IURIS
CANONICI

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

INSTITVTIONES IVRIS CANONICI

QVIBVS IVS PONTIFICIVM
SINGVLARI METHODO
LIBRIS QVATVOR
comprehenditur

AB IOAN. PAVLO LANCELOTTO PERVSINO
Conscriptæ; & in Aula Romana mandato Pont. Max. ab Illustribus viris olim recognitæ.

His accesserunt Interpretationes, quas Glossas vocant; quibus loca omnia, vnde contextus desumptus est, indicantur; pleraq; declarantur; nonnulla per Sacrosanctum Concilium Tridentinum hodie immutata adnotantur.

Nouissime accesserunt Casuum, vt appellant, positiones Annotationesq; nonnullæ, quæ ad huius iuris scientiam expeditiorem studiosis præbent aditum IO. BAPTISTA BARTOLINO *Perusino I. C. Auctore.*

0383

Necnon adnotationes paucæ quibus nonnulla ad sensum Theologorum exactius explicantur ANTONIO TIMOTHEO Perusino Sacræ Theologiæ professore Auctore.

Item Commentariolum, quo conscripti operis & ratio, & Historia quædam continetur.

Accessit etiam ipsius Lancelotti opusculum, De Comparatione vtriusque Iuris.

AD PERILLVSTREM, REVERENDISSIMVMQVE PATREM D. MONTEM DE VALENTIBVS de Trebio Protonotarium Apostolicum.

CVM PRIVILEGIO SVMMI PONT.

PERMISSV SVPERIORVM.

ROMAE Ex Typographia Iacobi Tornerij. M. D. LXXXVIII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

SOMMA DEL PRIVILEGIO.

NOSTRO Signore Sisto Quinto concede privilegio à Iacomo Tornieri, che altri che esso ò chi dipenderà da lui con licenza in scritto non possa stampare, ne stampato vendere per tutto lo Stato Ecclesiastico il presente libro per dieci anni da cominciarsi dal giorno, che sarà stampato, sotto pena della perdita de' libri, & di cento ducati di Camera per ciascuna volta, come piu amplamente appare nel breue di sua Beatitudine.

PERILLVSTRI
REVERENDISSIMOQ.
PATRI DOMINO MONTI DE
VALENTIBVS DE TREBIO
Protonotario Apostolico, &c.
MARCVS ANTONIVS MVRETVS
& Iacobus Brianza Bibliopolæ. S. D.

CVM nobis tuæ primum præclaræ virtutis ac splendoris, deinde eius qua nos complexus es beneuolentiæ in mentem venit (venit autē sæpissime) non solum ingrati, quod ipsum graue est, sed etiam merito, ac iure impij videremur si aliqua ex parte intimos animorum nostrorum in te, tuamq; laudem sensus nō aperiremus. Idcirco statim vt Canonicas has Institutiones varia, infinitaq; doctrina refertas, typis tertio valde puriores, Casibus alijs plerisque additis, mandare decreueri mus: facile futurum putauimus, vt qui tibi à nobis inscriptas cernerent, significationem haberent propensionis erga te nostræ. quam in sententiam egregia animi alacritate eo magis descendimus, accuratius meditantes, nulli magis hęc Pontificij Iuris Epitome cōuenire, perspectum cum sit, te non minus tale Ius tractasse (in causis præcipuè tibi speciatim delegatis) quam Cæsar cum, dum Prouinciarum Piceni, Perusiæ, Flaminiæ, necnon almæ Vrbis, Bo

noniæ, ceterorumq; locorum præstantis solertisq; Gubernatoris personam rectè & honorificè sustinuisti: dumque Ius omnibus æqualiter, seuerè, ac diligenter dicere, in omnibusq; actionibus eam adhibere constantiam, & grauitatem, quæ nec gratia, nec odio variata sit, imò æqualis cõseruata. nihil crudele, nihil acerbum, nihil immane in omni administratione inferre, sed valde prudens multa clementiæ, ac mansuetudinis signa populo dare visus fuisti. Illud addimus, teq; in magno adhuc quo versaris Illustris. & Reuerendis. D. Alexandri Cardinalis Farnesij magni Cãcellarij Sacriq; Collegij Decani atq; animi magnitudine fulgentissimi syderis, officio Vicegerentis iam tractare, ac deinceps tractaturum esse. Cetera missa facimus, ne luminari maiori lumen afferre dicamur. hoc postremo loco seposito, mirum haud videri, si adeò ceteri Prælati in conuentibus, quas congregationes appellant, tibi Aristidis simulachro, à recto non flexibili, incorrupto, atq; integro plurimum tribuunt, teq; magnificiunt: posteaq; illos non latet, te doctrina atq; experientia pleroq; reipsa non modo antecellere, quinimo nomine, & cognomento præstare. quare enim Montis nomen sortitus es? nisi ex eo quia, vti mõs è rebus alijs eminet, ita inter omnes collegas tu emineas? quare inquam, Valentis cognomentum vsurpas? nisi vt Cicerone teste, cum adhuc valente pugnare debeas remaneas perpetuò valens. Valenti igitur valè meritò dicemus. Romæ xij. Kalend. Iulij. M D LXXXVII.

IO. FRANCISCVS CARDINALIS DE GAMBARA

IO. PAVLO LANCELOTTO

I. C. S. D.

DE Institutionibus ad Ius Canonicum a te conscriptis, quas nuper ad me misisti, est quidem quòd tibi gratias agam, sunt enim huiusmodi vt eas ego loco magni a te muneris, habere debeam. Sed omnino nimis diuturna libri huius expectatione nos torsisti, agitur enim annus sextusdecimus quo ego Perusiæ te præceptore prima Iuris Ciuilis initia vrgebam, et tu iam tum opus huiusmodi sub incude habebas, idque propediem editurus videbaris, vnde quòd tam diu illud continueris, erit fortasse qui te accuset. Quid dicam? quòd ne nunc quidem, illis editis fidem tuam liberasti? etenim Commentarij quòd præteritis annis edidisti libro secundo asseris a te quædam in contexendis Institutionibus consulto fuisse prætermissa, quòd ea notulis nescio quibus explicaueris, ac quasi cum fœnore reddideris, et tamen notulas nullas: quas viderim, editis a te nuper Institutionibus adscripsisti. Quod licet ego, cui tuũ iam pridem perspectum est indicium, non nisi optimo consilio factum rear, cum tamen & tu id sponte tua promiseris, & ea sit hodie (vt omnium optime nosti) conditio scriptorum canonicæ ac ciuilis prudentiæ, vt in his quæ scripta sunt fides adhibeatur nemini, qui non eadem veterum auctoritate confirmet, eas a te quàm primum in uulgari necessarium duco non modo vt ea quæ sunt a te prætermissa nobis reponas, et te promissis exoluas, verum etiam vt eorum ipsorum quæ scriptis mandasti, fidem nobis ex veterum testimonio facias. Non possum pro summa mea in te benevolentia quid sentiam libere non præscribere, tu quidquid id est æqui boni consule. Vale, Romæ Nonis Septembris, M. D. LXIII.

ILLVSTRISSIMO, ATQVE AMPLISSIMO S. R. E. CARDINALI IO. FRANCISCO DE GAMBARA,

Franciscus Mancinus S. P. D.

SI quid vtilitatis studiosis hominibus secunda hęc institutionum Iuris Canonici cum suis notulis editio afferet (afferet autē doctorum omnium sententia nō modicum) id omne tibi vir amplissime nec non Illustrissimis, atque doctissimis Cardinalibus Io. Bapt. Cicadæ, & Francisco Alciato acceptum ferre debemus. Licet.n. auctor multis annis cōmentario suo notulas illas nobis esset pollicitus, ita tamen postea de illis non edendis animū obfirmauerat, vt de ea illum sententia posse aliquando deduci interdum plane desperarem, erant autem multa quæ (vt ego ex eo sępius audiui) a primo illo suo proposito eum retraxisse affirmaret. Primum quidem quòd nusquam videtur auditum, vt eiusdem operis idem esset auctor & interpres, se autem cum de notulis adscribendis cogitasset, non existimasse fore, vt is liber, quem & ipse mādato & nomine Pōtificio absoluisset, & summi etiam viri castigassent ac probassent, priuato nomine in publicū exire deberet, quod si Pontifex suo nomine, vt non solum censorum, sed etiam aliorū plurium testimonio ac iudicio facere debuit, ed idisset, tunc non futurum incongruum vt non quasi ab auctore ipso, sed alio quopiam operi notulæ adscriberentur. Huc accedere quòd illas rudes esse affirmaret, atq; inchoatas potius quàm absolutas, vt autē perpoliret eadem ratione animum numquam inducere potuisse, demum magno se quotidianarum cōcertationum tædio esse affectū, sibiq; imperasse, vt quoad per se fieri poterit, ansam posthac nouis molestijs non tribuat, seque id nulla ratione consecuturum sperare, quam si ab nouorum scriptorum editione prorsus abstineat: sed magnus flagitantium numerus, tuaq; potissimum atq; illustrissimorum Cicadæ & Alciati auctoritate perfectum est, non vt illeederet, neq; enim a sua sententia dimoueri potuit, sed vt libri mihi & Roberto fratri potestatem faceret, quidquid de eo statueremus ad animum non reuocaturus. itaq; nos tam vestro, quàm aliorum grauissimorum virorum iudicio atq; auctoritati inhęrentes, & plurimorum flagitationibus impulsi, secundam editionem adornauimus, notulasq; ipsas singulis verbis aptauimus, quibus quidem ex doctorum responsis, interpretationibus, ac tractatibus multa addere fuisset nobis his temporibus multo facillimum: sed scribendi genus suapte natura cōcisum respuere omnino id videbatur: simul etiam ne quid auctorem ipsum offenderemus, verēdum nobis fuit, a quo vix summa vestra auctoritate impetratum fuit, vt edi rursus per nos liber pateretur: in quo quidem, vt ego existimo, nullā studiosi iacturam fecerunt, in hac enim iuris tam canonici quàm ciuilis facultate conscripti libri alij alios fines habent. quidam enim vt artem ipsam doceant, quidam vt quæstiones ipsas finiant ac terminent, & licet qui docet aliquid terminet, & qui terminat ac decidit aliquid etiam interim doceat, fuit tamen auctoribus ipsis in conscribendis libris finis alius alio principalior: nam interpretationibus, & enarrationibus ad libros veterum Iurisconsultorum docendi propositum est principalius, licet multa interim terminentur & in responsis, & quos vocant tractatibus, decidendi vnus propemodum est finis, licet interim multa etiam doceantur. hinc fit vt illorum diuersa admodum sit scribendi ratio. nam in docendo ratiocinandi modus magis necessarius est, quam auctoritatum enumeratio, quippe quod artis fundamenta sunt aperienda, & fontes atque origo rerum demonstranda, at in responsis reddendis differendi quidem ratio non abijcienda, sed vbi de quęstione conuētum est, hac facti specie magis pugnandū est auctoritatibus, cum id demum verum habeatur quod est a plerisque receptum. Vnde cum hic Institutionum liber sit ad docendum potissimū conscriptus, ni mirum si multiplicium in eo allegationum copia non fuit affectanda. Huc accedit quòd id quod nostra opera notulis accedere potuisset, facile vnusquisque suo marte consequi poterit. cum enim notulis ipsis principales materiarum sedes & loca contineantur: si quis earum notularum ductu ea adierit ex magno interpretum tam antiquorum quàm modernorū numero, vnde copiosius haurire, & sitim explere possit facile inueniet. itaq; posthabita qualibet addendi cura, solum dedimus operam, vt ea quæ

nuperrime per sacrosanctum concilium Tridentinum immutata sunt, notulis ipsis adiungeremus: nam vt contextui illa ipsa inserrentur impetrari ab auctore non potuit, quod diceret velle sequi se Iustiniani exemplum, qui licet post editas à se institutiones iuris ciuilis, multa nouellis suis constitutionibus innouasset, non propterea aliquid dictis institutionibus adiecit, vel immutauit, sed lectoribus ea perquirenda reliquit. Vnum enim fuisse ei in illa scriptione propositum, scilicet non vt omnia complecteretur, sed vt breui libello prima Iuris Canonici rudimenta concluderet, & ius illud adhuc dispersum quasi in artem redigeret: id autem satis præstari posse etiam si constitutiones Tridentini vel etiam aliorum Conciliorum decreta non contineat, satisque esse ne quem forte ius nouum circa pauciſſima lateat, Si de ea re notulis ipsis admoneatur, nec propterea totum opus sibi fuit retexendum: placuit etiam commentarium quod abhinc sex annis in lucem ipse idem edidit, adiungere, tum quod magnam operi claritatem addit, explicat enim luculentissime auctoris intentionem, quod non modicū auctoribus intelligendis existimatur condicere, tum etiā vt quorundam non satis iustæ cupiditati occurratur, qui frigidis quibusdam assertionibus, ne dicam commentitijs testimonijs operis huius intentionem Lancelotto nostro præripere conantur. apparet enim in eo meridie clarius, quàm diu (quòd tute omnium optime nosti) primam institutionibus manū admouerit, & quàm multis illarum copiam fecerit, demum quàm facile omnibus fuerit inde exemplum sumere, nomen autem tuum operi præfigendum ideo duximus, tum quòd ea re non modicum operi splendorem accessurum existimauimus, tum vero etiam, vt quemadmodum tua potissimum opera factum est, & ampliter locupletatus liber in lucem prodit, ita & tibi quisquis ex eo vtilitatem aliquam sentiet, id omne acceptum ferat. Vale

Perusia, Nonis Aprilis.

M. D. LXVII.

CLA-

CLARISSIMO VIRO

D. IO. PAVLO LANCELOTTO

Iureconsulto Perusino Fautori, & amico tamquam fratri carissimo.

CLARISSIME domine Fautor & amice tanquam frater caris. Libros Institutionum Iuris Canonici a M. tua, auctoritate & mandato summi Pontificis antea conscriptos (cuius etiā nomine prodijsse oportuerat) nunc de manu M. tuæ summa animi lætitia (vt ceteri boni & docti omnes) accepi, ac statim a capite ad calcem vsq; percurri, & vt antea ab illustribus viris, suo merito, laudati, & recogniti, ita per me sane (& si iudicio parum valeo) tales reperti, vt plane sentiam, hominum memoria pro illius Iuris firma solidaque habenda cognitione parem librum in lucem minime prodijsse. liber iste, M. tuā & Deo, & Ecclesiæ, & huic ætati posterisque omnibus gratum faciet, & nūquam intermoritura gloria donabit. Non dubito quin eadem M. tua, (vt etiam dudum ceperat) hunc primum fœtum: qui tam auide ab omnibus est acceptus, auctiorem locupletioremque reddat. Quod dum sedulo conantur meminisse forte ab re non erit, si M. tua aut singulis titulis, aut paragraphis fontes ex quibus præcipue desumpti sunt, pauciſſimis annotare non grauaretur: id enim & doctissimos quosque optima sane ratione desiderare animaduerto, tum quòd illinc ipse liber maiorum cum auctoritate Pontificum loquatur, lectoresque omnes publico imperio confirmet, res ista dum reliqua elaborantur, haud vsquaque adeo multum attulerit incommodi & publica tamē commoda studiosorum omnium maxime iuuerit. Quidquid factu optimum fuerit M. tua pro summa sua in omnibus recte dijudicandis prudentia facile statuet. Desiderijs Cornelij Matij & si iustissimis satisfacere non vndequaque tam facile erat, præsertim quod ipse suique maiores Mercatoribus a quibus æs sumendum fuerat, plane essent incogniti, & pene eo res deuenerant, vt sua opinione frustratus vacuus rediret, ni ego intercessione M. tuæ fretus fidem meam, immo me ipsum tanquam principalem debitorem interposuissem. Monebit itaque M. tua, vt ille beneficij præstiti memor quanto citius fidem datam per suos liberari curet, alioqui sane statutis diebus elapsis per me quod acceptum est sine vlla spe exceptionis renumerandum erit. Vale vir clarissime Iureconsultorum vnicum decus, raptim Vrbe die prima mensis Nouembris, anno reparatæ Salutis M. D. LXIII.

M. Tuæ Deditiss. amantisimusque tanquam frater Gaspar Gropperus Rotæ Romanæ auditor.

FRAN-

FRANCISCVS MVCANTIVS

Io. Paulo Lancelotto S. D.

OPTAVI iam pridem Lãcelotte doctissime litterarum ad te aliquid dare, cum vt tuas vicissim elicerem iucunditatis, leporis, doctrinæque plenas atque intermissam diu inter nos scribendi cõsuetudinem aliquãdo reuocarem, tum etiam certè vt desiderium meum in his tibi exponerem, quod mihi iam ab eo tempore, quo Perusię morabar, tuarum Institutionum argumento iniecisti, nu perque demum edito tuo Commentario quasi earundem id ea quam ac specie auxisti aut refricasti potius. Sed nec integrum nobis fuit, cum ab Vrbe complures menses varijs negotijs distenti abfuerimus, ad istud scribendi officium vnquam reuerti, nec satis vrgens ratio videbatur esse, vt tantum tibi negotij meo priuato commodo exhiberem. Nunc vero cum iamdudum in patriam reuersus expeditior aliquanto sim, & ad causam quamplures adiunxerim, qui partim sua sponte, ac fama ducti, partim commentariolo tuo degustato allecti, partim etiam oratione nostra aliorumq; amicorum tuorum excitati, mirum in modum opus ipsum, cuius tu nobis imaginem repræsentasti, expectant, quasi conceptam sitim vberiore fonte sedaturi, statui non amplius expectandum, quin continuo te meis scriptis appellarem, atque adeò omnium studiosorum nomine flagitarem ne tu nos longa expectatione suspẽsos diutius torquere velles. Non id ago nunc mi Lancelotte, vt velim vllis apud te argumentis ostendere Institutiones tuas Pontificij Iuris dignissimas esse nouitate sua, splendore, pondere, quę in apertum proferantur: nam neque hoc ad me attinet; & tibi persuasum esse scio, aut si pro tua modestia minus velles tuo iudicio esse contentus, nõ deesse tibi amplissimorum virorum testimonia, quæ acre tuum ingenium in huius editione operis (garriant inuidi quantumlibet) posteritati commendare queant. nec sanè dubito te egregium istum tuum librum in lucem tandem emissurum esse, quem pluribus ab hinc annis publice priuatimque pollicitus sis: multa deinde die multaque litura ad vnguem castigaueris, postremo etiam tuo commentario quasi chirographo fidem tuam arctius obstrinxeris, quibus ex causis vt maxime velis, ab instituto tamen discedere non possis. Verum illuc meę spectarunt litterę, vt currentem te magis incitarent cum intellexisses omnibus his, quæ enumerauimus, incredibilem bonorum omnium expectationem adiunctam esse. Quòd si tu maleuolorum aculeos fortasse times, vide ne hoc tibi maiorem inuidiam excitet, quod cum nullo fere negotio tantam expectationem explere possis, idem tamen cunctando tot desideria hominum superbe aspernari videaris. Atque scio obtrectatorum calumnias nihil morari, quandoquidem tibi in causam ingredienti facile fuerit conijcere non defuturos huiusmodi garrientium cœtus, quorũ quidem ineptias tantum abest, vt de laude tua quidquam deliberare posse credam, vt ex his, gloriam potius tuam augeri illustriorem que reddi existimem, quod & tu pulcherrimis exemplis in eo libello demonstrasti. sin vero ea retardandi forte est causa, quod librum tuum summi Pontificis auctoritate impressum iri cupias, non negauerim (si res quidem ita est in promptu, vt breui conficiendi negotij spem habeas) aliquid etiam operæ te in eo ponere, quod & tibi perhonorificum, & rei de qua agitur valde consentaneum fore videatur. Ceterum si longius interuallum temporis interponendum sit, aut dubius etiam euentus expectetur, quoniam tu in ea re satis iam superque temporis laborisque impendisti, haud tandem magnopere laborandum esse censuerim publico ne is liber an priuato nomine diuulgetur. satis enim per se ille & dignitatis, & auctoritatis adferet, nec minus gratus Pontificij Iuris studiosis omnibus futurus est, quàm si amplissimo Principis diplomate fulciretur, quippe non tam speciosam inscriptionem spectantibus illis, quàm quid inde vtilitatis ac commodi percepturi sint. Hæc te Lancelotte facile possunt ad laudem tuam studiosorum commodo coniũctam vel inuitum impellere, quem tamen satis iam tua sponte incitatum esse non dubito: quare nihil est quod in te hortando multum laborem: volui tamen leuiter hæc perstrinxisse, vt me cum gloriæ decorisque tui, tum vero vtilitatis publicæ studiosum ac percupidum esse scires. Tu si ad me scripseris quid hac de re sentias, aut quousque opus perduxeris, rem facies gratissimam. Vale, Romę Idibus Maij, anno Sal. M D LXI.

Desideratur responsio in qua excusat auctor se quòd serius respondeat, tum familiariter conqueritur quòd licet mandato Pontificis suas Institutiones nomine Pontificio feliciter eruditissimorum virorum iudicio absoluerit, non solum negotium non confecerit, sed maximos etiam labores, & maximos sumptus sustinuerit, dum diutissime Romæ difficillimis temporibus proprijs negotijs posthabitis omnibus, vna ea causa detinetur, narrat item post mortem Pauli IIII. Pium IIII. instante Illustrissimo Cardinali Cicada, mandasse doctissimo & amplissimo viro Francisco Alciato, vt opus rursus percurreret, relaturo an huiusmodi sit quod Pontificio nomine edi conueniat, se tamen licet non vnis ab eo litteris compertum habeat Alciatum optime sentire de Institutionibus suis, Pontificique rem suasurum, certo tamen scire Pontificem id minime curaturum, quippe qui iam pridem mores aulicos cognitos habeat, atque ideo se relationis huius exitum non expectaturum, sed primo quoque tempore opus ipsum priuato nomine editurum, pro vt fecit, vel ipso Alciato festinatam editionem non probante.

IO.

Universidad de Deusto
Biblioteca

IO. PAVLO LANCELOTTO
CLARISSIMO IVRISCONSVLTO

Iacobus Menochius. S. D.

QVM hactenus vel publico docendi munere, vel de iure respondendo valde impeditus essem, nõ licuit ad te litteras dare, quibus significarem nihil mihi vel gratius vel iucundius potuisse contingere, quam de te aliqua in re benemereri; nunc tamen aliquantulum otij nactus me his litteris expurgare volui, ne de mea egregia erga te voluntate aliquando suspicareris, ac vt etiam atque etiam intelligeres gratissimam mihi fuisse oblatam illam a te occasionem, vt vnà tecum de grauissima illa causa responderem, quod eo libentius feci, non quòd res ipsa id postularet cum tu iam tuo doctissimo responso omnem plane dubitationem sustuleris, sed ne ignorares meam qualemcunque operam tua, tuorumque causa promptam ac paratam semper esse. Nam tibi hoc est viro clarissimo, atque inter consultissimos, eloquentissimo placere qui possunt se plane felices existimant. ea enim est apud nos, & apud exteros omnes percelebris nominis tui fama tot eruditissimis scriptis comparata, auctaque, vt oẽs te admirentur, & summis laudibus persequantur: tum maxime quod primus iuris Põtificij institutiones tam studiosis necessarias veluti Tribunianus alter orationis copia, & splendore illustratas edideris. Quibus si (vt futurum spero) aliquando Pont. Max. accesserit auctoritas, te vel nouum Tribunianum habebimus, vel vt Iuris Pontificij nouum auctorem obseruabimus. Interim te etiam atq; etiam plurimum rogo, vt me quoque in tuorum numero habeas. Nam ad meam laudem plurimum referre existimes velim, me a Lancelotto eruditissimo iurisconsulto diligi, cuius cõsuetudine viri omnes delectari solent. Ego vero studio ac singulari quodam obseruantiæ genere te perpetuo colere numquam desinam. Vale ex Vrbe Patauio, Idibus Maij. M D LXXXI.

IO. PAVLO LANCELOTTO
Iurisconſ. Perusino, Critonius Mellonus S. P. D.

INSTITVTIONES tuas nõ percurri solum, verum etiam accuratissime perlegi. Scin tu bone Lãcelotte quid nunc ego de eis sentiam? At inquis, quid tu sentias nõ est a me magnopere curandum quando per cuncta Gymnasia, ac cunctas regiones miris ac propemodum diuinis laudibus a viris doctissimis extolluntur. Sed, vt ita sit, est adhuc vlterius quod ego præter ceteros de te ac tuis institutionibus sentiam, ecquid tandem est (inquis) quod præter ceteros omnes tu nunc sentire possis? Dicam & vtinam mentiar, nẽpe id quod poetarum Princeps, de quibusdam a se compositis versiculis sensisse, vel verius questus esse legitur dum dixit:

Sic vos non vobis mellificatis apes.

At vrges quid istud (inquis) est tandem? scin quid? Ego mellifluas tuas esse institutiones, atque omnibus numeris absolutas, cunctisque laudibus dignissimas, vt eruditissimus quisque prędicat semper existimaui. Sed futurum arbitror tantam tui laudem quantum vix quisquam viuens meo iudicio assecutus fuit non fore diuturnam. Quid istud est? inquis, eloquar, venturum aliquando arbitror Romanum aliquem Pontificem qui gloriæ cupidine magis titilletur quàm fecerint hactenus hi a quibus de eis conscribendis mãdatum accepisti, vel qui eis successerunt, eumque causaturum indignum esse, vt ixtris Canonici elementa de scriptis priuatorum hominum hauriantur: tum quod institutionibus quę circunferuntur, non pauca deesse, quę necessario sint adiungenda, & propterea curasse se, vt vndique absolute institutiones huiusmodi quasi recudantur, & nomine Pontificio edantur, inde quibusdam immutatis, additis, vel demptis, vt nouum quoddam opus videri possit suo nomine editurum, vetiturumque ne deinceps aliæ iuris Canonici institutiones a quoquam legantur, sicque dum Rom. aliquis Pontifex gloriam aucupatur laus, & memoria Lancelotti suis institutionibus remanentibus abolebitur. Vnde cum alij qui temporibus felicioribus propria sponte aliquid ad iuuandos homines elucubrarũt, sępe a Principibus large soleant donari; tu, qui mãdato ipso Pontificis tam luculenter scripsisti, non solum aliarum rerum, sed nec laudis quidem prẹmium vllum feres. Vnum forte potest non desperari, nempe quod veluti Iustinianus in proœmio suarum institutionũ eas ex Gaij Iurisconsulti Institutionibus desumpsisse se confitetur, sic ille quisquis Pontifex, si natura sit paulo humanior, tui nominis non renuet mentionem facere, cum prẹsertim nullo pacto nunc possit occultari quod eas institutiones tu iussu Pontificum, & curia Romana probante aliquando conscripseris: sed quantulum tandem istud est, quod tantis a te exanclatis laboribus, & incommodis acceptis tribuetur? Et ita ego futurum arbitror, & hac mea epistola apud te & omnes testatum esse volo, atque ita est aliquid quod ego præter ceteros de tuo laudatissimo libro sentiam. Vale.

PIO PONT. MAX.

IO. PAVLVS LANCELOTTVS

Iureconsultus Perusinus. S.

PONTIFICII iuris institutiones proximis annis superiorum Pontificum iussu & nos conscripsimus, & summi viri castigarunt, quæ quidem optandum sane erat, vt ijs in lucem prodirent auctoribus, quorum mandato & scriptæ & recognitæ fuissent, vel ea saltem ratione quod auctores ipsi munera nobis gratiora, ac preciosiora facere consueuerint, & sæpe non tam quid, quàm a quibus accipiant homines soleant perpendere. Sed quando id vel ratio temporum vel alia quęcunque causa fieri non sinit, illud certe nulla ratione committi debet, vt iuris scilicet Pontificij Institutiones sub alterius quàm ipsius Pontificis nomine appareant, a quo Pontificia omnia iura emanant. velut enim ab Oceano deducta flumina in ipsum tandem refluunt, ita hoc, quidquid est operis, quod totum de Romanorum Pontificum constitutionibus deriuatum est, ad ipsum Romanum Pontificem quasi ad fontem proprium redibit. Ad te autem eo iustius quod magnis alijs animi dotibus, quibus ad Pontificatum tibi aditum parasti, exactissimam adiunxisti iuris huius cognitionem. Vnde perbelle nunc accidit, vt quę facultas optimum te meliorem reddiderit, & ad moderandam difficillimis temporibus Christianam rempub. instructiorem: eam nunc tu contra, cum canonum conditor euaseris, beneficium reponens meliorem sis redditurus. Cuius rei non dubia iam apparent indicia, cum ad restituendos antiquos Christianorum mores atq; hęreses extirpandas sanctissimas quotidie constitutiones edere non desistas: quę dubio procul Christiano gregi non minus futurę sunt salubres ijs ipsis, quæ iuris Pontificij, quod nunc tenemus, libros implent. Ad illas autem institutiones hę nostræ gradum forte rudioribus facere poterunt. Accipies igitur eas plăcido ac benigno animo; nam si ita contingere senserimus, ad alia promptiores reddemur, & alacriores. Deus Opt. Max. te nobis diu incolumem, felicemque seruet.

RVBRI-

RVBRICAE INSTITVTIONVM

Iuris Canonici Primi Libri.

De iure canonico. tit. i. 8
De iure diuino consuetudine, & constitutionibus. tit. ij. 10
De ecclesiasticis cõstitutionibus. tit. iij. 13
De iure personarum. tit. iiij. 20
De episcopis & summo Pontifice. tit. v. 21
De electione. tit. vj. 25
Qui eligere eligiue possunt. tit. vij. 34.
De postulatione. tit. viij. 40
De confirmatione. tit. ix. 42
De consecratione. tit. x. 49
De receptione & auctoritate pallij. tit. xj. 52
De vita & honestate prælatorum. tit. xij. 54
De officio Archidiaconi. tit. xiij. 60
De officio Archipresbyteri. tit. xiiij. 61.
De officio Vicarij. tit. xv. 62
De coadiutore. tit. xvj. 65
De corepiscoporum vsu sublato. tit. xvij. 66
De translatione. tit. xviij. 68
De renunciatione. tit. xix. 72
De depositione seu degradatione. tit. xx. 79
De sacerdotibus in inferiore gradu constitutis. tit. xxi. 81
De ijs qui sunt in sacris constituti. tit. xxij. 84
De ijs qui sunt in minoribus ordinibus constituti. tit. xxiij. 87
Communia tam maiorum, quàm minorum ordinum. tit. xxiiij. 89
Qui promoueri non possunt. tit. xxv. 95.
De præbendis & alijs beneficijs. tit. xxvj. 106
De collationibus. tit. xxvij. 110
De institutionibus & iure patr. tit. xxviij. 130
De clericis non residentibus. tit. xix. 141. (144.
De regularibus ac monachis. tit. xxx.

RVBRICAE INSTITVTIONVM

Libri Secundi.

De rerum diuisione. tit. i. 157
De sacramentis. tit. ii. 158
De baptismo & eius effectu. tit. iij. 162
De sacramẽto Chrismatis. tit. iiij. 170
De pœnitẽtijs & remissionibus. tit. v. 173
De Eucharistia. tit. vj. 180
De Extrema vnctione. tit. vij. 184
De Sacramento Ordinis. tit. viij. 186
De sacramẽto Matrimonij. tit. ix. 187
De sponsalibus. tit. x. 189
De nuptijs. tit. xj. 201
Quæ matrimonium impedire possunt. tit. xij. 206
De triplici cognatione. tit. xiij. 216
De clandestina despõsatione. tit. xiiij. 224
Qui matrimonium accusare possunt vel contra illud testificari. tit. xv. 225
De diuortijs. tit. xvj. 229
De rebus sacris, sanctis, & religiosis. tit. xvij. 241

De

Universidad de Deusto
Biblioteca

De constructionibus, consecrandis, & reparandis ecclesijs, & altaribus. tit.xviij. 241
De vnionibus ecclesiarũ. tit.xix. 250
De immunitate ecclesiarum, & subiectione. tit.xx. 254
De censibus, exactionibus, & procurationibus. tit.xxj. 266
De capellis monachorum. tit. xxij. 268
De religiosis domibus. tit.xxiij. 269
De sepulturis. tit.xxiiij. 271
De canonica portione. tit.xxv. 278
De decimis. tit xxvj. 285
De rebus Ecclesiæ alienandis, vel nõ. tit.xxvij. 293
De peculio clericorũ, relictis, & successionibus eorum. tit.xxviij. 305

RVBRICAE INSTITVTIONVM Libri Tertij.

De iudicijs, & illorum diuisione. tit. i. 307
De procuratoribus. tit. ij. 320
De pactis & transactionibus. tit. iij. 331
De arbitris. tit.iiij. 334
De in ius vocando. tit.v. 338
De dolo, & contumacia, & in possessionem missione. tit. vj. 343
De libelli conceptione, & oblatione. tit.vij. 349
De exceptionibus, & replicationibus. tit.viij. 351
De mutuis petitionibus. tit.ix. 363
De restitutione spoliatorũ. tit.x. 367
De litis contestatione. tit. xj. 375
De iuramento calumniæ. tit.xij. 380
Vt lite pendẽte nil innouetur. tit.xiij 383
De probationibus. tit xiiij. 385
De sentẽtijs, & re iudicata. tit.xv. 410
De executione rei iudicatæ. tit. xvj. 418
De appellationibus. tit. xvij. 442
De restitutione in integrum. tit. xviij 437

RVBRICAE INSTITVTIONVM Libri Quarti.

De accusationibus, denunciationibus, & inquisitionibus. tit. i. 441
De duplici purgatione. tit. ii. 445
De simonia. tit. iij. 447
De hæreticis, schismaticis, & apostatis. tit. iiij. 454
De sortilegis, maledicis, & sacrilegis. tit. v. 461
De furtis. tit. vj. 464
De vsuris. tit. vij. 466
De adulterijs & alijs coniunctionibus illicitis. tit. viij. 472
De crimine falsi. tit. ix. 475
De homicidio. tit. x. 476
De iniurijs, & dãno dato. tit. xj. 477
De ecclesiasticis censuris. tit. xij. 481
De sententia excommunicationis. tit. xiij. 482
De ecclesiastico interdicto. tit. xiij. 502
De suspensione. tit. xv. 506

FINIS.

INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI LIBER PRIMVS.

IO. PAVLVS [a] LANCELOTVS I. C. PERVSINVS [b], IVRIS Pontificij candidatis [c] S. [d]

Auctoris intentio.

IO. PAVLVS. In huius operis principio quædam sunt prænotanda; videlicet, quę sit auctoris intentio, quæ materia, quæ vtilitas, cui parti Philosophiæ supponatur, quis modus agendi, & quis libri titulus. Intentio auctoris fuit scribere pro tyronibus librum ad faciliorem introductionem ad Iuris Canonici cognitionem, & ad similitudinem Iuris Ciuilis. Putabat id conuenire, vt scriberetur nomine Pontificio, vt claret in prœmio, & in 1. lib. Commentarij, vbi de hoc latissime dicit.

Materia

Materia sunt omnes libri Iuris Canonici hactenus recepti, vnde hæ institutiones fuerunt desumptæ, & res in dictis libris contentę.

Vtilitas

Vtilitas est, quia his institutionibus lectis & intellectis, facilius peruenitur ad cognitionem Iuris Canonici: & sic peruenitur ad scientiam discernendi inter æquum & iniquum: & reddendi vnicuique quod suum est. 12. q. 2. c. cum deuotissimã. & instit. de iustit. & iure. §. iuris.

Cui parti Philosophię liber supponatur.

Supponitur Ethicæ, id est, mortali scientiæ, sicut & alij libri iuris: vnde inquit Imperator: hominũ mores intendimus corrigere. l. 1. C. de secun. nupt. & infra de ui. & hon. prælat. per totum.

Modus agendi.

Modus agendi est talis, Prœmio proposito ac pfixo diuidit auctor opus suũ in quattuor partes siue libros. In prima parte postquã posuit originẽ, & ex quibus constat ius Canonicũ, tractat de personis, & eorũ officijs, & beneficijs. In secũda tractat de rebus, tam spiritualibus, quàm tẽporalibus. In tertia de iudicijs ciuilibus. In quarta de iudicijs criminalibus, & de cẽsuris ecclesiasticis, quas quis incurrit ob cõmissa crimina: & sic terminat opus suũ diuidẽs illud in quattuor partes. vnde versus:

Personas nos prima docet pars, Resq. secunda:
Tertia, dat Iudices, Crimina quarta premit.

Quaternarius numerus.

Est autem quaternarius numerus. secũdum Pythagoricos, insignis & nobilis. Hinc copula cõiugalis est restricta vsq; ad quartum gradũ: hinc quattuor elemẽta, quattuor in corpore humores, quattuor cæli plagæ, quattuor anni tempora, quattuor venti cardinales: & substãtia est quadripartita; cũ alia sit corporalis tantum, alia vegetatiua, alia sensitiua, alia intellectiua. itẽ nomẽ Dei tetragrammaton. l. quattuor litterarũ, & ex quaternario oritur Decas: nã vnũ, duo tria & quattuor producũt decem: quę decas est omniũ rerũ generalissima, de qua p Triaq. de præscrip §. 1. glo. 4. super verbo per decẽ annos, & per Rodig. lect. antiq. lib. 12. c. 9.

Decas.

Institutiones.

Titulus est & operis inscriptio: institutiones iuris Canonici: quia scilicet his iuuenes ad perdiscẽdum Ius Canonicum instituuntur & ordinantur. Sunt enim institutiones, præceptiones ac elemẽta quædam, siue disciplinæ cuiuslibet elementa: aliàs autem verbum instituo varie sumitur, vt not. inf. de instit. in rub.

Perusia.

b ¶ Perusinus.] Id est, de Perusia, quę est antiquissima, & inter primarias Etruriæ ciuitates, peperitque semper viros bellica laude, & vtriusque iuris scientia insignes, alijsque innumeris dotibus est conspicua. Ideo autem sic exponę; quia non sequitur necessario: Appellatur Perusinus, ergo est de Perusia: sola enim nominis similitudo non est satis ad confirmandam cuiusque originem. l. fin. §. pen. ff. ad municip. de incol. de quo late per Legistas in rub. ff. solut. matri. qui ex hoc inferunt ad multas quæstiones. Et hoc ideo adiecit auctor ad designandã suæ familiæ & agnationis diuersitatem ab ijs quæ eiusdem nominis Lancelotorum reperiuntur Romæ, Mediolani, Florentiæ, Spoleti, & forsan etiam alibi.

Candidati

c ¶ Candidatis.] Id est nouitijs scholaribus. Et sic not. quod hic liber non est scriptus doctoribus, prout liber Gregorianæ compilationis, & liber Sexti, & Clementinarum]. Sic & Iustinianus Institutiones suas cupidę legum iuuentuti nuncupauit: non autem iureconsultis consummatis. Appellãt autem candidatos huiusmodi nouitios, sumpta translatione ab his, qui ad magistratum aliquem apud Romanos adspirabant, qui per comitia induti toga candida, suffragatores rogando, & obsecrãdo incedebant.

Salutatio an pars epistolæ.

d ¶ Salutẽ.] Solet autẽ dubitari apud Rhetores, an salutatio sit pars epistolę, vt not. in Proœ. Sexti, libri argumen. quod non. Clemen. si summus §. 1. de sentent. excom. Putat autem Plato, scribens ad Dionysium, Dum ad amicos scribimus, in inscriptione epistolę non gaudere, sed bene agere pocnendum esse: sed certe qui salutem precatur, bene agere precatur. Sed quid operatur salutatio? Respon. si simus in priuato, operatur remissionem iniuriæ. Bald. in l. 1. ff. de lib. & postum. cap. omni. 24. quæstio. 2. Sic contra, non salutans prius salutare solitus, inimicus præsumitur. no. in cap. cũ Adrianus. distinct. 73. & per Abb. in c. ad hoc. 1. de appel. & in cap. cum super. de offi deleg. & in cap. repellantur. de accus. Salutatio autem Papæ dicitur remittere peccata venialia, secundum Abb. in Prœem. Decret in ulti. not. vbi de hoc late habet. Conuenit autem salutandi actus tam maiori erga minorem, quam pari erga parem. l. Publia. §. Titius. l. Quintus Mutius. ff. depos. l. Domitius ff. de test. quam etiam inferiori erga superiorem: excepto principe, qui ab inferioribus non saluatur: exceptis paucis, quibus id in priuilegium conceditur. de quibus in l. 2. C. de proxi. sacr. lib. 12. & in l. 1. C. de silent. cod. lib

Saluta tio quid operatur.

Salutare solit' nõ salutans præsumitur inimicus,

Saluta tio Papę.

Regulariter Princeps ab inferioribus non saluatur.

Universidad de Deusto Biblioteca

Diuisio proemij.

PROOEMIVM.

Libros.] Hoc Proœmium diuiditur in tres partes principales: in prima ponitur probabilis quædam admiratio auctoris super eo, quod nullæ antea extarent Iuris Canonici institutiones, excusantur. veteres Romani Pontifices, quod illas non conscripserint, vel conscribi curauerint: in secunda ponitur initium & progressus huius inchoati, & perfecti operis: in tertia librum ipsum. iuris studiosis offert. Secũda incipit ibi; Sed hoc nos. Tertia ibi: Accipite igitur. Rursus prima pars subdiuiditur in tres: in prima ponitur magna similitudo librorum Iuris Ciuilis, & Iuris Canonici. In secunda admiratio auctoris: In tertia, excusatio Romanorũ Pontificum: Secunda ibi; Non parua. Tertia ibi; sed veteribus.

PROOEMIVM.

Ponit similitudines, quæ sunt inter libros Iuris Ciuilis & Iuris Canonici. h. d. in summa.

LIbros a Iuris Põtificij b diligenter c intuenti-

bus, facile d apparebit, eos ad quandam imitationem illorum, qui in iure Ciuili extant, fuisse cõscriptos, atq; digestos. Nam ut illi Romani Imperatoris e, sic hi Romani Pontificis auctoritate f potissimum g nituntur: ac uelut illi Romanorum Imperatorum constitutionibus h, Senatus, aliorumque magistratuum placitis i, & Iureconsultorum responsis k cõstant; sic in hos Põtificum itidem Romanorũ sanctiones l, sacrorum cõciliorum decreta m, & sanctissimorũ virorum haud dissimili ordine congestæ sententiæ n conspiciuntur. Quæ omnia tã pari postmodũ studio posteritas amplexa est interpretata, & tam eodem stylo a vt inter bonas artes, nullæ prosus sint, quæ tanta similitudine sese inuicem contingãt.

Mirum est, quod non fuerint hactenus cõposita & institutiones Iuris Canonici. h. d.

Non parua hinc b nos interdum cepit admiratio, quanam ratione contigerit, ut ueluti Imperatorio nomine Cæsarei Iuris in certos c libros redacta sunt elementa d, nõ ita etiã ad usum studiosæ iuuentutis ad Ius Canonicum ab ipsis Pontificibus composita Institutiones reperiantur: cum id, si (vt quidem nunc est) cõtẽplemur, ędificii cuiusdam referat speciẽ ianuis, atq; omni propemodum e aditu carentis, & una hac tantum dissimilitudine à Iure Ciuili seiungatur. Accedit, q̃ cum nemo f sit mortaliũ, qui gloriæ cupidine g non tangatur, hoc nõ sine magna sua laude h facturi videbãtur.

Excusat ueteres & recentiores Pontifices a non confectione institutionum. h. d.

Sed Veteribus i qui dem facile id ignoscet; in iaciendis, & struendis huius Iuris fundamentis k uidelicet occupatis, & quasi materiæ defectu l impeditis. At recentioribus eius facultatis tractatibus ad iustum corpus m excrescentibus, Institutiones inde elicere, & quasi de rudi marmore n statuæ cuiusdam effigiem ducere non difficile fuisset: &, quę nostrorum est felicitas temporum, non modo in ea re illustrium uirorum o opera vti, uerum etiam per se id præstare nonnulli p potuissent.

Excusat ueteres a non confectione institutionum. h. d.

Sed & horum quidam uitæ breuitate q, quidam multipliciũ hæresum, bellorum-

ius diuinum & auctoritates sacrę paginæ: nam aliæ fundamenta istius iuris sunt in libris sacræ paginæ, & in iure diuino, vt infra de iu diui. consuet & constit.

l ¶ Defectu.] Quasi dicat; Quem admodum sculpere & effingere volẽs statuam nõ potest id facere, nisi habeat marmor, vel aliam materiam, in qua possit statuam effingere; sic vereres Romani Pont. non potuerunt ex libris Iuris Canonici, qui nulli extabant, elicere institutiones.

m ¶ Corpus] Qđ hodie apparet constitutum & confiatum compilatione Gregoriana, libro Sexti, Clemẽtinis, Extrauagantibus, & libro Decreti, vt no. supra in princ.

n ¶ Rudi marmore] Cõparat libros Iuris Canonici rudi marmori; quia non continẽt methodum. nam Romanis Pontificibus fuit in eis cõponendis propositum principaliter, non vt docerent, vel instituerent discere volentes: sed vt causas terminarent, & legales ferrẽt. quod prosequitur idẽ auctor in suo cõmẽtario, lib. 3. vbi late videndũ.

o ¶ Virorum.] Qualis fuit Andr. Alciatus, & eius adoptiuus filius, & amplissimus Cardinalis Fridericus Alciatus.

p ¶ Nonnulli] Vt forte Iulius iij Pius iiij & Gregorius XIII. qui omnes fuerunt I. C. eximij.

q ¶ Breuitate.] Vt fuit Pius iij & Marcellus iiij qui mensem in Pontificatu non compleuerunt.

Qui sint libri iuris canonici. Extrauagantes.

b ¶ Iuris Põtificij.] Sed quinã sunt hi libri? Respõ. cõpilatio Gregoriana demãdata Raymũdo. Itẽ liber Sexti cõpilatus à Bonifacio Octauo, opera Ricardi Malambri. Item liber Clementinarum. Sed an Extrauagantes? De his quæ sunt in corpore iuris insertæ, non est dubitandum. quia & hæ librum constituunt: ceteræ vero quamuis indubitatæ & publicatæ, licet ius faciant. adeo vt sententiæ contra illas latę sint nullæ ipso iure, secundum Butri. in c 1. & c. cum inter. de re iudi. & per Bald. in l. 2. C. quam prouo. non est nec. & late per Pauin. in prælud. Extrauag. non possunt tamen dici de libris iuris Canonici: cum vagentur extra, nec sint certo volumine conclusæ: idem & multo magis dicendum est de regulis Cancellariæ. cum illæ nec sint incorporatæ, nec perpetuæ, prout esse debet natura legis. Sed quare istæ Extrauagantes appellantur bullæ? Respond. Forte quia sunt breuissimæ vitæ sicut bullæ, quæ fiunt in aquis, vnde & dicimus; homo bulla est: hoc est breui viuens tempore, cum Pontifices Romani facile eas soleant reuocare, immutare, & de medio tollere: liber autem Decreti videtur iam diu ceteris libris iuris canonici aggregatus & adinnctus: licet de eius auctoritate varia tradantur per Doct. variis locis, præcipue in c. 2. de const.

Regulæ Cancellariæ.

Bullæ cur sic appellantur.

c ¶ Diligenter.] Exponitur hoc verbum, secundum subiectam materiam, secundum Corset. in suo singulari super verbo diligenter, & iste intuitus refertur non magis ad corporalem visum, quã ad oculum intellectus, & subtilem modum in uestigandi. c. quam graui. & c licet de crim fal.

d ¶ Facile.] Arg. quod diligentia inducit facilitatem, quod not. pro scholaribus, qui cõqueruntur de difficultate scientiarum.

Diligentia inducit facilitatem.

e ¶ Imperatoris.] In quẽ populus Romanus omnẽ suam potestatem transtulit. l. 1 ff. de constit. princip l. 2. §. nouissime. ff. de orig iur §. sed q̃ principi. insti. de iu. nat. gent. & ciuil. l. 1 §. cũ enim antiqua. C. de iu. vet. enucl. hodie tamen potestas Imperatoris non est à populo Romano; sed ab Ecclesia, vt traditur communiter in c. nouit. de iudi. & in c. licet. de fo comp. & not. inf. de iud. § 1. in verb. reguntur.

Potestas Imperatoris ab ecclesia.

f ¶ Auctoritate.] Id est, iurisdictione & potestate, alias aũt auctoritas est opinio; qua quis imitatione uel imitari dign' reputat: alias simplex aliqd asserẽtis testimonium.

Auctoritas quid.

g ¶ Potissimum.] Ideo potissimum, quia licet quædam sint in libris Iuris Pontificij, quæ parem auctoritatem habent, vt puta, quædam dicta sacræ paginæ, vt in c. 1. 2 & 3 de præsump. cum multis aliis: item quædam dicta sanctorum, vt in c 2. depart & c 1. de donat. & alijs pluribus. vel plurimum tamen constant ijs, quæ à Romanis Pontificibus profecta, responsa, & constituta fuerunt, inter quæ & statuta in concilijs sunt reponenda. nec enim ea habent auctoritatem, nisi quatenus à Papa reperiuntur approbata. fa. infra de eccles. constit. per totum.

h ¶ Constitutionibus.] De hoc verbo dic, vt not. infra de iur. diu. consuet & constitut. §. pen. alias §. constitutio.

i ¶ Placitis.] Id est, ordinationibus: alias placita, litigia, siue iudicia dicuntur. c. placita. 15. q. 4 c. 1. de fer. c 1. de immu eccles. c. 2. de cle. pug. in duel. Item placitum dicitur pactum, siue conuentio. c. 1. de aut. l ex placito. C. de re. permut.

Placita.

k ¶ Responsis.] § constat. & §. responsa. institut. de iu. nat. gent. & ciuil.

l ¶ Sanctiones.] Large sumas hic verbum sanctiones pro qualibet ordinatione, vel decretali epistola: proprie tamen sanctio dicitur. quæ pœnã irrogat. l. sanctio. ff. de pœn. §. sãctæ. insti. de re. diui. & de hoc not in procem. ffrum. & per Archid. in c. statutum. in princ de reser. in 6.

Sanctiones.

m ¶ Decreta.] Quæ specialiori nomine canones nuncupantur. decreti enim verbum latissime patet, vt per Doct in rubr. de cõstit. & in l. nec quid quam §. vbi decretum. ff. de offic. proconsul.

Decreta.

n ¶ Sententiæ.] Quæ leguntur potissimum in libro

bro Gratiani, quem decretum appellamus.

Stylus.

a ¶ Stylo.] Ordine, & modo scribendi: alias stylus est frater consuetudinis, vt per doct. in l. de quibus. ff. de legib. & in c. ex literis. de constit.

b ¶ Hinc.] Id est stante in ceteris, tam magna inter vtrunq; ius librorũ similitudine.

c ¶ Certos libros.] Qui sunt quatuor.

Elementa

d ¶ Elementa] Prima principia. sicut enim prima principia rerum corporalium sublunarium scilicet; ignis, aer aqua, & terra vocantur elementa: & ex his omnia componuntur, & in hæc omnia resoluũtur, sic & prima principia scientiarum elementa vocamus. §. pe. in auth. vt pr. p. nomẽ Imperatoris.

e ¶ Propemodũ.] Philosophicum tẽperamentum: quia pro aditu ad ius Canonicum antiquitus vtebantur summa Goffr. vel Host. sed hę ex pluribus causis non multum adiuuant scholarium in Iure canonico nouorum studia: vt late edisserit idem auctor in suo commẽtario, libro tertio, ante fin. vers. sed neque Hostiensis.

f ¶ Nemo.] Etiam illi ipsi, qui de contemnenda gloria libros scripserunt. quod patet, quia suis libris nomen suum præscripserunt, vt testatur Cicero.

g ¶ Cupidine.] Iuxta illud?

Gloria.

Sola animum mẽtẽq. peruris gloria.

& est gloria frequens de aliqua re fama cum laude secundum Tullium in Rhetoricis: uel clara cum laude notitia. An autem appetitus gloriæ inanis sit peccatũ mortale, habetur per S. Tho. secunda secundæ, quæst. 132. art. 1.

h ¶ Laude] Quæ est uirtutis præmium.

i ¶ Veteribus.] Vt sunt Innoc. III. Alexand. III. Clemens III Honor. III. Greg. IX. Bonifacius VIII. Clemens V. & alii plures; quorum hodie nomina legũtur in libris Iuris Canonici.

K ¶ Fundamẽtis.] Referas hoc potissimũ ad iura positiua, & ad declarationes factas p Rom. Pontif. ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Ciuiliũ.] Id est, Christianorũ inter se, vt infra de iure diuino, vers. est igitur. Fideles enim sũt inter se conciues Christianæ reip.

b ¶ Externorũ.] Puta Turcharũ, & Barbarorũ infid.

c ¶ Fastigio.] Id est, dignitatum atque honorũ culmine, iuxta no. per Arch. 1 c. ordinationes, dist. 59.

Principum appellatio.

d ¶ Principum.] Qui veniant appellatione principum, no. in cle. 1 de bap. tis. & eius effectu.

e ¶ Otium litterariũ.] Quod animi tranquillitatẽ expoſcit, iuxta illud; *Carmina ſeceſſum ſcribentis, & otia quæruntur.*

Otium.

Et Cic. in Rhetoricis; Negotijs familiaribus impediti vix ſatis otium ſtudijs ſuppeditare poſſumꝰ. Oppoñt& otiũ bello. Cic. in Verr. Cum bello fugiti uorum tota Italia arderet, Norbanꝰ in ſũmo otio fuit. Et appellaẽ huiuſmodi otiũ litterariũ, otiũ ignobile a Virgilio, in fine libri 4. Georgicorũ, ibi; *Me dulcis alebat Parthenope ſtudijs florẽtẽ ignobilis oti:* Quod eſt forte verũ de ſtudio Poeticæ artis: nõ autẽ Iuris Põtificij: Alias autẽ ptiũ vituperabile ẽ & damnoſum. Vnde Seneca; Otium, inquit, ſine litteris mors eſt, & viui hominis ſepultura. Et idẽ; Non eſt viri tumere ſudorem. & Generoſus labor nutrit.

Otium ignobile

f ¶ Sed hoc nos.] Hic incipit ſecunda principalis pars huius Proœmij, q̃ ſubdiuiditur in quinq; alias particulas. In prima recenſet initiũ & progreſſum cõpoſitarũ a ſe Pontificio nomine inſtitutionũ. In ſecũda, q̃ incipit ibi; Sed vſq; adeo, indicat, cur huius modi inſtitutionibus non fuerit ſuprema manꝰ impoſita. i. nõ exierint nomine Põtificio. In tertia, q̃ incipit ibi; Ergo ſi cui, excuſat ſe a temeritate, q̃ librũ Pontificio nomine ſcribere fuerit adortus. In quarta, quæ incipit ibi; Sed hæc oĩa, cõſolatur ſeipſum, q̃ multos labores, vigilias, & obtrectationes quaſi fruſtra ſubierit. In quinta & vltima, q̃ incipit ibi; Accipite igitur, ſuas inſtitutiones ſtudioſis Iuris Pontificij, quaſi de manu in manus exhibẽt.

g ¶ Temporibꝰ.] Hoc ideo dicit, quia circa illa tẽpora exarſit bellum inter Roman. Pontificem Paulum IIII. in minoribus Io. Petrum Caraffam nuncupatum, & regem Neapolitanum, qui erat Philippus de Auſtria, filius Caroli V. Imperatoris, cui pater ipſe Carolus regnum illud viuens ceſſerat, q̃d bellum multa incommoda ſunt conſecuta.

que, tam ciuilium [a], quã externorũ [b] procellis facile excuſari poſſunt. Quis enim in ſacri Apoſtolatꝰ faſtigio [c] vniuerſę eccleſię præſidẽs, atq; orbẽ ipſum Principũ [d] diſcordijs fluctuante, bellorũq. incendijs æſtuatẽ circũſpiciẽs, ad otium litterariũ [e] varie agitatum animum facile poſſit appellare?

Ponit de mandato Pontificis accepto & feliciter conſummato. h. d.

Sed hoc nos [f] parũ aliquãdo perpendiſſe videri poſſumꝰ. nam cum in aula Romana difficillimis temporibus [g] degerem, de Inſtitutionibꝰ Iuris Canonici Põtificio nomine cõſcribendis, Iuſtiniani Imperatoris exẽplo, ipſi Romano Põtifici ſuggeſſimus; & quãuis minꝰ forte opportune: de his tamẽ conſcribendis ab eodem mandatũ accepimus [h], & quantum in nobis fuit, etiã expleuimus. Si quidẽ intermiſſo ſuperioribus annis præleg&di ac patrocinandi munere, impenſe operã dedimꝰ, vt per nos huiuſmodi Inſtitutiones cõponerentur; quę, vt Põtificio nomine exirẽt, nõ indignę iudicarẽtur: quod quidẽ ex ſententia nobis ceſſiſſe, ita locupletiſſimũ ſummorum virorum probauit teſtimoniũ [i], vt ille iamiam de manu Pontificis in manus veſtras venturę crederentur.

h ¶ Accipimus.] De quo late dicit auctor in ſuo Commentario, libro 1.

Relatio facta Romano Põtifici acſoribus.

i ¶ Teſtimoniũ.] Quod de ſcripto ſũmo Pontifici fecerũt, & ẽ huiꝰ modi:

Beatiſſime Pater, cum S. V. nobis iniunxerit, vt Inſtitutiones iuris Canonici iuſſu ac nomine B. V. compoſitas uideremus & excuteremus: primum vniuerſũ opus ſinguli perlegimus, inde certis diebus in vnum locum ſimul ſapius cõuenientes, rebuſque inuicem communicatis, ea quę vel immutanda, vel addenda, vel reſecanda viſa fuerunt, pro tenuitate iudicij noſtri immutauimus, addidimus, & reſecauimus. Auctorẽq. ipſum, qui nobis non contemnendo ingenio et eruditione preditus viſus fuit, exactiſſimã operi abſoluendo diligentiã adhibuiſſe multis argumẽtis cõperimus. Librum itaq; iudicamus cũ neceſſariũ, tum etiã bene ordinatum ac digeſtum: cũ vniuerſa prope, quæ Põtificij iuris libris ſparſa conſpiciuntur, certa via & ratione, compendioſaque breuitate complectatur. Et vere, niſi nos fallit opinio, ab omnibus commendandum erit propoſitum ac inſtitutum S. V. quaſi ſibi diuinitus inſpiratum. Cum non minus gratum futurum ſit hoc opus iuris Pontificij ſtudioſis, quam ſint inſtitutiones, Iuſtiniani nomine compoſitæ, iura ciuilia profiteri volentibus: exiſtimauimus tamen, nequa omnino, quantum fieri poteſt, anſa detur, & occaſio nouis altercationibus, quas inter-

interdum nimis anxie diligentes moroſa curioſitate excitare conſueuerunt, forte non abs re eſſe, ſi nonnulla inſerantur Proœmio, quod ipſi operi B. V. præfigendum duxerit. de quibus cum primum commode fieri poterit, vt ſuo nos dignetur alloquio, plenius diſſeremus: omnia tamen ſapientiſſimo iudicio B. V. relinquentes, cui quanto maiores poſſumus gratias agimus, quod nos, qui tanti nos non facimus, dignos putauerit, quibus tam arduum negotium cõmitteret. In quo ſi quid defecimus, id totũ noſtræ imbecillitati adſcribere dignetur: non quod omni diligentia & conatu ad exequẽd& mandata S. V. paratiſſimi, vt debemus, non fuerimus, quã Deus Opt. Max. diu nobis incolumem felicemq; ſupereſſe velit.

B. V. humiliſſ. ſeruuli, Fabius Acorombonus Rot& Decanus, Iulius Oradimus Rot& Aud. Antonius Maſſa.

Ponit quinque vel ſex cauſas, quibus factum eſt, vt liber non exierit nomine Pontificis. h. d.

Sed vſq; adeo [a] poſtmodum, cum Romę ob eam vnam rem diu fuiſſemus, ſupremę manus impoſitio differebatur, vt qui grauiſſimis, ac multiplicibus vndique ad ſedem Apoſtolicam confluentibus negotijs [b] admodum ſenem [c] Pontificem, & natura ipſa, vt aiebant, valde cunctatorem [d], diſtentum fuiſſe, ignorauerit, magnam illo tempore incuriam rerũ harum incuriam fuiſſe facile ſuſpicari potuerit. Itaque diutius ſuſtinere non valentes in patriã conceſſimus, Põtifex paulo mox in fata [e]. Sed hęc Commentariolo [f] ſufficiat nos aliquando fuiſſe complexos.

Non poteſt temerarius dici, qui obtemperat principi, & cuius acta approbantur à magnis viris. h. d.

Ergo ſi cui forte audentiores viſi fuimus, qui tantam rem aggredi, tam imbecilli auſi fuerimus, maximis auctoribus, atque adeo mandato ipſo Pontificio, hanc temeritatis culpam redimere poſſumus: vel certe id nõ impune tulimus, qui ob eam rem magnos labores, & impenſas, atque inuidorum obtrectationes [h], neſcio an dicam, fruſtra, ſubierimus, vtinam non amplius ſubituri.

a ¶ Vſq; adeo.] Hoc paragrapho breuiſſime inſinuat auctor cauſas, quibus factum eſt, vt liber nõ exierit Pontificio nomine, quæ ſunt quinque, vel etiam ſex, remittens ſe commentario ſuper ea re à ſe compoſito.

b ¶ Negotijs.] Primũ impedimentum multitudo negotiorum.

c ¶ Senem.] Secundũ impedimentum magnum Pontificis ipſius ſenium.

d ¶ Cunctatorem.] Tertiũ impedimentũ ex tarditate naturę ipſius Pontificis.

e ¶ In fata.] Quia ſtatim fere poſt auctoris diſceſſum ab vrbe, Pontifex, cuius mandato fuerat hic liber ſcriptus, mortuus eſt, qui poteſt pro ſexta cauſa numerari; cum etiam, ſi poſtea aliæ quinque ceſſaſſent, non propterea magis ad finem potuiſſet res perduci.

f ¶ Cõmẽtariolo.] Scilicet, libro primo dicti commentarij, vbi habetur plena hiſtoria.

g ¶ Ergo.] Continuatiuũ ſignũ, nõ autem illatiuũ hoc loco, ſicut & in l. ergo. ff de ſeru. ruſti præd. & l. ergo, ff de fideicom. lib. & ibi not. aliquando ẽ incepitiũ, cõuentiẽs indignationi, vt in illo Auguſti carmine:

Ergo ne ſupremis potuit vox improba verbis,
Tam dirũ mendare nefas? ergo ibit in ignes, etc.

Ergo ſignũ cõtinuatiuum.

Regulariter tamẽ eſt illatiuum.

h ¶ Inuidorũ obtrectationes.] De quibus late commentarij libro primo: & libro tertio. Et quia morbus iſte inuidię eſt quotidianus, & male cognitus, & perniciotiſſimus, videamus quid ſit inuidia, quomodo differat ab odio, quis ſit eius effectꝰ, vel natura, quomodo extinguatur, vel ſaltem minuatur. Igitur inuidia nihil aliud eſt, quam dolor ex proximi commodo prouenięns, ſecundum Baſilium. Vel inuidia eſt triſtitia de bonis alienis, ſecundum S. Tho. Hęc autem licet adeo ſimilis ſit odio, vt eius ſoror & germana videatur: in pluribus tamen differt, & nunc exceditur, & nunc excedit odium: exceditur quia odium non ſolum dirigitur erga homines. verum etiam erga animalia ratione carentia. Vnde odimus ſerpentes, mures, & alij alia. Inuidia vero dumtaxat hominis eſt, & in hominem dirigitur, ſecundum Plutarchum. Itẽ bruta ſe inuicem oderunt, vt Aquilæ & Dracones inter ſe: item Leo Gallum, Elephas Aprum dicitur odiſſe. Exceditur autem quia & iuſte & iniuſte aliquem odiſſe poſſumus: iuſte autem inuidere nemo poteſt. Ex hoc manat & alia differentia, quòd odiſſe ſe aliquem ſępe homines fatentur, at inuidere ſe omnes negant, & ad inuidiam tegendam

De inuidia late.

Inuidia quid.

Inuidia differt ab odio.

Nemo inuidet.

Laus in ore proprio.

Sunt & aliorum magnorum in eandem ſententiã virorum teſtimonia, de quibus libro primo commentarij late habetur: quamuis autem dici conſueuerit, laudem in ore proprio ſordere: vbi tamẽ laudes ſunt notorię, de eis meminiſſe non eſt vituperabile Io. de Pla. in l. 1. C. de profeſ. qui in vtb. Conſtant. lib. xij. vnde illud:

Sum Pius Aeneas fama ſuper æthera notus.

mille excusationes adferunt: inuidiã in odium vertere nitentes. Vnde in hac animi egritudine hoc accidit inuidis molestissimum, quod inuidi dolorem sum nemini detegere possunt. Vnde sicut rubigo ferrũ, ita inuidia animum hominis consumit.

Item ex inuidia nascitur ex opinione, quã habemus, ꝙ is quẽ odimus, malus sit, vel in vniuersum, vel quantũ ad nos attinet. Inuidetur autẽ ei potissimũ, qui ad virtutẽ recto tramite fertur, vel ad honores, vel diuitias: inuidus enim aliena commoda suã facit calamitatẽ. Quo circa generose dicitur ingemuisse Themistocles, adhuc adolescens, quod nullum adhuc haberet inuidum, quasi nihil splendidum adhuc egisset. Vnde & pulchre auctor huius ipsius operis in sua nuncupatoria libelli. De comparatione iuris Pontificij & Cæsarei:

Qui alios iuuat, patienter incõmoda ferre debet. h. d.

Sed hæc omnia [a] æquissimo feremus animo, si, quod vehementer semper optauimus, nostra hæc eiusmodi sit scriptio [b], quę studijs vestris commoda videri possit: quod sane his temporibus futurum non despera-

Tum, inquit, *is ego sum, qui illorum scriptis soleam admodum inuidere, qui plurimos habent inuidos, inuidiamque ipsam illis uehementer inuideo: atque vt in hominibus senectutem; ita in scriptoribus inuidiam optatissimum malum appellare consueui. nam etsi ea per se praua est ac detestanda; est tamen testis virtutis.*

Inuidia quo extinguat.

Hæc ille. Inuidia igitur eos maxime tangit & insectatur, qui boni sunt, quique ad uirtutem gloriamque grassantur. Extinguitur autem inuidia magna felicitate tam eius, cui inuidetur, quem solemus dicere hoc casu inuidiam superasse, quam inuidẽtis. Nec enim felix & cui nihil deest, potest facile aliis inuidere: at inimicorum magna potentia odium non extinguit, quod Alexandri Magni interitus declarauit. Extrema quoque calamitas inuidiam extinguit: nec enim miseris quis inuidet. Vnde creduntur inuidi homines libenter aliorum cõmiserari. Odium autem calamitas non tollit: nam

Beneficio accepto tollitur odiũ, sed non inuidia.

inimicos uel ad extremam calamitatem redactos oderunt homines. Interdum tamen ex illis causis, quibus odium cessat, crescit inuidia: nam si quos malos putaueramus, bonos esse comperiamus, aut a quibus iniuria affecti fuerimus, beneficio fuerimus placati, odium dissoluitur, inuidia vero non cessat. nam bonis inuidetur, tamquam virtutem, quæ bonitas est, consecutis. Quod si beneficia accipiat inuidus, multo magis inuidet, tum ob munificam uoluntatẽ dantis, tum ob potentiam: plusque doloris accipit, ob potestatem benefacientis, quam ob collatum in se beneficium sentiat, uoluptatis: & beneficio ipso infensior redditur. Declarant hoc verba Basilii magni de Saluatore nostro.

Basilij. verba.

Profecto, inquit, *contra Saluatorem eo Iudaeorum insania progressa est. At quamobrem illi inuiderunt? nempe ob miracula eius, quæ miracula erant indigentium salus. Nutriebantur esurientes, & nutrientem prosequebantur. resurgebant mortui, & uiuificanti inuidebant. expellebantur Dæmones, & expulsori insidiabãtur. mũdabantur leprosi, claudi ambulabant, audiebant surdi, & cæci videbant: at beneficus ipse fugabatur. tandemque reum, qui vitam mortalibus gratificatus fuit, neci tradiderunt, redẽptorem hominum uerberantes, & iudicem orbis peragentes reum.*

Hæc Basilius, sed & auctor noster, libro primo, sui commentarij.

Habet, inquit, *inuidia inter uitia cetera illud præcipuum, ac quodammodo peculiare, quod adeo turpis est, ut nulla ratione se intueri & agnoscere uelit: ideoque liuori suo magnifica semper verba, atque illustres sermones prætexit. Vnde qui se iracundum, intemperantem, & ad voluptates, procliuem confiteatur facile inuenias: at quod se quis inuidum esse ac liuidum cõcedat, nec tormẽtis quidem extorqueas: quinimmo cum maxime virus euomunt, se veritatis esse amatores inuidi prædicant, atque ea de causa nec amicis quidem parcere solere. Tanta est enim virtutum vitiorũque vicinia, ut maledicus pro libero se quis interdum venditare valeat. Ea autem inest vis pestilenti huic morbo: quod si quem gratia, vel auctoritate pollentem occupet, præclaras quasque res euertit ac destruit: sin vero, quod sæpius accidit humiliores arripiat, habet illud boni, quod quasi in propria viscera verso gladio maximum malum inuidis ipsis afferre consueuit.*

Cui sententiæ consonat illud Flacci:

Inuidia Siculi non inuenere Tyranni maius tormentum.

Facit & illud:

Inuidus inuidia consumitur intus & extra.

Inuidiæ autem domum & formam pulchre describit Ouid. libro secundo Metamor.

a ¶ Omnia.] Id est, labores, impensas, iacturam temporis, & inuidiam.

b ¶ Scriptio.] Id est, institutiones sint huiusmodi.

Veri-

¶ Verisimiliter.] Quia cõtraria contrarijs curãtur, secundum medicos.

b ¶ Auspicijs.] Quia fuit inchoatus, quasi à Põtifice Romano scriptus ad similitudinem ciuilium institutionum.

Hęresis.

c ¶ Periculo.] Hęresis enim morbus vagatur, quasi pestis & flamma, vnde: Tua res agitur, partes cum proximus ardet.

d ¶ Accipite.] In fine huius Prooemij tribus rationibus, & vna comparatione nititur auctor demonstrare, quod non multum interest, quod huiusmodi institutiones non fuerint nomine Põtificio in lucem editæ. Primo, quia fuerunt scriptæ mandato Pontificis. Secundo, quod eiusdem Pontificis mãdato fuerunt castigatæ. Tertio, quod in eis nihil est, ꝙ non consentiat canonibus. vnde cõcludit, quod quemadmodum fercula non accipiunt saporem ex

ter [a] existimare debemus. Vnde quamuis non ijsdem, quibus inchoatus fuit auspicijs [b], liber hic noster in lucem prodeat: in cõmuni saltẽ periculo [c] non fuisse nos otiosos: sed quoquo modo tulisse opem iuuabit.

Diuersitas dantis nõ induxit diuersitatem rei datæ. h. d.

Accipite [d] igitur priuati quidem hominis, Pontificio tamen mandato, ad Ius Canonicũ & scriptas, & castigatas Institutiones. Cũque eis nihil sit comprehensum, quod ni fallimur [e], sacris Canonibus penitus non consentiat: ita existimate, si de Pontificis manu eas accepisseris, fuisse id perinde futurum, ac si vobis vasis aureis, ac longe splendidissimis mensis, fuissent fercula submin-

vasis, quibus exhibentur: ita quod parum interest, de cuius manu studiosi accipiant librum hunc institutionum, dum tamen idem sit sapor.

e ¶ Fallimur.] Certe sciebat auctor, se non falli, cum omnia ex ipsis libris Iuris Canonici desumpserit: vtitur tamen hoc verbo ad seruandam modestiam. Sic & I. C. in leg. j. ff. de iusti. & iu. Veram, inquit, nisi fallor, & cap. argumen. quod testis, aliquid deponens certo modo facti licet adijciat illã clausulã, NISI FALLOR, quod nihilominus probat Paulus de Castro, in dicta lege prima.

istrata, nũc, cum de manu nostra [f], ac si fictilibus illa quidem, atque exoticis [g] in sapore tamen nullam fore differentiam [h].

f ¶ Nostra.] Id est, priuati hominis.

g ¶ Exoticis.] Id est, vilibus.

h ¶ Differentiã.] Vnde non curamus de modo, dũ modo habeamus effectũ. l. cũ seruus, ff. de verborũ obligationibus.

Universidad de Deusto Biblioteca

Io. Bap.

DE IVRE CANONICO.

VM secūdū ordinē doctrinę vniuersalia sint prius explicāda.l.j ff. de iusti.l j ff. si cer pet.Ideo auctor primo proposuit hāc rubri. quemadmodū idē factū fuit in lib. institit. iuris Ciuil. in pric. Diuiditur tot' iste tit. in tres partes princip. in prima habetur etymologia, & origo isti' iuris: in 2. eiusd. definitio:in 3. in quibus ipsum constet adnotatur: secūda ibi, ē igitur:tertia ibi, constat vero.

a DE IVRE Canonico.

IDest,cur sic appelletur, quid sit, & ex quibus constet ius canonicum. Et sic not. quod dictio, de,applicatur non solum ad quæstionem quid rei, sed etiam ad q quid nominis: & designat causas non solum essendi,sed etiam fiendi. fac. c cum causam.de electio l.sed & reprobari, ubi not. ff. de excus. tuto. l j §. nunc videamus.& § emancipatus ff de cōiun. cū emanc lib. Et de multiplici significatione huius monosyllabæ,per Pau.in tract. de offic. & pot. capituli sede uacante in primo prælud.

Io. Bap.

Iuri Canonico. CASVS non figuratur not.tamen ius canonicum talem habere denominationem:quia perfectius regulat actiones humanas arg §.sed ius quidem. in fin. instit de iur. naturali gent & ciu.l. not.2. regulam significare rectam uiuendi normam ea regula.dist.3.

b ¶Canonico] Expone tripliciter. Primo discendo,cū absurdum sit ignoratis principiis ad cetera transire,arg l.j.ff de ori iu Alber.in l j ff de ori iu. Secundo docendo, nam undique doctus indoctū docere debet. Authen.de sanctiss episc.§ j & §.fin. infra, de elect & c miseram. dist. 61 & c j cū seq. dist. 48 Tertio pertractando: puta allegando & iudicando;cum turpe sit patritio viro & cer.l ij §. post hos vbi etiā not. & in §.Seruius,ff. de ori iur.

c ¶Operam.] Nō solū discendo,sed etiā docēdo, allegādo,& iudicādo,ut supra in proxima notula.

d ¶ Oportet.]Id est,decet.sic in l.j.ff. de iust.& iu. l.cū oportet in prin,C.de bo. quæ lib.& l j § oportet enim.C.de cap. postli.reuer. & sic importat cōuenientiam: regulariter autem importat necessitatem,vt uidetur not.in c.j de rescr. in vj.fac.l j ff. si cer.pet &l j ff.de acquir.possess de quo vide per Abb.in c.j de libel.oblat.

Oportet verbum.

e ¶Generale.] Generalitas autē colligitur dupliciter.Primo quia, dictio ius,non magis adaptatur ad ius canonicum, quām ad ius naturale, ius gentium & ius ciuile, instit. de iu.nat.gēt. & ciui.per tot. Secundo, quod præter artem boni & æqui,etiam alia significat,ut in l.ius pluribus.ff. de iust & iu. & concor.c. omnes. cum seq. dist. j vnde sumitur. ANT. TIMO. præter id', quod dicitur hic, & ab auctore in textu de iure, vide,quid sit Ius apud S.Tho. secunda secundæ q. 57. art 1 & quantum ad quid nominis, & quantum ad quid rei. proprie enim Ius dicit artem, qua cognoscitur,quid sit iustū. Vidi ibi in responsione ad primum.

f ¶Regula.]c. canon. & c. regula. dist. 3.

g ¶Regulare]Et triplici ratione forsan appellatur hoc nomine: & quia continet spiritualem uiuēdi normam,vt hic, & c.bene.dist. 11 cap multos dist.54.vnde etiam dicti sunt regulares ut per Host in sum. de reg. §. 2.& per Archi.in c regula dist.3.& quia est commune omnibus fidelibus.c.1 distin.58.vbi regula dicitur ius commune,& quia per compēdium quoddam rerum uniuersarum amplectitur determinationem. argu. not.per Archi.in dicto cap.regula.

h ¶Patrū.] Ideo patrū dixit, & non pontificum, vt sub vno verbo comprehenderet non solum statuta Rom.Pont.sed etiam Concilia, & dicta sanctorum,ex quibus omnibus constat ius canonicū, vt infra de eccles. constit. per totum.

Est igitur. CASVS non figuratur,sed not.ius canonicū principaliter dirigere homines ad fines beatitudinis,vt animaduertit hic glossa fin.

i ¶Est igitur]Pro intellectu istius descriptionis, siue definitionis,sciendum est,quod homo cōsiderari potest quadrupliciter:uidelicet in suo genere, ut animal in sua specie,id est, vt homo, vt subditus Romano Imperio,& vt subiectus Ecclesiæ Romanæ.

Homo cōsiderat quadruplicit.

DE IVRE CANONICO a. TIT. I.

Iuris Canonici.
- Definitio
  - Nominis
  - Rei
- Diuisio
  - Lex diuina
  - Consuetudo
  - Constitutio

Diuiditur in tres partes. In prima ponit vnde dicatur Ius Canonicum. In secunda quid sit. In tertia ex quibus constet. Partes patēt. h.d.

IVri Canonico b daturū operā c nosse oportet d, vnde talis denominatio descendat, & quid illud sit, qđ ea denoīatione continet e.

Et quidem *Ius* generale e est nomen: *Canonicum* vero dicitur a verbo Græco, κάνων, quod Latine idē significat qđ regula f: vnde Ius Canonicum Ius regulare g nō male dixeris: quam denominationem ex eo accepit, quod ex regulis prisco rū patrum h ad rectam viuendi normā institutis deductum fuerit.

Quid sit ius Canonicū h.d.

Est igitur i Ius Canonicum, quod ciuium a actiones b ad finem æternæ beatitudinis c dirigit.

Quibus constet Ius Canonicum.h.d.

Constat vero in primis id Ius diuinæ legis præceptis,consuetudine,& constitutionibus, quæ singula, qualia sint diligētius dispiciamus.

Ius Canonicū est mixtum ex theologia, & iure ciuili.

Status huius scientiæ dirigit nos in Deum, uel remouet ea, quæ nos auertunt a Deo, vt patet in volumine Decreti, & in multis iuribus totius corporis, maxime in c. fin. de præscript.in ca. cum contingat. de iureiur. cap. 2. de pact.in 6 cap.licet.de iureiur.cap. primo.in fin. de summ.Trinit.Est ergo hæc scientia quoddam mixtum, partem capiens ex Theologia; in quantum scilicet tendit in finem æternæ beatitudinis, & spiritualia ex parte speculatur:partem a iure ciuili; in quantum tractat de temporalibus, sine quibus spiritualia diu esse non possunt 1. q. 3. cap. si quis obiecerit. Habet igitur se ius canonicum ad ius ciuile ut anima ad corpus, cum non sit mere practica,ut ius ciuile: sed partim etiam speculetur, vt apparet ex volumine Decreti, & de hoc per Sūmistas in suis præludiis.per Abba.in inscriptione procem.Decretalium.per eundem in c.1. in 6.nor. de iuramen.calum.& in c.fin.ne cle. vel mon. per Ioan.Andr.in reg. possess.in Mercurial.& per Abb. in cap.qualiter,& quando.j.de accusat.

Finis iuris ciuilis quo discrepet a fine iuris Canonici.

c ¶ Aeternæ beatitudinis.]Ex hoc patet differentia inter finem Iuris ciuilis, & finem Iuris Canonici: quia licet vtrumque ius intendat inducere homines ad bonum commune differunt tamen in modo inducendi. Nam ius ciuile intendit hominem inducere in bonum commune, secundum qđ congruit humanæ societati, ciuiliter ac temporaliter viuenti: secundum quem modum ad suum finem promoueri potest per legalem iustitiam, & ciuilem amicitiam. Ius vero canonicum intendit dirigere hominem ad bonum commune, secundū quòd congruit humanę societati, non solum ciuiliter: sed etiam Christiane uiuenti, & uitam aliā æternam expectanti. Et hunc finem non possunt homines consequi per solam legalem iustitiam,& ciuilem amicitiam:sed vlterius requiritur cœlestis amicitia, sine qua non potest homo in Deum tendere sicut ergo potissima uirtus, ad quam conatur ius ciuile,est legalis iustitia, & ciuilis amicitia:ita potissima uirtus,ad quam conatur ius Canonicum,est ipsa cœlestis amicitia,quam charitatem appellamus:& de hoc fuse per Abb. in locis in præcedenti notula allegatis.& licet sint aliquæ li. etiam de iure ciuili.quæ ad hoc uidentur tendere; tamen plurima ab hoc scopo deuiant.

manæ.Si consideretur primo modo, utitur iure naturali.inst.de iur.nat.gent. & ciui.in princ.Si secundo, vtitur iure gentium §.1.eod.ti.quod interdum appellatur naturale.§ singulorum instit. de re diui.cap.ius naturale,vbi de hoc prolixe not. dist.1. Si tertio utitur iure ciuili Romanorū.l. 1. C. de sum. Trini. vbi traditur. Si quarto utitur iure canonico Potest considerari & quinto modo, scilicet ut ciuis Perusinus, Bononiensis, & cet. & tunc utitur statutis Perusinis, Bononiensibus, & cuiuscunque loci, vnde originem ducit. § 1. instit. de iure nat.gent.& ciui. ANT. TIMO. Nota in hac definitione iuris canonici quattuor causas,Materialem,Formalem,Efficientem, & Finalem,constituentes perfectam definitionem rei.Materialis est homo operarius,ut habetur in glos in uerb.actiones,seu actiones christiani hominis Formalis est regulatio,seu directio illarum secundum uoluntatem Dei. Efficiens remota est Deus:proxima Summus Pontifex Dei Vicarius. Finalis proxima pars Ecclesiæ militātis:remota beatitudo ęterna, ad quam dirigit. Vel dic,ut per Abb. in suo procē.nu.18.in fine, Vltra datam diuisionē in glossa hic,quæ sumitur ratione subiecti, in quo ius reperitur, nota & aliam in naturale & positiuum datam a S.Th.secunda secundæ.q. 57.ar.2,& per Alex.de Ales par.3 q.27.membr.4.ar 1.

a ¶Ciuiū.] Id est,Christianorum,uel fidelium, nec enim regulariter infideles Papæ,autiuri canonico subiiciuntur;cum de his,quæ extra nos sunt, nihil ad nos.c.multi 2 q.1.faciunt not. in c. de infidelibus.de consangui & affi.c. gaudemus. de diuor.& per Abb. in c.1. de const. Habet tamen aliquibus casibus Papa iurisdictionem etiam super infidelibus:ut per Domi.in d. c.multi,& per Inno. Io And & alios in c quod super his.de voto. notatur etiam 27 q 1.c sæpe.& per Abb in c.1. & c.fin. de const.& in c.nouit.de iudi.& per Archi. in c. si quis suadente.17. quæst. 4. Sed an hæc appellatio Ciuium includat etiam Imperatorem?& non uidetur,cum non ligetur legibus.l. Princeps ff. de li.l. ex imperfecto ff.de leg 3.Iu dic, quòd in concernentibus animam etiam Imperator iuri Cano. & Papæ subiicitur.c.omnes. de maio. & obe. & dist. 96.cap.duo sunt.& c Imperator.& traditur in c.1. de cōst.c.nouit.& in ca.clerici. de iudi.& in c. per venerabilem qui fil. sint legi. Qui autem ueniant appellatione ciuium, uel ciuitatis, habetur in c. Rodulphus.primo,de rescript.

Papa qñ habet iurisdictionē super infidelibus.

Imperator qñ subiicitur iuri canonico.

Ciuis appellatio.

b ¶Actiones.] Subiectū igitur huius scientiæ, uel artis,uel facultatis, est homo operarius, docet enim qualiter homo bene viuendo,& operando possit in æternum beatificari: quod cum non possit fieri, nisi adminiculante Theologia, sequitur qđ hæc facultas non subiicitur simpliciter Ethicæ, sed etiam Metaphysicæ.Vnde pro maiori parte tractatus huius scientiæ dirigit nos in Deum, uel remouet ea, quæ nos auertunt a Deo, vt patet in volumine Decreti, & in multis iuribus totius corporis, maxime in c. fin. de præscript.in ca. cum contingat. de iureiur. cap. 2. de pact.in 6 cap.licet.de iureiur.cap. primo.in fin. de summ.Trinit.Est ergo hæc scientia quoddam mixtum, partem capiens ex Theologia; in quantum scilicet tendit in finem æternæ beatitudinis, & spiritualia ex parte speculatur:partem a iure ciuili; in quantum tractat de temporalibus, sine quibus spiritualia diu esse non possunt 1. q. 3. cap. si quis obiecerit. Habet igitur se ius canonicum ad ius ciuile ut anima ad corpus, cum non sit mere practica,ut ius ciuile: sed partim etiam speculetur, vt apparet ex volumine Decreti, & de hoc per Sūmistas in suis præludiis.per Abba.in inscriptione procem.Decretalium.per eundem in c.1. in 6.nor. de iuramen.calum.& in c.fin.ne cle. vel mon. per Ioan.Andr.in reg. possess.in Mercurial.& per Abb. in cap.qualiter,& quando.j.de accusat.

Universidad de Deusto Biblioteca

DE IVRE DIVINO, CONSVETVD. & constitut.

Supra tit. proximo. § 1 in fin. dictum est ex quibus constet hoc ius nostrum, unde opus erat de eius partibus pertractare, ideo proponitur. præsens tit. qui diuiditur. in 3. partes principales, quemadmodum tria quoque proponuntur. in prima explicatur ius diuinum: in 2. consuetudo: in 3. constitutio: 2. ibi, ius cõsuetudinis: 3. ibi, constitutio.

a DE IVRE Diuino consuetudine, & constitutionibus.

DE IVRE DIVINO a, CONSVETudine, & constitutionibus.

TIT. II.

Partes Iur. Canonici.

- Ius diuinum.
  - Quid
  - Quotuplex
    - Morale
    - Mysticum.
- Consuetudo.
  - Origo
  - Quid
  - Effectus
    - Bonus vsus
    - Malus abusus.
- Constitutio.
  - Quid
  - Quotuplex
    - Ecclesiastica
    - Ciuilis seu Sæcularis.
  - Effectus

DE Iure diuino. Intelligе de iure diuino stricte sumpto, hoc est, de eo, qđ immediate descẽdit a lege veteri & Euãgelio: aliàs ãt large etiam ius canonicum appellatur ius diuinum: ut per Abb. in c nimis. de iureiur. proprie autem statuta Papæ & Conciliorum dicũtur humana c. nõ debet. de cõsangu. & affin. & late per Abb. in cap. licet ex quadã. de testi. super tex. Quod ãũt ius canonicum constet iure diuino probatur in c. qualiter. 2. de accus. & not. per Abb. in c. 1. de translat. episc. ANTO. TIM. De iure diuino, Ius diuinum, secundum sui rationem formalem, ideſt secundum quòd promulgatur, definitur a S. Tho. secunda secundæ. quæst. 57. art. 3. ad 3. Ius diuinũ, inquiens, est, quod diuinitus promulgatur. diuidit etiam in duas partes; in naturale scilicet, & positiuũ, quod legẽ æternã appellat. Alex. de Ales par. 3. q. 16. membr. 3. art 1.

Ius diuinum.

Ius diuinum CASVS, Cum ius diuinum reperiatur in antiquo & nouo testamento, & diuersimode obseruetur a Iudæis & a Christianis, Ideo dubitatum fuit de iuribus eius, siquidem propter istam uariam eius obseruantiam uidetur mutabile quemadmodum ius humanum ca. non debet de consang. & affinit. Sol. tamen est sequenda prout hic legimus, quia Christus non uenit soluere legẽ, sed adimplere: unde not. hic duo iura diuersa ratione considerata, esse eiusd. & alterius naturæ, & ideo non tenet obiectio, Not. 2. argumentum Iudæos hodie cogi posse ad obseruandam moralitatem iuris diuini, cum sit idem cum iure naturæ ca. 1. dist. 1.

b ¶ Lege.] Scilicet Mosaica, de qua in dubio est intelligẽdum per antonomasiã: arg. §. quoties de iur. nat gent & ciu.

c ¶ Cõtinetur.] Immo illud videtur ius naturale: vt c. j. dist. j Respõ. ibi exponitur ius naturale, id est, ius diuinum: vt not. in d. cap. 1. uel alias, non omnia, quæ sunt in lege, & Euangelio sunt ius naturale, sed illa particula: qua quisque iubetur alii facere, quod sibi uult fieri. & prohibetur alij inferre quod sibi non uult fieri.

d ¶ Immutabile.] Potest tamen diuinum ius limitari & distingui a lege positiua, si probabilis ratio suadeat, licet non in totum mutari: ut late habetur per glos. Abb. & alios in c fi. de consuet. Item a consuetudine, In no. in d. c. fi. Abb. in c. qm. de feriis in prin. & in c. cum esses. de test.

Ius diuinũ limitatur & distingui tur.

e ¶ Sunt enim.] Rationem reddit, cur sit immutabile ius diuinum, diligenter partes enumerando: sed contra videtur, quod partes non sint diligenter enumeratæ, cũ sint in lege etiã præcepta iudicialia: ut Deuter. vj. Hęc sunt ceremonię præcepta ac iudicia Respon. qđ iudicialia sunt accessoria ad moralia, uel pertinẽt ad moralia, uel secundũ Turrecrem. pertinent ad mystica, ut per eũ. in c non est peccatũ § his itaque, & sumtur, quod hic dicitur ex d. cap non est peccatũ. § his itaque. dist. vj per quod remouetur contrariũ de cap. 1 §. sed cũ. dist. 5. ANT. TIMO. Quo modo præcepta iudicialia, & cæremonialia legis Mosis nõ amplius obligent post aduentũ Christi, per quẽ fuerũt euacuata: & cur moralia semper obligẽt, uide apud S. Tho secũda secũdæ. q. 104 art. 3 & q. 100. ar 4. & Doctores in 4. sent. dist. 37. Et ratio est, quia ista sunt secundum rectæ rationis dictamen, quę in homine non potest extingui, nec mutari, cui est essentiale.

f ¶ Moralia.] Sic dicta, quia mores informant. ANT. TIMO. Differentiam inter legem veterem Moysi, & Euangelium lege apud Magist. sent. lib. 3. dist. 40. & vlt. & ibi B. Bonauen. ar 1. q. 1 & alios Doctores ibidem, & Alex. de Ales. in 3 par. suæ Summæ. q 28.

Morale

g ¶ Mystica.] Id est, arcana vel figurata: & quę aliud præter id, quod videtur, continent, uel aliud significat, quam quod littera sonat. Et horum alia sunt sacramentalia, alia cæremonialia. De sacramentalibus ratio reddi potest, quare ad litteram sic fuerint præcepta; puta, de circũcisione, obseruatione Sabbathi: ut est de bapt. c. maiores. & c. translato. de constit. de cæremonial. b. nõ. Item ut de eo, Nõ arabis in boue, & asino 16. q. 7. c. in noua. Item. Non feres uestem lana & lino contextã. Non seres agrũ diuersũ semine. Obseruatio autẽ Sabbathi, partim est moralis, partim cæremonialis: ut Turrecre. in c non est. §. his itaque. dist. 6. vbi post alios tentat reddere etiam supradictorum rationem.

Mystice

h ¶ Possunt.] Nota præcepta moralia esse immutabilia. Vnde aduersus illa, maxime si sint negatiua, Papa non dispensat, cũ obligent & semper, & ad semper. §. his ita. dist. 6 & per Arch. de pœnit. dist. 6. & per Abb. in c. litteras. & restit spol. post gloss. fac. 25. q. 1. c. sunt multi.

Obseruatio sabbathi.

Io. Bapt.

Ius consuetudinis.] CASVS in tota hac parte ita potest figurari. Cum multitudo quædam hominum ciuitatem ædificasset, & per plures actiones & mores introduxisset certum modum uiuendi, fuit postea quæsitum, an modus iste pro lege esset seruandus, negatiue enim uidebatur respondendum tum arg. l. si quis in principio ff de lega. 1. tum etiam quoniam non uidebatur. necessarium propterea in unum conuenire, cum etiam à principio homines probabiliter certis moribus uiuere deberẽt; sol. tamen ut hic habetur, quia in iure cum commune bonum sit præcipua causa ipsarum legum, hinc est quod ad ipsum consequendum & diuersa iura dantur. & diuersimode inducuntur. Lex autem in oppositum adducta non obstat, quia loquitur de persona singulari ratione qua singularis est: unde ad legem communem requiritur, ut homines in unum conueniant, & ideo lex est commune præceptum l. 1. ff de legib. & hinc cognosci mus etiam secundam obiectionem, non concludere. Not. 1. legem dari hominibus conuenientibus in unum. Not. 2 iura humana necessario, & essentiale oriri a iure diuino, & naturali, cũ ratione cõstare debeãt, & ratio sit anima legis c. consuetudo. dist. 1.

i ¶ Consuetudinis.] intransitiue ponit, ut seq. § ibi: Est autem consuetudo, sic instit. de reb. corpo. & incorporalibus. ubi not. in uerbo ius ipsum.

j ¶ Exordium.] Facit non est, in fi. dist. 6.

k ¶ Simul.] Pluralitas enim hominum disgregata non potest consuetudinem inducere.

l ¶ Legitur.] Scilicet Genes. 4. nam ut dicit Iosephus, & refert Turrecre. in c. non est. in fi. dist. 6.

recipere possunt a: Mystica vero, etsi quantũ ad superficiem mutata videantur: secundũ moralẽ tñ intelligẽtiã nullam mutationem recepisse cõperiuntur.

Consuetudo, vnde duxerit originem. h. d.

Ius consuetudinis b post naturalem legem sumpsit exordiũ c: ex quo homines in vnũ conuenientes cœperũt simul d habitare: quod ex eo tẽpore factũ creditur, quo Cain ciuitatẽ ædificasse legitur e.

Quid sit consuetudo, & quam vim habeat. h. d.

Est autem consuetudo Ius f quoddã moribus institutũ g, quod pro lege suscipitur. in ijs. n. rebus, in quibus nihil certi diuina statuit scriptura, mos populi Dei, & instituta maiorũ pro lege tenenda sunt: & sicut præuaricatores diuinarũ legum: ita cõtemptores Ecclesiasticarum consuetudinũ sunt coercendi h.

Cain.

Cain cõgregans opes ex rapinis suos ad latrocinia inuitabat, & timens quos ipse læsebat, suos urbe collegit. Fuit tamẽ hoc ius extinctum aquarũ diluuio, ob hominum nouitatem: & reparatum, uel immutatũ creditur tẽpore Nembroth: vt in d. c nõ est. Sed quomodo in mundi primordio potuit Cain colligere hominũ multitudinẽ? Respon. secundum Angel. qđ homines diutissime vixerant: vt per Turrecre. ubi sup.

Iuris appellatio continet cõsuetudinem.

f ¶ Ius.] Appellatione iuris igitur consuetudo quoque continetur. Vnde si Papa mandat causam terminari, secundum ius, poterit delegatus eã terminare secundum consuetudinem: secundum Abb. in c. cum nobis. de electio. licet Ioan. And. contra, de hoc in rubr. extra de consuet. & in c. Quintauallis. de iureiur. arg. contra in c. cum venissent. de eo qui mit. in poss. uide ibidem per Abba. in 3. not. ANT. TIM. Definitur a Gratiano cõsuetudo ex Isidoro lib. 9. Etymologiar. c. 3. vt sit: Ius non scriptum assiduis actibus constitutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex. habetur in c. consuetudo. dist. 1.

Nõ inducitur cõsuetudo ex eo solo, quod sit sæpe factũ.

g ¶ Institutũ.] Videtur ergo, qđ plures ciues nõ sufficiant ad hoc, ut aliquid dicatur consuetudo, nisi institutũ sit, quod illud pro cõsuetudine seruetur: nã põt esse quod ex graua, vel tolerantia hoc sæpius permissum sit: vt extr. de verb. sign. c. Abbate. & 10. q. 3. c. quia cognouimus. Vnde licet sæpius quid factũ sit, nisi eo animo factũ sit, vt in posterũ fiat, iteratio vsum non inducit. ff. de iti. actuq. priua l. 1 § Iulianus recte ait. & l fi. Patet id & alia ratione, quia licet pluribus vicibus quid certo modo iudicatũ sit: non ideo ita in posterũ iudicandum est. l. nemo. C. de sent. & interlo. omn. iudic. sed secundum consuetudinem bene iudicatur. c cum uenissent de eo, qui mit. in poss. & dist. 12. cap. illa. & dist. 32. cap. placuit. aliàs autem uarie definitur consuetudo: ut per Abba. & alios in rubr. de consuetu. & per Legistas in l. de quibus. ff. de legib.

h ¶ Coercendi.] Nota ergo, qđ æque punitur trãsgressor cõsuetudinis, ac transgressor legis. c. in his. dist 11. c. pen. vbi not. Abb. de consuetudine. Vnde sicut canonicis non licet obuiare legi sine licẽtia Papæ, sic nec constitutioni. fa. c. catholica. & c. ecclesiasticarum dist. 11. De communi tamen consensu possent uenire contra consuetudinẽ, etiã iuratam, si causa subesset: licet contrariũ in statutis. 15 q. 5 c. auctoritatem. & not. in d. c. in his Et facit quod hic dicitur contra ieiunantes die Dominico, de quo per Archidia. in cap. vtinam. 76. dist. & dicebat

Titū est dicere non consuevit, quantū, non debet.

dicebat Hostien. cap bonæ. de postul præl. & refert ibi Abb. quod tantum est dicere. Non consuevit, quantum, Non debet, vel, Non potest fac. l. apud Iulianum. § fin. ibi: Distrahi non soleant. ff. de legat. 1. Nec mirum, quia consuetudo de licito facit illicitum. c cū olim. de cler. coniug c. super eo de cogn. spi. Butr. in c. de eo de temp. ordin. Sed an consuetudinem R. om. Eccl. teneantur aliæ ecclesię seruare? Respond. nō, nisi quo ad articulos fidei, vel nisi expresse mandet, vt per Abba. in c. 2. de ferijs, in princ & in fin. & cap. pen de obser. iciu & in c. fi. de regul. iur.

a ¶ Appellāda] Et propterea non ligat. c mala. & c. consuetudo. dist. 8 etiam si fit iuramento firmata. c. quanto de iureiu. Vñ collige, quod id, quod sui natura est illicitū, cōsuetudine nō fit licitū. not. in d. c. mala. videtur tñ cp excuset à pœna tēporali, & sic aliquid operatur: vt not. in c eū venerabilis. de consuet. & in c. denique dist 4 & in c. 2. de temp. ord. & aliquid per Abb in c. fi. de const. & aliū effectum ponit. in c. cum causam de elect. nu 3. & qualis esse debeat consuetudo. not in c frustra. dist. 8. & in c. qui contempta. & in c. fi. de consuet. & c. in quod super. de consang. & affin. & in l. de quibus. ff. de ll. cum sex cen. simil. locis. ANT. TIMO. Ecce cōsuetudo praua excusat à pœna huius mundi, & tēporali: non à gehennali, glos. in c. denique in ver. consuetudine. dist. 4 quando eius prauitas per ius non est declarata, non autem quo ad Deum, quādo esset contra ius naturæ, puta ex ignorantia crassa 32. q. 7. c. flagitia. Quod consuetudo non potest mutare legem diuinam, nec naturalem. S. Tho. prima secundæ q. 97. ar. 1. ad 2. potest tamen eā limitare, distinguere, declarare, augere, & huiusmodi alia facere, vt per Abb. & Doct in c fi. de consuet.

Consuetudo facit licitū de illicito.

Io. Bapt.

Constitutio.] CASVS. Quidā princeps & magistratus seculares indifferenter promulgabāt suas constitutiones, modo in fauorem Ecclesię, modo aliquo respectu in damnum eiusdem, & aliquando simpliciter non considerando qualitatem rerū vel personarum, idq. faciebant illa ratione moti, quia ius ciuile quoque videtur tractare posse de rebus diuinis. tot tit. C. de sum. trin. & de sacrosan. eccl cum simil. & ad ipsos spectat decidere quę faciunt ad bonū illius ciuitatis ob potestatē quam exercent. Solut. tamen aliter hic habetur: quia cum duę sint potestates ciuil. & ecclesiast. c. duo. dist 96. c. solitę. de maior. & obed. sequitur vt sit cōtra rationem vnam potestatem mittere falcem in messem alterius, licet autem in iure ciuili habeantur rub. supradictę relatę, id tamen factum fuit habitu, vt dicunt iuris canonici. Not. constitutionem secularem mutare naturam quando à iure canoni co approbatur, vt etiam in rebus ecclesiast. locum habeat. arg. c. cōsuetudo §. cum itaque. dist. 1. Not.

Praua consuetudo non ligat. h. d.

Hęc tamen de ea cō suetudine intelligere nos oportet, quę neq; diuino Iuri, neque canonicis cōtradicit institutis: si quid autem contra fidem catholicam vsurpare dignoscitur, non tam consuetudo, quàm vetustas erroris est appellāda [a].

Quid sit constitutio. h. d.

Constitutio [b] est lex scripta [c].

Quotuplex sit constitutio & ciuiles constitutiones, quæ non sunt contra Euangelium & canones, sunt honorandæ, licet ipsis Ecclesia non ligetur. h. d.

Constitutionum autem alię ciuiles, alię Ecclesiasticę. Ciuiles sūt, quas princeps [d], aut magistratus, aut populi si bimetipsis sanciunt. quæ quidem si Euangelicis, atque Canonicis decretis nō sint cōtrariæ, sunt omni reuerentia dignæ [e]: atque

2 modum singularem & optimū ad cōuincendos aliorū errores, qui approbatur in cap si quid veri dist. 37.

b ¶ Cōstitutio.] Dupliciter sumit terminus, constitutio, stricte & proprie, & large & improprie. Primo modo comprehendit solum quod princeps statuit, vel q ex loco principis. c. constitutio. dist. 2. & ita sumitur hic. Secundo modo pro omni iure scripto, etiam minorum potestatū; ita sumitur in rubrica extra de cōstit. iuncto c. cum omnes. & c. cū M. eod. tit & traditur ordinarie in dicta rubrica, & de materia 10. dist. per totum.

Cōstitutio dupliciter sumitur.

c ¶ Scripta.] Videtur ergo cp scriptura sit de essentia, vel forma constitutionis. quod quidē multi tenent, vt latissime traditur in rubrica de constit. sed si teneas contra, cp sciptura non requiratur, dic cp hic loquitur secundum frequentiorem contingentiam, quę habet cp constitutiones scribantur, & probentur per exhibitionē scripturæ. Sic seruitus definitur constitutio iurisgentium. § seruitus. instit. de iu. personarum, cum tamen & iure ciuili serui fiant §. penul eod. tit. Vel secundum alios, dic, cp est scriptura de forma accidentali ipsius constitutionis. vide in dicta rubr. de constit.

Scriptura an de forma sis.

d ¶ Princeps] cap. constitutio. dist. 2.

e ¶ Dignæ.] De hoc 10. dist. per totum. An autē sint seruandæ in foro conscientię. potest colligi ex his quæ per Abb. in procem. Decret. & per omnes in c. 1. de constit. ANTO. TIMO. Constitutiones, & leges sunt obseruandæ, quando non sunt cōtra euangelium, & decreta diuina. Præterea, quando non sunt contra ius naturæ. Vnde neque Imperator, neque Papa possunt auferre bona à iuste possidentibus. in Clem. pastoralis. de sent. & re iud. oblig. autem constitutiones & leges, si iustæ sint in foro conscientiæ. S. Tho. prima secundæ q. 96. ar. 4 si autem iniustę non nisi ratione scandali. Non autē semper lex & constitutio obligat ad mortale. vide S. Tho secunda secundæ q. 86. ar. 9. Referunt enim Doctores octo modos, quibus possumus cognoscere, an lex obliget ad mortale; cum ad hoc, vt lex obliget, multa requirātur: & notat præcipue quatuor. Primo, quod sit iusta; secundo, quod promulgata; tertio, quod sit elapsum tempus, post quod incipit obligare, qđ est duorum mensiū quo ad constitutionem generalem. Docto. in c. noueritis. de sent. excom. quarto, quod sit per inferiores acceptam. c in istis. § leges. distinct. 4.

a ¶ Contra hæreticos.] Not ergo, quod utor pro me, quo non utor contra, distin. 37. ca. si quid veri.

Vtor pro me, quo nō utor contra me.

eis Ecclesia sæpe contra [a] hæreticos, contra tyrannos, & quoscūque prauos, vtitur, alioquin nullius sunt momenti.

Ciuilis constitutio non ligat, quamuis ecclesia fauorabilis. h. d.

Quod vsque adeo obtinet, vt etiā, si quid in eis statutum fuerit, quod Ecclesiarum respiciat commodum [b] nullius firmitatis existat, nisi ab ecclesia fuerit comprobatū. Sed [c] nos ad Ecclesiasticas constitutiones stylum vertamus, earū originē, species, & auctoritatē breuiter referentes.

DE ECCLESIASTICIS Constitutionibus.

TIT. III.

- Constitutio Ecclesiastica cōtinet
  - Concilia.
    - Vniuersalia
      - Quę
      - Origo
      - Forma
    - Prouincialia
      - Quę
      - Forma
      - Vis
    - Episcopalia
      - Quę
      - Quo cō gregāt
  - Decreta Pōtificum
    - Quæ
    - Efficacia
  - Sanctorum dicta
    - Vt p se sunt habent scientiam
    - Vt canonibus inserta
      - Vt a Sācto
        - Scientiā
        - Firmitatē
      - Vt a Pōtificib.
        - Potestatē.

Canones, quibus constent, & quotuplicia sint Concilia, & quæ Concilia uniuersalia. h. d.

Canonū [d] quidem alij sunt statuta Conciliorū, alij de-

Supra §. fin. tit. proximo habetur constitutionis aliam esse ciuilem, & aliam ecclesiast. & cum ibidem dictum sit de Constit. ciuili, sequitur videre de Ecclesiast. Ideo proponitur iste tit. qui diuiditur in duas partes principal. in prima explicatur. qđ in rubr. proponitur. in 2. adnot. circa quod uersetur. hoc ius nostrū, secūda ibi, uersatur. prima pars adhuc subdiuiditur in 2. particul. in prima habetur quot sint istę cōstitution. Ecclesiast. in 2. quę lib. ipsarum species explicatur: 2. ibi, conciliorum.

Canonū quidam CASVS non figuratur. Not. tamen distinct. esse ueram illa ratione quia constitutio aut est facta ab Ecclesia, & hinc datur una species: aut à capite eius, & hinc datur altera species, aut ab aliquo priuato, & postea approbata, & hinc habetur à species.

d Canonū] Nota ergo, quod constitutio Ecclesiastica potest appellari Canō, quandoque appellatur decretum, quandoque decretalis epistola, quandoque dogma, quādoque sanctio, quādoque mandatum, quandoque inter dictum, de quibus per Abb. in rubrica procem. Decretaliū Canon tamen proprie sumitur pro constitutione conciliari. No. dist. 3. in summa, & per Abb. & alios. in c. 1. de constit.

Canon.

Dogma.

Decreta.

Conciliorum nero. Hæc pars subdiuiditur in tres partic. in prima explicantur concilia: in secunda, decreta Pontificum: in tertia dicta sanctorū: secunda, ibi, decretalium. tertia, ibi, alia sane: prima pars adhuc subdiuiditur, in secūda particul. in prima habetur distinctio conciliorum: in secunda quodlibet membrū distinct. declaratur secunda ibi, uniuersalia. quoad primū Casus non figuratur. causa autē distinct. illa nidetur esse quia concilia celebrantur, aut à repræsentantibus totam Ecclesiam, & hinc habetur una species, aut à repræsentantibus unam eius partem, quæ si fuerit maior, causat alteram speciem, si uero minor, producit tertiam speciem.

Vni-

Io. Bapt. Vniuersalia. Hęc pars adhuc subdiuiditur in tres particul. in prima declarătur concilia uniuersalia: in secũda concilia prouincialia: in tertiã concilia Episcopalia: secunda ibi, Prouincialia: tertia ibi, Episcopalia: prima pars adhuc subdiuiditur. in 4. partes, in prima habetur quid sint ista concilia: in secunda unde habuerũt originem: in tertia à quo celebretur: in quarta an sint æquales potestatis: secunda ibi, quorũ: tertia ibi, legitima: quarta ibi, Inter cætera quoad primum causs non figuratur, not. tamen quod concilia dependẽt ab Euangelio, & non econtra: quod intellige vt declarat Io. Tur. crem. in c noli. distin. 9.

Concilia œcumenica.

a ¶ Vniuersalia sunt. Hæc œcumenica cõsueuerunt appellari: & sumitur quod hic dicitur ex cap. canones. dist. 15. Sed hæc non uidetur bona lectio. c. regula. §. porro. dist. 3. ubi tantum dicitur de uniuersalibus, & prouinciali bus: nõ autẽ de episcopalibus. Sol supplẽdus est ille tex. p dist. 18. in princ. vbi dicitur etiã de episcopalibus. immo uidetur esse quattuor species secundũ Inno. in c graue. de præb cũ ultra supradicta tria sit etiã cõciliũ religiosorũ: sed dic q illud rectius, & frequẽtius consueuit Capitulum appellari. c. in singulis. de stat. mona. ANT. TIMO. Grace œcumenica recte hæc ab auctore describuntur uniuersalia concilia. Adde quòd ita conueniunt Patres in vnum in conciljs vniuersalibus, vt conuocentur à sum. Pont. & solius eius auctoritate congregentur, aliàs esset synagoga Satanæ: vt dist 17. per tot. & S. Th. 2. 2. q. j. ar. 10.

Capitulum.

b ¶ Patres.] Sed qui sunt isti patres? Resp. secundum Abb. in cap. nimis. de Præb. in fi. q non reperitur specifice decisum, q debeant concilio vniuersali interesse, nec in tex. nec in glo.

c ¶ Apostolos] De quo concilio Apostolorum habetur in actis Apostolicis cap. 15. & not. glo. c. 1. dist. 17. ANT. TIMO. Celebratum est hoc primum concilium Hierosolymis sub Petro Apostolo, & Primo Pontifice, anno domini 70. De canonibus autem Apostolicis varie tradiderunt scriptores Ecclesiastici. quidam in totum reiecerũt tãquam apocryphos: alij admiserunt sexaginta vt Zepherinus Papa scribens Episcopis per Siciliam constitutis: alij quinquaginta tantum, vt Leo Nonus, cõtra epistolam Niceti Abbatis: sexta autem synodus recepit, & approbauit 85. in c. 2. quos lege in tom primo conc in prin.

d ¶ Libere.] Patet ergo, q in celebrando concilio nõ requiritur cõsensus Imperatoris, vel alterius sæcularis principis. id. n. dicitur libere fieri posse, in quo alterius consensus non exigitur. c. cum cessante. vbi Abb. de appel. & in c de multa de præb & ĩ c. nostro. de præni. & rem. & in c. fi. de post. prælat. not. in cap. licet episcopus. de præb. in 6. & in Clemen. dudum. de sepul. Vnde non inuenitur, q Constantinus, vel alij Imperatores actis cõciliorũ subscripserint, vt recensẽt Cardinalis Aracæli in tracta. de œconomico concilio, cap. 13. ANT. TIM. Vide Historiam Eccle. Ruffini lib. 10. De potestate cõgregandi concilium, penes quẽ sit, dictum est supra in gloss. in ver. vniuersalia. De auctoritate vero Papæ & concilij Doctores & Theologi longas faciunt disputationes: vide, si vis, eos late differentes de hac materia in suis tractatibus Marsilium de Padua de potestate Eccles. Ioã. de Parisijs Ioan. de Turrecre. Iacobum Almainũ. Nicolaum de Lusa, Durandum in tractatu de Origine iuris, & nouiss. per Tho. de Vio. Card. Caietanum, & Ambrosium Catharinum, & Franc. de Victoria in suis relectionibus de Potestate eccles. & duabus de Potestate concilij.

Libere

Concilium rite, & legitime celebratum, quod non possit errare in spectantibus ad fidem & mores, sicut nec ecclesia, perseuerantes vltra. Canonistas docet S. Thom. Quodlib. 9. art. 16. Ecclesia enim, cuius doctrina est in concilijs. est nobis infallibilis regula S. Thom. secunda secundæ. q. 5. ar. 4. Vide Caiet. secunda secundæ. q. 1. art. 1. ad 3 dubium. in alijs vero quibusdam posse concilium errare non est inconueniens asserere, sicut de facto errauit circa matrimonium inter raptum, & raptam, & sententia D. Hieron præualuit 36. q. 2. ca tria, Ita etiam & Pontifex vt priuata persona. Vide Caiet. in S. Tho. secũda secundæ. q. 1 ar. 5 non tamen vt Pontifex in fide iudicando & definiendo.

e ¶ Facultatẽ] Verbũ hoc sonat factum, non ius, semper enim hæc iuris potestas fuit penes sedem Apostolicã, licet aliquãdo fuerit impedita, & de facto fuerit penes alios. fac. dist. 17. in princip.

Legi-

Sanctos e a temporibus Cõstantini magni cœpit: ipse enim primus cum feruente persecutione docendarum plebium commoditas minime daretur, Christianis, vt libere d congregarẽtur, facultatem præstitit.

creta Pontificum, aut dicta Sanctorum. Conciliorũ vero alia sunt vniuersalia, alia prouincialia, alia vero Episcopalia.

Vniuersalia concilia quæ sint. h. d.

Vniuersalia sunt a, quæ Sancti Patres b ex vniuerso orbe in vnũ conuenientes iuxta fidẽ Euangelicã, & Apostolicam condiderunt.

Auctoritas celebrandorũ conciliorum est apud sedem Apostolicam. h. d.

Legitima vero conciliorum c vniuersaliũ aggregandorum potestas, & auctoritas est penes Sedem Apostolicam, quę si Romanus Pontifex interesse im-

Initium vniuersaliũ Conciliorũ celebrandorũ post Apostolos cœpit temporibus Constantini.

Quorum celebrandorum initium post

Io. Bapt. Legitima. CASVS. cum pontifex annis superioribus voluisset concilium celebrare, quidam Episcopi se opposuerunt, dicentes hanc potestatem celebrandi concilia esse apud Episcopos orbis Christiani, ea præsertim ratione, quia Orbis maior est Vrbe, & argumento cap. fin. dist 20 Sol. tamen ut hic dicitur, quia alias destrueretur hierarchia Ecclesiast. & Papa non esset caput Ecclesiæ cõtra §. fin. inf. de Episc. & sum. Pontif. non obstãt obiecta quia Orbis est maior in cognoscendo, sed Vrbs in decidendo, & sic intelligitur. quoq; tex. adducti. plures enim melius cognoscunt quã unus & Not. una cũ glo quod cõcil. vniuersalia dependent à Papa in celebrando, in deciden do, & in confirman do; aliter enim non dicerentur legitima Dosct. in § por ro distinct 3. & dist. 17. in princ. Not 2. argumẽtũ q graviora semper dicuntur principi reseruata, iuxta tradita in ca. grave nimis. de præben.

a ¶ Impediatur.] Immo etiam si nullo extrinseco impedimento Rom. Pont. detineatur, sunt in ipso quædam iuste non interueniendi causæ. Prima, ne interdum Ro. Pont. exercete censuras ecclesiasticas, violentia inferatur. sicut legitur de Papa Felice, & de Fabiano Legato Papæ Leonis. Secundo, vt Rom. Pont cuius est confirmare acta conciliorum, plena in confirmando gaudere debeat libertate, nec aliter confirmet aliquid per impressionem, licet hoc non sit credendum. Tertia, ob imminẽtes & quotidie occurrẽtes catholicæ ecclesiæ necessitates, pariter & ciuitati Romanæ, ut deducit Clemẽs Card. in tracta de œcumenico cõc. cap. 20.

Causæ ob quas iuste Ro. Pont. nõ accedit ad concilium.

b ¶ Speciales] Bene speciales, & ad hoc specialiter destinatos: quia generalis legatus nõ potest vniuersale concilium indicere, uel celebrare: quia ea quæ specialiter Roman. Pont. conceduntur, mandata generali iurisdictione non transferuntur. c. translationem. & cap. nisi. de offic. lega. & no. in c regula § porro dist. 3.

Io Bapt. Inter cetera.] CASVS. cum plura sint celebrata concilia uniuersalia, fuit propterea à multis doctoribus dubitatum, an omnia essent æqualia, & an vnum sit maius altero, cum enim ab ead. sint celebrata potestate ut præsupponitur, uidentur æqualia, cum pat in parem non habeat potestatem. ca. innotuit. de elect. sed si essent inæqualia posse rius ueniret sequendum per l. non est nouum ff de legib. ca. 1. de constit. in 6. Sol. ut hic dicitur, quia quædam concil continent quæ sunt fidei, quæ sem per eod. modo se habẽt &c. Nõ obstant obiecta, quo

pediatur a, unum, vel plures speciales b ad hoc legatos constituere solet.

Quattuor sunt principalia concilia, Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, Calcedonense.

Inter cetera autẽ cõcilia quattuor sunt, q̃ totam principaliter Christianam fidẽ cõplectuntur, quasi quattuor Euangelia; Nicænum c scilicet, Constãtinopolitanũ d, Ephesinum e, & Calcedonense; f in quibus g velut in quadrato lapide sanctę fidei structura consurgit.

Inter discordantia concilia præponitur sententia eius, quod est maioris auctoritatis. h. d.

Alia vero concilia, quę ductu sancti Spiritus congregata, & celebrata fuerint, proximum ab istis sibi locũ vendicant h. Quod si quando inter ea discors sententia inue-

niam primũ limitatione fidei: secundum uero uerificatur circa mores. Not. quod quædam iura humana sunt immutabilia ratione fidei iuxta c 1. distin. 15. Not. 2. cõcilia vniuersalia vno respectu esse æqualia, alio uero unũ ẽ maius altero: hic intelligimus potestatẽ uni pontificis respectiue esse æqualem, & maiorem cum potestate alterius & successoris circa id quod posterius statuit successor obseruandũ, ut in glo. c ¶ Nicænum.] Quod fuit 328. patrum, sub Constantino Augusto Imperat. in quo fuit condẽnata blasphemia Arij de inæqualitate sanctissimæ Trinitatis: vt in ca canones. §. harũ. distinct. 15 & 24. q. 3. cap. quidam. versic. Ariani. Alibi legitur quod hoc concilium fuit trecentorum patrum. dist. 10. quæst. 1. c. hanc. Sed dic, quod minor numerus non exeludit maiorem l. cum furti. ff. de in li. iuran. ANT. TIM. Primum concilium inter quattuor celebratum, anno a Christo Nato 325. sub Siluestro Pont. Max. qui fuit 32. a Petro, imperante Constantino Magno: de quo in Historia ecclesiastica Ruffini, libro 10. capit. 1.

d ¶ Constãtinopolitanum.] Scilicet primum. plura enim Constantinopoli uerunt celebrata cõcilia: & hoc fuit 150. partum, cõuocatũ sub. Theodosio seniore, in quo fuit condẽnatus Macedonius. negans Spiritum sanctum Deum. cap. canones. §. secunda. distinct. 15. ANTO. TIMO. Celebratũ anno Domini 381. sub Damaso Pontifice Romano, & Cyrillo Hierosolymitano, imperantibus Gratiano, & Theodosio Histo. eccle. lib. 11. cap. 10.

e ¶ Ephesinum] Scilicet primum, nam plura apud Ephæsios fuerunt celebrata concilia, & quę dam reprobata, vt 16. dist. c. quoniam, & in hoc fuit damnatus Nestorius, duas personas in Christo asserens: vt cap. canones. §. tertia dist 15. ANT. TIMO Celebratum anno domini 424 sub Cælestino Primo, à Petro 44 Pontifice, imperante vero Theodosio de quo vide in tomo conc. primo.

f ¶ Calcedonẽse.] Quod fuit sexcentorum triginta patrum, in quo fuit damnatus Eutyches & sequaces, perniciose circa naturam Christi errantes. c canones. §. quarta. dist. 15. ANTO TIMO. Actum anno domini 442. temporibus Leonis I. & Martiano Augusto imperante.

g ¶ in quibus.] Sunt etiam, qui inter principalia deputent secundum & tertium Constantinopolitanum concilium, & secundum Nicænum, vt p Clem. Car. Araceli in tract. suo de œcu. conc c. 7.

h ¶ Vẽdicant.] Vt c. cannones § hæ. sunt dist. 15.

Aucto-

a ¶ Auctoritas.] Immo videtur, quod illa sententia sit potius sequenda, quæ maiorem continet pietatem. vt 9. dist. c. sana. Licet enim canon Apostolorum potior sit, quia antiquior est alijs canonibus: præiudicatur tamen ei per posteriores: vt 82. dist. cap. presbyter. Idē patet in canone Hieronymi: vt 26. dist. c. deinde. & c. acutius. Item præiudicat quādoque ille canon, qui non est potior: vt 25. q. 1. c. contra statuta. quod ergo dicitur hic, intellige, cum ambæ constitutiones sunt particulares & locales. 19. dist. cap. in canonicis. Sed si ambæ sunt generales, semper posterior præiudicat: ut extra de cogn. spi. c. 1. & l. non est nouum. ff. de ll. Sed quomodo præfertur vnus canon alteri, cū omnes sint promulgati instinctu Spiritus sancti? 16. q. 3. c. nemo & 25. q. 1. c. violatores. Respōd. vt not. in c. domino §. Item Ioānes. dist. 50. & de hoc per Turrecr. in lib. 3. summæ de ecclesia. cap. 63. & per Clemen. Card. Aracæ de œcumen. cōcilio. c. 34.

Io. Bapt. Prouincialia. CASVS. Episcopi cuiusdam prouincię non solum per semetipsos uolebant sine alia Archiepiscopi auctoritate concilium prouinciale celebrare, uerum etiam in eo decidere, & constitutiones promulgare, unde fuit quæsitum. quid iuris, & primo per epistolam Aniceti papæ, quæ habetur in primo uolum. conciliorum, uidebatur in fauorem Episcoporum esse respondendum, in ea enim cauetur Archiepiscopum non posse aliquid statuere nisi de cōsensu suffraganeorum in causis ad eos spectantibus, unde maior propterea uidetur potestas ipsorum quam Archiepiscopi. confirmatur per cap. 1. de offic. lega. ubi legimus, Archiepiscopum non posse cognoscere causas de Episcopatibus suffraganeorum nisi per uiam appositionis, ergo. Sol. tamen ut hic dicitur, quia Archiepiscopus est caput in illa prouincia, ideo tāquā capiti multa sibi conueniunt: & ideo ipse non tantum per uiam appositionis, sed etiam aliis de causis habet iurisdiction. in ea, ut glo. & docto. docent in d. ca. 1. & iux. not. in ca. nouit. de his quæ fiunt à prælato, & propterea non obstant obiecta. Vnde not. argumentum concilia esse celebranda etiam ad obseruandas constitutiones alias promulgatas Not. 2. ordinationes humanas aliquando transire de una natura in aliam iuxta ca. consuetud. dist. 1.

b ¶ Prouincialia.] Et hęc prouincialia concilia traxerunt originem a concilio, quod celebrauit beatus Paulus in Mileto, congregatis maioribus natu prouinciæ Ephesinæ: ut in actis Apostolorum habetur, illius sententia magis est tenenda, cuius antiquior, & maior est auctoritas a.

Prouincialia concilia quæ sint. h. d.

Prouincialia b Concilia sunt, quæ propter ecclesiasticas causas c, & altercationum sedationes per singulas prouincias, conuocāte Metropolitano d Episcopo omnes prouinciales Episcopos, & cathedralium Ecclesiarum Capitula e, celebrari placuit.

Quam vim habent concilia prouincialia. h. d.

Hęc autē neque definiendi f, neque generaliter g constituendi uim aliquā habēt: sed tantum curandi, ut id seruetur, quod aliàs statutum est, & quod generaliter, seu specialiter obseruari præceptum est. Licet interdum & quæ ab his recte statuta sunt, etiam catholica ecclesia suscipiat a.

Quæ sunt episcopalia concilia. h. d.

Episcopalia b Concilia sunt, quæ Episcopus in sua diœcesi singulis annis conuocat, dum inter suos Abbates, presbyteros, & clericos cognoscit.

Qui ligantur episcopalibus concilijs. h. d.

In ijs, si quid ab episcopo c statutum fuerit, nec subditi extra diœcesim d constituti, neque ignorantes e, nisi sit ignorātia supina f, ligantur.

Episcopus tenetur statuta sua notificare. h. d.

Quamobrem pastoralis officij cura postulat, ut quæ in illis constituta fuerint, Episcopus suis plebibus nota facere non omittat g.

Decreta Pontificum Romanorum, & qui pollent Decretis conciliorum h. d.

Decreta quoque.] CASVS. Summus Pontifex Roman. sæpe aliquid decisiue determinat, uel solus, uel cum consilio aliorum, uel motu proprio, vel ad petitionem alicuius: contra fuit dubitatum de huiusmodi decisionibus, siquidem si constitutiones Ecclesiast. debent inter se ordinem habere. cap. 1. dist. 15. sequitur, istis constitut. pontific. deberi tertium locum, stante decis. d. can. Sol. tamen est vt hic legimus, quia omnes constitutiones Ecclesiast. uim habent à potestate summi Pontific. iuxta cap. cuncta per mundum. 9. q. 3. Obiectio autem habet locum in casu speciali, ut ibid. adnot. & ideo non obstat. Not. inde argumentum maximæ potestatis sedis apostol. & adde cap. 1. de constitut. & ibi docto. Not. 2. adequationem istam esse intelligen. quoad obseruantiam: quia in aliquo casu limit. iuxta can. sunt quidam. 25. q. 1. Not 3. Papam posse decidere nō solum pertinentia ad mores, sed etiam quæ sunt fidei. cap. hęc est fides. 24. q. 1. & ibi docti. quod declarat & prosequit Melchior Can. loc. Theologicis. li. 5. c. 5.

Io. Bapt.

cis, c. 20. hæc hodie renouanda præcipit Trident. conc. sessio. 24. cap. 2. in decretis reformationum.

ANT. TIM. Arimum prouinciale concilium post Apostolos fuit Carthaginense primum, sedente Cornelio Primo, Romæ sub Cypriano episcopo, Carthaginēse anno Dñi circiter 255. de quo in actibus cōc. tom. primo, Eusebius histo. Eccles. lib. 7. cap. 2. de Concilijs Prouincialibus. vide Silu. in ver. concilium, in fin.

c ¶ Causas.] Non tamen quaslibet: nam si agendum sit de puniendo Metropolitano ipso, non potest hoc per concilium prouinciale decerni: vt per Abba. in ca. graue nimis. de præbend. & dignit. quia ipse est caput eius concilij; vnde non mirum, si ibi nō punitur: arg. l. pen. ff. de arb. posset bene suspendere episcopum, & vt per Abb. in d. c. graue.

d ¶ Metropolitano.] Sed an, conuocante legato Sed. Apost. possit hoc prouinciale concilium celebrari? Io. quod nō: vt not. in c. regula §. por ro. dist. 3. Reseruata enim Pōtifici Romano, regulari ter mandata iurisdictione, non transferuntur. cap. nisi. & c. quod translationem. de offic. legat. & l. 1. ff. de offic. eius cui mandat. & hoc tenuit etiam Hugo. Contrarium tenēt Archi. & Turrecrem. in d. §. Porro & Abb. d. c. quod translationem. nec enim id est de reseruatis Pontif. Rom. vt hic & dist. 92. c. si quis episcopus. si ergo potest Metropolitanus, multo magis Legatus delatere, qui in prouincia maiorem haber potestatem, quā Metropolitanus c. si Abbatem. de elect. in 6. & hoc communiter tenetur.

e ¶ Capitula.] Hæc autē capitula admittuntur, nō ad decidendum, sed ad assidendum & tractandū: & sic habent solum uotum consultiuū, non decisiuum, secundū Abb. in c. fin. de his quæ fi. a prælat. sin. consen. cap.

f ¶ Definiendi.] Concord. ca. 1. dist. 18. nec etiā puniendi ipsum Archiepiscopum. Abb. in c. graue nimis. de præbend.

g ¶ Generaliter.] Bene generaliter, quia vult quod quilibet populus, & quælibet Ecclesia sibi potest statuere aliquod ius: vt in cap. ius ciuile, dist. 1. & c. quæ cōtra. dist. 8. & cap. catholica. dist. 11. & de consi. dist. 3 j cap. 1. & in c. conquestus. de fer. & in l. omnes populi. ff. de iust. & iu. sic archiepiscopus. & ab eo conuocatum concilium potest prouinciales canones condere: generales autē, aut de maioribus negotijs non potest, vt hic & no. dist. 18. in princ. vnde sumitur.

a ¶ Suscipiat.] Vt in cap. 1. de constit. & in cap. 2. de elect. & in cap. nec episcopi. de temp. ord. & in c. 1. de ęta. & quali. in c. 1 de fil. presbyter. & in c. 1. de seruis non ordi. cum duobus seq. & in ca. 1. de oblig. ad ratiocin. red. & alibi sępissime.

Io. Bapt. Episcopalia.] CASVS. Cum Episcopus conuocasset Synodū diœcesanum cum suis prælatis, uolebat in ea tales constitutiones promulgare, ut omnes subditi per eas essent ligati siue sint præsentes, siue absentes, siue ignorantes, siue scientes. Vnde fuit quæsitū quid iuris? pro Episcopo enim faciebat illa ratio, quod promulgatio uidetur sufficiens ad ligādos subditos iuxta not. per Theolog. in materia de promulgatione, & præcipue D. Tho. 1. 2. q. 90. art 4. & quocunque uadāt sem per sunt subditi. argumento cap. 1 de tempor. ordin. in 6. Sacerdotes uero & prælati se opposuerunt, quia extra territorium non datur iurisdictio. cap. fi. de constit. in 6. & ignorantia excusat si non sit affectata. cap. apostolicę. de cleri. excommuni. min. Sol. tamen vt hic legimus per rationes pro altera parte adduc. non obstat oppositum, quia constitutiones particul. sunt quid facti. cap. 1. de constitu. in 6. & ideo præsumuntur ignorari, promulgatio autem ex parte promulgantis immediate operatur, sed ex parte subditi secus, ut hic legimus: vnde not. regulam, subditos extra diœcesim non ligari constitutionibus proprij Episcopi. argumento. l. fi. ff. de iurisd. omn. iud. & hinc haberi potest solu. nonnullarum quæst. Not. 2. ignorantiam esse duplicem, unam probabilem, & aliam affectatam. ca. apostolicæ. de cleric excom. minist.

b ¶ Episcopalia.] Hoc membrum non ponitur in cap. regula. §. porro. dist. 3. sed satis bene ex pluribus canonibus elicitur: vt 12. q. 2 cap. placuit, & 18. quæst. 2. ca. Abbates. & dist. 38. c. quando. vbi etiā not. & in c. sicut olim. de accusat. de his per Conc. Trid. sessio 24. c. 2. in decr. reformat.

c ¶ Ab episcopo.] Not. episcopum posse facere statuta, & concor. c. 1. & ca. fin. de constit. in 6. vnde sumitur. Sicut & legatus in prouincia sua. ca. fi. de offic. leg. & sunt talia statuta perpetua, etiam post obitum, vel recessum: vt not. in d. c. fi. declara tamen hoc secundum Abb. in c. conquestus. de ferijs. quod procedat in spectantibus ad iurisdictionem Episcopi, vt sunt punitiones maleficiorū, sed in his, in quibus vertitur interesse aliorum non delinquentium, vt puta inducere nouam feriam in honorem sancti a se canonizati, non posset sine consensu populi, vel saltem præsentia, vt post Ioann. And. & Fed. de Senis. & Archi. tenet Abb. in d. c. conquestus. cōtradictio tamē, ubi non esset rationabilis; ut quia nolet populus sanctū uenerari ex sua terra oriundum, non officeret, licet Anto. indistincte teneret, episcopum id posse.

d ¶ Diœcesim.] Nam extra territorium impune non paretur ius dicenti. cap fin. de constit. in 6. l. fi. de iurisd. omn. iu ca. propter. dist. 18.

e ¶ Ignorantes.] Concor. cap. fin. de const. in 6. An autem, & quando ligentur ignorantes noua constitutione, solet reputari difficilis materia, & prolixior, quā ut possit breuib. notulis explicari. vide per Gloss. Ant. Abb. & alios in c. cognoscentes. de const. & per Doct. in d. cap. fin.

f ¶ Supina.] Quæ est si quis dicat, se ignorare quē ē notū omnibus. ca. 1. de postul. prælat. ea. Apostoli. de cler. excomm. minist. l. late. ff. de verb. signif. & per Anto. de Butr. in cap. 1. de episcopo, qui ren. episcopatui.

g ¶ Omittat.] Fac. c. fin dist. 18.

Eps perpetua statuta condit & circa quæ.

Legat de latere conuocat concilium prouinc.

Decreta [a] quoque Pontificum Romanorum canonibus conciliorum pari potestate exæquantur. Nam [b] si id demũ hodie probatur, quod sedes Apostolica probauit: & quod illa reprobauit, reijcitur; multo magis quæ ipsa pro catholica fide, pro sacris dogmatibus diuerso tempore scripsit, debent ab omnibus reuerenter [c] recipi.

Scripta sanctorum non inserta Iuri communi, secundum post decreta Pontificũ Roman. locum obtinent.h.d.

Alia [d] sane est causa eorum, quæ sancti uiri, vel sacræ paginę interpretes scripta reliquerunt: nam quę sacris canonibus interserta [e] comperiuntur, parem cum eis obtinent firmitatem: cetera vero post scita Pontificum auctoritatem tenent. Nam licet diuinarum scripturarum interpretes scientia Pontificibus interdum [f] præcellãt: quia tamen statuendi potestate destituuntur, in scripturis quidem exponendis, illis quandoque præponũtur: in causis vero definiendis secundum post eos locum habere merentur. Aliud est enim causis terminũ imponere: aliud scripturas diligenter interpretari; cum in negotijs definiendis nõ tolum necessaria sit scientia: verum etiam potestas [g].

a ¶ Decreta.] Vac. dist. 20 in prin. & dist 19. per tot.

b ¶ Nam si.] Bonum est argu. absurdum enim esset aliquem alteri opitulari, & non sibi. fac.l. nuper.in fi.C de natur.liber.hoc tamen argu.a maiori non semper procedit, ut apparet in materia dispensationum, uel in odiosis: ut per Abb. in cap. ad aures. de reser.

c ¶ Reuerenter.] Quasi firmata uoce ipsius Petri. cap. sic omnes.distinct. 19. hoc tamẽ intelligit Gratianus, si nihil contineant contrarium decretis antiquorum patrũ, vel præceptis euangelicis: ut in c. ita dominus. § hoc ãt. sed quod ibi dicitur de decretis antiquorum patrum, potest habere dubitationem per ca. domino. § itẽ Ioannes. dist. 50. hic autem neutrum fuit apponendum propter illa uerba: Pro fide catholica, pro sacris dogmatibus.

Io. Bapt. Alia sane.] CASVS. Viri sancti & pij doctores sæpe docent multa & utilia & necessaria, nedum pro bono publico, sed etiam pro salute ipsorum fidelium: sed cum sint personæ priuatæ. fuit propterea quæsitum quid iuris. sicut enim necessitas de illicito facit licitum, cap. quod non est. de reg. iur. extra, ita excellentia tantorum virorum uidetur posse operari id esse debitum quod alias non erat debitum. ergo. Sol. ut hic habetur, & ratio in tex. allignatur. Obiectio autem non obstat, quia illa necessitas debet esse probabiliter extrema ut ibid. adnot. quæ propterea est maioris potestatis. Not. in de argumentum opinionẽ esse regulariter probabilem, sed aliquando etiam necessariam. adde doct. in ca 1. in fin. de constit. Not 2 potestatem & scientiam ordinari ad diuersos fines. dist. 20. in princ.

d ¶ Alia.] De hoc dist. 20. per tot.

e ¶ Interserta.] Vt in cap. 2. 3. 4 & 5. de const. & alibi frequenter in compilatione Gregoriana; tunc enim censetur emanare a Pontifice, cum nostra faciamus, quibus auctoritatem nostram impertimur

f ¶ Interdum.] Non ponitur hoc uerbum & temperamentum. 20. dist. in prin. vnde sumitur: sed fuit omnino ponendum, tum quia quidam Pontifices fuerunt in intemperandis scripturis eminentes, ut diuus Gregorius, tum etiam: quia ubicunque interpretatio esset necessaria: ut quia concerneret materiam sacramentorum, uel articulorum fidei, potius credendum est Pontifici, quamuis non ita sancto, quã alicui, qui esset maiore sanctitate præditus. cap. per uenerabilem. qui fil. sint legit. & per Abb. & alios in c. ne innitatis. in fin. de constit. Idem quando declaratio uel interpretatio haberet implicitã decisionẽ. ut quia si Theologi dicerent, hodie decimas non deberi, cũ contrarium dicant Summi Põt. ut per Abb. in cap. tua 1. de deci. in 3. not. ANTO. TIMO. Ad ea, quæ dicunt de decimis, adde, quæ disputãt Doct. Theologi, & S Th. secũda secundæ. q. 87. art. 1. q. 33. ar. 3. & Quodl. 6. qu. 8. art. 4. Host. in cap. a nobis de Dec. & in nec. ibidem.

g ¶ Potestas.] Not. ergo, quod alia est clauis ligandi, & soluendi, alia sciẽtiæ: ita quod sunt duę claues. Sed qualiter scientia dicitur esse clauis cum aliquis possit habere scientiam, qui non habeat clauem, & econtra? Respon. quod licet scientia non esset clauis antequam quis haberet ordinem: tamen post ordinem adeptum incipit esse clauis. Si tamen quæras, quid proprie sit clauis sacerdotalis, dicipsam potestatem, per quam ligat sacerdos & soluit: dicuntur tamen duæ propter duos effectus. Ita not. distinct. 20. in princ. & de hoc late ibi per Turrecrem. ANT. TIMO. De potestate uide Theologos in 4. senten. distin. 18. ac de clauibus. Clauis enim potestas dicitur ligandi atque soluẽdi, qua ecclesiasticus iudex dignos recipere, & indignos excludere debet a regno cœlorum. Clauis vero quædam est ordinis, quædam iurisdictionis.

Clauis sacerdotalis.

& ordinis diuiditur in clauem scientiæ, & potentiæ. vide Pettum de Palud. in 4. sentent. distinct. 19.

Io. Bapt. Versatur autẽ.] CASVS non figuratur. Not. causam distinct. per ius regulantur operationes humanæ. cap. 1. dist. 4. § 1. supra de iur. can. quæ cõsiderantur aut ratione officii cuiuslib. personæ, aut rerum in quibus reperiuntur, & sic aut sine discordia, aut cũ discordia: unde ius nostrum uersatur primo respectu circa personas: secundo circa resitentio circa iudicia, & sic cõcordat iste tex. cum §. fin. instit. de iur. naturali gen. & ciuil.

Ius canonicum versatur circa personas, res, & iudicia.h.d.

Versatur [a] autem Ius Canonicum circa tria, circa personas, res [b], & iudicia [c]. Verum quia posteriora duo ad personas referũtur, uidea imus prius de personis: parum [d] enim esset illa noscere, si personæ [e] ignorentur, quarum causa illa ipsa constituta [f] sunt, & per quas ea omnia administrantur.

a ¶ Versatur.] Simile Instit. de iu. nat. gent. & ciui. §. fin. Et secundum hanc dist. videtur opus De cret. fuisse a Gratiano compositum. Nam in dist. habetur ministrorum discretio: in causis negotiorum uel controuersiarum decisio: in canonibus uel distinctionibus de pœnitentia uel consecratione sacramentorum administratio: ut ponderat Archidia. in rubri. Decreti.

b ¶ Res.] Non intelligas largissime: ut in l. rei. ff. de uerb. sign & in l. 1 ff. si cert. pet. sed ut contineat omnia præter personas & iudicia, quibus opponitur. & de his infra in lib. 2. per tot.

c ¶ Iudicia.] Non dicit actiones: quia de iure canonico sollemnitas exquisita actionũ & rigor sunt sublati: ut traditur in cap dilecti, & in cap. examinata. de iudic.

d ¶ Parum.] Bene parum: quia aliter faciendo deesset cognitio causæ, finalis.

e ¶ Personæ.] Id est, qualitas, conditio, distinctio, & differentia personarum.

f ¶ Constituta sunt.] Quia propter quod unumquodque tale, & illud magis. fac. etiam. quia digniora sunt præponenda. §. aliam. institu. de bonor. poss. ubi not. & l. iustissime. ff. de ædil. edict. & l. si quis in metallum. C. de pœn.

Universidad de Deusto Biblioteca

DE IVRE PERSONARVM.

Supra tit. prox. § fin. dictum est prius esse agendum de personis, quæ cum secundum ordinem doctrinę primo in cõmuni debeant explicari iuxta not. supra in rub. de iure cano. Ideo proponit nunc iste tit. qui diuiditur in duas partes, in prima habetur personarum diuisio, in secunda subdiuisio. secunda ibi, horum.

DE IVRE Personarum a.

PErsonarum.] Sumpta fuit hęc distinctio ex c. duo. 12. q. 1. multis tamen refectis verbis.

Io. Bapt. Personarum.] CASVS non figuratur. Not. tamen causam diuisionis esse finem, qui est diuina administrare, & administrari: subdiuisionis vero esse officium, quod est multiplex, vt ex tex. colligitur.

b ¶ Duo sunt.] Immo plura, nam sunt conuersi, qui licet non sint clerici, tamẽ nec etiam sunt laici, sed potius ecclesiasticę personæ. 17 q. 4. ca. quisquis. & cap. non dubium de sentẽ. excõmun. & not. in cap. duo sunt. 12 q. 1. Item sunt religiosi, tam stricte sumendo pro his qui profitentur tria vota, de quibus infra de regu. & mon. per totum. qui tamen non sunt clerici necessario: vt § fin. infra de cleric. non resid. sed sunt ecclesiasticæ personæ: vt habetur late in rubr. de reg. & transf. ad relig. quam etiam large, qui pariter non possunt absolute appellari laici; ut traditur in dicta rubrica. Eiusdem conditionis videntur eremitæ, qui licet non sint clerici, nec etiam regulares: gaudent tamen priuilegio ecclesiastico: vt per Ab. & alios. in c. cum monasterium de electio. & habetur in cap. nullus. de foro competent. per Abba. & alios. Respond quod supradictæ personæ non constituunt diuersas species, sed resoluuntur, uel rediguntur ad istas duas. § fin. infra de cler. non resident. sic licet sit magna varietas actionum, tamen omnes sunt aut personales aut reales. § 1. in stitut de actio. ANTO. TIMO Quæritur a Doctoribus, an appellatione clericorum uniant monachi. Respond quod non ueniunt. in stricta significatione; secus tamen in lata. gloss. in cap. 2. de sup negl. prę. la.

Cõuersi.

Religiosi.

Eremitę.

Populi appellatio.

c ¶ Populares.] Arg quod populi appellatione non continentur clerici. cap si sententia. de sent. excomm. in 6. & cap. quod sicut. in fi. de elect. & cap. fin. de fer. & in cap. ex parte. 1 de priuil. & in plurib. iur. in quibus populus & clerus ponuntur tamquam diuersa: & hoc in materia stricta & odiosa satis potest admitti, & sic limita-

DE IVRE PERSONARVM a.

TIT. IIII.

Persona { Laici { In altiori gradu / In inferiori gradu
Clerici { Sacerdotes In Sacris / Nec in Sacer. nec in Sacr.

Christianorum quidam sunt laici, quidam clerici. h.d.

PErsona rũ gene ra duo b sunt, v-num laicorum, alterum vero clericorum. Laici, qui & populares c dici possunt, sunt quibus licet temporalia possidere, vxorem ducere, causas agere, interuirũ & virũ iudicare.

tur. § plebiscitum. inst. de iur. natu. gent. & ciuili, ubi appellatione populi etiam Patritii ueniunt, secundum Abba. in cap. 1. de vi. & honest. cleric. Procedit enim id in his, quæ sunt eiusdem professionis. Sed de hoc dicendum est, ut plenissime habetur in cap ecclesia sanctæ Mariæ. de constit. Sed an Imperator & Rex ueniant appellatione laicorum? Et non uidetur, cum inungantur. cap. unic. de sacr. unctio. Tu dic contra: ut per Abbat. in cap. tua 1. de decim. & in cap. dudum. eodem tit. Vnde autem dicantur laici, item unde clerici, habes 12. quæst. 1. cap. duo & in cap. cum secundum. de præbend. ANT. TIM. Laici, idest, populare [apo tu laos,] quod est populus. In multis autem differunt laici, & clerici: nam sicut distinctæ sunt personę, ita distincta obtinent officia: multa enim conferunt clericis, quæ laicis non conueniunt, ut disputare de fide, quæ si faciant, excommunicantur. cap. quicumq. § inhibemus. de hæret. lib. 6. Verum pro huius rei resolutione uide quæ similiter determinat Caiet. in S. Thom. secunda secundæ quæst. 10. art. 7. Si enim sit laicus doctus, utiq. potest disputare. Licet enim contra verba legis faceret: contra intentionem tamen legis manifestum est, quod non faceret. vnde non incurrent excommunicationem. Ita etiam prędicare, cap. sicut in uno corpore. de hæret. & l. nemo C. de Summa Trinit. & fid. catho. Recte hic ab auctore describuntur clerici. Dicuntur autem clerici [apò tu cliros] fors latine: quia sunt de sorte domini. Vide S. Hierony. epist. ad Nepotianum, tom. 1 & Magist in quarto sent. d. 24. quibus multa competunt ex officio; multa etiam eis prohibẽtur a sacris canonibus, laicis concessa: ut nutrire comam, & barbã in c si quis. c. clericus, de uit & hon cle. prohibentur & eis duo colores, rubeus & uiridis, in c. clerici eod. tenẽtur portare tonsuram, habitum clericalem desuper, nec nimis longum, nec nimis breuem: & multa alia, quæ non est facile enumerare. vide multa apud Bart Furansium seu Arimi. in uer. clericis. § 10. & toto tit de uit. & honest. cler.

Con-

a ¶ Conuenit.] Vnde licet & clericis pleraq; sint licita, quæ permittũtur laicis: puta temporalia possidere, causas agere, & inter uirum & uirum iudicare: magis tamen cõuenit ab omni strepitu cessare, ne talibus curis auocentur a diuinis. 12. quæst. 1. c. duo. ubi Archid. & 11. quæst. 1. te qdem, & cap. qualis. distinct. 25. & cap. diuersis. & cle. cõiug.

b ¶ Intelligemus.] Nam cognito uno de cõtrariis, & cet. instit. de tutel. in princ. & de his qui sunt suiuel alii. iur. in prin. & cet. traditur in rubr. ff. de acqu. uel amit. pos.

c ¶ Horum.] Hæc distinctio totũ ferme librum hũc primum cõplectitur.

d ¶ In sacerdotio. Vt epi & pbyteri.

e ¶ In sacris.] Vt diaconus, & subdiaconus.

In sacris quis dicatur cõstitutus.

f ¶ Nec in sacris.] Vt constituti in minoribus ordinibus. Sed immo uidetur, quod quilibet ordo sit sacer. & ob id etiã cõstituti tãtum in minoribus ordinibus possint dici cõstituti in sacris, ut 1. quæst. 1. §. quæliber. & 28. quæst. 1. cap. nulli. & per Archidiac 6. quæst. 1. in cap. infames. Solut. quod large tales dicũtur constituti in sacris: secus stricte accipiendo: vt per Abb. c. clerici, ne cleric. vel monach. faciũt quæ not. 32. distin. in summa.

g ¶ Vel ordine.] Vt sunt episcopi: ut in tit. seq. in prin. Nec fuit contentus auctor verbo, gradu, sed adiecit de ordine, inhęrendo traditionibus Canonistarũ potius quã Theologorũ, qui tenẽt episcopatũ non esse nouum vel diuersum a presbyterio, ut per Magist. sent. lib. 4. dist. 24. & per Abbat. post antiquos, in cap. post translationem. ante fin. de renunc. & per Archi. Flor. in sua sum. in tit. de ordine, uers. de episcopatu, & Canonistæ tenent, episcopatũ esse ordinem de per se, & characterẽ imprimere: ut traditur p Innoc. Abb. & alios in c. quãto. de cõsuet. & in c. pe. de cõs. eccl. vel altra. Posses de hoc cõcordãdo dicere, ut p Card. Aracæ. in li. de sacramentis. c. 54. & per Doct. in pœ. Sexti.

ANT. TIM. Pro opinione Theologorum uide q̃ recte cõcludũt S. Thom. in 4. sen. dist. 24. & in tertia par. in quæst. addit. quæst. 40. arti. 4. & 5. S. Bonau. dicta dist. art. 2. quæst. 3. & Duran. quæst. 6.

h ¶ In inferiore. Vt sunt presbyteri.

Clerici sunt, qui diuinis officijs mancipati sunt: & quos ab omni strepitu cessare cõuenit a. Videamus igitur de ijs, qui diuinis officijs sunt adscripti. Nam si cognouerimus, q̃ istæ personę sunt, simul ẽt & q laici sint intelligemus b.

Omnes clerici distribuuntur in tres classes. h.d.

Horum c autẽ quidam sunt in sacerdotio d, quidã in sacris e, quidam nec in sacerdotio, nec in sacris f.

Rursus eorum, qui in sacerdotio constituti sunt, quidam sunt in altiore gradu vel ordine g positi, quidam vero in inferiore h. Videamus igitur primũ de his sacerdotibus, qui in altiore gradu positi sunt: proxime de his qui in inferiore: ac subinde de his, qui tantum in sacris ordinibus constituti sunt, visuri: & demũ de his, qui nec in sacerdotio, nec in sacris reperiuntur.

DE EPISCOPIS ET SVMMO Pontifice i.

TIT. V.

Episcopi { Episcoporum ordo tres { Patriarchæ { Qui / Nomen / Auctoritas
Archiepi { Qui / Auctoritas
Episcopi { Qui / Nomen / Auctoritas
Summus Põtifex { Potestas summa

Episcoporum ordo est tripartitus. h.d.

Episcopatus ordo de per se secundũ Canonistas.

IN altiori gradu cõstituti sunt Epi. Est gu' speciali nota: arg. l. Itẽ apud Labeonẽ § ait prætor. ff. de iniuriis, Similis ẽ inferi. C. de ser. & aqua.

In altiori gradu.] CASVS nõ figuratur, sed not. cãm distinct. quia prælati quib. regitur Orbis Christianus considerantur aut respectu totius Orbis, & sic datur sum. Pont. aut respectu maioris partis, & hinc Patriarcha: aut minoris partis, & hinc Archiepiscopus, aut ratione partis minimæ, & hinc Epũs.

Io. Bapt.

Io. Bapt.

Io. Bapt.

a ¶ Ordo.] Id est, numerus, classis, qualitas, vel conditio: nec n. hic intelligendū est de sacramēto.

b ¶ Tripartitus.] Immo quadripartitus: vt per Magistrum sent. lib. 4. dist. 24. in fin. & ca. cleros. §. ordo. dist. 21. quæ sunt contra. Sol. secundū quosdam, quod stricte ibi accipit Patriarchas, p illis tantum quattuor de quibus fit mentio: cum tamē etiā ceteri Primates recte dicantur Patriarchæ: ut dist. 99. in prin. & capitulo primo, vbi dicitur, quod Primates & Patriarchæ diuersorum sunt nominum: sed eiusdem officij: & vnam formam tenent, licet diuersa sint nomina. fac. cap. vrbes. d. 80. & c. exigit. & c. felicis. de pœn. arg. contra in l. si idē. C. de condici.

Io. Bapt.

aūt Eporū ordo[a] tripartitus[b]. Alij enim sunt Patriarchæ, siue Primates. Alij Archiepiscopi. Alij simpliciter Episcopi.

Patriarchæ primum post Papam locum tenent. h. d.

Patriarchę sūt qui primum post Romanum Pontificem[c] tenent locū; quales Cōstantinopolitan[o], Alexandrinus, Hierosolymitanus, Antiochen[o].

Patriarchæ vnde dicti, et quę sit illorū auctoritas. h. d.

Patriarchę] Hæc pars subdiuiditur in tres particul. in prima explicantur patriarchæ: in secūda Archiepi: in tertia Episcopi. Secūda ibi, Archiepiscopi: tertia ibi, simpliciter aūt: quoad primā partē. CASVS ita figuratur. Quidā Patriarcha non tantū volebat primū locū post Sūmū Pontif. verū ēt appellationes audire ab Epis & Archiepiscopis factas, ac crucē ante se ferre per omnes eius prouincias, vnde fuit quæsitum, quid iuris. Cardinalis enim se opponebant per ca. bonæ memoriæ. de postul. prælat. el 1. & archiepiscopi. per l. imperatores. ff de appell. a. Sol. tamen vt hic dicitur per id quod ex causa distin. prelatorum supra fuit adnotat. Non obstant obiecta, quia pręd. ca bonæ memoriæ. quoad hanc materiam, diuersimode à docto. interpretatur cū inter eos sit quęst. de ista præcedentia. Lex aūt illa limitatur de iure canonum. Not. inde argumentum Cardinal. esse inferioris potestatis ipso Patriarcha. Not. secundo de iure canonum appellationem dari ad superiorē prætermisso medio, & ad hoc adde infra. §. ad hos igitur.

c ¶ Tenent locū.] Vnde secundum[quosdam], quando sunt cōtra Papā vel in consistorio publico Patriarchæ hic nominati præcedēt Cardinales, ita vt post Papam sedeat Patriarcha Constātinopolitanus, & sic deinceps de alijs vt per Ar. b. in. cap. antiqua. de priuil. Sed forte hoc hodie Curia Romana non admitteret, præsertim in Cardinali Hostiensi, qui secundum ipsum Hostiensem debet immediate sequi Papam ex priuilegio Ecclesiæ Hostiēsis: quia coronat Papam, & vngit Imperatorem. De hoc per Modernos in Rubrica, de maiorit. & obedientia.

ANT. TIM. Vide Mag. in 4. sen. dist. 24 isti quattuor Patriarchæ seu Primates, qui repręsentāt quattuor Euangelistas, habetur in c. scriptum. de elect. Et appellātur sanctissimi. Vide quæ de his scribit Ioan. de Montolonio in promptuario iuris in verb. Patriarcha. De quorum potestate vide per Aluarottū & Præpositum in titulo Episcopum vel Abbatem, co ll. 6 & late per Arch. Flor. in 3. par. ti. 20. c 4. Alij autem pręter quattuor nō sunt propriæ Patriarchæ, sed primates vt Grāden. Cantuarien. Aglegien. vt Aluarottus Præpositus, & Card. in loco citato. Hos refert Bar. Cassaneus in Catal glor. mun. par. 4. consid 9

Appellantur autē Patriarchę, quia summo honore funguntur, quasi patrū Principes[d]. vnde ob dignitatis excellentiā; & crucem[e] ijs deferre, & ab Episcopis, & Archiepiscopis appellationes[f] recipere iure permittitur.

Archiepiscopi sunt præsules Episcoporum vnius prouinciæ. h. d.

Archiepiscopi sunt vnius prouincię Episcoporum[a] Principes, & Præsules Prouincię[b] siquidem longo ante aduentum Christi tempore maxima ex parte diuisę[c] erāt: quę diuisio postmodum ab Apostolis, & eorum successoribus[d] renouata est. Itaque vbi dudum Primates erant ęculi: nostros Patriarchas, vel Primates leges Ecclesiasticę poni iusserūt. In ciuitatibus autē Metropolitanis, quæ minores Iudices habebant, illi hodie præsunt; qui Metropolitanorum, aut Archiepiscoporum nomine designantur.

Delatio Crucis.

d ¶ Principes.] Sic in c. cleros. §. ordo. dist. 21.

e ¶ Crucem.] Sed per hoc non videt bene istorum excellentia designati: cū & Archiepi ante se crucē deferant. c. 1 vt lit. pen. ēt in locis exēptis, Clē. Archiepis. de priu. Resp. Patriarchæ licet vexillum dñicę crucis quocumque locorum deferre, pterquam in presentia Papæ, aut eius Legati, vt in c. antiqua. de priuil. Et Archiepiscopo solum licet in sua prouincia: non in aliena, nisi munire priuilegio, consuetudine, vel pscriptione: vel nisi essent insignia non denotantia superioritatem in loco: sed dignitatem insigniti: vt post Host. tradit Abb. in d. c. 1. vt lit. pend. nihil inno.

f ¶ Appellationes.] Ideo dicit appellationes: quia sicut Archiepis regulariter non habet iurisdictionē in subditos suffraganeorum nisi per deuolutionē & appellationem, c. pastoralis. d of. ord. c. Romana. §. 1. de appel in 6 & per tot. c. Sic Patriarcha nō habet iurisdictionem in subditos, & suffraganeos Archiepiscoporum sibi subiectorum: vt per Ab. in c. antiqua, de priu. & per eundem in c. duo simul d offi. or. Et intellige, q ab Archiepiscopis appellatur ad Patriarchas, nō quibuslibet, sed ad existentibus in prouincijs deputatis ipsi Patriarchę. Nam sicut multæ diœceses sunt sub cura Archiepiscopi, ita & taliter quod Archiepiscopus est Metropolitanus & superior omnium Episcoporū suæ prouinciæ: ita multæ prouinciæ sunt sub cura vnius patriarchæ, ita quod Patriarcha est iudex ordinarius omnium Archiepiscoporum, qui sunt in suo Patriarchatu: vt per Abb. in locis supra alleg. sed si est ordinarius, non oportet, q causæ Archiepiscoporū cognoscātur à Patriarcha, media appellatione, qā hic uidetur inferri. Resp. intellige, q hic dicitur de appellatione ab Archiepiscopis, habere locum in Episcopis, qui si grauentur a Metropolitanis: & sic loquitur de Archiepiscopis tamquam de iudicib[o] a quibus, non tamquam de parte.

Archiepiscopi.] CASVS. Quidā Episcopi prouincię Romandiolæ nolebant in superiorem recognoscere

Archiepiscopus quot suffraganeos habere potest.

coporum[a] Principes, & Præsules Prouincię[b] siquidem longo ante aduentum Christi tempore maxima ex parte diuisę[c] erāt: quę diuisio postmodum ab Apostolis, & eorum successoribus[d] renouata est. Itaque vbi dudum Primates erant ęculi: nostros Patriarchas, vel Primates leges Ecclesiasticę poni iusserūt. In ciuitatibus autē Metropolitanis, quæ minores Iudices habebant, illi hodie præsunt; qui Metropolitanorum, aut Archiepiscoporum nomine designantur.

Quæ sit Archiepiscoporū auctoritas. h. d.

Ad hos igitur inter suos suffraganeos[e] cognoscere pertinet, a quibus tamen si duri[o] illi habiti & accepti fuerint, ad Primates, aut Sedem Apostolicā appellare[f] poterūt.

Episcopi sunt q præsunt maioribus populis, et latine speculatores appellari possūt. h. d.

Simpliciter autem Episcopi sunt, qui manes, & absoluit: ut per Abb. in c. cum ex officij. de præscr. & in cap. nostro. de pœnit & re. & in cap. pastoralis. Potest tamen Archiepiscopus eligi in iudicem à subditis suffraganei: licet suffraganeus ignoret. Abb. in c. significasti. de for. compet.

ANT. TIM. Suffraganei dicuntur, i. auxiliares. Suffragari enim est auxiliari: de quibus loquitur c. suffraganeis. de elect. Adde, quod Archiepiscopus potest celebrare Concilium, irrequisito primate, & in multiplicibus casibus Archiepiscopus in subditos Episcopos ordinariā habet iurisdictionem, ut in cap. pastoralis. de offi ordin. & Silvest. ponit duodecim, uide ibi.

f ¶ Appellare. dist. 99. in prin

Simpliciter autem.] CASVS. Quidam Episcopus Ciuitatis Vercellen. uolebat speculari uitam & mores illius populi, eidemque diuina administrare, atque potestatem tam Ordinis quam iurisdictionis tanquam caput exercere, & cum Sacerdotes se opposuissent per tex. in cap. olim. distinct. 95. fuit propterea dubitatum & quæsitum quid iuris? Sol. fuit data prout hic legimus, quia salus animæ ipsorum fidelium id summopere requirebat, Non ob obiectio, cum ille tex. non sit omnino clarus ob interpretationem uariam, quam doct. ibid. faciunt. Not. Episcopos non esse constituendos in quolib. loco, ne autoritas eorum uilescat. ca. 1. de priuileg. & excess. priuileg. Not. 2. potestatem Episcoporū esse Ordinis, & iurisdictionis. tex. & doct. in ca. aqua. de consecrat. Eccles.

Io. Bapt.

Io. Bapt.

Ciuitatū ordines tres.

a ¶ Maioribus.] Tres enim sunt ciuitatum ordines minores, maiores, & maximi, ut no. in l. si duas. § Grammatici. ff. de excus. tut. vbi etiam Nico. de Neapo. Sed forte illa Legistarum distributio nō quadraret in casu nostro, cum multæ sint ciuitates, quas illi minores appellant, quæ tamen habent episcopatum. Vnde secundum nos appellarētur maiores populi, uel ciuitates: ut hic & in ca. prouinciæ. distinct. 98. & distinct 80. per tot. & præcipue in cap illud.

b ¶ Speculator.] Cap cleros. dist. 21. uel superintendēs: vt 8 q. 1. c. qui episcopatum. Vnde Cicero ad Atticū loquens de bel. ciu. Pōpeius uoluit me episcopum esse Cāpaniæ, ideſt, speculatorem & superintendentem. Sic qui præest pani & ceteris uenalibus episcopus dicitur: ut in l. munerum. §. irenarchæ. ff. de mu. & ho. Vnde secundum aliquos etiam bidelli appellari possunt episcopi: ut per Alc. in parer lib. 7 cap. 22.

ANT. TIMO. Vide Magi. in quarto dist. 24. ex quo speculator, & superintendens ita tenetur super grege suo uigilare, ut ota exponere debeat, & uitam etiam pro sui gregis salute sub præcepto: Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus, ita S. Tho. secund. sec. q. 185. art. 7. ad 1. Intellige quando opus esset, & necessitas hoc requireret.

c ¶ Auctoritas.] De qua in ca. episcopum. 10. q. 1. per tot. & in ca. conquerente. de offic. ord. & in ca. episcopus. de offi. ord. in 6. & cap. si iubet: cum multis seqq. 26. quæst. 6. & habetur infra in tit. de immunit. eccleſiar. cum tit. seq. [Et de latissima potestate episcopali satis dictum est per Firmanum in tract. de episcopis in 2. parte 4. lib.

ANT. TIM. Vltra hanc auctoritatem & potestatem uniuersalem, habet & episcopus quædā alia, quæ iura Episcopalia appellantur. de quibus in cap. conquerente, de offic. ordin. & ab Archiep. Florent. tertia parte, tit. 9. cap. 5. Vide Abbatem in cap. accedentibus. de excess. prælat. nume. 2. ubi ponitur differentia inter potestatem Episcopalem, ordinem, & iurisdictionem. De Episcopali potestate uide Iac. Naclantum in suo tract. & Thomam Campegium de residentia Episcoporum. An autē & quæ Episcopus possunt committere agenda non Episcopo, uide per Abb. in dicto cap. accedentibus. de excess. prælat.

ioribus [a] populis, & frequentioribus ciuitatibus præsūt. Ij Speculatores Latine dici possunt. Episcopus. n. quasi speculator [b] in ecclesia præpositus est. Mores enim & vitam populorū infra se positorum speculatur & perspicit.

Quanta sit episcoporum auctoritas. h. d.

Horum autem nō modica in ecclesia est auctoritas [c]: nam præter ligandi, soluendique potestatem [d], & uisitandi diligentiam [e], soli sacrum Chrisma conficiunt [f], soli Dei altaria, & ecclesias cō secrant, & pollutas repurgant, clericos ordinant, suspendunt, & deponunt: ad hos pertinet excommunicatio, purgationis indictio, dispensatio, sollemnis pœnitentiæ impositio [g].

Quod inferiori conceditur, multo magis conceditur & superiori. h. d.

Quod autem diximus, prædicta solos Epos efficere posse, non eum habet intellectum quasi Archiepiscopi, & Primates non eandem habeant potestatē, Sed quod presbyteris & ceteris inferioribus illa non conceduntur. Ridiculum [h] enim esset cogitare Episcopis illa quidem permitti, Archiepiscopis, & Primatibus, qui Episcopis præsunt, eadē denegari.

d ¶ Potestatem.] Cap. cū episcopus. de pœniten. & remiss. in 6.

e ¶ Diligentiam.] Cap. cum Apostolus. de cēs. & exact. per tot.

f ¶ Conficiunt.] Et chrismant, capitulo quanto. de cōsuet.

g ¶ Impositio.] Cap. accedētib. de exc. prel. ubi de materia.

Quod autem.] CASV S. Supra §. proximo retulit auctor multa quæ sunt ordinis ac iurisdictionis, dixitq; illa competere Episcopis, unde quæsitum fuit, an conueniat etiam Archiepiscopis & Patriarchis. argumento. n. tex. in ca. ex parte. el 2. de offic. deleg. negatiue erat respondendum]. Sol. tamē hic aliter habetur, & ratio est ut puto quia omnes istiusprelati sunt vnius & eiusdem ordinis, unde non obstat obiectio cum ille tex. loquatur de iudice delegato, & isti prælati sunt Ordinarii. Not. argumentum quomodo sit intelligendū illa regul. quæ cōpetunt inferioribus, competunt superioribus, ultra id quod habetur in gloss. in uer. ridiculū, sed à cōtrario. ista regula lim.

h ¶ Ridiculum.] Not. arg. a maiori ad minus: nec enim quod licet minori, nō debet maiori licere. & cui licet quod est plus, nō debet licere quod est minus. l. nō debet. ff. de reg. iur. & in cap. cui licet. eod. tit. in 6. faciunt not. in cap. cum in cūctis. de elect. quod arg. tunc procedit quando minus continetur sub maiori. Host. & alij in c. per uenerabilē. qui fil. sint leg. aliàs forte secus, quemadmodū & aliis qui busdā casibus, ut in l. si pupillorum. §. si prætor. ff. de reb. eorū. & in c. cui de nō sacerdotali. & c. cū in illis. §. cū autē. de præb. in 6. & §. sunt autē. §. si qs. de coll. & not. Ioan Andr. in c. quæ a iure. de regu. iur. in 6. & not. in c. fin. de transl. prælator. in uer. ad partē. cōcord. c. illud. distin. 95. & ibi per gl. Et fac. ad q. de fugiente, uel obuiāte corpori Christi an sit tutus ueluti si confugisset ad ecclesiā: de qua in c. serie.

serie. de celebrat. Missar. vbi per Ioan. Andr. & Panorm.

Io. Bapt.

Sicut autē.] CASVS. Cum Pontifex Rom. dicatur caput in vniuersa Ecclesia Dei, ita quod Ecclesia Romana sit mater & magistra omniū aliarū Ecclesiarum, non nulli ut fuit Patriarcha quidam Constantinopolit. se opposuerūt illa rōne moti, quia ille debet dici caput qui uere est sponsus ob uinculum qđ contrahitur inter Ecclesiam, & eius pastorem, iuxta ca. si. de trās lat. 1. at Christus est uerus sponsus Ecclesiæ ca. de bitū. de bigamis. uñ merito sol. ut hic dicitur p rationes in tex. assignatas licet multæ aliæ addantur à Theolog. Ad obiecta autē, dico Pontificē istū esse caput tanquā Vicariū Christi, ita. n. nominatur. in d. c. si. & ideo nō obstat obiectio inde desumpta. Not. Rom. Ecclesiā esse caput, matrē & magistrā. uide copiose Io. de tur. ere. lib. 1. de eccles. per plura cap. 2. Not. 2. Roman. Pontificem esse successorem B. Petri d. c. fi. de transla. cum simil.

Papa est ordinarius omnium ordinariorū, & Ecclesia Romana omnes ecclesiæ subsunt.

Sicut [a] autē Petrus Apostolus primus fuit Apostolorū; ita & Ecclesia Romana, Domino instituente prima est & caput ceterarum. Et qui illi præest, ceteros Episcopos antecellit. Vnde ad eam tamquam ad Matrē, atq. apicem omnes clesia suo nomine cōmaiores Ecclesiæ, & Episcopi recurrunt: a qua quasi a quodā capite, dona velut in corpus omne diffundun tur. Ipsa autē tāquam omniū magistra, [b] celsiore sede residens a quoquā iudicari non poterit. Quinimmo velut tpe Noe omnes extra arcam positi, diluuii vastitate consumpti sunt: sic extra Petri nauiculam constituti, æternæ damnationis fluctibus obruentur [d].

a ¶ Sicut.] Et §. hic pertinet ad secundā partē Rubricæ, de qua auctor ideo expedit se paucis, tāquā de re clara, licet hæretici garriant: & sumitur ex c. ita dominus. distinct. 19. & ex cap quāuis. distict. 21. & per tot. & ca. omnes. distinct. 22. & ca. [cuncta per mundū. 1. & 2. 9. quæstio. 3. & in infinitis locis. Et si quis velit latius uidere, uideat latissime per Compilatorem Conciliorum, in 1. tom. & per Reginaldum Polū Britannum tam in suo tract. de Cōcilio; quam in 1. & 2. lib. operis, quod conscripsit contra Henricum Regem Britanniæ, cum is fide ab ecclesia Rom. apostataſſet.

ANT. TIM. De auctoritate Papæ & Ecclesiæ Romanæ multi scripserunt nostris temporibus, in quibus quia ad eam euertendam multa machinati sunt hæretici, ideo & ad eā defendendam multæ adhibitæ sunt defensiones. Vltra antiquos vide in opusc. ul. Cardin. Caiet. tom. 1. de auctoritate & institutione Summi Pont. Augustinū Triumphū de Ancona, Thom. Cāpegii opus eiusd arg. Iacob. Naclantū, Petrū de Palude, & alios, quos citaui supra late. etiam Archi. Flor. par. 3. tit. 22. c. 1. 2. 3. 4 5. & 6. vide etiam de primatu Petri S. Thom. in tractat. contra errores Græco. & Turrecrem. in cap. nullus. 9. distinc.

b ¶ Magistra.] Ita ut errare non possit. quod qualiter procedat, dic ut per Abba in cap. maiores. de Bapris.

ANT. TIM. Hocidē docet S. Tho. secū. secū dę q. 1. & ibi Caieta. ad 3. dub.

c ¶ Obruentur.] c. quamuis. dist. 21.

DE ELECTIONE.

POst cognitionem sacerdotum existentium in altiori gradu, erat conueniens pertractare de promotione eorundem, & ideo eam docet ab isto tit. usque ad tit. de uita & honesta prælat. tali methodo, quod primo tractat de actu quo promotio ista innitatur, qui est electio & postulatio, & cum Electio sit remedium ordinatium iuxta glo. super prin. tit. inf. de postulat. in uers. petitio, ideo primo agit de elect. iuxta l. in commune. ff. de minoribus quæ cum consideretur, ut colligitur in gloss. præsentis rubri. ratione formæ, & ratione personarum. autor primo uoluit explicare formam eius, propterea proposuit præsentem tit. qui diuiditur in 4 partes, in prima habetur quot modis fiat promotio, in secunda quid sit Electio: in tertia quid obseruari debeat ante actum eligendi: in 4. quarta qualis sit forma electionis: secunda ibi, cæterum: tertia ibi, nam. quarta, ibi celebratur.

DE ELECTIONE d.

DE electione. Quamuis electio sit nomē verbale, & proprerea duplicem habeat significationem, actiuam scilicet & passiuam: vt not. in l. 2. ff. de duo. re. & per Abb. in Rubrica eod. & propterea tantum videatur esse dicere; De electione, quantum; De his, qui possunt eligere, &; De his qui possunt eligi. item De formis eligendi & temporibus: hic tamen specialiter tractatur de formis eligendi ob commodiorem intelligentiam. Sic aliàs legat. & fidei tractatus scindirur in tres & plures titulos: vt not. in rub. ff. de leg. 1. Sic tractatus. ff. & inst. de verb. oblig. protenditur ad multos sequentes titulos. facit. l. Caius. §. fi. ff. de leg. 2.

Prio-

Io Bapt. Promouentur. CASVS non figuratur. Not. tamen causam distinct. quia promotio ista aut inniti tur iuri, ut dicebam in continuatione rubri. & hinc datur elect. aut gratia, & hinc postul.

a ¶Ceteri.] Habētes tamē generalē i iurisdictionē i ecclesiis collegia tis: ut not. proxime in uersic. viduatæ.

b ¶Prius.] Sed cur prius de electione, cum tam in Gregoriana, quam in Bonifaciana compilatione prius dicatur de postulatione, quā de electione? Respon. electio est ordinarium remediū, postulatio extraordinarium, cū innitatur gratiæ: ut no. per Doct. in rubr. de postul. præl. vnde dicendum prius fuit de ordinario remedio, & post de extraordinario. arg. l. in causę ff. de min. & l. in puīcia li ff. d no. op. nūcia.

c ¶Electio.] Hāc definitionem, siue descriptionem appro bant communiter canonistæ: ut per Abba. in rubr. de post. præl. & Pet. de Bay. in suo directo rio electionum in c. 1 primæ partis, & non uidetur abhor rere Host. in summa eod. licet addat quædam non necessaria uerba, de cuius declaratione, vide supra dictos in citatis locis. ANT. TIM. Aliter d finitur. Electio est alicuius personæ idoneę ad dignitatē, uel fraternitatē, siue societatē seruata forma canonice facta uocatio: Host. eod. & hoc modo electio sumi tur stricte, quamuis eligere ad multa se habeat, ut notat Goff. in summa eod. tit §. 1. in prin. unde tria requiruntur ad electionem, auctoritas, numerus, & zelus, ita de iure: uerum de facto solet dici, q per quattuor portas solent intrare viri Ecclesiastici, quæ indicantur his uersibus. Quattuor ecclesias portis intratur ad omnes, Cæsaris & Simonis sanguinis, atque Dei, Prima patet magnis, sed nummis, altera, charis Tertia, sed paucis quarta patere solet.

d ¶Canonice. Hoc verbum demonstrat non uideri necessaria illa uerba posita per Host. scilicet, per sonę idoneæ, & seruata forma.

Io. Bapt. Nam cum.] CASVS posset in hac parte in communi figurari, ideo not. quidam Ecclesiast. uiri uolentes uideri in hac materia prudentes dicebāt, nō oportere ipsos Electores specialiter ad eligendum uocari, quia cum notorie constet prælatum uniuersam carnem esse ingressum, cum fuisset persona publica, quilibet præsumitur diligens pro salute illius Ecclesiæ, cū eius prouisio ad illos ut prę suponitur, ptineat, aliter enim pūsumerentur mali ob negligentiā contra c. fin. de præsumpr. nec etiam putabāt procuratorem ad hunc actum constituī posse, cum inde electio uel impediri uel retardari posset, & præsertim si constitueretur eo modo quo in præsenti tex. legimus, sed si tales solemnitates fuissent seruandæ quales hic habentur, iudicabant etiam in electione summi Pontificis eas opus esse seruari, tum quia non uidetur maior ratio in uno quam in altero casu, tū etiā quia si maior adesset ratio, in pō tifice maius uidetur reperiri periculum. Sol. ut hic habetur, quia solemnitates induc untur ut etiam canonice celebretur actus, aliquid aut alicui promittitur ne priuetur iure suo: uel prohibetur ne contigeret in casu proposito. Non obstant obiecta per rationes adductas, siquidem si diligenter omnia sint considerata, apparebit ipsa non concludere. Not. primo omissionem citationis causare actum nullum. ca. quod sicut in fin. princ. eod. tit. Not secundo casu in quo procuratorem constituī non posse, nisi ob legitimum impedimentum. Not. 3 quædam obseruari in inferioribus, in superioribus actibus non obseruatur. argumento etiam tex. in cap 4. de sententia excommunica. in 6. Not. 4 procuratorem posse constituī etiam in spiritualibus. cap. fi. de iudi in 6.

Duobus modis creantur Episcopi. h. d.

PRomouentur autem, tā Episcopi, quā Prælati ceteri a, aut per electionem, aut per postulationem.

Quid sit electio. h. d.

Ceterum, ut prius b de electione dicamus, electio c nihil aliud est, quam hominis alicuius ad dignitatem, vel fraternam societatem, canonice d facta uocatio.

Habentes ius eligēdi sunt ad vnum citandi, aliàs electio non valet h. d.

Nam cum viduatæ e prouidēdum est Ecclesiæ, debent cunctis a qui eligendi Ius b habent, legitime citari c, vt electioni interfint. Quod si vel in vnius persona fuerit id omissum d, irritā e reddit electionem talis omissio. Sæpe etenim rescriptum est, magis hac in re vnius obesse contemptum, quam multorum cōtradictionem f.

Non citatus potest electionem ratificare. h. d.

Plane si is, qui citatus non fuerit, ratā g aduenies habere velit electionem: confirmanda h erit electio.

Absens potest vni de capitulo votum suum demādare. h. d.

Sed & si quis casu aliquo ad electionem accedere fuerit impeditus, votum suum vni i, vel pluribus k de capitulo l demandare minime prohibendus erit.

Procurator ad eligēdum non potest vnum procuratorio, alium proprio nomine eligere, nisi habeat mandatum de eligenda certa persona. h. d.

Et si tantū vni uotum suum quis demā dauerit, & is unū suo, alium mandantis nomine in scrutinio nominandum duxerit, ius eligē di posset ionē s- quitur.

gressu huius tractatus, & præcipue in §. celebratur. ubi dicitur de triplici forma eligendi, quæ secundum Abb. & com. Doct. in ca. quia propter. eo habet locum solum in electionibus Episcoporum, & aliorū Prælatorū, qui habēt generalē iurisdictionē in ecclesiis, quidquid dixerit Host. fieri tamen non potuit, quin multa etiam sint, quæ pertinent, ad quascunque electiones, ut & ex descriptione apparet in uerbo illo fraternam societatem.

a ¶Cuncti.] Intelige, si potuerunt sine periculo: aliàs si periculum, uel in mora, vel in uocando fuerit, poterunt præsentes, etiā qui busdam non uocatis, procedere ad electionem. c. cum inter uniuersas. & c. quod sicut: eod. in verb. vocatos, arg. c. sacro. de sen. exc. Et, an quomodo, & quādo absentes citandi sint. per Abb. in c. coram. & in c. seq. vbi de absente causa studiorum ead. ratio est, quia quòd debeāt omnes citari, non est de forma substantiali, sed de iustitia. Abb. in cap. ecclesia. 2. & in cap. quia propter. eo.

b ¶ Ius habent.] Licet hæc verba prima facie videantur concludere ius proprietatis, & [non possessionis, vt nota. in c. cum ecclesia. de caus. pos. & priet. nihilominus hic illi dicentur habere ius eligendi, qui sunt in quasi possessione eligendi. Ius enim vocis dandæ magis sequitur possessionem, quàm proprietatem, c querelam. eo. vbi Ab. & in c. in Genesi. eo. tit & latius in c. bonæ. 2. de post. præla in 7. no. fac c consultationibus. de iu. pat. & infra de iust. & iu. pat §. interdum. Sed quid si aliqui tantum postulassent, an videatur ipsis adquisita poss. eligendi? Respondeo vt per Ab. in c. cum ecclesia. in fi. de caus. poss & prop.

c ¶Citari.] Ita vt citatio possit probari; cum citatio tamquam in facto consistens non præsumatur. Not. in cap. quod sicut, in verb. vocatos eod.

d ¶ Omissum.] Quid si fuit vocatus non uocandus, non tamen fuit expectatus, an iste neglectus noceat? Respondeo non: ut not. in c. cum inter vni versas. eod.

e ¶ Irritam.] In effectu, nō ipso iure: quia venit irriranda per sententiam; cum de contemptu non possit opponere nisi is, qui contemptus fuit, Ab. in c. in Genesi. eod. & in c. quod sicut. & in c. quia propter. & in c. bonę 2. eod. tit. & per Ab. in c. cum eccle. Sutrina. de causa poss. & propriet.

f ¶ Contradictionem.] Concor. l. si in tres. ff. de arb & l. si duo ex tribus. ff. de re iudi. Cōtra fac. l. qui potest. ff. de re iu. Dic vt no in dd. ll.

g ¶ Ratam.] Sed quomodo habeo ratū non meo nomine gestum, contra regulam ratum. de re. iu. in 6? Respondeo secundum Ab. in c. quod sicut. eo quod improprie dicetur hæc rati habitio, vel ratificatio. nec enim ita retrotrahitur, vt mandato comparetur, & ex ea aliqua actio mihi nascatur, qđ est in uera ratihabitione: sed hæc tantum operatur quo ad commodum cōtempti, uel non citati vt non possint impugnare factum per alios, quo respectu possum ratificare, & non meo nomine gestum: & de hoc per Bal. in l. 1. q 19 C. q admit.

h ¶ Confirmāda.] Sed contra in c auditis. eo. & ca. illud de iur. patron. & l. quod ab initio. ff. de re iu. Sol. aut electio tenuit, qa fuit facta pſentibus duabus partib⁹ Collegij, & a maiori parte, & tunc pōt haberi rata per contēptos, vt hic & in c quid sicut. eod. & per consensum istorū non proprie dicitur validari electio: sed solum defenditur a iure retractationis. Aut electio a principio fuit nulla; puta, quia facta a minori parte capituli: & tunc non potest conualidari per consensus particulares superueniētes: & ita procedit cōtrarium: vt ibidem plene per Ab. & per eundem in c. quod sicut. eo. Vide per Albe. in d. l quid ab initio. Sed quod tempus citatus habet veniendi ad electionem? Respon. tres menses, c. ne pro defectu. eod. Capitulum tamen potest hūc terminum restringere & breuiorem præfigere, vt in c. ecclesia. 2. eo. vbi Ab. An autem hoc possit inuita minori parte habetur in cap. cum nobis, eod.

i ¶ Vni.] Vt in c. quia propter. eo. ANT. TIMO. Vt possit autem procuratorem cōstituere, si fuerit absens sine eius culpa, debet vocari,] Inno. in cap. 2. de nou. oper nunc.

K ¶ Pluribus.] cap. si quis iusto, eod. lib 6.

l ¶ De capitulo.] Bene de capitulo, quia extraneo inuitis canonicis, demandare non potest, c. si quis iusto. § fi eod. in 6 & § sed cum absens. infra eo. sed bene potest volentibus, etiam quod non habeat iustam impedimenti causam: vt no. in cap. scriptum. & in c. quia pp. eod. & d. c. si quis iusto.

a ¶ Nihil

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Nihil agit.] Satis videbatur dicendum, quod aliquid ageretur, cum talis procurator possit dirigere vota in diuersos quidem, sed vtrumque ido neum, quod olim in c. quia propter. eod. videntur voluisse sustinere Goffr. & Hosti. sed reprobatum fuit: vt in c. si quis iusto § porro eod. in 6. vnde hic sumitur: idque ea ratione: quia qua cõsciẽtia tenetur melioreẽ eligere nomine suo, eadem tenetur ad idem nomine domini sui. ad hoc 46. dist. sicut nõ suo. item videntur incerta, contra c. 2. eod. in 6. vnde neutrum valet, & est simile quod dicimus [delegato qui subdelegationem recipit a socio, c. super quæstionum. §. si vero. de offi. deleg.

b ¶ De certa.] c. si quis iusto. § porro. de elect. in 6. An autem procurator constitutus ad eligendũ possit aliũ substituere. Itẽ an possit compromittere, dic vt not. in d. §. porro.

c ¶ In illam.] Bene in illam: quia in aliam cõsentire nõ posset cõtra formã mandati. l. diligenter. ff. man. & in ca. cui de non facerdotali. de præb. in 6. c. cum dilecta. de rescripr.

d ¶ Poterit.] Argu. quod habens speciale mandatũ, id potest, quod aliàs non posset: facit c. 1. & c. fin. de ptoc. in 6. Et facit ad quæstionem An delegatus ab alio, quàm a principe, habens speciale mandatum sub delegandi, subdelegare possit, De quo habetur per Doctores in c. is cui. de offi. dele. in 6.

e ¶ Pluribus.] Etiam quam duobus, c. si quis iusto. eod. vbi no. in 6.

f ¶ Occupantis.] De hoc in c. nõ iniuste. de procu.

g ¶ Duntaxat.] Vnde isto electo, alter omne ius amittit. simile in c. pe. de rescript. in 6. nisi tamen in instrumenro diceretur. Meliorem esse non debere conditionem occupantis: & quod vnus finire posset quod alter incepisset, c. si duo. de proc. in 6. & no. in c. si quis iusto. de elect. in 6.

nihil [a] agit: nisi de [b] certa eligenda persona mandatum acceperit: quo casu in c illam mandãtis, in aliã suo nomine iure consentire poterit [d].

Duobus procuratoribus ad eligendum datis in solidum, non possunt ambo eligere; sed erit melior conditio occupantis. h.d.

Quod si pluribus [e] in solidum vices suas quis commiserit, non quidem omnes reddere votum poterũt, quia uota dirigere possent in diuersos, sicq; res non haberet exitum, sed erit occupantis [f] melior cõditio.

Si inter plures procuratores non appareat de prioritate in occupando, præponitur electus a capitulo, vel primo, nominatus in procuratorio h.d.

Et si ita concurrãt, vt inter eos prior non appareat, is admittetur dumtaxat, [g]; quẽ vel capitulũ, vel pars maior [h] elegerit [i], vel si concordare nequeant [k], is, qui primus in instrumento [l], vel litteris procurationis nominatus fuerit.

Non possunt plures deputari ad eligendum in solidum. h.d.

Si autẽ plures non in solidum constituti fuerint, eadem ratione [m]; nullus eorũ admittẽdus erit [n] sibique mandans imputet, qui sic eos imprudenter constituerit.

Non potest votum in electione reddi per litteras.

Sed cum absens, reclamante capitulo, extraneum constituere nequeat: videam [o], An si nullus de Collegio velit esse procurator [a], saltem per literas votum suũ reddere valeat. Et sane cum non ante electionem, sed in ipsa electione [b] secrete, & sigillatim duntaxat singulorum vota sint ex primenda [c], per litteras reddi nõ poterũt.

Superius dicta non habẽt locũ in electione Papæ, in qua multa sunt specialia. h. d.

Sed hæc quidẽ in aliorum Episcoporũ, non in Rom. Pontificis electione obtinẽt. In huius enim nec vlla necessaria est citatio, nec alijs quis ab sens votum suum demãdare permittitur. Alia quoq, in eo specialiter [d] cõstituta sũt quæ ex Decretalium libris decentius est, quam hic accipere.

Electio celebratur tribus modis, & quomodo per inspirationem.

Celebratur autem electio tribus [e] modis per inspirationẽ: per scrutinium [f], & per compromissum. Per inspirationem [g], vt cũ electores, nullo præcedente tractatu [h], quasi [i] diuini Spiritus impulsu simul omnes tum ob rationem assignatam, tum etiam qm forma potest dari aliquando ad cognoscendum aliquid, & sic sine dubio data fuit. No. primo casu, qui non regulatur à lege humana nisi declaratur: Nor. secundum argumentum legem humanam posse declarare legem diuinam, & ea quæ sunt iuris diuini, ut etiã adnot. Ab. in c. fi. n. 3. de cõsuetud.

g ¶ Per inspirationem.] Ratus est hodie hic eligendi modus.

h ¶ Tractato.] est autem tractatus discussio quædam, uel indagatio circa rem in futurum disponẽdam: vt per Abb. in c. tua. de his, quæ fi. a præ. fi. con. cap. & differt a consensu. Vnde statuũ puniẽs tractatum facientes, includet etiam qui non perfecerunt delictum: & quod hic dicitur, intellige de tractatu speciali; puta pro Petro uel Ioanne. generalis autem tractatus præcedere posset. ut si vnus diceret: Rogemus Deum pro bono prælato. Io. And. & Ab. in c quia propter. vers. nisi. eod.

i ¶ Quasi.] Sed cur dicit quasi? Respon. veritatem denotat. vt in c. parochianos. de decim. l. 1. ff. de transl iusta illud Ioa. c. 1. Gloriam quasi vnigeniti. vel secundum Host. tacite hic includuntur duæ formæ electionis per inspirationem Vna, quæ vere fit per inspirationem, & auctore Deo, vt nulla indigeat confirmatione, ut fuit electio Nicolai, Ambrosij, & Seuerini, de quibus dist. 61 §. his omnibus. Alia quæ fit per quasi inspirationem, vt quando

Quasi veritatem designat

h ¶ Pars maior.] Sic c. fin. de reseri. in 6. c. cum inter canonicos. eod. d. 56. ca. apostolica. l. quod maior. ff. ad municip.

i ¶ Elegerit.] Sed an habeat locum variatio? Respondeo negatiue secundum Io. And. in c. si quis iusto. eod. in 6.

K ¶ Nequeant.] Vel quia nolint eligere, vel quia pari numero discordant. Et not. quod prius recurrendum est ad electionem, quam ad ordinem scripturæ: quia per electionem credibile est eligi magis idoneum, sed in instrumentis præponuntur, vel postponnatur aliqui arbitrio notariorum. facit c. si duo. de Procurat. in 6.

l ¶ In instrumento.] Concor. c. mãdato. de præb. in 6. c. si rector. dist. 43. Et vtrobique sunt concord. & per Ab. in c. nimis. 1. de excess. prælat. & in ca. sed Apostolica. de rescript. & in ca. cũ dilecta. eod. tit. de rescript. fac. l. cum pater. §. pe. ff. de leg. 2. Quid si primus non apparet; puta quia duo sunt instrumenta? Resp. mutuo se impedient: vt not. in cap. si quis iusto. eod. in 6. l. quoties. ff. de vsufru. & imputet sibi qui sic eos constituit: vt infra §. proxi.

m ¶ Eadem ratione.] Quia, scilicet dirigere possent vota in diuersos: & sic res exitũ si haberet, vt §. infra proxi.

n ¶ Admittendus erit.] Et procedetur per socios, nulla alia citatione, vel requisitione prequia. Sed contra videtur c. si duo. de procurat. in 6. Sol. ibi loquitur de procuratore dato ad iudicia in causis electionum, postulationum, vel prouisionum: hic de procuratore dato ad negotia; scilicet ad ipsam electionem faciendam. Ibi de iure iam nato, hic de nascituro, quod est minus fauorabile. Et dicebat Ioan. Monac. si non assumatur vnus ex duobus, qui prosequatur electionem iam factam, hic imminet periculum: sed si vnus de collegio non admittatur ad electionem faciendam, nullum imminet periculum

culum: vt per Io. And. in c. si quis iusto. de ele. in 6.

a ¶ Procurator.] Nullus enim inuitus cogitur p curationem suscipere. l. inuitus. C. de procur. § mandatum insti. de mandat.

b ¶ In ipsa electione.] Patet ergo per hoc, quod neque in littera aperta possit mitti schedula inclusa aperienda in scrutinio, continẽs nomẽ eius, in quẽ mittẽs, cõsentit: vt per Io. Monac. & clarius p Io An. in c. si quis iusto. § si eod. in 6.

c ¶ Exprimẽda.] Nota ergo, quod non sola publicatio inspicitur, sed etiã expressio. Sed contra cap. si quis iusto § porro. de elect. in 6. & supra eod. § quod si pluribus. vbi exprimit votum ante scrutinium; dando scilicet procuratori mãdatum de certa psona eligenda. Sol. falsum est, quod tunc exprimat votum: sed mandatũ dat de voto exprimendo. Sicut aliud est inuestire, aliud mandare de inuestiẽdo. ca. ex ore. de his q̃ fi. a mai. par.

d ¶ Vnde si procurator, qui mãdatũ habet de certa psona eligenda non eligit, sed ille fuit electus a quibusdam alijs, vox illius mandantis non augebit numerum: ut si electus sit a nouẽ, possit dicere se habere decem uota, computãdo uotum procuratoris, qui habet mandatum de eo eligendo. Aliud ergo est dicere, consentio in talem, aliud de mandatum de consentiendo vel eligendo talem: quia hoc posterius non est votum. & ideo ante scrutinũ fieri potest. Sic in matrimonio carnali, aliud est cõtrahere, aliud est dare mandatum de contrahendo. contrahentem enim non potest panitere: secus mãdantẽ suo nomine contrahi. cap. fin. de procu. in 6. vt per Io. And. in c. si quis iusto §. fi. eod. in 6.

d ¶ Speciali ter constituta.] Quæ sint hæc, vide p Abb. & Doctor in c licet. eod. & in c. vbi periculũ. eod. in 6 & per Anto. de Rosel. in tract de potestate Papæ & Imperatoris. § secundum unum.

Io Bapt. Celebratur.] Diuiditur hæc pars in 2. particul. in prima habetur quot modis fiat electio: in secũda modi isti explicantur, secunda ibi. per inspirationẽ: quoad primum CASVS non figuratur. Sed not. q̃ electio fit aut uirtute diuina, & dicit inspiratio; aut modo humano, & sic aut p ipsosmet Electores, & hinc scrutinium: aut per constitutos ab eis, & sic datur compromissum.

e ¶ Tribus modis] Olim etiam pluribus: qui tamen ob multa pericula sublata fuerunt. c. quia propter. eod. in prin.

f ¶ Per scrutinium.] ANT. TIMO. Scrutiniũ dicitur multis modis, de quibus vide glos. in ver. scrutinijs. c. in electionis. de Elect. lib 6 & ibi per Hostien. qui enumerat terdecim modos. de ordine uero scrutinij, uide multa distn. 24. & 23. per tot.

Io. Bapt. Per inspirationẽ] Hęc pars habet tres particul. in prima explicatur inspiratio: in secunda scrutinium: in tertia cõpromissum: secũda ibi, per scrutinium: tertia ibi, per compromissum: quoad primum CASVS. Canonici cuiusdã Ecclesiæ volebant Episcopum eligere per uiam inspirationis; putabant tamen necessario esse seruandam aliquam formam; ad idq; mouebantur illa ratione: quia quælibet negocia certam formam habere conuenit a lege, iuxta c. 2. & fin. de cõstit. Sol. ut hic habetur: quia, Quę spiritu Dei agũtur, non sunt sub lege ca dux. 19. q 2 obiectio autem non te-

non constat, quod auctore Deo sit facta: sed hoc ex eo præsumitur: quia nullo præcedente tractatu electores in aliquem consentiunt: & sequitur hoc Abb. in c. quia propter, versi. nisi. & Oldr. cõsi. 155. Sed secundum alios tunc per quasi inspirationem dicitur electio fieri, cum præcedente tractatu, vel nominatione alicuius canonici seperatim in illum cõsentiũt, quo casu debet fieri compromissum in aliquos, qui vice omnium eligãt. sic Spec eod. tit. §. fin §. si autem, & per Firma. in tract. de episcopis in prima parte in c qualiter eligat episcop.

a ¶ Omnes.] Vnde ergo contradictio vel non concursus sufficit ad hoc vt non possit dicere electio celebrata per inspirationem. Abb. in c. quia propter, versic nisi. eod. Ioan. And. in addit. ad spec. de elect. §. fi. & tenet Firmanus in tract. de episcopis in prima part. c. qualiter eligatur Episcopus. quæst 53. Nec mirum cum uno discrepante, nec cõcorditer quidem facta dici possit electio. Abb. in c. non potest. de re iudic. & in cap. in causis eod. & not. in c. cupientes §. ad hoc. eod. in 6. licet quandoque aliter: Doctor. in c. cum olim. in fi. de re iudic. Sed sic videtur hi, qui eligunt per inspirationem, magis grauari, quam eligentes per scrutinium: in quo sufficit maior pars: vt in c quia propter. eod. & infra § proxi. Respon. vt per Abb. in d. cap. quia propter. versi. nisi.

b ¶ Simul.] Bene simul: quia si disiunctim electio tamquam singularis non tenetur, vt not. in cap. in Genesi. eod.

c ¶ Quod si forte.] Ponit tria, ob quæ impugnatur electio. primo quod facta à laicis. secũdo quod a corruptis. tertio quod ad clamorẽ populi; vt colligitur virtualiter ex hac littera.

d ¶ Laici.] Qui nullum habent ius in eligendo. c. massana. eod. & §. laicis. infra tit. 1. & sumitur ex cap. 2. eod.

e ¶ Prece.] Preces enim inducunt simoniam cap. ordinationes. & cap sunt nonnulli. 1 quæst 1 Et interdum possunt iustum metum inducere. vnde tũc esset electio nulla, iuxta tradita in cap. licet & in ca. bonæ. eod. licet regulariter contra: etiam si sint principis preces. Abb. in cap. cum inter R. seniorẽ. eod. Et ex aliqua saltem reuerentia cogunt electos deseruire desiderijs eorum, ad quarũ preces fuit quis promotus, quod nõ expedit. c. illud 8. q 2. fac 16. q. 2. c. visis & per Abb. in c. sacrosancta. eod.

f ¶ Corrupti.] No. igitur vnum, quod est mirabile, secundum Abb. in c. 2. eod. unde sumitur, quod licet quilibet in singulari præsumatur bonus cap. fin. de præsum. & in l. merito ff. pro soc tamen in populo non est ista præsumptio, etiam respectu singulorum, & sic quod dicitur hic, Corrupti. potest intelligi, etiam præsumptione tantum, ne dum certi nes [a] in vnũ repente cõsentiunt, & simul [b] vnum nominant.

Electio facta ad clamorẽ populi est nulla. h. d.

Quod [c] si forte laici [d] prece [e] vel pretio corrupti [f] aliquem cõcordibus clamoribus [g] petant, is non tam per inspirationẽ, quam per nefariam [h] conspirationem nominatus, omni penitus electionis fructu merito carere debet.

Quomodo dicatur celebrari electio per scrutinium, & qui sũt scrutatores. h. d.

Per scrutinium fieri dicitur electio, cũ præsentibus omnib⁹ [i] qui debent [K], voluntatibus [l] diligẽter discussis, is eligitur, qui à maiori & saniori parte capituli fuerit electus. Per scrutinium.]

CASVS. Quidam canonici Ecclesiæ uiduatæ [10.] in vnum conuocati simpliciter dederunt uotum suũ pro electione Episcopi, & cum per eos non sint primi electi scrutatores, nec etiam sit obseruatũ ut electio fiat a maiori & saniori parte cap. propterea fuit quæsitum quid iuris, id. n. uidebatur satis cũ per talem formam Electores obseruent, & eligant quinam sit magis idoneus, & iste est finis scrutinij, con. non est curandum de modo quando habetur effectus. his accedit quod quilib. de capitulo præsumatur bonus ac prudens propter examẽ in eius promotione factũ, unde merito &c. Sol. tamen ut hic legimus, quia solemnitas est seruanda tum ut ordinate ac canonice electio fiat, tum & ad euitãdas fraudes, & ideo obiectiones sicut apparet aliquid non concludũt. Not. primo in scrutinio deligenter esse uota examinanda, vt electio fiat de meliori, & ideo datur certa forma. Not. 2 de iure communi capituli facta, tũc dicũtur authẽt. quãdo sũt a maiori & saniori parte canonice approbata. ca. 1. de ijs quę a maio. par. c. & ibid. docto. limit. ratione consuetudinis uel constitutionis.

i ¶ Omnibus.] Scilicet a quibus debet electio celebrari.

K ¶ Debent.] excludit illos, qui de iure non debent interesse electioni, licet sint de collegio, uel Canonici Ecclesiæ: ut sunt excommunicati, suspẽ si, impuberes, & non constituti in sacris. c. cum dilectus. de consue. & nor. in ca. illa. eod. c. ex eo. in Cle. hi qui. de ætat. & quali. c. is qui. de sententia ex commu. §. 1. & 2. infra tit. proxi. pet totum. [10.]

l ¶ Volunt.] Ex hoc not. duo. Primum, q̃ non debet quis compelli, vt interfit electioni, si nolit interesse: nisi tamen, ut quis interfit, interfit eccle siæ, quo casu compelli poterit. Ab. in c. quia propter. eod. & fac. quæ not in c. 1. de his, quæ fi. a ma. part. capituli. Secundum, quod nolentes interesse, non debent computari in numero duarum partiũ. fac. quod not. in c. quod circa. de elect. & Ab. in d. c. quia propter. Et sic saltẽ in electionis materia limitantur l. nulli. & l. plane. ff. quod cuiusque uni. nomine. & tractatur plene per Ab. in c. cum nobis, & in c in causis eo.

a ¶ Possunt.] Hæc autem possibilitas, & commoditas refertur ad commoditatem, & vtilitatem Ecclesiæ, vt no. supra eod. in uersi. cuncti, de quo vide etiam per Abb. in c. coram & in c. in causis. eod.

b ¶ De collegio.] Sed non ne per hoc videtur dari occasio discordiæ, & diuturnæ vocationi? contra c. ne pro defectu eod. & c. cupientes eod. in 6. eod c postquam. d. 50. cũ facilius possint electores concordare in eũ, qui eligendus sit in prælatum quam in istos tres. arg. c. innotuit. de arb & l. itẽ si vnus. §. si in duos. ff. de arb. Sol in istis scrutatoribus. cum nec eligant prælatũ nec eligantur, non magna requiritur inquisitio & discussio: quilibet enim de capitulo poterit hoc facere: dum tamen non appareat indignus, vel non sit nimis terribilis, secundum Abb in c. quia propter eo. Sed ego dum anno 1555. sede vacante essem in Conclaui pro eligendo futuro Põtifice, uidi seruari, q̃ scruatores fiebant tres primi Cardinales trium ordinum: scilicet primus episcopus, primus presbyter, & primus diaconus, & quod hic dicit de collegio, idẽ forte si nõ sint de secundum Vinc. & collegio. Tanere. magis cõmuniter tamen contra. vt in d. c. quia propter.

c ¶ Secrete.] Quia aliàs, si publice, & palam forte timerent aliquem nominare; libera enim debet esse voluntas in eligendo. 7. q. 2. cap. dilectissimi. c. bonæ. 1. eod. per hoc etiam obruatur fraudi quorundam, de qua in c. consideraui mus, & in ca. quia propter. eod. Sic & testes secreto debent deponere, vt liberius dicant veritatem: aliàs non ualet depositio c. uenerabili. de test. l. nullum. C de test. cap. inquisitionis. §. 3. de accusa. De hoc tamen uide per Abb. in c. quia propter eod.

d ¶ Cunctorum.] Sed quis scrutabitur uota scrutatorum? Respon. secundum Ioan. And. duo ex ipsis scrutabuntur tertiũ a principio, ne sit in eorum potestate electio, si in fine dent uotum. Alij dicũt quod dandus erit quartus cum tabellione, qui scrutabitur illos tres. prima melior secundum Abb. in c. quia propter, eod.

e ¶ In scripturam.] Not. casum in quo scriptura est de substantia actus. plures alij not. in c. 1 de cen si. in 6. Sed a quo huiusmodi vota redigentur in scripturam? Resp. per ipsos scrutatores, vel tabellionẽ; nec enim propter verbum, secreto, personæ necessariæ censentur excluſæ. Sed an hic tabellio debeat esse clericus & scriptura publica? Resp. negatiue, ut per Abb. in c. quia propter. eod.

f ¶ Publicant.] Quo facto uariæ nequeunt electores. c. publicato, eod. scilicet secuta electione: non secuta autem electione in Summi Pont. electione solent Cardinales statim publicatis uotis alteri, cui uotũ a principio non dederint accedere: & si vsq; ad sufficientem numerum accesserint, censetur quis electus, & ita admittitur variatio per accessus, quod facit expeditiorẽ, & celeriorem electionem.

g ¶ Collatione habita.] scilicet numeri ad numerum, zeli ad zelum: & de hoc plenissime in cap ecclesia, 2. eod. Quando tamẽ vna electio fit a duabus patribus, cessat huiusmodi collatio. cap. si quando. eod. in 6. & infra eod §. hoc tamẽ

h ¶ Maior & sanior. Et pro, idest, secundum Host. in c. scriptura. eo. qua. si secundum eum sanior pars reputeẽ ea, quæ est numerosior. Sed hæc expositio nimis impropriat litteram: ideo dic maior respectu numeri, sanior respectu zeli & meriti: & cum de natura copulę sit diuersa copulari: c. querelam. de simo. not. in Rub. ff de iu. & facti. igno. non sufficiet sanioritas, nisi etiam concurrat maioritas numeri, de quo tamen plene in c. Ecclesia. 2. & in cap. coram eod. Et nota hic tria, quæ sunt de substantia li forma electionis. scilicet numerus & qualitas eligentium, collatio, & publicatio scrutinij: vt in c. in Gene. eod. vbi per Ab. in 4. not. & in cap. quia propter. eod. tit.

i ¶ Statim.] Id est, nullo actu contrario intermedio post uota quæsita: argum. l. heredes palam in fi. ff. de testamen & facit cap. cum post petitam. eod. & c. præterea, de test cog. Et de dictione, statim, & similibus, dicas, quod vbi ius determinat de significatione ipsarum, seruanda est iuris dispositio: vt in l. promissor ff. de constit pecu. & in c. si in qua libet 20 quæst. 2. & cap. puella. eadem quæstio. in l. cum speclalis. C. de iudi. & in l. si C. de erro. aduo. in quibus iuribus determinatur horũ uerborum significatio. Aliàs uerificantur in modico tempore arbitrio iudicis, secundum Abb. in c. quia propter eod. ad quem alij multa congerunt.

K ¶ Eligentium.] Ex hoc secundum Abba. in c. Ecclesia 2. eod. infertur ad unum, ad quod communiter non aduertitur: scilicet, quod in disponẽdis per capitulum non debent voces dari per lupinos vel fabas: quia tunc non potest apparere saniores pars: sed solum maior respectũ numeri, & scilicet plurium nõ debent solum numerari personæ sed ponderari sententiæ. Nihil est enim sic inæquale, quam ubi impar est prudentia, sit par ius. Et dicit Cicero multi homines, & pauci homines, multi nomine, pauci re. fac. dist. 40. c. multi. Vnde debet esse differentia in auctoritate uotorum, ut magis consenserint.

Pars minor eligentium ad infrigendam maioris partis electionem potest opponere de propria auctoritate, ac zelo & de meritis electi. h. d.

Quod si eligentiũ [a] vota ita se diuiserint, vt hinc quidem electorũ pars numerosior consistat, inde minor: sed quæ non minus ex auctoritate eligentium, quam ex ea, quæ est numerosior. Sed hæc expositio nimis impropriat litteram: ideo dic maior respectu numeri, sanior respectu zeli & meriti: & cum de natura copulę sit diuersa copulari: c. querelam. de simo. not. in Rub. ff de iu. & facti. igno. non sufficiet sanioritas, nisi etiam concurrat maioritas numeri, de quo tamen plene in c. Ecclesia. 2. & in cap. coram eod. Et nota hic tria, quæ sunt de substantia li forma electionis. scilicet numerus & qualitas eligentium, collatio, & publicatio scrutinij: vt in c. in Gene. eod. vbi per Ab. in 4. not. & in cap. quia propter. eod. tit.

i ¶ Statim.] Id est, nullo actu contrario intermedio post uota quæsita: argum. l. heredes palam in fi. ff. de testamen & facit cap. cum post petitam. eod. & c. præterea, de test cog. Et de dictione, statim, & similibus, dicas, quod vbi ius determinat de significatione ipsarum, seruanda est iuris dispositio: vt in l. promissor ff. de constit pecu. & in c. si in qua libet 20 quæst. 2. & cap. puella. eadem quæstio. in l. cum speclalis. C. de iudi. & in l. si C. de erro. aduo. in quibus iuribus determinatur horũ uerborum significatio. Aliàs uerificantur in modico tempore arbitrio iudicis, secundum Abb. in c. quia propter eod. ad quem alij multa congerunt.

K ¶ Eligentium.] Ex hoc secundum Abba. in c. Ecclesia 2. eod. infertur ad unum, ad quod communiter non aduertitur: scilicet, quod in disponẽdis per capitulum non debent voces dari per lupinos vel fabas: quia tunc non potest apparere saniores pars: sed solum maior respectũ numeri, & scilicet plurium nõ debent solum numerari personæ sed ponderari sententiæ. Nihil est enim sic inæquale, quam ubi impar est prudentia, sit par ius. Et dicit Cicero multi homines, & pauci homines, multi nomine, pauci re. fac. dist. 40. c. multi. Vnde debet esse differentia in auctoritate uotorum, ut magis

Con ratio

Scriptura & substantia scrutinij

Tria de forma substantiali electionis.

Stat'm.

Suffragia non danda g fabas.

gis ponderet vox prudentis, quam insipientis, ut hic. Ampliat hoc Bart. in l. Pomponius. ff. de re iudi. vt procedat etiã in Vniuersitate, & Collegio sæcularium: quod in practica non seruatur, vt apparet in collegijs Doctorum. de quo per Felin. in c. cum omnes. de constit.

Zel' quo probat.

a ¶ Electi.] Ex hoc not quod cum zelus eligentium constat in animo, non potest aliter probari quam per coniecturas c. 2. de renũ. in 6. l. dolum. C. de dolo est igitur bona coniectura ad ꝓbandum zelũ, quæ ducitur ex meritis electi: nam qui eligunt meliorẽ, præsumuntur etiã meliori zelo ducti: vt per Abb. in c. ecclesia. 2. eod.

Auctoritas ex q bus constatur.

b ¶ De auctoritate, & cet.] Sed ex quibus colligitur, vel conflatur hæc auctoritas? Respon deo secundum Ab. in c. dudum. & in c. ecclesia 2. eod & in cap. 2. de his, quę fi. a ma. par. cap. Dignitas, vt si canonicus habet annexam dignitatem præbendæ. Aetate & tempore receptionis, Generis quo que nobilitas conciliat maiorem auctoritatem, sicut & litteratura: argumen. c. de multa. de præb. & not. in c. lex. dist. 2. & quod not. Abb. in cap. constitutus. de appel. Et per hoc apparet, quod male dicebat quidam ignobilis, euectus tamen ad Cardinalatum, aduersus quendam Cardinalem magnæ nobilitatis, Tu non es Cardinalior me: quia Cardinales nobiles sunt quodãmodo Cardinaliores alijs per supra allegata. Hoc tamen intellige habere locum in cleticis sæcularibus: secus autem in religiosis, apud quos non attenditur nobilitas, vt habetur in cap. fin. de stat. reg. & in cap. scripsit. 27. q. 2. & in cap. pijs. 20. quæst. 3. & per Specu. de stat. monac. §. 1. versic. 11. & per Abb. in c. dudum. eod.

Cardinales nobiles Cardinaliores.

c ¶ Opponere.] Oportet igitur, quod de ista sanioritate opponatur, alias in dubio præsumitur pro numero: argum cap. prudentiam. de offic. del. eg. & in cap. quibus. dist. 20. cap. dubium. 1. Ab. in cap. Ecclesia 2. eod. hęc tamen præsumptio admittit. probationem in contrarium: vt in d. cap. Ecclesia. & hic. Circa quod cum quæritur quę electio præualeat, An facta a maiori parte respectu numeri, An a minori & saniori, secundum Ioan. And. & Abb. in cap. ecclesia. eod. 2 distingue sic. Aut numerus in multum excedit, & tunc numerus præfertur auctoritati, merito, ac zelo. c. si quando. eod. in 6. & §. si quando. aut numerum non multum excedit, & tunc si auctoritas & meritum alterius partis non multum excedit, debet præferri numerus: quia de modico excessu non est curandum: argum. cap. et si quæstiones. de simo. & l. scio. ff. de restitu. in integr. quod fundatur magis æquitate, quam iure, vt per Abb. in d. ca. ecclesia. Aut auctoritas & meritum in multum excedũt: numerus autem in modico, & tunc electio maioris partis non debet confirmari: vt not. in d. c. ecclesia. Sed nec electio facta a saniori tantum confirmanda erit, secũdum commu. opi. vt per Abb. in d. ca. ecclesia.

Præsumitur ꝓ numero.

d ¶ Non magnus. Not. hic & in cap. si quando. eod. in 6. vnde sumitur, qui dicatur magnus, vel non magnus ex cessus.

e Duplo maior.] Non requiritur, ꝙ excessus sit duplo maior, sed ꝙ sint duæ partes de tribus. fac not. in cap. scriptum. eod.

f ¶ Ipsorum.] Scilicet eligentium, viderur ergo ꝙ cõtra electum bene aliquid opponi possit, quod ad extenuationem pertineat: argum. canonne. de præsumpt. & l. cum prætor. ff. de iudic. Sed non est verum secundum Guliel. per litteram, quæ dicit meriti, quod proprie respicit electum. ita not. in cap. si quando. eod. in 6.

Ipsorũ.

g ¶ Nullum ipso iure.] Ideo dicit, ipso iure: quia largo modo nullum dici potest, etiam quod annullari potest, licet mero iure teneat. Abb. in cap. ceterum. de rescrip. per. l. si dari stipuler. ff. de verbor. oblig. immo & uerbum, ipso iure. interdum intelligitur, mediante exceptione. §. præterea. instit. de except. & not. ex hoc §. Et ex cap. si quando. eod. vnde sumitur, quod si per legem, uel statutũ disponitur, quod non possit opponi aliqua exceptio, non intelligitur excluſa exceptio nullitatis, de quo per Domi. in d. c. si quando & per Bart. in l. 1. §. 1. ff. quod ui aut clam. & in l. 4. §. condẽnatum. ff. de re iud. & not. in Clem. 1. de sequest. pos. & fruct.

Nullitatis exceptio.

h ¶ Viri tres.] Vinc. & Tanct. tenet, hunc trinariũ numerum non esse de substantia, dummodo tot sint, quod fraus fieri non possit: communiter tamen tenetur contra, quod magis conuenit litterę. c. quia propter. eod.

i ¶ Scrutentur.] Et ita nomen est rei consequens, vt § est & aliud. instit. de donat.

Per cõpromissum. CASVS cum Canonici uidua tę Ecclesiæ ob discordiam inter eos ortam non potuissent

meritis electi a senior appareat ad infrigendã partis numerosioris electionem, facultas erit minori, & de auctoritate b ipsorum eligentium, & de meritis eorum, qui electi fuerit opponere c.

Contra electionem factã a duabus partibus nõ potest opponi, nisi de nullitate voti alicuius earum dictarum partiũ. h. d.

Hoc tamen tũc obtinebit, cum nõ magnus d in altera parte cõtigerit excessus. Ceterum si quando duabus electionibus celebratis, pars altera eligentiũ alia duplo maior e numero deprehẽdatur, cõtra huiusmodi electores ad extenuationẽ meriti, vel auctoritatis ipsorum f, paucioribus, vel electo ab eis opponẽdi facultas nõ erit. Quamquam, si quid opponere voluerint, quod uotũ illius cui opponitur nullum g ipso iure redderet, id eis minime censetur interdictum.

Scrutatores vnde dicantur. h. d.

Vocantur autem h viri tres de collegio sumpti scrutatores, eo quod singulorũ vota diligenter scrutẽtur i.

tuissent aliquem eligere per scrutinium conuenerunt in hoc, vt hanc electionem compromitterent, idq; uolebant facere certis conditionibus, vnde fuit dubitatũ an & quomodo possent: cum. n. in electione sit faciendũ examen illius eligendi. argumẽto cap. 1. de scrutin. &c. posset propterea inde oriri discordia sicut in scrutinio, & conditiones in electionibus reijciuntur. c. 2. eod tit in 6. sed si compromissent, nõ videbatur conueniẽs eos compromissam potestatem posse reuocare. argumento l. sicut C. de actio. & oblig. Sol. tamen vt hic dicitur, quia ob bonum pacis & vtilitatem Ecclesię hoc fuit concessũ: ad primam autem obiectionem rñdetur negando inde posse oriri talem discordiam, & hoc ꝓpter formam in compromisso traditam: illa uero decisio de conditione verificatur in reddendo votũ, non autẽ in faciendo aliquod mandatum ad eligendum cũ ista duo maxime inter se distent. argumento cap. si quis iusto eod. in 6. nec etiam obstat d. l. sicut. quia argumentum de contractu ad compromissum non tenet. Not. inde argumentum etiam spiritualia posse compromitti, & compromittentes possunt ita compromittere prout eis pro vtilitate Ecclesiæ melius videbitur, iuxta cap. cum dilectus. eod.

Quomodo per compromissum celebretur electio, & quod arbitri non seruantes formam compromissi nulliter eligunt. h. d.

Per cõpromissum a celebratur electio, cum plures b idonei c viri eliguntur d, in quos omnium e vice, eligendi f certo modo g facultas & potestas transfunditur. Qui arbitri compromissi fines diligenter custodire debent, sciturí, si quid non secundum demandatã formam egerint, nullum habiturum esse Iuris effectum h.

Potestas arbitrorum non exspirat re non integra, etiã non secuta electione. h. d.

Quod si intra terminos cõstiterint, qđ ab eis gestum fuerit, usque adeo ratum habendum erit, ut etiam nõ secuta electione i, re tamẽ nõ integra K, & æquum est, & per Doctores cõmuniter approbatur: sed de hoc multum dubitat Abbas in dicto c quia propter. vbi videndum. Posset tamen maior pars capituli, inuita minori admittere aliquos ad consulendum, secundum Compost. & Abb. in d. c. scriptum. ratione, de qua ibi per eos.

Res integra.

a ¶ Per compromissum.] Ista forma fuit inuenta pro faciliori via, vt euitetur magna difficultas scrutinij, in cuius practica, etiam perfecti viri solent deficere.

b ¶ Plures.] Sed an in unum possit fieri compromissum? Respon. sic. c. causam. extra eod. nec enim hæc pluralitas est de forma; immo melius res expediri potest per vnum, quã per plures, idest, duos: quia tunc res fere est sine exitu l. item si vnus. §. fi. ff. de arbit. & c. innotuit. eod. tit. & de hoc vide in c. si compromissarius. eod.

c ¶ Idonei.] Sed in quo consistere debet hæc idoneitas? Respon. vt quia non sint laici. c. contigit. de arbitr. & quod sint religiosi, idest, bonæ conditionis non enim necesse est, quod sint religiosi id est, professi aliquam regulam approbatam: vt per Ab. in c. quia propter. eod.

d ¶ Eliguntur.] Non solum ab ipso capitulo, immediate, verum etiam a certis personis mandato & vice capituli. cap. in causis. ubi Abba. eod. Ex quo infertur, ꝙ compromissarij possunt esse à principio incerti, certificandi tamen per ipsos, quibus est data à capitulo potestas eos eligendi.

Distẽsus

e ¶ Omnium.] Not ergo, quod ad impediendũ huiusmodi compromissum sufficit vnius solius cõtradictio: vt not. in cap. quia propter. in c. scriptũ. eod. & ita tenetur communiter: cum nemo inuitus priuari debeat iure suo. l. inuitum. & l. in uendentis. C. de contrahen. empt. licet quidam contra d. c. quia propter. & idem putat ibi Abbas in alijs negotiis ecclesiæ expediẽdis. Quia cũ cõpromissum sit res voluntaria. l. si dictum. ff. de euict. oportet, quod omnes consentiant: vt dicitur in cap. omnes. de constit. & per Ioan. Andr. in rub. de re. iur. in 6 in Mercurial. Dicc at tamen Hosti. quod si sint tres tãtum in Collegio, vno inuito, duo possunt compromittere, suadente necessitate, c. quanto. de consuetud. cum propter paucitatẽ Collegiatorum nõ possit seruari forma scrutinij, quod

vnius in dicit cõ promiſſum.

f ¶ Eligendi.] Bene eligendi, quia si iam elegerunt: dubitetur tamen de validitate, ac uitibus electionis, non possunt canonici de, & super dicta validitate electionis facere compromissum in præiudicium electi, etiam si ab aliquo opponatur de nullitate. semel enim functi sunt officio suo, Abb. & Doctor. in cap. cum inter canonicos. per illum textum eodem.

g ¶ Certo modo.] Vt puta, quod teneantur scrutari secrete vota omnium, & illum eligere, in quẽ consenserit maior pars capituli, & senior. ca. cum dilectus. eod. & c cum expediat. eod. in 6. & sic cõpromissi forma & scrutinij iungi possent. quod putatur vtilius: vt not. in d c. cum expediat Non tamen possunt cõpromittentes tollere substantialia capituli, quia propter, vt ibi not. Abb. licet possint simpliciter compromittere. promittendo in prælatum illum recipere, quem arbitri elegerunt. c. causam extr eod.

h ¶ Effectum.] Cap. cum dilectus. eod. cap. cum olim de arb. c. dilecta. de referip. l. diligenter. ff manda.

i ¶ Electione.] c. in causis. eod. vnde sumitur.

K ¶ Non integra.] Sed quando dicitur res non integra? Respon secundum Inno. & Abb. in c. in causis. eod. cum attinguntur substantialia ipsius negotij, puta cum inceperunt arbitri tractare de ꝑsona eligenda: secus si solummodo sint expleta aliqua ꝓtinentia ad sollemnitatem actus: vt, quia

C celebra-

celebrauerunt Missam spiritus Sancti, vel quid simile, licet glos. in Clem. fi. de procura. dicat rem esse integram cum non fuerunt facta præparamenta: sed in iudiciis dicitur res integra ante litem nõ contestatam.

a ¶Non possit.] Videtur ergo, quod re integra hæc potestas reuocari possit: argum. l. 1. ff. de offic. eius, cui mãd. est iurid. quod Gos. Vinc. & Host. admittunt instar mandati. § recte. institut. manda. Alii cõtra: argum. l. sicut. C. de act. & obligat. vt diffuse not. in cap. in causis. eod. Communis resolutio habet, q̃ si vniuersitas dedit hanc potestatem compromissariis gratia ipsorũ compromissariorũ, quod etiam re integra reuocari non possit: quia tunc est quædam cessio iuris: siue donatio. unde non potest reuocari. C. de donat. l. siue. C. de trãsact. l. quamuis. C. de reuoc. donat. l. si donationem 22. q. 2. c. non enim. ca. super quæstionibus. § por 20. de offic. deleg. c. quod semel. de reg. iur. in 6. 32. quæst. 5. cap. horrendus. & 8 quæst. 2. cap. dilectissimi. Et quod hic, & in cap. in causis. dicitur re non integra, intellige maxime. Aut hæc potestas nõ fuit data fauore personarum, sed ecclesiæ, forte ut facilius expediatur electio, ita quod cõ promissarii fuerunt deputati nudi ministri, & executores, & tunc procedat argu. a contrario sensu, & reuocari talis potestas poterit secundum Ioan. Andr. & Abb. in d. c. de causis. & Inno. in c. constitutus. de concess. præbend. & fac. §. illud quoque inf. de collat. in dubio autem reuocari posset cum gratia non præsumatur, nec donatio. c. fin de trãslat. prælat. l. cum de indebito. ff de probat. & not. in l. cum quidam. ff. si cert. pet. Qualis autem esse debeat talis reuocatio, & an sufficiat tacita, ponit Abb. in d. ca. de causis. Et ex hoc § & superiore collige notabilem differentiam: nam ad contrahendum spirituale coniugium, sufficit dare mandatum in genere: ut hic, & in d. cap. de causis. & cap. quia propter. eod. secus in carnali: quia oportet quod detur mandatum cum certa persona. l. generaliter. ff. de ritu nupt. & not. in c. fi. de proc. lib. 6.

Inter mãdatũ ad cõtrahẽdũ carnale & spirituale coniugiumq; differentia.

demandata sibi potestas reuocari non possit [a]. Ostendimus, quibus modis electio celebretur; consequẽs [d] nũc est, uti videamus, & qui possunt eligere, & in quos cadere possit electio.

QVI ELIGERE, eligiue possint.

TIT. VII.

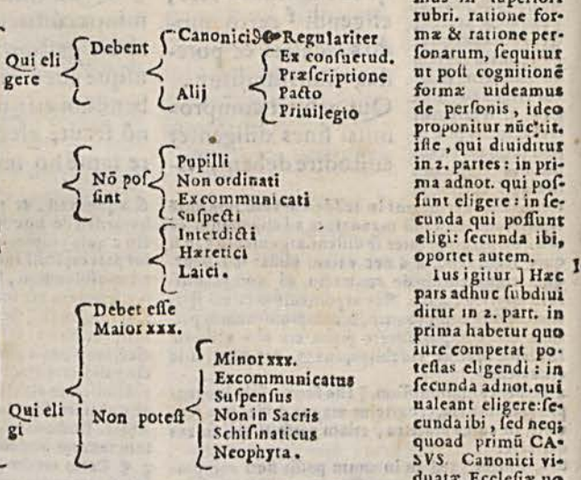

b ¶Consequens.] Immo prius dicendum fuit de personis tam eligentium, quam electorum, & postea de formis electionis. l. si quæramus. ff. de testamen. & supra de eccles. constit. § fin. Sol. non semper seruatur ille ordo, ut apparet instit. de testam. ord. & inst. quibus non est permis. cond. testiamen. ut disputatur late per Moder. legist. in d. rubr. instit. de testam. ord.

QVI ELIGERE eligiue possint.

Cum electio consideretur ut diximus in superiori rubri. ratione formæ & ratione personarum, sequitur ut post cognitionẽ formæ videamus de personis, ideo proponitur nũc tit. iste, qui diuiditur in 2. partes: in prima adnot. qui possunt eligere: in secunda qui possunt eligi: secunda ibi, oportet autem. Ius igitur] Hæc pars adhuc subdiuiditur in 2. part. in prima habetur quo iure competat potestas eligendi: in secunda adnot. qui ualeant eligere: secunda ibi, sed neq; quoad primũ CASVS. Canonici viduatæ Ecclesiæ uolebant ita per scipsos Episcopum eligere, vt alios diuerso iure id prætendentes reijciebant: vnde fuit quæsitum quid iuris. pro Canonicis enim faciebat cap. nouit. de ijs quæ fiunt à prælat. siquidem cum Canonici, & Episcopus constituant unum corpus ut ibi legimus, non uidebatur rationi conueniens alios quoq; admittere, Sol. tamen ut hic dicitur, quia diuersimo de potest aliquid alicui acquiri, quo acquisito sine facto proprio non debet priuari iuxta leg. id quod nostrum. ff. de reg. iur. non obstat obiectio quia aliud est considerare corpus ipsum, & aliud modum tale corpus constituendi Not. causam distin. istorum iurium, quæ competunt aut de iure, aut de facto: ius autem est priuatum, & hinc priuilegium: aut est commune, & sic aut scriptum, aut non scriptum: factum autem est de consensu partium expresso, & dicitur pactum aut tac.tum, & dicitur præscriptio.

QVI ELIGERE ELIGIVE POSSINT.

[a] Canonicos.] Vt cap. in Genesi. c. ecclesia. 2. cap. Cumana. cap. cum in ueteri, & c. congregato. & c. bonæ. 1. eod. & idem si in veritate forte non sit canonicus, sit tamen in quasi possessione canonicatus pacifica: vt in d. c. in Gene. & querelam. & cap. cum olim. de caus. pos. & propr. & in c. consultationibus. de iur. patr. & not. sup. tit. prox. §. 1. etiam si succũbat in causa sibi mota super canonicatu, uel iure eligendi. Bald. in l. 2. C. de serui. & aqua. & infra. de instit. §. interdum. Sed contra hoc uidetur cap Cumana. ext. eod. de quo dic ut in d. cap in Gen. & in d. cap. Cumana. Et quod dicit hic canonicos, intellige etiam de supernumerariis, secundum Inno. in cap. cum M. Ferrariensis. de const. & Firman. in tract. de episcopis. lib 1. in tertia parte: secus tamen est in beneficiatis, etiam si sint in ecclesia perpetuo beneficiati: quia solum canonici faciunt collegium. c. nouit. de his quæ fi. a præl. & not. Doct. in c. 2. de instit. & per Abb. in c. 1. eod. & not. in cap. dilecta. de excessi. prælator.

Quibus ius eligendi competat. h. d.

PRIVS igitur Prælatũ eligẽdi ad Canonicos [a] hodie [b], & ad viduatæ ecclesiæ pertinet collegium [c]. Sed & si qui consuetudine [d], vel præscriptione, pacto [e], vel priuilegio [f] fuerint muniti, ab electione minime sunt excludendi.

Impuberes & non constituti in sacris non possunt eligere. h. d.

Sed neque in pupilari ætate [g] constituti,

Supernumerarij eligit.

Beneficiati nõ eligunt.

ANT. TIM. Sunt collaterales Episcopi, unde licet hoc ratione canonicatus non sit dignitas: tamen in magno honore pronunciatur in choro, & in processione præcedunt Abbatem: quamuis Abbas sit dignior, secundum Felin. in cap. pastoralis. de offic deleg.

b ¶Hodie.] Ideo dicit hodie: quia aliter erat olim, cap. 1. distin 22. & habetur distin. 60. 61. 63. & 69. sparsim per tot. & 1. quæst. 6. per tot. & 8. quæst. 1. & quæst. 3. per tot. & not. in cap. quamquam. de elect. in 6 Et intellige, quod hic dicitur inspecta dispositione iuris communis: nam nostris temporibus, & multis etiam retro annis Pontifi. Rom. ad tollendas magnas discordias, quæ oriri solent in electionibus consueuerunt sibi reseruare prouisiones omnium ecclesiarum Patriarchalium, Archiepiscopalium, & Episcopalium: ut apparet in secunda regula Cancellariæ Apostol. quæ ab omnibus Pontificibus confirmatur & renouatur. Vnde fit, vt hæc materia electionis parum nostris temporibus practicetur, maxime in Italia, propter regulam supradictam.

c ¶ Collegium.] Vnde si uacet sedes Metropolitana, electio non pertinet ad suffraganeos. sed ad ipsos canonicos. concor. c bonæ. 2. de postul. prælat. vbi not. Abb. consuetudo tamen, quod una cum canonicis etiam suffraganei eligant, ualet. dicto cap. bonæ. & hic

Suffragan.

d ¶Consuetudine uel præscriptione. Ita ut consuetudo sit diuersus modus quærendi ius eligendi a præscriptione: ut firmat Firm in suo tract. de epis. 1. lib. in 3. par. Vel potes exponere de consuetudine præscripta, cum simplex cõsuetudo non præscripta non tribuat ius eligendi. ut traditur per gl. Abb. & alios in c. Cumana. eod. Est autẽ generale, quod 40. ann. spacio iura spiritualia & eis annexa præscribũtur: ut habetur in c. de quarta. de præscr. requiritur tamen quod saltẽ aliqua dictarum electionũ per dictũ tempus facta rum fuerit confirmata, ut ius eligendi tribuatur. Inn. in ca. cũ uenissent. de restit. in integ. Bal. in c. si uasallus. qd sit inuestitura in usi. feu. & in l. 2. C. de ser. & aqua. habetur per Firm. in dic. tract. eo. loco. Et de hac materia in cap. cum eccl. de causa pos. & propr. & in ca. querelam. eo. & in c. bonæ. de postulat. prælat. & in cap. ea noscitur. de his quæ fi a maior. part. cap. & cap. cum ecclesijs. de præben. in 6.

nei eligunt ex consuetudine.

Electio non confirmata non tribuit ius

e ¶Pacto] Vt in c. scriptum. eod. Possunt ergo electores extraneis ius eligendi cõmunicare: nec mirum, cum possint etiam totam potestatem in compromissarios transferre. cap. causam. & in cap. in causis. & in c. quia propter. eod. & § per compromissum. supra tit. prox. Sed hoc uel uno discrepãte impediri potest; scilicet ut extraneus habeat uocẽ in eligẽdo. Compost. & Abb. in d. c. scriptum. Sic & cõ promissum, uno contradicente, impeditur. Dicit tamen Compost. quod maior pars posset extraneum admittere ad consulendum, licet non ad eligendũ: argum. cap. obeuntibus, dist. 13. & per Abb. in dict. cap. scriptum.

f ¶Priuilegio.] Cap. cum dilectus. de consuet. & ex priuilegio etiam laicus posset interesse electioni tut per Abb. in ca. quisquis. col. 2. uers. Tertio & ultimo quæritur, licet non ex consuetudine. capit. Messana. eod. & per Abbatem ubi supra.

Sed neq;.] Hæc pars continet plures particul. in quibus habentur diuersæ causæ repellendi aliquẽ ab electione actiua CASVS tũ in cõmuni ita attenot. quidã uolebãt eligere uigore alicuius iuris supra in princ. huius tit. adnot. non obstãte ætate, uel defectu ordinis, uel excõicatione, uel suspensione, uel interdicto, seu delicto, uel uita laicali, unde fuit dubitatũ an possent: cũ. n. isti prætendãt tale ius, nõ debent eo priuari ante legitimã cõdemnationẽ cap 1. de accusation. Sol. ut in hac parte legimus, quia stãte aliquo impedimento isti nullũ ius habẽt eligendi, & ideo cessat obiectio. Not. oĩa ista eligendi impedimẽta posse reduci ad impedimentũ naturæ legis ac morũ iuxta ca. 1. 13. q. 7 vñ per oppositũ. Not. 2 personam ad aliquod officium idoneam cõsiderari respectu naturæ uel legis seu morum.

lo. Bapt.

g ¶Ætate.] Concord. cap. ex eo, eod. in 6. nec di-

stinguimus hic utrum malitia suppleat ætatem, sicut nec in fiuienda tutela. l. indecoram. C. quando tut. uel curato. & instit. quibus modis tutel. finit. in princ. licet secus in matrimonio cap. puberes. de spon. imp. sed solum attendetur in masculo numerus 14. ann. in feminis 12. ut l. d. c. ex eo. & cap. indemnitatibus eodem titulo & lib. Et quæ requiratur ætas ad canonicatum, & alia beneficia, late per Abbatem & alios in capitulo super inordinata. de præbend. & aliquid per eundem in cap. ex parte. uersꝰ nam uideo de restit. spoliat

Ætas q idonea ad Canonicatū.

ANTONTIMO. Hoc idem docet S Thom. secunda secundæ, quæst. 1. art. & ibi Caiet. ad tertium argum.

a ¶ Decorati.] Huic iuris ordinationi per coelectores derogari nō potest, ut in Clement. ut hi. de ætat. & qual. Et quod dicitur hic de pupillari ætate, uidetur secundum ius nouum esse superfluum: cum satis uideatur esse, si dicatur de constituto in sactis ordinibus, quę minori 18. annis non concedūtur. Clement. fin. de æta. & qual. Nisi dicamus procedere in electione fienda per Moniales de Abbatissa, in quibus non cadunt sacri ordines, & hæc habilitas in eligendo sufficit, quod subsit tēpore instātis electionis: non autem uacationis ecclesiæ: ut plene not. in dicta Clem. ut hi qui. aliàs fin.

Habilitas tempore instantis electionis

b ¶ Absurdum.] A quo uitando bonum est. arg. l. nam absurdum. ff. de bon. libert.

c ¶ Iudicium.] Vt l. 1. C. de falsi mon. lege cum prætor §. non autem ff. de iudic. l. secunda § puberes. ff. de iu. immuni l. final C de milit. testament. l. spurii. §. minores. ff. de decur. tertia q. septima. §. tria. &, capite ex parte. de corp. uiti. capitulo cū uirum. & cap. cum simus. de regul. Eadem & maior ratio est in furioso, qui nec carnale matrimonium potest contrahere capite dilectus. de sponsalib. & trigesima secunda quæstione septima, cap. neque furiosus. nec religionem uouere. cap. sicut. primi de regula.

Nemo dat quod non habet

d ¶ Attigerunt.] Argumentum quòd nemo dat quòd non habet. lege traditio. ff. de acquirendo rerum dominio. & l. si uniuersæ. C de legat. & §. fin. inf. de confirmatione.

non bet.

c ¶ Minoris.] Quæ sit autem minor uel maior excommunicatio, dices ut infra de sentent. excomm. in princip.

neque ij, qui sacris ordinibus non sunt decorati [a], sunt admittendi. Absurdum [b] enim esset, si ad tanti ponderis res explicandas, ij, quorum nullū est animi iudicium [c]: & ad sacra tractanda ij, qui nondum illa attigerunt [d], assumerentur.

Excommunicatus minore excommunicatione eligit, secus maiore. h.d.

Illud quęsitum est: An excommunicati ad eligendum admitti possint. Et sane si minoris excommunicationis vinculo tātum fuerint innodati, ab electione arcendi non [f] sunt: anathemate aūt percussi, ab omni penitus eligendi facultate repelluntur [g].

Suspensus a Canone eligit, secus ab homine. h.d.

In suspenso quoq; non absimilis obtinet distinctio. Si enim quis per solam Canonis dispositionem suspensus sit, electioni interesse minime prohibetur. Si uero per Iudicis sententiam, anathematizato similis habebitur [h].

Eligere a superiore prohibiti, absentes, hæretici, non possunt eligere. h.d.

His quoq; & illi annumerari debent, qui bus a superiore, ne eligant [a] interdictum est. Item absentes; qui tamen si legitimis causis ad electionem accedere impeditos esse se docuerint, alijs de capitulo uotum suum demandare, secundum ea, quæ proxime [b] exposuimus, minime sunt prohibendi. Hæreticis [c] autē, vel non catholicis indistincte Ius eligendi admitur.

Ob non seruatam formā, & ob negligentiam eligentium, electio deuoluitur ad proximum superiorem h.d.

Interdum tamē accidit, vt ij, quibus ab initio Ius eligendi cō petit, eo iure postmodum priuentur: [d] vt puta, si qui aliter [e], quā per præscriptas [f] formas eligere tentauerint. Item qui per tempus [g] constitutionibus diffinitum, in eligendo negligētes [h] fuerint: quo casu ad proximum superiorem [i] eligēdi potestas deuoluitur.

Electio facta de indigno Ius eligendi transfert ad Romanum Pontificem. h.d.

Alia sane causa eorum est, qui scientes [k] indignum eligūt, aut postulant. Nam licet & ij eligendi Iure priuētur [l], id tamē nō ad Primatem, aut Archiepiscopum, sed immediate ad summum Pōtificē deuoluitur [m].

f ¶ Non sunt.] Cap. illa. eod. cap. si celebret. de cler. excommu. minist. solum enim minor excludit à perceptione sacramentorum, non autem à communione fidelium.

g ¶ Repelluntur.] Et merito, cum diuulsus sit a corpore Christi mystico: ut inf. de sentent. excommunicat. in princ. Sed quid si maior pars fuerit excommunicata, an alia, & minor pars eligere poterit sine ea? Item quid si unus est excommunicatus, & eligit cum aliis, an tota electio uitiabitur? Respon. ut not. 9 quæst. 1. c. fin. & per Abba in cap. illa. eod. Quid si unus ex compromissariis esset excommunicatus, an uitietur tota electio? Respon. distinguendum est utrū excōmunicatio sit manifesta, an occulta. Item utrum remaneat maior pars in non excōmunicatis, an cōtra: ut per Abb. in cap. in causis. in fin. de elect. Item an semel criminosus, uel aliàs inhabilis, præsumatur adhuc durare in eadem, in eodem crimine & inhabilitate? Respond. ut per Abb. & alios in cap. cum inter. eodem.

ANT. TIM. Excommunicatio enim dicit separationem a communione Ecclesiæ. Vide S. Tho. in quarto sententiar. distinct. 18.

h ¶ Habebitur. Et sic not. q̄ minus agitur cum lege, quam cum homine. l. Celsus ff. de arbit. Quod quomodo procedat, habetur per Bart. in l. amplius ff. rem rat. habe. & per Moder. Canon. in ca. pastoralis. §. cum autem. de offic. deleg. per Bal. in c. sicut. de cohab. mul. & cle. & per Salyc. in l. 3. q. 3. C. ex quib. cau. infam. itro. & per Abb. in cap. dilectus. de præb. & concor. c. cum inter R. seniorem. eo. & c. cum bonæ de ætat. & qualit. & cap. postulasti. de cler. excommun. min. Et talis suspensus non solum non potest eligi: sed nec etiam postulari. c. 1. de postul. præla. Et pro distinctione huius. §. faciunt quę ponit Firman. in suo tractatu de episcopis, lib. 1. versic.

versicu. 59. Sed cum actus eligendi non sit ordinis, quemadmodum excommunicare & iudicare: sed potius iurisdictionis: ut dicitur in capitulo transmissam. eod. videtur quòd electio facta a suspenso uel suspensis valere debeat: cum suspensio solum ea

Posse q dicatur.

adimat, quæ sunt ordinis? Resp. vt late not. per gloss. & Doct. in capitulo cum dilectus. de consuetudine.

a ¶ Ne eligant.] Scilicet sine sua licentia, quam petere, si sint in mora, tempus a canone statutum currit. cap. fin. eod. Quia posse dicitur qui potest facere vt possit. l. qui potest ff. de re. iu.

b ¶ Proxime.] Vt supra titulo proximo. §. primo. vbi etiam not. & in ca. quia propter. §. finali eodem.

c ¶ Hæreticis. Fac. capitulum aperte & capitulum miramur. 24 q 1. & c fin. 9. quæstio. 1.

d ¶ Priuentur.] Per sententiam nō ipso iure: ut nota. i capitulo. quia propter. versꝰ nisi. eod. Sed opponitur d. c. cū in cunctis. eod. Sol. secundum Ab. q̄ ille textus loquitur cum peccatur eligendo: hic cum peccatur contra formam traditam in eligendo. supponitur tamen facta de ido-

Maior defectus in materia quam in forma.

neo, unde maior est peccatum in materia, quam in forma, quòd fac contra no. 12. q. 2. in summa. & in cap. sine exceptione.

e ¶ Aliter.] Quid si alio loco fuerit facta electio, quam in consueto? quidam quòd non ualet legitima cessante causa, ut not. in cap. in nomine domini. d. 23. Tu dic. contra licet eligentes in loco non consueto male faciant: ut per Abb. in cap cū

Mutatio loci non nocet.

non consueto male faciant: ut per Abb. in cap cū in terra. eod. vel distingue vt per eundem in cap. quod sicut. §. 1. eod.

f ¶ Præscriptas formas.] Scilicet in §. celebratur supra tit. 1 in cap. quia propter § fin. eod Sed quid si publicato scrutinio superueniat defectus in forma: puta, quia non fuit facta collatio vel cōmunis electio? Resp. vt per Ab. in c. publicato. eod. ante fi.

g ¶ Tempus.] Scilicet trimestre in ecclesijs episcopalibus, & regularibus: vt in capit. ne pro defectu. eod. in quarum vocatione cum maius uertatur periculum, breuius ad prouidendum tempus statuitur, quam in alijs, in quibus statuitur tempus sex mensium, cap. 2. de concess. præben. fac. capitulo vbi periculū. eo. in 6. & videtur id obtinere etiam secundum iura antiqua: ut distinct. 50. capitulo, postquā. & capitulo obeuntibus. dist. 63. Et differt superior casus ab hoc, quia in superiore requiritur sententia, vt dictum fuit super ver. priuentur. sed hic ipso iure inducitur deuolutio, fac. cap. licet. & ca. fin. de sup. neg. præla. & c. quam quā. eo. in 6. & electio facta post talem deuolutionem est ipso iure nulla. Arg. tamen contra. in §. is tamen infra de collat.

h ¶ Negligentes.] Aliud si legitime impediti, c. ne pro defectu. eodem & distinctio. 28. c. Sitacusanę. & dist. 61. cap bene nouit. & cap. quia diuersitatem, de cōcess. præb. nec eo casu erit necessaria aliqua protestatio: vt not. in d. cap. ne pro. defectu. & puniuntur & priuantur solū pro illa vice. dict. c. ne pro defectu.

i ¶ Superiorem.] Olim tamen ad Papam. cap. dilectus. de concess. præb. Et hic, ad quem facta est deuolutio debet pariter ītra tres mēses eligere. d. c. ne pro defectu. eod.

k ¶ Sciētes.] Scilicet oēs, siue simul & semel, siue separatim: ut not. in cap. quamquam eod. in 6. Si autem solum aliqui, tunc deuoluitur potestas ipso iure, vel per sentētiā, cum peccant in forma c. quia propter. eo. Sed pone, pars eligentium peccauit eligendo scienter indignum: remanet ergo ius eligendi in alijs. Illi non eligunt intra debitū tempus ad quem fiet deuolutio ad Archiepiscopum, an ad Papam? Resp. ad Archiepiscopum: ut resoluitur in cap cum Victorienſis. eo. & in cap. quamquam. eod. in 6.

ANT. TIM. An vero indignum eligere dicatur qui non eligit digniorem, vide per S. Thom. secunda secundæ quæst. 185. ar. 3. & per Caiet. ibi & in summa verb. electio. Eligens uero quem credit esse in peccato mortali peccat: nam talis nō potest uti prælatura. S. Tho. secunda secundæ dict. q. 185. art. 3 Felin. cap. quamuis de offic. deleg. Ratio est, quia Christus requirebat in Petro charitatem quando ei commisit gregem, dicens; Petre, amas me, &c.

l ¶ Priuentur. Et ipso iure. cap. quamquā eod. in 6.

m ¶ Deuoluitur.] Sed quæ est ratio differētię inter

casum & casum? Respond. velut dicit lex, quòd si quis fuerit negligens in petenda bonorum possessione intra centum dies, locum facit succedentib⁹ in gradu l. 1. §. decretali. & § quod dicimus. ff de succeſſ. edict. Si autem ob crimen uel indignitatē, hæreditas applicatur fisco non sequē tibus in gradu. ff. de his, quib. ut indig l. Claudius. & l. mulierem. & C. eod. tit l. hęreditas. Sic curia & Papa hoc casu succedūt, non superior, secūdum Io And. in c. quamquam. eod. in 6. Et quod dicitur hic de electo indigno, solum obtinet in Ecclesijs cathedralibus: ut dict. c. quamquā. vbi in fin. not. sed superior. § etiam in regularibus. cap ne pro defectu. eo.

Laici non possunt eligere. h.d.

Laicis quoq; etiam si Principes [a] sint, nullo neque consuetudinis [b], neque præscriptionis, neque conuē tionis Iure ad electionem [c] aspirare permittitur. Patroni tamen circa iam factā electionem non indecenter [e] postulatur assensus.

Qualem Episcopum esse oporteat. h.d.

Oportet [f] autem, eum, qui in Episcopū eligendus sit, cum ars sit artiū [g] regimen animarum, ætate maturum esse, natalibus illęsum [h] corpore integrum, fama candidū, litteris instructum, religiosum, prudētem, temperatum, castum, hospitalem, mansuetum, irreprehensibilē, secundum ea, quæ latius infra dicturi sumus. Si enim ad sæculares honores sine suffragatione meritorum indignum est peruenire: & notari ambitus solēt, quos probitatis documenta [i] non adiuuant: quam diligens, ac prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum, & Ecclesiasticarum dignitatum? tinentia ad ipsum eligendum, unde CASVS ita figuratur. Quidam ornatus moribus, litteris, ætate, natiuitate, prudentia, alijsque uirtutibus debebat in Episcopum a legitimis Electoribus eligi, cæterū ne electio euaderet uana, fuit quæsitum, an omnia ista ornamenta essent semper necessaria, siquidem ne electio differatur, uidebatur satis obseruare eligendum esse idoneum sufficienter non autem eminenter, iuxta not in cap. cum in cūctis, de election. Sol. tamen ut hic dicitur quia cura pastoralis est maximæ utilitatis & cōsiderationis, obiectio autem tenet quando non reperitur magis idoneus, secus aliter ca. Constitutis. de appellat. sic enim iura iuribus concordantur. cap. cum expediat. de elect. in 6. Not. longe maiorē perfectionem desiderari in eligendo quam in eligente, comparando hanc partem huius tit, cum superiori.

a ¶ Principes.] Immo si princeps eligendo uel inuestiendo se intromittat, excommunicationē incurrit. 16. quæst 7. cap. si quis deinceps. cum seq. Et taliter electus debet deponi. ead. q. cap. si quis episcopus. cum seq. licet aliquando dicta potestas Imperatori fuerit concessa. cap. Hadrianus. dist. 63. sed fuit reuocata, d. §. uerum. Et amplia quod hic dicitur, ut procedat etiam si electionem talem confirmauerit superior ecclesiasticus: nam neque tunc subsistit: habetur per Abb. & alios in c. quisquis. eod. Itē amplia si laici essent admissi ad coeligendum cum clericis: secus si ad coadiuuandum electionem, Doctor. in cap. Messana eodem.

b ¶ Consuetudinis, cap. Messana. & cap. sacrosancta. eod. & utrobique not. etiam si esset tanti temporis, cuius initii memoria non extaret. Abba. in dict. c. Messana. Posset tamen induci consuetudine quòd mors Episcopi nuntietur Principi, & ab eo petatur licentia eligendi: alias electio non ualeat. Abb. post Inn. c. quod sicut §. 1 eod. Item ut post factam electionem requiratur consensus principis; ut, late per Abb. in c. cum terra. eod.

c ¶ Ad electionem.] Bene tamen possunt interuenire ad coadiuuandam electionem: ut dicitur in c. Messana. & in c. quia propter. eod. & in c. principibus. dist. 63. Item possunt intervenire ex permissione Papæ; ut not. in c. nobis. de iur. patron.

d ¶ Aspirare.] Etiam tanquam compromissarii: vt per Abb in c. causam quæ. eod.

e ¶ Indecenter.] Cap. nobis de iur. patron.

f ¶ Oportet.] Hæc pars continet plura requisita per

b Dominū.] Quidam, vt Ioan Chrysost. tenet, quod dominus non compleuerat 30. an. sed tamen inchoauerat. ut not. in c. presbyter. dist. 78.

g ¶ Artium.] Ex eo quod animæ sunt pretiosiores aliis rebus. 12. q. 1 cap. præcipimus. & 24. q. 3. cap. si habes. & cap. cum infirmitas. de pœn. & re. Vide quod not. Abba. in cap. cum sit. de ætā & qual. ordin. in fin.

ANT. TIM. Enumerat omnes qualitates, quas debet habere Episcopus, quæ continentur fere his uersibus. Anni triginta, sacer ordo, pura uoluntas, Et morum grauitas, sapientia, sponsa parentis, Cō currens fama, decus hæc dant pontificatum: ut in cap. cum in cunctis. de electio. uide Goffr. de tēp. ordin.

h ¶ Illæsum.] Sufficit tamen quod sit legitimatus a Papa Abb. in c. cum Vinctonienſis eodem.

i ¶ Documenta.] Fac. c miramur in fin dist 61. & not. ex hoc quod mala uita probat quem ambitio se peruenisse ad dignitatem. Sic contra, merita alicuius excusant ab ambitione. 1. q. 1 cap. quibusdam fac quod scribit Lamprid in vita Alexandri: Qui si quem præfectum, uel rationalem ordinare uellet nomen prius ipsius publice proponebat, ut si quis quid haberet criminis proferretur, exemplo christianorum, qui idem obseruabant inordinandis sacerdotibus.

a ¶ Triginta.] Scilicet completis, ut habetur in c. cum in cunctis. eo. arg. cōtra ff. de mu. & hon. l. in rempublicam. sed dic aliud sęcularibus dignitatibus, aliud in spiritualibus. uel speciale hoc est in episcopo, in aliis autem inferioribus dignitatibus sufficit legitimum annum attigisse d. ca. cum in cunctis. §. inferiora. Quando autem annus cęptus habeatur pro completo, uel non. Can in d cap. cum in cunctis. & in ca. licet. eod. & in cap. 1. de ætā. & qual. & in Clem. 1. de ætā. & qual. & per Legist. in l. qua ætate. ff. de testa. & in l. cui legatur. ff. de legat. 1.

Minor triginta annis, non potest eligi. hoc dicit in summa.

Igitur is, qui ad Episcopalem dignitatem promouendus est, annos natus esse debet non minus triginta [a]. Nam ea ætate Dominum [b] & baptizatum esse, & concionatum fuisse legimus. Alioqui si quis minor fuerint, eligi non poterit.

Excommunicatus, suspensus, non constitutus in sacris, & schismaticus non potest eligi. h.d.

Idē Iuris est in ijs, qui aut excommunicationis [c], aut suspēsionis [d] vinculo sunt innodati. Sed necij, qui in sacris ordinib⁹ non sunt constituti, saltem subdiaconatū [e], neque schismatici [f] eligi debent.

ANT. TIM. Appellatur enim pater Ecclesię 95. dist. cap. esto.

c ¶ Excommunicationis.] Tam maioris, quā minoris: ut no. in c. illa eod. licet in dubio maior ueniat. ut habetur in c. pen. de sēt. excō & infra eod. tit § sed quęri. maior ergo requiritur habilitas, ut quis eligi, quam ut possit eligere: ut supra eod § ex his. & de hoc per Firm. in tract. de ep. scopis. in prin lib. 2. nu. 4. & adde quod excommunicatio impedit promotionem, etiam quo ad sęculares dignitates: ut per Abb. in cap. uenerabilem. eod.

d ¶ Suspensionis.] Habetur. in c. cum dilectus de consue. in c. cum inter. & seniorem in c. cum bonæ de ætā & qual. c. postulasti. de cle. excom. mini. Et hoc verum siue quis suspensus sit a beneficio, c. per inquisitionē. ubi in fi. no. siue ab officio: ut dicitur in d c cū dilectus. Et idem est de eo, quia non set uauit interdictum, cap. ad hoc. de post. prel. c. fi. de excep. prał. & per Firmā. in suo tract. de episcopis lib. 2. in princ.

e ¶ Subdiaconatu.] Vnica ēdictio, concord cap a multis, de ætā. & qual. Inno & ceteri in c. cū olim. de re iud. & in cap. dudum. & cap. cum in cunctis. eod. argu. contra dist. 60 cap. 2. & cap. 3. Sol. ut ibi not.

f ¶ Schismatici.] De hoc infra. tit. 2 §. de illo.

g ¶ Reddūt.] Vt c. per inquisitionem. eo. nec mirum cum per hoc tempus suspendatur a beneficijs & dignitatibus, c. cum in cunctis. eod. Dic. ut ibi. & in d c. per inquisitionem.

Neophyti non possunt eligi. h.d.

Neophyti [h] quoq; in Episcopos ordinari prohibentur. Indecēs est enim, & ualde prę posterum, eum fieri magistrum, qui nondum didicit esse discipulus [i]. Appellātur [K] autem Neophiti, qui propositum sacræ religionis nouiter assumpserunt.

h ¶ Neophyti.] De hoc habes dist 48. per tot. dist 61. per tot fac. l non est facile ff. de cust. re.

ANT. TIMO. Eadem ratione imo a fortiori multo minus qui non est baptizatus non potest esse Episcopus: ita Alex. de Alles par 4. q. 8. memb 8. ar. 1 & oēs alii. habetur determinatū ab Apostolis in can. Apost. can. 79 ita etiā qui non est sacerdos, S Bon. in 4. sen. dist. 25

i ¶ Discipulus.] C. 1. di. 48. & miramur dist 61. An aūt Iudæus factus Christianus sit capax beneficio rum. per Abb. in cap. eam te de rescrip.

K ¶ Appellātur.] Cap. fin. dist. 48.

motionē ad sęculares dignitates.

Iudæus factus Christianus, an capax beneficium.

Quando & quomodo laici interuenire possint electioni Io. Bapt.

Excommunicatio impedit pro-

L Aspiri

DE POSTVLATIONE.

Continuatur hæc rubri. cum superioribus, prout docet hic gloss. uel dicas iuxta adnot. sup. in tit. de elect. postquam enim autor hactenus explicauit actum ordinarium quo promotio prælati initiatur, sequitur uidere de actu extraordinario, eiusdem promotionis, qui dicitur postulatio: ideo eam hic docet Diuiditur autē tit. iste in 2. partes. in prima habetur quid sit postulatio: in secunda qui debeant postulari: secunda ibi, sciendum.

DE POSTVLATIONE[a].

TIT. VIII.

Postulatio { Quid / Qui possint

Quid sit postulatio. h.d.

DE postulatione. Cū quidā qui non possint eligi, postulari tamen possint, ut infra per tot. merito hunc tractatum superiori cōnectit.

Postulatio.] CASVS non figuratur. Not. postulationis substantiam respicere personas ineligibiles, & ideo per oppositum, Eligibiles non debent postulari. ca. 1. eod. in 6. & ibi not.

Io. Bapt.

POstulatio[b] est ei[c], qui eligi nō potest, in Prælatum concors Capituli facta petitio[c].

Qui non animi uel corporis uitio, sed aliàs non potest eligi, potest populari.

Sciēdum est enim quosdam esse, qui quāuis eligi non possint, postulari tamen minime prohibētur. Quæres ita uidetur posse commode definiri, ut quicūque[d] nō animi uel corporis uitio[e]: & simpliciter aliquem postulare, ea ratione moti, quia putabant omnes ineligibiles esse postulabil. iuxta definitionē postulationis supra assignatam, & in postulan. illud solum satis esse obseruare, an uidelicet sit pro Ecclesia utilis & idoneus, iuxta ca. constitutis. de appellat. Sol. tamen ut hic legimus, quia in postulando requiritur integritas uitæ & morum, ac uirtutum, & sic cessant obiectiones, cum non omnis ineligibilis sit postulabil. & postulabil. debet habere pręd. qualitates. Not. hominum quidam sunt eligibil. quidam postulabil. & quidam neutro modo se habent, licet aliquādo de eis dubitetur iuxta. ca. 1. eod. in 6. Not. secundo postulationem aliam esse propriam, & aliam impropriam. Abb. in ca. 1. eod. nu. 34.

b ¶ Postulatio.] Aliter describit gloss. in cap. uni. eo. in 6 sed illa non est uniuersaliter conuertibilis cum suo definito negatiue & affirmatiue, unde tamquam diffinitio non bona fuit omissa: argu. not. in rubr. de Sum. Trin. & fid. catho & instituta de obligat. in princip. & not. Abbat. in rubr. eod. qui ponit aliam: aliam ponit Hostiensis in Sūma eod. cum quibus hæc in sensu concordat.

ANTO. TIMO. Est & alia definitio, tradita a Goffre. Est, inquit, gratiæ petitio, vt cum ex gratia petitur aliquem ineligibilem licenter eligi. Postulatio duplex est, sollēnis quæ est alicuius inhabilis aliter quam propter crimen a superiore ad beneficium uocatio, & admissionis petitio est glo. in c. unic. eodem in 6. Et hæc habet uim electionis, si fuerit confirmata. Alia non sollemnis est petitio facta superiori, ut tollat obstaculum eligendi, & ad beneficium acceptandi.

c ¶ Petitio.] Cum in definitione electionis dicatur uocatio, hic petitio, colligitur differentia inter electionem & postulationem: quia illa iuri innititur: hæc gratiæ, vnde qui eligunt consentiunt in electum tamquam in sponsum: & per electionem initiatur uinculum spiritualis matrimonii, cap. cū inter canonicos, de elect. & c. fi. de translat. præl. & infra de correp. usu. sub § fi. Qui autem postulant non consentiunt in postulatum ut in sponsum, nec postulatione proprie & stricte accipiendo initiatur aliquod matrimonium: sed postulantes uota in superiorem dirigunt, ut ille de gratia debeat admittere postulatum: ut not. per Abb. in rub. eod. post Innoc. in c. 1. eo. & not. in cap. vni. eod. in 6. Inde fit, vt postulantes quidem possint a postulatione recedere, antequam Papæ præsentēt: secus in electoribus, ut not. in c. bonæ. 2. eo. & ī c. ī causis. de elec. & hoc cōmuniter tenetur, secundum Abb. in d. c. in causis. quamuis aliàs adeo similes putentur, ut & nomine electionis cōtineatur postulatio, etiam in materia pœnali, vt post antiquos tradit Abb. in d. cap. in causis.

Io. Bigamus an postuletur.

Sciendum.] CASVS ita in communi figuratur. Cū hominum quidam habeāt vitium animi, quidam uitium corporis, quidam denique aliunde aliquem trahant defectum, Electores nihilominus uolebāt indifferenter

Clericus alienæ diœcesis postulandus.

sed ob alterius defectum qualitatis eligi impediuntur, ijdē tamē postulari possit. [a]

Minor 3 o. ann. & spurius possunt postulari. h.d.

Ex hoc apparet, eū, qui trigesimum annum [b] nondum compleuit; item in minoribus [c] ordinibus constitutum aut laicum; item natalibus lęsum, licet eligi non possint; postulari tamē possed.

Episcopus & electꝰ debēt postulari, non eligi, & h.d.

Episcopus[e] quoque cū propriæ sit alligatus[f] Ecclesiæ, ad aliam transitum facere non potest; ea propter, non eligendus, sed postulādus erit.

Abbates & alij inferiores Episcopos possunt eligi h.d.

Non idē Iuris est in Abbatibus[g] & ceteris Prelatis, infra Episcopalem dignitatem constitutis. Isti enim licet proprię Ecclesiæ videantur [h] alligati, nihilominus eligi possunt: proprium tamē non deserant monasterium, nisi licentia legitime impetrata [i].

a ¶ Possint.] Sed an postulātes adstringātur ad seruādas formas c. quia propter. de electio. & non uidetur, cum ibi fiat solum mentio de electione. l. non aliter ff de legat. 3. Quod satis admitti potest in postulatione non sollemni. secus in sollemni, quod declaratur, vt per Abb. in d. c. quia propter. & in c. 1. de postul. præl. at. & tenet Inn. in c. in causis. de elec. Nec ob. quod cap. quia propter. solum vtatur verbo electionis, non postulationis: quia iura antiqua promiscue his vocabulis vtebantur: vt dist. 61. §. his omnibus & dist. 63. c. litteras. licet stricte sumendo sit magna differentia: ut per Domi. & Petrus in cap. 1. §. sed si. de elec. in 6. post gl.

b ¶ Annum.] Cum hic eligi non possit, c. cum nobis. & cap. cum in cunctis. de elect. & cap. licet. eod. titu. in 6. Et quantum vicinus esse debeat trigesimo, vt possit quis postulari, per Abb. in c. fin. eod. in secunda & tertia regula, & ibi etiam alij Doctor. Et iste numerus annorum habet locum quidem in Episcopo, sed non in alijs omnibus dignitatibus ecclesiasticis, vt per Abb. in cap. super inordinata. de prabend.

c ¶ In minoribus ordinibus.] De hoc in c. dudū & in c. cū in cūctis. de elect. Sed an alienę diœcesis clericus eligi poterit? Respondeo sic, tamen & postulandus erit postulatione non sollemni: ut per Abba. in cap. fi. eo. in secunda regula post Hostiens. in Summa, vers. quis postulandus.

d ¶ Posse.] Sed dubitari poterit, quod si is qui eligendus erat postulatus fuerit? Respondeo nihil est actum, cum electores debeant prouidere ecclesię meliori modo quam possint. De quo per Abbat. in rub eo. & idē in c. fi. eod. post gloss. & habetur in c. vni. eod. in 6.

e ¶ Episcopus.] Intellige etiam de non consecrato. cap. inter corporalia. de translat. pl. licet aliàs episcopꝰ non dicatur qui nō est cōsecratus. Ab. in c. 1. de translat. prælat. & in c. tam litteris de restit. & in c. tua nuper. de his, quę fi. a præl. & in c. eam te. de rescrip dum tamen non consecratus sit confirmatus, nam tūm post confirmationē dicitur quis alligatus ecclesiæ, vt per Abb. in c. inter corporalia in fi. & ifra tit. 1 §. fi. & infra. de corepiscoporum vsu subl. §. 1. De eo tamen fuit aliquando dubitatum: vt per Ab. in cap. fi. eo. Simpliciter ergo electus potest eligi, cum nō sit ecclesiæ alligatus: sed possit priori electioni renunciare, cap si electio. de elect. in 6. & Doct. in c. inter corporalia. Sed an Cardinales possint eligi, vel potius debeant postulari? Respondeo vt habetur per Abba. & alios, in cap. bonæ. 1. cap fin eo. & in c. ecclesia 2 de electio.

f ¶ Alligatus.] Episcopus ergo, qui renunciauit episcopatui, cum non sit alligatus, poterit eligi, & hoc verius, secundum Abb. in c. fi. eod.

g ¶ Abbatibus.] Ca. si Abbatem. de elect. in 6 c. cum inter. & cap dudum. de electio. c. fi. religiosus & cap. quorundam. de elect. in 6. & cap. cum venerabilis. vbi Abba. de consuetud. & late idem Abb. in c. fi. eod. in secunda regula.

h ¶ Videantur.] Verbum hoc notat. improprietatem: quia proprie matrimonium, contrahitur solum inter episcopum & ecclesiam: inferiores, vero ab episcopo dicuntur contrahere, quasi matrimonium. Not. in c. quis propter. de electio. & per Ab. in c. fi. eod. Debent tamen hi postulari postulatione non sollemni. vt infra. sequitur, & habetur in c. 1. & cap. fin. eod.

i ¶ Impetrata.] Quod si superior nolit talem licentiam concedere, an poterit aliquo remedio compelli? Respondeo affirmatiue ob bonum publicum cap. quod Dei in fi. de stat. monac.

ordi. & inf. qui promo. non poss. in prin. & § 1. Vel potest dici, q̄ in seruis sit defectus etiam animi & corporis; cū pro mortuis reputētur, vt l. seruitute. & l. q̄ attinet ff. de re. iu. Et instrumēta loquētia seruos appellat. Arist. sicuti equos, & alia inanimata facta ad vsum hūmanum appellat seruos mutos: q̄ forte non bene dicitur de iure canonum: arg. c. 1. de coniug ser. Sed ad huc contra de biga mo, qui licet nullum patiatur animi vel corporis defectum: tamen postulari non potest, secundum Hostien. in Summa, & cap. 2. de biga. non ordin. Respondeo satis patitur defectū in animo, cum vitetur ob suspicionē incontinentiæ. Vel forte verius est, illum postulari posse, cum Papa cum tali dispensare valeat: vt per Bald. in cap. atsi clerici. de iud. de quo per Firma. in tract. de Episcopis in princ. 2. lib. q. 25.

Io. Bapt.

DE CONFIRMATIONE.

Continuatur hæc rubric. cum superioribus tali ordine. Hactenus uisum est de actibus quibus promotio prælatorum initiatur, sequitur uidere de actu quo perficitur, qui cum sit confirmatio, ideo de ea autor in hoc tit. pertractat. qui diuiditur in tres partes, in prima habetur quid obseruari debeat ante cõfirmationem: in secũda qualiter sit facienda: in tertia quid ipsa conferat: secunda ibi, isautẽ. tertia ibi, igitur.

Nunc uidendum est.] Hæc pars diuiditur in tres partiçul in prima habef quid seruari debeat respectu electionis factę: in secunda quid respectu confirmationis: in tertia adnotatur, an potestas aliqua inde acquiratur: secunda ibi, ead. tertia ibi, quã diu. quoad primũ CASVS. Cũ quidã fuisset electus in prælatum certæ Ecclesiæ, & electioni ad huc non consensisset ob eius absentiam & ignorãtiã, fuit dubitatũ, an sibi esset id denunciandũ & intra certum tempus cõsensum postulandum: per ca. ne pro defectu. de elect. negatiue videbatur respondendum. Sol. tamen est tenenda quæ hic habetur, quia in re graui non tãtum scientia, sed etiam maturum consilium requiritur, non obstat obiectio, quia tex. ille intelligitur quoad actum eligendi. Not. per actum celebratum fauore absentis acquiri ei aliquid ius, confirmatur per cap. si tibi. de prœben. in 6. contra l abenti. ff de donation. Not. 2. ad id nos teneri quod cõmode possumus. l. nepos. ff. de uerb. significat.

DE CONFIRMATIONE electionis.

a ¶ De confirmatione. Per quã initiatum electione spirituali matrimoniũ ratificatur c. inter corporalia. de translat. prælat. & infra de corepiscop. vsu sub.

ANT. TIM. Est autem confirmatio iuris priusquã habiti corroboratio. colligitur ca. inter dilectos. de fid. instru. Fit autem his uerbis: Confirmamus te sicut rite possides, uel sicut sine prauitate facta est electio, uel sicut prouide facta est.

DE CONFIRMATIONE electionis.

TIT. IX.

Ad confirmationem requiritur ex parte

- Confirmandi
  - Consensus cõfirmandi
  - Confirmandi litteræ
- Confirmantis
  - Examinare electum
  - Dignum confirmare
  - Digniorem præferre

Electus debet intra mensem consentire electioni, alio qui alius poterit eligi. h. d.

NVnc videndum est de confirmatione[a], Sciendum est itaque in primis, Gregoriana cõstitutione[b] in Lugdunensi concilio cautum fuisse, ut electores quam primum[c] commode[d] possunt, operam dent, vt electi consensum habeant, quẽ si infra mensem[e] sine causa legib⁹ cognita[f], electus accõmodare distulerit, Iure, si quod ei fuerat ex tali electione quæsitum, statim carere[g] debere; electoresque ad aliam[a] electionem libere posse conuolare.

Electus post cõsensum electioni præstitum, uel notitiã habitam, debet intra mensem ad sedem Apostolicam iter arripere, & quanto citius poterit confirmationem obtinere. h. d.

Eadem constitutione cauetur, electũ infra tres menses post consensum electioni præstitum, si nullum iustum impedimentum[b] obstat, cõfirmationem a superiore Prælato petere[c] debere: alioqui, trimestri spatio elapso, electionem esse penitus[d] irritam.

Alij dicunt electum priuandum sententia. Dic vt plene habetur in c. quam sit. de elect. in 6. in fi. Sed quid si electus transacto tali spatio temporis confirmationem petat & obtineat? Dic non conualescit quod a principio fuit nullum: nec potest retinere episcopatũ: & peccat retinẽdo fructus, quos non facit suos: nisi cõfirmatio fuisset facta scienter per illum, qui alias suo iure conferre potuisset, secundum Guil. & fa. quod not. de æta. & qualit. c. cum bonæ. & c quam sit. de electio. in 6. Et quæ dicuntur hic de confirmatione non habent locum in electione facta per inspirationem. Namquæ spiritu Dei aguntur, non subsunt legi, c. nisi. de renunc. sed i dubio melius erit confirmare, cum aliquãdo, secundum Apostolum Satanas se transfiguret in Angelum lucis: facit c. tutius. de pœnit. d. 2. & c. sæpe. dist. 32. excommunicamus vers. quia vero. de hæret. 1. q. 1. e teneamus. c. 1. de reli. & uene. san. & c. licet de regul. & transit ad relig.

Summatus est in paragrapho præcedenti. h. d.

Sed cum interdum eueniat, ut aliquorum locorũ[e] vicinitas minus exigat; aliquorũ distantia prolixius tẽpus exposcat, consultissime Nicolaus tertius sanxit[f] vt electi[g] quorum electionum confirmationes, ad Sedis Apostolicę examẽ deducit immediata subiectio[h], vel appellatio[i] interiecta deuoluit; infra mẽsem post cõsensum, uel habitã de ipsorum electione notitiam[k], ad Sedem

a ¶ Aliam electionem.] Idem & si non fuerint lapsi tres menses, si electo non fuit præsentata electio. quia eligentes iure proprio possunt recedere ante præsentationem: cum regulariter absenti non quæratur ius, secundum Bart. in l. absenti. ff. de donat. Abba. in cap. ex conquestione. de restit. spol. An autem, & quãdo procedi possit ad nouam electionem prima non cassata, aliquid per Abb. in c. constitutus. de appel.

Ead. CASVS. Cũ electus electio ne approbata debeat confirmationem petere, quærebatur quid per eam sit agendum. per præcedentem enim §. nil aliud ui debatur necessarium, cum illud tẽpus ibid. assignatũ uideatur satis ad cõfirmationem petendam. Sol. tamen hic dicitur, quia debet se præparare ad iter habendum, & illud tempus erat ad consentiendum, & ideo obiectio non tenet. Not. dilationem maiorem uel minorem esse conceden. secundum qualitatẽ præparationis requisitæ, & ideo iste §. est in hoc diuersus à §. superiori.

b ¶ Impedimentum.] Puta infirmitate, viarum discrimine, superioris impedimento: vt in c. quam sit. de elec. in 6. Vel longa distantia, ut immediate sequitur. & in c. cupientes. eod. ti. & lib. f. sequenti Curię mutatione, vel simili, l. 2 ff. si quis cauti. & cap. signante. de pign. c. cum parati de appel. Et hoc tempus est quodammodo vtile: quia non cessãtibus non officit l. contra maiores. C. de inoff. test. cap si autem. & c. plerumque de resc.

c ¶ Petere.] Sufficit autem petere, etiam si nõ obtineat, ad pœnam hanc vitandam, ex quo per eum non stat. Idem si electores petant, secundum Guil. Bernar. & Io. Monac c. cum inter canonicos, & c. cum dilectus. de elect. & c dudum eod tit. Idẽ si petat per procuratorem, c. cũ dilecta. de rescrip. Sed & amicus sine mandato poterit confirmationem petere, & tenebit, si subsequatur ratihabitio intra legitimum tempus: de quo not. plene in ca. quàm sit. de elect. in 6. sed in casu suo seruanda sẽper erit dispositio c. cupientes. de elect. in 6.

ANT. TIM. Is autem prælatus est Pontifex. vel legatus. de latere, ita in c. si Abbatẽ. de elec. in 6.

d ¶ Penitus.] id est, ipso iure secundum quosdã.

e ¶ Locorũ.] Sed non videt, q locorũ differẽtia debeat inducere differẽtiã decisionis. l. sup uacuam. C. de temp. in integ. resti. & l. cũ interdũ. ff de instit. Rõdeo, ut not. in c. cupiẽtes, de elec. in 6. posl prin.

f ¶ Sanxit.] Cap cupientes. de elect. in 6.

g ¶ Electi.] Idem in postulatis, vt sequitur: licet secus sit in electo in magistrum hospitalis, uel tẽpli: ut not. in d. c. cupientes. post prin. in uer. electi. bene tamen procedit hoc in electis ad regulares Eccle. vt ibi dicitur.

h ¶ Immediata subiectio.] Et hoc casu sedm quosdam sufficit adire legatum de latere, qui Eporum & Archiepiscoporũ exemptorũ electiones cõfirma re põt. c. si Abbatẽ. de elect. in 6. & inf. de coll. §. autẽ ritate. licet alij cõtra: ut not. in c. cupiẽtes. eo. ti 6

i ¶ Appellatio.] Quę non sit fraudatoria: talis enim non deuoluit negotium ad Papam c. quamuis. de elect. in 6. & sic non habet locum quod hic dicit, & in c. cupientes. de elect. in 6 De quo dic ut in Clem. causam. de elect. Et hoc casu non sufficeret adire legatũ secundũ Glossatores antiquos, nisi forte partes cõcordarent, appellationi renũciãdo, c. cõstitutus. de appel. c. studuisti, & c. licet. de offi. dele.

K ¶ Notitiam.] Certam & indubitatam, puta, quia cum

Notitia quæ dicatur.

Universidad de Deusto Biblioteca

cum esset canonicus, ibi præsens fuit, vel homines fide digni referunt pro certo ita esse: arg. c. 1. de postul. & c. illud. de cle. excō. mi. uel de eo litteras accepit authenticas. Non enim cuilibet referenti credere tenetur. ad hoc quod not. in c. cum olim. de dolo & contu. Sed quid si iste scit quidem se electū, sed nescit appellatum? Respondeo. ut not. in c. cupientes. de elec. in 6. Item adde, ꝙ non statim post certum nuntiū currit tempus: sed debet dari tempus ad deliberandum. Absurdum n. esset hoc casu non habere inducias ad deliberandum, & de hoc not. in c. cupiētes. eod. in 6. vnde sumitur.

a ¶ Arripiant.] Sed non ne rogatus debet recedere, inuitatus fugere, & sola debet illum necessitas excusare? l. si quemquam. C. de epi. & cle. quō ergo inter arripiet, & se ingeret, nisi inuitetur & rogetur? Respond. & qui electus est uidetur inuitatus & rogatus, & auctoritate constitutionis hoc facere potuerit: arg. l. Graceus C. de adult. alias enim laqueus pararetur, quod esse non debet. 27. quæst. 1. cap. de uiduis. & c. litteras. de restit. Spol.

b ¶ Commode.] Hæc autem commoditas definitur arbitrio iudicis: ut plenissime not. in cap. cupientes. de elect. in 6.

c ¶ Iuribus.] id est, rationibus consistentibus circa factum: quia Papa omnia iura habet in pectore.

d ¶ Aliaque.] quæ habentur in cap. cupientes. §. quod si per uiginti, usque ad fi. de elect. in 6.

e ¶ Periculosis vacationibus.] Immo etiam si vacationes non sint periculosæ, habet locum quod dicitur in d. c. cupientes. de elect. in 6. vnde sumitur: puta si sit qui in temporalibus & spiritualibus ministret, cap. obitum. & cap. Catinensis. d. 60. Nec enim causa periculi cessante, cessat dispositio. d. c. cupientes. l. i. §. sextum. ff. de postul. 32. q. 7. cap. tantum. Quia finalis causa constitutionis est, vt Ecclesiæ celerius expediantur. facit cap. si postquam. §. 1. de elect. in 6. Et vide quod traditur de hoc in c. post translationem. ext. de renuntia. & 61. d. §. his omnibus. aliàs ca. neophytus. Et intellige quod hic dicitur quacunque vacatione siue per mortem, siue per cessionem, siue per depositionem, siue alio quocunque modo; cum eadem sit ratio, nec alterū exprimatur, cap. susceptum. de rescriptis in 6.

f ¶ Malignatium.] Et per hoc tollitur contrariū de cap. nullus. 4. quæstio. 4. ubi quod reorum est subterfugere; quia id intelligendum est, opponendo veras & legitimas exceptiones. non autem malitiosas & falsas: vt in c. cupientes. de elect. in 6. & hic. Consueuit tamen dici, quod qui habet ius in principali, cauillationes & malitias aduersarij ipsam Apostolicā iter arripiant[a]; & quanto citius commode[b] poterunt cum omnibus iuribus[c] coram Sede Apostolica personaliter comparere nitantur, suarum electionum confirmationes petituri: aliaque[d] insuper adiecit, quibus Ecclesiarum periculosis vacationibus[e], ac malignatium[f] subterfugijs, electorumque in commodis facile occurritur; quæ non solum in electionibus, verum etiam in postulationibus[g] obtinere voluit.

Non confirmatus non potest res Ecclesiæ administrare. h. d.

Quandiu autē quis confirmatus non est, rerum ecclesiasticarū administrator esse non potest[h]. Quod potest per alias expellere: sicut clauus clauo trauditur, nec uidetur fraudem facere qui fraudem excludit. l. cum pater. §. Titio. ff. de leg. 2. & sic potest procedere d. c. nullus. fa. 23. q. 2. c. dominus noster. & cap. dilectus. de simo. Non tamen per vtentem falso instrumento, licet uti alio falso instrumento: vt per Moder. Cano. in ca. olim. in princ. de rescript. & per legist. in l. ea est natura. ff. de reg. iur.

g ¶ Postulationibus.] cap. cupiētes §. denique. de electio. in 6.

Quā diu.] CASVS. Quidā cū fuisset electus tātū, uel fortasse etiam confirmatus, sed sine litteris confirmationis uolebat bona ecclesiæ administrare, ad idque per agendum moueba tur illa potiss. ratione, quod si non potuisset, electione nullum ius sibi fuisset acquisitum quod uidetur inconueniens, cum electione initietur promotio. Cæterum solut. aliter hic habetur quia confirmatio sine litteris quoad effectum nil operatur, cum non constet, & electio sine confirmatione est ut sponsalia in matrimonio carnali, quæ dissolui possunt. Hostiens. in sum. tit. de sponsal. §. & qualiter dissoluantur; & ideo nō tenet obiectio. Vnde not. ius per electionem acquisitum esse imperfectum, & ideo dixi assimilari sponsalibus. argumēto. not. in ca. fi. de translat. Not. ius aliquid faciendi nihil ualere quoad effectum, nisi appareat & probetur iuxta ca. 1. de elect. in extrauag. communib.

h ¶ Non potest.] Quia si electi ante confirmationem administrarent, non curarent de confirmatione, ne se periculo cassationis submitterent. Item confirmatio nihil operaretur, si administratione sine confirmatione haberent electi. Item si electionem ex legitima causa cassari contingeret, non ita de facili electi possent remoueri, fac. cap. qualiter. c. nosti & c. cum in cunctis. de elect. & in cap. auaritiæ. eodem tit. in 6. Sed quid si cō firmatione fuit appellatum? numquid si appellatio ne pendente administrabit, incurret pœnam? Fuit hoc disputatum altàs, vt not. in d. c. auaritiæ. & cō clusum; quod incurrat. fac. cap. oblatæ. in fi. de appel. & l. reus §. reum contra quem ff. de mun. & honor. hoc tamen nisi appellatio esset talis, quæ nō teneret, & sic procedit c. constitutis. 2. de appellat.

ANTON. TIM. Fallit. tamen quando confirmatio esset petenda a Papa, & electus esset valde remotus. cap. nihil. de elect. Sed quid si talis prælatus dicta de causa licite administrans tempore confirmationis repertus fuit minus idoneus, & si repellitur, numquid ea, quæ medio tempore fecit sint cassanda? Respon. quod non; fuit enim in quieta administratione, & quasi possessione prælationis de licentia Papæ, & pro ꝑlato habitus est. Vnde omnia, quæ fecit medio tempore, rata sunt. argum. c. ex litteris. de iu. patr. & c. infamis. §. verum. 3. q. 7. & l. si per procuratorem. in fi. ff. de ꝓcur. & l. 1. C. de test.

a ¶ Negotijs.] Tā spiritualibus, vt ex communicare, absoluere, interdicere, pœnitentiam iniungere, & similia. ut capitul. accedentibus. de excess. prælator. quàm tēporalibus, ut recipere census, & debita, habere curā colligendorum fructuum, & simil. c. auaritiæ. de electio. in 6.

b ¶ Ingesserit.] Per se, vel per alium; pro parte uel in toto; in iudicio vel extra: ut c. auaritiæ. de elect. in 6.

c ¶ Erit.] An autem hæc priuatio fiat ipso iure, vel per sententiam, dic vt plene in c. auaritiæ. de elect. in 6.

d ¶ Oeconomatus.] Oeconomus est, cui res ecclesiastica gubernanda mandatur, l. iubemus. in prin. C. de sacro. eccles.

e ¶ Procurationis.] Subaudi vel alio quæsito colore: ut in c. auaritiæ. de elect. in 6. puta Vicaria, commenda, & not. de hoc in c. qualiter. de elect. Sumebantur enim huiusmodi fraudes ex decreta li in c. cum nobis olim. in fi. de elect.

f ¶ Excusandus.] Sed an excusaretur consuetudine, ita ut consuetudo administrandi ante confirmationem teneat? Et quod nō teneat in collegio uel dignitate ecclesiastica, firmat Abbas in c. post quam. & in c. qualiter. de elect. secus autem in officio uel dignitate profana, ut in Rectore studij: quia licet & electio facta per collegium sæculare debeat confirmari, ut not. in l. priuatorum. C. de iurisd. om. iud. & in Rectore scholariū, Bal. in Aut. habita. C. ne fil. pro patre. nihilominus ualeret consuetudo in contrarium: & ita dicit seruari communiter in studijs Italię. Item Abb. in c. nihil. de elect. ponit plures casus, in quibus nel de iure, vel de consuetudine, defertur ex sola electione administratio sine confirmatione. Et in dignitate Ecclesiastica non reprobat indistincte hanc consuetudinem, sed distinguit, ut per eum in d. c. nihil.

g ¶ Petet.] Contextus hic sumptus est ab extrag. Bonifacij Viij. de elect incipit. Iniustæ.

h ¶ Sede.] Sed an quod hic dicitur, habebit locū in inferioribus à Papa confirmantibus? Videtur ꝙ sic, cap in causis de re iudi. Sed contrarium videtur uerius, cum simus in materia pœnali, & contra ius commune: ut plenius not. in extrauag. Bonif. de electione, incip. iniunctæ.

si negotijs[a] Ecclesiæ, ad quam vocatus est, se se temere ingesserit[b] omni iure, quod ei ꝑ electionem quęsitum fuerit, statim priuandus erit[c]: nullo neq; Oeconomatus[d], nec procurationis[e] prætextu excusandus[f].

Electo non est obediendū nisi litteris confirmationis ostensis. h. d.

Petet[g] igitur is, qui confirmatus est, ab Apostolica Sede[h] litteras[i] confirmationis suę tenorem continētes, illisque ostēdet[k] ad quos ea res pertinet: alioqui nulli eū absque dictarum litterarum ostensione recipere tenebuntur. Quod & in promotione apud dictā Sedem facta, & in consecrationis[l], vel benedictionis[m] munere, locū sibi vendicat.

Confirmatio non concedi tur, nisi cum causæ cognitione. h. d.

Is autem, ad quem habere non potuit propter obitum Papæ, nunquid tenebitur multo tempore in Curia remanere? Respondeo non. damnatur enim temeritas eorū qui se ingerunt administrationi, sed necessitas non excludit: Et ubi non est culpa, nec pœna debet infligi, ca. fine culpa. de regul. in 6. Vnde temeraria præsumptio hic reprobata ad alium casum non debet extēdi: nec prohibitio generalis excludit casū: aliàs licitum cap. super quibusdam. extr. de verb. sign. Item statuta & priuilegia cum trahuntur ad iniqua sunt reuocanda, cap. fin. de sent. excom. in 6. & dist. 60. §. uerum. cap. suggestū. de decim. l. ex facto, ff. de vulga. & pupil. & pulchre per Abb. in ca. nihil de electio.

i ¶ Litteras.] Not. casum, in quo requiritur ꝓbatio in scriptis. Similes notantur in cap. Romana. § postquam. de cens. Vnde quamuis aliàs iniuria fiat ei cuius dicto credi deberet, si ab eo exigere tur scriptura. ca. legebatur. & ibi not. Panormitanus, secus tamen esset hoc casu, & aliàs similibus, requirentibus a iure scripturam. Sed an litteræ credentiæ probent aliquem assumptum ad aliquod officium? Respondeo negatiue: vt per Bart. in l. Lucius. ff. de fideiuss. & per Abbat. in c. coram. de offi. deleg. Litteræ credentiales.

K ¶ Ostendet.] Scilicet in princ. officij, id est, dum accedet ad prælaturam, neque enim indesinenter cogetur litteras ostendere. simile not. in c. si iudex. de sent. excom. in 6. & satis planum est ex hac littera.

l ¶ Cōsecrationis.] Sed pone, consecratus litteras papales Necessitas caret culpa.

m ¶ Benedictionis.] Hoc uerbum ad Abbates pertinet: uerbum consecrationis pertinet ad Episcopos, not. in clem. 2. de sta regula. & in cap. quod sicut. & in c. vni. de sacr. vnct. & not. per Ab. in ca. nihil. de elect.

Is autem in tota hac parte. CASVS ita figurati potest. Cum quidam Electus accessisset ad legitimum superiorem pro confirmatione consequenda, nolebat totum electionis processum cognosci, & examinari illa ratione motus, quia cum ipse met in electione sit examinatus, vt præsupponitur, non conuenit vt iterum examinetur. argumento ca. semel. de reg. iur. in 6 superior autem indefferēter volebat potius electum admittere, quam postulatum, quia postulatio habent locum in defectū electionis. argumento l. in causæ. ff. de minorib. nec etiam habentes interesse siue certi siue incerti sint, citare intendebat ne confirmatio differatur Io. Bapt.

in

in dandum Ecclesię, & si electus fortasse fuisset schismaticus, dispensatiuę cum eo procedebat, inde fuit dubitatum, quod iuris. Sol. ut hic legimus, quia cum superior non debeat temere aliquid agere, sequitur vt ad quod hic habetur, & propterea obiectiones non tenẽt, si quidem aliud est examinare processum electionis, & aliud qualitates p sonarum regulariter autem Electio est præferenda, limitatiue vero aliquando secus contingit ob merita p sonarum vere uel præsumptiue cõsiderata. Not. primo argumentum, gesta per aliquem inferiorem posse per superiorem retractari ad quem spectat illa cognoscere & approbare quod facit & pro appellationibus de quibus est Abba. & alij in rubri. de appellat. 1. Not. 2. limitatã ad regulam, quod re media ordinaria primo sint obseruanda cũ aliquãdo postulatio præferatur iuxta rationem hic per glos. adnot. in uer. duplo.

a ¶ Pertinet.] Is est cius immediate superior, qui confirmandus est: qui non solum per se, sed etiam per delegatum poterit hanc confirmationem explicare: vt habetur in cap. nihil. de elect.

b ¶ Diligenter.] Adhibito etiam consilio Capituli, licet consensus eius non sit necessarius, Abbas in cap. qua fronte. de appel.

ANT. TIM. Tenetur enim examinare personam electi, maxime in scientia, honestate vitæ, & ætate: quia si indignum confirmat, vel illegitime peccat mortaliter. tenent. Summistæ, Bart Furran. seu Armil. in ver. confirmatio. c. nihil de elect.

c ¶ Examinatio.] Non ergo quòd is debet examinare, qui confirmat: & talis examinatio debet ex officio fieri, etiam si nihil obijciatur contra electum. cap. cum nobis. & c. venerabilem. de elect. & cap. quid est cito. dist. 77. & cap. cum ex iniuncto. de hære. quia confirmatoris interest, ne puniatur, si promoueret indignum. Immo hodie confirmatio facta sine causæ cognitione est ipso iure nulla, de quo dic ut habetur in cap. fin. de electio in 6. vbi etiam habes, an idem sit in admissione postulationis, uel collatione beneficij: & vide per Abb. in capit. nihil. de elect.

cõfirmatio pertinet[a], diligenter[b] examinare debet, & electionis processum, & personam electi. Est enim hoc generale, vt ad eum pertineat examinatio[c], ad quem manus impositio spectat. Et cum omnia rite cõcurrunt, tunc munus ei confirmationis impendat[d]. Quod si secus factum fuerit, nõ solum deijciendus erit indigne ꝓmotus, verumetiam indigne promouens puniendus[e]. Nihil est enim quod Ecclesię Dei magis officiat[f], quam si indigni ad regimen[g] assumantur animarũ.

Vbi maius periculum, ibi plenius consulendum. h. d.

Quod cum in cunctis[h] sacris ordinib⁹ [i] sibi locum vendicet: in Episcopo tamen multo fortius[k]; qui ad curam aliorum positus in se ipso[l] debet ostendere, quomodo ceteros in domo Dei oporteat conuersari.

Inter duos electos ꝓponẽdus dignior. h. d.

Quod si forte eligẽtium vota in duas se diuiserint partes, is cõfirmatoris iudicio alteri præferendus erit, qui maioribꝰ iuuatur studijs, & meritis[m], cum in cunctis, de elect. & infra. de vit. & honest. præla. in princ.

d ¶ Impendat.] Hodie hæc confirmatio non est necessaria. Papa enim sibi reseruat potestatem super omnibus dignitatibus: solet tamen de gratia electos confirmare, ut per Abb. in cap. nihil. de electio.

e ¶ Puniendus.] Quomodo autem puniantur illicite promouẽtes & promoti, late not. in cap. nihil. super verbo suspẽdatur. de elec. Parit tamẽ nulla & inualida confirmatio nõ nullos effectus, de quibus vide per Abba. & alios in ca. cum super. de caus. poss. & proprieta.

f ¶ Officiat.] Quia quod fit à prælatis facile trahitur in exemplũ, c. magnæ. de uot.

g ¶ Regimẽ.] Not. quòd prælati dicũtur regere animas, vnde aliàs dicuntur reges. 12. quæstion. 1. c. duo. sunt hac ratione omnes habentes curã animarum possunt appellari prælati, ea pit. nihil. vbi Abbas. de elect. non tamen stricte: vt not. infra de vit. & honesta. præla. in Rubr.

h ¶ In cunctis.] Je. cum in cunctis, de elect. & infra. de vit. & honest. præla. in princ.

i ¶ Sacris ordinibus.] Potes hic large intelligere etiam de constitutis in minoribus ordinibus, qui & ipsi possunt appellari sacri, ut not. 32. distinct. in summa: licet per excellentiam solum subdiaconatus, & superiores appellentur sacri. vt per Abbas. in c. 1. de cle. coniu.

K ¶ Fortius.] Arg à minori. de quo dicit, not. in c. cum in cunctis. de elect.

l ¶ In se ipso.] Facit cap. magnæ de voto, & 1. quæstio. 1. cap. vilissimus. & 1. quæst. 7. cap. conuenientibus, & in auth. de sanctissimis episcopis. §. damnus.

ANT. TIM. Vnde tenetur sub præcepto charitatis, vt diximus aliàs propriam vitam exponere pro salute animarum, S. Thom. 2. 2. q. 26. art. 5. tenetur enim reddere rationem pro animabus sibi commissis, si male custodierit oues suas. c. pen. de reg. iur.

m ¶ Meritis.] Concord. cap. quoniam. de iu. patron. cap. si forte 63. distinctio. & de hoc habetur in cap. cum ecclesię vestra. de elec. & in cap. 2. de offic. custod.

Postulatio dicit admitti non confirmari.

a ¶ Admittendã.] Nota hic differẽtiam inter postulationem & electionem: quia postulatio non dicitur confirmari, sed admitti: & hæc admissio habet vim electionis, & confirmationis; sed electio dicitur cõfirmari, vt hic. & ca. scriptũ. de elect. vbi de ratione diuersitatis dicitur ꝓ Abba. & Docto. & vide quod not. infra de correpisco. porũ vsu subla. §. 1. b ¶ Respõsum est.] In cap. scriptum. de elect.

Si vnus sit postulatus, alius electus, præponitur electus aque idoneus, nisi postulantium sit duplo maior numerus. Qui tamen, si ignoranter indignum postulauerint, nec postulatio, nec electio valet; sed si scienter, electio tenet. h. d.

Et si vacante Ecclesia, scisso in duas partes capitulo, alius quidem electus fuerit; alius vero postulatus: quęri põt electio ne confirmanda, an vero postulatio sit admittenda[a]? In qua specie, si tam postulatus, quã electus sint idonei respõnsum est[b]. Si postulantium numerus sit eligentium duplo maior[c], vtique postulationem esse admittendam: sin id minus, electionem confirmandam[d]. Sed si postulãtes indignum[e] nescij postulaueruut, nec postulatio, nec electio rata habenda erit: si sciẽtes, & prudentes, erit electio confirmanda.

In confirmatione faciendã citandi sunt, quorum interesse potest. h. d.

Illud[f] etiam confirmantem obseruare oportet, ne dum nimia in confirmando celeritate[g] vtitur contra doctrinam Apostoli[h] propriũ affectum Iuri[i] & æquitati præponat. Itaq; si coelectus aliquis, vel contradictor apparet, ante cõfirmationem nominatim[k] vocandus est: alioqui si nemo appareret, in foribus Ecclesię, in qua electio facta est, generaliter[l] edicendum erit, vt si qui sint, qui confirmationi futurę velint opponere[m], ad cõtradicendum, in assignato peremptorio[n] excommun.

Virtus vniuersitatis in duabus partibus de trib⁹

b ¶ Respõsum est.] Idest, facta a duab⁹ partibus capituli, vt si ex triginta canonicis viginti postulant, & decem eligunt, habetur in similiin d. ca. licet. de elect & in c. indemnitatibus. eod. ti. in 6 & p Io. And. in cap. si quando. eod. tit. & libro. Et ratio huius casus est secundum Docto. in c. scriptum. de elect quia potẽtia capitularis, seu vniuersitatis consistit in duabus partibus, unde in tertia parte non est ali qua virtus capitularis, l. nulli. & l. plane. ff. quod cuiusque vni. no Vnde licet postulatio sit via extraordinaria, & electio ordinaria: ex quo tamẽ virtus capitularis sequitur illam viã extraordinariam, illa est præferenda: in cap. cupientes. §. pen. de elect. & vide quæ not. in 6.

c ¶ Confirmandã.] Etiã si non sit facta a maiore parte capituli. Sed cõtra de his, quæ habẽtur in c ecclesia. 2 & c corã de elect. vbi dicitur, ꝙ debet concurrere ad electionem maior pars capituli. Sol quòd hoc speciale est, quando electio concurrit cum postulatione. Et specialitatis ratio potest esse: quia non datis duabus partibus postulantium non est ibi reperire potentiam capitularẽ: sed aliquid de virtute capitulari reperitur nunc in parte eligentium, cum habeat aliquos de duabus partibus, & habito respectu, quòd eligentes prouident per viam ordinariam, & meliori modo, quo potest; scilicet, consentiendo tamquam in sponsum, alijs perstitentibus in uia extraordinaria, me

f ¶ Illud.] Cap. illud. distinct. 23. & c. si de electio. in 6.

g ¶ Celeritate.] Nota hic reprobari celeritatẽ. Est enim inimica consilio, vt dicit Solomon. & est quod hic dicit generale in omnibus ꝑsonis promouendis, 8. quæst. 2. c. dilectissimi. & hoc tam ob reuerẽtiam sacramenti recipiendi, capitit. iudæi. de consid. dist. 4. quam etiam ob multas alias rationes, de quibus prolixe not. in c. fin. de elect. in 6. & facit contra iudices, sententias acceleranteres, contra c. iudicantem. 30. q 5. & tradita in l. prolatã C. de sent. Interdũ tamen commendatur & desideratur & pluribus de causis, de quibus not. in dicto cap. fin. super verb. celeritate. Celeritas inimica consilio.

h ¶ Apostoli.] Scilicet ad Timot. ca. 5. & 24. d §. 1. & d. 78 ca quid est cito. & de election. cap. cum nobis. & cap. fin eod. tit. in 6.

i ¶ Iuri.] Quod facere nõ debet, c. si quis episcopus. in fi. d 7.

K ¶ Nominatim.] Simile in cap. statuimus de senten.

l ¶ Generaliter.] Et publice, quia talia edicta in publico proponi debent, c. 1. de postul & faciunt quæ not in Cle. causam de elec. in § verũ. in quarta glos. Et hoc est contra illos, qui adhuc fraudẽ faciunt constitutioni, faciendo hanc uocationem fieri coram certis amicis.

m ¶ Opponere.] Et poterit opponi, non solum per viam accusationis, sed etiam per viam exceptionis: vt per Abb. in cap. cum dilecti. de dol. & cont & in c. accedens de accusatio.

n ¶ Peremptorio.] Sed nũquid post hunc terminũ veniens audiretur? Super hoc die, vt habetur & not.

not.in capit.cum in tua.ext. qui ma.accus. poss.& per Ioan. Andr.in addi. ad Specul. in tit. de cita.§. viso.in princ.officium tamen iudicis non conquiescit : ut not. est supra,& in cap.cum nobis olim.de elect. Et cum dicit hic peremptorio , subaudi & competenti.

a ¶Cõcorditer.]Id est, nemine discrepante:ut not. in ca. cupientes. in verb. concordẽ. de elect. in 6 & per Abb.in cap. in causis . de elect & in cap.non potest. de re iudi. Quo tamen casu vi debatur dicendũ, non esse necessariã hanc uocationem, cum omnibus concordantibus non videatur facile, vt cõparet accusator.

Concorditer.

b ¶Pœnitentiæ .] Nec enim in alterius detrimentum propositum mutare licet, capit. mutare. de re. iu. in 6. cum suis concord. ad idem cap. publicato. de electio. Et quod semel placuit , non potest amplius displicere , ubi uersatur alterius interesse. cap. quod semel. de regul.iur.in 6. nisi in casibus , in quibus iura pœnitentiam & uariationem admittunt.ut ibi not. Sed quid si promouendus, consentit, quòd opponens re nũtiet obiectis,uel qualitati obiectus?R espondeo, ut not.in capit.ab eo.de election. in 6.

c ¶Pœnis.] Quæ sint autem pœnę huiusmodi,dic ut in cap.primo,§ fin. & capit.si forte , & cap. ab eo. & cap. cupientes,de elect. in 6.

d ¶Abiurato.] Abiurare est cum iuramento renuntiare. No. ergo quod schismatici tenentur abiurare uelut hæretici : alias non sunt ab Ecclesia recipiendi,cap.quia diligentia.de elect.in 6.

Abiurare.

e ¶Susceperit] idem si susceperit , sed ignoranter:quia cum ordinaretur , nesciret damnatum ordinatorem , capit. primo. de schisma 9. quæst.1. cap.ordinationes. facit 1.quæst.1. capit. si quis a simoniacis.

f ¶Dispensatiue.] Sed a quo obtineri debebit dispensatio ? Respondeo a Papa tantum , secundum Abb. in capit. quia diligentia.de election. Immo non videtur necessaria dispensatio, cap. ferrum . dist.50 Sol quod ibi dicitur habet locum quo ad Deum , secundum Host. secus est quo ad homines, ut hic, & c. quia diligentia. de elect.& in c. quia circa.de bigam.& in c.fin.de temp. ord.

g ¶Confirmari.] Not.ergo casum , in quo electio nulla , tamquam facta de inelligibili, dispensatiue admittitur & confirmatur per superiorem :con cord. c.quia diligentia,unde sumitur : regulariter contra ca. innotuit de elect.

termino,præsentes esse debeant. Quæ omnia locum habent,siue concorditer [a] electio fuerit celebrata, siue non.

Opponentes electioni, si deficiant in probationibus , sũt puniendi.h.d.

Sciant tamẽ ij , qui contra electionem opponendum duxerint, se , si probationibus destituti fuerint , ab omni pœnitẽtia [b] præsidio exclusos, legitimis pœnis [c] esse subiiciendos .

Potest dispensari cum electo schismatico , si nullum ordinem à schismaticis susceperit.h.d.

De illo dubitari cõtigit,an eius,qui,abiurato [d] schismate , ad unitatem Ecclesiæ rediit, confirmanda sit electio: & responsum est . Si à schismaticis nullum susceperit [e] ordinem, & eius electio canonice celebrata deprehendatur, posse illam dispensatiue [f] cõfirmari [g]

Confirmatione contrahitur coniugium spirituale. h.d.

Igitur cõfirmatione secuta , inter electum,& personas eligentium;hoc est ecclesiam, spirituale coniugium contrahitur [h]. Quapropter cõfirmatus liberam super illis statuẽdi nãcisci tur facultatem [i].

Igitur confirmatione.] CASVS. Quidam Electus & Cõfirmatus ad certam Ecclesiam uolebat in ea singula potestatis iura exercere, illa ratione motus , quod confirmatio tribuat ius non ad ecclesiam , sed in ecclesia,& ideo erat plenum cum conceda tur ex certa scientia. Abba. in cap.1. de confirmat. Sol. tamen ut hic dicitur , quia potestas Ordinis dependet a consecratione, ut inf. per tot.tit. seq. & propterea non tenet obiectio,ut de se patet Not.primo arg. iuxta canonistarum sentẽtiam , consecrationem aliquid reale conferre Episcopo, & confirmatur per cap.1. de ordina. ab Episcopo , qui renuncia. Not. 2. Episcopum habere potestatem Ordinis distinctam à potestate iurisdictionis,de quibus est tex. in cap aqua.de Consecratione Eccles.uel altar.& una confertur per confirmationem, altera uero per cõsecrationem .

Io.

h ¶Contrahitur.]Cap.inter corporalia.de translà. ubi de materia late per Butri. Abba. & reliquos Non tamen propterea potest appellari Episcopus ante consecrationẽ, cum non sit consummatum cõiugium spirituale:ut per Abbat. in cap. eam te.de rescript. & in cap.de multa. de praben. Argumentamen contra in cap.primo.de translat.prælat.Sol. ut per Abba.ibi. Sed an possit saltem appellari prælatus? Respondeo affirmatiue , cum habeat officiũ iurisdictione,ut hic:& hoc facit prælatum:Abbas in dicto c.de multa & hoc tenet Abbas in captam litteris de testibus.

C
f

i ¶Facultatem.] Sed nonne requiritur installatio ? cap. ut nostrum de offic. Archid. Respondeo, id ita demum si sit consuetudo,ut per Abb. in cap. cum super.de cau.poss. & propr. & per eundem in c.transmissam. de elect. alias & ante installationẽ confirmatus administrat. Ad quid ergo installatio?

Installatio ad qd intenta.

Confirmatus & nondum consecratus , exercet solum quæ sunt iurisdictionis , non quæ sunt ordinis. Et nemo dat quod non habet.h.d.

Hoc autem sic intelligi oportet, ut eorum quidem,quæ iurisdictionis sunt ; ut puta corrigendi [a], excommunicandi, iusiurandum exigendi,cõferendi, confirmandi, & ijs similium libera confirmato permissa sit tractatio. [b] Ea uero , quæ non iurisdictionis , sed ordinis sunt; ueluti [c] clericorum ordinationes, benedictiones virginũ , depositiones , Ecclesiarum , & aliarium consecrationes , ante propriam consecrationem peragere prohibetur. Neque enim ratio suadere videtur, ut quis in alios id conferre possit , quo eundem indigered dignoscitur. Quod si consecratus sit, non solum quæ iurisdictionis; verum etiã quæ ordinis sunt,exequi poterit.

Confirmat⁹ dat indulgẽtias.

a ¶ Corrigendi.] Sed an possit etiã deponere? Respondeo ut per Abb. in cap. transmissam . de elect. & facit ad hunc tex. c.sicut §. præterea de elect.

b ¶Tractatio]Sed an possit indulgentias concedere?Respondeo affirmatiuẽ, ut per Abb. in ca. suffraganeis. de elect. Poterit etiam si sit Archiepiscopus confirmare suffraganeos secundũ Butr. & Abb in ca. 1.de transla.præl.

c ¶ Veluti.] Not. hic quæ dicantur esse ordinis: alia ẽt enumerantur per Abb. in c. ueniens. de præs.

d ¶ Indigere.] Et sic nota, quòd nemo dat , quod non habet. fac l. traditio. ff. de acquir. possess.l. si uniuersa. C. de leg. Sed quid si non erat uerus prælatus,an ab eo gesta debeant haberi rata? a espõdeo,ut per Abb. & alios in cap dudũ. de elect. & per Legistas in l. Barbarius. ff. de offic.prętoris .

DE CONSECRATIONE.

DE CONSECRATIONE.

TIT. X.

Consecrationis { Tempus. Personæ concurrentis. Modus.

DEbet igitur is, qui canonice [e] electus, confirmatus, & examinatus [f] est, nouissime consecrari. Quod quidem ne Ecclesia Pastoris quasi [g] sponsa uiduata,cum cõfirmatus exerceat in Ecclesia ea, quæ sunt iurisdictionis , ut supra tit. proxi § fin & per Abb. in cap. inter corporalia de translat. Aliquando tamen est ueritatis expressiua: ut in l. 1. ff. de transact. & in Euangelio: Gloriam quasi unigeniti.Sed regulariter contra,vt hic, & per Abb. in c. dudum.1.de elect. & in c. significauerunt. de iud. & in cap. parochianos de decim. & in cap. fin.§ in aliis : ut sit non contest. Sed cum non consecratus non exerceat quæ sunt ordinis , nec possit episcopus appellari : cap. tua. de his quæ fiu. a prælat. fin. cons. cap. & no. in Cle.1. de baptis. & per Abb. in rubr. & cap.1. de translat. prælat. & supra

Io. Bapt.

Post explicationem illorum actuum quibus promotio ista prælatorum initiatur ac perficitur , sequitur uidere de ultimo actu quo cõsummat, qui cum sit ipsa consecratio iuxta not. in cap fin. de translat. Episcop. propterea de ea in presenti tit. pertractat : qui diuiditur in tres partes , in prima habetur intra quantum tempus sit facienda consecratio:in secunda, per quot & quos fieri debeat:in tertia quomodo sit facienda:secunda ibi,ordinatio ni:tertia ibi, congregatis.

Io. Bapt.

DEBET igitur.] CASVS. Quidam fuit electus & confirmatus ad regimen certæ ecclesiæ , & cum debebat quoque consecrari,fuit quæsitum intra quantum tempus id esset faciendum, statim enim uidebatur primo respondẽdum cum habeat ius in ecclesia §. fin. supra tit prox. & ibi diximus. Sol.tamen ut hic dicitur,quia impositio manus dicebat apostol. non est cito imponẽda: obiectio autem nõ tenet, quia illud intelligitur secundum statuta canonum.Not.etiam in rebus sacris dilationem locum habere,ut canonicę cõferatur.c 2.dist.75.

c

Ano-nice.] Quia si consecra-retur non canonice electus, & conse crans& consecratus essent deponendi.c.nullus dist.62. cũ cõcor. ibi alleg.

f ¶Examinatus] Secundum ea,quæ habes in cap qui Episcopus. dist.23. Et scrutiniũ, siue examen hoc,quod fit in consecrando, nũquam est omittendum,etiam circa notum. d. c.qui Episcopus.vbi not. secꝰ ẽ de scrutinio electionis, qđ põt omitti i pſonis notis dist.47.c. de Petro.&d.94.c.valde.

Scruti-niũ quã-do possit. omitti.

g ¶ Quasi.] Hæc dictio diminuit parum de signo, cui additur . nec enim Ecclesia, cuius Episcopus adhuc consecratus non est, potest absolute dici uiduata;cum cõfirmatus exerceat

Quasi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tit j.§.fi. ideo saltem large videtur ecclesia viduata, & sine uito.fac.cap. quoniam. dist.100.

a ¶Tres menses.] Vtin cap. quoniam. dist.100.& cap. quoniam. distinct. 75. & cap. de Siracusanæ. dist 28.

b ¶ Impedimentum.] Veluti si sit causatum ab inexcusabili necessitate, ut in cap. quoniam dist 75.

Ordinationi.] Hæc pars diuiditur in 2. particul. in prima habetur qui & quot debeant cõ sacrare in secunda quid iuris si sint impediti: secunda ibi, quod sit quoad primum CASVS Archiepiscop[a] quidam uolebat ipse solus consecrare Episcopum quendam eius suffraganeum. putabat autem id sibi licere, tum quia ipse debet confirmare ca. 1. de trãslat. tum etiam ad similitudinem Ordinationis alicuius sacerdotis. ca presbyter. dist.23. Sol ut hic dicitur, & ob rationem in text. assignatam, non obstãt obiecta ob diuersam actuum, ac personarum qualitatẽ. Not. Episcopos certam & propriã habere consecrationis seu Ordinationis formã dist. 75. per tot. Not. 2. nomen significare aliquando officium in personis in dignitate constitutis, quod intelligẽ de nomine dignitatis. §. quod autem. dist. 68.

Io. Bapt.

c ¶ Metropolitanus.] Immo in casu non sufficiet interuentus Metropolitani; puta si sit confirmatus a Papa: quia tũc non poterit consecrari per inferiorem sine licẽtia Papæ: argum. cap. meminimus. vbi Abb. not. cap. in distribuendis. de temp. ordi. & ca. antepen. ubi not. de elect. in 6. nisi tamen aliud haberet cõsuetudo.

d ¶Comprouinciales.] Cap. Episcopi. cap. prouinciales. & per tot. distinct. 64.

e ¶Trium.] Computato Metropolitano: ut not. in c. episcopis. dist. 64

destituta solatio aliquod patiatur incommodum, intra tres [a] menses post electionem, nisi legitimum subsit impedimentũ [b] expediri debet. Alioquin si Metropolitanus, aut ij, ad quos ea res pertinet, negligentes fuerint. Ecclesiasticis condemnationibus subijciendi erunt.

Cõsecrationi interesse debent ad minus tres Episcopi: alioquin non valet. h.d.

Ordinationi autem interesse debent non solum Metropolitanus [c], verum etiam cõprouinciales [d] Episcopi, qui numerum conficiunt trium [e]. Nam & Beatus Iacobus, qui Iustus appellatus est, a Petro, Ioanne, & altero Iacobo Apostolis ordinatus est [f], Successoribus suis, scilicet formam

ANT. TIM. De hoc est dispositum in canonibus apostolorum c.1. ita: Episcopus a duobus, aut tribus episcopis ordinetur; Tom. 1. Concil. expresse mandat Damasus Papa. c. corepiscopi. § quod autẽ dist. 68. quod si pauciores essent nihil agerẽt secũdũ gl. in c. nec Episcopi de temp. ord. Petrus tamen de Palud. in lib. de potestate Papæ dicit ternarium numerũ non esse de substantia consecrationis. Vnde & Gregorius in Anglia nouiter cõuersa legitur super hoc dispensasse.

f ¶Ordinatus est.] Sed nonne omnes Apostoli erant Episcopi? Videtur q̃ sic: quia Petro fuit datus Põtificatus: & alij quoque fuerunt pari potestate prædit. c. in nouo. dist 21. Item episcopi successerunt in locum Apostolorũ: ut cap. quorũ. dist. 68. ergo Apostoli fuerunt episcopi. Et de Iuda legitur: Et Episcopatum eius accipiat alter: quomodo ergo Iacobus de nouo fuit ordinatus Episcopus? Resp. ut not. in c. fin. dist. 66.

g ¶Nomen.] Facit distin. 68. §. quod autem. Vnde etiã versus: Si re prius, nec nomen habere mereris. Fa. l. statutis. C. de sentẽ. ex breui. re. l. a nullo. C. de feriis. 32. q. 4 ca. dicat. in fi. & dist. 66. c. frater, & 16. quæst. 1. cap. si cupis.

h ¶ Præsentiam.] Nota, quòd per epistolã dicitur quis exhibere præsentiam suam. concor. cap. non debet. dist. 65. quod tamen non ualeret ad contrahendam stipulationem: vt in l. 1. ff. de uerb. obl. sed bene, ut procurator exoneretur a satisdatione. l. si procuratorem. ff. de procu. arg. contra de pænit. dist. 1. c. quem pœnitet. & inst. de aut. tuto. §. 1. & l. pupillus. §. obligati. ff. de aut. tut. Per nuntium quoquesiue per procuratorem dicitur quis exhibere præsentiam suam, not. Doct. in c. cum parati. de appel. per. c. Episcopus. dist. 13. fac. c. pen. de iur. calum. Vi-

Ordinatus Apostolis Episcopis.

Præsentia.

de

dantibus, ut non minus quoq; tribus Episcopis, ceteris quoque assensum præbẽtibus, Episcopus ordinetur. Quod si ab vno, vel duobus Episcopis ordinatio expedita fuerit, taliter ordinatis, vt Episcopi nominentur a sanctis Patribus interdicitur. Ergo si nomen [g] non habent, officium qualiter habebunt?

Suffraganei a Metropolitano vocati debẽt cõparere, vel se excusare. h.d.

Euocandi sunt igitur a Metropolitano suffraganei, qui si omnes concurrant, bene est, si aliqui conuenire non possunt, sui præsentiam [h] per epistolã facere debent.

Archiepiscopus impeditus consecrationem sui suffraganei alteri cõmittere põt. h.d.

Quod si Metropoli-

de quæ not. in Cle. dudũ. de sepul. in uerb. præsentari. & in c. ea nosc itur. de his, quæ fi. à prælat. Facit hoc ad statuta & alias dispositiones requirentes præsentiam alicuius.

Io. Bapt.

Quod si.] CASVS. Archiepiscopus sciens pro prio iure ad se pertinere Consecrationem suorum suffraganeorum ob impedimẽtũ uolebat eã alteri demandare, & in defectum suffraganeorum volebat Episcopos vicinæ prouinciæ vocare ad consecran. quendam suũ suffraganeum, unde quæsitũ fuit quid iuris per cap aqua. de consecrat. negatiue erat respondẽn. Sol. tamen ut hic legimus, quia cũ illa delegatio, & uocatio fiat de Episcopis, est legitima, cũ sint eiusd. ordinis, & differũt inter se tantum ratione diœcesis quã quisque habet assignatam, & ideo nõ obstat obiectio. Not. primo actum consecrandi posse delegari ijs q̃ sunt eiusd. Ordinis d. cap. aqua & ibi docto. Not. 2. Episcopos conuenire inter se in ijs quæ sunt Ordinis § penult. supra de Episcopis.

a ¶Iusta causa.] Videtur ergo, q̃ nisi sit aliquod iustum impedimentum, ex sola uoluntate & arbitrio non possit Archiepiscopus committere hanc consecrationem. Contra tamen tenet Host. in c. quod sedem. de offic. ordi. unde hic sumitur: & eius opin. communiter tenetur, ut per Abb. d. loco, & quod hic & in d. cap. quod sedem dicitur de impedimento, habet locum de honestate

b ¶Demandare.] Not. ergo, q̃ Archiepiscopus demandat ea, quæ sunt ordinis: & sic committit ea, quæ sunt meri imperij: cum exerceatur in consecrãdo iurisdictio ex officio nobili ad publicam utilitatem: ut habetur in c. quod sedem. de offic. ordin. & in cap. ex qua. de consecr. eccles. vel alt. & in ca. suffraganeis. de electio. quod intelligẽ ut infra de consecr. & repar. Eccles. vel alta. §. confici.

c ¶Tenebitur.] Vt cap pastoralis. de offi. ordi. tenetur etiam intra duos menses visitare Archiepiscopum, nisi sit impeditus, quo casu debet etiã impedimentũ significare per litteras. c. si quis in Metropolitana. dist. 65. & not. in c. quod sedẽ de offi. ord. Sed, an quemadmodũ consecrandus suffraganeus tenetur recipere munus consecrationis ab eo, cui hoc est demandatum: ita & officium consecrandi is, cui est actus consecrandi demandatus? Resp. q̃ si est suffraganeus hoc onus detractare non põt: secus si sit non subditus, ut per Abb. in d. c. q̃ sedem.

Vniuersi

d ¶Superstes episcopus.] Arg. q̃ vniuersitas in uno

quid fieri debeat, cũ & solus ordinare non possit, & nullos, quos conuocet habeat prouinciales? De hoc in Sardicensi Cõcilio statutum legitur: vt superstes Episcopus [d] cõuocet [e] Episcopos vicinæ prouinciæ, & cũ eis comprouinciales sibimet Episcopos [f] ordinet [g].

Quomodo sit explicanda consecratio. h.d.

Congregatis igitur hora Dominicæ lucis tertia [h] Episcopis,

residet. l. sicut. §. fin. ff. q̃ cuiusq; vniuer. no. immo positus est argu. in contrariũ, cũ iste solus nõ possit, q̃ vniuersitas potuit pro quo arg. in l. si grege. ff. de leg 1. & §. si grex. inst. de leg. Et fac ad q. An si oẽs electores delinquant in eligendo præter vnum, in illo residet ius eligendi. De quo vide, qã not. c fi. dist. 65. & in c. per inquisitionem. de elect. e ¶Cõuocet.] Sed numquid tenebuntur isti conuenire ad cõuocationem istius? Resp. tenentur: quia nisi uenirent, peccarẽt, arg. 11 q. 1. in c. sicut enim, & cap. præcipimus. dist 90. & debent tunc cogi ab ipso prælato, vel Papa. Quidam dicunt, q̃ etiã ab isto compelli possunt auctoritate. d. c. fi. dist. 65. & sic quandoque par in parẽ habet imperiũ. fac 2. q. 6 ca. placuit 2. & 6 q. 4 cap. 2.

Par in parẽ aliquando habet imperiũ.

f ¶Episcopos.] Sed quis dabit his expẽsas? R. Ecclesia, q̃ vacat. argu. 4. q. 3. c. uenturis. & 10. qõ. 3. cap. cauendum. & 12. quæst 2. cap charitatem. Quod si sit tennis tunc comedent de suo. cap cum ab omni. de vit. & hon. cleric.

g ¶Ordinet.] Quid si superstes hoc facere negligat? Tũc prouidendũ erit iuxta tenorẽ cap fin. dist. 65.

Io. Bapt.

Congregatis.] CASVS. Archiepiscopi, & Episcopi Consecrando quendam Episcopum uolebãt illam iuris solemnitatem obseruare, quæ hic habetur, unde fuit dubitatũ an possent, negatiue enim uidebatur respondendum, quia cum potestas ordinis immediate sit a Christo, qui omnia sacramenta instituit, ut de fide habemus, non debet aliquid addi. Sol. vt hic dicitur, quia ratione congruentiæ erat omnino necessarium, unde non obstat obiectio propter istam cõgruentiam, cuius gratia Ecclesia & circa sacramẽta potest aliquid statuere. clem. 1. de baptism. cum simil. Not. argumẽtum quod fidelitatis iuramentũ sit præstãdũ ab omni eo, qui ad aliquod officiũ promoueatur ca. ego N. de iure. u. h ¶Tertia.] Multiplex est rõ de hora tertia, qa tũc dẽt missa publice celebrari. de cõse. dist 1 c. nocte. sine qua nec Ecclesia põt cõsecrari. c oẽs. de cõsec. dist. 1. Item qu. a spiritus Sanctus in igneis linguis hora tertia dicitur descẽdisse super Apostolos. c nocte. in quorũ locum successerunt Episcop. c. in nouo. dist. 21. Itẽ quia il a hora Dñs est crucifixus, ut ibidem dicitur, Et illa hora Apostoli cõsecrauerũt Paulũ & Barnabam: ut not. in c. ordinationes. 1. dist. 75. An autem hora, uel missæ celebratio sit de substantia consecrationis, vel collationis ordinum, not. in d. cap. ordinationes, & in ca. quod sicut. §. 1. de cle.

Universidad de Deusto Biblioteca

& Scrutinio[a] cū precibus celebrato, duo supra caput ordinandi, Euangelij codicem tenentes[c], manus imponant, & vno super eodem benedictionem fundente ceteri, qui adsunt manibus suis caput eius tā-gant; atque illud vna cum manibus, sacro chrismate deliniāt[d]. Quo demum peracto Ecclesiæ Romanæ, atque eius Pontificibus fideli as[e] secundum formam Gregoriani rescripti[f] iuranda erit.

DE RECEPTIONE ET auctoritate Pallij.

TIT. XI.

Pallium { Quo tempore recipiatur. / Quomodo impediatur.

Pallij receptio non est differenda, & quid sit palliū.

HOc amplius[g] Metropolitanum[h] prospicere oportet, vt pallij petitionem[i], & receptionem non differat[k]. Cum sibi sine pallio Episcoporum consecrationem[l] minime permissam scire debeat. Est autē pallium, Metropolitanorum[m] insigne ornamentum[n] quod sicut. §. super eo. in fin. de elect. Poterit ramē Metropolitanus talem consecrationem demandare: ut supra tit. proxi. §. quòd si Metropolitanus.

a ¶Scrutinio.] Vt ea quod Episcopus. dist. 24. & ca. ordinationes. dist. 75.

b ¶Codicem.] Sed an hæc libri supra caput tentio sit de substantia actus? Respond. communiter tenetur quod non: ut not. in c. Episcopus dist. 23.

c ¶Tenentes.] Sed quæritur: An quilibet horum ordinet Episcopum? Potest dici, quòd nullus horum ordinat, sed quilibet consecrat. Consecrare enim est cum alio sacrare. 24. quæst 1. cap. pudenda. sicut plures fecunt trabem, ita quòd nullus p se, l. ita vulnerat. §. 1. ff ad leg. Aquil. arg. contra in l. vulgaris. ff. de fur.

d ¶Deliniant.] Vt in cap vnc de sacra unctio.

e ¶Fidelitas.] Sed an fidelitas, & homagium sint idē? Respond. non, & differunt prout ponitur per Abb. in cap. ex diligēti. de fimo.

f ¶Rescripti.] cap. ego. de iureiur. c. significasti, de elect. & de forma, qua inferiores iurant Episcopo per Abb. in cap. tua nos. de iureiur.

DE RECEPTIONE & auctoritate Pallij.

Io. Bapt. Cum Archiepiscopus sit maior Episcopo, ca. 1 dist. 21. & habetur sup. de Episcopis §. Archiepiscopi: ideo maior quoque solemnitas requiritur in eius persona, & propterea post tit. præceden. proponitur iste, qui diuiditur in 2. part. in prima explicatur materia proposita, in secunda adnot. continuatio: secunda ibi, hæc de creandis.

ANTO. TIMO. Nota quòd dicit Abbas in rub. eod. quod nomen istud Pallium debet scribi per e non per i. & ponit differentiā inter hæc duo nomina; nam pallium, inquit, est honestatis, palleum est dignitatis.

Io. Bapt. HOc amplius.] Hæc pars diuiditur in 3. particul. in prima habetur quid sit pallium: in secunda quomodo [sit cō-ceden. in tertia quando sit utendum: secunda ibi, cuius: tertia ibi, sed eo:

quod primum CASVS non figuratur. Not. tamen pallium significare plenitudinem Pontificalis offici, sub illa ratione, quod sine ea potestas ordinis exercer. nequeat & sic in ca. nisi, & ca. ad honorem. eod. in er se conciliant.

g ¶ Hoc amplius, &c.] Q. d. ne dum cōsecrandus est Metropolitanus, verū hoc amplius, &c.

h ¶ Metropolitanum.] Metropolitanum, ideo dicit & non archiepiscopum: quia ante pallij receptionem nō debet appellari archiepiscopus. Abb. in cap. suffraganeis. in 3. not. de elect. & in cap. nisi eo. Sed Abb. bene potest appellari Abbas ante benedictionem: Abb. in cap. inter. 2. de re iud.

i ¶Petitionē.] Sed a quo petet? Resp. a patriarchis, uel a Summo Pontifice, secundum distinctionem Abba. & But. in Rub. eod.

K ¶Differat.] Vltra tres menses deputatos, etiam consecrationi. c. quoniam. dist. 100. & per Abb. in cap. ad honorem. eod.

l ¶ Consecrationem.] Multa sunt præterea, quæ non potest Metropolitanus sine pallio exercere; ut conuocare Concilium, conficere chrisma, & alia, & in cap.

m ¶Metropolitanorum.] Sed cur non dicit generaliter episcoporum, cum episcopi utantur pallio? cap. cum in iuuentute. de præsumpt. & ponant etiam de episcopis. Host. in sum. eod. & Abb. in rub. Respon. de iur. com. episcopis pallium non competit, sed ex priuilegio tantum: ut per Abb. in rubr. eod.

n ¶Ornamentum.] De cuius forma per Abb. & alios in rubr. eod.

ANT. TIM. Forma autem Pallei, vt describitur ex Ioan. And. est quædam albi, seu pallidi coloris rotunda, seu circularis, seu quæ clauditur ad mo-

dum circuli, uel coloris, ex parte posteriori licet color ita extēdatur circa collum seu palleum circa brachia, quod habet quatuor cruces nigras: quarum prima est ante pectus, secunda super brachio sinistro, tertia retro, quarta super brachio dextro: & significat mortificationē vitiorum, quæ debet esse in prælato, seu quattuor affectiones. vide latius per Abb. ibi.

a ¶Corpore.] Id est, de altari, ubi est situm corpus Beati Petri. c. significasti. vbi not. de elect.

b ¶Plenitudinē.] Vt dicitur & not. in cap. nisi. & in ca. ad honorem. eod.

ANT. TIMO. Forma traditionis pallii ea est: Tradimus tibi pallium, ut eo intra Ecclesiam tuam utaris. c. 1. de aut. pal.

Io. Bapt. Cuius.] CASVS. Quidam Archiepiscopus cū esset etiā cōsecratus, petebat pallium, & nolebat aliter examinari, nec alicui exceptioni respondere, illa motus ratione, quod cum in quolibet actu suę promotionis sit iudicatus idoneus, superfluū modo uidebatur, ipsum ad aliud examen teneri. Sol. ut hic habet, quia nullus actus & præsertim huiusmodi debet temere celebrari, & ideo nec etiā Obiectio cōcludit aliquid. Vnde not. aliquando examen esse in aliquo actu necessariū non simpliciter, sed accidētaliter, nēpe si quis aliquid in contrarium uelit opponere. argumēto toto tit. de exception. in utroq. iure.

c ¶Nouissimè.] Vt in extrauagan. Ioan 22. de aut. & usu pallij. quæ incipit, malitijs.

d ¶Spatium.] Nota quòd id, quod fit intra duos menses, uidetur fieri in continenti.

Io. Bapt. Sed eo.] CASVS. Quidam archiepiscopus uolebat uti pallio indifferenter quouis loco ac tempore, imo etiam aliis commodare, idque putabat licitum per ca. penult. eod. in uer. ubique. & argumento potestatis delegandi quæ sunt Ordinis ca. aqua de consecra. Sol. ut hic dicitur, quia pallium datur ratione loci, & personæ, per locum intellige pronunciam & potestatem delegandi, declaratiux. no. in d. c. aqua, & ideo non obstant obiecta, ut apparet. Not. priuilegium alicui concessum contemplatione quoque alterius non posse exerceri in præiudicium illius. argumento c. si diligenti de foro compet.

e ¶Romano Pontifici.] c. ad honorē. eo.

f ¶Prouincia.] c. extuarum. eo d. nisi aliter ex priuilegio sit tibi concessum: licet consuetudo etiam generalis id non posset inducere, habetur in d. c. ex tuarum.

g Diebus.] ca. pen. & cap. fin. eod.

h ¶Personam.] ca. ad hoc eod.

i ¶Commodari.] Intellige pro utendo, non pro uiden. do: puta, ut sartor possit uidere, ut aliud faciat secūdū Ic. And & Abba in c. ad hoc. eod.

K ¶Sepeliendus.] Sed quid si Archiepiscopus fuit translatus ad alium Archiepiscopatū; cum tunc nouum palliū habere debeat, ut habetur in c bonæ. 2. de postul. præla. quid fiet tempore mortis? Quidam, q primum debet remanere apud primam Ecclesiam, ut not. in d. cap bonæ. Alii, quod debet cū ambobus sepeliri: & tenetur com. ut per Doct. in c. ad hoc. eod.

l ¶Vita.] Est hic ordo naturalis. Primo enim fuit dictum; Qualiter nascuntur, uel producuntur in esse. Secūdo; quales sint uel esse debeant iam in esse deducti.

quod de corpore[a] Beati Petri sumitur, Pastoralis officij plenitudinem[b] designans.

Volens aliquid palliando obijcere, debet iurare de calumnia, & intra duos menses obiecta probare: alioquin tenetur ad pœnam talionis. h. d.

Cuius receptio, ut citius explicetur, nouissime constitutum est, ne per cuiusuis criminis obiectionē forte palliando faciendam differri possit: nisi obiicientes corporali iuramento præstito firment se, nec agere quidquam callide, ac de obiectis promptam fidē, hoc est intra bimestris temporis spatium[d] afferant ad talionis: uel extraordinariam pœnam se Præsidis obligantes arbitrio, si obiecta minime probauerint. Quod si contradictores ista facere renuerint, eorum obiectionibus ne quaquam obstātibus, ad ipsius traditionem pallij procedēdū erit.

Metropolitanus solum in sua prouincia & certis diebus pallio vtitur: & pallium personam sequitur: & ideo commodari non potest. h. d.

Sed eo nec semper, nec ubique Metropolitanus uti poterit (id enim soli Romano Pontifici[e] dum missarum celebrat sollēnia permittitur) verum in sua tantū prouincia[f], ac certis dumtaxat diebus[g]. Et cum personam[h] palliū nō transeat, nec alteri cōmodari[i] poterit: & cū eo quisque sepeliendus[k] erit.

Pleraque dicta de creatione Episcoporum habent locum etiam in alijs Prælatis. h. d.

Hæc de creādis Episcopis dixisse sufficiat: nunc de illorū vita[l], ac qualis eorum debeat esse conuersatio, pleraque & de ceteris sacerdotibus intellecturi paucis expediamus.

Universidad de Deusto Biblioteca

se deducti. Tertio; qualiter esse desinant, ut infra de translat. cum titu. sequen. & facit. §. fin. infra de corepiscoporum usu sublato.

DE VITA, ET HONESTATE Prælatorum.

Io. Bapt. Cõtinuatur.] Hęc materia p §. fi. supra tit. proximo, uel dicas secundo quod postquam auctor explicauit ingressum prælatorũ ad dignitatem Ecclesiæ it. opus erat tractare de eorundem progressu, propterea proponitur, nunc iste tit. qui diuiditur, in duas partes, in prima habetur in communi qualis debeat esse uita prælati. in secunda particularis quędam adnot. eius uirtutes: secunda ibi, ab improborum.

DE VITA[a] ET HONESTATE[b] Prælatorum[c].

TIT. XII.

Prælati mores
- Sine crimine,
- Non conuersans cum malis,
- Corrigens seuere cum lenitate,
- Non tolerans malos,
- Orationi vacans,
- Hospitalis,
- Sobrius,
- Non lucri cupidus,
- Pudicus,
- Habitu decenti,
- Omni genere uirtutum ornatus.

Qui præcellit dignitate debet & innocentia præcellere. h. d.

Vita triplici ter considerari.

a VITA. Tripliciter considerari pōt uita, alia enim est uita naturæ, alia disciplinæ, alia gratiæ. Naturæ uita est animæ & corporis coniunctio, & secundum hunc modum intelligitur quod dicitur a Philosopho, ꝙ viuere uiuentibus est esse: & hæc perdurat mediante cibo & potu. l. de his. ff. de transact. Inde fit, ut quæ sunt ad uitam necessaria, interdum contineantur uerbo uitæ: ut cum testator reliquit dilectæ personæ uitam in domo sua: de quo in l. uerbo victus. ff. de uerb. signifi. Et de hac intelligitur illud, quod præsumitur durare usque ad centum annos. l. an ususfructus. ff. quib. mod. usus fru. amit. in l. si usus fruct. municipibus. ff. de usufru. leg. & in l. fin. C. de sacrosanct. eccl. l. præponebatur. ff. de iud. Vita disciplinæ, est modus & ordo quidam, secundum quem quis uiuere debet; & secũdum hoc dicimus, aliam esse uitam clericorum, aliam laicorum. 12. quæst. 1. cap. duo, & hominem esse uitæ irreprehensibilis. Aliam uitam actiuam: Aliam contemplatiuam. cap. nisi. de renunc. c. licet. de reg. Vita gratiæ dicitur, eum quis moritur uitiis, & uiuit Deo per opera bona. Hinc illud: Qui credit in me vitam habet. Et hanc perfecte non possumus habere in hoc sæculo. cap. maiores. de baptismo. Sed de qua intelligitur in tit. nostro? Respon. de uita disciplinę.

b ¶ Honestate.] intellige de honestate morũ, nõ de modo diuitiarum, uel quantitate facultatum, vt aliqui intelligunt rubricam de uita & honestate clericorum, & male.

c ¶ Prælatorum.] Prælati uerbum accipitur large & stricte, large comprehendit etiam simplicẽ curatum, c. tua. de cler. ægrot. stricte solum eum, qui habet cõtentiosam iurisdictionẽ. Abb. in c. ſz. de iudic. in c. de multa. de pb. in ca. requisisti. de testamen. in ca. nihil. de electio. in c. cum ab ecclesiarũ. de offic. ordin. in c. fin. de pœnit. & remiſ. & in d. ca. tua. Et an coadiutor possit appellari prælatus. Abb. in c. de rectoribus. de cle. ægro. uel debil.

Io. Debet igitur.] CASVS. Quidã Episcopus in eius regimine ac uita diuersis peccatis erat notatus, & ideo erat reprehensibil. unde fuit quęsitũ quid iuris: cum enim cõtra naturam pene sit hominem sine peccato uiuere ca. unum orariũ. dist. 25 uidebatur propterea in dignitate sustinendus. Sol tñ ut hic legimus per rationem in tex. assignatam. Non obstat obiectio, quia aliud est peccatũ, & aliud crimen, in d. c. habetur, & in ca. 1. dist. 81. Not. primo tenere argumentum a superioribus prælatis ad inferiores quando militat eadem ratio: Not. 2. superiores debere subditos docere, & non ab eis doceri iuxta. ca. ult, & penul distinct. 36 Not. 3. Præcipuũ docendi modum esse innocentiam & bonitatem uitæ. ca. nemo distin. 81.

d DEBET.] Necessitatem importat hoc verbum, vt & alias. ut per Abb. in cap. intelleximus. de iudic. aliquando decentiam. ca. 1. de despons. impub. vbi Abb. Vide per eundem Abb. in cap. 1. de doli & cont. & in c. si vir. de adul.

Verbum debet.

e ¶ Sine crimine.] Bene dicit, sine crimine, & non sine peccato: nam crimen est peccatũ grauius. dist. 81. in prin. & c. apostolus. Alias si episcopus deberet esse sine peccato, nullus posset in episcopũ ordinari. d. c. apostolus. fa. de pœnit. dist. 2. c. si enim. & de pœnit. dist. 3. c. penult.

ANT. TIM. Iuxta doctrinam D. Pau. 1. ad Timo 3. irreprehensibilem exponit ibi Haymo, idest sine crimine, & capitali peccato.

f ¶ Præstantiorem.] Sic cap. quis dubitet. distin. 96. & c. qualiter. 8. q. 1. & ca. statuimus. & cap. quid pro-

Magistri quales.

Discipuli nimiũ festinãt.

proderit. dist. 61. Magistri. n. moribus, & scientia, & facundia debent alios præcedere. l. magistros. C. de profes. & magist. lib. 10. Et erit talis magister cuius comparatione discipuli paleę dicantur. 25. dist. c. criminis. Vñ quidã discipuli in hoc decepti nimis festinant ad cathedrã: & dũ delectãtur in loco gloriæ, fiunt alijs auctores ruinæ: vt 48. dist. c. quoniã. Cum magister faciat cathedram, nõ cathedra magistrum. c. fin. dist. 40.

ANT. TIMO. Hinc S. Gregor. in Epistola ad Hermanum Episcopũ Metens. Quis dubitet sacerdotes Christi Regum, & Principum, omniumque fidelium patres, & magistros censeri. Vos enim inquit Christus Matth 5. estis sal terræ, & ibidem, Vos estis lux mundi. Et in Pastora. lib. 2. c. 1. Tantũ debet actionẽ subditorũ actio trãscẽdere rectoris, quãtum distare solet a grege vita pastoris.

a ¶ Moribus suis.] Vt cap. nemo. dist. 81. Vnde bene Claudianus ad Honor.

tunc obseruantior æqui
Fit populus, nec ferre vetat, cũ viderit ipsum
Auctorẽ parere sibi. Cõponitur orbis
Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus
Humanos præcepta valent, vt vita Regentis.

Statutum autem, cui conditores non parent, præsumitur iniquum: ut per Abb. in c. omnes. de const.

ANT. TIM. Vide B. Aug. de falsa & uera pœnit. cap. 20. Iudicans enim alios, qui est iudicandus, condemnat seipsum, cap. qui uult confiteri de pœni. distin. 6. Qui enim, inquit Hiid. lib. offic. aliũ de peccatis arguit, ipse a peccato debet esse alienus. vide Raba. lib. 3. de instit. cler. cap. 1.

b ¶ Meliores.] Id est, clericos esse deteriores, quàm sint laici. sufficit enim clerico, si est bonus, ita not. in cap. qualis. 8. quæst. 1. in fin.

Prælati male uiuentes.

c ¶ Illicita.] Conor. cap. omnium. dist. 32. & prælati male uiuendo dicuntur ecclesiam polluere. quod quomodo procedat, vide per Abb. in cap. ueritatis. de do. & contu. Item mala uita prælati induc it præsumptionem contra totã ecclesiam, quę illũ debet. Nemo autem recte monitoris personam suscipit, nisi qui moribus[a] suis aliorum errata condẽnat. Quod non solum de Episcopo; sed etiã de omnibus, qui domui Dei deseruiunt, intelligi oportet. Quia vehementer Ecclesiam Dei destruit, meliores[b] laicos esse, quam clericos: quæque in alijs membris Ecclesiæ vacant a culpa, sæpe in sacerdotibus habentur illicita[c].

Episcopus cauere debet ab improborum commertio, & in corrigendo non minus charitatem, quàm potestatem exercere debet. h. d.

Ab improborum quoque commertijs abstinebit. Malorum enim consortia bonos corrumpunt[d]. Habebit igitur secum honesti testimonii clericos, qui possint irreprehensibiles inueniri: & si quando illos, siue etiam laicos inter se dissidere contigerit, ad pacẽ magis, quam ad iudicium cõpellat, in quibus corrigendis plus agat benuolentia, quam seueritas, plus charitas quam potestas. neq; dominari magis, quã consulere subditis cupiat[e]; ne quod prouisum est ad cõcordiã[f], tẽdat ad dissidium[g].

Prælatus in corrigendo debet miscere seueritatem lenitati. h. d.

Cũ lenitate tamẽ esse deducti. Tertio; qualiter esse desinant, ut infra de translat. cum titu. sequen. & facit. §. fin. infra de corepiscoporum usu sublato.

Io. Bapt. Ab improborum.] Hæc pars diuiditur in duas partes, in prima habetur qualiter prælatus procedere debeat in delictis puniendis: in secunda quibꝰ præcipue uitæ tutibus debeat esse ornatus: secunda ibi, in primis autẽ. quo ad primũ CASVS ita figuratur. Quidam Episcopi in corrigẽdis & puniendis delinquentibus oppositio modo procedebant, si quidem unus eorum secundum iustitiam tantum procedebat per tex. in ca. 1. dist. 4. alter uero delicta tolerabat per dictum sacræ scripturę, quod Deus nõ uult mortem peccatoris. Vnde fuit quæsitum quid iuris. Solu. ut hic dicitur, quia prælatus non tantũ iudex; sed etiam pastor dicitur esse iuxta tex. in §. 1. infra cõmunia tam maiorum, qua ratione considerata nec etiam obiecta uidẽtur obstare. Not. delicta non esse toleranda, nec etiam rigorose puniendа, ca. disciplina. dist. 45. hinc intelligimus cur in pœnis benigna est interpretatio faciẽda iuxta. c. in pœnis. de reg. iur. in 6. l. pen. ff. de pœnis.

Præsumitur cõtra tenentẽ familiã inhonestam.

d ¶ Corrumpunt.] 28 quæst. 1 c. sape. Vnde præsumitur contra prælatum, detinentem inhonestos familiares: ut per Abb in cap. nulli. de accusat.

ANT. TIM. Consonat illud Eccl. 3. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, & Prouer. 13. & Psal. 17. Cum sancto sanctus eris, nide D. Ambros. lib. 1. offic. cap. 43. tom. 1. vnde illud: Morbida facta pecus totum corrumpit ouile.

c ¶ Cupiat.] Cap. licet. dist. 45.

ANTO. TIMO. Iuxta præceptum Apostoli ad Gal. 6. Instruite in spiritu lenitatis. lege B. Aug. de fid. & oper. c. 3. tom. 4.

f ¶ Concordiam.] Scilicet, ut unus præsit aliis, ne schisma fiat. ut cap legimus. dist. 93 & cap. ad hoc. dist. 99. & infra de sacerdo. in infer. grat. const. §. presbyt.

g ¶ Dissidium.] Quod esse non debet, arg. l. quod

fauore.C.de ll. Simile est de eccle. ædifi. cap. 2. & extr. de appell. c. reprehensibilis.

a ¶Disciplinæ.] Nota quòd æquitas, & mansuetudo miscēda sunt rigori: & quod iudex sequi debet quandam mediocritatem, quam poetæ appellant aureā: fac. cap. ex parte. ext. de censi. & l. si seruus. ff. de pigno. actio. & l. nec supina. ff. de iur. & fact. igno. & l. continuus. §. cum ita. ff. de uerb. obl. & cap. 1. de offic. custod. arg. contra in l. Nesennius. ff. de neg. gestis. & in l. placuit. C. de iud. & in cap. fin. de transactio.

ANT. TIMO. Lege B. Greg. Home. 9 super Ezech. tom. 2. & D. Ros. de uit. contempl. cap. 20. & cap. disciplina. d. 45.

b Necesse est.] Vt puta, cum multis grassantibus exemplo opus est. l. aut facta. in fin. ff. de pœn.

c ¶Sęuiētis.] Quia hoc propterea agitur, ut hominum vita corrigatur. ca. importuna. de pœn. dist. j. & cap. quia diuinitatis. d. dist. & 24. quæst. 3. cap cum sancti.

ANT. TIMO. Hoc pulchre Conc. Trid. sess. 13. cap. 1. de reform. iuxta præceptum Apostoli, 2. ad Tim 4. Argue, obsecra, increpa cum omni patientia & doctrina.

d ¶Medentis.] Cap. prodest. 23. quæst. 5. & fac. authen. de manda. princ. §. non permittas. cap. odio. dist. 86.

e ¶Agentes.] Et perseuerantes peruersè agere: alio qui propter unicum delictum non debet quis sæuire in uirtuosum, nec desistere ab amando illum. c. nisi. ubi Abb. de offic. legat. fac. l. 3. de episco. audi. & l. quamuis. ff. de in ius uocan.

f ¶Facientis.] Cap. inferiorum. & cap. facientis. distinct. 86. Et intellige hoc post monitionem: ut 27. quæst. 1. cap. si custos. Nam alàs esse eadem pœna negligentiæ, & cooperationis. quòd esse nō debet. c. numquid. 1. q. 1. cam leuius sit delinquere in omittendo, quàm in committendo. Et facit hoc ad q. vtrum incurrat excommunicationem is, qui potest iuuare clericum, ne uerberetur, & hoc facere omittit. De quo not. in cap. quanto. de jsent. excommunicat. Generaliter autem utrum faciens & consentiens pari pœna puniantur, traditur latè per Abb. & Doctor. in cap. 1. de offic. delegat. Vide etiam quæ not. in cap. quia alios. de hæretic Sed an minor pars uniuersitatis tacens puniri possit ex facto maioris partis? Respon. vt per Abb. in cap. gratum. de postu. prælat.

Faciens & cōsentiens.

ueritas miscenda est. Nā misericordiæ multum demitur, si seueritate omnino sit destituta: ideoque Rectoribus inesse debet iuste consulens misericordia, & pie sæuiēs disciplina; ut nec in disciplinæ [a] rigore benignitatem mansuetudinis: nec rursus in mansuetudine districtionem deserant disciplinæ; quodq; seuerius castigare necesse est [b], non sæuiētis [c] plectatur animo, sed medentis [d].

g ¶Resistitur.] Scilicet, cum possit resistere ex officio, secundum quosdam: arg. ca. ita plane. 23. quæst. 4. cap tam sacerdotes. Et facit hoc, quòd non solū mihi liceat socium mecum in uia defendere ab iniuria illata, sed quòd teneat; cum alioqui non sim cariturus scrupulo societatis occultæ. de quo per Abb & alios in c. cum non ab homine. de iudic. & concord. cap error. dist. 83.

In primis autem CASVS in hac parte ita figuratur. Quidam Episcopus cum esset iuris consl. orationi & prædicationi non dabat operam, & iudicans bona Eccles. non sufficere sibi secundum congruentiam sui status, hospitalitatem nō exercebat: imo negocijs secularib[9] se immiscebat, & cum uarios ministros haberet, nec sobrietatem, nec pudicitiam, nec habitus decorem obseruabat, dicebat enim ultra rationes assignatas

Prælatus non debet tolerare peruersos. h. d.

Præterea cauendū est, ne peruersè agentes [e] conniuendo toleret. Culpam enim facientis [f] habet, qui, qđ potest, negligit emendare: & error, cui non resistitur [g], approbatur.

Episcopus orationi, & prædicationi debet insistere. h. d.

In primis autē orationi, & p̄dicationi insistat. Nam p̄conis [h] officium suscipit quis quis ad sacerdotiū [i] ad omnia ista nō teneri, quia prouisio fuit facta per sonæ de ecclesia, & non ecōtra: & ideo fuit de hoc dubitatum. Sol. vt in hac parte legimus, quia ut diximus supra in princ. huius tit. proprium est prælati docere omnia uirtutum genera, quod facto, & uerbo contingit ut ibi adnot. unde hac ratione suadente, non obstant obiecta. Not. inde argumentum statum prælatorum non tantum esse perfectionis, sed maximæ perfectionis, & ideo est dignior.

h ¶Præconis.] Fac. c. baptismus. de consecr. dist. 4 & cap. si rector. distin. 43.

ANTO. TIMO. Hinc Episcopus, uel presbyter angelus appellatur, qui vitam æternam prædicando annuntiat, Aug. super Apoc. tom 9. iuxta præceptum domini Isa. 58. clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam & 2. ad Tim 4. Prædica verbum, &c. Est enim hoc proprium Episcoporum munus. vnde Apost. 1. Cor. 4. Non misit me dominus baptizare, sed euangelizare, & Ioan. 21. uide Conc. Tolet canon. 2. Constantinopolitanum 6. canon. 19. & Trident. Sess. 5. cap. 2. & sess 8. quæ est 24. ca. 4. de reform. Quomodo autem hoc præclarissimum munus exercendum sit, lege apud Conc. Colonien. de disseminatione verb. lib. 4. cap. 15. 8. & 10. Copiosè qui cupit hanc rem consultat Rab. libr. 3. de Instit. cleric. cap. 17. & D. Gregor. in Pastor. & Hom. 2. super Ezechiele, tom 2.

i ¶Ad sacerdotium.] Hoc non est indistinctè uerū nisi

nisi habitu: nam actu nemo etiam sacerdos, habet officium prædicandi, nisi qui habet curam vel populum: puta episcopus, vt hic, & rector parochialis ecclesiæ. Prædicatio enim est officium curæ: vt not. in Clem. j. de regular. facit tex. in Cle. dudum. de sepult. vbi Cardin. & per Abb. in c. inter cetera. de offic. ord. Fratres autem mendicantes potestatem prædicandi habent ex priuilegio Papæ, aliàs si ipsi, vel qui dicūtur prædicatores prædicarent sine licentia Papæ, vel diœcesani, inciderent in excōicationem, c. excōmunicam[a]. §. qa nonnulli. de hære. Nec. n. debet quis in alieno prædicare, nisi inuitatus. vel licētia obtēta. Car. in d. Cle. dudum. Sed an Archiep. debeat petere huiusmodi licētiā in diœcesibus suffraganeorū? Respo. debet secundū Car. in d. Cle. dudū. §. ab olim. nisi forte cum visitar. argu. cap. 1. de censsin 6. & 10. quæst 1. cap. placuit. & cap. Episcopum. Ergo quod hic dicit sacerdotium, probat quod laicis non licet exercere officium prædicandi, & fac. cap. sicut. de hæretic. nisi forte esset vir sanctę & vitę & doctrinę, cui hoc ab habente potestatem committeretur, secundum quosdam in d. c. inter cetera. Item & multo magis dicimus de mulieribus, quamuis religiosis. c mulier. dist. 23. Abbatissis tā liceret hoc in secreto inter suas moniales secundum Card. in Clem. 1. de relig. domi. Et de materia in c 9 Dei timorem. de sta. monach. in c. cū ex iniuncto. de hæret. & in c. quam sit. de iud. & in locis superalleg.

Ordinis prædicatorū non dēt prædicare in alieno sine licentia.

Laicis nō licet prædicare.

a ¶Pastores primos.] i. Apostolos. c. si rector. d 43.

b ¶Sensus.] Cap. si dist. 36.

ANT. TIM. Iuxta illud Ezech. 3. Audias verbum ex ore, & annuntiabis eis, inquit dominus.

c ¶Doctrinæ.] c. qui ecclesiasticis distin. 36. fac. c. sicut. & cap si iusta dist. 38.

ANTO. TIM. Quibus præcepit dominus Ioe 1. Nō recedat volumen legis huius ab ore tuo. Et expresse Leui. x id quod admonet D. Hie. ad Rustī. monac. habetur c si clericatus. 16. q 1.

d ¶Vtranque.] Scilicet bonam conuersationem & doctrinam. concord. cap fratrem. dist 86.

e ¶Necessitatem.] Fac. hoc verbum ad ea, quæ ponit S. Thom. in 2. secundæ. q. 32 ar. 5. & per Abb. in c. si vero. versi. sed si volumus de iureiu. & per Card. in cap. non satis dist. 86. & per Feli in c 1. dist. 1. in c. 1. de offi. ordi. vbi quærentes an eleemosyna fit de præcepto, dicunt duo esse consideranda. Vnū ex parte dantis; scilicet vt eroget quod ei superest. Alterum ex parte accipientis, non solum respectu dantis: sed etiam eorum, quorum cura sibi incumbit: prius em̄ tenetur quis suis subuenire, postea alijs. Aliud ex parte recipientis; videlicet, q̄ is sit in necessitate positus, & tanta q̄ aliter sibi nō possit prouideri, vt hic, & tunc eleemosyna dicitur esse de præcepto: aliàs est de consilio.

Eleemosyna an de præcepto.

ANTO. TIM. Iuxta illud Christi Luc. 12. Quis putas est fidelis seruus & prudens, quē cōstituit dominus super familiā suā; vt det illis cibum in tempore opportuno. vnde D. Hier. ad Nep. Gloria Episcopi est pauperū inopiæ prouidere; ignominia sacerdotis est proprijs studere diuitijs. Et D. Ambro. de offi. Aurum, inquit, habet Ecclesia non vt seruet, sed vt eroget, & subueniat in necessitatibus, habet 12. q. 2. c. aurū. idē pulchre monet D. Prosper lib. 2. de vita contempl. c. 1. & Conc. Aurel. can. 8.

Episcopus hospitalis esse debet & liberalis. h. d.

Sed nec vtranque [d] sibi sufficere credat: nā largam quoque manū habere debet, & necessitatem [e] patientibus [f] subuenire, alienā inopiam suam credens.

Episcopus non debet abutī rebus suis. h. d.

Res suas inter histriones, [g] venatores [h], aut aucupes minime dispenser pauperes potius in hospitio reci-

accedit. Hinc est, qđ super pastores [a] primos in linguarum specie Spiritus sāctus insedit. Populum itaq. prędicādo doceat: sed illa doceat, quæ a Deo ipse didicerit, nō quæ illi caro vel humanus sensus [b] suaserit: Ea pp sacris libris iugiter insistere illum oportet: nec enim sufficit Prælatis bona cōuersatio, nisi addatur scientia doctrinæ [c].

& demum Iodocus Clitoueus lib. de vit. & mor. cler. c. 25. exemplo D. Nicolai & Martini hoc idem pluribus confirmat.

f ¶Patientibus.] Vt viduis, pupillis, & omnibus oppressis. dist. 77 per totum. Magis tamen religiosis succurret, quam laicis; vt 16. q. 1. & magis coniunctis quam extraneis, vt in c. 1. de cohab. mul & cle. vbi nota etiā natis ex damnato coitu, vt per Abb. in d c. 1. super glo. pen. vbi tenet hoc in filijs sacerdotis, natis post susceptum sacerdotium.

g ¶Histriones.] Quod vitium est immane. c. donare. dist. 86. Sunt enim histriones infames, l 2. ff. de his, qui not. infam. & 4. q. 1. c. 1. Nec promoueri ad ordines possunt c. maritum. 33. dist. Prohibentur a corpore Christi, de consecrat. dist. 2. pro dilectione.

Histriones.

ANTO. TIMO. Sunt enim isti scenici indigni qui a clericis conspiciantur, vt per Concil. Laod. can. 54.

h ¶Venatores.] Cap. episcopum. & cap. omnibus. dist. 44 c. qui venatoribus. cum pluribus seq. Et not. secundum glo. d. c. qui uenatoribus. quod triplex est venatio, oppressiua, arenaria, & saltuosa. Oppressiua, de qua dist. 6. in fi. est penitus interdicta. Arenaria est, cum quis in arena pugnat cū dentata bestia, & ad hoc locat operas suas: & qui hanc exercet non solum ipse mortaliter peccat, verum & qui eum aspicit, & qui eam exercet infamis est, nisi faciat gratia virium experiendarum. l 1 §. itē senatusc. ff. de postul. Saltuosa est, quæ fit in siluis, & saltibus: hæc sui natura licita est. l. 1. Cde venatione ferarum. lib. 11. Ex tempore tamen fit illicita, vt in quadragesima, & diebus ieiuniorum: vt c. an putatis dist. 86. nisi tamen eo tempore subesset necessitas. arg. 23 q 3 c. si nulla. Item & persona, quia clerico non est licita, toto titulo. de cler. venat. & cap. si

Venatio triplex.

cap si nulla. 23.q.8.etiam si sit pauper, secundum quosdam: vt.c quorundam, distin. 33. & not. in d. c.qui venatoribus. Laico licita est ob necessitatem, nō ob uoluptatem; puta pro pellibus aut carnibus, & hoc de ea, quæ fit cum clamore. Ponere autem laqueum, vel rete sine strepitu & clamore & canibus licet etiam clericis: cum monacho liceat texere linum pro capiendis piscibus, vt c.numquā. de consec. dist.5.& de hoc in Clem. 1. §.porro.de stat.monach.

ANTO. TIM. Nota ad illud quod dicitur in glos. venatio laico licita ē ob necessitatem nō ob uoluptatem, qđ venario secundum se, & ex sui natura non est peccatū: qa est usus naturalis dominij præstitum homini super animalia; cum omnia animalia sint hominī naturaliter subiecta; id quid tribus rationibus probat S.Thom. prima parte.q.96 ar. 1. vide apud eum. Per accidēs autem potest esse peccatum multipliciter, vide Caieta. & Summistas in verbo Venatio. Vnde dictum glossę posset habere locum in eo sensu, si uenatio esset ob uoluptatē simpliciter, quæ non fuerit regulata a ratione. Nā omnis actio, quæ non est propter honestum finē, mala, & vana pōt appellari; & ideo non caret saltem veniali, ex defectu ordinati finis. Quod si diceretur venationem licitā tm̄ ob necessitatē, falsum est: cū ex suo genere sit licita, vt dictū est. vide quæ notat circa hāc materiā Abb.in c.1.de cler.ven.vbi multas ponit dist.actiones, & cōclusiones circa hāc materiā.

a ¶ Exemplo suo.] Nam, vt inquit Claudia. Compositur orbis Regis ad exemplum, sic 47.d.in prin.

ANTO. TIMO. Hier.in Epist.ad Heliod. Domus, inquit, Episcopi est cōuersatio quasi in Speculo posita, magistra publicæ disciplinæ, & quidquid fecerit id ubi omnes faciendum putant. Lege. D Greg.lib.10.mora. Et Leo.in Ser.de ieiu. Validiora, inquit, sunt exempla, quam verba, & plenius operatione docetur, quam uoce.

b ¶ Vinolentus.] Vt 35.dist.in prin.& cap.a crapula.de uit.& honest prælato. Sed an peccet mortaliter, qui uinum bibit sine aqua? Respon. ut per Abb. in c.a crapula de ni.& ho.cleri. Quid de ebrietate, an sit peccatum mortale? Respond. non, cum dicatur peccatum minutum. dist.25.§.1. alias ea de mū, uel cap.uinum. paulo ante fin. uers. quę autem nisi tamen sit frequens, nullum est enim peccatū, adeo ueniale quod dum placet non fiat mortale. d.c.uinum.§.criminis. argum.l.3.C.de epis.audi.& l.uni. C.de superexact.lib.10.ubi Bart. & ita Abb.in d.c. a crapula.& in c.1.de reliq.& uener. sanct. Sed an sacerdos ob ebrietatem ueniat priuandus beneficio? Respon. Non sola.cap si constiterit.ubi Abb de accus. Quid si celebret non præmissa digestione? Respon. utique priuari poterit, ut habetur in d.c.si constiterit, licet indigestus celebrans corpus domini cū cōficiat: ut per Ab.& alios.in d.c.si cōstiterit.

Bibēs vinū sine aqua.

Ebrietas

ANTO. TIM. Dubitat hic glossa, an ebrietas sit peccatum mortale, & uidetur respōdere quod non, nisi sit frequens: nota tamen quod hoc dictum glossæ nō est simpliciter intelligendū. Nā de ebrietate loquuntur doctores dupliciter, seu ponunt duplicē ebrietatē. Alia enim est pręcognita, & uolita; & hæc est peccatum mortale, & quia culpabiliter est, non excusat a peccatis sequētibus eam. Alia autem est nō intenta; quæ tantū dicitur ebrietas materialiter, & non est peccatum mortale, sed ueniale, cum non careat ali quali culpa, de qua loquitur glo. hic uide S.Thom. 2.2.q.150. ar.1. uide etiā multa quæ tradit notāter Alex.de Alex par.2.q.142.mem.12. per totū: & præcipue ar 2. ubi qñ ebrietas mortale sit declarat, & auctor ipse in c.inebriauerāt. 15.q 1. Mala q̄ ab ebrietate proueniunt lege apud D. Aug. ad sacr. uirg.

piat, & facilius exemplo a suo ad hospitalitatē subditos attrahat.

Prælatus debet sobrius esse, prudens & peritus: non solum̄ peritia litterarum, verumetiam negotiorum.

Sobrius sit, nō vinolentus b. Nō sit percussor c, & ad vindictam facilis d, immo in omni genere rerum agendarum prudētiam secum habeat. Si enim mancū, aut debilē sancta contingere nequa quā lex diuina permittit, quāto e magis doni cęlestis dispensatores esse non conuenit, id quod est deterius, mente debilitatos?

Eps non debet sæcularibus negotijs se implicare. h. d.

Sicut autē Episcopum nullo errore cōuenit inuolui: ita nulla debet cupiditate f corripi: & propterea lucri cupidus esse prohibetur: & alicui etiā honesto g negotio, vt

c ¶ Percussor.] Id est, pronus & frequens in percutiēdo: nec enim qui semel, aut raro percuteret posset appellari percussor: sicut nec abigeus, qui semel abigit. l.fi.ff.de abige. Nec erro qui frequenter sine causa non uagatur l.quis sit fugitiuus. §. erronem. ff.de ædil.edic. Nec Plagiarius, qui semel alienos seruos surripuit l.abducta cū ibi not. C de fur. Nec mercator, qui unū tm̄ exercet. & negotiū l.1.§.1. ff.de trib.arg.cōtra in l.athletas. §. calūniator. ff.de his qui not.infam. Dic ut per Bar. super inscriptione & prima rub Digestorū. & quod hic dicitur intellige de eo, qui uellet propriis manibus percutere, qđ licet: ut d. 86. §. uel percussor, nisi ut ibi notatur, & de materia in dist. 45. in glossi. in Sum. & per totam distinctionem.

d ¶ Facilis.] Nam tales prohibentur ordinari: vt infra qui promoue. non possī. §. idem statuendum.

e ¶ Quāto magis. Sicut.n animus præponitur corpori.d.38.c.sedulo. & l.fi.C.de sacros. eccl. sic vitia animi sunt detestabiliora vitiis corporis. cap. vsque adeo.d.33. Et cū ep̄s iudex sit, non solū aliarum: vt 10.q.c.quæcūque. verū etiā corporū, oportet illum æque spuāli & tpali scientia ornari: vt d.39. in prin. & hoc est qđ hic dī in omni genere rerū agendarū.

f ¶ Cupiditate.] c. virum. dist.47. & per tot.

ANT. TIM. Ecc.10. Auaro nihil est sceleśti. vñ Christus Lucæ 12. Cauete ab omni auaritia; radix enim omnium malorū est cupiditas. 1.Tim. 6.

g ¶ Honesto.] Puta aduocando, nisi in casibus exceptis: vt habeī in c.1.& c.fi.de postul. & not.inf. de procurat. §. postulādi: Vel exercēdo tabellionatū: vt tradī in c.sicut.ne cler.vel mon. Vel artē physicā, vt per Ab.& alios.in c.sentētiā.ne cl.vel mo. Vel chirurgicā.in d.c. sñiam. Sed recipit nōnullas dēclarationes, vñ videda sunt quæ ponit Abb.in c. scām ne cle. vel mon. & 14.q.4.in glo.summæ. & not.in c.cleric̄s qlibet. d. 91. Et plura in hac materia cōgerūtur per Doct. post Abb.in c. 1.ne cle. uel mon. Et an monachi, vel aliàs religiosi teneantur propriis manibus laborare? late per S. Thomā. 2. 2.q.187.ar.3.

a ¶ Expulit.] c. cōsequens. & cap. cij ciens. dist. 88.

b ¶ Sæcularibus.] ext.ne cle.vel mō. per tot.

c ¶ Pudicus.] Vt dist. 43 per totum.

ANT. TIM. Te ipsum castū custodi dicebat Apo. Lege D Am.de Abel, & Caim. Vñ recte venerabilis Beda dicebat Sacerdotib⁹, vt semper altari ad sistere semper castitas obseruāda præcipitur.

d ¶ Magūtino.] Cōcilio, vt in c.1.de cohabi.mul.& cle. fa.d.32.c. interdixit, &c. omnibus. dist.81.

ANT. TIM. Iuxta dictū Sap. Eccl. 7. Inueni amariorē morte mulierē, quę laqueus est uenatorū, & sagena cor eius, vincula sūt manus ei⁹. Qui placet Deo, effugiet eā qui; autē peccator est, capietur ab ea. Hoc idē Siricius PP.c.feminas, d.81. Idē monet D. Hie. ad Nep. to. 1. Idē D. Cypr. lib. de sing. cler. ui de pulchre apud D. Aug. ser. 37. ad fratres in eremo.

e ¶ Et sororē. Intellige, si istæ personæ enumeratæ, aut ipsi clerici sint suspecti: qa forte sunt iuuenes: vt habetur diffuse inf.c.1.de cohab. mul. & cle. de elec.in 6. Sed cōtra de auth. Nulla. C. de epis.& cle. Sol. illi legi nō est hodie standū, cū can.in c.inter dixit.d.32. contrariū innuat, & ita Ab.in d. c.1.

ANT. TIM. Idq. exēplo D. Aug. vt refert D. Greg. in Reg. & habetur in c.legitur dist. 81. & idē Greg. in c.oportet. dicta dist. 81.

f ¶ Domesticarum.] Sic.d. 34. in prin.

g ¶ Intrinsecam.] Vnde illud: Intima per mores cognoscimus exteriores. fac. Cle. 2. de vi. & hon. cler.

Oportet item Episcopū, ceterosque Ecclesiasticis officijs mācipatos, per decentiam habitus extrinseci, morū intrinsecā g honestatem indicare: & ideo si præterquam ex causa vrgenti h indumentis, præter ordinis ac officij decorē i præsertim publice, luxuriaretur; illorū impudentia varijs modis k, nō minus recentioribus l, quàm antiquis m Pontificū decretis coercetur.

Qui displicet non exorat. h. d.

In summa cū pro populo Episcopi suffragatores ad Deū parentur, necesse est, vt omni genere virtutū eius gratiā habere nitātur: quia cū is, qui displicet, ad interceden dum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur n.

h ¶ Vrgēti.] Puta in peregrinatione, maxime si transeundū sit per terras infidelium, uel hęreticorū, qbus sūt inuisi clerici catholici: uel ob aliū iustū metū. c.1.de eo qp̄ met. c. pe.de uit.& ho. cle. cl, quoniā. eod. tit. i ¶ Decorē.] Arg qp̄ monachus creatus ep̄s, uel Cardinalis possit, & debeat mutare habitum monachalē, Sed cōtrarium seruat Curia Rom. & cōtrariū not.inc. monach.⁹, 15.q.1.& per Abb. in c. clerici. eo. nisi scandalū generaretur: qa dicto casu deberet se conformare habitui eorū, inter quos uiuit, us qp̄ Ab.in c. Deus. e. tit. qui ita intelligit. not. in d c. de mon. Sed qualis erit hic habitus? Respon. ut in Cle. qm̄. eod. & per Doct. in d. c. clerici.

Monachus factus ep̄s uel Cardinalis.

ANT. TIM. Vestiū decentiam prescribit D. Hiero. ad Nepotia. to. 1. & in epita. Nep. ad Heli. in cōc. Cart. 4. can. 45. & habetur 41. c. clericus. nouiss. per cōc. Trid sess. 14. c. 6. & conc. Colo. c. 26. de vit. Cleric.

k ¶ Modis. Fa. c in audientia. de sen. exc. & ca. si iudex. eo. ti. in 6. & quod hic dicit de habitu. intellige etiā de clerica, siue cotona; quā q nō defert, cū sit clericus, mortaliter peccat. Ab. in c. si qs ex clericis. de vi. & honest cleric.

l ¶ Recētioribus.] Cle. qm̄. de uit. & honest. cleri.

m ¶ Antiquis.] Vt 41. di. per tot. & c. pen. eod.

n ¶ Prouocatur.] Sic d. 49. in prin. & c. in grauib⁹. 3. q. 7. Et est arg. qp̄ malorū sacerdotū preces noceant: uel saltē nō ita facile exaudiūtur; licet ita cōficiant mali sicut boni. 1.q 1. c. ipsi sacerdotes. & inf. de sacra. § pen. & ex officij pōate prophetēt & mali. 1.q. 1. c. dictum. & c. prophetauit. Et not. qp̄ hic dicitur pro legatis mittendis: qa hi destinandi sunt, qui sunt ci ac-

Preces malorū sacerdotum.

Qui mittendi legati.

ei accepti, ad quem mittuntur: & de his omnibus, vide per Abb. in rub. eod.

ANT. TIM. Vide ad hoc propositum D. Prosperi luctuosam descriptionem sacerdotis carnaliter viuentis lib. 1. de vit. contempl. c. 22.

DE OFFICIO Archidiaconi.

Io. Bapt:

Qm Epi exercēt aliqā officiū suum per alios, ideo post declarationem vitæ & muneris ipsorum, incipit modo autor demonstrare qualiter quidam cū Episcopo gerant curam pastoralē, & cum archidiacon. in iurisdic. proprio iure primū teneat locum, vt dicit hic text. in princ. & Abbas in c. 1. eod. propterea proponitur nūc tit. iste, qui diuiditur meo iudicio in 2 par. in prima habetur causa huius tractatus. in 2 explicatur. Officium istius archidiac. 2. ibi, ea propter.

QVoniam.] CASVS hic non occurrit. ad not. est tamē inde animaduertēdum, quod Episcopo de iure cōi dantur quidā adiutores, qui propterea vicarij iuris dicuntur, iuxta not. in c. 1. eod. Nor. 2. argument. officiales non esse multiplicandos nisi cum causa.

a ¶ Vicarius.] Pac. c. 1. c. ad hęc. & c. vt nostrum. c. licet tā Archidiaconi epi sint vicarij; ponuntur nihilominus in certa dignitate: & ideo non possunt ad nutum remoueri, nec ipsorum officium potest episcopus exercere, secundum Abb. in c. 1. eod. Ideo autē debent vicarij episcopi, quia omnia, quæ exercent, ad episcopos pertinent. Sed quæritur, quæ sint ista? Resp. vt per Abb. in c officium in 1. q. & in c. fi. in 2. opp. eo. tit.

ANTO. TIM. Dicitur Archidiaconus quasi princeps ministerij: omnia enim quæ ad ministeriū pertinent, ipse debet; sicut cereum, & urceum acolythus 5. Thom. in 4 sent. d. 25. c. 1. ad 4.

b ¶ Ocul'.] c. diaconi. 1. & 2, d 93. c. ad hæc extr. co.

DE OFFICIO Archidiaconi.

TIT. XIII.

Archidiaconi. { Dignitas / Officium

Archidiaconus est à iure constitutus vicarius, & quasi oculus episcopi. h. d.

QVoniam vero gratia est pastoralis officij cura, recte cōstitutū est, vt aliqui in Ecclesia sint, qui vna cū Episcopo onus ferāt, & sui prælati valeant subleuare sollicitudinem. Talis est Archidiaconus, qui maior post Episcopū, & eius vicarius [a] reperitur. Cuius vigilantia & solertia vsque adeo in domo Dei excubare debet, vt oculus [b] Episcopi non immerito meruerit appellari.

Archidiaconus cognoscit inter clericos. h. d.

Ea propter debet is audire iurgia singulorum, & quæ corrigenda [c] & emēdanda videbit, corrigere, & emendare.

Archidiaconus arduæ ad Episcopum deferre debet. h. d.

Quod si qua fuerint ita ardua, [d] quæ per eū commode non possunt terminari, ad Episcopum suum deferet. Dispiciet quoq; vt Primicerius, Sacrista, & Custos iniuncti officij cura, recte cōstitutū est, vt aliqui in Ecclesia sint, qui vna cū Episcopo onus ferāt, & sui prælati valeant subleuare sollicitudinem. Talis est Archidiaconus, qui maior post Episcopū, & eius vicarius [a] reperitur. Cuius vigilantia & solertia vsque adeo in domo Dei excubare debet, vt oculus [b] Episcopi non immerito meruerit appellari.

Archidiaconus cognoscit inter clericos. h. d.

Ea propter debet is audire iurgia singulorum, & quæ corrigenda [c] & emēdanda videbit, corrigere, & emendare.

Archidiaconus arduæ ad Episcopum deferre debet. h. d.

Quod si qua fuerint ita ardua, [d] quæ per eū commode non possunt terminari, ad Episcopum suum deferet. Dispiciet quoq; vt Primicerius, Sacrista, & Custos iniuncti officij curā, recte cōstitutū est, vt aliqui in Ecclesia sint, qui vna cū Episcopo onus ferāt, & sui prælati valeant subleuare sollicitudinem. Talis est Archidiaconus, qui maior post Episcopū, & eius vicarius [a] reperitur. Cuius vigilantia & solertia vsque adeo in domo Dei excubare debet, vt oculus [b] Episcopi non immerito meruerit appellari.

Archidiaconus cognoscit inter clericos. h. d.

Ea propter debet is audire iurgia singulorum, & quæ corrigenda [c] & emēdanda videbit, corrigere, & emendare.

Archidiaconus arduæ ad Episcopum deferre debet. h. d.

Quod si qua fuerint ita ardua, [d] quæ per eū commode non possunt terminari, ad Episcopum suum deferet. Dispiciet quoq; vt Primicerius, Sacrista, & Custos iniuncti

Ea propter.] CASVS. Quidā archidiaconus indifferenter volebat omnes iurisdictionis causas cognoscere, ac iure medio finire & terminare, ad idque faciendū mouebatur. per c. 1. eo. in illis verbis, in omnibus & omnem curam. Vnde fuit propterea quæsitū q̄d iuris. Sol. fuit data prout hic legimus, quia cū Eps sit superior, conuenit vt quædā sint sibi reseruata. arg. c. quod sedē. de offic. legā. nō obstat obiectio, quia illa verba, in oībus &c. intelligūtur in oībus p̄ter grauiora. No. cūgraua iora sint superiori reseruata vt dixi supra, ideo in dubio non intelligun tur etiā à iure demādata. arg. c. 1. de offi. vica. in 6. Not. 2. visitare esse actū iurisdictionis exterioris, & ideo etiā non sacerdoti com petit.

c ¶ Corrigenda.] Sed an possit corrigere excommunicando? Resp. vt per Doc. in c. Archidiaconus. extr. eo. & sēm aliquos corriget verbis monitorijs, vel etiam præceptorijs sed pœnā nō imponet, per ea quæ Abb in ca. ad hæc. in 4 quæst. eo. Innocen. tamen & Hostien. admittunt quod possit modicam pœnam imponere, & ad modicum tempus suspēdere. Quod si verum est, nota vnam differentiam inter vicarium iuris & vicarium hominis, qui non vendicat sibi talem correctionem. cap. licet. & ca. fin. de offic. vica. in 6. & per Abb. in cap. 1. extr. eod.

d ¶ Ardua.] Sed quæ dīr ardua? Respon. depositio clericorum: vt not. in c. suffraganeis. de elect. etiam si sint in minoribus. vt 15. q. 7. c. episcopus. Item suspensio perpetua, vel diuturna: vt in c. 1. de excess. prælat. Ecclesiarum vnio. cap. sicut vnire. de excess. prælat. Alienatio rei Ecclesiasticæ, & generaliter omnia, quæ non possunt expediri per episcopum sine capitulo: vt in cap. nouit. & c. quanto. de his, quæ fi. à prælat. & per Abb. in cap. ad hæc. eo.

c ¶ Exse-

a ¶ Exequantur.] in cap. perlectis. dist. 25.

ANT. TIM. Habet etiam interdum, & alia officia. ut Archi. Bononiensis priuilegium conferē di gradum doctoratus, ex priuilegio Honorij 3 g̃l. in c. 1. 2. in ue. b. suspensam. de magist. a quo legit fuisse doctoratum Bartolus in eius priuilegio in vita Bar.

b ¶ Anno.] Si nulla necessitas subsit; sed si res exigat, ui sitabit etiā frequētius, ut habetur in c mandamus, & in cap. 1. per Abb. eo. c ¶ Parochiam.] Id est, diœcesim. sic c. 1. eod. Nec enim dignitas Archidiaconalis sui natura habet distinctā parochiam, uel curā animarum: sed hāc curam habet uice Episcopi; licet in quibusdā locis habeat etiam distinctam parochiā, sed id est ex accidenti & loci consuetudine, in qua plurimū fundat iurisdictio Archidiaconi. ut p. Abb. in c. 2. de excess. præla. & in c. licet. de pœn. & in c. cum in cunctis. §. inferiora. de elect.

ANT. TIM. Licet, vt dictum est, Archidiaconus de iure multa possit: Officium tñ eius ecclesiæ suæ consuetudo præscribit secundū Inn. in ca. 1. de offi. Archi. & c. cum olim. de consuet. Vnde in aliquib. eccle. uidetur esse maior dignitas Archipresbyteri. ut in nostra Perusina.

DE OFFICIO Archipresbyteri.

Quoniā archipresbyter est similis archidiacono, ut dicit hic text. in princ. & declarat gloss. ibi in uer. non absimiles, propterea post tit. præcedentem proponitur iste qui diuiditur. in 2. partes in prima enim habetur quot & qui sint archipresb. in 2 a not. qualiter. dignitat. Eccles. habēt certum ordinem annexum, secundū bi, admonendi.

d ¶ De officio Archipresbyteri. Sed cum Archipresbyter sit ordine maior Archidiacono, & sui muneris sollicitudinē diligēter exequā tur [a].

Archidiaconus de licentia Episcopi visitare & excō municare potest. h. d.

Sed & tertio quoq; anno, [b] si Episcopus nō poterit, vniuersam parochiam [c] circumire debet; & cuncta, quæ ordinatione, vel emendatione indigere viderit, secundum Canonicas sanctiones corriget: & si Episcopi auctoritas accesserit excommunicationis etiam sententiam feret.

DE OFFICIO ARCHIpresbyteri. [d]

TIT. XIIII.

Archipresbyteri. { Officium. / Species. { Vrbanus. / Ruralis. } / Dispositio.

Archipresbyter est Vicarius Episcopi circa diuina. & Archipresbyterorum duæ sunt species h. d.

NOn absimiles [e] Archidiaconis Archipresbyteri habentur. nam & ij Prælati sui circa spiritualia curam subleuant. Horum autem duplex est species [f], alij enim vrbani sunt: alij autem exteri.

Archipresbyteri vrbani quod sit officium h. d.

Vrbani sūt, qui Præsulis sui absentis circa diuina in urbe uicem per hoc etiā præcedere debeat, ut c. statuimus. ext. de maior. & obe. & c. 1. d. tit. cur prius dixit de Archidiacono, postea de Archipresbytero? Item est. Archidiaconus licet inferior sit in ordine; in dignitate tñ & administratione est maior p̄p curā fori cōtensioni, quam exercet: cū Archipresbiter soiū exerceat curā fori pœnitētialis, vt inf. eod. in prin. & not. in c. officium. ext. eod. ita not. Car. in Clem. 1. de præben. in pri. q. 7. & Arch. & Gemin. in c. perlectis. 25. di. glo. & Ab. c. 1. eo. in his tñ potissimū sunt consuetudines ecclesiarū obseruādæ: vt per Host. quem & Ab. refert in d c. 1. Nō absimiles. CASVS. quidam Eps volebat cōstituere archipbyteros tā in Vrbe q̄ extra, vt curā hērent, eiusq; vicē gererent in spiritualib', unde dubitarū fuit an posset, cum enim diœcesis sit distincta in parochias c. 1 13. q. 1. p tot. tit. de paro. nō videbat hoc necessariū. cęterū. Sol. vt hic legim', quia epūs & ubiq; nō est præsens, & aliquando est impeditus, parochi quoque ex tali promotione euadunt diligentiores, & ideo his obseruatis, cessat vt puto etiā obiectio: Not. primo ad archipresbyterū pertinere curam aiarum, c. 2. & ibi glo. eo. Not. 2. ipsum esse executorem eorū que ordinata sunt ab Episcopo, quibus cōtrauenire minime debet ca fin. eo. & propterea conuenienter in Vrbe, & extra de iure fuit institutus.

Io. Bapt:

e ¶ Non absimiles.] Similitudo autē est in hoc, q̄ vterque est Ediscopi iuris vicarius. ille in his, quæ cōcernūt iurisdictionē, & forū cōtentiosum: vt sup. ti. prox. & c. ad hæc. de offi. Arch. in his, q̄ cōcernūt ordinē & forū p̄sariū. vt inf. p to. & c. officiū. ex. e.

AN. TI. Vñ si qs ex eius negligētia sine confessione moriaf, re' erit aīæ illi' c. fi. presbyter. 26. q. 6.

f ¶ Species.] Ista diuisio assumitur ex c. officium.

exir.

Universidad de Deusto
Biblioteca

extr. eod. vbi agitur de Archipresbyteris Vrbanis, & ex ea fin. vbi tractatur de foraneis.

a ¶ Officium.] Scilicet sollemne,

b ¶ Celebrando.] Scilicet missam solemnem, quę dicitur in festiuitatibus solemnibus, quibus dēt Episcopus, nisi ex causa impediatur interesse in cathedrali ecclesia. de consec. distinc. 2. c. Episcopus. c. & tem poris qualitas. 12. q. 1. not. Abb. post Host. in cap. 1. in fi. extr. eod.

c ¶ Benedicēdo.] Scilicet in matutinis, quādo legi debēt lectiones: vtno. in c. officiū. ext. c. d ¶ Titulos.] Titulus appellatur ecclesia vt c. 2. d. 70. & ca. Episcopus. d. 80. Sumitur titulus & alijs varijs modis vt not. in c. fi. ext. eo. vnde sumitur hæc littera.

c ¶ Vt Episcopus.] Dictio, Vt, non denotat hic omnimodam similitudinē: quia aliter præest Episcop', aliter Archipresbyteri.

f ¶ Matrici.] Idest cathedrali & baptismali; licet interdū baptismalis ecclesia sumatur pro ea, quæ habet sub se capellam, vel de eccle. ædifi. c. 2. & vide quæ nota. in Glem 1. de senten. excom. in versi matricem. Et dicitur matrix, quia sicut mater carnalis generat per cōceptionem; sic ista regenerat per baptismū, vel forte, qa alię ecclesiæ itale hēnt ad hāc, vt filiæ ad matrē: & de hoc vide not. in Clem. 2. de baptis.

Matrix Ecclesia.

Io. Bapt.

g ¶ Audere.] Sed quę corrigenda viderit Episcopo renunciare c. fi. eo. nisi sint minora, quæ & ipsi Archipresbyteri determinare possunt; cū habeant ordinariam iurisdictionem, cap. cum ab ecclesia. de offi. odin. & c. ex literis. de consang. & affi.

Admonēdi. CASVS Cū in ecclesia Dei necessario repiant diuersi prælati, fuit ppea quæsitum, an debeāt esse promoti ad aliquē ordinē, & cū ordines & præcipue sacri sint ordinati ad corpus Christi, non uidebat propterea absolute necessarium cum prælatura respiciat quæ sunt iurisdictionis. argumento. c. quāuis de verb. signi. Sol. vt hic dicitur, quia potestas Ordinis est unita cum potestate iurisdictionis iuxta not. per Caietan. in suis opusculi tom 2 tract. 7 q. 1. & ideo obiectio non tenet, quia non de qualibet iurisdict. hæc sol. intelligitur, sed de illa quæ respicit exercitium curæ animarum vñ no. argu. ad cognoscēdā unionem inter potestatem Ordinis, & prælationis, & pot. esset Confirmari argum. c. statutum de rescrip. in 6. Not. 2. non dari præposituram Eccles. sine ordine aliquo. capit. 1 de ætat. & ibi doct.

tario- n plu spēs.

subſtinent, aut præsentis curam minuūt, vt officium[a] inchoādo, celebrando[b], & benedicendo[c], & cunctis prouidēdo, quę sacerdotum ministerio perfici debent.

Quę sit potestas foraneorum Archipresbyterorum. h. d.

Exteri sunt, qui circa singulas plebes cōstituti, non solum vulgi sollicitudinem gerunt: verum etiā presbyterorū, qui per minores titulos[d] habitūt, vitam iugi circūspectione custodire dēbēt, qui licet suis præsint plebimus, vt[e] Episcopus Matrici[f] præest ecclesiæ: nihil tamen contra sui Præsulis ordinare decretum audere[g] debent.

Obtinentes aliquam præposituram, debent etiam habere eius præpositura ordinem h. d.

Admonēdi sunt autem ij, qui præposituræ[h] alicuius administrationem canonice volunt obtinere, vt non solum nomen, i verum etiam ordinē habere studeant. Vnde nisi, qui archidiaconatum tenent, diaconi; aut qui Archipresbyteratum, presbyteri infra annum fiāt[k], amittent honorem, etiā si, iusta causa prohibente presbyteri, aut diaconi esse nō potuerint[l].

DE OFFICIO VICARII.[m]

TIT. XV.

Vicarij. { Officium. Persona. Ad quem appellandum.

DE OFFICIO VICARII.

Continuatur iste tit. pro glo. rubric. diuiditur autem in. 3. partes. in prima habetur quale sit vicarij officium: in 2. quis possit esse. in 3. qualiter ab eo appelletur. 2. ibi, debet. 3. ibi, inter vicarium.

m DE officio vicarij. Dixit de vicarijs à iure constitutis: nūc de constitutis ab homine. Vel supra de his qui deseruiunt ecclesiæ nomine

nomine proprio, nunc de his, qui alieno. Sic not. in rub. extr. eod. Sunt autem vicariorum duæ species, perpetui, & temporales: vt in cap. extirpandæ. §. qa vero. de præb. vbi Abb. tam in lectura, quam in repetitione, vbi addit & tertiam speciem vicariorum; eorum scilicet, qui per Sedem Apostolicam ad certam prouinciam regendam deputantur: vt cap. penult. eod. & 16. quæst. 1. adijcimus. proprie tamen hæc vox prędicatur de vicario perpetuo: vt per Abb. in cap. Greg. perpetuus. de fid. instrum.

ANTO. TIM. Vicarius est qui alterius vices gerit. siue in officio contensioso, siue non, extr. eod. per tot. Species autem vicariorū aliqui ponunt quatuor. Quidam perpetui ad parochiales ecclesias constituti, in cap. perpetuus, de fid. instrum. Quidam temporales ad aliquos actus constituti, cap. peruenit. de appell. Quidam speciales non ad curam: sed ad certum articulum, locum, vel actum constituti, cap. sua. de offic. vica. Quidam generales, qui nec perpetuo, nec ad certum actum, vt vicarij in curiis Episcoporum. gloss. in Clem. quæ in eccle. de offic. vic.

Vicarius Episcopi non potest inquirere, punire, priuare beneficijs, vel eadem conferre, nisi hæc specialiter sibi committantur. hoc dicit.

PEr Vicariū quoque, cū Episcopus per se ipsum deseruire, & residere, rationabili[a] causa prohibetur; aut præsens, omnibus commode par esse non potest[b], Episcopalis repręsentatur auctoritas. In quo tamen illud aduertendum est, quod licet per generale[c] officij commissionem Vicario factam, causarum cognitio transferatur; potestas tamen inquirendi, corrigendi aut puniendi aliquorum excessus; seu aliquos à suis beneficijs; vel administrationibus amouendi: vel beneficia conferendi (nisi specialiter d concessa sit) non transfertur.

Habens curam animarū in diuersis ecclesiis, vel laicus non potest constitui vicarius. h. d.

Debet autem Episcopus circumspectus esse, ne laicum[e] vicarium sibi constituat. Indecorum[f] est

Epus an teneatur cōstituere vicarium.

b ¶ Non potest.] Videtur igitur, quòd si dum est præsens, potest omnia episcopalia munera obire, quod non teneatur constituere vicarium. Cuius tamen contrarium uidetur sentire Abbas. in capit. quoniam. de offic. ordin. iuribus & rationibus per eum allegatis. cuius opinio huic lit teræ non est contraria; cum ipse præsupponat Episcopum numquam omnibus ecclesię negotijs esse parem. De quo tamen dubitari potest, maxime si diœcesis sit modica, & Episcopus vir expertus, & habeat Archidiaconum, & Archipresbyterum.

c ¶ Generalem.] Ergo quo ad singula non tantum valet genus, quantū species. de hoc distin. 23. cap quamquam. & de offic. ordin. capit. si sacerdos. & fac. capit. licet. eo de m lib. 6.

d ¶ Specialiter.] Sufficit autem secundum Hostien. quod vnum istorū specialiter exprimatur, secuta clausula generali; videlicet: Et omnia alia, quæ nos possumus, etiam si mā datum exigerent speciale: vt not. in capit. licet. eo. in 6.

Debet aūti CASVS. Quidā laici petebant à suo Episcopo se constitui in Epatu uicarios eius, atq; putabant eorum petitionem esse iustam, illa ratione, quia laicus in iure canonico: doctoratur vt consuetudo passim docet, vnde idem videbatur dicendum de vicariatu isto, Sol. tamen vt hic habetur per rationem in text. assignatam, consuetudo uero in contrarium adducta meo iudicio inducit priuileginm, & ideo non obstat. Not. in officijs exercendis esse summopere congruentiam personarum obseruandam, iuxta not. in cap. 2. de elect. & supra in §. fina. de offic archipresbyteri.

Io. Bapt.

e ¶ Laicum.] 16. q. 7. cap. in noua.

ANTON. TIMOT. Merus enim sæcularis, vel clericus vxoratus non potest esse vicarius, secundum Panormitan. in. capit. 2. de cleric. coniugato.

f ¶ Indecorum.] Sic c. in noua. 16. q. 7. & cap. decenter. distin. 89.

¶ profes

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Professio.] 12.q.2.c.cognouimus. Sed contra.c. Deus qui.ext. de vi. & honest. cleri. & de eo quod not. Ioan. And. in Clemen. & si principalis. de rescr. & per Archid. in cap. in noua. 16. q.7. & de hoc per Doctor. in cap. Ioannes. de stat. monach. Sol. vt per Abbas. in cap. cum causam. in fin. de elect.

b ¶ Cõstitutione.] Transitum facit ad vicarium in diuinis, sed bona occasione; maxime cũ de ambabus speciebus tractetur. extr. eo. tit. scilicet tam de vicario iurisdictionis quàm de vicario in diuinis.

Vicarius perpetuus.

c ¶ Vicariam.] sed quis est perpetuus vicarius. Respon. q canonice à persona ecclesiæ, & auctoritate eõi est institutus: & certam debet percipere portionem. ca. ad hæc. ext. eod. & de præb. c. extirpandæ. § qa vero Et not. qui habet aliud beneficiũ curatum, non põt adspirare ad vicariam. c. 1. extr. eod sed nec ad duas vicarias. vt cap. fi. extra eod. vbi not.

ANT. TIM Quando autem & quoties sit appellandum, vide C. de appel. auth. hodie autem & l. vlt. C. quomodo & quando iud. l. ab eo. ff. de app. rec l. 1. § fin. extr. de appel.

d ¶ Subtractionem.] Sic etiam compelluntur alij clerici, quando necessitas, vel vtilitas exigit, vt ordinentur. facit cap. quæris. de ætat. & qualit.

Io. Bapt.

Inter vicarium. CASVS. Cum lata esset sententia à quodam Episcopi vicario contra Monasterium S. petri, volebat Sindicus appellare ad Episcopum cum ad proximũ superiorem esset appellatio facienda. l. Imperatores. ff. de appellation. Sol. tamẽ vt hic dicitur, quia est idem tribunal. c. 2. de consuet. in 6 & sic cessat obiectio quæ adhuc non obstat, quia illa lex non habet locũ de iure can. iuxta not. in ca. antiqua. de priui. Not. in materia appellationis iudicem à quo, & ad quem debere esse realiter distinctos iuxta. d c. 2. ita quod unus sit superior, alter vero inferior in eodem ordine. Not. 2. hũc vicariũ esse alterius naturæ a iudice delegato, quia appella. non eod. modo ab vtroque est faciendа vt Doct. animaduertunt in d c 2. vbi est gl. not.

e ¶ Vicarium.] scilicet generalem: vt c. Romana. in prine de appel. in 6. qui est ordinarius, vt ibi no. Secus si quis delegatus esset ab episcopo ad causam specialem: quia tunc ad ipsum episcopum appellari deberet c. super quæstionum de offic dele. & cap. dilecti. de appel. vbi not. & potest esse ratio, quòd à vicario generali non appellatur ad episcopũ, quia appellatio est de minori iudice ad maiorem prouocatio: vt not. in capit. 2. de consu. in 6. & habetur infra de appella. post princ. Sed cum episcopi & sui officialis idem sit auditorium, sequeretur, quòd si à vicario ad episcopum appellaretur, idem esset iudex à quo cum iudice ad quem: qđ esse non debet. de capit. 1. & cap. Romana. Sed videtur contra. cap. à collatione. de appel. in 6. vbi ab episcopo ad eundem episcopum appellatur. Sol. vt not. in d. c. 2.

f ¶ Ad episcopũ.] Sed licet ad episcopum non possit appellari: tamen si vicarius recuset tam quam suspectus, suspicionis causa coram episcopo est probanda. cap. si contra unum in fi. de offic. deleg. Nec enim vetũ est per omnia, quòd appellatio & recusatio paria sint per omnia: vt dicitur in c. super eo. 2. de appel. & in c. 2. de consu. in 6.

g ¶ Consuetudo.] Quæ dat iurisdictionem. c. cum contingat. de foro compe. & cap. Romana. eod. tit in 6. & cap. Romana. de offic. ordi. Idem dicemus de priuilegio; cum ista sint paria, 9 q. 3 c. cõquestus. & c duo. § debet. de offi. ordi. & cap. nouit. vers. non enim. de iud. vbi de hoc dicitur. Et quòd hic dicitur de consuetudine, refert solum ad appellationem interponẽdam a sententia Archidiaconi; scilicet qꝺ de consuetudine possit induci, quòd appelletur ad archiepiscopum; non autem quòd consuetudo possit inducere, qꝺ appelletur a vicario ad Episcopum: qđ licet quidam antiqui tenuerint, tamen est falsum: vt not. in c 2. de consue. in 6 & in c. Romana. de appell. in 6.

h ¶ Appellandum.] Nisi quis appellare velit ad papam, ad quem omisso etiam medio appellatur. 2. q. 6 cap. ad Romanam. & cap. quisquis. & idem in legato. vt in cap. 1 de offic. leg. vbi de hoc & 2. q. 6. c. 1. licet secus sit in Imperatore de iure ciuili. l. Imperatores ff. de appell.

DE COADIVTORE.

INter illos qui adiuuant Episcopum in sua cura pastorali connumeratur etiã iste coadiutor, ideo post declarationem uicariorum supradict. consequenter ponitur. tit. iste: qui diuidit. in 2 partes, in prima habetur qualiter Coadiutor sit dandus Episcopis. in secunda qualiter sit dandus. Episcop. inferioribus. secunda: ibi, nec solum.

enim, laicum hominem viros Ecclesiasticos iudicare; nec in vno eodẽq. officio dẽt dispar esse professio[a]. Quod etiã lege diuina prohibetur, dicente Moyse: *Non arabis in boue, & asino.*

Perpetuam habens uicariam, tenetur accipere ordinem presbyteratus. h. d.

Inde & Honoriana constitutione [b] cauetur, vt Episcopus eũ, qui perpetuam vicariã [c] obtinet, per subtractionem [d] prouentuum, vel ipsius vicariæ ablationem compellat, vt se in presbyterum promoueri faciat.

A vicario appellatur ad Archiepiscopum, ab Archidiacono ad Episcopum. h. d.

Inter vicarium [e] autem, & Archidiaconũ illud interest, quod a vicario, nõ ad Episcopum [f], sed ad Archiepiscopum: ab Archidiacono vero, nisi aliud Ecclesiarum inducat consuetudo [g] ad ipsum, cui immediate subiacet Episcopũ, erit appellandum [h].

i ¶ Senio.]

DE COADIVTORE

Accidit etiam CASVS in utraque part. eod modo figuratur. Quidam beneficiatus siue sit prælatus, siue sit eo inferior, cum esset senio vel alia corporis valetudine impeditus, ita vt non posset suæ ecclesiæ seruire, petebat propterea sibi dari coadiutorem: quãuis autẽ id potuisset ei denegari, tum ob copiã tot officialꝝ. vt constat in superioribus titul. si ille fuisset Episcopus, tum etiã per c. tua nos. de cleri. ægrotan. Sol tamẽ vt hic legimus, quia si secus esset, posset contingere quod non inueniatur, qui seruiat ecclesiæ. c. 1. eod. copia autem officialꝝ. vbi oportet non esse deneganda, & ideo prima obiectio non tenet cap. vero tua nos. intelligitur in casu spirituali, & non regulari, & sic non obstat Not. primo afflictum esse aliquando subiecuã dum, dummodo tamen canonice subleuetur: aliter enim esset retardare homines ab officio adiuuãdi alios, vt dicit tex. in d. c. 1. No. 2. hãc diuisionẽ ob eius rationem esse ampliandã in quolibet benemerito officiali. quod facit ad quæst. de doctore uolente legere per substitutum, de qua Abba. in c. 1. de Sum. Trini. nu 2.

a ¶ Senio.] Not. quod senectus æquiparatur infirmitati. immo, vt inquit Teren. Senectus ipsa morbus est & fac. hoc ad statutum loquẽs de infirmis, & de infirmitate, de quo per Abb. in ca. magnæ. de vo. & vot. redemp. & in c quãuis. de sent. excom.

b ¶ Valetudine.] Scilicet incurabili, secundũ plerosque. vt per Abb. in c. ex parte. de cleri. ægrot. & not. in cap. uni. eod. tit. in 6. in verbo perpetuo. Sed idem forte si morbus curari non posset, nisi per longa tempora, per rationem d. cap. vnic. Et adde, qꝺ morbus administrare impediens reddit quem inegligibilem: vt per Ab. inc cũ inter canonicos. de elec.

ANT. TIM. Vt de leprosis constituit Lucius tertius, c. de rectoribus, & Clemens 3. c. tua nos. de cler ægrot. & de deformato, & mutilato in c. presbyterum eod.

c ¶ Consilio.] Idem si sit prodigus, & de dilapidatione suspectus, vt p Ab. in c. Venerabili, de of. del.

d ¶ Prouidus.] Et qui ad gerendum officium, in quo datur coadiutor non sit inhabilis: ut per Doct. in cap. fin. de cler. ægrot. vel debilit.

e ¶ Coadiutorem.] Adde, quod si res exigat nõ solum unus in coadiutorem, sed etiam duo dari possunt. c. unico de cleric. ægrot. in 6. Plures autem duobus non possent dari: cũ enim debeãt procurari de sumptibus Ecclesiæ, in qua sũt coadiutores. Ecclesia nimis oneraretur vt no. in d. c. vni.

Duo coadiutores dari possunt.

ANTO. TIM. Nota, quod pp infirmitatem superuenientem nõ priuat Prælatus, quia Ecclesiastica beneficia nõ sunt temporalia. c. præcepta. d. 55. vide glo. in ver. coadiutorem. ca. ex parte ꝺ cler. ægrot.

f ¶ Episcopo.] Sed quid si solũ sit electus & cõfirmatus, non autem consecratus, an debeat ex toto remoueri, vel potius coadiutor dari? Respon. vt per Ab. in c. ex parte. de cle ægr. vel debili.

g ¶ De maioribus.] Nota dationem coadiutorum dici de causis maioribus, quæ sunt reseruatæ Sedi Apostolicæ, vt & sedium mutationes, & Episcoporũ translationes. cap. 1 vbi Ab. de translat. præla. & in c. quod translationem. de offi. leg. cap. quãuis. de elect. in 6. c. vt debitus. in fi. de appel. & per Io. And. in c. querelã de ele & per Doct. in ca. qđ sedẽ. de offi. ordi. & hoc intellige, si dandus sit coadiutor Episcopo: secus si inferioribus, vt in cap. de rectoribus, vbi Abb. de cler. ægro & c. fi. eod. tit.

h ¶ Apostolicã.] Ergo nec ad Archiepiscopũ: qa in sua prouincia id tm potest, quod sibi a iure reperitur concessum. c. conquestus. 9. q. 3. c. Romana. de supp. negli. præl. in 6. nec ad Patriarcham; nec ad Legatum: quia in generali legatione talia non transeunt c quod translationem. de offic. leg. Sed contra uidetur in c. ex parte. in fi. de cle. ægro. Sol. illud fuit de speciali auctoritate & mandato domini Papæ, vt plenius not. in c vni. de cle. ægr. in 6. Itẽ arg. cõtra c. hi qui de præb. in 6 & inf. ꝺ col. §. auctoritate. Et fac ad hoc c. ecclesię. de sup. neg. prælat. 6.

i ¶ Consuetudine.] Not. qꝺ contra Ro. Ecclesiam non currit præscriptio in his, quæ sibi in signum specialis priuilegii reseruauit, sicut i ec contra priuilegium prælationis. c cum nobis de præscrip.

Universidad de Deusto
Biblioteca

facianæ constitutionis tenorem [a] prouidendum erit.

Etiam inferioribus ab Episcopis dandus est coadiutor, & vtrisque de facultatibus Ecclesiæ erit subueniẽdum.h.d.

Nec solum Episcopis dandus erit coadiutor, sed etiã, si res exigat, inferioribus. Vnde si vel Ecclesiæ Rectorem [b] vel Archidiaconum [c] ita morbo aliquo contigerit impediri, vt Ecclesiasticis ministerijs, vel nullo pacto [d], vel non nisi cum scandalo [e] interesse possint, eis quoque coadiutor adhibendus erit; & ita res temperanda, vt vtrique iuxta facultates Ecclesiæ vitę necessaria [f] ministrentur.

DE COREPISCOPORVM vsu sublato.

Corepiscoporum vsus sublatus est.h.d.

ETiam & Corepiscopi, quibus circa plurima cũ Episcopis ministeriorum communis erat dispensatio [g] quorum tamen institutio tã in Romana Sede, quàm in alijs totius orbis Ecclesijs, tamquã improba, & superuacanea est penitus interdicta [h].

a ¶ Tenorem.] Vt in c vnic.de cler.ægrot.in 6.Ob difficultatem enim admittitur,quod aliàs nõ admitteretur, vt per Aõb.in cap. significasti. de foro competen.

b ¶ Rectorem.]Vt c.2.3.& 4.de cle.ægro.vel debi.

c ¶ Archidiaconũ.] Vt c.fi.de cle.ægro. vel debil.

d ¶ Nullo pacto.] Quo casu quidam tenebant hunc penitus remouẽdum: sed cõmuniter tenetur, quòd licet remoueatur ab administratione: non tamen à iure prælaturæ. vt latè tradit in c.tua.de cle.ægr. vel deli.

Nil agendum cũ scãdalo.

e ¶ Scandalo.] Puta quòd sit leprosus.c.de rectoribus. de cle.ægro.vel debili. Nec enim aliquid est faciẽdum cum scandalo. cap. presbyterum. & c.tua. de cle. ægrot. vel debil. cap.nihil. vbi late traditur. ã præscrip. quod procedit si sine peccato motali id potest omitti.cap.cum ex iniũcto.de no. ope. nunc. Potest etiam scandalum hoc nasci, quia sit exosus populo,forte ob delictum sibi imputatum,quo casu potest ex toto remoueri c. nisi.de renunciat.& §.propter.in fra eo. tit.sed hoc casu remouẽdo prouidendũ est de cãbio,scãm Inn.in d.c.nisi.& Abb.in d.c.tua.

f ¶ Necessaria.] Ita vt possit sine penuria viuere, licet forte non commode. Differunt enim hæc inter se:vt not.per Abb.in cap. 1.de instit. Sed quid si reditus ecclesię sunt adeo tenues,vt non possint sufficere Prælato & Coadiutori dato ? Resp. vt late traditur in cap de rectoribus.de cler.ægrotant. vel debilit. Item dato, quod isti reditus sufficiant, & supersint etiam, quis habere debet dispositionem reddituum,Prælatus ne an Coadiutor? Respon.secũdum Abb.in dicto cap.de rectoribus. Aut infirmitas impedit administrationem in temporalibus & spiritualibus:& tũc coadiutor habebit administrationem in utrisque.fac.c.tua.de cler.ægrot.vel debilit.& cap.1.de cler non resid.& cap.peruenit.de appellat. Aut infirmitas reddit solum impotentem in spũalibus:& tunc dic contra.d. c.de rectoribus.

DE COREPISCOPORVM vsu sublato.

Inter multos officiales Epi unus antiquitus reperiebatur,qui cum fuisset contra rationem institutus,fuit propterea postea sublatus,unde post titul. præcedentẽ proponitur iste qui diuiditur in 2.p. in prima habetur quid iuris de isto corepiscopo:in secunda facit Epilogũ omnium supradictorum.secunda ibi,vidimus.

Io. Bapt.

a ¶ Initiari.] Hoc uerbum sumitur proprie & improprie eodem tempore. Nam respectu electionis vere & proprie initiatur spirituale coniugium; quia per eam acquiritur ius electo:vt not. in c. quanto dist.64 Nam electores consentiunt tãquam in sponsum Ecclesiæ.fac.ca. cũ inter canonicos. de electio & cap.fi.de translat. prælat. & per Abb.in c. scriptum. de elect. & ideo electio dicit confirmari Quoveto ad postulationẽ stat improprie: quia per eum vere non initiatur spirituale matrimonium qm̃ cum nihil aliud sit quàm quędam precum porrectio ad principẽ, vt de postulato prouideat: vt habetur in Rubri.& cap.j. de postulat.prælat.& supra de postulat. in princ:& sic gratiæ initiatur,nullum ius producit ossibus postulati infixum. Vnde non mirum, si per eam proprie non dicitur spirituale matrimonium initiari:vt tradit Abb.in d.cap. scriptum. Sed cum & per postulationem deueniatur ad admissionem, per quam tale coniugium postmodum initiatur, & celebratur,nõ mirum, si & postulatione dicitur huiusmodi coniugium initiari; cum quidquid est causa causæ, sit etiam causa causati.l.& si amicis. ff. de adult.

Matrimonium spirituale dissoluitur translatione, renunciatione, depositione. h.d.

Vidimus hucusque de spiritualis fœdere coniugij, quod inter Episcopum, & Ecclesiã contrahitur, quod electione, vel postulatione initiari [a]; confirmatione ratificari;cõsecratione intelligitur consummari [b]. Itẽ de moribus [c] & vicarijs [d] & coadiutoribus [e] Episcoporum: tractemus nunc, quibusmodis Episcopus ab Ecclesia remouetur, & sic quomodo tale coniugium prẽter mortem [f] dissoluitur. Contingit autem id tribus modis, Translatione, Renunciatione,& Depositione, seu Degradatione:de quibus singulis videamus,ac primum de Translatione.

b ¶ Consummari.] Cap.2 & c.licet.de transl. Episcopi.

c ¶ Moribus.] vt supra de vi. & honest. prælat.

d ¶ Vicarijs.] Tam iuris, quàm hominis, vt supra de offi. Archi.cum duobus iij.seqq.

e ¶ Coadiutoribus.] Vt supra de coadiut.& dicit plurali numero:quia etiam Archidiaconus, Archipresbyter, & vicarius sunt adiutores, vt supra de offic. Archid. & de offi Archipres. & de offic. vicar. omnibus.in princ. Vel forte ob corepiscopos, licet illi sint sublati.

f ¶ Prẽter mortem.] Intellige inclusiue;scilicet quod & morte huiusmodi coniugium dissoluatur, ne dum translatione, renunciatione. Ea enim secũdum quosdam est natura huius dictionis, vt si potest iuxta propositionẽ affirmatiuam, includat: ut hic.Si iuxta negatiuam,tunc excludit.vel excipit,ut per Dyn.in cap.peccatum de re iud in 6.Sed Dyn.loquitur de dictione,nisi,unde eius doctrina litteræ nostræ non quadrat, nec est etiam in se uera: nec Dyn.id explicite dicit. Vnde dic ex mente Abb.in capit. dudam.2. de elect. quod si dictio, præter, cum suo adiuncto adhæret orationi quæ comprehendat adiunctum dictioni isti præter, stat exclusiue.Exemplum: Lego tibi libros meos præter Decretum:nam si decretum non excluderetur a premissa oratione, frustra poneret. Cũ adiunctũ dictioni præter includeretur in oratione præmissa & uerba debent intelligi,vt operentur.l.si quando C.de in offic.testam.c.si Papa.de priuil.in 6.Si autẽ adiicitur orationi, quæ non comprehendit adiunctum,stat inclusiue.Exemplum: Lego tibi animalia mea,præter Decretum.nam si hęc dictio tunc nõ includat, frustra fuisset apposita: cum animalium appellatione non veniat Decretum. Sic in casu nostro dissoluitur tale coniugium spirituale per translationem, renunciationem, & depositionem prẽter mortem, id est vltra quod dissoluitur per mortem. & sic includit. Vel dic, quod in hac littera potest etiã excludere, vt sit sensus: Dicamus quibus modis soluat istud coniugiũ prẽter mortem:ã quo modo mortis non intendimus dicere tamquam de notorio, & sic excludit. Et de natura huius dictionis, per Abba. non solum in dicto cap.dudum. sed etiam c.litteras.de præsump. per Archid. in ca. Ebron 13.q.2.per Ioan.de Ligna. in clement. 2. de pęn. & per Paul. in clem 1 de Summa Trin. & fide catho.& per Bartol.in l.1.ff.de pignor.action & in l.nam quod liquide. §. fin. ff. de pen.leg. Nicol.de Neap.in l.si tutor. §.si tutor. ff de tutel. & rat. distrahen.& commun.in l.actione. C de transact. & in alijs multis locis. & an in dubio stet inclusiue, vel exclusiue:per Abb.in dicto cap. dudum Adde tamen, quod respectu characteris impressi huiusmodi matrimonium, nec morte dissoluitur, cum perduret etiam post mortem impressum in anima: vt dicit Abba.in cap. inter corporalia. de translat. Episcopi. sed hic respectus in tractatu nostro non est in consideratione: sed solum habetur respectus administrationis temporalium & spiritualium :alioqui, nec per translationem, nec renunciationẽ solueretur tale coniugium, cum character remaneat:immo nec per degradationem: Per eam enim character semel impressus minime abolet: vt Nota.in capitulo secundo in fin. de pœnis in sexto cuius tamen contrarium dicitur hic, & in dicto capit. inter corporalia. unde hæc littera sumitur.

Character perdurat ẽt post mortem.

ANTON. TIMOT. Quod hic dicit gloss. de meute Panorm. ex matrimonio Episcopi cum Ecclesia quod morte non dissoluatur ob characteris impressionem, sequitur in hac parte opinionem Canonistarum, qui dicunt etiam Episcopatum esse ordinem: & idcirco imprimere characterem, de cuius substantia est, quod sit distinctum perpetuum, & indelebile. Verum Theologi tenent contrarium; nimirum quod Episcopatus ultra sacerdotiũ nõ addat ordinẽ & gradũ nouũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

propter altaris ministerium, & sacrificium, quod est Eucharistia, quod est Sacramentum Sacramentorum, vt inquit D. Dionys. de Ecclesiastica Hierar. cap. 5. Vide de hac quæstione S. Tho. in par. 3. in addit. qō. 37 art. 2. & per D. Bonauent. in 4. sent. dist. 24. par. 2. ar. 2. q. 3. Durandum & alios ibidem.

DE TRANSLATIONE.

Io. Bapt.

Quāuis hæc materia continuetur. per § fin. supra tit. proximo aliter tamen continuanda est meo iudicio hoc modo uidelicet uita eccles. prælatorū, consideratur tripliciter, nempe ratione ingressus, progressus & egressus, & cum hactenus dictum sit de ingressu & progressu, sequitur nunc videre de egressu, qui cum de iure primo contingat per translationem, præter tamen mortem ob potestatem superioris propterea proponitur nūc tit. iste qui diuiditur in 2. partes, in quarum prima habetur quid iuris de translatione: in 2. quid iuris de beneficiorum permutatione: secūda ibi, non absimilis.

TRanslationes Hæc pars adhuc subdiuiditur in 2. partes in prima habetur qua de causa concedatur. translatio: in secūda a quo fieri debeat. secūda ibi, sciendum est, quoad primum, casus ita figuratur: quidam prælatus volebat transire de sua propria ecclesia ad aliam fortasse sibi magis vtilem, vnde fuit quæsitum an liceat, negatiue enim videbatur respondendum, tum propter obligationem personaliter seruiendi ecclesiæ iuxta c. relatum de cleric. non residen. tum ob vinculum matrimonij inde contractum, iuxta. c. fin. eod. de translat. Sol. tamen vt hic legimus quia ob maiorem vtilitatē uel necessitatem recedendum est aliquando ab eo quod diu bonum iudicatum fuit. l. 2. ff. de constit. & hinc cognoscimus obiectiones quoque non cōcludere, siquidē ram prædi. obligatio quàm matrimoniū ita intelligū tur nisi uidelicet utilitas uel necessitas Ecclesiæ aliter suadeat. Nor. obligationē contractā inter Ecclesiā & beneficiatū, quæ matrimoniū spirituali dr, nō posse dissolui nisi cā legitima & cognita suadēte. c. fi. de trā. & c. nisi de renūc.

a ¶ Mutationes.] vt c. mutationes. 6. q. 1.

DE TRANSLATIONE TIT. XVIII.

Matrimoniū inter Episcopum et Ecclesiam.

- Cōtrahitur. — Initiatur. — Electione.
  - Ratificatur. — Postulatione.
  - Cōsūmantur. — Confirmatione. Consecratione.
- Cōseruatur. — Epi moribus. — Ab homine.
  - Vicario. — A iure.
  - Coadiutore. — Archid. Archip.
- Dissoluitur. — Depositione. Translatione. Renūciatione Morte. — A quo fit. Permutatio: Instituta.

Obutilitatē. Ob necessitatem.

Translatio inducta est ex vtilitate, & ex necessitate. h. d.

TRanslationes, quæ & mutationes [a] nūcupari possunt, instituтę sunt vtilitatis & necessitatis gratia [b]. Vtilitatis, cū Episcopus [c] ab ea ciuitate, cui præpositus est, in aliam transfertur, in qua magis proficere posse verisimiliter existimat. Sic olim Princeps [d] Apostolorū de Antiochena ciuitate se Romam transtulit, vt scilicet ibidem copiosius proficere posset.

Necessitate cessante, trāslatio irritatur. h. d.

Necessitate vero nōnumquam Episcopalium sedium mutationes fieri solent, hostiū vrgente metu [e]. Sed hoc casu, si ciuitatē, de qua effugerit Episcopus, ab hostibus liberari, & ad priorē statū cōtigerit reuocari [f] ANT. TIM. Est aūt trāslatio de sede in sedē facta cōmutatio. Vel aliter: Est ab una Ecclesia ad aliā Ecclesiā regulariter facta mutatio.

b ¶ Gratia.] Vt ca. mutationes, 7. q. 1. & copiose traditur in c. uniuersorum. de rerum permuta.

AN. TIM. Alii uero in uniuersum tres adferūt trāslationes seu trāsitus causas. Prima est leuitas. Secūda cupiditas. Tertia humilitas. Gof. in sum. e.

c ¶ Epis.] Vel alius Ēpiatus: nam & alii transferri possunt. Cardinalis, vt in c. dilectus. 1. de prēb. Archiepis c bonę. 2. de post. ptæl. & cap. scriptū. de ele. Abbas in c. venerabilis. de consuet. & c. cū in ueteri. de ele. Præpositus. c. dudū. 1. de ele. & quicunque beneficiatus c. admonet. de renun. & demū quicunqs postulari pōr, sed m Host. in Sum. eo. & in Sum. dē postu. pl. §. qs sit postulādus.

d ¶ Princeps. 7. q. 1. c. mutationes, & sic no. q vtilitas, maxime si sit magna, æquiparatur necessitati. adeo vt ea instante si superioris copia haberi non possit, possit quis uenire contra propriū iuramentū, scd m Inn. quē sequit Abb. in c. uenerabilē. de elect. licet hoc nō placeat Host. fac. no. per Inn. in c. cum omnes. de consti. & quæ ponit Abb. in ca. tua. de Eccl. ædifi. in ultimo not.

ANT. TIM. Affertur exemplum etiā de Eusebio & Felice, vt ibi in c. mutationes 7. q. 1.

e ¶ Metu.] 7. q. 1. c. temporis.

f ¶ Reuocati.] Arg. q, restituta re in pristinū statū, omnia iura restituunt, c. qa diligētia. de ele. & 16. q. 3. c. prima. Sic qui peruenit ad meliorē fortunā, tenetur ad pristinā obligationē. 27. q. 7. ca. ab infirmis. l. 2. C. qui bo. ce. poss. & l. si locus. ff. quemadmodū ser. ami. Et quòd cessante causa, &c.

¶ Re-

Vn' maritus duarum fœminarū.

a ¶ Reuertetur.] Ergo non obstante mutatione remanet Episcopus primæ Eccle. & sic est Episcopus duarum Ecclesiarum, contra illud 21. q. 1. ca. relatio. Quod quidam admittunt, exemplo matrimonij carnalis, vbi quis potest, esse maritus duarum fœminarum, altera religionem ingrediente: vt no. 7. q. 1. cap pastoralis. Sed contra videtur: nam ille locus desinit esse Ecclesia per captiuitatē. vt l. cum loca. ff. de relig. & sumpt. sed non est ita: quia sacramenta ecclesiæ vera dicimus esse apud hostes, vt 1. q. 1. quod quidā. Et quod dicit lex, q desinit esse sacer locus, intellige, quia viduatus est sacris ministerijs. Sed pone contra, quod Episcopus est captus & non ciuitas, an tunc constituetur alius? Respond. vt not. in d. c. pastoralis.

Sciendum est.] CASVS. Cū quidā Ēps esset trāsferendus de suo Ēbatu ad Episcopatum maximā quæ inde sperabatur, fuit dubitatum cuius superioris auctoritate hæc translatio esset facienda, si quidem primo videbatur eam spectare ad Archiepiscopum, cum eius sit proprium electum in Episcopum suffraganeum, & confirmare, ac etiam consecrare cap. nihil. de electio. §. 1. supra de consecrat. cum simil. Sol. tamen ut hic habetur, quia cum uinculum contractum inter Ecclesiam & Episcopum sit proprie matrimonium: spirituale, non potest dissolui nisi per summum pontificem. cap. 1. & fin. eod. & ob hanc rationem non obstat obiectio in contrarium facta: Not. argumēto. qd licet vinculum inter personas vel veras, vel fictas, non posse propria auctoritate dissolui, quia repugnat rationi aliquem iudicare proprium factum esse legitimum.

b ¶ Sciendum.] Nor. vnum ex casibus Sedi Apostolicæ reseruatis. De alijs vide not. in c. quod trāslationem. de offic. leg. & quæ traduntur in cap. qd sedem. de offi. ord. & conco. cum hoc cap. 2. de trāsl. & d. c. quod translat. sumitur ex cap. 1. eo.

c ¶ Inferiorum.] Simile est in coadiutoribus: nam Episcopis dat solus Rom. Pont. regulariter: inferioribus vero etiam alijs puta Patriarcha, Metropolitanus, & similes, vt supra, de coadiutore in princip. vbi not. & per Abb. in cap. de rectoribus. & in c. fi. de cle ægro. vel debili.

d ¶ Certissima ratione.] Sed quæ est hæc ratio tam certa? & respond. quia cum fortius sit spirituale vinculum, quàm carnale, si Deus reseruauit sibi ius dissoluendi carnale matrimonium per illam auctoritatem: Quos Deus coniunxit, &c. multo magis censetur reseruasse dissolutionem spiritualis. Et quod facit Papa, qui est Vicarius Dei, videtur Deus ipse facere: vt late prosequitur tex. in cap. 2. de translat. vnde sumitur.

ANTO. TIM. Non valet argumētum, nec militat hæc ratio in matrimoniis carnalibus, determinante hæc aliter ecclesia Romana, vt notissime per Concil. Tridennt. sess. 24. in princip. & canone 7.

e ¶ His matrimoniis. Scilicet spiritualibus; cum nec in carnalibus liceat. cap. 2. eod.

f ¶ Confirmatus.] Intellige copulatiue: quia secus est in electo tantum, capit. 2. eodem a contrario sensu, vt cōmunia, tenetur licet Hostien. contra.

g ¶ Contractum.] Nota ergo, quòd consecratio quoad substantiam vinculi spiritualis nihil addit: nam illud non dicitur de substantia alicuius rei, quo remoto, illa remanet. Ideo dignitas Episcopalis seu consecratio non est de substantia matrimonii spiritualis: quia sine illo matrimonio potest esse dignitas Episcopalis, vt patet in Episcopo, qui renunciauit Episcopatui, & non ordini. & sic in Episcopo nulla tenenti. Similiter potest esse matrimonium spirituale sine dignitate Episcopali, vt patet in electo confirmato, & non consecrato, vt hic, & in capit. 2 eodem. consecratio tamen consummat spirituale matrimoniū: capit. fina. eodem & supra de correp. vsu subl. §. fina. Et licet quo ad vinculum nihil addat, addit tamen quoad alia; scilicet quoad potestatem exercendi ea, quæ sunt ordinis Episcopalis, vt supra de confirmat. §. fin. & habetur in capit. transmissam. de elect. Vnde nota quòd vbi remanet eadem causa & substantia, ob accidens adueniens, dispositio non variatur: vt per Abbatem & alios in cap. 2. eo.

Cōsecratio nō est de substātia spiritualis cōiugii.

h ¶ Auaritia.] Concor. cap quanto extr. eod.

i ¶ Ambitione.] Concord. §. ambitiones. 7. quæst. 1. & habes hic quatuor causas; ex quibus fit translatio. Necessitas & Vtilitas, de quibus supra in princ. Item Auaritia & Ambitio. ut hic, Est & causa leuitatis & humilitatis, de quibus ibi. Et quæ differentia sit inter translationem factam ex una causa, vel ex alia. Vide prolixe not. infr. d. § ambitionis.

K ¶ Maiorem.] Sed numquid ad minorem? Text. videtur a contrario sensu huius litteræ. Sed con-

Universidad de Deusto Biblioteca

An liceat descẽdere ad minorẽ ecclesiã.

trarium videtur verius. cap. 1. eod. vbi quòd non licet descendere, vel minorari. Quid si Archiepiscopus de licentia Papæ cessit archiepiscopatui, an interiecto tempore poterit sibi prouideri de Episcopatu post modum vacante? Quidam, quòd non; cum non liceat descendere. dict. cap. 1. & in capit. legimus. in fin. distinc. 93. & ne detur materia auaritiæ: vt si quis renuem Archiepiscopatum resignet, vt pinguem obtineat Episcopatum: Ioann. Andr. Hostiens. Butri. & Abbas contra. Ad contraria respõ. vt per eos in dicto capit. 1.

a ¶ Carere.] Sed an transferens se sine licentia, erit priuatus ipso iure, vel potius priuari debeat p sñtiam? Et videtur quod ipso iure, cum verbum carere, intelligatur ipso iure: vt per Abba. in ca. nihil. de elect. in Glo. in ver. potestatis. Cõtrarium uidetur verius, scilicet quòd requiratur sententia, secundum Ioan. Andr. & Abbat. in capit. quanto. eodem. Et ideo ante sententiam remanet Episcopus prioris Ecclesiæ, & eius clerici illi obedire tenentur. facit quod habetur 9. quæst. 4. cap. nonne.

Carere.

b ¶ Nec illis.] Quod hic dicitur obtinet. quando & dimisit primam sine licentia, & sine licentia transiuit ad aliam: nam aliàs priuandus esset solum illa, in qua licentiam non obtinuit: ne plus extendatur pœna, quam delictum: argum. eotum, quæ habentur in cap. quæsiuit. de his quæ fiu. a maio. par. capit. & hoc sequitur Abbas in c. quanto. eod. ante. fin. Annexa.

c ¶ Sicut.] Cap. sicut. 7. q. 1. vnde sumitur.

d ¶ Attractus.] Argu. quòd necessitas & uiolentia non excusat a culpa.

ANTO. TIMO. Ad illud quod notatur in glossa de necessitate, & violentia, adde tu distinguendo quod uiolentia necessitas, seu coactio dicitur esse duplex, alteta: quæ dicitur simpliciter & absoluta, Atque hæc excusat a culpa, cum tollat voluntarium, quod est de ratione peccati. Sine uoluntate enim non committitur peccatum actuale, iuxta regulam traditam. à D. Auguſt. 1. retraction. Peccatum adeo uoluntarium est, vt si non sit uolunrarium non sit peccatum, & can. 1. 5 quæst. 1. Alia autem est violentia non simpliciter, sed secundum quid, ut est metus, qui non causat simpliciter inuoluntarium, sed secundum quid tantum: quia non est sine uoluntate. Vnde dicunt doctores, quod metus excusat non à toto, sed a tanto. Et de hac uiolentia & necessitate loquitur hæc notula. Vide de hoc S. Thom. 1. 2. q. 5. ar. 5. & 6. huiusmodi autem uiolentia potest inferri uoluntati in actibus imperatis. non elicitis, ut per S. Thom. loco citato, & Scotum. 1. sentent. d. 1. qõ. 4. & D. Bona. in 2. d. 25. ar. 1. q. 4. Dicit enim quod liberum arbitrium circa actũ interiorem potest bene induci, & impediri; sed compelli nullo modo. Vide de hoc diffuse per Iac Almainum in lib. Moraliũ. c. 2.

sese plebem propria auctoritate transtulerint, à cathedra repelli debent aliena, & carere [a] propria: vt nec illis præsideant, quos per superbiam spreuerunt, nec illis [b] quos ob auaritiam vel ambitum concupiuerũt. Sicut [c] enim vir non debet adulterare vxorem suam: ita nec Episcopus temere Ecclesiam, ad quam electus fuit, relinquere, vt alteri sese coniũgat, etiã si a populo fuerit attractus [d].

Quod constitutum est in ecclesijs Episcopalibus, trahitur etiam ad Ecclesias inferiores. h. d.

Non absimilis [e] iuris ratio obtinet in presbyteris, & ceteris infra Episcopalem dignitatem constitutis. Nam si vel qualibet causa [f] propria quis auctoritate cum altero suum beneficium [g] permutare voluerit; vterque proprij beneficium. unde quæsitum fuit quid iuris per capit. si quis obiecerit. 1. q. 3. una cum c. fin. de pact. negatiue uidebat respondendum, & si permittendum esset superioribus non conuenit manus ligare. argumento cap. inferior distinct. 21. Sol. tamen ut in hac parte diuiditur, quia ista permutatio non indifferenter dicitur permissa, sed causa suadente iuxtæ princ. huius tit. unde tali ratione considerata uidentur cessare obiectiones. cum illa causa consideretur principaliter respectu ecclesiæ, & secundario respectu personæ, quibus superior de iure non potest præiudicare. No. permutationem beneficiorum cessare, ubi cessat causa eius. argumento cap. cum cessante de appellat. No. 2. beneficium causa permutationis uacans dicitur ita affectum, ut non possit sub quouis prætexiu alteri conferri. ca. 1. de rer. permut in 6.

Absimilis.

e ¶ Absimilis.] Cap. si uero 7. quæst. 1. capit. inter cetera. & capit. de maioribus. de præbend. & cap. cum olim. & c. cum uniuersorum, & c. quæsitum. ext. de re. permut.

f ¶ Causa.] Et sic not. q̃ honestas causæ, qua q̃s mouet ad aliqd faciendũ, nõ excusat quẽ à pœna, si neglexit auctoritatẽ superioris, & ordinẽ iuris.

g ¶ Beneficium.] Etiam simplex Abb. in c. quæsitum. in primo. not. de re permut.

ANT. TIM. Licet huiusmodi permutationes auctoritate superioris interueniente regulariter sint licitæ in Abb. in c. ad quæstiones. de rer. permut. uide tamen quod multipliciter circa eas contingere põt peccatum apud Summistas, Siluc. & alios in uer. Beneficium & Permutatio. Et lege de hac materia Fede. de Sen. & Arch. Floren. in 3. par. tit. 15.

tit. 15. cir. fin. est autem permutatio secũdum Goff. unius rei pro alia uicaria præstatio, uel uicaria præstatione mutatio.

a ¶ Iacturam.] Cap. olim. de re. permut.

b ¶ Pactione.] Sed quæritur: an saltem ipsi beneficiati possint habe re tractatũ de permutatione faciendã? Et non uidetur. arg. l. oratio. ff. de sponsal. & nota. per Abb. in c in cautis de elect & notat. sup. eod. ti. § quod si intra terminos. Tu dic ut per Abb. post antiquos in c. quæsitũ. de re. permut. & facit. §. sequens.

c ¶ Spiritualia.] Quia in spiritualibus, uel spiritualibus annexis, nulla pactio, uel conuentio interuenire potest. 1. q. 2. c. quam pio, & ext. de pact. c cum pridem.

d ¶ Annexa.] Vt est ius pationatus, c. quanto. de iudi. & c. significasti. de præben. dic. ut ibi.

e ¶ Episcopus.] No. casũm reseruatum Episcopo s. interponẽdi auctoritatem permutationi beneficiorum, ut not. in c. quæsitum. eo. titi. Cal. cons. 7. de rer. permut. Ro. Rom. decis. 41. in nouis. Idem etiam inte. ligas de inferiori, habente ius episcopale in beneficijs permutandis: is enim exercet omnia iura Episcopalia, quæ sunt iurisdictionis: ut in c. 1. de reb. ecclc. non ali. Innoc. in c. 2. de transac. Abb in c. significasti. de for. comp. & in c. quæsitum. de re. permut. Sed quid si collatio beneficiorum permutandorum pertineat ad alium, quam Episcopum? Respondeo. Permutabit Episcopus cum consensu illorum, secundum Ioan. Andr. Quid si nolint cõsentire? Resp. ut per Abb in d. c quæsitũ. An aũt Capitulum sede uacante possit auctoritatem permutationi præstare, vide quod not in Cle. 1. de re. perm.

f ¶ Vtiles.] Not. ergo, quod etiam ex utilitate fit permutatio: ut supra in prin. Sed numquid sit permissa ex sola expedientia personarum? puta, quia Rector unius beneficij non potest multum ibi proficere: quia forte aer illius loci non est sibi sanus? Resp. poterit fieri permutatio: ut per Doctor. in ca. quæsitum eod. & facit optime quod not. in c. cum uniuersorum in glo. 2. de re. permu.

g ¶ Subuentum.] Cap. cum uniuersorum. de re. permut.

h ¶ Tractatu.] Nota, quod partes possunt habere tractatum de permutatione faciendã: de quo dictũ est supra. §. proximo.

i ¶ Deceptis.] Cap. litteris de restipt. l. 3. §. uerba. ff. ad Vellc. & C. eod. tit. l. si sine. l pen. §. si quis. ff. de in. s facigno. & C. si mi. se maio. dix l. si is, capit. inter dilectos. ext de donat.

K ¶ Simplicitati.] Nota, parcendũ simplicitati: fac. cap. super litteris. & Aut. de instrument cau. & fid. § hæc autem omnia. ff. si quis in ius uoc. non ier. l. 2. & ff. de edend. l. 1. §. fi. & ff. de iurisd. omn. iud. §. doli & distinct. 76. c. tanta nequitia, & de transl. c. inter coporalia, & ca. cũ uniuersorum. de re. permuta. Sed cum simplicitas, de qua hic, sit dolo contraria, & sit etiam cõmendãda, ut p Abb. in cap ex studijs. in princ. de præsump. & in cap. dilecti filii. de iudi. cur hic & in d. c. cum uniuersorum. dicit ue niam dãdam, cum uenia delictum ui deatur præsuppone re? Respondeo. Vena dicit dari hoc casu. id est, iuris rigor remitti, qui rigor suadebat, hunc

Pareendum simplicitati.

Venia nõ sẽper arguit culpam.

Simplicitas sine rõne nõ probat.

,tractatu [h] prębendam suam cum resignasset, ab alio, qui cum permutationis tractatum habuit, & qui postea suam resignare recusat, deceptus est. cum enim deceptis [i], & nõ decipiẽtibus iura subueniant; licet is, qui renunciauerit à se beneficiũ abdicasse videatur: tributa tamen est simplicitati [k] venia; cõstitutumque, vt ad resignatum beneficiũ reuerti possit [l].

Collatio de beneficijs, causa permutationis vacantibus, facta alijs, quam per mutantibus, non tenet. h. d.

Et generaliter, ne concessione iuris vtentibus [m], præsertim cir

neficij iacturam [a] faciet. Beneficiorum enim & præbendarũ permutationes generaliter fieri prohibentur, præsertim, pactione [b] præmissa, quæ circa spiritualia [c], vel spiritualibus annexa [d], semper labem simoniæ continet: licet possit Episcopus [e] de vno loco ad alium aliquos transferre, vt qui vni loco minus sunt vtiles [f] alibi se valeãt vtilius exercere.

Si permutatio beneficiorũ completa est ex vna parte, & per alteram stat quo minus impleatur, restituitur pars ad suum beneficium. h. d.

Subuentum [g] tamẽ est ei, qui de permutatione cum alio habito

amittere beneficium suum, cap. quæsitum. & cap. cum olim. de re. permu. nec uerbum uenia, semper arguit culpã. sicut & alias submittẽs se gratiæ, uel misericordiæ non uidetur de ictũ fateri. ut in cap. ueniens. & ibi Inno. Hostien. & Butr. de renuntia. Sed immo uidetur, q̃ nullus rigor remittatur cum re non secuta, ob quam facta est renuntiatio. non debeat ualere renunciatio. l. rebus, C. de re permu. Dic, quod non poterat per se renunciãs rem restractare, c. quod in dubiis. de renunc. & not. in d. cap. cum uniuersorum, & sic cõtinet gratiã. Item quãuis simplicitas tendat ad bonũ finẽ: non tamen dẽt esse sine ratione, cap. Deus vbi Abb. de vit. & hon. cle. & si sit sine ratione reprobatur. Abb. in cap. pastoralis. de iudi. & si sit nimia dicitur fatuitas Abb. in c. cum dilectus, quod me. causa: An autem excusset simplicitas a susceptione in beneficialibus, dic vt per Abb. in cap. super litteris. de rescript. 1 ¶ Possit.] Amoto quolibet illicito ãtẽtore c. cũ uniuersorũ. de re. permut. c. proposuit. de concess. præbendæ.

m ¶ Vtentibus.] Dic igitur per hãc litterã nõ habe

re locum, quod hic dicitur, vbi in fraudem expectantium fieret permutatio; cum tunc permutantes uolentes non tã vtantur concessione iuris, quã ius ipsum fraudent. cap. vni. de re permut. cap. fin de renun. in 6. & not. in c. Clem. vni. de re. pmu. vnde sumitur.

a ¶ Illudatur. Clem. vni. de re. permu. c. bonæ. de postu. prælat. cap. cum olim. de re iudi. cap. 1. de alie iudi. mut. causa. cap. suggestum. de appel. cap. dilectus. de præb. Clem. vni. de renunc. l. si prætor. ff. de re iud. c. nonnullis. de Iudæis.

b ¶ Beneficia.] Includuntur etiã hospitalia, & loca simplicia, quæ permutari possunt his cæ sibus, quibus in beneficium concedũtur: quæ habentur in Clem. quia contingit. § vt autem. de religios. domin.

c ¶ Ex causa.] Sed quomodo cõtabit, q̃ ex causa permutationis renunciet quis? Respõ. si renunciãs exprimat: vel satis est quod constet de hoc coniecturis, vt nota. in Clem. vni. de re. permut.

d ¶ Conferantur.] Per illos, in quorũ manibus fiebat resignatio, vel per alios collatores.

e ¶ Collatio.] Idẽ dicas de omni electione, postulatione, & præsentatione, quæ fieret de alio ad aliud beneficium sic renunciatum; cum eadem sit ratio: vt nota. in Clement. vni. de re. permu. Nec ob. capit. cum in illis. de præben. in 6. quia loquitur in impetrationibus beneficiorum, quæ sunt odiosæ.

f ¶ Diœcesi.] Non excludit, immo includit ciuitatem, ad idem. cap. sanctorum. dist. 63. &c. cum nullus de temp. or. in 6. & c. cum episcopus. de of. fic. or. & includetur etiã ecclesia cathedralis. c. cum clerici. de verb. signi. facit l. cui pacto. ff. de ser. export. Sed contra cap. Rodulphus. de rescrip. Sol. ibi in rescriptis ad lites, quæ sunt odiosa. Itẽ contra cap. quamuis. 1. de præben. Sol. ibi propter ambitionem. & not. in cap. vni. de re. permu. in 6. vnde sumitur.

ca spiritualia, illudatur a, si qua beneficia b ex causa c permutationis aliquibus resignata, alijs quã ipsis permutare volentibus cõferantur d, nullius firmitatis erit ipsa collatio e.

Non obstantibus expectationibus beneficiorum permutatio fieri potest. h. d.

Quinimo si in diœcesi f aliqua quidam forte auctoritate Apostolica g beneficia proximè h vacatura expectent: illi tamen qui secũdum formam iuris i sua beneficia k in eadem diœcesi ad ordinarij collationem l spectantia, libere, ac sine fraude m in manibus Episcopi resignauerint, non nisi ex causa permutationis resignaturi, ab huiusmodi expectantibus circa faciendam permutationem minime impedientur.

DE RENVNCIATIONE. TIT. XIX.

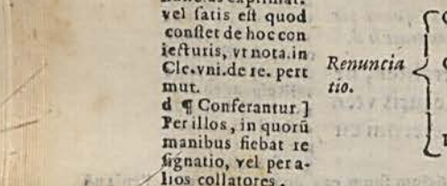

Quid sit Renũciatio, & quibus ex causis possit renunciari. h. d.

PEr renunciationem quoque quis ab

g ¶ Apostolica.] Idem, & multo fortius si expectat auctoritatẽ reseruationis legatorum vel receptionis capituli, vt not. in cap. vni. de re. permu. in 6.

h ¶ Proximè.] Idẽ, & multo fortius si expectarent quam ducerent acceptandã: nam plus afficitur præbenda per istam gratiam, quàm per illam, vt not. in capit. si solicitudinis. de concess. præbendæ.

i ¶ Iuris.] Vt cap. quæsitum. de re. permut. & §. nõ absimilis. supra. eo.

K ¶ Beneficia.] Large hic intellige, vt minora, & maiora beneficia, & dignitates. & præbendas etiã comprehendat 1. qõ. 3. cap. si quis dator. & de concess. præb. & de verb. signi. c. tua. & cap. 1. de regul. iur. in 6. vbi no.

l ¶ Collationem.] Quid si non spectat ad collationem, sed ad confirmationẽ tantum? item quid si pertinent ad collationem ordinarij & alterius? vel sunt illa in diuersis diœcesibus? Respõdeo, vt not. in c. vni. de re. permut. in 6.

m ¶ Fraude.] Exẽplum in c. 2. de renunc. in 6.

DE RENVNciatione.

Cum autor supra tit. proximo. §. nõ absimilis vsque ad fin. tit. locutus sit de permutatione beneficiorum, in qua renunciatio quoque requiritur; ideo proponit nunc potestatem tit. qui diuiditur in 6. partes: in prima habetur quid sit renunciatio: in secunda quas ob causas sit promissa: in tertia an qui renunciauit & monasterium est ingressus posset redire ad prælaturam: in quarta cui sit facienda: in quinta an posset fieri per procuratorem: in sexta an qui obtinuit licentiam, renunciandi posset ad id cogi: Secũda ibi, ea vero: tertia ibi, accidit autem: quarta ibi, abbas quoq; : quinta ibi, potest autem. sexta ibi, aliud iuris.

PER renunciationẽ. CASVS hic non figuratur, Not. tã tria esse essentialiter necessaria ad renũciationẽ primũ vt respiciat ius nondũ plene acquisitũ: secũm vt sit iuris proprij: tertiũ. vt sit spõtanea.

o ¶ Proprij

z ¶ Proprij.] Alieno enim renunciare non possum: cum res inter alios acta, &c. c. pen. de sent. & re iudi. c. dilecto. in fin. de præb.

ANT TIM. Alij renunciationem ita addendo definiunt: Renunciatio est rei vel iuris spontanea refutatio, &c.

b ¶ Spontanea.] Qua si esset coacta non obstaret re petere volenti, ca. super hoc eod. & c. 2. de eo quod met. causa. Et declara hanc sine definitionem, siue descriptionẽ, vt per Host. in Summa eod. in dubio autem non præsumitur spontanea, vt per Abb. in ea. super hoc. eod. nu. 11. & nu. 30.

o. Bapt. Ea uero. CASVS. In tota hac parte ita figurari potest. Quidam prælatus volebat simpliciter suo beneficio renũciare nulla causa ad id suadente, illa motus ratione quod vnusquisque potest renunciare iuri suo. l. pe. C. de pactis. Sol. tamen vt in hac parte habetur, quia inter Ecclesiam, & talem prælatum contracta est mutua obligatio, quæ regulariter re præsertim nõ integra dissolui nequit. argumento l. ab emptione. ff. de pact. si tamen dissoluatur, cum causa legitima dissolui debet, qua de re obiectio non tenet, vt de se patet, siquidem in casu nostro considerator etiam interesse ecclesiæ. Not. ex hoc tex. a contrario sensu renunciationem sine causa factam, de iure non tenere ca. nisi in fin. eod. Not. secundo causam legitimam renunciandi desumendam esse à qualitatibus requisitis ad promotionem, siquidẽ si quis aliqua præd. qualitatum careat, dicitur habere causam legitimam renunciandi, & hinc cognoscimus causas istas in hac parte, & in d. cap. nisi adnot. esse iustas, & legitimas.

c ¶ Habentur.] Vt diffuse habetur in c. nisi. eod.

ANTO. TIMO. Causas has enumerat post Inno. extra de renunc. S. Thom. 2. 2. quæst. 185. ar. 4. ponit enim has eadem causas hoc ordine. Potest enim renunciare, cum contingit Episcopum impediri procurare salutem subditorum. quod fit multipliciter, nam quandoque ob defectum proprium. Vel conscientiæ, si sit homicida, uel simoniacus. Vel corporis, si senex, si infirmus. Scientiæ quæ non sufficiat ad curam regiminis: vel irregularitatis. Quandoque propter defectum subditorum, quibus non potest proficere. Comprehenduntur autem hæ sex causæ his uersib. Debilis, ignorans, male conscius, irregularis. Quem mala plebs edit, dans scandala cedere potest.

d ¶ Postulari.] Collige ergo, q̃ pro crimine quantumuis graui, non potest Episcopus renũciare sine licẽtia Papæ, etiam si talis sit, qui titulum nõ habet, ut simoniacus & intrusus. Quidã tamen contra, cum tales fures sint & inuasores 1. quæst. 1. ca. ordinationes: & ideo quãto plus rem tenent, tanto magis peccant, & fur semper est in mora: ut ff. de cõd. furt. l. si pro fure. dic ut not. ĩ c. nisi. eod. post princ.

Fur semper in mora.

e ¶ Cuiuslibet.] Alioquin pauci, uel nulli non tenerentur cedere; est enim pene contra naturam, q̃ quis sit sine peccato. 15. distin. §. nunc autẽ. & dist. 71. cap. Apostolus. in fi. & cap. pen. de præben. & facit & illud Apostoli: Subiecit Deus omnia sub peccato: & illud: Nemo sine crimine viuit.

ANT. TIMO. Intellige quod dicit glos. de peccato ueniali: in statu naturę corruptę, secus fuisset in statu naturę integræ, ut per S. Tho 2. 2. quæst. 109. ar. 8. & Duran. ar. 3. dist. 2. in 2. senten. & ibi omnes Doctores.

f Impeditur.] Vt simonia. 1. quæst. 1. cap. erga simoniacos, & cap. tanta. de simo. Homicidium ca. fin. de temp. ordin. & cap. miror, dist. 50. & cap. inquisitionis. de accus. vbi de utroque crimine. Item secundum quosdam, omne peccatum, quod ipso iure irrogat infamiam 3. quæst. 7. cap. infa ne. §. porro, & de hoc plenius not. in cap. nisi. eod. post prin. In aliis uero criminibus, de quibus potest pænitere, remanendo in officij administratione, non tenetur quis petere cessionem, ut hic & d. cap. nisi, & d. cap. fin.

g ¶ Debilitate.] Siue proueniat ex morbo accidentali: siue ex senectute. cap. nisi. §. alia. eod. Nam & senectus morbus est. vt not. supra de coadiu. in princ. Qui autem dicantur senes, uel ualetudinarii, uide per Abba. & alios in cap. fin. ut lit. non contest.

h ¶ Maturitas.] Vnde dicimus semper uenerãdam sene-

lius, propter quod ipsius officij executio post peractam pænitẽtiam impeditur f.

Qua debilitas corporis renunciandi causam præbeat. hoc dicit.

Nõ absimilis iuris ratio in debilitate g corporis obtinet: nam non quælibet, sed solum illa legitimam renunciandi præstat causam, per quam quis ad exequendum officium Pastorale redditur impotens: cum interdum non plus senilis debilitas aliquem cedere, quàm maturitas h, quæ in senibus esse solet, quem in suo suadeat officio

Quale debeat esse crimẽ ob quod renunciari possit. hoc dicit.

Propter conscientiam criminis cedendi potest licentia postulari d non cuiuslibet e, sed dumtaxat il-

Ecclesia sua remouetur. Est autem Renunciatio iuris proprij a spontanea b refutatio. Ea vero, propter quæ, Episcopus potest cẽdi licentiam postulare, hæc ferme habentur c. Conscientia criminis, Debilitas corporis, Defectus scientiæ, Malitia plebis, Graue scãdalum, & Irregularitas personæ.

Debilitas corporis.

Pōus cū pōt tenetur discere.

senectutem.l.semper.ff.de iu.immu.

a ¶Permanere.] Quia debilitas corporis feruore spiritus instauratur, per quem ad sublimiora conscenditur.c litteras, & c.nisi.§.1 eod.

b ¶Plerunque] Nisi esset talis scientia, quam ci so addiscere posset. Tenetur enim & episcopus addiscere cum potest,cap. fin. dist. 38. Vnde & Iurisconsultus: Et si unum,inquit, pedem in fouea haberem, non pigeret me quotidie aliquid addiscere. l. apud Iulianum. ff. de fideicom. liber. & Augustinus ab anniculo se doceri paratum profitetur. 24.quæst.3.cap. fin. habes.& not.in ca. nisi. uers. pro defectu.eod.

c ¶Spiritualium.] c nisi. §. pro defectu.eod. & dist. 30. per totum.

d ¶Temporaliū.] Dist.86.ca. fratrem nostrū & c. Petrus. dist. 39 & 36.d §.1. Et merito necessaria est scientia spiritualium & temporalium: quia in his alios docere debet episcopus;ideoque aliorum doctrina indigere non debet. 1.q.7 cap. conuenientibus. & athen. de sanctiss. Episcop. 5 damnamus

e ¶Tolerari.]Cap. cum nobis. de electione cap uenerabilis. de præben.ca. nisi.uersic pro defectu.eod.

ANTO TIM. Nota hic,quod Prælatus,si non habet competentem litteraturam, remoueri potest.c.quamuis de æta. & quali. ordin. & bonum esset sic facere, ut inquit quidam doctor Nam cunctorum malorum ignorantia mater est:scientia autem cum duplex sit, sufficiens,& eminens: non requiritur quod eminentem habeat,sed sufficientē.

f ¶Charitatis.]Cap.nisi. §. pro defectu.eod.Et sic nota quòd defectus aliquis potest aliqua alia uirtute suppleri & instaurari.

g ¶Malitiam]Hoc fecisse leguntur etiam Apostoli,qui Iudæis incredulis,& duræ ceruicis dixerūt: Ecce conuertimur ad gentes, quia uerbi Dei uos indignos fecistis:vt legitur in Actis Apostolicis in cap.13 & trāsumptiuē in c.nisi.§.propter malitiā.

h ¶Plebis.]7.q.1 §.hoc tunc seruandum. & ca.fi. & cap.nisi.§.propter malitiam.eod.

i ¶Declinare.] Prouidentiam notat hoc uerbum, & non metum,prout uerbum fugere.

K ¶ Non possit.]Quādiu autē est aliqua spes profectus,non potest prælatus renunciare,& præber hoc arg. q propter scho larium malitiā debet doctor cessare à docendo, secundum Ioan. And. & But.in c.nisi.§.propter malitiā. eod.

ANT. TIM Est aurea sententia D. Grego.in 2. Dialo. lege eam ibi: Aequanimiter portandi sunt mali, &c.

l ¶Scandalo.] Est tamen distinguendum, ut distinguit Gregor. super Ezechielem Homil 7. Vtrum scandalum sine peccato uitare possumus. Nam in quātum possumus sine peccato scandala uitare debemus:alioqui utilius scandalum nasci permittitur, quàm ut ueritas relinquatur cap. qui scandalizauerit.de reiu Veritas enim bonæ uitæ, uel iustitiæ numquā deferenda est:ueritas disciplinæ nonnūquam;puta, quando multitudo peccantium est in causa: non tamen uolunt defendere malum quod faciunt: arg cap commessationes.distinct. 44. vbi de hoc. & dist. 50 cap. ut constituerentur. & ca latores.de cle.excom. mini. Si uero uolunt defendere malum, quod faciūt,& illud excusare,quasi ex auctoritate, tūc multitudini parcendum non est propter scandalum c 1 in fi.de pœnis. dist 6.& not.de hoc in ca.nisi.§.pro graui. eo. & c. sane.de temp.ord.& in c.cum quisquis. 23. quæst. 44.& q.4.S.Thom.2 2.quæst.43.artic.1. & alibi

ANT. TIM. Scandalum secundū D. Hier. in Matth. 15 Græcum uerbum est,Latine offensio dicitur,uel ruina. Est autem dictum,uel factū minus recte,prabens occasionē ruinæ.Et quia peccatū contra charitatē est,qua prælatus tenetur coplecti subditos;& propter id debet renunciare. Scādalum duplex est,actiuum, & passiuum. Mutata de scandalo lege apud S Tho.in propria quæstio 2. 2.q 43.

m ¶Salutē.]Qđ non pſumitur.l fi.C.leg iu.repe.

n ¶Non potuerit.] Idest,non debuerit de iure tempore sui examinis.etsi est aigu. quòd illud dicimur posse,quod de iure possumus.22. quæst.2.ca. facit,& cap.scisciatus. de rescrip. facit l. conditionis. & l.filiusfamil. ff. de cond. instit.Nam debuit id saltem in secreto confiteri. cap. innotuit. de electio.

Otium tnicio m.

a ¶Culpa.]In culpa erit.si non manifestauit impedimētum tempore suæ promotionis. unde imponi sibi debet pœnitentia, cum dispēsatur, ut statim sequitur: tamen si culpa talis & causa,idest ipsa irregularitas occulta est, dispensatur cū ipso propter utilitatem ipsius Ecclesiæ.

b ¶Latet.] Argu. pro opi.illorū, qui dicunt,quòd peccata latentia faciunt homines irregulares.cap sacerdos.& cap. sacerdotes. à contrario sensu. & cap. de his uero. argu. cōtra in cap Christiana. 32. qu. 5.Sol. in foro sæculari nō habent uindictam,sed in foro animæ sic.

c ¶Et causa.]Si ipsa irregularitas occulta est, dispensatur cum irregulari propter utilitatem ipsius ecclesiæ.

d ¶Otium. Quod & per se damnosum est:quia otium & uoluptas sunt arma antiqui hostis ad animas captiuandas. cap. nisi. §. uerum.eod.inde nascitur lasciuia, & turpis amor. Vnde illud:

Otia si tollas periere Cupidinis arcus.

& illud,

Queritur Aegistus,quare sit factus adulter.

In promptu causa est,desidiosus erat.

Et tunc longe damnosius quando amore otii ab opere bono ac laudabili diuertimus. & discedimus, quod nullo pacto est concedendum, ut hic. & d.§.verum. & 16.quæst.1. cap.uos autem. Vnde not.Seneca:Non est uiri timere sudorem.&: Generosum labor nutrit. Et Hierony.ad Monachum: Semper facito aliquid boni operis, ut te Diabolus inueniat occupatum,cap.numquam.de consecrat. distinct.5.

ANT. TIM. Secundum Gregor. est quod caret intentione piæ utilitatis, aut iustæ necessitatis: & quia secundum charitatem non uidetur esse, idcirco non præbet causam legitimam renunciandi.

Est autem otium secundum Doctores triplex, destitutorium, & est malorum hominum: restitutorium,quando quis cessauit à labore, ut iterum accedat ad opus;tributorium quod datur emeritis, & senibus.

e ¶Pontificis.] Idest,Martini, qui cum cœpisset repēte uitibus corporis destitui, dixit ad Deum: Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem: fiat uoluntas tua,ut cap.nisi. uersi.porro. eo.

Accidit autem.] CASVS in hac parte ita figuratur. Quidam prælatus causa à iure & à superiori approbata suæ Ecclesiæ renūciauit, & postea ingressus fuit religionem, post aliquod tempus desiderabat redire ad illāmet Ecclesiam,uel ad aliam similem promoueri ob regul. cessante causa, &c. ca.cum cessante.de appellat. vnde fuit propterea de hoc dubitatum, iste enim ob huiusmodi ingressum dicitur mortuus mūdo, iuxta not. in l. Deo.C. de Episc.& cleric. Sol. tamen ut in hac parte legimus, quia cum religiosus possit esse Episcopus §. fin.& ibi glo.not. supra de postulation. non solum sol. demonstratur uera,uerum etiam obiectio cessat, cum status Episcopalis sit altioris Ordinis quam sit status religiosorum.No.Sum.Pontificem posse interpretari etiā decisiue concil.vniuersalia, iuxta. not.in cap. proposuit. de concess. præben.

Io. Bapt.

f ¶Concilio.] 7.quæst. 1. §.item cū aliquis. & ca. nequaquàm. & extr.eod.cap. translationem.

g Valebit.]Monachus tamen, qui nunquàm fuit episcopus,bene potest esse episcopus, vt 16. quæst. 1.cap.vos autem. & 8.quæst.1. in scripturis. & 18. quæst.1.cap.vnico. Item si plebanus quidam postea fit monachus,potest postea fieri plebanus ut 16.q. 1.c.si quos à clericatu.Dicunt aūt quidā,q ubi q dimittit episcopatū,vbi proficere potuit, præsumitur hoc facere propter cōscientiā criminis: sed ut not in c.hoc nequaqu am.7.q.1.hoc non est uerum: quia sæpe ingreditur quis monasterium propter merita augenda. 27. quæst. 2. cap. sunt qui dicunt. Intellige ergo quod hic, & in dicto cap. hoc nequaquam . dicitur de eo , qui con-

uictus

Ob irregularitatem potest renunciari.h.d.

Item ob irregularitatem; puta si sit bigamus. Quòd si forte de legitimo matrimonio non sit natus: licet huiusmodi irregularitatem subticere non potuerit n: si

buit renūciādi causam h.d.

Propter malitiam g quoque plebis h cogitur interdum Prælatus ab ipsius regimine declinare i; veluti quando plebs tam duræ ceruicis existit, vt apud ipsam amplius proficere non possit k. Item pro graui scandalo l vitādo, cum aliter sedari non potest, licet Episcopo petere cessionē; ne plus temporalem honorē, quam æternam videatur affectare salutē m.

permanere a.

Magnus defectus scientia, tribuit legitimam causam renunciandi. h.d.

Propter defectum quoque scientiæ plerunque b potest quis petere cessionē: quia cum illa circa spiritualium c administrationem sit potissimum necessaria, & circa curam temporalium d opportuna, Præsul, qui in vtrisque commissam sibi debet Ecclesiam regere, salubriter & renunciat, si quō ipsā regere dbe.t ignoret. Quamquam autem desideranda sit eminens scientia in Pastore: in eo tamen mediocris tolerari e potest: quia imperfectū sciētiæ pōt supplere pfectio charitatis f.

Malitia plebis iustam tri-

o esse q icantur

p

q

r

Universidad de Deusto
Biblioteca

nictus est de crimine, & ob id detruditur in monasterium. cap. post translationem eod. Vel intellige de eo, qui humilitatis causa transiuit, & de licentia Papæ; qui licet per se non possit redire ad episcopatum, poterit de licentia Papæ. Sed numquid talis poterit esse Abbas? Respond. Sic, cum possit esse, etiã plebanus, per ea, quæ not. in d. c. hoc nequaquam.

a ¶Ceterum] ca. post translationẽ. §. ceterum. eod.

Proficere, sufficere.

b ¶Proficere.] Differunt aũt ista, proficere, & sufficere: multa enim proficiunt, quæ non sufficiunt: ut per Doc. in cap. 1. de postulat. prælat.

c ¶Cessante.] Arg. quod cessante causa cessat effectus 1. quæst. 7. cap. quod pro remedio. & 1. quæst. 1. cap pro necessitate & cap. cũ cessante. de appel. de quo dic ut not. plenius in cap. post trãslationem. eod. & passim per Doct.

d ¶Iuris est.] Cap. post trãslationem. vers. item si quis eod. vnde sumitur.

Electus quo tempore habere debeat scientiam.

e ¶Poterit.] Arg. quod sufficit, electum habere scientiam conuenientem tempore, quo electio superiori confirmanda præsentatur. facit cap. qualiter. de elect. Sed contrariũ placet Abbat. in d. ca. qualiter. quia si electus patitur defectum in scientia, electio est nulla, ut in cap. cum in cunctis. de electio. vnde non potest cõualescere ex idoneitate superueniẽti. ca. si eo tempore de rescript. in 6. Nec obstat hic text. propter illa verba: Denuo vocatus. Non ob. d. cap. qualiter, ibi: Postquam, &c. quia illa uerba ad sequentia referri debet, non ad præcedentia.

f ¶Parentum.] Data pecunia, uel promissa 1. quæst. 5. cap. quæcunque. & ca. presentium.

g ¶Dimittens.] Statim atque de simonia resciuit. licentia obtenta à Papa, ut hic dicit. & in cap. post translationem. de renunciat. aliàs nisi uel statim, vel intra breue tempus hoc agat. ratihabitio fit præiudicaret: quamuis tacita. cap sicut. de simonia. & not. in d. cap. post translationem uersus. rursus.

h ¶Nequeat.] Etiam dispensatiue; cum erga simoniacos nulla misericordia sit adhibenda. 1. quæst. 1. ca. erga simoniacos. & 7. quæst. 1. cap. præsentium. & cap super eo. de elect. & cap. nobis fuit. de simonia. Sed immo contra videtur, quòd possit cum simoniaco dispensari: ut 1. q. 5. cap. quicumque. & ca. præsentium. & cap. de simonia. de simo. & cap. si alicuius. de electio. Sol ut prolixe not. in cap. post translationem. vers. sic. rursus. de renunc.

i ¶Oportet.] Hæc interpretatio tenẽda est exclusis opinionibus not. in ca. hoc nequaquã. 7. quæst. 1.

Abbas quoque.] CASVS. Quidam beneficiatus cupiens renũciare beneficiũ cuidã suo amico, & dubitans de superioris voluntate, uoluit propterea renunciatione nem facere sine superioris auctoritate, unde fuit dubitatum an posset, & cum unicuique liceat iuri suo ad libitum renunciare. l penul. C. de pact. respondio videbatur clara, si auctoritas illa fuisset necessaria. Pontifex non posset renũciare, cum non habeat superiorem §. fi. de episcopis. Sol. ut nus. §. pen. ff. de pactis. l. si v- accept. Quidam tamen dicunt, quod re. integra potest renunciantem pœnitere. dic ut per Abb. in d. c.

g ¶Possit.] Non solùm hæc erat dubitandi ratio, vt cap. admonet. eod. sed etiam aliæ plures, quæ ponuntur per gloss. & Doctor in cap. 1. eod. in 6 Et ad hanc, quæ hic ponitur, respondetur, quòd verũ est quòd renunciatio fieri debet in manibus superioris, vbi est superior: sed in Romano Põtifice propter impossibilitatem hoc non seruatur. fac cap. indemnitatibus. § penult. de elect. in 6. & cap. licet. in fin. extr. eod. tit. Item inferiores Prælati à suis Prælatis confirmantur, & instituuntur. Vnde etiam non est mirum, si sine ipsorũ licentia renunciare nõ possunt. Sed Papa à nullo confirmatur. Vnde sicut sine superiore instituitur: ita sine superiore renunciat, adde not. in c. 1. de re iudicata.

ANTO. TIM. Quod Papa possit libere resignare, præsertim si se insufficientem ad regimen vniuersalis ecclesiæ reperit; habetur per Bonifacium determinatũ in c. 1. de renunc. in 6. vt per Archie. Florent. 3. part. tit. 23. quamquã pauci reperiantur, qui hoc faciant.

Potest autem.] CASVS. Quidam clericus beneficiatus constituit procuratorem ad renũciandum, & postea pœnitentia ductus mandatum reuocauit antequam tamen hæc reuocatio procuratori fuisset annunciata, fuit facta renũciatio, unde quæritur quid iuris. argumento. c. fi. de procura. in 6 negatiue erat respondẽdum. Sol tamen ut hic habetur, quia regulariter constituens procuratorem præsumitur stare in eadem uoluntate, nisi aliter appareat, non obstat obiectio, siquidem rex. ille cõtinet casum specialem fauore mætrimonij. Not. gesta per procuratorem reuocatum, & non denunciatum tenere & in spiritualibus clem. 1. eod Not. 2. in spiritualibus posse constitui procuratorem cap. 1. de procur. in 6. Io. Bapt.

Similium idẽ iudiciũ h.d.

Idem iuris est d si quis propter doctrinę defectum locum regiminis deserẽs auctoritate Apostolica ad otium se contulerit monachale. Nam si per exercitium lectionis scientiæ reperit margaritam, proculdubio denuo vocatus ad cathedram pastoralẽ redire poterit e.

Assecutus Episcopatum, simoniace, sed ignoranter, si fiat postea regularis, licet ad primum reuerti non possit; alium tamen Episcopatum consequi potest.

Rursus si quis inscius cupiditate parentum f, fuerit Episcopatum adeptus; & hoc comperto de licentia superioris illũ dimittens g, obseruantiam elegerit regularẽ; et si ad ecclesiam eandem redire nequeat h, ad aliam tamen promoueri poterit, Constantinopolitani Concilij constitutione non obstante, quam tunc obtinere oportet i, cum pœnitentiæ causa; quã Epatũ retinẽs perage re nõ ualebat, uitã qs elegerit monachalẽ.

Ad eum fieri debet renunciatio, ad quem spectat confirmatio. h.d.

Abbas quoque qui Romanæ immediate subditus est ecclesiæ, nisi licentia à Romano Pontifice legitime impetrata, sui regiminis oneri renunciare minime poterit a. Quòd si Episcopo subiectus sit, cum eiusdem b permissione locum suum licito iure poterit relinquere. Et hoc generale c est in præbendis, & ceteris minoribus beneficiis, vt apud eum fieri debeat renunciatio, ad quem pertinere dignoscitur confirmatio d, ex quo apparere potest, quòd resignatio facta laico nullam e iuris obtinet firmitatem f.

Papa potest renunciare Papatui. h.d.

De Romano Pontifice quæsitum est: An quia nullum habet superiorem, in cuius manibus renunciare possit g, Potificatu ex causa cedere valeat: & super hoc Cœlestinus Quintus hæsitationis cuiuslibet volens occasionẽ amputare, statuit, & decreuit, Romanum Pontificem posse libere resignare.

Per procuratorem renunciari potest, & quatenus valeat renunciatio facta à procuratore reuocato. h.d.

Potest autem quis, non solum per semetipsum resignare; verum etiam per procuratorem h: qui si ad cedendum i Pontificali, aut alij cuilibet dignitati, vel benefi-

re, & aliquando interpretatiue, ut accidit in Cardinalibus respectu pontificis uolentis renunciare põtificatui.

a ¶Potest.] Cap. fin. eo. Ratio quia ad eum fieri debet, & c. vt immediate sequitur. & 2. quæst. 2. c. Abbas.

b ¶Eiusdem.] Concord. cap. Abba 2. 18. q. 2. c. admonet. eod. 16. q. vlt. ca. fi. & dist. 71. c. 1. & c. 2. & 19. q. 2. c. duæ.

c ¶Generale.] Hãc regulã ponit Host. in Summa. eo. colum. vlt. in fi. & ad illam probandam multa & multa allegat. quæ tamen etiam si quibusdã casibus fallere deprehenderetur, nõ propterea minus bona regula esset: argu. not. in l. 1. ff. de re iudic.

d ¶Confirmatio.] Nisi essemus in simplici electo, & non confirmato, qui si iuri suo renũciare velit, potest resignare in manibus eligentium: vt per Abb. in c. cum venissent. de restit. in integ.

e ¶Nullam.] Quia scilicet est ipso iure nulla.

f ¶Firmitatem.] Est hoc verũ, quantum ad ecclesias, & quantum ad superiorem: quoniã ecclesia, uel superior potest sic renũciantem repetere, si volunt. 7. quæst. 1. cap. non oportet. & 33. q. 5. cap. mulier. Sed renuncians nõ potest ecclesiam repetere: & ita quo ad renunciantem videtur tenere talis renunciatio; in tantum ut Abb. in cap. quod in dubiis. eod dicat, hunc ipso iure priuatum, ita vt non egeat nisi spoliatione. Ergo renuncians repetere non potest. quia & si renunciatio inutilis in se sit: habere tamen uidetur in se tacitum pactum, sicut acceptilatio inutilis. l. si vnus. §. pen. ff. de pactis. l. si acceptilatum. ff. de acceptil. Quidam tamen dicunt, quod re. integra potest renunciantem pœnitere. dic ut per Abb. in d. c. quod in dubiis.

g ¶Possit.] Non solùm hæc erat dubitandi ratio, vt cap. admonet. eod. sed etiam aliæ plures, quæ ponuntur per gloss. & Doctor in cap. 1. eod. in 6 Et ad hanc, quæ hic ponitur, respondetur, quòd verũ est quòd renunciatio fieri debet in manibus superioris, vbi est superior: sed in Romano Põtifice propter impossibilitatem hoc non seruatur. fac cap. indemnitatibus. § penult. de elect. in 6. & cap. licet. in fin. extr. eod. tit. Item inferiores Prælati à suis Prælatis confirmantur, & instituuntur. Vnde etiam non est mirum, si sine ipsorũ licentia renunciare nõ possunt. Sed Papa à nullo confirmatur. Vnde sicut sine superiore instituitur: ita sine superiore renunciat, adde not. in c. 1. de re iudicata.

ANTO. TIM. Quod Papa possit libere resignare, præsertim si se insufficientem ad regimen vniuersalis ecclesiæ reperit; habetur per Bonifacium determinatũ in c. 1. de renunc. in 6. vt per Archie. Florent. 3. part. tit. 23. quamquã pauci reperiantur, qui hoc faciant.

Potest autem.] CASVS. Quidam clericus beneficiatus constituit procuratorem ad renũciandum, & postea pœnitentia ductus mandatum reuocauit antequam tamen hæc reuocatio procuratori fuisset annunciata, fuit facta renũciatio, unde quæritur quid iuris. argumento. c. fi. de procura. in 6 negatiue erat respondẽdum. Sol tamen ut hic habetur, quia regulariter constituens procuratorem præsumitur stare in eadem uoluntate, nisi aliter appareat, non obstat obiectio, siquidem rex. ille cõtinet casum specialem fauore mætrimonij. Not. gesta per procuratorem reuocatum, & non denunciatum tenere & in spiritualibus clem. 1. eod Not. 2. in spiritualibus posse constitui procuratorem cap. 1. de procur. in 6. Io. Bapt.

h ¶Procuratorem.] Nec intererit vnus constituatur, an plures; in solidum, uel coniunctim; clericus, uel laicus. cap. 1. de procur. in 6 tutius tamen erit clericum constituere: vt not. in cap. accedens. de procurat.

i ¶Ad cedendum.] Quid dicetur in procuratore dato solum ad petendam licentiam cedendi? Respond. vt not. in cle. uni. eo. vnde sumitur.

ANT. TIM. Fuit hoc factũ à Gregorio xij. Angelo

Universidad de Deusto
Biblioteca

gelo Corario, qui ad hoc constituit procuratorem Carolum de Malatestis; & hic per procuratorem renunciauit Papatui in Concil. Constant. sess. 14. Lege Bap. Platinam in vita Gregorii.

a ¶Sponte.] Secus ergo si per iustum metum.

b ¶Libere.] Potest hoc respicere libertatem constituentis. & fac. ca. accedens. de procur. & libertatem constituti; scilicet pure non in diē vel sub conditione. Sed & de hoc casu idem videtur dicēdum; si tamen ante cessionem & notitiā reuocationis, dies uel conditio euenisset, cum ex tunc censeatur puta ff. qui pot. in pign. habe. l. potior. 2. resp. & fac. cap. si pro te. & quod ibi not. de rescrip. in 6.

c ¶Ignorans,] Satis est ergo, quòd reuocatio peruenerit ad procuratorē: quia talis procurator censetur constitutus ad negotiū; unde sufficit quòd reuocatio ad ipsum peruenerit. l. si mādassem. ff. mand. cap. ex parte. de rescrip. & not. in Clement. vnic. vnde sumitur.

d ¶Reuocatus fuerit.] Quomodolibet, vt declaratur in Clemen. vnic. eod.

e Tenebit.] Nota hic duo, primo differentiam inter matrimonium spirituale, & carnale quia in tractatu spiritualis gestum à procuratore reuocato: non tamen certiorato uel, ut hic, & clement. vnic. eod. secus in carnali. Nam si procurator non certioratus de reuocatione contrahat nihil agitur. cap. fin. de procurat. in 6 non sic tamen infra de procurat. ratio ponitur in dd. iuribus. Secundò nota casum, in quo tenet quòd gestum est per procuratorem reuocatum: non tamen certioratum. Ratio est: quia varietas & illusio in spiritualibus', & ecclesiasticis personis maxime est vitanda: ut in d. clemen. Sed an idem sit etiam in aliis casibus? Arg. quòd non, in l. si pater. ff. de manumiss. vind. pro & contra in l. si pēnituit. ff. de diuor. Dic vt no. in d. clemen. vni.

Differentia inter matrimonium spirituale, & carnale.

f ¶Manibus.] Scilicet Papæ si fuit dignitas Episcopalis. c. 1. & 2. de transl. & infra eod. tit. §. 1. Si inferior in manibus cōfirmatoris, uel collatoris; etiam si sit Episcopo inferior, de hoc in cap. admonet. & cap. quod in dubijs. eod. & 7. quæst. 1. capit. Episcopus.

g ¶Facienda.] Si persona, in cuius manibus facienda erat cessio, erat expressa in mandato, illi faciēda erat notificatio: si vero mandatum erat generale; puta ad cedendum in eius manibus, qui recipere posset, non videtur iuuare notificatio: nisi facta sit illi, qui recipit. Imputet enim sibi qui omnibus debuit intimare; uel saltem procuratori.

h ¶Deducta.] Et de hoc per ipsum fiat fides. simile in Clement. constitutionem §. pen. de elect.

i ¶Per ipsos.] Scilicet superiorem, uel procuratorē.

K ¶Alios.] Resolue plurale in singulare: vt cap. vt priuilegia. de priuil. fac. ff. de vi. bonrap. l. ptætor. ait. §. homines.

Aliud iuris.] CASVS. Quidam clericus beneficiatus adhuc non renunciauit, sed obtinuit licentiam renunciandi, postea pœnitentia ductus nolebat amplius renūciare, nec putabat se posse ad id cogi, cū renunciatio sit spontanea refutatio. Vt habetur supra in princ. huius tit. Sol. vt hic dicitur, quia aliter contemneretur autoritas superioris, quod esset maxime inconueniens. Obiectio nō tenet, quia illa licentia habetur pro Renunciatione ipsa quoad effectum. No argumentum idem est se promittere aliquid e. g. vendere ve. donare, & ipsummet uendere, vt etiam Ciuilist. adnot. variis in locis.

cio sponte[a] ac libere[b] constitutus fuerit, si postmodum ignorās[c] reuocatus[d] fuerit, tenebit[e] cessio per eum facta antequam ad ipsius procuratoris, uel illius, in cuius manibus[f] cessio fuerat facienda[g] notitiam reuocatio huiusmodi fuerit deducta[h], nisi fortè per ipsos[i] aut alios[K] dolo malo factū fuerit, quominus ad ad eos, uel eorum alterum ante cessionē reuocatio perueniret.

Qui impetrauit cedendi licentiam, compellitur renunciare.h.d.

Aliud iuris est, si qui cedendi licentia cum instantia[l] postulata, atque ea obtenta, leuitate fortè cedere prætermittant: eos enim ad cedendum compellendos[m] esse, generali Concilio[n] statuitur.

l ¶Cum instantia.] Ex eo quod aliqui cum instantia perseuerando petunt, magis contra eos præsumitur. cap. diuortium. de pœnit. dist. 1. & l. si mulier C. ad Velle. fac. cap. quidam. eod.

m ¶Compellendos.] Nota casum, quo quis cogitur renunciare obtenta; scilicet cedendi licentia. & hoc ideo ne Papa illudatur: vel ex rationibus, quæ ponuntur in cap. quidam. eod. vnde sumitur. Sic & cum Papæ præsentatur postulatio, ab ea postmodum recedi non potest. cap. bonæ. de postulat. prælat.

n ¶Concilio.] Cap. quidam eod. arg. 9. licet Papa sit in Cōcilio, nihilominus constituto potest attribui Concilio. Nam dict. cap. quidam. deprehenditur conditum ab Innoc. 3. in generali Concilio: licet hic tantum habeatur de Concilio. De hoc, idest, quando constitutio debeat edi & attribui Papæ vel Concilio per Abbatem in cap. 1. de sponsal. & per Moder. in cap. 1. de iudic.

DE DEPOSITIONE SEV degradatione.

Cum vltimus modus quo Episcopus ab Ecclesia remouetur sit depositio §. fit supra de corepiscop. Io. Bapt.

ideo post tit. præcedentē proponitur iste, qui diuiditur in 3. partes, in prima habetur quid sit degradatio: in secūda quotuplex sit: in tertia qualis sit circa eam Episcopi potestas: in quarta qualiter degradatus tradatur curiæ secul. in quinta, an degradatus posset puniri vlteriori pœna: secunda ibi, est autem: tertia ibi, quod autem: quarta ibi, clericus: quinta ibi, quod si.

DE DEPOSITIONE, seu degradatione[a].

TIT. XX.

Degradatio { Quid. / A quo. { Propter quid. / Quotuplex. / Quomodo.

Spirituale coniugium dissoluitur per degradationem. hoc dicit.

a ¶Eu degradatione.] Licet depositio & degradatio videātur idē, quod satis denotat ista alternatiua, Seu, quæ ponit diuersitatem nominis, nō rei: tamen secundū proprietatem est differētia. Nam degradatio proprie dicitur respectu ordinum: depositio vero respectu honorum & dignitatū. Item depositio proprie est uerbalis, quæ nō eximit clericū à potestate iudicis ecclesiastici: depositio autē est actualis, quæ eximit clericum à manibus iudicis ecclesiastici. Specul. in tit. de accusa. §. 2. uersic. uel dici potest & uersi. deponitur. & uersi. degradatus. & per Abb. in cap. ad audientiam. ext. de crimi. fal. & in cap. at si clerici. §. 1. de iudi. & per Firma. in tractat. de episcopis. lib. 4. in octaua part. in prin. sæpe tamen promiscue utimur his vocibus: vt per Abb. in d. cap. ad audientiam.

ANT. TIM. Est autem degradare deponere de ordine, seu vt in glossa supra. Ponunt autem Doctores eam differētiam inter degradare & deponere. Nā depositio est verbalis inquit glo. 1. & sit simplici verbo: degradare autem est cū solemnitate.

PEr degradationem. CASVS hic non figuratur. Not. tamen degradationem imponi ob delictum commissum, licet in hoc l. b. non consideretur vt pœna, sed solū vt modus quo prælatura finitur. Nor. 2. quod tenet argumentum à militia

PEr dgradationē quoq; b coniugiū Ecclesiæ, & Episcopi dissoluitur. Nihil enim est aliud degradare, quàm de gradu deijcere: quod institutum est ad similitudinem exauctorationis eius, qui militiæ deseruit armatę c, cui tam militaris ordo, quàm etiam insignia ob delictum detrahuntur.

Duplex est degradatio, verbalis, & actualis. h.d.

Est autem degradatio duplex d; verbalis scilicet, & actualis. Verbalis degradatio est, cum ab eo, qui auctoritatem e habet, assistēte certo Episcopo rum numero f, deposi temporali ad ecclesiasticam.

b ¶Quoque.] Q.d. ne dum per translationem, & renunciationem, de quibus dixit supra in duobus titulis proximis.

c ¶Armatæ.] l. 2. §. 1. ff. de his qui not. infam. l. 3. §. pœna. ff. de re milit. §. fin. auth. ut cleri ci apud proprios episcopos.

Est autem] CASVS hic non figuratur. Not. tamen distinct. esse uerā, siquidem degradatio aut fit certa solemnitate obseruata, & hinc datur, una species: aut simpliciter, & sic datur altera. Io. Bapt.

d ¶Duplex.] Concor. c. 2. de pœn. l. 6.

e ¶Auctoritatem habet.] Sed quis habet hanc auctoritatem? Respond. olim habebat Metropolitanus cum numero episcoporum adsistente ca. si quis Episcopus criminaliter. 6. q. 4. hodie vero istā possunt cognoscere vsque ad cōclusionem duntaxat: & definitio reseruatur Papæ. cap. accusatus. ca. quamuis. & cap. multū stupeo. 3. quæst. 6. Nor. Innoc. in cap. quod sicut. ī elec. Archid. in d. cap. si quis Episcopus. & de hoc per Abb. in c. non potest. de re iud. & c. 2 de accus. & in cap. excommunicamus. de hæret. Circa hāc tamē materiā extat hodie reformatio Conc. Trid. sess. 13. c 4. in decretis reformationū; vbi hāc auctoritatē dat Vicario Episcopi cū assistentia Abbatum, uel aliorum constitutorum in ecclesiastica dignitate.

f ¶Numero.] Ad minus duodecim vltra Metropolitanū, si agatur de degradādo Epō: ut not. 3. q. 8. in summa. & per Inno. in c. graue, de præb. & uidetur probari. 15. q. 7. c. felix. In presbytero degradando requiruntur sex ad minus. d. c. felix. & ca. si autē. ead causa & quæst. In diacono, uel subdiacono requiruntur tres: ut per Abb. in ca. nō potest. de sent. & re iudi. & in ca 3. de cler. excom. mini. & not. in cap. 2 de pœnis. in 6. De iis autem, qui sunt in minoribus ordinibus constituti, dic ut statim sequitur. Hodie tamen sacerdotes, diaconi, & subdiaconi possunt degradari, etiam sine interventu numeri Episcoporum, ut per Concil. Trid. sessio. 13. cap. 3. in decretis reformat.

Sen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Sententia.] De forma huius sententiæ vtde per Firma.in tract.de Episcopis.lib.4. in tertia parte in princip.post Speculat.& alios.

b ¶Constitutione.]Cap.2.de pœn. in 6.

Quod autem] CASVS. Quidam Episcopus in

Io. Bapt.

numendis suis subditis pœna degradationis indifferenter nullo alio suæ diœcesis vocato volebat procedere, siquidem in ea ut debatur plenitudinem potestatis habere sicut habet Pontifex in Orbe Christiano. arg. l. quæ de tota ff. de rei vend. Sol. tamē vt hic legitur, quia in grauioribus cautius est agendum: Obiectio autem nō tenet, quia illa.l. uerificatur in ijs quæ sunt eiusdem naturæ & rationis, ut sunt illa quę possunt uēdicari. Not. hic argumentum spiritualia difficilius dissolui, iuxta c. inter corporalia. de translat Not.2. quod in negociis eo maior requiritur diligentia, quo sunt grauiora cap. ubi periculum. de elect in 6.

Eps non ordinatus non deponit.

c Episcopo.]Intellige de Episcopo consecrato; nam confirmatus tantū non potest procedere super degradatione: ut per Abb. & Doct. in ca. atsi clerici.in princ. de iudic.

d ¶ Minoribus.] Sed an degradatus ab ordine maiori cēseatur etiam degradatus ab ordine minori? puta digra datus ab ordine Pontificali censeatur degradatus a sacerdotali? & espond. negatiue: vt per Abba. in cap. veritatis.de dol.& contu.

e ¶ Interuentu.] Cap. 2. de pœn. in 6. requiritur tamen interuentus Capituli.cap. qualiter 2. de accusat.& cap.1.de excess.prælator.& 15 quęst.7.ca. Episcopus. Nisi de consuetudine sine capitulo hoc facere posset.ca.3. de consuet.in 6.de hoc per Doct. in cap.1.super ultima glo. de hęret.in 6.

f ¶Pro hęresi.] In aliis igitur criminibus, si immineret facienda degradatio, seruarentur iura ordinaria: quia hoc est in crimine hæresis specialiter constitutum.cap.1.de hæret.in 6.vnde sumitur.& cap. in fidei.eod.tit.& lib.

g ¶Immurandi.] Cap. excommunicamus. 2.de hæret.

tionis fertur sententia[a]. Actualis vero, siue solemnis est, cū non solum fertur sententia: verum etiam ab eo, qui degradandus est, vestes, & singula insignia sui ordinis gradatim auferuntur. Cuius ordo ac series latissime Bonifaciana constitutione[b] demonstratur.

Proprius solum Episcopus potest deponere constitutos in minoribus ordinibus: secus in maioribus.h.d.

Quod autem dictū est, Episcoporum numero adsistente, sic intelligi oportet, si de Episcopo[c], aut illo de gradando agatur, qui sit in maioribus ordinibus constitutus. Ceterum si de ijs agatur, qui minoribus[d] tantum insigniti sint, proprij Episcopi sententia absque vllorum Episcoporum interuentu[e] satis erit.

In degradatione sacerdotum, ob causam hæresis potest procedere solus Episcopus delinquentium cum suis minoribus prælatis.h.d.

Quinimo interdum etiam si presbyter, vel in sacris constitutus degradādus fuerit, plurium Episcoporum interuentus necessārius non erit. Nā tales si pro hæresi[f] sæculari curiæ tradendi, vel perpetuo immurandi[g] sint; quia Episcoporum numerus facile[h] conuenire non potest, solus[i] Episcopus, cōuocatis Abbatibus, & alijs Prælatis, virisque tuę diœcesis pietate ac bonis artibus instructis, degradare poterit.

Degradatus traditur curiæ sæculari, & pro eo debet Ecclesia intercedere. h. d.

Clericus igitur ob graue[k] flagitium de-

h ¶Facile.] Bene est possibile, licet difficile; lex enim non debet esse de impossibili.ca.erit. distinct. 4. Et hoc hodie non est amplius speciale in crimine hæresis: sed militat in quocunque delicto: vt per Concil. Trid. sess. 13.cap. 4. in decretis reformationū.

i ¶ Solus Episcopus.]Dic vt not. in cap 1. de hæret. in 6.immo solus vicarius, secundum Cōcil.Trid.sess.13 c.4.

Clericus. CASVS ita figuratur, Quidam clericus ob delictum erat degradandus, unde fuit quæsitum an Ecclesia posset ipsum post degradationem factam tradere Curiæ seculari, & argumento ca.inter alia. de immunitat.Eccles. negatiue videbatur respondēdum. Sol.tamen vt hic dicitur, quia cū iste etiam Rempub. videtur grauiter inuriasse ad petitionē fisci iure quidem erat tradēdus prędictę Curiæ. nec obstat obiectio quia non propter quamlibet causam, & in quolibet casu immunitas eccles. est concedenda, vt ibidem habetur, hinc accedit quod Ecclesia orat pro eo. Not argumentum, Ecclesiā nolle mortem peccatoris, cum aliter non oraret pro eo, & ideo vult vt viuat. c nouimus de verb signif. Not. secundo vnicum delictum puniri posse in diuersa foro, iuxta not.in ca.de his. de accusation.

K ¶Graue flagitium.]Puta hæresim, uel falsum c. nouimus de verb. sign. vnde sumitur: per quē testimprobari pōt sententia dicentium speciale esse in tribus casibus, vt quis tradatur curiæ sæculari: sed in aliis requiri incorrigibilitatem. vt no. in cap. ad abolendam de hære. & per Abba. in cap. atū clerici.

ci.versic.ad tertium.& in cap.cum non ab homine de iudic.& not.in dict. cap. nouimus. in verbo traditur.

a ¶Traditur.]Nota contra eos, qui dicunt, non debere fieri traditionem realem, ne videatur ecclesia consentire effusioni sāguinis. de quo per Doct.in cap.nouimus.de verb.sig.

b ¶ Intercedere.] Vere & non ficte; precibus, & nō per excommunicationem & fac.17.q.4. cap rerum. & glo. præsenti C. de his qui ad eccl. confugi. Sed ad quid ista intercessio, cum ipsamet ecclesia possit cum mitiori pena punire? Respod. vt per Abb. in cap. nouimus. de verb. signifi.

Quod si.] CASVS. Quidam Episcopus volebat vlterius punire degradatum, cū ille immiscuisset se in exercitio Ordinū, quibus erat priuatus; unde fuit dubitatum, uidebatur enim Episcopum id facere non posse, quia factum ob salutem proximi non mereatur pœnam, & affligo non est addenda afflictio. ca. penul. de cleri. ægrotan. Sol. tamen ut hic habetur, ne tale delictum maneat impunitum, nō obstant obiecta, quia præsumitur id mala intentione fuisse factum. c. 1. de præsumpt. & noua afflictio datur ob nouam culpam: Not. arg. pœnam esse reiterandam uel augendā quemadmodū reiteratur uel augetur culpa.

Io. Bapt.

udum.

c ¶ Dudū.] Hæc dictio ponit qualitatem de præterito, & remouet de præsenti: licet quandoque possit etiam de præsenti: vt per Abb.in c.1. de cle.excom.min. vnde sumitur.

gradatus, cum ab Ecclesiastico foro fuerit proiectus, sæculari curiæ traditur[a] puniendus. Vnde celebranda erit talis degradatio, sæculari præsente potestate: & cum perfecta fuerit pronuncian dum, vt sæcularis iudex degradatum, tāquam clericali priuilegio exutum in forum suum recipiat punien dum. Pro quo tamen Ecclesia debet intercedere[b], vt citra mortis periculum in eum sententia moderetur: & si impetrauerit, & degradatus pœnæ superstes fuerit, ab administratione sui ordinis debet abstinere.

Degradatus miscens se sacris, excōmunicatur.h.d.

Quod si cingulo militię cælestis exauctoratus ausu temerario sibi dudum[c] commissum audebit in posterum attractare ministerium, etiā ab Ecclesia ex canone Apostolorum erit abscindendus[d].

d ¶Abscindendus.] Idest, maiore excōmunicatione feriendus. & hoc siue depositio fuerit iusta, siue iniusta: ut not. in cap. 1. de cle, exc. min. arg. tamen contra.2. quæst. 5. cap. qua de causa: sed ibi dispensatum fuit. fac. dist. 63. cap. Salonitanæ. Et intellige hoc, quod hic dicitur præuia monitione, alioquin non incurrit excommunicationem: vt per Abb. in c.2. de cler. excom. min. Officium autem dicere non solum non uetatur: verum etiam grauiter peccat non dicendo. Item si celebret etiam contra monitionem: tamen conficit corpus dominicū. Abb. in d. c.2.

ANT. TIMO. Et ratio est, quia iste per degradatio nem nō amisit characterem sacerdotij, qui est indelebilis qualitas in anima impressa, vt per S. Tho. in 3. part. q. 33. art 8.

DE SACERDOTIBVS IN INFERIORI gradu constitutis.

TIT. XXI.

DE SACERDOTIBVS altioris gradus, sequitur nunc videre, dicit hic tex. in prin. de sacerdotibus inferioribus, & ideo propouitur iste tit. qui diuiditur in 4. partes, in prima habetur continuatio: in secunda quot & qui sint isti sacerdotes: in tertia unde dicantur præsbyteri: in quarta qualis sit eorum potestas: secunda ibi, & nō. tertia ibi, præsbyteri: quarta ibi, episcopi nūc de scendamus. Casus non figuratur. Not. tamē ex isto princ. quod non solum in princ. lib potest fieri Continuatio materiæ ad materiam, sed etiam in partibus eius. §. fin, instit. de usu & habita.

Io. Bapt.

- Ministri Ecclesiæ Dei.
  - Sacerdotes.
    - Summi. — Pontifex.
    - Maiores. — Patriarcha. Archiepus. Episcopus.
    - Inferiores. — Presbyteri.
  - Ministri.
    - In Sac. ord. — Diaconi. Subdiaconi.
    - In min. ord. — Acolytus. Exorcista. Lector. Ostiarius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DEscendamus.] Apposite vtitur hoc verbo, cum simus in metaphora graduum, & scalarum, & de superioribus ad inferiora sit descensus.

b ¶Non sint.] Scilicet proprie: abusiue tamen & ipsi dicuntur sacerdotes. c. si quispiam. dist. 81. & c. si quisquã. de cohab. mul. & cle. & infra tit. 1. § fin.

c ¶Obiter.] Argu. ꝙ quæ aguntur incidenter, non debent esse in consideratione. fac. l. 1. ff. de auct. tut.

d ¶Presbyteri.] Licet autem episcopi, & presbyteri æque sint sacerdotes, & in sacerdotio conueniant: ordine tamen differunt, secundum Canonistas: licet Theologi teneant contrarium, ꝙ ordine non differant: vt no. sup. de iur. pers. in verbo ordine. in tantum ꝙ degradatus ab ordine Episcopali non censetur degradatus à sacerdotali, vel ꝑsbyterali: vt p Abb. in cap. veritatis. de do. & cont. & not. sup. tit. px. §. quod autem. in vers. minoribus.

Epi, & presbyteri differunt ordinc.

ANT. TIMO. Pro opin. Theologorũ, quod differãt dignitate & officio non ordine vide eorum rationes & considerationes in 4. sentent. distin. 24 D. Bonauẽ. in 2. part, art. 2. quæst. 3. & Duran. qu. 6. & S. Tho. in qq. add. q. 40. art. 5. quamquam canonistis videatur quodammodo fauere Cõc. Trid. sess. 23. cap. 4.

Sacerdotes inferioris gradus sunt presbyteri, nec sufficit aliquid obiter tractatum esse. h. d.

NVnc de scenda mus a ad sacerdotes in inferiore gradu constitutos: subsequenter postea de ijs dicturi, qui licet sacerdotes non sint b in sacris tamen constituti reperiuntur: ac demũ dehis, qui circa humiliora in domo Dei necessarium ministeriũ exhibent, qui in minoribus ordinibus dicũtur constituti: de quibus omnibus si quid superius locuti fuim⁹, obiter c potius quam ex professo locuti fuimus. inferiores sacerdotes sunt presbyteri d.

Sacerdotum in duas classes diuisio sumpsit originem tam à testamẽto veteri, quã nouo. h. d.

Et non inelegan-

e ¶Ineleganter.] Sic instit. de iure nat. gent. & ciuili. §. & non ineleganter.

f ¶Sacerdotes.] No. ex hac littera, ꝙ appellatione sacerdotum ueniunt etiam Episcopi. facit cap. olim. d. 86. & c. clericos. dist. 21. & inf. §. prox. & not. in cap. non põt, de re iudic. In materia pœnali, vel odiosa, appellatione sacerdotum, vel presbyterorũ non venirent Episcopi: quia habent alium ordinem; scilicet Episcopalem. Vide per Abba. in rub. de vita & honest. cler. & in d. c. non potest, & in c. quia periculosum. & per Inno. in cap. sedes. de reser. fac. not. per Ab. in c. 2. de pecul. cle. i prin.

ANT. TIMO. Sacerdotes autem ideo vocãtur quia sacrum dãt: & quẽadmodum reges a regendo, ita sacerdotes a sacrificando dictos volunt: quia consecrant & sacrificant. Vel sacerdos, ideſt, sacer dux. Antistes autẽ appellatur quia ante stat, vide Magist. in 4. dist. 24. & cap. clericos d. 21.

g ¶Per Moysem. Et sic non Moyses, sed Deus concord. dist. 21. in prin. vbi de sumitur. & fac. c. esto. §. quod autem. dist. 95.

h ¶Christo.] Et sic vtroque tempore a Deo, & non dicit à Deo per Christum: quia Christus, qui instituit. Deus est, non sic Moyses.

i ¶ Septuaginta duos. C. in nouo. in fi. dist. 21 & cap. quãuis. dist. 68.

K ¶Ttibuit.] Fin. sup. de Episcopis, & summ. Pontifi. & no. hic quòd valet argumẽtum de clericis veteris testamenti ad clericos hodiernos. quod intelligendum est vbi eadem est ratio, aliàs secus: vt dist. 82. quasi p tot. & in c. trãslato. & ibi not. de constit. & cap. nouum. vbi Abb. not. de decim.

l ¶Affirment.] Dist. 93. cap. legimus. & c. olim dist. 95. & cap. quisquis. & c. porro. dist. 81. Sed videtur, ꝙ hæc littera contrarietur proxime præcedenti, cũ ibi dicat ꝙ differentia fuit ab initio, & ab origine teri, & Episcopi. Sol. vt not. in d. ca. legimus. in ver. postea. vel hic loquitur referendo opinionem Hieronymi: quam tamẽ nec approbat, nec approbat.

ANT. TIMO. De hac opinione, qđ olim idẽ fuerit Presbyter, & Episcopus, quia perperam tribuitur S. Hieronymo per d. c. legimus. d. 93. & cap. olim d. 95. cuius loci explanationem vide apud S. Thom. 2. 2. quæst. 184. ar. 6. ad primũ. & infra in additionibus. gloss in §. fi. in uerbo reseruatur. tu vero nota hic in cõtex. circa auctoris circumspectionem, qui alia vertens, hoc in loco hanc opinionem, quæ S. Hiero. cõmuniter tribuitur male admodum sonare, ita leuiter eam pertractat; vt videatur potius legentẽ admonere, q̃ aliquo modo eã approbare.

a ¶Obedire.] Cap. 1 dist. 95.

b ¶Habeantur.] Et dicuntur tales Acephali, ideſt, sine capite: vt c. nulla. &c. qui suis. dist. 93. & 28. ¶quæst. 2. c. Abbatibus: qui tamen ex priuilegio Papæ non subsunt, non ſsunt Acephali; quia Papa Episcopus est eorum: arg. extr. de priuil. quasi per totum. Tales ergo ficut excommunicatos debet quilibet excludere ab ecclesia. c. 2. de paroc. & alien. paroc. & no. in d. c nulla. Et fasi est hæc littera pro prælatis quòd etiã eremitæ subsint Episcopo, in cuius territorio sunt. 16. quæst. 1. cap qui uere. & no. in d. cap. nulla.

Presbyteri] CASVS non figurat. Not. tamen hanc præsbyteri etymologiam esse assignatam ab eo quod esse debet argum. penul. ff. de iust. & iu.

c ¶Presbyteri.] Concor. cap. quisquis. & cap. portio. distinct. 84.

ANT. TIM. Presbyter enim græce, senior latine interpretatur, non modo propter ætatem & decrepitam senectutem, sed propter honorem, & dignitatẽ quam acceperunt. ita inquit Magister d. dist. 24. Alii autem presbyter quasi præbens iter.

d ¶Sapiẽtiæ.] 35. q. 6. c. 2. sic. 20. dist. c. de quibus.

e ¶Canitiẽ.] Vnde quãuis nõgẽtis & amplius annis ab Adã vsq; ad Abraham uixisse homines legamus, nullus alius appellatus est presbyter, nisi Abrahã, qui multo paucioribus vixit annis, quam sui antecessores. Nec obstat, quod legitur de Melchisedech, qui fuit Abrahæ contemporaneus. cap. porro. alias fin. & ibi nota. dist. 84. Abraã ꝑsbyter.

Epi scopi igif.] CASVS. Quidã Sacerdos volebat exercere indifferenter potestatem Ordinis, ac potestatẽ iurisdictionis, illa ratione mot⁹ quod cum esset sibi data potestas circa id quod est plus, uidetur quoque concessa circa id quod est minus. cap. cui licet de reg. iur. in 6. nil enim maius reperiri potest quàm consecrare corpus Christi, & ideo fuit quæsitum quid iuris, Sol. vt hic legimus, quia si secus esset, distinctio de Sacerdotib⁹ adnot. sup. eod. §. & non. red deretur frustratoria & uana, quod esset inconueniẽs, obiectio autem in contrarium adducta intelligitur in ijs quæ sunt ejusd. ordinis & naturæ, Secus in aliis. Not. Sacerdotes inferiores partim habere quid proprium, & partim quid commune cũ Episcopis. Not. qualiter illa quæ sunt potestatis ordinis, possent delegari, quod contingit non dando potestatem, sed licentiam, & intelligitur in persona eiusdem ordinis, de qua re copiose docent Doct. in c. quãto. de Cõsuetud & c. aqua. de cõsecr. cũ simil. Io. Bapt.

Et non.] CASVS in hac parte commode nõ figuratur, cum autor referat presbyt. diuisionem, quam supra tit. de iur. person. §. 1. posuit. vnde not. istam diuisionem esse veram, quia natura docet ordinem dari, vbi multitudo adest. Not. secundo causam qua constituitur superior diuersam posse assignari, iuxta id qđ hic legimus, & in c. olim, dist. 95. Io. Bapt:

f ¶Igitur] Q. d. non mirũ si est similis dispensatio uel potestas eorũ & ꝑsbyterorũ, cũ sint fere idem.

g ¶Illorum enim &c.] Not. hic quasi duo extrema cum suo medio.

h ¶Consecrationem.] Vt, cap. legimus. dist. 93. & c. ecce. dist. 95.

i ¶Baptizat.] Cap. 2. & cap. 3. de offi. Archipresbyt. vbi probantur plura, quæ hic ponuntur.

a ¶Benedicit.] Nõ ifi benedictione solẽni. Et pro

tatis aliud dignitatis fuisse nomen. Sed cũ multi in singulis ecclesijs presbyteri constituti essent, in remediũ schismatis factũ esse, vt per illos vnus eligeretur, qui ceteris esset præponẽdus. Electum autem Episcopi retinuisse nomen, eligentes presbyterum, quorum erga Episcopos usque adeo creuit honor, vt illis tãquã filij cęperint obedire a. Nec iam pro sacerdotibus habeantur b, qui nullius Epi disciplina & prouidẽtia gubernantur.

Presbyter appellatur potius a prudentia, quam ab annis. h. d.

Presbyteri c vero nomen, quamquam a senectute sit sumptũ: magis tamen sapientiæ d indicat maturitatem, quam corporis canitiem e.

Quæ sit presbyterorũ potestas, & auctoritas. h. d.

Episcopi igitur f ac presbyteri non penitus est absimilis circa sacra ministeriorum dispensatio. Illorũ g enim quæ gerere potest Episcopus, quædam presbyter suo iure, quædam illius permissione exequitur, quædam vero nullo pacto potest attingere. Proprio iure presbyter, Dominici corporis, ac sanguinis cõsecrationem h, etiam Episcopo ꝑsente celebrat: ĩfantes baptizat i; sanctificato oleo inungit, benedicit k, & de occultis peccatis pœnitentes, vel in extre-

Universidad de Deusto
Biblioteca

verificatione, ac declaratione omnium, quę hic ponuntur, & cumulantur, vide in dist. 91. ca 1. c. ecce. & c presbyteros dist 95. cap. ministrare 26. q. 6. & not. in c. 2. & 3 de offi archipresb verſ. & per Host. in Summ. de offic archipresb. verſ. 5. & c. peruenit. distinct 95. & per Firma. in tract. de Epiſ. lib. 3 in prima part. num. 14.

a ¶Publice.] C. ministrare. 25. q. 6.

b ¶Solis.] Episcopis.] Diuersimode tamen hęc Episcopis reseruantur. Nam potestas excommunicandi ita reseruatur Episcopis, vt possit etiam transire in non Episcopos, etiam meros laicos, si Papa tribuat hanc potestatem: vt per Abb. & in alios in cap. ecclesia S Mariæ. & in cap. 2. de iud. & in c. fi. de cler. egrot. mini. Alia vero, quæ hic dicuntur reseruata non possunt per nō Episcopos exerceri cap. aqua. de consecrat. eccles. vel alt. & per Doc. in locis supra allegat. & in ca. quanto. de consuetud. fac. cap. quamuis. dist. 82.

Laicus excōicat

c ¶Reseruatur.] Nota ergo ex hac littera coniuncta cum §. presbyterū. sup. eod. quod ritus Apostolorum circa sacramenta habent impedire characteris impressionem: nam si simplex presbyter ordines conferret, nihil conferret: vt cap. quanto. de consuetud. vbi etiā Abb. Not. cū tñ post mortē Christi idē esset presbyter, & Epus: & ꝓmiscue presbyteri conferrent omnia sacramenta: vt c. olim d. 95. & cap. legimus dist. 93. sed discretio fuerit inuenta ad schismata sedanda, & tollenda.

Ritus Apostolorum.

ANT. TIM. Nota circa illud, quod refert hic gloss. ex sententia Abb in d. ca. quanto. de consuet. quod etiam retulit infra in lib. 2. de sacra crism. §. 1. in verbo reputabitur ex eodem Abbate, ibidem, cuius dictum est quod ritus Apostolorum habent impedire characteris impressionem; nam supposito illo, quod olim ijdē essent Episcopi, & presbyteri, vt dictū fuit supra: quod cū abstulerint deinde Apostoli ad remouendum schisma, factum est hoc ex ritu, quod Apostoli impedierint, quo minus presbyteriin posterū possent imprimere characterem alios ordinando. qui error fluxit ex verbis D. Hieronymi male intellectis, in c. olim. d. 95. Ex quibus verbis colligunt nōnulli, tempore Apostolorum idē fuisse Episcopos, & presbyteros. quod intelligē dnm est secundum S. Tho. id fuisse verū quo ad nomen: non quo ad rem; ex quo in primitiua ilā ecclesia promiscue Apostoli appellarent presbyteros Episcopos: & Episcopos presbyteros. Non quod inter eos non fuerit semper realis differentia. ita docet S. Th 2. 2. q. 184. ar. 6. ad prin. vnde dicere Episcopum non differre à presbytero inter hæretica dogmata numerat S. Aug. in lib. de hęresibus.

mis agentes ad gratiā reconciliationis admittendi potestatem habet.

Presbyter episcopo permittente chrismat, & valet. hoc dicit.

Episcopo permittē te, aut vltima cogente necessitate, & baptizatos sacro linire chrismate, & virgines Deo dicare presbyteris cōceditur.

Quæ sunt episcopis reseruata. h. d.

Ecclesias verò erigere, consecrare, reconciliare, sacrū chrisma conficere, clericos ordinare, excommunicare, pœnitentes publice [a] reconciliare solis Episcopis [b] reseruatur [c].

DE IIS QVI IN SACRIS [d] sunt constituti.

TIT. XXII.

In sacris sunt { Subdiaconus. { Institutio. Officium. Aetas. } Diaconus. { Officium. Aetas. } Sacerdos. { Officium. Aetas. }

In sacris cōstituti sunt diaconi, & subdiaconi. & diaconi debent Episcopum custodire, sacerdotibus celebrātibus adsistere, nouum testamentū prædicare. h. d.

DE IIS QVI SVNT in sacris cōstituti.

Post tractatū de sacerdotibus, sequitur videre de eorundē ministris, & quoniam constituti in sacris immediate eis seruiunt: Ideo proponitur nūc tit. iste iux. §. 1. sup. de iure pers. & sup. titu. prox. in princ. qui diuiditur in tres partes, in prima habetur qui sint isti in sacris constituti, & quale sit eorū officiū: in secūda cuius ætatis debēt esse, in tertia quid intelligere debeamus per hoc nomen, sacerdotis, secunda ibi, sicut autem, tertia ibi, dixtmus autem.

d ¶IN sacris; scilicet ordinibus. Sed nonne omnes ordines ecclesiastici dicunt sacri? vt nor. dist. 32. in summa. & per Abbat in cap. tuis. de præb. Dic quòd per excellentiam à subdiaconatu inclusiue supra dicuntur sacri: quia magis participant de sacramento corporis Christi: vt per Abb. in cap. si quis, clericorum. de cler. coniug. & præcludunt viā pœnitentiæ, vt infra tit. proxi. §. fin. cap. cum ex eo. de elect. in 6.

Sicut

Io. Bapt.

SIcut autem.] Hæc pars diuiditur in 2. partes, in prima demonstratur qui sint Diaconi, in secunda qui sint subdiaconi: secunda ibi, subdia conus: quoad primum Casus ita figuratur. Cū ministros, inter quos vnus reperitur qui dicitur Diaconus, fuit quæsitum an officium eius sit obedire sacerdotibus, Episcopū prædicantem defendere, euangelium populo prædicare, ac sacramenta Baptis. & Eucharist. fidelibus erogare necessitate suadente, quamuis autem vi debatur respondē dum iussit Episcopi & sacerdotis ipsum ad seruitium teneri; cum eius sit minister, Solut. tamen est tenenda quam lic legimus, siquidem si eius officium esset ita indifferens, posset in celebratione & ad ministratione diuinorum oriri confusio, & propterea videtur cessare etiā obiectio: Not primo diaconum tenere primum locū post sacerdotem, & ideo eius Officium est altius & dignior officio aliorum ministrorum: Not. aliud esse sacra menta conficere, & aliud administrare, & ideo administratio aliquando ex causa conceditur ijs qui sunt inferioris Ordinis.

a ¶Presbyteri.] Vt sup. tit. proxim. §. presbyterum. ad quem stylus orationis videtur continuari.

Minor seruit maiori.

b ¶Diaconi.] Cap à subdiacono. dist. 93 facit cap. tia, vt maiori seruiat minor. 33. quæst. vlt. ca. est ordo. nisi tñ minor administrare maior sit, distin. 95. cap. 1 vel nisi teneat locū superioris. dist. 93. ca. fi. Et hi in unaquaque ciuitate debent esse septem, cap. diaconi. 2. & 3. dist 93. & legitur in Actis Apostol. cap 6. Et hoc si facultates ecclesię sufficiunt: aliàs sufficiunt duo: vt 7. q. 1. cap. illud.

ANTO. TIMO. Diaconus Græce, minister dicitur Latine; quia est sacerdotis immediatus ministrer est autem minister non alicuius sacramenti: sed aliquorum sacramentalium: sicut exorcismi & expulsionis immundorum à diuinis. S. Thom in 4 sent. dist 5. art. 1.

c ¶Polluantur.] C. diaconi 2. dist. 93.

d ¶Assistent.] dist. 25. c. perlectis. § ad diaconum.

ANT. TIM. Vnde ad diaconum non pertinet quasi ex officio proprio tradere sacramentum Baptismi: sed in collatione huius sacramenti: & aliorum assistere, & ministrare maioribus. S. Thom. par. 3. quæst. 67. art. 1.

e ¶Præsente.] Vt dist 93. c. diacones. & e præsente.

f ¶Necessitas.] No. q. vbi necessitas exigit, & presbyter est absens, diaconus etiam iure suo baptizat. ca. diacones. & cap. præsente. dist. 93. & Eucharistiam erogare, si præcesserit consecratio presbyteri: sed præsente presbytero in ecclesia nō potest, etiam si subsit necessitas, nisi presbyter iusserit: ut not. in ca. diacones, & c. peruenit. dist. 93.

erogant, nisi ex necessitate. hoc dicit.

Sed nec baptizare præsente [e] Episcopo, aut presbytero, nec Dominici corporis Eucharistiam populo erogare audere debent: nisi prædictis omnibus longius fortasse constitutis, necessitas [f] ad id extrema eos compellat.

Primitiua Ecclesia nō habuit subdiaconos: & apud antiquos subdiaconatus non reponebatur inter sacros ordines: sed postea & is ordo inter sacros cœptus est haberi. hoc dicit.

Subdiaconos licet & Ecclesia primitiua legatur habuisse. [g] tamen fuit quæsitum an iste conuenienter connumeretur inter constitutos in sacris, an posset eligi in Episcopum, & an debeat præparare vasa. & alia necessaria ad actum consecrandi, & primo videbatur de iure respondendum non esse de primo dubitandum, cum sit ordinatus ad sacramen. ordin. nec posse in Episcopum eligi. argumento cap. licet canon. de elect. in 6. intra annum enim non posset ordinari ad ordinem Episcopalem, necessaria autē ad consecrationem præparare, videtur superfluum cum detur diaconus, Sol. tamen hic aliter habetur, & ratio est, quia antiquitus de primo capite dubitabatur, de secundo videtur satis ipsum esse in sacris cum etiam iste proprie dicatur persona Eccles. de tertio denique congruentius id iudicabatur, un de cessant obiecta, quia istud esse in sacris habet quid speciale ut Theologi docent. tex in d. can. licet limitatur in hoc casu, vt citius fiat ista promotio. tertium denique remanet solutum ob prad. cōgruentiam Not. primo subdiacon esse personam in sacris constitutam ex eo quod postea declaratū est Not. 2 subdiaconum & secundum vocem, & secundum ueritatem esse diacono subiectū, & ideo debet sacerdotibus seruire mediante diacono.

Io. Bapt.

g ¶Habuisse.] C Epus. dist. 35. & dist 25. c. 1. & c fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ANT. TIM. Hodie in ecclesia Dei est ordo & ministrat sacerdoti, sed mediate, idest, medio diacono. Est autem hic ordo subdiaconatus primus ex sacris, qui nuda manu potest tangere sacra vasa, secundum Petr. de Pal.

a ¶Imperata.] Vt distinct. 28., cap. decernimus. & c. nullum & c. 1. de cler. coniug. & cap. à multis. de ætat. & qualit. & cap. miramur. de seru. non ordin. Sed quomodo ecclesia imperanit continentiam; cũ illa uoti sit, non præcepti, ut 32. q. 2. cap. integritas?

Respond. Ecclesia neminem cogit cõtinere: sed in ordine, quem dat, potest imponere legem, quam vult, sicut quilibet alius in traditione rei suæ. l. in traditionibus. ff. de pact. Ex quo enim honoratur, dignum est, vt oneretur. 16. quæst. 6. capit. de lapsis. & not. in dict. cap. nullum. Interdum tamen cum subdiaconis dispensatur, cap. presbyterum. distinct. 28. & cap. sane. de cleric. coniugat.

ANT. TIMO. Tenentur in tribus ordinibus maioribus constituti ad castitatem. S. Tho. in 4. sen. dist. 24. ut muudi sint, qui sacra tractant. Vide rationes, cur clericos ecclesia continentiam obligauerit apud S. Tho. in 4. sent. distinct. 37. art. 1. quæst. 3. vnde B. Dyon. de eccles. Hier. ca. 1. inquit. Deputantur enim ad sacra tractãda, quæ immundos tangere nefas est. & di. 32. c. 1.

b ¶Constitutio.] Quæ est in cap. à multis. de ætat. & qualit.

c ¶Subsequitur.] Inde & subdiaconus dicitur.

d ¶Pertinet.] Sic cap. perlectis §. ad subdiaconum. distinct. 25.

ANT. TIM. Ita S. Thom. in 3. part. in qq. add. quæst. 37. art. 3.

lis tamen ordo apud antiquos inter sacros non annumerabatur: paulatim tamen post aliquot temporũ curricula cœptus est, & subdiaconatus inter sacros ordines reponi, eisque ad similitudinem tam presbyterorum, quam diaconorum continentia fuit imperata a.

Subdiaconus potest eligi in episcopum. h. d.

Cumque à multis, an in episcopum subdiaconus eligi valeret hæsitaretur: nouissime post Vrbanum Innocentij processit cõstitutio b, quæ vt is quoque in Episcopũ libere eligi valeat, declarauit ac statuit.

Circa quæ versetur officiũ subdiaconi. h. d.

Diaconũ igitur subdiaconus subsequitur c: ad quem calicẽ & patenam ad altare

Sicut autem.] CASVS. Cum ministri Ecclesiæ ideo ad Ordines promoneantur, vt administrent diuina, fuit propterea quæsitum in qua ætate debeant esse constituti, & sicut ætas. 14. annorũ in iudicio spirituali sufficiens iudicata fuit. ca. fin. de iudic. in 6. ita & hoc idem in præsenti videbatur dicendum, Sol. tamẽ vt hic habemus, & nouissime in Concil. Trident. à glos. adnot. quia maius in hoc adest periculum, non obstat obiectio ob diuersam naturam casuum. Not. ætatem diuersam ad Ordines requiri de iure humano, non autẽ ex natura Ordinis, & ideo fuit ab eod. iure uariata.

e ¶Creditur.] Cõmittitur, l. quod uulgo. ff. ad Maced. & statim sequitur in hac littera.

f ¶Aetas.] Quia ab ætate arguitur maturitas iudicij. Sed quid si impubes, & iudicio carens ordinetur ad ordinem sacrum, an suscipiat characterem? Respon. Suscipit, nec enim quod suscepturus ordines sacros debeat habere annos discretionis est de substantia ordinis: sed ex necessitate præcepti. Vñ licet in tali collatione peccet tenetur tñ collatio: de hoc vide in ca. vel non est. de tẽp. ord.

g ¶Decimo octauo. Et sufficit q̃ sit inchoatus: vt not. in cle. fin. de ætat. & qual. vnde sumitur. Sed hodie hæc materia est tota per concil. Trid. reformata. Nec enim ad subdiaconatum quis ordinari potest ante vigesimum tertium, ad presbyteratum ante vigemumquintum, etiam si quis sit regularis, vt per d. Concil. Trid. sessio. 23. ca. 12. quidquid dicatur in cap. 1. & in cap. peruenit. dist. 77. & in ca. 1. cap. 3. & cap. fi. dist. 78. & in cap. de his. distinct. 28. Sed quæ est ætas minorum ordinum? Respon. maior infantia, cap. de his. dist. 28. & cap. nullus. de tempo.

tempo. ordi. in 6.

ANT. TIM. Nota circa annorum numerum regulam generalem, traditam a gloss. in clem. generalem de ætat. & qualit. ordi. quod si annus significatur in ablatiuo, vt dicendo anno vigesimoquinto quis potest esse sacerdos, requirit solum inceptionem. Si vero significat in genitiuo, requirit complementum; ita dicit Io. de Ligna. in d. clem. Bart. vero in l. si cui de leg. 1. dicit, quod si profecturus in ablatiuo sine præpositione sufficit in eo esse; si vero sine, requiritur quod sit completum, sic in vers. ætas. q. 2. §. 1.

Diximus.] CASVS. Omnes Clerici in sacris constituti volebant appellari sacerdotes illa ratione moti, quia sunt in sacris, & versantur circa res sacras, vt constat per §. 1. 2. 3. hoc tit. nostro. Sol. tamen vt hic dicitur, argumento. §. sed quoties institu. de iur. naturali. & sic inde cessat quoque obiectio: Not. pro intelligentia constitutionum, quę aliquando promulgantur circa clericos simpliciter, & ideo dubitatur de earum intelligentia. Not. 2. inde argumẽtum, quod nomina propriæ significant id quod est dignius. dict. §. quoties.

a ¶Appellantur.] Vt dist. 81. c. si quispiam. & ca. si quisquam. de cohab. mul. & cler. & not. de hoc. sup. tit. proxim. in princ.

ratum vigesimoquinto promoueri.

Proprie sacerdotes appellantur, qui Eucharistiam cõficiunt: impropriè etiam diaconus, & subdiaconus.

Diximus autem diaconum & subdiaconum non esse sacerdotes, proprietatem sermonis attẽdentes. Proprie enim sacerdos is est appellãdus, cui sacrificium corpo

DE HIS QVI SVNT IN *minoribus ordinibus constituti.*

TIT. XXIII.

Ordines minores { Acolytus. Exorcista. Lector. Ostiarius.

Minores ordines sunt acolytatus, exorcistatus, lectoratus, & ostiariatus. h. d.

DE IIS QVI SVNT IN MINORIBVS ordinibus constituti.

Io. Bapt. Post declarationem sacerdotum & existentium in sacris, requirebatur videre de constitutis in minoribus. §. 1. in fi. sup. de iur. person. ideo post præcedent. tit proponitur modo ille qui diuiditur in 3. part. in prima habetur qui sint isti in minoribus constituti: in secunda quæ sit differentia inter

ris, & sanguinis Dominici in altari conficere permittitur. Ceterum & ipsi interdũ sacerdotes appellantur a, sed per abusionem. Vidimus hactenus de ijs, qui in maioribus sunt ordinibus constituti: nunc videamus de ijs, qui in Ecclesia Dei minoribus sunt ordinibus insigniti.

SVnt igitur b in Ecclesia alij minores ordi-

Io. Bapt. figurari potest: Quidam volebant ordinari ad Ordines sacros, vnde fuit dubitatũ, an opus sibi esset prius ordinari ad aliquos Ordines inferiores, hoc enim non videbatur necessarium, quia qui cõsequitur aliquid, consequitur etiã omne quod ad id est necessarium, argumento cap. 1. de offic. deleg. confirmatur ea ratione, quod si alii inferiores Ordines essent dandi, sequeretur, potestatem Diaconi & subdiaconi esse diminutam, si tales Ordines essent necessarij, quod non videtur esse concedendum. Sol. vt hic legimus, quia quo aliquid est sanctũ, eo sanctius est tractandum, non obstat obiectio, nec eius confirmatio, cum ratio congruentiæ id postulet, & requirat: Not. tot Ordines requiri, quia considerantur primo ratione ordinandorum, & sic vel respectu dispositionis, & hinc datur prima tonsura vel respectu collationis, & hinc Episcopatus, vel consideratur ratione fidelium volẽtiũ accedere ad corpus Christi, & sic cũ fideles primo debeant in Ecclesia admitti, datur Ostiariatus: secundo cum admissi debeant doceri, datur inde Lectoratus, tertio cum aliquando spiritu immundo vexentur datur exorcistatus: considerantur tertio ratione præd. §. Corporis, & sic cum primo debeat in clara luce consecrari, datur acolytatus: secundo celebratio fieri nequit nisi præparata materia, ideo inde habemus subdiaconatum: tertio cum consecrario fiat alio etiam adhibito ministro, ppea datur sacerdotiũ, & diaconat.

b ¶Vnt igitur.] Concor. cap. & si illa. §. fin. 1. q. 7. & inde sumitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Acolytus, &c.] Vt cap. perlectis. dist. 25. & cap. a subdiacono dist 93. & accolyto subest exorcista, &c. ut d. c. a subdiacono.

ANT. TIM. Latine dicitur ceroferarius à deportandis cereis quando legendum est Euangeliū, cuius officium est præparare ipsam luminariam, & portare. ut dictum est. & est supremus ordo inter quatuor minores. uide per Mag. lib 4. dist. 24. & ibi per S. Thom. quæst 2. & c. Acolytus dist. 23.

b ¶ Ducit,] Vnde & ceroferarius Latino noīe appellat.

ANT. TIM. Exorcista ita Græce, Latine uero dicitur adiurans, uel increpans. cuius officium est inuocare nomen domini super catechumenos, & sup eos qui habent spiritū immundum. De quo, & quomodo fuerit significatus in lege ueteri, & exercitatus à Christo in noua lege, vide per Mag. in 4. sent. d. dist. 24. & c. Exorcista d 23.

ANT. TIM. Lector dicitur à legēdo, verum quod sit eius officium, lege apud Magist. loco sæpius citato in 4. & c. plectis. dist. 25. & c. lector dist. 23. lege Vgonem. de S. Vict. lib. 20. de sacr. c. 6.

c ¶ Exorcizando.] Hoc verbum hic designat ordinem apud Iuristas appellatur uerbum impostorum: ut l. 1. ff. de uariis & extraord. cogn. Sed forte cum Iurisconsultus esset paganus sic loquebatur quasi illudens alienæ religioni.

d ¶ Lectiones] Legendas in matutinis.

e ¶ Prædicare.] Id est, legere, ne sit contra. 16. q. 1. cap. addimus.

ANT. TIM. Ostiarius quis sit, & quod officiū eius lege apud eundem Magist. & cap. Ostiarius. dist. 23.

nes, qui sine sacramentali vnctione, sola Episcopi benedictione, cum quadam vasorū, vel indumētorum distributione præstantur: vt sunt Acolytus, Exorcista, Lector, Ostiarius. Acolytus a est is, ad quem præparatio luminū spectat; & qui cereum, à quo nomen quoque ducit b deferre debet; quique suggesta pro Eucharistia subdiaconis præparat. Exorcista is est, qui exorcismos memoriter retinere debet; manusque super energumenos, & catechumenos & in exorcizando c imponere. Lector autem is appellatur, qui lectiones d debet pronunciare; & ea, quæ Prophetæ vaticinati sunt, populis prędicare e. Ad Ostiarium pertinent claues Ecclesiæ, vt claudat, & aperiat templum Dei, & omnia, quę sunt intus exi-

traque custodiat, fideles recipiat, excommunicatos, & infideles f prouido iudicio repellat.

Psalmistatus est minor ordo, & potest conferri à solo presbytero. h. d.

Est & Psalmista, ideſt, Cantor, qui absque scientia Episcopi, presbytero solum iubente, officium suscipit cantandi g, qui & ipse licet apud antiquos dubitatum fuerit inter minores ordines cœptus est annumerari h.

Constituti in maioribus ordinibus nullo pacto matrimonium contrahere possunt, sed constituti in minoribus possunt. sed si contrahant priuantur beneficijs & dignitatibus Ecclesiasticis. h. d.

Horum autem, & sacrorum valde dispar est conditio. siquidem illis ita est cōtinentia imperata, vt nūquā ad matrimo-

f ¶ Infideles.] Sed contra cap. Episcopus nullum. de consecra. dist. 1. Respon. quidam, quòd ille canon, vel est correctus, uel abiit in desuetudinem. uel dic ut not. in d. cap. Episcopus nullum. Et quomodo, & quibus cerimoniis hi ordines conferātur, habetur distin. 23. per totum.

ANT. TIM. Quod Psalmistatus sit minor ordo: & quod possit conferri a solo presbytero, quod colligitur in summario, loquitur, hic ad mentem canonistarum secundum Abb. in d. cap. cum contingat. de ætat. & qualit. qui primum dicit Psalmistatum esse ordinē ex mente glossæ ibi: secundum quòd possit conferri à presbyteris. quam conclusionē ponit ibi Abbas de mēte Rayn. Hugon. & Goffre. id dicentium, & glossæ in d. ca. cum contingat: quæ vere hoc non dicit, neque textus ibi: Sed loquitur tantum de Abb. cuius opinionem Theologos sequutus, puto non esse veram, vide D. Bonau. in 4. sent. dist. 24. art. 2. q. 2. & alios Doctores ibidem.

g ¶ Cantandi.] Et in hoc differt à lectore, cuius officiū non est cantare, ut supra in princ. ubi not. est enim inter hæc differentia, ut per Abba. in cap. quod in te. de pœnit. Et facit hoc ad statuta, & contra eos qui tenentur cantare officium, nō. n. satisfaciūt legendo simpliciter, & quod quibus p-

mittitur legere, non permittitur cantare.

h ¶ Annumerari.] Vt ca. Psalmista. dist. 23. & hic ordo Psalmistatus uidetur confundi cum prima tonsura: ut per Host. in Summa de ord. ab Episcopo qui renunt. Episcopat. & Abbatem in cap. cum contingat.

contingat. de æta. & quali. & vt hic innuitur valde fuit dubitatum an esset reponendus inter ordines, & communis est sententia, p sit ordo. quod quomodo procedat, vide per Ioan. Lupum in tract. de mētis. in c. 1. 6. partis. num. 3. & per Doct. in d. ca. cum contingat.

Horum autem. CASVS. Multi sum mopere cupiebant ordinari ad Ordines tam minores quàm maiores, & cum iam promoti essent, fuit dubitatum an indifferenter teneātur ad cōtinentiam, & cum Matrimonium sit Sacramentū vt est de fide, & à Conc. Tridē. clare hodie decisum Sess. 7. videbatur inconueniens eos priuari hoc Sacramēto, cū ad cuitādum quoque peccatum sit institutum, Sol. tamen vt hic habet, quia quo magis quis vult uniri Deo, eo magis debet esse perfectus, non obstat obiectio, quia Docto. docent Sacramentum Matrimonii & vouere continentiam esse voluntatis: No. clericorum quosdam esse magis, quosdā uero minus Deo mancipatos, & iō quibusdam permittitur, vt ualeant redire ad uitam secularem, quibusdam vero denegatur.

a ¶ Valeant.] Ca. 1. de cler. coniug. cum multis. eo. tit. nisi Papa dispensaret, per ea quæ ponit Abb. in cap. cū olim. ext. eod. tit. vbi ponit quòd nō solum Papa potest singulariter dispensare: sed potest uniuersalem legem facere, quòd sacerdotes possint ducere vxorem. quòd etiā deberet facere ratione de qua per eū ibi: quā tū non puto necessariā, nec ueram.

nium aspirare valeant a his b autem, si ad superiores ordines, p uehi noluerint, matrimonium contrahere minime interdicit c: sed eo casu nō solum ad sacros ordines, & Ecclesiasticas dignitates, & administrationes d admittendi non sunt: sed etiam beneficijs, quæcumque forte habuerint, priuādi erunt: nam nec ea sine prauo exemplo possunt, & graui scandalo retinere; & tales bona Ecclesiastica dilapidare solent.

Ponit continuationem ad sequentia, h. d.

Hucusque singulariter tam de maioribus ordinibus, quàm de minoribus breuiter tractatum fuit; exponamus nunc aliqua, quæ tam maiorum ordinum, quam minorum sunt communia.

COMMVNIA TAM MAIORVM, quam minorum ordinum.

TIT. XXIIII.

Minores debent maioribus exhibere reuerentiam. hoc dicit.

IN primis admonēdi sūt ij, qui minores

A NT. TIM. Et in cap. 1. dist. 32.

b ¶ His.] Scilicet constitutis in minoribus ordinibus.

c ¶ Interdicitur.] Ext. de cle. coniuga per totum.

d ¶ Administrationes.] Vnde nec Vicarius Episcopi poterit esse talis, cum non possit habere administrationem ecclesiasticam, quod tenent Doct. tam. in c. 2. d cler. coniug quàm in c. 1. eo ti. in 6. ni si in temporali iurisdictione: vt per Abb. & alios in ca. 2. de iudi. vbi quòd quàuis cum his Papa dispensaret, p possent retinere beneficia: eis tamen cā criminalis clericorum non potest committi. Sed an etiam, & in eo sint dissimiles quòd nō teneātur dicere officium? Respon. vt traditur per Abba. in cap. 1. de celebr. missa.

COMMVNIA tam maiorum q minorū ord.

Vidimus hactenus de oībus Ordinibus, sequit nunc videre quod commune habeant iuxta. §. fi. sup ti. proximo, & cum ista cōmunia reperiantur primo ex parte ipsorum Ordinū, iō ponitur. hic prēsētit. qui diuidit in 2. partes, in prima. habetur respectus prēd. Ordinum adinuicem, in 2. Solēnitas ordinandi: 2. ibi, itē sub grauis.

Io. Bapt.

IN primis. CASVS. Cum in quadam ecclesia esset clerici seu iuslibet Ordinis, orta fuit inter eos discordia, siquidem maiores petebant à minoribus obedientiam iuxta c. à subdiacono. dist. 93. & minores eam denegabant præter actum executionis Ordinis, qa inclusio unius uidetur exclusio alterius. c. non ne.

Io. Bapt.

de

Universidad de Deusto
Biblioteca

de præsumpt. & ideo quæsitum fuit quid iuris? Sol vt hic habetur, q̃ a res omnes eo sunt perfectæ quo sunt ordinatæ: rationes autem adductæ si rectè fuerint considerate, nedum non obstant, sed potius decisionem confirmat. Not. argumentum maioritatem, minoritatem & obedientiam reperiri in ijs quæ sũt ordinata.

a ¶ Obediẽtiam.] c. a Subdiacono. di. 93. & per tot. Solet tamen distingui vtrum aliquid Prælatus præcipiat sententiando, an extraiudicialiter. De his quæ pertinent ad officium, an de his quæ non pertinent ad suum officium, vt late per Ant. de But in cap. ad aures. de tẽp. or.

AN. TIM. Hinc obediẽtia ab Odõ. Camer. sic: Virtus qua legitime superiorũ præcepta exequũtur; & est pars iustitiæ. Tenentur autẽ inferiores obedire suis superioribus regulariter quoad actus exteriores: non autem quoad actus interiores, intellectum, & voluntatem, quæ soli Deo subiiciuntur, ar. text. l. cogitationis. ff. de pœnis. Vide multa de hac uirtute apud S. Tho. 2. 2. q. 104 ar. 5. In aliquibus autem nõ tenemur obedire, vt per eund. S. Th. in quodl. 1. ar. 15. & quodl. 10. ar. 10. & in 4. d. 21. q. 3. ar. 1. & Arch. Flo. 3. p. tit. 16 c. 1. §. 6 & Nauar in Man. c. 25. nu. 38.

b ¶ Vindicet.] Vt c. 1. de sepult. Et quõ dicatur qs transgredi terminos, quos posuerunt, partes, not. in dicto cap. 1.

c ¶ Honorent.] Vt dist. 95. c. esto. vbi recensetur illud Crassi: Non erit mihi consul, cui ego non sim senator. Pone igitur q̃ Epus aliter se habeat contra clericũ, quã debeat, numquid clericus suo iure poterit obedientiã negare? Et vr. arg. c. cũ beatus. di. 45. & d. c. esto §. 1. & 22. q. 5. c. de forma. & fides nõ est seruãda nõ seruãti. c. peruenit. 2. de iureiu. Et frustra petit debitũ, qui qd̃ debet non impẽdit. 28. q. 1. c. si infidelis. cũ multis cõcor. positis in di. c. esto. in uerbo esto. Consultius tñ erit clerico, si per superiorẽ agat: arg 11. q. 3. si Epus. & 9. q. 3. c. nũc vero. Et tolerãdus est Prælatus vsque ad sententiam: vt 8. quæst. 4. cap. nonne.

ANT. TIM. Vñ meminerint Prælati se in inferiores suos politicã potius retinere põtatem quã despoticum dominium, quos iussit Apostolos imperare cum omni mansuetudine. 2. ad Timo. 4.

d ¶ Prosint.] Agnominatio, vt & illa: Nõ ẽ hic orator, sed arator & illa Cicer. Quis non potius hæc ficta credat, quam facta?

ri sub ordine constituti sunt & officio, vt ijs qui aut ordine p̃cellunt, aut officio reuerentiam, & obediẽtiam [a] exhibeant: nec per temeritatem alter alterius partes sibi vindicet [b].

Maiores debent minoribus charitatem. h. d.

Maiores quoq; meminerint se maiores esse, non dominos; & ob id inferioribus nõ tamquam subditis dominetur: sed quasi clericos honorent [c], & diligant; & tales sint qui non solum præsint, verum etiã prosint [d].

Ordinatores debent instruere ordinandos in diuinis. h. d.

Item sub grauis vltionis comminatione ex ordinatione generalis concilij [e] debent Episcopi [f] promouendos in sacerdotes per seipsos; vel alios [g] idoneos viros super diuinis officijs, Ecclesiasticisque sacramentis diligenter instruere, & informare: *Sanctius enim*, inquit, *est pancos* [a] *bonos quam multos malos* [b] *habere ministros: quia si cæcus cæcum ducet, ambo in foueam dilabentur.*

Item sub grauis. Hæc pars subdiuiditur in 2. partes, in prima habetur quę solemnitas in ordinatione sit seruanda: in 2. à quo Ordines sint conferẽdi. 2. ibi, illud: quoad primum hæc pars iterum diuiditur in 4. particu. in prima habetur Scrutinium præcedere ordinationem: in 2. Ordines esse cõferendos tẽpore debito. in tertia Ordinationẽ ẽe faciendã gradatim, in quarta dolũ tã in Ordinatione q̃ in executione esse euitandum. secũda ibi, igit̃ tertia ibi, sed nec: quarta ibi, q̃d̃ si furtiue. quoad primũ casus ita figuratur. Quidam Abbas cupiebat ordinari & promoueri ad certã Abbatiã diœcesis Perusinæ, & timens admitti, nolebat examinari, sed rogauit quendã Cardinalẽ vt vellet sibi fauorẽ præstare ad id consequẽdum, vnde fuit quæsitum quid iuris, cum. n. Religiosi sint in statu perfectionis, vt Theologi docent, vtrum que caput uidebatur ei cõcedendum, Sol tamen prout hic legimus, quia nec ordines, nec beneficia sunt sine cognitione conferenda, ne temere in re tam graui ptoceda-tur; nõ obstat obiectio, quia status ille est respectu charitatis, non autẽ ratione qualitatum, quæ ad id requiruntur. Not. Ordinandos esse instruendos, & examinandos: Not. 2. Examen principaliter demõstrare an promouendus ad Ordines vel beneficium sit idoneus.

a ¶ Paucos.] pauci autem, vel multi dicuntur secũdum subiectam materiam: vt no. in ca. latores. vbi etiam Abb. de cler. inter. mini.

b ¶ Malos.] Argu. q̃ melius est habere paucos bonos scholares, quam multos ignorantes: sic Abb. in c. cum sit. de ætat. & qual simile. 23. dist. ca. tales. Item est arg. contra eos, qui multa inutilia allegant. de consecra dist. 5. c non mediocriter & 24. q. 1. c. ordi. & proici. & l. 3. § contrarium C. de iu. ver. enuele. & in Auth. de tabel. circa medium. & no. in l. fi. C. de vsuf. & multi tudo onerosa nihil habet honesti. authent. de refor. ad fi. coll. 2.

ANTO. TIM. Idem dicit Magist. 4. senten. dist. 24. in princ.

c ¶ Scrutinium.] De hoc scrutinio vide in capit. 1. de scrutu. in ordine faciendo, vbi ponitur ordo, & series. & dist. 24. c. nullus. c. Episcopus. & c. quando. Et de hac materia vide nouissime per Conci. Triden. sess. 23. cap. 5. & c. 7. & c. 13. & c. 14. in decret. reforma. & sess. 7. ca. 13.

d ¶ Testimonio.] Imo isto casu, quo quis haberet testimonium totius populi: posset promoueri sine examinatione. arg. c. nullus dist. 24. Sic & aliàs dicitur, quod scholaris notorie peritus potest transire sine examinatione: vel saltem leui pro forma. c. constitutis. vbi Abb. de appell fac. cap. de Petro. dist. 47. & cap. ualin d cap. nullus.

Sol chatis notorie peritus.

e ¶ Sacerdotes.] Sed contra. c. inter corporalia. de transl. & 15 q. 7. c. si. vbi Episcopus licet solus auferre honorem non possit: dare tamen potest: Resp. Dictio. solus, non excludit suos clericos: sed alios clericos, vel Episcopos: vt not. in cap. Episcopus di stinct. 24.

f ¶ Genus.] Cognationem; quia pater filio similis præsumitur. l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de ædil. edict.

g ¶ Patriam.] Fac. l. quod si nolit. §. qui mancipiũ. ff. de ædil. edicto. Vnde illud: Interest multum Davusne loquatur an herus. Et infra: Colchus an Assyrius; Thebis nutritus, an Argis. Facit & illud, Quippe domum timet ambiguam, Tirioſque bilingues. & illud: Numquid a Nazareth aliquid boni?

h ¶ Ordinati,] Sed quomodo eundem appellat ordinatũ, & ordinãdum? Respon. vnus, & idẽ respectu diuersorũ ordinum potest esse ordinatus, & ordinandus.

i ¶ Inuestigent.] Quam rigide, & ad quem modum sit facienda hęc inuestigatio, no. in c. q̃si. distinc. 24. Et an, & quando, & qui teneantur scire contenta in fide explicite, vel implicite per Abb. & alios in Rubric. de Summ. Trinit. & fid. cath. & per Card. Ara. in suis instit. Theologicis. cap. 3. & nouissime per Conci. Tridenti. Sessio. 6. capit. 13. & Sessio. 14. cap. 3. & Sessio. 23. c. 5. & c. 7. & c. 12. & c. 14. in decretis reformat. & in Sessio. 24. c. 18.

K ¶ Beneficiorũ.] Nedum ordinum, vt sup. §. proxi.

l ¶ Examinari.] Cap. ad hæc. & cap. vt nostrum. de off. Archi. Sed alibi dicitur, quod istud est officium sacerdotum. 24. dist. cap. quando. Sol. illud verum vbi Episcopus specialiter ad hoc eligit sacerdotes. Vel si non est in loco Archidiaconus, vt in multis ecclesiis. Videtur ergo, quòd Episcopus non sit puniendus, sed potius Archidiaconus, qui examinat, & præsentat Episcopo. arg. capitu. si seruus. distinct. 54. Sed non est ita, quia Episcopus tenetur de facto illius, qui examinat; cum id fiat de mandato illius. Sicut exercitor nauis tenetur de facto magistri. l. 1. §. magistrum. ff. de exerc. Nisi forte examinator talis fuisset, vt non sit uerisimile ipsum mentiri. argu. capitu. significante. de pig. Secundum hoc si talis ordinatur sine titulo, episcopo ignorante, examinator qui præsentauit eum, tenebitur ei prouidere. Sed si ille non sit soluendo, habebit regressum contra ipsum. & hoc ideo, quia adhuc reseruatum est Epo

ius exa-

Examen debet præcedere collationem beneficiorũ. h. d.

Quod & in beneficiorum [K] collationibus obseruandũ erit. qui enim beneficijs Ecclesiasticis præficiẽdi fuerint, à suo prius Archidiacono examinari [l] debent, & per ipsum postmodum Episcopo præsentari.

Tam simoniace ordinatus quam ordinans sunt puniendi. h. d.

Ipsi vero, quibus talis cura committitur, cauere debent, ne aut cuiusquam gratia, aut cuiuscumque muneris cupiditate illecti à vero deuient, vt inlitteras callent, si instructi in lege Dei, & ante omnia diligenter inuestigent [i], si fidem catholicam firmiter teneant.

Pręcedet autem ordinationem diligens scrutinium [c]: nec nisi qui tam verbo fidei, quam rectæ conuersationis exemplo, Episcoporum, vel populari testimonio [d] probantur, ad ordines admittendi erunt. Ordinaturus itaque accipiat secum diuinæ legis peritos sacerdotes [e], & in Ecclesiasticis sanctionibus exercitatos, qui ordinandorum genus [f], patriã [g], ætatem, locum, vbi ordinati [h] sunt; si

Universidad de Deusto
Biblioteca

ius examinandi illum: arg. c. accepimus. de ætat. & qualit ne ordinatus in opprobrium clericalis ordinis mendicet. c. ad supplicationem de renunc. & c. diaconi, dist. 93. & not. in d. c. ad hæc.

a ¶ Non examinatum.] Sed an si non examinatus idoneus sit in omnibus, habet adhuc locum quod hic dicitur? Et non uidetur; cum culpa sit tantum in ordinante: nec alieno uitio debeat quis prægrauari. l. sancimus. C. de pœn. & arg. in c. cum secundū. de præb. sed in cōtrarium facit hæc littera hic, & c. quidi. 24. & non propter suum uitium, sed ordinantis: vt 70. d. c. 1 & 16. q. 7. ca. decernimus. Itē cum non intrauerit per hostium, debet mori, sicut Remus l. fi. ff. de re. diuis. & no. in ca. fin. dicta d. 24.

b ¶ Sacros.] Idem si ad minores ordines. cap. fi. d. 24. vel appellat hic sacros omnes ordines, & ita non est necessaria extensio, fac. not. d. 32 in sum. & sup. de his qui sunt in sactis. & cet. in Rubrica.

c ¶ Remouebit.] Si quis tamen in minori crimine existens ordinari se permiserit, non deponet: sed pœnitē tia ei imponetur: vt d. 68 c. 1. & dist. 82. c. presbyter. & ext. de renun. cap. nisi. §. propter criminis conscientiam.

d ¶ Condemnati.] Sunt ergo tales ipso iure suspēsi, vt 1. q. 1. cap. requiruntur, & concord. cap quando, & cap. fi. dist. 24.

Io. Bapt. Igitur. CASVS. Orta fuit leuis controuersia inter Archipresbyterum Mediolanēsem & quendā Perusinum, siquidem archipresbyter uolebat Perusinum ordinari extra quatuor tempora: dicebat n. id non esse a iure alienum, cum tempus nil habeat commune cum Ordine, Perusinus autem id denegabat, sed cum nollet secum de hoc disputare, remisit se ad dispositionem iuris. vnde quæsitū fuit quid agendum esset, Sol. fuit data prout hic legimus, quia tempus est circunstantia sine qua actio non dicitur undique moralis ca. 2. 3. dis. 29 & ideo nec etiam tenet obiectio not. argu. quamli. actionem faciendam esse tempore conuenienti, & statu, alioquin nō est regulāter virtuosa c. nō satis. d. 86 dignum, & minus idoneum, aut non examinatū a ad sacros b gradus suscipiendos Episcopo præsentent. Qđ si aliter fecerint, & q indigne accesserit, ab altari remouebitur c, & qui donum Sancti Spiritus vēdere conati sunt, coram Deo iā condemnati d Ecclesiastica dignitate carebunt.

Quæ tempora in ordinationibus seruari debent. h. d.

Igitur e per tres cōtinuos f dies diligēter examinentur; & demū sabbato qui probati sunt, Episcopo præsentur. Qui tamen secundum diuersitatem ordinū, temporis quoque seruabit diuersitatem: non enim omnes ordines, quibuslibet temporibus conferri possunt. nam Dominicis & aliis festiuis diebus g vnum, aut duos ad minores licebit promouere: sed ad subdiaconatū, nisi in quattuor temporibus; & una & altera statuta die h, nulli Episcoporum, præterquā Romano Pontifici; licet aliquos ordinare: nec alicuius loci contraria est admittenda consuetudo k.

Ponit pœnam ordinantis, & ordinati extra tempora. h. d.

Quod si forte, secus factum fuerit, ordinans quidem potestate priuandus est ordinādi l: & ordinatus, cum charactere m mipor ordin.

e ¶ Igitur.] Fac. c. quando. ante fi. d. 24.

f ¶ Continuos.] Licet hoc uerbum significet, vt non detur aliquod interuallum: vt in c. ceterum. d. rescrip. tamen qđ hic dicitur non est ita Hebraice intelligendum: arg. l. q̄ dicimus. ff de solut & cap. quia propter. de elect. Poterit ergo interuenire probabile interuallū: cū id nec in stipulatione negetur. l. continuus, in princi. de verb. oblig. intellige ergo continuationem esse debere de die ad diem; scilicet vt nulla detribus diebus non examinetur: nō de continuatione momenti ad momentum, vt dicimus in vsucapione.

g ¶ Festiuis diebꝰ.] Sed an omnibus festiuis diebus possint minores ordines conferri? Resp. vt per Abb. in d. c. de eo. extr. de tēpo ord. in fi.

h ¶ Die.] Scilicet in sabbato sancto, & sabbato ante dominicam de Passione. c. de eo. de tem or.

i ¶ Romano Pōtifici.] Nota ergo, q̄ tempus non est de substantia ordinis: quia tēporis determinatio circa ordines est inducta de iure positiuo, ideo nō astringit Rom. Pontificem. tra Ab. in c. de eo. de tem

K ¶ Consuetudo.] Indulgeretur tamen, quando consuetudo esset antiqua, & multi essent ordinati extra tempora: vt in cap 2. de tem. ordi. vbi not.

l ¶ Ord. nandi.] Cap. 2. de temp. ord.

m ¶ Charactērem.] Cap. pen. de tem. ord. & sic not. q̄ aliquid factum tenet, licet id fieri non deberet. Simile est, q̄ puer non est ordinandus ad sacros ordines: si tamen ordinetur, character imprimitur. cap. uel non est compos. de temp. ord. & not. in cap. vni. de cler per. sal. prom. & per Abb. in c. pro illorum. de præb. sic non debet quis a Iudæo, vel pagano baptizari: baptizatus tamen non est rebaptizandus. ca. 1. de sum. Trin. & fide Cath. & de consec. di. 4. cap. a quodam. & cap. Romanus.

ANT. TIMO. Illud quæritur an ordinatus ab Episcopo hæretico suscipiat in ordinatione characterem: & an hæreticus Episcopus possit conferre sacros ordines: de qua quæstione vide per Magist. in 4. sent. dist. 25. & per Doct. ibi. Concludunt cen. m

enim quod sic, si formam seruat, & habet intentionem faciendi quod facit Ecclesia, confert quantū ad ueritatem sacramenti: secus autem quantum ad utilitatem, D Bonau. ibi ar. 1. q. 2. & Duran q. 1. nume. 6.

a ¶ Pœnitētia.] Scilicet, arbitraria; cū non sit a iure determinata, l. 1. §. ait prætor. ff. de iu. de lib.

Sed nec. CASVS. quidam desiderio moti vt beneficiū Ecclesiast. cito cōsequi valeant omnes ordines simul recipere volebat. quidam uero alij vt citius ad finem intētum peruenīāt per saltū ad cōsdē accedebant, ad idque mouebantur quia Ordines sunt distincti, & habent characterem distinctum, vt communiter Canonistæ docent, licet varijs in locis, qua de re fuit quæstitum quid iuris, Sol. vt hic legitur, & ratio est, qa congruentia ipsorum id requirit, vn de hac ratione sua dente nec etiā obiectio aliquid cōcludit. ne quàm in collatione esse distinctos & ordinatos: No. 2. tempus ipsorum Ordinum esse de iure positiuo, & si inordinate conferantur, non reiterantur. cap. 1. de ord. per salt.

b ¶ Continuato ieiunio.] Quia continuatio ista facit de duobus unum: & illa coniungit 16. q. 3. §. illud. & c. nihil. Sic cū bissextus occurrit duo dies fiuit. & ff. de min l. denique §. minorem. Sed argu. contra c. cum a patribus. dist. 75. Sol. ibi in ordinante eosdem.

ANT. TIM. Ita per Conc. Ttid. sess. 25. ca. 11. de reform.

c ¶ Pœna.] Concor. c. litteras. de temp. ord. Not. q̄ dispositio pœnalis, loquens de vero extenditur ad fictum. quod verum est, quando in utrisque militat eadem ratio: vt traditur per Cano. in c. cum dilectus. & in c. ad audientiā. de elec. & per Ioan. An. in c. fi. de consuet. per Legistas in l. omnes populi. ff. de iust. & iure. & in l. si is q̄ pro emptore. ff. d vsu.

d ¶ Omnes.] Habetur in c. de eo. de temp. ord. & in c. pen. & c. fi. de eo qui furt ord. susc. & utrobiq; not. Hoc tamen obtinebit, nisi in contrarium extaret consuetudo: illa enim ea, quæ de se sunt licita, reddit illicita. c. cum olim. de cleri. coniug. & c. super eo. de cogn. spiritu:

nime dubitetur recepisse; pœnitentia a tantum præuia, in suscep tis ordinib⁹ ministrare sustinendus erit.

Nec vna, nec duabus diebus continuato ieiunio duo sacri ordines conferri possūt h. d.

Sed nec vno die, nec duobus continuato b ieiunio ad duos quis potest sacros ordines promoueri arbitrarie ordināti suspensionis imminente pœna c.

Minores ordines omnes simul conferri possunt. h. d.

Diuersum statuitur de minoribus, qui omnes d, vel vnica die conferri possunt.

Cum promoto per saltum potest, prætermisso ordine repetito, dispensari. h. d.

Per saltum vero si promotus fuerit quis, solēniter, ordine prętermisso repetito, e ex misericordia ministrare permittendus erit f.

Promotus ad sacros ordines furtiue contra prohibitionem prælati nō potest fieri sacerdos, nisi prius fuerit monasterium ingressus: secus si non contra prohibitionem; quia tunc potest; Episcopus pro arbitrio dispensare. h. d.

No. Ordines tam in executio

si conferatur in forma Ecclesiæ, ab eo qui potestatem habet. Contrarium tenet glo. in c. 1. de cler. per sal. prom. quod si quis ordinatur in Episcopū prætermisso diaconatu, uel subdiaconatu, Episcopus est: dum tamen fuerit sacerdos; ita etiā passim omnes Theologi. D. Bonauen. in 4. sent. d. 24. ar 3. quod impossibile est aliquem promoueri, in Episcopum sacerdotio omisso. Idem D. Tho. p. 3. in addit. q. 40. ar. 5. dicens. q̄ nullus potest recipere Episcopalē potestatem, nisi prius habeat sacerdotalem: nam Episcopatus ab ordine sacerdotali dependet. ita Guglie. Parisi. Episcopus in lib. de sacramentis cap. 7. cui difficultati possemus respondere, quod ita Abbas intelligit, q̄ ordo Episcopalis potest conferri non sacerdoti, idest, potest eligi qui non sit sacerdos: licet non ille, qui non sit in sacris ordinibus constitutus, ideſt in subdiaconatu saltem vt supra de elect. §. igitur, non autem quod possit consecrari, & officium exercere.

f ¶ Erit.] Ca. uni. de cle. per sal. pro mo. & c. sollicitudo. dist 52. & hoc casu solus Episcopus dispensare poterit suo iure: vt not. in d. c. vni.

Quod si furtiue. CASVS. Quidam non sanctitate, sed malitia moti, volebant ordinari decipiendo Episcopum, & asserendo se esse baptizatos. putabant autem id esse sibi licitum arg. l. 1. fi. de dolo, & quia sacramēta sunt inter se distincta. Sol. tñ vt hic legimus, quia Sacramenta sunt Sancte ac rite recipienda, & Baptismus est fundamentum omnium

Io. Bapt.

Io. Bapt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nium aliorum, vt de fide habemus, & ideo Obiectiones non tenent. Not. argumentum quod furtū etiam in re uere spirituali committitur. Not. 2. Baptismum esse necessarium ad Ordinem recipiendū de necessitate Sacramenti. cum sine eo Ordo non conferatur. c. fi. de cleri. non baptiza.

a ¶ Furtiue.] Furtiue promouetur qui citra conscientiam sui Episcopi, & sine examinatione promouetur. 63. dist. cap. extra conscientiam. & c. qñ dist. 24. & cap. fi. & per tot. de eo qui furt. ord. suscep.

b ¶ Poterit.] Ingressus ergo monasterii nō tollit irregularitatē; licet facilitatē dispensandi prębeat, de quo in c. 2 de apost. & fac. c. fi. de eo qui furt. ord. suscep.

c ¶ Episcopus.] No. casum in quo Episcopus suo iure dispensare potest, de quo dic, ut per Ab. in cap. 1. de eo qui furt. ordi. susce. Itē intellige hoc. nisi Romanus Pōtifex manum apposuisset secundum ea, quæ ponit Abb. in cap. postulatio. ext. de cler. excom. minist. nu. 10.

d ¶ Officium.] Nisi ex necessitate forte baptizaret, quod est licitum cuilibet 30. q. 1. ad limina. & dist. 93. c. diaconos. etiam hæreticus. c. a quodā, de consc. dist. 4. dummodo in forma Ecclesiæ. 24. q. 1. ea si quem, & de sum. Trin. & fid. cathol. c. 1. §. sacramentum. fac. cap. si quis per ignorantiā, 1. q. 1. & infra de sacramen. §. pen. & §. fin.

ANT. TIM. Ex quo in sacramento ordinis datur potestas ad aliquid spirituale, vt habetur in Conc. Floren. sequitur quod ille qui non habet ordinem, non habeat officium, ac potestatem exercendi diuina.

e ¶ Abijciendus.] Verbum hoc designat tria, secūdum Host. videlicet excommunicationem, priuationem beneficij, & depositionem, ut per Abb. in capit. 1. de cler. excomm. minist.

Simulās dignitatē tenet de falso.

f ¶ Ordinandus.] Adde quòd tenebitur etiam de falso: sicut simulans se habere dignitatem, & non habens. l. eos. ff. de falsi. & per Abb. in capit. 1. de eo qu. furt. ord. susce. Sed contra hoc, quod hic dicitur Facit, quod fieri uidemus quotidie; videlicet quòd simplex clericus dicit epistolam, & non est subdiaconus. Sol. secundū Host. quòd hoc qñ hic dicitur, habet locum, quando in solemni apparatu non subdiaconus dicit Epistolam, vel non diaconus Euāgeliū, vel non presbyter missam: secus si non in solemni apparatu. fac. c. vt quisquis. extr. uit. & honesta.

g ¶ Dubitatū est.] Vt in cap. fi. de presbyter. non baptiz.

h ¶ Iterum ordinetur.] Ex hoc apparet, quòd nullū ordinem recipit, & quod dicit, Iterum, ad factū refertur fac. c. 1. de presbytero non baptizato. nam si primo ordinem suscepisset, non ordinaretur iterum. 1. quæst. 1. c. quòd quidam.

i ¶ Superædificari.] 1. q. 1. cap. cum Paulus.

K ¶ Fundamentū.] Vt dist. 32. §. uerū. Sed quid si iste nolet de nouo ordinari? Respō. remanet laicus: licet non deberet matrimoniū contrahere; licet si cōtraheret, matrimonium esset validum. ut per Abb. in ca. 1. de presbyter. non baptiz.

ANT. TIM. Ita etiam Magi. in 4. sent. dist. 2.

Illud. CASVS. Quidam Episcopus de facto renunciauit Episcopatui, hac tamen renunciatione non obstante, uolebat nihilominus Ordines conferre, ea ratione motus, quia cum facta infecta reddi nequeant l. in bello. §. factæ. ff. de capt. & postlim. putabat propterea adhuc retinere potestatem. Sol cum distinguit hic dicitur, quia sine potestate non possunt ordines cōferri; licet autem dictum illius §. sit uerū, tñ per oppositum factū pōt quis aliquo iure priuari, & iō non tenet obiectio. No. inde argum. qd Ordo Epālis imprimat characterem, cum in Epo remaneat aliqd post renūciationē d Epātu factā. No. 2. po-

Institutionum iuris Canonici Lib. I.

Quod si furtiue a ad sacros ordines quis irrepserit, dispiciendum erit, an prælati sub anathemate præcesserit interminatio; tūc enim nulla ratione ad sacerdotalē poterit b ordinem promoueri: nisi regulari habitu suscepto laudabilem aliquandiu duxerit vitam. quo casu secum misericorditer dispēsari poterit: alioqui nulla præcedente inhibitione, cōdigna satisfactione imposita, pro suo arbitrio cū illo poterit Episcop c dispensare.

Non ordinatus miscens se diuinis, numquam poterit ordinari. h. d.

Quod si is qui nullum adhuc penitus attigit ordinem, diuinū aliquod officium d exercuerit, & ab Ecclesia erit abijciendus e & nunquam ordinandus f.

Qui nondum baptizatus ordinatus est, debet baptizari. & rursus ordinari. h. d.

De eo, qui non baptizatus ordines susceperit, valde dubitatū est g de quo post multam tandem discussionem obtētum & constitutum fuit, vt baptizetur, atque iterum h ordinetur, & merito. Cū enim baptismus omnium sacramētorum ianua sit & fundamentum, superædificari i non potuit, vbi fundamentum K defuit.

Sacros ordines tantum Episcopus confert: minores interdum & alij, & Episcopus qui loco non dignitati renunciauit, sacros ordines conferre potest: secus si etiam dignitati; quia tunc solum minores confert. h. d.

Illud postremo o-

a. potestatē aliqd faciendi dari aliqñ habitu tātū, aliqñ etiā actu c. 1. de Ordin. ab Episcopo qui renunc.

a ¶ Aliis.] Vt Abbatibus, vt ca. quoniā dist. 69. & cap. cum contingat. de ætat. & qualita.

b ¶ Possit.] Sed qūo id poterit, cū careat obiectis, & subiectis? Respon. ad inuitationem, & requisitionē alterius.

c ¶ Executionem.] Characterē aūt imprimit, qd satis innuit hæc littera. Et scdm hoc aperte dicitur, q Epatus est ordo, & imprimit characterē: aliàs vt quid positiuū in toto tolleret renūciatione: no. Ab. p illū tex. in c. vni. de or. ab Epo qui renun. Epatui. Et de hoc notaui sup. de iur. perso. Est ergo suspensus q à suspenso recipit ordines. 1. q. 1. c. statuimus. & resignatio non abstulit sibi ordinem: sed executionem.

Epatus est ordo.

d ¶ Crassa.] Vt qñ quid publice notū est, late. ff. de verb. sign. Si tñ clericus aliquandiu fuisset extra prouinciam, adhuc posset dici, q nō esset sua ignorantia crassa: licet fuisset res publice in loco. not. arg. l. optimā. C. d cōtra. & con. slip. & c. ex tenore. de test. & c. cum in tua. q mat. accus. pos.

e ¶ Ignorātia.] Sim. de cle. excomm. c. penul. & c. 1. & fi. de or. ab Episcopo qui renun. Episcopatui.

f ¶ Dispēsare.] Immo nō vf necessaria dispēsatio: cum probabilis facti ignorantia ex toto quē mittendum non est, quòd inter minores & sacros ordines illa est differētia, quia maiores ab Episcopis: minores vero etiam ab alijs a quandoque conferuntur. Vnde de eo quæsitum est, qui Episcopatui renūciasset, an, & quales ordines cōferre posset. In qua specie obtinuit distinctio: vt si quidem loco tantum quis renunciasset, eos quos ante renunciationem poterat, rogatus conferre possit b. Quòd si non solum loco, verū etiam dignitati renūciauit, minores tantū quis ab eo recipere, & in illis deseruire, & ad maiores, si reperiatur idoneus, poterit promoueri.

Ab eo qui renunciauit loco & ordini Episcopali, sacri ordines non sunt recipiendi. h. d.

Sanè si ab eodem sacros ordines scienter quis receperit, qa indignum se fecit, officij non habebit executionem c. vbi autē non scienter (nisi crassa d & supina fuerit ignorantia e) discretus Pontifex dispensare poterit.

QVI PROMOVERI NON possunt.

TIT. XXV.

- Ex subiectione.
- Non possunt promoueri.
  - Ex delicto patrato.
  - Suscipione futura.
- Corporis læsione.

Ponit quattuor causas, siue respectus, ob quos prohibentur homines ordinari. hoc dicit.

QVoniam vero præcaueri debet, quod uel infirmari, vel vituperari potest: sciendum est, quosdā esse, quinō sunt ad Ecclesiasticos excusset. l. error. & l. ignorātia ff. de iu. & fact. igno. Resp. licet probabilis sit ignorantia: est nihilominus necessaria dispensatio; qa cum talis ordinet, non haberet executionem. sui officij: cum aliis conferre non potuit. 1. q. 1. c. statuimus. & 1. q. 7. c. Daibertum. & l. traditio. ff. de ad quir. re. dom. & p non dato debet haberi, quod ab illo datur, qui de iure dare non potest: vt de iur. part. ca. qd autem. in fi. alij aliter: vt not. in c. 1. d or. ab episcopo. qui re. ep.

QVI PROMOueri non possunt.

Cum inter communia ipsorū Ordinū quędam secūdo loco reperiantur ex parte Ordinandorum, ideo post precedētem tit. sequitur iste: qui diuiditur in duas partes. in prima habetur, quas ob causas qs in communi sit remouendus ab Ordine, in secūda. causę iste explicantur. secunda ibi, ratione subiectionis. Io. Bapt.

QVoniam vero. CASVS hic non figuratur, Nota tamen causam istius distinct. quia tale impedimētum aut oritur ab extrinseco, & hinc datur subiectio, aut ab animo, & sic aut ob commissum delictum, aut ob contractam suspitionem de delicto, aut à corpore, & vocatur uitium corporis.

g ¶ Præcaueri dēt.] Not.

Nota futura esse præcauenda. 23. dist. c. in nomine domini. & dist. 63. c. cum Hadrianus. & 1. q. 7. cap. conuenientibus. circa prin. & not. in c. 1. de ser. nō ord. vnde sumitur.

a Causis.] Not. verbum causæ, & verbum rationis promiscue sumi. Cic. in epistō. fam. lib. 15. ad Catonē: Cum autem ad Cybistra, propter rationem belli quinque dies essem moratus fa. l. ras obligationes, ff de cap. dimi. Quidam tamen inter hæc differentias ponunt: vt per Io. Monach. in ca. fi. de iuram. calum.

Ratione subiectionis. hæc pars subdi uiditur in 4. par. in 1 habetur declaratio 1. impedimenti. in 2. declaratur. secundum, in 3. explicatur tertiū: in 4. demonstrat quartum. 2. ibi, patrati. 3. ibi, sed & si, 4. ibi, cauenda sunt: quoad primum potest casus in communi ita figurari; Quidam non habens litteras dimissorias proprij Episcopi, uel fortasse erat seruus, seu libertinus, seu monachus, cupiebat nihilominus ordinari, unde quæsitum fuit quid iuris, & cum secundum Apost. relatum in c. 1. de coniug. seru. in Christo. neque seruus neque liber reperit, propterea quæuis subiectio non uidebat posse impedire: Sol. vt in hac parte legimus, siquidem Sacramentum Ordinis nemini est conferendum cum alterius damno uel iniuria nō obstat obiectio quia intelligitur respectu salutis æternæ, & vt euitari posset peccatū: No. inde quanta, & qualis sit libertas clericorum quod nulli laico cum eo sint superiores debent esse subiecti: no. 2. casū in quo quis potest ordinari adiecta conditione ca nullus. c. eo. de seru. non ordin.

Io. Bapt. b ¶ Serui.] Intellige de Christianis: nam de aliis nulla est dubitatio; cum careant baptismate, vt supra tit. prox. §. de Lo. De iure enim etiam fideles iusto bello capti capientium fiunt serui: vt per Inno. in c. sicut. de iureiur. licet consuetudo seruet contrarium: vt per Abb. in c. 1. de conuer. infidel.

ordines admittendi, quod fieri contingit quattuor ex causis[a]. Aut enim quis promoueri impeditur ratione subiectionis, aut ratione delicti iam patrati, aut suspicione futuri lapsus, aut ob corporis læsionem.

Seruus, & libertas nō possunt ordinari. h.d.

Ratione subiectionis promoueri impediuntur serui[b], eos enim, nisi à dominis libertatem consecuti fuerint, nullo debet ordine Episcopus insignire[c]: liber enim esse debet, qui diuinæ aggregandus est militiæ[d]. Quapropter nō solum serui: sed nec qui retēto obsequio[e] manumissi sunt, cum adhuc seruitutē quandam seruire videantur, sunt ad clericatus ordinem promouendi. quòd si contra factum fuerit, tam ordinātis, quam eius, qui sacro præcinctus est cingulo, canonicis pœnis[f] coercenda est audacia.

Ordinatus sciente domino. fit ingenuus. h.d.

Si tamē seruus sciēte[g] domino fuerit ordinatus, ex hoc liber erit, & ingenuus[h].

Manumissus ab Ecclesia vt eidem seruiat in diuinis non potest se transferre ad aliam Ecclesiam. secus si simpliciter fuerit manumissus. h.d.

Quod si quis Ecclesiæ seruili conditione obnoxius ab eadem manumittatur, vt insignitus ordine clericali in ea perpetuo seruiat[i] in diuinis, liber factus, & ordinat[k] ad aliam se transferre nō

fac. tit. de coniu. seru. per totum.

ANT. TIM. ita habetur in canonibus Apostolorum determinatum, c 81. & in concil. Tolet. 9. can. 11 Lege D. Bona. in 4. sen. d. 25. ar 2 q. 4.

c ¶ Insignire.] Sed videtur, q̄ non sit curādum de origine, vel nobilitate. c. venerabilem de præb. & c. ad hæc. de inst. Sed de origine alia nō seruili nō curatur sed de seruili bene curatur, vt hic. & c. 1. de seru. non ord. & c. cōsuluit. eo. tit. & c 1 de fil. presbyter. Simile est q̄ de nobilitate sanguinis nō curat sed bene de nobilitate cōuersationis. c. ex deputati. de iud. & de cler. pere. per totum. vt per Abb. in d. c 1.

Libertas res spiritualis.

Absolute.

ANT. TIM. Fit autē vt non ordinetur seruus ob utilitatē & dignitatē clericalis ordinis; ita Leo Papa in ca. admittuntur. d. 54. d ¶ Militiæ.] Sic c. nullus. d. 54. fac. iud. Euan. Nō potest duob' dñis seruire. e ¶ Obsequio.] Vt c. quicūq; d. 54. Sed cōtra. c. nullus. ex. de ser. nō or. Sol. opas spūales pōt dñs in seruo ad ordinā dū manumisso retinere, vt ibi: sed nō tpales, vt hic: dū in dictas spūales operas retineat in continēti post manumissionē: vt per Ab. in d. c. nullus. f ¶ Pœnis.] Vt in c. rebus. & c. ex antiquis. & c. si seruus. & per totum. dist. 54.

g ¶ Sciente.] Arg de taciturnitate, q̄d præiudicet. fac. c. 2. de his, quæ fi. à prælat. & 25. dist. c. diaconus. ubi no. & d. 28. c diaconi.

Prouisio

AN. TIM. Et infra annū a scientia dñi sui pōt reuocari sc̄m Raym. & postquā reuocatus fuerit nō potest amplius dominus inticere manus in eum sine excommunicatione secundum Innoc.

h ¶ Ingenuus.] Sed quō erit ingenuus; cū ingenuus sit, q̄ liber nascit. inst. de inge. in pr. expone ingenuus; id ē, plene liber, ad eo vt dñs nullū sibi obsequiū deberi possit prætēdere: vt not Ab. in c. 1 ex de ser. nō or. Quid si ingenuus factus operas patrō detractet p̄stare? Resp. vt in c. nullus. de ser. non or.

i ¶ Seruiat.] Sed immo non uidetur posse tradi libertas sub conditione, vt quis ecclesiæ seruiat. vel ordinem suscipiat, nec temporali potest pro spirituali tradi. 1. q. 2 a c. quàm pio. & ca. 1. de serui. non ordinan. & c. fin. de pact. Quidam quòd hic est modus, nō conditio: q̄ satis denguat dictio, Vt, ad not. per Bar. in l quibus dieb. §. Termilius. ff. de condi. & demon. Vel aliter spiritualis res est libertas: & ideo pōr venire in commutationem cum alio spirituali. Vel aliter, q̄ hic ponitur, potius sonat in monitionem, quàm in modum, vel cōditionem. c. signi. si casti. de elect. vel dic vt not. per glo. & Ab. in c. eo libēter. vbi ponuntur & aliæ solutiones.

a ¶ Absolute.] Id est, absque ullo pacto, ut Ecclesiæ seruiat. Vel absolute, idest, simpliciter vt seruiat Ecclesiæ nō addendo, quòd perpetuo seruire debeat.

b ¶ Abbatis.] Et non solum Abbatis, sed etiam monachorum requirenda uidetur uoluntas. 19 q. 3. cap. statuimus: Hæc em est quędam alienatio, vnde nō potest fieri sine consensu omnium. 1. q. 2 c. sine. fac. c. 1. & quod ibi not. & c. 2 dist. 1. 57. & 16 q. 1. c. si quis monachus. & cap. cum pro utilitate. Poterit autem talis monachus ordinari non solum à prælato, in cuius diœcesi constitutum est monasterium; uerum etiam eius diœcesis, in qua natus est, secundum Abb. in cap. postulasti. de for. compet.

ANT. TIM. Vide Panor. in ca. quod Dei. de stat. mon. nam licet non possit sine licentia sui Abbatis promoueri: potest tamen ad hoc Abbas si uoluerit compelli ob bonum publicum. secundum Doct. vt dicit Abb. ibi: nu. 12.

c ¶ Strictius.] Id est, stricte, vel strictius quam reguliariter cū ceteris, præsertim sęcularibus clericis.

d ¶ Prouisionem.] Latum uerbum. & comprehendere potest nominationem, & postulationem. præsentationem. & collationem. & fac. quod not. de elect. in 6. cap. si compromissarius §. idem.

e ¶ Si quam.] Licet hoc uideatur reprobare licentiam generalem. & merito, quia forsan eligeretur ad locum, cui non expediret illum præfici: & forsan prælatus licentiam specialem daturus non esset ad illum: tamen idem uidetur dicendum de speciali, uel si exprimatur locus; puta, quod consen

poterit: sed si absolutē[a] manumissus fuerit ad aliam transeundi nō erit licentia deneganda.

Monachi non ordinantur, nisi de licentia Abbatis. h.d.

Monachi quoque, nisi de sui fuerint Abbatis[b] voluntate præpositi, ad Ecclesiastica non sunt officia promouendi.

Licentia concessa à superiore religioso, vt possit contrahere prouisioni de facta, nō valet. h.d.

Strictius[c] adhuc agitur cum religiosis non solum circa ordines: sed etiam circa electionem, vel prouisionem[d] quamlibet: si cui enim à superiore suo licentia concedatur, vt electioni, vel prouisioni, si quam[e] de ipso fieri contigerit, suum accommodare possit consensū[f], quia ambitionis[g] vitio viam parat, talis licentia nullius[h] firmitatis[i] existet.

Non potest quis ab extraneo Episcopo ordinari, nisi de licentia sui ordinary, quam concedere poterit etiam Vicarius, & capitulum. si sedes vacet, vel qui administrat. h.d.

Pari ratione constitutū est, ne quis alienę[k] diœcesis virum præter proprij superioris[l] licentiam ordinare audeat: quam tamē Episcopo in remotiore posit si eligatur ad talem prælaturam, forte vacantem, cum ibi sit eadem ambitionis ratio: vt no. in cle. fi. de ele. vnde sumitur.

f ¶ Consensum.] potest tamen & debet ex post facto intra tempus, iudicis arbitrio moderandū quęrere prælati sui licētiam, vt electioni possit suum cōsensum accommodare; alias amitteret ius sibi ex huiusmodi electione q̄situm: vt in extrau. Benedicti 11. sub tit. de ele. quæ incipit si religiosus.

g ¶ Ambitionis.] Quæ sæpe religiosorum oculos excęcat: vt c. quorundā de ele. in 6.

h ¶ Nullius.] Per hoc dicendum est, q̄ etiam electioni prius factę ipso religioso ignorante, consentire non posset, quasi super certo danda sit talis licentia, fac. c. 1. de concess. præb. in 6. in uerb. sub iunctū in fin & not. in cle. fi. de elect.

i ¶ Firmitatis.] Si ergo ex tali licentia consentiret, cōsensus nō ualeret, & priuatus esset omni iure sibi ex electione quæsito. c. si religiosus. 1. respon. de elect. in 6.

Videtur tamen q̄ talis licentia data clerico sæculari de consentiendo, & transeundo ualeret: quia quo ad solum consensum non est necessaria. Propter uim enim professionis magis notatur ambitio in professo, & licet actiua potestas eligendi nō detur ad beneficium non uacans, c. constitutus decōcess. præb. passiua bene datur, ca. fi. de fil presby c. 1. & cap. 2. in 6. & not. in cle fin. de elect.

Ad beneficiū non vacans, nō datur actiua potestas, sed passiua.

K ¶ Alienæ.] Quid si proprium quidam clericū ordinare uelit, vel iudicare; sed tamen in aliena diœcesi? Respon. non poterit id facere, nisi de consensu diœcesani, & clericorum ipsorum: vt per Ab. in c. ex tuarum & in c. quia nos. de aut. & usu pal.

ANT. TIM. ita habetur in can. Apost. 36. & Antiochen. Conc. can. 11. c. nullum Epm. 9. q. 2.

l ¶ Superioris.] Superior autem hoc casu dicitur Epūs: vt in c cū nullus. de tem. or. in 6. excipitur tñ ab hac generalitate casus, qui ponitur in d c. cum nullus. §. fin. Datur tñ cautela ad recipiendum ordines ab Episcopo nō suo sine proprij Epi licentia; videlicet, vt q̄s beneficium obtineat prius ab alio Epo, tunc enim cum ratione beneficij incipiat esse subditus conferentis, poterit ab eodem ordinari, de quo late per Abb. in c. cū iam dudum de præb.

Cautela

Universidad de Deusto
Biblioteca

Locus remotus.

a ¶ Remotis.] Erit autem arbitrium indicis quis locus dicatur remotus: vt not. & post multorum opin. terminatur in d.c.nullus- de tempo.ord.in 6.

b ¶ Capitulum.] quod sede vacante succedit, & administ.c.pen. & c.fi.de supp.neg.præla.in 6. Hãc tñ licentiã non dabit hodie capitulũ vel alius sede uacante administrator, nisi post lapsũ anni à die obit⁹ ipsius Epi nisi in casu, ita disponente Cõcilio Tridẽtino sub Paulo III. sessione 7.c. 10. Et intra annum contra tenorem dicti Concilij ordinati, si sint in minoribus nullo clericali beneficio gaudent: in maioribus vero ab executione ordinũ ad beneplacitũ futuri prælati sunt ipso iure suspensi.

c ¶ Ad quem.] Puta visitator c. qm̃. di. 61. &c. fi. de sup. negli. prælat. in 6. & c. is cui. d̃ prab. d ¶ Italicus Eps.] Vel alius qui habeat potestatẽ conferendi ordines, vt sunt Abbates, iuxta not. in c. cũ cõtingat. de ætat. & qual. & distin. 69. cap. qm̃ videmus. & habetur in cap. Abbates. in fin. de priui. Item interdũ & presbyteri habẽt talẽ facultatem: vt not in c.1. de temp.ord.in 6. vnde sumitur. Sed q̃d contra, si Eps Vltramontanus ordinare velit Italicum? Respondeo, vt not. in d.c.1. Item quid si Italicus Episcopus, laicum Vltramõtanũ ordinet in clericum? Respondeo, vt not. in eodem cap. 1.

e ¶ Litteras.] Nota duo, Primo casum, in quo scriptura requiritur, de quo habes extr. de probat. cap. 3. & not. in c.1. d̃ cens. in 6. Secundo. quòd non sufficit licentia nisi exprimatur causa. simile, cap. cum medicinalis. de sententia excom. in 6.

f ¶ Constitutione.] Vt in cap.1. de temp.ord.i.in 6. vbi habetur q̃ circa ordinatos contra illam decretalem dispensati non potest, nisi per Papam, vel de speciali licentia Papæ. Adde tu q̃ nouissime etiam cum licentia sui ordinarij non poterunt ordinari ab alio, quam ab Episcopo, qui resideat, aut ab eo, qui pro eo Pontificalia exercet, & diligenti prouio examine: vt in Concilio Tridentino sub Paulo. III. in 7. sessione, c.11.

Patrati delicti CASVS in tota hac parte ita figuratur. Quidam diuersa delicta commiserunt, & omnia quidẽ grauia, sed quædam consensu, quædam consilio, quædam data opera, quædam casu, & quædam necessitate, sed pœnitentia postea ducti, correxerunt se, & uita honesta uiuebant, quã de re cum cuperent ordinari. ad Ord. sacram. fuit dubitatum an sint irregulares, vt propterea nequeãt ordinari: cum enim pro pœnitentiã deleatur culpa, etiã pœna uidetur delere. l. ex hoc edicto. §. fin. ff. de alienat. iudic. cum macula præsuponat culpã, & ideo videb. id ei esse cõcedendum: cæterum Sol. est tenenda quæ hic habetur, quia isti ob delictum contraxerunt talem maculam vt inde reputẽtur viri criminosi, vel Excellentia, & dignitas ordinis id requirit, licet aliàs non essent aliqua pœna digni, & sic cessat obiectio, lex enim illa intelligitur de interesse particulari, quod p̃ pœnitentiam dicit cessasse, & ideo no obstat. Not. prim in delictis æquiparari actionẽ & cõsensum, vnde dicimus agẽtes & cõsentientes pari pœna puniri. cap. 1 & ibi, Docto. de Offi. delega. Not. 2. non posse aliquem regulariter puniri, nisi illesit in aliqua culpa, in ca. 1. & c. cum uoluntate. de sent. excommunic. No. 3 diuersa delicta in nonnullis effectibus æquiparari inter se.

Locus remotus a agente, dare poterit ipsius in spiritualibus Vicarius generalis: vel, sede vacãte, capitulum b. seu is ad quem c tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere.

Itali Episcopi non debent ordinare Vltramontanum, nisi de licentia Papæ, vel sui ordinarij. h.d.

Et hoc quidem nõ solũ obtinet Italis ordinari flagitantibus, verum etiam exteris. Etenim illos nullus Italicus d Episcopus ordinari debet: nisi vel à Summo Pontifice specialem habeat licẽtiam, vel ab Episcopo, de cuius diœcesi traxerit originem ordinandus; vel in cuius diœcesi beneficiatus existit, per eius patentes litteras e causam rationabilem caontintes, quare ipsum nolit vel nequeat ordinare, & ij qui contrauenerint censuris canonicis coercentur, prout lati⁹ ex Clemẽtis IIII. cõstitutione f apparet.

Homicida voluntarius nõ potest promoueri & promotus est deponendus. h.d.

Patrati delicti ratione quis ordinari prohibetur: vt cum homicidium, aut aliud capitale g crimen facto h, aut præcepto i, aut cõsilio k perpetrauerit: & per surreptionem promotus, deijciendus erit, dicente Domino l: *Si quis per inadvertentiam* a, *aut per insidias hominem occiderit ab altari meo euelles* b *eum.*

Homicida necessarius non est irregularis, h.d.

De eo itaque homicida intelligendum est, qui voluntate cõmittit homicidium. Cet erũ si qui necessitate maxima d arctari effugere e nullo pacto valentes homicidium admiserint, nullam ex hoc irregularitatem incurrunt f.

Fortuitum homicidium, commissum, dum dabatur opera rei illicitæ, impedit quẽ promoueri. h.d.

Quod si neque voluntarium fuerit: neque necessarium, sed fortuitum; distinguẽdum est, num is cuius occasione g perpetratum fuerit, illicitæ rei daret operam, an licitæ? Si illicitę rei dans operam, vt puta vetito ludo h incumbens, casu homicidiũ perpetrauerit: vel belloetiam cõtra infideles i sese immiscens, volens k Christiani nomis hostem interfecerit, nec ad sacros ordines promouẽdus est, & promotus non solum ad superiores l ascendere prohibendus est: verum etiam in suo ministrare plane ex dispensatione m in inferiore ministrare substinendus erit.

Occasio.

Speculat. in tit. de dispensationibus. §. iusta. nu. 19.

Industria in malã partem.

a ¶ Per industriam.] Not. quòd uerbum industria sumitur quandoque in malam partem: & exponendo in bonam partem: puta si sit dolus cõtra hostes, per industriam, id est, ex proposito. Sic dolus aliquando per iadustriã, l.1. ff. de dolo ma.

b ¶ Euelles.] Licet ista verba multiplicem habeãt intellectum, vt per Abb. in ca 1. de homi. omnes tamen aliquo pacto ad hãc materiam adaptari possunt.

c ¶ Homicidium.] Quòd & tunc dicetur admissum cum quis dat abortioni causam, c. sicut. 2. vbi Ab. de homici. & inf de homicid. §. pen.

Ex maxima necessitate põt clericus celebrãs alium interficere & celebrationẽ ꝓficere.

d ¶ Maxima.] Quo casu etiam si esset in actu celebrandi liceret clerico ipsum defendere, & aggressorem interficere, & ad celebrandum redire, si non posset se aliter defendere, secundum Ioann. de Ligna. quem sequitur Abb. in c 2. de vit. & honest. cleric. & not. quòd debet esse maxima hęc necessitas, vt excuset. Concord. c. de his, & §. quod uero di. 50. & clem. uni. in fi. de homicid.

e ¶ Effugere.] Tenetur enim potius fugere, quàm seipsum defendere, vt per Abb. & alios in cap. suscepimus. de hom. Sed quomodo probabitur hæc ineuitabilis necessitas? Respondeo in foro contentioso non crederetur occidenti: sed per circumstantias occurrentes esset hoc iudicandum. in foro autem pœnitentiatio crederetur hoc asserenti, cap. significasti. 2. de homici. c. tua de sponsal. not. in clem. unic. de homic. Quomodo autem fiat defensio tutelæ inculpatæ, habetur per Abb. in c. olim. de restit. spoliat.

f ¶ Incurrunt.] Vt clement. vnic. de homicid. Sed cõtra c. 50. §. quod uero & c. de his vbi talis homicida, purgatur per pœnitentiam. Solu. illud de iure antiquo, hoc nouo. vel illa pœnitentia iniungitur ad cautelam. Vel ibi de clerico homicida, hic de laico Prima videtur uerior, vt not. in dicta clement.

ANT. TIM. Est autem Irregularitas secundũ Specul. nota, seu impedimentum canonicum, ex facto, seu de facto proueniens, quo quis ad ecclesiasticos ordines promoueri, & iam promotus in eis ministrare prohibetur, arg. c. fina. de temp. ordi. incurritur uero tribus modis in genere, vel ex delicto, vel ex defectu corporis, vel ex defectu sacramẽti. d. in c. nisi cum. de renunciat. Quod autem incurritur per homicidium, etiam si sit sine peccato, vide S. Tho. 2.2.q.67.ar.7.ad 3.

g ¶ Occasione.] Occasio quandoque sumitur in malam partẽ; & pro excusatione frivola, c. solitæ, de ma. & obed. quandoq; in bonã: vt in ca. 1. vt eccle. benefi. fi. dim. conf. vbi Abb. hoc est pro causa impulsiua, de quo per Doct. in d. c. solitæ, & p Moder. in rubrica. C.q admitti ad bonor. possess.

ANT. TIMO. Quãdo incurrat reatum homicidii, & propter id fiat irregularis, & quando euitet, nota tres regulas, quæ colligũtur ex S. Th. 2.2.q. 63. ar. 8. Prima das operam rei licitæ, & adhibens diligẽtiam, quã debet, & non excedẽs: & nõ habens uoluntatẽ occidendi, vel mutilandi, vnde tunc fit irregularis. Secũda dãs operam rei licitæ, & non adhibens diligentiam, quam debet, & existens in culpa, etiã leui: non autem leuissima incurrit. Tertia dans operã rei illicitæ quantamcumque adhibeat diligentiam si homicidium committit, semper irregularitatem incurrit.

Clericis an licitũ ludere.

h ¶ Ludo.] Argu. pro & contra An clericis sit licitum ludere, fac. ad hoc cap. continebatur cap. de cetero. & cap. dilectas. &. cap. exhibita. de homicid.

i ¶ Contra infideles.] Quod pariter est illicitum clericis, de quibus est intelligendum quod hic. dicitur, c. pe vbi. Doct. de homi. & per Ab. & alios in c. quod in dubiis. de pœni. & in ca. sniam, ne cle. vel monach. vbi quid si hortatus est alios ad bellum? quid si præparauit arma? quid si fiat capitaneos? Et ratione personæ etiam chirurgica dicetur res illicita: cum clericus nõ debeat illam exercere, c. tua, vbi Abb. tam in prin. quàm in §. 1. de homicid.

K ¶ Volens.] Secus si coactus, vt sup. eod. §. proxi. & cl. 1. de hom. & per Ab. in c. qđ in dubiis. de pœn.

l ¶ Ad superiores. C. lator. de homi. contra. Solue. vt not. in cap. contine batur. eod. tit.

m ¶ Ex dispensatione.] Sed vtrum circa hoc ordinarius dispenset iure suo? Rũdeo circa sacros ordines non, Sed tamquam Papæ commissarius, qui potest promouere ad maiores ordines dispensatiue.

Io. Bapt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Io. Bapt.

vt in c continebatur. de homicl. sed circa minores ordines ordinarius dispensat proprio iure. Ita not. in d.c.continebatur. & cap. ad audientiam. & per Abb. in c. presbyterum. eod tit.

Sed et si CASVS in hac quoque parte ità potest in communi figurari. Quidam fideles desiderabant ad Ordines promoueri, licet autē nullum commisissent delictū, tamē filiorum unus erat baptizatus in ægritudine, alius b genitus & alius habuit alias concubinam, & postea correctus, unde fuit quæsitum an ob istas qualitates & causas sint ordine priuandi, & cū præsuponat non esse uiros criminosos, non debebant ordine aliquo priuari, quia ex sanctitate uitæ pñs præsumitur bonitas in futurum. argumento c. penul. de præsump. Sol. tamen vt in hac parta legitur, quia suspitio habetur aliquando à modo uiuendi, & aliquādo à natura actus, & propterea inde cognoscimus ueritatem decisionis, & obiectionem aliqd nō cōcludere. No. suspitionem delicti operari aliquando eundem effectū qui oritur à delicto. Not. 2. suspitionem à diuersis causis, & aliquando etiam bonis propter circunstantiam aliquam oriri.

Diligentia defendit ab irregularitate.

a ¶ Diligentiam.] Ergo si medicus laicus, qui uelit nunc clericari adhibuit ægrotantibus debitam diligētiam, licet ad manus suas aliqui mortui sint, non propterea efficitur irregularis. De quo per Ab. in c. sententiam, ne cle. vel monac. & in c. ad aures, de ætat. & qualit.

b ¶ Expiranerit.] Et ita excessit fines disciplinæ, vñ in culpa fuit. l. præceptoris. ff. ad leg. Aquil. leuis eñ tantū castigatio permissa est docenti. l. sed & si. § si. cū l. seq. ff. eod. tit. 23. q. 5. c. 1. circa si & de sen. excom. c. cum uoluutate. Arg. contra. c. si quis non iratus. 25. q. 1. Sed ibi quantum ad gratiam innocens est: non quantum ad legem promotionis: vt nota. in c. presbyterum. de homicid. vnde sumitur.

c ¶ Aliā.] Arg. q̄ ita puniēdus est qui causam causæ præstat, sicut & qui proximā causam, c. de cetero. de homi. arg. contra. ff si quadr. pau. fec. dicā l. fi. Sol. vt no. in c. presbyterō. de homic. Quid si percussus cōualuit: & postea recidiuauit? & cēp. adhuc idem vt not. in d. c. presbyterum.

Si dans operam rei licitæ ex negligentia, homicidium commisit, irregularitatem incurrit. h.d.

Sed & si licitæ rei opera dabatur: nec tamen debitam quis operi suo adhibuit diligentiam [a], ex quo homicidium sequutum est, ab omni ministerio altaris excludendus erit. quod in eo responsū est, qui puerum intuitu disciplinę ita percussit, vt ex percussione expiraue rit [b]: vel ex ea in aliā e infirmitatem incidit, ex qua compertum fuit expirasse. Præceptoris [d] enim nimia ſę uitia culpæ assignatur.

Mero casu committens homicidium non incurrit irregularitatem. h.d.

Diuersum statuitur, si nulla culpa subsit, vt in eo accidit [e], quo campanas pulsante, vt signo dato conueniret [f] populus ad diuina, tintinabulum cadens, ita subiectum puerum percussit, vt ex vulnere decesserit. nam cum is culpæ penitus expers fuerit, nullam incurrisse noscitur irregularitatē [g] etiam si de homicidio veniā postulauerit [h]. Bonarum enim mentium [i] est ibi etiā culpam agnoscere, vbi culpa non est.

Infantes furiosi, dormientes ex commisso homicidio nō incurrunt irregularitatem. h.d.

Idem constitutum est de infantibus [K], furiosis [l], & de dormiēti

culpa nō arguit, c solet. d snla, exc. in 6. Ab. post In. in c. cū dilectus. de or. cog. & per Doct. in c. veniēs. de ren. Alii dicūt, q̄ in c. venerabilē, non probatur id ad quod allegatur: vt per Abba. in d. c. exhibita.

i ¶ Mētiū.] c. ad ei⁹. i fi. d. 5. & 22. q. 2. c. cū nūlli tacita.

K ¶ Infantibus.] Idest, minoribus septēnio. l. si infanti. C. d iu. delt. c. vni de d spō. imp. l. 6. Nā q̄dq̄ illa ætas uideat; ignorat, l. 1. C. de fal. mo. nisi sit doli capax, qd vix pōt accidere, Ab. in c. 11. de delict. puerorū. Inde est, q̄ ex talium sponsalibus nō contrahitur publica honestas c. litteras. de spon. impu. l ¶ Furiosis.] Furiosus. n. siue cōtinuo furore laboret siue p interualla, quam diu fuit, pati pōt iniuriā: sed nō facere: vt ff. d iniu. l. illud. canonizata 15 q. 1. ca. illud. Et q̄ per eū fit, habetur perinde ac si casu aliquo accidisset sine facto personæ: vt ff. de admini. tut. l. fi. vnde si damnum dat non tenetur Aquilia: sed est perinde ac si quadrupes fecisset

d ¶ Præceptoris.] lege præceptoria ff. ad leg. Aquil.

e ¶ Accidit.] c. dilectꝰ c. Ioānes. c. tua. §. fi. ext. de homic.

f ¶ Cōueniret.] Secus forte si importune plasciuiā pulsaret: nec n. pulsari dēt, nisi p certis negotiis, & ad certos actus; de quibus p Abb. in c. 1. de offi. cust. añ fi idē forte si habuit campanā q̄s, cū sibi non liceret. cāpana. n. signū est loci publici, vel sacrati: licet, & in oratoriis priuatis haberi possit cāpanella: vt per Abb. in c. patētibus. d priu. & per Barto. in l. 2. C. d Decur. lib. 10.

g ¶ Irregularitatē.] Abstit. m. q̄ ea, quæ p bonū facimus, nobis imputētur, si pter uoluntatē nō itrā alicui quidquā mali contingat. 23. q. 5. c. de occidēdis.

h ¶ Postulauerit.] Cap. uenerabilē d electio. Cōtra. sol. ibi, iudicialiter, hic extra iudicū, sed in Host. & Abb. in ca. exhibita. de homi. vñ sumitur: Vel hic postulata fuit uenia ad cautelā, vñ

vel regula cecidisset: vt ff. ad l. Aquil. l. sed & si q̄cumque. §. 2. & ibi dicitur, idem de infante. Et alibi dicitur, quod infans, vel furiosus si hominem occiderit lege Cornelia non tenetur; cum alterum innocentia consilij, alterum fati infelicitas excusset. Satis ergo suo furore punitur. l. pe in fi. ff. de parri. Et l. diuus. 1. ff de offi. præsid. & affliction non est addenda afflicto. o. 7. q. 1. cap. cum percussio, & c. pe. de cle. ægr. & l. tam dementis C. de Episc. audi. Sicut ergo furiosus non tenetur. l. furiosum. C. q testa. fac. poss. cap. fin. de succes. ab intest. Nec religionē profitetur. 17. quæst. 1. cap. Gondisalvus, & de regulari. cap. sicut tenor. Nec matrimonium cōtrahit, capit. dilectus. de sponsal. Nec baptizat, 1. quæst. 1. §. ecce quando. Nec baptismū recipit, nisi in casu, capit. maiores. de baptis. Ita nec occidendo irregularitatē contrahit, vt hic. & Clement. 1. de homicid. fac. 3. quæs. 19. capitu. indicas, & not. in dict. Clement. 1.

a ¶ Dormiētibus.] Sunt enim quidā qui dormientes agunt, vt recenset Bar. de quodam in ciuitate Pisarum in l. vt vim. ff. de iusti. & iure. fac. cap. maiores § verum. de baptismo, & cl. 1. de homicid. & l. 1. §. furiosus. ff. de acqui. possessio.

b ¶ Protestantes.] Nota quòd requiritur, quòd expresse protestetur. nec sufficit tacita protestatio. ad idem cap. nullus. & cap. indemnitatibus. de elect. in 5. Et caute faciet clericus, si de hac protestatione faciet fieri publicum instrumentum. fac. cap. ex diligenti. in fi. de fimo. & quod not. in cap. cum in iure. de offic. delegat. & cap. 2 de homi. in 6. unde sumitur. An autem, & quomodo possit clericus postulare in causa criminali, uide per Abb. in ca. 1. de postul.

c ¶ Exigente.] Vt est casus in cap. postulasti. de homicid. Idem si contra iustitiam iudex processisset

bus [a], qui si hominē mutilent, vel occidāt, nullam ex hoc irregularitatem contrahūt.

Clerici facientes querelā de suis malefactoribus, non fiunt irregulares, etiam si iudex mortem illis inferat. h.d.

Idem & de clericis, qui de iniurijs sibi illatis apud iudicem cō queruntur, protestantes [b] quòd ad vindictā, seu sanguinis pœnam non intendunt. Nam si iudex, iustitia exigente [c], mortem delinquentibus inferat, accusatoribus imputari non debet: alioqui si propter huiusmodi metum; quia scilicet Iudex ad pœnam sanguinis posset procedere, sic conqueri [d] non auderent, daretur [e] plerisque materia trucidandi eos, & ipsorum bona passim inuadendi.

Publice pœnitentes non possunt promoueri. h.d.

Pœnitentes [f] quoq; tam ad sacros ordines quàm etiam infimos promoueri nō debēt: quod vtique non de omni pœnitente intelligendum est; sed de eo tantum quem publice, ac solemniter [g] pœnituit: quæ pœnitētia semel [h] tantum in Ecclesia conceditur.

Publice pœnitens potest ex necessitate fieri hostiarius, vel lector. h.d.

Placuit tamen Toletano Concilio, si necessitas, aut vsus [i] exegerit inter hostiarios, vel lectores huiusmodi pœnitētes posse collocari [k].

Qui exercuerunt officia sæcularia si honesti sunt post reddita rationcinia possunt ordinari. h.d.

Ijs illi similes sunt, qui negotijs [l]; & officijs sæcularibus [m] seruiūt: quorū tamē vita si post dposita oner. [n],

d ¶ Daretur.] Quod esse non debet. l. conuenire. ff. de pact. do. fac. 23. qō 5 cap. unum solum.

e ¶ Daretur.] Quod esse non debet. l. conuenire. ff. de pact. do. fac. 23. qō 5 cap. unum solum.

f ¶ Pœnitentes.] Cō. cord. cap. ex pœnitentibus. & capitu. canones. cum pluribus simil. d. l. & distinct. 55. cap. ex pœnitentibus. cum tribus seq. & cap. 1. extra. de big. Vtrū autem excommunicatus possit ordinari, per Abba. in cap. cum illorum. de sententia excōmunicat. vbi & an religionem ingredi.

g ¶ Solemniter.] Vt in capit. si quis post. §. 1. & capit. placuit. ante fin. dist. 50.

h ¶ Semel.] Cap. vir autem. vbi. Abbas. de sec. nupt.

i ¶ Vsus.] Id est, Circa ordinādos attendiē consuetudo. vtilitas necessitas. enim, & utilitas inducunt dispensationem, 1. q. 7. cap. tali. & sup. de translat. in prin. vel vsus, idest, consuetudo, sic argumen. quod attendiē circa ordinandos: vt not. dist. 12. capitu. nos consuetudinem.

K ¶ Collocari. Cæ. placuit 1. dist 50.

l ¶ Negotijs.] Secus sit de operam artificio, quod licet clerico. Differt enim artificium à negotiatione: vt Artificiū Negotiatio.

ponit. Ant. de Butr. & Abb. in c. fi. in fi. in quadam additione. de vit. & hon. clerico.

ANTO. TIMO. Negotiatio dicitur quando res empta, non mutata materia, alteri uenditur. Artificium ve o, quando quis emit materiam aliquam, & per artificium, reducit in aliam formam.

m ¶ Sęcularibus.] Quales sunt procuratores, astores, executores, tutores pupillorum, de quibus plene Abb. & Doct. in cap. 1. de oblig. ad ratioc. redd.

n ¶ Post depositā onera.] Item si ante, si parati

Universidad de Deusto
Biblioteca

sint dare idoneos fideiussores pro administratis, secundum Vin Host.& Abb.in ca. 1.de obli.ad ratioci.red.per l. rescripto. §. debitores. ff. de mun. & ho. & per l. quisquis emersis, C. de Episc. & cler. per quæ iura dicit Host. obligatum ex causa mutui, vel simili ab ordinando non repelli.Sed quid si debitor ex dissimili causa; puta, ex administratione vniuersali fuerit ,promotus?Resp.quod non patietur per hoc: sed bona eius dabuntur creditoribus in solutum, quæ si nō sufficiāt. tenebit Episcopus de suo. quia abstulit ordinato occasionem negotiādi, & lucrandi:vt plene not.in d. c 1.

a ¶ Vsuras.] Cap. 1.c.de Petro.& ca. si quis dist.47.

ANT. TIM. Est enim peccatū capitale contra iustitiam, & charitatem respiciēs proximū, de quo peccato, vide multa apud S.Th.2.2. qō. 78.per tot. & Sūmistas in uerbo vsura,& inf. lib.4. tit. 6.de vsur. & Alex. de Ales.par.3,quę. 59.memb.4.ar.1.2. 3.& 4.

b ¶ Obtulerit.] c. maritum.in fi.dist. 33.

ANTO. TIM. Quid sit simonia, vide inf. lib.4.tit. de simonia, & S. Thom.2.2.qō. 100.ar.1.& Alex.de Ales. par. 2.q. 162.per totam.

c ¶ Pertinaces.] Mota, quòd hoc uerbum non ponitur in cap.seditionarios. distinct. 46. unde sumitur: sed est omnino necessarium, vel saltem valde opportunum ex duobus. Primo, quia si quis aliquando vltus fuerit iniuriam, & pœnituerit, non est repellendus ab ordinatione. Vnde pertinax dicitur qui vult persistere in suo errore, & non vult se corrigere, cap. qualiter. ideſt vbi Abbas in pri. de accus. Secundo dantur casus, in quibus quis potest iniuriam vlcisci sine peccato: vt not. in cap. & qui emendat. dist.45.& in cap.si quis ergo. 2.q. 7. quibus casibus non poterit appellari pertinax, cum id faciat lege permittente,

Pertinax

Vltio aliqñ sine peccato.

ANT. TIM. Is autem dicitur pertinax, qui in propria sententia perseuerat plus quam oportet secundum Isid.lib. 6. etymol. Est autem peccatum mortale, vel ueniale ratione subiectæ materiæ circa quam versatur, id est, pro eius grauitate, vel leuitate. Vide S.Thom.2.2.q.138.ar.2. Appellat autē Arist.in 7. Ethic.ca. 10.pertinaces ixirogiomones, id est sortis sententiæ,& idiogiomones, id propriæ sententiæ.

& reddita ratiocinia deprehensa fuerit inculpata, omnibus possunt muneribus honestari.

Vsurarius non potest ordinari, & ordinatus est deponendus.h.d.

Quòd si quis vsuras [a] dum negotiaretur,exercuisse compertus fuerit, non solum ordinandus non est; verum etiam ordinatus deponendus. Mēs enim auida, nec abstinere nouit vetitis, nec gaudere concessis.

Simoniaci seditiosi, & iniuriarū vltores ordinari non possunt.h.d.

Idem statuendum est de eo, qui quasi dona Dei empturus pecuniam ad imitationem Simonis obtulerit [b]: idem & de seditiosis; & his, qui propriarum iniuriarum pertinaces [c] fuerint vltores.

Fur occultus potest post restitutionem, & pœnitentiā ad sacros ordines promoueri h.d.

De fure [d] an ad sacros ordines promoueri possit, quęri pōt: & si quidem sponte [e] furtum confessus dānum [f] passo satisfecerit [g]; & pœnitentiam peregerit, si alioqui idoneus fuerit, nec super furto manifesta respersus sit ifamia [h], ad sacros ordines pro culdubio promoueri poterit.

Baptizatus in agritudine non debet ordinari regulariter.h.d.

De fure [d] an ad sacros ordines promoueri possit, quęri pōt: & si quidem sponte [e] furtum confessus dānum [f] passo satisfecerit [g]; & pœnitentiam peregerit, si alioqui idoneus fuerit, nec super furto manifesta respersus sit ifamia [h], ad sacros ordines pro culdubio promoueri poterit.

Baptizatus in agritudine non debet ordinari regulariter.h.d.

Sed etsi nullū quis delictum perpetrasse deprehendatur, quod illum à sacris excludere valeat ministerijs; adhuc tamen si vel de fide eius, vel continentia suspicio sit,promouendus non erit. Vt ecce, si quis in ægritudine [a] constitutus, baptizatus fuerit:quia fides eius non ex uolūtate [b]: sed ex necessitate [c] videtur esse,presbyter ordinari non debet. Nisi forte postea ipsius studium & fides emicuerit,aut hominū raritas [e] hoc exegerit.

Rebaptizati non sunt promouendi. h.d.

Scienter autem rebaptizatis [f], vt ad clericatus gradum promoueantur, permittēdum non erit.

Filij presbyterorum non possunt ordinari,nisi fiant regulares,vel monachi,vel nisi sint nati ex legitimo matrimonio,vel sint valde morati. h.d.

Presbyterorum [g] quoque filij à sacris ministerijsarcēdi sūt, nisi aut monachi fiāt, vel congregatione canonica ; regulariter viuentes religiose [K] ,promoti fuerint cōuersari.

Legitimi,& valde morati filij presbyterorum possunt promoueri.h.d.

Sed hoc de ijs intelligere nos oportet, ad quos adulterio natos paterna flagitia hereditaria successione descendunt. Vnde si vel ex legitimo nati sunt matrimonio [l], vel morum honestas eos cōmēdabiles fecerit,exēplis,& auctoritatibus non solum sacerdotes fieri possunt [m]: sed etiam summi sacerdotes [n].

Bigamus & qui vxorem duxit viduam, eiectam, vel meretricem,ordinari nō possunt.h.d.

Item repellēdi sūt bigamus [o],& qui viduam,vel eiectā meretricē,vel ancillāvxo

Ingressus religionis antol lat irregularitatem.

Locusnō sanctifi cat hominem.

2 ¶ Inægritudine.] Hoc intellige de adultis. nā pueri etiam ab hæreticis baptizati promouentur, 1.quæst.4.cap.placuit.

b ¶ Ex uoluntate.] Scilicet libera ,ne sit contra ca.maiores.§.fi.de baptis. & eius effect. & de hoc d.67. per tot.

c ¶ Ex necessitate.] Scilicet præsūptiue; quia præsumitur non uere pœnitens, qui est mortis causa pœnitēs: & sic præsumitur peccata ei non esse dimissa:& sic in deteriorem partem, cap.alitor.10. q. 5. Si tamē statim moreretur presumeret ecclesia ei peccata esse dimissa, capit. nullus,de pœnit.d. 7.Et sic nota.quòd ecclesia circa idem factum habet contrarias præsūptiones:sed diuerso respectu. facit c. prolatum.de const.dis. 3.Sed cum hæc irregularitas proueniat a peccato : & cum baptismus tollat peccatum,quare nō tollit in hoc talem irregularitatem? Respon.vt nota.in,cap.si quis.dist.57.

d ¶ Postea.]Per sequens enim factū eliditur præsumptio præcedens: sic capit. tunc valere. de consecr. dist. 4. & 34.q.1.c. cum bellicam.fac. ca.1. d.57.vnde sumitur & l.diuus.ff.de testi in integ.

Ratitas.]

e ¶ Ratitas.] Argu.q propter hominum raritatem alia conceduntur, quæ aliàs non cōcederentur:vt in c. presbis.dist.55.& c. 1.dist.57.& 1.quæ. 2.cap.tali.

f ¶ Rebaptizatis.] Concord.cap. confirmandum. de consi.dist.4.cap.qui bis.Erunt tamen semper in habitu clericali,cap.dictum.de consc.d.3.& not.& in d.c.confirmandum.

g ¶ Presbyterorum.] De hoc de fil. presbyter. per tot.& d.l.6.per tot.& quod hic dicitur amplia etiā in diaconis & subdiaconis, cum in his eadem sit ratio quę in presbyteris;scilicet odium paternum; & quia timentur in eis exempla paterni criminis, 6.quæst.1.cap.si quis cum,& 15.quæst.vlt.cap.cum multæ.& distin.24.cap. quando

h ¶ Filij.] Sed numquid & nepotes?& idem videtur.l.liberorum.ff.de verbor. significat. & l filium. ff.ad senatusconsultum Maced.Tu dic contra, cum odia sint restringenda, capitu.odia. de reiur.in 6.facit. ff.de rit.nupt.l. lege Iulia.§ 1.

i ¶ Canonica.]Dist.56.cap.2. & c. 1.& c.ad abolendā de filiis presbyterorum. Et hoc, quia religionis ingressū irregularitatē tollit.Quidam tamen contrariū asserunt, tenentes quod talis ingressus nihil aliud operatur, nisi quòd cum talibus facilius dispensatur:vt not plene. dist.56. in princip.

K ¶ Religiose.]Bene dicit, religiosē: quia locus nō sanctificat hominem, cap.non loca.d 40. & cōuersati in'monasteriis sæpe sunt detteriores aliis ca. quamlibet.d.47.

l ¶ Matrimonio.] Habetur in ca. adhæc,de fil.presb.

m ¶ Fieri possunt.] Non tamen propter ea deseruire in ecclesiasticis,paterna,cap.ad extirpandas.de fil. presby.& ca. inter ceteras, vbi Abb.& alij de rescrip.

n ¶ Summi sacerdotes]ca.Olius.dist.56.

o ¶ Bigamus,] Extra de big. non ordin. per totum. & 33.dist.per totam. & alias multis in locis. Est autē quadruplex ratio, ob quam bigami prohibentur ordinari : vt per Abbat. in rubric. de bigam. non ordin.

ANTON. TIMOT. Bigamia ita definit Pet. de Pal. in 4. sentēt. distinct.27.quæst. 4. artic. 1. est defectus ex secundis nuptijs proueniens. Et S. Thom. in 4. distinc. 27. quæst. 3. ar 1. dicit,quod bigamus sit irregularis , quia significatio sacramēti nō manet integra. Vnde Apost. 1. ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tim.3.Vnius vxoris vir.& ad Tit.1. vide Alex. de Ales.par.4.q 24 memb.5. ar.3.§.4.

a ¶ Vidua.] Sic.cap.vidua dist.24. aliquando, & quæ numquam uirum habuit.l.malum. §. vidua. ff.de uerbo.sign. Aliquando quæ habet maritum inutilem,vt not.in l. fi. C. ad l. Flauj. de plagiar.Ex communi tamē loquēdi vsu vidua dicitur, cuius maritus est mortuus: & ita sumeretur in statutis: vt per Abb. in cap. ne pro defectu. de elect. & in c.ex tenore. & in c. sane in fin. de foro compet. & per Doct.in cap.significantibus.de offi.ord. leg. vel si diuertit. l.mulierē.ff.de donat.inter uir. & vx.

b ¶ Cognitam.] Forte, quia maritus ante mortuus est,quam illam duceret:vel religionē ingressus est,c. verum & c.ex publico. de conuers. cōiug. vel forte frigiditate est separatū matrimonium,cōcord.ca debitum. in fin. de bigam. non ordin. & dist. 34.cap.vidua.

c ¶In plures.] Qui ergo duceret à sē prius corruptā nō reputaretur bigamus, cum eo casu non possit dici diuisisse carnem suā in plures,& ita tenet Abb.in cap.debitum.ante fin. de biga. non ordin.& in capit. 2.de cler. coniug.

d ¶ Meretrix.] Sic capi.vidua, distin. 34.

e ¶ Multorum.] Sed quinam multi dicentur, in hac materia? Quidam quòd duo. §.fin. instit. de iur. personar. alij quòd quadraginta, cap. latores. de cle.excommu. uel interd. mini. Alij quòd longe plures. arg.cap disciplina.d 45. Tu dic quòd id relinquetur arbitrio iudicis;cum lege non sit determinatum. l.1.ff de iud delib.

f ¶ Venalis est.] Nam si non quæstus gratia sui copiam faceret:sed amoris,vel libidinis non esset,proprie meretrix; cum non mereat, à quo actu meretrices sunt appellatæ, facit 32. q.4.c. meretrices, sed videtur hic de bono opere lapidari. Est enim opus charitatis meretricem ducere & peccatorum operatur remissionem: vt c.inter opera de sponsi.vn de nō debuit ob opus bonum fieri irregularis.Sol.

Eiecta. Eiecta.

rem duxerit. Vidua[a] est cuius cognitæ maritus mortuus est.Vnde is, qui ab alio quidem ductam,sed minime cognitam[b] duxit vxorem, propter hoc impediri non debet, quin possit ad sacerdotiū promoueri, cum neuter carnē suā diuiserit in plures[c].

Eiecta olim maritus, & meretricis non potest ordinari.h.d.

Eiecta est, quæ,viuente marito, eijcitur meretrix[d],quæ multorum[e] libidini patet, & cuius turpitudo publice venalis est[f] Qđ non de iis intelligendum est, qui tales adhuc vxores retinent (nam in ijs alia[g] ratio est;quia scilicet coniugati non possunt in sacris esse constituti:) sed de ijs, quorum vxores defunctę sunt.

Bigamus est,qui duas duxit vxores.h.d.

Est autē bigamus, qui duas habuit vxores, siue baptizatus ambas, siue etiam ante baptismū[i] alteram.

Qui secūdas nuptias, vel cum vidua de facto contraxerit, reputatur bigamus. h.d.

Si quis tamē laicus primam duxerit[K], in sacris constitutus alteram,an sit inter bigamos reputandus hæsitatum est. Ex facto[l] autem responsum est, hunc quidem nec bigamum esse,nec maritum viduæ[m]:quia tamen quantum in ipso[n] fuit,secundas nuptias contraxit, & viduam duxit,tamquā[o] de bigamo fore constituendum[P].

Fornicatus cum pluribus concubinis non incurrit irregularitatem bigamię.h.d.

Aliud iuris est de cōcubinis, quas si plures quis habuerit, irregularitatem bigamiæ non incurrit[a]: sed cum eo tamquam simpliciter fornicatus sit quo ad executionē sacerdotalis officij dispensari[c] poterit.

Corpore vitiatus ordinari non potest.h.d.

Cauenda sunt autē ijs, qui Ecclesiasticis mancipandi sunt officijs,nō solum animi: verum etiam corporis vitia[d]. Vnde aliqua parte corporis læsi ad sacerdotium adscendere non valent.

Modica læsio non impedit ordinandum.

Hoc tamen tūc obtinet cum euidens, & notabilis est læsio. Ceterum si modica sit;vt puta quia exiguā partem[e] digiti[f], vel vnguem nolentes amiserint:ita vt sine scandalo possint celebrare, à sacerdotio repellendi non erunt[g].

Abscissi ex necessitate promoueri possunt secus si ex voluntate.h.d.

Idē iuris est de eo, cui vel vi, vel in cunabulis, uel de medicorum consilio, metu imminentis periculi, virilia[h] fuerint amputata. Quòd si volentes[i],& carnali vitio repugnare forte[k] cupientes se ipsos abscideriut; quia sui homicidæ[l] sunt, ad clerum peruenire nō possunt. Corpore enim vitiati non casu, sed propria

Vitium.

Digitus.

Forte.

Pœna committitur ex actu nullo.

com.in c.nuper.& cap.fin.de big.non ord. Et not. q pœna committitur ex actu nullo, vt hic. & per Abb.in cap.cum Apostolica. de sponsal. facit cap. per venerabilem, qui fil.sint legi. & per Fel.in cap.ex tenore.de referi. Sed contra videtur facere

Plus habet luxuria,q̄ caritas.

Fornicatio simplex.

Fornicatio duplex.

Triplex fornicatio.

Io. Bapt

cap. sane. ext. de cler coniug. Sol.vt per Abb.in d. cap. nuper.post glo.

a ¶Non incurrit.] Immo contra cap. nuper.ext.de biga. non ordin. Sol. ibi loquitur quando utraque sollemniter fuit ducta &sic peccatum fuit in sacramento, hic & in cap.pen.de big. non ordi. in eo qui non contraxit sub specie matrimonij. Et sic nota vnum mirabile,q̄ plus videtur habere luxuria,quam caritas, contra tex. in aut. de restit. & ea quæ parit. &c de ratione vide quæ ponūtur in cap. vt debitū.de big. non ord. Et not. q̄ clericus concubinarius posset absoluere concubinam propriam de peccato fornicationis cum se ipso: licet honestius faceret si alteri cōmitteret,ut per Hug. & Ant.de Butr.in ca. fin. de ordinat. ab Episcopo qui renunc. Episcopatui.

b ¶ Simpliciter.] Sed quæ est in proposito simplex fornicatio,& curita appellatur? Respond.simplicem fornicationē admittere dicuntur laici, & constituti in minoribus ordinibus. Et dicit iugium spirituale:in diacono vero, & subdiacono est duplex. immo in presbytero est triplex, secundum Abb.post Host.in cap. quia circa. extra de bigam non ordinand.

c ¶Dispensari.]Non solū ab Apostolico, verū etiā ab eius legato, ad quē dirigitur decretalis c. quia circa extra de bigam. non ordin. immo & ab inferioribus:vt nota.ibi per Abbatem.

Cauenda sunt.] CASVS in ista parte ita figuratur.Quidā habebant diuersos corporis defectus, uel in manu,vel in facie,vel in alia corporis parte, animo autem cum essent perfecti; ita quod etiam suspitione carerent, volebant ordinari, unde fuit dubitatum an possent,& cum leges & can. sint promulgati ad medendum animæ &non corpori iuxta dict.4 in princ.& c.1.non videbatur id eis esse de negandū,cæterum Sol.prout hic habetur,quia hoc sacramentū est dignitatis iuxta. not.in § notādū. 1. q. 1. & ideo maxima pfectio & corporis desideraē in promouendis. Ad obiectionē aūt dicimus eam non obstare, cū aliud sit considerare legē in cōmuni, & aliud in specie, siquidē in specie ius aliquando dat formam etiam rebus.§. fin.sup.de eccles.cōstitu. not. hæc impedimenta posse reduci ad deformitatem & impotentiā iux. to.ti. de corpo. uit. Nor. 2.non esse licitum se abscindere ob Regnum Dei consequendū c. si quis abscinderit.dist.55.

d ¶Vitia.] Nota q̄ verbū vitiū, refertur tā ad animū, q̄ ad corp. fa.h § .sed sciendū.cū seq. & l. ob quæ vitia.ff. de ædil edic.Corporis autē vitiū cōtingit alicui ad esse quadrupliciter; videlicet ex defectu mēbri, ex inhabilitate, ex diminutione.ex augmēto: vt per Abb.in c. fi de corpor. vitiat.

e ¶Exiguā partē.] Fac.cap.1 & fin.de corpor. vitia.& l 1. versic. proinde ff. de ædil. edict.

f ¶Digiti.] Qui cū non habeat officiū in corpore per se distinctū,nō debet membrum appellari,vel pro membro haberi,c.singula.dist 89. & per Abb.in cap.1. qui cler. vel vouent. & in cap.clericis.ne cler.vel monach. & in cap. cum illorum de senten.excom.& in cap.ego.de iureiuran.& per Legist.in l.2.ff de publi.iudi.& in l.non sunt liberi ff. de stat.hominum.& in authen.sed nouo iure.C.de ser. fugi.

g ¶Non erunt.]Sed quis declarabit,an sit scandalum,vel non ex vulnere manus, vel alia corporis debilitatione? Respondeo secundum Innoc. Ioan. Andr.& Abbat.in ca.fin.de corpor.viti.quòd declarabit Episcopus.

h ¶Virilia.] Cap.ex parte 2. &2. extra. de corpor. vitiat.

i ¶Volentes.]Vt cap si quis abscideriat, cum pluribus seqq. dist. 55.

K ¶Forte.] Affirmatiue,&dubitatiue potest hic sumi verbum hoc,Forte,de quo late per Doct. in ca. accedens.vt lit.non contest.

l ¶Homicidæ.]Nō q̄ homicidæ vere sint facti,sed propter

Universidad de Deusto
Biblioteca

propter homicidij periculum, quod sectionem sequi poterat dicuntur homicidæ; sicut & qui infantem exponit, homicida dicitur. distin 37. c. fin. Arg. quòd non est considerandũ quid eueniat, sed quid euenire possit, vt 22. q. 1. cap. in nouo. & dist. 21. ca. denique & 23. q. 5. cap. relegẽtes. & ff. de his qui deiecerũt. l. si. vero §. pen. & C. de vsufr. leg. si ambiguitatem, & nota. in cap. si quis abscideritꝰ. dist. 55. arg. tamen contra 23. quæst. 5. cap. de occidendis. vide tex. in cap. fi. 15. q. 1.

a ¶ Impetrat.] Sic & simplicitati & ignorantiæ venia tribuitur. de cons. dist. inct. 2. ca. 3. & cap. cũ vniuersorum. de rerum permut. Casus tamen nõ excusat in amotione terminorũ, l. 2. ff. de term. moto. & no. in ca. qui patrem. dist. 56. vide su.

Casus nõ excusat in amotione terminorum.

b ¶ Postulat.] Cap. qui partẽ. dist. 55.

c ¶ Distinctio.] Inter casum, vel infortunium, & spontaneã voluntatem.

d ¶ Mẽbris.] Quid autem veniat membri appellatione, not. sup. prox. §. in verb. digiti.

e ¶ Oculum.] Vt c. fin. dist. 55. si quis tñ oculum amitteret, non propterea excusaretur à tutela, ut C. de excus. tuto. l. frater tuus.

f ¶ Non potest.] Et licet consueuerit Curia dispensare: præsertim quando quis amisit dextrũ oculum, & sic non oculum Canonis, vel Euangelij: non propterea tamẽ minus recte dicitur non posse] talis ad sacerdotium promoueri. Cũ non dicatur illud posse fieri, quod põt solũ fieri per remedium extraorninarium; id enim dicimur posse facere, quod de iure possumus. 22. q. 2. c. fac. homo. & l. filius. de cond. instit. & traditur per Abb. in c. pastoralis. in fi. de caus. pos. & propri.

Non dicimur posse quod possum' via extraordinaria.

voluntate sunt intelligendi. & sicut in illis veniam casus impetrat a ita vindictam in ijs volũtas postulat b.

Oculo priuatus indistincte promoueri non potest, licet retineat ordines, si postea talis priuatio contingat. hoc dicit.

Hęc autem distinctio c non in omnibus membris d sibi locum vendicat. Cui enim oculum e abstulit casus, licet voluntas desit; sacerdotium tamen consequi non f potest. Ceterum si sacerdotali in ordine constituto, tale quid g acciderit, quod olim integer acceperit, non amittet h.

Olim furiosus vel aliter vexatus non potest ordinari. Clerici, qui aliquando fuerunt dæmoniaci, non possunt ad vlteriores ordines promoueri. hoc dicit.

Is quoque, qui in furorem aliquando versus insaniuit i, aut quolibet modo vexationis incursibus effertur; aut quod prope furorem k accedit, in scænal luserit; vel afflictione diabolica vexatus fuerit, ordinari non poterit. Clerici m etiam, qui in adolescẽtia à dæmonibus cognoscuntur obsessi, ad superiorẽ gradum ascendere nõ possunt.

DE PRAEBENDIS, ET aliȷs n beneficijs.

TIT. XXVI.

Præbẽda { Quid. / Cur instituta. / Modi concessionum. { Per collationem. / Per institutionẽ.

g ¶ Tale quid.] Refert ad supradicta omnia corporis vitia.

h ¶ Non amittet.] Licet res deuenerit ad eũ casum à quo incipere non potest. de quo in l. pluribus. §. & si placeat. ff. de verb. oblig. & in c. 2. de cle. æg. amittet tñ executionem ordinis ob deformitatẽ, & sic dalum: vt in c. 2. & c. 3. de cler. ægr. vel debili.

i ¶ Insaniuit.] Camaritũ. dist. 51. in fi. hic tamen ꝑmotus non deponitur. 7. q. 1. ca. quamuis. & no. in d. ca. maritum, & sup. eod. §. proxime antecedẽti, & 15. q. 1. cap. fi.

K ¶ Prope furorẽ.] Not. furiosos, & lunicos æquiparari. fa c. maritum. d. 33 cum seq.

l ¶ In scæna luserit.] Quid autẽ sit scæna, vide per Ab. in ca. ad honorem. de aut. & vsu pal.

m ¶ Clerici.] Fac. ca. clerici. d. 33. vide sumitur.

ANT. TIMO. Quomodo autem possit deprehendi, an quis sit dæmoniacus habetur in cap. 2. 7. q. 2. in tex. & in gloss.

DE PRAEBENdis, & alijs beneficijs.

Continuatur iste tit. prout legimus in prin. eius. vel dicas aliter. hactenus autor explicauit clericos ratione Ordinis, hic tractat de eis ratione beneficii, & primo in cõmuni voluit hanc materiam explicare, quia ordo doctrinæ id requirebat vt diximus supra in rub. de iur. canonic; ideo proposuit præsentem tit. qui diuiditur in 2. partes princip. in prima habetur continuatio: in secunda propositæ materiæ explicatio: secunda ibi præbenda.

n Alijs.] Nota verbum: quia includit ꝙ præbendæ sunt beneficia, quod & uerũ est, & ea quæ Ro. Rom. decis. 8. aliàs 247. in no.

Quod

Canonia implex.

Quod habens sed. an simplex canonia, ut per Ro. Ro. deci. 16. aliàs decis. 445. in fac. not. per Abb. & alios in cap. tua. de verb. signific. & cap. postulasti. de rescript.

o. Bapt.

POst hæc.] Tamen quãdo aliquis auctor transit de vna materia ad aliam, conuenit eas adinuicẽ continuare: Not. secundo tractatus rũ q̃ inter se sunt annexæ, debet esse cõtinuus, & unit'.

a ¶ Post hæc.] Scilicet quę diximus supra a tit. de iure personarum usque huc, & sumpta est imitatio ab institutionibus ciuilib. in tit. de leg. in ꝓin.

b ¶ Loquimur.] Id est, locuti fuimus. & sic tempus pro tempore sumitur, vt C. de his, qui no. infam. l. si Possidonium, & ibi not. Vel loqmur, idest, loqui deberemus, si materiam præcedentem prosequeretur, sic in auth. de cõsang. & vter. frat. §. si igitur. colu. 6. vel loqmur, idest, fumus in tract.

c ¶ De iure personarum.] Nota ergo ꝙ virtus illius rubricæ de iure personarum extenditur usque ad hunc titulum: immo usque ad finem libri, cum in ultimo tit. tractetur de reg. monach. qui sunt in numero personarum ecclesiasticarum.

d ¶ De dignitatibus.] Quid autem sit dignitas, & quomodo distet à personatu, vide per Host. in sum. eo. §. quid sit dignitas, & per Abb. in cap. de multa. ext. eo.

ANT. TIMO. Dignitas Ecclesiastica dicit administrationem rerum Ecclesiasticarum cum iurisdictione, etiam in modicis causis secundũ Petr. de Anch. in clem. si dignitatem. de præb. An autẽ dignitates appetere, uel quærere liceat, in quibus est honor, & administratio, uide p. S. Th. 2. 2. q. 121.

e ¶ Videntur.] Forte ideo positum est verbum videntur, quia potest fieri, vt quis sit perfecte canonicus sine præbenda, ut late habetur per Abb. & alios in c. cum M. Ferratiensis. de constit. ideo potuit notam impropriętatis.

f ¶ Annexæ.] Vt in c. relatum. & c. dilectus. eod. & in ca. cum super. de concess. præb. & per Host. in sum. eod. in prin. Et quomodo se habeat ista connexio, vide per Abba. in cap. maioribus. & in cap. dilecto. ext. eod.

g ¶ Sine causa.] Immo satis bona occasione, cũ ea quæ sui natura iunguntur, nõ debeãt disiũctis tractatibus cõprehendi ar. l. cum actũ. ff. de neg. gest.

Præbẽda.] Hæc pars subdiuiditur in 4. part. in prima habetur qd sit præbẽda: in secũda cui cõferat': in tertia à quo cõferatur: in quarta quomodo cõferatur: secũda ibi, cũ enim: tertia ibi, & ideo: quarta ibi, cõceduntur: quoad primum casus non figuratur, sed ex hac definitione not. principalem intentionem auctoris illam esse, videlicet, explicare præbendas proprie dictas, secundario reliqua quoque beneficia.

h ¶ Præbenda.] De ista descriptione, vide p. Host. in sum. eo. & per omnes in c. cum M. Ferratiẽ sis. de cõstit. & per Archid. in ca. si iusta. de rescrip. in 6. & p. Anch. in Rub. de concess. præb.

i ¶ Quam ius.] Nota ergo, ꝙ præbenda est nomẽ iuris: ut in ca. cũ M. Ferratiensis, de constit. & in ca. maioribus. & c. dilecto. de præb. Sed cõsuevit quæri, an sit ius spirituale. Et respectu. ꝙ quando est connexa canonicatui videtur ius spirituale: secus qñ non est connexa; cum etiam laicus possit habere præbendam, de quo late in locis supra alleg.

K ¶ Tamquã vni.] Per ista uerba excluduntur præbendæ, quæ possunt assignari puris laicis, quib. nõ competũt tãquam personis de collegio nec descẽdũt ex canonia: ut not. in c. cũ M. Ferrar. de constit.

l ¶ Ex canonia.] Sicut descẽdit actio ex obligatione, l. licet. §. ea obligatio. ff. de procu. habetur in ca. cum M. Ferrarien. de const. & in c. maioribus. eod.

Cum enim.] CASVS. Quidam clerici instanter petebant præbendas ab Episcopis propriis, ea ratione quia seruiebant altari, Episcopi uero id denegabant, quia bona Ecclesiarum sunt bona pauperũ. cap. clericus. cap. pastor. 1. quæst. 2. cum uulg. unde fuit quæsitum quid iuris. Sol. vt hic habetur per tationem in text. assignatam, quando autem dicitur bona Eccles. esse pauperum intelligitur secundum portionem, & non in totum, ut Docto. declarant, licet in hoc sit maxima controuersia. Not. mercenariũ dignũ esse mercede sua, & ideo clerici possunt uiuere de bonis Ecclesiæ. cap. quicunque. 12. q. 2.

Io. Bapt.

m ¶ Lex diuina.] Cõcord. c. ex his. 12. q. 1. & ca. Ecclesiasticis. 2. q. 2. & c. cum secundum. & c. extirpandæ. & cap. relatum. eod.

n ¶ Viuere.] Sed non luxuriari. facit dist. 44. in prin.

ris materia tractari.

Præbenda quid sit. h. d.

Præbẽda h nihil est aliud, quã ius i percipiendi prouentus ecclesiasticos, tamquam vni K de collegio competens, & ex canonia l procedens.

Qui in altari laborat, de altari debet & viuere. h. d.

Cum enim, vt lex diuina m præcipit, qui altari seruit, de altari debeat & viuere n, dignum est, vt qui diuinis adscribuntur obsequijs. Eccle-

prin. & no. per Abb. in cap. cum secundum. extr. eo. facit 12. q 3. cap. 1. & cap 2.

ANT. TIM. Vnde male dispensare prouentus ecclesiasticos est peccatum mortale. Non enim est dominus clericus prouentuum ecclesiasticorū; sed dispensator secundum Theologos, quos in pauperes Christi dispensare tenetur, si vltra necessitatem suam supersunt. vide S Thom. 2. 2. q. 185. art. 7. & ibi Caietā. Licet quo ad eam portionem, quę clerico secundum distributionem a sacris Canonibus factam tangit, in qua uere est dominus, possit disponere, ac de bonis propriis, uide Archiep. Florent. in par. 2. tit. 2. ca. 1. §. fin.

a ¶stipendiis] No. ergo q̄ prębenda siue beneficiū est clerico quadā mercēs sibi debita ratione oneris. ex quo videtur posse inferri, q̄ clericus pauper licite locat operas suas spirituales, nec cōmittit simoniam, ex quo non intendit uendere diuina, sed uiuere. Ita Abb. in cap. cum secundum. eo.

Io. Bapt. Et ideo.] CASVS. Cum quidam Episcopi cōferrent Ordines proprio iure, & quidam vero iure alieno, fuit propterea quæsitum, an possent, & in ista collatione teneantur etiam conferre beneficia, & primo videbatur dicendum iure alieno id non esse licitum, quia quæ sunt Ordinis nequeūt delegari, cum à nuda uoluntate non dependeant, ut docet glo. magna super cap. aqua de consecrat. & collatio Ordinis nihil habet commune cum collatione beneficii ob diuersam causarum naturam, vnde merito, &c. Sol. tū ut hic dicitur, quia in collatione Ordinis consideratur iurisdictio, propterea nec etiam obiectio tenet, beneficium uero & ordo habent de iure unionem ad conseruandum dignitatem Ordinis iuxta not. per doctō. in cap. cum secundum. eod. & ideo etiam secunda cessat obiectio. vnde not. in primis unionem inter ordinem, & beneficium, ita quod qui habet vnum debeat habere reliquum, iuxta ca. cum secundum, & ca. dilecto. de prębend. Not. secundo Episcopum puniri si ordinet aliquem sine tit. d cap. cum secundum. Not. tertio argumentum, bona eccles. principaliter esse instituta ad commodum clericorum.

b ¶Olim.] Cap. neminem. & c. sanctorum. d. 70 & c. cum secundum. extr. eo. & nouissime per Conci. Trid. sess. 23. cap. 16. in decretis reformat. & sess. 21. cap. 2. in decre. refor.

ANT. TIM. Quia sine substantia rerum non siæ sustententur stipē dijs [a]. Et ideo institutum olim [b] fuerat, vt ord nationes eorum, qui sine certo titulo ordinati essēt, in iniuriam ordinātium inanes [c] essent. Paulatim tamen benignius agi cœptum est: constitutum [d] est enim, vt si Episcopus aliquē sine certo titulo, vnde vitę necessāria [e] percipiat, ordinauerit, tamdiu ipse, aut eius successor [f], ordinato necessaria subministret, do nec ei in aliqua Eccle sia conuenientia clericalis militia [g] stipendia [h] adsignentur.

Mandatum suscipiens de ordinibus conferendis certis personis, non tenetur eisdem prouidere de beneficio; sed mandans: secus si sit mandatum generale h.d.

Quod si Episcopus mandato [i] alterius in aliena diœcesi ordines [k] celebret, distinguendum est, an de certis [l] personis mandatum susceperit, an generale, & expresso nomine. Primo enim casu mandans [m], secū-

c ¶Inanes.] Nisi promoti fuissent ad titulum patrimonij. ca. tuis. & c. Episcopus. eo. & inf. eo. verū nisi, & dic inanes quantum ad executionem.

d ¶Constitutum.] Cap. 2. cap. Episcopus. ca. cum secundum. eo.

e ¶Necessaria.] Secundum facultates Eccl. & clericī dignitatem: vt not. in cap. Episcopus. eod.

f ¶Successor.] Sed quare conuenit hic successor ex delicto defuncti; cū regulariter crimina morte extinguātur. dist. 23. ca. quorundam. & C. si reuel accus. mor. fuer. l. 2. & l. unic. C. ne ex delict. defun. Item numquid iste ordinator habet hęredes respectu patrimonij? an prius sint compellendi hęredes, quàm successor in dignitate? Respō. ut late per Abb. in cap. cum secundū extr eod.

g ¶Militiæ.] Arg. quòd clericalis ordo est dignitas cum sit militia: vt in cap. eo libentius. vbi Anto. de Butr. de seru. non ordi.

h ¶Stipēdia.] Sicut ergo miles sæculi habet stipendium à domino temporali: sic miles Dei habere debet ab Ecclesia. Vnde infertur quòd clericus debet gaudere priuilegio militari, intellige de priuilegijs congruentibus ipsis clericis; scilicet vbi in eis eadem est ratio, vel maior. Abb. in c. cum secundum. eod. & not. in l. miles. ff. de re iudic.

i ¶Mandato.] Aliàs enim id sine pœna facere non posset, ut ea. 1. de temp. ord. in 6. Concord. ca. si Episcopus eod. in 6. Differt autem mandatum a præcepto: vt per Abb. in c. eam te. de rese.

K ¶Ordines.] Intellige de sacris: quia in ordinibus ad minores non habet locum quod hic dicitur: vt not. in cap. si Episcopus. eo. in 6.

l ¶Certis.] Et expressis: quia si commisisset ei ordinare clericos talis villæ, vel loci, adhuc non esset personæ certæ, vnde haberet locum quod hic dicitur, & in ca. si Episcopus. eod in 6. Vnde aliud est certum, aliud certum & expressum. facit. ca. ne cuptandæ. de concess. præben. in 6 & quod not. in d. cap. si Episcopus.

m ¶Mandans.] Qui est in culpa, cum præuidere deberet, an ordinandus haberet titulum. ca. si Episcopus. §. si vero. eod. lib 6.

ANT. TIM. Differentia est inter mandatum & præceptum. Per mandatum enim intelligimus litteras monitorias, quæ non important necessitatem: per præceptum litteras præceptorias, quæ necessitatem, vt per Abb. ibi.

a ¶Suscipiens.] Immo videbatur q̄ puniri deberet mandans: & imputare sibi debeat, q̄ talem elegit, & per alium fecit. Vnde idem esse deberet, ac si per seipsum elegisset. c. qui per alium. de reg. iur. Sed hæc vera vbi mādauit de certo. facit text. de elec cap. si compromissarius §. 1. & l. si procurator. in prin ff de cond. indeb vbi vigore generalis mādati nō potest indebitum solui.

b ¶Voluerint.] Dū tamen sit catholicus. ca. veniens. de præscr.

c ¶Tradunt.] Cum illam dare non debeat in titulum nō habenti. cap. si Episcopus. eo. in 6.

d ¶Obligantur.] Quid si clericus ad sacros ordines sine titulo promotus promisit Episcopo super hoc non inquietare eum; nūquid tali renuncia tione non obstante agere poterit? Respon. vt not. in ca. si Episcopus. eod. in 6. Videtur tamē hodie tota hæc materia immutata p Concil. Trid. per quod statutum est neminem ad sacros ordines posse promoueri, nisi legitime constet eundem sufficiens beneficium Ecclesiasticum possidere: ut apparet sess 21. in decretis reformationis. cap. 2.

e ¶Hereditate.] Sed numquid quando quis habet sufficiens patrimonium, sit necesse, quòd expresse ordinetur ad titulum patrimonii? Quidam q̄ non: ut not. in cap. si Episcopus. eo. in 6. Io Goffr. Innoc. contra, & horum opinio uiderur nouissime per Concil. Trident. probata sessio 21. in decretis reformationis. cap. 3. Sed numquid si ordinato ad titulum patrimonii gratiosè beneficium conferatur, possit licite conseruare fructus patrimoniales pro suis hæredibus, & uiuere de reditibus beneficii? Respond. Potest: dum tamen honeste uiuat. de hoc late per Abbat. in quadam sua disputatione incip. Titius. & in cap. Episcopus. eod.

ANT. TIMO. Hinc colligitur, quod clericus potest habere de suo proprio; cum non habeat annexum votum paupertatis, ut religiosi, & regulares. uide S Tho 2. 2. quæst. 185. art. 6.

f ¶Subsidium.] Idem dicas si habeat pensionem Ecclesiasticam: sed nec tale patrimonium, nec huiusmodi pensio poterit extingui, uel alienari sine licentia Epi, donec tales beneficium Ecclesiasticū non sint adepti: ut per Concilū Trid. sess. 21. in decretis refor. c. 2. Et taliter ordinati gaudebūt priuilegio clericali non solum in psona: uerum etiam in rebus. 12. q. 2. ca. Ecclesiarū seruos, & 16. qu. 1. c. sunt, quia de foro Ecclesiæ facti sunt; licet non habeant Ecclesiam: vt habetur in c. Episcopus. in fi. extr. eo.

Conceduntur.] Io. Bapt.

CASVS non figuratur. Sed not. causam diuisionis: cōferre enim beneficia inferiora, aut pertinet ad plenā potestatem legitimi Superioris, & hinc datur primus modus: aut non, & inde oritur secundus,

g ¶Modis.] Immo tribus. c. cum in illis §. cum autem. eo. in 6. Sol præsentatio, & institutio conficiunt unum modum; cum una possit stare sine altera, quod satis apparet ex descriptione institutionis, quæ statim sequitur. nec præsentatio patroni aliquod ius spirituale transfert: sed est initium quoddam, seu quædam seruitus cap. quod autē. de iur. patr. ius enim spirituale transfertur per solam institutionem. De quo per Abb. in c. 2. in fi. de concess. prab Sed adhuc contra; quia est modus electionis: ut ext. de ele. c. 1. & per tot. Respond. hic non tractat de electiuis: quia de his satis dixerat supra de elec. cum titulis seqq. Quomodo autem differant electio, præsentario, institutio, collatio, & inuestitura, dic ut per Abb. in c auctoritate. de institutio. & infra. tit. 2. §. sunt autem. & § dissimiles. & per Io. de Sel. in tract. de benefic. in 1 part. q. 14.

h ¶Præbendæ cōcessio.] Intellige uel alterius beneficii.

i ¶Appellari.] Sed minus proprie.

K ¶Appellationibus.] Idest, propriis nominibus & fac §. alio. instit. quib mo. test. infirmen & l. Labeo. § fi. ff. de suppel. leg.

do mandatum suscipiens [a] inopi ordinato vitæ tenebitur necessaria ministrare.

Ordinandi licentiam dās tenetur prouidere ordinato; non ordinans h.d.

Eis autem, quibus à diœcesano datur licentia, vt à quo voluerint [b] Episcopo, ad sacros ordines promoueri possint, ad præmissa non qui ordinant: sed qui licentiam tradunt [c], obligantur [d]: nisi tamen ordinatus de paterna hæreditate [e] vitæ possit habere subsidiū [f].

Præbendę cōceduntur per collationem, & per institutionem, & singulis rebus singula sunt imponenda nomina h.d.

Conceduntur autem præbendæ, vel beneficia duobus modis [g] per collationem, & per institutionem. Collatio est libera quędam præbendæ concessio [h]. Institutio est prębēdalis iuris ad presentationem patroni facta translatio. quæ licet & ipsa collatio possit appellari [i] commodius tamē est in præsenti singulas causas singulis appellationibus [K] distingui.

DE COLLATIONIBVS.

Cum beneficia inferiora conferantur per collationem & institutionem §. fi. sup. tit. prox & collatio videatur præcedere cum dependeat tantum à voluntate Prælati, ut in eod. §. dicitur, propterea post tit. præced. proponitur iste: qui diuidit in 3. par. in prima habetur à quibus beneficia conferantur: in secũda qualis sit istorum conferẽtium potestas: in tertia an cum diminutione conferri valeant: secunda ibi, ordinarius: tertia ibi, postremo.

Io. Bapt.

a ANT. TI. Collatio a conferendo dicta, seu ferendo in alium: & est in præsenti significatione cum is qui habet potestatem, cõfert præbendam, & beneficium in aliũ. Nam, & sumitur alio modo pro ea quam faciunt scholares disputando, & disceptando, vt in auth. etsi cõtra. C. de fid. instr. Alia quæ fit comedẽdo, & bibendo. Tertia quæ fit coadęquando, & comparãdo.

Io. Bapt.

ANT. TIMO. Cõferũtur.] CASVS nõ figuratur; Not. tamen caram distinct. quod cura ecclesiarũ aut spectat ad supremum caput ad ipsum Ordinarium, aut ad priuilegiatum participantem de vtroque.

b ¶Ordinario.] Dicitur autem Ordinarius is esse, q̃ suo iure, vel principis beneficio vniuersaliter iurisdictionem exercere potest vbi habet. Sunt autem duplices, quidam habẽt administrationem;

Io. Bapt.

TIT. XXVII.

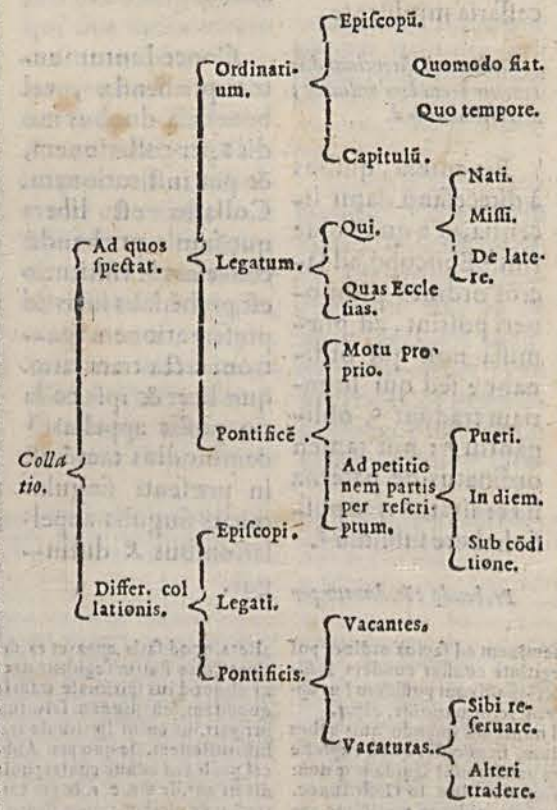

Ex tribus capitibus cõsistunt præbendæ. h. d.

Cõferũtur autem p̃bendæ, vel beneficia, aut ab ordinario[b], aut ex mandato vt Episcopi habentes Episcopatus, quos actu regunt. Alii qui non habent administrationem: sed tantum facultatem iudicandi; ut sunt Episcopi renunciantes loco Episcopali, non dignitati, retinentes honorem sine administratione, cap. 1. de ord. ab eo qui renunc. Episc. Item Episcopus cuius Episcopatus omnino destructus esset, qui esset Episcopus: nullius tamẽ Episcopatus, vulgo Nullatinẽs Goff. in sum. de in integ. resti.

Io. Bapt.

Ordinari[a].] Hæc pars subdiuiditur in 3. part. in prima explicatur potestas ordinarii: in secunda potestas legati de latere: in tertia potestas sedis Apostol. secunda ibi, ex legationis: tertia ibi, per rescriptum: prima pars adhuc subdiuiditur in 2. partic. in prima adnot. quod sit Ordinarius: in secunda declaratur præd. potestas: secũda ibi, quam conferendi in prima: CASVS non figuratur. Not. tamen ius scriptum, & nõ scriptum æquiparari in constituendo Ordinarium indicẽ argumẽto not. per Abba. in rubric. de consuet.

c ¶Consuetudo.] Quæ dat iurisdictionem. l. more maiorum. ff. de iurisd. omn. iud. cap. cum dilectus. de consuet. c. cũ Ecclesia. & cap. scripti. de elect etiam priuatæ personæ. cap. cum contingat, vbi Abb. & ceteri. de for. compe.

d ¶Aut iuris.] Sed quare est præpposita in ordine litteræ consuetudo auctoritati iuris? Respond. forte, quia consuetudo in prouisione beneficiorum præfertur iuri communi, cap. fin. de

inst. c. ea noscitur. de his, quæ fi. à præl. & cap. Abbate sane, de verb. signif. & cap. cum Eccl. ubi etiã Abb. de elect.

a ¶Episcopus.] Cap. omnes basilicæ. cum ibi alleg. 16. quæst. 7.

b ¶Poterit.] Cap. vn. ne se. va. aliq. inno. vnde sumitur.

Quam conferendi.] Hæc pars adhuc subdiuiditur in duas partic. in prima habet quid iuris de collatione pertinente ad plures: in secunda qd iuris de negligẽtia collatoris: secunda ibi, ead. ratione. quoad primũ. CASVS ita figuratur. In quadam diœcesi orta fuit cõtrouersia circa potestatẽ conferendi beneficia inter Episcopũ, Capitulũ, & quosdam alios, quidam enim dicebant beneficia esse conferenda ad similitudinẽ electionis. argumento cap. nouit. de iis quę fiunt à prælat. Quidam dicebant oppositum argumento, cap. si quis iusto. de elec. in 6. & cap. 1. 13. quæst. 1. unde in hac difficultate fuit quæsitũ quid iuris. Sol. fuit data prout hic legimus, causa autem illa assignatur, quia cum potestas illa originaliter ueniat à summo Pontifice, diuersimode concessa fuit, & hoc secundum qualitatem. CASVS id postulantis, & propterea Obiectiones absque alio solumnitur cum quælibet in suo casu locum habeat. Not. primo quod illa, quæ sunt iurisdict. possunt pertinere modo ad vnum, modo ad plures. clem. 1. §. 1. de heretic. Not. 2. aliquid ad aliquem pertinere aliquando simpliciter, aliquando cum consilio, uel cum consensu alterius ca. 3. & 4 de iis quæ fiunt à prælat. & ibi Docto.

c ¶Mortis.] Idem si quocunque alio modo vacet sedes, ut renũciatione, & depositione, uel alio quouis modo, vt 7. quæst. 1. ecce in quibus. & 23. quæst. 2. in prin.

d ¶Suspensionis.] Pone quod fuerit peccatum in cap. graue, de præben. Et an Episcopus suspensus conferat, late Host. in sum. de elect §. quis possit eligere. versi. item iure impedit, & per Doct. in c. tanto. de excess. prælat. & in ca. cum bonę. de ætat. & qualit. & in cap. si celebret. de cler. excom. mini. & in cap. inter. de elect.

e ¶Maioris.] Aliud si minoris: ut supra, qui eligitur poss. §. 1. & cap. si celebret. de cleri. excom. mini.

f ¶Excommunicationis.] Sed quomodo poterit hoc esse cum collegium & capitulum non possit excommunicari, cap. Romana. §. in vniuersitatem. de sententia excom. in 6. Respon. intellige si singulariter omnes de capitulo sint excõicati, vt dicitur in cap vnic. in princ. ne sed. vac. in 6.

g ¶Contigerit.] Quo casu vnus sine altero conferet. & intellige hoc etiam si Episcopus interesse deberet vt prælatus fac. cap. vni. ne sed vacan. in 6. & uide per Abb. in cap. ex parte. de constit.

h ¶Cum cõsilio. Cõsiliũ. Consensus. Est autem magna differentia vtrum consilium intercedere debeat, an consensus, vt habetur in ca. cum olim. de arb. & in cap. cum in veteri de elec. & in cap. venerabili, de offi. deleg. & in c. quanto. & cap. ea noscitur. de his quę fi. a præl. si. cõca. & in cap. ne pro defectu. de elect. & in omnibus dictis locis Abb. Et not. q̃ si is cuius auctoritas requiritur in actu explicando consilium accommodet, censetur etiã præstitisse auctoritatem, Ab. in c. dilecti. de arbit.

i ¶Assensu maioris partis.] Cap. 1. de his q̃ fi. a ma. part. cap & no. in c. 1. ne sed. va. in 6. §. 1. & hoc uidetur de iure communi in præbendis cathedralis Ecclesiæ secundum Compostel. in cap. cum Eccl. Vulterana. de elect.

K ¶Suspẽsionis.] Si contingat illũ esse suspensum.

l ¶In mora.] Sed q̃ dicetur esse in mora? & esp cũ quàm cito potuit relaxationem non petijt. l. 2 §. confestim. ff. ad Tertul. Non tamen amara, uel calumniosa facienda est interpretatio, ut ff. de do. inter vir. & vxo. l. si id quod §. si quis secundum. & l. pen. ff. ad exhib. cap. ex his. de priuil. Arbitrabitur ergo iudex l. 1. ff. de iu. delib. Si autem malitiose impediatur petere, subuenietur ei; cum non sit in mora. cap. postulastis. de cõcess. præb. nisi hoc ipse procurasset. l. 2. §. fin ff. si quis caution. In mora.

m ¶Intromittere.] Si ergo fuerit in mora Episcopus, poterit capitulum se intromittere. Sed quæritur, an statim canonias possit, conferre, an debeat expectare sex menses post moram, iuxta cap. quia diuersitatem. de concess. præb. Respond. ut not. in cap. vnic. ne sed. vacan. nihi. innoc. in 6.

Diffe-

auctoritas; ut episcopus[a], capitulum.

Si Episcopus & capitulũ habeant potestatem conferendi coniunctim, non potest vnus sine altero, nisi in vno subsit impedimentum, confere h. d.

Quam conferendi potestatem Episcopus & capitulum interdum habent communiter: interdum disiunctum. si communiter, alter sine altero illam exercere non potest[b]: in si vel mortis[c] vel suspensionis[d], vel maioris[e] excommunicationis[f] impedimentum in altero adesse contigerit[g].

Impedimentum non operatur, nisi coniunctim cum negligentia impediti. h. d.

Cum vero ad solũ Episcopum cum consilio[h] sui capituli, vel assensu[i] præbendarum spectat collatio, eo defuncto, vel suspenso, nisi Episcopus in petenda relaxatione suspensionis[K] sit in mora[l], capitulum se non potest intromittere[m].

Quando periculum est in mora, non est collatio differẽda. h. d.

Vbi vero collatio

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Differenda.] Cum ab eo non possit tunc peti consilium; ut c.1. §.fi.ne sed.vac. ali in 6. argu. ca. gratioſe. de reſcript. in 6. & de pœniten. diſt.1.§.hoc idem.uerſic.idem a mortuo. Contrarium tamen eſſet, ſi collatio pertineret ad aliquem cum conſenſu Epiſcopi.vt not. in d.§.fin.

b ¶Remotis.] Hęc autem diſtantia erit metiend iudicis arbitrio ex ratione, quæ ſtatim ſequitur. An autẽ, & quando abſentes ſint ad actum uocandi, per Doct. in cap. cum omnes de conſtit. & in ca. 1. de his, quæ fi. a ma. parte. c. & in c. 2. de teſtib. in 6.

c ¶Periculum.] Simile cap. ſi is. qui. de offi. deleg. in 6. Sed contra: quia nõ ſeruata forma, actus valere non debet. l. parui. ff. de arb. ca. cũ dilecta. de reſcrip. cum materia. Reſp. periculum imminens immutat quod alias eſſet ſeruãdum, ſic cap. 2. de teſta. in 6. & habetur per Legiſtas in l. 1 ff. de offic. eius cui, &c. & in l. j. ff. de dam. infect. & per Cano. in c. 1. de conſtit.

Periculũ immi-nens.

Ead. ratione.] In tota hac parte CASVS ita in communi figurari poteſt: Illi qui tenebantur beneficia conferre, fuerunt aliquando negligentes in collatione facienda, vnde quærebatur quid tunc agendum eſſet; iſti enim dicebant ſe non fuiſſe negligentes, argumẽto. l. igitur. §. 1. ff. de libera. cauſa, & quatenus eſſent puniendi, deberent puniri per ſentẽtiã, & non ipſo iure, argumento. l. reſpiciendum. ff. de pœnis. Sol. ut hic habetur, quia utilitas Eccleſiarũ id requirebat, & hinc intelligimus etiam obiectiones aliquid non concludere, cum ob utilitatem Eccleſiatum aliquando à iuris regul. ſit recedendũ. arg. cap. 1. de conſuetud. Not. inde argumentum de linquentem eſſe puniendum in eo quod deliquit. ca. fi. de immuni. Eccleſ. Not. 2 tempus non currere ignorantibus quod deſeruit ad multa, gloſ. hic. in uerb notitia. Not. 3. caſum in quo factũ a principe nullum poſſe ratũ haberi. docto. in ca. quod ſicut. de elect.

Io. Bapt.

d ¶Ratione.] Scilicet quia periculoſa eſt diuturna Eccleſiarum vacatio: vt cap. quàm ſit. & cap. cupiẽtes. de electio. in 6.

e ¶Spectat.] Intellige iure proprio: non autem ſi ſpectet ratione deuolutionis; puta deuoluto iure aliquem cum conſilio Epiſcopi pertinet, ſi quid illi humanitus contigerit, nõ erit ob hoc vacantis beneficij collatio differẽda[a] Idem iuris eſt, Epiſcopo adeo in remotis[b] agente, vt breui non poſſit illius haberi pſentia: quia in petendi, vel expectandi mora vacanti beneficio, poſſet imminere periculum[c].

Si eccleſia fleterit vacans per ſex menſes, beneficium deuoluitur. h. d.

Eadem ratione[d], vbi ad ſolum Epiſcopũ ſpectat[e] collatio', ſi per ſex menſes conferre diſtulerit, ad capitulum[f] deuoluitur. Ex contrario ſi ad ſolum capitulum pertinuerit, & infra pręſcriptum terminum hoc non fecerit[g], Epiſcopus cum religioſorũ[h] virorum conſilio exequentur: quod ſi omnes forte neglexerint, Metropolitanus[i] abſque cõtradictione diſponet[k].

Regularibus prælatis non conferentibus infra ſex meſes ſit deuolutio ad ordinarium. h. d.

Idẽ ſtatuitur in regularibus prẽlatis. ſi enim quęuis beneficia ad illorũ diſpoſitionem[l] ſpectãtia inconferendi ob negligentiam, uel delictum inferioris collatoris: quia hoc caſu etiam negligente Epiſcopo, non fit deuolutio ad capitulum; ſed ad proximum ſuperiorem. Ratio diuerſitatis: quia in his deuolutis non eſt tanta communio inter capitulum & Epiſcopũ, quanta in ſpectantibus iure proprio: vt not. Ab. in ca. 2. de conceſ. præben. poſt antiquos.

f ¶Ad capitulũ.] Not. caſum in quo inferior ſupplet negligentiam ſuperioris. Alium habes 9. quæſt. 3. cap. cum ſimus. & hoc eſt propter magnã communionẽ, quæ eſt inter Epiſcopũ, & capitulum. cap. requiſiſti. de teſta. & per Ab. in c. 2. de conceſ. præb.

g ¶Non fecerit.] Sed quid ſi fecerit poſt lapſum tẽpus ſex menſium, an remanebit collatio, & electio. quidam ſic. Contrarium eſt uerum: ut ca. licet, & c. fi. de ſup. negl. præl. niſi de patientia toleraretur. ca. litteras. de conceſ. præb. Quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non poteſt de iure donare cap. quod autem in fi. de iur. patron. arg. cõtra.

ff. ſi quis cau l. & ſi poſt tres, & l. Celſus. ff. de arbit. & ita not in c. 2 ext. de conceſ. præb.

h ¶Religioſorum.] Ca ne pro defectu. de elec & ca. obeuntibus. diſt 62. Et inte lige religioſos largo modo, & non pro his tantum qui uouerunt tria uota, ut habetur in locis ſupra alleg. & per Abb. in ca. dilecta. de maio. & obed.

i ¶Metropolitanus.] Intellige hoc ſi Epiſcopus non ſit exemptus, aliàs deuolutio fit ad Papam non ad Metropolitanum: quia non ſuperior non poteſt ſupplere negligentiam alterius. cap. licet. de ſupp. negl. prælat. Nec ob cp capitulum ſupplet negligentiam prælati, licet non ſit ſuperius: quia illud ratione magnæ communionis, ut dictum fuit ſup. hoc eodem. §. in verb. ad capitulum.

K ¶Diſponet.] Etiam dãdo poſſeſſionem. c. ex parte. vbi Abb. in prin. de conceſ. præb.

ANT. TIM. Vide de ordine eorum, ad quos ſpectat collatio, per Abb. in c. 2. de conceſ. præb.

l ¶Diſpoſitionem.] Id eſt, collationẽ, uel prouiſionem: quia ſi ad ſolam præſentationem, vel electionem ipſorum ſpectarent, tunc ad confirmantem, uel inſtituentem deuolueretur poteſtas, ſiue ſit diœceſanus, ſiue alius.

a ¶Conſtiturum.] In cap 2. de conceſ prębendæ.

b ¶Locorum.] Non perſonarum. Si ergo prælatus alterius diœceſis habet prioratum, quem conferre negligit in diœceſi Perufina, Epiſcopus Perufinus, qui nunc eſt excellẽtiſſimus Doctor, & ꝓceptor meꝰ Ao. Rom. Auditor Iulius Oradinꝰ ſupplebit: licet forte collator ſit Bononiẽſis.

Iulius Oradinꝰ.

c ¶In exemptis.] Olim ſecus cap. ſi cut. de ſupp. negl. prælа & cap. cum ſingula. de pb. in 6.

d ¶Apoſtolica.] Fac cap. irrefragabili. de offic. ord. & ca. ad abolendã. de hæret. & ca. vni. de cler. ægrot. in 6. & eo. lib. de ſtat. mon. c. vni. & clem. attẽdentes. de ſtatmõn & clem. quia contingit de reli. domi. forte conferre poterit etiam legatus, per ea, quæ dicit Abbas in cap. ſterabilis. de præb. e ¶Viennenſi.] Cõcilio. Clem. vni. de ſuppl. neg. præl.

f ¶Impeditis.] Impedimento tam iuris, quam facti. Quia præſcriptio. cap. 2. de conceſſ. præb. eſt inducta contra negligẽtes, vt dicitur in cap. quia diuerſitatem. eod tit. ſicut cetere. ca. vigilanti. de præſcr. & 16. quæſt. 3. §. poteſt. Et ſic iſtud tempus ſemeſtre eſt vtile certo reſpectu: ſed alio reſpectu eſt continuum Currit enim & diebus feriatis: vt not. Abb. in cap. 2. de conceſ. præb. & hoc niſi quis ſit negligens in remouendo impedimento: ut not. in d. cap. quia diuerſitatem. ar. c. quoniã. diſt. 100. & l. qui poteſt. ff. de re iu. & l. non omnes. §. qui captus. ff. de re mil.

g ¶Notitiæ.] Sic c. licet. de ſup. negl. prælat. & habetur in c. nulla. & c. quia diuerſitatem. de conceſ. præb. fac. l. annus. in fi. ff. de calum. & cap. biduum. 2. quæſt. 6. & l. cum ſex mẽſes. ff. de ædil. edict. Sed an præſumatur hæc ſcientia; puta vacat in diœceſi ſufftaganei beneficium, an præſumatur Metropolitanus habere notitiam? dic vt per Abba. in cap. ex parte. de conceſ. præb. & in cap. ficut. de accuſat.

h ¶Computandum.] Idem in executore Papæ, vt tra conſtitutum[a] rem pus cõferre negligãt, locorun[b] diœceſanei in non exemptis[c] propria: in exemptis vero Apoſtolica[d] auctoritate eorundem negligentiam iuxta præſcriptum in Viẽnenſi Concilio[e] modum ſupplebunt.

Tempus deuolutionis currit ſolum, non impedit is, & à die notitiæ. h. d.

Tempus autẽ ſex menſium nec currit legitime impeditis[f]: & à die notitiæ[g], non à tempore vacationis erit computandum[h].

Deuolutio non habet locum in Eccleſia non numerata, vel quando dignitas eſt ſuppreſſa. h. d.

Hæc autem ita demum obtinent, ſi in Eccleſia erat diſtinctio prębendarum, & certus Canonicorum numerus. Ceterum ſi neque diſtinctæ prębendæ, nec certus ſit Canonicorum numerus, Lateranenſi Concilio de beneficiis vltra ſex menſes vacantibus locus nõ erit[i]. Idem etiam obtinet, ſi per capitulum vacãs dignitas legitimè ſuerit ſublata[k].

Sede vacante capitulum non fungitur vice Epiſcopi in conferendo: & ceſſante cauſa ceſſat & effectus. h. d.

Licet autem ob negligentiam Epiſcopi conferendi poteſtas ad capitulum deuoluatur: [l] ſede tamen vacante in collationibus prębendarũ Epiſcopi vice non fungitur[m]; cum eo caſu nullus in cle. ſi beneficio. de præb. & Cald conſi. 31. de præb. Sed an quod hic dicitur de collatione militet etiam in inſtitutione? Reſpon. non: ut per Abb. in cap. 2. de conceſ. præb. & in c. paſtoralis. de iu. patron. Quid ſi patronus per ſex menſes non præſentauerit, numquid his, qui habent libere conferre, dabitur in integrum ſemeſtre? Reſpond. vt ꝙ Abb. in c. quia diuerſitatem. de conceſ. præb.

i ¶Non erit.] Cap. ex parte. de conceſ. præb. quia tunc non dicitur prębẽda uacare. Vnde nõ mirum, ſi non habet locum Concilium Lateranenſe, quod loquitur de prębendis, & beneficiis vacantibus. Et ſic nota in Eccleſiis regularium, vbi numerus nõ eſt ſtatutus, non dari vacationem. Item dictũ Concilĩ non habet locum in dignitate Epiſcopali, & Eccleſia collegiata regulari. Datur enim breuius tempus ob maius periculum ca. ne ꝓ defectu. de elect. cõſueuit nota. in cap. 2. de conceſſ. præb. Sed numquid impetrans in tali non numerata Eccleſia, vt ſibi prouideatur de canonicatu, & prębenda ſi vacat, vel quam primum vacauerit, uel ſe in tali Eccleſia facultas obtulerit, recipietur per has litteras? Reſpond. vt not. in cap. fin. de conceſ. Præb. in 6. in uer. diſtinctio.

K ¶Sublata.] Cap. cum acceſſiſſent. de conſtit.

l ¶Deuoluatur.] Competit enim Epiſcopo hoc ius communi iure, unde transfertur in capitulum, ſed, uac ſecus ſi compereret iure conſuetudinario, uel ſpeciali: ut no. in cap. ſcriptum. de elect. & in cap. at ſi clerici. §. 1. de iudi. & in cap. verum. de foro compet. per Doct.

m ¶Fungitur.] Immo videtur contra cap. his quæ & c. cũ olim. de ma. & obe. Sol. ibi ſumus in auctoritate confirmandi, & inſtituendi, quæ eſt iuriſdictionis neceſſariæ: hic ſumus in poteſtate libere conferendi, qđ totum eſt gratioſum. ita Ab. in c. illa. ne ſed. vac. licet alij aliter, ut ibidẽ not. & in cõ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

trariis fac. infra tit. 2. §. dissimiles. Et limita quod hic dicitur tribus modis, ut per Abb. in d. cap. illa vbi ponitur regula, quòd capitulum non fungitur vice Episcopi, nisi in casibus à iure expressis.

a ¶Negligentia.] Ad quem igitur erit recurrēdū, vt prouideatur vacanti Ecclesiæ? Respon. secūdū Host. ad Papā, & de hoc plene Ab. in c. illa, ne sed. vac. nam capitulū, vel Archiepiscopus non succedit nisi in casu negligentiæ: vel qñ Episcopus delinquit conferendo indigno. cap. 2. de concess. præb c. cum in cunctis. de elect. Et de materia Paul. in tract. de potestate. cap. sede vacan.

b ¶Idoneis.] Nam aliàs non haberet locum quod hic dicitur. cap. litteras. de sup. neg. præl.

Patiētia. c ¶Tolerari.] Nota ergo, q̄ multa p patientiam tolerātur, quæ si in iudicium uenirent corruerent. c. cum iam dudum. de præb. c. litteras. de sup. neg. prel vnde sumitur. Et sic nota quod sola patientia dat ius talibus institutis, non institutio perperam facta. sic l. obseruare. ff. de offic. pro cons. in fin. & 2. q. 1. cap. in primis.

Fac. no. per Abba. in ca. super his. de consang. & affinita. Et hoc intelligitur de patientia Papæ, non inferiorum: vt per Abb. in d. cap. litteras. Inferiores enim possunt quidem de nouo conferre, sed non ratificare.

lius superioris possit argui negligentia [a].

Circa collationem factam post deuolutionem, dispensari potest. h.d.

Is quoque, qui nimium cessando conferendi ius amiserit, si post ius collationis deuolutum nihilominus viris idoneis [b] de beneficio prouidere voluerit, quamquam ob temporis lapsum collatio mero iure nō teneat: ex dispensatione tamen & benignitate tolerari [c] poterit.

Legati missi vel nati vigore suæ legationis non conferunt, nisi sibi specialiter concedatur: secus est in legatis de latere, qui conferunt, & sine mandato speciali, etiam inuito patrono Ecclesiastico. h.d.

Ex legationis quoque munere conferendi competit facultas: quod tamen non indistincte obtinet: nā siue missi fuerint, siue suarum prærextu Ecclesiarum [d], aliqui legationis sibi vendicant auctoritatem, ex ipsa legatione nullam habent conferendi potestatem, nisi hoc alicui specialiter indultum fuerit. His autem, quos Romani Pontificis latus, & comitatus illustrat [e], legatione [f] fungentibus sine speciali concessione, etiam Ecclesiastico patrono inuito [g] conferendi facultas competit. Sicut enim honoris prerogatiua [h] lætantur: sic eos auctoritate fungi congruit ampliori [i].

Legatus de latere non confert cathedrales ecclesias, nec regulares, nec dignitates post Pontificalem maiores, nec potest eodem tempore in eadem Ecclesia plures reseruationes facere. h.d.

Sed tamē nec cathedrales, nec regulares,

Ex legationis.] Hæc pars subdiuiditur in tres partic. in prima explicatur quis sit iste legatus: in
Io. Bapt. secunda qualis sit eius potestas: in tertia adnot. vnum commune Ordinario & tali legato: secunda ibi, sed tamen: tertia ibi, illud autem. quo ad primum CASVS non figuratur. Not tamen causam distinct. legatus enim aut est ordinatus ad certum negocium, & dicitur missus, & propterea ei hæc potestas non conuenit; aut oritur cum dignitate principal. & iste dicitur natus: aut est tēporalis, sed cōstitutus ad regimē alicuius Prouinciæ de latere Pontificis, & dicitur legatus de latere, atque huic conuenit hæc potestas conferendi beneficia.

d ¶Ecclesiarum.] Nota tres esse species legatorū: Natos, Missos, & De latere. Natus qui simul atque promoti sunt ad aliquam Ecclesiam, ipso iure sunt legati Papæ in sua prouincia: ut Cantuarien. cap. 1. de offic. leg. vbi declarat Abb. Eboracen. ca. 1. de appel. Missi sunt qui cum non sint Cardinales mittuntur ad aliquam prouinciā; vt sunt qui dicuntur Nuncij Sedis Apostolicæ. De latere vero secundum communem opinionem dicuntur Legati Cardinales. Papa enim, & Cardinales faciunt vnum corpus, cuius caput est Papa. Vnde Bernar. ad Eugenium: Nō dico te sanum dolentem latera. De his per Abb. in ca. excommunicatis, de offic. legat. & Butrium in cap. dilectus. de fil. presb. & in cap 1. de offic. legat. in 6. vbi habetur de singulorum potestate.

ANT. TIMO. Est autē Legatus, vt habetur in d. ca. 1. & cap. legatus. cui prouincia regēda, ac gubernanda committitur, qui proconsulibus quō dam in Roma. Repub æquiparantur.

e ¶Illustrat.] Sic l. quisquis. C. ad l. Iul maiesta.

f ¶Legatione.] Scilicet Ecclesiæ Rom. Vbi ergo est legatus de latere in prouincia, vel alius habens speciale mandatum, possunt tres concurrere in collatione beneficii, Papa scilicet, Legatus, & Ordinarius. Vñ posset hic esse locus c. si a sede. de præb & §. itē si a sede. inf. eod. &

g ¶Inuito.] Ca. dilectus. de offic. leg. & inf. ti. se. §. 1.

h ¶Prærogatiua.] Concord. c. fi. §. 1 de offic. leg. in 6. & c. ne aliqui. de priuil. eodem lib.

i ¶Ampliori.] An autem legatus de latere confer re possit beneficia per Concilium Lateranense ad Papam deuoluta, uariæ sunt opiniones: ut not. in c. 1. de offic. legat. in 6.

Io. Bapt. Sed tamen. CASVS ita figuratur. Cum legatus iste de e latere esset illa prouincia maior Ordinario iuxta cap. pastoralis. §. 1. de offic. ordin. propterea ob eius prærogatiuam volebat in ea non tantum omnia beneficia conferre, sed etiam reseruationes collationū simpliciter facere, & c.° rescripto sur reptionem non posse opponi, alioquin non maior Ordinario, sed æqualis ei fuisset, unde fuit quæsitum quid iuris. Sol. ut hic legimus, quia licet sit maior, tamen illa maioritas debet intra certos terminos regulari, & sic cessat omnis difficultas: not. inde argumētum priuilegia esse restringenda ne ius tertii nimis lædatur. Not. secundo priuilegia dignitati concessa extingui cum dignitate ipsa, sicut priuilegia personalia cū persona cap. priuilegium personale. de re. iu. in 6.

aut collegiatas Ecclesias [a], nec Ecclesiarū cathedralium dignitates, ad quas per electionem promoti, primum [b] post Episcopū obtinet locum; veluti archidiaconatū suæ dispēsationi, aut prouisioni reseruare possunt [d]. Nec plures beneficiorum reseruationes eodem tempore in eadem cathedrali [e] vel collegiata Ecclesia, vel ad eius dē [f] collationem pertinentium faciet.

Reseruationes legatorum expirāt finita legatione. h.d.

Illæ quoque, quas iure fecerint, dummodo ad beneficiorum iam vacantium collationem non sit processum, eo ipso quod illorum finitur [g] legatio, penitus euanescēt: nec executores [h] dati amplius ea conferre poterunt.

Taciturnitas habiti beneficij inualidat prouisionē legati non ordinati, h.d.

Sed nec aliter beneficium obtinenti ab Apostolicæ Sedis Legato [i] facta collatio valebit, quàm si de eo, quod tunc prouisus obtinet, mentio facta sit specialis [K], licet id ī

a ¶Ecclesias.] Id est principales dignitates in Ecclesijs; puta Episcopatum, Plebaniam, Abbatiam, Prioratum: vt not. in ca. deliberatione. de offic. leg. in 6.

b ¶Primum.] Not. Duo debent concurrere, vt Legato ligentur manus circa has dignitates. Primo, q̄ debeant concedi per electionem. Secundo quòd obtineant primum locum post Episcopum.

c ¶Archidiaconatum.] Loquitur inspecta dispositione iuris communis, secundum quam post Episcopum primum locum obtinet Archidiaconus, ut habetur supra de offic. Archid & cap. sedes. de rescript. aliàs tamen est inspicienda consuetudo Ecclesiæ, ut bene not. in cap. deliberatione de offic. leg. in 6.

d ¶Possunt.] Quantumuis plenariam obtineant legationem. c. deliberatione. de offi. leg. in 6.

e ¶Eadem cathedrali.] Siue spectant ad collationem unius, siue diuersorum; ex quo enim sunt in eadem Ecclesia, pendente vna reseruatione, non fiet alia: ut not. in cap. præsenti. de offic. leg. in 6. vn de sumitur.

f ¶Eiusdem.] Ergo siue sit identitas in Ecclesia, licet sit diuersitas in collatoribus: siue sit identitas in collatore, licet sit diuersitas in Ecclesiis, semper impeditur legatus facere plures reseruationes. cap. præsenti. de offic. leg. in 6.

g ¶Finitur.] Quod potest esse multis modis; puta quia fuit legatus ad tempus: nam finito tempore finita est legatio. cap. de causis. de offic. deleg. Item quia fuerit reuocatus. l. iudicium solnitur. ff. de iudic. Item quia egressus sit legationem animo non redeundi: secus si egressus sit unam prouinciā, cum esset legatus in pluribus. Ex quo enim non est egressus legationem, adhuc eius iurisdictio non expirat. c. nouit. de offic. leg. in 6. Legatus enim in qualibet parte legationis existēs, legationem exequitur: sicut Episcopus in qualibet parte diœcesis. c. cum Episcopus. de offic. ordi. in 6. & infra de iud. § est & alia. Item si sit persona lis finitur morte legati. cap. legatos. de offic. legat. secus si realis. Not. in cap. præsenti. eod. tit. & libro.

h ¶Executores dati. Sed cum iurisdictio delegati à legato perpetuetur per citationem uel aliquem iudicialem actum, cur notificatio, inhibitio, & decretum non perpetuant iurisdictionem executoris? Respondeo reseruationes beneficiorum sunt odiosæ ex duobus: & qua per eas datur via ad uacatura: & quia præiudicant ordinariæ potestati, igitur sunt restringendæ. Aliud in Papa: quia potestas executorum ab illo datorum super gratia facta, & re integra: & super faciendā re non integra, bene durat post illius mortem: quia Papa potest ius ad vacatura dare: sed non sic legatus. cap. si super gratia. de offic. deleg. in 6. & cap. si cui. de præbend. eod. lib. Bene ergo potest legatus donec durat in officio suo impedire ordinarium in conferendo: sed non finito officio, vt hic, & cap. præsenti. vnde sumitur, & vbi not. de offic. legat. in 6.

i ¶Legato.] Scilicet de latere: quia alias legationis iure quis conferre, non potest, ut sup. eod. §. ex legationis. & cap. j. de offi lega. in antiq & cap. 1. eod. tit. in 6.

K ¶Specialis.] Etiam si legatus conferat motu proprio, idque litteris expresserit secundum aliquos. Alii tamen contra: ut not. in cap. fi. de offic. leg. in 6. & Clem. fin. de offi. ordin. Et nota ex hac littera

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd non sufficit generalis expressio. An autem de qualitate iure beneficii, quod habet impetrans sit facienda mentio. not. in Clement. 1. de præben.

a ¶Aliorum.] Nota ℣ legatus est iudex ordinarius, quod implicat ista dictio aliorum. fac. not. in l. si fugitiui. C. de seruit. fugit. De quo dic, vt in proxima sequenti notula.

b ¶Requiratur.] Quæ est ratio diuersitatis huius iuris diuersi legatorum ad alios ordinarios? Respon. licet legati de latere per potestatem in iure expressam, & alii legati ex speciali commissione quandoque beneficia cõferant: faciunt hoc Apostolica auctoritate, nec sunt collatores ordinarii; immo propter factum ipsorum fit præiudicium illis, ad quos collatio pertinet: ergo collatio vt extraordinaria super inducta, & collatoribus ordinariis præiudicans, est restringenda, ordinariorum vero collatio, ut naturalis, & fauorabilis ampliãda. fac. c. ad hoc. de rescrip. & ca. fin. de re iudi. ca. odia de reg. iur. in 6. & not. in cle. fi. de offi. ordi. & est similis differentia in cap. statutum. de rescript. in 6. Vel dic ℣ ordinarius præsumitur facere magis ex certa scientia, cum sit ordinarius, & perpetuus, & præsumatur cognoscere oues suas, quæ ratio nõ militat in legato.

Io. Bapt. Illud autem. CASVS. Fuit collatum beneficium cuidam clerico absenti vel à legato de latere, vel ab ipso Ordinario, qui collator postea pœnitentia ductus, uolebant hanc collationem reuocare, ea ratione motus quia absenti nõ acquiritur ius. l. absenti. ff. de donat. Sol. tamen aliter hic habetur, vel quia fortasse non est ead. ratio in rebus secularibus atq; Ecclesiasticis ob interesse ecclesiarum, vel quia de iure Cano. quod magis accedit ad æquitatem, est tenendũ, & sic cessat etiam obiectio, Not. casum in quo absenti acquiritur ius, contra dispositionem iur. Ciuil.

c ¶Si cui.] Absenti forte, vel si præsenti dicenti tamen se velle deliberare: vt not. in cap. si tibi. de præb. in 6. vnde sumitur.

d ¶Ratam.] Acceptando, vel consentiendo, vel ratum habendo: si negotiorum gestor, vel procurator aliorum [a] ordinariorum collationibus minime requiratur [b].

Licet ante acceptionem beneficij quis nullum habeat in eo ius: tamen collator de eo alteri, primo non consentiente, prouidere non potest. h. d.

Illud autem tam in ordinario, quàm etiã in legato statutum, est, quòd si cui [c] beneficium contulerint, licet is, donec collatio nem ratam [d] non habuerit, nullum Ius in eo acquisiuerit: in persona tamen alterius [e], primo non consentiente, de beneficio non libero ab ipsis facta prouisio non subsistet [f].

Prouiso potest præfigi termino competenti, vel consanguineus fuerat inuestitus de beneficio: sed si specialis procurator inuestitus fuerit, statim debet dici suum, de quo dic vt not. in cap. accedens. extra. de præb. & in cap. si tibi. eo. tit. in 6.

minus ad acceptandum: quo lapso, potest beneficium alteri conferri: prouisus tamen re integra potest semper acceptare. h. d.

Plane notificata collatione, & ad consentiendum termino [g] competenti præstito, si primus non consenserit, eo lapso [h] beneficium libere, cui viderint expedire conferre poterunt. Antequã tamen ipsum alij contulerint, non obstante lapsu termini, suum primus collationi poterit accommodare consensum [i].

Per rescriptum Apostolicum prebenda confertur pure, in diem & sub conditione. & pura collatio est, cum alicui simpliciter de beneficio prouidetur. h. d.

e ¶Alterius.] Aliqui tamen dixerũt, ℣ si iste alius prius acciperet possessionem, vel prius consentirent, ℣ in eius persona teneret collatio. arg. l. quoties. C. de rei vend. alii vero contra, ut plene not. in cap. si tibi absenti. de pb. in 6.

f ¶Non subsistet.] Sed numquid alteri poterit collatio fieri, saltem sub cõditione; scilicet: Si primus non acceptauerit? Respon. Negatiue cap. 2. de ele. in 6. fac. cap. 2. de concess. præb. & c pastoralis. de rescrip. Item nũquid poterit de beneficio aliter disponere, q̃ conferendo; puta vniendo, vel locum religiosum faciendo? Respon. non, nisi sicut posset post acceptationem; cum sit eadẽ ratio. c. ad audientiam. 2. de Eccles. ædific. & not. in cap. si tibi. de præb. in 6.

g ¶Termino competenti.] Sed nonne statutus est terminus à iure, scilicet vnius mensis. ca. quam sit. de elec. in 6. quem nõ videtur Episcopus posse breuiare. ca. indultum. cum suis concord. de re iudic. in 6. Respon. illa loquitur in electiuis, hic de his quę conferuntur. fac cap. cum in illis §. 1. de præb. in 6.

h ¶Eo elapso.] Quasi tunc dissensisse videatur. sic cap. ab eo. de appel. in 6.

i ¶Consensum.] Sed quid, si prius expresse dissenserit, an rursus mutato proposito possit consentire. Respon. poterit manente conferente in eadem voluntate: vt not. in cap. si tibi. in fi. de præb. in 6 fac. not in c. licet. de procur. & in l. mancipiorum. ff. de optim. leg.

Per rescriptum.] Hæc pars' summopere notabilis subdiuiditur in 4. partes. in prima habetur quomodo rescripta concedantur: in secunda super quibus beneficiis: in tertia qualis sit ordo ipsorum conferentium: in quarta quomodo interpretentur: secunda ibi, sed huc: tertia ibi, item si à sede: quarta ibi,

ibi, sunt autem: quoad primum adhuc subdiuiditur in 2. part. in prima enim habetur qualitas recipiendi ex parte formæ: in secunda ex parte concedentis: secunda ibi, sed multum: quoad primum CASVS ita figuratur. Cum summ. Pontifex faceret rescripta ad beneficia aliquando pure, aliquando tẽpore adiecto, & aliquando sub conditione, fuit propterea dubitatum, an posset, licet enim sit Caput in Ecclesia Dei legibus solutus, debet tamen viuere secundũ leges, vt longe melius docent Theologi q̃ Iuristę. Sol. tamen vt hic habetur, q̃ nec iuri, nec rationi repugnat, cum aliud sit considerare rescriptum, & aliud collationẽ p rescriptũ: Not. Rescriptum æquipara ri cũ contractibus, qui similiter celebrãt pure, die adiecto, uel sub conditione § omnis stipulatio. instit. de uerb. obliga. Not. a. qualitatẽ rescripti aliquando tollere potestatem Ordinarij, aliquando reddere eam qualificatam.

a ¶Rescriptum.] Quid sit rescriptũ per Abb. & alios in Rub. de rescrip.

ANT. TIMO. Est autem illud qđ ab Apostolica sede, idest Papa, seu Principe rescribitur ad consultationem, relationẽ, seu intimationẽ alterius, vel alicui indulgendo. quod potest sumi generaliter, & large, vel stricte, vide latius ibi.

b ¶Sub conditione.] Nota ℣ hæc triplex distinctio quæ ponitur hic, nõ sit supra in aliis collatoribus: quia solus Papa potest beneficia, & prælaturas sub conditione, & ad tempus, & sicut vult conferte: vt 7. q. 1. ca. pastoralis, & cap. veniens. ext. de filiis presb. & not. in c. si gratiose de rescr. in 6. in glos. in verbo à Romano fac cle. 1. de concess. preb.

c ¶Intra mensem.] vt est de stylo curiæ. Sed quęri consueuit, an talis expectans possit acceptare etiam post mensem beneficium adhuc vacans. De quo dic vt latissime not. in cle. vni. de concess. præb. in glos. in vers. infra mensem. ante medium vsque ad finem.

d ¶Notitia.] Et poterit talis obtinere, non solũ beneficiũ quod uacabit post rescriptum: sed etiã illud quod tpe rescripti deprehenditur vacãs, ẽt si in reseruatione diceret.

[Quod vacabit.] Nam & illud vacabit, quod vacans re periit, fac. l. verbũ oportebit. ff. de verb. signif. & no. in cle. vnic. de concess. præb. & per Felin. in cap. constitutus. de rescrip.

e ¶Acceptandã] Acceptare autẽ intelligitur, & petendo tibi cõferri. cle. vni. de cõcess. præb. versic. quin etiam. Acceptare.

f ¶Afferat.] Sic in cle. vbi. de concess. præb. & in ca. si Papa de priuil. in 6.

g ¶Appositũ.] Secus si non sit appositũ. c. si soli. de cõcess. præb. in 6. & qñ est appositũ decretũ, etiam ante præsentationẽ litterarum est affectũ beneficium: vt not. in d. c. si soli.

h ¶Appositio.] Ca. tibi qui. de rescrip. in 6.

i ¶Reseruatio.] De cõcess. præb. per to.

K ¶Inhibitio.] Ca. tibi q. de reser. in 6.

l ¶Lis mota.] Ca. 1. & c. 2. vt lit. pẽd. in 6. Sũt & alij modi, quib' beneficia afficiuntur: puta si cõmendata fuerit. Rom. cons. 350. si quis fuerit in canonicũ receptus. ca. si postquã. de præb. in 6. cum concord.

m ¶¶Loco.] Quid si locus vbi sita est Ecclesia caret habitatoribus? Resp. põderãda esset notitia loci uicinioris. arg. ca. ubi periculũ. § porro. de elec in 6. & clem. quãuis. de for. cõpe. nota. in clem. vni. de concess. præb. in fi.

n ¶vel Ecclesia.] Not. alternatiuam, quia satis est, quòd vacatio sit nota in Ecclesia, licet in loco, vel opido sit occulta.

o ¶Per aliũ.] Vbi ergo nec p se, nec p̃ aliũ scire potuit vacationẽ, nõ videtur habere locũ quod hic dicitur; cum cesset ratio legis: & ita nota. in clementina vnic. de concess. præb. super verb. nota erit.

p ¶Potuerit.] Imputatur ergo illi qui scire potuit

Per rescriptũ [a] Apostolicum mandatur fieri collatio, aut pure, aut adiecto die, aut sub conditione [b] pure, vt cum mandatur simpliciter, vt alicui de beneficio, aut præbenda prouideatur.

Collatio Apostolici in diẽ facta accedente decreto irritante, ligat manus ordinarij. hoc dicit.

Dies adijcitur collationi; vt cum præbẽda confertur, quam quis intra [c] mensem, aut alio tempore a vacationis notitia [d] duxerit acceptandam [e], quo casu cum temporis appositio fauorem afferat [f] impetranti, si decretum irritans fuerit appositum [g], collatio per ordinarium alteri facta intra præfixum tempus nullius obtinebit roboris firmitatem. Decreti enim appositio [h], reseruatio i executoris inhibitio K, & lis mota [l] beneficium affectum reddunt.

Publice notum, præsumitur notum etiam priuatis. hoc dicit.

Interpretamur aũt quem prædictæ vacationis habere notitiã, ex quo ipsa vacatio in loco [m] vel Ecclesia [n] huiusmodi beneficij publice nota erit. Imputet enim sibi, si hoc casu, quo de ipsius commodo agitur, id quod per se, vel per alium [o] scire potuerit P, ignorauerit.

Collatio conditionalis, & concurrente decreto non impletis conditionibus, non ligat manus ordinarij. h. d.

Sub cõditione mã-

Universidad de Deusto
Biblioteca

inquirendo fac.l.in bonorum ff.de bonor. poss. & l.pupillus.ff.de priuil. cred. cum simi.

a ¶Inquisitionem.]Et ista est prouisio, quæ dicitur in forma pauperum; in qua fit examinatio, quomodo prouidendi legant, cantent, construant: hæc autem erit quædam inquisitio quæ fiet sine sollemnitate iudiciali: & propterea non requiretur, q̃ præcedat infamia aliqua, iuxta ca. qualiter, & quando.de accus.nec testes exiguntur iurati:nec erit inquisitio super certo crimine:sed solum de ætate, legitimitate, de moribus, scientia, & similibus, erit in summa informatio. Abba. in cap.1. in fin. de postul. prælat. ubi etiam alii, & in cap. postquam. de elect.

b ¶Laudabilis.] Sed videtur, quòd hæc clausula non inducat conditionem,cum tacite insit. quilibet enim præsumitur idoneus,cap.fi. de præscr.l.3. ff. de leg. 1. Sol. hic quando est appositum decretũ irritans.in d.cap.fi. erat rescriptum sine decreto. Vel ibi dicitur, quòd is, pro quo scribitur, non debet probare: non autem quòd collator, vel executor non debeat inquirere: & sic conditionem implere. Vel dic, qnòd intrinseca idoneitas præsumitur: vt in d.cap.fi.vbi Abb.non autem extrinseca. Idem tenet Abb.in c.postquam de elect.& vide late per Anto. de Butr.in cap.1.de scrut.in ord. fac.

c ¶Capituli.] Dicetur autem consentire capitulũ si maior pars consenserit c.1.de his quæ fi.à maio. part.cap.e duobus.de rescrip in 6.

d ¶Non impletis.]Secus ergo impletis.

e ¶ Per ordinarium.] Vt cap. 1. de concess. præbend.

f ¶Per executorem.]Non mirum,quia si istud decretum non impletis conditionibus non afficit potestatem ordinarii, minus afficiet potestatem alterius executoris,qui maior est ordinatio. cap. sane. 2.de offic deleg.

Io. Bapt. Sed multum.] CASVS in hac parte ita figuratur. Cum rescripta ipsius Summi Pontific. ita reperiantur concessa, vt quædam sint facta ad petitionem alicuius, quædam vero motu proprio, vnde fuit de duobus dubitatum, videlicet quid iuris de ista diuisione, & quid iuris de istorum rescriptorum interpretatione, ad vtrumque dubium videbatur de iure respondendum iuxta tex. in cap. dilecta.de rescript. accedit quoque tex. in c. quamuis. de præben. in 6. Sol. tamen ut hic dicitur, quia Pontifex non ligatur suis constitutionibus. cap. proposuit. de concess. præben. Ideo secundum diuersam formam rescripti diuersa quoque debet esse intelligentia, vnde prima Obiectio nõ obstat, quia in utroque rescripto attenditur mens rescribentis, quæ dicitur esse diuersa ob diuersum modum rescribendi:nec etiam secunda cum intelligatur tex. ille de rescripto concesso ad petitionem alterius. Not. primo argumentum, quod suspitio fraudis est in causa vt rescripta modo large, & modo stricte intelligantur cum aliquando cesset, & aliquando secus: Not. secundo non præsumi illa quæ extrinsecus ad aliquem actum requiruntur. iuxta adnot. in l. sciendũ. ff.de verb.obligat. Not.3.cautel.quod in omnibus beneficiis à Principe concedendum esset apponere clausulam Motu proprio.

datur fieri collatio, vt cum alicui si per executoris inquisitionẽ [a] repertus fuerit vitæ laudabilis [b]: vel si consensus accesserit Capituli [c], vel alia adiecta conditione, de beneficio prouideri committitur. & eo casu etiam, appositio irritante decreto, non impletis [d] adhuc conditionibus, vacans beneficium per ordinarium [e], aut per executorem [f] ad prouidendum de tali beneficio datum, libere conferri poterit.

Obstat taciturnitas obtenti beneficij, etiam modicis;nisi prouisio sit facta motu proprio. hoc dicit.

Sed multum interest motune [g] proprio, an ad alterius petitionem de beneficio prouideri mandetur [h]. Si enim proprio motu, longe pinguius erit mandatum: nam etiam de beneficijs [i] quæ impetrans obtinet, nulla habita mentione, erit huiusmodi prouisio valida [K], qualiacunque fuerint beneficia, & in numero quantocunque [l] quæ habebat [a] impetrans, cum sibi prouisio facta fuerit. Quòd si ad petitionem gratia huiusmodi facta sit, quantumcumque modicum [b] beneficium scienter [c] taceatur, veluti surreptitia non valebit.

g ¶Motune proprio.] Quo casu uerba etiam solẽ enunciatiua Pontificis disponunt:ut per Abb. in c. dudum,de priuil.

h ¶Mandetur.] per Apostolicum.non eius legato,an habeat locũ quod hic dicitur, sunt opi. not. in cap. fin.de offic. delegat.in 6. clemen. si Romanus. de præb.

i ¶Debeneficiis.] Large hic sumitur hoc verbũ. capit.1.de re iu.in 6.

K Valida.]Id est,non surreptitia: aliam enim inhabilitatem eius, pro quo scribitur,non tollit motus proprius, vbi aliud non addatur, etiam si talis inhabilitas ex tali pluralitate procedat: ut, quia sine dispensatione habebat pluralitatem dignitatum, uel curatorum contra extrauag. execrabilis. Satis est ergo illi clausulæ quòd certum habet effectum: nec aliũ operabitur præter intentionem scribentis. cle. 1. de præben.Not. in capit. cum adeò. de rescript.

l ¶Quantocunque] Ratio enim motus proprij excludens surreptionem prouisionis ita adaptatur curatis vt simplicibus: ita multis ut uni. Pro hoc tamen non censetur in retentione dispensatum. c. non

non potest.in fin.de præbend.in 6.

a ¶ Habebat.] Re vel spe. clem. gratiæ. de rescrip

b ¶ Modicum.] Nota casum, in quo modicum est in consideratione.contra. l.scio. ff. de restit. in integr. & cap. in nostra. extra. de rescr. Idem etiam si tacitum fuerit de pensione. ca. ad audientiam.de. rescrip

c ¶ Scienter.]Secus si ignoranter. vt in terminis.ca. si gratia de rescrip. in 6.fac.cap.si motu. de præbend. in 6. vnde sumitur, & capit. si proponentes. de rescrip.

d ¶ Vacantibus.] Idem dicendum esset quando scriberetur de prima uacatura, & duæ simul uacarent: ita quòd neutra primo ex identitate rationis: ut not.in cap. si pluribus.de præben. in 6. unde sumitur.

e ¶Incertus.] Dato tamen quòd Papa esset certus, nisi tamen declarasset staretur huic definitioni.

f ¶ Vel præbendam.] Non sunt verba litterarum: sed est hæc alternatiua legis: scilicet cap. si pluribus. de præb. in 6. vt quia mandauit de dignitate prouideri, & plures dignitates vacant:vel mãdauit de præbẽda, & plures præbendæ vacant.

g ¶ Maioris.] Licet maioritas consistat in multis, casuper eo. de testibus secũdo.& not. in cap.sedes.de rescrip hic tamen inspicitur maioritas ualoris; clerici enim hanc maioritatem magis attendunt. cap. quia nonnulli. de cle. non resid. c. auaritiæ.de præb. & c.auaritiæ. de electio. in 6.

h ¶ Notitiam.] Non ergo currit ignoranti hoc tempus. & sic in decendio dato ad appellandum. cap. concertationis. de appel. in 6. facit cap. quia diuersitatem. extra de conces. præb.

i ¶Alterius.] Scilicet ipsius, cui fit gratia, uel etiam alterius: vt cap. si motu proprio. de præb. in 6.

K ¶Minoris.]ca. in obscuris. de reiu. in 6. l. semper. ff. eod. tit. ca. ex parte. de censib.l.nummis. ff.de legat.2.

l ¶ Dictum tempus.] Scilicet decẽ dierum.

m ¶ Elegerit.] Nota quòd seruatur optio solum, quam est æqualitas. vnde in primo quando est inæqualitas non posset conferri minor: nec in secundo casu maior, perinde enim est ac si primo casu Papa expressisset de maiori: secundo uerò de minori. Sicut ergo si expressisset, mutari non posset, ut capit. cui. de non sacerdotali. de præb. in 6. ita nec habetur pro expresso: vt not. in cap. si pluribus. de præbend.in 6.

n ¶ Expresse.] Cap. cum aliquibus. de rescri. in 6.in cap. 2. ad fin. de præb. & hoc locum habet etiã si probaretur aliàs quòd Papa motu proprio collationem fecit: qui enim scire possumus, quòd Papa forte ante annum rogatus fuerit pro illo beneficio? Sic etiam contra si Papa eximit, quòd facit gra.

Collatio facta motu proprio pluribus beneficiis in eadem Ecclesia simul vacantibus, intelligitur facta de tinguiori: si beneficia sint æqualia, ad eum spectet electio, cui gratia est concessa. hoc dicit.

Item, si pluribus in aliqua Ecclesia vacantibus [d] dignitatibus, vel præbendis, Roman. Pontifex de hac vacatione incertus [e], dignitatem, vel p̃bendã [f], si qua nulli debita in ipsa vacat Ecclesia, cuiquã motu proprio conferat; fiet interpretatio plenissima, & ad illam dignitatem, seu præbendam erit habenda relatio, quæ inter illas maioris [g] censeatur esse valoris: quòd si forsan æquales sint, ad eam quam is, cui confertur infra decem dies, post habitam de dicta vacatione notitiam [h], duxerit eligendam.

Collatio facta ad petitionem alterius, ad minus beneficium restringitur: si sint æqualia eligit collator. hoc dicit.

Si uero ad petitionem alterius [i], gratia huiusmodi facta fuerit, ad illam erit habenda relatio, quæ minoris [k] valoris existit: & si sit æqualitas ad eam, quam is ad quem ipsarum spectat collatio, infra dictum [l] tempus elegerit [m], postquam sibi huiusmodi gratia erit nota.

Gratia quando dicatur fieri motu proprio. h.d.

Motu autem proprio, tunc solum gratia fieri censetur; cum hoc expresse [n] cautũ fuerit.

Universidad de Deusto Biblioteca

Io. Bapt

tiam motu proprio, si aduersarius uelit probare, & immo ad alterius petitionem non audietur: ut no. in ca. 6 motu in fin. de præb. in 6.

Sed siue.] CASVS in hac parte ita figuratur, Cū quidam obtinuissent rescriptum à Summo Pōtifice, non solum ad beneficia vacatura, sed etiam ad plures Ecclesias, & propterea certa atque plura beneficia ab executorib' petebant, fuit quæsitum quid iuris, ne daretur occasio captandæ mortis, & ne Ecclesia priuaretur residentia sui clerici negatiue in vtroque capit videbatur respondendum, Sol. tamen est tenenda prout hic legimus, siquidem cum Pontifex habeat plenitudinem potestatis cap. ad honorē. de auto. & vsu pall. conuenit rationi, vt gaudeat maiori potestate in conferendis beneficiis: non obstat prima ratio, quia verificatur in certo beneficio ratione personæ singularis. c. ne captandæ. de concess. præben. in 6. nec etiam secūda, cum liceat aliquādo causa tamen legitima suadente recedere à iure communi, iuxta § nisi rigor. 1. quæst. 7. Not. primo beneficia diuersa ratione considerata modo possunt, & modo nō possunt conferri, & hoc contingit ob diuersā potestatem conferentis. Not 2. quod in beneficiis tria considerantur, videlicet quando sunt vacantia, quando sunt uacatura, & reseruationes, & hinc intelligimus ipsos Collatores esse inæqualis potestatis, & duo vltima capit. non posse verificari respectu certæ personæ iuxta ca. ne captandæ sup. eis a. Not. tertio pluralitatem benefic esse de iure prohibitā, & dispensatiue permissam iux. cap. de multa. de præben.

Solus Papa tribuit ius in beneficijs vacaturis. h d.

Sed siue motu proprio, siue ad alterius petitionem per rescriptum Apostolicum fiat prouisio, ceteris longe præstat. Nam cum ex Lateranensi Concilio, ministeria, & beneficia Ecclesiæ tribui, aut promitti non debeant, antequam vacent [a], Rom. Pontifex etiam in ipsis ius potest tribuere vacaturis [b].

Ponit gradus quosdā circa potestatem conferendi inter ordinarium, legatum, & summum Pontificem. h d.

Est ergo inter Ordinarium [c], Legatum, ac summum Pontificem circa collationis potestatem quasi per gradus [d] ascēsus quidam. Nam ad Episcopum omnium [e] quidem basilicarum, quæ in eius territorio positæ sunt, collatio regulariter [f] pertinet: vacaturam tamen præbendam suæ dispositioni reseruare non potest [g]: & longe minus in eadem alicui ius tribuere. Legatus autem non modo vacantes intra suæ legationis terminos Ecclesias cōferre; uerum etiam uacaturas: iuxta ea, quæ supra [h] diximus, reseruare poterit; licet eidem in vacaturis alicui ius tribuendi nulla sit facultas. At Apostolicus & vbique uacantes donare; & vacaturas suę prouisioni reseruare; & in vacaturis ius tribuere [i] potest; cum in ipso plenitudo resideat potestatis [K].

a ¶ Antequam vacent.] Cap. 2 cap. relatum ca. ex tenore. de concess. præb & per hoc vt euitetur votū captandæ mortis. fac. l. fin C. de pact. Sed contra d. cap. relatum. de præb. Sol. illud ibi operatur receptio in canonicum: vt clarius no. in d. cap. relatū. ubi signatum est contrarium, & not. in d. cap. 2. de concess. præb.

b ¶ vacaturis.] Cap. 2. de præben. in 6. non tamen legatus de latere potest hoc casu facere, quod ipse Papa. cap. dilectus filius. ext. de præb. & dicitur in §. sequent.

c ¶ Inter ordinarium.] Idest, Episcopum. Sunt enim etiam alii ordinarii, ut sunt minores collatores, & ij quos consuetudo facit ordinarios: vt sup. eod. in princip. vbi not. hic autē intellige de Episcopo: vt demōstrāt sequentia.

d ¶ Gradus.] Sumpta à scalis similitudine, prout dicimus de gradibus affinitati.

e ¶ Omnium.] 16. quæst. 7. cap. omnes basilicæ.

f ¶ Regulariter.] Aliquando enim non ad Episcopū: ut in cap. cū olim. ubi no. Ab. de caus. pos. & propri. Et de hac materia; ad quem scilicet iure communi pertineat collatio dignitatum, & beneficiorum habetur per Abb. & alios late in ca. cum Ecclesia Vulterana. de elec. not. etiam in cap. quamquam. de elect in 6. & per Io. Andr. in regul. quod alicui. & reg. iur. in 6. in mercurial. præsertim in solutione quæstionis.

g ¶ Non potest.] Habetur in cap. 2. de concess. præben.

h ¶ Supra.] In §. ex legationis. & sequen. sup. eod.

i ¶ Ius tribuere.] Cap. 2. de præb. in 6. quod tamen hodie videtur immutatum per Concil. Trid. sessio. 24 cap. 10.

K ¶ Potestatis.] Vt traditur in cap. significasti. de elect. & in cap. proposuit. de concess. præben.

ANT. TIM. Quæ summa est, licet non extendatur eo, vt possit Papa sine rationabili causa auferre rem meam a me, & alteri dare secundum placitum

citum suum: secundum Abb. in c. 1. de noto, & Inno. in c. inquisitioni. de sent & re iudic.

a ¶ Negligenter.] Quia desidiosus erat, execrabatur ius: si autem infirmitate laborabat magna, vel alienatus erat mente, vel alia iusta causa impeditus, ita vt non posset dici negligens, præbendā non perderet. facit c. commissa. de elect. in 6. & cap. fi. de elect. in antiq. c. qui a diuersitatē. de concess. præbē. Erit autem iudicis arbitrio statuendū numquid possit dici negligens c cupientes. de elect. in 6. & not in cap. si clericus. de præb. in 6.

ANT. TIM. Est autem negligētia eius quod fieri debet, & pōt, omissio, vide Ioan. And. in cap. cupientes. §. quod iuper. ext. de election. vbi ponit differentiam inter negligere, & contemnere.

b ¶ Omittit.] Adde & illa est alteri collata: nam si neglexi debitam petere, adhuc tamen illa nō est aliis collata, adhuc eādem petere potero, cap. si tibi absenti. in fi. de præb. in 6. & no. in c. si clericus. de præb. in 6.

c ¶ Recepit.] Quia tunc habet locum quod dicitur in ca. si clericus versicu. verum, vsque ad fi. de præb. in 6.

d ¶ Petere.] Quia gratia Papæ est extincta. & cum ea executoris potestas sicut ecōuerso. cap. si clericus de præb in 6. & de offic. deleg. cap. si super gratia & cap. accessorium. cum suis concor de regul. iur. in 6 & merito extincta est talis potestas. Cum enim sibi forma tradita fuerit per rescriptum super uno beneficio tantum proxime uacaturo, illo omisso nihil supereſt rescripto cap. ex parte. 1. de offic. deleg. & not. in cap. si clericus de præben. in 6.

e ¶ Executoribus deputatis.] Siue ad prouidendum, siue ad compellendum dati fuerint, non est hic curandum: licet aliàs distinguatur in capitulo executor. de concess. præbend. in sexto & de natura horum executorum. per Abb. in c. fi. de præsum.

f ¶ in genere.] Et sic licet in genere qđ nō licet in specie. interdū est econuerso de quo dic vt cap. si sacerdos. de offic. ordin. & 23. distinct. cap. quamquam.

Si clericus cum mādatur prouideri de beneficio vacaturo, negligat petere præbendam, non poterit postea aliā petere, nisi fuerit in canonicū receptus. h. d.

Quo tamen casu summus Pontifex de vacatura præbenda alicui prouideri mandat, si is, in cuius gratiam mandatum obtē tum est, prębendam quando vacat, negligenter [a] omittit [b], nō poterit postmodum prętextu dicti mandati, nisi antea in canonicū fuerit receptus [c], aliam in ipsa Ecclesia vacaturam petere [d].

Habens expectatiuam potest acceptare beneficium vacaturum primum, vel secundum, vel alterius. certum tamen acceptare non potest. hoc dicit.

Poterit tamen is, cui certis super hoc executoribus [e] deputatis ab Apostolica Sede huiusmodi gratia concessa fuerit, nō solum primum in genere [f] vacaturum beneficium, vel præbēdam; verum etiam si rationabilis [g] causa subsit, secundum & vlterius acceptare: certum tamē & expressum, priusquā vacet, acceptare non poterit; ne captandæ alienę mortis occasio ex benignitate gratiarū, Sedis Apostolicæ tribuatur [h]: & si de certo acceptatio secuta fuerit, nullam obtinebit roboris firmitatem, vt Bonifacianæ constitutionis [i] tenore latius continetur.

Rescripto Apostolico dispē satur super pluralitate beneficiorum, maxime circa literatas personas. h. d.

Inde [K] etiam licet beneficiatæ [l] personæ de alio beneficio, nisi primo illad, quod obtinet omnino dimittat, prouideri non possit [m]: nisi aut Cardinales [n] sint, aut regum [o] Cardinales.

g ¶ Rationabilis causa.] Sed quæritur causa rationabilis? forte, qa primo debebatur alteri, vel dubitabatur an deberet, & hoc ponunt Inno. Host. & Archid. Ioann. And. vt not. in cap. ne captandę de cōcess. præben in 6.

h ¶ Tribuit.] Cōtra concilium Lateranense, vt in ca. 2. de concess. præb. & in c. detestanda. &c. ne captandę. de conc. prębend. in 6.

i ¶ Cōstitutionis.] Cap. ne captandæ. de concess præb. in 6. vnde sumitur.

K ¶ Inde.] Idest, eadem ratione: qa scilicet prouisio facta per rescriptū sedis Apostolicæ præstat ceteris, vt sup. eod. §. sed siue.

l ¶ Beneficiatæ.] Quæ tamē habeat beneficium sufficiens: aliàs secus: vt not. in c. is cui. in pri. de pręb. in 6.

m ¶ Non possit.] Cap. de multa. ext. de præb. c. is cui. & præb. in 6. extraua. execrābilis. eod. ti.

n ¶ Cardinales sint.] Quia Cardinales in seruiendo vniuersali ecclesię singulatum ecclesiarum commoditatibus se exhibent, vt dicitur in extrauag. execrabilis. fac. c. cum dilectus. de cleric. non resid. Item, quia sunt, vel tenetur esse sublimiores ceteris in virtutibus, & bonis moribus. c. miramur. dist. 61. & in aut. de defens. ciui. §. nos igitur. & not. in d. extrauag. execrabilis.

o ¶ Regum.] Scilicet catholicorum: vt not. in extrauag. execrabilis. de præbend. Et hoc ob generis claritatem;

claritatem; cuius quomodo sit habenda ratio dicitur, & nor. in d. extrauag. execrabilis.

a ¶ Rescriptum.] A contrario sensu uidetur hic inferri, quod Episcopi non dispensant circa pluralitatem, & multi tenent: vt late no. in ca. de multa. extra de præb. circa fin. Quidam tamen contra, cum quibus si teneas. Responde ad hanc litteram, & argu. a contrario sensu nō est sumendum vbi resultat prauus intellectus, vel iuriū correctio: vt not. in l. conuenticula. C. de Epis. & cleri. in l. 1. ff de of. eius. Vel expone & facilius dispensatur per rescriptum Apostolicum, quàm per alios collatores, & ita præstat alijs: vt dicitur supr. eo §. sed siue. Vel posset quod hic dicitur, restringi ad curata secundum opi. eorum qui uolunt Episcopos posse dispensare tantū super simplicib'. Vel dic & Epus dispensat circa pluralitatem ex necessitate, sed per rescriptum Apostolicum, etiam si non subsit necessitas, quod multi tenent in d. c. de multa.

Literati.

b ¶ Maxime.] Implicat etiam non litteratas, qd' quotidie & frequentius fit, cum litterari non indigeant tali dispensatione, cum vel unum interdum non assequantur, & coguntur sæpe mendicare: vt dicit extrauag. execrabilis, de prębendis.

c ¶ Litteratas.] Quibus ecclesia Dei per maxime nosciturindigere, ut circundata muro inexpugnabili pugnatorum, & bellatorum &c. c. super Specula. § fi de magist. facit cap. nisi. §. pro defectu. de re nunc. & c. inter cetera. de offic ordi. & cap. de multa. § fi. de præb. & no. in extrau. execrabilis. de præb.

Io. Bapt.

Item si à sede. CASVS. cum orta esset controuersia inter quosdam Beneficiatos, sub prætextu quod unus dicebat se primo obtinuisse beneficium ab Epo, & ideo uolebat præferri, cum prior in tempore potior sit in iure cap. qui prior. de reg. iur. in 6. alter uero id negabat, & uolebat præferri ea ratione, quod beneficium sibi erat collatum à Superiori potestate. argumento c. inferior. distin. 25. de alio uero dubitabatur an esset beneficiatus auctoritate apostol. & in dubio præsumptio fauebat ipsi Ordinario: aliter præsumeretur delinquere, quia præsumeretur negligens in conferendo quod esset inconueniens. argu. cap. fin. de præsumpt. Sol tamē prout hic legimus. quia in obscuris maior presumptio aliquando & aliquando maior prærogatiua attendi debet: unde hac ratione suadente obiecta filij: per tale tamen rescriptum a maxime b circa litteratas c personas, super hac pluralitate dispensari poterit.

Vbi de prioritate beneficij pluribus collati non constat, primo possessor. h.d.

Item si à sede Apostolica, aut legato d, & ab ordinario eodem die idem beneficium cōferatur, & quæ fuerit primo facta collatio non appareat, nemine possidente e, is erit ceteris præferendus, cuius conferens ampliore gaudet prę-

quoque uidentur soluta, & ideo notandum est primo, possessionem causare præsumptionem legitimæ collationis uel institutionis. argu. l. fi. C. de rei uendic. Not. 2. illum esse semper præferēdum, qui aliquid obtinuit à Superiori ei cui aliquid simile collatum esset ab inferiori: quod facit pro præcedētia Doctorum, qui à diuersis potestatē doctorandi habentibus gradum Doctoratus acceperūt No. 3. regulam interpretandi rescripta qua pōtifex in dubio intendit se conformare cū iure communi iuxta c. mandatum. de rescript.

d ¶ Legato.] Scilicet de latere, per ea quæ. nor. sup. §. ex legationis.

e ¶ Possidēte] Aliàs enim possessor præfertur. c. si a sede. de præb. in 6. vn desumitur. Magnū ergo est commodū possessionis. l. res alienas. C. de rei vend. iustitu. de interdictis. §. retinendæ. c. in pari. de re. iur. in 6. nisi ille qui possidet fuisset

Prouisus

ro gatiua f.

Maior prarogatiua præfertur. h.d.

Hac ratione g & ij, qui in aliqua Ecclesia in canonicos suntrecepti, debent in præbendarum assecutione ceteris siue legatorum, siue aliorū quorumcumque auctoritate antea h fuerint admissi, anteferri.

Qui dicatur receptus auctoritate Apostolica. h.d.

Auctoritate i autē Apostolica receptus, & is intelligitur, qui legati, vel alterius mādato K, cui specialiter prouisum per concessum. Et non possidenti eadem die per fiat. Cassador. in reg. Cancel. decisio. 13, Rebuf. in praxi. beneficiaria in secunda parte signatu ræ. nu. 11. & nu. 12. Idem si uterque possideret, nec apparet quis primo. c. duobus. 2. resp. de rescrip.

f ¶ Prærogatiua.] Fac. c per tuas. de ma. & obed. & c. fi a sede de præb. in 6. Sed quid si duobus conferatur ab eodem sub eadem data, nec apparet cuius supplicatio fuerit a Papa signata? Respond. consulendus est Papa ipse, & secundum eius responsum procedendum. secundum Ioan. Andr. in d. c. a sede. sequitur Abb. in c. sane. de offi. delegat. in prin.

g ¶ Ratione.] Scilicet qis habet maius priuilegiū, cui facta est collatio a digniori.

h ¶ Antea.] Sed contra c. qui prior. de re. iu. in 6. Sol. illud procedit in his, quorū par est causa. capi. quoties utriusque de re. iur. in 6. & no. in d. ca. qui prior. secus si dispar sit causa vt hic. Vnde dicit lex priuilegia considerari non tam ex tempore quàm ex causa. l. priuilegia. ff. de re. iu. fac. l. fi. C. qui por. in pign. habe. & l. interdum. ff. in qui. cau. pign. vel hypoth ta contrah.

i ¶ Auctoritate.] Concor. c. hi qui. in fi. de præben. in 6. vnde sumitur.

K ¶ Mandato.] Idest, litteras reseruationis. Legatus enim vacaturam præbendam non confert. cap. dilectus filius. extr. de præbē. sed bene reseruat suæ collationi, & super ea conferenda, cum vacabit, dat executores. c. 3. & c. 9. de offic. deleg. in 6. & cap. si

Priuilegia

cap si Apostolicæ. de præb. eod. lib. & not. in cap. si eum. eo. tit. & lib. in princ.

a ¶ Muniat.] Dicendo expresse, quòd prouisus recipiatur auctoritate Apostolica, c. si eum. & cap. si Apostolicæ. de. præb. in 6. Et confirmando non in forma communi, sed ex certa scientia. c. pen. de confirma. vtil. vel inutil.

b ¶ Sed Apostolica.] Cap. si Apostolicæ. de præben. in 6. fac. l. 1. ante medium. C. de iu. ve. enunc. Sed quomodo ponitur hic aduersatiua; cum etiā sine tali confirmatione prouisus a legato dicatur prouisus auctoritate Apostolica? vt cap. hi qui. de præb. in 6. & hoc eodem. §. in prin. Respon. contrarium forte procedit quando legatus prouidet ex speciali Papę commissione, non iure legationis, Vel dicitur prouisus receptus auctoritate Apostolica respectu prouisi ab ordinario, nō respectu prouisi a Papa, nisi interueniat cōfirmatio Papæ. quo casu erit temquàm a Papa immediate prouisus.

c ¶ Præferendus.] Cap. si eum. in fin. de præb. in 6.

d ¶ Pertinet.] In capit. constitutus. est. de rescrip.

e ¶ Numerum.] Qui non debet. excedere facultates ecclesiæ, vt in capit. quoniam d vit. & ho. cleri & in capitul. ex parte. de concess. præben. & in authen. vt determinatus sit canonicorum numerus. col. penul.

f ¶ Non Apostolica.] Cēsetur enim Papa uoluisse solum tollere impedimentum; cumpotestatem iam hi ad quos litteræ dirigebantur haberēt.

in ea re auctoritas Apostolica concessa fuerit, recipitur. Sed etsi mandatum legati ratum habeat Ro. Pontifex, atque id auctoritate sua muniat a, ex eo receptus non legati: sed Apostolica b intelligitur auctoritate receptus: atque ideo est in assecutione prębendæ omnibus post eum receptis in Ecclesia dicta pręferendus c.

Expressio eius, quod tacite ineſt, nihil operatur, nisi per alium modū, quàm quo tacite ineſt, fuerit facta expressio. h.d.

Aliud iuris est, si ijs, ad quos aliàs pertinet d canonicorū receptio, facultas concedatur ab Apostolico, vt aliquem recipiant in canonicum eiusdē Ecclesię, ordinationibus forte certum numerum e canonicorū prefigentibus nō obstātibus: hoc enim casu non Apica f sed recipientiū censetur auctoritate receptus; nisi quòd eum auctoritate Apostolica recipiant in litteris caueatur expresse g. Quòd si ad eos aliàs talis receptio non pertinebat h: Apostolica dicetur auctoritate receptus. Aliàs vero si litteræ impetratæ certi numeri canonicorū, nullam fecerint mentionem i, quod illarū occasione factum fuerit, nullam obtinebit firmitatem.

Papa non onerat aliquem pluribus prouisionibus, nisi id exprimat. h.d.

Illud etiam omittē dum non est, non solere K Apostolicū eundem collatorem pluribus onerare prouisionibus, nisi id uelle se suis litteris expresse l fuerit complexus.

Mandati Apostolici fines sunt diligenter custodiendi, nec extenduntur, nisi ad casus expressos, etiam de consensu, & in præiudicium prouisi. h.d.

Sunt autem Apo-

g ¶ Expresse.] Quo casu nō erit locus coniecturis.

h ¶ Non pertinebat.] Capi. hi qui. de præben in 6.

i ¶ Mentionem.] Sed quid si fecerint litterę mentionem de numero; cum tamen ecclesia non esset numerata? Respond. die vt per Abbat. in capitulo. constitutus. de rescript.

K ¶ Non solere.] Hoc non uidetur habere locum iemporibus nostris, q. bus multum possunt ordinarii conqueri de grauaminibus: vt dicit Abba. in capit. mandatum. extr. de reser. & fac. text. in dict. capit. mandatum. & in capit. litteris. & in capit. Abbat. de rescript. Nouissime tamen in multis per Concilium Tridentinum est ordinariis residentibus restituta, & ampliata potestas, & iurisdictio.

l ¶ Expresse.] Et ita seruat stylus curiæ: vt nota. in capit. mandatum. de rescript. Quidam tamen dicunt, & in rescripto Papæ semper intelligitur illa clausula; Si pro alio non rescripserimus. Alii tamen contra.

Io. Bapt.

Sunt autem. hæc pars est summopere notab. atque vtilis; in ea autem satis erit casum ita in communi figurare, videlicet quamuis clarissima sit iuris regula in rescriptis fines mandati diligenter esse custodiendos capit. cum dilecta. de rescript. quoniam tamen summus Pontifex rescribendo diuersa utitur forma cum aliquandomē tionem faciat de resignatione, & aliquando de uacatione, modo de beneficio, & aliquando de pensione, modo de una circunstantia, & aliquando de

de alia: modo de executione, & aliquando de qualitate exequendi, qua de re propter hanc Rescriptorum diuersitatem, impossibile uidebatur obseruare fines mandati, quia ad id faciẽdum opus erat cognoscere uoluntatem rescribentis. c. mandatum in fin. de rescript. & ideo quæsitum fuit quid iuris quãuis autem secundũ ius commune tantum uidebatur intelligenda, eũ Pontifex intentionem habeat se conformare cum dispositione eius. §. illud etiam. supra eod. Sol. tamẽ vt hic legimus, quia voluntas rescribentis est præcipua regula in rescript. quæ tamẽ est sequenda secundum quod apparet explicata; unde cessat ni fallor etiam omnis difficultas, cumdiuersa forma rescripti ostẽdat diuersam Rescribentis uoluntatem. Nota primo, quod regula in rescriptis est vt fines mandati custodiant. etiãsi uideantur mõ ampliandi, & aliquando limitandi, si in voluntas Rescribẽtis quæ aliquando est tacita, & aliqñ expressa considerentur. secus uidetur tenendum. Nor. 2. quod intelligentia Rescriptorum põt desumi à contemplatione circunstãtiarũ, videlicet qs, quid, cui, cur, quãdo ubi, quomodo. Nor. 3. quod rescripta continẽt quædã expresse, & quędam tacite, & hinc reduntur difficillima. difficultas autem tollitur. à regulis hic supra adnot.

a ¶ Apostolici mãdati.] Vt etiam ceterorũ mandatorũ: vt l. diligenter. ff. mandati: & hoc probat multis infra subiectis exemplis. fac. c. cum dilecta. de rescript.

b ¶ Minoris valoris.] Vt c. cui de non sacerdotali. de præben. in 6. Et sic quod est inductũ in fauorẽ videtur in odiũ retorqueri, cõtra l. q fauore. C. de legibus. hoc propter naturam mandati.

c ¶ Volente.] Nota casum, in quo videtur quis nõ posse suo fauori renunciare, contra l. si quis in cõscribendo. C. de Episcopa. audien. & l. si quis in cõscribendo. C. de pact.

stolici mandati[a] fines diligenter custodiendi. ideoq; non debent ad casus alios, quàm expressos extendi. Vnde cum iniungitur, vt alicui de præbẽda certi valoris, puideatur, in prębenda minoris valoris[b] etiam impetrante uolente[c], mandatum impleri nõ poterit.

Mandatum faciens mentionem de collatione non põt trahi ad præsentationem, vel institutionem h.d.

Idẽ obseruari oportet, si cui de beneficio, quod ad alicuius collationem spectat, prouideri mandatur. hoc enim casu, de eo qd ad eiusdem præsentationem, vel institutionem pertinet, prouideri minime poterit, nec etiam ecõuerso[d].

Casus resignationis nõ includitur, nec uerificatur in casu mortis. h.d.

Eodem spectat, si quis ab Apostolica sede[e] mandatum suscipiat, vt ab aliquo beneficii resignatione recepta, idem beneficiũ alteri[f] cõferat. Si emis, qui resignaturus erat, rebus eximat humanis[g], mandato locus non erit: cum nõh per resignationem vacauerit; sed per mortem.

Casus futuræ vacationis non verificatur in casu nouæ creationis. h.d.

Idem obtinet si litterę[i] Apostolicæ super conferendo[K] beneficio proxime vacaturo fuerint impetratæ. Nam ad illud, quod post illarum impetrationem[a] fuerit creatum[b], non extenditur.

Appellatione beneficii non venit pensio. h.d.

Et si quis litteras super obtinendis beneficiis, usque ad certam summam[d] impetrauerit, eidem non in pensione[e]: sed in beneficiis Ecclesiasticis erit prouidendum; nisi de pẽsione in litteris mẽtio habeatur.

Dispositio regulariter restringitur ad tẽpus præsens, & mentio potentiæ intelligitur de præsenti h.d.

Eodem etiam spectat, quòd si de confrẽdo alicui beneficio ad Episcopi[f] collationem spectante rescribatur[g], illud ei conferri non poterit, cuius collatio ex negligentia[h] ipsius Episcopi[i] ad eiusdem capitulum deuoluta fuit[K]: quamquàm ex contrario de eo, cuius ad Episcopum ex capituli, vel alterius cuiusautem quis non intitulatur, nec ad residentiam tenetur. 16. q. 1. cap. possessiones. & q. 6. c. illud. cũ illa etiam laico concedi possit, vt probatur ibi, & licet in conferendo sit liberalitas, non tamen est in ipsa collatione: sed in eo quod magis illi, quàm illi confertur, quod dicit vt in cap. relatum, de præb. & in c. fin de institut. & licet in fauorem impetrãtis dictum videatur de beneficio, huic tamen fauori non potest renunciare pp intentionẽ Papæ, & propter formam mandati, quæ diligenter est seruanda, vt sup. eod. §. sunt autem.

Casus in quo non põt renũciari fauori.

ANT. TIMO. Pensio. Idem uidet interdum quod cẽsus gloss. in uerb. pensiones. clemen. 2. de supp. neg prælat. vide quæ ibi al legat. ca. auaritiæ. de præbendis & c. prohibemus de cens sib.

Creatur dignitas cõstruit ecclesia instituit prębẽda.

Abesse.

Renunciare.

Titulus pensionis quid differt.

a ¶ Impetrationem.] Ideſt, post datam litterarum. cap. si eo tempore. de rescript. in 6. & clemen. litteras. vbi not. de rescript. & procedit hoc etiã si paulo post fuerit beneficium creatum. Inspicimus ergo an extaret beneficiũ tempore datę, sicut inspicimus ætatẽ impetrãtis tempore impetrationis. cap. si eo tempore. de rescrip. in 6 habetur in cap. dilectus. 2 de prębend. & in ea eam te. de rescrip.

b ¶ Creatũ.] Creatur noua dignitas. capi. cum olim. de consuetu. & nouũ beneficium. clem. litteras. de rescrip. noua ecclesia constituitur capitu. ad audientiam. de eccles. ædifi. noua põbenda constituitur capitulo dilecto. & capitu. vacante. de præben.

c ¶ Non extenditur mandatũ.] Sed quid dicẽdum de beneficio olim creato, sed tempore datæ suppresso, nunc autem renouato? Pro & contra quæ not. in cap. quamuis, de rescript. in 6. & magis est vt extendatur: argu. not. in cap. cum accessissent. in fi. & not. per Host. & Ioann. Andr. in c. significauit. ante fin. de cens. & clem. litteras, vnde hæc littera sumitur de creato loquitur non de renouato. fac quæ ponunt Legistæ super rub. de noui oper. nunciat. Sed quid si dubitatur, an data præcedat creationem beneficii, uel contra; puta quia eadem die factum est utrumque, nec apparet de prioritate, an obtinebit impetrans? Resp. sic. vt late no. ta. in d. cle. litteras, non obstantibus quibusdam in contrarium facientibus, quæ ibi confutantur.

d ¶ Vsque ad certam summam.] Aliud si Papa scribat vt prouideatur impetrãti vsque ad talem summam. Aliud si scribat, vt prouideatur de præbenda tanti ualoris uel summæ. Primo enim casu potest prouideri de minori, sed non de maiori: quia mandati forma seruanda est. c. cui de non sacerdotali. de præben. in 6. & cum dictio, usque. ponitur in litteris intelligendũ est, quòd ueniat accensiue, quasi scribendo Papa, q prouideatur de summa usque ad centum libras, uelit quod prouideatur usque summam centum, & non ultra, fac. c. 1. de arbit. in 6. cũ suis concord. & formaliter no. in cap. quamuis. de præb. in 6. vnde sumitur.

e ¶ In pensione.] Videtur enim Papa mandasse ei prouideri, de eo quod Prouidens per se non potest retinere, vt sunt beneficia & per quæ quis intitulatur, & obligatur ecclesiæ, & tenetur ad continuã residentiam, cap. si de cler. non resid. per pensionẽ

f ¶ Ad Episcopi.] Quorumcunq; siue sint exempti, siue non exempti, siue etiam sint Episcopis superiores, clement. si de beneficio, vbi etiam not. de præb. & dignit.

g ¶ Rescribatur.] Siue executori, siue Episcopo: idem enim est in utroque casu, saluo quòd si rescribatur Episcopo, cum beneficium est deuolutũ ad Papam distinguitur, an per litteras excitetur officium, an constituatur delegatus. c. licet. & capit. pen. de offic ordin. & cap. cum aliquibus de rescri. in 6. & not. in clem. cum de beneficio de præb.

h ¶ Ex negligentia.] Idem si ex delicto, licet sint opiniones an hoc casu deuoluatur ad c. vt per Doc. in c. cũ in cunctis. in fin. de electio. Vbi uero ex cõmissione Episcopi cap. vel alius haberet conferre, hoc non impediret executorem cap. fin. de præb. in 6. aliàs facile posset Episcopus eludere impetrantem: vt not. in cle. cum de beneficio. de præb.

i ¶ Episcopi.] Sed numquid negligentia ipsius executoris; quando scilicet: eo sciente ultra sex menses uacauit beneficium quod conferre poterat, obierit ei? Respon. vt no. in cle. si de beneficio. de præb. in verb. Episcopi.

K ¶ Fuit.] Intellige tempore prouisionis suæ nõ datæ, & sic potestas huius executoris uariatur secundum tempora. Simile in clem. vnic. de concess. præb. quam diu enim beneficium est in collatione Episcopus confert illud, illo ad alium deuoluto nõ confert illud. ita est & de beneficio ad inferiores spectante, quod ipse non confert donec ad Episcopum deuoluatur. Ratio: quia cum Episcopum Papa grauare voluerit, confert executor quandiu est in manibus Episcopi: licet enim ex deuolutione, proprium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

prium tamen est pro ea uice, & ipse nunc ex collatione grauatur, quando est in manibus alterius non confert executor. quia Papa illum grauare noluit, vt not. in clem. si de beneficio. de præbē.

a ¶ Cuiuscumque.] Hoc dicit: quia per quotcumq; gradus siue proximos, siue mediatos ad Episcopum deuenerit, executor confert, quamdiu est in manibus Episcopi. clemen. si de beneficio. de præb. & ibi, Ioann. And.

b ¶ Ad sedem Apostolicam.] Nota ergo quod beneficiū deuolutum ad Papam semper cōfert executor, ex quo primus collator est de eis, qui per litteras grauabātur: secus tamen est in beneficiis spectantibus ad collationē Papæ: quia vacarunt in Curia, ut in c. 2. de præb. in 6. Tunc enim Papa cōfert iure proprio nō deuoluto. Nam Papa dando executorem ad prouidēdum auferebat collatori potestatem, cap. si capitulo. de concess. præb. in 6. Ex quo ergo collatio de illo deuoluta est ad Papā, confert executor, vt hic, & cle. si de beneficio. de præben. Et licet aliàs in beneficiis fiat stricta interpretatio, cap. quamuis. de præb. in 6. hic tamen fit larga contra concedentem, c cum dilectus. de consuetud. & no. in d. clemen. si de beneficio.

cumque [a] siue ad sedē Apostolicam [b] ex ipsius Episcopi [c], vel aliorum in hoc eidem succedentium [d] negligentia collatio fuerit deuoluta, hoc casu ꝓuideri poterit.

Mandatum Apostolicum restrictionem recipit ex persona prouisi. h.d.

Interdum tamen licet mandatum generale sit, ex persona impetrantis recipit restrictionem: Vt si cui de prębenda proxime vacatura simpliciter [e] ꝓuideri mādatur. nam si talis nondum [f] in ea ætate [g] existat, vt ad sacerdotium promoueri possit, sacerdotalis sibi præbenda conferri non poterit.

c ¶ Episcopi.] Primi scilicet collatoris. Si enim de Archidiacono, vel capitulo ad Episcopum, & demum per ipsius negligentiam gradatim ad Papam perueniatur, non confert executor, cui de collatione Episcopi scribebatur: & ita not. in clem. si de beneficio. de præb.

d ¶ Succedentium.] Et sic habemus primo tempus Episcopi. Secundo tempus medium aliorum facientium gradum inter ipsum & Papam. Tertio tēpus Papale. Primo & ultimo tempore confert executor: medio uero non. Et semper intelligas, quòd tempus acceptionis elapsum non impediat executorem. cle. vni. de conces. præben.

e ¶ Simpliciter.] Secus si in litteris diceretur: Nō obstantibus aliquibus, per quæ effectus gratiæ nostræ ualeat impediri uel differri: vt not. in c. ei cui. de præb. in 6. unde sumitur.

Ex loco sumitur rescripti interpretatio.

Ex loci quoque expressione rescripti sumitur declaratio: & ideo quamquam sub nomine Ecclesiarum ciuitatis, etiam Ecclesia [h] cathedralis comprehendatur: cum tamen alicui de beneficio mandatur in aliqua Ecclesiarum ciuitatis, vel diœcesis prouideri; ad cathedralē Ecclesiam mādatum huiusmodi non extēditur [i]: secus est si in aliqua Ecclesiarū prouinciæ [K] ꝓuideri mādatur: [l]tunc enim & Metropolitana [l], & ceteræ cathedrales Ecclesiæ, tali mādato includuntur.

f ¶ Nondum.] Ergo non inspicimus tempus datæ, sed tempus uacationis, vt si tempore uacationis sit idoneæ ætatis, sequētem expectet, etiam sacerdotalem si tempore secundæ uacationis, sit idoneæ ætatis. Sed immo contra d. c. si eo tempore. de rescri. in 6. Solu. vt not. in cæi cui. de præbend. in 6.

g ¶ Aetate.] Scilicet in vigesimo quinto anno, cle. generalem. de ætat. & qualit. & inf. de sacerd. in ser. gra. cōstitutis. §. pen. Sed quid dicemus si iā sit sacerdos ordinatus, licet non sit in legitima ætate? an potetit conferri sacerdotalis præbenda? Respon. vt not. in c. ei cui, de præb. in 6. vide etiā not. in c. licet canon. de elect. in 6.

h ¶ Ecclesia Cathedralis.] Ca. palliū. d. cap. & c. 1. de au. & usu pall. ubi de hoc, & per Host. in cap. requisisti. de testam. ad hoc capit. cum tibi, de verbo. signifi. immo interdum sola cathedralis comprehēditur: vt cap. cum clerici de uerb. signific. ꝙ tamen est speciale ibi ob periculum qđ potest imminere ex periurio; vt ibi, not. & in c. quamuis. de præbē. in 6. vnde hoc sumitur. Item fit differētia in hac materia, utrum simus in litteris gratiæ uel iustitiæ: vt per Butr. in capit. accepimus. de ætat. & qualit. & late de hoc habetur in cap. Rodulphus. 1. de rescrip.

i ¶ Non extenditur,] Simile in ca. quia periculosum. de sententia excommunic. in 6. Sed num hoc casu prouideri poterit in capellania, vel mansionaria cathedralis ecclesiæ? Quidam quòd sic, alii cōtra. vt not in c. quamuis de præb. in 6.

K ¶ Prouinciæ.] Ca pro illorum. de præbendis.

l ¶ Metropolitana] Immo videbatur contrarium per ea, quæ supra hoc eodem §. Quæ est ergo diuersitatis ratio? Textus in capit. cum qui. de præbend. in 6. reddit hanc rationem; uidelicet, quòd Papa uidetur hoc casu uelle facere uberiorem gratiam, quam casu superiore, quæ ratio in Metropolitana ecclesia non concludit. Vnde expeditius est dicere, quòd lex ita posita est. l. prosexit. ff. qui & a quibus, capitu. in causis. de re iudic.

a ¶ Ad collationem] Ergo non ad præsentationē cap. cum in illis § cum autem. de præbend. in 6.

b ¶ Simul.] Pone mortuus, vel promotus est cleric⁹ qui habebat illa duo beneficia: uel duo clerici simul mortui sunt; puta, facto naufragio, vel promoti, vel renuncia uerūt, nec pōt apparere quis prī fac. c. duobus. d. resc. in 6.

c ¶ Scripturæ.] Simile cap. si quis iusto. § 1. de elect. in 6. & c. si rector. dist. 43 in fi. & ff. de usufruct. l. quoties. & sup. de elect. §. quid si pluribus. faciunt not. in capit. in alternatiuis. de re. iur. in 6. & ff. de leg. 2. l. cum pater. §. fin. & l. heredes. §. fin. ff. ad Trebel. & quòd not. in ca. cum dilecta. de rescript. argu. contra in l. 2. §. si prius. ff. de uulg. & pupil.

d ¶ Ad Ioannem] Id est, ad collationem Ioannis: aliàs si non simul uacēt de primo uacante prouidēdum erit: vt not. in cap. mandato de præb. in 6. vnde sumitur.

e ¶ Si vero.] Ca. cū in illis. §. fi. de præb. in 6. unde sumit.

f ¶ Non adiecto.] Ex quo enim Papa non addit alterum tantum grauare nō intendit, not. in ca. cum in illis. §. fin. de præb. & hoc intellige secundum determinationem, quam habes in c. fi. de præb. in 6.

g ¶ Alterius tantum.] Sed quid si spectaret quidem ad omnes: sed non successiue, iuxta ea, quę not. in c. ad audientiā. de eccl. ædific. puta, si Papa mādet ꝓuideri de beneficio spectante ad præsentationē plebani & Abbatis, sed plebanꝰ præsentat Abbati, & Abbas præsentat Eꝑo, poterit ne de hmōdi beneficio prouideri? Respondeo affirmatiue. Sufficit enim ꝙ ad eos simul spectat præsentatio, ita ꝙ non ad alterum tantum, cap. cum illis. §. fin. ubi Perusin. secus tamen esset si plebanus & Abbas inter se pepigissent alternatim præsentare, iusta cle. 2 de iure patr. & §. sed vt facilius. inf. tit. proximo, & Papa scriberet, vt prouideat de beneficio ad utriusque præsentationē spectante: quia tunc secundum aliquos in d. §. fi. non procederet quod hic dicitur. at si ā beneficio spectante ad collationē uniꝰ ꝓuisio fuisset iniuncta, impleri non posset in beneficio, cuius collatio ad eum simul cum alio pertineret. d. §. fi.

Ordo scripturæ declarat mandatum. h.d.

Ex ordine quoque scripturæ rescripti interpretatio sumitur; veluti cum Ioanni de beneficio ad collationem [a] suam, vel Pauli pertinente, vt alicui prouideat mandatur. Nam si plura simul [b] beneficia uacare contigerit ad utriusque collationē separatim spectantia, tunc ordo scripturæ [c] seruandus est: & de illo beneficio prouidendum erit, quod ad Ioannē [d] noscitur pertinere.

Cum mandatur prouideri de beneficio spectante ad prouisionem plurium, intelligitur coniunctim. h. d.

Si vero [e] de beneficio ad aliquorum collationem, vel præsentationem spectante, non adiecto [f] communiter, vel diuisim ꝓuisio iniungitur facienda in beneficio, quod ad collationem, vel præsentationem alterius tātum [g] pertinet; adimpleri non poterit.

Ex insertione causæ elicitur interpretatio rescripti. hoc dicit.

Item insertio causę declarat rescriptum; sicut accidit, cum clerico nullum beneficium obtinēti ob paupertatem [h] per Episcopum de beneficio ꝓuideri mandatur. Nā si antequam ei prouisum sit, beneficium fuerit assecutus, cessante causa [i] mandati, ꝓuidere sibi Episcopus in posterum non tenetur.

Ex simplici mandato de prouidendo non potest prouideri obtinenti aliud beneficiū, nisi fuerit id expressum: quo casu solum unicum & non curatum beneficium obtinenti prouideri poterit. hoc dicit.

Nam & is, cui conceditur, vt idoneo [k]

Litteræ informa pauperū. Lītæ in forma cū sēdm. Litteræ iustitiæ.

h ¶ Ob paupertatē.] Nō est otiosum hoc uerbū, loquit eñ hic de litteris in forma pauperū: aliàs appellantur litteræ in forma, cum secundum, quæ dicuntur litteræ iustitiæ, vel quasi ca. cum sēdm. de præb. Sed si de gratia speciali prouisum sit alicui, & postea ante uacationē adipiscatur aliud beneficiū, non expiraret gratia. Ita no. in ca. si pauper. de præb. in 6. vnde sumitur. Et nota ꝙ clericus pauper faciēs pro beneficio non potest notari de ambitione, nisi postularet dignitatem aliquā: vt per Abb. in c. si per inquisitionē de elec.

i ¶ Cessante causa. Quæ erat, ꝙ clericus, nullum habebat beneficiū, concor. c. cū cessante. & appe. cū similibus. Sed nūquid idē sit, si pauperi clerico prouisum sit de Vicaria? Resp. Aut Vicaria est perpetua, vt c. extirpādæ. de præb. & tūc idem, c. postulasti. de rescrip. Aut temporalis; pone in termini capituli cū ex eo. in fi. de elect. in 6 & c. beneficium.

K ¶ Idoneo.] Idem est si hoc verbū nō apponat. c.

causam que. de ele. c. cū adeo. de reſcr. ca. fi. de præſumpt. a ¶ Beneficiū.] Scilicet ſufficiens, c is cui de præbē. in 6. vnde ſumitur. Aliud enim ſi nō eſſet ſufficiēs: vt ibidē no. fac. ca. ga in tū. ext. de præb. & qđ no. ſup. § prox. b ¶ Dimittat.] Si ergo dimittat ſibi prouideri poterit. Sed contra vī c. ſi motu verſic. ſecus. de præben. in 6. Sol. ibi, a principio impetrauit ille, cui prouideſ. quo caſu non ſufficit beneficiū primū dimittere, ſi tpe impetrationis: tacuit hic is cui prouideatur, nō fait is, ad cuius petitionem gratia facta fuit: & ideo cū nulla in eo poſſit notari ſurreptio, ſufficit ꝙ poſſes dimittat. & dixit Io. Monach. quod per hoc reſcriptum nihil habetur actualiter: ſed potentialiter: & ideo ſatis eſt ꝙ ſit habilis perſona, quando potentia redigit ad actū. c ¶ Vnicum.] No. ſtrictam interpretationē, ad id ꝺ c. cum illis. de præb. in 6. d ¶ Non curata.] Si igitur utrumq;, vel alterū ſit curatum, tali non poterit prouideri. fac. c. plurales. de re iu. in 6. & l. vbi numerus de teſtibus.

e ¶ Mentione nō habita.] Etiā ſi in litteris prouideri mandetur, ꝙ animarū cura, ſi qua beneficio immineret nō negligat, no. l. c. cū illis. in pri. de præb. in 6 vñ ſumatur. qđ dic vt habetur in cle. ſi dignitatē. r reſpon.

f ¶ Nō erit.] Quia maior idoneitas exigitur in curatis, quam in alijs, c. cū in illis, in princ. de præb. in 6. Hinc eſt ꝙ cū patiētibus ꝺ fectum in ætate diſpenſant Epī in dignitatibus uō cura tis ſecus in curatis. c. vni. de æta. & qual. ord. in 6. & eſt ſimile de ſi. presbyterorum. ca. 1. Sed qđ ſi mādet alicui ſimpliciter ꝙ uideri de beneficio, nū quid poterit executor prouidere ꝺ tali beneficio qđ regrat ſacrū ordinē? Et per hāc litterā vī, ꝙ nō, ſed dic cōtra c. ei cui. & c. ſi pro clericis. de præb. in 6. & not. in dicto c. cum in illis.

g ¶ Et dignitatib⁹.] Etiam ſi curam habeāt aīarum. ca. cū illis. §. 1. ꝺ pb. i 6. h ¶ Per electionē.] Electio igiſ nō cōtinet ſub uerbo ꝙ uiſionis, vel diſpoſitionis, ſimile in ca. deliberatione. 1. reſpōſo, ꝺ off. dele. in 6 facit qđ no. in c. fi. de ele. in 6. & c. cū in illis. §. 1. & §. 2. de præb. in 6.

i ¶ Aſſumunt.] Et ſi inhibeat in litteris ne electores eligāt, clem. ſi dignitatem. de præben.

K ¶ Expreſſione.] Nota ꝙ perſonarū expreſſio multū operat. facit c. ſi cui. & c. ſi Epūs de pb. in 6. & c. is cui. de offi deleg. eod. lib. l ¶ Legitime deuoluta.] Scilicet ſecūdū ſtatuta Lateranēſis, vel generalis Cōcilij, c. 2. ꝺ cōce. præb. c. ne ꝙ defectu. de cle. & talia beneficia legati de latere conferre poſſunt. c. venerabilis. de præb. & no. in c. 1. de off. dele, in fi.

m ¶ Nō expirat.] Quia cum ſpecialē gratiam

Mandatum quamuis generale non extenditur ad electiuum h.d.

Illis quoque, pro quibus ſcribitur, vt ꝺ perſonatibus & dignitatibus g ad collationem, prouiſionē, præſentationē, vel diſpoſitionem pertinentibus quorumcumque prouideatur, de iis ꝙuideri non poterit, ad quos per electionē h præficiendi aſſumuntur.i

Gratia alicui conceſſa, vt prouidere poſſit perſonis idoneis in certa Eccleſia perſonis non expreſſis, non expirat re integra per obitū concedentis, ſecus ſi perſonæ eſſent expreſſæ h.d.

Illud quoque omittendum nō eſt. Quòd ſicut nulla facta perſonarū expreſſione K ſit gratioſe conceſſa facultas, vt auctoritate Apoſtolica, aliquibus perſonis idoneis, in certa Eccleſia prouidere poſſit, vel beneficia, quorum collatio eſt ad ſedem Apoſtolicam legitime deuoluta l, conferre: huiuſmodi cōceſſio, etiam re integra, per obitum concedentis non expirat m. ſecus ſi ſuper prouiſione certæ perſonæ facienda

Mandatum ſimplex de prouidendo non extenditur ad beneficium curatum, h.d.

Ex natura quoque, & beneficii qualitate Apoſtolicum reſcriptum reſtrictionē recipit: nā ſi de quibuſcumq; beneficiis prouideri mandatum fuerit, de animarum cura mentione e non habita, de iis prouidendum nō erit f, quibus huiuſmodi cura noſcitur imminere.

possit in sua, vel aliena Ecclesia prouidere beneficiū a, aliud obtinenti prouidere non potest, nisi vel primo ille beneficium, quod obtinet omnino dimittat b, vel in concessione huiusmodi sit expressum, quòd etiā beneficiatæ ualeat ꝙuidere personæ. quo casu vnicum e duntaxat beneficium, atque illud nō curatum obtinenti prouideri poterit.

Pluralis locutio restringitur ad duo. h. d.

Sed si cōcessum fuerit vt prouidere illi valeat, qui & alia beneficia noscitur obtinere, huiusmodi pluralitas debet solum ad duo beneficia non curata d restringi.

Mandatum quamuis generale non extenditur ad electiuum h.d.

Illis quoque, pro quibus scribitur, vt ꝺ personatibus & dignitatibus g ad collationem, prouisionē, præsentationē, vel dispositionem pertinentibus quorumcumque prouideatur, de iis ꝙuideri non poterit, ad quos per electionē h præficiendi assumuntur.i

Gratia alicui concessa, vt prouidere possit personis idoneis in certa Ecclesia personis non expressis, non expirat re integra per obitū concedentis, secus si personæ essent expressæ h.d.

Illud quoque omittendum nō est. Quòd sicut nulla facta personarū expressione K sit gratiose concessa facultas, vt auctoritate Apostolica, aliquibus personis idoneis, in certa Ecclesia prouidere possit, vel beneficia, quorum collatio est ad sedem Apostolicam legitime deuoluta l, conferre: huiusmodi cōcessio, etiam re integra, per obitum concedentis non expirat m. secus si super prouisione certæ personæ facienda

decet esse mansuram. cap. si cui. de præb. in 6. capit. decet. de reg. iur. eod. lib. Sed quid si fuerit generaliter concessa potestas dispensandi cum filiis sacerdotum, si is cui talis potestas concessa est dispensauerit quo ad unum, an si moriatur concedens, talis potestas expiret morte concedētis? An vero per dispensationem quo ad vnum sit perpetuata? Respon. vt per But. & alios in ca. ex tua ante fin. de fil. presby. Et in materia nota unā regulam, quā ponit Ab. in c. fi. de prec. Quòd ubi actus uaditas dependet à voluntate alterius non reuocatur per ipsius mortē: præsumitur enim quis durare in uoluntate in qua decedit. c. maiores. de bap.

a ¶ Ob suam.] Qñ ergo gratia est eius cui scribitur nō expirat: secus quando alterius, puta ꝙ quo scribit, vt hic.

b ¶ Moriatur.] Vel renunciet. ca. 1. de renunciat. in 6 sed contra. ca. si super gratia. de offi. dele. in 6. & c. si Apostolica. de præb. in 6. Respon. vt not. in c. si cui. in fi. eo. ti. & lib.

c ¶ Illud etiam.] Sumitur ex cap is cui. de offic. deleg. in 6.

d ¶ Prouisio.] Etiam si committatur ei quòd inquirat de illius uita, & conuersatione cle. iudices. de offi. deleg. not. in c. is cui. de offi. deleg. in 6.

e ¶ Prouincia.] Ergo non requiritur, quòd beneficium sit certum; sed sufficit quòd sit certa persona, vt habeat locum subdelegatio, ꝙ hoc casu non habet locum. cap. fi. de offi. deleg.

f ¶ Non poterit.] Et sic intelligatur. c fi. §. fi. eo. ff. deleg. is enim cuius industria est electa subdeleg. fac. l. inter artifices. de solu. & late in d. cap. fin.

g ¶ Per aliū.] Ergo quod de iure communi non potest, poterit ex potestate commissionis. ca. is cui. & c. fin §. vices. de offic. deleg. in 6. Et faciunt hæc ad quæstionē, an delegatus ab alio, quàm a principe habens speciale mandatum subdelegandi, subdelegare possit. Et quidam ꝙ sic: vt Io And. in d. cap. is cui: quia sicut isti non habent à lege quod subdelegare possint: tamen si ad hoc haberent speciale mādatum hoc possent. Sic dicendum videtur, ꝙ licet delegatus ab alio quàm a principe non habeat hoc a lege: & sic loquuntur contraria: tamen si habet hoc ab homine, subdelegare poterit. fac. c. 1. 2. resp. de procu. in 6. & c. fi. eo. tit. & c. pen. §. porro. de ele.

eidem sit data potestas nō ob suam a, sed eius cui prouidetur gratiā vel fauorē. Illa enim expirat omnino, si cōcedens re integra moriatur b.

Mandatarius cuius non est electa industria, potest alteri mandare. h. d.

Illud etiam c interest, Vtrum cui ab Apostolica sede prouisio d de beneficio incerta Ecclesia, diœcesi vel prouincia e certæ personæ facienda cōmittatur, an de certa Ecclesia incertę tamē personæ. Primo enim casu licite qui vices suas alteri committere poterit: secundo ve

ro cum in eligenda psona mandatarij electa videatur industria prouisionem sibi commissam alteri demandare non poterit f, nisi forma commissionis id habeat, vt ꝙ se, vel per aliū g hoc expedire valeat.

Beneficia ecclesiastica debent sine diminutione conferri. h. d.

Postremo illud sciēdum est, tam Turonē si h Concilio cautum esse, ne præbendę aliquam sectionē patiāturi; quā ex Lateranē si k, ne quis conferens beneficium Ecclesiasticum partem prouentuum suis vsibus l

in 6. & c. 1. de offi. leg. in 6. & c. 2. & c. 3. de offic. leg. in 6. & c. qui per alium. & c. potest quis. de reg. iur. in 6 standum erit igitur regulæ, cum contrarium non reperiatur. Nam & lex dicit, non referre an ipse ordo decurionum elegerit, an is, cui ordo negotium dedit. ff. qđ cuiusque uni. no. l. item eorum. §. si decuriones. facit cap. cum aliquibus de rescrip. in 6. & de præb. cap. hi qui 1. respons. & instit. de Attil. tuto. §. sed quod veteri.

h ¶ Turonensi Cōcilio.] Cap. maioribus de præb.

Postremo CASVS. Quidam Episcopi uolebant beneficia conferre cū aliqua diminutione. argumēto c. nisi: de præbend & quoniam tota diœcesis est eis commissa, fuit quæsitū quid iuris, & cum argumenta adduda faueant eorum voluntati, affirmatiue uidebatur respondendum, Sol. tamen vt hic habetur, ratio est, quia non est recedendū ab illo iure, quod diu iustum est iudicatum nisi maxima ratio aliter suadeat, iuxta l. 2. ff. de constitut. & cum ratione suadente liceat aliquando recedere à lege, vt ibid. adnot. Ideo obiectio non tenet. No. primo collationem posse connumerari inter illos actus legitimos, qui non recipiunt conditionē. No. secundo argumentum, pensionem regulariter non approbari à iure, & ideo uidetur nulla de iure si sine causa facta fuerit. Io. Bapt.

i ¶ Patiantur.] Sine iusta causa; ex iusta enim causa potest vna præbenda diuidi in duas, cum vacat. si facultates sufficiant, cap. vacante. de præb. fac. c. eum causam, & cap. significatum eod. tit. & cap. ad audientiam. De Eccles. ædifi. Et sic erunt duo iura: sed duo ad unam præbendam eligi non possunt, vt unus unam medietatem habeat, & alter alteram: vel quod unus expectet quousque alia uacabit; immo cassanda est talis electio. cap. tux. & cap. dilecto. de præb. & ita formaliter not. in ca. maioribus de præb. & ibi declaratur, & disputatur per Ab. & Doctor. facit. cap. uni. vt Eccles. bene. sine dimin. confe.

K ¶ Lateranensi.] Cap. prohibemus. de censib. & ca. vni. vt Eccle. bene. sine dimi. confe.

l ¶ Suis vsibus.] Nisi sint de mensa. cle. quia regulares. §. 1. de sup. negl. præl. vel nisi sit aliquis laudabilis

dabilis vsus, Abb. in cap. 1. vt Eccle. bene. sine dimi. confe.

DE INSTITVTIONIBVS & iure patronatus.

Io Bapt. Cum supra titu. Io proximo dictũ sit de collatione p̃ pti⁹ iure, sequebat̃ videre de Institut. iuxta §. fin. supra de præbend. Ideo proponitur modo tit. iste, qui diuidit̃ in 3 partes. in prima habetur q̃d sit ius patronatus, in secunda quomodo ꝺo aequiratur, & quale sit: in tertia quomodo finiatur. secunda ibi, cõstituitur autem. tertia ibi, tollitur.

Institutiõ dicit aptũ verbum.

a ¶ De institutionibus, late patet hoc verbum.] Adaptatur eñ hoc verbum instituo, ad contractus. l. 1. ff. si certũ pet. Ad obligationes. l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur. Ad actiones. l. 1. ff. de inter. actio. Ad vltimas uoluntates §. ante heredis instit. de leg. & in summa omnis ordinatio potest appellari institutio. Vnde etiam hic liber est liber institutionum. Sed in hac materia beneficiali alia est institutio iuris translatiua: vt hæc de qua in ti. præsenti. Alia iuris iam translati executiua, vt ea, quæ fit per Arch. vt c. ad hæc. & c. vt nostrum. de offic. Archid. est & institutio auctorizabilis, quæ & ipsa uidetur executiua iuris: vt c. vni. de capel. monachor. Sumitur autem continuatio ex §. fin. de præben.

ANT. TIMO. Postquam plures nominis istius, instituere, significationes allatæ sũt in glo. dicamus, quid sit. Est igitur institutio secundum canones, Ecclesiæ, seu ecclesiastici beneficij collatio; quasi ius habentem ad beneficium, per præsentationem intus, vel in beneficium statuens. Et secundum Goffr. institutio proprie est personarum prælatorum, & cleri corum: collatio vero beneficiorum, & prębendarum.

Io. Bapt. ACCIDIT aũt. CASVS hic non figuratur. No. tamẽ ꝙ conferre beneficia ad præsentatiõnẽ alicuius patroni diminuit potestatẽ ordinariam: Not. 2. patronum nõ sem per significare defensorẽ, No. iuncto §. fi. supra de præb. significatum termini institutionis cõtra doctrinã quorund. Docto. in ca. auctoritate. ꝺ inst.

b ¶ Prælati.] Qui veniant appellatiõne prælatorum. no. sup. de uita, & honest. præl.

c ¶ Sed instituere.] Supra de præb. §. fi. d ¶ Est igitur.] Ista definitio sumpta ẽ ex mente Host. in summa huius tit. qui tñ addit unum verbũ simplex, dũ dicit ad beneficiũ simplex & vacans. Et si per uerbũ simplex Host. vellet solum excludere Ecclesias collegiatas, bene sentiret; quia in illis nõ cadit ius patronatus, ita vt patronus possit p̃sentare: vt habetur communiter in c. cum in terra. extr. de elect. & in c. nobis. eod. Sed cũ sint quædam beneficia non simplicia, in quibus vere cadit ius patronatus, vt declarat Paul. de Cittadi. in tract. de iure patr. in 5. parte sub Rubr. ex quibus causis acquiritur ius patronatus, cõsultius fuit illud verbum non apponere: & ita placuit cuidam Auditori Rot. Rom. ex primarijs, quem consului super illo verbo. Alites tamen definit Abb. post Io. And. in Rub. extr. eod. sed ea definitio uidetur nimium prolixa.

ANT. TIM. Aliter definiuit Goffr. est auctoritas, siue potestas prouenies ex beneficijs ante consecrationem Ecclesiæ collatis: verum melius, vt auctor in tex.

Io. Bapt. Constituitur au tẽ.] Hæc pars diuiditur in 2. par. in 1. habetur quomodo hoc ius acquiraẽ, & quale sit: in secũda qualiter Institutio conueniat cum collatione: secũda. ibi, sunt autem: prima pars iterũ subdiuiditur. in 2. par. In prima demonstrat̃ qualis sit acquisitio istius iuris quando constituit̃. in secunda qualis sit ead. acquisitio postquam est constitutum: secunda ibi, successione. prima iterum subdiuiditur in 4. par. in prima adnot. qualiter hoc ius constituatur, in secunda qd iuris sit de p̃sentatione, & institutione postquam est constitutum: in tertia an legatus de latere in eo habeat aliquod ius: in quarta an patronus debeat Ecclesiã defendere in qua tale ius est constitutum: secũda ibi, institutũ: tertia ibi, legatus: quarta ibi, licebit. quoad primum Casus, Cum quidam fideles deuotione moti concurrerẽt ad Ecclesias constituendas, & in ea ius patronatus habendũ, quidã id faciebant eas fundando, quidã ædificando, & quidam dotando, unde fuit quæsitũ an istis modis hoc ius constituatur, Et negatiue uidebat̃ respondendum, quia cum ecclesia construi non posset, nisi de assensu diœcesani. c. nobis. eo. vſ. quæa ex priuilegio hoc ius concedi, & sic tales modos non oportere attendi, Sol. tñ vt hic dicitur, siquidem hoc ius conceditur in remuneratione beneficij collati, qã modis præ. originaliter confertur, & sic etiam cessat obiectio, vnde not. beneficia beneficijs esse compensanda: No. secundo Ecclesiam ꝓp dotem æquiparari cum Matrimonio ad onera sustinenda. No. tertio causam propter quam datur. dos tam in Matrimonio, quàm in Ecclesia. facit. l. pro oneribus. C. de iur. dot.

a ¶ Aedificatione.] Cap. nobis. ext. eod. ca. Frigentius. c. pix mentis. & c. monasterium. 16. q. 7. & hoc procedit etiã si fundãs sibi tale ius expresse non reseruauerit. capit. significauit. Vbi Abbas. in 1. not. de test.

ANT. TIM. Et c. filijs. 16. q. 7. vñ illud Patronum faciunt dos, ędificatio, census, glo. in cap. pix. 16. quæst. 7.

b ¶ Dotatione.] Cap. nemo. de cons. distin. 1. cap. filiis. 16. qõ. 7.

c ¶ Similibus.] Puta fundatione, id est, dũ qs præbet solum, & agrum ad fundandã ecclesiã: vt not. in c. pix 16. q. 7. & per Abb. in c. ad audientiam, primo de Eccles. ædifi. Itẽ dotatione, ideſt. cum quis dotat Ecclesiæ facultates auget: vt habetur in d. c. ad audientiam, & late locis suis per eos, qui in hac materia confecerunt vberrimos tractatus.

d ¶ Seruato.] Quis sit ille iuris ordo, dices vt inf. de constru. conse. Ecc. vel alt. & capi. nemo. de consecratio. distin. 1.

e ¶ Assignauit.] Vt de consec. dist. 1. ca. nemo. & ca. ad audientiam. primo. de Eccl. ædifi.

f ¶ Onera.] L. pro oneribus. C. de iu. dot.

ANT. TIMO. Si uero det, & assignet certa bona: sed nõ nomine dotis, non habebit huiusmodi ius patronatus: nec dicetur patronus: sed benefactor, cap. quantum, eod.

g ¶ Ad luminaria.] Auten. vt nullus fabricet oratorium. doct. §. 1. collat. 5.

h ¶ Custodum.] Ideſt, sacerdotum. fac. cap. de monachis. ext. de præbendis: & erunt ad minus duo clerici. cap. præposuit. de filiis presbyter. c. illud. 7. q. 1.

Io. Bapt. INSTITVTVM CASVS. Cum Ecclesiæ iuris patronatus duæ essent uacantes in una clericus patronus intrà sex menses volebat præsentare, in altera uero laicus intra quatuor plures præsentauit: vnde Episcopus in prima præsentatione uolebat admittere, ne Ecclesiæ diu essent uacantes. argumento c. quàm sit de elect. in 6. in secunda uero dicebat se posse illum instituere, qui sibi magis placeret. c. cũ autem. eod. vnde fuit quæsitum quid iuris, Sol. vt hic legimus, qa clericus debet diligenter animaduertere quis sit præsentandus, laicus uero cũ cognitionem de rebus ecclesiæ nõ habeat, & propterea posset in præsentatione uariare, primo præsentatus afficeretur aliqua iniuria, si statim reiiceretur, cũ in dubio præsumatur idoneus. cap. fin. de præsum. & hinc intelligimus Episcopum non habere optionem instituendi, nisi quando æquales præsentati apparerent idonei: & sic intelligitur text. in contrarium adduct. non obstat capitu. quamuis de elect. habet locũ in electionis cõfirmatione, in qua maius est periculum, & ideo cautius erat agendum. Nota decisiones super eadem materia faciendas debere esse diuersas ob diuersas personarum qualitates, cap. erit. distinct 4. Nota secundo neminem, ad aliquod officium legitime propositum esse temere reiiciendum, sed prius examinandum, cum in dubio præsumatur idoneus. d. c. fin.

Retinere audeat; cum sine vlla debeant dimi

nutione conferri.

DE INSTITVTIONIBVS, & iure Patronatus.

TIT. XXVIII.

- Ius patronatus.
  - Constituitur.
    - Fundatione.
    - Dotatione.
  - Adquiritur.
    - Donatione.
    - Successione.
    - Cessione.
  - Tollitur.
    - Destructione Ecclesiæ.
    - Constitutione Collegii.
    - Delicto.

Quando ducatur prouideri per institutionem. b. d.

ACcidit autẽ interdum, vt prælati b liberam de vacãtibus beneficijs dispondi facultatem non habeant. quod tunc euenit, cum ea vacare contigerit, in quibus aliquis ius obtinet patronatus: tunc enim

Quot modis constituatur ius patronatus. b. d.

Cõstituitur autem tale Ius varijs modis: veluti Ecclesiæ ędificatione a, dotatione b, & similibus.

Aedificans rite, vel dotar acquirit ius patronatus: & eum sequi debent commoda, quem sequũtur incommoda. b. d.

Aedificatione acquiritur Ius patronatus; cum quis Ecclesiã de consensu diœcesani Iuris ordine seruato d construxit. Dotatione acquiritur, vt cum is, qui non fundauit, Ecclesiæ pro dote certa bona assignauit e. Sicut enim in carnali matrimonio ad onera f sustinenda dos adsignari debet: ita etiam concedenda sunt Ecclesiæ quæ ad luminaria g, & ad custodiam, & ad stipendia custodum h, & ad cetera sacrę domui necessaria sufficiãt. Instituti igitur est, vt quasi cuiusdã loco remu-

a ¶ Remunerationis.] Ad quam tenemur. l. sed etsi lege § consuluit. ff de petit. hered.
b ¶ Professionis.] Scilicet vtrum sit laicus, vel clericus, vel alias religiosus, facit c. fi. de inst.
c ¶ Tamen.] Quasi dicat, licet nō sit habēda differētia inter laicos, & personas ecclesiasticas quo ad ius patronatus obtinēdum: sunt tamē inter eos pleraq; differentiæ.
d ¶ Sex mēsium.] Cap. vni. eod. in 6.
e ¶ Quadrimestre.] Cap. vbi. eod. in 6.
f ¶ Ratione.] Quia scilicet qui in vno grauatur, in altero relenatur. l. eū qui. ff. de iu reiur. & ita videnē dicere Doctor. in c. vni. eod. in 6. & in clemen. plures. eod. & uide quod nota in c. cū vos. de offi. ordin.
g ¶ Licet.] Ca. cū autem. ca. pastoralis. eod. & si secundum Innocen. præsentatio facta patrono Ecclesiastico habet uim electionis, in qua non admittitur uariatio, c. publicato de ele. vt per Abb. in d. c. cū autē. & nota in clem. 2. eo. ti Et est ratio: quia clerici patroni pinguis ius habēt quàm laici. arg 16 q. 2 ca. si qs Epatum. Vel hoc: quia clerici uariare nō debent, ideo hoc in pœnam eorum statutum est: vt not. in d. c. cum autem, per glossam Host. & Abb.

nerationis a ad præsētationem patronorū in fundatis, vel dotatis Ecclesijs sacerdotes instituantur, nullo professionis b vel sexus habito discrimine.

Ecclesiasticus patronus habet ad præsentandum mēses sex: laicus quattuor. Ecclesiasticus non potest variare. laicus potest. h. d.

Sunt tamen c inter Ecclesiasticos, & laicos patronos, plerēq; differentię. Nam ecclesiastico ad præsentandum sex mensiū d conceditur spatium. Laico quadrimestre e tempus datur. Et videtur optima ratione f inductum, vt longius præfigatur tempus Ecclesiasticis; quippe quibus semel facta præsentatione amplius variare minime licet g, quod in laicis diuersum statuitur h.

Episcopus qui instituit secūdo loco præsentatum in pœnam tenetur prouidere, etiā primo præsentato. h. d.

Sed si laicē, cui plures præsentandi tributa est facultas, primo Ioannem instituendū offerat: secundo loco i Paulum vtrūque idoneum k: Ordinarius autem secundo loco præsentatū instituat, videamus an primus appellare valeat l? Et statutū est de secundo factā institutionē infringi non posse m. Episcopum tamen qui primo loco præsentatum dolo n recusauit admittere, recusato, vt in cōperēti beneficio prouideat cōpellēdum o: vt in eo puniā-

h ¶ Statuitur.] Qui possunt uariare, non recedendo a primo præsentato: sed accumulando: vt habetur in ca cum autem. eo. c. quod autem eo. Et intellige hic patronum Ecclesiasticum, cui competit præsentatio iure Ecclesiæ: secus si iure patrimonii, etiam quòd sit clericus: quia tūc idem per omnia in eo quod in laico: arg c. cum dilectus. eod. & not. Abb. in d. c. cum autem, & not. etiam in clem. 2. eo. tit. & in cap cum dilectus extr. eod.
i ¶ Secundo loco.] Etiam post appellationem interpositam a primo præsentato; nam & tunc quoq; potest laicus variare. Abb. in capit. pastoralis. eod. vnde sumitur.
k ¶ Idoneum.] Sed quid aget prælatus, si timet, q̄ non idoneus sibi præsentatus fuerit, forte ad preces aliquorum? Respond. vt per Abb. in cap. constitutis. in princip. de appella a. Sed numquid peccet patronus, qui idoneum præsentat: poterat tamen magis idoneum præsentare? Respond. ex nota. per Ab. post alios in dicto c. constitutis. 2. de appel.
l ¶ Appellare valeat.] Licet expresse ad hoc hic non respondeatur: tamen implicite satis bene habet q̄d operetur hęc appellatio. fac. c. pastoralis. eo. Datur vltra appellationem etiā aliud remedium; vt scilicet præsentatus primo loco adeat superiorem, debentis instituere per uiam querelæ, & petet compelli recusantem instituere per hoc q̄d legitur. & nota. in cap ex parte Hastēsis, & in cap. cum Bertoldus. de re iudic. & per Abb. in dicto capit. pastoralis.
m ¶ Nō posse.] Secus tamen esset in patrono ecclesiastico, secundum Ab. in capit. pastoralis. eo. Sed quid si habens instituere nō instituit intra sex menses, an fiet devolutio ad superiorem, sicut dicimus in collatione? Respond. non, Tempus enim ad instituendum est arbitrarium. Abbas in dicto capit. pastoralis.
n ¶ Dolo.] Sed quis probabit, q̄ Episcopus malitiose, & dolose non instituerit? Gloss. & Doctor. in capitu. pastoralis. eodem varie distinguunt. die vt ibi. & nota ex hoc. §. quòd licet aliàs contradictio sine iusta causa habeatur pro consensu; vt not. Archidia. in capit. 1. de constitut. in 6. & Abba. in capitu. quoniam. in fin. de vit. & honest. cleric. tamen hoc non habet locum quando contradictio non stetit in puris terminis contradictionis: sed procedit hoc ubi non requiretur non solum consensus, sed actus perficiens consensum, vt in fine huius §. in quo non sufficeret Episcopi consensus, sed vlterius requiritur institutio.
o ¶ Compellendum.] sed si essemus in electo, qui peteret à superiore confirmationem. posset eundē præcisē compellere ad confirmandum. Electus enim

Tpus ad instituendū arbitrarium.

Cōtradictionis vis

enim innititur pleno iure, & petendo confirmationem in nullo petit gratiam. Vnde dicit Io. And. in cap. postulationem. de postul. prælator. quod canonice electus, si confidat de idoneitate personæ suæ potest superbe accedere ante superiorem, etiam capuccio, vel birreto non eleuato, & comminati q̄ nisi confirmetur, habebit recursum ad superiorem: & hoc intellige in superiore citra Papā. Præsentatus uero consequitur ius, sed non adeo plenum; cum patronus variare possit. cap. cū autem. de iure patronatus: unde debet cū humilitate petere institutionē, vnde petit gratiam expeditionis, idest, vt expediatur cito, ne alius interim p patronum præsentetur, vnde debet leuare capuccium, & se curuare. Postulatus uero dēt etiam genua flectere: vt per Docto. in dicto capi. postulationem.
a ¶ In quo.] Cap. quanto. & c. trāslationem de translatio. c. fin. de immunit eccles. 17. q. 4. c. frater. & coepiscopus.

tur, in quo a eum deliquisse constat.

Legatus de latere potest derogare iuri patronatus Ecclesiasticorum non laicorum Ecclesiastico patrono reddatur ratio prouentuum patronatæ Ecclesię, secus laico. h. d.

Legatus etiam beneficium in præiudicium Ecclesiastici patroni, vt supra tetigimus b conferre potest cum c in laicis diuersū accidat c. Item Ecclesiastico patrono de tēporalibus rebus ratio debet exhiberi d, q̄d in laico minime obtinet.

Patronus laicus potest deferre ad superiores clericos, qui dilapidant bona Ecclesiæ, cuius est patronus. h. d.

Licebit tamē e patrono laico f, si sacerdotem ex collatis in Ecclesiam rebus fraudare cognouerit, aut honesta illum cōuentione compescere, aut Episcopo, vel competēti iudici corrigenda denuntiare. quod si talia agere tentet & Episcopus, Metropolitano eius hæc insinuabit: sin autem, & Metropolitanus talia gerat, Principis g hæc auribus (si aliter Ecclesiasticum pinguius ius patronatus Ecclesiasticum, quàm laicale).

Licebit. CASVS. Quidam patroni laici uolebant in omnibus defendere Ecclesiam sui iuris patronatus contra institutum, quia hoc putabāt proprium ipsorum patronorum, Et ideo quæsitum fuit q̄d iuris? Sol, vt hic dicitur, siquidem defensio licet sit de iure promissa, hoc tamen intelligitur secundum qualitatem subiectæ materiæ, quæ est defendēda, & ideo obiectio cessat. No. ex hoc. tex. patronum in hoc casu dici & esse proprie defensorē, cū eius officio & opera cō seruetur Ecclesiæ ius suum.
b ¶ Legatus de latere.] In § ex legatione supra de præb.
c ¶ Accidat.] Vt probatur in cap. cum dilectus. & per ea quæ ibi habentur. Sed quid in Papa? Dic, q̄ potest conferre etiam Ecclesiastico patrono inuito: vt not per Abb. in d. c. cum dilectus. potest not. in clem. litteras. de præb. Sed Papa non solet hoc facere, quin saltem mentionem faciat: & aliter collatio tamquam surreptitia nō ualeret. faciunt quæ not. Abb. in cap. 3. in 1. not. de iur. patro. & in cap. illud. eod. tit. in fin.
d ¶ Exhiberi.] Vt in cap. in Lateranensi. de præb. & cap ex litteris. extr. eo. & habetur in cap. cum & plantare. extr. de priuil. Et quomodo fit reddenda ista ratio, uide tam per Inno. & alios in d. cap. cum & plantare, quam per Abb. in dict. cap. ex litteris. Et not. ex hoc quòd hic dicitur, quòd quo ad quid

Io. Bapt.

De rebus ecclesiasticis dātur populares actiones.

lus patronatus ecclesiastici cum pinguius sęculari.

f ¶ Patrono laico.] Cap. constitutum. 16 q. 1. & c. filijs. 16. q. 7. immo quilibet de plebe poterit sacerdotē dilapidantem accusare: arg. cap plebs. di. 63. & c. ex parte Adæ. de testibus. Cum ā rebus Ecclesijs dentur actiones populares. Sed dic q̄ in concursū semper erit patronus, & eius descendentes præponendi: argu. l. fi §. fi. cum l. seq. ff. de adul. & leg. 1. ff. de lib. causa. Et idem poterit patronus facere in Ecclesia conuentuali: arg. c. Reatina. & ca. nobis. & cap. lectis dist. 63. Sed in hoc est differentia: quia in ecclesia conuentuali patronus nō præsentat, nec eligit. c. nobis. extra eo nec est contra. 18. q. 2 cap. Abbatem. quia ibi intelligitur electio possessoris, idest, requisitio, quia facta electione requiritur consensus. c. cum in terra de elect.
g ¶ Principis.] Etiam sæcularis. puta Regis: cum sacerdos per Ecclesiasticum iudicem compelli nō potest: vt 11. q. 1. c petimus. & dist. 17 c. nec licuit. Vel etiam cum iudex Ecclesiasticus deest, vel aliàs est deses. cap. ex transmissa. de fo. comp. & in c. filiis. 16. q 7. Vnde sumitur hæc littera, habetur verbum Regis. non autem Principis. sed non inconuenienter fuit illud uerbum immutatum, & repositū verbum Principis. Primo, quia Principis verbum est latius respectu sæcularium, & includit non solum Regem, sed Imperatorem, Duces, Marchiones, & Barones: vt not. in cle. uni. de baptis. qui non

sunt excludendi ab hac disposition, maxime si nō recognoscant superiorem. Secundo, quia includitur etiam Papa, qui interdum appellatur Princeps. c. corpora. de consec. di. 1. & not. in d. cle. vni. de quo si intelligas, non sunt necessariæ supradictę subauditiones.

a ¶ Nō possit.] Hæc parenthesis non est in ca. filijs. 16. q. 7. sed si uerbum Principis, referatur ad sæculares, est omnino ualde opportuna, & quasi necessaria, p ea quę in supra proxima notula.

Io. Bapt. Successione] Hæc pars diuiditur in 5. pa. in prima agitur de acquisitione istius iuris per successionē: in secūda de acquisitione eiusdē per donationem: in 3. de eadem acquisitione per empti onem: in quarta adnota. quid iuris de occupatione præsentationis & institur. legit. in quinta demonstratur quis patronus debeat præsentare & quem 2. ibi, donatione. tertia ibi, sed si quis. quarta ibi, quemad modum: quinta ibi, interdū. Quoad primum casus ita figuratur. Cum quidam Ecclesiarum, patroni reliquiss ēt ius patronatus pluribus, & huiusmodi successores non conuenirēt inter se in præsentādo, fuit propterea dubitatum quid de iure esset circa hoc agendū. argumento cap. si quis iusto. de elect. in 6. uidebatur successionem esse nullam si patroni inter se nō conueniant, uel alias successio non esset omnino clara. Sol. tamen vt hic legimus, quia uel conuentione, uel pœna, vel alio simili modo possunt remoueri inconuenientia, quæ inde orirentur, & propterea etiam oppositio in contrarium facta, non uidetur obstare. No. primo quod hoc ius est indiuisibile sicut ius eligendi, ut ex d. cap. si quis iusto. colligitur. No. secundo argumentum quod cum causa vnus potest puniri pro alio iuxta. cap. sine culpa. de regul. inr. in 6. Not. tertio argumentū lite durante prouidendum esse ne res litigiosa reddatur. deteriorem iuxta tot. tit. de eo qui mittitur in poss. causa rei seruandæ.

b ¶ Acquiritur.] Capit. 1. cap. 3. ext. eo. & cle. plures. eo. bene dicit acquiritur non constituitur, vt dixerat in principio.

ANT. TIM. Et ideo filius, qui repudiauit hę sę consuli nō possit ſ intimare non differret.

Ius patronatus transmittitur ad quoscunque hæredes. h. d.

Successione quoq; ius patronatus acquiritur [b]: quod quidem procedit, siue sui, siue extranei [c], siue ex testamento, siue ab intestato sint hæredes [d].

Plures succedentes uni habent uocem unius, nec hęres patronum institutum mutare potest. h. d.

Plures tamen ab vno ex patronis Ecclesiæ relicti hęredes; vocem dumtaxat unius habebunt in presentatione Rectoris [f]: nec iam institutos mutare poterunt. [g]

Si patron in præsentatione non sint concordes, attenditur maior, & melior pars. hoc dicit.

Et si forte in plures partes patronorum se vota in præsentando diuiserint [h], ille præficiendus est Ecclesiæ, qui maioribus [i] iuuatur meritis, & plurium approbatur consensu.

Si Ecclesia ob patronorū discordiam detrimētum patiatur, potest Episcopus interdicere diuinis. h. d.

Quod si ita simul-

teditatem paternam, non erit patronus in huiusmodi bonis, secundum Fel. col. 3.

c ¶ Extranei.] Sed contra uidetur l. 1. §. sub condit ione. C. de lat. liber. tol. & l. filii. ff. de iur. patron. Sol. facilius transmittitur ius patronatus Ecclesiæ, quam libertorum, quasi habeat plus realitatis, quā ius patronatus liberto rum. quòd uidetur habere plus personalitatis; cum hinc inde uersetur respectus personæ, & hinc ius patronat' Ecclesiæ transferē cū uniuersitate rerum. Item donari potest, vt in c. cum speculum. & ca. illud, eo q non accidit in iure patronatus personarum, licet pater possit vni ex liberis libertum assignare. l. 1. & per tot. ff. de liber. assigna. & pro hac opi. videtur tex. in cle. plures. eod. vbi ius patronatus transfertur in hęredes. nec distinguitur in quos, merito & de hoc per Abb. in ca. 2. & in d. cap. cum sæculum. de iure patro. vbi post antiquos, inquit, q si filia dotata nō succedit patri, quia renuntiauit hęreditati, non succedit in iure patronatus vna cum masculis. Item quòd ius patronatus regulatur ab ſ hęreditate, etiam inter filios. Vnde si in loco pro vt in Anglia esset consuetudo quòd solum primogenitus & nō alii succederet in hęreditate, id é esset in iure patr. plures. eo. Sed an alio titulo quàm hęreditatio poterit hoc ius patronatus relinqui; puta legati? Et respon. est affirmatiue; cum etiam donari possit, vnde & legari, cum legatum donatio sit. instit. de leg. post prin. ita Io. An. Ab. & alij in c. cum sæculū. eo.

d ¶ Ab vno.] Secus ergo si plures a pluribus, vel vnus a pluribus: vt no. in cle. fin eod.

f ¶ Rectoris.] Et clerici cum eadem sit ratio; licet quidam contra: vt nota. in c. postulasti. extr. eod. & in cle. plures. eod tit.

g ¶ Poterunt.] Nec mirū; cum nec hi, quibus succeditur a prima præsentatione resilire possint, q̄ est multo min⁹: vt no. ſ sūt tū & cō. c q̄rimoniā. eo.

h ¶ Diuiserint.] An aūt requiraf q̄ patroni tempore præsentationis simul conueniāt, an vero quisque possit præsentare p Ab. in c. quoniā eod. in fi.

i ¶ Maioribus.] Ca. si forte. dist. 63. & c. quoniam. eod.

eod. An autem requiratur, q̄ maioris sint meriti, & plures eum presentet copulatiue, dic vt habetur in c. Ecclesia uestra de elect. & in c. 2. de offi. custo. & in c. 1. de is quæ fi. a ma. parte c. Et numquid sal uent conscientiam qui eligunt, vel præsentant idoneū cū possint præsentare magis idoneum, nor. in ca. licet. 8. q. 1. & ponit Abb. in cap. constitutus. de appell. & no. remissiue. sup. eod. §. sed si laic'.

a ¶ Inter eos.] Quid si nō inter eos, sed inter Episcopum, & patronos? Resp. ponendus est œconomus in Ecclesia donec sopita fuerit contentio. cap. cum uos. de offi. ordi. & per Abb. in c. 1. ext eod.

b ¶ Sollemnia.] Sic c. considerandā & c. si plures. 16. q. 6. vbi diffuse de materia notatur.

c ¶ Ordinet.] De uirtute, & efficacia huius verbi vide p Ant. de Butr. in ca. si Archiepiscopus. de tempor. ordin. & latius per Abba. in c. sper eo. super gl. 2. de offic. deleg. d ¶ Ordinādam.] Ca. quoniam. eod. & patronis non p̄sentātib⁹ post quatuor menses, liberum ius instituendi, & prouidēdi deuoluetur ad Episcopum: secus tamen est in materia electionis, vt late disputat Panor. in d. c. quoniam. post antiquos.

Commē dare.

e ¶ Commēdare.] Idem est q̄d deponere. l. cōmendare. ff. de uerb. sign. & l. Lucius. ff. depositi. & 22. q. 2. c. ne quis arbitretur. & c. 1. de depos. Q̄nque commendare est laudare. l. si vero § cū quidam. ff. dep. l. sciendū. ff. de ædil. edict. & l. ea quæ. ff. de contra. empt. Sed hic commendare est Ecclesiam alicui cu stodiendam committere. vt not. in c. nemo. de elec. in 6. vbi de materia per glo. & Doctor. latissime, & vide per Ab. in cap. bone. de appella.

f ¶ Parochialis Ecclesia.] Habes hic unū speciale parochialis Ecclesiæ concor. ca. nemo de elec. in 6. de aliis in c. licet, de ele. in 6. & c. si Apostolica. de præbend. in 6. & c extirpandæ §. qui vero. de præb. in antiq. & clem. vni. de offi. Vica.

g ¶ In sacerdotio.] Vt possit interim ipsi ecclesiæ tates inter eos [a] ortæ fuerint, vt sacerdos suo ibi officio canonice fungi non possit, si aliter prouideri non poterit, præcipere debet Episcopus, vt ibi missarum sollemnia [b] non celebrentur, donec patroni ad cōcordiam redeant. quod si intra quattuor mēses factū non fuerit, tunc ordinet [c] Antistes Ecclesiam sicut melius eam secūdum Deum iudicauerit ordinandam [d].

Episcopus potest ex causa Ecclesiam patronatam secūdum certam formam cōmendare h. d.

Quod si necessariū, aut expediens esse duxerit, poterit etiā interim Ecclesiā alicui commendare [e]: ita tamen vt si parochialis sit Ecclesia [f] nemini cōmendetur, qui non sit in sacerdotio [g] cōstitutus: nec huiusmodi commēda vltra semestris [h] tēporis spacium vires suas porriget, nec in vnius persona, nisi vnica [i] fieri poterit.

Episcopus in Ecclesia iuris patronatus laicorū ex causa potest ponere Oeconomos qui colligant fructus erogandos in vtilitatē laicorū. h. d.

Erit etiam Episcopo [k] facultas in Ecclesiis, in quibus Ecclesiastica [l] persona præsentationē non habet, si vel minus [m] idonei præsententur, vel alia de causa [n] aliquos in eis instituere non valeat, Oeconomos [o] ponere, qui fructus [s] percipere debeāt in Ecclesiarū vtilitatē erogandos; aut his qui quandoq; institutētur

h ¶ Semestris tem poris.] Sed numqd finitis sex mēsibus poterit ordinarius eam iterum eidē, uel alteri commendare? Respond. vt not. in cap. nemo. de elect. in 6.

i ¶ Vnica.] Ergo duas commendatas habere non licet: sicut nec duas intitulatas: sed q̄ quis possit habere vnam commendatam, & aliam intitulatam non prohibetur: vt 21. q. 1. ca. qui plures.

K ¶ Episcopo.] Ad quem regulariter spectat collatio, vū ad eundem spectabit uacantis Ecclesiæ custodia: vt per Abb. in c. ad aures. de excess. prælat. & in ca. cū uenissent. de instit. & in c. bonæ. de appel. no. etiam in c. cum vos de offi. ord.

l ¶ Ecclesiastica p̄sona.] Hoc ideo dicit: q̄a persona Ecclesiastica facilius cogitur. puta per suspensionem, vel subtractionem beneficij c. cōsuluit. di. 74. & no in c. cū nos. de offi. ordin.

m ¶ Minus idonei.] Sic patet q̄d patronus laicus, licet præsenter indignum, non est priuatus, nec priuandus potestate præsentandi: secus in collegio, vel persona Ecclesiastica. capitu. cum in cunctis. de elec. & not. in cap. cum vos. de offic. ord.

ANT. TIM. Bene uerū est, q̄ præsentans indignum mortaliter peccat: quia infideliter agit in officio sibi cōmisso, vt dicūt cōiter Do. & Sūmistæ.

n ¶ De causa.] Puta scandalum magnum: arg. ca. 1. & c. 1. sed pro modico scandalo non dimittet Episcopus Ecclesiam ordinare. c. quoniam. de iur. pat. & not. in cap. cum uos. de offic. ord.

o ¶ Oeconomos.] Patronus enim se de rebus Ecclesiæ intromittere nō debet, nisi quo ad defensionē. 16. q. 7. c. decernimus. & c. filiis: sed is custodiet: qui

habet Ecclesiæ institutionem: vt hoc §. in 1. notula. Constituetur autem hic œconomus ad conseruandum, non ad agendum. cap. quoniam. dist. 85. licet quandoque etiam ad agendum, cap. Imperatorum. de iuram. calum. cap. dilectus. de cap. mon.

a ¶ Reseruãdos.] Cap. hæc huius placiti. & c. charitatẽ 12. qõ 2. & dist. 75. c. quoniam quidã. & 10. q. 2. c. si quis Episcopus; nisi sint talia, quæ seruãdo seruari nõ possunt. l. lex quæ tutores C. de adminis. tutor. & ff. de per hęr. l. diuus. & 10 q. 1. c. si qs Episcopus.

b ¶ Ecclesijs.] Quarum dispẽdiosa est vacatio. c. quam sit de elect. in 6.

c ¶ Patronos.] Omnes. Facit quod no. in ca. quia propter versi. vel saltem. de elect.

d ¶ Libere.] Idest. sine superioris auctoritate. Item libere, idest, etiam si nõ uacet Ecclesia: vt not. in cle. plures. eo. vnde sumitur. Eadem ratione videtur, quòd patroni plurium Ecclesiarum possint inter se diuidere, scilicet unus sit patronus in una, alius in alia: arg. tamen contra in l. quædã ff. famil. hercisc. & in l. quædam. ff. de alim. leg. dic vt nota in d. cle. plures.

e ¶ Vicibus.] Fac. c. fin. de præb. in 6.

f ¶ Episcopum.] Vel alium habentem ius instituendi, cum eadem sit ratio.

fideliter reseruãdos [a].

Patroni possunt conuenire de præsentado alternis vicibus, & plures simul possũt præsentari vt de ipsis Episcopus eligat instituendum. h. d.

Sed vt facilius prouideatur Ecclesijs [b], non inconueniens visum fuit patronos [c] ipsos inter se posse libere [d] conuenire de Rectore ab eis alternis vicibus [e] præsentando: quibus etiam ex eadem causa permittitur, vt plures ad vacantem Ecclesiam præsentare valeãt; ita vt vn[us] ex eis eligi possit per Episcopum [f] & admitti.

Ius patronatus donari potest, sed ob donationem non præiudicatur iuribus Episcopalibus. h. d.

Donatione [g] quoq; ius patronatus acquiritur. Vt cũ ius quod quis in Ecclesijs habet in aliquem liberaliter cõfert; quę si fiat Ecclesiæ, aut loco religioso [h], quammis absque assensu Episcopi facta fuerit, efficax est censenda, sed per eam Epãlibus iuribus ĩ aliquo non derogatur.

Ius patronatus non potest vendi nisi cum vniuersitate. h. d.

Sed si quis dato pretio huiusmodi sibi ius comparare ausus fuerit, talis contractus irritus erit, & inanis [i] nisi forte tale ius cum vniuersitate [k] rerum temporalium transferretur.

Ioa. Bapt. Donatione. CASVS. Quidam Ecclesiæ patronus donauit suum ius patronatus cuidam Canonico eius amico, & cum Episcopus se opposuisset, fuit dubitatum an donatio teneret, cum enim Ecclesia tale ius concedendo, uideatur respicere qualitatem personę, propterea non uidebatur ipsam fore admittendam: argumento c. fin. de locat. Sol. tamen vt hic legimus, quia in hac parte Ecclesiæ nullum sit præiudicium. & ideo etiam obiectio non tenet. Not. quod licet quilibet posset ius suum donare, donatio tamen est ita intelligenda vt dicatur facta sine læsione iuris alterius.

g ¶ Donatione.] Cap. ex insinuatione. eod. capit. vni. eod. in 6.

h ¶ Religioso,] Idem si eidem, vel alteri Ecclesię. cap. vni. eod. in 6 unde sumitur. idem si laico, sed compatrono. capit. ex insinuatione. eodem quamquam tunc non est proprie donatio; sed potius proprii iuris relaxatio, cum quilibet patronus habeat ius in solidum: vt per Abb. in d. c. ex insinuatione. secus si laicus non sit compatronus. cap. illud. & r. cum laici. ext. eod.

Sed si quis. CASVS. Quidam patronus uolebat uẽdere suum ius patronatus quomodocunque posset eã ratione motus, quia si de eo. habetur dominium vt præsupponitur ob naturam dominij videtur propterea id ei esse licitũ iuxta. l. in re mandata. C. mandati. Sol. tamen vt hic habetur, quia hoc ius si de se consideretur, non recipit æstimationem Nõ obstat obiect. quia illa potestas limitatur, ꝓpter qualitatem subiectæ materiæ, vt contingit in casu isto Not. inde argumentum illud qđ directæ non potest alienari indirecte sæpe esse alienabile, & hoc contingit quia dicitur mutare naturam.

Io. Bapt.

i ¶ Inanis.] Ca. qa clerici. eo. adeo ꝙ emptor poterit de facto, & sine iudiciali processu spoliari, cum in act. [b] notorie iniustis possessor iudex extraiudi cialiter procedere. fac cap. quoniam. de fil. presby.

k ¶ Cum vniuersitate.] Cap. ex litteris. c. cum sæculum. ext. eo. fa. l. 1. ff. de fundo dot. & l. in modicis. de contra. emptio. & l. quædam ff. de acqui. re. temporalibus, & sic magis dignũ põt accedere minus digno, & de hoc ꝓ Abb. in d. c. ex litteris, ante fin.

Min[us] dignũ tra hit in ac cessione magis di gnum. Io. Bapt.

Quemadmodum. CASVS. Ob controuersiã ortam inter Epm & Patronos Ecclesiarum circa præsentationem ac institutionem cum unus mitteret præfatum in ius alterius, fuit dubitatũ an id liceat. & argu. tit. de supplend. neglig. Prælat. affirmatiue erat respondendum. Sol. tamen vt hic legimus, quia si secus esset, daretur occasio priuandi alterum iure suo sine culpa, & causa. Non obstat obiectio sic ditur inter Prælatum, & patronum. Not. de iure canonico inuadere ius alterius esse tale crimen, vt posset puniti etiam excommunicatione.

Ad

a ¶ Ad præsentationem patroni.] Ca. illud in fi. eo. ca. decernimus. 16. quæst. 7. Sed contra de supp. neg. prælat. Sol. illud propter negligentiam patroni ob quam potestas deuoluitur ad eum, ad quem institutio pertinet. etiam si non sit Episcopus. Not. in clem. 1. de supp. negl. præl. Abba. in c. illud. eo. An autem sit idem si indignum præsentauerit. Not. sup. eo. §. erit. & in ca. cum vos de offi. ord.

b ¶ Instituere.] An & restituere depositum? Et idem uidetur, cum hæc habeatur pro noua receptione, & videtur hoc sentire Butr. in cap. ex trãsmissa in fin. de renunc. Vide no. in c. quamuis. de reser. in 6.

c ¶ Laici.] Quid si sit clericus patronus non laicus? Resp. idem. ut in cap. 1. 16. quæst. 5. & tenet Abb. in ca. præterea. 1. eo.

d ¶ Anathemate.] Cap. præterea. 1. eod.

e ¶ Priuãdi.] Et ita non est ipso iure suspensus qui recipit ecclesiam à laico: ut plenius no. in c. præterea. eo.

Io. Bapt.

Interdum accidit.] CASVS. Quidam tantum possessionem habebat istius iuris patronatus, & nihilominus non solum uolebat præsentare, sed etiam volebat beneficium sibi conferri, unde fuit quæsitum an posset, & ne verus patronus priuaretur iure suo in primo cap. negatiue videbatur respondendum: in secundo vero cum nemo posset melius cognoscere quàm à seipso, affirmatiua dabatur responsio Cæterum solut. est sequenda quæ hic habetur, quia cum verus Patronus non potest semper cognoscere, oportet vt putatiuus pro vero in dubio habeatur, & cum affectio propria decipiat sæpe hominem, propterea non conuenit seipsum præsentare, quibus consideratis nec etiam obiectiones aliquid obstãt. Not. primo possessorem alicuius rei, esse dominum putatiuum, iuxta l. fin. C. de rei uendica. Not. secundo esse maxime inconueniens aliquem seipsum idoneum iudicare ad aliquod officium exercendum. Not. tertio vnam & eand. rem esse non posse causam, & subtiliã vt etiã Philosophi docẽt.

Episcopus non potest spernere patroni præsentationem. Patronus non potest quem propria auctoritate instituere, sub pœna excommunicationis. h. d.

Quemadmodũ autem ad præsentationem [a] patroni, debet Episcopus clericos instituere [b], & quod spretis fundatoribus de vacanti Ecclesia dispositum fuerit, erit irritum: ita etiam patronus auctoritatem Episcopi negligere non debet. Quòd si laici [c] ausu temerario propria auctoritate ad institutionem processerint, tã ipsi anathemate [d] feriendi, quàm etiam perperam instituti clerici cõmunione sunt priuandi [e], qui si etiã adhuc perstiterint, a ministerio ecclesiastico, & ordine deponendi erunt.

f ¶ Non est.] Et hoc est quod faciebat dubitandi rationem, cum ius præsentandi pertineat ad patronum. c. decernimus. & c filiis. 17. quæst. 7 & hic per tot. Sed cum præsentare fructus sit iuris patronatus uelut fructus rei materialis pertinet ad possessorẽ bonæ fidei, & non ad dominum. § si quis à non domino. inst. de re. diui. & not. in ca graui. de rest. spol. ita & iste fructus iuris ꝑsentandi, vt latius per Abb. in c. consultationibus. eod. vnde sumitur.

Patroni putatiui præsentatio tenet. h. d.

Interdum accidit, vt eius, qui patronus non est [f], præsentatio tamen rata sit habenda. Vt cum ordinarius ad eius præsentationem clericũ instituit, qui & iuris patronatus erat possessor [g], & patronus credebatur [h]. nam si postea ius patronatus alius in iudicio eujcerit, institutus nõ debet propter hoc ab Ecclesia removeri [i].

Nemo potest seipsum præsentare. h. d.

Licet autem patronus alios præsentet: seipsum [k] tamen, quãdo [l] Pater & filius qñ cadẽ persona.

g ¶ Possessor.] Et bonæ fidei: secus si male: quia tunc institutus est removendus, vt tradunt omnes in cap. consultationibus. eod. quia uelut possessor malæ fidei non facit fructus suos. Sic nec qui est in quasi possessione præsentandi mala fide. Quando autẽ quis dicatur esse in bona, vel mala fide, dic vt per Doct. in d. c. consultationibus. Cald. consil. 13. hoc tit. Old. cons. 1. Ro. Rom. decis. 278.

h ¶ Credebatur.] Sola ergo credulitas sine possessione non sufficit, & sic debet limitari qđ habetur in l. Barbarius, scilicet quòd com. error fac. ius. fac. c. querelam. de elect. & ca. cum olim. de causa possess. & propriet.

i ¶ Remoueri.] Quia quod legitime factum est, nõ debet irritari, licet ad eum casum deueniat, a quo incipere non potest dist. 55. cap. præcepta. l. 1. §. casum. ff. de postu. & 30. quæst. 7. cap. neque furiosus. fac l. sanctimus. C. admin. tut. & l. Gracchus. C. de adult.

K ¶ Seipsum.] Sed numquid saltem filium? Et non videtur, cum censeatur vna persona cum parte. 25. quæst. 3 §. hac auctoritate. & l. fi. C. de imp. & aliis subst. communiter contra, ut per Abb. in cap. ex ore, de his quæ fi. a maior. part. cap. & in cap. fin. de institut. & in cap. consuluit. eod. per glos. & per glos. & Innoc. in cap. quia clerici. eod. Et facit quòd suffragium patris proficit filio. l. illud. ff. quod quisq; iu Nec ob. quòd pater, & filius videatur eadem persona: nam hoc est iuris fictione, non vere. Sed videtur adhuc contra: quia quidquid quærit filius, quę sit

Universidad de Deusto
Biblioteca

rit patri. §. 1. insti. per quas person. Not acquir. cum limi. Resp. non quærit patri in spiritualibus, in quibus, non curatur de patria potestate. ca. si annum. de iud. in 6.

ANTON. TIMOT. Potest tamen præsentari unus de patronis si huiusmodi præsentatio facienda est a pluribus, si præsentabitur a maiori parte: nã præsentaſ quasi a collegio. Abb. in cap. quoniam. eod. tit. a ¶ Clericus.] Quia ex vi iuris patronatus solum cõsequitur præsentationẽ, licet sit clericus ipse patronus. ca. fin. eod.

b ¶ Præsentare.] Nõ solum ob rationẽ, quæ sequitur; uerum etiam, quia differentia debet esse inter præsentatum, & præsentantem, baptizatũ, & baptizantem, dãtem, & recipientẽ. ca. fin. de instit. ca. debitũ. de baptis. l. 2. ff. de stip. seruor. plures tamen patroni possunt unum ex ipsis præsentare: arg cap. cum in iure. de offic. deleg. Sic & decuriones possunt dare tutorem vnum ex seipsis. l. vbi absunt. ff. de tutor. & cur. da. ab his. Et electores eligunt prælatum ex seipsis. cap. ne pro defectu. & cap. quia propter. de electio. & ita not. ca. consuluit. extr. eod.

c ¶ Immiſcere.] Immo hoc ipso tamquam ambitiosus debet repelli. 8. quæst. 1. ca. in scripturis. & 1. q. 6. c. sicut. l. quãquam. C. de Episc. & cler. l. quæ omnia. de proca. fac. l. contra remp. C. de re milit. lib. 12. & c. miramur. dist. 61. Sed contra videtur quòd dicitur in c. cum in iure. de elect. Resp. ille non eligit: quia fuit primo ab aliis electus, & postea ipse consensit.

d ¶ Debeat.] Et si aliter faciat, perderet ius conferendi, uel præsentandi, per ea quæ Abb. in cap. ad aures. de excess. prælа. in fin. Si tamẽ Episcopus motu proprio conferat beneficium patronatũ, valebit collatio. Item potest patronus supplicare Episcopo, ꝙ sibi beneficium conferatur, forte propter indigẽtiam: vt per Abb. a. in cap. per nostras. eod. vnde sumitur.

Io. Bapt. Sunt autem.] Hæc pars subdiuiditur in 2. partic. in prima habetur inter collationem & institutionem similitudo: in secunda inter eaſd. dissimilitudo, secunda ibi, dissimiles sunt, quoad primum CASVS commode non figuratur. Sed loco eius est adnotan. quod inter quoſd. scholares Canonist. orta fuit quæst. circa naturam Collationis, & institutionis, quidam enim dicebant nullam penitus

quam clericus a sit, præsentare b non potest, quantumuis idoneus sit, & quibuscunque studijs iuuetur, & meritis. Cum nullus Ecclesiasticis sese officijs vltro immiscere c debeat d.

Nemo sibi beneficium confert, veluti nemo se præsentat h.d.

Sunt autem institutiones collationibus in quibusdã similes, in quibusdã vero dissimiles. Similes sunt, quia quemadmodum is, qui seipsum præsentat, instituendus non est: ita etiam is, ad quẽ pertinet collatio, seipsum non potest instituere f; cum interdantem & accipientem g distinctio debeat esse personalis.

Vacaturi beneficij, nec collatio, nec præsentationis permissio tenet. h.d.

Item quemadmodũ vacaturæ præbendæ, nõ tenet regulariter h collatio: ita etiã promissiones i de non va-

dari similitudinem inter eas, quia de natura collationis est ut sit libera concessio, & de natura institutionis ut dependeat a præsentatione. §. fin. sup. de præbend. Quidam uero tenebant oppositum respectu beneficii cõferẽdi, & eius cui ueniret cõferẽdum, siquidem & natura beneficii & actus conferendi id suadebat ut possent euitari inconuenientia quæ aliter inde orirentur, qua de re fuit quæsitum quid iuris, Solu. ut hic legimus, quia cum reperiantur sub uno genere, oportet ut sapiant naturam eius, & sic habent in hoc similitudinem, qua ratione suadente etiã Obiectio alterius opinionis non tenet. Not. ex hac part. arg. quod similitudo datur inter ea, quæ saltem aliquo respectu sunt eiusdem naturæ, quod regulariter à rationis identitate cognoscitur. cap 4. & ibi, gloss. in uers. similitudine. de cõfirmation.

e ¶ Non est.] Vt sup. eod §. proxi.

f ¶ Instituere.] Aliàs iure instituendi priuabitur, ut per Abb. in c. ad aures. de excess. prælа. fac. cap. fi. de instit. Poterit tamen conferre filio, uel aliis consanguineis idoneis, ut not. sup. in præcedenti. §. Caueat tamen hic conferens, ne carnali moueatur affectu. ca. de præb. & sup. de confirm. §. illud.

g ¶ Accipientem.] Cõcor. 24. q. 1. cap. didicimus. & l. 1. ff. de aut. tutor. Nec potest quis uicẽ pluriũ personarum sustinere. 16. quæst. 1. cap. presbyteros. l. nemo. C. de assess. cap. singula di. 89. l. & si plures. ff. de pact. Arg. contra. ff. de adopt. l. si consul. cap. cum inter canonicos. de elect. Sed si ordinarius collator conferret alii potestatem conferendi, numquid possit ab illo beneficium recipere, vt sic non videatur sibi ipsi cõferre? Respon. Distinguendum est, an collator trãsferat omnimodam potestatem in alium: & tunc potest ab illo beneficium recipere; cum ille conferat iure proprio: aut transtulit tamquã in suum commissarium, tunc secus: quia representat personam collatoris. Nec facit contra, ꝙ Papa dat potestatem suo Confessori, & nihilominus potest ab illo ligari, & absolui: ut habetur in ca. ex parte. 1. & in ca. sane. 2. de offic. deleg. & cap. nemo. q. 3. quia respondetur vt per Abb. in c. fin. de instit.

h ¶ Regulariter.] Vt c 2. & cap. constitutus. de concess. præb. Papa tamen tribuere potest ius, etiam in vacaturis. c. 2. de præb. in 6. & sup tit. proxi. §. est ergo, & propterea dicit regulariter.

i ¶ Promissiones.] Concor. ca. nulla. cap. relatũ. c. ex tenore.

tenore. cap. constitutus. & cap. fi. de concess. præb. Nam quæ ratio militat in collatione; scilicet vt vitetur uotum captandæ mortis c. 2. de cõcess. præb. militat etiam in præsentatione: Posset tamen patronus forte abfuturus dare uni potestatem præsentãdi in genere: licet Episcopus ius conferendi soli vicario generali possit committere: ut per Abb. in ca. constitutus. de cõcess. præb. De ratione diuersitatis dic, vt per eundem in ca. fi. eod. tit.

Dissimiles sunt.] CASVS. Capitulum certæ Ecclesiæ Cathedral. sede vacante uolebat præsentatos instituere, idem intẽdebat facere Vicarius Episcopi vigore generalis mãdati, nec attẽdebant an præsentati essent in sacris, & quod patronis debeat cõseruari ius percipiendi uitæ necessaria: unde fuit dubitatum an id esset de iure permittendum, siquidẽ sicut ecclesia non põt cõstrui sine consensu Diœcesani §. ædificatione sup. eod. ita quoque uidetur dicendum aliquem in ea nõ posse institui, nec aliqd fieri sine eiusd. uoluntate. Sol. tamen est tenendà quam hic legimus, quia cum institutio depẽdeat à præsentatione nequit propterea in ea obseruari illud quod in collatione requiritur: patronis autẽ à principio fuit illud ius cõcessum, ideo nõ debẽt postea eo priuari, qbus obseruatis etiam obiectio uidetur cessare. Not. institutionem habere quædam specialia propter qualitatem præsentationis, sine qua institutio est nulla §. institutum. & §. quemadmodum sup eod. No. 2. una cum glo. in uerſ. ad inopiam quod subuenire pauperi est de præcepto generali, & aliquando est de obligatione speciali, ut contingit in Ecclesia respectu patroni pauperis.

a ¶ Episcopi.] Soluus cap. unic. ne sed. vacan.

b ¶ Possit.] Cap. illa ext. ne sed. vac.

cãtibus beneficijs Ecclesiarum, in quibus quis ius obtinet patronatus, nullo iure subsistunt.

Capitulũ sede vacante potest instituere præsentatos. h.d.

Dissimiles sũt, quia etsi capitulum, sede vacãte, beneficia, quæ ad collationem Episcopi a pertinent, conferre non possit b præsentatos tamen à patronis potest, si idonei c sint, admittere, & instituere.

Vicarius licet non conferat sine speciali commissione, tamẽ instituit. h.d.

Idem obtinet in vicario: quia licet sine speciali concessione d conferre non possit præsentatos tamẽ instituere e minime prohibetur.

In Rectorem parochialis Ecclesiæ potest præsentari etiã non in sacris constitutus, licet secus in liberæ collatione. h.d.

Sunt etiam in eo dissimiles, quod in rectorẽ parochialis Ecclesiæ, & non in sacris cõstitutus f præsentari potest, dummodo alias sit idoneus, & infra tempus a iure constitutum ad ordines, quos ipsius Ecclesiæ cura requirit, promoueri valeat. Collatio autem fieri nõ potest, nisi in persona eius, qui saltem sit in subdiaconatu g constitutus.

Potentia actui proxima habetur pro actu ex dispensatione h.d.

Cum his tamẽ, qui in minoribus sunt ordinibus constituti, si tales sint, qui infra breue tẽpus h possint in presbyteros ordinari, dispensari i poterit.

Patronis defertur circa honorem, & vitæ necessaria subministranda. h.d.

Defertur k autẽ pa-

c ¶ Idonei.] Hoc intelligitur etiam si nõ fuisset apposítum: ut l. ut gradatim. ff. de mu. & hon. & cap. causam quæ. de elec. Arg. est ergo ꝙ poterit examinari instituẽdus. de quo uide per Abb. in c. in Lateranensi. de præb. post prin.

d ¶ Concessione.] C. fi. ẽ offi. vic. in 6.

e ¶ Instituere.] Ca. ex frequẽtibus. de instit. Ratio differentiæ est: quia collatio est quædam donatio, ideo in vicarium non trãsit per rationem, quæ ponitur in c. fin. de offic. vic. in 6. institutio vero est quædam collatio non libera, ut sup. de præb §. fi. fac. ca. de cernimus. 16. q. 7. & c. nobis. eo. Et in quibus capitulum Episcopo succedat, sede vacante, habetur in ca. cum olim, & in c. his q. de maio. & ob. & in cap. cum vos. de offi per Abb. & per eundem in c. verũ. de for. compet. & est de ea re tract. Franc. de Pauinis.

f ¶ Cõstitutus.] Et sic apparet, quòd ca. præterea. de ætat. & qualit. quantum ad institutionem est correctũ: ut not. in cap. fin. de instit. in 6 & in cap. 1. de constit. in 6 in uer. facti.

g ¶ In subdiaconatu.] Nec mirum, cum & in Episcopum possit subdiaconus eligi. cap. a multis. de ætа. & qualit. & sup. de elect. §. igitur.

h ¶ Breue tẽpus.] Arg. quod nõ interest ꝙ fiat in præsenti, an breui tpe post; cẽsentur. n. inesse quæ fiunt in contineuti. l. lecta. ff. si cert. pet. Et habetur pro accincto proxime accingendus l. pen. ff. de milit. test. Et qualiter inter pretabimur hãc breuitate tpis, ui de quæ traduntur in c. præterea. de ætat. & qualit.

i ¶ Dispensari.] Per Epm: nam ex quo ius permittit dispensari, nec Papa ius dispensandi sibi reseruauit, dicetur id etiam inferioribus concessum, secũdum Io. And in c. licet. canon. de elect. in 6. & sequitur Abb. in d. c præterea.

k ¶ Defertur.] Not. ex hoc §. tria, quæ consequitur patronus

patronus ex iure patronatus. Primum, ꝙ presentat. Secundum honor processionis. Tertium ꝙ consequitur alimenta, si deueniat ad inopiam. Adde & quartum, quod ponitur sup. eod. §. licebit; scilicet ius defendendi. Ita enim sibi ecclesiæ suæ incumbit defensio, ut possit presbyterum denunciare, si sit delapidator, uel aliàs inhonestus: ut habetur. 16. q. 7. cap. filiis. & per Abb. in c. nobis. eod.

ANTO. TIM. Plures habet vtilitates patronus ab ecclesia, unde illud. Patrono debetur bonorũ onus, vtilitasque, præsentet, præsit, defendat, aliatur agens. Sunt & patrono ab ecclesia certa quædam onera: nam tenetur eam defendere ab omnibus oppressionibus, ut 16. q 7. c. filiis.

a ¶Processionis.] Sed qualis est hic honor processionis? Resp. quidã intelligũt, ꝙ cũ patronus uadit ad ecclesiam, dẽt prælatus cũ clericis sibi obuiã procedere, quod intellige si patronat' sit magnus, & cui hoc conueniat; puta Rex, uel magnus Princeps, & hoc seruatur Venetiis in ecclesia sancti Marci, in qua Dux habet ius patronatus. Vel aliter, quia patrono debetur honor præ ceteris laicis in sessionibus, uel actibus similibus. Vel dic, ut per Abb. in cap. nobis. eod. unde sumitur.

f ¶Ad inopiam.] Sed quale est istud priuilegium patroni pauperis, cum ecclesia teneatur subuenire pauperibus indistincte. 16. quæst. 1. c. quoniã & 12. q. 2. cap. aurum? Resp. largius subueniet patrono quàm aliis. cap. cum in officiis. de testa. & not. in c. quicunque. 16. q. 7. Item pauperes non habent actionem contra ecclesiam: ut not. in cap. sicut hi. dist. 47. & cap. exigunt 1. q. 7. & per Butr. in ca 1. de empt. & uend. sed patronus habet actionem per c. quicunque. & cap. nobis. eod.

c ¶Modeste.] Habita ratione qualitatis personæ ipsius patroni: arg. l. ius alimentorum. ff. ubi pupil. educa. deb. & magis ei qui quandoque fuit diues, quàm ei qui numquam: ut cap. non cogantur. dist. 41.

d ¶Succurrendum. Intellige quando patronus in summam egestatem deductus est, ut accidit Perusiæ in nobili ciue de familia Guidalotorum, cui ad extremam inopiam redacto subuentum fuit a Magnifica Sapientia noua, in qua habebat præsentationem quorundam scholarium, & quæ fundata fuit a quodam Episcopo illius familiæ. Item intellige quando familiæ supereſt, ut not. in ca. quicunque. 16. q. 7. & c. nobis. eod.

Tollitur] CASVS ita figuratur. Cum orta esset Io. Bapt. controuersia inter Episcopum certæ diœcesis, & quosdam ecclesiæ patronos, Episcopus enim dicebat ius patronatus esse extinctum cessione tam tacita, quam expressa, uel loci consumptione, & destructione, seu alicuius delicti grauitate, aliter enim Ecclesia grauaretur; quia

Tollitur ius patronatus cessione, ut puta cum quis id Ecclesiæ, in qua ius habet huiusmodi, conferendum duxerit [c]. Item si quis Ecclesiam sine sui reseruatione [f] iuris collegiatam [g] fieri patiatur [h], eo amplius constat, si ædes sacræ incendio consumptæ fuerint, uel etiam terræ motu, uel vitio suo corruerint, extingui

Ius patronatus tollitur cessione, collegio, constitutione, ecclesiæ destructione h.d.

tronis non solum circa præsentationem: verum etiam circa honorem processionis [a], & circa necessarium vitæ subsidium. Nam si aut ipsi, aut illorum filij ad inopiam [b] redacti fuerint, illis erit modeste [c] ab ecclesia succurrendum [d].

ficium desuper factum, ut est census, Emphyteusis & simil. Not. causam extinctionis istius iuris reduci ad uoluntatem, culpam, & rem ipsam.

e ¶Duxerit.] Quo casu ecclesia remanebit libera: vt habetur in c. 1. eod. in 6. Et idem esset si patronus uenderet ius patronatus ipsimet Ecclesiæ: quia adhuc remaneret libera, non ratione contractus qui improbatur a iure: sed quia patronus ob delictum suum uenit spoliandus; vnde consequenter ecclesia remanet libera, vt per Abb. in c. quia clerici. eod. in fin.

ANT. TIMO. Ea per quæ istud ius patronatus tollitur, uel transit, in aliam personã, quæ his uersibus a quibusdam afferuntur.

Iura patronatus transire facit nouus hæres,
Res permutatur, donatio, uẽditioq. adduntur.

Etiam alii modi, prout in textu. Verum si publicentur omnia bona alicuius propter crimen, etiam læsæ maiestatis per sæcularem iudicem, filius non priuatur iure patronatus, quod pater habebat: nam illud à Papa habet. Archi. in c. filiis. 16 quæst. 7 intellige quando lis est cum aliqua uniuersitate sæculari.

f ¶Reseruatione iuris.] Ergo si reseruabit sibi ius, poterit præsentare in ecclesia collegiata, uel colligere; quod satis uidetur posse fieri. cap. nobis. eod. Sed contra cap. sacrosancta. & c. Messana. de elect. Solu. ut ibi.

f ¶Collegiatam.] Quod quando accidat, die vt per Abb. in c. nobis eod.

g ¶Patiatur.] Bene patiatur, quia alias eo inuito non potest ecclesia patronata fieri collegiata, vt concluditur in cap. nobis. eod. & in cap. cum accessisset. de constit.

Necesse

a ¶Necesse est.] Quia sublata substantia necesse est accidẽs interire. f. l. si seruũ § 1. ff. de act. emp. & inslit. de usufru. §. fin. Forte idem si ecclesia detineretur ab infidelibus: arg. l. cum loco. ff de relig. & sumpt. funer.

b ¶Pœnas.] Quæ ponuntur. in cap. in quibusdam. §. fin. de pœn.

c ¶Amissionem.] Et sic ius patronatus deuoluetur ad ecclesiam, cui facta est iniuria. 17. quæst. 4 cap. si quis deinceps. & cap. quisquis. & habetur. in cap. in quibusdam. & in cap. ad aures. de pœn.

d ¶Confiscanda.] Vt cap. excommunicamus. 1. & 2. de hæret. in antiq. & cap. cum secundũ. de hæret. in 6.

e ¶Vniuersitate.] Cum qua, & aliàs ius patronatus trãsit. cap. ex litteris. eo. & sup. eod. §. donatione.

ius patronatus necesse a est.

Patronus delinquendo amittit ius patronatus. h.d.

Sed & si patronus ausu nefando Rectorem, uel clericum ipsius Ecclesiæ per se, vel per alios occidere vel mutilare ausus fuerit, tam alias pœnas b, quàm Iuris patronatus amissionẽ c substinere debet. Idem iuris est, si patronus efficiatur hæreticus: cum enim bona hæreticorũ vniuersa fiant confiscãda d, merito cum ista vniuersitate e etiã Ius patronatus interibit.

DE CLERICIS NON residentibus.

TIT. XXIX.

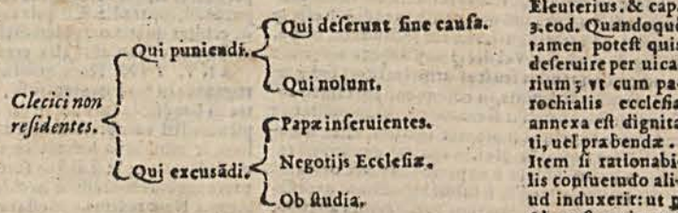

Io. Bapt. DE CLERICIS non residentibus.

Per primos præcedẽtes tit. præsupponitur, Clericos esse beneficiatos, vnde cum propterea teneantur Ecclesiæ seruire, Ideo post tit. præcedentes proponitur modo iste qui diuiditur in 3. part. in prima habetur qualiter Clerici teneantur ad residentiã: in secunda qualiter excusentur: in tertia fit Epilogus supra dictorum: secunda ibi, iuste: tertia ibi, hæc.

Si conferatur beneficium non idoneo ad residendum, & patronus priuãdus est beneficio, & collator conferendi potestate. h.d.

A. Bapt. DEbent autẽ.] CASVS. Quidã Clerici beneficiati volebant in suo beneficio residere, & cum ab Episcopo loci ad id cogerentur excusabant se ea ratione, quod beneficia sunt eis concessa, ne cogerentur mendicare, iux. not. in c. cũ secũdum. de pb. ac etiã grauarentur multiplici onere, cum teneantur ad horas Canonicas. ca. 1. de celeb. missa. clem. 1. eod. quod uideretur inconueniens. Sol. tamen vt hic legimus, quia beneficia, & Sacramentum Ordinis eis annexum sunt ad hunc finem à principio regulariter instituta & ordinata, vt Clerici ad diuersa seruitia pro salute fidelium teneantur, & ideo etiam obiectiones uidentur cessare, cum ipsa sint causæ partiales, & illimitatiue locum habeant. Not. primo beneficia eccles. de iure cõmuni requirere residentiã, licet de iure speciali aliter aliquãdo possea contingat: No. 2. quod in promotione clericorum ad beneficia eligitur industria personæ; & ideo promouentur magis idonei. cap. constitutis. de appell.

f ¶Per seipsos.] 21. quæst. 1. & dist. 70 cap. sanctorum. & dist. 71. c. clericos. & dist. 91. cap. Eleuterius. & cap. 3. eod. Quandoquè tamen potest quis deseruire per uicarium; vt cum parochialis ecclesia annexa est dignitati, uel præbendæ. Item si rationabilis consuetudo aliud induxerit: ut ꝙ Ab. post antiquos. in d. c. 3.

ANT. TIMO. Residentia enim respicit personam; nam residere in ecclesia est in ea seruire beneficio, & eius curam habere personaliter, Gofr. cap. quia nonnulli. de cler. non resid. Et non residere dicitur, si personaliter non persistit, & beneficio nõ inseruit secundum gloss. An uero sit de iure diuino disputatum fuit in Triden Concil. Vide quæ scribit de hoc Thom. Campegius in opusculo de residentia Episcoporum, & quando teneatur residere, & in quo casu non, uide S. Thom. in 2. 2. quæst. 185. art. 4. & Caiet. in art. 4. ubi sustinuit eam sententiam, quod esset de iure diuino residentia.

Ijjus-

Universidad de Deusto
Biblioteca

contra sacros canones acceperit, amittet; & qui dederit, largiendi potestate priuabitur [a].

Qui sine causa non residet, post monitionem priuandus erit, & quæ sint iustæ causæ non residendi h.d.

Si tamen ab initio idonei ad residendum reputati, postea Ecclesias [b] vel præbendas si bi concessas, sine iusta & necessaria [c] causa deserãt, si moniti [d], & congruo tẽpore [e] expectati [f] nõ redierint, eis priuari [g] poterunt.

Quæ sint iustæ non residendi causæ h.d.

Iustæ non residendi causæ sunt, veluti si quis aut Romano Põtifici [h], aut proprio Episcopo [a] obsequiũ exhibeat [b]. Item si iura, & negotia Ecclesiæ suæ fideliter prosequatur [c]: aut si vt studiorum causa [d] abesse possit, est alicui specialiter [e] indultum, & si q̃ sint aliæ similes [f].

Ad memoriam iuuandã conducit repetitio h.d.

Hæc de prębendis, & dignitatibus, atque illarũ prouisionibus [g] dixisse nos sufficiat. Verumquia in hoc tractatu diffuse immorati sumus, vt sequentia præcedentibus melius contexamus [h], quædam in memoriam [i] reducemus.

Epilogus totius libri.

Personarũ ergo qui dã laici sunt, quidã clerici. Rursus clericorũ quidã sunt in sacerdotio cõstituti, quidã in sacris, licet nõ in sacerdotio; quidam nec in sacris, nec in sacerdotio. Eorum rursus, qui in sacerdotio constituti sunt, quidam sunt in celsiore gradu; vt Episcopi: quidam in inferiore, vt presbyteri. In sacris vero dicũtur constituti diaconi & subdiaconi Qui vero, nec in sacerdotio, nec in sacris reperiuntur, ij sunt qui sunt in minoribus ordinibus constituti.

a ¶Priuabitur.] Non ipso iure; sed per sententiã, ob uerbum, priuabitur, quod futuri temporis est, secundum aliquos in c. Rodulphus. c. de rescript. & per Alex. in 1. Imperator. ff. de iu. fisci. Sed immo contra, quòd ipso iure. ca. cum in cunctis de elect. Sol. illud capitulũ procedit solum in dignitatibus ibi positis: & quando fuit facta collatio patienti defectum in ætate, in moribus, in scientia, & in natalibus: in aliis vero non habet locũ illa pœna, quæ imponitur ipso iure. Quod autem hic dicitur, habet locũ in cõferente beneficium ei, qui non ualet per se in beneficio residere: aliàs tñ est sufficiẽs: ut not. Abb. in cap. extr. eo. in fi.

ANTO. TIM. Ita exgestis, c. quia nonnulli, & c. relatum, & demum toto titulo de cler. non resid. & c. peruenit. 2. de app.

b ¶Ecclesias.] Sed uidetur species simoniæ, quod residere in ecclesia, uel non residere est causa consequendi fructus, uel non consequendi? Resp. q̃ hoc fit lege permittente. ca. cum secundum. de pb. & sup. de præb. §. 1. Vel dic q̃ non debet quis residere ad consequendos fructus principaliter: sed gratia inseruiendi diuinis, in cõsequentiam tamen cõsequitur fructus: aliàs si canonicus principaliter accederet ad ecclesiam propter lucrum, esset simonia saltem mentalis. Not. in cap. vni. de cler. nõ resid. in 6. & per Abb. in c. ex parte 2. de offi. deleg.

c ¶Necessaria.] Sed & si subsit huiusmodi necessaria causa, debet nihilominus peti licentia ab Epo. c. relatum eo. & de consecrat. dist. 5. cap. non oportet. & not. in cap. inter quattuor. ext. eo propter ne cessitatem tamen subito occurrentem posset quis se absentare sine licentia prælati, habetur in d. ca. relatum. & in c. inter quattuor. Idem secundum aliquos si consuetudo esset, q̃ non requiratur licẽtia. Episcopus autem non dabit licentiam nisi ex causa, & non nisi relinquat vicarium, is qui vult abesse, ut per Abb. in c. fi. eo. & in ca. licet. de præb. & in c. quoniam. §. 1. vt lit. non contesta.

d ¶Moniti,] Et ista monitio sufficit, q̃ fit per viam simplicis requisitionis, nec requiritur sollemnis citatio, sed sufficit, q̃ sit extraiudicialis. Abb. in cap. peruenit. 2. de app. & in c. ex tuæ. extr. eod. & in ca. qualiter. eod. tit. & an requirantur plures, uel sufficiat vna, per Abb. in c. cum causam. de offic. deleg.

ANT. TIM. Vide quæ pulchre disposuerit circa hanc materiam residentiæ Concil. Trid. sess. 6. c. 1. & 2. de reformatione. late etiam Nauar. in Manua. cap. 25. nu. 121. Curatis enim præcepto diuino mandatur suas oues curare, & agnoscere, Ioan. 21. vide Concil. Trid. sess. 23. c. 1. de reformat. & in bulla Pij Quarti de residentia prælatorum, &c. incipiente, In suprema militantis Ecclesiæ, & c. vltra canones antiquos.

e ¶Congruo tempore.] Quòd erit arbitrio Episcopi computandum, qui considerabit circumstantias debitas viarum, & distantiæ. cap. cum sit Romana. de appel. & in c. cupientes. post prin. de elect. in 6.

f ¶Expectati.] Puta per mensem post receptionem litterarum. ca. qualiter. ubi not. extr. eod.

g ¶Priuari poterunt.] Vt cap. inter quattuor. eo. & habetur in ca. ex parte. eod. Et hoc intellige nisi monitus legitimam habeat excusationem superuenientem, ob quam venire nõ potuerit, ut quia erat infirmus, 7. q. 1. c. præsentium. vel ob capitales inimicitias. c. bonæ. 2. de elect. vel ex alia causa simili: vt in ca. inter. & ca. fi. eo. in quibus casibus, si procederetur contra ipsum, non præiudicaretur ei; arg. cap. in nomine domini. extr. de testi. & est valde not. q̃ impedimentum superueniẽs ei, qui dedit operã rei illicitę, nõ sit ei imputandũ, contra. l. 2. ff. si quis caut. sed secũdũ Ab. in d. c. inter quattuor. potest dici, q̃ imputabitur illi absentia, vt puniatur alia pœna, quã priuationis.

ANT. TIM. Nota, quod vltra pœnas, quæ irrogantur in foro contentioso, clerici non residentes in beneficiis suis, & in eis officia sua non implentes: sed voluptatibus vacantes peccant mortaliter, & nihil iuris habent in fructibus rerum ecclesiasticarum: & si dictos fructus recipiunt, restituere tenẽtur secundum Archie. Florent. 3. par. tit. 2. cap. 1. Nam reditus ecclesiarum sunt stipendia seruientiũ. d. c. quia nõnulli. de cle. nõ resid. vide Cõc. Trid. in dd. locis. sess. 6. & 23. & Mar. Nauar. loco cit.

Iustæ.] CASVS. Cum clerici teneantur ad residentiam, vt sup. est demonstratum, fuit propterea dubitatum inter scholares, an aliquo casu possent ab ea excusari, & ratio dubitandi est, quia obligatio acquisita non potest tolli sicut res ecclesiæ non possunt alienari arg. cap. nulli. de rebus eccles. non alienan. Sol. tamen vt hic habetur quia à iure aliquando debemus recedere. §. nisi rigor. 1. quæst. 7. & hinc cessat quoque obiectio. not. ex hoc tex. argumentum quod etiam iura quibus alicui est aliquid acquisitum, possunt cum causa aliquando limitari, quia mens legislatoris est semper sequenda. l. siue. ll. l. contra legem. ff. de legib. Io. Bap.

h ¶Romano Pontifici.] Ca. dilectus. eo. & per Ab. in cap. olim. de verb. sign. Seruientes enim Papæ, vñr seruire vniuersali ecclesiæ. Sed quid dicemus de eo qui est in seruitio legati de latere? Doct. vñr sentire, q̃ sit idem quo ad suam prouinciam. Vide per Abb. in d. cum dilectus, vbi & quid in seruientibus Archiepiscopis.

ANT. TIM. Causas obiter enumerat. Cõcil. Trid. sess. 24. cap. 1. his uerbis. Nam cum Christiana cha-

charitas, vrgens necessitas, debita obedientia, ac cuidens ecclesiæ, uel reip. vtilitas aliquos nonnunquã abesse postulent, & exigant. & c.

a ¶Proprio Epo.] Cap. de cetero. Idẽ in prælatis in fetioribus: ut per Ab. in d. c. de cetero. quotidianas tamen distributiones non habebit: nõ dantur enim non residentibus, aut his, qui habentur pro residentibus: sed interessentibus tantum diuinis, vt in d. c. de cetero. & in c. olim. de uerb. sign. per Abb.

b ¶Exhibeat.] Nota ergo, q̃ Episcopus licite utitur seruitio aliquorũ suorum canonicorum, etiam subtrahendo eos ab officio diuino quotidiano, & illi reputantur præsentes, & de numero, not. in cap. ad audientiam. eod. Sed non debent esse plures, quã duo, licet quidam dicant hoc esse arbitratium.

c ¶Prosequatur.] Cap. ex parte 2. eo. Sed nũquid is qui abest intẽtus negotiis ecclesiæ percipiet quotidianas distributiones? Et non uidetur. ca. cum non deceat, de elect. in 6. & not. sup hoc eod, §. in uerbo pro prio Epo. In contrariũ tñ. fac. c. 1. eo. in 6. Dic vt ibi.

d ¶Causa.] Vera non palliata, vt existentes in studio; sed non intrantes scholas, & non attendentes non gauderent hoc beneficio, Abb. in c. 1. ante fin. de iudi. per tex. in l. si quis. C. de domest. & protest. lib. 12. Idem Bald. in prooem. digestorum. & per Cardin. in prooem. clement. & Archid. in c. de quibusdam. dist. 21. Idem si inhoneste viuerent. Abb. & supradicti per l. agentes. aliàs incipit, per id tẽpus. C. de curi. & statonar. lib. 12. Immo forte si talis absens studiorum causa reuertatur ignarus, poterit beneficio priuari, secundum Butr. in cap. quamuis. de ætat. & qualit. Sed de quibus studiis intelligenda est hæc littera? Et videtur de studiis Theologiæ. cap. fi. de magist. & cap. licet. de præbend. Sed an & de studio iuris scientiæ; Et idem uidetur. cap. cum ex eo. de electio. in 6. uide per Abb. in cap. tuæ. eod. & in cap. licet. eod. tit. & per eundem consil. 89. & per Caed in cle. fane. §. fane. in 6. quæst. de statu monach. Et hic perciperet etiam quotidianas distributiones, si in ecclesia nulli alii sunt præsentes præterquam quotidianæ distributiones, ut no. in d. ca. licet. de præb. & per Guil. de monte Laud. in cap. uni. de cle. non resid. in 6. Fel. in cons. 18 Rebuff. in trac. de priuil. scholar. priuil. 31. n. 124.

ANT. TIMO. Quod autem tempus est constitutũ, in quo concessum est clericis, ut sint absentes a sua ecclesia, & nõ residere propter studiũ? Resp. quinquennium habetur in c. fi. de magist. uide Cõcil. Trid. sess. 5. c. 1. de reform.

e ¶Specialiter indultum.] Licet hic dicat licentiã hanc specialiter indulgeri: non tamen debet prælatus petenti illam denegare: ut per Doct. in cap. relatum, eo. & cap. licet. de præb. Sed immo contra. cap. fi. de magist. ubi ipso iure sine aliqua licentia uidetur eõ petere hæc facultas? Sol. ut per Abb. in d. cap. licet.

f ¶Similes.] Vt puta si detinetur quis aliqua corporali infirmitate. c. ad audientiam. eod. & c. vni. eod. in 6. Idem si terreretur metu tyranni existentis in loco Abb. in ca. tanta. de excess. pl.

ANT. TIMO. Sunt & aliæ causæ, puta, mortales inimicitiæ, & alia iusta impedimẽta, ut habetur in ca. relatũ, & c. inter quattuor. de cler. nõ resid.

g ¶Prouisionibus.] Nõ dicit collationibus, uel institutionibus, sed prouisionibus. Latũ em est hoc verbum aptũ cõprehendere nõ solũ supradicta; uerum & electionẽ, postulationẽ, & nominationẽ, & præsentationẽ. No. in cle. fi. de elect. Domi. consi. 15. reuerende; & in summa omnẽ modum, per quẽ ecclesiæ prouidetur. Domi. & Perusi. in c. cũ in illis. §. 1. de præb. in 6. & per Feli. in cap. in nostra. & in ca. eam te. de rescrip. fac. not. per Bald. in l. Barbarius. ff. de offi. præto. col. pen. Immo hoc uerbum, prouideas, notat prouidentiam non solum ecclesiæ impetratæ, sed etiã impetrantis. Bald. in c. fi. de pñsum. Prouisionis verbum.

h ¶Cõtexamus.] Arg. q̃ rubricæ sunt continuãdæ. l. 2. ff. de sta. hom. & q̃ cõtinuatio fiue subordinatio põt fieri etiã a remotis. l. 1. ff. si tab. test. nul. extab. & no. in rub. C. qui admit. & traditur in rub. ff. de leg. 1. Dũ tñ interiacentes materiæ non sint multũ diuersę. l. 2. §. 4 C. de iu. uet. ennc. quod certe nõ est hic, ut sup. de præb. in princ. & fac. instit. de leg. in princ. & §. fi. instit. per quas personas nob. adquir.

i ¶In memoriam.] Quam uelut cuagatio impedita intellectus ordo artificiosę confirmat: ut not. in prooemio instit. ciuil. §. igitur. alioqui labilis est memoria. l. peregre. ff. de arquiren. posse. & l. 1. §. fi quid autem. in tantum. C. de iur. uet. enucl.

a ¶In laicatu.] Clericatus enim non est de substantia regularitatis, uel monachatus: sed solum tria uota de quibus habetur in cap. cum ad monasterium. de stat. monac. Imo canones antiqui, uel non admittebant, uel ægre admittebant monachos ad clericatum, ca. nemo. 16. q. 1. & per tot.

b ¶Pauca.] Respectu eorum, quæ traduntur in compilationibus Gratiani. Gregorii, Bonifacii, Clementis, & aliorum, uel etiam multiloquiū interdum appellatur breuitas: ut not. in l. fin. C. de usufr. & habit.

Breuitas

DE REGVLAribus, & monachis.

Io. Bapt.

Cum persona Ecclesiast. alia dicatur Clericus, & alia Regularis, & Monachus, & hactenus auctor locutus sit de Clericis, sequebatur uidere de Regularib', ideo post tit. præced. proponitur modo tit. iste qui diuiditur in 3. partes, in prima habetur intentio auctoris, in secunda explicatio materiæ propositæ: in tertia an liceat inuenire nouam Religionē: secunda ibi, monachi: tertia ibi, nouissime.

DE REGVLARIbus, & monachis.

c DE regulari bus, & monachis.] Cū copula ponatur inter diuersa, dubitari pōt qui sint regulares, & qui monachi. Et quidē regulares dicuntur omnes qui regulā, & tria substantialia uota cuiuslibet religionis approbatæ profitentur; uidelicet paupertatē, castitatem, & obedientiam: ut in c. cum ad monasteriū. de stat. reg & in hoc monachi cum regularibus conueniunt. Vnde hoc respectu aliquando monachorum appellatione omnes regulares continentur. Abb. in cap 2. in prin. de postu. per illum tex. ibi, & per text. in cap. 1. & ea. monachi. 16. quæst 1. Sed dissident in eo, q̄ quo ad cetera votis exceptis, regulares sunt cuiusdam laxioris regulæ, ut habetur in cap. q̄ Dei timorem. de stat. monac. & in §. fugitiuos infra. eod. Alii nero licet aliquā promittāt, non dicuntur proprie monachi, uel regulares, uel regulam habere: sed potius certum uiuendi modū, licet modus ille sit ab Apostolica sede cō probatus, & de hoc not. in cle. 1. de relig. do. & in cle. cū ex eo. de sēnt. excom. & per Abb. in rubr. eod. Vbi infert, an, & quando dispositio loquens de regularibus cōprehendat fratres de tertio Ordine, le suitas, & mulieres Mantellatas, & similes.

Tam clerici, quàm laici possunt esse monachi. h.d.

Ceterum quoniam adhuc quidam in Ecclesia sunt, qui non minus in laicatu a, quàm in clericatu constituti domino deseruiūt; ut sunt regulares ac monachi: restat, ut de his pauca subijciamus b.

DE REGVLARIBVS, & Monachis c.

TIT. XXX.

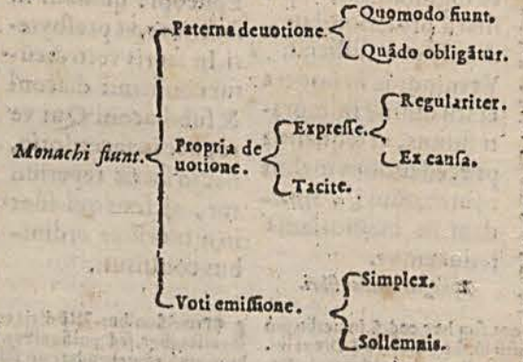

Regulariter valet argumentum à regulari ad monachum, & contra. h.d.

QVoniam vero siue de regularibus agēdū sit, siue de monachis, eadem fere d iura seruantur, ne uerbosa fiat euagatio e, dirigamus sermonem in personas monachorum, tamquam genus; quam species. Vnde omnes monachi sunt regulares: non autem econtra omnes regulares monachi.

Io. Bapt.

QVoniam uero.] CASVS hic non figuratur. Not. tamen inde argumentum quod omnes Regulares Religiosi in essentialibus conueniunt, differunt autem secundum maiorem, & minorem perfectionem.

d ¶Fere] Quia nō per omnia eadem seruantur iura, cū regulares regulæ interueniāt laxiores, & possint parochialibus ecclesijs præpeni. cap. quòd Dei timorē. de stat. monach. fac. §. fugitiuos. inf. eod. & cap. 2. de postulat.

ANT. TIMO. Videtur, quòd regularis se habeat

Io. Bapt.

tiquitas, & qt̄ ibi not. C. de usuf. & hab. & §. fi. supra titulo proximo.

a ¶Idem etiam.] Nam similium eadem est disciplina, ut hic, & insti. quod cum eo, qui in alie. in princ. & ff. de in rem verſ. l. 3. §. proinde. & §. quoties.

b ¶In his.] Scilicet regularibus.

c ¶Ostendemus.] Quod facit infra eo. §. fugitiuos.

Io. Bapt.

Monachi fiunt.] Hæc pars subdiuiditur in 2. partic. in prima habetur quomodo monachi fiant, in secunda quomodo uiuere debeāt postquā sunt facti: secunda ibi, is igitur: prima pars iterum subdiuiditur: in 2. particul. in prima modi isti referuntur, in secunda ijdem modi explicantur, secunda ibi, ex paterna: quoad primum CASVS non figuratur. Not. tamen causam dist. quia homo respectu Religionis, aut est in potestate patris, & hinc datur unus modus: aut est sui iuris, & sic aut fecit votum Religionis, & hinc datur alius modus, aut non fecit votum, & hinc datur tertius modus.

d ¶Monachi, &c.] Sumitur ex cap. monachum. 20. q. 1. & fac. cap. cum virum. ext. eodem. habetur per Dost. in cap. 2. eodem.

ANT. TIMO. Idest solitarij Latine; est enim Græcum verbū à monòs, quòd Latine sonat unus vel solus. 16. q. 1 c. si cupis. & c. placuit. ibidem. Ducit etymologiā monachus a monòs Græce, Latine est vnus. Differunt autem a conuersis, & oblatis, vt per Abb. in c. non est, de regula. & transf. ad rel. Nam conuersi sunt, qui offerunt se, & sua mutando habitum, & profitendo: laici tamen, sunt quia non promouentur ad ordines: oblati vero sunt qui se, & sua offerunt monasterio habitu non mutato. vide glo. 1 cap. vt lex. 27 q. 1. Monachi autem videntur proprie esse, qui habitum mutant, profitentur, & ad ordines promouētur. 16. q. 1. per multa capp.

Io. Bapt.

Ex paterna.] Hæc pars subdiuiditur in 3. partes, in prima explicatur modus ingrediendi religionē, ob paternam deuotionem: in secunda declaratur qualis sit professio ingrediētis proprie dicta: in tertia demonstratur qualiter uotum cogat aliquem ingredi Religionem: secunda ibi, propria professione. tertia ibi, is quoque, quo ad primum CASVS ita figuratur. Quidam paterfam. habens filios intuitu sanctitatis voluit eos offerre monasterio & Religioni D. Benedicti, unde fuit quæsitum an posset, & primo negatiue respondebatur per dictum Euangelicum: Si uis ad uitam ingredi. Si vis dicit text. quod uerbum denotat liberam & propriam voluntatem, Sol. tamen ut hic legimus, & ratio decisionis est, quia homo in eius impubertate, non habet usum rationis, nisi

idem etiam f intelecturi, & de regularibus ceteris. Nā si quid in ijs b proprie seruetur, separatim ostendemus c.

Ex triplici capite quis fit monachus, & impubes a patre traditus monasterio, post annum pubertatis, potest redire ad seculū, si velit. h.d.

Monachi d fiunt aut ex paterna deuotione, aut ex propria professione, aut ex voti emissione. Ex paterna e deuotione monachus quis efficitur, cū pater filios īpuberes monasterio offert f. Quo casu si impuberes sactam tonsuram, vel velamina susceperint quintodecimo g ætatis anno, moneri debent, & inquiti, vtrum in ipso habitu

maxime diminutum, secus in superioribus ætatibus. Non obstat obiectio quæ tenet de filio pubere. Not. primo paternam potestatem extendi etiam ad salutem animæ quæ tamen in hac parte limitatur quando filius habet legitimū usum rationis. Not. secūdo seruire Deo esse actum à principio liberæ voluntatis, secus postea, argumento obligationis ciuilis. l. sicut. C. de act. & oblig. Propria professione. Hæc pars iterum subdiuiditur in tres partic. in prima ponit distinct. de professione: in secunda eam declarat, in tertia soluit dubium circa clericos: secunda ibi, expresse: tertia ibi, & si contigerit: quoad primum CASVS non figuratur, Not. tamen distinct. esse uerā, quia voluntas declaratur, aut factis, aut uerbis.

e ¶Ex paterna, &c.] Dictio. Ex, quæ hic ter inculcatur, non semper uniformiter, aut proprie sumitur: nam cum improprie remotam causam signifiet, ut in l. 1. §. ex incendio ff. de incen. rui. & naufr. ubi Bart. & proprie propinquam. vt in l. non dubium. C. de ll. & in l. 1. C. si ser. extero. ve. & per Abba. in c. qualiter. de elec. & per Bart. in l. prætor. §. 1. ff. de bon. aut. iud. possid. hic & improprie sumitur, & proprie. improprie, quo ad paternā deuotionem, uel uotum ad monachationem habet, se potius inchoatiue quam perfectiue: quo uero ad professionem, uel sollemne votum sumitur proprie, & causam designat proximam; cum ista faciat quem monachum vere, & irreuocabiliter, ut inf. eo. per tot. Alio tamen lequendi modo utitur text. in c. monachum. 20. quæst. 1. unde sumitur.

ANT. TI. Vnde parentes filiorū curā habere tenētur: nā habēt rationē principis in filios: & ecōuerso ēt filii parentū, quibus in necessitate existētibus; ita vt sine ipsis uiuere nequeāt, tenētur nō intrare religionē, sed manere apud eos, vt eis subueniāt; ratione, & pietate suadēte, S. Th. 2. 2. q. 189. ar 6.

f ¶Offert.] Sed an id possit, matre inuita: uel mater, inuito patre? Quidā q̄ pferatur uolūtas cōtradicentis. l. Sabinus. ff. com. diui. c. in re cōmuni. de re. iu. in 6. Alij q̄ volūtas patris: arg de patri. pōt in princ. inst. Prima communior. Nec. n. spiritualibus patria potestas est magnopere in consideratione secundū Innoc. & alios in c 2. eod. cū Deus sine distinctione præceperit honorari patrē, & matrem. faciunt not. in c. 1. 20. q 1 Sed an sola mater patre non contradicente. Respond. cōmun. q̄ sic, & pro hac fauor religionis. l. sunt personæ. ff de reli. & sumpt. Sed an pater, qui habet filium in potestate patris sui. & sic aui possit offerre, auo inuito? commu. q̄ possit: ut in d. cap 2. vide quæ not. Abb. in ca officij de elect.

g ¶Quintodecimo.] Hodie decimoseptimo; cum

per Concilium Tridentinum nemo profiteri possit ante 16. annum. & anteà facta professio nullum pariat effectum, vt in sess. 22. sub titul de regul. & monial. cap. 16. vnde tolluntur not. in cap. illud. 22. quæstione 1. & in cap. 1. de cler. per sal. prom. per Ab. Sed numquid aliquis petere potest restitutionē in integrum? arg. quòd sic. cap. ad nostram eod. Tu dic. contra. Nec enim deceptus est, qui Christo se coniunxit: & in talibus cēsetur quis maior, vt & in matrimonio, capitu. ex parte. de restit. spol.

ANT. TIM. An pueri sint recipiendi ad religionē vide S. Th. d. q. 89. art. 5. qui late hoc disputat.

a ¶ Professi fuerint.] Expresse, vel tacite: vt infra. eod. § per propriam. & in cap. cum virum. eod.

b ¶ Habuerint.] Cap. significatum. de regula.

c ¶ Coacta.] Ar. quòd quis ad bonū cogi non debet: hilarem enim datorē amat Deus. Sed si filius oblatus potest exire, quid operatur oblatio? quod ante pubertatē nō possunt exire sine consensu parentum, quòd posset, nisi interuenisset huiusmodi ablatio: vt not. in c. 2. & cap significauit. eod.

d ¶ Inuitus. Cap. vbi dist. 74. & per tot.

ANT. TIM. Vnde quis non debet cogi ad intrandam religionem, neque a patre, neque ab alijs: bene licet inducere, suauiter tamen, non autem violenter, aut simonice, aut mendacijs aliquibus: vt per S. Th. 2. 2. q. 189. art. 9. Vide quæ vltra canones antiquos disposuit Concil. Trid. in hac materia sess. 25. cap. 17. & 18. tit. de regularibus & monialibus.

e ¶ Parentes.] Sed an & tutores. Fed. tenet tutorem posse quidem reuocare pupillum a monasterio, sed non offerre. Innoc. contra, cum contrariorum sit eadem disciplina, vide per Ab. in cap. 2. eo. & facit quod legitur. 20. q. 2. c. 2.

f ¶ Irritare.] Nota ergo, quòd impubes inuitis parentibus monasterium ingredi, nec per ingressū factum ante eam ætatem, desinit esse in patria potestate, secus postea. 20. q. 2. c. 1. & ca. 2. Sed. quid erit contra, si parentes velint offerre impuberem inuitum? Innoc. & non valet oblatio; & quandocunque poterit impubes exire: sequitur Abb. in cap. 2. eo. arg. cap. 2. 20. q. 1.

ANT. TIM. Quia pueri, & puellæ ante pubertatis annos naturaliter sunt in potestate patris, quo ad dispositionem vitæ. ita S. Thom 2. 2. d. q. 189. ar. 5. habetur, c. 1. 20. q. 2. & cap. oportet.

g ¶ Non poterūt.] Nisi ita longe absit monasterium, vt intra annale tēpus non possit inueniri, tunc enim maius spatium habebit. arg. 17. q. 2. cap. si quis incognitus. & not. in c. 2. 20. quæst. 1. Sed a quo tempore curret annus iste? Itē nunquid erit continuus, ita & cedat ignoranti? Resp. vt not. in d. cap. 2.

h ¶ Aetate.] Id est adolescētia, q̄ satis exprimit.

i ¶ Prohibendi.] Soluitur enim per talem ingressum patria potestas: vt not. in cap. 1. 20. q. 1. & in l. si ex causa. §. Papinianus. ff. de minor. & per Abbat. post alios in c. 2. eod. mortuus enim quo ad mundum fingitur 16. q. 1. cap. placuit. idē esset si pater intraret monasterium, nam incontinenti soluitur patria potestas; quia cum pater transeat in potestatem Abbatis, non potest alium habere in potestate. l. si arrogator. ff. de adopt. not. in auth. ingressi. & in auth. si qua mulier. C. de sacrosanct. eccle. facit. cap. cum simus. eod.

Quòd si impubes præter parentum voluntatem tonsuram accepit monachalem; parentes e id factum irritare f valent. Sed si intra annum ad propriū Episcopum, vel alium competentem iudicē non reclamauerint, reuocare amplius non poterunt g. Si vero in grandiori ætate h adolescentes seruire Deo elegerint, non est potestas parentibus prohibendi i.

Professio est duplex, tacita, & expressa, & potest fieri etiam ante annum. h. d.

Propria professione monachus efficitur quis, aut expresse,

Si impubes præter parentum voluntatem monasterium fuerit ingressus, possunt parentes intra annum reclamare: secus si sit pubes. h. d.

Expresse.] Hæc pars iterum subdiuiditur in 3. partic. in prima declaratur professio expressa: in secunda pro fessio tacita: in tertia demonstratur differentia inter eas. secunda ibi, tacite: tertia ibi, vtrum autem. Quod primum CASVS ita figuratur. Quidam Scholares ingressi sunt Religionem D. Francisci, sed in professione emittenda nō eundem modum obseruarunt, si quidem professionem fecit vnus ex eis à principio, alius intra annum, & alius post annum, qua de re fuit quæsitum quid iuris, & primo nulla distinct. videbatur attendenda, sed satis erat voluntatem ingredientis obseruare, cum professio simpliciter monachum faciat. §. 1. supra eod. Sol. tamen vt hic habetur, quia aliquando necessarium est periculū facere de ingrediente, & hoc erit secundum qualitatem casus com. Non obstat obiectio, quia professio in illo. §. accipitur large, & impropriè, hic vero proprie. Not. neminem esse regulariter recipiendū ad Religionem nisi prius de eo factum sit aliquod periculum. Not. secundum argumentum neminem esse ad aliquod officium promouendū nisi de eo prius a liquod periculum fiat. Not. 3. Religiones differre inter se etiam in tempore vt appellant probationis.

a ¶ Post annum.] Post tamen ætatem legitimam concor. cap ad Apostolicā. eod. & cap. Consaldus. 17. quæst. 2. quandoque statuitur biennium. 19. quæst. 2. ca. monasterijs. quandoque triennium vt infra eod. § proximo, & cum iura varia sint circa tēporum constitutionem, videtur id esse arbitrarium, quod satis per Doct. admittitur. in dicto cap. ad Apostolicam. licet quidam inter casū & casum distinguant, regulariter tamē seruatur spatium anni. Sed an dicatur annum cōpleuisse, qui postquam stetit in monasterio per sex mēses exiuit, & interuallo interposito stetit per alios sex menses, & sic possit ad professionem recipi? & videtur posse; argum. l. fin. §. qui sæpius. ff. de abig. In contrarium fac. l. interdum. §. quoties. ff. de publ. & hoc tenet Ab. in d. c. ad Apostolicam. licet quidam primam teneant.

b ¶ Professionem regularem obseruantia aut tacite. Expresse, vt si quis post annū a probationis habitum suscipiens monachalem regulis monasterij ob stringi se velle profitetur b

Profiteri potest quis etiam ante annum ab ingressu. h. d.

Si tamen ante tempus c probationis regulariter prefinitum, is, qui conuerti desiderat, habitum recipit, & professionem emittit, Abbate d per se, vel per alium professionem recipiente regulari obseruantia

Prohibitio legis.

obligatur e, & vere monachus est censendus.

Ex causa post annum potest professio differri, vt si ingressus monasterium sit incognitus. Et seruus triennio in monasterio commoratus per monachationem sit liber. h. d.

Quemadmodū autem discretus Abbas ex causa f ante probationis tempus g professionē recipere potest: ita ex causa interdum proferre h. Vnde si quis incognitus monasterium ingredi voluerit, ante triennium i monachalis habi-

Profitetur.] Per quæ autem verba possit professio fieri, & quæ sint de illius substantia, habetur per Doctor. in cap. porrectum. eod.

ANT. TIM. Professio expressa secundum Doctores quinque de necessitate requirit. Primo, quod profitens compleuerit 14. annum masculus, fœmina, 12. cap. puella. 20. quæstio. 2. cap. 1. de regul. li 6. hoc veteres canones; vide tempus prorogatum vsque ad 16. per Concilū Tridentinū licet in singulis requiratur 18. cap. quia in insulis. de regul. Secundo, q̄ professio fiat ei, qui potest religioni incorporare, vel de eius licentia. Tertio q̄ fiat religioni approbatæ. cap. vnic. de vot. & vot. red. in 6. Quarto quod prælatus requirat consiliū capituli. Quinto q̄ fiat de tribus votis, vide quæ p Concil. Trid. de professione ordinata sunt. sess. 25. cap. 15. 16.

c ¶ Ante tempns.] Sed contra: quia professio facta ante annum non tenet. cap. Consaldus. 17. quæstio. 2. iuncto cap. vides. distinctio. 10. & cap. quæ contra ius. de re. iu. in 6. & l. non dubium. C. de ll. Item contra de cap. 2. & cap. 2. eo. in 6. Sol. hic legis prohibitio non habet perpetuam prohibitionis causam, ideo actus in contrarium gestus non annullatur, not. in d. cap. vides. & in cap. tua. de sponsa. duorum. & per Abb. in cap. ad Apostolicam. extra eod. Vel dic secundo q̄ prohibitio de qua in cōtrario cum concernat solum fauorem prohibiti, habet vim exhortationis tantum, & cum concernat fauorem prohibiti, non mirum si potest per eundem renunciari fac. distin. 4. §. hæc & si legibus. l. si quis in conscribendo. C. de pact. Vel aliter dic, quod vbi prohibitio fit simpliciter fauore prohibiti non impeditur obligatio, quæ quæritur Deo principaliter, sed tantum obligatio quæ quæritur homini: quia in dubio non videtur de hoc lex cogitasse fac. c. debitores. de iur. iuran. Aliter etiam sol. Ioan. And. vt habetur in d. cap. ad Apostolicam. distinguē tamen hanc materiam, vt habetur in d. cap. 2. cap. 3. eod. in 6.

d ¶ Abbate.] Sed numquid solus Abbas sine capitulo potest recipere quē in monachum, & videtur posse. cap. ad Apostolicam. eod. & videtur innuere hæc littera. Plures contra quòd immo de necessitate teneatur requirere consilium capituli: aliàs receptio non valeat: vt habetur in cap nouit. ext. de his quæ fi. a prælato. tale tamen consilium non tenetur sequi. vide per Abb. in ca. porrectum. eod. & quod not. in c. fi. eo. in 6.

e ¶ Obligatur.] Cap. non solum. & cap. constitutione. eod. in 6. quæ sunt cōtra. Solu. licet in monasterio mendicantium ante annum professus non obligetur, in specie eorum religioni, obligatur tamen in genere ad religionem, quam elegerit, & hoc speciale est in mendicantibus, de quibus non loquitur hic.

f ¶ Ex causa.] Iusta & rationabili non autem si inhiet ad patrimonium monachandi. nam hoc casu licet professio valeat, respectu tamen finis malefaceret, & ob id bona monasterio non applicarentur. ca. constituit. 20. quæstio. 3. Abb. in capitulo præter. de offic. deleg. & in capitulo in præsentia. ade proba. & in capitulo cum dilectus. de his quæ vi me. cau.

g ¶ Tempus.] Scilicet ordinarium vnius anni, cum alioqui sit arbitrarium: vt not. supra eod. §. proxim. & in capitulo Consaldus. 18. quæst. 2. & innuit hæc littera.

h ¶ Proferre.] Id est, protelare, & in longius ducere, quia contrariorum eadem est disciplina.

i ¶ Ante triennium.] Sed cum iste deprehēsus seruus furtum fecerit sui corporis, quomodo rem furtiuam

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fauor ecclesiæ tollit uitiũ furti.

tiuam usucapit triennio, cum nec spatio longi tẽporis possit seruus fugitiuus præscribi : ut l. j. C. de ser. fugit. Respond. operatur hoc fauor ecclesiæ. Posset tamen dici, quòd ecclesia debet recompensare damnum domino. 14. q. 6. c. comperimus. similis est in cap. quæst. 17. q. 4.

a ¶ Habitus.] Vi- tus[a] concedendus nõ erit; ne si forte post annum statim præstetur, postea seruus, aut alias inhabilis[b] ad monasterium deprehendatur[c]. Quod si seruus[d] per triennium[e] in monasterio commoratus, postea monachus effectus fuerit ex hoc liber etiam efficietur.

Ordinatus ignorante domino si fiat monachus, fit liber. alias dominus potest intra annum recipere seruum. hoc dicit.

Quinnimo si prius ignorante domino ad sacra ministeria ordinatus monachus fieri elegerit, iugum seruitutis euadet[f]: aliàs intra vnius anni spatiũ domino & seruilem fortunam probare[g], & seruum suum recipere licebit.

Prædicatores, minores, & mendicantes nõ possunt profiteri ante lapsum anni, & recipientes professionem puniuntur. h. d.

Quod tamen de facultate recipiendi ante annum professionis dicitur, nõ est perpetuum. Prædicatores enim, & Minores[h], alijque Mẽdicantiũ[i] ordines ante annum[k] probationis elapsum quemquam ad sui ordinis professionẽ, vel sæculi renunciationẽ faciendam, recipere non possunt. quod si forte contra fecerint, & is qui sic receptus fuerit, eorumdem ordini minime alligabitur, & receptores à receptione ad professionem quorumlibet suspensi, tam excommunicationi, quam alijs pœnis[l], quæ huiusmodi regularibus pro culpis infligi solent[m] grauioribus subijcidi erunt.

ri sunt in publico, monachi latent.

f ¶Euadet.] Nota ergo hic, q̃ in habentibus symbolum facilis est transitus: nam hic seruus, si fiat de laico monachus, licet domino illum intra annũ recipere, ut hic & in ca. si seruus. dist. 54. Sed si fiat primo clericus, & postmodum monachus, etiam domino inuito, forte hoc operatur characteris impressio: non tamen ut a seruitute, sic a contractu, uel delicto ante ingressum perpetrato liberaret, ut per Abba. in c. 1. de eo qui furt.

g ¶Probare.] Puta probando, q̃ illum cepit in bello licito; nam & fideles ita capti serui fiũt, vt per Ab. in c. 1. de conuer. infid. licet. consuetudo non videatur hoc seruare, vel alio modo legitimo. & fac. c. si seruus. dist. 54. Annus autem iste incipit domino currere à die scientiæ: non autem ordinationis ipsius serui: vt no. in d. c. si seruus.

h ¶ Et Minores.] Cap. 2. & c. 3. eo. in 6.

i ¶ Medicantiũ.] Cap. eod. in 6.

k ¶ Ante annũ.] Sed an post annum præsumatur professio, nisi probetur? Respond. negatiue; cum sit facti, & ita Abb. in ca. nuper. de testib.

l ¶ Alijs pœnis.] Not. q̃ quis multiplici pœna punitur. Ratio: quia altera per se non sufficiebat, not. in cap. at si clerici. in fi. extr. de iud.

m ¶ Solent.] Inspecta ipsa consuetudine, & ordinationibus, quæ sunt secundum regulam.

Tacite. CASVS. Quidam accepit habitũ Religiosorum Sancti Francisci, ipsumque vltra annũ retinuit, sed nunquam expresse declarauit uoluntatem suã perseuerandi in Religione, unde quæritũ fuit an propterea teneatur ad regulam eius, & cũ non constet de voluntate sua, negatiue erat respondendũ, Solut. tamen est tenenda quam hic legimus, siquidem idem est voluntatem declarare factis, & verbis: non obstat obiectio, quia

qua uoluntas eius qualitate facti fuit declarata. Not. primo taciti & expressi eandem esse virtutem in iis quæ respiciunt salutem animæ. Not. 2. uitam hominis debere esse talem, qualis est habitus. S. penul. sup. de vita, & honestate prælat.

a ¶ Coniecturis.] Quales sunt, quæ hic ponuntur : tum : vel quia ipsemet fuit cõfessus, uel confitetur nũc, q̃ voluit relinquere sæculum secundum Inno. & Host. in cap. statuimus. eod. vel quia dimisit beneficium, q̃ habebat non prote stando, q̃ non intẽdit per hoc dimittere sæculum, uel de bonis propriis disponendo, vt no. in ea. consuluisti. & cap. statuimus. in antiquis. & in cap. non solum. eod. in 6. Habitus ergo etiam nouitiorum cum proposito mutandi vitã obligat quem religioni, saltem in genere, ut non possit ad sæculum amplius redire. Sed an talis vsque adeo sit verus monachus, ut matrimonium postea contractum non teneat? & espon. vt late not. per Abb. in d. cap. consulti, & per eundem in cap. consuluit. qui cler. vel vouent.

b ¶ In religione.] Scilicet approbata, cap. vni. de uoto in 6. & cle. 1. eod. Secus ergo, si extra religionem, quantocumque tempore portauerit talem habitum: vt in cap. vt clerici. eod. & in cle. eos. vbi not.

c ¶ Post annum.] Scilicet cõpletum, licet non exercerit: vt not. in cle. eos. eo. Debet ergò is, qui nõ uult obligari, talem habitum intra annum deponere, qd̃ intellige de pubere, & de eo qui sponte recepit: uel saltem portauit, ut ibidem not. Item intellige, nisi deferens contrarium fuerit protestatus: vt per Abb. post antiquos in cap. vt clerici. eo.

d ¶ Indistinctus.] Etiam si esset aliqua distinctio latens; ut quia licet non sit differentia in colore, & scissura; differentia tamen est, quia habitus professorum benedicitur; non autem nouitiorum. Vel quia habitus professorum datur ante altare, nouitiorum in alio loco. Vel quia habitus professorum datur per Abbatem, nouitiorum per alium. Et hãc materiam intellige, ut habetur per Abb. in c. ex parte. eod. & in cle. eos. eod. vbi copiosè scribitur.

e ¶ Professorum.] Hoc casu secundum Abb. in ca. ad nostram. eo. in fin. debent quattuor concurrere, scilicet diuersitas habitus, scientia, libera uolũtas, & tridui perseuerantia; quibus cõcurrentibus obligatur quis religioni in genere, non in specie. Idem tenet Abb. in cap. super eo.

Delatio habitus tacitam ostendit professionẽ, & vnusquisque debet se conformare cum habitu quem gerit. h. d.

Tacite profitetur quis, cum idoneis coniecturis[a] apparet, q̃ perpetuo vult domino in religione[b] seruire, & vitã ducere monachalem; vt puta habitum post annum[c] retinendo, vbi is nouitijs, & professis, communis & indistinctus[d] est: vel professorum[e] habitum suscipiendo, vbi is distinctus habetur. Vnde[f] & Toletano Cõcilio[g] inductũ est, vt clerici qui se fingunt[h] habitu, & nomine monachos, & nõ sunt, corrigantur, & veri monachi[i] fiant.

Ponit differentiam inter expressam & tacitam professionem. h. d.

Vtrum autem quis expresse professus fuerit, an tacite, interdũ multum[k] interest. Expressa enim professio, etiã sæculari habi-

f ¶ Vnde.] Idest hac ratione delationis habitus, de qua dixerat immediate.

g ¶ Concilio.] Vt in c. clerici. extr. eod.

h ¶ Fingunt.] Ex causa non honesta; puta iocose, vel causa explendæ libidinis: Not. per gloss. & Abb. in cap. ex tuarum. de priuil. & fac. 27. quæst. 1. ca. vidua, & cap. ex litteris, de sponsal. Vel intellige de his, qui deferunt habitum extra monasteriũ, secundum Host. & Inn. quos sequitur Io. And. in cle. eos. eod. & ponit Abb. in cap. porrectum. eod. Vel loquitur de his, qui protestãtur, quòd per delationem habitus nõ intendunt profiteri, vt per Abb in c. ut hi qui. eod. Vel intellige de his, q̃ ingrediuntur monasterium, ubi non seruatur regula antiqua: ut ibidẽ per eundem, & de hoc late per Archid. & alios in cap. quod interrogasti. distin. 27.

i ¶ Veri monachi.] Supple, uel ueri clerici, ut in cap. vt clerici. eo. vnde sumitur. Datur enim optio, vtrum velint esse clerici, uel monachi. fimi. in cap. cum causam. de elect. & arg. 16. quæst. 1. cap. nemo potest. argu. contra. 27. quæst. 1. cui duo. & c. quid interrogasti. dist. 27. Sol. ut not. in d. cap. ut clerici. & not. hic, & in ca. tuarum. de priui. vbi glo. & Abb. quod ubi constat de animo deferentis habitum; scilicet quòd non intendit profiteri, talis delatio, quantumuis diuturna, non inducit professionem. Secus tamen si quis monialium habitu indutus in monasterio monialium profiteretur: quia secundum Io. And. quem etiam sequitur Abb. in d. cap. tuarum, valet talis profeffio, licet is compellatur intrare monasterium monachorum.

Vtrum autem. CASVS. Dubitatum fuit inter scholares an inter professionem tacitam, & expressam sit aliqua differentia, & primo negatiue uidebatur respondendum, quia per vtranque Religiosus dicitur uoto Religionis obligatus. Sol. tamen vt hic legimus, siquidem votum ita obligat sicut fuit modus viuendi, & ideo effectus est diuersus, & obiectio non tenet. No. quod causa obligationis aliquando consideratur simpliciter & aliquãdo cum aliqua qualitate adiecta, & hinc est quod effectus postea reperitur diuersus. arg. §. per rescriptum. sup. de collation. Io. Bapt.

k ¶ Interdum multum.] Interdum etiã nihil quo ad quædam; ut ecce professio tacita inducta per lapsum anni non habet triduum ad pœnitendum, prout nec expressa: licet aliud sit in tacita, quæ per assumptio-

sumptionem habitus intra annum inducitur: ut no. in ca. 3. eo. in 6. vnde sumitur. Item quo ad dissolutionem postea contracti matrimonii nihil interesse expressam, & tacitam interest; quia semper dirimit, so. And. in d. cap. 3. Abb. in cap. cum virum. eo. in antiqq.

a ¶Non mutato.] Cap. sicut. eo. in antiq. cap. 3. eod. in 6. habitus enim non facit monachum, sed professio regulæ, c. porrectum. de regulari.

b ¶Præcise.] Idest, absolute, & necessario, & sine distinctione: ut not. in c. contra Christianos, de hære. 1. in 6. & per Abb. in cap. ex parte. de reseri. fac. l. miles. §. decem. ff. de re iudi. & l. sed & hæ. §. pen. ff. de procur. & de hoc verbo traditur per Legistas in l. omnes populi. ff. de iustit. & iur. & in l. stipulatus sum damnum. ff. de ver. obl. per Bal. in aut. hodie. de iud. & in l. 2. C. de execut. re. iud.

c ¶Sciens, & prudens.] Secus si forte laboret furore, c. sicut. eo. uel in uitus deferat cap. cum virum. eo. & 20. q. 3. c. præsens.

Beneficium non vacat per religionis ingressū ante probationis.

d ¶Triduo.] Similis dilatio temporis in l. fin. C. de erro. aduoc.

Et si contigerit.] CASVS. Quidam Canonicus Mediolanensis meus amicus deuotione motus ingressus fuit Religionem Capuccinorum, & cum haberet præbendam fuit dubitatum an talle beneficium sit factum uacans, cum Regulares sint in capaces huiusmodi beneficiorū secularium, cap. 2. & ibi Docto. de statu monachor. Solut. tamen vt hic legimus, quia potest de Religione exire, & vitam clericalem ducere. non obstat obiectio siquidem ipsa tenet de Regulari professo. Not. inde argumentum, quod beneficia non dicuntur vacantia propter contracta sponsalia, sed solū propter contractum matrimonium: quia sponsalia dissoluuntur. §. dissoluuntur. infra de sponsi. Io. Bapt.

e ¶Probationis annum.] Sumitur ex cap beneficium. eod. in 6. & per hanc litteram dici posset, quòd si minor 14 ann. religionem ingreditur, beneficium suum ante finem anni 17. stante Concilio Triden. sess. 25. sub titulo. de reg. cap. 16. conferri non poterit: ut not. per Io. And. in d. ca. beneficium.

f ¶Conferendum.] Immo contra cap. ex transmissa. de renunc. vbi tenuit collatio facta intra annum probationis. Solut. vt not. In cap. beneficium eo. in 6. Et idem erit si ingressus non habeat quidem ius in re, sed ad rem tantum: quia eadem ratione tale ius, non creditur perire, ut ibidem ab eodem not. Sed numquid contra, constituto in probatione poterit beneficium conferri. Et non puto, cum hic sit statu dubius l. qui status. ff. de re mili. & l. qui de libertate ff. de lib. cau. & quia per hoc induci posset ad religionem dimittendam, quod esse nō debet, 12. quæst. 2. cap. bonæ rei. & cap. quorundam. de elect. & capit. cum & plantare. de priui. quod intellige de beneficio, quod per regulares possideri non posset: ad Episcopatum autem in sæculari vel regulari Ecclesia eligi posset, cap. nullus. de elect. in 6. & §. propterea. infra. eod. Sed numquid talis uocandus erit ad electionem Episcopi, sede vacante, si sit in monasterio vicino? Respondeo, vt prolixe nota. in dicto cap. beneficium.

Beneficium non vacat per professionem, nisi de consensu ingressi. h. d.

Et si contigerit, eū qui religionem ingreditur, beneficium retinere, intra probationis d annum non erit alicui cōferendum f, sed interim per alium assignata sibi cōgrua de prouentibus portione g, beneficio h inseruiendum erit, si tamen ingressi ad id accedat assensus i, aut quod mutare voluerit liquido appareat, aut legitime professionē k emiserit, beneficium alteri libere conferri poterit.

g ¶Portione.] Sed quid fiet de reliqua portione? Respondeo secundum aliquos, reseruabitur constituto in probatione; licet actualiter dari non debeat; nam sic non bene probaretur. Alii quòd in utilitatem Eccle. expenderetur. Alij aliter, ut not. in cap. beneficium eo. in 6.

h ¶Beneficio.] Etiam si sit curatum.

i ¶Assensus.] Et in his terminis est forte intelligendum cap. ex trasmissa. de renunt.

k ¶Professionem.] Non solum expressam: sed etiā tacitam, cap. beneficium. eod. in 6.

Is quoque.] CASVS. Quidam fecit uotum ingrediendi Religionem Iesuitarum, postea pœnitentia ductus cogitabat de promotione ad dignitatem Eccles. secularem, & si eam non obtinuisset de ingressu alterius Religionis, unde fuit quæsitum quid iuris, & primo videbatur dicendum, talem debere gaudere in hoc plenalibertate, quia coacta seruitia Deo non sunt grata § 1. in fin. supra eod. Solu. tamen vt hic habetur, quia uotum à principio est uoluntatis, sed ipsum obseruare est necessitatis, qua ratione suadente nec etiam obiectio tenet. Not. minus perfectum contineri in magis perfecto, quando sunt eiusd. ordinis; Not. 2. votum considerari aliquando simpliciter, & aliquando certa solemnitate adhibita, & hinc dantur de eo duæ species. Io. Bapt.

a ¶Compos mentis.] Licet sit corporis impotens, infirmitas enim quamcumque grauis nullitatem actus non inducit, nisi mentis exilium inducat. ca. ex transmissa. ubi Ant. & Abba. de renunc. fac. cap. Gonsaldus. 22. q. 2. sed furiosus etiam si benefaciat sanæ mentis non præsumitur. cap. sicut. vbi Abba. eos. fac. not. per legistas. in l. furiosum. C. qui test. fac. poss.

b ¶Emisit.] Vel furore liberatus ratam professionem habuit, vt ca. sicut. eod. sed an sufficiat tacita ratihabitio? Respon. vt not. per Abb. in d. ca. sicut. in fine.

ANT. TIMO. Est autem uotum secundum S. Thomam deliberata, & spontanea promissio Deo facta de his, quæ sunt Dei 2. 2. quæst. 88. art. 1. vide Magist. in 4. sent. distinct. 38. & ibi Doct.

c ¶Compellendus.] Quia debet prælaturam dimittere, & monasteriū ingredi, licet postea canonice electus Episcopatum recipere possit, cap. per tuas. de vot. & vot. red. & ex hoc nota differentiam inter matrimoniū carnale, & spirituale: nam carnale tollit uotum prius emissum matrimonio non consonum. cap. 1. de voto & voti red. in 6. secus in spirituali, ut hic, & in d. cap. per tuas. nam inter Episcopum, & Eccles. contrahitur matrimonium spirituale, cap. 2. de transla. & sup. de corep. vsu. subl. §. 1. & tamen per hoc matrimoniū non est sublatum uotum religionis præcedens, & sic carnale videtur fortius. Sed contra videtur ca. qui post. eod. in 6. & infra eo. §. prox. Solu. vt ibi in uerb. remanere. An autem quod dicitur habeat locum in aliis dignitatibus diuersis ab Episcopatu, vide per Abb. in d. cap. per tuas.

Per votum solemne derogatur simplici. h. d.

Illud quæri potest: Si quis post votum de certa religione intrandā emissum aliam religionem etiam laxiorem ingrediatur, & in eadem profiteatur, ibidem ne possit voto non obstante priore licite remanere f? in qua specie cū per secundum solemne votum priori simplici derogari potuerit, responsum est, posse monachum in ea religione, in qua professus est remanere: eidem tamen pro voto non cōpleto, pœnitentiam g imponendam.

Votum simplex, & solemne, quid. h. d.

Est autem in proposito votū simplex, quod non est aliqua professione munitū. Solemne vero est, ꝙ quis per professionem tacitam, vel expressā comprobauit.

Qui vitam regularem vouit, monasterium ingredi debet, non obstante quod fuerit prælaturam consecutus. h. d.

Is quoque, qui votum de ingressu religionis cōpos mentis a emisit b, vt monachus fiat cogendus erit. Vsque adeo enim Deo voti ligat emissio, vt etiam si quis post votum prælaturam fuerit consecutus, Domino tamē promissa reddere sit compellendus c.

d ¶Intrandā.] Nota verbum: quia aliud est religionem profiteri, quod potest fieri etiam habitu non mutato, cap. sicut. & c. porrectum. eo. in antiq. & c. constitutionem. eo. in 6. quia habitus, & c. aliud vouere de intrando, vel profitendo, & tunc loquitur hic, & c. qui post. eo. in 6. Sicut & diuersum est vendere a promissione de uendendo.

e ¶Laxiorem.] Quia de arctori nō dubitatur: quia etiam ꝙ esset professus posset ad strictiorem transire, c. licet. eo. Voluntas enim, & propositum non infringit, qui commutat in melius, cap. peruenit. de iureiu. cap. scripturę, de uo. & vot. redemp. & sic non esset locus tunc pœnitentiæ imponendæ. de qua hic secundum Archi. vt not. in ca. qui post. eo. in 6.

ANT. TIMO. An quis possit uotum factum commutare in melius sine prælati auctoritate, est quæstio apud Theologos, de qua vide per S. Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 12. quo in loco fusè Caietan. examinat hāc quęstionem. Nota præterea secundū sententiam S. Thom. quod potest etiam regularis accedere ad laxiorem regulam si melius obseruetur. 2. 2. quæst. 189. art. 8.

f ¶Remanere.] Sed contra sup. eo. §. proxi. & cap. per tuas de voto, & voti redempr. ubi cōiugium spirituale quod non videtur minus esse efficax professione, non præiudicat simplici uoto de religione intrandā; immo debet quis prælaturam deponere, vt uotum impleat. Sol. in contrariis promotus habebat conscientiam erroneam, quam deponere non poterat. vnde erat sequenda, facit, quod not. in cap. per tuas. de simo. vel sol. vt per Abb. in c. per tuas. eod.

g ¶Pœnitentiam.] Quæ tanto debet esse durior quanto fuit uotum manifestius. cap. vni. de vot. & vot. red. in 6. ca. 1. de pœni. & remiss. & no. 22. q. 4. ca. nemo. & dist. 21. ca. clericus solus. & d. 19. ca. Anastasius. & c. de homine de celeb. miss.

h ¶Est autem.] Ca. vni. de vot. in 6. unde sumitur

i Is igitur.] Hæc pars subdiuiditur in 2. par. in. prima habetur qualis debeas esse vita monachorum, in secunda qualiter superiores, inter eosd. sint eligendi. secunda ibi, ut autem. Quoad primū CASVS ita figuratur. Quidam Religiosi humiliati Io. Bapt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nuncupati nolebant pœnitentia ducti in monasterio Superiori obedire, & uitam Regularem ducere, sed bona possidere, ad aliam Religionem cogitabant transire, de proprio monasterio exire, ac etiam nonnulli ad uitam clericalem uolebant promoueri, unde fuit quæsitum quid iuris, in quibus omnibus videbatur de iure eis licentiam esse cõcedendam, quia omnia illa quæ sunt perfectionis sunt quoque liberæ uoluntatis, iuxta dictum Euangelicum: Si vis perfectus esse &c. si uis dicit text. quibus accedit cap fin. 14. quæst. 1. Sol. tamen prout in hac parte habetur quia isti Religiosi à princ. ad talem uiuendi Regulam seipsos obligauerunt, qua ratione suadente aperte constat etiã obiectionem non tenere, siquidem ipsa locum habet in princip. secus autem postquam facta est obligatio de tali uiuendi regula. Not. uitram Regularem reduci ad hoc cap. vt monachus in Religione non solum tria uota Religionis obseruet, sed etiam in ea perseueret, & de transitu ad aliam uitam regulariter non cogitet. Not. 2. Religiones differre inter se secundum magis & minus perfectum, & hinc est licitum esse aliquando transire de vna ad aliam. cap. licet. eod. & ibi Doct. Not. 3. inter fideles dari tria hominum genera, videlicet laicorum, Clericorum, & Religiosorum, quibus potest addi quartum nempe, illorum qui à Doctoribus dicuntur gerere certum viuendi modum, vt sunt confratres alicuius spiritualis Confraternitatis. de quib. per Doct. in cap. 2. de for. compet.

Semel factus monachus, cogitur remanere in monasterio h.d.

Is igitur qui legitima in ætate constitutus, habitum semel [a] induit spõte [b] religiosum propositum vltro susceptum, deserere non poterit: sed proprio Abbati [c] obediens in castitate in proprio deget monasterio.

Monachus non potest aliquid proprium habere, nec cõtra hoc potest Papa dispensare.

Sed nec aliquid proprium [d] possidere debet: & si quid habet, totum in continẽti resignabit. Nam abdicatio proprietatis, adeo est annexa regulę monachali, vt contra eam [e] nec summus Pontifex [f] possit licentiam indulgere. Et si proprietas apud quemquam inuenta fuerit in morte, is est Christiana sepultura priuandus [g], & sepultus exhumonachatu nõ põt Papa dispẽsare, ut declarat Caiet. ibi. Sotus uero aliter sentit de iu. & iu li. 7 q. 1. ar. 2.

a ¶ Semel.] Immo contra: quia adhuc habet triduum ad deliberandum post talis habitus susceptionem, cap. ad nostram. eo. Sol. hic in eo, qui prius nouit ingressum religionis, & postea habitum susceperit, ibi in eo, qui exorsus est à susceptione habitus, & cum dubitari possit quo id animo fecerit, ideo datur triduum secundum Abb. in contrario. uel in cõtrario fuerat qs illectus, & erat vicin[e] pueritiæ, &nõ fuerat in ꝓbatione, ut no. in c. ꝓ hui[us]. 20. q. 3.

ANT. TIM. Vnde adeo verum est hoc secundum S. Tho. quod post perfecte absolutam professionem non potest amplius votum deserere quod neque ipse Papa potest facere quod ille, qui est professus religionem non sit amplius religiosus: ita tenet S. Th. contra aliquos iuristas aliter tenentes, vt inquit ibi 2. 2. q 88 ar. 11. per decretalem ad monasteriũ. de stat. mon. quod intelligendum est stãte re. hoc dicit.

Sed nec aliquid proprium [d] possidere debet: & si quid habet, totum in continẽti resignabit. Nam abdicatio proprietatis, adeo est annexa regulę monachali, vt contra eam [e] nec summus Pontifex [f] possit licentiam indulgere. Et si proprietas apud quemquam inuenta fuerit in morte, is est Christiana sepultura priuandus [g], & sepultus exhumatur. cap. cum dilectus, qđ met. caus. Sed & conditionalis coactio impedit, ca. prolatum. quod met. caus. nisi quis ex timore propter maleficium intraret religionem, vt not. in cap. 1. d. qaæs. 3. Sed cõtra uidetur, quia coacta uoluntas, uoluntas est, e merito 15 quæst. 1. si mulier. ff. quod me. cau. Respõdeo in hac materia debet esse spontanea. fac. no. in ca. abbates. quod me. cau. arg contra in cap. maiores. §. itẽ quæritur. de bapt.

punietur solo Abbatis arbitrio sine consensu capituli. Abb. in c. reprehensibilis de app. sed latius per eundem in cap. Ioannes eo.

b ¶ Exhumandus.] Si possit fieri sine scandalo. c. super. de stat. monach.

b ¶ Temere.] Nota duo, quæ requiruntur ad hoc, vt quis possit transire in aliam religionẽ. Primo, vt absit temeritas, & leuitas. Secõ, q religio, in quã, vult trãsire sit strictior, & fac. c. Ioãn. & c sup eo & c. sane. & c. licet eo. & 20. q. 4 per totum c ¶ in monasteriũ.] Sed cõtra vẽ. ꝓ trãsire de uno monasterio in aliud, non est apostatare, c ex par. de tẽp. or. nec debet iste trãsitus prohiberi, cũ trã in ptimo, quàm in secundo, tria substantialia religionis observent. Sol, immo large est apostata, vt no per Ab. in c. Ioannes. añ fi. eo. & licet hic in substantialibus nõ sit prævaricator: ẽ iñ quo ad obedientiã quã debet prælato, c sicut. de iureiur. Sed cui ex duobus monasteriis applicabũtur bona istius trãseuntis de uno in aliud; maxime si licite transeat? Resp. vt per Ab. in c. qđ a te. de cler. conin. & in c. ne religiosi. de reg & in c. cum olim. 1. de priuile.

ANT. TI. Qũ aũt sit licitũ trãsire de una religione in aliã, dicit S. Th. & enumerat tres causas, Primo, zelo perfectionis religionis. Secũdo, ꝓp declinationẽ religionis a debita perfectione. Tertio, ꝓpter infirmitatem, vel debilitatem, ita 2. 2. qõ. 88. ar. 8. in primo casu debet petere licentiam propter humilitatẽ; in secundo requiritur superioris iudiciũ; in tertio est necessaria dispensatio. verum quia hodie data sunt multa priuilegia regularibus, ideo non est facile sine licentia Papæ transire de religione in religionẽ, & non incidere in excommunicationem per Bullã Martini quinti, quæ incipit viam ambitiosę; & Sixti quarti incipiẽte, regimini.

c ¶ Contra eã.] Etiã si sibi fuerit aliquid relictũ: quia nõ debet illud capere sine licentia superioris, cũ tale relictũ acquiratur monasterio, secundum Abb. in c cum ad monasterium eo. & latius in c 2. de sta. mona. & de hoc vide Concil. Trid. sess. 25. in tit. de regularibus. cap. 2. & cap. 3.

d ¶ Propriũ.] De facto, & tãquã propriũ; sed quãdo dicetur monachus propriũ habere? Resp. secũdũ Io. And. & Ab. in c. cũ ad monasteriũ de stat. mon. qñ non habet administrationẽ, & aliquid tenet illud celando Abbati. Vude si hẽt administrationem, vel est in studio cum licentia superioris licite aliquid detinet, nec ob id dicitur habere propriũ si paratus sit illud dimittere ad nutum superioris. Facit, quia idem videmus in seruo, qui non dicitur habere aliquid proprium, licet habeat peculium. l. quam Tuberonis. ff. de pecul. & per Abb in c. Ioannes. eod.

ANT. TIM. Diuitiæ vero in cõi retentæ non sunt contra professionem paupertatis religionis, seu monachalis, sed proprio, unde habere aliquid proprium in communi non derogat perfectioni religionis. ita S. Th. 2. 2. quæst. 88.

e ¶ Contra eã.] Etiã si sibi fuerit aliquid relictũ: quia nõ debet illud capere sine licentia superioris, cũ tale relictũ acquiratur monasterio, secundum Abb. in c cum ad monasterium eo. & latius in c 2. de sta. mona. & de hoc vide Concil. Trid. sess. 25. in tit. de regularibus. cap. 2. & cap. 3.

f ¶ Summus Pontifex.] Aliqui dicunt, ꝓ Pontifex potest prius facere de monacho non monachum, & eidẽ postea permittere, ut possit habere propriũ.

g ¶ Priuandus.] Nisi in puncto mortis ostẽderit cõtritionem: arg. cap. a nobis. de sententia excom.

Exhu-

mandus [a], prout etiã beatus Gregorius se fecisse narrat.

Potest monachus transire solum in arctiorem religionẽ. h d

Sed nec temere [b] monachus de monasterio in monasteriũ [c] migrare permittendꝰ est: nisi monasterium ad quod transitum facere cupit, districtius [d] existat. Quo casu nullo obstãte priuilegio [e] prælatus monacho sine difficultate debet transeundi licentiam indulgere [f], ne videatur propositum impedire diuinitus [g] inspiratum.

Statur iudicio Abbatis, quę religio sit arctior h d.

Quod si forte probabiliter dubitatur, vtrum quis velit ad ordinem arctiorem transire, an ad laxiorem; ex charitate, an ex temeritate, superioris [h] est iudicium requirendum: ne forte angelus Satanæ in lucis [i] Angelum se transformet.

Mendicantes solum in ordinem Carthusiensium migrare possunt. h d.

Mendicantibus vero approbatis [k], qui prætextu arctioris ducendæ vitæ ad monasterium confugiunt, etiam si auctoritate apostolica fuerint muniti, Clemens [l] quintus sacro approbante Concilio interdixit, ne vocem aut locum in capitulo talis monasterij haberent, neue ad prioratus administrationes, aut quęcumque officia assu-

a ¶ Exhumandus.] Si possit fieri sine scandalo. c. super. de stat. monach.

b ¶ Temere.] Nota duo, quæ requiruntur ad hoc, vt quis possit transire in aliam religionẽ. Primo, vt absit temeritas, & leuitas. Secõ, q religio, in quã, vult trãsire sit strictior, & fac. c. Ioãn. & c sup eo & c. sane. & c. licet eo. & 20. q. 4 per totum c ¶ in monasteriũ.] Sed cõtra vẽ. ꝓ trãsire de uno monasterio in aliud, non est apostatare, c ex par. de tẽp. or. nec debet iste trãsitus prohiberi, cũ trã in ptimo, quàm in secundo, tria substantialia religionis observent. Sol, immo large est apostata, vt no per Ab. in c. Ioannes. añ fi. eo. & licet hic in substantialibus nõ sit prævaricator: ẽ iñ quo ad obedientiã quã debet prælato, c sicut. de iureiur. Sed cui ex duobus monasteriis applicabũtur bona istius trãseuntis de uno in aliud; maxime si licite transeat? Resp. vt per Ab. in c. qđ a te. de cler. conin. & in c. ne religiosi. de reg & in c. cum olim. 1. de priuile.

ANT. TI. Qũ aũt sit licitũ trãsire de una religione in aliã, dicit S. Th. & enumerat tres causas, Primo, zelo perfectionis religionis. Secũdo, ꝓp declinationẽ religionis a debita perfectione. Tertio, ꝓpter infirmitatem, vel debilitatem, ita 2. 2. qõ. 88. ar. 8. in primo casu debet petere licentiam propter humilitatẽ; in secundo requiritur superioris iudiciũ; in tertio est necessaria dispensatio. verum quia hodie data sunt multa priuilegia regularibus, ideo non est facile sine licentia Papæ transire de religione in religionẽ, & non incidere in excommunicationem per Bullã Martini quinti, quæ incipit viam ambitiosę; & Sixti quarti incipiẽte, regimini.

d ¶ Districtius.] Quid dicemus de eo qui intrauit religionem ubi non seruabatur regula antiquitus Instituta. demum monasterium reformatur, numquid is qui fuit ingressus dissolutionis tpe, possit compelli ad obseruantiam regulæ reformata? Resp vt per Abb. in cap super eo. tit. Item sciendum, ꝓ per licitum transitum ad secundum monasterium transiens est penitus a primo separatus etiam intra probationis tempus, & antea quam profiteatur in secundo monasterio: Abb. in cap. ex transmissa. de renunc. fac. not. per eundem in cap. Abbate. de verbo. significa. Et forte non poterit amplius ad priorem religionem reuerti. De quo dic, vt per Butr. in cap. intelleximus de æta. & qualit.

e ¶ Priuilegio.] Cõcor. capit. licet. eo. Et sic no. quòd vbi priuilegium posset diuinæ inspirationi præiudicare. parum, aut nihil operatur.

f ¶ Indulgere.] Et si non indulgeatur nihilominus poterit monachus exequi propositũ suũ. fac. not. per Abb. in capit. admonet. de renunciat. vbi ampliat quod hic dicitur in clerico sæculari uolente trãsire ad regularem vitam. Sed quid si talem licentiã non petijt, an per Abbatem reuocari possit? quidam ꝓ sit: vt not. in capit. intelleximus. de æta. & qualit. & in ca. mandamus. 19. q. 3 Alii contra cap. sane. eod. Dic vt per Ab. in c. licet eod.

g ¶ Diuinitus.] Facit ad illud, ꝓ monachus electus in Papam possit inuito Abbate acceptare; cũ talis electio credi debeat inspirata diuinitus, de quo in cap quàm sit. 18. q. 3.

h ¶ Superioris. Non intelligas de Abbate, qui immediatus superior est monachi: quia non debet esse iudex quodammodo in causa propria: sed de eo ad quem religiosus appellaret, si grauaretur a superiore immediato: vt per Abba. in capi. licet. eod. simil. 11. quæst. 1. cap. peruenit. & capit. nullus. de iur. patron. authen. de sanct. Episcopis. §. si a clero. col. 9.

i ¶ Lucis.] Capitu. nec mirum. 26. quæst. 5. & 29. q. 1. §. 1.

K ¶ Approbatis.] Quales sunt Prædicatores, Minores, Eremitæ S. Augustini, Carmelitæ, de quibus in cap. uni. §. sane. de reli. domi. in 6. vbi habetur, qui sint mendicantes: & nota, in clement. 1. eodem in glo. in uerbo quoslibet.

l ¶ Clemens.] Cle. 1. eodem.

Martinus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Martinus.] Vt in extrauagantibus communibus, in extrauagan. quæ incipit, uiam ambitiosæ cupiditatis.

b ¶ Fugitiuos.] Sed quis dicetur fugitiuus? Resp. secundum Ioann. Andr. & Abb. in capit. fin. eod. ille qui morā extra monasterium, & celat se Abbati. facit l. quis sit fugitiuus. ff. de ædil. edict. Et eo ipso, quòd religiosus recedit de monasterio, & non est sub obedientia prælati, est apostata. Inn. in cap. fin. de renūtiat. Abb. in cap. fi. eod. Nouitius tamen, si sine licentia superioris recedat de monasterio, non potest fugitiuus appellari: vt per Abb. in capitu. statuimus. eod.

c ¶ Perquirere.] Et vagabundum recipere, ne animæ incurrat detrimentū. Sed contra 27. q. 1. c. si qua monachorum. & c. si quis rapuerit. Sol. illud vbi priora monasteria redarguūtur de dissolutione. ita' nota. in cap. Ioannes. eod.

d ¶ Remedijs.] Puta excommunicando, & faciendo excommunicatū denuntiari ab Ecclesiarum prælatis: vt per Abb. in ca. fin. eod. & circa hanc materiam plura remedia opportuna inuenit, & introduxit nouissime Concil. Trident. in sess. 25. sub tit. de regularibus. c. 4. & cap. 5. & c. 11. & c. 13.

e Ordinarios.] Cap. quanto. de offi. Ord. & per Cōcil. Trid. sess. 25. in tit. de regula. cap. 14. Sed an monachus possit de licentia Abbatis perpetuo extra claustrum morari? Resp. vt per Abā. post antiquos in cap. ex rescripto. de iureiur.

f ¶ Quascunque.] Istam generalitatem declara, & intellige vt late habetur per gloss. Abb. & alios in c. 2. & in c. qđ Dei timorem. de sta monac. vnde sumitur. & uide per Ant. de Butr. in c. sicut. de sup. negā. præla. Et uidetur notabilis hæc determinatio; cū liceat monachū de monasterio detrahere gratia docendi; immo (quod longe minus est) vt sit Epi cubicularius. Abb. in cap. clerici. 2. de vita & hon. cleti.

g ¶ Permittit.] Vt late hētur in c. qđ Dei timorē. de sta. mo. & aliqd per Ab. in c. cū ad nostrā. de elect. Vt autem.] CASVS. Monachi Augustiniani contendebant inter se de superioribus eligendis, siquidem dicebant, quidam non esse superiores eligendos, cum quilibet sponte talem sibi elegit uiuendi Regulam, quidam vero alii uolebant eos sorte esse constituendos, quia omnes æqualiter ad eandē regulam tenentur. & propterea unus non uidebatur magis idoneus quàm alius, qua de re quæsitū fuit quid iuris. Solu. ut hic habet, siquidem frustra darentur regulæ nisi constituerentur aliqui, quorum uigilantia essent exequendæ, vt dicebat Iureconsul. in l. 2. ff. de origi. iur. ad hoc autem prudenter consequendum non quilibet uidetur idoneus, iuxta doctri. Apostoli dicētis: Oportet Episcopum esse irreprehensibilem, &c. & c. constitutis. de appellat. Non obstant obiecta, quia etsi aliquid promittat in obseruando, tñ sæpe est transgressor, qui ad obseruantiam discrete & prudenter debet cogi, & ideo nō quilibet indifferenter est idoneus. Nonnemem ad aliquod Regimen esse promouendum nisi peritus & prudens existat circa pertinentia ad tale Officium, cum turpe sit ignorare ius, in quo quis uersatur l. 2. ff. de orig. iur. Not. 2. quod superior, & subditi debent esse vnius & eiusd. professionis. No. 3. argumentum summopere utile fore in quolib. regimine constituere uisitatores, quorum opera ac etiam timore iustitia longe melius custoditur.

h ¶ Monachorum.] Clericus ergo sæcularis nō eligetur in Abbatem, c. cum ad nostram. de elect. & in c. cum in magistrum. eod. tit. immo non solum debet esse professus, verum etiam expresse professus. vt possit in Abbatem eligi d. cap. cum in magistrum. vbi Abb. & not. supra. eo. §. vtrum. & infra. §. proximo. Immo debet esse de eadem congregatione. c. Abbate. 2. 18. qō. 2. & per tot. Nisi forte in tali congregatione non reperiatur idoneus: quia tunc sumetur de alio, ea. quam sit. 18. q. 2. ubi not. & ca. officii. de elect. vel nisi monachi huic fauori; scilicet, de suo gremio eligendi Abbatem renunciarēt, vt per Abb. in d. Officij. arg. not. in c. cum inter canonicos. de elect. Electus tamen in Abbatē in alieno monasterio non habebit ampliusvocem in primo monasterio, etiā si ex consensu capituli sibi hoc reseruauerit; vt per Abba. in cap. constitutus. de elect.

ANT. TIMO. Debet autem Abb. annum saltem 25. incepisse. Doct. in clemē. generalem. de ætat. & qualita. ordin. & esse presbyter cap. 1. eod.

a ¶ Vni tantum.] Concord. 20. q. 4. c. fi. & 21. q. 1. c. unū. Sed contra videtur c. 1. de priuil. in 6. & cap. cum singula. de præb. eod. lib. Sol. hic loquitur in monasteriis separatis, & in contrariis loquitur in connexis & unitis: vt per Abb. in ca. fi. de reli. domi. fac. not. in cap. constitutus. de elect. Vel dic quod non potest præesse duobus monasteriis. quod non negatur in contrariis. simil. cap. de multa. de præb. & in c. cum nostris. & ca. litteras. supra. de concess. præb.

b ¶ Cautus.] Fac. ca. si quis. & c. Abbates. 18. q. 2. ANT. TIMO. Habetis magnam auctoritatē in monachos suos, quos potest absoluere ab omnibus peccatis, & censuris: nisi specialiter alteri de iure reseruatis, secundum Innoc. in cap. nuper. de sen. excomm. & S. Thom. in 4. sent. dist. 18. q. 2. ar. 1. & Archi. Floren. par. 3. tit. 25. ca. 77.

c ¶ In magistrum.] Cap. cum in magistrum, de electio. & cap. ordinatos. dist. 59. & c. miserum. di. 61. & 16. quæst. 1. cap. si clericatus.

d ¶ Præficiendus.] Simil. cap. indecorum. de ætat. & qualit. & l. fin. C. de legi. tuto. & l. sic euenit. ff. de adult. & l. filium habeo. ff. ad Macedo. & 1. q. 1. cap. estote.

e ¶ Expresse.] Cap. nullus & cap. indemnitatibus. de elect. in 6. Vnde cautela est, vt huiusmodi professio fiat in scriptis; vt electioni obsistentibus scriptura obuiet, vt 27. q. 1. c. omnes feminæ. & 1. q. 7. c. saluberrimū, & no. in d. c. nullus.

f ¶ Prælaturam.] Puta prioratum, Guardianatum, vel Magistratū, scām diuersa nomina taliū prælatorū: qui religiosis præsunt, c. fundamēta. & c. quorundam. & c. nullus. & not. de elect. in 6.

g ¶ Eligi.] Posset thi iste non expresse professus poni, scām Ioan. And. & Abb. in cap. 2. de testam. quia ius nouum c. nullus. de electio. in 6. loquēs de electione, cum sit pœnale, nō extenditur ad postulationem. Itē poterit hic eligere, si sit saltē tacite professus: not. in dicto ca nullus.

h ¶ Regularibus.] Quasi dicat interdum catheralis Ecclesia secularis est, idest, sæcularium canonicorū: interdū regularis: & vtroque casu tacite professos, in Epum eligi poterit. Sed quæ ratio quòd in cathedrali regulari eligitur nō professus, in aliis non? Respondeo secundum Laurē. Tanc. Goffr. Comp. ob excellentiā Epalis dignitatis, vt Epus etiam sæcularis immediate præsit monachis: vt not. in c. nullus. de elect. in 6. unde sumitur.

i ¶ Concilii.] Ca. pen. ext. de stat. monach. & ad hoc vide quæ statuit Cōcil. Trident. in sess. 25. c 20. sub tit. de regularibus.

K ¶ Exequantur.] Sed quæri potest: An hi uisitatores habeant iurisdictionem ordinariam, an uero delegatam? Quidam, vt Innoc. & Goff. quòd ordinariam; cum habeant a lege, iuxta not. in cap. cum ab Ecclesiarū. de offi. deleg. & in l. more maiorum. ff. de iur. om. iud. & infra de iudic. §. est & alia. Alii quòd delegatam: cum in capit. penult. de stat. monach. unde hic §. sumitur, dicat K.o. Pontif. Vice nostra studeant visitare. Et hoc tenet Host. quod & verius videtur cum talia uerba delegatam iurisdictionem designent: vt not. in capit. 1. de cleric. ægrot. in 6. & capit. cum aliquibus. de rescrip. eod. lib. & hanc uidetur firmare Abb. in d. cap. penul. in uisitatoribus; licet secus dicat in præsidentibus.

l ¶ Viennensi Concilio.] Quod habetur in Clem. 1. de stat. monach.

ANT. TIM. Visitatores, qui habent ordinariam iurisdictionem sunt Episcopus, Archiepiscopus, Archidiaconus, Decanus, Abbas, & Prælati religionum, & Legati Sedis Apostolicæ. Ordo autem, quem

mi posset. Sed nouissime Martinus a quartus omnino vetuit, Mendicantes ad aliquem monasticum ordinem, excepto ordine Chartusiēsium, sine speciali sedis Apostolicæ cōcessione trā sire, tam recipientibus quam receptis, ipso facto, excōmunicationis pœnam incursuris.

Abbates debent perquirere fugitiuos: & monachi non possunt præesse Ecclesiis parochialibus, licet secus sit in regularibus. h. d.

Fugitiuos b vero debet Abbates sollicite perquirere c, & vt ad monasterium, & frugem melioris vitæ reuertantur opportunis remedijs d prouidere, nec ordinarios e qui eorum suppleant negligentiam expectare.

Summatus est in §. precedenti. h. d.

Singuli quoq; monachi per villas, & oppida non debent discurrere, nec per quascunque f parochiales Ecclesias disponi. Qđ in regularibus cū regulæ inseruiant laxiori, specialiter cautum non inuenitur: ideoq; illis cum minori difficultate parochialibus Ecclesijs præesse permittitur g.

Quomodo, & qualis sit eligendus in Abbatem. h. d.

Vt autem inuiolabiliter monastica disciplina custodiatur, de congregatione monachorum h Abbas eligendus est, quem ordo vitæ, & meritū magis poposcerit ordinari, vt vni a tantum præsit monasterio, qui cautus b sit in regimine, humilis, & discretus; & cui monachi cum omni obedientia & deuotione subiaceant.

Non professus non potest eligi in Abbatem, sed bene in Episcopum. h. d.

Et propterea cum in magistrum c assumi nō debeat, qui formam discipuli non assumpsit, nec sit præficiendus d, qui subesse non nouit; Religiosus qui regularem ordinem ante non fuerit expresse professus in Abbatē vel ad aliā regulariū prælaturā f eligi g non poterit: quāquam ad episcopalem dignitatem talis in sæcularibus, vel regularibus h Ecclesijs eligi minime prohibeatur.

Visitatores creādi, & quid agere debeant. h. d.

Visitatores quoque in capitulo creandi sunt secundum formam generalis Concilij i, qui visitationis officium exequantur K & omnia, quę Viennensi Concilio l constituta sunt, fideliter obseruari faciant: & de statu monasteriorum, & obseruantis regularibus diligenter inqui-

quem debent tenere uisitando, est is, qui præscribitur in cap. Romana de cens. lib. 6. Scilicet vt primo proponant uerbũ Dei, deinde inquirant de vita, & conuersatione ministrantium in Ecclesia, & sua sequantur instituta, & consuetudines.

a ¶ Inquirant.] An autem per hanc potestatem, quæ reperitur data uisitatoribus, derogetur iuri Episcopi, uide quod not. in capit. pen. de stat. mo.

b ¶ Cõstitutionis.] Quã habemus in cap fi. de statu mo.

o. Bapt. Nouissime:] CASVS. Quidam fidelesduotione moti uolebant fundare nouam Religionem, cum antiquæ sibi non placerent, fuit quæsitum qd iuris, & cũ nos habeamus cultũ Dei esse potius augendum capit. penult. de cõstitut. affirmatiue erat respondendum Solu. tamen aliter hic facta fuit, quia ad sedem tm Apostol. spectat cognoscere an expediat Ecclesiæ inuenire & constituere nouam Religionem, unde hac ratione considerata cessat quoque obiectio in contrarium adducta: No. grauiora non esse amplianda, vel mutanda nisi cum consensu, & cognitione legitimi Superioris: No. secundo nouos viuendi modos regulariter esse damnatos, ne temere recedatur ab eo quod diu bonum iudicatũ fuit l. 2. ff. de constitut princ.

c ¶ Semel.] Vt cap. fi. de relig. domi. in antiquis.

d ¶ Iterum.] Vt cap. 1. de relig. domi. in 6. Adde & tertio, vt extrau. Ioannes. 22. quæ incip. sancta. Romana.

e ¶ Nouam religionem.] Sed contra l. 1. ff. de coll. illici. Sol. illud de iure ciuili: hoc de iure canonico, cui in hoc stare debemus. Et intellige quod hic dicitur non habere locum, si quis inueniat nouũ uiuendi modum, non facta professione: vt sunt fratres S. Francisci de tertio ordine, qui appellantur, fratres de pœnitentia: quia tales non dicuntur inducere nouam religionem, nec sunt proprie & stricte religiosi. Not. in cle. 1. de relig. dom. Abb. in cap. causam quæ. de iud. vbi & alii. Feli. in cap. Ecclesia S. Mariæ. de const. in princ.

FINIS LIBRI PRIMI.

rãt[a]: & tã in spiritualibus, quam in temporalibus corrigant; & reforment quæ viderint corrigenda: & omnia secundum Honorianæ constitutionis[b] tenorem prosequantur.

Non debet quis inuenire vel fundare nouam religionem h.d.

Nouissime[c] sciendum est generali Concilio semel, atque iterum[d] cautum esse, ne quis in posterum nouam religionem[e] inueniat[f]. Sed quòd qcunque ad religionẽ conuerti voluerit, nam de probatis assumat[g].

Fundans nouum domum religiosam debet assumere regulam de approbatis. h. d.

Similiter etiam de ijs, qui religiosam domum de nouo fundare voluerint, cautum est, vt regulam & institutionem de probatis assumant[h].

f ¶ Inueniat.] Sed quid si inuenerit quis, qua pœna erit contra inuentorem statuenda? Resp. Primo non est tutus in foro poli, & apud Deum. Nam in errorum barathrum facile ruit qui conceptus proprios patrum definitionibus anteponit, cap. ne innitaris. de constit. Et apud homines forte ipso facto incurrit excommunicationis sententiam, per extrau. Ioan. 22. quæ incipit, sancta Romana. Dico forte: quia illa extrauag. videtur loqui in casu speciali, vnde posset aliquis dicere, qp tãquam pœnalis & odiosa sit restringenda: generaliter tamen illam intelligit Ab. in ca. fi. de religiosũ. domi.

g ¶ Assumat.] Sed quid si assumat qs religionem de non approbatis, & professionem emittat, an sit huiusmodi professione ligatus? Et non videtur secundum Host. in cap. is qui monasterium. Tu de hoc vide quæ dicuntur per Doct. in c. qp uerum. de uot. in 6.

ANT. TIMO. Regulæ approbatæ religionum sunt quattuor: Basilij, Benedicti, Aug. & Franciscí, sub quibus omnes religiosi militant, excepris Carthusiẽsibus, qui suas ordinationes pro regula habẽt. An aũt sit tm una religio, an plures dicantur esse religiones, & uariæ. leg. S. Tho 2.2 q. 188 ar. 1.

h ¶ Assumant.] Sed numquid Eps possit dispensare contra id, quod hic dr, & in iuribus conco. Resp negatiue; cũ Eps nõ dispensẽt cõtra generale cõcilium, c. cũ dilecti. de ele. imò forte talis Eps incurreret sñiam excoicationis per extrau. Ioan. 22 quæ incipit sancta Rom. Eccl. Simile est qp nemini citra Papã licet sanctũ Canonizare, c. 1. & c. 2. de reli. & vene. sanct. & sunt hæc contra eos qui cogitata sua sanctorũ patrũ constitutionibus anteponunt. Sunt enim magistri eorum, quia ueritatis discipuli esse noluerunt, c. quod autem iniquius. 24. qõ. ultima.

ANT. TIM. Nota, qp nou solũ prohiberur nouus ordo, vt in c. religionũ in 6. eod. tit. & nouæ religionis habitus. Vide Caiet. in S. Tho. loco citat. 2.2. q. 188. ar. 1. 1. ubi quid dicendũ sit de noua institutione Tertianorum disputat, & determinat.

INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI LIBER SECVNDVS.

DE RERVM DIVISIONE, atque illorum administratione.

o. Bapt. COntinuatur hæc matetia de rebus per text. præsentis tit in prin. sed not. quia cum secũdum ordinem doctrinæ cõueniebat eam explicare primo in uniuersali iuxta. no. su. in rub. de iure can. propterea tit. iste à princ. proponit: qui in tres diuidit partes in prima. n. ad not. vt dixi continuatio: in secũda ipsarum rerum diuisio: in 3. quo ordine res istæ sint explicãn. proponitur: secũda ibi summa: tertia ibi, videamus.

a ¶ Rerum.] Accipe uerbum hoc largissime, vt comprehendat res temporales, & spirituales, corporales, & incorporales, iuxta ea, quæ habẽtur in l. rei. ff. de verb. sig. & in l. 1. ff. si cert. pet. & per Abb. in ca. 1. de reg. iur. & not. in cap. 1. de rebus eccl. non alie. in 6. & passim.

DE RERVM[a] DIVISIONE ATQVE illarum administratione.

TIT I.

Res Ecclesiastica sunt aut spũales, aut temporales. h. d.

SVperiore libro[b] de Iure personarũ[c] exposuimus: modo videamus[d] de rebus Ecclesiasticis, illarumque tractatione. Summa rerum Ecclesiasticarũ diuisio[e] in duos articulos dividitur. Nam aut spirituales sunt, aut tẽporales. Spũales sunt[f] quę spiritui deseruiũt atq; animæ causa sunt instituтę; vt sacramẽta Ecclesiæ, altaria, & his similia. Temporales sunt, quæ non tam spititus quàm corporis[g] gratia pro Ecclesiasticis ministerijs, sacrorumque ministrorum vsu sunt comparatæ

b ¶ Superiore libro.] CASVS. Hic non figuratur not. tamẽ continuationem fieri ad remota, vt factum quoq; fuit ab impera., in princ. tit. instit. de rer. diuis. not. 2. quod non de reb. simpliciter in hoc lib. tractatur, sed de rebus Ecclesiast.

b ¶ Superiore libro.] Imitatio principii l. libri secũdi institutionum iuris ciuilis, & est aligu. quod etiã in principiis librorum facienda est continuatio.

c ¶ De iure personarum.] Scilicet a titulo de iure personarum usque huc, licet interserti sint aliqui tituli, qui licet principaliter non tractent de personis: habent tamen materiam annexam & dependentem, vt est ille de præbendis cum aliquibus sequentibus. vt in d. tit. in princ. fac. l. cum de lanionis. §. asinam. ff. de fid. instru. l. quæ religiosis ff. de rei vendi. l. arbor. ff. com. diuid. c. super eo. de paroch. & per Ab. in cap. quando in prin. de iud. d ¶ Videamus.] Sicut promisimus supra, de eccle. constitu. §. fin.

Summa Rerum. CASVS hic non figuratur, no. tamẽ causam diuisionis quia homo constat ex anima & hinc dantur res spirituales, constat etiam ex corpore, & hinc habentur res temporales, spiritualibus enim anima, temporalibus vero corpus conseruat.

e ¶ Diuisio.] Hæc diuisio sumpta fuit ex his, quæ ponunt Ab. & Doct. in ca. consulere, de simo. & in c. quando. de iudic. faciunt quæ ponit Io. de Sel. in tract. de beneficio. parte prima, qõ. 7. nu. 76. & nu. 34. & Gamma. in tracta. de permut. beneficiorum in princip. nu. 75. & Rochus de Curte in tract. de iure patron. in verbo ius. nu. 2.

Res quò tuplici ratione spũles.

f ¶ Spirituales sunt.] Not. tamen qp licet plures, & plures sint res spirituales; diuersimode tamen sunt spirituales. Quædam enim secundum essentiã: vt dona Dei. c. 1. vbi no. 1. q. 1. Item sanctorum reliquiæ. Quædam propter statum, vt est religio. Quædam, quia dependẽt a potestate spirituali. Quædã, ratione officij. Quædam, quia annexa spiritualibus. De quibus omnibus per Abb. in c. cõsulere. de sim. vbi ponit, quis sit effectus an uno vel alio modo res sit spiritualis.

g. ¶ Quam corporis.] In consequentiam tamen bene comparatæ gratia spiritus; cum spiritualia sine temporalibus subsistere non possint. 1. q. 3. cap. si quis obiecerit. & infra de reb. Eccle. alie. in princ. Et propterea non dixit simpliciter huiusmodi res comparatas

Universidad de Deusto
Biblioteca

comparatas causa corporis & non spiritus, sed non tam, &c. q. d. quòd & spiritui deseruiunt, licet principaliter & immediate corpori.

a ¶ Domus.] Intellige de domibus profanis, quæ tamen sunt in dominio ecclesiæ, & forte alicui laicæ; nō autem religiosis, quæ magis sunt de mēbro spiritualium rerum.

b ¶ Decimales.] Fructus dicit non ius decimandi; q a illud spirituale est: vt infra. de decim. in principio. ca. ad hæc. ext. de decim. fac. not. per Abba. in cap. 2. de iuram. calum.

c ¶ Rursus.] Sub diuisio.

d ¶ Virtutes.] 1. q. 1. c. 1.

e ¶ Consistunt.] Vt est ius eligendi, ius patronatus secundum quosdā, præbēda quatenus cōsideratur tamquā ius, & alia similia, de quibus sparsim fuit dicendum tam supra, quam infra secūdum opportunitatem materię, vt proxime immediate dicitur.

f ¶ Sacramenta.] Immo contra, q sacramenta nō sunt corporalia: vt cap. inter corporalia. d transl. Sol. accipe ibi corporalia, id est, temporalia & profana. Vel aliter sacramentum, id est, gratia quę confert per susceptionem sacramentorū est incorporalis: & sic tollitur contrarium. Sed adhuc contra: quia sacramentum Pœnitentiæ non potest dici corporale; cum nihil ibi sit, quod tangi possit? Respond. licet in tali sacramento nihil sit quòd tangi possit, tamen potest & debet sensu corporeo percipi, & explicari per enuntiationem uerborum: quæ faciunt vt hoc quoque sacramentum possit dici corporale, vt per B. Tho. de Aqu. in suis opus. in tract. de sacramentis. fac. illud Lucre. de rerum natura lib. 1.

Nec voces cernere suemus,
Quæ tamen omnia corporea constare necesse est. Natura.

ratæ, vt sunt prædia, domus a, & fructus decimales b.

Res spirituales sunt aut incorporales, aut corporales & corporales diuiduntur in Sacramenta, in res sacras sanctas, & religiosas. h. d.

Rursus c spiritualium quædam sunt incorporales, quędā vero corporales. Incorporales sunt, quæ neque tangi, neque sēsu corporeo percipi possunt; quales sunt virtutes d, & dona Dei, aut quæ in iure consistunt e. Corporales sunt, quæ tangi, & humanis sensibus percipi possunt. Harū autem quædam sunt Sacramenta f; quædā sacræ g sunt, & sanctæ quædam religiosę h.

Subordinat sequentia ad præcedentia. h. d.

Videamus igitur nūc de spiritualibus i:

& quidem incorporales, cum de his tam supra opportunis locis loquuti fuerimus, quàm etiam infra suo tempore dicturi sim, specialem tractatum minime exigūt K. Itaque tractemus iam de corporalibus, ac primum de sacramentis, de sacris, sanctis, & religiosis consequenter etiam loquuturi, ac demum de rebus temporalibus, atque illarum administratione.

DE SACRAMENTIS.

TIT. II.

Quid sit sacramentum. h. d.

Sacramentum l est inuisibilis gratiæ visibilis forma m, ita quòd eius similitudinem gerens, & causa existat n.

g ¶ Sacræ.] Ita quod non sacramenta: nam & sacramenta sunt sacra.

h ¶ Religiosæ.] De quibus infra. de rebus sacra. sanct. & relig. vt tit. seq.

i ¶ De spiritualibus.] Tamquam dignioribus. fac. c. 1. quam. Instit. de bon. poss. l. 1. & l. 2. ff. de alb. scrip.

K ¶ Exigunt.] Argu. contra. l. fi. seruus seruum. §. inquit lex. ff. ad leg. Aquil. & fac. l. sanctio legū. ff. de pœ. & l. doli. ff. de verb. oblig.

DE SACRAMENTIS. Ioa. Bapt.

Continuatio huius materiæ habet in §. fi sup. ti prox. sed sīm ordinē doctrinæ, & ad imitationem theolog. in pñti ti. tractatur ā sacramētis i cōi. Diuiditur aūt tit. iste in 2. partes in prima explicatur materia proposita, in 2 proponitur qd infra sit declarando: 2. ibi, his circa.

Sacramentum. hæc pars subdiuiditur in 3. partes. in prima habetur quid sit sacramentū: in 2. quotuplex sit: in 3 quæ sint eius causæ: 2. ibi, sacramentorū: 3. ibi, constat: quoad primū casus non figuratur, not. tñ quod per corporalia recipimus spiritualia.

l Sacramētum est.] Multipliciter sacramenti definitiones, vt videre est per Host. in summa super ti. de sacram. iterand. §. 1. Sed quę hic ponitur videt esse receptior, vt per Nic. Plo. in tract. de sacramentis in prælud. js, vbi uidēdum pro declaratione. Item uidēdus est Beatus Antoninus in sua summa in 3. parte in tit. 14. c. 11. & fac. c. sacrificium. & quod ibi not. per Doct. de consec. d. 2.

m ¶ Visibilis forma.] Idest sensibilis: ponit tamē de visu, quia excellentior omni sensu.

n ¶ Existat.] Hæc postrema verba non ponuntur in canone sacrificiorum de conse. dis. 2. Sunt tamen apposita ad designandam differentiam inter sacramenta legis veteris, quæ significabant quidem gratiam; sed non conferebant, & sacramenta nouæ legis,

gis, quæ & significant & conferunt, vt habetur in locis congestis in superiori notula; & nouissime per Concil. Trid. in 7. sess. sub tit. de sacramentis in genere, in cano. 2. & 6. & 7.

Sacramentorum.] Cum auctor diuidendo procedat, propterea CASVS hic nō figuratur. No. tamen causam diuisionum: siquidem ratione finis datur meo iudicio prima diuisio: ratione qualitatis indigētiæ uitæ humanæ datur secunda: ratione deniq; reiterationis datur tertia. hinc not. qd si adhuc aliis respectibus sacramenta considerarentur, aliis quoque modis diuiderentur: No. 2. res ob diuersum respectū diuersam habere naturam.

a ¶ Summa diuisio.] Hæc diuisio ponitur in capitu. veniens. per glos. & Doct. de transact. Alij tamen aliter diuidunt; scilicet quod sacramentorum quædam sunt necessitatis, quædā dignitatis, & dignitatis sacramēta appellant Ordines: vt no. in d. loco, & per Host. in sum. de sacra. non iterand.

b ¶ Prætermitti, vel contēni.] Idest, præ termitti ex contēptu: nā secus si ex necessitate, vt infr. tit. 1. §. sed quamquam, & c. debitū. de bapt. & c. baptismus. de cōsec. d. 4. & c. fi. de pres. non baptiz. Et uide de necessitate sacramentorum Concil. Trident. sess. 7. in tit. de sacramentis in genere. cap. 4. & sub tit. de bap. cap. 5.

c ¶ Principaliter.] Bene principaliter: quia in cōsequentiam tendunt ad perfectum totius etiam Ecclesię. Argu. auth. vt iud. sine quoquo suffr. post princip.

d ¶ Totius Ecclesiæ.] Et propterea magis accurate danda. vt 1. q. 1. §. cccc. & c. præter. in fi. dist. 32. & magistraliter traditur hæc materia in Conc. Trid. sessio. 7. & multis aliis locis, in quibus antiquæ, & modernæ hæreses sanctissime damnantur. Item traditur compēdiose hæc materia per Euge. Quartum in unione Græcorum uersiculo quinto ecclesiasticorum sacramentorum ueritatem.

e ¶ Et rursus.] Subdistinguit necessaria, & quæ principaliter tendūt ad cuiusq; particulare ꝓfectū.

f ¶ Baptismus.] Dist. 32. c. præter hoc. §. porro.

g ¶ Confirmatio.] De cons. d. 5. c. Spiritu sancto.

h Pñia.] Quæ & ad reditū est cōparata, 26. q. 7. c. his qui. & de pœn. d. 3. c. 2. §. 2.

i ¶ Eucharistia.] Quod propterea & viaticum dicitur. 26. q. 6. c. qui recedunt. & c. de his.

K ¶ Vnctio.] 26. q. 7. c. ab infirmis.

l ¶ Rursus.] Hæc est secunda principalis diuisio, quæ complectitur oīa septem sacramēta.

m ¶ Characterē imprimunt.] Idest, signum quoddā a ceteris distinctū animę indelebiliter infigunt: Ita exponit in unione Græcorum, & Aren. versū. 5. Ecclesiastico rū. & per Conci. Trid. sess. 7. in tit. de sacramentis in gūre, c. 9 & sess. 23. c. 4.

n ¶ Baptismus.] 1. q. 1. c. sacramenta. & c. manus.

o ¶ Confirmatio.] 1. q. 1. c. manus. Et licet tam in baptismate & confirmatione character æque imprimat: hoc tamen accidit diuersimode. Nā per baptismum particip at quis spiritualia & disponitur anima ad facilius suscipiendum gratiā Dei. Sed in sacramento cōfirmationis efficit fortior:

Sacramentorum quædam necessaria sunt, quædam voluntaria. h. d.

Sacramentorū sūma a diuisio hæc est, quòd aut sunt necessaria, aut voluntaria. Necessaria sunt quę sine interitu salutis æternæ prætermitti b, & contemni non possunt; vt sunt Baptismus c Confirmatio, Pœnitētia, Eucharistia, Extrema unctio: quæ omnia ad particularem cuiusque profectum sunt principaliter d instituta. Volūtaria sūt quæ sine salutis dispēdio, pro cuiusque arbitrio recipi possunt & refutari: qualia sūt Ordo sacer, & Matrimonium: & hæc ad totius Ecclesię d profectum, & subsidium principaliter pertinent.

Necessariorum Sacramentorum quædam desseruiunt ad ingressum Ecclesię, quædam ad progressum in Ecclesia, quędam ad egressum ab Ecclesia. h. d.

Et rursus e necessariorum quædam, ad ingressū Ecclesiæ sunt comparata; vt baptismus f: quædam ad ꝓgressum in Ecclesia; vt confirmatio g, pœnitentia h, Eucharistia i: quædam ad egressum ab Ecclesia, vt extrema vnctio K.

Secunda distinctio sacramentorum, quod quædā characterem imprimunt, quæ iterari non possunt, quędam nō imprimunt, quę iterationem admittunt. h. d.

Rursus l sacramentorum quædam characterem m imprimūt, quædā vero nō. Quæ characterem imprimunt, iterari non possunt; vt baptismus n, confirmatio o, or-

& infundit gratia cōtra diaboli insidias. Ita Ab. post S. Th. in c. quāto. d cōsue. & in rub. de batis. post In. ANT. TIMO. Dictum Abbatis relatum hic a gloss. quod per baptismum participat quis spiritualia, & disponitur anima ad facilius suscipiendum gratiam Dei, licet quo ad vltimam particulā, si simpliciter, & secūdum proprietatem uerborum intelligatur, sit falsum: quia per baptismum non solū anima disponitur ad susciendam gratiā; sed realiter suscipit nisi ponat obicem; vt est communissima sententia omnium Theologorum. Et fides catholica tenet in Concil. Tridenti. sess. 7. can. 6. Si vero, Per disponitur, interpretamur efficaciter præparatur ad habendam gratiā, quam susciput in dicto

cto sacramento cum eodemmet tempore, & disponat, & conferat gratiam quod recipit, id quod postea declarat per aliud uerbum quod addit in materia: nam sic etiam loquuntur Doctores Alex. de Ales. 1. par. q. 11. membr. 2. & S. Tho. in 4. d. 1. q. 4. & 5. de bapt. ubi inquit, quod character est qualitas, quæ habilitat, seu disponit animam ad susciendā gratiam Dei, ex quo indicatur se nō accipere verbum disponitur in propria & strictiori significatione; sed in latiori. Vel dicamus fortasse, non male quod disponiturad gratiam, ideſt, ad plenitudinem gratiæ, quam deinde recepturus est in sacramento confirmationis, de quo sacramēto mox loquitur in eadē gl. in sequentib. verbis.

a ¶ Ordo sacer.] Cap. de homine. & c. de his & c. dictum. de consec. dist. 5. & per. Host. in sum de sacra. non iterand. §. & quæ sint iteranda.

b ¶ Prohibentur.] Quemadmodum tota die videmus iterari: & facit uersus:

Fons; ordo; chrisma non; cætera sunt iteranda,

c ¶ Eucharistia.] De consec. dist. 2. c. quotidie. & c. si non frequentius.

d ¶ Vnctio.] Per ea, quæ allegat Host. in summa de sacram. non iterand. §. & quæ sint. Et not. ꝙ licet hoc sacramentum supra dicatur necessitatis, hoc verum est respectu contemptus: alias secus: vt per Abbat. in c. quanto. de consecr.

e ¶ Pœnitentia.] Sed contra ca. in capite. cum seq. dist. 1. & c. quamuis. de pœn. dist. 3. Solu. hic loquitur de pœnitentia priuata & non sollemni, quæ nō modo iterari potest; verum etiam debet. c. omnis. extr. de pœn. & remiss. contraria de sollemni, quæ non debet iterari. Facit. supra qui promo. non pos. §. pœnitens.

f ¶ Matrimonium.] Cap. aperiant. 32. quæst. 1. & de secun. nupti. per tot.

Constant autem.] CASVS. ita figuratur. Cum videamus Ecclesiam multa dispōsuisse circa sacramenta, vt nouissime: habetur in concil. Triden. plurib. in locis, propterea fuit quæsitum, an sint iuris humani; præterea si sacramentum est forma, vt in prin. huius tit. non videtur posse habere formam. rursus si possunt administrari etiam à malis ministris, inde uidetur dicendum, ipsos esse tamquam instrumentum inanimatum. Sol tamen vt hic legimus; causa aūt sol. satis illa videt, quod Iesus Christus Dñs noster ita ordinauit, & sic cessant obie. No. in sacramentis reperiri diuersa ob diuersum respectum, & hinc est quod in eorum administra-

Io. Bapt.

do sacer a. Cętera vero, quæ characterem nullum imprimunt, iterari minime prohibentur b, vt Eucharistia c, vnctio d, pœnitētia e matrimonium f.

Sacramenta constant elemento & verbo. h. d.

Constant g autem sacramenta elemento & verbo h. Elementū hic accipimus quidquid i sub visibili natura, inuisibilem gratiam designat, & continet. Verba sunt, quę formæ visibilis efficaciam exprimunt K: ergo l accedente verbo ad elementum sacramentum fiet m.

Non ecclesia, sed Christus instituit sacramenta, quæ tamen dicuntur Ecclesiæ, quia illa per ea sanctificatur, & illa ministrat. h. d.

Illud quoque scire nos oportet, quòd nō Ecclesia: sed ipso Dominō a instituente sacramentis vtimur: sed tamen ideo Ecclesiæ sacramenta nuncupamus; tum quod per ea sanctificata, & cælesti sponso matrimonij b fœdere coniuncta sit; tum quòd illorum dispensatio c eius credita sit ministerio.

Etiam malus minister, & hæreticus potest ministrare sacramenta. h. d.

Ergo qui baptizat d qui absoluit e, & ingulis sacramentis diuinitus operatur, Dominus f est: ministri vero Ecclesię in cōficiendis sacris mysterijs, vel dispensandis, prętер nudū ministerium nihil sibi vendicare valent g; cum nō propriā, sed eius, qui sacramenta instituit, personam referant h: nec vlla ex ipsis sancti ficādi virtus emanet. Vnde quamquam eos inculpatos esse deceat i: si tamen mali sint, vel a catholica cōmunione seiuncti, nihilominus, & conficere sacramenta, & dispensare poterunt K: veluti l enim per lapideos canales ad areolas aqua transfunditur: & Solis radii per loca fœtidissima transeuntes nulla contactus maculatione contaminantur m, sic multo magis sacramenta nulla ministri fœditate commaculantur.

Spiritualis potestas exerceri sine fide potest, sed non sine intentione ecclesia. h. d.

Hoc tamen sic intelligi oportet, si tales ministri intentionem ecclesiæ concordem n habeāt. Ceterū si aliud agere intēdāt; puta sacris illudere mysteriis vel aliud, qđ ecclesiæ non consentiat, nihil agitur o. Sine fide p

a ¶ Domino instituēte.] Vt & in Cōcil. Trid. sess. 7. in titu. de sacramentis in genere in cap. 1. vnde ecclesia numero sacramentorū nec addere, nec detrahere potest.

b ¶ Matrimonij fœdere.] Vnde sicut vxorem societas vitæ rerum maritij quodam modo dominam facit. l. 1. ff. re. amo. sic & ecclesia, quæ est quædā spiritualis uxor, potest dici domina sacramentorum.

c ¶ Dispensatio.] Ratione ergo dispēsationis dicuntur sacramenta ecclesiæ. Sic & ius Papyrianum fuit appellatum ratione compilationis, licet Papyrius nihil de suo adiecerit: vt not. l. 2. post princip. ff. de or iu. fac. quod no. in l. 2. C. in quibus caus. coloni. censit. &c. lib. 11.

d ¶ Qui baptizat.] Per uirtutem, non per ministerium. c. aliud. de consecra. dist. 4.

e ¶ Qui absoluit.] Per uirtutem. capi. aliud. de consec. di stinct. 4. 1. q. 1. capi. intra æt.

f ¶ Dominus est.] Ca. panis. de consec. dist. 2. & ca. baptismus. de consec. d. 4. & cap. verbum. de pœn. di. 1. & per Abb. in c. extirpandæ. §. qui vero. de præb. in repet.

g ¶ Valent.] Nam neque qui plantat aliquid est, neque qui rigat, sed qui incrementum dat. 1. qō. 1. cap. multi.

h ¶ Referat.] Cap. baptismus. de consec. dist. 4.

i ¶ Deceat. Cum lumen sint mundi, cap. sacerdotes. dic. 93. & aliorum patres ac magistri. cap. quis dubitet. distinct. 96. & quia necesse est, vt munda sit manus, quæ aliorum sordes diluere curat. 1. quæ sit tam tangit. argu. l. qui relig. ff. de rei vendic.

ANT. TIMO. Quoad hanc quæstionem, recte soluit primo modo; nam solum illa aqua creditur esse materia sacramenti baptismi in actu ipso quæ tangit, & abluit corpus baptizati, ideo ea sola dicitur consecrata.

k ¶ Exprimunt:] Non ergo omnia verba, quæ in confectione sacramentorum proferuntur, dicūtur constituere sacramentum: sed ea quæ sunt formalia, de quibus intelligit; puta: Ego te baptizo in nomine, &c. Hoc est enim corpus, &c. Sed per alias orationes, quæ primo funduntur super aqua, vel pane, & vino, non constituitur sacramentum: vt not. in c. detrahe. 1. q. 1.

l ¶ Ergo.] Reassumptiue stat, non illatiue.

m ¶ Fiet.] Sed quæritur. si in litore maris baptizetur quis, an tota aqua consecretur, an non? Et Videtur quòd illa sōlum, quæ baptizandum tangit: arg. l. 2. §. Celsus. ff. de relig. Vel potest dici quòd & illa quæ

quæ sit. 1. c. necesse. & c. in grauibus. 3. q. 7. Et quia ad exemplū bonæ actionis instituuntur. c. quia Episcopus. 5. q. 3. & 1. quæst. 1. c. si qui Episcopi talem.

K ¶ Poterunt.] 1. q. 1. cap. significastis. & c. multi. & cap. dedit. & traditur per Abb. & alios. in cap. vestra de cohab. mulie. & cleric. Quantum tamen ad receptionem sacramentorū abhæreticis, distinguendū est, nūscienter quis recipiat, quo casu non cōfertur gratia, an ignoranter, quo casu confertur: vt per Innoc. & Abb. in c. fraternitatis. de hæret. Et hoc qđ hic dicitur, reformatur nouissime per Cōcilium Tridentinū sessio. 7. in tit. de sacramen. in genere. c. 12. & eadem sessio. in tit. de baptis. ca. 4. & sessi. 14. sub rubric. de ministro huius sacramen. & absolutione. c. 6.

l ¶ Veluti.] 1. q. 1. c. intra. cum pluribus sequent. & ca. secundum. dist. 19. & 1. q. 1. c. hāc regulam. in fi. fac. 15. q. vlti. c. fi. & c. nihil. in fin di. 83.

m ¶ Contaminantur.] Immo contra. dist. 49. cap. sacerdotes. & 1. q. 1. cap. sic populus. cum simi. Sol. non polluitur sacramentum fœditate ministri, nisi opinione vulgi: vel nisi quātum est in ipso ministro: vt p Abb. in cap. vestra. de cohabitatio. mulier. & clerico. vel in ipso suscipiente: vt 1. q. 1. c. multi. §. siue ergo malorū: tamen ministrorū orationes poti' no

cēt, quàm prosunt: vt per Abba. in rubri. de uit. & honest. cler. fac. c. fi. in fi. dist. 83.

n ¶ Concordem.] Vnde commendatur factū Ale. Episcopi Alexandriæ, de quo 1. q. 1. ca. Spiritus Sanctus. & cap. sic autem. cum pluribus seq. & quod hæc concors intentio requiratur, determinat nouissime Goncil. Trid. sess. 7. in tit. de sacramentis in genere. c. 11. & anathematizat tenentes contrarium.

o ¶ Agitur.] Fac. c. quod autem ait. 22. q. 2.

p ¶ Sine fide.] 1. quæst. 1. quod autem. cum multis

tis seq. & aliis sparsis per tot. d.q.

a ¶ Generaliter.] Et bene; cum generalium cognitio debeat præcedere cognitionem particularium. § his itaque. instituit. de iustit. & iur.

b ¶ Fundamentum.] Cap. veniens. ext. de presbyter. nō baptiz. quo fundamento deficiente superædificari non potest. 1. q. 1. c. cum Paulus. c. fi. de presbyter. non baptiz.

DE BAPTISMO & eius effectu.

Io. Bapt. Continuatur tit. iste per § fin supra tit. proximo: Diuiditur autem in 6. partes. in prima habetur quid sit baptismus: in secūda qualis sit eius effectus: in tertia quis possit baptizare: in quarta quis debeat baptizari: in quinta, an hoc sacram. possit reiterari: in sexta quid extrinsecus sit in eo obseruandum: secunda ibi, non tamen: tertia ibi, baptizandi: quarta ibi, non tamen quia: quinta ibi, quod si quis: sexta ibi, postremo.

BAptismus. CASVS hic nō figuratur sed nota. quod anima abluitur ad similitudinem corporis: nota secundo baptismum successisse circuncisioni.

c BAptismus.] Ita paucis immutatis verbis definit Host. in sum. eo. in princ. & Nic. Plo. in tractatu de sacramentis in prima partc. cap. 1. Dantur & aliæ plures definitiones: vt per Cardi. Arac. in li. instituī. Theologicarum. lib 2. c 11. Et quinque sunt de substantia baptismi. Baptizandi intentio, siue generalis siue specialis. Baptizandi fides, si sit adultus; aliàs baptizari potest in fide parentū. Et ecclesiæ expressio uocalis formæ a Christo instituta. Ablutio per elementum. Et quod ablutio & uerborum prolatio sint actus contemporanei. quæ late prosequitur Nico. Plo. loco supra citato.

Substantialia baptismatis

d ¶ Ablutio.] Et sic operatio transiens. Vnde baptismus non est aqua, quia tunc esset res permanens.

e ¶ Forma.] Quæ sunt ista: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti Quæ in tantum sunt in forma, vt si dicatur: Ego te baptizo in nomine genitoris. & geniti, & procedentis ab vtroque, non sit baptismus. Idem si dicatur: In nomine Iesu Christi: Vel in nomine Trinitatis. Vide late per Car. Aracæl. in suis instit. Theologicis. lib. 2. c. 11. & per Plo. in tract. de sacramentis in prima parte capit. 1.

f ¶ Ablutionem.] Inest ergo in baptismate duplex ablutio, exterior corporis, interior animę, quæ fit per Spiritū sanctū. Nam aqua & uerba nil prodessent, nisi Spiritus sanctus baptizaret interius. cap. per aquam. de consecr. dist. 4. Vnde & duplex paternitas & filiatio reperitur in baptismo. Vna exterior, in qua baptizans est pater; alia interior, in qua Spiritus sanctus est pater. & ideo omnes Christiani dicuntur filii Dei, & inter se sunt fratres spirituales: quia habent eundem patrē spiritualem in ista secunda natiuitate. Facit quod not. in cap. ad mensam. 11. q. 3. & ponit Abba. in c. debitum. in vlti. not. eod.

g ¶ Operatur.] Ad hoc vide Cōci. Trid. sess. 7. in tit. de sacramentis in genere. cap. 2. & capit. 6. & cap. 8.

h ¶ Circumcisio.] Simi. in cap. ex quo. de consec. dist. 4. facit c mag. res extr. eod.

i ¶ Ad significationem.] Alij ad sanctificationē vt c. ex quo. de consecr. dist. 4. prima verior.

Non tamen. CASVS cum homo per eius conceptionem, & postea per proprias eius operationes in varias incidisset calamitates, & imperfectiones fuit propterea quęsitum, an per baptismum posset ab eis liberari; & cum per ipsum dicatur renasci vt omnes communiter admittunt, videbatur propterea inde recuperare antiquam eius perfectionem. cæterum Sol. aliter hic legimus, quia baptismus est institutus in remedium animæ, quæ Deo debebat reconciliari. unde non obstat obiectio, siquidē per hanc regenerationem anima restituitur solum in gratiam Dei, & remanet ei fomes concupiscentiæ ad exercendas uirtutes, ut theolog. docent. Nota primo in christiano post baptismā susceptū remanere aliquid de antiquo hoīe, cū ista renouatio operetur circa spiritualia. Not. secundo baptismum dicī fundamentum quia per ipsum homo renouatur.

Io. Bapt.

Non

enim spiritualis potestas exerceri quidem potest, sine ecclesię intentione non potest.

Cognitio specierum debet subsequi cognitionem generis. h.d.

His circa sacramenta generaliter a cognitis, exordiamur nunc de singulis etiam specialiter dicere: & quia baptismus fundamentum b est, & ianua cęterorū, merito ab eo principiū sumamus.

DE BAPTISMO & eius effectu.

TIT III.

Baptismus operatur animæ ablutionem, & in locum circumcisionis est institutus. h.d.

BAptismus est ablutio corporis exterior quæ adhibita certa verborum forma e interiorem animæ ablutionem f designat & operatur g Veluti enim circumcisio h in populo Dei, in fidei iustitięque signaculum instituta, ad significationem i purgationis originalis veterisque peccati paruulis valebat: sic & baptismus ad hominis in nouationem, valere cœpit.

Licet in baptismo plena contingat peccatorum remissio, non tamen contingit plena nouitas. h.d.

Non tamē a ex quo quisque baptizatur, statim etiam in eo omnis vetus infirmitas b absumitur: sed renouatio ad remissionem peccatorum incipit & ad intelligentiam, & operationem spiritualium: cetera vero sunt in spe donec recompleantur; quod erit in resurrectionis tempore. Quamuis ergo in baptismate plena efiat peccatorum remissio, non propterea plena nouitas d, & mutatio contingit.

Cura baptizandi ad solos sacerdotes spectat, sed ex causa necessitatis quilibet potest baptizare. h.d.

Baptizandi autem cura ad solos sacerdotes e pertinet: eiusque ministerium, nec ipsis diaconibus explere permittitur absque Episcopo vel presbytero f, nisi his, peul absentibus vltima languoris cogat necessitas g: quo casu & laicis fidelibus, atque ipsis mulieribus baptizare permittitur h.

Presbyter negligens in baptizando quomodo puniendus h.d.

Presbyter vero cuius negligentia cōmissū est, vt quis sine baptismate ex humanis

a ¶ Non tamen.] Pro intelligentia istius litteræ vide Conci. Trid. in 5. sessi. in 1. decreto de peccato originali in fi. & per totum illud decretum, & fac. ca non ex quo. de consecrat. dist 4. vnde sumitur.

b ¶ Vetus infirmitas.] Idest, originale peccatū quod contrahitur in ipsa infusione animæ: quia tunc tres vires principales animæ debilitantur, de quo in cap. quæris. de consecr. dist. 4. & in cap. non ex quo. d. distinct. 4. remissiue.

ANT. TIM. Quod dicitur hic in textu, quod per baptismum omnis vetus infirmitas nō statim absumitur, si per veterem infirmitatem peccatum originale interpretemur, sumendo peccatum originale pro culpa, quæ in infusione animę cōtrahitur, sic simpliciter nō est intelligendū. Esset enī hæretica positio cōtra Concil. Trid. de terminationē sess. 5. cap. 5. Nam baptismus illud qđ ꝓpriam, & veram rationē peccati habet totum tollit: ꝙ quod sacramentū incorporamur passioni, & morti Christi. ita. D. Hieronymus ad Oceanum, & D. Chrysostomus in Ioan. Home. 24. late Origenes Homel. 5. su ꝑ Ioā. Sed id ita intelligendum, ꝙ remanet peccatum, id est, infirmitas contracta per peccatum, & fomes, vt inquit. D. Aug lib. 1. & in alijs locis cum qua remanent cæterę pœnalitates. Vide rationes apud S. Th. 3. par. q 69. ar. 1. & 2. & D. Bonau. in 4. sēt. d. 4. par. 1. ar. 1. quæstio 2.

c ¶ Plena.] Quo ad reatum mortis æternæ, & omnem pœnam originalis peccati. vide per Abbat. in cap. 1. §. vna uero. de sum Trinit. & fide catho.

ANI. TIM. Dicitur hic in glo. quod baptismus tollit omnem pœnam originalis peccati. Pro cuius rei intelligentia nota quod dicit D. Bonau. in 4. sent. d. 4 par. 1. art. 1 quæst. 2. Nam distinguendum est de pœnis, cum quædā sint æternales, quædam temporales, Temporales rursus quædam imponuntur, quædam assumuntur, quædam contrahuntur. Baptismus igitur absoluit ab omni pœna peccati originalis, & æternali & temporali, satisfactione assumpta, seu imposita. sed non ab omni contracta, vt a fame, siti, infirmitate somite, & similibus. vide rationem apud eum.

d ¶ Nouitas.] Nam relinquitur originale peccatū ad pugnandum dum sumus in via, sed debilitatū, & superatum, & ad mortem æternam non imputabile. c. per baptismum. de consec. dist. 4

ANT. TIM. Quod dicitur in glo. relinqui peccatū originale ad pugnandum, intelligę fomitem, qui est pœnalitas relicta nobis ad exercitium, & ad pugnandum, vt gloriosiꝰ coronari mereamur. vide S. Bonauen. & S. Tho. locis citatis.

Baptizādi autē.] CASVS. Videmus baptismum conferri modo à sacerdotibus, modo à viris maxime improbis & infidelibus, imo do etiam à semetipso; vnde dubitatū fuit de eius ministro; cum enim diuinitus in eo operetur dominus §. ergo qui baptizat. supra tit. proximo, nō oportebat assignari certū ministrū, eoque minus, quo datur baptismꝰ flaminis §. quod quidem in. eod. Sol. tamen aliter hic facta fuit tum ratione congruentiæ, tū quia in regeneratione est imitanda generatio naturalis: & ideo argumenta in contrariū adducta non obstant. Not. primo ēt congruentiam esse fundamentum iuris, & ideo quędam dicūtur legitima vigore congruentiæ: No. 2. baptismum ab hæreticis collatum, aliquando omnino tenere: Not. 3. ob diuersum baptismum dictum Euangelii, nisi quis renatus fuerit, esse ita intelligendum, vt verificetur aliquādo actu, & aliquādo intentione.

Io. Bapt.

e ¶ Sacerdotes.] Cap. constat. de consecrat. dist. 4. vnde sumitur, & nouissime per Concil. Tridē. sessio 7. in tit. de sacramentis in genere, cap. 10. Sed contra. cap. sanctum. de consecr. dist. 4. Respon. ibi in casu necessitatis, vt hic etiam statim dicitur. fac. capitul. in necessitate. d. distinctio. 4.

f ¶ Presbytero.] Id est, licentia presbyteri. Sed contra cap. diacones. & capit. diaconi distinct. 93. Respon. vt ibidem not.

g ¶ Necessitas.] Quæ legem non habet. fac. de cō secratio. distinctio. 4. capitu. sanctum. & capit. in necessitate.

h ¶ Permittitur.] Capi. diacones. distinctio. 93. Sed quid si diaconus. vel etiam laicus baptizat non instante necessitate? Respon. valet baptismus,

sed vt usurpatores alienī muneris puniendi erunt: vt per Abb. in c. quanto de consuetud.

a ¶ Deponendus erit.] 1. q. 1. cap. neque. & c. si qs per ignorantiam, & de consec. dist. 4. c. quicumque.

b ¶ Hæreticis.] Concord. c. siue. c. a quodam. cap. Romanus capit. hi qui. ca. de Atianis. de consecra. dist. 4. cum plurimis simili. & nouissime idē firmatur per Conc. Trid. sess. 7. sub tit. & rub. de baptism. cap. 3.

c ¶ A paganis.] Sed contra cap quos a paganis de consec. dist. 4. Sol. ibi non in forma ecclesiæ fuerat traditus baptismus. Item contra dist. 62. c. nulla ratio. & 1. q. 1. ca. 1. & l. traditio ff. de adqui. re dom. & ff. consec. dist. 4. c. quo. Quomodo ergo paganus baptismum tradere dī, quem non habet? & esp. fit hoc auctoritate legis; sic & creditor in casu dominiū rei sibi obligatæ in alium transfert, qd tamen non habet. insti. quib alie. lic. vel non. §. 1. Item hoc casuale, cōtrarium regulare. 1. q. 7. c. Daibertum & no. in c. Romanus. de consec dist. 4. Paganus tamen leuare non posset, vt declaratur in Concil. Maguntin.

d ¶ Iterum baptizari.] Cap. rebaptizari. de consecdist. 4. & nouissime per Conci. Trid. sess. 7. de baptismo. cap. 11.

e ¶ Antiqua tñ.] Vt in cap. ab antiqua. de consec. d. 4. c. hi qui 1. q. 1. A qua antiquitate non est receden dū, nisi euidens error ostendatur. fac. c. vtique. dist. 19. & per Abb. post glos. in c. quanto de translat.

f ¶ Chrismatis.] Cap. ab antiqua. de consec. d. 4. & cap. hi qui. 1. q. 1.

g ¶ Impositione manus.] Reconciliatio sic fiet, Imponetur eis manus ab Epō, & dicetur: Accipe Spūm sanctum. Sicut in Actib. Apostolorum factū esse legitur baptizatis a Ioanne; cum ipsi dicerent Apostolis: Neque si Spiritus sanctus sit audiuimus. Manus eis Apostoli imponebant dicentes: Accipe Spiritum sanctum. & si non erant chrismati chrismabantur: vt no. in c. vt hi de quibus ff. consec. d. 4.

AN. TIM. Modus hic recōciliationis desumptus est ad uerbum ex glos. in uerbo impositione. d. c. hi de quib. de consec. dist. 4.

excesserit, deponendᵇ erit[a].

Baptizati ab hæreticis, schismaticis, paganis, vel aliàs facinorosis, non sunt denuo rebaptizandi h.d.

Sed & si qui ab hæreticisᵇ, siue schismaticis, vel etiam a paganisᶜ, aut alias facinorosis baptizati fuerint quasi baptizati non fuerint, iterum baptizariᵈ non debent. Antiquaᵉ tamen patrum induxit institutio, vt qui ab his in Trinitatis nomine baptizati fuerint, cum ad sanctam Ecclesiam redierint: aut vnctione chrismatisᶠ, aut impositione manusᵍ, aut sola professioneʰ fidei ad sinum matris ecclesię reuocentur.

h ¶ Sola professione.] Si manus erat eis impositaaliàs suppleretur. 1. q. 1. c. ecce, & tunc dicitur fieri professio, cum interrogantur, sciamus, an ipsi recte credant.

i ¶ Sed quamquam, &c.] Ratio est dubitandi ad decisionem sequē.

Nemo seipsum baptizare potest. h.d.

Sed quamquāⁱ baptismus ab hęreticis, schismaticis, vel paganis susceptus valeat: ipsum tamen se baptizare nemo poterit. Sicut enim in carnali generationeᴷ, qua proles ex viro, & femina nascitur, alius est, qui carnaliter gignit, aliᵘs, qui gignit: sic in sacramentali generatione, qua soboles ex aqua, & spiritu sancto renascit, aliᵘs debet esse, qui spiritualiter generet, alius qui generetur[l].

Fides sacramenti supplet sacramentum fidei.

Vnde de Iudæo, qui in mortisᵐ articulo constitutus in aquam seipsum im mergendo.] Et sic nota, q̄ vbi aliqua requirūtur ad substantiā. & pro forma actus, nili formalia illa, & substātialia interueniāt, nō tenet actus, etiā. si ex necessitate substantialē. Sed cōtra c. sanctū. & c. in necessitate, de consec. di. 4. & sup. eod. § baptizandi. Sol. sacerdotium in ministro non est de substantia baptismi. sicut & alia quædam de quib. in §. pen. inf. Sed adhuc contra, infra de pœnit. §. quod autem & §. seq. vbi qualitas in ministro sacramenti pœnitentiæ est de substantia talis sacramēti. & per Cōcil. Trident. sessio. 14. c. 6. vbi agitur de ministro talis sacramenti. Sol. aliud in sacramento baptismi, aliud in sacramento pœnitentiæ. Sed adhuc contra: quia ubicumq; obligatio dirigitur in Deum, defectus formæ non uitiat actum. not. in ca. sacro. de sentent. excomm. & per Abb. in c. porrectum. ante fin. de regul. Solu. illud apud ecclesiam triumphātem, hic militantē, qd satis innuit etiā hæc littera.

Immer-

a ¶ Immergēdo.] Quid si aliquis immergat se ipsum, aliò tamen dicente: Ego te baptizo, &c. num quid satisfiat formæ? Respō. negatiue, nisi enim ipse qui uerba illa profert immergat, non pōt uere dicere, ego te baptizo, &c. scdm Abb. in c. debitū. eo.

b ¶ Respōsum est.] Vt in cap. debitum eodem.

c ¶ Denuo.] Non tamē illico; sed debet aliquo tempore differri, vt appareat, an habeat rectam intētionem: & differendus est baptismus saltem ᵽ quadraginta dies: vt in cap. ne qd' absit. distin. 4. licet multi hoc non seruent. Vnde festināter baptizati, quie scēte calore primæ deuotionis, sępe ad erroris vomitū redeunt; vt per Abb. in ca. debitum. eo. & comparari possunt tritico, quod ecciditsuper petrā. quod & cito natū fuit, & cito etiā exaruit: vt in Euangelio.

d ¶ Baptizandum.] Primo tamen restituere debet extorta per usurariam prauitatē, & illicite. capi. Iudæi. vbi nota. de consecrat. dist. 4. Alia uero licite quæsita non tenetur relinquere: sicut multi simplices credūr, pro hoc cap. sicut Iudæi. de Iudæ. sequitur Abbas in capi. debitū. eodem.

e ¶ Euolasset.] Cap. debitum. eo. & de pœnit. dist. 7. c. fin. versi. nullus expectet, ca. Apostolicam, & c. fin. de presbyt. non baptiz.

f ¶ Martyrij.] Cap. baptismi vicem. c. catechumenum. cap. non dubito. de consecra. dist. 4.

g ¶ Necessitatis.] Ca. fin. de presbyte. non baptiz. & cap. baptismus. de consecr. dist. 4. fac. illud Aug. in Psalmo 103. Coronat Deus intus voluntatem, cum non inuenit facultatem; affectum enim Deus pensat non effectum.

h ¶ A quibusdam.] Vt per Augustinum lib. 4. de baptismo, contra Donatistas. capit. 22. & per Host. in sum. eo. versi. quot sint eius, & iam ab omnibus hoc dictum vsurpatur.

i ¶ Fluminis.] Id est, aquæ cum verbo. 1. q. 1. cap. detrahe, & ca. debitum. eod.

K ¶ Flaminis.] Id est, Spiritus sancti. cap. Apostolicam. de presbyt. non baptiza.

l ¶ Sanguinis.] Capit. martyrij, & ca. baptismi uicem. cum simil. de consec. distinct. 4.

m ¶ Contineatur.] Cap. verus. de consecr. dist. 4.

n ¶ Aliud.] Capi. aliud. de consecra. dist. 4.

o ¶ Non possit.] Et sic reuincitur prædicta quædam opinio quæ tēporibus Bernardi inualuerat; neminem scilicet sine actuali baptismo saluari posse, cuius errorem idē confutauit epistola 77. ad Hugonem scribens: & de hoc etiam vide Magistrum Sententiarū. lib. 1. dist. 4.

Io. Bapt.

Flumi-nis. Flami-nis. Sangui-nis. Baptis-mi.

do[a] dixerat: *Ego me baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti*, respōsum[b] est, de nuo[c] ab alio illum baptizandum[d] esse, vt ostendatur, quod alius est qui baptizatur, alius qui baptizat: quāuis si talis cōtinuo decessisset, protinus ad patriam euolasset[e]; non propter fidei sacramentum: sed propter sacramēti fidem.

Baptismus alius fluminis, alius flaminis, alius sanguinis. h.d.

Quod quidem & de illo recte creditur, qui visibiliter non baptizatus martyrijᶠ subijt sacramentum. Baptismus enim inuisibiliter ministratur, quem non contēptus religionis, sed termi-

nus necessitatis[g] excludit. Vnde scite scriptum a quibusdam[h] reperitur, baptismum alium esse fluminis[i] alium esse flaminis[k], aliū vero sanguinis[l]. Cum baptismi virtus, & efficacia, nō tā ablutione corporis, quàm fide cordis contineatur[m]: & aliud[n] sit per ministerium baptizare, quod sacerdos exequitur; aliud per potestatem, quam Dominus non vsque adeo sacramentis adiunxit, vt sine illis eorundem gratiam tribuere non possit[o].

Affectū pensat Deus nō effectū.

Paruuli baptizantur in fide parentum, & Ecclesię, & non debet minor esse virtus baptismi, quam circumcisionis h.d.

Non tamen[p], quia

p ¶ Non tamen.] Ratio est dubitandi eius quod

hic continetur. Et de hoc vide nouissime per Concilium Tridentinum in quinta sess. in decreto de peccato originali, quod est primum, versic. si quis hoc Adæ.

a ¶ Paruulos.] Concord. capit. maiores. eod. & ca. paruuli. cum pluribus sequent. & capit. quæris. distinct. 4.

b ¶ Habitum.] Idest, aptitudinem, & sic illa verba, qui non crediderit, &c. referuntur ad aptitudinē. sicut etiam cum dicimus, matrimonium est maris, & feminę coniunctio indiuiduæ vitæ cōsuetudinem retinens. 27. quæst. 2. §. 1. institutio. de patria potest. in princip. Nam verbum retinens, intelligendum est quo ad aptitudinem. sic etiam consueuit dici de iustitia quatenus est in creatura. l. iustitia. ff. de iust. & iur.

ANT. TIM. Valde impropriè videtur hoc in loco explicare gloss. habitum, idest, aptitudinem. neque enim solum aptitudinem, idest, potentiam habet ad agendum, qui habet habitum infusum: sed habet virtutem ipsam realiter, licet pro tunc non exeat in actū. Quod si per aptitudinem intelligas facultatem producendi ad actum ex habitu, recta erit interpretatio, licet aliqualiter dura. Qui enim habet fidem in habitu, licet semper non operetur actus fidei: plus tamen habet, quam aptitudinem ad credendum, & ad fidem.

c ¶ Ob fidei.] Baptismus sacramentum fidei dicitur, quia in fide Christi consecratur, & in fide ecclesiæ conferetur: vel quia in nomine Trinitatis conferetur, quam offerentes & oblati tenentur credere, & confiteri: vel etiam alia ratione prout nota in capitu. nihil. de consecrat. dist. 4.

d ¶ Fideles.] Sic in cap. paruuli fideles. de consecrat. distinct. 4.

e ¶ Circumcisio.] Argum. a maiori, & concord. capitul. maiores. eodem.

f ¶ Feminæ.] Quæ licet non circumciderentur, offerebantur tamen vigesimooctauo die in templum, & ibi nomen imponebatur, baptismus igitur generalior est.

Tam mater, quàm filius in ipso articulo parturiendi, possunt separatim baptizari, nec ob id creditur baptismus iteratus. h.d.

Is quoque, cuius mater, vel prægnans, vel in ipsa hora, qua parturit mortis vrgente periculo h, baptismatis gratiam recepe rit, baptizari poterit i, nec propterea bis baptizatus reputabit. Cū vtiq; ad maternū corpus, cū esset in vtero, pertineret k; nec ibi regeneratio reperiri possit, vbi generatio non præcesserit: nec in hoc infanti, qui nascitur aliquid mater paraticipat; cū vniuscuiusq; propria voluntas l in confessione sit attendenda.

Muti, surdi, & ægrotantes baptizari possunt h.d.

Muti quoque, & surdi, itē ægrotantes m, & diuinæ legis interpretatione, si baptizandus sit paruulus, vel non intelligens alio profitente, vt infra eod. §. proxi. & cap. paruuli cum seq. de consecr. distin. 4.

m ¶ Aegrotantes.] Nota quòd infantes, muti, surdi, ægrotantes, æquiparantur, quos satis conueniens est ignorantes quodam modo, & per alios liberari, cum & ignorantes, & per alios fuerint obligati; vt de consecrat. dist. 4. cap. quæris. facit quòd & pro ignorante fideiubere possum: vt l. fideiubere. ff. de fideiu. & ignoranti etiam actio acquiritur. l. si a furioso. ff. si cert. pet. & concord. cum hoc. c. paruuli. & c. ægrotantes. de consec. di. 4.

Perdu-

fide cordis baptismatis virtus continetur, ideo minus paruulos a, qui credere ob ętatem non possunt, vnda salutaris abluit, cum & ij non per vsum, sed per habitum b fidei, quem suscipiunt in baptismate, credere non male credantur, & in fide parentum & Ecclesię, alio profitente, baptizati ob fidei c sacramentum recte fideles d dici possunt: & cum circumcisio e tā adultis quàm paruulis ex præcepto Domini conferetur, ne baptismus, qui succedit in locum ipsius, & generalior tamē existit, cum tam viri, quàm feminę f baptizentur, minoris videatur effectus, tam adultis, quam paruulis est cōferendus g.

g ¶ Conferendus.] Sed an cum adoleuerint paruuli; & nolint baptismum ratum habere, sint eorum arbitrio relinquendi, vel cogendi ad Christianam uitam? Et quidam hoc sunt ausi affirmare: quorum tamen opinio, damnata, & anathematizata fuit per Concilium Tridentinum. in 7. session. sub titul. de baptismo. ca. 14.

h ¶ Periculo.] Concord. capitul. baptizari de consecr. dist. 5.

i ¶ Poterit.] Licet contra teneret Iulianus hæreticę. Sed contra, quia si mater manumittitur, & partus censetur manumissus. instit. de ingen. §. 2. Item partus est pars viscerum matris. l. 1. ff. de ventr. inspi. Solut. vt nota. in cap. fi. eod. de matris. de consecrat. distinct. 4.

k ¶ Pertineret.] Fa. capit. si ad matris. cum sequē. de consecrat. distin. 4. & l. 1. ff. de vent. inspic.

l ¶ Propria uoluntas.] Intellige propriam vere si baptizatur adultus, & intelligens: aliàs dicetur propria iuris

1 ¶ Perdurare.] Simile de sentent. excommunicat. a nobis. nam semper perdurare præsumitur voluntas, nisi probetur mutata: vt capit. perlatum. de his, quæ vi metusue cau. fi. & l. eum qui. ff. de de prob. & l. Lucius. ff. deleg. 2. in fin. Sed quid si quis ab infantia fuit amens numquid prodest ei si baptizetur? Argumen. quòd sic. ff. de legat. 2. l. cum pater. §. surdo. quia perinde habetur ac si tunc sit infans: quia nullo peccato grauatur nisi originali. 3. quæst. 9. capitul. indicas. & not. in cap. maiores §. fin. eod.

b ¶ Non suscipiunt.] Sed quid si excitati somno ratum habeant? Respond. non prodest: quia nihil recipit, & ideo non est quòd ratum habeat, sed iterum erit baptizandus: vt nota. in cap. maiores. in fin. eodem.

c ¶ Obsistentem.] Simile de consecr. distinct. 4. cap. quæris a me. & ff. ad Maced. l. si filius. & ff. de acquir. hæred. l. 2. §. iii is.

d ¶ Omnino coactus.] Vt puta si ligatis pedibus, ac manibus baptizaretur. fac. l. qui testamento. §. fi. ff. de testam.

e ¶ Tamquam.] Veritatem denotat hæc dictio, non similitudinem. sic in capit. ex parte. vbi Abb. nota de sponsal. Vnde, si dicatur: Titius ab omnibus vitetur tamquam excommunicatus, dicetur vere excommunicatus. argum. nota per Abb. in capit. fin. ne cler. vel monach. in princ. Natura tamen sui similitudinē denotat.

f ¶ Conditionaliter volens.] Et sic coacta uoluntas, uolūtas est, conc. l. mulier. l. fin. ff. quod me. cau. & 15. qō. 1. c. merito quæritur. Idem est in sacramento matrimonii. 22. quæst. 4. capit. inter cetera, & cap. veniens. de sponsalib. Videtur tamen impedire matrimonium spirituale. de his quæ vi, metusve causſ. sed ibi fuit iustus metus mortis, qui caderet in constantē uirum: sed datis terminis paribus idem esset in vtraque. Item hęc coactio conditionalis non impedit sacramentum ordinis. dist. 74. cap. vbi ista. & nota. in capit. maiores. §. fin. eod. Sed numquid ille, qui conditionali coactione recipit ordinem, tenebitur continere? Respond. vt nota. in dict. §. fina.

g ¶ Obseruantiā.] Vt capit. de Iudæis distinct. 45. & capi. maiores. §. fin. eo. multo magis igitur si sponte baptizatus est. capitulo. quidam. de apostatis.

h ¶ Characterē.] Sed quare amens, vel dormiens, vel absolute coactus baptismi sacramentū non recipit; cum in baptismo non requiratur intentio baptizati, sed baptizantis? 1. q. 1. capit. sicut ficti. & de cōsecrat distin 4 cap. solet. Hæc quæstio soluitur per litterā superioris §. & per §. fin. cap. maiores. eod. Quia amens, & dormiens qui ante catechumini fuerunt, recipiunt bene sacramentum: qui vero semper in uiti fuerunt, & cōtradixerunt, nō recipiūt; quia adhuc præsumuntur inuiti: & nemo inuitus ad fidem compellitur. Nec ob. d. cap. sicut. & c. solet, q. ficti ore exprimūt, licet corde dissentiant: & ideo sacramentum recipiunt; quia ecclesia dare intendit: sed tale sacramentum non proficit ad remissionem peccatorum, nisi cum fictio recesserit. cap. tunc valere de consecrat. dist. 4. & per Abb. c. fi. eo. cuius dicta procedunt in foro poli.

i ¶ Plus est enim.] Sic c. ficut. de fimo. & cap. Petrus. de homi. & q. 4. c. quia præsulatus. cū concor. allegatis in cap. maiores. §. fina. de baptism.

qui pro se respondere non possunt, alijs pro se profitentibus recte baptizari poterunt.

Dormiens & amens, si ante somnum & amentiam habuerunt propositum baptizandi, baptizari possunt. h. d.

De dormientibus, & amentibus quæritū est, & plane si priusquam dormirent, aut amentiam incurrerēt non baptizandi propositum haberent; quia in eis eadē perdurare a voluntas intelligitur, si sic immersi fuerint, characterem sacramenti non suscipiunt b: secus autem si prius catechumeni extitissent, & baptizandi propositū habuissent, tales enim in necessitatis articulo baptizare consueuit ecclesia. Tunc ergo characterē sacramētalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non inuenit obsistentem c.

Inuitus baptizatus characterem susceperit, & cogendus est ad obseruantiam fidei: secus si penitus sit coactus. hoc dicit.

Sed & si quis non sponte, dum tamē nō omnino coactus d baptismatis susceperit sacramentum, Christianitatis characterem susceperit, vtputa cum quis terroribus, atque suppliciis ad vndam salutarem trahitur, & ob id tanquam e conditionaliter f volens, licet absolute non velit, est ad fidei Christianæ cogendus obseruantiam g. Ille vero, qui numquam consentit: sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem h sacramenti susceperit. Plus est enim i expresse contradi-

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Contradicere.] Argum. quòd ad fidem nullus debet compelli inuitus; sed sicut libera uoluntate periit, ita libero arbitrio conuertatur: vt cap. de Iudæis & cap. qui sincera. distin. 45. & 23. q. 5. c. ad finem. Arg. contra. 23. q. 6. c. 1. vbi habetur quod Paulus coactus uenit ad fidem. Sed illud diuino iudicio fuit factum; cuius facta ad consequentiam trahi non debent. Vel dic, vt no. in c. maiores § fin. eodem.

b ¶ Non debet.] Vt in ca. paruulos, cum quattuor seq. de consec. dist. 4. & c. fi. de presby. non bapt.

c ¶ Indicia.] Bene dicit indicia: quia non requiritur plena probatio: immo sufficeret vnus testis, veluti in consecratione ecclesiæ: secus tamen in ordine. c. alios. distin. 99. de rõne diuersitatis dicitur. prima q. 1. § ecce. Sed qd si probet quis se ordinatum, & contra eum excipiatur illum non fuisse baptizatum, numqd tunc crederetur vni testimonio quo ad baptismũ? Quidam q̃ non, vbi neret alteri præiudicium. Vnde nõ sufficeret unicus testis ad probandum baptismum, si sub ea conditione ei esset relictum legatum, si esset baptizatus: quia here di præiudicium fieret: vt not. in c. placuit. de consecratio. distinct. 4. Cum autem sufficit vnus testis, is debet esse Christianus, non Iudæus vel Paganus. nota. in capitul. cum itaque. de consecrat. distinct. 4.

d ¶ Iteratum videatur.] Concor. c. cum itaque. & c. si nulla, & c. fi. de presbyt. non baptiz. vbi infert Abbas, q̃ qui nõ recordatur, utrum dixerit aliquã horam puta tertiam, vel sextam, tenetur iterare. Item si non apparet, q̃ ecclesia fuerit consecrata, quòd debet consecrari. Et generaliter vbi actus ex necessitate debet explicari, si de eo ambigitur, debet iterari, licet proprie non possit dici iteratus. & facit ratio quę immediate sequitur. Qua autem forma fit baptismus concedendus si probabiliter dubitetur, an quis sit baptizatus, vide tex. & quæ ibi Doc. in c. 2. eo.

e ¶ Probatum fuerit.] Nota primum, quòd uiolenta præsumptio transfert onus probandi in aduersarium. fac c. vt nostrum, vt eccles. bene. Item q̃ violenta præsumptio admittit probationem in cõtrarium. 35. q. 3. c. extraordinaria & 27. q. 1. ca. nec aliqua capit proposuisti. & c. causam matrimonii. de proba. & per gl. in c. ferrum. dist. 50. & per Abb. in c. is qui. de spõs. Debet tamen probatio talis esse euidentissima, vt hic & cap. fi. de presbyter. non baptiza. & ca. quia uerisimile. de præsumpt. & l. non est uerisimile. ff. quod met. causa.

Quod si quis.] CASVS. Præsupponitur quosdam esse baptizatos, sed postea istorum quidam uolebant rebaptizari, quidam vero de facto fuerũt rebaptizati, vñ quæsitum fuit qd iuris, quamuis aũt rebaptizatio uideatur permittenda ad similitudinem aliquorũ sacramentorum, quæ possunt reiterari, & præsertim ob maiorem deuotionem &, vt ille nequeat excusari ab obligatione fidei: solut. tamen aliter hic facta fuit, tum ob characterem iã impressũ, tum etiã quoniam cum baptismus sit ianua ingrediendi religionem, qui p eam est ingressus, amplius non oportet ingredi; siquidẽ si per peccatũ exeat, habet remediũ pœnitẽtiæ rein grediendi: Nõ obstãt obiecta. primo ob dissimilitudinem inter hoc sacramentum & alia, secundo q̃a in receptione istius sacramenti, satis est habere deuotionem congruam: & in necessariis ad salutem nulla admittitur excusatio iuxta not. per docto. in ca. 1. de constitu. cum uulg. quæ in casu nostro non erat necessaria cum sufficienter semel baptismus conferatur. Not. primo reiterationem alicuius actus non esse faciendam, quando inde sequeretur aliquod inconueniens Not. secundo aliquem puniri aliquando ob culpam & aliquando ob causam iuxta capit. sine culpa de regulis iuris in 6. Nota tertio non tantum uoluntatem, sed etiam scientiã requiri ad hoc vt aliquis dicatur esse in culpa alicuius mali.

f ¶ Pœnitentiæ.] Quam habes in cap. qui bis ignoranter de consecrat. distinct. 4. & vide de non rebaptizandis paruulis Concil. Trident. sess. 7. in titu. de baptis. cap. 13.

De eo tamen, qui Christianis parentib⁹ natus inter Christianos est fideliter conuersatus, tam violenter præsumitur quòd baptizatus fuerit, vt hæc prę sũptio pro ueritate sit habenda, donec euidentissimis argumentis cõtrarium probatum e fuerit.

Iterum scienter baptizatus debet seueriſſime puniri: ignoranter vero bis baptizatus non potest ordinari niſi ex neceſſitate. h. d.

Quod si quis sciẽs & prudens iterum baptizari sustinuerit, arctissimæ pœnitentię f subijciendus erit: qđ si ignoranter, nulla quidem imponenda erit pœnitentia: sed ni tradicere a, quam minime consentire.

Is, de quo non est præsumptio, quod sit baptizatus, debet sine metu iterationis baptizari. h. d.

Illud in dubium venire non debet b, quoties nulla extant indicia c inter propinquos & familiares, quibus aliquos baptizatos esse doceri possit, eosdẽ baptizari minime p hibendos esse. Quod enim factum esse nescitur, nulla ratio simit, vt iteratũ d videatur: nec temeritas interuenit prę sumptionis, vbi est diligentia pietatis.

Suspicio vehemens pro veritate habetur. h. d.

a ¶ Non poterit.] Erit ergo in potestate cuiusq; mihi ordines auferre: quia poterit me dormiente rebaptizare: qđ videtur durũm. Ideo quidam dicebant q̃ hic intelligitur de ignorantia iuris, quæ nõ excusat. Tu intellige prout littera iacet. & indistincte, & hic est vnus casus, in quo alicui fit sine sua culpa præiudicium: arg. 1. q. 5. cap. 1. fac. l. prospexit. ff. qui & a quibus. Sed contra 1. q. 4. cap. placuit. vide Abb. in cap. ex litterarum de apostat.

b ¶ Deponentur.] Cap. fin. eod. & per Abba. in cap ex tuarum. de apostat.

Ioan. Bapt.

Postremo.] CASVS. Quidam volebant baptismum conferre nulla iuris sollemnitate obseruata, ea, præsertim ratione, quia secundum Theolog cum sacramẽta sint à Christo instituta, non potest Ecclesia aliquid ad derevel detrahere. accedit ad id text. in cap. cum inferior. de maiorit. & obedi. Oppositum tamen hic legimus. & hęc solut. probatur, quia Sãcta sancte, & pie sunt administranda, & ideo Ecclesia, circa Sacramẽtorum administrationẽ multa statuit ratione congruentiæ. essentialia enim vtiq; non potest Ecclesia statuere cum statuta sint à Christo, & sic intelliguntur Theologi & tex. in argumento adducto hodie autem habemus etiam Concil. Triden. sess. 7. de sacram. vbi legimus si quis dixerit septem sacramenta nouæ legis, &c. esse instituta à Christo anathema sit, vnde dicas instituta ratione essentiæ Ecclesia autem ratione congruentiæ multa circa illorum administrationem, addidit, vt in eod. concil. habetur Not. primo potestatem Ecclesiæ esse circa Sacramenta in statuendo quæ circa illorum administrationẽ conueniunt secundum congruentiam: Not. 2. constitutiones obligare ad culpam etiam quando ob neglectum non obseruantur: Not. 3. vltra intrinsecam solemnitatem in sacramentis instituta à Christo, requiri etiam solemnitatem extrinsecam instituta ab Ecclesia.

c ¶ Et forma.] Cap. 1. & cap penul. eod. & 1. q. 1. c. detrahe. Et cum de substantia baptismi sit elementum, sequitur q̃ non posset quis baptizari in aqua rosata; cum non sit elementũ: licet posset in aqua aliquantulum trãsformata: vt in lixiuio, vel brodio, vel aqua lutosa: vt per Ab. in d. capi. penult.

d ¶ Patribus.] Etiã a tempore Apostolorum: vt per Dionys. de eccle. Hierarc. & traditur notissime per duos reuerẽdissimos Cardinales secundum Vuarmiensem, in tractatu de sacra. c. 37. & Aracęli. in tracta. itidẽ de sacrãm. c. 13.

e ¶ Exorcismi Ca. siue. c. ante c. sicut. de cõsecrat. dis. 4.

f ¶ Exufflationes.] Cap. siue. de cõsec. distinct. 4.

g ¶ Salis.] Cap. ex im. ca. sal cælestis. de cõsecr. dis. 4.

h ¶ Contactũ.] Ca. postea. de cõse. d. 4.

i ¶ Inunctio.] Ca. 1. §. quia vero. de sacra. vnct. i. c. deinde. de consecrat. d. 4. Sunt etiã & aliæ pura cereus & patrinus, quæ omnia constituũt numerũ octonariũ & his vere sibi concludũtur:

Sal, oleum, chrisma, cereus, chrismale, saliua. Flatus, virtutem baptismatis ista figurant. Hæc cũ patronis nõ mutant, sed tamẽ ornant.

si magna cogat necessitas, ordinari non poterit a.

Iterantes baptismum sũt deponendi ab officio & beneficio. h. d.

Illi quoque, qui autemerario in homine iam baptizato cæleste lauacrum iterare ausi fuerint, excommunicationis mucrone percussi ab omni officio, & beneficio Ecclesiastico deponẽtur b.

Multa fiunt in baptismo, quæ non sunt de eius substantia. h. d.

Postremo sciendũ est, quòd licet verbo tantum, & elemento baptismatis substãtia contineatur & forma c: multa tamen a sanctis patribus ad eius decorem fuerũt sollemniter constituta, vt immersionis numerus, exorcismi e, clericorũ exufflationes f, salis g benedicti exhibitio, salliuæ contactus h, inunctio i: quæ si ex neglectu prætermissa fuerint, ommissio culpæ reos arguet.

Baptismus non debet conferri in priuatis domibus, niſi ex neceſſitate, vel ob magnam nobilitatem. h. d.

Illud etiam nouissime Viennensi Concilio k constitutũ est, ne quis in priuatis domibus l, sed dumtaxat in Ecclesijs, in quibus sunt ad hoc fontes specialiter deputati m, aliquos audeat baptizare: nisi Regum n, vel Principum o liberi baptizandi fuerint: vel ta

k ¶ Concilio.] Cle. 1. eo. vnde sumitur.

l ¶ Domib⁹.] Cõcor. auth. vt in pri. do sacr. my. nõ fi.

m ¶ Deputati de maio. & obe. c. his quæ. 2. de cõmona. & tales Ecclesiæ dicuntur baptismales. c. 1. de no. ope. nuncia. Et quia renascimur per baptismum dicuntur matrices c. ex transmissa de præscr. & clem. 1. de sent. excom. & not. in clem. 1. eo.

n ¶ Regum.] Simile cap. fin. de offi. deleg. & c. ne aliqui. de priuil in 6.

o ¶ Principum.] Non autem tyrannorum. Et inter

lige

Universidad de Deusto Biblioteca

lige hic de principe, qui habeat notabilem potentiam: & ꝙ sit quasi comparandus regiæ potestati: arg.l.1.ff.de re.dub.licet principis appellatio multiplici ter sumatur: vt not.in clem.vni.eod.

Nobilitas & necessitas equiparãtur.

a ¶ Necessitas.] No ꝙ necessitas, & nobilitas æquiparantur. alibi nobilitas & litteratura.c.de multa. de præb.extra neg. execrabilis. eod.tit.

lis necessitas[a] emerserit, propter quam ad Ecclesiam absque periculo[b] accessus haberi nequeat.

DE SACRAMENTO Chrismatis.

TIT. IIII.

Fideles post receptum baptismum debent chrismari. hoc dicit,

Igitur omnes fideles[c] post baptismum[d] paracletum per manus impositionẽ accipere debent, vt perfecte Christiani inueniantur. Spiritus sanctus enim, qui super aquas baptismi salutifero descendit[g] lapsu, in fonte plenitudinẽ tribuit ad innocẽtiã[h], in confirmatione robur, & augmentum præstat ad gratiam.

Soli episcopi Chrismant. h.d.

Vnde cũ ceteras vnctiones simplex sacerdos[a] vel presbyter valeat exhibere, hanc non nisi summus sacerdos, hoc est Episcopus conferre debet; alioqui nulla excusante cõsuetudine[b] chrismatio irrita habebitur, & vacua: necinter Ecclesiastica sacramenta reputabitur[c], cum manum[d] imposuisse præter Apostolos, quorum hodie vicem sustinent Episcopi, nulli alij legantur.

Ieiunis & à ieiuno debet dari chrisma, nisi necessitas aliud cogat.h.d.

Accedẽt igitur qui legitimæ[e] sunt ætatis ad confirmationem ieiuni, vt à ieiunis[f] Episcopis sacro chrismate in fronte[g] deliniti per manus impositionem paracletum recipiant. Plane infirmis & morte periclitantibus[h], vel qualibet causa impediris, nulla de ieiunio habita ratione manus imponi poterit.

In Baptismo, Confirmatione, & Catechismo debent patrini interuenire.h.d.

Illud cõmune est tam his qui baptizandi sunt, quàm etiã illis, qui confirmationis munus recipere debẽt, vt aliquem in patrinitatem suscipiant, qui eos de fide interrogare possit, & ad bene viuendum hortari, & admonere, quod & ipsi facere debent.

Chrismatis sacramẽtum operatur augmentum gratiæ.h.d.

Vnde & Apostolus ad Ephesios. Signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ. Et ad Corinthios. Qui confirmat nos vnà vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus, qui & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris.

Continuatur hæc materia per glos. tit. eius. vel dicas secundo, quod iuxta ordinem sacramentorum post baptismum sequitur confirmatio, vt hic habetur in princ. vnde merito post tit. præceden. proponitur iste: qui diuiditur in quinque partes: in prima habetur vnio inter hoc, & præcedẽs sacramentum, in secunda adnot. effectus: in tertia ministet. in quarta quomodo sit conferendum: in quinta quid habeat commune cum sacramento præcedẽti. secunda ibi, igitur. tertia ibi, vnde: quarta ibi, accedent quinta ibi, illud commune.

Io. Bapt.

Qvamuis autem.] CASVS. Quidam schola res volentes docti apparere, dubitauerunt, an Sacramenta baptismi. & confirmationis haberent inter se aliquam vnionẽ; putabant enim eam non dari, quia aliter non videretur duo sacramenta, sed potius vnum. Sol. tamen vt hic legimus, quia vnum post aliud est conferendum, & hinc cessat obiectio: Not. hoc sacramentũ: esse necessarium victuris ob puguam, vt docet glo. rubri. & Ideo in collatione vnitur iuxta modum, qui in text. legitur.

c ¶ Necessarium.] Quia victuris in hoc mũdo inter inuisibiles hostes, & pericula gradiendum est, & in baptismo tegeneramur ad vitã: post baptismum confirmamur ad pugnam, c. 2. de cõsecra. dist. 5. d ¶ Non debeat.] ac. cap. 1. & ca. de his de consec. d. 5.

Igitur omnes fideles.] CASVS. Quidam ob gratiã per baptismũ susceptam putabant hoc sacram. gratiã non cõferre, si quidem eam habeant, vt præsupponitur, non videtur alio sacramento ad ipsam consequendam: Sol. tamẽ vt hic legim[e], quia ob pugnam habendam erat necessarium etiam tale augmentum, & obiectio in contrarium facta non obstat, sicuti apparent. Not. primo sacramẽtum hoc cõferre gradiam & augmentũ ad illã. Not. secundo gratiam augeri, sicuti augetur charitas: Not. tertio hoc sacramentum cõferre pfectionis Christianæ augmentũ.

Io. Bapt.

e ¶ Oẽs fideles.] Scilicet adulti, vel saltem alicuius capacitatis, vt inf. eo. §. prox. ar. l. vt gradatim. ff. de mun. & hon. & l. 1. cũ ibi not. C. de sacr. Eccles. nã infantibus, vel paruulis sufficit solus baptismus. c. quæris. de consec. dist. 4. & no. in c. 1. de consecr. dist. 5.

f ¶ Post baptismum.] Sic olim ostia prius lauabatur in litore. & postea offerebatur in holocaustũ: ut not. in c. 1. de consec. dist. 5.

g ¶ Descendit.] Conferendo aquis vim generatiuã cap. numquam. de consecr. dist. 4. & cap. 2. de consecr. distinctio 5.

h ¶ Innocentiam.] Ad quam denotandam baptizatis statim datur vestis candida. cap. accepisti. & cap. venit. de consecrat. distinctio 4. & not. in cap. 2. de consecr. distin. 5.

Vnde.] CASVS. Quidam sacerdotes inferiores volebant hoc sacramentum conferre ea ratione mori, quia licet eis, quod est plus nempe baptizare & consecrare per reg. plus. de reg. iur. in 6. Sol. tamen vt hic dicitur, quia Episcopi cum sint superiores, debent habere aliquid plus quam inferiores

tiores sacerdotes; obiectio autem non tenet, si quidem ista duo sacramenta sine respectu sunt magis necessaria. Not. episcopis esse reseruata quæ respiciũt perfectionis plenitudinẽ, iuxta not. per Doct. in cap. quanto de consuetud. cum similib.

a ¶ Simplex sacerdos.] Etiam episcopo delegante: sed bene delegante Papa, vt late per Docto. in c. quanto. de consuet. & per Archiepiscopum Floren. in tertia parte summę tit. 14 in §. de ministro. fac. c. presbyteris. cũ seq. de consec. dist. 4.

b ¶ Cõsuetudine.] Cap. quanto. de cõsuetud. nam prescriptio quãtumuis lõgissima requisit capacitatem in præscribẽte, vt per Ioã. Andr. in cap. 2. de præben. & sic limita. cap. 1. de rescri. in 6. & l. 1. § ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æsti. Secus est in competẽtibus ratione iurisdictionis, vel dignitatis episcopalis, non autem ordinis, vt in dicto capitulo quanto. & in capitulo accedẽtibus. de excess. prælat. & in cap. cum contingat. de foro competenti.

c ¶ Reputabitur.] Et merito, cum nullum characterem imprimat. Et sic nota quòd ordinatio & ritus Apostolorum circa sacramenta habent impedire characteris impressionem, vt per Abb. in cap. quanto. de consuetud. Sed quid si Romanus Pontifex prohibeat episcopos conferre tale sacramentum, an valeat collatio facta post prohibitionem? Respon. vt per Abb. in dicto cap. quanto.

d ¶ Cum manum.] Ratio, ab antiqua patrum ordinatione. Est & alia ratio, quæ ponitur per Abb. in cap. quanto. de consuetud. quia perfectio actus communiter reseruatur superiori. Vnde cum hoc sacramentum sit confirmatio & perfectio baptismi, vt hic, congruum fuit illud reseruari superioribus fac. cap. nihil. cum ibi traditis. de elect. & ꝙ huius sacramenti exhibitio est episcopis reseruata, vide nouissime per Concilium Trident. sess. 23. circa princ. cap. 4.

Io. Bapt.

Accedent. CASVS. Fuit dubitatum an hoc sacramentum ieiunis, & à ieiunis sit conferendum, illud enim videbatur satis, vt in gratia recipiatur, & conferatur, cum tribuat gratiæ augmentum, vt habetur supra eod. § 1. Sol. tamen hic aliter legitur, vel ob rationem communem, quia sancta sanctę sunt administranda, vel quia maior dispositio requiritur ad perfectionem, vnde his consideratis obiectio nil videtur concludere. Not. primo in sacramentis administrandis tam actiue, quàm passiue desiderari etiam aliquam accidentalem dispositionem. Not secundo causa suadente licitum esse recedere aliquando à can. ll. dispositione eius.

e ¶ Legitimę ætatis.] Sed quæ erit ætas legitima? Quidam dicunt de 14. annis, quo tempore etiam ad minores ordines promoueri possunt. cap. 2 distin. 77. Alij de 25. arg. l. 1. ff. de minor. & not. in cap. vt ieiuni. de consec. dist. 5. Neutra tamen seruari videtur in practica, cũ etiam trimi, & quatrimi deferãtur ad episcopos chrismãtes, quod forte nõ bene fit.

f ¶ Ieiunis episcopis.] Quod ieiunium & in aliorũ sacramentorũ exhibitione seruandũ est 22. q. 3 cap. honestum. & de consecrat. dist. 2. cap. liquido quod tamen male videtur seruari. fac. c. vt ieiuni. c. vt episcopi. de cõsecrt. distin. 5.

g ¶ In fronte.] Quo in loco non licet presbyteris, cap. presbyteris. de consecrat. dist. 3. cum seq. & de significatione locorum, & vicium quibus quis inungitur, vide in cap. nouissime. de consecratione, distin. 5.

h ¶ Periclitantibus.] Vitanda enim mora est vbi periculum timetur. cap. baptizari. de consecra. dist. 5. cap. ne quod absit. de consec. dist. 4. cap. de Syracusanæ. dist. 28. Arg. contra l. si debitori ff. de iudi. & l. quod dicimus. ff. de solu. Sol. illud in contractibus: hic in periculo animæ, vt not. in dicto cap. baptizari.

Illud commune.] In hac parte duo docentur cõmunia: secundum ibi, cõmune etiam. quoad primum casus ita adnot. Quidam volebat baptizari, vel chrismari, nullo adhibito, vt vocant patrino, ea præsertim ratione, quia nemo potest saluari per operam & diligentiam alterius, sed per semetipsum tantum, cum virtus & vitium suos tantum teneant auctores. l. sancimus. C. de pœn. Sol. tamẽ aliter hic legimus, quia patrinus consulendo, admonẽdo, & quid simile faciẽdo summopere potest adiuuare; hinc intelligimus qualiter ad obiectionem

Io. Bapt.

nem sit respondendū, siquidē per operam alterius summopere quis adiuuatur ad salutē; vnde not. diligentiā & curam Ecclesiæ erga salutem fideliū: Not. 2 patres, & patrinos teneri tali obligatione, vt doceant suos filios quę sunt fidei.

a ¶ in patrinum.] Cap in catechismo. cum pluribus seq. de consecr.d. 4 & de cogn.spir. per totum. Sed isti patrini non sunt de substantia: vt not. supra tit. proxi. §. postremo

b ¶ Fideiussor.] De consecra. distin. 3. ca. vos ante. & hæc est caussa quare in catechismo, & cōfirmatione, quod qui non est Christianus non offerat puerum, cū enim nostram fidē quis non tenet, qualiter docebit, & qualiter erit obses pro puero? quæ ratio cessat in baptizāte

c ¶ in catechismo.] Cap. in catechismo de consec. distin. 4 & cap. peruenit. 30. q. 1.

d ¶ Nec plures.] Cap. non plures. de consec. dist. 4. Sed contra. cap. quod autem. 30. q. 4. Sol. maritus, & vxor pro vno reputātur; cum sint vna caro, iuxta illud: & erūt duo in carne vna. pro qua sol. fac. t. cap. si quis ex vno. distin. 4. Vel dic aliter, vt not. in d. c. quod autem. Sed an vnus possit esse patrinus in baptismo, & idem in confirmatione? Resp. tantū ex necessitate. cap. in catechismo. de consecr. d. 4. qua cessante singuli per singula sunt habendi: ita enim latius extendit charitas. Sed an actus valeat si idem sæpius interueniat? Respon. affirmatiue, quemadmodum & si plures patrini eidem actui interueniant cum omnibus contrahitur cognatio: vt in cap fin. de spi. cogn. in 6. & per Ab. in c. contracto. eo. tit. quod tamen hodie videtur correctū per Concil. Trid. quod ita arctauit hanc materiam, vt vnus tantum possit interuenire in patrinum, & si plures interueniant, non contrahitur spiritualis cognatio: vt in sessione 24. in decretis de reformatione matrimonij. ca. 2.

e ¶ Baptizatus non sit.] Si tamen aliter fiat non impeditur propterea baptismus; cum talis in casu baptizare possit: & patrinorum adhibitio non sit

numa habeāt, qui eos dē in religione Christiana, & fide dominica instituat, & pro eis apud Deum quasi fideiussorb existat, quod & in catechismoc obseruandum erit.

Patrini non debent esse plures, vel non baptizati, vel confirmati. h. d.

Admonendi tamē sumus, quòd nec plures d quemquam in baptismo, aut in confirmatione suscipere debēt: sed vnus tantum siue vir, siue mulier: nec quemquam quispiam tenere, vel leuare poterit, qui ipse baptizatus e non sit vel confirmatus.

Parentes non possunt esse patrini propriorum filiorum, nec Abbates, vel monachi alienorum. h. d.

Parentes f quoque proprios filios, vel abbates, g, vel monachi h alienos de sacro fonte suscipere, aut in confirmatione tenere non debent.

Nec baptismus, nec chrisma possunt iterari, & vtrumque conferri potest tempore interdicti. h. d.

Commune etiam illud est vtrisque, quòd & neutrum (vt paulo ante diximus) iterari i potest; quippe quod ambo characterem imprimunt k: & quod interdicti tempore ob imminens ex dilatione periculum vtrumque cōferri, & pro vtroque chrisma confici poterit, vt infra suo loco latius exponemus.

de substantia, vt not. supra tit. prox. §. postremo. Sed fuerunt instituti ratione, de qua in §. proxi. vbi not. & fac. dist. 47. § necesse.

f ¶ Parentes.] Cap. si vir. de spi. cogna possent tñ ex necessitate, vt in c. ad limina 30. q. 1. & not. Abb. in d. c. si vir.

g ¶ Abbates] Cap. non licet de consec d. 4.

h ¶ Monachi.] 16. q. 1. cap. placuit. & 18. q. 2. c. peruenit. Idem forte in alijs regularibus vt sup. de regular. in princ. Sed contra cap. doctos. 16. q. 1. & ca. omnes. 30. q. 1. Sol. vt no. in cap. non licet. de cōsec. d. 4.

Cōmune etiā.] CASVS. Quidam dubitauerunt an hoc sacramentum posset reiterari vel potius debeat reiteratio phiberi sicut in baptismo: putabant enim talem reiterationem esse admittēdā ad maius robur habēdum pro victoria in pugna consequenda: Sol. tamē vt hic legitur, quia licet ista duo sacramenta, quoad necessitatem simpliciter considerata, conueniant; tamē cum ad salutē debeat quis primo admitti, deinde, ea pugnam habere, propterea sufficienter prædicta sacramēta semel conferuntur: non obstat obiectio, quia sicut pugna est continua, ita sens: Not. argumentum quod ob identitatem ratio-nis quæ sunt diuersæ naturæ eod. iure censentur.

i ¶ Iterari.] Cap. non licet. & c. rebaptizare. & c. dictum. & c. de homine. de consec. dist. 4. Sed cōtra. 1. q. 1 c. manus. Sol. ibi agitur de manus impositione consecratoria, non confirmatoria, vt ibi not. Si tamen fuerit iterata confirmatio mitior pœna imponitur, quam si fuerit iteratus baptismus; de quo vide per Archiep. Floren. in sua summa sub tit. nostro. versic. effectus autem.

K ¶ Imprimunt.] Vt de sacram. §. 1.

l ¶ Suo loco.] Vt infra de eccles. interdicto. §. pen. & fi.

DE PAENITEN. ET REMISSION.

Io. Bapt.

Etsi homo habeat augmentum gratiæ ad pugnam per sacramen. confirmationis. §. 1. supra tit. 1. quoniam tamen sæpe incidit in peccata, & amittit gratiam: ad cuius recuperationē cum instituta sit pœnitentia; propterea post tit. præcedētem proponitur iste: qui diuiditur in 4 partes. in prima habetur quid sit pœnitentia, & cur sit instituta: in secunda quot sint eius species: in tertia ex quibus constat: in quarta soluuntur quædā dubia circa eam orta: secūda ibi, sunt autem: tertia ibi, constat: quarta ibi. medicos.

DE POENITENTIIS ET remissionibus.

TIT. V.

Quid sit pœnitentia. h. d.

Pœnitentia a est sacramētum, qd cōtritione, confessione, & satisfactione concurrentibus, peccatorum operatur remissionem.

Pœnitentia instituta ad finem, ad quem baptismus, & confirmatio; vel pœnitentia habet se ad baptismum, vt scapha ad nauem. h. d.

Multiplex b enim Dei misericordia, ita lapsib humanis subuenit, vt non solum per baptismi, & confirmationis gratiam: sed etiam per pœnitētiæ medicinam spes æternæ vitæ reparari velit. Vnde qui dona regenerationis violauerint, proprio se iudicio c condemnātes, per sacramentum pœnitentię ad criminum remissionem, quasi ex naufragio d arrepta tabula e ad portum perueniant.

Tres sunt species pœnitentię, & pœnitentia sollemnis iterari non potest, & pœnitētes ad sacros ordines reddit inhabiles. h. d.

Sunt autem pœnitentia.] Scilicet peccatorū.

a Pœnitentia.] Multæ ponuntur pœnitentiæ definitiones, seu descriptiones: nam præter hanc, alia ponitur in c. eccc. §. fi. de pœni di. 1. alia in c. pœnitentia. de pœnit. dist. 3. Plures ponit Host. in sum. eo. aliā Magister sententiarum. lib. 4. dist. 13. de quibus per Archiep Flor. in sua summa. eod. tit. & per Nico. Plo. in suo tractatu de sacram. in princ. quartæ partis, sed & hæc satis rem ipsam demostrat. licet forte regulis logicorum ex amussim non respondeat.

b ¶ Multiplex.] Idest multipliciter subueniens. facit cap. multiplex. de pœn. dist. 1.

c ¶ Iudicio.] Idest, proprio motu, ut c. non potest. c. ecce. c. porro, & ca. facilius. de pœnit. dist. 1. non qp pœnitentes ipsimet iniungāt pœnitentiā: quia si ita intelligatur, frustra claues essent datæ sacerdotibus: ut de pœni. dist. 1. §. alii. & cap. agite.

d ¶ Naufragio.] Scilicet peccatorū.

e ¶ Tabula.] Duæ sunt tabulæ. Prima est baptismus, vbi purgatur uetus homo, & nouus induitur. ut cap. deinde. dist. 26. Secnnda est pœnitentia, qua lapsi post baptismū per pœnitentiam resurgimus. c. secunda. ubi etiam nota de pœn. dist. 1. Alii quòd prima tabula est nauis; secunda est scapha, qua naufragio periculū euitatur.

Sunt autem.] CASVS in tot. hac parte ita figurari potest. Quidam ad pœnitentiam ueniēntes modo priuatim modo publice, & modo solemniter admittebantur, qđ non uidebatur cōuenienter factum, quia cum gratia restituatur tantum à Deo, propterea tantum coram eo videbatur satis pœnitere, accedit etiam quod Ecclesia non iudicat de occultis ca. sicut. de simon. & ideo per actus exteriores nō oportet ut gratia restituatur; Solut. tamen hic aliter facta fuit, & ratio est, quia cum pœnitentia respiciat peccatum. §. 1. supra eod. sequitur quod si-cut peccatum aliquando est occultum: aliquando publicum tantum, & aliquando non tantum publicum, sed etiam maxime graue: ita pœnitentia debet esse eiusd. qualitatis. argumento. ca. 1. eod. licet autem gratia restituatur tantum à Deo, quoniam tamen peccator reconciliari debet aliquando Deo tantum, & aliquando Ecclesię quoque, cui cum reconciliari debeat secundum qualitatem delicti propterea diuersa introducta fuit species pœnitentiæ, & ideo cessant obiectiones in contrarium facta: Vnde not. primo causam distinction. de pœnitentia, quę est ut dixi peccati peccatorisve reconciliationis diuersa qualitas, quæ propterea diuersum

quoque

quoque producit effectum. Not. secundo argumẽ tum ecclesiam non cognoscere occulta, vt etiam dicit tex. in cap. sicut. cum seq. de simon.

a ¶ Tres species.] De quibus per Abb. in c. 1. eod. & per Nic. Plo. in tract. de sacra. cap. 1. in 4. par. & per Arch. Floren. in tit. de pæn. vers. de partibus, & p Host. in summa. eod. vers. his prælibatis.

b ¶ Maiora scelera.] Et vulgata. Quæ autẽ sint hæc habetur in cap. at si clerici. §. 1. de iud.

c ¶ Episcopus.] Nõ autem inferiores.

d ¶ Serie.] De qua in cap. in capite. dist. 50.

e ¶ Vilescat.] Cũ frequentia, & iteratio contemptum pariant. l. obseruãdũ. ff. de offi. præsi.

f ¶ Expositimus.] §. pœnitentes. supra qui promo. nõ poss.

g ¶ Quippe quę.] Bona ratio: nam si fabricatũ destruit, multo fortius impedit fabricandum arg l. patre furioso. ff. de his, qui sunt su. vel alie. iu.

h ¶ Exuti.] Ca, cõfirmandũ. dist. 50. & in c. sacerdos. de pæn. dist. 6.

i ¶ Sollemnitate.] De qua habetur in c. in capite. di. 50.

K ¶ Non sint.] Vt c. plurimos. dist. 72. ca. si illud. dist. 45. fac. 2. q. 1. cap. si peccauerit & l. nihil. ff. de re iu. & per Abb. in c. 1. eod.

l ¶ Proximo suo.] Scilicet homini Christiano, qui proprie vñ dici posse proximus. Sed & de infideli erit hoc intelligendum, si peccatum, quod scandalum induxit, consistat in præuaricatione legis naturalis, per ea quæ Abb. & Doct. in cap. nouit. de iudi. in 3. not.

m ¶ Præbeant.] Dic ergo, quod aut delictum est graue, & scandalizans totam vrbem: & tunc laico imponitur pœnitentia sollemnis, quæ & publica est, vt statim dicitur cap. in capite. dist. 50. & 26. q. 6. ca. fin. Aut est graue, sed non generat scãdalum: & tunc aut est occultum: & tunc non imponetur pœnitentia neque sollemnis, neque publica, siue deliquens sit clericus, siue laicus. d. cap. in capite, & per Abb in ca. 1. de pœnit. & remiss.

Proximus etiam in fidelis.

tiæ tres [a] species. Quædam enim est sollemnis: quædam publica; quædam priuata. Sollemnis est, quam propter maiora [b] scelera Episcopus [c] in capite ieiunij seruata certa rerum serie[d] delinquẽtibus solet imponere. quæ quidem ne Ecclesiæ vilescat [e] auctoritas, iterari non debet. Et tales pœnitẽtes ad sacros ordines (vt supra exposuimus [f]) inhabiles reddit, quippe [g] quæ nec aliter potest sacerdotibus imponi, quàm si prius cælestis militiæ cingulo exuti [h] fuerint.

Publica delicta, publica pœnitentia lui debent. h. d.

Publica pœnitentia est, quæ publice nulla seruata iuris sollemnitate [i] peragenda iniũgitur: qualis est peregrinatio, certi habitus delatio, & his similia. Cum enim manifesta peccata non sint [K] occulta correctione purganda, recte constitutum est, vt qui publice peccãdo proximos [l] suo scandalum præbuerint, publicam etiam pœnitentiam à proprijs sibi sacerdotibus impositam peragentes emendationis exemplum præbeãt [m].

Sollemnis, & publica pœnitentia non cõeuertuntur. h. d.

Apparet itaque ex his, quòd licet omnis sollemnis pœnitentia publica sit: non tamẽ omnis publica est sollemnis [n].

Vnusquisque semel in anno debet confiteri, & Eucharistiam sumere: nisi de consilio sacerdotis abstineat. h. d.

Priuata, aut secreta pœnitentia est, quæ in occulto Deo fit, & sacerdoti [o]. Statutũ est enim generali Concilio, vt omnis fidelis, quàm primũ sapere [q] cœperit omnia [a] sua [b] peccata proprio sacerdoti [c] confiteatur, & iniunctam sibi pœnitẽtiã proprijs viribus [d] adimplere studeat, suscipiens reuerenter ad minus [e] singulis annis in Paschate [f] Eucharistiæ sacramẽtum: nisi forte de sacerdotis [g] consilio, ex causa duxerit abstinẽdum: alioqui & viuens ab ingressu Ecclesiæ arcebitur [h], & moriẽs Christiana carebit sepultura [i].

Pœnitentia constat contritione, confessione, & satisfactione. h. d.

Constat [x] igitur pœnitentiæ sacramẽtum tribus partibus, contritione cordis, confessione oris, & operis satisfactione. Contritio [l] nihil aliud est, quàm dolor pro peccatis voluntarie assumptus cũ proposito confitendi, & satisfaciendi. Confessio [m] (vt Augustino placet) est per quam morbus latens spe veniæ aperitur: vel confessio est canonica [n] peccatorum coram proprio sacerdote facta declaratio.

Tres gradus discretionis in tres status.

Proprius sacerdos quis.

Tres gradus discretionis in tres status.

Omnia.] Bene omnia: quia cõfessio nõ debet fieri p partes, cõfitẽdo vni sacerdoti partẽ peccatorũ, alteri aliam partem: sed omnia vni sunt confitenda: aliàs confessio parum prodesset; vt per Abb. in cap. omnis eod. in prin. immo debet nõ solum vni omnia cõfiteri: sed etiam eodem contextu si recordetur vt per Abb. in cap. ex parte de offic. ordinarij.

b ¶ Sua.] Non autẽ aliena. Et facit cõtra mulieres impudicas, reuelantes etiam participes. & hoc verum, nisi pro prium peccatũ non posset bene detegi absq; participibus. Vt puta, si concubuit cum matre; soror. Nam hæ circunstantiæ cum aggrauent peccatum, sunt manifestandæ. facit de pœnit. dist. 5. in princ & per Docto. in cap. omnis. eod.

c ¶ Proprio sacerdoti.] Sed quis est proprius sacerdos? Respondeo presbyter parochialis, episcopus, eius vicarius generalis. Legatus prouinciæ, & ipsius pœnitentiarius, Archipresbyter, vt per Abb. in cap. omnis. eod. & not. in cap. 2. eod. in 6. & in cap. 2. de offic. leg in 6.

d ¶ Propriis viribus.] Cap. pœnitentia. de pœniten. dist. 3. & cap omnis. eod. Posset tamen pater adimplere per filium, cum censeantur vna persona 35. q. 3 §. hac auctoritate. & not. in d. cap. pœnitentia. & per Tiraq. in l. si vnquam. in præfat. nu. 15 C. de reuoca. dona. quod forte & in extraneis posset admitti, vrgente necessitate.

e ¶ Ad minus.] Melius tamen esset sæpius, quod olim fiebat, vt infra tit. prox in princ. & in cap. & si frequentius. de consec. dist. 2. Et quod hic dicitur, habet locum in laicis: de religiosis dic vt in clem. ne in agro. §. sane de statu regul.

f ¶ In Paschate.] Facit contra eos, qui suscipiunt sacramentum in die Iouis sancti, de quo narrat Abb. in cap omnis. eod. vidisse se inter valentes Theologos magnam quæstionem: & se fuisse super hoc cõsultum, qui respondit, vt ibi per eum.

g ¶ Sacerdotis.] Scilicet proprij, secundum Abb. quod multi male aduertunt. cap omnis. eod. vnde sumitur.

h ¶ Arcebitur.] Nota casum, in quo non excommunicatus arcetur ab ingressu Ecclesiæ. & non otiose dicit, arcebitur, quod verbum denotat violentiam: quia & brachium sæculare ad talem arcendũ inuocari poterit. cap. 1. de offic. ord. & 23. q. 5. cap. administratores.

i ¶ Sepultura.] Hoc est contra regulam illam: Cui communicamus viuo, communicamus & mortuo. Fal. etiam in alio casu. 23. q. 5. cap. placuit. & cap. monachi. de statu monach. & cap 1. de torneamentis. & cap. quia in omnibus. de vsur. & cap. sũper eo. de rapt.

Constat igitur.] Hæc pars diuiditur in duas particulas, in prima referuntur partes istius sacramenti. in secunda explicantur: secunda ibi, contritio. quoad primum casus non figuratur: not. tamẽ causam distinctionis. siquidẽ hoc sacramentum consideratur ex parte pœnitentis tantum, & hinc datur contritio: aut in habitudine ad sacerdotẽ, & sic talis respectꝰ vel incipit à pœnitente, & tendit in sacerdotem, & hinc oritur cõfessio: aut econtra à sacerdote in pœnitentem, & inde datur satisfactio. Io. Bapt.

K Constat.] Fac. d pœnit. distin. 3. cap. perfecta. & de pœnit. dist. 1 §. alij. & §. ex his.

Contritio.] Hæc pars subdiuiditur in tres particulas, in prima describitur contritio: in secũda explicatur confessio: in tertia declaratur satisfactio. secunda ibi, confessio. tertia ibi, sed nec contritio. quoad primum casus non figuratur: not. tamen quòd sicut peccatum committitur voluntate, ita eius culpa tollitur oppositum voluntate, licet quoque requiratur ob gratiam, quæ inde est conferenda. Io. Bapt.

l ¶ Contritio.] De hoc late per Archiepiscopũ Florentinum in summa in tit. de contritione. Plo. in tractatu de sacra. in quarta parte cap. 2. Hostien. in summa eod. §. quot & quibus, in vers. prima igitur: quibus locis habetur, quid contritio ab attritione differat.

Confessio. Hæc pars diuiditur in duas particulas: in prima definitur confessio. in secunda ead. explicatur: secunda ibi, quod autem. quoad primum casus nõ figuratur: not. tamen argumentũ. q remedia tam spiritualia, quàm corporalia nequeunt defectibus nostris applicari, nisi prius ipsi cognoscantur. Not secundo argumentum quo confessio fori poli differt à confessione fori fori. Io. Bapt. Nec per epistolã, quis nec per nuncium põt cõfiteri.

m ¶ Confessio.] De his descriptionibus per Plo. in tractatu de sacramentis in quarta parte cap. 2. & per Archiepiscopum Florentinum in summa in tit. de confess.

n ¶ Canonica.] Sed an sit canonica, si quis velit per nun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nuntium, vel epistolam confiteri. & videtur vt 30 q. 5. cap. qualis. Tu dic contra cap. quem pœnitet. de pœnit. dist. 5. Et hic est vnus de casibus, in quo non potest quis per alium quæ potest per seipsum. fac. l. inter artifices. ff. de solu. Nec obst. contrarium: quia non dicitur ibi, quod in scriptis cōfessio recipiatur: sed quæ accepta in scripturam redigantur, ne mādent obliuioni.

Io. Bapt.

Quod aūt.] CASVS in tota hac parte ita figurat. quadam pœnitentes nō certo, & proprio sacerdoti, sed cui magis placebat, volebant peccata sua confiteri: & ideo de episcopi potestate non curabāt, & aliquando etiā laicis confitebant: sacerdotes aūt confessione audita, & ipsam reuelabant, & à quolibet casu indifferenter absoluere volebant, vnde quæsitū fuit quid iuris, siquidē in fauorē pœnitentium, & sacerdotis facit summopere potestas ordinis, quam recipiunt sacerdotes in eorum promotione ad sacerdotium à Deo. Solut. tamen est tenēda, quam in hac parte legimus: & ratio est, quia in administratione istius sacramēti pœnitentiæ requiritur, tam potestas ordinis, quàm iurisdictionis, iuxta not. in cap. omnis. cod. Docet Caie. in 1. tom. opusc. tract. 7 & hinc cognoscimus obiectionem cessare, cum in collatione ordinis prædicti non semper vtraque potestas conferatur. Not. forum pœnitentiæ simile esse cum foro exteriori, quia sicut in vno datur iudex proprius, ita & in alio: & ideo sæpe tenet argumentum ab vno ad aliud.

Tribus casibus potest quis confiteri non proprio sacerdoti, si obtineat licentiam ab eodem, vel ab Episcopo vel si confiteatur fratribus habentibus generalem potestatem audiendi confessiones. h.d.

Quod autē dicitur, *Coram proprio sacerdote*, ita demum obtinet, si nulla legitima [a] causa subsit eius declinandi iudicium. Ceterum si quis, vel proprij sacerdotis imperitiam [b] vereatur, vel aliàs eius vitam, & mores suspectos habeat, & propterea alieno sacerdoti [c] confiteri voluerit, licentiam prius postulet, & obtineat [d] à proprio: cum aliter illum alienus, quacunque suffragante consuetudine [e], non possit absoluere, vel ligare [f].

Confessus habentibus generalem auctoritatem audiēdi confessiones consequitur absolutionem. h.d.

Si quis tamen regularibus generalem audiendi confessiones potestatem habentibus [g]; & locorum ordinarijs præsentatis, & ab ijsdem approbatis confessus fuerit, Parisiēsis Doctoris [h] reiecta sententia, non magis eadem peccata tenebitur iterum confiteri, quàm si ea proprio sacerdoti iuxta generalis concilij dispositionem cōfessus fuisset.

Episcopus potest suo subdito concedere licentiam eligendi confessorem. h.d.

Episcopus [i] quoque cumque volo possum confiteri peccata mea, petendo salubre consilium animæ. Sed ille non potest ligare vel absoluere, vt in c. si episcopus. co. in 6. Sed non sacerdos non proprius tenetur credere ei qui dicet se licentiam habuisse à proprio? Respondeo affirmatiue: arg. not. in c. fin. de pœni. dist. 6. no. in elem. 1 de priuileg. in glos. quarta. Nec enim præsumendum est mentiri eū, qui statim vult cōfiteri.

a ¶ Legitima causa.] Puta si plebanus sit hæreticus, sollicitator ad malum, pronus ad reuelandū. De quibus can. per Plou. in tract. de sacra. in quarta parte, cap. 10.

b ¶ Imperitiam.] Quo casu secundū quosdā pœnitens nō tenetur petere licentiā à proprio sacerdote, cū habeat à iure, vt not. in c. fin. de pœnit. dist. 6. Sed id videtur expresse contra cap. omnis. §. pars autē. eod. & contra hanc litteram, quæ inde sumitur.

c ¶ Alieno sacerdoti.] Executionem scilicet habēti ob ea, quæ not. in c. omnis. eo. aliàs nō potest habere locū prorogatio, vt ibi per Abb. nisi proprius sacerdos alij committeret & audiret: tunc enim nō requiritur, quod habeat executionem. fac. not. per Abb. in cap. fin de offic. ord.

d ¶ Obtineat.] Quid si ille malitiose recuset? Videtur & possit ire ad alium. cap. licet. de regul. vel ibit ad superiorē, si potest, vt illum compellat. Vel superior ipse dabit licentiā: arg. cap. nullus. de iure pat. & not. in cap. omnis. eod.

e ¶ Cōsuetudine.] c. si episcopus. eod. in 6. Esset enim hæc consuetudo ecclesijs onerosa, vnde non valet, cap. 2. ff consuet. & ex ea infringeretur neruus ecclesiasticæ disciplinæ. c. cum venerabilis. de consuet. esset etiam hoc cōtra obedientiā principis præscribere, c. merito. & in c. cū non liceat. de præscript. Et hoc forte etiā procederet in Imperatore, qui subest suo parocho, vt per Abb. in c. nonit. de iudic. & in regibus, vt per Ab. in c. omnes. de mario. & obed. Quid de monialibus? Respondeo vt per Ab. in cap. 2. de capel. monach.

f ¶ Ligare.] Cap. quæ autem. supra eo. & 9. q. 2. c. 1. & c. 2. & de paroc. cap. nullus. Et ideo dixit, ligare: quia cui peccata mea, petendo salubre consilium animæ. Sed ille non potest ligare vel absoluere, vt in c. si episcopus. co. in 6. Sed non sacerdos non proprius tenetur credere ei qui dicet se licentiam habuisse à proprio? Respondeo affirmatiue: arg. not. in c. fin. de pœni. dist. 6. no. in elem. 1 de priuileg. in glos. quarta. Nec enim præsumendum est mentiri eū, qui statim vult cōfiteri.

g ¶ Habentibus.] De qua potestate apparet. in cle. 2. vers. statuimus. de sepul. vel apparebit ex propriis priuilegijs.

h ¶ Doctoris.] ideſt, Ioannis de Poliaco, cuius sententiæ reprobatio tanquam hæreticę habetur in extrauag. commu. in tit. de hæreticis, incip. Vas electionis. Quidam tamen dicunt, quod non sufficit priuilegium, nisi etiam concurrat licentia proprij sacerdotis: quod tamen communiter non tenetur secundum Abb. in cap. omnis. eod.

i ¶ Episcopus quoque.] Non solum parochialis sacerdos, vt habetur in cap. si episcopus. eod. in 6. & ibi

ibi traditur, & in cle. religiosis. de priuil.

a ¶ Minoris.] Immo maioris, cum ei & parochus subsit.

b ¶ Necessitas.] Cōcor. ca. quem pœnitet. versic. tanta. de pœni. dist. 1. & c. qui vult. de pœni. dist. 6. cap. sanctum. de consecr. dist. 4. fac. not. in cap. si Episcopus in fin. eo in 6. & in c. pastoralis. de offic. ordin. §. 1. vbi Abb. & idē in c. 1. de his qui fil. occi. & in cap. Deus. eod. & in cap. 2. de furtis, vbi de magna vi contritionis, & nouissime per Concil. Triden. sessio. 14 cap. 4

c ¶ Votum enim.] Sic in cap. quis aliquando, uersic. uotum enim. de pœn. dist. 1.

d ¶ Quouis modo.] Sed quid si sacerdos indigeat prudentiori consilio? Resp. debet illud requirere sine expressione personæ. cap. omnis. eod. Quid si Episcopus excōmunicat omnes huius criminis conscios, an confessor debeat reuelare? Respond. ut no. in cap. sacerdos. de pœni. dist. 6. Et est differentia, utrum quis quid sciat in pœnitentia, an in confessione. Nām si quis sciat in pœnitentia citra confessionem adductus in testem debet reuelare: secus si in confessione sciat: quia potest libere iurare se nescire, ut per Abb. in cap. sacerdos. de offi. ordin. de pluribus similibus qq. vide p Abb. in ca. omnis. eod.

Scire in pœnitentia vel in cōfessione.

e ¶ Detrudendus.] subdito suo, vt quem uis idoneum sibi deligat confessorem facultatem concedere poterit. Cum non minoris [a] esse debeat effi cacię ab episcopo obtē tenta licentia, quam a parochiali sacerdote.

Necessitas facit affectum reputari pro effectu. h.d.

Sed & si pœnitendi vrgeat necessitas [b], nec desiderandi loc', aut tempns proprium sacerdotem offerat: & si is cui quis confitetur soluendi nullam potestatem habeat: tā ta tamen est vis confessionis, vt dign' fiat venia ex desiderio sacerdotis, qui proximo suo criminis turpitudinem confiteri non refugit. Votū [c] enim pro opere reputatur, cum operis perficiendi facultas deest.

Sacerdos non debet quem absoluere, de casibus reseruatis Papæ, vel Episcopo. h.d.

Illud etiam animaduertere sacerdotem oportet; ne quem scilicet ab his criminibus absoluendo liberare tentet, quorum absolutio aut Apostolico, aut proprio ordinario est reseruata [f], vt puta si pœnitens clericum enormiter læserit, Ecclesiam cōbusserit vel fregerit [h], falsum [i] commiserit, Cardinalem [k], vel Episcopū [l], insecutus fuerit, cum moniali rem habuerit, & in alijs casibus [m].

In perpetuum est in monasterium detrudendus, quire uelat confessionem. h. d.

Sed siue proprius sacerdos, siue alius pœnitentiam audiat, cauebit omnino, ne aut verbo, aut alio quouis [d] modo confitentem prodat. Quoniam qui peccatum in pœnitētiali iudicio

In generali concessione nō ueniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. h.d.

De eo tamen quæsitum [n] est, si Episcopus subdito suo concesserit, vt sibi possit idoneum [o] eligere cōfessorem, an tunc ille quem is elegerit in ea

Immo uidetur, quod susc ipere debeat ignominiosam successionem. c. sacerdos. de pœn. dist. 6. Sol. illud iure nouo tollitur, hoc nouo. ut not. in c. omnis. eo. licet quidam dicant vtramque pœnā imponendam, qđ non uidetur verū. arg. l. 1. C. de furt. & l. vbi repugnantia. ff. de re iud.

f ¶ Reseruata.] Nemo enim debet iuros terminos transgredi. cap. 1. cū concordantiis ibi alleg. de sepul. & de huiusmodi reseruationibus vide nouissime per Conc. Trid. sess. 14. c. 7.

g ¶ Læserit.] Vt. c. si quis suadēte diabolo. 17. q. 4. c. si qs in clericos. de sent. excom. excipiūtur tamen multi casus, ut ibi not. & infra de sent. excom. per tot.

h ¶ Fregerit.] Quo casu postquam delinquens fuit denūciatus, non potest ab alio absolui q. à Papa, ante potest etiam ab Episcopo: habetur in ca. conquesti. & in ca. tua. de sent. excom.

i ¶ Falsum.] Habetur in cap. dura §. si. de fals.

k ¶ Cardinalem.] Ca. felicis. de pœn. in 6.

l ¶ Episcopum.] Cap. si quis. de pœni. in 6.

o ¶ Casibus.] De quibus not. in cap. si Episcopus. eod. in 6. & per Nic. Plo. in tract. de sacra. in quarta parte. ca. 5. & cap. 6.

m ¶ Quæsitū.] Cap. si episcopus. eo. in 6. unde sumitur.

o ¶ Idoneum.] Qui sciat soluere & ligare, cap. quem pœnitet. de pœnit. dist.

Universidad de Deusto Biblioteca

2.vers.quare.& cap. sanctum est.in prin. a ¶In generali.]Cap.fi.d e offi.vica.in 6.c.in generali.de re.iu.in 6.in c.frater.16.q.1.l.fi.C. quæ res pign.oblig pos.vide de his casibus Episcopo reseruatis an possit Vicarius aliquid decernere,vide per concilium Triden. in sess.24. cap.6.

qui vult.de pæni.dist.6.& cap. de cons.dist.4.cap. omnis.eo.

Io. Bapt.

Sed nec.] CASVS. Quidam germani cum haberēt de peccatis contritionem, & sacerdoti fuissent canonice confessi,nolebāt tamen satisfacere, prout à sacerdote erat eis impositū: siquidem dicebant ipsi: si peccata gratis sunt remissa,nulla alia requiritur satisfactio, si uerō non gratis, ergo de rigore iustitiæ debebant remitti;unde fuit quæstium quid iuris, Sol. ut hic legimus, quia cū peccatores peccent etiam contra iustitiam , debent quoque huic uirtuti satisfacere. cap. nullus. de pœnit.di stinct.1. unde quæuis peccata remittantur gratis, tamē etiam iustitiæ est satisfaciendum, licet non reddatur, æquale debitum ; vnde cum obiectio videatur inde cessare non requiritur alia solut.Not.arg.quod cōmissa contra iustitiam, non remittuntur,nisi accedente satisfactione, propter quam licet semper reddatur debitum cui debetur, non tñ semper æquale,sed aliqñ inæquale.

sibus,qui eidem Episcopo specialiter reseruantur absoluendi habeat facultatem:& cū in generali [a] concessione illa minime veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus,responsum est, electum hunc huiusmodi non habere potestatem.

Contritio,& confessio sine satisfactione parum proficiūt h.d.

Sed nec contritio [b] multum [c] proficiet: nec confessio, nisi ambabus adiuncta fuerit satisfactio , quæ nihil aliud [d] est,quàm quędam iniuriæ illatæ cōpensatio . Nullus [e] n. delictorum accipit veniam,nisi(si nulla necessitate fuerit impeditus)qualemcunque & si longe minorem, quàm debeat pœnam soluerit [f].Nec sufficit mores in melius commutare , & a præteritis malis recedere,nisi etiam de his,quæ facta sunt , Deo satisfiat per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis [g],orationibus , & ieiunijs [h].

Medici,qui ægrotos ad pœnitentiam nō inducunt,sunt ab Ecclesiæ ingressu arcendi. h.d.

Medicos etiam admonere oportet, vt cū eos ad infirmos vocari contigerit,ipsos ante omnia [i] moneant, & inducant [K], vt medicos vocent animarum: Sol.tamē hic aliter habetur:quoniā Ecclesia nihil uoluit omittere pro salute fidelium,& sic etiā medicos voluit ad id obligare, quod & nouella constitutione Pij Quinti est innouatū, & passim receptū, & propterea cessat obiectio:Not.primo homines inducti ad salutē aliquādo indirectē: Not.2. argu.qđ infideles non possunt esse medici fidelium .

b ¶Contritio.]Incipit nunc dicere de tertia parte pœnitentiæ,scilicet de satisfactione.

c ¶Multum.]Cum nihil credatur actum,cum aliquid supereſt addendum.l.fi.C.ad Sylla.

d ¶Nihil aliud est.] Descriptio est ex mente S.Th. super 4.dist.15.q.1.qui addit & hæc verba,[Secundū iustitiæ qualitatem vel quantitatē.]Aliā ponit Petr.de Palu.aliā Anse. de quibus per Archiepiscopū Flor.in ti.de satisfactione,& p. Nic.Plo.in tract. de sacra.in 4.parte c.7.Aliter etiā definitur in c.satisfactio.de pœnit.d.3.& c.quærat.§.qđ autem d.d. sumitur,& hoc intellige quantum ad ecclesiam.

f ¶Pœnā soluerit.]Quā pœnā potest sacerdos mo-

derari & terminare,& si in canone certa sit: ut per Abb.in ca.2.de emptio. & vendi; & in c.Deus.eod. & ca.mensurā.de pœnit.dist.1.nō debet tamē de facili recedere:ut per Abb.in d.c 2. Sed quod hic dicitur,vtrū intelligatur de interiori, an exteriori pœnitentia? Respōdeo ut not. in cap.nullus. de pœnit.d.1.

g ¶Eleemosynis.] Ad quæ etiam citra pœnitentiam aliquā, uel satisfactionē tenemur pauperibus:& in tantum ut licet pauperes nō habeant aliquā actionē cōtra diuites ad uictualia cōmunicanda:possint tamē implorare officiū iudicis ut eos cōpellant,ca.sicut. ubi etiā no.dist.47. & per Ab.in c.1.de empt.& uend.

h ¶Ieiuniis.] Cap. nō sufficit. de pœnd.1. unde sumitur.

Io. Bapt.

Medicos.]In hac parte tria soluūtur dubia:secundū ibi, si quis:tertium ibi, nec infirmis:quoad primū CASVS. Qui dā medicus non curauit ægrotū prius mederi medicina spirituali; unde fuit dubitatū an posset propterea ab ingressu Ecclesię arceri , & quamuis negatiue uidebatur respondendū, quia ob culpā alterius nemo debet grauari, cū tantum suos teneat autores l. sancimus. C.de pœnis: Sol.tamē hic aliter habetur:quoniā Ecclesia nihil uoluit omittere pro salute fidelium,& sic etiā medicos voluit ad id obligare, quod & nouella constitutione Pij Quinti est innouatū, & passim receptū, & propterea cessat obiectio:Not.primo homines inducti ad salutē aliquādo indirectē: Not.2. argu.qđ infideles non possunt esse medici fidelium .

i ¶Ante omnia.]Nimirū cū anima sit corpore longe pretiosior.12.q.1.c, præcipimus.& 24.q.3. cap.si habes. & l. sancimus.C. de sacrosanct. Eccles. ideo prius consulendum animæ quàm corpori. argum. ca.vbi periculū.de elect.in 6.& dist.42.ca. quiescamus.& ca fi.7.q.7. & l.1.§.2.ff.de carbon.edict. Itē quod dicit ante omnia exponit Hostien. Antequam curā corporis medicus aggrediatur : aut de salario paciscatur.quod non improbat Abbas in cap. cum infirmitas.eod.vnde sumitur.

K ¶Inducant.]Intellige hæc uerba cū effectu. Nec enim

enim sufficit medicum leuiter monere,nisi & cum effectu ægrotum inducat ad uocandum sacerdotē, ut traditur in cap.cum infirmitas. eod.

a ¶Animarum.] Idest,sacerdotes.Sicut enim homo constat anima & corpore:ita habet medicū animæ,& corporis .

b ¶Salubrius.]Cū infirmitas corporis nonnunquā ex peccato procedat.c. cū infirmitas.eod.Obuenit infirmitas corporis,& ex aliis quinque causis : ut per Abb.dicto loco.

c ¶Arcebitur.]Per sententiam, non ipso iure: habetur in c.in pœnis. đ regul. iur.in 6.in ca.quisquis . de elect. l.in criminali.C. de iurisd. omn. iudi. Sed cū nullo modo seruetur quod hic dicitur, quæritur, an hæc dispositio, uel eius effectus sit ipso iure sublatus? Resp. negatiue secundum Host. cum cōsuetudo iuri nō præiudicet, nisi sit rationabilis: ut supra de iu.nat. consuet.& cōstit.§. sed hæc de ea , cum ibi not. est tamen hoc cōstitutione Pij V. innouatum & passim receptum .

d ¶Satisfecerit.] Ad arbitrium iudicis;cum pœna certa non statuatur. cap. de causis. de offic. deleg.l.1.in fi. ff.de iu. delib. Vbicunq; enim pœna nō statuitur , ad arbitriū iudicis imponitur, Not.in cap.sane.de celebr. missa.

Si quis autē. CASVS. Sæpe homines incurrāt in talem statum,ut nequeant amplius confessionē inchoatam perficere , unde dubitatum fuit, an isti possunt postea à peccatis absolui,ratio enim dubitationis fuit,quia iudex nequit iudicare nisi causa cognita.ca.1.de offic.ordin.Sol. tamen ut hic legimus,siquidem constat de uoluntate eius,quæ ob impotentiam confitendi pro completa reputatur, unde argument. non tenet,quia cognitio habitualis cū causa sit fauorabilis videtur in tali casu suffi ciens:Not.primo arg. cōfessionem uirtualem æqui parari cum actuali. Not.secūdo Ecclesiā declarare actus humanos in meliorem partem ob salutem fidelium,iuxta ca 2.de reg.iur.

e ¶Pœnit ētiam.]Idest,absolutionem,sic 26.quæst. 6.cap. is qui.

ANT. TIM. Quod dicitur hic, & in summario depromptum est ex d.cap.is qui.26.q.6 in quo videntur esse quædam duriora. Vide quod ibi disponitur per Concil. Trid. sess. 14. de pœniten.c.9.

f ¶Reconciliationem.] Quę fit priuate, & per simplicem sacerdotem , ne fit contra c. qui recedunt. 26. q. 6. Sic Turrec. Archid. & Bellam.in cap.is qui. d. causa. & q. unde sumitur:quibusdam tamen omissis.

rum [a]. Vt postquam fuerit ęgrotanti de spirituali salute prouisū, ad corporalis medicinæ remediū salubri [b] procedatur. Si quis autem medicorū secus fecerit,ab ecclesiæ ingressu arcebitur [c],do nec pro transgressione huiusmodi satis fecerit [d].

Qui habuit propositum confitendi,potest absolui,si se uitia morbi non posset confiteri. h.d.

Si quis autē in infirmitate constitutus pœnitentiam petierit, & dum ad eum inuitatus sacerdos properat , morbo oppressus obmutuerit , vel in phrenesim conuersus fuerit, & pœnitētiā [e] moriturus,& per manus impositionem reconciliationē [f] accipere poterit.

Deputatis vltimo supplicio sacramentum pœnitentiæ & Eucharistiæ non negatur. h.d.

Nec infirmis solū, sed etiam vltore gladio morituris in hac parte iura [g] subueniūt, cum vltimo damnatis supplicio, pœnitentiæ sacramentum , si petant [h],non solum negari non debeat: verū etiam sint censura [i] ecclesiastica ab ordinarijs locorum coercendi, quicumque ad uersarentur,quo minus id consequantur, quod ipsum & de Eucharistia quoq; intelligendum erit. Cum quibuscunque pœnitētia non negetur, viaticum quoque quod uere pœnitentibus ,

Nec infirmis.] CASVS Quidam in carcere detentus debebat ultimo supplicio puniri,quod quidem cū sibi esse denūciatū, petebat sibi administrari sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ in salutem animæ suæ, & cum sacerdos id denegasset ea ratio ne quia ob timorē mortis posset probabiliter dubitari de eius conscientia, ac etiam argumento gloss. super §. 1. in uer. grauiter ægrotantibus infra de extrem. unctio. fuit propterea quæsitum quid iuris. Sol.ut hic legimus quia remedia præcipua salutis ętern æ nemini canonicæ dispositio sunt deneganda , cum expressa uoluntas tollat præsumptionem , quæ poterat esse in contrarium, & in sacramentis conferendis non militet ead.ratio, & ideo etiam obiectio uidetur cessare;unde not.quod ecclesia tanquā pia mater omnibus fidelibus in quouis statu constitutis pie uoluit subuenire ut ujtā æternā acquirant.Not. 2.morituris ex Decreto iudicis ministranda esse sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ.

Io. Bapt.

Io. Bapt.

g ¶Iura.]Vt in clemen.1.eod. capitulo secundo . de furt.13.quæst.2.cap.antepen.& cap.quod in te. eod.

h ¶Si petant.] Not.verbum . & fac. capitulum significasti. in fin. & quod ibi not. extr. de eo, qui duxit in ma.quam per adult. pol.

i ¶Censura.] Cap.quærenti. de verbor. signifi.& infra de Eccles. censu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Intelligatur.]Non tamen de proprietate verborum. Nam viaticum non intelligitur proprie appellatione pœnitentiæ: immo sunt duo sacramenta separata, quod satis apparet ex diuersitate titulorū, & ita not. Abb. in ca. quod in te. cod.

b ¶Concessum.] Idem & multo magis de sepultura Ecclesiastica. capitulo ante penultimo. de cimatertia quæstione vltima. & no. per Doctor. in capitulo ex parte. 2. de sepult. & in element. prima eod. Licet suspensus nō debeat deponi sine licentia iudicis, quam tamen facile concederet. l. prima, secunda, & tertia. ff. de cadu. punit. Secus tamen in his, qui se ipsos cōfodiunt, uel occidūtur a iudice: sed in pœnitentes moriūtur, capit. placuit. 23. quæst. 5.

DE EVCHARIstia.

Cum fideles debeant accipere sacramentum Eucharistiæ post susceptā pœnitentiam cap. omnis. de pœniten. propterea post tit. de pœnit. suo iure sequitur iste de Eucha. qui diuiditur in quinque part. in prima habetur quando à fidelibus sit susciendum: in secunda quando, & quoties à sacerdotibus sit conserandum: in tertia à quo sit administrandum: in 4. quibus sit denegandum: in quinta, ex quibus constet, & quid contineat: secunda ibi, inualuit, tertia ibi, sed nec ab omnibus: quarta ibi, item quēuis: quinta ibi, constat.

Io. Bapt. EST autem. CASVS. Quidam fideles ab libitum uolebant communicari cū communio ista sit ciuis spiritualis: quidam uero nullo modo; cum enim susciepissent sacramen. pœnitentiæ dicebant se non indigere S. Eucharistia, cum per pœnitentiam iam gratiam sint consecuti, ut supra tit. proximo uidimus. & præcipue in princ. unde fuit quæsitum quid iuris? Sol. vt hic legimus, quia hoc sacramen. est utile animæ vt cibus corpori, & ideo dicitur cibus spiritualis: & cum sancte, digne ac deuote sit suscipiendum, propterea obiectiones nō uidentur aliquid concludere: Not primo fideles in primitiua Ecclesia maiorem habuisse perfectionē quā habeant hodie. Not 2. licet fideles hodie ob diminutionem charitatis maiori indigeant auxilio, nec tamen sacramenta contemnantur, sequenda est prouisio Ecclesiæ.

exhibetur ītelligatur a esse concessum b.

DE EVCHARistia.

TIT. VI.

Maximum est Eucharistiæ sacramentum. h. d.

EST autē inter cetera eucharistiæsacramētum maximū c & oblationes omnes longe antecellit. Vnde sicut præstantius est ceteris: ita etiam diligentius excoli d debet.

Quilibet semel saltem in anno cōmunicare debet. h. d.

Et quidē circa prima fidei cunabula frequentissima e erat apud fideles sanctissimi viatici susceptio: sed cum postea paulatim tepescente charitate rarius homines communicarent, constitutum fuit, vt nisi quis maioribus fortasse criminibus impediretur f, tribus saltē vicibus g in anno communicare deberet, donec refrigescente penitus religionis ardore, eo tandem ventum est, vt semel h

a ¶Maximum.]Non sunt ergo omnia sacramenta inter se paria, ut quidam ariolantur, quod anathematizat Tridentina synodus in 6. sess. cap. 6. sub tit. de sacramentis in genere. Eucharistiæ igitur sacramentum est ceteris maius ratione sanctitatis, & contenti: quia cōtinet uerum corpus Saluatoris, 1. q. 1. cap. multi. At Baptismus est maior ratione efficaciæ, c. nullus. de pœnit. dist. 7. Matrimonium ratione significationis. cap. debitū. de bigamis. cap. acutius. dist. 26. licet quidam hunc modū non admittant. Chrisma ratione conferentis, cap. de his. cum seq. de cōsecrat. dist. 5. & supra. de sacra. chrismatis. §. 1. ordo ratione status, in quo constituit, vnde versus:

Maior in effectu baptismus, corpus in esse:
Coniugiū signo maius; sed chrisma ministro.

Charitas tamen, cum non sit in sacrificiis, nihilominus plus confert. Not. in ca. nihil. de consecr. distinct. 2.

ANTON. TIMO. Quod adnotatur hic in fine de charitate desumptum est ex d. cap. nihil. de conse. distinct. 2. iuncta glos. Et verum est, si ita intelligatur, quod sacramentum illi, qui non est in charitate, & non est dispositus ad recipiendam gratiam, non confert. Sed charitas & gratia, quæ est res sacramenti, sine sacramenti susceptione vtique. Nam quis sacramento vti male potest, bonum male accipiendo? Ita in cap. sicut Iudas, de consecr. dist. 2.

a ¶Inualuit tamen. CASVS. Quidam sacerdotes uolebant non tantum singulis diebus, sed etiam se pius in die celebrare, & consecrare, ea præsertim ratione, quia quo plus imploratur diuinum auxiliū eo uidetur melius, cum conuersatio fidelium in cęlis esse debeat. Sol. tamen ut hic habetur, si quidē quælibet humana actio eo est melior, quo est facta, & regulata à meliori, & magis rationabili regula; & propterea etiam obiectiones non videntur aliquid concludere, quia actus conserandi & celebrandi d̄ debebat aliqua regula regularia. No. primo Ecclesiam singulis diebus Deum rogare pro salute populi. Not. 2. solū causa legitima suadēti recedendū esse à lege: quod facit ad materiam dispensationis.

a ¶Inualuit.] Qui usus multum commendatur nouissime per Cōc. l. Trid. sess. 22. cap. 2.

b ¶Labimur.] Saltem venialiter. ca. si enim. de pœn. d. 2. & c. de quotidianis. de pœn. dist. 2. immo pluries in die, iuxta illud: Septies in die, &c.

c ¶Immolatur.] Id est, Christi immolatio facta ꝓ nobis in sacramento corporis, & sanguinis eius repræsentatur. facit ca. iteratur. de cōsecratio. dist. 2.

ANT. TIMO. Verba hæc desumpta sunt ex glos. in verbo immolatur in d. ca. iteratur quæ ita declarari possunt. Licet enim in sacrosancto eucharistiæ sacramento sit corpus D. N. Iesu Christi uere & realiter: & non solum repræsentatiue, & tamquā signum, ut hæretici male, & impie blasphemantes asserunt, quatenus sacra eucharistia sacramentum est, & signum, potest dici, quod significat, & repræsentat: & sic species illæ panis, & vini representant corpus Christi, quod est ita realiter, & mystice ac in cruento quotidie immolatur pro peccatis nostris in sacrificio missæ. Doct. in 4. sen.

d ¶Natiuitas.]Cap. te referente. de celeb. miss.

e ¶Necessitas.]Sed quæro exemplum necessitatis? Respondeo, ut si parochianus infirmus vellet cōmunicari, nec esset reservata eucharistia in prima missa Item quando in ecclesia consueuerunt duę missę celebrari; & presbyter qui debebat alteram celebrare, deficit, facit cap. cum creatura. de celeb. missar. Item si superueniret Episcopus, aut alia magna persona, quam non decetet diem pertranſire sine missa: argum. cap. 1. de celebr. missar. Item in casu. cap. sufficit, de consecrat. distinct. 1. & not. per gloss. & Doct. in cap. consuluisti. de celebrat. missar.

Io. Bapt. Inualuit tamen. CASVS. Quidam sacerdotes uolebant non tantum singulis diebus, sed etiam se pius in die celebrare, & consecrare, ea præsertim ratione, quia quo plus imploratur diuinum auxiliū eo uidetur melius, cum conuersatio fidelium in cęlis esse debeat. Sol. tamen ut hic habetur, si quidē quælibet humana actio eo est melior, quo est facta, & regulata à meliori, & magis rationabili regula; & propterea etiam obiectiones non videntur aliquid concludere, quia actus conserandi & celebrandi d̄ debebat aliqua regula regularia. No. primo Ecclesiam singulis diebus Deum rogare pro salute populi. Not. 2. solū causa legitima suadēti recedendū esse à lege: quod facit ad materiam dispensationis.

a ¶Inualuit.] Qui usus multum commendatur nouissime per Cōc. l. Trid. sess. 22. cap. 2.

b ¶Labimur.] Saltem venialiter. ca. si enim. de pœn. d. 2. & c. de quotidianis. de pœn. dist. 2. immo pluries in die, iuxta illud: Septies in die, &c.

c ¶Immolatur.] Id est, Christi immolatio facta ꝓ nobis in sacramento corporis, & sanguinis eius repræsentatur. facit ca. iteratur. de cōsecratio. dist. 2.

ANT. TIMO. Verba hæc desumpta sunt ex glos. in verbo immolatur in d. ca. iteratur quæ ita declarari possunt. Licet enim in sacrosancto eucharistiæ sacramento sit corpus D. N. Iesu Christi uere & realiter: & non solum repræsentatiue, & tamquā signum, ut hæretici male, & impie blasphemantes asserunt, quatenus sacra eucharistia sacramentum est, & signum, potest dici, quod significat, & repræsentat: & sic species illæ panis, & vini representant corpus Christi, quod est ita realiter, & mystice ac in cruento quotidie immolatur pro peccatis nostris in sacrificio missæ. Doct. in 4. sen.

d ¶Natiuitas.]Cap. te referente. de celeb. miss.

e ¶Necessitas.]Sed quæro exemplum necessitatis? Respondeo, ut si parochianus infirmus vellet cōmunicari, nec esset reservata eucharistia in prima missa Item quando in ecclesia consueuerunt duę missę celebrari; & presbyter qui debebat alteram celebrare, deficit, facit cap. cum creatura. de celeb. missar. Item si superueniret Episcopus, aut alia magna persona, quam non decetet diem pertranſire sine missa: argum. cap. 1. de celebr. missar. Item in casu. cap. sufficit, de consecrat. distinct. 1. & not. per gloss. & Doct. in cap. consuluisti. de celebrat. missar.

saltem singulis annis, Vnusquisque cælestis mense debeat esse particeps.

Quotidie sacerdotes hodie pro populo sacrificare debent: sed semel tantum non pluries, nisi ex magna causa, vel in Natiuitate Domini. hoc dicit.

Inualuit a tamen, vt Deo quotidie sacerdotes pro populo hanc oblationem facerent. Quoniam enim quotidie labimur b; ideo etiā Christus quotidie mystice pro nobis immolatur c. in quo tamen illud cauendum est, ne sacerdos quacunque præfulgeat dignitate, amplius quam semel in die celebret: nisi aut aliter faciendum Domini Natiuitas d suadeat, aut vrgens cogat necessitas e. Satis enim felix f est, qui semel s digne celebrat.

Presbyter tantum debet exhibere Eucharistiam, non inferior, nisi subsit necessitas. h. d.

Sed nec ab omnib h, nec passim omnib h tantū sacramētum exhiberi debet: nā veluti

Sed aduerte, in omnibus casibus, in quibus licet celebrari plusquam semel, intellige, si prius non recipit vinum purificationis, etiam in die Natiuitatis Domini, pro hoc quod not. in d. cap. sufficit. & per Abb. in d. cap. consuluisti. & in cap. ex parte. de celebr. missa. Et iuxta hoc dicit Host. errare se vidisse magnos viros. Falsa enim est illa opinio quod quidquid sanguini Christi commiscetur, sanguis fit, not. in d. ca. sufficit. & in d. cap. ex parte.

f ¶Felix.] Cap. sufficit. de conse. dist. 2. cap. te referente; de celebr. missar.

g ¶Qui semel.] Et ideo Aug. quotidie celebrare nec laudat, nec uituperat. cap. quotidie. de conse. distinct. 2. Vnde ob difficultatem huius frequentationis statutum arctans sacerdotē ad quotidie celebrandum non valet. Quod est notandum pro institutionibus beneficium, de quo per Abb. in cap. significatum. de prębend.

& in cap. consuluisti. de celeb. missa.

ANT. TIM. Quo ad verba D. Aug. lege ea in d. cap. quotidie & hunc articulum examinatū a S. Thom. par. 3. q. 80 ar. 10 Nam circa usum huius sacramenti duo possunt considerari, unum ex parte sumentis, cuius usus est semper laudabilis & semper proficuus. Aliud ex parte sumentis in quo requiritur magna reuerentia, & deuotio, quæ non semper inuenitur in hominibus. Vnde defectus semper est ex parte hominum. Quid si quis inquit se ad hoc quotidie paratum inueniat, laudabile est quod quotidie sumat. Vide D. Bona. 4. sen. dist. 12. par. 3. art. 2. quæst. 2. & Alex. par. 4. quæst. 11. memb. 2. ar. 4. §. 1. Alterū quod infert glo. est, quod statutum arctans sacerdotem ad quotidie celebrandum non valet, est opinio Abb. in d. cap. consuluisti. de celeb. miss. Cuius ratio est, quia difficile est, quod quis sit quolibet die ita dispositus, ut missam ualeat celebrare, & nititur dispositioni tex. in d. cap. significatum. de prębend. vti de illo, cui prębenda data est in ecclesia cum hac conditione: ut quotidie celebraret. ad interrogationē respondit Pontifex Alex. vt quanto frequentius posset, salua honestate, & debita deuotione, missarum sollemnia celebret.

Sed nec ab omnibus.] CASVS. Quidam fideles sciebant suum parochialē sacerdotem esse non tantum peccatorem, sed etiam criminali macula infectum, & propterea nolebant ab eo communicari

Io. Bapt.

Io. Bapt.

nicari, sed uel ab aliis sacerdotibus, uel eorũ ordine à diacono, quia dubitabant de virtute sacramẽ situm quid iuris? Sol. ut hic legimus; quia cui est concessa potestas antecedentis, dicitur etiam concessa potestas necessarij consequentis: nec obstat obiectio, quia gratia Dei non potest aliquomodo decolorari ob delicta ministri. ca. si iustus. 1. q. 1. Not. primo qđ officium sacerdotis circa hoc sacramen. consistit & in conficerando, & in administrando: Not. 2. bonitatem in sacerdote requiri de necessitate p̃cepti, ut præcipue adnot. in d. cap. si iustus: Not. quod irregularitas non causatur à quolib. crimine indifferenter, licet inde oriatur suspensio, quia a contrario suspensio etiam quoad alios causata irregularitatem postea producit, iuxta ca. 1. de sent. excommunicat. in 6.

a ¶Solus sacerdos.] Contra eos, qui mentiũtur omnes Christianos in sacramentis ministrandis habere parem potestatem: quos anathematizat Concil. Trid. in 7. sess. cap. 10. in fi. de sacram. in genere.

b ¶Subiacebit.] Cap. peruenit. de consec. dist. 2.

c ¶Concilium.] Ca. præsente. dist. 93. Et nota quòd quando presbyter est præsens, non sufficit necessitas: sed requiritur etiam iussus. cap. diacones. distinct. 93. sed presbytero absente sufficit sola necessitas. Et erit exemplum de ista necessitate, si tot sint, qui velint communicare, vt non possit presbyter omnibus sufficere. & idem intelligas de baptismo: ut not. in d. cap. diacones.

d ¶Debent.] Quia quo ad se ipsos sunt suspensi. cap. fi. vbi etiam no. de coha. mul. & cler.

e ¶Peccet.] Et ob id puniendus sit ad sui prælati arbitrium: vt not. in cap. fi. de cler. excom. uel deposito mini.

f ¶Irregularitatis.] Cap. fi. de cler. excom. mini.

solus[a] sacerdos illud conficit, ita etiam nemo præter eũ exhibere poterit. Qđ si presbyter aliter quàm per semetipsum infirmũ, vel alium communicet, ex Rhemensis Cõcilij dispositione, sui gradus periculo subiacebit[b].

Necessitas non habet legem h.d.

Permisit tamẽ Laodicense Concilium[c] si necessitas vrgeret, vt diaconus, præsente presbytero, Eucharistiam iussus erogare posset.

Sacerdos constitutus in peccato mortali, quo ad seip sum est suspensus, non quo ad alios h.d.

Immo & sacerdotes si qua criminali macula sese infectos esse sentiant, ab huiusmodi exhibitione abstinere debent[d]. Quam quã si peccato mortali vel minori excommunicatione illigatus celebret, & sacramenta cõferat, licet graviter peccet[e]; nullam tamẽ irregularitatis[f] notã incurrit: & sacramenta ab eo collata virtutis effectu nõ carent[g] cum nõ a collatione, sed a participatione, quæ in sola perceptione consistit, videatur esse remotus[h].

Scenicis & histrionibus nõ est danda Eucharistia: pro ceteris autem, maxime infirmis, semper debet esse parata. h.d.

Item[i] quamuis regulariter nullus, etiã si quẽ sacerdoti[k] peccatorem, & impœnitentem esse liqueat[l], ab altari sit arcendus: scænicis tamen atque,

g ¶Non carent.] Quia a quocumque etiam criminoso sunt recipienda. 15. quæst. 5. cap. fin. dum tamen toleretur. 28. d. cap. consulendum. fac. sup. de sacram. §. pe. vbi not. & cap. fi. de cler. excom. mini. vnde sumitur.

h ¶Remotus.] Dũmodo non in contemptũ ecclesiasticæ disciplinæ, &c. ut in c. fin. de cler. excom. mini. Et de hac materia sancte, ac copiose statuit Concil. Trid. sess. 22. in princ.

Item quamuis.] CASVS. Quidam scænici, & simil. publici peccatores uolebant sumere. hoc Sacramentum Eucharist. ad idqi mouebantur, quia Ecclesia non claudit gremium redeuntibus, ac etiam uidebatur Ecclesiã tolerare publicas meretrices, & cum à sacerdotibus id denegaretur, fuit propterea quæstũ quid iuris? Solut. ut hic habetur quia cum uenia non cõcedatur nisi correpto. cap. peccati. de reg. iur. in 6. in casu nostro ob perseuerantiam peccati non constat de correctione: & ideo nec obiectio uidetur obstare quia Ecclesia aliter iudicat homines quo ad forum poli, & aliter, quoad forum fori: Not. primo Ecclesiam quædam mala tollerare, sed non quoad forum animæ: Not. secundo Ecclesiam pro- Io. Bapt.

uidere ne quis decedat sine hoc sacramento.

i ¶ Item quamuis.] Dixit qui possent exhibere, nunc quibus possit.

K ¶Sacerdoti.] Secus si notorie esset impœnitẽs. 23. q. 5. cap. placuit. & not in c. pro dilectione, de consecr. distinct. 2.

l ¶ Liqueat.] Intellige hoc quando ille, quem sacerdos scit esse impœnitentem poscetet eucharistiã in manifesto; nec enim sacerdos negando debet peccatorem prodere. Nam & Dominus noster Iudam impœnitentem communicauit. c. sicut Iudas. de consec dist. 2. & 1 q. 1. c. Christus. Sed si impœnitens in oculto peteret sacramentum, sacerdos conscius

scius denegare debet, secundum Th. in 4. sent. dist. 9. q. 5. & de hoc vide plene per Archie. Flo. in sum. in tit. de singulis sacramentis. vers. quibus sit dãda. & per Nic. Plou. in 3. part. c. 4.

a ¶ Histrionibus.] Intellige de his qui turpibus, & illicitis uerbis ludũt: secus si honestis licet iocosis; quos audire nõ est peccatum mortale: ut not. in cap. donare. distin. 86. Immo talibus potest dari aliquid pro mercede, secundũ S. Th. 2, 2. quæst. 68. art. 3.

b ¶Infami.] Tales enim sunt infames. l. 2. §. ait prætor. ff. de his qui not. infam. fac. cap. pro dilectione. de consecr. distin. 2. vn de sumitur.

c ¶Presbyter.] Ca. presbyter. de consecr. distinct. 2. Et de hoc nouissime p Concil. Trid. sess. 13. cap. 6. Sanguinem tamen sacerdotes seruare non præcipiuntur: quia opus esset nimia cautela in eo seruando: ergo ne fuu datur, ad cautelam non seruatur, ut not. in d. c. presbyter.

Constat autem.] In tota hac parte CASVS ita figurari potest: Quidam sacerdos nõ habẽs vinum nec panem uolebat in alia materia consecrare: quod quidem putabat esse licitum quia virtus Dei non est certis rebus alligata. cap. debitum. de baptism. unde fuit quæstũ quid iuris? Sol. ut hic legitur. certa autem decisionis ratio assignari commode nequit, cum sacramenta nouæ legis sint instituta a Christo, & ideo standum est institutioni præscriptæ quoad omnes, propter quam institutionem, nec etiam obiectio uidetur aliquid concludere, cum præcipue in huiusmodi materiis ad cõstitution. Eccles. & ad Ecclesiam sit recurrendum si aliquod dubium oriretur. Not. primo hominem uniri cum Deo per corporalia; & inde cognoscimus quanta sit bonitas diuina erga hominem: Not. secundo excellentiam huius sacramenti, & propterea quantum excedat alia.

d ¶Constat.[Cap. cum Matthę. versi distinguendum est. de celebr. miss. & vide sequuntur per Concil. Trid. sess. 13. c. 1. & sequ.

e ¶Panis, & vini.] Vt in c. 1 & in c. in sacramento. de consecr. dist. 2. & per totũ. & c cũ Marthæ. de celebr. missar.

f ¶ Aqua permixtum.] Cap. 1. & ca 2. & cap. in sacramento. de consecr. distinct. 2. & per totum. Sed quid si sacerdos per obliuionem omisit aquam, vecontra, omisit vinum, & posuit aquam, an conficiatur sacramentum prolatis verbis canonicis? Respond. vt not. per Abbat. post alios in cap. cum Marthæ. in fi. de celebrat. missa. Et uide prolixe de hoc in ca. cũ omne. & in c. in calice. & p tor. de consec. dist. 2.

g ¶Vtrunque.] Immo male: quia uinum non exiuit de corpore domini, sed sanguis, & aqua. Tu expone utriusque sacrificium, uel significatum. sic. cap. 1. de consecr. distin. 2. ubi etiam sic exponitur, & latius.

h ¶Consuetudo.] Not. quòd etiam in sacramentis attenditur ecclesiæ consuetudo: vt late not. in cap. pernicioſus. de celeb. missar. Multa enim obseruantur ab ecclesia generali, de quibus non reperitur aliqua scriptura: credendum tamen est, quòd ab ipso Christo, vel Apostolis, uel aliis sanctis & antiquis patribus illa obseruantia emanauerit. fac. c. cum Marthæ. de celeb. miss. & c. ecclesiarum. dist. 11. & sup. de iu. na. consue. & constitut. §. consuetudo.

i ¶ Sanguinis.] Cap. in quibus. cap. panis. c. ante. ca. nos autem. & per plura alia capitula. de consec. dist. 2. & vide nouissime per Concil. Trid. in sess. 13. cap. 1. & cap. 4.

histrionibus[a], ceterisque psonis huiusmodi quamdiu tam detestandas artes exercuerint, sacra communio deneganda erit. Nec enim Euangelicæ disciplinæ congruit, vt pudor, & honor ecclesię tam turpi, & infami[b] contagione fœdetur[c]. In ceteris prospiciet presbyter[c], vt si quis infirmatus fuerit, ita eucharistiã paratam habeat, vt nemo sine communione moriatur.

Sacramentum eucharistię constat visibili forma veritate corporis, & spirituali virtute. Et in calice poni debet vinum aqua mixtum. hoc dicit.

Constat[d] autem eucharistię sacramentũ visibili forma, veritate corporis, & virtute spirituali. Forma visibilis est panis[e], & vinum vero hoc loco intelligim⁹ aqua permixtum[f]: nec enim in calice Domini, aut vinum solum, aut aqua sola offerri debet; cũ vtumque[g] ex latere illius profluxisse legatur.

Ponit consuetudinem ecclesia. h.d.

Illud etiam rationabilis consuetudo[h] generalis habet ecclesiæ, vt plus in eo vini, quam aquę sit ponendum.

In sacramento altaris panis, & vinum fiunt vera caro, & sanguis Domini. h. d.

Veritas est carnis, & sanguinis[i]. Sicut enim ante consecrationem panis est, & vinum, quod natura formauit: ita etiam post consecrationẽ vera Christi est caro, & san-

Io. Bapt.

a ¶Vnitatis.] Cap. quia passus. cap. hoc sacramētū. cap. corpus. cum pluribus seq de consecr. dist. 2. c. cum Marthæ. de celeb. missa.
b ¶Sacramentum.] Idest, sacræ rei signum. cap. sacrificium. de consecrat. dist. 2.
c ¶Secūdū.] Idest, veritas corporis & sanguinis dominici, quæ designat vnitatem in Christo. cap. hoc est. & cap. duplicīter. de consecr. dist. 2.
d ¶Tertiū.] Idest, vnitas & charitas.
e ¶Sed primum.] Scilicet forma panis, & uini est sacramentum geminæ rei, idest, corporis Christi, & unitatis: & ita est figurans tantum.
f ¶Secundum.] Idest, corpus Christi; est sacramentū scilicet vnitatis: & est res sacramenti; scilicet specierum panis & vini. & ita est signans & signatum.
g ¶Tertium.] Scilicet vnitas, & res siue signatum gemini sacramenti, idest, duorum sacramentorum præcedentium, id est, corporis Christi, qđ est sacramentum unitatis, & specierū panis & uini; quæ sunt sacramentum corporis Christi. Et ita istud tertiū est tantum signatum per illa duo sacramenta species panis, & uini, & corporis Christi. Primum vero est tantum sacramentum signans. Secundum est signans, & signatū. Tertiū est signatū tantū.

guis, quem benedictio consecrauit.

Virtus sacramenti est charitas, & vnitas. h. d.

Virtus est charitatis, & vnitatis [a]: nam veluti ex multis granis vnus fit panis, & ex multis racemis vnum vinū: ita & nos per hoc charitatis sacramentum Christo incorporati vnum euadimus.

Ponit quomodo, & quando tria quibus constat sacramentum altaris, sint sacramenta. h. d.

His igitur repetitis apparet primum quidem sacramentum [b] esse non rem: secundum [c] & rem esse simul & sacramentum: tertium [d] vero rem esse, sed nō sacramentū.

Ponit relationem rei & sacramenti. h. d.

Sed primum [e] quidem sacramentum est geminę rei: secundū [f] est sacramentū vnius & alterius res: tertiū [g] vero res est gemini sacramenti.

h ¶Ad ingressum.] Vt est baptismus.
i ¶Ad progressum.] Vt est confirmatio, pœnitentia eucharistia.
K ¶Ad egressum.] Vt est extrema unctio. Sed cum unicum sit sacramentum constitutum ad egressum, cur de eo plurali numero loquitur? contra l. vbi numerus. ff. de testi. Forte respectu multiplicis vnctionis, quæ fit in uariis locis. Sic alias licet ordinis sacramentū sit vnū; tñ de eo loquimur numero multitudinis: quia plures sūt ordines: ut legitur & no. 1. q. 1. c remissionem. §. sed notādū. Et hoc uidetur de mente Flor. Archiepiscopi, hoc eo. tit. in prin. Dum dicit, qꝓ licet sit unicū sacramētum: tñ sunt plures vnctiones. Vel forte posuit numerū pro numero ꝓp antecedētē pluralē locutionē. Vel quia iterari possit; vt habetur in cap. presbyteros. dist. 95. & supr. de sacr. §. rursus. Videtur qꝓ ad eam adaptari possit pluralis locutio.

DE EXTREMA VNCTIONE. TIT. VII.

Ponit continuationē. h. d.

Actenꝰ locuti fuimus de his sacramētis, quæ ad ingressum [h], & ad progressum [i] in ecclesia cōparata sūt, cōsequens nūc est, vt de ijs, videamus, quæ propter egressum [K] ab Ecclesia sunt constituta.

Extrema vnctio exhibetur his, de quorum morte dubitatur. h. d.

Sciendū est igitur, vero alij singulis fere diebus ipsum recipere capiebāt, cū in sacris literis habemus qđ nescimus diē, neque horam, vnde dubitatum fuit quid de iure sit tenendum: Sol. vt hic habetur, quia gratia potest augeri ut supra vidimus, & quando fidelis reperitur constitutus ob ægritudinem in probabili mortis periculo maiori indiget auxilio, & ideo prima obiectio non obstat, nec etiam secunda: qa Christus operatur secundum ordinem à se datum, licet tali ordini nō sit alligatus: Not. primo secundum qualitatem indigentiæ humanæ datum est remedium: Not. secundo remedia diuersa homini data directe non habere locum post mortē eius;

Gra-

DE EXTREMA VNCTIONE.

Io. Bapt. Continuatur tit. iste prout legitimus in princ. eius: uel dicas secundo cum hoc sacram. sit ultimū inter sacramēta necessaria: propterea vltimo loco, & sic in hoc tit. explicatur: Diuiditur autem in 3. part. in prima continuatur hæc materia: in secunde ead. explicatur: in 3. proponitur de quo in sequen. sit tractandum: secunda ibi, sciendum est: tertia ibi postquam.

Io. Bapt. Hactenus. CASVS non figuratur. Not. tamen quod rectus ordo docendi est, ut ultima coniungantur primis, & econtra.

a ¶Grauiter ægrotantibus.] Et propterea appellatur extrema vnctio: quia confertur constitutis in extremitate vitæ, vt statim subditur. Sed numquid conferri poterit hoc sacramētum propinquis mortis ex alia causa, quàm ex infirmitate naturali: puta suspendendis, vulneratis? Resp. non secundum Scotum in 4. dist. 23. Nisi tamen quis vulneratus in longam infirmitatē incidisset. De quo p Nic Plo. in suo tract. de sacram. in 5. partic. ca. 1. vbi & alia. Item vide per Archiepi. Flor. hoc eod. titu. versic. quibus debeat dari. Et quod dicit, ægrotātibus, adde & pœnitentibus. c. illud. di. 93.
b ¶Partes.] Idest, locis & organis qn que sensuum; scilicet in oculis propter nisum: in auribus ꝓpter auditū: in naribus propter olfactū: in ore propter gustum: in manibꝰ propter tactū. Inunguntur tamē a quibusdam renes vel scapulę ob vim appetitiuam, & pedes ob vim motiuam. Sed hæc pōstrema non sunt de necessitate, vnde in eis seruabitur consuetudo ecclesiæ: vt per Archid. Flor. in sum. eod. tit. vers. in quibus partibus. Quid si aliqui mutilati sint in illis organis? & esp. debet fieri inunctio in partibus magis propinquis ad organa amissa. Sed quid si quędam membra numquā habuit? Puta quod sit cæcus natus. Videtur quod omitti possit inunctio in illo loco, quia per visum numquam deliquit. vel secundum Archid. potest dici, quòd cum peccatum essentialiter sit in uoluntate non in sensu, cæcus natus dicitur per uisum cæcus natus non secundum operationem imperatam, sed elicitam: quia forte concupiuit videre inordinate, & de hoc sacramento uide per Conciliū. Trid. sess. 14 per tot. in 2. par.
c ¶Sanctificato oleo.] Scilicet oliuarum: non autem nucum, vel lauri: vt late per Archiep. Flor. in sum. hoc eod. tit. vers. materia. Sed quid si quis nō habeat oleum, & inungit chrismate, an teneat inūctio? Resp. vt not. in c. presbyteros. dist. 93.
d ¶Presbyteris.] An idem licebit Episcopis? Et non videtur. arg. l. cum prætor. ff. de iudi. Tu dic. cōtra. c. illud. dist. 93. & qđ hic dicit, presbyteris, fit expressio gratia maioris frequentiæ, quo casu non procedit arg. l. cum prætor. auth. cassa. & irrita. C. de sacrosan. eccle. c. 1. vbi Abb. de iniur. Item licet hic plurali numero loquatur; tamen in casu necessitatis vnus sufficiet. c. quæsiuit. vbi not. Abb. de verbo. signifi.
e ¶Institutione diuina.] Bene diuina institutione. Nemo enim potest instituere sacramenta, nisi Dominus Iesus Christus, vt sup. de sacram. §. illud, quod est contra eos qui dixerunt, ꝙ Iacobus Apostolus instituit hoc sacramentum, cū in c. 5. suæ epistolæ dicit: Infirmatur quis in vobis, & c. cū nullus Apostolus potuerit instituere sacramentum: sed bene publicare institutum quod in hoc sacramento paret: cum & ante epistolam Iacobi videatur de eo constare: vt Marci 6. vbi dicitur ꝙ vngebant Apostoli infirmos, & sanabantur, ut late traditur tam ꝑ Nic. Plot. in suo tra. de sacram. in præfatione quintæ partis, quàm per Archep. Flor. in sum. eiusdem tituli in princ. & de hoc vide nouissime per Concil. Trid. sess. 15. c. 1. & c. 3. & c. 4.
f ¶Non minus.] Immo principalius; cum enim duo sint huius vnctionis effectus, Sanitas animæ, & Sanitas corporis. Prima est principalis. Secunda accessoria. Et inde est quòd ex hoc sacramento non semper sequitur corporis sanatio: quia illa non cōceditur nisi quatenus conferat spirituali sanitati: vt Nicol de Plo. in suo tract de sacram. c. 5. quintæ partis, & per Archiep. Flor. in sum eo. tit. versi. effectus. vbi late, & aliquid per Abb in cap. 1. de sacr. unctio.
g ¶Operatur.] Nam quemadmodum ob peccatū citius præsumitur quis mori. c. qua fronte. ubi not. ext de appel. cap. cum infirmitas. ext. de pan. & remiss. Sic ob perceptionem sacramentorum in quibus dimittuntur peccata credendum est, ꝙ recuperet sanitatem; cum contrariorum eadem sit disciplina.
h ¶Duæ species.] Ca. 1. in prin. de sacr. vnct. in prin.
i ¶Cor inungitur.] Locum ponit pro locato: quia pro corde animam intelligit, quæ sedem habet in corde. Vel forte ideo facit cordis mentionem: quia non fructificat unctio in anima, nisi ex corde, & voluntate procedat, facit illud Euangelij, non quod intrat, &c. ex corde autem procedunt, &c.
K ¶Nomen.] Quod rei debet esse consequens.
l ¶Admixtum.] Quia sacrum tamquam dignius trahit ad se non sacrum. c. quod in dubiis. de consecr. eccles. vel altar. & 14 q. 2. c. non æstimemus. fac. l. quæ

Io. Bapt.

grauiter ægrotantibus [a]: & de quorum morte probabiliter timeri potest, certas corporis parte [b] sanctificato [c] oleo a presbyteris [d] ex institutione [e] diuina inungi debere. Quæ quidem inūctio non minus [f] interius animæ, quam exterius corporis sanitatem operatur [g].

Duæ sunt species vnctionis exterior & interior. h. d.

Sunt ənim vnctionis duę species [h]. Exterior, quę materialis, & visibilis, & interior quæ spiritualis est, & inuisibilis. Exteriore visibiliter inūgitur corpus. Interiore inuisibiliter cor inungitur [i].

Nomē debet esse consequēs rei. h. d.

Hæc quòd in extremitate vitæ cōstitutis exhiberi cōsueuit, merito extremæ vnctionis nomen [K] est sortita.

Magis dignum trahit ad se minus dignum. h. d.

Sanctificatum autem oleum hoc loco accipimus, non modo quod ipsum totum cō secratum est: sed etiā quod est consecrato admixtum [l].

quæ religiosis. ff. de rei uend. l. si alieni. ff. de solut. arg. contra in c. ex litteris. de iur. patr. Et quod hic dicitur de oleorum commixtione non habet locū, si uinum commisceatur sanguini dominico: quia uinum admixtum non transit in sanguinem. Dera-tione differentiæ p

Abb. in d. ca. quod in dubijs. & fac. no. in c. presbyteros. d. 93. & in c. cū Marthæ. de cele. missa.

a ¶ Quoquo modo.] Hoc ideo dicit, quia non sunt necessitatis, necessitate præcisa, adeo ꝙ nullo casu saluari quis possit sine illis: sed ꝙa sunt necessaria quando potest quis illa consequi, nec pōt ꝙs illa omittere spernēdo, & ꝑ industria, & uoluntate, & fac. cap. debitum. de baptis. cap. Apostolicam. de presby. non baptis. & c. sæpe vicē. & c. catechuminū. de consec. dist. 4. & sup. de baptis. §. sed quamquam. & ca. qui uult. de pœnit. d. 6. & de pœni. dis. 1. cap. quis aliquando. versic. votum pro opere, & sup. de pœnitent. §. sed etsi.

b ¶ Dignitatis.] Referas ad ordinem solum, qui appellatur sacramentum dignitatis, quod non nisi dignis digne, & a dignis conferri debeat. c. remissionem. §. sed notandum. & 1. qō. 1. cap. si quis Episcopus. §. ecce.

c ¶ Voluntatis.] Referas ad utrumque; scilicet tam ad matrimonium, quam ad ordinem.

Transitum facit ad sacramenta voluntaria. h. d.

Postquàm hucusque de ijs sacramentis, quę quoquo [a] modo necessitatis sunt, tractatum habuimus: reliquum nunc est, vt de ijs loquamur, quæ dignitatis [b] sunt & voluntatis [c].

DE SACRAMENTO ordinis.

TIT. VIII.

Quid sit ordo. h. d.

VOluntatis sacramenta sunt (vt paulo [d] ante exposuimus) ordo sacer, & matrimonium. Est autem ordo [e] nihil aliud, quàm signaculum [f] quoddā Ecclesiæ, per quod spiritualis potestas [g] traditur ordinato; de cuius speciebus, differētijs, & gradibus, satis videtur superiore libro [h] dictū esse, vnde solū nunc restat, vt ad

d ¶ Paulo ante.] Supra de sacram. tit. generali. §. 1. fac. c veniens. & quod ibi not. de transactio.

e ¶ Est autem ordo.] Istam definitionem posuit Magister Sententiarum in 4. distinctio. 24. quæ communiter recipitur, vt per Archiepiscō. Florent. in summ. hoc eodem. titu. in princip. & per Nic. Plo. in tract. de sacramē. in 6. parte. cap. 1.

f ¶ Signaculum quoddam.] Declara secundum Petr. de Paul. quem sequitur Archiepiscopus: Flor. in summ. eod. tit. quia in collatione cuiuslibet ordinis adhibetur aliquod signū uisibile, per qd' unus ordo ab alio distinguitur: puta clauis, liber, calix, & similia. Et de hoc sacramento varie statuitur nouissime per Concil. Tridentin. sess. 23.

g ¶ Spiritualis potestas.] Per hoc uerbum designatur differentia, quæ est inter characterem baptismi, qui est in potentia passiua, & characterem ordinis, qui est potentia actiua. Cum enim potentia sit nomen commune, ad actiuam, & passiuam potentiam: potestas importat actiuam tantū. Archiep. Floren. in summa eod. in princip. Item per hoc uerbum demonstratur, quòd prima tonsura non est ordo, cum per eam nullam tonsurato conferatur potestas: sed solum capacitas ad ordines. Et secundum Pet. de Pal. est quædam dispositio congruitatis ad ordines, sed necessitatis respectu beneficij, & iurisdictionis ecclesiasticæ, quæ non cadūt in laicum, vt late per Archiepisc. dicto loco. Nec obstat. capitul. cum contingat. ext. de ætate & qualitate quia ibi ordo accipitur large, prout dicimus de regularibus, quòd sunt ordinis Sancti Francisci, vel Sancti Dominici, idest, adsciti in capitulum illorum Monasteriorū. Sic tonsuratus tantum deputatur inter clericos solum ad chorum sine speciali officio.

h ¶ Superiore libro.] A titulo de iure personarū vsque ad titulum de præbendis exclusiue, latissime per Archiepiscopum in summa, eod. tit. cap. 16. & per Nicol. Plot. in suo tractatu de sacramentis in sexta parte.

DE SACRAMENTO Matrimonij.

Io. Bapt. Alterum voluntatis sacramentum est matrimonium, ideo de eo est uidendum iuxta §. 1. in fi. sup. tit. proximo. cæterum cum tractare de matrimonio contingat dupliciter: primo in communi, secundo in specie, & primus modus secundum ordinē, doctrinę debeat præcedere, iō proponitur hic tit. iste: qui diuiditur in 4. p. in prima hētur definitio matrimonii, in secunda eiusd. excellentia: in tertia adnota. eius bona. in quarta demōstratur ex q-bus constat: secunda ibi, & merito: tertia ibi, consequuntur: 4. ibi, initiatur.

Io. Bapt. MAtrimonium, CASVS non figuratur. No. tamen quod cum reguletur tam a lege diuina, quā humana, soluūtur inde multæ quęstion. sed per legem humanam intellige Ecclesiast. iuxta text. & ibi communiter docto. in c. 1. eo. ext.

a ¶ Matrimonium est.] Concor. dist. 27. q 2. in pri. c. illud, de præsu. l. 1. ff. de tit. nup. & inf. de pa pote. in prin. l. aduersus. C. de cti. expi. her. l. 1. ff. re. amor.

b ¶ Viri & mulieris.] Quia in pari sexu nō potest esse matrimonium, licet legatur de Nerone scelleratissimo Imperatore. qui duxit in uxorem, vel matrimonio sibi coniunxit Sporum quemdam adolescentem, forma conspicuum. Quod nec naturali iure fieri potuit, nec ciuili, instit. de iu. nat. gent. & ciuili. in princ. l. cum vir. C. de adul. auth. vt non luxurientur homi. contra nat. Et ideo non fuerunt ab initio creati duo homines, vel duę mulieres: sed primum homo, secundo femina. 33. q. 5. c. mulierē. §. fi. Et dicit viri & mulieris, non virorum, & mulierum: nam eodem tpe mulierum, & virorum pluralitatem lex ciuilis, & canonica detestatur. capit. gaudemus. §. quia uero. de diuor. licet in veteri testamento de Patriarchis aliter legatur. quod factū fuit diuina dispensatione, & mysterio. De ratione dispensationis per Archiepiscopum Flor. in 3. parte summæ. tit. 14 c. 9. §. sciendum. & Moder. in tract. de sponsal. in princ.

c ¶ Coniunctio.] Scilicet animorum. c. cum initiatur. & c. matrimonium. 27. q. 2. nuptias. ff. de reg. iur. Sed cum hic tractetur de matrimonio, quatenus est perfectum, nihil impedit uerbum coniunctio referri ad cōiunctionem corporum, & animorum: argu not. in l. 2. ff. de offic. proc. & fac. l. doli clausula. ff. de verb. signifi.

d ¶ Indiuiduam.] Scilicet quantum ad propositū: vt not. inst. it. de pat. pote. in prin. facit. l. 1. ff. de iudo. Nam quantum ad exitum diuiditur interdum matrimonium de iure ciuili, apparet in l. consen-

matrimonij materiā orationem vertamus.

DE SACRAMENTO matrimonij.

TIT. IX.

Quid sit matrimonium. h. d

MAtrimonium [a] est viri, & mulieris [b] coniunctio [c], indiuiduam [d] vitæ [e] cōsuetudinem [f] continens, cū diuinis, & humanis iuris communicatione.

Matrimonium præcedit alia sacramenta ratione loci, in quo institutum est, temporis, latitudinis, & mysterij. h. d.

Et merito inter alia sacramenta matrimoniū quoque adnumerari meruit [h], cū cete-

su. C. de repud. Idem & de iure canonico quo ad totum, vt in c. tuæ. de procur. & in c. vt lit. nō cōt. Item quantū ad fœdus. ca. ex publico. de conuers. coniug. vbi de hoc. fac. ca. gaudemus. de diuortiis.

e ¶ Vitæ.] Matrimoniū igitur morte soluit: vt §. diu ceps. auth de nupt. Vnde & si quis miraculose resurgeret, non rediret ad uxorem, maxime alteri copulatam: vt no. in c. 2. 32. q. 7.

f ¶ Cōsuetudinē.] Cuius induiduæ consuetudinis ratione non poterit vnus sine alterius adsēsu orationi vacare, vel continentia uouere: vt 27. qō. 2. §. cum ergo. Sed si ex consensu vouerent, & facto voto commiscerentur, filius ex tali coitu spurius nascetur: vt no. in c. ministri. d. 81.

g ¶ Diuini.] Fac. l. 1. ff. de rit. nup. & l. 1. ff. de iust. C. de Iudæ. vbi coniuges debent esse eiusdem religionis. & not. 27. q. 2. in prin.

Et merito CASVS: Cū orta esset controuersia inter quosd. scholares de excellētia matrim. & aliorum sacramen. præter tamen Euchari. dicebant eū quidā matrimon. esse inferioris conditionis quàm sit quodlib. aliud, quia vxorati dant operam rebus carnalibus, in quibus maxima imperfectio reperit, secundum apostol. explicantem concupiscentiam carnis: unde quæsitum fuit quid iuris? Sol. vt hic legimus, quia non est dubium matrimonium diuerso respectu esse dignius, & minus dignū aliis, quælib. enim res diuersa ratione considerata diuersam secundum philosophos & theolog. dicitur habere naturam; nec obstat obiectio, nec D. Paul. est modo prædic. intelligen. quantum facit ad institutum nostrum, quia personę unoratæ non contraxerunt matrimon. vt darent operam rebus carnalibus, sed vt haberent remedium contra concupiscentiā carnalem, quæ est peccatum c. nam concupiscentiam. de const. Not. primo nobilitatem, & excellentiam aliquando oriri etiam à causa extrinseca. No. sed o matrim. esse sacram. i. rei sacrę signum, quia designat, & demonstrat unionem in tex. explicatam.

Io. Bapt.

h ¶ Meruit.] Cōtra opi. hęreticorū, qui negāt coniugiū esse sacramentū cōtra quos nouissime est Cōc. Tri. sess. 7. c. 1. & sess. 24. in pri. & c. 1. & sparsim ptor. sed quærit an hoc sacramentū cōferat gratiā? Quidā ꝙ nō, ꝙ in eo pecunia interueniat. de quo, d. 75. §. 1. & c. 1. & c. qd a patribus & c. seq. & 1. q. 1. c. multi. & 35. q. 5. c. aliter. Et ꝙ etiā inter infideles, quibus gratia nō imprimitur, coniugiū cōtrahatur, vt inf. §. 2. & c. quāto. de diuor. & ita no. 1. q. 1. c. quidquid. & in c. veniēs ext. de presbyter. non bapti. & in c. pen. qui matri. accusare pos. & 32. q. 2. c. honoramur. Tu dic contra per ea, quæ not. Abb. in c. 1. §. scire. de sacra. vn. post Theologos & nouissime per

Universidad de Deusto
Biblioteca

d.Concil.Trid.sess.24.c.1.Nam matrimonium fuit institutum in statu gratiæ, vt per S. Thom.in 4 dis. 26.art.4.& ar.3.Nec ob.interuentus pecuniæ, quia & cap.quia frustra de vsur.Et ob id potius respicit carnalitatē, quàm spiritualitatem. licet si pecunia reciperetur pro benedictione, esset simonia.c.cum ecclesię. de simon & quod ibi not. nec dos est de esse matrimonii. Infideles uero contrahētes matrimonium non recipiunt gratiam,non quod id proueniat ex defectu sacramētį,sed ob eorum in capacitatem, ac si in peccato existens Eucharistiam recipiat vel fictus, aut cōditionaliter coactus recipiat baptismum. Vide de hac materia per S.Th. 4.sent. dis.26. q.2. arti.3. & post eum per Abb.in d capi. 1.de sacra. unctio.

ANT. TIMO. Nota circa ea,quæ dicuntur in hac gl. & primo circa dictum illud, quòd matrimonium fuit institutum in statu gratiæ contra communem Doctorum opinionem sequentem Magistrum in quarto sententia distinctio. 26. in princ Cum alia sacramenta,inquit,post peccatū,& propter peccatum exordium sumpserint;matrimonii sacramentum etiam ante peccatum legitur institutum a Domino, &c.Pro cuius dicti declaratione notandum, quòd matrimonii consideratio variatur secundum diuersos status hominum . Nam si consideretur,quatenus ordinatur ad procreationem,fuit institutum ante peccatum:si autem quo ad remedium, quod præbet contra uulnus peccati,fuit eius institutio post peccatum tempore legis naturæ ; secundum determinationem plenam in lege Moysis. Secundum quod representat mysterium coniunctionis Christi & ecclesiæ institutionem habuit in noua lege. Quantum ad alias vtilitates,quæ ex matrimonio consequuntur habet a iure ciuili. & secūdum eam significationem illius coniunctionis . Cum sit sacramentum nouæ legis institutionem habuit a Christo, Matthæ. 19 quo loco illud commendauit, vide S. Thom parte 3.in addi.q.42.ar.20.alii vt S.Bon.quod institutū fuit in officium naturæ ante lapsum:in remedium post lapsum. Vide per eum.4.sentent.distinct. 26. art.1. quæst. 1. & 2.

Secundo ad id quod dicitur, quod interuentus pecuniæ,& dos tolerat ob onera matrimonij.Not. quod cum dos non sit aliquid de essentia, & in ratione matrimonii faciendi:sed extraneū quid, qđ præstatur ob onera matrimonii; idcireo bene dicit glossa, ꝙ simonia non committitur in datione dotis. Et bene dicit, ꝙ permittitur interuenire in contractu matrimonii tamquam quid extraneum sa-

ris [a], loci [b], temporis [c], amplitudinis [d], & mysterij [e], ratione etiam præcellat. Si quidem ab orbis primordio in Paradiso a Deo ipso institutum est, vt esset omnibus etiam infidelibus commune,quod in alijs minime contingit.

Quod mysterium contineat matrimonium.h.d.

His [f] illud quoque accedit,quod animorum consensus, & corporū cōmixtio , quæ in matrimonio intercedunt: primum quidem charitatē significat, quæ consistit in spiritu inter Deum & iustam animā, vel Ecclesiam . Alterum verosacrosanctum cōiugium designat, quod inter Christū & Eccle siā per incarnationis [g] mysterium est contractum.

Bona matrimonij sunt sacramentum,fides, proles, & fornicationis remedium. h.d.

Cōsequūtur & inde præter sacramentum, & alia bona ; vt puta mento , non quod de se dos non sit licita:sed quod si respiceret matrimonium, vt sacramenti pretium,tunc nō esset licita in hoc respectu,& saperet naturam simoniæ.

Tertio illud, qđ dicitur, quod infideles contrahentes matrimonium nō recipiunt gratiam. quod aliàs conferre ,si essent fideles, id veto dictum est: quia illud,ꝙ abusiue matrimoniū dicitur,& defectu in fidelitatis non est vere sacramētum, si personæ contrahentes fuissent fideles, vtique fuisset uere sacramentum, & contulisset gratiā, vnde id dicitur cōtigisse ex in capacitate personarum, in quibus defecit fides, quo minus fuerit vere sacramentum, & contulerit gratiam.

a ¶ Ceteris.] Scilicet sacramentis.

b ¶ Loci.] Quia ordinatum in paradiso: vt statim dicit.& est 32.q 2.§.his ita.

c ¶ Temporis.] Et cum sit ceteris antiquius, hac etiam ratione proponendum.argument.not.in l.vi d ¶ Amplitudinis.]Quia consistit etiam inter infideles.c gaudemus.de diuort.

e ¶ Mysterii.] De quo subdit incontinenti. & no. in cap.debitū.de big.& per Ab.in c.1.de sacr.vnct.

f ¶ His.] Scilicet, quòd matrimonium præcellat cetera sacramenta ratione loci, temporis,& latitudinis.Et ponit nunc triplex sacramentū , quod per matrimonium carnali copula consummatum designatur.de quo per Abb.in ca.debitum. de big.& not.in c.acutius.dist. 26.& per Archiepis. in sum. in 3. par.c.10.versic. 1. Scilicet.

g ¶ Incarnationis.]Et respectu istius significationis, & finis habet matrimonium inseparabilitatē: vt per Archiepiscopum Florent.in sum in tertia p. tit.14.c.10 ver. 1. & sine hoc primo bono numquā est inter fideles matrimonium : licet sine his , quæ sequuntur ; fide scilicet & prole possit esse. vt per Host.in sum.de matrimo.§. & quare contrahitur. vers.in sacramento.& concor.ca.omne itaque 27. q.2.& 32.q.2.§.his ita.

Consequuntur. CASVS. Cum homines matrimonium contrahentes diuersum finem habeāt, fuit

fuit propterea dubitatum, an bona matrimonii tot sint quot in præsenti tex.adnot.his accedit tex. in c.4.de frigid.& cap. Solut.tñ est sequenda quam hic legimus,& ratio est,quia matrimonium considerat 4.modis videlicet vt contractus,vt officiū:vt remedium:& ut sacramentū: hinc cognoscimus 4. esse eius bona: quæ sūt fides,proles, euitare peccatū carnis, & significare unionem.sup.in§.prox. adnota.Non obstat obiectio qui a dicit Nauar. in relectio. de finib. humanor. actuum:finis alius est hominis, & alius rei : primo mō est multiplex, secus secundo respectu.

a ¶ Fides]Hoc bonum habet matrimonium a natura speciei, quo respectu habet pro fine fœdus humanæ societatis, fidem & amicitiam,& communicationem in operibus ciuilibus.

b ¶ Proles.]Et hoc habet natura generis,quo respectu habet ,p fine procreationem prolis,& educationem,instit. de iur. natur. gent. & ciuil.in prin.

c ¶ Lædatur.] Hoc tamen non obstante, sacerdos & diaconus,magis puniretur si matrimoniū cōtrahar,licet de facto,quàm si fornicetur cap.presbyteros.dist. 28. & not. in §. his ita.30.q.2.

Io. Bapt. Initiatur. CASVS non figuratur, Nota tamen causam distinctionis . matrimoniū.n.aut futurū, & hinc dantur sponsalia:aut est præsens , & sic considerabatur dupliciter est videlicet uel respectu perfectionis intrinsece,& sic datur consensus de Præsenti, uel respectu perfectionis extrinsece, & hinc requiritur copula.

fides [a], & proles [b], & quod humana infirmitas in ruinam turpitudinis prona, honestate excepta coniugij minime lædatur [c]. Quæque ab initio institutū præceptumque fuit sanis ad officium, vt natura multiplicaretur, idem vt eadem subleuaretur postea fuit ægrotis indultum ad remedium.

Matrimonium initiatur, ratificatur,consūmatur sponsione,consensu,copula.h.d.

Initiatur autē matrimonium sponsione, consensu ratificatur, & copula consummatur. De quibus singulis distinctius dispiciamus.

DE SPONSALIBVS.

TIT. X.

Quid sint sponsalia, & vnde dicantur.h.d.

SPonsalia [a] sūt futurarū nuptiarū mentio, & repromissio,& dicta sunt a spōdeo, quod per ea sibi inuicem se futuros cōiuges viri & mulieres spondent [c].

Sponsalia contrahuntur re, verbis,litteris, & consensu h.d.

Contrahuntur [a] au-

Io. Bapt. DE SPONSALIBVS.

Quoniam matrim. initiatur sponsalibus §. fi. supra tit. prox. Ideo conuenienti ordine proponitur hic tit.iste,qui diuiditur in 6.partes:in prima habetur quid sint sponsalia:in secunda qua iuris solemnitate contrahantur : in tertia an tantum puri , & simpliciter debeant contrahi ; in quarta a quibus contrahantur:in quinta qualia sint postquam sunt contracta: in sexta an, & quomodo dissoluantur: secunda ibi, contrahuntur:tertia ibi,rursus:quarta, ibi,non tamen:quinta ibi, initiatum:sexta ibi, dissoluuntur.

Io. Bapt. SPonsalia sunt. CASVS hic non figuratur,Nomen ꝙ obligatio de re futura cōtracta tenet. d ¶ Sponsalia.] Concor.l.1.& l.2.ff.eod. & cinostrates.30.q.5.Sed an sine sponsalibus possint esse nuptiæ? Et non videtur ; cum res non possit esse sine suo principio : argum.l.1.ff.de origiu.Tu die cōtra, vt nota. in d.l.1. ff. eo. nec enim sponsalia sunt matrimonij necessariū & substantiale principiū.

e ¶ Spondent.]Scilicet forma stipulationis secundū veterem morem : vt in l 2.ff. eod.

Io. Bapt. Contrahuntur.] Hęc pars posset subdiuidi in alias par. sed breuitatis gratia casus in ea commode, & in cōmuni ita potest figurari,quidam contrahebāt spōsalia modis omnino diuersis:uidelicet aliqū verbis, & aliquando litteris,aliquando re,& aliquando consensu, unde ob hanc diuersitatem dubitatum fuit qđ iuris, siquidem tanta uarietas uidetur occasionē dare dubitandi de uoluntate contrahentium, accedit quoque & id quod consensus cū in qualib. obligatione sit necessarius,superflue videtur constituere modum contrahendi distinctum ab alijs;cæterum Sol. est sequendo prout hic legimus, quia cum sponsalia sint cōtractus ad similitudinem illarum obligationū cōtrahuntur,quæ à contractu originem habent §. fi. instit.de obliga. & cum non dubitetur de voluntate contrahentium vt præsuponitur,ideo cessat prima obiectio : nec etiam tenet secunda, quia licet consensus in qualib. obligatione semper sit necessarius, diuersimode tamen adhibetur.Nota. primo hominem diuersis modis obligari ad futurum matrimonium.No.secundo argumentum uoluntatē hominis diuersis signis posse explicari:not. tertio. argumentum : quod intelligentia alicuius rei dubiæ habetur à cognitione circumstantiarum eius. f ¶. Contrahuntur.] Sequens diuisio licet explicite non reperiatur in textu aliquo, vel etiam per aliquem doctorem: visa tamen est commodissima ad pertractandam magistraliter totam materiam: & proculdubio est de mente iuris:vt apparet ex sequentibus , & videtur eam sensisse & quasi posuisse. Ab.post Host.in cap.1.de spon.duorum, simile.Instit.de obl. §. fin.

Nudam.

a ¶ Nudam subarrationem.] Scilicet à consensu de præsenti: quia tũc esset matrimonium. Subarratio enim regulatur secundum verba præcedentia: vt per Abb. & Doc. in c. fi. de despon. impub. Et ibidem per eundem definitur, quod est desponsatio mutuo cõsensu interueniẽte facta p immissionẽ anuli. & dicit de mutuo consensu non exprimendo, an sit cõsensus super matrimonio de presenti, vel de futuro: quia etiam per subarrationem interdum matrimonium contrahitur: vt ibidem per Doct. ille autẽ intẽdit definire subarrationem, tam qñ per eam contrahitur matrimoniũ, quàm cum contrahuntur sponsalia, vt apparet ibi per eum in sua distinctione in fin. ca. Et in dubio ex subarratione matrimonium præsumitur: arg. 30. q. 5. cap. nostrates. & c. feminę. & d. 27. c. quod interrogasti. & no. in d. ca. fi. & in c. si qs uxorem. cum c. sequ. 27. q. 1. Et licet Abb. in sua descriptione faciat solum mentionem de immissione anuli: tamen quandoque etiam aliarum rerum vel insignium datione fit talis subarratio: vnde monisyllaba (vel) in littera posita, uidetur posita inter genus, & speciem: vt & in rubr. C. de ser. & aqua. & de hoc vide per Host. in sum. eo. §. quot sint species & no. in c. tenor. de re iu. & in cap. feminæ. 30. q. 5. & in cap. si inter eo.

b ¶ Immissionem.] Quæ facienda est in quarto digito, in quo dicitur esse vena vsque ad cor pertingens. ideo in signum mutuæ dilectionis eidem immittitur anulus. & hæc anuli immissio est actus promiscuus, & ex se non designat contractum alicuius: sed regulatur secundum præcedentia. sicut diximus in arrhis. instit. de contrah. empt. in princ. & quid operatur hæc anuli immissio: vide late per Abb. & Doct. in ca. fi. de spon. impub.

c ¶ Verbis.] Concor. c. si inter. eod. vnde sumitur. & c. is qui fidem. eod. tit. & ca. 1. de sponsa. duorum.

d ¶ In meum.] Arg. q̃ in contractu matrimonii

tem sponsalia variis modis, vt puta re, verbis, litteris, & cõsensu. Re contrahuntur per nudam subarrationẽ vel anuli immissionem [b].

Qualiter contrahitur matrimonium verbi. h. d.

Verbis [c], vt si inter virum & mulierem promissio super futuro matrimonio intercesserit; veluti altero alteri vice mutua dicente: *Ego te accipiam in meum* [d] *maritum, & ego te in meam uxorem*, siue in hunc sensum verba similia [e] protulerint.

Litteris qualiter contrahatur matrimonium. h. d.

Litteris, vt cum absentes inter se de futuris nuptijs per epistolam [f] paciscuntur, qđ ipsum & per nuntiũ [g], vel procuratorem fieri poterit.

Procurator ad contrahendum matrimonium non potest substituere, nisi hoc habeat in mandatis. h. d.

Procurator tamen ad hoc specialiter [h] cõstitutus ob magnũ, quod ex facto tam arduo posset periculũ [i] imminere, alium substituere non poterit, nisi hoc ei specialiter [k] commissum fuerit.

Si duo impuberes, quorũ malitia non supplet ætatem, & qui pubertati nõ sint proximi, vel etiam alter tãtum sit impubes, per verba de presenti matrimonium contraxerint, talis contractus resoluitur in sponsalia de futuro. h. d.

Consensu contrahuntur sponsalia, vt cum pubes, & impubes, vel duo impuberes, non proximi [l] pubertati, & in quibus ætatem prudẽ

nerale cum quibusdam expressis clausula subsecuta, iuxta c. qui ad agendum. de procur. in 6. & not. in c. fi. eo. tit. & lib. vnde sumitur.

i ¶ Periculum.] Vnde vbi periculum maius, ibi agendum est cautius. c. vbi periculum. de elec. in 6.

k ¶ Commissum.] Ca. fi. de proc. in 6. cum conco. ibi alleg.

l ¶ Non proximi.] Intellige, quòd hæc duo copulatiue debeãt interuenire. nec enim sola proximitas ætatis sufficit ad contrahendum inter impuberes matrimoniũ: sed requiritur, quòd sint habiles ad se commiscendum carnaliter. c. de illis. vbi not. eod. nisi tu incipias a secundo. Sed quo modo deprehendi poterit hæc coeundi potestas, quæ ætatẽ supleat? Quidam vt Tanc. si inter impuberes copula

intercesserit: alii quod colligetur ex corporis aspectu, & aliis signis extrinsecis. Dic vt no. per Abb. in c. de illis. eod. & per Doct. in c. 1. §. 1. de despons. impu. in 6.

a ¶ Prudentia.] Ideest, vigor quidam naturalis & soeundi potentia, quæ interdum malitia appellatur. c. de illis. vbi Abb. & ca. fi. eo. & argu. in c. non in sola. 32. q. 1. Et notãdum est, q̃ interdum eidem rei conueniunt cõtraria nomina: sic & altum profundũ dicimus, profundũ altum. Sic Grammatici obesum, tãpro macro, quàm p̃ pingui usurpãt. Sic Legistæ creditũ pro debito l. cumin corpus. ff. de acqr. rer. do. uenditionẽ pro emptione. l. ex venditione. C. de pac. l. veteres. ff. de act. emp.

b ¶ Supplet.] Not. ergo, q̃ in matrimoniis malitia supplet ætatem, sic etiam in delictis doli capacitas supplet ætatem. cap. pueris. de delict. puerorum. § in sum. inst. de obl. quæ ex delicto nascum. l sed & si quę cunque. §. 1. ff ad leg. Aqui. l. 3. C. si mi se. ma. dixer. l. 2. C de his. q. ve. ætа. impe. cap. monachus nouitius. dist. 77. & doli capacitas facit impuberẽ obligari ex iuramẽto, habetur in c. ex litteris 2. & ĩ auth. sacramenta puberum. C. si aduer. vẽdi. Non tamen supplet ætatẽ quo ad ingressum religionis: vt per Inno. in c. de illis eo. & in c. postulasti. de regulari. nec quo ad facultatem condendi testamentum: vt habetur in l. qua ætate. ff. de test. fac. l. fi. C. de testam milit.

c ¶ In præsens matrimoniũ.] Quod ob ætatẽ uale re nõ pòt. vñ videbatur q̃ nec in uim sponsaliorũ. c. cũ sup. de of. del. l. quæ situm. ff. eod. l. multum interest. C. si quis alteri uel sibi.

d ¶. Resoluuntur.] No. ergo si qđ ago non valet, vt ago, valet vt ualere potest. ca. a nobis. de desp. imp.

e ¶ Aliũ modũ.] Puta. quia simul cohabitauerũt, vel se cõiuges nominabãt, & amplexabant vt cõiuges: vt not. in c. 1. §. 1. de desp. imp. in 6. vñ sumitur.

f ¶ Voluisse.] Quia nemo præsumitur eligere uiã per quã iudicia sua subuertant. l. 3. de mili. testa. & tradit in c. Quintauallis. ĩ iurei. & in c. cũ ordinẽ. de rescr. & in c. præsentata. de testi. & inc. cũ ex officii. de rescrip.

Rursus contrahũtur.] Hæc similiter pars in plures part. posset diuidi: iuxta institutum tñ mihi propositũ casus in cõi ita in ea figurari põt. Volẽtes qdam spõsalia contrare, nolebãt id facere pure & simpliciter, sed potiꝰ sub conditione vel tpe adiecto, & quãuis primo uidebat id esse eis ĩnegandũ, quia sponsalia ista tali modo cõtracta uel impedirent libertatem matrimonii ob tacitã dilationẽ, uel absolute conditionẽ aliquã non recipiunt, cum per ea matrimon. initiet. arg. ca. 2. de elect. in 6. actus. n. legitimi conditionẽ nõ admittũt ca. actus de regu. iur. eo. lib. Sol. tñ est tenẽda quę hic tẽtur, quia cum spõsalia sint tñ cõtract' & nõ sacramentum, licet inde matrimoniũ postea oriatur, ppea debent regulari vt cæteri contractus, in quibus id legimus esse permissum § oĩs. intti. de uerb. oblig. non obstant obiecta tũ ob rationem decidẽdi adductũ, tum quia uoluntarie id faciunt, & c. addu.

Io. Bapt.

tia [a] nõ supplet [b], matrimonium per verba contrahũt de præsenti. Licet enim verba inpręsens matrimoniũ [c] sonent: Iuris tamẽ interpretatione in spõsalia de futuro resoluuntur [d].

Quod non valet vt ago, valet, vt valere potest. h. d.

Quo casu dicta spõsalia, licet contrahentes matrimonium celebrare intenderent, coniugium, quod ab initio, ætate impediẽte, vt matrimonium non tenuit, per aduentum pubertatis minime conualescit, nisi p carnis copulam subsequutam, vel aliũ modum [e] contrahentes cum eiusdem perseuerantia voluntatis ad pubertatis tẽpora peruenisse euidenter cõstiterit.

Per matrimonij contractũ inter impuberes nascitur publica honestatis iustitia. h. d.

Per dictum tamen contractum, qui valuit vt potuit, non secuti agebatur, publicæ honestatis iustitia censetur inducta.

In re dominãda potius effectum attendimus, quam modum. h. d.

Et ideo hoc casu cõsensu contracta sponsalia dicimus: quia si verba spectes, non spõsalia, sed ipsum matrimonium contractum videri poterit. Censuerunt autem iura eos, qui, cum non possent coniugium de facto contraxerunt, uoluisse etiam in casu, quo possent contrahere: ideoque saltem vt spõsalia valere conuentionem.

Sponsalia contrahuntur tripliciter, pure, in diem, & sub conditione: & qui contraxerunt sponsalia pure cõpellendi sunt etiam matrimonium contrahere, & consanguinei contrahentium, nõ debent cum ipsis contrahentibꝰ contrahere. h. d.

Rursus [g] contrahun-

in casu nostro limitari debeat, quia non eodem modo electio operatur. Not. qualiter in matrimonio conditiones reperiri possunt: licet sit sacramentum: Nota secundo libertatem matrimonii aliquando limitari ob uoluntariam temporis dilationem: Nota tertio conditiones reperiri ita diuersas, vt aliquando uitient, & aliquando vitientur, iuxta nota etiam per docto. in cap. fin. de condition. apposit.

g ¶ Rursus.] Secunda distinctio sponsaliorũ. fac.

Universidad de Deusto
Biblioteca

c.2.c sponsa.c.ex litteris c.requisiuit.eo.

a ¶ Pure.] Immo contra:quia non videtur ꝙ sponsalia pure contrahi possint. c. quemadmodum. de iureiu. & §.vnins.infra eo. Resp. contractus dicitur omnino purus, & sine omni conditione, ex quo nō fuit certa conditio expressa: conditio ergo subintellecta non facit actū conditionalem.l. cōditiones quæ extrinsecus. ff. de condi. & dem. & c. significasti. & qđ ibi no. de elect. & per Ab. in c.2.eo.& diffuse per Legistas in l. 3. ff. de leg. 1.

b ¶ Nullus consanguineorum.] Restringe hanc generalitatem secundū iura communia & antiqua ad terminos, cap.nō debet, de consang. & affi. ne sequatur quartū absurdum, de quo per Doct.in c.sponsam.eo. immo nouissime hæc generalitas est restringēda ad primum gradum;vt per Conci. Trid.sess.24. c.3.in cretis reformationis matrimonii. vbi disponitur,quòd impedimentum iustitiæ publicæ honestatis non excedat primum gradū.

c ¶ Poterit.] Si sit in quarto gradu,iuxta c.nō debet, vel in primo secūdum Concil.Trid.in loco. alleg. in proxima superiori notula. Et si de facto contrahatur nō tenebit, cū publicæ honestatis iustitia contrahendum matrimonium impediat, vt per Abb.in c.sponsam.in fi.eo.& c.1.§.1.eod.in 6.

d ¶ Compelli.] Quidam hoc intelligunt cum sponsalia sunt iurata:aliàs secus.cum c.2. c.ex litteris. 2.c.requisiuit.cum aliis in compulsione semper videantur ponderare iuramentum & fidei interpositionem,Sed contrarium uidetur teneri comuniter: cum hæc compulsio fiat ratione peccati vitandi, quod committitur etiam si iuramentū non interueniat. cum Deus non faciat differentiam inter simplicem loquelam, vel pactum & iuramentum c.1.c.2.& c.3.de pactis.c. iuramenti. 22. q. 5. licet magis peccet veniens contra iuramentum. c.pe.de iure iu. Vide per Abb.in c.2.& in cap ex litteris. 2. eo.& in c.ad aures. extr. quod met. causs. Immo in tantum non est licitum resilire a sponsalibus, vt etiam si cum alia postetiore interuenerit iuramentum, debeat cum prima contrahere, Inn.& Abb. in c. sicut,& c.requisiuit. eo.& not.hic quòd compellitur quis ad factum:quia non potest solui interesse,spiritualia enim æstimationem non admittunt.

e ¶ Terminum.] Ergo si pure fuissent sponsalia cōtracta temporis lapsu non finirentur.l. Imperator. ff. de postul.l. obligationum. §. placet. ff.de actio. & obli. Sed contra fac. ca. cum dilecti.de dolo. & contu. & l. Celsus.§.1.ff de arbi. Sed hic aliud videtur propter periculum fornicationis. Vel aliter quandoq; terminus opponitur obligationibus ad sollicitandum implementū; & tunc lapsus termini non liberat, & sic loquitur d.l. Celsus. Quandoq; adlimitandam, vel finiendam obligationem, & tunc si per promissorē nō stet,lapsus termini liberat ab obligatione. Sed quare censebitur terminus adiectus ad limitandam obligationem potiusquā ad sollicitandū implementum adiectus?Respo. vt per Ab.& ceteros in c. sicut. & in ca.de illis.eo.ille casus videtur dubius & nota secundum eundem,quòd si a principio sponsalia fuissent pure contracta, si postea sponsus & sponsa de certa die matrimonii contrahendi conuenerint, post lapsum dicti termini non esset obligatio dissoluta.Sed adhuc contra.l.2.C eo.& l.sæpe.ff.eo. Sol vt in d.cap.de illis.

f ¶ Sub conditione.] Et in hoc matrimonium carnale differt à spirituali: quia illud non potest contrahi sub conditione,vt habetur in c.2. de elect. in 6.& debet statim conditione apponi non exinterallo:quia tunc reiicitur.ne. in c.de illis.de cond. appo. Et nota quòd omnis conditio a iure non reprobata potest apponi in matrimonio : vt habetur in c.super.de cond. app.

g ¶ Dederis.] Dummodo ista datio non sit adiecta in modum pœnæ. cap.Gemma. eo.l. Titia.ff.d. verb.oblig l.fi.C. de spon.l.2.C.de inutil. stip. Sed contra de l. si ita stipulatus fuero. §. si tibi nupsero. ff. de uerb.obl.Sol.vt per Abb.in cap.de illis.de cond. appo.

Dies adijcitur sponsalibus:

Dies adijcitur spōsalibus : cū quis intra certum temporis spacium aliquam se ducturum in vxorem cōuenit: in qua specie si per eum non steterit quominus intra præfixum terminum [e] cū eadem matrimonium contraheret, libere ad nuptias alterius transire poterit.

Sponsalia contracta sub conditione euanescunt, conditione deficiente,nisi ab ea recessum fuerit. h.d.

Sub conditione [f] celebrantur sponsalia, cum quis,si quid fiet, vel contigerit, nuptias se contracturū pollicetur:veluti si dictum fuerit: *Ego te in vxorē accipiam,si centum mihi dederis* [g], *aut si pater*

Sponsalia in diem, non stetit quominus matrimoniū contraheret intra terminum,cum alia postmodum matrimoniū contrahere poterit.h.d.

Sponsalia autem pure, aut adiecta die, aut sub conditione.Pure [a] vt cum vir & mulier se inuicem futuros cōiuges pollicentur. Et hoc casu nullus consanguineorū [b] aliquo pacto alterum ex contrahentibus matrimonio sibi copulare poterit [c]:immo qui cōtraxerunt, vt se inuicem recipiant,& mutua cōiugali affectione pertractent, moneri, nisi rationabilis causa obsistet, Ecclesiastica cēsura compelli [d] poterunt.

a ¶ Consenserit.] Et sic nota quòd matrimonium conferri potest in alterius arbitrium:& non solum parentis,vt hic:uerum etiam extranei.c. super eo. & c.per tuas.de cond. appoū. & ex hoc habes unā differentiam inter actum matrimonii contrahendi & testamentum conficiendi . quod in alterius potestatem cōferti potest. l.captatorias & l.illa institutio. ff. de he.instī. de quo in c.cum tibi. ext. de testa. ratio differentiæ esse potest, ꝙ matrimonium est de iure diuino, vnde solus consensus sufficit qualitercūque habeatur . Sed testamentum depēdet ex gratia: quia conferrur effectus eius in id tempus, quo testator nō est futurus dominus, scilicet mortem.vnde satis est,quòd ipsi soli permittatur libera disponendi facultas : vt not.in d. l.illa institutio. & per Abb. in d. c. super eo.

b ¶ Poterit.] Adeo ꝙ etiam copula sequens nihil operabitur: vt not. Abb. in cap.super eo.de condit. apposit.

meus consenserit [a].

meus consenserit [a].Quibus conditionious deficientibus , ad matrimonium quis cōpelli non poterit [b], nisi consensus de præsenti,aut carnalis sit inter eos cōmixtio [c] subsequuta; cum his casibus a cōditionibus recessū [d] videatur.

Turpes conditiones adiectæ sponsalibus , vel matrimonio non vitiant , sed vitiātur.h d.

Hoc tamen de his conditionibus intelligere nos oportet,quæ

c ¶ Commixtio.] Operatur ergo copula duo : nam & purificat sponsalia,& eodem momento ea transfundit in matrimonium:nota. Glos.& Abb in c.de illis.de cond. app.item not.hic duos casus, in quibus conditio apposita in sponsalibus tollitur;sc.licet quādo interueniat consensus,& quādo copula.

d ¶ Recessum.] Huic litteræ multa ob. Et quòd non est præsumendum quem recedere a iure suo ca.super hoc.de renunt.Et ꝙ præcedens consensus præsumatur durare cap maiores.de baptism. Et ꝙ si pendente conditione res tradatur, & postea non existat conditio, res tradita repetitur. ff. de condi. indeb.sub.condit & l.quod si.ff.de peri.& com.rei. vendi. Et quòd conditionalis consensus nullus est ante conditionis euentum.l.cedere diem ff.de ver. signif. Et quòd qui primo & vltimo contradicit, medio tempore non consentit.dist.28.ca.quia non sunt culpæ.& c cum Marthæ. vertic Si tunc igitur in cælum de cele.missf.& 1.quæstio.1. cap.iudices. Si ergo nullus præcessit coitus,solus consensus super coitu matrimonium non facit.c.fi. de despon. duorum.l.nuptias.ff.de re.iu.sol.hæc omnia quòd fauore matrimonii inducta est præsumptio contra superiores regulas.c.is qui.eo c.de illis de condit. app.quia per carnalem copulam ipso facto videtur consensum exprimere de præsenti,& a conditione recedere.fac.l.sed Celsus.§.fi. ff. de contrah. emp. & no.in c per tuas.de cond.app. protestetur se nolle propter hoc c.sollicitudinem.de appe. Quid ti contrahatur matrimonium sub conditione,quæ est omnino extirpatrem quid si prius contraho cum vna sub cōditione, deinde cum altera pure? &espō. de his & similibus qō. vt habetur in d. c. per tuas.

e ¶ Honestæ sunt.] Not. ex hac littera duas regulas. Prima quòd conditio inhonesta, vel impossibilis,quæ non est contra substātiam matrimonii, fauore matrimonii habetur pro non adiecta , unde uitiatur & non uitiat: licet regulariter in ceteris contractibus uitiet, & nō vitietur. §.impossibilis.inst. de inutil.stip Secūda,quòd omnis cōditio apposita contra substantiam coniugii uitiat matrimonium,& non vitiatur:& multo magis aliū contractū non ita fauorabilē. Ratio est, quia remota substantia alicuius actus remouetur & ipse actus cap. tua. eo. & ad cognoscendam substātiam alicuius actus debemus semper inspicere utrum talis actus sine illo posit consistere. Bar.in l prolatam.C. de sent.& interlo.om.iudi.& per Ab.in c.fi de cond app. Sed contra videtur l.cum precario ff de preca. ubi pactum contra substantiam precarii uitiatur . Sol illud procedit: quia pactū ibi apponitur in vtim modi,non cōditionis.Bart.in auth.ingressi C.de sacro. Eccl. Immo, in l. vbi ita donatur. ff. de dona.cau. mort.forte, quia modus actum non suspendit : secus conditio.l.cum ab eo.ff de contr.empt. Sed an consuetudo.possit tollere substantialia actus,puta quòd fiat electio ad uolunitatem certæ personæ? Resp,negatiue.c cum in terra.de elect. vbi Ab no. & fa.no in c.2.de consue in 6.ubi consuetudo non pōt inducere ꝙ a Vicario appelletur ad Episcopū.

f ¶ Impossibiles.] Impossibilitas autem quotuplex sit.& quando dispositionem vitiet,vide per Abb in c.fin de pact.

g ¶ Pro non adiectis.] Facit. l. generaliter. ff. de verb oblig.

h ¶ Puta.] Per exempla trium hic subiectarū conditionum extinguitur tria bona matrimonii;scilicet proles, fides, sacramentum. de quibus supra tit.proxi.in fin. Sed & alia reperiri possunt similia.

honestæ [e] sunt, & canonicis institutis non contrariæ:nam si turpes sint, aut impossibiles [f], ob fauorem matrimonij debent pro non adiectis [g] censeri.

Conditiones, quæ sunt contra substantiam matrimonii vitiant matrimonium. h.d.

Si tamen non solū turbes sint, sed etiam contra substantiam, vel naturam coniugij, puta [h] si alter dicat alteri: *Tecum contraho, si generationem prolis eui*

cuius actus & c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd si committat adulterium, liceat ei a matrimonio recedere, & aliam ducere. Nam licet hæc videatur conditio resolutiua, idem tamen operatur quod suspensiua: vt per Abb. in cap fin de cond. appo & hoc est mulieribus prædicandum, ne ob simplicitatem decipiãtur, secundum Hostiens. Et intellige hanc materiam qñ vterque consentit conditioni contra substantiam: si autem alter uel contradixit, uel etiam tacuit, tenet matrimoniũ, si fuit processum ad consummationem: vt ibidẽ Abb. post alios. Itẽ ex hoc intelligeid, quòd hæc, de quibus hic, vt impediant matrimoniũ debent deduci in pactum expressum: secus si sit propositum in mente retẽtum: vt per Abb. in capit. commissum. eod. Ex hoc infertur quòd inter beatissimam Virginem & Ioseph, fuit uerũ matrimonium, licet omnino beata Virgo in copulam non consenserit. in hoc tamen multi multa opinantur, de quo uide quæ habentur 27. q. 2. §. cum ergo. & cap. beata, & per Abb. in d. capit. commissum.

taueris [a]: *vel donec aliã honore, vel facultatibus digniorem inueniam* [b], *aut si pro quæstu, adulterandã* [c] *te tradideris*: matrimonialis contractus, quantumcunq; sit fauorabilis, omni carebit effectu [d].

Minores septennio non possunt sponsalia contrahere, & contracta lapsu temporis non conualescunt, nisi noua volũtas accesserit. h. d.

Non tamen omnibus, cuiuscunque sint ętatis, licet sponsalia contrahere: nam inter minores [e] septennio celebrata nullius roboris efficaciam sortiuntur: ideoque si infantes [f], vel vnus maior septennio, alter minor sponsalia contraxerint ipsi, vel parentes [g] pro eis: nisi per cohabitationem [h] eorum mutuã, siue alias uerbo [i], vel facto [K] eosdem in eadem voluntate factos maiores perdurare liquido appareat, sponsalia huiusmodi, quæ ab initio nulla erãt, per lapsum dicti temporis facto per ipsos tantùm aliquid contrahatur: Nota secundo circa matrimoniũ simpliciter considerãtum reperiri duas ætates.

e ¶ Minores septennio.] Ideſt, infantes: vt not. in proœmio Sexti. Qui uero sunt maiores vsque ad pubertatem dicuntur pueri. vt in dic. proœmio: & per Abb. in c. ueniens. de uoto & vo. re. & concor. cum hoc capitulum litteras. capitulum accessit. capitulum ad dissoluendum. & capitulum duo pueri. de desponsat. impub. & 30. qõ. 2. per totum. & cap. 1. de desponsi. impub. in 6. Septennium autem debet esse cõpletum, nec sufficeret esse ceptum: vt in iuribus supra allegatis. Sed dubitatur an hæc ætas ex prudentia præueniri possit, vt accidit i matrimonio. Quidam qđ sic: vt not. in c. sponsam. & c. iuuenis. eo. & per S. Tho. 4. sent. dist. 26. artic 4. Sed certe in cõtrarium est comm. opin. vt per Abb. in d. cap. iuuenis. & in dic. cap. Gemma. Cum ætas præueniri nõ possit, cum illa requiritur respectu discretionis. l. ætate. ubi not. de testam. & late per Abba. in dict. cap. iuuenis.

a ¶ Euitaueris.] Hæc conditio est contra bonum prolis.

b ¶ Inueniam.] Hæc conditio contra sacramentũ quod esse debet indiuiduum.

c ¶ Adulterandam.] Et hoc contra bonum fidei.

d ¶ Effectu.] Quid si quis ingrediatur religionẽ, & profiteatur sub hac uerborum forma: Profiteor talem religionem, ita quòd possim proprium habere & matrimonio uti, an teneat monachatus & ingressus? Respondeo, vt late habetur per Abbatem, & alios in cap. fi. de cond. apposit.

Io. Bapt. Non tamen omnibus. CASVS. Cum sponsalia indifferenter, & à quolib. cuiusuis ætatis contrahe rentur, fuit propterea dubitatum, an teneretur ante pubertatem enim uidebantur nulla. argumento. §. 1. instit. de autori. tuto. accedit etiam quod cum sint quedam dispositio ad matrimonium vt constat §. fi. supra tit. proximo, oportet vt præsupponat dispositionem naturalem, quæ in tali ætate ob defectum naturæ & intellectus non reperiatur, Solutamen vt hic legimus, quia cum facillime dissoluan tur §. dissoluuntur in eod. non debent regulari vt reliqui contractus; qua decidendi ratione suadente intelligimus quoque vt puto quod obiectiones non tenẽt. No limitation. ad communem regulam qua cauetur quod impuberes non obligantur si de

f ¶ Infantes.] Ideſt, minores septennio. l. si infanti. C. de iu. delib. quæ ætas quidquid videt ignorat. l. 1. C. de fal. mon. Et not. quòd licet quo ad pubertatem sit in sextu differentia in numero annorum ca. plures. de desponſ. impub. & infra tit. 1. §. sed qui sint. tamen secus est quo ad infantiam: quia vterque tam masculus, quàm femina debet esse septennio minor, vt hic, & c. litteras. & ca. accessit. de desponſ. impub. Simile in ætate legitima, quæ in vtroque incipit post 25. ann in l. 1. ff. de minor. l. 1. C. si mi. se ma. dixe. infi. de curat. in princ.

g ¶ Parentes.] Concor. capitulum. fi. 3. q. 2. & c. 1. in princ. de desponſ. impub. in 6.

h ¶ Cohabitationem.] De hoc not. late in capitu. fin. 30. quæſt. 2.

i ¶ Verbo.] Non solum ratificando expresse, sed etiam si post septennium ad inuicem se sponsos vocent: vt not. in c. 1. de desponſ. impub. in 6.

K ¶ Facto.] Vt quia post septennium simul iacẽt, & osculantur inuicem, vel quia sponsus uenit ad domum sponsæ, vel mittit iocalia tamquam sponsæ, vel quid simile: vt in cap. 1 de desponſ. impub. in 6. & per Ab. in cap. litteras. eo. tit. Et sic nota, quòd nõ refert uerbo fiat, uel facto. c. dilecti. & c. vt nostrum. de appel. concor. ca. ex parte de restit. spolia.

Con-

a ¶ Conualescunt.] Cap. non firmatur. vbi late per Ioan. And. de regu. iur. in 6. l. quid ab initio. ff. de reg. iur.

b ¶ Iustitiam.] Hoc impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, nec ex cõsanguinitate causatur, nec ex affinitate: quia ante carnis commissionem non est orta affinitas: sed ex consensu præstito in legitimis sponsalibus: & fuit hoc impedimentum ab ecclesia inductum propter honestatẽ duntaxat; quia qñque graues inimicitiæ oriebantur inter consanguineos; cum uni desponsatam alius consanguineorum quærebat in uxorem ducere. Et appellauit ecclesia hoc impedimentum publicã honestatem: quia non poterat dari congruentius nomen; cum non posset attribui alicui ex cognationibus de quibus infra de tripli. cognat. Istud ergo impedimentũ est de per se ex sola honestiate ab ecclesia inductum. & impedit matrimoniũ inter coniũctos usque ad quartũ gradum. cap. sponsam. eo. & c. 1. de sponsi. in 6. hodie per Cõcil. Trid. sess. 24. c. 3. incipit iustitia. non excedit primum, declarat Abb. in c. iuuenis. eod.

minime conualescũt [a] & ideo cum sint nulla ratione de *f*ectus consensus, publicæ honestatis iustitiam [b] non inducunt.

Nexus copula in septennẽ inducit publicã honestatis iustitiam. h. d.

Si tamen cum ea quam nondum septẽnem domum quis traduxerit, copulæ nixus interceſſerit, aliud [c] statuendum erit.

Qui contraxerunt sponsalia, debent compelli ad matrimonium, nisi aliquid triste timeatur. h. d.

Initiatum igitur spõsalibus matrimoniũ fide consensus ratificari debet [d]. Quod si qui de contrahendo matrimonio fidem sibi dederunt, se inuicẽ admittere omnino noluerint [e], instar eorũ, qui societatẽ [f] interpositione fidei [g] contrahunt, & postea eandẽ sibi remittunt, dissolutio tolerari [h] poterit. Cum coactio i difficiles soleat exitus frequenter habere.

Non sunt audiendi impuberes volentes dissoluere sponsalia, sed expectandum tempus pubertatis. h. d.

De illis, qui infra annos aptos matrimonio sponsalia contrahunt, queri poterit: & sane siue vterque, siue alter reclamet, & antequã ad annos matrimonijs aptos perueneriant, separari postulẽt, obiecta, quia quoad contrahentes repugnat iuri, & rationi, ut temere recedant, quoad parentes uero ius ciuile hodie intelligi debet iuxta not. in cap. 1. de sponsalib. impuber. Not. primo argumentum quod spiritualia facilius contrahuntur quàm dissoluantur: No. secũdo malos euentus semper esse euitandos & præcipue ubi maius est periculum. facit c. ubi periculum. de elect. in 6. No. tertio præcipuam coactionẽ esse a iure regulariter reprobatã. facit cap. maiores. de baptism.

b ¶ Iustitiam.] Hoc impedimentum iustitiæ publicæ honestatis, nec ex cõsanguinitate causatur, nec ex affinitate: quia ante carnis commissionem non est orta affinitas: sed ex consensu præstito in legitimis sponsalibus: & fuit hoc impedimentum ab ecclesia inductum propter honestatẽ duntaxat; quia qñque graues inimicitiæ oriebantur inter consanguineos; cum uni desponsatam alius consanguineorum quærebat in uxorem ducere. Et appellauit ecclesia hoc impedimentum publicã honestatem: quia non poterat dari congruentius nomen; cum non posset attribui alicui ex cognationibus de quibus infra de tripli. cognat. Istud ergo impedimentũ est de per se ex sola honestiate ab ecclesia inductum. & impedit matrimoniũ inter coniũctos usque ad quartũ gradum. cap. sponsam. eo. & c. 1. de sponsi. in 6. hodie per Cõcil. Trid. sess. 24. c. 3. incipit iustitia. non excedit primum, declarat Abb. in c. iuuenis. eod.

c ¶ Aliud.] Quia induceretur publicæ honestatis iustitia ob nexum, licet ætas forte in altera non sit legitima ad sponsalia. c. iuuenis. Vbi Ab. eod. Host. in sum. eod §. quis effectus, uersi. effectus etiam, & in uersi. quis possit contrahere.

Io. Bapt. Initiatum igitur. Hæc pars & si plures contineat part. in communi tamen casus ita potest in ea figurari. Præsupponuntur contracta sponsalia vel à sponsis in diuersa ætate constitutis, vel ab eorum parentibus, & cum contrahentes post factum non conueniant, quæritur fuit quidiuris, ob naturam enim istius cõtractus quod facillime posset rescindi §. dissoluuntur. inf. eod. dubium uidebatur solutum, si per contrahentes fiat contracta, si uero per patentes uidebatur respondendum iuxta princ. tu. instit. de nup. Sol tamen vt hic habetur, quia in dubio, regulariter omnis promissio est de iure exequendo, iuxta not. in capit. 1. de pact. Non obstant

i ¶ Coactio.] Nota ergo ex hoc, q̃ matrimonium

debet esse liberum non solum in principio contractus sponsaliorum: sed etiam ex post facto in contractu matrimonii. Ex quo infert Abbas in capit. requisiuit. eod. quòd si quis sponte contraxisset sponsalia de futuro, & compellatur metu ad contrahendum matrimonium per verba de præsenti, & tale matrimonium nõ tenet. Plura tamen vrgẽt contra, de quibus in d. ca. requisiuit.

a ¶ Audiẽdi.] Propter facilitatẽ ætatis. Et est arg. quòd impubes de eo, qd' facit ante puberta tem, reclamare nõ valet: arg. di. 22. ca. de his. & 20. quæs. 2. cap. illud. & ff. de neg. gest. l. Pomponius.

b ¶ Contraherentur.] Declara vt in ca. de illis. 1. de de sponsi. impub. unde sumitur.

c ¶ Iudicio ecclesiæ.] Sic cap. de illis. & c. a nobis. de desponsi. impubet. & sic oportet quòd sponsalia dissoluantur iudicio ecclesiæ tantum: nisi forte vinculum superueniat; puta matrimonium cum alia: vel vorum sollemne: tunc enim ipso iure soluta sunt: argumen. cap. fin. inter eodem. & capitul. 1. de desponsa. duorum.

d ¶ Nupsit.] Idest, sponsalia cõtraxit: quia matrimoniũ contrahere non potest. sic cap. de illis. 1. cum cap. seq. de desponsi. impuberum.

e ¶ Semel.] Argu. quod semel probatum nõ possum amplius reprobare. 3. quæst. 4. cap. offeratur. & 8. quæstio. 2. dilectissimi. & 20. quæstio. 3. cap. eos qui. & 32. q. 5. c. horrendus. & dist. 4. c. in istis. Item arg. q contractus claudi-

non sunt audiendi [a]: si vero alteruter istorũ ad pubertatis annos peruenerit, infra eosdem annos altero existente, cum sponsalia contraherentur [b], si is qui minoris est ætatis ad pubertatis annos perueniens reclamauerit, nec in alterum consentire voluerit, iudicio [c] Ecclesiæ separari poterunt.

Mulier viripotens contrahens cum impubere, non potest resilire; sed impubes factus pubes h.d.

Mulier quoque, quę nubiles annos attingens ei, qui nondum matrimonio erat aptus, nupsit [d]; cum in eum semel [e] consenserit, amplius dissentire non poterit: nisi ipse, cui nupsit, postquam ad legitimam ætatem peruenerit, in eã suũ negauerit præstare cõsensum.

Contrahens sponsalia cum impubere coacte non tenetur expectare impuberem. h.d.

Hæc tamen de his dicta intelliguntur, quæ spõte cũ minorib[9] spõsalia contraxerint. Si qua eẽ non tã sponte sua [f], quam a parentibus coacta cum impubere cõtraxerit, & domum traducta fuerit, licet aliquando ibi inuita permãserit, si puerum vsque ad annum decimumquartũ minime expectandum duxerit, ei alium sibi virũ accipiendi libera cõcedenda facultas erit.

Sponsalia contracta a parentibus, non tenent, nisi filij assentiant. h.d.

Non absimile est qđ de sponsalibus, quæ parentes pro filiis puberibus [g] frequenter contrahunt, statuitur: nam si quidẽ ipsi filij expresse consenserint, vel tacite; vt si præsentes fuerint, nec contradixerint [h], obligãtur: & ex eis oritur publicę honestatis iustitia.

Ratificatio tã tacita, quàm expressa equiparatur consensui prædicenti. h. d.

Idem etiam obtinet si filij tempore spõsaliorum absentes, & etiam ignorãtes eadẽ sponsalia post scientes & prudentes ratifi-

cat. Quòd licet aliquando contingat: tamen non accidit in matrimonio, qđ non potest constare, nisi ex duobus consensibus. capit. tua. eod. Et quod hic dicitur, & in cap. de illis unde sumitur, de desponsi. impub. non accidit ratione, vel ex natura matrimonii: sed ratione promissionis. vnde si cõtraheret cũ alia, teneret etiã si iuramentũ interuenisset. cap. si inter. eod. & not. plenius in d. ca. de illis.

f ¶ Non tam sponte sua.] Electiue stat uerbum non comparatiue, idest, non sua sponte: sed coacta a parentibus. Et sic nota quòd etiam minæ parentum inducũt iustum metum, maxime in muliere. Habenda tamen est ratio qualitatis parentum, & minarum. De hoc habetur in cap. ex literis. de desponsi. impuber. & in cap. accedens. de conuersi. coniugat. & in capitu. fin. qui. cle. vel vou. per Innocen. in cap. causam matrimonii: de off. dele. per Per. in c. 1. §. fi. de desponsa. impub. in 6. per Legistas in l. 1. §. quæ onerandæ. ff. quarũ re. act. nõ detur. & in l. quę dotis. ff. so. matri. & l. Titia. ff. duer. oblig. ¶ Puberibus.] Quid si impuberibus? Videtur quod omnino sequi debeant uoluntatem paternam: vt in ca. 1. de desponsa. impuber. Immo dic, q in effectu iuris non est differentia: vt per Abbatem in dicto capitulo primo. & quatenus ibi dicitur, impubere mon omnino impl re debere uoluntatem paternam, intelligitur ex debito honestatis, non necessitatis.

h ¶ Cõtradixerint.] Ergo

Ergo qui tacet hoc casu consentit, ca. qui tacet. de re. iu. quia agitur de re naturaliter appetibili.

a ¶ Ratificarunt.] Ex hoc nota quòd licet ad cõtrahẽdum matrimoniũ requiratur specialissimũ mandatum: tamen gestum sine ullo mandato potest ratificari, & valet. Et sic nota generaliter quòd subsequens ratihabitio specialissimo mandato æquipollet: vt hic, & c. 1. §. fin. de despon. impub. in 6. vbi Perus. & in ca. cum quis. de sent. excommu.

b ¶ Tacite.] Interuentu alicuius actus: sola enim taciturnitas non sufficeret, Perus. in cap. 1. § fi. de despõ. impub. in 6.

c ¶ Obligantur.] Not. filios non esse in potestate parentum quo ad matrimonium. c. fi. de iudic. in 6. secus. de iure ciuili. l. sicut proponis. C. đ nup. & institu. eo. tit. & l. Paulus. de sta. homi. Sed in hac materia stamus iuri canonico: vt not. in §. sexto gradu. instit. de gradi & cap. pe. de secund. nup. Sed cõsueuit quæri, an pater teneatur dotare filiam quæ nupsit? In hac quæst. multipliciter distinguitur, vt per Abb. in ca. 1. de despon. impub & Perusi. in c. 1. §. fi. eo. tit. in 6.

d ¶ Exoritur.] Licet hæc littera loquatur de sponsalibus contractis per parentes; idẽ tamen est si per alium quemlibet: vt not. in c. 1. §. fin. de despon. impub.

Ia. Bapt.

Dissoluuntur.] Hæc pars in duas partes est subdividenda: in prima demonstratur qualiter sponsalia dissoluuntur ipso iure: in secunda qualiter facto hominis. secunda ibi, facto hominis: quoad primũ breuitatis gratia casus in ea ita potest in communi figurari, Quidam cum sponsalia contraxissent, pœnitentia postea ducti diuersimode statum mutauerunt, uel cum alia persona matrimonium contrahendo, uel ordinem sacrum suscipiendo, uel religionem aliquam ingrediendo, uel conditionẽ per consensum, vel aliquam qualitatem mutando: unde fuit dubitatum, an sponsalia sint ipso iure soluta. ob dictum enim prophe. relatum à glo. super ca. 3. de pact. negatiue respondebatur, quod posset cõfirmari per l. sicut C. de action & oblig. Sol. tamen est sequenda prout hic legimus, quia cum sponsalia sint dispositio quædam ad matrimonium: vt supra suo loco est deductum, sequitur inde, quod qũ talis dispositio non est amplius congrua ob mutationem modo prędic. factam, consequẽter inutilis redditur, nec obstat obiectio, quia semper est seruãda qũ legitime, & canonice obseruari potest. argumento ca. sciscitatus. de rescript. Not. primo legitime contracta nisi causa legitima aliter suadeat, semper sunt seruanda: No. secundo quod maior uirtus aliqũ tollit, & aliquando perficit minorem. facit c. 3. de iureiuran No. tertio. limitation. ad l. contractus. supra citat.

e ¶ Dissoluuntur.] De hoc dicit, vsq; ad finem tit. Et vide de hac materia per Host. in summa eod. §. qualiter dissoluantur. & causę ex quibus sponsalia dissoluuntur cõprehenduntur his uersibus.

Crimen, dissensus, fuga tempus, & ordo, secundo
Morbus, & affinis, vox publica cumque reclamat.
Quodlibet istorum sponsalia soluit eorum.

Alii ponunt versus, qui sequuntur,

Lepra superueniens, furor, ordo sanguis, & absens:
Læsaque virginitas, membris damnum: minor ætas,
In hæresim lapsus, fideique remissio prorsus.
Sponsos dissociant, & vota futura retractant.

Quorum uersuum declaratio apparet tam ex his quæ sequuntur & præcedunt, quam ex his, quæ not. Host. dicto loco.

f ¶ Copula.] Cuius uirtus est, vt faciat transire spõsalia per uerba de futuro contracta, in sponsalia contracta per uerba de præsenti, vt supra eo. §. sub

conditione. ubi no. & in ē is qui, eo. Nisi tamen spō sa de futuro fuisset vi præcisa, vel metu cognita, arg. not. per Inno. & per Abb. in capit. insuper. qui ma. accusare. poss. & per eundem Abb. & alios in c. consultationi. eod. & concor. cum hac littera. ca. sicut. & ca. si inter. & c. is qui. eo. & c. 1. & c. fi. de despon. duorum cum pluribus ibi adductis.

a ¶ Non possit.] An autem hoc habeat locum in foro poli, vide per Ab. in c. is qui. eod. & an Papa possit approbare cō suetudinem contra id, quod hic dicit, vide per eūdem in c. fi. de despon. duorum.

b ¶ Pactionis fidem.] Idest spōsalia de futuro facta per pactum. Omnis enim pactio quantumuis simplex, fides potest appellari. hinc ueniens cōtra promissionem dicitur venire contra fidem. l. 1. ff. de pact. l. 1. ff. de constitu. pecu. Et promissio appellatur fides religionis ītar: quia sicut in religione credimus, qđ non uidemus: ita in promissione credo te facturum qđ promisisti, licet nō videam. Vnde Tullius; fides a fiendo dicitur, id est, quod fieri debeat quod est promissum. Vel secundum Abb. in cap. 1. de fideiuss. a duorum simitare.

ta copula tolli nō possit [a]. Nec em̄, vt pactionis fidē [b] interdum frā gi iura sustinent: ita etiam fidem consensus [c] aboleri permittunt.

Per susceptionem sacrorum ordinum, & ingressum monasterij dissoluuntur sponsalia h.d.

Item ex contrario. Si quis sacris ordinib[9] fuerit insignitus, aut religionem fuerit ingressus, pari ratione soluuntur sponsalia [d]. Consultius [e] tamē egerit, qui certam mulierem se ducturum in vxorem forte iurejurando firmauerit, si antea contrahendo iusiurandum seruaue rit, posteaq; nulla subsequente carnali copula religionem [f] ingrediatur.

Affinitas superueniens dirimit sponsalia de futuro h.d.

Item [g] si inter sponsum, & sponsam affinitas superueniat; vt puta si sponsum propinquam sponsæ cognouisse: aut manifestum [h] sit; aut de hoc sit publice diffamatus [i], aut spiritualis inter eos cognatio [K] intercesserit, dissoluentur inter eos sponsalia, nec ad matrimoniū peruenīri poterit [l].

Ponit quomodo facto hominis sponsalia dissoluantur. h.d.

Facto hominis [a] dissoluuntur sponsalia: vel contrario vtriusque contrahentis consensu: vel cum legitima emergente causa dissolutio alterius tantum volūtati permittitur, veluti ex fornicatione absentia, membrorū amissione, incurabilis morbi interuentu.

Sponsalia dissoluuntur cōtrario consensu, nec pœna appositio sponsalibus apposita aliquid operatur. h.d.

Si contrahentes igitur vel sese inuicem liberent [b], vel impubes contrahens adueniente pubertate ratū nolit [c] habere matrimonium, dissoluentur spōsalia, nec aliquid proderit, quod sub certa pœna contracta fuerint. Cum enim libera matrimonia esse deceat, pœnarum inanis omnis est adiectio [d].

Ob fornicationem post spōsalia etiam iuramento firmata commissa, potest quis licite resilire: & id quod coniunctos disiungit, multo magis impedit coniungendos. h.d.

Vnius quoque tantum dissensu, etiam iurati soluuntur interdum sponsalia; vel uti si quis aliquam se in vxorem ducturū iurauerit, & ea postmodū fornicata [e] fuerit. Nā licet idem fornicationem non possit opponere præcedentem [f], ob subsequentem tamen poterit eandem in coniugem nō ducere. Quia illi iuramento talis inest

c ¶ Fidem consensus.] Idest matrimonium cōtractum per uerba de præsenti.

d ¶ Sponsalia.] Hoc uerbum diuersimode terminatur. Nam in quātum respicit religionis ingressum, potest intelligi non solum de sponsalibus de futuro; sed etiam de præsenti: vt habetur in c. ex publico. de conuer. coniug. Et ita potest procedere quod dicitur de Machario in c. scripsit. § ecce. 27. q. 2. & facit c. commissum eod. Sed in quantum respicit sacrorum ordinum susceptionem, intelligitur solū de sponsalibus de futuro, vt not. in c. 1. de vo. & uoredemp in 6. per extrauag. Io. quæ incipit, Alterationis antiquæ. & habetur in c. ex parte secundo. de conuer. coniug Diuersitatem inducit religionis fauor: & quia religiosi, & professi sunt mortui mūdo, 16. q. 1. c. placuit & late not. in d. c. 1. & alia est causa monachi, alia clerici. 16. qō. 1. cap. alia. Facit pro diuersitate: quia si aliter diceremus non esset

e ¶ Consultius.] Ca. commissum eo. Et pondera hoc verbum quod importat consilium. Vnde qđ' hic dicitur non est positum in necessitate, & consilium eo tendit, ne is qui sponsalia cōtraxit, notetur de periurio vulgi opinione, uñ sine peccato potuisset religionem intrare, & non contrahere; alii tamen aliter: vt late in d. cap. commissum.

f ¶ Religionem.] Scilicet approbatā, & in qua promittātur tria uota. Nec enim sufficeret, si fieret de tertio ordine; vel si mulier esset, si fieret mantellata: vt per Abb. in cap. ex parte de cōuer. coniu.

g ¶ Item si.] Cōcor. cum hoc ca. 2. de consangui. & affini. & ca. ueniens. primo & secundo. & ca. ex litteris. de eo, qui cog. cōsan. vxo. c. præterea eo.

h ¶ Manifestū sit.] Quidam exponunt ita quòd notorium quasi non sufficiat impedimētum manifestum. vt not. in c. 2. de consang. & affin. Sed male vt ibidem per Abb Nam cū manifestum in plus se habeat quam fama: vt not. in ca. uestra de cohabi. mul. & cler. & fama per se sufficit, vn hic, & d. cap. 2. Ergo multo magis manifestum.

i ¶ Diffamatus.] Not. q̄ sola fama probat impedimentum matrimonii; & licet hic habeatur solum de fama circa affinitatem; idem tamen dicendum est de quolibet alio impedimento, cum sit eadem ratio, c. cum dilecta. de confir. vtil. vel inutil. Ratio est: quia agitur de modico præiudicio, cum sit de futuro matrimonio, vel id ob periculum animæ: vt late per Abb. in c. 2. de consanguin. & affinit.

K ¶ Cognatio.] Ca. veniens. de spiri. cognat.

l ¶ Poterit.] In tantum, quòd ille qui allegat hoc impedimentum affinitatis non possit repelli, quasi allegans propriam turpitudinem; cum illa regula non militet hoc casu ob periculum animæ c. præterea. 2. eo, & per Abb. in c. 2. de consang & affin.

Facto hominis. CASVS in tota hac parte ita figurari debet. Quidam cum spōsalia contraxisset volebant ab iis recedere, diuersas causas assignabant, uidelicet aliquando consensum alterius partis, aliquādo fornicationē tam carnalē, quàm spirituale, aliquādo remotā partis absentiam, & aliqñ aliquē grauē morbū, & cum facto partis aliquid istorum contingat, quæsitū fuit quid iuris. argumento. n. c. fi. de homic. in 6 negatiue respondebatur, Solu. tamen, vt hic legimus: & ratio meo iudicio est, ne matrimoniū malū hēat exitū, qua ratione suadente ēt obiectio uidet cessare, vt de se patet. No. primo argumētum contractus nō esse obseruandus si Personæ vel res gueniant ad talē cōditionem, vt de iure sit melius contractū rescindere. quia lex aliqñ permittit quod à principio prohibet: Not. secūdo quod lex debet aliquando accommodari conditioni humanæ, licet eam regulariter regulare debeat. c. regula. vbi docto. dist. 3.

a ¶ Facto hominis. Sed non ne in superioribus casibus facto hominis dissoluuntur spōsalia? vt cū quis aliā ducit per uerba de præsēti, vel religionem ingreditur, vel ordines suscipit? Videtur ergo quòd hæc sectio non sit vera. Respo. quod diuersimode interuenit. Nam in superioribus casibus est causa remota factum hominis dissoluē di. quia ius dissoluit, etiam q̄ homo nolit hic contrariā si nolint partes dissoluere in casibus sequentibus sponsalia non dissoluūtur: cū dissoluitur igitur in casibus sequentibus dissoluuntur mero hominis facto, idest, uoluntate, & sic causa dissolutionis propinqua est in homine: secus in superioribus casibus, in in quibus causa propinqua est iuris dispositio, etiam si homo nolit.

b ¶ Liberent.] Quod possunt. & si sponsalia sint iurata. Nam iuramentum præstitum ad commodum hominis, potest ab homine remitti, ad cuius commodum iuratum fuit: vt per Abba. in cap. 2. eod. & per Moder. in capit. 1. de iureiuran. quod intellige ante incursum periurium, non postea, Bald. in aut. quod eis. C. de sec. nupt.

c ¶ Nolit.] Vt in c. de illis. de despon. impu.

d ¶ Adiectio.] l. Titia ff. de verb. obli. c. Gemma. & sponsi. Num quid autem & quando possit arrha interuenire: & quando pignus, & an peti possit interesse? vide late in d. c. Gemma. & d. l. Titia. Solum illud hic nota, q̄ si extraneus promittit sub pœna, quòd Titia contrahet cum Sēpronio, quo casu valet pœnæ appositio, si facit quantū in eo est, non incurrit pœnam. difficultas enim impedit commissionem pœnæ. l. si vehenda in fi. ff. ad leg. Rhod. l. 2. ff. si quis caut. & per Ab. in d. c. Gemma. quod & in aliis cōtractibus locum habet, fac. not. in c. delegantibus. de offic. deleg. & in c. ficut eod.

e ¶ Fornicata fuerit.] Sed quid si per violentiam opprimatur sponsa de futuro? Respondeo videtur quod nihilominus teneatur cū ea contrahere: arg. 32. quæst. 5. c. reuera & l. si vxor. § ñ quis plane. ff. de adul. Sed non est uerum, 27. q. 2. ca. raptor. & c. sequent. & 32. q. 5. ca. finge. & c. il e Et ita sine culpa q̄s punitur, licet non sine causa, & pro hac determinatione secundum Abba. in c. quemadmodum. de iureiu. Facit ratio: qnia non est cogendus quis contrahere bigamiam: secus tamen si fuisset sponsa de præsenti.

f ¶ Præcedentem.] Argumen. quòd contrahens non possit allegare debitorem suspectum propter paupertatem præcedentem: seu mores præcedentes, fac. l. si creditores de priuil. credit. fin. C. de sponsal. vbi Bart. & per Abb & alios in capitul. quemadmodum. de iureiur. Item argumen. secundum Hostien. non posse prælatum repelli. prætextu criminis præcedentis promotionem suam, de quo in cap. præterea. de testibus cogend. & in cap. fin. de purg. canon. Et quod dicitur hic, quòd non posset dimittere, amplia quòd non posset etiam illam accusare. l. si vxor. §. si quis vxorem, & § fi. ff. de adul. & l. propter violatam. C. eod. tit. Tarde enim quis accusat mores, quos semel probauit,

facit 32. q.5. cap.horrendus.nisi ex superuenienti causa,c.accepimus de ætat.& qualita.c. insinuana ¶ Conditio.] Nota quòd subintelliguntur conditiones in iuramentis,fac c.uenientes. cap. peruenit.c sicut.c. breui & ca.Quintauallis de iureiu. & 22. q. 2.c.ne quis. & l.cũ quis.ff. de solut. & l.quæro. §.inter locatorem.ff.locat.l. indubitati.C.de nõ nume.pecu. &l.stipulationem. C. de iu.doti.l. si liber⁹. ff.de oper. libert.& l.1 §. quæ onerandæ.ff.quar. re. act. non detur. Sed hoc non intelligitur de specialibus conditionibus.l.repetendi. C. de cond. ob. tur cau.& 32.q vltima.capi.fi.in fin. nisi ubi lex aliud præsumeret tacite inter contrahentes agi: quia tunc id habetur pro expresso l.cum quid. ff.si cert per. & l.triticum.ff.de uer.obli. Et hæc vera in iuramentis promissorijs:secus in assertoriis.Nam in his nulla conditio intelligitur: & de his in c.fi.32. quæst. vltima & facit l. si mulier. C de iur. dot. Not. tamen quia in promissorio iuramento quædã conditiones intelligũtur, ideo conditionale poterit appellari.l.cõditione.ff.de cõd.& dem.

b ¶ Absurdum] Ideo non dicendum.l.nam quod absurdum.ff.de oper.libert.

c ¶ Fortius.] Nam cui damus actionẽ,multo magis exceptionem.ff.de re.iu.l.inuitus.§.cui.damus & ff.de superfi.l. 1 §. plane.facit c.quemadmodũ. de iureiur.vnde sumitur.

d ¶ Sponsam.] Nam & sponsus potest sponsam accusare de adulterio,quasi matrimonio iam initiato.arg.l.propter.C.de adult.nisi in casu l. miles. §. quærebatur ff de adult. & quia facta est ei iniuria. l.item apud.§.sponsum ff.de iniu. Nam nec matrimonium , nec species matrimonii uiolare permissum est l.si uxor.§.diuus ff.de adult.

e ¶ Idem erit.] Transit de fornicatione carnali ad spiritualem.

f ¶ Incideri t.] Vt c.non solum.& c.iam nunc. 28. quæst. 1.& hoc intellige de simplicibus & sponsalibus.vt & per Ioan.Andr.in tracta. de sponsal. ante

conditio [a], si illa contra regulam desponsationis non uenerit: alioqui si posthuiusmodi iuramentum publica meretrix fieret, teneretur eam in vxorem ducere, quod est prorsus absurdum [b]. Nam si post contractũ coniugium vir propter fornicationem licite potest a sua cohabitatione recedere, lõge fortius ante coniugium celebratum spõsus sponsam [d] poterit non admittere.

Carnalis, & spiritualis fornicatio equiparatur.h.d.

Idem [e] erit si sponsus vel sponsa idololatrando vel hæresim sequẽdo in spiritualem fornicationẽ inciderit [f].

Si sponsi contrahant se ad remotas regiones spõsa possũt se ad aliorum nuptias conferre recepta si peierauerint pœnitentia.h.d.

Sed & si qui præstito iuramento promittant aliquas se mulieres ducturos, posteaque illis non cognitis, procul [g] recedentes ad alias partes se trasferant , liberum [h] erit mulieribus ad alia migrare [i] vota: recepta tamen de periurio [K], si forte iuramentum pstiterint,pœnitentia, si per eas steterit [l] quominus fuerit matrimonium cõsummatum.

Lepra,vel similis morbus sponsaliã dirimit licet non dirimat matrimonium h.d.

Item si sponsus [m] aut sponsa leprosus fiat, vel leprosa, paralyticus,vel paralitica, aut

fi.Quid autem in ipso matrimonio habetur in ca. quanto.de diuor. & dicetur infr.de diuort.§. multum autem

g ¶ Procul.] Sed quando dicentur procul recessisse?Respondeo, stabitur consuetudini & communi reputationi;vt not. per glos.Goff. Abb. & alios in ca. nihil de elect.

h ¶ Liberum.] Immo tenentur expectare per tres menses.l.2.C.de repud. Et quidam hoc admittunt, alii quod illud secundum leges: secus secundũ canones: vt not. in cap.de illis.eod.unde sumitur . Et ex hoc quod dicit, liberum, collige qd non tenetur alicuius expectare licentiam. alias non esset liberum,vt not. Abb.in dicto loco, & in sponsa de futuro nõ de præsenti, c.in præsentia.& c.dominus nosier. de secundis nupt.

i ¶Migrare.]Et sic non tenẽtur sequi sponsos vagabundos.l.2.C. de repu. Sed quid de vxore? Respon. Aut sciebat maritum uagãdum tempore contractus, & tenetur sequi.13.q 2.c. vna quæque. vbi d hoc no. Aut ignorabat, vel ex post facto ẽ factus vagabundus & non tenetur sequi. Ab. in c.de illis.eo,Bar.in l Mæuia.§.fi.ff.de ann.legat. Doct.in l.si cum dotem.§.maritus.ff.solu. matri. Si tamen mutaret domicilium,etiam sine causa tenetur eum sequi.de hoc not.in c 1 de coniug. leproso.

K ¶ De periurio.] Nota quod periurium non impedit contractum matrimonii.ex quo generaliter infertur,quòd actus spiritualis gestus non est nullus ipso iure, licet de periurio sit iniungenda pœnitentia, facit cap sicut. & ca. de illis. eo. hoc tamen videtur contra Innc. in cap.dilecto. de præben. vide per Ioan. And.in c.quod semel.de re.iur.in 6.in Mercuriali.

l ¶ Steterit.] Sed si per eas stetit quare dat ecclesia licentiã cõtrahẽdi? Resp.ne deterius cõtingat ob pericula fornicationis.Simile in c.veniẽs. qui cle. vel vo. Sed si certũ esset per eas nõ stetisse,non imputaret eis periurium, c sicut.eo.In dubio tñ ad cautelam esset imponẽda pœnitentia, c.de illis.eod.

m ¶ Si spõsus.] Concor. c. fi.de coniug. leprosi. & cap.

cap.quemadmodum de iureiur.

a ¶Non debent] Argu. q ea quæ de nouo emergunt,nouo indigent auxilio.l.de ætate.§.ex causa. ff.de interrog. actio.l.si mulier in iure. ff ad Velleia.l. 1 ff.de uent.inspic. capitulo insinuante. de offic. delegat.

b ¶ Contractũ matrimonium.] Etiã q non sit secuta copula,c quemadmodum.de iureiur. licet contrarium uideatur innuere in cap.fi.de coniug.leprosi. Sed respõdeo ut ibi per Abb.

c ¶ Dirimat.] Parcitur tamen non leproso,ut non debeat indesinenter ad lectum compelli : sed sufficit si leprosus suo debito non fraudetur:ut no.in cap.1 de coniug. leprosi. & 32. quæst. 2.cap.si uxorem Et not.regulam quòd nulla infirmitas quantũcunque grauis præstat facultatẽ matrimonii dissoluendi, etiã quo ad thorum & mutuam seruitutem. fac ca.2.& per tot. de coniug. leprosi. & capitulo hi qui, &c1 hi veto.32.q. 7. Ethicus tamen. vel alia ægritudine detentus,non tenetur uxori reddere debitum, cum non possit nisi cum periculo uitæ . Nam ordinata charitas incipit a seipso. ca. nisi. de auctor. & usu pal.c.non satis. dist.70.

DE NVPTIIS.

Quo modo tit.

Io. Bapt. iste cõtinuari debeat habetur in tex. in princ.eius: diuiditur autem in 4. partes, in prima adnot. continuatio. tit. & sententiæ. in secunda explicantur essentialia ad nuptias contrahendas: in 3. decidi tur an serui possent matrimonio iungi : in quarta soluitur dubium circa actum nubeudi ortum : secunda ibi; nuptias:tertia ibi:illud quoque: quarta ibi, de eo.

Io. Bapt. EXposuimus. CASVS non figuratur.Not.tamen argumẽtum , quod sicut in matrimonio quædam sunt de substantia,& quædã de perfectione , ita etiam idem dicas de multis aliis actibus facit doctrin. docto.in l.sciẽdũ. ff. de verb.obli.

d ¶ Consummari.] Vt supra de sacram. matrim. per tot.

e ¶Tanquã.] Veritatẽ hic denotat,sicut & uerbũ, quasi, in l. 1. ff. de transactio.

f ¶Substantia.]Referas ad cõsensum.

g ¶Perfectio.]Referas ad copulam.

Nuptias.] Hæc pars licet plures habeat particul.cõmode tamen CASVS in ea ita in communi figurari potest.Quidam uolentes nuptias contrahere ad sponsalia exequenda, propterea dubitatum fuit, an sufficiat uxorem ducere uel consensum quouis modo explicatum præstare.si enim psupponimus sponsalia,nil aliud uidetur requiri nisi exe cutio : si uero ipsa ead.non præsuponi mus,solum consensus uidetur sufficiens.iux.l. 1. ff.depositi.l. in conuentio nalibus.ff.de uerb. oblig. & l. nuptias. ff.de reg.iu.Sol. tamẽ ut in hac part. legimus,quia essent taliter requisita si non adhibeantur, actꝰ uitiatur:Obiectio autem non uidetur aliquid concludere , siquidem tam executio alicuius actus, quam cõsensum prẽstare fieri debet iux. ea q ad ipsum requirun tur, cum à iure regulari debeat. l.nemo. ff. de legat.1. Not.primo neminẽ obligari si de facto

Io. Bapt.

naſum, vel oculos amittat , aut quid ſibi turpius eueniat,ad cõ ſummandam marita lem copulam compel li non debent [a] : licet iam contractum matrimonium [b] ſuperue niens lepra, vel alius morbus nõ dirimat [c].

DE NVPTIIS.

TIT. XI.

Ponit ſubordinationẽ præſentis tituli ad præcedẽtia,& ſequentia.h.d.

EXpoſui mus ha ctenus quid eſt matrimonium,quave ratione inter ſacramenta reponatur,admonẽtes illud initiari ſponſalibus, conſenſu rati ficari , & copula conſummari [d]. Sed cum proxime de ſponſalibus , tamquam [e] de principio tractatum habuerimus ; reliquũ nunc eſt,vt de conſenſu & copula , quibus ſubſtantia [f] & perfectio [g] matrimonij continetur , diſſeramus. Quid impediat nuptias contrahi,vel contractas dirimat cum ceteris , quæ tractatui adiacent, recenſentes.

Nuptia conſenſu partium contrahuntur,nec ſufficit conſenſus parentum h.d.

Nuptias igitur ſiue matrimonium inter ſe contrahunt viri puberes, & mulieres viri potentes, ſimulacque in ſe inuicem cõſenſerunt [h]. Vbi [i] enim non eſt vtriuſque conſenſus, non poteſt eſſe matrimoniũ: ideoque ſi ex altera parte pater puellæ tãtũ cõſẽſerit, ex altera,qui ſe cupit maritum fieri cõtrahat niſi legitimã habeat perſonã ad cõtrahendũ.Not. 2 quod matrimoniũ ratione ſubſtantiæ & neceſſitatis ſolum à uoluntate contrahentium cauſatur,ſed ratione honeſtatis, & reuerentiæ etiam à uoluntate quorundam aliorum: Not tertio quod uerba,& ſigna ad uoluntatem noſtram demonſtrãdam ſæpe æquiparãtur, & ſecundum communem uſum interpretationem recipiunt.

f ¶Subſtantia.]Referas ad cõſenſum.

g ¶Perfectio.]Referas ad copulam.

Nuptias.] Hæc pars licet plures habeat particul.cõmode tamen CASVS in ea ita in communi figurari poteſt.Quidam uolentes nuptias contrahere ad ſponſalia exequenda, propterea dubitatum fuit, an ſufficiat uxorem ducere uel conſenſum quouis modo explicatum præſtare.ſi enim pſupponimus ſponſalia,nil aliud uidetur requiri niſi exe cutio : ſi uero ipſa ead.non præſuponi mus,ſolum conſenſus uidetur ſufficiens.iux.l. 1. ff.depoſiti.l. in conuentionalibus.ff.de uerb. oblig. & l. nuptias. ff.de reg.iu.Sol. tamẽ ut in hac part. legimus,quia eſſent taliter requiſita ſi non adhibeantur, actꝰ uitiatur:Obiectio autem non uidetur aliquid concludere , ſiquidem tam executio alicuius actus, quam cõſenſum prẽſtare fieri debet iux. ea q ad ipſum requirun tur, cum à iure regulari debeat. l.nemo. ff. de legat.1. Not.primo neminẽ obligari ſi de facto

Io. Bapt.

h ¶Conſenſerunt.]Exprimendo ipſum conſenſum verbis,ut inf. eod. § licet.& not. de hoc in ca. ſuffi cit cum ſequen.27.quæſt.2.

i ¶Vbi,&c.]Cõcord,c.2.30.q.2.& c.1 d ſpõſ.impub.

Nihil

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Nihil agitur.] Secus est in sponsalibus. cap.1. de despons.impub. & in cap.1. eo. in 6.
b ¶Honeste.]Hoc quod de iure canonico,est honestatis,ob paternam reuerentiam,de iure ciuili erat necessitatis:ut instit.de nup.in princ.l.2. C. eo. tit.

Sed an si filia nubat sine consensu patris ita dicatur ingratitudinis incurrere uitium, ut ex hoc possit a patre exheredari, & an teneatur pater illam dotare? De hoc per Abb.in ca. 1. de despon. impub. per Bar. & ceteros in l 2.§.qd si in patris.ff.solu.matri. Archi. in ca.de raptoribus. 26.q.1. Io. And. Ant.Imol. & ceteri in c. accedens.de procur.Qd satis admitti potest, si & primo & indigno nupserit: alioqui constitutio de honestate loquens, ut facit hæc littera,regulariter cõtrafacientes nũ ligat, Abb. in c. 1.de vi. & hon.cle.

c ¶Pubescant.] Cap. puberes. de despo. impuber. 20. quæst. 1.cap. illud. c.ad nostrã. de reg. d ¶Reputari.] Dũ tamen adeo sint capaces,quòd matrimonii vires agnoscant, cum matrimonii substãtia in consensu consistat, ut sup.eod.in princip. & §. 1. & cap. cum locum.de despõsal. & per Abb. in c.de illis 2.de de sponsi impub. Vnde forte puer ille 9.annorum,qui (vt refert Gregor. in dialogo, & glo 20. quæst.1 in summa, & Abb.in cap. puberes. de desponsi. impub.) reddidit nutricem prægnantem,si nõ fuisse capax matrimonii,nõ potuisset contrahere, sicut nec furiosus.l. patre.ff.de is qui sunt sui,uel alien.iur.

e ¶Minores.]Quid si apparet,maiorem 14.nõ posse generare? & contrahat,numquid matrimonium teneat? Quidã quod non:quia nõ est pubes, ut hic. & c.puberes.ubi late not.de despons.impub. Con

nihil agitur[a], quamquam honeste [b] faciãt filij,si paternæ voluntati minime reluctentur.

Pubertas extimatur non tam annis,quam corporis habitu: & minores quatuordecim annis non possunt contrahere matrimonium.h.d.

Sed qui sint puberes videamus, & quidam ex annis tantum puberratem iudicandam asserunt, eum esse puberem rati, qui quatuordecim annos impleuerit,& viri potentẽ quæ duodecim quãuis tardissime pubescant [c]. Prævaluit tamen opinio existimantium ex habitu corporis pubertatem debere censeri, atque eos,qui generare possint, etiam si minores annis sint, in proposito puberes reputari [d]. Itaque si malitia ætatem suppleat,etiã minores [e] ea ætate coniũgi possunt.

Pro bono pacis impuberes contrahunt matrimonium h.d.

Idem si forte vrgentissima necessitas interueniat: vt pote, qd pro bono pacis [e] taliũ coniũctio sit tolerãda.

Quantum ad Ecclesiam etiam verba sunt necessaria ad contrahendum matrimonium; ac muti & surdi signis nuptias possunt contrahere.h.d.

Licet autem personam legitimũ viri & mulieris consensum matrimonium contrahatur,attamen quantum ad Ecclesiam verba præsentem consensum exprimentia sũt necessaria [f], si contrahentes loqui poterunt.

Muti, & surdi signis nuptias contrahere possunt.h.d.

Muti vero,& surdi, qui loqui non possunt & exaudire, si contrahere velint,& quod verbis ostendere nequiuerint,signis declarauerint,proculdubio legitimas nuptias cõtrahent [g].

Pro bono pacis impuberes contrahunt matrimonium h.d.

Idem si forte vrgentissima necessitas interueniat: vt pote, qd pro bono pacis [e] taliũ coniũctio sit tolerãda.

Quantum ad Ecclesiam etiam verba sunt necessaria ad contrahendum matrimonium; ac muti & surdi signis nuptias possunt contrahere.h.d.

Licet autem personam legitimũ viri & mulieris consensum matrimonium contrahatur,attamen quantum ad Ecclesiam verba præsentem consensum exprimentia sũt necessaria [f], si contrahentes loqui poterunt.

Muti, & surdi signis nuptias possunt contrahere.h.d.

Muti vero,& surdi, qui loqui non possunt & exaudire, si contrahere velint,& quod verbis ostendere nequiuerint,signis declarauerint,proculdubio legitimas nuptias cõtrahent [g].

Vt pax seruetur, moderamen iuris habetur.

f ¶Necessaria.] Quo ad probationẽ:vt not.27.q.2.c. sufficit, & quo ad ecclesiã, vt hic subditur; non autẽ ad substantificandum actũ, vt apparet hic in fin. dũ loquitur de muto. Ergo si aliter appareat de consensu,non curamus de modo, dũ habeamus effectũ. facit cap. cũ apud. eod.vbi dicitur,qd sufficit consensus: illud enim dicitur sufficere,quo posito, nihil aliud regritur ad substãtiã: Not.In cap.statutũ. de reseriptis. in 6. Item matrimoniũ est de iure diuino, cap. 1. de vot. in 6. quo iure non est distinctio,inter mutum & ualentem loqui, merito, &c. Et quòd non sint necessaria uerba necessitate præcisa, tenet Hostien. & Abb.in cap.tuæ.de sponsi. contra Innoc.& idem Abb.in ca.ecclesia vestra. de election. ubi etiam ponit,quinã sint actus, de quarum substantia sunt uerba.

g ¶Contrahent.] Sed quid dicemus de eo, qui est mutus,

mutus,& surdus, & cæcus simul? & videtur posse contrahere,cum possit mulierem carnaliter cognoscere. Item quia habet naturalem rationem. In contrarium tamen facit, quòd numquam vidit, uel audiuit matrimonium contrahi. Cũ igitur ignoret,non videtur posse consentire, Respondeo si potest aliquo pacto consentire.quòd discretus iudex forte ex aliquibus gestis & signis poterit colligere, poterit contrahere: aliàs secus. in dubio tamen consulendus erit superior, ut p Abb. post. Hostien. in capitulo cum apud.eod.

a¶Tenebo.]Immo videtur dicendum, quòd hæc & similia verba non sint idonea ad matrimoniũ, cum respiciant tempus futurum, & hoc vidẽtur firmare Bart. Laud. & Magister sententiarum in 4. distinct. 27. ut per Archid. 30. quæst. 5.§.si quis diuinus. post gloss. & per Abb.in cap.ex parte. eod. Contra tenetur cõmuniter. Pro cuius rei intelligentia sciendum est, quòd si uerba futuri temporis de notant primcipiũ actus, & in dubio solum sponsalia contrahunt de futuro,ut si dicam: Promitto quòd te ducam in vxorem. Sed si verba futura respiciunt matrimonii executionem; vt si dicam:Promitto quòd te habebo pro legitima conIuge,vel uxore, tunc hæc uerba important matrimonium: nec enim aliqua pro legitima vxore teneri & haberi potest, nisi præcedat matrimoniũ. Abb.in cap iurauit.de probat. Sed quid si sic dictũ fuerit:Nõ habebo aliam uxorem nisi te, numquid per hæc uerba sic concepta sit cum muliere contractum matrimonium? Respon.ut per Abb in d.c. ex parte. Quid si dicatur: Placet mihi te habere in vxorem,vel: Volo te habere in vxorem, vide per Abb in cap.ex litteris.eod.

b ¶Prætextu.]Quia dicat se non intellexisse verba prolata a parte.fac.cap.ex litteris eod.

c ¶Dissidii.] Idest, matrimonii non contrahendi.

d ¶Aetate.]Idest,14.annorum in masculo,in muliere 12,ut sup eod.§ 1. & cap.continebatur & ca. attestationes.de despons.impub.nisi malitia supplet ætatem.ca.de illis. & cap. finali, de despons. impuber.& d.§.1,supra eodem.nota qd duo requiruntur ad validitatem matrimonii,scientia,& ætas.

e ¶Non intellexerit.] Idest,non intellexisse se dicat,siue contrahatur matrimonium inter eos, qui erant eiusdem linguæ,siue per interpretem: cum & per interpretem matrimonium possit cõtrahi: ut not. in cap. ex litteris. eod.

f ¶Communem.] Nota ergo, quòd verba simpliciter prolata debent intelligi non secundum opin.singularium, sed communem, ad quod fac. not. per Bart. in l. Labeo. ff. de suppel. leg. & per Abb. in cap. ex litteris. eod. Item argum. qd iudex in decisionibus causarum debeat sequi communes doctrinas. & fac. pro hoc quod hic dicitur.cap. intelligentia. de verbor. significat. & lex non aliter. ff. de legat. 3. & cap. retulerunt,de consecr.distinct.4. & l. prospexit.ff. qui & à quibus:quia non ex opin.singulorũ, sed ex communi vsu nomina sunt intelligenda,d l. Labeo. & l. si quis in fundi uocabulo.ff. de legat. 1. & cap. ad audientiam. de

Ponit quasdam verborum conceptiones aptas ad matrimonium contrahendum h.d.

Verba autẽ ad hoc apta sunt, verbi gratia *Ego te in meam vxorẽ accipio: & Ego te accipio in meum maritum: vel promitto quod te ab hoc tempore pro coniuge tenebo* [a]*; & tibi sicuti vxori meæ fidem seruabo*, & contra: *Promitto me te pro marito habituram, & tibi tanquam viro proprio fidem seruaturam*,vel similia consensum de præsenti exprimentia.

Verba prolata in contrahẽdo matrimonio sunt accipienda secundum communem intelligentiam.h.d.

Inde quæritur, si alter coniugum ita loquutus fuerit,vt quod propositum est altera pars non intellexisse se affirmet, quid agendum sit, si tali prætextu [b] causæ dissidii [c] quærantur? In qua specie, si matrimonium contracturi iudicio, & ætate [d] sint idonei, si alter quod alter proposuit non intellexerit [e], statutum est ad communẽ [f] verbi intelligentiam [g] esse recurrendum; cogendi que erũt ambo verba prolata in eum sensum accipere, quem solent recte intelligentibus [h] generare.

decim.l. cum quidam. C. de uerb. significat.cap. in calice. de consecra.distinct.4

g ¶Intelligentiam.] Aliud tamen statuitur si ambiguitas incidat in iudicijs, aliud si in contractibus,ut late not.in d.cap.ex litteris. & in l. quoties in stipulationibus.ff. de uerb. obligat.

h ¶Intelligentibus.]Et secundum Abbatem facit hoc contra eos,qui post perfectum contractum dicunt se non percepisse vim uerborum per Notariũ prolatorum;habent enim verba uim secundum iuris dispositionem, nec excusat contrahentes iuris ignorantia. Potest etiam intelligi quod hic dicitur, quãdo alter proposuit verba sophistica. Puta, Promitto te tenere pro mea coniuge donec terra cooperiet oculos meos. Nec enim sufficit:ad dissoluendum matrimonium quo, adterram suis oculis superponat: nam illa verba a recte intelligẽtibus accipiuntur pro morte naturali,nisi adeo appareret de dolo proferentis, quod sit clarum de dissensu:ut per Alexand. consil. 152.volum.5. fac. qd dicit Innoc. in cap. veniens. de iureiuran. ubi ait, quòd in foro poli iuramentum recipit inter-

Universidad de Deusto Biblioteca

Io. Bapt.

interpretationem secũdum intentionem iurantis: secus in foro fori fac. cap. tua nos. eod. & quod ponit Abba. in ca. ex litteris. eod. ante finem.

Illud quoque. CASVS. Quidam iuuenis amore cuiusd. ancillæ captus de facto nuptias cum ea contraxit, sed postea pœnitentia ductus uolebat eam dimittere, & aliam liberam personam ducere, ea motus licentia, quia cum seruis prohibitum est matrimonio copulari l. 9 C. de incest. nupt. instit. de nupt. in prin. unà cum glo. in ver. romani. Sol. tamẽ ut hic habemus, quia de iure can. conditio seruilis licet impediat matrimonium tamen non semper rescindit, hinc habetur in hoc iure seruos ob salutem animæ postea nuptias celebrare, & uxorem ea. 1. de cõiug seru. & per tot. titu. nec obiectio tenet cum ius ciuile in hac parte reperiatur correctum, ut constat in loc. cita not. seruos proprie dictos in hoc casu esse liberos. et ideo cum liberis æquiparari iuxta dictũ D Pau. in ẽ. cap. 1. relatum. Not. errorem etiam spirituali uitiare, quia ubi uere est, ibi nõ est uoluntas. argumento l. 1. ff. de cõdit. indebit.

Serui possunt etiam inuitis dominis contrahere matrimonium, dum tamen dominos non fraudent debitis obsequijs. h. d.

Illud quoque explorati iuris est, quod matrimonia inter se contrahunt, non solũ liberi homines, verũ etiam serui [a]. Sicut enim neque liber, neq; seruus est ab alijs [b] sacramentis Ecclesiæ removendus [c], ita nec inter seruos [d] matrimonia prohiberi debent. ideoque quamquam contradicentibus dominis, & inuitis contracta fuerint, nulla ratione propterea sunt dissoluẽda [e]. Serui tamen, qui contraxerint, proprios dominos debitis, & consueris obsequijs [f] minime fraudare debent.

Si unus coniugum comperiatur post contractum matrimoniũ seruilis conditionis, potest dissolui matrimoniũ, nisi post talem cognitionẽ fuerit renouatus consensus, vel sequuta copula. Et liberi sũt ex liberorũ tre nati, nisi aliud inducat lex, & mos regionis. h. d.

Si quis tamen, vel si qua insciens eum, vel eam sumpserit in coniugem, quam, vel quem postea seruilis compertum sit esse cõditionis [g], nec post [h] diem verę cognitionis [i] habitæ se inuicẽ cognouerint, aut aliter facto [K] inuicem in se consenserint, ita separari poterunt, vt vtrique libera cum aliis contrahendi facultas nõ denegetur [a].

Liberi qui sint, h. d.

Liberi autem sunt qui sunt ex libero uentre [b] nati, nisi quis patris conditionem secũdum leges [c], & consuetudinem prouinciæ sequatur. Multo magis [d] matrimonium inualidatur, cum quis in persona errauerit: vt puta si existimans secum Gemma contrahere, cum Berta contrahat.

Si alter contrahentium utitur verbis dubijs animo decipiendi mulierem, & eã post modum carnaliter cognoscit, iudicatur pro matrimonio in foro iudiciali: secus in pœnitentiali. h. a.

De eo quæsitum est, qui cum nõ aliter mulierem, vt sibi carnaliter cõmisceretur, perducere [f] posset, quam si eandem desponsaset, proprium mentitus nomen, illam per hęc verba despõsauit: *Te Ioannes despõso*, an quia vir illo nomine non vocaretur, nec vllum nubendi haberet propositum, sed copulam tantum carnalem exequendi, inter prædictos matrimonium sit celebratum, cum tamen mulier in virum consenserit? Et respondeo est, non debere ex isto facto coniugiũ iudicari [g]; cum in eo

---

a ¶Serui.] Et in hoc ius canonicum dissidet a iure ciuili, quo iure serui non contrahunt matrimonia, sed contubernia. nstit. de nupt. in princip. Not. igitur, quòd serui iure canonico approbantur vt hic, & in cap. 1. & per tot. de coniug. seru. Et hoc procedit non solum in personis infidelium, sed etiam Christianorum: nam si fidelis in iusto bello ab alio fideli capiatur, mero iure capientis seruus efficitur, licet consuetudo generalis Christianorũ hoc non uideatur seruare: ut per Abb. iu c. 1. de cõuers. infid. Immo quandoque per solam iuris Canonici dispositionem induci tur seruitus: vt in cap. ita quorundam, de Iudæ.

b ¶Aliis sacramẽtis.] Scilicet, quæ recipientis causa conferuntur: non autem si conferuntur gratia aliorum; ut est ordo: quia tali sacramento serui remouentur: vt supra qui prom. non poss. & not. in cap. 1. de coniug. seruo.

c ¶Remouendus.] §. Hinc uobis. in auth. de monach.

d ¶Inter seruos.] Nec etiam inter liberum, & ancillam, si cõtrahere uoluerint scienter, ut 29. quæst. 2. cap si quis ingenuus, & cap. 2. de coniug. seruo. & infra §. seq.

e ¶Dissoluenda.] Fac. l. possessionũ. C. com. vtri. iudic. Patius tamen penes dominum ancillæ remanebit. l. & seruorũ. ff. & ista. homi. licet quidã contraxit per Abb. in ca. 1. de coniug. seruo. Sed prima receptior.

f ¶Obsequijs] Etiam si uxor debitum pereret, & cõcurreret cum domino iubẽte: quia obtemperandũ est domino secundum quosdam. Alii tamen contra. die vt per Abbat. cap. 1. de coniug. seruo.

g ¶Conditionis.] Et sic matrimoniũ nullum fuit, si erat ancilla, quam credebat liberam: ut 29. q. 2. per tot. & infra tit. proxi. in princ.

h ¶Nec post.] Nihil enim refert si ante: nam copula carnalis nõ firmat matrimonium: imputãdum est enim ei qui non detexit statum & conditionem personæ suæ, ubi punitur quis ingerendo se actui, quem exercere nõ potest, non detegendo qualitatem personæ suæ. Vide de hoc quod not. in cap. scisciatus. de reseri.

i ¶Verę cognitionis.] Non enim cuilibet referenti credere tenetur. argu. 33. quæst. 4. cap. quam magnum. & l. 2. ff. quod fal. tuto. auctor. & titubans. pro ignorante reputabitur. l. fi. C. de cond. indeb. l. 3. §. is qui. ff. de lib. hom. exhib. cap. dominus. de secundis nupti. Vnde si quis habet conscientiam sertitutis ex discreta & probabili causa, tunc sibi prę iudicat copula carnalis subsequens: secus si ex leui & indiscreta: argu. cap. inquisitioni. de sent. excom. & not. in c. 2. de coniug seruo. An autem viro status quæstionem mouente, possit mulier pendente lite debitum exigere? plene no. in d. ca. 2.

K ¶Facto.] Per quod cognosci potuerit coniugalis affectus: ut no. sup. tit. proxi. §. nõ tamẽ. Sed immo uidetur

Titulus pro ignorante.

uidetur quod uerba sint necessaria. cap. tuæ. eod. & sap. eod §. licet. Solu. vt tibi not. & vt not. in c. fi. de coniug. ser. Item nota quod matrimonium ab initio nullium tractu temporis confirmatur, fac. ca. litteras. & c. accessit. de desponsa. imp. & c. 2. de coniug. seruo. Sed contra. facit l. obligationum. § fere. ff. de act. & oblig. Sol. non est solum tempus quod validat matrimonium, sed consensus expressus, uel tacitus, ut hic apparet. Sed pone ꝙ aliquis contraxit cum ancilla ignoranter, & dominus postea illã manumittat viro ignorante, nũquid est matrimonium? Respond. non: quia adhuc cõmiscetur ei ex priori consensu, qui fuit nullus: argu. l. quamuis. C. ad Velleia. & l. si mulier. eod. titu. & l. 3. §. scio. de minori. & not. in c. fin. de. coniug. seruo.

a ¶Non denegetur.] Et detecta ancillæ quod putatiue marito pro dote dederit, erit restituendum: vt in cap 2. in fin. de coniug seruo.

b ¶Libero vẽtre.] Cap 1. de nat. ex li. vẽt. fallit tamẽ hoc pluribus casibus: ut no. per glo. & Doct. in d. c. 1.

c ¶Leges.] Scilicet municipales, uel prouinciales, cum aliter sit de iu com. l. partum C. de rei vendi. & l. & seruorũ. ff. de stat. hom. & instit. de iure person. post princ. & ca. 1. de na. ex. lib. vent. & cap. fin. de ser non ordin. Et sic nota, quòd valet statutum, vel consuetudo, quòd quis sequatur conditionem patris. Sed quæ est iuris communis ratio, ꝙ partus sequatur matrem? Respondeo secundum Bald. in l. fin. C. de seruis fugitiu. quia mater potest prodesse filio tribus temporibus. d. l. & seruorum. §. ingenuum. ff. de stat. hom. & instit. de iure person. §. serui.

d ¶Magis.] Quia maior est error in substantia, quã in qualitate.

e ¶In persona.] Est autem persona rationis creaturæ indiuidua essentia: ut not. 29. quæst. 1. post princ.

Io. Bapt. De eo.] CASVS. Præsupponuntur nuptiæ contractæ per ficta uerba alterius contrahentis, qui animo decipiendi, ut præsupponitur contrahebat, unde fuit quæstum an teneant, & ne quis dolo alterius læderetur l. non debet. ff. de reg. iur. affirmatiue respondebatur. Sol. tamen est sequenda, quam hic legimus, quia in matrimonio obseruãdum est an uere uel præsumptiue legitimus reperiatur consensus: obiectio autem non obstat, quia postquam cognitum fuerit qualis sit consensus prædictus cognoscetur etiam an obiectione admittẽda, in hac materia. Not. primo consensum ad matrimonium requisitũ debere esse expressũ, aliquando tamen admittitur etiam præsumptiu. Not. secundo argu. qđ ecclesia nõ iudicat de occultis. facit ea. sicut. cum sęq. de simon.

f ¶Perducere posset.] Nota igitur ex hac littera, ꝙ licet duæ sint principales causæ, ob quas est institutum matrimonium; scilicet causa sobolis procreandę, & cuitandę incontinentiæ: ut not. 25. quæst. 1. in summa, tenet tamen matrimonium, etiam si quis alia de causa inducatur ad contrahẽdum; puta ob dotẽ, parentelã, pulchritudinem mulieris, & libidinem. concord. cap tua nos. vbi Abb. eodem.

g ¶Iudicari.] Immo videtur hoc iudicandum matrimonium, cum plus valeat qđ agitur, q̃ quod simulate concipitur C. plus ualere qđ agitur q̃ qđ, &c. Item simulatio, siue dolus matrimonium spirituale non impedit c. quod interrogasti distin. 26. Sol. quòd in prima parte litteræ loquitur in foro pœnitẽtiario, contraria procedunt in foro iudiciali, in quo loquitur postremæ pars huius §. ut no. in ca. tua nos. eo. unde sumitur, in uersicu. qualiter. & latius Abb. in prima oppo. licet alii aliter, ut ibi per eum. Sed pone quòd protestetur coram pluribus, quòd omnia quæ facier, uel dicet, nõ faciet aũ cõtrahẽdi matrimoniũ, & postea in publico dicat: cõsentio in te; nũquid hic est matrimoniũ? Resp. affirmatiue, cũ recurreadũ sit ad communem uerbi intelligentiam sup eo. §. inde quæritur. & c. ex litteris. eod. & quia potuit quis à priore uoluntate recedere, & videtur recessisse per id quod publice facit, nec creditur ei affirmanti adhuc se esse in priore uoluntate ob dolum suum; cum sit contra dolosum faciendа interpretatio. Alii, ut Hostiẽ. & Abb. in cap. tua. eod. distingunt, quòd si fuit idonea causa protestandi; puta iustus metus, prodest protestatio, nec per contrarium factum ab ea uidetur

tur

tur recessum, cap. 1. quod met. causa. & in cap. Lotharius. 31. quæst. 2. Hoc tamen verum, nisi sequatur copula: quia tunc indistincte videtur recessum a protestatione. Sed si non fuerat iusta causa protestandi, procedit prima opinio. Nam si cõtractus processit ex consensu duorũ, nõ ualet protestatio facta ab vno in præiudiciũ alterius, nisi ille cõsentiat: not. in cap. Cumana. & ca. in Genesi. de electio. & in l. non solum. §. morte. ff. de nou. ope. nunt. & per Abb. in d. cap. tua. a ¶Forma.] Nota quod ad esse matrimonii duo sunt necessaria; scilicet substãtia & forma; sicut ad esse hominis. Pro substantia est consensus: pro forma verba apta ad exprimendum consensum: ut in c. si inter. eod. & cap. licet pter. de sponsa. duorũ: & quia in casu nostro utrũque defuit nullum fuit matrimonium. Idẽ esset si alterum defuisset. ca. cũ apud. eo. cap. tuæ. eod. & c. ꝙ sedem. de frig. & malefic. Quãuis autẽ matrimoniũ duo exigat, res tamen est simplex & indiuidua. 27. q. 2. § 1. & in matrimonio præsumptio ipsum factum habetur pro substantia. & per ipsum factũ præsumitur consensus. cap. is qui. eod.

nec substantia coniugalis contractus, nec forma a contrahendi coniugium inueniri valeat: quoniam, ex altera parte solummodo dolus adfuit, consẽsus omnino defuit, sine quo cetera fœdus coniugale perficere nequeunt.

In dubio pro matrimonio præsumitur. h. d.

Sed donec expresse non appareat, quòd is qui mulierem desponsauit in propria persona, sub nomine tamẽ alieno [b], quo vocari tũc se finxit, dissensit, interim erit pro matrimonio præsumendum [c].

b ¶Alieno.] Nota ergo, ꝙ nõ utitiatur contractus, si contrahens loquitur in tertia persona, intelligendo de tertia persona de se ipso. fac. c. quod autem. & c. dudum. de iur. patro. Item ꝙ contrahens propria persona efficaciter obligatur. licet dolose mutauerit sibi nomen. Nomina enim inuenta sunt significandorũ hominum gratia l. ad recognoscẽdos. C. de ingen. & manumis. & §. si quis. insti. de leg. Sed ex quo constat de corpore nõ curamus de noïe. d. §. si quis. & habetur late in c. tua. eod. vnde sumitur.

c ¶Præsumendum.] Fac. c. r. de despon. impub.

QVAE MATRIMONIVM IMPEDIRE possunt.

Io. Bapt.

Post declarationem eorum, quæ essentialiter requiruntur ad nuptias actu contrahendas, se quitur videre de impedimentis, ipsarum, propterea proponitur nunc tit. iste, qui diuiditur in part. 8. in quarum prima explicatur impedimen. erroris: in secunda impedimentum uoti continentiæ: in tertia impedimen. cultus disparitatis: in quarta impedimen. iusti metus: in quinta impedimen. furoris: in sexta impedimen. frigiditat. in septima impedimen. morbi lepræ: in octaua impedimen. publicæ honestatis: secunda ibi, item uoti: tertia ibi, cultus quoque: quarta ibi, coactio: quinta ibi, furor: sexta ibi, item frigiditas: septima ibi, alia etiã octaua ibi, publicæ.

Io. Bapt.

QVAE MATRIMONIVM impedire possunt.

TIT. XII.

Error personæ, & conditionis impedit matrimonium, non autem qualitatis, & fortuna. h. d.

ERgo nõ omnis error [d] matrimoniũ impedit. Nam si quis corruptã in vxorẽ accipitẽ, quã virginẽ arbitratur; vel qui accipit meretricẽ, quã putat esse castã, vterq; quidẽ errat: neutro tamen casu ob errorem matrimonium infringitur.

Ei, qui scienter ducit in vxorem publicam meretricem, peccata remittuntur. h. d.

QUIN potius qui sciẽter ducit in vxorem publicam meretricem, peccata remittuntur. CASVS in hac parte ita figuratur. Quidam errore ductus matrimonio fuit copulatus cum muliere paupere, meretrice, & fortasse ancilla, postea errore cognito pœnitentia ductus cupiebat, & petebat ipsum dissoluere, & aliam uxorẽ ducere. ea præsertim motus ratione, quia vbi adest error, nec uoluntas, nec consensus reperitur. argumento. l. error. ff. de iur. & facti. ignoran. & l. 1. ff. de cõdict. indeb. cum simil. Sol. tamen cum distinct. prout hic legimus, quia sicut error est diuersus, ita quoq; diuersum producit effectũ, unde ob hanc diuersitatẽ, sequitur nisi fallor quod nec etiam obiectio teneat, cum aliquãdo ipsa quoque uerificetur: Nor. primo quod non quilibet error causat actum inuoluntarium, sed ille qui est circa rem essentialem, & ideo aliquando utitiat, & aliquando utitiatur.

d ¶Error.] Pro huius materiæ intelligentia dic, ꝙ quadruplex est error conditionis, ut infra eod. § 2. & cap. proposuit. de coniug. ser. Personæ, ut sup. tit. prox. §. multo magis. Fortunæ, vt d. §. 2. Qualitatis, vt in hoc princ. Duo vltimi errores non impediunt, vt hic in princ. & § 2. & 29. quæst. 1. in princ. Secundus impedit. d. §. multo magis. & ca. tua. eod. Primus autem error, scilicet conditionis, aut est error in libero, vt quia liber credit cum libera contrahere, & contraxit cum serua. & in dubio non tenet matrimonium, & hoc fauore libertatis. vt sup. tit. proxi. §. illud quoque. cum §. sequ. & 29.

Error quadruplex.

& 29. quæst. 1. per tot. Aut econtra seruus credebat se contrahere cum serua, & contraxit cum libera. Et hoc casu sunt opin. Quidam enim dixerunt, ꝙ non est matrimonium: quia error est in dispari conditione, asserentes idem esse vbicunque contingit consimilis error: sed cus dicunt si sit error in pari conditione, puta: quia seruus credebat cõtrahere cum libera, & contraxit cũ ancilla: ex quo ambo sunt serui, error non habet impedire, ita not. 29. quæst. 2. in sum. Communis tamẽ doctrina habet, ꝙ tantum fauore libertatis impetratur matrimonium; & sic ubi cõtrahentis conditio deterioratur, secus si melioratur, uel conseruatur in æqualitate, & hoc plus placet Abb. in c. 2. de cõiug. ser. Quia ex quo consensum est in personam, isti errores extrinseci non debent impedire hoc sacramentum, & in dubio est pro matrimonio iudicandum: ut in ca. licet ex quadam. de testib. Sed quid in adscriptitio? Resp. communiter teneri ꝙ talis error nõ impedit matrimonium: quia adscriptitius est persona libera, & inuito domino potest stare in possessione: ut. iubemus. & auth. adscriptios. C. de epi. & cler, & tenet Abb. in d. c. 2.

a ¶Prudentes.] Secus forte si per errorem, cũ tunc actus non procedat ex charitate: hoc tamen verbũ non ponitur in ca. inter opera. de spon. vnde sumitur nisi implicite.

b ¶Publicas.] Quas quidem nulla necessitas excusat. l. palam. ff. de ri. nupt. & 32. q. 5. c. ita ne, & not. quod meretricium quantumuis publicam non excludit mulieres ab hoc sacramento matrimonii: nam hoc est prohibitorium certarum personarum, unde quilibet potest contrahere, qui expresse non prohibetur. cap. cum apud. de sponsa. Immo inuentũ est in remedium fornicationis & humanæ fragilitatis: ut legitur, & not. sup. de sacr. matr.

c ¶Proficiet.] Scilicet quoad remissionem peccatorum, secundũ Abb. in c. inter opera. de sponsa. Sed an hoc intelligendum sit de remissione omniũ peccatorũ: quidam ꝙ sic cum sit hic indefinita locutio quæ vniuersali æquippolet. c. vt circa. de elec. in 6. & hæc est materia fauorabilis, & extẽdẽda ca odia. de re. iud. in 6. Alii cõtra: quia cũ Papa indulget remissionẽ omniũ peccatorũ, solet apponere plenam, uel plenissimã, quod hic non ponitur: ut not. Ioan. And. in c. ad liberandum, de iudæ. & not. in cle. 2. de pœnit. & remiss. & pro hac fac. littera hic in verb. proficiat. Secundũ Ab. in d. c. iter opera.

ANT. TIM. Quod dicitur hic de remissione peccatorũ eius, qui duxerit meretricẽ in vxorẽ, est ex textu in d. ca. inter opera de sponsa. vbi Pontifex, inquit, ut huic in remissionẽ proficiat peccatorum, ubi not. Abb. quod opera charitatis, proficiunt in remissionẽ peccatorũ. Intelligitur autem id respectu pœnæ, quo ad opera exteriora nõ respectu culpæ; nã culpa remittitur ex contritione. Cetera quæ quæruntur in glos. desumpta sunt ex Abb. q. dubitat, & non resoluit, uide ibi.

d ¶Reuocare.] Est enim hoc unum ex trib' generib' eleemosynæ. c. tria sunt genera. dist. 45. Hoc tamẽ crimen meretricii sub dissimulatione pertransit ecclesia.

e ¶Igitur.] De hoc dic vt not. sup. eod. in princ. Sed an in

creditur. Fortunæ, vt cum is, qui pauper est, diues existimatur, vel contra. Qualitatis, cũ is reputatur bonus, q tamen est malus.

Defectus conditionis vitiat matrimonium. h. d.

Sunt & alij [f] plures modi, quib' matrimonia impediuntur, vt puta conditio apposita, & non impleta, secundum ea, quæ supra [g] diximus de sponsalibus.

Sacer ordo, & votum sollẽne impediunt matrimonium contrahendum, & contractũ dirimunt. h. d.

ITem uoti sollem-

tes, & prudentes [a], mulieres publicas [b] de lupanari extraxerint, & in vxores duxerint, qđ agent in remissionem proficiet [c] peccatorũ. Cum inter opera charitatis non minimum sit errãtem ab erroris semita reuocare [d].

Qualis sit error personæ, cõditionis, fortunæ, & qualitatis. h. d.

Solum igitur [e] personæ, & conditionis error obstat matrimonio: qualitatis vero, & fortunæ non obstat. Est autem error personæ, cum is, qui est Ioãnes, Paulus putatur. Conditionis, cum is, qui seruus est, liber

casibus, in quibus error non inualidat matrimonium, si minor contrahat, possit petere restitutionem in integrum, si fuerit seductus? Respon. negatiue. Et de hoc per Abb in c. ex parte. de rest. spol.

f ¶Alii plures.] De quibus. inf. eo. tit.

g ¶Supra.] Vt sup. de spõs. §. sub cõditione. & c. sup. eo. de condi. app. & per tot. & c. de illis. de sponsal.

Item uoti.] CASVS, Quidam uouerunt continentiã perpetuã, sed modo diuerso, nam alij simpliciter, & alij cum solemnitate, & cum uoluissent postea uxorem ducere tum quia dicebãt tale uotum non tenere cum sit contra libertatem matrimonij iux. not in cap. gemma. de sponsal. & matrim. tũ etiam quia matrimonium est datum in remedium peccati carnalis. §. si supra de matrim. fuit propterea quæsitum, quid iuris. Sol. ſ. hic habetur, quia minor virtus continetur sub maiori, uel ab ea superatur, & vincitur. argumento. ca. 3. de iureiuran. pp. quã rationẽ prima obiectio uidetur cessare; nec secũda videt aliquid cõcludere tũ pp eãd. rõnẽ, tũ et pp distin. in tex. assignat. Not. primo professionẽ religionis, & ordinis inter se æquiparari. facit ca. 1.

Io. Bapt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cap.1.de uoto in 6.Not.secundo solemnitatem iuris aliquando plus operari quam simplicem promissionem.facit tex in cap.cum ad monasterium. de statu monacho.Not.3. scandalum augere delictum, eiusque pœnam.

a ¶Sollemnis.]Dicitur autem uotũ sollemne in proposito,quod est susceptione sacri ordinis, uel professione tacita, uel expressa munitum. cap.vni. de uot.in 6. & sup. de regul. §. illud quæri. & concord. eum hoc.ca.meminimus. cum sequ. extr. qui cle.uel uouen.

b ¶Susceptio.]Ex hac æquiparatione susceptionis sacrorum ordinum & ingressus in religionem,quidam tenebant, quòd per susceptionem sacri ordinis soluerẽtur sponsalia contracta per uerba de præsenti, uelut & per monachationem.c. ex publico de conuers.coniug.sed cõtrarium est uerũ: ut not.in c 1.de voto.in 6. & sup. de sponsi. §. item ex contrario.

c ¶Simplici.]Quia fortius matrimonij vinculum superueniẽs tollit primũ de bilius,scilicet uotũ simplex.ca.3.de uoto in 6. Licet ante matrimonium contractum sit quis cõpellendus votũ implere: ut cap.ex parte.de censib.c. porrectum. de reg. ca. rursus.qui cle. uel uouen.

d ¶Susceptus.] Ab eo qui incorporandi religioni potestatem non habet.cap.consuluit. vbi Abb. qui cle uel uo.

e ¶Tollit.] Arg.cap. quemadmodum. de iureiur. & l.patre. ff.de his qui sunt sui, uel ali.iu.sed contra cap.super eo. de reg.& ca.uidua.qui cle.uel vo. Quidam quod hic & in cap. consuluit. qui cle. vel uo. loquitur de habitu probationis, in contrariis de habitu professionis.Tu die aliter, ut per Abb.in d. ca.consuluit.

f ¶Manifestius.]Sic c 1.de uot. & uot. redempt.in 6.unde sumitur Not.ergo ꝙ ex manifestatione grauius fit peccatum.ad hoc.sup.de pœnit. §.1.& §.2. & not.in c.nemo.22.q.4.& c.clericus solus. dist.81. & cap. de homine.de celeb. miss.

Cultus quoque. Hæc pars posset in plures dinidi particulas,sed cum commode in ea CASVS in communi figurari ualeat, propterea est animaduertendum , quòd inter personas alienigenas & cultus disparitate differentes , diuersimode matrimonium considerat. & reperitur aliquãdo enim id contigit inter fidelem,& infidelẽ, aliquando inter infidelem , & infidelem,quorũ alter uenit ad fidẽ: & aliquãdo inter fidelẽ & fidelem, quorum alter recedit à fide,unde in omnibus quæsitum fuit quid iuris , & in omnibus respondebatur per ea ius gentium. distinct. 1.& per cap. caue.28 q.1.vbi simpliciter matrimonium inter personas alienigenas. & cultu dispares damnatur.ergo. Sol. tamen cum distin. vt in hac parte legimus, quia casuum diuersitas ob diuersas circumstantias diuersam requirit decisionem, & propterea , nec etiam can. in contrarium adducti uidentur aliquid concludere, quia aliquando uerificantur, & aliquãdo limitationẽ recipiunt : unde nor. primo etiam ex d. iurib. simul inuent.quod matrimonium inter alienigenas regulariter est prohibitũ,sed limitative permissum:Not.secundo obiectum legis aliquando esse factum præteritum,quod contingit in approbando,uel reprobando ipsum, aliquando factum futurum,quod euenit in præcipiendo,vel prohibendo, pmittẽdo,uel puniẽdo.No.tertio qđ matrimoniũ, quoad subsistãtiã eius,etiã inter infideles reperitur.

g ¶Coniugali societate.] Circa hanc materiam dicas,ꝙ si Christianus,uel Christiana miscuerit se cũ Hebræo,uel Hebræa, siquidem in figura matrimonij,& ignoranter,tunc nulla eos manere pœna, cũ darent operam rei licitæ, & ignorantia facti legitimam præstet illis excusationem : ut per Abb. & alios in cap.in nonnullis . de Iudæ. Ita tamen quòd quan-

nis [a] emissio, & sacri ordinis susceptio [b] tã matrimonium impedit contrahendũ, quã postea contractum dirimit.

Simplex votum non impedit matrimonium contractũ. h.d.

Secus vero statuitur in voto simplici [c], quamquam enim contrahendum impediat, non tamen contractũ dissoluit.

Habitus religionis non impedit matrimonium contractum h.d.

Sic & religionis habitus sine professione susceptus [d] ne contrahantur impedit,sed iã contractas nuptias ne quaquam tollit [e].

Nubenti post votum simplex imponenda est pœnitentia h.d.

Huic tamen qui nubendo votũ simplex fecit irritum , quanto illud manifestius [f] emiserit, tãto propter plurium scandalum , erit durior imponenda pœnitentia.

Christiani non debent nubere infidelibus, & si nubant sunt excommunicandi. h.d.

Cultus quoque disparitas matrimoniũ , & contrahendum impedit , & contractum interdum dirimit. Si quis enim Iudææ coniugali [g] societate iungi voluerit,siue Christiana Iudæo, vel alias infidelis Christiano carnali consortio misceatur : quicumque eorum id commisisse deprehenditur,a Christiano cœtu, & ecclesiæ communione protinus segregandus erit.

10. Bapho

quãdo habu erint notitiam de tali impedimẽto statim se separent:aliàs secus.l. qui contra, ubi late traditur.C.de incest.nupt. Aut scienter,& tunc pœna est dissolutio matrimonii,& excommunicatio, vt hic.28.q.1 c.caue,cum seq.& in d. c.nonnullis.

Si vnus infidelium coniugum conuertatur ad fidem, & alter nolit sibi cohabitare,vel non sine peccato mortali, soluitur coniugium,& conuersus cum alia contrahere poterit,& proles communis conuerso assignabitur, h.d.

Item si alter [a] infidelium coniugum ad fidem catholicam cõuertatur, & alter, qui in infidelitate remanet, vel nullo pacto,vel nõ sine blasphemia [b] diuini nominis,vel vt catholicum ad mortale peccatũ protrahat, ei cohabitare voluerit, conuersus quasi [c] prior matrimonio dissoluto licite ad secunda vota conuolare potest [d], & communis [e] ipsi conuerso assignabitur.

Si alter infidelium coniugum conuertatur , & ante quam alij legitime coniunctus fuerit,alius quoque conuertatur , debent se inuicem recipere.h.d.

Quod si conuersũ ad fidem,& vxor conuersa sequatur, antequã propter causas [f] prædictas legitimam maritus ducat vxorẽ, eam recipere compelletur [g].

Inter conuersos ratum est matrimonium , non obstante repudio consuetudinario. h.d.

Nec quidquam cõ

matrimonium,cum possit infidelem pœnitere, vt statim subdit.

d ¶Poterit.] Cap.quanto. & c. gaudemus.de diuor. Ex hoc habes casum quotidianum in Iudæis , qui veniũt ad fidẽ uxoribus remanẽtibus in Iudaismo. possunt enim cum aliis mulieribus de nouo cõtrahere ex causis hic positis.

Sed cõtra uidetur: Nam inter infideles matrimonium est uerum . d. cap. quanto. & sup. de sacrament. matri. §.1. Vnde uidetur quòd non possint separari ob defectum baptismi. Nã Christus interrogatus a Iudæis , qui non habebant baptismum , respondit: Quos Deus cõiunxit, homo non separet. cap. de infidelibus. de consang. & affin Item matrimonium fuit institutum longe ante baptismum : scilicet in statu innocentiæ in Paradiso , & ibi recepit indissolubilitatem suam, cum fuit dictum:Et erunt duo in carne una:ut habetur in c.1. de uoto.in 6 & in ca.fraternitatis. 35.q.10. Sol,secundum Ab. Id.c.quãto.ꝙ ideo considerat baptismus pro indissolubilitate: quia ubi non est fides Christiana, matrimoniũ nõ habet suã significationẽ: matrimoniũ.n. consummatum denotat unionem,& conformitatem quæ est inter Deũ,& ecclesiam per assumptionem carnis humanæ.ut in c.debitum.de biga.& sup.de sacram.mat. §.1.Vnde sicut figuratũ est indissolubile: quia carnẽ quam Deus assumpsit numquam dimisit:ita & matrimoniũ illud figurans debet esse indissolubile,sicut figuratũ.facit quod not.in c. quia propter. 27.q.2.Matrimonium aũt inter infideles nõ habet hoc significatum:quia negant carnis assumptionẽ, & sic matrimonium inter eos non est ita firmum: quia cessat ratio indissolubilitatis.

e ¶Assignabitur.]Scilicet post triennium.Nã ante indistincte remanet apud matrem, siue cõuersa sit siue non.ca fin.de conuers infideli.

f ¶ Causas prædictas.] Scilicet, vel quia infidelis nolit cohabitare cum marito, vel id nolit facere sine creatoris contumelia,ut sup.§. prox.

g ¶Compelletur.]Cap.gaudemus.de diuor. Videt ergo ꝙ contumelia creatoris non soluat matrimoniũ ipsũ iure. nec enim si fuisset solutum prius cõuersus compelleretur postea conuersam recipere,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Io. dicit, ꝙ licet ea nolente uiro cohabitare, matrimonium sit ipso iure solutum, restituitur tamen quasi iure postliminii: arg. cap. cum per bellicam. 34. q. 2. Sicut hæretico reuerso restituuntur alia bona, ut ibi de Nestorianis. C. de hæret. Et licet non sit matrimonium inter eos, tamen eam recipere compellitur ex consequentia prioris matrimonij in fauorem fidei. Alii dicunt, ꝙ matrimonium ipso iure non soluitur, sed soluitur ius matrimonii, ideſt, ius debitum exigendi. pro qua opin. uidetur cap. quanto. de diuor. ibi. Contumelia creatoris soluit ius matrimonii. Vere autem tunc matrimonium soluitur, cum contrahit cum secunda, & non ante: quia si esset ex toto solutum, non compelleretur eam recipere. Item si ex toto solutum, non compelleretur eã recipere. Item si ex toto esset matrimonium solutum, superfluum esset meminisse de quauis fornicatione præcedenti, de qua hic, & in d. ca. gaudemus. in fin. & cap. quemadmodum. de iurejur. Sed numquid conuersus posset intrare religionem ea inuita anteaquam cum alia contrahat? Resp. affirmatiue, cum iudicio ecclesiæ separati fuerint, c. fin. in fin. de conuer. coniug. & not. in d. cap. gaudemus.

a ¶Repudiauerit.] Not. ergo quòd lex diuina etiam infideles comprehendit. Vnde infert Abb. in cap. gaudemus. de diuor. Quòd tales infideles delinquentes contra legem diuinam possunt puniri: secus si delinquerent contra legem canonicã disponentem super spiritualibus. fac. no. per Inno. in cap. super his. de vot.

ANT. TIMO. Nota dictum hoc ex Abb. in d. cap. gaudemus: quod tamen verum est de præceptis moralibus, quæ quoniam ex naturali iure proficiscuntur, quod insitum est in animis omniũ hominum a natura, omnes ligant. Vnde quod continetur in lege, & Euangelio dicitur ius naturale. cap. 1. dist. 1. cetera vero iudicialia, & cærimonialia non comprehendunt eos, qui sunt extra ecclesiam. Quid enim ad nos de his, qui foris sunt?

uerso proderit, quod iam secundum ritum suum eandem repudiauerit; cum repudium ipsum ueritas euangelica repudiauerit a.

Exceptio fornicationis, nõ impedit matrimonium inter conuersos h. d.

Sed nec fornicationem dimissor dimissę poterit obijcere, propterea quod alij post repudium nupserit b, nisi alias fornicata fuerit c.

Si paganus prius plures uxores habeat, postquam fidem susceptam adhærebit primæ. h. d.

Quia vero pagani in plures simul feminas affectum coniugalem diuidunt: vtrum post conuersionẽ omnes, vel quam ex omnibus conuersus retinere valeat, nõ immerito dubitari poterit. Et cum nulli vmquã d licuerit plures habere simul uxores, nisi cui diuina fuit reuelatione e concessum; nec cuiquam, uxore etiã ob fornicationem dimissa, aliam liceat superinducere, euidenter apparet, pluralitatem in vtroque sexu (cum inter coniuges seruanda sit æqualitas f) circa matrimonium reprobandam, & de pluribus primam tantum retinendam a.

dicebat Apostolus.

b ¶Nupserit.] Quia intelligitur legitime contraxisse, quæ auctoritate legis contraxit. 23. quæst. 4. cap. qui peccat. fac. cap. fraternitatis. de frig & malef. & l. Gracchus. C. de adul. & l. iuste. ff. de acquir. post. Sed contra facit: quia iuris diuini ignorantia neminem excusat. c. quia. ea. distin. 38. sed iure diuino nõ est licitum repudium. Ergo repudiata alteri nubendo committit adulterium? Respond. repudium erat approbatum lege antiqua, qua lege uentes excusantur ab adulterio, quod non committitur sine dolo: vt 34. quæst. 2. cap. in lectum. & l. pen. de adult. & ita solut. Abba. in capitul. gaudemus. de diuort.

c ¶Fuerit.] Sed cũ omne peccatũ, & sequela peccati in baptismo deleatur. 26. distinct. ca. deinde. & 32. q. 1. ca. quod autem. & dona baptismi sint sine omni luctu. c. 2. & cap. sine pœnitentia. de consec. dist. 4. qualiter reuertenti ad fidem poterit fornicatio ante baptismũ cõmissa obiici? Dicas quod in baptismo tollitur omne crimen, & peccatum quo ad Deum: sed quatenus peccatum respiceret interesse tertii, uel reip. non tollitur, & sic marito jus excipiendi saluum remanet. Simile est in sacramento pœnitentiæ, per quã tollitur crimen fornicationis quo ad Deum: & tamen post quamcunque pœnitentiam potest maritus illam accusare. 33. quæst. 2. cap admonere. Nec eam etiam post pœnitentiam recipere compellitur: ut cap. gaudemus. de diuor. An autem, & quando per baptismum tollatur irregularitas ante contracta, uide per Abb. in d. c. gaudemus.

d ¶Nulli vmquam.] Vnde etiam lex plura coniugia prohibet Iudæis. l. nemo Iudæorũ. C. de Iudæ. & l. 2. C. de incest. nupt.

e ¶Reuelatione.] Vt legitur de Iacob, & de aliis antiquis Patriarchis: ut in c. gaudemus. de diuort.

f ¶Aequalitas.] Nota, quòd matrimonium non debet claudicare, ut hic, & in c. quanto. de diuor. Quidoque tamen claudicat quoad debitum reddendum, cap. quædam. de conuersi coniug. Vel quo ad obligationem expectandi alterum. cap. de illis, de desponſ. impub & supra. de sponſ. §. de illis.

a ¶Retinendam.] Hoc expresse non dicitur in ca. gaudemus. de diuort. vnde sumitur. Sed non potest aliter hæc materia intelligi, ut apparet ex his, quæ ibi dicunt omnes Doctor. Sed quid dicemus, si fidelis dicat pluribus mulieribus: Duco uos in uxores. & illæ pariter respondeant: Et nos te in maritum. quæ ista rã erit vxor? Resp. nulla, etiam si una tãtum sit apta matrimonio: quia iste uir non habuit præcise animum obligandi se uni: ut p Abb in dicto cap. gaudemus.

b ¶Nam etsi.] Occurrit tacitæ obiectioni: nam potuisset dici quod quando vnus ex ducbus infidelibus ad fidẽ conuertitur, si remanens in infidelitate nolit cohabitare cum cõuerso: uel non sine contumelia creatoris, permittitur cõuerso aliam ducere. Idem uidebatur altero delabente in hæresim, quòd remanẽs catholicus posset aliam ducere. huic obiectioni respondetur, ut hic habes.

c ¶Non tamen est ratum.] Quia põt dissolui, ut hic, & cap. quanto, & c. gaudemus. de diuort. & 27. quæst. 2. cap. item illud.

d ¶Amittitur.] 22 quæst. 7. cap. 1. & cap. 2. & 1. quæst. 1. cap. quod quidam.

e ¶Sine culpa.] Licet nemo sine culpa suo iure regulariter priuari debeat. c. quanto. de diuor. 16. q. fi. cap. inuentum. & dist. 56. cap. satis peruersum, & de eo qui cogn. consang uxo. suæ. cap. discretionẽ. & ca fin. & c. 2. de constit. Quandoque tamen ex causa priuatur etiam sine culpa. capit. quoniam. §. 2. vt lit non contest. & cap. antiqua. de priuil. & dist. 22. cap. renouantes.

f ¶Casibus.] Fac. 14. q. 6. cap. comperimus. & dist. 54. cap. frequens. & 34 cap. si cuius. & 16. quæst. 7. decernimus. & distinct. 70. cap. neminem. & 18. q. 2. cap. definimus. & c. tua. de cler. ægrot.

g ¶Incidatur.] 32. q. 7. cap. illi.

h ¶Simularẽt.] Hæc est causa quare priuatur quis iure suo sine culpa: simile 32. quæst. 1. cap. dixit dominus.

Nec refert quod a quibusdam forsan obiici posset, quod fidelis relictus, nõ debeat iure suo sine culpa priuari; cum idẽ multis casibus f cõtingat, ut si alter coniugum incidatur g. Ex hoc quoque quorumdam malitię occurrit, qui odio coniugum simularẽt h hæresim, vt post modum nubentibus coniugibus ab ipsa resilirent.

Cessante causa cesset effectus. h. d.

Quinimmo qui in fide permanserit, ad eum qui ab hęresi, vel infidelitate ad ecclesiã reuertitur: vel inuitus redire cogendus erit, nisi ad religionem k transire maluerit.

i ¶Cogendus erit.] Sed contra. in cap. gaudemus. de diuor. ubi separatam ob fornicationem non cogitur quis recipere, licet emendatam. Solu. illud in carnali fornicatione, hic sumus in spirituali. Sed quæ est diuersitatis ratio? Respond. in spirituali fornicatione sola anima polluitur, in carnali anima, & corpus, & uir magis scandalizatur de eo quod fit in corpore, quã ex eo quod fit in anima: & ita causa maioris scandali il lati viro fit. vt post carnalem fornicationem etiam emẽdatam recipere nõ compellatur: quæ ratio non militat in simplici spirituali. Ita not. in cap. fin. de conuers. coniugat. uel dic ut not. inf. de diuort. §. multum autem.

k ¶Ad religionẽ.] Vt cap. fin de conuers. coniug. Quæri solet si uxor separata ob fornicationem a uiro commissam, postea & ipsa adulterium cõmittat, numquid marito reuerso possit intrare religionem? Et non uidetur, cum paria delicta mutua compensatione tollantur. l. vlro. ff. solu. matrimo. Tu dic, ut per Abb. in d. ca. fin. Et quod dicitur de religionis ingressu altero coniugum inuito faciendo in casu spiritualis fornicationis, intellige cum intercuenit separatio facta iudicio ecclesiæ: ut habetur in dicto cap. fin. Vel licet non præcesserit talis separatio, res tamen non est integra. Et amplia quod hic dicitur, ut habeat locum etiam in fornicatione carnali: ut scilicet innocens possit peccante inuito religionem intrare. fac. 27 q. 2. ca. Agathosa. & cap. ueniens. de conuersio. coniugato. & per Abbat. in dicto cap. fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Ex his apparet.] Recte hoc infertur ex superioribus. & sumitur ex cap. fin. 28 q. 1.
b ¶Quia, &c.] Ista ratio a quibusdam non probatur: ut not. 28. quæst. 1. cap. fin. posset forte alia ratio adduci; scilicet, quia si alter fiat Christianus, & infidelis nolit cohabitare, dissoluetur matrimonium: ut sup. eod. § item si alter. & in cap quanto. & cap. gaudemus. de diuort.
c ¶Contracta.] Et consummata.
d ¶Traditur.] 30. quæst. 5. cap. aliter.
e ¶Quamquam enim, &c De tota ista materia uide per gloss. Abb. & ceteros in ca. quod nobis. qui fil. sint legit. & cap. 2. & per totum. de matrimon. contract. contra interdict. eccles. & in cap. non oportet. 34. quæst. 4. & cap. pen. de fer. & nouissime per Concil. Tridentinum. sessio. 24. in decretis reformationis, qđ forte ex parte corrigit qđ hic dicit; .s. respectu matrimonii clandestini.
f ¶Pœnitentia.] Ca. 1. de matrimo. cont. cõtra. interd. eccles.

Coactio. CASVS, Quidam forensis habuit rem cum ancilla cuiusdam nobilis Perusini, à quo tandem coactus fuit iam in uxorem ducere: qui forensis cum ob hanc coactionem sibi illatam noluisset ipsam repudiare, fuit dubitatũ an de iure posset, siquidẽ contra eum faciebat cap. maiores. de baptis. §. penul. accedit etiam commune dictum Iuristar. quod uoluntas coacta uoluntas est. ergo. Sol. tamen ut hic habetur, quia talis coactio causat actum inuoluntariũ: unde non obstant in contrarium adducta, siquidẽ iuxta not. in d. cap. & §. distinguen. est de coactione, nam unã reddit actum nullum, secus altera argumento. l. 5. & 6. ff. de eo, quod metus causa. Not. quod iustus uiolentię timor causat actum nullum, quia noluntas non dicitur consentire, secus autẽ si non esset iustus, facit text. in ca. penult. de eo qđ met. causa. Cum simil.

Io. Bapt.

Coniugiorum aliud est legitimum, & non ratũ, aliud legitimum, & ratum, aliud ratũ, & non legitimum. h.d.

Ex his apparet [a], coniugium aliud esse legitimum, & non ratum: aliud legitimum, & ratum: quoddam vero, quod ratum quidem est, sed non legitimũ. legitimum, & non ratum coniugium est, quod legali institutione, vel prouinciæ moribus cõtrahitur; hoc inter infideles ratum non est, quia [b] dissolui potest dato libello repudij lege fori, & nõ lege poli, quam non sequuntur. Inter fideles vero semper ratũ est coniugium; cũ coniugia semel inter eos contracta [c] numquam solui possunt. Horum vero quędã sunt etiã legitima; veluti cum, seruatis nuptialibus ritibus, vxor sponso traditur [d]. Illorum vero coniugia, qui, contemptis legitimis solemnitatibus, solo affectu aliquam sibi deligũt in coniugem, non legitima, sed rata tantummodo esse creduntur. Quamquam [e] enim spretis ritibus Ecclesiæ, matrimoniũ contrahi non debeat: non tamen ob id solũ sacramentum coniugij dissolui debet.

Idem operatur comprobatio quod legitima institutio. h.d.

Quin potius, si tale matrimonium fuerit ab ecclesia postmodũ comprobatum, filij generati, & legitimi iudicandi erunt, & hęredes: aliqua tamen illis erit imponenda pœnitentia [f], qui contemptis ecclesiæ præceptionibus matrimonium contraxerunt.

Iustus metus nisi purgatus fuerit impedit matrimoniũ. h.d.

Coactio [g] quoque, & iustus violentię metus [h] matrimoniũ impediunt [i]. Cum enim solo consensu coniugiũ cõtrahatur, plena debet [k] ille securitate gaudere, cuius est animus indagandus, ne metu impulsus dicat, sibi placere quod odit.

g ¶Coactio.] Est autẽ coactio cũ uiolẽtia corporali, uel captura: metus uero est præter aliquam uiolentiam, & captionem.
h ¶Metus.] Iustus autem metus dicitur qui potest cadere in constantem uirum. fac. l. si quis ab alio. ff. de re iudi. & l. metum. ff. quod met. causa. & qđ not. in cap. de muliere. de sponsa. vel in constantem mulierem, cum ob sexus imbecillitatem minor metus in muliere sufficiat ad impedimentum, quàm in viro. arg. cap. in dignamur. 32. qu. 6. & c sicut dignũ. de homic. & per Abb. in c. causam. de offic. delegat.
i ¶Impediũt.] Et qđ ipso iure, ut in c. cũ locũ. de spõs. Sed cõtra uidetur: qa regulariter metus actũ ipso iure nõ ifringit, sed opẽ dũtaxat exceptionis. ff. de eo quod met. causp totũ. & hoc quidam admittũt. vt Card. Cõmuniter tñ contra. De rõne uide per Abb. in d. c. cũ locum. Et nota qp si ambigatur de metus interuentu, magis creditur duobus testib⁹ deponentibus de metu, quã mille deponentibus de spõtanea uolũtate: vt per Abb. in ca. 1. de his, q̃ ui, met. cau.

K ¶Debet.] Necessitatem importat, non honestatẽ. & hoc est regulare ubi materia est indifferens. nõ, in cle attendentes. de sta. regul. & per Abb. post glo. in c. si vir. de adulter. quandoque solam honestatem. c. 1. vbi no. de desponsi. impub.

l ¶Securitate.] Et sic in materia matrimonij uoluntas

uoluntas coacta nõ habetur pro uolũtate. c. de muliere. Vbi Abb. not. de sponsal.
a ¶Sponte.] Aliud si inuita. c. cõsultationi. ubi per Abb. & in ca. insuper. qui ma. accu. pos. & per aliquos in cap. pen. de probatio.
b ¶Poterit.] Ex quo enim carnali copulæ consensit, omnis uiolẽtia sublata intelligitur: & matrimonium tenet. cap. illis. de desponsi. impub. & ca. a de eo qui duxit vxo. quã per adult. pol. & ita ratihabitio validat quod nõ ualebat a princ. cap. cum virum de regul. de hoc per Conc. Trid. sess. 24. cap. 9.

Furor.] CASVS licet hic uideatur clarus, cum furor tollat intellectum, & causet actum in uoluntariũ, habet tamen difficultatẽ cum matrimoniũ considereturratione officij naturæ, ut dixi supra in §. fi. de matrim. quæ difficultas dicitur cessare, quia effectus talis officij habetur per alios.
c ¶Prohibet.] Interueniens, scilicet tempore contracti matrimonii. 32. q. 7. ca. neq; furiosus. simile in c. sicut. de regul.
d ¶Dirimit.] Cap. neque. 32. q. 7. fac. l. qui furere. ff. de stat. homi. l. patre. ff. de his qui sunt sui, uel alie. iur. Sed pone, qp mulier contraxit cum furioso, & eo reuerso ad sanam mentem perduret in eodem consensu, numquid erit matrimonium? Respond. vatie de hoc per Doct. traditur in cap. dilectus. eod.

Io. Bapt.

Item frigiditas.] CASVS, præsupponitur matrimonium esse contractum cum impedimento impotentiæ ad copulam uel ob frigiditatem, uel ob aliam similem causam: & quamuis posset de iure dici nullidum per ca. consultationi. de frigid. matrimonium enim est etiam cõtractus, Sol. tamen ut hic habetur, quia potentia ad copulã simpliciter uidetur necessaria. cap. 2. eod. tit. de frigid. cap. autẽ addũctũ. nõ obstat ob diuersum eius intellectum, uel dicas quod ubi cessat periculum peccati potest matrimonium contrahi ratione qua est contractus, & sic etiam confirmatio non concludit. Not. primo potentiam ad copulam esse necessariam, licet aliquando limitetur. facit d. ca. consultationi. de frigid. Not. secundo artem aliquando perficere naturam remouendo impedimenta.
e ¶Impotentia.] Argu. qp licet allegare impotentiam sine expressione generis ipsius impotentię: ut not. per Abb. in cap. qp sedem. de frigid. & malefic. unde sumitur.

Copula metum purgat. h.d.

Plane quæ inuita probat se sponsalia cõtraxisse, si comperiatur postmodum sponte [a] cognita, ad matrimonij dissolutionem proclamare, & metũ causari non poterit [b].

Furor impedit matrimonium contrahendum, sed nõ dirimit contractum. h.d.

Furor quoque quia consensum impedit, nuptias contrahi prohibet [c]: contractas autem non dirimit [d].

Frigiditas & coeundi impotentia matrimonium impediunt. h.d.

Item frigiditas, & coeundi impotentia [e] legitimum matrimonijs impedimentum adferunt. Sicut enim [f] puer, qui debitum reddere non potest, non est aptus coniugio, sic qui ita sunt natura [g] impotẽtes, vt nec opẽ medicorũ [h] sine mortis periculo iuuari possint, apti ad contrahẽda matrimonia minime putãtur. Ea igitur quæ adeo est arcta, vt mulier fieri, & alteri carnaliter commisceri non possit, nisi per incisionem, ad matrimonium contrahendum non debet idonea iudicari [i].

Leprosi possunt matrimoniũ contrahere. h. d.

Alia est causa lepro-

f ¶Sicut enim, &c.] Nota quòd idem operatur impotentia corporalis quoad tempus, quod perpetua in perpetuum, fac. ca. a nobis. & cap. puberes. de despon. impu. & de sponsi. §. qui sint puberes.
g ¶Natura.] Sed an senes, qui calore naturali sunt destituti possint matrimonium contrahere? Respond. affirmatiue, l. sancimus. C. de nupt. cap. nuptiarum. 17. quæst. 1. Et senibus matrimonium dicitur esse legis obsequium, & humanitatis solatiũ. 31. quæst. 1. cap. aperiant. & cap. qd si dormierit. Et senex quandoque habet habitum reducibilem ad exercitium. sicut dicimus de spadone habente unum testiculũ. l. si serua. § spadonem. ff. de iur. dot. & per Abb. in cap. quod sedem, de frig. & malefi. ubi habetur. & de eo, qui habet virgam erectam, sed non potest semẽ emittere, quòd contrahere non potest, iusta not. in cap. hi qui 32. q. 7.
h ¶Nec ope medicorum.] Ita ut tale adiumentũ non sit sine mortis periculo c. fraternitatis. de frig. & malefic. & not. in cap. ex litteris. eod. tit. & statim subditur in hac littera. Modicam autem vexationem, & molestiam debent coniuges sustinere, vt matrimonium sortiatur effectum: ut habetur in dictis locis.
i ¶Iudicari.] De hoc in cap. fraternitatis. eod. in fi. de frig. & malefi.

Alia est causa.] CASVS. Quidam infirmus morbo gallico, volebat, nihilominus uxorem ducere: fuit propterea dubitatum an posset, & quamuis etiam morbus leprę uideatur nuptias impedire ob

Io. Bapt.

periculum uitæ: tamen Sol. iuxta id quod hic legimus, quia huiusmodi infirmitates impediunt utique, sed non dirimunt ca.fi. de coniug. leprof. & sic cessat obiectio. Not. quod tex. non sine causa dicit, possunt, &c. & non debent. &c.]

Matrimonium potest cõtrahi etiã in articulo mortis.

a ¶ Vinculo.] Vt ca.2. & per tot. de coniug. leprof. Et sic nota, quòd infirmitas quamtuncũque grauis non impedit matrimoniũ contrahendum, immo & in articulo mortis potest quis contrahere matrimonium, adeo q; filii etiam ante geniti legitimantur: ut no. in cap. tanta. qui fil. sint legi. & per Io. And. in cap. culpa. de re iu. in 6. Et fac pro hoc q; edictum de matrimonio prohibitorium est certarum personarum. cap. cum apud. de sponsalib.

Publicę quoque. CASVS in tota hac parte ita figuratur. Quidam uolebat ac cupiebat matrimonio copulari cum quadam muliere pulchra, & diuite & cum fuisset opposita sibi exceptio, quod spõsalia non conditionalia sed pure, & simpliciter fuerũt contracta cum illius sorore, licet essent soluta, & si de facto contraxisset, denunciabatur sibi prolem non fore legitimam, unde quęsitum fuit quid iuris, & argu. c. si, de consang. & affin. affirmatiue respondebatur, quia gradus consanguinitatis quartus, & quintus non impedit matrimonium, ut ibi cauetur, cũ uideatur maioris uirtutis, ita quoq; idem uidebatur dicẽdum de hac publi. honestate. Sol. tamen prout hic legimus, quia ad euitandum scandalum nõ gradus ille, sed publica ista honestas est maioris uirtutis, & hinc intelligimus, quod nec etiam obiectio aliquid concludit: Not. primo publicã honestatẽ causare inter homines quandam cognationem, quæ non solum facit ad materiam propositã, sed etiam ad cognitionem ordinis charitatis. Not. secundo argum. quod debitor ex conditione non est proprie debitor.

b ¶ Irritat.] Huius autem publicæ honestatis iustitiæ plures sunt species: ut not. in cap. non debet. de consang. & affin.

c ¶ Sponsalibus.] De futuro, & multo magis de præsenti. Et sic nota quòd tam ex sponsalibus de futuro, quam ex matrimonio de

forum, nam si mulierem inuenerint, quæ sibi velit nubere: vel mulier leprosa virum, liberum erit illis coniugali vinculo [a] colligari.

Publica honestatis iustitia impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit. h. h.

Publicæ quoque honestatis iustitia, tam matrimonium contrahendũ impedit, quã contractum irritat [b]. Est autem publicæ honestatis iustitia, quæ ex legitimis sponsalibus [c] oritur mulieris, quæ illi coniuncta [d] est, cum qua nunc vir matrimonium cõtrahere desiderat: vt ecce: Cum Berta sponsalia contraxi, volo nunc

cum Gẽma, quæ Bertæ cognationis vinculo est coniuncta matrimonium contrahere, publica honestate impediot. Inhonestum enim ac turpissimi visum est exempli, vt ei quis nubere valeat, cuius coniunctam sponsalia frãgendo decepe rit; ne in eandem eius nubendo coniunctæ, quasi iniuriam cumulet.

Spõsalia pura, & certa ex consensu valida, licet alias nulla, inducunt publicæ honestatis iustitiam, quæ sequẽtia sponsalia dirimit nõ præterita. h. d.

Vsque adeo autem ex puris [e] & certis [f] sponsalibus, impedimentum Iustitiæ publicæ honestaris exoritur, vt etiam si illa

tum. an etiam debeat & de publica honestate, de qua per Abb. in capitulo non debet. de consang. & affini.

d ¶ Coniuncta.] Non tamen quocumque gradu vsque in infinitum, sed usque ad quartum. cap. non debet: de consangui. & affinit. & per Abba. in cap. sponsam. de sponsal. hodie tamen Concil. Trident. session. 24. cap. tertio. in reformationibus matrimonii valde restrinxit huius impedimenti efficaciam: noluit enim excedere primum gradum quod puto rectissime factum.

e ¶ Puris.] Conditionalia enim non inducunt publicæ honestatis iustitiam: ut in cap. 1. in fin. de sponsi. in 6.

f ¶ Certis.] Vt si promisit ducere Bertã filiã Titii: incerta

incerta vero sunt quando promisit ducere vnã ex filiabus Titij, fac. c. ex litteris. ij. de sponsi.

a ¶ Consanguinitatis. Scilicet intra quartũ gradum de iure Decretalium, c. non debet. de consangui. & affi. vel usque ad primum secundum Cõcil. Trid. sess. 24. in decretis reformationis matrimonij. c. 3. per quod videtur quasi in totum tolli, & corrigi quod ponitur in hoc. S. cum disponat, qđ quacumque ratione sponsalia nulla sint, nullam inducant publicæ honestatis iustitiam.

b ¶ Affinitatis.] Scilicet præcedentis in primo genere, & vsq; ad quartum gradum iure Decretalium, cap. non debet. de consang. & affi. facit c. de secretionẽ. de eo qui cogn. consang. vxo. suæ. secus nouissime per Concil Trident. in loco allegato in superiori notula.

c ¶ Frigiditatis.] Vt de frigid. & male. per tot.

d ¶ Religionis.] Scilicet præcedentis & approbatæ: vt no. in c. 1. de sponsi. in 6. in princ.

e ¶ Alia.] puta ex cognatione spirituali, & legali.

f ¶ Ex defectu consensus.] Puta: quia contracta ab infante, vel furioso. c. dilectus. de sponsal. & supra eo. c. litteras. & ca. accessit. de despon. impub. sed nouissime per Concil. Trid. non est distinctio, quæ ex capite nullitatis procedat.

g ¶ Idem fecit. Quia contraxit per verba de futuro, sed si contraxit cum prima per verba de futuro & postea cum secunda primæ consanguinea, eodẽ modo in gradu prohibito contraxit, & secundam cognouit, nec primam habere poterit ob affinitatem superuenientem, quæ soluit sponsalia de futuro. c. veniens primo. de eo qui cogn. cõsan. vxo suę. & c. ex litteris. eo tit. secundam habere non potest quia publice honestatis iustitia impedit, vt hic, & c. 1. de sponsi. in 6. & ibi not.

h ¶ Obligatus.] Secus si cum alia non ipsius consãguinea contraheret per verba de præsenti. c. si inter. de spon. Et ex hoc, quod hic dicitur, nota quod licet superueniens affinitas dissoluat sponsalia de futuro, tamen iustitia publicæ honestatis ipsa non dissoluit, & merito. Secunda enim sponsalia tollũt per publicæ honestatis iustitiam ex primis indu

consanguinitatis [a], affinitatis [b], frigiditatis [c], religionis [d], aut alia [e] quauis ratione nulla sint, dum tamen non sint nulla ex defectu consensus [f], nihilominus & impedire, & dirimere sequentia sponsalia, vel matrimonia dignoscantur, licet præcedentia dissoluere non valeant. Quare, qui sponsalia pure ac determinate cum aliqua muliere contraxit, & postmodum cum secũda prioris cõsanguinea idem fecit [g], ex priorũ spon

saliorum vigore, ad matrimonium contrahendum cum prima remanet obligatus [h].

Filii nati ex matrimnio, cui obstitit publicæ honestatis iustitia, non succedũt patri sciẽter contrahenti. h. d.

Filij quoque nati ex matrimonio, quod publicę honestatis iustitia impediente contractum fuit: cum nec ecclesiæ permissionem [i] nec patris allegare possint ignorantiam [k] ad successionem bonorum paternorum minime admittentur.

ctam, non ergo ex secũdis potest esse honestas, quæ tollat primam. simile. c. si quis. dist. 57.

i ¶ Permissionem.] Idest, dispensationem. Potest enim Papa dispensare super impedimento publicæ honestatis. Nam illud impedimentum non est aiure diuino, sed humano: circa quod Papa potest dispensare c. proposuit. de concess. præb. & dispensando Papa super matrimonio, in consequentiam dispensat super legitimitate filiorum, etiam respectu hereditatum, & successionum, de quo in c. per venerabilem. & in c. referente. q. fil. sint legit. & in c. quia circa. de consang. & affin. & 35. q. 8. c. 1. Et ex hoc, quod hic dicitur, ampliatur dispositio c. sponsam. de sponsal.

k ¶ Ignorantiam.] Nota, quod ignorãtia prodest, & interdum validat actũ, l. & liberi. & l. liberi. ff. de contrah. emp. concor. c. 2. & c. referente. & c. ex tenore. qui fil. sint legit. Sed an quæli bet ignorantia excuset? Et certe ignorãtia facti probabilis excusabit fortius ignorantia iuris, & facti. Quid autem de ignorantia iuris tantum? Respon. vt no. per Abbatem in d. c. referente. Hodie tamen paterna ignorãtia non excusat filios ob omissam sollemnitatem, c. cum inhibitio, de clandest. despon. Et hæc impedimenta matrimonij, quæ colliguntur, tam ex supradictis quam ex his quæ habent infra, & sparsim per alia loca concluduntur his versib.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.
Si sis affinis, vel si coire nequibis,
Hęc sociandа vetant connubia, iuncta retractant.

Quorum versurum declaratio, & sensus patet ex his, quæ supra, & infra dicuntur, & serio se declarantur per Ioan. Andr. in summa quarti libri Decretalium.

DE TRIPLICI COGNATIONE.

Continuatur tit. iste cum superiori tali ordine. Supra visum est de cognatione impropria §. penul. & antepenul. ac fin. tit. proximo, consequens erat videre de cognatione propria, ideo proponitur hic tit. iste, qui diuiditur in 2. partes. in prima habetur regula generalis huius materiæ: in secunda eiusd. regulæ declaratio: secunda ibi, est autem.

MVLTO magis.] CASVS hic commode non figuratur dubitari tamen potest de regula ista, quia matrimonium: est materia fauorabilis, ca. fi. de re iud. ideo debebat ampliari. ca. odia. de reg. iur. in 6. Sol. ut hic legitur quia fauores non sunt ampliandi quando inde sequitur aliquid inconueniens, & sic intelligitur d. cap. odia.

a MVLTO magis.] Bene multo magis, cū cognationis vinculum fortius sit, quam iustitia publicæ honestatis.

Io. Bapt. Est autem] Hæc pars subdiuiditur in 2. particul. in prima habetur quatuplex sit cognatio: in secunda ciusdem declaratio: secunda ibi, spiritualis: quoad primum CASVS non figuratur not. tamē cām distinct. ga aut oritur à iure naturali, aut à iure humano, & sic dupliciter vel rōne reuerētię humanæ, uel rōne reuerentiæ alicuius rei sacræ.

Spiritualis.] Hæc pars est subdiuidenda in tres partes, in prima explicatur cognatio spiritualis: in secunda cognatio legalis: in tertia cognatio naturalis: secunda ibi, legalis: tertia ibi, naturalis: rursus primæ pars est subdiuidenda in duas particul. in prima describitur cognatio ista: in secunda eadem declaratur: secunda ibi, non solum: quoad primum cum Casus in ea nequeat figurari, not. tamen quod non tantum sacramentum utilissimum in homine producit effectum, sed etiam eius administratio, & hinc cognoscimus, aliud remedium quo homo hominem diligere debeat.

b ¶ Spiritualis.] Hanc definitionem, siue descriptionem ponit glos. in c. 1. de cogna. spiri. in 6. Abb. in rubr. eod. eandem ponit, sed latioribus uerbis, ut ibi per eum. & sua descriptio est quædam declaratio, siue paraphrasis eius quæ hic ponitur.

c ¶ Sacramenti.] Non cuiuslibet, sed baptismi tantum, & chrismatis, ut infra dicitur. quod ideo est secundum Abbatem in rubrica eodem, quia hæc spiritualis cognatio imitatur naturalem in quantum potest. Vnde sicut cognatio naturalis oritur per natiuitatem carnis, sic spiritualis per natiuitatem, quæ consistit in spiritu, & in sacramento baptismi dicitur quis renasci, idest, iterum nasci: quia iam quis natus est semel carnaliter. Vnde illud Euangelii; Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest intrare regnum Dei: ex confirmatione autem oritur hæc cognatio, quatenus habet connexitatem cū baptismo.

Non solum.] Hæc pars rursus subdiuiditur in duas particulas in prima principaliter demonstratur quæ sacramenta causent hāc cognationem, & qualis ipsa sit: in secūda cad. melius declaraf. 2. ibi, diximus autē. Quā tum attinet ad CASVS figurationem, puto in utraque parte commode ipsum ita posse figurari, quod scilicet dubitatū fuit inter scholares an hæc cognatio causetur ab administration e tantum baptismi confirmationis, & catechismi inter personas in text. adnot. & an impediat matrimonium eo modo, quo in eod text. legimus, quæ difficultas quantum attinet ad primam particul. non hic sed supra in §. illud commune de sacramen. chrismatis habetur. quantum vero spectat ad secundā, dicebant quidam hanc cognationem non debere impedire matrimonium: quia si consideratur ex parte patrini non debet impedire, cum solum fide iubeat d. §. illud commune: si vero ex parte administrantis idem videtur dicendum, cum solum videatur, intendere vt conferat sacramentū. quidam vero alij dicebant hanc cognationē esse vel æqualem cum naturali, vel ea superiorem, cum a collatione sacramen. virtutē recipiat. Sol. tamen vt in hac parte legitur, quia huiusmodi psonæ considerātur solum vt patientes, & filij, nec obiectiones tenēt si quidē patrinus & minister considerāf. etiā vt in ratione decidendi dicitur, quæ ratio cum in qualib. psona non militet, ppea differūt cognationes istæ ab illis in obiectione adnot. Not. primo quod ex ista spirituali cognatione oriē talis vnio, vt psonæ censeātur exd. fictione iuris, & ideo prohibet matrimonium. nor. 2. q laici, & persona ecclesiast. ob saraament. collationem contrahunt ad inuicē talem cognationem, vt nefas sit inter se insidiari.

d ¶ Suscepit.] Nota quòd patrinus dicitur baptizatum suscipere de sacro fonte, alibi quod eum tenet. cap. contracto. de cogna. spiri. & alibi quod leuat. cap veniens. eod. tit. quandoque quòd proprijs manibus sustinet, vel tenet. 30. q. 1. c. ē his &c. ad

DE TRIPLICI cognatione.

TIT. XIII.

Cognatio est triplex spiritualis, legalis, & naturalis: & spiritualis cognatio impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit h. d.

MVltoma gis a cognatio matrimonio interdum est impedimento. Est autem cognatio triplex, spiritualis, legalis, & naturalis. Spiritualis b cognatio est attinentia quædam proueniens ex sacramenti c collatione, vel ad sacramētum detentione.

Quas personas impedit matrimonium contrahere spiritualis cognatio. h. d.

Non solū igitur inter baptizantem, & illū, qui eū de baptismo fuscepit d, itē inter baptizatū & suscipiētis filios, & vxorē b ante susceptionē a suscipiētē carnaliter cognitā c verum etiā inter suscipientem parentesq; baptizati cognatio spiritualis contrahitur, quæ & contrahendū matrimonium impedit, & dirimit postea contractum.

Dicta de suscipiente habent locum in baptizante. h. d.

Et quæ de suscipiente dicta sunt, eadem etiam de baptizante sunt intelligenda.

Excepto baptismate, & confirmatione, non oritur ex sacramentis cognatio impediti va matrimony. h. d.

Eisdem e modis ex confirmatione spiritualis cognatio contrahitur, matrimonia similiter impedies cōtrahenda, & postea contracta dirimens.

a ¶ Baptizatum.] De personis, quas innectit hæc spiritualis cognatio, dic ut nouissime per Concil. Trid. sess. 24 in decretis reformationum matrimonii c. 2. & contrahitur, videlicet inter patrinum, ac baptizatum, & illius patrem, ac matrē: necnon inter baptizantem, & baptizatum, baptizatique patrem, ac matrem, & non inter alios: Vnde sublatæ sunt multæ disputationes inter filios patrinorum, & alias personas, de quibus per Doct. in c. Martinus. eod.

b ¶ Vxorem.] Idem videtur, & de concubina. cap. contracto de spir. cogn. comm. contra. vt habetur in c. 1. & cap. Martinus. eod. Nec enim conuenit. vt spiritualis cognatio extendatur ad coitum illicitū. vir ergo, & coniunx sibi communicant actiones spirituales. 30. q. 4. si quis unus. & d. c. Martinus. licet non passiones, vnde si filius alterius tātum leuetur de sacro fonte, leuans alteri cuius filius non est, compater non est. d. ca. 1. & d. c. Martinus.

c ¶ Cognitam. Secus, si post fiat vxor, vel etiā si prius erat uxor, sed non cognita: quia per vnionem carnis sequentem, non pōt transire in unionē spiritus præcedentem. 30. q. 3. ca. post vxoris, & latius per Abb. in c. Martinus eod. post. glos. ibid. d ¶ Susceptiētem.] Supple & uxorem eius prius carnaliter cognitā, vt hic, & c. Martinus: eo. 30. q 4 ca si unus.

e ¶ Eisdē modis.] Ideſt, inter easdem personas, vt no. supra. proxi. in princ. & in c 1. §. 1. de cogna. spir. in 6. Ex quibus elicitur, quod compaternitas spiritualis pertinet ad paternitatem, & filiationē, & fraternitatem, secūdum iura Decretalium, auos uero, uel nepotes spirituales nō habemus, vt not. in d. c. 1. §. 1. immo hodie secundum Cōc. Trid. nec fratres habemus spirituales, vt in locis supra annotat.

f ¶ Sacramentorū. De ratione not. in princi. in uerbo sacramenti.

g ¶ Per catechismum.] Catechismus est illa institutio, quæ fit ante baptismum. Nam catechizare dicitur esse idem, quod instruere, & habet locum maxime in adultis, & capacibus, de consecra. d. 4. ca. ante uigesimum. hodie fit ante fores ecclesiæ, & in infantibus antequam baptizentur: vt per Ab. in rub. de cog. spir.

h ¶ Dissoluetur.] Vt in cap. contracto. de cogni. spir. & cap. 2. eod. tit. in 6.

Ex datione vero aliorum sacramentorum, f cognatio spiritualis nequaquam oritur, quæ matrimoniū impediat, vel dissoluat.

Cognatio spiritualis per Catechismum contracta impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. h. d.

Per Catechismū g an spiritualis cognatio contrahatur, dubitatum est: & constitutum est contrahi quidem illam, sed non tām: licet enim ex ea contrahendum matrimonium impediatur, post eam tamen contractum minime dissoluentur.

Spiritualis cognatio non dirimit matrimonium antea contractum. h. d.

Diximus autem huiusmodi cognationē matrimonia contracta dirimere non simpli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Simpliciter.] Idest, non pure, & sine aliqua distinctione, cum enim cum distinctione, vel aliquo addito quid affirmatur, non dicitur simpliciter affirmari, vt per Ant. de But. in ca. 1. de scru. in ord. fa. & de hoc uerbo vide Immo. & Doct. in l. 1. §. si quis simpliciter, & per Bar. & Legistas in l. 1. in princ. ff. de vulg. & pup. & in alijs sexcētis locis.

b ¶ Ignorantia.] Nota igitur, q̄ quo ad compaternitatē requiritur animus, & certa sciētia. Argum. q̄ si quis credens tenere filium vnius, tenuit filiū alterius, non efficitur pater spiritualis baptizati, saltē ad dirimědum matrimonium postea cōtractum. De quo vide per Abb. in c. 2. & c. inueniēs. de spirit. cognat.

c ¶ Propriū filiū.] Nota hic, quòd parentes non debent proprios filios de sacro fonte leuare. Alius enim esse debet pater spiritualis, alius carnalis, instāte necessitate licite baptizāt proprios filios. 30. q. 1. c. ad limina. nec oritur inter eos aliqđ impedimentū. Abb. in ca. 2. de cog. spir.

d ¶ Subtrahere.] Sed numquid possit exigere? Resp. vt late not. in ca. 2. de cog. spir.

e ¶ Ex ignorātia.] Scilicet probabili: aliàs non excusare tur a peccato, ca. 1. in fi. de eo qui re. episcopat. & c. apostolicæ, de cle. exc. mini. c. 2. de cog. spir.

f ¶ Patrocinari.] Ca. 1. de eo qui duxit in matr. & c. audiuimus. de colluſ. & 30. q. 1. c. dictum. & c. sedes. de referi. c. 2. de cog. spiri.

g ¶ Pœnitentia.] Facit c. contracto de cog. spi. & no. hic quòd pœnitentia imponitur ob solam delinquendi affectionem, licet intentio non habuerit effectum. fac. c. si cui. & c. si propterea. de pœnit. dist. 1. l. si quis non dicam rapere. C. de epis. & cler.

h ¶ De filis.] Est hodie huiusmodi dubitatio superflua; cum inter filios indistincte huiusmodi cognatio non contrahatur, vt per Concil. Triden. sess. 24. in decretis reformationum matrimonii. c. 2. habetur tamen de hoc in c. super eo. de cog. spir. & in cæx litteris. & vtrobique Abb. in d. tit.

pliciter [a], sed postea contracta: nam si vir, vel mulier ex ignorātia [b] vel dolo ꝓpriū [c] filium de sacro fonte susceperit, propter hoc separari non debent, nec alter alteri debitum subtrahere [d] nisi ad continentiam seruādam possint induci: quia si ex ignorātia [e] id factum est, eos ignorantia excusare videtur: si ex malitia, eis proprius dolus patrocinari [f] non debet. Quinimmo pro tali ausu matrimonio in sua firmitate durante pœnitentia [g] imponenda erit.

Filij per quorum neutrum ventum est ad compaternitatem, copulari possūt, nisi mos regionis aliud inducat. h. d.

De filijs [h] quoque per quorum neutrum ad compaternitatem ventum est, an copulari possint, quæsitum est. Et sane nisi consuetudo [i] ecclesiæ, vbi de contrahendis nuptijs agitur, vel aliarum [k] vicinarum aliter se habeat, tali coniugio minime obsistendum [l] erit.

Licet plures non debeant esse patrini, si plures tamen fuerint, cum omnibus spiritualis cognatio contrahitur. h. d.

De eo quoque [m] admonendi sumus, qđ licet nō plures quam vnus [n] vir, vel vna mulier [o] ad suscipiendū de sacro fonte infantem accedere debeāt, si tamē plures accesserint, spiritualis cognatio ęque quo ad omnes inde contrahitur [a] tam matrimonia contrahenda impediens, quàm etiam postea contractū dissoluens. Circa quod idem [b] statuitur, & de confirmatione.

Legalis cognatio modo affert temporale impedimentū matrimonij, modo perpetuū. h. d.

Legalis [c] cognatio est proximitas per adoptionē prouenies. Eius autem duæ sunt species. Vna quę temporalem impediendi matrimonij causam continet. Alia, quæ ꝑpetuā. Temporalem causam impedimenti continet ea, quæ inter te, & eam, quæ tibi ꝑ adoptionem soror esse cœperit, intercedit. Nā per adoptionem quęsita fraternitas eo vsque nuptias impedit, donec [e] manet.

Quę adoptio contineat perpetuam prohibitionis causam. h. d.

Perpetuam prohibitionis causam continet; vt puta quę inter adoptantem, & adoptatum: item inter adoptantem, vxorem que adoptati, & inter adoptatum, vxorem que adoptantis [f] intercedit. Nam & per emācipationem dissoluta adoptione matrimonium impeditur.

Quid sit naturalis cognatio, quid consanguinitas. h. d.

Naturalis [g] cognatio est, quæ medio cōsāguinitatis, vel affinitatis contracta reperitur. Est autem consanguinitas [h] attinen-

i ¶ Consuetudo.] Consuetudo ergo personas alioqui legitimas ad contrahendum reddit illegitimas. c. 1. & c. super eo. de cogn. spirit. c. cum olim. de cler. coniug. & intelligo de tali consuetudine, quæ non obseruata scandalum generaret: vt dicitur in dd. locis. & facit, quia cum ex prohibitione talis matrimonij nullū resultet peccatum: ergo si scandalum est, quòd huiusmodi personæ coniungantur, propter scā dalum sunt prohibendi. Et uidetur rationabilis ista cōsuetudo ex quadā affinitate, cōtracta ex compaternitate vnius filiorum: vt etiam aliis coniugi nō possit, vel ex nouissimæ dispositione Concil. Trid. ex affinitate, contracta cum parētibus: arg. d. c. primi. & 30. q. 3. c. post susceptum. Vnde forte simili modo posset dici si in aliquo loco esset magnū scandalum, si quis cōtraheret in quinto gradu: nō enim deberet contrahi, non obstante eo qđ disponitur in capitulo non debet. de consan. & affi. Quia ob scandalū multa alioqui permissa omittūtur: vt not. in d. c. super eo. qđ multū cōmēdat ibi Abb.

k ¶ Vel aliarum.] Not. ergo q̄ cōsuetudo vnius loci pōt extēdi ad alia loca qđ qū. & quomodo procedat, late per Ant. de But: in c. fin. de offi. Archi.

l ¶ Obsistendū erit.] Si ergo consuetudo obsistat aliud dicendū erit, vt sup. proxi. not. qđ quidē quo ad matrimoniū contrahendum non habet magnū dubiū. Sed an matrimoniū contractū cōtra consuetudinē teneat, & non uidetur. c. fi. de consuet. Tu dic, vt latissime per Ab. in c. super eo. de cog. spirit.

m ¶ De eo quoq; &c.] Qđ hic dr̄ ē hodie correctū ꝑ Cōc. Tri. sess. 24. in decretis reformationū matrimonii. c. 2. vbi statuitur, q̄ hmōdi cognatio nō contrahitur, nisi quoad vnū, & ad summū vnū, & vnam.

n ¶ Vnus.] Ca. nō plures. & cōsec. dis. 4. Sed an vnus possit esse patrinus in catechismo, baptismo, & cōfirmatione? R. e. pōtsi necessitas urgeat: vt no. in c. fi. de cog. spir. Sed cōsuetudo Roma. hoc nō recipit.

o ¶ Mulier.] Ex hoc nota vnā differentiam inter cognationem spiritualem, & legalem: quia spiritualem potest femina contrahere, vt hic, & c. fi. de cogn. spir. & per Concil. Trid. in loco allegato in suprascriptis notulis: legalem autem non potest. §. feminæ. instit. de adopt. De ratione diuersitatis vide per Abb. in c. veniens. de spir. cogn.

a ¶ Contrahitur.] Scilicet cum omnibus iure Decretalium: quia multa impediuntur, &c. c. quemadmodum. & iure. l. patre. ff. & his qui sui, vel ali.

b ¶ Idem.] Scilicet vt plures in cōfirmatione tenere non debeant, tamē si teneant oēs sint compatres, & compatrini iure Decre.

Io. Bapt. Legalis. CASVS. Quidā iuuenis captus pulchritudine cuiusd. suæ adoptiuæ sororis, cupiebat eam in vxorem ducere, & cum sibi id prohiberetur, ea ratione quia soror est amāda vt soror, quemadmodum filia vt filia, & vxor vt vxor. arg. c. consultationi. de frigi. iste autem replicabat dicendo homines laicos non posse super matrimonio disponere. ca. 1. vbi docto. de sponsal. & matrim. vnde fuit quæsitum quid iuris? Solu. vt hic habetur ob rationem assignatam à canonis latore: ad alteram vero obiection. respondetur quod licet adoptio fiat a laico, tñ in hac materia nostra uirtute habet a iure Ecclesiast. can. 1. de cog. legal. No. primo quod impedimentum istius cognationis est aliquando perpetuum, & aliquando temporale: Not. secundo argumentum quod talis est effectus qualis est causa eius.

c ¶ Legalis.] Hic secūda pars principalis huius ti.

d ¶ Prouenies.] Hæc definitio, siue descriptio est Host. in tit. de lega. cogn. Sed in rub. eiusdem tituli dicit, q̄ est quædam propinquitas a lege inducta, per quā efficitur q̄s filius, vel nepos, vel deinceps, seu frater, uel affinis, qui non est naturam imitans, allegat l. adoptiones. ff. de adopt. Et not. secundum eundē ibi, q̄ lex ciuilis ex qua emanauit hæc coguatio, qñque inducit impedimentū habile ad vetandum, & dirimědū matrimoniū. Sed tñ verius id nō procedit in uirtute dispositionis iuris ciuilis: sed ex approbatione legis canonicę expressa. Vt licet ius ciuile prohibeat matrimonium inter tutores, & pupillā rectorē, quinq̄, & subditā: nihilomin' inter istos coniugiū teneret, cū lex canonica speciſice has dispositiones non approbet. fac. no. 30. q. 3. c. 1. & per Abb. & alios.

e ¶ Donec manet, Sic c. vni. de leg cogna. & ca. per adoptionem. & ca. ita diligere. 30. q. 3. & l. per adoptionem. ff. de rit. nupt. cessāte ergo causa cessat effectus. ca. post translationem. de renun. Sed numqd adoptiui possint inter se contrahere? Quidam quod sic: vt not. in d. ca. vni. Item numquid dissoluatur matrimoniū ob impedimentum legalis cognationis? Quidam qđ non, cum sit impedimentum temporale, vt hic. Alii cōtra, quod uidetur uerius: vt per Abb. in d. c. uni. Et intelligę hęc oīa de adoptione sollemniter facta, & in forma: per Ab. in d. c. uni.

f ¶ Vxorēque adoptantis.] Ex eo qđ hic inculcat ꝺ uxore uidetur innui, q̄ sacerdotes non possint adoptare: arg. no. per Iaco. Butri. in l. mancipia. C. de ser. fug. pro quo uf. §. illud. insti. de adop. Communiter contra, ut per Abb. in c. uni. de lega. cogn. & traditur in l. si quis postumos. ff. de lib. & postu. fac. l. si pater. ff. de adopt, Io. Bapt.

Naturalis. Hęc pars in 3. par. est subdiuidenda. in prima describit & diuidit cognatio ista: in 2. adno. causa; a qua depēdetur in 3. demonstrat qualiter matrimon. impediat: 2. ibi, nec intererit: 3. ibi, constitutum igitur. quoad primum casus aliter nō figurat. no. tñ causam dist. quia hæc cognatio considerat quatenus una persona dependet ab alia, & sic dr̄ consanguinitas: aut quatenus causat personarum unionem mediante copula, & sic dicitur affinitas.

g ¶ Naturalis.] Tertia pars principalis tituli.

h ¶ Consanguinitas.] De hac definitione uide quæ not.

Universidad de Deusto
Biblioteca

not. 35 q. 5. per glo. in arbore affinitatis, & per Host. in sum. de consan. & affin.

a ¶ Affinitas.] Hanc descriptionem ponit Host. in sum. de affin. Sed addit hæc uerba, omni carens parentela. Dr dicitur simpliciter ex coitu non ex matrimonio, vel nuptiis: quia hic ponitur descriptio non modo legitimæ affinitatis, uerum ēt illegitimæ, & verbum coitus est aptum comprehendere vtramque speciē affinitatis: licet q. dam dicerēt ex iniusto coitu non cōtrahi affinitatē, sed publicæ honestatis iustitiā: vt per Host. loco supra citato.

b ¶ Ex eo dicta.] l. non facile §. affines. ff. de grad. affi. & per Abb. in c. qđ super. de consan. & affin.

Io. Bapt. Nec interierit.] CASVS: Cum q. dam cognouisset quandam mulierē lege prohibente, ꝓterea dubitatum fuit, an inde sit cōtracta affinitas: quia si causa a iure damnatur, etiā effectus debet esse prohibitus: Sol. tamen, vt hic legimus: quia est facta permixtio sanguinis, nec tenet obiectio, quia quod est naturale non potest tolli argu. §. pænul. institu. de iure nāli transgressor uero legis non est ppea à pœna immunis: Nota, aliquando oriri effectū à causa, quæ a iure damnatur.

c ¶ Ex damnato coitu.] Ca. 1. & ca. discretionem. de eo qui cogno. consan. vxor suæ, etiam si ignorāter fuerit talis coitus habitus. d. c. 1. Est tamen notissime hoc affinitatis ex illicito coitu prouenientis impedimentum contractum, nec enim excedit secundum gradum: vt per Concil. Tridentinum sessio. 24. in decretis super reformationibus matrimonij. cap. 4.

tia personarum ex eo proueniēs, quod vna descendit ab altera. Vel ambo ab eadem. Vel cōsanguinitas est vinculum personarū ab eodem stipite descendentium carnali propagatione contractum. Et dicitur consanguinitas, quasi sanguinis vnitas, quia scilicet consanguinei de cōmuni sanguine descendunt.

Quid sit affinitas. h. d.

Affinitas [a] est quędam personarum proximitas ex coitu prouenies, ex eo dicta [b], quasi duorum sit ad vnum finem vnitas. Cū enim duæ cognationes diuersæ per aliquorum copulam coniunguntur, alter ad alteri [c] cognationis quasi quosdam fines accedere videtur.

Affinitas, & consanguinitas contrahitur etiam ex dānato coitu. h. d.

Nec interierit quo ad cōsanguinitatem, vel affinitatem contrahēdam, ex iustis nuptijs aliqui, an ex damnato [c] coitu inuicem copulati fuerint.

Hodie matrimonia vsque ad quartum gradum inclusiue sunt prohibita. h. d.

Constitutum igitur erat olim [d], vt quicūque vel septimo consanguinitatis, siue affinatis gradu sese inuicem contingerent, legitimas nuptias contrahere non possent: quod ipsum non solū in primo, verum etiā in secundo, & tertio affinitatis genere [e] sibi locum vēdicabat: nec soboles ex secūdo matrimonio suscepta, cognationi præmortui viri copulari poterat. Sed cum huiusmodi prohibitiones difficultatem frequenter inducerent, & aliquando periculum parerēt animarum, euidēti vtilitate suadente, huiusmodi constitutiones abrogatæ fuerunt sancitumque, vt prohibitio copulę coniugalis quartum [a] consanguinitatis gradum primi duntaxat generis non excedat.

Constitutum igitur. Licet hæc pars posset in plures subdiuidi particul. casus tamen commode pōt in ea ita in communi figurari: supponitur, quod homines hac cognatione sunt inter se coniuncti, & cum nihilominus uoluissent adinuicem nuptias contrahere, fuit propter rea dubitatum, an simpliciter uel potius extra certū gradū dēat id cōcedi, quidam enim dicebant tantum inter ascendentes, & descendentes matrimonium esse prohibendū cum inter istos uere, & præcipue reperiatur sanguinis unio. & posset confirmari per §. ergo. institut. de nuptijs. quidam uero putabant tantū consuetudinem esse, sequendo iuxta c. 1. in fi. de cognā. spirit. & quilib. illorum putabat suam opinionem esse sequēdā. in quolib. casu in hac parte adnot. Solu. tñ prout legimus, quia honestas ob diuersos respectus demōstrat qđ decisio nō in quol. casu poterat esse ead. qua ratione diligenter considerata etiam obiecta uidētur meo iudicio soluta: Not. primo quod cum sanguinis huius unio maximam habeat latitudinem, ideo fuit opus in fauorē matrimonii eā restringere: Nota. 2. quod hæc cognatio licet sit naturalis non tamen eod. pacto impedit matrimoniū: contractum, & cōtrahendum.

Io. Bapt.

d ¶ Olim.] Vt ca. 1. & ca. nullum. & per totum 35 qō. 2.

e ¶ Genere.] Vt melius intelligatur hæc littera, videndum est quod sit primum genus affinitatis, quod secundum, quod tertium. De quibus secundum Ioan.

Ioan. And. in c. non debet de consang & affinit. dicit, & sume hanc regulam Persona addita personæ per carnis copulam mutat genus attinentiæ & non gradum. Verbi gratia. Ego & frater meus sumus consanguinei in primo gradu cōsanguinitatis, frater meus ducit vxorem, illa est persona addita personæ per carnis copulā, illa mutat genus attinentiæ, id est, alio genere attinentiæ attinet mihi quam frater meus: quia ille est mihi consanguineus, & illa est affinis: sed nō mutat gradum: quia sicut frater est mihi cōsanguineus in primo gradu, sic & illa mediāte fratre meo est mihi affinis in primo gradu primæ affinitatis. Ergo si uis habere primū genus affinitatis, adde per carnis copulam alicui de tua consanguinitate aliquam personā, & illa persona est affinis omnibus cōsanguineis viri sui in primo genere affinitatis, & solū hoc genus hodie prohibitionē habet, vt hic, & ca. non debet. de consanguin. & affinit. Vnde mortuo uiro illius mulieris, illa non potest habere aliquem de consanguinitate uiri sui. Ergo patet quòd omnes consanguinei & consanguineæ uxoris meæ sunt mihi affines primo genere affinitatis, & econtra: Si vis habere secundū genus affinitatis adde personā per carnis copulam primo generi hoc modo. Vxor fratris mei est mihi in primo genere affinitatis, mortuo fratre meo, adde illi alium virum, & ille erit mihi affinis in secundo genere affinitatis, & il le secundum antiquā iura mortua illa non poterat accipere aliquam de consanguinitate prioris mariti usque ad quartum gradum. Et de isto secundo genere habes 35. q. 4. c. de propinquis. Sed hodie nō prohibetur, vt hic dicitur. & in d. c. non debet. Si vis habere tertium genus adde personam personæ per carnis copulam secundo generi, & sic habebis tertium genus. Verbi gratia. Seius fuit marius relictę fratris tui, mortua illa relicta: maritus eius, qui est tibi in secundo genere accepit aliam, illa est tibi in tertio genere, & illa olim mortuo uiro suo non poterat copulari alicui de consanguinitate tua; cum illa esset tibi, & consanguineis fratris tui in tertio genere usque ad secundum gradum. De hoc genere habes 35. q. 3. c. porro. Et primum genus contrahitur tantum ex una parte: secundum, & tertium genus quandoque ex una parte, vt in prędictis, exēplis; quandoque ex vtraque parte, vt in uxoribus duorum fratrum, quæ sunt inter se in secundo genere ex utraque parte appositum, altero fratre mortuo si illa copulatur alteri ille erit in tertio genere vxoris alterius fratris. Primum genus dicitur, quia primo emanat de consanguinitate, uel quia vna persona mediā te contrahitur. Secundūdicitur, quia secundo loco emanat post primū, vel quia duabus personis mediātibus cōtrahitur. Tertium, quia in tertio loco vel qa tribus personis mediantibus emanat.

De facto contracta matrimonia temporis cursu nō validantur. h. d.

Vir igitur qui a stipite quarto gradu, & mulier quæ ex alio latere distat quinto, licite coniūgi poterunt. Alias si propiore gradu sese inuicem contingant, temere cōtractum matrimonium adeo erit irritum, qđ nullo poterit annorū numero [b] defendi.

Infideles intra quartū gradum coniūcti si conuertātur, non sunt separandi, & eorū proles est legitima. h. d.

Si tamen infideles, qui secundum veteris vel propriæ legis instituta, circa gradus consanguinitatis vel affinitatis a canonibus notatos [c], coniuncti sūt Domino inspirāte cōuersi fuerint, matrimonium ante contractum non erit post baptismi lauacrum irritandum. Cum per sacramentum baptismi non soluantur cōiugia, sed crimina dimittantur [d]. Vnde & proles inde nata legiti

a ¶ Quartum.] Vt. c. non debet. & c. fi. de consangui. & affinitat. Videtur ergo quod ascendentes post quartū gradum possint cōtrahere cum descendēdibus, & è cōtra, qđ admittit Goffr. ob generalitatem d. c. non debet. Tene contrarium cū Ioann. Andr. Hosti. & Ab. d. loco & de hoc est tex. in l. nuptiæ. ff. de rit. nupt. vbi nota. quòd si Adam hodie uiueret, non reperiret vxorem: quæ lex cum non reperiatur correcta specialiter, non debemus per generalem iuris Canonici dispositionem dicere contrarium: argum. capitu. 2. de despon. impuber. hoc tamen propter breuem hominum vitam uix posset in facto contingere.

b ¶ Numero.] Et ita nulla præscriptio currit cōtra matrimonium, quemadmodum nec contra uotum. c, qꝑ Deo. 33 q. 5. & c. sicut nobis de regul. immo diuturnitas temporis auget peccatū. c. quanto. & cap. fin. de consuetu. & cap. non satis. & cap. seq. de simon.

c ¶ Notatos.] Vt 35. q. 2. c, contradicimus, cum aliis. & q. 5. c. ad sedem. & ç. non debet. & cap. fin. de consangui. & affinit. Et nota, quod circa sacramenta, & spiritualia animam concernentia Iudæi non astringuntur lege canonica, vnde licite contrahūt matrimonia in casibus humana tantum lege prohibitis. facit capit. gaudemus. de diuor. & late per Doctor. in c. Iudæi 2. de Iudæis.

d ¶ Dimittantur.] 21. dist. c deinde. & cap. gaudemus. de diuor. etiam quo ad pœnam, ita qꝑ si baptizatus statim moreretur, non sentiret aliquam pœnam Purgatorii secundum Aug. in c. fin. de pœnit. dist. 7. & per Abb. in dict. c. gaudemus.

a ¶ Legitima.] Ca. fi qui fil. sint legit. b ¶ Propriis.] Vt ca. 1. de consang. & affinit. & 35. q. 2. c. æqualiter. cū sequ. c ¶ Manifesta ratio.] Vt 35. q. 5. ca. porro. c. debitum, de bigamis.

d ¶ Impediri.] Vt c. qd' super. de consanguin. & affinit. & quemadmodum nō oritur affinitas inter cōsanguineos viri, & consanguineos vxoris: ita nec inter maritum, & vxorē; sunt enim ipsi affinitatis causa, & una caro: deoq; vir cōmunicat cōsanguineos suos vxori, & uxor communicat uiro suo. Et facit hoc ad qō. an si statuiū faciat mentionem de affinibus, comprehendat virum & vxorem, de qua per Doctor. in l. non ideo. C. de here. instit. & in l. affinitatis. C. comm. de succeff. & in l. prima. C. vnde uir & uxor.

e ¶ Si quis autem. Visum est hucusq; qualiter spiritualis & legalis cognatio impediat matrimoniū. Item etiā carnalis, & qualiter impediat affinitas legitima, nūc qualiter illegitima, q̄ in summa hoc tm̄ potest quòd dirimit spōsalia de futuro vsque ad quartum gradum iure Decretaliū, vsque ad secundū per Concilium Trident. sessi. 24. in decretis reformationū matrimonii. c. 4. non aūt de præsenti. Itē priuat facultate amplius matrimoniū cōtrahendi, & potestate debitum exigendi, vt hic apparet, & per totum titulum de eo, qui cogno.

ma [a] censebitur.

Propinquiras viri reputatur vxoris, & propinquitas vxoris reputatur viri. h.d.

Admonendi etiam sumus perinde virū a consanguineis & ꝑpinquis vxoris abstinere debere, & vxorem a propinquis viri atque a proprijs [b] Huius autem rei manifesta [c] ratio illa est, quia si secundum diuinam sententiam: Ego & vxor mea vna caro sumus, profecto mihi & illi, mea suaq; cognatio vna propinquitas efficiuntur. Quo circa ego & soror meæ vxoris in vno, & primo gradu erim[a]; filius vero eius in secundo gradu erit a me: nepos tertio, & sic deinceps.

Vxor cuiusque eius grad[o] est reputanda, cuius est maritus. h.d.

Vxorem vero propinqui cuiuscunque gradus sit, ita me oportet attendere, quēadmodum eiusdem gradus femina propriæ ꝑpinquitatis existat: quod nimirum & vxori meæ de propinquitate mea, in cunctis cognationis gradibus conuenit obseruare.

Coniuncti vxoris non impediuntur matrimonium cōtrahere cum coniunctis viri. h.d.

Quamquam autem omnes consanguinei viri, vxoris sint affines: inter consanguineos tamen vxoris, & viri nulla intelligitur esse affinitas contracta, ꝑpter quam inter eos matrimonium debeat impedir[d]. Pater igitur, & filius cum matre & filia, item duo cognati cum duobus cognatis licite contrahere poterunt.

Qui cognouit consanguineam vxoris suæ, non potest debitum petere, licet reddere teneatur, & vxori superstes carebit spe coniugii h.d.

Si quis [e] autem cōtracto matrimonio, consanguineam vxoris suæ cognouerit [f]; vt puta si vitricus priuignam, vel maritus sororem proprie vxoris adulteraverit, matrimonium quidē antea contractū nō dirimitur: sed qui se ita contra leges alteri cōmiscuit [g], a cōiuge nūquā debitū petere poterit[h], nec cum aliqua legitimas vmquā nuptias contrahere[i], consang. vxo. suæ.

f ¶ Cognouerit.] Scilicet scienter. c. 1. de eo qui. cogno. consangui Ignorātia tamen non impedit quin oriatur affinitas. vt in c. discretionem. eod. ti. Sed operatur quòd ignorans nō priuaretur iure exigendi debitum, nec inhabilitaretur ad contrahendū, si superuiueret uxori, vt ꝑ Abbatem in d. c. 1.

g ¶ Commiscuit.] Nota uerbum, q̄ aliud esset si se nō commiscuisset, sed tantum cognouisset mulierem circa fœmora, & naturalia nō intrādo claustra pudoris: quia tunc nō oriretur affinitas, licet emissio seminis interuenisset. facit cap. diuinæ cōstitutionis. 27 q 2. & c. extraordinaria pollutio. cum ibi no. 35. q. 3. Immo. Innocētius tenet requisiti emissionē seminis vtriusque, & commistionē intra claustra pudoris. nec vnius tantum sufficere. Communiter tamen tenetur sufficere unius: vt per Abb. in c. fraternitati. de eo qui cogno. consan. vxo. suæ.

h ¶ Petere poterit.] Sed nūquid hoc erit uerum, si alter coniugum dederit causam huic illicito coitui, vt si ęgrotus mandet uxori, ut patiaē se cognosci a medico suo consanguineo: vel carceratus mādet. vt se patiatur cognosci a iudice? Respon. vt not. in c. discretionem. de eo qui cogno. consan. vxor. suæ.

i ¶ Contrahere.] Poterit tamen cum hoc Papa dispensare, cum hoc sit impedimentum iuris positiui. ca. proposuit, de concess. prębend. Immo interdum & Ep̄us: vt nota per Ab. in c. 1. & c. 2. de eo, qui cogn. consang. vxo. suæ.

a ¶ Soluere.] Sed non exigere. c. 1. & c. fin. de eo, qui cogno. consang. vxo. suæ, c inquisitioni. de sent. excommu.

b ¶ Non debeat.] Nota, q̄ affinitas suę pementes inter uirum, & uxorem, prīuat solum culpabilem iure exigendi debitum.

c ¶ Dirimit.] Quia non solum vxor, & maritus efficiūtur vna caro per copulam, sed etiam fornicatius, & fornicaria. ca. de illo. de eo qui cogno consang. vxo. suæ. vbi Abb. & clarius 32. q. 4 per totum.

d ¶ Assertione.] Nota ergo, quod ad confessionem coniugum non debet fieri separatio: quia matrimonium habet dependētiam, nō ab homine: sed ab ipso Deo recipit indissolubilitatem 33. qō. 2. cap. quos Deus. & 35. qō. 10. cap. 1.

e ¶ Habere debet. Immo uidetur, q̄ debeat; cum confessus habebatur pro iudicato. l. 1. ff. & C. de confess. Sed dic, q̄ in casu isto non statur confessioni cōtra matrimonium ꝓ rationē, quæ hic subiiciatur: & quia nō pōt quis pro se testificari, vt 14. q. 2. §. 1. & ff. de intero. act. l. de ætate. §. 1. & in casu nostro cōsiderata ratione tex. quilibet diceretur testificari, vel confiteri pro se; & non licet proprię vxori superuixerit.

Vxor cuius consanguineam a proprio viro cognita est, monenda est, non cogenda ad continentiam. h.d.

Vxor quoq;, cuius consanguineā a proprio marito fuerit cognita, diligenter est cōmonenda, vt a cōmixtione viri abstineat, & in continentia maneat, donec vir viam vniuersę carnis ingressus fuerit.

Non debet quis alieno delicto prægrauari h.d.

Quod si forte monitionibus parere recusans, talis fuerit, vt de lapsu ipsius probabiliter timeri possit, vir eius & poterit & debebit debitum sibi soluere [a] coniugale: cum affinitas post matrimonium inique cōtracta, illi nocere non debeat [b], quæ iniquitatis particeps non existit.

Subsequens affinitas non dirimit matrimonium, sed præcedens legitime probata. h.d.

Ergo præcedens affinitas non subsequens dirimit [c] matrimoniū: sed nec id quidem indistincte obtinet. nam ersi vtriusque cōiugū constet assertione [d], acclamante etiam vicinia, quod coniugatus ante contractum matrimoniū vxoris suæ consanguineā cognouerit, propterea coniuges separari non debēt: nec enim talis cōfessio momentum habere debet [e]; cum alio qui facile fieri possit, vt quicumque interse cōtra matrimonium velint colludere, ad confessionem incest[o] facile prosiliant, si suę assertioni Ecclesiæ iudicium accesserū credant.

Rumor vicinię probationem non inducit. h.d.

Rumor autem vicinię non est adeo iudicandus validus [f], vt nisi fide dignæ probationes accedāt, possit rite contractum matrimonium irritare.

DE CLANDESTINA ꝫ desponsatione.

TIT. XIIII.

Prohibentur matrimonia cōtrahi clādestine; ne postea oporteat illa dissoluere. h. d.

cōtra, cū uterq; appetat dissolutionē: & sic iure communi nō prodest ei talis cōfessio. De hoc tamen late per Ab. & reliquos in c. 1. & in c. super eo. de eo qui cogno. consang. uxor. suæ. & in ca. per tuas. qui fil. sint legitimi.

f ¶ Validus.] Imò contra, ca. illud. & c. 3. loco. de pręsumptio. Sol. ibi & contrahendo matrimunio, hic de contracto. facit c. super eodem. de consang & affin. Vel ibi fama, hic rumor, qui minor est quam fama, ut per Doctor. in c. qualiter, & qñ. de accusatio. & in ca. super eo. de eo qui cogno. cōsa uxor. suæ. & per Archid. 35. q. 5. c. si duo. Le gistæ. in l. de minore. §. plurimum. ff. de q. & in l. 3. §. eisdem ff. de test. & in l. fi. ff. de hęre instit. Alciat. in Parergis lib. 1. c. 6.

DE CLANDESTINA desponsatione.

Cum inter impedimenta matrimonii connumeretur etiam c. ādesti. desponsatio: ꝓpa post tit. prēceden. proponitur nūc iste: qui diuiditur in 2. par. in prima habetur qualis sit ista desponsatio ante matrim. in secūda uero qualis sit post ipsum cōtractum: secunda ibi, quicumque. Io. Bapt.

g ¶ De clandestina.] Clandestinum dicitur tribus modis. Primo, cum nō habētur testes, iuxta tenorem c. 2. eo. Secundo, cum non fit cum sollemnitate. c aliter. 30. q. 5. Tertio, quod fit cōtra tenorem, c. fin. eod. unde sumitur hic

Universidad de Deusto
Biblioteca

hic tit. qui nouissime per Concil. Trid. corrigit ses. 24. in decretis reformationum matrimonii. cap. 1.

Io. Bapt.

NE tamen. CASVS. Quidam uolebat uxorem diuitem ducere, & cum timorem haberet de quibusdam qui se opponebāt, cupiebat id facere sine aliqua iuris solemnitate, ea mot' rone quia tm consensus contrahentiū sufficit. ca. sufficit. 27. q. 2. uñ fuit quæsitum qd iuris Sol. ut hic legimus, quia ultra id qđ in tex. hētur Ecclesia non iudicat de occultis. c. sicut. & simo. nō obstat obiectio; siquidē debet cōstare de matrim. ēt respectu Ecclesiæ. Nor. primo qđ quædā sacramenta manifeste sunt cōferenda, & administranda: No secūdo argum. qđ factum clandestinū regulariter à iure dānat. facit ēt §. fi. & penul. eod.

a ¶ Retractari.] Facit supra q promo. non poss. in princ. cum ibi allegatis.

b ¶ Incurrat.] Vt c. fi. 30. q. 5. Et effet adulterium si quis cū alia contraheret qa huiusmodi matrimoniū valet cora Deo, & militāte ecclesia iure Decretaliū, quamquā peccent clādestine cōtrahentes. c. aliter. 30. q. 5. ubi no. Hoc tñ est nouissime immutatū in Concil. Tridē. ses. 24. in decretis reformationū matrimonii. c. 1. vbi statuitur, matrimonia cōtracta sine sollēnitatib' positis hic, & in c. fi. eo vñ fumitur, & in d. c. 1. sess. 24. esse irrita & inania. Sed loquēdo de iure Decretaliū simile est in clādestina collatione, quæ quamquā non careat suspicione, tenet tñ si de ea quo quo mō fides fieri pōt. c. uni. vt eccl. benefi. &c. Licet secus sit in electione, quæ facta clam nō valet, vt tradit in c. qa pp. de ele. & in c. fi. eo. ti. in 6 & p Ab. in c. 1. eo.

c ¶ Nuptias.] Et sic loquitur de matrimonio. Sed nūquid qđ hic dī habeat locū etiā in spōsalibus f futuro? Cōmuniter tenet habere locū gp idemtitatē rationis fac. l. oratio. ff. de spons. Vñ Ab. in c. fi. eod. not. quòd contrahentes clandestina sponsalia peccant, & iudex potest illa interdicere.

d ¶ Proponantur.] Sed cū in multis locis qđ hic dī nō seruet, quæri pōt, nūquid ex hoc matrimoniū dicatur clandestinū? Et per Ab. in c. fi. eod. post alios antiquos determinatur, non esse matrimoniū clādestinum, dummodo illud sit contractū corā fideliū collectione, quę ecclesia appellari pōt c. eccl. de consec. d. 1 qđ forte hodie nō præcederet stāte Cōcil. Trid. qđ expressè irritat huiusmodi matrimonia.

e ¶ Voluerit.] Cū ergo quilibet admittatur, quasi publicū crimē vī. immo quilibet teneā saltē denūciare. ca. tua. de cogn. spi. & c. cū in tua. de spōs. Sed quid si unus agit contra hmōdi matrimoniū. & scit cubuit, an illius debeat audiri præpotēs idē impedimē tum? Quidā gp non: quia actio popularis consumit vno genere. l. eū qui. §. in popularibus. ff. de iurei. Tu dic melius vt not. per Ab. in c. fin. eo.

f ¶ Probabilis.] Nota ergo gp probabilis causa impedit matrimonium contrahendū, facit cap. præterea. de spons. & c. cū in tua. & c. super eo. de consan gui. & affini.

Quicumq; CAsus: præsuponit in facto clandestinas nuptias esse contractas coram paroco, vnde dubitatum fuit de earū effectu, ac sacerdotis pœna: & cū multæ prohibeant, quę tñ si facta fuerint, tenēt c. 3. c. rursus. qui cleri. vel uouen. affirmatiue quo ad nuptias respōdebatur. quoad sacerdotem vero per l. sancimus. C. de pœn. Sol. tñ vt hic legimus, quia frustr aquis inuocat legis auxiliū, qui in eā peccat. c. fi. de immunit. Eccles. sacerdos autem est in cuius ratione consensus. c. quātæ. de sententia excommunicat. non obstat prima obiectio, quia in hoc limit. neq; secunda ob consensum adhibitū Not. primo qđ effectus aliqū nō dependet à sua cā simpliciter, sed quatenꝰ est qualificata: No 2 qđ sacerdos parochialis tenet, phibere mala, alioqn ēt in culpa.

g ¶ Clādestina.] Scilicet nō præmissa denūciatione

Interdicta.

Io. Bapt.

quē qui voluerit [e], & ualuerit legitimū impedimētū opponat, & vt ipse quoq; presbyter per se inuestiget, vtrum aliquod futuro matrimonio obsistat impedimentum.

Suspenditur contractus matrimonii, donec extat præsumptio quod non possit contrahi h. d.

Cuius si apparuerit probabilis coniectura, contractus expresse interdicetur, donec quid fieri debeat manifestis constiterit documentis.

Nati ex clandestinis, & interdictis matrimoniis non sūt legitimi, licet nati ex matrimonio contracto in facie Ecclesiæ ante sententiam diuortii sint legitimi, nisi vterq; cōiugum nouerit impedimentum. h. d.

Quicūque vero huiusmodi clandestina [g] tum fuit de earū effectu, ac sacerdotis pœna: & cū multæ prohibeant, quę tñ si facta fuerint, tenēt c. 3. c. rursus. qui cleri. vel uouen. affirmatiue quo ad nuptias respōdebatur. quoad sacerdotem vero per l. sancimus. C. de pœn. Sol. tñ vt hic legimus, quia frustr aquis inuocat legis auxiliū, qui in eā peccat. c. fi. de immunit. Eccles. sacerdos autem est in cuius ratione consensus. c. quātæ. de sententia excommunicat. non obstat prima obiectio, quia in hoc limit. neq; secunda ob consensum adhibitū Not. primo qđ effectus aliqū nō dependet à sua cā simpliciter, sed quatenꝰ est qualificata: No 2 qđ sacerdos parochialis tenet, phibere mala, alioqn ēt in culpa.

a ¶ Interdicta.] Post probabilem causam allegatam, nec finitam.

b ¶ Affectatores ignorantiæ.] Quia præsumitur male agere qui clandestine contrahendo fugit lucem. Et facit, quia paria sunt scire impedimētum, & scire posse. l. Iulianus. ff. ad Mace.

c ¶ Legitimi habeantur. c. cum inter. vbi etiam. not. qui fil. sint legit. Imò & si unus tantum ignorat, ca. ex tenore. eo. tit.

d ¶ Idem iuris.] Scilicet quod proles erit illegitima.

e ¶ Ambo.] Et iō non prodest opinio ecclesiæ, si ambo parentes sciant impedimentum, quin filii sint illegitimi. Sed quid si unus scit & alter nescit? Dicūt Bar. & Laur. ꝙ quantum ad scientem sūt illegitimi, quantum ad ignorantem legitimi: ar gu. C. de ince. nup. l. qui cōtra. Tu dic ꝙ sunt absolute legitimi: vt in cap. ex tenore. qui fil. sint legi. Monstrum autem esset, si quis esset partim legitimus, & partim illegitimus, sicut si aliquis esset partim seruus, & partim liber. l. si duobus, ff. de statu homi. & ita not. in c fin. eo.

f ¶ Tales.] Scilicet post allegatum impedimentum

g ¶ Postulauerit.] Cap. fi. § fi. eod. vnde sumitur.

h ¶ Causa.] Puta cōsanguinitas. 32. q. 5. c hortendus. & 35. q. 3. c. contradicimus. vel affinitas vel aliud, ca. super eo. de eo qui cogn. consan. vx. suæ. facit c. 2. eo. vnde sumit. i ¶ A principio.] arg ꝙ. id qđ principio nō ualebat, tractu tm temporis conualescit, ca. quod sicut. §. si aūt. de elect. Arg. contra. de elec. c. dudum. 1. vbi đ hoc no. & ca. scientes. de censi. Sed in casu nostro iure Decretalium matrimonium, etiam a principio valebat quo ad Deum, licet non quo ad ecclesiam, sed solum cum primum declaratur, sic de frigid. & malefi. c fraternitatis. in fi. & ff. si ser. vēdicetur. l. sicut §. sed si quæritur. & ff de adquir. rer. domi. l. adeo. § cum quis, in fi. Hodie autem potest habere dubitationem qđ hic dicitur, per ea, quę statuit Concil. Triden. in ses. 24 in Decretis reformationum matrimonii. cap. 1.

& interdicta [a] coniugia inite ausus fuerit, etiam ignoranter, proles ex huiusmodi coniūctione suscepta, prius illegitima censebitur: nec de parentum ignorantia vllum est habitura subsidium; cum sic contrahentes, vel non expertes scientię, vel saltem affectatores [b] ignorantiæ videantur: licet alioqui si ignorantes in faciem Ecclesiæ contraxerint ante latam sententiā diuortij nati, & legitimi habeantur [c], & in bona paterna hęreditario iure succedant. Idem] iuris [d] erit, si in cospectu quidem Ecclesiæ contraxerint, sed impedimentum ambo [e] nouerint.

Sacerdos contemnēs constitutiones Ecclesiæ punitur pro qualitate culpę, & clandestina matrimonia si publicentur recipit Ecclesia. h. d.

Sane si parochialis sacerdos tales [f] coniūctiones prohibere cōtempserit, per triennium ab officio suspēdēdus erit, grauius etiam puniendus, si cui pæ qualitas postulauerit [g]. Verum (vt supra indicauimus) si contrahentes clandestina matrimonia publicare voluerint, nisi alia causa [h] impediat, ab ecclesia recipiēda sūt tamquā a principio [i] in ecclesiæ conspectu contracta.

QVI MATRIMONIUM accusare possunt, vel contra illud testificari [k].

TIT. XV.

Non admittitur ad accusandum matrimonium, qui tempore denunciationis siluit nisi iuret de calumnia: & ꝙ post denunciationem nouit, qua obiecturus est: & negligentia auctoris mei non intelligitur esse mea. h. d.

NOn tamē quā documque, aut indistincte omnes ad matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari.

Continuatur tit. iste per glo. rubric. eius: vel dicas secūdo, quod matrimonium legitime cōtractum cum ali qū dissoluatur iuxta. tot. titu. de diuort. atq; id accidat me diāte accusatione propterea post tit. præced. proponitur nunc iste: qui diuiditur in 3. part. in prima habetur qū matrimonium accusari debēt: in secunda qui accusare, uel testificari possent: in tertia: qualiter sit procedendū. secunda ibi, sed nec oēs: tertia: ibi, quoties.

Io. Bapt.

k ¶ Testificari.] Quoniā factis denunciationibus. de quibus in titulo præcedenti, interdum comparent q matrimonium accusant. & testes q cōtra matrimoniū testificantur, ideo post titulum præcedentē congrue ponitur hic tit.

NON tm. CASVS. Fuit dubitatū inter scholares an, & qū matrimoniū posset accusari, &

Io. Bapt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iudic. Solu. prout hic habetur, quia hæc accusatio est instituta ad cognoscenda impedimenta matrimonii, quæ quod ocunq; ipsum contrahatur, possunt esse occulta etiã ipsis contrahentibus vnde cũ larga accusatio hic accipiatur, & non proprie, propterea cessat utraque obiectio: Nota, q͡d accusatio aliq̃n est instituta ad euitandum peccatum, & malum: Nor. secundo argumẽ. q͡d qui intra certum terminum ad aliqd tenetur, non propterea excusatur si extra. ipsum id faceret.

a ¶ Tempore.] Et ita qui intra tempus constitutũ non proponit ius suum, postea repellitur, & ab accusatione, & a testimonio: argu. c. fi. de clandest. despons. & c. licet. de proba. & l. diffamari. C. de ingenuis. Sed numquid saltẽ admittuntur ad denunciãdum? Videtur quod sic; cum iuramentum ei nõ obstaret, c. quemadmodum. de iureiu. & in c. tua. de cog. spir. Dicas, q͡d non est admittendus, cũ sit suspectus, vt in c. fi. eo. & suspectæ personæ remoueantur a denunciatione, sicut ab accusatione, c. cũ dilectus filius. inf. de accus. & c cum in tuã. de simon. Et q͡d una via aliqd prohibeẽ, & ca. cum quid. de reg. iu. in 6. & cap. tuæ. de procu. cũ concordibi alleg. & ita no. in d. c. fi.

b ¶ Concedendũ erit.] Nã existẽs in diœcesi, præsumitur habere notitiã eorũ, quæ palã fiunt in ciuitate fac. c. quod dicitis. d. 15. & 12. q. 2. ca. qui & diuinis. & d. 82. c. proposuisti. Et nota q͡d valet citatio generalis per edicta, q̃n nescitur quis specialiter sit citandus, l. 1. cũ auth. quæ sequitur. C. si minor, ab hęre. se absti. Quod facit pro consuetudine scholarium, uolentium a studio discedere, qui faciunt fieri edicta, & proclamata in studiis, de quo vide per Abb. in ca. fin. eod.

c ¶ Iuramento.] Sic. de testi. c. præsentium. & c. pastoralis, de exce. & c. fi. eo. Ex quo nota, quod plus valet iuramentum unius, quam præsumptio iuris: quia per istius iuramentum eliditur præsumptio iuris. 35. q. 3. c. extraordinaria. & no. in d. c. fi.

d ¶ Aditus.] Hic habes, quod aliquis admittitur ad accusandum cuius auctor repellitur: secus est in testibus, c. licet. de testi. c. fraternitatis. de hæret. Sed quæ est ratio diuersitatis? Respon. ad dictum accusatoris nulla fit condemnatio, nisi adsint legitimi testes: sed ad dictum testis quis condemnatur, & ideo debent esse tales auctores, vt ipsorũ dicta sufficiant ad hoc, vt illi admittantur, qui habent causam abeis: argu. l. iuitia. C. de acqui. poss.

e ¶ Idẽ iuris.] Nota tres casus, in quibus præsumit ignorantia eorum, quæ fiunt in ciuitate.

f ¶ Cõmorabatur.] Facit q͡p statutum pœnale non comprehẽdat absentes.

g ¶ Feruore.] 15. q. 1. c. illa. & 17. q. 1. c. Gonsalus. & ca. sicut tenor. de reg. h ¶ Tam teneris.] Sed quæ erit talia ætas? Quidam vt Innoc. q͡n quis est doli capax. Ab. q͡d iudicantis id relinquendum est arbitrio, qui discernet ætatem & discretionẽ pueri, an sufficiat ad comprehẽdendum hoc factũ.

i ¶ Causa.] Vt, q͡a tempore denunciationis factæ erat excommunicatus: & sic non poterat matrimonium contrahendum denunciare, secundum vtrumque Ab. facit cap. quia diuersitatẽ. de concess. præb.

Sed nec omnes.] Hæc pars licet posset diuidi, casus tamen in ea ita commode figuratur; cum diuersæ personæ indifferenter accessissent ad superiorem uolentes matrimoniũ accusare, & contra ipsum testificari: vnde videns Episcopus hãc personarum varietatem, dubitauit an essent admittendæ: si quidem vno respectu putabat esse admittend. ne matrimonium permittatur in gradu prohibito: alia uero ratione uolebat eas reiicere, quia cum accusatio sit instituta ad interesse priuatum ca. super his: ca. qualiter. el 2. de accus. solum ad coniuges uidebatur pertinere; testis uero id uolebat obseruare quod in aliis casibus de iure obseruatur argumento ca. 4. §. nos igitur. una cum glo. de confirma. vtil. Sol. vt hic legimus, quia interest etiam ecclesiæ, vt matrimonia canonici contrahantur, vnde cum accusatio accipiatur non proprie, & stricte, sed large: propterea cessant

Ioa. Bapt.

monium impugnandum admittẽdi erũt. Nam si quis tẽpore a factę a sacerdote denunciationis in ipsa diœcesi constitutus, nihil contra matrimonium dixerit, eidem mox coniunctos impetere minime concedendum b erit, nisi ꝑpio firmauerit iuramento c, quod ea, quę obiecturus est, postea didicerit, quodque ad accusandum, dolo nõ prosiliat, quo casu etiamsi quod obiecturus est, ab illis didicisset, qui denũciationis tẽpore siluerunt, claudi non debet ei accusandi aditus d: quoniam etsi ab impetitione huiusmodi, culpa ex tali silentio contracta, auctores excludat, iste tamen qui culpa caret amoueri non debet.

Ex causa etiam post denũciationem potest quis matrimonium accusare. h. d.

Idem iuris e erit, si tempore denunciationis, vel extra diœcesim commorabatur f, vel aliàs denunciatio ad eius notitiam peruenire non potuit; vtputa si nimiæ infirmitatis feruore g laborãs mentis non erat compos, vel in annis tam teneris h constitutus erat, vt ad talium rerũ perceptionẽ, eius ętas sufficere non valeret, siue alia legitima causa i fuerit impeditus.

Ad accusandum matrimonium non ex causa delicti soli coniuges admittũtur. h. d.

Sed nec omnes ad accusationẽ, testimo-

cessant meo iudicio obiectiones, testes autẽ si admittantur a simili, & habita ratione ad qualitatẽ casus contingentis, dubium est nullum. Not. primo accusationẽ matrimonii esse institutam ad triplicem finem, videlicet, ad euitandum peccatum, vt adnot. supra in prima part. huius tit. secundo ad ipsum dissoluẽdum, vt ex alio postea proles habeatur, & ad delictum manifestandum. Not. secundo argumẽtum, quod matrimoniũ in gradu prohibito contrahere est delictũ publicum, & ideo quilib. regulariter ad accusandum admittitur.

a ¶ Nam si de tali.] Distinctio, quæ hic ponitur, an impedimentum matrimonii concernat delictum vel non, verificatur ex his, quæ post Innoc. notat Abb. rub. eo. & Host. in sum. Quis admittatur ad accusationem matrimonii, vbi videdũ.

b ¶ Status.] Vtputa: quia credebatur alter coniugum liber, cum tamen esset seruus. & fac. supra de sponsa. § illud. & § si quis tamen. & supra, quæ matri. impedi. poss. in princip.

c ¶ Quilibet quidem.] Vt sup. tit. 1. in princi. vbi not. in uerbo voluerit.

d ¶ Parentes.] 35. q. 6. c. videtur. & c. videtur. eo. Et ex hac littera no. regulam, quod in causa matrimoniali sunt idonei testes & parẽtes, & ceteri coniuncti, si agatur de coniungendo, vel separãdo matrimonio ratione de qua hic. Videndi tamen sunt de hoc Docto. in d. c. videtur. vbi Ab. in fi. dicit q͡p in hac materia non potest dari certa regula.

e ¶ Antiquioribus.] Nota q͡p testes seniores præferuntur iuniotibus. de quo in l. uinum. ff. si cert. pet. fac. l. si chorus. ff. de leg. 3. & per Ab. in ca. quoties. de test.

niumve dicendum admitti debent: nam a si de tali impedimento agendum sit, quod neque coniugum in se delictum contineat, nec ob id matrimoniũ dissolui cuiusquã intersit, præter quam ipsorum, coniugum; vtputa, si erratum in cõditione status b fuerit: vel si mulier ita sit arcta, vt cognosci nõ possit: vel vir ita frigidus, vt coire nequeat, soli ipsi coniuges admittentur.

Ad accusandum matrimonium ex causa delicti, omnes admittuntur, sed potissimũ coniunctiores, h. d.

Quod si delictũ contineat; vt quia, aliqui in gradu vetito, vel cõtraxisse, vel contrahere velle dicantur, tũc quilibet c quidem ad accusandum recipitur: sed omnium maxime parẽtes d, & si ij desint proximiores, idest soror, frater, patruus, auunculus, amita, matertera, eorumque descendentes.

Antiquiores proponuntur & honestiores in testificando. h. d.

Quod si progenies tota defecerit, ab antiquioribus e, & honestioribus, quibus eadem propinquitas nota verisimiliter esse debeat, accusatio f testimoniumve g recipi poterit.

Ex præsumptione scientiæ acquiritur fides. h. d.

Ideo autem omniũ maxime parẽtes, & cõiunctiores admittũtur, quoniam: vnusquisque suã genealogiã h, cum testibus, & chartis, tum vero ex recitatione maiorum scire laborat. Nulli igitur decentius admitti debent, quam qui meliꝰ sciunt i.

Speciale est in causa matrimonij, quod pater admittitur in causa filij, & econtrario. h. d.

f ¶ Accusatio.] Improprie secundum quosdam: argu. l. parentibus. ff. de inoffic. testa. vbi accusare ponitur pro agere. Matrimonialis enim causa nec criminalis est, nec ciuilis, sed mixta. c. tuæ. de procurator. & not. 35. q. 6. c. cõsanguineos. vnde sumit, & per Ab. in c. 2. vt lit. uedente.

g ¶ Testimoniũ.] Ex hac littera, & ex cap. consanguineos. 35. q. 6. vnde sumitur, videtursumi posse arg. quod idem possit esse testis & accusator in causa matrimonii, quod quidam admittunt, dicentes, esse hoc speciale in causa matrimonii: in qua sunt etiam alia specialia, cum non iuretur de calumnia; cap. litteras. de iurã. calum. admittuntur consanguinei, vt hic. non seruatur ordo iudicarius per omnia, c. ad hoc Deus. vt lit. non contesta. valet testimonium de auditu. 35. q. 6. c. de parentela. inducuntur testes post publicationẽ, cap. feries. & c. licet. de test. & not. in d. ca. consanguineos. & hoc tenuit Inno. & Ioan. And. Sed Specul. quẽ refert Ab. in rubr. eo. dicit se non posse concipere, quod accusator qui tenetur saltem ad expensas, si succubuit, sit idoneus testis, sed ipse Ab. in d. rubri. & in ca. curauit. de probat. saluat Innoc. duobus casibus. Primo quãdo officialis publicus denũciauit, vel accusauit c. prẽterea. de testi. cog. Secũdo q̃n q̃s ductus cõscientia denũciauit impedimẽtum inquirit quòd nota.

h ¶ Genealogiã.] Ca. vf. eo. & c. vf. 35. q. 6. & ex hac præsumptione infert Ab. in d. c. vf. q͡d allegãs ignorantiã consanguinitatis nõ est de facili audiendus.

i ¶ Sciũt.] Scilicet ipsam consanguinitatem. Nam de consensu ita bene posse ttestificari extraneus, sicut suus. vt not. in c. videtur. eo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Legitur.] l.testis idoneus.ff.de test. & 4.q.3.§. item testis idoneus. fac.c.uidetur.eod.
b ¶ Coniungendo.] Ex hoc uidetur, q̃ ad probandum matrimonium esse contractum admittantur parentes, & ad hoc a pluribus allegatur. cap. super eo. de testib. unde hic sumitur. cõtra tamen not.in c. uidetur. eo. vbi Bern. intelligit illũ text. quando ageretur d̃ consanguinitate. Hostiens. tamen & Ab. & magis communiter tenent, q̃ super omni articulo, & indistincte possint esse testes, cum moderamine tamẽ quod statim hic sequitur, & de quo per Doct. in d.c. uidetur. & in d. c. insuper eo. & per Anto de But. in c. 1. de fil presbytero.
c ¶ Diuitiis.] Nota, q̃ diuitiæ exaltãt hominem, quęsitæ tamẽ bonis artibus. fac. ca. in hoc scripsimus. d. 30. & c. habebat 12. q. 1. & no. in. c. clericus eadem causa & q. si tamen affluant non est cor apponẽdum eis, secundum Salomonem. Et an requirantur ad essentiã nobilitatis? arg. hic quod non, cum ponantur tã quam diuersa, dic tamen vt per Bart. in l. 1. C. de dignit. lib. 12.
d ¶ Honore.] Puta q̃ sit doctor. Nam doctoratus est honor, & potest dici dignitas, Bar. in l. fi. C. de iud & in l. 1. C. de no. C. comp & per Ab. in c. quanto. de magist.
e ¶ Nobilitate.] Nobilitas ergo etiam secundum canones esse debet in consideratione. fac. c. de multa & c. pe de præb, & c. quæ contra pacem. & quod ibi no. 24. q. 1. Est tamen nobilitas multiplex: vt per Bart. in l. 1. C. de dignit. lib 12. & contra nobilitatẽ generis pro nobilitate virtutum uide tex. in c. nũquam. dist. 56. & in c quoniam. vetus. 23. q. 1.
f ¶ Potentia.] Puta amicorum copia: vt c. constitutus 2. & q̃ ibi not. de appel facit c. officii. de elec.
g ¶ Nullo modo.] Licet uerbũ hoc sit ualde præcisum, debet tamen intelligi cum temperamento. nam Doctor. in c. super eo. de testi. vnde hic sumitur, dicunt, hanc rem multum pendere ab arbitrio iudicis, vt per Ab. in d. c. insuper eo. super glossã h ¶ Filiorum.] Et propter magnam. communionem uiri, & vxoris. id, q̃ est vnius, censetur quodammodo esse alterius, facit l. fin. C. de incolis. lib. 10. l. feminæ. ff. de senat. c. licet. §. mulier. de sepul. in 6. Et quod hic dicitur de matrimonio, habet multo magis locum in sponsalibus; scilicet q̃ circa ea idoneum sit parentum testimonium: vt per Abb. in c. super eo. de testi. Sed an super matrimonio spirituali? Resp. vt not. per Ab. in c. super eo.

Diuitiæ exaltant hominẽ.

Doctoratus põt dici dignitas.

Nobilitas.

Quod autem legitur [a], pater nõ recipiatur in causa filij, nec filius in causa patris, in criminalibus causis, & contractibus sibi locum vendicat: in matrimonio vero cõiungendo [b], & impediendo, ex ipsius coniugij prærogatiua, & quia fauorabilis res est, congrue admittũtur.

Testimonium parentum nõ admittitur vbi inter coniungendos est disparitas. h. d.

Vbi tamẽ alter coniugum diuitijs [c], honore [d], nobilitate [e], & potentia [f] superior esset, testimoniũ illius, qui parens esset, inferioris adeo suspectũ redditur, vt illud nullo modo [g] sit admittendum. Cum parentes filiorum [h] incrementum & honorem affectare proculdubio comperiantur.

Quot, & quales debent esse testes super consanguinitate. h. d.

Quoties ergo aliqui propter cogationem propinquitatis [i] separari petũtur, duobus [k] uel tribus eiusdem cõsanguinitatis testibus adhibitis, vel totidem senioribus, & melioribus eiusdem loci id debet legitime comprobari.

Qualiter testes super consanguinitate iurare dẽnt. h. d.

Testiũ autem examinatio in hac causa duplicis [l] interuentu iuramẽti fieri debet. Vt iurẽt, scilicet & se nõ priuato [m] odio, neq; amicitia, nec alicuius proprij commodi intuitu, ad hoc iurandũ inductos: & sicut ipsi dicunt rei veritatem a maioribus accepisse, & se credere [a], ita esse.

10. Bapt.

Probatio matrimonialis impedimenti non potest reprobari. h. d.

Præstitis autem iuramentis, & impedimento matrimonij legitime probato, si quis contra præcedentem probationem, partib⁹ publicatam quasi matrimonium impediri inre non valeat, probare velit, audiẽdus nõ erit [b], sed priori standum erit probationi.

DE DIVORTIIS [c]. TIT. XVI.

Diuortium est dissolutio matrimonij: & separatio thori potest appellari diuortiũ. h. d.

Diuortiũ est dissolutio matrimonij, quæ vtroque viuẽte [d] coniuge contingit [e]. Sed & simplicem thori separationẽ diuortium non male [f] appellamus.

Matrimonium regulariter dissolui non potest. h. d.

Sciendum est igitur legitime contractum matrimonium dissolui non posse; quippe a Deo coniuncti ab homine separari nec debent.

i ¶ Propinquitatis. Accipe in transitiue, idest, propter eo cap 2.
k ¶ Duobus.] Nota q̃ etiã in actibus, qui sunt grauissimi præiudicii, duo testes faciunt plenam fidem, & probationem. Separatio enim matrimonii est res grauissima, c licet ex quadam. in fi. de testi. c. debitum. de bigamis. Idem etiam numerus sufficit contra Papam: vt not. in cap. præsul. 2. quæst. 4. quod reputat valde not. Abb. in cap. quoties & cap. super eo. de testi. & in rep. c. cum esses. de testa. Nec secundum eundem intererit, utrum illi duo testes sint mares, an feminæ: nam d. ca. super eo. videtur probare de feminis: immo quod plus est, sufficit q̃ deponant de auditu. debent tamen esse rogati not. 30. q. 1. c. prostratos.
l ¶ Duplicis.] Idest, in tali iuramento duo articuli continentur.
m ¶ Priuato odio.] Ergo non omne odium repellit, sed priuatum tantum: nam publicũ; puta si quis aliquem

aliquem prosequeretur odio tamquam peccatorẽ, hoc non eleuaret dictum testificantis, secundum Ab. in c. quoties, de testi. facit. c. odio. distin. 86. & 24. q. 4. cap. duo ista nomina. & idem dici potest de amicitia: vt late per Abb. in d. c. quoties.
a ¶ Credere.] Nota casum, in quo valet testimonium d̃ credulitate, facit c. licet. de testib & cap. litteris. de præsumpt. De quo an, & quando, & quomodo procedat, latissime per Abb. in c. quoties. de testibus.
b ¶ Audiendus nõ erit.] Ca. iurauit. de prob. unde sumitur. Sed contra videtur. ca. series. de testibus. Doct. tam in d. c. iurauit. quã in contrario multũ pro solutione laborant, & varias conciliationes afferũt. Ea uero uidetur esse præcipua, quod contrarium loquatur quando impedimentum est probatum ad separandum matrimoniũ iam contractũ; tũc enim in fauorem matrimonii, etiam post publicationẽ, admittuntur testes ad probandum cõtrarium ob maximum periculum, quod est in separãdo matrimonio legitime cõtracto c. licet ex quadam. in fi. de testi. hic uero & in c. iurauit, loquitur probato impedimento circa sponsalia de futuro, quo casu nullum subest periculum si non contrahant, ideo debet seruari regula ordinaria de non examinando post publicationem. Sed hæc non omnino placet Host. & Ab. qui in d. c. iurauit. deducit, eandem interdum esse in sponsalibus rationem, quæ est in matrimonio. Vnde inquit, quod ubicunque in causa matrimoniali, siue agatur occasione sponsalium, siue matrimonii sententia trãsit in rem iudicatam, ibi obstabit publicatio attestationum. Si vero talis sententia non transit in rem iudicatam, tũc nec publicatio attestationũ impediet nouas probationes. Sed quando est, quod sententia in causa matrimoniali transit in rem iudicatam? Resp. vbicunque vitiũ sententiæ est per partes, contra quas fertur remissibile: vbicunque vero tale uitium non est per partes remissibile, tunc non transit. id autẽ accidit ubicumque ueritate non manifesta imminet peccatũ. Hoc igitur casu numquam afficit publicatio, nec habebit locum quod hic dicitur, & in d. c. iurauit. vbi Ab. clare exemplificat omnia supradicta. In casibus tamen, in quibus non obstabit huiusmod publicatio examini faciendo super iisdem, vel directo contrariis, non debet iudex admittere nouas probationes, nisi cum aliqua causæ cognitione. Ad euitandã igitur testium subornationem examinabit, quare prius nõ produxit testes quos intendit nũc producere, & quales sint: & si viderit legitimam causam admittet, & non alias. & ita etiam accidit in d. c. series, vbi suberat legitima causa producendi de nouo, & ita Abb. in d. c. iurauit.

DE DIVORTIIS.

10. Bapt.

Hæc materia de diuortijs continuatur per glos. rubri. vt hic habetur. tit. autem iste diuidit in 2. partes, in quarum prima tractatur de materia, posita: in secunda de secũdis nuptiis: secunda ibi, illud quoque. prima pars rursus subdiuiditur in 2. partic. in prima adnot. quid significat diuortiũ: in secũda ponitur circa ipsum regula cum amplia. & limita. secunda ibi,

Diuortium. CASVS non figuratur, nota tamen separationem matrimonii nõ esse unicam, sed plures, & diuersas. Io. Bapt.

d ¶ Viuente.] Quia si per mortem dissoluatur matrimonium, non est diuortium. Et differt diuortium a repudio. quod hoc respectu matrimonii iam contracti, illud respectu sponsalium. ff. de uerb. signi. l. inter stuprum. §. diuortium. sed tamen sæpe his uocabulis promiscue vtimur: vt not. 32. q. 7. ca. 1. Diuortiũ repudiũ.
e ¶ Contingit.] Vt perpetuo durer, ca. diuortium de pœnis. dist. 1.
f ¶ Non male.] Vt 32. q. 7. ca. interueniente, & per Abb. in rub. eod. Et separatio thori alia est perpe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Io. Bapt.

tua, alia temporalis: vt not. in d.ca. interueniente.

Sciendum est.] Hæc pars subdiuiditur adhuc in 2. partes. in prima adnot. prædict. regula de diuortio quoad matrimonium simpliciter: in secunda vero adnotatur. eadem regula quoad possessionem eiusdem. ibi,

debent, nec valent [a].

Matrimonium soluitur per religionis ingressum, non soluta copula. h. d.

Si tamen alter coniugum, qui per verba contraxit de præsenti, copula non secuta [b], se se ad obseruantiam regularem voluerit astringere, poterit id, altero etiam inconsulto efficere, & ei, qui in sæculo remanere voluerit, alteri se iungere permittendum erit.

Falsa causa non vitiat ingressum religionis. h. d.

Nec causari poterit religionem ingressus, se falsa [c] ad id causa inductum; puta quod coniugem lepra percussam crediderit, & ob id eius abominatus complexus fuerit; cum & sine [d] causa, id ipsū facere potuerit.

Dicenti se velle ingredi religionem, est certum tempus præfigendum, intra quod vel ingrediatur, vel ad vxorem redeat. h. d.

Ei autem qui se ad religionem transire velle dicitat, certum est præfigendum tempus [e], intra quod [f] le-

b ¶ Non secuta.] Nam si copula secuta fuisset, etiam de consensu uxoris nō posset ingredi. c. ex parte primo. de cōuers. coniu. De quo tamen dic, vt cap. cum sis. & in capi. ad Apostolicam, & capit. vxoratus. eo. titu. de conuersio. coniu.

c ¶ Falsa, &c.] Si dicimus falsam causam non uitiare legatum. l. 2. C. de falsa. causa adie. & l. falsa. ff. de cond. & demon. Facit ꝙ mēdacium se obligātis obligationē non impedit. c. veniēs. de cōue. coni. l. 1. & l. si rem alienam. ff. de pigno. actio. Item non vitiat dispensationē, cap. quia circa. & ibi Abb. de consangui. & affi. & facit pro hac littera l. vni. in princ. C. de rei vxo. actione.

Sed contra cap. ex parte Astensis. de concess. præben. Nam ubicumque quis potest agere actum vnolet actus; cum inpendentibus a uoluntate magis consideretur opinio, quam ueritas, dict. capitulo ex parte. Respond. quidam quòd falsa causa non non bona, cum sit contra dictū capitul. ex parte. Vnde alii melius quòd falsa causa non fuit expressa, sed in mente retenta. facit l. si repetendi. C. de cond. ob causs. Vel dic tertio quòd hic, & in dict. capitu. ex parte. de conuers. coniug. vnde sumitur, causa falsa erat potius impulsiua, quam finalis: finalis enim credi debet; vt quis seruiat Deo, ideoque ingrediatur religionem, cessante igitur causa impulsiua, non cessat votum & dispositio. facit l. 1. §. sexum, ff. de postul. & §. affinitatis. instit. de nupt. & quæ not. Innoc. in cap. in præsentia, de renuntiatio.

d ¶ Cum & sine.] Fac. l. unic. in princ. C. de rei vxo. act.

e ¶ Tempus.] Quod a iure taxatur duorum mensium, cap. ex publico. unde sumitur. de conuersio. coniug. Sed dicas, quòd istud remittendum est arbitrio iudicis, vt ibidem late per glos. & Abb. licet iudex a dicto termino, non debeat temere, & sine causa recedere.

f ¶ Intra quod.] Videtur ergo ꝙ lapso tempore nō

possit is, cui est præfixum tempus, amplius intrare religionem. Sed contrariū est uerius: quia semper licebit ingredi ante secutam copulam: vt not. in c. ex publico. de conuers. coniug. & iste terminus datur nō solū ad ingrediendū monasterium, sed etiā ad profitendum, vt ibidē per Ab. aliàs nō esset sufficiēter prouisum spōso, cū non possit ad secūdas nuptias transire nisi altero profitente.

a ¶ Caueat.] Datis pignoribus, & fideiussoribus, sic enim intelligit legitima cautio. l. si mādato. §. fi. ff. mād. Vel hoc quoque iudicis arbitrio relinquetur, adeo ꝙ si quis non posset præstare aliā quā iuratoriā cautionem, deberet iudex esse cōtentus, c. per tuas. de donatiōer vir. & vx. auth. generaliter. C. de Epis. & cleri. Ab in cap. ex publico. de conuers. coniugat. facit ca. quaquam dist. 24.

b ¶ Trāsferet.] An abstit sit audiēdus alter coniugum si dicat se uelle seruare religionē, sed remanere in propria domo, hētur in d.c. ex publico. de conuers. coniug. & casu quo trāseat, fiet hinc inde restitutio acceptorum. d. c. ex publico.

c ¶ Neque mirum. capi. 2. unde sumitur, de conuers. coniuga.

d ¶ Vna caro.] No. vnū effectū secutæ copulæ: quia scilicet præcludit facultatē monasteriū ingrediēdi. Alios plures effectus ponit. Ab. in c. 2. de cōue. coniugat. Sed qd si hęc copula fuit violēta? puta sponsus violēter cognouit sponsam, an possit ingredi monasteriū inuito spōso? & q. ibi, vt Bart. Brix.

gitime caueat [a], quod aut ad religionem se transferet [b], vel redibit ad coniugem.

Reddit rationem, cur non secuta copula per religionis ingressum matrimonium dissoluitur. h. d.

Neque mirum [c] videri debet, quod post legitimum de præsenti præstitum consensū carnis non secuta cōmistione, alter coniugum, etiam altero inuito, ad vitam regulārem transitum facere valeat: quia cum nondum vna caro [d] effecti sint, satis probabiliter vno ad Deum transeūte, alter in sæculo remanere [e] poterit.

Per sacri ordinis susceptionem non dissoluitur matrimonium, etiam non consummatum. h. d.

Diuersum [f] statuitur, si quis posthabito canonico religionis ingressu post aliquam per verba de præsenti desponsatā sacros ordines susceperit, quāquam enim votum p sacri susceptionem ordinis firmatum, ad impediendum matrimonium futurum, ac dirimendum postea cōtractum, habeatur essi caxiad dissoluendum tamen prius contractum etiam non consummatum, inualidū censetur. Ideoque talium ordinum nō obstante susceptione, si ad profitendum proba tam religionem iudici non valeat, & sponsa eius institerit contractum matrimonium consummare, per censuram Ecclesiasticam compellendus erit.

Cultus disparitas, & creatoris contumelia sunt iusta causa dirimendi: & quod fecit Papa, Deus censetur facere. h. d.

Sed & si inter infideles matrimonio cōtracto sequuta copula fuerit, si alter, qui in infidelitate permanserit, velit a fideli disiungi, aut non nisi cū contumelia creatoris cum altero commorari, licebit Christiano non modo matrimoniū dissoluere, sed etiā (vt supra diximus g) alteri se matrimonio

hoc tenuerūt, ne dilinquēs sit melioris conditionis, q̄ sapiēs: arg. c. cū qui. de præb. in 6. Itē quæ inuita fuit cognita, nō uidetur cōmunicasse corpus suū, 32. q. 5. §. 1. cū c seq. Alii cōtra Vide per Io. Andr. in c. ea quæ contra. de reg. iur. in 6. in Mercu. per Bal. & Moder. in cap. penult. de probat. & per Abb. remissiue in dicto capitulo. 2.

e ¶ Remanere.] Et cū alia cōtrahere. capit. ex publico. de conuer. infid. Et dicunt quidā quod nihilominus remanet vinculum prioris matrimonii, sed prius ineffi cax ꝓp ingressum. alii ꝙ penitus soluitur ꝓ matrimonium: & hoc est receptius; vt plene no. in c. 2. de conuers. coniu.

f ¶ Diuersum, &c. Sumitur hic §. ex extrauagan. Ioan. 22. quæ incipit, Antiquæ. vbi copiosè scribitur per Glossatores super ratione diuersitatis. Licet autem matrimonium non soluatur per susceptionem sacrorum ordinum: tamen matrimonium non impedit, quominus character imprimatur; sed solum ordinis executio: vt in dicta extrauaga. Antiquę. & sic est casus in quo sacerdos, etiā apud Latinos, potest habere uxorē, quod procederet etiam si matrimonium esset cōsummatum: quia nihilominus imprimeretur character. fac. nota. per Innocen. & Abb. in cap. placet. de conuers. coniugat. & in capitul. 2. eodem. tit. g ¶ Diximus.] §. penult. de sponsa. §. si tamen. supra. de triplic. cogn. §. item si aliter. supra quæ matrimo. impedi. possi

a ¶ Quibus casibus.] Respondet tacitæ obiectioni, quæ poterat fieri. de c. quos Deus. 33. q. 2.

b ¶ Pontificis.] Et sic nota, q̃ dē fieri auctoritate Dei q̃ sit auctoritate Papæ, q̃ est uerū si iusta causa faciat. 24. q. 1. c. qd cumque. & q. 3. c. si quis nō recto iudicio. & facit c. inter corporalia. de transla. Sed cum diuersum sit de eo, qui cū sit Christianus labitur in hæresim, vel in aliū errorē gētilitatis; qa tunc non dissoluit matrimonium, nec pōt remanēs in fide alteri nubere. c. quāto. & c. gaudemus eo. & §. ite si alter. supra quæ mat. imp possi. Quæritur an Papa, & ecclesia possit hodie constituere, vt altero fidelium in hēte sim labente, possit fidelis ad alia uota transire? Hos. q̃ sic ex ēplo infidelium, inter quos etiā est uerū matrimoniū. c. de infidelibus. & confang. & affinit. eodē modo uidet quod possit statuere inter fideles. Nā ratificatio matrimonii, quæ est inter fideles causatur ex sacramento baptismi d. c. quanto. ergo potest ecclesia aliter statuere, sed de hoc valde dubitat Abb. in ca. ex p. sed o. de conuer. coniu. vide ibi per eū.

c ¶ Ignarus.] Videtur ergo innuere hæc littera, q̃ impedimentū dirimēs matrimoniū dēat subesse tpe contracti matrimonij. Sed si tale impedimentum accideret post contractū matrimonium, licet nondū consummatū, non tribueret facultatē dirimendi. putat tñ Ab. in c. ex litteris. de frig. & maleſi. qd esset causa legitima ob quam Papa posset illud separare, si multum timeatur de incontinentia sani.

d ¶ Mulier fieri.] Idest, cognosci: nā virgo prædicatur de femina nō cognita, mulier de cognita, licet interdum uirginis appellatione intelligamus de ea, quæ non est nupta, licet sit impudica, institu-

iungere. Quibus casibus a cum auctoritate sedis Apostolicę, & Romani Pontificis b matrimonium distrahatur, non iam humana: sed potius diuina potestate coniugium dissolutū intelligitur.

Ob coeundi impotentiam, dissoluitur matrimoniū h. d.

Ite si quis ignarus c virginem in vxorem duxerit, quæ adeo arcta sit, vt mulier d fieri non possit, vel simile vtium a natura e cō traxerit, vt ope medicorum f non possit adiuuari. Aut mulier virum acceperit, qui adeo frigidæ sit naturę, vt eidem carnaliter comisceri non possit, poterunt inuicem separari g: & qui matrimonio aptus erit ad secundas nuptias libere transitum facere.

Putativa impotentia coeūdi non dissoluit coniugium. h. d.

Si quis tamē coeūdi impotentiam causatus post separationē aliam acceperit, aut ea, quæ arcta putabatur, aliquem inuenerit, qui sibi seras reseraret, vtroq; casu post peractam pœnitentiā, ad priora coniugia redire h compellendi i erunt.

Quam quis duxit, vel retinuit sciens copulā non idoneam, habebit vt sororem, si non potest habere velut vxorem h. d.

Plane si scienter qs cum ea, quæ maribus impotens est commisceri, matrimonium contraxerit, vel alterius cōperta postmodum impotentia, simul morari consenserit, his casibus Ecclesia K iudicare consueuit, vt quas viri tamquam vxores habere non possunt, habeant vt sorores l.

Ob fornicationem carnalē vel spiritualem non soluitur matrimonium, sed fit separatio thori. h. d.

e ¶ A natura.] Idē si ab accidēti. dūmodo matrimoniū præcedat, c. quod Iedē. c. consultationi, & c. ex litteris. vbi no. per gloſ. & Doct. de frigid. & maleſic.

f ¶ Opę medicorū.] De hoc dicvr supra quæ matri. imped. glo. § item frigiditas, & in c. ex litteris, de fri. & maleſ.

g ¶ Separari.] Et pōt separationē petere etiā is a quo impedimentū prouenit: vt per Doct. in cap. 1. de frig. & maleſic. Sed intra quantū tēporis separatio peti poterit? Respon. vt not. per Ab. in c. 1. & c. laudabile. de frigi. & maleſi.

h ¶ Redire.] Cap. fraternitatis. de frigi. & maleſi. & intelligē hoc qñ esset primo cognoscibilis. Nam si primus esset adeo mentulosus, & instrumentum genitale haberet ita grossum, qd numquā posset defiorare mulierē sine periculo mortis secundus ob suam gracilitatem posset eā cognoscere, tūc non esset restituenda primo, licet per frequentem usum cū secundo habitū sit apta reddita primo, ita uterq; Abb. in ca. fraternitatis. de frig. & maleſic.

i ¶ Compellēdi erunt.] Quia cognita ab vno præsumitur cognoscibilis ab alio, secundum Docto. in capitu. fraternitatis. de frigi. & maleſic.

K ¶ Ecclesia.] Ergo & nos sic iudicare debemus: vt capit. in causis. de re iudic. de quo dic, vt habetur in capit. consultationi. de frig. & maleſi. unde sumitur.

l ¶ Vt sorores.] Id est, secum caste uiuent uelut cū sororibus. Nā sicut ueri coniuges possunt promittere continentiam simul morando 33. quæstio. 5. c. quod

ea. quod Deo. Ita & isti morari simul poterunt in continentia. facit cap. omnino. 31. dist. vbi coniuges cum quibus Apostolus non exercebāt carnale commercium appellantur sorores. Et not. q̃ cum huiusmodi impotentibus non potest consistere uerum matrimoniū. Nam desinunt causæ institutionis matrimonij: nam nec ob spem sobolis, nec vt vitetur fornicatio, pōt stare matrimonium. Vnde si is, quis contraxit cum impotente, cum alia post contrahat, tenet matrimonium cū secunda. Simile in eo qui contraxit cum minore. Nam licet sit obligatus ad expectandum, capitulo de illis. de sponsal. Tamen si cum alia contrahat, tenet matrimonium, tenetur tamen primę tribuere alimenta, & alia necessaria: ut per Abb in cap. consultationi. de frig. & maleſi. facit cap. laudabilem. eod. tit. & ca. 2. eod.

a ¶ Sæpius.] Cum dupliciter sumatur diuortium, ut sup. eo. in prin. Hucusque dixit de diuort. iuxta primā acceptionē, idest, quatenus est separatio matrimonij; nunc iuxta secundam, ideſt, quatenus est thori separatio, & concor. cum hoc cap. 2. cap. ex litteris, eod. & cap. interueniente. 32. quæst. 6. & quod ibi not.

b ¶ Thori tantum.] Contra eos, qui dicebant innocentem non esse solutum obligatione reddendi debitum: ut not. Abb. in ca. 2. eo.

c ¶ Separatio.] Quæ interdum est perpetua, interdū temporalis, ut not. in c. interueniente. 32. q. 7.

d ¶ Carnaliter.] Sed an ob uitium Sodomiticum possit fieri talis separatio? Resp. ut late per Inno. & Abb. in cap. 1. & in cap. maritus. de adult. & not. in cap. omnes. 32. q. 7.

e ¶ Coniuges.] Quia uinculum coniugii semel contractum, & habitum numquam amittitur uiuentibus coniugibus. 32 q. 2. c. 2. & cap. 3. Sicut nec baptisma, nec ordo. 1. quæst. 1. cap. quod quidam. versi. cum videamus. & facit hoc ad quæst. an Lazarus, & alii resuscitati recuperent uxores, & liberos, de qua per Abb. in cap. fraternitatis. de frig. & malſi. & in locis ibi per eū, & alios allegatis.

f ¶ Separati.] Not. tamen, quod si lata sententia alter coniugum qui est innocens non posset continere, deberet matrimonium reintegrari. secundū plurium opin. vt not. 32. q. 7. cap. Apostolus. & per Abb. & alios in cap. ex litteris. eod. licet quidam contra.

g ¶ Peracta.] Ideſt, finita per condemnationem rei. Moder. in l. transacta. ff. de uerb. sign. Et sic nota, q̃ non sufficeret probatio, sententia non lata, quod tenent Asa. Io. And. & Abb. in cap. 2. ut lit. pend. vnde sumitur, Ant. de Butr. & Sicul. tenent q̃ & post conclusionem in causa: cum tunc induceatur notorium, quod sententiæ æquiparatur. facit. cap. cum olim. de uerb. sign. fac. no. in cap. significaue. runt. de rest. & per Innoc. in c. pastoralis. de causi. poss. & prop. & not. in cap. cū dilectus. de fid. instr. die ut in d. cap. 2.

h ¶ Non poterit.] Sed contra cap. tenor. de re iud. & c. veniens. de reg. vbi lite pendente interdicitur carnale commercium. Sol. in contrariis contractum fuit matrimonium lite pendente: Et sic posset

Sæpius a tamen accidit, vt matrimonij remanente sacramento thori b tantum fiat separatio c, vt puta, si alter coniugum carnaliter d, vel spiritualiter fornicat e fuerit, quibus casibus matrimonium minime abolet, sed sibi sunt inuicem coniuges c, etiam separati f.

Pendente iudicio super adulterio, non habet locum separatio thori. h. d.

Sed & separatio nō instituta statim de crimine accusatione, facienda erit: sed probata & peracta g. Interim enim pendente iudicio, coniugum alteruter, iure, quod habet in altero priuari non poterit h.

Facta separatione thori ob fornicationem carnalem, post emendationem non compellitur coniuges se resumere, secus si ob spiritualem, nisi alter velit monasterium ingredi. h. d.

Multum autem interest i, vtrum ob carnalem, an vero ob spiritualem fornicationē thori sit facta separatio. Primo enim casu maritus adulteram vxorem, etiam emendatam, nisi K & ipse simili fornicatione pollutus fuerit, recipere nō compellitur l: sed fornicatrix in claustris cum religiosis mulieribus, ad perpetuam

sio non erat iure approbata, hic lis reperit coniuges in quieta possessione, ita per Abb. in c. 2. ut lit. pēd. Item contra d. cap. libertas. de rest. spol. & in c. inquisitioni, de sent. excom. Sol. hic in iudice, in contrariis in parte: ut per Abb. in d. cap. 2.

i ¶ Interest.] Habes hic unam differētiam inter spiritualem, & carnalem fornicationem, de aliis vide per Ant. de Butr. in c. fi. de conuers. coniug. fac. ca. proposito. & quod ibi no. 27. q. 1.

k ¶ Nisi.] Paria enim delicta mutua compensatione tolluntur. 32. q. 6. c. nihil. cā pen. & c. fi. ubi late traditur. de adult. l. vir. ff. sol. mat. cum allegatis in cap. significasti. eo. Et amplia hoc etiam si delicta essent differentis qualitatis: puta q̃ adulterium vxoris esset notoriū, & uiri esset occultum, Abb. in d. ca. significasti: Hoc tamen non procedit quo ad vindictam publicam: ut per Abb. in c. 1. de iniur. & per eundem in c. cum olim in fi. de rest. spolia.

l ¶ Non cōpellitur.] Etiā si ei occasionē adulterii committendi maritus dedisset. c. ex litteris. eo. Nec enim prætextu paupertatis, uel alterius incōmodi

turpiter

turpiter agere debuit. l. palam §. non est. ff. de rit. nupt. Immo potius debuit omnia mala pati. 32. q. 5. c. ita ne, nisi maritus fuisset causa immediata: puta, quia duxerit eam ad cõmittendũ adulteriũ, & præceperit: ut per Ab. in c. significasti. eo. & per eũdem in c. discretionem, de eo qui cognouit consan. uxor. suæ. Et amplia supradicta alio modo, vt procedãt et si adulterium esset cõmissum in figura matrimonii, ca. constitutus. de conuers. coniug.

a ¶ Cogetur.] An Sedes Apostolica possit hoc immutare, dando licentiã ei, qui remansit in fide possit ad alia vota conuolare per Abb. & alios. in c. ex parte. 2. de cõuer. coniug.

b ¶ Resumere.] Ca. quãto. & c. gaudemus. eo. Sed quæst diuersitatis ratio inter carnalem, & spiritualẽ fornicationem? Respon. vt not. supra quæ matri. impe. poss. §. nec refert. Vel dic, q spiritualis fornicatio per regressũ ad gremiũ ecclesiæ penitus aboletur: sed fornicatio carnalis nullo pacto põt aboleri semel commissa. l. 1. C. de rapt. virg. & 32. q. 5. ca. si Paulus. l. in bello. §. factæ. ff. de cap. & postli. reuer.

c ¶ Nolẽte viro.] C. fi. de cõuer. cõiug.

d ¶ His exceptis.] Huius §. materia solet reputari valde intricata, pro cuius elucidatione,

vide late per Abb. in c. 1. de conuers. coniug. & per eundem in c. tua nos. 2. de iureiur.

e ¶ Ad sacros.] Sed numquid ad minores? Et videtur arg. l. cum prætor. ff. de iud. & dist. 25. c. qualis. Contrarium videtur verius, cum coniugati promoueri non debeant. c. diuersis fallaciis. de cler. coniug. & promoti sunt priuandi beneficiis, ut ca. 1. eod. tit. fac. c. fi. de temp. ordi. vbi ponitur pœna ordinantis coniugatũ. Sed quid si inuita, uel ignorante vxore fuit promotus ad sacros ordines, num quid illa defuncta contineri teneatur? Goff. quod non. Host. Ioan. And. Ab. & magis communiter con-

agendam pœnitentiã erit collocanda. Secũ dovero si fornicat[a] spiritualiter ab infidelitate reuertatur, cogetur [a] quæ in fide remã sit, illum resumere [b], nisi & ipsa ad religionem transitum facere voluerit, quod etiam nolente [c] viro ad fidẽ reuerso, exequi libere poterit.

Regulariter vxor, & vir nõ possunt disiungi, vt alter sumat sacros ordines, aut monasterium ingrediatur. fallit hoc in casibus præcedentibus, & sequentibus. h. d.

His exceptis [d] casib[9] alter coniugum, altera in sæculo remanente, nec ad sacros [e] ordines, nec ad regularẽ suscipiendus est obseruantiam: nisi forte remanens eius sit ætatis, vt sine suspicione incontinentiæ [f] valeat in sæculo remanere: aut ipsam continentiam vouere voluerit. Alioqui quamquam de vxoris licentia [g] monasterium quis ingressus fuerit, & professionem [h] fecerit, non vxor ad continentiam cogi, sed vir ad vxoris thorum euocari potest: nisi post coniugis ingressum fornicata [i] fuerit: aut se inuicem continentiam promittendo absoluerint [k].

Qui inuita vxore ingressus est monasterium ab eadem vxore coactus, ea mortua, non cogitur rursus in monasterium reuerti, sed non poterit ampliusvxorem ducere. h. d.

Quæsitũ tamen est, si quis vxore inuita monasterium intrauerit, & repetitus ad eã redire coactus [l] fuerit, an eadẽ mortua cogẽdus sit ad monastra. in tantum quòd si iterum nuberet, non teneret matrimonium: argu. contra in cap. placet. de conuers. coniugat. & in §. seq. Sol. ut per Abb. in dicto capitulo placet.

f ¶ Incontinentiæ.] Sed quid si non sit suspecta incontinentiæ: sed de aliis malis moribꝰ? Puta quòd fiet incantatrix, maleficа, aut usuraria, numquid hoc casu maritus possit ingredi religionem, uxore vouente cõtinentiam? Ioann. Andr. negat, licet fateatur tenere ingressum, si contra fiat, ut per Abbat. in cap. ad Apostolicam. de conuers. coniugat.

g ¶ Licentia.] Et sic nota, q non sufficit sola licentia nisi concurrat, & votum continẽtiæ. cap. 1. & cap. cum sis. & ca. ad Apostolicam. de conuers. coniugat. Sed contra uidetur. cap. Agathosa. 27. qu. 2. Sol. secundum Innoc. quod id quod hic dicitur fallit in casu illius canonis, scilicet quãdo vxor cõmisit adulterium; tunc enim cum maritus solutus sit a seruitute vxoris, quæ nõ potest debitum exigere, libere potest ingredi religionem, sequitur Abb. in dicto cap. cum sis.

h ¶ Professionẽ fecerit.] Ca. accedens. de conuers. cõiug. An autem iste, qui non seruatis seruãdis professus est, possit egredi propria auctoritate, vide per Doctor. in d. c. accedens. & in cap. quidam. eod. tit.

i ¶ Fornicata.] Cap. veniens. de conuersione coniugatorum.

k ¶ Absoluerint.] Cap. dudum, de conuers. coniug. quo casu si se redintegrauerint, maxime propria auctoritate, proles nata est illegitima: ut not. in c. ministri. distinct. 81. & per Innoc. in cap. dudum. de cõuers. coniug. & per Abb. in c. tua nos. 2. de iureiurando.

l ¶ Coactus.] Nota quòd quoad quid uxor habet in potestate mariti, cum habeat maiorem potestatem

tatem corporis mariti, quam ipsemet. cap. non debet. de consang. & affinit & sic vxor non est simpliciter in potestate viri. ad hoc l. si vxorem. C. de cond. incert. vbi not. Plus tamẽ obligatur vxor marito, quam contra, cum respectu seruitutorum sit quasi famula mariti. 33. q. 5. cap. hæc imago. & ca. mulierem. & per Abb. & alios in c. 3. de conuers. coniug.

a ¶ Teneri.] Scilicet taliter ut possit ab ecclesia compelli secundũ quosdam: peccat tamen ipse si non perficit quod uouit, ex quo impedimentũ cessauit. arg. 17. q. 1. ca. nos nouimus. Sed Abb. contra, q immo nullo modo peccat: quia tale votum respectu ingressus monasterii fuit nullum, cũ tunc non haberet consensum habilẽ ad se obligandum, & venire contra factum proprium, licet quando tale factum non tenuit ex defectu potestatis: ut per Abb. in ca. nostri. de elect. Vnde requiritur consensus de nouo: fac. quod in simili not. in c. proposuit. de coniug. seruo. Et est hoc q hic habetur mirabile secũdum Ab. in c. 3. de conuers. coniug. Scilicet q vbi votum impeditur aliquo facto intrinseco, uotum non obligat ad implẽdum etiam cessante impedimento. Et fac. hoc ad quæst. Vtrum filiusfamil. teneatur exequi votum, postquam fuit a patria potestate liberatus, si est tale, quod non potuit sine consensu patris emitti. de quo uide in ca. scripturæ de uoto. Item nota ex hac litterа, q etiam in materia uoti ualet illa regula: Si quod ago non ualet ut ago, ualat ut ualere potest.

b ¶ Nõ poterit.] Sed quid si duxerit, an tenebit matrimonium? Quidam, vt Ant. dicunt, tutius esse tenere, q matrimonium non ualeat: quia licet hoc votum videatur simplex; tamẽ quãtũ ad continentiam seruandam, cum fuerit determinatum ad certam religionem approbatam, uidetur sollemnizatum. Sed hoc non placet Abb. in cap. 5. de conuer. coniug. quia cap. uni. de uoto, in 6. requirit, quòd votum sollemnizetur per professionem tacitam, uel expressam, & sic quod iste vouens sit effectus religiosus, quod non est in casu nostro; cum patria sint nõ profiteri, uel inualide profiteri. arg. cap. 2. de translat. prælat. unde tenet valere matrimonium. quod satis admitti potest, maxime cum declaratione glo. ibi. scilitet, quod ipse debitum ab uxore non possit exigere, licet cogatur reddere: argu. cap. litteras. de restit. spoliat. & cap. inquisitioni. de sent. excom.

c ¶ Voluntate.] Vnde non poterit contra factum proprium a se dependente amplius uenire: arg. not. per Abb. in cap. nosti. de elect. & c. quod semel. de regul. iur. in 6. cum ibi congestis.

d ¶ Quod si quis.] Hic versiculus sumptus est ex c. consuluit. de conuers. coniug. secundum communem intellectum, ut declarant adiectio quorundam uerborũ.

e ¶ Sciente, nec cõtradicente.] Ita cõmuniter intelligitur tex. in c. consuluit. de conuers. coniug. licet dentur & duo alii intellectus, qui uidẽtur prorsus diuinatiui.

f ¶ Dirimendum.] Cap. 3. & cap. ex parte. 1. de conuers. coniug.

g ¶ Consentiente.] Et cõsequenter etiã continẽtiã nouente, si fuit certiorata de iuris communis dispositione, secundum Abb. in ca. 1. de conuer. coniug. & not. in c. ex parte 1. ubi Abb. eod tit.

h ¶ Quid statuemus.] Dixit supra de altero coniugum consentiente, item de inuito, item de sciente, & dissimulante, nunc de errante, fac. cap. placet. de conuers. coniuga.

i ¶ Consultius.] Ca. placet, de conuers. coniug. & nota, quod lex consulit, ut not. in l. legis. ff. de legibus.

sterium reuerti: an vero aliam possit in vxorem ducere. Et in hac specie responsum est, votum quidem nõ tenuisse, & propterea ad monasterium redire minime illum teneri [a]. Sed cum ingrediẽdo monasterium, debitum se non exacturum promisisse videatur, vlterius vxorem ducere non poterit [b]. Cum id vouere in sua positum voluntate [c] fuerit.

Ingressus monasterium vxore non contradicente, illa mortua non potest exire. h. d.

Quod si quis [d] sciẽte vxore, nec contradicente [e] vitam professus fuerit monachalẽ, vxore postmodum defuncta, nec habitum, quem semel assũpsit, abijcere, nec aliquam sibi matrimonio copulare poterit. Matrimonium quoque temere contractum dirimendum [f] erit.

Professio facta consentiente vxore idem operatur quod ingressus. h. d.

Quod in eo, qui cõsentiente [g] vxore professus fuerit, multo magis obtinebit; quãquam monasterium nũq ingressus fuerit.

Quæ credens virũ esse mortuum, religionem est ingressa a viro edicta, si vir moriatur, non cogitur reuerti ad monasterium, licet id sibi expediat. h. d.

Quid statuemus [h] de ea quæ credẽs maritũ mortuũ, habitũ religionis assũpsit, an si eo reuerso, de monasterio educta fuerit, post obitum viri sit ad regularem obseruantiã compellenda? Et quidem huic consultius [i]

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Non erit.] Quia uotum emissum tempore inhabili non obligat tempore habili: quia paria sunt nullum, & minus efficax. cap. 2. de translat. prælat. & tangitur supra §. prox. in notula super uerbo teneri.

b ¶Licet autem.] Cum hæc littera sumpta fuerit de cap. ex multa. §. in tanta. de uoto, & uot. redempt. & ut ibi not. continet specialissimum casum, in quo uir potest emittere uotũ præter licentiam uxoris. contra ca. quod Deo. 32. qu. 5. & 27. quæst. 2. ca. si tu abstines. Et forte posset tentari, quod hodie non sit uerũ quod hic dicitur: quia tempore, quo fuit promulgata decretalis illa ex multa. Terra sancta erat in potestate Christianorum, licet multum obsideretur ab infidelibus. Vnde ad subsidiũ ferendum in illa magna necessitate indulsit summus Pontifex, ut uiri possent uouere peregrinationem ad Terram sanctam præter uxorum licentiam, ut apertissimæ colligitur ex dicto. §. in tanta quoque necessitate, & per totam illam decretalem. Vnde ille §. debet capere interpretationem a præcedentibus, & consequentibus. l. si seruus plurium. & l. qui filiabus. ff. de legat. 1. & a præfationibus. l. fin. ff. de heredi. instit. Quæ ratio cessat hodie, cum Terra sancta absolute sit in manibus infidelium: nec eo uadant Christiani gratia alicuius subsidii ferendi: sed solum ex deuotione. Vnde cessante causa, & ratione, &c. cap. cum cessante. de appell. Sed hac ratione non obst. tene, quod etiam hodie habet locum quod hic dicitur, & in dicto §. in tanta. & ita declarat consuetudo quæ est certa legum interpres. l. si de interpretatione. cum seq. ff. de legibus. & forte supradicta ratio non fuit finalis, sed impulsiua, quæ non facit cessare effectum l. 1. §. sexum. ff. de postul.

c ¶Præter uxorum.] Sed an monachi præter consensum Abbatis? Dic ut traditur in cap. si de uoto, & uot. redempt.

d ¶Et implere.] Non tamen uxores tenentur uiros suos sequi. Abb. in c. ex multa. de uoto, & in cap. de illis. de sponsa.

ad salutem fuerit, si ad monasterium redeat: sed si ad hoc pduci non poterit, cogenda non erit [a].

Etiam altero coniugum inuito potest quis uouere peregrinationem. h. d.

Licet [b] autem alter coniugum altero inuito religionis votum non possit assumere: uiri tamen, etiam præter uxorum [c] assensũ, peregrinationis ad terram sanctam propositum uouere, & implere [d] libere valent.

Vxor non plene certificata de morte uiri contrahere non potest, quamuis continere nequeat. h. d. in summa.

Et quamuis illi diu

e ¶Capti.] Nota, quod de iure canonico per captiuitatem non soluitur matrimonium, licet aliud sit de iure ciuili. concor. capitulum. in præsentia. de sponsal. unde sumitur. & capitulum dominus. de secund. nupt. l. non sicut. ff. de capt. aliud in sponsalibus. capitulo de illis. de sponsali.

f ¶Certum nuncium.] Videtur ergo quod per unum testem probari possit mors, quod satis admitti potest, quando non agitur de magno præiudicio. alioqui quomodo sit mors probanda, dic ut per Bart. in l. si quidem. C. solut. matrimo. & in l. 2. §. si dubitetur. ff. quemadmodũ test. ape. & per Abb. in cap. in præsentia. de sponsal. & cap. quoniam frequenter. §. 1. in fin. ut lit. non contest. Circa quod licet multa, & uaria per Doctor. dicantur in uariis locis: Abb. tamen in d. cap. in præsentia, putat arbitrio iudicis remittendum, quando dicatur mors probata.

tissime in peregrinatione commorentur, uel etiam ab hostibus capti [e] nuncientur, donec certum [f] nuncium ꝺ uirorum morte uxores non receperint, ad aliorum coniugium conuolare non poterunt [g]: quamuis ut certiorarentur magnam adhibuerint diligentiam [h], & eius ætatis sint, & fragilitatis, ut continere [i] nequeant.

Agenti petitorio ad coniugem obstat consanguinitatis exceptio, secus si possessorio: quia antequã de exceptione cognoscatur plenaria restitutio est facienda, nisi conuentus excipiens iuret de malitia, & probationes habeat in promptu, quo casu fies restitutio quoad alia, non quo ad copulam. h. d.

g ¶Non poterãt.] Si tamen non bene certioratus, uel certiorata contraxerit matrimonium non debet propterea illico secundam dimittere, uel secundum: sed debet debitum reddere, non autem exigere: ut per Abb. in c. dominus. de secund. nupt. quod intellige ubi uerisimiliter dubitat de morte prioris.

h ¶Diligentiam.] Nota ergo, ꝙ non præsumitur quis mortuus etiam si magna adhibita diligentia ignoretur ubi sit, & ita amplia quod habetur in l. fi. de sacrosanct. eccles. Sed an in adhibenda hac diligentia, seruandus sit tenor authen. hodie. C. de repud. esp. ut habetur per Abb. & alios in ca. in præsentia de sponsal.

i ¶Continere nequeant.] Nota, quod potius tolerandum est periculum quod lædatur matrimonium non in figura matrimonii, quam sub specie matrimonii, fac. quod habetur in ca. nuper. de bigam. & supra qui promo. non poss. §. aliud, ubi grauius peccant clerici, qui fornicantur in figura matrimonii, quam qui non sub tali figura fornicantur.

Ergo

Ergo.] Licet hæc pars posset subdiuidi quoniam tamen CASVS in ea commode in communi figurari potest, propterea est animaduertendum, quod cum in causa matrimonij, non solum sæpe dubitatur de proprietate eius, uerum etiam & de possessione alterius coniugis; unde quæritur circa possessionem istã an obstet exceptio consanguinitatis, uel fœditiæ alterius cõiugis, uel traditionis alterius ad domum, uel alterius matrimonii altero coniuge adhuc uiuente cõtracti, uel alterius carnaliter cognitæ mulieris, uel alicuius machinationis aduersus alterum cõiugem: in quo quæsito uidebatur de iure respõdendum, quod cum possessio & proprietas nihil habeant commune. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquiren. possess. propterea huiusmodi exceptiones potius in petitorio, quã in possessorio uidebãtur admittendæ, quia bona matrimonii uidentur respicere, si diligẽter fuerint cõsideratæ: cæterum. Sol. ut in tot. hac parte legimus, quia ut supra quoque in hoc tit. dicebamus ex diuersitate casuum diuersa quoque debet oriri iuris decisio, & ideo, nec obiectio uidetur obstare, cum in aliquo casu ueritatem habeat; Not. primo arg. quod etiam in materia sacramentali datur iudiciũ possessorium & petitorium. Not. secundo, quod etiam in quasi possessione rei scilicet spiritualis Eccles. requiritur animus, & corpus: Not. tertio, quod non omnis machinatio habet uim annullandi actum contra quem est facta.

Ergo [a] nisi legitima subsit exceptio, cõiugibus temere disiunctis, alterum alterius repetendi semper integrum ius manet [b]. Erit autem legitima exceptio, cum aliquis consanguinitatis [c] gradus obijcit, quo quidem casu, licet si petitorio iudicio actum sit, antea de ipsa exceptione [d] cognosci debeat. Si tamen possessorio quis experiatur, antequam de consanguinitate discutiatur, plenaria erit facienda restitutio [e]: nisi is qui

conuenitur, & de malitia iuret [f], & super exceptione prõptas probationes [g] offerat. Quo casu excepta carnali commixtione, tãtum quoad reliqua restitutio [h] facienda erit.

Si mulier restituenda timeat fœditiam uiri, debet ab eo præstari cautio, & si ea non putetur sufficiens, dum causa plene cognoscitur, uxor est deponenda in loco honesto & tuto. h. d.

Præstanda tamen erit idonea cautio [i], qđ nullã restitutæ [k] uiolicet alleget turpitudinem suam, excusatur tamen & amittitur ad hanc allegationem ratione peccati, uitandi, & declinandi periculum animæ. ca. latores. de re iud. c. consanguinei. & c. tenor. & cap. præterea. de sponsal. & per Abb. in cap. litteras. de restit. spol.

d ¶Exceptione.] Tamquam peremptoria, ut habetur in cap. 1. de ordin. cogn.

e ¶Restitutio.] C. ex conquestione: de restit. spol.

f ¶Iuret.] Hoc est not. quod licet in causa matrimonii, & aliis causis spiritualibus de calumnia, siue malitia nõ iureitur, iuratur tamen de calumnia super exceptionib' poitea emergentibus, si tamen per eas alterius ius aliquo pacto impugnetur. c. cum dilecti. de elec. c. fi quis ma. accus. poss. cap. præsentium. de test. l. qui bona §. si ꝙs stipulatus. ff. de dam. infect. De quo dic, ut per glo. & Abb. & Doct. in c. litteras. de restit. spoliat. unde sumitur.

g ¶Promptas probationes.] Ideſt, intra breue tempus: nec enim mora modici temporis excluditur. c. exhibita. de iud. l. quod dicimus. & l. ratum. ff. de sol. l. si debitori. ff. de iudi. Nec requiritur, quòd ꝙs habeat probationes quasi in sinu: ut per Abb. in ca. litteras. de restit. spol

h ¶Restitutio.] Nota ergo, spoliatum restituendũ, non obstante, quod reus offerat probationes incontinenti super iure suo: & licet hic non fiat restitutio ad copulam, hoc fit gratia peccatum uitandi, quo respectu, & alia specialia admittitur. Sed contra de leg. 3. §. ibidẽ. ff. ad exhib. Sol. ibi in possessorio adipiscendæ, hic recuperandæ, de hoc tamen latissime per Legistas. in l. naturaliter. §. nihil. commune. ff. de acquiren. possess.

i ¶Idonea cautio.] Scilicet mediantibus pignoribus, & fideiussoribus. l. si mandato. §. fi. ff. man. l. ergo. § adiici. ff. de fideicomm. libert. Nuda uero cautio, & simplex erit interuentu stipulationis. l. sanctimus. ubi de hoc traditur. C. de verb. sign. Ad hoc quod not. in cap. qui fronte. de appel. & in cap. 1. de seq. poss. & fruc. & quod not. in c. de benedictio. 33. q. 1. fac. cap. litteras. in fin & cap. ex transmissa. de restit. spol.

k ¶Restitutæ.] Etiam quòd restituta propria culpa recesserit a uiro suo: puta quia commisit adulterium: quia adhuc non est restituenda sine idonea cautione: ut per Abb. in cap. litteras. & in c. ex trãsmissa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

missa.de rest.spol. Hæc enim cautio præstatur ex noua causa, hoc est ob sæuitiam, quæ timetur, fac.ca. de benedictio. cum ibi no.33.q.1.

a ¶Violentiam.] Not.hoc verbum: quia cautione non obstante poterit maritus uxorem leuiter castigare; sicut & prius poterat, iuxta ea, quæ habentur in c. quemadmodum. de iureiur. Quia tunc non diceretur inferre violentiã, cum id iure permittente faciat;arg.33. q.2.c.placuit.& 22. quæst.4.c. qui peccat.& l. Gracchus. C. de adult.

b ¶Capitali.] Vt quia oderit ad mortem, quam forte aliquando fuit comminatus, de quo in c.cum oporteat. de accus.in c.bonæ.1. de elec. per Bal. in c.ueniens. de iureiu. per Abb. in ca. accedens. vt lit. nõ cõtest. per Legistas in l.3.ff. de testib. & in l.3.§. fin.ff.de alimen.lega.in 1.licet. ff. de arbitris.

c ¶Mulieri.] Quid dicemus per contrarium si maritus uxorem timeat, an uxor cauebit; item quid si maritus timeat uxorem insidiantem vitæ suæ, an possit illam dimittere? Respond. affirmatiue: vt per Abb. in c.1.eod.

d ¶Sufficiẽs.] Cautio enim saluiconductus est satis fragilis.ca. accedens. vbi Abb.ut lit.non contest. & ca. litteras. de restit. spol. & satisdatio non mutat animũ maleuolum. instit. de suspect.tuto. §. nouissime.

e ¶Committetur.] Nota casum, in quo libera persona quodammodo sequestratur, & hoc ob sæuitiam: immo vxor iniuste a uiro verbera ta debet aufugere, & petere se ali extra domum. Bald.in l.1.C.de legibus. & aliqui in c.ex transmissa.de restit. spol.

f ¶Matrimonio.] Et per copulam consummato: ut not.in c.ex transmissa. de restitu. spol.

violentiam[a] virinferet. Quod si tanta sit viri sęuitia, aut odio tam capitali[b] vxorem prosequatur, vt trepidanti mulieri[c] sufficiens[d] securitas prouideri nequeat, vsque ad causę decisionem alicui probę, & honestę mulieri studiosius custodienda committetur[e] in loco vbi vir, vel eius coniuncti mulieri nullã possint iniuriam inferre.

Ob solam traductionẽ mulieris ad domum nullum ius oritur impeditiuum sequentis matrimonij.h.d.

Et hęc quidem obtinent, secuto inter viros, & mulieres matrimonio[f]: cæterum si nullis præcedentibus sponsalibus, vel legitimo consensu mulier ad viri domũ iam traducta, postea abscedens alij forte nubere voluerit, nulla facienda erit restitutio[g].

g ¶Restitutio.] Quia petens restitutionem debet probare possessionem.ca.consultationibus. de iur. patr.c.olim.3.de rest.spol.Nec ista traductio operatur aliquã possessionẽ.c.ex parte.vbi late de restit. spol. Immo ẽt si ligaueris liberum hominẽ adhuc nõ possides.l. cum heredes. ff. de acq. possessio.

h ¶Fornicationis.] Cap.ex tuarum.de eo qui dux. in matri. quam per adul. pol. Sed an contra repetentem possit opponi exceptio excõiectionis? Respon. vt per Abb.in ca.inter alia. ante fi.de sent. excom.

i ¶Aliam.] Quæ sit conscia quod uir aliam habebat vxorem: alias non noceret ductæ. c.1.& ca. ueniens. de eo qui dux. in matr. quam per adult. pol. & §. sequent.

K ¶Vendicat.] Vt in cap. 2. de eo qu. dux. in uxor. quam per adult. pollu.

l ¶Prohibeatur.] De hoc concludendo dicas secũdum Abb.in cap.1. de eo qui duxit in matr. quam per adul. Pollu. Aut sltummodo. præcessit adulterium, & non impedit matrimonij sequens; unde alio non intercueniente quis potest ducere in uxorem quã dolluit per adulterij. ca.significasti.eod. tit.& 31.q.1.cap.si uiuente. Aut quis contraxit cum muliere, superstite propria uxore, nec ad ulteriora fuit processum, & solus cõtractus matrimonii nõ impedit matrimonium cõtrahi, mortua uxore, multo magis si de

Qui uiuente uxore etiam ab eo separata quo ad thorũ secunda conscia duxit vxorem, etiam prima mortua se parabitur a secunda, sed cum alia contrahere poterit. h.d.

Fornicationis[h] quoquè repetenti obstat exceptio, thorique ob eam causam sequuta separatione, separata uiuente aliam[i] vsque adeo superinducere quis prohibetur, vt si de facto duxerit, exq; ea filios susceperit, etiam mortua adultera eandem retinere non possit, quod ipsum, & priore vxore minime cognita sibi locum vẽdicat, licet aliam ducere minime prohibeatur[k].

Si mulier matrimonium contraxerit cum eo, quẽ ignorabat coniugatũ vxore prima mortua, erit in eius potestate virum retinere. h.d.

Hoc tamen de ea intelligi oportet[l], quam quis nõ ignarã aliam

præsenti non contraxisset, sed solum fidem dedisset: ut in cap fi. eo. tit. Aut contractui matrimonii fuit admixtum adulterium, & tunc si contractum fuit cum ignorante, potest inter eos esse matrimonium post mortem coniugis. ca. 1. eod. tit. & §. seq. Quod intellige si superinducta ignorauit toto tempore ante mortem primæ vxoris. Sin autem certio-

tiorata de uita primæ uxoris permisit se cognosci ab illo uiro, non potest amplius habere eum in maritum. cap. fin. eod. tit.

a ¶Forte.] Immo hoc requiritur sine dubio, quando in matrimonio non fuit mixtum adulterium, secũdum Ioann. And. a quo non abhorret Abb. in ca.1. de eo qui dux. & c.fac.ca. ueniens. & cap. significasti. & ca. super hoc.eod. tit. & §. seq.

b ¶Viri.] Sed bene ad petitionem vxoris. ca. 1. de eo qui duxit, &c. & simile in cap. 2. de adult. Argu. quod contra ctus pro parte tenet. & pro parte nõ: fac.c.de illis. de desponsi. impub. cum multis alleg. in d. ca.1 licet alias uir, & uxor ad imparia inuicari non debeant. ca.tua nos. de sponsi. sed hoc facit culpa viri. ut hic dicitur.

c ¶Separandi.] Si vxor de nouo consentiat; nec enim primus ille consensus sufficeret. cap. veniens. vbi not.de eo qui dux. in uxo. &c. Sufficit tamen q̃ iste consensus sit tacitus, immo non solum non sunt separãdi, immo filii de tali matrimonio legitimi sunt censendi cap.ex tenore. & c. cum inter. qui fil. sint legi.propter bonã fidem uxori.

d ¶Reportet.] Simile in l. itaq; fullo. ff. de furt. & c.1. de eo qui duxit in vxorem quam, &c.

e ¶Cum ea.] Concord. c. significasti. cap. super eo. de eo qui duxit in uxor. &c.

f ¶Machinati.] Sed an sola machinatio sine effectu sufficiat? Et hoc quidam admittunt, cum lex de machinatione. tantum loquatur. l. prospexit. ff. qui & a quib. Tu dic contra, cum uerba sint intelligenda cũ effectu. ca. si quis uiuente. 31. q. 3. fac. l. 1. ff. quod

uiuere, & forte[a] aliquid in mortem alterius machinatam, in uxorem duxit: nam si qua præcedentis matrimonij penitus insciа alicui nupserit, priore mortua, nisi mulier diuortium petat, ad petitionem viri[b] non sunt separandi[c]. Nec enim sustinendũ est, vt vir, qui scienter in legem commisit, de proprio dolo commodum reportet[d].

Cum ea, quam quis vxore uiuente cognouit, non sub specie matrimonii defuncta vxore potest quis contrahere, si neuter ipsorum machinatus est in mortem prædefunctæ vxoris. h.d.

Cum ea[e] autẽ, quã quis vxore viuente nõ prætextu matrimonij cognouit, si nihil in pniciem olim viuentis vxoris vir, aut mulier cognita, machinati[f] fuerint, nec fidem de contrahendo sibi inuicem dederint[g], contractæ postea nuptiæ, legitimæ reputandæ erunt.

quisque in.c.relatum. de cler. non re. c. fi. de sponsi. facit secundũ Ab. ratio. Nam hoc est impedimentũ iuris positiui, unde non debet ita taxari, ut restringatur facultas contrahendi matrimonium contra dispositionem iuris diuini; arg. c. licet ex quadam. de testi. Sed quid si interueniat effectus mortis sine machinatione cum proposito contrahendi cum cõiuge superstite, nunquid poterit cum superstite coniuge contrahi per eũ, qui interfecit? & esp. affirmatiue. cap. laudabilẽ. de conuers. infid. Immo, secundum Abb. in c. super eo. de eo qui dux. quã, &c. & in c.1. de cõuers. infidelium. etiã, si quis aliquem eo proposito interfecerit, ut uxorẽ ducat, idẽ erit dicendum: quia machinatio, uoluntas tantũ, sine adulterio non sufficit ad impediendum. no. in §. fornicationis. sup. eo. quamquã Inno. aliter sentiat. Et facit cõtra eum quod legitur de Dauide & Bersabe, ut no. in ca olim. 2. de offic. deleg. ubi Dauid machinatus fuit in mortem Vriæ, & tamen habuit eius uxorem in coniugẽ. Sed forte hoc ex permissione diuina, & in figura: arg. cap. gaudemus. eo.

Præcedens coniugum culpa non vitiat matrimonium. h.d.

Sed etsi fidem quidem sibi inuicem dederint, vel etiam de facto cõtraxerint, si nec ante, nec post legitima cõiuge superstite carnalis intercessit cola[h], quamuis vterque grauiter deliquerit, & propterea etiam sit imponenda pœnitentia: matrimonium tamen contractum post vxoris obitum, minime dissoluetur.

Bonum aliquod subsecutũ præcedens delictum, & eius pœnam non abluit. h.d.

Vsque adeo autem machinatio i alterius coniugum obitũ adhibita inter superstites machinatores mutuo nij spem excludit, vt si infidelis cum Christiana communicato[i] cõ filio eiusdem maritũ de medio sustulerit, licet postea p̃ studiũ superstitis vxoris ad fidẽ Christianam translatus fuerit: non tamen

g ¶Dederint.] Quæ tamen datio nõ valet: quia inducit votum captandę mortis. Simile de promissione beneficii vacaturi, & sic de matrimonio spirituali. cap. 2. de concess. præbend.

h ¶Copula.] Et sic not. quod non secuto effectu, affectus non punitur. fac. c. fin. de sponsi. & quod not. sup. in uerbicu. machinati. & in cap. fin. de eo qui duxit quam, &c. unde sumitur.

i ¶Communicato consilio.] Secus non communicato:

cato: quia vnius tantum machinatio non sufficit, vt sup. §. prox in notula super verbo machinati.

a ¶Lucro.] Nota ergo, quod non debet quis delictum committere propter bonum spirituale, quod inde sequitur. facit cap. quod ait. & quod ibi nota. distinct. 14. & c. nō magno. ne cle. uel monac. & 33. quæs. 5. cap. si dicat. & 1. quæst. 1. cap. nō est putanda. & cap. super eo. de vsur. & 22. q 2. ca. ne quis arbitretur.

b ¶Ecclesia.] Nota magnam potestatem, quam habet ecclesia: potest enim ratione delicti inducere nouū impedimētum habile ad impediendum, & dirimendū matrimonium, postea contractum. Simile in ca. fin. de eo qui dux. in matri. &c.

c ¶Certamine.] Puta dum certant pro patria, & sic dant operam rei licitæ: nam usque adeo pro patria pugnare licet, ut pater in filium, filius in patrem insurgere debeat. l. minime. ff. de relig. & sump. fune. & maritus in uxorem 23. quæst. 1. c. uxor. in fi. quod facit ad q. an filius possit occidere patrem bannitum, stante statuto de bannitis impune offendendis? De qua, per Abb. in ca. 1. de conuer. in fid. post Bart. in d. l. minime. & in l. amissione. ff. de cadimi.

propterea magis cum ea nuptias legitimas contrahere, aut contractas retinere potuerit. Nec enim huiusmodi lucro, tam detestandum damnū Ecclesia b resarciri patit.

Animus & propositum distinguunt maleficia. h.d.

Diuersa ratio est eorum, qui ad fidem cōuersi, illorum sibi matrimonio iunxerunt vxores; quos in belli certamine, occiderūt, eorumque, qui conuersas duxerunt, quarū infideles maritos simili modo interfecerunt: nam cum tales virorum defuncto rum interitum specialiter nō quæsiuerint d & matrimonium inter huiusmodi personas licite potest contrahi, & sic coniuncti diuortium postulare nequeunt.

Punitur affectus, licet non sequatur effectus. h.d.

Sed etsi machinationem adhibitam in necem cōiugis effectus consequutus non fuerit e, si insidiator alteri superuixerit, spe cōiugij perpetuo destitutus, ad secundas nuptias numquam aspirare poterit f: sicut & in ijs accidit, qui in cestum admiserunt g, sacerdotem interfecerunt h, & alijs pluribus i casibus.

Secunda nuptia absque timore infamiæ intra annum luctus possunt celebrari. h.d.

Illud quoque admonendi sumus, quibus casibus secundarum nuptiarum permissa est celebratio, minime verendum esse nupturis; ne si intra annū luctus ad secunda vota transeant, aliqua notētur infamia k. Cū non fuerit secutus: quia licet non perfecerit, quia sufficit peruenisse ad actum propinquū; nec per eū stetisse, quin delictum perfecerit. de quo plene. per Doct. in c. 1. de eo qui mit. in poss. & in c. 1. de præsumpt.

d ¶Quæsuerint.] Nam ad hoc, ut matrimoniū impediatur, duo requiruntur copulatiue, scilicet affectus cum opere subsecuto. facit l. 2. in fi. ff. de cōd. & dem. Sed quid si ratum habuerit eos interfectos? Idem uideretur: quia in maleficiis ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur. l. 1. §. sed & si cum quis. ff. de vi & ui arma. Communiter contra. Nam edictum de matrimonio est prohibitorium. ca. cum apud. de sponsa. & ratihabitio nō retrotrahitur nisi concurrentibus extremo a quo, & ad quod habilibus: quod non est hic. ut declarat Abb. in c. 1. de conuersi. infideli.

e ¶Nō fuerit] Punitur ergo affectus, licet effectus

f ¶Poterit.] Cap. 1. eod.

g ¶Admiserunt.] Cap. 1. & per tot. de eo qui cog. consangui. Qui tamen si contrahant valet matrimonium, ut habetur in c. transmissæ. d. tit.

h ¶Interfecerunt.] Cap. 2. de pæni.

i ¶Pluribus.] De quibus habes Not. in cap. 2. de pænit. An autē inter hos sint pœnitentes. not. in cap. hoc ipsum. 33. q. 1.

Illud quoque.] CASVS, Quidam laicus adeo delectabatur amore cōiugali, quod post mortem primę vxoris volebat transire ad secundas nuptias, & cum matrimonium sit sacramentum, fuit dubitatū an posset. primo enim videbatur hoc ei esse denegandū, quia in huiusmodi nuptiis non reperitur significatum quod in primo matrimonio habetur. ca. debitum de bigamis, & ideo dubitabatur an esset sacramentum, Sol. tamē ut hic legimus, quia finis, & bona matrimonii reperiuntur tam in primo quam in secundo, nec obstat obiectio, siquidem, significatum essentiale reperitur tam in primo quam in secundo, & propterea utrumque est proprie sacramen. Not. primo quod obligatio naturalis tollitur morte naturali, quod quidem dictū licet regulariter sit meo iudicio verum, posset tamen limitari ratione ciuili eid. coniuncta: Not secundo argumentum, quod est semel tale, semper & necessario est tale, quod intellige de qualitate necessaria, secus de contingenti. Io. Bapt.

K ¶Infamia.] Quam ei lex ciuilis infligit, qui intra annum luctus nubit. l. consensu §. si uero. C. de repud. l. liberorum §. 1. ff. de his qui not. infam. & per Abb. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu.

Apo-

a ¶Apostolum.] Not. q dicta Apostoli sunt præferenda legibus ciuilibus, etiā in decisionibus causarum: quod satis procedit in spiritualibus. faciunt not. per Doct. in c. ecclesia S. Mariæ. de constit.

b ¶Abolita.] Etiā in foro ciuili, ex quo per ecclesiam, & ex licentia Apostoli remissa est: arg. c. per venerabilem. & 2. q. 3. §. hinc colligitur. & ampliabat qđ hic dicitur Io. And. dicens extēdi ad omnes leges ciuiles, q̄ ex aliqua causa, prohibent matrimoniū, & propterea correctum esse hodie quod disponitur. C. de interdict. matr. inter pupil. & tut. eius, & C. si rector prouinciæ, &c quod est cōiter receptum. Sed cum lege ciuili præter infamiam multæ aliæ pœnæ infligantur transeuntibus ad secundas nuptias, ut apparet ex l. 1. & ex l. 2. & in l. feminæ & in l. hac edictali. & l. fin. & auth. ijsdem pœnis. C. de sec. nupt. & in auth. de restit. & ea quæ parit, & in auth. de nuptijs. § quæro hactenus. & in l. omnem. C. ad Tertul. quæri pōt, vtrum omnes hodie sint sublatæ p. c. pen. & fin. de secun. nup. vnde hic sumitur. Abb. in d. ca. fi. tenet affirmatiuam, quod quidā admiserunt, q̄ ex secūdis nuptiis oritur incertitudo p̄lis. Sed Bart. in l. 1. C. de secun. nup. & in l. liberorum. ff. de his qui no. infa. distinguit inter pœnas, quæ sunt impositæ in odium secundi matrimonii, seu propter nubentis festinationem, & eas, quæ sunt inductæ fauore filiorum, & primas quidem dicit sublatas: secundas autem non, & hæc receptior.

c ¶Imitari.] Ca. 1. de ope. nou. nunc. c. fi. de secun. nup. cū ibi no. Sic contra in causa ecclesiastica posumus vti legibus sæcularibus. vt habetur in cap. 1. de nou. oper. nunc.

d ¶Bigamiā.] No. q non solum vir, sed etiam mulier dicitur transire ad bigamiam.

e ¶Benedicti.] Sed quomodo benedicti, cum possit esse, q̄ alter tātum fuerit benedictus? Resp. quia cōiux alias benedictus in primo matrimonio communicat suam benedictionem secundo coniugi: arg. c. q in dubijs. de coniec. eccl. vel altar. Sed hæc non videtur bona rō, cū maritus cōicet vxori solas actiones spirituales, non passiones, ut not. in c. 1. de cogna spir. in 6. & in c. Martinus. eod. tit. in antiqu. Vnde potest dici, q hæc pluralitas resoluitur in singularitates: arg. no. in l. hęredes mei. §. cū ita ff. ad Treb. & l. falsa. §. fi. ff. de cōd. & demon.

f ¶Iterari.] Qua autē ratione proni. beatur iterari. no. in c. si uir. de secū. nup. & hoc intelli, nisi sit cōsuetudo in contrarium, & Papa toleret, licet contra sit, quod no. in ca. leges dist. 4. sed illud nō procedit in sacramentalibus secundum Ab. in d. c. si vir.

enim secundum Apostolum a mulier, viro mortuo, sit ab eius lege soluta, eiusdem sententia, & auctoritate, omnis legalis infamia censetur abolita b: cū in his præsertim sæculares leges non dedigneantur sacros canones imitari c.

Ad bigamiam transiens nō debet benedici. h.d.

Vir tamē & mulier ad bigamiam d transiens, non debet a presbytero benedici: qa cum semel benedicti e fuerint, huiusmodi benedicto iterari f non debet.

DE REBVS Sacris, sanctis, & religiosis.

TIT. XVII.

Titulus sequens solum sub ordinat sequentia ad præcedētia h.d.

DE CONSTRVENdis, consecran. & reparandis ecclesiis, & altarib.

TIT. XVIII.

Non licet celebrare, nisi in templis consecratis, nisi ex priuilegio, vel ex causa necessitatis. h.d.

Sacramē torū breuiter explicato tractatu illorumque sectione, ac natura cognitis: trā seamus g iam ad res sacras, & sāctas, quales h sunt ecclesię, altaria, sanctorum in his conditæ reliquię, vasa, vestes, & similia ad diuinum cultum principaliter comparata, paulo mox & de religiosis dicturi, vt sunt i religiosę domus, Xenodochia, cœmiteria, & sepulturæ.

& diuinorum, unde à nonnullis sacramentalia uocantur.

g ¶Transeamus iam.] Iuxta ordinem promissum in principio libri.

h ¶Quales.] Nota quæ res dicātur sacræ, & sanctę.

i ¶Vt sunt.] Not quæ dicantur res religiosæ.

DE CONSTRVENDIS, CONSECRANDIS, & reparandis ecclesiis, uel altaribus.

Cōtinuatur tit. iste quoad præceden. iux. id qđ legimus

Io. Bapt.

Cōtinuatur hæc materia prout in text. legimus, & habetur sup. in §. fin. in fi. de rer. diuis. & cum autor in hoc tit. ad not. continuationem sequent. tit. ul. cum præceden. ideo nec diuisio, nec aliqua CASVS figuratio in eo obseruari pōt, propterea solum debem' adnot. quod huiusmodi res sunt ordinatæ pro administratione sacramē.

Io. Bapt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

legimus in §. 1. sup. tit. prox. quoad sequen. uero ita continuari debet cum ecclesia primum locum teneat inter res sacras d. § 1. propter ea de ea hic p-tractatur: diuiditur autem tot. iste context. in tres part. princip. in quarum prima demonstratur quid iuris de ædificatione Ecclesiarum: in secunda quid iuris de earundem consecratione; in tertia quid iuris de ipsarummet cõparatione secunda ibi, basilica igitur: tertia ibi, hæc de ædificandis.

ECclesiam.] Hęc pars rursus subdiuiditur in duas partes. in prima habetur an Ecclesia sit ædificanda: in 2. tractatur de eius ædificatione. secũda ibi, constituuntur autem. quoad primum CASVS ita figuratur, Orta fuit controuersia inter nõnullos circa ædificationem Ecclesiarum, quidam enim intuitu pietatis uolebant Ecclesias construere, quia per eas cultus diuinus uidetur augeri iuxta intentionem sacror. cano. ca. pen. de constitut. quidã uero alij se opposuerunt, dicentes Ecclesias non esse ædificandas, quia cum Deus sit vbiq; ut omnes admittũt, uideretur inde certo loco restring, quod posset iudicari inconueniens tum ob naturam ipsiusmet Dei, tum etiam quoniam commoditas quoque orandi uideretur restringenda, & ideo quæsitum fuit quid iuris. Sol. ut hic habetur, quia sancta in loco etiam sancto sunt tractanda, quemadmodum & sanctis debent ut text. dicit administrari: ad obiecta autem dicimus, quod per alterum decisio potius confirmatur, alterum uero non obstat quia Deus nobiliori modo in Ecclesia reperitur, & ideo ibi congruentius laudatur & diuina administrantur. Not. primo, quod Ecclesia diuersa significat, & ad hoc est glo. notab. super ca. fi. in uer. Ecclesiam. ne prælat. uices suas. Not. secũdo quod ratio congruentiæ habet locum ubi cessat necessitas. secus aliter. arg. cap. quod non est. extra de reg iur.

a ¶Templũ Dei.] Est igitur ecclesiæ nomẽ æquiuocum. Nũc dicitur cõgregatio malignãtiũ. Vnde Psal. In ecclesiã malignantiũ non introibo. Nunc fideliũ collectio, vt hic, & in c. ecclesia. de consec. d. 1. Nũc corpus Christi. 1. q. 1. in ecclesia. & 27 q 2. c. sed illud. Itẽ prælatura ipsius ecclesiæ. c. qm̃ ne prælatis. vices suas. Item obuẽtiones ecclesiasticæ, vt cap. fi. vbi de hoc no. eo. tit. Item murorũ ambitus. c. de fabrica. & ca. ecclesia. de consec. dist. 1.

b ¶Denominatione.] Fac. l. ius pluribus. in fi. de iustit. & iur. l. uoluit. §. quod ait. ff. de inter. actio.

c ¶Sicut ergo.] 1. q. 1 cap. sicut. cum sequent.

d ¶Licet.] Cap. tabernaculum. & ca. missarum. de consecr. dist. 1. Contra ca. ecclesiæ. de immunit. eccles. vbi celebratur etiã in ecclesia non consecrata. Solu. ibi erat de proximo consecrãda; hic de locis, in quibus nulla spes cõsecrationis. facit l. penult. ff. de milit. test. & l. ligni. ff. de legat. 3. Vel potest celebrari in basilica de licentia Episcopi, & nõ aliter. c. nullus. c. vnicuique. c. clericos. de consec. d. 1. secundum Abb. in d. c. ecclesiæ.

e ¶in capellis.] Id est, in oratoriis nõ consecratis: ut no. in ca. concedimus. de consec. d. 1. in quibus sine permissione Epi celebrare non licet. c. unicuique. & c. missarũ. d. dist. 1. Et hæc nomina oratorium, basilica, & ecclesia, interdũ sunt æquiuoca, vt per Abb. in ca. fi. de eccle. ædifi. Sed quid opus est hac concessione? forte tempore d. c. concedimus, vnde hic sumitur, capellæ non erant consecratæ. vt ibi nota.

f ¶sub dio.] Idest, sub aperto aere: vt not. sin c. concedimus. de consecr. dist. 1.

g ¶Erit.] Cap. clericos. de consecr. dist. 1.

Constituuntur. Hæc pars subdiuiditur in 3. part. in prima adnot. causæ quibus ecclesiæ possunt ædificari: in secunda eadem causæ distinctæ explicantur: in tertia demonstratur quomodo ista Ecclesiæ ædificatio sit faciendа: secunda ibi, ob incrementũ: tertia ibi, quacunque: quo ad primum CASVS non figuratur, Not. tamen causam distinctionis.

causa

Institutis in itinere, licet celebrare sub dio, & celebrãs in priuatis domibus est deponendus. h. d.

In itinere quoque constitutis ecclesia nõ reperta sub dio f, siue in tentorijs, si tabula altaris, ceteraque sacra ministeria adfuerint, missarum solemnia celebrari permitẽ dũ erit: alioqui si quis in oratorijs intra priuatas domos constitutis, sine cõsẽsu Episcopi hoc facere ausꝰ fuerit, deponendus erit g.

Ponit causas ædificandi nouam ecclesiam. h. d.

Constituuntur autẽ ecclesię, vel ob incrementum populi, vel ob cõmoditatem plebium vel, certę vniuersitatis intuitu, aut in pastoralis dignitatis priuilegium.

Episcopus excrescentibus fidelibus potest nouam ecclesiã construere. h. d.

Ob incrementum populi tunc noua cõstituenda est ecclesia, cum certis in regionibus adeo multitudo a fidelium excreuit, vt illorum curę vnica sit impar ecclesia.

Ob incrementum populi diuidi possunt ecclesia. h. d.

Sicut enim ea ratione vnus Episcopatus in duos Antistitis accedente voluntate, diuidi potest: sic etiam Episcopus de baptismalibus, & parochialibus ecclesijs rectorũ

causa enim istius ædificationis consideratur, uel ex parte Dei, & sic nulla reperitur, quia non indiget huiusmodi rebus: vel ex parte hominis, qui vel est particularis, & sic si erit persona publi. producit causam unam, secus si fuerit persona priuata: uel est multiplex, & ita hoc ei permittitur aliquando ratione necessitatis, aliqñ ratione commoditatis, & aliquando ratione pietatis.

Ob incrementũ. Hæc pars licet diuidatur in 4. partic. sicut 4. sunt causæ istius Ecclesiarum ædificationis, CASVS tamen in omnibus ita in cõmuni figurari põt. Archiepiscopus Mediolanen. cupiebat nouas Ecclesias cõstruere, cuius exẽplo quidã alii Epi idem facere desiderabant, ad idque mouebant uel ob necessitatem propter augmentum populi, uel propter commoditatem, ut fideles facilius veniant ad Ecclesiã pro diuinis audiendis, uel intuitu pietatis, cũ sæpe quædam hominum vniuersitates ob maiorem deuotionẽ id desiderent, uel ob aliã causam secundum iudicium Epi ob priuilegium ei concessum, propter quam constructionem valebant certa bona ex aliis Ecclesijs hæiusmodi nouæ Ecclesiæ vnire. unde fuit quæstum vn possunt. & arg. c fi. de relig. domi. & c. nulli. de reb. Eccles. nõ alie. negatiue respondebatur. Sol. tamen vt in hac parte cauetur, & ratio est, quia cultus diuinus congruenter augeri debet. non obstant obiecta, quia d. ca. fin. intelligitur ita ut in eo non prohibeatur cõstructio Ecclesię, sed modus cõstruendi: vt c. nulli. vel in casu nostro limitatur, uel solum quoad laicos intelligitur. Not. cultum diuinum esse augendum, congruenter. & causa canonica suadente.

a ¶Multitudo.] 16. quæst. 1. cap. præcipimus. & ca. nulli. dist. 99. Et hoc de consensu Episcopi, si regio, in qua multitudo fideliũ creuerit spectat ad aliquẽ Episcopum: vt in c. multis. 16. q. 1. no. in d. ca. præcipimus. & cap. quoniam Ioannes. de decl.

b ¶Absoluetur.] 16. q. 1. cap. præcipimus. fac. l. 1. C. de Metrop. Bery. lib. 11.

c ¶In una terminatione.] Idest, intra eosdem limites: puta quod intra eosdem terminos sint duæ ecclesiæ baptismales, in quibus promiscue populus baptizari possit. fac 13. q. 1. c. in apibus. & c. quoniam. de offic. ordin. arg. contra in l. uni. C. de Metropol. Bery. vbi in eadem prouincia sunt duæ Metropoles ciuitates. Sed dic, aut dignitas additur rei, & procedit contrarium: aut personæ, & procedit quod hic dicitur. Sed hęc non uidetur bona solutio, cum hic prohibeatur addi dignitas, uel qualitas etiam rei. Vnde posses dicere, quod sicut Imperator in eadem prouincia facit duas Metropoles, sic Papa potest duas baptismales ecclesias facere sub vna terminatione: alias autem & nemo potest facere plures Metropolitanas ciuitates in eadem prouincia, nec plures baptismales ecclesias in eadem terminatione.

a ¶Plebes.] Quasi melius informatæ: fac. ca. videtur. qui mat. accus. pos. & §. 1. eod. tit. & cap. ueniens. de test. in fin. & l. consensu. C. de repud.

Constituuntur autẽ ecclesię, vel ob incrementum populi, vel ob cõmoditatem plebium vel, certę vniuersitatis intuitu, aut in pastoralis dignitatis priuilegium.

Episcopus excrescentibus fidelibus potest nouam ecclesiã construere. h. d.

Ob incrementum populi tunc noua cõstituenda est ecclesia, cum certis in regionibus adeo multitudo a fidelium excreuit, vt illorum curę vnica sit impar ecclesia.

Ob incrementum populi diuidi possunt ecclesia. h. d.

Sicut enim ea ratione vnus Episcopatus in duos Antistitis accedente voluntate, diuidi potest: sic etiam Episcopus de baptismalibus, & parochialibus ecclesijs rectorũ accedente consensu facere potest: quod cum factũ fuerit; illa pars populi, q̃ nouis ecclesiis supponitur, a iure prioris ecclesiæ absoluetur b.

Plures baptismales Ecclesia non debent fieri sub vna terminatione: & terminationis controuersia dirimenda est iudicio plebiũ, vel sorte. h. d.

Plures tamen baptismales Ecclesias in vna terminatione c facere non poterit. Quod si de terminatione duarum matricum Ecclesiarum contentio fuerit, plebes vtrarumq; discernent e: quod si non conuenerint, Dei iudicio f controuersia discernetur.

Non est periturus Episcopus fabricans Ecclesiam, licet iurauerit non alienare Ecclesiastica. h. d.

Nec quidquam Epis

e ¶Discernent.] Vel per arbitrium, vel per amicabilem compositionem; superioris tamen auctoritas est necessaria. cap. de cetero. & cap. statuimus. de transact. & cap. per tuas. de arbit. alias laicus non posset esse iudex in spiritualibus. & cap. decernimus. cum cap. seq. de iudi. & est hic, & in c. plures. 16. quæst. 1. Vnde sumitur arg. quòd spiritualis causa laico potest committi. distinct. 25. §. vetum.

f ¶Iudicio.] Idest, sortibus, quibus Dei uoluntas ostenditur. 26. q. 2. §. 1. & cap. sors. facit l. fi. C. com. de leg. & l. si quæ cautiones. & l. hęredes §. si incerto. ff. famil. ercis. & l. sed cum ambo. ff. de iudi. &

Universidad de Deusto
Biblioteca

per Abb.in ca.fin.de fortil' & per Moder.in cap.capitulum.de rescrip.

a ¶Iurauerit.] De cuius iuramenti forma per Ab. in c.1.eod.

b ¶Iuramento.] Quod est restringendum ad alienationem illicitã, nõ aũt trahendũ ad necessariam:ut per Doct.in c.fin. eod. & in c.ut super. de reb.eccle.non alienan.& in c extirpãdæ §. quia uero.de præbt:idem esset dicendum in alienatione,quæ fieret ad vtilitatẽ ecclesiæ: nam necessitas, & vtilitas in hoc æquiparantur.12.quæst. 11. cap. sine exceptione. facit quod in simili not.Inno. & alii in c.cum omnes.de constit. Restringitur ergo iuramentum ad limites iuris:ut late per Abb.in d. ca.fi.Sed an idem sit de iuramento, quod præstatur hodie à prælatis de non alienãdo Rom. Pont. inconsulte? Quidam ꝙ sic.Commu contra, pro quibus est illa ratio, ꝙ recipiens tale iuramentum videtur sibi reseruare consilium, ut patet ex forma, & ui uerborũ. Sed astrictus ad petendum cõsilium super aliqua re, non potest etiam licite de illa re disponere,consilio non petito.ca.cum in veteri, de elect. & c. cum olim.de arbit. & in cap. nouit. de his, quæ fi. à prælat. & not in c.si pro debilitate. de offic.delegat.Sed prædicta uera, nisi necessitas imminēret, uel esset modica res:vt per Abb.in d.c. fi. & in ca. olim.de restit.spoli. & dicetur.inf.de reb.eccl. non alien.in §. terminas.

c ¶Indigenti.] Ex qua causa indigentiæ potest cõstitui eccles. etiam in præiudicium alterius. facit c.3.& cap.fin.eod.& 16.q.1. cap. præcipimus.& q. 7.cap.eccles.

d ¶ Debebit.] Etiam constituta dote secundum unum intellectum.cap. fin. eod. vt ibi per utrumque Abb.

e ¶Difficultate.] Difficultas ergo aliquid interdũ inducit, quod regulariter prohibetur. fac.c.ad audientiam. 1.eod.& dist.63.c. cum longe. & dist.93. cap. ista. cum alleg.in d.c.ad audientiam.

f ¶Maxime.] Hoc ideo dicit: quia si immineret periculum animarum, etiam quod a ueteri ecclesia non possent ministro necessaria subministrari, nihilominus deberet noua ecclesia construi, secundum Host. & dicetur inf.§. quacumque.

g ¶Matrici.] Cathedrali, ut per Ab.in c.fi.de offi. Archipresbyt. uel baptismali.c. ex transmissa,ubi no. de renũ. Vel intellige de ecclesia, a qua noue subministrãtur necessaria: nam hoc uerbum sumitur secundum subiectam materiam:ut not.Ab. in cap. ne nerabili. de uerb. significat.

h ¶Honor.] Sed in quo cõsistet huius honoris exhibitio? Quidam in eo, qđ antiquior ecclesia efficitur patrona, & clericũ instituendum præsentabit in noua:quod satis admitti posset, si solam in qua ædificata est noua ecclesia esset in domino ueteris,licet laicus ędificet ppriis sumptibus: quia tunc ambo erunt patroni, & ambo præsentabunt:vt not.in c. ad audientiam. eo. & in cipiæ sentis. 16. quæst. 7. Secus si nihil conferret, licet noua ecclesia sit intra suos limites. Idem putandũ, si rector construxit capellã.uel ecclesiã in solo quidẽ alieno, sed de reditibus ecclesiæ:quia ius patronatus acquiritur ecclesiæ nõ sibi, & cõsanguineis.Sed nõ vf, qđ iste intellectus possit accommodari huic litteræ pp illa uerba;Pro facultate loci,ideo expone quod debeat aliqd pstari annuatim in signũ subiectionis:arg.c. ois anima.de cens ib. moderãdũ arbitrio Episcopi, vel aliter:ut per Abb.in d.cap. ad audientiam.

i ¶Plures.] Puta decem.10.q.52.c.vni. Vel etiã plures,dũmodo velint ecclesiã dotare:argu.ca.nemo. de cõsec.dist.1.& inf.eo.§ quacũque.immo unus leprosus pmittetur,si vellet dotare secundum Ab. in c.2.eod.Sed tunc non diceretur cõstructa ecclesia gratia vniuersitatis. arg.hic: quod tales leprosi faciunt collegium:licitũ, de quo per Abb.in d.c.2.

k ¶Cœmeterio.] Argu.quod tales leprosi non debeant cũ aliis sepeliri:quia alias ista cõcessio nõ haberet causam rõnabilẽ. habes in c.sacris.de sepult.

a ¶Veteribus.] Veteres enim ecclesiæ propter nouas lædi non debent,16.q.1.cap.quicumque.modi cum tamen dãnum respectu decimarũ ex rationabili causa substinere debent: arg. §. proxi.sup.eo.& ca. ad audientiam. 1. eod.

b ¶Aliorum.] Priuilegium enim est stricte intelligendum,quatenus cõcernit præiudiciũ tertii, etiam quod sit concessum causa pietatis, quod not.fac.22.q.2. primum.l. nã hac natura. ff. de condit. indeb.l. nec auus. C. de emancip.lib. & l.2. §. si quis a principe.ff. ne quid in loco public. cum alleg. in cap.2.eod.

c ¶In sua.] Secus ergo si quis uellet uti hoc priuilegio extra suã diœcesim.Sed qđ si vellet magnificare ecclesiam, in sua quidẽ diœcesi constitutã, sed exemptam? Resp. secundũ Anto. quod permittit; licet enim non sit de diœcesi : est tñ in diœcesi.c.pe. de offi.ordin.sequitur Abb in ca.pen. de donat.

d ¶Parochia.] Idest, diœcesi. vt In cap.penul.de donat.vbi Abb & in cap.penul.de rapt.

e ¶Permittitur.]Sed an hæc permissio debet intelligi accedente consensu capituli? Et non uidet hoc necessarium.Sufficit enim hoc a iure semel concessum fuisse:argu.l.1.C.de thesau.libr.10. & l. q̃ sub cõditione.§.fi ff.de cond.instit.Et de hoc plene habetur in c.pen.de donat.& 12.q.2.ca.bonæ.& in c. pastoralis.de his quæ fi.a præl. quibus locis magis cõmuniter concluditur, quod a principio Eps non põt de nouo cõstruere monasteriũ, nec ecclesiã sæcularẽ in constructã monasticis regulis informare, sine consensu capituli.& ita procedit.12.q.2.ca.si Eps.Sed postquam hæc acta sunt sine consensu capituli, potest solus hanc donationem facere, quando tñ est necessaria.d.c.pen.quod declarat hunc.§. f.

f ¶Sepulturis.] Põt enim Eps sepeliri etiã extra cathedralẽ ecclesiam:ut per Abb.in ca pen de dona. Et est hic arg. ꝙ impensa funeralis Epi est faciẽda sumptibus ecclesiæ,& non de proprio patrimonio. de quo uide per Abb.in c.vt præteritæ.de electio.

g ¶Rebus ecclesiæ.]Vel etiam de rebus mẽsæ suę: vt in cap.pen.vbi declarat Abb.de donat.

h ¶Quinquagesimã tantum.] Sed de quibus rebus dat ista quinquagesima? Hugo. in c.bonæ.12.q.2. quod de fructibus annuis. Sed cõiter tenetur, qđ etiam de proprietatibus possit dari, immo secundũ Ab.in c.pen.de donat. hoc erit cathedrali ecclesiæ expedientius. Sed an aliquod ius retinebit ecclesia cathedralis in ista quinquagesima, uel cẽtesima? Resp. secundum Gosf. di rectum dominiũ, quod tamen secundum Ioan. And. & Ab. non uidetur in re probari.

i ¶ Conferre.]Scilicet donatione inter uiuos,non autẽ testamento, secundum Archid. in ca. quia Ioannes. 12. q.5.& Abb in cap. pen. de don. vbi diffuse de ratione differentiæ.

k¶Eligat.]Vt cap. bonæ. in fi. 12.q.2.

Quacunque.] CASVS in hac parte ita meo iudicio figuratur. Postquã conclusum fuit certam ecclesiam esse construendã, quærebatur ulterius, quid esset in tali cõstructione obseruandum: quidã enim dicebant nil aliud esse necessarium nisi eam ædificare, atque locũ, ac ædificium Deo simpliciter dedicare, siquidem si solemnitas aliqua adhiberetur idem esset construere & consecrare, quod uidetur inconueniens. Sol.ut hic dicitur, & ratio illa assignari potest, quia cum cura Ecclesiar. pertineat ad Episcopum ca.omnes basilicæ.16.q 7.conuenit quoque iuri, & rationi,ut eius autoritate, & ordine construantur,nõ obstat obiectio, quia alia solemnitas requiritur in constructione, & alia in consecratione. Not.primo in constructione Ecclesiar. duo esse necessaria,uidelicet ædificare,& certam solemnitatẽ adhibere:Not.2.cum etiam ex §§.super quod licet spiritualia ob salutem fidelium & fauorem religionis sint amplianda, tamen non permittitur talis ampliatio cum læsione alterius rei, uel personæ. hinc not.amplia.ad regul. id quod nostrum. & ad regul. non debet.ff. de reg.iur. Io. Bap.

l ¶Non debet.] Facit cap pastoralis.de priuileg. Si tamen nollet consentire,posset recurri ad superiorem.arg.ca.nullus.de iur.patro.& per Ab.c.2.eod. in fin.& fac.1.q.2.cap.placuit.de consec. dist.1.ca. nemo.16.quæst.vlt.ca piæ.& c.Erigentius.ca.cum sicut.de conser.eccles.vel altar. Auth. ut determ.

copo obstiterit, quod de rebus Ecclesię non alienandis iurauerit a: nam & tali non obstãte iuramento b, populo indigenti c super basilicarum institutione salubriter prouidere poterit,& debebit d.

Ob commoditatem plebiũ noua Ecclesia ędificari potest, qua tamen matrici honorem exhibere debet.h.d.

Plebium cõmoditas tunc nouam ædificare suadet Ecclesiam, cum parochianorum pars adeo distat a veteri, vt certis temporib° non sine magna difficultate e, & periculo illam adire, & ibi congruis temporibus diuinis interesse, & sacramẽta percipere possint:quo quidem casu maxime f si ministro commode prõ sustentatione sua prouideri possit, noua quidem erit Ecclesia construenda: sed a filiali matrici g Ecclesiæ,pro facultate loci cõpetens honor h exhibendus erit.

Vniuersitatis intuitu potest noua ecclesia ędificari,vt puta pro leprosis. h. d.

Vniuersitatis intuitu noua ecclesia ædificari permittitur; veluti cum plures i simul leprosi sub communi vita congregati fuerint. Iis enim quod ecclesia cũ cœmeterio k, & quod proprio gaudere valeant priuilegio, permittendum erit.

Beneficium non debet torqueri ad iniuriam dantis. h d.

Cauebunt tamen hi, vt iniurioſi veterib° a ecclesijs de iure parochiali nequaquam existant. Nec enim qđ eis ob pietatem indulgetur ad aliorũ b iniuriam flecti conuenit.

Episcopo cõceditur pro sepultura propria ecclesiã ędificare,aut nouum monasterium construere.h.d.

Episcopo quoque in sua c parochia d nouã ecclesiã ędificare permittitur e, sed multũ interierit ecclesiã monasticis informãdam regulis construat, an vero ex alia causa: & forte pro proprijs erigere velit sepulturis f. Cum primo casu eãdem ex reb° ecclesiæ g cui præsidet, vsque ad quinquagesimam h tantum partem dotare debeat. Secundo vero nõ amplius, quam centesimã conferre i licebit,ea quoque adhibita cautela, vt vnã tantummodo ex his duabus, remuneratio nem eligat k.

Quę seruari debent in construenda ecclesia, vel consecrãda,& quod ecclesia indotata consecrari nõ debet.h.d.

Quacumque tamen ex causa noua extruẽda sit ecclesia, obseruandum est in primis, vt ciuitatis episcopus, sine cuius assensu id inchoari non debet l.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sit cleri.numerus.

a ¶Crucem.] Auth. de mona.§.illud. & orationes Episcopus dicet. authen. de eccle. tit. §.si quis autem uoluerit.

b ¶Dotem.] Vt sup.de iur.patr. post prin. Sed quid si dotis constitutio fuit omissa in fundatione? Resp. debet constitui in cõsecratione. Sed quid si, & in consecratione fuit omissa dotis constitutio? Respon. quidam quòd cogendus est qui consecrauit. sed secundum Abb.in ca. cũ sicut. de consecr. eccle. vel alta. est prius ex quasi contractu conueniendus, & cogendus is, qui consecrari fecit, & obligatio trãsibit in heredes, vt ibi not.

c ¶Valeat.] Nisi ex necessitate construeretur, quo casu posset construi sine dote: vt not. sup.eod.§. plebiũ. & hoc casu institueretur in ea sacerdos, qui sibi victum manibus, & industria, & elemosynis quæreret: arg.cap.clericus victum.dist.91.& tenet Abb.in c.ad audientiam.1.eo.

d ¶Nunciatione.] Cap. 1. & cap.2 de nou.ope.nunc.

e ¶Remissio.] Vel nisi notorium sit de non iure nunciantis.ut per Abb. in cap. 1. de nou. oper.nunci. & hæc remissio quandoque fit expresse, quandoque tacite; puta morte nunciantis: ut ff.de nou.oper.nunc.l.non solum.§.sciendum.Sed quid si denunciator non uult remittere nunciationem? Respon.vt no.in c.2.de nou. oper. nunc.

f ¶Iniuria.] l. 2. & l. prætor.§.ait prætor.ff. de nou. oper.nunc.& c.1.vbi not.de nou.oper.nunc. Et est simile in excõmunicatione, quæ semper tenet, siue iusta sit, siue iniusta 11.q.3.c.1.

g ¶Destruendum erit.] Sed immo contra: nam attẽtata post appellationem extraiudicialẽ nõ veniunt irritanda, nisi sint contra ipsam appellationem, & nisi prius iustificetur appellatio. cap.cum nobis.& quod ibi not.de ele.& in c.bonæ.de appel.& c.non solum.de appel.in 6. Ergo cum nunciatio sit huiusmodi, deberet expectari finis denunciationis ante quam deueniri deberet ad destructionem.Sol.Ab. in cap.1.de nou.oper.nunc. Quod speciale est hoc in hac nunciatione ob rixas euitandas, & quia tractatur de modico præiudicio: nam intra tres menses nuncians probare debet de iure suo. l.1.C.de nou.oper. nunc. & ob neglectum iudicis. quæ rationes non militant in appellatione extraiudiciali.

h ¶Legum, & canonum.] Nota duo ex hac littera. Primum, q̃ in causa ecclesiastica possumus leges sæculares allegare: & q̃ potest utriusque iuris dispositio allegari. De quo late habetur.in ca. 1.de nou. ope. nunc. & in ca.cum ecclesia S.Mariæ. de const. i ¶Non erit.] Et hoc probat Abbas multis iuribus in cap.1.in fi.de nou. ope.nũc. quidquid ibi dicat glo.& videtur tex.in c.cum olim.2. de priuil.

k ¶Neglectum.] Accipe actiue, i. dest, quia neglexit. & fac.c.cum olim.2.ubi Abb. de priuileg.

l ¶Dotibus suis.] Quas non poterit ædificatores retrocedere, & ad ipsorum vtilitatem cõuertere, secundum Abb.in cap.cum olim.2.de priui.

m ¶Iuribus.] Non ut Episcopus dispensiis: quia habebit ipse collationem, & alia iura Episcopalia.10.q.1.c.regenda.

ad locum ueniat, in quo crucem [a] ipse figet, & publice atrium designabit, nec illam antea patietur ędificari, aut munus impẽdet consecrationis, quam dotem [b] basilicæ, & obsequium ipsius per donationem chartula confirmatã accipiat, quæ ad luminaria, & ad custodiã, & custodum stipẽdia, sufficere valeat [c].

Construenti nouam ecclesiam, potest nouum opus nunciari. h.d.

Sed si quis dum noua construitur ecclesia, aut proprium ius imminui, aut sibi quo quo modo noceri existimet, noui operis nũciatione [d] consulere sibi poterit, postquã si legitima non sit impetrata remissio [e], quidquid ædificatum fuerit, siue illud iure, siue iniuria [f], omnino ædificantium impensis destruendum [g] erit, negotiumque ipsum, secundum legum [h], & canonum statuta terminabitur.

Qui prater Episcopi consensum ecclesiam construit, facit iacturam iuris patronatus. h.d.

Diuersum statuetur in ea, quæ præter Episcopi consensum constructa fuerit: hæc enim si nemini nocet, destruenda quidẽ nõ erit [i], sed ob superioris neglectum [k] exclusso iure patronatus cũ dotibus [l] suis Episcopalibus iuribus [m] applicabitur.

Ecclesia debet quanto potest citius consecrari. h.d.

Basilica igitur legitimat ad utilitatem propriam, sed sicut de aliis ecclesiis

Basilica igitur.] Hæc pars subdiuiditur in 5.partic. in prima habetur quando & à quo Ecclesi. sit consecran. in secunda, an consecratio sit reiteranda: in tertia, an actus consecrandi posset delegari: in quarta quæ Ecclesia debeat cõsecrari: in quinta an & quando Ecclesiæ dedicatio debeat celebrari: secunda ibi, ecclesiæ: tertia ibi, confici autem: quarta ibi, illud etiam: quinta ibi, solemnitates: quoad primum CASVS ita figuratur. Cum esset in quadam villa noua Ecclesia ædificata, & sciens sacerdos

Io. Bapt.

dos illius loci quod non posset in ea celebrare, nisi esset quoque consecrata.ca.sicut.de consecra.dist. 1. propterea uoluit eam consecrare, putans id sibi esse licitum cũ posset celebrare, quod est plus.arg. ca.plus.de regu.iur.in 6.unde fuit quæsitum quid iuris Sol.ut hic deciditur, quia, quæ conueniunt ad cõgruentiã celebrationis ad Episcopũ videtur pertinere. arg.d.cap.sicut. ex qua ratione intelligimus obiectionẽ non concludere, & ca. pius. in huiusmodi casibus esse limitandum. Not. primo argumentũ quod definere quę conueniant ad congruentiam diuinorũ pertinet ad Episcopum: Not.secundo, spiritualia in vtilitatem fideliũ citius esse celebrãda secundũ qualitatem subiectæ materiæ.ca.fi. eod. de consacration.

a ¶Acceperit.] Nisi tamen Episcopus permiserit.c.missarum.de consecr.d. 1. ne fit contra id quod habetur inf. de immu. eccle.§. sed & conuiuia. in fine.

b ¶Citius.] Ca.fi. de consec. eccl.uel alta.

c ¶Baptizauerit.] Quod officium pertinet ad eũm alio nõ apparente. fac. c.1. de relig. dom. Et nota, q̃ per exercitiũ unius iuris, seu articuli cõprehensi sub uniuerso, infertur ad possessionẽ iuris vniuersalis. Sed contra uidetur.c. auditis & c.olim.de præscri. Vbi exercens certa iura Episcopalia solum præscribit in illis, quæ exercuit.fac.not.per Bald.in l.1.§.si quis.ff.de itine.actuq; priu.fac.c.cũ contingat.de decim.& c.cũ consuetudinis.cũ ibi not.de cõsuet.Sol. ex mente Inn. & Ab. q̃ hoc quod dicitur hic procedit, vbi per ius commune non fundatur intentio alterius: quia tũc p possessionẽ vnius articuli probatur possessio vniuersalis: quia non apparebat, q̃ hic locus esset alterius. Sed si alius aduersarius haberet fundatã intẽtionem in iure cõi: quia esset clarum, quod esset possessum ab alio ius aliquid in sua diœcesi, tunc procedunt contraria. & ad hoc vide Inn.in c. cum dilectus de capel. monach.

d ¶Concurrerint.] Idest, chrismati fuerint. Et sic me extructa non ante sacris est deputanda mysterijs, quam munus consecrationis ac ceperit [a], quod ne qua diuino cultui afferatur mora, quanto poterit citius [b] conficiendum erit.

Ecclesia consecranda est ab Episcopo, qui prius baptizauit incolas regionis, vbi cõstructa est. h.d.

Et si dubitetur, a quo dedicanda sit, illud exquiri oportebit, cuius ciuitatis Episcopus antequam fundaretur, incolas baptizauerit [c]: & ad cuius consignationem sub annua deuotione concurrerint [d], atque is etiam ad consecrationem uocandus erit.

Ecclesia semel consecrata non debet amplius consecrari. h.d.

Ecclesiæ autem, vel altari semel Deo consecratis, non debet iterum consecratio adhiberi; quia velut infans a sacerdote rite baptizatus non debet iterum baptizari [e], ita nec locus semel Deo dicatus, iterum consecrari.

Non dicitur iteratũ quod semel factum ignoratur. h.d.

Plane si de ecclesiarum, vel altarium consecratione dubitetur, nec de ea, aut scriptura [f] appareat, aut testes [g] existant, sine vlla dubitatione erunt cõsecranda. Nec talis trepidatio iterationẽ facit: quia iteratum dici nõ põt, quod semel esse factum ignoratur [h].

Ecclesiæ.] CASVS. Quidam rurales sacerdotes de uotione moti petebant ob quamlib. leuissimã causam Ecclesias & altaria de nouo consecrari, quod quidẽ videbatur sibi esse concedẽdum, quia fideles ꝓbabiliter audirent in eis diuina maiori deuotione, uel maiori frequentia, qua de re fuit quæstitum quid iuris. Sol.vt hic habetur, quia reiterare huiusmodi actus nisi canonica causa suadente tendit in contẽptũ eius, & propterea inde nõ põt oriri illa utilitas, quã isti putabant, & sic cessat obiectio: Not.primo nonnullos actus non posse reiterari, ne contemnantur iux. not.in ca.2.de baptism.Not.2.aliquid non dici esse factum nisi de eo constet.d.ca.2.

Io. Bapt.

e ¶Baptizari.] Dist.68.c.sicut.& 32.q.7.c.quemadmodum, & de consecrat.dist.1.cap. ecclesijs.

f ¶Scriptura.] Arg.quod id, quod scriptura, uel testibus probari non potest, pro infecto haberi debet l.si maior.C.com.diuid.

g ¶Testes.] Sed an sufficiat unus testis? Resp.sic, vt lur & in baptismo. cap. paruulos. de consecr. dist. 4 Nisi essemus in contradictorio: ut not.in cap.solemnitates.de consec.dist.1.etiam. q̃ esset testis de auditu. Item sufficeret liber ecclesiæ, uel lapis inclusus 24.q.2.c.sane 2.vbi not.& not.in d.c.sollemnitates.& per Abb.in c.proposuisti. de consecrat.eccle.vel alta.

h ¶Ignoratur.] Sic c.sollemnitates. de consecr.d.1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnde sumitur, & in c. 2. de baptism. Arg. contra clericum, qui non recordatur, utrum dixerit aliquam horam, quod debeat illam dicere de nouo in dubio. fac. l. in lege. ff. de contrahen. emptio,

a ¶Sed si, &c.] No. in hoc § casus, in quibus ecclesia debet reconsecrari uel reconciliari. & de materia in ca. ecclesiæ. de consec. dist 1. & not. in c. proposuisti. de consec. eccl. uel altar. Et in hoc differt res inanimata, ab animata, quę nunquam reconsecratur: ut per Abb. in cap. 1 eod. vbi de ratione diuersitatis.

b ¶Exusta.] Pro maiori parte: alias secus: ut not. in cap. ecclesijs. de cõsec. dist 1. quod intelligе, ut per Abb. in cap proposuisti. de consecr. eccle. vel altar.

c ¶Sanguinis.] Humani, & inuitiosi. fac. cap. tuarum. in princ. de priuil. Vnde si ibi sanguis humanus casu effundatur: puta, quod quis minorationẽ faciat, uel si occidatur canis, ecclesia non est reconcilianda, ut not. in c. uni. de consecrat. eccles. vel altar. in 6. & per Abb. in c. proposuisti. eod. tit. Sed quid si vulneratus extra ecclesiam in ecclesiam fugiens sanguinẽ ibi spargat? Resp. non est reconcilianda: ut not. in d. c. 1. secus e contra. Quid si homo occidatur in tecto: puta sagitta, secundũ Hug. non est facienda reconciliatio; quia id uidetur factum extra ecclesiã. Eadem ratione, si in cella, uel spelunca fuerit facta effusio Sed quid si sanctus ibi occidatur? Videtur ecclesia sanctificata, non polluta. Dic quòd est reconcilianda, licet non lauanda: ut no. in d cap. 1. Quod si fuerit commissum homicidium sine sanguinis emissione: puta quia fuit quis suspensus? Resp. adhuc debet reconciliari, vt ca. proposuisti. de consec. eccl. uel alt. & not. in cap. 1. eo. in 6. ubi de hoc late. Item intellige, si homicidium fuit uoluntarium: Secus si casuale, Abb. in dicto cap. proposuisti. Et intellige, quod hic dicitur, non habere locum in modica sanguinis effusione, quod sua det verbum effusio, secundum Abb. in dicto c. proposuisti.

d ¶Semnis.] Humani, non canum. Et quidam hoc intelligunt de semine fornicario; secus si uir cognoscet uxorẽ, quod tamen a pluribus non probatur: ut no. in c. 1. de consecr. eccles. uel alta. in 6.

e ¶Humatione.] Cap. consuluisti. de consecr. Eccl. uel altar. vbi Ab. addit alium casum, uidelicet si ecclesia fuisset consecrata ab eo, qui esset notorie excommunicatus.

f ¶Polluta.] Immo ecclesia non potest pollui. ca. uestra. de cohabit. mul. & clerico. Sol. uerum est, q ecclesia non potest peccare, non potest etiam pollui a peccatis hominũ; sed ista reconciliatio fit ad terrorem, vt homines inde intelligant, quod ex facto atroci, etiam sancta polluantur, ita vt inducantur ad cogitandum quantum sit elaborandum pro expiatione proprii peccati. Vnde infertur per Doct. quòd ubi ista fierent occulte, non est opus reconciliatione. fac. no. in ca. unico eo. in 6. vbi etiam an polluto cœmiterio sit polluta ecclesia, & econtra.

g ¶Consecranda.] Referas ad casum totalis exustionis, uel pro maxima parte, uel destructionis. nam his tribus casibus Ecclesia reconsecratur Abb. in ca. proposuisti eo.

h ¶Reconcilianda.] Differunt autem hæc reconsecrare, & reconciliare, licet interdum confundãtur: ut not. in cap. si motum. de consecr. dist in. 1. & hoc verbum referas ad omnes alios casus, exceptis tribus, de quibus in notula proxima superiori.

i ¶Dubitari.] Cap. 1. cap. quod in dubiis. cap. ligneis. eo.

k ¶Motum.] Ita quod formã primam amiserit: ut not. in cap. si motum. de consecra. dist. 1.

l ¶Sigillum.] Quid sit lapis iste per Abba. in cap. 1. eo.

m ¶Confractus.] Enormiter: secus si fuerit passus modicam rupturam, ut per Abb. in cap. ligneis. eo.

n ¶Consecrandum.] Immo etiã Ecclesia tota. c. si motũ. de consec. dist. 1. Resp. ibi, uerbum consecretur exponendũ est, idest, reconcilietur. Sed hæc expositio non tollit ex tota contrarium. Vnde potes dicere, q hodie non stamus illi textui per c. 1 eod. quod uidetur illũ corrigere. vel dic in d. ca. 1. & de hoc vide per Abb. in cap. proposuisti. eo. ubi plene prosequitur omnes casus.

Confici. CASVS. Quidã Eps cũ deberet certã Ecclesiã consecrare, & esset impeditus, uoluit hoc cuidã sacerdoti cõmittere, putabat aũt id sibi esse licitũ per §. fi. ver. Epo permittente. sup. de sacerd. inf. grad. vnde cũ de hoc fuisset dubitatũ, fuit data Sol. prout hic legimus, quia quæ sunt ordinis, sola voluntate nequeũt cõmitti, ut docet glo. magna super ca. aqua eod. tit. de consecra. non obstat obiectio, quia non est inconueniens, ut nõnulla de ijs, quæ

Ecclesia polluta debet reconciliari. h. d.

Sed si ecclesia [a], aut ab igne exusta [b], aut fusione sanguinis [c], vel seminis [d], vel excommunicati humatione [e] polluta [f] fuerit, etiam si semel antea consecrata appareat: nihilominus diligentissime expurgata iterato consecrãda [g], vel reconcilianda [h] erit.

Propter detrimentum altaris ipsum altare, non ecclesia est iterum consecranda. h. d.

De eo dubitari; cõ tigit, si altare motũ [k] fuerit, aut lapis superpositus, qui sigillum [l] continet cõfractus [m] aut diminutus, an ecclesia debeat iterũ cõsecrari? Et responsum est, ob id ecclesiæ non esse consecrationem iterandam: sed ipsum solũ altare denuo consecrandum [n].

Quibuscumque diebus potest ecclesia consecrari sed solum ab Episcopis, qui ea, quæ sunt iurisdictionis possunt de mandare inferioribus, secus quæ sunt ordinis. h. d.

Confici autẽ poterit ecclesiarũ, altariũque consecratio quibuscũque [a] diebus tam dominicis, quam priuatis; sed non a quocumque: licet enim aquam per Episcopum benedictam, per alium Episcopum, qui aquæ benedictionem non impenderit ecclesia recõciliari possit: idem tamen per sacerdotes simplices fieri non poterit; quia ea quidem quæ iurisdictionis [b] sunt, etiam inferioribus Episcopus demandare potest: sed quę ordinis [c] sunt, inferioris gradus clericis committete non potest [d].

Non debet consecrari ecclesia vbi sepulta sunt corpora infidelium, nisi seruata forma huius §. h. d.

Illud etiam animaduertere consecrantẽ oportebit, ne basilicã in qua infidelium sepulta sunt cadauera sanctificet [e]. Sed si cõsecrationi apta videbitur, euulsis [f] inde corporibus, & rasis [g] parietibus, & tignis, consecrari poterit.

Festa Dedicationum ecclesiarũ debent celebrari. h. d.

Solemnitates quoque dedicationum ipsarũ ecclesiarum per singulos annos erunt celebrandæ [h] ipso Domino exemplũ dante, qui dũ ad festum dedicationis tẽpli celebrãdum, cum reliquis populis accessi, omnib⁹

quæ sunt ordinis possunt committi etiam inferiotib. vt adno. glo. in d. §. fin. & in hoc tit. nostro: No. primo differentiam inter potestatem ordinis, & iurisdictionis. Not. secundo argumentum quod episcopus habeat aliquod plus essentialiter, & intrinsece respectu ordinis, quàm habeat sacerdos inferior, & ideo ordo episcopalis videt dist. ab ordine sacerdotali: qua de re tũ quid sentiãt Theologi declarat Sot. de iust. & iu. lib. 10. q. 1. ar. 2.

a ¶Quibuscunq; diebus.] Cap. 2. eo. immo regulariter contra. 21. q. 1. c. de aotis. & c. 1. de tẽp. ord. & supra commu. iã ma. cõ. quã. mi. or. § igitur. Respon. hic sumus in consecratione rei inanimatę, quæ est minus digna, in cõtrariis ĩ cõsecratione rei animatę, q̃ est magis digna & magis firma: vt per Abb in dict. c. 2.

b ¶Iurisdictionis.] Puta iudicare, cognoscere, instituere, conferre, excommunicare, c. transmissam. vbi not. de electio. & in c pen. eo. fac. quod no. in c. peruenit. dist. 95.

c ¶Ordinis.] Puta clericos ordinare, virgines consecrare. chrisma conficere, & huiusmodi, quæ ministerium consecrationis, desiderant. Vnde fac. regulam generalem, quod ea quæ sunt alicuius ordinis non possunt delegari nõ habenti illum ordinem: vnde Papa non posset dare potestatẽ non sacerdoti conficiendi corpus Christi. no. in c. peruenit. d. 95. & per Abb. in cap. fin. de cler. ægro. & in c. pe. eo. Sed an Archiepiscopus, qui nondum est consecratus, sed solum confirmatus, possit suffraganeorum consecrationem alteri demandare, & non uidetur, cum id per se non posset si uellet facere, dic vt per Abb. & Doct. in cap. suffraganeis. de electio.

d ¶Non potest.] Ratio. diuersitatis no. in c. pe. eo. Illud etiam. CASVS, Quidam Episcopi in differenter uolebant ecclesias consecrare iam constructas, et cum in una essent infidelium cadeuera sepulta, fuit dubitatum an possunt; huiusmodi enim corpora non uidentur posse afficere loca iam Deo dedicata: Sol. tamen vt hic legimus, ne ecclesia uideatur curam habere de infidelibus contra dictũ Apostol: Qui sunt extra nos nihil ad nos, relatum in c. gaudemus. de diuort. & sic etiam obiectio non concludit: Nota primo cum infidelibus, etiam mortuis non esse communicandũ, vt infra melius dicemus: Not. secundo quod aliquid redditur aliquando ad aliquem finem idoneum, quando videlicet ab eo remouetur contrarium.

e ¶Sanctificet.] Cap. placuit. cũ pluribus seq. de consec. dist in. 1. huius constitutionis rõ est, quia infideles viui ab Ecclesia repellũtur. 2. 1. distinct. c. cleros. & distin. 25. c. per lectis. ergo & mortuis; q̃ a quibus viuentibus Ecclesia non communicat, mortuis communicari non põt, 24. quæst. 2. cap. 1. Sed quid dicemus de muliere prægnãte mortua? quidam quod sepelietur in Ecclesia: quia fœtus est pars vẽtris. l. 1 §. 1. ff. de uent. inspi. Consueuit tamen aperiri, & fœtus extrahi, & seorsum sepeliri. fac c. sacris de sepult. & no. in c. ecclesia. 1. de consec. d. 1.

f ¶Euulsis.] Auctoritate principis vel Episcopi tantũ. l. ossa. ff d relig. fa. de consec. d. 1. cap. corpora.

g ¶Rasis.] Idest, dealbatis. Nam mutata forma, mutatur substantia rei. l. Iulianus. §. sed etsi quis ff. ad exhiben.

Solemnitates. CASVS. Quidam sacerdotes nolebant celebrare ded cationes suarũ ecclesiarũ, ea ratione moti, quia dicebant beneficium esse sibi collatum solum ad curam habendam de salute animarum: unde cum de hoc fuisset quæsitum quid iuris: Sol. vt hic cauetur, quia Ecclesia non solum est ordinata ad salutem animæ, sed etiam ad laudes Deo reddendas, & ideo etiam obiectio soluitur, No. quod argument. istius celebrationis vtile esset omnibus fidelibus diem quoque celebrare, in quo Deo per baptismum sunt dedicati sub tutela alicuius sancti. Nota secundo argumentum qd etiam nomen debent accipere sub cuius tutela reperiuntur.

h ¶Celebrandæ.] Cap. sollennitates. de consecra. dist. 1. licet in ipsis ecclesijs dedicatis, quod seruatur in hac ciuitate nostra Perusina, in qua die quintadecima Mensis Iulii celebratur dedicatio ecclesiæ cathedralis Hierosolymitanæ, quæ & cuius

Jo. Bapt. Jo. Bapt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ius capitulũ occupata Hierusalem ab infidelibus fuit transl̃atum in nostram ciuitatem in ecclesiam S. Lucæ, vt extant publica monumenta in dicta ecclesia, & meminit Bart. in l. 1. ff. ad munici. & cum hæc scriberem erat festum dictæ dedicationis.

idem faciendi formã tribuit [a].

Reparatio ecclesia pertinet ad possessorem beneficij, & Episcopus debet de sua tertia contribuere h.d.

Hæc de ædificãdis & consecrandis ecclesiis, vel altaribus delibasse sufficiat: nam si reparandæ sint, vel emendandę, id oneris proculdubio ad eum, qui ecclesiasticũ possidet beneficium [b] pertinebit [c]. Sed & Episcopus tertiam partẽ [d] sibi obtingentem impendere debebit. Nũc de ecclesiarum unionibus paucis despicimus.

DE VNIONIBVS *ecclesiarum.*

TIT. XIX.

Quid sit unio. hoc dicit.

VNIO ne nihil aliud est, quam duarũ pluriumve ecclesiarũ facta connexio, dicta ab vniendo ex eo, qd plures ecclesiæ in unũ coniunguntur.

Vnio aut est perpetua, aut temporalis. h.d.

Vnionum autem duæ sunt species: [f] aut enim perpetuę sunt, aut temporales. Perpetuæ sunt, quę fiunt vt sine prefinitione tẽporis perdurent. temporales sunt, quæ ad certum tempus, putatio, modo tertia appellatur, vt hic, & d. c. prisc. is: modo quarta, vt 12. q. 2. c. uobis. & c. Vulteranæ. & ca. quatuor. & c. cognouimus. Sed hodie prælati, neqs tertiam, neque quartã soluũt, nec forte aliam portionem de consuetudine, quæ consuetudo valet, scãm Inn. c. fin. de his, quæ fi. a mai. p. c. & scãm Ab. in c. 1. eo. Vbi etiã dicit, ꝙ si aliter prouidenti nõ põt. tenent parochiani, ex quo ibi percipiunt diuina: arg. c. si Eps de offi. ord. in 6.

DE VNIONIBVS ecclesiarum.

Præsupposito per tit. supra proximũ: Ecclesias iam esse constructas, & consecratas, contingit aliquando eas inter se uniri, propterea post tit. procedẽ. proponitur nũc iste, qui diuiditur in 5. part. in prima habet quid & quotuplex sit unio: in secũda pp quid sit facienda: in tertia à quo, & qũo fieri debeat: in quarta qualis sit eius effectus: in quinta nõ dissoluatur: in secunda ibi, velut: in tertia ibi, non tamen. quarta ibi, secuta vero quinta ibi. dissoluitur.

Io. Bapt.

VNio nihil aliud. CASVS non figuratur. No. primo causam dis. quia Ecclesia in unione aut mutat esse simpliciter, & sic datur una ipsis: aut secundũ quid, & sic datur altera: Not. secundo argumentũ, quod cũ aliquid mutatur scãm quid, & non simpliciter, dicitur retinere propriam naturã, & facit ad intelligentiam capitu. diminutionis.

e ¶ Vnio.] in iure, uel apud Doctor. antiquos non reperitur definitio, seu descriptio unionis. Primus omniũ Cacialupus eã descripsit in suo tractatu de vnionibus: sed sua descriptio longior est, quam §. Callimachus, quod valde inconuenit. Aliã ponũt Moderni Galli in praxi beneficiaria sub tit. ✠ unionibus; quæ cũ non multũ distet ab ea, quæ hic ponitur, (est em̃ hæc breuior aliquanto, & simplicior) inde mutuari poteris quę ad huius declarationem sunt necessaria, & communiter hæc uerificatur, qđ Iurisiis uidetur sufficere. §. seruitur. instit. de stat. homi. & tenent Doct. in rub. de iudi. in antiq.

f ¶ Dnæ sunt species.] Hæc diuisio licet explicite non ponatur in iure, proculdubio tamen est exmẽte iurium, vt apparet ex c. 1. ne sed. vacã. aliq. inibi:

Ne plus fauisse personæ, quam ecclesiæ, & in c. quoniam Abb. de offi. deleg. & de tali diuisione vide Petrum de Peru. in suo tract. de unionibus, & Rebuff. in sua prax. in tit. de unionibus ecclesiarum. & Paris. consil. 5. vol. 4. & quomodo cognoscatur, an unio sit perpetua, vel temporalis, & qualis in dubio esse præsumatur, vide per Petrũ in d. loco. fac. no. per Abb. in c. cũ inter. de elect.

a ¶ Vitam.] Immo vnio ad uitam uidetur perpetua. l. 1. ff. pro socio, Solut. verum hoc respectu personæ, non actus, qui geritur: & quo ad quid, non simpliciter. fac. no. per Abb. in c. conti nebatur. de his, quę fi. a prælat. fine cõsens. capituli.

Io. Bapt.

Velut ergo. CASVS. Quidam Episcopi moti rationibus hic in text. adnot. uolebãt eccłas Ecclesias inter se vnire: unde fuit quæsitum quid iuris, negociũ em̃ faciebat, qa si Ecclesiæ sunt ædificãdæ vel ob deuotionem vel cõmoditatẽ fideliũ §. cõstruũtur supra titu. prox. vel mõ implicare contradictionem, vt talis Ecclesiarũ multiplicitas tollatur: Sol. tamen vt hic legimus, quia cisd. causis leges quoq; instituuntur, & reuocantur. c. 1. di. 4. cap. non debet de consanguin. facit §. ius autem gentium. instit. de iure nãli. hinc cessat quoq; obiectio: & ideo non in diget alia solutione. Not primo quod ead. causa diuersè tamen respectu considerata in Ecclesijs producit constructionem, & unionem, unde à simili idem dicas in reliquis rebus: Nota secundo officiũ Episcopi esse animaduertere ne cultus diuinus detrimentum patiatur, sed per oppositum vel augeatur iuxta. c. penul. de constitut. uel conseruetur.

b ¶ Permittitur.] Cap. ad audientiam. 1. de Eccle. ædif. & supra eo. tit. §. plebium. & 16. quæst. 1. cap. multis. & c. præcipimus.

c ¶ Possunt.] Cum contrariorum sit eadem disciplina, ut supra de iu. perfu. & ibi not.

d ¶ Causæ.] Concord. c. exposuisti. de præb. c. 2. de relig. domib. & 16. q. 1. c. & temporis. & 25. q. vlt. c.

ta ad alicuius vitam [a] instituuntur.

Causa uniendi sunt, necessitas, & utilitas. h.d.

Velut ergo ex causa una Ecclesia, vel Episcopatus in plures diuidi permittitur [b], sic etiam rebus suadẽtibus plures Ecclesiæ in unam coniũgi possunt [c]. Causæ [d] vero vnionum sunt, aut urgens necessitas, aut euidens utilitas. Necessitas; veluti cum duæ Ecclesiæ adeo sũt pauperes, vt impossibile sit, earum prouentus ad uictum duorum sacerdotum sufficere [e]: aut si altera hostium immanitate desolata sit. Vtilitas, vt cum locorum opportunitas id exposcit, vel temporis qualitas [f]; puta, qa in loco nunc Christianorum dicatur immi nutus numerus: aut qa ob fructuũ tenuitatem nõ perinde idonei sacerdotes ad beneficium procurandũ inueniantur [g]. His igitur casibus, ne quid detrimẽti diuinus cultus, & animarum cura patiatur, debẽt plura beneficia, vel Ecclesiæ in unum coniũgi.

Sicut unire Episcopatus pertinet ad Romanum Pontificem, sic minores Ecclesias ad Episcopum, cui subsunt, inferiores uero non possunt vnire. h.d.

Non tamen omnibus passim quascunq; Ecclesias uniendi potestas indistincte permittitur, sed certis dũ taxat seruatis regulis. Et quidem sicut unire Episcopatus, atque potestati alienæ subiice-

Io. Bapt.

personalis c. 4. de off. legat. & in spiritualibus etiã unicuiq; qđ suum est debet cõseruari. §. sed si qs. supra titu proximo. quibus consideratis nec obiectiones tenent, siquidem cura præde. non simpliciter, sed limitatiue est demandata, & utilitas Ecclesiæ non debet ius alterius lędere. Nota primo, quòd maiora, & grauiora maioribus respectiue sunt seruata. d. c. 4. & ibi docto. Not. secundo, archiepiscopum non habere immediate iurisdictionem in diœcesi sui suffraganei, nisi de illius consensu, uel ratione uisitationis. cap. 1. de censi. in 6. aut aliis expressis in iure casib. Not. tertio nihil esse a superiori faciendum, in quo aliquis posset lædi, nisi eo uocato, & aliquando cum eius consensu, etiam si id tendat in utilitatem Ecclesiæ, argumento. l. id quod uestrum. ff. de reg. iur.

Ad

Universidad de Deusto
Biblioteca

re ad summum [a] Pontificem pertinere noscitur, sic ad Episcopũ spectat Ecclesiarũ suæ diœcesis vnio atque subiectio. Ab Episcopo itaque inferiores [b] vniendi potestatẽ minime sibi vendicare poterunt. Ideoque si prior vel Abbas monasteriũ monasterio subiecerit, vel vnierit, Episcopi consensu minime requisito, quod inconsulto præsule secerit, nõ subsistet, nec subiectionem, vel vnionem Metropolitani [c] consensus, vel cõfirmatio substinebit: cum is in diœcesi sui suffraganei absque ipsius assensu nõ debeat aliquid contra constitutiones canonicas attentare.

Episcopus vnire potest Ecclesiam alteri, vel loco religioso donare, etiam non vocato Rectore, vel defensoribus h. d.

Vsque adeo autem Episcopo in propria diœcesi facultas vniẽdi competit, vt si per eundẽ consentiẽte capitulo [e] Ecclesia Ecclesiæ, dignitati, vel præbendæ vniatur, aut religioso loco donetur, ex eo quod Rector ipsius ad hoc vocatus [f], vel si vacabat [g] defensor [h] ei sup hoc datus non extitit, nequaquam impugnari valeat.

Episcopus non potest Ecclesiam vnire propriæ mẽsæ h. d.

Aliud tamẽ obtinet si quam is Ecclesiam mensæ [i] suæ, vel capitulo vniendam duxerit: id enim (& si capituli consensus accesserit, & loci consuetudo suffragetur) irritũ penitus erit. Cum vniẽdi. Et hoc casu non sufficeret consilium petere: sed exigitur cõsensus specificus: vt not. in clemen. fin. de reb. eccle. non alie. quidquid Host. dixerit. adeo, vt non reputetur præscriptibile, q̃ prælatus in casu licito alienet sine consensu capituli: vt nota. in d. clem. fi.

¶ Vocatus.] Ratio: quia non vocato non præiudicat. c. cõsultationibus. de donat. & not. in cle. fi. de reb. eccle. non alien. & de rectore loquitur non de prælato cui ecclesia subesset.

g ¶ Vacabat.] Sed contra videtur. c. 1. ne sed. vac. Solu. illud in Episcopalibus sedibus, hic in inferioribus: vel illud ibi statuit Papa, ne argueretur de subita mutatione: vt not. in cle. fi. de reb eccles. non alien. Alias etiam mortuo altero Episcopo unit Episcopatus, vt 16. q. 1. c. & temporis.

h ¶ Defensor.] Vi debatur contrariũ: quia si res ecclesiæ vacantis ex causa dignitati donetur, oportet defensorẽ dari. ca. dudum. de reb. eccle. non alie. in 6. Est ergo hoc de casibus, in quibus minus prohibetur, vbi maius permittitur. Potest em ecclesia uacans dari sine defensore, vt hic & clem. fin. de reb. eccles. non alie. Sed possessio, vel res ecclesiastica non, vt in dict. c. dudum. Simile in c. nemo de inceps. de elect. in 6. & q̃ not. in cap. cum dilectus. in glos. 4 de consuet. & in c. fin. de transl. in glos. penul. Sed contra videt c. pastoralis. in prin. de offi. deleg. & l. quæ de tota. ff. de rei uendi. Sol. vt not. in d. cle. fin. post Host. in glo. super uerbo defensor.

i ¶ Mensæ suæ.] Nec enim debet Episcopus posse auctorizare in facto proprio, sicut nec œconomus. 10. q. 2. c. hic usus. in fin. nec tutor l. 1. & l pupillus. ff. de auctor. tutor. nec prælatus. c fin. de instit. Sed quæ bona dicentur de mensa Episcopi, uel capituli? Rñdeo quæ ipsorũ, ppria, & libere ipsi uidefruuntur vt per Ab. in c. vt super. de rebus eccl. non alienan.

Vtilitas.

a ¶ Ad summum Pont.] Nota. quod multa sedes Apostolica ita sibi reseruauit, vt ab aliis impune præsumi non possint, vt plene habetur in cap. sicut vnire. de excess. prælat. & inter alia est, quod hic dicitur, quod ad solum Papam spectat vnire, vel dividere Episcopat'. fac. 16. q. 1. ca. præcipimus. & cap. & temporis.

b ¶ Inferiores.] Cap. sicut vnire. de excess. prælat. nisi tamen inferiores ius vniendi præscripsissent: hoc enim cum sit iurisdictionis, est præscriptibile, ad not. in clement. ne in agro. §. ad hæc. de statu monacho & clem. 2. de reb. eccle. non alien. Idem si iste inferior haberet potestatẽ in loco qua si Episcopalem.

Ius vniẽdi p̃scriptibile.

c ¶ Metropolitani. Sed an legatus ſde latere possit unire? Sol. licet magna sit dubitatio, communiter tamen tenet quod possit, vt per Abb. in ca. sicut unire. de excess: prælat. & in c. fi. de cõfir. util. vel inutil. vbi moderni deducunt esse com. opi. & tradunt Cacialupus & Petrus de Perusio, in suis tractatibus.

d ¶ Attẽtare.] Argu. q̃ Archiepiscopus non est iudex ordinarius totius prouinciæ solum: est enim suffraganeorum, non autẽ subditorum. cap. pastoralis. de offic. ordina. nisi in casibus ibi no. fac. 9. q. 3. c. 2. & c. 2 & c. archiepiscopus. cum seq. & c. Romana. de offic. ordin. & no. in c. sicut unire. de excess. prælat. Itẽ habes hic, quod Episcopi in suis diœcesibus possunt unire ecclesias sibi subiectas, qđ est & per Concil. Tri. confirmatum. vt in sessio. 21. c. 5. Est tamen differentia in eo: quia Papa potest unire sine causa, & sine cõsensu capituli, vel cuiuscumque, secus Episcopi. fac. c. pastoralis. de donat. & Cle. fi. de re. Eccle. non alien. Item Papa vnit ad tempus. Abb. in c. cum inter R. de elect.

e ¶ Consentiente capitulo.] Quod non requiritur in unione facienda a Papa, vt est not. in §. proxi. in

a ¶ Vtilitas.] Nota quod utilitas nostra inducit præsumptionem contra nos.

b ¶ Lædi possent.] Qui sint isti ultra eos, qui hic enumerantur, Vide latissime per Cacialupum. in suo tractatu de unionibus in 6. articulo. facit c. rationis. & ca. monasterium. 16. q. 1.

Io. Bapt.

Secuta uero. CASVS. Orta fuit cõtrouersia inter Episcopum Ticinẽsem & Vegenensem ob unionem quarundam Ecclesiarũ factam, unus. enim dicebat nulli Ecclesiæ aliquod ius esse reseruatũ, quia ex duabus v. g. Ecclesia una tertia erat facta. alioquin vel quælibet Ecclesia deberet ius unũ conseruare, vel altera diceretur extincta, & sic non daretur unio: qua de re cum fuisset de hoc dubitatum, Solu. vt hic legimus, siquidem aliud est unire, & aliud ex pluribus unum tertium constituere, & propterea nõ tantum uera apparet Sol. sed etiam obiectio remanet soluta: Not. primũ esse effectũ unionis Ecclesiarũ vel aliarũ rerũ regulari. à cã, & à natura ejusdẽ non semper potest esse vniformis: Not. secundo unionẽ causare perfectionem in qualib. re vnita.

c ¶ Comperiunt.] Tractatur hic de effectu unionis, & quia contingit illã fieri uariis modis, vt per Abb. in c. 1. ne sede uacante aliquid innouetur. id quod hic generaliter dicitur, uarias etiam declarationes recipit, & quia breuiter tractari nõ potest, sed multas chartas exigeret, non est hic ponendum. Vide per Abba. in capitu. 2. de relig. domi. & per Cacialupum in suo tractatu, in 8. artic. & per Butr. in capitu. eam te. de ætat. & qualitate.

d ¶ Velit.] Ca. cum olim. de consue. c. ex tuarum.

tium utilitas [a] probabilem non rectę factę vnionis suspicionem ingerat.

In unione facienda requiritur consensus nõ solum capituli, sed etiam eorum qui lædi possent h. d.

Nec solum capituli vnientis Episcopi in unione consensus exigitur, sed etiam illorum, qui ex unione lædi possent [b]. Vnde si aut collegiata, aut patronata, aut alicuius suffraganei Ecclesia sit vniẽda, collegii patroni & suffraganei assensum interuenire oportebit.

Quis sit unionis effectus. hoc dicit.

Secuta uero unione canonica, statim is, cuius ecclesiæ alia per unionem est applicata, eandem in unitam nanciscitur potestatẽ, & Ius quod in eam olim habebat, cui ab initio præfuit, statimque vnitę Ecclesię eadem priuilegia competunt, quæ principali Ecclesiæ competere comperiuntur [c].

Per unionem non præiudicatur Iuribus Episcopalibus. hoc dicit.

Sed quęri potest, si per Apostolicum Ecclesia in certa diœcesi constituta, puta in Perusina, Ecclesiæ alterius diœcesis, veluti Tiphernatis unita fuerit, an Ecclesia per vnionem alteri connexa, per hoc a iurisdictione præsulis Perusini censeatur exempta, & Tiphernati subiecta? Et responsum est a iurisdictiõe prioris Episcopi unitã Ecclesiam non eximi. Cum Rom. Pontifex in huiusmodi unionibus singulis Episcopis iura sua inuiolata seruari velit d.

Vnio dissoluitur temporis lapsu, & causæ cessatione, & ab his qui habent ius vniendi h. d.

Dissoluetur autem

Maius permittitur, minus prohibetur.

Quæ bona dicantur de mensa Epi.

Io. Bapt.

vnita collectanda sit in diœcesi vbi sita est, an in diœcesi ecclesiæ, cui est unita? Resp. ut per Doct. in c. 1. de immu. eccles. in 6. Itẽ si immineat aliena tio rei ecclesiæ unitę; quis Episcoporũ auctorizabitur in alienatione? Resp. vt per Inno. in cap. pastoralis. de priui. & per Archid. in c. in uenditionib. 12. q. 4. & per Rut. in l. 1. C. de sum. Trini. & fid. catholica. Vtrum autem patronus principalis ecclesiæ cßiciatur patronus unitæ. habetur per Speculatorem in titu. de iur. patro. in fin. & per Abb. in ca. 2. de relig. domib. unde sumitur sed omnes hæ, & similes difficultates cessabunt in posterum in vnionibus faciẽdis; si quidem Concil. Trident. sess. 14 in decretis reformationum c. 9. statuit, q̃ ecclesia unias diœcesis ecclesiæ alterius diœcesis vniri nõ possit, licet non tollat præcedẽtes ita actas uniones.

Dissoluitur aũt. CASVS. Cũ quarumdam Ecclesiarum facta fuisset vnio, vt præsuponitur, quidam Episcopus uolebat ad libitum eam dissoluere per regulam vulgar. eius est destruere cuius est cõdere. arg. c. 1. de regul. tur. cum simil. fuit propterea dubitatum an posset: Sol. vt hic cauetur, quia si non fuerit temporalis eisd. cautis debet dissolui, quibus fuit facta. d. c. 1. & sic obiectio non tenet, nam aliud est loqui de potestate, & aliud de modo exercendi potestatẽ Not. primo quod cessante causa debe cessare effectus

Universidad de Deusto Biblioteca

ctus.c.cum cessante. vbi docto.de appell. Nota. secundo quod esse, & conseruari dependent ab eisdem causis,& ideo ab eisd.debent regulari.

a ¶ Temporis lapsu.] Vnde si fuerit facta ad vitã alicuius dissoluetur illo mortuo.

b ¶ Cessantibus.] Facit cle. ne in agro. §. ad hæc. de sta.mona. Vnde bello cessante, & in frequentia populi, ob quam fuit facta vnio, cessabit etiã ipsa unio,c.2. de relig.domi c.fi.de parochia.c.1.de verb. signi.in 6.facit l.1. in princ.C de cad. tol.& 25.q.fi.c,vltimo uer. sed obiicitur . Idem quando vnio resultaret in præiudicium ecclesiæ,& ruinam, c.1. ne sede uac.Sed an istis causis cessantibus uuio dissoluatur ipso iure. Quidam quod sic,vt Archid.in capit.unio. 10. q 3.Alii contra quod immo solum præstat iustam causam dissolutionis, vt per Zenzel. in cle.fin. de rebus ecclc.non alie. quod magis placet.Et de hac materia plura per Cacialupumin suo tract. de unio. articu nono.& per Modernos Gallos in sua praxi iudiciaria.in capitu.de unionis reuocatio ne post Petrum de Perusio in suo tractatu

c ¶ Conceditur.] l is potest.ff de acquir. hæredit. & l. nihil tam naturale.ff.de re.iu. Petere autem dissolutionem is poterit impedire, ideſt , is cuius interest, vt supra. § nec solum. & cap. 1.ne sede vacante.

d ¶ Vniri.] Vt supra.eod.§ in tantum.& clem. fi. de reb. eccles.non alienan.

e ¶ Potest.] Hoc intellige iuxta cap 1.ne sede vacan. cum his quæ ibi traduntur. & not. quod non semper eadem est doctrina contrariorum.

nio, si temporalis sit, temporis lapsu [a] qđ si sit perpetua,cessantibus [b] eisdem causis, ex quibus facta fuerit, ab ijs itidem dissolui poterit,quorum consensu , & auctoritate olim fuerit instituta: nihil est enim tam rationi consonum, quã vt is destruẽdi habeat potestatem, cui construendi facultas conceditur [c].

Licet vacans ecclesia possit vniri,vnio tamen ecclesiarũ vacantium dissolui non potest.h.d.

Illud inter instituẽdam, & disoluendam vnionem interest, qđ licet etiam vacãs ecclesia alteri possit vniri , si tamen ecclesias per vnionem connexas vacare contigerit, vnio interim vacantium ecclesiarum dissolui minime poterit [d].

DE IMMVNITATE ECCLESIARVM, & subiectione.

Continuatur tit.iste per glo. rubri. uel dicas aliter. Posi quàm autor in superioribus pertractauit de Ecclesiarũ substãtia, consequẽter dẽt agere de pertinentibus ad eas, hæc autẽ cum quę dam pertineant ex priuilegio , quædã vero de iure communi,autor uoluit prius agere de iis, quæ competunt iure priuilegii, & iõ proponit tit. istum qui diuiditur,in 2. part.in prima explicatur immunitas. in secunda subiectio : secunda ibi, quemadmodum. Io. Bapt.

DE IMMVNITATE [e] ecclesiarum, & subiectione.

TIT. XX.

Immunitas in hoc titulo large assumitur, & quid sit immunitas.h.d.

IMmunitas est a muneribus [g], indulta exemptio [h]. Sed hoc loco immunitatem large accipimus pro quolibet ecclesiarum fauore, indulgentia, rigoris remissione, & priuilegio.

Triplex est species immunitatis ecclesiarum , localis, personalis,& realis: & quod immunitas localis est per quam profana in ecclesiis & non consecratis , vel oratoriis exerceri prohibentur. h.d.

Est autem ecclesiarũ immunitas triplex [a], localis, personalis, & realis. Localis immunitas est, quæ sacris ipsis domibus, aut aliquibus sacrarum ędiũ intuitu conceditur. Cũ enim ecclesia, secundum Euangelicã veritatem domus esse debeat orationis [b], merito a profanis vsibus esse conuenit alienã.

Processus facti & sententia latę in ecclesiis, vel cœmeteriis sunt nulli.h.d.

Sæculares [c] igitur iudices causas, præcipue vbi de sanguinis agitur effusione, & de pęna corporali tractatur in ecclesijs, vel earum cœmiterris agere sub anathematis interminatione prohibentur. Absurdũ est enim ibi iudiciũ sãguinis exerceri, vbi est tutela [d] cõstituta refugij.

Summatus est in præcedenti h.d.

Processus [e] quoque, quos ibi legitima contẽpta prohibitione, & spreta vltione diuina faciẽdos duxerint, ac

Immunitas.

IMmunitas hæc pars subdiuiditur in duas part. in prima habetur quid sit immunitas: in secunda quotuplex sit.secunda ibi, est autẽ. quoad primum casus non figuratur. Nota.tamen argum. istius uocis quod quilib.terminus in iure dupliciter accipi potest, videlicet, proprie, & improprie.

f ¶ De immunitate.&c.] Dictum est supra de pluribus pertinẽtibus ad eccles.& cũ ipsas cõtingat in pluribus priuilegiari, & immunes reddi , merito uidẽdum erat etiam de immunitate ipsarum.

g ¶ A muneribus. Multiplicem habet significationẽ uerbum munus l.munus.& l.inter donum.ff.de uerbo sign. & inter alia quandoque capitur pro officio, quandoque pro onere, & ita capitur hic.vt per Aba in rub.eo.Vnde ecclesia dicitur habere immunitatem,scilicet a muneribus & officiis secularib.

h ¶ Exemptio.] Dicitur enim immunitas quasi emunitas, ideſt, extra munia, vel munera:vt per Hosti.in sum.ma eod. vers. & unde dicatur.

Immunitas.

Io. Bapt. Est autem. Hæc pars adhuc subdiuiditur in 2.pa. in prima habetur quotuplex sit immunitas,in secũda quæstio.spẽs declaratur.secunda ibi, localis:quo ad primum casus non figuratur.no.tamen causam dist.quia ecclesia in genere considerata constat ex tribus,uidelicet ex templo, ex persona quæ in eo diuina admtnistrat, & ex rebus per quas diuina administrant.

a ¶ Triplex.] Licet hæc diuisio explicite non reperiatur in iure, neque clare ponatur, etiã per Doctores, commode tamen totã materiam complectitur. Sed quomodo una species ab alia secernetur? Respond. inspicienda erunt uerba: arg.l. 5.§.toties ff.de dã. infect. sed tamen secundum Butr. in c.quanto.de translat.magis erit attẽdenda natura materiæ, quam uerborum.facit quod notat idem.in c.1.eo. tit.& Bart. in l.pe. ff de seru. leg. & quod not in c.cum venissent. de institutio.

Io. Bapt. Localis.] Hæc pars subdiuiditur in tres part. in prima explicatur immunitas localis.in secunda immunitas personalis : in tertia immunitas realis.secunda ibi,personalis: tertia ibi , realis:quoad primum:licet hæc pars habeat plures particul. qñ tamen commode in ea potest casus in communi figurari,propterea est animaduertẽdum, quod quidam uolebant in Ecclesiis, & religiosis Oratoriis, ac locis causas tã ciuiles,quàm criminales cognoscere,tractatus,ac negocia seculatia habere,contractus & conuiuia facere, ac celebrare, ob delicta commissa uos ad eas confugientes defendere, & alia similia agere, unde fuit quæsitũ an ista omnia esset de iure permittenda , putabant autẽ id esse licitum,quia si in huiusmodi locis tantum sancta sunt pertractanda,delinquentes in eis non debent defendi, nec immunitatem habere, inconueniens est.n.unũ permittere,& aliud ,phibere,siquidẽ delinquentes defendere uidetur malum c.quantæ.de sententia excommunica.cum simil. accedit etiam quod actus supra dict. uidentur ordinati ad bonũ finem vt præsuponitur, & ideo uidentur liciti per reg. à docto. traditam,quorum finis bonus est illa quoque bona sunt:Sol. vt in tot hac part. legimus, quia cum locus iste præsuponatur sanctus, & religiosus est consequẽter uenerationi dignus, atq; iniuria aliqua minime afficiendus: nõ obstant obiecta, quia Ecclesia non intendit delinquentes ad se confugientes defendere, sed solum cauere vt in veneratione sibi debita conseruetur.Illa autem defensio per accidens inde oritur sicut per accidens ex defensione aliquando mors causatur : actus autem prædicti licet sint liciti. quoniam tamen sunt humani , propterea humanum requirunt locum,Not primo argumentum à contrario sensu, quod actus spirituales, possent tractari in locis prædict Not. secundo argumentum , quod etiam iniure accidẽtalia non debent attendi , sed propria , & principalia.cauere enim ne Ecclesia afficiaturaliqua iniuria,est princip. cap. fin. eodem . Nota tertio quod ecclesia ob hanc immunitatem potest uocari sancta , quia sancta, & diuina in ea sunt tractanda,potest etiam nominari pia,quia allit delinquẽtes ad eam confugientis. inde extrahi non possunt,nisi in certis casibus.

b ¶ Orationis.] Facit c.cũ ecclesia. eo.& d.41.c. per simoniã.& quod ibi not.& c.decet.§.nullus.eod.in 6.

c ¶ Sæculares.] Secus ergo quo ad iudicẽ ecclesiasticũ.ipse enim licite iudiciũ exercet in ecclesia,c. præceptũ.2.q.2 & c.qua fronte.vbi traditur.de ap. imo & gl. & Abb.in c ecclesia eo.tenẽt iudiciũ ecclesiasticũ de honestate exercendũ in ecclesia,& nõ alibi,vt pp loci reuerentiã caueãt homines a periuriis,& mendaciis;licet possit;& in aliis locis;puta in palatio episcopali,d,c. qua fronte.Sed quid,si vni parti,vel etiã utrique est ecclesiæ ingressus interdictus ? Quidam quod nihilominus possunt intrare:q a interdictũ nõ extendirur ad hunc casum. Alii,quod iudicium debet exerceri extra ecclesiã. Sed hæc non placet Ab.quia nõ uidetur conueniẽs quod ob delictũ partiũ debeat mutari locus iudicii.Tenet ergo quod actor debet facere se absolui, alias nõ debeat audiri : secus in reo,qui uenit necessitatus:arg.c.intelleximus.de iudi.

d ¶ Tutelã.] Facit hoc pro cõsuetudine rusticorũ, qui tpe hostilitatis habent refugiũ ad ecclesias cũ bonis suis,& ibi fortificantur.Facit optime arg. de personis ad locũ,c.2.eo.Itẽ qđ hic habetur,facit ad q.an ecclesię debeãt incastellari?Quod ad alicuius offensionẽ fieri non põt.10.q.1.c.sanctorũ in fi.secus ad defensionẽ Christianorum , & bonorum uirorum,vt per Ab.in c.ecclesia.eo. Et facit quod legitur in Iosepho de bello Iudaico, vbi legitur qđ templum Hierosolymitanum erat munitissimum.

e ¶ Processus.] Quid de contractibus initis, & celebratis.

lebratis in ecclesia? Dic, quod licet fieri nō debeāt, facti tamen tenent: nam cum hic simus in pœnalibus, nō erit faciēda extensio: vt not. in cap. 2. in 6. Ex quo nota, quod dispositio odiosa concepta super quasi contractu non extenditur ad purum, & simplicem contractum, secundū Ab. in c. qua fronte, de appel. nā in iudicio quasi cōtrahimus. l. 3. de pecul. Idem dic e contra, vt per Abb. in c. cum ecclesia. eod. post Bar. in l. more ff de acqui hæred. fac. nor. in l. apud Iulian. ff. ex quibus caus. in pos. eat. Sed ista omnia procedunt quotiescumque cōtractus, & actus explicarentur per viam voluntariæ iurisdictionis: quia tunc bene ualent, licet fieri non debeant, nisi concernāt pietatem: puta, quia sit dandus tutor, sit contrahendum matrimoniū. Nec ob. capitulū decet. eo. in 6. quia loquitur in strepitu iudiciorū, prout & in hac littera, & tenet Bar. to. in l. actus. C. de feriis. Sed si explicaretur per viā cōtentiosæ iurisdictionis, nō ualeret, etiā si concerneret pietatem, debet enim iudex procedere in tribunali suo, non in ecclesia: aliter lex annullat indistincte quoscumq; actus: vt per Ab. in d. c. cū ecclesia: nisi processus fieret in domo ecclesiæ valeret, secūm Abb. in c. 1. eo. ubi late de materia.

a ¶ Concilia.] No. contra consuetudinem populorum Italiæ, qui faciunt parlamenta in ecclesiis.

b ¶ Negotiorum.] Nam dominos negotiatores eiecit de templo, & mensas numulatiorum euertit. 1. q. 1. c. ex multis. & dist. 88. c. eiiciens.

c ¶ Colloquia.] Vñ male vñr facere cucullati qui publicāt conclusiones de rebus profanis, & eas in propriis ecclesiis disputāt, & facit decretū Cōc. Trident. de obseruādis, & cuitādis in cele missę. sess. 22.

d ¶ Non oporteat.] Dist. 42. per totam.

e ¶ Non poterunt.] Cap. 1. eo. c. nulli. cū seq. d. 42.

specialiter prolatę sententię, omni firmitatis robore carebunt.

Concilia publica, nundinę, & negotia secularia non debent tractari in ecclesiis. hoc dicit.

Publicæ quoque quarumlibet societatum, & vniuersitatū conciones & concilia [a], nundinarum, aliorūq; sæculariū tractationes, negotiorū [b] confabulationes, & profana colloquia [c] ab his penitus amoueri debent.

Conuiuia non debent fieri in ecclesiis, nisi ex necessitate: & quod dicitur de ecclesiis, intelligitur etiam de non consecratis, & oratoriis. hoc dicit.

Sed & conuiuia, & hospitia, licet illa despicere nō oporteat [d], in sacris domibus celebrari, vel exerceri a laicis non poterunt [e], nec etiam clericis: nisi forte transeuntes ob hospitiorum necessitatē illic reficiantur [f]. quod & in oratoriis [g] obseruari conuenient; vt nomini opera iugiter impensa concordet [h], & ne ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccādi detur occasio [i]. Idem statuitur, & de ecclesia [K]. in qua diuina mysteria celebrantur [l], licet ad huc consecrata nō fuerit [m]: quia cum obsequiis diuinis sit dedicata, nullius temerariis ausibus est profananda [n].

Qui inuitum abstrahit a sacris locis excommunicatur, & quasi sacrilegus punitur. h. d.

Sacrorum locorū intuitu illis conceditur immunitas, qui ad ipsam ecclesiā cōfugiunt [a]: nam si eos, qui ad statuam Principis se proripiunt, ab omni violentia leges sæculares [b] vindicant, quanto magis conuenit ad templum Domini confugientes loci sancti reuerētia, & auctoritate defendi? Quicunque igitur inde hominē [c] reluctantem, reclamantemq; violēter abstraxerit [d], tam alijs pœnis pro sacrilegio, quod admisit, quam ecclesiasticę subiacebit excommunicationi.

Non potest quis inuitus abstrahi a domo Episcopi, vel ab ecclesia circuitu, intra triginta passus. h. d.

Nec ab atrijs tantū ecclesiæ quemquam inuitū abstrahere nō licebit: verum etiam nec a domo Episcopi, & ab ecclesię circuitu intra triginta passus [e] ab ostio; quod spaciū ecclesiæ reuerētia defendi sacri Canones voluerunt [f].

Liber homo non debet ab ecclesia violenter abstrahi, nisi imperrata vita, & membrorum incolumitate. h. d.

Hæc tamen securitas nō omnibus æque & indistincte solet indulgeri, sed status habetur ratio, & causarum, quibus quis fugiēdum ad ecclesiam duxerit. Si liber igitur quis sit, quātumuis [g] grauia perpetrauerit, non est uiolēter ab ecclesia extrahēdus, nec inde ad mortē damnari debet: sed ecclesiarum rectores vitam, & membra debent fugientibus obtinere; alijs etiā pœnis de eo, quod inique egerint puniendi erunt [h].

Publici latrones, & qui in sacris locis immunitatis sphę ducti delinquunt, priuilegijs sacrorum locorum non gaudent. h. d.

Hoc autem de publicis latronibus [i], vel nocturnis agrorū populatoribus [K], viarūque obsessoribus intelligi non oportet. Hi enim secundum canonicas sanctiones nulla impunitate præstita uiolenter, & aggressionis adhibitis insidijs ab ecclesia extrahi poterunt [l].

nitatis: vt no. in c. ecclesiæ. eo. per litteram ibi. quæ & etiā hic. in. qua &c. Cōmuniter cōtra per rationē, quæ ibi, & hic redditur, quæ dictū ampliat l. cū pater. §. dulcissimis. ff de leg. 2. & uerbū celebrantur, exponitur celebrari possunt. facit l. Iulianus. ff. ad S C Maced. Ab. late in c. ecclesiæ. eodem.

m ¶ Non fuerit.] Sed quomodo celebratur in ea si non est consecrata? Respondeo ut not. supra. de constituen. consecra. & rep. eccle in princ.

n ¶ Profananda.] Dño enim consecratum non dēt tedire ad humanos vsus. c. mācipia. de reſū pmu.

a ¶ Confugiunt.] Dist. 87. c. eos. 17. q. 4. c. reum.

b ¶ Seculares leges.] Vt C. de his qui ad stat. confug. per to. & §. fi. de his qui sunt sui vel ali. iur.

c ¶ Hominem.] Sed an hoc locum habeat & in Iudæo? quidam admittunt, si modo absque simulatione asserat se velle fieri Christianū, per l. 1. C. de his, q ad eccles. confug. quod tamen non admittit glos. in d. l. 1. etiam si esset simulatio, & respōdet ad l. 1. quatenꝰ pōderat simulationem. Pro quo facit quod dici solet de auth cassa & irrita C. de sacrosan. eccles. quatenus meminit de Italia, & quod nota. Abb. in ca. fi. de iniur. post princip. quam secūdam opi. sequitur Abb. in capit. inter alia eod. ea potissimum ratione, qd illa præsumptio simulationis, de qua in d. l. 1. est præsumptio iuris & de iure, nec admittit probationē in contrarium, iuxta not. in c. ferrum di. 50. facit no. in c. vni. de oblig. ad ratiocin. reddend. & in cap. is, qui fidē. de spōs. d ¶ Abstraxerit.] Concor. 17. q. 4. ca. definiuit & ca. frater. & c. sicut. & c. constituimus, & c. si quis contumax, & per to. & de materia plene per Ab. in c. inter alia. eo. e ¶ Triginta passus.] 17 q. 7. c. quisquis inuentus.

f ¶ Voluerūt.] Sed quis interim prouidebit de expensis his qui se mēnibus ecclesiæ, & priuilegiis tuentur? & respō deo, ecclesia l. præsenti. in fi. C. de his qui ad eccles. cōfugiunt, & custos carceris prouidet captiuis, l. vt iudices. C. de episcop. audi. Sed an ecclesia postea sumptus recuperabit? videtur quod sic, nisi confugiēs sit pauper; quia tunc ecclesia, etiam non confugientem teneretur alere. 12. q. 2. c. aurum habet ecclesia.

g ¶ Quantumuis.] Hanc generalitatem intellige, vt infra. §. sequen.

h ¶ Puniēdi erūt.] Sed quænam erit ista legitima punitio? Quidam, quòd pecuniaria, vel omnis alia præter eā, quæ est corporis afflictiua; puta, forte exilium, quod sentit glos. in c. inter alia. eo. & videtur communiter sequi Doctor. dicentes, quòd cum isto nūquam posset poterit criminaliter agi, vel accusatio instituti, etiam processu temporis. Sed hoc nō placet Ab. in dict. c. inter. alia defendens etiā criminaliter procedi posse circūscripta pœna corporis afflictiua, vbi ponit, & de modo, & ordine executionis.

i ¶ Latronibus.] Quales sunt Piratæ, vel hi, qui publice stant in uijs, vel habentes castrum, vel arcem, qui spoliant transeuntes, & aufugiunt ad loca munita.

K ¶ Populatoribus.] Idest, qui fructus & vineas ñ nocte vastant. vt not. in l. 1. C. quando lic. vnicuique sine iudi. vendi. Vel secundum Inno. qui segetes destruit. dū in illis se, & rapta de nocte abscōdit.

l ¶ Poterunt.] Immo uidetur, quod non solum qui hic enumerantur non debeant gaudere hoc priuilegio, verum etiam adulteri, raptores uirginū homicidę. § quod si delinquētes. aut. de mand. prin. Quidam quod aliud iure ciuili, aliud iure canonico, & sic se-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cundum hos corrigitur d. aut. Ancha. dicit non recedendum a dicta aut. Pro cuius opi. est, q; quoties constitutio loquitur in materia iuris communis, & aliquos casus excipit, non per hoc firmat regulã in non enumeratis contra ius commune antiquũ: imò in casibus exceptis suppletur a iure communi. ca. ad audientiam. de cle. non resid. cum ibi not. & faciunt, quæ notanẽ per Legistas in l. serui. ff. d usucap. fac. c. qñ frequẽter. in pri. & qd ibi no. vt lit. nõ cõtest. Nõ recedas a prima opi. quam late defendit Abb. in c. inter alia. eod. vbi & quare hi casus magis, quã alii fuerunt excepti.

a ¶ Sperantes.] Spe enim veniæ peccãtes fortius delinquunt, quam alij. Vnde dicit scriptura: Maledictus homo, qui peccat in spiritum sanctum, quod tñ a Theologis non recipit. fac. c. illud de cle. exc. ministr. & c. qñqs. de consec. di. 4. & facilitas veniæ incẽtiuum tribuit peccandi. 24. q. 4. ca. est iniusta. & c. vt clericorum. de vita & honest. cleric.

b ¶ Membrorũ.] Nũquid qd hic dr̃ locũ habeat etiã in alijs defectis minoribus his, quæ hic enumerantur? Et videtur, cum & in his rationes hic allegatæ militent. Et in contrarium fac. quia sumus hic in odiosis; s. in adimẽdo beneficio ordinario iuris cõmunis. Dic ut per Ab. in c. fi. eod.

c ¶ Ecclesijs.] Amplia hoc tribus modis. Primo q; sit idẽ in delinquẽte extra ecclesiã: sed in loco pro pe ecclesiã animo cõfugiendi ad ecclesiã, aliàs nõ cõmissurus: ut per Host. in sum. eo. §. in quantũ. uer sic. si uero maleficiũ cõmiserit. & per Domi. in ca. decet. eo. in 6. Sed o in eo, qui ui abstrahit existentẽ in loco immuni, & extra offendit: ut per Ab. eo. c. fi. in fi. Tertio si existens in loco immuni percutiat existentẽ extra; pura sagitta, uel missilibus, uel lapidibus: ut per Ab. in d. c. fi. ubi & qd in mandante.

d ¶ Commissuri.] Quid si nõ cõmisit eo animo ut defenderetur, immunitate loci? Respon, idem erit sẽm Host. & Ab. in ca. fi. eo. Et quia contra delinquentẽ est præsumptio iuris, & de iure, & quæ rationes, quæ ponuntur hic, & in dicto c. fi. militant etiã isto casu: & licet vna cessaret uidelicet propositũ delinquẽtis: tñ non cessant aliæ: fac. §. affinitatis. instit. de nup. & c. quia frustra de usuris. & c. cũ olim. de offi. dele. Facit. quia qui fuerũt stulti in culpa, fient sapientes in pœna dist. 32 c. ea. e ¶ Deliquit.] Fac. c. litteras. de tempor. & c. pastoralis. de iur. patron.

In eo, in quo quis deliquit puniri debet. h. d.

Idem & de his statuendum erit, qui impunitatem suorũ excessuum obtinere sperantes [a], homicidia, & mutilationes membrorum [b] in ipsis ecclesijs [c], vel ipsarum cœmeteriis committere non verentur, quæ nisi per ecclesiam credere nt se defendi, nullo pacto cõmissuri [d] fuerant: tales enim, cum in eo, in quo quis deliquit [e], puniri debeat, & frustra [f] legis inuocet auxilium, qui in ipsam legem committit, immunitatis priuilegio, quo se fecerũt indignos [g], minime gaudebunt.

Dominus, præstito iuramẽto de impunitate, potest seruum suum, etiam inuitum, ab ecclesia abducere. h. d.

Quod si seruus sit, qui ad ecclesiam confugerit, postquam de impunitate dominus clericis iuramẽtum [h] præstiterit, ad seruitiũ domini sui redire cõpelletur [i]: alioqui, si redire nolit, a domino occupari [k] poterit: famuli enim, qui dominos metuunt, si ad ecclesiæ septa confugerint, intercessionem debent quærere, non latebras; nec quemquam religionis reuerentia proprio iure fraudari conuenit.

Clerici, & monachi deserentes ecclesia sunt exempti a muneribus personalibus. h. d.

Personalis immunitas est, quæ personis ecclesiasticis indulgetur. Cum enim in clericorum ministerio constituti, non nisi altari, & sacrificijs deseruire debeant [a], rectissime constitutũ est, vt Deo dicati ab omnibus personalib⁹ muneribus reddãtur immunes. Personalia autem munera [b] sunt, quæ cum corporis labore, & animi sollicitudine, ac vigilantia principaliter sustinentur. Generaliter igitur Episcopi, presbyteri, diaconi, subdiaconi, monachi [c], immunitate omnis tutela [d], & curæ ipso iure [e] gaudebunt.

f ¶ Frustra.] Cap. ga frustra. de vsu. & de sent. exc. c. in audientia. l. auxilium. ff. de minor. g ¶ Indignos.] Fac 17. q. 4. ca. frater. & ca. coepiscopus. & seq. c. gratũ. de postul. prælato. & habetur plene in c. cũ accessissent. de cõstit. eriã in c. cũ illorũ. de sent. excõ. h ¶ Iuramẽtum.] Intellige, qñ nõ est tãta sæuitia domini, quin suo iuramento possit credi: vt no. in c. de bene dictio. 32. q. 1. fac. c. litteras. & ca. ex transmissa. de test. spol. & sup. de diuor. §. præstanda. i ¶ Compelletur.] Ca. fi. eo. c. metuentes. & c. id cõstituimus. 17. q. 4. Quid dicemus de eo, q; de carcere fuit dimissus, vt iret ad to de redeundo, & iuit ad ecclesiã, & non vult redire, an teneat redire, vel possit extrahi inuitus de ecclesia? Resp. si iniuste detinebatur, vel a nõ habente potestatem, non tenetur redire. clemẽ. pastoralis. de re iudi. in verbo per uiolentiam. quod intelligit Abb. in d. c. fin. quando subest timor mortis. secus si iuste; peccat enim tunc fugiẽdo de carcere. Bar. in l. relegati. ff. de pœnis debet tamen sibi idonee caueri: q; non patietur mortẽ, vel membri mutilationem etiã q; iurauerit redire, quod not.

K ¶ Occupari.] Auctoritate propria; arg. econtra in l. 3. C. de his, qui ad eccles. confug. & l. extat. ff. quod met. causa. & c. definiuit. in fi. 17. q. 4.

Personalis.] CASVS. Quidam ciues Perusini fuerunt promoti ad ordines, & cum eis quædam munera personalia fuissent imposita, nolebant illa sustinere, quia cum modo essent alterius conditionis

alis dicebant quod ab eis erãt liberati. argumento, l. administrantis. ff. de excusat. tuto. amplius n. non sunt iurisdict. fecularis. c. 2. ubi docto. de foro competen. at reliqui ciues se opposuerunt, dicẽtes illã promotionem esse intelligendam sine eorum præiudicio, iuxta not. in c. olim. de uerb. signi. & quod adhuc remanent ciues. c. Rodulphus. vbi do. de rescri. vñ fuit quæsitum qd iuris. Sol. vt hic habetur; cũ enim munera psonalia sint plura, & diuersa, quædam repugnãt ordini clericali, q̃dam uero pũt conuenire, & ideo solutio remanet uera, & obiectiones videntur adinuicẽ conciliatæ: Not. primo quod si clerici ab uno munerum genere sunt liberati ab altero erunt grauati per regul. Qui sentit commodum debet sentire incommodũ. Not. secũdo quod munera personalia quædam sunt ciuilia, quędam Ecclesiast. & quędam possunt dici mista, cum indifferenter sint sustinenda.

a ¶ Debeant.] Fac. ne cle. vel monach per tot.

b ¶ Munera sunt.] Hæc sunt uerba text. in l. 1. §. personalia. a. ff. de mun. & honor. Aliter tamẽ describuntur munera personalia in l. fi. ff. eod. tit. videlicet personalia munera sunt, quæ animi prouisione, & corporalis laboris intentione sine aliquo gerentis detrimento pertractantur. exempla ponuntur in d. l. 1. & l. fi. Et horum personaliũ est triplex species, quædam habent honorem annexum: quædam vtilitatem, sed non honorem: quæ dicuntur sordida: quædam nec honorem, nec vtilitatem. de quibus plene per Abb. in cap. non minus. uersi. ueniamus. nunc eo.

c ¶ Monachi.] Et cum secundum communẽ opin. personæ hic enumeratæ possunt esse tutores legitimi si uelint, licet non cogantur, vt dicetur proxime de monecho, sunt qui hoc non admittant: vt Arch. in cap. peruenit. d. 21. & Bald. in l. generaliter. C. de Episco. & cler. tum, quia mortuus est mundo: tum quia, si male gereret, non esset cautum pupillo. Idẽ dicit glo. de Episcopo in d. l. generaliter. & tangit gl. in c. fi. d. 86 per §. Deo amabiles. aut. de san. Epi. licet subdat, quòd illa autẽ. sit hodie correcta.

d ¶ Omnis tutelæ.] Scilicet datiuæ, testamẽtariæ, & legitimæ. 16. q. 1. c. generaliter. & c. fi. dist. 88. Sed contra c. fi. d. 86. Sol. commu. q; tales personæ possunt legitimam tutelam suscipere. sed non coguntur, & ita not. in d. c. fi. & in c. generaliter. 16. q. 1. & per Ab. in c. ex parte. 2. de sepul. Sed hæc com. Sol. habet duplicem difficultatem. Prima est, quia vt dentur posse cogi ad legitimam per d. c. fin. ibi: Ad tutelas, & curationes inexcusabiles attrahunt, ponderando ultima duo verba, ex contrario. d. opi. videtur contra generalitatem d. c. generaliter. iuncta l. 1. & hoc iure ff. de vul. & pupil. cum ibi traditis. Forte iura, quæ dicunt, q; tales personæ possũt aut debent tutelã suscipere, intelligi debent large, & in proprie pro quadã protectione, non procura, & tutela specifica, & forma ta minorum, & pupillorũ. ad hoc ponderari potest c. 1. d. 88. quatenus memini t viduarum, in quibus non cadit tutela, & cura proprie, & rnum determinabile, &c. qui sequitur immediate, & quod licet clerici aduocare prohibeantur, tamen pro viduis, & orphanis non solũ non prohibentur, sed debent, & gratis: vt per Abb. in c. 1. ne cle. nel monachi. & §. postulandi, vbi etiam not. infra. de procurat.

e ¶ Ipso iure.] Adeo quòd non est necessarium, q; ad se excusandum compareant, secundum Bald. in l. generaliter. C. de Epis. & cler. in 1. oppositione. Et si quis daret clericum tutorem in suo testamento incurreret pœnam c. fi. dist. 88. quia non posset pro eius anima fieri aliqua oblatio, vel oratio, quod est valde seuerum, & notabile.

f ¶ Clerici.] Scilicet in sacris constituti: nam constituti in minoribus possunt esse tutores, & curatores, etiam testamentarii. etiam quod nõ subsit causa aliqua specialis pietatis. Sed quis dabit tales in minoribus constitutos tutores? Non Episcopus: quia pupillus non est sibi subiectus. l. neque. ff. de tut. & cur. da. ab his. Non potestas: quia clericus futurus tutor non est sibi subiectus. Non vterque: quia cum sint in iurisdictionibus separatis & singularibus iungi non possunt. l. 1. C. qui num. tutel. Vide per Bald. in l. generaliter. C. de episcopis & clericis.

g ¶ Cupiditatis.] Concord. c. 1. d. 88. & cap. fin. distinct. [86. intelligitur autem semper id fieri causa cupiditatis, nisi necessitas probetur: arg. 12. quæst. 1. c. 1. & not. in cap. 2. dist. 88. quod not. etiam quod hic dicitur de viduis, intellige de minoribus: aut intellige de tutela & cura improprie, vt in proxi. § fuit notatum.

h ¶ Muneribus.] Scilicet personalibus.

Murorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

custodia [a], a qua si magna immineat necessitas, neminem excusari constitutum est, vt cunctis vigilantibus melius valeat ciuitas custodiri.

Personæ ecclesiasticæ non possunt à secularibus potestatibus collectari. h. d.

Realis immunitas [b] est per quam res ecclesiasticæ a cēsu, vel collectis potestatum sæcularium liberæ reddūtur. Siquidē tam profanis legibus [c] q̄ sacris canonibus sub excōmunicationis [d], & interdicti [e] pœna constitutum est, ne quis eorū, qui iurisdictionem temporalem obtinent, possit tributa, collectas, seu quascunque [f] exactiones, sub quouis titulo uel colore imponere ecclesijs, vel personis ecclesiasticis, ꝓ domibus, prædijs, vel quibuscū que possessionibus legitime ac quisitis, etiā si ipsæ ecclesiæ, vel p̄sonæ, vel res sint intra illorum territorium constitutæ.

Ob magnam necessitatem, vel vtilitatem consulto Pontifice possunt clerici sine tamen coactione laicis subuenire. h. d.

Si tanta tamen sit in republica necessitas, aut vtilitas [g], vt episcopus cum clero suo laicorum non suppetētibus facultatibus, commnes [h] vtilitates per subsidia ecclesiastica subleuādas ducāt, Romano prius cōsulto Pontifice, omni pēnitus cessante coactione, poterunt aliquid in commune conferre, & laici humiliter, ac deuote cum gratia rū actione suscipere.

Ecclesiæ episcopo omnimodam subiectionē debēt. h. d.

Io. Bapt. Realis. CASVS. officialis regiminis Mediolanen. de uoluntate principis imposuerunt suis ciuibus & subditis quasdam vt dicūt collectas, vñ fuit dubitatum, an clerici quoque ad eas essent obligati: per §. excipitur. supra eod. dubium uidebatur clarum, eo q; magis quia illa impositio tēdebat ad commune bonum: Sol. tamē vt hic diuiditur, quia cum hmōdi bona sint cultui diuino destinata, videtur maxime inconuenientis huiusmodi oneribus ipsa grauare: Ad obiectionē aūt respondetur, quod ipsa tenet non regulatiter, sed limitatiue, & ideo non obstat: Not. primo bona Ecclesiæ esse sub potestate Ecclesiæ sicuti sunt clerici. Nota secundo auxiliū reale, vel personale non esse ab Ecclesia laicis dandum, nisi causa suadente legitima, & cognita: iuncto §. excipitur. supra eod.

a ¶ Murorum custodia.] Quilibet enim tenetur patriam defendere. facit cap. omni timore. & ca. si nulla. 23. q. 8. & propter hoc excusatur pater occidens filiū, & cōtra l. minime. vbi traditur. ff. de religiosis, & sumpt. fune. Sed contra est. c. reprehensibile. 23 q. 8. Solut. q̄ hic dicitur, & in c. eo. unde hæc littera sumitur, procedit tēpore magnæ necessitatis, vt hic exprimitur, contrarium regulariter, facit lex nullus. C. de curs. public. lib. 12. & ca. penult. de homicid.

b ¶ Immunitas.] Verificantur q̄ in hoc § dicūtur ex c. in qualibet & ex c. secundum. 22. q. 5 & c. non minus & c. aduersus. eo. & cap. clericis. & cap. quamquam. eo. in 6. & clem. vni. eo. in quibus iuribus diffusissime Pontifices dilatauerunt hanc materiam. & nouissime uel confirmauit vel adauxit Concilium Trident. sessio. 25. c. 20. & trahitur hæc immunitas etiam ad bona patrimonialia clericorum, secundum multos. habetur de hoc in cap. si diligenti. de præscrip. & in e. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitut. aliquid in c. si clericus. de for. competenti.

c ¶ Legibus.] Lege sancimus. C. de sacrosanct. ecclesi.

d ¶ Excommunicationis.] Scilicet cōtra particulares, & singulares personas. hoc tamē præcedēte monitione, iuxta ea, quæ tradit Ab. in c. nō minus. eo.

e ¶ Interdicti.] Cōtra uniuersitates, quæ excommunicari non possunt. cap. Romana. §. in vniuersitatem. de sententia excommun. in 6. & capit. quamquam. de cens. li. in 6.

f ¶ Quascunque.] Istam generalitatē restringe, & intellige: vt non comprehēdat onera ꝑpetua & annexa; vt quia forte onus faciendi, vel soluendi certum quid, & nisi forte prædium esset feudale: nam ratione feudi ecclesia subiicit laico. capit. solitæ. cum ibi no. de maio. & obed. ien. vt per Abb. in cap. 1. de censi. in fin. & in capit. fin. de ui. & honest. cleric. & not. in cap. tributum 23. q. 8. & de materia late per Abbat. in capit. non minus. eodem.

g ¶ Vtilitas.] Nota, necessitatem & vtilitatem æquiparari. concor. c. non minus. & cap. aduersus. eod.

h ¶ Communes.] Idest, alicuius uniuersitatis, etiā laicorum tantum, secundum quosdam. Abb. tamē in cap. aduersus. eod. vnde sumitur uerbum communes, intelligit, laicorum scilicet & clericorum, & sentit non procedere quod hic dicitur, quando verteretur utilitas vel necessitas laicorum tātum. prima benignior, & forte etiam vetior, cum dicat laicos debere suscipere cum gratiarū actione quasi beneficium solum laicorum: & cum exceptio debeat esse de regula, regula negatiua loquitur de laicis tantum, vt in c. aduersus.

Quemad-

Io. Bapt. Quemadmodū. CASVS. Cum esset orta contrauersia inter certos clericos beneficiatos & eorū episcopos circa subiectionem suarum Ecclesiarū, fuit propterea de hoc dubitatum. dicebant enim clerici illi talem subiectionem non dari, quia immunitas supra relata, & explicata seruiret de uento, cum respectu unius potestatis concederetur, respectu uero alterius tolleretur: nec videtur ob stare potestas Episcopi, quia in gratiam Ecclesiarum est instituta. Sol. vt hic cauetur, quia Ecclesia cum sit à Deo instituta debet esse in suis partibus bene ordinata, & ideo potestas Epi ad capita hic adnot debet extendi: non obstat obiectio, q̄ illa immunitas intelligit respectu potestatis secularis, & in gratiam, ac utilitatem Ecclesiæ: Nota primo quod de iure communi cano nihil reperitur, vt Episcopo non subiiciatur ob debitum ordinem in Ecclesia requisitum. No. secundo potestatē Episcoporū in sua diœcesi diuidi, & reduci ad tria cap. hic adnot.

Quemadmodum autem sacrosanctis dominus sæcularium potestatum intuitu omnimoda debetur immunitas tam locorū ratione, quam personarum, & rerum: sic eisdem rationibus ab illis proprio episcopo omnimoda subiectio debetur. Namquantū ad ipsa loca pertinet (vt paulo ante diximus [b]) nemo ecclesiā in diœcesi ædificare poterit, aut cōsecrare præter sui præsulis cōscientiam. Quo ad personas ecclesiasticas ipsi debetur, canonica obedientia [c], subiectio [d], reuerentia [e]. ad eundem spectat institutio [f] destitutio [g], correctio [h], reformatio [i], causarum omnium ad forum ecclesiasticū de iure spectantiū iurisdictio [k], ecclesiasticarum censurarum [l] promulgatio, sacramentorū exhibitio [m]. Si res ecclesiasticas spectes, ipsi cēsus debetur, ipsi cathedraticū [n], siue synodaticū ipsi procuratio [o] anua, ipsi mortuariorum [p], & decimarum quarta.

Ad episcopum quædam pertinent iure ordinationis, quædam lege iurisdictionis, quædam lege diœcesana. h. d.

Sed hæc omnis pastoralis pōtas in tria principalia membra contrahitur: quædam enim ad episcopum spectant iure ordinis; vt clericorum ordinationes exhibitio. Potest hoc verbum dupliciter intelligi. Primo de sacramētis, quæ sunt ordinis ēpalis; vt ordinis collatio: nā tenemur ordines recipere a proprio ēpo, nō alieno, 9. q. 2. per totū. & c. nullus. de paroch. Itē virginū benedictio. c. ueniēs de præscri. Sed o pōt intelligi de omnibus sacramentis: nā quilibet de diœcesi debet pro sacramētis recurrere ad propriū ēpum, vel parochum Ēpus enim cōcurrit cū quolibet presbytero parochiali, vnde omnes ecclesiæ diœcesis censentur sub vna ecclesia. c. pen. & ibi not. de pœnit. & remiss.

a ¶ Quemadmodū. Huc usque posuit pertinentia ad primam partem rubricæ: quæ sequuntur pertinent ad secūdam partem, & sic ad subiectionem.

b ¶ Diximus.] Supra de constituend. consecr. & repar. eccles. per totum.

c ¶ Obedientia.] Cap. quamquam. d. 23. & ad hanc non solum tenentur clerici, sed etiam laici, quantumcunque potentes in his quæ concernunt animam. c. omnes principes. de maio. & obe.

d ¶ Subiectio.] Quia ecclesiæ recognoscunt episcopum in dominum. fac. c. grauem. de excess. prælato. non tamen debent ei seruire tamquam principi sæculari, sed tamquam filii suo patri, ca. cum Apostolus. de censi. & c. esto subiectus. cū ibi not. distinct. 95.

e ¶ Reuerentia.] Instar eius, quæ debetur patrono a libertis. l. fi. cum ibi not. ff. de obseq. a lib. præsta.

f ¶ Institutio.] 16. q. 7. c omnes. & ca. si quis princeps. & c. decernimus. & c. piæ mentis. & de hæret. c. ex ininncto. in fi. Et de qua institutione hæc littera intelligi debeat, habetur per Abb. in c. conquerē te. de offi. ordi. vnde sumitur. & de hoc uerbo not. supra in rubrica de institur.

g ¶ Destitutio.] Id est, potestas priuandi clericum beneficio: nam, nisi aliud habeat consuetudo, ad epum pertinet destitutio omnium clericorū licet alius habeat jus conferendi. c. 1. de capellis monachorum. & 16. q. 2. c. vtsis. & quod ibi nota.

h ¶ Correctio.] q̄a corrigit subditorū excessus, & ea, quæ deuiant. c. irrefragabili. & c licet. de offi. ordin.

i ¶ Reformatio.] Cap. irrefragabili. & c. licet. de offi. ordin. Et sunt hæc diuersa, corrigere, & reformare, adeoq̄ data alicui potestate reformandi non venit potestas corrigendi, vt per Ab. in d. c. irrefragabili. & c. conquerente. de offi. ordi.

K ¶ Iurisdictio.] Facit c. cum ab ecclesiarum. cum ibi not. de offi. or. & c. cōquerente eo. tit.

l ¶ Censurarum.] Quæ sint istæ censuræ ecclesiasticæ, dic vt infra de eccles. cens. & per to. & ca. quærenti. de verb. signi.

m ¶ Sacramento.] Cap. irrefragabili. & c. licet. de offi. ordin. Et sunt hæc diuersa, corrigere, & reformare, adeoq̄ data alicui potestate reformandi non venit potestas corrigendi, vt per Ab. in d. c. irrefragabili. & c. conquerente. de offi. ordi.

n ¶ Cathedraticum.] Cathedraticum, siue synodaticum est pensio duorū solidorū aureorum vel argentorum, secundum loci consuetudinem: quæ datur episcopo a qualibet ecclesia, vt declarat Ab. in c. conquerente de offi. ord. & est c. 1. 10. q. 3.

o ¶ Procuratio.] De qua dicetur in tit. seq.

p ¶ Mortuariorum.] Idest, de his quæ relinquuntur ecclesiis occasione funerum, secundum Ab. in

Universidad de Deusto
Biblioteca

c.conquerēte.uel dic,vt per gl.in d. c.conquerēte. Et de hac, & de quarta decimarū dicitur in titulo de canonica portione,& de omnibus superioribus iuribus habetur late in c.conquerente de offi.or.

a ¶ Diœcesana.] Istia nomina & diuisio non reperiē explicite in aliquo textu: sed ad faciliorem traditionē ex mente & intentione iurium fuit a doctoribus inuenta, & usu recepta, & vt ualde cōmoda: & de ea uide late per Abb.in c.dilectus.de offi. ord. ex quo etiam poteris mutuari qua quid ratione dicat pertinere ad episcopum tam lege iurisdictionis,quā lege diœcesana quā iure ordinis.

DE CENSIBVS exactionibus, & ,pcuration.

Cōtinuatur hæc materia per text.in §.fi.in fi.tu.ti. ,pxi. vel dicas scdo cū d.ti. §. quemadmodū vsq; ad fi. autor locutus sit d subiectione Ecclesiarū in genere, erat conueniens de ead. ptractare in specie: & Ideo proponitur hic tit. iste, qui diuiditur in duas partes.in prima tractatur de censibus, in secunda de procuratione : secunda ibi,ulterius.

Io.Bapt.

Census. hæc pars subdiuiditur in 4 partic.in prima adnot.uocis istius intelligētia: in 2.demonstratur qñ, & à quo imponatur census: in 3. habetur quis prohibeatur ipsum imponere, vel augere.in quarta docet quid iuris si Ecclesia de nouo fiat : secūda ibi, constituitur.tertia ibi, simplices.quarta ibi,sed qs: quo ad primum Casus non figuratur, nota tamen æquiuoca esse prius distinguenda l. 1. ff. de dolo: Not. secundo nomen census in statutis secundum largam significationē in dubio esse intelligendū, cum proprie subiectionis sit signum.

tio, uirginum benedictio, altarium, & ecclesię cōsecratio: quędam lege iurisdictionis;vt corrigendi,cōferendi,excommunicandi, & instituendi potestas: quædam lege diœcesana [a];vt ius, census,& cathedraticum exigendi, decimam percipiendi,ius hospitij indicendi, & his similia. Sed cum tam de locali, quam de psonali subiectione, deque his, quæ ad episcopos tam iure ordinis,quam lege iurisdictionis pertinēt,supra locis congruis loquuti fuerimus,transeamus nunc ad eam subiectionem,quę cognoscitur ex solutione census, & rerum, quæ lege diœcesana ad ordinarium pertinent.

DE CENSIBVS, *exactionibus, & procurationibus.*

TIT. XXI.

Census generaliter sumptus continet omnem pensionem, specialiter vero tantū cathedraticum. h.d.

Census appellatio generalisē, sumiturque pro omni pensione,quæ prælatis de ecclesiasticis prouentibus singulis annis in signum subiectionis, vel alterius [b] iuris penditur. Specialitamen nomine [c] cēsus, qui episcopo ab ecclesiis in argumentum subiectionis tribuitur, *Cathedraticū* [d] appellatur, eo quòd ob honorem cathedrę persoluatur.

Quibus temporibus, & quibus causis potest census constitui in ecclesiis. h. d.

Constituitur [e] autem census, aut fundationis tempore,aut consecrationis,aut donationis,aut tempore immunitatis indultæ.

b ¶ Vel alterius iuris.] Nor.ergo ex hac littera, q̄ census præstatio & receptio non denotat de necessitate subiectionem,c.quanto, & ibi no. Ab.eod. & in c.quoniam. & c.recepimus. de priuil. & per Fel. in c.ad audientiam.de refer.post Ab.in ca.in causa de cau.pos̄ & ,ppr. vbi plura alleg. Census præstatio.

c ¶ Nomine.] Nō est nouum in iure, vt unum & idem nomē deseruiat generi & speciei, vt in adoptione. l. 1. ff.de adopti. in institutione, vt in l. imperiū. ff.de iurisd. omn.iud. iūcta rubrica eiusdē rituli cūibi traditis.& q̄dam idē dicunt de testamēto, vt ordinarie traditē in rubrica de leg. 1.

d ¶ Cathedraticū.] De quo in c. 1. 10. q.1.& in c. cōquerente. de offi.or. & supra ti. prox.§. penul.& per Host. in sum. eo. §. ex quibus. versicu. cathedraticū autē. Vide Euseb.eccles.histo riæ li.7.c.15.& 16. & Tripar.li.5.c.29.

Constituit autē. CASVS. Quidam Epūs uolebāt ad eorū libitū, & qñcūq; Ecclesiis suæ diœcesis cēsum constituere,ea moti rōne quia sicut in eorū potestate est Ecclesiā cōstruere & cōsecrare §. quacūq; supra de constrūe. Eccles. ita hoc idē uidebāt dicendum de censum impositione, quia concesso antecedente dñ ēt concessum cōsequens.c. transfato. de cōstit.qua de re fuit quæsitū qd iuris:Sol.vt hic legis ga cū census denotet on' quoddā, nō dēt temere imponi, nisi canonica cā suadēte, & ab hñte legitimā potestatē, & hoc mō est intelligenda obiectio in contrarium facta, & iō nō obstat. Not. primo inde arg.quod quemadmodū res uel persona est alteri subiecta, ita quoq; conuenit vt det signū subiectionis:No.secūdo.arg. quod res dēnt cōseruari in illo esse, quod in principio acceperunt.

Io. Bapt.

e ¶ Constituitur.] Nota quattuor tempora census constituendi.& de his vide late per Hostie. in sum. eod.§.si quis census.

a ¶ Nec dedicari.] Vt supra de construen. eccles. §.quamcunque cum ibi not.

b ¶ Constituere.] Habes de hoc 18.qō. 2.cap.Eleutherius.

c ¶ Insolitū.] Not. præsumendum pro his, quæ diu agitata sunt in ecclesia Dei patiēte & tolerāte superfore.fac. l.fi.C. de cōst:prin. & l.minime. C.de legibus. & c. consultus de relig. domi. unde sumitur.

d ¶ Concesserint.] Vt in c. cōstitutus. de relig.domib.

e ¶ Fecerint.] Qā pōt:sed nō quo ad omnia, vt per Abb. in ca. cū uenerabilis.eod. & dicetur. inf.eo. §. & in tm.

f ¶ Memoriā.] Nō ad obligationē, cū dicatur gratis offerri.fac l. contrahitur. ff. de pigno. actio.

g ¶ Patrono.] Ca. præterea de iu. pa. h ¶ Epus.] Nota, ꝙ epi auctoritate est faciēda hæc reseruatio; ,ppria. n. auctoritate patronus non pōt aliqd̄ seruitium vel temporale sibi reseruare in ecclesia. fac. ę cum dilectus. de cōsu. & per Inno. in c.qñ.ne prælati ces suas. Et per hoc infert Ab.in c.præterea de iur.patro. ꝙ si quis mādauit in testamento ecclesiam cōstrui, & reseruauerit aliquā annuam pensionē filiis soluendā, ꝙ nisi epus illud reseruet per statutum suum, filii non poterunt exigere, licet testator id disposuerit.fac.not.in c. significatum,de præben. & ista reseruatio debet fieri ante cōsecrationem,non postea, vt not.in d.c.præterea.arg.l.perfecta.C.de dona. quæ sub mo.

i ¶ Moderatos.] Qñ. s.aliquid plus contulit ecclesiæ,quam sit dos necessaria.Ab.in c.1. eo. & in ca. præterea.de iur.patro. Necessaria aūt illa dos dicetur sine qua ecclesia in statu debito & cōuenienti ſubſtentari non dēt.arg.c.1.tit.de instit.& no.in c. eſi sicut.de consec.eccl.uel alt.alioqui si epūs qñ ecclesia nihil haberet,vltra necessaria,nō valeret reſtolica cum libertatis priuilegium, vel etiā quibusdam, ecclesiis protectionis indulget præsidum, cēsum gratis oblatum suscipit, & in litteris Apostolicis, ad futurorum Pontificū memoriā [f] quantitas census exprimitur.

Fundationis & consecrationis causa potest imponi cēsus. h.d.

Fūdationis aut cōsecrationis tempore census imponitur:qa veluti præter ordinarii cōsensum nec fundari, nec dedicari [a] potest ecclesia: ita eodē tempore certum censum episcopus in subiectionis signū constituere [b] poterit.

Episcopus ecclesiis pijs locis concessis, vel exemptis potest censum imponere. h.d.

Sed nec illud insolitum [c], aut nouū haberi debet,vt cum episcopi ecclesias piis locis rite cōcesserint [d], aut exēptas fecerint [e], aliquid sibi in eis pensionis nomine reseruent.

Sedes apostolica ab ecclesiis sub protectione receptis censum recipit. h.d.

Sedes quoque Apo

Patrono fundanti potest census constitui. h. d.

Sed & patrono [g] fundationis tempore poterit episcopus moderatos [i] sumptus cōstituere.

Simplices sacerdotes non possunt proprias ecclesias facere consuales; & qui de facto id fecerit, ab ecclesia ipsa remouebitur. h. d.

Simplices [K] autem sacerdotes, vel clerici non possunt ecclesias, ꝙbus præsunt, ,ppria auctoritate, præsertim [l] post eorum decessum, censuales efficere. Ideoque qui ab seruatio,& epi auctoritas nihil suffragaretur: vt p. Ab.in c.1.eo.arg.c.vides.dist.10. imo si reseruatio esset legitime facta a principio; nec perset aut ex post facto esse immoderata, poterit, & debeb t reduci ad moderationem: vt per Ab. ind.c præterea. fac.ca.1.de consu.

Simplices autē. CASVS cum cōmode in tota hac parte figurari pot ppea omissa eius diuisione ita dēbet notari. Quidā simplex sacerdos uoluit tua ecclesia cē su alē efficere. Epus aut nō solū noluit cēsus imponere,sed ēt antiquos imen debat augere, & cā dubitabat, an p̄ sent, ipli d.ceb ant hoc ūbi esse licitū tū ga ob rit. quem habent in tuis ecclesiis iurisdi, vel quasi.tit.n.cutradi tione rei dominiū trāsfert.l.nunquā, ff.de acquir.rer.do min.tū ēt qm̄ nimo di cura ecclesię eis cōmissa aliās videret diminuta : Sol. tñ vt hic cauet, qa cōuenit iurie ecclesiā cōseruari in illo esse, qd̄ hūit à principio, qd̄ si dēt mutari & causa suadē te & à superiori fieri cōuenit.arg. l. 2. ff. de constit. & c 4. de offi.lega.nō obstat obiectio, quia in rebus Ecclesiast. tit.nō hēt prēd.intelligentiam glos. super cap. dudū el. 2.in ver.intitulatā de elect. iūcto c.2. de donation. & iō nec secunda obiectio tenet : Not. primo hic argumentum quod gra

Io.Bap.

uiora sunt superioribus reseruata cap. 4. de offic. lega.supra adduct.vbi est gloss notab.Not.secundo quod superiores non debēt uti potestate quam habent in eorum commoditatem : Not. tertio quod argumento istius text. Episcopi possunt super eccl. causa suadente eius pensionem imponere.facit ca. nisi.de præben.

K ¶ Simplices.] Id est, qui non habent aliquam prælaturam, cuius prætextu id possint facere.

l ¶ Præsertim.] Implicat quod nec etiam inuita. Alii exponunt pro tantum, asserentes quod qui potest se obligare ad soluendum censum in uita

Universidad de Deusto Biblioteca

sua. Sed hoc procedit ita demum, si personaliter se ad soluendum censum obliget, non si ecclesiam: quia obligando ecclesiam diceretur alienare, qđ non potest fieri, nisi seruata iuris solēmnitate. 12. q. 2. c. sine exceptione.

a ¶ Non erunt.] Quia illa pensionis constitutio successores non ligat.

b ¶ Potuerit.] Argu. q̄ auctoritate prælati pōt poni nouus census, de quo infra §. prox. & ca. prohibemus. eo.

c ¶ Per collusionem.] Nota uetū, quia aliud si non p collusionem: quia tunc non militat pœna hic posita: sed arbitraria. Ab. in c. cum clerici. & in cap. grauis eod. Verbum autē, collusio hic late sumitur, non solum pro collusione, quam contingeret fieri in iudicio: sed etiam extra, vt per Doct. in d. c. cum clerici. licet ibi aliter not.

d ¶ Epūs.] Cōcor. c. scientes. c. prohibemus. c. significauit. le grauis, & ca. cū uenerabilis. eo. & c. constitutus. de relig. domi. c. vt nostrum, vt eccle. benefi. sine dim. con.

e ¶ Quilibet.] Puta Abbas. facit clementi. quia regulares. §. 1. de supplenda negligentia prælatorum.

f ¶ Nouos census. Sed quem dicemus nouum cēsum? Respondeo, qui non est impositus in fūdatione ipsius ecclesiæ. 18. q. 2. c. Eleutherius. vel qui nō est præstitus tāto tempore, quod ad legitimam præscriptionē sufficiat vt not. in cap. significauit. eodem.

g ¶ Augere.] Etiam quòd augerentur possessiones. quod intellige in censu: secus in procuratione. ca. quanto eo. Procuratio autem non dicitur proprie census: sed pensio, quæ uidetur posse augeri ex causa iusta, etiam sine episcopi auctoritate. cā. præterea. eod. & not. in ca. prohibemus. vbi Abb. not. ratione diuersitatis. eodem.

h ¶ Prouentuum.] Facit capitulum vt nostrum. in fine. vt eccles. benefic. sine dimi. & clement. quia regulares. §. 1. de supplenda negligētia prælatorū.

i ¶ Iuramentum.] De hoc habes in c. significauit. & in c grauis. eod. Et idem dicas de fideiussore præstito, vt habetur in dicto ca. grauis. Et facit, quia potius periurium, quam iuramentum meretur hoc appellari. c. sicut nostris, de iure.

K ¶ Eripuerit.] Puta, quia de facto a laicis detinebātur, & usurpabant sibi istas ecclesias: uel quia laicus episcopo libere remisit ius patronatus, vel forte census debebat patrono laico, a quo liberauit ecclesiā suo ingenio.

l ¶ Poterit.] Videri tamen poterat contrarium prima facie. eum quando qs liberat uel eximit ecclesiam possit nouum censum imponere, c constitutus. de relig. domib. & supra. §. 1. & idem quādo fundātur de nouo: qđ & hic uidetur intruenire, cum capiens ecclesiam de manibus laici uideatur eam de nouo adducere in libertatem, & quasi fundare. Sed contrarium hic decidi tur, & in ca. ecclesiis, unde sumitur. eo. quia Episcopus tenebatur ad hoc faciendum a necessitate. quo casu facienti aliqd laudabile ex proprio tā officio nō debetur aliqđ præmiū. Vñ præmiū promissū capienti bannitum nō dētur Barisello & familiæ, q ad hoc faciendū tē nent ex of. fac. l. cōgruit ff. đ of. p̄si. & ī c. 1. đ of. or.

m ¶ Diximus.] Pro declaratione, & uerificatione huius. §. sunt uidenda quæ ponit Host. in summa. eo. §. quis imponere potest.

n ¶ Propriā.] Ca. p̄hibemus, & ibi Ab. in 1. no. eo.

o ¶ Ex iusta causa.] Collige hic quæ sint necessaria in impositione noui census. Primo auctoritas episcopi. Secūdo causa iusta. Tertio consensus capituli. arg. c. pastoralis, & cap. tua. de his, quæ fi. a prel. fine consen. cap. Quarto consensus ecclesiæ. cui imponitur census, si est collegiata: arg. ca. 1. de reb. eccles. non alien & c. 1. de re perm. Abb. tamen in c. significauit eod. tenet qđ si causa impositionis esset vrgens, & ecclesia collegiata nollet consentire, posset Episcopus hoc facere cum cōsensu capituli: arg. clem. fin. de reb. eccles. non alien. & c. 1. eod. titu. in 6.

a ¶ Minuere.] Vt in cap. auaritiæ. cū ibi traditis. de præbend.

b ¶ Cōsensu.] Fac. ca. pastoralis. & ca. tua. de his, quæ fi. a prel. fine consen. cap. & cap. pen. de con.

c ¶ Interdicitur.] Hoc intellige, quādo detracta pensione ecclesia cui census imponitur, potest congrue uiuere: alias non debemus: discooperire unum altare, ut alius cooperiatur, cap. cum causam, & c. extirpandæ cū ibi no. de præbend. fac. c. penul. de donat.

Sed quis. CASVS: Præsuponitur quod pars cuiusdam prouinciæ ueniat ad fidem, unde quæsitum fuit quid iuris de obsequio, & subiectione eius, & argu. l. eum qui calendis. ff. de uerb. oblig. & §. omnis. insti. eod. secundum conuentionem erat responden. quæ si non esset facta simpliciter. Sol. tñ ut hic legimus arg. l. de quib. ff. de legib. & sic non obstat obiectio, quia aliquando in controuersijs decidendis a simili est procedendum iux. not. in cap. translato. de constitu. & ind. l. de quib. not. primo quod consuetudo unius loci deseruit aliquādo ad causas decidendas alterius loci: Not. 2. arg. quod coniecturæ sunt desumendæ à proximioribus.

Io. Bapt.

d ¶ Accesserit?] Siue nunc primum, siue quod occupata ab infidelibus fuit a nostris recuperata & sic quodammodo postliminio rediit, secundum Hostien. quod Abb. putat, no. in quadam additione super cap. super eo. eod.

e ¶ Prouinciis.] Ca. super eo. cū cōcord. ibi allegat. Sed contra c. illa. & c. illud dist. 14. & c. vtinam, dis. 76. & c. de trina, de consecrat. dist. 4. Sol. ibi apparebat de propria consuetudine loci: quæ præfertur consuetudini aliorum locorum, hic quando nulla consuetudo apparebat. de hoc late per Io. And. & Butri. in rubric. de consue.

augere, vel etiam minuere[a] velit. Capituli accedente consensu[b], id sibi minime interdicitur[c].

Prouincia, & Ecclesia de nouo conuersa, in persoluendis censibus seruabunt consuetudinē prouinciarū. h. d.

Sed quis erit modus obsequiorum Metropolitano exhibendorum, si qua de nouo conuersa prouincia, ad alicuius ecclesiæ iurisdictionem accesserit[d]? & ex facto respōsum est id obseruari debere, quod in vicinis prouincijs[e] obseruatum reperitur[f].

Episcopis visitantibus debetur procuratio. h. d.

Vlterius prælatis diœcesim visitantibus, etiam procuratio debetur. Est autem procuratio necessariorū sumptuum exhibitio. Nam cum Apostolico testimonio[g] suffragāte congruum sit, vt a quibus spiritualia recipimus, eisdem etiā temporalia nostra cōmunicemus[h]. Rectissime cōstituerunt[i] est, vt cum prælati diœcesim peragrando[K] diuina nobis exhibent, qui quidem clerici id soluere nolebant dicentes qđ bona illius Ecclesiæ ad alium finem erant ordinata, & ideo ad id non teneri l. legatum à contrario ff. de usufru. legat. & remissionem dicebant esse omnino ualidā per l. penul. C. de pactis. Sol. tñ ut hic cauetur, quia seminans spiritualia debet metere tē poralia, & renunciatio in præiudicium alterius nō tenet. ca. si diligenti. de foro competen. non obstāt obiecta, quia cum bona illa sint ordinata ad cōmodum Ecclesiæ etiā hanc procurationē continēt ob naturam visitationis, & remissio illa non tenet ob rationem assignatam. Not. primo inde arg. subditos non esse grauandos nisi in eorum utilitatem. Not. secundo quamcunque cōcessionem in alterius præiudicium factam de iure esse nullam.

Vlterius.] Hæc pars subdiuiditur in 3. partic. in prima habetur qualiter procuratio dependeat à uisitatione: in secunda quis potest visitare: in tertia an ex uisitatione Oratorij debeatur procuratio: secunda ibi, uisitan di: tertia ibi, postremo. Quoad primū CASVS ita figuratur quidam Episcopi in visitatione ita procedebant, quod unus petebat à clericis uisitatis, & beneficiatis expensas, procurationes nominatas, alter uero omnia seruitia remittebat, & nihil accipiebat,

Io. Bapt.

g ¶ Testimonio.] 1 Corinth ca. 9. facit ca. cum secundum. de præbend. c. inter cetera de offic. ordin. cap. si Episcopus. de offic. ordin. in 6. cap. cum uoluntate. de sentēn. excom.

h ¶ Communicemus.] Cum non sit ferendus qui lucrum amplectitur & onus recusat l. vni. §. pro fecūdo. C. de ca. tol. l. secundum naturam. ff. de re iud. cap. qui sentit. eo. tit. in 6. & clem. 1. vbi not. eod.

i ¶ Cōstitutū est.] Ca. cū Apostolus. & ca cū uenerabilis. per totū. eod. & eod. titu. in 6 & clementinis.

K ¶ Peragrando.] Sed quid si ecclesia adeo sit uicina ut

na vt nulla necessaria sit peragratio, an exigatur procuratio? Et non videtur, cum esset ratio laboris, & ita quidam tenuerunt: vt not. in cap. cum sit. de simon. Communiter contra per cap. venerabili. eod. Nec enim procuratio solius laboris intuitu exhibetur, sed etiã in signum superioritatis, & ut facilius prælati ad uisitandum inducantur, ut per Abb. in d. ca. cum sit.

a ¶ Exhibeantur.] Idest, alantur. l. periculi. in fin. ff. de nautico fœno. & c. cũ Apostolus. eod. Et hæc alluſio quę dam, siue agminatio sicut supra eod. §. sed nec Epus.

b ¶ Remiserit.] Quod tamen facere non poterit, nisi faciat ex causa, cũ sine causa, & consensu capituli non possit Episcopus alienare iura ecclesiæ suæ. ca pastoralis. de don. & 12. q. 2. cap. sine exceptione. & c. fin. cum ibi not. 12. q. 2.

c ¶Procuratio.] In generali enim remissione non ueniunt ea, quę in speciali non remittuntur, sicut in obligatione generali l. obligatione. ff. de pig. & huius naturæ sunt etiã alia, quæ non veniunt in remissione generali; scilicet cathedraticum. c. pastoralis. de dona. quod nec specialiter potest remitti, secundũ commun. opin. vt habetur in cap. cum venerabilis. eod. licet Archid. contra in ca. 1. de præbend. in 6. Item non potest remittere charitatiuum subsidium. ca. cum Apostolus. eod nec institutionem auctorizabilẽ quo ad curam populi: argu. cap. cum satis. de offic. Archid. cap. 2. de capel. monach. in 6. Item quo ad ea, quæ sunt ordinis Episcopalis: non enim potest Episcopus eximere subditum, ut non teneatur ab eo recipere quæ sunt ordinis Episcopalis. Dicas tamẽ secundum Ioann. And. quod licet Episcopus non possit a se in totum eximere ecclesiam: tamen per modũ cuiusdam perpetuæ vicariæ põt concedere inferiori prælato, etiam recipienti nomine suæ dignitatis omnia prædicta iura, tribus exceptis; scilicet cathedratico, reuerentia, & charitatiuo subsidio: vt per Abb. in d. c. cũ venerabilis. Per hãc tamẽ perpetui vicarij constitutionem ex toto iura hæc non abdicantur ab Episcopo: quia saltem illo negligente poterit Episcopus exercere: arg. c. irrefragabili. §. excessus de offic. ordin.

d ¶Sententiam.] Sed an visitator habeat etiam potestatem priuandi beneficiis? Resp. vt per Abb. in cap. dilectus filius. de referip.

e ¶Obseruanda.] Cap. cum nuper. eod.

illi etiam a nobis exhibeantur [a].

Episcopus remittens ecclesiæ seruitia, non censetur remittere procurationem, sed illã dare detrectantes potest excommunicare, & procurationi non præscribitur. h. d.

Et adeo visitationi annexa est procuratio, vt si Episcopus alicui ecclesiæ omnia seruitia remiserit [b], eidem visitanti nihilominus moderata debeatur procuratio [c]: quam si visitati exhibere negauerint, si quam in contumaces rite tulerit sententiam [d], erit inuiolabiliter obseruanda [e]. Cum nec vllam aduersus procurationem, quæ ratione uisitationis [f] competit, præscriptionem [g] currere dignoscatur.

Qui visitare possint, & quod Archiepiscopus potest visitare prouinciam, etiam quod suffraganei non sint negligentes. h. d.

Visitandi vero sollicitudo non modo incumbit Episcopis [h], verum etiã Archiepiscopis, Patriarchis, Sedis Apostolicæ Legatis [i], id non pertinere; quæ cõtrouersia uidebatur nulla, quia quilib. clericus beneficiatus etiam in dignitate constitutus dicebat suam Ecclesiam non esse visitandam: siquidem esset arguere de negligentia cõtra ca. semel à contrario. de reg. iur. in 6. & ca. fi. de præsumpt. Sol. tamen ut hic habetur, quia inter partes curæ commissæ etiam munus visitandi connumeratur, & ideo qui id facit, suum officium dicitur exercere, propter quam rationem obiectio facta nil uidetur obstare: Not. primo, quod sicut prælati tenentur ad uisitationem, ita bonum esset etiam potestates seculares ad eã obligari in rebus secularibus: Nor. scdo qd finis visitationis est obseruatia, & executio sacrorũ canonũ, animarũ salus.

f ¶Visitationis.] Ideo dicit, visitationis: quia in „Procuratione, quę competit ratione institutionis, siue consuetudinis, bene currit præscriptio: arg. 18. qu. 2. c. Eleutherius, & c. seruitium. & no. in c. venerabili. eod. Habetur in c. cum ex officii. de præscri.

g ¶Præscriptionẽ.] Ca. venerabili. & c. cum instantia. eo. & c. cum ex officii. de præscr. etiam m lõ gissimi temporis, d. c. cum instantia, posset tamen cõtra procurationẽ proficere priuilegium Apostolicũ, & sic p̃scriptio & priuilegiũ Apostolicũ nõ ꝓcedunt a pari. Vn de præscriptio non reddit laicum capacem iuris spiritualis, sed priuilegiũ Apostolicum. sic Abb. in d cap cum instãtia. post Ioan. Andr. in cap. 2. de p̃b. in 6. in nouella: arg. cõtra ff. ti. px.

h ¶Episcopis.] Nota quæ sint personę quæ visitare possunt subditos. fac. ca. cum Apostolus. & c. procurationes. eod. & in ca. 1. cum seq. in 6. Et quod dicit de Archidiaconis, & Decanis habet respectum ad consuetudinem quorundam locorum, in quibus Archidiaconi visitant, aut iure proprio, aut vice Episcopi. Et põt in hac materia formari regula, ꝙ omnis prælatus habens iurisdictionem põt visitare, pro hoc ca. in singulis. de sta. monach. fac. quod habetur per Feder. consil. 145. & consil. 111. & per Cald. consi. 10. & per Oldr. consil. 204. & per Abb. consi. 26. Sed quid si plures ex illis concurrant in visitando? an unus impediat alium? Resp. ut per Abb. post glo. in c. sicut. de accus.

i ¶Legatis.] In cap. cum Apostolus. eod. unde hæc littera

littera videtur sumi, sit mentio non de legatis, sed de Cardinalibus, quod in effectu in idem uidetur recidere; cum Cardinales tantum credantur esse de latere legati, vt not. sup. de collat. §. ex legationis, de quibus videtur hic intelligere, & est text. in c. procurationes. eo.

Sed vnã fac. dubiũ: quia in d. cap. cum Apostolus, habendo respectũ ad numerum executionũ, videtur facere non solum Archiepiscopos, sed etiam simplices Episcopos maiores Cardinalibus, qui, si sint Apostolicæ sedis legati, deberent esse multo superiores, & maiore honore digni, immo etiam si sint simplices Cardinales sine ulla legatione, quo casu non satis percipi potest, quo iure possint visitare, nisi forte visitent proprium titulum. An autem Episcopus sit maior, vel minor Cardinali non Episcopo disputari solet, & not. in cap. quamquam. 2. qu. 7. & per Host. in ca. ecclesia. 2. de elect. & remissiue per Abb in d. cap. cum Apostolus.

a ¶Quam propria.] Argu. contra concionatores, & alias religiosas psonas; quæ recipiunt munera, qui tametsi in digeant, possunt nõ modo recipere, sed etiam vltro petere. fac. §. vlterius. cum concord. ibi allegat. sup. eod.

b ¶Generali.] Cap. 2. eod. in 6.

c ¶Lateranensi.] Cap. cum Apostolus. eod.

d ¶Innocentiana.] Cap. 1. eod. in 6.

e ¶Non possunt.] Cap fi. eod. in 6.

f ¶Poterunt.] Poterunt etiam, dum uisitant audire confessiones subditorum suis suffraganeis, absoluere, & pœnitentias iniungere, non obstante quauis consuetudine: vt in cap. fin. eod. in 6.

Io. Bapt.

Postremo. CASVS. Quidam Episcopi visitando priuata Oratoria volebant ab eis procurationẽ exigere tum ratione subiectionis, tum etiam quoniam qui seminat spiritualia debet metere temporalia, & cũ id sibi denegabatur, fuit propterea de hoc dubitatum: Sol. vt hic deciditur, quia res priuata est alterius naturæ à republica, & ideo diuersa quoque debebat esse iuris decisio: ob quam rationem etiam obiectio videtur cessare, cum debeat propterea limitari, ne persona priuata nimis grauetur: Not. oratoria non esse in omnibus eiusd. naturæ cum ecclesiis: Not. secundo Ecclesias, & loca religiosa vltra grauamen ordinarium non esse grauandas, nisi necessitate vrgente suadente.

g ¶Priuatum.] Ca. fin. eod. & dicit priuatum, quia potest esse etiam Oratorium publicum: puta si sit constructũ auctoritate Pontificis, quo casu non esset priuatum: vt per Abb. in d. c. fin. nec posset transferri aduersus profanos, & priuatos.

h ¶Oratoriũ.] Sed qualiter cognoscitur oratorium ab ecclesia? Resp. ecclesia est illa, quæ principaliter deputatur ad celebrandum, & orandum, ac etiam consecratur per Episcopum, & sibi pro ministris dos constituitur, & diuino cultui. cap. nemo. de consecra. dist. 1. vbi per Archid. & supra de cõstru. eccle. §. quacũque. oratorium vero nõ consecratur, nõ constituitur sibi dos, nec principaliter fit, vt ibi celebretur, sed ut oretur. vnde sine licentia Episcopi nõ potest in oratoriis celebrari, vt in ca. vnicuique. cum seq. de cõsecr. dist. 1. Nec possunt habere campanam publicam c patẽtibus. & ibi Docto. de priuileg. de quibus com. opi. est quod nõ gaudeant priuileg. eccle. vide per Dec. consi. 148.

i ¶Extorqueri.] Potest tamen Episcopus accedere ad videndũ, an illud priuatum oratoriũ honeste tractetur, & an sit rite cõstructũ, & põt facere illud demoliri, secundum Innoc. & Abb. in c. fin. eo.

K ¶Probabilis.] Nota duo requisita ad cautam charitatiui subsidii indicendam; scilicet, quod sit manifesta, & quod sit rationabilis. fac. cap. cum Apostolus.

Nuntijs, Archidiaconis, & Decanis: qui quidem, ne non tam diuina, quã propria [a] quæsisse videri possint, caute prospiciẽt; vt ea, quæ tam generali, quam Lateranensi [b] concilio continentur, & quæ Innocentiana [d] constitutione, atque alijs canonibus salubriter constituta comperiuntur, inuiolabiliter obseruent.

Archiepiscopus visitat die cesim suffraganeorum etiam non negligentium. h. d.

Quod autem diximus Archiepiscopis visitare licere prouinciam, ac procurationes a locis recipere visitatis, tunc etiam sibi locum vendicat, cum eius suffraganei argui negligentiæ nomine non possunt [e]. Nec enim propterea minus suam libere visitare prouinciam poterunt [f].

Ob oratorium non est exigenda procuratio, & ob vrgentem necessitatẽ potest Episcopus exigere charitatiuum subsidium. h. d.

Postremo admonẽ dimus propter priuatum [g] oratorium [h], in quo quis interdum celebrat procurationes, quæ visitationis ratione debentur, a quoquam exigi, vel extorqueri [i] non posse, sed nec alijs exactionibus subditos suos Episcopi grauare debent, nisi quandoq; eisdem multæ superueniant necessitates. quibus casibus si manifesta, ac probabilis [K] causa extiterit, cũ charitate moderatum ab eis postulare subsidiũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

stolus §.1.eo.Et de isto subsidio charitatiuo habes amplum tractatum per Barth.Bellenzinum,ad quē erit recurrēdū in casibus,& q̄stionibus emergētib⁹. a ¶Sustinendi.] Loquitur de Episcopis, sed idē,& multo magis habebit locum in Papa.vt per Host.in summa eod. §. ex quibus causis. versic. & breuiter. & per Bellen.in d.suo tract.in princ.

Ioa.Bap. DE CAPELLIS monachorum.

Continuatur tit. iste per gl.rubricæ. eiusd. & cum ob eius breuitatem cōmodam non admittat diuisionem,propterea CASVS in eo ita figurari pōt: Cū certi regulares in tali Ecclesia habitarent, quæ curā populi habebat annexam,orta fuit cōtentio inter eos & Episcopum loci:isti enim dicebant curam istam nullo iure pertinere ad Episcopum, quia non uidetur posse stare curam esse annexam, & pertinere ad Episcopū, cū talis unio uideatur facere exemptionem arg. §. secuta. sup. de unionib. Eccles. Episcopus autē oppositū dicebat,arg. §.sed quæri poterit d. tit. unde,sol. ut hic dividitur, quia non debent se immiscere rebus clericorum. nō obstat obiectio,quia talis unio causat illam tantum exemptionem quā potest:Not. oēs Ecclesias esse Episcopo de iure subiectas,licet aliquando id limitetur pro parte.

b ¶Monachorum.]Ad titulum de subiectione ecclesiarum subiecit præcedentē de censibus,qui pertinet ad subiectionē:sed quia & monachorū capellæ sunt subiectæ,merito post præcedentes ponit etiam istum titulum.

c ¶Omnes basilicæ.]Cap.omnes.16.q.7. & dist.61. ca.obitū. & 10.quæst.1.c.3.& 10.q.2.ca.Episcopus. & 18.q.2.c.monasteria.& c.cum venerabilis & ca. cum dilectus.de relig.domib. Nisi tamen ex speciali priuilegio sint exemptæ.ca.cum & plantare. de priuileg &de hoc vide per Host.in sum.eod.§.quid iuris habeant.

d ¶Habitant.]Secus si monachi ibi non cohabitarent.c.quod Dei timorem.de stat. regula. Sed quæ est ratio,quod proprio monasterio plebem habenti non potest præponi, cum magis proprio monasterio obligetur,quam ecclesiæ alienæ,& habeat nedum socium, sed socios, &concurrat fauor eccle-

sustinendi a erunt.

DE CAPELLIS monachorum b.

TIT. XXII.

Omnes Ecclesiæ posita in diœcesi subsunt Episcopo.h.d.

VEsque adeo autem omnes basilicæ c per diuersa loca constructæ in Episcopi,in cuius territorio positę sunt, potestate cōsistunt, vt si Ecclesia,vbi monachi habitant d, populi curā habeat, cum per monachum plebs regi nō debeat , Capellanus ad consilium e monachorum ab Episcopo sit instituendus: ita vt consuetudine f, aut quouis statuto contrario non obstante ex solius Episcopi arbitrio, tam ordinatio eius, quā depositio g, & vitæ pēdeat cōuersatio.

Monasteria iure communi subsunt Episcopo. h.d.

Nec id mirum videri debet; cum monasteria ipsa, & monachorum disciplina, si nec priuilegio, nec legitima præscriptione doceantur exempta h ad eum pertineat Episcopum, in cuius sunt territorio cōstituta i.

siæ? Vnde videtur magis idoneus ad explicandam curam imminentem proprio monasterio, quam ecclesiæ foris sitæ. Hæc est maxima difficultas,& Abbas in ca.1.eod.unde sumitur, pro solutione multum laborat, demum uidetur residere vt id quod hic dicitur, & in d. cap. primo. habeat locum quoties esset copia clericorū sæcularium: alias in necessitate non procedere,sed raro non procedat,cum semper fuerit copia clericorum, cap. legimus. dist.93.

e ¶Ad consiliū.] Quod tamen Episcopus, non tenetur sequi, nam hoc est generale, quod quoties quis tenetur quid facere de consilio alterius, tenetur quidē consilium requirere, non sequi:ut in ca. dilecti. de arbitris, & cap.cum in vetteri.de elec. nec ideo minus ab eius arbitrio actus pendere videtur,de quo per Legistas in l.si conuenerit.ff. de reiudica.

f ¶Cōsuetudine.] Hoc verbum respicit inferiora; scilicet quod non ualet consuetudo, quod alius ab Episcopo ordinet, uel destituat, & est sumptum de cap.1. eod. in 6. non autem respicit dictū superius; uidelicet, quod nō ualeat cōsuetudo q⁹ monachus possit in Ecclesia & monasterio, in quo inhabitat, curam habere, nam contrarium uidemus seruari de consuetudine, quæ est valida, secundum Abb.in c primo. eod. in antiquis.post. Ioan.Andr. Lau.Ioan.de Ligna. per tex. a contrario sensu,in clem.ne in agro §.ceterum.de stat.regul.quidquid. ibi sentiat gloss.

g ¶Depositio.]Monachi enim,si iste delinqueret, non possent remouere, sed debet remoueri per Episcopum ordine iudiciario: immo plures Episcopi sunt necessarij ad veram depositionem. 15. quæst. 7.cap.felix.& ca.si quis tumidus, licet hodie secus per Concil.Trid.

h ¶Exempta.]Cap.cum venerabilis. cum cap. sequen.& cap.constitutus.de relig.dom.cap.auditis. de præscr.

i ¶Constituta.]Cap.monasteria.18.q.2.

DE RELIGIOSIS DOMIBVS.

Io.Bapt. Post declarationem ecclesiarum merito sequitur tractatus de religios. domib.quia sicut habitatio est unita templo, ita hæc materia videtur unita materiæ ecclesiarum: & ideo proponitur hic ab auctore ti.iste, qui diuiditur in 4 part. in prima habetur quæ sint domus istæ,& cui subiiciātur: in secunda an possint conferri in beneficium:in tertia ad quid tenentur ipsarum rectores: in quarta prædicta limitantur: secunda ibi, eodē cauetur: tertia ibi, ut autem : quarta ibi, prædicta vero.

DE RELIGIOsis domibus.

TIT. XXII.

Xenodochia, Orphanotrophia, & loca similia Episcopio subsunt, qui prouidere debent,ne illorum res dispendentur.h.d.

XEnodochia a quoq; , Orphanotrophiab, Bethotrophiae, Nosocomia d, Gerontocomia e, aliaque similia f loca, ad Episcoporum, in quorū sunt diœcesi sollicitudinē pertinent g, per eosdēque ad eas utilitates, quibus cōstituta sunt ordināda, ac dirigēda erunt: nec postquā huiusmodi loca ad hospitalitatis vsum, & pauperum prouisionem Pontificis ordinatione deputata fuerint, ad profanos vsus conuerti poterunt h. Cū ea i,quæ ad certum vsum largitione fideliū sunt destinata, ad alium k salua sedis Apostolicæ l auctoritate conuerti non valeant.

Ordinarij loca pia, & religiosa possunt reformare auctoritate Apostolica, si opus sit reformatione.h.d.

Quinimmo si taliū locorum Rectores exempti sint, si tamen illorum cura postposita,bona & iura ipsorum ab vsurpatorum manibus uendicandi ¶Nosocomia.]Vbi ægroti curantur.

e ¶Gerontocomia.]Vbi senes aluntur,& sunt ista, secundum Host.in summa eo. religiosa non constrata:& de horū oīum vocabuloru significatione habes Host.d.loco,& not.in c. in qualibet. 23.q.8. & in l. omnia C. de Episc. & cleric. &vulgo omnia ista hospitalia appellātur. Hospitalia.

f ¶Similia.] Puta leprosarium, uel eleemosynarium. clem.2.eo.est tamē dubium, an leprosorum collegium sit religiosum, ut apparet ex not. in d.cle 2.§.1.

g ¶Pertinent.] Si sint constructa auctoritate Episcopi, & sic religiosa: ut in cap. quia monasterium. eo. Sed si sint ædificata sine Episcopi auctoritate, Episcopus non debet se de his impedire iure decretalium. Abb.in ca. de Xenodochis.eo. sed patronus ad libitū disponet, secū Inno.& alios in c.inter dilectos. de donat. sed hodie p Cōc.Trid. sessione 22.c.8. videtur hoc immutatum. Si tamen patronus esset mortuus tunc pro culdubio ad curā Episcopi pertinet, quod pia voluntas defuncti mādetur executioni : vt in auth.de eccles.titu lis.§.si quis autem pro redemptione.fac. cap.hæc, & quod ibi not.eod.

h ¶Poterunt.]Cap.nulli licet.12.& cap.mancipia. de re.permut.cap.ligna.& cap. vestimenta.de consec.dist.1.& 19.quæ.3.c. quæ semel.& ff.de reli.& sump.fun.l.si quis sepulchrum. Ar.contra.cap. ex antiquis,& cap.frequens.dist.54. Sol. ut not.in d. cap.ad hæc.eod.

i ¶Cum ea, &c.] q.d.si deputata ad certum vsum pīū,sacrū,aut religiosum, nō possunt transferri ad alium vsum eiusdē qualitatis &naturæ sine licētia sedis Apostolicæ,licet sit facilis trāsitus in habēti bus symbolū,qñ minus ad vsum penitus profanū.

k ¶Ad alium.]Etiam pium.fac. 22. quæst.2,ca.is autem.& dist.41.cap.licet.2.& ca.inter corporalia. de transl.& c.ad nostram.ubi no.& ca.suggestū. de appel.arg.contra.c.quamuis. de pœn. in 6.

l ¶Sedis Apostolicæ.]Not.casum reseruatum sedi Apostolicæ de quibus omnibus in c.quod translationem

a XEnodochia.] Loca in quibus pauperes peregrini recipiuntur.

b Orphanotrophia.]Vbi orphani,idest,parentibus priuati nutriuntur.

c ¶Bethotrophia.]Vbi aluntur infantes pauperū.

tionē de off.leg. Hodie tamen per Conc. Trid. hæc potestas videtur communicata etiam ordinariis: vt sess. 22. in decretis reformationum. cap. 6. quod est factum cum ipsis tamquam sedis Apostol. legatis.

a ¶ Vendicare.] Etiam in iudicio, & coram iudice ecclesiastico, quod possunt cap. cum sit. de for. compet.

b ¶ Apostolica.] Concord. clem. 2. eod. cap. irrefragabili. de offic ordin. & ca. ad abolendā. de hære. & ca. vni. de cler. ægro in 6. cum allegatis in clem. 1. de supplen. neglig. prælato. Et vide quæ in hac materia statuūtur per Concil. Trid. in decretis reformationum. sess. 7. cap. 15. & sess. 22. cap. 6. & cap. 8. & cap. 2. sess. 25. ca. 4. & c 8.

c ¶ Remediis.] Etiam inuocādo brachium sæculare, si expedierit. ca. 1. & c. quoniam. de offi. ordi.

d ¶ Alia.] Sic. cle. 2. de stat. mona.

Eodem cauetur. CASVS, Quidam Episcopi volebant conferre in tit. beneficii huiusmodi domus ea ratione, quia cum bona eis annexa videantur, propterea Ecclesiast. putabant id esse licitū cum sint ordinata in gratiā clericorum iuxta not. præcipue per Sarment. in suo tract. de reddit. Eccles. post princ. Sol. tamen vt hic habetur, quia & loca & eorū bona sunt destipata ad certū usum, & sic etiam obiectio nil videtur concludere cum teneat de reliquis bonis Ecclesiast. Not. spiritualia à princip. posse recipere aliquā cōditionem licet ad certum vsum destinentur.

Io. Bapt.

e ¶ Concilio.] Vt cle. 2. §. 1. eod. & pro plenissima cognitione eius quæ hic dicitur, videdus est Pet. de Perus. in trac. de canonica Episcopali, & parochiali. §. 2. principaliter.

f ¶ Beneficium.] Fac. cle. per litteras. de præb.

g ¶ Electionem.] A superiore confirmandam.

Vt autem. CASVS. Rectores huiusmodi loco

Io. Bapt.

rum uolebant simpliciter, & ad libitum suum bo-

re [a] negligāt, aut quoquo modo res illorū collabi sinant, poterūt ordinarij auctoritate Apostolica [b] sibi ex Viennensi cōcilio præstita, loca ipsa salubriter reformare, & occupata, alienata, deperdita, vt in statutum pristinum redigantur, procurare: cōtradictoresque quoscunq; per censuram Ecclesiasticam & alijs iuris remedijs [c] compescere, licet nullum per hoc exemptionibus, seu priuilegijs, quo ad aliaq; iudiciū generali dēar.

Xenodochia, & loca similia nō possunt in beneficiū cōferri, nisi certis casibus. h.d.

Eodem cauetur cōcilio, [e] vt nullus ex huiusmodi locis secularibus clericis in beneficium [f] conferatur, etiam si consuetudine id fuerit alias obseruatum, nisi in illorum fundatione aliter constitutum fuerit, siue per electionem [g] sit de Rectore huiusmodi locis prouidendum. Sed quod eorum gubernatio viris prouidis, ac boni testimonij cōmittatur, quos bona prædicta in alios vsus cōuertere, præsumptio verisimilis non existat.

Administratores hospitalium equiparantur tutoribus. h.d.

Vt autem hi demādatę sibi curę diligentius insistant, instar tutorum [h] & curatorum debent iuramentum præstare [i], ac de bonis inuentaria cōficere, & ordinarijs, seu alijs, quib[9] loca huiusmodi subsunt, vel deputādis ab eis, singulis annis [k]

bus, vt not. in clem. 2. §. 1. eod.

i ¶ Præstare.] Sed an & satisdare etiam teneantur initar tutorum? Respō. negatiue, cū dētur ex inquisitione. fac. l. orphanotrophos. in princi. C. de Episc. & cleri. & ita not. in clem. 2. §. 1. eod. nisi tamen hi suspecti essent. propter vxorem, & filios, vt in cap. de Siracusanæ. distinct. 28 sed tali suspecto committi non deberet: vidi tamen seruari, quod huiusmodi personæ satisdent.

k ¶ Singulis annis.] Per huius temporis designationem videtur q[9] etiam non petitam administrationis rationem teneātur reddere, de quo no. in clem. 2. eod. Sed contra. l. orphanotrophos. C. de Episcop. & cle. & in authen. de eccles. titulis §. pen. Sol. Aut quærtis, an teneantur reddere rationem pauperibus

ipsis

ipsis & orphanis. & non teneantur, & ita procedūt contraria. Aut de ratione reddenda Episcopo, vel aliis superioribus, & procedit q[d] hic dicitur, & in §. œconomos. authent. de sanctiss. Episcop. Alii q[d] contraria corrigunt̄, sed prima verior, vt not. in cle. 2. §. 1. eod.

a ¶ Attentatum.] Respicit etiam præcedentem §. nedū istum.

Prædicta.] CASVS non oportet, vt hic aliter figuretur, nisi dicamus & quæramus an dispositā circa loca religiosa prout in hoc tit. habetur debeant limitari in hospitalib. in hac parte adnot. & cum ordinationes prędtendant in vtilitatem eorund. locorum, negatiue ūide batur respondēdū, Sol. tamen prout hic deciditur, & ratio illa fortasse assignari pōt, quia ob qualitatem militū & personarū haud potest talis solemnitas seruari, quæ in aliis est ordinata, & sic cessat obiectio: Not. Consuetudinem vim maximā habere etiā circa administrationem diuinorū.

Io. Bapt.

b ¶ Militarium.] Vt S. Io. Hierosolymitani, & S. Mariæ Calastrensium, & Crucigerorum, & similium: vt in cle. 2. §. præmissa. eod.

c ¶ Habentia.] Sic cle. 2. §. fi. eod. vnde sumitur.

d ¶ Prædicta.] Concord. 24. q. 1. cap. pudenda. & de elect. cap. nihil est in fine. & in cle. 1. de priuil. in fi.

Io. Bap.

DE SEPVLTVRIS.

Continuatur tit. iste per gloss. Rubr. uel dicas secundo, quod postquam tractatum fuit de locis religiosis, sequitur videre de iure ad ea pertinente, in quo cum sepultura reperiatur, ideo de ea hic pertractatur: diuiditur autem tit. iste in quatuor part. in prima habetur qua de causa in locis sacris sepultura constitui debeat: in secunda explicatur quid iuris de eius electione: in tertia demonstratur qui prohibeantur in ea sepelliri: in quarta cauetur, an aliquid pro ea posset dari, & recipi: secunda ibi, regulariter: tertia ibi, nō tamē: quarta ibi, illud etiā.

Io. Bapt.

TRACTEMVS nunc. CASVS. Cum quidam Christiani nullam de sepultura ecclesiast. curam haberent ob dictum sacræ scripturæ, memento homo quia cinis es, &c. ac etiam quia dicebant isti corpus humanum sanctificat locum, nō antē ecōtra §. religiosum: instit. de rerū diuis. propterea fuit dubitatū quid iuris: Solut. vt hic legimus, & obrationes in ter. assignatas, nec obstant obiecta, quia dictū sacræ script. docet hominē qualiter viuere debeat, & non quomodo debeat sepeliri: cōfirmatio autem tenet de iure ciuil. secus vero de iure cano. Not. primo hominem sepeliri in loco sacro nō solum esse pium, sed etiam utile: & hinc intelligimus quomodo priuatio sepulturæ sit pœna: Not. secundo quod cū sepultura Ecclesiast. debeat esse in loco sacro, & religioso, distinguitur propterea à sepultura ciuili, & ab illa, quæ de facto potest esse in loco pio.

e ¶ De sepulturis.] Dictum est supra de reli. domi. Sed quia sepulturæ fiunt in locis religiosis, & faciunt etiā locum religiosum, toto titu. ff. de relig. & sumpt. funer. merito sequitur, & de sepulturis etiā videre. Quod aūt sepultura faciat locū religiosum forte non procedit isto iure, ad not. in c. pe. e. & in c. ecclesiastico. 13. q. 2. Sumitur aūt sepultura pluribus modis, vt habetur in d. c. pe. In ppōsito tñ nostro sepultura est locus cōcauus in ecclesiastico, & c. vt p Ab. in rub. eod. Sed q̄ritur, virū cū luctu & plāctu sint mortui sepeliend.? Respōd. nō, sed cū psalmis & psallentiū vocibus. c. qui diuina. & c. quā præposterū. 13 q. 2. Ex officio tamē charitatis, vel causa pietatis, & humanitatis si lacrymæ fundantur, non est iure reprobatum. Nā de plerisque sanctis legitur, quod lacrymas fuderunt in exequiis charorum amicorum, dūmodo nō multū lugeatur: vt in cap. qui diuina. & in cap. vbicunque. 13. q. 3 & de hoc per Abb. in rubrica eod.

f ¶ Constituuntur.] Nor. tres rationes, ob quas fideles sepeliuntur in locis sacris. Prima, q[9] defunctorum

de administratione sua rationem reddere. quod si secus à quoquam fuerit attentatum [a], prouisio, seu ordinatio minime valebit.

Supra dicta non habent locum in hospitalibus militarium ordinum, aut religiosorum. h.d.

Prædicta vero ad hospitalia militariū [b] ordinum, vel aliorum religiosorum minime extenduntur. Hi enim suorum ordinum institutiones, & consuetudines obseruare cogendi erunt.

Hospitalibus circa sacramentorum exhibitionem seruanda est antiqua consuetudo. h.d.

Sed & si qua sint hospitalia, altaria, & cœmeterium ab antiquo habentia [c], & presbyteros celebrantes, & sacramenta Ecclesiastica pauperibus ministrantes, quo ad exercenda, & ministranda spiritualia prædicta [d], antiquam consuetudinem Viennense Concilium obseruari voluit.

DE SEPVLTVRIS. e.

TIT. XXIIII.

Cur in ecclesijs & locis sacris sepultura constituantur, h.d.

TRactemus nunc de sepulturis, quę quidē per fideles nō nisi in sacris, & religiosis locis, ideo constituuntur [f],

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum corpora minus uexantur spiritibus immũdis. Vnde in sepulturis dicitur esse requies mortuorũ. 12.q.2.c.aurũ. Secũda, quia sunt muniti patrocinio illius sancti, cui dicata est Ecclesia. 13. quæst. 2.c non æstimemus. in fin. Tertia ut fideles viuentes facilius mortuorum recordentur: ut in cap. cum grauia. 13. quæst 2.

a ¶ Monasteria.] Sed quomodo apud monasteria, cũ illa non habeãt cœmeterium nisi pro suis. 16.q.1.ca. 1. Respondeo secũdum Ab. in ca. fraternitatem. eod. q̃ hoc intelligendum est de his monasteriis, quæ habent populum, vel habent cœmeterium ex priuilegio: vt sunt hodie omnes regulares. Quis autem dare possit tale priuilegium? habes per Doctor. in cap. certificari. eod.

b ¶ Frequentius.] Ca. fraternitatem. vbi Abba. eo. & in cle. 2. §. huiusmodi. eo. & 13.q.3.ca. cum grauia.

Regulariter. Licet hæc pars in plures partic. diuidi posset, quoniam tamen in ea CASVS in communi commode adnotari ualet, propterea est animaduertendũ, quod personarum quædam sunt sui iuris, quædam alieno iuri subiectæ: rursus primæ quædam sunt maiores, quædam minores, & infantes, quædam masculi, quædam fœminæ: secundæ vero quædam dicuntur uxores, quædam filij, quædam serui, quædam monachi, vn de dubitatum fuit, an omnes indifferenter valeant sepulturam sibi eligere, & si casu contingat quod non eligant ubi sepeliri debeant, & quoad primũ quidam negatiue respondebant, quia ille, qui elegit videtur aliquod iure in re electa habere l. antepen. ff de option. lega. quod in casu nostro non potest esse per §. nullius. instit. de rer. diuis. quoad illos uero qui alieno iuri subiiciuntur, confirmatur id per l. uelle ff. de reg iur. cæterum si talis electio esset concedenda intuitu salutis æternæ arg. ca. 1. de coniug. seruo. nemini deberet denegari, & sic nulla esset in hoc differentia inter præd. personas: quoad secundum vero tantum in Ecclesia parochiali illi deberent sepeliri, quia dum ipsi uiuebant, tenebantur in ea diuina audire & sacramenta recipere, iuxta tot. tit. de paroch. & paroch. Solu.

Io. Bapt.

& quod minus ibi spiritibus vexantur immundis, & quod sanctorum illorum commendantur patrocinijs, quorum nomini Ecclesia, in qua corpora conquiescunt, est consecrata.

Probandum est quod dat occasionem benefaciendi h.d.

Accedit quod defunctorum proximi ad sacra locaveniẽtes, sepulturamq; conspicientes suorum recordantur, & pro eis pias preces fundunt. Vnde mortuorum sepulturæ, & cœmeteria apud illas Ecclesias, & mosteria [a] ex antiquo dispositæ esse comperiũtur, in quibus religiosorum cõuentus sunt constituti, vbi orationes, & missarum sollemnia, tã pro viuis, quam pro defunctis frequentius [b] celebrãtur.

Vnusquisque habet liberam facultatem sepulturam eligendi: & si quis non eligat in parochiali Ecclesia, aut maiorum sepulchris est sepeliendus h.d.

Regulariter [c] igitur in parochiali Ecclesia, aut ibi quis sepeliendus erit, vbi maiorum [d] suorum sepulchra constituta reperiuntur: nulli tamen propterea propriam [e], si contemptus [f] absit, negatur eligere sepultu-

Not. quarto argumentum quod difficultas, & impossibilitas aliquando inter se æquiparantur.

c ¶ Regulariter.] De hoc latissime per Petrum de Vbald. in tract. de cano. paroch. §. venio ad nouum.

d ¶ Maiorum.] Fac. 13.q.2.cap. placuit. & ca. 1. eod. & c. is qui. & cap. licet, eo in 6. Sed quid dicemus, si auus & proauus, & alij ab antiquo fuerunt sepulti in aliqua Ecclesia, pater vero elegit sepulturam in alia, filius decedens eritne sepeliendus in sepultura patris, an aliorum maiorum? Respond. videtur quod æque commode possit in vtraque Ecclesia sepeliri. de quo not. in cap. is qui, eod. in 6.

e ¶ Propriam.] Quo ad possessionem, non quo ad dominium, nemo enim est sepulturæ dominus: vt per Abba. post gloss. in cap. quanto. de iudiciis.

f ¶ Contemptus.] 13.q.2.c. contemptus.

Im-

a ¶ Impugnari.] Cap. 2. §. fi. eo. in 6. vnde sumitur.

b ¶ Distinctio.] Immo iudicandi sunt ad paria. ca. gaudemus. de diuort.

c ¶ Quasi.] dubitandi ratio.

d ¶ Aequalis.] Argu. contra. 13.q.2.c. vnaquæque. & 33. quæst. 2. cap. quos Deus. Sol. illud intelligitur secundum istud, vel istud locum habet cum mulier eligit sibi sepulturam, secus si non eligat: arg. l. mulieres. C. de digni. lib. 12. & ff. ad munici. l. 1. 1. respon. & l. fin. & not. in cap. de vxore. eo unde sumitur.

e ¶ Soluitur.] Et sic nota, q̃ paria sunt aliquid disponi tempore habili, vel tempore inhabili, dummodo effectus conferatur ad tempus habile. Sic contra, veluti non licet disponere tempore inhabili, si effectus dispositionis conferatur in tempus inhabile, facit l. quod spõte. C. de donat. inter vir. & vxor. & l. in tempus ff. de hered. instit. Quod limita, vt not infra. eo §. impuberi.

f ¶ Vltimo viro.] Sed pone, quod vxor prius decedit, quam maritus, an debeat sepeliri in sepulchro maiorũ mariti, an vero maiorum patris sui? Hæc quæstio est dubia, & egeret declaratione, secundum Ab. in c. de vxore. eodem. vbi tamen esset consuetudo, staremus consuetudini: si nõ extaret, tunc si appareret de voluntate viri viuentis, quod vellet in aliquo loco sepeliri: puta, quia præparasset, uel aliter declarasset intentionem suam, tunc secundum eum sepelienda esset in loco deputato a marito. Sed contra hoc facit, quia ambulatoria est uoluntas hominis

turam. quod vsque adeo obtinet, vt antiqua dimissa, nouam possit quis, etiam in loco minus religioso, sibi deligere, nec propterea poterit hodie electio talis impugnari [a], licet antiqua iura super hoc diuersa esse videantur.

Vxor non tenetur sequi sepulturam viri, si velit aliam eligere. h.d.

Nec vlla super hoc inter virum & mulierem facienda est distinctio [b], quasi [c] vxor capitis sui sequi iudicium, & sepulturam sit compellenda: sed vtrique æqualis [d] erit eligendi facultas; cum huiusmodi electio ad eum statum pertineat, quo mulier a lege viri soluitur [e].

Si vxor sepulturam non eligat, tenetur sequi sepulturam vltimi viri, si plures habuerit. h.d.

Si tamen ipsa sibi sepulturam non eligat, & plures forte viros habuerit, cum viro vltimo [f], cuius domicilium retinet, tumulanda erit.

Filius familias, licet non possit aliquid relinquere pro anima, si careat castrensi peculio, vel quasi: tamen potest sibi eligere sepulturam, nisi sit impubes, quo casu poterit pater sepelire illum vbi voluerit, nisi sit consuetudo in contrarium. h.d.

De filiofamilias [g], an sibi sepulturam eligere valeat, dubitari poterit, & multũ interest, an eius ætas intra pubertatis annos [h] cõtineatur, an vero pubertatem excesserit. Primo enim casu sepulturam eligere non poterit [i], permittendũ tamen erit patri, si id loci consuetudo [k] patiatur, vbicunque voluerit [l] illum sepelire. Quod si consuetudo id non habeat, cum suis maioribus, vel in parochiali Ecclesia tumulandus erit. Secundo uero casu cum pubertatem attigit, libere absque patris assen

cium patris; cum res deuenerit ad casum a quo nõ potuit incipere. Ita Petrus de Perus. in tracta. da canonica Episcopali. cap. 11.

g ¶ De filiofamilias.] Quid dicemus de patrefamilias impubere, an cum auctoritate tutoris possit eligere sepulturam? Respondeo, non: nec enim tutoris auctoritas potest ea perficere, quæ poriguntur post mortem pupilli, quo tempore tutela expirauit. Ita Petr. de Perus. in tracta tu de Canonica Parochiali, cap. 11. Et nota verbum, filiofamilias, quia si esset naturalis tantum, qui nõ põt dici filiusfamilias non posset se pater intromittere: vt per Petr. in dicto loco.

h ¶ Annos.] Videlicet 14. in masculo, 12. in femina.

i ¶ Non poterit.] Sicut nec testari.

k ¶ Consuetudo.] Not. quod consuetudo dat ius eligendi sepulturã sicut etiã dat iurisdictionẽ, & ius eligendi prælatũ, vt c. cũ cõtingat. ff. for. cõpet. cap. cum ecclesia. de caus. poss. & proprietatis: & potest consuetudo dare hoc ius non solum patri, verum etiam matri, & amicis: vt per Frãc. in c. licet. eod. in 6.

l ¶ Voluerit.] Quid si impuberi viuenti pater elegit sepulturam, permittente consuetudine, & filius decedat factus pubes? Respondeo non tenetur sequi iudi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Eligere poterit.] Quia electio refertur ad id tempus, quo solutus est a patria potestate. facit. ca. de vxore, eod. & supra. eo. §. proximo.

b ¶Peculium.] Et quid mirum ꝙ de his bonis possit pro anima disponere, quæ cunctis rebus est fauorabilior, si libere potest de his testari ad quamcunque causam, & in vtilitatem cuiuscũque. l. fi. C. qui test. fa. poss. & insti. quibus non est permis. fa. testa. in princ.

c ¶ Nequeunt.] Immo videtur, ꝙ isti religiosi possint eligere, cum ista electio conferat effectum suum in tẽpus habile; scilicet. quo ipsi sunt soluti a lege superioris: arg. c. de vxore. & sup. eo. §. nec vlla. & per hanc rationem Host. olim tenuit, ꝙ religiosi possent eligere, vt habetur in cap. nimis, el primo, de excess. præla. Sed cõtrarium reperitur determinatum in ca. fi. eo. in 6. Nec obstat ratio Host. quia non procedit quando ius probet aliquid non solum attento effectu, sed etiam attento initio. l. minor. ff. de ser. exportandis, & no. Ab. in. dicto c. de vxore. & Perus. in cap. fin. eo. in 6. Imol. in l. Gallus. ff. de lib. & post. Sed contra est cap. nimis. el primo de excess. prælat. & in cap. vt priuilegia. de priuil. Sol. illa iura non loquuntur de ueris religiosis: vt no. in d. cap. fin. eo. in 6. An autem hæc dispositio comprehendat Abbatem. vide per Abb. in d. cap. de vxore.

d ¶Commode.] Not. ratione incommoditatis id permitti quod alias non permitteretur, sic capitulum is qui. eo. in 6. & 12. q. 2. ca. terrulas.

e ¶Nequeant.] Quo casu secundum. op. pluriũ poterit monachus eligere sepulturã, & ita sustinetur opi. Host. de quo per Abb. in cap. nimis. el primo de excess. prælat. & in cap. vt priuilegia. de priuilegiis, licet multi contra. Alias autem si non eligant, sepeliuntur in ecclesia parochiali loci, in quo decedunt.

f ¶Constitutione.] Cap. 1. eod. in 6.

g ¶Promittendum.] Nec enim Deus inter ista facit differentiam, 22. quæst. 5. cap. iuramenti. & not. in ca. debitores de iureiur. & per Doc. in capitulo ad aures, quod met. causa, & in cap. peruenit. de arbitris. Vnde veniens contra simplicẽ fidei præstationem nulla ne cessitate compulsus, potest beneficio priuari, ca. quærelam. de iureiu. & per Perus. post alios in cap. 1. eod. in 6. Et ex eo quod dicitur hic de iuramento, not. quod Papa ex causa fac. interdum, quod iuramentum non liget. fac. cap. 2. de rebus eccles. non alie. in 6. & cap. vbi periculum. §. pen. de. ele. eo. lib. Nec hoc mirum: quia etiam si quis sponte iuret non mutare sepulturam. potest illam nihilominus mutare, secundum opin. quorundam, de quo plene per Perus. in cap. 1. eod. in 6.

h ¶Inducant.] Si quis tamen esset inductus ad eligendum sepulturam in certo loco, non voto, iuramento, vel ꝓmissione simplici, non haberet locum quod hic dicitur, secundum Ioan. And. & Ioan. de Ligna, & Perusinum in cap. 1. eod. in 6. argu. l. 1. r. & per tot. C. si quis ali. testari prohib.

i ¶Sepulturam.] Cum enim simus in spiritualibus pactio interuenire non debet, 1. quæst. 2. cap. quam pio. & cap. pactiones. de pact. hoc intellige inter sepeliendos & sepelituros, secus inter duas ecclesias. cap. 1. de pact. in 6. & infra de pact. §. 1.

K ¶Infringit.] Ca. 1. eod. in 6. vbi prolixe ponũtur pœnę contra facientium.

l ¶Ruri constituta.] Quod videbatur, quia ibi decesserat.

su sibi sepulturam eligere poterit [a], quamquam pro anima sua, prẽter patris assensum aliquid iudicare non possit, nisi castrense, vel quasi castrense peculium [b] habuerit.

Religiosi non possunt sibi sepulturam eligere. h. d.

Impuberi similes religiosi habentur: hi enim cum propriæ voluntatis libertatem non habeant, eligere sibi sepulturã nequeunt [c], sed apud ꝓpria monasteria tumulandi sunt, nisi adeo forte sint remoti, quod ad ea cum moriuntur, commode [d] exportari nequeant [e].

Non potest quis etiam iureiurando a seipso abdicare liberam eligendę sepulturę potestatem. h. d.

Alias autem sepulturæ vsque adeo libera esse debet electio, vt Bonifaciana constitutione [f] cautum sit, ne qui ad vouendum, iurandum, vel fide interposita, vel alias promittendum [g] aliquos inducant [h], vt apud eorum Ecclesias sepulturam [i] eligant, vel iam electam, vlteriùs nõ immutent, & secus factum omnino infringit [K].

Mortuus ruri qui sepulturam non eligit, si sine periculo possit exportari, vel in parochiali ecclesia, uel in maiorum sepultura, debet sepeliri. h. d.

Illud tamen in dubium veniré potest, si quem dum animi, vel agri colendi causa rusticatur, ruri inopinato forsitan interitu, nec electa sepultura cõtingat occumbere, an in Ecclesia ruri cõstituta [l] an potius in alia sepeliri debeat, &

Periculũ immutat ius.

a ¶Absque periculo.] Simile cap. fin. eod. in 6. & supra. eod. §. impuberi. ergo. periculum immutat ius commune. facit cap. si duo §. sane. de procura. in 6. & de eccles. ædific. cap. ad audientiam.

b ¶ Sepeliendum fore.] Si quis igitur habeat in loco domicilium, & se ex causa limitata ad tempus in aliũ locum transferat, non censetur illuc trãsferre domicilium, & parochiã cõstituere. Quod inducitur ad scholares, vt in dubio nõ censeatur transtulisse domiciliũ ad locum studii, de quo plene not. in c. quod clericis, & in cap. ex parte. de for. comper. de quibus vbi debeant sepeliri per Abb. in ca. 1. eod. Item ex hoc infertur, quòd ecclesia loci, ĩ quo decedunt, non debet habere parochialem, ex quo non habent ibi domicilium, & per consequens nec parochiam, prout requiritur, ut per Doct. in cap. 2. & c. 3. eod. in 6. & per Host. in c. in nostra, eod. in antiq.

Io. Bapt.

Non tamen. Hæc pars licet commode diuidi possit, quoniam tamen quantum attinet ad CASVS, vt dicũt, figurationem, non uidetur necesse eã aliter diuidere, cum similiter commode in ea tot. ad notari valeat, qua de re est animaduertendum, qđ hominum quidam sunt sine crimine, quidam uero, vel vere, vel præsumptiue in graui scelere reperiuntur macula adnot. & istorum quidam sunt excommunicati, quidam sunt reconciliati; quidã denique sunt in delicto perseuerantes, qua de re ob hanc ipsorum varietatem dubitatum fuit, & quæsitum, an indifferenter esset eis sepultura cõcedenda; & cum nos habeamus in iure, quod nemo præsumitur immemor suæ salutis; ca. significasti. vna cum glo. in uer. credendum, de homicid. propterea in casu nostro vr̃. dicendũ saltẽ in vlt. vitæ præd. delinquentes de d. delictis pœnituisse; confirmatur quia Ecclesia nemini debet denegare auxilium ad salutem, cuius gratia etiam sepultura est instituta, ut habetur sup. eod. in princ. & in dubio interpretatio semper est facienda in eandem salutem animæ. ca. 1. dist. 57 Sol. prout in tota hac parte cauetur, & ratio est, quia cum Ecclesia non iudicet de occultis. ca. sicut. de simon. propterea nisi sibi constet de reconciliatione à peccato, & delicto, seu censura Eccles. iudicat talem non esse dignum hoc extrinseco sepulturæ auxilio: non obstat prima obiectio quia intelligitur in foro animæ, nos autem sumus in foro exteriori: nec etiam confirmatio obstat, quia regula intelligitur respectu viuentiũ. arg. ca. à nobis el 2. de sententia excommunicat. interpretatio autem præd. haberet locum, quando in contrarium non adesset præsumptio: unde in casu nostro aliqñ verificatur, & aliqñ limitatur: & ideo ueræ remanent solut. in text. datæ. Not. primo Ecclesia cum quibusdam communicat viuis, & defunctis, cum aliis vero, nec viuis, nec defunctis, sed cum aliis modo sic, & modo non. Not. 2. argum. quod priuilegiũ in debite concessum debet de iure reuocari: Not. tertio cõmunionem corporum denotare cõmunionem animorum, quia per exteriora cognoscimus interiora: No. quarto, quod perseuerãtia in peccatis reddit hominem grauiori pœna dignũ. Not. 5. quod afflicto non est addenda noua afflictio, ꝓbat tex. in c. penul. de cleric. ægrotan.

Commu nio ẽt cũ defũctis.

fuerint, ecclesiasticæ tradendi sunt sepulturæ: quibus enim nõ communicamus viuis, nec defunctis cõmunicare debemus [d]. Vnde carebunt ecclesiastica sepultura, qui prius erant ab ecclesiastica vnitate præcisi [e]. Igitur nec paganus [f] nec Iudæus, nec hæreticus, nec qui vsuras exercuit [g], nec qui sibi mortem consciuerunt [h], aut qui personis ecclesia-

c ¶Omnes.] Habes hic qui sint qui in sacro sepeliri non possunt. de hoc vide & Host. in summa eo. §. quibus interdicatur, & per Pet. de Peru. in tract. de canonica episcopali. c. vlt.

d ¶Debemus.] sic in c. sacris, vñ sumitur eod. & 24. q. 1. & c. 2. nisi tñ viuẽtes reconciliationẽ petierint, nec per eos steterit, quo minus ecclesiæ recõciliati fuerint: qa tũc etiã post mortẽ sunt absoluendi. 16. q. 6. qui recedunt. c. a nobis. de sent. excom. & per Ab. in c. litteras. de rest. spol. No. ergo ex hac regula, ꝙ & cũ defunctis põt esse cõmunio, vt lauando mortuũ. vestiendo, sepeliendo, associãdo ad sepulturã, & sic cõmunicãs incidit in minorẽ excõmunicationẽ, vt si cũ viuo cõmunicasset, & sic excõmunicãtio afficit non solũ animã, sed etiã corpus. Ab. in c. ad hæc. de priuileg. & in d. c. sacris, vbi & illud firmat, leprosos nõ posse cũ alijs in cœmeterio sepeliri, cõtra opi. Host. ꝙ licet possit admitti rõnibus ibi pẽ eũ redditis, si tñ quis cõtrariũ faceret, nõ credereẽ, illum incurrere pœnas, dicto c. sacris. clem. 1. eod. & §. sequen. & hoc casu ante factũ tenerem opin. Abb. post factum vero opin. Hosti.

e ¶Præcisi.] Not. regulam. qđ præcisi dicuntur excõmunicati, suspensi, & interdicti. fac. ca. is cui. de senten. excõmu. in 6. ele. eos. eo. Et not. ꝙ eorũ, qui nominantur, quidam sunt excommunicati ipso iure, quidam veniunt excommunicandi per sentẽtiã iudicis. de quibus dicere non est hic locus, not. alia gd in c. fi. eod. & plenius in c. tua nos. de sent. exc.

f ¶Paganus.] C. ecclesia. & c. sequ. de cõsec. dist. 4.

g ¶Exercuit.] Cap. quia in omnibus. de vsuris.

h ¶Cõsciuerũt.] 23. q. 5. c. placuit, & c. ex parte, eod.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Iniecerunt.]Cap.fin.eo.vbi & de incestis, & de ecclesiarum violatoribus, & de homicidis.
b ¶Blasphemi.] Cap.statuimus. de maledi.
c ¶Pro manifestis.]cap.fi.eod.
d ¶Exhumari.] Quod poterit facere episcopus sua auctoritate, etiam in locis exemptis, vt per Abb. in cap. sacris.in fin.eod.alias effodientes sepulturas incurrũt sacrilegium,ut per Abb.in ca. ad hęc. de aust.& vsu pal. & spolians cadauer, vel aliter ei iniuriam inferens vltra alias pœnas faciunt iacturam legitimæ.si sint personæ quibus legitima debeatur,&omnium sibi a defuncto relictorum, Roman. consil. 185 & per Anton.& Fiac. in d.cap.ad hæc.
e ¶Procul.] In tanta distantia quod voces clericorum cantantium non possint inde exaudiri,arg. cap. quod iu te, de pœnit. & remiss & per Abb. in cap.sacris. eod.
f ¶Excommunicatorum.] Intellige etiam de excommunicatis minori excommunicatione, vt habetur in clem.1.eod.& per Inno.in cap.sacris. eod. & commun. Doct.
g ¶ Non erunt.] Not. quod ratione dubietatis aliquid admittitur, quod aliàs non admitteretur. 11. quæst. 3. nolite.& 13.quæst. 2. cap.si æstimem*, & ff. de adim. leg. l.3 §. si duobus.
Rõ dubietatis,& connexitatis,
Idem contingit ratione connexitatis.14.quæst.5.cap.denique,& dist. 21.cap. cum omnibus. & ff. de sol.l. si alieni, & ff. de minor.l.etiam. Idem ratione difficilis separationis.ff de neg.gestis.l.cum eum actum, & ff. de adm. tuto. l. tutorem qui turelam. Idem ratione difficilis probationis. l. duo sunt Titii. ff. de testa. turel. Arg. contra de pœnit. d. 5. & ff. ad leg. Aquil. l. ita vulneratus, & l. cum ex pluribus. ff. de manu. testamen. & not. in capit. sacris, eodem.

sticis violentas manꝰ iniecerunt[a], nec homicidæ,nec incendiarij, aut ecclesiarum violatores, nec incestuosi, nec blasphemi[b],nec vllus qui pro manifestis[c] condemnatus est excessibus, ecclesiasticæ sepulturæ tradi poterit.

Tumulati contra canones sunt exhumandi, si illorum corpora possint discerni a corporibus fidelium. h. d.

Et si contigerit aliquando horum corpora in cœmeterio ecclesiastico tumulari, si ab aliorum corporibus discerni poterunt, exhumari[d] debent, & ab ecclesiastica sepultura procul[e] iactari. Quod si discerni non poterunt, cum excommunicatorum[f] ossibus corpora fidelium extumulanda non erunt[g].

h ¶ Improbis.] Si ergo non potest puniri malus quin etiam bonus puniatur, potius est tolerandus malus, quam bonus puniendus. l. absentem.ff. de pœn. & 23. quæst.4. cap. quam magnum. Et fac. hoc ad quæst. de fratribus habentibus domum cõmunem pro indiuiso, quod propter partem innocentis pars delinquentis destrui non debeat.Sed contra facit cap.sed ecõtrario. de pœn. dist.2. ubi ob delictum Sodomitarum fuerunt combustæ quædã vicinæ ciuitates. De hoc vide quod ibidem no. & per Bart.in l.Attheius. ff. de aqua plu. ar. & per Doct. in l.& seuerior. C. de his qui not. infam. & per Abb. & alios in cap. sacris. eod. &quod hic & in d. cap.sacris. dicitur, quòd improbis speciosa sepultura nõ prodest, secundum Abb.ibi, dic quòd imo nocet, & facit cap.quibus.cũ seq. 13.q.2.
Mal' potius tolerandus, q̃ bonus puniendus.

Cum licet non obsit iustis sepultura nulla, vel vilis, celebris tamen,vel speciosa non prosit improbis[h].

Qui contemptis clauibus non humandos locis sacris humauerit, excommunicationem incurrit, a qua non est absoluendus antequam arbitrio episcopi satisfecerit. h. d.

Si quis autem contemptis ecclesiæ clauibus huiusmodi personas,aut interdicti tempore[i] quoslibet in ecclesijs vel cœmeterijs sepelire ausus fuerit, ipso facto[l],excommunicationis sentẽtiam incurret, a qua nisi prius ad arbitriũ diœcesani episcopi eis, quibus[m] iniuria irrogata fuerit, satisfactionem competentẽ exhibuerit; absolui non poterit, nec vllũ circa præmissa contra facientibus priuilegium suffragabitur.

sacerdotibus, & ministris, qui id non prohibent, sed patiuntur;an in his qui portant cereos, crucem, & similia? Respondeo hæc dubia potius principis declarationem exposcunt, quàm interpretantis opinionem.vide glos.in Clc.1.eod.
l ¶ Ipso facto.] No. calum, in quo quis ipso facto est excommunicatus, alij not.in Clem. 1. de sent. excom.
m¶Eis quibus.]Sed qui erunt hi?Respon.vt not.in Clem.1.eod.

a ¶In articulo mortis.]Quo tempore absolui potest per sacerdotem à vinculo excommunicationis, etiam in casibus Papæ reseruatis, Abb. & alij in c. fi eod.
b ¶Legitime.]Secundum formam cap. ex tenore. & c. cũ desideres. de sent.excommu.
Quod dispensatione vnius sacramẽti & de ceteris est intelligẽdum.
c ¶Et alia.]Arg.q̃ cui cõceditur vnũ sacramentum vel negatur, & alia intelliguntur negata vel concessa.fac. c. ad eius. dist.5.& c. illud.dist.95. & 23. q.2.c.fin.sed cõtra de torneam.c.1. & de raptor.ca. super eo.vbi licet concedatur pœnitentiæ sacramẽtum & Eucharistiæ, ecclesiastica tamen sepultura denegatur:sed illud fit ad terrorẽ aliorum, vt not. in c.fin.eod.
d ¶Hęredes tamẽ.] Not.limitationem ad c.ex parte 1. de verb. signi. vbi excommunicatus p manifesta offensa non debet absolui, nisi prius satisfaciat:nam hoc non habet locum, si quis sit in extremis, vt hic, & c.fi.eo.Idem purat Ab.si satisfactio lõgum exigat tractatum.ca.quæstionis. de appel. vbi plene per Abb. fac.c. qui recedũt. 22.q.7. Item no. ex hoc §. vnam differentiam inter ius canonicum, & ius ciuile:quia de iure canonico hęres indistincte tenetur pro delicto defuncti,secus de iure ciuili. quod tamen quomodo procedat, latissime per Abb.in d.ca. fin.
Qualiter hæres teneat de delicto defuncti remittue.
e ¶Bona peruenerint. Videtur ergo q̃ hæredis,quàm bonorum.fac.c.fin.vnde sumitur, q̃ forte poterit procedere quando bona quæ deuenerunt ad manus hęredis non sufficerent.
Super satisfactione impæ
f ¶Cõpellendi.]Scilicet si decessit pœnitens: aliàs si impœnitens, ecclesia se non impedit super ista satisfactione & defuncti exoneratione, vt per Ab. in c.a nobis 2.de sent.excom. in vltimo not. Et no-

Reconciliati, licet alioqui ecclesiastica sepultura non essent tradendi,post reconciliationem tradi poterunt. h.d.

Sed hæc de illis intelligenda sunt, qui impœnitentes decesserint, nec in articulo[a], saltẽ mortis, ecclesiæ reconciliati fuerint. Nam si, dum forsitan in extremis agerent, legitime[b] absoluti fuerint,cœmeterium his & alia[c] ecclesiastica suffragia denegari nõ debẽt:hęredes tamẽ[d] & propinqui ad quos ipsorum bona peruenerint[e], vt pro eisdẽ satisfaciãt, si casus exigat, ecclesiastica sunt censura compellẽdi[f].

Cadauera punitorum pœnitentium sunt tradenda sepulturæ ecclesiasticę. h.d.

Ex his apparet,eorũ cadauera, qui post cõfessionem[g] Deo peractam,pro sceleribus suis in patibulis suspẽduntur, ad ecclesiam esse deferenda, & oblationes pro eis offerẽdas. Cum enim pro peccatis suis pœnam extremam soluerint, & digne pœnituerint, non iudicat Deus bis idipsum[h].

Deprehensi in scelere, & vulnerati, si confessi ex vulneribus mortui fuerint. item improuiso casu oppressi, non priuantur ecclesiastica sepultura. h.d.

Quin etiam si dum in scelere comprehenduntur,vulnerati fuerint, & sacerdoti postmodum confessi, ex vulneribus acceptis decesserint, communio eis minime denegabitur[i], quamquã, si dum seipsos defendũt interfecti fuerint, aliud[k] sit statuẽdum. Is autem quem casus improuisus[l] opprimit, si nihil aliud obsistat, ecclesiastica sepultura non arcebitur.

ta hic casum generalẽ, in quo ecclesiæ exercet iurisdictionem in laicos; videlicet compellendo hęredes ad satisfaciendum pro defuncto, vt per Abb. in dicto cap.a nobis.& in c.fi.eodem.
g ¶Post confessionem.]Et eucharistiam sumptam: quia si petant non est deneganda, cle. 1. de pœnit. & remiss. Sed quæri cõsueuit, quare liberetur ille,qui fugit ad ecclesiam, & nõ ille,qui recipit corpus Christi, cum tamẽ eucharistia multum præstet ecclesiæ? Respond. quia corpus Christi cibus est animæ non corporis: ergo animã liberat nõ corpus. Vel dic,q̃ cum hoc sit priuilegium ecclesiæ ad consequẽtiam trahi non debet, vt 12.quæst.4. c.sicut. Vel dic, q̃ etiam corpus Christi aliquando liberat; puta, si ductus ad patibulum fiat obuius sacerdoti deferenti sacramentum, secundũ quosdam.
Corpus Christi an liberet eũ q̃ ducit ad patibulũ
h ¶Bis idipsũ.] Imo videtur contra: quia delictum punitum in foro pœnitentiali punitur in contentioso, & ecõtra, vt per Abb. in c.fi.eod. Item punitus per iudicem ecclesiasticum punitur per sæcularem. Doct.in cap.1.& in cap. at si clerici. de iud.& in ca.tuæ.de procur.& per Abb. in c. cũ in cunctis. §.fin. de elect. Sol. q̃ hic bis puniretur in eodem foro; scilicet pœnitentiali & ecclesiastico. Vel sol. ex his quæ ponuntur per Doct. in cap. cum nitentis ecclesia se nõ impedit.
sit. de for. compe. & in aliis locis supra allegatis.
i ¶Denegabitur.] Cap. fures.cum cap.seq.13.q.2.
k ¶Aliud.]Fac.cap. ex parte.2.eo.& 24.quæst.q.5. cap.de occidendis.
l ¶Improuisus.] Not. quòd decedens sine confessione exteriori in extremo vitæ facta,debet sepeliri in cœmeterio ecclesiæ, ex quo confessionẽ non

Universidad de Deusto
Biblioteca

contempſit: ſed eſt morte præuentus. nec eſt præſumendum quod deceſſerit in peccato mortali, cũ quilibet præſumatur bonus, niſi tamen per annum confeſſionem contempſiſſet, iuxta formam ca. omnis, de pœnit. & remiſſ. & ſic not. quod quis ſepeliendus eſt in cœmeterio ſine aliquo ſacramento. quod putat notandum Abbat. in ca. ex parte. eodem.

Io. Bapt.

Illud etiam. CASVS. Fuit inducta conſuetudo fere in qualibet diœceſi, vt pro ſepultura aliquid detur, & accipiatur, ſed cum poſtea quidam fideles nolebant quod tali conſuetudine erat introductum amplius ſoluere, ſub prætextu quod erat illicita; fuit propterea dubitatũ an poſſent ad id cogi ea ratione quod conſuetudo cum ſit ius cap. conſuetudo. diſt. 1. Ideo debet omnino obſeruari cap. in his. diſt. 11. accedit etiã quod illud ſolnebatur pro loco ſepulturæ, qua de re nihil mali uidebatur inde oriri: Sol. tamen ut hic habetur ob rationem & hic, & in text. aſſignatam, nec obſtat conſuetudinẽ eſſe ius, quia hoc non verificatur de qualibet conſuetudine, ſed intelligitur iuxta. ca. fi. de conſuetud. licet autem illud ſoluebatur pro loco, & terræ, locus tamen iſte erat ſacer, ideo non eſt in commercio inſtit. de inutili. ſtipula. in princ. ſeu §. 1. Not. primo quod dare, & accipere cum ob diuerſum finem contingat, ideo à fine cognoſcitur, & diſtinguitur: Not. ſecundo quod exigere præſupponitur obligationem, at accipere proprie aliquando obligationem, & aliquando liberalitatem: Not. tertio conſuetudinem piam & rationabilẽ eſſe ſeruandam, ſecus aliam. facit ca. fi. dẽ cõſuetud. hinc intelligimus quando quis conſuetudine excuſetur.

Pro ſepultura non poſſunt clerici aliquid exigere, nec conſuetudo in cõtrarium valet, poſſunt tamen ſponte oblatum accipere. h. d.

Illud etiam atque [a] etiam admonendi ſumus, ſacris canonibus penitus interdici, ne quis terram pro ſepulchro [b] vendere, aut hominibus ſepeliendis, quoquo modo munera exigere audeat, niſi forte ſepeliendus eccleſiæ, in cuius atrio ſepelitur aliquis viuens tradi iuſſerit [c], aut poſt mortem ipſius parentes, proximi, vel hęredes pro luminaribus, vel eleemoſyna aliquid vltro dare voluerint. quo caſu ſponte oblatum licite recipi poterit: peti vero vel aliquid exigi eſt omnino vetitum; ne aut venalis dicatur eccleſia, aut clerici hominum interitu gaudere videantur, ſi ex illorum cadaueribus ſtudeant habere compendium [d]: nec obtentu cuiuſquã conſuetudinis [e], niſi pia & laudabilis [f] fuerit, reatum ſuum quis excuſare poterit.

Terra & ſepultura quando uendi poſſit.

Illud etiam atque. a ¶Etiam atque etiã.] Et ſæpe ac ſæpius, & utitur hac uerborum inculcatione: quia diſtrictiſſime ac ſæpiſſime quod hic dicitur a iure prohibetur, vt apparet 13. q. 2. c. queſta. cum pluribus ſeq. in c. abolendæ. eod. c. non ſatis. & cap. ad Apoſtolicam. de ſimo. & alibi ſæpe; licet tam multæ prohibitiones ob auiditatem ſacerdotum male ſeruentur.

b ¶Terram pro ſepulchro.] Intellige ſecũdũ glo. & Doct. in ca. abolendæ. eo. de terra & loco iam religioſo & cœmeteriato; qui cum ſaltem large accipiendo ſit ſacer, non eſt mirum, ſi pro eo no poteſt aliquid accipi, ceterum ſi ſit locus mere purus & priuatus: tunc proculdubio poterit vendi etiam qñ ibi fiat cœmeterium, vel eccleſia. 12. queſt. 2. cap. aurum. nemo enim de ſuo beneficium facere cogitur, 10. quæſt. 2. ca. precarie, eſt & alius caſus, quando locus eſt religioſus inſpecto ſolo iure ciuili illa tione cadauetis, de quo late per Doctores in capitulo abolendæ. eodem.

c ¶Iuſſerit.] Cap. abolendæ. eod. ſed quæritur. an forte intuitu huius præſtationis, vel ex ſimili cauſa poſſit quis habere ſepulturam in eccleſia, hoc eſt aliquod ius in perſona ſua, ſuorumque hęredum radicatum? & reſpõdeo, reſpectu proprietatis nõ eſt dubium, quod non, cũ locus ſit ſacer, vel religioſus, qui non eſt in commercio, Abb. in ca. quanto, de iudi. ſed bene ſecundum quoſdam habet ius ſepeliendi. adeo vt nemo poſſit ibi eo inuito ſepeliri, niſi in caſu neceſſitatis, ſecundum Vincen. Sed melior videtur opinio, quod laicus inuito epiſcopo non poſſit aliquid iuris acquirere, & poteſt epiſcopus concedere, quod vnus ſepeliatur in ſepulchro alterius, vt per Archi. in cap. præcipiendum. 13. q. 2. & ſi aliter videatur ſe habere conſuetudo, hoc eſt potius ex quadam tolerantia, ut per Abb. in c. 1. & ca. abolendæ. eodem.

d ¶Compendium.] Sic 13. quæſt. 2. capitulo quæſta.

e ¶Conſuetudinis.] Facit cap. abolendæ, eod. & c. quando. & c. dilectus. & c. ad Apoſtolicam. & canon ſatis. de ſimo. & de viribus huius conſuetudinis latiſſime per Abb. in d. cap. ad Apoſtolicam. & in c. ſuam. de ſimo.

f ¶Niſi pia & laudabilis.] Quo caſu laici ab epiſcopo compelli poterunt illam ſeruare, vt habetur in c. abolendæ. eo. & in c. ad Apoſtolicam. de ſim. & ſic nota alium caſum in hac materia, in quo epiſcopus habet iuriſdictionẽ in laicos, vltra caſum. §. ſed hæc de illis. ſup. eo. Sed quomodo poteſt hoc procedere, cum ex his, quæ ſunt meræ facultatis, vel ex datione annua gratis facta non inducatur aliqua conſuetudo, vel præſcriptio, vt not. & legitur in l. 1. C. de ſerui. & aqua. & per Bart. in l. cum de in rem verſo. ff. de uſuris. Ioan. And. in cap. Ioannes. de cler. coniug. Innoc. in cap. bonæ. 2. de poſtul. prælat. & late per Abb. in cap. ſuam. de ſimo. Hoc putatur fortiſſimum contrarium, & tribus modis reſpondet Abb. in d. cap. ſuam. & demum videtur in hoc reſidere, q̃ contrarium non procedat fauore eccleſiæ. Sed cuius erit iudicium, an hæc conſuetudo ſit laudabilis? Reſpondeo, epiſcopi, Abb. in d. cap. ad Apoſtolicam vbi rationem etiam aſſignat, & in tantum ſeruãda erit hæc laudabilis conſuetudo, vt non poſſit per cõtrarium ſtatutum laicorum tolli, vt per Abb. in d. cap. abolendæ. poſt Bar. in l. priuilegia. C. de ſacroſanct. eccleſ. ex quo infertur, q̃ Senenſes nõ poſſunt per ſtatutũ tollere quominus fiat oblatio fieri ſolita in Aſſumptione Beatæ Mariæ.

DE CANONICA portione.

TIT. XXV.

Quid ſit canonica portio, & quod eſt duplex parochialis, & epiſcopalis. h. d.

Io. Bapt.

DE CANONICA portione. Continuatur tit. iſte per glo. rubric. diuiditur autem in tres partes, in prima habetur quid, & quotuplex ſit portio iſta: in ſecũda explicantur ſpecies eius: in tertia adnor. quid habeãt commune: ſecũda ibi, parochialis: tertia ibi, itẽ de quibus.

Canonica portio. CASVS nõ figuratur: Not. tamen primo quod ſicut de legatis ſecularibus detrahitur Falcidia, ita de legatis piis detrahitur portio iſta: Not. ſecundo cauſam diſtinct. illam eſſe, quia ſalus fidelium commiſſa eſt Epiſcopo, & parocho, ideo eis portio iſta debetur.

Portione.] Dictum eſt ſupra de ſepulturis, quæ regulariter, & de iure communi debent fieri in parochialibus eccleſijs: ſed cum contingat ſæpe laicos poſthabita parochiali eccleſia in alia ſibi ſepulturã eligere, quo caſu parochialis detrahit quartam de relictis eccleſiæ, in qua quis eligit ſepeliri, merito poſt dictum de ſepulturis, venit dicendum de portione canonica, quæ detrahitur occaſione ſepulturæ. & q̃a canonica parochialis eſt in multis ſimilis epiſcopali, ideo in eodẽ titulo tractat de vtraque.

a ¶Portio.] Sed quota eſt hęc portio? videtur q̃ ſit dimidia, vt 10. q. 1. cap. antiquos. & cap. 2. de ſepult. Immo videtur tertia portio, vt in cap. de his. & ca. decernimus. 13. q. 1. & 16. quæſt. 1. cap. conſtitutus. & d. cap. 2. Immo videtur quarta, 12. q. 2. cap. Vulterana. & cap. conquerente. de offic. ordin. & cap. cũ ſuper. de ſepul. & hoc magis communiter tenetur, vt per Abb. in cap. requiſiſti. de teſtamen. & per Per. de Peru. in tractatu de canonica epiſcopali cap. 2. & in eod. tractatu cum tractat de parochiali, cap. 5. incipiente venio ad quintum. conſuetudo tamen poteſt illam augere, in cap. certificari. de ſepult.

b ¶Relictis.] Hoc verbũ reſpicit ea, quæ dantur per viã vltimæ voluntatis, l. 1. in fin. ff. de tab. exhib. qui text. mihi hoc nunquam probauit; cum ibi fiat vis in tempore præterito: non in qualitate & natura verbi. vnde forte non eſt vera. cõmu. opi. de iſto uerbo per l. hoc ſermone. ff. ſi liber. ingen. eſſe dicatur.

c ¶Obuenientibus.] Etiam alia via, quam vltimæ voluntatis. cap. de his. de ſepult. & inf. eod. §. 1.

d ¶Prælatis.] Accipe hoc verbum large, vt comprehendat etiam rectorem & curatum parochialis eccleſię, iuxta ea quæ ponit Abb. in cap. de multa. de præb. & in c. requiſiti. de teſta. & in cap 2. de iud.

Parochialis: Hæc pars in duas ſubdiuiditur partes principales, in quarum prima declaratur portio parochialis, in ſecunda vero portio Epiſcopalis: ſecunda ibi, canonica portio. Quoad primum hæc pars rurſus ſubdiuiditur in duas particulas, in prima habetur per modum regulæ cui eccleſiæ & ex quibus relictis iſta portio debeatur: in ſecunda vero per modum limitationis iſta regula declaratur: ſecunda ibi, ſed & ſi: quo ad primum CASVS ita figuratur, Quidam lege permittente elegit, ſibi ſepulturam in Eccleſia diuerſa à parochiali, & ab Eccleſia ſepulturæ ſuorum maiorum, illique etiã aliquid intuitu ſalutis, & deuotionis reliquit, & cũ parochus ſacerdos ex tali legato hanc portionem detrahere voluiſſet, ſibi hoc denegabatur, quia non uidebatur ſibi deberi ob adminiſtrationem diuinorum, cum propterea ei ſoluatur decima. cap. ad apoſtolicæ. de decim. cum vulg. Ideo fuit quæſitũ quid iuris: Solu. vt hic cauetur, & ob rationem in textu aſſignatam: non obſtat obiectio quia decimæ licet ſoluantur etiam ob dictam cauſam, non propterea excludunt hanc portionem quia de cima ſoluitur dum homo viuit, & de bonis eius; Ioa. Bap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& portio ista soluitur post mortem eius, & de bonis tali ecclesiæ per legatum acquisitis: Not primo quod portio ista debetur ratione sepulturæ. hinc obiectio facta de decimis potest etiam ita solui, ut diuerso respectu soluantur sicuti per supra dicta constat. Not. secundo, portionem istã non esse proprie à canone limitatam, sed à consuetudine regulatur, facit ca. certificati. de sepultur.

Clericis vita laicorũ passio; mors consolatio.

a ¶ Defunctus.] Et ex hoc not. secũdum vtrunque Ab. in cap. 1. de sepult. quod vita laicorũ est clericis passio: sed mors est consolatio: quia dum laici viuunt, debent eis sacramenta exhibere, prædicare, orare, & alia diuina facere, vnde eis scribit: Peccata populi mei comedẽt, idest, orando delebunt, cap. quem pœnitet. de pœn. dist. 1. & 1. quæst 1. cap. dictum. & cap. ipsi sacerdotes. mors vero dicitur solatium respectu perceptionis temporalium.

curatus de his rebus, quas defunctus[a] pro anima sua in vltima dispositione reliquit ecclesiæ, in qua sepeliri elegit, quartã partem[b] percipiat[c], aut aliam, quam legitima consuetudo[d] præfixerit.

De his quæ quis viuens, & sanus contulit alicui ecclesiæ curato non debetur canonica portio: secus si infirmus, & ex eadem infirmitate decedens. h. d.

Sed etsi nihil quidẽ testamento quis reliquerit, sed in ægritudine constitutus[e] cũ bonis suis ad loca religiosa se transtulerit[f], ecclesiæ parochiali, canonica portio debetur: si modo ille de eadem ægritudine decesserit. Quod si sanus ad ea loca se transtulerit, de his, quæ locis ipsis contulit, cogi non poterit[g] aliquid ecclesiæ, a qua discesserit, impartiri: quia liberum est eis tunc bona sua non solum religiosis: sed etiam quibuslibet[h] priuatis conferre[i].

b ¶ Quartam.] Cap. cum super. de sepultur. & not. sup. eod. in princi.

c ¶ Percipiat.] Sed quid, si quis in vna ecclesia audit diuina, in alia vero accipit sacramenta, & iuridice hoc facit; puta habet quis domum in confinio duarum parochiarum, vel habet duas domos cõtiguas, quas utraque inhabitat, sed vna est vnius parochiæ, alia alterius, quænam habebit canonicã? Respond. diuidenda erit, vt not. in cap. 2. de sepult. in 6. & per Abb. eod. tit. cap. 1. in antiq. fac. no. per Innocen. & per Ioan. And. in cap. super eo. de parochia. & not. etiam in cap. de his. de sepult. fac. inf. eo. §. dubitari.

d ¶ Consuetudo.] Vt in cap. certificari. de sepultur. vbi de hoc Petrus de Vbald. qui fuit ante Abb. in suo tract. de canonica parochiali, cap. 5. incipit. venio ad quintum, ultra consuetudinem addit de prescriptione tamquam a consuetudine diuersa, & eius dicta possent intelligi iuxta tradita per Abb. in d. cap. certificari.

Io. Bapt. Sed & si.] Cũ cõmode in tota hac parte CASVS figurari posset, propterea est animaduertendũ quã quidã fideles diuersimode disposuerũt de rebus suis tã videlicet ex testamẽto, quã sine eo, tã per mutationẽ habitationis, & parochiæ quã sine ea: tam pro fabrica, luminaribus, armis vel aliis simil. causis, quã etiã simpliciter tã monasteriis mendicantium, quã etiã aliis locis religiosis, vnde quæsitum fuit an tũ prima Ecclesia parochial. & de præd. omnib. relictis debeat indifferenter portionẽ istã habere: si. n. causam talis solution. volumus attendere. quæ est ius sepeliendi, sine dubio videtur affirmatiue esse respondendũ, siquidem si ecclesia ista priuatur tali iure, esset à ratione alienum, vt etiam priuetur iure detrahendi portionẽ ex d. legatis, & relictis. Sol. tamen vt in tota hac parte cauetur, quia quãdo plura offeruntur bona, semper illud est sequendũ, quod melius esse cõstat. c. 1. dist. 13. ex qua ratione intelligimus quoque obiectionẽ nõ tenere, quia arg. §. 1. instit. quib. ex causis manumit. lice. non est inconueniẽs, vt ecclesia prima parochial. priuetur aliquo iure suo aliqũ ob aliquod aliud bonum consequendum. Not. primo argumẽtum, quod regula iuristar. qua cauetur quod arg. à contractu ad vlt. volũtatem teneat, aliquando limitatur, vt hic contingit: Not. secundo quod ius futurum & potest tolli, & aliquando de facto tollitur. facit text. in c. penul. & antepe. de præben. in 6. Not. tertio quod licet omnia legata pia sint priuilegiata, vt docent docto. in auth. similiter. C. ad l. Falcid. Quædam tamen sunt magis priuilegiata.

e ¶ Constitutus.] Nota quẽ ingredi posse religionẽ dũ est in ægritudine, quia talis ingressus, vel votũ de ingrediẽdo pẽdet a sanitate mẽtis, nõ corporis, fac. c. porrectum de testa. & c. de his. de sepul.

f ¶ Transtulerit.] Hoc verbũ in ca. de his. de sepul. vnde sumitur, intelligitur duobus modis. primo, vt hęc trãslatio importet monachationẽ: & tunc ideo dari debebit canonica: quia per professionẽ & monachationem censetur mortuus, vt per Abb. in ca. 2. & ca. de his. de sep. Inn. vero intelligit solum qũ quis ingreditur monasterium vt viuat cum monachis, citra tamen professionem prima melior, cum verbum, transtulerit, designet plenam translationem. 21. q. 2. cap. si quis translatus.

Verbum trãsferre

g ¶ Non poterit.] No. ergo q̃ de relictis, vel traditis alicui ecclesiæ in vita nõ debetur canonica portio, quod intellige non solum de parochiali: sed etiam de episcopali, secũdum Ab. in c. de his. de sepul. dic tamen vt per eundem in cap. requisisti. de testam.

h ¶ Quibuslibet.] Honestis tamen, & nõ hæreticis, dist 86. c. donare. & l. ei qui. C. de Apostat. & cap. si quis episcopus, cum c. seq. de hæret.

i ¶ Conferre.] Põt etiã bona sua cõsumere, nisi tã faceret in fraudẽ filiorũ: quia tũc reuocaretur alienatio

natio vsque ad portionem filij debitam, vt per Docto. in c. Raynutius. & in ca. Raynaldus. de testa. & per Abb. in c. de his. de sepul. & est hic argu. q̃ quis potest in vita, quod non potest in morte.

a ¶ Ea dimissa.] Quid si non dimiserit: sed in ea sepeliatur, & aliquid eidem relinquat? Resp. adhuc parochialis habebit canonicam, secundũ Lapum. alle. 60. in fin. quem sequitur Peru. in c. 2. de sepul. in 6. vnde sumitur. Aliud. n. est ius parochiale, aliud ius funerãdi, vt patet in d. c. 2. secundum inductionem Perusi. & tenet ibidem expresse glo per c. 1. de sepu. eo. lib.

Canonica portio soluitur ecclesiæ, in qua quis diuina percipit, h. d.

Dubitari tamen potest, si cuius maiores antiquitus in aliqua ecclesia sepeliri consueuerãt, ea dimissa[a] alibi sepulturam elegerit, num dimissæ canonica portio debeatur, an parochiali, & statutum est, illi persoluendã, in qua quis audire diuina, vel sacramẽta recipere debet.

b ¶ Domicilia.] Quod esse põt. c. dilectus. 2. de resci. not. in ca. ex parte. & in c. fin. de foro comp. fac. l. assumptio. ff. ad municip. posset etiam quis esse sine domicilio, si nauiger, vt uagetur, non dum constitutũ habens, quo loco se collocet, l. Labeo, & l. eius. ff. ad municip.

Canonica portio habentis duplex domicilium diuidenda. h. d.

Quod si is, qui duo habet domicilia[b], seque in vtroque collocat[c], æqualiter in loco tertio sepulchrum eligat[d], domiciliorũ ecclesiæ inter se canonicam portionem diuident[e].

c ¶ Collocat.] Secus ergo si in vno tantum domicilio habitet: quia hic requiritur actualis habitatio secundũ Dominic. & Perus. in c. 2. de sep. in 6.

d ¶ Eligat.] Idẽ si nõ eligat: sed aliàs de iure in ea ueniat sepeliẽdus; puta quia in ea est sepulchrum maiorũ suorum, sedm Io. And. in c. in nostra. de sepul. sequitur Perus. in ca. eo. tit. in 6. Sed qualiter erit facienda diuisio, si in altera earũ sepelirit elegerit. Respon. vt per eundẽ. in d. c. 2.

e ¶ Diuident.] Facit hoc ad quæstionem de pluribus si mal castrum intrãtibus, proposito vnico præmio, quòd debeant inter se diuidere. de quo Bar. in l. hoc articulo. ff. de hær. inst.

Ponit de quibus rebus parochialis non detrahatur. hoc dicit.

Sunt[f] tamen quædam relicta[g], ex quibus canonica portio detrahi non debet; vt puta, si quid pro fabrica, pro luminarijs, q̃ anniuersario, pro equis vel armis[h] contra infideles exercendis, vel aliás ad perpetuum cultum diuinũ, vel particulari personę legatur: de quibus omnibus, nisi ea machinatione facta fuerint, vt parochialis ecclesia fraudetur, huiusmodi portio detrahẽda non erit.

f ¶ Sunt tamen, &c.] De hac materia ultra ea, quæ dicuntur per Doct. in c. requisisti. & in c. officii. & in c. fi. de testa. uidendus est Petrus de Perusia in suo tractatu de canonica episcopali, in prima parte. c. 7. & in 2. par. c. 4. ver. uenio adquartum.

g ¶ Quædam relicta.] Regulariter ergo de quibuscunque. exceptio. n. regulam firmat. l. nã quod liquide. § fi. ff. de pe. lega. & 32. q. 7. ca. si dominus, & ca. 2. de coniug. lepro.

h ¶ Vel armis.] Ca. in nostra. de sepul.

Minores, & Prædicatores, indistincte de omnibus obuentionibus parochialem portionem soluere tenentur. hoc dicit.

Sed istud[i] quidem ita demum obtinet, si neq; in Minorum, neque Prædicatorum quis ecclesiis sepulturam sibi elegerit: hoc enim casu dictorum ordinum fratres de omnibus obuentionibus, tã funeralibus[k], quam quibuscunque, & quomodocunque[l] relictis distincte, vel indistincte, ad quoscunque certos, vel determinatos usus, etiã de quibus canonica portio dari, siue exigi non consueuit, vel de iure[m] non debet, nec

i ¶ Sed istud.] De hac materia latissime per Petrum de Perusi. in suo tract. de canonica episcopali & parochiali, in secunda parte c. quoniam autẽ. & c. venio ad quintũ. ubi late explicat materiam. cle. 2. §. hmõdi. de sepult.

k ¶ Funeralibus.] Funeralia sunt q̃ funeris occasione erogantur etiã candelæ, quæ dantur ad manus, ut not. in clem. 2 §. huiusmodi. aliàs uerum.

l ¶ Quomodocũque.] Ex ista tam inculcata generaliter uidetur dicendum, q̃ etiã de relictis pro dicendis missis sit facienda ista detractio, ut nota in d. cle. 2. §. uerum. de sepult.

m ¶ De iure.] Vt su. §. px. & c. fin. ã testa. & sic patet, q̃ hic sumus in correctoriis, meritonõ est hoc extendendum ad alios, quã ad fratres Minores & Prædicatores, iuxta not in c. quæ a iur. de re. iu. in 6. & not. in cle 2. §. uerum. de sepul. Abb. tñ in d. c. fin. dicit, q̃ hoc hodie est ꝓroga-

Universidad de Deusto
Biblioteca

togatum ad fratres S. Augustini, & Carmelitanos.

a ¶ Datis.] Etiam si testator legatum soluat in vita: quia uidetur illud soluere vt legatum, vt not. in elem. 2. §. uerum. in uerbo, datis. de sepult.

b ¶ Qualitercunque.] Quid si nil relinquitur: sed frater datur executor ad certam summ̃ desribuẽdam arbitrio suo, vel sibi quid legatur distribuendum, quã summam, & quod ipse executor, vel legatarius distribuit in eosdẽ? Dic ꝙ adhuc debetur hæc quarta ob hãc verborũ generalitatem: & quia tunc accipiẽ a tali executore, vel delegatario, vt a ministro l. si quis Titio. ff. ad lega. 2. l. diuus. ff. si cui pluspuã per le. Falci. Idẽ est si decedens mandet alicui executori vt aliquid det uel promittat, sicut & fidei commissum tacitũ non capaci dimisũ subiacet Falcidiæ. fac. l. 3. §. si quis. & §. qñ. ff. de iu. fisci. & ff. de his quib. vt indig. l. in fraudem. & l. 3. C. ad l. fal. & no. in cl. 2. §. verũ. de sepul.

c ¶ Decesserit.] Etiã, & ꝙ petierit habitũ in morte, imo etiã ꝙ fuerit professus, vt hic habetur in c. de his. de sep. & not. supra eo. §. sed & si nihil, in uerb. transtulerit.

d ¶ Indirecte.] Puta quod detur mandando quod detur non facta de hoc mentione in testamento.

e ¶ Largiri.] Videtur ergo, ꝙ istã quartam debeat curatus accipere de manu istorum fratrum non heredũ: sed dic ꝙ curati hanc quartã uendicare possunt & inhibere heredibus uel per fideicommissũ grauatis, ne illam soluãt fratribus, præcipue cũ illos suspectus habere possunt, ꝙ sibi eandem (non soluant, ad hoc l. heres. in fin. ff. ad Trebel. & in l. linea. ff. ad leg. Falcid.

f ¶ Teneantur.] Hoc fuit inductum in recompensatione damnorũ, quæ sustinent ecclesiæ parochiales ꝓptiuilegia concessa dictis fratribus, vt in cl. 2. §. verũ. de sepul. & per Ab. in c. fin. in fi. de testa.

Io. Bapt.

Canonica portio Epalis. Hæc pars subdiuidit in duas pa. in prima declaraf portio ista per modũ regulę: in secunda vero per modũ ampliat. & limita. secunda ibi. item ex contrario quoad primũ: casus ita figuratur, quidã fidelis teliquit curdam ecclesiæ certa bona intuitu suæ salutis æternæ, & cum ex hoc legato uoluisset episcopus loci suam vt dinõ de datis a, uel qualitercunque b donatis in morte, seu mortis articulo in infirmitate donantis, vel dantis, de qua decesserit, c quomodocũque directe, vel indirecte d, quartam partem parochialibus sacerdotibus, & ecclesiatũ rectoribꝰ integre largiti e remanent f.

Canonica episcopalis est quam detrahit episcopus de relictis pro anima, quam testator prohibere non potest: & vbi eadẽ ratio eadem debet esse iuris dispositio. h. d.

Canonica portio episcopalis est, quæ de relictis alicui ecclesię pro anima ab episcopo deducitur. Nam veluti parochialis ecclesia pro labore, & cura, quam gessit, animarum, certam portionem detrahit de relictis alteri ecclesię, in qua quis sepulturam elegerit: sic etiam g licebit ipso episcopo, nisi sibi quadragenaria obstet præscriptio h, curæ pastoralis intuitu, quam diœcesi superintendens suscipit de relictis, & pro anima i cuiusliber ecclesię K oblatis canonicã sumere portionem l, etiã si testator expresserit, quod non episcopi uelit esse relictum: sed tantum m ecclesię, cum priuata testatoris dispositio generalem hominis dispositio contra legem nulla, quando lex specialiter resistit, & ita põt intelligi l. pacta quæ contra. C. de pactis.

clesia pro labore, & cura, quam gessit, animarum, certam portionem detrahit de relictis alteri ecclesię, in qua quis sepulturam elegerit: sic etiam g licebit ipso episcopo, nisi sibi quadragenaria obstet præscriptio h, curæ pastoralis intuitu, quam diœcesi superintendens suscipit de relictis, & pro anima i cuiusliber ecclesię K oblatis canonicã sumere portionem l, etiã si testator expresserit, quod non episcopi uelit esse relictum: sed tantum m ecclesię, cum priuata testatoris dispositio generalem hominis dispositio contra legem facta tũc dicitur nulla, quando lex specialiter resistit, & ita põt intelligi l. pacta quæ contra. C. de pactis.

g ¶ Sic etiã.] Nam similitudo eausæ effectus similitudinẽ arguere dẽt & vt ualere arg. de canonica patochiali ad epalem, & contra c. fi. de testa.

h ¶ Præscriptio.] Vt habetur in cap. de quarta. de præscr.

i ¶ Pro anima.] Quod præsumitur eo ipso, quod relictum est ecclesiæ, vt per Ab. in ca. requisisti. de testa. & per Legistas in l. ciuibus. ff. de reb. dub.

K ¶ Ecclesiæ.] Quid si pauperibus? Resp. distinguẽdum est, vtrũ relictũ sit pauperibus certi loci, an simpliciter pauperibus, ut per Ab. in c. dudum. de conuer. coniug. Quid si ecclesia, cui relinquitur sit exempta? Quid si sit relictũ alicui hospitali? Quid si istis fraternitatibus laicorum, dic vt per Abb. & alios in cap officii, de testam.

l ¶ Portionem.] Dignus est enim operarius merce de sua. c. 1. de sepul.

m ¶ Tantum ecclesiæ.] Sed quæ est ratio diuersitatis, ꝙ quando ecclesiæ tm̃ relinquitur, nihilominus epus habet suam canonicã, vt hic, Sed quando relinquitur epo tm̃ ecclesia nihil habet, vt in §. se. & in c. requisisti: de testa. Cũ tm̃ epus sit in ecclesia, & ecclesia in epo, vt c. scire debes. 7. q. 1. & esp. qñ relinquit ecclesię, quãuis apponat taxatiua, tm̃, nihilominus epus non excluditur: q a continetur in relicto: q a ipse est caput ecclesiæ, c. nouit. de his, quæ fi. a præl. si cõse. c. Impossibile est ergo ꝙ ita legari possit ecclesiæ, ꝙ non & epo, qui est pars, & potissima, ecclesię. arg. d. cum in diuersis. ff. de relig. & sum. fun. At cũ relinquitur tm̃ epo, quia intuitu personæ nõ dignitatis intelligit non magis ecclesiæ portio aliqua debebitur, q̃ si cuilibet priuato fuisset aliquid relictũ, & ita videtur notari in d. ca. requisisti. ubi etiam aliter respondetur. Sed text. ibi uidetur dicere hoc esse iuris positiui, vt & hæc littera innuit ibi: Cũ priuata testatoris dispositio.

a ¶ Nequeat.] 12. q. 3. c. Pontifices. l. nemo. ff. de leg. 1. c. requisisti & testa.

Io. Bapt.

Item ex contrario. Hæc pars subdiuiditur in duas partes in prima declaratur portio ista respectu Ecclesiæ cathedral. in secũda ead. hẽtur declaratio respectu ecclesiarum inferiorũ: 2 ibi, secus aũt: quoad primum casus ita figuratur, cum fideles intuitu salutis diuersimode disponant de rebus suis, eas relinquẽdo aliquãdo ecclesiæ præcipue cathedr. aliqñ epo, aliqñ simpliciter, & aliqñ sub certa forma fuit quæsitũ an sẽ liceat hãc portionẽ detrahere, & cũ præsuponat legatũ factũ esse intuitu salutis cõseq. semper Ecclesiæ uidetur relictũ, & rõ in eo dẽt verificari §. canonica. sup. eo. Sol. tũ cũ distin. prout in hac parte cauetur, q a in ulti. dispositionibus uoluntas disponentis est sequenda nisi lex resista iuxta. no. in l. ne mo. ff. de lega. 1. hinc cognoscimus obiectionẽ non canonis constitutionem immutare nequeat a.

Ecclesia debetur canonica portio de relictis episcopo, quam tamen potest testator prohibere. h. d.

Item ex contrario, quemadmodum episcopo sua portio competit, si quid ecclesiæ relinquatur, ita si quid episcopo relictum fuerit, ecclesia de illo canonicam petere portionem poterit b: sed hoc casu si testator exprimat quod uelit illud episcopitãtum esse, non ecclesię testatoris erit seruanda dispositio c.

Si quid simpliciter episcopo à coniunctio fuerit relictũ, in dubio non debetur ecclesiæ canonica portio, secus si ab extraneo. h. d.

Sed in hac specie multũ intererit, qua legandi formula testator usus fuerit. Nam si simpliciter dixerit: Rem talem relinquo, distinguendum est, episcopi propinquus leget, an extraneus. Primo enim casu cum non ecclesiæ relictum præsumatur intuitu, nisi forte id probetur d: sed personæ de relicto in vita episcopi ecclesia petere nihil poterit. Contraria obtinet præsumptio & dispositio, si ab extraneo quid episcopo relictum fuerit.

Si quid coniunctim legetur episcopo, & ecclesiæ, sit inter ipsos diuisio, etiam si testator hoc reliquerit episcopo, illud ecclesiæ, nisi clare velint testatoris uoluntati, quod ob fauorem ultimæ uoluntatis conceditur. h. d.

Quod si coniũctim dictum fuerit: Relinquo tẽ episcopo & ecclesiæ, de ea inter ipsos canonica e diuisio facienda erit. Si uero istud episcopo, & illud ecclesię relinquatur, relicta inter episcopum & cathedralẽ ecclesiam ad canonicam diuisionem sunt redigenda, nisi ambo in hac materia nõ est in cõsideratione, vtrũ quis relinquẽdo usus fuerit noĩe ꝓprio uel dignitatis, nã videm' in c. requisisti & hic, qd si epo relinquatur sub nomine dignitatis, adhuc epo adquirit & non ecclesiæ de ratione per Ab. in d. c. requisisti. fac. no. in c. fcdo, d testam. invi. & in l. cũ quid. ff. si cer. pets.

e ¶ Canonica.] Id est, æqualis. c. requisisti. de testa.

tenere, cũ aliqñdebeat limitari. No. uoluntatẽ testatorũ semp esse sequendã, quæ si clare non appareat ad coniecturas est recurrendũ etiã in piis legatis.

b ¶ Poterit.] Hoc de facto hodie nõ seruatur secundum Ab. in c requisisti. d testam. quia epi omnia fere iura capitulorũ prætercipserunt.

c ¶ Dispositio.] Aliud est in casu cõtrario, cum relinquitur ecclesiæ tantu, quo casu epus habet quartã non obstante taxatiua, vt sup. § prox. vbi de ratione diuersitatis fac. c. requisisti. de test. vnde supra.

d ¶ Probetur. Admittitur ergo probatio in contrariũ, & sic non est præsumptio iuris & d iure. Tolletur aũt hæc præsumptio; puta, si probetur magna. dilectio relinquẽtis erga episcopum, 12 q. 2. Itẽ ex qualitate rei, vt si donauit epo falconem, vel canẽ venaticũ. qbus ille d lectabatur. Sic ecõtra qũ propinquus relinqueret episcopo, licet hoc casu præsumatur relictũ intuitu personæ nõ ecclesiæ, c. requisisti. de testa. & c. 1. 12. q. 2. & eo casu nisi ecclesiæ adquiratur. l. itẽ ueniũt. § itẽ non solũ. ff. d pœnit. hered. Aliud tamen diceremus quando præsumptio esset in contrariũ; puta quòd propinquus legaret episcopo calicẽ aut ornamentum ecclesiæ: quia vna præsumptio tollit aliã. si sit uehemẽtior. c. litteras. de p̃sum. l. diuus. de rest. in inte. Etno. qd̃ ratione, vtrũ quis relinquẽdo usus fuerit noĩe, ꝓprio uel dignitatis, nã videm' in c. requisisti & hic, qd si epo relinquatur sub nomine dignitatis, adhuc epo adquirit & non ecclesiæ de ratione per Ab. in d. c. requisisti. fac. no. in c. fcdo, d testi. invi. & in l. cũ quid. ff. si cer. pets.

e ¶ Canonica.] Id est, æqualis. c. requisisti. de testa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Dispositione.] Fauore ultimæ uoluntatis. 13. q. 2. c. fin. & l. cum duobus. §. idem respondit. ff. pro socio.

b ¶ Concedens.] Sed nō necessarium: decet enim ut quis modico non contendat. l. si merces. §. uis maior. ff. de loca. & l. quintus ff. mand.

c ¶ Nimium.] Secus si in modico fraudaretur, cū nō sit curandū de modicis. l. scio. ff. de restitutio. in integr.

Secus autē. CASVS in hac parte ita in communi figuratur. Cum legata quædam sint episcopis facta, quædam uero diuersis Ecclesiis, præcipue inferioribus, fuit propterea quæsitū, an ex omnibus indifferenter sit portio aliqua detrahēda, ita qd' ex legatis ecclesiarum soluatur Epō, & ex legatis eporum debeatur Ecclesiis, & primo affirmatiue respondebatur. argumēto obligationis, qua fideles tenentur erga Eccle. & prælatos, ut ex tot. hoc tit. colligitur, confirmatur argumēto societatis. §. 1. instit. de societat. Sol. tamen ut in hac parte legimus, qa ad cognoscendū cui, & qñ portio ista debeat non solū uoluntas testatoris, sed etiā unio inter prælatum & Ecclesiam est attendenda, propter quarum uarietatem oportet etiam decisiones uariari. Not. primo communionē inter episcopum & ecclesiā cathedralem, uel alias inferiores non esse eiusd. ordin. & hinc est quod relicta diuersimode acquiruntur. Nota secundo, quod portio ista potest a testatore assignari, cum non sit a lege definita, ut supra quoque eo. tit. ad not. Not. tertio argumentum quod prælati sunt accipiendi secundum qualit. subiectæ materiæ, & ideo aliquando in nulla habentur consideratione.

Io. Bapt.

d ¶ Obtinebit.] Numquid autem idem sit in canonica parochiali, hoc est ꝙ presbyter parochialis possit capere relictum sibi a testatore factum, & petere canonicā portionem de relictis factis ecclesiis, in quibus relinquens elegit sepulturam? Ardua est quæstio, & de ea late Imola in clemen. dudum de sepul. & Abb. in c. officii. de testa. qui demum resident in negatiua.

ris velint esse dispositione[a] contenti, quā propter vltimæ uolūtatis fauorem obseruare est satis condecens[b], vbi neque fraus interuenit, nec alteruter nimium[c] debita portione fraudatur.

Cum ecclesiis inferioribus episcopus non diuidit sibi relictum: sed bene detrahit quartam de relictis dictis ecclesiis. h. d.

Secus autem est, si quid legetur episcopo, & capellis, vel monasteriis, aut aliis piis locis: nam hoc casu, quod episcopo legatur, eius præcipuū est, cum ecclesia cathedrali, & de illis, quæ aliis locis legātur, portionem canonicam nihilomin[9] obtinebit[d]. Et hæc ideo tam varie, quia non tanta[e] inter monasteria, aut capellas est communio, quanta[f] inter ecclesiam cathedralem & episcopum, qui cathedrali spirituali copulatus est coniugio: vnde & quæ acquirit episcopus non illis: sed isti tantum acquirit[g].

Sed testator aliquid episcopo, aliquid ecclesiis reliquit, & iussit episcopum esse contentum suo relicto, postha bita detractione quartę, seruanda est testatoris voluntas. h. d.

Hoc autē tunc obtinere oportet, si simpliciter[h] episcopo legatum factum fuerit, ceterum si eam adiecerit conditionē[a] testator, vt epus suo sit legato contentus, & ipse legatum agnouit, quia per hoc aliis renuntiasse uidetur, de ceteris portionē[b] exigere non poterit.

Dolus & fraus patrocinari non debet. h. d.

Sed si constiterit, quod eadem adiecta conditione in fraudē modicum constituit mortuariū, vt episcopus portione debita fraudetur in ceteris, quia dolus cuiquam patrocinari nō debet, poterit is etiam ex aliis relictis exigere portionem a canone constitutam, saluis tamē indulgentijs[c] quæ a Romano Pontifice quibusdam regularibus sunt concessæ.

Relictū ei, qui potest proprium possidere non habenti prælationem, vel administrationem a quocumque præsumitur relictum intuitu propriæ personæ, non ecclesiæ. h. d.

Illud etiam generaliter obseruādum est circa eum, qui proprium possidere potest, prælationem, vel admin istrationem ecclesiæ non habētem, d quod si ei aliquid relinquatur specialiter, non solum a propinquo, verum etiam ab extraneo, non intuitu ecclesiæ, sed personæ esse relictum intelligitur[e], nisi probatio in contrarium appareret: & idcirco de illo nec episcopus, nec ecclesia potest in uita[f] eius sibi aliquid uendicare.

Episcopalis, & parochialis pari passu ambulāt. h. d.

Item de quibus relictis parochialis portio nō detrahitur, nec episcopalis detrahenda erit.

DE DECIMIS.

TIT. XXVI.

Ponit subordinationem tituli ad precedentia, & sequētia. h. d.

EXplicito tractatu rerum, quę spiritualitate quadam[h] continentur & cēsen-

Io. Bapt.

a ¶ Quanta.] Arg. quod non dicitur de gremio ecclesię qui eligitur de minoribus ecclesiis, licet sit eiusdem ciuitatis.

g ¶ Acquirit.] 18. q. 1. c. 1.

h ¶ Simpliciter.] Sed contra hunc & præcedentē §. opponitur de l. si cum dotem. §. si pater. ff. solut. matri. ubi relinquens creditori uidetur relinquere animo compensandi: ergo cum hæc portio debeatur episcopo iuris dispositione, legans licet simpliciter, uidetur legare in recompensationem eius, quod illi debetur, arg. l. & magis. ff. de solu. Quidā soluentes distinguunt inter debitorem necessariū & uoluntarium, ut per Bar. in d. §. si pater. Sed tu dic, secundum Abb. in ca. offici. de testa. ꝙ testator in casu nostro non est debitor episcopi, nec necessarius nec uoluntarius: quia portio datur episcopo non a testatore, sed ab ecclesiis, quibus factum est relictum. c. requisisti. de testam. Vnde si testator aliquid simpliciter relinquit non poterit dici quod reliquerit animo cōpensandi cū debito, cū ipse non sit debitor epi: oportet ergo ꝙ exprimat si uult cōpensationem fieri. s. quod uult epm contentū esse illa portione & relicto, vt in d. ca. offic j. & hic dr.

a ¶ Conditionem.] Immo uidetur potius modus, quām conditio illa adiectio, ꝙ sit contentus, &c. insta no. in c. verū. de cond. appo. & in rub. de dona. quæ sub mod. & in l. quibus dieb. §. Termilius. ff. de cond. & dem.

b ¶ Portionem.] f exigendo supplementum, vt not. in c. officij. de test. arg. l. si qñ. §. generaliter. & l. omnimodo. C. de inoffi. test. & l. si arrogator. §. sed an impuberi. ff. de adopt.

c ¶ Indulgentijs.] c. fi. de testa. c. fi. de sepul.

d ¶ Non habentē. Exemplū erit in canonicis. Canonici em nec prælationē hēnt, nec administrationē in ecclesia: vñ relinquendo canonico in dubio non uī testator habuisse respectū ad ecclesiam: nec em est uerisimile. ꝙ reliquisset intuitu ecclesiæ ei, qui nō habet administrationem ecclesiæ, nisi aliquo modo appareat contrarium, quo casu non curatur de prælatione, vel administratione, vt in c. requisisti. §. fi. de testamē. Qui autem in hac materia veniant prælatorum appellatione. not. infra. eod. in prin.

e ¶ Intelligitur.] Siue habeat officiū ecclesiasticū, siue non.

f ¶ In vita.] Secus post mortē, si intestatus decedat, argu. ca. cū dilectus. de successio. ab intesta. ita ifi qđ non habeat ppinquos. 12. q. vlti. c. fi. & in auth. de ecclesiast. tit. §. si quis autē. cum allegatis in c. requisisti. de testam. in fin.

Io. Bapt.

Itē de quibus. Cum casus positio in hac parte nō requiratur, ex supradictis. n. clare meo iudicio cognoscit, propterea arg. istius tex. puto adno. æquipa rationē inter diuersa non dari nisi vel expiesse caueatur uel clara ratione demōstretur.

g ¶ Erit.] Ista æquiparatio, pbatur in c. fi. de testa. ibi, Vt ea epus seu parochialis ecclesia. & quæ sint ex res, habetur in d. c. fin. & sup. eod. §. sunt tamen quædam.

DE DECIMIS Continuatur tit. & & materia ista, put dicit tex. in pri. eius. diuiditur aūt in 8. pa. in quarum prima hētur vt dixi cōtinuatio: in secunda decimę definitio: tertia eius diuisio, diuisionisq; declaratio: in quarta demōstrat qñ ea dē decima sit assoluēda: in quinta ad not. an sit soluēda ex oibus bonis: in sexta definitur qs teneatur eā soluere: in septima an laici sint decimarū capaces decidit: in octaua an ex ea aliquid epo sit soluēdū declaratur: secunda ibi, decima est: tertia ibi, decimarum: in quarta ibi, itē si psonalis: in quinta ibi, ead. rōne: sexta ibi, illut etiam: septima ibi, ex cōtrario: octa. ibi, postremo.

Io. Bapt.

EXplicito. CASVS hic nō figuratur: No. tñ primo continuationē aliqñ esse faciendā ad præcedētia, & ad sequentia: Nota secundo, quod quæ sapiunt naturā extremorū, aliqñ in medio eorum debent explicari.

h ¶ Quadam.] Propterea dicit quadā quod

Universidad de Deusto Biblioteca

Verbum quidam.

quod uerbū uī importare improprietatē: qa re ue ra multæ sunt res, de quibus supra tractatum fuit, quæ quidē quantū ad sui essentiā nō sunt spirituales: sed solū certis respectibus; puta, religiosæ domus, sepulturæ, & si qua sunt similia: me re vero qa ipsum nomē decimæ satis id p se ostendit. nec idē uerbū dēt sæpius in definitione inculcari. Vel, qa cū hodie cōsuetudo attēdat in cognoscēdo quo tā istā. c. ad Apostolicę. &c. in aliqbus. eo. nō potuit id exprimi, cū consuetudo sit uaria, & quid facti.

tur [a], supereſt nunc, vt de rebus eccleſiaſticis quidem: ſed temporalibus, illarumq; adminiſtratione dicamus. Sed cum decimę mediam quandā inter ſpirituales res, & temporales naturam obtineant; quippe [b] quod ipſum deciman di ius ſpirituale ſit [c]: fructus [d] vero ipſi decimarum temporales & profani; merito de his quaſi in confinio [e] quodam tractatus habendus erit, & tam precedentibus, quam ſubſequentibus annectendus. Quod eo etiam congruētius poſſe fieri videtur, quod & proxime de ijs quę ſacerdotibus, & eccleſijs [f] parochialibus debentur, & ſimilem naturam habere vidē tur [g] loquuti fuimus: & ipſarum quoq; decimarū ad parochiales eccleſias [h] iure cōmuni ſpectat perceptio [i].

Quid ſit decima. h. d.

Decima [k] eſt quota [l] bonorum mobiliū portio, Deo tam diuina [m], quam humana [n] conſtitutione debita.

Decimarum alia perſonales, alia prędiales. h. d.

Decimarum duæ ſunt ſpecies [o], perſonales, & prędiales. Perſonales [p] ſunt, quæ ex iis prouentibus deducuntur, qui ex propria cuique ſolertia & induſtria obueniunt, vt puta de negotiatione, artificio, & militia. Prædiales [q] ſunt, quæ ex fructibus prędiorū ſoluūtur, vt de vino, tritico, & his ſimilibus [r], quas in ſignum

a ¶ Cēſentur.] Numerantur, reputantur, ſunt in honore ſim. inſt. de iur. na. gent & ciuil.

b ¶ Quippe qđ] Declarat cur nām me diā teneār decimę.

c ¶ Spirituale ſit.] Concor. c. 2. de iur. calum. vbi Abb. c. cum olim, de preſ. c. fi. de re. permut. & intellige de illo iure decimā reſpectu Dei & eccleſiis eiuſdē in ſignū vniuerſalis dñii. c. tua. eo. & §. 1. inf. eod.

d ¶ Fructus uero. Ca. noſtra de loca. ca. vt ſuper. de reb. eccl. non ali. & per Ab. in c. 2. đ iu. cal.

e ¶ Confinio.] Sic l. 2. §. quod cæleſti. C. de iur. ver. enu.

f ¶ Eccleſiis parochialibus.] Vt eſt canonica parochialis, de qua dictum eſt ſupra tit. proxi.

g ¶ Habere uidentur.] Quia & ipſum ius percipiendi d. canonicā eſt ſpūale, & res præceptæ ſunt temporales.

h ¶ Ad parochiales eccleſias.] q. d. cum nō ſolū canonicæ portionis, ſed etiā decimarū perceptio pertineat ad parochiales eccleſias, merito iſtarū coniungēdus eſt tractatus.

i ¶ Perceptio.] Ca. cum in tua. c. cum ſint, & c. cū contingat. eodem.

Io. Bapt.

Decima eſt. CASVS non figuratur, No. tamen, quod decima quoad eius ſubſtantiam eſt de iure diuino, ſed quoad quotā eſt de iure humano: hinc ſoluuntur multæ quæſt.

k ¶ Decima eſt.] Hoſt. in ſum. eo, aliter definit; videlicet: Decima eſt omniū bonorū mobiliū licite quæſitorū pars decima Deo data, conſtitutione diuina debita. & in idē recidit cū ea quę hic ponitur, licet ſit ali qua diuerſitas in uerbis.

l ¶ Quota.] Nō exprimit iſtā quotā, vt facit Ho. Vel norū, & aliqſi rōne dñii directi, ita quoq; ppea duæ sūt eius ſpēs, vt in text. dī: No. ſcđo quod ius deci mādi pertinet de iure ad eccleſiā parochia. quæ ali quando eſt una tm, aliquando uero diuerſa, qđ fa cit ad intelligentiā alienation rerum Eccleſiæ.

m ¶ Diuina.] Vt 16. q. 1. ca. 1. & c. parochianos. & in c. ali quibus & c. tua no bis. eod. licet autē decimæ diuina cōſtitutione debeantur. pōtiſ ſuper eis fieri cōpoſitio, vt minus, vel certo modo ſoluant: ſed hoc nō niſi cū auctoritate epi, vt p Ab. & alios in c. 2. de tranſa.

n ¶ Humana.] Cōtra c. parochianos. eo. Rñ. originaliter ab homine nō ſunt inſtitutæ: ſed ſunt approbatæ. Sed uī inconueniēs, qp approbatio exeat a minore: niſi dicas, ſunt approbatæ. i. acceptatæ. Vel humana cōſtitutio habet ſe circa decimas declarando & interpretādo ius diuinū. Vel dic, qhoc verbū, humana, reſpicit pſonales decimas, quæ uīr inductæ iure poſitiuo, vt per Do. in c. cām. de præſc. & in c. de terris. eo. Decimarū. CASVS hic non oportet vt aliter figuretur: qa auctor procedit diſtinguēdo, & declarādo, No. tñ primo cām di. illam eſſe, qa ſicut decima ſoluitur aliqñ rōne ad miniſtrationis diui

o ¶ Species.] Habes de his in c. ad Apoſtolicæ. eo. & in c. fi. de paroch. & alie. paroch.

p ¶ Perſonales ſunt.] De his habes in c. paſtoralis. eod. & 16. q. 1. c. decimæ.

q ¶ Prædiales ſunt.] De his habes in ca. in aliquibus. & cap. ad Apoſtolicæ. eod. & in c. fi. de paroch. & alien. parochi. Et nota, quod & reges debent has decimas: vt per Ab. in c. omnes. de maior. & obed.

r ¶ Similibus.] Decimæ animalium perſonalibus

Decimæ animalium.

an

an prædialibus annumerari debeant, quæritur? Et videntur prædialibus annumerandæ: cum ſemper paſcantur in prædiis, & hoc tenet glo. in c. ad Apoſtolicæ. eo. Hoſt. in ſumma eo. §. quod ſint eius ſpecies; puta mixtas eſſe, quia partim capiunt a prædijs; ſcilicet paſcuuis. c. commiſſum. eo l. pecoris paſcēdi. ff. de ſerui. ruſti. prædior. partim a perſonis ob curam & cuſtodiam quæ ſi deficiat diſperdūtur animalia. ex hoc dubitabile vī eſſe quod no. in d. ca. ad Apoſtolicæ. ſcilicet, quod vbi continue paſcūtur animalia ibiex his decimæ ſolui debet, arg. c. commiſſum. eo. & d. l. pecoris. & l. 2. C. de verb. ſig. cum ſecūdum hoc nulla cuſtodiæ rō habeatur & perſonalitatis.

a ¶ Dominii.] Ca. tua. eo. & §. inf. eo.

b ¶ Sacramēta recipit.] Adeo & diuina audit, ſcđm Ab. in c. ad Apoſtolicæ. eo. qa hoc duplici reſpectu ſoluuntur perſonales decimæ. fac. c 2. de ſepu in 6. & habet in ca. fi. de paroch. & alie. paroch.

c ¶ Alibi.] Ca. ad Apoſtolicę eo. quē ita intelligit ibi Abb. & Inn. in c. 2. d ¶ Conſtituta.] Cap. fi. de paroc. & ale. patr. & in c. ad Apoſtolicæ, eo. & vtrobique no.

d ¶ Seruanda erit. Cōco. c. ad Apoſtolicæ, & c. in aliquibus. & c. cum ſint homines. eo. & in c. fin. de parochi. maxime ſi ſit conſuetudo præſcripta, vt not. in locis ſupra allegatis: cum alias non deroget iuri communi, c. cū dilectus. de conſue. & intellige qp valet iſta conſuetudo reſpectu ipſarū eccleſiarum. valet. n. conſuetudo uni eccleſiæ adimens & alteri non ferens: quia non magna eſt uis quæ eccleſia decimas habeat. Sed quo ad retentionem laicorū conſuetudo non ualeret, vt per Abb. & alios in c. in aliquibus. & in c. ad Apoſtolicæ.

Io. Bapt.

Item ſi perſonalis. CASVS. Licet clari iuris ſit decimas eſſe ſoluendas, tamen orta fuit contrauerſia inter quoſdā clericos, & laicos, ſiquidem laici ante ſolutionē decimarum uolebāt in primis deducere expenſas factas pro conſeruatione rerum ex quibus ſoluuntur, ac etiam & cenſum atque tributa ſoluere, putabāt autem hoc ſibi eſſe licitum, imō eſſe debitum, argumento l. & ſi quis. §. 1. ff. de relig. & ſumpt. funer. & c. bonæ memoriæ. el 1. de poſtula. prælat. vnde fuit quæſitum quid iuris: Sol. tamen vt in hac parte habetur, quia prius tenetur Deo, quàm hominibus, hæc tamen ratio limita. ob caſuum diuerſitatem prout hic in tex. habetur: Ad obiectiones uel dicas eas uerificari iuxta rōnem regulariter adductā ob rōnem decimandi, quā adno. ſup. eod. §. decimarū. uel ſi p iura adducta decimæ ſecūdo loco eſſent ſoluendæ, id contingeret ob maius bonum conſequendum. No. primo prius eſſe ſatisfaciendum obligationibus, quæ ſunt iuris diuini, & poſtea illis, quæ ſunt iuris humani: Not. ſecundo quod inter munera realia ius decimandi tenet primum locū, & primo eſt adimplendū, ex quo infert, vt puto, actionem decimādi poſſe dici realem, ſed de hoc pronunc relinquo melius eſſe cogitandum.

uniuerſalis ſibi retēti dominij [a] reddi, Deus præcipere uoluit.

Perſonales decimę debentur eccleſiæ, in qua quis ſacramenta percipit: prædiales vero eccleſiæ, in cuius finibus ſunt conſtituta prædia, niſi aliud inducat conſuetudo. h. d.

Inter perſonales autem, & prædiales decimas hoc intereſt, quod perſonales illi ſolum parochiæ debē tur, in qua quis eccleſiaſtica ſacramenta [b] recipit, tametſi lucrū alibi [c] cōtigerit. Prædiales vero, ſi ex prædiis in aliena parochia conſtitutis fructus collecti fuerint, ei debentur eccleſiæ regulariter, in cuius territorio prędia ſunt conſtituta [d], quamquā ſi conſuetudo aliud introduxerit, ſeruanda [e] erit.

Perſonales decimæ, quę ſoluuntur ex rebus uenditis & paratis pecunia decimata ſoluuntur deductis impenſis: ſecus vero prædiales, & fructus non niſi cum onere decimarum alienari poſſunt. h. d.

Item ſi perſonales, quę de rebus acquiſitis, vel factis ex pecunia decimata [f], ſi vendantur, ſoluēdæ ſint; vt puta ſi vendatur domus [g], ager, vinea, molendinū, grex, aut merces, quælibet expenſæ prius, quas quis in rebus parandis fecerit, deduci dēnt [h]; & đ

f ¶ Decimata.] Quid ſi empta res eſſet đ pecunia nō decimata? v. g. aduocatus de ſuo patrocinio lucratus eſt decē, de quibus poſtea emit domū, quam deinde vendit. dēt ſolui decima de toto pretio: quia pecunia ex qua domus fuit empta, non fuit decimata, ſi autem de pecunia ante emptionē ſoluiſſet decimam, & de nouo emerit domum, quam poſtea uēdidit pro uiginti, ſoluet decimā de lucro tm, & ſic de vndecim. Si aūt quis ſibi retinet rem, quam emit de pecunia nō decimata, eccleſia habebit decimā partē illius domus: qa pro decima parte fuit empta de pecunia eccleſiæ. & ſic nota, qp res efficit eccleſiæ nō ſolū qñ tota emitur ex pecunia eccleſiæ, vt in c. 1. de pecul. cle. verū etiā qñ ſolū p parte emitur de pecunia eccleſiæ. Et idē dici pōt in pecunia militis vel minoris. Sūt. n. in hoc iſtæ pſonæ priuilegiatæ. l. ſi vt proponis. C. de rei uend. l. 3 C. arb. tute. & no. in c. inquirendū. de pecul cl. & eſt quotidianū in practica, ſīm Ab. in d. c. paſtoralis.

Negotiatio etiā circa immobilia.

g ¶ Domus, ager.] No. qp negotiatio pōt conſiſtere etiā circa bona immobilia. An autē iſta negotiatio ſit licita cū emitur res integra, & integra uenditur pro maiori pretio? vide in c. ciiciens. diſt. 88.

h ¶ Deduci debent.] Sed quæ eſt rō, qp expenſæ đ

ducuntur

ducuntur de mercimoniis, & non de fructibus & reditibus aliarū rerū? Resp. in negotiatione operatur manus hominis: sed in aliis præcipue operantur manus Dei: arg. c. nasci. dist. 56. & c. non est. & c. cū non sit eo. Aliam rationē ponit gl. in c. pastoralis. in uers. deducū-

turin fi. quæ uidetur innuere, q̄ hæ decimæ non sunt personales. quod non uidetur uerū, cum soluantur ex negotiatione: c. in aliquibus. eo. nisi forte glossa habuit alium intellectū. Vel dic de ratione, vt per Abba. in c. pastoralis. eo. a ¶ Quasi de lucro. Ex hoc uidetur, q̄ de omni eo, quod peruenit ad aliquē gratuito titulo decima sit soluenda, & sic hęres, legatarius & donatarius de hęreditate, legato, & donato, solnent decimam. qđ intellige de hęrede extraneo, vt late not. in c pastoralis. cod.

Rustici tenentur ponere semen de suo, nec educunt antequā partiantur.

b ¶ Seminis.] Not. contra rusticos, q̄ fundos excolēdos conducunt pro certa quota: quia tenentur ponere semē de suo. nec possunt deducere antequam partiātur cum domino, nisi sit conuentum in contrarium, vt per Innoc. & Abb. in c. tua 2. eod. fac. c. cū homines. eo.

c ¶ Cum onere.] Regulariter enim res transit cum suo onere. 16. q. 1. ca. si quis laicus. c. cum non sit. &. c. pastoralis. eo. c. ex litteris. de pig. l. alienatio. ff. de contr. em.

L. fructus. ff. de sol. matr.

d ¶ Debent.] Sed contra. l. fructus. ff. solu. matrim. vbi fructus intelliguntur deductis expēsis. Quidam, quod hoc speciale in decimis: sed hoc non placet Ab. per cap.

residuo, quasi de lucro[a] decimæ præstabuntur.

De prædialibus decimis impensa non deducuntur, & fructus non nisi cum onere decimarum alienantur. h.d.

Expensæ uero, etiā seminis[b], quæ fiunt pro percipiendis fructibus ex illis, de quibus fructus perueniunt, etiam si decimatæ fuerint, non deducuntur; quoniam salua decima, fructus efficiuntur eorum, qui expensas ipsas faciūt: sed nec fructus ipsi, nisi cum onere[c] decimarum, alienari poterunt.

Non impensa facta pro instaurandis rebus, de quibus soluendę sunt decimę, tam personales, quam reales. hoc dicit.

Illud commune tamen est tam personalibus, quam prædialibus, quod expensæ, quæ factæ fuerint pro restaurando detrimento rerum, ex quibus decimæ persoluūtur, ut si pars aliqua moriatur armenti, vinea fiat deterior, mercis depereat, portio de prouentibus decimandis minime deduci debent d. Cuius rei illa est ratio, quod penes dominū res instauratæ remanent.

Census & tributa de fructibus, quibus decimæ soluēdæ sunt, non debent deduci. hoc dicit.

Sed nec census, nec tributa de fructibus, de quibus decimæ soluendę fuerint, primitus deduci poterunt[e]. Cum enim in signum vniuersalis dominii quasi quodam speciali titulo decimas sibi Dominus reseruauerit, consequens est, vt in prærogatiuam[f] dicti generalis dominii decimarū solutio censuum & tributorum præcedat exactionē, vel saltem hi, ad quos census, vel tributa pertinerint; quoniā res cum suo transit onere, decimas soluere per cēsuram ecclesiasticam compellantur.

De omnibus prouentibus decimę solui debent. h.d.

Eadem ratione cō-

tua. eo. Innoc. dicebat, q̄ l. fructus. & omnia iura, quæ dicunt, fructum esse quod supereſt deductis expensis, intelliguntur ex interpretatione ciuili, nō naturali: quia naturaliter quid quid percipimus ex re in fructu est & reditu: & ita accipimus in solutione decimæ. & hoc notandum est pro contrahētibus, inter quos si fiat mentio fructuum, intelligetur expensis non deductis: quia contrahentes & rustici capiunt uerba naturaliter. l. librorum. § qđ tamen Cassius. ff. đ leg. 3. & per Abb. in c. pastoralis. eo. Hostien. dicebat aliter, quod ubi uertum, fructus, refertur ad partem quotam, non deducuntur expensæ. & ita est in solutione decimæ, & ita procedit. d. ca. tua. secus si agatur de omnibus fructibus restituendis, & hanc tenet Abb. in dicto c. pastoralis, reprobando Bar. in dicta l. fructus.

Fructus vñ intelliguntur deductis expēsis.

e ¶ Poterunt.] Capi. cum non sit. eo. vnde sumitur.

Causa potētior pōnēda.

f ¶ Prærogatiuā.] Quando ergo concurrunt duæ causæ, quarum altera est potentior, illa præponenda est minus potenti: nam decima soluitur in signū vniuersalis dominii, tributum specialis; cum autem causa solutionis decimarum sit potentior, merito præponitur solutioni tributorum. Ita not. Abb. in ca. cum non sit. eod.

Eadem ratione. CASVS. Cum sup. suo loco dictū sit decimas esse personales, & prædiales quæ sicut nomen demonstrat à prædiis soluūtur hinc fortasse factū fuit quod quidam sacerdotes paroch. petebant decimas ex quacumque re indifferenter, laici hoc recusabant, quia si ita indifferenter essent soluēdo etiā de re modica soluerent qđ' vī contra l. scio. ff. de restit. in integr. præterea etiam infideles essent obligati contra dictum Apostol. qui sunt extra nos, nihil ad nos c. gaudemus. đ diuor. Sol. tamē vt hic cauetur, quia in qualib. re Deus retinet dāium directum, pp quā ratio nē quæ in obiectione sunt adducta, debēt in hac parte limitari: No. primo quod homo non dicitur habere simpliciter dāium suarum rerum, sed sub onere isto decimādi, cuius causa pię dia subiecta, & affecta dñr. Not. secūdo minima etiā de iure canonico sunt in consideratione. facit c. de appellationib. de appellat.

Io. Bapt.

a ¶ Constitutum est.] Ca. puenit. ca. nuntios. capit. tua. 2. c ex parte. c. non est. & c. ex trāsmissa. eo. & 16. q. 2. ca. omnes.

b ¶ Pecoribus.] De his dic vt no. supra eo. §. decimarum. & per Doc. in c. ad Apostolicæ. eo.

c ¶ Venationibus.] An autem ista decima uenationis, & auspicii sit prædialis, vel personalis? Ab. & alii in c. nō est. eo.

d ¶ Militia.] Iusta tamen: nam si quis stipendium acciperet in bello iniusto, cum illicite recipiat, ecclesia non debet recipere decimas talium. de quo habes in c. ex transmissa. eod. Rex quoque de eo quod iuste acquireret in militia, soluet decimam. Ab. in c. omnes. de maio. & obe.

e ¶ Omnibus.] Licite tamen quæritis, vt habetur in c ex transmissa. eo. concor. 16. q. 1. ca. decimæ. & q. 7. c. quincunque. & c. omnes.

f ¶ Percelli.] Et etiam ecclesiastica sepultura priuari, qui decimas non restituit. c. prohibemus. cod. & not. in c. non est. eo. unde sumitur.

Illud etiam. Hæc pars subdiuiditur, in 2. partes. in prima habetur qui ad decimas tenentur: in secunda an aliqui ex priuilegio excusentur: secunda ibi, sed nec semper. quoad primum casus ita figuratur, Cum uaria sint hominū genera, quidam. n. sunt fideles, & quidā infideles: fideles vero quidā sunt laici, quidam clerici, quidā religiosi, quidam superiores, & quidam subditi. unde fuit quæsitum an omnes ad decimas indifferenter esset obligati. negatiue. n. quidam respondebant, si quidem cum decimæ sint de iure diuino scripto c. parochianos. eo.

stitutum[a] est, vt non solum de uino & grano, fructibus arborū, & hortorum decimæ persolui debeant: sed etiam de pecoribus[b], de uenationibus[c], negotiationibus, de ipsa etiam militia[d], & denique de omnibus bonis, & prouētibus omnibus[e], ita vt qui de his eas cum integrita te soluereneglexerint ecclesiastica districtio ne percelli[f] debeant.

Omnes tenētur soluere decimas, tam Christiani, quā Iudai. h. d.

Illud etiam nullam recipit dubitationem ad solutionem earum quemlibet[g] teneri, ni si quis speciali priuilegio ab ipsarum prestatione doceatur exemptus[h]. Vnde non solū Christiani: sed etiam Iudæi tenebuntur.

Iudæi tantum prædiales decimas tenentur soluere, Christiani & prædiales & personales. h. d.

Inter eos tamen illa est differētia, quod fideles ad personales, & prædiales præstandas indistincte tenentur: Iudæi vero ad prędiales tantum[i], quas si recusent soluere, ad ipsas possessiones re-

& ibi doct. uidetur inde inferendum quod infideles cum tali iure non teneātur cum sint extra nos, debeant excludi, ac etiam superiores clerici, & religiosi uidētur exempti cū spirituali modo sint Deo vniti vt de se patet. Sol. tñ prout in hac parte cauetur, qa rō decimandi uel una uel altera in psonis istis verificatur, vt constat per ea, quæ in hoc ti. sup. sunt adnot. ex qua ratione cognoscitur obiectionem nō tenere cum Deus uoluerit omnes bonorū possessores ad id obligare ob rōnes assignatas nisi nomine ei' possideāt quod in sacerdotibus parochial contingit, vt supra suo loco vidimus: No. primo quod ratione decimarum oēs homines includuntur in Ecclesia, & sic limita. in hoc il lud dictū, Qui sunt extra nos, &c. c. gaudemus. de diuort. No. secundo quod rōne decimarum omnes homines cu iuscunque sint cōditionis, & status sacerdotibus subticiuntur.

g ¶ Quemlibet.] Etiam reges, vt per Ab. in c. omnes. de maio. & obe. nulla obstante tpis præscriptione. ca. causam quæ. de præscrip. clerici uero, vt dicitur in c. nouum. eo. fac. c. a nobis unde sumitur.

h ¶ Exemptus.] Sed cū decimæ tributum sint egētium animarum, & eas in signum vniuersalis dominii sibi Deus retinuerit. 16. q. 1. c decimæ. & ca. tua nobis. eo. & quæ debentur diuina constitutione. §. 1. supra eo. & c. tua. eo. quomodo potest Papa concedere priuilegium de non soluendis decimis contra præceptum diuinę legis, contra quam dispēsare non pōt, imò vsque ad animā & sanguinē dēt defendere 25. q. 1. c. sunt quidē. & d. 5. in prin. & d. 8. c. quæ contra. Sol. Papa non dat alicui priuilegiū de nō dandis decimis. sed concedit alicui administrationem decimarū, vt inde suscipiat sustentationem, & residuū cōuertat in usus pauperum, & tali modo concedit monachis, & posset etiam laicis cōcedere. Vel dic, q̄ Papa contra ius naturale dispensare potest, remittēdo decimas alicui specialiter, nō tñ posset facere constitutionē, quæ oino tolleret illud præceptū: qa ius naturale immutabile permanet. d. 5 in ptin. Verū est uniuersaliter: sed nō in iniuidiuiduis, vt not. in c. a nobis. vnde sumitur.

i ¶ Tantum.] Cap. de terris vbi traditur eo. Itē intellige de aliis infidelibus. Dicunt tamen cōmuni.

Doc. ꝙ quamuis hi non teneantur soluere has decimas, astringuntur tamen ad satisfactionem eius, qđ' ecclesia fuisset perceptura ab alio christiano, qui inhabitasset in eius parochia. c quanto. de vsu. & no. in c. tua, eo. vt bene ponderauit Ab. in d. c. de terris. Imò supposito ꝙ personales decimæ sint de iure diuino (quod tamē non tenetur) defendit Ab. etiā iudeos ad eas esse obligatos. vt ibi per eum late. Et not. ex hac littera, ꝙ iure communi possunt infideles inter Christianos habere bona immobilia, de quo pulchre per Inno. in c. quod super eo. de uoto. sed nouissimorum pōtificum cōstitutionibus non possunt.

a ¶ Renuntiādas. No. ergo, ꝙ obligatus ratione oneris realis potest se exonerare rem oneratam relinquendo, vt per Abb. in c. de terris. eo. & ob hāc realitatem tolluntur contraria, quæ possent fieri. Et ꝙ iudæi non percipiunt sacramenta, vnde non arctandi ad decimas. Et ꝙ quæ extra nos nihil ad nos. capitu. gaudemus. de diuortiis. Et quòd ecclesia a facinorosis, & vsurariis non recipit elemosynas, vt hī in cap. pleriq; . de immu. eccl. & inf. de sent. exc. §. mercatores. ubi not.

b ¶ Cōiter uiuentibus.] Habent ergo clerici communiter uiuentes priuilegium quod nōhaberent separati, & singuli. habent etiam in absolutione petenda aliud priuilegium commune cum monachis. c. quoniam. in fin. de vi. & ho. cler. & ca. 1. qui cle. vel. uou. & no. 16. q 1. c. decimas. unde sumitur. cōcor. c. cōmissum. & c pen. eo. & c. cūctis. §. 1. 16. q. 1.

c ¶ Laboribus.] De quibus qui uiuunt dīr pauperes. Ab. in c. quod super. per illum tex. de uoto. & per Legistas in l. si constante. in pri. ff. solu. matri.

d ¶ Decimæ soluebantur.] Aliàs monachi essent immunes. ca. commissum. & c. pen. eo. fac. c. 1. & c. quod per nouale. de verb. sig. & in c. si. de priuil.

nunciandas [a] compellēdi erūt, ne forte hac occasione ecclesię suo iure fraudari valeant.

Monachi, regulares, & clerici communiter uiuentes soluunt prędiales decimas. h. d.

De monachis & regularibus, seu clericis communiter uiuentibus [b] videamus, & sane nulla sinit ratio, vt his de laboribus [c], ac nutrimentis propriis decimæ extorqueantur: ad prædiales tamen, etiam de nouali bus, de quibus antea decimæ soluebātur, [d] tenebuntur.

Nouale quid sit. h. d.

Est autem nouale [e] ager nunc primum præcisus, & nuper ad culturam redactus; de quo quod aliquando cultus fuerit, memoria non extat.

Decimas soluere tenētur monachi, & alii communiter uiuentes, etiam de prędijs de nouo acquisitis, & propriis manibus excultis, nisi obstat aliquod priuilegium. h. d.

Sed & si ijsdē possessiones pia fidelium deuotione collatę fuerint, aut pro monasteriis de nouo fundandis [f] comparatæ, vel quoquo modo recenter acquisitæ, etiam si eas proprijs manibus, aut sumptibus excolant, nihilominus decimas persoluent ecclesiis, quibus ratione talium prædiorū antea soluebantur: nisi super hoc speciali iure [g], uel priuilegio muniti esse probentur.

Priuilegium tollitur re prēiudicata & prescriptione. h. d.

Sed nec semper eis priuilegium suffragabitur: nam si res iudi-

§. nisi rigor. 1. q. 7. cum sc. can. Nō obstat obiectio, siquidem ius diuinum potest a iure humano per uiam declarationis limitari. Doct. in ca. fi. de consuetud. Not. primo quod priuilegia pñt concedi etiam respectu eorum, quæ sunt iuris diuini, limitata tamen ad certā causam. No. secūdo priuilegia sem per esse ita interpretanda vt læsionem & præcipue enormem non inferant, & propterea aliquando etiam in totum reuocatur c. suggestū. eo. Not. tertio quod priuilegium concessum à non habente pōtatem, nullius est roboris, hinc no. qđ pñt reuocari in dubiū priuilegia concessa ab Imperatore ecclesijs.

Obstat.

a ¶ Obstat.] Et sic valet sententia lata contra priuilegium principis. etiam si priuilegium fuerit in iudicio exhibitum. c. suborta. vbi scribentes. de re iudic. licet de illius iuribus non fuerit disputatum. præsumitur enim iudex ex causa rationabili recisse, vt per Abb. in dict. c. suborta.

b ¶ Quadraginta annorum.] Ca. accedentibus de priuileg immo etiam triginta. c. si de terra. eod. tit. sed dic secundum Abb. in di. c. accedentibus. ꝙ ille tex. corrigitur, licet quidam hoc nō admittant, e. cum expediat. de ele. in 6. potest etiā dicere, quod licet hic dicatur de qua draginta. fa. quod in maiori summa minor inest: non sufficit ergo una contrafactio uel contrauentio, vt priuilegium etiam concessum ad non faciēdum tollatur. De quo tamē dic, vt plene per Cano. in c. cum accessissent. de const. & per Legist. in l. fi. ff. de const. princ. & intelligunt Io. Andr. & Host. hoc procedere, quando solutio est facta spontē non per ignorantiam, quod nō placet Ab. & miratur ꝙ Doctores sequātur hoc dictum, qđ putat falsum per c. vigilanti. cū ibi not. per eum. de præscr. & per l. fi. in fi. de præsc. longi tempor.

c ¶ Renunciare.] Intellige quando non tangitur ius superioris uel tertij. Vnde priuilegio exemptionis non potest priuilegiatus expresse renunciare sine licentia Papæ. cap. cum tempore. de arbit. & per Ab. in c. de terra de priuil. tacendo tamen & patiēdo præscriptionem currere, præiudicat ecclesiæ: is tamen qui eum posset impedire, passus est contra ecclesiam præscriptionem currere potest per clericum conueniri ad satisfactionem de omni damno. Ita not. in c. placuit. 12. q. 3. fac. quia prælatus tenet de suo, sicut tutor, si quid ecclesiæ potuit acquirere, & neglexit. c. monemus. 12. q. 2. l. quidquid. C. arb. tutel. fac. l. nō ignotum. C. de admi. tuto. sequitur Abb. in d. c. si de terra.

d ¶ Tanti temporis.] Sicut ergo contra ius commune non currit præscriptio, nisi 40. anno. c. fin. de consuet. ita nec contra priuilegia indulta ecclesiæ. c. accedentibus. de priuil Nec etiam contra alia bona competentia ecclesiis, in c. de quarta. de præscr. cata obsistat [a], uel priuilegio muniti decimas per quadraginta annorum spatium soluerint; cum liberum sit unicuique iuri proprio renūciare [c], præstatione tanti temporis [d] proprio priuilegio detrahere uoluisse præsumuntur, & ea propter ad decimarū præstationem compelli poterunt.

Priuilegia sunt interpretanda, vt nemini indebito damnum inferant. h. d.

Item si post initam inter aliquos [e] super decimis conuentionem [f], certi tenoris priuilegia obtenta fuerint, nisi conuentioni per ea derogetur [g] ex presse, illis non obstātibus erit inuiolabiliter obseruanda [h]. Ita enim huiusmodi priuilegia sunt accipienda, vt nemini lęsionē, præcipue enormem, inferre debeant [i].

Ordinarius cognoscit de priuilegiis exemptorum. h. d.

Vnde si per huiusmodi concessiones parochiales ecclesias adeo grauari cōtingat, vt rectores de reditibus earum congrue sustentari, & episcopo debita persoluere non possint per locorum ordinarios [K] ita prouidendum erit, vt eisdē rectoribus tm̄re

auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccles.

e ¶ Inter aliquos.] Scilicet clericos, c. ex multiplici. eod. vbi Abb.

f ¶ Conuentionem.] Not. ergo, quod licet solutio decimarum sit de iure diuino, super eis tamen potest pactum & trāsactio fieri, maxime cum superioris auctoritate. ca. statuimus. vbi Ab. de transact. immo & citra superioris auctoritatem, si non excedat uiram cōponentium. cap. ueniens de transact. cap. ex multiplici. eo, & hoc in clericis, quid autem sit in laicis not. in ca. a. de transact. & in ca. cum homines. eod.

g ¶ Derogetur.] Potest ergo Papa derogare pacto, & cōuentioni priuatorum. c. ex multiplici. eo. Sed cōtra ex conuētione oritur obligatio, quæ est de iure naturali. l. hoc iure. ff. de iust. & iure ergo non potest tolli, etiā per principem. cle. pastoralis. de re iudi. & per Inn. in c. quę in ecclesiarum. de constit. Sol. aut cōuentio fit inter personas ecclesiasticas super iuribus ecclesiarum, & tunc Papa potest tali conuentioni derogare: quia super talibus habet plenitudinem potestatis & sua potestas in omnibus intelligitur excepta. c. uenientes. de iureiu. not. in c. constitutus. de rescri. fac. clem. dudum §. nos. de sepul. Aut conuentio fit super iure priuato, & tunc procedunt contraria. Abb. in dicto capit. ex multiplici. & per Inno. cap. inquisitioni. de senten. excomm.

h ¶ Obseruanda.] Quia priuilegium nunquam refertur ad specialem prouisionem, vel dispositionē nisi de ea fiat mentio expresse. c. veniens. de præsc. & cap. ex multiplici. eod.

i ¶ Inferre debeant.] De quo dic vt in cap. de monachis. de præben. & 21. quæst. 1. cap. 1. & fac. cap. 1. §. vbi autem. eod. in 6. vnde sumitur. Et de pluribus casibus, in quibus non obstante priuilegio debent solui decimæ, vide per Hostien. in summa eo. §. a quibus.

K ¶ Ordinarios.] Not. casum. in quo episcopus cognoscit super rebus exemptorum: alios vide notatos in cle. 1. de sent. excom.

Universidad de Deusto Biblioteca

Religiosi prædia aliquando conducunt.

a ¶ Aliaque onera.] Puta procurationes legatorũ & nuntiorum sedis Apostolicæ, collectarum & similium. ad idem. c. 1. de præb. in 6 fac. c. sicut. de su. neg. præl. & c de monachis. & c. auaritiæ. de præb.

b ¶ Prædiis.] Sed contra d. 86. c, peruenit. & c. 2. & ca. 3. ne cler. vel mon. Sol. religiosi possunt conducere prædia, oñ propria non sufficiunt, vt hic, & in c. dilecti. eo. aliàs secus, vt in contrariis.

c ¶ Persoluent.] Ca. dilecti eo. Nam priuilegiũ concessum non est ita accipiendum vt alteri infligat enorme damnũ, imò tali casu priuilegium nõ solum redigitur ad modificationẽ: sed tollitur etiã in totum c. suggestum. eo. ubi late traditur, & in c. licet. eo tit. d ¶ Locauerit.] No. quod in hac materia priuilegii quis per alium facit, nõ vr facere per seipsum. Quid autẽ in delictis plene per Ab. in ca. mulieres. de sen. excom. & in c. si quis suadẽte diabolo. 17. qõ. 4. & in c. licet eod.

e ¶ Efficaciã.] Cõ. cor. c. tua. i. c. dudũ & ca. prohibemus. eo. & c. cum & plãtare. de priuileg. & c. 2 de reb. ecclesię non alienandis.

Imperator, & Rex meri laici licet ungãtur.

f ¶ Laicis.] No. qd' Imperator & Rex etiã post incoronationem & unctionẽ, sunt meri laici, nec ullum ecclesiasticum ordinẽ recipiunt, & nõ solum non dant immunitatem: sed etiam ipsi debet decimas soluere. Abb. in cap. omnes. de maior. & obedien.

g ¶ Facultas.] Capit. secundo, de reb. eccles. non alien.

h ¶ Incurrit.] Ca. dudũ. eod. & non excusatur isto qui de manu laici ecclesiasticas res & decimas accipit, ex eo, qđ habeat titulũ: quia pro nõ dato habetur quod ab illo datur, qui de iure dare non põt. c. quod autem. de iur. patron. c. Daibertum. 1. q. 7. & per Ab. in dicto. c. dudum.

Casus, quo titulus nõ excusat.

Io. Bapt.

quatur, quod & competentem sustẽtationem habere, aliaque a onera debita supportare ualeant.

Priuilegiati super decimis tenentur illas soluere de prædijs conductis: & priuilegiatus super laboribus proprijs soluet decimas super prædys locatis. h.d.

Super decimis quoque non soluẽdis priuilegiati, si aliena prædia conduxerint, priuilegio minime obstãte de conductis prædiis b solitas decimas parochiis suis integras persoluent c. Idẽque erit de locatis prędiis, si priuilegiatus super laboribus, quos propriis, vel manibus vel sumptibus excolere terras suas aliis locauerit d.

Laici & etiam Imperator non possunt concedere priuilegium super decimis non soluendis. h.d.

Generaliter autem nisi huiusmodi immunitatum priuilegia ab Apostolica potestate obtenta fuerint, nullam habebunt efficaciam e, ideoque etiam Imperialis concessio quantumcumque cõcepta generaliter, cũ nulla sit laicis f de spiritualibus disponendi facultas g, a solutione decimarum neminẽ poterit eximere; immo sacrilegij crimen incurrit h qui de manu laicorum rem ecclesiasticam recipiet.

Laicus etiam de manu clericorum non potest decimas recipere sub pœna excommunicationis, & priuationis sepulturę, & clericus concedẽs deponetur. h.d.

Ex contrario i quoque laicus k etiã a clerico religiosis potest ecclesia, uel decima, vel oblatio conferri, & si laicus est conuersus, est capax iuris spiritualis, facit, quod notatur, in capitulo ex eo. de electio in 6. & quod not. per Doct. in c. 2. de institu. Si tamen hi habeant ecclesias, non debent regere per seipsos, sed per clericos, iuxta not. in ca. 2. de ætat. & qual. remanentibus autem in sæculo in tantum locum habet quod hic dicitur, vt non possit episcopus domino domus in qua est pictura alicuius sancti, cõcedere, vt de oblationibus sancto factis disponat ad libitum, secundum Doct. in dicto c. quamuis.

Laicus cõuersus capax iuris spiritualis.

Ex contrario. CASVS. Quidam laici Mediolanenses accipiebant decimas tanquã sibi debitas tũ iure cõductionis tum iure proprio, unde fuit quæsitũ an id liceat, laici. eñ dicebant, quod sicut põt aliquando liberari à solutione decimarũ. §. sed & si, sup. eo. ita quoq; uñ dicendũ vt põt eas sibi proprio iure acquirere: Solut. tamen vt hic habetur, quia ille proprie debet decimas proprio iure accipere, qui in hoc Deũ repsentat, qđ nullibi reperit laicis cõpetere. Nõ obstat obiectio, qa non est par ratio in utroque casu, posset etiã negari intelligẽtia illius te. vt quis liberetur à solutione decimarum quoad substãtiam ipsarum: Nota. hic argum. quod aliquando est necesse aliquam regul. decisiue ampliare: cum. n. uariis in locis colligatur reg. laicos esse in capaces rerum spiritualiũ Eccles. hic ampliatur: Not. quod operationes iustæ à fine præcipuæ discernuntur.

i ¶ Ex contrario.] ideo ex contrario quia in superiori. §. dictum erat de laicis dantibus decimas, vel priuilegia super decimis nõ soluẽdis: nũc de laicis accipientib⁹.

k ¶ Laicus.] Intelige de laicis in sæculo remanẽtibus, vt in cap. quamuis eod. ex quo secundum Abba. ibi põt inferri non existentibus in sæculo, ve luti conuersis, &

DE REBVS ECCLESIÆ ALIENAN. Io. Bapt.

In superioribus autor locutus fuit de rebus Eccles. spiritual. & missis, sequebatur videre de rebus temporalibus: de quibus cum primo in genere debuisset tractari, argum. §. 1. sup. de iur. can. ideo ponitur hic titulus, qui diuiditur in 2. partes, in quarum prima habetur ad quos spectat istarũ rerũ alienatio, & quo ipsa sit facienda: in secunda adnot. quid iste terminus significet, & quid regulariter in hac materia sit tenendũ: in tertia a regula data multi excipiuntur casus: secunda ibi, alienationis: tertia ibi, excipiuntur.

Io. Bapt.

TRactemus nũc CASVS Quidam clerici beneficiati, ac etiam monachi uolebant per seipsos tantũ causa tamen suadente bona suæ ecclesiæ, vel monasterii alienare, vel aliter de eis disponere, dicebant aũt id esse sibi licitum, & permissum, qa à princ. & viri idonei, & rectæ conscientiæ sunt iudicati, & approbati ob examen de eis factum iuxta ea, quæ supra in primo lib. de elect. & promo. dicta sunt: his accedit quod si cui bona unius Ecclesiæ non sunt alterius vt præsupponitur, ita non uidetur conueniens, vt alius clericus vel prælatus in alienatione eorum se debeat intromittere, cũ nõ liceat mittere falcẽ in messam alienã. Solu. tñ vt hic caueẽ, qa sicut fuit maximæ vtilitatis bona Eccles. in Ecclesia conseruare, cap. uidentes. 12. q. 1. ita quoq; caute est animaduertendũ quid obseruari debeat in ipsorũ alienatione: qua rõne suadẽte nõ obstãt obiecta, quia admodũ cautelã hoc statutũ fuit. argu. c. vbi periculũ. ẽ elc. in 6. No. primo qđ cũ hæc bona sint de intrinseca rõne tẽporali ppa ẽt a laicis põt præscribi. No. scdo, qđ cũ in alienatione istorũ bonorũ requrãt certa solẽnitas, ppea teneret arg. ab istis ad bona pupillorũ, & ecõtra Not. tertio qđ aliqñ ob unicũ delictũ plures & diuersæ imponũtur pœnæ.

Lo. Bapt.

a ¶ A clericali potestate.] Excepto Papa, qui solus potest laicum reddere capacem iuris spiritualis. c. 2. & quod ibi no. de iud. & d. 30. §. uerum. vbi no. & habetur per aliquos in c. ecclesia S. Mariæ. de cõst.

b ¶ Deiicietur.] Id est, suspendetur, secundum aliquos. Alii dicunt intelligẽdum esse de depositione, & excommunicatione, vt per glo. Abb. & alios. in ca. quãuis. eo. vnde sumitur.

c ¶ Viuens.] Cap. ad hæc. eod.

d ¶ Sepultura.] Ca. prohibemus. eo. sic & vsurariis. c. quia in omnibus. d vsu.

e ¶ Prouẽtus.] Ca. 2. de loca. & bene dicit prouẽtus: qa tus ipsum percip. ẽdi non transfertur in laicos. vt per Ab. in c. 2. de iu. cal. & in c. cum olim. de præb. & supr. eo. in prin. & in c. Messana. de ele. & c. peruenit. de arb.

f ¶ Ad feudũ.] De hoc diffuse nor. in c. quamuis. eod. p glo. s. quã ibi Abb. dicit ab omnibus approbatam, & per eundem in cap. ad hęc. eo. & per Fel. in c. quæ in ecclesiarum. versi. quinta declaratio. de consti.

Io. Bapt.

Postremo. CASVS. Cum supra dictum sit decimas esse soluendas Ecclesiis parochialib. §. inter personales, supra eod. fuit propterea quæsitũ an ex eis esset aliquid epo soluendum. quidam. n. negatiue respondebãt, quia ratio decimandi tantũ in ipsa parochia uertitur, vt in d. § legimus. Sol. tamen vt hic legimus, quia ratio quæ in cura parochiali, cõsideratur etiam in epo. uerificatur argumento: § canonica portio sup. tit. prox. & ideo nec etiam obstat obiectio: No. præscriptionẽ rerum Eccles. spiritual. non dari nisi inter personas ecclesiast. & capaces.

g ¶ Expositum.] supra eo. §. inter personales.

h ¶ Quarta.] Cap. conquerente. vbi traditur. de ord. & sup. de imm. eccl. §. pen. licet quidam cõtra, & male, vt per Abb. in c. cum contingat. eod. vbi late disputat ad quem iure communi pertineãt decimæ.

i ¶ Præscriptio.] Ca. de quarta. de præscrip.

ricali potestate a decimas recipere, & in alium uelut hereditario iure transmittere nõ poterit: & si secus actum fuerit, & qui concesserit a statu suo deiicietur b, & qui receperit, & ecclesiæ nõ reddiderit, & viuens c quidem excommunicationis vinculo innodabitur, & mortuus ecclesiastica sepultura d carebit.

Reditus decimarum locari possunt, dummodo locatio non sapiat alienationem. h.d.

Si quis tamẽ cũ ecclesię suæ cõditionem meliorem facere possit, decimarum suarũ prouentus e alicui locare velit, dummodo huiusmodi locatio ad feudũ f, vel alienationem non videatur extendi, id facere minime impedietur.

Episcopo debetur a rectoribus quarta decimarum quas exigunt, nisi præscripta fuerit. h.d.

Postremo sciendũ est, quod ueluti parochialibus ecclesiis (secundum ea, quæ proxime exposuimus g) decimæ debentur, ita etiam decimarum ipsarum quarta h episcopo a rectoribus ecclesiarum, nisi legitima obstet præscriptio i, persoluenda erit.

DE REBVS Ecclesiæ alienandis, uel non.

TIT. XXVII.

Regulariter episcopus non potest aliquid agere sine consensu, vel consilio Capituli. h. d.

TRactemus nũc de rebus tempo-

K ¶ Tractemus nunc.] q. d. vidimus hucusque de

rebus ecclesiasticis mere spiritualib. vt sunt sacramenta. Item de rebus ecclesiasticis, quæ quodam respectu sunt spirituales, quodã alio respectu sunt temporales: vt est canonica portio, vt sunt decimę vt sup. tit. prox. in prin. restat nunc videre de rebus ecclesiasticis mere temporalibus.

a ¶ Consistere potest. 1. q. 3. c. si quis obiecerit. & di. 93. c. legimus.

b ¶ Regulariter.] Ideo regulariter: quia quædam pōt eps explicare absque consilio capituli, vt sunt minora negotia. vt per Ab. in ca. nouit. de his quæ fi. a pl. fin. const. c. fac. not. per Inn. in c. fi de mai. & obe. fac. c. edocer. de rese. Item existente rōnabili causa etiã ardua potest sine consensu capituli explicare; puta, si uellet procedere contra aliquē consanguineū & ualde amicū collegij. Item in notorijs non requireret consiliũ capituli, & multo minus consensus. Ab. in d. ca. nouit.

c ¶ Vel consilio.] Per hãc alternatiuã reiicitur opi. glo. in c. cũ uos. & his quæ fiu. à præl. fin. const. c. quæ dicebat, q̃ in oĩbus negotiis ecclesiæ est necessarius consensus capituli, qđ est contra c. quanto. & c. nouit. eo. ti. & illam reprehendit Ab. in c. cum nos. eod. tit. in quo etiam elegãter considerat differentiã inter iussum, auctoritatem, consilium, & consensum. dic vt per eum ibi.

Epus & Capitulum unũ corpus.

d ¶ Ad capitulũm.] Sunt ergo episcopus & capitulum vnum corpus fictum & representatũ in singulis de corpore, ex quo, secundum Ab. in c. nouit. de his quæ fi. a præ. fi. const. c. q̃ dispositio concepta p verba, Si quis, & per uerba, Si qua fecerit, & c. comprehendat etiam vniuersitatem, cum sit quoddam corpus fictum, vt hic, & d. c. nouit. quod procederet in fauorabilibus nō aũt in odiosis. vt ibi p Ab.

Vnus interdũpōt impedire ordinationẽ vniuersõ rum.

e ¶ Senior:] Quod tũ præsumitur si constet de maioritate. de quo in c. ecclesia. 2. de elc. Sed si minor pars, vel etiã unus tantũ afferret aliquod multum rationabile & probaret, posset impedire ordinationem vniuersalitatis. fac. c. Nicæna d. 31. & l. 1. §. sed neque. C. de iur. vet. enuc. & per Ab b. in c. 1. de his quæ fi. a ma. par. capit.

f ¶ Clericorum.] Sed de quibus clericis est hoc intelligendum? Resp. cã Ab. & Doct. in c. 1. đ his quæ fiu. a præl. fin. consen. capituli. Si agit đ alienatione rei ecclesiæ cathedralis, intelligas de clericis qui sunt de capitulo dictæ ecclesiæ. ad hoc ca. 1. de reb. eccles. non alienan. in 6. Et intellige de præsentibus: absentes enim non sunt uocandi necessario. 10. q. 1. c. hoc ius. & Ab. in d. c. 1. Si agatur de alienatione rerum inferioris ecclesiæ, magna uarietas est opinionum. Quidam enim dicunt, quod sufficit

cesserit sententia.

Alienatio rei ecclesiasticę facta sine utilitate ecclesiæ, & clericorum consensu non valet. h. d.

Ex his consequens est, vt rerum ecclesiasticarum absque cleri corum f subscriptione g, & ecclesiæ utilitate h, & Romano inconsulto i Põtifice, ab episcopo facta donatio, vel alienatio, vel suppositio K non teneat l: nisi eam postmodum ratam habeant m. Prælatus enim eccl e siasticarum rerũ

clericorum consensus dictę inferioris ecclesiæ. quidã qđ exigitur consilium canonicorũ cathedralis ecclesiæ, alii aliter, vt habet in dicto c. 1. Sed quid si episcopus nō habet capitulũ, quia propter bella ecclesia est dstructa? Resp. loco canonicorũ adhibebit alios clericos honestos. ar. c. si forte. d. 65. fac c. nullus res. 17. q. 4. fac. l. ubi absunt. ff. de tut. & cura. dat. ab his.

g ¶ Subscriptione. No. unum ex casibus, qui indigent subscriptione. nec enim necessaria est nisi in casibus a iure expressis. regula ritter enim consensus sufficit. l. pactũ. C. de pact. nisi in casibus not. in c. 1. de censib. in 6. Immo hoc quod hic de subscriptione dicitur, hodie in pluribus locis non seruatur, secũdũ Ab. in c. 1. de his, quæ fi. a præ. fine con. c. quamquã multi teneant consuetudinem per quam tollitur sollemnitas requisita in alienatione rei ecclesiasticę non tenere. de quo in c. nulli. eod.

Præsumitur ecclesia facta locupletior.

h ¶ Vtilitate.] Sed an sufficiet utiliter alienationis negotium esse cœptum, licet effectus secutus non fuerit? & uidetur sufficere. l. sed an ultro. ff. de neg. gest. contrarium uidetur uerius, quia cum ecclesia comparetur pupillo, non sufficit negotiũ utiliter esse cęptum, nisi ecclesia sit facta locupletior. l. si pupilli. ff de neg. ge. eo tamen ipso, quòd non est damnificata, reputatur facta locupletior. l. in pupil lo. ff. de sol. & no. in c. fine. 12. q. 2.

i ¶ Inconsulto. fac. c. 2. eo. in 6. & extrau. Pauli 2. Veneti, quæ incipit, ambitiosæ.

K ¶ Suppositio.] Cap. 2. eod. in 6.

l ¶ Non teneat.] Etiã si omnes clerici consentiãt. c. fine. 12. q. 2. vbi not. l iubemus. C. de sacrosa. eccl. Sed si alienatio fiat seruata forma in casu non cõcesso, tenet. alienatio, licet ecclesia tamquam læsa restituatur per ea, quæ no. in c. ad nostram. eo. Alienatio tamen a rectore aliquo perperam facta valet in uita sua, & in sui præiudicium. Ab. in c. veniens de transact. vbi hoc dictum declarat.

Procurator ecclesiæ prælatus quo dicatur.

m ¶ Ratam habeant.] Ca. cum nos. de his, quæ fi. a præl. fin. const. c. quod quidam. vt Inno. tenebant hoc procedere in alienatione temporali tantum: secus

secus in perpetua, Sed tu dic id habere locum etiã in perpetua si ratificatio concernit fauorem ecclesiæ, & sic contractus hoc casu claudicabit, vt per Ab. in c. 1. eo. tit.

a ¶ Procurator.] 12. q. 1. c. si. & q. 2. c. fine. & c. 2. đ donat. & dẽ procurator prælatus ex eo, quod debet, p curare utilitatẽ ecclesię: nam proprie nõ est procurator, secundum Abb. in d. c. 2. prælatus eũ habet dignitatem, & potest latius & liberius disponere de reb. eccles. quã procurator. fac. no. in c. fi. 5. q. 3. & 12. q. 1. c. duo sunt genera. & in c. presenti. de offi. ord. in 6. patet, quia procurator numquã donat. l. procuratorum. ff. de procurat. prælatus uero aliquando donare potest, secundũ ea, quæ habentur in c. 3. de donat. & in §. licet. cũ seq. fit. inf. tit. prox. & §. excipiuntur. infra eo.

b ¶ Deteriorem.] Sic. c. 1. de in int. resti. & c. 2. de donat.

c ¶ Nõ pōt.] In faciẽdo, nisi modice. c. 2. & c. 3. de donat. ubi not. secus in omittendo. 16. q. 3. c. placuit, & de materia p Ab. in c. 1. de dolo & cõt.

d ¶ Gestum.] Et inde secutum. c. 2. eo. in 6.

e ¶ Sortietur.] Ca. 2. eo. in 6. c. si quis presbyterorum. & c. ad nostram. eo. in antiq. c. 2. de re. permu. & in extrau. Pauli. 2. incip. ambitiosæ.

Io. Bapt. Alienationis. CASVS. Quidam clericus beneficiatus contraxit diuersa negocia, uidelicet locando bona Ecclesiæ, alienando, promittendo, & simil. faciendo: unde fuit dubitatum primo, an oẽs hmõdi actus sub nomine alienationis comprehendantur, secundo an in huiusmodi rebus sit regulariter deneganda alienatio: quoad primũ habemus l. 1. C. de fund. dotal. confirmatur, quia aliter prohiberentur negocia quoad sm nulla uī regula ponẽda, quia de bonis istis debet disponi prout ecclesiæ utilitas postulat, cum in eius commoditatẽ sint relicta: Sol. tamen vt hic cauetur, quia alienationis vocabulũ: aliqñ large accipi dẽt. c. nulli. eo. & regulariter ecclesiæ expedit bona ista conseruari c. uidẽtes. 12. q. 1. nõ obstant obiecta, quia l. 1. intelligit de alienatione proprie dicta: quoad sm regulariter expedit magis ipsa conseruare vt dixi. Not. primo quod qñ vocabula duo habet significata secũdum illud sũt accipienda, quod facit ad materiam, & intentionẽ propositam: Not. secundo inde argumentum quod

procurator a est, non dominus, & conditionem ecclesiæ meliorẽ quidem facere potest, deteriorem b non potest c. Quod si secus factum fuerit, nec qđ gestum d est, vires ullas sortietur e, & canonum temeratores, tam sæcularium, quã ecclesiasticarum legũ pœnis subiacebunt.

Alienationis verbo quid contineatur h. d.

Alienationis f autẽ uerbum continet hoc loco uenditionẽ, permutationem, hypothecam, donationem, conductionem §, emphyteusim, & omnẽ

conuentionẽ, per quã dominiũ transfertur.

Ecclesiam suam nõ potest quis grauari pro alienis debitis. h. d.

Sed nec h commissam sibi ecclesiam pro alienis grauare debitis i, aut litteras k alicui, vel sigilla l concedere, quibus ecclesia possit obligari, aliquis audere debet, alioqui nec ecclesia ad talium debitorum solutionẽ tenebit m & qui id ausus fuerit, a spiritualiũ & temporalium administratione suspensus erit n.

Ponit casus, in quibus clericus obligare potest ecclesiã suam. h. d.

succesor in aliqua dignitate tenetur ad illa debita, quę à prædecessore fuerint contracta ob utilitatem, uel necessitatem præd. dignitatis.

f ¶ Alienationis.] Accipitur autem largissime in hac materia verbum, alienationis. fac. c. nulli. eod. vbi late traditur. & extra. Paul. 2. inci. ambitiosæ, & per Abb. in c. 1. de his, quæ fin. a præl. fi. const. capituli.

g ¶ Conductionẽ.] 1. ad longum tempus. c. nulli. eo. l. 1. ff. de sup. fi. & cle. 1. eo. alii habent cõditionem, de cuius litterę intellectu late per Ab. And. Sicul. & Moder. Bononienses in dicto cap. nulli.

h ¶ Sed nec, &c.] Dixit alienationę rerũ, nunc de obligatione. Etdẽ ecclesia alicui cõmissa etiã si cui sit cõmẽdata, vel in administrationẽ concessa, & oĩbus his casib⁹ habebit locũ quod hic dī, & in c. 2. de sol. Sed quid si intrusit se quis in ecclesiã? Rñ. idẽ, cum nõ debeat esse melioris conditionis, quã sit ille qui canonice ecclesiã obtinuit, vt in c. eum qui. de præb. in 6.

i ¶ Debitis. Quæ dicantur aliena debita, vide per Inn. in c. pastoralis. de præb. & quod ibi etiã per alios not. potest tamen prælatus obligare pro sua sustentatione: quia hæc sunt ecclesiæ debita: vt per Ab. in c. 1. & in c. 2. de solut. vbi de intellectu d. ca. 1. & d. c. 2. & huius litterę, quæ inde sumitur.

k ¶ Litteras.] Per quas concedunt prælati, vt quis possit sumere mutuo nomine suo & ecclesiæ. An autem & quando prælatorum litterę faciant fidẽ, late in c. quoniam contra. de proba.

l ¶ Sigilla concedere.] Nisi forsan honestæ personæ, cui posset prælatus cõmittere. Ab. in c. scripta. de fid. instru. & est hic arg. q̃ sigillũ probat procurationẽ. de quo per Ab. in c. 2. đ sol. & in c. 1. de syndico, & quæ detrahãt fidei sigilli per Ab & alios in c. inter dilectos. vbi de materia plene, de fi. instru.

m ¶ Tenebitur.] Nisi quatenus in eius utilitatẽ erit versum. c. qđ quibusdã de fideiuss. & conco. c. 2. de sol. & 10. q. 2. c. ea. n. uer. creditor. qđ in nõ præsumitur, nisi probet. Ab. in c. super hoc. de renunt.

n ¶ Suspensus erit.] Ipso iure: cum verbum suspensus, sit uerbum præteriti, vel præsentis temporis fac. not. in reg. in pœnis. de re. iu. in 6. & not. in ca. 2. de solut. & not. pœnam committi ex actu nullo. simi. in c. nuper. de big.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Debita tamẽ a prędecessore[a] suo pro ecclesię necessitate[b] cõtracta, soluere procul dubio tenebitur. Idẽ si clericus demandato[c] fideiusserit, aut si non de mandato, in rem tamẽ ecclesię mutuum verterit.

Potest prælatus rem non magni ualoris in aliquem benemeritum transferre. h.d.

Excipiuntur tamẽ nonnulli casus, in quibus donãdi, pmutandi, locandi libertatẽ, feudum, & emphyteusim dandi, aut aliter alienãdi iure licentia conceditur. Nam si quid prælatus[e] non magni ualoris[f] alicui forte ob benemerita[g] donauerit, præsertim h suadente cõsuetudine[i], iure sustinebitur[k] donatio.

a ¶ A prædecessore.] Est enim quasi hęres ipsius. 24.q.3.c.conuenior. & 12.q.2.c.fi. Vnde iste successor, & hęres comparantur. Nam vt hęres succedit in uniuersum ius: ita & successor in beneficio succedit in uniuersum iura ecclesiæ, & sic ecclesia dicitur habere quid vniuersum, de quo no in cap. cum ad sedem. de rest. spo. Item quo ad sustinendum onera cõtracta per prædecessores, vt hic. Differunt tamen in quibusdam. Nam hęredis ius causatur a defuncto, successor vero in beneficio non a defuncto ius habet: sed a superiore. Item hęres tenet soluere omnia debita defuncti qualitercunq; contracta, vt no in c.1. de testa. successor in beneficio solũ cõtracta pro necessitate ecclesię, vt hic. & c.2. de sol.

b ¶ Pro necessitate.] Alias enim non teneretur. c. quod quibusdam. de dona. c.2. vbi not de solu. Sed an hoc casu debeat probare creditor pecuniam in vtilitatem ecclesiæ uersam? Inn. quod sic. Host. Ab. & communis contra. sufficit enim secundum eos probare necessitatem obligationis. c.1. de sol. & ita limitabitur quod not. idem Ab. in c. super. de renũ. vide per Ab. in c. pen. de fideiuss.

c ¶ De mãdato.] Si prælati & cap. c. pen. de fideiuss.

d ¶ Verterit.] Cap. pen. de fideiu. & intellige hoc quando utile est ecclesiæ illam uersionem esse factam, ita quòd uerisimiliter ecclesia de suo expendisset, nisi esset facta, illa uersio l. fundo. ff. de rei vend. alias ecclesia teneretur solum illud refundere in quo est meliorata: non autem quantum esset expensum. quod intellige, quãdo particularis, qui contraxit, nullam habebat administrationem, uel peculium, vt latissime per Abb. in d. c. pen.

Io. Bapt.

Excipiuntur. Licet hæc pars plures habeat partic. quoniam tamen omnes tendunt ad limitand. reg. in hac materia supra suo loc. in hoc tit. adnot. propterea commode in ea tta in communi casus figurari potest, uidelicet: Clerici beneficiati, & administrationẽ. sui beneficii habẽtis in multis casibus alienabant bona suæ ecclesiæ aliquando donando rem aliquam modici ualoris, uel ad modicum tẽpus: aliquando easd. res locando, vel titulo precarii concedendo; uel ruinas ipsarum alienando, vel terrulas concedendo, vel res solitas feudari feudando vel bona relicta refutãdo, vel principi diuerso tit. concedendo, vel permutando, vel præscriptionẽ tolerando, vel alio simili modo in alium transferendo, qua de re fuit dubitatum an in omnibus huiusmodi casibus regula supra adn. debeat uerificari. quidam enim affirmatiue respondebant, quia aliter seruiret deuento cum per uiam indirectam posset ab ea recedi contra c. cum quid. de regu. iur. in 6. confirmatur quia ecclesiæ conditio debet reddi melior, non autem deterior. cap. 2. de donation. his accedit, quod solemnitas alienandi ead. uia indicta, redderetur uana quod non est admittendum. Sol. tamen prout in to. hac parte legimus, quia omnis regula in iure aliquando limitat. l. omnis definitio. ff. de reg. iur. in casibus. n. sup. adnot. Ecclesia vel non lædit, vel modice lædit, & hoc permittitur ob aliqd bonum: quod inde oritur. argumento §. 1. seu in prin. Instit. quibus ex causis manumitt. non liceat. Non obstant obiecta, quia regu. præd. habet locum quando spiritualis ratio non est in cõtrarium, secus aliter: nec propterea conditio ecclesiæ redditur deterior, cum lege & rõne cõcurrente taliis alienatio pmittatur, qua de re sicuti alienatio in casibus spualibus est permissa, ita solemnitas necessaria non est seruanda, puto tamen in hoc c. esse cogitandum. Not. primo, quod casus excepti non sunt sub regula, firmant tamen eã in contrarium: Nota secundo quod aliqñ id dicitur de iure esse concessum, quod expresse cauetur: Nor. tertio argumentum: quod de iure statutorum id in prohibitis erit permissum, quod expresse fuerit cautum.

e ¶ Prælatus.] Intellige non solũ de prælato sæculari, verũ etiã de regulari in regulari, n. loquitur. ceterum de donat. vñ hic sumitur: de sæculari probatur in c. fi. de pecul. cler.

f ¶ Valoris.] Scilicet mobiles & non pretiosas, aliàs nõ procederet quod hic dñ, nec etiam consuetudo, vt per Ab. in c. ceterum de don.

g ¶ Ob benemerita. c. fi. de pec. cler. addit dictionẽ forte, qa idẽ esset dicendũ, si donasset ob aliam rõnabilem causam. fac. c. relatũ 2. & quod ibi not. de testa. Ab. in c. ceterum, de don.

h ¶ Præsertim.] ideo additur dictio, præsertim, qa non est semper necessaria consuetudo: si quid enim uellet donare d reditibus ecclesiæ, quos facit suos, põt prælatus etiã sine consensu capituli, & sine ali qua cõsuetudine, pro hoc quod not. in c. præsenti. de off. ord. in §. Idẽ esset de alia re minima: sed si nõ effet minima, non posset aliquid donare sine consuetudine, nisi cũ causa probabili, vt est notatũ sup. i ¶ Consuetudine.] Iuri non contraria. d. 12. c. fcit sancta. & de re iud c. cum causa.

K ¶ Sustinebitur.] Sed contra: qa nil dat, q nihil hẽt. l. si uniuersæ. C de leg. 1. q. 7. c Daibertũ. cũ all. in c. ceterũ. de don. & est c. 2. eo. tit. & 12. q. 1. cap. si priuatum. Resp. hoc intelligitur de erogatione in pauperes. sed hoc licet sit in se uerũ, huic iñ litteræ nõ conuenit, nec c ceterũ. qa hoc casu nõ est necessaria consuetudo, & alia de quibus hic quia ad eleemosynã tenet ecclesia de rebus suis. 16. q. 1. ca. quoniã. 12. q. 2 aurum. Vnde inteligetiam de donatione facta nõ pauperi. quæritur valida concurrẽte cõsuetudine, etiã quod res non sit minima, dum modo non magna. Facit simile de tutore, qui quã quã non sit proprietarius, ratione iñ libere administrationis aliqua donare potest. l. cũ plures. ff. de adm. tut. fac. l. filius. ff. de donat. & c. nobis. in fin. de elect. & cap. is cui. eo. tit. in 6.

a ¶ Possũt.] 17. q. 4. c. in venditionib. & c. questi.

Fructus differt a reditu.

b ¶ Fructuũque.] Differentia est inter fructus & reditus: quia quidquid est in fructu, est in reditu: sed nõ contra, vt not. in ca. generali. in fi. de elec. in 6. & fac. Cle. 1. in fi. eod. vnde simil.

Tempus modicũ.

c ¶ Ad tẽpus modicũ.] Sed quod dicetur modicũ tẽpus? Rñ. relinquendũ est iudicis arbitrio. l. 1. in fi. ff. de iure delib. l. 1. §. 1 ff. de effract. c. de caulis. de offi. deleg. ca. inquisitionis. de accu. & no. in l. 1 §. quod ait. ff. de superfi. iudex aũt arbitrabitur secũdũ subiectã materiã. & not. de hoc in cl. 1. eo in fi.

Contra. casus precariæ iuri ciuili incognitus.

d ¶ Precariis.] Cõtractus iste precariæ, vel præcarii est iure ciuili incognitus, & de eius natura, vide per Ab. in cap. 1. de preca.

e ¶ Memoria.] Fac. 12. q. 2. c. lõginquitate. & c sæpe.

f ¶ In quinquennium.] Nõ est de substãtia cõtractus huius qd fiat de quinquẽnio in quinquẽnium, vt per Ab. in c. 1. de precar.

g ¶ Patitur.] Nec pactũ factũ in contrarium valet. l. cũ precatio. ff. de precar. Item extinguitur morte eius cui precariũ fuit concessum: & sic in hęredẽ non transfertur, non tñ cõcedentis morte finitur: nã vbi actus validitas dependet ab alicuius voluntate, non extinguitur ipsius morte: qa præsumitur decedere in eadem voluntate. c. maiores. extr. de bapti. concor. c. fi. de preca. vbi Ab. latissime de eius natura differit. Et quomodo a cõmodato differat, quæ materia cum sit mere iuris ciuilis, nõ est hic ponẽda. Finiturẽtiã precarium cum res est alienata, & nouus acquisitor vult reuocare. d. cap. fi. & fac. 10. q. 2. c. precariæ. cũ duobus seq. h ¶ Reuocandæ.] Host. in hac materia ponit hoc versus. Riæ, ria, rium, tria sunt, quibus caput vnũ. Riæ sunt solitæ post singula lustra renasci. Ria sit ad mortem, nec citra vult reuocari. Riũ finitur tunc qñ vult suus actor. Tertium tamẽ versum non approbat Ab. in cap. 1. de preca. nec differentiã singularis & pluralis numeri.

Versus.

i ¶ Successor.] Etiã ex officio, c. qñ. §. fin. & alii, vt lit. non conte. vbi Ab. & absq; timore pœnæ appositæ rescissioni a prædecessore. c. 2. de preca. fac. 25. q. 9. c. quod qs.

K ¶ Ruinæ. 10. q. 2. c. ea q. §. si quas vero. fac. ea. ad aures. eo. unde sumitur, & fac. c. cũ dilecti. cum ibi not. de emp. & uend.

l ¶ Biennium.] Ca. fin. de loca. 10. q. 2. c. hoc ius. § q rem. in priuato vero triennũ requiritur. l. 2. C. de iu. emphy.

m ¶ Celeri satisfactione.] Potest ergo emphyteuta purgare morã offerendo canonẽ post biennium ca. pen. & c. fi. de loca. quãtum aũt tẽporis dãdũ sit ad purgandã hãc moram, sunt

Licet prælato concedere alicui terram gratia fabricã ecclesiæ. h. d.

Multo magis idem erit statuendũ, si quid forte soli ad ecclesiæ fabricam erigendam concessum fuerit: quo casu tantum donare licet, quantum ecclesiæ parietes concludere possunt[a].

Prouentus ecclesiastici possunt vendi ad modicum tempus, & ad precariam concedi, quæ renouanda erit de quinquennio in quinquennium. h. d.

Idem iuris erit & de redituum fructuũque[b] venditionibus ad tempus[c] modicũ faciendis: & de precariis[d], quæ quandoque de ecclesiarum possessionibus fieri solent; quæ ne tẽporis longinquitate iuris ecclesiastici pereat memoria[e], de quinquennio, in quinquennium[f] renouandæ erunt.

Precarium soluitur ad beneplacitum concedentis: secus precaria, nisi sit irrationalis. h. d.

Distat autem precariũ a precaria; quia precariũ tamdiu conceditur, quoad is qui cõcessit, patitur[g] precarię vero non sunt pro voluntate concedentium reuocãdę[h], nisi sint irrationabiles: quo casu poterit successor[i] a prędecessore concessam precariam rescindere, & reuocare.

Ruinæ, prædia inculta, & siluæ extirpatę, possunt sub annuo censu concedi in emphyteusim: & si per biennium in solutione census cessatum fuerit, potest emphyteuta expelli. h. d.

Ruinæ[k] quoque, quas ecclesia reficere non ualeat, & inculta prædia, aut extirpatæ siluę in emphyteusim sub annuo censu his concedi poterunt, a quibus vel suo, vel parentum suorum labore constiterit extirpatas: nisi forte possint alijs ad maiorẽ ecclesiæ vtilitatem, cum eodem onere conferri. Qui tamen si per biennium[l] in solutione canonis cessauerint, nisi celeri satisfactione[m]

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt opiniones, & dicitur latissime in d. c. fin.

a ¶Expelli.] Sed iudicis ne auctoritate, an propria? dic vt latissime in c. fi. de loca.

b ¶Interpellet.] Non est ergo requirendus emphyteuta: quia tempus statutum ipsum admonet. l. magnam. C. de contr. & com. stip. & l. 2. C. de iu. emphy. qã tamen non militat in foro pœnitentiali, & quo ad peccatũ inducendũ, vt ℣ Ab. in c. fi. de præsc. vbi ℣ in foro pœnitentiali, dies non interpellat pro homine.

c ¶Exiguas.] Forte appellat exiguas non valentes ultra 20. solidos, vt 12. quæst. 2. cap. si quos. & no. in c. tertulas. ead. cau. & q. vnde sumitur, & in ca. anteriorũ. 2. q. 6. Sed contra d. l. pen. ff. de reb. eorum, & l. cum hi. §. in annos. ff. de trãsact. & 17. q. 4. c. quicunq. Sol. in cõtrariis erãt res vtiles, nec vrgebat necessitas, hic quãdo stimulat necessitas & res sunt inutiles.

d ¶Minus vtiles.] Ideſt nõ utiles, vel parum vtiles. Facit quia nullũ & minꝰ vtile æquiparatur, c. 2. de transl. prælat. hoc tamen nõ semper. c. fi proponẽte. & ibi Ab. de reſcr.

Nullũ & minus ℣ quiparatur.

e ¶Domos.] Fac. 12. q. 2. c. fine. & ca. non liceat.

f ¶Habebit.] Sed nũquid debeat interuenire consensus capituli? & non uidetur. 12. q. 2. tertulas. In contrariũ quod interuenire debeat, videtur probare tex. in c. ut ſu per. §. 1. eod. Sol. de necessitate non debet: sed de honestate. Vel expressus non debet necessario interuenire, sed bene tacitus, uel dic vt not. in d §. 1.

g ¶Si volnerint.] Episcopi.

h ¶Potestas erit.] ca. tertulas. & c. fugitiuos. 12. q. 2. non tamen dũ sunt in fuga. l. in fuga. C. de plagi. orte, quia tunc sunt in quadam libertatis specie. l. quis sit fugitiuus. §. idem recte. ff. de ædil. edi. nisi forte sub conditione si apprehendatur, vt no. in d. c. fugitiuos. Hoſt. tamẽ putat posse teneri ℣ seruus ecclesiæ quamquã in fuga vendi possit, idq; fauore ecclesiæ, quod tamen non placet Ab. in ca. iustum. de re. perm.

i ¶Nõ alienãdo.] Pontifice. s. inconsulto, sut in ca. 2. de feu. vnde sumitur. & no. ℣ hoc iuramentum refertur solum ad res, quæ sunt de mensa ecclesiæ. i. ad eas res quarum dominiũ directũ & vtile est penes ecclesiã, non autem ad bona, in quibus habet tãtũ directũ: quia ista si reuertantur ad ecclesiam põt prælatus alicui rursus cõcedere non obstante tali iuramento, vt per Ab. in d. ca. 2. & fac. not. per eũ dẽ in c. ut super eo.

K ¶Alienatũ.] Qã regulariter non licet, maxime si sit temporale secũdũ Hoſt. põt bene in dotem dari ad vitã ipsius feudatarii. c. nuper. de donat. inter vi. & vxo. & habetur per Doct. in c. 2 de feudis.

l ¶Concedi.] Not. casum, in quo licet iura cedere potentioribus, contra tit. C. ne li. potent. qã est fauore ecclesiæ, & odio eorum, qui vsurpant res ecclesiasticas. Sed an idẽ sit in re ecclesiastica occupata, & quæ non possit facile recuperari per eũm, vt. s. possit dari recuperatori, & recuperaturo in feudũ, maxime stante tali iuramento? & Respõ. secundũ Io. And. & Ab. ℣ non. ne. s. via fraudibus aperiat, vt per eos in c. 2. de feu.

m ¶Alienantis.] Collige ex eo, quod hic dicitur, ℣ alienãs feudũ in casu nõ permisso ipso facto cadit a iure suo, nec alia sententia requiritur: quod probatur tã hic, q̃ in d. c. 2. de feud. dũ permittitur epo feudum alteri concedere sine noua priuatione.

n ¶Filium.] Not. ℣ licet delictum patris priuet filium feudo, tamẽ illum non inhabilitat ad feudũ, de quo late per Ab. in c. 2. de feudis.

a ¶Inuestire.] Qã non videbatur quasi delictũ patris noceret filio, & propinquo, uel quasi sufficeret ℣ filius venirer iure successionis, vt no. plenius in c. 2. de feu. fac. ca. per tuas, de don.

b ¶Per obitum.] Intellige quando feudũ fuit personale, vel quando fuit cõcessum vasallo, & filiis, & moritur sine filiis, masculis: nam femina, nisi sit expresse dictum de ea nõ succedit, cap. 1. de successi. feud. coll. 10.

c ¶Concilio.] Ca. consensus eod. habet ergo concilij iurisdictionẽ & nõ solus Papa. Nam si non haberet, non posset definire vel statuere. l. fin. ff. de iurisdict. om. iud. ca. 2. de consti. in 6. An autẽ cõstitutio facta in concilio debeat ẽdi sub nomine Papæ, an vero sub nomine concilij? vide per Abbatem in c. 1. de spõs. d ¶Acquirunt.] Quidam intelligũt de acquisitis intuitu ecclesiæ, vt Inn. Hostien. vero & alij quidam intelligunt de acquisitis intuitu personæ, & ex propria persona. Pro quib⁹ videtur facere littera hic, & in cap. consensus. eod. vnde sumitur ibi: Iuxta collatæ modũ rei. secundũ quem modum non poterunt isti clerici libertatem dare, si acquisiuerũt primo, sed intuitu ecclesiæ. Opinio tamen Inno. videtur magis communis, pro qua facit 12. q. 2. cap. episcopus qui mancipium, cum expediat. iura iuribus, &c. cap. cum expediat. de elect. in 6.

Constitutio facta in concilio.

e ¶Manumittere.] Etiã non benemeritos: beneme ritos enim posset manumittere, etiam ℣ nil ecclesiæ contulisset. c. fi quos de seruis. 12 q. 2 & sup. eo. §. excipiuntur. & in utroque casu requiritur superioris auctoritas, vt not. per Ab. in c. consensus. eo. & in cap. tua. de his quæ fi. a præla. fin. cons. cap.

f ¶Posteritate sua.] Sed cõtra l. antepe. C. de oper. liber. Sol. quidã ℣ ista posteritas fuit manumissa simul cum parentibus. Sed hæc diuinat, immo est contra ca. liberti. 12. q. 2. Vnde alii ℣ speciale in ecclesia, vt proles liberti sit semper ecclesiæ obnoxia, hanc nõ probat glo. in d. c. liberti. specialitas enim est cauenda. not. in l. filium. C. fami. ercisc. Tertij dicunt, ℣ filii nati post manumissionem sunt ingenui: sunt tamen obnoxii ecclesiæ quo ad quasdam operas, quæ constitũt in honore exhibẽdo; puta assurgendo, salutando, vt not. 12. q. 2. cap. de libertis. Vel dicas quatto, ℣ hæc lex põt dici in ipsa manumissione velut & in traditione rei potest pactũ apponi. l. in traden dis. ff. de pact.

g ¶Successor.] Ca. 2. de precar. & sup. eod. distat. & 35. q. 9. c. quod quis.

h ¶Ad ecclesiæ ius.] Not. ℣ licet alienatio non tenuerit, & sic dominiũ ab ecclesia non fuerit ablatum, nihilominus dicitur reuocari res ad ius ecclesiæ. Quod facit ad quæstio. si Papa cõmittat delegato ℣ ea, quæ repererit alienata de bonis talis ecclesiæ, debeat ad proprietatem dictæ ecclesiæ reuocare, ℣ talis delegatus habebit iurisdictionem super rebus inuasis, & de quibus possessio tamẽ transiuit ad alios, de quo vide per Abb. & alios in c. epi eo. & per Feli. in rubr. de reſcr.

i ¶Princeps.] Intellige de Imperatore, qui cum munierit ecclesiã multis priuilegiis, nõ fuit magnum sibi hoc quod hic dicitur rependi, aliàs hæc vox, princeps, uarie sumitur. vt not. in cle. 1. de baptismo.

K ¶Probabilis.] Quidam intelligunt, ℣ in hac permutatione versari debet vtilitas ecclesiæ, & ℣ aliàs non debet fieri, vt not. in cap. 1. de re permu. sed cõmuni. contra ℣ nõ requiraf ecclesiæ vtilitas. sed ℣ sufficiat, ℣ nõ sit in dãno, & qd dicit de causa, probabili, intelligẽdũ est de cã, ex qua mouetur princeps ad permutãdũ; puta, quia ecclesia, ppe palatiũ principis habet prædiũ, & princeps vult ampliare ædificium. Immo plus dicunt Doct. ℣ si platus nollet cõsentire, posset compelli per superiorum suum.

postmodum sibi consulere studuerint, iure expelli [a] poterunt.

Dies interpellat pro homine. h. d.

Nec quidquã eis ℣ derit, quod, vt canonẽ soluerent sibi nuntiatum nõ fuit; cum hoc casu præfixus dies pro domino interpellet [b].

Terrulas incommodas, & minus vtiles, potest prælatus alienare. h. d.

Terrulas quoque, autvineolas exiguas [c], & ecclesię minus vtiles [d], aut lõge positas, vel domos [e], quæ ecclesię plus incõmodi, quã vtilitatis afferũt, si necessitas fuerit, distrahendi potestatem episcopus habebit [f].

Episcopus potest distrahere seruos fugitiuos ecclesiæ. hoc dicit.

Simili ratione fugitiuos seruos, & qui de fuga reuocati retineri non possunt, si voluerint [g], aut illi ex alio meruerint, epis distrahendi potestas erit [h].

Feudum a vasallo alienatum, & difficilis recuperatio nis potest episcopus alteri sub conditione recuperandi concedere. h. d.

Sed & in feudũ certis casibus, & iureiurãdo de non alienando [i] minime obstante res ecclesiasticas concedere poterit: veluti si feudum per vasallũ alienatum [k] fuerit: & per episcopum id facile recuperari non valeat: poterit enim per episcopũ illud alicui cõcedi [l], qui & ipsum recuperet, & in feudũ ab ecclesia recognoscat.

Feudum deuolutum potest per episcopum alteri concedi. h. d.

Quinimmo etiam, si talis necessitas non immineat nihilominus alienãtis [m] filiũ [n], vel consanguineum, vel eiusdem feudi consortem poterit episcopus inuestire [a]. Idẽ erit si per obitum [b] vasalli feudum ad ecclesiam remeauerit: nã & eo casu inuestire prælatus alium libere poterit, si ecclesiæ viderit expedire.

Qui aliquid contulerunt, vel acquisiuerunt ecclesiis, possunt pro modo collati, vel acquisiti manumittere: dum tamen manumissus cum posteritate, & peculio remaneat in patrocinio ecclesiæ. h. d.

Illud etiam Tolet ano concilio [c] definitum reperitur, quòd si sacerdotes aliquid ecclesiæ suæ relinquũt, vel nihil habentes aliqua põdia, vel familias ecclesijs suis acquirũt [d], liceat eisdem aliquos iuxta collatę modum rei de familia eiusdem ecclesiæ manumittere [e], ita vt manumissi cum peculio & posteritate [f] sua sub ecclesiæ remaneãt patrocinio.

Lucri, & damni eadem disciplina. h. d.

Quod si qui nihil de proprio ecclesiæ cõtulerunt, libertati seruos ecclesiæ donare ausi fuerint, ex eodem cõcilio episcopus successor [g] ad ecclesię [h] ius reuocare poterit. Impiũ est enim, vt qui lucrũ de rebus suis ecclesiæ non cõtulit, dãnum inferre valeat.

Princeps potest rem suam æqualem, vel maiorem cum ecclesiastica permutare: & serui ecclesiastici, si frugi sint, præterquã ad libertatẽ commutari non possunt. h. d.

Sed & princeps [i], si cã probabilis [k] id poposcerit, cũ re ecclesiastica & immobili rem suã maiorẽ, vel æqualẽ permutare poterit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Forma.] Hæc est quædam annotatio, vel significatio quam facit princeps super tali permutatione cũ causæ cognitione. & hæc forma non tã requiritur ad substantiandã permutationẽ, quã ad excusationem ecclesiæ, si diceretur q̃ res ecclesiastica distrahi non debet.

b ¶Frugi fuerint.] Secus si fugitiua c. mancipia. de re. permu. & no. q̃ ecclesia põt habere seruos, etiam Christianos. fac. §. q̃ si quis. sup. qui prõmo non pos.

c ¶Nõ poterunt.] Quod.n. semel Deo dicatum est, ad humanos vsus transferri non potest. c. mancipia. cũ cap. seq. de re. permut.

d ¶Eps quoque.] Fac. c. 1. eod. & ca. ad quæst. de re. permu. & 10. q. 2. cap. hoc ius. §. sed & permutare.

e ¶Cõsensu.] Not. ergo q̃ licet epis in ecclesiis sibi subiectis omnimodã habeat potestatẽ. 10. q. 1. per tot. & sup. de immu. eccles. §. pen. tñ non põt pro libito & sine causa rẽ earum alienare: ex causa tñ posset, vt not. in ca. 1. vbi Ab. eo. Sed nec ecõtra possunt ecclesiæ res suas ad inuicẽ permutare sine superioris licentia. & sic est arg. q̃ canonici non possunt inuicem permutare alomus sibi assignatas, de quo in cap. quæsitum. de re. permut.

f ¶Pecuniam.] Sed an hoc casu remanebit permutatio hic contractus, an vero transeat in emptionem ob pecuniã numeratam? In hac quæstione varii varia tradiderunt: videtur tamẽ primo cõtrahẽtium animus inspiciendus. l. semper in stipulationibus. ff. de re. iu. & ita Io. And. & Ab. in c. ad gõnes. de rer. permut. & Bar. in l. Aristo. ff. de dona. si autem non apparet, est recurrendũ ad coniecturas: si enim maius sit pretiũ, q̃ res data vnà cũ pretio, vel pecunia, præsumetur emptio. contrarium si pecunia sit modica, & res magna, arg. l. cum quæritur. ff. de stat. hom. & de hoc latissime Tiraq. in tract. de vtroq; retract. in 1. par. §. 40. in glo. 1. super verbo permutationis.

g ¶Non potest.] Cap. ad quæstiones. & c. exhibita. de rer. perm. sed spiritualia spiritualibus possunt bene permutari, ↓traditur in d. cap. ad quæstiones.

h ¶Canonibus.] Cap. ad aures. cap. vigilanti. cap. cum nobis cap. si diligẽti. de præscr. & per tot.

i ¶Alienæ.] Cap. fi. de præscr. vbi ordinarie per omnes, & not. hic quæ requirantur ad legitimam præscriptionem.

k ¶Prouentus.] Sumitur ex cap. placuit. §. sic etiam. 16. quæst. 1.

l ¶Decimationũ.] Immo videt q̃ laicus decimas possit præscribere: nam ius habet percipiendi eas, ex quo ei cõceduntur ab episcopo, puta in feudum vel beneficium ad tempus, ad no. in cap. quamuis. de deci. Ad hoc quidã q̃ laicus nullum ius habet in decimis, nec habere potest. 1. quæst. 3. cap. peruenit. & §. ex cõtratio. sup. in tit. proxi. & secundum istos plana est res, & nullum est contrarium. Alij dicũt quòd cum sic conceduntur laicis ab episcopo, laici habent ius possidẽdi: sed illud ius nõ est spirituale, nec ratione illius iuris posset præscribere, quia alieno nomine possidet: si vero vellet intertuertere possessionem iam inciperet esse malefidei, cap. si diligenti. de præscri. & ita non posset eas præscribere. Sed non ne ius spirituale percipiendi decimas habent leprosi, qui sunt laici? cap. 2. de eccles. ædifi. dic q̃ non: sed tantum a testatione sunt liberi: vt not. in d. §. sic etiam.

pragmatica super hoc præcedẽte forma [a]: ecclesiastica tamen mancipia, quæ frugi fuerint [b], præterquam ad libertatem cõmutari non poterunt [c].

Episcopus potest permutare terras duarum ecclesiarũ suæ diœcesis illarum accedẽte consensu, & de temporalibus ad spiritualia non potest fieri permutatio. h. d.

Episcopus quoq; [d] duarum suæ diœcesis ecclesiarum terras inuicem, ambarum partium accedente consensu [e], permutare poterit: & si alterius partis prædium valore ponderet ad æqualitatem inducendam ab altera parte pecuniã [f], refundi iubebit.

De temporalibus ad spiritualia permutatio non procedit. h. d.

De temporalibus

autem ad spiritualia permutatio iure consistere non potest [g].

Res ecclesiastica potest propter præscriptionem legitimã ab ecclesia abduci, & detrahi. h. d.

Præterea & si quis per tempora sacris Canonibus [h] definita rẽ ecclesiasticam iusto titulo, & bona fide ita possederit, vt nullo tẽpore rei conscientiam habeat alienæ [i], completa præscriptione, res possessa a iuribus ecclesiæ dubio procul intelligetur esse auocata.

Decimæ, & oblationes præscribi non possunt. h. d.

Prouẽtus [k] tamẽ primitiarum & decimationum [l] præscriptione tolli non poterunt, etiã si a Romano Pontifice laicus quilibet super his rescriptum impetraueric.

DE PECVLIO CLERICORVM, RELIctis, & successionibus eorum.

16. Bapt.

Cum tit. iste sit vltimus in hoc lib. propterea nõ videtur indigere continuatione: cæterum pro meliori cognitione est animaduertendũ, q̃ cũ autor supra locutus sit in genere de rebus Eccles. temporal. sequitur nunc de eisdem in specie pertractare: vel dicas secundo sup. tit. prox. autor locutus fuit de rebus temporalib. Ecclesiarum, in præsenti vero loquitur de reb. temporal. clericorum: un de sue vna, sive altera attendatur cõtinuatio, congrue ponitur hic tit. iste, qui diuiditur in quatuor part. in prima loquitur de rebus, quas clerici acquirunt per contractum: in secunda de rebus, quas acquirunt per vltimã voluntatẽ in 3ª tertia demonstratur, an clerici possent testari de rebus Ecclesiast. in quarta tractatur de successione ab intestato clericorum: secunda ibi, sed & si: tertia ibi, generaliter: quarta ibi, quod si decesserint.

DE PECVLIO [a] *clericorum* [b], *relictis, & successionibus eorum.*

TIT. XXVIII.

Ecclesiastica res reputãtur etiam illę, quas sacerdos acquisiuit, cum tempore suę promotionis nihil haberet. hoc dicit.

ERgo [c] res ecclesiasticas ab ecclesiæ iuribus abdicare non licet [d]. Ecclesiasticas autem res intelligimus nõ modo, quas ecclesiæ rationibus sacerdos comperis adscriptas, sed etiam eas quas is emerit cũ tempore suę promotionis nihil [f] haberet.

De emptis & pecunia ecclesię debet instrumentum cõfici nomine ecclesię. h. d.

Cum igitur & hæc tanquam de bonis ecclesię [g] quęsita esse fidẽ esse intelligantur [h], ne quando ius ecclesiasticum imminuatur, curabit sacerdos, vt de his, quę superemerit, & ad ipsius Ecclesię nomen; scripturã conficiat, & ecclesię relinquat, alioqui ab eius ordinatione discedet. Qui vero prętextu p-

CASVS. Quidã clerici beneficiati sæpe emebant diuersa bona; & cum instrumẽta continuo celebrassent nomine proprio, fuerunt apud Episcopum accusati, unde fuit dubitatũ, an huiusmodi contractus teneant, & quatenus aliqđ interesse Ecclesiæ posset considerari, res uidetur clara per l. res quæ. ff. de iur. dotium: Sol. tamen vt hic habetur, quia inde tollitur omnis difficultas, quæ in facto circa hanc materiam posset oriri. Non obstat l. adducta, quia cum sibi contrarietur l. ex pecunia. C. eod. non est admodum clara eius intelligentia. Not. arg. quod soluens pecuniã præsumitur soluere de suo: Not. secundo, quod bona ab aliquo acquisita cuius in dubio præsumantur ex qualitate personæ acquirentis præsumptiue cognoscitur.

a ¶De peculio.] Licet peculiũ sui natura supponat habentem in aliena potestate. l. fin. C. de bon. quæ lib. & ff. de pecu. per tot. & inst. quod cum eo qui in ali. potesta & sit quadruplex, vt in l. fin. C de inoff. test. & per Ab. in rub. eod. hic tamen sumitur pro patrimonio ipso clericorum: & dicitur a pecunia quasi parua pecunia: quia clerici vt plurimum nõ habent ampla patrimonia.

b ¶Clericorum.] Hic accipe stricte & proprie, vt non cõprehendat monachos, sed solum sæculares: vt per Ab. in c. 1. de insti. quorum est habere hoc peculium.

c ¶Ergo.] Ex hoc principio patet cõtinuatio ad præcedentia: & est inceptiuũ verbum, uel continuatiuum, vel illatiuum.

d ¶Non licet.] 12. q. 2 per tot. & sup. tit. prox per tot.

e ¶Sed etiam eas.] Ca. 1. eo. vnde sumitur. & 13. qu. 3. per tot.

f ¶Nihil.] Pauperitas ergo non obest, quo minus quis promoueri possit. Ita nota. 12. q. 3 c. 1. & per Ab. c 1. eod. licet aliud sit in tutore, Insti. de excu. tut. in fi.

g ¶Bonis ecclesię.] Non tamen hæc est præsumptio iuris & de iure, vt non admittat probationem in contrariũ. Nam poterit per heredem clerici, probari, q̃ licet nõ habuerit patrimoniũ, lucratus tamẽ fuit ex aliquo licito artificio, & ex industria. quo casu non acquiritur ecclesiæ, c. quia nos, de testa. & per Abb. in cap. 1. eod. & latius in cap. 3. Simile est in vxore, quæ licet præsumatur in dubio quæsiuisse ex bonis mariti. l. Quintus. ff. de donat. inter vi. & vxo. l. etiam. C. eod. tit. ista tamen præsumptio recipit probationem in contrarium, vt per Abb. in d. cap. 1. & per Neuiza. in Sil. nuptiali, lib. 4. per Alciat. de præsumpt. reg. 3. Aym. consil. 51. lib. 1.

h ¶Intelligantur.] Sed contra. C. de arbit. tutel. l. si defunctus. Respõ. aliud in tutore & curatore, qui est temporalis, & licite negotiatur: aliud in clerico, qui nõ se immiscet negotiis sæcularibns, ne cleruel mon. per tot. & est perpetuus & habet liberiorem administrationem. nam sic delictum præsume res contra l. merito. ff. pro socio. & l. Quintus. ff. de donat. int. vir. & vxo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vxo.l.si patruus.C.cō.vtri.iudi.habet in c.inquirēdum.eod.Dicit tamen Host. non reperiri textū expressum pro hac exceptione,sed secundum Abba. ost text. in cap. 1. eo. & in cap. 1. de testam. fac. §m.l.3.C.de arbit.tute. & C. de rei ven.l.si vt proponis.

Lo. Bapt.

a ¶Sacrilegij.] ca. inquirendum. eo. & ibi de hoc no.

Sed & si.CASVS. Quidam clericus beneficiatus diuersos habebat amicos,qua de re sæpe sibi aliquid relinquebatur, vt pro animæ salute debe ret celebrare, sed cum ipse huiusmodi legata alienaret vel aliter de eis disponeret,fuit quæsitum,an posset.ipse enim dicebat hoc sibi esse licitum,cū legatum nō ecclesiæ, sed sibi fuisset factum.Sol.tamen ut hic dicitur, qa intuitu Ecclesiæ huiusmodi legata fuerunt facta, qā cognoscitur quia dicuntur facta intuitu salutis æternæ, qui respectus quando cessat legatum esset tantum clerico acquisitū, & sic obiectio non tenet: Not.quod licet in vltimis voluntatibus mēs testatoris sit sequenda, id tamen aliqñ expresse, & aliquādo virtualiter & sic per coniecturas.eognoscitur.

b ¶ Statuendum erit.] De hoc sup. de cano. port. §. sed in hac specie. & habetur in c.requisisti.de test. fac.12 q.3.c. Pontifices.

c ¶Non erit.]Potest tamen detrahi Trebellianica,vt Inst.de fideic.here.§.sed quia,nisi forte ecclesia vellet imitari principē,qui licet possit detrahere huiusmodi quartas, consueuit tamē donare.l.1.§.ad munic.ff.ad leg.Falci. Not.in l. & de lega.C.eo.tit.

Generaliter. CASVS: Quidam clericus beneficiatus fecit testamētum, & in eo disposuit de fructibus sui beneficii,idque ea ratione fecit,quia debebat e domi nū esse huiusmodi fructuum.ca.1.de cleri.non resident.in 6.confirmatur,quia si dicimus ipsum esse dispensatorem,sine dubio erit simpliciter, & non limitatiue & consequitur huiusmodi modus dispensandi non erat sibi detinen. Sol.tamē vt hic cauetur, & ratio est quia non est dominus illius portionis,q̄ tempore mortis supereſt. glo.& docto. in ca. fi. eod. tit. nostro. qua ratione considerata constat ni fallor obiectionē nō tenere:Not.primo dispensationē rerum Eccles. clericis concessam locum habere solum inter uiuos:Not.secundo clericum esse dominum illorū bonorum,quæ aliqā de acquisiuit quasi intuitu Ecclesiæ.

d ¶Ob ecclesiam.] Sic in c relatum.2. de testa.

e ¶ Nomine aūt.] Not. vnā significationem istius verbi,ecclesia,de aliis no.in c. querelam. ne præla. vi. suas. fac. sup. de constit. ecc. & quæ ibi no. in pri.

f ¶Nō episcopus.] Qui tamen est in ecclesia , & ecclesia, in episcopo.7. quæst.1. c.scire debet.

g ¶ Dispensabit.] Sed q̄ diuersitatis ratio inter hunc casum & superiorē? Rñ.secundū Ab. in c.relatū. 2. de test. quia primo casu canonico datur præbēda ex bonis cōibus capituli principaliter, vt inde sumat necessaria, nō autē vt sit administrator ecclesiæ. Ideo si aliqua remanent vltra præbēdā debent cedere capitulo , cuius sunt bona præbendarum. Nā satis est, q̄ successor habeat corpus præbendæ:quia datur sibi vt inde viuat,& capitulū administrabit bona acquisita,sicut alia bona cōia.Sed in alio beneficiato per se extra aggregationē datur beneficiū tamquā administratori ipsius ecclesiæ. Vnde quemadmodum est administrator aliorum bonorum ecclesiæ : ita & hæc quæsita

Relictum sacerdoti pro anima censetur relictum ecclesiæ:secus est si quid ei sit relictum sub onere fideicommissi.h.d.

prij , vel alieni nominis fraudem facere,voluerit, sacrilegij [a] crimen incurret.

Sed & si non emerit, sed pro anima qui spiam intuitu ecclesię sacerdoti reliquerit , adhuc idem statuendum [b] erit. Congruit enim, vt quemadmodum sacerdos habet quod ecclesiæ dimissum est: ita & ecclesia id habeat quod relinquetur sacerdoti. Si quid tamen per fideicommissum aut sacerdoti,aut ecclesiæ relictum fuerit alteri postmodum , profuturū , id inter ecclesiasticas facultates computandum non erit [c].

Bona quæsita sacerdotibus intuitu ecclesię,debent remanere apud ecclesiam , nec de his potest quis testari.h.d.

Generaliter igitur bona quælibet ob ecclesiam [d] acquisita sacerdotibus,siue mobilia , siue immobilia post illorum obitum debent apud eandem remanere, nec super his vllum de iure testamentum fieri poterit.

Quid veniat nomine ecclesię.h.d.

Nomine [e] autem ecclesiæ, vbi clericorum est collegium,non episcopus [f], vel morientis clerici successor, sed congregatio communis intelligitur , quę rerum illarum curam, & canonicam debet habere distributionem. Vbi autem in loco defuncti unus tātum substituendus erit,in ea bona , velut & alia dispensabit [g].

Clerici possunt maxime accedente iusta causa de bonis ecclesiasticis facere eleemosynam.h.d.

Licet autē clerici,

quæsita intuitu ecclesiæ administrabit. quæ ratio satis hic innuitur in illis verbis , velut , & alia,&c.

a ¶Seruierint. Ad erogandū pauperibus & pijs locis sufficit sola charitas, in aliis requiritur q̄ præsferit seruitium, c. relatū.2. vbi Abb. & cap. ad hæc. de test. & non est mirum q̄ fiat hic remuneratio de rebꝰ ecclesię:quia seruitium impēsum prælato censetur ecclesiæ impensum.fac. c.per tuas. & quod ibi per Ab.de dona.

b ¶ Aliqua . Hoc verbū denotat moderationem, adeo quod nō posset omnia mobilia eps erogare.Ab.& doct. in c. relatum 2. & c. ad hæc.de testa.

c ¶ Non testamenti. Not. q̄ qñque aliquid conceditur intuitu viuos, quod non licet in vltima volūtate, & sic pōt quis facere per se', quod non pōt relinquere alteri faciendum,fac.cap. quia Ioannes. 12. quæst. 5.& not.in ca. Apostolicæ. de dona.& sup.de cōstru.eccl. §.episcopo quoq;. Ratio differentiæ est, quia testamentum confirmatur morte.cap. cū Matthæ.de celeb. miss. effectus ergo cōfertur in tēpus, In quo nō est futurus prælatus, ideo non potest de aliquo disponere de facultatibus ecclesiæ. arg.l.cum qui ff. de iuri. om.iud.sed si vult disponere dum viuit,non prohibetur, quia est administrator ecclesiæ , licet ergo vna via quid non liceat,licet tamen alia, contra c. cum quid.de reg.iur.in 6.sed illud est quādo quid prohibetur ratione effectus,non modi,ut per Abb. in c.ad hæc.de testam.

Quando licet vna via qd non licet alia.

d ¶Subſtinebitur.] 12.q.2.c.si quis qualibet. & q. 5.c.si episcopus.

e ¶Intuitu.] Nota quod clerici , tam sæculares, q̄ religiosi retinent iura sanguinis , & ideo succedāt l. Deo nobis.C. de epi.& cler. & 16.quæst.1.c.vno. hæc tamen est differentia inter religiosos & sæculares clericos,q̄ sæculares sibi acquirunt. ca. quia nos.vbi Abb.de testam.religiosi monasterio . omnes in d.c. quia nos.

f ¶Ad ecclesiam.]Quia tunc aliud esset,c.requisiti.de testa. c.1.de succe.ab intest. & §. sed in hac specie,supra de cano.port.

nec de mobilibus ipsi testamentum confice re possint: consuetudinis tamen est non improbatæ,vt de his pauperibus, & religiosis locis, & his qui uiuenti seruierint [a],siue sint consanguinei,siue extranei , aliqua [b] iuxta seruitij meritum conferantur, non testamēti [c] ratione: sed eleemosynæ dūtaxat intuitu.

Potest quis tantum legare de bonis ecclesiasticis, quātum contulerit ecclesię.h.d.

Item si tantundem de proprij iuris facultate cōtulerit ecclesię, quantum de ecclesiasticis bonis legauerit, legatū substinebit [d].

Clerici possunt testari de his,quę acquisierunt non intuitu ecclesię.h.d.

De his vero , q̄ aut paternæ successionis, vel cognationis intuitu [e], seu consanguineorum, vel amicorū munere respectu non habito ad ecclesiam [f] ad clericos puenerint [g], libere [h] testari poterunt.

Clerico ingenuo deficientibus successoribus ab intestato succedit in totum ecclesia.h.d.

Quod si decesserint ītestati nec aliqui fuerint inuenti, qui iure cognationis ipsis succedere valeant,si ingenuis gaudeant natalibus [i], in integrū tunc ecclesia succedet [k], quis successionib⁹ l.1.C. uñ uir,& vxor, ita quoq; hoc idē dicendū est de clerico,& eius Ecclesia:Non obstat ratio adducta,quia verificatur deficiente legitima successione:at iura citata intelligūtur respectu religionis,secus respectu clericatus.Not.primo clericatum non tollere successionem actiuam, & passiuam à iure ciuili inductam : Not.secundo ecclesiam in successione ab intestato æquiparari vxori in secularibus,iuxta.d.l.1.

g ¶Pernenerint.]Idem si ex aliquo condecenti artificio clericus lucraretur, puta quia assumpsisset lecturam,ca.quia nos.de testa.vbi Abb. & alii.fac. not.in c.1.de celebr. miss. Sed quid erit si clericus lucratus fuit ex illicita aduocatione, uel etiam ex ludo? Respō.vt per Ab.in ca.relatum. 2. in fi. de testa.

Quid iuris sit de quæsitis per cleri cū ex artificio.

h ¶Libere.] Etiam si sit filiusfamil.quia nihilominus de aduentitiis testabitur, quod intellige, ut per Ab. & alios in c. quia nos. de testam.

Quod si decesserint.] CASVS. Quidam clericus Perusinus decessit Romæ plura relinquēs bona, & cum fuisset beneficiat⁹ & testamentum nō fecisset, orta fuit lis inter ecclesiam, & eius consanguineos,ecclesia enim dicebat quod ad se pertinebat eius successio ob mutuam obligationē quę cōtrahitur inter cleri cum, & eius ecclesiam argu.§.1. instit.de societa.facit auth.ingressi. C.de sacrosan. eccles. & ca.in presentia. de probation. cæterū Sol.vt hic legimus, quia sicut in humanis uir, & vxor adinuicē succedūt deficientibus reliquis successionib⁹ l.1.C. uñ uir,& vxor, ita quoq; hoc idē dicendū est de clerico,& eius Ecclesia:Non obstat ratio adducta,quia verificatur deficiente legitima successione:at iura citata intelligūtur respectu religionis,secus respectu clericatus.Not.primo clericatum non tollere successionem actiuam, & passiuam à iure ciuili inductam : Not.secundo ecclesiam in successione ab intestato æquiparari vxori in secularibus,iuxta.d.l.1.

i ¶Natalibus.] Aliud si non sint ingenui, vt in §. sequen.

k ¶Succedet.]Concor.12.q.5.c. fin.& q.3.c.quicūque.& c.7.de succe.ab intest.& in §. si quis episcopus.auth.de eccle.titu q̄ si quis habuit plura beneficia videtur q̄ hereditas siue patrimonium decedentis clerici debeat diuidi. sed tu dic quod succedit ecclesia in qua vltimo loco clericus inseruiuit, vt per Doct. in cap. 1. de succes. ab intest. quod si tempore mortis habebat duo beneficia, tunc forte facienda est diuisio. Quid si clericus nullam habet ecclesiam , nec successorem ab intestato?

stato? Respon. secundum Abb. in d. cap. 1. bona deuenient ad episcopum. Et ipse disponet secundum Deum. vide per eũdem in c. 2. de pœn. & in ca. in præsentia, de proba. Facit auth omnes peregrini, C. con. de succes. Et quod dicitur de ecclesia, intellige large vt comprehendat omne beneficium, etiã sine cura. facit. cap. relatum. 2. de test. & tenet Ab. in d. c. 1.

a ¶ Præsumere.] Ante sumere a sumo dictum, q. d, expilare, surripere.

b ¶ Seruus.] Fac c. 2. de suc. ab inte.

c ¶ Capaces.] Puta hæretici 24 q. 2. c. sane. & cap. si quis episcopus.

nec cuiquam ex rebus eorum aliquid præsumere[a] licebit.

Bona serui promoti ad sacros ordines ab intestato decedentis diuiduntur in quatuor partes. vt hic.

Si vero seruus[b] ad sacros ordines promotus, libertatem nactus fuerit, idemq; postea decesserit intestatus, nihil olim dominus de bonis eius uendicare poterit. Sed eius peculium in quattuor partes diuidetur. quarum vna episcopo; altera ecclesiæ; tertia pauperibus assignabitur; quarta parentibus: & si non sint capaces[c] parentes, episcopus[d] eam recipiet, & in vsum ecclesiæ diligenter distribuet.

d ¶ Episcopus.] Et sic nota, quòd illud quod venit applicandum fisco de bonis clericorum, non applicatur fisco Papæ, sed episcopo loci, vt diligenter distribuat ad vsum ecclesiæ, vt hic. Item nota aliud, quod Abb. in cap. 2. de successione ab intesta. putat mirabile, quod in d. cap. 2. vnde hæc littera sumitur, videtur probari q̃ si vni ex heredibus auferetur sua portio tamquam ab indigno, non applicatur fisco sæculari, licet hæres sit sæcularis: sed potius fisco ecclesiæ, habito respectu ad qualitatem reliquentis: quia fuit clericus.

Si bona clericorum sunt fisco applicanda, debent fisco ecclesiæ.

FINIS LIBRI SECVNDI.

INSTI-

INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI LIBER TERTIVS.

DE IVDICIIS, ET ILLORVM DIVISIONE.

Continuatur hæc materia cum superioribus & sequen. per tex. in princ. vna cum glos. huius propositi. tit. qui meo iudicio diuidi debet in tres partes, ĩ quarum prima adnot. vt dixi continuatio: in secunda describitur iudicium: in tertia quotuplex ipsum sit demonstratur: secunda ibi, potest autẽ: tertia ibi, summa diuisio.

Io. Bapt.

REstat.[a] CASVS non figuratur. Not. tamen continuationem aliquando necessario esse faciendam de materia ad materiã facit text. instit. de rer. diuis. in princ.

a ¶ Restat.] Quasi dicat, explicito tractatu personarum in primo libro. Item rerum in secundo iuxta partitionẽ factã sup. de iu. nat. consue. & consti. §. fin. restat tractare solũ de iudiciis. de quibus qm̃ materia est ampla, & admodum diffusa, tractat duobus libris, vno cõplectitur iudicia ciuilia, qui est hic tertius. alio criminalia, qui est ultimus. Et licet hic terminus iudiciũ varia significet: vt per Doc. in rub. eo. tĩ hic sumitur pro instantia causæ discutiendæ & partibus eius. l. properandum. C. eod. ca. forus. de verb. sign. 4. quæst. 4. cap. 1.

Io. Bapt.

Potest autem. CASVS non figuratur, sed not. quod iudicium vt doct. adnot. in rubr. eod. cum sit terminus plura habens significata: nihilominus potest describi, licet primo non adnot. secundum quod significatum accipiatur.

b ¶ Iudicium est.] Variæ traduntur iudicii definitiones in rubr. eod. hæc tamen non videtur in sensu differre ab aliis, præsertim ab ea, quæ tradit ibi per Abb. & licet forte aliquæ possint fieri oppositiones, si uelimus attendere naturam definitionum,

DE IVDICIIS, ET ILLORVM DIVISIONE.

Quid sit iudicium, & quid causa. h. d.

REstat[a], vt videamus de iudicijs. Potest autem iudicium ita describi: Iudicium[b] est discussio causę, quæ rite fit in foro coram iudice. Causa[c] vero est origo negotij, & materia iudicij.

Quæ sint iudicia sæcularia, & quæ ecclesiastica h. d.

Summa diuisio iudiciorũ hęc est, quod aut sunt sęcularia, aut ecclesiastica. Iudicia sęcularia sunt, quæ coram iudice laico inter personas sæculares exercentur. Ecclesiastica vero sunt quæ corã iudice ecclesiastico inter psonas[d] ecclesiasticas agitãtur. Duo. n. sũt[e], quib[9] principaliter orbis regitur[f]. Auquoad primũ CASVS aliter prout stricte accipiuntur, & insanas scribentiũ disputationes: sufficit tamen ut subsistineatur & uerificetur prout ih pluribus, & tanquam descriptio, ponitur hic, quod apparet ex illo ver. describi.

c ¶ Causa vero, &c.] Cap. forus. de verb. signifi.

Io. Bapt.

Sũma. Hæc pars subdiuiditur in 3. part. sicuti tres in ea explicantur iudicij diuisionis: in quarum prima habetur diuisio iudicij desumpta à materia, vel à potestate: in secunda declaratur alia eiusdem diuisio desumpta à qualitate iudicis: in tertia demõstrat alia eiusdem diuisio desumpta ab ordine procedendi: secunda ibi, est & alia: tertia ibi, rursus iudiciorum: quoad primum ad hoc puto ipsam diuidendam esse in duas particulas: in prima habetur ista prima iudicij diuisio: in secunda eiusdem diuisionis declaratio. secũda ibi, laicus ergo: non figuratur. Not. tamen quod humanum genus non tantũ legibus, sed etiã & potestate. regitur facit. ca. duo. distinct. 96. Not. secundo argumentum quod ius ciuile, & ius canon. originaliter & effectiue dependent à potestate cæsarea, ac pontificia.

d ¶ Personas ecclesiasticas.] Vt inf. eo. §. pari ratione. & in tantum clerici sunt ab ecclesiastico iudice iudicandi, vt nec Papa subijcere possit clericos potestati sæculari. Inn. & Ab. in c. 2. de maior. & obed. nisi ex causa. Abb. in cap. proposuit. de concess. præb.

c ¶ Enim duo sunt.] Concor. dist. 96. & auth. quomodo opor. & c. & pulchre, per Arch. in rub. decreti. col. 1.

f ¶ Regitur.] Et vnũ non dependet ab altero. & sic potestas Imperatoris veri nõ uidetur pendere a Papa: sed immediate a Deo, & ita not. in c duo. & c. si Imperator. dist. 96. de quo tĩ dic, vt per eximiũ doctorẽ & præceptorẽ meũ dominũ Restaurũ Castal-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dū in tractatu de Imperatore, q. 4. qui testatur communem hodie esse sententiā, q̄ Imperator & imperium est ab ecclesia, & latius per eundem in eod. tractatu, q. 1. fac. quod not. Ab. in c. licet. de for. cōp.

a ¶Admi nistrator.] 11. q. 1. c. sicut. & per tot. & c. nouit. eo. & hoc regulariter. Sunt tñ casus, in quibus iudex clericus cognoscit inter laicos, & contra, vt diffuse p Stephanum Aufrerium Tholosanum in tractatu de potestate secularium super ecclesiis, & per eundem in tract. de potestate ecclesiæ super laicis, & per Bernardū Laurentii in quadā recollecta casuū in quibus iudex sæcularis pōt in personas ecclesiasticas manus immittere, in Tomo 5. tractatuum, & per Doct. in c. 2. de iud. vbi qñ laicus possit esse assessor iudicis ecclesiastici, & in c. licet. & in ea ex tenore de fo. cōp. & in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de cōst. & dicetur inf. eod. in discursu uariis in locis.

Io. Bapt. Laicus ergo. Licet hæc pars in plures posset diuidi particulas. CASVS tñ ita in cōmuni figurari commode potest, cum sæpe diuersæ oriantur inter homines fideles controuersiæ, adeo qđ aliquando oriantur inter laicos & laicos, aliquādo inter clericos, & clericos, aliquādo inter laicos, & clericos, & aliquando inter tales fideles, ut dubiū sit an sint laici, uel clerici, propterea dubitatū fuit de cōpetentia iudicis: si enim nos uolumus considerare duplicem potestatē supra adnot. in §. 1. uersic. duo enim. res videtur clara quod inter laicos debet esse laicus, inter clericos, clericus, & in dubio sit locus præuentioni, iuxta. not. in c. penulr. de foro cōpeten cōfirmatur præuentio ita arg. c. 1. § cuius in agendo 3. q. 3. Sol. tamen prout in hac parte legimus, & ratio est, quia ad cognoscendam hanc iudicis cōpetentiā meliorē regulam non habemus nisi obseruare quis gerat personam rei conuenti, aut qualis sit res quæ in iudicio est proponenda, tunc enim in claris cessat omne dubium: at in dubio conuenientius esset deuenire ad potestatem superiorem, quę in casu nostro est Ecclesiast. c. solitæ. de maiori. & obedien. vnde cum solum ad obiectionē præuentionis sit respondendū sine controuersia est dicendum ipsam locum habere quādo uterque iudex esset competens, secus aliter, atque hoc eodem modo dicendū est ad reconuentionem, secundū quā

Laicus ergo a laico coram iudice sæculari, non autem ecclesiastico cōueniendus erit. quod vsque adeo obtinet, ut etiam si altera uterque litigātium ab Apostolica sede litteras ad ecclesiasticum iudicem impetrauit, irritæ sint & inanes b: si tamen causa sit huiusmodi, quæ ad ecclesiasticū forum pertineat. qualis est matrimonij c, vsurarū d, periurij e, & similes f, licet inter laicos discepratio sit, iudex ecclesiasticus adeundus erit.

Laicus a laico coram sæculari iudice conueniri debet, nisi causa sit spiritualis, vel similis: & litteræ impetratæ ad tuendam ecclesiasticum non tenent h. d.

Spiritualis iudex ex causa iudicat inter laicos. h. d.

Idem iuris est, si uel a sęculari iudice iustitia impetrari non potest g, vel consuetudo loci, uel miserabilitas h personarum ecclesiasticum iudicem compellendum suadeat.

Clerici habent priuilegium, ne coram iudice laico conueniri valeant, cui non potest ullo pacto renunciari. hoc dicit.

Pari ratione e tam Mileuitanensi d, quā Carthaginensi e concilio cōstitutum est, ne clerici clericos, relicto suo pontifice, ad publica f iudicia sub pœna depositionis g, & amissionis h propriorum iurium pertrahant i: cui beneficio, cum non sit personale: sed collegio k ecclesiastico indultum, pactionibus priuatorū, aut iuramento illicito derogari non potest l.

Qualiter clerici in iudicem non suum consentire possunt h. d.

In iudicem tamen non suum, si is persona sit ecclesiastica, & episcopi diœcesani cōsensus accesserit, clerici consentire poterūt.

Actor sequi debet forum rei. h. d.

Quod si inter clericum & laicum contentio sit, vt cognoscamus, vtrū ecclesiasticus, an sęcularis iudex causam dirimere debeat, dispiciendū erit, quis rei cōuēti partes sustinet. Nam si clericus apud ecclesiasticū forū, si laicus apud sęcularem erit agitāda causa. Cum generale sit, vt actor forum rei sequatur m.

a ¶Consuetudo loci.] Cap. si duobus. de appe. & c. si clericus. de for. comp.

b ¶Miserabilitas.] Ca. ex tenore. de for. compet. & c. super. de verb. signifi. & cap. significantibus. de off. deleg. & quæ sint hæ, & quando possint immediate iudicem ecclesiasti cum adire, per Ab. in ca. licet. de foro compet.

c ¶Ratione.] Quæ scilicet ponitur in §. 1. sup. eod.

d ¶Mileuitanēsi.] 11. q. 3. cap. inolita. & cap. si diligenti. de for. compet.

e ¶Carthaginensi.] 11. q. 1. ca. placuit. cap. si diligenti. de for. comper.

f ¶Publica.] Sęcularia, vt per Doct. in cap. si diligenti. de for. comp.

g ¶Depositionis.] Hoc quando, traxit in criminali causa secundum quosdam.

h ¶Amissionis.] In causa ciuili secundum quosdam. Abb. tamen in cap. si diligenti. §. fi. de for. compet. in vlti. not. aliter declarat, dic ut per eū. Dubitatur tamen an ipso iure incurratur hæc pœna, an per sententiam. & communiter tenetur, quòd per sententiam, vt traditur in d. cap. si diligenti. Quid tamen si laicus trahat clericum ad forum sæcularem? Respon. perdet causam. auth. statuimus. C. de episc. & cler. quod priuilegium Specul. trahebat etiam ad clericum coniugatum, de quo tamen dicas, vt in cap. vni. de cler. coniug. in 6. Sed numquid clerici, qui consentiunt in iudicem ecclesiasticum, non suum incurrant pœnam de qua hic? Respon. vt plene habetur in cap. significatti. de for. comp. Sed an possit clericus de consensu episcopi consentire in iudicem laicum? Respon. non ex ratione quæ statim subditur in hac littera. ita not. in d. cap. significatti. Arg. contra cap. 2. de for. comp. Solu. vt ibi per Ab.

i ¶Pertrahant.] Sed quando intelligetur quis pertrahere, vt sit locus pœnis, de quibus hic, & videt quā primū quis clericū in iudiciū vocauit, 11. q. 1. cap. inolita vnde sumitur hæc littera. & l. in criminali. C. de iurisd. omn. iud. Alij quod solum post litis contestationem. l. quamuis. ff. de in ius uocan. l. si conuenerit. ff. de iurisd. omn. iud. & arg. 11. q. 1. c. placuit. & l. Papin. §. meminisse. ff. de inoffi. test. l. alia. C. de his, qui. vt indig. l. si cum exceptione. §. hæc actio. & §. satis. ff. quod met. causa. & hæc placet Bart. & Abb. per l. qui cum minor. § accusasse. ff. de bon. liber. & per l. in seruitutem. §. petisse. ff. eod. tit. & hæc videtur cōmun. opin. quando sumus in dispositione legis: aliud si in dispositione hominis, de hoc plene per Bar. in l. amplius. ff. rem rat. hab. & quod dicitur licere desistere vsque ad sententiam, intellige secundum Abb. in cap. si diligenti. de foro compe. siue illa sit definitiua, siue habeat vim definitiuæ, vbi & de quadruplici modo practicandi, quod hic dicitur. Sed an vetentur clerici cōpromittere præter conscientiam episcopi? Respon. non super rebus propriis. An autem idem sit super rebus ecclesiæ? dic vt not. in cap. contingit. de transact. & in c. 2. & in cap. cum tempore. de arb.

K ¶Collegio.] Et tamē maior pars collegii potest renunciare fauori introducto ad honorem totius collegij. Ab. in c. cū inter canonicos. de elect. versi. ex hoc nota quod maior pars, &c.

l ¶Non potest.] Ius publicum. ff. de pact. c. si diligenti. de fo. cōp. vbi latissime, an & quomodo hæc positio, pcedat, Sūt & aliæ rōnes q̄ clericus corā iudice laico cōueniri nō possit, de q̄b⁹ īd. c. si diligēti.

m ¶Sequatur.] Ca. experientia. cum seq. 11 q. 1 c. cum sit & ca. si clericus. de for. cōp. l. in criminali. C. de iu. omn. iud. hoc tamen nō procedit pluribus casibus, no. in c. licet & in c. ex tenore de for. cōp. de quibus aliquid sup. §. prox. Item non procedit si agatur de exceptione. l. si contendat. ff. de fideiuss. c. 1. de iureiu. de quo diffuse per Ab. in c. si quis cōtra clericū. tā in lectura, q̄ in rep. de foro cōpe. Item nō procedit hoc si consuetudo aliter disponat: valet enim consuetudo quòd laicus conueniatur coram iudice ecclesiastico per clericum, etiam si non agatur de re ecclesiastica, vel patrimoniali ipsius

Universidad de Deusto
Biblioteca

li ipsius clerici.d.c.fi clericus.vbi no.fac. c.nouit. eod. & 2.q.5.c.si quis presbyter.

a ¶Clericum.]Ca.2.c. significasti.& ca.pen.de fo. comp.& intellige nō solum de eo, qui est in sacris constitutus:sed etiam in minoribus ordinibus.d.c. 2.& c. cum non ab homine.Sed an idē sit in clericis coniugatis?dic vt not. in c.vni.de cle.cōiug. in 6.& quod nō sit idem videtur hodie per Cōcil.Trid. statutum respectu certarum qualitatū,ut sess.23.c.6.in decre.reform. Sed quid dicemus de eremitis? & idem videtur quod de clericis, cum subsint episcopo in cuius sunt territorio, vt not.in ca. nulla. dist.93.in cap. quæ vere 16.q.1. & hoc videtur probare Inno. & Archid.Contra Lauren. & Io. de Lign. Nam a iurisdictione sæculari duplex actus eximit,ordinum receptio & conuersi ad aliquam probatā religionē.c.fi.de relig.dom.c. non dubium.de sen. excō. 17.q.4.c.si quis suadente. quorū neutrum in simplicib⁹ eremitis cōcurrit. & hoc videtur iure verius, licet primum forte uideri possit æquius, de quo per Ab.in d.c. 2.vbi quid de rectoribus hospitalium & lesuatis.

b ¶Condemnet.] Sed contra 3.quæst. 5. cuius in agendo. & cap.at si clerici.eo cū materia. Respon.hoc non procedit in causa reconuentionis,de quo late in d. c.at si clerici.Idem dicendum in causa feudali.ca. verum.de fo.cōp.de quo dic,vt per Ab.in c.certū. eo.tit.& habetur in c.cum non ab homine. cod.

c ¶Iniuriam]2.q.7.cap.accusatio.in fi.& dices de hoc,vt per Ab.in c.cum venissent. eodem.

d ¶Sequestrandus]i.excommunicandus. 23.q.3. c.certo.& ex hoc quod loquitur per verba futuri tēporis,collige q̄ talis iudex non est excōicatus ipso iure:sed venit excommunicādus per sententiā, vt communiter per Doct.in c.2.de for.compe.

e ¶Dubitari.]Cap.si iudex.de sent.exc. in 6. unde sumitur.

Iudex laicus non potest condemnare clericos.h.d.

Cauendum erit igitur laico iudici, ne quoquo modo clericum [a] cōdemnet [b]: quod si fecerit,ab ecclesia, cui iniuriam [c] irrogasse noscitur,tādiu sequestrandus [d] erit,quousque reatum suum cognoscens emendet.

Si delinquens captus prætendatur clericus, vtrum ita sit, debet cognoscere iudex clericus uocato iudice seculari.h.d.

Dubitari [e] tamen contingit,si iudex laicus delinquentē captum detineat, & is se clericum asserens ad curiam ecclesiasticam remitti postulet, vel illum curia ipsa ecclesiastica tamquam clericum repetat [f], si iudex laicus illum esse clericum inficiatur,& propterea minime remittendum contendat, quis sit huius dubitationis legitimus futurus iudex? & cum de re ecclesiastica, & spirituali [g] sit controuersia,ad iudicem ecclesiasticum huiusmodi cognitio ptinebit. Iudex tamen sæcularis, vel alius, cuius interfit [h], dum res huiusmodi cognoscitur, vocandus erit.

Delinquēs captus habitus pro clerico statim debet restitui iudici ecclesiastico.h.d.

Sed si notorium [i] fuerit, vel fama publica extiterit, reū captū talem esse clericū, qui huiusmodi priuilegio gaudere debeat [k], aut ipse pro clerico cōmuniter habeatur [l], statim ante vllam de clericatu cognitionem [m] ecclesiasticę curiæ restituendus erit.

f ¶Repetat.]Sic ciuitas repetit suū ciuem l.1 §.1. ff.de rei vend.& l. de iure. ff.ad munic. Sic & petit ciui suo iustitiam fieri,& violenter ablata reddi.l3.quæst.2.c.dūs.Sic & pater petit filiū §.quid si impubes.sup.de reg.& ca.fi. de conuer.infi.Sic miles armatæ militiæ q̄ magistrum militū in ciuilibus & criminalibus iudicatur. l. magisterię. C. de iur. om iud. Vnde & sic clerici coram suo iudice. c.at si clerici. eod.

g ¶Spirituali.]De qua regulariter, nec principaliter, nec incidenter debet se iudex laicus intromittere.c.tuam.de ordi. cogni. & ca.per venerabilem.qui fil.sint legi.cum simil.

h ¶Interfit.] Puta aduersarius,qui illum detineri fecit, & pro aliquo præsō maleficio vult puniri facere.si aūt non est aduersarius;puta quia iudex ,pcedit ex officio, tunc citabitur sæcularis iudex concor.c.venerabilib⁹, §.1.& ca. si iudex. de sen.exc.in 6 vbi not.& fac. pro hac littera c.inter quatuor.d mai.& obe. & l.emptor fundi. C. de euict. & l de uno quoque. ff. de re iud.

i ¶Notorium.] Facti.s. quod nulla possit tergiuersatione celari. ca.vestra. de coha. cle. & multi.quia notorie cognoscitur q̄ clerico, vt archipresbyter,vel his similes:uel si est notorium iuris, ad idem.c.cū olim.de ver.sig.& no. in c. si iudex. de sent.excom.in 6.

¶Debeat.] Hoc ideo dicit:quia si esset clericus buso vel goliardus,& artē illam per annū exercuisset,vel tertio monitus non destitisset,vel esset clericus vxoratus non incedens habitu, uel esset bigamus,vel degradatus,non remitteretur.Ita no.in c. si iudex.de sent.excom. in 6.

l ¶Habeatur.]Sic ff.ad Maced.l.3. & ff.de off.pt.l. Barbarius.& de iur.patr.c. consultationibus, & §. interdum.sup.eod.tit.

m ¶Cognitione.]Determinat,q̄ dixerat de fama, vel cōi reputatione, q̄bus casibus adhuc est necessaria cognitio super veritate: sed si est notorię, nō est necessaria aliqua cognitio,ad not.in c.vestra.de coha.mul.& cle.& not.in c.si iudex. de sent.exc.

a ¶Publice.] i.corā populo:aliàs & q̄ fit corā duobus vel tribus dr̄ publice fieri. Ab.in c.2.de pur.ca.

b ¶Præsumēdus.] in quo statu enim quis reperitur in eo pro præsenti iudicandus, licet de alio statu possit inquiri. ff. de iniur.l. cū apud.§. si quis. & multis similib⁹ hoc probatur in c. si iudex. de sent. excō.in 6.& de materia vide per Ab. in c. ex parte 3. & in c.1.de aposta.& in ca.contingit. de sent. excom.

c ¶Clericali.] Et sic ultima possessio nil releuat, ut remissio fiat, Arg. cō tra l.illud.ff. de pric.& cō.rei uēdit. Sol q̄ vehemētior resultat plumptio ex anteriori diutur na laicalis habitus delatione,q̄ ex isto ultimo statu,vt innuitur in hac littera.Itē secundū Ioā. Mona. plura faciebant contra deprehensum,& solus habitus pro deprehenso. unde non mirū si plura uincunt vnū.arg. auth. itaq; C. cō. de succesio. & ita no. in c.§. iudex.d sent.exc.i 6.

d ¶Fecerit.] Corā iudice ecclesiastico, secundum Archi.Io.Monac.& Io.An.in c.si iudex.de sent.excom.in 6.& sic continentia causæ diuiditur,contra.c.1.de sequest.q̄ est ideo,quia natura causæ requirit alium iudicē, c.tuā.de ordi.cogni.c.lator.qui fil.sint legit. Sed detentus in sæculari curia, quō litigabit coram iudice ecclesiastico? Dic relaxabitur forte datis fideiussoribus.nec enim per hoc remittetur.c. si clericos de sen.excō.in 6.vel litigabit per procuratorē. Natura enim facti hoc habet, q̄ interdū per alium quis prosequatur causam.c. mulieres. de iud. in 6. & cap.vni.de stat.regu.in 6. & l.diuus.ff.de custo. reo.Sed quomodo faciet hanc fidem? Rū.per publicū instrumentum suæ ordinationis.2.q.1.ca.legū. Per testes etiam poterit hoc probare.c.tuæ. de cler. peregr.fac.not per Ioan.And.in c.non licet.de reg. iur.in 6.& in d.c. si iudex.

e ¶Interim.] Id est, pendente probatione titulo clericali: est enim hoc præiudiciale, de quo primitus debet cognosci,vt sciatur, an vt clericus ab ecclesiastico,vel vt laicus a laico puniri debeat,& est simile l.fi.C.de ordi.cogn. & 3.q.11. in fine.

f ¶Processus.] Ergo non solum iudicare prohibetur,sed etiam procedere.fac.ca. vt inquisitionis.§. pen.de hære.in 6. & c.si iudex de sent. excom. in 6.unde sumitur.

curię restituendus erit.

Talis quis præsumitur in quali habitu reperitur aliquandiu conuersatus & captus.h.d.

Idem dicendum erit, si ante deprehensionem pro clerico publice [a] se gerens, tonsuram & clericales vestes deferens deprehēsus fuerit: donec enim contrarium constiterit,talis, qualem eum demonstrat habitus,præsumendus [b] erit,

Ex actu momentaneo non tollitur præsumptio orta ex actu habente tractum temporis.h.d.

Aliud obseruādū, si antequam deprehēderetur, publice se [p] laico gerebat, & quasi laicus cōmuniter habebatur:nā quamquā deprehensionis tempore in habitu clericali [c] repertus fuerit, ob præsumptionem, quę aduersus captum ex præcedenti laicalis habitus delatione orta est,non antea restituēdus erit, quam de clericali titulo fidem fecerit [d],interim [e] tamē quiuis processus [f] iudicis penit⁹ cōquiescet.

Secunda iudiciorum diuisio,quod quædam sunt ordinaria,& quędam extraordinaria.h.d.

Est & alia diuisio [g] iudiciorum, nam ecclesiasticorum, quędā sunt ordinaria,quę dā vero extraordinaria [h],siue delegata. Iudicium ordinariū est tiæ secus est dicendum.

g ¶Diuisio.] Subdiuisio: quia hic diuiduntur iudicia ecclesiastica : & licet hæc subdiuisio conueniat etiā sæcularibus iudiciis : de illis tamen tractare non intendit.

h ¶Extraordinaria.]Appellat delegata iudicia extraordinaria,sic & in ca.quoniam contra. de probat.quod factum est ad tollendum quandam amphibologiam, nam ordinaria interdum alio sensu sumuntur,vt inf. eod.§ fin.scilicet pro his,in quibus proceditur exquisito iuris ordine: secundum quam significationem etiam iudicium delegatum potest dici ordinarium,quando nō proceditur summarie, appellatur ergo iudex delegatus. & iudicū delegationis extraordinarium:quia exercetur a iudice non ordinario,vnde fuit electa hæc vox: quia melius opponitur ordinario, nec satis sonare videbatur si fuisset dictum iudicium delegatum. fac. d.cap.quoniam contra.& 3.quæst.3.§.spatium versic.ei autem.

Io. Bapt.

Est & alia.] Hæc pars est subdiuidēda in 5 part.in quarum prima habet qualis sit ista secūda iudicii diuisio. in secunda quis possit delegare, & cui:in tertia si delegatio fiat pluribus, quomodo sit faciendā:in quarta qualiter ista iurisdictio delegata sit exercenda : in 5. qualiter finiatur, secūda ibi,possunt autem: tertia ibi, item mandati pōti quarta ibi, sed si ue vni: quinta ibi, soluitur autem. Quoad primū CASVS nō figuratur. Not. tame causam distinctionis:ille enim qui iudicat, aut iudicat iure proprio, aut iure alieno, primo respectu datur iudicium ordinarium, secundo uero iudicium delegatum : hinc puto inferendum quod omnia, quæ sunt iurisdictionis possunt secundum eorum naturā delegari, sed ratione congruen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Ordinarius, &c.] In istam descriptionem consentiunt Hostien. in summa de offi. ord. §. 1. & Speculat. eod. tit. in prin. & communiter Legistæ in l. more maiorum. ff. de iurid. omn. iudi. sunt tamen immutata duo verba, primum verbum superioris, nam Host. & Specul. dd. locis, & Bal. in d. l. more. vtitur verbo, Principis. Sed commodius visum fuit verbum, superioris: quia licet Principis appellatio late pateat, vt in clem. 1. de baptis. in dubio tamen videtur repræsentare Principem supremum: & tamen alii sunt, qui licet non sint supremi, nihilominus constituunt ordinarium, vt patet in episcopo, qui constituit vicarium, qui secũdum commu. opi. est ordinarius, & non habet iurisdictionẽ a principe, sed bene a superiore: aliàs quoque facit episcopus ordinariũ in consequẽtiam, vt declarat Host. de off. dele. §. quis delegare. in sum. vers. item sciẽdum. Aliud immutatum verbum, est, quod hic dicit vniuersalem, cum tamen Host. Specu. & Bald. & alij dicant vniuersaliter: in quo tamen non videtur magna vis.

b ¶Constituitur.] Pro declaratione & verificatione huius versiculi videndus est Hostien. in summa de offi ord § quis possit constituere. & per Specul. eod tit §. 1. & communiter per Canonistas in c. duo. eod. tit. & per Legistas in l. more. ff. de iurisd. omn. iudi.

c ¶A Principe.] Cum autem possit Princeps & delegatum & ordinarium constituere, quomodo cognoscemus virum voluerit ordinarium constituere, vel delegatum? Respon. vt not. per Ab. in ca. relatum. de offi. deleg. & per Legistas in l. & quia. ff. de iurisd. omn. iud.

d ¶Episcopus.] Idem intellige de legato circa suã legationem. cap. nouit. de offic. leg. Idem archiepiscopo circa propriam diœcesim. c. vt litigantes. de offi. ordi. in 6. sed non quo ad prouinciam. d. cap. vt litigantes. & 9. q. 1. c. 1. cap. 2. & cap. 3.

e ¶In tota.] Ita, quod nullus in tota sua diœcesi sub eo iurisdictionem habeat, in parte autem bene, quod dicut not. 25 distinct. ca. perlectis. & fac. quod non. Host. de offic. archipresbyt. cap. vlti. An quod coram iudicib⁹ ordinarijs exercetur. Ordinari⁹ [a] iudex est, qui suo iure vel superioris beneficio vniuersalem iurisdictionem exercere potest, vt episcopus, archiepiscopus, legatus & similes. Constituitur [b] autem a lege, vel Principe [c], consuetudine, vel vniuersitate.

Episcopus potest ius dicere in quolibet loco suæ iurisdictionis. h. d.

Igitur cum episcopus [d] in tota [e] sua diœcesi iurisdictionẽ ordinariam noscatur habere, poterit in quolibet loco suæ diœcesis non exempto per se, vel per alium pro tribunali sedere, & ea, quæ ad ipsius spectãt officium libere exercere, & cum opus fuerit, auxilium publicũ implorare [f].

Quid sit iudicium extraordinarium, & quid iudex delegatus. h. d.

Extraordinarium [g] siue delegatum iudicium est, quod coram iudice delegato exercetur. Iudex delegatus [h] est is, cui ab eo, qui demãdare potest, causa committitur.

Non solum Princeps, sed etiam alij ordinarij possunt delegare, licet delegatus a Principe sit magis priuilegiatus. h. d.

Possunt autẽ iurisdictionem mandare non solũ Princeps, verũ etiã alij ordinarij [i] autem inferiores prælati præferantur episcopis in cognoscendis causis subditorum, & quam iurisdictionem habeant, late per Abb. in c. cum cõtingat. de for. compet. & nouissime in fauorem ordinariorum multa constituit concilium Tridentinum, vt patet in 6. Sessio. in decretis. refor. c. 3. & Sessio. 24. ca. 11. & c. 20.

f ¶Implorare.] Not. ergo ex hoc verbo, quod episcopus non potest habere officiales armatos, nisi haberet iurisdictionem tẽporalem, vt per Ab. in ca. cum non ab homine. de iud. & in c. significasti. de offi. deleg. & de eo, & toto quod hic dicitur, plene habetur in c. 1. de offic. ordi. in antiq. & in c. 1 eod. titu. in 6.

g ¶Extraordinarium.] Fac. c. quoniam contra. de proba. & 3. q. 3. §. ſpatium vers. ei autem, & per Fel. in rubri. de offi. de leg. nu. 3.

h ¶Delegatus.] Hæc descriptio videtur communiter approbari ex his, q̃ tradunt Legistæ in rubr. ff. de offi. eius. & Canonistæ in rubr. de offi. deleg. post. Host. in summa, licet sit aliqua verborum diuersitas, & hæc uideatur simplicior, quod conuenit instituto operi.

Possunt autem. CASVS. Cum iurisdictio non solum in principe tanquam in capite reperiatur, sed etiã diuersis personis inferioribus atque modo diuerso competebat indifferenter omnes uolebãt eam alteri etiã dignitate non ornato delegare: quæ de re fuit de hoc dubitatum, quoniam enim in promotione ad dignitatem, uel officium, uidetur electa industria personæ. ca. constitutis. de appella. fuit l. inter artifices. ff. de solution. negatiue respondebatur. Sol. tamen vt in hac parte legimus, quia ob bonũ publicũ non solum expedit, sed oportet aliquãdo iudicem aliquem delegare: non obstat obiectio quia in nonnullis iudicibus aliquando uerificatur, & aliquando limitatur, & sic secundum qualitatem casus contingẽtis locũ habere: Not. primo q̃d personæ inter se differentes ob identitatẽ tũ rõnis aliq̃ã adinuicẽ æquiparãtur: Not. 2 quod licet delegatus gerat vicem delegantis, & nihil proprij habeat, non quilibet tamen constitui potest.

i ¶Alij ordinarij.] Princeps ergo est ordinarius, cum

um dictio, alij, sit earundem qualitatum repetitiua, not. in l. si fugitiui. C. de ser. fugit. immo & ordinarius ordinarium. 11. q. 3. ca. per principalem & not. in c. felicis. § fin. de pœn. in 6.

a ¶A Principe.] Intellige hic principẽ quemlibet non recognoscentem superiorem, saltem in tẽporalibus, vt per Abb. in c. pastoralis. de off. & põt. iudi. deleg. b ¶Ex causa.] Videtur ergo, q̃ sine causa delegatus a principe subdelegare non possit. Sed contra videtur esse: quia hoc habet simpliciter a lege, vt subdelegare possit. c. fin. de off. deleg & l. vni. C. qui pro sua iurisd. Rñ. ad hoc distinguendo ex mente Inno. & Abb. q̃ aut delegatus a Principe vult delegare ex causa, & non est dubium. c. si pro debilitate. de off. deleg. aut nulla iusta causa subest: & tũc aut non facit in fraudẽ alicuius: sed non vult se implicare litigiis: & põt subdelegare ac cõpellere subdelegatũ ad acceptandã subdelegationẽ. ca. pastoralis. de off. del. aut malitiose vult subdelegare, & in fraudem alicuius, & tunc licet valeat subdelegatio, tamen non potest cõpellere renitentẽ. d. c. pastoralis. secundũ intellectũ Abb. in dubio tamen non præsumitur in fraudẽ subdelegare, nisi saltẽ probetur ex coniecturis, vt not. in d. c. pastoralis.

c ¶Industria.] Quo casu non permittitur subdelegatio. cap. fin. de off. deleg l. inter artifices. ff. de solu. quomodo autem hoc cognoscatur, per Fel. in dicto cap. fin.

d ¶Potest.] Cap. significasti. cap. in litteris. ca. quærenti. & c. sane. de off. del. & in his locis late tradit.

e ¶Ciuili iudicio.] Secus extra iudicium, vt in notula seq. Item secus in causa criminali. c. 1. de iud. in 6. nisi de crimine ageretur ciuiliter. cap. tuæ. de procur. cap. super his. de accus. si autem de crimine criminale iudicium intentaretur, non interuenit procurator nisi in casibus. not. 2. q. 6. cap. si quãdo. & de accus. c. veniẽs. Sed quid si procurator in causa criminali admittatur; an quæ facta sunt cũ eo valeant? Respon. vt not. in c. 1. vnde sumitur.

f ¶Poterit.] Cum hic loquatur in delegato principis a contrario sensu, videtur secus in ordinario. 25. dist. c. qualis. cap. cum Apostolica. de his, quæ fi. a prælatu dicit idem in ordinario, vt not. in c. 1. eod. in 6. vnde sumitur, licet ordinarius extra iudicium

Is tamen cui a Principe [a] mandatur, ceteris longe præstat. Nam & alteri ex causa [b] subdelegare, nisi illius electa fuerit industria [c], renitentemque compellere, & propriã sententiam exequi, & cõtra ipsum ordinariũ [d] cedere potest [d]: quæ in ceteris delegatis nõ obtinent.

Delegatus a principe regulariter non potest quem citare vt compareat personaliter. h. d.

Non tamen in ciuili iudicio [e] alterutri parti, vt coram se personaliter compareat multis casibus possit subditos personaliter coram se conuocare, vt si eget illorum consilio, vel personali auxilio, & in aliis casibus, in d. c. 1. annotatis. Sed videbatur q̃ delegatus Papæ quo ad causam sibi delegatam, idem posset quod Papa: cum subsitutus, & c. 1. si eũ. §. qui iniuriarum. ff. si quis caut. iuncto c. cum dilecti. de dolo & cont. cũ ibi not. & ca. fi. de maio. & obe. & ca. fi. de dilat. Sed hoc obtinet tantum in Papa, non in delegato eius, vt not. in d. c. 1. Potest autem delegatus quod Papa, hoc verũ quod illa sine quibus nõ potest causa expediri. c. 1. & ca. præterea. de off. deleg. & ita soluit. Inno. & Archid. cum autem liberum sit cui liber per se, vel per procuratorem respondere. l. præsenti. §. cum autẽ. C. de his, qui ad eccles. confug. l 1. ff. de proc. c. fi. de iur. cal. in 6. beneficiũ iuris nemini fuit auferendum. d. 18. cap. de his. cap. indultum. de reg. iur. in 6. In casus vero colleg. i, vel uniuersitatis de necessitate debet syndicus interuenire. cap. in pertractãdis. de iur. cal. & no. in c. dilectus. 2. de sim.

iubere poterit [f], nisi vel mãdatum ad hoc speciale [g] receperit, vel nisi pro veritate dicenda [h], vel pro iuramento calumniæ [i] exhibendo, vel alia iuris necessitas partes corã exigat specialiter præsentari.

Delegatus a Papa non subdelegat, nisi personis hic enumeratis. h. d.

Sed nec omnibus promiscue vices suas demandare poterit: sed illis dũtaxat, quib⁹ auctoritate litterarũ sedis Apostolicæ [K], vel Legatorum [l] eius-

g ¶Speciale.] Quia tunc sicut Papa potest & ipse si militer. c. pen. cũ ibi not. de ,pe. & not. in c. 1. de iud.

h ¶Dicenda.] Scilicet ad præstandum iuramentũ de veritate, quod solum olim præstabatur in spiritualibus: hodie secus. c. 1. de iur calu. in 6. Et in eo differt a iuramento calumniæ: quia per illud rñdetur de eo quod credũt & existimant respõdentes. l. 2 §. fin autem. C de iur. calum. per illud de veritate respondetur prout littera sonat. ca. dudum. 2. de elect. & not. in c. 1. eod. in 6.

i ¶Calumniæ.] Quod principales personæ præstare debent. C. de iur. calum. auth. principales. & de iur. calu. ca. in pertractandis. nisi procurator ad id habeat speciale mandatum. ca. fi de iur. calu. in 6. quo casu delegatus principalem ad iurandum cõpellere non poterit: cum hoc casu nulla sit iuris necessitas, de qua hic, & in cap. 1. eod. in 6. nisi forte principalis iustior sit, quam procurator, & natura causæ hoc requirat, vel scit melius veritatẽ, l. fi. C. de procu. & fac. c. si quem. de procur. in 6.

K ¶Sedis Apostolicæ.] Vt in cap. statutum. de rescript. in 6.

l ¶Legatorum.] Vt cap. statutum, §. in nullo. de rescript. in 6.

a ¶Dignitate.] Sumitur autē dignitas multis modis, vt traditur in c. de multa. de præb. & per antiquos in c. 3. de cle. non resid. & in ca. denique, dist. 4. Sed quomodo ergo poterunt causæ committi natis annos viginti. c. cum vigesimum. de offi. deleg. & l. quidam consulebant. ff. de re iud. cum tamen in dignitate vel personatu constitutus natus esse debeat annos 25 c. cum in cunctis. §. inferiora. de elect. Sol. obiectio non procedit in canonicis, in quibus non requiritur tanta ætas, habetur in c ex eo. de elect. in 6. Item dispēsatiue potest minor 25. habere dignitatem, vel personatum. ca. vni. de æta. & qual. in 6.

b ¶Obtinētibus.] Idem de officialibus episcoporum principalibus & foraneis, & de prioribus religiosis conuētualibus & Claustralibus. cle. & si principalis. de rescr. secus est de monacho, nisi dē ex certa scientia Papæ. Abb. in cap. per inquisitionem. de elect. & in ca. causam. eo. & nisi in casu qui ponitur in sequenti notula.

dem causę committū tur: hoc est non nisi dignitate [a] præditis, aut personatum obtinentibus [b], vel ecclesiarum cathedralium canonicis [c].

Potest vna causa etiam pluribus delegari, & si in rescripto nō fuerit adiecta clausula: Quod si non omnes, non valebit processus, nisi simul procedant. h. d.

Item mandari potest iurisdictio, tam vni, quam pluribus [d], certis tamen [e]. Sed si pluribus mandata sit non adiecto eo: Quod si omnes interesse nequiuerint, vel noluerint, reliqui exequantur: nisi simul omnes coniunctim processerint, quidquid aliqui fecerint, nullam iuris habebit efficaciam [f].

Qui per alium facit, per seipsum facere videtur. h. d.

Plane si is, qui interesse non potest, vel coniudici [g] suo, vel alij vices suas commisserit, perinde res accipienda est, atque si omnes simul procedant.

Clausula, quid si omnes. impedit subdelegationem. hoc dicit.

Aliud iuris est si illud [h] adiectum sit. Nam nec impeditorū collegarum subdele-

Io. Bapt.

c ¶Canonicis.] Idem si quis sit monachus in ecclesia cathedrali, quia vbi reperitur qualitas in monachis, quæ requiritur in clericis, censentur habiles, vt in cle & si principalis. de rescrip. Sed hi cēsentur canonici ecclesiæ cathedralis, vt no. in c. 1. 63. dist. & ita Abb. consuluit, vt ipse refert in ca. cum olim de priui. Idem tenet. in c. causam quæ. eo. licet Archid. in c. statutum de rescr. aliter sentiat. aliàs igitur habentibus perpetuum officium in ecclesia cathedrali non poterit causa per sedem Apostolicam delegari. d. c. statutum. & ibi etiam not. licet aliàs extraiudicium simplex religiosus possit esse cōmissarius Papæ. c. cum in veteri, de ele. & ibi Abb. in 2. no. immo de potestatis plenitudine posset etiā mero laico cōmittere causam etiā spiritualem, & cōcedere excōmunicandi potestatē Ab. in c. Messana. de elect & in c. fin. de cle. ægro. & not. dist. 32. §. verū, & in c bene quidē. d. 96. Hi autē canonici cathedralium licet possint esse delegati apostolici: conseruatores tamen esse non possunt. c. fi. de offi deleg. in 6. Sed quid si tempore datæ quis esset canonicus, & nō tēpore præsentationis vel econuerso? Rñ. initium attenderetur, & sic tēpus datæ, vt not. in dicto c. statutū. super verbo canonicis, in fi. Circa. hoc autē nouā & bonā fecit prouisionem Conc. Trid. sess. 25. in decretis reform. ca. 10. incipien. quoniam ob malitiosam.

Item mandari potest. CASVS. Quidam potestatem habētes delegabant eā modo uni, & modo pluribus, & sic aliquando simpliciter, & aliquando diuersis clausulis adiectis ad libitum eorum, unde ob hanc delegandi diuersitatē fuit dubitatū quid iuris sit tenēdum, videbatur enim à iure alienū ita delegare, quia inde daretur occasio prorogandi lites, cū sæpe propterea dubitari posset de potestate delegati quod esset contra l. properandū. in princ. C. de iudic. Sol. tamen prout hic legimus, quia mandatū delegationis ita uariari debet sicut postulat Casus, & occasio contingēs: hinc cognoscimus etiā obiectionem nō tenere, quia ,,rogatio inutilis in d. l. dānatur. Not. primo, quod obhāc delegandi diuersitatē difficile est cognoscere qualis sit potestas delegati, & ideo ad formā mandati regulariter est recurrendū, ,,put melius colligī ex seq. partic. huius partis. Not. 2. qđ arg. istius notan. hoc idē cōtingere in ,,curatore & ,,pea in hoc tenet arg. ab vno mādato ad aliud. Not. 3. quod cū iura in hoc, & doctrinę nō sit oīno conformes inde habetur modus cōciliādi.

d ¶Pluribus.] Ca. fsciscitatus. de rescr. c. causam. & c. cum causa. & c. quamuis. de offi. deleg.

e ¶Certis tamen.] Ca. ad hæc de rescr. vbi Doc. sic nec procurator incertus cōstituitur. l. 2. ff. de proc. nec tutor. ff. de test. tutel. l. tutor incertus. nec arbiter. ca. innotuit de arbitris.

f ¶Efficaciā.] Nō solū quo ad sentētiā definitiuā, sed etiā quoad interlocutorias. c. causam. de off. dele. qđ loquitur indistincte de sententia. & qđ hic dicitur, limitatur per Inno. Abb & alios duobus vel tribus modis in d. c causam. vbi videndum.

g ¶Coniudici.] Et sic diuersa auctoritate in eodē iudicio poterit quis ,,cedere. ſ & tamquā delegat⁹, & tāquā subdelegatus. Sed an tunc ea ratione potest ferre duas sn Las? Rñ. non, arg. ca. pen. de ele. in 6. & ita Ab. & alij in cap. quamuis. de offic. deleg.

h ¶Illud. Ji. clausula, quid si omnes.

Admit-

a ¶Admittere.] c. coram. & ibi traditur per Doc. de offi. deleg.

b ¶Nihil agent.] De hoc late in ca prudentia in prin. & §. 1. de offi. deleg & in c. fcisitatus. de rescr.

c ¶Vno illorum.] Idem de duobus, vel de omnibus qui simul inchoauerūt quo ad quid ſ. ,,p si omnes inceperunt, omnes finiant, nisi ex causa vt sequitur, & ita not in c. cū plures de offic. deleg. in 6.

d ¶Inchoante.] Qualitercumque, etiam si lis non sit contestata coīā eo, c. gratū. c. licet. ca. quamuis. de offic. del. & c. si a subde legato eo. tit. in 6. Aliud in procuratore, qui dicitur occupasse per litis cōtestationem, vt sit melior eius conditio, ca. si duo. de procur. in 6.

e ¶Non poterunt. Sic in pluribus ,,curatoribus datis in solidū. l plurib⁹. ff. de procu. l creditor. §. duobus. ff. mand & c. nō iniuste de procu. in antiq & in ca. si duo. eo. ti. in 6. aliàs sequi posset perplexitas, si quilibet per se ,,cedere vellet: quia forte eodem tempore ad diuersa loca citarent, c. fin. de rescri. vnus excommunicaret, alter absolueret. c. si cōtingat. de rescr. vt plenius no. in c. cum plures. de off. dele. in 6.

f ¶Recusaret.] Tūc ergo poterit alius, vel alii procedere: non sic in procuratoribus datis in solidum: quia uno occupante, & postea impedito, alii non possunt procedere, nisi dictum fuisset in constitutione. q̄ non fieret melior conditio occupantis. c. si duo. de procu. in 6. Et quod hic dē de delegato impedito collegam procedere posse intelligendum est nisi ille, qui inchoauit subdelegatum daret. arg. d. c. si duo, de proc. in 6. vt not. in c. si plures. de off. del. in 6. Sed an si cessat impedimē tum in eo, qui inchoauit, possit causam resumere.

gatos admittere [a] cogendi erunt: & quod pars illorum fecerit, ratum habēdum erit.

Clausula, quid si omnes. operatur solum in casu impotentiæ uel uoluntatis. h. d.

Hoc tamen ita demum obtinebit, si reliquis procedere uolentibus, quoſdā vel interesse non posse, vel omnino nolle legitime constiterit: alioqui procedentes nihil [b] agent.

Si unus ex pluribus delegatis negotium inchoauerit. alii non possunt se intromittere, nisi ex causa. h. d.

Porro uno [c] illorū commissum negotiū inchoante [d], alii vlterius se intromittere non poterūt [e], nisi aut infirmitate, vel alia iusta causa illū, qui causam tractare incœperit, cōtigerit impediri; aut idem nollet, vel dolo malo in eo procedere recusaret [f].

Iurisdictio perpetuata per vnum intelligitur perpetuata quo ad omnes. h. d.

Iurisdictione uero per unum uiuo mandatore ꝓpetuata, quo ad omnes [g] condelegatos iudices perpetuata intelligitur.

Delegatus debet diligenter seruare fines mandati. h. dicit.

Sed siue uni, siue pluribus, siue a Principe, siue ab alio mandata fuerit iurisdictio, mandati forma diligenter custodienda erit, nec aliquid cōtra quam sibi mandatum fuerit, delegatus sibi tentare [h] audebit.

Cum quid committitur, cēsentur omnia commissa, per quę peruenitur ad illud. h. d.

Plane [i] iurisdictionem impedientes [k], vel in iudicium venire detrectantes, dele-

Io. Bapt.

Respond. non, vt nota in dicto cap. cum plures.

g ¶Quo ad omnes.] Concor. c. cum plures. de offi. deleg in 6. vnde sumitur.

Sed siue uni. CASVS. Cum singula facta, quæ sub iurisdictione delegata continentur singulari scriptura comprehendi nequeant, hinc est, quod quidam delegati extē debant potestatem sibi demandatā ultra litteralem intelligentiā, quidā uero ipsam intra literam continebant vnde fuit propterea de hoc dubitatū. si. n permittitur extensio, falsa redditur regula ut fines mādati diligēter custodiantur, quæ habetur in l. diligenter. ff. mandati cū uulg. si uero secundum esset faciendū, falsa redderetur decisio in c. 1. de off. deleg. cū simil. cęterum Sol. vt hic legimus, qa licet mens delegātis sit considerāda, & sequenda, iñ cum aliqñ expresse & aliquando uirtualiter ipsa in mādato contineatur propterea & solutio est uera, & obiectio non obstat cū vtraque pars eius aliqñ uerificetur. No. primo qđ potestas delegati à uoluntate delegantis in mandato contenta regulatur. No. 2. quod uoluntas delegātis vel alterius constituētis cognoscitur vel ab ipsamet scriptura, uel à natura rei in mandato contentæ; qa declarare aliquid contingit aliqñ expresse, & aliquando uirtualiter.

h ¶Tentare audebit.] Cōcor. c. uenerabili. de off. deleg. & c. cum dilecta. de rescr. l. si procurator. C. de procu. l. diligentes. ff. manda.

i ¶Plane limitat dictum generale præcedens.

k ¶Impedientes.] Extenditur ergo iurisdictio ad alios, de quibus non hr̄ mentio in rescripto, fac c. 1. de off. deleg. vbi de hoc late hr̄, si excommunicatio extenditur interdum ad illos, in quos lata non fuit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuit, c. nuper. de senten. excom. & ca. si concubinæ. eo. tit. & ratio ponitur in fine huius litteræ, & cōcor. c. præterea. c significasti. c. prudentiā in fi. c. suspicionis. 1. respon. de offi. deleg. & c. tam litteris. de testib.

a ¶ Districtione.] Sed si esset lata vltra comprehēsa in rescripto, esset ipso iure nulla, vt in c. cum olim. aliàs fi. de præb. Sed quid si est lata vltra intentionem delegātis, an sit ipso iure nulla? Respō: valet secundum Cardi. Ant. & Abb. in d. cap. fin. vbi videndum.

b ¶ Arbitrium.] Qualitate delicti, causæ, & personæ inspecta, c. sicut dignū. de homi. fac. c. de causis. §. r. de offi. del. vñ sumitur. c ¶ Super omnib⁹.] Vñ non solum super accessorio, verum etiā super accessorio accessorii, c. prudentiā. §. si vero. de offi. del. & ibi Abb. not. concor. c. 1. & c præterea. de offi. dele. ubi etiam respondetur ad cōtraria.

d ¶ Plenam.] Arg. q̄ delegatus iudex pōt compellere litigantes ad soluendum salaria aduocatis in causa sibi delegata: quod tū non tenetur communiter, nisi qñ ipse in subsidiū dedisset aduocatum nō inuenienti, secundum Imolam post Pet. de Perus. in c. cum ab omni. col. fin. vers. an autem iudex. de iudi.

e ¶ Rationabiles.] Arg. q̄ magis procedendū est secundū rescripti. Sed contra in c. ex parte 2. de offi. cōpromisi in aliquē. del. vñ sumitur. Itē argu. q̄ si suo, intelligendū est ven⁹ës. & cap. Quintus. ff. de ope. liberto.

f ¶ Æquitate.] A iure. s. informata. Ab. in c. ex parte. de offi. del. & Legistæ in l. placuit. C. de iudi.

gatus a Principe ecclesiastica districtione [a], etiam si litteræ commissionis id non contineant, coercere poterit, vel pro delicti & causæ qualitate secundum arbitrium [b] suū, si certa pœna canonibus non exprimatur, mulctare: quia ex eo, quod alicui causa committitur, super omnibus [c], quę ad causam ipsam spectare noscūtur, plenam [d] recipit potestatem.

Rationabiles exceptiones admittet delegatus, nisi uerba rescripti sonent in contrarium. h. d.

Rationabiles [e] quoque & honestas exceptiones, & a iuris æquitate [f] non abhorrētes, licet id expresse mandato non comprehendatur, admittet, nisi quod nullę debeāt exceptiones admitti, literis expressū fuerit [g].

Delegatus habet iurisdictionem etiam in eum, in quē fuit facta alienatio post impetratum rescriptum: licet rescriptum de eo non faciat mentionem. h. d.

Sed etsi litteras aduersus Titium ab Apostolico impetraueris, & is vt mādatum eludat antequam litteræ ad iudicem datū perueniant, vel etiam postea, antequam citetur de possessione, de qua controuersia vertitur, commutationem fecerit, eum qui in possessionem sese ingesserit [h] poterit delegatus cogere, vt coram se iuris pareat æquitati, nec quod rescriptum contra Titium impetratum fuerit, opponi poterit: generaliter enim omnis venditio, cessio [i], & alienatio iudicii mutandi causa facta [k], vtroque iure prohibetur [l]. Aliás delegata iurisdictio ad personas rescripto nō comprehensas, etiam ipsis volentibus prorogari non potest.

Mandatū Apostolicū ex causa potest executioni mandari, etiam in alio loco ab expresso in mandato. h. d.

Simili ratione statutū est, vt si is, per quē ab Apostolica [a] sede certo loco inquisitio, vel quid [b] aliud expediri mandatur, ob illius potētiam, vel malitiam contra quē inquiri, vel procedi mādatur, uel fautorū ei⁹ eo loco secure mandatum executioni mādari nequeat, ad id exequēdum locum securum [c], & idoneum [d] eligere ualeat, ne quis scilicet ex proprio dolo, vel fraude commodū reportet [e]. Quinimo idem faciet si alia probabilis causa [f] sub sit, propter quā in loco decreto perfici cōmode q nequeat, quod mādatur, ne tali prætextu impediri cōtingat mandatum Apostolicū vel differri [h].

Delegatio solū renocatione iurisdictionis re integra. h. d.

Soluitur autē delegatio multis modis, puta renocatiōe, morte, imporentia delegati, executione, sententiæ, propria pronūtiatione, tēporis fluxu. Renocatione, cū is, q mādauit iurisdictionē, antequā is, cui mādata fuerit, ea vti cœperit [i], mandatum

Lo. Bapt.

Solaitur autem. Hæc pars tot habet particul. quot sunt modi, quibus dissoluitur ista delegatio, cæterum cum in communi casus in ea commodo de figurari posset, propterea est animaduertendū qđ' cū inter exceptiones frequens sit in hoc iudicio delegato exceptio iudicis, hinc est, quod contra ipsum opponitur aliqñ renocatio eius, aliquando mors delegati, uel delegāris, aliquando impotentia alterius: aliquādo execatio sententię, aliquādo propria delegati pronunciatio, aliquando temporis lapsus: & aliquando recusatio eius. & aliquando eiusdem suspensio cum simil. vñ fuit quæsitum an modis istis finiatur hæc delegata iurisdict. vt inde coguoscamus an huiusmodi exceptiones teneant, siquidē inconueniens uidetur tot modos admittere, tum quia lites prorogātur tali habita occasione, vt de se patet, tum etiam quoniam mandatum post factū non est uoluntatis l. 1. 2. ff manda. facit. l. 1. ff. quod iussu. Sol. tamen vt hic habetur, quia modi isti vel oriuntur a natura mandati, vel à qualitate causæ, delegātis, & delegati, hinc not. vnde sit desumenda sufficientia illorum modorum: obiectio autem non uidetur obstare, quia quæ oriuntur ex natura rerum uel causarum, non dicuntur proprie causare litium immortalitatē à iure damnatam: cōtractus uero mandati non semper necessitatem importat, vt in d. l. 2. adnot. Not. primo vnam differentiā inter iurisdictionem ordinariā & delegatam, quia vna est terminabilis de sui natura, sec⁹ altera: No. secundo argumentum, quod eisdem similibus modis dissoluitur mandatum compromissi & procura cum dependeant ab eodem fonte. 1. à voluntate, & a natura rerum Not. tertio, quod plures modi aliquid dissoluendi causant facilius esse dissoluere quā contrahere, & hinc limita reg. Contrariorum ead. est disciplina, & capitul. 1. de regulis iuris. extra.

sit tem nō fuisse alienatā. l. 1. 2. & 3. & l. non solū. § hæc actio. ff. de alien. iud. mut. cau. fa. Ex his infertur, q̄ si quis alienaret, vel ex necessitate, vel esset paratus subire iudicium ac si possideret, nō datur actio ex illo titulo: quia cessat dolus alienantis, vel interesse agere uolentis. l. nō solum. § si quis. ff. eo. tit. & l. q. a etiā. Sed nonne contra possessorē competit rei uendicatio, quo ergo competit actio in factū ex illo edicto, quæ est extraordinaria, cū remedium ordinariū cessare faciat extraordinariū. l. in causæ. ff. de minor. Resp. l. ī causæ procedit respectu eiusdem personæ, sed respectu diuersarum remedium ordinarium bene potest concurrere cū extraordinario, vt not. Ab. in ca. 1. eo. tit. & not. in l. vni. C. eo. tit. de alie. &c.

a ¶ Ab Apostolica sede. Quid si ab inferiori ordinario fiat talis commissio? satis idem dēt videri, cum sit eadem rō. l. a Titio. ff. de verb. oblig. c. inter corporalia. & translat. cōiter contra in c. statuimus. de offi. del. in 6. vñ sumitur. vt hoc uerbū aliqđ operetur ad hoc c. ad audiētiam. de decl. c. si Papa. de priuil. nec ea dem est ratio qa non sic de facili a delegato Papæ per uniuersum orbē recurritur ad Papā sicut ad ordinariū de prouincia, vel diœcesi sua pōt recurri. Hinc quoq; delegatus Papæ recusat corā arbitris, q̄ difficile sit ad Papā recurrere: delegatus ordinarii nō itē. c. si cōtra unū. de offi. del. in 6. si igitur delegatus ordinarii in loco exequi non pōt, insinuet ordinario, qui sup hoc prouideat, vel expresse committendo eidē quod extra locum statutum id possit, uel alio modo.

b ¶ Vel quid aliud.] Puta pronunciatio, monitio, denuntiatio, vel his similia.

c ¶ Securum.] Locus ergo non solum debet esse securus partibus. c. ex parte, 1. de appel. sed & iudici, & inquisitori, vt in c. statuimus. de offi. delega.

d ¶ Idoneum.] Quia id non in taberna, uel in loco inhonesto expediri debet, quamuis tuto.

e ¶ Reportet.] Contra. l. itaque. ff. de fur.

f ¶ Causa.] Etiam sine dolo, & culpa eius contra quem id imminet expediendum, vt no. in c. statuimus. de offi. deleg. in 6.

g ¶ Commode.] 22. q. 2. c. faciat. l. Negos Proculo. ff. de verb. signifi.

h ¶ Differri.] Prouideri igitur debet, non solum ne impediatur in totum, sed etiam ne nimium differatur concor. c. si super gratia. & ca. statuimus. de offi. deleg. in 6.

i ¶ Vti cœperit.] Qualitercumque. ca. quamuis de

g ¶ Fuerit.] Adde secundum quosdā, & constet ea lē fuisse intentionem Papæ, q̄ uoluerit quācunq; exceptionē remouere: aliàs nō obstāte generali remotione admitti poterūt rōnabiles exceptiones, argu. c. audita. de rest. spo. & l. obligationē. ff. de pig. qđ quō procedat, late per Do. in c ex parte. 2. de offi. del.

h ¶ Ingesserit.] No. ergo q̄ in odiū uolentium elidere tenet scriptū per alienationē rei in aliū factā, extendit rescriptū ad personā, in eo nō expressā, & cōtra singularē successorē, qđ est cōtra regulā. vt a. P. & G. de offi. dele. & cōtra ea, quæ habentur in ca. quia. vbi late Ab. eo.

i ¶ Cessio.] Ca. 2. de alien. iudi. mut. causa fact.

k ¶ Facta.] Et nō solū regulē dolus ex parte alienantis, vt habeat locū qđ hic dē, sed etiā ex parte ei⁹, in quē fuit alienatio facta, quod suadet hæc littera ī uerbo. ingesserit & in c. 1. de alie. iudi. mut. cau. fact. vñ sumitur. vbi etiā hoc verbū Ab. pōderat, & in hoc ius canonicū continet prouisionem nō cogitatam iure ciuili: qa lex ciuilis bene pmittit eū. in quē facta sit alienatio cōueniri, vt l. 1. C. eo. sed corā suo iudice. Sed de iure canonico, etiam corā delegato, etiā q̄ rescriptū de eo nō faciat mentionē, sic fit, prorogatio de persona ad personā, cōtra regulā. c. P. & G. de offi. del. uide per Ab. in c. quia. eod.

l ¶ Prohibet.] Vt ff. & C. de alie. iu. mut. causa fact. & ext. eod. ti. per totū. Quorū titulorū remediū vt habeat locū, tria debent concurrere. primū, vt alienatio sit facta causa mutandi iudicii faturi, & nō eius quod iā est. l. hoc edicto. ff. de alie. iu. mu. cau. fact. quia si fiat alienatio rei litigiosæ, cōmittitur edictū de litigiosis. l. fin. C. de litig. & c. ecclesia S. Mariæ. vt lit. pen. Item q̄ dolo fiat, vt dictū est in superiori notula. Itē quod mea uolentis agere interfit

Universidad de Deusto
Biblioteca

offi.deleg.in 6.vbi no. & fac.c.licet vndique.eo.tit. in antiq.adeo ꝙ per solam reſcripti præſentationē dicitur perpetuata iuriſdictio,& ſic etiam per actū ante citationem,contra tū tenuit Archid. in d. ca. quamuis.quem multi uidentur ſequi,vt per Peru. in d.c.quamuis.& inferunt,ꝙ per electionē notarii nō dicaturiudex vſus iuriſdictione. ptima æquior, ſecunda de iure uerior, ſecundum Peruſi. in d.c quāuis. vbi late.& per Abb.in c.relatum. de offi. deleg.

a ¶ Reuocat.] Nō ſolum expreſſe:ſed etiam tacite,puta, ſi delegans ad partis petitionem citet, vel alio modo procedat, ſecundū Arch.& Io.And.in c.quamuis. de offi. del.in 6.& per Do. in ca. intimaſti. de appel. & hoc qū in totū commiſiſſet vices ſuas: aliàs etiam re non integra poſſet reuocare.l. iudicium ſoluitur. ff. de iud.& ꝙ Peru. in c. iudex & in ca. quamuis. de off. del. in 6. Vſ etiam neceſſe, ꝙ iudici delegato intimetur reuocatio, ad hoc vt proceſſus coram eo factusnō teneat,vt per Peru. in d.c. quāuis.poſt Bal in l mādatum. col. 8. C. mand. & aduerte quòd d. c. quamuis. loquitur in ſubdelegato à delegato principis, hic vniuerſaliter etiam in delegato. vnde uel intellige hanc litteram ſecū dum illum tex. vel cum non uideatur ratio diuerſitatis, intellige etiam in delegato ab ordinario, & ſic uniuerſaliter.

b ¶ Cenſeatur.] Ca.is qui de procu. in 6.§. hæc au tē.inf. eo.ti.quæ ſunt.Sol,illud in procuratore. hic In iudice delegato, vel ſubd elegato. Quæ aūt ſit diuerſitatis ratio.not in d c. is qui.& dicetur in d.ca. hæc autem.

c ¶ Morte.] Ca.relatū. &c.ſi delegatus.de off.dele ga.& intellige qđ hic dicitur:qñ ei cui ſit mandatū reuocat [a]. Cum eo caſu iuriſdictio in eum efficaciter tranſiſſe nō cenſeatur [b].

Morte tam delegantium, quam delegatorum ſoluitur delegatio,& ſi unus ex pluribus delegatis moriatur, adhuc ſoluitur delegatio: niſi aliud expreſſum ſit in reſcripto, vel ſub nomine dignitatis facta ſit delegatio.h.d.

Morte [c] extinguitur delegatio, tā eius, qui mādauit, ſi re integra [d] deceſſerit, quā etiam eorum, qui delegationē ſuſceperūt. quod quidē adeo obtinet,vt ſi pluribus iudicibus datis unus reb° eximatur humanis,delegatio etiam quo ad ſuperſtites expiret:niſi aliud indelegatione comprehenſum fuerit. Aut ſub dignitatis [e] nomine non proprio facta fuerit.

Mors & abſentia æquiparantur re non integra. h.d.

Quæſitum eſt, ſi ab Apoſtolica ſede datus iudex quoties eū abeſſe [f] cōtingerit, vices tibi ſuas commiſerit, an ſi is rebus eximatur humanis, commiſſum tibi negotium libere valeas definire: & cum tunc quoque cēſeatur abeſſe,reſcriptum eſt ſi illo viuente iuriſdictione vti cę peris [g], poſſe te nō ſecus ac ſi is uiueret, & abeſſet in negotio ꝓcedere. Idem iuris eſt, ſi tibi vices ſub ea forma committat, donec eas reuocandas [h] duxerit.

Delegatio perimitur impedimento delegati, tam iuris,quam facti. h.d.

Sed etſi delegatus mortuus quidem nō fuerit,ita tamen impediatur,vt omnino delegationis negotio intereſſe non poſſit, extinguitur [i] delegatio. Impedimentum autē intelligitur,tam iuris, quam facti. Iuris,vt ſi infamis [a] factus, aut alio legitimo impedimento [b] detentus fuerit.Facti,vt ſi ineuitabili neceſſitatis articulo, puta infirmitate, præpediatur.

Iuriſdictio delegati a principe expirat per executionem ſententiæ.h.d.

Idem iuris eſt ſi delegatus a principe [c] per ſe,vel per [d] alium ſententiam executioni mandauit [e],vel mādari præcepit. Tunc enim eius iuriſdictio ceſſat: quia ſemel eſt officio ſuo functus [f].

Si iudex delegatus pronūciat ſe iudicem incompetentem,expirat iuriſdictio. h.d.

Item ſi iudex delegatus interloquēdo [g] pronunciauerit ſe ſuper aliqua cauſa procedere non debere,vſque adeo iuriſdictionem amittit, vt etiam ex litigatorum [h] conſenſu illam reaſſumere non poſſit.

Si in reſcripto tempus apponatur, tranſacto termino, expirat iuriſdictio.h.d.

Sed & cū cauſa intra certum terminū [i] decidenda committitur, termino tranſacto, mandatum expirat [k]:niſi tempus communi partium conſenſu [l] prorogatum fuerit. Terminus autem tunc incipit currere, cum iudices litteras recepiſſe contigerit [m].

Poteſt quis conueniri vigore litterarum poſteriorum etiam non facientium mentionem anteriorum,quas aduerſarius impetrauit,ſed per annum non fuit vſus. h.d.

Qualitercumque,etiam citra litis cōteſtationem. c.relatum.& c.licet.de offi.deleg.vbi Doct. & not. ſupra.eod §. proxi.

h ¶ Reuocandas.] Reuocare eſt iuriſdictionis.l.iudicium ſoluitur.ff. eod.retinendo ergo reuocandi poteſtatem aliquid de iuriſdictione retinuit,vt no. in c.ſi delegatus.de offi.deleg.in 6.

i ¶ Extinguitur.] Ca.ſciſcitatus.& ibi late Do. de reſcr.

Abeſſe

ſ esc.ditimur autem aliquid poſſe quinque modis de iure,vt in c.faciat homo.22.q 2.c. Agatoſa.27. q.2.ex natura.c.puberes.& c. a nobis. de deſp. impub.ex officio,c.1. in fi.de conſan.& affi. & c cum inferior.de ma.& ob.ex merito,vt 3.q.7.§. tria. ex diuina uoluntate, vt de pœnit.d.2.§. charitas.Vnde uer ſus. Poſſe quidem rebus dant ius natura poteſtas, Officium meritum, de mum diuina uolūtas. & de eo quod dicitur uide in d. §.tria. & l. cū prætor.ff eo.& per Speul.in tit. de delegato.§. excipitur.

a ¶ Infamis.] Ca. ſciſcitatus.de reſc. c.præterea.de teſt. cogend.c.inſinuante.& c.vno, & qđ ibi not. de off. del. & an hoc ꝓcedat, ſi impedimentum proueniat in medio, & an iudex ipſe poſſit allegareſe infamem, Abb & Doct.in d.c.ſciſcitatus.

b ¶ Impedimēto.] Vt quia fuerit excōmunicatus, vel ſuſpectus,vel ſit factus ſeruus, vel ēt ſit iudex illitteratus,nec habeat cōſuetudinem cauſarum:peritus.n.dēt eſſe iudex, nec ex aliis debet quęrere quid eum loqui oporteat.auth.de iudicibus,in prin. & c.ex litteris.de cōſan.& affinit. Si tamen illitteratusha beat conſuetudinem iudicandi, poteſt ei cauſa committi,l.certi iuris.C.e.arg.l.parabolani.C.de epi.& cle.& no.in c. ſciſcitatus.de reſ. & not.hoc pro commiſſionibus.quæ fiunt aliquando a ſede Apoſtolica quibuſdam prælatis, qui non habent nec practicam, nec theoricam:quia contra tales poſſet excipi,ꝙ nō poſſunt eſſe iudices. Quid ſi ceſſaret impedimentum?puta quia infamis eſt reſtitutus,ex communicatus eſt abſolutus? Reſpond. vt per Abb.& alios in d.c.ſciſcitatus.

c ¶ A principe.] Quia delegati ab alijs non exequūtur c.paſtoralis.de off.dele.& §.poſſunt.ſup.eo.

d ¶ Per alium.]Etiā ꝙ nō ſit ordinarius iudex,vt per Abb.in cap.in litteris.& in c.ſignificaſti. de offic.deleg.

e ¶ Mandauit.] Et effectum habuit mandatum. Nam ſi mandauit & non eſt patitū, ipſemet poſſea exequetur,c.ſignificaſti.de off. del. verba em ſunt intelligenda cum effectu,l.1. §.hæc uerba ff.quod quiſq.iu.& ita no.in c.in litteris.de off.del.Dic plene per Ab.& alios in locis ſupra alleg.

f ¶ Functus.] Per ſententiam ergo ſolam non uſ iudex officio ſuo functus c.in litteris.de off. del. Sed contra uſ eſſe. l. iudex poſtquā.& l. cū quæretur.ff. de re iud. Sol. quod ibi dicit obtinet reſpectu cognitionis.

g ¶ Interloquendo.] Sententia ergo,per quam quis pronunciat ſe non iudicem, eſt interlocutoria:habet tamen vim definitiuæ: quia prorſus eſtinguit iuriſdictionem pronūciātis, adeo ꝙ talem interlocutoriā amplius reuocare non pōt, & ſic limitaſ. l.quod iuſſit.ff. de re.iud.& c. cū ceſſante. de ap. quæ tū procedunt in ordinario, qui etiam ꝙ ſe pronunciaret incompetentē, pōt tū ſuam pronunciā reuocare. l. ſi præſes.C.qūo, & quando iud.ubi Bal nos hic ſumus in delegato. vide de hoc per Ab.in c. ſignifi caſti.& Fel.in c.ex parte.de off deleg.

h ¶ Litigatorum.] Qui conſenſus litigatorum iudicem non facit eum, qui nulli præeſt iudicio l.priuatorum.C.de iur.om.iu. fac.ſupra eod. §. pari ratione. & c.ſi diligenti.de for.com. & l. ius publicum.ubi late Bar.ff.de pact.

i ¶ Terminum.] Sed quid ſi terminus ſit ita breuis vt non poſſit expediri cauſa niſi arctatis inducijs & dilationibus, an poterunt arctari inuitis partibus? Reſpondeo vt per Inn.in c. ſuper eo. de appe. & per Ab.in c de cauſis.de off.del. vbi diſtinguit.

K ¶ Expirat.] Cap.de cauſis. de offic. deleg.& per Legiſtas.in l.properandum.C de iud.

l ¶ Conſenſu.] Quando terminus appoſitus eſt fauore partium,aliàs ſecus,vt per Inno.in c. de cauſis.de off.dele.& per Bart. in l. ſi quis ex conſenſu. C.de epiſcaud.& in l.1.C.de iuri.om.iud.

m ¶ Contigerit.] Capit. ſuper eo.& ibi Docto. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

app. & hoc intellige qñ terminus est statutus per numerum dierũ, seu mensiũ, uel annorum: secus si ad certũ diẽ uel terminũ, puta, vsq; ad festũ Paschæ. Nã tũc semper terminus currit: qa post illum terminũ expirat iuri dictio, & incipit currere absq; alia præsentatione, vt per Ab. in c. de causãs. de offic. dele.

a ¶ Nõ absimili.] Sed nec per omnia simili: qa in casu superioris. §. solus lapsus temporis facit iurisdictionem expirare: sed in casu huius §. non solũ requiritur anni lapsus: sed dolus, vel negligentia nõ præsentantis, & q̃ secũdus impetrãs præsentet suas: aliãs nõ data impetratione scĩdi valet primũ rescriptũ perpetuo. l. falso. C. d̃ diuer. resc. Et ex hoc sm̃ Ab. in c. plerũq; de reser. vñ hæc littera sumit̃, habes notabilem differẽtiã inter rescriptũ, & priuilegiũ. nã rescriptũ nõ tollitur per non usum, licet sit datũ ad aliquid faciendũ: sed priuilegiũ tollitur spatio decẽ annorũ si fuit datũ ad aliquid faciendum, & priuilegiatus infra illud tempus non fuit vsus. l unic. ff de nundi. plene traditur in c. cum accessissent. de cõstitu.

b ¶ Infra annum.] Sed quando incipiet currere iste annus? gl. in ca. plerunque. de resc. ponit quat tuor opiniones, sed illa uidet̃ uerior & receptior, quod ad hoc ut currere incipiat, duo requiruntur, primũ q̃ habuerit copiam iudicis, & quod ipse ex parte sua uere non fuerit impeditus, vt per Ab. in d. c. plerumque. nõ ĩ sufficeret probare impedimẽtum nisi probetur diligẽtia tpe impedimenti, & q̃ impedimentum fuit causa immediata quare non egit quod satis probabitur per protestationem, & hoc uoluit Inn in c. ex transmissa. de resc. Bart. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. ff de no. op. nũc. Sic non sufficit ad obtinendũ quottidianas distributiones, probare q̃ canonicus de præsenti est infirmus, nisi appareat q̃ infirmitas fuit causa non interessendi dininis, vt quia tpe sanitatis residebat, secus si p prius nõ solebat interesse diuinis, vt no. Inn. in c. ad audientiam. de cle. nõ resi. & in c. 1. de cler. ægr.

c ¶ Vel negligentia.] Sed quis probabit hãc negligentiã? Rñ. tran scursus anni, nec alia interpellatio erit facienda, c. potuit, de loca. nisi ille vellet ostendere contrarium. sicut dicitur. de anno appellationis, c. cũ sit Romana, de app. An autẽ & qñ qd' his dicitur practisari possit, no. in c. plerũq;. de resc.

Non absimili[a] ratione cõstitutum est, vt si quis Apostolicas litteras impetrans infra annum[b] postquã iudicum copiam habuerit, dolo, vel negligentia[c] eis uti distulerit, auctoritate posteriorum litterarũ, quas postea forsan eius aduersarius impetrauerit, conueniri valeat: licet in posterioribus nulla mẽtio[d] de prioribus habeatur.

Recusatione extinguitur delegatio, cum iudex datus suspectus postulatur, & pronunciatur. h. d.

Recusatione[e] quoque extinguitur delegatio. quod eo casu accidit, quo iudex datus altero[f] litigatorũ petente, ob probabilẽ aliquam suspicionis causam ab iudicio remouendus pronũciatur: vtputa si iudex datus dicatur dñs[g] litigantium, aut consanguineus, aut aduocatus[h], aut cum altero immodicam contraxisse familiaritatem[i], aut ab eodem in alia causa partem appellasse[k], aut nondum iudicem ad legitimam ætatem[l] peruenisse.

d ¶ Nulla mẽtio.] Not. arg. optimũ sm̃ Ab. in c. plerũq; de resc. q̃ litteræ surreptitiæ ad lites nõ sunt ipso iure nullæ, de quo per Fel. in c. ad audientiam. 2. de resc. post Ab. in d. c. plerunque ante fin.

e ¶ Recusatione.] Materia recusationis iudicum latissime patet, & habetur de ea in c. causam. & c. insinuante. & cap. suspicionis. de offi. deleg. & in c. cum speciali. de app. & in c. si contra. & in c. si iudex. de offic. dele. in 6. per Leg. fias in l. apertissimi. C. de iud. & in l. prætor. ff. de iurisdict. iud. & Host. in sum. de ea facit duos titulos, unũ sub tit. de offi. dele. ubi tractat de remotione iudicis delegati, alium sub tit. de appe. vbi tractat d̃ remo iudic. ordin. f. ¶ Altero.] Et sic etiã actor dicit suspectũ iudicẽ c. statuti. §. 1. de reser. in 6. & ibi nota. in uerb. recusset. & late per Doc. in loca allegatis in superiori notula.

g ¶ Dñs.] Intelligo impropriẽ, de dño alicuius familiæ cetiã large accipiẽdo uerbũ familia: puta si quis dicatur de familia alicuius episcopi, cardinalis, vel alterius sæcularis personæ: nam si intelligimus de vero domino, vtique famuli non possent litigare, l. seruitute. & l. fi. ff. de reg. iur. & l. lis nulla. & l. vix certis. ff. eo. Et amplia hoc q̃ non solum dominus, sed etiam omnes de eadem familia, Doct. in capit. insinuante. de off. deleg. quia sunt socii, cum sæpe conueniãt in unũ: vt dicimus de canonicis, ut per Abb. in c. cum R. Canonicus, de offic. deleg. & fac. quod idem ponit in c. 2. de off. iudi.

h ¶ Aduocatus.] Cap postremo. de appe. secus est si is fuit impetratus iudex: qui erat destinatus aduocatus alterius partis: nisi impetratio fuisset facta in fraudem, vt per Ab in c. dilecto. de testib.

i ¶ Familiaritatẽ.] Cap insinuante. de off. del. Vn de nec doctor poterit esse iudex in causa sui schola ris sine recusatione, Ab. post Spe. in c. cũ R. Canonicus. de offi. deleg. quod intellige in causa quæ sit cum alio non scholari, vel non suo scholari: aliàs inter suos æqualitas affectionis operaretur, vt non posset remoueri. l. penul. §. 1. ff. de rit. nupt. & sic nota quòd ex modica causa iudex tamquam suspectus reuocari potest, vt per Abb. in d. cap. cum R. Canonicus.

k ¶ Appellasse.] Ca. ad hæc. 2. c. proposuit. de appe.

l ¶ Ætatem.] Cap. cum vigesimum. de offi. deleg. & l. quidam consulebant. ff. de re iud.

Ex-

e ¶ Ex duobus.] Idem si ex pluribus, si sit eadẽ ratio. & concor. c. si cõtra. de officio delegati in sexto.

b ¶ Expedienda erit.] Sed nunquid medio tempore pendente probatione coram collega poterit ip se collega dum cognoscit de causa suspicionis etiã in principali procedere? Quidam q̃dic, tu dic contra, vt no. in c. si cõtra. de offi. dele. in 6.

c ¶ Haberi.] Ex quo n. simpliciter dati sunt, vnus sine altero procedere nõ potest, c. causam, & c. uno de offi. del. supra. eo. item mandati. Impedito ergo vno, ita q̃ non possit committere, alii procedere nequeunt, secundum Ioan. And. in ca. si contra. de offi. del. in 6

d ¶ Cõstitutione.] Cap. suspicionis. de off. dele.

e ¶ Episcopi.] Idem in subdelegato delegati ipsius Papæ, habetur in c. super quæstionum §. quem uero. de off. dele. si autem episcopus ipse recusaretur, eligerentur arbitri, cap. cum speciali. de appe. Sed cur non & tunc aditur superior? Resp. quia iurisdictio ordinaria est fauorabilior. Itẽ non ita de facili potest haberi superior ordinarius, sicut nec sic de facili potest adiri Papa, & ideo si recusatur delegat̃ ipsius iurad arbitros. uoluerunt esse iura quantum possent prouidere partium incõmodis & expensis. secundum Io. And. in

f ¶ Recusatur.] Ca. 2. requiris. & ibi not. in cap. si contra de offi del. in 6.

Rursus iudiciorũ CASVS. Cũ iudex Ecclesiast. in causis cognoscendis, & decidendis aliquando certa solemnitate obseruata procedebat, & aliquando nullum iuris ordinem obseruabat propter ea dubitatum an tales modi essent de iure admittendi, siquidem si solemnitas fuit inducta ad inuenienda, & cognoscendam ueritatem controuersiæ in iudicio propositæ in qualib. causa obseruan de

Qualiter cognoscatur & expeditur causa suspicionis h. d.

Recusationis autẽ causa varie cognoscitur, nam si contra vnũ ex duobus[a] ab Apostolica sede delegatis suspicionis causa proponatur, si quidem illa clausula apposita sit: Quod si ambo interesse non possunt, alter in causa procedat, coram non recusato coniudice expediendã[b] erit: vbi vero non est dicta clausula in rescripto, debet super hoc ad arbitros recursus haberi[c], prout Gregoriana constitutione[d] latius cõtinet. Cũ aut delegatus episcopi[e] recusatur, recusationis causa coram episcopo probanda erit: licet coram ipso qui recusatur[f], sit alleganda.

Iudicium summariũ est, in quo subtili ordinis iudiciarij obseruatione prætermissa proceditur. Ordinariũ & sollemne est, in quo series iudiciaria tela obseruatur. h. d.

Rursus iudiciorũ tertia diuisio hæc est, quod quædam sunt summaria, quædam ordinaria, & solemnia. Summaria sunt in quibus subtili[g], & sollemni ordinis iudiciarii obseruatione prætermissa proceditur. Vt sunt causæ electionum, prouisionũ, matrimonii, vsurarũ, & similes[h], in q̃bus nec solẽnis libelli porrectio, nec litis contestatio est necessaria, sed simpliciter. de plano[i] sine strepitu, ac figura iudicali proceditur. Itaque de his iudex etiam tempore feriarum, ob hominum necessitates[k] in uerbo. subscriptis.

i ¶ Simpliciter de plano.] De uirtute horum uerborum not. in cle. sæpe. de uerb. sign. & per Bart. in extrauag. ad reprimẽdum. vbi late de singulis omnibus uerbis huiusmodi.

k ¶ Necessitates.] Secus in honorem Dei, & in hoc differunt hæ causæ summariæ: quia in his procedit iudex etiam inuitis partibus: secus in aliis, quibus accedere debet partium consensus ad hoc vt derogetur feriis, c. fi. de feriis. habetur in cle. sæpe. de uerbor. signifi.

Consti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Constitutionibus.] Clemē. dispendiosam. de iud. cle. sæpe. de verb. signifi.

b ¶ Ordine.] Et propterea forte appellatur ordinarium.

Io. Bapt.

DE PROCVRATORIBVS.

Continuatur tit.

Iste prout legimus in princ. eius, vel dicas secūdo hæc est uisum est de persona iudicis, reliquum erat uidere de litigantibus, qui cum regulariter soleant litigare per procuratorē ideo post tit. præcedēn. proponit iste, qui diuiditur in 7. partes, in prima adnotatur cōtinuatio: in secunda. habetur quid, & quotuplex sit procurator: in tertia quis cōstitui valeat procurator: in quarta an unus, vel plures: in quinta qualis sit procuratoris auctoritas: in 6. quis nequit esse procurator: in 7. quomodo procura ista finiatur: secunda ibi exercemus: tertia, ibi, pōt aūt: quarta & tam unus: quinta ibi, sed siue un⁹. sexta: ibi, sed nec omnes: septima ibi, tamdiu autem.

Io. Bapt.

EXpositis. CASVS nō figuratur: Nota tamen quod licet in primo lib. oratio habeatur de personis nihilominus ob diuersum respectum etiā alibi de eisdē pertractari potest, & debet, vt contingit in hoc tit. hæc. n. persona procuratoris in præsenti est pars iudicii, vt ex text. colligitur.

c ¶ Personas.] Immo prius de personis debuit dici. l. quidam referūt ff. de iure codici. l. si quæramus. ff. de testa. & not. in l. 2. C. de edic. diui Hadria. tollen. Sol. ille ord. non semper seruatur, ut apparet instit. de testamen. iuncto tit. quibus non est permis. fac. testa. & aliàs indultarum cognoscet, & litem, dilationes amputando, exceptiones, & appellationes dilatorias, & frustratorias repellendo, quanto poterit faciet breuiorem, prout hæc duabus Clementis luculentissimis constitutionibus [a] latius continentur.

Iudicium ordinariū quid sit. h. d.

Iudicium ordinarium & solemne est, in quo exquisito & solemni iuris ordine [b] seruato proceditur; vt puta libellū porrigendo, litem cōtestando, & alia faciēdo, de quibus infra latius uisuri sumus.

DE PROCVRATORIBVS.

TIT. II.

Iudicia exercemus per nosmetipsos. & per procuratores, vel syndicos, & quot sint procuratorum species h. dicit.

EXpositis generib⁹ iudiciorū, consequens nunc est vt uideamus per quas personas [c] illa exerceri possint. Exercemus igitur iudicia non solum per nosmetipsos, verum per procuratores nostros, aut syndicos. Procurator est, q aliena negotia mādato domini [d], uel quasi domini [e] administrat. Syndicus [f] est uniuersitatis defensor, & procurator.

Procuratorum dua species. h. d.

Porro procuratorū duæ sunt species: alii enim dantur ad iudicia alii ad negotia extra iudicium explicanda.

Procurator constitui potest pater familias, & filiusfamilias: & ad negotia potest procurator constitui qui natus est annos xvij. ad iudicia solum natus xxv. h. d.

Potest autem ad iu

Io. Bapt.

sæpe; & utique est inchoandū a generaliotibus. §. is igitur. insti. de iust. & iur. & supra. de sacra. §. fi. & l. 1. ff. si cer. pe.

Exercemus. CASVS. non figuratur, sed Not. primo argumentum: quod cum per procuratores litigare liceat, ideo quod per eos facimus per nosmetipsos facere dicimus. Not. secundo quod procurare est quædā species defensionis, hinc cognoscemus causā cur unicuique sit permissum procuratorem constituere §. quin etiam, in fi. in eod.

d ¶ Mandato domini.] Cap. 1. eo. & l. 1. eod. aliàs sine mādato diceretur negociorū gestor. vt ff. de nego. gest. per totum, & not. in rubric.

e ¶ Vel quasi domini. Vt est prælatus & administrator alicuius ecclesiæ, & similes, & de his vide per Host. in fi. princip. & tradit communiter in l. 1. ff. eo.

f ¶ Syndicus.] l. 1. §. 1. & per tot. ff. quod cuiusc. vni. no. & in c. 1. de syndi. & licet constitutus fuerit ad vnam tantū causam, nihilominus dicitur syndicus, secundum comm. opin. licet quidam contra, vt per Ab. in d. c. 1. de syn. Et de differētiis inter procuratorem, syndicum, œconomū, & actorem not. in c. si quis 2. qō. 7. & in ca. petitio. eo. & not. in §. fi. insti. de curato. Et quæ sit differētia inter hos circa iuramentum calumniæ, habetur per Ab. in c. quia, eod. in c. pertractā dis. de iur. calu. &

Io. Bapt.

& in ca. fin. vt lit. non contest.

Potest autem. Hęc pars licet posset subdiuidi, qm̄ tamen in ea casus commode in communi figurari valet, propterea est adnotandū, cum hominum quidam sint patres famil. quidam, uero filii famil. quidam

dam maioris, quidam minoris, fuit propterea quæsitum, an omnes indifferenter possunt pro se, & pro alijs procurare, si nos dicimus procurare esse q̄dam defendere. §. exercemus. §. quod si quartum hoc eo. tit. nullus & in nullo casu est excludendus.

Io. Bapt.

si uero consideramus qualitatē personæ tantum maiores ob perfectionē intellectus venirēt admitendi institu. de curat. in princi. Sol. vt hic legimus, quia sicut negocia sunt diuersa, ita quoque diuersam admittunt, vel repellunt personā litigantium: ad obiectionem uero puto respondenda iuxta rationē decisionis supra adnot. siquidē qualitas iudicij & negocij nec oēs admittit, nec tm̄ minores reiicit. Not primo diuersitatē inter iudiciū spirituale, & reliqua iudicia: No. secundo quod maior vel minor ætas cōsideratur respectu negocij quod administrari debet No. tertio argum. quod iudex pōt aliquē cogere ad suscipiendum patrocinium alicuius qui nō habeat legitimum defensorem.

a ¶ Ad iudicia.] Accipit primū mēbrum diuisionis.

b ¶ Filiꝰ familias.] l. filius fam. § ipse quoque ff. eo. & c. iuste. eo.

c ¶ Patris consensu.] Quod non uidebatur: quia qui per se non admittitur, non uidebatur pro alio admittendus, cum interdum quis pro se admittat̄, & non pro alio, l. 1. §. 2. ff de postul. 3. q. 7 §. tria. & habetur de hoc in l. fi. §. 1. C. de bon. quæ lib. Sed fuit filius ad procurationem admissus: quia ob eā rem nihil deperit patri. vt not. in ca. qui generaliter §. 1 de procu in 6.

d ¶ Ad 17. annū.] §. iustæ. inst. quibus ex cau. ma. non licet, fac. l. 1 §. puericia. ff de postul. & c. qui generaliter. §. fi. eo. in 63 q 7. §. verum.

e ¶ Non poterit.] Sed quare maior ætas requirit in procuratore, quàm in aduocato, & quam in testē? Respond. quia procurator tenetur obligatione mandati. itē cōtra. cum fertur sententia, quod nō est in aduocato, & in teste. no. in c. qui generaliter. §. fi. eo. in 6. l. 1 §. initium. ff de postu. in l. exigendi. C. eo. per Specu. in tit. de aduocato. §. 1. vers. item quod est minor.

f ¶ Ad quartumdecimum.] In mare, in muliere duodecimum c. indemnitatibus 1 rū. de elect. in 6. c. continebatur de despon. impu. & sic intellige decret. ex parte. de rel. fi. spol. & not in c. fi. de iud. in 6. vnde sumitur.

g ¶ Spiritualibus.] puta matrimonio, & similibus.

h ¶ Dependentibus.] Vt dote, quæ dependet a matrimonio, c. 2. de don. post diuor. restit.

i ¶ Admittendus erit.] Ca. fin. de iu. in 6.

K ¶ Vigesimumquintū.] Et propterea etiam sine curatore.

l ¶ Regulariter.] lō regulariter, qa aliqñ non solū agit sine patris consensu: verum etiā contra ipsum patrem. l. lis nulla. ff de iu. Item cū impetrat veniam ætatis. l. 2. C de his. q ve. ætat. impet. & in momentanea possessione. l. fi. C. qui legi. person. Itē cū agit de thoro uiolato. l. lex Iulia. & l. inter liberas. § penul. ff. de adu. Item in interdicto de libero hom. exhib. l. 3. §. si mulier. Item secundum canones uidetur, quod indistincte conqueratur filius de patre. c non est. de sponsa. & 2. q. 7 c. quæritur. vbi de hoc & 24 q. 4 c. si ecclesiæ. Itē in casu l. si longius. ff. de iud. & de materia late per Spec. in tit. de actore. §. 1. vers. item quòd est filius, & per omnes in l. fi. C de bon. quæ liber.

m ¶ Filius familias.] Etiam maior, l. cum oportet, & l. cum non solum. C. de bon quæ lib.

n ¶ Per se poterit.] Ca fi. § si vero. de iudi. in 6.

o ¶ Eiusdem.] Non enim sufficit, immo nec requiritur patris auctoritas, nec. n. de patrimonialibus tractamus, in quibus id locū hēt C. de bon. quæ li. l. nō oportet. & l. cū non solū. Imò nec Imperatoris vel alterius sæcularis iudicis auctoritas sufficeret cū sit causa spūalis & ecclesiastica d. 96 c. bene quidē & c. at si clerici. & iud. & de arb. c. cōtingit. arg. ff ad Trebel. l. ille a quo. § fi cum l sequent.

p ¶ Lites.] Ad hoc C. de cur. in lib. dand per tot. & C. de curat. furi. l. fi. in prin. & dicit ad has, quia

quod est minor.

dicia [a], non solum paterfamilias, verum etiam filiusfamilias [b], nullo intercedente patris cōsensu [c], fieri procurator, si legitimam ætatem compleuerit. Licet enim quis post 17. annum [d], procurator ad negotia licite constituatur: ad iudicia tamen, nisi maior 25. annis fuerit, constitui non poterit [e].

Natus annos 14. potest esse in iudicio super causis spiritualibus per se, & per procuratorem non obstante patria potestate. h. d.

Aliud tamen iuris est in principali: nam si is ad quartumdecimum [f] ætatis annum puenerit, in causis beneficialibus, & aliis spiritualibus [g] necnō ab eisdem dependentibus [h], ad agendum, defendēdūq; p se, vel procuratorem perinde admittendus [i] erit atque si uigesimum [k] quintum ætatis annū natus esset, necvlla patriæ potestatis, vel uoluntatis erit habenda ratio, quamquā aliàs regulariter [l] filiusfamilias [m], sine patris assensu, in iudicio esse non possit.

Quomodo sit agendum, si minor quatuordecim annis in causis spiritualibus in iudicio esse velit. h. d.

Quod si quartumdecimum annum natus nō fuerit, in huiusmodi causis, nec agere defendere p se potest [n], sed vel per episcopum vel eiusdem [o] officialem, ad has lites [p] curator sibi dandus

&C. de curat. furi. l. fi. in prin. & dicit ad hæc, quia de temporalibus & non dependentibus à spiritualibus se intromittere non debet: nisi forte ratione personæ, puta, si clericus esset: vt not. in c. fi. de iudi. in 6. vnde sumitur.

a ¶ Maior infante.] Id est, septennio, c. litteras, & c. accessit. de desp. impub. minor enim ætas quidqd uidet ignorat. l. 1. in fin. C. de fal. mone. Sed dices quam causam spiritualem tractare potest minor infante. matrimoniū enim vel sponsalia contrahere non potest vt dictis iuribus beneficium ecclesiasticū habere nō potest: vt not. in c. super inordinata. d. præb. Qualis ergo erit hæc causa? Respon. forte dispensatione Papæ adeptus est benefic. de quo agit, vel defendit, vel forte repetit, vel ab eo repetūtur usuræ, quæ causa saltē large dicitur spiritualis, vt per Io. And in clem. dispēdiosam. de iudi. & in c. 1. de vsu. in 6. Vel dicitur natus de illegitimo matrimonio, c. tuā. de ord. cogni.

b ¶ Eorundem.] Epi scilicet vel officialis.

c ¶ Ab eodem.] Non dicitur delegato ordinarii, quasi ordinarius hoc delegare nō possit, ad hoc l. nec quidquā. §. vbi decretū. ff. de off. proc. fac. no. in c. pe. de rest. in integ. c. licet. de offi. vica. in 6. & in c. fi. de iu. in 6. vnde sumitur.

d ¶ Ventilandæ.] Delegata enim causa, & omnia delegata uidentur sine quibus causa &cet. c. præterea. de off. dele. §. sed siue. supra. tit. prox. Ad causam autem pertinet qp persona legitima sit in causa. C. qui. da. tut. & cura. l. in uniuersis. ergo possunt per quod peruenitur ad illud l. legatum. ff. eod.

e ¶ Laicus.] Etiā purus, & qui nullum penitus habeat ordinē, nec sit ecclesiastica persona. 12. q. 1. ca. duo, & c. 3. eo. in 6. & per Spec. in tit de ꝓcuratore, ver. itē qp est laicus. Sed contra. c. 1. de iudi. Sol. ibi, nomine proprio, hic procuratorio, die vt habetur plene in dict. capitu. 1.

¶ Habetur.] l. mutus. §. 1. vbi de hoc ff. eo. & in-

erit, vel si maior infante [a] fuerit cum auctoritate alterius eorundem [b] procuratorem constituere poterit.

Delegatus sedis Apostolicæ in causis, quę agitantur corā se pro minori quatuordecim annorum, potest eidē curatorem dare, vel auctoritatem constituendi procuratorem. h. d.

Quin etiam Apostolicæ sedis delegatus, & ab eodē [c] subdelegatus ad eas dūtaxat causas, quæ corā ipsis ventilandæ [d] fuerint, vel curatorē dare, vel procuratoris constituendi auctoritatem præstare poterunt.

Edictum de procuratoribus est prohibitiuum certarum personarum. h. d.

Constitui autē poterit non solum clericus, verum etiam laicus [e]. Regulariter em̄ omnis, qui non prohibetur ad procuratoris officium idoneus habetur [f].

Si duo dati sint procuratores insolidum, occupantis erit melior conditio; nisi in mandato sit comprehensum contrarium: quo casu solum altero non ualente, vel volente prosequi poterit inchoatū negotium suscipere: nisi is, qui non prosequitur alium substituerit, si non sint dati insolidum, vnus sine alio procedere non poterit. h. d.

Et tam vnus, quam plures possunt in vna causa constitui procuratores. Si tamen duo simul [g] non adiecto quod insolidum sint procuratores, constituantur, vnus sine altero nō admittetur [h]. Secus si sint insolidū constituti: tunc enim illius melior erit conditio, qui per litis cō-

sti. per quas pers. Idem in teste, l. 1. ff. de testi. Idem in matrimonio, c. cum apud, de sponsa.

Et tam unus CASVS. Cum quidam ad uictoriā in iudicio consequendam uoluisset plures procuratores constituere, dubitauit an sibi id expediat, siquidē pluralitas personarum uidetur negociorū expeditionem impedire, cum plures psonę difficile simul conueniant. Sol. tamē prout habetur, in præsenti tex. ga facilius res conferuatur, vel recuperatur à pluribus q̄ ab uno: non obstat obiectio, quia ipsa locū haberet quantum ad actum in unum conueniēdi, secus uero quoad modum rem procurando. Not. primo, quod mandatū procuratorum non habet certam formam ob diuersam, & liberam uoluntatem constituentis. No. secundo qd̄ clausula insolidū in instrumētis aliquando non præsumitur, nec intelligitur, nisi expresse dicatur, de qua re vide glo. 1. super §. si plures. institu. de fideiuss. Not. tertio quod in pari causa melior est conditio occupātis. hinc no, vnā intelligētiam ad regul. quod ius ciuile sit scriptum vigilantibus. l. pupillus. in fi. ff. quæ in fraud. credi.

Io. Bapt.

g ¶ Simul.] Secus si in diuersis tēporibus, quia constituendo secundum uidetur primum reuocare. l. si quis tamen. §. fi. ff. eo. c. nō iniuste, eod. etiam si secundus nolit suscipere mandatum, arg. §. posteriore. instit. quib. mo. testa. infir. & not. in c. si duo. eo. in 6. nisi quis exprimat se nolle primū reuocare, fac. l. si quis pluribus. ff. de le. 1. & c. si quem, eod. in 6. limita tamen hoc duobus modis, vt per Peru. in c. si quem, §. 1. eod. in 6.

h ¶ Non admittetur.] Quia hi duo censentur pro uno, capitu. penultim. §. 1. de electio. in 6. aliud in executionibus ultimarum uoluntatum, capitu. fin. de test. & in causis spiritualibus, c. si duo. §. fin. eod. in 6. & in tutoribus. l. decreto. ff. de admin. tuto. & in his est hoc de benignitate receptum, no. in dict. cap. si duo.

Con-

a ¶ Contestationem.] Quia tum demum videtur agi. l. amplius. ff. rem rat. hab. facit cap. relatum. de offi. deleg. Interdū is dē occupare qui prius ad sententiā deuenit, l. si vero. ff. d̄ pecu. l. si qs à multis. ff. de noxal. & not. in c. si duo. eo. in 6. vnde sumitur.

b ¶ Occupauerit.] In bona significatione. sic 7. quæst. 1. capit. factus est Cornelius, aliàs in mala capi. generali de electio. in 6.

c ¶ Occupantis.] Et nihilominus tūc contra uoluntatē domini melior fiet conditio occupantis, cum alius non admittatur, nisi eo qui occupauit impedito, uel agere desistente: quia cōstituens in totum statum iuris immutare non potest ca. requisisti. & c. tua. de testa. l. nemo. ff. de leg. 1. si ergo nō valet in totū, vt aget, valet quo modo valere potest. fac. ca. 1. §. 1. de despo. impu. & not in cap si duo. eod. in 6.

d ¶ Inchoatum.] Simile in cap. cum in plures. de offic. deleg. in 6.

e ¶ Alius.] Qui cū uices potiores gerat, alium excludet, c. si duo. in fin. eo. in 6. cum cōcor. ibi allegatis.

Sed siue unus. Hæc pars continet regul. cum quibusd. limitation. vnde in ea casus ita in communi figurari dēt. Quidam fuit cōstitutus ꝓcurator ad possessionem beneficii consequendā, & ad oēs & quascumque alias causas, qua de re uolebat in qualibet causa indifferenter, & coram quolib. iudice litigare, ac etiam & alios procuratores substituere: ad hoc autem mouebatur quia uoluntas constituētis, quæ attendi debet iuxta l. diligenter. ff. mandati, uidetur id concessisse, alioquin potestas procuratoris non dependeret à uoluntate constituentis, sed aliunde, quod uidetur inconueniens. Solut. tamen prout hic legimus, quia in quibusdam casibus uoluntas constituentis non præsumitur, in quibusdam uero natura ipsarum id nō permittit, qua ratione suadente etiam obiectio uidetur cessare:

testationem [a] negotium primus occupauerit [b]. Et dominus litis factus alterum excludet, nisi constituēs dixerit, quod occupātis [c] conditio melior esse non deberet. Tūc enim si eum qui occupauit, aut legitime impediri contingat, aut prosequi forte nolit, poterit alter negotiū ab alio inchoatum [d] suscipere ac perficere, dum tamen ab alio alius [e] non fuerit substitutus.

Procurator constitutus etiam ad ea quæ speciale mādatum exigunt, non potest explicare ea, quę exigunt mādatum speciale: nisi in procuratorio sit facta expressio aliquorum articulorum specialem mandatum exigentium, quo casu etiam non expressos articulos poterit exequi procurator. h. d.

Sed siue vnus sit procutator, siue plures, fines mandati diligenter [f] custodiendi

Not primo mandatum aliquando extendi, & aliquando restringi, quod facit ad intelligentiam regul. supra posit. §. quin etiam in fi. eod. Not. secundo grauiora in dubio non dicuntur demandata, quę autem sint ista in tex. adnot.

erunt, vsque adeo vt si generaliter quis ad omnia, etiam speciale [g] mandatum exigētia constitutus procurator fuerit, ex vi generalitatis huiusmodi ad aliquem articulū, in quo mādatum speciale exigitur admitti non [h] debeat, nisi clausulam generalē quorundam articulorum speciale mandatū exigentium subsequatur expressio, puta transactionis, & iusiurandū deferendi. Tūc enim & non expressos [i] casus mandatum complectetur [k].

Mandatum non complectitur maiora, quàm sint in procuratorio expressa. h. d.

Crimina tamē, vel defectus in personam electi [l], siue eius cuius fauore, vel facienda, vel iam facta est prouisio, nec huiusmodi generalitatis vel

f ¶ Diligenter.] l. diligenter. ff. manda. & §. sed siue. supra tit. prox. capit. cum dilecta de rescrip capi. venerabili. de offic. delegat.

g ¶ Speciale mandatum.] Quæ sint ista, per Specul. in titul. de procurat. num. 4. & per Doc. in cap. qui ad agendum, eodem in 6. & institut. de his per quos agere possumus.

h ¶ Non debeat.] Vnde non ualet tātum genus quoad speciem, quantum species ipsa, fa. cap. 2. de appe. l. & l. Poponius, & quod ibi not. ff. eod. in princ. & cap. si sacerdos. de offic. ordin.

i ¶ Non expressos.] Non tamen omnes: quia matrimoniū nec tunc contrahere poterit, cap. fin. eod. in 6. nec contra electū. vel prouisum crimina, vel defectus opponere cle. non potest. eodem not. in capit. qui ad agendum. eod. in 6. & §. crimina infra eo.

k ¶ Cōplectetur.] Fac. ad hoc quod not. per Legi. in l. sed & si. § quæritū. ff. si quis cautio dū dicūt quòd renuntiatio casus fortuiti non ualet quando est generalis & nullus casus exprimitur: secus si aliqui exprimuntur: ut etiā not. in c. qui ad agendum, eod. in 6

l ¶ Electi.] Vel eligendi, ex quo contra certam personam, cap. qui contra certam, de elect. in 6. fac. ad hoc uerbum, facienda. & idem d. c de postulato, c. 1. de ele. in 6 & ex hoc quòd solum meminit de persona electi sequitur quòd in personas eligentium, uel prouidentium, iudicū testium, & his similiū posset opponere: nam tales etiam ex probatione non puniuntur. c. 1. de ord. cogn. ut not. in cle. non potest. eo. unde sumitur

a ¶ Expressionis.] De qua supra. §. proxi.

b ¶ In mandantis.] Quia. s. habet mandatū opponē di crimina & defectus contra electū, vel prouisum: nec est necesse, q crimina, vel defectus specificenē in procuratorio, & in hoc differt procurator solum excipiens, vel oppo nens ab appellāte. ille. n. habere debet crimina & circuntias specificatas in procuratorio, c. procurator. de ele. in 6. & not. in cle. non potest. eod.

c ¶ Grauiora.] Cōcor. c. sedes, de rescr. vbi per antiquos & modernos materia latissime tractat.

d ¶ Maiora.] Cōcor. l. fi. ff. de uitri. & ole. leg. & l. Plautius ff. de auro & argen. leg. & d. 12. c. nos consuetudinem, & c. scriptum. de elect. Sed cum anima sit corpore pretiosior, c. cū infirmitas, de pæn. & remi. ergo expressa iuramenta, quæ ligāt animam ad pœnam æternam grauiora videtur, quā isti obiectus, qui ligant corpus ad pœnā temporalē. Solu. anima constituentis non ligatur ad periurium per procuratorem, nisi cōstituens sitin culpa, vt not in cle nō potest, eo. & dic vt habetur in ca. fi. de iureiu. in 6.

e ¶ Ad negotia.] Idem si datum sit ad unum negotiū, l. 3. ff. de neg. gest. & l. 1. ff. eo. fac. l. 2. §. quod ait. ff. de vi. bonor. rapto.

f ¶ Constituere.] Cap. 1 §. fi. eo. in 6. hoc tamen nō procederet in casu ca. fi. eo. in 6. & not. in dicto §. fi. Sed quæ est ratio huius differentiæ inter iudiciarium, & extra iudicialem procuratorem? Respon. secundum Bar in l. pen §. accessio. ff. de diuer. & tē po. præscri. quia in iudiciario videtur electa industria persona, arg. l. inter artifices. ff. de solut. secus in extraiudiciali. Alii aliam rationem afferunt, vide per Peruf. post Bal. & alios in d. §. fi.

g ¶ Contestata.] Scilicet, ab ipso procuratore, qui vult substituere. Aliud enim videtur esse si post litē a domino cōtestatam fuisset quis datus procurator: qa tūc nō posset substituere, c. 1 §. pen. vbi not. eo. in 6. conc. l. nulla & l. neque. & l. pen. C. eo. & l. in causæ. ff. eo. & quod ibi dicitur intellige verum

dic vt per Spec. in titu. de procuratore, & late per Doct. in cap. veniens. de accu. & in c. si quando. §. qō. 3. & in l. penul. §. fi. ff. de pub. iudi.

Sed nec omnes. figuratur. Cum procuratur regulariter constitui solet aliquis idoneus amicus, propterea quidā intendebāt constituere procuratores tam clericos, quā monachos tam excommunicatos quā alios omnes suos amicos, putantes id sibi esse licitum. argumēto c. fi. de postulan. si n. licet procurare pro coniunctis. pro ut ind. c. habetur, etiā pro amicis videt id esse permissum: excommunicatio vero si impediret agere, tolleret ius partis, quod esset contra rationem. Sol. tñ vt hic habetur, quia dicit Apost. quod clerici & monachi nō debent immiscere rebus secul. & excōmunicatio excludit hominem à cōmunione. non obstant obiecta, quia quoad primum nō est par ratio inter coniūctos, & amicos, sed quaten⁹ esset, verificaret in casu necessitatis, vt text. docet: excommunicatio autem non tollit, sed solum suspendit ius partis. Not primo quod ratione professionis, vel conditionis personæ non vnicuique quodlib. officium est imponendum: Not. secundo quod excommunicatio non tollit ea quæ sunt iuris naturæ.

a ¶ Constituti.] Vt 5. q. 3. c. quia epī. aliàs fina.

b ¶ Excludendi.] Vt in §. Deo autem amabiles. authē de sanct. Episco. imo nec tam quam principales possunt, vel debent interuenire, 5. q. 3. cap. quia episcopus. & per Host. in sum. eo. §. quis dare. & §. sunt autem quędam. & hoc duplici ratione. primo per eam, quæ hic ponitur, & in l. omnes. C. de epis. & cle. Secundo, quia causæ & lites materiam criminibus creant. l properandum in princ. C. de iud. fac. c. vni. de synd. & 2 q. 7. c. sicut. fac. etiam quod exercentes lites nomine alieno uidentur quodammodo esse infames, not. in §. fi. Instit. de except. & an indistincte clerici repellantur ab officio procurandi, per Ab. in c. sed nec. & in c. sicut, ne cle. vel mona. & in c. per venerabilem, qui fil. sint. leg. & in c. cum essent. de sim. & in c. 1 de fideiusso.

c ¶ Monachis.] Concor. c. 1. de synd. & 16 q. 1. c. qui vere, & c. monachi.

d ¶ Conuenit.] Et ideo constituendum est alicui salarium, vt extricet negotia monasterii: expedit enim modico incommodo magnā redimere vexationem, cap. 1. de synd. cap. qui vero. 16. quæst. 1. e ¶ Imperio.] 16. q. 1. c. monachi. & sic non sufficit vtilitas ecclesiæ. licet enim aliquid bonum & vtile sit, non tamen est agendum nisi eo modo quo fieri debet, 11. q. 3. c. quid ergo. & 12. q. 2. c. quattuor. & c. non oportet. d conf. d. 5. & l. 3. §. in bello. ff. de re mil. & no. in d. c. monachi. Et de hoc, an scilicet monachus possit esse in iudicio sine licētia Abbatis, in c. dilecta. de reser. & in cap. olim. & in c. ex parte. de accusa.

f ¶ Prohibent.] sed contra d. c. 1. de syn. di. vbi monasteriū potius cogitur non monacho cōstituere salarium, quàm monachos occupare. So. quod ibi dicitur habet locū de honestate, non de necessitate. Quid em si monasteriū ob paupertatē non habet, vnde salariū commode soluere possit? & ita tenet communiter in d. c. 1. Sed an sine mā dato potest pro ecclesia intervenire? & videtur, ar. l. exigendi C. eod. sicut

Universidad de Deusto Biblioteca

expressionis [a] obtētu, opponendi facultas competit, nisi super hoc aliud in mandatis [b] habeat. Nam huiusmodi generale mādatum grauiora [c], vel maiora [d] quā in ipso procuratorio sint expressa, nō complectitur.

Procuratori ad negotia liberum est quandocunq; substituere, procuratori uerò ad iudicia substituitur solum in casibus hic expressis. h. d.

Sed & illud nō est omittendum, quòd licet procuratori ad negotia [e] liberum sit alium, quandocunque constituere [f]. Iudiciario tamen minime id cōcedi, nisi aut lis fuerit contestata [g], vel in rem [h] suam datus sit, vel a domino sustituē di fuerit concessa potestas [i]: quo casu etiā non expressam persōnam poterit in procuratorem eligere.

Regulariter in causis criminalibus non potest interuenire procurator. h. d.

Non tamen in omni iudicio procurator interuenire potest. In criminalibus em̄ causis neque accusator, nec accusatus nisi per seipsos impetere [k], vel defendere [l] permittūtur [m]: nisi uel ab illustri propulsanda sit iniuria [n]: aut rei contumacia sit excusanda [o]: vel contra accusatorē sit excipiēdum [p]. aut de leui crimine [q] tractetur: aut si de grauiagendum sit, ciuiliter [r] agatur.

Clerici & monachi nō possunt esse procuratores. h. d.

Sed nec omnes ad procurationis officiū temere admitti debēt. Ideoque Episcopus, & vniuersi sacerdotes cum ad solam Dei laudem, piorumque operum actiones sint cōstituti [a] ab huiusmodi ministerio excludendi [b] erunt.

Monachi non possunt esse procuratores, nisi propria ecclesia urgente necessitate, & superioris iussu. h. d.

Idem quoque obtinet in monachis [c]: nā & illos, cum solitariā vitam degere profitentur, a forensi strepitu, ac litigiis summoueri conuenit [d]. Plane monasterij exigente vtilitate, vel necessitate, & Abbatis accedēte imperio [e] ad procurationis officium accedere minime prohibentur [f].

Clerici regulariter coram secularibus iudicibus postulare non possunt. h. d.

Postulandi quoque officiū clericis [g], qui stipendiis sustentantur Ecclesiasticis [h] coram sæculari iudice in sæcularibus negotiis procurat causam sui numeri, qui aliàs non pōt esse procurator, vt ff. eod. l filius fami. Tu die contra, cum monachus non possit cauere de rato, qua tatione forte, nec syndicus fiet, arg. not. in d. c. 1. nec etiā pōt præstare cautionē de iudicato solue do, vt not. in c. monachi. 16. q. 1. gestum tamen vtiliter ab eo posset ecclesiam ratum habere, secus forte in clerico sæculari, vt not. in cap. 1. eo. & fac. cap. Nicolao, de appel.

g ¶ Clericis.] Sed cū multiplex sit ordo clericorū, vt sup. de iu. per s. tot. de q bus clericis intelligit q hic dicitur? Rñ. de omnibus, sed secundū distinctiones quæ ponūtur per Do. in c 1 & in c fi. de postul.

h ¶ Ecclesiasticis.] Quid si non habet beneficium ecclesiasticū, & tñ est in sacerdotio, vel sacris cōstitutus, an possit postulare vt inde uiuat? quidā q nō, q a pōt hic agere cōtra ep̄m, vt sibi prouideat de beneficio §. 1 sup. de præb. vt no. in c. 1 de postul. Cōtra tenet Host. & Ab. nā si clericus pp indigentiā licite exercet opus rurale, ca. 1. de cel. mis. & licite emit materiā, vt in formā traducat, arg. eorū, quæ no. in c. canonū. 14 q 4 multo decētius poterit postulare. cū hoc sit dignius munus. l. adue ca i. C. de adu. diuer. iud. Nec quid quā obest q possit agere contra episcopum: quia forte non posset obtinere, vel propter impotētiam, vel indigentiā ep̄, vel ob aliā causam. Idē diceremus in eo, qui nō haberet sufficientia stipēdia, arguendo de toto ad partem.

Universidad de Deusto Biblioteca

laicum coram iudice sæculari. c. cum sit. de for. compet. Item ratione rei, de qua agitur, vt quia res est ecclesiæ, vt per Abb. & Host. in c. 1. de postul.

b ¶ Interdicitur.] Quid si exerceant, an amittant beneficium, vel officium? Resp. negatiue, c. 1. & c. fi. de postu. immo nec si exerceãt tabellionatum, qui est vilior, vt per Ab. inc. sicut. ne cl. uel mo.

c ¶ Vel ecclesiæ suæ.] Not. ergo ex hac littera, qđ causa ecclesiæ non dicitur proprie causa rectoris. & hinc est quod in causa ecclesiæ suæ põt quis esse iudex. 2. q. 7. c. si quis erga, & d hoc late in c. cum venissent. de iu.

d ¶ Pro coniũctis. Sed nec pro coniũctis personis semper procurare, vel postulare poterũt, vt si simus in casu in quo speciale mãdatum requiratur, vt not. in c. ex parte decani. de reser. Idẽ si id fieret contra uoluntatem absentis. Idẽ in c. cõstitutis. eo. & l. Pomponius, in fin. ff. eod. Sed an qđ hic dicitur possit intelligi de cõiunctione spirituali: vt quia unus canonicus possit procurare, aduocare, litteras impetrare pro suo canonico, aut compater pro cõpatre? Rñ vt fuse de hoc tradit in c. cõsulti. eo. in c. 2. & c. fi. de postu. & in ca. nonnulli. de reser. & per Arch. & alios in c. statutũ. §. cũ autẽ. de reser. in 6. Sed an naturales tantũ, vel aliàs spũtii possint in hac materia appellari coniũcti? Respon. vt not. per Ab. & alios in c. nonnulli. §. sunt. & alii. de rescri. vbi late habetur.

e ¶ Personis.] Quæ sint miserabiles habitu & actu, vt non solum sint miserabiles, sed etiam pro se ipsis non possint postulare, vt sunt vidua, orphani, & diuites qui non reperiret aduocatum, vt per Abb. in c. 1. de postu. & in c. postulantibus. de offi. deleg.

f ¶ Velint.] Quibus casibus possunt, sed tamẽ debent hoc gratis facere, vt dicit Host. sequitur Abb. in c. 1. ne clc. vel mona. cum permittatur hoc eis exigere. Sed tu de hoc dic vt latius per Ab. in c. 1. in fi. de postu vbi habes etiam an in criminalibus possit pro parte rei, & ad defendendum intercedere

tiis [a] interdicitur [b]: ni si propriam causam, vel ecclesiæ [c] suæ prosequuti fuerint, vel ni si vrgente necessitate pro coniunctis [d], aut miserabilibus personis [e] postulare velint [f].

Excommunicati nec proprio nomine, nec alieno possunt esse in iudicio, nisi ad defensionem. h. d.

Hi vero, qui excommunicationis vinculo innodati sunt, non solum procuratorio nomine iudicio interesse non possunt [g], verum etiã nec proprio. Actore tamen impugnante, excommunicato reo, legitimæ defensionis copia [h] non

a ¶ In sæcularibus negotijs.] Secus igitur in ecclesiasticis. & dicitur negotiũ ecclesiasticum ratione personæ, vt quia persona ecclesiastica sequendo forum rei litigat coram sæculari. Item ratione delicti, vt quia pro sacrilegio vult ecclesiæ conuenire

fine metu irregularitatis.

g ¶ Nõ possunt.] Ca. intelleximus. de iud. vbi late traditur. c. excommunicamus. §. credentes. de hær.

h ¶ Copia.] Cap. inter priorem. & c. venerabilem. de excep. vbi traditur ordinarie.

est adimenda.

Procurator vniuersitatis in qua sunt excommunicati, non potest a iudicio repelli, nisi tribus casibus. h. d.

Sed belle dubitari contigit, an vniuersitatis alicuius procurator, ex eo repelli debeat, quod maiores [i], & iurati [K], per quos eadem vniuersitas regitur, tempore [l] quo iniunctum fuit procurationis officium, erãt excõmunicationis sententia innodati [m], quasi [n] & ille repelli debeat, cuius non recipiuntur auctores? Et responsum est, huiusmodi procuratorem

de infami. an possit esse procurator, œconomus, vel syndicus? Respondeo, vt late traditur per Ab. in c. Imperatorũ. de iur. cal. in fi.

i ¶ Maiores.] Præsidentes, rectores, seu potestates.

K ¶ Iurati.] Consiliarii, præsidentes, vel priores, qui sic appellantur a iuramento, qđ præstãt de officio fideliter exercendo: non tamen est de substantia vniuersitatis vt habeat rectorẽ, & potest esse vniuersitas sine aliquo capire. sin. inno. in c. cũ non ignores. de præben. & sequitur Ab. in c. fi. de proc. vnde sumitur.

l ¶ Tempore quo &c.] Not. qđ debet põderari habilitas agẽtium tpe actus gesti. Vnde si tempore quo cõstituitur quis procurator est excommunicatus, non reconualescit talis constitutio, si talis desinat esse excommunicatus, facit c. post cessionẽ. de probat. & Hostien. & Ab in c. fin. eo.

Datur vniuersitas sine capite vel recto re.

Habilitas tẽpore actus gesti.

m ¶ Innodati.] Sed quæritur, an excõmunicatus ratione officii remaneat etiam deposito officio excommunicatus, ita vt excommunicatio transeat in successorem. & videtur non remanere, sed excõmunicationem. in successorem transire velut & officium transit c. quoniam Abbas. de off. deleg. & §. morte. supra tit. proxi. Contrarium est verum, c. aduersus. de immu. eccl. vbi quod remanet adhuc excomm olim officialis, vt ibi etiam Abb. no. & fac. c. Romana. §. caueant. de sent. exco. lib. 6. transiret tamen tunc in successorem si nollet de delicto cõmisso p prædecessorẽ satisfacere. Nec ob. c. quoniã Abbas, quia ille tex. habet locum quando dispositio concepta sub nomine dignitatis est dignitati ac personæ æque proportionabilis, quod declara vt per Abb. in d. cap. aduersus. vers. sed contra hoc & contra text.

Excõicatio antrã fcat i fuæ cessorẽ officii.

n ¶ Quasi, &c.] Hæc ratio dubitandi, pro qua c. licet. de testi. & c. cum non liceat. de præscrip. vbi membra a capite ordinantur: sed decidendi ratio est, quia actus geritur nomine vniuersitatis, ius vero vniuersitatis residet penes habiles, etiam si esset

vnus

vnus solus, vt not. in c gratum. de postu. prælat. & l. sicut. ff. quod cuiusque vni. nom. inhabiles vero non sunt de vniuersitate, ideo actus gestus sub nomine vniuersitatis non debet corruere ob interessentiam inhabiliũ: nam habiles videntur actũ gessisse omni meliori modo, arg. l. 3. ff. de mil. testa. Non obstãte ducta pro ratione dubitandi: quia qñ actus exercetur ab vniuersitate, p̃sidentes intersunt vt singuli de vniuersitate, & actus spectat ad vniuersitatem principaliter, quod intellige qñ i[a] vniuersitatis nõ est translatum perpetuo in præsidentem, nec est principaliter penes præsidentẽ iure proprio, sed iure vniuersitatis: nam tunc secus, vt per Ab. in c. aduersus. versi. primo igitur. de immunit. eccles. Quid si actus explicatur a pluribus, vt a singulis, & nõ nomine collegii? Dic qđ si inter eos est aliquis inhabilis, nõ valet actus ex quo habilis & inhabilis exercent actũ indiuiduũ & inseparabilem, casus in c. cum super. de offic. delega. & l. Pædius. aliàs parui. ff. de arbit. Cessat enim hoc casu ratio quę militat in vniuersitate.

non repellẽdum, [a] nisi vel illi ipsi excommunicati in litteris procurationis essent expressi [b], vel aliàs eorum auctoritate [c] procurationis institutio facta fuisset: aut ipsa vniuersitas excommunicationis conscia [d] simul cum eis eundẽ

procuratorem constituisset [e].

Procurator reuocari potest expresse, & tacite: puta si dominus per se incipiat causam tractare. h. d.

Tamdiu autem durat quis procurator, quamdiu is, qui eum constituit, reuocet, siue expresse, siue etiam

probare, poterit nihilominus vigore impetratarũ litterarum agere? Resp. affirmatiue, si agatur nomine vniuersitatis non excõicatorũ, vt not. in ca. fin. eod. in fi. Quid si Imperator ipse est excommunicatus? Respondeo. vt plene habetur in d. c. fi.

Tam diu autem. Licet hæc pars posset diuidi in plures particul. quoniam tamen in ea casus valet commode in cõmuni adnot. propterea est animaduertendum, quod cum exceptio procuratoris sit frequens & sæpe in iudicio opponatur, hinc est qđ quidam dicebant procuratorem non esse audiendum cum sit reuocatus tacite, uel expresse: quidã vero opponebant mandatum fuisse refutatum, nec vnquã post refutationem acceptatum, quidam denique dicebãt idem mandatum morte esse finitũ, & ideo omnia gesta inde facta esse nulla, vnde fuit dubitatum de huiusmodi exceptionibus, siquidem mandatum cum sit contractus quidam tor. tit. fi. mandati, non videtur posse reuocari l. sicut. C. de act. & obliga. Sed si posset non debet iterum posse acceptari per reg. quod semel. de reg. iur in 6. & cũ talis procuratorii mortus fuerit per hæredẽ repræsentetur auth. de iurã. à defun. præstit nec etiam morte extingũt. Sol. tamen prout in tota hac parte habetur, quia huiusmodi mandata regulariter fiũt in gratiam constituentis, & in eis industria personæ eligitur, quæ libertatem habet acceptare, vel refutare mandatum, cum solum in certis casibus posset ad id cogi, vt supra suo loc. adnot. Non obstat obiecta, siquidem ad primum respondetur per primam, rationem adductam propter quam d. l. sicut. aliquando recipit limit. ad secundum vero puto d. regul. quod semel. esse intelligendam vbi posset constiterari damnum alterius, secus aliter, ad tertium denique ob industriam personæ debet limitari. Nota. primo quod quæ dependent à noluntate unius tantum & in esse, & in conseruari ab illa regulatur quod facit pro testamentis. Nota secundo quod in dubio præsumitur, quod homo persistat in illa uoluntate in qua fuit a principio, nisi aliter appareat. & ideo gesta per procuratorem reuocatum. & non denunciatum

Io. Bapt.

a ¶ Non repellendum.] Hæc regula pro qua ca. fi. eod. c. nobis. vbi not. Ab. de fimo.

b ¶ Expressi.] Sed qualiter erit intelligenda hæc expressio? Rñ. vt late per Abb. in c. fi. eo. vers. Venio ad sm̃, & est prima regulæ limitatio, pro qua fac. l. nonnunquam. ff. de condit. & dem. & ff. de reg. iur. l. expressa.

c ¶ Eorum auctoritate.] Puta, quia dicebatur in procuratione, talis communitas fecit Titiũ procuratorem suũ ad tale negotiũ, & maiores ac iurati interposuerunt auctoritatem suam, & est secunda limitatio ad regulam, cuius ea ratio est: quia vbicunque interuenit auctoritas, si illa non est legitime præstita, corruit actus. quia auctoritas dat robur actui. §. tutor. instit. de auct. tut. & an l. obligati. §. tutor. ff. de auct. tut. & 12. q. 2. ca. si qua. de rebus. Sed auctoritas præstita ab excommunicato nõ ualet, vt in c. ad probandum. de re iud. merito, &c. Sed contra opponitur, vniuersitas cum sit domina suorum iurium. l. in tm̃. ff. de re. diuisi. constituit syndicum sine auctoritate superioris, c. in causis. eod. l. 1. ff. quod cuiusque vni. no. si ergo non erat necessaria hæc auctoritas superiorũ, actus debebat subsistere, arg. l. uni. in princ. C. de rei vxo. act. Sol. ieeũdum Ian. & Ab. in c. fi. eo. q ex quo isti de uniuersitate uoluerunt syndicũ cõstituere auctoritate illorum maiorũ & curatorũ, videtur nõ uoluisse aliter actũ explicare, q nisi illorũ accedente auctoritate, ideoq; actus nõ dẽt ualere, ex quo illi erãt excõicati, in actu igitur in quo de iure nõ requiritur auctoritas, si fuerit postulata, & interposita a nõ habẽte potestatẽ interponendi, non valet actus. Sed cõtra in c. bonæ. 1. de elect. Sol. hic deficit voluntas con

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum regulariter tenent. Not. tertio quod in voluntate habemus explicamus aliquando tacite, & signis, & aliquando expresse, & uerbis. Nota quarto argumentum quod obligatio alicui absenti facti nō tenet nisi ab eo fuerit tacite, vel expresse ratificata, aliter non tenet.

a ¶ Vnde si tu.] Prosequitur solum modo membrum tacite reuocationis: quia de expressa non videbatur difficultas.

b ¶ Simpliciter.] Nō addendo. ſ. quoties me abesse cōtigerit, vel aliā simile cōditionem, vel modum, vt infra § prox & in c. ſi quē. eod. in 6.

c ¶ Siue post.] Cōtra c. 2 eo. in 6. Sol. illud quando procurator nō contradixit, hic qſi cōtradicitur per procuratorem, vt latius not. in c. ſi quem. eo. in 6.

d ¶ Assistas.] Qd poteris etiā procuratore tuo inuito. cap. 2. eod. in 6. in fin. & l. Paulus. ff. eodem & l. ſi ſuspecta. de in offic. teſtamem.

e ¶ Censeris.] Ca. ſi quem. eo. in 6. tā ſi dominus incipiat cauſam tractare in prima inſtantia, quam ſi in ſecunda ſecūdum Perus. poſt Bom. in dicto c. ſi quem, idem in procuratore ſubſtituente, alium procuratorem.

f ¶ Professus fueris.] Not. ergo ſecūdum Peru. in d. c. ſi quē ꝙ etiā proteſtatio contraria facto iuuat proteſtantem, quando factum eſt contrarium proteſtationi præſumptiue tantum, non vere & expreſſe: cum hic poſſit reuocare procuratorem id exprimendo. & not. qd proteſtatio ſaluat quod ſine ea perderetur.

g ¶ Coniecturis.] Quæ coniecturæ ponuntur in c. quem. in fi. eod. in 6.

h ¶ Abesse contigerit.] Poteſt ergo procurator conſtitui ad actus iudiciales incertos, & ſub hac eadem forma poteſt delegatus Papæ dare ſubdelegatum. c. ſi delegatus. de off delegat. & vtroque caſu ſi moritur conſtituens re integra mandatū expirat tacite. vnde ſi tu [a] Titiū ſimpliciter [b] procuratorem conſtitueris, iſq; in iudicio procuratorio nomine eſſe cœperit, deinde tu ſiue ante litem conteſtatam, ſiue poſt [c], ad cauſam ipſam veniēs, non vt ipſi aſſiſtas [d], ſed vt cauſam eandē tractes: tractando cauſam Titium procuratorem reuocare cenſeris [e]. Niſi quod non animo reuocandi facias, vel expreſſe profeſſus [f] fueris, vel ex aliquibus appareat cō niecturis [g].

Actus precedens subsequē tem limitat et interpretatur. h. d.

Sed ſi eundem Titium ſub ea forma: Quoties te abeſſe [h] contigerit, procuratorem conſtitueris: & poſtmodum per teipſum cauſam tractes, non propterea tamen procuratorem reuocare videris. Quinimo Titius quandocūque [i] abeſſe te contigerit, procuratoris aſſumet officium [K].

Procurator qui subſtituit non poteſt ſubſtitutum reuocare, niſi & reuocandi habeat poteſtatem. h. d.

Hæc autem de reuocatione domini sūt intelligēda. Nam ſi à procuratore tuo alius procurator legitime [l] ſubſtituatur, poſt mādatum ſuſceptū, etiā ſi eo ſubſtitutus vſus nō fuerit, ab [m] illo reuocari (niſi etiā poteſtas reuocandi fuerit eidē cōceſſa) non pōt.

Qui subſtituit in una cauſa non prohibetur ſe intromittere in aliam. h. d.

Sed ſi cū ad plures, vel ad omnes cauſas Titiū generaliter procuratorem conſtituiſſes, is in vna, vel in altera ſubſtituerit, in reliquis procuratoris tantaliter tamen dicitur res non integra in ſubdelegato quam in procuratore. Item aliter in procuratore ad iudicia, quàm ad negotia, not. in l. mandatum. C. mand. & in c. ſi quem. in prin. eo. in 6.

i ¶ Quandocūque.] Sed quid ſi ſit cōſtitutus procurator ſimpliciter, puta dominus volens peregrinari fecit procuratorē ad negotia, poſtea rediens nihil dixit, ſed iuit in aliā peregrinationē, an duret primū mandatum? Io. And. refert fuiſſe d hoc diſputatū & terminatū, ꝙ finita prima peregrinatione, tacite ceſſetur reuocatū primum mandatum. Alii tamē diſtinguunt, an peregrinatio ſit cauſa impulſiua, an finalis mandati, dic vt per Peruſin. in c. ſi quem. eod. in 6.

K ¶ Officiū.] l. pen. C. de curat. furi. l. qui mutuam. §. nō iō. ff. mand. & not. ꝙ procurator dicitur habere officiū. Qd facit ad ſtatutū diſponens ſuper habentibus officiū, puta, ꝙ quilibet de lucro officij teneatur ſoluere gabellā. de quo per Doc. in rub. ff. offi. eius. & in c. tranſmiſſa de decim.

l ¶ Legitime.] Vt qui habeat poteſta ſubſtituendi, ca. is qui. eod. in 6. aliàs non poſſet, niſi in caſibus. ca. 1. eo. in 6 Sed an qd hic dicitur habeat locū etiam in aliis duobus caſibus, d. c. 1. in quibus etiā legitime ſubſtituit, puta ſi procurator ſit factus dominus per litis conteſtationem. Vel quia ſit datus in rem ſuam? Reſpondeo non, cum in illis habeat poteſtatem a lege non ab homine. Præterea in dic. cap. is qui. vnde hæc littera ſumitur, fit mentio ſolum de vno caſu. ergo & c. nonne. de præſumpt. l. cū prætor. ff. de iudi. ergo quod hic dicitur in duobus caſibus. d. c. limitatur, etiam aliis tribus, vel quattuor modis. vt per Peruſ. in d. c. is qui.

m ¶ Ab illo.] Subſtituente: ſecus autem a domino, ſecundum tamen ea, quæ traduntur in capitu. quamuis. eod. in 6.

Prohi-

a ¶ Prohibetur.] Sic & delegatus ab alio, quam a Principe ad vniuerſitatem cauſarum: nā delegat, in aliis iuriſdictionem retinet. l. cum prætor § 1. ff. de iudic.

b ¶ Poſt conteſtatam litem.] Sic c. mandato. eo. vi detur ergo ꝙ ſi ante litem conteſtatam faiſſet facta hæc procuratoris reuocatio, ꝙ nō ſit neceſſarium ꝙ veniat ad notitiā iudicis & partis. Cōtrarium tamen cōmuniter tenetur in d. c. mādato. & qd ibi & hic dicitur poſt litis conteſtationem, ſubaudiendum eſt maxime, nam idem ante vt no. in d. cap. mandato.

c ¶ Ratum.] Cap. mandato. eod.

d ¶ Specialiter.] Nec enim aliter eſſet idoneus procurator. cap. fin. in 6. eo. etiam ſi haberet mandatum generale cum quibuſdam expreſſis clauſula ſubſecuta, iuxta. cap. qui ad agendum. eod. in 6 clauſula enim illa, generalis, quæ ſequitur ſpecialiter expreſſa ſimilia quidem includit, ſed non longe maiora. cle. non poteſt. eo. & ſup. eod. §. crimina. Sed num ſufficit ſpeciale. mandatum ad contrahendum, vel requiritur ſpeciale de certa & expreſſa perſona? & uidetur ꝙ non requiratur expreſſio perſonæ: arg c 1. in 2. reſpō. eo. in 6 Sed dic contra l. generali. ff. de ritu nupt. & c. innotuit. de arbi. & quæ not. 29. quæſt. 1. in ſumma. & per Ab. in ca. cauſis. verſi. ex illo textu, de ele.

e ¶ Reuocatus.] Vel uetitus, ne contraheret. Quid ſi iurauerit dominus non reuocare, vel pœnitere? Reſi. idem, licet periurus ſit. & de eo debeat ſibi pœnitentiam imponi, c. ſicut. & c. inter. de ſponſ. defuit enim conſenſus, ut not. in c. ſi. eo. in 6. Vnde ſecundum Io. And. caute agitur, ſi poſt contractum procuratoris fiat ratificatio conſtituentis.

f ¶ Ignorauerint.] Speciale hoc, cum aliàs reuocatio procuratoris ad negotia ad ipſum procuratorē officium exercere minime prohibetur [a].

Acta cum procuratore reuocato, donec ignoratur reuocatio tenent. h. d.

Ad hęc etiā admonendi ſumus, quod ſi ignorante iudice, vel aduerſario poſt conteſtatam [b] litem mandatum reuocatum fuerit, ratum [c] eſſe debet iudicium, in quo quis poſt ignoratam reuocationem quaſi procurator uerſat[9] fuerit.

Matrimonium contractū per procuratorem reuocatū, non tenet, licet reuocatio non venerit ad notitiam partiū. hoc dicit.

Non ſic tamen in matrimonio ſtatuitur: nam ſi procurator ad contrahendum ſpecialiter [d] conſtitutus, antequam contrahat, a domino reuocatus [e] fuerit, contractū poſtmodum matrimoniū licet tam procurator, quam ea, cum qua cō traxit, reuocationem huiuſmodi penitus ignorauerint [f], nullius momenti penitus exiſtet [g]: cum illius [h] conſenſus defecerit, ſine quo firmitatem habere non potuit [i].

Acta iudicij poſt reuocationem procuratoris non ignoratam non tenent. h. d.

Quod ſi ſcientibus iudice & parte mandatum reuocatum fuit, & nihilominus eſt in iudicio proceſſum per procuratorem reuocatum, tā alia acta, quā ipſa ſententia nullum afferet domino præiudiciū [k]. Cum falſi procuratoris [l] exceptio [m] non ſolum ante ſentētiā: verū etiam poſtea poſſit obijci, qua probata iudiciū prorſus nullum redditur [n].

venire debeat, vt habetur in c. ex parte decani. de reſcrip. Ratio ſpecialitatis continetur in proxima ſuperiori notula, & hic in hac littera, & in c. ſi eo. in 6. vnde ſumitur.

g ¶ Exiſtet.] Arg. contra. l. ſi pœniteat, ff. de diuor. ibi, niſi is, qui recipit, & c. Sol. in contrahendo requiritur vtriuſque conſenſus: ſecus in diuertendo vt in contrario, & l. conſenſu. C. de repud. reuocatum eſt ergo mandatum, licet mandatarius hoc ignoret. quamquā agat, ne ſine culpa ſua damno afficiatur. l. ſi vero non remunerandi. & l. ſi mādaſſem. ff. mād.

h ¶ Illius.] Id eſt, conſtituentis.

i ¶ Non potuit.] Cap. 1 & c. 2. & per tot 27. quæſt. 2. & c. cum. locum. de ſpon. & ca. 1. de deſpon. impub.

k ¶ Præiudicium.] Ca. in noſtra. eo. & quia hæc materia diffuſius ꝓDoct. tractatur, quā ut brevibus notulis poſſit comprehendi, videnda ſunt quæ ponuntur in c. ex parte decani. de reſcr. & c. ex inſinuatione. & in ca. mandato. eod. & in cap. 2. eod. in 6. & per Bar. & Legiſt. in l. vni. C. de ſatiſd. & Hoſtien. in ſum. eod. §. & qualiter mandatum. & aliis in locis.

l ¶ Falſi procuratoris.] Quis autem dicatur falſus procurator, habetur in cap. ex parte decani. de reſcr.

Exceptio procuratoria triplex.

m ¶ Exceptio.] Triplex eſt exceptio procuratoria. Prima, quem eſſe non poſſe procuratorem, puta ꝙ ſit miles, vel ſimili modo inhabilis. Secunda, quòd quis non habeat mādatum. Tertia, ꝙ habuerit, ſed ſit reuocatum. quod eſt primus. c. ex parte decani. de reſcr. prima poteſt opponi ſolum ante litem conteſtatam. l. filiusfamil §. veterani. ff eod. & l. ita demum. C. eod. & not. in c. in noſtra. eod. aliæ duæ etiam poſt ſententiam, vt ibidem habetur, ubi Abb. ponit rationem diuerſitatis.

n ¶ Nullum redditur.] Nec eſt hoc ſpeciale hoc caſu, ſed idem obtinet in omni exceptione, per quā pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

probatur retro nihil actum esse, vtputa si lata sit sententia a iudice non suo. 11.q.1.c.1.& ca.pen.l. fi.C.si à non compe.iudi.cap. ad probandum.de re iudic.cap.exceptionem.de except. & not.in cap.in nostra.eodem.

a Procurator.] Tã ad iudicia, quã ad negotia. nec enim in c.licet. eod.in 6. vnde sumitur, distinguitur, & est vtrobique eadem ratio,ut ibi not.

b ¶Nequaquã obstante.] Et sic nota speciale contrà regulam quod semel placuit.de reg. iur. in 6.

c ¶Quamdiu.] Si ergo mutasset voluntatem, uel causam agendo, uel alium procuratorẽ dando, uel id uerbis exprimendo,seu eius est,ut not.in c. si duo.in prin.cum duobus sequen.eo. in 6.

d ¶Ad libitum.] Argumen. contra. ff. de succes. edic.l.1.§ qua semel. Vbi si ille,qui est primi gradus dixerit se nolle acceptare, uel succedere,statim ius deuoluitur ad eum,qui est secũdi gradus. Sol. ibi erat ad quem ex renuntiatione ius deuoluebatur, hic ad nullum alium quam ad procuratorem constituentem. Vnde satis dici potest,quod de quadam perseuerantia voluntatis & æquitate ille uel non definit esse procurator, vel definit,vt tenet Io. Mon. iure permittente reassumere potest,& forte ita statutum fuit,ne contingat ob procuratoris defectum negotia protelari. Sed per hanc litteram quamdiu, & ea quæ sumitur ex c.licet.eod.in 6.si principalis diceret:Constituo talem, qui si renuerit, talem constituo, non haberet locum quod hic dicitur. & in cap. licet. eo. in 6. & est hic arg.quod si electus præsentata sibi electione intra tempus,de quo in c.quam sit. de elect.in 6. electoribus adhuc in eadem voluntate manentibus, & lapso tempore poterit consentire, nec id mirum, cum a principio renuentes quasi inuiti trahantur.2.quæst.1.cap.qui episcopatum. & cap. in scripturis. Idem in delegato, & multo fortius cum ipsius officium sit necessarium, c.sciscitatus. de rescript.l.legatus,ff.de offic. præsid.l. legatus.l. penult.§.qui autem.ff.de excus.mun. not.in dicto cap.licet.

e ¶Litteris.]Per quas etiam constituitur procurator.l.1.ff.eod.& c.sopitæ.de censib.& est casus quo litteræ & sigillum priuati facit fidem, habetur de hoc in l.si procuratorem.ff.eod.

f ¶Debito modo.]Secus si vitiose cautũ est.l.quoties.ff.qui sat.cog.fac.quæ tradũtur in ca. fi.de dil.

g ¶Cauit.]Scilicet de iudicato soluendo,loquitur enim hic de procuratore rei,vt designatur per uerbum,defensionem,ad idem.ff.eod.l.filius,§.fin. & not.in cle.1.unde sumitur.

h ¶Protestatione.] Potest intelligi & de generali & speciali. de prima, puta,quia protestatur, quod recipiendo instrumentum procuratorium,vel litteras intendit se obligare, sed uelle deliberare. fac. de rest.spol. cap.olim.3. De secunda, vt quia de certa clausula inclusa in procuratorio protestatur,quod illam, vel illius mandatũ suscipere non intẽdit, & sic protestatio iuuat: quia nec primo nec secũdo casu est contraria facto. Bene enim se compatiuntur instrumentum recipere & deliberare velle. Item recipere & acceptare mãdatum in quibusdam, & in aliis nõ, vbi vero protestatio & factum se nõ compatiuntur, protestatio non iuuat, habetur in ca.cum M. de constit.

i ¶Scienter.]Secus si ignoraret quid contineretur in instrumento uel litteris, nec enim ignorans vel errans consentit. dist.38.c.quãuis.cap. si de beneficio. de præb. in 6. l.si per errorem.ff de iurisd.om.iud. sicut nec contemnit,c.Apostolicæ.de excep.ca.si vero aliquis.c. 2.de consti.in 6. Requiritur etiam q̃ sponte receperit,quia officium est uoluntarium. l.inuitus.C. eo.& not.in cle 1 eod.

k ¶Receptis.]Etiam si prius recusasset & re integra pœnituit & recipit,cap.licet.eod. in 6. & supra eod.§.non idẽ,& nisi hoc casu interuenisset actus receptionis litteratũ, tacens fuisset habitus pro cõtradicente,quod bene declarat Ab. post alios in c. non iniuste.super glo.2.eo.post hanc autem receptionem,competit huic exercitium officii, sicut & de iudice dicitur,c.super eo.2.ext.de appell.fac.c. is qui.eod.in 6.& 4.quæst.5. cap. vni. & quod not. de cle.excomm.mini.cap.pen.

l ¶Cogi.] Præcise:licet enim regulariter procurator non cogatur præcise dominum defendere, & si satisfecerit de iudicato soluendo,& de domino defendendo.l.mutus.§. fi. ff. eo. cum l. seq. sed satis est stipulationem committi.ff.eo.l.non cogẽdum. & eum teneri domino ad interesse. instit. mand.§. mandatum.In casibus tamen cogitur,scilicet cum dominus satisfecerit pro procuratore præsente, & non contradicente.ff.eo.l filius.§. fi. & hoc ne fallat fidem domino & aduersario, & idem si pro absente & postea procurator expresse, vel tacite ratũ habet l si defunctus 1.respon.ff. eod.vt in cle.in eo. & hic est & alius casus,scilicet quãdo agit.cogitur enim defendere,aliàs denegatur actio.l. mutus.§. fin.Alius casus est in actione peritura: vt cogatur saltem litem contestari.ff.eod.l.sed etiam. & d.§. fin.Et per hoc soluitur,quod obiici posset, procuratorem etiam post susceptum mandatum re integra pœnitere prius quam interfit aduersarii.§ mandatum.instit. manda. quia illud verum in procuratore, pro quo constituens non cauit: secus in illo pro quo cauit, & ita loquitur hic, & in clemeat. 1. eod. unde sumitur. Sed hoc intellige, nisi iusta causa procuratorem excusaret dicto §. fina.cum l sequen. nam in casibus in dictis iuribus enumeratis, & dominus eum reuocaret, etiam post litẽ contestatam capit. 2 eodem in sexto.

a ¶In omnibus.] Tacita ergo acceptatio vniuersalis est ad omnia, etiã futura si sint inclusa,quod esse potest, vt in cap. iniuste. eodem titulo.

b ¶Per hoc.]Id est, per receptionem litterarum & procuratorii.

c ¶Assensum.] Cle. 1. eod. ubi de hoc habetur.

d ¶Morte.]l.inter causas in princip. ff. mand. & de hoc per Hostiẽ. in sum. eod § & qualiter mandatum finiatur. Sed nunquid quando procurator per mortem constituentis desinit esse procurator sit ne cessariũ, q̃ iudex & aduersarius certioretur? quemadmodũ in terminis § ad hæc etiã. sup eo aliàs valeat iudicium? Respon. Bart. in l.si procuratorem.ff.eo.videtur concludere, q̃ hæc certioratio non sit necessaria,& q̃ iudicium etiã sine ea erit nullum,& placet etiam Abb.in c. mandato. eod.per l pen.ff.quæ sent sine app re.quod militat singulariter in casu l.si defunctus.ff. eodem.

e ¶Ecclesia.]Secus si pro causa sua propria & priuata:quia tunc mandatum finiretur morte re integra:secus non integra.l.si defunctus.ff.eod.l. inter causas.ff.mand.§. item si adhuc. instit. manda. & concor.clemen fin.eod. vnde sumitur.

f ¶Definis.]Contrarium videbatur dicendũ secũdũ Inn.quia cum ecclesia non moriatur. 12.q.2. ca. liberti.c.si gratiosè.de reseri.in 6. & procurator sit datus ab eo qui potest.s.a prælato, etiam sine consen cap. c. edoceri. de rescrip. nihil videbatur esse q̃ eũ prohiberet agere causam sibi cõmissam, etiã si res esset integra,ut not.in clem fin.eod.Sed contrarium fuit decisum, cum sede vacante nihil debeat innouari.c.1.& c.fin. ne sede vacan.qui loquitur etiam lite contestata. Immo Hostien. mirabatur.de hoc fuisse dubitatum, ut refertur in d. cle. fin. die vt ibi. & per Doct. præcipue per Archidiac. in cap.si duo.in 6.

Refutatio mandati non impedit refutãtem acceptare,si mãdans perduret in voluntate mandandi. h.d.

Non idem iuris sta tuetur in eo, qui absens procurator[a] constitutus præsentatum sibi mandatum suscipere nolle dixerit. Is enim,refutatione huiusmodi nequaquã[b] obstãte, quandiu[c] cõstituens in eadem voluntate perstiterit, ad libitum[d] mandatum acceptare poterit.

Receptio instrumenti, & cautio domini operatur, quibus procurator non possit renunciare mandato,sed tenea tur defendere.h.d.

At litteris[e], vel instrumento, quibus te aliquis in causis suis procuratorẽ cõstituẽs pro te debito modo[f] cauit[g], simpliciter nulla facta ꝓtestatione[h], a te sciẽter[i] receptis[k], non pores postea recusare illius defensionẽ, immo cogi[l] poteris il

lum defendere in omnibus[a] causis,& negotijs,ad quę prędicta instrumenta, seu litteræ se extendunt: cũ per hoc[b] ad omnia tuum præstitisse videaris assensum[c].

Morte constituentis expirat mandatum,interdum etiam re non integra .h d.

Morte[d] quoque cõstituentis desinit quis esse procurator, quod interdum obtinet, etiam re non integra. Nam si prælatus, vel rector te pro beneficio suo, uel ecclesiæ procuratorem constituat, & tu uiuente illo litem contestatus fueris; aut negotium aliter attigeris, post mortem tamen illius, etiã quo ad cœpta, procurator esse desinis[f].

DE PACTIS ET transactionibus[g].

TIT. III.

Metu iudiciorum interdum deuenitur ad pacta, ad transactiones, & ad compromissa.h.d.

Consequens[h] nunc est, vt videam de serie, & actis ip

DE PACTIS ET TRANSActionibus.

Continuatur tit.iste, prout legimus in text. in princ. diuiditur autem in tres partes, in prima habetur ut dixi continuatio: in secunda pacti explicatio: in tertia trãsactionis declaratio: secunda ibi,& quidem: tertia ibi, transactiones quoque.

Consequens. CASVS non figuratur, sed not. litis euentum sæpe esse incertum, & ideo partes ueniunt ad concordiam. Not. secundo,quod quæ sunt diuersi generis ob identitatem rationis sapiũt eandẽ naturam. Io. Bapt.

DE PACTIS ET transactionibus g.

Et transactionibus.] Copula hic ponitur inter genus & speciem. Pactum enim nomen est generale, comprehendẽs in se omnem conuentionem, & generaliter sumptum definitur, vt in l.1.ff.eo. & IB cap. pactum.de verbo.signifi. Vnde omnis contractus potest generaliter contineri nomine pacti, sed vbi pactum assumit sibi specificum nomen non denominatur, a suo genere, sed a specie tanquam à digniori, l. iurisgentium. ff. eod. Vbi vero conuentio non potest habere nomen specificũ, cum plura sint negotia, quam vocabula. l. natura. ff. de præscript. verb. stat in nomine sui generis, & est quandoque nudum, quandoque vestitum. de quo traduntur exempla per Doct. in l. iurisgentium. § igitur nuda. ff. eod. & in rubr. ff. de verb. oblig. & in cap.1. eod. Transactio est species pacti, & definitur, vt in l. 1. ff. de transact. quæ declaratur, vt per Abb. in rubri. eod. Immo etiam arbitria, siue compromissa quandoque dicuntur pacta siue transactiones, ut habetur in cap. Quintauallis .de iureiu. & in anth. si uero contigerit.C. de iudi. Vnde autem dicatur pactum, uel transactio, per Abb. in rubr eod.

h ¶Consequens.] Quasi dicat, viso per quos exerceantur iudicia, videndum est de actis ipsorum iudiciorum, & sic seruatur in parte quod dicitur in l.si quæramus.ff.de testa. quidquid not.supra.titu. proxi. in princ.

Sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Sed quia.] Continuatio.

Et quidem. CASVS Cum partes timore iudicij sæpe adinuicem ueniant ad pacta, ita tamen vt alii quando derogent indultis apostolicis, aliquando uero specialiter derogant legibus humanis: & propterea iuramento confirmant, unde quæsitū fuit quid iuris & quālis pactum in suo genere sit seruandum per dictum prophe. q̄ procedunt de ore meo non faciam irrita, tamen si à lege fuerit reprobatum, nec etiam iuramentum insuper adhibitum debet tenere, quia materia non videtur licita iuxta ca. 2. 22. q. 5. & per l. nemo ff. de legat. 3. cęterū Sol. vt hic legimus, quia ordinatio seruandi pacta cum sit affirmatiua non obligat pro semp. si enim pactum esset à iure naturali damnatum, tunc, nec etiam iuramentum insuper adhibitum teneret: secus uero si a lege damnaretur, per iuramentum enim quod superius est, tale pactum omnino teneret, & valeret. Non obstant obiecta, quia ad primum respondetur per rationem decidendi, ad d. uero l. nemo. puto dicendum ipsam esse intelligendam de lege, quæ specialiter prouidet: secus aliter. Not. primo quod pacta derogant priuilegijs, iuramentum uero iuri humano: not. secundo pacta illicita esse talia uel uigore iuris naturalis, uel uirtute iuris humani.

b ¶Quacunque de re.] Ista generalitas uarie restringitur, ut not in cap 1. eod. & inf. eod. §. pen. fac. l. ut gradatim. ff. de mu. & ho.

c ¶Firmitatem.] Non tamen promittens potest cogi de eo quod promisit facere scripturam, capit. legebatur. & ibi not. Abb. de maiorit. & obedient. Sed an tantam firmitatem habebunt, ut ex eis etiam actio oriatur, & de iure ciuili expeditū est quod non. l. iuris gentium. §. igitur nuda. ff. eodem. exceptis casibus, not. in l. legitima. ff. eod. titu. de quibus per Legistas in rubr. ff. de uerb. obligat. Canonistæ tamen in cap 1. eo & in cap. quæ in ecclesiarum. de constit. contrarium tenent; scilicet quod pactum nudum actionem pariat, licet quidā

sorum iudiciorum. Sed[a] quia interdum accidit, ut iudiciorum metu litigaturi ad pacta & transactiones ueniant, aut ad arbitros declinent, ideo prius paucis de his dispiciamus.

Pacta sunt obseruanda. hoc dicit.

Et quidem pacta inter quoscunque quacunque de re[b] inita, regulariter suam habere debent firmitatem[c]: neq; enim quisquam (vt diuinū monet oraculum[d]) ea, quæ de labiis suis procedunt[e], irrita facere debet.

Per pacta potest derogari indultis Apostolicis. h.d.

Quod quidem vsq; adeo obtinet, vt Apostolicis etiam indultis pactum deroget[f]. Inde cum monasterio[g] ab Apostolica sede libera[h] sepultura concessa esset, pactumque esset cum rectore[i] parochialis ecclesię, ne parochiani ipsius ad sepulturam reciperentur. Responsum est in dicto monasterio sepeliri eligentes obstāte conuentione[K], voti sui fieri non posse compotes[l].

Pactū per quod filia dotata renuntiat hereditati paterna iuramento vallatum tenet. h.d.

Eodem etiam spectat, quod pactum a filia, dum nuptui tra-

dicant ius canonicum non distare a ciuili, ut Saly. in l. legem C. de pact. Ang. in § in personam. instit. de actio. & quidam alii in rub. ff. de verb. oblig. d. ¶Oraculum.] Psalmus, in quo dicitur, quæ procedunt ex labiis meis non faciam irrita.

e ¶Procedunt.] Ex hac generalitate inferunt quidam, ꝙ quidquid sit de iure ciuili, de iure canonico ēt ex simplici pollicitatione, q̄ est solius offerētis promissio oritur naturalis obligatio, immo & actio, pro qua opi. fac. c. iuramenti. 22. q. 5. & licet com. opin. sit in cōtrariū: contra eā tñ egregie pugnat eximius doctor & præceptor meus Guil. Pont. Peru. in rub. ff. de uer. obli. ubi uidendum.

f ¶Deroget.] Q̄ intellige, non solū de pacto q̄ subsequitur priuilegiū, c. cum olim. de prę scri. sed etiam de pacto antecedēti, si in indulto de pacto non fiat mētio, ca. ex multiplici. de decim. cle. dudū. de sepul. & not. in c. j. eo. in 6. vnde sumitur, idē si simus in dubio. Peru. ī d. c. 1.

g ¶Monasterio.] Idē de alia ecclesia seculari, uel parochiali, ut per Peru. in cap. 1. eodem. in 6 post Innoc.

h ¶Libera.] Hinc dubitatio, ex quo enim ecclesia habet potestatē liberam sepeliendi, videbatur quod omnes possent sepeliri, quod non est uerum: nā nec eos posset sepelire, quibus est sepultura interdicta, de quibus in c. ex parte. de sepul. & sup. eod. tit. §. nō tñ omnes. Sicut & ille qui habet liberā administrationē, non habet potestatē donandi c. 1. de offi. vica. in 6. fac. l. si quando. C. de inoff. test. opetatur tamē liberæ sepulturæ ius vt ecclesijs habentibus talē potestatem & priuilegium competat ius sepeliendi, vbi aliàs non haberet, ut per Perusin. in cap. 1. eod. in 6.

i ¶Cum rectore.] Quod pactum erit perpetuū, nec expirabit rectore mortuo, ut per Perusin. in cap. 1. eod. in 6. post alios.

K ¶Conuentione.] Possunt ergo religiosi renuntiare proprio priuilegio fac. c. si de terra. & c. accedentibus. de priui. secus si concerneret fauorem Papę, iusta not. in c. cum tempore. de arbi.

l ¶Compotes.] Sed contra, quia pactum inter ecclesias non debet nocere aliis non paciscentibus, c. ueniens. de transact. l. si vnus §. ante omnia. ff. de pact. Sol. secundum Perusin. in c. 1. eod. in 6 quod recipere ad sepulturam est in potestate ecclesiæ recipientis, si non sit ecclesia parochialis, in qua procederet contrarium: quia ipsa non posset præiudicare, parochianis suis. sed aliæ ecclesię bene possūt p̄iudicare, cū non teneāt quē quam inuite recipere. immo uere non dicerentur eligēntibus præiudicare: cū nullū habeāt ius in eis inuitis.

a ¶Traditur.] dē si iam tradita esset, uel si esset renuntiatum antequam traderetur: quia respectus iuramenti militat omni tempore: ut per Ioan. And. & Perusin. in cap 2. eod. in 6 vnde sumitur. Et hæc materia ventilatur quottidie inter cōsulentes. Sed quid si renuntiet adhibito iuramēto ea, quæ est ingressura monasterium? dic quod non ualet, nisi fiat de licētia episcopi, uel eius vicarii intra duos menses proximos ante professionē: vt per Concili Trident. sess. 25 sub rubr. de regularibus. & mon. c. 16.

b ¶Cum patre.] Idem si cum fratre, vel alijs cōsanguineis propter identitatem rationis, ut late per Doct. in c. 2. eod. in 6.

c ¶Iuramento.] Non extorto vi uel dolo ca. 2. eod. in 6. vbi late quando dicatur vis, uel dolus interuenisse. Et not. quod ratione iuramenti Papa statuit etiam inter laicos, de quo in c. fi. de fo. comp. in 6 & in §. laicus. sup. de iud.

d ¶Lege ciuili.] l. pactum quod dotali. C. de pac. & l. pactum quod dotali. C. de colla.

e ¶Seruari.] Facit authen. sacramenta puberum. C. si aduer. vend. & capit. cum contingat. de iureiuran. in antiq. & c. licet. eo. tit. in 6. & c. 2. eo. tit. & lib. & possunt iudices sæculares compelli per censuram ecclesiasticam ad seruandum hoc ius canonicum, vt not. in d. c. 2.

f ¶Dispendium.] Quo casu non esset seruandum. 22. quæstio 4. per totum. & not. ex hoc uerbo, quod non solum non est seruandum iuramentum, quando uergit in interitum animæ: sed etiam quando uergit in damnum etiam modicum. Vnde iurans facere illud, quod est peccatum ueniale, non obligatur tali iuramento, ut per Archid. Ioan. Andr. & Perusi. in cap. eod in 6.

g ¶Succedat.] Fac. c. accepimus. & c. fi. eo. hoc enim nemo potest facere sine auctoritate Papæ, sed cum auctoritate Papæ bene poterit hoc fieri, c. petisti. 7. q. 1. & per Abb. in d. c. accepimus. Sed an Papa possit in uita sibi eligere successorē? Respon. negatiue, secundo comu. opin. vt per Ab. in d. c. accepimus. & per Fel. in ca. 1. de consu. Ratio: quia hæc electio porrigeretur ad tempus in quo quis no est futurus Papa, merito. l. quod sponsæ. C. de do. prop. nupt. cap. vxore. & quod ibi Abb. de sepul.

h ¶Impossibile.] Not. impossibilitatem iuris, & impossibilitatem facti æquiparari. fac. l. filius. ff. de condi. instit. & l. nepos. ff. de verb. signific. & cap. faciat homo. 22. q. 2.

i ¶Obligationē.] Fac. not. in ca. 1. & ca. fin. eo. vbi Abb. reducit totam materiam ad quattuor regulas, die ut per eum. fac. cap. generaliter. ff. de uerbo. obliga. & l. si remunerandi. §. rei turp. ff. mandati.

ditur[a], cum patre[b] factum, vt dote contenta; ad bona paterna nullum habeat regressum, si iuramento[c] sal larum sit (licet lege[d] ciuili improbetur) seruari[e] debet: cum tale pactum non vergat in æternæ salutis dispendium[f].

Pactum quod tendit ad periculum animæ non ligat. hoc dicit.

Quod si seruatum in animæ tendat detrimentum; quia forte fit pactum de re turpi; veluti quod post mortem Titij clerici, Seius in beneficio succedat[g], vel aliter de iure, uel de facto sit impossibile[h], nullam inducet obligationem[i].

Transactiones seruari debent, & partium iuribus derogant. h.d.

Trāsactiones quoque similē iuris firmitatē obtinent[k] vsque adeo, vt iuribus omnibus, quæ partibus, aut obtentu præscriptionis, aut priuilegij seu quocunque modo suffragari poterant, vires adimant[l].

Transactiones iuri contraria non tenent. h.d.

Sed & hoc de alijs transactionibus intelligere nos oportet, q̄ nō sunt iuri contrarię. Alioqui si aut super re

Transactiones. CASVS. Quidam litigantes inter se super beneficio, tandem iudicii tædio affecti uenerunt ad transactionem, unde fuit dubitatum, & quæstum, an talis transactio teneat, argumento enim eorū, quæ dicta sunt de pactis quæst. videtur de indubitabili, eoque magis quo lites de republi. tolluntur. Sol. tamen iuxta id quod in præsenti text. legimus, quoniam secundum qualitatē rei super qua litigatur, transactio est iudicanda nalida: & sic etiam obiectio uidetur cessare, si recte fuerit considerata. Not. transactionem super re illa esse de iure admittendam, quæ est in potestate nostra. Io. Bapt.

k ¶Obtinent.] Intellige quando altera pars transactionem implerer: aliàs transigens posset vti iure suo. l. cum proponas. C. de transact.

l ¶Adimāt.] Concor. ca. 1. de transa. ergo licet postea reperiātur instrumenta, non tamen lis instaurabitur. l. sub prætextu. C. de transact. ca inter monasterium de re iud. cum ca seq. Circa hoc tamen consueuit distingui, utrum petitio super qua transigitur sit specialis, uel generalis, addūt aliqui uel inde-

Universidad de Deusto
Biblioteca

indefinita, ut per Legistas in d.l. sub prætextu. & per Cano. in d. cap. 1.

a ¶Sacra.] Cap. constitutus. c. super eo. & c. præterea. eod. possunt tamen litigantes inter se gratis & amicabiliter componere. traditur in d.c. super eo.

cra [a], & litigiosa, aut in causa matrimonii [b] interpositæ sint, nullũ robur obtinent.

DE ARBITRIS.

TIT. IIII.

Qui sint proprie arbitri h.d.

ARbitri dicũtur proprie, qui nullam potestatem [c] habentes, consensu litigantium in iudices eliguntur, in quos compromittitur, ut eorum sentẽtiæ stetur.

Tam in iudicem ordinarium, quam delegatum potest compromitti. h.d.

Sed etsi qui legitimã in partes potestatem habeant, ab eisdẽ tamen in arbitros eligi [d] poterũt. Quod nõ solũ de eis intelligendum est, qui ordinariam exercent iurisdictionem, verũ etiam de his, qui delegatã [e] tantum obtinent.

Ponit personas, in quas nõ potest compromitti. h.d.

Sed neque serui [f], nec (qui seruis similes sunt) monachi [g] & regulares arbitrium in se recipere possunt. Ad hos enim quies, oratio, & manuum labor, non autẽ causarũ spectat cognitio [h]. Hæretici quoque, apostatæ, schismatici, infideles, & excõmunicationis vinculo ob delictum proprium innodati, arbitrorum in se officium assumere nõ poterunt [i].

Io. Bapt. DE ARBITRIS. Continuatur tit. iste iuxta id quod habetur supra tit. proximo in princ. diuiditur autẽ in quinque partes in quarum prima habetur quid sint arbitri: in secunda qui possint esse arbitri: in tertia qui possint compromittere: in quarta super qua re fiat compromissum: in quinta quomodo finiatur: secunda ibi, sed & si: tertia ibi, sicut autem: quarta ibi, pleræque: quinta ibi, finiũt autẽ.

Io. Bapt. ARbitri dicuntur. CASVS non figuratur, sed not. quod arbitri sunt tanquã iudices, cum habeant autoritatem tantum à compromittentibus, licet aliqñ secus contingat uigore statutorum.

c ¶Nullam potestatem.] Scilicet a lege. fac. c. a iudicibus. 2 q. 7. vnde sumitur. reiecta tamen illa distinctione arbitrorum ordinariorum & arbitrariorum: quæ nec est necessaria nec recepta: vt ibi per glos. & Doct. Sed contra infra eo. §. proxi. vbi & a lege habent potestatem. Sol. quia nec tunc habent aliquam potestatem a lege, tamquam arbitri, sed tamquam iudices.

Io. Bapt. Sed & si. CASVS. Quidam litigantes uolentes suam controuersiam compromittere nõ conuenie bant in eligendis arbitris: alter enim putabat indif

ferenter de quolibet genere personarum ipsum posse eligere, idest iudicem, seruum, monachum, uirũ criminosum, laicum etiã super re spirituali, feminã, & similia: si quidẽ à fine debet cognosci an in iure aliquid liceat iuxta doctrin. Nauar. lib. de finibus huma. actũ illa enim quorum finis bonus est, bona erunt, ut ipse dicit, at finis compromissi est bonus. sup. tit. prox in prin. merito videtur dicendũ indifferenter esse admittẽdum, quia veritas à quocunq; dicatur semper est veritas. Sol. tamen prout in hac parte legimus, quia arbiter ob similitudinem, quam habet cum iudice debet esse sicut iudex, cui ætas, conditio, sexus & probitas præcipue cõuenire debent, ut iura docent. Non obstat obiectio, siquidẽ ad hoc vt aliquid liceat non solum finis, sed etiam aliæ debitæ circumstantiæ requiruntur. argu. ca. non satis. dist. 86. Not. argumentũ quod si arbiter nõ potest esse quæ lib. persona indifferenter, multo magis hoc idẽ videtur dicendum de iudice cum habeat potestatem à lege. Not. secũdo aliquẽ, phiberi ne aliqd faciat, vel aliqd munꝰ suscipiat natura, lege, & suspicione.

d ¶Eligi.] Forte cũ potestate & facultate ꝙ procedant, vt arbitri, vel arbitratores, & ut iudices prout sibi uidebitur, iuxta ea, quæ traduntur latissime p Io Bapt. Perusi. in tractatu de arbitris, lib. 12.

e ¶Delegatam.] Ca. cum olim. & ca. innotuit. eod. ca. nisi. de præb c. litteras. de præsumpt.

f ¶Serui.] l. Pædius. § 1. ff. eod. Liber tamen postea factus posset pronunciare ex nouo consensu partium. l. sed & si seruum in princ. ff. eod.

g ¶Monachi.] c. monachi. & c. de pſentiũ. 16. q. 1.

h ¶Cognitio.] Cap. de præsentium. 16. q. 1.

i ¶Poterunt.] Nota, quod de excõicato, apostata, & aliis, de quibus hic, non sunt de omnibus in terminis & expresse iura loquentia: sed ex mente iuris fere indubitata cõiter opinamur non posse hos arbitros fieri, vt apparet ex his, quæ diserte & elegan ter tradit Perusi. in tractatu de arbitris lib. 4. c. 6 &

c 9. Indigeret forte hoc Pontificali decisione.

a ¶Fieri põt.] Ca. cum contingit. eo. sicut nec iudicare potest. ca. 2. de iudic. nec etiam põ esse delegatus nisi iussu Papæ, habetur in d. cap. 2. Sed nec per viam recõuentionis põt cognoscere super spiritualibus, habetur in c. 1. de mut. peti. Immo nec vt arbitrator, & amicabilis compositor secundum Ab. in d. c. cũ contingit, vbi, an possit cognoscere de causa uiurarũ.

b ¶Prohibebit.] c. per tuas. eod. Nota ergo duos casus, in quibus potest laicꝰ cognoscere de re spirituali, & amplia primum casum, vt procedat etiam ꝙ plures sint laici, q̃ clerici, d.c. p tuas, vbi Abb., fac. ca. qd in dubiis, de consecr. eccle. vel alr. & cap. sacris. de sepul. traditur per recentiores in c. 2. de iudi. & in l. imperium. ff. de iu. om. iud. Sed contra videtur ꝙ per ministerium clericorũ laicus actuum spiritualium capax fieri non possit, ca. Messana. & c sacro sancta. de ele. & p Io. And. in d. c. per tuas, & in c. nobis, de iure patr. Sol. arbitrium de re spirituali non est actus spiritualis, vt per Ab. in c contingit, & c. per tuas, eo. & eius laicus non est capax, sed prohibetur solũ ratione honestatis: honestas autem satis seruatur ex mixtura clerici. Sed adhuc contra d. l. Pædius. ff. eod. Sol. seruus est mere incapax vnde non fit capax ex mixtura habili: sed in terminis nostris laicus non est incapax, sed solum ratione honestatis est, phibitus sup tali re arbitrari, Ab. in d. c. p tuas.

c ¶Iudiciali.] Cũ igitur arbitria sint redacta ad instar iudiciorũ, l. 1. ff. eo. merito nec arbitriũ poterũt suscipere, fac. l. fi. C. eo. secus ergo esset si fieret cõpromissum in mulierem tanquã in cõmunem amicã & amicabilẽ compositricem: posset enim tale cõpromissum mulier acceptare: quia corã procuratore non est iudicium, sed extraiudicialiter procedit, ut in cap. Quintauallis. de iureiur. & cap. dilecti, a contrario sensu eodem sumitur.

d ¶Separandæ.] Cap. dilecti, eod. ca. mulierem 33. q. 5. per Legistas in l. 1. ff. de legib. & in l. feminæ, ff. de re iud. & in l. 1. C. de muli. in quo lo. mu. sex.

In laicum de re spirituali non potest compromitti: nisi sit clerico adiunctus, uel in eum sit compromissum auctoritate Apostolica. h.d.

Sed nec in eum, cui us licet ex delicto aliquo non sit læsa existimatio: laicus tamen est, de re spirituali cõpromissum fieri potest [a]. Si tamen is, aut clerico sit adiunctus, aut Apostolica auctoritate compromissum susceperit, arbitri partes exequi minime ꝓhibebitur [b].

In feminas non potest cõpromitti: nisi id permittat regionis consuetudo, & ordinis, hoc dicit.

Fœminæ quoque, licet illę summę opinionis existant, ab omni iudiciali [c] examine vsque adeo sunt separãdæ [d], vt ex illarum sententijs nulla pœna aduersus illius contẽptores, nullaque pacti exceptio oriatur: nisi regionis probata cõsuetudo [e] talium munerum, participes illas redderet.

Qui non prohibetur potest esse arbiter. h.d.

Ceteri vero, quos neque sacrorum canonum, nec sæcularium legum statuta speciali arcent, omnes ad tractanda arbitria admittendi [f] erunt.

Reperiũtur quidã, qui nõ possunt cõpromittere. h.d.

Sicuti autẽ ij, quos supra recensuimus arbitria exercere prohibentur: ita etiam illorum § quidam cõgruo. &c. lib. 10. Sed nunquid saltẽ cũ iuramẽto possit cõpromitti? Rñd. non, ut per Ab. post Specul. in d. cap. dilecti. vbi etiam reddit rationem.

e ¶Consuetudo.] Consuetudo ergo potest dare iurisdictionem mulieri. Ex quo infertur, ꝙ mulier prohibetur iudicare non ratione incapacitatis: quia tũc consuetudo nõ posset eas habilitare: arg. cap. quanto. de foro compet. & ca. causam. de præscri. sed ratione honestatis, facit not. in c. scisscitatus, de rescri. Sed tunc contra, consuetudo nõ debet ualere cõtra honestatem, c. cum decorem, & c. cum ab omni, de vit. & hone. cler. Respõd. id admittitur in mulieribus solum præcellentibus habentibus dignitatem, sicut uidemus de Abbatissa, quæ ratione dignitatis, habet iurisdictionem, cap. dilecta. de exce. præl. Et qñ hic dicitur de consuetudine, intellige de mulieribus præcellentibus nuptis principibus viris, ita ꝙ principatus pertineat ad virum: nam si mulier haberet principatum proprio iure, tunc non indigeret consuetudine: sed esset iure communi munita, vt per Abb. post Iuno. in cap. dilecti. eod.

Consuetudo põt dare iurisdictionem mulieri.

f ¶Admittendi erunt.] Est ergo edictum de arbitris prohibitorium certarum personarum: vnde omnes admittuntur, qui non sunt expresse prohibiti, ut hic, fac. l. 3. §. tam etsi. & l. Pædius. cum l. sequ. ff. eo. l. 1. ff. de testa. l. cum prætor. ff. de iudi. cap. inter corporalia. de translat. prælat.

Io. Bapt. Sicut. CASVS non figuratur, sed not. quod in lib. introductorio non omnia, & singula sunt explicanda, sed illa quæ uidentur magis utilia.

g ¶Illorum quidam.] Vt est seruus. l. non distinguemus. §. seruus. ff. eod. l. 3. §. si seruus. ff. de pecu. facit l. seruus, C. de iud. Item monachi & etiam alii clerici. 16 quæst. 1. cap. monachi, & cap. de præsentium, quod tamen intellige secundũ ea, quæ latissime traduntur, tã per Abb. in c. per tuas, eod. Item excommunicati secundum Ioan. And. & Specu. fac. c. dilecti. de exce. Itẽ hæretici, & prople nissima

Universidad de Deusto
Biblioteca

nissima informatione personarum, quæ compromittere non possunt, videndus est Perus. in suo luculento tractatu de arbitris in 2. lib. per tot.

Io. Bapt. Plerèque etiam causæ. CASVS. Quidam Perusini desiderio euitandi lites compromiserunt omnes, & quascunq; causas ciuil. criminal. ecclesiast. & cuiuscunque alterius generis, unde fuit quæsitũ quid iuris, si enim uoluimus considerare finem compromissi, qui est supra titu. prox. in princ. affirmatiue est respondendum confirmatur per reg. legistarum quod una causa respiciens plura determinabilia debeat æqualiter ipsa determinare. Sol. tamen ut hic habetur, quia illa quæ sub compromisso cõtinent debent esse in nostra potestate. arg. cap. si diligenter. de foro competen. quod in nonnullis causis non contingit: non obstat obiectio, si quidem ad eam respondetur per id quod dixi supra in §. sed & si. eod. ad cõfirmationem uero dico, quod non est eadem causa in omnibus, ut cõstat in text. Not. primo quod quædam causæ, quæ in iudicio examinantur, licet pertineant ad nos, non tamen sunt, in potestate nostra. Not. secundo quod ob hanc causarum diuersitatẽ, uidetur necessariũ in iudicio examinare in primis, quæ causa sit compromittibilis, quod facit pro intelligentia statutorum loquentium de compromissis.

a ¶Liberales.] l. non distinguemus. §. de liberali. eod. l. 2. C. de pedan. iud. c. penul. eod. secundum vnam lecturam, & hoc intelligę principaliter: Nam si coram arbitro compromitteret de aliqua causa compromittibili, si incidenter esset necesse cognoscere super libertate, posset tunc cognoscere, ut not. in d. §. de liberali. pro quo. l. cum proponas secundum vnam lect. C. de reb. cred. facit secundum quosdam l. quoties. C. de iud. & l. 2. C. de ordin. cogni.

promittere non permittuntur, qui tam ex libris Pontificij, quã Cæsarei iuris commodius cognoscere poterunt.

Ponit causas, super quibus non potest compromitti: & quod super matrimonio spirituali potest compromitti: secus super carnali. h. d.

Pleræque etiã causæ arbitrorum notionem effugiunt: nam liberales [a], matrimoniorum [b], filiationũ [c], monachationum [d], cõuersionum, in integrũ restitutionum [e]: item criminales [f] & quæ maiores iudices exigunt, per arbitros cognosci non possunt.

Super matrimonio spirituali potest compromitti, non super carnali. h. d.

Quod autem diximus de matrimoniis compromitti non posse, de carnalibus intelligendum est: nam quòd de spirituali matrimonio compromitti possit (secundum ea quæ supra diximus §) nulla est dubitatio.

Arbiter super pluribus, si super uno tantum pronunciet, non expirat cõpromissum: nisi habuerit à partibus facultatem ita pronunciandi. hoc dicit.

Finiuntur [h] autem arbitria pluribus modis: vt puta sententiæ prolatione, & tẽporis lapsu. Sẽtentiæ prolatione finiuntur arbitria, cũ de omnibus, de quibus cõpromissum fuerit, arbiter pronunciauit. Nam si de quibusdam tantũ sententiam tulerit, nisi talem pronunciandi potestatẽ à partibus habuerit, compromissũ non expirat [i].

b ¶ Matrimoniorum.] Cap. causa. in fin. de rest. in integr. tamen secundum aliquos posset arbiter cognoscere de tali causa incidenter, & de materia huius §. latissime per Peru. in tract. de arbitris. lib. 3. per totum.

c ¶ Filiationum.] Fac. l. abdicatio. C. de patr. potest.

d ¶ Monachationum.] Per Doct. in l. nõ distinguemus. § de liberali. ff. eo. & per Perus. in suo tractatu de arbit. lib. 3 cap. 3.

e ¶ Restitutionũ.] l. fi. C. vbi & apud quem, ca. causa, in prin. de rest. in integ. poterit tamen secũdum quosdã, & de hoc incidenter cognoscere, Ab. in d. cap. causa. in princ. versic. secundo nota.

f ¶ Criminales.] Cap causa. in fin. de resti. in integr. l. non distinguemus §. Iulianus. ff. eod.

g ¶ Supra diximus] §. per cõpromissum, de elc. & cap. quia propter, eod tit.

Finiuntur autẽ. CASVS facto ut præsupponitur cõpromisso fuit quæsitum, an finiatur modis diuersis sicut iudicium delegatum, præcipue uero sententia, tẽporis lapsu, morte, & simil. & cum dependeat à libero compromittentiũ, contractu uidebatur respondendum quod tantum per sententiam debebat finire, cum ista fuerit compromittentium intentio. Sol. tamen ut hic legimus, quia compromissum in hoc assimilatur delegationi, & procuræ, & sic non tenet obiectio: imo propter hanc similitudinem tenet argumentum ab uno ad aliud, ut alibi dixi, & adnot. Not. formam mandati compromittendi esse diuersam ad arbitrium istorum compromittentium, & ideo in hoc nequit certa regula assignari.

Io. Bapt.

h ¶Finiuntur.] De materia huius §. latissime per Perusi. in tracta. de arbit. lib 13. per tot.

i ¶Non expirat.] Ideoque sententiã super una tãtũ causa latam mutare poterit. l. quid tamẽ. ff. eo Sed an

an idem sit de iudice ordinario, qui de pluribus simul quæstionibus fuerit aditus? Rñ non: quia licet arbiter fines cõpromissi excedere non debeat. l. nõ distinguemus. §. fi. cum l. seq. ff eod. iudiciũ tamen redditur in inuitum. l. inter stipulantem. §. Sticum. ff. de verb. obl. & ideo in quibusdam lata sententia tenet, licet de aliis nihil dicat. l. fin autem. §. fin. ff. de nego. gest. & no. in d. l. quid tamen.

a ¶Labitur] Possent tamen partes terminum prorogare, licet arbiter non cogatur in se compromissum assumere, quando per eum non stetit, quo minus pronũciaret in primo termino, l. si cũ dies. ff. eod.

b ¶ Arbitrorum.] Et si fuerit in plures arbitros compromissum, etiam morte vnius tantũ, expirat compromissum. cap. vno delegatorum, vbi etiam not. de offi. deleg. & in iudicibus delegatis accidit: nisi expresse cautum fuisset, cp non deberet expirare. quid autem sit in iudicibus ordinariis & aliis officialibus, habetur per Doct. o. in c. prudentiam, de off. deleg. Et quod dicitur de morte, extẽde etiam ad diuturnam absentiam: quia diu absente arbitro, vel expirat compromissum, uel certe illo non obstante põt pars recurrere ad iudicem ordinarium. Ab. in c. præsentata. vers. not. ibi per duo decim, & per eundem in c. fi. eod.

c ¶Litigatorum. Etiam alterius tantũ, c. ex parte, eod. Sed nunquid erit idem si moriatur prælatus, qui compromisit super rebus ecclesiæ suæ, vt expiret compromissum morte prælati? Respond. distinguendo, vt per Ab. in cap. fin. eodem.

d ¶Compromissum.] Sed an quod dicitur hic de ipso cõpromisso obtineat etiã in actis gestis corã arbitro, scilicet vt eorũ virtus expiret vnà cũ cõpromisso? Respondeo, quædam sunt acta litis, vt citatio. litis contestatio, satisdatio, & si milia, & ista peteũt vnà cũ compromisso, sicut quando perit instantia iudicij, vt plene per Inn. Ab. & ceteros, in c. causam quæ. de testi. Quædã sunt acta causæ, puta attestationes, partium confessiones, & similia concernentia merita causæ, & ista non expirant, etiã quod expiret compromissum non solũ morte: verũ etiã alio quocũque modo, l. pen. C. eod. vbi Doct. Canonistæ in c. fin. eod. De testibus tamẽ distingue, vt habetur in c. præsentata, de testib. & in l. fina. C. eo. titu. Idẽ intelligas de effectibus cõpromissi productis de præterito: nã nõ extinguntur. Vnde si fuerit corã arbitris interrupta præscriptio per contestationem litis, uel alio modo legitimo, nõ expirat ille effectus expirante cõpromisso, vt per Bal. in dicto cap. causam idem sit de iudice ordinario, qui de pluribus simul quæstionibus fuerit aditus? Rñ non: quia licet arbiter fines cõpromissi excedere non debeat. l. nõ distinguemus. §. fi. cum l. seq. ff eod. iudiciũ tamen redditur in inuitum. l. inter stipulantem. §. Sticum. ff. de verb. obl. & ideo in quibusdam lata sententia tenet, licet de aliis nihil dicat. l. fin autem. §. fin. ff. de nego. gest. & no. in d. l. quid tamen.

a ¶Labitur] Possent tamen partes terminum prorogare, licet arbiter non cogatur in se compromissum assumere, quando per eum non stetit, quo minus pronũciaret in primo termino, l. si cũ dies. ff. eod.

b ¶ Arbitrorum.] Et si fuerit in plures arbitros compromissum, etiam morte vnius tantũ, expirat compromissum. cap. vno delegatorum, vbi etiam not. de offi. deleg. & in iudicibus delegatis accidit: nisi expresse cautum fuisset, cp non deberet expirare. quid autem sit in iudicibus ordinariis & aliis officialibus, habetur per Doct. o. in c. prudentiam, de off. deleg. Et quod dicitur de morte, extẽde etiam ad diuturnam absentiam: quia diu absente arbitro, vel expirat compromissum, uel certe illo non obstante põt pars recurrere ad iudicem ordinarium. Ab. in c. præsentata. vers. not. ibi per duo decim, & per eundem in c. fi. eod.

c ¶Litigatorum. Etiam alterius tantũ, c. ex parte, eod. Sed nunquid erit idem si moriatur prælatus, qui compromisit super rebus ecclesiæ suæ, vt expiret compromissum morte prælati? Respond. distinguendo, vt per Ab. in cap. fin. eodem.

d ¶Compromissum.] Sed an quod dicitur hic de ipso cõpromisso obtineat etiã in actis gestis corã arbitro, scilicet vt eorũ virtus expiret vnà cũ cõpromisso? Respondeo, quædam sunt acta litis, vt citatio. litis contestatio, satisdatio, & si milia, & ista peteũt vnà cũ compromisso, sicut quando perit instantia iudicij, vt plene per Inn. Ab. & ceteros, in c. causam quæ. de testi. Quædã sunt acta causæ, puta attestationes, partium confessiones, & similia concernentia merita causæ, & ista non expirant, etiã quod expiret compromissum non solũ morte: verũ etiã alio quocũque modo, l. pen. C. eod. vbi Doct. Canonistæ in c. fin. eod. De testibus tamẽ distingue, vt habetur in c. præsentata, de testib. & in l. fina. C. eo. titu. Idẽ intelligas de effectibus cõpromissi productis de præterito: nã nõ extinguntur. Vnde si fuerit corã arbitris interrupta præscriptio per contestationem litis, uel alio modo legitimo, nõ expirat ille effectus expirante cõpromisso, vt per Bal. in dicto cap. causam. & per Abb. in d. cap. fin. eod.

e Non extenditur.] Etiã si ante mortem esset conclusum in causa, & dies præfixus ad sententiam ferendã, cap. ex parte, & ibi Abb. eodẽ: quamquam si esset sententia lata, executio transit in hæredes, l. quãuis, & l. diẽ proferre. § fina. ff. eod. & habetur in dicto ca ex parte, & in cap. fina. eodem: & sic hoc casu sententia, & conclusũ in causa non æquiparantur, licet aliquando contra, ut per Legistas in l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acquir. possess l. emptore. ff. de actio. empt. Et nota hic casum in quo obligatio cõtracta cũ defuncto nõ trãsit ad hęredẽ: regulariter cõtra, licet de heredẽ nõ fuerit facta mẽtio in contractu. l. veteribus. C. de cõtra. & com. stipul. de aliis similibus casibus. not. in l. iurisgentium. §. pactorũ, & in l. qui in futurũ. § 1. ff de pact. & generaliter, quando pactum factum cum defuncto cohæret personæ defuncti, non transfertur obligatio in hęredem, Legistæ in l. eadem ff de uerb. obligat. & in l. si decesserit. ff. qui satisd. cogan. in 1 postulãte. ff. ad Trebell. Et facit ad quæstionem, an si cõuenerit vt quis possit personaliter capi, si non impleuerit ex parte sua, possit etiam illo mortuo hęres capi? Et ad statutum disponẽs debitorem posse personaliter capi, de quo remissiue per Abb. in cap. fin. eodem. Sed quæ est ratio quod compromissum non transit in hęredes? Respondeo secundum Ab. in dicto cap fin. quia arbitri plerumque eliguntur ratione confidentiæ & amicitiæ, quę forte non erit ita cum hęrede meo vt mecum, merito si morior non debet cogi hęres meus stare compromisso, in quo cessat illa ratio confidentiæ. Aliam rationem reddebat Host. ut per Abb. in d. cap fin.

f ¶ Caueatur.] Sed pone, quod sit cautum, intelligetur ne de uno tantum hęrede, an etiam de pluribus? Et uidetur quod de uno tantum. l. antiquitas. C. de usufr. l. boues. §. hoc sermone. ff. de uerbor. significa. Specula. Abb. & communiter contra l. in annalibus. C. de lega. l. fi. C. de hęre. institu. facit l. qui per successionem. ff. de re. iur. Non obstat l. an tiquitas, quia illud speciale, ne frustra semp apud proprietarium sit ipsa proprietas. Item numquid quod hic dicitur habeat locum in arbitratoribus & amicabilibus compositoribus? Specu. quod nõ, contra Abbas in capitulo fin. eodem, & hæc magis placet.

g ¶Relinquimus.] De his plenissime per Perusinum in suo tractatu de arbitris, libro decimotertio, per totum.

Abstẽtia diutur. ha mortẽ æquiparatur.

trorum [b], quàm etiã litigatorum [c]. Compromissum [d] enim in compromittentis hęredes non extenditur [e], nisi de his quoque specialiter caueatur [f]. Sunt & alij modi, quibus compromissa finiuntur, quos tamen vt ad cœptum iudiciarij ordinis propositum festinemus, ex alijs iuris libris cognoscendos relinquimus [g].

Termini lapsu compromissum expirat. h. d.

Lapsu temporis expirat arbitrium, cum terminus compromisso comprehensus re infecta labitur [a].

Morte tàm arbitrorum, quàm compromittentium expirat compromissum: nisi specialiter sit dictum de hęredibus compromittentium. h. d.

Mortis quoq; interuentu compromissa irritantur, tam arbi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE IN IVS VOCANDO.

Io. Bapt. Continuatur hæc materia prout legimus in princ. huius tit. vel dicas aliter, præmittendum est partes non potuisse uenire ad aliquam concordiã per aliquem modũ exsupra relatis, & explicatis, unde coactæ fuerunt uenire ad iudicium, & quoniam principium iudicii est ipsa citatio §. omniũ. hoc tit. nostro, ideo proponitur hic tit. iste, qui diuiditur in quatuor partes, in quarum prima adnot. cõtinuatio: in secunda, qualiter acta iudicii sint in scriptis redigenda, in tertia demõstratur qualiter citatio est principiũ iudicii in quarta habentur casus diuersi non comparẽdi: secunda ibi, illud autem: tertia ibi, omnium autẽ: quarta ibi, fit tamen.

Io. Bapt. ERgo si partes. CASVS non figuratẽ. Not. tamen quod ad iudicium est deueniendum quãdo aliter partes ad cõcordiam uenire nequeunt, unde not. argum. prius esse tentanda remedia ad pacem conducentia.

Illud autem. CASVS Quidam Episcopus dicebat ius partes solũ audiendo, non curando ut singula acta scriberentur, qua de re fuit quæsitũ, an expediret singula iudicij acta scribere: si enim finis iudicii est attendendus non videbat huiusmodi scriptura necessaria, siquidẽ postquã unicuiq; qđ suũ est g iudiciũ est redditũ, nõ uidetur opus aliud addere. Sol. tñ ut hic habetur, quia oportet aliquando demonstrare sentẽtiã esse legitime latã, ex actitatis, qđ sine prouisione præsentis partis fieri non potest, unde cũ prouisio ista sit ordinata ad alium finem, ideo obiectio non tenet. No. primo scripturam esse necessariam in quolibet actu, qui fieri debet in iudicio. Nor. secundo quod notarius sapit natura duorum testium.

a ¶Prætermittantur.] Cap. causam. de iudic. cap. quoniam contra, de probat.

b ¶Duos viros.] Videtur ergo, quod tabellio æquialeat duobus, ex quo loco eius adhibentur duo idonei: aliàs videtur quod æquialeat tribus, 16. q. 3. §. potest, uersic. is autem, & sic videtur, quod plus credatur scripturæ tabellionis, quã scripturæ

DE IN IVS vocando.

TIT. V.

Iudex debet habere notarium, uel duos uiros idoneos, qui scribant acta iudicij. h.d.

ERgo si partes neq; pactionibus, neque transactionibus, neque compromissis concordes reddi poterunt, ad iudicem deueniendum erit. Illud autem in primis prospicere iudicem oportebit, ne scilicet debitæ sollemnitates in iudicio prætermittantur [a]. Adhibebitque publicam personam, aut duos [b] viros idoneos, qui vniuersa acta iudicij conscribãt, vt Innocentiana [c] constitutione, in generali concilio edita, latius continetur.

Initium iudiciorum est citatio, sine qua omnes actus regulariter sunt nulli. h.d.

Omnium [d] autem iudiciorum instituendorum principium, & fundamentum sunt citationes, sine quibus omnia, quæ aduersus absentes in omni negotio, aut loco aguntur, uiribus carent [e]. Nam neque naturalis [a], neque ciuilis ratio quemquam indefensum iudicari permittit. Quicunque igitur cũ altero iudicio contendere uoluerit, ante omnia curare debet aduersariũ ita moneri, ut sese corã iudice exhibere teneat [b].

Ex quattuor capitibus exclusoria redditur citatio: & citatus a non suo iudice non tenetur comparere. h.d.

Fit tamen interdũ pluribus modis, ut quis uocationi de se factæ parere non compellatur; ut puta [c] ex personæ qualitate, loci conditione, tẽporis ratione, & forma citationis. Personæ qualitas inefficacẽ reddit ci

tationẽ, tã ius dicẽtis, quã etiã in ius uocati. Nam si te is in ius uocet, quẽ tibi iudicem non esse competentẽ manifestũ [d] sit, dubio procul ad cõparendũ uocatio talis te minime coarctabit [e].

Qui legitime citatus mutauit iudicem, non propterea potest declinare iudicem; cũ sit prauenctus. h.d.

Si tamen contigerit, eũ, qui legitime [f] citatus fuerit, alterius postmodum fieri iurisdictionis, quasi præuentus [g] ius reuocandi forum nõ habebit.

Citatus ad instantiã spoliatoris non tenetur comparere. h.d.

Idẽ iuris [h] est, si iu-

tur, de accusat. cum simil. Sol. tamen, vt hic habetur, quia si secus esset, sæpe contingeret aliquem indefensum condemnari, quod repugnat iuri, & rationi. Non obstat obiectio quia non est satis, ut aliquid sit notum iudici, nisi sit notum legitime, & canonice, & sic intelligi debet d. cap. euidentia. Not. primo quod nemo potest in iudicio iudicari, nisi prius fuerit legitime citatus. Not. secundo qđ cum citatio sit ordinata ad defensionem faciendã, ideo in quolibet indifferenter requiritur. facit l. inciuile. ff. de legib.

d ¶Omnium, &c.] Sic Instit. de pœn. tem. lit. §. fi.

e ¶Viribus carent.] Facit l. de vnoquoque. ff. de re iud. clem. pastoralis. eod. tit. ca. inter quattuor. vbi no. de maio. & obe. c. caueant & c. omnia. 3. q. 9. In tantum vt sententia lata in fauorem absentis non citati non teneat, ut not. in l. ea quæ. C. quomodo, & quando iudex, Abb. in cap. quoniam contra, de proba. licet videatur contra l. quod fauore. C. de ll. & l. nulla ratio. ff. de legib. Non mirum cum sit de iure diuino, ut apparet in princ. libri Gene. in quo habetur qđ Deus noluit Adam condemnare de inobedientia, priusquam illũ citasset. Ideo ei nec p. Fa

pam derogati põt: & de hoc per Legistas præcipue recentiores, in l. nec quidquã. §. vbi decretũ. ff. de offi. proconsulis. Centũ tñ & quindecim casus, in quib' non est necessaria citatio colligit Ant. Nicel. in opere quod inscribitur, concordia gloss. q. 52. in primo tomo tractatuum.

a ¶Naturalis.] Immo rõ naturalis vẽ permittere si sñia lata sit insta: quia dummodo finem habeamus non curamus de modo. Solut. hoc verum, qñ modus non est de substantia, aliàs qñ est de substãtia, nõ sufficit habere solũ effectum. Ab. in ca. vniuersitatis, vers. in glos. pen. de sen. excom. fac c. eccle sia, de consti. & vt lit. non cõt. per tot.

Quando cerandũ sit modo.

b ¶Teneatur.] Qñ tunc erit cum citatio habebit sua requisita, de quibus inf. eodem in progressu.

Io. Bapt. Fit tamen. Hæc pars tot partic. habet, quot sunt causæ quibus quis excusatur ni ad iudicium cõpareat in cõmuni tamẽ CASVS ita cõmode figurari põt. Quidã fuit ad iudicium citatus, qui aliter, nõ cõparuit, & cum iudex noluisset ipsũ condemnare fuit quæsitũ, an posset excusari allegando citationem non fuisse legitime factã vel ratione personæ, uel ratione loci, vel ratione temporis, vel ratione formæ citationis, cum in ea requisita non contineantur, vel alia simili causa, & cum contumacia sit punibilis, ut docto. adnot. in cap 1. de iudic. ideo cum simpliciter non comparuisset videbatur puniendus. Cæterum Sol. ut in hac part. legimus, quia citatio cum debeat esse legitima, tũc erit talis quando secundũ debitas & adnot. circumstãtias fuerit facta Non obstat obiectio, quia de legitima contumacia intelligitur, ut docto. ibi præsupponunt: Not. primo cõpetentiam iudicis simpliciter, vel respectu alicuius actus aliunde non cognosci, nisi ex qualitate iurisdict. personarum in iudicio interuenientiũ loci, tẽporis, formæ, & aliarũ circũstantiarum, hinc habemus variũ modũ excipiendi. Not. 2. quod causa, propter quam citatio est nulla aliquando est perpetua, & aliquando temporalis.

c ¶Vt puta.] Nota quattuor capita ex quibus oritur inualiditas citationis.

d ¶Manifestũ sit.] Hoc ideo dicit: quia aliud esset si dubitaretur, prætoris enim est æstimare, an sua sit iurisdictio, l. 2. §. sed & si dubitetur, & l. si quis alienã, cũi ibi no. ff. de iu. l. cõtuma. & ibi etiã not. ff. de re iud. & faciunt tradita per Canonistas in ca. cum ordinem. de reser. & in c. cum parati, de appell.

e ¶Coarctabit.] Et hoc procedit nõ solum in ordinariis, sed põt procedere etiã in delegatis, puta, si sit comissa causa pluribus sine clausula illa, qp si nõ omnes, & pars tñ eorum citet, vt in ca. prudentiã, in prin. & ibi not. cũ c. seq. de off. deleg. fac. c. ex litteris. co. tit. & c. si duobus, de appell. & habeẽ per Specu. in tit. de citatione. col. 2. ver sic. Itẽ qp ẽ euidẽs. Sed quid si iudex q citauit mortuus est & alius in locũ de mortui substitut', vtrũ citatus teneatur cõparere absq; noua citatione? Vel contra: quid si aliquis citatus est sub nomine dignitatis, & mortuus est, & alius substitutus? an citatio cõarctabit substitutum? Rñd. vt per Abb. in c. licet, in fi. de acc. f ¶Legitime.] Vt, quia commissa ad petitionem partis, vt in c. proposuisti, vbi Ab. de for. cõp. si iudex procederet ad vtilitatem priuatam: aliàs esset nulla, & per consequens non perpetuaret iurisdictionem, cap. cum plures. vbi no. de off. deleg. in 6. nec etiam præuentionẽ induceret. Io. And. & Abb. in d. c. proposuisti. vbi, an talis citatio debeat esse per tria edicta, an per vnicam citationem peremptoriam.

g ¶Præuentus.] l. si quis postea. ff. de iud l. cum quædam. ff. de iurisd. omn. iudi. patet ergo quòd per solam citationem perpetuatur iurisdictio, tam ordinarii, quam delegati, vt cap. proposuisti. de foro compet. vnde sumitur. & cap. gratum, & c. licet. de offic. deleg. & cap. fin. de offic. leg. fac. cap. ut debitus, de appel. & cap. capitulum sanctæ Crucis, de rescrip. vt citatio præualet impetrationi litterarum: qui ergo conuenitur coram iudice competenti cogitur usque ad finem persistere etiam si mutauerit forum: quia præuentus fuit.

Citatio impetrationi litterarũ præualet.

h ¶Idem iuris.] Supra dixit de nullitate, quæ obuenit ex persona iudicis, nunc de ea, quæ ex persona rei conuenti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Restitutus fueris.] Cap. 1. & c. prius. 3. quæst. 2. Specu. in tit. de citatione. § 1. & ponitur hic vnum tantum exemplum de spoliato: sed plura uideri possunt in l. 2. & l. 3. ff. eo. in quibus citatio non valet ex qualitate personæ, quæ citatur.

b ¶Incertus est.] Tũc enim uidetur perinde ac si nullus locus constitutus fuisset. l. de ætate. §. nihil. ff. de interro. act. & nimia generalitas reprobatur. cap. ex litteris. de dolo & contu. Sed hæc citatio ad locum incertum non est ipso iure nulla, si nõ est omnimoda incertitudo, puta, q̃ citatus fuerit quis ad uillam, & sint plura loca eiusdem nominis, ut in ca. fi. de reseri. quia debet citatus comparere in locum in quo consueuit cõparere. l. si locus. ff. de iud. l. si cũ dies. §. si arbiter. ff. de arbi. & habeturiudicto. c. fi. de reser.

b ¶Iurisdictioni.] l. fi. ff. de iur. omiud. & c. cum episcopus. de off. ord. in 6. & hoc adaptari põt. etiam ad delegatum, ca. statutum, §. in nullo. de reser. in 6. & in tantum hoc procedit secũdum quosdã, vt citatio nec ex partium consensu possit conualescere, ut not. in d. § in nullo, & de hoc p Spec. in tit. de cita. §. 1. uers. itẽ q̃ iudex. & ibi etiã per Io. And. in apostil. Quod tũ hic dr̃ nõ habet locum in terminis. clem. 1. de foro compet.

d ¶Extra territorium.] Poterit uideri forte temere hic istud positum, cum si de uerbali citatione intelligendum sit, quemadmodum uidetur intelligendum, ita uideatur dubium vt non defuerint alii qui Legistarum, ut Ang. de Peru. & etiam alii, qui dixerint hoc egere decisione Cæsarea, ut per Ias. in l. fi. ff. de iur. omn. iudi. sed hoc forte verum fuerit apud Legistas certe, apud Canonistas uidetur clarum per cle. pastoralis de re iudic. & quando etiã apud eos id non esset clarum quod hic dr̃, esset intelligendũ iux. not. per Spec. in tit. de citat. §. 1. uersic. septimus, & per Bart. & alios in d. l. fin. vtputa, q̃n diuersi iudices non subsunt vni dõ: sed sunt omnino separati, de quo nemo uidetur dubitare.

e ¶Non paretur.] Ratio. l. fi. de iurisd. om. iud.

f ¶Pestilens.] Vt not. in c. cõmunis. dist. 23. in uers. morari. & in cle. quãdiu. de app. & per Spec. in titu. de citatio. §. 1. uers. itẽ excipitur. Sed quid si in loco pestis redderetur ius, an citatus excusaretur, si non compareret? Respon. vt per Bar. in l. de ætate, quam legit. in l. recusare. §. si quis alio. ff. ad Trebell. & latius per Ab. in c. cum dilecti. uersi. ex hoc dicto nota. d. auth. quod si ius. & fac. nor. per eundẽ Abb. in c. propter sterilitatem. versi. sed dubium est.

g ¶Male tutus.] Facit ca. de cetero. de sent. excom. & c. ueniẽs. de accus. & utrobique Abb. nec distinguemus ex qua causa ortæ fuerint inimicitiæ, & an culpa non cõparentis. Abb. in d. cap. de cetero. fac. not. per eundem in ca. 1. in 2. not. ab. de iud. fac ele. 1. de re iud. & l. sententia. C. de iur. om. iud. Idem etiam esset, si locus sit inhonestus, ut per Spec. in tit. d̃ citat. §. 1. versi. itẽ quod sit citat.

h ¶Tempora.] 5. q. 2. c. 1. & c. primates, & per tot.

i ¶Diuini cultus gratia.] Hoc procedit quando fuit facta citatio vt cõpareat tali die, quæ est feriata in honorẽ Dei: secus si fuisset dictũ, cõpareas vsque ad talẽ diẽ, quia licet illa dies esset feriata, th̃ põt cõparere ante diẽ feriatã, & hoc dicit esse ueris simũ Ab. in c. fi. de fer. licet antiqui multis modis distinguerẽt, ut ibi p cũ in 1. q. Quod ãt sit econtra, si sit facta citatio die feriata, ad diẽ nõ feriatã, dic vt per eũdẽ in d. c. fi. q. 2.

k ¶Quæstiones.] Cap. finem. & c. venerabilis. de dolo. & contu. ca. fi. eo. l. properandum. C. de iud. Sed quid dicemus de actibus extraiudicialibus, & iurisdictionis voluntariæ? Rñ. possunt etiam diebus feriatis in honorẽ Dei explicari, quantũ ad hoc vt teneant: sed talem actum celebrantes peccant, nisi certis casibus, ut in notulis seq. Et vidi in doctoratu Illustrissimi Flauij Vrsini olim scholaris, & Domini mei, & postea Auditoris Cameræ Apostolicæ meritissimi, & nunc Cardinalis amplissimi in collegio Perusino, non modicam altercationem: quia d. Dominus cupiebat præsentari in die feriata in honorem Dei, hoc est in die S. Angeli. de mense Septembris, & aliqui doctores multum reclamauerũt dicentes, hoc non debere fieri, quod esset peccatũ, cum esset actus, in quo iudex debet pro tribunali sedere: tamen obtentum fuit quod fieret, forte, quia magis cupimus hominibus placere, quã Deo: & eodem ann. 1556. fuit doctoratus illustrissimus Do. Andreas Matthæus de aqua uiua, ad præsens meritissimus eps de Venafro, qui licet fuerit præsentatus die non feriata, sed iuridica, fuit tamen doctoratus in festo S. Augustini, nec forte fuit indecens in festo doctoris fieri quem doctorem. de hoc late per Ab. in c. fi. de fer. & in tit. de citat. §. 1.

a ¶Iudiciorum.] Sed an idem sit in cõpromissis, quod in iudiciis? Respõ. idem secundũ Ab. in cap. fi. de fer. & hoc intellige in vero arbitro: secus est in arbitratore & amicabili compositore, c. 1. de feriis. Specu. in tit. de arbit. §. fi uersi. in forma. Ioan. And. & Abb. in c. fi de fer.

b ¶Necessitas.] Puta, quia sit res tempore peritura. Plura exempla dantur in l. 1. & 2. & l. 3. ff. de fer. fac. l. 1. fi. de damnifecto.

c ¶Pietas.] Puta, quia sit causa miserabilium personarum: nec enim in operibus misericordiæ est habenda dierum distinctio, arg. cap. vtinam, distinct. 76. & c. nunquam. dist. 5. & aliis casibus per Ab. & Doct. in cap. fi. de feriis. qui concluduntur his uersibus.

Hæc faciunt causas festis tractare diebus,
Pax, scelus admissum, mannumissio res peritura.
Terminus expirans, mora, testis abesse uolẽtis,
Cumque potestatis patriæ ius filius exit.

De quorum versuum declaratione, Abb. & alij, in d. cap. fin.

d ¶Necessitates.] Vt messium, vindemiarum. Sed quid dicemus, si simus in loco, vbi non recolligitur vinum, vel granum? Item quid si recolligitur quidem, tunc possit procedi? Respond. vt no. in ca. fi. per Abb. & alios de feriis.

e ¶Voluntare.] Idem etiam dicas de feriis pœnitentialibus. pura, si sint indictæ ob res prosperè gestas. Vel propter natiuitatem filii ipsius principis. Vel quia duxit vxorem l. sed & si per prætorem. § feriæ. ff. quibus ex caus. maio. cum enim non sint inductæ fauore partiũ, merito non potest eis per partes renunciari, facit l. omnes dies. in fine & l. a nullo. C. de feriis, & ita per Doct. in c. fin. de feriis.

f ¶Lõge remotos.] De quo per Abb in cap. præterea. de dilat.

g ¶Continentibus.] Ad hoc, ut reus possit instrui & deliberare, quid debeat in termino respondere, habetur late in cap. præterea. de dilation. & per Speculat. in titulo de cuatio. §. sequitur versic. vtrum autem citatus. vbi aliegat multa cõcordãtiæ.

h ¶Spatia.] id est, intra duas dietas, cap. nonnulli, & c. dilectus, 2. de rescript. cap. ex parte, de foro competent. cap. olim. de except. cum concord. Et hic nihil fuit expressum de duabus dietis: quæ ista materia de duabus dietis habet multa capita, & multas distinctiones, de quibus plene per Specu. in tit. de citatio. §. 1.

i ¶Necessitas.] Habes ergo quo modo differant citationes ordinarii, & delegati. Sed de hoc die plenius, immo plenissime vt Spec. in tit. de citat. §. cum de citatione, & alibi in d. tit.

k ¶In delegato.] Non autem in ordinario, cuius iurisdictio repore non expirat: & sic commode annectitur superiori §. in quo ponitur alia differentia inter delegatũ & ordinarium. conco. cap. consuluit de offi. del. vnde sumitur.

l ¶Citandus.] Videbatur, q̃ peremptorium esset circunductum & sublatũ, ut iterũ esset citandus, vt l. & post peremptorium. ff. de iud. Sed numquid, parte non comparente, circunducatur edictum ipso iure? Respon. non, vt per Abb. in c. consuluit. de offi. deleg. super glo. 2. Quod ergo remediũ habet pars comparens contra absentem? Respon. duplex. Primum quidem, ut faciat circunduci terminum, & ab illa citatione absolui: nec enim debet propria

dex quidem tuus sit, ex eo tamen te mãdet vocari, vt in iudicio cũ spoliatore tuo stare compellaris, nec enim antea comparere cogeris, quàm ad omnia canonice restitutus[a] fueris.

Ex qualitate loci citatio non arctat ad comparendũ. h. d.

Locus quoque ad quem uocatus fueris, tunc inualidam reddit citationem, cum aut incertus[b] est, aut citantis non subest iurisdictioni[c]. Idem etiam dici poterit, si citandus extra iudicis territorium[d] moram trahere comperiatur. Tunc enim ius dicenti impune non paretur[e]. Quemadmodũ & si locus citationi designatus pestilẽs[f] sit, aut aliàs pro citato male tutus[g].

Diebus feriatis in honorẽ Dei, etiam ex consensu partium, non potest procedi. Et angustia temporis ad comparendum dati, uitiat citationem. h. d.

Sed etsi te iudex iusserit adesse, aut inter angusta nimis tempora[h], aut quæ veneranda sint diuini cultus gratia[i], nullas uires habebit talis iussio. Quãuis enim non prorogare, sed expedire deceat q̃stiones[k]: vsque adeo tamen his diebus iudicio-rum[a] strepitus debet conquiescere, ut nisi uel necessitas[b] cogat, vel pietas[c] suadeat, consentientibus etiã partibus processus habitus non teneat.

Ferijs indultis hominum causa renunciari potest. h. d.

Aliud tamen obtinet, si ob hominũ necessitates[d] feriæ indultæ fuerint. Tũc enim acta cuncta tenent, si de partium processerint voluntate[e].

Delegatus debet in citatione inferere tenorem suæ cõmissionis, & designare auditorium: secus est in ordinario. h. d.

Iam vero multum interest, delegatus ne ciet, an ordinarius. Ille enim cum aliena vtatur iurisdictione, longe remotos[f], non nisi litteris commissionis suæ tenorem continentibus[g], & intra certa spatia[h], quẽ vocare poterit. Et cũ proprium non habeat auditoriũ certum huiusmodi litteris locũ, vbi se citatus exhibere valeat, designare illum oportebit. Cum in ordinario nulla subsit huiusmodi necessitas[i].

Ponit quid agendum sit delegato, si iurisdictio eius expirat in peremptorio. h. d.

Item in delegato[k] quæri potest, si peremptorie partes is citaue rit, & earum altera (die data) sese absentat contumaciter, an saltem circa vltimam diei partẽ sit in negotio procedendum: & vtrum si duxerit expectandũ, sit iterũ citandus[l] contumax? Et in hac specie multum interest, duret iurisdictio post peremptorium. Cum enim non sint inducta fauore partiũ, merito non potest eis per partes renunciari, facit l. omnes dies. in fine & l. a nullo. C. de feriis, & ita per Doct. in c. fin. de feriis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

auctoritate recedere. Secundum est, ut faciat se absolui ab instantia iudicii. Est autem inter hæc duo remedia differentia non modica, vt prosequitur Abb. in d. cap. consuluit. versi. numquid, aut parte non comparente.

a ¶Aequitate.] Ergo æquum & honestum est in diem alteram: nec enim statim atque non comparuit potest dici contumax: qa potest habere iustã causam absentiæ. & sic reuocabitur sententia. ca. cum Bertholdus, de re iud. nec prætor festinare debet ad decernendum, ut iubeat possidere, vt l. si finita §. si forte. ff. de dam. infect. non tamen est necessarium, si nolit in diem alterũ expectare.

b ¶Gratiam.] Ecce quanta potestas datur iudici circa iudicia, vt possit parcere contumaci in præiudicium alterius. l. 1. C. quomodo, & quando iudex. l. si cũ dies. §. si quis ex litigatoribus. ff. de arbit. Nõ enim quidquid iudicis potestati permittitur, iuris etiã necessitati subiicitur. l. nõ quidquid. ff. de iud. & est contra id 3. q. 5. cap. fi. Item licet iudex possit parcere inferendo sententiam termino constituto: non tamen potest ei parcere in expensis, & sumptibus: alioqui ipse de suo restituet expensas l. sancimus. C. de iud. Sed uidetur, quod de iure mero teneatur expectare vsque in sequentem diem. l. qui hoc anno. ff. de verb. oblig. Vel saltem, quòd suprema hora diei possit iudicare. 2. quæst. 6. cap. biduum. dic vt not. in cap. consuluit. de offic. deleg. per Abb. & alios.

c ¶Instantia.] Id est, potestas.

d ¶Hora.] Nota hic & ex cap. consuluit. de off. deleg. quod citatus pro certa die, hora tamen non determinata, debet comparere hora, qua congrue possit iudex incipere & finire actum incumbentem: nam secundum qualitatem actus tacite videtur hora diei præfixa. Vnde dixit Innocen. & secutus est Ab. in d. cap. consuluit. quod canonicus citatus ad electionem faciendam certa die, debet comparere de mane: quia electio solet fieri illa hora propter missam Spiritus sancti, vt not in cap. cum nobis. de elect. citatus ergo ad certã diẽ, debet cõparere hora, qua iudex non solum potest: sed solet iudicare, fac. l. quod si nolit §. quia assidua. ff. de ædil. edict. fac. l. qui semissem. ff. de vsu. & cap. ex litteris. de constit. & l. penul. ff. de iust. & iure.

e ¶Propter quod.] Id est, id propter quod.

f ¶Terminum peremptorium.] Sine cuius assignatione non valeret sententia. l. 1. §. item cum ex edicto. ff. quæ sent. si appel. rescind. nisi ipsemet iudex partes in sua præsentia constitutas moneret. hæc enim monitio vim habet trinæ citationis.

g ¶Peremptorij.] l. numquam. ff. de iud. cap. tam ex litteris. de rest. in integ.

h ¶Coarctare.] ca. constituit. de offic. dele. cap. reprehensibilis. de appel. 2. q. 6. c. appellatorem. l. non tantum. ff. de excus. tutor.

i ¶Impeditus.] Exemplum habes in cap. ex litteris. de in integr. restit. facit cap. pastoralis. §. 1. de offi. deleg. si tamen citatus tarde, arripuit iter, nõ excusatur ob impedimentum post tardi-

rium terminum, an expiret. Primo enim casu, in diem alteram equitate[a] suadente iudex expectare poterit: nec propterea peremptorio elapso pars cõtumax citanda erit: nisi gratiam[b] eidem fecerit benignitatis iudicantis. Posteriore vero, ne frustra iudicialis instantia[c] euanescat, si pars cum id nouerit, sese iudici nõ præsentauerit hora[d], qua congrue procedi possit, ad exequendũ, propter quod[e] eis legitime terminum[f] peremptorium assignauerit, ad executionẽ libere procedere poterit.

Iudex in peremptorio non debet terminum nimium coarctare. h. d.

Discretus tamen iudex in assignatione peremptorij[g], nõ debet iurisdictionem suam, nisi necessitas vrgeat adeo coarctare[h].

Citatus potest ex legitimo impedimento non comparere: quo tamen cessante debet se iudici præsentare. h. d.

Adhuc tametsi omnia sollemniter peracta fuerint, nec vocatus accedat ad iudicẽ, quibusdã casibus excusandus erit; vtputa si facto aduersarii impeditus[i], aut ad maius tribunal[k] uocatus, uel uinculis[l], aut infirmitate[m] detẽtus, aut alijs similibus[n] causis implicatus non accesserit. Debet tamẽ cessante impedimento, quanto potuerit citius iudici sui copiã facere[a].

tatẽ cõtingens. l. 1. ff. si quis caut. in fine, facit nota per Innocen. in cap. P. & G. de offic. deleg. De iudice, qui nimium se arctabit in petendo consilio, & notata per Abbatem in capit. cum in veteri. uersi. vlti. not. de elect.

k ¶Tribunal.] l. contra pupillõ. §. 1. ff. si quis caut. & per Legistas in l. 2. §. 1. ff. eo. titu. Nisi procurasset se citari per maiorem iudicem, cap. pastoralis. circa finem de offi. de leg. & per Specu. in titu. de citat. §. 1. versic. item quod uocatus fuit.

l ¶Vinculis.] Facit l. succurritur. ff. ex quib. caus. maio. l. 2. §. fin. cum ll. sequent. ff. si quis caut.

m ¶Infirmitate.] Cap. ii episcopus. dist. 18 cum ibi not. cap. querelam. de procu.

n ¶Similibus.] Puta, quod iussus fuerit esse in legatione a Rege, cap. si episcopus. distinct. 18. c. cum patati. de appell. & de his similibus casibus per

Specula.

Specula, in tit. de citatione. §. 1. & per Abbatem in sua practica. cap. 17. versi. & multi, & per Feli. & alios in cap. cum olim de re iudi. calores tamen immoderati non excusant, cap. cum dilecti. de dolo & contu.

a ¶Facere.] Cap. cum dilecti. de dolo & contum. Debet etiam mittere ad iudicem ad faciendam fidem de impedimento, vt per Abb. & alios in cap. querelam, de procurat. Et hæc excusatoris missio multum operatur, & maxime quod sententia lata a iudice per excusatorem certificato nõ tenet, Abb. & alij, in dicto loco.

DE DOLO ET contumac. &c.

Io. Bapt. Continuatur tit. iste prout ex principio colligitur, siquidem cum citatus sæpe nõ intendat, nec uelit comparere, & propterea incidat in contumaciam, hinc est quod post tit. præceden. proponitur iste; qui diuiditur in tres partes, in quarum prima habetur quid iur. in communi de dolo, & contumacia: in secunda tractatur de missione in possessionem cau fa custodiæ: in tertia demonstratur an contumax posset puniri multiplici pœna: secunda ibi, illud quoque, tertia ibi, quod autem.

Io. Bapt. ERGO iuridice. CASVS non figuratur, cum de fiendo & theoricam dando procedat. Not. tamen quod ideo cõtumacia est crimen, & consequenter potest puniri, quia nos de iure naturæ, & diuino tenemur obedire superioribus legitime cõstitutis, dicente apostolo. Obedite superioribus vestris &c. sicut autem contumacia in specie non est una tantum, ita etiam non una tantum pœna debet puniri, hoc tamen intellige de contumacia delusa, secus aliter.

b ¶Iuridice.] Id est, secundum ea, quæ supra titulo proximo.

b ¶Legitima causa.] De quibus supra tit. prox. §. fit tamen, cum sequ.

d ¶Impeditus.] Poterit autem de legitimo impedimento constare, non solum per legitimas ac ordinarias probationes: sed etiam per solum iuramẽtum impediti, cap. ex litteris, de restit. in inte. qã forte non procederet de iure ciuili, ut per Ab. ibi, versi. licet plene non probetur, & forte solum in causis fauorabilibus, ut in d. cap. ex litteris.

e ¶Neglexerit.] Aut etiam postquam uenerit illicentiatus recesserit. Abb. in cap. constitutis. in prin. de proc. & in cap. prout. eod. & in sua pract. cap. 18. Quis dicatur contumax post Specu. in tit. de cõ-

DE DOLO ET contumacia, & in possessionem missione.

TIT. VI.

Quis dicatur contumax, & quid sit contumacia. hoc dicit.

ERgo iuridice[b] uocat[a] nulla legitima[c] causa impeditus[d], si se iudici præsentare neglexerit[e], aduersario[f] accusante[g], contumaciæ crimen[h] incurrit. Est[i] enim cõtumacia erga iudicẽ, vel prælatum commissa inobedientia[k].

Contumacia varie punitur. h. d.

Hæc autem varie[l] iuribus coercetur: nũc enim litis damno[m], nunc mulcta[n], nunc in ultimo peremptorio circunducitur citatio, adeo vt necesse sit reũ ex integro citari. l. & post edictũ. ff. de iud. Legist. in l. fi. §. sed si stipulator. ff. de eo p quẽ fact. erit. Sed cõtra videtur qã not. Ab. in ca. 1. versi. nota iudicẽ posse, de iudi. vtrait, cp iudex põt mulctare cõtumacẽ, etiã parte non petente. Sol. cõtumax quis nõ est parte nõ accusante: sed per accusationẽ partis redditur cõtumax, iudex mulctat etiam parte nõ petente cõtumacem mulctari, quod tñ fieri nõ poterit in continenti. Sed in ipsa mulcta imponenda debet cõtumax denouo citari. Ab. in c. veniens. de accu. fac. ca. cum contumacia. de hær. in 6.

tumacia. in princ. Abb. in cap. consuluit. de offi. deleg. versi. & ideo.

f ¶Aduersario.] Nota, cp collitigans ciuiliter dicitur aduersarius, & sic ex facto a iure non improbato qñque oritur inimicitia, nec inspicitur iuste quis litiget an iniuste, ut p Ab. in c. 1. de iud. & in c. 1. de plus peti. & in c. propositi. de for. cõpe. & fac. Not. in cap. cum super, de off. dele. Puto tñ cp mitior sit appellatio aduersarii, cã inimici, & cp licet omnis, qui est inimicus sit aduersarius, qui tamen est aduersarius nõ semper est inimicus.

g ¶Accusante.] Hoc ideo, quia si aduersarius non accusaret quis nõ posset dici contumax. l. properandum, §. & si quidẽ. C. de iudi. vbi Bald. l. consentaneum. & ibi Bar. C. qũo, & qñ iud. immo non ueniente actore

h ¶Crimen.] Nota, cp cõtumacia est crimen, & quidẽ interdum capitale. l. omne. §. contumacia. ff. de re mil. & est peccatum mortale. Ab. in c. 1. uersi. nota contumaciam, de iudi

i ¶Est enim, &c.] Hanc definitionem siue descriptionẽ ponit Host. in sum. eo sequitur Abb. in sua practica. cap. 18. quis sit contumax.

k ¶Inobedientia.] Contumax tñ in uno articulo citãdus est ad alios, nisi a principio fuisset citatus ad totã causam. Ab. in c. aditis. de ,pc. & sic ista inobediẽtia nõ egtedit actũ, in quo qs fuit inobediẽs.

l ¶Varie.] Adeo ut possit colonis interdici, ne dñe de fructibus tñdeant, uel ne colant agros cõtumacis, Ab. in c. grauem, de sent. excom.

m ¶Litis damno.] l. contumacia. ff. de re iudic. Itẽ nec poterit litis, in qua est contumax, pendentiam allegare, vt per Ab. in c. ex tenore. de rescri. in fin. versi. nunquid autem conuentus, &c.

n ¶Mulcta.] l. 1. ff. si quis ius di. non obtẽp. l. 2. ff. si quis in ius voc. non ierit. Sed hæ duæ pœnæ non habent locũ, nisi in vero contumace, nõ autem in

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficto. Doctores commun. in d.l.1.§. fin. & in l.4. §. item ulti. ff.de dam. infect. Quis autem sit uerus contumax, vel fictus, Legistæ in l.fi. ff. de restit. in integ. & in l.properandum. §. fin autem reus. C. de iudi.

a ¶ Refectione.] l. sancimus. vbi traditur C.de iud.

b ¶ Sequestratione.] Cap.2. eod.

c ¶ Innodatione.] Cap. quoniam frequenter. §. fin. vt lit.non conte.ca.1. eo.in 6.c. constitutus, ubi no.de sen. excom.in 6. & iudex, si uiderit hãc pœnam, magis timere debet illam imponere: pars tamen nõ posset hoc petere: quia cum excõmunicatio „ferat loco multæ, nulla actio ad hoc competit parti.Bar.in l.3 ff.si qs in ius uoc non ierit,& per Abb.in c. 1.de iudi. & in ca. prout,eo. in fi. Vbi etiam hoc limitat uno modo. hodie tamen non est deueniendum ad hãc pœnam excommunicationis „nisi cũ nõ potest aduersus reos realis, vel personalis executio fieri, vt per Concil. Trid.sess.25. in decretis reformat.cap.3.

Io. Bapt. Illud quoque. Hæc pars diuiditur in duas partes, in quarum prima habetur qualis sit ista in possessionem missio: in secunda quando locum non habeat demonstratur: secunda ibi, sed ista quidem: quoad primum CASVS ita potest in communi figurari. Duo fuerunt citati ad iudicium, occasione quorundam bonorũ, & cũ noluissent comparere, iudex ob talẽ compromissam contumaciã volebat alterum possessione præd. bonorũ priuare, alterum vero excõmunicare: fuit dubitatum an posset, primũ enim pœna non debet esse grauior delicto l. respiciendũ. ff.de pœnis. ca. sicut. de homicid. negatiue respondebatur, confirmatur quia si delictũ est eiusd. generis non debet diuersa pœna puniri. Sol. tamen ut in hac parte legimus, tum per rationẽ in tex. assignatam tum etiam quia nec in possessionẽ missio, nec excommunicatio simpliciter imponuntur, sed donec & quousque nolunt obedire, quare tione suadente prima obiectio nil uidetur concludere, ad confirmationem autẽ puto dicendum uel contumaciam non fuisse omnino eiusd. generis, vel si erat talis, tali pœna debebat puniri, quæ magis timebatur §. fin. hoc eod. Not primo quod mittere aliquẽ in possessionem habet latitudinẽ, quia ad diuersum sinẽ ordinatur, & ideo aliquando est perfecta, & aliquando imperfecta: Not. secundo qũ

ne a, &rei sequestratione b, uel ecclesiasticæ sententiæ innodatione c ob cõtumaciã suã conuentus afficitur.

Actor mittitur in possessionem rerum rei contumacis. & post annum efficitur verus possessor, reseruata quæstione super proprietate. h.d.

Illud quoque videtur ordinarium, vt cõtumace, aduersario tuo existẽte, in possessionem earũ rerũ, de quibus quæstio vertitur, vel quę aliàs sunt in patrimonio rei, pro modo debiti, si personalis d instituatur actio, custodiæ causa e inducaris f, ut tædio g affectus reo ueniat ali quando responsurus. Quod si adhuc per annum in sua contumacia perseuerauerit, iudice decernente, uer° possessor h efficieris, super proprietate dũtaxat aduersę parti defensione reseruata i.

Fructus ne dilapidentur, sunt sequestrandi. h.d.

Sed si missus in possessionem fructus dilapides, sequestrandi erunt K: &quod distra sicut idem delictum potest augeri & grauius reddi, ita quoque pœna & augumentũ debet recipere, & grauior imponi. Not. tertio casum in quo acquiritur possessio, & quomodo ipsa acquiratur. Not. ultimo duo honesti uiri quo ad hunc casum æquiparãtur superiori, qđ facit pro appellare uolentibus, qui copiam superioris nõ habent, ut alibi dicemus.

d ¶ Si personalis.] Quo casu prius incipiẽdum est a possessione mobiliũ, demũ si nõ sint res mobiles venitur ad immobiles, ut late per Legistas in l. a diuo Pio, ff. de reiud. & per Canonistas in ca. quoniam frequenter, § fi. vt lit. non conte.

e ¶ Custodiæ causa.] Vnde hæc missio non est ualde p iudicialis, vnde nõ mirum si fit etiam contra absentẽ reipub. causa l. ignorare. C. de restit. in integ. nisi tamẽ absens accessisset ad sed. Apostolicã, c. meminimus, de appel. & ibi Ab. uerl. ex his põt rndeti.

f ¶ Inducaris.] c. fi. de eo, qui mit. in pos. c. qm. frequenter. § fi. vt lite non cõtest. Hæc tũ inductio in possessionẽ potest facile impediri: nã si vel amicus aliquis rei cõpareat pro absente audiendus erit, vt p Ab. in d. §. fi. Sed an huiusmodi amici sint citãdi antequã fiat huiusmodi missio? R.fi. Legistæ multi tenẽt, hoc nõ esse necessariũ, neque cõtrariũ alicubi probari: cõtrariũ tñ not. in c. cauſam. de do. & cõtu. & tenet hoc Abb. in c. cõsultationibus. de offic. del. in vers. tertio, not. qp amici per illum text.

g ¶ Tædio.] Tædium aut consistet in hoc, qa actor missus in possessionẽ expelleret reũ de possessione, percipiet fructus, & conseruabit eos, c.2. & ca.3. de seq poss. & fruct. In personali uero actione tædiũ erit, quia cũ cultura spectet ad contumacẽ, missus erit cũ eo in agro, ne ille cõsumat fructus. l. is cui, §. qui legatorũ. ff. ut in poss. l. fi finita §. si quis aut. ff. de damn. infect. & not. in ca quoniã frequenter. §. fin. vt lit. non cont. & in cap. contingit. eod.

h ¶ Verus possessor.] Ca. qm frequenter. §. fin. vt lit. non cont. an autẽ incõmutabiliter, dic vt ibi not.

i ¶ Reseruata.] Cap. quoniam frequenter. §. fin. ut lit. non contest.

K ¶ Sequestrandi erunt.] Hoc intellige, si ante annum missus in possessionem distrahet, ut in cap. dilectus, de sequest. possess. & fruct. & not. ex hoc, quod missio in possessionem non reuocatur, licet missus peruerse se gerat circa conseruandos fructus: sed fit sequestratio. Sed quid si non

si non dilapidet adhuc, sed sit suspectus de dilapidatione, an erit facienda sequestratio? Respond. non sed erit ab eo, qui missus est in possessionem danda cautio de fructibus debito tempore restituẽdis, not. in c. fusc itata. de restit. in integ. & per Ab. in dict. c. dilectus.

a ¶ Reuocãdum.] Not quòd ille, qui mittitur in possessionem causa custodiæ. siue reali actione agatur, siue personali, infra annum non facit fructus suos: sed custodire eos debet, vt si intra annum reus recupare uelit possessionẽ, ei fructus restituantur, expensę tamẽ necessariæ pro fructibus percipiẽdis factæ primo debẽt deduci. l. fundus, in princ. ff. famil. ercis. anno autem. elapso lucrat omnes fructus. vt not. in cap. contingit, eod. & hoc in reali.

b ¶ Si tamen.] Nota casum, in quo quis sine aliqua apprehensione nanciscitur possessionẽ, concor. c. cõtingit, eod. vnde sumitur: de aliis habes per Legistas in l. 1. ff. de acqui. pos. Item nota remedium vnũ contra eum, qui nõ admittit alium in possessionem: de aliis pluribus habes in c. tuæ, vt lit. non conte.

c ¶ Melioris.] Facit c. contingit, eo. & l. 3. §. 1 ff de donat. inter vi. & vx. l. Seruius. ff. quod vi aut clam. l. non solum. ff. de noxa. l. itaque fullo. ff. de fur. c. ad hæc. de postul. 16. q. 1. c. legi.

d ¶ Actor.] Siue agat reali, siue personali: de quo tamen dic vt late in c. contingit. eod.

e ¶ Constituatur.] Sed an ipso iure uel requiratur sententia? R.esp. vt in c. contingit. eod.

f ¶ Cauerit.] Allegando se non esse contumacem, & habetur de hoc in c. cũ ueniissent. de eo qui mit. in pos. & hoc quando dubitatur de contumaciat. aliàs si contumacia sit manifesta, nõ audiret: nisi

ctum, in pristinum statum reuocandum.

Si ob potentiam aduersarij contumacis non possit actor possessionem ingredi, vel illã amiserit, nihilominus efficitur verus possessor elapso anno. h.d.

Si tamen b propter rei potentiam, siue dolum contigerit, vt intra annum rem custodiendam nanciscì nõ possis, vel etiã ac quisitam amittas, ne contumax melioris c, quam obediens conditionis existat, de canonica equitate sancitum est, vt hoc etiam casu uerus, elapso anno, possessor actor d constituatur e.

Si reus contumax dederit cautionem de stãdo iuri, nec multandus est quod aduersarium non fuerit passus esse in possessione; & missionem passus restituetur. h.d.

Hoc tamen tũc obtinet, cum reus nullã cautionem præstitit: nam si de stando iuri cauerit f, nec multandus, quod in possessione actorẽ esse passus non fuerit: & missionem passus illico restituendus g erit.

Actor anno lapso nõ reputatur possessor. si per eum steterit, quominus intraueritpossessionem. h.d.

Idem iuris est, si annus lapsus esse proponatur: per reum tamẽ non steterit h, quominus ante terminum, & possessionem receperit, & cautionem dederit.

Excommunicatus a delegato Principis, etiam delegato mortuo, non potest ab ordinario absolui, vel alio prater quam in mortis articulo, uel de mandato Papę. h.d.

Quæri contingit, si delegatus i, qui reum propter cõtumaciam manifestam excommunicationis k vinculo innodauit, vel petitorem causa rei seruãdæ in possessionem induxit, rebus eximatur humanis, an eidem iu etiam expensas reficeret, arg. in c. venerabilibus. §. idem & §. secus. de sent. excom. in 6. & per Abb. in d. c. cum ueniissent. & fac hoc ad limitandum, cap. quoniam. §. in aliis. vt lit. non contesta Item dicas etiam si non cauit, per eum tamen non stetit, vt statim sequitur.

g ¶ Restituendus erit.] Nisi missus in possessionem sit necessario & causa reipu. absens: quia tunc non est restituenda possessio, c. dilecto. de uer. sig. & no. in c. 2. de eo, qui mit. in pos. & c. h ¶ Non steterit.] Paria ergo sunt, aliquid per me fieri, aut per me non stare, quo minus fiat, fac. c. imputari. de reg. iu. in 6. & c. qa diuersitatem. de cõcess. præb. c. plerũque de reser. c. quoniam in prin. vt lit. non conte. c. ex insinuatione, & c. ex tenore, de ap. 2. q. 7. c. anteriorũ. §. ad hoc Vicini ergo, qui fecerunt quantũ potuerunt, vt malefactorẽ caperẽt, si nõ ceperint, nõ tenenẽ etiã stante statuto, Bar. in l. ne quid, ff. de incẽ. rui. & nauf. Ab. in c. 2. de eo, qui mit. in pos. Arg. tã contra in c. 1. đ eo, qui mittit in poss. rei ser. cau. Sol. ibi volũtas stetit in puris terminis voluntaris, hic cõ voluit cauere, & obtulit cautionẽ: sed đ fuit qui receperet. & sic habes vnã limitationẽ ad id, quod hic dicitur, & ad d. c. 2. Idẽ etiam esset vbi plures conueniri possunt, & untũ esset cõtumax: quia non est facienda missio, nisi cõs

vocentur. l. Æmilius. ff de mino & argu. in l. hoc autẽ. ff qui. ex cau. in pos. ea, & per Ab. in c. cũ deputati, ver & subiicit unum notabile, de iudiciis.

i ¶ Delegatus.] Sa principe, vt patet ex sequentibus, & concord. cap. pastoralis. §. præterea, de offic. ordina. vnde sumitur.

k ¶ Excommunicationis.] Habet ergo talis delegatus quo ad causam sibi commissam ea, quæ sunt

meri

meri & mixti imperii. de quo dicut per Doct. in c. quod sedes. de offi. ordi.

a ¶ Et responsum est.] Vt c. pastoralis. §. præterea. de offic. ord.

b ¶ Maior.] Cap. sane, de offi. deleg. c. pastoralis. §. præterea. de off. or.

c ¶ Non potest.] Not. hic, & ex cap. pastoralis. §. præterea. de offic. ord. regulam, quod ab excommunicatione, ab homine lata ille duntaxat potest absoluere, qui excõicauit, vel successor vel superior ei[a], licet excõicatio nõ sit specifice excommunicatori reseruata: secus est in excõmunicatione lata per constitutionem, legem, vel statutum: quia quilibet episcopus superior excommunicati absoluere potest, si absolutio nõ est reseruata statuẽti, fac. c. nuper, de sen. excõmunicationis, not Ab. in d. § præterea.

d ¶ Articulo.] Quo casu d. quolibet genere excõicationis & a quolibet ecclesiastico potest absolui, arg. 17. q. 4. c. si quis suadente, & ea. quod de his, de sent. excomm. & c. sanctum est baptisma. de consec. dist. 4. Sed nunquid ita fretare uolens, vel obsessus, vel prælium campestre ingressurus absolui possit quasi constitutus in mortis articulo? Respond. vt not. in c. pastoralis. § præterea, de offi. or.

e ¶ Successerit.] Cap. quoniam Abbas de offi. delegat. c. aduersus. de immunita. de eccles. facit l. mortuo iudice. & l. proponebatur. ff. de iudic. & l. quædam, §. nihil interest. ff. de eden.

f ¶ Verus, &c.] Solus ergo anni lapsus videtur quem facere veram possessorem, nec requiritur secundum decretum, cap. quoniam frequenter. §. in aliis, vt lite non contestata. argumen. contra, in c. primo, de eo, qui mittit. in possess. causa rei seruan. de hoc not. in c. pastoralis. §. præterea, de offi. ord.

g ¶ Publicis.] L. vt perfectius. C. de anna. except. decima sexta quæstione tertia, §. potest. l. sanctimus. C. de episcopal. audien & capitulo fina de appellation. & licet vtatur numero plurali sufficiet tamẽ vnicus notarius cum testibus, vt per Abb. & Doct. in c. pastoralis. § præterea. de offi. or in fi. uersi. quę autem dicantur. & uersi. not. hoc vltimum.

ri parere uolenti, & idoneam cautionem offerenti ordinarius absolutionis beneficium impertiri, & possessionẽ restituere valeat? Et responsum[a] est quod (cum delegatus quo ad hoc sit Ordinario maiori[b]) excommunicatus ab eo, nõ potest[c] per alium prẽterquam in mortis articulo[d], sine manto summi Pontificis, absolutionis gratiam obtinere, vel possessionem recuperare: nisi alius ei in onere successerit[e], & honore.

Passus missionem, si mortuo delegato præstet infra annum cautionem de parendo iuri, etiam post annum recuperabit possessionem. h. d.

Sed ne missus in possessionẽ verus[f] efficiatur post annum possessor, missionem passus coram ordinario, vel (si eius copiam habere nequiuerit) coram publicis[g] & honestis viris, vt quasi prẽscriptionem interrũpat annalem[h], offerre, ac præstare poterit[i] de parendo iuri cautionem[K]: vt sic etiam post annum per Apostolicam sedẽ possessionem recuperare mereatur.

In causis beneficialibus nõ habet locum missio in possessionem. h. d.

Sed ista quidẽ tunc procedent, cũ de pro-

h ¶ Annalem.] Sed nsq; ad quod tempus poterit postea petere rem sibi restitui, siue recipere possessionem? Quidam constituunt differentiam inter ius canonicum, & leges, vt secundum illud usque ad spatium quadraginta annorum, secundum hos triginta, Abb. in capitul. pastoralis. §. præterea, de offi. ordinar. tenet quod vsque ad decem cum postea sit completa præscriptio, dic vt ibi.

i ¶ Poterit.] Cap. pastoralis. §. præterea, de offic. ordin. vnde not. quod lex consulit, simile in l. is qui destinauit. ff. de rei uendic. & in l. fin. ff. de præstipu. Et nota quod dicit offerre ac præstare: quia oblatio sola non sufficit, nisi factũ sequatur, ca. 1. de eo qui mittit. in poss. causa rei seru. Sicut nec etiã sufficit offerre pecuniam ad interdũpendũ cursum vsurarum: nisi deponatur in æde sacra. l. acceptum. C de vsur.

K ¶ Cautionem.] Sed cum cautionis verbũ includat stipulationem: l. sancimus. C. de verbo. obli. quis stipulabitur? Respon. secũdum antiquos inc. pastoralis. § præterea, de offi. ordi. ordinarius causæ. vnde si causa est temporalis, iudex secularis, si ecclesiastica, iudex ecclesiasticus. Alii quod quilibet ordinarius, vt per Specul. in tit. de primo & secundo decreto. §. iam de effectu. versic. Et nota, q̃ præmissa. cum uersi. seq. Ex quo dicto nota secundum Ab. & alios in d. §. præterea, q̃ ordinarius potest stipulari ei, qui non est sibi subditus. est enim publica persona, & stipulationis actus est uoluntarius, de quo per Ant. Abb. & alios in c. dudum de conuersi. coniug. & idem in procœ. decret. & per Imol. in c. fi. de sepult.

Sed ista quidem. CASVS in hac parte ita figuratur. Orta fuit controuersia inter quosdã clericos super beneficio Ecclesiast. inter laicos uero super materia seculari, sed cũ in prima causa fuisset contumax reus conuentus, in altera vero ipse actor, iudex uolebat propterea reum contumacem puniri per pœnã missionis in possessionem per ea quæ supra sunt statuta de hac missione: ipsum uero actorem impunitum relinquebat ob libertatem, quam ipso videtur

videtur habere in litigando C. vt nemo inuit. agere cog. Et ideo quærebatur quid iuris. Solu. vt in hac parte statuitur, quia in pœnis imponendis nõ tantũ delictũ, sed etiam persona & materia delicti sunt considerandæ l. aut facta. ff. de pœnis: c. sicut de homi. in princ. nõ obstant obiecta, quia ad primũ dico q̃d non est par ratio in qualibet materia super qua orta est lis, vt de se patet, ad secundum vero facilis est solutio, quia illa regula, est intelligẽda sine p̃iudicio ipsius rei conuenti: Not. primo quod iura debent uariare sunt uarietatem rerum quibus secundum promulganda: Nota. casum in quo licitum est iudici & alteri parti litiganti ad ulteriora in iudicio procedere etiam lite non contestata; de qua re dicemus in de litis contestat.

a ¶ Profanis rebus.] Imõ & in ecclesiasticis rebus habet locum hæc missio, si agatur de ecclesia uel rebus ecclesiæ, non tamquam de beneficio, sed tamquam de proprietate, c. 1. ut lit. nõ cont. c. dilecto, de uerb. sign. & ca. 1. de eo qui mit. in poss. in 6. uñ sumit. qui text. restringit ad causas beneficiales, unde quod hic & ibi dicitur non procedet in iure patronatus, ut per Perus. ibi. Et q̃d exprimitur de rebus profanis, fit gratia frequentioris contingentiæ: arg. authen. cassa & irrita C. de sacrosan. eccles. & c. 1. cum ibi not. per Ab. de iniu.

b ¶ Beneficio.] Quantumuis modico, secundum Host. ad hoc c. maioribus de præb. & c. pen. de uerb. sign. & no. in c. 1. de eo qui mit. in poss. in 6.

c ¶ Ecclesiastico.] Secus in præbenda, uel bñficio tpali, q̃d possit sine canonica institutione obtineri.

d ¶ Obtinendis.] Idem in obtentis, ut habetur in c. 1. de eo qui mit. in poss. in 6.

e ¶ Ne per hoc. &c.] Hac eadẽ ratione agens recuperandæ non est restituendus nisi primo probat rotorata possessione ex titulo. ut per Archid. & Pe. in c. 1. de eo qui mit. in poss. in 6. habetur plene in c. ad decimas de rest. spo. in 6. & in ca. in litteris. eod. ti. in antiq.

f ¶ Non cõtestata.] Et hoc uidetur tradi pro regula, q̃ ubi de remedio in possessionem missionis nõ est prouisum contra contumacem absentem, posset procedi ad sententiam definitiuam lite non cõtestata, ut per Bart in authen. qui semel. C. quomodo & quando iudex. Perus. in cap. 1. de eo qui mitt. in possess. in 6.

g ¶ Examinato negotio.] Nota quod ubi deueniri potest ad sententiam, lite non contestata, iudex potest supplere de facto pro absente adducendo probationes. not. in authen. qui semel. C. qõo, & qñ iudex, & in l. ampliorem. C. de appel. Regulariter contra: quia iudex non supplet in his, quæ sunt facti. l. 1. C. ut quæ desunt. Doct. in ca. ad nostram. 2. de iureiu. & not. in ca. bonæ. primo de postulat. prælat. In beneficialibus autẽ ubi uertiturpericulũ animæ iudex sõper ex officio supplere dẽt. c. cum nobis olim. de ele. Perũ in c. 1 de eo qui mitt. in poss. in 6.

h ¶ Fine debito.] Vt in e prout. eod.

i ¶ Præsentia.] C. qm̃ frequẽter. §. 1. ut lit. nõ cont. c. 2. & ar. in 6. c. 1 de eo qui mi in poss. in 6. l. properandum. §. cum autem. C. de iud.

K ¶ Obtinebit.] S. quod põt per iudicem deueniri ad definitiuam sententiã, reo cõtumace: & hoc est unũ ex remediis, quæ dantur contra reũ contumacem, fac. c. prout. eo. De aliis, uide not. in d. ca. prout. & per Bart. in l. consentaneum. C quomodo, & quando iudex.

l ¶ Liqueat.] Vel liquere possit, ut per Abb. in cap. prout. eod. Sed uidetur quod semper liqueat. Aut enim actor probauit, & liquet pro eo: aut nõ probauit, & liquet contra eum: cum actore non probante, &c. c. fi de iureiur. Sed resp. contrarium hẽt locum, quando actor habuit omnes dilationes ad probandum, ita quod fecit quidquid potuit, & demum reperitur non probasse: secus ubi ob contumãciam partis aduersæ non recepit omnes dilationes iuridicas: quia forte multa potuissent probare, si reus fuisset præsens, ut per Ab. in d. c. prout & in c causam. eo.

m ¶ Lite non contestata.] Cap. causam. eo. secundum communem & uerum intellectum nota ergo differentiam inter reum contumacem, & actorem,

per

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

per quam magis fauemus reo, quo instante pōt ferri sententia, etiā lite non contestata, actore cōtumacē: secus contra. Rationes plures redduntur in d. c. causam. per glo. & Doct. quæ tamen omnes uidentur tendere ad hoc, quod hoc accidat: quia maior est cōtumacia actoris, quam rei. vnde seuerius etiā cū eo agitur. Et licet de iure ciuili actori contumaci dentur quædā dilationes, tñ id non uidet necessario seruādum de iure canonico secundum Abb. in d. c. causam.

a ¶ Terminum.] Siue peremptorie, siue non, siue in principio causæ, siue in progressu cū lex loquatur generaliter l. de pretio. ff. de puber. & ita not. in c. 1. eod. in 6. vnde sumitur.

b ¶ Venienti.] Ergo non uenienti nō cōdemnabitur: sed contumacia cum contumacia compēsabitur l. si duo. ff. dolo. l. si ambo. ff. de compen. & erit circūducta citatio. l. & post edictū. ff. de iudi. quod tñ intellige de specialibus: secus in generali ad totā causam: quia licet quoad terminum, a quo neuter comparuit sit circunducta citatio: non tñ quo ad alios actus. & totam causam, vt per Perus. in d. ca. 1. co. in 6. post Rotam.

c ¶ Propter hoc.] Idem ratione contumaciæ, ca. 1. de excep. in 6 c. finē. & c. cum dilecti. eo. alias autē etiam ad expensas factas in aduocatis & procuratoribus reficiendas quis tenetur, cap. in nostra. vbi Inno. de iureiu. & in l. nō ignorat. C de fruct. & lit. expens. cum tamen quis condemnatur ob contumaciam, secus est, c. 1 eod. in 6. vbi Perus.

d ¶ Legitime.] Quod dic vt not. 2. q. 1. in primis. & in c. finem. eod. ubi, an in condemnatione expensarum requiratur alia citatio, de quo etiam per Bar. in l. 3 §. si ad diem ff. de remili. & l. 1. ff. si quis ius di non obtem.

e ¶ Fideliter.] Præsumitur autem malitiose quis abesse, nisi probetur legitimum impedimentum c. cum Bertoldus, & c. querelam de re iud.

f ¶ Idoneam cautionem.] Ex eo qđ dicit idoneā, intellige quod pignora, vel fideiussiones dentur. l. si mandato. §. fina. ff. manda. licet aliàs verbo cautionis intelligamus simplicem promissionem. l. sancimus. C. de uerb. signifi. si quis tamen hoc dare non potest, det iuratoriam, vel quam potest vt traditur in c. 1. eod. in 6.

si ad terminum a, ad quem aduersarium citari fecerit; venire cōtempserit, venienti b reo in expensis propter c hoc factis legitime d condemnabitur: ad aliam citationem minime admittendus nisi de fideliter e in posterum comparendo, idoneam cautionem f dederit.

Iudex debet esse cōtentus una pœna ex pluribus, quæ aduersus contumacem competunt: & excrescente contumacia potest etiam ad alias procedere. h. d.

Quod autem diximus, iuribus uarie cōtumaciam coerceri, non est ita accipiendū quasi omnes simul pœnas ius dicens infligere contumaci debeat, sed quod variarū pœnarum sibi datur optio g. vnde alterutra, quę magis timeri h debeat, iudex a principio contentus erit, ad aliam i nihilominus processurus, si hoc meruerit proteruitas contumacis.

Quod autem. CASVS. Quidam iudex Mediola. potius affectione quàm iure motus uolebat contumaces pluribus simul pœnis punire, quia dicebat ipse ob talem pœnarum impositionem facilius litigantes redduntur obedientes, & lites citius terminantur, quod est iuxta intentionem legislatorum, unde fuit quæsitum qđ iuris? Sol. vt hic habetur, qa in impositione pœnę iustitia distributiua semp ante oculos est habenda: non obstat obiectio, siquidem non debet malum permitti ut inde ueniat bonū: malū est. n. aliquem tot pœnis punire cū sit contra iustitiā. No. qđ licet pœna posset & debeat augeri iuxta augmentū delicti, non tñ pōt regulariter multiplicari ob unum, & idem delictum.

Io. Bapt.

DE LIBELLI conceptione k, & oblatione.

TIT. VIII.

Actor reo comparente debet clarum iudici libellum offerre. Et quid sit libellus, hoc dicit.

g ¶ Optio.] Hoc intellige iuxta ea, quæ not. in c. a cra pula. de uit. & hon. cler. & in c. fraternitatis di. 33. & per Ab. in c. inter cetera. de reseri. & per Legistas, in l. quicū que. C. de ser. fugi. & videtur hoc intelligendum qñ ad hæc remedia uel pœnas contumaciæ nulla partī competit actio: aliàs uidetur secus, vt per Ab. in c. prout. eod. col. pen. & in fi.

h ¶ Timeri.] Illa enim est potius infligenda. 24. q. 3. c. prodest. Arg. contra, c sane, & c. pastoralis. 1. ref. de off del. Sol. vt ibi. hodie datur modus procedēdi per Coc. Trid. sess. 25. in dec. reformationum, c. 3.

i ¶ Aliā.] Vsq; ad tertiā uicē per contumaciā eius de actus. l fi C. de mo. mul & per Ab. in c. 1. de pę.

DE LIBEL. CONCEPTION ET OBL.

Postquam uidimus in præcedenti qualiter reus legitime citatus debeat coram iudice comparere, sequitur nunc uidere ad quid teneatur actor in princ. iudicii, & ideo proponitur nunc tit. iste, qui diuiditur in 6. partes, in quarum prima habetur qđ iuris de libello isto in communi: in secunda, quot sint eius species: in tertia quid continere debeat: in quarta an semper eius solemnitas sit seruanda: in quinta quale sit officium iudicis circa ipsam: in sexta adnot. continuatio cum seq. tit. secunda ibi, porro: tertia ibi, exprimitur: quarta ibi, sunt tamen: quinta ibi, in his: sexta ibi, sed ne.

Io. Bapt.

k ¶ Conceptione.] Non male fuit in hac rub adiecta hæc dictio. licet non ponatur in decretalibus: quia in hoc titu. non tractatur simpliciter de oblatione libelli: sed etiam qua forma debeat concipi.

Conti-

Continua autem sic: Supra uisum fuit de contumacia: sed quia non semper contingit reum, vel actorem esse contumacem, ideo videndum quid agendum comparente reo, & sic non contumace.

Io. Bapt.

IN primis CASVS. Quidam iudices penitus & omnino negligebant huiusmodi libellos, quia dicebant eorum officiū esse iura partiū litigantium audire, & postea inter eas iudicare, iuxta. ca. forus. de verbor. sign. vnde fuit quæsitū quid iuris? Sol. vt hic habetur & per rationes in text. assignatas cōfirmatur, quia aliter frustra esset ordinatū quod in §. fi. supra de iud. & in clem. sæpe. de uerb. sign. legimus. Nō obstat obiectio, quia libellus iste non solum respicit iudicē, sed etiā reū, vt in text. legimus: Nota primo ad libellū duo esse ētialiter esse necessaria, uidelicet scripturam, & claritatem: Not. secundo casum, in quo scriptura essentialiter requiritur.

IN primis igitur reo in assignato termino comparente iudici a libellum actor offeret, & illum ita clarum b & planum, vt ex eius inspectione dliberare c reus ualeat, vtrum cedere uelit, an contendere, atque vt si contendendum sit, dispicere ualeat iudex quemadmodum a se concipienda sit sentētia d. Nihil e em̄ aliud est libellus, quam breuis f scriptura claram g actoris intentionem continens, & contra aduersarium necessario concludens.

Libellorum alii sunt accusatorii, alii conuentionales.

Porro libellorum duæ sunt species h, alii enim sunt accusatorii, alii conuentionales. Accusatorii sunt, quibus quis aliquos apud iudicem alicuius criminis reos defert i: de quibus quidē in præsenti nobis non est institutus sermo: sed infra suo loco K & ordine dicetur. Conuentionales sunt quibus in ciuilibus disceptationibus utimur, dum rem nostram l aut quam nobis deberi m putamus, in iudicio petimus.

Qua debeat continere libellus, & quod ineptus, uel obscurus libellus non obligat ad respondendum: & quod iudex illum potest lacerare. h. d.

a ¶ Iudici.] Et a iudice postea offeretur reo. & hęc est bona practica secūdum Abbatem in c. 1. eodem, vbi & aliæ plures practicæ ponūtur, de hoc per Legist. in auth. offeratur. C. de lit. contest.

b ¶ Clarum.] Cauendum ergo erit a nimia generalitate, c. 2. eod. Itē cauendū quod non sit alterna tiuus, l. prætor edixit. §. qđ autē. ff. de iureiur. Nec conditionalis. §. ex conditionali. institut. de verbo. obligat. Item quod non habeat verbum prægnans. vel duplex c. fin. de reser. l. si is qui decenta. ff. de reb. dub. Et generaliter, quod non ponatur aliquid unde obscuritas oriatur, not. in c. constitutus. de in integ. restit. per Inno & Abb in c. 1. eod.

c ¶ Deliberare.] Fac. l. 1. ff. de eden. nec enim incontinenti compellitur rñdere, maxime si tale est factū quod indiget matura deliberatione, fac c. proposuisti. d. 82. & per Ab. in c. 1. eo. & habetur infra. eo. §. fin.

d ¶ Sententia.] Quæ debet esse cōformis libello. l. fi. C. de fideic. liber. & traditur late per Legist. in l. uinum. ff. si cer. pet. l. ut fundus. ff. com. diui. c. licet Hely. de simo. c. cum dilectus, de ord. cog.

e ¶ Nihil enim, &c.] Variæ quidem dantur definitiones libelli, vt per Abb. in rub. eo. & per Host. in sum. eo. & per Specul. in tit. de libel. concept. tamē hæc uisa est ceteris commodior, & eam ponit Abb. in sua praxi. in ca. 38. pro qua allegat l. ampliorem. § 1. C. de appel. & declaratur per eundē in dicta rubr.

f ¶ Breuis scriptura.] Libellus ergo dandus est in scriptis 3. q. 3 c. offeratur, & auth offeratur. C. de lit. conte. & cap. 2. eo. & per Ab. in rub. & ca. 1. eo. Hoc tamen nō procedit in causis vilioribus, in quib⁹ nulla scriptura requiritur, vt in supra alleg. locis.

g ¶ Claram.] Sed si breuis qūo clarā iuxta illud Horatii. Breuis esse laboro, obscurus fio. Sol. illud procedit in breuitate nimia.

Porro. CASVS non figuratur, sed nota causam diuisionis, quia. s. omnis cōtrouersia est ciuilis, uel criminalis: vel aliter dicas quod una species oritur à iustitia cōmutatiua, altera uero à iustitia distributiua.

Io. Bapt.

h ¶ Duæ sunt species.] Ita diuidit gloss. & Docto. in cap. 1. eod. & Speculat. de libellorum concept. in ca. quot sunt species libellorum.

i ¶ Reos defert.] De his habes in l. libellorum. ff. de accusubi latissime per Bar. & 2. q. 1. cap. legum. & quæst. 8 cap. libellorum.

l ¶ Suo loco.] Infra de accus. post princ.

K ¶ Nostram.] Ratione dominii, vel quasi, uel ratione alicuius alterius iuris, ut designet libellum super omnibus realibus actionibus: & sic uerbum nostrum fiat hic large, nec significat solum dominium: sed omne aliud ius, cuius occasione quis potest agere, fac. nota. in l. 2. C. in quibus cau. colo. censi. domin. accus. poss. lib. 11. & in l. 2. in princ. ff. de orig. iur. in uerb. Papinianum.

m ¶ Deberi.] Cap. fi. eo. & designat per hæc uerba, libellum in personalibus actionibus.

Expri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Exprimet igitur a oblatus libellus, nõ solum agentis b, & conuenti c nomen: sed & ius dicentis d, & petitæ erei, & actionis qua litatem. Et si personali experiẽdum sit actione, petẽdi quoque causa exprimenda f erit, alioqui nec conuentus respõdere tenebitur g. Et iudex libellum nõ legitimæ cõuentionis formam continentem cõcerpere ac destruere h poterit.

Plures dantur casus, in quibus solemnis libelli porrectio non est necessaria. h. d.

Sunt tamen casus, in quibus sollemnis i hæc libelli oblatio minime est necessaria k: veluti in quibus depla no ac sine strepitu, & figura l iudicii procedendũ erit, & in quibus etiam non contestata m lite testes recipi possũt, & alii plures n.

Bene faciet iudex, si rem terminare queret sine tela iudiciaria. h. d.

In his quoque casibus in q̃bus libelli est necessaria porrectio, libelli solẽnitas sit indifferenter in qualib. causa necessaria, si. n. est inducta ad ueritatẽ sine fraude & melius inueniendã, ac cognoscendã affirmatiue respondebatur. Cęterũ Sol. est tenenda, quam hic legimus, quia si secus esset, non daretur distinctio iudicii relata sup. in §. fi. de iud. Non tenet obiectio, quia talis solemnitas conuenit oĩ negocio: vnde puto inde inferendũ, qđ præd. iudicii diit relata à qua litate materiæ uidetur originẽ trahere, licet immediate a forma sit, vt suo loco adnot.

k ¶ Necessaria.] In casibus ergo nõ exceptis libellus uidetur de substantia iudicii, de quo tamẽ late no. in cl. sæpe de ver. sign. in verbo, necessario. circa quod ĩ multę sunt varietates apud Doct. vt per Abb. & alios in c. 1. eo.

l ¶ Et figura iudicii.] Vt in cle. sæpe. de uerb. sign. & de ratione no. ibi in verb. figura.

m ¶ Nõ cõtestata lite.] De hoc vide per Spec. in sua pra. in 3. p. in tit. de libel. cõce. & in ca. in qbus casibus sit offerẽdus libellus ante si. vers. & generaliter.

n ¶ Alii plures.] Vt puta si sint causæ viles. aut nisi breuiores. C. đ sen. ex breui. reci. Si ex cõsensu partiũ fuisset remissa hęc sollemnitas, si cõsuetudo haberet, vt non detur libellus: sunt & multi alii, ques enumerare sit magis laboriosum, quàm subtile, & latius per Spec. in tit. de libe. concep. in c. in quibus casibus, vel cautis sit offerendus libellus, vel non, in 3. par. sui oper.

In his quoque. CASVS. Cum actor libellum formasset,

Io. Bapt.

CASVS Quidam actor composuit libellum nulla solemnitate obseruata, sed sim pliciter suam intentionem in eo explicauit, unde fuit quæsitum quid iuris, & argumento ca. dilecti. de iudic. respondebatur nullam solemnitatem esse

Dicit tamen Host. in summa eod. §. quid debeat cõtinere, vers. ideoq; apponendus est, q̃ de cõsuetudine in libellis apponitur solum quis, quid, a quo, & qua de causa petat.

g ¶ Non tenebitur.] Cap. 2. eod. cap. significantibus. de appell.

h ¶ Destruere poterit. 11. quæst. 1. c. sacerdotibus. & ibi glo. in uerbo incendit, & passim per Doct.

i ¶ Sollẽnis.] Quia licet non sit necessarius libellus in forma, est tñ necessesse ri in litis exordio petitionem, siue in scriptis, siue sine, vt possit inde nasci, p̃nuntiatio petitioni cõformis; & vt possit haberi plenior certitudo super quibus petitiones, & articuli formari debeat: vt in cl. sępe. đ ver. sig. vbi late tradit. Quo aũt differat ista petitio a libello sollẽni, hr̃in d. cl. sæpe. & p̃ Abb. in sua practi. c. 38.

Sũt tñ. CASVS hic cõmode non figurat, sed no. hoc solũ. qđ inter scholares fuit dubitatũ, an

necessaria porrectio non est necessaria. h. d.

Sunt tamen casus, in quibus sollemnis i hæc libelli oblatio minime est necessaria k: veluti in quibus deplano ac sine strepitu, & figura l iudicii procedendũ erit, & in quibus etiam non contestata m lite testes recipi possũt, & alii plures n.

Bene faciet iudex, si rem terminare queret sine tela iudiciaria. h. d.

In his quoque casibus in q̃bus libelli est necessaria porrectio,

probe a iudex fecerit, si principales personas b, vel in subsidiũ etiam aduocatos c fectum ipsum proponere iusserit, & sine tela iudiciaria controuersiam terminare d tentauerit.

Oblato libello debent reo dari dilationes ad excipiendum. h. d.

Oblato tamen secũdum iuris ordinem libello, certe reo conuẽto indulgendæ sunt induciæ f, quibus deliberet cedendum sibi sit, an cõtendendũ: ac ceptãdus, an recusandus iudex: denique vt proponat, siquas habet exceptiones. Quæ propterea comparatę sunt, vt ij aduersus quos instituuntur actiones defendãtur g.

Diuersarum rerum commistio parit obscuritatem. hoc dicit.

Harum vero quædam ante litis contestationem opponẽdæ erunt. quædam uero etiam post contestatã litem. Sed ne si qui interhas alieni tractatus medii fuerint interiecti, huiusmodi sectio obscuritatem h pariat. Videamus nũc generaliter de exceptionibus.

DE EXCEPTIONIBVS, & replicationibus.

TIT. VIII.

Quid sit exceptio, et quod duplex eius est species, dilatoria, & peremptoria. Et qđ dilatoriarum quędam respiciunt iudicem, quadam actorem, quadam reum, quadam causam. h. d.

Vt insti. de exce. in prin.

h ¶ Obscuritatem.] Quasi dicat tractatum illarũ exceptionum, quæ proponuntur post litem contestatam, debeat præcedere tractatus ipsius litis contestationis: sed quia facere diuisionem, & tractare prius de his, quæ proponuntur post litem contestatem, & postea de litis contestatione, & postea de exceptionibus, quæ proponuntur ante litem contestatam, pareret obscuritatem, merito eius uitandę gratia tractemus semel de omnibus exceptionibus. Est autem huiusmodi situatio arbitraria: vt per Ab. in rub. de excep. post Ioan. And.

DE EXCEPTIONIBVS, ET replicationibus.

Continuatur titul. iste per §. fin. supra titulo prox.

Io. Bapt.

Exprimet igitur. fuit libellum nulla pliciter suam intentionem in eo explicauit, unde fuit quæsitum quid iuris, & argumento ca. dilecti. de iudic. respondebatur nullam solemnitatem esse necessariam: Sol. tñ vt hic legimus, qa libellus iste est iudicii ordinarij iuxta §. fi. sup. de iudi. nõ obst obiectio, quia ibi Host. c. intelligitur quoad nomẽ actionis, sed quoad substantiam: Nota primo in libello quinque esse necessario explicanda, uidelicet quis, a quo, qd cur, & coram quo: Not secundo argu. quod conuentionalis libellus distinguitur in realem, & personalẽ, qa eiusd lib. est diuersa. & c. a ¶ Exprimet.] Materia huius §. cumulato traditur per Host. in sum eod. §. quid continere debeat. & per Specul. in sua pract. in tertia parte in tit. de libel. concep. & in c. quid libellus continere debeat, & communiter in c. 1. eo.

b ¶ Agentis.] Cap. querelam. de elect.

c ¶ Conuenti.] Specu. in sua practi. in tertia parte in c. quid libellus continere debeat, allegat ad hoc in arg. 3. q. 3. ca. nullus, & l. in his tribus. ff de iudi. l. fi. C. de eden. l. 1. ff. eod. tit. c 2. de ord. cogni. & c. querelam. de elect. sed iura per eũ allegata interdum non mouium faciunt.

d ¶ Ius dicentis.] Non intelligas necessario de nomine proprio: sed sufficit q̃ exprimatur nomen dignitatis & officii, ita vt reus intelligat coram quo conuenitur. Sed cautius videtur vt & nomen propriũ exprimat, & id uſ seruari in practica, quæ est optima legũ interpres, & hoc est exprimendum, vt sciat reus, an sit iudex competens, vt infra. eo. §. fi.

e ¶ Petitæ rei.] Vt habetur in c. significantibus. de appell. & c. 2. eod. quod est idem ad uerbum.

f ¶ Exprimenda erit.] Vt traditur late in fine eod. & dantur per Specul. quam per Host. glos. Abb. & omnes hi uersus, qui comprehenduntur, quid debeat libellus continere, uidelicet.

Quis, quid, coram quo, quo iure petatur, & a quo.

Recte compositus quisque libellus habet.

Vel clarius sic:

Conuenti nomen, & nomen conuenientis.
Iudicis & nomen scribet causamque petendi.
Et quasi unque petet res istas scribere debet.

nimiæ simplicitatis: quod intellige, Vt per Ab. in d. cap. pastoralis.

e ¶ Terminare.] Et ista terminatio non fiet per sẽtentiam definitiuã, casu quo sine tela iudiciaria li queat iudici de negotio: sed faciet index præceptũ parti confessæ, vt satisfaciat intra certum tempus: secus si præcessisset libellus, & secuta esset confessio: qui a tũc debet ferri sententia, vt nota. per gl. & alios in c. dudũ. 2. de ele. refert, & comendat Abb. in sua pract. in loco in præcedenti notula allegato.

f ¶ Induciæ.] Scilicet uiginti dierum auth. offeratur. C. de lit. conte. uideẽ tñ in hoc standum cõsuetudini ipsius Curiæ, sñt Bart. in d. auth. & in auth. qui semel. C. qũo, & qñ iudex. & i l. 2. ff. de re iud. Erit ergo hoc arbitrio iudicis. Ab. in c. cum in veteri, vers. quinto not. de elec. Qñque etiam nullo modo dantur tales induciæ, puta si citatoriis litteris libellum continentibus (vt quibusdam locis & casibus practicatur) potuerit reus instrui, & ex eis deliberare, vt per Legi. in d. auth. offeratur & per Canonistas. in c 2. & c. litteras. de dilat.

g ¶ Defendantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

prox.in fi. vel dicas aliter quod post tit. præceden. ideo proponitur iste, quia reus conuentus debet libello sibi oblato vel consentire, vel aliqua exceptione ipsum reijcere: diuiditur autē tot. iste context.in 2.par quemadmodum duo proponuntur.in prima tractatur de exceptionibus: in secunda de replicationibus: secunda ibi, dantur aduersus: quoad primum subdiuidit in duas partes, in prima adnot. quid, & quotuplex sit exceptio: in secunda quę lib. species eius explicatur: secunda ibi, dilatoriæ sunt.

Io. Bapt. EXceptio est. CASVS non figuratur, sed not. causam dis. esse, quia excludere actorem contingit aliquando simpliciter & aliquando ad tempus: hinc est quod omnis exceptio ad unum ex d. speciebus commode reduci pōt.

a ¶ Exclusio.] Declara hanc descriptionem sequendo Ab.in rubr.eo.vt exceptio dicatur actionis exclusio, cum in ueritate competit actio, & eam per exceptionem excludi oportet, vt cū promitto tibi vel metu compulsus vel dolo: nā ex stipulatione mero iure ciuili oritur actio: sed aduersus eam excipitur de dolo vel metu, vt in prin. insti. de excep. dr etiam exceptio exclusio intentionis, qñ actio in ueritate non competit actori, agit tamen de facto, vt si petas a me decē, & ego excipio me soluisse: nam hoc uerum est, nulla tibi cōpetit actio, cum solutione eius quod debetur tollatur omnis obligatio, inst. quib. mod. toll. obl. in princip. erit ergo tūc exceptio exclusio non actionis, quæ nulla est, sed intentionis, q̄ solū est facti hoc casu nō iuris. vide de hoc quod habetur in l. 2. ff. eo. & aliquid per Bar. in l. Iulianus. ff. de cond. indeb. & per Inn. in c. cum dilecti. & in c. dudum. 2. de elect. vbi appellat exceptionem intentionis, quando excipitur contra eū qui non petit, vt refertur per Abb. in rub. eod.

b ¶ In duo genera.] In hanc primam sectionē oēs conueniunt, vt apparet ex not. p gl'o. & Doct. in c. exceptionem. eo. & per Host. in sum. eod. §. quæ sit exceptionū diuisio, & per Spec. eo. tit. §. 1. & passim per Doct. Verū est q̄ prædicti ultra ista duo membra addunt tertiū, dicētes alias etiā esse quas appellant mixtas vel anomalas, de quibus etiā hic dr vt infr. eo § sunt & quædam. & §. sunt & aliæ. Sed non placuit statim hic in ista prima sectione huius generis meminisse, tū ob exemplū institutionū iuris ciuilis, in §. appellātur. eo. tit. tū etiam quia illæ quas vel mixtas, vel anomalas appellant, sunt vel dilatoriæ, vel perēptoriæ quantū ad sui essentiam licet participent de alterius natura, vt dicimus de petitione hereditatis, quæ proculdubio est realis quo ad sui essentiā, & substantiā. licet participet d personalitate. l. hereditatis. C. de peti. hered. vel si habent substantiā separatā non possunt dici mixtæ, ex natura dilatoriarū, & perēptoriarum, vel si constant ex substantia vtrarumq; veniunt sub enumeratione simplicium, fac. §. 1. de action. vbi nō fit mentio de mixtis in prima sectione & merito. si em sunt anomalæ merito & modo quodā anomalo debuit de his tractari.

Exceptio incompetentia & suspicionis sunt declinatoria, h. d.

Dilatoriæ.] Hæc pars diuiditur in 4. partes, in quarū prima tractatur de exceptione dilatoria: in secunda de perē ptoria: in tertia de exceptione mixta: in quarta habetur cōsiliū circa eas, & adnot. eatū natura secunda ibi, peremptorie: tertia ibi, sunt etiā: quarta ibi, cauebit autē. prima pars adhuc subdiuiditur in quattuor partes, in prima habetur unde d. exceptiones, desumantur in secūda, qñ opponātur: in tertia infertur quædā gñalis reg. in quarta explicat qd iuris d exceptiōe excōicationis: secunda ibi, hæ vero: tertia ibi, dedu cunt: quarta ibi, his annumerāda. quoad primū casus litigātis quidā cōsilio quorūdā aduocatorū opponebāt diuersas exceptiones desumptas modo à persona iudicis uel alterius partis, mō à qualitate causæ vel actionis, & modo ab aliqua alia circūstantia; vñ fuit quæsitū, an id de iure liceat, & cū inde in longū protrahant nō uidebatur id permittendū. confirmatur q̄a inde aperitur uia cōmittendi in lge vt de se patet, Sol. tū vt hic cauetur, q̄a si secus esset ex diuerso capite iudiciū posset reddi illegitimū, cū bonū cōstet ex tota causa l. 1. ff. de orig. iu. qua rōne suadēte nec obiectio aliqd concludit, q̄a ex bono nō deducitur malum, nisi eo male utatur homo: Not. primo à contrario sensu qñ si hmōdi exceptiones non opponerentur, actus teneret: Not. secundo arg. perfectionem alicuius aliquando cognosci nō posse nisi beneficio exceptionis.

Io. Bapt.

Præcuratoris exceptiones spectant personam actoris, hoc dicit.

Actoris partē illę spectant, quę illū non

c ¶ Rē.] vt si sit factū pactū de nō petēdo intra certū tēpus, q̄a hæ nō solū differunt iudiciū oppositæ: sed etiā rē, vt in § appellātur. inst. eo. & per Ab. in c. exceptionem. versū. secundæ dilatoriæ, eod.

d ¶ Iudiciū.] Vt sunt illæ, quæ specialiori nomine appellātur declinatoriæ, de qbus statim hic dicit. quæ licet iudicium differāt, tamen non differunt rem principaliter.

e ¶ Incōpetentiā.] C. si diligēti, & p to. ti. de for. cō.

f ¶ Supra.] Vt supra de iud. §. recusatione. cum seq. c.

Personam iudicis, respiciunt, vel quę illius incompetentiā e arguunt, vel quę de ipso suspicionē ingerūt, secundum ea, quæ supra f suo loco latius exposuimus. Et hę declinatorię quoque poterunt appellari.

Procuratoris exceptiones spectant personam actoris, hoc dicit.

Actoris partē illę spectant, quę illū non

seq. c. cū speciali. de appel. c. suspicionis. de off. del. ia ¶ Agere velit.] Ca. 1. de syad. c. qui uere. 16. q. 1. & supra de procurat. §. sed necomnes. & per Host. in sum. eod. tit. §. quis dare, versi. sunt autem. & §. quis dari. versi item monachi. & fac. §. pen. institu. eod. fac. C. qui leg. persi. hab. standi in iudi. per tot. & l fi. §. necessitate. C. de bo. quæ lib. & ibi per Doct.

b ¶ Esse negetur.] Vt per Bart. in l. 3. §. defendi. ff. ex quibus cau. in pos. eat. & hæc quæ pronemit ex defectu mādati, potest opponi etiam post lata sententiam, vt inf. eo. §. ergo in initio. Ab. in ca. in nostra. ver. Iē no. de proc. c ¶ Non interesse. Quæ pariter est dilatoria. ut not. per gl. & Abb. in c. ex parte. de testib. & per Abb. in ca. 1. de accu. per Bart. in l. posthumus. §. si qs ex his ff. de in offi. testam.

d ¶ Audiri nō debere.] Vt per Ab. inc. quia frustra. de vsur. in fi.

e ¶ Cautionē postulet.] Vt l. qui propōtio. §. q aliū. ff. de proc. l. exigendi. C. eo. ti. de procurat.

f ¶ Spoliatū esse.] Ca. cū dilectus, vbi latissime per Ab. & Doct. de ord. cogn.

g ¶ Reuocet.] Vt e fi. de fo. comp. & l. 2. ff. de iudi.

h ¶ Libelli.] Hæc aūt licet sit dilatoria, poterit tñ interdum opponi etiam post sniam, videlicet cū talis est ineptitudo libelli, quę non concludit ius agēdi nec super eo snia formari potest vel firmari, vt per Ab. in c. cum dilecti, de emp. & uēd.

i ¶ De litis pendē tia, ut per Bald. in l. perēptorias. in fi. C. sent. rescin. non posse. & in l. senatus. C. qui accus. non possunt, Fel. in cap. exceptionem, eod.

K ¶ Diē solutionis.] Vt in l. 1. in fi. ff. qū dies vsuf. eod. hoc tā qñq. opponitur ad processum, qñq; ad merita causæ; itaq; sīi modū proponendi uariandum erit & tēpus, vt per Ab. & alios in c. exceptionē. e.

legitimam in iudicio stāndi personam habere demōstrant: quales sunt procuratorię, vt puta, si quis per monachum, aut regularem, aut clericum agere a velit. Itē si quis vt tutor, vel curator, vel procurator, vel syndicus compareat, & illum tutorem, vel curatorem, vel procuratorem, vel syndicū esse negetur b, vel sua non interesse c vel audiri non d debere protestetur, & si quæ sūt his similes.

Quæ sint exceptiones descendentes ex persona rei. h. dicit.

Ex persona rei deducuntur, veluti si quis ab eo, qui alienā litem defendit, de iudicato soluendo cautionem postulet e: aut si ab actore se spoliatum f esse reus conuētus coram iudice queratur: et propterea restitutionis beneficiū imploret: vel si actorem ex legitima causa domum reuocet g.

Quæ sint exceptiones descendentes ex causa. h. d.

Actionem & causā respiciunt, vt cū proponitur de ineptitudine, aut incertitudine libelli h aut de litis pēdentia i, aut cum non dum diē solutionis k venisse prætenditur.

Declinatoria exceptiones proponi debent ante omnem exceptionem, alioqui amplius opponi non poterunt. hoc dicit.

Hæ vero regulariter l omnes ante litis contestationem proponi debēt. Sed quas declinatorias appellauimus non modo ante litem contestatam: verum etiam ante omnem m dilatoriam exceptionem opponere reum oportebit: alioqui si aliam n primo proposuerit, cum per hoc i iurisdictionē eius, coram quo proposuit, consensisse videatur, eiusdem iurisdictionem ulterius declinare conabitur.

Dilatoriæ exceptiones non declinatoriæ regulariter proponuntur ante litem contestatam. h. d.

Hæ uero. CASVS. Quidā litigātes de fideiussoria cautione mouerunt in qualib. parte iudicii uolebāt supra adno. exceptiones proponere, putabant autē sibi esse licitū, quia ipsarū beneficio singula iudicii gesta nō solū legitime fiūt, sed etiā apparent: aliter vero secus contingeret. Cæterum Sol. vt hic cauetur, quia natura istarum met exceptionum id uidet requirere, nec tenet obiectio, siquidem tunc aliquod factū dr legitimū, qñ suo loco, & tpe debito fuerint factæ: Not. secundo quod est tacite uel expresse semel approbatū, nō pōt postea reprobari.

l ¶ Regulariter.] Hoc iō dicit: quia qñque etiā post litem contestatā proponūtur, vt patet ex superiorib' notulis, & hr latissime per Canonistas, in c. exceptionē. e & if. c. §. prox. vide aliqd per Legistas in l. naturaliter, §. nihil cōmune. ff. de acquir. post super cōbin. Bart.

m ¶ Omnē.] 3. q. 6. §. exceptio. c. pastoralis. eo. c. inter monasterii. & re iu. l. l. aperti simi, & l. cū spālis. C. de iu. fi. C. eo l. exceptionē C. de pb & ibi hr & in c. qm contra. de probat.

n ¶ Si aliā.] Para. dicen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicendo ꝙ aduersarius eius, qui excipit, est excommunicatus, & super hoc sententia feratur, & sic approbatur persona iudicis, vnde ipsum postea reprobare excipiens non poterit, 4. q. 3. §. item si quis testibus, & 3. q. 8. c. cuius in agendo, fac. l. sed etsi susceperit. ff. de iudi. & habes late in c. inter monasteriū, de re iud.

a ¶ Ergo.] Bene ergo: quia hoc ex supradictis infertur, & no. in hac materia quattuor tempora ante litis ingressum, & tunc regulariter proponūtur declinatorię & peremptorię litis finitæ, vt infra eo. §. harū, post litis ingressum ante contestationem, & tūc proponuntur regulariter dilatoriæ illæ, quæ non cōcernunt personam iudicis. Tertium post litem contestatam ante sententiam, & hāc regulariter ꝓponuntur peremptorię. Quartū post sententiam, & tūc proponi possunt q̄dam dilatoriæ: puta, quæ retro actū processum nullum redderent, vt hic in fin. & quædam peremptoriæ, vt per Spec. eo tit. nostro, §. dicto, nu. 14. & per Bal. in l. 1. C. de iur. & fa. ig.

b ¶ A iudice.] No. iudicē ex causa posse abbreuiare terminum a iure statutum: nam ad ꝓponendas dilatorias ius perfigit terminū litis contestationis, c. inter monasterium, de re iud. & l. fi. C. eo & tamen iudex pōt abbreuiare, vt hic, & c. pastoralis, eo. vnde sumitur, & hoc tenet Bar. in l. 2. ff. de re iu.

c ¶ Probari.] Imò dilatoria solutionis probabitur, postquā actor fundauerit intentionem suam, l. exceptionem, C. de probat. & 3 q. 6. §. exceptionem, habetur in c. exceptionem eod.

d ¶ Nuper.] Nihil est enim, ꝙ imputet reo ꝙ non ꝓposuerit ante litem contestatam, fac. c. in nouā. te, vbi Doct. de offi. dele. & c. pastoralis, eod. arg. in l. de ætate. §. ex causa, ff. de interr. actio. & in l. 1. in princ. ff. de uent. inspic. c. ceterū ā iu. cal. & d. 50. c. vt constitueretur. fac l. 2. C. de consor. eiusdem lit.

e ¶ Postmodum.] Id est, post terminum intra quē omnes exceptiones dilatoriæ ꝓponi debent, sic c. præsentiū. de testib. late habetur in c. pastoralis. vbi inquit Ab. ꝙ non posset ꝓponi hæc dilatoria, si diceretur orta post conclusionem in causa.

f ¶ Iureiurando.] Nota casum, in quo iuramentū est legitima probatio. Vtrum autem hoc habeat locū in peremptoriis, uarie loquuntur Doct. vt hī in c. pastoralis. eod. & per Spec. in §. dicto. eodem.

Ergo a in initio litis declinatorię opponi debent & probari. Ceteræ post oblatum libellum, ante litem cōtestatam intra terminū a iudice b assignatum, quandoque opponi, & probari c poterunt.

Ponit aliquos casus, quibus, & post litem contestatā dilatoria opponi possunt. h. d.

Sed & lite contestata quandoque eas opponere licebit, veluti siqua nuper d reo competens exorta fuerit, vel is, qui eam opponere voluerit, se postmodum e ad eius notitiam peruenisse iureiurando f fidem faciat, vel esset huiusmodi, quæ retractū processum nullum g redderet, vt est ea, quæ vel mādati, vel iurisdictionis defectū arguit.

Et ex loco, & ex tempore, & ex aliis fontibus ducuntur exceptiones. h. d.

Ducūtur autem huiusmodi exceptiones non solum ex suprapositis causis: sed etiā ex loco h, ex tēpore i, & ex aliis pluribus k, vt tam Pontificii, quā Cæsarei iuris libris facile est legentibus cognoscere l.

Exceptio excommunicationis licet sit dilatoria, tamen potest opponi, & ante, & post litem contestatam h. d.

His annumeranda est etiam excommunicationis exceptio, quæ licet & ipsa dilatoria a sit, a ceteris tāmen dissimilem naturam sortita esse deprehenditur: necenim post oblatum tantum libellum ante contestatam litem velut ceteræ: sed in qualibet parte litis opponi poterit b, peremptorio termino ad proponendum exceptiones declinatorias, & dilatorias, præfixo minime c obstante. Quod est in hac exceptione specialiter obseruādum: ne quisquam in periculū d animæ suæ excommunicato communicare compellatur, quod si eam reus omiserit, vt actor e sūptibus & laboribus fatigetur, in expensis legitimis f condemnandus erit.

In opponenda exceptione excommunicationis, seruanda est certa forma h. d.

Sed cum per malitiam g hæc exceptio in iudicijs opponeretur, frequentius Innocentiana constitutione h consultissime cautum est, vt certa in ea proponenda forma seruari debeat, vti ex ipsius constitutionis tenore facile apparere potest.

Exceptio excommunicationis potest actori opponi in prima tantum instantia, non in secunda. Idem de ceteris dilatoriis. h. d.

Hæc tamen in prima tantum instantia sibi locum vendicant: quod si succumbens actor appellauerit p̄ textu excommunicationis oppositę a prosequutione appellationis minime excludendus erit, qđ & in ceteris dilatoriis, multo magis locū obtinet K.

Reus excōmunicatus licet reconuenire nō possit, admittitur tamen ad proponendas suas legitimas defensiones h. d.

Reus autem l nullo obstāte excōmunicationis uinculo, velut recte conuenit, ita

K ¶ Pluribus.] Vtputa ratione rescripti, vt ꝓ Spec. eo. ti. nostro. §. 1. uersū. dilatoriarū aūt. & sunt plures exceptiones, quàm actiones, vt per eundē. eod. ti. §. viso. ante fin. vers. postremo not.

l ¶ Cognoscere.] Sic instit eod. §. hæc exempli. His annumeranda. CASVS in tota hac parte ita pōt in cōi figurari. Quidam opposuerunt exceptionem ab excommunicatione desumptam, idque faciebant in qualib. parte iudicii, nulla iuris forma seruata, non declarando excommunicationem atque modo contra unam, modo uero contra alteram partem litigantiū, vnde fuit quæsitū quid iuris: si ens excommunicatus pōt esse in iudicio cā defensionis §. hi uero. supra de procurat. excep. ista ex hoc c. esset nulla: si uero causa agendi prohiberetur, ius eius tolleretur uel diminueretur, quod esset contra iustitiam; at si id esset admittēdum, deberet opponi iuxta §. hi uero. supra eo. tit. nostra. Sol. tamen vt in hac parte definitur, qa si aliter esset, ius excōmunicationis redderetur frustra: non obstat obiectio, quia ius alterius nec tollitur, nec proprie diminuitur, sed solum differtur. ad text. autem in d. §. hæ uero. dico ipsum uerificari regulariter, at in casu nostro limitatur ob naturam excommunicationis. Nor. primo exceptionem excommunicationis ēē spālem, & iō regulæ quę dantur de exceptionibus in cōi, in ista sæpe debēt limitari. No. secundo exceptiones aliquando oriri etiam à iure speciali, & ideo à iure cōi non debent regulari.

a ¶ Dilatoria sit.] Quoad sui substantiā, & regulariter opponi, in qnq; in vim peremptoriæ, puta. ad perimendā electionē ꝓp ex cōicationē eligentiū, vel electi, quo casu nō haberet locum quod hic dī, & in c. 1. eo. in 6. & ibi etiam no. & no. in clc. c. eo.

b ¶ Opponi potest.] Ca. exceptionē eod. c. 1. eo. in 6. cl. 1. eod.

c ¶ Minime obstā te.] Not. ꝙ termin' ꝑfixus simpliciter ad aliquid faciendū, seu proponendū ad id ex cui' omissione imminet ani mæ periculū, uiam non præcludit. Et hæc ē rō, ob quā in causa matrimonia li snia ab negatiua matrimonii nō trā sit in rē iudicatā, c. lator. & c. cōsanguinei. de re iu. vbi ēt no. de quo plene ꝓ Ab. in c. iuratii. de ꝓb. & aliqd in ca. exceptionem. eod.

d ¶ Periculū aiæ.] No. ꝙ etiā in iudicio nō sine periculo communicatur, de quo dic vt no. in c. intelleximus, de iud. Et ex hac ratione aliter dicendum est de suspenso, quam de excommunicato, de quo late per Ab. in c. Apostolicæ, eod.

e ¶ Vt actor.] Requiritur ergo, ꝙ reus malitiose diffulerit opponere: aliàs non procederet quod hic dicitur. Vnde si destitterit opponere ex causa rationabili, puta, quia non habebat in promptu probationes, cessaret hæc condemnatio, pro quo allegat Host. l. argentarius. §. pen. ff. de eden. Ab. vero. in c. exceptionem eo. adducit bonum text. in cap. plerunque 2. quæst. 7.

f ¶ Legitimis.] Quæ autem sint expensæ legitimæ, dic vt per Ab. & alios in c. exceptionem. eod. Sed nunquid iudex teneatur condemnare in expēsis, etiam si nō fuerit petitum. Item si non condemnauerit, an pars possit appellare? Vide per Abb. in c. significauerunt. versic. sed circa prædicta. eo.

g ¶ Malitiā.] Quæ semper crescit, 12. q. 1. c. omnis ætas. & 20. q. 3. c. procliuus. & §. mitiores, authen. de nup.

h ¶ Cōstitutione.] Vt in c. 1. eod in 6.

i ¶ Excludendus erit.] Sed contra, c. per tuas. de sentē. excom. Sol. contrarium procedit, qñ quis appellat a sententia excommunicationis, quā dicit iniustam: hic loquitur cum appellatur ab alio grauamine, & de excōicatione nihil ipse dixit, nec confitendo eam iniustam, neque nullam, sed aduersarius opponit de excommunicatione ad finē istū repellendi, qđ non debet admitti, cū iste se defendat. Ita solu. Ab. in c. significauerunt, & in c. fi. eo. Sed quid dicemus, si q̄s sit excommunicatus ob illam eamdem causam, ob quā appellauit? Resp. adhuc habet locum, quod hic dicitur, nec ꝓcedet, ca. per tuas, vt per Ab. in d. c. fi.

K ¶ Locū obtinet.] Vt habetur in l. ita demum C. de procur. aliquid etiam per Abba. in cap. pastoralis, eod. & cap. coram. de restitution. in integ.

l ¶ Reus autem.] Intellige hoc de reo necessario, non aūt de voluntario, sm ea, quæ diffuse not. per Ab. & alios in c. cum inter. eo. Vbi ponit ꝙ intantū necessitas, vel præiudicium imminens aditum præbet ad essendum iudicio, vt ob hanc causam admittatur quis etiam tamquā actor, vt puta, si reus esset fugitiuus. si res esset in ꝑitura, cum enim

Universidad de Deusto
Biblioteca

quis stimulatur ad agendum ex imminenti periculo, potest dici hæc actio defensio quædam, quod tamen penitus non firmat.

a ¶ Legitimas defensiones.] Cap. cum inter. eod. c. intelleximus. de iud. ubi ordinarie.

b ¶ Absurdum.] Nota. arg ab absurdo. simile in ca. exore. de priuil & c. quemadmodũ. de iureiur. c. cum inter. eo. l nam absurdum ff de bo. libe.

c ¶ Condemnaretur.] Quod est absurdum. argu. l absentẽ. ff de pœ. Sed an reus excommunicatus possit petere a iudice sententiam ferri p se, & videtur, cum enim permittatur ei esse in iudicio, uidetur etiam permitti, vt faciat omnes actº, quos potest facere tamquam reus in iudicio. Contrariũ tenetur cõiter, vt per Doct. in c. cum inter. eo. in c. intelleximus. de iud.

d ¶ Permittitur.] Vt c. cum inter. eo. & §. fi. infra de mutu. pet. An autem possit excommunicatus compensare? no. in d. c. cum inter. in fi. de iu. § fi.

e ¶ Separat.] Hoc est de maiori, quæ appellatur anathema, vt infra de senten. excom. in prin. & c si quem. eo. ti. & huius decisionis ratio est in promptu: quia scilicet minor excommunicatio nõ separat a communione fidelium, sed tantum a participatione sacramentorum, vt nota. in locis supra allega. Vnde non mirum si potest esse in iudicio excommunicatus minori, cum non uetetur communicare ceteris fidelibus, fa. cap. Engeltrudam. 33. q 4. & habetur per Specu. in §. viso. versi. & minor.

f ¶ Demonstrant.] Cap. 1. eo. in 6.

Io. Bapt. Peremptoriæ. Licet hæc pars posset subdiuidi, qm tamen in ea põt in communi casus vt puto figurari, propterea est animaduertendum, quod quidã uolentes uideri iurisperiti proponebant in iudicio nullo temporis, vel iudicii ordine seruato, & ideo petebant à iudice vt iudicare uellet iudicium fuisse, & esse nullum, & parti tale ius agendi minime competere, quia quæ contra ll. fiunt, debent declarari nulla. l. non dubium. C. de legibus. unde quæritum fuit, quæ, quor, & qñ sint exceptiones istæ p ponendæ. Solut. vt in hac parte cauetur, quia sicut sunt diuersæ, ita etiam diuersam habẽt naturam, & tempore sibi proprio suum producũt effectum.

ad legitimas a defensiones semper admittitur. Satis enim absurdum b esset, si facto re impugnante defensionis copia reo denegaretur. Quia sic multoties condemnaretur c absoluendus. Reconuentionis tamen potestas eidem minime permittitur d.

Superius dicta de excommunicatione, intelliguntur de maiori h.d.

Ceterum, quæ supra de excommunicatione diximus, nõ de quacunque excõmunicatione sunt intelligenda: sed de ea tantum, quæ a perceptione sacramentorum, & a fidelium cõmunione separat, e, vt etiam ipsa Innocentianæ cõstitutionis verba demonstrant f.

Peremptoria exceptiones sunt, quę ius actoris perimunt, & semper agentibus obstant h.d.

Peremptoriæ g seu elisoriæ h exceptiones sunt, quæ in totum ius agentis perimunt i & semper k agẽtibus obstant: qualis est dolus mali, metus, pacti conuenti l, solutionis, iurisiurandi, præscriptionis, trãsactionis, & rei iudicatæ, & si quid cõtra leges m factum esse dicatur.

obiectio autem non uidetur concludere, quia si legitimæ & mõ legitimo fuerint propositę, nõ tenet argumentum: secus aliter. Not. primo unde huiusmodi exceptiones desumantur, & ideo sicut c. istæ sunt diuersa, ita etiam diuersæ erunt naturæ: Not. secundo, quod semel legitime terminatum fuit, absonum uidetur iterum examinari, qa reiteratio inutilis numquam est admittenda: Not. tertio quasd. exceptiones, licet peremptorias reddi omnino nullas, nisi debito iudicii loco fuerint propositæ.

g ¶ Peremptorię.] Simile in §. appellantur. eod.

h ¶ Elisoriæ.] Vt intelligamus quid sibi vult ista duplex appellatio: sciendum est, quod Ab. in sua practi. c. 16. ubi tractat de peremptoriis exceptionibus, facit differentiã inter peremptorias. & elisorias & perẽptorias putat eas appellari oportere, qfanditus, vel in totum (vt hic dr) perimunt & totũt obligationẽ ciuilem & naturalẽ, vt exceptio solutionis, & acceptilationis, & has potius putat dicendas defensiones, quàm exceptiones: quia non sunt actionum excluiones. Aliæ uero vt pacti conuenti, dolimetus, quæ nõ perimunt, sed elidunt, putat melius appellari elisorias, quàm peremptorias. Et licet hæc differentia denominationis non sit seruata in §. appellantur. i nsti. eod. tamen, quia non est contraria iuri, imò adiuuatur rationibus, non fuit visum ab re, hanc differentiam quasi digito ostendere, quæ uidetur etiam de mente Spec. vt per Ab. ibi, & facit ad hoc quæ dicit Ab. in rub. eod. & nota. supra eo. in prin. & per eũdem Ab. in c. exceptionem. uers. circa peremptorias, & quod not. glo. 2. in c. 1. de lit. contest. in 6. ubi etiam Doct.

i ¶ Perimunt.] Vt solutionis, acceptilationis.

K ¶ Semper.] Id est, sine præfinitione temporis, vt ff. de doli except. l. pure. §. fi.

l ¶ Pacti conuenti.] Scilicet de amplius non petẽdo, quæ tamquam peremptoria non impedit litis contestationem, vt per Bar. in l. si tibi. §. pactus. ne peteret ff. de pact. Sed an exceptio pacti de nõ agendo impediat litis cõtestationẽ? a fi. Do. varie sẽtiũt ꝺ quo post alios uide p Peru. in c. 1. ꝺ lit. cõt. in 6.

m ¶ Contra leges.] Verbi gratia, cõtra legẽ Iuliam fundi dotalis. Insti. quib. alien. li. vel non. l. 3. & ibi, not. ff. eod.

a ¶ Ingressum.] f-si ante litem contestatam opponantur, & in vim declinatoriarum, sed oppositæ post litem contestatam censentur oppositæ ad merita causæ. Bal. & Do. in l. postquam liti. C. de pac. & l. exceptionem. C. de probat. Legistæ cõmuniter in l. nã posica. ff. de iureiurã. & in l. elegãter. §. si quis post transactionẽ. ff. de cõdi. inde. & l. fi. ff. pro suo. Et plerasque differẽtias, quæ resultant, utrũ tales exceptiones opponãtur tamq̃ declinatoriæ, vel tamquã peremptoriæ, per Perusi. in c. 1. ꝺ lit. conte. in 6. post gl. & alios. Si antẽ non apparet, utrũ sint oppositæ tanquã peremptoriæ, vel tamquã declinatoriæ, in dubio quales sint reputãdæ, per eũdem ibidem. Debet tũ esse cautus is qui opponit exceptionẽ litis finitæ tamquã declinatoriã, vt offerat se paratũ incontinẽti probare, aliàs si aduersarius negaret dictas exceptiones esse ueras, tunc non impediretur litis contestatio: sed deberet reseruari post litis contestationem, vt traditur in l. nam postea. §. 1. ff. de iureiur. & late Perusi. in d. c. 1.

b ¶ Transactionis.] Cap. 1. & ibi Ab. de transact. & no. in c. fi. eod. in 6.

c ¶ Iurisiurandi.] Siue sit pactũ iuratũ de non petendo, siue de nõ agẽdo, siue simplex iuramentum de non petendo, omni casu exceptio ex iuramento descendẽs impedit litis contestationẽ, & ad rescriptum, & ad processum opponi põt, vt sic periuriũ vitetur, vt tenẽt cõiter Docto. quos refert Perus. in c. 1. de lit. conte. in 6. reiecta dist. Io. And. & fac. l. 2. ff. de iureiur. & l. non erit. §. dato. ff. de iureiur. c. cessi Christus. eo. tit & c. veniens. de accus. de hoc per Specul. in §. dicto. eod. tit. nostro. nu. 45.

d ¶ Rei iudicatæ.] Ab eo. s. cui fuit ius iudicãdi. l. 4. §. condemnatũ. ff. ꝺ re iu. l. nõ putauit. §. nõ quæuis ff. ꝺ bo. poss. cõtra ta. aliàs nõ tenuisset snia c. at si clerici. de iu. Vñ snia lata ab excõicato, & schismatico nõ pateret hãc exceptionẽ, per no. in c. 1. de litis cõte. in 6. Idẽ si sit iudicatũ non seruato. iuris ord. 2. q. 6. §. definitiua. Idẽ si sim' in cã cuius natura repugnet huic exceptioni, vt est cã matrimonialis in casibus ca. lator. de reiu. Et p̃cedit quod hic dr, tã in cã ciuili, q̃ criminali. c. ꝺ his. ꝺ ac. Per. i d. c. 1

e ¶ Visum fuit.] l. causas & l. fratris. C. de transs.

f ¶ Notoriæ.] Fa. no. p Ab in c. 1. de no. oper. nũci. uers. fac. qꝺ no. i simili, post no. i l. post rẽiudicatã. ff. de trãs. & in c. 1 ꝺ lit cõt. in 6. & peundẽ Ab. in ca. exceptionẽ. nu. 16. eo. & in c. 1. de ord. cog. vbi reassumit totã materiã, fa. c. quoniã. de fil. preby. & Peru. in d. c. 1. Ponit regulã qp perẽptoriæ dẽnt opponi post litẽ cõtestatam, cui accommodat quadraginta tres limitationes.

g ¶ Impediũt.] Ergo p talẽ exceptionẽ nõ fit litis cõtestatio, aliàs nõ requiretur, an impediret vel nõ, c. 2. ꝺ li. cõt. in 6. & quemadmodũ hæ perẽptoriæ nõ impediunt litis contestationẽ, ita etiã illarũ racitnitas nõ faceret rescriptũ ad lites surreptitiũ, quo minꝰ saltẽ procedaꝫ ssm formã iuris. Inn. in c. ex parte. de lit. cõt. Peru. in c. 1. eo. ti. in 6. Nisi esset litis finitæ, vel nisi essemª in rescriptis gratiosis ad bñficia: secª in rescriptis ad bñficia iustitiæ: qa tũc stamus iuri cõi, vt latius p Peru. i d. c. 1. in 1. colũ.

h ¶ Regulariter.] Iõ dicit, regulariter: quia dantur multi casus, in quibus tales exceptiones etiã post snĩam opponi possunt, vt exceptio falsitatis, c. cum venerabilis. eo. per Abb. in c. licet. de proba. & plures casus posuit Accurs. in §. appellantur. instit. eo. & per Specu. §. dicto. num. 14 hoc eod. titu. & per Bal. post Accur. in l. 1. C. de iu. & fact. igno.

i ¶ Denegabitur.] Secus si non dolo proponere dilerit. st

Exceptiones peremptoriæ litis finitæ sunt, quæ impediunt litis ingressum. hoc ꝺ.

Harum quędam dicuntur peremptoriæ litis finitæ, quædam simpliciter peremptoriæ. Peremptoriæ litis finitæ sunt, quæ litis impediunt ingressũ a & aduersus agentem omni tempore opponi possunt: qualis est exceptio trãsactionis iurisiurãdi c, & rei iudicatæ d, quæ vel in ipso limine iudicij proponi poterunt. Cum enim super negotijs, transactione, iureiurando, & sententia decisis, aliàs lis inchoata terminata fuerit, valde absonũ visum e fuit, super eisdẽ nouũ assumi debere iudicium, & quasi in infinitum forensia iurgia protrahere. Inde quoque litis finitæ exceptiones appellantur, quod vt aliquis esset finis litiũ institutæ fuerint. Idem iuris est, in alijs etiam peremptorijs exceptionibus, quæ vulgo manifestæ sint, & notoriæ f habeantur.

Exceptiones peremptoriæ proponuntur post l item contestatam ante sententiam. h. dicit.

Cæteræ vero litis contestationem minime impediũt g, atque ante sententiªm erũt regulariter h proponẽdæ: quas quidem si dolo malo, suo tempore in prima instantia reus proponere distulerit, etiam in causa appellationis opponendi sibi facultas denegabitur i.

Prędiudiciales exceptiones sunt, quæ alteri causæ præiudicium afferunt, puta, exceptio cõsanguinitatis, causæ restitutionis viri, exceptio natalium, petitionis hæreditatis. h. ꝺ.

a ¶ Litis finitæ sunt.] Quia ex eis non potest oriri nouum iudicium, vt in ca. cum causam. de iudi. & ideo ipsa sola obiecta, & probata, sine alia responsione, litem finiunt, vt in ca. cum dilecti. de exceptio. & ideo dicuntur finitæ, quia finem litigio imponunt, vt in ca. cum causam. de iudi

Universidad de Deusto
Biblioteca

stulerit: quia potuerunt opponi. l. per hanc. C. de temp. appel. c. cum Ioannes. de fid. instru. & hoc q̃ differens dolose opponere in prima instantia non poterit post in secunda opponere uidetur audacius forte oppositum hic, cū non sit de hoc in promptu tex. aliquis nisi ca. exceptionē eod. ar guendo a speciali. Sed hoc & æquissimum uidetur, & tenet Ioan. And. & Host. in c. intermonasterium. de re iudi. & Ab. in c. 1. eo. & idem Ab. & Anto. de Butr. in d. ca. exceptionem. nu. 17. & uidetur com. opin. Canonistarū.

Io. Bapt

Sunt etiam. Hęc pars diuidituri n2. partes: in quarum prima habetur qd iuris de exceptione præiudiciali, & spoli. in secundaue ro de exceptione contra testes tracta tur secūda ibi, sunt & aliæ: quoad primum casus ita in hac parte pōt in cōmuni figurari. Cū litigantes soleāt diuersas in iudicio q̃ponere exceptiones ad aduersariū repellendum, hinc est, quod fuit dubitatum de nonnullis, vt si quis petat hæreditatem, & opponatur sibi exceptio de legitima natiuitate, vel de spolio facto, cuius uigore sit prius restituendus quod suum est esse actionem, & exceptionem aliquando, sed actio directe, exceptio uero in directe operatur, sed reductiue est tantum actio.

a ¶ Appellari possunt.] Et sic eas appellat Abb in sua pract. c. 61. quod inscribitur de exceptionibus

Sunt etiam quædā exceptiones, quę præiudiciales appellari possunt [a], ex eo quod alteri cognitioni præiudicium afferunt, vtpote, si qua mulier Tirium in uirum petat [b] qui ad mulieris intentionem [c] elidendam consanguinitatis obiiciat exceptionē, qua probata, cum quæstio principalis perimatur, de ipsa est cognoscendum ante, quā ad definitionis [d] articulum procedatur. Idem si petenti hæreditatem natalium obiecta sit exceptio. Cum enim successionis causa, a causa natalium dependeat, posteriore quoque loco cognoscenda [e] erit.

Spoliatus opponens de spolio in modum exceptionis, nō cogitur respondere ante quā sit restitutus. h. d.

Sed etsi quæstio spolii in modum exceptionis [f], petentibus obiecta fuerit, probationes superspolio primitus erunt audiendæ. Eoque legitime probato, reus non cogetur respondere positionibus, donec integre restitutus [g] fuerit.

perēptorijs, fact. §. præiudiciales. inst. de acti. & not. per Abb. in c. 2. de ord. cogni.

b ¶ Petat.] Et sic libera persona uendicari potest adiecta tamen causa vt qa filius meus est, maritus meus est. fac. l. 1. ff. de rei vēdi. & not. in ca. ex parte. de rest. spol. vbi Inno. & alii, & no. per Ab. in c. 11. de ord. cogn. unde hic sumitur. & not. verbum. petat, quod designat, q̃ id qd dicitur hic, habet locum, cum agitur petitorio: secus esset, si mulier ageret possessorio: qa tunc non admitteretur exceptio cōsanguinitatis, seu alia concernens defectum proprietatis, c. ex conquestione. de resti. spol. & per Abb. in d. c. 1.

c ¶ Intentionē elidendā.] Quæ prius est fundata, vnde reus condemnandus ueniret, nisi se defenderet. debet enim iudex iudicare sūm merita causæ, quæ panduntur assertione partiū. l. fi. C. fi per uim, vel alio modo. Vñ vt appareat, vtrū reus sit absoluendus, uel non: debet discuti sua exceptio, & hæc est decidendi ratio hoc casu, secundum Ab. in c. 1. de ordin. cogn.

d ¶ Definitionis.] Scilicet causæ principalis & matrimonii, super qua sufficit vt pronūcietur, de quo tamen late per Ab. in c. 1. de ordin. cogni.

e ¶ Cognoscenda erit.] Ca. 3. de ord. cogn. & ibi glo. & Doc. fac. c. lator. qui fil. fin. legi. & 3. q. 11. §. si de hereditate. & §. si crimen. & l. 2. C. de ordin. cogn. & l. qm̄. C. de adult. & l. præses. C. de plagi.

f ¶ Exceptionis.] Et ista exceptio spolii est dilatoria. Ab. in c. cū dilectus. vñ sumit. de ord. cogn. & q̃ Ab. in c. venerabilis. de off. del. per Lanfr. & in rub. d cau. pos. & prop. & licet videat hic poni inter peremptorias: tū ponit respectu quo sapit natura præiudicialiū exceptionū. Et qd hic dicit in modū exceptionis, procedit in iudiciis ciuilibus, in quorum tractatu sumus: in criminali aūt procedit qd hic dr etiā si per uiā actionis spoliū intentet. 3. q. 1 p to. & 2. q. 2. per tot. & per Ab. in c. 2. ver. quæro. hic tex. dicit de or. cog & de hoc §. inter scholares infra eod.

g ¶ Restituturus fuerit.] Quia nec nudi contendere, nec

nec inermes inimicis nos opponere debemus. ca. 1. de rest. spo. in 6. sed non habet locū quod hic dicitur, ubi notorie constat de non iure spoliati. Inn. in c. constitutus. de fil. presb. Perus. in c. proposuit. de appella. & per eundem in dict. capit. 1. §. fin. in princ. Abba. & alii in c. 2. de ord cog. Itē in causa depositi, secundū quosdā quod satis pōt admitti, si cōstaret d depōsito. Itē nō habet locum, qñ quis cōueniretur in sua obligatione iurata. Sunt etiā alii casus in quibus non militat, quod hic dicitur, pro quibus recurrendū est ad ea, quæ Doct. in dict. cap. 2.

a ¶ Perimere.] De facto intelligas, nō de iure, hoc est, qa multi propter tot impedimenta, & tā morē expensarum ius suum indiscussum relinquebant: nec em spoliationis exceptio est peremptoria: sed dilatoria, vt not. supra. eo. §. prox. Nec obst. l. si quis in tantam. C. unde vi. qa licet priuatio dominii insurgat cōditione ex illa lege, nō tñ oritur ex exceptione, vt not. in ca. pastoralis. de caus. poss. & propr. & in c. 1. de res. sp, in 6. unde sumitur vel dicperimere, id est differre, vt not. in dict. ca. 1. prima placet.

Non debet iudex in causa superedere obtentu exceptionis spoli, nisi dicatur factum ab actore, & hoc in ciuilibus. h. d.

Sed quia huiusmodi exceptionem nonnumquam iniudiciis calumniose propositā causas ecclesiasticas contingebat impedire, & per interpositas appellatiōes principalis causę cognitionem perimere [a], consultissime Innocentiana [b] constitutione decretum fuit, vt in ciuilibus negotiis spoliationis obiectu ab alio quàm ab [c] actore factę, iudex in causa principali procedere non postponat.

An & quomodo in criminali iudicio possit opponi exceptio spolij a tertio facti. hoc dicit.

In criminalibus uero etiam si a tertio [d] spoliatus fuerit, dum tamē uel tota sua substantia, vel maiori parte [e] ipsius se per violētiā [f] priuatū [g] affirmet, obiecta exceptio processum differet pœnis [h] statutis, si eandē intra certa [i] tempora non probauerit obiiciens. Eo quoque salubriter adiecto, vt rerū priuatarum spoliatio, agenti super ecclesiasticis, uel ex cōtrario, non opponatur [k].

Accusato excipienti de spolio a tertio facto debet indulgeri tēpus, intra quod restitutionē petat, & causam si poterit finiat, quo elapso non obstante tali exceptione accusari poterit. h. d.

tionem sententiæ. Bern. tamen in d. c. 1. dicit se nō uidisse aliquem sic excipientem in ciuilibus, vt ibi refert Ioan. And.

d ¶ A tertio.] Hæc est differentia inter causam ciuilē, & criminalē, & intellige. ho cut nō hēat locū quando denuntiaretur ad pœnitētiā, uel quando ex crimine ageretur ciuiliter ad interesse agentis, sed solum quando ex crimine ageretur criminaliter & p accusationem. Sed quid si p cedatur inquirendo? Et communiter uidetur teneri, qd hic dicitur obtinere etiam hoc casu, ueluti & si accusaretur, & per Perus. in c. 1. de restit. spolia. in 6. licet quidam contra.

e ¶ Maiori parte.] Nota, q̃ spoliatio omnium bonorum & maioris partis æquiparātur. l. omnes. §. Lucius. ff. ¶ in fraud. cred. iuncta l. in summa ff. de pecul. & l 1. C. de iur. emphyt. & quod habetur in c. potuit. de loca. latissime per Tiraq. inl. umquam. C. de reuoc. donat. in gl. uel partis.

f ¶ Per uiolentiā.] Requirit ergo qd talis spoliatio sit facta per uiolentiam expulsiuam, uel ablatiuam: secus ergo si esset spoliatio tantum dolosa: quia non haberet locum quod hic dicitur, secundum Ioan. And. & Perus. in c. 1. de restit. spol. in 6.

g ¶ Priuatum.] Nota, q̃ requiritur, quod tempore quo agitatur iudicium quis sit spoliatus omnibus bonis, uel maiori parte: secus ergo si recepisset bona uel maiorē partē bonorū, & hoc si opponat d expoliatione facta à tertio. sed si de expoliatione facta ab accusatore, tunc requiritur q̃ spoliatus sit integraliter restitutus, sicut esset quando ageretur ciuiliter. Perus. in c. 1. de resti. spol. in 6.

h ¶ Pœnis statutis.] Expensarum uel etiam arbitrariis, ut no. in c. 1. de rest. spol. in 6.

i ¶ Certa tempora.] S. quindecim dierū vt in ca. 1. de resti. spol. in 6 Sed an hæc tempora possint prorogari? Rñ. ut p Do. in d. c. 1. & in ca. pia. de exce in 6.

k ¶ Opponatur.] Ca. 1. §. fi. de rest. spo. in 6. ubi etiā not. quæ sit ratio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Scholares.] Sic.c.1. §.solet.de restit. spol.in 6. & not.quod fuit responsum ad consultationē scholarium.nec mirum, cum illorum auctoritas sit ꝓbabilis,argu.l.quæsitum. in princ.ff. de fund.instr. & l.cum scriptum.ff.de dot.præle. & in casu ꝓponitur scholaris doctori, vt not.in l.1.C.de anno.ciu. lib.12.

b ¶ A tertio.]i.ab alio,quàm ab accusatore.3.q.1. c.episcopi,& q.2. c.cum ecclesiæ.& nota.in c.1.de rest.spo.in 6.

c ¶Tempus.] Iudicis arbitrio statuendum, cum nō reperiatur iure ꝯtermi natum.l.prima. ff. de iure delib.

d ¶ Perduxerit.] Not.casum,in quo quis cōpellitur agere,facit not.in l. vnica.C.vt ne inu. ag.vel acc. & decē & septē huiusmodi casus ponuntur per Io.And.in c. 1. §.solet.de restitut. spol.in 6.& de hoc per Bald. in l.diffamari. C. de ingen. manu. & latissime ibidē ꝓ Cæsarē Cōtard.Celebrē aduocatum in Romana Curia, & per Bart. in l.2. ff.de re iudi.

e ¶Exceptione spolii.]Nota quod excl̄usus per lapsum temporis ab agendo, videtur etiam excl̄usus ab excipiendo. quod ideo est secundum Perusinum in c. primo. §.solet.de rest.spo. in sexto. qa terminus tēdebat ad exclusionē exceptionis, aliàs annalia ad agēdū sunt perpetua ad excipiendum,l.secunda, in fine.ff de dol. excep.l.1.& l.inuasor.C. vnde vi, vbi Doct.& habetur in cle. 1.de rest. in inte.

Sunt & aliæ.etiam in tota hac parte casus pōt in communi figurari, & ideo not. quod cū exceptiones desumātur ex diuersis sedibus, vt ex supra adno. suis locis clare habetur,propterea contra testes quoque aliquando proponuntur,quod quidem qñ cōtingit,quæsitū fuit quales sint exceptiones istæ, cum.n.testes sint quid extrinsecū a iudicio, qđ aliquando sine eis pōt repetiri,unde ꝓpa dilatoriæ per §.hæ uero.supra eod.ubi adno.at cū ius deficiat ꝓ- Io. Bapt.

Inter scholares[a] olim dubitari contigit, si spoliatus a tertio[b] cō tra suum accusatorē de spolio excipiat, an ei tempus[c] indulgeri debeat, infra quod restitutionem imploret,ne forte sic existēs omnem accusationē eludat: & id æquitati, & iuri satis cōsonum visum fuit. Vnde si infra tempus indultum restitutionem non petierit: & causam cum posset ad finem non perduxerit[d] non obstante exceptione[e] spolij, deinceps accusari poterit.

Exceptiones contra testes peremptoriarum naturam sapiunt, ideo ante sententiā proponenda h.d.

Sunt & aliæ exceptiones, quas proprie neque dilatorias[f], neque peremptorias[g] appellaueris, cuiusmodi sunt, quę aduersus productos testes opponuntur, vtputa, si quis Mæuium examinatum, infamem excommunicatum, vel aliàs criminosum esse dicat. Quæ tamen cū ad peremptoriarum naturam[h] accedere videantur, ipsæ quoq; ante sententiam proponendæ erunt.

Ponit differentiam vtrū testi obiiciatur crimen, de quo numquam aliàs fuerit conuictus, vel obiiciatur crimen, de quo aliàs quis confessus, & conuictus fuit.h.d.

Multum tamen interest, an per exceptionem tantum testibus opponantur crimina, de quibus numquam accusati fuerint, an vero ea,de quibus aliàs conuicti, vel confessi fuerūt. Primo enim casu obiectorum criminum probatio ad- bationibus deficiētibus l.duo sunt titij:ff. de testa.tutel.potius peremptoriæ,debēt iudicari: cæterum qūocumque sint, vīt proponēdæ, qa quilib. in dubio præsumitur bonus c.fi.de prę sumpt.& si nō sumus in dubio aliter sequeretur actorē priuari culpa aliena iure suo, quod esset cōtra regul.nō debet.de regul.iur. in 6. cū simil.Sol.tñ prout in hac parte legimus quia diuerso respectu sapiunt utramque naturā, pōt qj cōtingere testes esse personas moribus ornatas, & tñ falsum dicere, cū sæpe cognitio nra sit erronea, vt doc. adnot.qua quidem rōne suadente clare in primis cōstat primā obiectionē non obstare,neque etiā secundā:& ideo nō indigēt spāli solutione: qñ vero nō sumus in dubio,qđ actor non priuaret culpa aliena, sed sua,quia nō legitime ꝓbaret, & sic cessat quoque alia obiectio:No.primo uiros criminosos, & infames ab omni actu leg. repelli:quia cōtinuo præsumunt delinquere.ca.semel de reg.iu.in 6 Not.secūdo aliquē nō esse criminosum reputandū nisi postq̄ legitime cōstiterit ipsum deliquisse: quia Ecclesia non iudicat aliquid esse tale, nisi legitime appareat. facit c.sicut.de simon.

f ¶ Neque dilatorias. Quia nō differunt processum super principali, sicut faciūt dilatoriæ, facit simile de iu.cap. exhibita, & quia non est necesse eas proponere ante litē contestatā, sicut dilatorias.§. 1.sup. eo.c.inter monasterium. de re iudi.

g ¶ Neque peremptorias.]Cū nō cōcernāt actionē & eius exclusionē, qđ faciunt peremptoriæ. l.1. & l.2. ff.de exce.& su. eo.in prin.Itē non possunt opponi publicatis attestationibus.c. de testibus, de testi.& not.Abb.in c.præsentiū eo. tit.in prin.licet contra uideatur id quod notat Abb. in c.1.eo vt in notula sequenti, sed dic vt per Abb. in secundo not.

h ¶ Naturam.] Quia si non directe saltem per obli-

obliquum actionem perimit, sublata enim probatione remanet ius partis inutile,ca. sæpe.de restit. spoliat.l.duo sunt Titii.ff.de testa.tutel.& ideo potest dici quasi peremptoria,argu.4.quæst 3. Hermaphroditus.ideoque vsque ad sententiam potest opponi, sicut aliæ peremptoriæ. l 2. C. quæ sent. rescind. non poss.Abb.in c. 1.eod.licet hoc videatur contra id quod not. Ab. in c. præsentium. de testib: in princ. cum dicit publicatis attestationibus oppo ni non posse,ut in superiori notula, facit not. per Abb. in ca.finem.de dolo & contu.versic. dico ergo ponendo.

a ¶ Exhibenda .] Statim , vel infra terminum competentem a iudice statuendum, ca.licet.de probat. & c. ꝓtudentiā.§.sexta. de offi.del.arg.seruata distinctione illius auth.C.de testib. auth. si dicatur.& not. in cap.1 eo. vnde sumitur.

b ¶Per sententiam.]Nisi fuerit appellatum.l.fi C. de fide instrum.& not.in ca.1.eod. vnde sumitur. Et quidam intelligunt quod hic vt Tancr. de illa exceptione, quæ obiicitur in personam testiū, quæ ante sententiam debet probari : secus si testes arguerentur de falso,uel etiam actor:quia usque ad viginti annos poterit opponi. l. querelam .C. de fal.dic vt no.in d. c.1.

c ¶Confessi.]Vnde repelluntur, si hoc ostendatur sine aliqua probatione. c.testimonium. de testib.secundum quod intelligendum est quod hic dicitur vt not.in c.1.eo. & in d.cap. testimonium.

d ¶Sufficiet.]Ca.1.eo.Sed immo contra,quod nō sufficiat.Primo,quia littera tam in d c 1 quam hic videtur innuere, ꝙ debeat imponi pœna extraordinaria,arguendo ab exclusione unius, c. nonne. de præsumpt.& l.cum prætor. ff. de iud. Secundo obstat cap. ecce.24. quæst. 3. vbi dicitur crimina esse punienda vbicunque claruerint. Tertio obst.text. in cap. cum super.de confes. Quarto obst. l. 2.§. si publico.ff. de adul. Solu. vt not. in cap 2 de ordin. cogn.vbi late Abb. in verb. nunc venio ad glo. in versi.restitutio omissa præcedenti .

e ¶Præsertim.] ideſt tantum, secundum Hostien. & Goff.qui tenent,quod tantum tunc nō punitur, cū crimen causam non contingit, aliàs indistincte. Sed secūdum Inno. hæc dictio, præsertim,stat pro, maxime,quasi idem sit,si crimē contingat causam, de qua agitur. quod dic,vt per Ab.in c. eo.uers.ex his videtur uelle.

f ¶Contingat.] Quod erit,quando testis non solū confitetur se inuolutum eodem crimine, vt voluit Inno. sed etiam circa idem factum, ut voluit Host. & sequitur Abb.in c.1.eo. in fin. Bart. autem in l. 2.§.si publico.ff.de adult.videtur exigere, ꝙ tāgat idem delictum,& easdem personas, dicut per Ab. in dicto cap.1.

tea exhibenda[a] erit, quam causa per sententiam[b] terminetur, & si conuicti, vel confessi[c] fuerint, ordinaria cessante pœna, sufficiet[d] quod a perhibendo testimonio repellantur, præsertim[e] cum obiectum crimen minime causam contingat[f]. Posteriore vero, cum non sit cuiquam contra alios credendum, nisi se prius probaue-

rit innocentem[g], a ferendo testimonio penitus repelli poterunt.

Opponens exceptionem, quæ aduersus opponentem oppeni potest, nihil agit, & hoc si proprio nomine excipiat: secus si nomine suæ ecclesiæ. h.d.

Cauebit autem reus, ne quam contra aduersariū suum exceptionem porrigat, cuius ipse nexib⁹ im-

g ¶ Innocentem.] Sed quomodo si est qui conuictus, uel confessus, potest probare se innocentem,cum & talis negatiua non admittatur contra testes. c. ad nostrā, de probat. nec possit quis infirmare quod dilucide voce sua est protestatus. ca. per tuas.de proba. l. generaliter.C. de nu. pecu. & confessioni primæ sit standum c. litteras.de pſump. Abb. antiquus dixit probari posse talem innocentiam, si testis probet absentiam a loco delicti. Sed hoc non placet Ioan. And. quia licet hoc procedat respectu verbi, cōfessi. q. d. licet admittatur ad probandum contra probationem,non tamen contra propriam confessionem.Sed Anto.defendendo Abb.dicit,quod etiā respectu confessionis potest admitti:non tamen perimendo confessionem,sed potius excusando, iuxta ea,quæ habentur in c.cum dilecti.de accus. Sed Panor. non probat supradicta, nec respectu probationis,nec confessionis. Loquimur enim nunc, quādo testis alio tempore fuit conuictus,uel cōfessus, & nunc opponuntur crimina illa. Certum est autē, ꝙ ex quo non probauit,tunc contrarium,nec excusauit confessionem, nec nunc debet admitti : quia non appellando videtur simpliciter adquieuisse cō uictioni & confessioni,arg ca quo ad consultationem.de re iudi.& cap. 1.de frig. & male. Sed dicta per Ant.& alios procedunt vbi nouiter conuinceretur testis de crimine,uel cōfitere ur. Vnde dic,ꝙ & tunc probat se testis innocentem, cum probat se emendatum.& pœnitentiam egisse, etiam si aliàs fuisset conuictus,vel confessus . & hoc probari poterit per proprium sacerdotem. cap.in capite. dist. 50.& 2 quæst.1.cap.si peccauerit.in fi. de simo.fac. cap.ferrum.d.dist.50.& ita not.in c.1.eod.]vbi etiam Abb.

Cauebit autem. CASVS. Quidam litigantes non obseruabant nec eligebāt quales exceptiones essent proponendę,sed solum numerum earū, quia putabant quod si non omnes,saltem altera iuuaret ad intentionem consequendam, cum excipiendi sit reo concessum ad ius suum defendendum §. fin. supra tit.prox. Cæterum Sol.prout in hac parte habetur,& consulitur:quia licet quis excipiendo nō confiteatur, nō debet tamen eademmet exceptione: Io. Bapt.

ne teneri, cum delicta mutua compensatione tollãtur. ca. fin. de adulteriis non obstat obiectio, siquidem constat propterea ipsam non concludere ad finem consequendum: Not. primo quod delicta mutua compensatione tolluntur[1], & ideo excipiens iste nihil operatur prout text. dicit: Not. secundo casum in quo contraria simul tolerantur, cuius ratio illa uidetur esse, quia qui excipit nõ contendit actoris intentionem.

a ¶Implicetur.] Vt 32.q.6.ca nihil. cum plurib seq. & dist.26.ca.fi. & 3.q.7.c.iudicet c. cum ecclesiasticæ. eod. Et contra tales solet illud obijci, Clodius accusat mechos, Catilina Cethecum. fac.ca. pro illorum. de præbẽ. & ca. cum omnes. & quod ibi not. de consti.

b ¶Excipiat.] Ca. cum ecclesiasticæ. eo. An autem pluralis possit de pluralitate nomine ecclesiæ excipere, latissime tradit ibi, & hic statim subditur.

c ¶Periurium.] Videtur ergo, quod periurus repellatur ab agendo, & facit capitulum dilecti, eodem. Arguendo a speciali, quod intelligas, non indistincte. sed vt appellat, quemadmodũ & alia crimina, a multis enim repelluntur criminosi. c.1. & ca. cum dilectus. de accu. & 4.q.6.c.omnibus. vnde criminosi non possunt alios denunciare, vel accusare, vt iuribus præalleg. & ita hanc materiam intelligit Ab. in c. dilecti. eo.

d ¶Qui peierauit.] Et si contra exceptionem criminis non datur replicatio criminis. fac. l. apud Iulianum. §. Marcellus. ff de excep. doli. Sed contra fac. l. cum mulier. & l. viro ff. solu. matrim. & cap. penul & cap. fin. de adul. solue vt prolixe no in d. l. cum mulier & l. uiro. per Bar. & Doct. & diffuse per Ab. post glo. in c. dilecti. eo. vbi notanter infert ad decisionem plurium quæstionum.

e ¶Audiendus erit.] Vt habetur in c. dilecti. eod.

f ¶Confiteri.] Ca. cum venerabilis. eod. l. non vtique. ff eod. & ibi Docto.

g ¶Plures.] l. nemo. ff. eod. l. nemo. ff. de reg. iur. & cap. nullus. eod. tit. licet secus sit in actionibus, ut not. in dictis legibus.

h ¶Contrarias.] l. nemo vbi not. ff. eod. Hoc autem potest intelligi uarijs modis. Primo, secundũ Dy. in cap. nullus. de regul. iur. Scilicet quando tales exceptiones non sunt prorsus contrariæ: aliàs secundum eum non possunt opponi, nec simul, nec successiue: quia reus conuincitur de mẽdacio, ad hoc authẽt. cõtra qui propriã. C. de non nu. pecu. l. 1. ff. si quadru. pauper. fecis. dica. & l. fin. C. de noxal. Sed hanc declarationem reprobat Bart. in dicta l. nemo. post glos. & ponit aliam declarationem distinguẽdo, vt per eum ibi, & refert Abb. in c. pastoralis. eodem. qui in summa resident in hoc vt possit quis vti contrariis exceptionibus, cum contrarietas resultat ex diuersis exceptionibus, & onus probandi incumbit excipienti, de quo habes exẽpla ibi per Abba. Tertio modo potest intelligi quod hic dicitur, vt possit reus uti pluribus exceptionibus contrariis eodem tempore nõ pure, sed sub cõditione, & disiunctiue, ueluti, si excipiens dicat: Propono talẽ exceptionem, & si hæc non procedat propono talem. & hic est bonus modus practicandi secundum Abb. in cap. fina. in fine. de religiosis domibus.

i ¶Pœnis.] De quibus per Specu. §. fin. versi. punitur enim, &c.

Dantur. CASVS. Cum actor voluisset contra reum replicationes opponere, & reus contra actorem duplication. fuit quæsitum an liceat. si enim propitium officium actoris, & rei uolumus considerare, huiusmodi replicationes non deberent admitti, alioquin esset transire proprios terminos: at si essent admittendæ, procederetur in infinitum, quia non est maior ratio in vna, quàm in altera. Sol. tamen prout in hoc text. & in alijs in eo generaliter citat. habetur, quia quatenus tendunt ad debitum finem, & sunt admittendæ, & in infinitũ non procedunt, secus aliter: & sic etiam obiectio cessat: Not. primo argumentum quod in casibus nõ specifice decisis a simili, & ab identitate rationis est procedendum. facit ca. 4. vbi glo. & Doct. de cõfirmation. cum simil. Not. secundo exceptiones, replicationes, & duplicationes sunt eiusd. naturæ, & ratio est quia qui excipit dicitur agere, & ideo replicationes exceptiones dici possunt.

a ¶Superuacuũ.] merito resecandũ. l. 1. & quod ibi no. ff. quod me. caus. §. quibus. in prima const C. ar. cotra. in l. 1 §. fin. ff de vent. inspi. & insti. de repli. per tot.

Ioan. Bapt.

DE MVTVIS PETITIONIBVS.

Continuatur tit. iste prout ex princ. eius colligitur: uel dicas secũdo, quod cum mutua petitio sapiat naturam exceptionis, vt inf. vi debimus, ideo post tit. præceden. proponitur iste, qui diuiditur in tres partes, in prima enim tractatur de mutua petitione in genere: In secunda adnot. regul. de iudice coram quo sit faciendo: in tertia habentur plures limit. ad regul. adnot. secunda ibi, nec solum: tertia ibi, de arbitris.

Ioan. Bapt.

Gitur oblato. CASVS. Quidam clericus agens nomine suæ Ecclesiæ ad ius eius conseruandum, non habens exceptiones congruas uoluit aduersarium suum reconuenire, dubitauit tamen an ista reconuentio esset licita, quia argum. l. fi. C. de compensation. uidetur illicita, nisi in re clara: Sol. tamen ut hic habetur, quia reconuentio ista sapit naturam exceptionis, vt alibi supra dixi, & lites de republi. tolluntur, nec tenet obiectio cũ aliud sit recõpẽsare, & aliud recõuenire: Not. primo arg. illud quod nos pro nobis approbamus, contra nos etiã dicimus approbare. facit glo. super cap. si quid. d. 37. Not. secundo, quod licet mutua petitio causet duo iudicia, vnica tamen sententia debent terminari, cum simul cognoscantur.

b ¶De mutuis petitionibus.] Continuatio patet ex principio tituli. Sed quæritur, quæ sit mutua petitio? Rñ. conuentio ex parte actoris, reconuentio ex parte rei: nam reconuentio est secunda conuentio. Sunt ergo duæ petitiones. & cum ex utraq; parte fiat petitio, põt merito appellari. Contra petitio secundum Abb. in rubr. eod. secũdum quẽ ista denominatio mutuæ petitionis est largior aliquãto, quam appellatio reconuentionis. quia mutua petitio potest dici non solum reconuentio: uerum etiã simplex conuentio: vt quia secunda inchoat quando prima est fere in fine: tunc enim non est, proprie reconuentio cum non possint simul tractari, & una sententia terminari, sed habet locum regula, qui prior appellat, prior agat. l. qui prior. ff. de iud. & c. 2. versi. nos autem. de ord. cog. & ira Abb. in rub. eo. fac. glo. in c. dispendia. §. fin. de reser. in 6. in ver bo, uel conuentionis. Et sic uidetur posse intelligi opi. Spe. in tit. de reconuentione. §. sequitur. dum tenet, q̃ reconuentio possit fieri vsque ad conclusionem in causa, hic tamen uidetur tractari de reconuentione, & sic de mutua petitione stricte sumpta.

c ¶Differat.] Vt sunt declinatoriæ & dilatoriæ.

d ¶Impediat.] Vt sunt exceptiones litis finitæ.

e ¶Iudice.] Vt ca. dispendia. §. fin. de reseri. in 6. Et hæc est una ratio, quæ nititur reconuentionis materia, quæ facit pro actore contra reum, iuxta ea, quæ declarat Ab. in c. 1. eo. in primo not.

f ¶Contestetur.] Vel etiam post, statim tñ ac fuerit lis cõtestata, & antequã de calũnia iuretur, secũdũ Bal. in c. cum uenissent. de iud. Iaf. in l. non solum. §. morte. ff. de nou. ope. nun. Et nota, q̃ p hanc litterã reiicitur opi. Specu. in tit. de reconuent. §. sequitur. & glos. in c. 1. eo. dicentium vsque ad cõclusionẽ in causa posse. locũ habere recõuentionẽ, quod põt procedere in recõuentione impropria, ut tactũ fuit supra eo. in rubr. & not. de hoc in cle. sæpe. §. uerũ. de uerb. sig. & latissime per Moder. in c. 1. eo. & facit contra Specula. & sequaces ordo titulorũ in Decretal. in quibus prius ponitur de mutuis petitionibus, quã de lit. contest. qđ & in hoc libro seruatur. simile not. in rub. ff. de eo. per quẽ fact. erit. g ¶Cuius enim &c.] Sic 3.q.3.c.1. §. cui°. & l. eũ Papinian. in fi. C de sent. & inter. & de duplici ratione reconuentionis, quæ uirtualiter de hoc versiculo includitur per Ab. in c. 1 eod. in 1. not.

h ¶Negotio.] Sed non ne alia causa est conuentionis principalis, alia reconuentionis? Respon. vtique ca. 1. & 2. eo. Quomodo ergo appellat idem negotium? Respon. quia idem iudex, ijdem litigatores,

nes, de quibus multis agere superuacuum[a] esset: cum institutæ sint ad similitudinem exceptionum, quę aduersus actiones opponuntur, de quibus, si quis plenius velit intelligere, ex his, quæ superius diffuse de exceptionibus posuimus, mutuari poterit.

DE MVTVIS petitionibus[b].

TIT. IX.

Si reus cõuentus nolit, vel nõ possit excipere, si habeat unde actorem reconueniat, poterit illum reconuenire. hoc dicit.

Gitur oblato ab actore libello, si reus conuentus nulla sit exceptione munitus, quæ vel iudiciũ differat[c], uel litis ingressum impediat[d], mutuis petitionibus aduersarium suum fatigare poterit, & agentem coram eodem iudice[e], antequã litẽ cõtestetur[f], reum constituere. Cuius[g] enim quis ĩ agẽdo obseruat arbitriũ, eũdem habere contra se iudicẽ in eodem negotio[h] dedignari non debet.

a ¶Superuacuum.] Vt sunt exceptiones litis finitæ.

tores, eadem instantia cum una sententia terminā dum sit vtrumque. cap. cum dilectus. de ord. cogn. & quia prohibita appellatione in uno, censetur ꝓhibita & in alio. d. cap. 2. & infra eod. §. vtriusque, vel dic vt not. in l. cū Papinianus. in fi. C. de sent. & interlo.

a ¶ Responsione.] Quæ respōsio vel confessio non præiudicat confitēti, vel respondenti, nisi respectu interrogantis. l. fin. ff. de interrog. action. & per Ab. in cap. quamuis. vers. quarto quæro. de sent. vide tamen circa hoc, qđ not. Inno. in c. qualiter, 2. de accus. & in c. per inquisitionem, de elec. & Abba. in c. fi. de confes.

b ¶ Monitione præmissa] Sic cap 1. eod. vnde sumitur, ex quo not. ibi Ab. sufficere vnicā monitionem ad hoc, vt actor teneatur respondere libello rei in causa reconuentionis, & regulariter monitio iudicis facta in præsentem habet vim trinæ citationis, & sufficit etiam vbi requiritur peremptorium, ut not. in c. consuluit. de offic. dele. & probatur in l. 2. C. quo modo, & quando iudex, iuncta glossa.

Reconuentio statim post conuentionem est facienda. hoc dicit.

Proposita ergo actoris intentione, & responsione [a] facta super quæstionibus rei monitione [b] præmissa, incōtinenti [c] actor respondere compellendus erit, vt vicissim [d] postea rationes partium iudex audiēs concordia [e], uel iudicio vtriusque [f] negotium terminet.

Etiam coram iudice delegato potest reus actorem reconuenire. h. d.

c ¶ Incontinenti.] Id est, nullo actu medio interposito vel eodem durante iudicio, vel dic vt latissime habetur in ca. 1 eod. vbi de natura huius dictionis per Ab. & alios.

d ¶ Vicissim.] Scilicet, eodem tēpore, ordine tamē succesiuo, ita ut non concurrat in tēporis momentum. glos. & Abb. in c. 1. eodem.

e ¶ Concordia.] Debet enim iudex primo, si potest partes reducere ad concordiam, fac. c 1. eo. & habetur de hoc 2. q. v. c. si primates. & 24. q 4. in cap. si quis membrorum. l. æquissimum. ff de vsufr. cap. querelam. de simo. habetur in c. fin. de transact & per Ab. in c. humilis. de mai. & obe. & c. cum inter. de ele. & in c. si quando. de off. dele. & in c. cum pridem. de pact. & in rub. de treu. & pac. vbi latissime per Moder. & hoc uerum in principio litis, quo tēpore iura partium sunt incognita. Sed quid, si iam est cōclusum in causa, & iudici liquet pro qua parte debeat ferre sententiam, an possit cum bona cōscientia hortari partes ad concordiā? Specu. in tit. de præparatoriis iudiciorum. § excipitur. reliquit hoc indecisum. tu pro solu. vide per Abb. in cap. fi. de transact. vers. secundo quæro.

f ¶ Vtriusque.] Etiam si quantum ad reconuentionis causam: aliàs iurisdictionem non habeat. fit enim iudex per reconuentionem, siue sit ordinarius, siue delegatus, cap. 1. eod cap. prudentiam. de offic. deleg. In tantum vt per viam reconuentionis possit quis habere iurisdictionem in clericos, vt nota in d. cap. 1. & in c. ar si clerici. de iudi. Si tamen natura causæ patiatur, vt infra eod. §. interdum.

Nec solum coram ordinario reconuentio talis sibi locum uendicat: verum etiā coram delegato [g], vnde nisi reus litteras impetrare malueri [h] actorem sibi obnoxium [i], eodem durante iudicio, coram datis iudicibus reconuenire poterit.

Actoris & rei conuenientis æqualis debet esse conditio in iudicio. h. d.

Vtriusque autem, tam actoris, quam rei reconuenientis æqua debet esse condi-

Nec solum. CASVS: Cum præsupponatur reconuentionem vnicuique esse permissam, quidam litigantes rei conuenti uolebāt suos aduersarios indifferenter corā quouis iudice reconuenire: unde fuit quæsitum an possent, & an ipsorum æqualis debeat esse cōditio per ea. cum sit. & cap. licet el 1. de foro competen. negatiue respondebatur, Cæterū Sol. ut hic cauetur, quia cuius arbitriū sequimur in agendo, idē sequi debemus in reconuentionē patiendo, sup. eo. post princ. Non tenet obiectio, quia nos præsupponimus iu dicem esse competentem, & sic iura adducta non contradicunt. Not. primo quod vna, & ead. persona non potest approbari, & reprobari, quod intellige respectu eiusdem finis: Not. secundo quod litigantium par debet esse conditio. facit reg. non debet actori. ff. de reg. iur. Io. Bapt.

g ¶ Delegato.] Vt in c. 1. eo. & in c. dispēdia. §. reus. de rescri. in 6. vnde sumitur.

h ¶ Maluerit.] Esset tamen stultus, si faceret, cum per litteras actoris possit suum negotium expedire, vt not. in c. dispendia. §. fin. de rescri. in 6. arg. §. sed nostra. insti. de hęre. quali. & dif. & l. fin. §. pen. C. de iu deli. Posset tamen casus dari, in quo compelleretur impetrare nouas literas, puta, si esset causa, quæ non caderet in cognitionem delegati sine speciali mandato Papæ. 6. q. 2. c. si episcopus. & cap. 1. eo. c. 2. de confir. vti. vel inuti. & c. penul. de rest. in integ.

i ¶ Obnoxium.] Etiam actione reali, secundum quosdam, ut not. in c. dispendia. §. fi. in 6. & per hoc verbum dicunt communiter Doct. quod cum quælitas adiuncta verbo debeat intelligi secundum tēpus verbi, l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxal. act. & in rescriptis attendatur tempus datæ. cap. eā te. de rescri in antiq. & cap. si eo tempore. de rescr. in 6. quod solum habebit locum reconuentio in causis & actionibus competentibus tempore impetrati rescripti: secus autem in his, quæ sunt ortæ post datā rescripti, vt late Perus. in d. § fi. Qui in tātum putat hoc uerum, vt post Anch. dicat, ꝙ si fuisset in iudicio processum, etiam non opposita exceptione. ſ. ꝙ non potuerit actor reconuenire occasione actionis natæ post datam rescripti, nihil valeat sententia, de quo late per Abb. in cap. fi. eod.

tio [a]: vnde cum causa appellatione remota committitur, si reus actorem reconuenerit, vno eodemque iure circa appellationis remedium [b], vterque censendus erit.

Coram arbitris, non habet locum reconuentio. h. d.

De arbitris dubitari poterit, an coram eis reconuentioni locus esse possit? Et cū arbitri iudicare [c] non possint, nisi de his tātum, super quibus in eos cōpromissum fuit [d], responsum est, coram eis reconuencet autem mutua petitio sapiat præd. naturam, est tamē ab exceptione maxime diuersa: reipubl. quāuis id expediat, singula tamen legitime sunt tractāda, Not. primo unam differentiam inter iudicium, & compromissum, & sic limit. l. 1. ff. de arbit. Not. 2. reconuentionem esse simile compromisso, quia sicut compromissum aliquando prohibetur, vt supra de arbit. habetur, ita reconuentio aliquādo nō permittitur. K ¶ Iudicare.] Im proprie videtur arbiter iudicare, cū coram eo proprie non sit iudicium, cum id non sit sine iurisdidione, quā non habet arbiter, sed habet tantum notionem, l. prætor. ff. de re iudi. l. priuatorum. C. de iurisd. omn. iud. Item improprie fert sententiam. l. quid ergo. §. ex compromisso. ff. de his, qui no. infam. Vnde stante ordinatione, ꝙ a duabus conformibus sententiis non appelletur, non comprehenderet pronuntias arbitrorum, vt not. aliqui in rubr. de arbit. ad Abb. post And. Sic in c. super quæstionum. in princ. de offic. deleg. & Io. de Ana. in consil. 16 visu puncto. Tria enim requiruntur ad hoc, ut proprie dicatur sententia. Primo, quod infamet, si causa sit eius naturę. Secundo, quod ex ea detur actio. Tertio, quod qui succubuit possit agere de euictione, quæ omnia cessant in sententia arbitri. Primo non infamat d. §. ex compromisso. Ex ea non datur actio. l. 1. C. de arbit. Non competit regressus de euictione. l. si dictum. § si compromitero. ff. de euict. Ex hoc tamen verbo collige, quòd debet arbiter procedere in forma iudicii, ut late declarat Abb. in c. cum dilectus. de arbi. & fac. not. per eundem in ca. ex parte in quarto not. tit.

d ¶ Fuit.] Sed non uidetur hæc bona ratio. Nam & delegatus non potest cognoscere, nisi de rebus expressis in rescripto, c. cum olim. c P. & G. cap. de causis. de offi. deleg Et tamen coram eo habet locum reconuentio, vt sup. eo. §. nec solū. & c. dispendia §. fin. de rescri. in 6. sic videbatur etiam in arbitro. Sol. secundum Abb. in cap. 1. eod & in ca. cum dilectus. de arbit. Primo, quod diuersitas est inter iudicem delegatum, & arbitrum: quia iurisdictio delegata procedit a iure, merito succedit iuris dispositio edita in materia reconuentionis: at potestas reconueniendi datur beneficio iuris, sed arbitrium procedit ex mero facto, & sola voluntate partium, ideo non debet extendi vltra ea, quæ partes voluerunt, ex quo enim partes recesserunt a dispositione iuris adeundo arbitrum relicto iudice recesserunt, & ab alia iuris dispositione, ideo ius in compromisso non suppleri, arg. l. fi. C. de pact. cōue. Vel secundo solue subtilius, iudex communiter aditur ab actore, & iudicium exercetur in reū inuitum. l. inter stipulantē § si Stichum. ff. de uerb. obli. vnde merito fuit ipsi eo subueniendum volenti

Universidad de Deusto
Biblioteca

lenti aliquid petere, cum ab eo petatur: compromissum autē fit communi consensu partium, ideo non debet habere locū reconuentio: quia est quod imputetur reo quare causam reconuentionis non curauit exprimi in cōpromisso: & sic cessat ratio supra qua fundatur reconuentio. Hinc dixit not. Bart. in authen. & cōsequēter. C. de sent. quòd coram delegato impetrato communi consensu partium non habet locum reconuentio: quia est q imputetur reo cur causam reconuentionis nō fecit exprimi in rescripto. sequitur Ab. in d.c. cum dilectus. vbi late de hoc.

u ¶ Non posse.] Et hoc in arbitris voluntarijs procedit indubitanter. An autem sit idem in arbitris iuris? Dic ut per Abba. post Specu. in cap. cum dilectus. de arbit. & in c.1. eod.

b ¶ Iudice laico.] Qui cognoscere de spiritualibus nō potest. c. ex tenore. & c. si diligenti. de fo. compe. & habetur in cap. at si clerici. de iudi.

c ¶ Iuris patronatus.] Cap. quando. de ind.

d ¶ Decimārum.] Cap. tua. 1. & 2. de deci.

e ¶ Matrimonij.] Cap. 1. de consangui. & affin. fac. c. relatum. §. ad hoc. de iur. patr. & hic not. quod iudex conuentionis non potest cognoscere virtute reconuentionis de causa, de qua alias cognoscere non poterat. Accur. tamen in auth. & consequēter. contrarium tenet per l. quoties C. de iudi. & facit l. si idem cum eodem. post prin. ff. de iurisd. om. iudi. Sed tu dic secundum Bart. in d. auth. & consequenter. C de sen. & interlo. & Ab. in ca. 1. eod. q opi. Accur. potest procedere in causis, in quibus non poterat cognoscere, nisi de consensu partium. actor enim per electionem sibi præiudicat, cum pati debeat eundem esse iudicem contra se. l. cum Papinianus. C. de sen. Sed quod hic dicitur procedit, si actor reconueniretur super re, uel causa, de qua iudex non posset cognoscere, etiam vtraque parte volente. & ita procedit com. opi. Canonist. vt late per Abb. in d.c. 1. Hoc tamen casu, scilicet quā do iudex conuentionis non potest cognoscere ex natura causæ de ipsa reconuentione admitteretur tionem locum habere non posse [a].

Reus conuentus coram iudice laico non potest reconuenire actorem super causa spirituali. h.d.

Interdum etiam accidit, ut nec coram ordinario, nec coram delegato iudice reo actorem recōueniere sit potestas: vtputa, si corā iudice [b] laico conuentus actorem super causa iuris patronatus [c], decimarum [d], matrimonij [e], aut alia spirituali reconuenire uelit.

Excommunicatus, non potest reconuenire. h.d.

Idem iuris est, si cōuentus excommunicationis [f] vinculo innodatus existat: huic enim licet alioqui excipiendi facultas minime sit interdicta, actorem tamen reconuenire non conceditur [g]: ne quod (ut supra diximus) in defensionis remedium sustinetur, ad impugnationis materiam extendatur [h].

Super causa criminali nō permittitur reconuentio: idē in causa depositi. h.d.

Illis quoque, qui coram iudice criminaliter [i] cōuenti fuerint, uel super depositō [k], nisi se prius innocentes probauerint, & de posito restituerint, alios criminandi, vel conueniendi licentia non conceditur.

reconuentio coram alio iudice, licet pendeat conuentio in alio iudicio, & sic limitatur. cap. dispendia. de reseri. in 6. de quo tamen vide plenius per Abb. in d. c. 1. eod.

f ¶ Excommunicationis.] Scilicet maioris, vt per Archid. dist. 23. c. 1. & per Gemin. & alios in ca. 1. de reseri. in 6.

g ¶ Non conceditur.] Missionem tamen passus, & comparens petendo sibi restitui possessionem est audiendus secundum Ab. in c. cum inter. de excc. quidquid distinxerit Bart. in l. de pupillo. §. fi. ff. de no. ope. nun. Sed an possit excommunicatus saltem compensare? Respondetur varij varia sentiūt, vt per Ab. in d. ca. cum inter. Videntur tamen Doctor. in hoc conuenire, quod aut conueniens debitum confitetur & compensationi acquiescit, & admittitur compensatio, videtur enim tunc solutio quædam, l. si debitor. ff. qui po. in pign. hab. nec enim refert qualiter satisfiat. l. si rem. §. omnis. ff. de pig. actio. Aut aduersarius negat, & compensationi non adquiescit: & tunc non audiretur reconuenire super prætenso credito: unde fuit quæsitū, an reconuentio ista sit concedenda, uel spolium tantū sit prius cognoscendum: per id enim quod legimus supra tit. prox. in princ. reconuentio uidebatur cōcedenda, Sol. tamen vt hic cauetur, & per rationē in text. assignatam, nec etiam tenet obiectio, quia, nonnullæ causæ reconuentionem non admittunt d. §. fin. sup. tit. prox. spolium enim vt hic habetur, est priuilegiatum. Not. primo causam spolij esse possessoriam & priuilegiatam, & propterea multas reijcit exceptiones. Not. secundo arg. quod nō tenet priuilegium aduersus aliud priuilegium eiusdem generis, quod facit pro restitutione non concedenda Ecclesiæ vel minori, aduersus ecclesiam, uel minorem.

a ¶ Is quoque.] Continuatio.

b ¶ Non poterit.] Cap. 1. eod. & c. fi. de ord. cogn. vbi late de materia.

c ¶ Nam super, &c.] Sic c. fi. de ord. cog. vñ sumit.

d ¶ Spolii.] Not. ergo, q priuilegiatus non utitur priuilegio suo cōtra pariter priuilegiatum: quod intellige, quādo uterque est pariter priuilegiatus respectu eiusdē causæ, quæ agitur, vt in l. 1 ff. quibus ex cau. maio. & fac. l. in fraudem. in fi. ff. de min. tertiam. ubi generalis dispositio comprehendit etiam personā priuilegiatā in casu, in quo loquitur dispositio, & de hoc plene per Bart. & Legist. in auth. quas actiones. C. de sacrosanc. eccle. & per Cano. in c. ad aures. d reser. & in ca. in præsentia. de probat.

e ¶ Ante restitutionē.] Et sic hoc priuilegiū nō tollitur per sententiā, nisi sit secuta realis restitutio: ex quo infertur, q agēs actione iudicati sup possessorio consequitur, ut nō teneatur rūdere ante restitutionem factā, qđ tenet Spec. in tit. de recōuent. §. 2. uers. quid si conuentio. & Abb. in ca. fin. de ord cog. fa. quia subest eadē rō post q̄ subuerat ante sententiam. f. ne nudi, & inermes cōtēdam. c. frequēs. eo. in 6. & 2. q. 2. per tot.

f ¶ Possessione.] Quæ in beneficialibus potest haberi etiā sine canonica institutione, vt hic, & in c. in litteris. eod. & ibi bene deducit Ab. in 4. not.

g ¶ Prius.] Hoc uer. tripliciter potest intelligi. Primo, ut denotet prioritatem respectu diuersarum instantiarū. Secūdo, ut denotet prioritatē respectu eiusdem instantiæ. prima melior ut late deducit Abb. in cap. in litteris eo. in 5. not.

h ¶ Ejectione.] Id est, de possessione uiolenter ablata, vt exponitur, & not. in c. in litteris. eod.

Sed & si. CASVS in hac parte ita debet meo iudicio figurari. Præsupponitur quod quidam clericus beneficiatus fuit iniuste spoliatus possessione sui beneficij, & cū uoluisset suam possessionē recuperare nō attēdebat qualiter spoliū in iudicio esset proponēdū, & ideo indifferēter ipsum proposuit. i. modo per exceptionē, & modo per actionē, uñ fuit q̄sitū quid iuris, qm enim restitutio spolii est priuilegiata supra eod. in princ. propterea quilibet modus uidetur ad id congruus. confirmatur quia restitutio spolii est facienda in odium spoliatoris. Sol. tamen ut in hac parte cauetur, quia iudicium

Io. Bapt.

DE RESTITVTIONE SPOliatorum.

Io. Bapt.

Dictum est in §. fin. supra tit. prox. quod reconuentio in quibusdam causis non habet locum, inter quas cum etiā spoliū reperiatur, ut hic in prin. propterea post tit. præceden proponitur iste, qui diuiditur in quinque partes, in quarum prima habetur qualiter spolium sit prius cognoscendū, quā alia causa: in secūda qualiter, & quō spoliatus sit restituendus: in tertia quis dicatur spoliatus: in quarta quādo spoliatus nō sit restituendus, in quinta qualiter p mittatur recedere à petitorio, & accipere possessorium spolij: secunda ibi, sed & si: tertia ibi, spoliatus autem: quarta ibi, illud: quinta ibi, postremo.

Io. Bapt.

IS quoque. CASVS. Quidam spoliatus possessione quarundā rerum agitabat ad ipsas recuperādas, dicendo se tanquā spoliatum esse prius restituendum: pars autem aduersa volebat reconuenire super prætenso credito: unde fuit quæsitū, an

DE RESTITVtione spoliatorum.

TIT. X.

Intentans spolia nō potest reconueniri, nisi super causa spolii. h.d.

IS quoque [a], qui se quibusdam rebus, aut iuribus spoliatum conqueritur, ab aduersario suo reconueniri non poterit [b]: nam [c] super spoliatione conuentus aduersus restitutionem petentem, non est, nisi super quæstione spolij [d] audiendus. Restitutionis enim petitio in hoc priuilegiata esse noscitur, vt ipsam intentatus, non cogatur ante restitutionem e spoliatoribus respondere.

Non datur reconuentio de possessione ad titulum. h. d.

Vnde cum quis, se de beneficii possessione [f] violenter eiectū apud iudicem cōqueritur, si aduersarius eundem non canonice dicat institutum, de violenta prius [g] eiectione [h], quam de canonica institutione cognoscendum erit.

Spoliatus est ante omnia & quo ad omnia restituendus. h.d.

Sed etsi spoliatus non primus corā iudice super spolio sibi illato consistat, sed cri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

istud spolij debet regulari ab intentione agentis, & intentio ista à modo cognoscitur ca.2.de ordin. cognition. non obstat obiectio, quia priuilegium, & odium præd non debent operari ultra intentionem agentis. Not. primo quod priuilegium spolij est diuersum, quia non solum spoliatus ante omnia est restituendus; sed etiam suspendit aliud iudiciũ. Not. secundo quod ordinata ad unum finem non debent finem diuersum producere, cum ad illum non habeant proprie aptitudinem: Not tertio qđ finis proprie dispo nit, & regulat quæ ad ipsum conuenire, & ordinari debent.

a ¶ Criminali iudicio.] Secus ciuili, vt statim dicit. & hæc littera procedit secũdum com. intelligentiam Doctorum, qui ita intelligunt omnia iura. 2.q.2. per tot. & 3.q.1. per tot. vt apparet ex not. per Spec. de caus. pos. & propri. §. 1. uers. illud. per glos. & Ab. in c. cum dilectus de ord. cogn. ubi dicit Ab. quod d. gloss. nemo vnquam reprobauit excepto Ant. Butr. & fac bona ratio, quod in hoc casu causa spoliationis proposita per uiam actionis operetur supernaturaliter, id est, etiam effectum exceptionis excludendo criminaliter agẽtẽ: quia non debet quis cõtendere criminaliter cum suo aduersario spoliatus: posset enim ex defectu facultatũ perdere causam. habeat ergo locũ illud. Nec nudi contendere, nec inermes inimicis nos opponere debemus. c. 1. eo. in 6. & hæc ratio redditur per Ab. in d. c. cum dilectus.

b ¶ Causam proponat.] Scilicet per uiam actionis.

c ¶ Damna sarcienda.] Cap. grauis. eo. c. accedens. 2. ubi Abb. in pen not. vt lit. non conte. Ror. decis. 25. & non solum ad damna, & expensas passas post minali iudicio a ab aduersario lacessitus spoliationis causam proponat b, ita demum super petitione iudex præcedere poterit, si prius restitui spoliatum sua sententia iusserit: omnes enim leges, tã ecclesiasticæ, quam sæculares ante omnia cuncta spoliatis, vel ejectis reintegranda, & damna sarcienda c esse præcipiunt d.

Spoliator tenetur ad fructus, qui percipi potuerunt. hoc dicit.

Fructus e quoque non tantum a violento possessore perceptos: sed etiam qui a ueteri possessore percipi verisimiliter potuissent, restituendi erũt.

Sola sententia non purgat spolium, sed iuncta cum executione. h. d.

Nec restitutionis solum sententia sufficiet: nisi re ipsa omnia iudicis officio restituãtur, ita vt ejectus, vel spoliatus etiam naturalem possessionẽ recipiat, cunctaque, quæ sibi ablata fuerint, eodem vnde surrepta fuerunt, reuocentur.

Quæstio spolij per modum reconuentionis proposita non impedit processum super alia causa ciuiliter instituti. hoc dicit.

Quod si ciuiliter conuentus aduersario spolij quęstionem regerat g, cum mutuę tunc intelligantur petitiones, in idem iudicium h deductæ, uicissimque tractatæ, vnica simul erunt sententia i terminandæ.

Cum spolium proponitur in modum exceptionis, nulla fertur restitutionis sententia: sed quamdiu non fuerit reus restitutus, non est cogendus actori respondere. hoc dicit.

Sed hæc quidẽ obspoliũ: sed etiã ad factas in conuocãndis amicis, & parandis armis ab eo, qui propulsauit uim inconti nẽti, & sic ab eo, qui nũquã perdidit possessionẽ, iux ta tex. in l. 1. §. uim ui. & l. 3. § eũ igitur. ff. de vi, & ui arma. secundũ vnum intellectum, quem in hoc sequitur ibi Bart. d ¶ Præcipiunt.] vt 2.q.2. ca. omnes. & c. nullus. & per tot. & 3.q.1. ca. reintegranda. & per tot. l. si quis in tantã. C. unde vi. l. si quis ad se fundũ. C. ad leg. Iul. de vi publi. e ¶ Fructus.] Vt in cap. grauis. eod. vbi Abb. & Doct. Abb. in c. accedens. 2. ut lit. nõ conte. Bart. in l. si quis ad se fundũ. C. ad l. Iul. de ui publi.

f ¶ Possessionem.] Nec sufficiet dare pignora, c. cum aliquibus. de sen. excom. & not. in capĩ. §. 1. 3. q. 1. vnde sumitur. Immo de æstimatione rerum ablatarũ stabitur in iuramento spoliati, c. fi. de his, quæ vi, met. causa.

g ¶ Quæstionem regerat.] Idest per viam actionis opponat. & fac. ca. cũ dilectus. §. nos autem distinguendũ. de ord. cogn. vnde sumitur. & intellige quando recõuentio est facta ante litem contestatam, iuxta not. sup. tit. prox. in prin. Immo idẽ qñ esset actum de spolio post litẽ cõtestatam ab alio quãtũ ad non impediẽdũ processũ primo institutũ ab aduersario. vt in d. §. nos autẽ, sed non quantũ ad id, quod hic dicitur d termination facienda unica sententia: quia cum se istę causæ non contingãt, procedit regula, qui prior appellat, prior agat, quam declara, ut per Ab. in d. c. cum dilectus, adeo quod non est ius in litis contestatione quantum ad effectum, de quo quærimus.

h ¶ Idem iudicium.] Sic supra titulo proximo in princi. vbi not.

i ¶ Sententia.] Immo videtur, qđ sint plures sentẽtiæ.

tiæ. l. etiam. §. ex causa. ff. de mino. cap. cum ecclesia. cap. cum super. de causa possess. & proprie. Sol. re vera duæ sunt sententiæ, sed dicitur vnica propter temporis vnitatem & identitatem: quia inter easdem personas eodem tempore ab eodem iudice ferũtur. fac. l. scire debemus. ff. de verbo. signific. Sed quid. si iudex pronuntiauit super conuentione, & non super reconuentione? Quidam quod nõ valet sententia, tu die quod valet, licet possit appellari, vt not. & late traditur in d. cap. cum dilectus. Magnum enim in eo versari potest, partis interesse, in cuius causa non pronũtiauit iudex propter compensationem directe, vel indirecte faciendã, vt latius per Abb. in d. cap. cum dilectus. Nunquid aũt supposito quod sit verum non tenere sententiam possit peti executio ante quam pronuntietur super alia causa? p Doct. in d. ca. cum dilectus.

a ¶ Excipiendũ.] Ergo qui excipit nõ cõtestatur litẽ, & sic patet, quod qui negat non excipit; nec qui excipit, confitetur. l. non utique. ff. de excepti. c. cum uenerabilis. de excep. & infra de litis contest. post prin.

b ¶ Recipiendæ.] Cap. cum dilectus. de ordi. cogn.

c ¶ Ferenda sententia.] Nec enim ad hoc fuit actũ, sed de hoc exceptum, attenditur aũtẽ semper id quod agitur, & secundum modum agendi fertur sententia, c. licet Hely. de simon. & cap. quando. de accus. Nec potestas iudicandi extenditur vltra id quod est libello comprehensum. l. vt fundus. ff. com. diuid. Sed pone, quod ego succubui in exceptione, numquid possum postea directe agere possessorio? Videtur quod non: quia eandem quæstionem volo reficare, licet alio genere iudicii, quod non licet. l. si quis cum totum. §. fi. ff. de exceptio. rei iudica. contrariũ not. in c. cum dilectus. de ordi. cogn. vbi de hoc late. Sed an tunc probationes factæ super exceptione, in qua quis succubuit fidem faciant in iudicio, in quo quis agit ad faciẽdam fieri restitutionẽ? Respon. non, nisi aduersarius consentiret. de quo in d. cap cum dilectus.

d ¶ Quemadmodum enim.] Sic ca. cum dilectus. de ordi. cogni.

e ¶ Ordinaria.] Secus in extraordinaria: quia testis tinent, cum in modũ actionis spolij quęstio proponitur: sed si citra litis cõtestationẽ, de spolio quis excipiẽdum a duxerit, super ipsa quidem exceptione probationes primitus recipiendæ b erũt: ea tamẽ legitime probata nulla restitutionis erit ferenda sentẽtia c: sed tamdiu spoliatori super petitionibus suis respondere cogendus non erit, donec ab ipso restitutus fuerit: quemadmodum d enim, si in modum exceptionis aliquod crimen testi obijcitur, vt a testimonio repellatur, & si crimen cõtra eũ ciuiliter probatum fuerit, sibi pœna nõ infligitur ordinaria e, sed eius dũtaxat testimonio non creditur: sic spoliatione in modum exceptionis tantum probata restitutionis sententia, minime ferenda erit.

Tribus casibus priuatus a iudice dicitur spoliatus, si nõ seruauit iuris ordinem, si nulliter pronuntiauit, si erat iudex incompetens. hoc dicit.

Spoliatus autẽ, nõ solum is intelligitur, qui a priuato quocunque homine rerum quarumdam possessione indebite priuatus, & si inhabilis gerens se pro habili offendit auctoritatẽ iudicis testificando, secundum ea, quæ tradit Abb. in c. cum dilectus. de ordi. cogni. vbi latissime rẽ tractat. immo si ob crimen obiectum grauaretur, opi. testis repelleretur is a promotione, secundum quosdam, vt per Abb. in dicto cap. cum dilectus. Sed contra id, quod testis obiectũ criminis repulsus, non sit puniendus videtur esse, cap. ecce, 24. quæst. 3. vbi dicitur, quod vbicunque crimina claruerint, sunt puniẽda. Solu. illud est intelligendum, quod clarueriat modo legitimo, vt per accusationem, denuntiationem, vel inquisitionem. Item contra cap. cum super. de confes. Sol. illud ob cõfessionem, secundũ quosdam. Item cõtra ca. per inquisitionem, de ele. vbi fuit punitus is, cõtra quem principaliter nõ agebatur. Sol. ibi fuerat formata inquisitio, etiam contra illũ punitum cum fuisset mandatum procedi, tam in capite, quam in membris. Item contra l. 2. §. si publico. ff. de adult. Solu. vt per Bart. & Legi. in d. §. si publico. & per Ab. & Cano. in d. c. cum dilectus.

Spoliatus autem. CASVS, Fuit dubitatum inter scholares quis, ppríe dicatur spoliatus, siquidem priuatus aliquando quis sua possessione ab aliqua persona priuata, & aliquando mandato iudicis, ita tamen, quod possessio aliquando erat apud ipsum, spoliatorem, & aliquando transibat ad tertium successorem; pro iudice facit præsumptio ca. cum ad sedem. hoc eod. tit. pro priuato uero facit præsumptio. ca. fi. de præsumption. iunct. l. 2. C. quãdo liceat ius sibi dicere. & ideo nõ refert apud quem sit possessio. Sol. tamen vt in hac parte cauetur, quia iudex vel non est competens vel iniuste processit, priuata persona non ratione sed affectione id fecit, & sic his obseruatis nõ tenent obiecta, nec solutione aliqua indigent. Not. primo quod iudex, & priuatus in prohibitis æquiparantur quia mala ab omnibus æqualiter sunt euitanda: Not. secundo quod iudex nulliter agit aliquando ob incompetentiam, & aliquando ob ordinem nõ seruatum: Not. tertio quod idem, & paria sunt aliquid per nos vel per alios mandato nostro agere, quia semper causæ principali id attribuitur. Ioan. Bapt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Prætermisso.] Secus si processit iudicialiter & sententia allegetur iniusta, ex iniustitia causæ: quia tunc pro culdubio contra iudicem possessorium non competit: sed necesse est venire per viam appellationis: aliàs sententia transiret in rem iudicatam, etiam si esset iniusta, nec vltexius reus audiretur, cap. cum inter. de re iudi. l. res iudicata. ff. de re iudic. & l. ingenuũ. ff. de stat. hom. Aduertendum tamen est, quod aut processit mere extraiudicialiter, & sibi incumbit onus p̃bandi legitimitatem causæ, ca conquerente. eodẽ vnde sumitur. Aut processit iudicialiter, sed allegatur processus nullus, & sic, p̃ iniuste, & violenter spoliauit, & tunc dicens debet probare, nisi appellauerit: quia pro iudice p̃sumitur ex quo processit in figura iudicii, & non fuit appellatum. faciunt not. in cap. quoniã contra de probat. & cap. cum in iure. de offic. delegat.

b ¶Incompetens.] Vt per Doct. in ca. conquerente. eo. Specula. in tit. de petitio. & possess. §. quoniam Legistæ in l. naturaliter. in §. nihil commune. ff. de acqu. possess.

c ¶Nullitèr pronuntiauit.] Habetur in ca. conquerente. eod. & in cap. causam matrimonij. vbi per gloss. & Docto. de off deleg. & ca. cum cuusam. vbi Abb. in quarto not. eod. tit. qui dicit, quod potest condemnatus de facto resistere aduersus executionem sententiæ nullæ, immo ingredieus possessionem uirtute sententiæ latæ parte non audita sine causę cognitione priuatur iure suo. l. meminerint. C. unde vi. l. fi. C si per vim, vel alio modo. est enim in lata culpa, qui vitur sententia nulla, nimirum si tenetur de violentia. §. 1. instit. de vi bon. rapt. Hinc est, quod statutum puniens ingredientes possessionem alterius de facto locum habet contra ingredientem possessionem alterius virtute decreti iudicis inualidi, vt per Bart. & Legistas in l. iuste possidet. ff de acquir. possess. vbi in fortioribus terminis ampliatur materia nostra, vt procedat etiam in spoliato vigore sententiæ ualidæ & iustæ: nã ingrediens possessionem de facto resistente possessore, & virtute validæ sententiæ priuatur iure suo, secundum Doct. in d. l. iuste. fac. not. per Bart. in l. si creditores in 3. quæst. principali. C. de pigno. & Bal. in l. omnino. in penult. col. C. ne vxor pro marito,

tus fuit: sed etiam ille, quem iudex ipse iuris ordine prætermisso [a], beneficio, uel alijs rebus carere coegit, vel is, qui licet iuris quidem ordinẽ seruauerit: spoliati tamen, & de facto damnati iudex erat incõpetẽs [b]: vel si iudex sit competens, circa priuationẽ tamen nulliter [c] pronuntiauit.

Spoliasse & is intelligitur, qui mandauit spoliari, aut spolium suo nomine factum, ratum habuit, uel spoliatori successit in uitium. h.d.

Is quoque [d] spoliasse intelligitur, qui licet ipse non spoliauerit, per alium tamen spoliari mandauerit, aut spolium suo patrocinio nomine ratum habuerit [e]. vnde & is restitutioni obligabitur [f], quemadmodum & ille, qui rem indebite occupatam [g] scienter [h] recipiendo spoliatori succedit in id vitium. Licet enim is non spoliauerit: cum tamen quoad periculum animæ non multum intersit [i], vtrum quis iniuste detineat, an alienum inuaserit, cõtra huiusmodi posquod secundum eos procedit, etiam si alicui sit data licentia ingrediendi possessionem propria auctoritate, licet in hoc contrarium teneat Fel. in c. de cetero. colum penul. de re iudi. Tu pro concordia vide Rip. in l. naturaliter. §. nihil commune. co. 10. ff. de acq pos. d ¶ Is quoque.] De hoc in cap. cum ad sedem. eod. & in l. 1 §. quoties. ff. ff. de vi, & vi arma.

e ¶Ratum habuerit.] Nota. quod ad hoc vt qui non spoliauit nec spoliari mandauit teneatur interdicto vnde vi, tria concurrere debent. Primo, q̃ spolium fit suo nomine factum. Secundo quod illud ratũ habeat. Tertio q̃ illud habeat ratũ tãquam factum suo nomine, ut per Accur. in l. 1. § sed & cum quis. ff. de vi, & vi arma. Rip. in l. naturaliter. §. nihil cõmune. col. 8. ff. de acquir. poss. f ¶ Obligabitur.] Immo & cõtra possessorem, qui nec uere, nec ficte spoliauit, potest implorari officium iudicis, no. in cap. quod sedem. & in ca. sæpe. de rest. spol. & in ca. post electionem. de concess. præb. contra quẽ datur, & remedium d. c. sæpe. vt statim subditur.

g ¶Occupatam.] Siue sit res clericorum siue laicorum, & in hoc remedium, cap. sæpe. de restit. spol. vnde hic sumitur est generalius quam remediũ canonis reintegranda. 3. q. 1. vt per Ab. in d. cap. sæpe. in c cum sedem. eo. & habetur per Senen. in l. rem quæ nobis. ff. de acquir. possess.

h ¶Scienter.] Cõcor. c. qa V. de iud. aliàs si ignorãter, nõ haberet locũ prouisio, c. sæpe. eo. sed c reintegrãda. 3. q. 1. qa rõ illius c. sæpe, est fundata sup pec cato qđ nõ cõtingit fieri sine scientia. Sed qd, si ab initio quidẽ ignorauit vitium, sed ex post facto scĩuit, an cõtra talẽ possessorẽ habeat locũ talis prouisio? Et nõ videt, cũ videt exigi sciẽtia rpe receptionis, vt hic in illis verbis: sciẽter recipiẽdo, & in d. c. sæpe. fac. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxal. & l. ex facto ff de vul. & pu. & qđ not. in c. statutũ. de p̃scr. in 6. super verbo. Canonicis. & in c. decreuit. de hæret. in 6. & in clem. 1. de cõsang. & affi. Tu dic, satis eẽ subesse scientiã rpe, quo agit. p̃ qua opifac. ratio text. q̃ vult obuiari peccato, tũ qđ sic subueniẽs spoliato oppresso: & sic sumus in materia fauorabili, & extẽdẽda cũ hic nõ agat de aliqua pena īponẽda spoliatori, vt latè dicerit p Ab. i. d. c. sæpe.

i ¶Non multum interfit.] Hinc reperiens rem alie-

nus, & non restituens tenetur furti. veluti si ab alio subtraxisset. l. falsus. §. qui alienum. ff. de furt. 14. q. 5. c. si quid inueniti. not. in c. quia frustra. de vsu. fac. quod not. in c. sæpe. eo. in fine.

a ¶Possessorem.] Not. casum, in quo ius agẽdi personale, in rẽ tñ scripti sequitur successorẽ singularẽ, & hoc accidit rõne peccati quo qs se iuoluit recipiendo rem vitiosam scienter vt subueniatur oppresso, & habet locum hoc non solũ, si immediate venerit in manus possessoris ab ipso spoliatore: sed etiam, si per multorum manus prius ambulauerit, vt per Abb. in c. sæpe. eo.

b ¶ Iuris ciuilis.] l. cum a te. ff. de vi & vi arma. & ita secundum Canones rigor iuris ciuilis non est seruandus. fac. c. 1. de dol. & contuma. & ca. dilecti. de iud. & l. penul. C. ad Trebdiũ. 49. c. hinc etenim. & no. in c. sæpe. eod.

c ¶ Succurritur.] Remedio conditionis ex c. sæpe. eod. vt late ibi per Abb. deducitur, vbi defendit illius capituli prouisionẽ a superflua tate demonstrans, quæ sit differentia inter d. c. & l. si colonj. C. de agri. & cens. lib. xi.

Io. Bapt. Illud quæsitum, est. Licet hæc pars plures haberet particulas in communi, tamen ita potest in ea CASVS figurari. Quidam beneficiatus volebat possessionem sui beneficij recuperare, sed pars aduersa plures, & diuersas excogitauit exceptiones, ac remedia ad se defendendum, sciens enim sibi licitũ esse plura opponere. §. pen. supra de except. propterea contra eum opposuit renunciationem ab eo factam, item aliud spolium; item rescriptũ a principe concessum: item titulum non legitimũ, item præsumptionem iuris, item crimen hęresis, & simil. qua de re fuit quæsitum, an nihilominus esset restitutio ista facienda: & cum restitutio sit inducta in odium & pœnam spoliantis, vt supra suo loco est deductum, non uidet differenda, eoq; minus quo si secus daret occasio spoliandi, & rem inuasam indebite retinẽdi: quod non est dicendum, cęterum. Sol. prout in tota hac parte habetur, quia ob qualitatem facti contingentis vel non, adest vitium spolij, vel est purgatũ, vel regula ista restitution. est limitanda, & sic obiecta aliquando non tantum non obstant, imò omnino concludunt. No. primo renunciationem debere esse omnino liberam alioquin nihil operatur: not. 2. quod priuatio præsumit habitum, & ideo qui nũquàm uel nulli-

sessorẽ [a] spoliato per restitutionis beneficium, non obstante iuris ciuilis [b] rigore succurritur. [c].

Renuntiatio facta post spolium non impedit spoliati restitutionem: secus si ante fuerit renuntiatum. hoc dicit.

Illud quęsitum est, si post spolium ecclesiæ renuntiasse quis dicatur, an ob huiusmodi renuntiationẽ spoliato sit denegãda restitutio: & cum non sit verisimile [d] quod sponte proprio iuri renũtiauerit, qui renuntiat spoliatus, huiusmodi non obstante renũtiatione [e], restituendus erit.

Testes super spontanea renuntiatione non sunt recipiendi ante restitutionem. h. d.

Testes etiam partis alterius de iuramento, & renuntiatione sponte facta non ante admittẽdi erunt, quã spoliatus plenarie fuerit restitutus [f]. Quod si ante [g] spoliũ ecclester fuit in possessionem non est restituendus: Nor. 3. restitutionem non esse faciendam quando timetur de salute animæ, vel aliquod scandalum timeri posset, gamin' bonũ hẽt rationẽ mali. c. 1. d. 13. d ¶ Verisimile.] Ex his verbis, & exhac ratione Ab. in c. ij. eod. vnde sumitur putat hãc materiam restringendam, vt non habeat locum quoties renũtiatio fuisset facta, etiam post spoliũ in manibus tamẽ superioris, tũ quia illa præsumitur spõtanea, argumen. l. non est verisimile. ff. q̃ met. cau. & eorum quæ not. in l. transactionem. C. de trãsact. tum quia ex quo cõstat illũ nõ habere ius in pprietate, nõ dẽt sibi restitui beneficium. Quando autem renũtiatio beneficij fit in manibus non superioris, non perditur ius, quod renũtiãs hẽt in beneficio. immo nõ tenet talis renũtiatio, iuxta not. in ca. qđ in dubijs. de renũtia. nec superior in odiũ renũtiãtis posset talẽ renũciationẽ ratã habere, vt late deducit Ab. i. d. c. 2.

e ¶ Renuntiatione.] Quid si ante spolium spoliatori feciſſet pactum de non agendo iudicio possessorio? Rñ. pactum nihil proficit. quasi det derelinquẽdi materiã. l. si vnus. §. illud ff. de pact. dotal. secus si post, secundum Ab. post alios in c. ij. eod.

f ¶ Restitutus.] Sed contra hoc opponitur ex mẽte Inno in c. super hoc. de renunciat. & Doct. in c. 2. eod. Quia videtur, quod renunciando post spoliationem purgetur vitium spolij. Simile in l. 2. C. qđ met. caus. & in l. si ob turpẽ ff. de cõdi. ob turp. caus. Vbi p̃mittens ob metum, vel turpẽ causam sponte soluens videtur purgasse vitium præcedẽs. Sol. In contrarijs solutio subsequens est executio actus præcedẽtis, nec ad aliud posset ordinari solutio nisi ad solutionis promissionẽ p̃cedentẽ, ideo sponte soluẽdo, cũ nõ tenetur, videtur libere docere & purgare vitiũ p̃cedẽs, arg l. cuius per ettorẽ. ff. de re iu. Sed renũciatio sequẽs post spoliũ nõ ordinat ad actũ p̃cedẽtẽ, vt executio illius, cã ad multa alia possit fieri spoliatio, quã propter renũtiationẽ p̃cedẽtẽ. Itẽ per renũciationẽ sic factã nõ acrescit ius spoliatori. Bar. in l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acquir. pos. & per Ab. in c. ii. eod.

g ¶ Quod si ante, & c.] Facit c. accepta, eod. vnde sumitur. Sed quæ est diuersitatis ratio, inter hunc & superiorem vsum? Respondeo. exceptio renuntiationis factæ ante spoliationẽ concludit ad possessorium, renunciando enim dum quis existit in

Universidad de Deusto
Biblioteca

possessione habet rem ex toto pro derelicta, & perdit proprietatem, & possessionem. l. si quis vi. §. differentia. ff. de acqui. posses. vnde ista exceptio admittitur tamquam concernens proprietatem, & possessionem: secus si renunciatio fiat postea: quia concernit proprietatem tantum non possessionem, quã quis non potest renuntiare, cum non habeat, ut per Ab. in c 2. eod.

a ¶ Abiurasse.] Id est, renuntiasse, & idem secundũ Lapum, si quis consti tuisset ante spoliũ procuratorem ad renuntiandum, & ante renuntiationem fuisset factũ spolium. vt per Ab. in c. 2. eo.

b ¶ Alii casus.] De quibus latissime g Legist. in l. naturaliter. § nihil commune. ff de acquir. poss. & ponit. glo. summæ 3. q. 1.

c ¶ Opponitur.] Ca. fi. de ord cogn.

d ¶ Consenserit.] Ca. 1. eod. Vnde cautela est vt spoliatus protestetur, quod non cõsentit q̃ spolians probet de suo dominio, vt per Vfo. cautela 82. Sed an iudex possit impedire tunc consensum? Respon. secundum Abb. in d. ca. 1. nõ debet impedire, nisi ob periculũ animæ, & timorem peccati. Sed quid si spoliatus non consenserit, expresse tamen non replicauerit contra exceptionem proprietatis, an tunc censeatur tacite consentire, & talis consensus valeat? Rñ. Bart. in l. si quis ad secundum C. ad legem Iul. de ui publ. tenet sufficere: quia ita se habet replicatio ad exceptionẽ, sicut se habet exceptio ad actionem l. secunda. ff. de excep. Sicut ergo actio nõ excluditur, nisi exceptio proponatur, ita non debet excludi exceptio, nisi proponatur replicatio. Simile est, q̃ licet contra præsumptionem iuris, & de iure non admittatur probatio in contrarium. nisi per confessionem partis, ut not. in auth. sed iam. necesse. C. de don. ante nup. & in ca. is qui fidem. de sponsi. Si tamen parte tacente fuerit probatio admissa, illi standum erit, vt per Inno. in cap. fraternitatis. de testi. & malefi. & in cap. cum Bertholdus. de re iud. Sic etiam licet ad impediendã executionem trium conformium non possit nullitatis exceptio opponi, si tamen fuerit opposita parte tacente impeditur executio, dic vt per Ripam in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. possess.

e ¶ Succubuerit.] De hoc latissime per Legi. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. poss. f. ¶ Item si, &c.] In quo spoliatus non restituitur ante omnia. concord. c. consultationibus. de offic. deleg. vnde sumitur.

g ¶ Per contumaciam.] Quid si per cõtumaciam obesset? Respon. idem si non esset adhuc lis contestata, ut not. in c. consultationibus. in prin. & fine de offic. deleg. licet ad illum text. vnde hic sumitur, dẽtur multi intellectus. vt ibi per Ab. in fin.

h ¶ Et dei ectionẽ.] Not. q̃ duo probare tenetur, qui petit restitui. f. se possedisse, & se spoliatum fuisse. c. cõsultationibus. de offi. deleg. & cap. olim eod. & in cap. causam quæ. qui fil. sint legit.

i ¶ Restituendus non erit.] Nota ergo, quod licet iudici non possit ligare de causa, infra tempus sibi præfixum per delegantẽ, non tamen propter hoc debet omittere sollemnitates iure substantiales. Sed contra uiderur l. ignorare. C. de restit. milit. & ff. de priuil. credi. l. fi. & l. Fulcinius. §. si fundum ff. quibus ex cau. in possess. eat. vbi absens etiã ex iusta causa si non defendatur patitur missionẽ in possessionẽ. Sol. aliud est in possessionem mitti, aliud possessionem restituere. Missus enim in possessionem non efficitur possessor, sed custos, supra de dolo & contu. §. 1. & l is cui. ff. ut legat. no. caue. Vnde cum sit modici præiudicii, non mirum, si fit etiam contra absentem ex iusta causa: sed restitutus vere possideret, & consequereretur multa possessionis commoda, de quibus per Abb. in ca. consultationibus. de offic. deleg. & in § commodum. instit. de interdict. Sed adhuc contra: nam iussus possidere ex secundo decreto efficitur verus possessor. l. cum proponas. C. de bon. auct. iudi. possi. & in d. §. 1. sup. de dolo & contum. & c. quoniam frequenter. in fin. vt lit. non conte. Et tamen tale decretum interponitur contra absentem, & lite non contestata iuribus supra alleg. vnde multo magis idem videbatur dicendum de restitutione possessionis, cum hic concurrat fauor spoliati,

Probatio spolii, absentia spoliatoris, & lapsus temporis non operãtur restitutionẽ, si spoliator non absit per contumaciam, vel dolum. h.d.

Ponit aliquos casus exceptos ab illa regula: Spoliatus ante omnia est restituendus. hoc dicit.

Sunt & alij casus b, quibus iure denegabitur spoliatis restitutio: vt puta, cum agenti per modum exceptionis de alia spoliatione opponitur c: aut tã super proprietate, quam super spolio eodem tempore disceptari spoliatus ipse cõsenserit d; aut ante restitutionis postulationem petitoria actione iudicium expertus succubuerit e.

Item f si spoliatore non per cõtumaciã g, vel per dolum absente, ab Apostolica sede ad iudices spoliatus litteras obtinuerit: vt si eum spoliatum iudicibus constiterit, intra certum temporis spatium restituatur, si reus intra præfixum terminum sese iudici exhibere non possit, quamquam temporis lapsus immineat, & actor sit suam possessionem, & deiectionẽ h probare paratus, nihilominus restituẽdus i non erit.

sponte abiurasse a reperiatur, perpetuum ei super negotio silentium imponẽdũ erit.

spoliati, Sol. in causa restitutionis requiritur sententia definitiua: quia principaliter quæritur de spoliatione, & regula iuris est, q̃ lite non contesta, non debet procedi ad sententiã definitiuam, vt in tit. vt lit. non conte. per tot. Sed cum interponitur secundum decretum, non fertur sententia definitiua, unde non pronunciatur principaliter super debito: sed in odium contumacis iudex per interlocutoriã suã dat possessionẽ, uel bona in solutum, quod fit per interlocutoriam, Inno. in cap. dilecto. de uerb. sig. Ioã. And. & Abb. in d. c. consultationibus. Vnde si iudex videret se deceptum, quia causa, propter quã fuit secundũ decretũ interpositũ non fuit vera, ipsemet iudex potest decretũ reuocare, quod non posset, si sentẽtia esse definitiua, vt per Canon. in c. litteris. de offi. deleg. & per Legistas in l. quod iussit. ff. de re iudi. Quid ergo faciet iste spoliatus? Respondeo, faciet ad domum absentis legitime denunciari, & si non fit, qui eum defendat, mittetur in possessionem causa rei seruandæ, reo postea veniente, & iusta probata causa absentiæ restituetur in integrũ, uel ad appellandũ: nec enim hæc missio prohibetur in d. c. consultationibus, ut ibi not.

a ¶ Cognitum.] Et hæc exceptio, cum opponi possit, nõ minus ad possessorium, quam ad petitoriũ, consueuit a Docto. appellari anomala, vt per Ab. in cap. ex parte. col. fin. eod. fac. ad hoc notat. per Bald. in tit. de pace Constantiæ, in uers. restituitur. & in l. 1. C. si de mo. poss. & in l. 2. C de edicto di. Hadr. tollen.

b ¶ Spiritualia possidere.] Ca. causam. de præscrip.

c ¶ Restitutio.] Ex hoc fuerunt communiter Doc. q̃ exceptio specialis reseruationis beneficii impedit restitutionem, etiam quod spoliatus iustificare possit possessionem titulo colorato: quia reseruatio Apostolica inficit titulũ, & possessionẽ, ca. si eo tpe de elect. in 6. & ita tenet Rota Rom. dec. 16. in no

Si contra agentem spolio opponatur electio, per quam concludatur actorem non possedisse, spoliatus ante omnia non restituatur. h.d.

Sed etsi talis opponatur exceptio, quæ agentem minime possedisse concludat, tãdiu substinenda erit restitutio, donec super tali exceptione cognitum a fuerit. Vt ecce nec laici spiritualia possidere b, nec sacerdotes vxores habere possunt. Vnde si vel illi se beneficijs spoliatos, vel hi ab vxoribus se destitutos corã iudice conquerantur, & ab aduersarijs de sęcularitate, vel d facerdotio agentibus opponatur, proculdubio differenda erit restitutio c.

Cum pro spoliatore militat iuris præsumptio, spoliatus non est ante omnia restituendus. h.d.

Quinimmo & cũ sola iuris præsumptio pro spoliatore contra spoliatum militat d, impedienda erit restitutio: ex quo apparet, eum, qui (exempli gratia) restitui postulate, ad decimas, quas intra alienæ parochiæ limites possedisse asserit, nequaquam restituendum esse, nisi euidenter f docuerit, qđ earum possessionem legitime assequutus g fuerit, quia eas occupasse iniuste verisimiliter præsumitur, cum ex prædijs perueniãt intra alienam parochiam constitutis, manifestumq; sit, eas iure cõmuni ad eandẽ

nis sequitur Lap. alleg. 24. & Ab. in c. In litteris, nu. 28. eo. Et licet hanc decisionẽ impugnet Aret. eam tamen bene defendit Rip. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. poss. nu. 82. & contra Aret. est commun. opin.

d ¶ Militat.] Facit cap. fi. eod in 6. & intellige hoc, quãdo hæc iuris præsumptio, nõ solum ostendit iniustitiã possessionis ex parte spoliati: sed etiã iustificat possessionem spoliatoris. & ita procedit exemplum hic positum. & d. c. fin. Secundo intelligo, nisi præsumptio iuris, quæ est contra spoliatũ elidatur contrariis præsumptionibus, ut per Ab. in ca. cũ ecclesia Sutrina. de causa. pos & ꝓprie. Tertio, intellige in spolio facto ante lis motã: secus in spoliato lite pendẽte agente remedio attentatorum, cap. si cõstiterit, vbi Aret in. de accusat. Franc. in cap. bonę. de appellatio. & ¶ Rip. in l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acq. possess. Quod tamen non procedit in beneficialibus, in quibus iuris præsumptio impedit restitutionem, etiam per uiã attentatorum petitam, vt per Gemin. in d. cap. fin. & per Rot. decis. 440. & per Rip. ubi supra.

e ¶ Postulat.] Et ¶ hoc verbũ apparet, quod illud, quod hic dicitur, habet locum in spoliato agente, non autem in reo se defendente: quia licet ius commune faciat contra eum, potest tamẽ se defendere ex legitima præscriptione, & aliis legitimis defensionibus, ut per Francum post alios in d. cap. fin. in 4. not.

f ¶ Euidenter.] Quod dicitur fieri, etiam si aliæ efficaciores præsumptiones sint in contrariũ, vt supra in prima notula huius §. fac. l. si quis locuples. ff. de manumiss. testa. & l. prætor ait, §. prætor ait. & quod ibi not. ff. de dam. infect. Iuramentum autem partis non faceret rem euidentem Ab. in c. ex ratione. in 4 q. in fi. de appella.

g ¶ Assecutus fuerit.] Exceptio ergo notoria ex defectu proprietatis obstat agenti possessorio recuperandæ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

perandæ, licet regulariter exceptio dominij nõ obstet, cum etiã prædo. sit restituendus ad suam possessionem. c in litteris. eod. de quo dicitur, vt per Perusi. in c. fi. eo. in 6. ante finem.

a ¶Pertinere] 17. q. 7. c. omnes basilicæ. c. cũ olim. de præsumpt. c. dudum. de decim.

b ¶Ostensum fuerit.] Regulariter ergo qñ ius commune facit contra actorẽ pro reo, debet iustificari possessio, ut hic, & ca. fi. eod. in 6. quã regulam limita notabiliter 5. modis, vt per Perus. in d. c fi.

c ¶Sunt casus.] De quibus latissime p legist. præcipue Moder. in l. naturaliter. §. nihil cõmune ff. de acquiren. possess.

d ¶Deprehẽditur.] Cap. quo iure. dist. 3. & 13. q. 1. §. 1. ratio est: quia exceptio hæresis cõcludit etiam in possessorio: quia hæreticus nihil potest possidere. c. 1. & 2. 23. q. 7. ergo obstat agẽti interdicto recuperandæ, ut sup. eo. §. sed etsi talis. & ostende, quod hic dicitur, vt ,,cedat non solum in crimine hæresis: uerũ etiam in omni crimine quæ induceret beneficii priuationem ipso iure, ut per Abb. in ca. item cum quis eod. vbi etiam habes quid iuris sit in profanis.

e ¶Immineret.] Vtputa, qa spoliatus est quis vxore, quæ excipit de consanguinitate in grado prohibito, adeo q̃ facta restitutione potest timeri de cõiunctione illicita, & incestuosa. c. litteras. eod. iunctis not. per glos. in ca. 1. eod quod præcedit omnino, quando super tali coniunctione non posset Papa dispensare. vt per Rip. in l. naturaliter §. nihil cõmune. ff. de acquir. possess.

f ¶Scandalum.] Maxime grane, & de hoc per Ant. de Butr. in c ex parte eod. & not. in c. in primis. 2. q. 1. & in summa. 3. q. 1. & in cap. ad petitionem. de accus. & per Fel. in c. nihil. de præscri.

Postremo. CASVS. Quidam dominus spoliatus fuit possessione cuiusdam domus, & cum noluisset eam recuperare inauditentem incepit agitare iudicio petitorio, dicens eam esse sibi restituendam, quia est dominus, & cum in progressu iudicii dubitasset de exitu eius ob defectum probationum, pœnitentia ductus, noluit ab isto iudicio recedere, & possessorium accipere ob priuilegium

Io. Bapt.

ecclesiam pertinere [a], nisi aliud ostensum [b] fuerit.

Hæreticus non restituitur ante omnia. Idem si in restitutione timetur de periculo animæ, uel scandalo: quia differtur restitutio. h. d.

Plures præterea sũt casus [c], quibus spoliatus illico non restituitur: veluti cum hæresis labe pollutus deprehenditur [d], vel facta restitutione, animæ periculum immineret [e]: vel scandalũ [f] timeri possit. Et alij, qui non minus sæcularibus, quam Pontificijs legibus continentur.

Spoliatus potest suspenso petitorio ante conclusionem in causa, intentare possessorium: secus si sit conclusum, nisi tamen aliter iudici videatur, h. d.

Postremo [g] sciendũ est, in spoliantis odium constitutum esse, si spoliatus proprietatis litem ingressus fuerit [h], nullam de illata sibi violentia mẽtionem faciens, antequam renũtiatum sit, aut cõclusum [i] in proprietatis iudicio, vt idẽ debeat super possessorio (etiam petitorio suspenso) audiri, quod si renuntiatum fuerit, vel conclusum, vt iã possit causa proprietatis sententia terminari, ne lites litib⁹ spoliatis concessum, fuit dubitatum an posset, quia dominium trahit ad se possessionem. c. cũ dilectus de causa possession. confirmatur, siquidẽ una uia electa non videtur conueniens postea relinquere per reg. quod semel placuit. de reg. iu. in 6. Cæterũ Sol. prout hic cauetur, quia in odium spoliatoris hoc statutum, fuit qua ratione suadẽte, nec etiam obiectio aliquid cõcludit. Nõ primo aliud priuilegium restitutionis spoliatorum vltra quæ sup. habentur hoc eod. tit. nostro. Not. 2. quod iudiciũ possessoriũ est commodius iudicio petitorio, & ideo in certis casibus, & certo modo licet transire à petitorio ad possessorium.

g ¶Postremo.] Sumitur hic §. ex ca. pastoralis. de cau. poss. & prop. & ex clem. vni. eo. ti. vbi per Doct. diffuse tractatur materia cumulationum petitorii & possessorii, quã Legistæ ponunt in l. naturaliter. §. nihil commune ff. de acqu. poss. quæ quoniã diffusior est, quã vt breuibus notulis possit cõprehendi, nõ tangetur hic, sed sufficiet remissio ad prædicta loca.

h ¶Ingressus fuerit.] Immo etiam si simus in causa appellationis. ut in cle. uni. de cã poss. & propr.

i ¶Conclusum.] Fac. authent. de testib. §. quia vero multi. & c. cũ dilectus. de fide instrum. Et exponunt aliqui, qui tenent q̃ renunciare, & concludere sint idẽ, vel pro, id est, vt in c. pastoralis. de cau. poss. & propr. Sed tu dic secundũ Inno. Joan. And. & Abb. q̃ hæc differunt: nam dicitur quis renuntiare cũ renuntiat probationibus facti, concludi vero cũ renuntiatur, tã probationibus facti, quã allegationibus iuris, de quo tamen videndus est Feli. in c. cum dilectus de probat. & per Dec. in c. 1. de iud. Ias. in l. admonendi ff. de iureiur. & dicit Abb. in c. pastoralis. de caus. poss. & propr. quod renuntiatio dicitur, quando fit a parte, conclusio, quando fit a iudice. Potest enim iudex sufficientibus dilationibus inuitis partibus concludere in causa, vt not. in clem. saepe. de verb. signi. Sed ad impediendum hoc possessorium sufficiet alterum tantum? Respondeo non, secundum Abb. in cap. pastoralis. de caus. pos & propr.

Causa

a ¶Causa non decisa.] Si ergo aliquis succubuit in iudicio proprietatis, adhuc post sententiã potest redire ad possessorium, sicut econuerso, arg. cap. querelam. de electio. quia alius est modus agendi. & aliud petitur quam prius. l. cum quæritur. cum l. sequent. ff. de except. rei iudi. Argument. contra in capit. cũ dilectus, de causa posse. & propriet. Sol. vt not. in cap. pastoralis. eod. tit. super verbo, causa.

b ¶Subtracta fuerit.] Si non potuit probare dominiũ, vt hic dicit, Quid proderit redire ad possessorium cum videatur condẽnãdus: quia sententia super proprietate trahit ad se sententiam super possessione. ca. cum dilectus. de causa poss. & propriet. Rñ. potest valere quo ad fructus quos recuperat a tempore delectionis. Itẽ quia ex quo habuit possessionem, habebit commodum retentionis, nisi aduersarius proprietatem probauerit. l. res alienas. C. de rei vendi. & quia si spoliator rem petat, potest ei obiici quod amisit ius, si quod habebat, per l. si quis in tãtam. C. unde vi.

inculcentur, & via possit fraudibus aperiri, causa non decisa [a] possessorio non erit vtendum; nisi iudex, qui de causa cognoscit, hoc ipsum ex iusta causa viderit expedire: puta cum ex perspicuis indicijs iniquitas inuasoris facile arguitur, & spoliato casu, siue dolo spoliatoris dominium probandi facultas subtracta [b] fuerit.

DE LITIS contestatione.

TIT. XI.

Litis contestatio est fundamentum iudicii, quo deficiente frustra superædificabitur. h. d.

DE LITIS CONTESTATIONE.

Io. Bapt. Continuatur tit. iste prout legimus in princ. eius vel dicas secundo, quod ex supra dictis præsumendum est reum conuentum non habere exceptionẽ, vel reconuentionem, & ideo actor debet procedere ad ulteriora in iudicio proposito: sed cum hoc fieri nequeat nisi præcedat litis contestatio, propterea post tit. præceden. proponitur iste; qui diuiditur in quinq; partes: in quarum prima habetur continuatio: in secunda quid sit, & quomodo fiat ista litis contestatio: in tertia à quo fiat: in quarta, q̃si fiat: in quinta qualis sit eius effectus: secunda ibi, est autem: tertia ibi, fit autem: in quarta ibi, nec solum: quinta ibi, igitur.

Io. Bapt. HActenus. CASVS non figuratur, not. tã quod verum fundamentum iudicii est litis contestatio, & ideo, quæ præcedunt, potius præparatoria quam partes iudicii dicũtur.

Io. Bapt. Est autem. CASVS non figuratur. Not. primo quod per præsentem text. confirmatur quod obseruani supra in princ. Not. secundo iudicium ideo dicitur incipere à contestatione litis, quia tũc causa in eo proposita cognoscitur, & non antea, hinc sol. quæst. à quo actu iudicium incipere debeat.

HActenus ea complexi fuimus, quæ plerunque [c] ante causarũ discussionem vertuntur, quæ non tam iudicij partes [d] habentur, quam iudiciorũ præparatoria [e], peruniamus nunc ad ea, quibus ipsum iudiciũ constituitur. Est autẽ iudiciorum quasi fundamentum [f] quoddã litis contestatio: nam si illa a partibus prætermissa fuerit, procul dubio omnia, quæ sequuta fuerint, corruent, seq; ipsos litigatores inanibus laboribus, & sumptib⁹ vexa

c ¶Plerunque.] Ideo plerunque: quia non semper ante discussionem causæ contingit, lo cum esse pœnis statutis contra contumaces, de quibus dixit supra de dolo & cõtum. nec sẽper proponuntur exceptiones, nec semper mutuæ petitiones fiunt ante litem contestatã, vt not. supra de mut. petit. in princ. nec semper spoliati ante litem contestatam restituuntur. supra tit. prox. §. fi. fac. d per Specu. in tit. de lit. cõtest.

d ¶Iudicii partes.] Facit not. in l. iudicium. ff. de iud. & l. amplius. ff. rem rat. hab. & cap. ex parte. 2. de uerbor. significa. Sed quo ad hoc vt cõfessio, vel quid aliud dicatur factum in iudicio, seu in iure satis est, quod iudex iurisdicendi, uel reddendi gratia sedeat, licet lis non sit contesta, Abb. post alios in rubr. de iud. uersic. ex quo etiam infero. & in cap. super qq. in princ. in glos. in verbo, exordium.

e ¶Præparatoria.] De quibus dic, vt habetur per Legistas in rub. C. de ed end. & per Canon. in rubr. de iudi. & per Specul. in rub. de præparatoriis iudiciorum.

f ¶Fundamentum.] Immo fundamentum est citatio, vt supra de in ius vocan. §. 1. Dic q̃ citatio est fundamentum iudicii, in quantum est primum principium, & sine ea iudicium non ualet, sed re uera ante litis contestationem non sumus certi, an illi actus sint portio iudicii, cum possit esse q̃ partes non contendant, diuersis ergo respectibus hoc verbum, fundamentum, iudicii potest prædicari de vtraque, videlicet tam de citatione, quàm litis contestatione, & fac pro hac littera ca. ex parte 2. de uerb. signi. & c. relatum. de offic. deleg. & §. omnẽ. authẽ. de litig. & q̃ ante litis contestationẽ iudicis officium nõ imploratur. ca. significante. de appel. & fac. no. in d. ca. ex parte.

a ¶Vexabunt.] Simile in l 1.ff.de inof. testa. & de hoc per Host.in tit. de lit. contest. §. quid sit litis contestatio.

b ¶Procedi poterit.] Vt lite non contesta. per tot.

c ¶Ea vero fit, &c.] Verba hæc, quibus uidetur litis contestatio definiri, uel describi sumuntur ex ca.1. eod.& ex ca.dudū. de elect. 2. & ex l. 3.C. eod fa. c. put. de dolo & cont. & c.cum causam. de iura. calu. & per Spec.eod.tit.§ 1.& Host. in sum.eo.

d ¶In iure.] De significatione huius verbi, habes in l. ius pluribus. ff. de iust.& iure.& expone hic in iure, id est,in iudicio, & in dice sedēte pro tribunali vt per Abb. in ca.1.eod.in vltimo not.&super prima gloss. vide tamen de hoc Abba. in c. cum causam. de appel.in prin.

e ¶Congruā resp.] Hoc uerbum, congruam,nō est in ca. 1. eod. nec in cap. dudum.2.de elect. vnde hic sumitur, sed usum fuit congruum,& ualde oportunum inserere ex mente Host. in sum. eod.§.1 quia de seruit ad tollenda plura contraria, de quibus inlocis præalleg.

f ¶animo,&c.] Non tamen est necessariū, q reus dicat respondeo ad libellum,animo contestandi litem:nam in dubio talis animus debet præsumi ex quo respondetur ad libellū, nisi protestatio fiat in contrarium,vt per Inn.in c.cum M.de const.& io. And.& Ab.in c.dudū.2.de elec.vers. nota qualiter. & in c.vni.eod.licet in talis expressio non requiratur, talis tñ animus requiritur, ideo sunt hic hæc uerba adiecta ex intentione Host.in sum.eo §.1.& licet nō ponant in iuribus: vnde sumitur hæc litera, uisa in fuerunt inserenda ad tollendā omnē ambiguitatem. Et,quia si quis proponat factū corā iudice non ea mente vt litem contestetur,uel rndeat saluo iure suo, vel sine præiudicio, non erit propterea litis contestatio, cum hoc fiat non ad iudicis interrogationē,sed motu proprio,ut not.in c vni eo.

g ¶Cum iudex.] Vel etiā arbiter,l 1.ff.de arbit.ut not.in l.1.C.eo. vnde postrema ista uerba sumūtur, de quorum intelligentia & declaratione, uide quæ ibi scribuntur.

h ¶Respōdeat.] Ratio ponitur in c. vni.eo.quia q ponit aliquid dictū,uel factū nihil petit ab aduersario,nec etiā ostendit per hoc velle agere, atq; ita per hoc nō posset ferri sentētia cōdēnationis uel absolutionis cū nil petitū sit per positionē,sed ostendi tur aliquid esse factū,uel dictū,uel promissum, & sententia est ferenda secundū modū agendi, c.qualiter. de accus.c.licet Hely. de simo. & cōdēnatio nō est facienda,nisi ad hoc sit actū. c.cum dilectus.de ord. cog.] Afferūtur &aliæ plures rationes, de quibus per Ab.in d.cap.vni.in prin. Excipit tñ ab eo, qā hic dr vnus casus secūdū Host. Bar.]& quosdam alios.s.qñ fieret positio generalis ad omnibus, q continent in libello, quā nō tenet Ab.ī c.vni.c.

Fit aūt. CASVS. Cum in iudicio diuersæ interueniāt psonæ ut sunt principal. litigantes, procuratores,aduocati,& simil. dubi tauerūt qdā scholares per quas fieri debeat ista cōtesta tio, siquidem sicut tm principal. interest litigare uel nō litigare,ita ipsi tm debent litem contestare. confirmat: quia isti solū respōdent art. Sol.tamē ut hic cauetur, qa cōtestare litem est declarare uoluntatem litigādi, quod etiam per alios fieri potest,secus,respondere ar. in quibus factum ipsum quæritur declarari, & ideo non tenent obiecta: Not. primo quædam facta pariter per nos, ac per alios explicari possunt, quia dependent à uolūtate a qua si non dependerent secus esset: Not. secundo quod facta nomine nostro possunt reuocari a nobis, & reddi nulla, dummodo tempore debito id fiat,alioquin oritur contra nos præsumptio, ut per nos sint tacite approbata.

i ¶Per procuratorē.] Ca. cum ad sedē. de resti.spo.

k ¶Similes.] Puta actores,uel syndicos,& facit ad l.rem non nouam.§. patroni. C. de iudic.c.prout, de dolo & contum. & cap.cum causam.de iura.calum.l.ū cum procurator agit.ff.de exce.dol.l.procuratoribus.& l.neque.C. de procur,l. licet. ff. de iud. quæ iura allegātur ad hoc per Spec. in tit. de lit.conte.§.sequitur.

l ¶Aduocati.] Nota ergo hinc, q etiam per responsionem aduocati fit litis contestatio, nisi fit reuocata,c.cum causam.de appell.unde sumitur. sic & confessio aduocati præiudicat parti non reuocāti, c.olim.vbi Ab.de cens.facit l. 1. C. de erro.aduoc. & not per Ab.& alios in c.pastoralis. de iud.

m ¶Nisi statim.] Sed quando intelligetur statim reuocata? Rñ.aut responsio aduocati præiudicat ad processum, ut quia inducit contestationem litis & sic præcludit viam dilatoriis præponendis, & tunc oportet,quod pars illam reuocet antea,quam pars faciat aliquid quod soleat fieri post litem cōtestatam. uidetur enim pars ipso facto responsionem aduocati approbare, cum plus sit aliquid facto approbare, quā cum verbo. c.dilectī.de appe. aut cōfessio aduocati prę iudicat ad merita causæ & debet reuocari infra triduū l.3.C.de erro.adu. Sed & post triduū, & vsque ad sententiam poterit reuocare,si uelit docere de errore, & ita p cedunt not.35.q.9. §.his ita.fac.c. fi.d confes.l. uenditor. §.iussus.ff.de appe. Sed & hoc etiam intellige,quādo nō esset secutus alius actus, per quē per partem inducerē approbatio responsionis ipsius aduocati,quemadmodū dictū est proxime, quando concernit processum:quia eadē, & in hoc casu uidetur ratio secundum Perus. post alios in d.c cum causam.de appell.

a ¶Reuocata.] Sed an ad reuocandam aduocati responsionem sit necessarium docere de errore aduocati? Et uidetur necesse,c fi de confe.& l. error. C.de iu.& fact.igno.Contrarium verius. Contrarium enim loquitur de personis principalibus, hic in aduocato,& ratio diuersitatis est, secundū Host. quia aduocatus non habet mandatum ad confitēdum,uel ad procedendum in causa, sed solum patrocinandi. Idem aduocatus numquam fit dominus litis.l.1.§.1.ff.de post.Peru.post Bal.in ca.causam.de app.

Io. Bapt.

Nec solum. CASVS. Cum iudicium aliquando officio iudicis,& aliquando actione exerceatur inter docto. fuit dubitatum an semper ista contestatio sit necessaria; siquidem quando officio iudicis proceditur à iudice uidetur peti, vt tali quid sua auctoritate faciat, Sol tamen prout hic cauet, quia cum officium iudicis diuersimode considere tur,hic accipitur loco actionis, & sic etiam obiectio cessat:No officium iudicis aliquando æquiparari cum actionibus,& ideo eiusdē iuris iudicant.

b ¶Nec solum.] Sumitur ex c.fi.de off. iud.& cōtinet duas regulas,unam expressam & affirmatiuā secundum quod in officio iudicis principaliter intentato requiritur litis contestatio, aliam tacitam & negatiuā a contrario sensu, q in officio incidenter implorando non est necesse litem contestari. Et concludendo materiam secundum Ab.in d c.fi. Aut officium iudicis imploratur incidenter, & nō est necessaria litis contestatio,nec libellus. Aut imploratur principaliter, & tunc,aut superiam liquido q non est necessaria causæ cognitio, & non dēt fieri litis contestatio. Exemplum, cum filius petit alimenta a patre:uel contra. debet enim de plano procedi.l.nequaquam.§.de plano.ff. de offi. proc. Vel cum petitur executio sententiæ a iudice, qui iudicauit. Aut petitur suuer non liquido, & tunc, aut aduersarius & certus est & præsens, & ꝓcedit quod hic dicitur, vt cum petitur restitutio in integrū aduersus cōtractū: aut aduersarius est absens, & certus, & tunc, si aliquid petitur dari vel fieri in præiudicium partis, vel a parte debet fieri cōtestatio, vt no. in d.c.fi. Aut non petitur aliquid dari vel fieri. Exemplum, cū minor uult abstinere ab hereditate adita. & potest procedi lite non contestata, authē.si oēs. C. si minor. ab hēre.se absī. Idē si aduersarius est incertus. vt in d. auth.

c ¶Vbicunque.] Idem, vbi deficit actio, vt no.in cap.fin.de offic. iud.deleg.

d ¶Actione.] Quod est cum actio nulla competit,si enim communi auxilio quis munitus est,non debet ei extraordinarium remedium concedi.l.in causæ ff.de min.Ex quo infertur,quòd actio, & officium iudicis sunt diuersa,de quo per Leg.in l. 1. ff.de iurisd.om.iud.& per Cano.in c.fi.de offi. iudi. & est hic arg ꝓ actio secundum Cano.est proponē da.de quo in c.dilecti.& in c examinata.de iudic.

Igitur hæc pars subdiuiditur in duas partes:in quarum prima habentur dicti effectus: in secunda adno.quædam limitation.secūda ibi, admonendi. quoad primum casus.fuit inter scholares dubitatū an litis contestatio illos producat effectus, qui hic in text.adnotantur, siquidem contestare litem nil aliud uidetur significare, nisi declarare uoluntatē litigandi.vel non:ceterum Sol. vt hic legimus, qa ex natura contestationis oriuntur,vñ cum ista uoluntatis declaratio omnia ista diuerso respectu cōtineat,iō nec etiam tenet obiect.io. Not.quod effectus alicuius actus qñ sunt plures quidam oriuntur à natura actus, quidam à uoluntate hominis per talem actum explicata.

Io. Bapti.

e ¶Igitur.] Hic ponuntur aliqui effectus qui proueniunt ex litis contestatione,de quibus per Spec. eo.tit §. fin incipit effectus.

f ¶Subiicitur.] Ita,ꝓ post litis contestationē non pōt amplius recusari.per ea,quæ Spec in ttt.de recusatione iudicis §.fit autē & per eundem in tit.d except.§.uisc.& habetur supra. de excep §. hæ vero.& c.inter monasterium de sent.& re iud.

g ¶Præcluditur.] Vt supra.de exce.§.hæ vero, vbi no.& in c.inter monasterium.de sen.& re iud.l.Pōponius.§.rati.ff.de procura.

h ¶Perpetuantur.] l.ordinata.ff.de liber. cau.l.si eum.§.qui iniuriarum.ff.si quis cau. ubi late Doc.

Aliud

Universidad de Deusto
Biblioteca

Aliud in exceptione doli.l.fi.C.de dolo. Item aliud etiã in officio iudicis, quod pro actione proponitur quia litis contestatione non perpetuantur, not. in c.fin de offi. iudi. & ibi declaratur per Abb.

a ¶ Interrumpitur.] l.more.C.de rei.vend.l.sicut. vbi Bald.de prescr. 30.vel 40.annorũ. l.naturaliter. ff.de vsucapio.

b ¶ Alii quoque effectus.] Vt, quia constituit aduersarium in mora quãtum ad fructus. l. certum. & l.more. C.de rei uendi. l.litigator.C.de fruct. & lit. expen. Item quia post non põt reuocari procuratorium mãdatum, nisi certis de causis. l. post litem ff. de procur. Sequuntur & alii plures effectus, de quibus per Specu. §.penu. & §.fi.e.tit.nostro.

c ¶ Admonendi.] Hic §. venit declaratiue ad principiũ huius tituli, vbi dicitur, quòd lite nõ contestata non possunt testes recipi: nam hoc fallit pluribus casibus, vt hic patet, & in ca.quoniam frequenter.vt lit. non contest.vnde sumitur.

d ¶ Perpetuum.]i.generale,sed bene regulare. Nã differunt hæc inter se, nam ad constituendam, & verificandam regulam non requiritur, & nullam habeat exceptionem, sed sufficit illam uerificari, prout in pluribus habetur in l.1.ff.de re iud.aliud obtinet in uerbo,generaliter, & in uerbo, genus: quia illud comprehendit omnia supposita sine aliqua exceptione,pro hoc ca.uenerabilem. de elect. versi. est enim vbi hæc ponuntur tamquam diuersa,& per Abb. in c. quoniam frequenter vt lit.non contesta.

Admonendi. CASVS. Quidam cauti de rebus suis, & timore amittendi ius suum voluerunt testes examinare ante litis contestationem, & cum supra dictũ sit,qd' causa tũc proprie incipit cognosci quando videlicet lis est contestata §. 1. supra eod.dubitatum fuit,an id esset concedendum,Sol. vt in hac parte habetur,quia si aliter esset,ob qualitatem casus contingentis aliquando quis amitteret probationes,& consequitur ius suum, & sic qd' dicitur in obiectione intelligitur regulariter, secus autem limitatiue. Nota primo argumentum, quod probari aliquid ad diuersum finem potest ordinari, & ideo etiam aliquando ante contestationem litis:Not.secundo quod non in omni iudicio requiritur litis contestatio,& ideo solemnitas probandi nõ obseruatur:Nota.tertio arg. intelligendi statuta circa materiam examinandi testes.

Io. Bapt.

pitur[a], alij quoque effectus[b] emanant,vt tam ciuilibus, quam ecclesiasticis constitutionibus suis locis traditur.

Cum ciuiliter agitur, & probabiliter de morte testiũ vel diuturna absentia timetur, possunt examinari testes, etiam lite non contestata. hoc dicit.

Admouendi[c] tamẽ sumus, quod traditũ est, lite non contestata non posse testes recipi, aut ad sententiã perueniri, non esse perpetuum[d]. Nam si forte de morte[e] testiũ timeatur,vel absentia diuturna[f], cum ciuiliter[g] est agendum,ne veritas[h] occultetur, & probationis copia fortuitis casibus subtrahatur[i], senes,& valetudinarij, & alij testes, de quibus ex probabili[K] causa timetur[l] etiam, lite non contestata[m], sunt admittendi[n]. Seu pars conuenta[o] sit contumax, seu sine dolo sit absens, vt conueniri

k ¶ Probabili causa.] Sed quæritur, an sit causa probabilis quod pars uereatur ne ex mora uarient fidem,uel obliuiscantur? Quidam quòd non, tum quia talis casus non est exceptuatus,tum quia sem perallegatur talis timor, & sic uacuaretur effectus regulæ, & testes non examinantur ante litis contestationẽ Communiter contra. Et facit pro hac opi. l.1.§ duæ,ff. de Carbo.edict. & l.hæc cõsultissima. §.at cum humana.C. de testa. & late hanc partem tuetur Ab.in c.quoniam frequenter ut lit.non cõtestat. Idem procederet, si periculum esset in fuga. Ab.in c.cum non ab homine. uersi. & in quarum. de iud.etiam sine citatione, ut ibi per Abb.

l ¶ Timetur.] Quo casu solum ij recipiuntur, de quibus timetur,non alij, nisi in casu, c.significauit. de testib.& in c.quoniam frequẽter. §. sunt & alii. ut lit.non con contest.& ibi Abb.declarat.

m ¶ Contestata.] Licet his casibus testes lite non contestata recipi uideantur, ueritate tamen inspecta,& quo ad effectũ, non intelliguntur recepti lite nõ cõtestata:quia non publicantur,nisi lite cõtestata,& cum aliis,si alii lite contestata inducti fuerint.Nec ob tales testes ad sententiã procedet iudex.nisi in casibus specialibus,no.in d.c. quoniam frequenter.

n ¶ Admittendi.]Sc.per iudicem rei, Ab.post Feder de Sen.in c si quis contra.de for. comp. uersi.Item quod supra uoluit.

o ¶ Conuenta.]Idem si nondum est conuenta,sed conuenienda.

Non

a ¶ Non possit.] Plures alii casus enumerantur in c.quoniam frequenter vt lit.non contest.& 36 enumerat Specul.in titul. de teste. §. nunc tractemus.

b ¶ Intra annum.]Nor. præscriptionem annalem. sic.c.plerumque.de reseri.c.pastoralis. de offi.ord. cum concor.alleg. in ca. quoniam. vt lit.non contest. nõ proce. & c.Sed quæritur,an iste annus sit utilis vel continuus? Respond. a princi.vtilis est,qd' satis hic probatur, & in dict. cap.quoniam. cum fiat mẽtio de potestate cõueniendi. Sed in processu erit continuus.fac.no. super rubri. ff.de diuers. & tempo. præscri. vbi ponitur regula, & istarum præscriptionum tempora semper sunt cõtinua, nisi aliud specialiter lege caueatur. vt uidetur caueri in d.c.quoniam frequenter.

c ¶ Aduersarii.] Cum fuerit absens & non contumaciter,vt not.in capit. quoniam frequenter.vt lit.non cont.

d ¶ Denunciare.] Hoc intellige secũdum Inno.quando aduersarius fuisset absens, ita quòd cõmode citari non poterat:nam si fuisset præsens,non esset necessaria ista citatio,ipse enim interfuisset receptioni testiũ iuramento ab eis præstito.c.2.de testi.2.q 1.cap.in primis.sequitur Ab. in ca quoniam frequenter. vt lit.non contest.versi.septimo quæro.

e ¶ Non ualebunt.] Sed an ipso iure non ualent, an potius requiritur sententia?Respon.necessarius est interuentus sententiæ, quoties enim ius dicit quid non ualere propter aliquod omissum, quod debet fieri post expletionem actus, non corruit actus ipso iure:sed opus est sententia, uel exceptione,not.in l.vniuersa. C. de prec.Imp. offer. & per Bar.in l.1.ff.de testi. Vnde in casu nostro ex non facta denunciatione,vel conuentione intra annum, attestationes nõ annullantur ipso iure: sed per sententiam,uel opus est exceptione, vnde ualeret sententia postea lata earum prætextu, & sic in fauorem non seruantis hanc sollemnitatem, non enim annullantur ipso iure.quod est valde nota.sed secundum Abb.in cap.quoniam frequenter, vt lit. non contest.Sed an annullentur tales probationes, etiã respectu alterius partis,quæ non fuit in culpa.s. vt & illæ, quæ faciunt in sui fauorem non teneant? Respon.Inno.Host. & Ant.& communiter tenent,

non possit[a].

Qui testes examinauit ad perpetuam rei memoriam, debet intra annum,vel conuenire aduersarium, vel examen denunciare.h.d.

Debet tamen actor intra[b] annum,ex quo facultas sibi data fuerit aduersarium[c] conuenire, aut saltem huiusmodi testium receptionem eidem denunciare[d]: alioqui attestationes sic receptæ non valebunt[e],ne forte hoc procuretur in fraudem[f], vt scilicet processu temporis exceptiones legitimę ad repellendum testes[g], vel aliæ[h], locum habere non possint.

Nota ex isto paragrapho bonam regulam ad cognoscẽdum, quando non est necessaria litis contestatio.h.d.

Sunt & alii[i] casus, in quibus absque litis contestatione legitime possunt testes produci, & lis sententia terminari, quos tam ex his, quę supra de contumacia diximus, quàm etiam ex aliis locis cognoscere licebit. Et generaliter[K] vbicumque libellus non exigitur, aut ius agẽdi contra certam personam non dirigitur, litis contestatio non est necessaria,

d ¶ Denunciare.] Hoc intellige secũdum Inno.quando aduersarius fuisset absens, ita quòd cõmode citari non poterat:nam si fuisset præsens,non esset necessaria ista citatio,ipse enim interfuisset receptioni testiũ iuramento ab eis præstito.c.2.de testi.2.q 1.cap.in primis.sequitur Ab. in ca quoniam frequenter. vt lit.non contest.versi.septimo quæro.

e ¶ Non ualebunt.] Sed an ipso iure non ualent, an potius requiritur sententia?Respon.necessarius est interuentus sententiæ, quoties enim ius dicit quid non ualere propter aliquod omissum, quod debet fieri post expletionem actus, non corruit actus ipso iure:sed opus est sententia, uel exceptione,not.in l.vniuersa. C. de prec.Imp. offer. & per Bar.in l.1.ff.de testi. Vnde in casu nostro ex non facta denunciatione,vel conuentione intra annum, attestationes nõ annullantur ipso iure: sed per sententiam,uel opus est exceptione, vnde ualeret sententia postea lata earum prætextu, & sic in fauorem non seruantis hanc sollemnitatem, non enim annullantur ipso iure.quod est valde nota.sed secundum Abb.in cap.quoniam frequenter, vt lit. non contest.Sed an annullentur tales probationes, etiã respectu alterius partis,quæ non fuit in culpa.s. vt & illæ, quæ faciunt in sui fauorem non teneant? Respon.Inno.Host. & Ant.& communiter tenent, quòd non,cum non sit in dolo. 14.q.5. cap.non sane.Cardin.uidetur tenere contrarium.putat enim qd' si aduersarius recipit has probationes pro se, necesse esse,& recipiat etiam contra se.Ab. tamen in d.cap.quoniam frequenter.tentat opin. concordare duplici fœdere distinctionis. dic vt per eum. Et facit hæc ad qõ. si statuto caueatur, & gabella non soluta, nõ ualeat contractus,si alter tantum pro parte sua soluat gabellam, an ualeat contractus saltẽ pro parte soluentis?

f ¶ In fraudem.] Sed quid si pars uelit probare, quòd non fecit in fraudem, an admitti debeat?Resp. non, vt not.in c.quoniã frequenter. vt lit. non contest.Sed bene admitterẽt ad probandum, quod nõ habuit copiam conueniendi, cum iste annus a principio debeat esse vtilis, vt supra not. fuit.

g ¶Ad repellendũ testes.]Testibus humanis rebus exemptis, per quos testes recepti reprobarentur siue eorũ dicta. c.ex tenore. & c.præsentium.& testib.& l.optimam.C.de contrahen.stip. versi.& si inter præsentes partes. Vel quia se absentarent,vel quia efficerentur inimici actoris.l.3. §.duæ. ff. de Carbo.edict.& plenius de hoc not. in c. quoniam. vt lit.non contest.in fi. princ.

h ¶Vel aliæ.]Exceptiones elidentes principale negotium; vt puta, præscriptio, quam tunc poterat probare, uel pactum de non petendo, vel consimiles, quia posset esse, quòd tunc temporis probationes super his haberi non possent, argum.l.in lege.ff.ad leg.Aquil.& l.quidam.ff.de furt.

i ¶ Alii casus.] Qui sint isti casus habetur in cap. quoniam frequenter. vt lit, non cont.§. porro. in prin. vbi adnotantur. 20. casus. & 36. casus ponit Spe.in tit.de teste.§.nunc tractemus.

K ¶ Et generaliter.]No.duas regulas generales,in quibus comprehenduntur casus, in quibus non est necessaria litis contestatio. quattuor ponit Abba. in capitul. quoniam frequenter. vt lite non contestat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Io. Bapt.

DE IVRAMENTO CALVMNIÆ.

Continuatur titu. iste per glos. rubr. uel dicas secundo quod facta litis contestatione erat necessarium deuenire ad probationem, uerum quia in iudicio à litigãtibus fraus committitur, & præcipue circa probationes, propterea post tit. præcedentem proponitur iste, qui diuiditur in tres partes, in prima habetur quid iuris si quis non vult iurare: in secunda quis quando, & quomodo hoc iuramentũ sit præstandum: in tertia quid iuris, si non sit præstitum secunda ibi, in hac tamen: tertia ibi, illud postremo.

DE IVRAMENTO a calumniæ b. TIT. XII.

Actor recusans subire iuramentum calumniæ, cadit ab actione, reus habetur pro confesso h.d.

SEd vt ueritate pro quia iudicia expediantur, institutum est, vt litigatores in exordio c litis, de calumnia d vitanda e iurare debeãt. Quod iuramentum, si quis præstare recusauerit, actor quidem ab instituta cadet actione f, & pro confesso reus habendus g erit.

In causa sua ecclesia clericus non cogitur iurare de calumnia, secus in propria. hoc dicit.

Illud iuretur quod lis sibi iusta videtur.

Et si quaretur, verum non inficietur:

Nil promittetur nec falsa probatio detur.

Vt lis tardetur, dilatio nulla petetur.

a ¶ De iuramẽto, &c. quia post contestatam litem statim iurandum est de calumnia. c. cũ causam. eo. merito post superiorem titulum, & de hoc est dicendum secundum Spec. eod. in prin. & secundum Abb. in rubr. eod.

b ¶ Calumniæ.] s. vitandæ, sic exponitur & illud, habeat unusquisque suam propter fornicationem scilicet uitandam, vt dist. 14. ea nerui. in fin. & per Spec. & Abb. in rub. eo. & exprimitur infra eod. in princ.

Io. Bapt.

SEd vt. CASVS. Quidam requisitus iurare de calumnia, recusauit ea motus ratione, qa cum ageret ad ius suum recuperandum, vel conseruandum, non uidetur posse præsumi ip sum vti fraude aliqua, aliter enim præsumeretur de inquere quod esset contra c. fi. de præsump. Sol. tamen vt hic cauetur, quia cum in iudicio quælib. Pars intendat victoriam consequi: propterea præsumitur quod adhibeatur omne opportunum remedium; qua ratione suadente etiam ratio in contrarium adducta videtur cessare, siquidem sæpe contingit, quod vna præsumptio tollat aliam: Not. q ex qualitate modi agendi præsumitur aliquem iniuste, & indebite litigare, & ideo quædam iuris refugia ab honesto uiro debent euitari.

c ¶ In exordio litis.] i. post. tunc enim uere incipit esse lis, vt supra tit. prox. in prin. not. in l. 1. §. 1. ff. si quis ius di. non obtemp. & c. super qq. § quid si. & offi. dele. c. ex parte 2. de uerbo. signi. Argu. contra infra. tit. proxi. Sol. vt apparet ibi in littera. Sciendum tamen est, q si præstitum sit ante litis contestationem super tota causa, nõ est opus, q denuo præstetur. Item si iuretur longe post litem contestatã, non per hoc vitiatur iudicium, & in summa secundum multos quandocunque, etiam post sententiã præstari poterit tale iuramentum, vt per Legistas in l. qui bona. § si alieno. ff. de dam. infect. & per Abb. & alios in c. 1. eo. Et quod dicitur de tempore post litis contestationem est frequentius. & facit infra eo. §. & non tantum, & in terminis. cap. 1. eo. in 6.

d ¶ De calumnia.] Continet autem hoc iuramentum quinque capitula. Scilicet, quod credit se iurans bonam causam habere, quòd interrogatus nõ negabit quod uerum credit, quod non vtetur sciẽter falsa probatione, & quod dilationem non petet in fraudẽ, nec dabit, nec dedit, nec promisit, nec promittet aliquid pro causa, nisi quibus leges dari permittunt. vt in l. 2. circa prin. & auth. principales. C. eod. auth. vt litig. iu. in prin. Vnde uersus.

Illud iuretur quod lis sibi iusta videtur.

Et si quaretur, verum non inficietur:

Nil promittetur nec falsa probatio detur.

Vt lis tardetur, dilatio nulla petetur.

Spec. tamen in §. nunc dicamus. eod. tit. consuluit, q omittatur capitulum de dilatoriis frustratoriis non petendis. aliàs raro eueniet, q litigantes non sint periuri. quod & Abb. probat in d. cap. 1. eo. Nec enim vbi uerisimiliter potest de transgressione timeri, deferendum est iusiurandum. c. clericos, de cohabit. mul. & cler. & c. ille. 22. q. 5.

e ¶ Vitanda.] Nõ ergo iurabit de præterito, vt verbum futuri temporis demonstrat, & quia facta pro infectis non possunt haberi. l. in bello. §. factæ. Quidã tamen, q & de præterito debet iurari. l. 2. C. eo. ponderando uerbum, mouisse, & facit secundum eos ratio: quia uidens se iurare falsum, desisteret a iuramento, & per consequens a causa. Item sciens se iuraturum non calumniabitur etiam a principio litis. Abb. tamen in c. 1. eo. tenet primam opini. licet dicat hoc non esse magni momenti. dic vt per eum ibidem.

f ¶ Cadet actione.] Cap. fin §. fi. eo. vnde sumitur. Sed numquid ipso iure, an potius requiratur sententia? Dicas q per sententiam, vt no. in d. §. fi. q intellige, tam de reo, qui habetur pro confesso, quam actore, qui cadet actione, vt hic. Sed ad quid requiritur sententia, cum confitens habeatur pro condemnato. l. 1 ff. de confess. & l. 1. C. eod. tit. & l. debitoribus. & l. post rem iudicatam. ff. de re iud. Resp. contraria procedunt in confessione ante litẽ contestatam: secus in ea, quæ emanauit ante contestationem: quia tunc secundum commu. opi. requiritur sententia, vt not. in l. 1. ff. de suppell. lega. & in cap. dudum. de ele. & 2. q. 1. ca. nos in quem quã. at in casu nostro supponimus litem contestatam: quia aliàs non fuisset iuratum de calumnia uerisimiliter, & ficta confessio non debet plus operari, quam vera.

g ¶ Habendus erit.] Poterit tamen contumax in iurando vsque ad pronunciam iudicis purgare cõtumaciam,

Io. Bapt.

tumaciam, vt late in c. fi. eo. & p Legistas in l. 2. C. eod. & not. quòd talis confessio facta causata ex contumacia non transit ad hæredes, nec eis præiudicat, si principalis non fuit condemnatus, vt per Ab. post alios in c. pen. & c. fin. eo.

In hac tamen. Hæc pars licet posset diuidi in plures particul. quoniam in omnibus potest casus commode in communi figurari, propterea est animaduertendum, quod quidã cum litigarent super diuersis rebus, cum diuersis personis, & in diuersis instantijs petebat hoc iuramentum præstari super omnibus rebus ab omnibus personis, in qualibet instantia, ac etiam manu tactis scripturis: qua de re fuit quæstiõ an petitio ista esset admittenda, siquidẽ si nolumus cõsiderare causam qua indutum fuit hoc iuramentum, sine dubio petitio uidetur honesta quia facilius fraus inde euitatur, Sol. tamẽ vt hic habetur, qa ratio qua inductũ fuit hoc iuramentum supra suo loco à nobis adnot. non militat in qualibet causa, licet in qualibet persona, atque instantia, & sic etiam obiectio uidetur cessare: Not. primo præsumptionem diuersam oriri à diuersitate rerum, in quibus diuersus finis considerẽtur. Not. secundo quod ad euitanda mala, quędam debent reiterari, in quacunque personã cõsideretur: Not. tertio quod secunda instantia habet quædam communia cum prima, & ideo ead. prouisio in vtraque sæpe verificatur.

In hac tamen parte quibusdam casibus clericis iura pepercerunt. Vetuerunt enim ne dum proprię ecclesiæ causa peragitur in cõsultis illorum prælatis a huiusmodi subire iusiurandum cogãtur, licet in propriis causis huiusmodi priuilegio minimę gaudere noscantur b.

Prælati iurant non tactis sed propositis scripturis. h.d.

Sed & quo casu hoc iuramentum subire, vel permittuntur prælati, uel iubẽtur, non tactis, sed tãtum propositis scripturis d id implebitur.

a ¶ Prælatis.] Et ita episcopus non iurabit, inconsulto Romano Pontifice, quod satis exprimitur in c. 1. eo. vnde sumitur. Sed cum ista requisitio sit val de difficilis de cõsuetudine hoc nõ seruatur, vnde iurant episcopi etiam irrequisito Papa, vt traditur in dicto c. 1. quam consuetudinem seruandam dicit Abb. ibi, etiam in inferioribus clericis sic ubi extaret, licet non sit admodum uerisimile, quòd inducatur, cũ ipsi facile adire possint propriũ prælatum. quod tamen si non faciant, non propterea uitiatur iudicium, vt not. in d. cap. 1. & intelligitur hoc non solum de episcopis: sed etiam de prælatis inferioribus: quia d. c. 1. nõ restringit ad episcopos, vt ibi aduertit Ab. in fi. vbi etiam late examinat, an dispositio habeat locum in quocunque iuramento. Consuetudo aũt vẽ admisisse in oibus clericis,

b ¶ Gaudere noscantur.] Vt in c. ceterum eo. secundum com. intellectum, etiam q extaret consuetudo in contrarium, vt late ibi traditur.

c ¶ Non tactis.] Not. e asum, in quo in iurando nõ requiritur tactura scripturarum, regulariter contra. An autem talis tactura aliàs sit de forma iuramenti, not. in cap. vt cir ca. de elec. in 6. super ver. corporali, & p gl. in cle. 1. de hæret. in ver. tacta. & p Ab. in c. laudabilem. de frig. & malef. & per Abb. in cap. ad aures. de his quæ vi, met. causs. vbi & quid distet iuramẽtum a fide præstita.

Hodie etiam in causis spiritualibus iuratur de calumnia. h.d.

In causis spiritualibus e olim de calumnia minime iurabat f: sed quia & in illis litigatores frequenter calumniari compertum est, nouissime sancitum g est, vt in eis id, quod in ceteris constitum est, obseruari debeat.

Etiam procuratores iurare de calumnia tenentur, quandocunque iudici videbitur. h. d.

Et non tãtum principales: verum etiam procuratores, & syndici h huiusmodi iu-

d ¶ Scripturis.] i. Euangeliis, vt per Ab. in ca. etsi Christus. de iureiuran. Sed de consuetudine sufficit, q testis tangat quamlibet scripturam, vt per Ab. in c. fraternitatis, & in ca. tuis. in fi. de test. & in c. 1. eo. & tales scripturæ sunt tangendæ manibus, adeo q non sufficeret tangere brachio. Ab. in c. cum in causa. eo. Sed qualiter iurabit iudæus, qui non credit Euange

lio? Resp. secundũ Specul. eod. §. restat. versic. sed pone, super decem præceptis Moysi, vel per Deum patrem. quod probat etiam Ab. in d. c. 1. Vel forte etiam iudæis seruabitur consuetudo de qualibet scriptura.

e ¶ Spiritualibus.] Vt puta de ecclesiis, de decimis, & similibus, vt in c. 2. eo. Sed an in criminalibus sit iurandum de calumnia? Late traditur per Doct. in l. 1. C. eo. & in c. 1. eod.

f ¶ Iurabatur.] Forte, quia in spiritualibus præsumebatur, q Deus semper esset in memoria, & propterea, q litigantes nõ calumniarentur. Tres alias rationes ponebat Inno. in c. 2. eo. Prima, quia rigor in spiritualibus non seruatur. c. 1. de dol. & contu. Secunda, quia licet iuramentum non sit peccatũ, ex frequenti tamen iuratione sæpe sequitur peccatum. c. etsi Christus. de iureiur. maxime de credulitate sit hoc sacramentum. Tertio, quia hoc iuramẽtum est a malo non credentis. c. significasti. de ele. Sed parum valent hæ rationes, & militant etiam in non spiritualibus causis. vnde illis non obstantibus tamquam friuolis antiqua iuris dispositio fuit immutata. vt in §. fi. c. 1 eo in 6.

g ¶ Sancitum est.] Vt in c. 1. §. fi. eo. in 6.

h ¶ Et syndici.] Cap. cum causam. eo. c. 2. §. 1. eod. in 6. Et idem est in tutore & curatore, l. 2. § tutores.

ses. C. eo. Idem, & in patre, quando habet legitimã administrationem, vt per Ab. in c. pen. eo. Idẽ in ad mocatis. l. ij. C. eod. l. rem non nouam. C. de iud. Sed hoc in patronis causarũ de cõsuetudine nõ seruat. q̃ cõsuetudo tamq̃ peccati nutritiua nõ valet. ca. ex parte. & c. fi. de cõsuetu. & optimũ esset secũdum Ab. q̃ ea nõ obstãte deferretur iuramentum calumniæ, ẽt aduocatis: quia si ita fieret temperarent à patrocinio cauſarum iniuſtarum, quod ſuſcipiunt, vel propter amicitias, vel ob alias cauſas.

a ¶ Inſtructi fuerint.] Not. ergo, q̃ procurator licet habeat ſpecialiſſimũ mãdatũ ad iurãdũ nomine dñi, vel reſpondendum, vel agendum, nihilominus tenetur iurare in animã ſuã de calumnia: quia procurator non debet cauſam iniuſtam ſuſcipere. l. rẽ non nouam. C. de iud. de quo late habetur in c. 1. eo. in 6. & differt hoc iuramentum calumniæ ab aliis: quia procurator in aliis iuramentis iurare debet in animam domini, vt plene not. in c. preſentium. § j. de teſti. In iuramento autem calumniæ & in animam dñi, & ſuam iurare tenetur. Ita Rota Rom. deciſ. xxxvij. incip. quidam procurator. refert. & ſequitur Peruſi. in d. ca. 2.

b ¶ Viderit.] Sic in c. j. eo. in vj. & dictum eſt ſup. in prin.

c ¶ Appellationis cã. Not. q̃ cã appellationis dicitur eſſe diuerſa à principali. Hinc eſt q̃ procurator cãe principalis nõ cogitur, pſequi cãm appellationis c. nõ iniuſte. de, pcu. & in cã appellationis fiũt nouæ, pbationes. cle. teſtibus. de teſti. & dicitur inſtãtia eſſe diuerſa à cã principali. c. ex rõne, de app. eſt ẽt diuerſitas iudicis l. eos. C. de app. & tribunalis. c. 2. de conſue. in 6. & vide per Peru. in c. 2. eo.

d ¶ Iuramentũ.] Quod non videbatur, cum cauendum ſit à ſequentia iuramenti, iuxta not. in c. etſi Chriſtus. de iureiur. & in c. 2. de prob. & licet hoc ſecũdum videatur ſuperfluũ, ſed re vera nõ eſt, cũ cauſa appellationis ſit diuerſa, vt in proxima notula.

e ¶ Veritate.] Not. quod iuramentum calumniæ, & iuramentum de veritate dicenda ſunt diuerſa. Et in pluribus differunt, & primo: quia hoc iuramentum calumniæ præſtatur in cauſis ciuilibus, & pecuniariis. c. ceterum. & ca. cum cauſam. & c. fi. eo. De veritate vero in ſpiritualibus, c. litteras eod. & c. dudum. de elect. Item, quia in iuramento de veritate reſpõdetur de credulitate. auth. de his, qui ingre. ad appe. §. pen. & §. fi. ſed in iſto non, niſi de ſcientia. 4. q. 1. c. hortamur. & c. præſentiũ. de teſti. in 6. Item iuramentum veritatis cõtinet multa capitula de calũnia vero ſolũ quod ipſum verbum ſonat. Item ad iurandum de veritate non datur dilatio: quia ſtatim poteſt iuraturus dicere, Credo, vel, Nõ credo. Ad iurandum vero de calumnia datur l. qui iuterrogatur. ff. de inter. actio. de quo dic vt per Abb. & Cano. in c. pen. eo. de veritate iurant principales perſonæ, de calumnia etiã procuratores, vt ſupra eo §. proxi. Item de veritate iurat ſyndicus vel actor in animam propriã, c. in patrandis. eo. De calumnia vero, etiam in perſonam domini & vniuerſitatis, habetur in c. 2. eo. in 6. & in cap. præſentium. de teſti. in 6. Et has differentias cum aliis quibuſdam ponit Spe. eod. tit §. j verſ. dicit autem. quas ſubtilius examinat declarando, & limitando, & quaſi quodam ſarculo extirpatiuo proſequitur Ab. in c. litteras. eod.

Illud poſtremo. CASVS, Cum in iudicio hoc iuramentum non ſit præſtitum, quia à parte non fuit petitum, & ideo iudex proceſſit ad vlteriora, fuit propterea poſtea dubitatum, an proceſſus valeat, præcipue vero quia fuit oppoſitum de nullitate, & cum contra ll. hoc ſit factum, nullus iudicabatur per l. non eſt dubium. C. de legib. Sol. tamen vt hic legimus per rationem in text. aſſignatã. Nam obſtat obiectio, quia debebat à princ. legitime peti, & ideo non fuit id factum contra ll. Not. quod factum aliquod contra legem non ſemper eſt nullum ipſo iure, quod intellige ſi non ſit de ſubſtantia, ſed ad bene eſſe, ſecus aliter. Io. Bapt.

f ¶ Tacite.] Secus ſi expreſſe: quia ſic remitti non poteſt. l. ij § ſed quia. C. de iura. cal. Immo conſuetudo de ipſo non præſtando non valeret, traditur late in c. tuis. de teſti. & hæc ſpecies iuramenti eſt tota in hoc cõtraria iuramento teſtiũ, quod expreſſe põt remitti. d. c. tuis. Non tacite. c. licet. de teſti. quædã ergo poſſunt tacite fieri, & nõ expreſſe, de quo in c. fi. de vit. & hon. cle. & 11. q. 1. c. inclyta. Licet tamẽ hoc iuramentũ calũniæ poſſit tacite omitti, ſi

Iuramẽtũ de calũnia, & iuramẽtũ de veritate, quo differat.

Causa appellationis diuerſa à principali.

Iuramẽtũ teſtiũ remitti poteſt.

ti. ſi tamen petatur. & dimittatur, iudiciũ eſt nullũ, quia tunc eſt de ſubſtantialibus, ſecundũ Bart. in l. de pupillo. §. qui opus. ff. de no. ope. nun. & poſt alios ſequitur Peruſ. in c. j eo. in vj. vbi dicit, q̃ malitioſi procuratores petunt à principio, q̃ iuretur

Cautela malitioſorũ procuratorũ

eã cãm venit annullãdus[a]: cũ huiuſmodi iuramenta præſtari de ſubſtãtia[b] ordinis iudiciarij non exiſtat.

VT LITE PENDente nihil innouetur.

TIT. XIII.

Lite pendente nihil innouandum. h. d.

INſtituta ergo lite, & ſollemnib' d

Io. Bapt.

VT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETVR.

Cõtinuatur tit. iſte prout colligĩ ex principio eius. vel dicas 2. quod cum præſtito iuramento calumniæ eſſet deueniendum ad probationem, voluit auctor antequam doceat quid iuris de probatione, demonſtrare quid à partibus interim ſit obſeruandũ, & ideo tanquam in medio propoſuit hic præſentem titulum, qui diuiditur in ij. partes, in prima habetur, vt dixi continuatio, & regul. ad materiam propoſitam: in ſecunda quid ſit litera pẽ dere: in tertia quid iuris ſi aliquid innouatum ſit. ſecunda ibi, lis autem: tertia ibi, plane.

Io. Bapt.

Vis dicit eſſen ex traiudicialis.

e LIte. ſ. iudicialiter nã aliàs verbum, lis, adaptatur etiã ad controuerſias extraiudiciales, vt p Ab. in c. ſæpe. de appell. Quod facit ad ſtatuta loquentia de litibus & litigatoribus, fac. nota. per eundem Abb. in c. ij. de verb. ſignifi.

Io. Bapt.

INſtituta. CASVS hic commode non figuratur, cum auctor procedat continuando, & dando theoricam, eſt tamen adnotãdum, quod cauſa iſſius theoricæ, & regulæ illa uidetur eſſe, quia ius alterius litigantis læderetur ſi innouaretur aliquid, hinc not. materiam de attentatis.

d ¶ Sollemnibus.] i. præſtari ſolitis.

e ¶ Satisdationibus.] Quarum aliquæ præſtantur ex parte rei conuenti, partim ab actore. A reo satisdatur de iudicio ſiſti, quæ satisdatio fuit inuenta ſuſpicione fugæ, ut per Doct. in l. ſciendum. ff. qui satisd. cog. cum reorum ſit fugere l. properandum. §. fin. C. de iudi. & propterea poſſidens immobilia releuatur ab hac satisdatione, cum tunc non ſit probabilis ſuſpicio fugæ. & de hac in authen. offeratur. C. de lit. cõte. & in toto tit. q̃ satisd. cog. & in l. j ff. ſi quis ius uoc. nõ ierit. Itẽ ex parte rei eſt illa fideiuſſio de iudicato ſoluẽdo, quã licet nõ præſtet reus cõuẽtus, Inſti. de satisd. §. ſed hodie. Præſtãtur defendẽtes rẽ alienã l. q̃ ppria. §. q̃ aliũ. ff. de, pcu. l. exigendi. C. eo. tit. nili dominus releuet procuratorẽ in mandato ab hoc onere ut inoleuit com. practica, ut per Bar. in rub. ff de iudi. ſolu. Ex parte actoris præſtatur ſatisdatio de expẽſis reficiendis in casũ ſuccumbentiæ, de hac in auth genera liter. C. de epiſc. & cler. & in authen. de litig. § ad excludendas, & hãc præſtat etiam ſi immobilia poſſideat. Ab, in c. quoniam frequenter. §. in aliis, ut lit. non conte. Itẽ satisdatio de rato, q̃ præſtatur ab eo, qui comparet pro actore, cum dubium eſt de mandato. l. i. C. de procur. l. Pomponius. §. ratihabitionis. ff. eod. titu. & genera liter ab omnibus, qui agunt alieno nomine. l. nõ ſolum. §. alieno. ff. de procur. l. Pomponius. §. ſed & is, eod. titu. Sunt & aliæ ſpecies satisdationum, de quibus prolixe per Specul. in titu. de satisdat.

præſtitis satiſdationibus[e], calumniæ iuramento exhibito, ad probationes, & merita cauſæ deſcendendum erit: & interim pendente lite nihil innouari poterit[f].

Lis quando dicatur pendere ad impediendam innouationem. h. d.

Lis autẽ[g] pendere

f ¶ Innouari poterit.] Vt ext. eo. per tot. & eod. titu, in 6. per tot. Quod intellige de his, quæ pertinent ad iudicem, & cauſę proceſſum, Rot. Rom. hoc eod. titu. deciſio 3. Item innouatio lite pendente nemini præiudicialis valet, ut per Feli. in ca. ceterum. num. 15. de reſcr. quo in loco multa ponuntur ad declarationem huius tituli. Item ius nouum impetrare non eſt attentare, Staphil in titu. de gratiis & ſpectatiuis. §. ſubſequenter. nume. 33. Quando autem tacita litis pendentia videt priuilegium, & quando illa allegari poſſit, Felin. in ca. i. & in cap. ſuper litteris. de reſcript. & eſt notandum, quod facta lite pendente ſunt odioſiora, quam ſi aliàs facta fuiſſent. Hinc licet contra ſpoliatum poſſit opponi exceptio alterius ſpolij. cap. fin. de ordin. cogn. & ſupra de reſtitu. ſpol. in princip. contra ſpoliatum tamen lite pendente non poteſt talis exceptio opponi. not. in clemen. ii. de appel. & per Ab. in c. bonę. de appel. Itẽ cõtra ſpoliarũ lite pendẽte nõ põt opponi exceptio excõicationis, ſecundũ Rot. Rom deci. 2. de reſt. ſpol. Addit, q̃ teſtõ de ſpoliato facta lite pendẽte fit officio iudicis. c. pe. & c. fi. eo. Nec mirũ, q̃ ſpoliãs lite pẽdẽte nõ ſolũ offendit partẽ: ſed ẽt iudicẽ, vnde magis peccat. not. in l. i. C. de pact. late Rip. in l naturaliter. §. nihil commune. nu. 67. ff. de acqu. poſſ.

Lis autem. CASVS, non figuratur, ſed not. primo quod paria ſunt eſſe citatũ, & non permitti citari, habere notitiã & nolle eã habere: Not. ſecundo citationes debent eſſe tales, vt ille qui citatur inſtrui ſuper illo facto commode poſſet. Io. Bapt.

g ¶ Lis autem. Sic cle. 2. vt lit. pender.

Hos

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Hoc respectu.] Scilicet quo ad innouationem impediendam, & fortius quo ad iurisdictionem perpetuandam. c. proposuisti. de foro compe. c. gratum. de offi. dele. sed quo ad quædam alia non sufficit citatio. sed requiritur litis contestatio, vt supra. tit. secundo, §. igitur.

b ¶ Postquam.] In pendentia ponderamus principium, & finem. hic determinat principium, aliud autem idem quando definat, patet in c. 1. eo. in 6. & ea quia res. 11. q. 1. scilicet lite finita, quod esse potest per sententiã, a qua nõ est appellatum, vel aliter, vt not in c. 1. de li contestat. in 6. & in locis allegatis. in clemen. 2. eod.

c ¶ Competenti.] Competentem hoc loco appellamus iudicem, qui causæ iurisdictionem habet cum exercitio dato, quod illa possit per exceptionem elidi, siue exceptio contingat per sonam, vt quia suspectus, siue iurisdictionem, vt quia rescriptum surrepticium, valet enim hoc casu processus in principali, si non excipiatur. c. inter monasterium. de re iud. & c. ad audientiam. 2. de resc. sicut autem requiritur competentia in iudice, sic & in citatione, ut hic & in cle. 2. eod. vbi not.

d ¶ Emanarit.] Limita hoc duobus casibus, qui ponuntur per Feli. in c. super litteris. nu. 32. de rescrip. vbi & alia valde notanda in materia. & facit ad hoc c. causam & quod ibi not. de testi. Item limita in electione secundum ea quæ ponit Abb. in c. cum veniret. de rest. in integrum.

e ¶ Peruenerit.] Licet ergo quo ad perpetuandam iurisdictionem sufficiat, citationem emanasse, secundum canones, vt not. in c gratum, & in c. fi. de offi. delega & in c. proposuisti de for. comp. tamen quo ad inducendam litis pendentiam non sufficit emanasse, nisi peruenerit.

f ¶ Factum.] Scilicet dolose.

g ¶ Peruenire.] Concor. cle. causam. de testib. cũ alleg. in clem. 2. eodem.

h ¶ Expressa.] Concor. cle. non potest. de procur. cum alleg. in clem. 2. eod. Et est consilium, quod actor inserat citationi libellum, de quo dic, vt not. in d. clem. 2.

Plane ab eo. CASVS. Cum lite pendente diuersa ab altera parte fuerunt innouata, uidelicet dissipare fructus, matrimonium contrahere, & simil.

hoc respectu [a] tunc dicetur, non modo cum lis contestata fuerit, verum etiã postquã [b] à iudice competenti [c] citatio emanarit [d], & ad partem citatã peruenerit [e], vel per eam factũ [f] est, quominus ad eius notitiam perueniret [g], dum tamen in citatione ea sint expressa [h], per quæ possit quis instrui, super quibus in iudicio cõuenitur.

Ob dilapidationem, etiam lite pendente, fit sequestratio. h. d.

Plane ab eo, qui postquam a sententia prouocauit, possessionis fructus dissipat, etiam lite pendente, sequestrari poterũt.

Litis pendentia non inualidat matrimonium contractum. h. d.

Sic etiam [k], si dum super matrimonio lis pendet, secundũ quis matrimonium rite [l] contraxerit, si primũ non tenuisse declaratum [m] fuerit, pendentis litis obtentu secundum irritari non potest [n]. Et tamen, qui in contemptum contraxerit competẽs pœnitentia [o] imponenda erit.

minata. de iud.

k ¶ Sic etiam.] Ponit alium casum, in quo litis pendentia non operatur. de his supra eo. in prin. in verb. emanarit fac cap. cum in Apostolica. de desponsa. unde sumitur.

l ¶ Rite.] Et recte.

m ¶ Declaratum fuerit.] Et uere non tenuerit, si lii tamen concepti lite pendente ante sententiam diuortii sunt legitimi, cap. cum inter. ubi Abb. qui fil. sint legi.

n ¶ Non poterit.] Cap. cum in Apostolica. de spon. & fac. simile de electione, secundum opi. illorum, qui dicunt, quod electio facta lite pendente non retractatur, sed differtur eius executio, ut in c. cum ueniſſent in prin. & super glos. fi. de resti. in inte. sed illud ob possessionem. Sed contra uidetur. cap. consideranimus. & c. auditis. de elect. Sol. secundã Host. & Abã. in cap. cum in Apostolica. Cõtrarium procedit in uinculo instituto per ecclesiam, contra, ecclesia statuere poterit ad libitum, hic & in d. cap cum in Apostolica. in matrimonio carnali. quod fuit institutum a Deo, circa quod ecclesia non tantam habet potestatem.

o ¶ Pœnitentia.] Et intra tempus pœnitentiæ sibi carnali commercio interdicetur, c. cum in Apostolica. de desponsa. & ibi not.

DE

DE PROBATIONIBVS.

Continuatur tit. isse prout adnot. glo. tubri. per princ. tit. præceden. vel dicas clarius, quod postquã auctor explicauit ea omnia, quæ causæ cognitionẽ præcedunt, consequens erat ad cognitionem ipsam transitum facere, quæ cum habeatur per probationem, ideo apponitur hic tit. isse. qui diuiditur i 2. partes. In prima habetur qd & quotuplex sit probatio i secũda ei⁹ spẽs explicantur. 2. ibi, partium confessio.

a ¶ De probationibus.] Continuatio sumitur ex præcedenti titu. in princ. Et sub hoc titulo comprehenduntur plures tituli, qui tam in Gregoriano, quam in Sexto ponuntur separatim, & distincte. Idem fecisse videmus Iustinianum in titu. de legatis, & aliis, vbi sub vnius rubricæ inscriptione concludit plures titulos digestorum, & C. Additur, quòd ita rubricãdo cessãt angustiæ & oppositiones, quas ponunt Doct. in rubri. eod.

DE PROBATIONIBVS [a].

TIT. XIV.

Quid sit probatio. h. d.

Probatio igitur [b] est idonei [c] argumentis, & legitimis mediis [d] facta demonstratio.

Quibus medijs fiat probatio. h. d.

Contingit autem, quid probari variis modis; vt puta, confessione partium, depositione testium, instrumentorum exhibitione, iusiurandi religione, inspectione iudicis, notorietate rei, suspicione vehementi, fama, atq; aliis adminiculis.

Quomodo noscatur probatio ex confessione, & quæ sint positiones. h. d.

Partium confessio ne [e] tunc constat probatio, cũ reus positionibus [f] respondendo, in iudicio facienda, in secunda descripturarum editione, secunda ibi, non tamen, quoad primum casus ita potest in ea figurari, Quidam clerici litigantes inter se diuersis positionibus propositis petebant vt eis daretur responsum, & quatenus denegaretur ab aliquo qđ denegãs debeat haberi pro confesso si cuti ac si conuictus esset, fuit quæsitũ quid iuris, & per §. sed ista. in fin. cum §. sequen. supra de dolo, & contumac. Respondebatur ad vlteriora esse procedendum, Solu. tamen vt in hac parte cauetur, quia cũ contenta in libello sint quid facti, oportebat prius videre an aduersarius ipsa concedat vel neget, quod vt legitime fiat debet obseruari quod hic legimus, Non obstat obiectio, quia cum responsum quod debet dari libello in iudicio proposito sit diuersum a responso quod datur huiusmodi positionibus, ideo nõ tenet argumentum ab vno, ad aliud Not. primo qualis debeat esse confessio iudicialis, nam de ista loquitur hic auctor, si aliter enim esset nõ esset iudicial. dicenda. Not. secundo quod confessio cum possit esse erronea ideo permittitur eam posse reuocari dummodo statim id fiat. hinc deducitur paria aliquando esse nasci, & statim perire: Not. tertio, quod quis conuincatur, & confiteatur paria sunt, cum producant eundem effectum.

Io. Bapt.

Probatio. CASVS non figuratur, Not. tamẽ primo, quod probatio ideo videtur dicta demonstratio, quia concludenter debet probare: Not. secundo, quod probatio desumitur vel a persona rei, conuenti: vel a persona iudicis, vel a causa ipsa, vel ab extrinseco, vt est confessio, inspectio, notorium, & testes, & sic reductiue ad ista capitula reducitur.

b ¶ Igitur.] Reassumptiue ad principium tituli præcedentis. Fuit autem per antiquos descripta probatio, vt videre est, tam per Hostien in summ. eodem quam per Abba. in rubric. ex quibus hæc fuit elicita, de cuius declaratione ibi videndum.

c ¶ Argumentis.] Sume pro indiciis, præsumptionibus, & aliis adminiculis, vel secundum Host. pro omni specie probationis.

Io. Bapt.

d ¶ Legitimis mediis.] Puta, testibus, & instrumẽtis.

Partium confessio. Hæc pars diuiditur in octo particul. in quarum prima explicatur confessio, in secunda testium depositio, in tertia fides instrumẽtorum, in quarta iuramentum, in quinta inspectio iudicis, in sexta notorium, in septima sumptio, & præsumptio, in octaua fama, & opinio, secunda ibi debet autem, tertia ibi at si partes, quarta ibi, quod si nec testibus, quinta ibi, iudicis inspectio, sexta ibi, sed & si, septima ibi, ad notorium, octaua ibi, fama. Quoad primum hæc pars rursus, sub diuiditur in duas particul. in prima tractatur de confessione

e ¶ Confessione.] Not. ergo, quòd appellatione probationis continetur etiam confessio, quod quidã negant propriæ, cum potius sit relevatio ab onere probandi, de quo dic, vt per Docto. in rub. eo. & hoc principium est veluti summarium totius huius tituli.

f ¶ Positionibus.] Pro intelligentia sciendũ est, q positiones differũt ab articulis, & libellis. Ab articulis differunt, quia positiones sunt breues, & c vt hic dicit. Sed articulus est pars intentionis, continẽs id, quod quis probare intendit; puta, per testes, uel scripturas. Bal. in l. generaliter. §. iuramento. C. de reb. cred. Spec. in tit. de teste § nunc videndũ. col. 1. vers. sciendũ est igitur. & habeẽ plene in c. ſnitium. de testi. in 6. Et fiunt positiones per verbum, ponit, ad eliciendã confessionẽ ab aduersario. Articulus fit per verbũ, probare intendit, & respicit probationes faciẽdas per testes, vel scripturas, casu quo positiones negentur. Itẽ positio fieri põt mere negatiue. & tenetur illi pars rñdere. c. 1. de confes. in 6. Sed articulus non põt cõcipi negatiue: quia esset improbabilis, nisi cohereret loco, & tẽpori. Alex. in

Universidad de Deusto
Biblioteca

l.inter stipulantē.in prin.ff.de verb.obl.Itē ponens positū cōtutetur,si positio fuit in iudicio p̄sentata, nec potest reuocari.n.si doceat de errore, siue positio fiat in scriptis,siue non .Specul in tit.de positionibus.§. decimo.vers.quid si actor.& vers.quid si ponens. Bal.in l. generaliter .§. sed iuramento . versic. not. super verbo, &c.C de reb. cred. & not.in cap. cum contingat.de offic. deleg & habetur p Ab. in c. examinata.de iudi.& in ca. causam . de iura. cal. Sed articulans non censetur fateri,quod dicit in articulis.Abb.in c cū venerabilis. in fin. de excc.lo. And in c fin.de iureiuran. in 6 Doct. in c.fin. de confess.. Bart.in l.2 §. quod obseruari. C de iur.cal. Bal.in l.sicut.in fi. C. de repud. hæred. A libello autem differunt positiones : quia libellus habet conclusionem, & respondēs libello litem censetur contestari, vt not. supra de litis contest in princip. nisi forte essemus in summariis habetur de hoc in ca.2. de confess.in 6.Capitulorum autem generalior est appellatio,licet interdum promiscue his nominibus vtamur)& comprehendit tam articulos,quam positiones. Vnde terminus datus ad capitulandum censetur datus tam ad ponendum,quam ad articulandum.Bal.in d.§.sed iuramento .

Positio differt a libello.

Capitula

vel aliàs in iudicio de intentione confitetur actoris. Sunt [a] autem positiones , breues quædam narrationes facti seriem continentes , ad eliciendam veritatem conceptæ,super quibus quis petit ab aduersario [b] respōderi [c], quas ad facilioꝛem expeditionem litium propter partiū confessiones [d], & probationum defectū [e] vsus longæuus in causis admisit , & iuris probauit auctoritas [f].

Recusans respondere positionibus, habetur pro confesso,h.d.

Si quis igitur [g] positionibus sibi factis respondere requisitus [h] recusauerit, vel ne responderet se per contumaciam subtraxerit,pro [i] confesso habendus erit.

Contumax nondum iussus a iudice respondere non habetur pro confesso.h.d.

Hoc tamen ita demum obtinet, si a iudice [k] respondere iussus , illum absentem fieri contigerit, sed si antequam [l] iuberetur contumaciter abscesserit,tunc pro confesso minime reputabitur:sed contra eundem tamquam contumacem, procedendū erit , prout iuris ratio dictauerit [m].

a ¶ Sunt autem , &c.] Ista descriptio sumitur ex his, quæ ponit Spec in tit.de posit.§. 1. iunctis not. p Bal.il.generaliter.§ sed iuramēto. C.de reb.cre.

b ¶ Ab aduersario.]Nō autē ab aduocato,vel alia tertia persona:nisi tñ pars sit simplex , & p̄babiliter timeat,ne capiatur.Nā secundū Host.poterit rñdere per aduocatū.Idē si sit p̄sona indiscreta,secū dū Inn vt per Ab in c pastoralis.in fi de iudi.

c ¶ Respōderi.]Quod clare fieri debet: aliàs fiet interpretatio contra respondentem. Ab.in ca.cum causa.de iurām.calum.

d ¶ Confessiones]Fac.cle.sæpe.de ver. signi.vnde sumitur.Sed si pars negat,quod petitur, quid relevat positiones facere,quas etiam negabit?Rñd. Vt not.in d.cle.sæpe.in verbo,confessiones.

e ¶ Defectum.]Cap.1.de confes.in 6.

f ¶ Auctoritas]Vt in ca dudum 2. de elect.ca.1. de lit.conte,c.1.& c.2. de confess.in 6.& clem. sæpe.de verb.signifi.

g ¶ Si quis igitur, &c.]Siue reus sit, siue actor.secundū com.resolutionem. Quidā tamen hoc intelligunt in reo tm & eius p̄curatore,p quibus videtur c.fi. de cōf.in 6. qui tex. solū meminit de reo.

hæc litera deseruit vtrique opi.

h ¶ Requisitus.] Scilicet per iudicē non per partem, vt not.in c.1.de conf. in 6. Valeret tamē spontanea confessio , si fieret ad instantiam aduersarij iudice non p̄cipiente.l.si sine ff. de interro.acti.Doct.o. in c. prout,]de do.& cont.& plura alleg.Perus.in c. fi. de conf.in 6.

i ¶ Pro confesso.] Sed quæriſ, an ipso iure,an potius p̄ sententiam? Archi. & Io An.p ipso iure.Contra Ioā.Mona q immo requiritur declaratoria & eius opi videtur ſequi Ab.in c.cum causam.vers. item aduerte . & in c.cū in causa.vers.quæro hic dicitur . de iura cal. & Leg in l.2.§. quod si actor. C.eo. titu. pro quo fac.not. in l.eius q debitorem.ff.de iu. fisci.& c. 1. de homi.& c. si felicis. de pœ.in 6. & in c. hæc litera deseruit vtrique opi.

k ¶ A iudice.]Ergo quod hic dicitur,nō hēt locū in citato per nuntiū,vel epistolā,vt not. in c.fi.de cōf.in 6.& tenēt Arch.Dy & Perus.ibi , q tñ limitat hāc opi. duobus in calibus. Primo , cū cōtumax dixit se nolle rñdere, vel venire . Secundo qñ iudex in citatione fuit cōminatus, q̄ nisi cōpareat hēbit positiones p cōfessatis,per allegata ibi per eū intelligentē hoc, qñ quis est citandus secundo:secus si primo tm:quia nō haberet locū, qđ hic dicit. Intellige ergo, cū iudex ipse interrogat in tantum, q̄ si notarius, etiā ex cōmissione iudicis interrogaret nō haberet locū, qđ hic dicit , nisi iudex esset p̄sens.

l ¶ Sed si antequam Nota casum, in quo quis nō respondens positionibus non propterea habetur pro confesso.de aliis plurib⁹ habetur in c. fin.de confes.per glos & Doct.

m ¶ Dictauerit.]Quod habes in c. prout. de dolo & contu.& supra de dolo & contu.per tot.

Red-

a ¶ Redditis igit.]Sic Spec.in tit.de conf.in prin.

b ¶ A reo.]Vel procuratore eius, licet non sit sem per eiusdem efficaciæ confessio procuratoris cuius est rei,vt,quia nō facit fidem in alio iudicio,velut confessio principalis,vt per Ab.in c.per inquisitionem , nume. 12. de electio.

Legitima confessionem facit.

c ¶ Legitimā confessionē.] Sed quæ nā concurrere debēt ad hoc , vt dici possit legitima cōfessio?Rñ multa,& primo , q̄ fiat a pubere , vel maiore. nec n.tenet confessio facta a pupillo. 22. q.5. cap.pauuli. c.ex parte.de corpo.vitiat & capit. cum virum . de regul. fac.l 1. C. de fal. mone. l. certū, §.si a pupillo ff. de conf.ff. Minor tamen.25. annor. licet obligetur ex sua confessione: tamen restituitur : l. si ex causa. §. 2. ff. de mino. & multa in materia per Hostien. in summ. de confess. in princip. Secundo , quod sit sponte facta alias non teneret capit. 1.de his q̄ me.cau. l 1.§. diuus & § si quis vltro ff de quæstio.& 31.quæstio. 2. cap. Lotharius. Tertio, quod non sit facta per errorem. ca. fina de confess.& hic. Quarto,q̄ non faciat pro cōfitente , sed contra. l. de ætate §. 1. ff. de minor. Quinto,q̄ fiat coram suo iudice , alias non teneret cap.at si clerici.vbi Ab.de iud.Hoc intellige, si pro tribunali sedeat,vt ibi traditur.Sed quid si processus,in quo emanauit confessio, sit nullus ? Respon.nihilominus tenet confessio, vt in dicto cap. at si clerici.& per Ab.in c.dudum 2. de elect.nisi causa nullitatis percutiat, & afficiat ēt confessionē;puta quia facta tēpore feriato,vel corā non suo iudice,Ab.in c Pisanis.de restit.spol. Sexto, q̄ fiat in iudicio per ea,quæ supra.& per Specu. in tit.de confes.§ nunc videndū restat,vbi distinguit.Septimo,q̄ fiat p̄sente aduersario,vt in l certum §.si quis absente de confes.Octauo,q̄ sit certa. d.l.certū.Requiruntur & alia,de quibus diffuse per Specul.in tit.de confes.§ sequitur. & per Host eod.tit. §.qualiter.per quattuor col per Doct. in ca.olim. ue rescri.& in cap.fi. de confes.

Confessus & probationibus conuictus æquiparantur hoc dicit.

Redditis igitur [a] circa exhibitas positiones respōsionibus, diligenter ab actore dispiciendum erit,an a reo [b] super controuersia legitimam [c] cōfessionē extorserit [d], quo quidem casu , & ipse probationum oneribus releuabitur, & iudicis in cognoscendo [e] partibus cessantibus statim super toto cōfessione pronūciandum [f] erit.

Confessio erronea statim

reuocata non p̄iudicat. hoc dicit.

Plane si per errorem [g] facti huiusmodi confessionem emanasse doceatur confitenti (sed tamen confessionē suā statim reuocanti) nullum p̄iudicium generabitur [h] : alioqui quod sua quisque voce dilucide [i] testatus est, proprio non valebit amplius testimonio infirmare [k].

Reus non tenetur edere actori, nisi instrumenta communia.h.d.

Nō tamē [l], quia po

c ¶ In cognoscendo] Et etiam in pronuntiando, aliquando sumus in ciuilibus,vt per Ab in c.quæ tenti.de off.dele.Licet secus in criminalibus, quo casu confessus non habetur pro condemnato, vt per eūdem in c.at si clerici.de iud.de quo late per Host.in sum.de confes.§. fi.vbi habes , q̄ etiam in ciuilibus sæpe in confessam est pronuntiandum.

f ¶ Pronuntiandū erit.]Vt in c.p̄æterea.2 de trāsact. & tenet Spec. de confess. in princip. Hoc tamen nō procedit indistincte, vt in proxim. notul & per Host. in §. fi. de confess. & per Doct. in l. 1.C.de conf Sed videtur habere locū cum confessio fit post litem contestā tam , vt per Bart. in l 1. ff de conf.& per Doct. communiter in c.quærenti.de offi.deleg.

g ¶ Per errorem.] Vel iracundiam vel nimiam festinantiam Ab. in c.cum venerabilis . de excep.t.vers.opp videlur enim statim. Forte vsque ad definitiuam sententiam, non post, licet post p̄ceptum iudicis de soluendo, confessio possit reuocari. Ab.in ca. ex parte.de verbo. signi.

h ¶ Generabitur.] c.fi de confe.vbi Ab. subtiliter distinguit , an , & quando possit confessio p̄tiexitū erroris reuocari, post Bar.in l non fatetur.ff. de conf. & per Host.in sum.de confes.§.an error.

i ¶ Diluc de.]Quod erit , etiam si respondeat per verbum, credo, si interrogetur super facto proprio. Ab.in c. literas & c.cum causam. de iura calum.

k ¶ In firmare.]Ca.per tuas.de proba, l.generaliter. C de non nume.pecu.

Non tamen. CASVS. Sæpe inter litigantes cō tingit quod alter habeat apud se diuersas scripturas ad litem,& iudicium pertinentes, qua de re altera parte instante petebatur,quod omnes edi debeant,idque videbatur iuritum , argumento §. admonendi. supra de litis contestatio. Sol. tamen ut hic habetur,quia ad fundandam intentionem non sunt defumenda arma de domo rei . ut communiter Doct. adnot. nō ob.obiectio, q a tex.in d.§.loquitur de legitima probatione, quod non contingeret in casu nostro: Not. arg. quod nō tenemur aliquid facere pro beneficio alterius cum damno nostro. Io. Sapc.

l ¶ Non tamen, &c.]Ponitur ratio dubitandi. §.ultius. videbatur enim , q̄ quemadmodū dū reus cogitur rñdere positionibus, possum ab eo quamquā inuito confessionē extorquere contra seipsum, ita ēt possumus cogere eūdē ad edendū quamquā possit ex tali editione damnum pati, quæ ratio vila est adeo fortis quibusdam legistis . in l. 1. C.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de eden. ℭ fuerunt ausi tenere ℭ reus hodie tenea tur actori edere, quod tamen expresse est contra iu ra in d.l.1. & l.nimis.C.de testi. & in c. 1. eod. vbi plenissime de tota materia per Ab. & alios.

a ¶ Compellitur.] Vt c 2, de testi. in 6.

b ¶ Communia.] Not. casum, in quo reus edit actori. fac.c.G.perpetuus, de fide instru. & de aliis habes per Cano. in c.1. eo. per Legi. in l.1. C.de edē.

c ¶ Graue nimis.] Sic in l.nimis. C.de testi.

d ¶ Afferet.] Sed contrā videtur l.fi post.C.de assess. Solu. ibi nō probationē, sed personæ presentiā pars exigit vel illud est speciale, vt not. in l. nimis. C.de. testi.

Io. Bapt. Debet autē. Hæc pars ob eius maximam vtilitatē est subdiuidēda in 7. particul. in quarū prima habetur qua liter recipiantur testes: ī secūda quot, & qualiter examinētur: in tertia qui possunt esse testes: in quarta quid cōcedatur ne pereāt probationes in quinta an liceat probare post renunciationem: in sexta quando, & quomodo opponatur contra testes: in septima qualiter testis possit scriptum corrigere, secunda ibi. interrogabit, tertia ibi: testes vero, quarta ibi, dabunt autem, quinta ibi, elapsis igitur, sexta ibi, sed interdum, septima ibi, eum quoque, Quo ad primum casus ita figuratur, Cū in quadā causa essent testes recipiendi, iudex sine aliquo iuramento, nec partis aduersæ citatione volebat eos recipere, atque examinare, idque putabat esse de iure ob præsumptionem bonitatis cuiuslibet hominis, confirmatur quo ad iuramentum quia infra in hoc.eod tit. explicatur ut est species vna probationis, & cum hoc ad notitiam alterius partis peruenisset, instabat id non esse aliquo modo faciendū; qua de re Sol. prout in parte legimus, quia testes in iudicio ordinario, de quo nos in presenti loquimur debent recipi, & admitti certa iuris solemnitate obseruata, & sic prima obiectio nō videt aliqd cōcludere: quo ad cōfirmationē vero dico qđ diuersę sunt spēs iuramēti, diuersi sunt fines, vnde hic tex. noster intelligitur de iuramēto veritatis dicēdę: Not. primo casum, in quo nemini est credendū sine iuramēto q̄uis ille sit religiosiss. qđ facit contra. c. fi. de p̄sumpt. No. secūdo qđ testes ad testificā dū sunt oīno obligati, & ppea p̄cise cogi pāt, idq; vt factū vt partes posset in iudicio sua iura ꝓbare.

e ¶ Admoneri.] Personaliter, vel ad domum, nō tū semper sufficit citatio ad domū, de quo per Ab. & Doct. in ca. causam. de do. & cōtu. & in c. fi. de eo qui mit. in pos. Sed si non fuit pars citata, non valet depositio, vt hic. Excipiuntur quidam casus per Doct. in c. 2. de testi. & inter alios casus quem ponit Bartol. in l. Theopompus. ff. de dol. præl. vt si testator mandet stari super aliquibus dicto alicuius, quē dicit informatū: quia sine vlla citatione poterit deponere, hoc tamē bonis rationibus reprobat Ab. in d. cap. 2. Sed non sufficiet vnica citatio, vel potius requiratur trina ? Rñ. vt per Ab. in c. consuluit. de offic. deleg.

f ¶ Auditurus.] Immo contra: quia testes audiēdi sunt in secreto, & sigillatim recipiendi c. venerabili. de testi. c. inquisitionis. §. 1. de accu. c. nullum. C. de testi. Quomodo ergo veniet pars testes auditura? Solu. secundum glo. & Docto. in c. 2. de testi. vnde sumitur, ꝓ hæc litera non intelligitur ita iudaice, vt pars debeat audire dicta testium, dum ipsi deponunt: sed potest audire testes iurantes, & post publicationem videbit etiam dicta testium. Vel aliter hoc intelligitur, quando testes deponunt in causa publicationis, id est, ad perpetuam rei memoriam, vt in c. quoniam. §. sunt & alij, vt lite non conte. prima verior secundum Abb. in d. cap. 2. & fac. pro prima not. in ca. constitutus. de fideiussor.

g ¶ Veniat.] Quid si nolit venire? Rñ. recipientur, & valebunt depositiones, ac si venisset, cum venire, vel non sit in potestate partis, nisi in casu, vt no. in cap. constitutus. de fideiuss. Et hoc etiam intellige, quando lis fuit contestata, vt in titu. ut lit. non contest. & not. in cap. 2. de testi. Quid si pars non possit venire? an depositiones ualeant? Respon. de hoc sunt opin. uidentur tamen mero iure depositiones tenere, licet legitime impeditus sit restituēdus ad opponendum contra testes, secundum Abb. in c. 2. de testi. restituetur etiam aduersus depositiones ipsas testium.

h ¶ Firmitatē.] Ita ut nec iudiciū quātūuis modi cum

sitionibus reus respō dere compellitur a, *documenta quoque, quæ ad causam pertinentia penes se detinet: nisi sibi cū actore sint communia* b, *exhibere compellendus erit. Nam graue nimis* c *esset illum ad eorum exhibitionem vrgeri, per quæ sibi postea præiudicium fieret. Sed actor ipse inficiāte reo sumptis congruis dilationum temporibus intentionis suæ proprias probationes afferet* d, *vel testes inducendo, vel instrumenta, & alias scripturas ꝓducēdo.*

Reus citandus est ad videndum iurare, & deponere testes. h. d.

Debet autem in primis, si ex dictis testium rei sit eruenda veritas, admoneri e aduersarius, quod auditurus f iuramētum veniat g; ne si prætermissum id fuerit, quod contra leges actum deprehēditur, nullam habeat firmitatem h.

Non creditur testi non iurato, nisi remittatur iuramentum. h. d.

Sed & testium depositiones non aliter recipiet iudex, quam prius iurisiurandi religione firmauerint, quod tantum quæ vera nouerint pro-

cū faciāt depositiones. Ab. in c. 2. de testi. Bar. in l. maritus. ff. de quæstio. not. ergo, ꝓ actus gestus cōtra legē est ipso iure nullus. l. non dubiū. C. de ll. c. quæ contra. de te iud. An autē hoc verū sit, vbi est apposita pœna? dic vt per Bar. in l. prætor. ff. de no. op. nun. & per Ab. in c. 2. de testib.

a ¶ Aperient.] Vt 3. q. 9. c. hortamur. Sunt & alia plura, quæ debet testis iurare antequam deponat, de quibus ꝑ Specul. in tit. de teste. sub capite de testium iuramento. & per Hostien. in sum. de testib. §. qd debeant iurare.

b ¶ Religiosus. ca. nuper. de testib. Etiam si esset episcopus, vel Cardinalis. Ab. in c cum olim nu. 5. de priuil. licet hi non tangant scripturas, c. fin. de iur. cal. & in §. in hac tamen parte. supra eod. titu. Dictū tamen magni viri iurati faciet præsumptionem. Abb. in cap. cum olim de dolo & contum.

c ¶ Iuratus.] Licet non citatus. Ab post Spec. & Domi. de Ro. in cap. 2. de testib. versic. extra glosſ. quæro.

d ¶ Alterius.] Secus forte, si dictum testis non esset in præiudicium alterius; puta, quia deponat quem baptizatum, vel ecclesiam consecratam: quia crederetur forte vni, etiam non iurato, c. paruulos. & ibi not. & c. cum itaque. de conse. dist. 4. Item ubi quis uult probare se egisse pœnitentiam per confessorem suum. c. nemo. de sim. fac c. omnis. de pœn. & remiss. vel deponeret: tamquam peritus in arte. Ab. in c. proposuisti. eod.

e ¶ Parte.] Cap. tuis. de testi. vnde sumitur, licet autem & ibi, & hic fiat mentio in singulari numero de parte, debet tamen vtriusque partis interuenire consensus, testis enim iurat pro vtraque parte verum dicere, & ex falso eius testimonio potest vtraque pars lædi: c. quod omnes. de reg. iur. in 6. Sed an requiratur consensus etiam iudicis? Quidam ꝓ sic, ne circumueniatur illius auctoritas, pro hoc. l. acta. ff. de re iud. Cōtra tenet Ab. in d. c. tuus. Quando scilicet causa est mere priuata, tum quia iuramentum debet esse necessarium. ca. & si Christus. de iureiur. quæ necessitas cessat ex quo partes, de quarum fauore principaliter agitur, remittunt, tum per l. si conuenerit. ff. de re iud. & respō. ad l. acta. vt ibi per eum. Et pro hac opi. fac. ꝓ iura non meminerunt de iudice. Sed si non apparet remissum vel præstitum, an præsumatur interuenisse? Resp. non, cum sollemnitas intrinseca non præsumatur. cap dudum. 2. de elect. ibi: Non inuenimus esse factam. per Legistas late in l. sciendum. ff. de verbo. obliga.

fessione suę testificationis aperient: nulli enim testimonio, quantumcumque religiosus b *existat, nisi iuratus* c *deposuerit in præiudicium credi debet alterius* d, *nisi forte iuramentū ab aduersa parte* e *remittatur* f.

Testes recusantes iurare, sunt sub pœna excommunicationis cogendi, & iuramentum de non deponendo non tenet. h. d.

Quod si testes a iudice moniti g sese, vel odio, vel gratia, vel timore a ferendo testimonio subtraxerint, per censuras ecclesiasticas testificari compellendi erunt, nec audientur, quod sese quo minus deponant proprij iuramenti k vinculo innodatos l asserant.

Diligens debet esse iudex examinando super omnibus qualitatibus totius causæ. hoc dicit.

Interrogabit ergo

f ¶ Remittatur.] Cum igitur iuramentum possit remitti, patet quod non est de sollemnitate formali ipsius testimonij, & vt quidam dicunt, est magis de ordine, quam de substantia. Sed contrarium tenet Ab. in c. tuis. de testi. per c. de testibus eo. tit. Et cū per hanc suam opinionem videatur dicendum, ꝓ non possit a partibus renuntiari tamquam formæ, arg. not. in l. 1. ff. de verbo. obl. & in cap. cum dilecta. de rescrip. limitat ipse illa dicta, vt non procedant, quā do forma principaliter concernat fauorem partis. fac. l. fina. C. de fideicom. cum ibi not.

Formalia cōcernentia principaliter fauorē partis possunt remitti.

g ¶ Moniti.] Not. quod testes antequam cogantur, moneri debent. fac. c. super. de test. cogen.

h ¶ Compellendi.] Cap. fi. de test. cogen. & per tot.

i ¶ Nec audiētur.] Non valet ergo iuramentū de non testificando, fac. c. intimauit. & c. constitutis. de testi & c. quia plerique. de off. ordi. in 6. Cum enim testimonium ferre sit munus publicum, compelli quis potest vel inuitus l. fi quādo. C. de test. & de test. cog. per tot. & 11. q. 3. ca. quisquis. & c. 1. de crim. fal. & de hoc per Ab. in c. qualiter de accus. etiam in c. omnis. de pœn. & remi. & in c. dilectus, de excess. præl. & in c. 2. de offi. ord.

Testificari munus publicū.

k ¶ Iuramenti. Sed videtur, quod tales iurantes nō sint compellendi contra iuramentum proprium deponere. c. debitores. etsi Christus. ca. quanto. de iureiu. Et si dicatur quod non tenuit iuramētum. ergo tales iurando peccauerunt, & sic peccatū debet eos arcere a ferendo testimonio? Rñ. secūdum Ab. in c. intimauit. de testi. quod illud iuramentū tamquam illicitum non potest obseruari sine peccato, cum celare veritatem sit peccatum. Non obstat temeritas iurantis: quia sicut temerarium iuramentum non remouet a promotione. cap. sicut. de iureiur. Sic nec a testimonio. Vel solue distinguendo, vt per Abb. in c. constitutus. 1. de test.

l ¶ Innodatos.] Cum vere non sint innodati, vt in superioribus notulis, ideoque secundum Anchar. in cap. intimauit. de test. non esset necessaria absolutio, licet caute faciant, qui petunt. Specu. in titu. de teste §. de testium compulsione. ver. quid si quis iuramento.

Interrogabit. CASVS. Quidā iudex plures testes, & suo iudicio examinabat: ꝑ si uero pauciores & mō diuerso ipsos interrogabat, at qdā alius uolēs hāc molestiā euitare suā prātem examinandi cōtinuo delegabat, idque ambo putabāt esse licitū ob varias rerū circumstantias quarū cā multa sunt in arbitrio iudicis ut passim in iure habet, his accedit

Io. Bapt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

copia negociorum, quæ iudicem videtur tenere in aliis rebus occupatū, qua de re quæsitum fuit quid iuris, Sol. prout in hac parte legimus: quia iudex quomodocunque procedat, semper debet ab aliqua iuris regula regulari ob interesse eiā ipsarum partium, qua rōne sua dente nec ēt obiectio aliquid cōcludit, cū aliquando limit. & aliquādo verificetur. Not. primo quod perfectio cuiuslibet actionis ab omnibus circunstantiis necessario dependet; & sic intelligi debet l. 1. ff. de orig. iur. & iō obseruare huiusmodi circunstātias est necessarium in quatlibet operatione: Not secundo de legationē alicuius causæ non esse faciēdam nisi aliqua legitima ratione suadente.

a ¶ Duos.] Quia in ore duorum uel trium, &c. licet. de testib.

b ¶ Nulla enim, &c.] Intellige hoc regulariter. Nā triginta casus, in quibus dictū vnius facit plenam probationē enumerat Specul. in tit. de teste. § restat. vers. hoc tamen fallit. Plures enumerant Legistæ in l. admonendi. ff. de iureiur. & Canon. in c. veniens. de test Et Abb in c. super eo. de test. per illū textum ponit regulam, quod vbicūque agitur ad peccatum impediendum, nec ius alterius lædit, sufficit dictum vnius fac. not. in c. nuper. de testi. & c. sollemnitates. de consecrat dist. 1. & 2. q. 1. c. multi & no per Abb. in c. at si clerici. de iud. & allegatur bonus textus. in c. quicunque. 11. q. 1 de cuius intellectu, p Ab. in d. c. nuper. & in d. c. 2 eo. An aūt valeat consuetudo, p vni testi credatur, per Abb. & posteriores. in d. c. 2. & per Ias. in l. de quibus. ff. de ll.

c ¶ Diligenter.] Hæc diligentia consistit in multis quæ hic ponuntur. quibus adde, p debet eos sigillatim examinare & de per se, c. venerabili. de testi. quod intellige pro ut per Abb. in c. causam. & cap. sicut. de testibus.

d ¶ De singulis circumstantiis.] Aliàs non peruenitur ad veritatē. c. occidit. 23. q. 8. & de his habes in l. 3. ff. de test. & in §. si testes. 4 q. 3. Sed an sint examinandi testes, etiam super occultis circumstantiis? Dic vt per Innoc. Host. & Abb. in c qualiter. 1. de accusat.

e ¶ De causis.] Debet enim iudex quærere de causis scientiæ, quam si testis non reddiderit nō valebit dictum eius. 4. q. 3 §. solam. & 23. q. 3 c. si habes & in authen. de testi. §. & licet dudū nec faciet quidem præsumptionem. Idem erit, si reddiderit rationem, sed inutilem. Abb. in cap. cum causam de testi. Sed quid, si iudex non quæsierit, & testis simpliciter responderit, se scire i Respon. valebit eius testimonium. c. sicut vbi de hoc de re iudi. & communiter in cap cum causam. de test. & not. in l. 3. ff. de test. Vel distinguendum est, vt per Innoc. in d. cap. cum causam.

f ¶ De personis.] Scilicet ipsorum testium, an sint honesti, vel turpes personæ. 4. q. 3. §. 2., vel dic de personis, id est, de contestibus.

g ¶ Loco, & tēpore.] id est, quo loco, & quo tēpore actus, de quo q̄ritur fuit gestus. Nam si in his testes essent diuersi, non valeret eorū testimoniū. c. nihilominus. & ibi not. 3 q. 9 vbi hoc limitat glo. & declarat Ab. in c. cum causam. de testi. vel dic de tempore. i ex qualitate, vel tarditate tēporis, qua testis vtitur in respondēdo. Nam ex tarditate deponendi redditur testimonium suspectū. 4 q. 3. §. idem in testibus. fac. not per Ab in c. nihil. de verb. signi. De teste, qui loquitur præmeditatum sermonem, vel per omnia se remittit. prima accommodatior litteræ.

h ¶ Visu.] Accipe hic de sensu visus speciali, quē habemus per organū oculorum. Nam aliàs sensus visus est generalis ad omnē sensum. Vnde si deponatur per hunc sensum visus super re perceptibili alio sensu, non vitiaretur testimoniū, de hoc no. 3. q 9. c. testes. Bar in l 2. §. idem Labeo. ff. de aqua plu arcen. & per Bal. in l. solam C. de test. Abb. & alios in d. c. cum causam. eod tit.

i ¶ Auditu.] Sed an cęcus possit esse testis super re perceptibili auditu, si habeat notas voces contrahentium? Rñ. commu q sic, vt per Ab. in c. cū causam. de testi. licet ille distinguat. Ang. tamen in l. si non speciali. C. de testam tenet, q ista depositio caci non facit plenam probationem.

k ¶ Scientia.] Et debet reddi causa scientiæ per illum sensum corporeū, quo percipitur actus, super quo deponitur, vt si deponendum sit super re perceptibili visu, debet dicere: quia vidi, si super re perceptibili auditu: quia audiui, & sic de singulis, licet sensus visus sit generalis ad omnem sensum, vt in notula in verbo, visu. Et idē in sensu tactus, secundum Bal. in l. solam. C. de testi. Ias. in l. manumissiones ff. de iust. & iure.

l ¶ Credulitate.] Scilicet, an credant ea, quæ deponunt. Sciendum est tamen, quod de auditu, fama, & credulitate interrogātur testes ad præsumptionem, non ad plenam probationem, vt per Abbat. post Goffr. in c. cum causam. de testi. & de hoc per Vero in caut. 45.

m ¶ Ad rem facere.] Fac. l. de minore. in fin. ff. de qō. l. 3. §. 1 ff. de test. c. constitutus. in fi. de fideiusso. & quæ ponit Spec. in tit. de teste, § nunc tractandum. vers. sæpe pallor. & illud Nasonis.

Heu quam difficile est, crimen non prodere vultu.

Et ea, super quibus examinari debent testes claudantur his versibus.

Auditus, uisus, persona, scientia, causa.
Fama, locus, tempus ac certum, credulitasq;.
Dum testes recipi iudex hæc cuncta notabit.

Sed nunquid teneatur respondere testis, vtrum sit diminosus? vel talis, qui nō possit testificari? Rñ. de hoc sunt multæ ac multæ opi. & sex refert Ab in ca. cum causam. de testibus. ui de per Cano. in ca. 2. de confess. in 6. præcipue per Bellenzin.

a ¶ Valetudinarii.] Valetudinarii autem, qui sint, relinquitur iudicis arbitrio: ut per Ab. & alios in cap. quoniam frequenter, p̄cipue uers. quarto. quæro. ut lite non contesta.

b ¶ Senes. In casu nostro senes dicuntur post septuagesimum annum: quia ante non excusantur a muneribus, tutelis &c. l. maiores. ff. de iu. immu. & ita tradit Abb. in cap. si qui. de testi. unde sumitur. Aliàs autem multæ sunt opi. qui dicantur senes, vt per eundem in c. quoniam frequenter. uers. tertio principaliter quæro.

c ¶ Depressi.] Immo non uidetur, quod ad testem pauperem debeat iudex mittere, cum nihil impediat, quin possit se conferre ad iudicem? Respond. forte hoc dicitur, quia testis posset esse nobilis, & pudore afficeretur, si sentus & pannosus compareret coram iudice. Ita not. in cap. si qui. de testi. Ex quo nota, quod pauperes nobiles excusantur a mūneribus publicis, quę palam explicanda sunt, si ob paupertatem domo non egrediuntur. Sed adhuc contra: quia paupertas repellit a testimonio. 2. q. 1. c in primis. & 4. q. 3. c. si testes Sol. contrarium procedit, quādo testes essent aliàs suspecti: secus si sint honesti uiri, licet pauperes. Ita commun. in dicto cap. si qui.

d ¶ Non possint.] Idem si sint egregiæ personæ. debet enim iudex ad eas mittere, nisi illæ suo priuilegio renunciare uelint, l. ad egregias. ff. de iureiur. Vel nisi sit causa criminalis. Vel aliàs ita ardua, vt testis debeat deponere in præsentia iudicis: quia tūc potius debet egregia persona ire ad eum, quā contra, ut per Ab & alios in cap. si qui. de testi. Et quibus casibus iudex mittit ad examinandū citan da erit pars aduersa, ut uadat ad uidendū iurare ad domum testis. Bar. in l. ad egregias. ff. de iureiur. nisi testis sit mulier. quod Ab. in d. c si qui. admittit de honestate, non de rigore.

e ¶ Dirigat.] Nota ergo, quod articulus receptionis testium est delegabilis. clem. unica. de offi. delega. Sed hoc non procedit in causa criminali, pro quo fac. not. in c. at si clerici, de iud. in & super gl. 2. & hoc, procedit regulariter, ut in authen. apud elo quentissimū. C. de fide instr. Nam si talis sit iudex quē non deceat ire ad domum testiū, & testes ita grauantur, vt non possint accedere ad iudicem, poterit tunc iudex mittere ad eos, licet causa sit criminalis, vt per Abb. in c. si qui. de test. fac. no. in c. mulieres. de testi in 6. Alii tamen putant distinguendum, vt habetur in d. cap. si qui.

Testes vero. Hęc pars quamuis possit diuidi in plures particulas quoniam tamen commode potest in ea casus in communi figurari, propterea est animaduertendum, quod cū quidam iudices indifferēter admisissent ad testificandū omnes, & quascunque personas ita quod nec conditio, nec natura, nec qualitas vitæ & morum aliquo modo obstabat, idque putabant esse licitum, quia via cognoscendi veritatem est potius amplianda quam restringenda, argumento. ca. quoniam frequenter. vt lite non contestat. Ceterum Sol. ut in hac parte legimus, quia si indifferenter testes admittuntur, admitteretur ostium correctio iuris naturalis, & aperiretur uia committendi fraudes. Non obstat obiectio, quia aliud est excludere uel admittere personā ad testificandū, & aliud est definire, qñ, & ubi probatio sit faciēda: Not. primo qđ cā cognoscēdi te stē ad testificandū habilē reductiue est natura, conditio, & uita illius, quibus, possit addi & suspicio: Not. secundo quod hmōi causæ etiā in iudice verificantur, & aliquando in arbitro, & simil.

Ius. Bap.

f ¶ Fideles.] Fac. l. 1. ff. de testi. & 2. q. 7. cap. non oportet. & ca. si hæreticus. sic nec ad accusandum. c. alieni. & c. quærendum. ea. causa & qō. excipe tā casū in c. cōtra Christianos. de hæret. i 6. & ibi not.

g ¶ Idonei.] i. integri. debent autem quatuor concurrere ad hoc ut dicantur idonei, uel integri, de quibus per Abb. in c. 1. de exceptio.

h ¶ Cēsentur.] Reputātur, sunt magis & minus in preio respectu illorum trium, quæ hic ponuntur. fac. institu. de iur. nat. gent. & ciuil. in fin. prin in verbo, censeri, secundum expositionem Gull. Bud. fac. text. in c. forus. de verbo. signifi. vnde sumitur, vbi est uerbum, non censentur, sed considerantur, quod in idem recidit.

i ¶ Non seruus.] 4. q. 3. c. ubi. §. item serui. & c. ita

Visus.

Auditus.

Veritatem.

Testes considerantur conditione, natura, & vita, hoc dicit.

Ex causa delegabit iudex examen testium, hoc dicit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

idonei. & 11. quæst. 3. cap. quattuor. authent. si dicatur. C. de testibus.

a ¶ Non femina.] Intellige diuerso modo, secundum diuersos respectus. Nam respectu testamenti feminæ penitus arcentur. §. testes. instit. de testa. l. qui testamento. §. mulier. ff. de testa. Idem in causis criminalibus, secundum Canones. 33. q. 5. cap. mulierem. licet arg. sit contra. 15. quæstio. 3. ca. ex eod. sed illud secundum leges. vt not. in ca. forus de verbo. signi. & hoc regulariter. Aliquãdo animadmittitur in criminali causa, etiam mulier, etiam malę famæ, vt meretrix, vt in c. tanta. de simo. Respectu tamẽ cuiuum, in quibus mulier in testẽ admittitur, quod est regulariter d. §. mulier. & late per Fel. in c. quoniam. de testi. Intellige qđ hic dicitur, qꝓ femina in comparationem masculi non est perinde idonea, nec facit tantam fidem. Vnde si sunt duo viri ex vna parte, ex alia duæ feminæ, præferendum est testimonium virorum, vt per Abb. in d. ca. forus, quod intellige quando testimonium feminarum non tenderet in fauorem rei: aliàs secus: quia præferentur feminæ. Bella. in d. c. forus. gl. in c. clerici. dist. 81. Marsi. in l. vnius. § in ea causa. in fi. de quæstio.

b ¶ Varium, &c.] verba sunt Poetæ lib. 4. Aenei. & habentur in c. forus de ver. sig. vnde sumitur. fac. l. filia. C. de inoff. testa. & est arg. in l. reprehendenda. C. de insti. substi. Vnde versus,

Quid leuius fumo? flamen, quid flamine? ventus,
Quid vento? mulier, quid muliere? nihil.

c ¶ Necessarium.] Vt quia non sunt alij, qui veritatem sciant, vel non ita bene sciunt. 14. q. 2. cap. quamquam.

d ¶ Honestas.] Ergo quod hic dicitur, non habet locum in omni muliere: sed tantum inhoneste viuẽtibus. Sic aliàs licet mulieres pro debito ciuili personaliter capi nõ possint, auth. sed nouo iure. C. de cusio. reo. Nec possint tali priuilegio renunciare nisi pro reddenda administratione tutelæ, vt per Bar. in auth. matri, & auiæ. C. quando mul. tutel. offic. Mulier tamen inhoneste viuens poterit indistincte pro ciuilibus debitis personaliter capi, gloss. & Bald. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex.

e ¶ Immisceri.] Periculosa est enim sexuum cõmixtio. 18. q. 2. c. definimus. l. maritus. C. de procu. l. fi. C. de atbi. & not. in c. 2. de iudi. in 6. vnde sumitur, pe metu dominantis veritatis testimoniũ supprimit. Natura, si vir sit, non femina[a]: nam varium[b], & mutabile semper femina.

Mulieres non sunt in forum trahenda gratia testimonij ferendi, sed ad eas est mittendus tabellio. h. d.

Cuius tamen testimonium, si quando necessarium[c] fuerit, cum mulieres honestas[d] ipsa, ac naturalis pudor virorum cętibus immisceri[e] pro hibeat, quacumque auctoritate[f] testimonij ferendi causa, vel alia, quæ iure non exprimatur[g], in iudiciũ personaliter euocari, vel trahi[h] nõ potetit: sed ad eam mittendus tabellio[i], & iuxta Bonifacianę cõstitutionis[k] tenorem procedendum erit.

Testis mala vita caret fide, h. d.

Vita censetur testis, si innocens sit, & integer[l]: nã si vita bo

fac l. 1. § sexum. ff. de postul.

f ¶ Quacunque auctoritate.] Etiam literarum sedis Apostolicæ, vel legatorum ipsius, c. 2. de iud. in 6. nisi litteræ Apostolicæ specialiter hoc continerent, quod non intelligas de literis legatorum. legatus enim de latere, vel alij inferiores, nõ possunt famam cõmittere cõtra iuris formam, vt not. in cap. fin. de hæret. in 6. & tenẽt Domi. & Perusi. in d. cap. 2.

g ¶ Exprimatur.] Exprimuntur autẽ hæ causæ in c. 1. §. fi. de iudi. in 6. secundum aliquos, quos tamen reprobat Perusi. post Ancha. in c. 2. de iud. in 6. pręter tantes causas expressas esse omnes criminales, vt in authen. sed nouo iure. C. de custo. reo. Item casus. l. 1. §. ex hoc. ff. de vēt inspici.

h ¶ Trahi.] Scilicet inuitas, qđ satis se denotat hoc nec possunt ad iudicẽ accedere, nisi simus in feminis religiosis, quæ nec si velint, debẽt iudiciis personaliter interesse, c. 2. de iud in 6. vnde sumitur. Et nota hic casum. in quo mulieres sunt melioris conditionis, q̃ masculi. Ad idem c. mulieres. & c. ea noscitur de sent. excom. & ca. ex literis. de pigno. de quo latissime per Legi. in l. 2. ff. de re iu.

i ¶ Tabellio.] vel alia idonea persona; puta, presbyterum, vel alium honestum virum, vt legitur, & not. in c. 2. de iudi. in 6. Et nota hinc, qꝓ licet de iure ciuili examinatio testium non possit committi, nisi habenti iurisdictionem, vt per Bart. in l. iudices. C. de fide instru. de iure tamen canonico potest committi etiam tabellioni, & priuatæ personæ. primo tamen debet iudex committere tabellioni, si eius copia haberi poterit, Perusi. in dicto cap. 2. post Inno. in c. quoniam contra. eod.

K ¶ Constitutionis.] Vt in c. 2. de iudi. in 6.

l ¶ Integer.] Quattuor concurrere debent, vt testis dici possit integer. Primo, quod sit omnino immunis a crimine, quod intellige vt per Abba. in cap. testimonium. de testi. & dicetur aliquid in sequenti notula. Secundo, quod procul sit ab infamia. & an hoc procedat in infamia facti, Abba. in dicto cap. testimonium. Suspicione, id est, inimicitia. 3. quæstio. 5. cap. accusatores. dicens fraudulenter se inimicum, vt se a testificando subtrahat, licet mortaliter peccet: quia dicit mendacium in causa proximi. 22. quæstio. 2. cap ne quis. & cap. 1. de crimin. falsi. nihilominus fraude comperta reciperetur, & ei crederetur, Abba. in cap. inquisitionis § 1. de accusat. versic vlterius, Quarto, suspicione criminis: quia non debet in aliquo vacillare, sicut opinio ordinandi. dist. 81. c. tantis, & declarat Abb. in cap. 1. de except. in 3. not. fac. illud Horatij.

Integer vitæ, scelerisq; purus,

Testis, § integer.

a ¶ Carebit.] Ergo peccatum mortale repellit a ferendo testimonio, c. testimonium de testi. & c. 1. de accus. Sed hoc non est indistincte verũ, sed prout declarat Ab. in d. c. testimonium. & in cap. illa de elect. & in c. accusationis. §. 1. vbi bonus tex. in materia de accusa. Illud no. qꝓ enormiter peccans non facit fidem, etiam cũ iuramento, Ab. in c. 1. de purg. can. nec famam inducunt tales testes. Abb. in d. c. inquisitionis. §. 2.

b ¶ Prohibentur.] Not. quod edictum de testibus est prohibitorium certarum personarum, & permissorium regulæ. quilibet enim admittitur, nisi prohibeatur, ut hic, fac. c. cum apud. vbi Abb. in 1. not. de sponsi. & c. 1. de testib.

c ¶ Clerici.] Tam sæculares, quam regulares religiosi & conuersi: nec enim in materia ista inter hos est differentia, Abb. in c. insuper. in 1. quæst. de testi. Item tam clerici inferiores, quam prælati ecclesiarum, quod satis probatur in d. c. insuper. ponderando inscriptionem d. ca. insuper. quæ est, priori & fratribus. Et cũ prælatus possit esse iudex in causa ecclesiæ suæ. 2. q. 7. cap. si quis. & ibi not. & in c. cum personæ de priui. in 6. ergo multo magis potest esse testis, cum facilius repellatur quis a iudicã do, quam a testificando. & ita arguit Abb. in d. cap. insuper facit. cap. cum R. de offic. delega. Hoc tamen limita primo non habere locum, si prælatus promoueret causam, in qua vult testificari, dicto cap. insuper. Item quando ageretur de causa, quæ spectaret specialiter ad mensam episcopalẽ, vt per Ab. in d. c. insuper. versic. ex his infertur, & de materia latissime in d. c. insup, & c. eũ nũcius. de testi.

d ¶ Vniuersitatis. Etiam sæcularis, eadem enim est in omnibus rõ: quia scilicet causa non est singulorum. l. in tantum. ff. de re. diuisio. & 12. q. 2. ca. qui manumittitur. & per Canon. in cap. insuper. & capit. cum nuncius. de testi. Legistæ in l. parentes. C. eod. titu.

e ¶ Non erunt.] Cap. insuper. ca. cum nuncius. & c. in tuis. de testi. c. etsi Christus. de iureiur. & hoc intellige in ciuilibus. distinguendo tamen plene, vt per Abb. in dicto c. insuper. Secus in criminalibus. cap. super prudentia. 14. q. 2. nisi esset res & criminalis quæstio, inter eosdem de vniuersitate: quia par affectionis causa omnem excluſit suspicionem. l. non solum. ff. de ritu nupt. & late per Abb. in d. cap. insuper. Immo secundum plerosquo non sunt omnino integri, maxime quando per aduersam partem producerentur testes in contrariũ, vt per Abb. in d. ca. insuper.

f ¶ Instituti.] Quo casu non poterit testificari: quia nemo debet habere duplex officiũ in causa. 4. quæst. 4. cap. 1. & cap. 2. facit cap. singula. distinct. 89. & 16. q. 1. cap. presbyteros. Et l. ille a quo. §. tempestiuũ. ff. ad Trebel. l. si plures. ff. de pact. l. nemo. C. de assess.

g ¶ Alia causa.] Sed quæ nam erit ista alia causa? Rñ. multiplex, vt excõmunicatio, crimen graue, periurium, infamia, cap. testimonium, de testib. & c. ex parte. eo. titu. Vnde nota, qđ habilitatus ad certum actum respectu vnius causæ, videtur habilitatus solum respectu illius non aliarũ causarum pariter impedientium. fac. c. ex tuarum. de auct. & vsu pal. l. si domus. ff. de serui. vrb. prædio. fac. quod not. in c. statutũ. de teseri. in 6. & per Abb. in c. cum nuncius. de testi. in princ.

h ¶ Sub obedientia.] Vt sunt canonici regulares, conuersi, & alij religiosi huiusmodi, vt per Specu. in tit. de teste. §. 1. versic. Item Excipitur, quod est monachus, vbi multa iura allegat in materia: suæ tamen allegationes sæpe plus valent numero, quã pondere.

i ¶ Licentia.] Sed quid si non habuerint licentiã? Respondeo, quidam distinguunt inter testimoniũ exhibitum in iudicio, & testimonium adhibitum contractui: magis tamen cõmuniter tenetur, quod valeat, vt per Spec. in tit. de teste. §. 1. versi. item excipitur, quod est monachus: quia non reperiuntur prohibiti, immo potius permissi c. nuper. de testi. c. etsi Christus de iureiuran. cum simili, & hoc tenet Accur. in §. cogitandum. in auth. de monachi. Bal. in auth. ingressi. C de sacrosc. eccles. Abb. in cap. cum nuncius. de testi. per c. Abbate. de verbo. signifi & c. veritatis. de dolo & contuma. Et quod hic, & in c. monachi. 16. q. 1. dicitur. de licentia intellige secundum eum, quod a principio debent habere licentiam prælati, cum nec legere literas debeant sine licentia prælati 12. quæstio. 1. capit. non dicatis. Sed si testificati fuerint, valebit testimonium cum lex illud non annullet. Simile est, quod licet non debeant fieri plures, qnam vnus patrinus, si tamen fiant plures cum omnibus contrahitur spiritualis cognatio, vt supra de tripli. cognat. §. de eo. & ibi not. licet hoc sit nouissime per

Con-

na defuerit, fide carebit[a].

Clerici possunt testificari pro ecclesia, & singulares personę pro vniuersitate sua nisi tamen aliqua causa pro babilis impediat, h. d.

In summa quicunque iure minime pro hibentur[b] ad testimonium perhibendũ sunt admittendi. Clerici[c] ergo a ferẽdo testimonio super negotio propriæ ecclesiæ, vel aliç singulares per sonę, in causa suæ vniuersitatis[d] arcẽdi nõ erunt[e]: nisi ad agendum, respõdendumve fuerint instituti[f], vel ipsos alia causa[g] pbabilis impedierit.

Monachi de consensu ab batis, possunt testimoniũ dicere h. d.

Monachi quoque, & quicunque sub alterius obedientia[h] constituti sunt, de sui præsulis licentia[i] recte testimoniũ dicẽt.

Concilium Tridentinum immutatum. Vel intelli-
ge de licentia, quæ procedat de honestate, non
de necessitate. Quemadmodum etiam dicimus de
teste, qui debet deponere ieiunus, ca. 1. de testi. fac.
c. 1. de despon. impu. in fin. Nec sumendum est hic
arg. a contrario sen
su.

a ¶ Recipienda e-
runt.] Cap. Iudæi.
de testi. An autem
Iudæus possit con-
tra Christianũ de
crimine excipere,
dic vt per Ab. in d.
c. Iudæi.

b ¶ Priuilegiis.] Vt
habes in cle. 1. de
testi.

c ¶ Infidelis.] Vt
cap. 1. & cap. licet.
de testi. l. quoniam.
C. de hæret. cum
authent. ibi posita.
& per Specul. in ti-
tu. de teste. §. 1.
vers. item quod Iu
dæus. Sed contra-
rium videtur pro-
bari in cap. Iudæi.
eo. titu. Solus uer-
bum, præsumant,
tollit difficultatẽ,
vt ibi not. Itẽ con-
tra, cum in iudicio
sit seruanda æqua
litas. c. 2. de mutu-
is petitio. cap. cum
inter. de except. er-
go uf iuridicũ, qđ
licut Christiani Iudæos non recipiunt contra se,
sic nec ipsi contra Iudæos recipi debeant. Solu. vt
not. in clem. 1. de testi.

d ¶ Excommunicatus.] 3. quæst. 4. c. conspiratores.
cum concor. alleg. per Speculat. in titu. de testibus,
§ 1. vers. item quod est excommunicatus. Et idem
dicas de suspenso, vt per Specul. in dicto § 1. vers.
quod de suspenso.

e ¶ Criminosus.] Quod intellige, ut in §. seq. & cõ-
cord. 3. quæst. 11. ca. neganda. & cap. non est. & 3.
quæst. 7. cap. qui sine. & ca. postulatus. & 32. quæst.
5. cap. præceptum.

f ¶ Testimonium dicent.] Sed numquid orthodo-
xus poterit huic iuris dispositioni renunciare, &
contra se admittere testimonium infidelis? Spec.
in tit. de test. vers. sed numquid orthodoxus, quod
sic. Contra tamen Ioan. And. ibi in additionibus
quia sic daremus fauorem infidelibus, contra ca.
excommunicamus. & ca. si aduersus. de hæret. Est
ifi sciendũ, quod si testis dicatur excõmunicatus,
infamis, fur, raptor, vel ita criminosus vt non de-
beat admitti, nihilominus productus statim exami
nabitur, & in fine discutietur, an obiecta sint ve-
ra. quilibet enim donec contrariũ appareat bonus
præsumitur, cap. vni. de scrut. in ordi faci & late
per Spec. in tit. de teste § 1. vers. sed quid si dicitur.
cum versiculis sequent.

g ¶ Plane, &c.] Iste §. cõtinet septem casus, in qui-
bus quis repellitur a testimonio in causa crimina-
li, & tres casus, in quibus repellitur in causa ciui-
li, & sumitur ex c. testimonium. de testi. quasi ad
verbum, in quo Ab. valde diffuse explicat materiã
prosequendo sigillatim casus singulos.

*Christianorũ testimonia aduersus infideles admittun
tur, sed non econtra. h. d.*

Christianorũ quo-
que testimonia aduer
sus Iudæos in omni-
bus causis recipiẽda[a]
erunt, nullis sibi con-
tra hoc principũ pri-
uilegijs[b] suffraganti-
bus. Sed contra Chri
stianum, nec Iudęus,
nec Paganus, nec Hæ-
reticus, aut aliter In-
fidelis[c], neque excõ-
municatus[d], aut ali-
ter criminosus[e] recte
testimonium[f] dicent.

*Criminosus perseuerans
in crimine non potest testifi-
cari: emendatus vero in cau
sa ciuili potest, nisi fuerit re-
us periurij, vel nisi sit affe-
ctus infamia. In causa vero
criminali, licet emendatus,
difficilius admittitur. h. d.*

Plane[g], quod de cri
minoso diximus, di-
stinctionem recipit:
nam si is, cui ab aduer
sa parte opponitur,
adhuc in ipso crimi-
ne[k] perseuerat, tã in
ciuili, quàm in crimi-
nali causa ab omni
prorsus testificãdi of-
ficio[i] excludendus e-
rit: si vero sit de crimi
ne emendatus[k], nec
eũ comitet[l] ifamia[l] nõ
est in causa ciuili, vel
eidẽ fidẽ, vel modicã vel nullã adhibere deberet.

h ¶ Crimine.] De quo autem crimi-
ne sit hoc intelligẽ
dum, uarie loquũ-
tur Docto. in cap.
testimonium. de te
sti. Sed quid si te-
stis tempore præsti
iuramenti fuerit nõ criminosus,
sed bene tempore
depositionis? Re-
spondeo non est le
gitimus testis, nec
admittendus. Alĩ-
ud est in casu con-
uerso, scilicet, si
criminosus fuisset
tempore iuramen-
ti, & non fuit oppo
situm, non potest
repelli tempore de
positionis. Nam is
ramentum astrin-
git eum, licet cri-
minosum. Ita Ab.
in d. c. testimoniũ.
vers. circa hunc ca
sum. post Specul. &
Ioan. Andr. crede-
rem tamen, quod
vel iudex impedi-
re posset ex officio,

i ¶ Officio.] Non sic facile criminosus repellitur
ab alio officio, quam testificandi, de quo latissime,
per Cano. in c. suscitatus. de reseri.

K ¶ Emendatus.] In causa ergo ciuili emendatus
nõ repellitur: quia iã incipit esse quod nõ fuit. ca.
ferrum. dist. 50. sed qualiter probabitur quis emẽ-
datus? Rñ. per sacerdotem, cui confessus est, qui de
ipso debet testimonium perhibere, c. in capite. dist.
50. & 2. q. 1. cap. si peccauerit in fi. & in c. nemo. de
simon. vt per glo. fi. de testi. in c. testimonium. vbi
latius Docto. vbi specialiter inquit Abb. quod cõ-
fessio quidem probabitur per sacerdotem: sed sa-
tisfactio per familiares & alios, qui viderũt. Quid
si emendatio contigit per dispensationem? Rñd.
communiter, quod prosit quo ad omnes quæstio-
nes ciuiles & criminales. Sed Abb. in d. cap. testi-
monium, putat consultius esse, si inspiciantur ver-
ba dispensationis.

l ¶ Infamia.] Not. q infamia concomitatur & as-
sociat infamem, adeo, q eum sequitur quocũque
se uertit tanquã lepra leprosum, arg. 1. q. 1 ca. cito
turpem. vnde in quolibet loco poterit tamquam
infamis repelli, fac. ad hoc not. per Inno. in c. qua-
liter, & qñ. de accusa. & per Ab. in c. testimonium.
eod. vers. vnũ, &c. Sed cum tria sint genera infa-
miæ, quædam iuris, quæ dicitur ciuilis, quædam
quædicitur canonica, quædam, quæ est infamia
facti,

facti, quæ probe appellabitur infamatio, de qua e
rit intelligendum quod hic dicitur? & fi. secundum
varietatem casuum variandæ erunt & responsio
nes, vt proxime per Ab. in d. c. testimonium vers. ve
rũ. ad secundum & vers. ego in hac materia.

a ¶ Ciuiliter agi
tur.] Nota hic, qđ
appellatione causæ
ciuilis non venit
causa, in qua agi-
tur de crimine, li-
cet ciuiliter agatur
ponuntur enim hic
ista, vt diuersa. &
dic quod ista causa
est quasi mixta in-
ter ciuilem, & cri-
minalem. cap. tuæ
de proc. cap. super
his. de accusat. qđ
est notandum pro
interpretatione sta
tutorum, & aliarũ
similium constitu-
tionum.

b ¶ Reatu periu-
rii.] Fac 6 q. 1. c. q-
cunque & 22. q. 5.
c. paruuli. & cap. si
quis. cum simili. &
procedat hoc quo
ties quis violauit
iuramentum licitũ vel de quo dubitatur, an sit lici
tũ, si vero iuramentũ sit illicitum & temerariũ, se
cundũ comm. opi. non repellit a testimonio, nec in
famat, sicut nec a dignitate repellit, c. sicut. de iure
iur. & fac. quod not. in c. Florentinum. dist 85. Sed
vnde aduenit ista specialitas in petitorio, cum secus
sit in aliis criminibus grauioribus? sufficit enim,
quod quis sit emendatus? Rñ. secundum Io. And.
& Goff q in teste pura & simplex requiritur veri-
tas. 3. q. 3. c. pura. & 4. q. 4 cap 1. & iuramentum est
veritatis confirmatio, ca. etsi Christus. de iure iur.
Sol. nihil est æque veritati contrarium ac falsitas,
quæ est veritatis immutatio authen. de institumẽ.
caut. in prin. Item periurus quodam respectu vin-
cit homicidam 22. q. 5. ca. ille qui. & hoc maxime,
quando quis commisit periurium in testificando.
nam ex quo semel commisit in illo officio suspe-
ctus est semper in illo. l. si aliquid. C. de suscept. &
Arch. lib. 10. & c. quicumque sciens. 6. q. 1. & per
Abb. in cap. testimonium. de testi. Sed videtur
quod tam hic, quam in ca. testimonium sit super
fluitas; sufficiebat enim meminisse de infamia cũ
quilibet periurus sit infamis ca. infames 6 quæst.
1. Solu. vt per Abbat. in dicto capit. testimonium.
vers. sed contra.

c ¶ Confessus.] Ex hoc nota, q confessio facta in
uno iudicio, etiam criminali, facit fidem in alio cõ
tra confitentem, quo ad hoc vt repellatur a testi
monio quasi suggillet opinionem ipsius: secus quo
ad alia. l. pen. ff. de interro. actio. Item talis confes
sus non admittitur ad purgationem alicuius. c. cõ
stitutus, de purg. cano. & c. denique § 1. de excc. qđ
intellige secundum hunc § & fac. c. super eo. 1. de
testibus.

d ¶ Conuictus.] Multo magis, si condẽnatus, secũ
dum Io. And. & Abb. in c. testimonium. de testi. &
intellige hoc etiam si sit emendatus vt ponat ali-
quid speciale in causa criminali. quod satis innuit
litera in fi. fac. c. super eo. 1. de testi.

e ¶ Conuincatur.] Quia tunc etiam si esset emen
datus non admitte
retur. si cã esset cri
minalis, licet durũ
videatur, q semel
delinquens quan-
tũcunque sit emen
datus remaneat su
spicionosus, si iñ in-
trasset religionem
forte remota esset
omnis causa suspi-
cionis, c. penu. & fi.
19. q. vlt. & sentit
Abb. in cap. testimo
nium. de testi.

f ¶ Opinio.] Et iõ
is, cuius opin. est
grauata ad testimo
nium admitti non
debet in causa cri-
minali: quia omni
infamia debet te-
stis carere cap. de-
nique, de excep. &
2. q. 8. cap. testes. &
præcipue in causa
criminali, nec etiã
tales sunt admittendi ad honores. 81 dist. c. tantis.
& infra de accus. c. omnipotens. & c. si de testib. in
nullo enim debet vacillare opin. ordinandi. dist. 33.
c. laici arg. l. reum criminis. C de procur. & l. eos.
ff. de decurio. & est hic arg. q res siue sententia in
ter alios acta facit fidem in alio iudicio, sed dic, q
sola repulsio non sufficit, sed infamia inde orta ip-
sum repellit: aliàs iterum oportet crimen probari
ut repellatur, vt not. in c. testimonium de test. vnde
hæc notula sumitur.

g ¶ Pœnitentiam.] Nota ergo, quod emendatus de
crimine non remanet omnino integer, vnde non
restituitur pristinæ psumptioni naturæ, qua quili-
bet bonus præsumitur. c. fi. de præsum. immo in ar
duis remanet præsumptio contra fac. ca. forus. in
in fi. de verb. sign. & ex hoc limi. c. ferrum dist 50.
& not. q non præfigitur aliquod tempus, sed sufficit probare, q alias erat criminosus. Ex quo infer-
tur quod peractio pœnitentiæ, etiam cum inter-
uallo longi temporis, non sufficit vt purgetur ex
toto præsumptio contra eam ex delicto orta Arg.
contra in auth. de monac. § humana autem natu-
ra. de hoc p Ab. in c. testimonium. in 3. not. de testi.

h ¶ Remoueri.] Et circa hoc datur per Ab in c. q
stioni. de appell. in fin. talis regula & conclusio, q
omne iuramentum honoris est regulariter periu-
ro interdictum, per ea, quæ alleg. per glos. in dicto
c quæstioni. sed iuramentum oneris, quod tendit
ob obligandum tenetur præstare periurus sicut a-
lius. c cum in ecclesiis. de maior. & obed, nisi sit p-
sumptio, q iterũ deieraret, tunc n nunq̃ est defer-
dum iuramentum etiam oneris. c. clericos de coha
bi. muli. & cler.

i ¶ Depositum.] No. tempus depositionis attenden-
dum. concor. l. ad testium. § 1. ff. de testa. vbi not. &

l. §.

l.3.circa princ.ff.de testi. & de hoc per Spec. in tit. de teste §.1.vers. quid si post datum. & est argu. q̃ pubes factus non fert testimonium de eo, quod vidit ante pubertatem, de quo not. in d.l.testiũ.§.1.

a ¶Infirmari.] Et merito: quia factũ legitime infirmari non debet, licet casus postea eueniat, a quo non potuit inchoari. ca. factum. de reg. iur. in 6. fac. 32. §q. 7. ca. neque furiosus. ff. de his, q̃ sunt sui, vel ali. iur. l. patre. fac. c. pen. de eo qui cogn. consan. vxo. suæ. & l. in ambiguis. §.1. ff. de re iu. & l. adoptiuus. & l. si qua. ff. de ri. nup. & l. nec enim. ff. de itine. actuque priua. Contra tñ videtur, c. cõiter. & c. vsque adeo. dist. 33. & c. presbyterũ. & ca. tua. de cler. ægrot. Sol. non infirmatur & retractatur tota liter, sed quo ad effectum tantum, & ita not. in d. ca. factum. Sic etiam cõtra, licet quid ad eum casum veniat a quo potuit inchoari, non tamen firmatur quod ab initio non valebat. c. non firmatur. de reg. iur. in 6. de quo dic vt ibi.

b ¶ Diuinauerit.] Not. q̃ non tenetur quis diuinare. fac. c. vni. vt eccl. benef. sin. dimi. confe. & l. si fideiussor. §. si cum debito. ff. mand. & l. si putator. ff. ad leg. Aquil. Nam & Paulus licet esset spiritu Dei plenus, non tñ potuit secreta diuini cõsilij perscrutari. 23. qõ. 2. c. beatus. diuinare autem sumitur in malam partem, vt 1. q. 1. c. numquam.

Domestici.

c ¶ Domestici Contor.] l. pe. ff. eo. l. 2. C. eo. & c. in literis, de testi. & 4. q. 3. §. testes. Sed qui nã dicũtur domestici. vel familiares? Rñ. ꝓprie ij, quibus imperati potest rõne patriæ, vel dominicæ potestatis, vt not. in d. c. in literis. hic tñ non adeo stricte sumitur domesticus: nã & alij seruitores, qui stant in domo ad seruiendum: & sunt liberi, comprehendũtur in dispositione huius text. vt per Ab. in d. c. in literis. in 3. not. per l. 2. §. familiæ. ff. de vi. bo rapto. & l. pronunciatio. §. 1. ff. de verb signi. licet idem in eodem capitulo. vers. sed contra prædicta. in fi. videatur adhærere primæ expositioni & significationi. Quidam tamen circa hos seruitores distinguũt; an habeant salarium, vel non habeant: vt quod hic dicitur locum habeat in primo casu, non in secundo, vt per Specu. in tit. de teste. §. 1. ver. si. sed quid de mercenario. Verbum tamen, familiares, secundum aliquos latius patet, quam verbum, domestici, vt per Iuristas in l. 2. C. eod. Sed an subditus testificabitur in causa domini? Respon. affirmatiue, vt per Abb. & Docto. in cap. accedens. vt lit. non contesta.

Familiares.

infringi debilitarive minime posse, quamquam illum post depositionem factum esse contigerit criminosum. Nec enim, quod recte semel factum est, ex huiusmodi euẽtu postea debet infirmari a; cum culpandus non sit, qui idoneum nunc in testem producit, si aliquãdo eundem futurum malum nõ diuinauerit b.

Domestici & similem habentes causam, non possunt esse testes. h. d.

Domestici c quoq; & qui similem habentes causam consimili quoque morbo d veri similiter laborare existimandi sunt, si c certum id sit, aut super eo legitime conuinci possint, si ab alterutra partium testes adducti fuerint, ad testimonium admittendi nõ erunt f.

Non potest quis esse testis in causa in qua fuit aduocatus, vel procurator. h. d.

Is quoque, qui in prima instantia g alicuius causæ aduocationẽ h & patrocinij, non valebat. c. non firmatur. de reg. iur. in 6. de quo dic vt ibi.

d ¶ Morbo.] Id est, delicto, secundum quos dam. fac. 3. q. 7. c. qui sine. & c. postulatus. §. porro. in fi. & 1. q. 1. cap. multi. in princ. & ca. cum in tua. extra de sponsa. Sic non potest alium corripere, qui in simile delictum corruerit. dist. 15. cap. fin. Sed certe licet hæc dispositio vera sit in se: non tamẽ videtur quadrare huic litteræ: nam cum agitur de repellendo teste non est necesse ponderare similitudinẽ, siue conformitatem delicti, cum etiam dissimile repellat. c. testimonium. de testi. Vnde videtur meli⁹ intelligi posse de similitudine causę, non tamẽ de qualibet similitudine; puta, quod is, qui emit non possit testificari in causa alterius, q̃ emerit. Sed quoties est tanta causarum similitudo, q̃ ex decisione causæ, in qua est testis, infertur ad decisionem causæ in qua est principalis, non sufficit ergo similitudo in genere, vel in qua non cadit affectio, vt per Ab. in c. personas. de testib.

e ¶ Si certum.] Sed quid agendum, si certũ sit me super tractatu non habere, nisi testes de mea familia? Respond. secundum Abb. in c. in literis. q̃ debeo eos expellere, & post producere eos in testes. satis enim videtur, quod tempore testimonij non sunt mihi familiares. hæc tamen expulsio non debet esse de fraude suspecta, secundum Doct. in l. 1. §. si seruus. ff de qq & in d. c. literis.

f ¶ Non erunt.] Et sic infertur, quod interrogandi non erunt. putat tamen Ab. in cap. personas. in fin. de testi. Non absurde dici posse, quod isti admitti poterunt, sed quanta sit adhibenda fides iudex ex variis circunstantiis arbitrabitur, arg. not in cap. insuper. & in cap. litteris. de testib. erunt ergo testes huiusmodi nõ omnino integri. Et quod dicitur eos non admittendos, intelligendum erit, quo ad effectum plenæ probationis. Et facit pro eo, quod hic dicitur. cap. causam. 2. de iudi. vbi iudex, qui habet causam consimilem potest recusari.

g ¶ Instantia.] Instantia, bene dicit instantia, quæ durat a litis contestatione vsque ad sententiam, vt etiam per triennium, secundum ius ciuile. l. properandum. C. de iud. Secus enim esset, si datus esset procurator ad vnum actum tantum; puta, ad imperandum. fi. de testi. in 6. post Rot.

h ¶ Aduocationẽ.] Quod intelligerẽ etiam si tantũ scriberet in camera, & non cõpareat coram iudice, licet hic proprie non possit dici aduocatus, secũ dñ Ab. in rub. de postu. & prohibitus aduocare non esse censeatur prohibitus domi scribere. Sed hic videtur eadẽ in vtroque casu ratio, vt infra in notula super verbo, præsumitur.

a ¶ Susceperit.] Si quis ergo fuerit q̃dem procurator cõstitutus, mandatũ tamen non recepe rit, testificari potest. ca. dilecto. de testi. idem etiam in aduocato, & de hoc not. in l. fin. ff. eo. tit. Immo & si susceperisset mandatum & re integra renunciasset, idem esset dicendum, secundum Innoc. in c. insuper. de test. Fortius secundum Host. ibi idem dicemus, si procurator agere incœpisset, dummodo ante litem contestatam destitisset, & etiam si dictus procurator posset causam resumere secundum for... cap. si duo. de procur. in 6. Expone ergo susceperit, ita quod dominus litis factus fuerit, non aliàs, de hoc plene habetur in cap. insuper. de test. & in cap. fi. eod. tit. in 6.

b ¶ Aduocatus.] Intellige de aduocato, qui intentionem suam propalauerit ex intentione Innoc. & Abb. in cap. irrefragabili. de offic. ordin. Qui ita etiam intelliguntur. l. prætor. ff. de iurisdict. omn. iudic. Potest tamen esse testis in instrumento transactionis, & descriptus in instrumento potest esse ad uocatus cum agitur ad executionem, sed si in aliquo dubitetur de iuribus instrumenti non potest testificari. Abb. in c. ex litteris. de transact. Et sic not. quod cuius viui vox non facit fidem, facit descripta. Et facit ad quæstio. an notarius procurans possit producere instrumentum a se confectum in fauorem sui principalis, de quo per Ioan. Andr. in cap. cum quid vna. in Mercur. fac. not. per Bar. in l. deferre. §. idẽ rescripserunt. ff. de iure fisci.

c ¶ Procurator.] Patet quòd hic loquitur de procuratore ad iudicia. Sed numquid sit idem de procuratore ad negotia? Respon. secundum Host. quod in negotio, quod procurauit de consensu partium potest admitti, sicut & iudiciarius & mediator. §. quoniam vero. authen. de testi. in aliis vero, etiam parte inuita, cum non prohibeatur. l. 1. ff. eod. & not. in c. fi. de testi. in 6. Notarius quoque, qui scripsit acta non prohibetur esse testis, habetur in d. ca. fi. Iudex quoque potest deponere coram aliis iudicibus de gestis coram se, ca. inter dilectos. vbi Ab. de excess. præl. in c. non sine. de arbit. plenius in ca. cum nobis. de testib.

d ¶ Præsumitur.] Sed quomodo hoc præsumitur cũ cesset lucrũ? Resp. quia huiusmodi personæ reputant victoriã causæ ad honorem, & perditionẽ ad dedecus: quia memores sui officii forte veritatẽ non deponerent, & sic nota, quod honor & causa affectionis non minus repellit testem, quam lucrũ. Peruf. post Bal. in c. fi. de testi. in 6. fac. c. statuẽ-

susceperit a, licet aduocat⁹ b, & procurator c esse desierit, quia tamen adhuc affectus causæ præsumitur d, in iudicio appellationis e in testem recipiendus non erit f.

Ad testes examinandos etiam tres dilationes dari possunt, & ex causa etiam quarta, sub certo tamen iureiurando. h. d.

Dabunt autem iudices, tam in ecclesiasticis, quam in ciuilibus g causis ad exhibẽdos testes non solum vnã: sed ex causa h secundam etiam & tertiam dilationem i:

dũ. 2. q. 6. & fac. quia aduocatus dicitur offendere eũ, contra quẽ aduocat: vnde tãquã non amicus vi detur repellẽdus per ea, quæ dicit Anto. in c. cum sacerdotis. de postu. vbi inquit, quod promittẽs sub certa pœna nõ offendere, incidit in pœnã accipiẽdo cõtra eũ officiũ aduocationis: qđ nota pro instrumẽtis pacis. Cõtrariũ tamẽ ibi & melius tenet Ab. Sed quid si vehementiores psumptiones vrgerent in contrariũ? Forte nõ procederet qđ hic dicitur. l. diuus. ff. de testi. in integr. nisi dicas hanc esse præsumptionẽ iuris, & de iure, quæ nõ admittat probationẽ in contrariũ.

e ¶ Appellationis.] Videbat tã dicẽdũ contrariũ, eũ causa appellationis videatur diuersa a causa principali propter diuersitatem iudicis, aduocati, & procuratoris, sed dic quod non est simpliciter alia. sed quo ad quid. not. in cap. fina. de testib. in 6.

f ¶ Non erit.] Fac. quod not. Abb. in c. cum venerabilis. versi. ex prædictis etiam inferatur. vbi inquit, quod si approbaui aliquẽ, possum eundẽ reprobare respectu alterius dissimilis actus. Vnde si approbaui aliquẽ in iudicẽ possum reprobare, si producitur cõtra me in testẽ: quia persona criminosa põt esse iudex, ad not. in c. sciscitatus. de rescr. non autẽ testis. § vita. sup. eo. & c. testimoniũ. de testib. Sic approbatus in rectorẽ studij potest reprobari in examine, nec statutũ vniuersitatis in cõtrariũ valeret.

Dabũt ãt. CASVS. Cũ finis litigãtiũ sit ex iudicio snĩam reportare, ꝓpea petebãt sibi cõcedi diuersas dilationes, & aliqñ aliq̃d aliud ad ꝓbationẽ iuriũ, alioquin dicebãt isti deficerẽt probationes, & consequenter ius ipsum. In cõtrariũ vero facit text. in c. licet dilectus. in fi. de testib. Hãc difficultatẽ Sol. prout in hac parte legimus, & ratio est, quia in iudicio ita procedi debet, vt ex defectu probationis nõ tollatur ius, & ne ita q̃dã concedantur vt in infinitũ iudiciũ tendere videatur, & obiectiones cũ adinuicem pugnent inter se conciliant. Not. primo quod dilationes probandi nõ sunt ampliandæ, neq; restringẽdæ, aliter enim sequerentur diuersa incõmoda: Not. secundo, quod ad damnum euitandum id sæpe conceditur, quod aliter denegaretur. [Io. Rapt.]

g ¶ Ciuilibus.] Id est, quę agũtur in foro seculari; ecclesiasticis, q̃ agũtur in foro ecclesiastico, vel ciuilibus, id est, q̃ agũtur de rebus tẽporalibus, ecclesiasticis, id est, spiritualib⁹, vel criminalib⁹, vt tranq; expositionẽ amplectit Ab in ca. in causis. de testib. vnde sumitur. secũdũ primã expositionem nota, qđ regulariter causæ ecclesiasticæ regulantur ad instar ciuilium. fac. cle. dispendiosam. de iudi. per locum a speciali, & in ca. 1. de iuramen calum. in 6. fac. not. in d. c. 1. de nou. oper. nunciatio.

h ¶ Ex causa.] Fac. not. in d. c. in causis. & in c. pen. de testi. & in l. fi. ff. de fer.

i ¶ Dilationem.] Aliàs productionẽ, & ita reperi-

tur

tur littera in c. in causis. & in cap penult. de testib. vnde sumitur Et erit sensus, quod etiam in unica tãtũ dilatione non poterunt fieri, nisi tres productiones. & hunc intellectum sequitur Abb. & alii magni utri, tam in d. c. in causis, quam in dicto c. pen. multis cõprobãs: cõsuetudo istã, quæ est optima legũ interpres, ca. cũ dilectus de cõsuet. approbauit aliũ intellectũ, scilicet, vt in dictis iuribus exponamus ,,ductionẽ, id est, dilationẽ, in qua scilicet fiũt productiones, & ob id hic ad tollendas difficultates meminit de dilatione. & pro hac intelligentia fac qđ not 3. q. 3 c. spatiũ. pro alio tamen intellectu fac c. significauerũt. de testi. & authen. qui semel C de ,,bratio.

a ¶Largientur.] Sed quid dicemus, si iudex hanc quartam largiatur, omissa sollemnitate iuramẽti, de qua hic dicitur? Resp. licet varijs varia senserint, cõmunis tñ est opi. quod teneat ista quarta productio, si a parte nõ fuerit reclamatum & appellatum. & ita Butr. & alij in ca. pen. de test. & per Ab. fuse in c. in causis. eo tit. Idẽ erit, si productio fuerit facta post terminum assignatum tacente parte. Imol. in c. fraternitatis. de testi.

b ¶Iuramento.] Sed cur exigitur hoc iuramentũ cum semel sit iuratum de calumnia? Respond. vt not. in c. penal. de testi. & est not. secundum Inno. quod hæc quarta dilatio non datur indistincte seruata sollemnitate, de qua hic dicitur. sed oportet quod petatur intra tempora statuta de quibus in l. 1. C. de dilat & 3. q. 3 c. spatium. sequitur Ab. in c. pen. de testib.

c ¶Productionem.] Id est, dilationem, in qua fit productio, vel secundum alios capi debet hoc verbum, prout iacet, vt not. sup. in verb. dilationem, secundum quem intellectũ sequitur, quod si quis habuisset tres dilationes, tamen non potuisset facere, nisi unam, aut alteram productionem, quod in danda quarta dilatione non haberet locum, quod hic dicitur de iuramento exhibendo, sequitur Ab. in c. in causis. de testib versũ. ex his habes clare intellectum, &c.

d ¶Nequiuerit.] Simile in c. pastoralis. de except. & in c. præsentium. de testib.

e ¶Per aliũ.] Nec enim refert vtrũ quis faciat per se, vel per alium, vbi idem resultat effectus, & procedit etiã in pœnalibus, vt 17 q. 4 c. si qs suadẽte. iuncto c. mulieres de sententia excõmunì. & quod ibi per Abbat. & per iuristas in l. 1. C. de ser. fugi.

f ¶Subtraxerit.] Eo enim ipso quod subtraxit testificata, præsumitur quod dixerit: præsumitur enim contra subtrahentem ex delicto, secundũ inno. Host. & Abb. in ca. in causis argu. l. si de possessione. C. de prob. si igitur cessaret ista ratio, puta & in dilationibus, vel ,,ductionib⁹ testes nõ fuerint examinati, non haberet locum quod hic dicitur, secundum Abb. in dicto c. in causis. versic. ex hac ratione.

quartam vero discẽptantibus non largiẽtur [a], nisi præstito ab eo, qui postulat iuramento, quod nõ per calliditatem aliquam quartam productionem [c] postulet. Sed quia illorũ, quos instat nunc de nouo producere prius notitiã habere nequiuerit [d], quodque neque per se, neque per [e] aliũ testificata subtraxerit [f], vel didicerit, quo casu quartam quoque dilationem accommodabit [g] iudex, maxime si productioni testiũ non fuerit a partibus renunciatum [h].

Multa conceduntur, ne probationes intereant, quæ aliàs non cõcederentur: quod probatur hic tribus exẽplis. hoc dicit.

Siquidẽ [i], ne probationes depereant, multa permittuntur, quæ alioquin nõ concederentur: vt ecce, si is in causa K iudex datus fuerit, quem in testẽ ,,duci sit necessariũ [l], dilationem accommodabit [g] iudex, maxime si productioni testiũ non fuerit a partibus renunciatum [h].

g ¶Accõmodabit.] Sed quid, si pars simpliciter petit quartã productionem, vel dilationẽ, non adiecto cũ solemnitate legali? Inno. dicit, quod est iniusta petitio, & iusta denegatio, & si a denegatione appellaretur esset iniusta appellatio: de hoc tamen late per Ab. in c. significauerunt de testib. Nota tamen vnum & dispositio huius §. non seruatur in Romana Curia: quia in ea tales productiones, siue dilationes dantur pro iudicis arbitrio, vt accepi ab Antonio Massa censore huius operis, & excellentissimo practico.

h ¶Renunciatum.] Tunc enim pars quæ probationes renunciauit, non est ad hoc vlterius admittenda. c. cum venisset. & ibi not. de testi.

i ¶Siquidem, &c.] Quasi dicat, non mirum si superiore casu datur etiam quarta dilatio: quia multa sunt inducta, ne probationes pereant. fac l. qm̃ C. de hære & mani. & l. curent ff. de testi & ff. ad leg. Aquil. l. in lege & in c. qm̃ frequenter. vt lit. nõ cõ.

K ¶In causa ietiã criminali, licet in ea testes non cogantur. ita tenetur cõiter in c. dilecto. de testib. l ¶Necessarium.] Quia ille, qui probare intendit non habet nisi unum testẽ, nisi remoueatur iudex datus, vt in c. dilecto. de testib. Sed numquid idem fit dicendum, si iste, qui vult iudicem remouere, haberet duos testes præter istũ? Et non videtur, cũ duo testes sufficiant l. vbi numerus. ff. de testi. ca. licet. eo tit. c. relatum. de testa. Sed satis potest dici illũ posse & debere remoueri a iudicio, præcipue si illi duo non sint maiores omni exceptione, & quia testes non habent omnia in memoria. l. 2 §. si quid autem in tanta. C de iur. vet. enucl. & l. peregre. ff. de acquir. poss. Si autem plures haberet, non deberet remoueri: quia vbi quis habet sufficientes testes, alii non cõpelluntur. c. de testibus. in fin. de testi. nisi tamẽ aduersarius meus in fraudem procureret, vt causa cõmittatur ei, quo ego volebam vti in testem: quia tunc remouebitur, licet habeam plures, quos nolebam & poteram in testes producere, ne meo aduersario sua fraus profit, c. nobis, & c. sicut. de fumo. c. super litteris. & reseti. l. itaque. ff. de furt.

Remo-

e ¶Remouendus erit.] Nisi iudex vellet iurare, qđ nihil scit in illa causa, ut not. in c. dilecto de testi.

b ¶Citato.] Citari enim debet pars non modo qñ producuntur testes directe in causa in iudicio deducta, c. 2. de testi. Sed etiam quando producũtur indirecte quadam via extraordinaria ad futuram rei memoriam, vt in auth. sed & si quis. C. eo. ti. secundũ vnũ intellectũ, quia eadẽ est in vtroq; casu ratio. Sp enim præmitti debet citatio vbi agitur de iudicio absentis. 3. q. 9. c. caueant. & c. omnia. & cũ hæc qualitas citationis sit extrinseca non præsumitur nisi ,,betur, habetur in c. tuis. de testib. & in l. sciendum. ff. de verb. obli.

c ¶Reus, &c.] Ca. significauit. de test. secundũ intellectũ magis cõmunẽ, & minus dubiũ, licet secundũ aliquos ille tex possit intelligi & in actore & in eo, qui potest esse actor & reus.

d ¶Restituenda erit.] Ca. auditis. de testi. in inte.

Elapsis igitur.

CASVS. Cum testium depositiones fuissent publicatæ, cognouerunt partes earum intentionem non esse concludenter probatã: qua de re petierũt nouas dilationes ad nouos testes examinandos, putabant autẽ hoc sibi esse licitum per §. siquidẽ supra eod. saltim in secunda instantia per l. eos qui. C. de appella. vbi Docto. adnot. quod non deducta deducentur. Cæterum Sol. vt hic cauetur per rationẽ in textu assignatã, quibus rationibus suadentibus nec etiã obiecta aliquid concludere uidetur, & sic non indigent speciali solutione, & ideo rationibus prædicessantibus oppositum videtur dicendũ: Not. primo renunciationẽ aliquãdo extẽdi per quãdã consequentiã ad id quod expresse non fuit cogitatũ. Not. secundo casum in quo prima & secũda instantia æquiparantur.

e ¶Regulariter.] Concor. c. causam. 2. c. cõstitutus. & c. cum venissent de testi. & dicit, regulariter: quãdãrur aliqui casus, in quibus non hẽt locũ, qã hic dicitur, de quibus per Abb. & allos in supra allegatis capitulis, p̃cipue in c. cum venissent. & in c. fraternitatis. vbi Iqã. And. enumerat sexdecim casus, in quibus nõ ,,cedit dispositio huius litterę, duos addit ibidẽ Abb. in dicto loco. Sed nũquid sola publicatio impediat productionẽ, an vero etiã requiratur, qđ pars didicerit testificata? Quidã quod nõ sufficit sola publicatio, sed quod requiritur, quod pars inspexerit dicta testium. magis tamen communiter cõtra, qđ sola publicatio sufficiat, vt per Abb. in d. cap. fraternitatis. & deducit, & defendit nouissime Ioan. Bapt. Feret. consil. 153.

f ¶Non erit.] Admissa tamen probatio licet cõtra iuris dispositionẽ ualebit, secundum Ioannem Andr. & Sozin. in c. fraternitatis de testib. & ,, Abb. in c. cum contingat. de offic. deleg. Excipiuntur & alij plures casus, vt per Docto. in d. ca. fraternitatis. & per Sozin. in suis regulis & fallentiis, si tñ illæ Sozini sunt.

g ¶Contrarijs.] Vt esset probatio furoris, & sanæ mẽtis, virginitatis & corruptionis, præsentiæ & absentiæ, qđ scilicet talia & similia de esse ,,sonis & actibus, & eodẽ temporis instanti sic contrariæ formarentur, indirectam vero cõtrarietatẽ bene licet per testes probare post attestationes publicatas, puta absent ã testis, vel partis a loco eo tẽpore, de quo deponit. vt in c. ex teneore. de testi. & l. optimam. C. de contr & comm. stipul. super directa vero contrarietate nõ licet. clem. 2. de testi. vnde sumitur, nisi opponeretur falsitas directa ipsius testis cum corruptione, vt not. in d. clemen. 2. & in c. licet. de probat. & per Ab. in ca. fraternitatis. de testib

h ¶Producere.] Parte scilicet inuita, ut per Io. And. in c. fraternitatis de testi.

i ¶Appellationis.] Clem. 2. de testi unde sumitur. damnatur itaque ex hoc opi. plurium Legistarum tenentium, quod in iudicio appellationis possint super eisdẽ capitulis noui testes examinari: contra quam fac. etiam textus ipsorum dominorum utriusciuilis in auth. de testi. § quia vero. cui satis frivole ipsi respondent, vt not & habetur in c. fraternitatis. eod tit. & in d. clem 2. & cum Canonistis tenet Bar. in l. per hanc. C. de temp. appel.

k ¶Subornatio.] Sed quare magis timetur de subornatione post publicationem, quam ante, cũ semper a principio potuerint partes testes ipsos subornare? arg. c. sicut. de testib & c. licet. eo. vñ secundũ Ioan. And. & Ab. in ca. fraternitatis. de testib. ante publicationem non est tantus timor, cum pars verisimiliter speret se posse probare intentionẽ suã, vel aduersarium defecturum in probando, sed post publicationem probationum cum videt se succubiturum: quia non probauit, uel quia aduersarius

plene

Elapsis igitur tribꝰ dilationibus, post quã renuntiatum est probationibus, & publicata dicta testium, regulariter [e] producendi testes, rursus non erit [f] danda copia. & sicut non licet super eisdem, vel directo contrarijs [g] articulis alios, vel eosdem testes in principali causa ,,ducere [h]: sic nõ debet in causa appellationis [i] licere; cum non minus in ea, quã in principali testium sit timẽ da subornatio [k].

Etiam post publicationem testium possunt super nouis capitulis testes examinari. hoc dicit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

plene probauit, facilius inducitur ad corruptionē testium, tamquam omni alia spe destitutus. Item ante productionem non poterat aliter prouideri, cum necessario testes essent producendi ad causæ instructionem, quod non est in iudicio appellationis, cum potuerit instrui ex actis prioris instantiæ.

a ¶ Quod si noua. &c.] Duplex considerari potest species nouorum capitulorum. quidā enim sunt omnino noui, vt sunt illi, qui nō cōcludūt, nec adiuuant intentum articulantis, & de his non intelligit hic: quia super his non admittūtur testes, siue sint publicatæ depositiones, siue non. Nec enim quis admitti debet ad probandum, quod probatum non releuat, ea cum contingat. de offi. delegat. l. ad probationem. C. eo. fac. quod not. in c. 1. de cōfess. in 6. Secunda est species nouorum capitulorum depēdentium ab antiquis, vt sunt ij, qui fundant, vel adiuuant intentionem articulantis in eadem causa. exemplum in cap. cū Ioannes. de fide instrumentor. & plura exempla ponunt Ioan And. & Ant. de Butr. in cap. fraternitatis. de testib. vbi etiam Ab. & nota. in ca. causam. eo. tit. & Legistæ late in l. per hanc. C. de tempo. appellatio.

Quod si noua[a] cōtingat emergere capitula, super quibus partes testes nouos velint inducere, recepto sollemni iuramento[b] testium, non obstante publicatione, super veteribus facta, nec in primo[c], nec in secundo[d] iudicio reijciendi erunt.

In testes non potest obijci post publicationem. h.d.

b ¶ Sollemni iuramento.] Hoc tamen non habet locum duobus casibus. Primo, si tale iuramentum a parte remittatur, c. tuis de testib. Secundo, quando testes simpliciter super tota causa fuerunt producti, & super tota causa iurauerunt: quia tunc non solum iurare non tenebuntur, sed nec produci poterunt: quia non possunt emergere noua capitula, cum testes fuerint generaliter examinati, vt per Abb. in c. fraternitatis. de testib. versic. omnia prædicta limita. vbi etiam vide in quo consistere debeat sollemnitas & forma talis iuramenti post gloss. ibi in verbo iuramentis.

c ¶ Nec in primo.] Ca. ex tenore. & ibi not. de testi.

d ¶ In secundo.] Cle. 2. de testi.

Sed interdum. CASVS. Facta testium depositionis publicatione volebant partes contra testes, ac eorū dicta excipere, replicare, ac etiā triplicare: vnde iudex ignorans quō debebat procedere, dubitauit, & quæsiuit quid agendum. si enim huiusmodi exceptiones essent admittendæ, redderetur superflua, vel quasi decisio §. debet autem supra eod. accedit quoque quod inter tot contrarietates ab huiusmodi exceptionibus & replicationibus ortas difficile esset veritatem cognoscere. Cæterum Sol. vt hic legimus, quia exceptio, & replicatio cū sint defensiones quædam non debent denegari. Nec obstat §. adduct. quia intelligi debet prout in hac parte in text. ipso declaratur, nec etiam obstat confirmatio, quia ueritas p oppositā magis eluceſcit. Not. primo probationem tunc dici esse sufficientē, & concludentem, quando non potest reprobari, & hinc cognoscimus quomodo conuentus æquiparetur cum confesso Not. secundo, quod fides quæ testibus est adhibenda à duobus dependet, videlicet a qualitate personæ, & à qualitate dicti.

Sed interdum accidit, vt eos, qui iure in testes recipi nō debuerant, admissos tamen esse ab aliqua partiū[e] prærendatur, in qua specie statutum est, vt si quid in[f] eos habent, ante publicationem debeant obijcere, postea vero tunc demum id licebit, cū iuramento[g] partes

Lo. Bapt.

e ¶ Partium.] Ex hoc quod dicit partium plurali numero, videtur hæc littera inferre, quod etiam actor potuerit opponere cōtra testes quos produxit, quod non uidetur permittendum, cum producē do adeo illos approbet, ut non possit postmodum eosdem reprobare. ut 4. quæst. 3. c. si quis testibus. Sed dic, ℣. hoc nō inferē necessario ex hac littera: qa licet actor regulariter producat testes: tamen etiam reus producit ad probandas suas exceptiones, quo casu est actor. l. 1. ff. de exceptio. vnde & reus opponet cōtra testes actoris, & actor contra testes rei: vnde recte dicit partium & non partis. Vel dic aliter, q̄ non solum reus obiicit in personas testium, quos examinauit actor. versū etiam quādoque ipsemet actor, vtputa, si vellet reprobare tales personas, qui delicto producenti tempore productionis verisimiliter incognito, ut in c. nulli. de electio. in 6. alium casum habes per Ab. in ca. in præsentia. de testib. vt late de materia per Antonium, & alios.

f ¶ In eos.] Puta, quod sint periuri, infames, serui inimici, conspiratores, & alia, de quibus habetur in capitulo testimonium. de testi. Et bene dicit in eos: quia in dicta eorum obiicere possunt, etiam illi, qui testes produxerunt, 4 quæst. 3. §. si quis testibus. Et est ratio differentiæ: quia cum produco testem, personam eius approbo: & ideo cōtra personā eius dicere non possum. Sed quid sit dicturus ignoro, & ideo in dicta dicere possum, si video, q̄ contradicit sibi ipsi, vel etiā aliis testibus meis, vel facit pro aduersario meo, licet arg. sit contra in cap. præsentium. de testi. & ibi not. Sed an idem sit in producente instrumenta, vt possit producens contra illa obiicere? & espon. non. diligenter enim debuit prouidere, an instrumenta facerent pro se, vel contra antequam produceret, quod in teste fieri non potest: quia testes frequenter dicunt se scire quod nesciunt, & nescire, quod sciunt. Potest tamē quis protestari dicendo, quod non intendit vti instrumento producto, si falsitatis arguatur, vt in l. 3. C. de fide instr. & not in d.c. præsentium.

g ¶ Iuramento.] Iuramentū est hic legitima probatio: quia quilibet p̄sumitur bonus nisi probet malus, c. uni. de scrut. in ordi. faci. ca. dudū. de persum. Sic etiā conscientia, vel fides, probatur per iuramētū. ca. si vero. 2 de sen. excom. fac. cap. pastoralis. de excē. fac. cap. fin. quod met. caus. Sed non videtur

hoc iuramentum præstandum, cum semel de calū nia iuratum fuerit, quod iuramentum nō est iterā dum. auth. in hoc sacramento. C. de iura. calū. Sol. contrarium procedit in iuramento calūniæ, quod hic dicitur in iuramento malitiæ, quod declara, vt per Abb. in c. præsentium. de testi.

firmauerint, quod nō dolo velint ad opponendum descendere.

a ¶ Ostendere.] Sed quomodo poterit id ostendi? Respon. per iuramentum, vt in casu proximo, fac. cap. pastoralis. de except. & not. in cap. præsentium. de testib. fac. cap. nulli. de elect. in 6.

Quod quis post publicationē didicit aduersus personas testium, obijci postea potest. h.d.

b ¶ Fuerit protestatus.] Sed qualis erit protestatio ista, vt admittatur quis post publicationem ad opponēdum? Respō. quod quis protestetur, quod vult testes repellere tamquam non idoneos, & si ita concipiatur nō est necessarius consensus partis, vel iudicis. nam per ea tollitur suspitio malitiæ. At si quis generaliter protestetur, quod liceat dicere in personas testium, prout habet communis practica non releuat talis protestatio, ni si iudicis & aduersarij accedente cōsensu, iusta not. in c. cum M. de const. & in c. Cumana. de elect. & late deducitur p Inn. & Ab. in c. pūtiū. de testi.

Sed & si ostendere a quis paratus fuerit, post publicationē didicisse, se quod in personas vult obiicere, tunc quoque opponendi patere debet aditus.

Protestatio operatur, vt possit aduersus testes obyci post publicationem. h.d.

Idem iuris est, si forte quis ante publicationē id fuerit protestatus[b]. Ceterum cum quis protestatus fuerit, velle se post publicationē depositionū personas testiū repellere, si quid in fauorem potestantis di

c ¶ Non de facili, &c.] Et merito: nā per præcedentē protestationē videtur q̄ noluerit adhibere fidem dictis illorum contra se, non ergo debet habere pro se. cap. si Romanorum. distin. 19. & 3. q. 8. c. cuius in agendo. & c. cum olim. de cens. l. pe. C. de solu. l. qui falsas. C. de falsis. l. Papi. §. meminisse ff. de inoff. testa. & est absurdum redire ad renuntiatum. l. si quis iusiurandum C. de reb. cre. Sic contra, semel probatum reprobare non possum. 8. q. 2. cap. dilectissimi. l. Pōponius. ff. de nego. gest. l. si vxor. ff. de adul. c. quemadmodum. de iureiur. Et quod hic dicitur de facili varie consueuit exponi. quidam enim dicunt de facili, id est, nullo modo. Simile 2. q. 6. c. biduum. versū. si aduersarius. cū con

xerit non de facili e fides adhibebitur.

Testes probatories, & reprobatorios probatoriorum reprobare licet. h.d.

Illud etiam admonendi sumus, quod non solum testes[d] super principali negotio deponentes aliis testibus licebit repellere: sed etiam contra secundos primorum reprobatorios probationes proferre licebit. Et non admittente iudice, appellationis[e] remedium licitū erit interponere.

Non licet examinare testes reprobatorios reprobatoriorum. h.d.

Vlterius autē partibus ad reprobationē testium aspirare minime[f] licebit, ne si producendi quartos contra tertios, & sic deinceps partibus licentia

d ¶ Non solum testes.] Concor. ca. licet. 3. de testi. vnde sumitur. Sed an qđ hic & ibi dicitur habeat locum in reprobatione dictorum. Item in reprobatione instrumentorum? Dic vt per Abba. in dicto cap. licet.

e ¶ Appellationis remedium.] Ca. ex parte. de testi. Videtur autem esse in iudicis arbitrio, an primo admittat testes, an exceptionē contra eos, quibusdam testibus exceptis, de quo latissime per Docto. in c. ex parte.

f ¶ Minime licebit.] Videtur quod hæc iuris dispositio contineat absurditatem. Nam in iudiciis debet æqualitas seruari, c. 1. & 2. de mut. peti. cap. non licet. de reg. iur. in 6. l. fi. C. de fruct. & lit. expens. sed secūdum id, qđ hic dicit, & in c. licet. 3. de testi. actor habebit duas productiones testium. s. probatoriorum, & reprobatoriorū, reus vero habebit solū vnā. s. reprobatoriorum? Rū. vt no. in d. c. licet. reus sibi debet imputare, q̄ non produxit testes in principali: qa si produxisset, fuisset æqualis cū actore. Vel dic, q̄ semp seruatur æqualitas. Nam aut reus probat in principali, & tunc indubitanter seruatur æqualitas respectu eius, aut solus actor produxit testes in principali, & tunc et seruatur æqualitas respectu facultatis reprobādi: quia quælibet pars habet vnā dumtaxat reprobatoriam, & in potestate rei fuit producere testes in principali, & in hoc potuit sibi præiudicare Nam & idem videmus in reo, quando ipse solus produxit testes super exceptione sua. actor enim habebit solum vnam productionem re

probatoriorũ, & reus duas productiones habebit. 1.probatoriorum,& reprobatoriorum,& sic quocũque te vertas inuenies æqualitatem.

a ¶ Infinitum.]Not.infinitatem vitãdam. l.inter diuinum.C.de sacrosecc.& per Fel. late in cap.licet. tertio.de testi.

b ¶ Ad multitudinem.]Nota ex hac littera tria, ex quibus testes testibus præferuntur. Primo, ex eorum qualitate: quia sunt honestiores, ditiores, & famæ melioris.Secundo, ex depositorum qualitate:vt quia sunt iuri communi consona, vel aptiora negotio, de quo agitur cap. si testes. 4. quæstio. 3.cap licet eod.& per Innocẽ. in cap. auditis. de præscrip.Tertio,ex eorum multitudine,quæ licet hic in ordine litteræ ponatur primo loco, si tamen loquendi modus perpendatur in ordine sensus & intellectus videtur posita tertio loco. Primo enim loco recurrendum est ad auctoritatem testiũ. Nam vt dicebat Host.& sequitur Ab. in c.in nostra. de testib.possent ex vna parte esse centum ribaldi, & viles homines,ex alia duo tantæ auctoritatis & honestatis,quod eis potius staretur, quàm malorũ multitudini,licet aliud esset dicendũ,si esset multitudo testium idoneorum, licet pauciores essent magis idonei,secundum Innocent..& alios in d.c. in nostra. Secundo est recurrendum ad verisimilitudinem, arg.c.verisimile.de præsum. c.super hæc de renun. c.follicite. de testi.spol. Tertio ad multitudinem. Addebat & Host. & quartam qualitatẽ. s. personæ producentis,ex qua dicebat posse præsumi de testium corruptela Dic tamen,qđ in his re vera certa doctrina tradi nõ põt, sed iudex ex variis causis animi sui motũ informabit, vt hic & in l.3 ff de testib. & in d.c.in nostra. Et no. circa hoc, qđ modicus excessus in probationibus actori non facit,quo minus reus dẽat absolui. Ab.in c.ex lris. c.& idẽ Ab.in d.c.ad nostrã.in fi.ver.ex quo sfero.

c ¶ Informabit.]Ca.in nostra.& c.præterea. de testib.c.in præsentia.de renunt.& 4.q 3 cap.si testes. & l.3.ff.de testib.

d ¶ Reuocare poterit.]Concor c. cum clamor.de testi.qui licet loquatur in causa criminali,& cum proceditur per inquisitionẽ: tñ cõiter tenetur procedere etiam in causa ciuili, per multa,quæ ibi allegantur.Sed contra videtur obstare, ꝙ non sit testis rursus reuocandus ad examen: quia si testis obscure deponit, fieri debet interpretatio contra producentem, c.in præsentia.eo. ca.contra eum.de re iudi.in 6.Secundo, quia est timor subornationis c. fraternitatis.de testib. Sol. quod hic dicitur obtinet,qñ iudex procedit, & mouetur officio suo non ad instantiam partis.Nam iudex potest interrogare quandocunque sibi visum fuerit.30.q.5.c.iudicantẽ.l.vbicũq;.ff. de interr. act.& §. fi.inf.c. Nec impedit, ꝙ disceptatio est inter partes, dũ modo repetitio nõ fiat ad illarũ instantiã,vt p Doct.in d.c.cũ clamor. fa.no. in d.ca. in põtia.& l.c. p tuas. de testi. & d.c.iudicantẽ.& in hoc multũ prodest hãre iudicẽ fauorabilẽ: nã licet possit hoc facere ex suo motu,pprio: tñ nõ tenet hoc agere ad partis instantiã ob timorẽ subornationis, nisi in casibus, not.p Ab. in d.c.p tuas. & q bus casibus testes repetunt, debẽt denuo iurare, vt p Bu. in c.1. de sac.vnct. e ¶ Inciderit.]Cõcor.c.cũ Joã. de fi. inst.& l.vbicũq;.ff. de inter.actio.

Qualiter iudex pensare debet dicta testium. h.d

Publicatis igitur attestationibus non solum ad multitudinẽ b testium respicere iudicem oportet: sed etiam ad qualitatẽ illorum: itẽ depositiones rimari, & diligẽter inspicere dẽt, & ex his, quibus potius veritatis lucẽ assistere iudicabit,animi sui motũ informabit c.

Iudex potest testes repetere, & interrogare vsque ad sententiam h d.

Quod si circa alicuius testis dictum iudicis hæsitet intellect, eũdem rursus ad examẽ reuocare poterit d Et generaliter iudex vsque ad prolationẽ sententiæ interrogare super facto poterit,vbicunque aliquid dubitationis inciderit e.

Testi statĩ seipsũ corrigẽti nõ adimitur ob id fides. h.d.

Eum quoque, qui non studiose e, sed linguæ lubrico erauerit,& sese confestim g

Eũ quoq;.CASVS.Quidã testis depositione facta volebat eã corrigere, idq; putabat sibi esse licitũ, qa sæpe homo errat fragilitate humana tñ c.sciẽdũ.de pœnit.distin.2.& cũ fuisset hoc ei denegatũ ea rõne qa interrogat de iis,q̃ psumit certo scire, lõ fuit q̃tũ qd iuris: Sol. ,put hic legimus p rõnẽ assignatã,obiectio aũt non tenet,qa error ẽt in iis, q̃ scimus põt repiri: Not primo correctionẽ aliq̃ esse pmissam,& aliqñ denegatã,qđ in foro fori cõtingit ob diuersam iuris psumptionẽ.Not secundo cautelã in iudiciis admodũ vtilẽ pro ipsis litigãtibus & deseruit ad multa,quæ sæpe occurrant.

f ¶ Nõ studiose,]Sed an docere dẽat testes, ꝙ non studiose errauerit, & afferre dẽat ,pbabilẽ cãm erroris?Rñ.nõ,vt p Ab.in c.ẽterea.de testi.cog.vnde sumit.Et idẽ erit in parte reuocãte in cõtinẽti confessionẽ suã,pro quo est hæc rõ, ꝙ difficilius testis corrigit errorẽ suũ,q̃ pars confessionẽ suã , & hoc pp timorẽ subornationis,arg.d.c.ẽterea.iuncto c. fi.de cõfes. Sed testis põt incõtinẽti ẽt nõ docto de errore:ergo fortius pars.fac.c.ex litteris , & qđ ibi notat.de diuor.& c.diuortiũ,de pœni. dist.1. Dẽt tñ iudex multũ diligẽter attẽdere modũ & cãm correctionis,de quo per Inn.& Ab.in d.c.præterea.

g ¶ Confestim]Id est, in eadẽ instantia, secundũ quosdã. Alii quousq; nullũ actũ est interpositũ cõtrariũ depositioni, arg.l.cõtinuus.ff.de ver. sig.& l. qđ ait.§.fi.ff.de adul. Alii, ꝙ vsq; ad sniam quẽadmodũ & principalis. Inn.distinguebat,an testis vellet corrigere dictũ suũ,an addere,vt habet in c.ẽterea.de testi.cog. Alii exponũt cõfestim, i. prius &

depositio & dictũ fuerit redactũ in scriptis, vt vñ no.32.q.1.c.apud. Tu dic ꝙ hoc erit iudici arbitrariũ cõsiderata qualitate psonæ, & spatio interualli, colloquio partiũ,& reliqs circũstãtiis,& hęc placet Ab.in d.c.ẽterea. Quid.n.si cã est inter viles,& epos,& alia notabilis psona producit in testẽ, q ex interuallo corrigit dictũ suũ : qa melius tũc recordat, debemus ne dicere ꝙ psumatur corruptus a vili & rustico? Certe nõ, arg.ca. etsi qõnes.de simo.& fac. ad hoc qđ dicit in c.iurauit.in 3.co.c.

a ¶ Certis capitulis.]Non impertinẽtibus, & captiosis, sed cõcernentibus substantialia negotij.Immo & sup in clusis & cõnexis ipsis capitulis dẽt in terrogare secundũ Inn.& Ab. in c.per tuas. de testi. vnde sumit. Vnde si pars articulauit simpliciter de pscriptione, interrogabit iudex de titulo,bona fide, & tpis continuatione, ex quo hæc sunt necessaria ad pscriptionẽ, & si nõ fecerit,debent testes repetifac. ad hoc not. per Inn.& Ab.in c.fraternitatis. de testi. Idẽ erit,si nõ exhibitis capitulis testes fuerint examinati solum sup petitione,p eandẽ rõnẽ de qua hic,& in d.c.p tuas.Non ,pcedit tñ qđ hic dicit, qñ iudex a principio correxit capitula,vel interrogatoria, & patefecit partibus,& nemo appellauit:qa non põt peti vt testes super resecatis iterum examinentur, etiam si iniuste iudex resecauit:quia illa resecatio habet vim interlocutoriæ , vnde imputandum est parti, quæ non appellauit.Ita Abb. in dicto.ca.per tuas, uersicu.circa tamen.

correxerit, reprobare iudex nõ debet: secus autem si correctioni suæ tempus interposuerit.

Iudex repetit testes super omissis.h.d.

Repetere autem, non solũ obscure deponentẽ poterit: sed etiam, si a principio super certis capitulis a eundem interrogare, postulante aduersario, vel negligentia , vel calliditate b prætermiserit.

Probationes fiunt non solum testibus: sed & instrumentis, & instrumentorum appellatione non large sumpta continentur solum scriptura, quæ in iudicio exhibentur. h d.

At si partes c viuæ vocis adminiculo in probando destitutæ fuerint,ad instrumentorum productiones decurrere eas oportebit. Et licet instrumẽtorum adeo late pateat appellatio , vt hoc nomine etiam testes contineantur d, quippe & ipsi causam instruunt: nos tamen in præsenti pro scripturis e in iudicio exhibendis magis vtimur, q̃ quidẽ in litib° exercendis eandẽ f cũ depositione testium vim obtinent.

b ¶ Calliditate.]Nota casum , in quo malitia, & negligẽtia æquiparantur:aliàs differũt, vbi agitur de puniendo dolosum,vel negligentẽ,c.super litteris.de rescrip.& in dicto capitu.falsariorum.de crimi.falsi.

At si partes.Hæc pars q̃is plures hẽat particul. qñ tñ casus põt in cõi commode figurari, ppea est aĩaduertẽdũ, qđ quidã litigantes videtes eorũ intẽtionẽ nõ esse concludenter per testes probatam,volebant diuersas scripturas tam publicas quã priuatas,ac ẽt & earũ exẽpla in iudicio ,pducere ad pd. ,bõnẽ corroborãdã: ob quã scripturarũ varietatẽ hoc eis denegabat qa p publicationẽ processus videtur probationibus renũciatũ.§.elapsis supra eo. secundo,quia de veritate istarũ scripturarum pos-

set dubitari cũ facillime possent falsificari.arg.tot. tit.de falsis.Cõfirmatur quia cũ sint diuersa forma cõceptæ nõ videtur p pea hẽre eãd.auctoritat.Cæterũ Sol.prout in hac part.legimus, quia si scripturis hmõi fides nõ esset adhibenda,& cõuẽtiones hominũ aliqñ nõ possẽt ,pbari, vel sæpe cõtingerer, qđ tali probatione deficiẽte tolleret ius Non obst.d.§. qa pd. renũciatio intelligitur de ea q̃ fit p testes, & nos loquimur de alia vt constat:ad secundũ dico qđ obiectio tenet de nonnullis scripturis q̃ sine dubio nõ probarẽt, secus aũt de oĩbus, vnde confirmatio adducta est ita intelligẽda qđ vt fidem faciãt requirũt certã formã, nõ est opus vt æqualiter probẽt. Not. primo tria genera scripturarũ, q̃ sicut habent diuersum esse, & formã,ita diuersimode probãt: Not.secundo quod probare per instrumenta vsque ad cõclusionẽ ,pcess° qñ cũq; est permissum Not. tertio, quod publicatio tollit præsumptionẽ falsitatis alicuius instrumenti.

c ¶ At si partes.] Dixit hucusque de probationibus faciendis per testes, nunc de faciendis per instrumenta de quibus vsque ad §. quod si nec testibus.infra eodem exclusiue.

d ¶ Contineantur.] Secundum latam significationem,concord capit.peruenit.1.de testibus cogen. l.prima.ff.de fide instrumen.l.notionem.§ instrumentorum.ff.de verbo.signific capit.forus. eod.titu.Secus secundum strictam significationem:quia sunt diuersa,cap.cum Ioannes.de fide instrumen, & cap.forte.in fin.24.quæstio.4 & hoc etiam apparet ex diuersitate titulorum , vt ponderat Abb.in rubr.de fide instrumen. inde videmus , quod post publicationem attestationum possunt instrumenta produci,testes vero non.cap.cum dilectus.de fide instrumen.fac.l.testium C eod. titu.quod not. pro interpretatione statutorum. quandoque hoc verbum sumitur latissime,vt in cap.fraternitatis, & c ex litteris de frig & per Ab.in d.rub.

e ¶ Scripturis] Etiam priuatis dummodo fidem faciant,vt per Abba. in rubric, de fide instrumen. in finem.

f ¶ Eandẽ.]Ca cũ Ioan.de fid.instru.l.in exercendis.C eo. tit. quod dic ue.ñ nisi in probatione fact. antiqui & perplexi,ut per Spec in tit.de proba.

Universidad de Deusto
Biblioteca

§. 3. & nisi scriptura esset de substantia actus], de quo per Bal. in l. 3. C. si mi sesmaio. dix. & per Docto. in l. emptor. §. Lucius. ff. de pact. & in l. optimã. C. de contra. & com. stip. Spec. in tit. de instru. edit. §. restat. vers. sed si alij.

a ¶ Postea.] Ca. cũ dilectus. de fid. instrũ. vnde sumitur. dubitatio forte fuit illa: quia forte diu tacuit cũ protestari, vel edere debuisset. l. 1. §. edere. & §. edenda. ff. de eden. vel illa erat dubitatio: quia post publicationẽ testium non licet producere alios testes, vnde videbat quod non liceret producere instrumenta: quia nomine instrumentorũ & testes continentur, c. peruenit. de testi. cog. & supra eo. §. prox. vbi not. Sed nõ est ita: quia in instrumentis nõ timetur subornatio, sicut in test. b quia ex multis cautis & facilius deprehenditur falsitas instrumẽtorũ. e inter dilectos. de fi. instr. & c. licet eo. & no. in d. c. cũ dilectus.

b ¶ Conclusum fuerit.] Sed an testium publicatio, & conclusio in causa ita sint de substantia iudicij, vt illis non præcedentibus sententia lata non valeat? Respon. cõiter tenetur non esse de substantia, sed de iustitia, vt p Bar. in l. placã. C. de sen. & alios quos recensẽt Ab. in c. cũ dilectus. de fi. instr. An aũt ꝓcedat qđ hic dr̃, ẽt si certũ terminum iudex ꝓductionĩ p̃fixerit? Vide ibidem per Abba. in dicto c. cum dilectus. vers. nunc quæro, an liceat.

c ¶ Renuntiatũ fuerit.] Concor. c. cum dilectus. vbi not. de fid. instr. c. auditis, & cap. pastoralis. de caus. pos. & propr. & per Spec. in tit. de renun. & conclusione. §. 1. vers. & not. & intellige quod hic dicitur, ꝙ post conclusionũ non licet instrumenta producere, scilicet in causa, in qua facta est conclusio: secus in causa appellationis, c. cum Ioannes. de fide instru. & not. in c. 1. de exce. de ratione per Ab. in d. c. cum dilectus. post Specu.

d ¶ Manũ publicã.] i. per notarium, qui est seruus publicus. l. 1. ff. rẽ pupil. sa. fo. & not. in c. 2. de fid inst. vnde sumitur, & de reqũsitis pluribus ad hoc vt instrumentum & notarius faciat fidẽ late habetur in c. 1. & c. cum P. tabellio. de fide instru.

Instrumẽta possunt exhiberi vsque ad conclusionem in causa. h. d.

Exhiberi autem in iure poterunt instrumenta non solum ante attestationum publicationẽ: sed & postea [a] vsque ad definitiuæ sententiæ calculum, antea tamen quã in causa conclusum [b] fuerit. In causa autẽ conclusum esse tunc dicimus, cum a partibus omnibus probationibus renuntiatũ [c] fuerit.

Scriptura solum publica in iudicio fidem facit, & qua sit scriptura publica. hoc dicit.

Non tamen omnis scriptura in iudicio producta fidem faciet, sed ita demum, si per manum publicã [d] scripta fuerit, ita vt appareat publica [e], aut authentico sigillo [f] muniatur: alioqui nullius roboris firmi tatem obtinebit.

Exempla solemniter sumpta, fidem faciunt. hoc dicit.

Idem & de exemplis [g] dicendum erit, quæ tamen si sollemniter sũpta fuerint [h], eandem [i] cum originalibus habitura sunt auctoritatem. Solemniter autem tunc dicentur sumpta, cum coram ordinario [k] iudice, vel ad hoc ab ipso specialiter [l] delegato præsentata fuerint, atque is diligenter [a] inspecta, dũ nulla parte sui vitiata [b] comperit, per publicã personam [c] exẽplа sumi præcepit.

e ¶ Appareat publica.] Idẽ si appareret authentica licet non publica, vt statim in sequenti verbo. non enim omnis scriptura authentica est publica. Authentica est, quæ fidem facit, quasi ex se auctoritatem habens, secundũ Ab. in c. 1. de fi. instr sine ex appositione sigilli authentici, siue alio modo, ita ꝙ ad sui validitatem non requirit aliud adminiculũ, vt est scriptura priuata confessata & per testes iurata. Item in scriptura confecta ab aliquo officiali super pertinentibus ad officium suum. Vel in scriptura reposita in Archiuo publico: nam his casibus cum non sit scriptura manu publica. non dicetur scriptura publica: sed quia fidem facit bene dicetur authentica, Ab. in d. cap. 1. post Bart. in l. quædam. §. numulario. ff. de ed. & in authẽ. & si contractus. C. de fide instru. priuata vero scriptura dicetur quælibet, quę ex se fidem nõ facit.

f ¶ Authentico sigillo. Puta, sigillo epi, c post cessionẽ. eo. & 11. q. 3. c. cuꝛę. Item capituli. c. 3. eo. & dist. 73. c. in nomine. Itẽ & sęcularis principis. cre-

ditur enim ei ex consuetudine, c. cum dilectus. de fid. instr. cum not. in c. 1. eo. tit. & de materia sigilli diffuse, in c. 2. de fide instru.

g ¶ De exemplis.] c. 1. de fi. inst. auth. si quis in ali quo. C. de eden.

h ¶ Sũpta fuerint.] Quod tñ nõ ꝓmittitur, nisi ex iusta causa, vt puta, quotiescunq; verisimiliter timetur ne pereat ꝓbandi facultas pp vetustatem originaliũ, vt in c. fi. de fi. instr. vel ob aliam causam, vt ibi not.

i ¶ Eandẽ.] Not. effectũ exẽplationis. Vnde infertur, ꝙ post exemplationẽ sollẽniter factam non est opus producere ipsa originalia, si tñ sit exemplatũ totum instrumentum, secundum Inno. & Abb. in c fin. de fid. instru.

k ¶ Ordinario.] Et administrationem habente, secundũ Host. & Ab. in c. pen. de fi. instru. in 2. not. & an talis iudex esse debeat ecclesiasticus, vel sæcularis? Per Ab. in c. fi eo. titu.

l ¶ Specialiter.] Nota verbũ. Ex quo infertur, qđ delegatus deputatus ad causam non poterit ꝓcedere auctoritatẽ huic exemplationi, etiã si instrumẽtum faciat ad causam illam, vt tenẽt Doct. in c. fin. de fid. instr. Arg. contra in l. 2. ff. de iur. om. iudi.

a ¶ Diligenter inspecta.] Nõ sufficit ergo simplex auctoritas iudicis, sed requiritur officiũ & opera in inspiciendo. Qđ nota cõtra practicã Modernorum. Nã tabellio, qui transcribit attestat qđ ipse diligenter inspexit, & nullum vitium reperit: nã hoc est officium iudicis, non notarij, ideo deberet dicere, ꝙ iudex diligenter inspexit, & nullo vitio reperto, mandauit sibi notario, vt exemplaret, licet non sit damnosum, si etiam notarius attestetur de sensu suo, vt per Ab. in c. fi. de fi. instru. fac. nor. per Inno. & Abb. in cap. quoniam contra. eod.

b ¶ Vitiata.] Puta, quod sit rasura in loco suspecto, vt per Abb. in ca. cum venerabilis. de reli. dom. in fin. vel simile vitium, de quo per Fel in c. ex litteris. de fid. instrumen. & latissime per Legistas. in l. fi. C. de edic. diu. Hadr. tollen.

c ¶ Personam.] Et si publica persona non posset haberi, poterit instrumentum exemplari authoritate iudicis per honestas aliquas personas, arg. c. quoniam contra. eo. & not. in c. fi. de fid. instr.

d ¶ In publicam formam.] Not. loquendi modũ. quia non dicit exẽplata fuerint, sed redacta in publicã formã: nã instrumenta aliàs publica dicũtur exẽplari, non aũt publicari, cũ iã sint publica, exẽplũ in̾ etiam debet esse publicũ, aliàs non faceret fidẽ, vt hic: priuata vero & nõ authentica dicũtur publicari, vel in publicã formã redigi, vt hic & in c. cũ P. tabellio. de fid. instru. vbi Inn. & Ab. in 1. not. Insinuatio aũt differt, & ab exẽplatione, & a publicatione, de qua dic vt per Bart. in l. Modestinus. de donat.

e ¶ Præuctus.] Si enim viueret nõ posset alteri cõmittere cõpletionẽ instrũ, sed ipsemet deberet cõplere instrm prout reperitur in ꝓtocollo, nihil ad dẽdo, vel diminuendo, vt in auth. de tabel. col. 5. & not. in c. pe. de fid. inst. post mortẽ vero fiet, vt hic dicitur, & in d. c. pe. & in l. cõtractus. C. de fid. inst.

f ¶ Litterã.] Exẽplũ in c. ex parte de fi. instr. q. tex. licet loquatur specialiter in litteris Do. Papæ tamẽ multo magis obtinet in aliis scripturis, in quibus non tãta adhibetur diligẽtia quãta in litteris Papæ, in quibus nihil debet esse diminutũ. arg. c. cum adeo. & c. ad audientiã. de reser. & c. Apostolicæ. 35. q. 9. & ampliatur quod hic dicitur tribus, vel quattuor modis, de quibus per Ab. in d. c. rex parte.

g ¶ Nõ suspecto.] Sed qui dicetur locus suspectus? Rñ. in nominibus iudicũ, in data in remotione appellationis, in nominibus partiũ, terũ. de quib' agitur, & in multis aliis, super quibus discret' iudex arbitrabitur. vt no. in c. inter dilectos. & in c. ex litteris. de fid. instr. & not. ꝙ magis reddit suspectam scripturã rasura, quàm consumptio, secundũ Doct. in d. ca. inter dilectos. per c. fi. de fid. instr. & c. cum dilecta. de confir. vti. vel inu.

Gente inspecta, dũ nulla parte sui vitiata, &c. Aliis creditur, & error vnius littere, & rasio in loco non suspecto, non vitiat instrumentum. h. d.

Exhibebuntur ergo instrumenta publica non cancellata, neque abolita, nec vlla parte sui vitiata, aut aliquo pacto de falsitate suspecta, quamquam si exceptor litteram [f] imprudens emiserit, aut documentum in loco nõ suspecto [g] interleuerit, nõ propterea veri fides, & instrumenti auctoritas vacillabit.

Redacta in publicam formam post mortem tabellionis faciunt fidem. h. d.

Eandẽ etiam auctoritatem & ea obtinebunt, quæ ad petitionem eorũ, ad quos pertinent permissu iudicis ordinarij in publicam formam [d] redacta fuerint, si tabellio morte prẽuentus [e] ea non præfecerit: sed in notas tantum redacta moriens reliquerit.

Instrumentis non vitiatis, & de vitio non suspectis creditur, & error vnius littere, & rasio in loco non suspecto, non vitiat instrumentum. h. d.

Exhibebuntur ergo instrumenta publica non cancellata, neque abolita, nec vlla parte sui vitiata, aut aliquo pacto de falsitate suspecta, quamquam si exceptor litteram [f] imprudens emiserit, aut documentum in loco nõ suspecto [g] interleuerit, nõ propterea veri fides, & instrumenti auctoritas vacillabit.

Ad supplendam probationem potest iusiurandum deferri. h. d.

Qđ si nec testibus, quattuor modis, de quibus per Ab. in d. c. rex parte.

g ¶ Nõ suspecto.] Sed qui dicetur locus suspectus? Rñ. in nominibus iudicũ, in data in remotione appellationis, in nominibus partiũ, terũ. de quib' agitur, & in multis aliis, super quibus discret' iudex arbitrabitur. vt no. in c. inter dilectos. & in c. ex litteris. de fid. instr. & not. ꝙ magis reddit suspectam scripturã rasura, quàm consumptio, secundũ Doct. in d. ca. inter dilectos. per c. fi. de fid. instr. & c. cum dilecta. de confir. vti. vel inu.

Quod si. CASVS Videns quod non probauit intentionẽ suam testibus, vel documentis offerebat iuramentũ, qđ eum a parte referretur, etiamsi auctoritate audi. oblatũ esset, fuit quæsitum, quid iuris: per regul. enim auctore non probante reus debet absolui. cap. 1. vt ecclesiast. beneficia sine diminu. conferan. Negatiue respondebatur, ideſt, quod nõ esset admittendum, eoque magis quod si quis negaret verum, etiam falsum publiciter iuraret, Cæterum Sol. prout in hac parte habetur, quia cum iuramentum sit attestatio rei diuinæ ad aliquem finem, non est verisimile rem diuinam adducere ad probandũ falsum, sed solum verum: Nõ obstant obiecta, quia ad primum dicimus d. regulã verificari deficiente omni genere ꝓbationis legitimę. vt de in casu nostro nõ verificatur, siqdẽ casus præsupponitur talis, cũ ẽt iuramentũ posset adhiberi, qđ indifferẽter non admitteretur. iux. c. fi. de iure u. ad confirmationẽ aũt rñderem, quod non sit par ratio inter ista duo, quia aliud est aliquid affirmare, vel negare: & aliud sacram in testem adducere: Not primo qđ iramẽtũ vt est spẽs probationis non indifferenter sed in certo casu conceditur: Not. secundo cãm dispõ. ipsius iuramenti esse voluntatẽ, ꝙ aliqs libere, & ali quo modo coactẽ ad id monetur. Not. tertio qđ cãsuadẽte ẽt ab obseruantia legis aliqs aliqñ excusatur, sicuti contingit de iuramento.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nec instrumentis intentionem suam actor legitimè [a] deduxerit, permittente iudice, non plene probationes iusiurandi, religione suppleri [b], & causa terminari poterit. Nec enim aliud est iuramentum, quam veritatis confirmatio [c], cum aliquid Deo teste asseritur.

Iuramentum aliud voluntarium, aliud necessarium: & necessarium nisi ex causa recusari non potest. hoc dicit.

Sed cum sit iuramentum multiplex [d], duplex tantum in proposito considerari poterit: aut enim est necessarium, aut voluntarium. Necessarium est, quod ad suppletndas probationes [e] a iudice parti [f] defertur. quod propterea necessarium nuncupatur, & quod a iudice illud omnino deferri partibus [g] oportet, & quod rite delatum ab eisdem, nisi ex iustis causis recusari non poterit.

Quæ sint iustæ causæ recusandi iuramentum. hoc dicit.

Sunt autem iustæ recusandi causæ, vt puta, si actor plene [h] probauerit, aut si sibi non plene cognitam rem ipsam asserat [i], & si quæ sunt huiusmodi [k].

Si pro reo sunt præsumptiones, sibi deferendum est iuramentum, nisi aliter iudex arbitretur. h. d.

Sed etsi pro reo præsumptiones fuerint, eidem hoc sacramentum iudex deferet ad suam tuendam innocentiam, nisi inspectis personarum [l], & causæ [m] qualitatibus, illud actori deferendum censeat.

Voluntarium iuramentum quod defertur a parte parti, quod deferenti potest referri. h. d.

Voluntarium est, quod

a parte a parti in iudicio defertur: quod quia litē terminat, decisorium [b] quoq; nuncupari poterit. Et appellatur voluntarium, quia pars non nisi voles deferet [c], & ab eo, cui defertur licite recusari, ac referri poterit.

In famosis actionibus nō refertur iuramentum. hoc dicit.

Plane, si reus famosis actionibus [d] conuentus fuerit, huiusmodi iusiurandum agenti referre minime permittetur, cum non actor, sed ipse; qui conuenitur facti proprij [e] conscius esse debeat.

Ponit exempla plura, in quibus probationes respiciunt personam iudicis. hoc dicit.

Iudicis [f] inspectione consistunt probationes; vt puta, cum pro terminandis finalibus [g] quæstionibus proprijs [h] oculis locā iudex subiicit, aut ex aspectu corporis [i] ætatem colligit, aut cum ex litteris ordinarij, vel Apostolicis excōmunicatus, aut dignitatibus honestat[o] quis deprehēditur [k]: vel cum ad

Io. Bapt.

---

a ¶ Legitime.] i. plene, vt statim innuitur ex sequenti.

b ¶ Suppleri.] Ca. ex literis. & c. fi. de iureiu. & de hoc late per L. g. in l. admonendi. ff. de iureiu. & in l. i bonęfi. C. de reb. cre. & per Can. in c. fi. de iureiu.

c ¶ Confirmatio.] ca. etsi Christus versic. sic & iuramentum. & c. de iureiu. & vide quod not. 22. q. 1. in summa. Host. in summ. eod. titu. § 1. aliter dicit hic iuramentum, aliter Cyn. in auth. sacramenta puberum. C. si aduer. vendi. vide per Ab. in rubri. de iureiu.

d ¶ Multiplex.] De ista multiplicitate vide not. in rubri. ff. de iureiur. & in c. fi. eo. tit. latissime per Venus. in spe. aureo. in 2. par. iudicij. in 9. actu.

e ¶ Probationes.] Hac. c. ex literis ca. etsi Christus. & ca. fi. de iureiur.

f ¶ Parti.] Sed cui parti actori ne an reo? Respon. circa hoc quot sunt capita tot sunt sententiæ, vt per L. eg. in l. admonendi. ff. de iureiuran. per Cano. in cap. fina. de iureiur.

g ¶ Partibus.] Si petentibus, secundū Bart. in l. admonendi. ff. de iureiu. Nec enim tenetur iudex impendere officium ad commodum partis non petentis. l. 4. § hoc autem iudicium. ff. de damn. infec. Tu dic contra, secundum Abb. scilicet q etiam non petente parte tenebit iudex hoc iuramētū deferre. l. in bonæ fidei. C. de reb. cre. ponderando verbum, oportet. secundum vnam litteram. Nec ob. ratio Barto. quia satis est partem a principio petiisse iustitiam, iudex autem debet cūcta rimari, & modis omnibus laborare pro veritate habenda 30. quæst. 5. cap. iudicantem. l. nullus. C. de testib. vt per Ab. in c. fi. § 1. de iureiur. in quarto not. & in fin.

h ¶ Plene probauerit.] Sed qā dicet actor plene, p

---

basse: Rñ. cū iudex ex his, q̄ sibi ostēsa sunt est adductus ad fidē & credulitatē eius q̄d intendit. l. ad fidē. ff. de testib. l. quinquaginta. ff. de pb. qualiter autē ad hoc adducat, nō pōt dari certa doctrina, vide per Legi. in l. admonendi. ff. de iureiur. & per Abb. in c. tertio loco. eo. & in c. fi. § 2. de iureiu. ver. secūdo q̄rit. Sed an sacramētū sit deferendū eo casu, quo actor plene, pbauit intentionē suā, & reus semiplene defensionē? Rñ. vt per Do. in l. bonę fidei. C. de reb. cre. & in d. l. admonēdi. & p Cano. in d. § 1. præcipue per Ab. in ver. si. sed quia supra. & per Bar. in l. manifeste. ff. de iureiur.

i ¶ Asserat.] Notvnū de sex requisitis ad hoc vt huiusmodi iuramentum deferri valeat. s. q̄ requiritur q̄ pars sciat veritatem per sensum corporeum, vt not. in l. admonendi. ff. de iureiur. in verbo exacto. & in l. in bonæ fidei. C. de reb. cre. & ideo non deferur hęre di. q. a veritate ignorat veritatē negotij, de aliis requisitis satissime in locis supra alle.

k ¶ Huiusmodi.] De quibus per Legistas. in l. manifestæ. ff. de iur. iu. & per Cano. in c. fin. eod. tit.

l ¶ Personarum.] Quia non cuilibet defertur hoc iuramentū, sed requiritur, q̄ is, cui defertus sit persona honesta, & bonæ vitę: quia vili & suspectæ de periurio nō defertur, vt habetur in c. fi. § plane de iureiur. & in l. admonendi. ff. de iureiu. & per Bal. in l. qui accusare. C. de edendo. conco cum hoc. d. c. fi. in fi. & inde hæc littera sumitur. & c. fi. de testi in 6.

m ¶ Cāę.] Vt qa cā nō sit magna, sed modica. Nec enim hmōi in rē defertur in causa arduā, vel criminali, vt tradit in l. admonēdi. ff. de iureiu. & in l. in bonæ fidei. C. de reb. cre. dē autē parua, vel magna causa

---

causa secundū cōditionē personarū secundū Bar. in authen. nisi breuiores. C. de sent. ex breuicu. recit.

a ¶ Parte parti.] Iudice tñ approbāte, alioqui q̄d sic dicitur de necessitate suscipiēdi iuramentū, vel referēdi nō hēret locū secundū Host. in c. fi. de iureiu. quē ibi seqē Ab. & Bar. in l. manifeste. ff. eo. ti., pbatur. in d. c. fi. & l. i. gene raliter. § fin aūt. C. de iureiu. Rō, quia pars non pōt necessitare partem ad iurandum, vel referendum, arg. corū, q̄ not. p Ab. in c. put, de do. & cōtu. sē si & iudex cōcurrat, Ab. i d. c. fi. ver. sed cōtra prædicta.

b ¶ Decisorium.] Videtur hoc esse pter, vel etiam contra id, quod dicit Ab. in c. fi. de iureiu. in vbi in principio summando tex. videtur inferre, q̄ tā necessarium, quam voluntarū appelletur decisoriū. immo idē ibidem in 1. col. vers. appellatur, istud et videtur velle, q̄ solum necessariū: dicat. de cisorium: sed q̄ id conferat ad litis decisionē. Sed re vera hæc appellatio potius conuenit iuramento voluntario: nam necessarium licet conferat ad litis decisionē, id tñ accidit non principaliter, sed in consequentiam: quia. s. ex probationibus lis decidirur, principaliter tamen & immediate respicit probationes, ideo dicitur supplere probationes semiplenas, nō sic voluntarium, in quo pars efficitur iudex. & propterea dicitur non minorem habere auctoritatē, q̄ res iudicata l. 1. & l. 2 ff de iureiu. & l. non erit. §. dato ff. eo. tit. Dost in l. 1. C. de reb cred. & regulariter non admittitur probatio in contrarium, & iō non est curandum de dictis per Abbat.

c ¶ Deferet.] Et sic tā respectu partis deferentis, q̄ eius cui defertur, q̄ ēt iudicis dicitur voluntariū, fac. l. manifestæ. ff. de iureiur. & ibi late p Legistas.

d ¶ Actionibus.] Vt in actione furti, & aliis famosis actionibus. Itē actione rerū amotarū nō refertur iuramētū ff. rer amot. l. Marcellus. § fi. cū ll. seqq. Idē vbicūq; lex defert iusiurandū. l. fi. C. de fide i. & C. de iu delib. l. sancimus. §. licētia. & C. de iu. dom. in per. l. fi. & C. de his, q̄ ad eccl. cōfug. l. psenti. §. sicabi. & C. de bo. aut. iu. possi. l. fi § fi nisi eadē lege p̄mittatur referendi ptās. Itē sciendū, q̄ q̄ defert iurabit q̄ p calumniā nō defert, vt no. in d. c. fi.

e ¶ Facti proprij.] Not rōnē, cur in actione famosa nō liceat referre iuramentū, q̄dq̄ aliqui dixerint volētes alias rōnes reddere, de quibus per Ab. in c. fi. de iureiu. in prin. vers. venio nūc. Et cū ex rōne legis, ēt cōiecturata restringatur & amplietur legis dispō. L. cū pater. §. dulcissimis ff. de leg. a & no. in l. non dubium. C. de ll. & per Bar. in l. itē quæritur. §. qui impleto. ff. de loca. infertur, q̄ si actio famosa est talis, in qua accusator, seu actor potest esse tam bene, vel forte melius informatus, quā reus potest referri. vt si accuso te, q̄ intuleris mihi iniuriam. Ita Bart. in l. iusiurandum & ad pecunias. §. ait prætor. ff. de iureiur. & in l. lex Cornelia. §. hac lege. ff. de iniu. sequunt But. & Ab. in c. fi. de iureiur.

f ¶ Iudicis. CASVS. Quidam iudex cupiens definire cōtrouersiam ortam de confinibus iter duos eius amicos, volebat ad locum venire, ipsam inspicere, & inspectione definire, & cum altera pars ad id se opposuisset ea ratione, quia non erat quæst. de qualitate rei, sed solum an actor in ea habeat ius, quod oculis inspici neqt, cū sit spūal. §. 1. insti. de reb. corpo. Propterea fuit dubitatū, & q̄stū qd iuris: Sol. p ouri hac parte legimus, qa ex natura rerū hoc cōtingit: ad obiectionē aūt dicimus, quod licet qō sit, put in obiectione dicitur, tamen quoad eius definitionē attinet, non est inconueniens vt locus inspiciatur, cum ex qualitate oriatur ius. Not. quod qualitas probationis debet esse secundum qualitatem controuersiæ. quod tamē limit. de probationibus communibus.

g ¶ Iudicis.] Habes hic aliquos casus, in q̄bus fit p̄batio p aspectum, maxime iudicis. plures alios cumulat Mādosius in suo cōmēto in regulas Cācellariæ, in reg. De ætate p canonicatibus, quæ est 18. nu. 4. vers. aspectu. a no. iniuria.

Io. Bapt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ti. § fi uersi. decimo sit etiam.

a ¶ Mulierē]No. casum in quo facienda est mulier[is] inspectio, fac. ca. causam. & c. proposuisti. eo. Alius casus est, an sit idonea matrimonio c. frater nitatis de frig. & male. item an sit prægnans. l. 1. §. 1. & §. de inspic. en do. ff. de vent. inspic.

Io. Bapt.

Sed e si. CASVS, Quidā iudex volebat in certa causa sententiare nullis auditis probationibus, ea rōne motus quia dicebat factū esse notoriū ca. cuidentia. de accusat. quod quidē ante esset faciendū. fuit dubitatum, quia nisi qō. sit probata iudici vt iudex est nō potest ipse iudicare ca z. de offic. ordi. cum vulg. Solu. vt hic habetur, quia probationes cū adhibeantur ad rem manifestandam sequitur non semper esse necessarias. qua de re postquā iudici constabit factum esse notoriū, nil aliud requiritur, & sic obiectiones cessant, cum habeamus quomodo intelligi debeant: Not. argumentum, quod partes nō debent grauari ad probandū aliquid suæ intentionis nisi quando illud probatione vere indiget. & ideo etiam ordo iudiciarius aliquando debet cessere d. c. euidentia.

b ¶ Declarari.] Licet aūt notoriū releuet ab onere ꝓbandi, vt hic dī, & in c. super eo. de testi. cogē nō tū releuat ab onere proponēdi, & allegandi, vt notat. in c. le. appellanti. de appe. in verb. iudicis. & ibi per Card. q. 5. Idem tenet Perus. in c. vt debitus. eo. tit. in 6. & per Gemi. in c. 1. eo. tit. in 6.

c ¶ Non debet.] Nec distinguitur, vtrū pars neget vel cōfiteatur. Vnde infert secūdū Ab. in c. sup eo. de testi. cogē. ꝙ negatio partis nō inficit notoriū, nec reddit rē dubiā. fac. qđ not. Inn. in c. tua. de cohabi. mul. & clc. & de materia latissime per Doct. p̄sertim per Butr. in c. vestra. de cohabi. mul. & clc. & secundū Bal. in auth. quod locum C. de colla. de cem testium depositio videtur facere notorium.

d ¶ Nō requīrāt.] Quantū ad probationē sicut nec in constitēre necessariæ sunt partes iudicis. l. ꝓinde. ff. ad le. Aquil. sententia tamen est necessaria. l. 1. ff. de confes. c. porro. de diuort.

e ¶ Recipiat.] ca. consuluit. de appel. Est aūt notoriū triplex, facti, iuris, & p̄sumptionis. facti, ꝙ ita se exhibet hominū cōspectui qđ nulla pōt tergiuersa probandam virginitatē ab honestis & prudentibus matronis, vice sua iudex inspici mulierem a iubet.

Notorium probatione nō indiget. h. d.

Sed & si quid notorium fuerit, testium depositionibus, vel instrumentorum exhibitione amplius declarari b non debet c, cum talia probationem, vel ordinem iudiciarium non requirant d.

Iudex debet aduertere, ne dubium recipiat pro notorio h. d.

Sed cum multa dicantur notoria, quæ non sunt, prospicere debet iudex, ne quod dubium est, pro notorio recipiat e.

Vehemens suspicio interdum habet vim notory. hoc dicit.

Ad notorium prope accedit vehemens suspicio: nam si (exēpli gratia) de carnali copula quæratur f, & sint, qui solum cum sola, nudum cum nuda in eodem lecto iacentem locis secretis, & ad hoc commodis, & horis electis se vidisse g deponāt, ꝓcul dubio ex suspicionibus a tam vehementibus sequutam copulā pronunciari posse b. Plane, si de graui crimine c factū fuerit p. opter solam suspicionem, quamquam vehemēter em d, nemo cō demnabitur.

tione celaric. tua & c. fi. de cohab. mul. & cler. & in tali appellans non auditur, c. cum Romana. in fi. & c. peruenit. de app. & in tali notorio creditur simplici officiali. 4 q. 4. § aliquando. Nec requiritur scientia omnium, sed plurium. fac. 2. q. 1. c. scelus. & ca. manifesta. Iuris est de quo aliquis condemnatur, vel est in iure confessus, vt in ca. vestra. & c. fi. de cohabi. cle. & mul. fi. ff. de stat. homi. & l. res iudicata. ff. de re iud. & in hoc notorio quandoque requiritur probatio, si negetur, c. ficut. de re iud. Notorium præsumptū est paternitas filiatio. ff. de in ius vocan. l. quia semper. ff. de in ius voc. fac. l. Lucius. ff. de condi. & demonstra. & c. conquerente. de fil. presbyt. & consanguinitas, c. porro. de diuort.

Io. Bapt.

Ad notoriū. CASVS. Quidā iudex dialecticæ studiosus uolebat per suspectiones, & coniecturas causas cognoscere, & iudicare, & cum pars dixisset id non esse faciendum, cum suspicio non videatur probatio concludens, quia etiā extrinsecæ aliquādo capiatur, fuit propterea quæsitum quid iuris. Sol. ut hic legimus, quia id quod probari, debet aliquando est ita occultum ut aliis modis probandi probati nequeat, & sic etiam obiectio uidetur cessare, cum in ea illud requiratur, ut inde concludenter inferatur ueritas dubij proposīti. Not. quod occulta per coniecturas, & præsumptiones manifestantur, non tamen quælibet præsumptio probat cum habeat latitudinem, & ideo debet esse uehemens.

f ¶ Quæratur.] Sumitur quod hic dicit ex c. litteris. cū c. seq. de præsump. & ex c. præterea. de testib.

g ¶ Vidisse.] Et qđ se inuicē cognouerint credere, ut no. in c. litteris. de præsum. & sic nota casum, in quo ualet testimoniū de credulitate, qđ est coniūctū actibus propinquis rei probandæ. fac. not. per Ab. in c. quoties. de testi. Sufficit. n. dictū testis concludere præsumptiue, qđ p̄sumptio est uiolenta. & iuridica. not. per Legi. in l. 1. ff. si cer. pet. Sed qđ si nihil deponant de uisu, sed dicāt, ꝙ audiuerūt ipsos cōmiscētes? Rñ. licet testimoniū de auditu proprio sit alias per se sufficiēs. 14. q. 2. c. quāquā. & not. in l. in sum. §. idē Labeo. ff. de aqua plu. arcen. hoc tamē casu non sufficeret: nā actus copulæ nō percipiū sen-

sensu auditus tm, sed requiruntur & alia adminicula; puta, fama publica, risus, iocus, missio nūciorū, & munerū, amplexus, oscula, & similia, vt per Ab. post Host. in c. præterea de testi. Sed posset dici, ꝙ possent testes deponere de taliū verborū auditu per quæ ꝓbaretur copula ꝙ puta, si alter coeuntiū fuisset auditus interrogās aliū, an adhuc semen emiserit, vel quā morā inter ponat emissioni, in strumentum totū vulua fuerit ingressum, & alia verba, quæ inuenit effrenatus libidinis ardor.

a ¶ Suspicioni-u.] Nec enim alter potest probari hoc delictum, nisi per suspiciones ve hementes, licet enim testes viderint vitum supra mulierem, non per hoc necessario infertur q illam cognouerit, forte enim vir erat frigidus, vel maleficiatus, vel non potuit tunc coire, licet aliās esset potens: quia forte erat mulier arcta, vt per Ioann. And. & Abb. in ca. præterea. de testib.

b ¶ Potetit.] Immo Barto. in l. furem. ff. de fur. dicebat posse pronunciari, etiam si tantum quis fuisset repertus in domo alicuius pulchræ mulieris, licet idem aliter sentiat post glo. in l. capite quinto. ff. de adul. aliter etiam sentit Abb. in cap. tertio loco, eod. versic. sed ego addo, & in cap. tertio loco, versicu. sed quæro hic. de præsu. Et amplia quod hic dicitur, vt habeat locum, etiam si agatur super adulterio, & incestu criminaliter, vt per Abb. in c. litteris. de præsum.

c ¶ Graui crimine.] Vt est crimen hæresis, vt in capit. litteras. de præsumpt. vnde sumitur. videtur ergo a contrario sensu inferti primum, ꝙ in crimine non graui possit ex vehementibus præsumptionibus sequi condemnatio, de quo dic vt late per Abba. & alios in cap. quanto de præsump. Secundo infertur, ꝙ adulterium non videtur esse graue crimen, quod satis videtur posse admitti, per cap. at si clerici. § de adulteriis, de iudi. Contra tamen videtur. 32. quæstio. 7. cap. quod in omnibus. Solu. vt nos in dicto § de adulteriis. & in d. cap. quod in omnibus.

d ¶ Vehementem.] Secus si sit violenta, quia plus est quam vehemens, vt not. in cap. litteras. de præsum. Sed tu dic ꝙ violenta & vehemens idem sunt in proposito, vt in dicto cap. litteras. & in capit. cum contumacia. de hære. in 6. & deducit Abb. in cap. quanto. de præsimp. versic. ego autem. & in versic. sic ex his etiam concludo, & in hac littera diuersitatem inducit criminum grauitas, & diuersitas, non autem vehementia suspicionis, & violentia.

Fama quoque, si de aliquo facto nūl gata fuerit, ceteris præsumptionibus e non leue, præsertim in quibusdam f, præstabit adminiculum. Demum circumspectus iudex motum animi sui non ex vna tantum re: sed ex variis argumenris, & testimoniis, quæ rei aptiora esse compererit, confirmabit g. Iudicaturum enim oportet cuncta h rimari, & ordinem rerum plena inquisitione i discutere, nec sententiam prius ferre, quā, peractis omnibus, nihil habeat in quæstione, quod proponat k.

Io. Bapt.

Fama quoque. CASVS in hac partic. ita debet ad notari, quod inter scholares quosdam fuit dubitatum, an fama sit species diffinicta a notorio; quidam enim negatiue respondebant, quia sicut notoriū significat factum non indigere probatione, ita quoq; & fama, Cæterum Sol. vt hic legim, quia rem esse manifestā habent latitudinem, hinc dantur diuersæ species seu potius gradus, Ideo etiam obiectio cessat: Not. primo quod decisio huius text. potest extendi, ad communem doctorum opinionem: Nor. secundo quod probatio cum habeat latitudinem, ideo vna dicitur plena, altera semiplena, & propterea iudex ad plura debet respice re antequam sententiam ferat.

c ¶ Cæteris præsumptionibus.] Vt puta, si agatur de matrimonio, & dicerentur vir & mulier diu simul habitasse, se coniuges nominasse, anulos detulisse. ut in cap. illud, & ibi plene not. de præsumpt.

f ¶ In quibusdam.] Puta, cum agitur de matrimonio carnali & spirituali, ut per Abb. in c. illud, uer. tertium intellectum.

g ¶ Confirmabit.] Cap præterea. de testi. & l. 3. ff. eod.

h ¶ Cuncta.] Videtur ergo, quod a teste possit inquirere, an talis sit, qui testificari possit, ut 2. quæst. 7. cap quærendum, ut not. in cap. iudicantem. 35. q. 5. unde sumitur.

i ¶ Plena inquisitione.] Scilicet in petitorio: secus in possessorio: quia sufficit summatim negotium tangere. l. 3. §. sciendum. ff. ad exhiben. l. a diuo Pio. ff. de re iudi. cap. quoniam frequenter. in fi. ut lit. non contest.

K ¶ Proponat.] Et tam diu actio uentiletur quousque ad rei ueritatem perueniatur, ut in c. iudicātem 35. q. 5. In tantum ꝙ sententia lata non uisis uidendis non ualet, licet postea appareat, ꝙ illa, quæ erant uidenda non faciant ad rombum, arguēorum, quæ habentur per Abb. in cap. prudentiam, in fine principii super gl. in uerbo, constare.

DE

Universidad de Deusto
Biblioteca

DE SENTENTIIS, ET RE iudicata.

Io. Bapt. Continuatur hæc materia per glo. rubri. vel dicas aliter, quod cum duo præcipue videantur actus ipsius iudicij, videlicet cognoscere, & iudicare, & hactenus autor, locutus est de primo nē pe de cognitione, sequitur nunc videre de secundo, & ideo proponitur hic tit. ille: qui diuiditur in 4. partes, in quarum prima ad not. continuatio, in secūda explicatur, nomina, in tertia declaratur res iudicata: in quarta soluitur dubium, secūda ibi, est autem, tertia ibi, lata tamen, quarta ibi, de eo quoque.

a ¶ De sententiis, &c. Quia ex probationibus deuenitur ad sententias, & ex sententijs ad rem iudicatam, ideo de his subnectit. Differt autem sententia a re iudic. secundum Ioan. And. quia sententia proprie & stricte appellatur cum adest appellandi facultas, cum vero non subest remedium retractatiuum appellatur res iudicata, latę tamē videtur quod etiam si subsit remedium appellationis possit appellari res iudicata. l. litigatoribus. C. de app. de quo tamen pro resolutione vide per Legist. in l. 1. ff. de re iudi. & per Ab. & alios in rub. eod.

Io. Bapt. Videamus. CASVS non figuratur, sed not. quod particula, nunc, denotat continuationem, & ordinem inter illa, in quibus reperitur.

b Videamus nunc.] Quasi dicat postquam vidimus de probationibus, videamus de sentētiis. quę subsequūtur probationes.

c ¶ Sententiis.] Tam interlocutoriis, quam definitiuis, vt infra per totum.

d ¶ Re iudicata.] Quæ differt a sententia, vt supra eodem in rubrica.

Io. Bapt. Est autem. Hæc pars subdiuiditur in 4. particul. in prima demonstratur quid, & quotuplex sit sententia, in secunda quomodo sit ferenda, in tertia adnot. quid iuris si diuersę vel contrariæ sententię fuerint latæ, in quarta demonstratur qualiter iudex dēt iudicare secundū can. & quid iuris si aliter iudicauerit, secūda ibi, vocatis tertia ibi, ex facto, quarta ibi, sed siue. Quoad primū casus nō figuratur, sed not. cām diffin. qa iudex aut definit cām principalē, aut casum in medio causæ contingērē: not. secundo officiū iudicis cōsistere in absoluēdo, vel cōdēnando, facit reg. nemo q cōdēnare. ff. de reg. iur.

e ¶ Rite.] Sed cur nō dixit recte? Rñ. quia hoc vertit respicit iustitiam ex causa, rite iustitiā ex ordine l. non putauit. § non quæuis. ff. de bono poss. contra tab. omissio aūt iustitiæ ex causa nō reddit sententiam nullam, & non sententiam. l. 1. ff. de appel. Sed omissio, vel defectus iustitiæ ordinis, ita officit, vt pronunciatum non sit sententia. l. 4. § condemnatum. ff. de re iudi. & per Batto. in l. platā. C. de sent. & per Abb. in cap. cum olim. vers. sed in contrarium. Et in tantum omissio substantialis processus releuat, qđ quamuis iudex appellationis regula riter sententiam ex quocumque etiam iurisdictionis aut citationis defectu nullam reformare possit, secundum communē opinionem. Alex. in consil. 67 lib. 6. & consil. 109. lib. 5. & cōsil. 79. lib. 2. Sententia tamen nulla ex defectu ordinis iudiciarij substātialis per dictum iudicē reformari non possit, sed dumtaxat pronunciari nulla. Abb. post antiquos in ca. cum dilecti. de empt. & vend.

DE SENTENtijs a, & re iudicata.

TIT. XV.

Sententia quid sit, & quod duæ sunt species sententiarum, interlocutoria, & definitiua b. d.

VIdeamus nunc b de sententiis, & re iudicata d. Est autem sententia nihil aliud, quā controuersiæ proposita a iudice rite e facta definitio.

Sententiarum duæ species, & sententia interlocutoria est, qua fertur super his, qua incidunt inter principium & finem causæ. hoc dicit.

Sententiarum duæ sūt species f, aut enim interlocutorię sunt, aut definitiuę. Interlocutoria g est illa, q̄ inter principium & finē cāę fertur sup his, quę incidūt, vel emergunt h: qualis cum

f ¶ Duæ sunt species.] Immo plures. Nam præter definitiuam & interlocutoriam sententiam numeratur etiam species quarundam, quæ habent vim definitiuarum, vt per Abb. in rubr. eod. Item sententia præcepti, vt not. 2. q. 1. in summa. Itē quasi definitiua, vt sententia lata super possessorio, ad not. in c. consultationibus de off. deleg & per Abb. in c fi. de iudi Respon. hic ponitur Cardinalis distinctio & sectio, ad quam omnes cuiuscunque generis sententiæ redigi possunt, sicut dicimus in actionibus, quod aut sunt reales, aut personales, & licet reperiantur etiam mixtæ, vel quæ habent alias qualitates præter realitatem, vel personalitatē, omnes tamen rediguntur ad illam bimēbrē distinctionem. fac not. per Hostien. in summ. eod. in princip.

g ¶ Interlocutoria est.] Hæc definitio, siue descriptio sumitur ex his, quæ ponit Spec. in tit. de sent. prolatione in prin. & ex glo. in cle. 1. de seq. pos. & fruct. & sequitur Abb. in rub. eo. & ideo dicitur interlocutoria: quia iudex non definit causam, sed loquitur inter principium & finem causæ, vel quia iudex inter partes loquendo sine sollemnitate scripturæ pronunciat, vt per Host. post Goffr. in summ. eo. § 2. in prin. & per Ab. in rub. eo. & not. per Legist. in rub. ff. de re iud.

h ¶ Emergunt.] Vsque adeo vt omnis uox iudicis faciens ad causam possit dici interlocutoria. Bald. in l. arbitro. ff. qui satisd. cogan. & per Legi. in rubr. eod.

a ¶ Dilationem.] Cap. significaverunt. de testi.

b ¶ Exceptionibus.] Hæc dilatoris, si re peremptoris, vt no. in cle. 1. de appel. licet lata super peremptoria habeat vim definitiuæ.

c ¶ Nec in scriptis.] Licet autē non sit necesse interlocutoriam ferri in scriptis, debet tamen in scriptis redigi, vt appareat in actis c quoniam contra. & ici nor. in verb. interlocutiones. de prob. Spec. in tit. de sent. §. iusta. versic. quid de interlocutoria. not. in l. 2 ff. de appel. recip. per Doct. in l nec quidquā. §. vbi decretum. ff. de offic. procu. & not. in c. fi. eo. in 6. d ¶ Poterit.] l. qđ iuuit. vbi late per Legistas ff. de re iudi. & per Cano. in c cum cessante. de appel. & §. sed & si iudex. infra titu. proxi.

e ¶ Definitio iudicialis.] Hoc verbū stat tamquam genus: Nam cōuenit etiam sententiæ interlocutoriæ, nam & interlocutoria aliquid definit in iudicio, nempe id super quo fertur.

f ¶ Imponit.] Terminat enim iurgātiū. cōtrouersias. l. 1. ff. eo. c iurgantiū. extra eod. qualem. ff. de arbitr. 11. q. 3. cap. summopere.

g ¶ Habetur.] 1. q. 6. § definitiua. Quā doque non valet, etiam si contineat condemnationem, vt si iudex præcipiat solui debitum, & quando sententia est incerta, vt C. de sent. quæ. si certi. quanti. quandoque tenet etiam si non contineat condemnationem, vel absolutionem. 2. q. 6. § biduum. & not. in d. § definitiua.

h ¶ Denegabitur.] Iudex posīq̄ cū materia ff. eo.

i ¶ Aequalens.] Nō. n. tam verba consideranda sunt, q̄ voluntas, cum non intentio verbis, sed verba deseruiant intentioni c. intelligentia. & ca. præterea, de verb. signi. & 1. qō. 1. ca. Marchion. quod habet locum etiam in sententiis. Abb. in c. in his, de verb. signi. Sed an possit iudex pronunciare per verbum videtur, vt puta, videri sibi, &c? Rñ vt per Abb. in c. 1. de iudi. in vlti. notando post Bar. in l. quid tamen § sed arbiter ff. de arb.

k ¶ Firmitatem. Ca. in his de verb. signifi.

Vocatis. CASVS. Quidā iudices ferebāt sniam nulla solēnitate seruata, idq; faciebāt ea rōne moti, quia cū per sniam debeat declarari ius litigātiū nil aliud videbat necessariū q̄ iudicare secūdū acta, & ꝓbata glos. & docto. in c. 1. de offic. ordin. Sed, tñ prout in hac parte legimus, quia quo maiori solēnitate ferr eo magis iusta prōlumit. Nō obstat obiectio, qa intelligit quoad actū excomunicādi, sed non quoad modū. Not. 1. arg. q̄ solēnitas extrinseca denotat maiorē rei perfectionē, eoque magis quo est de substātia actus. Not. 2. q̄ erīā in ijs, quę habent rationē formę aliquando limitata reperiuntur.

l ¶ Vocatis.] Cap. cum olim. de testimo. aliās lata sine citatione esset ipso iure nulla. cle. pastoralis. de re iudi. etiam si esset lata in fauorem non citati, not. in l. ea quę. C. quō, & quādo iudex & per Ab. in c. causam quę. đ de iudi. ante fin. & in c. quoniam contra. de proba.

m ¶ Loco.] Est autem locus cōgruus iudicis is, in quo ꝑdecessores sui sūt soliti ius reddere, aliās sententia non valeret. l. pen. ff. de iust. & iur. & ibi per Legi. & in l. cum sentētiam. C. eod. quod intellige in ordinario, vel etiam in delegato ad vniuersitatem causarum: secus in delegato ad causam particularem: quia is, ex quo non habet certum locum, potest vbicunque vult, etiam, in camera locum deligere. habetur in locis præalleg. Item locus erit congruus, si sit tutus, & non aliter, Bal. in l. 1. C. de sent. ex breuic. recī. c. statuimus. de offi. deleg. in 6. Alios plures casus, in quibus iudex dum fert sententiam in loco ordinario, vel certo residere non tenetur ponit Venus. in speculo aureo in principio tertiæ partis princi. iudi. sub numero 72.

Locus cōgruus.

n ¶ Tempore.] Vt quia tunc ius dicatur, aliās nō valeret, in l. fi. C. de feriis, & in l. 2. ff. si quis in ius voc. non ierit, & in l. 1. C. quomodo, & quando iudex Item quod feratur sententia die & hora, qua facta est citatio: aliās non valeret l. aut qui aliter, in princ. & in l. si vitem §. fin. ff. quod vi, aut clā. & l. cum non eo die, C. quando prouoc. non est necel-

Iudex in pro. nūciare possit p verbum, videtur.

iudex dādam, vel negandam dilationē a ad examinandos testes, vel exhibenda instrumenta interloquitur, vel super aliquibus exceptionibus b pronūciat, quam nec in scriptis c ferri oportet, & ante definitiuā sententiam quandocumque iudex reuocare poterit d.

Definitiua sententia est, qua condemnando, vel absoluendo liti finem imponit hoc dicit.

Definitiua vero sē tentia est definitio iudicialis e, quę condēnando, vel absoluendo principali controuersię finē imponit f. Definitiua enim, quę nec condemnationē, nec absolutionem cōtinet, pro nulla habetur g: hanc simul ac tulerit retractandi copia iudici denegabitur h.

Sufficit faciendum certo modo fieri per equipollens. hoc dicit.

Non tamen vt sententia valeat condemnandi, vel absoluendi verbum necessario cōtinere debebit: sed satis erit quod verbū æquiualens; contineat. Vnde rescriptū est, eius definitionē, quæ ita se statuere, & præcipere pronunciasset, legitimæ sententiæ obtinere firmitatem k.

Sententia debet ferri sedendo, & de scripti recitatione, aliàs non valet. hoc dicit.

Vocatis l igitur partibus, loco m & tempore n congruis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cess. Item considerátur tempus, vt feratur sententia non peremptа instantia, vt per Legistas in l. properandum, in prin. C. de iudi. fac. simile de arbitro l. si cum dies. §. si intra. & l. non distinguemus §. cõpromisso. & §. fin. ff. de arbitr. Item vt feratur de die non de nocte, habetur in l. more Romano. ff. de feriis, & in cap. consuluit. de offic. deleg. Item quod non fiat lata pendente dilatione l. siue pars. C. de dilat.

a ¶ Sedendo.] Anima enim sedendo & quiescendo fit prudentior. Vnde Hieronymus super Daniele cap. 8. super illis verbis: Antiquus dierum sedit. sic dicit. Sedens describitur vt maturitas sententiæ comprobetur.

b ¶ Descripti.] Scribenda est autẽ sententia non vt melius probet, vt alia gesta: sed vt cũ maiore deliberatione & maturitate feratur, Abb. in c. si cut. eo. ante fi. vers. vel tertio.

c ¶ Alius legerit.] Quid si iudex nouiter excæcatus est, vel nescit legere? Cũ tales iudicare possint. l. cæcus. ff. de iud. vbi de hoc, & l. certi. C. eo ti. Sol. deleget cã æ definitionẽ alteri, vel faciat per aliũ leg. petitionẽ & allegationẽ partiũ, & p se ipsum ab alio instructus proferat verba definitionis causæ. ſ. absoluo, vel condemno, quod licet non videatur probate Host. in sum. eo. §. qualiter. approbatur tñ ab aliis communiter, & a consuetudine, ut no in c. fi. eo. in 6.

d ¶ Ediderit.] ſ. iudex, nec est aliqua uls, an edita fuerit aperta, uel clausa, ut no in c. fi. eo. in 6. Arg. contra in c appellatio. de appe. in 6. Sol. ut ibi per Io. And. & de hoc l. 1. C. de sent. ex breui. reci.

e ¶ Non sedendo. Et hoc non solũ cum iudices definitiue pronuntiant: sed etiam quoties res plenã cognitionem desiderat, l. 2. §. dies. ff. quis ordo in bon. poss. ser. & §. sancimus igit. auth. ut ab illust. & qui super eam digni sunt. §. sedebũt. auth de iudi. 3. q. 1. c paratus. ibi: Sedes me iudicare. Quid si iudex sedeat ĩ alta turri, uel palatio. & partes erãt ĩ feriis? Dic cp ualet snia. potuit enim sibi prouidere de tuto loco, si forte timebat, arg. c. cũ locum. de spon. c. bonæ 1. de elect. & l. qũ meo. §. si uendito rem. ff. de acqui. poss & arg. l. 3. C. ubi sen. uel claris, ante medium, ad hoc etiam c. statuimus. de of fi deleg. in 6 & c. fin. de hæret. eo. lib. Idem possumus affirmare de eo, qui sederet super equum, arg. l. qui sella. ff. de seruit. ruſt. præd. & c. d. l. ectus. & ca.

iudex ipse sedẽs a sententiam descripti b recitatione proferet alias, si non iudex, sed alius c legerit, vel scriptam litigatoribus tãtum ediderit d, vel stãdo non sedendo e tulerit, nullius penitus momenti erit, vt ab ea nec appellare sit necesse f.

Episcopus potest sententiam per alium recitare. hoc dicit.

Episcopo tamen, quem tantæ dignitatis apex g attollit, instar personarum illustrium h, sententiam per alium recitare per

mittitur.

Ex pluribus iudicibus sufficit, quod vnus recitet sententiam vsus plurali numero: secus in actu electionis. h. d.

Sed & si plures iudices; sint, vel arbitri k, si ceteris præsentibus, ac mandantibus l per vnum tantũ sententia recitetur, si plurali m numero per legendo vsus fuerit, perinde habebitur, ac si ab omnibus recitata fuerit, licet aliud in electione n seruetur.

Si duo iudices ordinarij sententias diuersas ferant, tenet sententia lata pro reo,

significasti. de homi. & not. de hoc. in ca. fi. eo. in 6. & sicitur sedendo, & non in sede: quia debet actus sedere, nec sufficeret, si sup fiaret uel iaceret. sed si culus iudicis doleret ita, quod non posset sedere, die ut not. in d. c. fi. unde hæc notula sumitur.

f ¶ Necesse.] Vt 2. qu. 1. c. in primis. in fi. & c. fi. eo. in 6. cũ ibi notat.

g ¶ Apex.] Nec. n. est dignitas in ecclesia Dei episcopatu maior. & fac. c. sane. il 2. de offic. deleg. & cap. 2. eo. titu. in 6 cum concord. alleg. in cap. fi. eod. in 6.

h ¶ Illustrium.] l. 2. C. de sent. ex breui. rec. §. sancimus. in authen. ut ab illustr. & qui super eam digni. sunt. Habes ergo casum, in quo iudex non recitat per se sententiam, sunt & alii, in quibus ualet sentẽtia sine his solẽnitatibus, ut no. in c. fi. eo. in 6.

i ¶ Iudices.] Siue ordinarij, siue delegati, ut not. in c. pen. eo. in 6.

K ¶ Vel arbitri.] Nota æquiparationem inter iudices & arbitros. Ad idẽ cap. uno delegatorum. de offic. delegat. & §. 1. institu. de actio. interdum tamen magna est differentia, cap. fi. eo. in antiq. & c. 2. de arbitr. in 6.

l ¶ Mandantibus.] Ergo si alij præsentes essent, sed non mandaret, secus: & sufficit ita esse scriptum. ff. qui. & à qui. l. prospexit. 6. quæst. 3 cap. scriptum est. & sic taciturnitas hic non habetur pro mandato. & fac. cap. qui tacet. de regu. iur. in 6. & quod ibi Ioan Andr. Nec enim in sententiis procedit ratihabitio sicut in aliis actibus, de hoc 9. quæstio. 2. cap. 1. c cum nos. de his, quæ fi. a præla. &cet. caute ergo facit is, pro quo lata est sententia ab uno solo recitata, si de mandato aliorum possit fidem facere, sicut de sententia, & pro hoc fac. quod not. in c. cum in iure. de offi. deleg. & in c. pen. eo. in 6. unde sumitur hæc notula.

m ¶ Plurali numero.] Idẽ si singulari, si collegæ, qui hoc possent illi uices suas commisissent, nõ solum in recitando: sed etiam in pronuntiando, ut not. in c. pe. eo. in 6. in uerbo oportet.

n ¶ In electione.] In ea enim (ut cẽseatur unica & communis) est ab uno uice omnium, siue per compromissum, siue per scrutiniũ procedatur, electionis pronuntiatio per uerba singularis numeri facta cap pen. eo. in 6. Sed quid dicemus in collationibus, si ad plures spectet collatio, erit ne cesse fieri ab uno, & per uerba singularis numeri? Rñ. negatiue:

gatiue: nam vbi non habet locum ca quia propter. de elect. ibi non habet locum quod hic dicitur, & in c. pen. eo. Sed in collationibus non habet locum decretalis illa quia pp & ita fusius not. in d. c. pen.

Ex facto. CASVS. sæpe contingit quod iudices sint pluris ad vnã & eandem causam definiendam, vt in auditoribus Rotæ experientia docet, & cum aliquando inter se non conueniant, propterea super vno, & eodẽ negocio vel diuersas, vel contrarias ferant sententias, & ideo dubitatur de ea cum valore, sicut. n. vna præsumptio tollit aliam. c. litteras. de præsumptio. ita quoq; hoc idem videbatur dicendum de sententijs prædict. cæterũ Sol. vt hic legimus, quia qualitas sententiæ debet regulari à qualitate potestatis, & materiæ, & cum Sol. sit data pro distin. ideo, nec etiam obiectio aliquid cõcludit: Not. primo argumẽtum actum esse interpretandum, vt potius ualeat quàm pereat. not 2. quod valor sententiæ cognoscitur ex præsumptione sic coniuncti, ex qualitate iurisdictionis, ex fauore causæ, & ex forma qua est lata.

a ¶ Ex facto.] Vt in c. fi. eo. in antiq. vnde sumitur.

b ¶ Duobus.] Idem si sint plures in numero pari, puta, quattuor sunt iudices, duo pronunciant pro vna parte, alij pro alia: aliàs si pronuntient in numero dispari, vel etiam pari, & sint præsentes, & appareat quæ sit maior pars, tenebit sententia maioris partis. c. 1. & c. 11. dist. 65. duo ex tribus. ff. de re iu. & l. si in tres. cum l. seq. & l. diem. §. si plures. ff. de arb. Fall. in casu ca. pastoralis. primo respõso. de reser. Item secundum quosdam fallit in causa criminali episcopi, quia tunc non valet sententia, nisi omnes concordent, 6. q. 1. c. 1. & c. fi quis episcopus criminaliter. nor. in c. fi. eo. & per Legistas late in l. duo ex tribus. ff. de re iud.

c ¶ Proferentibus.] Hoc intellige quando omnes sunt præsentes: aliàs vel vno absente lata sententia erit nulla, c. causam matrimonij de off. dele. & no. in cap. fin. eod.

d ¶ Sententias.] Quid in alijs ordinationibus, puta, ecclesia posita est in limite duarum diœcesum, ita quod subiecta est duobus episcopis, quid erit agendum si non conueniant in ordinando? Resp. superioris erit officium prouidere vt alienis annis disponant. arg. l. quoties. ff. de vsufruct. & not. in c. licet. 17. q 3. & sequitur Ab. in c. fi. eo. ver. in alijs. Ad materiam vide no per Bar. in l. Pomponius. aliàs in l. si vni. ff. de re iu. & Abb. in c. prudentiã de of. del.

e ¶ Ordinaria.] Vt si sint duo comites, duo consules, & similes, in ecclesiasticis, potes ponere exemplum in duobus vicarijs eiusdem episcopi, qui habent ordinariam. not. in c. perfectis dist. 25. & in c licet. de off. vic. in 6 & per Inn. in c. suam. de of. vic. Item in duobus episcopis, qui ex speciali dispositione Papæ possunt præesse vni episcopatui, not. in ca. non autem. 7. q. 1. Item in duobus episcopis diuersarum diœcesum, quibus est eadem ecclesia subiecta, quod potest esse de iure cõmuni, vt not. in proxima superiori notula. Item in duobus eiusdem coadiutoribus, vt habetur in c. j. de cle. ægrot.

Ex facto dubitatum fuit, duobus b iudicibus diuersas proferentibus c sententias d, vtra sit habenda potior? in qua specie responsum est, quod si ex iurisdictione ordinaria e processerũt, tenet pro reo f, non pro actore lata sententia: nisi agentis causa sit fauorabilis; vt puta g, libertatis h, dotis i, matrimonij k. Si vero ex delegata vtraq; ex delegãtis pendebit arbitrio. l Quod si ex compromisso m

nisi actoris causa sit fauorabilis: si vero delegati sententia pendet ex voluntate delegantis: si vero arbitri neutra tenet. hoc dicit.

Ex facto dubitatum fuit, duobus b iudicibus diuersas proferentibus c sententias d, vtra sit habenda potior? in qua specie responsum est, quod si ex iurisdictione ordinaria e processerũt, tenet pro reo f, non pro actore lata sententia: nisi agentis causa sit fauorabilis; vt puta g, libertatis h, dotis i, matrimonij k. Si vero ex delegata vtraq; ex delegãtis pendebit arbitrio. l Quod si ex compromisso m

f ¶ Pro reo.] Hoc ideo quia sumus in fine causæ: nam si essemus in principio, faueremus actori in medio vtriq;, vt per Bart. o. in l. de die. ff. qui sat. cog. per Abb & alios in cap. examinata. de iud fac. l fauorabiliores. ff. de reg. iur. l. non est nouum. C. de eden. c. ex litteris. de proba. c. cũ sunt iura. de re. iur.

g ¶ Vt pura.] Nota verbum exemplificatiuum. vnde cum exempla non restringant regulam. l. ita vulneratus. & l. illud. ff. ad leg. Aqui. not. in c. 1. ne cler. vel monach. idem etiam erit in alijs causis fauorabilibus, cũ casus à regula excepti extendantur ad similes, ad not. in l. 1. C. de cond. indebit. c. cum dilecta. de confir. vtil. vel inuti. sequitur Abb. post Vinc. in c. fi. eo.

h ¶ Libertatis.] Quæ omnibus rebus est fauorabilior. l. libertas. ff. de reg. iur. fac. c. ex litteris. de proba. l. inter pares. ff. de re iud.

i ¶ Dotis l j. cum materia. ff. sol. mat. Quæ intantũ est fauorabilis, vt dicat ibi Paul. de Castr. cp cum ad tollendam aliquam ambiguitatem non succurrit aliqua responsio, bona erit responsio, hoc speciale est fauore dotis. fac. c. nuper. de dot. post diuot. rest. c. ex litteris. de pignor.

K ¶ Matrimonij ſ. si fertur sententia in fauorem matrimonij: nam in dubio standum est pro matrimonio, c licet. ex quadam in fi. de testa. Inde Host. in c. super eo de cog. spi dicit. cp si reperitur aliquorum opin. pro matrimonio, illa sequenda est, licet multi teneant contrarium, quod sequitur Ab. in c. fi. eo. nisi esset euidenter falsa, aut possit conuinci rationibus probabilibus. fac. quod ponit Io. An. in d. c. fi. & alij in cap. penult. de despon. impub. videlicet, quòd si non apparet quando furiosus habens dilucida interualla contraxerit matrimonium, præsumetur contraxisse tempore dilucidi interualli.

l ¶ Arbitrio.] Ita vt possit neutram approbare, per ea quæ Ab. in c. fi. eo. ver. si vero, vbi & de delegato ad vniuersitatem causarum, & de ordinario procedente cum delegato Papæ.

m ¶ Compromisso.] Intellige hoc de comp. omisso voluntario, non autem necessario, secundum Io. And. Vnde quod hic dicitur non habebit locum in arbitris iuris, de quo plenius per Abb. in cap. fin. ver. circa vltimam. eo. Sed quid in arbitratoribus? Respondeo idem quod in arbitris voluntarijs cum sit eadem ratio, secundum Abbat. in dicto cap. fin. verſic. & idem.

a ¶ Vira-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vtraque.] simile not.in c.fi duo.in 3.gl.de procur.de duobus procuratoribus alicuius quorum vnus negat.alter cõfitetur,nã nihil putantur egisse.
b ¶ Destituetur.] Sed quæritur de ratione diuersitatis?Resp.vt not.in c.fin.eo.in gl.fi.& ibidem per Abb. ver.vnde ego puto,quod ratio fũdamentalis,decidẽdi,&c.
c ¶ Iudicibus] datis.2. q.6. § item si plures. vnde sumitur.& de hoc ibi plene not.

Io.Bapt. Sed siue. CASVS.Quidã iudex Mutinens. satis imperitus suo sensu iudicabat, vñ fuit quæsitũ an posset,& dato,qđ nõ posset, qualiter esset puniendus.in 1.ca. affirmatiue respondebatur, quia si aliteresset non pñt lites definiri cum ll. sint similes, & sententia respiciat casum singularem:in secundo vero iuxt. l.respiciendum. & l.aut facta.ff.de pœnis, videbatur esse procedendum.Cæterum vtrumque ca.Sol.prout in hac parte cauetur,quia alioquin ll. essent fruſtrarie & pœnas non possent imponere,quod non est dicendum.Non obstant obiecta, quia ad primum respondetur quod lex vniuersalis debet applicari ad casum particulare & sic secundum ll. iudicare, vel dicas quod in illis casibus põt modo prædictis iudicare in quibus hẽt arbitriũ, secus aliter. Ad secundum dico prædict. ll. esse intelligendas in illis casibus, in quibus pœna non est a lege imposita: Not.1. argumentum quod proprium sit sententiæ declarare ius litigantium,quod facit ad quæst.an sententia faciat ius:Not.2. quod dupliciter,actus dicit nullũ videlicet,ipso iure;& per exceptionem,sed in dubio præsumitur validus:3.not. aliquem posse puniri multiplici pœna ob diuersos respectus atque causas vt docent doct.in ca detuis.de accu.No 4 quod non solum transgressores legum,& canonum sunt puniendi, sed etiam contemptores pœnarum.
d ¶ Legibus.]Nota differentiam inter iura ciuilia & canonica.Nam legum appellatione veniunt iura ciuilia, appellatione canonum veniunt canonica,& large sumpto vocabulo omnis constitutio ecclesiastica potest appellari canon.ca.1.vbi Abb.eo. & c.1.de consti & c.Nicena.dist.31.vide de hoc gl. in sum.dist.3. Item canones possunt dici leges,d.c. Nicæna.arg.contra dist 2. c.lex est. Et mirum probatur hic & in d.c.1.vnde sumitur, quod sententia

Canon.

vtraque[a] firmitatis robore destituetur[b].

Si vnus ex pluribus iudicibus pronunciauerit, nulla est sententia h.d.

Quod si pluribus iudicibus [c] datis, vnus tantum ex eis pronunciasse proponatur, adeo nullas sententia vires obtinebit, vt nec prouocationis remedium necessariũ sit futurum.

Iudicare secundum leges & consuetudinem debet qui libet iudex,& summ. Pontifex.h.d.

Sed siue ordinarius sit, siue delegatus iudex in primis illud obseruare debet, ne cõtra id iudicet,quod legibus [d], aut canonibus proditum sit:alioqui ipso iure sententia [e] non subsistet [f].

Nec Romanus Pontifex, potest recedere à legibus,nisi ex causa h.d.

In causis quoque, quæ summi Pontificis [g] iudicio diciduntur,cum in similibus [h] causis cæteri teneantur iudicare similiter, iuris ordo [i], & vigor æquitatis subtiliter obseruandus

lata cõtra leges ciuiles est nulla ẽt in foro ecclesiastico.Quid aũt si sit lata contra extrauag.contra simile legis,contra rõnem expressam, contra statuta loci, diffuse in d.c.1. & in c.pastoralis. § quia vero. de of.del.& in c.pastoralis. de fid.inst. & fac.inst.de of.iud.i prin. Quid autẽ,si sit lata contra cõsuetudinem? Hõ ind.c.1.& in c. cum causa.eo.& alibi sæpe.
e ¶ Sententia.]Nota quod snia nulla appellatur snia,sed hoc large & impropriesecus stricte, l. sancimus C.eo.fac. l.4.§ condemnatũ. ff. de re iud. not.in clem.1.de sequest. poss.& fruct.
f ¶Non subsistet.] Ca.1.eo.vbi de hoc latissime per Abb.
g Summi Pontificis.]Id est,Papę Romani.Interdum.n. & simplex eps appellatur sũmus sacerdos,& Pontifex Maximus,dist.21.c. cleros. ver.Põtifex. fac.ca.in causis.eo. vnde sumitur.
h ¶Similibus.]Sed contra l.nemo.C.eo. Sol.cõtrarium procedit in snia inferioris:secus in snia principis, vt hic,& in c.in causis.eo.& in l.fi.C de ll.ratio diuersitatis:quia quidquid principi placuit,&c.§ sed quod principi.inst.de iu.nat.gen.& ciuili. Et quia non præsumitur quod processus principis habeat maculã, c.in fede.& c.hæc est fides.24 q.1.omnia enim præsumũtur per eum plene examinata,c.Apostolicæ.35.q.9 arg.l.vni. ff.de off.præfec.prætor. Sed inferiorum non sic præsumitur iudicium integrum,nec habent legis condendę potestatem, vel interpretãdi quoad alios,fac.quod not.in c.1.de postul.præl. & per Inn.inc.cum speciali.de app Immo plus in re dubia iudicare debemus exemplo etiam inferiorum,cap.si quis.eo.ca.fin.vbi etiam glo.dist.20. l.si de interpretatione.ff. de ll. tenet Abb.in dicto cap in causis, vbi prolixe & per distinctionem multorum membrorum hoc declarat,scilicet quando sententia principis faciat ius quoad alios.
i ¶ Iuris ordo.] Hoc intellige respectu præiudicij quod generaretur, si princeps non seruaret leges, æquitatem,& iuris ordinem,non quod ipse sit magis astrictus,quam cæteri,cum sit supra leges. l.digna vox. C.de ll. & l.princeps. ff de legib.ca.proposuit. de concess. præbend. Immo sententia lata per principem non seruato iuris ordine valet, secundum distinctionem Abb. & Docto. in d.l.princeps, & l.fi.C.de legib.

a ¶ Obser-

a ¶ Obseruandus erit.] De hoc 35.q.9.
b ¶Necessitatis.] Vel saltem vtilitatis,nec enim Papa debet sine causa dispensare,traditur in c.de multa,de præben.
c ¶ Expresse.] Cap.cum inter. eo. Videtur ergo requiri ad hoc,vt sententia sit ipso iure nulla, qp contineat iuris errorẽ expressum in ea. & pro hoc l. si expressim. ff.de appel.l.2.C.de sent.quæ si.app.rescin.& 2.q.6.c.definitiua.§.sententia. & ita tenetur communiter in c.1. eo. &in d.c.cum inter, licet Abb.in d.c.1. nõ putet materiam hanc ita stricte accipiendam.
d ¶ Retractanda.] Immo videtur qp hæc sententia sit ipso iure nulla: quia & ipsa est cõtra ius cõstitutionis,& ius commune:nam ius commune mandat istã sententiam ferri, vt infra §.proxi. & in c.forus.de vet bo.sig.Sol.quod lata sententia contra ius litigatoris licet mediate & implicite videatur contra ius cõmune:tamen non est expresse cõtra, quæ expressio requiritur ad inducendam hanc nullitatem, c.cum inter. eo. ratio diuersitatis est: quia quãdo nil exprimit cõtra ius commune præsumitur snia iusta. maxime cum pars videatur acquiescere non appellando, c.causam,cũ seq.eo.sed qñ exprimit causam contra ius tollitur oĩs præsumptio snię,merito tamq notorie iniusta dicit nulla.
e ¶ Dicitur.] Concor.2 q.6.§.item si sententia.
f ¶ Asseritur.]Quo casu non sufficit ad concludẽdam iniustitiam snię ostendere ex actis probõnem contra quam snia est lata:quia nõ semper iudex in sententiando applicat mentem ad vnam speciem probationis. Ant de Butr in c.in pñtia.de renunc.
g ¶Is autem.]Dixi supra quomodo debeat se gerere iudex, vt sententia valeat,nunc dicit de pœnis, quæ debent infligi male iudicanti.Et continet hic §.quædam requisita ad hoc vt possint habere locũ pœnę,de quibus hic.Primum est, qp decernat in grauamen partis. Secundum, qp in iudicio.Tertium, qp fecerit.Idem tamen esset, si omisisset,secundum Io. And.Anch.& Perus.in c.1.eo.in 6.cum ẽt omittens dicatur facere.l.si mora.ff.so.mat.Quartum, qp per

erit[a]: nisi is cum ille aliquid causa necessitatis[b],& vtilitatis dispensatiue duxerit statuendum.

Licet sententia lata contra ius constitutionis,sit nulla:secus tamen est in sententia lata contra ius litigatoris.h.d.

Si tamen sententia non contra ius constitutionis expresse[c] a iudice lata fuerit,sed cõtra ius litigatoris, cũ iure quidem teneat, legitimis medijs retractanda[d] erit.

Sententia quando dicatur lata contra ius constitutionis,vel contra ius litigatoris.h.d.

Dicitur[e] autem iudex contra ius constitutionis pronũciasse, veluti cũ defunctus, & minor quattuordecim annis fuisse asseritur[f],& testamentum iure fecisse pronũciatur. Contra ius vero litigatoris;veluti cum minor quattuordecim annis,annũ quartum decimum implesse, ac per hoc testamentum iure fecisse asseritur.

Qui contra leges, & conscientiam corruptus iudicat, varie punitur.h.d.

Is autem[g], qui in grauamen[h] partis alterius in iudicio[i] aliquid iniuste fecerit[k] per gratiã,vel per sordes[l],siue ordinari[m], siue delegatus[n] sit,ab executione officij[o] gratiam,vel per sordes. Quantum qp contra iustitiã. Sextum, qp contra cõscientiam.& si vnum istorum deficeret,non esset locus dispositioni istius § arg.l. si quis ita stipulatus.ff.de verb.obl.l.si hæredi plures.ff.de condi.& dem.Sed mihi videtur, qp vltimũ requisitũ destruat totam materiam: cum cuilibet sit in promptu dicere se non fecisse contra conscientiam.
h ¶In grauamen.] Primum requisitũ.
i ¶ In iudicio.]Secundum requisitũ. Sed quid de arbitrio, nunquid hæc pœna in ipso locũ habebit?Resp.non. de ordinatio.n. & de delega. tũ cauetur, & hæc est pœna, iõ non ampliando.c.pœnæ. de pœ. dist.1.c.odia.& c.in pœnis.de re iu.fac. no.in c.1.de for.cõpe.in 6. & hoc communiter probatur, licet cõtrarium videatur sentire gl.in c.1.de confes.in verbo iudices. in 6.vide ibidem per Perus.& hoc intellige in arbitrio compromissario: secus in eo, qui succeditin locum iudicis ordinarij, vel delegati, ad hoc c.ab arbitris de of.del.& not.in c.1.eod.in 6.
K Fecerit.] Tertiũ requisitum. Idem si omiserit.
l ¶ Per sordes.]Id est, prece, vel ptio, vel aliter ex corruptione,& est quartum requisitũ.
m ¶ Ordinarius. Fallit hoc in episcopis, qui licet ceteris delinquẽdo grauius peccent, c.cum quidã. de iureiu.tamen aliqua suspicionis pœna à canone inducta non comprehenduntur,nisi de ipsis caueatur nominatim. c.si compromissarius. §.huiusmodi.de elect.in 6.& c.quia periculosum.de sent.exc. eo.lib.& infra de suspen.§.fin.
n ¶ Siue delegatus.] Quid in auditore & mero executore?Resp.secundum Host.& alios in c.1.eo.in 6.non habet locum quod hic dicitur,cum hi nõ sint iudices, c.super qq.§.1.& §.verum.de of.del.secus si esset executor mixtus,iuxta no.in cle.1.de of.dele.in glo.magna,& per Perus.in d.c.1.
o ¶Officij.]Quid de beneficio?Resp.secundũ Host. hoc nõ extenditur ad beneficia:quia si Papa voluisset vtiq; expressisset,c.ad audientiam.de deci.&de hoc per gl.in c.cupientes.de pœ.in ver.suspensi.& per But.in c.inter sollicitudines,de pur.ca.in prin.

a ¶ Per

Universidad de Deusto
Biblioteca

per annum [a] suspendendus erit, & ad æstimationem litis parti, quam læserit nihilominus condemnabitur [b]

Suspensus ingerens se diuinis irregularitatem incurrit, hoc dicit.

Et si suspensione durante diuinis [c] sese ingesserit [d], irregularitatis [e] quoque laqueo innodabitur, à qua nō nisi per summum Pontificem [f] liberari poterit: alijs quoque legum animaduersionibus coercebitur; cū dignum sit, vt qui in multis [g] audet offendere, pœnæ etiā multiplic [h] subdatur.

Sententia lata postquam per decem dies non fuit appellatum, regulariter retractari non potest, hoc dicit.

Lata tamen sententia, nisi per appellationem intra terminum lege constitutum suspensa fuerit, amplius reuocari nō poterit [i]. Cum enim post decem dierum spatiū [k] sententia in auctoritatem rei iudicatæ [l] ascendat, qui ad pronocationis subsidium intra id temporis spatium non recurrit, ideo appellandi sibi aditum præcludit: quia

a ¶ Per annum.] Ex tunc inchoandum, c cupientes. §. cæterum. de elect. in 6. & de hoc not. in c. 11. dist. 55. & in c. quæsiuit. de verbo signif.

b ¶ Condemnabitur.] Fac. l. fi C. de pœna iud. qui male iud. & infamis est, d. l. fi. & l. si filiusfam. ff. de iud. & iure authenticorum condemnatur in triplum si ciuilis sit causa, si criminalis in confiscationem bonorū, cap. in exilium agitur, auth. vt litig. in exord. li. iurent. § si quis autem auth. sed nouo iure. C. de pœna iud. qui male iud. Si autē per imprudentiam iudex male iudicauerit, tenetur ex quasi maleficio inquantum visum fuerit iudici. l. fi. ff. de va. & extraord. cog. & instit. de oblig. quæ ex quasi delic. in princ.

c ¶ Diuinis.] S. officijs, non beneficijs, secundum Hostien. & hoc intellige non solum de officio missæ: sed etiā de alijs: puta, de vesperis, & matutino, & similibus, secundū Io. And. & Peru. in c. 1. eo. in 6.

d ¶ Ingesserit.] Vi delicet officiando: secus si priuatim, & sic solus dicat illa officia: quia nō solū non incurrit pœnas hic positas, & irregularitatem: verum etiam tenetur dicere, licet suspensus, vt not. in c. presbyterorum. dist. 28. & sequitur Arch. & Perus. in ca. 1. eod. in 6. Sed an incurrat irregularitatem, non dicēdo officia diuina? Resp. non, secundum gl. in cle. 2. de priuil. in verbo celebrari debet.

e ¶ Irregularitatis.] An & quādo suspensus incurrat irregularitatem ingerens se diuinis, vide per Perus. post alios in c. 1. eo. in 6.

f ¶ Summum Pontificem.] Not. casum Romano Pontif. reseruatum. de alijs pluribus habetur in c. 1. eo. in 6. & ibi Io. An. Dom. & Perus. ponunt vnū quod est valde not. scp si ista absolutio non esset reseruata summo Pontifici, nihilominus episcopus talem ad tempus suspensum non posset absoluere, & valet hoc ad limitationem c. nuper. de sent. exc. & fac. not. in c. 1. eo. tit.

g ¶ In multis.] Quæ sunt Deus, iustitia, solitum officium, humana natura. fac. c. 1. de cri. fal. & cap. cordi. in fi. de ap. in 6. & no. per Io. An. in c. ad Apostolicæ. eo. in 6.

h ¶ Multiplici.] Si ergo lex noua inducat nouam pœnam, non censetur abrogare veterem. sed potius accumulare, de quo per Bart. in l. 1. ff. vi bono. rapt. & per Bal. in l. in eum. C. de furt.

Lata tamen. CASVS. Fuit lata] sententia contra præpositum S. Georgij, in causa fornicationis, qui intra decem dies ab ea non appellauit, & cum postea voluisset appellare, iudex nolebat appellationem admittere vnde fuit quæsitum quia cum appellatio sit species defensionis nunquam videtur deneganda argumento clem. pastoralis, de re iudicata. Sol. tamen, vt hic legimus, quia ob bonū commune fuit omnino conueniens in certo casu tollere ius appellandi. Ad obiectionem autem dico, quod appellatio licet sit defensio quędam, est tamen iuris humani, & ideo potuit ab eodem iure aliquādo tolli. Not. 1. causam propter quam res iudicata pro veritate habetur, vt dicit l. res iudicata. ff. de regul. iur. Not. 2. argumentum, quod in quibusdam rebus veritas, & in quibusdam præsumptio, & opinio.

i ¶ Non poterit.] Via scilicet ordinaria, & iure ordinario: sed per supplicationem, in integrum restitutionem, bene quandoque potest, vt infra de restitut. in integr. §. fin. & per tot. vbi de hoc.

K ¶ Spatiū.] Quod currit à die latæ sniæ, & sic nō excludit à numero dies illa, in quo fuit sniā lata: sed tps currit de momēto ad momentū à principio, tū hoc tps est vtile: sed in pgressu est continuū. l. 1. §. dies. qñ ap. sit vbi no. & 2. q. 6. §. biduum. vbi gl. in versi. dies. si. n. iudex à quo, & ad quem sui copiam non facit, tempus non currit. consuluit tamen Bartol. cp pars protestetur, & appellet coram publicis personis. sequitur Abba. in cap. quo ad consultationem. eod. pro quo videtur text. in cap pastoralis. §. præterea. de of. deleg. & in ca. fin. de app. & ibi late habetur. dic vt ibi.

l ¶ Iudicatæ. Ante sententiam: ergo non est reperire rem iudicatam, si ergo ante mandatur executioni, reuocabitur executio. capit. non solum. vbi not. de appell. in 6. quod habebit locum etiam in causa criminali, tenet Abb. in capit. quo ad consultationem, eod. fac. not. per Bartol. in l. qui vltimo supplicio, ff. de pœnis, & not. per Abb. in capit. consanguinei. versic. vltimo quæro. eod.

a ¶ Ob-

Io. Bap.

tire rē iudicatā], si ergo ante mādatur [executioni, reuocabitur executio. c. non solum. vbi not. de ap. in 6. quod habebit locū, ēt in causa criminali, tenet Ab. in c. quo ad consultationē, eo fac. not. per Bar. in l. qui vltimo supplicio. ff. de pœn. & not. per Abb. in c. cōsanguinei. ver. vltimo q̄ro. eod.

a ¶ Obtēperare.] Sententia enim tūc demū post decem dies trāsit in rē iudicatam, quando vitiū forte in ea cōtentū est per partes remissibile, & non aliàs. Ab. in c. iurauit. de proba. concor. l. fi. C. de sent. quæ sine cer. quanti. & l. ab eo. C. quo modo, & quando iud. Et inducitur hoc ad q. an ex sententia cōdenatoria iniusta oriatur naturalis obligatio? Videtur enim cp oriatur: quia ex consensu oritur naturalis obligatio. l. 1. ff. de pact. dic vt p Bar. in d. l. ab eo. & per Abb. in c. quo ad consultationē. eo. Nota tamen, cp omissio appellationis, pſertim ex causa, nō purgat vitiū sniæ quo minus pars possit habere regressum contra iudicē: qa iste cōsensus nō est verus, sed interp̄tatiu⁹, vt p Ab. in c. pastoralis § qa vero. de of. del. Idē si pars fecit q̄rū potuit; puta, qa bis appellauit.

b ¶ De matrimonio.] Ca. lator. vbi de hoc late hr̄. eo. causa tamen matrimonialis transit in rem iudicatam quo ad instantiam: quia non potest amplius super dicta causa pcedi ex primis actis. Abb. in c. ex litteris de resti. in integ.

c ¶ Discrimen.] Cap inter monasterium. vbi in fi. not. eo. Ab. in c. nouit. de iudi. Ratio: quia hoc nō est per partes remissibile. Ab. in c. iurauit. de prob. & not. sup. in verbo, obtemperare.

d ¶ Plures.] Puta, si simus in causa beneficiali re spectu superioris, Abb. in c. cū Bertholdus. eo. & in c. nisi. de pben. & in c. 1. de conce. præb. & in c. cum olim. de do & cont & in c. cum contingit. eo titu. & in c. cū dilecti. de ele. Idē in sententia cēsurę ec clesiasticæ. Ab. in c. ad reprimendā. de off ord. & in aliis pluribus, de quibus per Iaſ. in l. admonēdi. ff. de iureiur. & vigintiquattuor similes casus enumer. Venusin in suo spe. aureo in prin. 3 partis principalis iudicij. Not. tū quod in omnibus casibus, in quibus sententia non transit in rem iudicatam debet nihilominus appellari infra 10. dies, sicut ab aliis: aliàs lapso dicto termino appellari nō poterit, sed solum per viam querelæ poterunt tales sentētiæ reuocari, nec pōt aditi iudex appellationis: qa per hoc videtur interpretatione iuris velle latæ sententiæ obtemperare [a].

Interdum nec post decem dies sententia transit in iudicatum, hoc dicit.

Excipiuntur tamē multi casus, in quib⁹ sententię etiam post decem dies rei iudicatę firmitatem sibi vendicare non valent, veluti cum de matrimonio [b] est quæstio, aut seruata sententia salus animę in discrimen [c] adducitur, & alij plures [d].

Res inter alios acta alijs præiudicium regulariter nō adfert, hoc dicit.

De eo quoque admonendi sumus [e], qđ & si sententia [f] transierit in rem iudicatam prēter eos, inter quos dicta fuerit regulariter [g] neminem lędet [h]; si quis tamen cum sibi primum de ea re actio, vel defensio competeret sustinuit sequentem agere, aut passus est eum, a quo causam habuit, experire; ipse quoque sentiet ex re iudicata præiudicium.

per lapsum dicti termini tollitur [remedium deuolutiuum. not. in d. c. ad reprimendam. & per Abb. in cap. consanguinei. & in cap. ex parte. de restitutio. spolia. verficu. concludo breuiter. Felin. in dicto cap. lator. Perusi. in cap. directe. de appellatio. vnde non videntur dictæ causæ ab aliis differre.

Io. Bapt.

De eo quoque. CASVS. Cū sententia super certo negocio præsuppo natur lata, nec ab eo fuerit appellatū ille ad cuius fauorē lata fuit, volebat ea vti aduersus quosdam tertios in processu non nota tos, ea rōne motus, quia res iudicata simpliciter, & non respectiue pto veritate habetur. l. res iudicata. ff. de reg. iur. Sol. tū vt hic in text. legimus, quia actiones morales cū a circunstantiis regulentur, secundum earum quoq, varietatem varientur, & ideo verificatur regul in tex. adnot. & obiectio in contrarium facta non obstat: No. iudicium afficere solum res, & perso nas in processu nominatas, sed limit. iuxta 1 ext. & i bi Doct. o. in ca. fi. de probat.

e ¶ Sumus.] Hic §. & c. quamuis. eo. vnde sumitur, materiā continent subtilem, & prolixam, & copiosiorem, quàm vt per notulas tradi possit, ideoque pro eius clariore, & pleniore elucidatione recurrē dum est ad not. per Doct. in d. c. quamuis.

f ¶ Sententia.] Q̄d dicemus de aliis actis causæ, vtputa, de attestationibus, & similibus? Dic cp regulantur a snia. Vnde quibus nocet vel prodest snia, nocent vel prosunt acta, c. inter dilectos. ver. nec attestationes. de fi. instr. Inn. & Ab. in c. causam quæ. de testib. per Legistas in l. sæpe. ff. de re iudi. Idem de confessione, vt per Doct. in c. quamuis. eo. quæ ratione publicæ vtilitatis facit fidem etiam in alio iudicio, Abb. in d. c. causam quæ.

g ¶ Regulariter.] Bene regulariter: quia hoc habet satis multas exceptiones, de quibus per glo. in c. quamuis. e. in verbo. res inter alios. & prolixius, & exactius ibidem per Abb.

h ¶ Lædet.] Respectu pleni præiudicij: sed quoad præsumptionem inducendam bene præiudicat: quia acta inter alios transferunt onus probandi in eum contra quē faciunt Abb. in cap. cū inter canonicos, de elect. & not. in cap. dilectus. 2. de simo. & in cap. interrogatum. 2. quæstio. 5. & per Legistas in l. si duo. ff. de iureiuran. Immo Bart. in l. admonendi. ff. de iurciuran. tenet cp illa sententia fa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciet semiplenam probationē. Ab.in c.quāuis.eo.dicit hoc relinquēdū iudicis arbitrio. Sed an saltem prōsit? Rñ non.l.res inter alios C. quibus res iudi. non no & fac.illa regula, Contrariorum est eadem disciplina.

DE EXECVTIONE rei iudicatæ.

Io. Bapt. Postquam in præcedēti tit. vidimus de sententiis, & re iud ca. sequitur videre de illarū executione, ppea proponitur hic ti. iste, qui diuiditur in 3. partes, in quarū prima hō qualiter res iudicata sit exequēda: in secunda a quo sit exequenda: in tertia an executor possit de fraude cōtrā eā oppositā cognoscere: secūda ibi, sed si ordinarius: tertia ibi, quod si princeps.

Io. Bapt. Sigitur. CASVS Alter litigantium videns qđ a sua ad eius fauorem lata non fuit aliter appellatū petebat eā executioni mādari: quia si via eā rescindendi est denegata, solū executio remanebat; sed pars aduersa se opposuit, quia videtur absurdam executionē cōcedere nisi prius cognito an sit iusta, So. vt in tex. legimus, qa aliter res iudicata nō hereꝯ p iudicata, & sic tenet rō p altera parte adducta, p altera vero tenet limitatiue qñ s. vt dicit tex executio excederet. Not. primo qđ et in executione datur certus terminus, idq; videt factū vt inde iusta appareat: vnde not. secundo arg. qđ creditor non debet esse ad exigendum ita promptus, vt debitor cogatur statim fere soluere.

a ¶ Mandanda erit.] Quia parum est iura esse in ciuitate, nisi sint, & per quos iura mandentur executioni. l 2 §. post originem. ff. de orig. iur. & de materia vide per Host. in sum. eo. § qñ & a quibus. & per Spec. in §. videndum. & in c. quoad consultationē. eo. vnde sumitur, & alibi sæpe.

b ¶ Statim.] Vt no. in c. q̄renti. de offi. dele. Et idē in cā criminali, vt ibidē habet, & 11. q. 3. in c. cum apud. Et habetur hæc materia clare per hoc versus.

In personali post menses quattuor in re
Protinus est omnis sententia perficienda,
Sic in criminibus, sed casus excipe quinq;.
Confessus, pregnans, iratus, & insula seruus.

DE EXECVTIONE rei iudicatæ.

TIT. XVI.

Rem iudicatam sequitur executio. h. d.

SIgitur sententiæ latæ legitima appellatio non occurrerit, intra statuta tēpora executioni mandanda a erit.

Sententia lata in reali b actione statim executioni demandatur, in personali post quattuor menses. h. d.

Sed multum intererit, vtrum in reali, an vero super personali actione sententia lata fuerit. Primo enim casu statim. Secundo, non nisi post emensa quattuor mensium c spatia executioni mādabitur.

Quadrimestre tempus potest prorogari & breuiari, hoc dicit.

Licet autem quadrimestre tempus in personali actione sit regulariter statutum, ex causa d tamē nōnū quam e & arctari, & progari f potest. Sed qui ab initio terminum recipit sponte g breuiorem, sibi id imputare h debebit; cum ex voluntate propria

Quorū versuū declarationē habes in d. c. cū apud. c ¶ Quattuor mensiū.] Sed an hoc tempus dādum sit & his, qui a principio consentiunt debitum, cum hic non feratur sententia: sed solum fiat præceptum de soluendo? iuxta not. in c. dudū. 2. de ele & 2. q. 1. c. nos in quemquā. & in l. 1. C. de confess. Quidā ꝯ non, vt not. in l. si debitori. ff. de iudi & in §. omnes. instit. de verb. obl. Sed in cōtrariū videtur tex. in l certum. §. fi. ff. de confes. dic ꝯ primam opin. approbat cōsuetudo, quę dat confesso solū decē dies. Secunda est de iure verior, vt per Bar. in d. l. si debitori. si ergo cesset consuetudo, seruabitur d. l. certi. §. fin. is autē cui hæc tempora indulgentur, vt euitet oēs molestias, debet satisdare de soluendo. dicta l si debitori. vbi Bar. & per Ab. in d. c. quoad consultationē. eo. versi. sed quęro iuxta p̄dicta, quod putat verum Abb. qñ talis debitor esset de fuga suspectus, vel non esset soluendo.

d ¶ Ex causa.] Quis autem ꝓbare debeat in causa appellationis, an appellans, ꝯ sine iusta cā iudex terminos iuris breuiauerit, an appellatus, ꝯ ex cā fecerit, vide, ꝯ Ab. in c. quoad consultationem. eo. ver. qui aūt probare.

e ¶ Nonnunquā.] Non ergo semper & indistincte, sed cum causæ cognitione, iuxta not. in l. a procedente. C. de dilat. & per Ab. in c. quo ad consultationem. eo. versi. sed ego, & versi. & fac. hæc littera. & in c cū sit de appel. Bar. in l 2. ff. de re iud. & in c quærenti, de offi. deleg.

f ¶ Prorogari.] Poterit aūt prorogatio fieri et sine cā, cū sit fauorabilior coarctatione. ita no. in l. 4 §. si qs. ff. de re iu. qđ intelligit Ab. q̄tū ad hoc qđ factū iudicis valeat, nisi appelletur. poterit tñ secūdū eū appellari: qa non debet aliam partem sine causa grauare. de quo late per Legistas. in d §. si quis. & per Nattam in cle. sæpe. de verb signi.

g ¶ Sponte.] Secus si cōtradixit, & inuitus recipit, secundum Host. sed secundum Inno jin dubio præsumitur quis sponte recepisse, de quo dic latius per Ab in c. quoad consultationem. eo.

h ¶ Imputare.] Sed contra: quia immo videtur, ꝯ lex suppleat factum hominis. l. 4 §. si quis condemnatus. ff. de re iud. Sol. secundum gloss. in c. quoad con-

consultationem. eo. ꝯ id quod hic dicitur, ptoecedit quando iudex arctat cum causa, vt not. hic in verbo, nonnunquam contrarium quando sine causa: sed hæc non placet Ab. quia si ponderentur verba versiculi, & qui ab initio. clare ibi iunuitur ꝯ et si sine causa iudex decurtauit spatium, imputādum est sponte recipienti: aliàs versi. ille superflueret, quia vbi iusta causa subest, non requiritur quod iudiciū exerceatur in inuitum, secundū Host. quē sequitur Anto. vis ergo tota videtur in hoc, scilicet, an pars sponte receperit termiuum breuiorem, an non spōte, vt per Abb. ibi ver. & tā circa primam fac. l. ad solutionem. ff. de re iu.

a ¶ Excedatur.] Sic 2. q. 6. §. sunt quorū. & §. ab executore, & c. nouit, de appel. & ca. super quæstionibus. §. nos autem, de offi. deleg. & l. ab executione. C. quorum appell. non reci. Sed videtur quod numquam sit necessaria appellatio: quia aut executor facit quod mandatur, & tunc non excedit, aut facit aliud, & tunc nulla est sententia sua, vnde non est necesse appellare, ca pi. 1. de sent. & re iud. quia non fuit seruata forma mandati, vt cap. cum dilecta. de rescrip. cap. examinata, de confirm. vtil. uel inuti. Respon. iudex potest excedere mandatum faciendo quod mandatur plus aggrauando illum contra quem fit executio; nam tunc tenet sententia & necessaria est appellatio. Item si obiiciatur excommunicatio, 11 quæst. 3. cum excommunicatio, & cap. cum inter, de excc. & cap. pia. eod. titu. in 6. item si inuocario facta esset post rem iudicatam: nam tunc mutatur ordo executionis, l 4. §. si ex conuentione. ff. de re iudic. Item si præuenire velit tempus quadrimestre. d l. 4 §. si quis condemnatus. Item si male interpretaretur sententiam, l. ab executore ff. de app Item si obiiciatur quæstio falti. cap. de cetero, extra de sent. & re iud. & l. iudicari. C. si ex fals. instrum. & cap. super eo de falsariis. Item si fiat exceptio, per quam retro nullum fiat iudicium, vt in cap. nostra. de procu & hæc not. in cap. quoad consultationem. de senten. & re iud. super uerbo excedatur. Sed adhuc contra de l. diligenter. ff. mand. ubi dicitur, ꝯ qui excessit mandatum aliud quidem facere uidetur. Solue, ut per Abb. in d c. quoad consultationem, uer. sed contra præcedens dictum.

b ¶ Siue ab ordinario.] Vt per Host. in summa eo. §. quando, & a quibus, uer. & a quibus, & per Spec. eo §. nunc dicendum.

Io. Bapt. Sed si. CASVS. Quidam iudex delegatus uolebat ad petitionem alterius partis suam sententiam executioni mandare, ea ratione quia qui pōt circa antecedens uidetur et posse circa cōsequens c. trā slato. de cōst. altera uero pars opposuit exceptionē de ptāte quia iā functus est officio suo, l. iudex. ff. de re iud. & iō non uidetur ipse posse se amplius intro mittere: Solu. tamen ut in tex. legimus, quia si aliter esset executio sæpe traheretur in longum; ad obiectiones aūt dico quod per unam cō firmatur solu. altera uero aliqñ uerificatur: Not. casum in quo iurisdō delegati extēditur ad euitandum absurdum, & sic est inferendum quadā esse concedenda aliquando propter aliquod bonū, q̄ alias prohiberentur.

c ¶ Ordinarius.] Ad quem regulariter pertinet executio sententiarum, ut infra eo. §. cum igitur.

d ¶ Ad mandatū.] Nota quod delegatus Papę potest mandare ordinario loci, quod sentē tiam suam exequatur: nec mirum, quia quo ad causam sibi commissam maior est omnibus post Papam, capitu. studuisti, de offic. delegat. & representat personam Papæ, unde honorari debet, ut Papa, capitu. sane, de offic. delegat. cap. finali distin 93.

e ¶ A Principe.] Secus in delegato ab inferiore, de quo per Abbatem in cap. si quis contra clericum, de foro comper. & aliquid per eundem in c. significasti. de offi. deleg. unde hic sumitur, & per Legistas. in l. a diuo Pio, ff. de re iudi.

f ¶ Poterit.] Sed an possit delegatus a principe nō requisito, uel non detractante, uel impedito ordinario, per se principaliter propriam sententiam executioni mandare? Et non uidetur, cum hæc littera, & cap. significasti. de offic. delegat. uideantur late hanc potestatem in defectum ordinarij, contrarium uerius, ut per Ab. in d. c. significasti, uersi. sed quæro numquid.

g ¶ Ecclesiastica sententia.] Cap. quæsitum, & c significasti. de offi. dele Sed an possit talis delegatus Principis inuocare brachium sæculare? Rñd sunt opin. communiter tenetur ꝯ sic, ut per Abb. in d. c. significasti. uersi extra glo. quæro. non tamen potest habere officiales armatos.

h ¶ Coercere.] Cuiuscunque dignitatis sint resistētes, ratio: quia representat personā Papæ, cui totus orbis subest. 9. q. 3. c. cuncta per mundum. unde secus in delegato alterius.

i ¶ Ad annum.] Post annum uero expirat iurisdictio talis delegati, licet sententiam non fuerit executioni mandata quā quam aliud sit in ordinario, lege prima. ff. ne rus fiat ei. & no. in c. quærent. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

ossi.dele.vnde sumitur.& ibi late per Glossatores, & Doctо. erit aũt hic annus continuus vnde curret omni tpe. Regulariter.n.omne tẽpus intelligit continuũ, nisi repetiatur contrariũ,nor.in rub.ff.de diuer.& temp. præscri.& in cle.vni. de resti. in integ.& sic curret ẽt diebus feriatis, & dato impedimento, & habebit iste annus dies 365. sicut annus quilibet, nec est curandum,quod incidat annꝰ bissextilis: nã secundum Abb.in d.c. quærenti. pro regula capiendum est, qꝺ vbi a iure datur annus intelligitur de 365. diebus continuis.l 3.§ Stichus. ff de stat.lib.

a ¶Iurisdictionẽ.] Nisi fuisset dies pfixus iurisdictioni: quia tunc post terminũ nõ posset delegatus se impedire,secdm to.And.in c.de causis.de offi. deleg sequitur Ab. in c.significasti.eo. tit.in 3 not.

Io. Bapt.

Qꝺ si princeps. Hæc pars licet habeat plura capitula, quoniam tamẽ casus potest in omnibus commode figurari, ppea est aduertendum, qꝺ quidam executores sententiarum cum ab altera parte audiuissent quandam sententiam non esse exequẽdam ppꝫ fraudem, vel quia alia de causa erat iniusta, vel ppꝫ appellationem a principe admissam, nõ obstante clausu.appellatio remota, vel ppꝫ restitutio.in integrum, vel ppꝫ aliam simil.qua de re volebant vel tale negocium cognoscere, vel ipsum ad superiorem referre,& sic executionem retardare, idque putabat sibi esse licitum, quia alioqn aliquis indebite,& iniuste læderetur, quod repugnat iuri & rõni. Cæterum Solu. prout in hac parte cauetur, quia regulariter ad executionem est omnino proceden.cum res iudicata pro veritate habeatur,vt sæpe dixi: aliqñ tñ ob qualitatẽ casus contingentis aliter est dicendum,& tunc procederet obiectio in contrarium facta:Not. primo quod executio aliqñ ob diuersas causas suspenditur, qꝺ facit pro illis,q̃ cupiunt eam euitare. Not.secundo, qꝺ arg.rei iudicatæ ẽt instrumenta debent regulariter executioni mandari, qꝺ tñ dictum videtur habere aliquã difficultatẽ: Not. tertio, qꝺ executor tenetur fine causæ cognitione mãdare executioni sententiam, licet iniustam, sed cum hoc negotiũ faciat vide glo. hic in ver. tenebitur.

b ¶ Iubeat.] Et sic nota, qꝺ executio sententiæ est delegabilis, quod in delegatione principis non habet dubium, vt hic, & c. de cetero. eod. vnde sumitur. Sed dubium potest esse de inferioribus, & communiter tenetur idem esse saltem de iure canonico, quo iure omnia sunt delegabilia, habetur in c. quod sedes. de offi. ordi. ex quo infertur secũdum Abb. in d.c. de cetero. qꝺ ordinarius, vel delegatꝰ a principe possunt delegare executionem sententiæ: licet executio requirat maiorem iurisdictionem, quàm requirat decisio causæ.

c ¶ Dicatur.] Scilicet circa negociũ principale: vt quia fuerit obtenta sententia per fraudẽ; puta, per falsos testes, vel per falsa instrumenta: nam si hæc obiiciantur coram executore, vt executio differatur non est executori facultas hoc cognoscendi: quia sic assumeret partes iudicis, qꝺ esse non debet. l. si vt proponis. C. de exec. rei iudi. sed debet referre superiori. c. de cetero. eod. fac. cap. super eo. de falsis.

d ¶ Non erit.] Imo contra 25 quæstio. 2 cap. etsi non cognitio. C. si contra ius vel vtil. publ. Sol secundũ glossꝰ in cap. de cetero. eo. quod hic sumus in mero executore, qui nullam habet iurisdictionem annexam sed nudum tantum ministerium. Contraria vindicat sibi locum in executore mixto, qui scilicet habet iurisdictionem & cognitionem annexam. Hæc solutio non placet Abb. quia merus executor nullam admittit exceptionẽ. l. si vt proponis. C. de execu. rei iudic. sed hic admittitur exceptio, & executor cognoscit nõ vt pronuntiet, super principali, sed vt remittat negocium infectum ad superiorem: sed non cognoscit de toto negotio, ut hic, & in d. c. de cetero. superior ergo plene cognoscet & pronuntiabit. Nec huic expositioni obstant contraria; sibi.n. dicitur, quod executor põt cognoscere de fraude allegata, ut si fraus interuenerit de toto negotio cognoscatur, non, dicit per executorem: quia intelligit per iudicem. Ita nota. in dicto c. etsi nõ cognitio. & per Inn. & Abb. in dicto cap. de cetero.

c ¶ Cũ igitur.] Pro intelligentia, tam huius §. quã uniuersæ materiæ præmitte, qꝺ plures sunt species executorum, de quibus per glo. & Doct. in c. pastoralis §. quia uero. de offi deleg. unde hic sumitur.

f ¶ Non esse iustã.] Secus si executor nouerit sentẽtiam esse nullam, uel præceptũ nullum ipso iure; eunc

integrum ad exequẽdam sententiam iurisdictionem a exercere poterit.

Iudex deputatus super executione sententiæ admittit exceptionem fraudis, seu nullitatis, non vt super ea pronuntiet, sed vt negotium ad superiorem, qui iudicauit transmittat. h. d.

Quod si Princeps propriam sententiam per aliquem executioni mandari iubeat b, & circa negotiũ fraus interuenisse dicatur c, executori de toto negotio cognoscendi facultas non d erit: sed ad superiorem quæstiones, si quæ inciderint, deferri oportebit.

Iudex ordinarius tenetur exequi sententiam delegati a Principe etiam iniustam. h. d.

Cum igitur e regulariter contingat, qꝺ executio sententiæ ordinario demandetur, quæri poterit, an si ipsam iniustam esse cognouerit, executioni eam mandare debeat, an sit ei subsistendum potius. In qua specie responsum est, quod cum ordinarius delegato teneatur obsequi, licet sententiam non esse f iustam nouerit, exequi nihilominus tenebitur a cum sibi non cognitio, sed executio tantum fuerit demãdata, nisi a dato iudice impetrare valeat, vt ab hoc onere ipsũ liberet b, nec enim debet iudicis delegati mandato violẽter resistere: sed & apud eũdem instare poterit, vt executionem tamdiu differri patiatur, donec principi rei veritas innotescat.

Si Papa scienter commisit appellationem interpositã a suo delegato dato cum clausula, appellatione remota, iurisdictio primi delegati est suspensa quo ad executionem h. d.

Sed quid si cum a sententia lata auctoritate literarũ Apostolicarum, in quibus inhibita d fuerat appellatio, prouocatũ fuerit, & litteræ post appellationem ad alios iudices emanauerint, an ad mandatum posteriorum iudicũ executio sententiæ a prioribus delegata retardari e debeat? Et quidem cũ Apostolicus aliis iudicibus appellationis causam ex certa scientia f committit, & appellationẽ videtur recipere, & simul priorum iudicum reuocare iurisdictionẽ. Vsq; eo igitur sniæ suspendetur executio, donec appellationis merita plenius discussa g fuerint,

Postulatio restitutionis in integrum differt executionem. h. d.

Dantur & casus alij, in quibus licet sententia in rem transierit iudicatam differẽda nihilominus erit

Abba. in capitu. pastoralis. §. præterea. de offic. delegat. & in capit. inter eod. fac. l. finali. C. de pre. Imper. offer. Et ad hanc materiam referuntur, hæc verba, ex certa scientia, non autem ad merita causæ appellationis, secundum Abb. in dicto §. præterea & ita rolluntur quædam obiectiones ibi per eum factæ.

g ¶ Discussa.] Cõfirmatione, vel cassatione, sed pone, quod iudices appellationis] pnunciuerit male appellatum, & sic confirmauerunt sententiam latam. Quis mandauit sententiam executioni? vtrum primi iudices, an secundi? Respon. materia

tunc enim non tenetur quis tali mandato parere, nec enim potest in tali actu dici iudex, arg cap. fortus. de verb. signifi. Immo tali iudici exequi volẽti resisti potest propria auctoritate, vt per Abb. in ca. pastoralis. § quia vero. & in c. si quando. de offi. de leg. & not. per Ab. in c. super eo. de crimi. falsi. Est tamen differentia, an sit lata per falsas litteras delegatorias, vel contra falsum procuratorẽ, an per falsas probationes. Primo enim casu sine vlla tẽporis præfinitione non mandatur executioni. Secundo vero tempora ad agendum de falsitate sunt limitata, vt per Ioan. And. in c. cum venerabilis. de excep. & per Abb. in d.c. super eo.

a ¶ Tenebit.] Sed an hoc procedat ẽt in causa criminali vbi snia ẽ corporis afflictiua? Inn. non putat hoc casu sententiam iniustam exequendam, & approbat Ab. in c. pastoralis. § qa vero. de offi. dele., p quo facit, qꝺ ẽt taciturnitas partis nõ purgat sententiã: quia nemo est dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad leg. Aquil. & c. cõtingit 2. de sentẽ. excõ. hic est, qꝺ condemnato ipso inuito põt tertius appellare. l. non tãtum ff. de appel. & 2. q. 6. in summa. Item non procedit quod hic dicitur in executore extraiudiciali: quia tunc executor non tenetur exequi mandatum superioris iniustum. De ratione diuersitatis inter executorem iudiciarium, & extraiudicialem, per Abb. in cap. vniuersitatis. de senten. ex com.

b ¶ Liberet.] Ca. pastoralis. § qa vero. de offi. dele.

c ¶ Instare.] Quid si institerit nõ tamẽ impetrauit? Respon. appellet & tenebit appellatio. c. super eo. de offi. deleg. c. cum super controuersia. eo. not. in c. pastoralis. § quia vero. de offi deleg.

d ¶ Inhibita.] Est autem huius inhibitionis vis in eo quod tollit appellationis effectum, vt non habeat impedire executionem sententiæ, nec deuo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

est ,plixior, quam vt brevibus notulis tradi possit, ideo vide per Doct. in cap. pastoralis. §. præterea. de offi. delega.

a ¶ In integrum restitutio.] Regulariter enim restitutio in integrum impedit executionem sententiæ. l. vni. C. si sæp. in integ. restitu. postul. si tamē est præsumptio contra petentem, quod hoc petat malitiose, & causa protelādi executionē, tūc mādat executioni sētētia præstita cautione, de qua in cap. sciscitata. de restit. in integ. & per Bal. in l. falsā. C. si ex fal. instru. vide etiam per Lanfran. in ca. quoniam contra. de prob. versi. restitutio aūt. in integ.

b ¶ Plures.] De quibus per Docto. in ca. qđ ad consultationem. eod.

executio; vtputa, si nō protelādi causa in integrum a restitutio petita fuerit, & alij plures.

DE APPELLATIONIBUS c.

TIT. XVII.

Quid sit appellatio, & quare inuenta. h. d.

Lo. Bapt. DE APPELLATIONIBVS.

Continuatur tit. & materia ista per gl. rub. & iō non occurrit aliud adnot. dividif aūt tot. iste contex. in 2. partes principal. in quarum prima tractatur de appellation. in secunda de confirmation. secunda ibi, postremo: Prima rursus subdividif in 3. partes: in prima hē quid & cur sit introducta appellatio: in secunda quotuplex ipsa sit adnot. in tertia qualis sit declaratur, secunda ibi, appellationū: tertia ibi, multum autem interest.

Lo. Bapt. APpellandi vsus. CASVS non figuratur, Not. tū qđ litigantes pūt in iudicio grauamen recipere aliqñ ob iniqtatē, & aliqñ ob imperitiā iudicum: Not secūdo qđ ex hoc text. potest inferri limitat. ad regul. qua cauetur, quemlib. in dubio præsumi bonum.

DE APPELLATIONIBVS.

c ¶ De appellationibus.] Hæc rubrica secundum Abb. eo. continuari potest duobus modis. Primo, ad totum præcedentem tractatum huius tertij libri. Secundo specialius ad rubricam proxime præcedentem. Primo sic, supra in præcedentibus rubricis visum est de his, quæ fiunt in iudiciis, & tandem, de ipsius sententiis: merito restabat tractare de remediis quibus ipsi litigantes releuantur in iudiciis, ideo subiicitur, &c. Vel secundum Ioann. Andr. extra eod. quoniam si a sententia non appelletur, transit in rem iudicatam, & de hoc vidimus supra tit. proxi. appellatio autem impedit effectum rei iudicatæ, ideo de illa est videndum. Vel tertius supra visum est de sententia & eius effectu, sed quia appellatio est remedium contra sententiam, merito subiicitur hæc rubrica.

d ¶ Iniquitatem.] Sic l. 1. ff. de appel. Et dic iniquitatem cum dolo, imperitiam sine dolo. Ad primū. l. præfecti. ff. de minor. Ad secundum. l. 1. C. eod. ad vtrumque instit. de iniu. §. 1. & vtrobiq; facit litē suam, vt insti. de obli. quæ ex quasi delict. in prin.

APpellādi vsus precipue iudicantiū iniqtatē a corrigit, & īperitiā detegit e. Est aūt f appellatio iurisdōnis prioris iudicis p supioris īuocationē legitime facta suspensio. Vel appellatio est ,puocatio ad maiorē g iudicē rōne qđ appellatio extinguit ,pnūtiatū, intelligendū est qđ extinguit de pūti, & tpaliter; sed quoad futurū ips suspēdit, vt p Ab. in rub. eo. Itē suspēdit iurisdōnē iudicis quo ad illam cām de qua in c. sup eo. de præsump. & statim dicitur hic in descriptione. Itē suspendit præsumptionem, quæ erat pro sententia, c. cum ad sedem, de resti. spol. & not. in c. in præsentia. eo. tit. Nec tamen appellatio operatur semper omnes istos effectus: nam interdum operatur deuolutiuum tantum, exemplum in appellatione sentētiæ censuræ ecclesiasticæ: nam per eam talis sententia non suspenditur, cap. pastoralis. eod. cap. is cui. de senten. excom. in 6. deuoluit tamen talis appellatio causam ad superiorem. cap. cum contingat. de offi. deleg. cap. per tuas. de sentent. excom. & tollit præsumptionem sententiæ, vt per Innoc. in cap. bonæ. 1. de elect. & in cap. quoniam contra. de probat. fac not. in cap. ad reprimendam. de offoidina. Idem est cum appellatur a sententia nulla. talis enim appellatio nō suspendit ,pnuntiatū, cum virib. non subsistat, sed operatur effectum deuolutiuū dumtaxat, deuoluit enim causam ad superiorem, & hoc respectu appellari potest a sententia nulla, vt habetur in cap. dilecto eodem. & per Barto. in l. si expressim. ff. de appell. vt per Abb. & Perusi. in rubrica eodem.

f ¶ Est autem.] Hæc descriptio est de mente Host. in summa eod. §. quid sit. & licet Bar. in l. 1. ff. eod. aliter desiniat; eius tamen definitio non discrepat in sensu ab ista, licet eam Abb. [non] probet in rub. eo. Aliam ponit ipse Abb. quæ quamquam completi videatur, naturam appellationis, prolixior est tamen quam vt definitione conueniat.

g ¶ Ad maiorem iudicem.] Et hoc est vnū de substantialibus appellationis, contra quod non valeret consuetudo, iuxta not. in ca. 2. de consuet. in 6. fac. l. 1 §. si quis in appellatione. ff. eo. quamquam autem non valeat consuetudo, quod appelletur ad minorem. vel parem, vel eundem iuris fictione, vt in dicto c. 2. Valeret tamen consuetudo appellandi omisso medio, c. referēte. vbi no. de probat. & c. Romana. §. 1. eo. immo etiam cessante consuetudine valeret appellatio omisso medio, si non fuisset obiectum, no. in c. dilecti. eo. & traditur per Ab. & Perusi. in rub. eo. fac. 2. q. 6. c. anteriorum. §. illo videlicet. Et hanc secundam definitionem approbant, & difficile declarant Moder. Venusi. in suo speculo aureo. in tit. de appellat.

a ¶ Vel inferēdi.] Hoc verbū respicit ēt extraiudiciales appellationes, dic vt habetur in c. bonæ eo.

Io. Bapt. Appellationum. CASVS non figuratur, Not. tū cām diffin. qa sicut q's aliqñ in iudicio, & aliqñ extra pōt grauari, ita quoq; conuenit, vt ei duplici appellatione subueniatur.

b ¶ Species.] Colliguntur hæ duæ species ex c. 1. eo. in 6. & ex c. cum sit. & c. sup et eo. eo. titu. in antiq. Sed quomodo differunt hæ duæ species quo ad effectum? Rñ secūdum Inn. in c. dilecti. de maio. & obe. & ibi etiam Panor. & per eundem Inno. in c. quia propter. de ele. Appellatio iudicialis suspendit factum de præterito. & etiam de futuro donec expediat factū appellationis: nā suspendit pronuntiatū, & iurisdictionē iudicis a quo, vt in c. si a iudice. eo. in 6. & in l. 1 ff. ad Turp. Sed extraiudicialis nō suspendit qđ gestū est, sed summittit in futurū ,ptectioni supioris, ne q's indebite molestetur, vt not. in c. cū sit Romana. eo. & no. Bar. in l. fin. ff. de appe recip. sunt & alię plures differētiæ, vt p Ab. ī c. bonę. eo.

c ¶ Actibus.] Siue fiāt a iudice, siue a priuato, vt l. c cōcertationi. eo. in 6. & ibi not. & i c. 1. c. ti. & li.

d ¶ In casibus.] 2. q. 6 §. ante sententiam.

e ¶ Et extra iudiciū.] Nē dū post uel ante sniam. cōco. c. sup eo. 2. eo. & 2. q. 6. c. ad Romanā cū seq. & c. accedens. 1. ut lit. non contesta.

f ¶ Nec solent.] Qūo hoc procedat & quo sit intelligendū, no. in c. cū sit. in uerbo, nec solēt. eo. unde sumitur, & per Abb. in c. sup eo. de seq. post. & fruct. ubi declarat. nu. 2.

g ¶ Proprie.] Vnde si statutum maxime odiosum grauaminis illati, vel inferendi a.

Appellatio alia extra iudicialis, alia iudicialis. Et de iure canonico etiā extra iudicium appellatur, qua, appellatio prouocatio dicitur; hoc dicit.

Appellationū duæ sunt spēs b: aut enim extra iudicium appellatur, aut in iudicio. Extra iudicium appellatur, cum quis ante litis ingressum ab aliquo grauamine appellat; vtputa ab electionibus, postulationibus, prouisionibus, & quibuslibet extraiudicialib' actibus c, ex quibus se grauatū putet. licet enim sęculares leges non nisi in casibus d ante sententiam appellationem admittant, sacri tamē canones etiam extra iudicium e passim appellare permittunt: nec solent f huiusmodi dici proprie g appellationes, sed prouocationes.

Appellatio iudicialis diuiditur in duas species. hoc dicit.

Rursus h in iudicio appellatur, aut ante definitiuam sententiam, aut postea. Antea appellatur, vt cū ab interlocutoria, vel alio grauamine prouocatur i. Postea, vt cum ab ipsa definitiua sententia appellatur.

Appellans ab interlocutoria, & debet inscriptis appellare, & intra triginta dies apostolos petere, & exhibere continentes causam appellationis, aliàs causa cōsebitur deserta. h. d.

tio prohibet: in quarta habetur qualiter iurisdō iudicis a quo suspendatur: in quinta qualiter tacite appelletur: in sexta qd iuris si cā est inter plures, & corā plurib. in septima agitur de prosequenda appellatione: secunda ibi, qđ si iudex. el 2. tertia ibi, non oīs: quarta ibi, licet aut: quinta ibi, appellasse aūt: sexta ibi, qđ si a plurib septima ibi, illud tū iudiciali. Quo ad primū casus ita figurari pōt: qdam clericus habens ,diuersas lites, in una fuit suo iudicio grauatus p sniam definitiuā, in altera uero per sniam interlocutoriā, qua de re ab utraq; appellauit ita simpliciter, ut nec apostolos postulauit, nec de termino ad ,psequēdū curauit, nec cām aliquā appellationis assignauit, unde fuit q'sitū qd iuris de hmōi appellationib. & cū practici dicāt in secūda instātia nō deducta esse deducenda, & nō probata probāda, nō uidebatur ppea esse dubitādū in

i ¶ Prouocatur.] Qđ hodie per Concilium Tridētinū, sessione 13. in primo decreto reformationis, non licet indistincte. Nam in causis uisitationis, & correctionis siue habilitatis & inhabilitatis, nec nō criminalib' ab ep̄o seu illius in spiritualibus uicario generali, ante definitiuā sentētiam ab interlocutoria, uel alio quocumq; grauamine nō appellatur, nec eps, uel ei' uicarius huic appellationi tāquam friuolæ tenetur deferre, nullo obstante stylo, uel consuetudine, nisi grauamen huiusmodi p definitiuam sentētiam reparari ,suel ab ipsa definitiua appellari nō possit, unde ex hoc apparent correcta multa iura.

Multū aūt. Hæc pars diuiditur in 7. partes, in quarū prima habetur quid obseruari debeat appellādo: in secunda quid sit agendū si appellatio congrua non fuerit: in tertia adnot. casus in quibus appella- Lo. Bapt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

isto, posito casu. Ceterū Sol. vt in hac parte legimus, qa quēadmodū prima instātia hēt certū ordinē procedēdi, ita ēt & in secūda aliqd simile debebat obseruari, & ppea licet sit verū qđ in obiectione dr, tñ nō videt aliquo modo obstare, cū vtrūq; posset obseruari.

Not. primo qd obseruari dēat in appellationibus vt legitime fiāt: Not. secūdo qđ renūciare appellationi aliqñ ēt tacite cōtingit, & hinc limitatur regul. qua cauetur qđ q tacet, consentire dicitur in iis, q̄ prosunt.

a ¶ Multū autē.] Sumiē ex c. 1. eo. in 6. de quo multi dicūt, q̄ solū hēt locū cū appellaī ad Papam, alij, q̄ si ad quēcūq; superiorē, de quo plurib' locis disputat ibi Perus. vnde q̄ de eo capitulo tradūtur, habebūt locū ēt in hac littera.

b ¶ In scriptis.] Et adeo in scriptis, vt nō sufficiat si qs appellet viua voce, & statim p notarium appellationē redigi faciat in scriptis cū expōne causę grauaminis. Nā debet offerri libellus: in scriptis, secūdū Ang. in l. a snīa. ff. e. in fi. quē seqr Perus. in c. 1. eo. in 6. fac. not. in ca. fi. de sen. & re iu. i 6. Immo secundū eūdē nō teneret libellus appellatorius, nisi in eo essent illa verba, in his scriptis: sed hoc cōiter non teneē. Sed nūqd q̄libet scriptura sufficiat ēt priuata? Cōmu. q̄ sic, & approbat consuetudo, vt no. in d c. 1. & in c. appellatio. eo. in 6. Dicta tñ scriptura priuata nō faceret fidē, nec probaret esse appellatū in scriptis, nisi id probaret p testes, vel nisi notarius se subscriberet, tradit. in d c. 1. tutius tñ est vt fiat scriptura publica, & hæc de cedula, q̄ datur iudici a quo in qua cōtinetur appellātio, sed in cedula, q̄ dar parti ad ītimādū secūdū formā cle. cām de ele. requiritur scriptura authentica, vt in d. cle.

c ¶ Dies.] Numerādos. s. a die interpositæ appellationis, secūdū Host. Sed Io. And. putat currere q̄ primū incipit currere tps appellationis, & sic a tpe scientiæ. allegat l. 1. C. de tēp. ap. fac. not. in l. quinquaginta. ff. de excus. tut. & cle. 2. eo. in 3. gl. qdam concor. vt habetur per Perusi. in c. ab eo. eod. in 6.

Multum a autē interest ab interlocutoria quis prouocet, vel alio grauamine, an a definitiua: nā primo casu, & causam appellationis in scriptis b assignare, & a iudice infra triginta dies c instāter d petere debet e litteras dimissorias, & eidem intra dictū temporis spatium debent ab eodem iudice exhiberi continentes, & appellationis f causam, & cur appellatio nō sit admissa g, vel si appellationi forsan ex superioris reuerentia sit delatum. Alioqui si eos intra idē tempus appellans petere prætermittat h, appellationi suæ renunciasse putabitur i, etiam si vadat k, aut mittat ad appellationem huiusmodi prosequendam.

Ponit tres casus, in quibus ob non petitos apostolos causa deseritur. h. d.

Idem iuris est, si iudex, a quo appellatur, certū l terminum appellanti ad recipiendos apostolos assignauerit, & appellans in assignato sibi termino nō cōpareat, nec eos sibi tradi petat m. Idē & si iudex appellanti responderit intra iuris terminū n se daturum, nec intra dictū spatium congruo loco & tempore instanter & sæpius saltem vno cōtextu petierit, vel sibi oblatos o appellans recipere recusauerit.

d ¶ Instanter.] Ca. ab eo. eo. in 6. ēt vnico contextu. cle. quamuis. eo. & vtrobique de hoc not.

e ¶ Petere debet.] Nisi iudex ipse spōte obtulisset & dedisset, secūdū Bal. in l. eos. §. apostolos. C. e. nec enim hoc casu tenetur petere spōte oblatos, & traditos. sequitur Perus. post Rotā, in c. ab eo. eo. in 6.

f ¶ Appellationis.] Admittēdę, vel nō. & hoc qđ dr de expressione cāæ, limita sex notabilibus modis, de quibus per Perus. in ca. 1. eo. in 6.

g ¶ Admissa.] Sub hoc verborū inuolucro infinuat tres species apostolorū, nēpe dimissorios, refutatorios, reuerentiales.

h ¶ Prætermittat.] Ex negligentia, nō aūt ex impotentia, secundū Io. An. & Peru. in ca. sup. eo. eo. in 6.

i ¶ Putabitur.] Et hæc est præsumptio iuris & de iure, nec admitteret probationē in contrariū, iuxta no. in c. is qui. de sponsa. & tenet Perusi. in c. ab eo. in 6.

K ¶ Vadat.] Sed non iter arreptū habetur pro appellatione. c. dilecti filij 1. e. Rñ. forte illud correctū est p c. vt debitus. e. vel licet habeatur pro appellatione, cū tñ appellatū est verbo, non habetur pro apostolorum petitione, vt hic, & in c. ab eo. eo. in 6. & fuit hoc statutum, vt facilior instructio per apostolos habeatur. c. vt super. eo. in 6 simile est vbi non sufficit factū: quia requiritur verbum c, ecclesia nostra. de elect. & no. in d c. ab eo.

l ¶ Certū terminū.] Siue per denominationē diei i puta, die Iouis proxima, vel p numerū; puta, hinc ad octo dies, vel octaua die mensis, vt not. in cle. 2. eo. vnde sumi.

m ¶ Petat.] Sola ergo cōpartitio nō sufficeret. Arg. contra c. si a iudice. eo. in 6. Sol. vt not. in cle. 2. c. in verbo, nec petat.

n ¶ Terminum.] Qui etiam iudicem arctat, vt no. in clement. 2. eo.

o ¶ Oblatos.] Arg. q̄ apostoli sunt tradendi appellanti nō expēsis propriis, sed expēsis iudicis cū ipse debeat offerre, de quo dic, vt not. in cle. 2. eo.

Quod

Io. Bapt.

Quod si iudex minus. CASVS. Præsupponitur quod sit facta appellatio, & cum dubitabatur an esset congrua, iudex ad quem simpliciter volebat appellātem remittere: nec aliter causam cognoscere vel iudicem à quo ne amplius se intromittat prohibere rursus ēt iudex à quo, vel ipsemet appellans volentes appellationem reuocare, dubitabatur an possent, & cum proprium appellationis sit transferre iurisdictionem in illa causa ad superiorem iuxta no. in rubric. de app. facit §. archiepiscopi. in fi. supra de episcopis, videbatur necessario tenendum causam omnino esse cognoscendā à iudice superiori. Cæterum Sol. vt hic de eiditur, quia cū appellatio sit inducta ad remouendū grauamen, vt habetur supra e. in prin. sequitur quod sinō adest, ipsa non concedatur, si vero adest prouideatur etiam prout hic legimus, vnde nō obstat obiectio, quia illa iurisdictio trās fertur in gratiam appellantis. Not. 1. quod cessante causa, debeat cessare effectus, ampli. siue à princ. siue postea. Not. 2. quod in secūda instantia solum illa causa debet cognosci, & examinari cuius occasione fuit appellatum Not. 3. quod aliquid inhibere non faciendum nisi cū causa legitima, ac etiam cognita quod facit cōtra nō. nullos iudices. Not. 4. quod in iudicio exteriori causa vera, & probabilis æquiparantur, quia interiora nequeunt iudicari.

Tacitū, & expressi eadem est virtus h. d.

Quod si iudex in termino per eum præfixo ipsos petenti non dederit a, aut si dū peterentur, vel intra iuris b terminum, vel nullo c certo termino præfixo, se daturum asseruerit, postea per appellantē congruo loco, & tempore sępius, & instanter vnico etiam contextu requisitus eos exhibere non curauerit, perinde propriam appellationem prosequi appellans poterit, ac si ei expresse fuissent apostoli denegati. Alia quoque d agenda erunt, prout ex tenore, tam Innocētianæ e, quam aliarum f constitutionum luculenter appareret.

In appellatione a definitiua non est necesse causam inferere h. d.

In appellationibus autem a sententia definitiua interponendis, nec causam g reddere tenetur appellans, nec etiam suprædicta diligens obseruatio per omnia, sibi locum vendicat.

In appellatione ab interlocutoria debet talis causa allegari, quæ si esset vera reputaretur legitima h. d.

Cum aūt ex probabili h causa ab interlo

a ¶ Non dederit.] Primus casus, in quo non officit appellanti nō habere apostolos, & fac. cle. 2. eo. §. quod si iudex. vnde sumitur.

b Intra iuris.] Secundus casus, & per id quod hic dicitur, & in §. superiori patet, q̄ iudex a quo potest infra terminum iuris tenere impeditum appellantem: nec enim cogitur infra terminum illos dare, fac. c. commissa. de elect. in 6. licet ergo satis sit appellanti infra terminum illos petere per modum, de quo hic, & in cle. 2. eo. tenetur tamen finem termini expectare, vt videat an iudex offerat, & moram purget.

c Nullo.] Tertius casus, per quem patet, q̄ appellans, qui sufficienter petijt apostolos coram iudice, qui respondit se illos daturum, nullo certo termino statuto comparere, vlterius non tenetur, fortius ergo, si iudex non responderit, & adhuc fortius, si negauerit, vt not. in cle. 2. eo.

d Denegati.] Nec processus super principali factus a iudice a quo tenet. c. ab eo. & c. fi. eo. in 6. Considera igitur in ista materia quatuor casus contra appellantē, & tres contra iudicem, vt fusius not. in cle. 2. eo. in verb. denegati.

e ¶ Alia quoque.] Vtputa, q̄ appellatori congruum tps assignetur ad prosequendum, & q̄ instructe compareatur coram sede Apostolica, ita vt posit procedi super negotio principali. c. 1. eo. in 6.

f ¶ Innocentianę.] c. 1. eo. in 6.

g ¶ Aliarum.] Ca., cum sit. eo. in Antiq. c. Romana. eo. in 6 cum similib.

h ¶ Causā.] Cap. 1. §. post hoc. eo. in 6 & ibi no. & in c. Romana. §. cum autē. & ibi quoque not. eo. tit. & lib.

i ¶ Per omnia.] qa in definitiua nō est necesse appellare in scriptis, sed sufficit si appelletur viua voce dicendos appello, & hoc scribatur in actis p notarium, & hoc si appelletur incontinenti: nam si appelletur ex interuallo, & in definitiua, appellandum erit in scriptis. l. 1. in fi. cum l. seq. & in l. litigatoribus, vbi omnes Legistæ. C. e. tit. Spec. in tit de app. § qualiter. in prin. Quædam tamē eorum, quæ supra dicuntur bene locum habent, etiam in definitiua, vt sunt ea, quæ dicuntur de parte negligente petere apostolos, & de iudice terminum præfigente ad petendum, & de iudice dante, vel dare recusante, vt in superioribus. §§.

K ¶ Probabili.] Ca. vt debitus. & c. cum causam. e. vbi de hoc. Sed potest quæri, quæ dicatur causa probabilis, vtrum illa, quæ videtur iudici, vel alijs? Et videtur, quòd hoc non sit referendum ad opinionem iudicis, capit. sacrosan. de sentent. ex communica. Sicut nec ad opin. iudicis refertur quid dicatur manifestum: sed ad ipsam rei veritatem, capi. cum olim. de verbor. significat. facit ad hoc 3. quæstion. 7 capit. iudicet. Sententiabit enim iudex in hoc, vt sibi videtur, habita tamen collatione sapientum, si non est certus, argum. l qualem. ff. de arbit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

arbi.& in dubio deferat appellationi.c. sacros. de sent.excomm.ad fi.& ita no.in c.vt debitus.vbi late per Abb.& Peru.

a ¶Proponere.]ſ. coram iudice a quo, vt in cap.vt debitus.eo.unde ſumitur. Sed quid ſi non poſſit illius haberi copia? Rñ. vt not. per Ab. in ca. ſuggeſtũ.eo. & quod hic dicitur habet locum etiã ſi cauſa eſſet notoria: quia licet notorium releuet ab onere probãdi, nõ tñ ab onere proponendi,cle.appellanti.eo.vbi not.& per Ab.in d.c.vt debitus.

b ¶Nec enim,&c.] Concor. c.interpoſita, eod. vnde ſumitur. Et nota ex hoc verſi. 1. q̃ ex reiectione exceptionis legitimæ nõ iuſtificatur appellatio,niſi coram iudice ad quem probetur exceptio legitima. Vnde infert Abb. iudicem non grauare partẽ ex eo ſolo, quod exceptionem etiã probabilem nõ admiſit, vt per eũ latius in dicto cap. interpoſita.Secũdo not.quod probationis oblatio & repulſio exceptionis propoſitę iuſtificat appellationẽ a iudice interpoſitam, ita quod ſufficit coram iudice ad quem probare exceptionem legitime interpoſitam, & oblationem probationis,& repulſionem de ratione diuerſitatis vide per Ab. Peruſi & alios in d.c. interpoſita.

c ¶Offerens.]Sed qualis eſſe debet hæc oblatio ꝓbationis ad iuſtificandam appellationem? Reſpon. ſecundum Ioan Andr. realis; vtputa, quod ſecum habeat teſtes & inſtrumenta, & ea offerat iudici, ſed ſecundum Butr. Panor. & ceteros magis communiter in c.inrerpoſita.eo. ſufficit verbalis, vt ſi dicat pars: ego me offero probaturum hanc exceptionem,& ſimul petat breuem terminum ad probandum. Item ſciendum, quod hæc oblatio non ſemper iuſtificat appellationem: ſed regulariter, & quatuor caſus, in quibus non iuſtificat ponit Abb.in d.ca interpoſita.Sed contra hanc litteram eſt argument. in c.cum cauſa.de offi.delegat. & in c.vt debitus.& in c.dilecto. eo.Sol.vt not.in d.ca. cum cauſa.& per Abb.in d.c.interpoſita.

d ¶In expenſis.] Hoc generaliter obtinet, ꝙ quã deficit in appellatione,punitur in expenſis, c.ſignificauerunt.de teſt.fac.c.vt debitus,eo.

e ¶Alioqui.] Hinc patet,quod ſi iudex appellationis pronunciat appellationem tenere,quod per hoc eius officium non expirat: ſed incipiet poſtea cognoſcere de cauſa principali. l. generaliter.§.ſin autem.C. de reb.cred. & authen.de ſanct. epiſcopis.§. ſi quis cõtra aliquem, & no. plenius in c.vt debitus. eo. in verb. alioquin.

f ¶Alias cauſas.] etiam notorias, vt not.in cle.appellãti.eo. aliud tamen in appellatione a definitiua habetur in c.vt debitus.eo.

g ¶Nominatim.] Fac.c.cõſtitutionẽ. de ſent. excomm. in 6.

h ¶Legitima.] Vt cum cauſa non eſt in iure expreſſa, & iudex arbitratur,an cauſa ſit legitima, vel non, & ſi male arbitratur,appellari poterit.l.arbitro.ff. qui ſat.cog. & ſecundũ Io. And. cauſa appellatur dubia ueluti cum iudex recuſatur ratione cõ fraternitatis,& affinitatis ad coniugem,& talis exceptio non admittitur, vel quando q̃ſtio eſſet dubia propter opiniones,de quibus late, in c.cum ſpeciali.& in c.paſtoralis.eo.

i ¶Non poterit.] Habes hic practicam, quæ ſeruari debet in appellatione ab interlocutoria per iudicem ad quem,antequam inhibeat. Primo enim citari debet appellatus ad opponendum contra appellationem,& ſi opponatur quod cauſa in appellatione expreſſa non ſit legitima, uel vera, tunc ſi conſtet iudici,quod per appellationem ſit ad eum deuoluta cauſa, vt quia conſtat eſſe appellatum intra decem dies,& quod cauſa ſit legitima,debet tunc admittere appellationem ex cauſa legitima interpoſitam, & deinde cognoſcere de ueritate cauſæ,& his præcedentibus ſtatim poteſt inhibere,& non ante,ſecundum Domin.& Peruſin.in ca. Romana.§. quid ſi obiiciatur. eo. vnde ſumitur. poſt

cutoria quis duxerit appellandum talẽ tenetur ꝓponere[a], quæ ſi probata fuiſſet,deberet legitima reputari, de quo poſtea ſuperior cognoſcet: nec[b] enim ſufficit appellanti probare, quod ex cauſa huiuſmodi appellauit,ſi eam nõ doceat eſſe verã, niſi hoc ſe offerens[c] probaturum non fuiſſet admiſſus.

Is qui minus rationabiliter appellauit condemnatus in expenſis ad inferiorem iudicem remittetur, nec poteſt quis alias cauſas proſequi quam expreſſas. h.d.

Quod ſi iudex minus probabiliter appellatum eſſe compererit, appellantem ad inferiorem iudicem remittet, & in expenſis[d] alteri parti condemnabit: alioquin[e] ipſe procedet, nec licebit appellanti alias[f] cauſas proſequi, quã quas in appellatione ſua nominatim[g] expreſſerit.

Si dicitur ex iniuſta cauſa appellatum, iudex ad quem inhibere non poteſt, niſi prius recepta appellatione vt probabili, incipiat cognoſcere de cauſa veritate. hoc dicit.

Quod ſi obijciatur non ex legitima[h] cauſa ante ſententiam appellationem interpoſitam, & proprerea nõ admittẽdam eſſe, niſi prius appellatione recepta, velut emiſſa ex cauſa probabili,iudex ſuperior cognoſcere incipiat, ne procedatur inferiori prohibere non poterit[i].

poſt Rot.Rom.de quo dic, vt tibi per eum.

Anni conſti mãdata facta reuocare

a ¶Iudex.] Tã ordinarius,vt l.quod iuſſi. ff.de re iud. c.quã delegatus. c.cũ ceſſante.eo vñ ſumitur.

b ¶Conſilio.] Nota quod dicitur ſanum conſiliũ ſi quis reuocat,quod male fecit, nec notari debet de inconſtãtia, ſed potius de ſapiẽtia. fac.22. q.3.ca.magnæ & c. qualiter, & quando.1 de accuſat. vbi Felin. & l. nõnumquam. ff. de collat. fac.illud Poetæ,

Quin aſperæ Iuno.

Quę mare nũc, cælumque metu, terraſque fatigat Conſilia in melius refert.

Deſiſtere

c ¶Deſiſterit.]Tũc autem dicetur deſiſtere,cum ſi eſt proceſſum ad actũ facti, ſed ſolũ ad interlocutoriam:nec enim ſufficeret ſi iudex diceret ſe paratũ reuocare grauamen: nam requiritur, quod ipſum de facto reuocet, ſecundum Inno.& Hoſt. pro quo.ca.ſi a iudice, eod.in 6. & ibi not. & ſequitur Peruſi.in ca.cũ ceſſante. eod. Sed qualiter iudex mutabit conſiliũ ſuũ in alterius iniuriã, cõtra l. nemo.ff.de re iudi. Solu. quod hoc fit lege permittente, & ne friuolis,&c.vt in d.c.cũ ceſſante. vbi Abb. & alij.

d ¶Comminãdo.] Videtur ergo. qđ ſi iudex comminatoria verba proferat parti, quod etiam ex hoc poſſit appellari,niſi de hoc iudex ſatisfaciat,quod quomodo procedat habetur late in cap. cum ceſſante, eod.

e ¶Fuerit.]Quod nou videbatur,quaſi eius iuriſdictio per appellationem ſuſpenſa ſit, & ſic pertinet reuocatio ad iudicem ad quem. ca. vt debitus, eo.Et nota hoc ad ampliationem. l. quod iuſſit.ff. de re iudic Intellige tamen, ſi appellans non fecit ſumptus ad proſequendam appellationem.l. ſi pecuniam ff.de cond ob cauſ. tenebitur ergo appellans ante reuocationem reficere ſumptus appellato,ut not.in c. cum ceſſante.eo.Multi tamen contra,de quo ibi per Peruſin verſ.duodecimo limita.

f ¶Libere.]Ita vt non ſit neceſſarius cõſenſus partium. hoc enim importat verbum, libere, vt not. in c.de multa.de præb.& c.licet epiſcopus. eo. tit. in 6.& in clem.dudum. de ſepul. quod non habet locum ſecundum quoſdam,ſi dicta ſententia tranſiſſet in rem iudicatam, de quo late in cap. cum ceſſante eo.

Ceſſante cauſa ceſſat effectus h d.

Sed & ſi iudex[a] ſano vſus conſilio[b] ab eius executione deſtiterit[c], quod comminando[d], vel interloquendo in grauamen partis protulit,nõ obſtante,quod ab huiuſmodi comminatione, vel interlocutione ꝓuocatũ fuerit[e],ne proceſſus negotij friuolis occaſionibus retardetur,in cauſę cognitione libere[f] procedere poterit.

Iudex a quo, compellere non poteſt appellantem a grauamine ipſius veritatem probare,licet citare poſſit ad ipſius reuocationem audiendã. hoc dicit.

Sed videamus, an ius dicenti obtemperare tenearis, a quo propter grauamen, quod tibi illatum[g] aſſeris appellaueris, ſi tibi is ad docendũ de grauamine, & ſi de ipſo liquerit ad eiuſdẽ reuocationem audiẽdam terminum præfixerit: & ſane cum id ipſum a iudice[h] perſpiciendum[i] ſit, nec coram eo de grauamine docere, nec etiam tamquam coram iudice (cum per appellationem eius ſuſpẽſa[k] ſit iuriſdictio) comparere teneberis[l].

Iudex a quo citata parte ad reuocationem grauaminis poteſt procedere, eius contumacia non obſtante. h.d.

Quod ſi tantum, vt reuocationẽ audias, te vocãdum duxerit, licet non compareas, ipſe tñ in termino grauamẽ reuocauerit[m], iudicij: debet tamen inquirere, & ſe informare extraiudicialiter & aperte, vtrum cauſa in appellatione expreſſa ſit probabilis, & ſi poſt inquiſitionem remanet dubius, ſtabitur potius appellationi, quàm ſententiæ,c.dilectus.eo. quia præſumitur appellatum propter grauamen, c. tenor.eo. Peruſ. in ca. ſi a iudice.eo.in 6 fac.not.in c.ſollicitudinem.eo.in uerbo,ſed quia.

g ¶Illatum.] Per ſententiam interlocutoriam,vel aliter,dummodo non per definitiuam.illam enim iudex regulariter reuocare non poteſt,ſiue bene, ſiue male iudicauerit l. iudex.ff. de re iud.ca.in litteris,& c.venerabilis. de offic. deleg. Interlocutoria vero regulariter reuocari põt,ſed vtraq; regula habet duas exceptiones, de quibus per Peruſi. in ca.ſi a iudice.eo.in 6. vnde ſumitur.

h ¶A iudice] A quo,debet enim eſſe de facto ſuo certus,cap.ab excommunicato. de reſcrip.l. quisquis. C de reſcind. vẽd.

i ¶Perſpiciendum ſit.]Sed videtur cõtradictio implicari.Quomodo enim hoc a iudice a quo perſpiciẽdum erit, ſi eius iuriſdictio eſt per appellationem ſuſpenſa? Et veritas cauſæ appellationis proban da ſit corã iudice appellationis?c.Romana.eo.in 6 cum ſimil.Sed dic, ꝙ licet non poſſit cognoſcere in forma

k ¶Suſpenſa.]Non ergo extincta,de hoc not.ſupra eod.in prin & in l.1 ff ad Turpil. & in l. furti.§.1. ff de his,qui not.infam.

l ¶Teneberis]Quid ſi compareat appellans,& coram iudice ipſo,a quo appellauit de grauamine doceat,numquid ab appellatione videtur receſſiſſe? Reſpon.vt not.in c.ſi a iudice.eo.in 6.

m ¶Reuocauerit]Cum effectu. c. ſi a iudice. eo. in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in 6 & ibi not.& fac.not.supra eo.§.proxi.

a ¶Numquam.] Not. q̃ licet appellans non possit sua appellationi renunciare inuito appellato, de quo in c.ex parte de rescr.& in c.sacro.in fi.de sent.exc.& in l.si quis libellos.ff.de appel.iudex tamẽ reuocando grauamen potest facere, q̃ appellans renunciet suæ appellationi, appellante & appellato inuito,vt hic,& per Perusi. in c.si a iudice.eo.in 6.

b ¶Cognitio.] Sola ergo delegatio videtur facere rem non esse integram. conco. c.interposita.§.ille.c.vñ sumitẽ dic vt per Abb.ibi.

c ¶Petierit.] Cap. accepta. & c.interposita. §.ille. eo.aliàs non debet causa remitti ad iudicem a quo.l.eos.C. de ap.& 2.q.6.§.ab eo,& c.per tuas.de sent.ex com.

d Condemnetur.] Perinde est.n.ac si ipse nõ fuisset prosecutus altero prosequẽte.c.reprehẽsibilis. & c.interposita.§.ille.eo.

Non omnis ergo. CASVS in hac parte ita figuratur. Quidam cum amaret iustitiam potiꝰ verbis quã factis à quacunque sententia,atque facto indifferenter volebat appellare,&iudicis vel domini inferioris potestatem suspendere, vnde fuit q̃situm,an esset permittendum.q̃d.n. scholares affirmatiue rñbãt, qa cũ appellatio sit promissa ad tollendũ,&euitandũ grauamen, vt supra habetur eod.in princ.sequitur per c. cum cessante.eo de app.& ibi doct.quod vbi potest reperiri istud grauamẽ, ibi dari debeat appellatio. Sol.tamen prout in hac parte legimus, quia ad cognoscendum quando liceat appellare non tantum finem,sed etiam qualitatem causæ super qua dubitatur de appellatione diligenter debemus considerare, hinc cognoscimus qualiter obiectio sit intelligenda, cum aliquãdo verificetur & aliquando secus. Not.1.argum. quod temere, & inutiliter aliquid facere a iure damnatur. Not.2.argumentũ quod male faciunt iudices admittentes appellatio perinde in causa procedere poterit,ac si appellatio nunquã a fuisset interposita.

Potest appellantem ab interlocutoria pœnitere, & facere, vt prior iudex cognoscat, sed appellato sunt reficienda expensa, quas is fecit ob appellationem.h.d.

Ac veluti in potestate iudicis grauamẽ reuocantis positũ est, non obstante appellatione,causam resumere,sic contra,si is, qui vocem appellationis emisit, cuius adhuc nemini est demandata cognitio,petierit c vt ad iudicem a quo ꝓuocauit rursus causa remittatur, id ei alterius partis contradictione minime obstãte indulgendum erit. Sed hoc ita, vt in legitimis expensis aduersario quas eũ propter hoc fecisse cõstiterit, condemnetur d.

Ponit quamplures casus in quibus appellationi non est deferendum.h.d.

Non omnis ergo appellatio indistincte recipienda erit: nam si adeo sit vaga,& generalis e vt incertitudinem f afferat, siue quod omisso medio sit interposita, a parte opponatur g causa nõ deuoluetur. Idẽ iuris est, si super notorio h crimine, vel de quo quis in iure i confessus k fuit, prouocetur: nec l enim ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiæ est appellationis remedium institutum.

Regulares non appellant a correctione sui prelati.h.d.

Et ideo nec regula

nem indifferenter etiam cum clausula si & inquantum, quia debent considerare causas supra dictas.

e ¶Generalis.] c.2.& c.cõsuluit.1.e.arg.ergo,q̃ illud, quod nõ valetin genere, valet in spẽ.l.unus. §.pacta.& §.illud. ff.de pact.fac.l.in tradendis. ff. com.prad.& in l.at si quis. §.quæsitũ. ff.si quis caut.

f ¶Incertitudinẽ.] Hoc verbũ põt tollere contrariũ, c.consuluit.de ap.& continet rõnem vniuslẽ,& canonicũ..Nã de iure ciuili appellatio gñalis respũ iudicũ valet ; puta, si dicaf appello ad iudicẽ cõpetentẽ.l.1.ff.si.cũ l.seq.vbi traditur. ff.de ap.qa g hoc ñ inducit incertitudo:qa d̃ iure ciuili nõ pt appellari omisso medin.l.Imperatores.ff.eo. Vñ gen⁹ q̃d nõ pt verificari,nisi ĩ vna spẽ ñinducit aliquã in certitudinẽ: qa dẽt necessario intelligi de iudice superiore proxime immediate:sec⁹ est d̃ iure canonico, quo pt appellari omisso medio, nõ solũ ad Papã:sed ẽt secũdũ alios ad legatũ, vt no ĩ c.1. & in c.trãslationẽ.de of.le.Itẽ ad Patriarchã,secũdũ Inn.ĩ c.antiqua. de priuil.& p Abb. ĩ c.dilecti.eo.2. Vñ qa talis appellatio induceret incertitudinẽ,nõ deberet valere,si tñ euitaretur ĩcertitudo valeret, ẽt de iure canonico, vt p Ab.ĩ c.2.e.

g ¶Opponat.] A cõtrario ergo si nõ opponeret valeret appellõ omisso medio,& hoc cõiter teneꝰ in c.dile.2.eo. vbi p Ab.

h ¶Notorio.]Per facti euidentiã, vt differat à notorio iuris,de quo statim dicit. fac.c cum sit.& caperuenit.& c.consuluit.2.eo.& c.Romana §.si autem. c.in 6.Quid aũt sit notorium facti,& q̃d notoriũ iuris,per Io.An.in c.dudũ de ele. q̃ in c.vestra. de coha.mulie.& ele.per Ant.de But.

r ¶In iure.] Aliàs nõ ꝓiudicaret talis cõfessio.c.fi. de confes.saluo eo,qũ habes in c.q̃ sit. de ex cess.pri.

K Cõfessus.] Dẽ quo in c Romana § si aũt.c.in 6.

l ¶Nec enim.]Sic in c.cũ speciali.§ porro & c ad nostram.& cap.suggestum.& c præterea.eod.

Rogũ

a ¶Regulares.]Cap 3.& c reprehensibilis.eo.vnde sumitur, quod si appellarent,nõ euaderent notam trangressionis obedientiæ, Ab.in c breui.de iureiu.

b ¶Pro salute.]Secus si excederetur modus in illis coercendis,vt habetur late in c.3 eod.

c ¶ Non subiiciatur.] Secus si esset de subiectis, cap.si duobus. §.1. eo. & hoc intellige, nisi cõsuetudo esset in contrarium. d.§.1. Nam non solũ hoc posset consuetudo: verum etiam posset inducere, quod laicus posset conueniri coram iudice ecclesiastico, habetur in c.si clericus laicum. & in c1.ex transmissa de foro comp.& in d §.1.

d ¶Casibus.] Quos collige ex c.peruenit. & c.consuluit. & c.cum parati c. cum sit.c.cum speciali.§.1 c.memini mus. c.suggestum. & alijs cap eod.

e ¶De minima causa.] Ca.de appellationibus.eo.Sed cõtra videtur, q̃ immo de minimis nõ sit curandum. c.& si qq.de simo. & l. scio. ff.de rest.in in teg.Sol.illud procedit vbi est diuersa ratio inter magna, & minima, vel vbi agitur remedio extraordinario. Ita Abb.in c.de appellationibꝰ. Sed quæ dicẽt minima causa?R.esp.vt no.in c. de appellationibꝰ. & in auth. nisi breuiores.C.de sen.ex petic.recitan.

f ¶Pœnis.] Quia si est clericꝰ dẽt deponi.2 q.6. c.decreto. si laicꝰ 30. auri põdo multar.l.qñ.C.e.& no.in c.de priore.e.

Licet autem. CASVS cum præsupponatur appellationem esse canonice factam, parties non contentæ vt in secunda instantia controuersia melius examinetur, non solum coram eodem iudice litigabant, sed etiam circa rem litigiosam multa innouabant: qua de re cum a parte læsa petitum esset attentata prius reuocari, & anullari, fuit propterea quæsitũ quid iuris.& q̃n conseruare ius suũ vnicuique est permissum l.fi.ff de ll. & ideo permissa est etiam defensio l.vt vim.ff. de iustit. propterea talis reuocatio non videtur necessaria. Sol. tamen prout in hac parte legimus, quia pendente lite, & secunda instantia nec iudex inferior habet aliquid iurisdictionis,& in damnum alicuius litigantis nõ est aliquid faciendũ. Nõ obstat obiectio, qa conseruare,& defendere non ꝓmittitur indifferenter, sed iuxta formã à lege traditam: Not.1. iurisdiction.iudicis à quo esse trãslatam ad iudicem ad quẽ solum in illo cap. in quo facta fuit appellatio : Not.2 q̃ litigantes debẽt esse in re litigiosa æquales,& ideo attẽtata sũt reuocãda.

g ¶Canonice.] Secus si ex falsa causa.c.super eo.eodẽ, & ibi not.

h ¶Causa.]Et si cã sit accessoria;puta, quia appelletur ab interlocutoria, conquiescit offm iudicis,ẽt in principali, siue cã principalis sit cõnexa articulo appelliõnis.siue nõ, c.super eo. eod.vbi Abb.& Perus.

i ¶Conquiescat.] Fac c.dilectis. c.vt nostrũ. & c.ꝑterea. & c ꝓposuit. & ca. adhęc e.Immo nec quoad illã cãm officiũ iudicis à quo pœnitus conquiescit.Nã in his, q̃ tendunt ad faciliorem exitũ cãæ appellõnis, iurisdictio iudicis a quo nõ est suspensa,dũmodo abstineat à cognitiõe causæ appellationis. vnde nõ potest prohibere atttentata de facto, & attentata reuocare, pro hoc c.2.&quod ibi not.de matrim.

K Grauí.] Vt si vxorem alterius detineret,si manus violentas in clericum iniiceret. c. consuluit j. eo.fac.c.præterea.& c proposuit.eo.

l ¶Non potest.] Nota ergo, q̃ appellatio iurisdictionem non suspendit nisi respectu causæ, in qua fuit appellatũ.fac c.proposuit.c.super eo. c.adhæc. & c.pastoralis.§.verum.eo.& c.Romana. § eũ vero.eo

res a, cum pro aliquo excessu corrigẽdi fuerint, contra regularem prælati sui,vel capituli disciplinam appellabũt,sed quod sibi pro salute b iniungitur humiliter suscipient.

A iudice seculari sedis Apostolicæ non subdito ad Papam non appellatur, & non deferens appellationi putatur.h.d.

Sed nec tũc appellationi deferendum erit,cum a sæculari iudice,qui temporali sedis Apostolicæ iurisdictioni nõ subiicitur c, ad Apostolicum appellatum fuerit, & alijs quibusdam casibus d: alioqui is qui legitimæ appellationi etiã de minimae causa interpositæ non detulit, canonicis pœnis f coercendus erit.

Appellans ab ordinario potest coram eodem super alia causa conueniri.h.d.

Licet autem prouocatione canonice g a partibus interiecta iudicis, a quo appellatũ fuit, officium in illa quidem causa h pœnitus conquiescati si tamen is,qui ab ordinario appellauit super alia causa coram eodem conueniatur præsertim pro graui K, & manifesto crimine appellationis obtentu, quominus canonica censura puniatur effugere non potest l.

Innouata per iudicẽ post definitiuam sententiam, a qua appellatum fuit, reuocantur statim per iudicem Apostolicum, etiam si ante appellationem fuerint innouata.h.d.

Interposita ergo a

contract. contra inter eccles. vbi iudex a quo præcipit partibus, ne appellatione durante super matrimonio,de nouo contrahant.fac.c.qua fronte. & quod ibi not.eo.& clarius in ca.cum teneamur.& quod ibi dicit Abb.in primo not.& in verbo, mihi placet.

Universidad de Deusto Biblioteca

ro.eod.in 6 Hoc tamen est verum nisi appellans diceret illum in alia causa suspectum, quod potest, d. c.adhæc, & c.proposuit. & ibi de hoc dicitur.

a ¶ A definitiua.] Distinguitur ergo inter definitiuam, & interlocutoriam, de ratione diuersitatis in f.a facit ca.non solum.cod. in 6.vnde sumitur.

b ¶ Ante omnia.] Et sic non expectabitur euentus litis. Sed contra l. cum ex ea.ff eod.Solibi non negatur, quin etiam ante reuocari possit, quod conceditur per alias leges ff.nil no appel. pen. & sic non sumitur ibi arg a cõtrario sensu, sicut & in l. conuenticulã. C.de epi. & cle. c ¶ Casibus.] De q bus 2. qu.6. § sunt quorum. & l.1 2.3. 4 5 & 6.C.quo.ap. non recip & no.in c.nõ solum.e.in 6. d ¶ Innouata.] Et est ratio: quia sicut post appellationem a definitiua nil attentari debet, sic nec pendente iure quod competit cõdemnãdo ad appellandum. f. vsque ad decem dies. Indultum n. a iure beneficium, & c. c.indultum de re iud.in 6. & dist.28. c.de his. Vnde sicut ius alicui non debet auferri, ita nec spes ad ius, vt ff.vsufru. quemad.ca.l si vsufru.in prin. An autem hoc habeat locum in sent.excõ. habetur per Io An. in c.venerabilibus. §.porro.de sen.exc. in.6.

c ¶ Ante definitiuam.] Scilicet ab interlocutoria, vel grauamine. huiusmodi autem dicti ratio est: quia in casu isto appellatio debet interponi expressa causa probabili & vera.c.interposita e.est igitur necesse, quod prius constet de veritate, in euentum ergo huius scietur, an attentata veniant reuocanda necne, simile in c fraternitatis.de frig.

f ¶ Deuolutum.] Aliàs inhiberi non posset.ca. Romana.§ si vero.cum seq.eo.in 6.

g ¶ Quidquid.] Hoc intellige, vt not in c.non solũ. §.nisi rudex.in verbo, quidquid.eo.in 6.

h ¶ Reducendum.] Intelligehoc de his, quæ sunt

definitiua a sententia appellatione, non solum post eam innouata debẽt per iudicem appellationis penitus, & ante omnia b reuocari (exceptis tamẽ casibus c, in quibus iura post sententiã prohibent appellare.) Sed etiam ea omnia, quæ medio tempore inter sententiam, & appellationem contigerit innouari, perinde ac si post appellationem innouata d fuissent.

Attentata post appellationem ante definitiuam non reuocantur, nisi primo de veritate constiterit, vel nisi post inhibitionem debito modo factam attentata fuerint. h.d.

Illa vero, quæ post appellationem interpositam ante definitiuam e sententiam innouantur, donec appellationis causam veram esse constiterit, revocari non debent. Nisi iudex appellationis postquam sibi cõstiterit, per appellationem emissam ex causa probabili fore ad se negotium deuolutũ f inhibeat canonice iudici a quo appellatum fuit, ne procedat: tunc enim quidquid g post inhibitionem huiusmodi fuerit innouatum, est per appellationis iudicem ante omnia in statum pristinum reducẽdum h licet eandem causam non esse veram contingat.

Non refert quid ex æquipollentibus fiat, & facta plus operantur, quàm verba. h.d.

Appellasse autem dicetur non solum is, qui vocem appellationis emisit, sed etiam qui aliquo indubitato k facto prouocandi

attentata per iudicem, quod apparet, & hic, & in c. non solum. §. fi. e. in 6. vnde sumitur. dicit inhibeat canonice iudici. Si autẽ aliquid attentaretur a tertio. i. qui non fuit pars, vel iudex in causa illa attẽtata, non reuocatur per modum attentati a iudice ad quem fuit appellatum, sed per suũ proprium iudicem cognito de causa seruato iuris ordine. cap Romana. §. in alium, eo. in 6. l. is a quo. ff. de rei vendic. nisi ille tertius per attentationem illam iurisdictionem iudicis impediret. ca. 1. de off. dele de quo dic, vt plenissime in d ca. non solum. in fin. i ¶ Causam.] Ob quam fuit appellatum. Io. Bapt.

Iudicis. CASVS, Quidam iudex cupiens definire contrauersiam ortam de confinibus inter duos eius amicos, volebat ad locum venire, ipsam inspicere, & inspectione definire, & cum altera pars ad id se opposuisset, ea ratione, quia nõ erat quæst. de qualitate rei, sed solũ an actor in ea haberet ius quod oculis inspici nequit, cum sit spirituale. §. 1. instit. de reb. corpora. propterea fuit dubitatum, & quæsitum quid iuris: Solut. prout in hac parte legimus quia ex natura rerũ hoc contingit: ad obiectionem autem dicimus quod licet quæst. sit prout in obiectione dicitur tamen quoad eius defensionem attinet, non est inconueniens vt locus inspiciatur cum ex qualitate oriatur ius not. quod qualitas probationis debet esse secundum qualitatem controuersiæ, quod ratio limit. de probationibus communibus.

K ¶ Indubitato facto.] Cum plus sit facto, quàm verbo prouocare, vt statim dicit. & concor. c. dilecti 1 eo. vnde sumitur. & l. si tamen. § ei qui ff de ædil.edi & l quibus. ff. de ll. & c.ad audientiam. & c vt nostrum. eo. Sic facto renunciat quis iuri suo. c. ex ore de his, quæ fi. a maio. par. c. & ca. gratum. de offi. del. & etiam factis mentimur. c. 22. q 5. c. ca-

uete

uete & factis quis consentit. c. per tuas de cond ap po. vt diffusius not. in d.c. dilecti.

a ¶ Arreptum.] Ad Papam, secundum aliquos in c. dilecti eo. non ad alium superiorem. Tu dic secundum Ab. q ad quemcumque superiorem sit iter arreptum, habet arreptio vim appellationis, sed hoc interest, quod si superior est talis, qui possit aditi per viam querelæ, tunc talis arreptio habebit vim extraiudicialis appellationis: aliàs si adiri non possit per viam querelę, si iudex talis iudicialiter procedat, & pars dum lis procedit interarripiat, habebit arreptio talis vim. appellationis iudicialis, & ita tollunt contraria quędã, de quib. habẽt in d.c. dilecti.

b ¶ Facto, quã verbo.] Immo videt, quod sit minꝰ: quia quando quis appellat verbo exprimet, vt debet iustã causam petet apostolos & cætera requisita, quæ non explicantur simplici itineris arreptione. Sol. secundum communem sententiã, q in itineris arreptione ista omnia debent explicari, vt hoc latius explicat in c. dilecti. 1. eod.

c ¶ Ex simplicitate.] Vñ est ei parcẽdum. dist. 86. c. tanta. & l. si qs id qđ. §. doli. ff. de in. om. iud. cõcor. alle. in c. ad audientiã. e. vnde sumitur.

d ¶ Subiecit.] Cap. ad audientiam. e. & sic no q vbi ad certum actum explicandum non est præfixa verborum sollemnitas, sufficit exprimere effectũ rei, licet non exprimantur propria verba actui conformia: quia verba deseruiunt intentioni. c intelligẽtia. de verb. sig. secus vbi sollemnitas verborum requiritur. l. 1 ff. de ver. obl. fac. c pen de iureiu. & intelligit Ab. & Doct. q tunc demum submissio protectionis habebit vim appellationis cum habuerit requisita in formali appellatione.

e ¶ Iustus metus.] i. non vanus, sed probabilis. fac. not. in c. pe de in integ. rest. & in l. j. ff. quod me cau. Non tamen requiritur, q pars non dederit cãm metus: nam idem si pars fuisset cã metus. fac. l. nec timorem. ff. quod met cau & in c. veniens & quod ibi not de spon. & per Abb. in c. fi. eo. vnde sumitur.

propositum declarauerit. Vnde rescriptũ est eum, in quem post iter ad sedem Apostolicam arreptum a excõmunicationis sententia ab ordinario promulgata fuerit, excõmunicationis vinculo non teneri, quasi appellatione pendente lata fuerit, cũ plus sit facto, quàm b verbo prouocare.

Sufficit exprimere effectũ vbi verba non sunt de forma. hoc dicit.

Idem & in eo responsum est, qui licet ex simplicitate c forte verbum appellationis nõ expresserit, se tamen & ecclesiam suam cum molestatur Romani Põtificis protectioni subiecit d.

f ¶ Coram iudice.] Not. q si non potest habere copiam iudicis, a quo non debet coram alio protestari. Sed nullius vtilitatis videtur hoc remedium. nã quemadmodu timet quis appellare, ita timebit & protestari, sed dic, q minus prouocat index, protestando, quam appellando, sed si timeret etiam protestari, tũc etiam q ipsius copiam haberet, nihilominus protestare tur coram probatis viris, secũdum Ab. in c. fi. eo.

g ¶ Viris.] Et sic plures debent esse ij, coram quibus ẽ facienda contestatio. l. vbi numerus. ff. de testi. sed communiter tenet sufficere contestari coram vno dummodo fiat in presentia testium, arg not. in c. vt circa. de ele. in 6. & sic pluralitas verificatur in vno. simile l. 1. 2. §. quod ait. ff de vi bo. rapt. h ¶ Cõtestatione.] Metus ergo licet soleat tollere efficaciam actui, in hoc loco non sufficit, ni si interueniat etiã protestatio. fac. l 2. C de his, qui p me. iud. non app. & l. cũ quã ff. de app. ita ẽt currit ipsi ei, q agere non pt, nisi istud protesterur. fac. c. pastoralis. in fi. de off. or. & 16 q 3. § is autẽ. & c. fi. de elec & l. vt perfectius. C. ff anna. except. & l. fin. C. de episcop. aud.

Iustus metus excusat adeo quod non appellans habetur pro appellante, si fuerit protestatus, & causas appellationis expresserit. h.d.

Is quoque quem quo minus appellaret iustus metus e impedierit, ad appellationis beneficium cõuolasse reputabitur, dummodo infra tempus quo licite prouocatur coram iudice f, a quo appellasse vellet, vel si ipsius copiã habere nequierit, coram probatis viris g contestatione h super hoc proposita causas appellationis expresserit.

Sufficit appellare coram maiori parte iudicum. Et omnium actorum iutimatio parti appellatę est facienda. hoc dicit.

Quod si a plurib' iu

Quod si à pluribus. CASVS. Causa aliquãdo in iudicio proposita & diuersa habet cap. & corã pluribus atq, in pluribus litigatur: qua de re ob hanc pluralitatẽ personarũ euenit, q iudices cõstituunt ad ius dicendũ locũ non tutũ, & partes nõ oẽs, nec corã omnibus appellãt, sed E. G vnus corã vno, & in cap. vno appellat: vnde quæritur quid, & cum iudiciũ videretur propter ea diuidi cõtra cap. 1. & Doct de causa possess. & propr. negatiue rñdebatur. Ceterũ Sol vt hic legimus, vel quia nõ semper põt haberi copia omniũ iudicũ, vel ob vnionẽ negotij, & personarũ aliud nõ requiritur, qua ratione suadente etiam ob ectio videtur cassare, quia iudiciũ aliter non diuiditur. Not. 1. ne litigantes priuent iure suo, sæpe quædã permittuntur, quæ aliàs prohiberẽtur. Not. 2. arg. q appellatio aliqñ permittit, licet in mandato cõstituat ao iudicis ipsa phibeat.

Io. Bapt.

a ¶ Appel.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Appellandum.] In iudicio, vel extra a sententia, vel grauamine. fac. cle. 1. eo. vnde sumitur.
b ¶ Maiore parte.] Appellabitur quidem coram maiore parte. sed tamen appellabitur ab omnibus, & hoc quãdo plures sunt, quam duo: nam in duobus nõ est dare partem maiorem. oportebit ergo tunc, ꝙ coram ambobus fiat appellatio, si diuisim possunt haberi. Sed quid si ambo etiam diuisim nõ possunt haberi, vel quãdo sunt plures non potest haberi maior pars etiã diuisim. Sol. vt not. in cle. 1 eo. in verbo, maiori.
c ¶ Coram omnibus.] Videdum q͡d no. in c. vt circa. de ele. in 6. in præsentia enim iudicis est appellandum. 2. q. 6. c. biduum. vbi de hoc. & ca. suggestũ. eo. fac. c. pen. de re iud. in 6.
d ¶ Subsecutorũ.] Scilicet appellationis delationis, termini præfixionis, etc. 1. eod.
e ¶ Ignorãti.] Sciẽs enim certificati nõ debet. l. 1. ff. de act. empt. l. 1. ff. de dot. præleg. ca. cum qui certus. de re iud. in 6. præsumitur autẽ ignorantia. l. veri⁹. ff. de prob. c. præsumitur. de regu. iur. in 6.
f ¶ Legitime.] Per modum, qui habetur in cle. causam. de elec. quæ tamen nihil dicit de intimatione delationis, vel termini, sed tantum de appellatione, de ratione dic vt not. in clem. 1. eod.

dicibus appellãdum a fuerit, quia non semper facile eorum præsentia simul haberi posset, coram maiore parte b ipsorum appellare, & apostolos separatim petere licebit, valebitque hęc appellatio perinde atque si coram omnibus c interposita fuisset, omnium tamen subsecutorum d appellato ignoranti e intimatio legitime f facienda erit.

Si vnus ex pluribus appellet, & obtineat in causa appellationis prodest victoria consortibus, si sit idem negotium, & causa. h. d.

Idem g ex contrario, si plures vna sententia h condemnati fuerint, & vnus solus ad appellationis beneficium conuolauerit, istius victoria ceteris quoq; suffragabitur, si communi i iure iuuentur; idemque nedum dicitur, & in c. vna eo. & 3. q. 6. c. quandoque. & d. l. 2. & sint tales, qui non iuuentur beneficio restitutionis: si vero vnus fauore minoris ætatis impetrauit contra sniam beneficiũ restitutionis, hoc nõ prodest aliis, per supra alle. & ideo dicitur hic, si iure communi iuuẽtur. Si vero res sit incorporalis, communis, & indiuidua, tunc victoria minoris prodest maiori. l. si communem. ff. quemadmo. ser. amit. in pti mo responso, & in seruitute indiuidua.

g ¶ Idem, &c.] Octo requiruntur ad hoc vt sententia lata in fauorem vnius prosit alteri. Quinq; ponuntur in hoc §. & in c. vna. eo. vnde sumitur, alia tria per Ab. in d. c. vna, vbi copiose de materia.
h ¶ Vna sententia.] Fac. 2. q. 6. c. sunt quorum, & C. si vnus ex plu. app l. 1. & 2. & intellige quod hic dicitur, quando res est communis pluribus & corporalis, nec diuersitas facti separationem recipit, vt in duobus reis debendi, si omnes condemnati sint, & vnus appellauit, victoria vnius omnibus prodest, vt

gotium & eadem causa k defensionis existat.

Si per rescriptum committantur plures articuli connexi, & in vno remoueatur appellatio, intelligitur remota etiam in aliis h. d.

Iam dubitari potest, si ex pluribus articulis vnis precibus cõprehensis in vno tantum contingat appellationem vetari, vtrũ appellatio teneat, si super alijs prouocatum fuerit. Et cũ delegantis hęc sit intentio l, vt de omnibus articulis, qui in precibus ponũtur, iustitia m suum consequatur effectũ, in omnibus n appellatio interdicta intelliget. Vnde nihil interest, vtrum appellatio inhibeatur in primo, an in secundo, in medio, an in fine.

De connexis idem est iudicium & determinatio. hoc dicit.

Sed hoc ita intelli-

i ¶ Iure communi.] Secus si specialis puta, beneficio restitutionis in integrum, vt not. supra immediate.
k ¶ Eadem causa.] Exemplum in tribus tutoribus indiuisam administrationem gerentibus condemnatis: secus si vnus gessit, & alter nõ: quia appellatio eius, qui non gessit non debet prodesse ei, qui gessit. l. 1. C. si vnus ex plur. & c. & 2. q. 6. § quandoque. Idem si habent diuersas administrationes: quia tunc vnius appellatio non prodest alteri, arg. l. 1. C. de diuer. rescript.
l ¶ Intentio.] Not. quod verba cuiuscumque dispositionis sunt amplianda, vel restringenda, secundum mentem disponentis, quæ colligitur ex ratione expressa in dispositione, ad hoc quod not. in c. fin. de re iudi. in 6. Idem si non sit expressa, sed possit rationabiliter & indubitanter conijecturari, quæ fuerit. arg. not. in l. tale pactum. §. fi. ff. de pact. & not. Bald. in l. maximum vitium. C. de lib. præt. fac. c. intelligentia. de ver. sig. & l. cum pater. § dulcissimis. ff. de leg. 2.
m ¶ Iustitia.] Quæ sæpe violatur per frustratorias appellationes.
n ¶ Omnibus.] Intellige dependentibus & connexis, vt in c. inquisitioni. eo. & de hoc in c. secundo requiris, eodem.

a ¶ Con-

a ¶ Connexa.] De connexis enim idem iudicium. l. eum actum. ff. de nego. gest.
b ¶ In fine.] Not. ergo ꝙ clausula seu qualitas in fine dispositionis posita non restringitur ad immediate præcedentia, fac. ca. inquisitioni. eo. vnde sumitur, & per Ab. in c. secundo requiris. eod.
c ¶ Non tutum.] Nota, ꝙ iudex locũ comparere debenti bus constituere debet quo partes sine periculo possint accedere, & etiam testes, & aduocati, & similes. 33. q. 2. cap. hortamur. 2. q. 2. c. fi. & l. si locus. ff. de iud. immo nec altera pars, quæ non potest venire honeste teneretur ire ad locũ inhonestum. l. si cũdies. §. si arbiter. ff. de arbi. Item nõ solum dicitur locus incommodus propter inimicitias, sed etiam si excedat duas dietas, vt cap. nonnulli. de rescri. Item nec extra pronunciarum terminos est facienda citatio, 3. q. 6. c. nemi nem, nisi ex speciali iussione principis, auth. sed hodie. C. de epis. & cle. & vbi quis citatur ad locũ periculosum non sufficit præstare ducatum, c. accedens. ext. vt lit. non cont. & not. in c. ex parte tua. eo.
d ¶ Fuerit.] Sed nũ quid sufficiet locũ esse tutum procuratori, licet non sit tutus domino? Inn. videtur affirmare: quia potest quis mittere procuratorẽ. Hosti. contra. concludit enim non sufficere locum esse tutum ipsi domino, nisi etiam sit tutus procuratori, & non domino ratio: quia si sibi & nõ procuratori, priuabitur iste facultate sibi concessa a iure, vt possit in causa procuratorem constituere, l. 1. ff. de proc. maximum autẽ est commodum per procuratorem magis instructũ causam promoueri. Ita ex contrario, si locus est tutus procuratori & non principali, sequeretur ꝙ in causa ardua compelleretur constituere procuratorem, contra c. querelam. de procu. & hæc opi. com. tenetur, pro qua fac. c. siue de coniugi. 33. q. 2. & de hoc per Abb. in c ex parte. eod.
e ¶ Remedium.] Sed quæritur, an hoc casu possit incontinenti appellare, an teneatur proponere coram iudice exceptionem loci non tuti, & si sit proponenda exceptio, debeat ne

getur. Vnde nihil interest, vtrum appellatio inhibeatur in primo, an in secundo, in medio, an in fine.

De connexis idem est iudicium & determinatio h. d.

Sed hoc ita intelligi oportet, si capitula connexa a fuerint. ceterum quoties clausula, per quam appellationis remedium tollitur, in medio litterarum ponitur, si sunt plura negotia, se mini me contingentia, tantum præmissa completur, nisi forte, & in fine b litterarum prædicta clausula iteretur.

Appellari potest, si locus non tutus assignatur, etiam si sit rescriptum appellatione remota h. d.

Interdũ etiam non obstante prohibitio-

ne appellare poterit, vt decretum est in eo, qui per delegatos iudices in iudicium ad locum non tutum evocatus fuerit dnisi enim locum idoneum iudices assignent, non erit propterea appellationis remedium e intercluſum, quod appellatione remota procedi debere mandatum fuerit.

Manifesta iniquitas impedit effectum clausulæ, appellatione remota. h. d.

Idem f etiam obtinet cum sententia fertur iniqua: licet enim causa appellatione remota commissa fuerit, sententiæ tamen stari non debet, si iniquitatem contineat manifestam g.

Lapso anno, & ex causa biennio, appellatio est deserta. h. d.

Illud tam iudicia-

ne appellare poterit, vt decretum est in eo, qui per delegatos iudices in iudicium ad locum non tutum evocatus fuerit dnisi enim locum idoneum iudices assignent, non erit propterea appellationis remedium e intercluſum, quod appellatione remota procedi debere mandatum fuerit.

f ¶ Idẽ etiam, &c.] ca. inter ceteras. de sent. & re iud. vnde sumitur.
g ¶ Manifestam.] Puta, quia lata est contra ius scriptũ, scilicet contra leges vel canones. §. 1. supra e. ita quod in ipsa sententia cõtinetur error. 2. qu. 6 §. definitiua, ver. itẽ si sententia contra ius scriptum. c. examinata, de confit. vtil. vel inuti. & c. per tuas, de sent. excõ. vt habetur in ca. inter ceteras. de sent. & re iud.

Illud tam iudi- Io. Bapt.
ciali. Hac pars licet plura contineat capita, tamen cũ ad eũdem finem tendant, propterea commode potest in ea casus in communi ita figurari: cum esset a litigantibus canonice facta appellatio, oportebat postea terminũ eis assignare ad ipsam prosequendam, vnde iudex sciens q͡d lites debent de iure restringi iuxta l. properandum. C. de iudic. volebat non solum terminum breuem, & continuum assignare, sed etiam vnicũ, hoc aũt iudicabat iuri congruũ, quia in prima instantia cãm putabat satis esse in processu instructam, & cũ litigantes se opposuissent, vt commode possent nõ deducta deducere, iuxta l. eos. C. de app. fuit quæsitum quid iuris. Sol. vt in hac parte cauetur, quia ad appellationem prosequendam opus erat certam regulã assignare, a quo postea est recedendum secundum qualitatẽ casus contingentis, qua quidẽ ratione suadente intelligimus, ni fallor, quod obiecta non obstant cum etiam ipsa possent verificari. Not. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod remedium appellationis debet esse moderatum, ne prima sententia reddatur vana. No. 2. quod termini ad aliquid faciendum debēt modo restringi, & aliquando amplificari secundum qualitatem casus contingentis.

a ¶Iudiciali.] 2. q. 6. c. ei qui. & c. cum sit Romana. eo. & p Abb. in c. venerabilis. de iud.

b ¶Extra iudiciū.] vt in c. constitutus, eo. & c. concertationi. eo. in 6. & clem. sicut. eod. tit.

c ¶Commune est.] Licet in hoc iudicialis & extraiudicialis appellatio cēseatur eodem iure, sunt tamē inter eas differentiæ multæ. de quibus per Doc. in c. bonæ. eo. & no. supra eo. §. 1.

d ¶Annus.] 2. q. 6. c. ei qui. & ca. cum sit. & ca. oblatæ. eo.

e ¶Iusta causa.] Et euidenti, c. cum sit. vbi no. Ab. q̄ nō stabitur assertioni partis, sed oportet q̄ aut probetur, aut causa sit notoria, & qualis reputetur iusta causa, per Ab. in c. ex ratione. ver si. ad quintamquæstionem.

f ¶Biennium.] Immo dabitur etiam triennium ex causa, c. ex ratione. eo. & not. in c. cum sit. eo. in prin. sed vt dicit Abb. in d. c. cū sit. hoc nullibi probatur expresse.

g ¶Interpositæ.] Vel a die illati grauaminis, vbi a futuro grauamine appellatur, cle. sicut. eo. vnde sumitur, quæ tollit varietatem opinionum circa hoc de quibus per Legistas in l. fi. C. de temp. app. & per Io. And. in d. clem. sicut. vbi late.

h ¶Finire.] In hoc cōuenit tempus restitutionis in integrum. clem. vni. de rest. in integ.

i ¶Cum appellato.] Licet ergo dilationes quas petit appellatus, per quas protelatur prosecutio appellationis prosint appellanti, sicut & restitutionē petenti prosunt, quas petit reus contra quem petitur. l. pe. C. de temp. rest. in integ. Ipsa tamen prosecutio quam facit etiam appellatus sibi nō prodest, ratio: quia in appellato dicēte male appellatum & sententiam transisse in rem iudicatā nulla est contrarietas, vt late deducitur in cle. si appellationem. eod. in verbo, appellatus.

k ¶In rem iudicatam.] Cap. cum sit. & c. sæpe. eo.

l ¶Sententia.] Quæ tamen erat aliqua: vt quia contra ius litigatoris lata, si. n. a principio fuisset nulla, sicut per appellationem omissam, non transiret in rem iudicatam, ita nec propter interpositam & desertam, c. licet, & quod ibi not. de sent. ex com.

m ¶Quandiu.] Concor. auth. si tamen. C. de temp. app. & cle. quamdiu. eo. vnde sumitur.

n ¶Compromissum.] Non sic in eligentibus, qui compromittunt, quibus bene currunt electionum tempora, ca. si compromissarius. in prin. de cle. in 6 vbi ponitur diuersitatis rō, si ergo compromissarij non pronunciat, reuertitur appellans ad iudicē, idē si pronunciat: sed appellans vult pœnā soluere, & appellationem prosequi. Itē etiam ante pronunciationem compromisso durante potest appellans ad iudicem redire soluēdo pœnam, c. significantibus. vbi not. de of. del. & not. in clem quamdiu. eo.

o ¶Expresso.] Non sufficeret ergo tacitus cōsensus, puta, q̄ simul appellās & appellatus domum redirent, vel longā peregrinationem simul arriperent; imputet enim sibi appellans, qui sic itinerat. Item per procuratorem prosequi poterat, vt no. in clement. quamdiu. eod.

p ¶Currit.] Non intelligas, quod compromisso finito habeat appellās tempus integrum, sed solum habebit quantum tempore compromissi supererat, dormit enim tunc illius temporis cursus. fac. clem. vni. de rest. in integ. & c. dilecto. de ver. sig. & l. sed & si per prætorem. §. quoties. ff. ex quib cau. maio.

q ¶Appellanti.] nec appellato.

r ¶Imminere.] Vt in causa electionis, & spiritualis matrimonij, cap. oblatæ. eod. vnde sumitur. Idem in matrimonio carnali, secundum Goff. Host. & Aegid. cap. quoniam. vt lit. non contest. Idem in alijs, quæ celeritatem desiderant l. 1. ff. de dam. infect. & l. 1. & 2. ff. de fer. & tradunt Legistæ in l. 1. ff. de off. eius. cui mand. est iurisd.

s ¶Præciperet.] Post illud ergo præceptū incipient currere tempora.

t ¶Et licet.] Sumitur hic §. ex cap cum sit: & cap. ablatæ. & capit. consuluit & capit. ad aures. & capit. ad hæc. & capitul. personas. & capitul. superior. eod.

li[a] appellationi, quàm ei, quæ extra iudiciū[b] interponitur commune[c] est, quod huiusmodi appellantibus annus[d], & ex iusta[e] causa biennium[f] à die appellationis interpositæ[g] indulgetur: quo temporis spatio, & prosequi, & finire[h] appellationis causam cōpellendi erunt: alioqui si per negligentiā appellantis hoc temporis spatium fluxerit, adeo causa deserta censebitur, vt etiam si appellans ipse cum appellato[i], aut appellatus etiam per se, & principaliter prosequatur, nō propterea minus in rem[k] iudicatam censebitur transisse sententia[l], a qua fuerit appellatum.

Ponit casus, quibus tempus ad prosequendum non currit. h. d.

Quamdiu[m] tamen per compromissum[n], vel aliàs de partium expresso[o] cōsensu differtur prosecutio, tēpus ad prosequēdam appellationem ab homine, vel à iure præfixum minime currit[p] appellanti[q], nisi forte iudex ex dilatione periculum imminere[r] videns in illa procedi præciperet.[s]

Tempus datum a iure ad prosequēdam appellationem potest breuiari per iudicem ex causa. h. d.

Et licet[t] anni, vel

a ¶Distantiam.] Fac. dist. 63. cap. cum longe. & 13. q. 2. c. vbicunque. & l. qui bona. §. fi. ff. de dam. inf. cum l. seq. & l. nonnumquam. ff. de iud. & l. 2. ff. de re iudic.

b ¶Recisius.] Argu. quod iudex potest abbreuiare inducias datas a lege. sic ff. de re iud. l. 2. c oblatæ. eo. & c. quoad consultationem. de sent. & re iud. Arg. contra dist. 28 ca. de his. & l. 4. §. si quis cōdemnatus. & 3. q. 3. c. de inducijs. Sol. inducię quæ dātur a lege, vel canone seruandæ sunt: nisi iusta causa interueniat, ob quā sint breuiandæ: & tunc id committitur arbitrio iudicis, c. cum sit. æ. & l. cōtinuus. §. 2. ff. de verb. obli. Quędā tamen sunt inducię a iure statutæ, quæ alterari nō possunt, vt tempus x. dierum datū ad appellandū tempus intra quod peti debet restitutio in integrum, & terminari, vt not. in d. c. cum sit. & in ca. præterea. de dilat. Sed nunquid quod iudex possit diminuere de anno appellationis, ita simpliciter intelligendum sit, vt appellās teneatur causā appellationis finire infra minus tēpus anno, vel biennio? Respondeo vt not. in d. cap. cum sit. in verbo, recisius. ver. sed nunquid.

c ¶Coget.] Ca. ad hæc. 1. c. consuluit. 1. ca. ad aures. eod. cum concor.

d ¶Superior.] Sic cap. oblatæ. §. superior. eod. vnde sumitur.

e ¶Periculum.] Ne scilicet ecclesia in spiritualibus vel temporalibus ex mora detrimentum incurrat. c. quam sit. de elect. in 6. quo casu posset etiam lite non contestata procedi. c. quoniam. §. 1. arg. ca. constitutus. eo. & not. in c. oblatæ. §. superior.

f ¶Concedatur.] Non exprimit ipso ne iure, an per restitutionem in integrum, & verbum concedatur, hic positum est aptum vtrumque comprehendere. de quo dic vt late habetur in c. ex ratione. eo.

g ¶Impotentiam.] Verbum hoc est generale, vt in c. sciscitatus, de rescri. vnde hæc impotentia variis modis potest intelligi: vt quia appellantes fuerunt impediti iusta de causa, vel per iudicem stetit, vnde eis non imputatur. 2. q. 6. c. anteriorum §. ad hoc. & §. biduum. & §. si forte. & c. ex insinuatione. eod.

h ¶Constiterit.] Sed quomodo poterit constare. Specu. in §. nūc breuiter. ver. quid ergo. eod. ti. dicit per iuramētum impediri. Sed Io. And. ibi in additionibus dicit hoc procedere quando appellaretur ad iudicem valde remotum: quia tunc difficile est secum adducere testes, & si daretur terminus ad probandum in partibus occuparetur forte maius tēpus. Si autem loci distantia impedit, debet impedimentum plene probari, secundum eum. & hoc placet etiam Anton. de Butr. Sed Abb. in ca. ex ratione eo. versi. quarta quæstio. firmiter tenet, quod etiam data distantia locorū nō sufficiat hoc casu probare impedimentum per iuramentum: quia ob impedimentum nō transit sententia in rem iudicatam, ca. cum sit. cum ergo hic agatur de maximo præiudicio, & de abdicando iure iam quæsito appellato per desertionē appellationis, debet impedimētum plene probari, sicut probari dēt in quolibet facto graui non obstante distātia locorum, & licet Abb. loquatur cum agitur de dando secundo fatali, tamen idem erit dicendum & multo fortius in terminis. §. nostri.

i ¶Officio.] Vt in c. constitutus. eo. nec enim ex negligentia appellantis cessat officium iudicis, vbi iudex sine parte potuisset procedere, quod est vbi cōcernitur vtilitas publica. Exemplum in c. crimina. de colluſ. det. fac. l. quamuis. C. de adult. aliud est simile in c. si forte. iuncta gl. de cle. in 6. fac. c. cū nobis. & c. cum dilecti. de cle. Aliud esset vbi causa nō esset talis in qua officium iudicis exhuberaret; vt

biennij spatium appellantibus indulgeatur, poterit tamen iudex, a quo secundum locorum distantiam[a], personarum, & negotij qualitatem recisius[b] tempus moderari, intra quod si is, qui appellauit, causam appellationis non fuerit prosequutus, tenebit sententia. Coget[c] ergo iudex partes appellatione non admissa, vt vel appellationem interpositam prosequantur, vel coram eo iuris pareant æquitati.

Quando periculum est in mora, debet iudex breuiare terminum prosequendæ appellationis. h. d.

Superior[d] quoque iudex, si ex dilatione viderit imminere periculum[e], potest & debet neutro appellationem prosequente, vt periculum euitetur occurrere; puta, si a sententia lata super confirmatione alicuius electi prouocatū fuerit, & vtraque pars velit etiam ad annum appellationis prosecutionem differre, potest vtique, immo debet is, ad quem appellatum fuit, prouide terminum moderari, ne diu gregi Dominico cura pastoris desit.

Interdum ad prosequendam appellationem datur plusquam biennium. h. d.

Accidit tamen aliquando, vt nō per annum, vel biennium: sed etiā vlterius causam appellationis alicui prosequi concedatur[f]; vt puta si quem per impotētiam[g] prosecutionem omisisse constiterit[h], uel cum iudici ex proprio officio[i] super causa electionis etiā lapso bien

Universidad de Deusto
Biblioteca

puta, concernens merum commodum priuatum: quia tunc iudex non debet se impedire a actore, vel appellatore cessante, iuxta not. in c. ad nostram. 2. de iureiur. fac. not. in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam inf. & l. ad peremptorium. & quod ibi Bar. ff. de iud.

a ¶ Pats quoque.] Ne dum iudex a quo concor. c persona. eo.

b ¶ Sibi.] Sed an appellatus valeat talem terminum prefigere. sicut potest appellans & iudex? Resp. hoc non reperitur iure cautum, nec mirum: quia esset in potestate aduersarij duram cõditionem imponere suo aduersario, quod non est concedendum, sed appellans hoc potest: quia ipse imponit legem sibi ipsi præiudicando restringendo terminũ iuris, & hoc comm. tenetur vt per Ab. in c. personas. eod.

c ¶ Citius.] Cap. oblatæ. eo.

d ¶ Non prorogari.] Quia inducta in vnum propositũ non debent operari contrarium. l. legata inutiliter. ff. de leg. 1.

nio cognoscere conceditur.

Pars potest sibi terminũ prosequẽdæ appellationis breuiare, non prorogare. h. d.

Pars quoque[a] inter dum sibi[b] prosequendæ appellationis terminum præfigit. Sed cum hoc gratia litiũ citius[c] expediendarum indultum fuerit, iuris terminus a parte pręueniri non prorogari[d] poterit, sicut nec in vna causa tertio[e] prouocari licebit.

Confirmatio in forma cõmuni non præiudicat appellationi, nec laudum inualidum roborat, aut processum impedit, sed obtenta super re ab aliquo pacifice possessa, facit vt quis non possit conueniri sedi Apostolicę. h. d.

Postremo sciendũ est, quod si sententiam appellatione suspensam, antequam ipsius appellationis causa commissa[f] fuerit, vel laudum contra[g] iuris, vel compromissi[h] formam latum Apostolico rescripto in forma i communi cõfirmari obtentum fuerit, talis confirmatio, nec appellationi præiudicium afferet[k], nec inualidum laudũ

hoc quod non licet tertio appellare ab eodem articulo, procedit etiam in sententijs, quæ non transeunt in rem iudicatam, vt not. in ca. fraternitatis, de frigid. & malefic. Sic etiam in huiusmodi causis post x. dies licet appellari non possit, potest tamen agi per viam querelæ, not. in ca. ad reprimẽdam. de of. ordin.

Io. Bapt.

Postremo. CASVS. Cum iudex ad quem vidisset processum causę, & cõsiderasset merita eius, volebat litem terminare: partes autem timentes exitum istius instantiæ, diuersas petebant a principe cõfirmationes vnde ob hãc varietatem fuit quæstũ quid iuris & tum argu. l. 2. C. vt li. pendent. tum argumẽ. §. illa vero, supra cod. respondebatur solum primam sentẽtiam esse cõfirmãdã, vel reiiciendam: Sol. tamẽ vt hic legimus, quia cũ petere confirmationem de iure aliquando non prohibeatur, propterea secundũ qualitatem casus contingentis modo de cisio, & aliquando obiectio potest verificari: No. quod licet confirmatio solum ius antiquum corroboret, si simpliciter consideretur, tamen cum diuersimode concedatur secundum formam concessionis debet cognosci eius effectus.

e ¶ Tertio.] Cap. directe. & c. tuæ. eo. & 2. q. 6. ca. si quis in quæcumque. & l. vni. C ne li. in vna eadem que causa ter. prouo. Sed contra 2. q. 6. c. quoties. vbi dicitur quoties se putauerint grauari, ad sed. Apost. appellent. Sed dic quoties, id est, secundo & nõ vltra in definitiua sententia, siue super eo. c sic in d. ca. directe. & sic verbum illud generale quoties restringitur, dist. 18. c. placuit. & dist. 75. c. quod dic. in fin & 12. q. 2. c. sine exceptione, & c. sedes, de rescrip. Vel dic secundum Abb. quod verbum, quoties, intelligitur proprie, sed verificatur in diuersis grauaminibus: Nã si millies quis grauaretur in eadem causa, toties potetit appellare. hic autem §. procedit quando super eodem fuit bis appellatum per eandem partem, & bis sententia fuit confirmata. Item intellige respectu eiusdem partis: secus diuersæ: nam hoc respectu super quolibet articulo poterunt interponi quattuor appellationes, vt per Legistas in d. l. vni. & per Io. And. in d. c. directe. Sed ad hoc cõtra, quod immo eadem pars ter appellat 31. q. 2. c. Lotharius. vbi q Taberga ter appellauit. Sed dic ter appellauit, i. ter vocem appellationis emisit; dicendo, scilicet appello, appello, appello: nec enim per hanc geminationem videtur recedere a iure suo, sed potius loqui ex quadam cordis abundãtia. ad hoc c. bonæ, eo. & fac. cle. 1. eo. Et nota, quod

f ¶ Commissa.] Ca. bonæ, de confirma. vti. vel inut. vbi habes exemplum.

g ¶ Contra iuris.] Quia forte laudum fuit latum per sordes, vel per gratiam, & ideo nullum. l. 3. C. de arbit. fac. c. examinata. de confirm. vtil. vel inut. vñ de sumitur.

h ¶ Compromissi.] Nil enim potest arbiter facere contra formam compromissi, cap. cum dilectus. de arbit. l. Pedius. & l. non distinguemus §. de officio. ff. de arbitr. & capit. examinata. de confirm. vtil. vel inutil.

i ¶ In forma communi.] Dicitur autem confirmatio facta in forma communi, quando fit conditionaliter non cognito de causa, vt si dicatur, confirmamus tibi possessiones, quas iuste possides, vel per similia verba, vel sub simili forma, vt per Abbat. in capit. 1. de confirmat. vtil. vel inutil. de qua etiam vide text. cum gloss. in capit. quia diuersitatem. de concession. præbend.

K ¶ Afferet.] Capit. bonæ. de confirmatione vtili vel inutili.

a ¶ Litigiosæ.] Cap. 1. de confirm. vtil. vel inutil. & dicitur res litigiosa de cuius dominio causa mouetur inter petitorẽ & possessorem. auth. litigiosa res. C. de litigio & sic cõtrouersia super possessione orta non facit rem litigiosam, de quo dic vt not. in d. c. 1. & per Cassa. de resc. decis. 6.

b ¶ Confirmationem.] Pro declaratione materię sciẽdum est secundum Ab. in c. 1. de confir. vtil. vel inuti. super secunda gl. qđ efficacia cõfirmatio tribuit multum noui iuris vt confirmatio electionis facta per superiorem. Nam tribuit potestatem ad ministrandi, c. tuã missa. & c. qualiter, de elect. quãdoque nullum ius tribuit, vt confirmatio cessa a Papa in forma communi, sed solet ad cautelam impetrari, ne videatur sine scientia Papæ procedere, & vt magis timeatur, vt per gl. in d. c. 1 cap. quamquam. di. 23. Quædam confirmatio vetus ius confirmat & consolidat, vt quando fit confirmatio ex certa scientia, & dicitur ex certa scientia, quando totum negotium fuit Papæ reseruatum, & ipse postmodum confirmauit, maxime opponendo clausulam, ex certa scientia, & hæc confirmatio operatur plus vel minus secundum subiectum dispositum: nam si iuste possidebat vt inferior non possit amplius de illa re cognoscere, scilicet, vtrum iuste possideat nec ne, cap. 2. de confirm. vtil. vel inutil. & dicitur hic. Item facit rem maioris auctoritatis, capit. quis ne sciat. dist. 11. Quandoque operatur maiorem effectum: nam si ille iuste non possidebat incipit iuste possidere, vnde solet Papa opponere clausulam: Suppletes de plenitudine potestatis omnem defectũ, &c. & sic inualidum facit validum, c. 1. de transac. & 3. q. 6. c. hæc quippe.

c ¶ Obtinuit.] Non facta mentione de litigiosa. aliàs si facta esset mentio, arripitur illa causa ab inferiore iudice, vt in c. 1. & ibi Abb. in t. not. de confirm. vti. vel inut.

d ¶ Elicita.] Vt in ca 1. & 2. & ibi plene per Abb. & Doct. super gl. in verbo, exorta.

DE RESTITVTIONE in integrum.

Continuatur tit. iste per tex. in eius princ. vt etiã

vllo firmitatis robore muniet. Nam etiam si ante sententiam litigiosæ[a] rei confirmationem ab Apostolica sede quis impetrauerit, non propterea minus de causa poterit iudex cognoscere, & eam fine debito terminare. Quamquam si rem pacifice quis possedisset, cum inde confirmationem[b] obtinuit[c], non erit licitum, iudici de quæstione postmodum exorta absque mandato sedis Apostolicæ decernere: nisi certũ sit, quod per falsi suggestionẽ fuerit elicita[d].

DE RESTITVTIONE[e] in integrum.

TIT. XVIII.

Minor & ecclesia restituuntur aduersus sententiã, etiam a sede Apostolica latam. h. d.

ADhuc autem ijs, qui appellationis remedio destituti sunt, auxilio restitutionis in integrum succurritur, sed nec omnibus, nec semper, nec ab omnibus.

animaduertit gl. rubr. diuiditur autem in 2. par. in prima habetur continuatio: in secunda propositæ materiæ declaratio: secunda ibi, sed nec omnibus.

e ¶ De restitutione in integrum.] Continuatio patet ex principio tituli. Restitutio autem in integrũ, nihil aliud est, quã in pristinum statũ repositio. 2. qu. 3. in fin. & l. 1. C. de sent. passi.

Io. Bapt.

ADhuc. CASVS non figuraf, No. tamen, quod restitutio videtur producere eundem effectũ, quẽ producit appellatio; sed cum secundum locum habeat, debet dici remedium potius extraordinarium, quàm ordinarium, facit l. in causæ. ff. de mino.

Sed nec omnibus. Hæc pars in 2 part. in prima tractatur de restitutione quę a iure conceditur in secunda de ea q̃ per gratiam concedi solet: Secunda ibi, per supplicationem. Prima pars rursus subdiuiditur in 5 particul. in prima demonstratur cui restitutio ista cõcedatur: in secunda quando cõcedatur: in tertia intra quantum tempus: in quarta, an semel: in quinta coram quo iudice: secunda ibi, sed, & si: tertia ibi, sed siue: quarta ibi, quod si semel: quinta ibi, huiusmodi vero. Quantum attinet ad casus figurationem cum commode in omnibus istis 5. particul. posset in communi meo iudicio adnotari, propterea puto animaduertendum, quod quidam maior habens causam communem cum certa ecclesia, simul litigauerunt coram iudice delegato, a quo tandem contra se reportauerunt sententiam, a qua cum intra tpa debitum non appellassent, postea petierunt coram eod iudice restitutionem in integrum, & non tantum semel sed ẽ bis, & sæpius cum a prin. non obseruauissent intra quantum tempus debebant id petere, putabãt autem suam petitionẽ esse licitam, & honestã, arg. c. qñ frequenter. vt lit. non cont. & ibi docto, iudex aũt pd. putans habere ptãtem. c. forus. de verb. sig. nolebat eam admittere, quia cum cã esset contra aliam ecclesiam, iudicabat obstare tex. in l. sed & milites. ff. de excusa. tut. ac etiam quia cum sententia transeat in rem iudicatam qñ non appellatur c. cum inter. de re iud. non haberetur pro tali cõtra l. res iudicata. ff. de reg. iur. vnde quæstũ fuit quid iuris: Solut. prout in hac parte habetur, quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

certæ personæ præsumuntur hanc ignorantiam iuris iuxta not. in reg. ignorantia de reg. iur. in 6. & ideo aliquando eis subuenitur, ne tamen temere, & indifferenter huiusmodi extraordinariũ subsidium eis concedatur, propterea est obseruãdum, quod in hac parte legimus: quã ratione non obstãte obiecta, quia ea quo-tidiana frequẽter habet locum in casibus omnino diuersis vt in eo legimus: iudex autẽ nec est competens cum eius auctoritas solũmodo dependeat, vt alibi diximus, nec etiam potuisset id denegare, quia d. l. sed & milites intelligitur de iure acquirendo, sed non de damno eu tã do: ar. l. res iudicata. fauore huiusmodi personarũ limitatur. Not. 1 qđ minores, & ecclesia æquiparantur, & ideo tenet argumentũ ab vno ad aliud. Not. 2. quod aliquãdo priuilegiatus pt vti priuilegio aduersus priuilegiatum: Not. 3 arg. qđ gratia a Principe cõcessa aliquando intelligitur pro vnica vice facit l. boues. ff. de verb. sign.

a ¶Et ecclesia.] Habes ergo duos qui restitui possunt in integrum, minorem scilicet & ecclesiam. fac. cap. constitutus, & c. tam ex litteris eo. quod procedit etiam si prælatus iuret non petere talem restitutionem: nam licet valeat iuramentum, nihilominus restitutio in integrum potest peti. vt no. in ca. 1 eo. in 6. & tenet Ab. in c. 1. in antiquis. Adde tu tertio, etiam Remp. l. Rempublicam. C. de iure reipub lib. 11. l. Respublica. C ex qui. caus. maio. Sed an ciuitas? Host. in summa eo. §. cui. tenet q non. Idem tenet Inn in c. 1 e. Et quod dicitur de Republica intelligunt de Repub. Rom. l. eum qui vectigal. ff. de verb. sign. Contrarium not. gl. in d. l. Respub. quam videntur sequi But Bar. & Bal. dicentes; quod ciuitas habebit restit. in integ. saltem ex clausula generali, ex quo enim regitur per administratores habet iustam cãm petendi restitutionem in integrũ, saltẽ ex clausula generali. & hoc sequitur ẽt Ab. in c 1. eo. allegans. l. legatis ff. de iud. iuncta auth. multo magis. C. de epi. & cle. Idem ẽt tenendum est de castris & villis, & piis locis, vt late comprobat idem Ab. in d. c. 1. vbi tenet, quod etiam collegium scholarum possit petere restitutionem in integrũ: quia in eo sunt multi minores.

b ¶Grauiter.] Pro modica enim læsione nõ daretur restitutio in integrum. l. scio. ff. eo l ex causa. iudicari. i. ff de min. c. pe. de reb. ec. non alie. Sed quæ dicetur magna læsio, vel parua? Resp. ex conditione ecclesiæ: nam si ecclesia esset tenuis in reditibus, modica læsio reputaretur grauis & enormis, contrarium esset in ecclesia valde abũdanti, tic Abba. in c. 1. e. continebit ergo libellus enormem lęsionem, vt habetur in cã. ex litteris, eod.

c ¶Conquerãtur.] Et plene probent lęsionem & cãm ex qua restitutionem petunt, vt per Abb. in c tam ex literis, ver. dubium est, co. & ex tex. in cle. 1. e. & in § proxim. sequenti.

d ¶Negaf.] Sic 35. q. 9. ca. sententiam. & c. tam litteris. e. e ¶Surrep um] ca. cum olim de re iud. f ¶Aetatum.] Dist. 86. c. 1 anta. & 26 q. 2. c. hoc sit, & c. tẽpora, & dist 50. cap. pœnitentes.

g ¶ Temporum.] Dist. 55. c prisc is. & 35. qõ. 7. c. necessaria & ca. quod pro remedio.

h ¶Contractu.] ca. 1. eo. in 6. l. 1. C. si ad uer. vend. l. 1. C. si aduer dona.

i ¶Confessione.] Cap. 2. eo. in 6. l. certum. § pe. ff de confes. Sed contra. Aut enim ecclesia confessa est veritatem, contra quam non datur restitutio. Aut falsitatem, & hoc probato non nocet confessio, vt in d. c. 2. non ergo est recurrendum ad extraordinarium remedium ex quo ordinarium competit. l. 2. ff. de min. Sol. dixit Hostien. quod posset esse, quod falsitas confessa probari non posset, vnde expedit restitutionem dari. Vel dic, quod fuit confessa non per errorem, vel non potest error probari, sed læsio, vel fuit confessa tempore quo non debuit, vel lata est sententia: tamen est adhuc infra quadriennium a die confessionis.

K ¶Omissione.] Capit 2. eod. Quid si dicat ecclesia se læsam præscriptione? Respond. vt traditur in cap. auditis. eod. & vide per Host. in summa eod. §. in quibus.

l ¶Aliam ecclesiam.] Cap. auditis, eod. quod non videbatur, cum priuilegiatus contra pariter priuilegiatum suo priuilegio vti non possit. l. sed & milites. ff. de excu. tut.

a ¶Contractu.] Not. vnum, quod quando ecclesia petit restitui contra contractum, maior est eius priuilegium, quam minoris: quia si minor iurat non contrauenire non restituitur. auth sacramenta puberum. C. si aduers. ven. si autem prælatus iurat nõ repetere, vel non contrauenire in cõtractu damnoso ecclesiæ, licet contrauendo deieret, ecclesia tamen eodem petente, vel alio ex iudicis officio restituitur. 30 q. 9. c. quod quis. & c. si quis, de reb. ec. non alie. c intellecto. de iureiur. cap. cum venissent. de instit. c. 1. eo. in 6.

b ¶ Quadriennij.] Cap. 1. eod. in 6 & clem. 1 eo cum ibi alleg.

c ¶ Præuaricationis.] Quoad semẽtiam, & quis sit præuaricator, habetur in l. 1. ff ad Turp & 2. q. 3. § notãdum.

d ¶ Fraudis.] Respectu contractus, vel respectu vtriusque.

e ¶ Probetur.] Quia qui allegat dolũ, & cet. l. quoties. §. qui dolo. ff. de probat.

f ¶Commentum.] Machinatio, deceptio.

g ¶ Causa.] Verbi gratia secundum quosdam, si prælatus male contrahẽs dixit dicto quadriennij spatio: tũc enim nõ currit præscriptio. 16. q. 3. c si sacerdotes. & hoc tenuit Inn. in cap. tam ex litteris, eodem, & sequuntur plures, vt per Peru. eod. in 6. & licet q dam secus teneãt, cum tamen hæc opinio faciat in fauorem ecclesiæ, scilicet tenentium contra non tenenda, argu. l. sunt personæ. ff de relig. vel iusta causa erit, si multas prælatorum habuit mutationes, vt not. in c. 1 e. in 6. Perus. tamen quod hoc totum sit reponendum in iudicis arbitrium.

h ¶Probauerit.] Clem vni. eod.

i ¶Concedenda.] Aliàs nullus esset litium finis, secundum Hostiensem, sed de ratione istius dispositionis, vide per Abb. in c. fi. eo. vnde sumitur, versi. vltra glossam scias.

K ¶Nouis defensionibus.] Tunc enim propter nouas defensiones iterum auditur l. 1. 2. & 3. C. si sep. in integ. restit. postul. ex quibus sumptum est quod hic dicitur, & in c. fi. eod. Sed quas intelligemus esse nouas defensiones? Resp. secundũ quosdam tam illas quæ tunc erant, sed non fuerunt allegatæ, quia occulte erant, siue quæ postea emerserũt. Quidam tamen intelligũt de primis omissis tãtum, quasi nõ possint aliæ de nouo superuenire, & hoc putat veri' gl. in c. fi. de rest. in integ. Sed contra hoc videtur: quia ex noua causa recusatus iudex post litem cõtestatam. cap. insinuante. de off. dele. c. pastoralis, de except & 4 q. 3. c. si qs testibus. & quæ de nouo emergunt, nouo indigent auxilio. l. de ætate. §. ex causa ff. de interro. act. Sol. vt habetur in d. c. fi.

l ¶Habentibus.] Sicut est episcopus, potestas & huiusmodi, & alij etiam minores ordinarij contentiosam, qui præsunt alicui vniuersitati. l. 1. §. fin. de postul. l. fi. C. vbi & app. quos. etiam 11. q. 1. ca de persona. & not. in c. pen. eo. vnde sumitur.

m ¶Delegatis.] Et multo magis delegatus a principe, facit l fi. C. vbi, & apud quos restit. in integr. & c. pen. eo. vnde sumitur. Sed non videtur quod ordinarius demandare possit cognitionem istam, cum in integrum restitutio causæ cognitionem desideret. l 3. ff. de restit. in integ. & l. in causæ. §. causa. ff de min. & ca. tam ex litteris. eod. sed quæ officio iudicis causa cognita excipiuntur, alteri demandari nõ possunt. l. nec quidquam § vbi decretum ff. de off procon. Sol. restitutio in integrum competit iure magistratus, & transit cognitio restitutionis siue generaliter committatur. d. l. fi. sed ea, quæ competunt iure magistratus. l 1. ff. de of. eius, &c. Sed adhuc contra:

Minor igitur & ecclesia a, si se prolatione sententiæ grauiter b læsos conquerantur c, & appellandi tempora iam fluxerint, restitutionem in integrũ implorare poterunt.

Eminentia iudicis restitutionem non impedit. h. d.

Quod quidem adeo obtinet, vt etiam si ab Apostolico sententia lata fuerit, non propterea magis in integrum restitutionis petitio impediatur. Nec enim negatur d, Romanæ sedis sententiam in melius posse commutari, cum aut surreptum e aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum f, & temporum g, seu grauium necessitatum aliquid ordinauit.

Restituitur ecclesia aduersus quamlibet lasionem etiã aduersus aliam ecclesiam. hoc dicit.

Sed & si non sententia, sed vel contractu h, vel confessione i, vel probationis omissione K, vel temporis fluxu ecclesia læsa fuerit, restitutio indulgenda erit, nec solum contra priuatos homines: sed etiam aduersus aliam ecclesiam l.

Beneficium restitutionis in integrum non indũlgetur nisi intra quattuor annos, si non subsit aliqua rationabilis causa, vt dictũ spatium prorogetur. h. d.

Sed siue sententia, siue contractu a, vel aliter se læsam prætendat ecclesia, & propterea se ad beneficium restitutionis in integrum admitti postulet, si quadriennij b spatium a die læsionis lapsum fuerit, amplius restituenda non erit, nisi præuaricatio nis c, vel manifestæ fraudis d probetur e super hoc interuenisse commentum f, aut alia causa g subsit, quæ iudicem ad hoc beneficium concedẽdum mouere debeat. Et si tempore læsa asseratur, non fiet restitutio, nisi ad tantum tẽporis, inquantum se læsam esse legitime probauerit h.

Restitutio in integrum semel negata non conceditur amplius, etiam in alio iudicio, nisi duobus casibus hic contentis. h. d.

Quod si semel restitutio in integrum in alio iudicio denegata fuerit, præterquam ad appellationem omissam, non erit eidem amplius cõcedenda i, nisi nouis defensionibus K, ad huiusmodi beneficium admittenda fuerit.

Ponit, qui & quando possunt de restitutione in integrum cognoscere. h. d.

Huiusmodi vero restitutionum causæ solum coram iudicibus ordinarijs administrationem habentibus l, vel delegatis ab eis tractari poterunt, & terminari: siue hoc ipsis delegatis m specialiter dedare possit cognitionem istam, cum in integrum restitutio causæ cognitionem desideret. l 3. ff. de restit. in integ. & l. in causæ. §. causa. ff de min. & ca. tam ex litteris. eod. sed quæ officio iudicis causa cognita excipiuntur, alteri demandari nõ possunt. l. nec quidquam § vbi decretum ff. de off procon. Sol. restitutio in integrum competit iure magistratus, & transit cognitio restitutionis siue generaliter committatur. d. l. fi. sed ea, quæ competunt iure magistratus. l 1. ff. de of. eius, &c. Sed adhuc contra:

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia ea, quę magis sunt imperij, quam iurisdictionis magistratus facere non potest, sed restituere est magis imperij, quam iurisdictionis: ergo non permittitur magistratui. l. ea quæ. ff. ad municip. ergo multo minus possunt delegare. Sol. vt not. in c. pen. cod. in verb. delegatis.

a ¶ Non habent.] Qui autem sint isti no. in c. pe. eo. vnde sumitur.

b ¶ Incidenter.] Principaliter autē isti cognoscere nō possunt de restitutione, cum causa ista requirat maiores iudices, & hoc ex officio suo faciant, si autem inciderit quæstio restitutionis in integrū in negotio de quo est compromissum, vel quod est aliis delegatis commissum, possunt tunc de restitutione cognoscere. sic l. quoties. C. de iudi. & l. 1. C. de ord. iud. ibi enim iudex cognoscit de causa status incidenter, qui aliàs cognoscere nō valet. Nec dicitur arbiter tunc facere compromissum, qa huiusmodi restitutio non est alia causa, siue negotium ab eo, de quo compromissum est, sed oritur ex illo, & illi cohæret, de quo compromissum est, vt para, si omisit p̄ bationem arbiter, & de hoc & consimilibus, quæ incidunt in causa potest cognoscere, vt not in c. pe. eo.

c ¶ Querelam.] Hoc verbum large sumptum includit omne remedium, per quod quis recurrit ad superiorem per viam grauaminis, & tunc includet etiam appellationem, & in integrum restitutionē. l. ab eo. & ibi not. C. quo. & quand. iud. & declarat Ab. in c querelam. de procur. & Fel. in c querelam. col pen. de iureiu. Accur. Bart. & alij in l. si ab arbitrio. ff. qui sat. cog. Stricte vero cum ab eo, qui remedio appellationis destitutus est iudex aditur, vt hic, & per Card. Alex. in c. cum sit Romana. de app. post Rotam, & tam per Canonistas, qnam per Legistas in locis supra alle. & per gl. & alios in c. ad remedium, de off. ord. Abb. in c. consanguinei. col pen. in fi. de re iud. & competit hoc remedium quę relax, tam in extraiudicialib. vt per Card. in d. ca. cū sit. quam iudicialibus. Vnde si iudex tardaret expe ditionem causæ licet ab hac tardatione non possit appellari, poterit tamen querelari, Baldus in l. final. § illud. C de temp. ap. d ¶ Supplicatio.] Sic in authen. quæ supplicatio. C. de precib. Imp. off. vnde sumitur.

Per supplicationem. CASVS. Quidam maiores putātes esse per sententiam læsos, & cum a princ. id non cognouissent non appellauerunt intra tempus debitum, qua de re supplicauerunt principi, qđ vellit eis concedere ralē sententiam melius cognosci & in melius reformari, quæ petitio videbatur ex eo hōesta, quia si secus esset, contra iuris intentionem isti priuatē tur iure suo, quod non videtur dicendum; princeps vero dubitabat an de iure posset id concedere. quia inde aperiretur via ad perpetrādas lites, vt de se patet. Solut. tamen vt hic cauetur, quia secūdum qualitatem negocij gratia concedi, vel denegari debet. & sic obiectiones non obstant cū aliquando possunt verificari. Not. quod si iste text. diligenter consideretur, ex eo colligitur huiusmodi preces esse reiiciendas. Not. 2 cautel. qua aliquādo posset euitari executio sententiæ, sed in foro animæ non esset regulariter admittenda.

Io. Bapt.

e ¶ Offerenda.] In scriptis.

f ¶ Augmentis.] Id est fructibus, & accessionibus.

g ¶ Retractationis.] Sed quomodo retractabitur? Respond. vt not. in authent quæ supplicatio. C de precib. Imperat. offer. & not. hic, quod pendente supplicatione mandatur sententia executioni, non sic pendente appellatione. l. 1. ff. nil nou. appel. pendente.

mandatum fuerit, siue commisso eis negotio, huiusmodi quæstionem incidere contingat. Delegati vero ab ordinarijs, qui administrationem non habent[a], sed tantummodo iudicandi facultatem, siue arbitri de his causis cognoscere nequeunt, nisi coram eis incidenter[b] motæ fuerint.

Per querelam, & supplicationem retractatur sententia. Et sub qua forma supplicatio porrigatur. h. d.

Per supplicationē quoque Principi porrectam, aut per querelam[c] appellationis remedio destitutis subueniri solet. Erit autem supplicatio[d] in tra decem dies post sententiam offerenda[e], quo subsecuto sententia non aliter executioni mandabitur, quàm si victrix pars idoneam fideiussionem præbuerit tātum restituendi, cum legitimis augmētis[f], quantū fuerit in condemnatione, si legitima retractatione[g] sententia resoluatur.

Omissio formæ impedit effectū remedij intentati. h. d.

Et nisi sub hac forma supplicatio porrigatur, executio sententiæ sine fideiussione procedet, retractationi[g] iure illi seruādo, qui se grauatum putauerit, vt intra biennium supplicare valeat.

FINIS LIBRI TERTII.

INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI LIBER QVARTVS.

DE ACCVSATIONIBVS, DENVNTIATIONIBVS, & Inquisitionibus.

Io. Bapt.

Continuatur ista proposita materia per glos. Rubri. cui addi potest quod cum in iudicio criminal. considerentur tria, videlicet modus agendi, delicta, & delictorum Pœnæ: compilator volens primo modū istum demōstrare, proposuit præsentem titul. qui diuiditur in 4. par. in quarum prima adnot. an sit differentia inter iudiciū ciuile, & criminale. 2 secunda proponit, & explicat modus criminaliter agendi. in tertia demonstratur quid iuris, si modus iste non sit obseruatus, & reus confessus sit delictum. in quarta declaratur an criminis exceptio sit modus agendi criminaliter: secūda ibi, instituuntur. tertia ibi, si quis tñ. quarta ibi, accidit. aūt.

a ¶ De accusationibus.] Continuatur ad præcedentia & sequentia. Supra dictum fuit de iudiciis ciuilibus, sequebatur videre de criminalibus: & quia ea instituuntur per accusationē, denunciationem, & inquisitionem, merito p̄mittit de his. Ad sequētia, cū esset tractandū hoc quarto libro de criminibus. & super his procedat per accusationē, & denuntiationem, & inquisitionem, merito de his præmittit.

DE ACCVSATIONIBVS[a], DENUNCIATIONIBVS, & Inquisitionibus.

TIT. I.

Criminalia iudicia non habent aliquid simile cum ciuilibus. Et instituuntur per accusationem, denunciationem, & inquisitionem.

Io. Bapt.

CRiminalia[b] iudicia nihil ferme[c] simile habent cūceteris iudiciis, de quibus proxime locuti sumus: magnaq; diuersitas[d] eorum est, & in instituēdis, & in exercendis. Instituuntur autem, aut per accusationem, aut per denunciationem, aut per inquisitionem.

Accusationem inscriptio, denunciationem charitativa monitio precedere debet. h. d

Per accusatio-

Io. Bapt.

Cri. Riminalia. CASVS nō figurat. Not. tñ qđ q dā scholares dubitauerūt an iudicia ista habeāt aliq̄d simile arg. n. l. 1. ff. de arbi. Affirmatiue iudebāt, cæterū aliter fuit data solut. put hic legim[r], qa longe maior vr̄ esse differētia inter iudiciū ciuile & criminale, quam inter iudiciū ciuile & cōpromissum, & iō obiectio nō vr̄ concludere,

b ¶ Criminalia.] Sūpta est imitatio ex tit. de publicis iudiciis, in inst. ciuilibus similis imitatio supra in tit de præb. in princi. & in tit. de regu. & monachis. in prin. An autem dicantur criminalia ea iudicia[a], in quibus pœna pecuniaria venit imponenda, per Ab. & alios in rub. de iudi.

c ¶ Ferme.] Melius hic dicitur ferme, quàm in insti. ciuil. de pub. iud. in prin. nec omnino quidquā simile. habent. n. aliqua similia, & est hoc de intentione Accur. in d. prin. in vtrisq;. n libellus porrigitur, in vtrisque de calumnia iuratur, vt not. I d. prin. d ¶ Diuersitas.] Quia in ciuilibus agitur, vt aliquid detur actori, in criminalibus aūt nō, vt aliqd detur principaliter, sed vt puniatur accusatus, & ita considerata petitione magna est diuersitas. eadē est considerato fine. Itē est diuersitas et in exercitio, eū in ciuilibus probet actor tantum. l q accusare. C. de eden. sed in criminalibus actor & req̄que. l. fallaciter. C. de aboli. & l vbi. C. ad leg. Cor. de falsis.

Instituūtur. Hęc pars diuidit 2. par. in prima proponitur modus iste: in secta explicat: secta ibi, p accusationē. Quoad primū, casus nō figurat, sed No. qđ delictū ,pponit in iudicio aut p modū agēdi, aut p modū excipiēdi: si primū, aut ex officio, & datur inq̄sitio: aut ad instā tiā partis læsæ, & hinc datur accusatio; q̄cūq; aūt agat aut agit ad pœnam & iō modis præd. ageret, aut ad correctionem, & inde oritur denūciatio: de exceptione autem dicamus. infra in 4. part.

Per accusationē. Hæc pars licet posset subdiuidi, putō tñ casū in ea esse ita cōiter proponēdō. Quidā Vicari[e] Mutinēsis criminaliter agitabat cōtra quosdā clericos, & cū isti rei essent plures, cōtra quosdā ,pcedebat p inq̄sitionē nulla pcedēte ifamia: cōtra alios p accusationē, sed nō facta pri[o] p accusatorē subscriptione ad pœnā talionis cōtra alios deniq; dicebat procedere per viam denunciationis, sed non facta prius correctione: & cum sibi fuisset significatum quod non procedebat legitime, volebat nihilominus suum errorem defendere illa ratione

Io. Bapt.

quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia cum interſit reipubli delicta corrigere & punire.c.vt famæ. de ſent. excom non videbatur ne ceſſarium certā ſollemnitatem eſſe obſeruandū, ſiquidē ſi ſecus eſſet,poſſet contingere delicta remanere impunita, & nō correcta: qua de re cū de hoc fuiſſet q̄ſitum qd iuris, Sol.prout in hac parte legimus, qa ſicut finis agendi conuenit rationi, ita ēt modus debet eſſe rōnabil. aliter.n.daretur occaſio infamandi ēt viros honeſtos, qd de iure non eſt permittendū:Non obſtat aūt obiectio, qa ēt ob dict.intereſſe publ. legitime eſt procedendum, cum melius nocentem abſoluere q̄ innocentē condēnare:Not. quod a fine debet regulari modus agendi,hinc legimus. in c. qualiter.el 2. de accuſa. & inquiſi.qd ſentētia dēt eſſe conformis libello. Not.ſecūdo quod nō omnia in iure conſideꝛata ſunt ordinata ad iuſtitiam',& iō pōt limit.l.iuſtitia. in fi. de iuſti. & iu. ff. in ver. iuſti atq; iniuſti ſcientia.

a ¶ Per accuſationē.] Adde q̄ per exceptionē etiam intentantur interdū crimina,vt inc.ſuper his.eo.§.accidit.inf.eo, ſed non adiungitur hic modus tribus hic enumeratis? Quia licet p exceptionē opponantur crimina,non tū per illum modū vere' criminale iudiciū dī inſtitui cū exceptio! in iudicio ſit qd dependens, & concor. cū hac littera, c. qualiter. 2. & c.licet Hely.de ſimo.

b ¶ Inſcriptione. Sed qñ dicetur facta ſollēnis in ſcriptio? Quidā q̄ qñ accuſa or ,p̄fitet in fine libelli accuſationis ſe perfectū libellū dediſſe,per quod ſtatim obligatus intelligitur ad talionem. Alij, q̄ inſcribere eſt qñ accuſator ,p̄fitetur, & ,p̄mittit de ,p̄ſequenda accuſatione vſq; finē & de hoc no.in l.ſi cui ff.eod.& in l.in cauſis.C.eo. Tertij, q̄ tunc quis dī inſcribere, cum ſe obligat ad eandem pœnam,ſi non probauerit, quam reus debuit pati, ſi probaſſet ipſe accuſator,vt 2. q. 8. c.quiſquis, & c. qui crimen,& hæc tenenda:pro qua c.tuæ, de procur.& per glo.in c.ſuper his, eo.& ibidem Ab. Sūt autem caſus, in quibus non eſt neceſſaria hæc inſcriptio,vt in crimine abigeatus l.cui C de abige. Item in leuibus,arg.l.leuia. ff.eo. Item in his,quæ apparitores referunt.l.ea quidem.C.eo. Item in crimine apoſtaſiæ l.apoſtatarum.C.de apoſta.Item cū accuſatur Chriſtianus!, qui contraxit cum iudæa, vel contra.l.ne quis.C.de iudæ.& not.de his,in c. ſuper his.eo.vbi etiam Abb. & per eundem in c.fi. de calumn.

c ¶ Nulla p̄cedēte inſcriptione.] Ca.ſuper his, eo. d ¶ Monitione.] c.qualiter.§.fi.&c. cum dilectus, eod.

e ¶ Ideo aūt.] Not. hanc rōnē,q̄ ſumit ex c.ſuper his, eo. q̄ nihil aliud infert niſi q̄ cū ex ſui natura modus ,p̄cedē di per denūtiationē nō imponet alicuius pœnæ impoſitionē,nō cōuenit rei & negotio, vt quis ſe inſcribat ad talionis pœnā, q̄ non venit imponēda finis.n.cuiuſlibet denūtiationis eſt correctio, & licet denuntiatus q̄ſque compellat ſatisfacere, qñ ſ.aliter ſe corrigere nō pōt,illud tñ accidit in quandam conſequentiam, vnde nō eſt in conſideratione. l. 1. ff. de auct. tut. Et in accuſatione inſtatur principaliter ad pœnā, vnde non mirum, ſi eſt ſcribendum, & ſi oppouatur q̄ crimina q̄ocunque clarueriſt, ſunt punienda 24. q 3. c.ec ce.Reſpon ſecudum Ab.in d.c.ſuper his. q̄ ſunt puniendā ſecundum modum propoſitum & probatum. Idem tamen Ab.in c.inquiſitioni, ſuper glo. in ver.accuſationis, videtur contrarium ſentire,cū dicit ſaluando dictum Hoſt. q̄ ius non conſiderat modum procedendi,ſed effectum pœnæ, limita tamen & declara ſuperius dicta, vt per Ab. in c.fi.ante fi.de calum

f ¶ Debebat.] 5.q.6 c.1.& c.2. & traditur de hoc, 2.q.3 per totam.

g ¶ Denuntians.] Ca.fi.de calum vnde ſumitur.

h ¶ Donec. &c.] Sic in c.fi,de calū. & vī hoc mirabile, q̄ primo qs puniat tamquā calūniator, & poſtea recipiant ,p̄bationes ſuper innocētia.vī enim hoc eſſe dupliciter abſurdū.primo,quia pœna p̄cedit ,p̄bationē delicti, & q̄ ſæpe innocēs poterit pœnā pati l.cōtra abſentē ff de pœ. dic q̄ forte operaī p̄ſumptio delicti,eo enim, q̄ non ,p̄bat,non ſolum p̄ſumitur denuntians,vel accuſans calūniari:verū etiā conuincitur,licet hoc pluribus caſibus nō procedat,vt in c. fi.de calum. per Abb.Ana. & alios.

i ¶ Purgauerit.] Sed q̄ erit canonica purgatio? Quidā q̄ per iuramentū denūtiāris,arg.c. p̄ſentium.de teſti. & c. paſtoralis,de exce.Sed tu dic, q̄ huiuſmodi purgatio p̄ſtabitur ad arbitrium iudicis ex quo iure non determinatur,c.de cauſis,de offi dele ltē omnes purgationes hodie ſunt arbitrariæ, vti de purgat canonica,per tot.& 2.q 5 c omnibus,& c. conſuluiſti,2.q.5. & not.in c.fi.de calum. per gloſ. Ab.& alios.

a ¶ Suſpendē ſus.] Quam pœnā cuitabit denuncians vel accuſator,ſi probet intentionē ſuā,vel crimen obiectum per vnum teſtem. Doct.communiter in c 2 de calum ſecus eſſet in pœna conuentionali: q̄ ipſam non euadeꝛet, niſi plene probaret. ꝛ in c. cum dilectus,de elect. & ibi pulchre Abb. uerſiculo. tertio opono contra textū.

b ¶ Simili pœna.] Ita pœna vnius eſt metus multorum. 2.q 7.c quapropter & l. capitalium §. famoſos.ff. de pœnis. & c. irrefragabili.de offic. ord.& c.fi.de calum.

c ¶ Proſiliāt.] Deficiente tamen denuntiatione,vel accuſatore non prohibetur iudex ex ſuo officio inquirere ad vtilitatem Reipub.c crimina,de colluſ.deteg l. quāuis. C de adulte & per Ab.in c conſtitutus.de appell.in primo notabili.

d ¶ Per inquiſitionem.] Sunt inquiſitionis plures ſpecies. Quædā generaliſſima, vt cum prælatus inquirit ſuper ſtatu totius prouinciæ, de qua in c ſicut,eo &in c Romana.de cenſi. & in 6 & per Ab. in ca.qualiter, 2. eo.& in hac non eſt neceſſe infamiam præcedere.immo tenetur prælatus quolibet anno hanc generalem inquiſitionem facere,ca.cū venerabilis,de cenſibus. Quædam generalis,vt cū inquiritur ſuper ſtatu ciuitatis, caſtri, vel alterius particularis loci, nec tunc exigitur quod infamia præcedat,facit cap. 1.de offic. ordin.l congruit.ff de offic.præſid. Quædam eſt ſpecialis contra certā perſonam, & hæc interdum fit non ad pœnam imponendam, ſed ex debito offic j; vtpu ta, ne carnale matrimonium ſtante legitimo impedimento contrahatur. Vel non confirmetur electus: & ne hoc caſu exigitur infamia: quia non agitur ad pœnam,ex quo fit ex debito offic j,fac cap poſtquam, & cap cum dilecti, & cap nihil cum ſimil.de elec. capit. finali.de cland deſponſ. & not per Innocen. in capit 1.de exceſſ prał & per Hoſtien. in cap.vni.vt eccleſi benef & per Abb in dicto cap qualiter & in cap penulti.eo. Quandoque iſta ſpecialis inquiſitio fit ad pœnam imponendam, & tunc ſi fit ad denuntiationem publici officialis non eſt neceſſarium,quod fama præcedat, l. ea quidem. C. eo cap præterea de teſtibus cogend.quamquam dici poſſit,quod hoc caſu præcedat fama: quia non denuntiantur,niſi notoria,alio qui denuntianti nō creditur,ſecundum Abb.in dicto cap,qualiter,no. in §.aliquando.4.quæſt. 4. & in ſupra allegatis iurib.

e ¶ Deficiente fama.] Ca.ſuper his, eo. Ab.& c.inquiſitionis.§.ad hæc eod.

f ¶ Clamoroſa.] Ideſt.late ſparſa c.qualiter,2.vbi

Si qs tñ. CASVS ita figuraī. Quidā iudex ita contra inqſitos,& de crimine accuſatos ,p̄cedebat q̄ formā agēdi nō ſeruauit,reorum tñ hoc nō obſtante alter delictū fuit cōfeſſus,& alter a principio aliquā exceptionē rō opoſuit,vt de fuit dubitatū de valore hmōi ,p̄ceſſus,q̄ videbaī nullus p regulam q̄ forma data eſſe rei.l.Iulianus.ff. ad exhibendū. Sol.tñ ,put hic legimus,qa ſolēnitas iuris vī inducta ad veritatē inueniēdā,& ne qs indebite grauef, & cū hoc interſit rei, pōt ipſe renūciare: vnde obiectio eſt intelligēda de forma intrinſeca & eſſēciali,'ecus aūt de extrinſeca. No.q̄ qs dī iuri ſuo renūciare aliq̄n tacite,& aliq̄n expreſſe, & iō caute in iudiciis eſt ,p̄cedēdū. No ſecūdo quaſdā ſolēnitates eſſe neceſſarias ad libitū illoꝝ, cui eis vti volunt.

g ¶ Si qs tamē. Habes hic,& in §. ſeq duos caſus in quibus teneꝛet proceſſus etiā non præcedente diffamatione alios caſus vide in c vni.vt eccle.benefi.fin.di.confer.& in l 2 § publico.ff.de aduliter.

h ¶ Deputatus.] Non ſolum ab Apoſtol! ſed verum etiam

Io. Ba

dus a erit: vt ceteri ſimili b pœna perterriti ad aliorum infamiā facile non proſiliāt c.

Ponit quando procedendū ſit per inquiſitionē. h. d.

Per inquiſitionē d criminale iudicium inſtituitur, cum præcedente diffamatione acquaſi denunciante fama e, de crimine iudex inquirit. Conſtitutum eſt enim, ne criminum facilis nimis ſit obiectio, vt ſicut ad accuſationem legitima præcedere debet inſcriptio, & denunciationem charitatiua monitio: ita & inquiſitionem clamoroſa f inſinuatio præcedere debeat.

Confeſſus crimina coram inquiſitore, non poterit confeſſionem ſuam eo prætextu reuocare, quod non præceſſerit fama inquiſitionem. hoc dicit.

Si quis tamen g poſtquam coram eo, qui contra ipſum ſuper ce' is criminibus inqſitor deputatus h fuerat, eadem crimina minore.§.tormēta ff de quæſt.qa ſi probaret in caſu noſtro teneret locū accuſatoris & teſtis.quod eſſe non debet 4 q 4.c 1.& c forus.de ver. ſig debet autem hæc fama habuiſſe ortū non a maleuolis,vt traditur pleniſſime in c qualiter.2.eo.vbi habetur qs ſit effectus famæ,[q̄] habet ortum a maleuolis. & an compellat infamatum ad canonicam purgationem.

Quandoque ſit ſpeciali fama deferente, & tunc habet locum,quod hic dicitur,quod tamen recipit aliquas diſtinctiones & limitationes,de quibus habetur in dicto c. qualiter, & in l.2. §.ex publico ff.de adulter. vbi traditur, quæ ſint interlias ſpecies differentiæ.

c ¶ Denunciante fama.] Sumit hoc verbum hic in malam partem,aliquādo tamen & in bonam,c.nolo,12.q.1. & ſic eſt nomē medium. fungitur ergo fama coram iudice vice accuſatoris, vnde hoc caſu n h l probabit, licet aliquando plene, aut ſemiplene probet; iuxta ea,q̄ hñtur in c. veniēs, de teſti. & in l. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

etiam ab ordinario, secundum Archid. Io. And. & Perus. in c. 1. eo. in 6. vnde sumitur. fac. quæ habẽ tur. in c. quod sedem, de offi. ordi.

a ¶ Confessus.] Nullæ ergo sunt partes iudicis, nisi vt sententiam ferat. quid enim quæremus de in famia, cum de crimine clareat? 24. q. 3. c. ecce. ca. per inquisitionem. de elect. c. si super, de confess. l. si debitori. ff. de iud. iam enim est notorium crimen, c. vestra, & c. fi. de cohab. mulier. & cler.

b ¶ Eo prætextu.] Vel illo, quod capitula super quibus quis fuit inquisitus, sibi non fuerint tradita, c. 1. in 2. respon. eo lib. 6. alio tamen prætextu, puta, erroris, vel falsitatis ipsius confessionis, licet. n. ex confessione in iudicio resultet notorium: c. fi. de cohab. cleri. & mul. Confessio tamẽ potest non solum exponi, & declarari ita quod illa non petimatur, ca. cum dilecti, eo. sed etiã respectu erroris, vel falsitatis revocari, fac l. cõfessionib. ff. de iterr. act. nec. n. fatẽ q errat. l. non fatetur. ff. de confes. l. si per errorem. ff. de iuris. omn. iud. nisi tamen confessio facta fuerit deliberata, vt not. in c ex litteris, de diuor. secundum Ioan. And. Arch. & Perusi. in d. c. 1. Quod ipsum tamen multis modis limitatur, vt per Petr. in d. c. 1. post alios plures, quos allegat.

c ¶ Commissa.] Intellige ad petitionem alicuius: quia si Papa motu proprio cõmittit inquisitionem, criminum alicuius, iam illũ approbat infamatum, cum ipse, & metropolitanus procedant, etiam ad inquisitionem, omisso tali articulo. 2. q. 5. c. omnibus, & c. sicut olim, eod. Sed si ad petitionem alterius commiserit. tunc prius inquirendũ erit de infamia, secundum Inn. in c. cũ oporteat, eo. etiã ita not. in c. fi. eo. in 6. quod declara vt ibi per Perusi. & alios.

d ¶ Præsente.] Sciente, nec reclamante. secus. n. esset, si quis esset quidẽ præsens, sed ignoraret, quod testes deponerẽt super principali omissa inquisitione infamiæ: qa tunc non valeret processus, c. 1. inquisitionis. §. 3. c. eo. Vel si contumaciter abesset, vt per Doct. in c. 2. eo. in 6. non tamen tenetur respondere, nisi citatus, Ab. in c. 1. de iudi. nu. 15.

e ¶ Poteris.] Nota ergo, quod infamiæ inquisitio est de substantia processus initi per viam inquisitionis, cum possit omitti non solum expresse verum etiam tacite, de quo. in c. 2. eo. in 6. & late per Perusi. in c. 1. eo. tit. & lib. post alios. Aliàs autẽ iudex inquirens contra aliquem sine indiciis sine expresso, vel tacito consensu inquisiti, si eundem postea absoluat, tenetur sibi in expensis. Ab. in c. cum dilecti, versi. gloss. vltima colligit, arg. ex text. Io. Bapt.

confessus [a] fuerit, frustra postmodũ eo præ textu [b] confessionem suam impugnare, contendet, quod super eisdem criminibus non fuerit antea diffamatus.

Si iudex præsserit nõ excipiente inquisito de non diffamatione processus tenebit. hoc dicit.

Idem etiam erit, si is, cui contra te commissa [c] super certis criminibus fuerit inquisitio, te præsente, nec quidquam super hoc excipiente, infamiæ inquisitione omissa, ad veritatem eorundem criminum inquirendam processerit. Nec enim processum huiusmodi, eo quod non fuit de infamia primitus inquisitum, vlterius impugnare poteris [e].

Si crimẽ opponatur excipiendo, non est necessaria inscriptio h.d.

Accidit [f] autem interdum, vt alicui nec accusando, nec denũciando, nec inquirendo, sed excipiendo [g] crimen opponatur: vt puta cum quid obiicitur, vt quis ab accusatione, vel testificatione repellatur, quo casu non erit inscriptio necessaria [h].

Accidit autem. CASVS. Fuit dubitatum inter scholares an modus ponẽdi crimina in iudicio per exceptionem esset criminalis. quidã. n. affirmaciue putabant esse respondẽdum, quia ille reus ob ipsum delictũ aliquo modo saltem punitur, quidam vero alij putabãt oppositiũ cũ solũ delictũ talẽ reũ ab illo actu excludat sicut testis criminosus. c. testimonium. de testib. Sol. tamẽ vt in hac parte cauetur, quia finis exceptionis opponitur fini iudicij siue ciuilis, siue criminalis, cum exceptio sit quædã exclusio actionis vel intentionis agẽtis. l. 2. ff. de exceptio. Io. Bapt.

Not. quod exceptio non solum excludit, sed etiã aliquando tollit ius quæsitum, vt declarat ca. super his. & ibi docto. eo. de accusa. Nor. 2. qũ differẽtia diuisiua desumi debet a fine, vt sit vera & propria.

f ¶ Accidit.] Ad ea, quæ in hoc, & in sequen. §. veniunt dicenda, vide per Hostien. in titu. de exceptionibus. lib. 5.

g ¶ Excipiendo.] Sed an contra excipientem de crimine possit replicari de alio crimine, ad effectum remouendi reum ab exceptione? Respon. non admittitur triplicatio, vt traditur in c. super his. de accu. quia cuilibet quantumuis criminoso reseruatur defensio legitima, vt in cap. intelleximus. de iudic.

h ¶ Necessaria.] Cap. super his. eo. c. cum dilectus. vbi late de ordin. cogni. & hoc intellige iuxta verba huius litteræ, scilicet qũ excipit de crimine ad hoc, vt testis, vel accusator simpliciter repellantur a deponendo, vel accusando. hoc enim casu non est inscriptio necessaria. sed si incidenter hæc exceptio operaretur alicuius iustis priuationem, imponetur excipienti pœna extraordinaria, vt dicitur in §. seq. & in c. super his. vnde sumit. Si vero excipere tur ad effectum puniendi principaliter, qua ratione

ne interuenire debet inscriptio in directa accusatione, eadem ratione debet in exceptione hoc casu interuenire. Ita Abb. in d. ca. cum dilectus. post Bar. in l. si cui. ff. eod. sed an crimen probatũ per viã exceptionis infamet. [g] Abb. in d. c. cũ dilectus. ver. quoad tertium, & per eundem in c. super eo. de ele.

a ¶ Impedit.] Immo obstat in dignitatibus etiã acquirendis. c. super eo. de elect. & arg. 2. q. 1. c. prohibentur, & c. omnipotens. eo. quia ex ista exceptione probata semper grauata remanet eius opinio. l. Lucius. ff. de his, q. not. infa. c. cum tu. de testi. c. super eo. de elect. Sed contra videtur facere: quia exceptio non debet operari vltra intentionem agentis. l. non omnis. ff. si cer. per. ergo hæc exceptio nõ debet operari remotionẽ ab alia. Sol. secundum Abb. in d. c. super his. quod hoc non operatur virtus exceptionis, sed aggrauatio opinionis, quæ surrexit ex prima repulsione, vt not. in d. c. super eo. An autem iste possit se purgare, ne repellatur ab alia dignitate consequenda, per Abb. in d. cap. super his. ver. & aduerte post glos.

b ¶ Post confirmationem. Tunc. n. spirituale coniugium est contractum. ca. inter corporalia. de transla. præla. §. fi. supra de confirma.

c ¶ Arbitriũ.] Est hoc generale vbi certa pœna expressa non est in iure, c. de causis. de offi. deleg. l. 1. in fi. ff. de iu. delib. & a tali pœna imposita põt appellari: secus a pœna expressa in iure. l. ante p. ff. de verb sig. & in c. super his. de accus. vel posset peti reductio pœnæ ad arbitrium boni viri, c. Quintauallis. & c. veniens. ad fi. de iureiur.

Non est necessaria inscriptio, si crimen obyciatur, vt quis ab officy, vel beneficij assecutione excludatur: quo tamen casu, si post confirmationem opponatur, deficiens in probatione punitur pœna extraordinaria. hoc dicit.

Sed an si propterea crimẽ opponatur, vt quis a promotione officij, vel beneficij, assecutione excludatur, necessaria tunc sit inscriptio? Et proditũ est, si ante confirmationem obiiciatur, nõ cogi quemquam inscribere: quia crimen hoc modo probatum promouendum quidem impedit [a], non tamen iam promotũ deiicit. Post confirmationem [b] vero, cũ scilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiam consecrandus, quia & ab obtinẽdo repellit, & ab obtento deiicit, ad extraordinariã pœnam secundum arbitrium [c] iudicis citra

DE DVPLICI PVRGATIONE.

Cõtinuatur tit. iste prout colligitur ex prin eius, siquidem cum ex modo criminaliter procedendi aliquando quis remaneat infamatus, & ideo debeat se purgare, propterea conuenienti ordine proponitur hic tit. iste, qui diuiditur in 4. part. in prima parte adnor. continuatio: in secunda declaratur quid & quotuplex sit purgatio. in tertia demonstratur quid iuris de deficiente in purgatione. I 4. adnor. de delictis quædam distin. secunda ibi, est autem. tertia ibi, quicunq;. quarta ibi, criminum.

DE DVPLICI

d ¶ De duplici.] Vulgari, scilicet, & canonica.

DE DVPLICI [d] *purgatione.*

TIT. II.

Quid sit purgatio. hoc dicit.

COntingit. CASVS non figuratur. Not. quod ex delicto in iudicio legitime proposito, non tamen concludenter probato contrahitur infamia, quæ cum a iure damnetur, propterea debet de iure purgari: Not. secundo argum. quod caute est procedendũ in hoc criminali iudicio ne quis indebite infametur. Io. Bapt.

e ¶ Criminosum.] Id est, qui putatur criminosus.

f ¶ Indicenda.] c. de hoc autem. de simo. & cap. nos in ter. de purg. can.

Est autem. CASVS non figuratur Not. tamen quod purgatio cum sit demonstratio innocentiæ, aut est secũdum canones, & ista est promissa, aut est contra eosd. can. & ista est damnata, & ideo dicitur vulgaris, sicuti est duellum: per primum probabiliter demonstratur innocentia: per secundum vero tentatur Deus, & ideo damnatur. Io. Bapt.

g ¶ Demonstratio.] Non quemadmodum sumunt Theologi, vt scilicet non possit res aliter esse, sed per quasdam coniecturas, vel media a iure adinuenta, quæ vulgus, vel ius habent loco demonstrationum.

vincendum inscriptionis, si defecerit in probando, est excipiens astringendus.

COntingit etiam interdum, vt licet aduersus criminosum e, nec accusator consistat, neque testibus, aut propria sit confessione conuictus, ita tamen alicuius criminis, vel maculæ publica laborat infamia, quod super manifesta fere nota eidem purgatio sit indicẽda f. Est autem purgatio demonstratio g innocentiæ super obiecto crimine.

Aquæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Aquæ frigidæ.] Cap. ex tuarum. de purg. canō.
b ¶ Ferri.] Cap. fi. de purg. vulg.
c ¶ Certaminis.] Cap. 1. de purg. vulg. 2. q. 4. c. monomachiam.
d ¶ Tentari. [Quod est cauendum, 23. q. 8 c. si nulla vrget. & 22. q. 2. c. quæritur cur.
e ¶ Exulare.] Ca. 1. de purg. vulg. ca. monomachiam. 2. q 4. irrepserat tamen abusus quidam nuper in Italia, vt passim ferme singulare certāmen iniretur, ita vt assuetudine quadā licere videretur, vnde de eo tamquam de re non illicita luculenti tractatus scripti comperiuntur, & Doctores passim consulebāt, sed saluberrime prouidit nuper Conc. Trident. in sess. 25. in 19. decreto, in decretis reformationum. per quod credendum est huic magnæ corruptelæ iam impositum finem, cum non solum volentibus pugnare, verū & principibus, patrinis, aduocatis, magnæ pœnæ imponātur.
f ¶ Quosdam.] Vt Dauid cum Golia.
g ¶ Auctoritas,] Non ergo omnia, quæ sunt, vel legūtur in sacra pagina sunt imitāda. Quædam enim in ea dicuntur narratiue non approbatiue, vt de Esau, q fuit venator, c. Esau, distin. 86. Quædam dispensatiue, vt de Iacob, q habuerit plures vxores, cap. gaudemus, de diuor. fac. c. occidit. 23. q. vlt.
h ¶ Canonibus.] Vt de purg. can. per tot. & 2. q. 4. per tot. & 15. q. 5.
i ¶ Firmat.] Cap. constitutus, de purg. canon. cuius autem numeri esse debeat hæc manus, per Hostiē. in summa de purg. cano §. quotus numerus.
k ¶ Erunt autem, &c.] Not. requisita in purgatoribus. Primum enim debent iurare secundum conscientiam & opinionem suam. Secundum, q probentur ab ecclesia. Tertium, vt sint bonæ famæ. Quartum, quod non fuerint de crimine condemnati. Quintum, q non sint vicini, vel habeant consanguinitatem cum purgando, vt in ca. constitutus. vbi Abb. de purg. cano. c. cum dilectus, cap. cum P. Manconella. eod. tit.

Quotuplex sit purgatio, & quod vulgaris est penitus improbata. h. d.

Purgationis[i] duæ sunt species, vulgaris, scilicet & canonica. Vulgaris purgatio est, quam vulgus, vel inuenit vel sequitur. Vt cum aquæ frigidæ[a], vel candentis ferri[b], vel singularis certaminis[c] quis subit iudiciū. quæ cū Deus in ea tentari[d] videatur, merito iussa est sacris canonibus exulare[e]: licet enim quosdam[f] singulare certamen iniuisse diuina prodat historia, numquam tamē, vt id pro lege teneatur, diuina sanxit auctoritas[g].

Quæ sit canonica purgatio. Et quales esse debent cōpurgatores. h. d.

Canonica purgatio dicitur, quæ sacris canonibus[h] est cōprobata, vt cum de crimine infamatus iurat, se non esse tali crimine, vel macula inquinatum, & certa compurgatorum manus eundem a crimine immunem, & verum credere illum iurasse, ipsa quoque iureiurando firmat[i]. Erunt[k] autem compurgatores huiusmodi honestatis & opinionis, vt verisimile sit eos amore, vel odio, vel obtentu pecuniæ non deierare, necesse etiā est, vt eius, quem purgare intendunt, vitam & mores notos habeāt.

Deficiens in purgatione habetur pro conuicto. h. d.

Quicūque vero in canonica purgatione defecerint, perinde[l] puniendi sunt, atque si de crimine, de quo diffamati fuerint, legitime conuicti, vel confessi fuissent[m]. Io. Bapt.

Quicunque. CASVS, Quidā cum fuisset de crimine infamatus, fuit ei indicta purgatio canonica, in qua cum defecisset, fuit quæsitum an vlterius contra eum esset procedēdum per c. at si clerici. de iudic. videbatur absolu ēdus cū non sit confessus, vel conuictus, sol. tamen ut hic habetur, quia cum non potuisset se purgare, habetur propter ea pro conuicto, & sic æquiparatur criminoso notorio, ni quo non conceditur purgatio, & ita nec etiam obiectio videtur obstare: Not. in primis cautelā. ad probāda delicta quæ concludenter vel nō sunt probata, vel non potuerunt probari: Not. secundo quod delictum notorio æquiparatur cum delicto confesso, vel conuicto tam in condemnando, quā etiam in indicendo purgationē. l ¶ Perinde.] Cap. cum P. Manconella, de purg. Hoc tamen intellige secūdum distinctionē Ab. in c. accedens, de accu. versi. & io vltra alios. videlicet, si aliquis modus agendi præcessit purgationis indictionem: nam tūc deficiens in purgatione punitur secundum illum modum, vnde si præcessit accusatio deficiens punietur vt mediante accusatione conuictus, si præcessit inquisitio, vt conuictus medio inquisitionis, c. inter, & quod ibi not. de purg. can. Aut nullus agendi modus præcessit purgationem, & tunc deficiens punitur modo extraordinario, & suspenduntur tantum ab officio, vt per Ioann. Andr. in cap. significasti, de adul. & de hoc per eundem Abb. in c. veritatis, ver. alius intellectus notabilis, de do. & contu. & in c. cum dilectus, in gl. 1. de purg. cano.
m ¶ Fuissent.] Quod si purgauerint se, an nihilominus post purgationem accusari possint, vel inquiriri Resp.

RR. secundum distinctionem Abb. in c. ex tuarum, ver. sed quoad principalem, de purg. cano. Notandum est, q si fuit præstita purgatio super crimine enormi, nihilominus purgatus potest temporaliter suspendi, c. inter, de purgat. cano.
a ¶ Iudicantis æquitas.] De hoc Fel. in c. accedens, de accus. post Hostien. in summa de purg. cano. §. quę sit pœna.
b ¶ Purgatio.] Ca. cum dilectus. de purg. can.
c ¶ Euidētia.] Ca. euidentia. de accu. Sufficit autem scelus esse euidens peritis & intelligentibus, non autē & idiotis per id quod ponit But. in c. litteras. de temp. ordi. vbi dicit, euidentē legis intellectum, qui extrahitur subtiliter per peritos, licet non omnes scirent ita exttahere.
d ¶ Neque accusatoris.] Vnde nec purgatio admittetur, cum nec accusator sit necessari[a], quod magis videbatur dicēdum, & not. arg. de accusatione ad purgationem.
Criminum. CASVS non figuratur. Not. tamen causam distinctionis, quoniam ex delicto oritur læsio, & damnum, & hęc respiciunt immediate vel Deum, vel hominem, propterea duo assignantur genera delictorum: reliquæ autē creaturæ non sunt in ista distinct. considerate, quia reducuntur vt puto ad Deum, vel hominem.
e ¶ Criminum.] Dixit hucusque de causa formali iudicij criminalis, exoritur nunc de materiali.
f ¶ Et hominibus.] Copulatiua implicat, quod postea enumerata continent non solum damnum hominum, sed etiam læsionem Dei.

DE SIMONIA.

Cum auctor supra §. fi. tit. prox. adnot. distin. de delictis, ea ratione vē id fecisse, quia post explicationem modi criminaliter agendi, intendebat postea tractare de ipsismet delictis, atq; primo de illis quæ, principaliter respiciebant Deum; qua de re cum simonia sit delictum inter ista magis graue, vt adnot. in sum. 1. q 1. propterea proposuit in præsenti tit. istum. qui diuiditur in 3. part. in quarum prima habetur quid, & vnde sit dicta simonia: in secunda quotuplex sit: in tertia quomodo, & in quibus rebus committatur. In quarta quis possit dispensare: in quinta adnot. an simonia suo vitio vitiet datum in dispendium electionis: in sexta demonstratur qua pœna, & quomodo ipsa puniatur: in septima adnot. quis possit eam accusare: in octaua soluūtur quędam dubia: secunda ibi, simoniæ: tertia ibi, contrahitur autē: quarta ibi, sed videamus: quinta ibi, plane: sexta ibi, ac veluti: septima ibi, huius autem: octaua ibi, sciendum tamen est.

Nisi tamen aliud iudicantis[a] æquitas statuē dum duxerit.

Super notorio nulli erit in dicenda purgatio. h. d.

Plane super notorio nulli erit indicenda purgatio[b], sed tantum condemnationis promulganda sententia. Cum patrati sceleris euidentia[c] neque accusatoris[d] clamore indigeat.

Criminum quædam solū Deum ladunt, quædam etiā homines. h. d.

Criminum[e] autē quædam diuinæ maiestatis læsionem continent: quædam uero & hominibus[f] damnum irrogant. Quæ Deum principaliter lædunt, hæc ferme habentur, simonia, hæresis, schisma, apostasia, sortilegium, maledicentia, sacrilegium. Hominibus uero læsionem inferunt, homicidium, adulteriū, stuprum, rapina, furtum, vsura, falsum, in iurię, de quibus distinctius, sed tamen breuiter uideamus.

DE SIMONIA.

TIT. III.

Quid sit simonia, & vnde dicta. h. d.

SImonia nihil aliud est, q̄ studiosa uoluntas[g], siue cupiditas emendi uel uendendi spiritualia[h], uel spiritualibus annexa[i]. Vel simonia. CASVS non figuratur: sed no. quod ideo simonia est damnata, quia quod non est æstimabile per eam fit æstimabile: Not. secundo quod quando duo in aliquo actu considerantur, id quod est principale habetur in consideratione. Io. Bapt.
g ¶ Voluntas.] Videtur ergo, q sola voluntate possit cōmitti, quod satis verum est quoad ecclesiam triumphantem, vel forū poli. c. tua nos, eo. secus quoad ecclesiam militantem, & in foro fori, vt declarat late Host. in sum. c. §. quid sit simonia. & 1. q. 1. in gloss. summæ. & quia antiquorum definitiones singulæ rē totaliter non videntur complecti. ideo plures ponit.
ANT. TIM. Quod dicitur in gloss. quod uoluntate sola in foro fori non committitur simonia. i. non punitur simonia mentalis legibus humanis, credo verum: in causa enim iudex non potest animaduertere: cum iudicium tutum ecclesia non ferat super occultis, de quibus non iudicat, neq; ea punit iuxta l. cogitationes, ff. de pœn. cogitationis pœnam nemo patitur.
h ¶ Spiritualia.] Vtputa ordinem, & de his not. supra de re iudi. & in ca. consulere. eo. & per Host. in summa eo. §. 1.
i ¶ Annexa.] Vt ius percipiendi fructus perpetuo secundum Hōst. in summa eo. §. 1. Vel ius patronatus, c. de iure & c. quia clerici, de iure patr. vt latius

Universidad de Deusto
Biblioteca

tius per Hosti. in d. § 1. dātur & aliæ definitiones, vt ibi per Host. & per Abb. in c. nemo. eo.

a ¶ Commutatio.] Hæc definitio ponitur per Ab. in c. nemo. eo. vbi declarat, & videtur accommodatior. dic vt ibi per eum.

b ¶ Auctor fuit.] Vt apparet in actis Apostolitis, c. 8. Sic senatusconsul. Macedonianum a Macedone homine malo fuit denominatū, & licet conueniret huiusmodi personas delere de hominum memoria, tamen tolerabile est, quod per dedecus immortalitati commendentur.

Io. Bapt. Simoniæ. CASVS nō figuratur, Not. tamen causam distin. quia aut cōmittitur voluntate alterius contrahentis tantum, aut voluntate, & conuentione.

c ¶ Duplex.] Pro verificatione, & declaratione huius distinctionis, adeundus est Ab. in c. nemo. versus. sed opponō contra glo. & in c. consulere. eo. in fi. & c. veniens. eo. in 1. no. & per Cassa. in tit. de consti. decis. 5.

d ¶ Conuentio.] Simonia enim cōmittitur non solū recipiendo actualiter temporale pro spirituali: sed etiā recipiendo solum obligationem temporalitatis, c. cum super. vbi Ab. not. de confess. fac. 1. q. 1. ca. sunt nonnulli.

monia est rei spiritualis, vel spiritualibus annexę cum aliquo temporali facta commutatio[a]. Appellata est autem a Simone mago, qui primus huius detestandi sceleris auctor fuit[b].

Simonia aut est simplex conuētionalis, aut realis. Et realis subdiuiditur in realē conuentionalem, & realem mentalem. h. d.

Simonię duplex[c] est species. Nam aut est cōuentionalis, aut mentalis. Conuentionalis est, cum aut aliquid datū est, vel dando in posterum tractatus intercesserit, & conuētio[d]. Mētalis est, cum nullum quidem intercessit factum, sed sola prauа dantis, aut recipiētis mens, & intentio concurrit: & propter

bet adnotari. Quidā seruitores, vt dicunt, Cardinalium ita suis dominis seruiebant, quod ob suam seruitutem intendebant habere beneficium eccle siast. quidam vero quia laudabant summopere dominum suum sperabant propterea certam eccle siā. dignitatē, quidā denique pecuniam dedetunt pro aliis spiritualibus conse quendis, vnde fuit quæsitum, an omnes dicantur simoniam committere secundum definitionem. n. simoniæ supra in prin. huius tit. assignatam videbatur dicendū non omnes eam cōmittere, imo nec illi qui pecuniam dederunt. argum. ca. dilectus. eo. Sol. tamen vt in hac parte legimus, quia omnes dabant temporale pro spirituali. appellatione. n. commodi temporalis intelligitur munus a lingua, ab obsequio & a manu. cap. sunt nonnulli. 1. q. 1. hinc cessat prima obiectio: text. autem. in d. c. dilectus. intelligitur quoad euitandam vexationem, & ideo sumus in diuersis: Not. primo, quod taciti & expressi etiam in delictis ead. est virtus: Not. secundo quod munus a lingua, ab obsequio, & a manu est extimabile. Not. tertio simoniam committi non tantum ab eo, qui dat, vel recipit spirituale pro temporali, sed etiam aliquando ab aliis isto ignorante.

Cuiuscunque muneris receptione simonia contrahitur. h. d.

Contrahitur autē simonia non modo cum pecunia ipsa pro re sacra datur, aut recipitur, vel de danda & recipienda tacite, vel expresse conuentum fuerit: verum etiam cum dans a lingua[f], vel ab obsequio g recipientis munus exigit. Cū enim spiritualia tribuens manus ab omni munere[h] excutere debeat, id tunc facere intelligitur, cum pro diuinis rebus non solū pecuniā nullam: sed nec humanum[i] obsequium, aut gratiam aliquam requirit.

e ¶ Vocabulo.] Arg. q̄ magis curandum est de magistralitate. quā de puritate linguæ Latinæ, quod non solum fuit seruatum in hoc libr. Sed etiam seruatur in omnibus facultatibus quæ habent propria ac peculiaria vocabula plerunque barbara, & facit hoc contra Iurisconsultos Germanos & Gallos modernos, & quosdam etiā Italos qui interdū adeo verba spectant, vt rem post habeant contra illud Manilij.

Ornari res ipsa vetat, contenta doceri.

Fac. not. in l. 2. §. post hos. ff. de orig iur. & c. intelligentia. & c. propterea de ver. signi.

Io. Bapt. Contrahitur autem. CASVS in hac part. ita de

neficia. fac. 1. q. 1. c sunt nonnulli. & c. cum essent. eo. Arg. contra 12. q. 2. c. quicumque suffragio. & c. charitatem. & de cler. non resid. c. de cætero. Itē licite quis sperare potest dignitates c. consuluit. distin. 74. & c. quid, derit. dist. 61. c. cum pridem. de pact. Sol. q̄ propter seruitium principaliter non est licitum nec appetere, nec concedere beneficium, quia qđ in se debitum est & honestum, non debet exerceri fauore humanæ gratiæ, sed recto iudicio vt cap. nemo. eo. & ca. graue. de præben. & 11. q. 3. §. si ergo. Sed secūdario bene potest sperari, & concedi beneficium. ita nota. in d. ca. conuluit. & in c. quid, derit. dist. 61. & q Innoc. in c. venerabilem. de elec. in fi. in verbo, fiducia. & de hoc plene in ca. sunt nonnulli. 1. quæst. 1. & in cap. cum essent. eod.

Notarius vel minister nil debent recipere pro ordinatione h. d.

Et sicut pro manus impositione non debet episcopus, ita nec minister, nec notarius in ordinatione pro voce, vel calamo pecuniam recipere[a].

Pecunia appellatione continetur quidquid homines habent in terra. h. d.

Pecuniam[b] vero hoc loco accipiemus quidquid homines habent: hoc enim nomine ideo omnia continentur, quia antiqui quidquid ferme habebant, in pecoribus habebant. Contrahitur ergo simonia, cum quis sacra quodammodo[c] in cōmercium deducit.

Ponit plura capita, ex quibus committitur simonia. h. d.

Sed & tūc quoq;[e] simonia committi dicitur, cum quid pro personis ecclesiasticis deducendis in sedē, vel sacerdotibus instituendis[f], aut sepeliē dis[g] mortuis, seu pro nubentium benedictionibus[h] accipitur.

a ¶ Recipere.] Etiam sponte oblatum Concil. Trid. sessio 21. in 1. c. in decretis reformationum.

b ¶ Pecuniā.] Fac. 1. q. 3. c. totū. vnde sumitur. Itē fac. 1. extraua. in cōibus lib. 5 quæ est Vrbani Pontificis, incipit. Sane in vinea. Pōt aūt pecuniæ verbū sumi tripliciter, largissime, ita vt contineat ēt incorporalia: puta, iura & actiones, & ita sumitur hic, & in l. pecuniæ ff. de verb sign. fac. l. quisquis. ff. de leg. 3. fac. l. 1 §. fi. cum l. seq. ff. de calum. Secūdo modo sumitur large, non tū largissime. s. pro his tantum rebus, quæ consistunt in pondere, numero, & mensura. l. talis scriptura ff. de leg. 1. Tertio modo sumitur stricte. s. pro pecunia, quæ est in numerato, vt 14. q. 3. c. 1. 2. & 3. & §. pretiū. instit. de emp & vend. & l. fi. C. de præd. decur. lib. 10

Pecuniæ verbum.

c ¶ Quodammodo.] Hoc verbum improprietatem denotat. quasi dicat de facto sacramenta veniunt in commercium, & permutantur non vere.

d ¶ Deducit.] Sed nūquid detur licite pecunia sacerdoti, qui nō vult aliter baptizare? Rñ vt no. 1. q. 2. c. baptizandis. Itē nūquid licite detur pecunia pagano, vt se baptizet? Rñ vt not. 1. q. 2. c quam pio, & de vtraque quæstione per Ab. in c. cum in ecclesiæ. versi. extra gl. quæro. eod.

e ¶ Tunc quoque.] Quasi dicat, non solū cū vendūtur sacramēta: verū ēt in casibus, in quibus maior videbatur dubitatio cōmittitur simonia, & maior dubitandi rō est in casibus hic enumeratis: quia lōge minus continēt spiritualitatis, q̄ sacramenta.

f ¶ Instituendis.] Concor. c. cum ecclesiæ. eo. & 1. q 3. c. si quis obiecerit.

g ¶ Sepeliendis.] Ca. cū ecclesiæ, & c. suam, vbi de hoc per Doct. eo. & §. fi sup. de sep. vbi not.

h ¶ Benedictionibus.] Sic c. cū ecclesiæ. & c. suā, eod. pro matrimonio in aliqd dare vel recipere nō est peccatum 1. q. 2. c. quidquid. & 32. q. 2. ca. honorantur. Sed quæ ratio differentiæ? Rñ. quia in benedictione gratia confertur: secus in matrimonio 27. q. 1. cap. nuptiarum. & 31. q. 2. c. connubia. Vnde est argu. q̄ non idem est in accessorio, quod in principali. Sed hęc respō, sio nō placet Ioan. And. tam in d. cap. cum ecclesiæ, quā in cap. vnic. de sacr. vnct. Asserit enim etiam in matrimonio gratiam cōferri. Et tēdet ad contraria, q̄ licet in matrimonio in actu copulæ carnalis non adsit præsentia spiritus sancti propter horrorem, & quia homo efficitur totus carneus: potest tū ibi adesse gratia; puta, si fiat copula gratia reddendi debitum: quia tunc cōiux meretur, 33. q. 5. ca. 1. & 27. q. 2. c. si tu abstines. Vnde dic secundum Ab. in d. c. cum ecclesiæ, q̄ dos & donatio pp nuptias iō possunt in matrimonio interuenire: quia, prie & vere nō dantur pro matrimonio. i. vt cōtrahatur ipsum matrimoniū, sed pro onere matrimonij, c. per vestras, de dor. post diuor. resti. An aūt aliud possit dari vltra dotē gratia contrahendi matrimonij, & quando, vide per Ab. in d. c. cum ecclesiæ, post Bar. in locis per eum ibi alleg.

AMT. TIM. Dictū illud glossæ hic, quid in benedictione gratia confertur, secus in matrimonio, si simpliciter vt videntur sonare verba intelligātur, ,peu dubio error est: nā oppositū verum est, cū in matrimonio cōferat gratia, quia sacramentū est, vt per Concil. Trid. sess. 7. c 6 7. & 8. In benedictione autem, quæ non est de effectu matrimonij, sed sacramentale quoddam, non confertur gratia ex opere operato: quia nō est sacramentum verum, si intelligamus per matrimonium contractum, id est, expressione consensus, vt contractus est, non vt est sacramentum, vel copulam, sine qua etiam constat matrimonium. Per benedictionem aūt mutuū consensum, & vinculum, super quo fertur, potuit dictum hoc sustinere, quod ibi confertur gratia: verum id certe valde improprie dictum videtur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Pro electione.] 1.q.6.in prin.vnde sumitur.facit.c.sano.15.q.3.& c.sunt viri,dist.40.

b ¶ Probāda.] Cōcor.c.nobis.eo.vnde sumit.& sic alienum factum alij obest. Sic ēt alienum factum impedit vsucapionem bonæ fidei possessoris.l.1.C. de vsuca.pro emp. licet enim iste non peccauerit, electio tamen vitiosa est propter eligentes. Idem cum peccant electores in forma,licet electusnō sit in culpa. c. Cumana. & c. ecclesia,de ele.fac.infra eo. §. quinimmo. in fi. Sed an quod hic dicitur verum sit, etiam si vni soli ex omnibus electoribus pecunia data vel promissa, ceteris sine labe existentibus? Et nō videtur,c.fi.de pro cu.vbi interuentus excōmunicati admissi actum non vitiat. Contrarium verius d. c. nobis, quod Abb. reputat ibi mirabile.fac.c. pen.de ele.

Io. Bapt. Sed videamus. CASVS. Quidam clericus Iulius nominatus cōmisit simoniam in permutationē sui beneficij,qua de re pœnitentia ductus petiit dispensationem ab episcopo, putabat autem episcopum simpliciter habere dispensandi facultatem: quia cū ei sit simpliciter demandata cura beneficiorum suæ diœcesis, capit. 1. 13. quæstio. 1. consequenter videtur etiam sibi concessa potestas dispensandi,& remouendi impedimenta eius.arg.c.translato.de consti.cęterū cū simonia dicat prohibita de iure diuino, vt hīc in actib.apost. eps dubitauit de hoc,& q̄siuit quid iuris: Sol.vt hic habemus,quia grauiora sunt superioribus reseruata.c.4.de offi.leg.& sic vī ēt obiectionē cessare,cū illa cura intelligi debeat iuxta declaratio. aliorū can. No qđ sicut gradus simoniæ sunt plures & diuersi,ita quoq; ptās epi aliqñ est restricta,& aliqñ conseruata. Not.secundo arg. qđ maior, & minor superiorū ptās cognoscitur ex grauitate negociorum,si superiores adinuicem sint subordinati.

c ¶ Nō posse.] Illa.s.vice.& illa vacatione.c.pen. de ele.vnde sumitur.vitium tñ hoc purgabitur per intermediā personā, c. ex transmissa.de fil.presb. hoc iō tam varie,quia ex his, quæ incōuenienti fiūt præsumptio nascitur:c.officij de elect. & inesse videntur,q̄ fiunt incontinenti.l.lecta.ff.si cer. pet.& ex vicinitate consortium trahitur. de pœni.dist.1.cap. sed & continuo.

Et in electione committitur simonia h.d.

Is quoque,qui pro electione a prœmia largitur,quia per electionem peruenitur ad consecrationem, perinde simoniacus habebitur,ac si pro consecratione munera dedisset.

Simoniace dicitur quis electus etiam si quid ignorante eo datum fuerit, vel promissum.h.d.

Nec distinguemus sciente, an ignorante eo, qui promissionis, vel dationis alicuius interuentu postmodum electus fuit, pro missum quid, vel datum fuerit. quamuis enim electus tempore dationis, vel promissionis cōscius nō fuerit, non propterea minus electio rei probanda b erit.

Episcopus non potest dispensare cum electo simoniace licet ignoranter, sed bene super assertione beneficy simplicis prauia tamen resignatione.h.d.

Sed videamus, an post reprobatam electionem cum eo super prælatione ad quā quis sic electꝰ fuerit, possit episcopus dispēsare, & constitutum est non posse c Quamuis circa eum,qui per simoniacam prauitatem simplex beneficium d recipit, post liberam resignationē e episcopi dispensatio toleretur.

Datum in dispēdium eligendi, vel illo etiam reclamante non facit electionem simoniacam.h.d.

Plane, si constet, eos qui quid dederint, vel promiserint, quod per fraudem f in dispendiū eligendi dolo malo id fecerint aut electo ipso non

d ¶ Simplex beneficium.] Immo videtur, q̄ etiam cū ea prælaturam. 1. q. c. præsentium. quod satis admittit Host. si id suadeat euidens ecclesiæ vtilitas, & illū sequuntur Docto. cōmuniter, vt per Ab.in c.pe.de elec. alij aliter & varie, vt in d.c. pen.& in ca. simoniace.eod. vbi late per Abb.

e ¶ Liberam resignationem.] Tria, ergo secūdū Boat. cōcurrere debent ad hoc, vt eps possit dispensare. Primum, q̄ simonia sit commissa ignorante, nec ratum habente eo, cum quo dispensatur. quod beneficium sit simplex, & qđ procedat libera resignatio,de quo latius in ca. pen. de ele. in c. de simoniace. eod. Vnum tamen nota, q̄ non est idem in monachatu, quod in assecutione beneficij. nec. n. vitiat ob simoniā. c. veniēs. vbi Abb. eo.

Plane. CASVS. Io. Bapt. Quidam cupiens impedire promotionē cuiusdā Perusini ad canonicatū dolo,& fraude promisit certū munus obsequij noīe istius promouēdi,vnde dubitatū fuit an ꝓmotio ista esset ꝓficiēda,& exequēda,cū.n.simoniā videretur sapere.§.nec distinguimus sup. eo. ꝓpea r fidebatur vlterius nō esse procedēdū. Cęterū Sol est tenēda,put hic legimus, q̄a dolo alterius nemo dēt grauari.c. nō dēt. de reg iu.in 6.Nō obstat obiectio cū locum hēat vbi cessat fraus, & princip. nō sunt in culpa: No.dolosā simoniā esse a iure dānatā,alioqn multi actus reputarētur simoniaci,licet nō essent.Not. secundo casum in quo verificatur d. c.non debet. de reg.iur.in 6.

f ¶ Per fraudem.] Not. casum, in quo electio facta per

per simoniā nō vitiatur.Sed qualiter apparebit de fraude? Dic ꝓ cōiecturas.fraus. n.& dolus per coniecturas ,pbantur.c.2 de renun.in 6. l. dolū.C. de dolo.vtputa,si illi, qui se opponebāt electioni dederunt pecuniam,vt eligeretur.

a ¶ Ratū habēte.] Arg. ꝙ de iure canonico possum habere ratū gestū nōmeo nomine, qđ tñ non est verum.si intelligas de ratihabitione,q̄ trahatur retro,c.ratū.de reg iu.l.6. de quo dic vt not. in c.cū qs. de sen. excom. in 6. iste igitur ,prie nō cōmittit simoniā. Aliud est n.vēdere, aliud vēdenti consentire:l. aliud.ff.de reg.iur. Nec habet locum ratihabitio ex quo pecuniæ datio nō fuit facta nomine suo.inuoluitur tamen peccato quod meretur puniri, vt hic,approbando factum damnabile, vt per Abb.in c.sicut.de sent. excō.

b ¶ Parantis.] Sic l.2. §.fin. ff.si quis caut.

c ¶ Damnosum.] Quod esset iniquū cū peccata tenere debeant suos auctores.l.sancimus. C.de pœn.c.q̄situ, de his, q̄ fi.a mai. par.c. nec. n.debet alius alterius odio ꝓgrauari. l.si qs in suo.C. de ino.test.

d ¶ Reportaret.] Quod esse non debet.c. significante. qui; matri. accus. posi.c.super,& c.sedes Apostolica. de rescrip. l. fundo.ff. de rei vendi.c. nobis.& c.sicut. eod.

Io. Bapt. Ac veluti.CASVS. Licet hæc pars plures hēat particul.qm̄ tñ in cōi potest casus in ea adnot.pro pterea sciendum est, quod diuersi diuersimode simoniam commiserunt,quidam.n. obtulerunt ępo pecuniā pro consequenda spūs sancti grā: qdā vero ad idē fuerunt mediatores: alij aūt ꝓmittūt ordinari a simoniaco licet nō simoniace, qdā rursus pecuniā dederūt ad beneficiū tm̄ ecclesiast. consequendū vel pro se, aut ꝓ propriis filiis.hæc aūt omnia cum ad ecclesiæ notitiam deducantur, aliquando ꝓ viā inqsitionis,aliqñ vero ꝓ viā accusationis, fuit ppea dubitatū, an pœna dēat ꝓponi scđm qualitatē casus adnot. p c. supphis.de accusa. Dicebatur accusatū esse semp deponēdū, si ꝓ accusationē ,procederetur,si vero q̄ inqsitionē esse extraordinarie ,procedēdū p c.qualiter.el 2.eo Sol tñ prout in hac part. legimus, quia si secus esset,pœna non imponeretur secūdū qualitatē delicti, quod esset contra iuris dispositionē.arg. c. sicut. de homic. cum simil. Non obstant obiecta, quia licet accusatio, & inquisitio ad diuersa sint ordinatę,tñ qualitas delicti aliqñ aliter suadet esse faciendū iuxta c.inqsitionis. §.1.in fi. eo.Not. primo arg. simoniæ, quodlib. delictū dicitur habere latitudinē & iō pœna secundum qualitatem gradus imponi dēt: Not.secundo arg. ad ostēdēdū inquisitionē esse iudiciū extraordinariū,cū regulariter pœna p eā ꝓponenda debeat esse mitior.facit d.c. qualiter.el 2. vbi docto.

e ¶ Variis modis.] De quibus in superioribus paragraphis.

f ¶ Variis pœnis.] Vt ꝓ Host.in sum. §. qua pœna. & ꝓ Ab.in cap. inquisitionis. de accusat. versicu.sed contra hoc dictum facit, & per eum aliquid in c.de simoniace, & in c accusatum, & in c. insinuatū. eod.

modo ignorante: sed etiā reclamante, nec aliquando ratum a habente, secuta electio minime reprobanda erit:alioquin contingeret, quod factum insidias inimico parātis b innocenti damnosum c existeret, & vir malus de fraude sua commodum reportaret d.

Simoniace ordinans cum suo ordinato, & clerico mediatore est deponendus. laicus vero mediator excommunicatur.h.d.

Ac veluti variis modis e simoniaca labes committitur, sic etiā variis pœnis simoniacos percelli admonēdi sumus. Nā si quis vt ordinetur pecuniā episcopo obtulerit,& qui turpissimi lucri commodo sancti Spiritus gratiam vendere tentauerit, amissionis proprij gradus periculo subiacebit: & qui ordinatus est a digna gnitate g, quam pecuniis acquisiuit erit prorsus alienus h. Si quis vero, tam turpibus, & nefandis datis,vel acceptis mediator i extiterit,si quidē clericus erit, a proprio gradu deiiciendus: si vero laicus,anathematizandus erit.

Ordinatus a simoniaco non simoniace, & simoniace non simoniacus ordinem conferens non sunt deponendi. h.d.

Hæc tamen de illis intelligere nos oportet,quos nec ignorantia, nec attractionis excusat violentia k: sed simoniaci simoniace ordinati,vel ordinatores existūt. Ceterum,si quis a simoniaco quidem,non tamen simoniace ordinem susceperit: aut si moniace nō simoniacus ordinem contulerit, misericorditer in ecclesia substinendi l

g ¶ A dignitate.] Id est,prælatura.

h ¶ Alienus.] Ca.si quis epūs.& c. si qui a simoniacis.& c.de cetero.1.q.1.

i ¶ Mediator.] 1.q.1.c.si quis episcopus. c.non satis,vbi Ab.eo.& c.per inquisitionem, de ele.& in c.2.de confess.

K ¶ Violentia.] Sic. c.statuimus, primo, 1.q.1.& fac.c.statuimus,2.& c. si quid.1.q.1.

l ¶ Substinendi erunt.] Ex dispensatione,c.statuimus,2.1.q.1.An autem epūs possit dispensare,& qñ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vide not. in cap. pen. de ele. & in c. post translationē. de renunc. latissime per Abba. in cap. de simoniace. eod.

a ¶ Hos enim.] Sic in c. statuimus. 1. q. 1. & tales non male agunt, sed patiuntur.

b ¶ Spoliād' erit.] 1. q. 1. c. presbyter, vbi not.

c ¶ Permittendus erit.] Cap. qualiter 2. de accus. dic tñ de hoc, vt habetur latius in cap. dilectus. 2. eod.

d ¶ Quinimmo.] 1. q. 5. cap. quicunque.

e ¶ Omnino.] Id est, libere. Sed quid filij nolunt parentibus credere? Quidam dicunt, quod si non habent ex hoc læsam conscientiam, sunt omnino secuti, argu. l. filium. ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur. alioquin si faciunt contra conscientiam, ædificant ad gehennam. cap. fina. de præscript. Sed tu dic, q̄ in hoc acquiescere debent testimonio parentum, de quibus verisimile est, quod non dicerent falsum, c. afferte & cap litteras. de præsumpt. & ita firmat Archid. 1. q. 5. c. quicumque.

f ¶ Substineri.] Quia hoc non peccauerunt, sed parentes. vnde filius non debet portare iniquitatem patris.

g ¶ Quæ ex consecratione. Puta iura spiritualia, cui cohærent officia ecclesiastica, vel ius percipiendi res officij adhærerunt; hos enim [a] facit simoniacos, non reatus criminis, sed ordinatio, vel susceptio simoniaci.

Beneficium consecutus simoniace per accusationem conuictus priuatur beneficio, & deponitur: per inquisitionem vero priuatur quidem beneficio, sed post peractam pœnitentiam in suo ordine permittitur ministrare. h. d.

Quod si non ordinem quis, sed beneficium ecclesiasticum data pecunia consecutus fuerit, multū interest p accusationē, an per inquisitionē quis conuictus fuerit. Primo enim casu non solum ecclesia priuandus: verum etiam honore sacerdotij presbyter spoliandus [b] erit. Posteriore vero postquam ab ecclesia, quam sibi per pecuniam comparauerat, amotus fuerit, & iniunctam pœnitentiam egerit, in susceptis ordinibus ministrare permittendus [c] erit.

Cum paruuli, qui cupiditate parentū ecclesias sunt consecuti post liberam resignationem potest dispensari. h. d.

Quinimmo [d] qui paruuli parentum cupiditate ecclesias per pecuniam sunt consecuti ob paternum factum non modo a sacris ordinibus non sunt remouendi: verū etiā postquā eas omnino [e] dimiserint, si canonice in eisdē viuere voluerint, pro magna misericordia substineri [f] poterunt.

Idem iuris est de accessorio, quod de principali. h. d.

Nec obiiciat quis non consecrationem emisse se, sed quæ ex consecratione [g] proueniant. Nam sicut anima sine corpore corporaliter [h] viuere non potest, sic corporalis ecclesia [i], vel dignitas [k], & ordo [l] ecclesiasticus sine rebus corporalibus parum proficiet. Quisquis igitur eorum alterum vendit, sine quo alterum haberi non contingit, neutrum [m] inuenditum reliquisse intelligitur.

Quilibet admittitur ad accusandum simoniacum. Et solus simoniacus inter peccatores Missam non celebrat. h. d.

Huius aūt criminis tāta ē labes, vt ēt seruis [a] aduersus dominos, & quilibet criminosi admittantur ad accusationem. Itē omnis peccator [b] missam celebrare potest, præterquā simoniacus, quem adeo quilibet, vt ab ordine male accepto remoueatur, accusare potest, vt nec meretrix [c] excludatur.

Oblatum sponte vel datū non induxit simoniam. h. d.

Sciendum tamen

rentibus, vel rebus ipsas, vel vt latius not. in cap. si quis obiecerit. 1. q. 3. vñ de sumitur.

h ¶ Corporaliter.] Id est, exercendo sensus corporeos: aliàs enim viuit etiam sine corpore.

i ¶ Corporalis ecclesia. 1. ecclesiasticorum. corpus enim collegium significat. l. 1. ff. qđ cuiusque vni. nomi. & in l. 1. C. de Alex. prim. li. 11. & l. 1. C. de priuileg. corp. vrbis Romæ. lib. 11. vel dic corporalis ecclesia, id est, materialis. & est hoc contra opi. illorum, qui asserunt ecclesiam carere debere statu ac bonis temporalibus,

K ¶ Vel dignitas.] Vt episcopatus, archidiaconatus.

l ¶ Et ordo.] Vnde nemo ordinari debet sine certo titul. §. 1. cum ibi nota. supra de præben.

m ¶ Neutrum.] Argumen. quod in connexis quod iuris statuitur in vno, statuitur in alio. fac. cap. quo iuris. dist. 8. & 3. q. 6. cap. hæc quippe. & 16. quæst. 2. ca. 1. & ff. de iureiuran. l. cum qui. §. si libertus.

Arg. a cōnexis.

Huius autem. CASVS. Cum quilibet de populo in diœcesi Alexandrina veniret ad accusandum de simonia quosdam clericos, fuit quæsitum an esset ita in

Meretrix

indifferenter admittendus: siquidem sicut delictū solum ecclesiam videtur offendere, ita quoque solus prælatus per inquisitionem ad ipsam puniendus admittendus, accedit etiam quod si criminosus excludit à testimonio c. testimoniū. de testi. ita quoque ab accusatione debebat repelli. Sol. tñ vt hic hr̄, qa ob enormitatē delicti à cōi iuris regula erat recedendū, & cum iuris rigore procedendū: Non obstant obiecta, quia secunda obiectio soluit per rōnem decidēdi assignatā. Ad primū aut dico qđ appellatione ecclesiæ oēs fideles intelliguntr̄ aliqñ, & iō nō est inconueniēs vt accusatio admittat modo p̄dicto. Not. primo arg. qđ ob aliquā spāle rōnē aliqñ a cōibus iuris regulis est recedēdū Not. 2. qđ p sona alias de iure inhabilis ad aliquē actum ob qualitatem casus & rationē specialē sape efficitur habilis & legitima.

a ¶ Serui.] Qui regulariter nō stāt in iudicio. l. vix certis. ff. de iud. fac. c pen. 3. q. 4. & ca. tanta. eo. vnde sumitur.

b ¶ Omnis peccator.] Non præcisus scilicet ab ecclesia per sententiā canonis, vel iudicis tolleratus & pœnitens & sic cessat obiectio de excommunicatis, & suspensis, vt sunt notorij fornicarij. distin. 32. c nullus. Vel p̄t hoc referri ad facilitatem dispensandi quasi facilius dispensetur cum omnibus aliis criminosis præter homicidium, quam cum simoniaco. Vel sic dato, q̄ omnis peccator possit celebrare, simoniacus tamen non potest considerato initio: quia simoniacus in ipso sui initio commissionis suspensus est, vt 1. q. 1. c. reperiuntur. & inter ortus occidit, & in ipsa sui radice est vitiatus, vt 1. q. 1. c. quibusdam, vel dic vt latius not. & traditur in c. tanta. eo.

c ¶ Meretrix.] Quæ aliàs non est admittēda ad accusationem ob eius vilitatem. l. quæ adulterium. C. de adul. & l. 3. §. lege Iulia. ff. de testi. Et ex hac littera, & c. tanta. eo. vnde sumitur. collige secundum Abb. quod sub dispositione generali, qua criminosi admittuntur ad exercitium alicuius actus non comprehenditur meretrix, nisi de ea caueatur specialiter, facit l. quoniam Alexandrum. & l. qui adulter. C. de adulr. Sed an admitti possit meretrix ad testificandum in crimine simoniæ? Et non videtur. nulla enim iura specialiter dicunt meretrices admittendas, sed tantum criminosos, & licet admittantur ad accusandum, non tamen sequitur ergo etiam ad testificandum: quia maior idoneitas requiritur ad testificandum ob maius periculum,

est non datione qualibet, aut receptione simoniā contrahi: nā si quid sponte, pure, sine [d] pacto, & cōuentione, & taxatione [e], qualibet fuerit gratis oblatum, id sine scrupulo [f] simoniacæ pravitatis recipi poterit.

Datum gratia redimendæ molestiæ non inducit simoniam. h. d.

Idē obtinet ex cōtrario, si quid non spōte quis dederit, sed vt indebite illatam molestiam redimeret, vel ne ecclesiastica beneficia sibi subtraherentur, vel ne ipse ab officio suspenderetur, vel ne excommunicationis sententiam incurreret, vel ne ab ecclesia sua pellerētur, vel ne ab ea exularet, vel ne ab ea fugeret, vel ne ab ea discederet, vel ne ab ea recederet, vel ne ab ea abscederet, vel ne ab ea separaretur, vel ne ab ea diuideretur, vel ne ab ea segregaretur, vel ne ab ea distraheretur, vel ne ab ea abstraheretur, vel ne ab ea abduceretur, vel ne ab ea auferretur, vel ne ab ea eriperetur, vel ne ab ea exueretur, vel ne ab ea spoliaretur, vel ne ab ea priuaretur, vel ne ab ea exueretur, vel ne ab ea nudaretur, vel ne ab ea denudaret

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Quæsito iure.] Ca. dilectus. & c. Matthæus, eo. & vbique not. consequitur enim magnum commodum transigens. c.1. vbi Abb de transact.

b ¶ Coactus fuerit.] Sed quæritur, an licite detur pecunia sacerdoti, qui non vult aliter baptizare, ni si accepta pecunia, & sic etiam in aliis sacramentis? Resp. vt per Abb & alios in cap. cum in ecclesiæ. & in c. non satis. eod.

c ¶ Lateranensi.] Vt in c. 1. ne præl. vi. suas. &c.

d ¶ Turonen.] Ca. 2. ne præl. vi. suas, &c.

e ¶ Districtioni.] Et aliis etiam pœnis, vt legitur, & not. in c. 1 ne præl. vi. suas. &c.

f ¶ Vices suas.] Id est, iurisdictionem suam, cū enim ep̄alis iurisdictio sit quid spirituale, c. decernimus. de iudi. non mirū, si per hoc committitur simonia. Sed numquid idem sit, si vē datur temporalis iurisdictio? Gloss. in c. 2. ne præla. vi. suas. videtur inclinare in partem affirmatiuam: magis tamen communiter contra: nam licet grauiter peccet accipiens pro iurisdictione temporali pecuniam, ne scilicet subditi plus æquo grauentur. §. illud. authē. de mand. prin. non tamen est simonia. fac. not. in cap. nemo. de sim & quod not. 1. quæstio. 3. in sum. Si tū tē poralis iurisdictio haberet dependentiam ab officio ecclesiastico propter huiusmodi connexitatē mitteretur simonia. Ab. in cap. 2 ne præl. vi. suas, g cap. consulere, eo.

cipiob annuo censu.] Bene potest ecclesia a primus. destitui censualis, c. scientes. & c. prohibetamquam. Sed an obuentiones iurisdictionis in c. 1. ne pra. us possint vendi. & posse tenet glo. verum, si non suas, qđ intellige ita demū esse dōnem: nam si fi turillimet, qui exercet iurisxitatē videretur ve ercenti venditio ob conne obiecerit, vt per Host. sa iurisdō. 1. q. 3. c. si qs

h ¶ Non habetur.] Sacerdo in d. c. 1. cleſiæ debet habere consideratio ad præmium æternæ retributionis, non alicuius temporalitatis, quod non sit plerumque.

i ¶ Obrētu.] Quia talis similitudo simoniam quādam videtur inducere, & hac ratione. § ille ponitur sub titulo. de simo. licet stricte & vere nō sit simonia, vt per Ab. in c. 1. de magist.

K ¶ Exigere.] Et si exigat, debet restituere.

l ¶ Sui laboris.] Nota beneficium appellari laboris fructum, fac. cap. cum secundum. de præben. & concor. c. 1. de magistr.

DE HAERETICIS, schismaticis, & apostatis.

Continuatur. iste per glo. rubri. vel dicas secundo postquam vidimus de delicto, quod mutat naturā Dei, sequitur videre de alio, quod ipsum negat, & rollit, & ideo proponitur iste, qui diuiditur in 2 part. princi. in prima tractatur de hæreticis, & schismaticis simul: in secunda vero de apostata. secunda ibi, apostatæ. Prima pars adhuc diuiditur in 6. par. in prima adnot. qui sint hæretici, & schismatici: in secunda qua pœna puniantur: in tertia quid iuris si ad ecclesiam reuertantur: in quarta qui sint relapsi: in quinta quid iuris de suspectis: in sexta colligitur quædam regula vniuersalis: secūda ibi, vtrumque vero: tertia ibi, sed videamus: quarta ibi, relapsi autem: quinta ibi, qui vero: sexta ibi, plura quoque.

Io. Bapt.

m ¶ De hæreticis, &c.] Post habitum tractatum de vno crimine, quod principaliter continet Dei læsionem, vt §. finali, supra de duplici purg. sequitur de aliis videre, vnde ponitur hæc rubr.

HAeretici sunt. CASVS non figuratur: Nota tamen quod istæ definitiones videntur demonstrare hæresim principaliter consistere in intellectu, schism. vero in voluntate quid autem sit dicendum non est præsentis tractatus: satis. n. est modo illud scire, quod in tantum sunt delicta, in quantum sunt voluntaria. c. cum voluntate, de senten. excommu.

Io. Bapt.

TIT. IIII.

Qui sint haretici, & qui schismatici, & quomodo differant. h. d.

HAereticus sūt, qui vanę glorię prīcipatusque a sui causa falsas opiniones gignunt b, vel sequuntur c. Schismatici d sunt, qui se ab vnitate ecclesiæ per inobedientiam separant. Licet autem inter hos a principio quædam videatur esse diuersitas e: nullum tamen est schisma, quod sibi aliquam tandem heresim nō confingat f, vt ab ecclesia recte recessisse videatur.

Schismatici excommunicatione, depositione, bonorum confiscatione, & a sestorum annullatione puniuntur. h. d.

Vtrumq; vero crimen atrocissimis pœnis ecclesiastica disciplina prosequitur: nā schismaticos excommunicationis sententia g canones infectantur: & si nec sic resipuerint ab omni ministerio ecclesiastico primo respondendum huiusmodi modis non esse de iure puniendum quia in primis nemo, debet multiplici pœna puniri l. senatus. ff. de accusatio. Secundo quia nemo debet alterius culpa grauari. ca. non debet de reg. iur. in 6. tertio quia nisi pars citetur ad a legandum iura sua actus dicitur nullus. l. de vnoquoque ff de re iudi. Sol. tamen prout in hac part. legimus, quia si grauissima, & multiplici pœna punitur qui offendet maiestatem humanam. l. quisquis. C. ad l. iul. maiest. multo magis debet puniri qui offendit maiestat. d. vinam, non obstant obiecta, ad primum enim respondetur quod ob grauitatem delicti illa multiplex pœna habet rationem vnius pœnæ tantum, & ita intelligitur lex adducta. Ad secundum dico illam reg. verificari respectu culpa, & limitari respectu causæ per reg. sine culpa. eo. de reg. iu. in 6. Ad tertium dico, quod in sententia quæ imponitur ipso iure citatio præcedit virtualiter, & ideo etiam in ea reperitur. Not. primo arg. quod quædam pœnæ non imponūtur directe, sed per quandam necessariā consequētiam: Not. secundo multiplicari pœnā aliqñ ob grauitatē delicti, qa tunc multiplicatio ista hēt rōnē unius pœnæ: Not. tertio qđ quis punitur aliqñ nō tm̄ in propriis suis bonis, sed etiam in propriis filiis, & descendentibus: Not. quarto limita. ad tit. C. ne de stat. defuncto.

Io. Bapt.

g ¶ Sententia.] Ista est excōicatio latæ sententiæ, sicut & illa cap. si quis suadente. 17. q. 4. & no. in c. quoniam. in fi. de offi. ordi. & hoc nō habet dubiū in schismate, qđ hēt hæresim coniunctā, de quo ut hæc littera loqui. Sed magnū dubium est de schismate, quod est sine hæresi, licet quidā teneāt, q nō sunt excōicati tales schismatici. Abb. tm̄ tam in rubri. quām in c. 1. de schismat. renet contrarium, & idem tenet Host. in summa eo. §. qua pœna. nisi

a ¶ Principatusque sui.] Vel alterius temporalis commoditatis, vt in c. hæreticus. 24. q. 3. vnde sumitur. Et dicitur hæresis a verbo Græco, ærùmæ, qđ electionem designat, scilicet, q̄ vnus quisque eligat disciplinam, quam putat esse meliorem. c. hæresis. 24. q. 3. licet Archi. dicat hæresim ibi dici ab errādo, & in c. seq. dicat dici a verbo hæreiscor, qđ est diuido, q̄ derivationes licet quadrare videantur quoad rem ipsam, & naturam rei, quo tamē ad vocem, nō probantur a Grammaticis & humaniori bus.

b ¶ Gignunt.] Hi sunt hæresiarchæ, vt Lutherus, Zuinglius.

c ¶ Sequuntur.] Vt Lutherani Zuingliani.

d ¶ Schismatici.] Tribus modis aliqui schismatici dici possunt, largissime, vt omnes constituti in peccato mortali, quia sunt extra charitatem. 11. q. 1. c. audi denique. & 24. q. 3. c. dixi. large vt excommunicati: quia sunt extra ecclesiam, & communionem fidelium. 11. q. 3. c cum excommunicato, & seq. stricte, qui episcopum deiiciunt de sede episcopali, magis tamen communiter in hoc tenetur contrarium. ex quo enim isti non sunt diuisi a Romana ecclesia. licet eiecerint proprium episcopum, & alium receperint, non tamen per hoc schismatici dicuntur. sed illi stricte dicuntur schismatici, qui diuidunt se ab vnitate ecclesiæ constituendo sibi ecclesiam, & ordinando clericos & sacerdotes vt per Ab. in cap. tua. eo.

e ¶ Diuersitas.] Vt in c. inter. 24. q. 3. diuersitas tamen est ea, quæ est inter dispositionem, & habitū. Primum. n. dicitur schisma, sed cum post tempus pertinaciter adhæserit suæ sectæ, dicitur hæresis. Vel dicas q̄ omnis hæreticus, est schismaticus: sed non contra, & sic est ea differentia, quæ est inter genus & speciem, vt not. in d. c. inter, vbi Arch, ponit etiam alias opiniones circa istas diuersitates.

ANTIMI Dictum hoc, quod schisma, & hæresis differant sicut dispositio & habitus est desumptum ex gl. in verbo. & schisma. d. c. inter. quod licet impropriē admodum dicatur: potuit tamen habere veritatem, si non simpliciter, sed in casu quo quis prius se separat ab ecclesiæ vnitate ex intentione quod dicitur esse schisma, vt per S. Thom. 2. sec. q. 39. art. 1. ex quo deinde sequitur vt separatus ab vnione ecclesiæ disponatur ad incidendum in mille errores, & ibi pertinaciter permanens fiat hæreticus, vide Caietan. in verbo, schisma.

f ¶ Confingat.] Et si nullam aliam confingeret nō euadit eam, vt s. non peccet in illo articulo, & vnā sanctam ecclesiam, vt per Ab. in rubri. eod. & per Hostien. in summ. eod. per Archi. in c. inter. 24. q. 3. & nota. in c. quia diligentia. de elect.

Vtrūque vero. Licet hæc pars plures habeat particul. potest tamen commode casus in ea in cōi ad notari, & ideo præmittendum est, quod cum quidam fortasse auaritia motus incidisset in hæc delicta, ita. n. diuitiis opetam dabat vt & Deum, & ecclesiā postea negligebat, debebat propterea aliqua graui pœna puniri: qua de re fuit quæsitum an esset puniendus p sententiam excommunicationis, per priuationem cuiusc̄unq; dignitatis, per confiscationē bonorum, item mediāte persona suæ vxoris filiorum, & descendentium tā in vita, quām post mortem, & tā per sententiam hominis, quām iuris: cui quæsito videbatur

Io. Bapt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tamen schismatici sequerentur schisma probabili errore inducti.

a ¶ Deponentur.] Cap. quoniam. in fi. de offi. ord.

b ¶ Brachij sæcularis.] Sic in c. 1. & ca. quoniã. de off. ord. & dist. 17 c. nec licuit. & 23. q. 5. c. principes: aliàs autẽ nisi clericus sit incorrigibilis non est implorandũ brachiũ sæculare, nisi ad adiuuandũ ecclesiasticũ iudicẽ: nã etiã depositũ non põt laicus punire, nisi sit incorrigibilis. c. cũ nõ ab homine. de iud. c. dictũ dist. 81. nisi in crimine fal. & vbicũq; deficit ecclesiastica ptãs recurritur ad auxiliũ sæculare. 10 q. 1 c. petimus, & 23. q. 5. c. de Liguribus. & ita vna potestas p aliã iuuatur. cap. cum ad verum. & c. ventum est d. 96. & not. in d. c. qm̃.

c ¶ Cõfiscatione.] Cap. 1. de schis. in 6. an autem redeũtes ad vnitatem ecclesiæ recuperent, habetur in c. quod a te. de cler. coniu.

d ¶ Voluerunt.] Not. ergo, q̃ gesta p schismaticos nõ tenent, de quo dic vt latius per Ab. in c. 1. de schi. ad fi.

e ¶ Deprehensũ.] Vel euidentia facti, vt quia publice prædicat hæresim, arg. l. palam. l. 1. § fina. ff. de rit. nupt. Vel legitima probatione, puta per testes, vel propria confessione.

f ¶ Prærogatiua.] Argum. q̃ clericus depositus nõ habet priuilegium clericale, quod concedunt quidam, alij contra, vt not. in cap. ad abolendam. eo. vnde sumitur.

g ¶ Spoliandi erunt.] Scilicet ab episcopo, qui cognouit de crimine hæresis, tam contra clericos, quam contra laicos, etiam exemptos. ca. ad abolẽ & determi. si autem esset dubium, tunc quæ. 24. q 1. & cap. ult. ad solum Papam. cap. quoties.

h ¶ Potestatis.] Nec. ius vide not. in cap. ad abolendam. eod. & latissimè omnes in c. at si clerici. de iudi.

deponentur [a], adhibito etiã si necesse fuerit brachij sæcularis [b] auxilio, ad illorum insolẽtiam coercendã, cum omnium etiam bonorum confiscatione [c].

Gesta à schismaticis sunt nulla. h. d.

Ordinationes quoque ab his factas, & dignitatem siue beneficiorum cõcessiones, alienationes rerũ ecclesiasticarum omnino penitus firmitate carere voluerunt [d].

Haretici nisi hæresim abiurauerint omni ecclesiastica prærogatiua nudati, traduntur sæculari curia puniendi. h. d.

In hæresim autem deprehẽsi [e] præter petui vinculum anathematis, si clerici sint, vel religiosi totius ordinis ecclesiastici prærogatiua [f] spoliandi erunt [g], & omni officio, & beneficio nudati sæcularis relinquentur arbitrio protestatis [h] animaduersione debita [i] puniendi: nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidei catholicæ vnitatem recurrere [k], & errorem suũ publice abiurare, & congruam satisfactionem exhibere consenserint.

Laici hæretici puniuntur arbitrio iudicis sæcularis. hoc dicit.

Laici [l] vero, nisi (prout dictũ est) abiurata hæresi, & satisfactiõe exhibita ad fidẽ redierint orthodoxã, sæcularis iudicis arbitrio relinquentur [m], ter ineludi in verbo consenserunt, hic positum Tertio requiritur publica abiuratio ad arbitrium proprij episcopi. Quarto, congrua satisfactio, de quo dicendum, vt in d. c. vt commissi. & in d. cle. ad nostram.

i ¶ Debita.] Quæ est mors, vt not. in c. ad abolendã. eo. vbi Doct. & p Host. in sum. eo. §. qua pœna.

k ¶ Recurrere.] Scilicet spõte, vt in c. ad abolẽdã. eo. vnde sumitur. Quatuor autem sunt, quæ concurrere debent ad hoc, vt redeũtibus ad fidẽ dimittatur pœna mortis. Primo, q̃ lapsi incõtinenti reuertãtur. Secundo, q̃ spõte: aliàs si ex interuallo, nec sponte, sed metu pœnæ, vel p̃ bationũ appareat eos redire ad gremium ecclesiæ, nõ est redeũtibus parcendum. Quando autẽ quis dicatur sponte redire, habes per Ab. in c. excõ camus. eo. & p Archi. in c. vt commissi. eo. in 6. & per Ioan. de Ligna, & cle. ad nostrũ. eod. & fac. l. nouissime. ff. quod fal. tuto. authen. Sed quoad ista duo hodie ex consuetudine mitius videtur habere se ecclesia Romana. Nam vidi aliquos ex interuallo redire, de quibus etiam esse poterat probabilis suspitio, ne non metu pœnæ, vel prõptæ probationis redirẽt, qui tñ fuerũt admissi non ad pœnam, sed ad abiurationẽ. & ex hoc forte nõ ponitur in hac littera verbũ, sponte, quod ponitur in c. ad abolendam. eo licet illud videatur virtualiter ineludi in verbo consenserunt, hic positum Tertio requiritur publica abiuratio ad arbitrium proprij episcopi. Quarto, congrua satisfactio, de quo dicendum, vt in d. c. vt commissi. & in d. cle. ad nostram.

l ¶ Laici.] Collige. ex hoc versic. q̃ rõne criminis hæresis, etiam laicus est subiectus episcopo, nec mirum cum hoc crimen sit merum ecclesiasticũ, vnde sæcularis iudex etiam contra laicum cognoscere non potest, nor. in ca. vt officium. §. prohibemus. eo. in 6. sed sola executio relinq̃t iudici sæcu lari post sniam epi, & ad epi requisitionẽ. c. cũ scdm. eo. in 6 & c. ad abbolendam. eo. in antiquis.

m ¶ Relinquent.] Magis p̃prie stat hic hoc verbũ, q̃ superius, cum agit de clericis. laici enim non traduntur curiæ sæculari, vnde non est necessaria traditio, aliud in clericis: quia prius traduntur curiæ sæcularí, & traditi puniendi relinquuntur, vt no in c. ad abolendam. eodem.

a ¶ Receperunt.] De hoc dic vt habetur in c. excommunicamus. eod.

b ¶ Filijs.] Nor. ergo, q̃ propter acerbitatem delicti filius punitur temporaliter propter delictum patris tantum: quia ipsi parẽtes puniuntur in p̃sonis filiorum. l. isti quidem. ff. qđ met. cau. Item cũ filius soleat esse patri similis. l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de ædil. edi. merito exempla paterni criminis metuuntur. l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiestã. Spiritualiter autẽ & æternaliter non puniuntur, & ita p̃cedit illud, Filius nõ portabit iniquitatẽ patris, nec contra. de quo 24. q. 4. in sum. sed immo videtur, q̃ nec temporaliter. l. Manichæos. & l. cognouimus. eo. Sol illa iura configuntur per c. vergentis eo. Sed an filius hæretici p̃pter delictũ patris perdat etiam beneficium ecclesiasticum? Resp. non, vt not. in ca. satis peruersum. dist. 56 & de hoc vide quæ notat in c. quicũque. eodem in 6.

c ¶ Confiscata.] c. vergentis. & c. excommunicamus. e. c. cum secundum. eo. in 6.

d ¶ Receperunt.] Idest ecclesijs, quas habuerunt. Abb. in cap. excommunicamus. eo. Sed quid si clericus non habet ecclesiam aliquã? Resp. secũdum Ab.

e ¶ Promulgata.] Sic in c. cum secundum. eo in 6 & intellige de snia declaratoria non condemnatoria: quia condẽnatio & pœnæ impositio fit ipso iure, & ita not. q̃ quantũcunq; ex aliquo delicto imponat pœna ipso iure, ita vt alia dãnatio non requiratur, antequã fiat executio requiritur declaratio iudicis. fac. l. eius qui delatorem, & qđ ibi not. ff. de iur. fis. Hoc ñ secundũ Dom. & Perus. in d. c. cum secũdum limita duobus modis, vt ibi per eos.

f ¶ Non debeat.] c. nõ debet. cum concord. de reg. iur. in 6. c. decreuit. eo. in 6. vnde sumitur.

g ¶ Non debent.] Quia nec vxor pro marito cõuenitur. C. ne vxor p̃ mari. p tot. nisi in cã primipilari. l. factis. C. in qui. cau. pig. vel hyp. cõtra. & de hoc vide not. in c. pe. in gl. antep. de cõsue.

h ¶ Contraxerint.] Valet. n. matrimonium contractum cum hæretico, qui tñ in forma ecclesiæ baptizatus fuerit: aliàs secus, traditur in c. fi. de cõdi. appo. cõtractum aũt matrimoniũ cũ excõicato proculdubio valet, c. significasti. de eo, q̃ dux. in mat. quã, per ad.

i ¶ Sciebãt. Tẽpore. l. cõtractus, sed si tpe initi cõtractus ignorasset, licet postea resciissent non hẽret locũ hæc pœna, & sic inspicien dũ erit initiũ. ca. cũ dilecti. de empt. & ven. fac no. in c. dudum. 1. de cle. & in cle. 1. de cons. & af. in verb. sciẽter. Sciẽtia tñ nõ p̃sumitur, l. verius. ff. de prob.

k ¶ Ipso mortuo.] Intellige vsq; ad annos quadraginta a die mortis: nam postea bona a filijs catholicis ẽt a Romana ecclesia abdicari nõ poterũt, & hoc verũ, si parẽtes mortui catholici putabantur. Ita no in c. accusatus. § pe. eo. in 6 vnde sumitur. fac. l. qsquis. C. ad leg. Iul. maiest. § interdum. instit. de hæred quæ ab intesta. deferuntur.

l ¶ Credentes.] Not. quod est differentia inter hæreticos & alios hic descriptos, vnde nõ expressit pœnã contineretur aliud: quod per Doct. in c. 2. eo. in 6. in ducitur ad statuta, quomodo autem hæ personæ inter se differunt, vide per Doct. ibi.

m ¶ Scienter.] Ergo si gratia probandi illos excusaret, c. Apostolicæ. de cle. excom. min. & no. c. 2. c. 16.

a ¶ Proprijs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Proprijs manibus.] Not. casum quo possum per me, quod non possum per alium, de quo not. in ca. potest de re iud. in 6. Sicut enim exhibuerunt membra sua seruire iniquitati ad iniquitatem, sic exhibere debent illa seruire iustitiæ ad iustitiam, vt dicit Apost. ad Rom. c. 6. & dicitur dist. 47. c. omnes huius.

b ¶ Extumulent.] Si ossa ipsorum possunt ab ossibus aliorum discerni, c. saeris. de sep. & debent hoc facere si publice tumulauerint, si occulte tumulassent locus esset cap. quidam. 5. q. 1.

c ¶ Locus.] No. qđ dicitur puniri res inanimata, sic c. in quibusdam. de pœn. & in c. vbi periculum. §. ciuitas, de elec. in 6. & c. fi. e. in 6. & 15. q. 1. ca. mulier.

d ¶ Elij.] Sed an hoc intelligi possit de filiis etiam illegitimis? Et non videtur, cum nō sint in patria potestate, instit. de nupt. circa fin. fac. l. filium. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iur. committere contra, vt not. in c. statuimus. 2. eod. in 6. ne plus hēat luxuria, quam castitas, auth. de resti. & ea quę pa. &c. in fin. & hoc intellige quando illegitimorū pater est certus: secus si nati ex damnato coitu lex existimaret patrem incertum: quia tūc cessat legis ratio. nec enim dici posset natus ex parte improbato, vt per Perusi. in d. c. statutum.

e ¶ Beneficia eccle siastic. Large hic sumendum verbū, vt not. in c. de reg. iur.

f ¶ Publica.] Vt dicatus, notariatus & his similia, ad idem pœn. in 6.

g ¶ Vsque ad secundum.] p. felicis. §. quod si quis. de

sticæ sepulturæ tradere ausi fuerint, excommunicationis sententię subiacere debeant, nec antea absolutionis mereantur beneficium, quàm proprijs manibus[a] huiusmodi corpora extumulent[b] & proiiciant: locus[c] autem illę perpetuo carebit sepultura.

Descendentes ab hæretico vsque ad secundum gradū, ab hæretica vsque ad primū non possunt habere beneficiū ecclesiasticum, h.d.

Sed & eorumdem filij[d] ad beneficia ecclesiastica[e], seu publica[f] officia admittendi non erunt, quod quidem per paternam lineam vsque ad secundum[g] gradum, per maternam vero vsque ad primum[h] tantum extenditur. Cum enim secūdum legitimas sanctiones[i] reis læsæ maiestatis capite punitis, & bonis confiscatis eorum filijs vita solummodo ex misericordia conseruetur, quanto magis, qui aberrantes in fide Deum offendunt muneribus, bonis, honoribus debent spoliari? Cum longe sit grauius[k] æternam, quàm temporalem læ dere maiestatem.

Emendatio tollit pœnam. hoc dicit.

Hoc tamen intelligendum est de filijs & posteris eorum, qui tales esse, vel etiam de cessisse probantur: nō autem illorum, quos emendatos & ecclesię vnitati reincorporatos[l] esse constiterit.

Qui receperunt pœnitentiā ecclesiæ, vel recipere sunt parati, sunt reincorporandi. hoc dicit.

Sed videamus, qui & quando incorporari debeant, & constat eos, qui pro culpa huiusmodi ad mandatū ecclesiæ pœnitentiam acceptauerint, eamq; vel perfecerint, vel humiliter prosecutioni eius insistant[m], re-

& sic dictio, vsque, stat inclusiue, de quo per Fran. in c. statutum. 2. eo. in 6. remissiue.

h ¶ Ad primum tantum.] Cap. statutum. 2. eo. in 6.

i ¶ Legitimas sanctiones.] l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest.

K ¶ Grauius.] 17. quæst. 4. c. sicut qui ecclesiam. & 23. q. 5. c. si apud. & quod in religionem diuinam committitur in omnium fertur iniuriam. I. Manichæos. C. eod. vnde grauius est.

l ¶ Reincorporatos.] Vt in c. statutum. in fi. eod. in 6. vbi ponuntur requisita ad canonicam reincorporationē, & dicetur statim in §. seq.

Sed videamus. CASVS. Quidam hæretici pœnitentia ducti reuersi sunt ad ecclesiam, & cum voluissent gaudere beneficijs, quibus antea gaudebant, fuit quæsitum, quid iuris? vnde sicut per pœnitentiam restituuntur ad gratiam Dei, ita quoque videbatur dicendum ipsos esse restituendos ad reliqua bona, Cæterum Solu. prout hic habetur quia si ita simpliciter essent recipiendi quæ facillime possit ecclesia decipi, & ideo ne detur tale inconueniens procedēdum est prout hic legimus, non obstat obiectio quia ecclesia non iudicat de occultis. capit. sicut. cum seq. de simon. Nor. quod licet pœnitentia restituat pœnitētem ad gratiam, nō tamen ad illum statum in quo antea reperiebatur. Not. 2. quod ecclesia non claudit gremiū redeuntibus ad eam.

Io. Bapt.

m ¶ Insistant.] c. statutum. in fi. 2. eod. in 6. vnde sumitur. & fac. c. ex tenore. de temp. ord. & c. fi. de fur.

n ¶ Para-

a ¶ Parati.] Ex quo enim non stat per eos non debet eis imputari, de hoc in c. 1. & c. 2. de eo qui mit. in poss.

b ¶ Quod si qui.] Sumitur ex c. ad abolendam. eo. & ex c. super eo. eod. in 6.

c ¶ Audentia.] Nota casum, in quo audientia denegatur, de alijs not. distin. 24 cap 1. & per Bal. in l. postquam liti C. de pact.

d ¶ Petita.] Not. sacramenta non esse concedenda nisi petenti, vel habenti signa contritionis, secundum Dom. & Perusin. in capit. super eo. eodem in sexto.

e ¶ Eucharistiæ.] Sed quid de extrema vnctione & sepultura? Respon. secundum Ioan. An. hæc non possunt relapsis adaptari q. pe qui comburuntur, de quo dicitur per Perus. in cap. super eo. eod. in 6.

f ¶ Deneganda.] Et sic procedant illa, ecclesia nunquā claudit gremium redeunti authent. inter claras. C. de summa Trinit. & fide cathol. & delicti veniam petentibus non negamus. l. Manichæos. C. eod. & cap. adhuc instant de pœnit. distinct. 3. intelliguntur enim hæc quo ad salutem animæ, non quo ad alia. cap. super eo. & ibi no. eo. in 6.

Relapsi autem. CASVS non figuratur, quia procedit solum declarando. Not. tamē quod crimen relapsi præsupponit antea iure hæresim fuisse cōmissam, & ideo suspecti abiurati non dicuntur relapsi: Not. 2. quod in articul. fidei an peccans in vno dicatur in omnibus peccare, quidam scholares dubitauerunt, dicas tamen secundum theolog. quod dicitur peccare in omnibus quia negat primam veritatem, quæ est obiectū fidei, & ideo abiuratio sit simpliciter, sed not.

cipiendos esse. Idem iuris est, si pœnitentia nec peracta sit, nec imposita, dum tamen crimini obnoxij ad eam recipiendam parati[a] fuerint.

Relapsi non sunt reintegrandi, sed traduntur curiæ seculari: eis tamen non negantur sacramenta pœnitentiæ. h.d.

Quod[b] si qui post abiurationem erroris, vel postquam se proprij Antistitis examinatione purgauerint, in abiuratam hęresim recidisse deprehensi fuerint sæculari iudicio sine vlla penitus audientia[c] relinquendi erunt, licet si postmodum pœniteant, & pœnitentię signa in eis apparuerint manifesta, nequaquam sint relapsis humiliter petita[d] sacramenta pœnitentiæ & Eucharistia[e] deneganda[f].

Quando quis dicatur relapsus h.d.

Is vero, qui in vna hæresis specie, vel secta[m] commisit: aut in vno fidei articulo[n], seu ecclesiæ sacramento errauit, & postmodum hæresim simpliciter[o] vel generali-

loc per glo adductum.

g ¶ Vehementer.] Not. ergo, qđ crimen non dicitur plene probatum, quādo de eo constat præsumptione vehementi, vt hic, & in c. accusatus. in prin. eo. in 6. vnde sumitur, quod Dom ibi inducit ad statuta requirentia plenam probationem, & hoc intellige tu de vehementi suspicione hominis, non iuris: quia præsumptiones iuris dicuntur non solum plenæ, sed liquidissimæ probationes, vt not. in l. si tutor. C. de pœ. tut. & per Perus. in d. ca. accusatus.

h ¶ In iudicio.] Sic dicitur in c. accusatus. eo. in 6 Sed audiui, qđ exstat quædam extrauagans Alexandri vj quæ moderatur, siue corrigit hoc verbū, in iudicio: quidam tamen asserunt, illam non esse in vsu mihi nō liquet nec de extrauagan. nec de vsu.

i ¶ Ex modica & leui.] Ex qua modica & leui in causa hæresis potest contra aliquem procedi, vt not. per Inno. in c. sicut. de simo. per Perus. in c. accusatus eod. in 6.

K ¶ Ex hoc.] Scilicet quod post abiurationem ex leui causa reperitur lapsus.

l ¶ Grauius.] Quā si nunquam abiurasset.

m ¶ Secta.] De quibus sectis habetur 24 q. 3 c. pen. hodie tamen in tanta nostrorum temporum calamitate facta est illis accessio nō modica.

n ¶ Articulo.] De quibus habes in symbolo. & in c. fit miter. de sum. Trin & fid. ca. h.

o ¶ Simpliciter.] Per hoc verbum putant quidam quod si quis abiurasset in vno illo cap. tulo, in quo reperitur errare, licet postmodū habeatur in alio, nihilominus non diceretur relapsus: quod tenet Io. And. in cap. accusatus. eod. in 6. quia

Universidad de Deusto
Biblioteca

nec satis liquet quid magis communiter teneatur, vt per Perusibi. Sed nunquid de vno articulo diffamatus teneatur de omnibus se expurgare? Resp. vt not in c ego Berengarius. de consec. dist. 2. & in d. cap accusatus.

a ¶ Generaliter.] Cui generali & vniuersali æquipollet indefinita. fac. cap. quia circa. de priui. & l. Iulianus. ff. de leg 3.

b ¶ Iudicandus.] Contra C. de transact. l. si de certa. & ff. de transact. l qui cum tutoribus. §. 1. & vbi generalis trāsactio restringitur ad id de quo specialiter erat actum. Solut. illa locum habent in non connexis, secundum Io. Mon. & Io. And. in cap. accusatus. § 1. eod. in 6. arg. 26. q. 2 c. & illud. sed hæreses omnes sunt connexæ. ca. excommunicamus. eod. 1, & 2.

Io. Bapt. Qui vero. CASVS: Quidam iudex imperit[a] volebat quosdam de hæresi suspectos tanquam hereticos punire, quia sicut offensio maiestatis diuinæ est delictum magis graue quā sit offensio maiestatis humanæ, ita quoque maiori culpa, & pœna debet reputari, & puniri. Solu. tamen vt hic habetur, qa suspectus de crimine non est proprie criminosus, & ideo tanquam talis non debet puniri, vnde obiectio intelligi debet in paribus terminis: alioquin non concludit. Not. quod suspicio delicti aliquando idem operatur quod ipsum delictum; licet adinuicem distinguantur. Not. 2. quod non petere absolutionem ab excommunicatione causat concludentem præsumptionem delictum vere esse commissum propter quod fuit lata excommunicatio.

c ¶ Qui vero.] Sic, c excommunicamus. § qui vero & c ad abolendam. eo.

d ¶ Suspicione.] id est præsumptione & quidē probabili, alias non iudiceretur putgatio, & sic non obstat. 2 q 1 c. 1. & not in c. excommunicamus. § qui autem. eod.

e ¶ Non erunt.] Cap litteras. de præsumptio. vnde sumitur.

ter[a] abiurauit, si deinde in aliam etiam hæresis speciem siue sectam, aut alio articulo, seu sacramento cōmittat, vt relapsus in hæresim iudicandus[b] erit.

Suspecti de hæresi nisi se purgent, sunt excommunicādi, & excommunicati si in excōmunicatione insorduerint condemnantur tanquam hæretici. h. d.

Qui vero[c] inuenti fuerint sola suspicione[d] notabiles ob eam, quam tūuis vehementem de tam graui crimine condemnandi non erunt[e], sed nisi iusta consideratione suspicionis, qualitatemque personæ[f] propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio, sese feriendos exponunt. Et vsque ad satisfactionem ab omnibus euitabuntur, & si per annum in excommunicatione cōstiterint, velut hęretici condēnabuntur[g].

Plura specialiter inducta sunt in causa hæreticorum, & processu contra eos, hoc dicit.

Plura quoque ad hoc atrocissimum crimen vindicandum specialiter, & præter ordinarias iuris regulas inducta sunt, tam circa iudicium & processum[h] instituēdum & testium depositiones[i], & carcerum custodiam, & immurationis[k] pœnam, quam etiam cōtra fautores[l], receptatores & defen

f ¶ Personæ.] Quæ qualitas semper est attendenda. 2 q. 5 c omnibus. & c. inter. de purg. canon.

g ¶ Condemnabuntur.] Videtur ergo hic, & in ca. excommunicamus. §. qui autem. eo. quod aliquis sit de hæresi condemnandus, licet contra ipsum nō videatur violenta præsumptio, argu. contra ca. litteras. de præsum. vbi Papa non vult illum condemnari aduersus quem stat violenta præsumptio? Respōdeo præsumptio de qua in hac littera, & in d. § 1. autem. vnde sumitur, non est violenta: sed violentissima. Primo, quia probabilis fuit ob infamiam. Secundo, quia noluit se purgare, & ea propter fuit excommunicatus. Tertio, quia cū per annum steterit in excommunicatione pro conuicto habetur. 11. q. 3. ca. rutsus. & c. quicunque. secus in aliis crimini bus: quia si bona alicuius contumacis, ppter crimē annotata sunt, si infra annum non venit, bona deuoluuntur ad fiscum, sed quoad crimen nō obest, quin post annum probare possit innocentiam suam. l. annus. ff. de requi. reis.

Plura. CASVS non figuratur, sed not. quod ob grauitatem & enormitatem delicti in eius cognitione, & & punitione recedendum est a communibus regul. iuris & secundum rigorem, est procedendum.

h ¶ Processum instituendum.] Specialia circa processum habes in capitul. per hoc. & in capitu. vt inquisitionis. & in capit. final. eod. in 6. & in extrauagantibus communibus, in prima, quæ incipit, ex eo.

i ¶ Depositiones.] Specialia circa depositiones testium habes in c in fide. & in ca. accusatus. §. licet & §. fi. & in c. fi. eod in 6.

k ¶ Immurationis pœnam.] De hoc in clement. 1. eod.

l ¶ Fautores.] De his in c. ad abolendam. & in c. fi. eod. & in ca. præsidentes, & in c. accusatus. §. final. eod. in 6.

a ¶ Con-

a ¶ Constitutionum.] Scilicet allegatarum in præcedentibus notulis.

Apostatæ CASVS non est necesse vt hic aliter figuretur: vnde no. causam distin. apostasiæ: ille enim qui recedit a religione christiana, aut simpliciter recedit ab ea relinquendo fidem, & sic datur apostasia fidei: aut recedit ab aliquo actu eius, qui aut respicit obedientiam, & hinc datur apostasia in obedientiæ: aut respicit officium sui ordinis, & inde habetur apostasia irregularitatis.

b ¶ Apostatæ sunt.] Pertinet hic §. ad tertiam partem rubricæ, & sumitur hæc descriptio, ex his, quæ ponit Hosti. in summa de apostatis. §. quid sit. fac. 3. q 4 c beatus.

c ¶ Recedunt.] Et inde etiam secundum Hosti. dicitur apostasia, id est, post status, id est, retrogradus status, & apostata quasi retro stās, vel retro abiēs, vt 26. q. 7. c non obfirmetis. & ca. fi. qđ forte non admitterēt humaniores, & Græce linguæ periti. d ¶ Triplex est species.] Ita per Hosti. in summa eo. § qđ species. & communiter per gl & Doc. in cap 1. de apost. vbi Henric. addit quartam speciem generaliorem.

e ¶ Conuertunt.] Fac. cap. non potest 2. quæst. 7. & capit. quidam. de apostat. & in c. contra Christianos. đ hær. in 6.

f ¶ Non obtemperat.] Fac. capit. alieni. 3. q. 4. & c. alieni. 2. q 7. & c si quis. & c. illud. đ ma. & ob.

g ¶ Recedit.] Facit ca. fin. distin. 50. & 16. quæst. 1. cap. legi.

h ¶ Aliarum pœnarum.] Et iusta diuersitatem apostasiæ diuersificabuntur pœnæ, vt magistraliter tradit per Abbat. in capit. 1 de apost. & de hoc per Hostien. in summa de apostatis. §. qualiter puniantur.

sores eorum, vt clare ex lectione sacrarum constitutionum[a] apparere potest.

Apostatæ qui sint, & quotuplex apostasia. h. d.

Et hæc est tertia pars principalis huius tituli.

Apostatæ[b] sunt, qui à statu fidei obedientiæ vel religionis, quam se tenere professi sunt, temerarie recedunt[c]. Apostasiæ triplex[d] est species; alia enim est perfidiæ, alia inobedientiæ, alia irregularitatis. Apostasia perfidiæ est cum quis a fide recedunt. Vtputa cum Christiani effecti in Christi fide præuaricantur, & ad Iudaicos vel alios detestabiles ritus se conuertunt[e]. Apostasia inobedientiæ est cum quis præceptum superioris sui sponte transgreditur, siue patrum regulis vel constitutionibus non obtemperat[f]. Irregularitatis apostasia est cum quis ab ordine suo, siue assumptæ religionis recedit[g].

Quæ pœna apostatarum. hoc dicit.

Apostatas autem sacri canones tam inter infames deputant, quam etiam excommunicationis & aliarum pœnarum[h] vinculis innodandos esse præcipuunt.

DE SORTILEGIS, maledicis, & sacrilegis.

TIT. V.

Inquisitor hæreticæ pauitatis non potest procedere cōtra sortilegos, nisi sortilegiū expresse contineat hæresim. hoc dicit.

Sciendū[i] est hæreticæ pestis inquisitores de diuinationibus & sortilegiis (nisi hęresim saperēt[k]

DE SORTILEGIS, MALEDICIS, ET MALEFIC. Io. Bapt.

Cum autem supra locutus sit de delictis, quæ immediate respiciunt Deum, & inter ista connumerantur etiam illa quæ in presenti rubri. proponunt, propterea cōuenienti ordine post tit. præced. proponitur iste pūs, qui diuiditur in 4. partes, in prima ad not. an ista delicta pertineāt ad inquisitores: in secunda qui sint sortilegi: i tertia demōstratur qūo delicta ista sint punienda: in quarta habetur qualiter sacrilegium cōmittatur: secunda ibi, sunt autem: tertia ibi, diuersa ē: quarta ibi, sacrilegiū ār.

Sciendum est. CASVS. Orta fuit cōtrouersia inter episcopos & inquisitores fidei circa iudiciū delictorū in hac rubri. ppositorū: inquisitores. n. dicebant ipsos hōe in eis iurisdōnem, qa hmōi delinquētes vel nō vidēt credere Deo, vel si credūt, nō vidērur canonice credere: ei vero dicebāt oppositū: qa cū sint ordinarij iudices ca. 1. & p tot. de off. ord. non dīr sua ptāte priuati, nisi spāliter caueat. Solut. vt hic hr ob rōnē in tex. assignatā, nō obstant obiecta, quia per ea, quæ in tex. hūr soluuntur. Not. 1. qđ quædam delicta pūt sapere hæresim, & iō vñ oriatur esset obseruandū: Not. 2. ptātē inquisitorū esse strictē intelligendam, vt eorum iurisdō minus lædatur. Io. Bapt.

i Sciendū]. Fac. c. accusatus. §. sane. eod. in 6. vñ sumitur. & vide ad id, qđ hic dicitur. Abb. in c. cū sit. verticul. item & addo vltra Docto. de fo. comp.

k ¶ Saperēt.] Sicut ē circa aras idolorū, nefarias pces emittere, sacrificia offerre, dæmones cōsulere, eorum responsa accipere 26. q 2. cap. hi qui. & q 4. igitur, secus si quis non adoret demones. Sed solum ad tentandam mulieris impudicitiam innocet, vel p culum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

poculum amatorium misceat; hoc enim non sapit aliquod crimen hæresis, secundum Dom. Perus. & alios in c. accusatus. § sane. de hæret in 6. quia hoc est proprium diaboli tentare, sed si associant sibi, propter sortes exercendas hæreticos, vel faciunt prædicta cum corpore, vel sanguine Christi, vel si vt in sortibus possint habere responsa puerũ rebaptizent, tunc inquisitor procedere poterit, & de hac materia extat tractatus Pauli Ghirlandi.

In dubio iudex cõpetens dirigendus est.

a ¶ Manifeste.] In dubio ergo hoc casu non habent iurisdictionem, & licet aliàs iudex agnoscat, an sua sit iurisdictio, & in dubio dicatur iurisdictionem habere. l. si qs ex aliena. ff. de iud. quæ in ordinatio loquitur: hic tamẽ nisi id manifeste appareat, se non intromittit. & est simile, c. 1. § notoria. de cẽsi. in 6. & cap. 1. de pœ. eod. lib. & c. fi. de off. del. secũdum Io. And. Io. Monac. & Arch. in c. accusatus. §. sane. de hæret.

b ¶ Iudicibus.] Puta episcopis, & legatis, secũdum Io. Andr. immo etiam iudicibus sæcularibus, qui hoc casu procedere poterũt, vt per Abb. in cap. cum sit. ver. item & addo vltra Doctores. de for. compet.

c ¶ Priuilegiatũ.] Not. quod magis priuilegiatum anteponitur, c. volentes. de of. del. & dist. 21. c. denique. & l. fi. ff. de of. proconsu.

manifeste a) se se intromittere non debere, nec talia exercentes posse punire, sed eos suis debere iudicibus b) puniendos relinquere. Cum negotium fidei, quod summe priuilegiatum c) esse conuenit, per occupationes alias non debeat impediri.

Qui sint sortilegi. h. d.

Sunt autem d) sortilegi, qui prætextu religionis, per quasdam sortes diuinationis, scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione facta futura promittunt.

Sortilegi sunt deiiciendi ab ecclesia. h. d.

Ariolorum igitur, Aruspicum, Incantatorum & omnium sortilegorum artes, cum sint ex quadam pestifera societate dæmonum, atque hominũ, quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ e) constituta, penitus sunt ab ecclesia eliminanda f). Et superstitio si artifices nisi per pœnitentiam resipiscant, perpetuo anathemate feriendi. Et si clerici sint, degradandi. g)

Si blasphemus iniunctam sibi pœnitentiam peragere recuset, & viuens ab ingressu ecclesiæ arcebitur, & mortuus ecclesiastica carebit sepultura. h. d.

Diuersa est pœna maledicorum h): nam si quis in Deum, vel aliquem sanctorum linguam in blasphemiam a) publice, relaxare ausus fuerit c) pœnæ iuxta Gregorianæ constitutionis d) tenorem subdendus erit; quam si recipere & pœnitentiam peragere recusauerit, & ecclesiæ eidem interdicetur ingressus e) & in obitu ecclesiastica carebit sepultura.

Sacrilegi varijs pœnis puniuntur. h. d.

Similibus f) interdumque acrioribus vrgentur pœnis, qui in sacrilegij crimen incidunt, & ecclesias incendere & violare minime verentur: nam pro modo sceleris h) admissi, facinorisque perpetrati nisi plene satisfecerint, aut de satisfaciendo plenam securitatem i) exhibuerint, nunc pœnitentiæ beneficium sacrilego penitus denegatur, nunc anathemate j) vincitur, nunc perpetua damnatus infamia carcerim) traditur, aut exilio perpetuæ deportationis, & depositionis n) animaduersione coercetur; aliquando etiam pecuniaria o) pœna multabitur.

Consentientes sacrilegis, & sacerdotes ipsis pœnitentiam dantes, vel sepulturæ eorum interuenientes, vel ab eis eleemosynas recipientes pari pœnæ cum eis puniuntur. h. d.

Nec solum talibus pœnis illi plectendi erunt, qui sacrilegium admiserint: sed etiam consentientes p) eis. Presbyteri quoque, vel clerici, qui in vita vel morte sacrilegis pœnitentias q) dare,

Io. Bapt. Sunt autem. CASVS hic commode non figuratur, quia potius declarando proceditur: quidam tamen scholares dubitauerunt de declaratione, dicẽtes, non omnem diuinationem fieri ob pactum factum cum dæmone, cum detur etiam diuinatio naturalis; præterea nõ est malum scire futura, neque etiam debet dari illud pactum si non contineat aliquid inhonesti, de iure enim solum pacta inhonesta dantur l. pacta, quæ contra. C. de pact. Sol. tamen vt hic legimus, quia per huiusmodi sortilegia homo reuocatur a vero cultu Dei; & sic illud pactũ est illicitum & ideo datum: Ad primam autem obiectionẽ dico quod textus nõ loquitur de diuina

tione naturali, de qua quid sit dicendum, non pertinet ad præsentem locum. Not. quod societas cum dæmone non est homini permissa, cum sit dolosa, & in offensionem Dei. No. 2. quodlibet factum sub prætextu religionis, si non fuerit secundum canones gestum, dicitur de iure damnatum, & est pœna dignũ. d ¶ Sunt autem.] Sic 26. q. 1 c. fortilegi. & q. 5. c. aliquanti, vnde sumitur.

e ¶ Amicitiæ.] Nota amicitiã in malam partem, sic c. illud sane. in fi. 26. q. 2. vnde sumitur.

f ¶ Eliminandæ.] 26. qu. 5. §. ex præmissis.

g ¶ Degradandi.] Fac. 26. q. 5. c. aliquãti. & c. si quis ariolos. & 26. q. 7. c. admoneant. & p Hos. in summa c. §. quæ sit pœna.

Diuersa est. Licet hæc pars posset diuidi, casus tamẽ commode potest in ea in communi adnotari. Quidam deliquerunt delicto blasphemiæ, & sacrilegij, quidam vero in huiusmodi delictis cõsenserunt, & cum episcopus post causę cognitionem voluisset eos punire, fuit quæsitũ quam pœnam posset eis indicere, & cum delicta ista immediate offendant Deũ, videbatur propterea contra tales delinquentes esse procedendum sicut contra hæreticos, Cæterum Sol. aliter hic data fuit, quia pœna non debet esse grauior ipso delicto. licet autem delicta ista respiciant Deum sicut reliqua supra in alijs tit. explicata, non tamen id faciunt eod. modo, & ideo vnum debet reputari grauius altero, & propterea etiam obiectio videtur cessare: grauitas autem delictorum debet demonstrari vbi est proprius loc. Not. 1. quod dicta & facta etiam in delictis aliquando æquiparantur, & ideo pari pœna puniuntur. No. 2. quod delicta diuersi generis aliquando puniuntur eod. genere pœnarum; causa aũt illa potest assignari ob circũstantias iure ipsorũ. No. 3. qđ cum dilectum vnius, & eiusdẽ generis habeat diuersos gradus ob circũstantias eius, ppea pœna eius nõ semp eiusdẽ dẽt esse grauitatis.

h ¶ Maledicorum.] Licet plures sint species maledicorum & maledicentiæ, vt late per Host. in sum. eod hic tamen solum tractatur de maledicentia in Deum & sanctos. quod colligitur tum ex contextu ipso, tum q adhuc sumus in tractatu criminum, quæ continent Dei læsionem.

a ¶ In blasphemiã.] Consistit autẽ blasphemia in attribuendo aliqd Deo, quod illi non conuenit vel negando de eo quod ei conuenit, vel attribuẽdo creaturæ quod conuenit soli Deo, & de crimine per S. Tho. 2. 2. q. 13. art. 1. vbi & Caietanus in verbo, blasphemia.

b ¶ Publice.] Sed quãdo dicetur quis publice blasphemare? vt sit locus ei quod hic dicitur? Respon. secundum Host. quando blasphemia est notoria de iure, vt est in conuicto & condẽnato in iudicio, vel de facto; vt quia publice palam pluribus astantibus blasphemiam intulit. fac. c. fi. de cohabit. mul. & cler. item dicetur publice quando coram personis blasphemauit, hoc referentibus postea episcopo, & sic licet non transierit in notorium, satis est, quod probari potest, arg. l palam. ff. de verb. sig. sumitur ergo hic publicum pro specie distincta a notorio.

c ¶ Fuerit.] Per hoc verbum quod videtur sonare in calorem & iracundiam animi, tenent quidam, quòd etiam si quis ex nimia iracundia, vel ebrietate incideret in blasphemiã, sit locus ei quod hic dicitur. Alij contra tu dic vt per Abb. in c. 2. de maledicis, ver. sed quæro nunquid.

d ¶ Constitutionis.] ca. 2. de maledi. Imponitur & alia pœna in Concilio Lateranensi in noua sessione sub Leone x. quæ non videtur vsu comprobata.

e ¶ Ingressus.] Quia qui peccat in Deum, peccat in eius ecclesiam, & econuerso, vnde priuatur eius ingressu, sic 12. q. 2. c. de viro & 17. q. 4 c. frater. nec debet eis pœna remitti, qui in Deum peccant. dist. 63. c. salonitanæ & 23. q. 4. c. si is qui.

f ¶ Similibus.] Ad tertiam partem tituli.

g ¶ Violare.] Idem crimen incurreretur, etiam si res ecclesiæ non occuparentur, sed ecclesia in possessione suorum bonorum molestaretur, & turbaretur, vt per Abb. in c. conquestus. de for. compet. & fac. ad hunc §. c. super. & c. in litteris. de rapt.

h ¶ Modo sceleris.] Vt per Host. in sum. eo. in fi.

i ¶ Securitatem.] Capit. super eo. de rapt.

k ¶ Denegatur.] Argu. contra: quia si aliquis pœnitentiam petat de aliquibus criminibus, & de quibusdam non: pœnitentia tamen non est ei denegãda. cap. quod quidam de pœnit. & remis. & 26. q. 6. capi. cognouimus. & de pœnit. dist. 3. §. vlt. Argum. contra 24. q 2. cap. legatur. & de pœn. dist. 3. capi. sunt plures. Quidam dicunt, q hoc quod dicitur hic penitus fuit statutum ad terrorẽ, vt denegetur pœnitentia de omnibus, nisi de illo satisfaciat: quia talis pœnitentia non est fructuosa. Alij dicunt, quod melius videtur, quod super illo crimine tantum denegabitur pœnitentia: sed super aliis imponetur, & licet non sit fructuosa quoad vitam æternam, valebit ad minus suppliciũ subeundum, de pœnit. dist. 3. § vlt. c. vlt & no. formaliter in c. 2. de raptoribus.

l ¶ Anathemate.] Cap. conquestus. de for. comp. & 17. q. 4. c. quisquis. in fi. & 12. q. 2. c. nulli. & c. prædia.

m ¶ Carceri.] Ergo ecclesia habet carcerem, & iniungit pœnam relegationis, vt hic, & in c. attendendum. 17. q. 4 & 2. q. 1. c in primis.

n ¶ Depositionis.] Capit. si quis deinceps. 17. quæstion 4.

o ¶ Pecuniaria.] 17. q. 4 c. quisquis. in prin. c. in litteris. de rapt.

p ¶ Consentientes.] Et cooperantes. 17. q. 4 ca. omnes. & ibi not. fac. c. nuper. de sent ex com.

q ¶ Pœnitentias dare.] Hoc referas ad illos, qui nec in vita, nec in morte satisfacere volunt & possunt.

his

his enim deneganda est pœnitentia in fine, & alia ecclesiastica sacramenta, cum in peccato mortali decedant, vt not. in c. super eo. de rapt.

a ¶Sepulturæ interesse.] Etiam si delinquentes pœniteant dū tamen satisfacere non possint. his enim non denegatur cœmeterium sed clerici non pñt interesse quod fit ad terrorē viuentium, & cum possint satisfaciant timore huiusmodi pœnæ, sed eis non nocet. Argu. q̄ cui cōceditur, quod est minus, non conceditur quod est maius, de hoc not. in c. super eo. de rapt.

b ¶Eleemosynas.] Nota, q̄ a publico peccatore non dēt sacerdos recipere eleemosynam, ne videatur illum fouere in delicto suo. concord. cap. super eo. de rapt. vide no. in c. ex transmissa. de decim. & 13. qu. 1. in summa.

c ¶Irrecuperabiliter.] c. super eo. de rapt. & c. si quis. 17. q. 4. Sed videtur hoc verbum superfluo apponi, cū semel depositus nūquam recuperet ordinē: nam depositio est perpetua suspensio ab ips, vt in ca. at si clerici. d. iud. Resp. secundum Io. And. & Ab. in d. c. super eo. quod hoc verbū positum est ad denotandū, quod ep̄s proprius non potest hunc restituere; requiritur ergo Papæ dispensatio; in beneficio tamen posset ep̄s dispensare, secundum Ab. ibi. vt in c. Salonitanæ. dist. 63 fac. c. 2. & quod ibi not. Ab. de cleri. pug. in duello.

Io. Bapt. Sacrilegium. CASVS non figuratur. Not. tñ quod delictum trahere videtur originē aut a re, aut a loco, aut a psona, quia ista tria considerantur esse precipue priuilegiata de iure can. § 1. supra de imm. eccle. Not 2. quod sacrilegium personale specificatur ab illa persona quæ habet rationem, obiecti & hoc facit ad q̄st. criminalē, qua q̄ritur an sacerdos dēat puniri pœna sacrilegij si cognouit mulierē laicā.

d ¶Rerū.] c. quisquis. ver. similiter. 17. q. 4 & quod ibi no. Archi. in princ.

e ¶Personarum] c. si quis deinceps. & c. si quis suadente diabolo. & c. sicut. 17. q. 4.

f ¶Non sacrū.] l. diuus. ff. ad leg. Iul. pecul. quæ est contra. Sol. illa corrigitur per hanc, & per ca. quisquis. 17. q. 2. vel illud de iure ciuili, hoc de iure can.

g ¶Passus.] 17. q. 4. c. quisquis. immo & perturbationem solum rerum ecclesiasticarum nedum per inuasionē hmōi crimen cōmittitur, c. conquestus. vbi Ab. de fo. comp. cōtrahitur ēt per inuasionē rerum patrimonialium ipsius clerici, vt per Abb. in c. cæterum. vers. nota ergo ex omnibus de iud.

h ¶Violētas.] Intelligitur dum ēt si non violentas, vt infra de sent. excom. §. volentē. & c. cōtingit. eo. ti. in antiq. fac. c. si quis suadente. 17. q. 4. vñ de sumitur.

i ¶Dicatæ.] c. impudicas. 27. q. 1.

K ¶Suo loco.] Sic infra de adul. §. pe. & infra de sent. excom. §. si quis igitur. cum pluribus seq.

aut sepulturæ interesse[a], vel eorum eleemosynas [b] accipere ausi fuerint, siue rapinæ participes inuenti fuerint, ecclesiastico beneficio priuati ordinis sui damnum irrecuperabiliter [c] patiuntur.

Sacrilegium committitur tam intuitu rerum, quam personarum. Et qualiter intuitu rerum. h. d.

Sacrilegium autē admitti dicitur tam ratione rerum [d], quam personarum [e]. Rerū, vt cum quis sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel nō [f] sacrum de sacro aufert. Sed & si non de sacro aliquid ablatum fuerit, sed intra certos passus, qui in circuitu ecclesiæ sunt, adhuc sacrilegium committi dicitur.

Ratione personarum committitur sacrilegium, cum quis clericum percutit, vel cum moniali rem habet. hoc dicit.

Personarum ratione sacrilegium perpetratur, cū quis in clericum vel monachum violentas [h], & impias manus obiicit: vel cū personæ Deo dicatæ [i] per coitum appetuntur, de quibus infra suo [K] loco latius dicturi sumus.

DE FVRTIS.

TIT. VI.

Furti nomine omnis illicita vsurpatio continetur. hoc dicit.

FVrti qui dē noīe omnis illicita, vsurpatio alienæ rei concluditur, sed nunc de his tantum agimus, quæ speciali nomine destituta generali furti appellatione continentur. [h]

Fures promoueri non possunt, & promoti deponuntur, & si sint incorrigibiles tradendi sunt curiæ seculari. h. d.

Fures autem non solum sæculares leges: verum etiam canones acriter insectātur: nam nec ad sacros ordines promoueri (nisi secūdum ea, quæ supra diximus [b]) & promoti ab eisdē delici [c], & si depositi incorrigibiles fuerint, excommunicari, & demum potestati sæculari tradi debent.

Pro occisis in ipso furto nō est orandum, nisi sint confessi ante mortem. h. d.

Et si dum furtum cōmittitur occisi fuerint, pro eis minime orandum [d] erit: quamquam si comprehensi, aut vulnerati confessi [e] fuerint, communio [f] eis non sit deneganda.

Furtum committentes ob necessitatem mitius puniuntur. h. d.

Sed hęc de illis intelligere nos oportet, qui nulla necessitate adacti furtum commiserunt. Cæterum si quis propter [g] necessitatem cibaria, vestem, vel pecus furatus fuerit, longe mitiori pœna [a] puniendus erit.

Patientes cum furibus & consciij occultantes pari pœna puniuntur. h. d.

Necessitas facit oīa communia.

Pro consequēda eleemosyna non cōuenit actio pauperi.

specie furti. s. de sacrilegio, quod est furtum factū de re vel loco sacro, nunc de furtis generaliter, & incipit tractare de secunda specie criminum, s. de his, quæ lædūt homines principaliter, iuxta §. fi. supra de dupli. purgat.

a ¶Continentur.] 14 q. 5. §. item obiicitur. & c. pœnale.

b ¶Diximus.] §. de fure. supra qui pro mo. non pos.

c ¶Deiici.] c. cum non ab homine. de iud. Sed si clericus non solum commisit furtum, sed latrocinium etiam, tunc debet etiam detrudi in carcerē ad pœnitentiā peragendam. c. tuæ. de pœ. est enim differentia inter furtum quod fit sine violētia, & plerumque in obscuro, ac de nocte, & latrocinium, quod fit cū violentia, & apertē, vt faciunt depredātes in stratis publicis. Vnde non mirum, si differentia est etiam in pœnis: nam & ius ciuile a furibus punit latrones, quàm fures occultos, l. capitaliū. §. famosos. ff. de pœ. authē sed nouo iure. C. e. arg. contra. in c. 2. eod.

d ¶Minime orandum.] Quia constat eos decessisse in peccato mortali. 23. q. 5. c. placuit.

e ¶Confessi fuerint.] Non solum sacerdoti: verum etiam diacono, immo etiam laico, de consec. dist. 4. c. sanctum est, de pœ. di. 2. c. quem pœnitet. circa fi. & dist. 6. c. 1. in prin. licet laicus non possit concedere absolutionem, quia nō habet potestatem clauium, sed Deus remittit peccatum propter contritionem, vt per Abb. in d. c. 2. Immo nec Papa posset dare talem potestatem non sacerdoti, de quo not. in c. peruenit. dist. 95.

f ¶Communio.] Id est, Eucharistia. simil. dist. 50, c. pœnitentes. Et sepulturam etiam concedit ecclesia, ex quo confessi sunt. 13. q. vlt. c. fin. & not. in capit. 2. eod.

Io. Bapt. Sed hæc. CASVS. Præsupponitur quendam necessitate astrictum accepisse rem alienam, & in proprium commodum conuertisse, vnde quærebatur an necessitas ipsum excusare valeat, & cum furtum sit iure diuino prohibitum, non videtur etiam ob necessitatem esse permittendum, quia quod est essentialiter malum, nullo modo potest fieri bonum. ca. primum. 22. q. 2. Sol. tamen vt hic habetur, quia tempore necessitatis omnia sunt communia vt adnot. do. & tollitur meū & tuum, & sic cessat etiam obiectio: Not. quod necessitas sæpe facit id licitum quod aliàs esset illicitum. No. 2. quod non omnis necessitas excusat a toto, sed solum aliquando a tanto.

g ¶Propter necessitatem.] Scilicet modicam: quæ interpretatio colligitur ex eo, quod pœna, vel pœnitentia imponi [f], s. n. magna esset necessitas, nulla pœna imponeretur, cū in necessitate oīa sint communia. fac. de consecr. dist. 5. c. discipulos. & di. 42. c. 1. & 12. q. 1 c. 2. & 23. q. 8. q̄ aūt. & di. 47 c. sicut. debuit em̄ credere dñm permissurum. §. placuit. de obli. q̄ ex delict. sic ēt dicimus, q̄ tpe necessitatis poterit religiosus facere eleemosynam de bonis monasterij: vt per Ab. ī c. si qs. eo. Et vxor d̄ bonis mariti, iuxta id q̄ putaret ipsum maritum datum, si non fuerit sibi vetitum ab eod. Alij intelligūt procedere q̄ hic dī ēt in maxima necessitate, si postea veniēs ad pinguiorē fortunā nō restituit. Et secūdum hos not. q̄ subtrahēs aliq̄d tpe necessitatis, tenet illud restituere cum pt, quasi cessante cā, vt p Ab. ī d. c. si qs pp. Sed an ex quo tpe necessitatis oīa sunt cōia, possit pauper agere cōtra diuitē, vt sibi subueniat? Rñd. nō cōpetit quidē pauperi actio, sed bene pt implorare offm iudicis, q̄a diues peccat nō subueniēdo pauperi in necessitate. Ab. ī d. c. si qs post. & in c. cū cām de ele. & in c. cū dilecti, de emp & vē. di. no. in c. sicut. di. 47 Est & alius casus, in quo furari vī licere, videlicet cū quis aliter non pt suum recuperare. Ab. ī c. 1. ver. ī gl. 3. ibi, de his q̄ vi me. &c.

h ¶Pœna.] De qua in c. si quis propter. eod.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Partiuntur.] § si vero opem. insti. de oblig. quæ ex delicto, fac. not. in c. 1 de off. dele.

b ¶Possessoribus.] Id est, dominis, vel quibuscunque quorum interfit. Interdum. ff. de verb. sig. ea. pen. eod.

c ¶Indicant.] Nota ergo, quod tenetur quis indicare furem, vel furtum, de quo late per Can. non. in c. pen. eo. & per Legistas in l. in ciuile. C. eo. Sed an furtum passus possit petere a iudice, vt scrutetur domũ & scrinia etiam loca secreta Titij, de quo forte suspicatur? Respondeo, vt per Abb. & alios in d. c pen.

Nec fures solum supradictis pœnis tenentur, sed ij quoque, qui aut cum furibus partiuntur[a], aut qui furtorum conscij fures querẽtibus possessoribus[b] non indicant[c].

DE VSVRIS.

TIT. VII.

Vsura quid sit, & vnde dicta, habens possessionem in pignus recepta propria pecunia, si recusset fructus in sortem computare, vsuras committit. h. d.

Io. Bapt. Continuatur tit. iste per gl. rub. ideo non oportet aliter ipsum continuare; Not. tamen ex ista continuatione qđ vsura ẽ species furti. Diuiditur autem tot. iste tit. in 6. partes. in 1 adno. quid sit vsura, & qualiter committatur, in 2. quomodo puniatur, in 3. an vsurarius excusetur ratione incẽtionis, in 4. qualiter acquisitum per vsurã restituatur: in 5. quid iuris de Iudæis demonstratur, in 6. in quibus casibus non committatur, 2. ibi, multiplicibus, 3. ibi, nec quicquam, 4. ibi, plane si necij, 5. ibi, Iudæi quoque, 6 ibi, sunt tamen casus.

d ¶De vsuris.] Postquam supra visum est de furtis, competenter subijcitur de vsuris, cum vsuram exercens quodammodo furtum committat. 14. q. 4. c. si quis vsuram.

Io. Bapt. VSura est. CASVS potest ita adnot. quod cum quidam mutuasset aliquid cuidam amico, & pro cautione pignus accepisset, volebat eo vti ea ratione, quia dominus pignoris ad id consentiebat, & volenti non fit iniuria, fuit tamen de hoc dubitatum. Sol. vt hic habetur, quia ex mutuo nihil commodi temporalis recipi debet. Non obstat obiectio, quia ille consensus non potest mutare naturam contractus: Not. vsuram aliquando esse simulatam, quia fit fraus de contractu ad contractũ.

e ¶Vsura est.] Hæc definitio, siue descriptio sumitur virtualiter ex c. vsura. & ex c. plerique. 14. q. 3. vno tantum addito verbo, s. mutuatam, quod conuenienter fuit additum, vt dicetur super illo verbo. Sed hæc definitio siue descriptio secundum Ab nõ est perfecta: quia posset aliquid accedere sorti gratis, & tunc non esset vsura, arg. 1. q. 2. & c. sicut. & c. dilectus, & c. etsi qq. de sim. Vnde ipse aliter definit, i. vsura est lucrum mutui ex pacto debitum, vel exactum. Sed hæc quoque est defectiua: quia vsura committitur etiam si absit pactum, dummodo ad sit intentio. c. consuluit. eo. Vnde Host. in sum. e. S. quid sit. ponit aliam, quæ licet oppositionibus nõ videatur relinquere locum: longior tamen est, quã S. Callimachus, quod est contra naturam definitionis, quę nihil aliud est, quam rei breuis explicatio, vt a t Crassus apud Tullium de oratore. Ideo die quod satis defendi potest illa, quæ hic ponitur. Nec obstat qđ opponitur de traditione facta gratis: quia verbum percipitur in ea positum potest tollere cõtrarium: nam percipere hoc loco denotat quandam acceptionem non simplicem sed fructuũ vel earum rerum, quæ sunt loco fructuum, vnde dicimus fructus percipit non ita donum percipit. Idem erit in verbo, accedit, quo vtuntur, d. c. plerique. & d c. vsura. quia nõ bene dicitur donum sorti accedere quod vtique stat per se, sed accedere est alteri

Sura[e] est quid quid[f] vltra sortem mutuatam[g] percipitur[h], dicta ab vsu[i]; quia scilicet, pro vsu pecuniæ recipitur. Vnde[K] & si quis pignoris obtentu rei alicuius nactus fuerit possessionem[l], si sortem suam deductis expensis[m] de fructibus

principali rei adhærere vt est vsura sorti, vel dicipitur, scilicet ex pacto, vt not. in d. c vsura.

f ¶Quidquid]Siue sit pecunia, siue electuarium, siue capella, siue quodcunque nomen imponas. ca. plerique, & c. vsura 14. q. 3 etiam si detur factũ ingestimabile, vt si doctor mutuet scholari, vt secũ intret. aliter non mutuaturus, vt per Ab. in rub. eod.

g ¶Mutuatam.] Hoc ideo: quia vsura non committitur, nisi in rebus, in quibus consistit mutuum, scilicet, quæ constant pondere, numero, vel mensura, ratio diffuse ponitur per Ab. in rub. eo. post Host. in summa. § 1. Immo nec in his cõmittitur nisi actualiter sit deuentum ad mutuum, quod designat hoc verbum mutuatam, licet res sit apta mutuari. Vnde infert Abb in d. rub. qꝑ si ego commodarem tibi pecuniam non vt expendas, sed vt ad pompam retineas in banco, possum licite aliquod lucrum capere: quia tunc non est celebratus contractus mutui.

h ¶Percipitur.] Quasi debitum, & quasi fructus.

i ¶Ab vsu.] Alij alias ponunt etymologias, vt per Abb. in rub. & per Arch. post alios in c. vsura. 14. q. 3. quæ non reciperentur ab humanioribus.

K ¶Vnde, &c.] Quia in casu sequenti aliquid accipitur vltra sortem. & fac. c. 1, & c 2.

l ¶Possessionem.] Idem dicendum de domibus & alijs rebus: debent enim soluta pensione extenuare sortem. Abb. in c. 1. eo.

m ¶Expensis.] Quia quod superest ẽ fructus. l. fructus. ff. sol. ma. & 12. q. 2. c. vobis. & l. 1. C. de fru. & lit. expen. & pig. per fructus perceptos liberatur ipso iure. l. 1. & 2. C. de distr. pig. c. 1. & 2. & c. conquestus. eodem. Cuiusmodi autem debeant esse taleꝫ expen-

sæ, & quo medio possint repeti, not. in d. c. 1.

a ¶Perceptos.] Quid de percipiendis? Resp. vt not. per Abb. in c. 1. eo. vbi etiam alij.

Io. Bapt. Multiplicibus autem. CASVS. Quidam episcopi habẽtis diuersos vsurarios in sua diœcesi, crimina liter aduersus eos, procedebant, & cũ deberẽt postea eos punire volebãt imponere pœnã, quæ imponitur ob furtum manifestum, & non manifestum § fi. instit. de oblig. quæ ex delict. § in duplum § quadruplum. instit. de act. quia vsura ea species vt docet gl. rubr. huius tit. qua de re fuit q̃stum quid iuris. Sol. vt in hac parte habetur, quia cum vsura præsetum ratione qua frequentius committitur sit delictum admodum graue, debet quoq; grauiori pœna puniri. Non obstat obiectio, quia licet vsura aliquo respectu sit furtum est tamen speciale crimen, & maxime graue. No. 1 pœnas esse multiplicãdas ob grauitatem delicti. Not. 2. quod pœna debet augeri ob perseuerantiam in delicto. No. 3. quod regulariter pœna non imponitur nisi ob delicta manifesta.

b ¶Vsurarios.] Scilicet manifestos. c. quia in omnibus. eodem.

c ¶Altaris.] Idest, ad suscipiendum sacramentum Eucharistiæ, secundum Inn. Sed vterque Ab. tam in c. quia in omnibus. quam in c. cum tu. eo. exponit, vt hic vsurarius non admittatur ad ecclesiam quando celebrantur diuina, & forte secundum Abb. iuniorem ita exponi est melior, vt vsurarius rubore suffusus facilius resipiscat sicut dicimus & de excommunicato. c. pia de exc. in 6.

d ¶Oblationes.] c. quia in omnibus eo. Sed nunqd saltem eleemosynam recipere quis possit ab vsurario? Resp sic secundum Io. And. in c. cum voluntate. de sent. exc. sequitur Ab. in d. c. quia in omnibus. fac. c. ex transmissa. de deci. & 14. q. 5. in sum. Ratio differentiæ est: quia oblatio fit in publico, eleemosyna de sui natura fit in occulto, licet etiam in publico fieri possit. Sed an idem sit in alijs peccatoribus manifestis? Resp non, nisi in casibus expressis ad hoc videtur text. cum ibi no. in c. oblationes. dist. 90. Hug cõtra primum æquius, secundum Ab. arg. c. multi. 2. q. 1.

e ¶Patientur.] Cap. 1. eod.

iam perceperit, si eandem debitori restituere recusset, & perceptos[a] fructus in sortem computare, proculdubio vsurarum cõmitti tur crimen.

Pœna vsurariorum sunt, infamia, excommunicatio, beneficiorum, & officiorum, & ecclesiastica sepultura amissio. h. d.

Multiplicibus autem pœnis sacri canones vsurarios[b] insequuntur: nam præter iniustam infamiam, nec ad Christianam, nec ad cõmunionem admittuntur altaris[c], nec quisquam de manu eorũ oblationes[d] accipiet. Et si clerici fuerint, tam officij, quam beneficij ecclesiastici periculum patientur.[e]

Vsurariis non debent domus locari. h. d.

Nullus[f] quoq; sub pœnis in Gregoriana constitutione[g] comprehensis, manifestis vsurarijs, aut locabit[h] domus, aut cõductas habere permittet. Sed & si in hoc scelere decesserint, ecclesiastica carebunt sepultura[i].

Licet quis de vsuris satisfieri mandet per haredem nõ tamen est tradendus ecclesiastica sepultura, donec fuerit satisfactum, & contra faciens incurrit pœnas earundem. h. d.

Et id adeo obtinet, vt etiam si morituri in vltima volũtate de vsuris satisfieri[K], expressa quantitate, vel indistincte[l] mandauerint[m], donec secundum Gregorianæ

f ¶ Nullus.] Siue particularis persona cuiuscunque status, vel conditionis, siue collegium, vel vniuersitas. c. 1. eo. in 6.

g ¶ Constitutione.] Capit. 1. eod. in 6.

h ¶Locabit.] Quid si ignorabat locator vsurarium esse conductorem, vel nõ locauit ad exercẽdum fœnus? Dic, qꝑ probabilis ignorantia illum excusat. l. si quis ignorãs. ff. loc & c. ii veto. de sent. exc. 2. & ca. in audientia. in dubio tamen præsumuntur ad hoc inducere, si consueuerunt vsuras exercere. l si cui. ff. de accus. & ca. semel. de re iud. in 6.

i ¶Sepultura.] Ca. quamquam eod. in 6. c. quia in omnib. eo. in antiq. nec, pderit defuncto, qꝑ hæres eius velit satisfacere: nam oportet, qꝑ ipsemet restituat vel de restituendo caueat, ita qꝑ appareat illũ non decessisse in illo peccato, de quo not. in c. 2. eõ. in 6. & i cle. eos. de sepul & aliquid per Ab. in ca. quia in omnibus. e.

K ¶Satisfieri.] Debet autem satisfieri ei, a quo pecunia fuit extorta, vel eius hæredibus illis non extantibus, vel non petentibus, vel non curantibus, pauperibus extortum erogabitur. c. cum tu. eo. Dicit tamen Guil. qꝑ hoc casu debet publice proponi edictum in locis a quorum incolis vsuræ sunt extortæ, & si aliqui appareant quibus fides sit adhibenda, potius illis restituentur, quam pauperibus erogentur, fac. c. sicut § eos de hom. & no. formaliter in c. 2. e. in 6 Sed quid si facta erogatione in pauperes appareant illi, quibus fieri debet restitutio? Resp. vt per Perus. in d c. 2.

l ¶Indistincte.] Id est, non expressa aliqua quantitate: quia mandauit in genere restitui quæcunque extorserat per vsurariam prauitatem.

m ¶Mandauerint.] Hoc fuit sta tutũ ne Concilium

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lateranense, de quo in c.3.eo.eludatur. dicit enim q̃ qui decedit in hoc peccato, non admittitur ad se pulturam ecclesiasticam, ex quo autem quis mandat de restituendo non dicitur decedere in illo peccato. & sic Lateranense Cõc.lium non habet locũ. occurritur ergo per c.2.eo.in 6. vnde sumitur hæc littera huic elusioni. Ex hoc etiã refert Io. Andr. posse Guil. q̃ fœneratores Tusci dicebant, q̃ solum vltimus de genere dãnabitur, ex quo omnes prædecessores reperientur mãdasse vsuras restitui. Tenebitur autẽ hæres restituere, etiam si testator non mandet, immo & si vsuræ ad eum non peruenerint, in quãtum se extendunt vires hæreditatis. traditur in cap. tua nos. eo. Sed hoc casu non concederetur defuncto propter restitutionẽ ecclesiastica sepultura, cum in peccato decesserit, nisi aliàs ẽ mortui contritione appareat. 26.q.6.ca. qui recedunt. & c. nobis. 2.de sen.exc.

a ¶Cõstitutionis.] quamquam.eo in 6.

b ¶Satisfactum.] Quid sit satisfacere, habes in l.1. ff. qui sat.cog. & in l.si rem. § omnis. ff.de pig.act. & ex hoc modo loquendi impersonaliter collige, q̃ non solum sufficit de vsuris per quemcunque esse satisfactum: sed etiam sufficit q̃ idonee cautum per quemcunque, q̃ intellige quo ad hoc vt vsurarius admitti possit ad sepulturam, non ad validandum testamentum, vt not.in cle.1.eo.in ver. manifestos. sequitur Peru.in c.2.eod.in 6. & dicitur satisfactum si sit satisfactum de vsuris tantum, non.n. requiritur quod satisfiat de interesse secundum Archid.in d.c.2. & latius per Perusin. vers. sed quæritur hic Archid.

c ¶Carere debeant.] Est ergo hic opus facto, i. restitutione vel satisfactione, nec satis est bene velle. c. non satis. dist.86. verba.n. sunt cum effectu intelligenda c.relatum.de cle.non resi.l.1.ff.q̃ quisq.iu. Sed non ne qui solui mandat, soluere videtur. l. qui mandat. ff. de sol. Resp. illud habet locum facta solutione per mandatarium, qui enim per alium, &c. c qui per alium. de reg.iur.in 6.

Simulatio pro veritate.

d ¶Tumulare.] Idẽ si non tumulauerũt: simulauerunt ĩ tumulare, secundũ Io. de Lig. Do. & Peru. ĩ c quãquã, ver. cæterũ. eo.in 6. ex quo.n. simulando dederũt aliquid malũ exẽplum, & ex scandalizãuerũt ecclesiam nõ debẽt a pœna excusari. 11.q.3.c. præcipue de portantibus & associantibus, per Do. in d.c.

constitutionis[a] tenorem satisfactum[b] fuerit; ecclesiastica sepultura carere[c] debeant. Quicumque vero manifestos vsurarios cõtra prædictæ sanctionis formam tumulare[d] ausi fuerint, pœnæ Lateranensis concilij contra vsurarios promulgatæ subijciendi erunt.

Testamenta vsurariorum non valent h.d.

Testamenta[e] quoque ab eisdem facta aliter[f], quam secundum dictæ constitutionis formam nõ valebunt, sed ipso iure erunt irrita.

Non debemus facere malum, vt postea faciamus bonum.h.d.

Nec quidquam proficiet, quod quis pro captiuis redimendis, vel eleemosynis[g] dandis sese vsuras exercuisse[h] alleget: nec enim propter ea magis cum vsurario dispensari[i] poterit; cum pro vita alterius mentiri[k] quidem nedum rapere liceat.

e quamquã. & sa. gl. in cle. nos. de sep. in ver. sepeliri.

e ¶Testamenta.] Quid de codicillis? Et vt valere: diuersa.n. sunt hæc l. si idem. C. de cod. & constitutio. c.2.c.in 6 est pœnalis. ergo restringẽda c. statutũ. de ele. in 6. l. si pses. & l. si de interpretatione ff. & pœ. & phibitis maiorib. minora petere nõ prohibemur. l. cui pacto. ff. & ser. export. c.p venerabilẽ. qui fil. sint lo. Com. contra per d. c.2.q̃ in principio facit mẽtionẽ de vltima volũtate ĩ genere, & arg. c. cũ esses, de testa. fac. q̃ codicillus large dẽ testm: q̃ mẽtis est testatio, vt 12.qu.2. §. sed aliud. & inst. de testa. in princ. l. cõficiuntur. & l. ab intestato. ff. de cod. & melius in l.2. §. quintus. C. de iure vet. enuc. & latissime p Legi. in rub. ff. de le.1. aliàs faciles esset constitutio nẽ eludere q̃ esse non dẽt, ca. si ciuitas. de sent. exc. ĩ 6.

f ¶Aliter.] Sc. nõ facta satisfactiõe nec idonea præstita cautione.

Nec quicquam. CASVS. Quidam faciebat vsuram, & quid inde lucrabitur dispensabat inter pauperes. fuit quæsitum an iste propterea excusetur eo præsertim, quia legimus in c.pe.14.q.5. si quid habetis de malo facite bonum. Solu. tamen vt habetur & ob rationem in tex. assignatam, & iõ non sufficit bona intentio. c. non est satis. dis. 86. de malo aũt facere bonũ ĩ casu intelligit q̃ restõ fiat ei cui debetur. No.1. q̃ recta intẽtio ñ est sufficiẽs ad causandã actionẽ virtuosam, at a cõtrario sensu secus est de mala. No.2. q̃ bonum ẽt in moralibus non oritur a malo directe & proprie seu per se.

Io. Bapt.

g ¶Eleemosynis.] 14.q.5. p tot. c. sicut. § eos. & homi. & reb'. n. restõi subiectis ñ pt eleemosyna fieri. c. innouam'. vbi Ab. & cẽsi. & ĩ c. ex trãsmissa. & dec.

h ¶Exercuisse.] Licet hoc verbũ magis videat accõmodari ad eũ q̃ dat ad vsurã, q̃ ad eũ, q̃ accipit. Inn. tñ ĩ c. sup eo. eo. vñ hæc lr̃a sumit, tenet q̃ dispõ illius tex. vẽdicet sibi locũ ẽt in accipiente, mouet, q̃ a si nõ repetiret, qui reciperet, pctm vsurarũ non repetiret. cũ ergo recipientes dent cãm huic crimini, per cõsequẽs, vñr ipsi quoq; eodẽ iure censendi eũ dãtibus. sed in cõtrariũ fac. c. debitores. de iureiurã. vñ distinguendum est, vt per Abb. in d. c. super eo.

i ¶Dispensari.] Arg. q̃ ptextu boni malũ fieri non dẽt. 1 q.1.c nõ est putãda. & 34.q.5.c. si dicat. & 14.q.5.c.1.2 & 3. & c.neq; ar. cõtra 27.q.1.c.nõ oportet. dic vt plene no. in c.nõ magno, ne cle. vel mon.

k ¶Mentiri.] Cap. super eo. eo. & 22.q.2.c.ne quis arbitretur. vbi de hoc, & dist.14 in summa. & cap. quod ait. Et fac hoc contra doctores dantes consilium contra conscientiam, vt liceret quem a morte. immo aduocatus habens iustam causam non debet niti ad obtinendum per mendacium, not. in c. cupientes. de elect. in 6. & per Ab. in c.1. de his, quę vi, metusve causa fi. & g alios ibi ad eum notatos.

Si non sint quibus restitui possint vsuræ, eroganda sunt in pauperes & paupertas excusat a restitutione.h.d.

Plane si nec ij, a quibus quis vsuras extorserit, nec illorum sint hæredes superstites[a] non solum pauperibus[b] vsurarũ nomine acceptum eroga re poterit: verum etiam compellendus erit, nisi eũ nota paupertas euidenter[c] excuset[d].

Io. Bapt. CASVS. Quidam lucratus fuit multũ per vsurariam prauitatem, & cum nec ipse acquisitum restituisset, nec eius hæredes restituere vel icut, fuit quæsitum an teneãtur atque posset ad id cogi, arg.enim l.3. & 4. ff. de cond. ob turp. causam negatiue respõdebatur. Sol. tamen vt in hac parte cauetur, quia nemo debet commodum reportare ex propria culpa, put contingeret in casu nostro, si restitutio non esset facienda. nõ obstant iura adducta, quia licet nõ detur refectio, non propterea datur retentio repetitio autem ideo in d ll. dãnatur, quia præsupponitur turpitudo ex parte dantis, at secus est in casu nostro. No.1. quod pauperes subintrant in locum illius personæ incertæ cui de iure esset faciẽda restitutio. Nor.2. iudex ecclesiastic. etiam ex officio & parte non petẽte tenetur cogere vsurarium, eiusque hęredem ad restitutionem faciendam. No.3. quod pacta in fauorem delictorum inita non tenent, nec valent etiã si sint iurata. facit l pacta quæ contra. C. de pact.

a ¶Superstites.] Sed quid si principales sint superstites, nunquid vt vsuratius liberetur a peccato suficiat remissio illius a quo fuerunt extortæ vsuræ? Resp. sufficere secundum distinctionem tũ Abb. & aliorum in c. cum tu. eo. in fi. vbi & quid si ille cui debent vsuræ restitui sit valde absens an vsurarius teneatur ad eum mittere vsuras, & cuius expensis.

b ¶Pauperibus.] Sed quibus pauperibus? Resp. secundũ Host. pauperibus illius loci, vbi pecunia fuit extorta: quia facilius inter illos poterunt reperiri ij, quibus est datum damnum, & secundum Feder. cons. 32. quem videtur sequi Ab. in c. cum tu. eo. in fi. est hoc consilium non præceptum.

c ¶Euidenter.] si enim creditur habere, veritas eruatur. 5.q.5 c. illi qui. & 14.q.6 c.1. veluret se nõ habere vnde reddat. quod potius videtur; quia non debet vlla pœna puniri, & inanis est actio, & c.l. nam his. ff. de dolo. c. olim. de rest. spol. & not. in c. cum tu. eod.

Plane, si nec ij, a quibus quis vsuras extorserit, nec illorum sint hæredes superstites[a] non solum pauperibus[b] vsurarũ nomine acceptum eroga re poterit: verum etiam compellendus erit, nisi eũ nota paupertas euidenter[c] excuset[d].

Iudex fœneratori potest præcipere sub pœna excommunicationis. tam ne vsuras exigat, quam vt exactas restituat, non obstãte iuramento præstito de non repetendis vsuris. h.d.

Sed & si quis sub vsuris pecuniam acceperit, & de eis numquam repetendis fœneratori iurauerit, h adhuc iudex i vsurarios per censuram stituere cogendus erit, qui fœneratus est, verum etiam filij[e], & quicunque extranei hæredes[f], qui omnes super vsuris conuenti nullius appellationis[g] remedio restitutionem subterfugere permittendi erunt.

d ¶Excusset.] Si tamen venerit ad pinguiorem fortunam tenetur vt antea. c. Odoardus. de solu. & l. si debitoris. ff. de cess. bon & argu. 26.q.6. c. si quis de corpore. & no. in c. cum tu. eo.

e ¶Filij.] Fac. cap. tua. eo. vnde sumitur, & tenentur filij pro parentibus pro hæreditaria portione, fac. l. ex qua persona. ff. de re iudi. Sed pone, q̃ alter hæredum efficiatur in soluendo ante restitutionem vsuratum, nũquid alter conuenietur in solidum? Dic q̃ etiam si non sit defuncti hęres, sed ad cum bona defuncti peruenerint, inquantum talium bonorum mensura patitur, est restitutio facienda, vt plenius not. in d. cap. tua.

f ¶Hæredes.] Sed tantum iuxta vires hæreditarias in foro poli, in foro autem fori est distinguendum vtrum hæres fecerit vel non fecerit inuentarium, vt plene per Doct. in c. tua. eod.

Nec is tantum ecclesiastica districtione extortas vsuras re-

g ¶Appellationis.] Intellige hoc in manifestis vsurarijs, vt in c. quã pernitiosum. eo. Idem est in quolibet crimine manifesto, c. cum sit Romana. de appel. aliàs si iniuste grauaretur, nõ est appellatio deneganda, vt plenius not. in dicto cap. quam pernitiosum.

h ¶Iurauerit.] Nota, quòd iuramentum præstitum de vsuris non repetendis, non inducit liberam remissionem vsurarum, immo vsuræ præsumuntur magis extortæ, cum iuramentum huiusmodi, non præsumatur interuenire ex libero consensu iurantis c. super de ren unc.

i ¶Iudex.] Nota casum, in quo iudex supplet commodum priuatarum personarum, cum mandat vsuras restitui. Sed dic, quod immo hoc facit iudex potius ob vtilitatem publicam, & vt obuiet periculo animarum: aliàs non faceret, cap. ad nostram. 2. de iureiurando l.1. §. hoc autem fi de damn. infect. debet enim iudex etiam præuenire ante con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

summationem peccati, cum videt aliquem in præcipitio & actu peccandi. not. in c. ex litteris. de spõs. a ¶ Remittant.] Hoc tunc est necessarium, cum pars proprio motu intendit repetere, & ipsa implorat officium iudicis: secus si iudex procederet ex officio non imploratо: quia tun. non erit opus remissione vel absolutione: quia pars nõ venit contra iuramentũ: quia iurauit non repetere, non autem non recipere, si rederentur secũdum Ab. in c. tuas. eo. licet gl. aliter ibi sentire videatur. Quid si iurauit absolutionem non petere? Resp. adhuc poterit denunciare, not. in d. c. tuas. Quid si iurauit, nõ denunciare? Resp. non valet iuramentum, quia non potest quis se obligare contra bonum charitatis, & dispositionẽ Euangelicam, si peccauerit, &c. not. in c. ad nostram. 2. & c. quemadmodum. de iureiur. de materia. c. 1. & in c. debitores. de iureiur

Io. Bap. Iudæi quoque. CASVS. Quidam Iudæi passim dabant pecuniam ad vsuram, & cum hoc tenderet in damnum reipubl. fuit quæsitum. an eis esset vsura prohibenda. ad faubrem. n. iudæorum facit dictum D. pauli dicentis Qui sunt extra nos, nihil ad nos in contrarium facit damnum a reipub. esse euitandum. Sol. vt hic legimus ob vtilitatem Christianorum: illud autem dictum intelligitur respectu salutis ipsorummet iudæorum, & ideo non obstat. No. quod iudæi, tenentur obseruare canones, in vtilitatem Christianorum, & ideo etiam iurisdictioni eorundem subiiciuntur. Not. 2. qualiter officium potestatum esse ne subditi indebite grauentur; & propterea princeps dicitur constitutus propter populi vtilitatem, sed non econtra.

b ¶Immoderatasve.] Fac. c. quãto. eo. videtur ergo, ꝙ moderatas exercere possint a contrario sensu. di. fin. 25. c qualis. & l. cum prætor. ff. de iud. contrariũ videtur verius, vt in c. post miserabilẽ. eo. & ita cessat hic hoc arg. a contrario sensu. l. couenticula. C. de epi. & cle. Sed cur hic insertum fuit hoc verbũ, immoderatas, inducens hanc ambiguitatem? Resp. quia legitur in d. ca. quanto. vnde sumitur. Et licet Doct. commu. tenere videantur, ꝙ Iudæi nõ possint fœnerari Christianis per d. c. post miserabilem. vsus tamen & practica, quæ est optima interpres legum suadet contrarium, & Doctores in hoc potuerunt decipi, sed & si non fuerunt decepti, qua ratione id verbum legitur in d. c. quanto. eadem ratione potuit hic verbum inseri. Sed an iure Mosaico possint Hebræi fœnerari Christianis? Multi ꝙ non, & ita ẽt Ab. in d. c. post miserabilem potissimum per ca. 28. Deuter. ibi: Alienigena fœnerabitur tibi. Facile tollerem contrarium per d. ca. 28. Deuter. vbi dicitur, quod seruantibus legem nemo fœnerabitur, sed ipsi seruantes fœnerabuntur alijs, non est ergo dicendum, quod in præmium obseruãtiæ legis Deus permitteret hebræis facere illud, quod esi peccatum, & quod in euentum in obseruantiæ ipsi hebræi nulli fœnerabũtur, nõ dicitur ipsi præcep tiue, sed per modũ impositionis pœnę, quasi dicat Deus: Eritis pauperes, & non poteritis exercere negotium vel de lucro sum, vobis a me aliàs permissum. Communiter ramen tenetur contra, vt apparet ex his, quæ hũr in d. c. post miserabilem. ANT. TIM. Opinio gl. hic quam tñ non firmat, quod licet Iudæis ex lege Mosaica fœnerari Christianis, licet videatur ei facere littera Deut. 28. tñ ex cõi doctorum expositione falsa est. Fœneraberis. n. ibi non interpretatur dabis ad vsurã, sed fœnus ibi large accipitur pro mutuo, sicut & Eccl. 19. dicitur. Multi nõ causa nequitiæ nõ fœnerati sunt. i. non mutuauerunt alijs. Promittit. n. ibi Deus Iudæis obseruantibus legem suam abundantiam diuitiarum ex qua continget, qđ alijs commodare, & mutuare poterunt. Ita Nicolaus de Lyra ex ponit tex. illum, & Hugo ẽt Card. in suis glo. & conueniunt in hoc oẽs Doctores. Verũ ad alium locũ magis expressum Deut. 23. vbi inquit: Non fœnerabis fratri tuo ad vsuram pecuniam, nec fruges, nec quãlibet aliam rẽ, sed alieno. Rñdet S. Th. Non fuit per hoc hebræis cõcessum; qđ vsurã ab alienis acciperẽt, quasi licitũ: sed permissum ad maius malum vitandũ ne, s. a Iudæis Deũ colẽtibus vsuras acciperent pp auaritiam. Ex quo loco colligit Caiet. qđ licitum est principibus condere leges permissiuas vsurarum, nõ pp lucrum principum: quia hoc est participare in crimine, sed propter vitandũ maius malum, i. furtum: quemadmodum licitum est condere leges permissiuas meretricum propter vitanda adulteria.

Iudæi quoque si a Christianis quocunque prætextu graues immoderatasve[b] vsuras extorserint, & per sæculares principes[c] & potestates illas remittere sunt compellendi, & donec de immoderato grauamine competenter satisfecerint ab vniuersis Christi fidelibus, tam in mercimonijs[d], quã ecclesiasticam compellere poterit, tam vt ab earum desistant exactione, & iuramẽtum remittãt[a], quam etiam vt exactas restituant, ne de dolo & fraude quemquã contingat commodum reportare.

Iudæi satisfacere debent de immoderato grauamine, Christianis, aliàs excommunicantur modo, quo possunt. hoc dicit.

c ¶Sæculares principes.] Quorum legibus in temporalibus Iudæi subiiciũtur. c. quo iure. dist. 8. & l. iudæi. C. de iudæ. non tñ intelligas, ꝙ etiam ecclesia non possit eos compellere ad vsuras restituẽdas: nam cum hoc crimen sit ecclesiasticum, & sit contra legem eorum, & contra naturam, licite possunt compelli per iudicẽ ecclesiasticum, vt per Inn. in c. cum super. de vot. & vot. redemp. & per Ab. in c. post miserabilem. eo. Ideo autem fit mentio de principibus sæcularibus: quia per eos facilius compelli possunt cum habeant homines armatos, quos non habet ecclesia in loco, vbi non habet temporalitatem, at de iurisdictione spirituali parum curant iudæi, fac. not. per Abb. in c. postulasti. de Iudæ.

d ¶In mercimonijs.] Non peccant ergo Christiani communicãtes Iudæis in mercimonijs regulariter, licet nimia familiaritas & conuersatio interdicatur. 28. q. 1. c. sæpe. & c. nullus. & c. ad hoc. de iudæ.

a ¶Communio.] Et est hæc quædam indirecta excommunicatio in personis hebræorum, vt & in ca. post miserabilem. cod. vnde sumitur, vbi not. Abb.

Io. Bapt.

Sunt tamen. CASVS. Quidam clericus accepit a laico occasione mutui fundum tit. pignoris, in quo habebat certum ius: qui quidem laicus pro dote suæ filiæ soluebat singulis annis certam pensionem loco fructuum; & cupiẽs a tali debito liberari, vendidit q̃dam bona maiori pretio quam de præsenti valeant, & cũ esset mercator, accepit pecuniam ab amico promittens aliquid spetans inde lucrari: vñ fuit q̃situm an huiusmodi cõtractus sapiãt vsuram: in primo enim de clerico res videtur clara per princip. huius titu. nostri; in secũdo vero, & tertio cũ non verificetur definitio vsuræ, similiter videtur clarum qđ iuris: at ãn vltimo si ille mutuans susceperit in se periculum ob naturam contractus assecurationis non videtur esse dubitandum. Solu. tamen vt in tot. hac parte habetur, causa autẽ decisionis in communi talis potest adnot. quod in vno vel altero casu non reperitur ꝓpriè mutuum, & si reperitur etiam interesse damni emergentis à princ. in altero vero præponitur pactum appositum fuisse tali, vt destruat cõtractum: vnde his obseruatis habemus quomodo sint intelligenda obiecta, & sic non obstant. No. quod ob eam specialem recedendum est a communibus iuris regulis. Not. 2. quod in cognitione valoris rerũ ipsarum id quod est verisimile & probabile attenditur. No. 3. quod pactum licet aliàs citatum si aliquo contractu apponatur, & sit contra substantiam eius, dicitur ipsum vitiare.

Fœnerator in alijs per excommunicationis sententiam eis omnimoda communio[a] denegabitur.

Ponuntur plures casus, quibus quis fructus in sortẽ computare non tenetur. h. d.

Sunt tamen casus[b], in quibus aliquid vltra sortem absque vitio vsuratum licite recipitur; vt pura, si clericus ecclesiasticum beneficium[c] aliter redimere non valens prętextu pignoris de manu laici illud acceperit: nec enim hic in sortem fructus tenebitur computare. Idem si terra non[d] sit beneficij alicuius ecclesiastici, sed ad accipientem in pignus iure dominij directi pertinere noscatur.

Fœnore dotis fructus non computantur in sortem. h. d.

Idem si possessiones[e] pro non numerata dote genero[f] a socero pignori obligatę fuerint[g]. Cum enim frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonij supportanda pignoratarum possessionum fructus in sortem computandi non erunt.

Non est vsurarius vendens minus iusto pretio, si tunc verisimiliter dubitetur, an tempore solutionis plus vel minus valitura. Vel aliter dubius euentus vsurarum suspicionem remouet. hoc dicit.

Illi quoque, qui dant decem solidos[h], aut alio tempore totidem sibi grani, vini, vel olei mensuræ reddantur, ex hoc vsurarius censeri non debet: quia licet tũc plus valeãt, vtrum plus vel minus solutionis tempore mutuum, & si reperitur etiam interesse damni emergentis à princ. in altero vero præponitur pactum appositum fuisse tali, vt destruat cõtractum: vnde his obseruatis habemus quomodo sint intelligenda obiecta, & sic non obstant. No. quod ob eam specialem recedendum est a communibus iuris regulis. Not. 2. quod in cognitione valoris rerũ ipsarum id quod est verisimile & probabile attenditur. No. 3. quod pactum licet aliàs citatum si aliquo contractu apponatur, & sit contra substantiam eius, dicitur ipsum vitiare.

b ¶Casus.] Duodecim casus tales enumerãtur per Ab. post gl. in c. conquestus. eo. & no. 14. q. 4. in summa, & generaliter vbicunque recipitur pecunia loco interesse non committitur vsura. Abb. in c. 1. eo.

c ¶Beneficium.] Cap. 1. in fin. eo. & idem in feudo c. conquestus. eodem.

d ¶Non sit.] c. conquestus. vbi Abba. eod.

e ¶Possessiones.] Quæ debẽt esse traditæ, vt eius fructus lucro genero cedant. l. de diuisione. ff. sol. ma. & no. in c. salubriter. eo. vnde sumitur.

f ¶Genero.] Quid in hærede generi possidente, seu detinente pignus post mortem generi. In no. & Ab. in c. salubriter. eod. tenent hunc non lucrari fructus: quia in optione eius est restituere pignus, & se ab obligatione liberare, quod non est in generos & maritus, cum vel inuitus teneatur ad onera matrimonij. Idem tenetur de vxore, cui soluto matrimonio pro restitutione doris est datum pignus, vnde debet esse cauta, vt faciat sibi consignari possessionem in solutum, aliàs fructus extenuabunt sortem.

g ¶Fuerint.] Quid si promisit socer certos annuos denarios pro quolibet centenario vsque ad solutionis tempus, an teneat conuentio? Resp. valde dubitant. Ab. distinguit, vt per eum in capit. salubriter. eo

h ¶Solidos.] Sed cum pretij interuentus designet contractum emptionis, & venditionis. lege final. C. de præd. decur. libro decimo, non videtur, quod hic possit cadere vsura, quæ non committitur nisi in contractu mutui, capitul. consuluit. eodem, & supra eodem in principio, & notat Abbas in rubrica eodem. Respondeo, quod quoad formam contractus non est vsura, sed quo ad intentionem contrahentium deprauatam, vt notat Abbas in capit. nauiganti. eod. vnde sumitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Dubitatur.] Ergo si certum esset, quod tempore solutionis plus valerent, vsurarius est censendus, c.in ciuitate, & c.fi.in fin.eo.& ita propter dubium excusatur.simil.l.pen. C.de sol. Arg.quod dubia in meliorem partem interpretari debent, c.2.de

pore fuerint valituræ verisimiliter dubitatur a.

Vsurarius est, qui a debitore recipit aliquid vltræ sortem, etiam si suscipiat in se periculum h.d.

Aliud tamen iuris est, si quis nauiganti, vel ad nundinas euntí certã pecuniæ quantitatem mutuatur, & ex eo, quod in se mutuans periculum b suscipit, aliquid c vltra sortẽ, vt recipiat conuenit: nam hic vsurarius reputandus erit.

DE ADVLTERijs, & alijs coniunctionibus illicitis.

TIT. VIII.

Adulterij appellatio est

re iud.c ex litteris, de proba l. Attia. ff. de act. & oblig. Sed immo videtur, q in tali dubio abstinendum esset a talibus contractibus ob periculum animæ, arg.c.illud. de cler. ægr.mini. c.significasti, 2. de homi. & not.in capit.vni de scru. in ord fa. Sol. hoc procedit in foro contentioso, contrarium in foro cõscientiæ, vt per Ab. in d.c. fin.

b ¶ Periculum.] Quia ille recipiebat in se periculũ, videbat quasi quadam compensatione licite aliquid vltra sortem recipere posse: quia periculum mutuatæ pecuniæ pertinebat ad debitorem, cũ sua facta fuisset, sed nihilominus est vsurarius, vt in c.fi.co. & not.in c.conquestus.eo.tit.

c ¶ Aliquid.] Etiã modicum dummodo natura extimabile.24.q.3.c 1.2. & 3 & per S.Tho.2.2. q.78.art.2 siue id sit res, siue factum, siue consistat in verbis; puta, inducendo, sequitur Ab.in cap.fin.eod.

DE ADVLTERIIS, ET ALIIS coniunctionibus illicitis.

Cum delictum adulterij vel alijsilliciti coitus ita frequenter cõmittitur sicuti crimen vsuræ, propterea post tit.præcedentem proponitur in præsenti iste de adulterijs, qui diuiditur in 5.partes, in prima tractatur de adulterio: in 2.de incestu, & sodomia: in 3. de stupro: in 4.de raptu: in 5.de simplici fornicatione: secunda ibi, eademittertia ibi, quod si quis: quarta ibi, maior: quinta ibi, demum.

Lo. Bapt.

Lo. Bapt.

Adulterij: CASVS. Quidam cognouit vxorem cuiusdam sui amici, & cum iudex ecclesiast. vellet ipsum grauissima pœna punire, ob damnum quod in republ. posset inde oriri. arg. l. quædam. ff. de pœ. fuit quæsitum quid juris. Sol. vt hic habetur, quia in delictis puniendis, à lege siue ab homine multa debent obseruari. arg c. licut. de hom. & ideo non semper est eadem pœna imponẽda, non obstat obiectio, quia aliquando etiam ipsa verificatur. Not. argum. illius vocis quodlibet vocabulum dicitur habere duo significata. Not. 2 pœnam respectu eiusdem delicti variari secundum varietatẽ personarum.

generalis, proprie tamen in nuptam committitur & quæ sit adulterij pœna h.d.

Adulterij generalis d est appellatio; continet enim nõ modo alieni tori violationem, sed omnem propre e illicitam fornicationem. Proprie tamen adulterium in nuptam committitur. Pœna in laico excommunicatio g, in clerico depositio h, vel in vtroque certa i pœnitentiæ impositio.

Arbitraria est pœna incestus, sodomiæ, & rei habitæ cum bruta h.d.

Eadẽ, vel etiam pro

d ¶ Generalis.] 32. q.3.c.nemo.& q.5. c.nõ mœchaberis. & l. inter liberas. §.1. ff.eo. & l.inter fluprum. ff. de ver. signif.

e ¶ Prope.] Hoc ideo, quia etiam generaliter sumendo verbum non continet omnes species fornicationis illicitæ, & de his habes 36.q.1.c.lex illa.

f ¶ Proprie.] l.inter liberas.§ 1.ff.e.l.inter fluprum. ff.de ver.sig.

g ¶ Excommunicatio 27.q.1.c.si quis episcopus.not.in c. lator.2 q.7.

h ¶ Depositio.] 17. q.1. c.si quis episcopus, per Ab. & alios in c.vt clericorum. & in cap peruenit. de adulter. & latius in cap at si clerici, de iud. licet quidã moderniores disputent contrarium, vt per Pau. Ghirl in tract. de pœn. om-

nisa coitus q 6.

i ¶ Certæ.] Quia scilicet laicum pœnitere debet septem annis, clericus decem 83. distinct. capit. presbyter. & 27. quæstione 1 capit. denotam. & 33 quæst. 2. capit. hoc ipsum. & hoc intellige in foro pœnitentiali.

Eadem. CASVS. Quidam pessimi viri commiserunt non tantum delictum incestus, sed etiam sodomiæ & bestialis coitus, vnde fuit quæsitum an deberent puniri eadem vel maiori pœna, qua punitur adulterium: sicut enim delicta ista specie distinguuntur, vt de se patet, ita quoque hoc idem videtur dicendum de pœna: Cæterum Sol. prout hic legimus, quia in impositione pœnarum non tam natura delictorum, sed etiam multa alia sunt consideranda, vt frequentia, scandalũ, & similia & iõ obiectio nõ vr aliquid concludere: No. quod res omnino diuersæ aliqñ eodem iure censentur. facit c.1. de fal-

Lo. Bapt.

sis. Not secundo quod incestus, & reliqua delicta etiam huius tit. dicuntur, esse contra naturã humanæ societatis.

a ¶ Arbitrio.] Nota horum delictorum pœnas esse arbitrarias, vt not.in c. hoc ipsum. 33.q.2.vnde sumitur.

b ¶ Societatis.] Immo non solum natura hominum hoc reformidative rum ẽt quorũdam brutorum

c ¶ Sacro fonte.] Ca.si quis a matre. 33.q.2.vnde sumitur. & 30 q.1.c.omnis.

d ¶ Sodomitico.] Non exprimitur hic de masculo, vel femina: quia in vtroque passiue dicitur posse committi sodomia, vt per Ab.in c in archiepiscopatu. de rapt. post gl.in c.omnes. 32.q.5 & de hoc in c.clerici. de excess. præl. Illa autem ratione contra sodomiticos procedit ecclesia, quia huiusmodi crimẽ est contra naturam, quo casu ecclesia vindicat sibi potestatem non solum in laicos: verum etiam in infideles, & sic etiam procedit contra Iudæos ratione criminis vsurarum, vt not. in §. Iudæi. supra tit.prox. & per Inno.in c.quod sup. de vot. & per Ab. in d.c.clerici. & sodomitas puniuit Deus, licet non essent de populo electo & Israelitico, vt in Gene. c.19 ergo & eodem modo eius vicarius.

e ¶ Brutis.] 15.q.1.c.mulier.

Quod si quis. CASVS. Quidam cognouit quandam virginem, ac etiam & mulierem honestam de consensu ipsarum, & cum iudex voluisset ipsum punire prout hic cauetur dicebat iste non esse dignum aliqua pœna, quia quoad ecclesiam nullum inde fuit ortum scandalum: & quo ad partem delicta mutua compensatione tolluntur. c.si eo. Sol. tamen prout hic legimus, quia aliàs delicta remanerent impunita, & daretur occasio delinquendi: Nõ obstant obiecta, primo quia non semper impo-

iudicis arbitrio a maior, aut minor eos manet pœna, qui incestũ commiserunt. Vtputa, cum qui contra naturam humanæ societatis b parentibus, vel liberis, vel aliis eiusmodi personis impudice adhærent, aut si cum illa, quam quis de sacro fonte c fusceperit, aut quam ante episcopum tenuerit; cum sacro chrismate inungeretur fornicationis scelus perpetrauerit; aut cum relicto naturali vsu contra naturam more sodomitico d fornicabitur; aut humani generis naturam transgressus sese brutis e commiscuerit.

Quæ pœna sit stuprantis mulierem, & honeste viuentem, & virginem deflorantis h.d.

Quod si quis stuprum admiserit mul-

tũ intererit, vtrum cũ muliere honeste viuente rem habuerit, aut virginem defloruerit. Primo enim casu stuprator pœnitẽtiæ f subditus, pecuniariag etiam pœna coercendus erit. Posteriore vero dotata virgine h eandem patre consentiente habebit vxorẽ: si vero pater virginis dare noluerit, aut stuprator eam vxorem habere legibus impediatur, reddet pecuniã iuxta modum i dotis, quam virgines accipere consueuerunt.

Renuens habere vxorem a se stupratam castigatur, & excommunicatus in monasterium traditur.h.d.

Quod si consentiẽte patre stuprator ipse corruptam virginem in vxorem ducere renuerit, corporaliter castigatus k excõmunicatusq l in mo-

n tur pœna ob scandalum natum. sed ob iniuriam quoque factam: secundo quia huiusmodi mulieres quam facillime decipiuntur. Not. quod virgo, & mulier honestæ vitæ æ quiparantur: Not. secundo quod pœna potest alternatiue poni: Not. tertio quod pœna, quæ parti est applicanda debet esse secũdum quantitatem damni illati.

f ¶ Pœnitentiæ.] de qua nor. sup. eo. in princi. in verbo, certæ pœnæ.

g ¶ Pecuniaria ẽt pœna. iuxta qualitatem. s. facti, & personarum conditionem, vt per Domi. & Ab in ca. vt clericorum. de vit. & hon. cle. & per Ab. in cap. licet. de pœ. nec tolleretur istud arbitrium, vel alia pœna certa iuris canonici vel ciuilis, si statutum imponeret aliam pœnam, Doct. in c 1.eo.

h ¶ Dotata virgine.] vt assignata dotatione propter nuptias, vel proprie meminit de dote: quia stuprator dabit pecuniã mulieri, quam retinebit sibi pro dote, quod fieri potest. l. si quis vxori. ff. de dona. inter vi. & vxo. & l.2.C.de dot. caut. non nu. & si cum ea stuprator non contrahat nihilominus mulier habebit eã, c.1. eo. vnde sumitur & ibi not.

i ¶ Iuxta modũ.] Qui æstimabit iuxta facultates illius & dignitatem puel sed quãuis C de rei

læ.l.pe. C. de episc audi. auth vxo. actio. & l. siue generalis. ff de iu. dot. & 30.q. 5.c.nullum hæc olim fuit pœna in Exodo, hodie alia secundum leges, vt not.in c 1. & 2.eo.

k Castigatus.] Ad arbitrium iudicis, c.2. & ibi no. eo. vnde sumitur: licet seuerius de iure ciuili agatur, quæ pœna seruabitur in suo foro.

l ¶ Excommunicatusque.] Quoad communionem sacramentorum quousque visum fuerit superiori. aliter tamen non compelletur eam recipere, sed quia illam decepit, ad tempus punietur, vt not.in c.2.eod.

Re

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Retrudetur.] Hanc intrusionem euitare poterit dotis constitutione, secundũ Inn. licet non vitetur pœna corporalis & excommunicatio, licet sentẽtia Inn. videatur refragari litteræ in c. 2. eo. vnde sumitur.

Io. Bapt.

Maior. CASVS, Quidam clericus iuuenis in minoribus constitutus ordinibus captus amore cuiusdã pulcherrimæ mulieris Deo dedicatæ, data opportunitate eam rapuit, & cognouit & cum iudex voluisset ipsum punire graui pœna ipse, seipsum excusabat primo ob eius amorem argu. l. & mulieri. ff. de curat. furio. secundo quia id fecit volens eam habere in vxorem, cũ fortasse adhuc nõ esset professa. Sol. tamen vt hic habetur quia quod est de se malum, non potest aliqua circunstantia fieri bonum; vnde non excusatur ex eo quia erat amore captus, quoniam non propterea dicitur furiosus, quod si esset posset hæc decisio limitari, nec etiam aliquid valet bona intentio in delictis, cum non sit satis bene velle: Nota. primo, quod vna circunstantia aliquando causat nouam speciem delicti, ut est etiam circunstantia loci: Nota. secundo quod crimen violentiæ & raptus in rebus propriis non committitur: Not. tertio quod crimen raptus cessat, si violentia remoueatur, & purgetur.

b ¶ Sæculariũ sanctionum. l. vni. C. de rapt. virgi. l. raptores. C. de epis. & cler.

c ¶ Anathemate.] 36 q. 2. c. eos & ca. raptores, & cap. si quis virginem.

d ¶ Raptus aũt.] Fac. 36. quæst. 1. lex illa. versic. raptus. vnde sumitur. & c. pe. de rapt.

e ¶ Despõsatam.] Cap. pen. de rap. Idem forte, si nõ fuisset desponsata, sed præcessisset tractatus matrimonij secundum Ab. in d. c. pen. & in hoc corrigitur seueritas iuris ciuilis, de qua. in l. vni. C. de rapt. uirg.

f ¶ Vel.] id est etiam.

g ¶ Cum raptore.] Secundum aliquos canones non poterat raptor contrahere cum rapta. 36. q. 2. c. de puellis. & c. si autem & c. placuit. & C. de rap. uirg. l. uni. §. sin autem. hodie secus iure communi, c. fina. de rap. & 36. q. 2. c. denique. & c. tria. Nouissime tamen per Concilium Tridentinũ fuit constitutum, ꝙ quamdiu rapta in potestate raptoris manserit, nullũ possit inter eos matrimonium consistere, nisi rapta a raptore separata, & in loco tuto & libero constituta fuerit, & nihilominus raptor ipse ac fautores acerrimis pœnis puniũtur, ut in d. Concilio sess. 24. cap 6. in decretis reformationum.

h ¶ In cõsensum.] Etiam tacitum secundum Ab. in ca. fina de raptor.

¶ Abolentur.] 36. q. 2. §. his auctoritatibus, unde sumitur. fac. cap. ferrum. dist. 50. & 35. quæstio. 3. cap. uides.

K ¶ Rapuerit.] Cum uiolentia, & de hoc in l. si quis non dicam rapere. C. de episcop. & cler.

l ¶ Volentes.] Nã hæc uoluntas non excusat, sic 16. quæstio. 6. capitu. placuit. & capit. si quis episcopus. distin. 92. quia moniales uelle non habent. 12. quæstio. 1. capit. non dicatis. immo, & laica si uelit præsumitur seducta. l. uni. C. de rapt. uir. & in c. 1. eo. ubi Abb. & no. in cap. raptores. 33. quæst. 2.

m ¶ Tentauerit.] Sim. l. si quis non dicam rapere. C. de episc. & cle.

n ¶ Tamquam.] Veritatem designat non improprietatem fac. l. 1. ff. de transi.

o ¶ Sacrilegium.] Cum incestu & adulterio. Nam tria hæc crimina uno instanti cum moniali se coniungens committit, ut nota. 27. quæstio. prima capit. uirginibus. Adde tu & stuprum. d. quæst. 1. cap. si qua monachorum. fac. l. inter liberas. & l. stuprum. ff. de adul.

naſteriũ ad agendã pœnitentiã, retrudetur a de quo nulla erit ei egrediendi ſine iudicis permiſſione licentia.

Raptorum pœna excommunicatio, depoſitio, & ſeruitus, cum facultate tamen ſeipſum redimendi. h. d.

Maior legum ſeueritas raptores cohibet: nam præter ſæcularium b ſanctionum pœnas, anathemate c cum ſuis adiutoribus feriri, aut ſi clerici ſint proprij ordinis, & honoris amiſſionẽ ſubſtinere debent.

In propria ſponſa non cadit raptus, & raptus per conſenſum purgari poteſt. h. d.

Raptus d autẽ tũc committi dicitur, cũ illa de cuius nuptiis nihil actum fuerit antea, abducitur. Vnde qui ſibi deſponſatã e, vel f parentibus reclamantibus abduxerit, in crimen raptus & in pœnas minime incidit. Rapta quoque puella legitime cum g raptore matrimoniũ contrahet, ſi prior diſſenſio in conſenſum h tranſeat. Raptor enim & rapta nomina ſunt vitiorum, non perſonarum. Vitia autem, cum purgata fuerint, eorum etiam nomina abolẽtur i.

Raptus Monialis purgari non poteſt. h. d.

Sed hæc de illis intelligenda ſunt, qui mulierum laicarũ cõſenſum habuerunt: nam ſi quis Deo dicatas virgines vel rapuerit k, vel volentes l matrimonio ſibi ſociare tẽtauerit m tamquã n ſacrilegiũ o, admittẽs p tã nefãdi criminis

Io. Bapt.

a ¶ Plectendus erit.] Ca. ſi epiſcopus. 27. q. 1. 32 q. 2. c. raptores. 30. q. 1. ſi quis ſacerdos.

Demum. CASVS. Quidam iuuenes ſæpe accedebant ad mulieres impudicas eas cognoſcendo, & cum iudex voluiſſet illos punire, quia intereſt reipub. vt homines honeſte viuant qũd lex præcipit. l. 2. ff. de legib. propterea dicebant ipſi, non eſſe cõueniens per c. vidua. 34. diſtin. Solu. tamen vt hic cauetur, quia delicta quantumuis leuia non debent remanere impunita. Non obſtat ca. vidua. quia intelligitur reſpectu ſolemnitatis. Nota, quod ſimplex fornicatio habet pœnam arbitrariam. Not. 2. quod debet augere, vel diminuere pœnam ſecundum qualitatem delicti.

b ¶ Pœnitentiæ.] 33. q. 2. cap hoc ipſum. & 22. q. 1. cap. ptædicandum. & 30. q. 7. adulterij & 32. q. 4. c. meretrices.

c ¶ Pœna.] Vt per Ab. & Docto. in c. vt clericorum. de vi. & hon. cler.

d ¶ Statuet.] Et hoc iure canonico: nam ciuili talis, coitus eſt impunibilis. Bar. in l. verum. ff. de furt. & in l. 3. in prin. ff. de condi. ob tur. cau.

DE CRIMINE falſi.

Io. Bapt.

Quoniam homines ſæpe dicunt mendacia pro amore fœminarum conſequendo, propterea conuenienti ordine poſt titu. præcedentem proponitur iſte de crimin. falſi. qui diuiditur. in 2. partes in prima tractatur de crimine propoſito: in ſecunda de vtentibus literis falſis: ſecunda ibi, mitius cum illis.

Io. Bapt.

ADuerſus eos. CASVS. Quidam Sauonenſis falſificauit litteras principis, ac etiam aliorum, aliter quoque falſum commiſit, atrocitate plectẽdus a erit. Nulla prorſus voluntatis ſacrarum virginum habita ratione.

Pœna ſimplicis fornicationis eſt arbitraria. h. d.

Demum ſi quis cũ muliere ſoluta, & impudica ſimpliciter fornicatus fuerit, tam pœnitentię b modus, quã etiam alia pœna c in iudicis potiſſimum reponetur arbitrio, qui ex qualitatibus variis minorem, vel maiorem pœnam ſtatuet d.

DE CRIMINE falſi.

TIT. IX.

Qui per ſe vel per alios litteras Papæ falſant, excommunicati ſunt cum ſuis fautoribus, & clerici officijs & beneficijs priuantur, & degradati traduntur curiæ ſeculari. h. d.

ADuerſus eos quoque, qui falſi crimen commiſerunt, varie e ſtatutum reperitur: illos tamen ceteris acrius canones f inſectantur, qui litteris Apoſtolicis falſis vſi fuerint. Talium enim litterarum falſarij cum fautoribus & defenſoribus ſuis anathemate feriũtur. Et ſi clerici fuerint, omnibus officiis, & beneficiis eccleſiaſticis perpetuò priuabuntur. Ita vt qui per ſe falſitatis vitiũ exercuerint, poſt quam per eccleſiaſticum Iudicem degradati fuerint, ſæculari poteſtati tradendi g ſint ſecundum legitimas h conſtitutiones puniendi, per quam & laici, qui fuerint de falſitate conuicti legitime punientur.

Qui falſis litteris vtitur, ſi clericus eſt, officijs & beneficijs priuatur, ſi laicus, excommunicatur. h. d.

ſtitutiones.] Eſt autem de iure ciuili pœna falſi in libero homine deportatio, & omnium bonorum publicatio, in ſeruo vltimum ſupplicium. l. 1. §. fina. ff. eod. & l. vbi. C. eod. & not. in cap. ad falſarium. eo. vnde ſumitur.

& cum crimina vtroque iure damnentur propterea vterque iudex ciuilis, & eccleſiaſt. volebat talẽ delinquentem punire, quod quidem videbatur a ratione alienum, quia ſicut Deus non iudicat bis ipſum delinquentem, vt in ſacris litteris dicitur, ita idem debet ob ſeruare iudex eccleſiaſt. ca. 1. de ſententia. in 6. Sol. tamen vt hic cauetur vel propter grauitatem delicti, vel quia tam reſpubli. quam eccleſia dicitur iniuriata, Non obſtat obiectio, quia quoad Deum vnus tantum habetur reſpectus, ſecus quoad hominem. Docto. in ca. de his. de accuſatio. Not. quod delictum eo eſt grauius, quo perſona quæ iniuriatur & offenditur eſt dignior: Not. ſecundo, quod argum. iſtius delicti, delinquentes non omnes, ſed qui grauiter delinquunt, ſunt curiæ ſæculari tradendi.

e ¶ Varie.] Quæ varietas appꝛet ex his, quæ not. in capit. ad audientiam. & in cap. ad falſariorum. eod. & per Hoſtien. in ſumm. eo. verſicu. qua pœna. & in capi. in memoriam. diſtinct. 19. & 11. quæſtio. 3. cap. quiſquis. & 4 quæſtio. 3. ca. quæ falſo.

f ¶ Canones.] Capitu. ad falſariorum. de crim. falſi.

g ¶ Tradẽdi ſunt.] Qualiter autem tradi debeant, habes in cap. nouiuimus. de pœn & ſupra. de depo. ſeu degrad. poſt princip.

h ¶ Legitimas cõ

Mi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mitius cum illis CASVS: Quidam litigantes vtebantur litteris ab aliis falsificatis, & cum isti vere falsum non commisissent, fuit dubitatum, an pœna falsi possent puniri, si quidem aut id faciunt dolo, & sic ead. pœna debent puniri ratione consensus: aut non, & ita ad nullam pœnam debent dici obligati: Sol. tamen prout hic cauetur, quia si semper non sunt in dolo, sunt tamē aliquando in culpa, & hoc est satis, cæterum si nos præsupponimus istos non esse in dolo vel culpa, tex. reciperet limitationē, & sic non obstat obiectio: No. quod committere falsum, & vti falso in genere delicti æquiparantur, licet in obligatione ad pœnam inter se differant. Io. Bapt.

a ¶ Mitius.] Cap. ad falsationum. §. fin. eod. vnde sumitur.

b ¶ Negligentia.] Quæ tamen quandoq; comparatur dolo, cum. l. dissoluta est crassa & supina. l. si fideiussor. ff. mand. l. late. ff. de ver sig. & per Bar. in l. quod Nerua. ff. de pos. & si in vtente sit probabilis ignorantia nullo pacto punitur, si post obiectionem falsitatis abvtendo destiterit. c. inter dilectos. vbi not. Abba. de excess. prælа.

c ¶ Punietur.] Nō tamē circa hoc quod si notarius sit condēnatus de falso instrumento hæc tamē sententia non faciet præiudicium domino ad quem spectat instrumentum. l. denuuciasse. § quæritur, ff. de adul. vbi Bar. & per Ab in c quamuis, vers. ex quo infert quod licet, &c. Item licet produces falsos testes sit condemnatus de falso, non de necessitate sequitur quod ipsi sint falsi, Bar. & Ab. vbi supra fac. tex. in l Lucius, ff. de his qui not. infam. & c. cum dilectus, in fi. de ordi. cogni.

DE HOMICIDIO.

Io. Bapt. Potest iste tit specialiter ita continuari, quoniam in falsificando aliquando affirmatur aliquē esse mortuū morte naturali, vel violenta: propter ea post tit. præcedentem proponitur iste de homicid. qui diuiditur. in 6. part. in prima tractatur de homici. voluntario: in secunda de necessario: in tertia de casuali: in quarta de oppressione filiorum: in quinta de impedientibus conceptionem: in sexta de interficiēte seipsum: secūda ibi, quod si quis: tertia ibi, idem etiam: quarta ibi, alia ratio: quinta ibi, is quoque: sexta ibi, nouissime.

Mitius cum illis agitur, qui licet his vtantur: tamen ipsi nō falsificauerūt: si enim clerici fuerint, officiis & beneficiis ecclesiasticis spoliandi erunt: si laici tamdiu excommunicationi subiicientur, quamdiu cōpetenter satisfecerint: in vtriusque tamen malitia granius quam negligētia [b] punietur [c], quod & de his, qui falsas litteras impetrant obseruabitur.

DE HOMICIDIO. TIT. X.

Assassinium sicuti omnium homicidiorum est atrocissimum, ita etiam atrocissime punitur. h. d.

CVm nō ad operam. CASVS. Quidā Hispanus data opera & cum insidia interfecit quendā mediolanensem, & cum delictum esset propterea graue, fuit dubitatum de qualitate pœnæ, quoniam enim ob homicidium voluntarium imponitur pœna mortis, naturalis. ca. 1. eo. nō videbatur opus vlterius dubitare. Solu. tamen vt hic habetur, quia pœna cum debeat aliquando augeri. Id aliquando contingit in eius substantia, aliquando vero in modo & qualitate, & sic intelligimus, quod nec ēt obiectio aliquid concludit: Nota, qđ grauitas delictorū augetur ratione modi, & medij quibus committuntur, atque hoc idem dicas de pœna: Not. secundo, quod in moralibus non substantia facti, sed ēt circunstantiæ sunt considerandæ, vt distincte intelligamus & cognoscamus ipsum. Io. Bapt.

CVm nō ad operam. CASVS. Quidā Hispanus data opera & cum insidia interfecit quendā mediolanensem, & cum delictum esset propterea graue, fuit dubitatum de qualitate pœnæ, quoniam enim ob homicidium voluntarium imponitur pœna mortis, naturalis. ca. 1. eo. nō videbatur opus vlterius dubitare. Solu. tamen vt hic habetur, quia pœna cum debeat aliquando augeri. Id aliquando contingit in eius substantia, aliquando vero in modo & qualitate, & sic intelligimus, quod nec ēt obiectio aliquid concludit: Nota, qđ grauitas delictorū augetur ratione modi, & medij quibus committuntur, atque hoc idem dicas de pœna: Not. secundo, quod in moralibus non substantia facti, sed ēt circunstantiæ sunt considerandæ, vt distincte intelligamus & cognoscamus ipsum.

d ¶ Causa.] Omnes enim circunstantiæ sunt inquirendæ, c. cum causam. de testi. fac. c. occidit, 23. q. 8. & 15. q. 6. c. 1. in fi & l. aut facta, post prin. ff de pœn. & causa facti potius est inquirenda, quam ipsum factum. d. ist. 29 c. sciendum, & l. verum ff de furt.

e ¶ Eadem conditio.] Qđ apparet ex toto hoc tit.

f ¶ Assassinium.] Forsan sic nuncupatum a verbo Gallico, Sayfire, qđ est saginare, vt per Tiraq. in tract. La mort sayfit le vif. in præfa. declara. 1. nu. 3. quia cum assassini spolient a se interfectos, nimirum, si saginantur a mortuis, de his vide Paulum Æmil. in Hist. Franc.

g ¶ Receptatores.] Cap. 1. e. in 6. vnde sumitur. & tenentur vt aggressores, l. 1. & 2. C de his, qui latro. occul. pessimi. n. sunt receptatores, sine quibus delinquens diu latere non potest. l. 1. ff. de recepta.

h ¶ Mandauerit.] Licet ex hoc mors secuta nō fuerit, c. 1. eod. in 6. quod non mirum: quia cogitatio non

non stetit in finibus suis. quia hoc ipsum mandare est delictum consummare. Vnde talis mandans etiam si re integra mandatum reuocauerit. pœnam incurret secundum Io. And. in d. c. 1. & sic non obstaret communis Doct. theorica, in c. 1. de eo, qui mit. in pos. & vbicunque pœna imponitur, ipso iure requiritur delicti consummatio. nec præparatio sufficit, vel est hoc ob sceleris immanitatē, cum reuocans re integra mandatū non puniatur, ca. quicumq;, de sen. excom. in 6 de hoc per Perusi. in d. c. 1. eo. in 6 post antiq.

a ¶ Excommunicationis.] A qua tamen poterit ordinarius absoluere, ex quo Papa sibi absolutionem non reseruauit, cap. ad hoc, de sent. excō. & ca. vni. de schis. in 6. & not. in c. 1. eo. in 6.

b ¶ Ipso iure.] Requiritur tamē sententia declaratoria, iuxta tradita in c. cum secundū. de hære. in 6 & in c. felicis, de pœn. eo. lib. & per Doct. in c 1 eod. in 6. vnde sumitur.

c ¶ Diffidatus.] Et eo ipso qp persona est diffidata intelliguntur eius bona diffidata, ca præcipimus. 12. q 1. secundum Perusi. post Host in ca 1. eo. in 6. Ideoque si statutum permittit, qp aliquis possit impune offendi in persona, fortius in rebus, l. in suis, ff. de lib & posth & ibi Bal. non tamen posset vxor talis adulterari Bal. in fi. C. si contra ius vel vt l. Perusi. in d. c 1. eod. in 6 nec in hoc crimine inducenda est differentia inter laicum & clericum, secundum Ab. in c. at si clerici, num. 41 de iudi. Sed an idem dicendum sit de pirata quod de assassino? Respondeo non, vt resp. Alcia. in 11. consi.

d ¶ Non absimilis.] Quæ autem sit hæc pœna, traditur per Docto. late in cap 1. eod. cuius varius est intellectus, & propterea hic pœna talis aliter non exprimitur.

Indu-striam in malam partem.

e ¶ Industriam.] Idest ex proposito, & sic not. qp verbum, industria, sumitur in malam partem: quia verbum, per insidias, declarat verbum, per industriam. Idem est dicēdum de verbo, studiose, vt per Bar & Ang. in l. 1 § huius studij, ff de iust. & iu. & per Bal. in auth. ad hoc C. delati. lib. toll. & ibidem copiose And. Sicul. in addi. suis ad Bal. & no. Abb. in c. 1. eo. vnde sumitur.

Io. Bapt. Quod si quis. CASVS. Quidam fur cum ingressus fuisset domum cuiusdam causa furandi, fuit a domino pro defensione rerum suarum occisus, cum autem Iudex voluisset tale homicidium punire, dubitabat an posset, quia ad fauorē istius præsumptio rei facit. l vt vim. ff de insti. c. significasti. eo. cum simil. Sol. vt hic cauetur, quia in defensione rerum suarum non fuit vsus legitimo moderamine, quod in ea requiritur vt doct. ibidem adnota. & ideo nec etiam tenet obiectio: Not. quod defendere bona sua vnicuique permittitur, sed sine læsione alterius quando tamen id commode fieri potest.

f ¶ Latronem.] Nō intelligas de publico nocturno agrorum populatore: quia licite interficitur præterquam a clerico. l. 2. & 2. eo. vnde sumitur.

g ¶ Furem.] Qui est, iq de nocte furtipit, secūdum Ab. in c 2. eod qui dat de hoc versum, per quem designat differentiam inter latronem & furem. Tempore nocturno fur capit, latro diurno. Tu dic, qp tempus noctis, vel diei nō inducit differētiam inter hos, sed modus furripiendi: nam latro palam, fur occulte furripit.

h ¶ Peremerit.] Sc. liberando se & sua, ut in c. 2. eo.

i ¶ Potuit.] Ex hoc limitatur, l. itaque. ff ad leg. Aquil. & declaratur, c. si perfodiens, eo. ut scilicet non possit occidi nocturnus latro, quando potest comprehendi, & hoc intellige etiam, si ab alio, uel alia uia potuit comprehendi, quàm per damnum passum, c. 2. eo. ubi est littera generalis, & ibi Ab ista ponderat, & inferit, qp licet talis non possit de nocte comprehendi, si tamen fuit cognitus, & hoc potest probari. & per iudicem possunt bona reha-beri, quod tunc non debet occidi, fac. not. per Ab. in l. furem ff de sica.

K ¶ Pœnitentia.] De qua in c 2. eo.

l ¶ Necessitate.] Quæ excusat, & legem nō habet; Idem etiam. CASVS. Quidam dabat operā agriculturæ, & cum ascendisset arborem cecidit inde ramus quo transiens per talem locum fuit vulneratus & tandem periit, dubitabatur an iste teneretur ad aliquam pœnam. cum. n. in nulla sit culpa, vi debatur immunis a pœna Sol. tñ vt hic hf, quia oportet animaduertere an adhibuerit debitam diligentiam, & sic ēt obiectio aliquando verificatur. Not. quod casus fortuiti in quibus homini aliquid contingat mali, & damni quidam habent admistā culpam, quidam uero secus. Io. Bapt.

m ¶ Idē etiam obtinebit.] c. hi qui arborē, cū duobus

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus seq. dist. 50. & procedit quod hic dicitur, quãdo quis in priuato loco incidebat: tunc enim non potuit diuinare. l. si putator. ff. ad leg. Aquil. c. vt nostrã, vt eccles. benef. sin dimi. cõse. li in publicode. buit clamare, vt not. in d. c hi q. & in d. l. si putator a ¶ Culpa.] Cap. sæpe dist. 50.

Io. Bapt. Alia ratio est. CASVS, Quidam parentes tales aliquando reperiuntur vt vel filios in lecto opprimant, vel eisdem alimenta denegant, seu consentiunt denegari, & cum de huiusmodi factis fuisset dubitatum ad fauorem parẽtum faciebat tex. in l. 2. C de iis, qui fili. distraxe. Sol. tamẽ vt hic legimus, & ratio diuisionis potest desumi a § pe. & fin. instit. de iis, iis, qui sunt sui Nõ obstat obiectio, qa illa lex dat potestatem limitat. vt in ea videri potest. Not. filios non esse in potestate parentum quoad vitam imo parentes tenẽtur prouidere saluti ipsorum, sub pœna hic adnot Not. secundo in parentibus verificatur illa iuris regu. qui non resistit delicto dicitur ipsum approbare c. quantæ. de sententia excõmunica.

b ¶ Grauiter] Gratuitas autem delicti commensuratur ex qualitate præcedentis culpę, & pro modo culpæ imponetur pœna, vel pœnitentia, vt not. in capit. fina. de his, qui fil. occ. Sed quid si non constat paruulum interfectum a patre, vel matre, sed euentus fuit causa mortis? Respon. non debet eis pœnitentia imponi, ad cautelam tamen totius est, q; inde pœnitentiam agant: quia forte minorem diligentiam illis adhibuerunt. arg. 33. q. 5 c. excommunicatorum. & 33 q. 2. c. in lectum & quia bonarum est mentium ibi culpam timere, vbi culpa non est, c. concilium. § 2. de obser. ieiu. & c. quæsitum. de pœn. & remis. & fac. ad hanc materiam. 2. q. 4 c consuluisti.

c ¶ Pœnitentia.] De qua in c. fi. de his, qui fil. occi.

d ¶ Filius.] Infans, vel languidus cuiuscumq; ætatis respectu denegationis alimentorum, secũdum Inn. Vin. & Ab. & Host. in c. vni. de infantibus & languidis exposi tis, licet Goff. nullam statuat esse differentiam inter languidum & sanum.

e ¶ Sciente.] Et ratum habẽte. c. 1 de infan. expo. q ratihabitio in delictis retrotrahitur, & mandato coparatur. l. 1. § sed & si quis. ff de vi & vi arma. cap. cum ad sedem, de restis. spol. & not. in d. c. 1. & fac. cap si seruus sciente. dist. 54. secus si ignorante vel inuito.

f ¶ Denegata.] Si ue filius sit sanus, siue languidus secundum Goff. communiter de languido tantum.

g ¶ Liberaliter.] Cap. 1. de infant & langui. exposi. & l. 1. & 3. C de infan. exposi. Idem in seruis, vt in d. ll. & l. vni. § sed scimus. C. de lat. lib. tol. Sic & monasterium debet proprium monachum recollige re: aliàs quærit per neglectum & electum monasterio non quæritur, vt nota. in d. c. 1.

h ¶ Vendicare.] Sed an nutritor possit saltem expẽsas, vel alimenta repetere? Respon. affirmatiue, secundum distinctionẽ tamen Abba. & aliorum in capit. 1. de infant. exposi.

Io. Bapt. is, quę que CASVS, Quidam ob diuersa eorum desideria dabant operam modis diuersis nec mulieres cõciperẽt, aut si cõcepissent ne parturiẽt. dubitabatur propterea an isti homicidæ essent reputandi & puniendi, & cum definitio homicidij non posset proprie in tali delicto verificari, ideo ad fauorem illorum respondebatur; definitio autem ista habetur apud Hostien. in summa huius titu § 1 cæterum Sol. vt hic habetur, quia par videtur esse impedire natiuitatem & eam tollere quoad substantiam ex cessus argumen cap 1. de falso. Et sic obiectio non videtur obstare Not. quod impedire natiuitatem, & occidere iam natum æqui parantur quia in vtroque casu ille priuatur vita: Nor. secundo quod argumentum ab identitate rationis verificatur etiã in delictis.

i ¶ Odij meditatione.] Idem si propter amorem, l. si

fuerit homicidium; vtputa, si quis necessario insistens operi arborem inciderit, & aliquis subtus transiẽs opprimatur: nam si neque voluntate, nec vlla incidentis culpa[a] factum fuerit, vt pertransiens opprimeretur, arborem incidẽs homicidij pœnis obnoxius non erit.

Pœnitentia certorum annorum est iniungenda parentibus opprimentibus filios. hoc dicit.

Alia ratio est eorũ, qui proprios filios oppressisse reperiuntur. Cum enim hos grauiter[b] deliquisse non sit dubium, certorum annorum erit illis iniungenda pœnitentia[c].

Filius a patre, vel ab alio patre sciente expositus liberatur a patria potestate: & expositum suscipiens nullum in eo habet ius. hoc dicit.

Quod si filius[d] a patre, vel ab alio, patre sciente[e] fuerit expositus, aut eidem alimenta denegata[f] fuerint, hoc ipso a potestate patria liberabitur[g]. Nec tamen propterea, qui expositos susceperit, aliquod in eis ius vendicare[h] poterit.

Impediens conceptionem, vel abortum procurans punitur vt homicida: secus, si id casu fieri contingat. hoc dicit.

Is quoque, qui vel causa explendæ libidinis, vel odij meditatione[i] viro, aut mulieri aliquid fecerit, vel potandũ dederit quominus possit generare, vel concipere, vel nasci soboles, vt ho-

micida[a] puniendus erit. Quanquam aliàs si conceptus nondum viuificatus fuerit, nec vt abigeretur quisquã dolo malo[b] fecerit, abortui occasionem[c] tradidit, puniẽdus nõ erit[d].

Qui sibi mortẽ inferunt, habentur similes illis, qui impenitentes moriuntur. hoc dicit.

Nouissime sciendum est pro his, qui quocumque prætextu[e], voluntarie[f] ferro, vel veneno, vel suspendio, vel quolibet modo sibi mortem inferũt, nullam in oblatione faciendam esse commemorationem[g]: & ecclesiastica

l. si aliquid. §. abortionis. ff. de pœn. vel propter lucrum: quia sperabat successionem ab intestato, secundum Abb. in c. si aliquis. eo vnde sumitur.

a ¶ Vt homicida.] Quantum ad pœnam legalem. l. si aliquid §. qui abortionis. & l. si mulierem. & quantum ad pœnam spiritualem, sed non est irregularis ac si hominẽ interfeciisset. illa enim irregularitas non contrahitur, nisi actu homo iam animatus interficiatur. c. sicut. e & 33. q. 2. c. quod vero. & not. in c si aliquis eo.

b ¶ Dolo malo.] Vel culpa.

c ¶ Occasionem.] Id est, causam remotam.

Io. Bapt. Nouissime. CASVS Quidam amore cuiusdam mulieris captus peruenit ad tantam insaniam, quod seipsum interfecit, fuit quæsitum an post mortem esset aliqua pœna puniendus, & quod non esset aliter puniendus adducebatur in primis ius eius amoris quo videbatur priuatus mẽte, secundo quia Deus constituit hominem in manibus consilij sui: cæterum Sol. vt hic legimus, quia nemo est dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff ad l. Aquil. hinc limitatur libertas hominis, & ideo non concludit secunda obiectio, nec etiam prima quia non præsumitur amorem causare talem effectum, cum habeamus a natura instinctum conseruandi nos in esse Not. hominem ita dici peccare contra se; sicut contra alium, quãtum ad substantiam peccati, & ideo per oppositũ tenetur in primis curare seipsum.

d ¶ Non erit.] Vt homicida. nec enim qui non vixit potest mori. c. ad dissoluendum. de despon impu. 32 q. 2 c. quod vero. & c. Moyses. & fac. c. sicut. eo. vnde sumitur.] & ibi latius hoc per Doct. declaratur.

e ¶ Prætextu.] Etiam tędio vitæ licet tales iure ciuili non puniantur, l. si quis filio. §. eius. ff. de in iu. rup. & irri. testam.

f ¶ Voluntarie. Secus si per furorem. c. si quis insaniens. & c. placuit. 23. q. 5. vnde sumitur. cum sequen.

g ¶ Commemorationem. Sed cum huic communicauerimus viuo, & mortuo communicare possumus, & debemus 24. q. 2. c. sane. Sed hic moriendo deliquit, contrarium cum in vita, licet aliter not. in c. placuit 33. q. 5.

h ¶ Scelcribus.] Vt sicut fures & latrones. c. fures. extra de furt.

i ¶ impœnitẽtes.] Secus si contriti. 3. q. 2. c. fi & §. fi. supra de pœn. vbi not.

eos debere carere sepultura, non aliter atque illos, qui pro suis sceleribus[h] impenitẽtes[i] moriuntur.

DE INIVRIIS & damno dato.

TIT. XI.

Inferens iniuriam & dãnum, debet dammum passo satisfacere, nec illum excusat ignorantia. h. d.

Io. Bapt. Mitius[k] cũ his agitur, q̃ in pugna, vel rixa aliquem lapide, vel pugno percusserint. Si enim ille mortuus non fuerit, sed in lecto[l] iacuerit, De delictis, quæ immediate lædunt hominem remanebat vltimo loco tractare de proposit. in ista rubri. iõ post tit. præceden. proponitur nunc iste præsens: qui diuidit in 3. partes. in prima tractatur de iniuria illata ab homine. in secunda de iniuria illata ab aliquo animali: in tertia adnotatur qualiter ipsa committatur: secũda ibi, quod si: tertia ibi, inferuntur.

Io. Bapt. Mitius. CASVS, Quidã cũ esset iuuenis lucri tamen cupidus coiuit societatem super diuersis mercibus cum aliis eiusdem fere ætatis, in qua societate nec admodum diligẽs erat, & sæpe existens in conuiuio cum aliis grauiter alterum læsit, non animaduertendo quid ageret. vnde fuit quæstum an dicatur propterea deliquisse, & quo delicto & cum delicta omnia votuntate distinguãtur, c. cum voluntate. de sent. excommu. Iste excusabatur cum non constet de mala intentione, Sol. tamen vt hic cauetur: quia satis est ut sit in aliqua culpa ob negligentiam commissam: vnde tex. in contrarium adduct. intelligitur ita, vt vel dolus vel culpa reperiatur. Not. quod ille tenetur ad dãnum illatum, qui quacunque culpa sua ipsum intulit, secus uero vbi nulla reperitur culpa.

k ¶ Mitius.] Et tanto mitius, quãto probabiliorẽ, vel excusabiliorem habuit causam iniuriam infetendi. l. si adulteri. §. Imperatores. ff. de adul. & per Ab in c. olim. de rescrip. num 6. & in c. 1. eod. vnde sumitur.

l ¶ In lecto iacuerit.] Idem si non iacuerit in lecto. l. ex hac. ff. si quad. paup. fe. di. & in l fi. ff. de his, qui deiece. vel effud. sed ideo de decubitu fit mentio:

Universidad de Deusto
Biblioteca

tio: quia communiter qui non iacet, non perdit artificium suum secundum Ab. in c.1. eo. & inclusio vnius & expressio, quando exprimitur gratia frequentioris vsus non est exclusio alterius. Iauth cassa & irrita. cum ibi not. in verb. per Italiam. C. de sacr. eccl.

a ¶ Restituet.] Etiam si iniuriatus remiserit iniuriā: quia censetur remisisse rancorem non damnum. Abba. post Io. And. & Spec. in d. c. 1. eod. & per Bar. in l. nō solum. §. iniuriarum. ff. eo. & in l. si tibi decem. ff. de pact. & sequuntur posteriores in l. 1. ff eod. tit. de pact. & fac. ad hanc literam. l. ex hac. ff. si quad. pau. fec. dic. l. fin. ff. de his, qui de re. vel effu. l. qua actione. in prin. ff. ad leg. Aquil. deformitatis autem ratio non habetur, vt not. in d. c. 1.

b ¶ Culpa tua.] Etiam leuissima cum c. fi. eo. vnde sumitur. loquatur ind. finēte, & sic in hac actione legis Aquiliæ venit leuissima culpa de iure canonico, & in foro animæ, si cui de iure ciuili: quia ex parte dānum passi non est mera pœna, sed est emendatio dāni, vt per Abb. in c. ii egressus. & c. fi. eo fac. no per Io. And. in c. quamquam. de vsu. licet contrarium teneat Inno. in c. sicut d gnum de hom. plenius per Doct. in c. 2. de consti. secus est, si nulla culpa interuenit; puta, si infans vel furiosus damnum dederit. l. sed & si §. iniuriarum, & §. igitur. ff. ad leg. Aquil. & not. in d. c fi.

c ¶ Opem tuli sti.] Ité Mela §. si alius & §. item, ff. ad le. Aqui. l. non solum, in prin. & §. si mandato. ff. eo §. ope, instit. de obli. quæ ex delic. nasc. c. si cui dignum. §. illi, de homi. vnde ius ciuile & canonicum non differunt in hoc, vt colligit Abb. in c. fi. eod. vnde sumitur. Secus tamen esset in statuto: quia statutum facientis mentionem de faciente delictum, non includit præstantem opem, vt per Ab. in d. c. fin. & in c. inter sollicitudines, de purg. cano. licet quidam distinguant, vtrum verba statuti sint concepta in rem vel in personam, vt per Paul. de Castro in l. ii necessarias, §. de vendendo. ff. de pigno actio.

d ¶ Imperitia tua.] Quæ culpę annumeratur. l. imperitia. ff. de reg. iu. & § imperitia. instit. ad l. Aqui.

vel operas exercere fuerit impeditus, qui percusserit, & opera eius, & impensas in mediços restituere.

Et generaliter, si culpa [b] tua datum est dānum, vel iniuria irrogata, vel aliis irrogantibus opem tulisti [c], aut hæc imperitia tua [d], siue negligentia [e] euenerunt, iure te super his satisfacere oportebit, nec te excusabit ignorātia [f] si scire debuisti [g], ex facto tuo iniuriam verisimiliter posse contingere vel iacturam.

Si tuum animal damnum dabit, potes liberari illud dedendo, nisi sit ferum animal, & nocere soleat.

Si tuum animal damnum dabit, potes liberari illud dedendo, nisi sit ferum animal, & nocere soleat, & l. si quis fundum. §. Celsus, ff. loc. & fac. hoc contra medicos male curantes: quia tenentur ad damnum, contra. l. illicitas. ante fi. ff. de offi. aduo. cap. ad aures, de ætate & quali. c. tua, de homi. Idē esset in doctore, cuius ob imperitiam alicui damnū datum est; puta, quia causam prodidit: quia tenetur aduocatus ad emendam secundū Host. in c. calumniam. de pœn. & per Ab. in cap. fin. eod.

e ¶ Negligentia.] l. si seruus, 2. §. si si ex plaustro, ff. ad l. Aqui. c. quæsitū. vbi de hoc traditur de pœn. c. fi. e. vnde sumitur.

f ¶ Ignorantia.] Puta, si cum vellē repercutere percutientem me, aliū percussi. l. sciētiā, l. pe. ff. ad leg. Aquil l. eum qui, §. si iniuria. ff. eo.

g ¶ Scire debuisti. fac. l. Iulianus, ff. ad Maced.

Quod si. CASVS: Quidam rusticus habens diuersa animalia dimittebat ea ad pascendum sub custodia eius filiorū existentium impuberum. Cum animalia diuersa damna intulissent, fuit dubitatum de isto rustico! an esset obligatus, & cum non constat ipsum esse in culpa ob custodiam assignatam, consequenter: non videbatur obligatus: Sol. vt hic legimus, quia debebat animaduertere qualitatem custodiæ, & aāliū: Nō obstat aūt obiectio cū aliqū posset verificari: Not. qđ non oīa genera aāliū est permissum tenere in domo, & locis domesticis: Nota secundo quod homines non tantum tenentur euitare mala, sed etiam occasiones ad mala.

h ¶ Animalia.] Non quælibet, sed quæ contra naturam, mouentur, vt bos cornu petere solitus, equus calcitrosus. l. si ff. si quadr. paup. fe. dicatur. & insti. eo tit. & not. in c. fina. §. quidanimalia, vnde sumitur.

i ¶ Adhibuisti.] Quia huiusmodi animalia non debent teneri in publico; & vbi est publicum iter. §. hic quoque. instit. si quad. pa. fec. dic.

K ¶ Omisit.] Not. quòd nihil est ei imputandum, qui nihil omisit in adhibenda diligentia, l. qui occidit. §. in hac, & l qui foueas, & l. putator, ff. ad legem Aquiliam & capitu. antepenultimo, & capitulo finali de homicid. & capitulo finali in fine eodem.

Iniurię inferuntur re, verbis, litteris, & pœna est arbitraria. h. d.

Quod si animalia [h] tua nocuisse proponātur, nihilominus ad satisfactionem teneberis: nisi ea pro noxa dando damnum passis, teipsum velis liberari: quod tamen ad liberationem non sufficit, si fera fuissent animalia, & quæ nocere consuerant, & quam debueras, diligentiam non adhibuisti [i]. Diuersum statuitur in eo, qui vt damnum non contingeret, nihil omisit [k].

litum, & non fuerit adhibita debita diligentia. h. d.

Tri-

a ¶ Tribus modis.] Et forsitam pluribus, qui colligi possunt ex varijs casibus in titulo de iniurijs aggregatis, sed vix est vt ad vnum de istis tribus non possint rediri.

b ¶ Inferuntur.] Cum certa animi destinatione: aliàs secus, l. si quū seruo meo, ff. de iniur.

c ¶ Dicitur.] Etiam si verum dicatur secundum Ab. in c. 1. & in vlt. q. de sent. & re iud cōcor. l. 1. in prin. ver. iniuriā. ff. e. vnde sumitur. & l. item apud Labeonem. §. conuicium. ff eod.

d ¶ Conscribitur.] l. lex Cornelia. §. si quis librum. ff. e. & l. vni. C. de fam. lib.

e ¶ Quasi auctor.] auctor autem puniri dēt ea pœna qua puniendus esset diffamatus, si crimen cuius prætextu diffamatur esset verū, vt in l. 1. C. de amo. lib. & in c. fi. §. q. 1. vbi not. vel forte capitali pœna punietur indistincte, d. l. 1.

DE ECCLESIASTICIS CENSURIS.

Continuatur materia ista de censuris p̄ text. in prin. istius tit. vel addendo dicas secundo quod postquam auctor supra per plures tit. locutus est de variis delectorū generibus consequens erat pertractare de eorumdē pœnis, quam cum in iure canonico præcipue sint censuræ ecclesiasticæ. ideo in præsenti incipit eas explicare, idque facit tali ordine quod cum debeant primo explicari in vniuersali, & postea in specie uxta not. supra in ūb. de iure canon. propterea proponit in præsenti tit. istic. qui diuiditur in 2. part. in prima habetur, vt dixi continuatio in secunda quid, & quotuplex sit cēsura ista, secunda ibi, ecclesiasticæ.

Inferuntur autem iniuriæ tribus [a] modis, Re, Verbis, & Litteris. Re, vt cum manus inferuntur [b]. Verbis, vt cum cōuicium dicitur [c]. Litteris, vt cum in alterius vituperationem carmen, aut famosus libellus conscribitur [d], quibus omnibus casibus pro qualitatibus admissi & atrocitate prudens iudex pœnas irrogabit.

Conficiens famosum libellum & manifestans pari pœne puniuntur. h. d.

Eo amplius, si quis famosum libellum inuenerit, & non statim corruperit, vel combusserit, sed eius tenorem dolose manifestauerit, quasi auctor [e] plectendus erit.

DE ECCLESIASTICIS Censuris.

TIT. XII.

Ponit continuationem præ

POstquam CASVS men vtile esse per ordinem comp lare quæ in præcedentibus dicta sunt. Not. 2. quod censuræ ecclesiasti. imponuntur aliquando ob contumaciam, & alī quando ob alios ex cessus. Nota tertio contumaciam con numerari inter excessus, & delicta.

f ¶ Annexa.] facit supra de præbend. in prin.

g ¶ Ad reliquos.] Tractatus.

h ¶ Contumaciæ.] Supra de dolo & contum. in princip. c. quoniam frequēter. §. fin. vt lit. non contest. cap 1. de dolo & contumac. in 6. capi. constitutus, vbi not. de sentent. excommunicat. in sexto.

i ¶ Supereſt.] Nec enim nouum est, vt quibusdam specialiter enumeratis generalis clausula tractatus subiiciatur, quæ omnia comprehendat, lege si seruus seruum, §. inquit lex. verticul. sed non est nouum. ff. ad le. Aquil.

Ecclesiasticę. CASVS non figuratur, notat tamen causam distinctionem. censura igitur cum sit quædam pœna consequitur dicitur hominem priuare aliquo bono: quod quidē in præsenti est meo iudicio vel executio sui officij, vel communio rerum, & hominum: si primum aut homo priuatur simpliciter & sic non pertinet ad censuram, aut priuatur ad tempus & hinc datur suspensio: si secundum aut respicit hominem, vt est

cedentium, & subsequentiū. hoc dicit.

POstquā tam primo libro personarū, quam secundo rerum ecclesiasticarum tractatum cum his, quæ annexa [f] sunt summatim cōplexi fuimus, subinde ad reliquos [g] veniētes iudiciorum, tam ciuilium, quam criminalium materiam & seriem explanauimus: delictorum & naturam & pœnas breuiter perstringentes. Cum tam ratione contumaciæ [h], quam etiam aliorum excessuum ecclesiasticis cēsuris interdum aliquos innodari varijs locis admonuerimus. Supereſt [i] nunc, vt operi finem imponentes, de ipsis censuris fusius & distinctius disseramus.

Quid veniat appellatione censuræ ecclesiasticæ, quid sit excommunicatio, quid interdictum. quid suspensio.

Ecclesiasticæ censu

Io. Bapt.

Io. Bapt.

Io. Bapt.

persona priuata, & hinc habetur excommunicatio, aut vt est pars vniuersitatis, & inde oritur interdictum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Tria.] Videtur ergo, quod iudex delegatus virtute illius clausulæ solitæ in delegationibus apponi compescendo contradictores per censuram ecclesiasticam, & c. nō possit apponere aliam pœnam in iure expressam, vel arbitrariam: quod satis verū est virtute clausulæ, vt per Perus. in c. 1. de hom. in 6. post prin. poterit tamen huiusmodi pœnas imponere virtute delegationis, nec hæc clausula ad ampliandum iurisdictionem inducta, restrictionem operabitur, arg. ca. fi. de verb. sig. & deducit Ab. in c. quærenti. e. ti. vnde sumitur.

b ¶Complectitur.] Verbum igitur animaduersionis latè patet: continet etiam depositionem & alias pœnas, ca. 1. de hom. in 6. vbi nota Perus.

c ¶Exclusio.] Varie per Doct. diffinitur excommunicatio, vt apparet per Host. in sum. & per Io. de Lig. Nic. Plo. & Archiepis. Flo. in suis tractatib', sed hæc est breuior, ac simplicior, & rei accommodatior, cum comprehendat vtramque excommunicationis speciem, ad declarationem vide supra alle. & Ab. in ca. 1. eo.

d ¶Ecclesiasticum.] Sunt & profana interdicta, vt ff. C. & instit. de interd.

e ¶Certis sacramentis.] De hoc infra ti prox. §. itē cum loci, cum §. seq. & in c. quod in te. de pœn. & remiss. dantur tamen & aliæ definitiones. vt per Io. And. Nic. Plo. & alios in suis tractatibus.

f ¶Suspensio est.] Hæc descriptio est de mente Beati Antonini, in suo tractatu de suspensione, vbi late declarat, & de eo dicetur infra tit. de suspens.

g ¶Omnibus.] Quia vbi multitudo, ibi confusio auth. de referend. post prin. partitio autem multum prodest, vt no. in procem. instit. § igitur.

DE SENTENTIA EXCOMmunicationis.

Io. Bapt. Continuatio huius tit. habetur supra tit. prox. §. fi. in fi. vel dicas quod auctor tractaturus de cēsur. eccles. in specie incipit a sententia excommunic. vel quia est in vsu frequentior, vel quoniam reliquæ præsupponunt istam, & aliquomodo ab ea dependent: Diuiditur autem tot. iste titu. in 5. partes prin. in quarum prima habetur dist. excommunicationis: in secunda explicatur excommunicationis: in tertia declaratur excommunicatio hominis: in quarta tractatur de excommunicatione cum excommunicatis: in quinta agitur de absolutione eiusd. secunda ibi, sciendum est, tertia ibi, iudicis, quarta ib', quarum ille, quinta ibi, si quis tamē.

h ¶De sententia.] Immo videtur, qđ excōmunicatio nō possit dici sententia; quia nec definitiua; quia non definit causam cum petenti absolutionē, numquam denegetur audientia, c. ex parte, 1 de ver sig. nec interlocutoria; quia interlocutoria est illa, quæ fertur inter principiū & finem causæ, vt not. in cle. 1. de seq. poss. & fruct. & est supra de sent. & re iud. in prin. sed excōmunicatio quandoque fertur extra iudiciū. ca dilecto, eod. in 6. Et multas differentias ponūt Doct. inter sententiam, & excommunicationem, & maxime procedit obiectio in excommunicatione, quæ fertur a iure, die soluēdo quod large & impropriè appellatur sententia, stricte appellatur censura, c. quærenti, de verb. sig. & §. 1. supra tit. prox. & per Ab. in rub. eod.

DE SENTENtia h excōmunicationis.

TIT. XIII.

Minor excommunicatio a perceptione sacramentorum: Maior etiam a fidelium communione separat. h. d.

EXcommunicationum duæ i, sunt species, minor scilicet, & maior. Minor est, per quam quis a sacramētorum participatione conscientia k, vel sententia a arcetur. Maior est, per quam quis nō solum a sacramentorum excluditur perceptione: verum etiam a communione b fidelium, quæ ab omni actu legitimo separat c ac diuidit: & hæc alio nomine anathema d appellatur.

Io. Bapt.

EXcommunicationum. CASVS nō figuratur cum duę afferantur de excommunicatione distinct. quarum prima desumpta est ab effectu: qui est duplex. valet priuatio communionis simpliciter, & priuatio communionis secundum quid, ideſt quarundā rerum: Altera est desumpta ab auctore efficiente, qui est aliquando ius ipsum, & aliquando iudex.

i ¶Duæ sunt species.] c. ad mensam. § aliquando. & § est & alia. 11. q. 3. & c. Engeltrudā. 3. q. 4 ANT. TIM. Est hæc cōis sñia Doc. quod excōicatio minor sit cēsura ecclesiastica, qua homo excluditur a participatione tantum passiua sacramētorum, vt post alios F. Victoria in summa de sacram. in fi.

k ¶Conscientia.] Vt quia ob aliquod delictum abstinet a sacramentis sua sponte, fac. c. ad mensam. §. aliqū 11 q. 3. & c. nūc aūt. dis. 21 & c. fi. & coh. mu. & cle. & c. a nobis, de excep & c. fi. de cle. exc. min.

a ¶Sententia.] Vt cum fertur a iudice pro contumacia, quod tamen non est in vsu: quia communiter iudices ferūt excommunicationem maiorem, testatur Abb. in rub. eo. & de ea in dubio intelligitur. c. pe. eo. §. sed quæri. infra eo. & hæc minor excommunicatio nō est semper peccatū mortale, vt per Ab. in ca dudum, 2. de elect. n. 24. & in c. sacris, de his, quæ vi metusue causa. ANT. TIM. An detur casus, in quo incurrens excommunicationem minorē non peccet mortaliter; vtputa, ex metu, vel fame impellente, disputat hanc quæstionem Ab. in d. c. sacris, de his, quę vi metusve cau. nu. 8. vbi affert opinionem Doctorum tenētium, qđ sic Gof. & Hostien. Quod autem peccet tantum venialiter, tenuit Io. And. exceptis tamen sex casibus relatis ibi per Abb quam tenuit etiam Archid. 11. q. 3 quam dicit tenere D. Th. in 4. lib. sent. & pro communi allegat ibi Pan. cui tamen non videtur assentiri, licet cupiat esse verum pro salute animarum, vt ibi dicit.

b ¶Communione.] c. ad mensam. §. aliquando. 11. q. 3. & c. Engeltrudam 3 q 4 & videtur hæc species excommunicationis & superior non fuisse Gentilibus ante Christū incognita, vt de Gallis, Atheniensibus, Argiuis, & alijs testatur, & deducit Tiraq in tractatu de retractu consanguineorum §. 1 in glo. 9. num. 271.

c ¶Separat.] Vt traditur in c. cum non ab homine & in c. intelleximus. de iud. & in c pe. eod. licet hic dicat ab omni actu legitimo, nihilominus potest excommunicatus se ipsum in iudicio defendere. d. c. intelleximus, sed reus nō agit, sed patitur potius, sed videtur his descriptionibus, c. Engeltrudam 3. q. 4. aduersari, vbi dicitur, quod Engeltruda fuit excommunicata, non solum excōmunicatione minori, quæ separat a communione fratrum: sed etiā maiori, quæ separat a corpore Christi, ergo videtur totum contrarium eius quod hic dicitur, scilicet, quod minor separet a communione fidelium, maior vero sacramentorum. Sol per fraternam societatem intellige illam, quam contrahimus in sacramentis, & per corpus Christi etiam collocutionem fidelium, qui sunt corpus Christi mysticum. quę expositio licet videatur dura, est tamen de mente Doctorum, vt per Io. de Lig. in tractatu de censura ecclesiastica. § 2. ver. aliquando.

d ¶Anathema.] Quod est seiunctio quædam & alienatio secundum verbum Græcum. licet aliter dicat Ab. in ca cum non ab homine. de iudi. vbi inquit, quod anathema proprie dicitur mucro episcopalis: quia tantum ipsi episcopi debent illud ferre, & cum magna causa. c. nemo episcoporum. 11. q. 3. fertur autem astantibus duodecim sacerdotibus, cum candelis accensis, quas debent post promulgationem sententiæ proiicere: & pedibus conculcare. Et non dissimilis sollemnitas requiritur in absolutione, vt in ca. cum aliquis. 11. q. 3. nec est maioris potentiæ, quam sit ea, quæ fertur sine hac sollemnitate, sed maioris erroris.

Excommunicationum alia sunt lata sententia, alia ferenda. Et lata sententia est cum quis sine facto iudicis a iure excommunicatur. h. d.

RVrsus excommunicationum alia canonis e alia iudicis f. Canonis est, qua quis ab ipso solum canone absque iudicis ministerio innodatur; quæ etiam alio vocabulo, Latæ sententiæ excōmunicatio nuncupatur. Sciendum est enim, complures esse in secunda afferuntur limitation. ad istam excommunicationem, in tertia habetur quis possit absoluere excommunicatum à iure, secunda ibi, ex contrario, tertia ibi, quod autem quoad primum casus ita potest in communi figurari. Quidam percussserunt non tantum clericos, sed etiam religiosos, & conuersos, quidam vero in huiusmodi facto consenserunt, imo quosdam eorum in carcere retinuerant, cæterum percussores isti nonnulli id fecerunt de mandato cuiusd. abbatis, nonnulli vero de consensu ipsorummet cleticorum: vnde fuit quæsitum, an omnes essent excommunicandi, vel potius excommunicati declarandi: nullus enim debet puniri nisi facta delicti probatione. l. cum reis. C. de pœ. propterea non videtur conueniens aliquem excommunicare ipso iure: sed dato obiectionem non concludere, oppositum tamen esset dicendum, si de mandato superioris id contingat, vel de consensu clerici, quia in huiusmodi casibus cessat dolus, & culpa. argument. cap. scienti. de reg iur. in 6 Sol. tamen vt in tot hac parte cauetur: quia grauitas huiusmodi excessuum cognoscitur ex hoc quod non persona singularis, sed ordo clericalis iniuria inde afficitur. & ideo grauiori modo debebat puniri: Nō obstat prima obiectio, qa illa lex intelligitur de pœna imponenda per hominem, secundo quando lex ipsa aliquem ipso facto punit virtualiter primo dicitur etiam admonere, & ideo ex parte ipsius delinquentis non videtur necessarium aliud probare. ad secundum vero dico ipsam non concludere: quia nec superior potuit id concedere, nec ille clericus consentire, cum talis licentia, & consensus tendāt in iniuriam ordinis clerical. vt dixi, & ideo delinquentes sunt ad minus in culpa Nor. 1. quod constitutus in aliqua dignitate non potest aliquem actū celebrare, vel consentire celebrari quo dignitas il-

e ¶Canonis.] Et hæc est pœna criminis, Abb. in rub. eod. in prin.

f ¶Iudicis.] Et hæc pœna contumacię. Abb. in rub. eod. in princ. & in c. reprehensibilis. post principio. de appel. fac. 11. quæst. 3. cap. curæ.

Io. Bapt. Sciendum est. Hæc pars subdiuiditur in 3. part. in quarum prima demonstratur in quibus casibus quis excōmunicetur a iure:

Universidad de Deusto
Biblioteca

la lædatur facit c si diligenti, de for. comp. No. 2. casum in quo limitat regul. scienti de reg. iu. sup. cit. Not. 3 casum in quo clericus, religiosus, & conuersus in iure æquiparantur. Not. 4. percutere clericos adeo esse laicis prohibitum, vt nec etiam de licentia & consensu id facere valeant.

a ¶Casus.] De quibus not. in c. eos. c. in 6. & per Host. in sum. eo. §. quis possit & latissime per Io. de Lig. in tracta tu de centura ecclesiastica. §. 7.

b ¶Vnius.] &c. Sic in lata vulneratus, ver. multa, aut iure ciuili. ff. ad leg. Aq. & in l. sciæ. §. ii. ff. de excu. tuto & ab vno disce omnes, inquit Poeta. fac. l. si quis obrepserit. ff. de fal. arg. contra vtentes multiloqo.

c ¶Clericos.] Et si esset tantum psalmista: quia & is clericus dicitur, c. clerios, dist. 21, & 17. q. 4. d. c. si quis suadẽte. vbi no. c. non dubium. eod.

d ¶Monachos.] c. parochianos. c. Sed nũquid monachus possit agere iniuriarum? Resp. non, sed aget monasterium, vel eius syndicus, sicut de iniuria seruo illata agit dominus, & non seruus. §. seruus. insti. de iniur. Sed an saltem possit remittere? Respondeo nihil agit, & adhuc monasterium aget, sicut nec filius remittens adimit ipsi patri iniuriam. l. 1. §. vsque ff. de iniur. Sed bene poterit monasterium remittere talem iniuriam, vt no. in d. c. parochianos. Secus est in sæculari ecclesia: quia nõ posset remittere iniuriam factam clerico, arg. 17. q. 4. cap. quisquis.

e ¶Nouitios.] Nec obstat, quod forte eras poterit esse merus laicus deponendo habitum, & renuendo professionem: quia idem est in clerico constituto in minoribus ordinibus: quia tamen gaudet hoc priuilegio. 17. q. 4 c. quisquis. nisi dicas, quod ordines retinentur etiam a coniugato. Arg. contra. l. statuliber. ff. de statu lib. fac. c. religioso. §. 1. eo. in 6.

f ¶Conuersos.] Cap. non dubium. & ca. parochianos. eo. Sed an hoc procedat in conuersis ecclesiarum sæcularium? Et non videtur, arg. ca. lex continentiæ. 17 q. 1. tu dic contra ex quo enim se & sua tradiderunt diuino obsequio, siue in sæculari ecclesia, siue in regulari causa censentur ecclesiasticæ personæ, & ex toto translati sunt in forum ecclesiæ, vnde habent immunitatem ecclesiasticam, & hoc est benignius, vt scilicet illorum gaudeant priuilegio, quorum vitam & religionem assumant. capit. recolentes, de statu monachor. quidam tamen contra, vt not. in capit. non dubium.

g ¶Violentas.] Idem interdum, si non violentas, vt infra eod. §. volentem.

h ¶Manus.] Idem si pedes; puta, quia calce percutiat clericum, vel si spuat, vel in eum aquam vel lutum profundat. Quid si vestes scindat? Et idem videtur quia violentia fit personæ: nã quæ religiosis. &c. l. quæ religiosis. ff. de rei vendi. & no. in capi. si quis suadente. 17. quæstione 4.

h ¶ Legato.] Capea noscitur. & capitul. ad eminentiam. & cap. quamuis. eodem & habent hoc ex officio legationis. capitul. quod translationem, de offic. legati, alij vero legati, qui de latere Papæ non mittuntur, ferunt quod dicitur in capitul. penult. de offic. leg.

K ¶ Auctor.] Capitul. quantæ. vnde sumitur. & capitul. mulieres. eodem, puta mandato. Sed quid si ante quam clericus verberetur reuocatur mandatum, mandatarius tamen percussit antequam notitia reuocationis ad eum peruenirent? Respond. apud Deum quidem non tenetur, secundum Bartolo. Brixien. & Ioannem Andream. Quid autem sit apud ecclesiam militantem? Varie per doctos disseritur, vt apparet ex his, quæ notat in capitulo mulieres, & in capitulo cum quis. eodem in sexto.

l ¶ Ratum habuerit.] Factum scilicet prius suo nomine, capitulo cum quis. eodem in sexto, puta, si tui contemplatione famulus tuus, vel amicus clericum, qui tibi iniuriam intulerat percussit, quem tu postea receptasti, & magis amicum habuisti, & sic ratum habuisti: At si corde tantum ratum habuisti. sed hoc per aliqua exteriora apparere non potest, apud Deum quidem ligatur, non apud ecclesiam, quæ de occultis non iudicat, capitulo sicut nobis. de simon. & notat in dicto capitulo cum quis. Sed si ratum habes factum non tuo nomine vtique peccas, sed hac excommunicatione non ligaris. d. c. cum quis. & c. ratum. de reg. iur. in 6.

a ¶Interpretata.] Cap. quantæ. eod. si c distin. 83. §. 1. ver. non est grandis. & c. seq. & dist. 86. c. pasce. l. necare. ff. de lib. a no. & ita videtur peccare quilibet, qui non defendit alium si potest. 23. q. 3. c. non inferenda. & c. fin. & si non potest aliter defendat saltem clamore. l. 2. §. hoc autem. ff. ad S. C. syll.

b ¶ Possunt.] Tripliciter hanc potestatem interpretari possumus. Primo generaliter & indistincte, sicut verbũ sonat, vt sit sensus, quod quilibet, qui potest obuiare & non obuiat incurrat in hanc excommunicationẽ, quã tenuit Io. & alij quidam ante Host. ea ratione, quia hoc pertinet ad publicum ius dist. 1 eius publicum. vnde ob publicam vtilitatẽ, hæc materia large videtur accipiẽda, fac. l. sunt personæ. ff. de relig & sump. fune. & fac. quia pro huiusmodi iniuria competit actio popularis. Sed hæc interpretatio videtur nimis dura, ac grauis cum vt solum periculum vitem possim hãc excommunicationem incurrere. Secunda est quod lex in c quantæ. eo. vnde hæc littera sumitur, intelligatur de potestate, quæ non solum est facti: sed etiam sonat in ius. Vnde dicunt, quod hoc pertinet ad solos prælatos, siue iudices, siue alios, qui ratione potestatis ad hoc tenentur, 24. q 4 c. forte, & ca. duo. Et secundum hos, si ego, qui nullam habeo potestatem video, quod aliquis vult verberare clericum sine mea auctoritate, vel consilio, si non prohibeo, non ero excommunicatus, licet forte peccẽ: quia ipsum non defendo cum possim, & de his per Host. in sum. §. quis possit excommunicare, versiculo, quintus. Alia & tertia est interpretatio, vt intelligatur etiam in non habente potestatem seu iurisdictionem, dummodo dolose iniuriam inferri patiatur: secus si non dolose, sed negligenter, vel quia non vult se immiscere rumoribus aliorum, & hæc fuit Inn. & aliorum quorumdam, & placet Abb. in d. c quantæ, quia videtur probari. 17. q. 4. in c. si quis suadente, & illis verbis, suadente diabolo, quæ dei gnant dolum, vbi ergo cessat dolus, cessat etiam illa dispositio, & fac. in simili. l. pe. C. de adul. & l. 1. C. de sic. Sed numquid eo ipso, quod quis fuit præsens & non obuiauit præsumetur dolus? Respon. vt per Abb. in d. c quantæ. in fin.

c ¶Corporis læsionem.] Not. ex hac littera, & ex c. nuper. eo. vnde sumitur, q̃ detentus in custodia, seu vinculatus ex hoc solo nõ dicitur pati corporalem læsionem, hoc ideo secundum Ab. in d. cap. nuper.

quia vinculatio vel districtio non fit ad pœnam, sed ad custodiam. l. aut damnum. §. solent. ff. de pœnis. vnde consideratur quod fit principaliter. c. cum voluntate. eo. l. verum. ff. de furt. fac §. cæterum. in fin. ad leg. Aquil. & facit hoc ad statuta facientia mentionem de læsione corporali.

d ¶ Detinuerit.] Quia attenditur solã violentia nõ modus, fac. cap. contingit. eod. & per Ab. in capitul. nuper eod.

e ¶ Coniecerit.] Nota æquiparationẽ carceris & vinculorum. Vnde dicit aliàs lex non referre, vtrum quis vinculis, an parietibus contineatur, l. succurritur, in fin. ff. ex quib. cau. maior.

f ¶ Mandato.] Sed nonne sufficit generale mandatum quod continetur, 24. qu. 5. capi princeps regum? Resp. non sufficit, sed speciale mandatum, hic expectandum est; quamdiu enim non est notum ipsos esse incorrigibiles, & traditos curiæ sæculari, non licet hoc facere sine mandato prælatorum: quia adhuc sub regula clericali tenentur etiam depositi. 81. distin. cap. dictum, nisi se enormitatibus immiscceant, capit. cum non ab homine, & capit. perpendimus, eodem.

g ¶Subiecti.] Tam in criminalibus, quàm in ciuilibus. nec enim sufficeret prælatum iurisdictionem habere tantum in ciuilibus. Vnde infertur, quod rector vniuersitatis, cum ad eum non spectet corrigere criminosum clericum, non poterit etiam impune mandare capi scholarem clericum, nec familia capiens tunc esset excusata, secundum Abb. in capit. vt famæ, eodem vnde sumitur, vbi quinam sint tales prælati, qui talem habent potestatem.

h ¶ Violenter.] Argumentum contra, capitul. vniuersitatis, eodem. Solut. quidam, quod contrarium loquitur de clerico corrigibili, hic de non corrigibili. hæc non bona: quia de mandato prælati licite per laicum clericus capitur, quantumuis corrigibilis, capitul. si clericos, eodem in 6. vnde dic, quod contrarium loquitur de verberatione, hic in captura & detrusione, vt notat in dicto capitulo si clericos: & per Abbat. in dicto capitul. vniuersitatis, & capitul. vt famæ, eodem. & facit hæc responsio pro Anton. & Anchar. tenentibus, quod clericus non possit per laicum torqueri, quod licet de iure verum sit: contrarium tamen seruat consuetudo, & male, vt per Abbat. in locis supra allegat. forte id accidit: quia in torquendo requiritur quadam

casus a, in quibus adeo quis delinquere existimatur, vt nulla expectata iudicis pronunciatione ipso iure excommunicationis vinculis innodetur: quod quidem quamquam innumerabilibus prope exemplis declarari possit: vnius b tamen tantum prosecutione contenti erimus.

Qui Deo dicatos homines corporaliter offendunt, incidunt in excommunicationem latæ sententiæ, a qua nõ possunt absolui, nisi per Papam h. d.

Si quis igitur in clericos c regulares monachosd professos vel nouitios e, vel conuersos f violentas g & impias manus h iniecerit, ipso iure canonis incurret sententiam, a qua præter quam a Romano Põtifice, vel eius de latere legatoi, a quoquam absolui non poterit.

Complices inferentium manus violentas clericis pari pœna cum inferentibus puniuntur. h. d.

Sed & si manus quis violentas non iniecerit: inferenti tamẽ, vel auctor k, vel fautor, vel adiutor fuerit, aut factum ratum habuerit l, pari pœna illum plectendum

carholica sanxit auctoritas, eos etiam delinquentibus fauere interpretata a, qui cũ possunt b manifesto sceleri desinunt obuiare.

Detinens vel ducens clericos in vincula incurrit excommunicationem latæ sententiæ, nisi faciat de voluntate superiorum prælatorum. hoc dicit.

Interdum etiam si nullam corporis lęsionem c clericis quis intulerit, excommunicationis tamen pœnã non euadet; vtputa, si laicus in publica, vel priuata custodia illos detinuerit d, vel in vincula coniecerit e, nisi tamen id de mandato f faciat prælatorũ, quorum illi sunt iurisdictioni subiecti g; tũc enim citra excommunicationis metum, & capere clericos, & ad iudicium violenter h ducere laici poterũt: cum hoc non ipsi,

Universidad de Deusto
Biblioteca

dexteritas & aptitudo, quam non habent, nisi qui id frequenter exercent.

a ¶Quorum auctoritate.] Qui enim per alium facit per seipsum facere videtur, c. mulieres eo. & ff. de admi. tut. l. ita tamen. §. gessisse. l. 1. §. deiecisse. ff. de vi & vi arma. & omnia nostra facimus, quibus auctoritatem nostrã impartimur, l. 1. §. sed neque. C. de ve. iu. enucle.

b ¶Non amplius.] Id est, cum moderamine inculpatæ tutelæ: aliàs si modũ excederent tenerẽtur, argu. c. olim. in fi. vbi de hoc, de resti. spol & ff. ad leg. Aqui. l. si ex plagis. §. tabernarius.

c ¶Non procedit.] Vt in c. vniuersitatis. e. vnde sumitur

d ¶Seruitio.] Nor. ergo, ꝙ obligatus ad seruitium alicui us non tenetur illi obtemperare in illicitis, & a iure prohibitis, & si obtemperauerit mandato non obstante punitur, & idẽ est in seruo quod plus est l. ad ea. ff. de reg. iur. quia ex quo Deus vel princeps prohibet, non debet quis magis obedire domino suo, quam Deo, vel principi, & fac. c. Iulianus. & c. si dominus, & cap. qui resistit. 11. q. 3. Quinimmo nec Papæ est obtemperandum, quando ex eius mandato secuturũ est scandalũ, vel peccatum. Inn. in c. inquisitioni. eo. Nam Papa non habet auctoritatem peccandi, & per consequens eius auctoritas non excusat, c. 1. dist. 40.

e ¶Subsistente causa.] Qui ergo aliter facit quam debeat, non excusatur, c. sacro, & c. vniuersitatis. e. & sic neque in facto, neque in modo debet esse peccatum, c. Pisanis, de rest. spol. Arg. contra, ꝙ potius causa facti, quam ipsum factum cõsiderari debeat, c. occidit. 23 q. 8. & c. cum dilecti. 1. de accus. l. verum. ff. de fur. nec refert vnde crimina claruerint, dum corrigantur. 23. q. 3. c. cccc. Sol. contraria procedunt, quando modus procedendi non est de substantia: secus si modus procedendi est de substantia. exemplum in sententia, quæ non tenet quamuis iusta, omissa citatione, vel ordine iudiciario, vt in c. ecclesia. de cõsti. & per Abb. in d. c. vniuersitatis.

sed illi, quorum auctoritate[a] hoc faciunt agere videantur: dum tamen non amplius[b] eorum se extẽdat violentia, quam defensio clericorum exigit.

Si abbas imperet laico, vt monachum etiam causa disciplinæ verberet, vterque incidit in excommunicationẽ: secus autem si imperet clerico ex causa necessitatis. hoc dicit.

Quod autem diximus nõ facientes, sed eos, quorum fit auctoritate quid facere videri absolute non procedit[c]. Nam si laicus, qui in abbatis ipsius sertitio[d] commoratur, eiusdem iussu in clericum, vel conuersum, vel monachum etiam subsistente causa[e] manus iniecerit, tã qui tales verberati præcipit, quam qui mandato verberat alterius, excommunicationis sententiam nõ euadent[f]. Nam si disciplinæ regularis gratia id faciendum sit, vel abbas id per seipsum[g] faciet, vel si necessitas vrgeat, per clericum vel monachũ id fieri iubebit[h].

Tam percutiens volẽtem clericum, quàm clericus consentiens sunt excommunicati. h. d.

Volentem[i] quoque clericum, si quis percusserit, nihilominus excommunicationis censuram incurret[K]. Vt respõsum est de eo clerico, qui cum laico iniuriam intulisset, volẽs secundum

f ¶Non euadent.] Etiam si verberati consentiãt. c. contingit, eod §. volentem. infra eod.

g ¶Per seipsum.] Sic 5. q. 5. c. illi qui. & c. vniuersitatis. eod. Arg. contra, in cap non liceat dist. 86. & in auth. sed neque. C. de epis. & cle. aliud in episcopo. & speciale est in eo, qui proprijs manibus nullum percutere debet, cui sanctitas ignoscendi gloriã dereliquit. l. si quis in hoc. C. de epis. & cle. & quando non reperiret alium posset hoc episcopus facere etiã per seipsum, not. in d. c. non liceat. fac. not. dist. 45. in sum. h ¶Iubebit.] Moderate tamẽ, ita ꝙ nõ excedat debitã correctionem. aliàs poterit appellari, c. irrefragabili. de offic. ord. puniri etiã debet talis, c. de priore. de app. & incideret etiam in canonem: quia moderata dumtaxat castigatio permissa est, ca. cum voluntate, §. 2. eo. & §. item si qui. infra eod.

i ¶Volentem.] Idem si seipsum irato animo vulneraret, vel grauiter percuteret: quia si incidit in excommunicationem, vt traditur in c. contingit, eo. fac. c. si non licet. 23. q. 5. vbi Archid. & per Io. And. in c. 1. de vi. & honcler in 6. & per Domi. in c. si quis abscideris, & c. partẽ, dist. 55. argu. contra in l. si damnum. §. si ipse seruus. ff. de pec. Sol. vt per Ant. de But. in c. ex parte. 2. de corp. viti. & secundũ hoc tenent aliqui, ꝙ statutum imponens pœnã percutienti comprehendat etiam percutientem seipsum, vt per Io. And in addi. ad Spec. in tit. de pœn. prin. ver. sed quæro. sed in hoc non est semper eadẽ ratio in seipso, quæ in alio. & propterea si statutum permittit bannitum impune occidi, non poterit bãnitus seipsum interficere. Bald. in l. 1. ad fin. C. de ser. fug.

K ¶Incurret.] Sed quare excusatur, qui loco percutit clericum licet inuitum. vt c. 1. & non qui percutit volentem? Resp. quia ille temerarias manus iniicit. c vniuersitatis. eo. Item causa vlciscendi iniuriam suam videtur hoc facere. Item quia manus sæuit licet nõ iniuriando, arg. 14. q. 6. non sic ille, qui

loco percutit, vt not. in ca. contingit. eod. vnde sumitur.

a ¶Consuetudinem.] Not. valere consuetudinem, ꝙ offendens possit se subiicere iudicio offensi pro satisfactione, pro hoc c. Quintauallis. & c. veniens, de iureiu. quod tamen est duob' modis restringendum. Primo, vt hæc subiectio non sit absoluta, sed tamquam facta in arbitrium boni viri; nec enim posset facere offensum arbitrum & iudicem in causa & facto suo. l. pe. ff. de arb. l. vni. C. ne quis in sua cau. & no. in d. ca Quintauallis. Secundo, quando per satisfactionem non ingeritur vulneratio: nam nemo est dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad l. Aqui. vt tradit Bar. in l. 1. §. vsque. ff. de iniu. & per Abb. in c. contingit. eod.

b ¶Percussionib'.] Sed an tot incurrãtur excommunicationes, quot inferũtur percussiones? Respon. non, vt per Io. And. in c. delictum, de reg. iur. in 6. & per Abb. in c contingit. eo. fac. not. per Bart. in l. numquam. ff de priua delict.

c ¶Iniuriosa.] Sed quomodo dicitur iniuriosa cum volenti non fiat iniuria. 33. q. 5. c. noluit. & l. 1. §. vsque adeo. ff. de iniu. & l. cum donatione. C. de transa. & l. nemo videtur. ff. de reg iu. Resp. iniuria dicitur fieri ecclesiæ, vnde cum pertineat etiam ad alios non potest quantum ad alios remitti. 33. q. 4. c. si is qui, & c. cum desideres eo. Sic filius remittit iniuriam quantum ad se, non quantum ad patrem. d. §. vsque adeo. fac. l. iuris gentium. § si paciscor ff. de pac. & cap. Salonitanæ. dist. 63. & traditur plene per Doct. in c. contingit. eo.

d ¶Ordinis.] Cui renunciari non potest, c. si diligẽti. & c. significasti. de fo. comp.

e ¶Innodabitur.] Sed diuersimode percutiens eũ ipso facto, subiiciens se per sententiam, vt not Ab. in c contingit. eo. Sed contra hanc declarationem opponitur. Nam communicans criminoso in crimine propter quod incurrit excommunicationem est excommunicatus ipso facto: sed ille clericus communicat percutienti eum in crimine percussionis, ergo incurrit eandem excommunicationem cum ipso, c nuper. eod. Sol aliud est participare cum excommunicato in crimine, aliud subiicere se misericordiæ alicuius, cum possit cogitare illum remissurum offensam. Vel sol. aliter, vt per Io. And. & Panorm. in d c. contingit.

Ab. Bapt. Ex contrario. CASVS. Quidã clericorum percussores excusabant se ab excommunicatione aliquãdo ratione defensionis sui seu rerum suarum: aliquando ratione qua clericus erat incognitus ob mutatum habitum: & aliquando ratione officij: vnde fuit quæsitum an talis excusatio esset admittenda, quia illud canonis priui legium nõ clericis, sed ordini clericali dicitur esse concessum, vt supra est deductũ: propterea excusatio ista non videbatur legitima. Sol. tamẽ vt hic habetur, quod excommunicationis sententia neque etiam a iure est ferenda nisi legitima culpa præcedat, qđ non contingit in casu proposito: propterea nec etiam obiectio aliquid concludit iuxta not. in c. 1. de iudiciis. No. 1. quod defensio est nobis permissa nõ tantum respectu rerum nostrarum, sed etiam respectu personarum quæ nobis aliquo vinculo sunt cõiunctæ. No. 2. quod qui delinquit contra priuilegium sibi cõcessum meretur ipsum amittere. Nor. 3. qui habet ius maioritatis super alios dicitur etiam habere aliquid iuris correctionis.

consuetudinem[a] patriæ pro iniuria illata offenso satisfacere, sponte sua fustium se subiecit percussionibus[b]. Quamquam enim hæc manuum iniectio non sit violenta, tamen iniuriosa[c] videtur, & canon respexit non tam fauorem clerici ordinati, quam clericalis ordinis[d]. Vnde hoc casu, tam percutiẽs, quam seipsum percussionibus sponte subiiciens excommunicationis, sententia innodabitur[e].

Ponit tres casus, in quibus percutiens clericos in canonem latæ sententiæ non incidit. h. d.

Ex contrario[f] accidit interdum, vt etiã pro violenta manuũ iniectione excommunicationi quis nõ subiiciatur. Veluti, si clericum sibi manus inferenten[g], ita quis in continenti vim repellat, vt læsionem inferat[h], aut in eum, quẽ cum vxore[i], matre K,

f ¶Ex contrario.] Ideo ex contrario: quia in superioribus paragraphis ponuntur casus, in quibus q, incurrit excommunicationem etiam quod manuum iniectio non sit violenta, nunc sequuntur casus, in quibus pro violenta manuum iniectione talis excommunicatio non incurritur.

g ¶Inferentem.] Tunc enim ideo excommunicatus non est offendens clericum: quia iure naturæ licet vim vi repellere. l. vt vim. ff. de iust. & iur. ca. si vero. 1. vnde sumitur. & c. ex tenore. eo. seruato tamen moderamine inculpatæ tutelæ, ca. significasti. 2. de homi & amplia hoc etiam in clerico asportante res laici: nam pro recuperandis rebus licet clericum cum prædicto moderamine inuadere. c. olim. 2. de rest. spo. & per Abb. in c cum non ab homine. ver. & optime facit de iud. & in d. c. si vero. non sufficit ergo ad incurrendum hanc excommunicationem solũ factum, sed iniuriã di animus requiritur.

h ¶Inferat.] Intellige hoc quãdo clericus volebat iterum percutere: sed si clericus percutiens destitit quia tũc ipsum percutiẽs esset excõicatus: quia nõ esset repellere vim, sed vindictã exercere, secundũ Ab. in c. si vero 1. eo. ad hoc c. olim. 2. de resti. spol.

i ¶Vxore.] Etiam non cognita dum sit sponsa de præsenti: quia lex præmittit illã accusari iure matri, l. si vxor. § 1. ff de adult.

K ¶Matre.] Quid in auia, & alijs ascendentibus? Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

idem videtur.l.appellatione.ff.de verb.sig tu dicli teram hanc,& c.si vero.1.vnde sumitur.eo.resttin gendam ad personas tantum expressas, vt per glo. Io.And.Panor.& alios in d.c.si vero

a ¶ Turpiter.] Ignoscit enim lex iusto dolori.l. Gracchus. C. de a dul.& lex sic inuen tum permittit occi di, l. quod ait lex, §.quod ait, ff.de a dul. licet hoc non permittant canones, c.inter hæc, & ca.admonere 33.q. 2. & not. in d.c.in ter hæc.

b ¶ Probabiliter.] Vt quia inesse debat in habitu non congruēti ipsi clerico, & deferebat tonsu ram more quorundam laicorum defe rentium eam tempore æstiuo. Quid si & habitum & tō suram deferebat & credens illum cleri cum percussisti? Dic q̄ non incidis in ex communicationē, vt plene traditur in c.si vero,2. vnde su mitur. nemo enim sola sua opinione excommunicatur, licet propter ista ac cidentia grauius peccet, vt not.in c. in audientia.eod.

c ¶ Occiderit.] Nedum vulnerauerit, vel percusserit.

d ¶ Habitu.] Concor.ca.cum non ab homine. vnde sumitur. & c.perpendimus, & ca.in audientia eo.& fac.l. item apud Labeonem.§.si quis virgi nes.ff.de iniur.& l.senatoris filia.ff.de ri.nup.

e ¶ Immiscuerint.] Secus si se nō immiscuisset sce leribus: quia tunc non perdit priuilegium clericale ob solam non delationem habitus, c.si vero.2.c.in audientia, vbi not.& per Ab.in d.c.cum non ab homine,& latius in c.perpendimus,eod.

f ¶ Excessus.] Et terrorem correctionemque simi lium.

g ¶ Coercebitur.] Asperior tamen pœna impone tur, c.cum non ab homine,eo.in fi Nam ex persō na augetur crimen, dist.40.ca.homo.l.omne.§.1.ff. de re milit.

h ¶ Frustra.] Sic c.fi.de imm.eccl. & in c 2.ne cler. vel mo.& 17.q.4.c frater.& c.in audientia,eod.vn de sumitur,& l.quia frustra, ff.de vsu.& l.auxiliū, in fi.ff.de min.& l.isti quidem,ff.quod met.causs.

sorore vel filia turpiter[a] se gerentem inue nerit, manus violētas iniecerit. Idem statui tur &de eo,qui illum percusserit,quem pro babiliter[b] ignorabat esse clericum.

Interficientes clericos,qui post habito habitu committunt enormitates non sunt excommunicati.h.d.

Quinimmo & si occiderit[c] quis clericos, vel presbyteros, qui contempto clericali habitu[d] sceleribus se se immiscuerint[e], in odium clericalis excessus[f] canone latæ sententię minime coercebitur[g]; frustra[h] enim ecclesiæ implorat auxiliū, qui in ecclesiam ipsam committit.

i ¶ Officij.] Not.ergo, q̄ ratione officij licet quod alias non liceret,hoc ideo quia ex quo alicui commissum est officium, censentur commissa, & alia si ne quibus commode officium expediri non potest, concor.c.cum voluntate.§ fi.eo.vnde sumitur. Sic & iudex compesce re potest omnes tur bantes & impediētes iurisdictionem suam,c.1.& c.præterea, & c.prudentiam, & c.suspicionis,de off.del. & §. sed siue.sup.d iud. K ¶ In minoribus.] Constitutos ergo in sacris ordinibus, li cet & hi turbent officiū percutere non poterunt: quia ex eo, quod speciali ter de istis permitti tur, de aliis prohibetur,c.qualis.dist. 25.& ca.nonne,de præsum. l cum præ tor.ff.de iud.& honorabilia membra exceptis grauioribus culpis verberibus subiici nō debent, dist.45.c.cum beatus.agatur ergo cū ipsis admonitionibus, & si se nō correxerint, suspendā tur, ca.dolentes,de celeb.miss.

Qui ratione officij vel intuitu disciplinæ clericos percutiunt,non sunt excommunicati.h.d.

Item si qui ratione officij[i], quod obtinet in ecclesia, aut si cleri ci seniores pueros,vel adolescentes in minoribus[n] ordinibus constitutos diuinum turbantes officium, vel etiam,si qui magisterij vel prælationis obtentu subditos &scholares correctionis causa percusserint[l], excommunicationis sententiam non incurrent. Quod & de his intelligēdum est, qui aliquos de familia[m] sua vel propinquos inferiorum graduum simili modo,vt ab excessibus prohibeantur,&scientia bonisq; moribus informētur,

l ¶ Percusserint.] Leuiter tamen, c.1. & c. cum voluntate.§.fi.e.modica enim tantum castigatio permissa est docenti. l.5.in fi.ff. ad leg. Aquil.cum l. seq. & humilis debet esse doctrina magistri,& c humilis,de maio.& obe. cum concor.ibi alleg. aliàs inciderent in canonem, vt notat in dicto §.1.

m ¶ De familia.] Capit.cum voluntate.§.fin. eod. 23.quæst.4.capit.duo ista, & distinct.45.ca.disciplinam, qui enim domesticorum suorum curam non habet, fidem negauit. distinct. 47. §.necesse. versicul.hinc etiam Paulus, facit l. si filius, C.de patria potestate, & leg.vnica. C.de emendat. propinquo.

n ¶ Graduum.] Secus si sint in superioribus, quia liberantur a patria potestate saltem quo ad spiritualia,& quo ad percussiones, vt deferatur sacro ordini,immo gl.in c.cum voluntate.§.1.eo.tenet sacrū ordinem indistincte liberare a patria potestate q̄ non est verum, vt per Inn.& Host. in c.indecorum. de æta.& qual.& per Ab.in d.§.fi.

a ¶ Com-

a ¶ Cōpluribus.] De quibus late per Host.in summa eo.§.quis possit excommunicare, ver.super illo autem canone.& per gl.Io.c. cū voluntate.§.fi. eo.& aliàs sæpe.

Io. Bapt.

Quod autem CASVS: Cum quidā fideles præsupponantur excō municati a iure ob diuersos excessus. accesserunt ad epi scopum loci,a quo petebant absolutio nem,qui videns excessus istos esse va rios,& diuersę gra uitatis, dubitauit de sua potestate, quia licet ipse dica tur habere potestatem absoluendi ni si specialiter prohi beatur cap.nuper eod. tamen grauio ra dicuntur superiori reseruata.capit.4. de offic. legati. Qua de re Solu. vt hic habetur, quia potestas ista absoluendi fuit inferioribus prælatis & episcopis aliquando concessa, & aliquando dene gata secundū quod magis expediens erat pro salute fidelium, qui facilius retrahuntur a malo vnavia quàm alia, qua ratione considerata nec etiam obiectio aliquid concludit, cū vtraque pars aliquando verificetur:Not. primo diuersos casus in quibus habetur limitatio eorū quæ principi sunt reseruata: Not. secundo quod cessante causa finali, ipsius legis debet cessare etiam lex ipsa, quia causa dicitur anima legis: Not.tertio argu.istius tex. in §.monachi. q̄ excessus intra monasteria commissi non debent puniri extra,ne inde oriantur scandala:Not.quarto quod qui habet potestatem absoluendi a iure, potest etiam causa delegare, cum expediens fuerit.

b ¶ Articulo.] Cap.non dubium,c.de cetero,c.q̄ de his,c.quamuis,eo.c.si quis suadente. 17. q.4.ge

corrigēdos duxerint, & aliis casibus compluribus[a].

Ex causa potest quis absolui ab alio,quam ab Apostolico.h.d.

Quod autē supradiximus ab hac excōmunicatione,ab alio, quàm ab Apostolico, aut eius legato absolui neminem posse, nō est ppetuū. Nam si quis excōmunicationis latæ sentētiæ vinculis innodatus in mortis articulo[b] constitutus, reperiatur, aut capitales habeat inimicitias[c], aut alias iustas[d] excusationes ita vt sine periculo Apostolico se nequeat consspectui pręsentare,licebit dię cesano[e] episcopo iuramento[f] secundum morem ecclesiæ recepto sibi absolutionis gratiam impartiri.

Cessante causa,cessat effectus.h.d.

Periculo tamen & impedimento cessantibus,quam cito commode[g] poterunt, ad sedem Apostolicam se præsentabunt,mandatū illius super negotiis, pro quibus excōmunicati fuerant humiliter recepturi, & prout iustitia suadebit satisfacturi, alioqui si id facere cōtempserint (ne temere & impune censuræ ecclesiasticæ illudatur) ipso iure in eandem sententiam recident, quod generaliter constitutū est, quotiescūque legitima subsistēte causa[h], ab alio quis quam ab eo, a quo aliàs de iure absoluendus fuerat,absolutionis beneficium consecutus fuerit:& quibusdam casibus similibus[i].

Si modica sit illata iniuria clerico vel qui intulit, non prouecta sit ætatis,potest ordinarius absoluere eum, qui incidit in canonem latæ sententia.h.d.

Item si non enormis,sed modica & leuis[k] iniuria fuerit cleneralis enim reseruatio absolutionis non extenditur ad casum mortis,c.eos qui.eod.in 6.& per Ab. in c pastoralis,§.præterea,de offi.ord.

c ¶ Inimicitias.] Etiam si ipsemet dederit causam inimicitiis. nec enim ponderatur quæ sit causa inimicitiæ, arg. l.nec timorē, ff. quod met.cau. & ca.veniens de spon. & per Abb. in c.de cetero, eod.vnde sumitur, licet aliàs causa debeat esse iusta, vt in d.ca.de cætero,& hic.

d ¶ Iustas excusationes. In omni enim edicto rationabilis excusatio excepta,c.ex parte de offi.deleg.& c.quādo, de referip. fac. c.ea noscitur,eo.

e ¶ Diœcesano.] Et non aliis inferioribus, nisi forte in summa necessitate,de quo dic,vt per Ab.in c.monachi,eo.& in ca.de cetero,vnde sumitur.

f ¶ Iuramento.] Cap.de cetero, ca. quamuis, ca.quod de his, eo. & promittens in tali iuramēto, quod quā primū cessabit impedimentum se cō spectui Apostolico præsentabit mandatum super hoc excessu receptur us, c. ea noscitur, in fi. eo. & hoc q̄d hic dicitur intellige etiam in aliis casibus, c. eos. eo.in 6. & per Abbat.in dicto capit. de cetero.

g ¶ Commode.] Non tñ delicate,vt l.cōtinuus. §. cum ita,ff. de verb. obl. & fac.c.eos , eo.in 6.vnde sumitur.

h ¶ Causa.[De quibus causis in c. ea noscitur, & in c.de cætero,eo.& supra.§.proxi.

i ¶ Similibus.[De quibus in c.eos,§.fi.eo.in 6.

K ¶ Leuis iniuria. Quæ autē dicatur leuis vel grauis iniuria, erit in arbitrio iudicis.§. atrox, instit. de iniur.fac.c,cum illorum,& quod ibi no.eo.& p Spe.in ti.de lenoc §.nunc dicamus,ver.quæ aūt dicatur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

catur, & per Ab.in c.peruenit,eo.vnde sumitur.
a ¶ Episcopū.]Sed non alius inferior,vt per Ab.in c.peruenit.eo.ante fi.
b ¶ Poterit.]Quia leuis iniuria potest etiam leuiter emendari,c.cum dilecti,i.de accu.nec infamat, c.cum te.de re iud.
& intellige etiam de laicis leuiter clericos iniuriantibus,vt per Ab.in c. peruenit,eo.
c ¶ Aetatis.]Cap. fi.eo vnde sumitur & dist.86. c. tanta, & c.cos, de consec. dist.3. & 35. q.9.c. sententiā aliis quoque respectibus tēperatur iste rigor, vt in d.c.fi not.
d ¶ Constitutus.] Dolus tamē capax. c pueris, de delict. puer. alias iniuriā facere nō possunt, pati vero cle. 1. de homi. & 16. q.1.c. illud,& no in c.fi. eod.
e ¶ iue post.]No, q beneficium sē mel indultum minori ex quo semel cœpit habere locū, nō extinguitur per superuenientiā ma ioris ætatis.Ita no. Ab in c.fi.eo.
f ¶ Poterit.]Cap 1. c.fi.eo. cap. si quis suadente 17.q.4 & p Ab.c.2.de delict. puer.
g ¶ Quomodocunque.] Dum tamen non enormiter, vel in epiſcopum aut abbatem vel clericum sæcularē manus violentas iniiciant. c. cum illorum §.quid si clausirales. eo & no.in c 2.eo. vnde sumitur. & sic secundū Ab.in d. c.2.nota, q in verbis permissiuis quantumcumque sint generalia, semper intelligitur exceptus casus enormis.
h ¶ In claustro.]Idē est fortius, si extra claustrū: quia maius est delictum id facere in claustro, vbi debet seruari silentium: nam violatur immunitas clausiri,secundum Ab in c.2.eo.in fi.fac c.cū procausa eo & hoc tenet Io. An.post Ab.antiquū,in c. cum illorum. eo exprimitur autem claustrum ob frequentiorem cōtingentiā, sic auth.cassa & irrita. C.de sac.san.eccl.fac.nor.per Ab.in c.1.de iniu.

ricis irrogata, inferēs per episcopum [a] absolui poterit [b]. Itē ætatis [c] intuitu iuris rigor mansuetudine,tē peratur. Vnde si in pueritia constitutus [d] in canonem inciderit sententiæ promulgatę,siue ante,siue poste [e] pubertatem sese absolui postulet, diœcesanus episcopus absolutionis beneficium impartiri poterit [f].

Monachi se inuicem vel conuersos percutientes sunt ab abbate vel episcopo absoluendi.h d.

Monachi quoque & alij regulares quomodocūque [g] in claustro [h] sese inuicē percusserint,non ad Apostolicam sedem remittendi, sed secundum prouidentiam proprij abbatis [i] coercendi erunt: quod si abbas non sufficit, episcopus [k] adhibendus erit.

i ¶ Proprij abbatis.]Nisi monachum alterius monasterij percusserit; hoc enim casu vtriusque monasterij abbas concurrere debet in absoluendo, c. cum illorum.& c.canonica. eo.& no.in c.2.eo.
k ¶ Epūs.]Cap.2.c.cum illorum.c. canonica.eo.

Idē iuris seruatur in monialibus quod seruatur in monachis.h.d.

Simile [l] statuitur de monialibus [m]: nā si vel se inuicem, vel conuersos aut conuersas [n] suas, aut etiam in clericos violentas manus iniecerint, ne contra muliebris sexus verecundiam [o] & regularis obseruantię decorem peregrinari compellantur,per episcopum [p], in cuius diœcesi [q] monasteria fuerint, absolutionē consequentur. Sunt & alij casus [r], quibus ab alio quis,quam ab Apostolico, ab hac excommunicatione absolui poterit: vt ex ipsis Decretalium libris facile apparere potest.

Ex causa certis casibus absolutio potest delegari. hoc dicit.

His autē quibus id certis [s] casibus ex offi

l ¶ Simile.]Nō tamen idem per omnia:quia in monialibus non excipitur casus enormis, vt in monachis, vt in hoc §. in prima nota habetur, sed eps illas indistincte absoluit, vt in ca. de monialibus,vbi not.Ab.eo. vnde sumitur.
m ¶ De monialibus.] Vnde infert, q priuilegium ca. si quis suadēte diabolo, 17. q. 4. non competit ratione caracteri clericalis: qui si id esset, nō competeret personis hic enumeratis,vt not. & Ab.in ca. de monialibus. eod.
n ¶ Conuersas.] Quæ non veniunt in appellatione monialium, licet illarum in hoc priuilegio gaudeant, c.de monialibus,vbi nota.Ab.eo.
o ¶ Verecūdiam.] l.1.§. sexum. ff de postul.
p ¶ Per epm.]Impedit enim sexus muliebris fragilitas, ne abbatissa possit moniales suas absoluere: quia sexui feminino claues ecclesiæ non fuerunt commissę, cap.noua,de pœnitēt.& remiss. & traditur in cap. discreta, de maior. & obed.
q ¶ Diœcesi.]Sed quid si monasteria essent in diuersis episcopatibus? & vna monacha percussit monachum, vel monachum,vel conuersam;vel clericum alterius diœcesis?Respon.conuenit vterque episcopus, vel alter alteri delegabit,vices suas, vt hī in c.cum illorum,& c de monialibus eod.
r ¶ Alij casus.]De quibus per Host.in summa eo. §.quis possit excōmunicare. ver.secunda regula,& not.in c fi.de offi.ord.
s ¶ Certis.]Quorum pars superius numeratur, & notantur

notantur ad c.fi.de offi.ordi.vnde sumitur.
a ¶ Ex officio.]Puta ex officio legationis, c. quod trāslationē,& c.excōicatis, & c. nemini, de offic. leg.Idem si quis habeat hoc ex priuilegio,vt archidiaconus Bononiensis, qui ex priuilegio absoluit excōmunicatos in studio Bononiensi vel ibidem delinquentes, vt not.in c.fi de offi ord.
b ¶ Absoluere.] Quod intellige nō solum de absolutione ab excommunicatione,c.si quis suadente diabolo, 17.q. 4. verum etiā de aliis excommunicationibus, arg. ca.cum dilecta, de confir. vtil. vel inutil.& not.in c.fi de offi. ordi. & ibi sequitur Ab.
c ¶ Poterunt.] Nota ergo, q nudum ministerium est de legabile per ordinarium,c. fi.vbi not. de offi. ordi. Quid autē in delegato? Rñ. idem se habet iurisdictionem, puta,quia fuit delegatus in causa,in qua tulit excommunicationem: secus si sibi fuisset delegata sola dumtaxat absoluēdi potestas. Et sic procedit tex.in c.fi §. fi. de offi. deleg.& tenet Ab.in c.fi de offi.ord.Idem si alicui tale nudū ministeriū competeret, vt notauimus supra in 1.nota de Archidiacono Bononiensi,& ita glo quam Ab.etiā sequitur in c.fin.de offi.ord. & alij in d.c. fi §.fi.de offi deleg.

Io. Bapt. Iudicis Hæc pars subdiuiditur in 2. particul.in prima habetur qui,& qualiter iudex procedere debeat excōicādo: in secunda qd in dubio significet terminus excōicationis.secūda ibi,sed q̄ri poterit. Quoad primum casus ita potest figurari; quidam iudex ecclesiast.sciens nonnullos subditos suę diœcesis volebat eos excōicare nonnulla iuris solēnitate obseruata, cum eorum excessus sibi noti essent tamquam iudici;idque putabat sibi licitum ea rō ne quod excōicatio est medicinalis,c. 1. eo.in 6.& cum de hoc dubitatum fuisset.Sol.fuit data prout hic legimus, quia si secus esset,daretur occasio aliquē sæpe indebite condemnari, & sua defensione priuari,quod repugnat iuri, & rationi: Non obstat obiectio,quia licet excommunicatio sit talis,temere tamen non inferenda. Not primo litteras alicuius commissionis, & mandati sæpe de iure multa continere,quæ in eis non sunt expressa,sed virtualiter subintelliguntur: Nor. secundo,quod sententia excōicationis quæ ab hoīe est ferenda ob contumaciam fertur,de qua re vide dost. in c.1.de iudi.

cio [a] competit non solum per seipsos absoluere [b]: verum et aliis, cū expedire viderint, hmōi absolutionē cōmittere poterunt [c].

Excommunicatio iudicialis est quam infert iudex & cui causa committitur, omnia quę causam contingunt censentur permissa.h d.

Iudicis siue iudicialis [d] excommunicatio est,quæ iudicis ministerio infertur. Iudicē autem hoc loco intelligimus non solum ordinarium: verum etiam delegatū [e]. Nā si cui per Apostolicū causa etiam simpliciter delegetur, nec litterę commissionis de excōicatione quidquam contineant, poterit nihilominus delegatus,concessæ sibi auctoritatis ratione cōtumaces (vt supra [f] diximus) ecclesiastica seueritate coercere.

Excommunicationis sententiam debet præcedere monitio: & debet ferri in scriptis, ita vt causam contineat.h.d.

Quoties aūt cā [g] suberit, vt iudex subditum [h] suū ecclesiastica districtione coerceat, cum medicinalis [i], d ¶ Iudicialis.]Incipit secundum principale membrum huius tractatus: nam hucusque habitus est sermo de excommunicatione canonis, quæ quodā modo legitima potest appellari, nunc de iudiciali. Est & alia quædam species,quæ nec canonis est nec iudicialis, vt si cui Papa concedat priuilegium & potestatem excommunicandi suos manifestos malefactores. de qua indulgentia habetur in c.ex parte decani, iuncta gl.1. de rescrip. & in c. ex parte, de verb. sig. & per Inno.in c.venerabili, de censib.& potest concedere etiā simplici laico hanc excommunicandi potestatem, not.in c. bene quidem, dist. 96.& in c. transmissam,de elect. & in c.ab excommunicato,de rescri.alius autē nemo potest, nec consuetudo,ēt immemorabilis, Ab.in ca.sacrosancta, de ele.late in c.quanto?,& c.fin. de consuet. & de materia §.huius late Host. in summa eo.§. quis possit excommunicare,ver. nedum autem, & p Io.de Ligna.in tract. de ecclesiastica cēsura,§.8.
e ¶ Delegatum.]Cap.1. & c.præterea,de off.deleg.
f ¶ Supra.]sed siue,supra de iudi.
g ¶ Causa.]Sed quid sit excommunicandi causa non subest, quid operabitur iniusta excommunicatio? Rñ. quo ad Deū nihil operatur,immo patienter toleranti acquirit meritum,c. cum ceteri, de sent. & re iud.in 6.& 11 q.3.c. illud, sed quo ad homines operatur: quia antequam relaxetur debet excōicatus vitari,c.cum contingat. de offi dele.& c. per tuas,eo.& per Ab.in rub.eo.Sed tamen non debet cōtēni,11.q 3.c.1.no.in c.1.eo.in 6.& in c.fac. san.eo.in antiq. latissime tñ de hoc per Didac. Cou.in c.alma mater.eo.in 6.§.7 ver.11.in tertia cōclusione,ad quem pro clara elucidatione huius materię excommunicationis est recurrendum.
h ¶ Subditum suum.]Aliàs in non subditum non posset hæc censura exerceri.cap.a nobis, i.eod.sententia enim a non suo iudice lata non tenet, cap. at si clerici,de iudi.& 9.q.2.per totum,& de hoc late per Host.in summa eodem,§.quis valeat excommunicari.
i ¶ Medicinalis.]Non mortalis, 2. quæstio.1.cap. multi,& 24. quæstio.3.cap. notandum, & capit. 1.eodem. in 6. vnde sumitur, & quomodo hoc intelligatur, vide per, Didac. confutantem Lutherum in capitu. alma mater,in princ. versi.6.eadem radice,

Universidad de Deusto
Biblioteca

radice, nu. 9. in 6.

a ¶ Competentib us.] Non minus tribus, cap. contingit. 2. & c. sacro. eod. & in c. 1. & constitutionē, & c. statuimus, eo. i n 6. vbi habetur, quæ sit competens admonitio, & in c. reprehensibilis, de appel.

b ¶ Monitionibus.] Sed vtrum possit quis conuenire & obligare se, vt possit etiam sine monitione aliqua excommunicari? Rsi. non, vt not. per Host. & Abb. in c. P. & G. de offi. delega. ver. quo ad secūdum, hæc autem verba, Præcipio sub pœna excommunicationis, non inducunt excommunicationem, sed monitionem, vt per Bat. in ca. clericis, de ordi. ab episcopo qui renun. episcopatui.

c ¶ Descripti. [Nota casum, in quo actus requirit scripturam de necessitate, de aliis habes in c. 1. de cens. i. in 6.

d ¶ Causam. [Verbi gratia: quia peremptorie citatus coram nobis renuit cōparere, vel quia iussus intra talem diem Titio soluere facere recusauit, vt not. in ca. 1. eo. in 6. & li cet causa sit falsa, ligat nihilominus, vt not. in dicto capitulo primo, & per Abbat. in capitu. per tuas. eod.

e ¶ Generali. [Cap. facto.

f ¶ Lugdunensi. [Cap. 1. eo. in 6.

Io. Bapt. Sed quæri poterit. CASVS proprie non figuratur, dubitauerunt tamen quidam scholares de sententia excommunicationis lata a quodam imperito iudice sub huiusmodi verborum forma. Ego te excommunico ob excessus a te comissos, an videlicet iste dicatur in dubio excommunicatus maiori, vel minori excommunicatione in pœnalib. e nim interpretatio est facienda in fauorem rei ca. in pœnis. de reg iur. in 6. l. penult. ff. de pœnis, in contrarium facit natura excommunicationis, quę est vt sit medicinalis ca. 1. eod. in 6. Sol. vt hic legimus, & ratio est natura, vt dixi, excommunicationis. non obstant iura in contrarium adducta, quia ob naturam ipsiam debent limitari, & locum habere solum in illis pœnis quæ non sunt medicinales non letalis excommunicatio esse debeat nō aliter, quam competē tibus a præmissis monitionibus b ad huius modi sententiam descendet, quam etiam descripti c recitatione proferet, ita vt causam d, ob quam profertur expresse contineat. Aliaque obseruabit, quæ tam generali e, quam Lugdunensi concilio editis constitutionibus sunt cōprehensa, earundem pœnis, si contrafecerit, subiiciendus.

Iudex aliquem excommunicans in dubio censetur inferre maiorem excommunicationem. h. d.

Sed quæri poterit, si iudex illa verborū formula vsus fuerit: Illum excommunico, vel simili, qua de maiori, vel minori excōmunicatione quidquam nō expresserit: vtra magis quis excō municatus cēseatur f. Et responsum est non tantum minorem: sed etiam maiorem censeri per iudicem illatā quam non modo a sacramentis, & fideliū participatione exclusio, sed alii præterea multi consequuntur effectus h.

Communicans excommunicatis incidit in excommunicationem, & iudices curare debent, quod excommunicati ab actis legitimis, & cōmercio aliorum abstineant. hoc dicit.

Quorum ille præ-

Not. casum in quo extensio fit in pœnalib. contra communem regul. supra adnot.

g ¶ Censeatur. [Est in promptu dubitandi ratio: quia in pœnis mitior interpretatio est facienda, c. in pœnis, & c. odia, de re. iu. 16. l. si de interpretatione. ff. de pœ. Sol. contrarium procedit in pœnis corporalibus & pecuniariis: excōmunicatio autem nō est propria pœna, sed animæ medicina, vt supra eo. §. proxi. vel dic, quod contrarium non procedit vbi controuertitur periculum animæ, c. iuuenis, de sponsa. & not. in capi. 1. de scru. in ordi. fac. Vnde regulare est, quod in foro pœnitentiali in dubio sumatur interpretatio grauioris pœnæ. Ab. in c. 1. de iudi. versi. & ad hoc allego. Vel die qd hanc interpretationem induxit consuetudo quæ valet admodum in interpretādo, c. litteris, de sponsa. l. Labeo, ff. de sup. leg. l. si de interpretatione ff de legib. sed nō est in vsu, vt iudices ferant minorē, Ab. in c. si diligenti, ver. ex qua glos. not. de foro competent.

h ¶ Effectus.] De quibus per Host. in summ. §. quis sit effectus, & per Ioan. de Ligna. in tracta. de censura ecclesiastica, §. 13. & seq. inter alios est is, q. excommunicatus non potest alium excommunicare, Butr. in c. cum clericis, de ordi. ab episcopo, qui renun. episcopa.

Quorum ille. Hæc pars subdiuiditur in 2. partes, in quarum prima habetur quid iuris de communicantibus cum excommunicatis: in secunda vero adnot. qualiter quidam possunt impune communicare cum excommunicatis: secunda ibi, interdum: quoad primum licet posset subdiuidi in alias particul. quoniam tamen commode potest in ea casus in communi figurari: propterea est adnotan. quod quidam fidelis fuit excommunicatus maiori excommunicatione, & propterea ex parte sua clausi est iuris, quod non potest cum aliis communicare: cæterum alij fideles communicabant cum eo in locutione, in iudicio, sub prætextu quòd ipse de

Io. Bapt.

dit cautionem iuratoriam de parendo mandātis, & ideo etiam in sepultura, item sub prætextu qđ ab ecclesia non fuit denunciatus, licet alias tamquam talis esset diffamatus, non cōicabant tamen in crimine, nec in contēptū ecclesiæ, & putabāt ipsum corrigi, & per debitam monitionem emendari, vn de dubitatum fuit an isti modis prædictis cōmunicantes incurrant propter id aliquam pœnam, in fauorem enim istorum primo facit quod excommunicatio nō ipsos, sed illum videtur afficere, & ideo dispositum in odiosis confirmatur per l. sancimus. C. de pœnis. secundo cum in eis non appareat culpa aliqua delicti vt constat ex qualitate facti neque debent aliqua pœna puniri, supra enim sæpe est dictum pœnam præsupponere culpā. Cæterum Sola. prout in tot. hac parte legimus, quia si aliter esset excōicatio redderet nullius valoris. Ad hoc. n. vt excōicationis medicina sanare valeat, fuit necessariū indi recte & p accidēs reliquos fideles ita ligare, ne cōicēt cā excōicatis: hinc intelligimus primā obiectionē non cōcludere, vel ob naturā excōicatiois, vel ob rationem assignatam: neque etiam obstat secunda, quia cum canones prohibeant ne fideles communicent cum excommunicatis, si postea ipsi communicant, committunt excessum, & sic constituuntur in culpa, & consequenter efficiunt digni pœna. Not. primo quod pœna alicui imposita per aeci dens aliquando extenditur ad extraneos facit ca. postulasti. de iudæis. Not. secundo proprium effectum excōmunicationis vere facti etiam post mortem excommunicati: Not. tertio quod cōmunicare cū excōicatis cōtingit tripliciter videlicet aliquādo simpliciter, & aliquando in delicto, & aliquando in contemptum ecclesiæ: Not. quarto quod ex communicatus potest iterum excommunicari.

a ¶ Legitime.] Per litteras Papæ, veleius vicem gerentis, vel alio modo. c. sicut, eo. Sed an sufficiat vnus testis? Et videtur sufficere, arg. cap. nobilissimus, dist. 97 quod satis admitti posset, si nemini fieret præiudicium: quod non videtur hoc casu, secūdum ea, quæ not in d. c. sicut, vnde sumitur. secus tamen esset in foro pœnitentiali: quia ipsi etiam absoluto crederetur, de conse. dist. 4. c. cum itaque, & c. si nulla, & per Ab in d. c. sicut.

b ¶ Non constat.] semel enim excommunicatus adhuc p̄sumit excōicatus, c. proposuit, de cler. excmini. c. semel malus. de re. iu in 6. & qđ ibi not. & per Ab. in c. proposuit. de cle. excom. mini.

c ¶ Priuilegio. Immo contra de c. cū voluntate, & c. quod in dubiis, & c. inter, eo. & de §. vxores, & §. mercatores, in fe. Sol. Itellige hoc de priuilegio nō clausę in corpore iuris, vt per Ab. in c. sicut, eo. vnde sumitur. qui intelligere vī illū tex. gñaliter de quolibet excōicato, licet gl. ibi videat intelligere, ut iacet I fa. s. p non valet tale priuilegiū respectu cōionis habendæ cum excōicato ex dispositione, c. si quis suadente diabolo, 17. q. 4. Sed an idem dicendum sit de excōicato, quod teneatur alium excōicatū vitare? Et non vī: quia pœna noa vī posse locū habere, per ea, quæ fac. Butr. in l. mancipia, C. de fur. Cōiter cōtra. Nam qđ non præstat priuilegiū, non præstabit excōicatio, Ab. in c. nulli, eo. vnde sumitur, & hī in c. illud, de cle. excom. mini. nec verū, qđ pœna non possit habere locum in iam excommunicato, §. quod si pluribus, & ibi not. infra eod. nec vera est doctrina Butrigarij, vt per Fel. in c. nonnulli, uu. 104. de reseri.

d ¶ Ipso iure.] Ca. cum excōicato, 11. q. 3. vbi note ¶ Incurrunt.] Non haberet locū hoc in Papa, vt per Doct. in c. sicut, eo. fac. cle. si summus, eo. item si communicaret quis excommunicatus, qui esset toleratus: quia non est vitandus, nisi in occulto, Ab. in c. tanta. de simo. §. sed & si qui. inf. eo. Itē in eo, qui denūtiatus quidem esset excommunicatus a prælato: constaret tamē hoc nō esse verum; puta, quia excommunicatio esset inualida; pura, tamquam lata post appellationem, vt per Ab. in c. dilectis, de appe. & aliis pluribus casibus, de quibus in §§ seqq.

f ¶ Decretum q;.] Ca. decernimus. & c. constitutionem, & c. statuimus, eo in 6.

g ¶ Sæculares.] Quorum potestas est minor ecclesiastica, c. solitæ de maio. & obe. & no. in e decernimus. eo. in

h ¶ Monitione.] Erit autē hoc casu canonica monitio, si aliis rite seruatis eos, qui momentur exprimat nominatim vel indubitabilibus indiciis, ac modis, c. constitutionem. eo. in 6 & quod ibi not.

i ¶ Agendo.] Et reconueniendo, non autem a defendēdo, c. cū inter priorē, de excc. c. intelleximus, de iud. & not. in c. decernimus, eo. in 6. vñ sumitur.

K ¶ Patrocinādo.] Hoc verbū, tam aduocari, quā procuratoris includit ministeriū. vt not. in c. decernimus, eo in 6. & intellige non solum pro aliis, sed nec pro seipso, vt ibi not.

l ¶ Testificando.] Cap. veniens, 2. in fi. de testib.

m ¶ Dubitatū. [s. in c. a nobis, de excc. vñ sumit.

n ¶ Vel oratione. [Id est, secum orando, 11. q. 3, c. cum excommunicato, & cap. nuper. & ca. a nobis. de except.

o ¶ Possit. Videtur enim non posse, cū enim prius com-

quod quamdiu de excommunicatorū absolutione legitime a non constat b, qui cū ipsis communicauerint, ipsi quoque nullo obstante priuilegio c ipso iure d excōmunicationem incurrunt e, decretumque f est propterea, vt ab ecclesiasticis, iudicibus sæculares g iudices canonica præmissa monitione h ecclesiastica cēsura cōpellantur, vt excōicatos ab agēdo i, patrocinādo k, & testificādo l in suis curiis & iudiciis repellant.

Defectu, qui obuenit mihi ex te, non potes vti contra me ad tuum commodū. h. d.

Dubitatū m in fuit, nūnis, q excōicato in locutione, vel oōne n sciēter cōicat, excōicatū ipsum a iudicio cōtra se instituēdo summo vere possit o: cum

communicauerit ei, non videbatur postea ei obiicere posse excommunicationem, cum illius mores approbauerit. c. nulli. de accus. c. quemadmodum, de iureiur. l. si vxor. in fi. ff. de adul. l. Pomponius. 1. ff. de neg. gest. 8. q. 2. c. dilectissimi. 32. q. 5. c. horten dus. Item non debet quis obiicere quod ipse noluit seruare, cap. pro illorum, de præb. c. cum ecclesiasticæ. de excep. ca an sit. de appellat. Contrarium dicitur in c a nobis. ratione de qua ibi, & in hac littera, & contraria non proce dunt vbi approbatio non dependet a voluntate approbãtium, vt est hoc casu, vt per Abb. in d c.a nobis.

a ¶ Sacramẽtorũ.] Cap. significauit. de sent. exc. cõtra. Solu. illud videtur esse speciale in excõmunicatis a Papa. Vel potest habere locum quando cõmunicat ei, pro quo est excommunicatus, c. nuper, & c. si concubinæ. eo. Vel fuit excommunicatus cum omnibus fautoribus suis 11. q. 3. c. excellentissimus.

b ¶ Communione.] Idem si & excipiens excommunicatus sit maiori, secundum Docto. in c.a nobis. & in ca. cum inter, de exce. omnis enim defensio excommunicatis competit siue realis, vt peremptoria, siue personalis, vt contra iudicem competentem, siue sit declinatoria, siue competat ratione temporis feriati, vel loci incompetentis, vel rescripti surreptitij, vel inepti libelli, vt late in d. c. a nobis.

c ¶ Communicari.] A quocumque etiam episcopo, vt in c. cum desideres, & ibi Ab. eo. vnde sumitur: quia cum debeat alios prohibere, non debet ipse hoc facere l. altius, ff. si ser. vind. c. vni. de na. ex lib. vent. vbi de hoc. §. hæc autem omnia. in fi. auth. vt differentes iudices, c in canonibus. 16. q. 1. Aliud in Papa ratione, de qua per Abb. in ca. cum

ille communionem huiusmodi contra eũ replicet, & cũ is, qui impetitur a sacramentorum [a] perceptione sit remotus: alius vero etiam a fidelium communione [b] replicatione minime suffragante iudicium procedere non poterit.

Excommunicato communicari non potest ante absolutionem, etiam si dederit cautionem iuratoriam de parendo mandatis ecclesiæ, & episcopus ei communionem reddiderit. h. d.

Nec ideo magis agere volenti communicari [c] poterit quod ipse ex cõsuetudine [d] de parendo mandatis ecclesiæ iuratoriã dederit cautionem, eiq; communionem episcopus reddiderit, aut quod eos, cum quibus participauit postmodum impugnauit: nam nisi post iuramẽtum præstitum secundum formam ecclesiæ absolutus fuerit, nec cautio, nec perpetua [e] restituta communio quidquã proderit.

Cui non communicamus viuo, nec mortuo communicamus. s. h. d.

Quod ipsum obtinet etiam, si post prædicta morte quis præuentus absolutionis beneficiũ obtinere nõ potuerit [f]: nec enim is, cui viuo non communicamus, defuncto communicabimus [g].

Excommunicatus, si ante mortem ostenderit signa pœnitentiæ, etiam mortuus potest absolui. h. d.

Plane, si demortui pœnitentia per euidẽtia signa [h] dum viueret constiterit, defuncto quoque absolutionis beneficium a proprio iudice impendẽdum [i] erit: hæredesdesideres.

d ¶ Ex consuetudine.] Et ad cautelam potius, quã ex rigore canonum c cum desideres. eo. & habetur in c. ex tenore, eo. Vnde inferri potest, quod iuramentum non est de forma absolutionis, de quo ind c. cum desideres. per gl. & Doct.

e ¶ Perperã.] Hoc ideo quia non potest episcopus ex propria voluntate neglecta absoluendi forma aliquem absoluere, & ideo licet per communionem suam illi reddituro haberi pro absoluto, hoc tamen non potest, licet secus sit in Papa, vt per Ab. in c. cum desideres, eo.

f ¶ Nõ potuerit.] Cap. a nobis. 2. eo.

g ¶ Communicabimus.] Ca. sacris, eo. & §. non tamẽ. supra de sepul.

h ¶ Signa.] Sic c. a nobis. & ca. sacris, vnde sumitur.

i ¶ Impendendũ.] Sed cur absolui potest quis post mortem, c. a nobis. 2. c. sacris, eo. baptizari non potest, arg. 32. q. 7. c. licitet Rñ. excommunicatio per cutit non solum animam: verum & corpus respectu sepulturæ: secus baptismus: quia animam tantum respicit, vt not. in d. c. a nobis. licet aliter ibi dicat Hostien. quem refert, & impugnat Abb. dic vt ibi per eum. Et inferitur ex ratione suprædicta quod ex quo nobilitas est corporis principaliter, quod poterit quis post mortem nobilitari, seu gradum militiæ recipere, quod tenuit Bar. in l. 1. C. de dign. lib. 12. Sed an poterit post mortem etiam doctorari? Abb. in d. c. a nobis. refert se ex facto interrogatum respondisse, quod non, cp doctoratus potius virtuti animæ tribuatur, quam corporis, l. magistros. C. de profess. lib 12. ergo si quid esset quod ad corpus pertineret, posset etiam doctorari mortuus: puta si doctores haberent honestiorem sepulturam, si descendentes ex doctoribus certis priuilegiis gauderent, & scholaris decederet post recitationem punctorum benefactam, puta casu & morte repentina.

a ¶ Hæredesque.] Etiam si nihil ad eos peruenerit. c. in litteris, de rapt. c. fi. de sepul. vbi de hoc diffuse per Ab. & alios, & not. in c. a nobis, 2. in fi. eodem.

b ¶ Sacrilega.] Not. sacrilegium committi per iniectionem manuum in clericum. c. cum non ab homine. eo. vnde sumitur, & quod ibi not. Abbat.

c ¶ Edictum.] Ca. si quis suadente, 17. q. 4.

d ¶ Denunciatus.] Ca. cum nõ ab homine, eod 7. q. 1 c. si tantum, & c. placuit. nec enim qui scit amplius certificari debet, l. 1. ff. de act. emp. l. 1. ff. de dot. prel. & dist. 93. c. si inimicus, & excommunicatio trahit secum executionem, c. pastoralis, de appel. & denuntiatio non fit, nisi propter ignorantes & ad inducendam certitudinem, vt not. in d. c. cum nõ ab homine.

e ¶ Infamia.] Nota casum, in quo fama probationem facit, fac. c. illud de cler. exc. mini. Itẽ matrimoniũ quoque impedit fama, etsuper eo, de consan. & affin. & not. in c. cum desideres vnde sumitur.

f ¶ Purgauerit.] Sed tamen & ante purgationem debet vitari quicqd dixerit Inno. & ita tenet Abbat. in capit. cum desideres, eo.

g ¶ Cautelam.] Ca. ad præsentiam, de appel. capit. venerabili, & cap. cum desideres. eod. de cons. dist. 4 cap. si nullã, arg. quod per hunc modum fama tollatur.

h ¶ Soli tibi.] Sic in c. cum non ab homine, de sent. exc. contra Inn. in c. inquisitioni, de accu. quidetur tenere, cp id quod hic dicitur, habeat locum cum notorium est de excommunicatione, nec sufficere, cp multis pateat, arg. 2. q. 1. c. multi, quod improbat Abb. in d. c. cum non ab homine.

que [a] eius, vt pro ipso satisfaciant, si sponte nolint, ecclesiastica cõsura compelli poterunt.

Diffamato de excommunicatione non possumus communicare, nisi se purget, vel ad cautelam se faciat absolui, & toleratus ab ecclesia non debet vitari, misi in occulto. h. d.

Sed etsi, qui pro sacrilega [b] manuum iniectione in edictum [c] excõmunicationis incidit denũtiatus [d] quidem non sit, sed communicato communicatum de patrato scelere publica laboret infamia [e]. Nemo sibi pari ratione communicare debet, nisi vel ad arbitrium episcopi de hoc se purgauerit [f], vel ad cautelam [g] absolutionis beneficium consequatur, ni si forte soli [h] tibi de facinore constet: hoc enim casu quamdiu toleratus [i] ab ecclesia, priuatim tantummodo a te vitandus erit, vt saltem verecũdiæ K rubore suffusus, pro latenti excessu satisfacere compellatur.

Participatio criminosa cum excommunicatis implicat participantem eadem excommunicatione. h. d.

Sed multum [l] interest, qualiter excõmunicato cõicetur: nã si quidem crimini, & criminoso communicarit quis; consilrũ puta, auxilium [m], vel fauorem impendendo, vel forte [n] cum clericis ab Apostolico excommunicati scienter, & sponte [o] participauerit, & ipsos in officiis receperit, eadẽ excõmunicationis sẽtẽtia inuoluetur, qua illi ipsi sunt obstricti, quibus cum ita ab eo communicatum fuit.

per illum tex.

i ¶ Toleratus.] Ex quo enim non possumus eum conuincere de excommunicatione, non debemus enim vitare in publico cum dedecore & infamia sua, argum. 6. quæst. 2. c. si tantum, & c. placuit, fac. l. diffamari, C. de ingen. manu. & ita Abbas in capitulo cum non ab homine, eo.

k ¶ Verecundiæ.] Quæ apud bonos multum operatur. l. Quintus. ff. mandat. l. iusta, ff. de man. vind.

l ¶ Sed multum, &c.] Sumitur ex cap. nuper, § in secunda, eodem.

m ¶ Auxilium.] Idem si consilium. Nam & ipsum ad eandem pœnam obligat ad quam factum ipsum consultum, c. nuper, §. in secunda, eod. secundum ea tamen quæ Canonistæ in c. nullus ex consilio, de re iu. in 6 & per Legistas in l. non solum, §. si mandato, ff. de iniu. & alibi sæpe.

n ¶ Vel forte.] Sumitur ex c. significauit, eod. cuius multiplex est intellectus, secundum communem tamẽ quinque requirunt ad hoc, vt habeat locum quod ibi, & hic dicitur, & quod participantes sint clerici, vt hic, ibi cum clericis: quod scienter participauerint, vt ibi, sciẽter qđ sponte: quod is, cũ quo participatur sit excommunicatus a Papa, ibi Ab Apostolico: demum quod in diuinis officiis. l. cet alij aliter, vt late per Abb. in dicto capi. significauit.

o ¶ Sponte.] Immo idem, si per metum capitulo sacris, de his quæ vi, metusve causa fiunt, & secunda quæstione prima. capitulo in primis. licet talis mitius puniatur, secundum Abbatẽ i. c. de del. puer. Sol incurret excommunicationem, sed nõ eandem qua implicitus est excõicatus a Papa, si illi communicet, sed minorem dumtaxat, & ita is quoque mitius punietur.

Cum-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Cumque.] Ca. nuper, §. in secunda, eo.
b ¶ si detur.] Hoc propter Apostolicum cuius superior non datur.
c ¶ Absolutio.] Sed cur quemadmodum ad alienũ parochianum extenditur excõicatio, non item & absolutio? Rñ. vt no. in c. nuper, de sent. excom.
d ¶ Cum participibus.] Cap. quod in dubiis, eo. vnde sumitur. & ibi Abb. Hodie tñ hanc excõicationẽ. s. Excõicate cum tuis participibus, nullus ferre posset citra Papam, nisi seruatis quibusdam solemnitatib' & monitionibus, vt in c. statuimus, & c. cõstitutionem, eo. in 6. & per Ab. in d. c. quod in dubiis.
e ¶ Aut sermone.] In istis. n. cõicans non dr excõicato in crimine cõicare sest extra, vnde pp hoc non est ligatus eadem sentẽtia cũ illo, vñ si cõtra ipsũ in accusationem ꝓsiliret, excipere poterit contra illũ, nec replicatio cõtonis habebit locũ. c. a nobis. de exce. & no. in c. nuper, eo. vnde sumit. Sed nũquid dando elee mosynã excõicato incidat quis in excõicationẽ; quẽadmodũ cõicando in choro. & in officiis diuinis? Rñ. non, si excõicatus valde indigeat. c. quoniã 11. q. 3. & per Ab. in c. veritatis. ver. nõ .n. potuit se per iuramentũ, & c. de dolo & contum.
f ¶ Retinuit.] Similiter ꝓtor magistratibus quædam cõmittit. s. cautionẽ, & in possessionẽ mittere ex primo decreto ex cã damni infecti, sed missionẽ ex secundo decreto sibi reseruauit. l. iubere cauerę. ff. de iurisdi.

Absolutio pertinet ad eũ, qui damnauit. h. d.

Cumque [a] ratione damnati criminis in eum, qui damnauit, delinquere videatur, merito ab eo, vel (si detur [b]) eius superiore iuramẽto præstito, delicti tunc erit absolutio [c] requirẽda. Et idẽ statuetur, si qui cum participibus [d] suis excommunicati fuerint.

Participatio cum excommunicato non criminosa illigat participantem minori excommunicatione, a qua per ordinarium absolui potest. h. d.

Quod si aliter; puta, in choro, in mẽsa, in osculo, aut sermone [e] excommunicatus fuerit, tunc minor tãtum incurritur, & nulla interueniente iuratoria cautione a proprio sacerdote vel episcopo absolutionis beneficium obtineri poterit: quamuis enim & tũc non iudicis, sed iuris snĩa excõicato cõicans sit illigatus: quia tamen conditor canonis eius absolutionem sibi specialiter non retinuit [f], eo ipso relaxandi facultatem aliis concessisse videtur.

Communicans excommunicato in cotemptum, incidit in maiorem excommunicationem. h. d.

Hoc tamen [g] tunc obtinet, cum non in contemptum ecclesiasticæ disciplinæ cum excõmunicatis quis commercium habuerit: nam qui contra prohibitionem [h] sui præsulis [i] excommunicatorum communioni sese ingesserit, anathemate feriẽdus erit.

Si excommunicatus minori, indurescat in ea poterit excommunicari maiori. h. d.

Quod si ex locutione [k], & aliis similibus minori excommunicatione irretitus, fortius indurescat, poterit iudex post canonicam [m] monitionem etiam maiori [n] excommunicatione, & consimili participantem illigare. Quod & in sum iud. Et est arg. eꝑos posse dispẽsare vbi spãliter dispensatio non est inhibita, arg. c. cũ apud. & 16. q. 1. c. sunt nonnulli. & cõcessum vr qđ non est prohibitũ, l. necnon. ff. ex qb. cau. maio. & de hoc not. in c. dilectus. de tẽp. ord. & plene

f ¶ Retinuit.] Similiter ꝓtor magistratibus quædam committit. s. cautionẽ, & in possessionẽ mittere ex primo decreto ex cã damni infecti, sed missionẽ ex secundo decreto sibi reseruauit. l. iubere cauere. ff. de iurisdi.
g ¶ Hoc tñ.] Sic. c. fi. § fi. de cle. excõ. mini.
h ¶ Prohibitionẽ.] No. qđ cõtẽptus auget delictũ, vñ veniẽs cõtra legẽ cõsilij, licet aliàs non peccet, nisi forte venialiter, veniẽs tñ ex contẽpto peccat mortaliter, vt not. Ĩ c. qs aũt. dist. 10. & ibi Domi. & per Ab. in c. 1. de cõsti. & in c. 1. de vit. & ho. cle. & ꝓ Io. An. Ĩ c. dilecto sup verbo, cõtẽptis, de sen. exc. in 6. Qñ aũt qs dicat ex cõtẽptu facere, hr ꝓ Domi. in c. nullus dist. 50.
i ¶ Præsulis.] Simile in c. 1. de matri. cõtract. contra interdictum, &c.
k ¶ Locutione.] Sumit ex c. statuimus. eo. in 6.
l ¶ Indurescat.] Quia videt & sub, stinet se hr e cõuersationẽ hoĩum, q̃ nõ deberet hre, & inter hoĩes grauis est pẽna. l. hi q̃ sanctam. C. de apost. m ¶ Canonicam monitionẽ.] Quæ aũt si canonica monitio dr statim in §. seq. & in c. cõstitutionẽ. eo. in 6. & si fieret talis excõicatio omissa tali monitione esset nulla. c. statuimus. eo. in 6. licet aliàs citatiõis omissio ñ vitiet excõicationis snĩam. c. sacro. e. & no. 2. q. 1. in sũ. & ꝓ Ab. in c. 1. de exce. pl. licet aliæ suĩæ sint ipso iure nullæ. 3. q. 9. c. caueant. & c. 1. de caus. possess. & ꝓprie.
n ¶ Maiori.] Vt

oresente contumacia, eresçat etiam pœna. c. qm̃. in fi. dist. 31. & c. quoniam. § fi. vt lit. non conte.
a ¶ Suspensionis.] Cap. statutũ. eo. in 6. vnde sumitur, quod fuit cõstitutũ: quia ordinarij nimis prompti erant ad inferendas huiusmodi excõicationes & suspensiones, vt dicitur in d. c. statutum, & quod hic dicitur de suspensione declara secũdum Inn. in c. 1. de excess. prælat. quem ibi sequitur Abb. quando suspensio imponitur ob contumaciam: secus si ob aliud crimen.
b ¶ Monitio.] Intellige quando agitur de excommunicãdis participibus. c. constitutionem. eo. in 6. vnde sumitur: aliàs autem bene posset fieri generalis monitio, vt not. in d. c. constitutionem.
c ¶ Aliis.] De quibus in c. sacro. eo.
d ¶ Nominatim.] Vel aliis indubitabilibus circunstantiis, quæ habent vicem proprii nominis l. certum. ff. si cer pet. c. licet. 2. de testib. cap. constitutionem, eo. in 6. vbi not.
Io. Bapt. Interdum. CASVS. Quidam cõmunicabant cum excõmunicatis diuersis de causis, aliquando enim quia ignorabant illos esse excõicatos, aliqñ qm̃ ad cõionem erant obligati vt est vxor, filius, & seruus, aliqñ rõne necessitatis vt cõtingit in mercatoribus eũtibus ad nũdinas, in prædicatoribus, & mẽdicãtibus, aliqñ rõne simplicitatis, vt sunt rudes: aliqñ rõne coactionis, & aliqñ rõne cõuersionis: cũ igitur isti istis de causis cõicẽt, dubitatũ fuit an excusentr, cõtra eos. n. faciebat regu. vulgaris qđ nõ est faciẽdũ malũ ꝓ aliqđ bonũ. §. nec q cũ. de vsuris sup. at talis cõicatio est mala, & ꝑcipue qa excõicatio est de iure diuino c. nouit. de iud. Ergo Cæterũ Sol. vt in hac parte caueat qa si cãæ istæ excusãt a pctõ cũ nõ ꝓmittãt volũtatẽ ꝓprie cõcurrere ad malũ, sed solũ ad id faciẽdũ qđ ꝑtt vel qđ debẽt, debent quoq; excusare a pœna: qua rõne considerata nõ tenet obiectio, cũ ista cõicatio nõ sit mala: Not. primo arg. qđ cũ cã licet cõicare aliqñ cũ infidelibus: Not. secũdo qđ q̃ sunt facti debẽt probari, & manifestari: alioqn ꝑsumunt ignotari: Not. tertio qđ inter cãs excusandi aliquẽ

suspensionis [a] & interdicti sententiis ob seruandum erit.

Qua sit monitio canonica. h. d.

Tunc autem canonica cẽsebitur esse monitio [b], si competentibus interuallis atque aliis [c] rite obseruatis, eos qui monentur exprimat nominatim [d].

Ignorantia excusat participantem cum excommunicato. h. d.

Interdum [e] tamen excommunicato communicãs neutrius excõmunicationis vinculo obstringitur, vt accidit in eo, qui cum illo conuersatus fuerit, quem excommunicatũ probabiliter [f] ignorabat.

a culpa connumeratur rusticitas. & simplicitas.
e ¶ Interdum.] Dictũ hucusque est qñ participans, vel communicans excõicato incurrit minorẽ excõicationem. Item quando maiorem, nunc incipit dicere quando neutram incurrit.

Episcopi debent propalare nomina excommunicatorum. h. d.

Vndevt excusationis [g] causa omnibus auferatur, prouidere excommunicatorum debent episcopi [h], vt omnium nomina, tã suis parochianis, quã vicinis episcopis pariter indicent, eaque in celebri loco posita [i] pro foribus ecclesiæ cunctis conuenientibus inculcent, vt huiusmodi adhibita diligentia excommunicatis ecclesiasticus aditus adimatur.

Omnes, qui ante prolationem sententiæ tenebantur excommunicato communicare, tenentur etiam post. hoc dicit.

f ¶ Probabiliter.] Cap. si vero. eod. c. Apostolicæ. de cler. excõ. mini. §. ex contrario. supra eo. vbi de percutiente, quẽ ignorabat clericũ, hic de conuersante cũ eo, quem ignorabat excõicatum, vnde neuter est super fluus. crassa autem & supina ignorãtia non excusaret, no. in d. c. Apostolicæ. fac. c. si vir, & cogn. spi. c. 1. & 2. de episcopo, qui renun. episcopatui, vbi de hoc & 1. q. 1. cap. si qui a simoniacis.
g ¶ Excusationis.] Sic 11. q. 3. c. curæ. vnde sumitur. & præstat quod hic dicitur, arg. quod cõtra ea, quæ publice facta sunt, nemo sit postmodum audiendus, vt 8. q. 1. c. licet. & c. nulli. distin. 54. & c. quod dicitis. distin. 16. Argum. contra in ea. proposuisti. distin. 81.
h ¶ Episcopi.] Creditur ergo litteris episcopi, fac. capi. post cessionem, de probat. & cap. cum dilectus, de fid. instrumen. nisi tamen probabiliter constet veritatem esse in contrarium: quia quis fuit excommunicatus post appellationem legitimam, vt per Ab. in c. dilectis. de appe. .versi. vlti. not.
i ¶ Posita.] Sed cũ viua vox potior sit, quã mortua, quare non creditur verbo epi in talibus, 6. q. 2. c. si tantũ. & c. placuit, c. cum tu fili. de testib maxime cũ compertũ sit elogia ex mala fide scribi. l. diuus. ff. de custo. & exhib. reorum. nec scripturæ tabellionis creditur, nisi habeat testiũ sub scriptionem, §. sancimus. in auth. de hære. & falcid. nec instrumento procuratoris, c. 1. de procu. nec instrumento iudicis c, cũ a nobis, de testib. Sol. scdm. Hug. ꝙ hoc operat auctoritas sigilli epalis, quod obtinet vim publici instrumenti, c. scripta. de fi. inst. c. peruenit, de fide iuss. Alij, ꝙ non credetur huic scripturæ, nisi sit redacta in publicã formã. §. si vero, authen. vt nulli iudicũ, & c. & l. in donationibus. C. de dona. Alij aliter, vt no. in c. curæ. 11. q. 3. vnde sumitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Vxores.] Sumitur ex c. quoniam, 11. q. 3. & ca. inter alia. eo & est hoc arg. q̃ statutũ imponẽs pœnam conuersanti cum bannito non includat vxorem. Sed numquid maritus excõicatus poterit ab vxore debitũ petere? Hug. q̃ non, sed bene tenetur reddere, & tenet glo. in d. c. quoniã. Sed an excõicatus possit in iudicio vxorem petere? Rñ. quamquam nõ possit, per c. intelleximus, de iudi. iudex tamen ex officio propter periculum fornicationis restituet, sentit hoc gl. in d. cap. quoniam. Io. Cald. in c. fi. de ordi. cogni. & Ab. in c. inter alia.

b ¶ Filij, serui, &c.] Quid contra, si filius vel seruus sit excõicatus, excusabitur ne pater & dominus ei communicans? Et vide tur excusandus: ga eadem fide est superior inferiori astrictus, qua econtrario, c. de forma. 22. q. vlt. tu dic contra 27. q. 1. cap. de filia. secundum vnam lecturam. Idẽ dic de filio emancipato: quia cum non subsit amplius patri tenetur eum excommunicatum vitare, vt not. 11. q. 3. c. quoniam.

c ¶ Seruientes.] Id est, qui mercedem pacti seruiunt qui non sunt serui, de quibus proxime supra dixerat.

d ¶ In criminibus.] In talibus enim nulli consentiendum nec obediendũ. 11. q. 3. c. qui resistit. & c. Iulianus. & 32. q. 5. ca. ita. ne aliàs si communicarent illis in criminibus eadem sententia tenerentur, c nuper. & c. si concubinæ. eo. & not. in c. quoniam. 11. q. 3. & in c. inter alia.

e ¶ Tenentur.] Cap. inter alia eo.

f ¶ Sine illa.] Communione, & cum quid concedi tur, &c. l. 2. ff de iurisdom. iud.

g ¶ Mercatores.] Idem intelligi poterit de artifice. Est enim differentia inter mercatorem, siue negotiatorem & artificem, si quidem stricte mercator, siue negotiator est, cum quis rem a se emptam, alteri non mutata forma vendit, & hæc dicitur clericis prohibita dist. 88. per tot. & c. clericus, dist. 91. & c. 1 & 2. ne cle. vel mon. Artificium est, cum quis emit materiam, quam vendit mutata forma, vt si emat vimina, vt faciat canistra, vel cartas, vt faciat libros, vel filum, vt faciat retia: hoc autem licet clericis, c. num quam. de consec. distin. 5. & tradit Ab. post Ant in c. fi. in fi de vita & hone. cle. Item mercatoris est, qui non vnam tantum, sed plures negotiationes exercet, l. 1 §. 1 ff. de tribu. vbi Bart. fac. l. semper, §. negotiatores, ff. de iu. immu. vbi immunitas concessa mercatoribus intelligitur de his, qui maiorem partem facultatum habent in mercimoniis, quod est contra ea, quæ Bar. in l. legatis seruis. ff. de leg. 3. Et facit ad statutum iubens præstari fidem libris mercatorum, vsque ad certam quantitatem, & de hoc per Ab. in c. 1. ver. quid autem dicendum est, &c. de iudi.

h ¶ Viatores.] Casi vere, § est autẽ, eo. vnde sumitur.

i ¶ Creditores.] Aliàs si creditores non possent ab excõmunicatis exigere, præmiũ quis ex sua contumacia reportaret, quod esse non debet, cap si vere eo. 16. q. 1. & legi, c. ex tenore. de restit. c. petistis, de priui. l. itaque sullo, ff. de fur. nec delinquentes debent esse melioris conditionis. l. 3 §. 1. ff. de don. inter vir. & vxo. Sed quid de debitoribus excõmunicatorum, an adueniente die excommunicato soluere teneantur? Respon. sunt opiniones. vt in c. veritatis, de dol. & cont. & in c. iuratos, 15. q. 6. & in ca. inter alia, vbi. Abb. in fin. tuta ea est opin. quæ habet, vt apud ædem factam depositio rei debitæ fieri debeat.

K ¶ Præsertim.] Sic c. cum voluntate, § 1. eo. vnde sumitur, fac. c. quoniam, 11 q. 3. & secundum Inn. expone præsertim i. tantũ secũdũ gl. i. maxime, qũ tamen in idem recidit secundum Ab. in d. c. 1.

l ¶ Detentoribus.] Id est vsurariis, quorum eleemosyna recipi non debet, ca. quia in omnibus, de vsur. & sup. de vsur. §. nec quidquã, tu intellige generaliter de omnibus, qui dolo malo detinẽt, licet nõ sint vsurarij, vt fures sunt & latrones, & de hoc per Host. in sum e. §. & quæ sit pœna participantiũ.

m ¶ Eleemosynã.] Non tñ oblationes, c. a nobis, i. c. qa in oĩbus, e. & p Ab. in c. cũ volũtate. e. diuersi tatis tõ est: qa eleemosyna recipiẽ in secreto, oblatio in publico. Vnde ne ecclesia fauere, videaẽ excõicatis. & detẽtoribus rerũ alienarũ, nõ dẽt ab eis oblationes recipere: faciũt, quæ traduntur in c. oblationes, dist. 90. Alia ratio exprimitur de eleemosyna in c. cum voluntate, §. 1. eo. l. quia prædicatores

Mercator. Artifex. Negotiator.

Eleemosyna. Oblatio.

res negotium gerunt excommunicatorum.

2 ¶ Idem iuris.] Sic c. quoniã, 11. q. 3. vñ sumitur.

b ¶ Scelera.] Id est, si tales sint, qui non seruiũt ex cõicato in crimine, quo casu nec vxor, nec filius ex cusatur, c. inter alia, eo. & not. in c. quoniã, 11. q. 3.

c ¶ Per coactionẽ.] Absolutã, d. 45. ca. de Iudæis, & c. presbyteros, dist. 50 & 1. q. 1. c. constat. Sic nec testim, valet vbi testes inuiti detinẽtur, l. qui testõ, §. fi. ff. de testa. Et si tutor sit per vim detẽtus non valet qđ agitur, immo dormient cõparatur, l. i. in fin. ff. de iurisdom. auct. tutor.

d ¶ Pati.] Sic in c. sacris, de his, quæ vi, metusve cau. fi. vnde sumitur.

e ¶ Nõ tenebitur.] Sed cur tenetur is, qui forte timore gladij, & vitæ seruandæ cã communicat, non tenentur mercatores, viatores, & alij. de quibus in duobus superioribus §§. qui non sunt in tanta necessitate? Respõ. contrarium est forse, & soluitur quinque modis, vt per Io. And. Ant. & Ab. in cap. sacris, de his quæ vi, met. causa fi.

f ¶ Minuat.] 2. q. 1. in primis, quandoque tamen metus nullo modo excusat. cap. eos, de consec. distin. 4. & 11. quæst. 3. c. quisquis metu.

g ¶ Pœnam.] Arg. quod contra faciẽs statuto non euadit pœnam a statuto impositam propter metum, de quo dic vt per Ab. in c. sacris. de his quæ vi, met causa fiunt.

h ¶ Proposito.] Sic in l. q iniuriarum. ff. de fur. in prin. & c. cum voluntate. in prin. eo. ad cor enim & spontaneas voluntates respicit Deus, & non ad actus, 15. q. 6. c. primo, & 14. quæst. 5 c. si quid. & animus quam opus punitur, distin. 50. cap. contra animum. cum seq. & hic dolus & temeritas attenditur. c. 1. eo. c. si quis suadente. 17. q. 4 fac. not. in c. cum dilecti. de accu. & l. inter omnes. §. recte, & l. verum. ff de fur.

i ¶ Ad salutem. 11. questio. 3. cap. cum excommunicato. cap. responso. & c. cum voluntate. eodem vnde sumitur.

K ¶ Magis.] Secus si ad alium finem attenditur. n. quod agitur principaliter l. 1. ff. de auct. tut. Et faeit ad statutum puniens participantes cum banni tis, vt non includat eum, qui cum bannito participat, vt illum inducat ad satisfactionem, vt per Ab. in cap. cum voluntate, in prin. eod.

Si quis tamen. Hæc pars licet posset subdiuidi in plures particulas: quoniam tamen casus potest in omnibus in vniuersali adno., propterea, breuitati studendo est animaduertendũ, quòd cum quidam essent excommunicati diuersis de causis petebant sicuti de iure debebant, absolutionem a proprio superiori, id tamen sub conditione faciebant quatenus videlicet opus esset, & non aliter: quidam vero eam potebant, non a proprio episcopo, sed ab archiepiscopo sperantes eam facilius obtinere, & asserentes episcopum noluisse eos absoluere, & ideo ipsum allegabant suspectum: quidam autem petebant absolutionem, sed nec idoneam volebant dare satisfactionem, neque etiam cautionem de parẽdo mandatis: quidam vero nec eã petere putabant, dicentes se esse excõicator nulliter vt post appellationem factam: at alij eandem absolutionem non curabãt: quia dicebant iniustam fuisse contra eos latam excommunicationem, alij autem cum essent pluribus excommunicationibus innodati, tacita veritate vel causæ eius, vel alterius vinculi petebant absolui, quidam rursus volebant omnino absolui & ideo cum violentia absolutionem petebant: alij denique existentes familiares episcopi putabant se esse absolutos cum sæpe sæpius tractarẽr, & alloquerentur cum superiori: vnde his in facto præmissis fuit quæsitum in omnibus istis casibus, quid iuris:

Io. Bapt.

te recipere possunt. Idem iuris a est de iis, qui adeo sunt rudes, vt eorum consilio verisimiliter scelera b perpetrari nõ possint: aut qui cum iis cõicant, qui communicant excommunicatis.

Omnino coactus excõmunicatis communicans non cadit in excommunicationem, secus si quis solũ metu communicet h. d.

Sed an inuitus excommunicatis communicans excommunicationis labe inquinetur videamus: & si quidẽ sit per coactionẽ c adstrictus, cũ magis hoc casu patid, quam agere videatur, excõmunicatione nõ tenebitur e.

Communicantes excommunicatis metu excommunicationem non euadunt. hoc dicit.

Aliud statuendum erit, si quis per metũ sit iductus; licet enim metus culpã minuat f. quia tamen eam non prorsus excludit, cum nullius metus obtentu mortale peccatum quis incurrere debeat, excommunicationis pœnam g non euadet.

Communicans excommunicato in conuertendo, non est excommunicatus. h. d.

Item cum voluntate & proposito h male ficia distinguantur, excommunicationis sententiam non incurrit is, qui excommunicato in his, quæ ad absolutionem, vel aliàs ad salutem i eius pertinent, in locutione participat, licet & alia verba incidenter, vt apud eum magis K proficiat, interponat.

Absolutio ab excommunicatione ad cautelam peti potest h. d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

contra primos facit c.actus.de reg.iu.in 6 sub conditione enim absolutio non est concedenda: pro secundis vero facit tex.in §.pen.sup. de episcopis, & sum.ponti fi. pro tertiis facit c significasti. & ibi gl. de homic. nemo enim præsumitur immemor suæ salutis, vt ibi adno.

Contra quartos, & quintos facit cap. 2.11.q.3. si quidem ex communicatio etiam iniusta est timenda, vt ibi dicitur: pro sextis vero facit quod dolus bonus permittitur. l. 1. ff. de dolo atque hoc idem dici potest pro septimis quia vis, & dolus videntur æquiparari. argum. rub. de eo quod vi metusve causa. Pro vltimis denique facit tacitus consensus in fauorabilibus arg. l. cum quid. ff. si cer. peta. Cæterum Sol. aliter in tot. hac parte data fuit, & ratio talis potest assignari. primo in communi, quia excommunicatio est medicinalis vt sæpe sup. est adnot. secundo in specie, & primo in primo casu quoniam absolutio non debet concedi vbi non est necessaria, & ideo ad similitudinē baptismi procedit c. 2. de baptismo. Et sic cessat ratio contra primo adnot. At in secundo ita statutum fuit ne aliquis superior indebite priuetur iure suo in contemptū suæ dignitatis, vnde obiectio non tenet, quia verificatur qñ debito ordine procedit: in tertio vero talis decisio fuit facta ne ecclesia in absolutione concedenda decipiat, non obstat aūt obiectio quia intelligitur in foro animę: in quarto aūt, & quinto casu assignatur rō, qa qd non est, nec partes habet: secus vero qd est, licet nō legitime, & ideo nō tenet obiectio vt docto. super d. can. adnot. in sexto & septimo casu talis Sol. fuit data, quia repugnat rōni aliquem esse absolutum & excōicatum, esse corrigibilem, & incorrigibilē, & propterea dolus bonus in tali casu non potest verificari vt in obiectione dicebatur, & multo minus violentia, in vltimo denique ideo ita respōsum fuit, quia quæ specialiter aliquid requrūt non psumunt, put contingit in isto casu, iuxta § manifestū. sup. eo. & ppea nec ēt obiectio tenet: Not. primo arg qd absolutio posset concedi sub conditione de pterito ad similitudinē baptismi c. 2. de baptismo. Not. secundo quod ptātes superiores & inferiores sicut habent ordinem in natura ipsarum, ita quoque in executione idem obseruare debent. Not. tertio arg. qd triplex est genus sniārū, qdā. n. sunt nullæ: qdam sunt iniustę: & qdam sunt iustæ. Not. quarto qd absolutio debet esse oīno libera, & clara aliter enim non teneret & nihil operaretur.

a ¶ Si quis tñ.] Tractatur hic de materia absolutionis ad cautelā, quā diffuse ponit 1o. An post alios in c. solet, e. in 6. & per Inn. & Ab. in c. Apostolicæ. in fi. ex mēte quorū hæc absolutio dr ad cautelam quatuor respectibus. Primo, respectu aiæ, vt si sub Absolutio ad cautelam. sit deleat & tollat vere ipsa excōicatio, & ne ppera se immisceat diuinis, vel hoium cōmercijs. Secūdo ad cautelā opinionis ei⁹, q se postulat absolui, licet falso opinet se excōicatū: qa erronea conscię-

Si quis tamen [a] ex iis dubitet, vel ex aliis, ne non iudicis, vel canonis sententia sit innodatus; se se per cōpetentem iudicem [b], iuxta Innocentianarum constitutionū [c] tenorem ad cautelāb, absolui postulare [c] poterit [f]. Quod & is, qui minori innodatus est excōmunicatione, exequi poterit.

Excommunicationis absolutio non debet peti omisso medio, nisi in contrarium sit consuetudo. h.d.

tia, aut sequenda est, aut deponenda. Tertio ad cautelā eorum, qui sibi volunt communicare. Vltimo ad cautelā eorū, quæ ipse gesturus est, ne ob latentē forte excōicationem veritate patefacta nulla appareant, vel infringenda, & ex qua cunq; causa allegetur nullitas haber locū hæc absolutio, secundū communem & verā opi. vt per Ab. in d. c. Apostolicæ.

b ¶ Iudicem.] Sed an iudex delegatus in hoc sit iudex cōpetens? Et videtur arg. c. ad præsentiā. & ibi not, Ab. de appel. dic. vt not. & traditur fusius in c. solet eo. in 6.

c ¶ Constitutio. venerabilis, eo. in 6. fac. c. num.] Cap. solet, & c. venerabilibus, eo. in 6. fac. c. antiq.

d ¶ Ad cautelam.] Quod verbum exprimi debet in ipsa absolutione: alias non intelligitur de absolutione ad cautelam fieri, sed de vera & pura, quę p̄supponit vinculum, & per glo. in c. capitulum S. Crucis, de reser. in fi. & per Ab. in c. Apostolicæ, de excc. Sed motu proprio non dicitur gratia fieri, nisi cum hoc est expressum, c. si motu, de præb. in 6.

e ¶ Postulare.] Sed quid si non postulet excommunicatus absolutionem? Respondeo regulariter iudex non debet non petentem, vel inuitum absoluere, capit. significasti. de eo, qui dux. in ma. quam per. &c. nisi tamen excōmunicatus indureſceret, & deterior fieret: tunc enim ex quo videt medicinam non prodesse, sed nocere debet excommunicationem relaxare, fac. 23. q. 5. c. prodest. Idem si ecclesiæ vtilitas suadeat non petentem absolui, Ab. in c. Apostolicæ in 1. not. de excc. Sed an possit cogi ad petendum? Respon. indirecte potest, d. c. significasti, vbi Doct. Sed an ex eo probetur excommunicatio, quod quis absolutionem petiit, & non videtur, argum. cap. ventens, & ibi Innoc. de renuntiat. vbi summittens se gratiæ non dicitur iuri suo renuntiare, dic vt per Abb. in cap. venerabilem, de electio. quidam de hoc in capit. ab excommunicato, ad fin. de rescrip. & per Legistas in l. 1, ff. de nou. oper. nuntiat. Sed an per procuratorem poterit peti talis absolutio? Dic vt traditur in cap. intelleximus. de iudic.

f ¶ Poterit.] Sed contra videtur: quia cum vnus sit priuatus a sacramentis, non potest alterum restituere, de consec. distin. 4. cap. sanctum. nemo enim dat quod non habet. 1. q. 1. cap. 1 & quæst. 7. c. Daybertum. cap. fin. de cler. excommu. mini. l. traditio. ff. de acquir. rer. domin. Quidam, quod hoc intelligitur sequuta absolutione in persona alterius, & quod antea licet subsit potestas, tamen dormit, vt not. in cap. duobus, eod. vnde sumitur. sed hæc communiter reiicitur: quia secundum eam, vt dicit Hostien. non esset aliquid speciale in excommunicatione minori, quod videtur inducere, dicto cap. duobus: nam idem posset dici, & de excommunicato maiori excommunicatione, per quam non tollitur potestas in habitu, sed tantum in actu, cap. ad probandum, de te

de te iud. & per Ab. in d. c. duobus. Vnde dic quod minor priuat solummodo a perceptione sacramentorum, non a collatione, c. fi. de cler. excom. mini. & absoluendo non immisceat se sacramentis, sed exerceat iurisdictionem, qua per minorem excommunicationem priuatus non est.

a ¶ Sed hoc casu.] Sumitur ex c. Romana, cap. venerabilibus, eo. in 6.

b ¶ Archidiaconus.] Qui vel ex permissione episcopi, vel ex consuetudine potest habere auctoritatem excōmunicandi, ca. ad hæc, vbi Docto. de offi. archi. & supra de offi. archi. in fine. & quod inferiores episcopis excōmunicent, habetur in c. cum ab ecclesiarum, de offi. ord. & 2. q. 1. c. nemo, & distin. 25. cap. perlectis.

c ¶ A metropolitano.] Regulariter enim archiepiscopus nullam habet potestatem in subditos suffraganeorum, vt legitur in c. pastoralis, de offi. ordi. nisi quatenus reperitur iure expressum, vt per Ab. in c. sicut vnitę, de excess. præl. & tres casus, in quibus archiepiscopus exercet iurisdictionem in subditos suffraganeorum, ponit Ab. in c. nostro, in prin. de pœnalium casum ponit in c. in tantum, de simo. & idem dicemus de patriarcha, qui licet sit ordinarius archiepiscoporum, tamen non exercet iurisdictionem in subditos archiepiscoporum, Abb. in capit. antiqua, de priuileg.

Sed hoc [a] casu aduertendum erit, ne omisso medio ab eo, qui tuus iudex nō sit, absolutionis beneficiū postules. Pone enim, qd suffraganei cuiusdā subditus; puta, Archidiaconus [b] excōmunicationis in te tulit sententiam, non iam a Metropolitano [c], cum nec excōmunicantis iudex sit, nec excommunicati: sed ab ipso suffraganeo absolutio petenda erit, nisi consuetudo contrarium induxerit.

Sede vacante is absoluit, qui habet episcopalem iurisdictionem. h.d.

Episcopali vero sede vacante [e], capitulum, seu is, ad quem episcopalis iurisdictio tunc temporis [g] ptinere noscitur, his, quibus posset episcopus, si viueret ab excōmunicationis sententia, siue iuris [h], siue hominis [i] fuerit absolutionis beneficium impertiri poterit: nisi ei fuerit ab apostolica se de hac specialiter interdicta potestas.

Superior de excommunicatione cognoscens videns illam iustam, debet excommunicatum ad inferiorem remittere, nisi is malitiose differat absoluere. h.d.

Vbi vero [l] superiori competit [m] de excōmunicatione cognoscere, si eam iustam esse constiterit, veluti cum propter manifestum [n] excessum est in aliquem promulgata, superior iudex, nisi sit in mora periculū, excommunicatū ad excommunicatorem prorsus remittere debet; nec eum absoluet [o], nisi excommunicatori requisitus dolo illi absolutionis beneficium exhibere [p] deneget.

Si superior deprehendat excommunicationem iniustam debet excommunicatū absoluere. h.d.

d ¶ Consuetudo.] Quæ in talibus dat iurisdictionem, capit. Romana. de offi. ord. in 6. cap. Romana, eodem in 6. cap. 1. §. 1 de foro competen. in 6. Idem si archiepiscopus haberet priuilegium, super hoc a Papa. priuilegium enim & consuetudo æquiparantur in hac materia. 9. q. 3. c. conquestus, c. duo.

e ¶ Vacante.] Idem si episcopus esset captus a paganis vel schismaticis, cap. si episcopus, de supplen. negl. præl. & not. in c. vni. de maio. & obed. in 6. vnde sumitur.

f ¶ Is ad quem.] Pura visitator datus a Papa, capi. is cui, de ele. in 6 vel ab archiepiscopo in casu c. fi. de sup. pe. negl. prælat. in 6. vel ad hoc per capitulum electus.

g ¶ Tunc temporis.] Sede vacante.

h ¶ Iuris.] Vt quæ contrahitur per communionem in excommunicatis.

i ¶ Hominis.] Puta ipsius episcopi mortui, vel sui vicarij, vel delegati, quod dic vt in cap. prudentiam. de offi. ord.

K ¶ Sede.] Non autem ab inferiore, puta, patriarcha, vel archiepiscopo, secundum Ioann. Andr. & Archid. vt not. in cap. vni. de maio. & obed. in 6. fac. not. per Ioann. And. in cap. 1. de offic. ordina. in 6.

l ¶ Vbi vero.] Sumitur ex c. venerabilibus §. sane, eo. in 6. & ca. per tuas, eo. in antiq. vbi late per Doct. traditur hæc materia.

m ¶ Competit.] Igitur, si ei non competeret propter iurisdictionis defectum, non teneret absolutio: vbi vero competit, tenet, licet iniusta & perperam facta. 11. q. 3. ca. 1. voluit enim dominus par esse ius ligandi & absoluendi. c. verbū, de pœn dist. 1. & in. c. venerabilibus, de sent. excom. in 6. §. sane.

n ¶ Manifestum.] Manifestus autem excessus dicitur vt in §. sequen.

o ¶ Absoluet.] i. absoluere non debet: nā si absoluat, tenet absolutio, quāuis iniusta, c. venerabilibus §. sane, ver. vbi autem eo. in 6.

p ¶ Exhibere.] Ca. per tuas, eo. c. cū contingat, & c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

prudentiam, de off. deleg.

a ¶Honestius.] Nō enim omne quod licet, honestum est l. non omne. ff. de regul. iur.

b ¶Deferat.] Remittendo excommunicatum, ab eo absoluendum. sed in claro prorsus debet remittere, vt hic dicitur, & in c. venerabilibus. §. fane. eo. in 6.

c ¶Manifestum.] Capitur enim hic manifestum pro notorio, & ita sumitur in c. cum olim. de ver. sig. vnde sumitur. Caterum aliquando sumitur manifestum prout est species a notorio distincta, & tūc id dicitur manifestum quod probari potest, licet nō constet per confessionem vel probationem, vel rei euidētiam, vt no. & diffuse traditur in c. vestra. de coha. mu. & cle. & in c. quia suspecti. 3. q. 5. Sed an in dubio cū fit mētio de manifesto, debeat sumi tāquam species distincta, an pro notorio? Resp. prout suadet subiecta materia, secundum Abb. in d. c. cū olim.

Manifestum.

d ¶Probationem.] Scilicet posſq̄ est in eā cōclusum ita q̄ non potest aliquid obiici cōtra ipsam probationem: secus si probatio posset adhuc reprobari, vt per Ab. post Rot. in c. cum olim. de ver. sig. vbi plenius declaratur.

e ¶Satisfactio.] Id est, emendā re ipsa & facto, & per aliquas cautiones. ca. ex parte. 1. de verb. sig. sed hoc non procedit quinque casibus, de quibus constat ex c. cum contingat. in prin. de off. dele.

f ¶Cautum Ica. ex parte. de ver. sig. q̄ duobus modis declarat & restringit Fel. in ca. cum contingat. post prin. de off. del. quorum tamen vnus valde est dubitabilis.

g ¶Cautionem.] Sufficientem, vt in ca. ex parte, primo de verb. sig. vbi de hoc plene no. sic c. ad hoc. de seq. poss. & fruct. sufficiens autem erit, si dentur pignora & fideiussores. l. fi mandato. §. fin. ff. mand. & not. in c. quoniam. §. in aliis, vt lite nō conte. Quid si ideneam nō inueniat? Resp. prestet quam potest. c. pen. de do. post diuor. rest. aut. generaliter. C de epis. & cler.

h ¶Multum etiā.] Sumitur ex c. cum contingat. de offic. deleg.

i ¶Vtriusque.] Sed quid erit agēdum, si testes episcopi vel alterius excommunicatoris deponant de tempore ante appellationē, excommunicari vero de tempore poſt? Resp. vt not. in c. cū cōtingat de of. del.

K ¶Denūtiandus.] Quid si conquerēs dixit excommunicationem nullam, postea probat eam iniustam, non autē nul-

Si vero huiusmodi sententiam iniustam esse constet, excommunicatus ad suum excommunicatorem nequaquam remittendus erit, sed sine difficultate debet absolui.

In dubio honeste excommunicatori defertur. h. d.

Quod si dubitetur, vtrum iusta sit, uel iniusta, superior illam tollere poterit. Quāquam hoc casu honestius [a], & conuenientius egerit, si excommunicatori deferat [b].

Vbi manifestum est delictum, non conceditur absolutio, nisi prauia cautione. hoc dicit.

Manifestum [c] autē excessum illum esse intelligemus, qui uel per confessionem, uel probationem [d] iuridice notus fuerit, uel si sit adeo res euidens, ut nulla possit tergiuersatiōe celari. Quo casu non ante concedenda erit absolutio, quam idonea pro delicto præstetur satisfactio [e].

Cum delictum non est manifestum, vel est quis excommunicatus ob cōtumaciam, præstita cautione, debet absolui h. d.

Cæterum, si de admisso dubitetur, ut sententia relaxetur, sufficiet, si de parendo mandatis ecclesiæ legitime cautum [f] fuerit. Quanquam si pro simplici contumacia excommunicatus solam de stādo iuri cautionem [g] exhibuerit, absoluendus erit.

Si pars se dicat post appellationem vel aliàs nulliter fuisse excommunicatā sunt super hoc partium admittenda probationes, vt appareat, an quis indigeat absolutione. h. d.

Multum [h] etiam interierit, utrum absolutionis beneficium postulans, se post appellationem ad Romanum Pontificem legitime interpositam, uel aliàs nulliter excommunicatione innodatum conqueratur. An uero simpliciter iniuste se proponat excommunicatū. In prima enim specie, si episcopus sit probare paratus, se in illum antequam vocem appellationis emitteret sententiam protulisse: antequam decernatur aliquid vtriusque [i] partis super hoc probationes sunt admittendæ, per quas denique apparebit, an absolutione indigeat conquerens, vel potius non ligatus sit denunciandus.

nullam, nunquid debeat obtinere? Vltramontani tenuerunt hunc posse obtinere, asserentes quod nullum est posse iniustum dici, pro his rubri. ff. de iniusto rup. & irri. fac. testam. iuncta l. 3. vers. ex his, d. tit. Inno. quem sequitur Ab. in c. cum contingat. de offi. dele. in fi. contrarium tenet, scilicet, q̄ nullitas in se iniustitiam non continet, & sequitur Io. de Ligna. quia iniustitia præsupponit existentiam rei: secus contra, cum quis dicit sententiam iniustam obtinebit probando eam nullam, vide per Doct. in c. dilecto. de appel. præcipue per Perusi.

a ¶Non erit.] Nisi excommunicator, vel is, ad cuius petitionem excommunicatio lata fuit; vellet probare excōcationem fuisse latam propter offensam notoriam: nam tunc non debet absolui nisi prius satisfaciat. c. solet. eo. in 6. c. ex parte. 1. de verb. signi. & supra eo. vbi vere. & c. cum contingat vbi Abba in primo not. Idem si lata sit excommunicatio ob notoriam contumaciam.

Si quis dicat se iniuste excommunicatum prius est absoluendus antequam sint admittenda probationes super iustitia excommunicationis. h. d.

Aliud iuris erit, cū iniuste se quis excommunicatum asserit: tunc enim si episcopus, vt ostendat quod iuste excommunicauerit, probationes suas admitti postulet, audiendus non erit [a]: nam etsi constaret ex cōmunicationis sententiam iuste promulgatam, nihilominus [b] humiliter postulanti esset absolutio impēdenda, ideoq; hoc casu protinus iuxta formam [c] ecclesiæ cōgruentem absoluendus erit, vt demum probationibus [d] vtriusque partis admissis, utrum iuste, uel iniuste quis ligatus [e] fuerit, decernatur.

Innodatus pluribus non potest ab vna tantum excōmunicatione absolui. Et absolutio surreptitia non tenet. hoc dicit.

Quod si quis pluribus [f] innodatus excōmunicationibus, etiam ex eodem [g] facto descendentibus, de una [h] tantum cauta absolutio, licet non sit vera absolutio: sed potius quædam relaxatio quando est iniusta Hostien. in cap. sacro eod. Abb. in cap. cum contingat. de offic. delegat. & in cap. Odoardus. de solut.

b ¶Nihilominus.] Nota, quod non debet quis admitti ad probandum, quod probatum non releuat. l. ad probationem. C de proba. & cap. per tuas de simonia. quod facit ad probationem exceptionū: quia iudex, cum proponuntur debet videre, an sint vel non sint admittendæ, & cum iudicat eas admittendas tum demum super his admittere probationes, & qui aliter faciunt, non benefaciunt: quia si quis probaret exceptionem suam, & non admitteretur, esset iusta causa appellandi: quia audiendo probationes super illa videtur eam cum effectu admittere, ideo non est illud faciendum, nisi iudex sub illa protestatione illum ad probandum admittat. vt si de iure valere debeant valeāt, & non aliàs, cap. Cumana. de elect. & not. in cap. cum contingat. de offi. deleg.

c ¶Formam.] De qua in c. a nobis. 2. & cap. cum desideres. eod.

d ¶Probationibus.] Sed cum quis est iam absolutus quare probationes audiuntur super hoc? Resp. duplici de causa. Primo, quia si excommunicatus & iam absolutus probabit, quod iniuste fuit excōmunicatus, non iniungitur ei aliquid per iuramentum, & ideo præceptum differtur, quousque cōstet vtrum iuste, vel iniuste sit excommunicatus, c. ad reprimendam. de offic. ordin. Si iuste fuit excommunicatus tunc præcipietur ei per iuramentum, quod super eo, pro quo fuit excommunicatus satisfaciat dicto cap. ad reprimendam. Item si probaret, quod admonitione legittima non præmissa ipsum excommunicasset, excommunicator per mensem erit priuatus ingressu ecclesiæ, vt ca. sacro eod. Secundo si iniuste excōmunicatus probetur, tenetur excommunicator illi ad interesse, d. c. sacro. & in tantum tempus abstinebit, quātum visum fuerit superiori 2. q. 1. c. nemo. & 24. quæstio. 3. cap. de illicita. econtra, si sententia iusta probata fuerit, excommunicatus tenebitur ad interesse excommunicatori. d. c. sacro. nisi vtrumque probabilis error excusset, vt in d. cap. sacro.

e ¶Ligatus.] Nor. ergo, quod excommunicatio iniusta ligat quo ad ecclesiam militantem, licet non quo ad triumphantem. Ita nobis 2. eod. Vnde necessaria est absolutio, licet non sit

f ¶Pluribus.] Sed quomodo potest quis pluribus excommunicationibus innodari, cum effectus excommunicationis sit excludere ab ecclesia, & qui semel iam exclusus est, non videtur amplius posse excludi, & sic semel excommunicatus non videtur posse amplius excommunicari excommunicatione eiusdem generis, licet contrarium tradatur 3. quæstio. 4. cap. Engeltrudam. & in cap ita quorundam. de iudæ & in cap. ex parte. de offi. ordi. & in cap. dura. de crim. fal. & in cap. cum pro causa. & in cap. officij. eod. vnde sumitur. Sol duplex est excommunicationis effectus, expellendi secundum aliquem extra ecclesiam, & clectum confirmandi, quo ad primum semel excommunicatus non potest amplius excommunicari, quo ad secundum bene potest: quia triplex funiculus difficile rumpitur, cap 1. de treu. & pace, & not. in dicto capit. officij. eo.

g ¶Ex eodem facto.] Vt si quis verberet clericum in ecclesia, vel claustro: nam vnam excommunicationem incurrit ratione facti, aliam ratione violationis loci, c. cū pro causa. eo. vbi late de materia.

d ¶Vna tantum.] Secus si velit satisfacere de omnibus causis, quia tūc poterit sufficere vnica absolutio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lutio, secundum not. in c. cum pro causa. eo. vbi latius Ab. distinguit.

a ¶Per suppressionem.] Ca. cum pro causa. & c. si quando. eo. cle. fi. co.

b ¶Proderit.] Sed quæritur, cur non prodest absolutio ex falsa causa, & nocet excommunicatio? quamuis ex falsa causa, saltem quoad ecclesiam? vt supra e. §. prox. & 11. q. 3. c. 1 & c. 2. Respon. vt per glo. & Abb. in c. ex parte. de offi. ordi.

c ¶Quinimmo.] Sumitur ista littera ex c. par. exc. de offi. ordi. & super eo fecit nouam prouisionem Concil. Trident. vt apparet sess. 13. c. 5. in decr. reformat. per quã tamen non puto a. l. quo pacto abrogatam dispositionem d. c. ex parte. sed nouum remedium aduersus obrepentes inuentum.

d ¶Redeat.] Quia non est absolutus; quia talis absolutio obtenta per surreptionem sibi non prodest, c. cum pro causa. & c. officij. eo. & litteræ super hoc impetratæ non tenent. Quidam tamen dicũt, q̃ si pro pluribus criminibus vna tãtum sententia quis sit excõmunicatus: dumtamen aliquid eorum expresserit in absolutione, absolutus est, si postea conteratur, arg. c. tunc valere. de consecr. dist. 4. Quod non est verum, nisi de illo, quod expresserit in absolutione, immo nec illa absolutio prodest, cum adhuc sit ligatus alio crimine, & maneat extra ecclesiã, c. cum pro causa. eo. Sed tunc demum valebit absolutio cum ab alia excommunicatione fuerit absolutus. Sicut si quis de vno peccato pœnitentiam agat, & non de alio, talis pœnitentia non prodest quo ad vitam æternam, nisi cum alterius criminis pœnitentiam egerit, de pœn. dist. 4 §. fi. in fin. & de hoc late in d. c. cum pro causa. & c. officij & c. ex parte. de offi. ordi.

ANTIM. Pro declaratione dicti illius in glo. in quo habetur, quod si quis de vno peccato pœnitentiam agat, & non de alio, talis pœnitentia non prodest quo ad vitam æternam, nisi cum alterius criminis pœnitentiam egerit, est dictum extra statum ex gloss. in verbo, redire. dicto capitu. ex parte. de offic. ordina. & quantum ad pœnitentiam, ideſt, confessionem sacramentalem hoc verum est, quod non remittuntur illi alia peccata, qui vnum ex certa militia noluerit confiteri; immo est confessio inualida, sacrilega, & iterãda secũdum omnes. Idem etiam de contritione dicendum, quod si quis conteratur de ceteris omnibus, vno excepto, de quo nolit conteri, de quo habuerit scientiam, iam illa pœnitentia & contritio nihil ei prodest ad vitam æternam consequendam. Vnde impossibile est per pœnitentiam vnum peccatum sine alio dimitti: non enim potest quis Deo pro parte esse amicus & pro parte inimicus, & vno eodemque tempore simul esse auersum a Deo & conuersum ad eum. Vide Sanctũ Thom. parte tertia quæstione 86. articulo tertio & Sanct. Bonauentura. in 4. libro sententia. distinct. 15. articulo primo quæstione prima. Si autem loquamur de satisfactione tunc potest quis pœnitentiam agere, ideſt, satisfacere de vno peccato, & non de alio, & pro vno peccato satisfacere in hac vita, de alio vero in purgatorio.

sa velit satisfacere, communioni ob id restituendus non erit: nec per veritatis suppressionem [a] extorta absolutio sibi quidquam proderit [b].

Si ordinarius sciat qui surreptionem impetratam ab Apostolica sede absolutionem debet remittere peream absolutum ad sedem Apostolicam. si vero hoc sibi non constet, sed suspicetur, debet absolutum cogere ad purgationem. h. d.

Quinimmo [c] si cõstiterit, excommunicatum occultatis excessibus, pro quibus in eũ sententia lata fuerit, excommunicationis suæ causam aliam prætendẽtem, ab Apostolica sede absolutionis beneficium impetrasse, eundem debet ordinarius ecclesiastica censura cõpellere; vt cũ litteris suis rei veritatẽ continẽtibus ad sedẽ Apostolicam redeat [d]; si vero illud liquido non constiterit, eum tamen ordinarius, quod veritatem confessus nõ fuerit, suspectũ habeat, ad purgationem [e] præstandam quod uerũ fassus fuerit, cõpeller.

Absolutus vi, vel metu duplici excommunicatione inodatur. h. d.

Illud etiam admonendi sumus, quod licet uí, uel metu facta regulariter mero iure teneant [f]: Si quis tamen ab excõmunicationis [g], suspensionis [a], vel interdicti sententia, absolutionis, aut reuocationis [b] cuiuscumque beneficium per [c] vim, vel metum [d] extorserit, viribus omnino [e] carebit. Quin potius, ne sine vindicta violentiæ crescat [f] audacia, qui absolutionis [g], vel reuocationem [h], vel metu extorserit [i], quasi propria confossus sagitta, iterate excõmunicationis [k] sententiæ subiacebit.

c ¶Ad purgationem.] Quos igitur episcopus habet suspectos potest compellere ad purgationem præstandam, vt in cap. ex parte, in fin. vnde sumitur, de offic. ordina. dum tamen super hoc publica laboret infamia. Scilicet, quod per obreptionem obtinuerint absolutionem, cap. nos inter alios. de purgat. canon. & sint infamati apud bonos & graues viros, cap. cum in iuuentute, de purgat. canon. & supra eod. titu. per totum, & non sit orta ab inimicis, 11. quæstio. 3. in eunctis. & ita not. in dicto capitu. ex parte. Sed puto hanc diffamationem non esse necessariam, cum dicto capitu. ex parte. prouisionem contineat specialem, & nihil de tali diffamatione dicatur, sed tantum de suspitione episcopi.

f ¶Teneant.] ff. de eo quod vi met. cau. per tot. & in materia huius §. & totius tractatus, vide bonam prouisionem, quam fecit Conc. Trid. in sess. 25. c. 3. in decretis reformationum.

g ¶Excommunicationis.] Etiam iniustæ, humiliter enim debet absolutio peti. §. aliud, supra eo. sententiam pastoris, siue iusta, & c. 11. q. 3. c. 1. sic Guil. & Gar. Io. Monach. & Io. And. in c. 1. de his, quę vi, metusve causa fiunt. in 6.

a ¶Suspensionis.] Cuiuscumque siue ab officio, siue a beneficio, siue ab ingressu ecclesiæ, vt not. de his, quæ vi, met. cau. c. 1. in 6.

b ¶Reuocationis.] Sed quæ est differẽtia inter absolutionem & reuocationem, quæ hic ponũtur tanquam diuersa? Respondeo, potest dici, quod absolutio ẽ illa sollemnis, quæ fit iuxta formam ecclesiæ, de qua in cap. a nobis. 2. de sent. exc. reuocatio est verbalis secundũ quosdam, & sine sollemnitate. Vel vt alij, cum tenuit excommunicatio dicitur absolutio, cum nõ tenuit reuocatio, vel reuocatio est absolutio ad cautelam, vt not. de his quæ vi, met. cau. c. 1. in 6. vel dic, q̃ ista hic sunt synonyma, & est quædam verborum inculcatio.

Absolutio quo differt ab excõicatione.

c ¶Per vim.] Vis est maioris rei impetus, cui resisti non potest ff. quod met. cau. l. 1. in fi. & l. 2. Et quot modis sumatur, & quod actiones, vel interdicta inducat not. in c. ad audientiam, de his quæ vi, metusve causa fiunt.

Vis.

d ¶Metum.] Metus est trepidatio mentis causa instantis, vel futuri periculi. l. 1. ff. quod met. caus. & exigitur quod præsens sit metus, licet futurum sit periculũ. l. metũ. 2. ff. de eo qđ met. cau. Et quis metus excuset, no. in c. dilecti, de his quæ vi, met. cau.

Metus.

e ¶Omnino.] Id est, ipso iure, l. 1. §. si pecuniam. ff. depo. & ibi Bal. secundum litteram ibi in fine, quæ habet omnino: secus si habeat omni actione, vt vulgati codices, & de varia hujus verbi significatione per Fel. in c. ex parte. de off. del. & per Legistas in l. 2. C. de iur. emphy. Alijs quoq; modis vacuatur metu factũ, vt no. i. c. cũ dilecti, de his, q̃ vi, met. cau. ff.

Omnino

f ¶Crescat.] Fac. 25. q. 9. c. loci, c. vt clericorum, de vit. & honest. cler.

g ¶Absolutionem.] Quid si per vim vel metum excommunicationem extorserit? Videtur quod & ipsa ipso iure non valeat: quia pariter ligandi & absolvendi dominus esse voluit, c. verbum, de pœn. dist. 1. fac 11. q. 3. c. iniuste. Sed dic cõtra secundum Guil. & Io. And. in c. 1. de his quæ vi, met. cau. fac. 11. q. 3. c. quattuor. potuit tamen per exceptionem eludi, vt ibi not. arg. l. interdum. §. 1. ff. de furt.

h ¶Extorserit.] Si ergo metum quidem intulit quis, sed iud ex absoluere noluit, non habebit locũ hæc pœna, cum verba sint accipienda cum effectu, c. relatum, cum ibi no. de cle. non resid. fac. l. quamuis. ff. de in ius voc. & tenent Io. Mona. Arch. & Io. And. aliàs tamẽ puniretur pro qualitate delicti. l. ita vulneratus, ff. ad l. Aq. sieri tamen posset, vt quis tãdem extorquere pro qualitato sui conatus incideret in excõmunicationem. c. si quis suadente diabolo. 17. q. 4. hanc tamen incurreret, vt per Io. And. in cap. 1. de his quæ vi, metusve causa fiunt.

i ¶Excommunicationis.] Quid si nõ ipse excommunicatus, sed alius metũ inferat, an inferens hanc excommunicationem inferat? Resp. non, secundũ Io. And. in c. vnico. de his quæ vi, metusve caus. fi. nã constitutio loquitur de excõmunicato cogente, non de alio, licet is aliter sit puniendus. Sed numquid hoc casu ipse excõmunicatus interdictus, vel suspẽsus incurret hanc pœnam? Id quidem si mandauit, vel eius nosse gestum ratum habuit, c. sciant. de cle. in 6. c. cum quis, eo. in 6. & c. sed & si manus, supra e. Sed quid si absolutor ab initio quidem coactus postea ratum habeat? Resp. cogens nõ propterea excõicationem euitabit: quia statum ab initio ligatus fuit, coactus autẽ dicetur absolutor, etiam si per pœnam amissionis rerum ad absoluendũ fuerit cõpulsus, c. Abbas. de his q̃ vi, met. cau. ff.

k ¶Subiacebit.] Quid si per vanum metũ fuit absolutor cõpulsus? Rn. nõ habebit locũ hæc pœna. l. metũ. cũ lis. seq. ff. de eo qđ met. cau. & no. i. c. vni. de his q̃ vi, met. cau. in 6 qs aut sit iustus metus, erit in dicis arbitrio relinquendũ, secũdũ Io. An. in d. c. vni.

l ¶Scienter.] Et multo minus si ignoranter, c. si aliquando. eo. & §. interdum. supra eod.

m ¶Participet.] Quo participio Papa cum sit legibus solutus non ligatur minori, c. nulli, vbi not. de sent. exc. Quid si Papa vitet aliquem? Resp. non censetur per hoc excommunicatus. Vnde qui eidem participat non incurrit minorem, licet illum Papa vitet, arg. contra dist. 93. c. si inimicus. Sol. quod ibi loquitur de illo, qui non solum vitatur, sed etiã vitari præcipitur, vt not. in clem. si summus. eod.

n ¶Litteris.] Arg. q̃ scribẽs excõicato incurrit minorem, de hoc no. in c. constitutionem. eo. in 6.

o ¶Quouis modo.] Vt in coniuio, oratione, velitinerando, vel consedendo.

p ¶Velle.] Voluntas enim sua pro ratione habetur,

Excommunicatus, cui Papa communicat, non propter ea censetur absolutus, nisi Papa id exprimat. h. d.

Nouissime sciendũ est, quod si Apostolicus etiam scienter [l] excommunicato participet [m] litteris [n] forte cum salutationis allocutio destinatis verbis, osculo, seu alio quouis modo [o], ipsum per hoc absoluere nulla ratione censetur, nisi forsitan exprimat, velle [p] illum ex hoc pro absoluto haberi. hæc de excommunicationis sententia delibasse sufficiat. Nunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

debet, § sed & quod principi insti. de iu.na gen. & ciui. Sic & princeps sola voluntate manumittit.l. apud eum. ff. de manumiss.l. si voluntate, C. de fidei com.lib. Secus est in inferioribus a Papa, c. cum de fide.tes. co. & § nec ideo magis, supra eo.

DE ECCLESIASTICO interdicto.

Io. Bapt. Quoniam ecclesiasticũ interdictũ multa habet communia cum excommunicatione vt dicit tex. in prin. huius tituli: propterea post tit. præcedentẽ proponitur iste, qui diuiditur ī tres partes: in quarum prima demonstratur quotuplex sit interdictum, & qualiter conueniat cum excommunicatione: in secunda soluuntur circa ipsum tria dubia: in tertia adnot. casus in quibus interdictũ non habet executionẽ: secũda ibi, & si quidem, tertia, ibi, excepti vero.

Io. Bapt. HABENT. CASVS in hac parte p prie nõ figuratur cum auctor procedat distinguendo, & declarando, No. tamẽ quod prima diuisio est desumpta ab auctore, qui est aliquando canon, & aliquando iudex ecclesiast. sicuti contingit in excommunicatione: secunda vero distin. vel sub distin. desumitur a materia quę immediate tali interdicto innodatur, quæ est aliquando generalis vt regnum, aliquando vero specialis vt ciuitas. Not. 2. quod ob vnionem inter excommunicationem & interdictũ tenet argumentum ab vno termino ad alium. No. 3. quod licet cẽsura ecclesiast. sit medicinalis, vt dicto adnot. tamen talis medicina aliquando mediate applicatur, & ideo interdicitur vniuersitas.

a ¶ Communia.] Quia sicut excommunicatus per appellationem non suspendit sententiam, ita nec suppositus interdicto, c. ad hæc, cum ibi, no. 4. de appel. Item vtraque requirit præcedentem monitionem, c. reprehensibilis, & ibi per Ab. de appel. Item quia constitutus in alterutra celebrando incurrit irregularitatem, c. is cui. de sent. exc. in 6. Item in vtroque fit absolutio recepto iuramento de parendo mandatis ecclesię, c. venerabilem, de sent. exc. Item ad cautelam sententia relaxari potest. Item vtraque sententia licet iniusta, 11. q. 3. c. sententiam. & c. si quis episcopus. & not. hęc Ab. in d. c. ad hæc. Differunt tamen in aliquibus: quia excõmunicatio fertur in personam nõ in rem, c. Romana. §. in vniuersitatẽ. de sent. excõ. in 6. Sed interdictum potest ferri, nedum in personam, sed in locũ, c. non est de sponsa. c. fin. de sen. exc. in 6. Item excommunicatio regulariter nõ suspenditur per inferiorem a Papa, vt per Ab. in d. c. ad hęc. fac. c. 1. & c. fin. tutũ. de sen. exc. i 6.

b ¶ Alia ipso iure.] c. is cui. de sent. excom. in 6. Archid. Flor. in sua sum. in 2. part. tertiæ partis, tit. 27. c. 2. & per Cald. in suo tract. de interd. eccle. vel si. tertio, effectus, ibi, de secundo dic.

c ¶ Seruauerit.] ci. vbi periculum. §. ciuitas. de cle. in 6.

d ¶ Machinata.] c. si. de pœ. in 6.

e ¶ Exiorserit.] c. quã. d cen. i 6. c. clericis. de im. ec. in 6.

f ¶ Cõmodauerit.] c. 1. de vsu. in 6.

g ¶ Polluta.] De cõsecrati. c. 1. c. si motũ. c. ecclesiis. c. fin. de consec. ec. vel alta. c. vni. de consec. eccl. vel alt. in 6.

h ¶ Consecrata.] 1. q. 4. c. ecclesia.

i ¶ inter hæc.] §. duo postrema. s. inter ecclesiã polluta & simoniace consecratam, & fac. c. is qui in ecclesia, de sent. excom. in 6. vnde sumitur.

k ¶ Incurrit.] Quia hoc non reperitur iure expressum. c. is qui. de sent. exc. in 6. & vide ad hæc not. per Spec. in ti. de dispensatione. nu. 19. § iusta.

l ¶ Scienter.] Secus ergo, si ignoranter, nisi talis esset ignorantia, quæ excusare non deberet, c. Apostolicæ. de cleri. excom. mini. c. 1. de postu.

a ¶ Libertari.] Ca. Apostolicæ. de cler. exc. mini. cũ alleg. in c. is qui. d.] sen. excom.

b ¶ Vel iure.] Ca. fi. de sen. exc. in 6.

c ¶ Competes iudex.] Competens autem est Papa. ca. tanta. de exce. prę. Legatus. ca. nouit. de offi. lega. Delegatus. ca. quoniam de off. ord. Qui non habent iurisdictionem ab episcopis, sed a collegiis, Inno. in c. Archidiaconus, de off. archi. Episcopus cum capitulo. c. 1. de his, quæ fi. a ma. par. ca pituli electus, & cõfirmatus quamuis non consecratus, c. transmissam, de elect. vacante ecclesia capitulum. c. graue, de off. ord. alij quoque, vt per Ioan. And. in suo tractatu de interdictis, coll. ver. interdicit Papa.

d ¶ Castro & villæ.] Cap. cũ in partibus, de ver. signifi. vnde sumitur. etiã si in villa non esset nisi vna ecclesia: quia tamen est apta habere plures ecclesias, dicitur, saltem aptitudine, continere vniuersitatem. Quod facit ad interpretationẽ extrauag. Bonifacij, quæ incipit, prouide, sub tit. de sen tenten. excommu. secundum Abb. in dicto cap. cum in partibus. & per Ioan. And. in tractatu de interdictis, post prin. num. 10. & Plou. in suo tract. in princip.

e ¶ Special] c. Ioan. And. in suo tractatu de interdictis. num. 10. in prin. & per Nic. Plo. in suo tractatu post prin.

Io. Bapt. Et si quidem, Licet hæc pars posset diuidi cũ in ea tria soluuntur dubia, vt dixi, quoniam tñ in omnibus potest casus in communi aduotari, præterea sciendum est, quod cum interdicta sit aliqñ ciuitas, vel alius similis locus simpliciter: aliqñ vero nõ interdicẽ. e. g. ciuitas, sed populus eius, q̃ritur an interdictũ, interpretatione extendaĩ, & illi de populo alibi audire valeant diuina. ob cõtionẽ. n. q̃

De ecclesiastico interdicto. Tit. XIIII. 503

TIT. IIII.

Interdictum aliud iuris aliud iudicis, quæ distinctio exemplis declaratur. h. d.

HAbent ecclesiastica interdicta cũ excommunicatione multa communia a: nam & illorum alia ipso b iure inducũtur, alia iudicis sententia. Iuris ipsius dispositione interdictum inducitur, veluti cum ciuitas, vel vniuersitas in electione Romani Pontificis seruanda non seruauerit c, aut in necem Cardinalis aliquid machinata d fuerit, siue ab ecclesijs, vel personis ecclesiasticis aliquid extorserit e, aut vsurarijs domos commodauerit f. Item cum in ecclesia sanguinis, vel humani seminis effusione polluta g, aut simonia ce consecrata h celebrare iure uetatur.

Celebrans in ecclesia polluta vel simoniace consecrata non incurrit irregularitatem: secus si alia ratione violat interdictum. h. d.

Est autem inter i hæc differentia non modica: nam si quis in ea ecclesia celebret, quæ uel polluta sit, uel simoniace consecrata, licet hoc temerarie faciat: nullum tamen ob id irregularitatis laqueum incurrit k, Is uero, qui scienter l celebrat in locis alia ratione interdicto suppositis irregularitatem incurrit, a qua per alium, quam per Romanum Pontificem liberari m nõ poterit, nisi aliqui super hoc priuilegio vel iure b muniti fuerint.

Quid sit iudiciale interdictum. h. d.

Iudicis sententia tunc inducitur interdictum, cũ cõpetens c iudex ex aliqua causa terram vel homines a diuinis arcẽdos pronuncíat ac præcipit.

Interdictorũ quædam generalia, quædam specialia. hoc dicit.

Rursus interdictũ, quod prolatione iudicis inducitur, aliud est generale, aliud speciale. Generale interdictum est, non solum cum regno & prouinciæ, sed etiam cum castro & villæ d diuinis interdicitur. Speciale e est, cum inter plures ecclesias paucæ, vel vna iure interdicitur.

Interdicto loco principali censetur interdictus accessorius vicinus & contiguus, & dispositio iudicis non debet posse reddi eluso ria. h. d.

Et si quidẽ ciuitas, castrum, aut villa generali subiiciatur interdicto, nõ solũ, quæ murorũ cõtinẽtur ambitu, cẽsentur interdicto suppositæ: sed etiã illorũ suburbia f, & ędificia cõtinẽtia. Alioqn, si in illis locis posset licite celebrari, Ecclesiastica censura facile cõtẽni g posset. Eadem quoque ratione, si specialiter ecclesia sit interdicto suppositæ, nec in capella eius celebrari, nec in cœmeterio eidem ecclesiæ contiguis h sepeliri i poterit.

a ¶ Communia.] Quia sicut excommunicatus per appellationem non suspendit sententiam, ita nec suppositus interdicto, c. ad hæc, cum ibi, no. 4. de appel. Item vtraque requirit præcedentem monitionem, c. reprehensibilis, & ibi per Ab. de appel. Item quia constitutus in alterutra celebrando incurrit irregularitatem, c. is cui. de sent. exc. in 6. Item in vtroque fit absolutio recepto iuramento de parendo mandatis ecclesię, c. venerabilem, de sent. exc. Item ad cautelam sententia relaxari potest. Item vtraque sententia licet iniusta, 11. q. 3. c. sententiam. & c. si quis episcopus. & not. hęc Ab. in d. c. ad hæc. Differunt tamen in aliquibus: quia excõmunicatio fertur in personam nõ in rem, c. Romana. §. in vniuersitatẽ. de sent. excõ. in 6. Sed interdictum potest ferri, nedum in personam, sed in locũ, c. non est de sponsa. c. fin. de sen. exc. in 6. Item excommunicatio regulariter nõ suspenditur per inferiorem a Papa, vt per Ab. in d. c. ad hęc. fac. c. 1. & c. fin. tutũ. de sen. exc. i 6.

b ¶ Alia ipso iure.] c. is cui. de sent. excom. in 6. Archid. Flor. in sua sum. in 2. part. tertiæ partis, tit. 27. c. 2. & per Cald. in suo tract. de interd. eccle. vel si. tertio, effectus, ibi, de secundo dic.

c ¶ Seruauerit.] ci. vbi periculum. §. ciuitas. de cle. in 6.

d ¶ Machinata.] c. si. de pœ. in 6.

e ¶ Exiorserit.] c. quã. d cen. i 6. c. clericis. de im. ec. in 6.

f ¶ Cõmodauerit.] c. 1. de vsu. in 6.

g ¶ Polluta.] De cõsecrati. c. 1. c. si motũ. c. ecclesiis. c. fin. de consec. ec. vel alta. c. vni. de consec. eccl. vel alt. in 6.

h ¶ Consecrata.] 1. q. 4. c. ecclesia.

i ¶ inter hæc.] §. duo postrema. s. inter ecclesiã polluta & simoniace consecratam, & fac. c. is qui in ecclesia, de sent. excom. in 6. vnde sumitur.

k ¶ Incurrit.] Quia hoc non reperitur iure expressum. c. is qui. de sent. exc. in 6. & vide ad hæc not. per Spec. in ti. de dispensatione. nu. 19. § iusta.

l ¶ Scienter.] Secus ergo, si ignoranter, nisi talis esset ignorantia, quæ excusare non deberet, c. Apostolicæ. de cleri. excom. mini. c. 1. de postu.

a ¶ Libertari.] Ca. Apostolicæ. de cler. exc. mini. cũ alleg. in c. is qui. d.] sen. excom.

b ¶ Vel iure.] Ca. fi. de sen. exc. in 6.

c ¶ Competes iudex.] Competens autem est Papa. ca. tanta. de exce. prę. Legatus. ca. nouit. de offi. lega. Delegatus. ca. quoniam de off. ord. Qui non habent iurisdictionem ab episcopis, sed a collegiis, Inno. in c. Archidiaconus, de off. archi. Episcopus cum capitulo. c. 1. de his, quæ fi. a ma. par. capituli electus, & cõfirmatus quamuis non consecratus, c. transmissam, de elect. vacante ecclesia capitulum. c. graue, de off. ord. alij quoque, vt per Ioan. And. in suo tractatu de interdictis, coll. ver. interdicit Papa.

d ¶ Castro & villæ.] Cap. cũ in partibus, de ver. signifi. vnde sumitur. etiã si in villa non esset nisi, vna ecclesia: quia tamen est apta habere plures ecclesias, dicitur, saltem aptitudine, continere vniuersitatem. Quod facit ad interpretationẽ extrauag. Bonifacij, quæ incipit, prouide, sub tit. de sen tenten. excommu. secundum Abb. in dicto cap. cum in partibus. & per Ioan. And. in tractatu de interdictis, post prin. num. 10. & Plou. in suo tract. in princip.

e ¶ Special] c. Ioan. And. in suo tractatu de interdictis. num. 10. in prin. & per Nic. Plo. in suo tractatu post prin.

Io. Bapt. Et si quidem, Licet hæc pars posset diuidi cũ in ea tria soluuntur dubia, vt dixi, quoniam tñ in omnibus potest casus in communi aduotari, præterea sciendum est, quod cum interdicta sit aliqñ ciuitas, vel alius similis locus simpliciter: aliqñ vero nõ interdicẽ. e. g. ciuitas, sed populus eius, q̃ritur an interdictũ, interpretatione extendaĩ, & illi de populo alibi audire valeant diuina. ob cõtionẽ. n. q̃ l. qui incontinentibus. ff. de verb. signi.

g ¶ Contemni.] Cap. si ciuitas. vnde sumitur, & c. si sententia. ſc. cum inter vos. de consuet. vnde nota, quod sumenda est interpretatio per quam dispositio non possit reddi eluſoria.

h ¶ Contiguis.] Sunt autem contigua quorum extrema se inuicem contingunt, fac. notata per Ioan. And. in c. vni. de consec. eccle. vel alt. in 6. iur. glo. super verbo, contigua.

i ¶ Sepeliri.] Ca. si ciuitas. in fi. c. is cui. 2. respon. de sent. excõ. Sed pone tempore interdicti aliquẽ in loco suppositi interdicto sepultũ, & postea reuocatum interdictum, an talis sit exhumandus? Respon.

Universidad de Deusto Biblioteca

ſpon. non. ſi penitens deceſſit, ſecundum Inn in c. ſi. de exceſ. prela. quia res deuenit ad eum caſum, &c. Contra not. Hoſt. in c. conſuluiſti. de conſec. ec cleſ. vel alta. vide quod not. in clement. eos. de ſepul.

a ¶ In perſonis.] Non valet ergo ar gu. de loco ad perſonas, cap. ſi ſentẽtia. vnde ſumitur, & c. ſi ciuitas. de ſententia excommunica.

b ¶ Clerus.] Imo interdicto clero non cenſetur in terdicta eccleſia: vnde alij clerici non eiuſdem eccle ſiæ licite in ea cele brabunt, c. per exẽ ptionem in fine de priuile. in 6. & per Io. And. in c. ſi ſententia. de ſent. excom. in 6.

c ¶ Econuerſo.] Fac. c. 1. de præben. vbi late Doct. & la tius etiam in c. eccleſia ſanctæ Mariæ de conſti. & no ta. ſupra de iur. per ſonarum in verbo, populares.

d ¶ Domini.] Secus ſi propter delictũ ciuium, quod patet infra ibi, qui culpabiles non exiſtunt. & in c. ſi ſententia. de ſent. excom. in 6.

e ¶ Non poterit.] Vt in extrau. Bonifacij, quæ incipit, prouide. poſita ſub titu. de ſentent. excom.

f ¶ Interdicti.] Aliud ergo eſt inter dicere ſolum ciuitatem, aliud ciuitatem & ciues, aliud ciues tantum. pœna igitur interdicti quamuis ſpirituali poteſt vnus pro alio puniri, de quo 1. q. 4 in ſum. & 24. q. 3. in ſumma, & per Ioan. Andreas in capitulo ſi ſententia, de ſenten excom. in 6. ſecus eſt in excommunicatione, vt ſtatim dicit.

g ¶ Excommunicationis.] Scilicet maioris. Nam minori excommunicatione bene vnus pro alio aliquando punitur, c. oblationes. diſt. 90. 17. q. 4 c. miror. c. non eſt in vobis. de ſponſ. & not. 24. q. 4. cap. ſi habes.

Reſpectu perſonarum interdictum eccleſiaſticum eſt ſtricte interpretandum h.d.

At non ſicuti in locis ita & in [a] perſonis lata ſit interpretatio: ideoque, ſi ſententia interdicti proferatur in populum, clerus [b] interdictus non intelligitur: nec econuerſo [c]. Vnde interdicto alterutro ad diuina licite alter admittitur.

Licet vnus pro delicto alterius poſſit interdici, excommunicari tamen non poteſt. hoc dicit.

Sed & ſi propter delictum domini [d] (nam pro pecuniaria cã ſine ſpeciali ſedis Apoſtolicæ, & per patentes litteras expreſſa licentia interdicti ſententia ferri nõ poterit e) vel rectoris ciuitas ſit interdicta, ciues, q culpabiles non exiſtunt, alibi diuinis, licite intereſſe poterunt, niſi ciues quoque propter dominũ, vel rectorem puniendum interdicti [f] fuerint. Quod quidẽ in excõmunicationis [g] ſententia contingere non poterit: neque enim pro peccato vni [h] alius; puta ipſius familia excommunicari poterit.

Interdicta vniuerſitate & ſinguli de vniuerſitate cenſentur interdicti: ne interdictum reddatur eluſorium h.d.

Item, cum loci alicuius populus eccleſiaſtico ſupponitur interdicto, ſingulares ex eo perſonæ, quas interdictis eſſe conſtat, ne ſnĩa effectu careat [i], nõ debẽt alicubi, caſibus expreſſis a iure dumtaxat exceptis [l] audire diuina, uel eccleſiaſtica recipere ſacramenta, cũ diuinorum auditio, & ſacramentorum perceptio populo ut uniuerſis non competat [m].

ANT. TIM. Colligit gloſ. in cap. miror. 17. q. 4. quod non ſolum qui commiſit crimen, ſed & eius familia poſſet priuari ſacramentis, & excõicari ex eo, quod pro crimine cuiuſdam Bonifacij D. Aug. in d. canone interdicat etiam oblationes domus eius a clericis ſuſcipi. quam opinionẽ gloſ. ibi, non exiſtimarem veram, ex quo D. Aug. eo in loco licet propter grauitatem delicti communionem interdicat ei, qui crimen commiſit: clericis autem prohibeat, ne oblationes domeſticorum eius recipiant, non dicitur propterea, quod eos excommunicet. aliud eſt enim excommunicare aliquẽ: aliud vero oblationes eius non recipi ab eccleſia. Patet in meretricibus: licet enim eccleſia eas non excommunicet, earum tamen oblationes recipi prohibet ob criminis deteſtationem. Vnde ex illo textu non videtur id colligi poſſe, cum id non dicat: & cum habeamus regulã in cõtrarium quod quis non debet excommunicati pro peccato alterius, per tex. expreſſum in d. c. ſi habes. 24. q. 3. licet plene poſſet interdici vt colligit auctor in ſummario huius §. ſed & ſi.

h ¶ Alius.] 24 quæſtio. tertia capitulo ſi habes.

i ¶ Car eat.] Et ſic violaretur neruus eccleſiaſticæ diſciplinæ. quod eſſe non debet, c. cum inter vos. ſa. c. ſi ciuitas, & c. ſi ſententia, de ſen. excom. in 6.

K ¶ Alicubi.] Etiam in loco non interdicto.

l ¶ Exceptis.] Ca. ſi. de ſen. [ex cõ. in 6 quo ad diuina quo ad ſacramenta, c. quod in te, de pæn & remiſ & c. quoniam. de ſen. excom. in 6. & ſequuntur ſtatim in §. ſeq.

m ¶ Non competat.] Vniuerſitas enim eſt res inanimata in quam iſta non cadunt, c. Romana in ſi. de

ſen. excom. in 6. & c. ſi ſententia. eo. titu. & lib. hæc enim ſolum cadunt in animam rationalem, & perſonam veram non repræſentatam. Et facit hæc littera pro opin. eorum, qui tenent cognationem ſpiritualem contrahi poſſe per vniuerſitatem. licet ratio faciat in contrarium, de qua not. ſupra de tripli. cogna. in prin. cuius quæſtionis occaſio videtur hodie ſopita per Concilium Tridentinum, ex cuius diſpoſitione non poteſt cum pluribus, quam cum vno cõtrahi hæc cognatio, vt in ſeſſio. 24. in 2. decreto. in de cretis reformationum. Vbi autem tractamus de his, quæ vniuerſitati competũt, ita quid dicitur eſſe penes vniuerſitatẽ, quod non eſt penes ſingulos, l. ſed ſi in hoc. §. qui manumittitur. ff de in ius vocando. & 12. q. 2. c. qui manumittitur. Sed an ſi ſit hodie interdictus populus, hinc ad centũ annos quo tempore nemo victurus eſt, eorum, qui hodie viuunt durabit interdictum, & ligabit viuentes? Reſpondeo affirmatiue, ſi interdictum numquam fuit relaxatum: quia idem populus, l. proponebatur. ff de iudi. & diſt. 16. c. habeo. & 7. q. 1. c denique, not. c. ſi ſententia, & quod not. in c. ſi. de ſenten. excom. in 6. in verbo. inſurgunt.

Regulariter tempore interdicti poteſt quis baptizari, chriſmari, & verbum diuinum audire. h.d.

Excepti vero caſus [a] ſunt, ſi qui ad baptiſmi, chriſmatis, & pœnitentiæ [b] ſacramẽtorum, vel ad verbũ diuinum audiendum admitti velint, tam ſi infirmi ſint, quam ſi ſint in bona valetudine conſtituti. Quod tamen in his, qui interdicto cauſam dederunt, non obtinet indiſtincte: ſed in eis Bonifacianæ conſtitutionis [c] forma obſeruanda erit. Quæ & alia quædã [d] interdicti tẽpore fieri benigne indulget, vt ex ipſius conſtitutionis perpẽſo tenore facile apparere poterit.

Tempore interdicti poteſt confici ſacrum chriſma, ſed vnctio extrema, eccleſiaſtica ſepultura, & diuinorum celebratio ſunt prohibita: niſi conceſſa quibuſdam ſint ex priuilegio. h.d.

Velut igitur interdicti tẽpore iure chriſmatis vtimur vnctione, ſic licet regio ſit interdicto ſuppoſita, chriſma die cenæ Domini confici dubium eſſe non [e] debet. Vnctio autem extrema, & eccleſiaſtica ſepultura, & diuinorum officiorum celebratio tempore generalis interdicti omnibus denegatur [f], niſi quibuſdã, quibus [g] id ex gra narum ſunt puniendi quemadmodum tranſgreſſores legum.

a ¶ Caſus.] Sumitur ex cap. reſponſo. de ſenten. excom. & c. ſi. eo. tit. in 6.

b ¶ Pœnitentiæ.] Sed numquid & Euchariſtia danda erit ſanis interdictis poſt impertitam pertinentiam? Et videtur, quũ ipſa per pœnitentiam intelligatur, c. qđ in te. de pœni. & remiſſ. ſed dic contra ſecundum Io. And. & in Archid. in ca. ſi. de ſent. excom. in 6. niſi quis ſit in mortis conſtitutus articulo, cap pœnitentes. diſt. 50. & not. in d. c. ſi. Sed numquid proximè parturia gaudeat in hoc beneficio conſtitutorum in mortis articulo? & eſpõdeo vt not. per Ab. in c. quod in te. de pœnit. & remiſſ. & per Doct. in c. quoniam frequenter. vt lit. non conteſta.

c ¶ Conſtitutionis.] Cap. fin. de ſentẽ excom. in 6. quia tradent prius idoneam cautionẽ de ſatisfaciendo.

d ¶ Alia quædã.] Scilicet quod ſingulis diebus in eccleſiis celebretur ianuis clauſis. & q̃ quibuſdam magnis feſtiuitatibus etiam apertis portis, & campanis ſonantibus interdictis admiſſis, non tamen excommunicatis, vt in cap. fina. de ſentent. excom. in 6.

e ¶ Non debet.] Sic c. quoniam. de ſen. excom. in 6. vnde ſumitur. q. d. conceſſo baptiſmo & confirmatione ſatis eſt conceſſum confici chriſma. Et eſt ratio: quia vetus chriſma non debet eſſe vſui, & deponendus eſt ſacerdos, qui de veteri chriſmate vngit baptizatũ, niſi in mortis articulo, c. ſi quis de alio. de conſe. diſt. 4. vnde ſingulis annis in die cœnæ Domini debet chriſma confici, & vetus cremati, c. litteris, de conſec. diſt. 3. bene ergo dicitur, quod velut tempore interdicti chriſmatis vtimur vnctione ſic, &c. vt hic in prin. §. quia cum quid permittitur, &c. c præterea de offi. dele. l. ad rem mobilem, & l. ad legatum, ff. de procur.

f ¶ Denegatur.] Ca. quod in te. de pœnit. & remiſ. c. ſi. de ſen. excom. in 6.

g ¶ Quibus.] Vt puta clericis decedẽtibus, q̃ ſeruauerunt interdictũ, c. qđ in te, de pœnit. & remiſ. & fac. cle. 1. 2. & 3. de pœnitẽt. & remiſ. & de mate

Io. Bapt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tia laris sime per Spec. in tit. de dispensatione. § iusta, nu. 24. cum seq. sed an episcopus possit dare facultatem celebrandi tempore interdicti? Respon. vt per Abb. in c. ad hæc, 4. de appe.

a ¶ Excommunicationis.] Vt in clemen. 1. 2. & 3. de sent. excom. Speculi. in tit. de dispensatione. § iusta. nume. 24.

b ¶ Non possunt.] Nisi sit aliqua causa commissa appellatione remota. vt per Ab. in c. pastoralis, in prin. dum ponit primum effectum huius clausulæ, appellatione remota.

c ¶ Interdictum.] Intellige hoc de interdicto a diuinis officiis. & sic a spiritualibus: secus esset in interdicto rerum tẽporalium: nam si interdiceret ingressum alicuius possessionis appellãdo ab eo suspendo effectum sententiæ, arg. l. nõ tantum ff. eo. Idem esset in suspensione a beneficio, secundum Ab. in c. ad hæc. 4. in 1. not. de app. post gl. in c. is cui, de sen. exc. in 6. Vnde qđ hic dicitur vendicat sibi locum in omnibus sententiis & cẽsuris, quæ concernunt ipsam animam, quæ sunt tres, vt supra tit. 2. in prin. & §. 1. vnde infertur, quod suspensus a Pontificalibus, vel ab vsu pallij, appellando suspendit sententiam, vt per Abb. post Inno. & Host. in d. c. ad hæc.

d ¶ Nequeũt.] Sed quæ est ratio, quod sententia excommunicationis, interdicti, & suspensionis, non suspenditur per appellationem? Respon. afferuntur duodecim rationes per Abb. in c. pastoralis. §. 1. de appel. die vt ibi per Doct.

DE SVSPENSIONE

Io. Bapt. Cum suspensio sit vltima species censuræ ecclesiasticæ, de quibus in hac vltima parte istius libri tractatur; suo iure sequitur quod post tit. proxime præceden. in præsenti proponatur iste, qui diuiditur. in 4. partes. in prima habetur quotuplex sit suspensio: in secunda quomodo ipsa distinguatur ab excommunicatione, & interdicto: in tertia adnorcius effectus: in quarta soluitur dubium: secunda ibi, est autem: tertia ibi, cauebunt: quarta ibi, ea propter.

tia, certa seruata forma, conceditur.

Violantes interdictum incurrunt excommunicationem, non obstantibus priuilegiis. h. d.

Ceteri autem, siue clerici, siue laici, qui interdictum violãdo neruum ecclesiasticæ disciplinæ conantur infringere, quibuscũque priuilegiis non obstantibus, sententiæ excõmunicationis a subiiciẽtur; a qua per sedem dumtaxat Apostolicam absolui poterunt.

Appellationis prætextu violatoribus interdicti minime suffragatur h. d.

Nec aliquid violatoribus proderit, qđ appellasse, atque ideo se interdicti sententia, minime teneri contẽdant: sicut enim post appellationem excõmunicari non possunt b, sic interdictũ c, cui ante appellationẽ eos constat esse suppositos, declinare nequeunt d.

DE SVSPENsione.

TIT. XV.

Suspensio est duplex, vt excommunicatio & interdictum h. d.

Io. Bapt. Suspensio quoque CASVS non figuratur: Not. tamẽ causam distinctionis esse illam, quam assignauimus supra de distinctione excõmunicationis, & interdicti, & est videlicet aliquando canon, & aliquando iudex: Not. secũdo suspensionem dari quoad se tantum, & aliquando quo ad alios, quod facit ad intelligentiam multarũ quæstionum.

Suspensio quoque alia est canonis, alia iudicis: sicuti excommunicatio, & interdictum. Canonis est; veluti cũ quis ob simoniam f, vel ob notoriam fornicationem g, vel aliud crimen h ipso iure a sui executione ordinis, vel officij i arcetur,

e ¶ Iudicis.] Est autem inter canonis & iudicis suspẽsionem multiplex differentia, de quibus per Ab. post Inn. in ca. sicut, versi. & ponit tres notabiles effectus, &c. de cohab. mul. & cler. similis quoque est excommunicationi in alio: quia velut dat excõicatio maior & minor, sic & suspẽsio maior & minor vt declaratur per Ab in ca. fin de cler. excom. mini. ipsa quoque imponitur aliquando pro cõtumacia, aliquando pro delicto alio, primo casu indiget monitione præuia, secundo non, vt per Abb. in c. reprehensibilis, de appel. num 4 & pro declaratione materiæ late idem Ab. in ca. Apostolicæ, de excep.

f ¶ Ob simoniam.] 1. q. 1. c. reperiuntur, c. tanta, de simo. & declaratur per Archiepiscopum Florenti. in suo tract. de suspens. c. 2.

g ¶ Fornicationem.] Cap. si qui, dist. 81. & di 32. c præter hoc, & per beatum Antoninum in suo tracta. de suspensione, c. 3.

h ¶ Aliud crimen.] Quæ sint hæc crimina, late per B. Antoninum in suo tract. de suspens. c. 4.

i ¶ Vel officij.] Et per consequens etiam a iurisdictione, secundum Ab. & alios communiter in c. fi. de cler. excom. mini. suspenditur quis & ab aliis pluribus, nedum ab executione ordinis, vel officii; puta, ab oblatione altaris, 17. q. 4. c. miror, a consecratione episcoporum, c. 2. de translat. & ab aliis infinitis, quæ enumerantur per gl. in cle. cupientes, de pœn. in verbo, suspensi. Sed an is, qui (vt hic dicitur) suspensus est ab officio, censeatur suspensus etiã a beneficio? Respõ. vt late no. in d. cle. cupientes, de pœn. post medium, vsq; ad finem.

a ¶ Per sententiã.] Definitiuam, c. cũ dilectus, de ordi. c. denique, de excess. & not. in c. fi. de cohab. mul. & cler. vnde sumitur.

b ¶ Euidentiam.] Nota tres modos, quibus crimen efficitur notorium, scilicet per sententiã, cõfessionem, & rei euidentiam, cum tergiuersatione aliqua celari non potest, sic in c. fi. de cohab. mul. & cleri. Sed cur ibi, & hic non fit mentio de notorio quod oritur ex probatione clara & iuridica, cum tamen & ex ea inducatur notorium, quando nihil potest oppoui contra; vipura, quando est conclusum in causa, vt in c cum olim, de ver. sig. forte, quia cum expectanda sit de proximo sententia non oritur omnino notorium, cum probationes sint arbitrariæ, ll. 3. ff. de testib. & potest iudex testibus etiam probantibus fidem non habere. Bar. in l. Lucius. ff. de his, qui not. infamia.

c ¶ Non sit.] Immo etiam si sit notorium crimen, non propterea vitandus est criminosus excepto crimine fornicationis; quamdiu quis ab ecclesia præcisus est, not. in c. fi. 16. q. fi. & in c cum non liceat, de præscri. & in c nonne, 8. q. 3. & probatur in c. præter, dist. 22. arguendo a speciali, & not. Ab. in c. fi. de cohab. mul. & cler. non potest ergo hinc sumi argu. a contrario sensu, nisi quoad crimen fornicationis, in quo vt inducat suspensionem non requiritur præcedens monitio, si res sit euidens, vt per Ab. in d. c. fi.

d ¶ Quoad seipsum.] Ideo sic, quia constitutio mitiatus ecclesiæ ligat, & comprehendit delictum omnino occultum, c. porro. & c. cum non ab homine. de sent. excommu. & clemen. 1. de hæret. vbi nota. licet quo ad ecclesiam militantem non habeatur pro ligato, cum non iudicet de occultis, c. erubescant, dist. 32. & not. 6 quæst. 1. c. fi omnia erit tamen in rei veritate ligatus, licet apud nos sit incertum, argu. in §. conditiones, instit. de verbor. obli. & declarat Ab. in c extirpandæ, §. qui vero, in repe. num. 21.

e ¶ Quo ad alios.] &c. Nota modos, quibus quis dicitur suspensus. Primus, quoad seipsum, & non quo ad alios, vt quilibet in peccato mortali constitutus, vt in c. testiũ, dist. 6 & 1. q. 1. c. sacerdotes, & cap fi. de temp. ord & c. vestra, & c. fi. de cohab. mul. & cler. Secundus, quoad se, & quoad alios, 32. dist. nullus, & præter hæc. & c. tanta. de simo. & d. c fi. de cohab. mul. & cleri. Quandoque & tertio dicitur quis suspensus quo ad alios, & non quo ad se, vt cum villa, vel ciuitas est interdicta propter delictum ciuium, vel sæcularis potestatis, tunc enim clerici non sunt suspensi quoad se: quia possunt celebrare in loco non interdicto, ca. tuæ, de cleri. peregr. & not. in d. c. fi. item possunt celebrare clausis ianuis, cap. fin. de senten. excõmu. in 6. & de hoc per B. Anto. in suo tracta. de suspen. cap 1.

Ob mortale peccatum nõ notorium est quis suspẽsus, quo ad seipsum, non quo ad alios h. d.

At si crimẽ per sententiam a, vel per confessionem factam in iure, aut per rei ipsius euidentiam b notoriũ non c sit: & si, quilibet pro mortali peccato quo ad seipsum d sit suspensus, quo ad e alios tamen pro suspẽso non habetur; ideoque in officiis ecclesiasticis vitandus nõ erit f.

Quæ sit suspensio iudicis. hoc dicit.

Iudicis suspensio est, vt cum sententia quis ab eadem executione ex causa remouetur g.

Suspensio solum ordinem & statum ecclesiasticum respicit, & priuatio præsupponit habitum. h. d.

Est autem suspẽsio (velut ecclesiastica cẽ

f ¶ Nõ erit.] Quia adhuc ab ecclesia tolleratur, licet criminosus, c. vestra. & c. fi. de cohabi. mul. & cler. & c. fi. 15. q. fi. nisi in tribus casibus hic enumeratis. & in d. c. fi.

g ¶ Remouetur.] Sententiam tamen præcedere debet monitio, quod procedit secundum Inno. in c. 1. de excess. præl. quando sententia & suspensio infertur ob contumaciam: secus si in pœnam delicti: quia tunc frustra fieret monitio, cum oporteat delinquentem fuere pœnam delicti commissi. suspẽsio enim sæpe infligitur ob delictum, vt in ca. tam litteris, de testi. & 5. q. 3. c. in loco, licet aliud sit in excommunicatione, quæ ab homine non fertur propter delictum, immo quam cito vult satisfacere debet relaxari, cap. nemo, & c. illud, 11 q. 3. Idẽ tenuit Inn. in c. ad hæc, qm̃. de appel. & licet Host. ibi non approbet opin. Inno respectu suspensionis faciendæ a iudice, tamen cum Inno. tenet Abb. in c. reprehensibilis, de appel. & in d. c. 1. de excess. præla. per d. c. tam litteris, & per c. Romana §. sed nec in specie de senten. excom in 6.

Io. Bapt. Est autem. CASVS in hac parte proprie non figuratur, nisi dicamus, quod inter scholares fuit dubitatum an suspensio differat ab excommunicatione, & interdicto, quidam enim dicebant non differre cum comprehendatur sub censura ecclesiastica cap. quærenti. de verbo. significa. quidam vero oppositum affirmabant, quia specie distinguuntur vt in iure præsupponitur, Solu. vt hic habetur, & meliot ratio meo iudicio non potest assignari, nisi ista iam adducta: Nec obstat obiectio quia in genere conueniunt, & in specie differunt: Not. primo quod suspensio proprie videtur introducta vt sit specialis clericorum pœna. Not secundo quod ipsa magis accedit ad naturam pœnarũ, quæ non sunt, nec dicuntur medicinales.

Con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Considerata.] Bene considerata tamquam censura ecclesiastica comprehendit solum clericos: quia si consideretur tamquam terminus generalis & indistinctus convenit, & innectit etiam laicos. Vnde aduocatus suspenditur ab officio aduocandi. l. motis. ff. de pœnis. & notarius ab exercitio notariæ. c. si aduersus. de hære. & not. in clem. cupientes, de pœn. & ad materiã huius §. vide per Archiepiscopũ Floren. in suo tract. de suspens. c. 2.

b ¶ Strictior.] Est tamen quodam respectu laxior, scilicet respectu relaxationis: quia excommunicatus licet satisfecerit non liberatur ex sola satisfactione: sed vltra eam requiritur absolutio, ex quo enim semel cum solemnitate electus est extra ecclesiã, debet cum solemnitate debita reconciliari: secus est in suspensione, vt per gloss. in clem. 1. de decim. per glo. & Inno. in c. cum bonæ. de æta. & qua. & per Abb. in c. 1. vers. nota argu. quod excommunicatus, &c. de iudi.

c ¶ Possunt.] Vt supra tit. 1. & 2. per tot. & per Archi. Flor. in tract. de suspens. c. 1.

d ¶ Ecclesiastica.] Quorum meri laici non sunt capaces, vt supra de iure perso. in prin.

e ¶ Interdici.] Cum priuatio præsupponat habitũ Sed semel suspensus bene potest iterum suspendi, noua culpa exigente, & secunda suspensio dicetur potius confirmatio, cap. veritatis, vbi Abb. not. de dolo & cont. effectus autem secundæ apparet post relaxationem primæ, de quo dic, vt in simili not. in c. ita quorundam. de Iudæ. & in c. officij. de sen ten. excom. & per Ab. in d. c. veritatis.

Semel suspẽsus suspẽdi potest.

Io. Bapt.

Cauebunt. CASVS. Quidam clerici existentes suspensi etiam a diuinis de facto ingesserunt se eisdem, & cum propter talem transgressionem debebant puniri, fuit dubitatum an propterea debeant incurrere irregularitatem, quæ cum prohibeat administrationem diuinorum, vt hic declaratur, & talem prohibitionem causet ipsamet suspensio, negatiue respõdebatur, Cæterum Sol. vt hic cauetur, quia in eo quis debet puniri in quo deliquit ca. fi. de immunit. eccles. non obstat obiectio quia ista irregularitas superueniens efficacius prohibet præd. administrationem Nor. primo prohibitionem administrationis diuinorum habere latitudinem, ita quod supremus gradus quoad remissionem

sura considerata a) respectu quodam, aliquanto, quam excommunicatio, vel interdictũ strictior b; quippe quod & excommunicatio, & interdictũ non solum clericos: verum etiã laicos innectere possunt c. At suspensio, cum nihil aliud sit, quam inhabilitas quædã ad exequendos ordines, & officia ecclesiastica d, nullos præterquam ipsos clericos attingere potest. Nec enim vlli eius ordinis, vel officij, cuius est penitus expers, administratio

vetari & interdici e potest.

Ingerens se diuinis incurrit irregularitatem.

Cauebunt f igitur clerici, iudices g, & ecclesiarum prælati, ne pœnam hanc suspensionis incurrant, sciturí, quod si ea durante h lese diuinis i ingesserint K (secundum canonicarum sanctionum tenorem l & distinctionem m) irregularitatis laqueo sese inuoluẽt, a quo interdum nõ nisi per summum n Pontificem liberari poterunt.

a ¶ Considerata.] Bene considerata tamquam censura ecclesiastica comprehendit solum clericos: quia si consideretur tamquam terminus generalis & indistinctus conuenit, & innectit etiam laicos. Vnde aduocatus suspenditur ab officio aduocandi. l. motis. ff. de pœnis. & notarius ab exercitio notariæ. c. si aduersus. de hære. & not. in clem. cupientes, de pœn. & ad materiã huius §. vide per Archiepiscopũ Floren. in suo tract. de suspens. c. 2.

b ¶ Strictior.] Est tamen quodam respectu laxior, scilicet respectu relaxationis: quia excommunicatus licet satisfecerit non liberatur ex sola satisfactione: sed vltra eam requiritur absolutio, ex quo enim semel cum solemnitate electus est extra ecclesiã, debet cum solemnitate debita reconciliari: secus est in suspensione, vt per gloss. in clem. 1. de decim. per glo. & Inno. in c. cum bonæ. de æta. & qua. & per Abb. in c. 1. vers. nota argu. quod excommunicatus, &c. de iudi.

c ¶ Possunt.] Vt supra tit. 1. & 2. per tot. & per Archi. Flor. in tract. de suspens. c. 1.

d ¶ Ecclesiastica.] Quorum meri laici non sunt capaces, vt supra de iure perso. in prin.

e ¶ Interdici.] Cum priuatio præsupponat habitũ Sed semel suspensus bene potest iterum suspendi, noua culpa exigente, & secunda suspensio dicetur potius confirmatio, cap. veritatis, vbi Abb. not. de dolo & cont. effectus autem secundæ apparet post relaxationem primæ, de quo dic, vt in simili not. in c. ita quorundam. de Iudæ. & in c. officij. de sen ten. excom. & per Ab. in d. c. veritatis.

Io. Bapt. Cauebunt. CASVS. Quidam clerici existentes suspensi etiam a diuinis de facto ingesserunt se eisdem, & cum propter talem transgressionem debebant puniri, fuit dubitatum an propterea debeant incurrere irregularitatem, quæ cum prohibeat administrationem diuinorum, vt hic declaratur, & talem prohibitionem causet ipsamet suspensio, negatiue respõdebatur, Cæterum Sol. vt hic cauetur, quia in eo quis debet puniri in quo deliquit ca. fi. de immunit. eccles. non obstat obiectio quia ista irregularitas superueniens efficacius prohibet præd. administrationem Nor. primo prohibitionem administrationis diuinorum habere latitudinem, ita quod supremus gradus quoad remissionem

eius est Pontifici reseruatus: Not. secundo quod ir regularitas aliquando est pœna proprie dicta, & aliquando est simplex defectus a certa causa causatus.

f ¶ Cauebunt.] Cap. 1. §. caueant. de sententia excommunica. in 6. vnde sumitur. & in cap. cum æterni, aliàs 1. de re iudi. in 6.

g ¶ Clerici, iudices.] Non dicit de sæcularibus: quia pœna suspensionis eos non ligat, sic in cap. 1. de re iud. in 6.

h ¶ Durante.] Licet quis de crimine commisso pœnitentiam egerit: quia ante dispensationem Papæ, adhuc suspensio impedit executionem ordinis, vel officij. cap. veritatis, secundum vnam lecturam, de dolo & contu. vbi per Abb. in versic. quarta lectura, & per Specu. in titu. de dispensatione, §. iusta. versic. in suspensis autem. in fi.

i ¶ Diuinis.] Officiis, non autem beneficiis, vt no. hoc intellige, cum quis suspensus est a diuinis: quia tunc celebrando efficitur irregularis: secus si suspensus sit a quocumque alio officio, secundum Cardina. in clemen. fina. versicu. quod si. in fine versiculi, de pœ. Idem videtur de mente Specu. in titu. de dispensatione §. iusta, versicu. vt autem in hac, & tenet nouissime Aug. Bero. in suis familiaribus qq. in quæstio. 121.

K ¶ Ingesserint.] Scilicet scienter: quia secus si ignoranter, cap. Apostolicæ, vbi Abba. late de cle. excommunica. minist. & satis indicat verbum, ingesserint. quod designat rem ad se ingerentem non spectare.

l ¶ Tenorem.] Sic in c. 1. de re iudi. in 6.

m ¶ Et distinctionem.] Et de hac distinctione per Specul. in tit. de dispensatione. §. iusta, verticu. in suspensis autem distinguitur, & in cap. tanta, de excess. prælat.

n ¶ Per summum Pontificem.] Nota vnum de casibus reseruatis Papæ, & fac. capitu. primo, de re iudic. in 6 & in cap. 1. de senten. excommunica. in 6. vnde sumitur hæc littera, de aliis similibus irregularitatibus nor. in dicto capitu. 1. de re iudi. in 6. & in c. quod translationem. de offi. leg & in c. sicut vnire, de excess. prælat, vbi generaliter traditur de reseruatis Papæ.

Est

a ¶ Est autem.] Hanc descriptionem posuit Spec. in tit. de dispensat. in prin. secuti sunt, B. Anton. & Nic. Plou. in suis tractatibus de irregularitate.

b ¶ Nota.] Infamia, & quasi quædam cicatrix criminis, & quasi intellectualis vulneris, fac. c. accedens de purg. cano. & 2. q. 3. § notandum.

c ¶ Canonicum.] Quia habet ortum a iure canonico, secundum Specu. in titu. de dispen in princ. Sed tamen videtur habuisse originem a testamento veteri, vt apparet in libro Paralip. cap. 28. vbi dicitur, quod David fuit prohibitus ædificare templũ Deo; quia esset vir sanguinum, & in cap. hinc etenim distin. 49. vbi dicitur, qđ inter Leuitas multi a sacerdotio repellebantur; puta, ob gybbositatem, scabiem, & alios defectus naturales.

d ¶ Ex facto.] Puta homicidio, §. patrati, qui prom. nõ poss. & c. miror, di. 50. vel ex notabili inobedientia, præsertim contra Apostolicam ecclesiã, c. si quæ sunt dist. 21. c. tanta, de excess. præl. & c. 1. de re iudi, in 6. & c. 1. de sent. excom. in 6.

e ¶ Ex defectu.] Tam corporis, vt de corpo. vitia. per tot. & supra qui promo. non poss. §. cauenda. q animi, c. ex pœnitẽtibus, & c. canones, cũ plurib' seq. dist. 50. & in tit. de obli. ad rõcinia red. per tot. qñq; nec animi, nec corporis vitio, vt in eo, qui est natalibus læsus, c. innotuit, de ele. & de filiis presb.

f ¶ Prohibetur.] Ponuntur hic duo effectus irregularitatis, ceterũ sunt alij plures: quia priuata potestate eligẽdi actiue & passiue. Itẽ reddit incapacẽ aliquẽ ad beneficia recipienda. Itẽ a facultate participiẽdi fruct' beneficiorũ, secũdũ distinctionẽ tamẽ Ab. & aliorũ in c cum bonæ, de æta. & qual.

Io. Bapt. g ¶ Primo libro.] [Supra qui promo. non pos. p tot.

Ea propter. CASVS proprie non figuratur. dubitatum tñ fuit inter scholares an constitõnes, qbus pœna suspensionis imponit, ipsarum transgressoribus cõprehendant eos, & alios similes superiores, de quibus in hmõi cõstitutionibus non fit spãlis mentio. qđ. n. dicebant hmõi prælatos esse comprehensos ponderãdo text. in c. 1. de consti. in verb. ab oĩbus. Confirmatur quia cũ constit. istæ sint ius humanum, tñ Pontifex Rom est exẽptus c propo suit. de concessio. præb. merito Sol. tñ vt hic cauet ob rationẽm in tex. assignatã, nec obstant ob ecta, quia d. c. 1. intelligitur regulariter, quæ regulam in pari limitat ob rõne in tex. assignatam: c. vero proposuit, loquitur de potestate dispensandi, at quomodo Pontifex subiiciatur iuri humano, non est præsentis loci, Not. primo leges aliquando limitari ob qualitatem personarum, quatũ respectus debet haberi in eis promulgandis c. erit. dist. 4 Not. 2. quod persona quo est dignior eo in dubio dicitur de iure magis priuilegiata. Not. quod adnot. in rubri. de vit. & honestat. clerico.

h ¶ Constitutione.] Cap. quàm periculosum. de senten. excom. in 6. vn de sumitur.

i ¶ Constitutionis. [Cap. sacro, de sent. excom. c. cum medicinalis, aliàs 1. eo. tit. in 6. c. 2. de solu. c. cum in cunctis. de elect. cum simil.

k ¶ Sententiæ.] Vt si Papa vel episcopus ferat sententiã suspendendo contrafacientes, arg c. Romana. §. caueãt. de sent. exc in 6. & not. in c. quam periculosum, de sen. excom. in 6.

Quid sit irregularitas. hoc dicit.

Est autem a irregularitas nota b, seu canonicũ c impedimentum ex facto d, seu defectu e prouenies, quo quis tã ad ecclesiasticos ordines promoueri, quã promotus in iisdẽ ministrare prohibetur f: quod qualiter accidat tam supra ex primo g libro, quã etiam in variis Decretalium locis facile est legentibus cognoscere.

Episcopi & superiores nũ quam incurrunt sententiam interdicti, vel suspensionis, ipso iure, nisi de ipsis expressa mentio habeatur. hoc dicit.

Ea propter optima ratione Innocentiana constitutione h cautũ est, ne episcopi eorũque superiores, vllius constitutionis i, sententiæ K, siue mandati l occasione, interdicti, vel suspẽsionis m sententiam: nisi ipsis n de episcopis o expressa mentio habeatur, ipso iure incurrant: esset enim hoc nimis periculosum p, ob Pontificalis officij, quod frequenter exercere cõpelluntur, executionem q.

1 ¶ Mandati.] Vt si Papa mandat qđ oẽs plati, & clerici soluãt tantã pecuniã suspẽpẽdo nõ solnẽtes intra terminũ assignatũ, & fac. l. item apud Labeonem § hoc edictum. ff. de iniu.

m ¶ Vel suspẽsionis. Sed cur nõ dicit ẽt de excõicatione, q ipũ suspẽsioni & interdicto eqparat. c. repheũbilis. vbi p Ab. de app. Rũ. secundũ Inn. Host. Io. Mon. Archi. Io. And. q Papa noluit eos in tñ priuilegiare, vt priuilegiãdo tolleret, si qs suadẽte diabolo. 17. q. 4. & alios similes. vt c. p humani. de homi. 1 6. ita not. 1 c. quã periculosũ. de sen excõ. in 6.

n ¶ In ipsis.] Constitutione, sententiis, & mãdato.

o ¶ Epis.] Quorũ appellatione ẽt superiores, & ipse Papa cõtinet, vt sup. de epis, & sũ. Põt. in pri. p tot.

p ¶ Periculosum.] Et ideo vitandum, c. vbi periculum, de elec. in 6. & c. quiescamus, dist. 42. & no in c 2. de iuram. cal. nam (vt inquit Salom) qui amat periculum, peribit in illo.

q ¶ Executionẽ.] Sic in c. quã periculosum. de sen. excõ. in 6 p quã constitutionẽ apparet, qđ Papa voluit prouidere nõ tam epis, quã subditis constitit ẽt eorum officium in chrismatis confectione, ordinum collatione, ecclesiarum & altarium consecratione. §. pe. sup de episco & sum Pont & bi ẽt not. quæ omnia magis subditorum, quàm episcoporum vtilitatem concernunt.

Expli

Universidad de Deusto
Biblioteca

Explicit liber quartus, & vltimus Institutionum Iuris Canonici, in quibus si quid diuersum, Lector, inueneris ab his, quæ in Commentario iam pridem edito delineata inueniuntur, scito ea auctorem, cum vltimam operi limam adhiberet, meliora secutum immutasse.

Universidad de Deusto
Biblioteca

INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI COMMENTARIVM.

FLAVIVS VRSINVS FERDINANDO FARNESIO S. D.

Flauius hic nunc Cardinalis Vrsinus.

KAL. Feb accepi abs te litteras datas Idibus. Ianuariis; quas mihi iucundas fuisse nō arbitror necesse esse me ad te scribere, cū ex te nihil ad me proficiscī posse, nisi iucundissimū; iāpridem exploratum habeas. Sed profecto posteriores hæ eò fuerunt gratiores, quòd vnà Commentarium Lancelotti nostri secum attulerunt. Amo enim vehementer ingenij illius elegantiam. Legi itaque totum vno fermè (vt sic dicam) hausttu, pro pro hauțq; penitus tuum de libro iudicium: maluissem tamen, tam secundo cursu inchoatum a se negotium processisset, vt huius nuper a se compositi libelli argumentum illi defuisset; nam & librum Institutionum ipsarum nunc teneremus, & ipse amicis vsus fuisset melioribus, candidioribusque. Quos tamen ille Commentario illo suo adeò strenuè (meo quidem iudicio) vlciscitur, vt mihi aliquo pacto suis illis detractoribus debere videatur, qui tam elegantem libellum conscribendi sibi occasionem dederint. Eum ego pluribus legendum exhibui, probatusque est ferme ab omnibus mirum in modum: ferme, in quam, nec enim obtineri potuit, quin illico semidocti quidam Commentariolum momorderint, non quin, quæ Lancelottus de compositis a se Institutionibus differeret, vera non confiterentur: sed quod in eo illum non obscurè aliquid Institutionibus Iuris Ciuilis detrahere conatum. esse prædicent. Is enim vno, aut altero in loco eius libelli dicit, quædam in illis esse ambigua, perplexa, & quæ inuicem pugnantia videantur: cum tamen Iustinianus nihil esse in toto iure ciuili ambiguum, vel contrarium scriptum reliquerit? Respondi eos Momum agere, qui cum Venerem non posset, sandalium ipsius quasi obstreperum dicitur improbasse, tantū autem abesse, vt ciuilibus Institutionibus aliquid detraxerit, vt ego illis in eo plurimum a Lancelotto, nostro tributum esse non dubitem, quem sciam illarum elegantiam non solum laudare, sed admirari solitum: sed profectò in eos interdum incidimus, qui indigni sint, quibus respondeatur. Sed de hoc aliàs. Sum equidem delectatus vehementer cognouisse ex tuis litteris tecū delecto studiosissimorum iuuenum numero quotidianis prælectionibus, ac disputationibus in iure ciuili exerceri. Hanc enim ego optimam, ac solam prope proficiendi rationem esse semper statui, præsertim si non tam ostentationis, quàm discendi adsit studium cum lepore quodam ac nobilibus adolescentibus digna consuetudine coniunctum. Vtinàmq; mihi interdum ab vrbano isto, atq; aulico ambitu secedere, & ad ista vestra studia salua existimatione reuerti liceret, profecto ad vos conuolarem illico, vbi & cum libris diutius, & attentius versari, & remoto ab omni molestia cum optimis commilitionibus securam, ac prope beatam vitam agere liceret. Sed quando mihi nunc hoc non datur, tu, quem ego me esse alterum semper statui, dum licet, fruere houestissimo isto, ac iucundissimo otio, sed ita fruere, vt interim non obliuiscaris eius quod Catonem vsurpare solitum ferunt. Non minus, scilicet, otij, quàm negotij, reddendam esse rationem, ac studiosum iuuenem Bernardinum Alphenum meo nomine saluere iube. Romæ Non. Febr.

Commẽtarium Lancelotti reprehẽsum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

FERDINANDVS FARNESIVS

FLAVIO VRSINO S. P. D.

NIHIL vnquam tam præter meam opinionem accidit, quàm audire ex te extitisse quosdam qui in Commentario institutionum Iuris Canonici auctorem aliquid Institutionibus Iuris Ciuilis detrahere voluisse existiment, quòd is vno, aut altero in loco quædã in his perplexa, & prima facie contraria reperiri scripserit: quasi vero hoc cuiquam dubium esse debeat, aut eas ille pluribus in locis non ceteris libris Iuris Ciuilis prætulerit. Oportet omnino istos aut auctori esse parum æquos, qui ex re veteri nouam illi inuidiam conflare studeant: aut (quod magis reor) in iure ipso Ciuili parum versatos, aut omnino parum accurate Commentarium illud percurrisse. Si parũ æqui sint, nulla ratione de sua sententia deduci poterunt, nam, vt ait Comicus.

Qui inimicus est, etiam in scripto nodum quærit.

Quid ergo ei suadere conaris, qui hoc, scilicet, vnum quæriret, nẽpe vt quidquid dixeris, deflectat in deterius? Si parum in legendo accurati fuerint, repetant, quæso, atque diligentius expendant, quod in eo ipso Commentario de Institutionibus Iustiniani sæpius inculcauerit: nam vsque adeo ipsas, dilaudat, vt mihi interdum veniat in mentem suspicari, ne plusculum illis tribuat, quàm par sit, quòd putet ita compositas à se Institutiones similitudine quadam operis facilius studiosorum animis insinuare posse. Sed vtcumque id sit, quocumque animo is scripserit, illud quidem nullo pacto negari potest sex centis propemodum locis de his honorificentissime meminisse. Nam primo libro, dum se cum Pontifice sermonem asserit habuisse, leguntur hæc verba. *Esse apud Iurisconsultos Iustiniani Imperatoris iussu compositas Institutiones, quæ studiosis ad inuolutam, & valde perplexam iuris ciuilis scientiam expeditissimum aditum proculdubio præstent.* Et quòd suæ sententiæ illustrius testimonium dare potuit, quàm illis verbis, quæ tertio libro leguntur? *Id vero* (inquit) *non subticebo, quidquid isti garriant, censere me, idque etiam ex vniuersa illa enucleati Iuris collectione ac compositione, quam Iustinianus nobis reliquit, nihil esse absolutius, & ad comparandum in toto iure ciuili lumen quoddam conducibilius, quàm illud Institutionum opus, quod illi ex iuuenum manibus excutiendum, & ab omnibus gymnasiis eliminandum quasi nullius prorsus vtilitatis tam stulte censent.* Et paulo post: *Maiores nostri Institutiones Iuris Ciuilis, quasi sine his vix quisquam aliquid in legitima prudentia proficere valeat, magno in honore semper habuerunt, & varia interpretatione, & Commentarijs exornatas & locupletatas ad nos transmiserunt.* Et paulo post: *Hic ego te ad Iustinianum reuoco, cui ex immensa illa siluæ iuris ciuilis & infinita prope veterum librorum mole suas Institutiones elicere felicissime cessisse multorum seculorum testimonio comprobatur.* Et eodem libro, cum verba Marci Tullij recensuisset, subdit. *Et hoc quidẽ quod iure ciuili tantopere se desiderare, & expectare Crassius aiebat, & se facturum aliquando credebat, abunde suis Institutionibus Iustinianus videtur præstitisse.*

Lancellotti de Institutionibus Iuris Ciuilis iudiciũ ac testimoniũ.

Denique vbi illarum meminit, non nisi magna cũ commendatione, atque insigni aliqua præfatione meminit: ecqua ratione potuit secus facere, qui suas ad illarũ imitationem effinxisse prædicet? At dixit, quædam esse in his obscura, perplexa, & quæ inuicem pugnare videantur: Quid tum demũ? non id proprium dixit esse Institutionum vitium, nam idem dixit & de sacris litteris, & de omni scriptorum genere, idem & posse fieri de suis Institutionibus, nec propterea omnibus etiam propriis scriptis illũ male dixisse quis quam asserat. At nihil esse perplexum, nihil ambiguum, nihil diminutum, nihil quod cõtrarium, aut simile videri possit, nullã esse geminam legem in toto iure ciuili Iustinianus ipse testatur. Certe, vt ita ille asseuerit. Veritas omnino reclamat. mihi quidẽ, vt similia propemodũ infinita præteream, multa passim occurrunt ambigua, perplexa & quæ, nisi alicuius interpretationis ratione concilientur, ex diametro pugnantia videantur. Et quoniam

niam pro summa inter nos necessitudine, ac studiorum communione vel quæuis mihi tecũ garrire posse videor, mitto ad te. qui ingentes pro eo pugnas pugnare cõsuesti, loca quædam, quæ ego in Institutionibus ipsis Iuris ciuilis obseruaui, & in vnũ collegi, simul atq; de obloquutoribus istis à te resciui; vt si quando rursus in maledicos istos incidas, illorũ obiecta possis quàm primũ exemplis retundere. neque id facio, quin ea te, prius quàm me vidisse ac ponderasse non existimem: sed vt illa, quæ scholastica sunt, potius, quàm a doctissimis viris admodum perpensa, ad manus habeas; nec propterea grauissimis negotiis tuis quidquã tempotis subtrahere cogaris. Ac vt primũ de his dicamus, quę videntur in eodẽ libro contraria. In Proœmio §. 1. leguntur hæc verba: *Omnes vero populi legibus tam a nobis promulgatis, quàm compositis reguntur.* At in §. 1. de iur. natu. gen & ciu. *Omnes populi, qui legibus, & moribus reguntur partim suo proprio, partim communi omnium hominum iure vtuntur.* In § fi. de libert. dicitur, quod omnes liberti consequuntur Ciuitatem Romanam, nullo nec ætatis manumissi, nec domini manumissoris habito discrimine. At in § fin. quib. man. non lic. dicitur, quod qui non compleuit 17. annum non potest manumittere testamento. In §. 1. de re. diui. littora maris dicuntur communia, non publica. In §. littorũ. littorum vsus dicitur esse publicus. In §. fi. de vsuf. dicitur, quòd vsufructuarius cedendo vsumfructum alteri. quàm domino, nihil agit. At in tit. seq in fin. principij dicitur indistincte, quòd, licet vsurarius non possit ius suum alteri cedere, vsus fructuarius tamẽ potest. In §. posthumus. de leg. dicitur. *Posthumus autem alienus hęres institui, & ante poterat, & nunc potest.* At in titulo de bono. possess. in principio dicitur, quòd posthumus alienus hered tatem adire iure ciuili nõ poterat. Hæc quidem, & alia his similia sunt in eodem Institutionum libro. Si quis autem illa colligere velit, quæ aduersa videntur his, quæ Pandectarum libris, aut Imperatorum constitutionibus continentur. librum (puto) conscriberet Institutionibus ipsis gaudiorem: quæ quidem non negauit ille, vel aliqua saltem ratione conciliari posse: sed ruditer ac prout iacent accepta, ita re minimè posse asserit. Leguntur præterea in eodem libro multa, quæ nimium genera liter enuntiata videri possunt. cuiusmodi est illud-*Cuius filiam vxorem ducere non licet, neque eius neptem permittitur filiam tamen aui, vel auiæ vxorem ducere non prohibeor:* vt omittamus interim, quod in coniunctis per adoptionem illa regula non obtinet locum. In §. feminæ. de adop. dicitur, quod feminę possunt adoptare in solatium liberorum amissorum At hoc ita demum verum esse aiunt, si in acie fuerint amissi, non simpliciter. In §. qui potestatem, de exc. tut, dicitur, quòd qui potestatem aliquam habẽt, se possunt excusare. At quibus inhæret dominica, vel patria potestas, nõ propterea possunt se excusare. In § Res sacrę in fine dicitur, quòd locus, in quo ædes sacrę sunt ædificatæ, etiam diruto ædificio adhuc sacer manet. At hoc non est verum, vbi ædificiũ esset ab hostibus dirutũ. l. cum loca. ff. de rel. & sumpt. fun. In §. item lapilli. dicitur, quòd lapilli, & gemmæ inuentæ in litore maris sunt inuentoris; sed hoc ita demum est verum, si etiam apprehendantur. In § fi. de codicil. dicitur, quòd codicilli nullam omnino sollemnitatem requirũt: & tamen requirunt quinque testes. In §. interdum. in fin. de obl. quæ ex del. nascuntur, dicitur, quòd, qui ad furtum faciendum concilium dedit, atque hortatus est, furti non tenetur: at non est hoc verum, cum aliàs fur non etat furtum commissurus. Demum in tit. de publ. iud. dicitur, quòd publica iudicia nihil omnino simile habent cum ptiuatis iudiciis: & tamen multa habent similia, vt ibi notant interpretes. Atque vt hæc nimis videntur generalia, ita ex contrario quædam videntur diminutæ: vt, exempli gratia, definitio seruitutis, de qua in §. seruitus, de iure perso. cum enim dicatur esse constitutionẽ iuris genrium, seruitutem, inductam iure ciuili non comprehendit, vt in §. fin. eod. titu. Item cũ dicitur, quòd vsusfructuarius non possidet §. idem placet. per quas perso. nobis acquir. de ciuili enim hoc possessione verificatur, non de naturali. l. naturaliter de acqui. possess. Quædam etiam videntur parum feliciter expressa. non intelligo hic de vocibus, & de his, quę Grãmaticis nõ probãtur; puta de etymologia stipulationis & similium. sed de his quæ ad rẽ spectant; quale est illud in §. plebiscitum. de iur. naturali gentium, & ciuili. Plebs enim a popolo non ita differt vt species a genere, quod, ait tex. sed velut pars a toto. Item cùm dicitur natalibus non officere manumissionem. §. fi. de ingen. Ite m cũ dicitur aliud pro alio petente posse in eodem iudicio corrigere errorem suum, §. si quis

Quæ videntur contra-ria in lib. Institutionum.

Quę videntur nimis generaliter enuntiata.

Quę videntur diminutæ.

Quę videntur parũ se liciter expressa.

 aliud

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliud de act. nec enim verè iudicium erit idem, vt ibi notat. Item cuin iusta & efficax appellatur actio: quæ tamen exceptione etiam doli elidi potest, §. præterea, n. inst. de excep. Item dicitur, necessarium esse detrahi Falcidiam §. quantitas, versi. necesse. de leg Falc. cum tamen sit in hæredis potestate remittere. Quædam male videntur inferri, vt est illud in § ex contrario. quib. al. lic. vel non. *Ex contrario* (inquit) *omnes res pupillo & pupillæ sine tutoris auctoritate rectè dari possunt* (tum pessimè videtur inferri.) *Ideoque si debitor pupillo soluat, necessaria est debitori tutoris auctoritas: alioqui non liberabitur.* Similis propemodum est illatio in §. fina. institu. de vulg. substitu. Atque hæc quidem, & his similia non huius modi sunt, quæ aliqua saltem interpretatione saluari, & ad rectum sensum traduci non possint, licet id interdum ægrè obtineatur: sed certè, quæ scrupulosis hominibus, quales hi sunt, qui auctori nostro negotiũ facere non desinunt, parũ probari possint, at ille cum se, & censores suos exactissimam adhibuisse diligentiam doceat, ne quid tale in suis Institutionibus deprehendatur, & alieno periculo cautior fuerit, ad extremum subdit: *Si quid his exciderit, quod perplexitatem præ se ferat, vel ambiguitatem contineat non propterea orbem fructum labi, sed posse id beneficio interpretationis explicatius, & clarius reddi, & in libris Iuris canonici, & ciuilis, atque adeo in Institutiouibus ipsis Iustiniani, & in omni scriptorum genere multa esse huius modi contendit.* Hoc ipsum, quàm contineat detractionem, ego intelligere non possum: mihi quidem in eo, & acutissimè, & prudentissimè, & differere visus fuit. Nam (vt ipsemet initio sui Commentarij scripsit) nihil est in vllo genere rerum tam exactum, & pulchrum, quo non pulchrius id sit, quod quis in eodem genere cogitatione tantum, ac mente complectitur, Itaque & Michaelis Angeli simulacris, & picturis, quibus nihil in illo genere perfectius hæc ætas vidit, cogitare tamen possumus pulchriora: sed profecto (vt ille inquit) prima sequentem honestum est in secundis tertiisque consistere. Scio tamen istos, qui semel ei detrahere cœperunt, quieturos numquam, etiam si ille mera loquatur oracula: quippe qui inuidia, vel supercilio malint contemnere præclara, quàm discere. Nam quale tandem & illud est, in quo ego sibi detrahi a quibusdam audiui? Is in eodem Commentario asserit, si Iustinianus Proœmio suarum Institutionum adscripsisset, quòd non intendit in eo opere ius nouum condere, nisi dilucidè id ibi protestaretur, multa nobis hodie fore explicatiora, & expeditiora, quàm sint. At quantas ob id verbum ei tragœdias quidam excitare conantur? quantas turbas conciunt? quasi hoc dicto Imper. maledixerit, vel eius maiestatem læserit, quod magis mirere, subscriptores habet, nimirum balbi balbos. At mihi hoc videtur excogitatum longe prudentissimè; quàm multis enim in locis hæsitamus, num Iustinianus antiqua iura corrigere voluerit, cum ab illo promulgata, vel diuersa, vel contraria antiquis iuribus videantur. quàm sæpe circa id cæcutimus, & Andabatarum more interpretando ingredimur? Legitur sub titulo de re. diuis. §. cum ex eliena, quòd si quis ex alienis spicis frumentum fecerit, frumentum specificanti cedit, at contrarium prorsus legitur in l. adeò. §. cum quis. ff. de acquiren. rer. domi. scilicet, quòd frumentum remanet eius, cuius & spice fuerunt. Quidam, quòd responsum illud per Iustinianum corrigitur, alij aliter. In §. Thesauros, eiusdem tituli dicitur, quòd thesaurus inuentus in loco sacro, vel religioso sit inuentoris, in l. 3. §. si in locis. ff. de iure fisc. dimidia dicitur esse fisci. quidam putant Iustinianum corrigere veterum iura, at alij aliter. Item §. si quis ancillas. circa fin. aduersatur l. si cui. ff. de fund. instruct. quam quidam per Iustinianum putant corrigi, quidam aliter: nec cuius loci sententia præualere debeat, satis adhuc est in comperto. Quid illa? Legata nisi in testamento relicta non valere §. præterea, de singul. reb. per fid. relict. non ne apertissimè ius Digestorum abrogare, & antiquum reuocare videntur? Demum passim occurrunt huiusmodi, quibus explicandis mirum in modum interpretes torquentur, & in quibus, si huiusmodi testationem Proœmio suarum Institutionum Iustinianus inseruisset, minimè laboraremus. Et profectò, qui hoc non agnoscit, in sole illum colligare dicere possis. Tanta tamen (vt ait Hieroymus) est vetustatis consuetudo, vt etiam confessa plerisq; vitia placeãt, quod vel ex his intelligi pôt, quæ ex scriptis Isidori pessimi, vt appellant

Quę male videntur inferri.

Nil tãpulchrũ quo nõpulchrius id quod quis in eodem genere põt imaginari.

Loca quędam in quibus de correctione dubitatur.

Vetustatis vis.

lant latinitatis auctoris, licet sanctissimi viri, in ius Canonicum irrepserunt: quorum quædam vix in puero hodie ferenda, diu visa sunt, & plerisque videntur adhuc huiusmodi, quæ pro legibus seruari debeant: & adhuc in hisce nostris Iuris Canonici Institutionibus vel ex vnius syllabæ adiectione isti solius vetustatis amatores egregij, & pro communi vtiliitate vehementer anxij ingentia sibi fingũt pericula: in quibus tamen, etiam si quædam scribantur rudius, nihil id ab operis ipsius natura abhorreat: quippe quod Tyronibus tantum instituendis scriptum sit: & illa ipsa, quæ ibi generalius forte traduntur, & strictius, suo tempore alibi fusius, & subtilius tractata ab eisdem accipienda sint, & exactius cognoscenda, Sed Cancros prius recte ingredi doceas, quàm his qui non tam iudicio, quàm proposito, & voluntate aberrant, quibus suis rationibus satisfacere possis: quibus, nisi persuadeas, quidem vmquàm persuaseris. Quod quidè vel ex eo satis dilucide apparet, quod nonnulli pessime ab eo factum prædicent, quód titulos quosdam in suis Institutionibus diuersis verbis inscripserit ab his, qua in Decretalium libris comperiuntur: quod & factum est raro, & non nisi ex causa valde probabili, & a censoribus suis approbata, nec sine exemplo. Multæ siquidem & in Institutionibus Iuris Ciuilis Rubricæ comperiuntur aliis verbis conceptæ, quàm in libris Digestorum sint, aut in libro Codicis. Quales illæ, De fiduciaria tutela, De litterarum obligatione. Quibus modis re contrahitur obligatio, & aliæ plures. Sed hæc omnia Lancelotto nostro propterea ferenda sunt leuius, quod idè insignibus etiam scriptoribus semper contigisse legimus. Venit nuper in manus meas liber quidam epistolarum familiariũ Francisci Petrarchæ, quem antea ne extare quidem audieram, illum cum auctoris captus nomine auide in manus legendum sumpsissem, statim in ipso ferme operis limine, dum mecũ Viti ligatores istos tacite stomacharet, & has ad te dare in animo haberem, incidi in epistolam meo quidem iudicio prudentissimè scriptam, qua scriptorem amicum suum consolatur, querentem scilicet, scripta sua a tinidis carpi, eam primum percurro, inde lego accuratius. Quid quæris? visa mihi est omnẽ prope stomachum, & amarulentiam, quam ex detractoribus Lancelotti contraxeram, abstergere, ideoq; duo statim exempla exscribenda curaui, atq; è vestigio alterũ Lancelotto ipsi misi, ad te cum his mitto alterum: vt intelligamus nihil, vt Tullius ait, esse nobis præcipue dolendum in eo, quod vniuersis accidit. Sum ego illi conatus suadere, vt Romam iterum concedat. Nam cum Summus Pontifex renuntiatus is sit, qui cum bonarum omniũ artium est amator mirificus, tum in vtroque iure valde (vt audio) excellit, facile fieri potest, vt quod negotio deest, compleat, remque omnem ex sententia conficiat: is omnino negat se facturum, improbe dicens, Neptunum accusari ab eo, qui iterum naufragium faciat, Deosque, cum tempus aduenerit, rem dormienti confecturos. tu, cuius maxima est apud illum auctoritas, si id è re sua esse censeas, vrge quæso hominem, nec pulcherrimos conatus inter mori sinamus. Vale. Perusiæ Idib. Febr. M.D.LX.

Isidorus.

Rubricarũ innouatio.

FRANCISCVS PETRARCHA

TOMAE MESSANENSI S. P. D.

QVERELAM publicã nemo sapiens suam facit. Satis quisque priuatarum querelarũ domi habet, Satis dixi, nimis dicere debuerã. Nulli ne hoc vnquam accidisse rerũ? falleris. Nulli vero contrariũ accidit. Vix superstite qui fecerat: cuiusquã scripta, vel gesta placuerũt. laudes hominum mors inchoat. Scis quare? quia cum corpore mori tur inuidia. Multorũ (inquis) scripta laudantur, quæ si gloriari licet nõ pergis vlterius. sed (qui indignãtibus mos est) suspẽsũ linquẽs auditoris animũ sermone præteruolas inexpleto. Verũenimuero fugiẽtem consequor mentis augurio: scio quid velis. Multorum scripta laudantur, quæ tuis admota

Laudes hominũ mors inchoat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

admota carere non tantum laudatore, sed etiam lectore debuissent: cũ tua interim nullus attingat. Recognosce in verbis meis indignationem tuam, quæ iusta esset, nisi illã de communi omnium aceruo in vsus proprios traduxisses: omnium, inquam, quos hic seri bẽdi, seu amor, seu morbus tenuit, omniumue quos tenebit. Respice enim in primis quorum sunt illa quæ laudantur, quære auctores, certe pridem in cinerem versi sunt. Vis & tua laudari? morere. A morte hominis vicere incipit humanus fauor, & vitæ finis principium est gloriæ: quæ si ante cœperit, singularis quædam, & intempestiua res est. Plus dicam, dum eorum, qui tecum vixerunt, quisquam superfuerit, cumulate quidem quod appetis non habebis; cum omnes pariter vna concluserit, venient, qui sine odio, & sine inuidia iudicent. Ferat itaque de nobis quamlibet sententiam præsens ætas, si æquam. feramus æquo animo, si iniquam ad æquiores iudices, hoc est ad posteros prouocemus, quãdo ad alios non licet. Delicatissima res est iugis cõuersatio, minimis offenditur, & famæ semper inimica præsentia est. multaque admirationi hominum familiaritas detrahit, frequẽsque cõuictus. Vides ne tu hos scholasticos? genus hominum vigiliis ac ieiunio squalidum? Crede mihi, Nihil ad lucrubrandum durius: nihil mollius ad iudicandum, cum multa laboriosissime legerint, nihil examinant: & quid in re sit dedignantur inquirere, cum hominem ipsum nosse videantur, itaque omnium vna lex est. Cuncta enim ex æquo quorum auctores, vel semel aspexerint, scripta fastidiũt. Hoc, inquies, paruis accidit ingeniis: magna enim & valida per obstantia quælibet erumpunt. Redde mihi Pythagoram, reddam tibi illius ingenij contemptores. Redeat in Græciam Plato. Renascatur Homerus. Reuiuiscat Aristoteles. Reuertatur in Italiam Varro. Resurgat Liuius Resloreścat Ciceronon modo segnes laudatores inuenient: sed mordaces etiam & liuidos detractores, quod quisque suis temporibus expertus est. Quid Virgilio maius habuit lingua Latina? Reperit tamen ille, qui non Poetam, sed raptorem alienarum inuentionum, & translatorem dicerent. Ipse autem & ingenij fiducia, & iudice fretus Augusto, alto animo inuidorum verba despexit. Tibi quidem magnam ingenij conscientiam esse scio: sed vbi Augustum iudicem inuenies? quem cnixo admodum, atque omnibus modis ingeniis sui temporis fauisse compertum est. Nostri reges de saporibus epularum, & de volatu auium iudicare possunt: de ingeniis hominum nõ possunt. quod si forte præsumpserint; superbiæ rumor aperte oculos, aut flectere, & in verum figere non sinit. Itaque ne quid suæ ætatis suspicere videantur, mirantur Veteres, quos nouere comtemnunt, vt defunctorum laus, viuentium contumelia non vacet. Iuter hos iudices viuendum, moriendũque nobis est, & (quod est durius) tacendum. Vbi enim, vt dixi, Augustum iudicem quæremus? Vnum habet Italia, immo vero terrarũ orbis vnum habet Robertum Siculum regem. fortunata Neapolis, quæ vnicum sæculi nostri decus incomparabili felicitate fortita es. Fortunata (inquam) & inuidiosa Neapolis litterarum domus augustissima, quæ si Maroni quondam dulcis visa es, quanto nunc dulcior videreris, vbi ingeniorum ac studiorũ æquissimus æstimator habitat? Ad te confugiat quisquis ingenio fidit. Neque vero differendum putet, suspecta mora est: dauexa enim est ætas & mundus iampridẽ eo carere, & ipse ad melhora regna transfire meritus. Vereorq;, ne multa ipse mihi seræ pœnitẽtiæ materiam prolatando quæfierim, omnis quidẽ inhonesta est, rapienda est occasio confestimque faciendum, quod ante tempus fieri nõ potest, Quod ad me attinet, currere & properare propositum est (vt quod de Iulio Cęsare in epistola quadam ait Cicero) omnia mea studia in istum conferam. Ego vero ardenti quidem studio, ac fortasse efficiã, quod sæpe viatoribus, cum properant euenit, vt si serius, quàm, voluerint forte surrexerint, properando etiam citius, quam si de nocte vigilassent perueniant, quò velint. Sic ergo quoniam in isto homine colendo, tam indormiui diu, cursu corrigam tarditatem. Tibi autem tuo foro vti necesse est, quando adi eum regem aspirare non tam freti, quam belli obice prohiberis. Patria enim tua, cuius nemo amantior ciuis est, inimici regis imperio subiacet. Dicerem Tyranni, nisi quia timeo aures offendere. Ad hęc & magna res est neque nostris calamis discernenda: sed illorum gladiis. Igitur ad inceptum redeo. Si hæc tibi exempla de illustrissimis electa non sufficiunt, alia ex alio grege hominum adiiciam, & ætate recẽtiora, & sanctitate Clarissima. Quantos olim æmulos Augustinus noster: quantos Hieronymus: quantos habuit Gregorius, donec spectata virtus. & litte-

Vitę finis principium glorię.

Præsentia inimica fama.

Pythagoras.
Plato.
Homerus.
Aristoteles
Liuius.
Cicero.
Virgilius.

Reges de quibus iudicant.

Robertus rex.

Augustinus.

rarum diuina, & admirabilis vbertas inuidiã vinceret? Vix horum quisquam integrum famæ præconium, nisi ab ipso die mortis accepit. Vnum æmulo ac reprehensore carentẽ vnum plena & indecepta laude decoratum Ambrosium, cuius ne in ventis quidẽ famã mordax liuor attigerit, apud quosdam inuenio, quod forte ad puram eius ac simplicem doctrinam omnis ambigui expertem referendum est. Nam apud Paulinũ, qui Ambrosij vitam, & obtrectatorum eius nomina legimus & vindictam diuino iudicio irrogatam. Perser igitur iam sine lamentis, quod summis ingeniis contigisse vides. Videris aũt quadam in parte tuarum litterarum hoc ipsum conqueri, quod multos noueris magnum in vita nomen assequutos, & hoc quoque si me audire volueris, magnifice contemnes. Scis enim quibus hoc euenit? his equidem solis, qui famam suam, quoniam calamo nequeũt, cl. more defendunt. Aspice istos purpuratos, qui ingenti strepitu, populorum in se ora conuertunt, qui se sapientes dici volunt, quos sapientes vulgus appellat, singulis ciuitatibus ascribens sapientũ greges: cum tamen illa florens olim studiorum mater Græcia non amplius, quàm septem sapientum nominibus gloriẽtur. quod ipsum posteris impor tune nomen arrogantiæ visum est. Sed qui eos excusant, aiunt non id eis cognomen proprio iudicio: sed populorum suffragiis obtigisse. Vnus ex omnibus sæculis Epycurus, sapientem se profiteri ausus, intoleranda superbia, seu potius ridiculosa demẽtia, cuius secundo de finibus bonorum & malorum meminit Cicero, hodie in nostrorũ causidicorũ grege furor ille vulgaris est. Respice & hos, qui in altercationibus & cauillationibus Dialecticis totum vitæ tempus expendunt, seque inanibus semper quæstiunculis exagitant, & præsagium meum de omnibus habeto. Omnium nempe cum ipsis fama corruet Vnũque sepulchrum nomini ossibusque sufficiet, cum enim mors frigidam linguam stare coegerit, non modo vt sileant necesse est: sed vt de his etiam sileatur. Possem exemplis affluere, teque ipsum in multis testem facere, quot loquacissimas picas agnouimus, in oculis insanæ multitudinis perstrepentes, quorum repente vox ce cidit? nisi longa & apud quosdam superstitũ odiosa forte narratio esset. Sed de his & sæpe alias: & nũc quod res ipsa poscebat, diximus. Neque enim, vt eos memorem, sermo mihi institutus, sed vt tibi satisfacerem, cuius omnino diuersa conditio est: tunc enim maxime resonabis, cum iam loquiamplius nequiueris. Ceterum valde impatiẽtis animi est breuissima expectatione torqueri Expecta paululum, eris voti compos: cum obstare tibi ipse desieris, id ex parte longæua forsan absentia, ad plenum mors sola præstabit. Reduc ad memoriam ex omnibus sæculis illustres viros, Romanos, Græcos, Barbaros, cuius non præsentia famæ nocuerit: tibi (si recentiore memoria es) plures forte ex historiis occurrent. Ego id vni omniũ Africano tributum memini, ut scilicet & fama mirabilis, & præsentia mirabilior haberetur. Idem sacris in litteris tribuitur Salomoni, quare aliũ forte non inuenies, & si Vergilius immodico studio Aeneã suum exornandi hoc ad eum glorię genus transferre contendat, sed immobile, verum est, excusant tamen quasi non Aeneam, sed sub Aeneę nomine virum fortem perfectumque describat. Dedit idẽ oratorum vni dũtaxat is, qui hoc sicut verius vsurpasset, præilluitris scilicet oratorũ princeps Marcus Tullius vni quoque Poetarũ idem tribuit Aulo Licinio Archiæ: sed vereor ne id amore iudiciũ obliquante præceptori suo mediocris ingenij viro tribuat, quod nec Homero tribuit, nec Virgilio tribuisser. Ceterum, ut ad te reuertar, nihil ex omnibus quę dixi, quod tibi iustam indignandi materiam præstare possit inuenies. Nemo enim se anteiri ab vno, vel à paucis ęgre fert, nisi qui glorię principatũ pertinaci sibi mente constituit. Patere (vt ceterarum rerum) sic ingenij tui sortem nominisque fortunam putabas eam in solis diuitiis ius habere? humanarum rerum omnium excepta virtute domina est; illam quoque sæpe oppugnare; sed numquam expugnare permittitur. Famam certe; qua nihil est leuius facile rotatae ventosis suffragiis circumuoluit; a dignis eam transferens ad indignos, nihil quidem mobilius; nihil iniquius vulgari iudicio, super quo fama fundata est. Itaque mirum non est si assidue quatitur, quæ tam tremulis innititur fundamẽtis. Hæc sane non nisi in uiuos regnũ habet, mors hominẽ eximit ab Imperio fortunę Cessant exinde ludibria, hęc uelit ipsa uel nolit, uirtutẽ fama, ceu solidum corpus umbra cõsequitur. Habes ergo (ni fallor) gloriandi potius cãm, quã indignandi, si cũ omnibus fere

Hieronymus Gregorius.

Ambrosius

Clamosi in vita illustres.

Epycurus

Clamosorũ ossa & nomẽ eodẽ sepulchro conduntur pice.

Africanus

Salomon.

Aeneas.

Aulus Licinius.

Fortuna vis in fama.

Vulgi iudicium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

præstantibus,atque clarissimis viris communis tibi tua sors est. Quoq; etiam nunc æquio re animo sis Africanum ipsum,quem ex hac acie segregare visus eram,in commune re- stituam,cui quamuis,quod rarissimum est(vt dixi)præsentia non noceret: nocuit tamen (vt ceteris)hominum inuidia.quam tantis virtutibus non potuit extinguere, incendit- que potius & inflammauit. Nocuit(quod sine indignatione non possum meminisse) con uersatio longior,& nascens ex familiaritate contemptus. Vnde autem hæc eliciam perco tabere. Nolo,me aliquid immutasse suspiceris,ipsa Titi Liuij, clarissimi scriptoris verba ponam,qui ora contentione dignitatis honorumq; inter Scipionem Africanum Titũq; Flaminium,in qua succubuisse Scipionem refert. Maior, inquit, gloria Scipionis,& quo maior eo propior inuidiæ,& statim postea: Accedebat, inquit,c liud,Scipio Africanus iã prope annum decimum assiduus in oculis ho minum fuerat,quæ res minus verẽdos ma- gnos homines ipsa satietate facit. Et hæc quidem ille Tu vero (vt iam sinẽ faciam)fortu nam tuam tanto comite solabere,expectabisque tranquillius,memor vetus apud Flaccũ verbum esse,quod ut uina,sic poemata meliora dies reddit,apud Plautum aliquanto ue tustius. Ille enim ait: Qui utuntur uino uetere sapientes puto: & qui libenter ueteres in- spectãt fabulas,quod nõ minus ipsi Flacco bilẽ cõmouisse suspicor,quàm tibi, tantã esse uetustatis reuerentiam, ut crimen longo sermone purgandum sibi fuerit Luciliũ repre- hendisse. Postremo tecum cogita,quid est hoc,pro quo tam sollicite torqueamur. Vẽtus est fama,quam sequimur,fumus est,umbra est,nihil est. Itaque facillime recto atque acri iudicio contemni potest,quod si forte(quoniam generosos animos familiarius hæc pestis insequi solet)appetitum hunc extirpare radicitus non potes,excrescentem,rationis sal tem falce compesce,parendum tempori,parendum rebus est. Denique(ut sententię meę summã breuibus expediam)uirtutem colẽdum uis,famam inuenies in sepulchro. Vale.

Verba Liuy.

Poemata sicut vina

Famæ.

FERDINANDO FARNESIO & Fabio Pennæ adolescentibus nobilis. ac studiosis. Ioan. Paulus Lancelottus S.

Nota diu ante hanc scriptam epistolã has institutiones expectatus.

IPsi uos scitis(ornatissimi adolescentes)quam frequentibus post no strum ab Vrbe reditum communium Commilitonũ flagitationibus interpellatus fuerim;ut eis post diuturnam moram,atque expectatione Institutionũ Iuris Canonici copiã tandem facerem; cum sępe uos duces illis ipsis præbueritis,atque adeo strenuos,& fortes,ut nisi urgentissimis,nec uobis incognitis causis,quæ nos hoc facere hactenus impediverũt,quasi ualidissimo propugnaculo munitus fuissem, expugnatũ iri me nihil dubitẽ. Quomodo enim tam multis,mei tã amantibus,tam iusta,tam sæpe,ac tam instanter proprio quasi iure petentibus obsistere potuissem? Cum præsertim in hoc certamine,maiorem; si non laudis, at certe benenolẽtiæ fructum uictus,quam uictor relaturus fuerim. Sed quãdo nunc me;quamquam uehementer obsessum,sine nota uobis dedere non possum, & uobiscum optima,atq; utriusque ualde commoda ratione transigam. Ea autem huiusmodi,ut(nisi nouum accedat impedimentum)intra pauc̃os menses operis me uobis facturum potestatem Romana fide recipiam? huius autẽ nostræ pollicitationis quasi obses apud uos erit hic Cõmilitonibus meis,& uobis illorũ quasi antesignanis nuncupatus Libellus. Qui quidem Institutionũ ipsarum quasi filius parentis effigiẽ referet: eo enim & operis totius breue compendium conclusimus;& apud cunctos nostri huius negotij Cõmentariũ quoddam esse uolumus. At ridetis? &quod nouo,atq; inusitato more prius Cõmentaria,quam contextum ipsum editioni parauerim. cauillamini? Sed statui ita omnino appellare; cõtinet enim rei totius crassiore quadam Minerua scriptã historiam: quam ea propter sum fusius prosecutus; tum

tum ne multis,qui sępe à me de re tota edoceri flagitãt,eandẽ semper canere Cãtilenam cogar;tum etiam vt obiter respondeam,& his,qui motum Curiæ,ac Principum imperiti me non inuito factum esse prædicant,vt ita diu hæc editio protracta fuerit, & illis multo magis,qui libri nostri non differri editionem: sed quasi parum in vrbe probatus sit, penitus mihi interdictam garrire non dubitauerũt. Quorum rumoribus nulla expeditiore via,occurri posse censui,quàm si huiusmodi liuidorum latratibus splendidissima summorum virorum testimonia opponerem,& rei gestæ seriem ad amussim recenserem,in quo nihil est,quod vllum orationis florem,aut Latinæ linguæ candorem quisquam à nobis expectare debeat. neque enim hoc requiri oportet ab homine Iurisconsulto,qui solos pene Bartolos,ac Baldos,ne dicam Balbos,in deliciis habeat. Sed satis superque sit,si,quod narrare intendimus, vel quibuslibet verbis ita exprima mus, vt qui lecturi sunt, quoquo saltem modo id assequi valeant. Visum autem mihi fuit ornatissimum nomen vestrum libello huic nostro præfigi oportere,non quod quasi iniustæ causæ desperatione præsidio potentiorum titulos affigendos,aut vela Regia suspendenda ducam: sed vt huius initæ inter nos transactionis veluti documentum aliquod extet,quod non modo conuentionis formam, sed etiam transigentium ipsorum nomina sollemni more complectatur, Valete, Perusiæ, Non Mart. M. D. LX.

COM-

Universidad de Deusto
Biblioteca

COMMENTARII
INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI INCIPIT
LIBER PRIMVS.

Ioannes Paulus Lancelottus Perusinus V triusque Iuris Candidatis Academiæ Perusinæ S.D.

Author sæpe de edendis Institutionibus requisitus.

ASSIDVIS vestris, tum absens litteris, tum præsens interpellationibus pulsatus facile intellexi (Iuris studiosi) quanto Institutionum Iuris Canonici desiderio teneamini. Quarum copiam, cum vobis facere honestissimis rationibus hoc tempore impediar, agã vobiscum vti aliquando eos solere animaduerti, qui longo terrarum interuallo disiuncti, neq; sibi de facie inuicem cogniti per literas sponsalia, vel per procuratorem contrahunt. Nam si cito cõgredi impediantur, & congressus moram interim non nisi ægre pati possint, proprij oris ex viuo ductam effigiem, & omnes corporis partes egregiè exprimentem vicissim sibi mittere consueuerunt; tum ad leniendũ de siderium, quo alter alterius conspiciendi tenetur, tum vero etiam, vt ex ipsa oris effigie, & totius corporis lineamentis coniugis mores, & ingenium, vel quoquo modo saltè coniiciant: sic vos quousq; opus ipsum in publicum dare prohibemur, detinebit exiguus iste libellus, quo ea quæ in quatuor Institutionum ipsarum libros a nobis congesta sunt, nõ aliter complexi sumus, ac facere soleant Cosmographi, cum late patentes prouincias, at que adeo orbem ipsum augustis chartularum spatijs cõcludere nituntur; veluti enim iis multi prætereundi sunt terrarum, ac marium tractus, & insignes sæpe ciuitates occultãdæ satisq; habent, si clymata ipsa, & principales mundi partes, ac Metropoles vrbes, vel exiguis picturis indicẽt, cætera inspectorũ cõiecturæ relinquunt: ita mihi plurima in hoc opusculo præterire necesse fuit, quæ tã angusto spatio concludi, vel cõmode representari non potuerunt. Erit igitur vestri iudicij ex hoc libello iustũ, atque integrũ ipsum opus quasi ex vnguibus, non dicam leonem: sed prout statueritis extimare, mihi quidem satis id fuerit, si, vt in cõmune studiosorum vtilitatem aliquid pro exiguitate ingenij conferrem, me nullam intermisisse diligentiam, nullis perterritũ fuisse laboribus, vel incommodis, nullis denique peperciſſe sumptibus docuero, si proposito, atque ceptis exitus minus responderit, in nobis culpam omnino nullam residere, atque vt breue hoc totius operis compendium libenti animo conscriberem, non solum vestra causa adductus sum, vt vos scilicet mei amantissimos aliquo demererer officio, verum etiam mea. Nam cum in vrbe plura mihi necesse fuerit libri illius nostri exempla exscribenda curare, eaque sæpe per longa

Mos coniugum absentium sibi inuicem incognitorũ.

Cosmographi.

per longa temporis spacia non solum apud Censores operis, verũ etiam apud alios plures fuerint, & in diuersorum manus deuenerint, illorum vnũ mihi à grauissimo viro subtractum fuit, & alia quoq; ex aliis exempla clam me a curiosis quibusdam sumpta fuisse compertum habeo. Studiosi enim omnes mira quorumcunque nouorum operum cupiditate incendi solent, præsertim nondum in lucem editorum, quod solos se, vel cum paucis ea tenere pulchrum, ac præclarum existiment. Vnde adeo interdum aliunde vndique conquirunt, vt neque a furto ipso temperẽt, & inscio sæpe auctore, dum lucello inhiant, & alienam messem metere cupiunt nonnumquam etiam suppresso, vel mentito scriptoris nomine formis excudere, ac peruulgare non verentur, atque ita sæpe, dum proprium commodum, vel gloriam aucupantur, alienam famam, & existimationem deturpant, ac plane perdunt. Plerumque enim opera ipsa adeo mutilata, ac deprauata in lucem prodeunt; vt consultius auctori futurum fuerit, si aliquando ea concremauisset. Quod quidem de nostro libro fieri posse minime suspicarer, nisi quotidianis prope exemplis ita accidere admoneremur. Quòd si princeps Poetarum, qui tam felici, ac diuite vena tam multa diuinitus scripsit, non modo ita exorsus est, & his carminibus propria clausit poemata, vt a quo conscripta essent, nunquã in dubium reuocari posset, verum etiam de duobus versiculis, quos in gratiam Augusti pepigisset, ita fuit sollicitus, vt nunquam cõquiescerẽt, donec magno æstu eum detegeret, qui carminum sese auctorem mentitus alienã sibi gloriam vendicare conabatur, quanto tandem æquius est mihi ignosci de iusto opere laboranti, qui nec aliud ingenij (quantulumque illud est) specimen dederim, & qui in huiusmodi opere absoluendo multos annos posuerim, ac multos etiã sumptus fecerim? Postquam igitur vel teste Platone, quæ scribuntur, contineri non possunt, efficiam saltẽ huius libelli editione, quòd boni patresfamilias solent, qui quidem, ne quid pereat armenti, vel domesticæ suppellectilis, pecoribus certam cauterio notam inurere, vel familiare quoddam rebus signum apponere, atque affigere solent; vt quocunque locorum ea vagari, vel reperiri contigerit, cuius in dominio sint, ex nota ipsa, & signo facile, vel non quærentibus, apparere valeat. Sic nos libello hoc edito, quo totius operis, quasi quandam imaginem complexi sumus, facile hoc consecuturos speramus; vt nemo scilicet labores, ac vigiliolas nostras sibi temere arrogare possit. De quo si forte magis solliciti quibusdam videbimur, quàm libri ipsius mediocritas exposcere videatur, detur venia imbecillitati hominum, qui propria præsertim quæ magno labore, atque impendio sibi comparauerunt, perſæpe plus æquo æstimare consueuerunt. Aliud quoque huc accedat, quòd cum non pauci sint, quorum minime contemnendum est iudicium, quibus institutum hoc nostrum non perinde probetur, fieri forte poterit, si ad horum deueniat manus nostet hic libellus, quo rationes omnes huius a nobis susceptæ prouinciæ prosequimur, nec putetur indignus, quem semel saltem percurrant, vt eorum aliquem, quasi causa plenius cognita, ad sententiam nostrã adiungamus. Quod ego mihi polliceri, aut sperare non auderem, nisi eius rei periculum aliquando feciſſem. Et quoniam de negotij serie vniuersa cognoscere non ingratum vobis esse intelligo, non ab re futurum puto, si a primis initiis, etiam si pleraque ex his vobis nota sint, rem reperam, & quasi ab ouo exordiar. Ea autem omnia ita partiemur, vt primo quidem rei gestæ seriem, ac historiam quandam contexamus. Deinde institutiones ipsas in Epitomen contractas quasi per transennam ostendamus. Demum ea, quæ nobis aliquando obiecta fuerunt confutare, ac refellere conemur. Cum igitur anno à Virgineo partu sesquimillesimo quinquagesimo quinto post Marcellum II in sui Põtificatus limine nobis interceptũ habitis de more comitiis Io. Petrus Caraffa Ro. Pontifex renunciatus esset, ego, qui has in ius Canonicum Institutiones multo antea meditatus fueram, cum Pontificem mihi viderer nactus generosæ cuiusdã naturæ, ac quem præclara inuenta minime aspernaturũ considerem, illum mihi compellandum esse statui. Itaque cum haud multo post initum Pontificatum, facta loquẽdi copia qui, & cuias essem, breuiter ei exposuissem, illudetiam adieci, videri mihi, nullam esse propè bonarum artium, in qua non ab aliquo eius disciplinæ studioso, ac Doctore conscriptus extaret liber, quo prima artis initia, ac rudimenta continerentur, & qui ad cætera magis ardua quasi gradum faceret: atque, vt alia prætermittam, quæ pro magna sua in omni facultate doctrina longe illi melius, quam mihi cognita essent, esse apud Iurisconsultos

Exempla quadam operis auctori subtracta.

Non fefellerunt te tua oracula Lancelotte Virg. factũ.

Nota auctor ẽ multos annos posuisse in componendis Canonicis Institutionibus ante hunc libellum editum.

Mors patrũ famil.

Hoc tamen non obstante libello inuentus est qui sibi arrogauit.

Existimantibus propria pretiosiora quam sint, danda interdũ venia.

Operis partitio.

Nota quod multo ante annũ 1555 Auctor fuerat meditatus has Institutiones.

Sermo habitus ab Auctore cum Pontifice.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iuris Canonici edificium aditu carens.

sultos Iustiniani Imperatoris iussit compositas Institutiones, quæ studiosis ad inuolutã, ac valde perplexam Iuris ciuilis scientiam expeditissimũ aditum proculdubio præstent, tum me sæpissime admiratum nemini aliquando venisse in mentem, vt similem librum in Iure Pontificio conscriberet, quod, si, vt tũc esset, diligenter inspectaretur, ædificio materia potius, quam aliqua eleganti forma conspicuo foribus ipsis, atque aditu carenti cõparari posset. Me iampridem animo versare, vt adhibita quanto maiore possem diligẽtia, & industria ad imitationem earum, quæ in Iure ciuili extarent, Iuris Canonici Institutiones conscriberem: quod ipsum, eum omne Ius Canonicũ auctoritati, ac potestati Romani Pontificis innitatur, sub eiusdem etiam Pontificis persona absoluendum videri. vnde nihil mihi faciendum Romano Pontifice inscio, atque inconsulto, proinde minime grauaretur, mihi planum facere, num tantam prouinciam quasi eo auctore aggredi, an vero potius à cœptis desistere deberem, neque, si non probaret, me bonas horas male collocare pateretur. Tum ille manibus me complexus, ac quasi cœlum intuẽs; Ago tibi (inquit) Domine gratias, quod temporibus quoque nostris præclara dare ingenia non desinis. est enim hoc Neapolitanis vsitatissimum, vt de re vel tenuissima magnificentissime loquantur. Inde ad me conuersus vehementer hortatur, vt nouum hoc tam pulchrum, ac necessarium (vt ipse asserebat) inuentum litteris mandem, curaturum se, vt neque ego frustra in ea re tempus triuisse videri possem, atque insuper daturum operam, vt si quid mihi forte non vndique expolitum excideret, à magnis viris perpoliretur. Multa propterea dissertissime suo more, & copiosissime disseruit de antiquorum, & recentiorum ingeniis, in quo mihi, vt cætera præteream illud pulcherrime dixisse visus fuit, ac prudentissime, nostrorum scilicet hominum laborem veterum reprehensionem existimari non oportere: tantumque abesse, vt veram eam esse sententiam arbitraretur, quam vulgo solerent passim vsurpare; nihil scilicet dici, quod dictum non fuerit prius, vt ipse contra semper statuisset, multo plura ea esse, quæ pulchre inueniri, & conscribi possunt, his ipsis, quæ à veteribus feliciter inuenta, & litteris eleganter mandata fuissent. Hæc cum Pontifex dixisset, atque, vt prouinciam hanc nauiter susciperem, ac pro viribus absoluerem, mandasset, currentemque præmiorum pollicitatione sollicitasset, discessi paratissimo scilicet ad scribendum animo. Non defuerunt tamen grauissimi, ac doctissimi viri, qui cum me de huiusmodi opere conscribendo cogitare audissent, rem dicerent futuram laboriosissimam, ac difficillimam, & quam feliciter posse cadere pene diffiderent. Ego vero, cũ multa facta mihi proponerem, quæ antequam fierent, nunquam confici potuisse credebantur, quid alij opinarentur, non vsque adeo curandum statui, vt illorum opinio me ab instituto meo, ac sententia depelleret. Romano præsertim Pontifice non tam subscribente, quam vehementer vrgente. Cum scirem vel ab ipsis mundi initijs nihil vnquam in vllo genere rerum tam exactum, & pulchrum prodijsse, quo non pulchrius id sit, quod quis in eodem genere cogitatione tantum, ac mente complecti potest. vnde & Phidiæ simulachris, & Apellis picturis, quibus nihil in illo genere præfectius antiquorum ætas vidit, cogitare tamen possumus pulchrior a. Putaui igitur non omnino illud spernẽdum fore, quod hac in re non modo mediocris vnius, sed etiam plurium præcellentium virorũ studium, vehemens, atq; cuixa diligentia præstare potuisset, quamquã id ei, quod summi homines mẽte cõprendissent, minime respõderet. Nec. n. nisi prudenter admodũ ille

Põtificis responsio.

Vbi plura nitent in carmine, non ego paucis.
Offendar maculis.

Imo nimis frustra si Pontif libe ralitatem spectes.

In rebus arduis conatus gloriosus

Nota opus inchoatum antea quã habitus est sermo cum Pontifice.

Quod si adhuc fieret, vt ipsius rei euentus melius eos, quàm nos sensisse doceret, conatũ tamen ipsum fore gloriosum mihi persuaseram. Recepi itaque me in patriam, vt ibi altiore otio perfrui liceret, remque aggressus sum maiore forsan animo, atque ausu, quam ingenio, & viribus, atque per totum triennium ita operi inchoato absoluendo incubui, vt nulli negotio vnquam in omni vita vehementius. Percrebuerat interea in Perusina vestra Academia rumor non obscurus, mandasse summum Pontificem, vt Iuris Canonici Institutiones per nos componerentur, incenditque ea res mirum in modum inuenum animos, quorum cum plures domum nostram ventitarent, meque sæpe deducerent, ac reducerent, de hoc sæpius percunctati non modo vt ipsis ingenue rem conficerem, verum etiam vt noui operis inspiciendi potestatẽ facerẽ, extorserunt. Quomodo enim nobilissimis

Põtificis de inuentione sententia.

Multa præter spem feliciter confecta.

Nemo vnquam asse cutus quãtum potest mens hominis concipere.

mis iuuenibus, meique amantissimis, ac studiosissimis obnixe id flagitantibus negarem. Itaque maiore tum incensi desiderio alij libri exemplum magnis precibus poscere, alij legendi tantum copiam facerem precari, omnes, vt opus cito ederem, cupere, an rogare. Cumque respondissem, neque exemplum me tradere, neque de edendo libro inconsulto Pontifice cogitare posse, accidit ipsis, quod fermè omnibus solet, vt vetitæ rei desiderio magis, quàm antea accẽderentur. Igitur post aliquos inter se habitos sermones, eos apud quos totius vniuersitatis vestræ ius, & auctoritatis residet (consiliarios appellant) in publicas scholas cõuocant, ac Fulvio Ptolomeo nobili Senensi (is est, quem nunc magna cum laude Perusiæ iuri dicundo præesse conspicitis) rei exponendæ dant negotium. Qui cum eleganter, & copiose explicasset, quid mihi iampridem Pontifex mandasset, subiecit multum ipsorum omnium interesse, si liber ita maturè ederetur, vt ipsis quoque, qui adhuc sub præceptoribus vtriusque Iuris studia vrgerent, vsui esse posset. Vnde putare se cũ alijs pluribus re ipsorum fore, si de numero ipsorum vnus, aut alter deligeretur, qui Romam concederet, vt illorum nomine cum Pontifice de opere ipso mature edendo ageret. Ptolomeum exceperunt omnes, & mora non iniecta eligunt Petrum Glussianũ Mediolanensem lectissimis, tum moribus, tum litteris ornatum iuuenem, mandantque, vt cum Pontifice de opere quamprimum castigando, & edendo illorum nomine agat, simul que litteras ab illis ad Pontificem accuratissimè perscriptas reddat. erant autem litteræ in hanc fermè sententiam conceptæ. Non esse illis nouum, sed vsitatũ iam, ac prope quotidianum aliquid audire, quod ipse Pontifex pro Christiana Rep. sapientissimè cogitare, atque exequi soleret, eius generis inter cętera multa, etiam illud esse, quod intellexissent illum Io. Paulo Lancelotto Iurisconsulto mandasse, vt absolueret, quas Iustinianum æmulatus Pontificio nomine Iuris Canonici Institutiones iam inchoasset; quo nullum illis in vita gratius nuntium, & optatius contingere potuisse. Quippe qui satis liquido perspicerent, quam vberem inde fructum essent aliquando percepturi. Cumque penè absolutum opus cognouisset, obnixe orare, atque obsecrare, vt pro sua in omnes, atque adeo in studiosos caritate, & propensa semper voluntate, quamprimum opus ipsum castigandum, & edendum curare vellet, vt ipsi quoque, qui adhuc in cursu studiosorum essent, eo libro aliquid proficere valerent. Me quoque, vt cum Glussiano iter Romam arripiam, rogant. Ergo non multo postea ego & Glussianus Romam appulimus, redditisque litteris Academiæ vestræ ad Cardinales plures præsertim illos, quibus, quòd ab ipso Senatorio munere honestati essent, familiarius cæteris Pontifex vtebatur, vt vobis apud principem presto esse & negotio nostro fauere velint, rogamus. quod omnes sine cunctatione sunt polliciti, & pro viribus aliqui postea præstiterunt. Est in hac re, quod Fabio Myrto Præsuli Caiacensi nostræ tunc vrbis, Vmbriæque moderatori, atque Hyppolito Corneo Perusino Antistiti gratias habeamus, quod tum suis ad amplissimos viros litteris abeuntes nos prosecuti fuerunt, tum nullum officij genus postea prætermiserunt, quod ad hanc tẽ promouendam conducere sunt arbitrati. Litteris igitur redditis Cardinales ipsos, vt nobis ad Pontificem aditum impetrent, sæpius rogamus, id tamen quamquam sedulo instãremus à nobis nullo pacto tunc obtineri potuit. Quod propterea nobis leuius ferendum erat, quia propter ingrauescentem quottidie magis Pontificis ætatem graues, atque immodicas curas, & vacillante sæpe valetudinem, & mueteratam sic viuendi consuetudinem idem principibus viris, & Regum ipsorum legatis contingere animaduertebamus. Non deerant tamen interea, qui nobis aditum ad Pontificem vel in horas constantissime polliceretur, nobisque curiæ, ac Pontificis ipsius mores minimè callentibus facile id persuaderent. Vnde Pontificiæ ipsi aulæ ita inhærebamus, vt ne latum quidem vnguem plures totos dies, atque integros menses inde nos diuelli non pateremur, ne scilicet ille temporis articulus elaberetur absentibus, quo nos ad Pontificem acciri posse stulte existimabamus. Sed cum spe nostra sæpissime frustrati essemus, & de congressu penitus desperassemus, cœptorum pertæsi discessum, amplissimis etiam vitis id suadentibus, adornabamus, & discessissemus, nisi Nicolai Maiorani Præsulis Amalfitani viri integerrimi suasu, nouam gerendi negotij rationem fuissemus ingressi. Suasit enim is, vt, quæ coram per id tempus non possemus, per litteras saltem cum ipso ageremus

In vetitum nitimur.

Petr⁹ Glussianus orator ad Pontificem pro Academia Perusina.

Auctor Romam reuertitur opere absoluto.

Aditus ad Pontificem non impetratus.

Glussianus & auctor cogitant de reditu in patriam re infecta.

Breue

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cum Pontifice actum per litteras.

Breue ergo Commentariolum ad Pontificem in hanc sententiam concepimus: Absolutas scilicet esse iam Iuris Canonici Institutiones hortatu suo compositas, proinde delige re vellet idoneos viros qui opus (sicubi res posceret) castigarent, & castigatum, atque emendatum tandem vel Pontificio, vel priuato nomine, prout cõsultius esse arbitrarẽtur, edi pateretur. Rogamus Alphonsum Caraffam Cardinalem Neapolitanum iuuenem humanissimum, & qui nobis, quantum sibi per ingenium pontificis licebat, mirifice semper fauit, vt & schedulam ipsam, & litteras Academiæ vestræ ad Pontificem deferat, is acceptas reddit. Haud multo post easdem Pontifex Aloysio Lyppomano, qui nuperrime accitus ad aulam accesserat, & cum insigni laude tum fidei, tum diligentiæ principis à secretis agebat, legendas tradit. Quibus perlectis his verbis vsum Pontificem mihi Lyppomanus ipse dum viueret, sæpius retulit Iste bonus Doctor iusta petit, & meretur exaudiri, quia amat lucem, & odit tenebras, tum etiam plura adiecit, quibus, & opus absolui velle asserebat, & illius nostri primi congressus, ac demandatæ mihi triennio ante prouinciæ perspicue illum meminisse Lyppomanus testabatur. Addidit mihi, cui Põtificis mores & ingenium penitus erant incogniti, spem aliquã rei ex sentẽtia conficiendæ audire eum, qui de negotiis tractandis, vel nihil, vel omnino modicè cogitare putabatur, huius nostri & diuturnã tenere memoriam, & de illo sic loqui, vt eius absoluendi desiderium, vt Lyppomanus restabatur, magnum præ se ferret. Venerunt nuper ad manus meas eiusdẽ Lyppomani ad vos litteræ, quibus vobis respondet, quòd gratias scilicet ei egissetis, quòd ille cum Pontifice de edendo opere tractatũ habuisset. Placuit eas huic nostro Commentario intexere, vt humanitatis diuini hominis testes. Audio Cardinales etiam aliquot vobis humanissimè rescripsisse. Sed illorum litteræ ad manus nostras, cum in vrbe tunc agerem, non peruenerunt, ideoque illas commẽtario huic nostro inserere non potuimus.

Lyppomanꝰ Pontifici, à secretis.

Quid respõderit Põtifex chirographo per ecto.

DOCTISSIMAE ET ERVDITISSIMÆ vniuersitati scholarium Perusiæ commorantium.

ACcepi litteras vestras, eruditissimi viri, quibus mihi gratias agitis, quòd apud Sanctissimum nostrum negotio vero fauerim. Ego quidem (quod in me erat) summopere studui, vt desiderio petitionique vestrę Sanctitatem suam bene affectam redderem. Id si ex sententia successerit, gratissimũ mihi fuerit: non ꝙ propterea aliquid mihi deberi velim, sed tantum, quia opera nostra bene fuerit collocata: quæ si alijs vobis in rebus contingerit esse necessaria, eã semper paratissimã habebitis. Romæ X. Kal. Ianuar. M.D.LVII.

Vester totus A. Lyppomanus Episc. Veronensis indignus.

De institutionibus Iuris Canonici varia in vrbe opiniones.

Interea dum Pontifex de censoribus operis cogitat, serpit per Vrbem rumor, aduenisse, ignotum hominem, qui se Iuris Canonici Institutiones composuisse iactet, de quo (vt in rebus nouis assolet) varius illico sermo. Alij enim inuentum multis laudibus extollebant. Alij laboriosam esse prouinciam asserebant, ac periculi valde plenam. Alij rem putabant insulsam, ac planè ridiculam, & vsq; adeo non probabant, vt nec institutionibus Iustiniani parcerent, quarum exẽplo quasi quodã clypeo nostras ego ab obtrectatoribus defendebam. Libet referre nostrũ quendam congressum cum homine, qui tunc apud nonnullos, qui ex dicacitate, & clamore cuiusq; eruditionẽ metiuntur, non modicam sibi doctrinæ, ac iudicij opinionẽ vindicarat. Is cum de nouo libro edendo Pontificem audit cogitare, statim me acciri iubet. acceedo, vt libri inspiciendi copiam faciam, rogat: exhibeo.

Auctoris cũ præfecto Annonæ congressus.

legit paucissima. nihil cunctatus, negat recte posita: in quo offendat, interrogo. vtque castiget rogo. ille quasi comperiissimum errorem haberet, statim locum emendat. bone Deus quàm insulsè? nego locum emendandum. ille constantissimè, & obstinatissimè, quanto negabam magis, asseuerabat magis. Iubemus afferri librum, vnde quæ ille corrigenda asserebat, excerpsissem, & in meum librũ optima fide transtulissem. tum locum ipsum ostendo, vbi ad verbum penè ea omnia legebantur, quæ ipse emendanda duceret. Quid quæritis? commode illi cecidit, quod cum turba Cupedinariorum, ac Pistorum circumfusus esset (erat enim Annonæ tunc præfectus) nemo nisi vnus, aut alter, quàm deliraret, intelligere potuit. Is igitur, vbi frustra se tentare intelligit, vt mihi ineptias suas probet, ad imperitam multitudinem conuersus, quasi nullus sibi mecum esset sermo, plurima fermè concionabundus sermocinatur, me non tam contradicente, quàm tacitè stomachante. Extremum illud fuit, vt diceret, se neq; Pontificis, neq; meum institutum vllo pacto probare posse, quãdo nec Iustiniani institutiones vnquam multum probasset. Imo tamquam inutiles, ac iuuenibus damnosas improbare soleret, se se hominem esse, qui dicendi libertate gauderet, vnde quæ sentiret, liberè etiam proloqui consueuisse. Hæc cum Pistoribus suis, & cauponibus acclamantibus dixisset, illud etiam (non omnino forlan temerè) adiecit, futurum scilicet, vt multorum inuidia magnum mihi in hac re negotium faceret: qui tunc cum maximè mihi studere se se fingerent, meæ causæ iugulũ essent peturi, ac quasi per cuniculos oppugnaturi. Ego vbi hominem palam insanire perspicio, nihil magis, quàm aliquem sermonis exitum quærebam, vt dentatæ bestiæ, cui me laceran dum temerè obieceram, quanto possem citius subtraherẽ. Respondi itaque, quæ dixisset non omnino mihi improbari, præsertim si cæteri, qui Iuri Canonico daturi essent operã, ea futuri essent ingenij, & iudicij præstãtia, quam omnes in ipso admirarentur, cæterũ velut Lucilius non Persio, hoc est doctissimis viris, sed Tarentinis suis, hoc est mediocribus ingenijs sese scribere asserebat: ita me Tyronibus, qui plerunq; ingenio essent mediocri, ac nulla prorsus imbuti Iuris disciplina nõ sui similibus Iuris Canonici institutiones perscripsisse. Discedo itaque, sed tamẽ nescio quo familiari suo argutulo homine in ipsa via me acriter insectante, atq; obtundẽte, quòd opus ipsum Institutiones inscripsissem, quasi inscriptio ipsa nimis esset arrogans, cui cum respondissem, me non id a Iustiniano mutuatum, sed a Grammaticis, qui libellos suos, quibus pueritia instituitur solerent, Grammaticas Institutiones vocãt, vel, si magis placeret, à Rhetoricis, apud quos oratoriæ Institutiones haberentur, tum, vt mihi molestus esse desineret, etiam, atque etiam rogo, & librum vel quolibet nomine suo arbitratu appellaret, nec aliter me ab illa molestia potui explicare. Erant & qui dicerent non videri verisimile, me qui iuri ciuili interpretando duodecim annos occupatus fuissem, potuisse interim aliquid lectione dignũ in iure Põtificio commentari: quasi verò nõ hæc iura cõnexa sint, sed ita dissimilia ac inuicẽ pugnantia, vt qui alterutrũ profiteri velit, alterius dediscẽndi necessitate vrgeatur. Nonnulli verò, qui ex aspectu annorũ numerũ coniiciebant, ætatẽ mihi obiicebãt, prouinciamque hanc tantam non iuueni, quãuis erudito, sed grãdæuis, & præcellentibus viris demandari debuisse. His ego respondebã, barbam (vt est in adagio) Philosophum non facere, tum & iuuenes quandoque magna præstitisse, & quando liber esset in manibus, ex libro ipso de me, non ex ætate mea illico de opere iudicium fieri oportere, neque esse coniectura iudicãdum, vbi demonstrationi locus esse posset, nec multum interesse, num præcellentes illi viri, quos isti adhiberi oportuisse recte existimarent, inchoando operi interfuissent, dum tamen castigando, atque absoluendo præessent. Alia quoque aduersus nos contemptim iaciebantur: quæ tunc dissimulanda, ac leuiter ferenda ducebamus, cum sciremus, nec diuinũ hominem Christophorũ Columbum (si parua maximis comparare liceat) antea noua maria, nouos orbes, noua sydera mortalibus patefacere potuisse, quàm decoctoris, ac vanissimi hominis apud omnes diu nomẽ pertulisset. Quamquã non deerant eruditissimi viri: qui institutũ nostrum nõ mediocriter collaudarẽt: quorũ (vt interim Italos plures omittam) quasi antesignanos videor mihi posse proferre summos, ac maximo iudicio præditos viros Franciscum Vargam, Gropperos fratres, & Franciscum Somnium Louaniẽsem; qui cum de ratiõe instituti nostri ex me cognoscere voluissent, tantũ abest vt improbauerint, vt nõ vulgaribus etiam laudibus rem extollerent. Erat tamen quod in hac re mirari posse tis,

nona congressus.

Fuit is Bartholomæus Camerarius Beneuentanus vir audax & maledicus.

Institutiones Iustiniani improbatæ.

Præmonitio de inuidia.

Auctoris responsio.

Operis inscriptio.

Varia in auctorẽ obiecta.

Professio.

Ætas.

Barba non facit Philosophum.

Christophorus Columbus diu vanissimus reputatus.

Etiã impu

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnatores operis inspiciendi desiderio capti.

possetis,nempe quod illi ipsi,qui instituti nostri impugnatores,vel contemptores essent, miro operis videndi desiderio teneri videbantur,ita vt vltro ad nos multi eius operis inspiciendi gratia accederent,& quos pudor,ac dignitas ad hospitium nostrum se conferre minimè patiebatur,nos ad se aduocabant, adeo vt tota prope die librum ipsum quasi rē quandam nouam ex remotissimis orbis regionibus aduectam circumferre necesse esset. Sed cum id mihi molestissimum accideret,nouo commēto amoui a me hanc molestiam. Si quidem nostris curitationibus dieculam suffurati libellum conscripsimus:quo totius operis summam, atque ordinem breuissimè complexi sumus , atque is ipsius est, quem nunc vobis quoque à me compositum esse volo. Quem si quis perlegerit,de toto opere coniecturam ducere,immo explorato iudicare poterit.Eius igitur legendi copiam pluribus cum fecissem,vsque adeo ab omnibus ferme probatus est, vt illius lectio ex meis oppugnatoribus nonnullos strenuos reddiderit propugnatores. Inter hos Quinctilianus Mandosius aduocatus Romanus à me reponendus est,qui cum initio institutiones has videretur passim contemnere, neq; adduci posset, vt quidquam lectione dignum a nobis perfectū esse existimaret,quod tanto operis titulo respōdere posset,epitome perlecta,ita de pristina illa sua sententia deiectus est, & nostræ causæ addictus(nā bene nata ingenia nec pertinacia sunt , & vbi meliora vident, facile sequuntur) vt ego cum quasi ex Saulo meum Paulum euasisse prædicare solerē.Sed vt adhuc quanto possem vberius cunctis satisfacerem,& quottidiana à me certamina propellerē,& semel omnibus respondereē,ipsi compendio Apologiam adiungendā duxi,qua collectis vniuersorū,qui institutum nostrū non probarent,sententijs aduersantium dicta confutare,ac reijcere pro viribus sum conatus.cuius tenorem tertiæ parti huius ad vos destinati Commentarij sum complexus. In qua quidem si cui fortasse in tanta præsertim ingenij,ac doctrinæ mediocritate tumidio res esse videbimur,quàm decere existimet,cogitet is fieri,nescio quo pacto,vt dum iniustè nimis vrgemur , aduersus oppugnatores nostros ampulosi etiam inuiti esse cogamur. nam & milites dum prælium conserunt, non ictus taciti incutiunt, sed manus etiam clamoribus adiuuant. Natura enim sic cōparatum est,vt quod quisquis ordine ac recta mente complexum confidit,si obtrectetur,acriter tueatur. Intolerandum præterea illorū est supercilium,qui iudicare de aliis cum prompte soleant,ipsi facere nihil nouerūt,& optima quæque prius assuerunt contemnere,quàm cognoscere.Illis autē minime respondendum duxi:qui me librum surripuisse,ac magni alicuius viri scrinia compilasse calumniabantur,quod dicerent,eo me,quem nec de facie quidem nossent,nec esse iudicio,vel eruditione præditum,vt tantam rem aggredi,ac feliciter absoluere potuerim, quamquā cuius id opus esse existimarent,interea non proferrent.His enim magis erat,q; gratias agere,quàm succensere deberem,cum non tam mihi detrahere,quàm operi ipsi multum tribuere viderentur,& has senescentis,ac fessæ,& quasi laborātis aduersus virtutem inuidiæ voces lętus agnoscebam.Inter hęc,cùm antequàm rei finis haberi posset,diu mihi Romę manendum esse appareret,instantibus Aloysiis Lyppomano,& Ardinghello,necnō Paulo Tarano viris grauissimis , & prudentissimis publico decreto statuitur , vt in Perusina Academia mei quamquam absentis,ratio habeatur,atque ideo & profitendi locus,& honorarium mihi seruetur.Eodem tempore Alphōsus Caraffa in album familiarium ipsius Pontificis me referri iubet, & totius negotij conficiendi prouinciam suscipit, in quo est, quod gratias agam ornatissimis viris atque optimis Episcopis Io.Baptistæ Castaneæ,Vincentio Ferrerio,Angelo Masarello,& Adoardo Gualando.Hi enim nō destiterunt in mediis negotiorum fluctibus,& nos,& rem nostram Alphonso commendare,atque currentem quidem illum sua sponte, sed tamen grauissimis rebus interdum valde implicitum, atque occupatum incitare.Pontifex verò dum de Censoribus,& castigatione operis cogitat,negotium dat Ioanni Reumano,& eidem Alphonso Cardinalibus,vt diligenti perustigatione præuia ex omnibus,qui in Vrbe essent tres deligerent,qui huic ferendo oneri idonei,ac pares esse possent,subiiciens(vt mihi postea Reumanus sæpius retulit)rē hanc maxime sibi esse cordi,atq; optare vehementer,vt antequam ex humanis excederet Christiana resp.huius operis commodum ex se sentiret,ac quasi munus quoddam librū hunc à se reciperet,perfecturum se,vt eos,qui operi expoliendo, & perficiendo insudassent,laboris, ac diligentiæ suæ non pœniterēt. At Cardinales Pontificis acceptis mandatis licet hanc

Excusat se quod cum stomacho interdū loquatur.

Intolerandi qui de alijs prompte iudicant , & nihil ipsi præstant.

Auctor furti insimulatus.

Auctori absenti,& locus,& honorarium in Academia Perusinare seruata.

Pōtifex mādat Reumano & Neapolitano,vt Censores eligant.

hāc operis castigandi prouinciā multi non obscure vltro ambirent,ex omnibus tamen qui in Vrbe essent,delegerunt Fabiū Acorombonū Sacri Pontificij auditorij vt (appellant)tunc Decanum,Iulium Oradinum illius Collegam,& Antoniū Massam causarū patronū viros cum iudicio & eruditione præstantissimos,tū in foro,& iudicijs,& interpretādo iure exercitatissimos.Acceptis ergo ab his mādatis Pontificiis, suum quisq; à me sumit operis exemplū, plura enim ego ante a in eū vsum priuatis sumptibus excribenda curauerā.Acorombonus autem,qui,quod amplissimi ordinis,& auditorij caput esset,negotio præesse videbatur,prius quā librū attingerent oneris socios, & me quoque vna splendido cōuiuio excepit,actumque eodem die inter eos est,quo ordine,quā ve ratione res tractari,& absolui oporteret:itumque est in hanc sententiam, vt singuli librum,vel libri partē seorsim exciterent,atque si qua offenderent,quę forte nō probarent,aut addenda,tollendaue putarent,non immutarent quidem,sed compactis ad eū vsum codicillis annotarēt,annotata mihi vna,aut altera die,antequā nobis esset in eundem locū conueniendū,traderent,nē imparatus quasi causam dicere cogerer,inde vt certis diebus cōuenire mus,atque rebus inuicē,cōmunicatis quæ addēda, vel immutāda, vel resecanda essent, de omnium,vel maioris partis sententia adderentur,immutarentur,& resecarētur. Quæ omnia posmodum adamussim ex communi præscripto peracta fuerunt,atque toties simul conuentum,donec ex ipsorum consensu,& iudicio censuram opus ipsum recepit. Nullo hic pacto explicare possum,quanto omnes ingenio in hac castigatione,quanto animi candore,quanta demum eruditione versati fuerint:nihil vmquam improbauerunt,quin si quid ad defensionem afferrem & diligentissime,& libentissime audirent,ac ponderarent , & sæpe etiam de propria sententia, quasi causa plenius cognita decederent: vnde illis nō modo ego, sed etiam (si quando tandem librum edi contigerit) omnes studiosi adeo debebimus,vt pro collato in nos beneficio gratias numquam satis agere valeamus. Opere castigato , ac recognito reliquum erat,vt de re tota per Censores ad Pontificem referretur,quod ipsum illi quāprimum facturi videbantur,si eis ad ipsum aditus patere potuisset.Sed is tam in abdito asseruabatur,tam omnium congressus auersari videbatur,vt ne ad sacra quidem audienda iam è conclaui pedem efferret. Vnde præter coniunctos, ac familiares paucissimos admittabatur nemo,nisi forte magnorū regum Legati:quos tamē & ipsos prius ob eam rem aliquandiu prensare oportebat,& sæpe die , atque hora ad compellandū Pontificem dicta venientes,ac per aliquot horas expectantes demum excludebantur. Neque mirum cuiquam hoc videatur,cum sæpe etiam(vt ferebatur)contingeret , vt viros amplissimos vltro ex remotissimis orbis regionibus magno illorum incommodo ac sumptu Romam euocarēt: venietesque vix post longum temporis spatium admitteret,quod quidem vtrum ex difficili,& omnia tardius agentis Pontificis ipsius ingenio,vel alia de causa contingeret , mihi quidem non satis est in comperto.Illud quidem certo scio,vel Solem ipsum ægre iam tum ad illum penetrare potuisse. Vnde cū omnis prope coram referendi esset Censoribus nostris spes ex hoc adepta , quod coram se non posse intelligerent,per litteras demum agere decreuerunt . Epistolam taque communi nomine conscribunt , qua , quid de opere sentiant , complectuntur, eamque Pontifici reddi curant,vberius etiam,vbi colloquendi potestas fieret , coram elaturi. Vt autem quilibet,quæ sit illorum de libro sentētia,facile cognoscere valeat, illam ipsam omnium oculis subiiciendam duxi.

Qui Censores delecti.

Operis castigandi modus & ordo.

Pōtificis ad eundi maxima difficultas.

BEATISSIME PATER

Censorum relatio.

VM S.V.nobis iniūxerit,vt Institutiones Iuris Canonici iussu , iussu,& nomine B.V.cōpositas videremus.& excuteremus, primū vniuersum Opus singuli perlegimus. Inde certis diebus in vnū locū simul sępius cōuenientes,rebusq; inuicē cōmunicatis

Non nulla per Censores immutata.

Testimoniū de diligentia autoris liber necessarius & bene ordinatus.

Ciuilium, & Canonicarum Institutionū comparatio.

Quadam Proœmio institutionum inserenda.

Diligentia Censorum.

ea,quæ vel immutāda,vel addenda, vel resecanda visa fuerūt,pro tenuitate iudicij nostri immutauimus, addidimus, & resecauimus, auctorēq; ipsum(qui nobis nō contēnendo ingenio, & eruditione præditus visus fuit) exactissimā operi absoluēdo diligentiā adhibuisse multis argumentis cōperimus. Librū itaq; iudicamus,cū necessariū, tum etiam bene ordinatū,ac digestum. Cū vniuersa prope,quę Pontificij iuris libris sparsa conspiciuntur,certa via,& ratione,cōpendiosaq; breuitate cōplectatur, & vere(nisi nos fallit opinio)ab'omnibus cōmendandum erit propositū, atq; institutū S.V.quasi sibi diuinitus inspiratū, quū nō minus gratū futurū sit hoc opus Iuris Pōtificij studiosis,quā sint Institutiones Iustiniani nomine cōpositę iura Ciuilia profiteri volentibus. Existimauimus tamen nequa omnino(quantū fieri potest) ansa detur,& occasio nouis altercationibus:quas interdum nimis anxie diligētes morosa curiositate excitare cōsueuerunt,forte nō ab re esse, si nōnulla inserātur Proœmio quod ipsi operi B.V.prefigendū duxerit,de quibus cum primū cōmodo suo fieri poterit,vt suo nos dignetur alloquio,plenius disseremus, omnia tamē sapiētissimo iudicio B.V.relinquētes,cui quāto maiores possumus gratias agimus,quod nos,qui tanti nos non facimus,dignos putauerit, quibus tā arduum negotiū cōmitteret:in quo si quid defecimus,id totū nostrę imbecillitati ascribere dignetur, nō quòd omni diligētia,& conatu ad exequenda mādata S.V.paratissimi(vt debemus)nō fuerimus. quā Deus Opt. Max.diu nobis incolumem,felicemq; superesse velit.E.B.V.

Fabius Acorambonus Rotæ Decanus.
Humiliss. Seruuli Iulius Oradinus Rotæ Auditor.
Antonius Massa.

A tergo.

A. C.

Pro magnif. D. Io. Paulo Lancelotto, Die iiij Nouembris.
Adam de Inuidia est Notarius.

Recognitio. Die quarta Nouembris constitutus in officio mei Notarij,& corā me,&c.D.Venantius Barnabęus clericus Fulginaten.testis inductus super recognitione retro scriptarū subscriptionum:qui visis,&c.recognouit manum,& subscriptionem Mag. Do. Antonij Massæ de Gallesio,quem vidit pluries subscribere,iurauit tactis,&c.
Deinde ibidē,&c.D.Carolus de Vallata Clericus Rodonē. diœcesis substitutus in officio D.felicis de Romālis:qui visis,&c.recognouit omnes tres manus,& subscriptiones in forma quia vidit eos omnes scribere,iurauit tactis,&c.Successiue ieodē officio corā me notatio,&c.D.Buerardus S.D.N.PP.Cursor testis inductus super eadē recognitione, qui visis, &c. recognouit binas primas subscriptiones scriptas, videlicet manibus R.P.D.Fabij Acorāboni,& Iulij Oradini:quos pluries vidit scribere,iurauit tactis &c.
Adam de Inuidia Notarius.

Testimoniū Cardinalis Reumani.

ANno salutis nostrę Millesimo quingēresimo quinquagesimo septimo, mēse Octobris Sāctissimus Dominus noster interpellatus litteris Scholarium Vniuersitatis Academiæ Perusinę,vt dignaretur edere librū Institutionū Iuris Canonici,quas D.I. Paulū Lancelottū iussu,& nomine suę Sanctitatis cōscripsisse audierant, mandauit nobis,vt idoneos viros deligeremus:q perlecto,& diligēter excusso opere referrent,nū huiusmodi esset,quod sub nomine S.S.edi posset. Nos autem delegimus R. Fabium Acorambonum, & Iulium Oradinum Auditores Rotę,& D. Antonium Massam causarum Patronum; quorum electionem etiam S.D.confirmauit:qui quidem viso libro,retulerunt,pro vt habetur in eorum relatione inscripris facta.

Suprascripta Vera sunt,in quorum fidem me subscripsi Io.
Cardinalis Reumanus.

Istud est igitur grauissimorū,& eruditissimorū hominum causa, penitus cognitā,ac perspecta de nostris Institutionibus iudicium;cui si quis nō perlecto præsertim opere, p oprium velit anteponere,non secus agere,me iudice,videri potest, atq; siquis dicat, acutius se nocte intempesta posse cernere, quàm alios ipso in meridie. Sed quoniam quiddā Proœmio inseri non ab re esse significāt,ne quis adhuc tergiuersari possit, hoc quoque cuiusmodi sit:est nobis aperiendum. Viri oculatissimi nihil æque timuerunt, quam ne quis (si qua forte verba operi essent inserta,quæ ab his,quæ in Decretalium libris leguntur,diuersa essent) ad veterum iurium correctionē eam varietatem subtili nimis,ac sophistica interpretatione detorqueret,vt Interpretes interdum, tum vel syllabas superstitiosius ponderant, sunt morosi, protereaque & a me prius,& ab ipsis postea magna est adhibita diligentia,ne (quantum res pateretur) temere, & cum periculo a verbis veterem recederemus, immo multa,quę cubitalibus litteris alijs Pontificij Iuris libris inueniuntur expressa de libro Censores expungi voluerūt, siue quòd legentium auribus prima facie male sonarēt, siue quòd vsu non admodum recepta essent,siue quòd obscuritatē continerent: claritati enim mirumin modū videantur mihi studuisse. Ceterū vt adhuc Cauillatoribus, verborūque aucupatoribus penitus os occluderetur, consultissime agi putauerūt, si summus ipse Pontifex Proœmio, quod operi esset prefigendū testato hoc exprimeret,quòd ius nouū cōdere,vel vetus abrogare nō intendit. Et vt ipsius negotij effigiē plene cognitam habeatis,quasi ob oculos positā,subijciā hic Proœmij exemplū non quidē a Pontifice,vel eius mādato aquoquā conscriptū,sed à me ipso hortatu,& iussu ipsorū Censorū antequā librū attingerēt cōpositū,quod (sicut ipsi tunc asserebāt) propterea,vt facerē,mandauerunt,vt ipsius rei ab ipso initio totam imaginem expressam,quasi de propinquo melius possent intueri.

Quid Censores operis proœmio inserendū tēsuerint.

Male sonātia vel vsu non receptæ de libro abrasa.

Operis Proœmū iussu Censorum conscriptum.

PIVS EPISCOPVS SERVVS SERVORUM Dei Vniuersis Iuris Pontificij candidatis Sal. & Apost. Ben.

Eccles.c.7.

HOminem rectum creauit Deus, ille autem dum declinat ad malum infinitis (vt diuina testantur oracula) sese miscuit quæstionibus. Hinc est, quòd ingruentibus malis moribus, & gliscentibus iugiter litigijs, & nouis casibus emergentibus, necesse fuit ad veteres Canones varia sacrorum Conciliorum Decreta, ac multas recentiorum Pontificum constitutiones adiungere: quæ inordinatis rebus ordinem tribuerent, inutilia præcinderent, labentia fulcirent, & ex vinea Domini, quasi quidam sarculus, non modo nocentes herbas euellerent, verum etiam salutiferas inserrent. Vnde sacrorum Canonum. Decretaliumque Epistolarum (rebus ita exigentibus) tam magnus hodie factus est cumulus, vt numerum

Universidad de Deusto
Biblioteca

prope legũ sæculariũ exæquare videantur. Inde fit, vt quæ cito, & cũctis innotescere necessarium foret, vix à paucis diuturno studio cognosci valeãt. quod ipsum accidit, nõ modo ob Constitutionũ multitudinẽ, verũ etiam quod iis, qui istius iuris scientia imbui cupiunt, nulla certa via vel methodus à quoquã huc usque præscripta fuerit. Vnde nullis certis initiis, ac vestigijs inhærentes per deuia incerto cursu temere vagari cõpelluntur. Et sane per quã incongruũ erat, vt sacrosancta Iuris Pontificii facultas principio ipso, hoc est parte potissima, careret, & à legibus profanis, quę Canonibus ipsis famulari consueuerũt, in hac parte superaretur. Idcirco iter cũctas sollicitudines, ad quas nos debitũ Apostolicę seruitutis adstringit, nõ in postremis ducimus, vt florentissimæ Iuuẽtutis studia nunc magnis propositis prẽmijs, nunc eruditissimis viris ad docendũ ad Gymnasia nostra vndique accersitis, nũc nouorũ editionẽ librorũ quãtum possumus subleuemus. Studiosorũ itaq; difficultatibus paternæ diligentię studijs obuiã ire cupientes, non tamen per hoc aliquid noui iuris statuere volẽtes, ea, quę huc vsq; varijs locis, ac libris dispersa fuerũt, quasi in artẽ redigenda curauimus, & dilecto. N. mãdauimus, vt ex vniuersis Põtificij Iuris libris *Institutiones* certo ordine cõtexerer, & confi ceret; quas in quattuor libros, & cõgruos titulos partiri iussim⁹, vt sint totius Iuris Canonici principiũ, & elementa, quarũ ductu expeditius, & citius ad metã illius iuris studiosi peruenire valeant. Legimus itaq; , & per dilectos filios nostros. N. N. N. summa cũ diligẽtia, & studio recogn oui mus, easq; nũc ad vniuersitates vestras trãsmittim⁹. Sumite igitur alacri ânimo, & cũ omni reuerẽtia, atque iis ita operã date, vt ad cetera cito, & facile beneficio nostro peruenẽtes Apostolicę sedis atq; vniuersę Christianæ Reip. cõmodo , atque ornamẽto aliquãdo esse valeatis. Datũ, &c.

Triplex remediũ ad effugiendũ innouationis, vel correctionis periculum.

Testatio Principis.

Diligẽtia.

Interpretatio.

Agricolarum nos.

Ad effugiendũ igitur scopulum istũ correctionis, & innouationis, quem multi non quidẽ temere, sed omnino nimis superstitiose formidãt, triplex est paratũ remedium. Primum omnium efficacissimũ, prẽsentissimũque Pontificis ipsius testatio, si diserte caueat, quod non intendit ius nouum condere, nisi id ipsum exprimat. Quã quidẽ si pro œmio suarũ Institutionum, & Iustinianus olim inseruisset, multæ de medio legũ perplexitates sublatæ essent: quæ legentiũ nunc ingenia vehementer torquẽt. Secundũ nostra omnium in ea re cauenda diligentia, qui ne latum quidẽ vnguẽ, vbi periculũ poterat imminere, nisi rebus valde perpẽsis a verbis Canonũ recessimus. Demũ id quod legibus ipsis est cũ omni scriptorũ genere cõmune, benigne scilicet ac probabilis iterpretationis beneficiũ, de quo, quoniã prolixe infra suo loco dispurauimus, nihil hic dicam amplius, sed deinde vobis petendũ relinquimus. Nõ desinunt tamẽ adhuc nonnulli ad hæc aures obstruentes, formidãdũ Legis nomẽ, & innouationis scopulũ in vulgus iactaro, & eos qui nostrorũ consiliorũ ignari sunt, nõ solum à causa nostra abducere, verum etiã & nos ipsis laniandos tradere, aut helleboro curãdos. Sed si quis acutius introspiciat, nõ secus his hac in re nunc accidit, quã vt cũ agricolæ iactis seminibus, vel succrescẽtibus herbis, vel maturis pomis, ab auiũ incursibus timẽtes medio ipso in agro, aut arboris summitate vilissimũ aliquid sordide, atq; attritæ vestis vẽto agitandũ ad terrẽdas aues suspẽdũt: veluti eni etsi vere nihil sit ab inani spectaculo volucribus timendũ, aufugiũt tamẽ, & à palliolo quasi ab insolẽti mõstro declinãt: sic multi audito Legis ad terrendũ cõficto nomine, potius quasi ab imminenti periculo aufugiẽtes, institutũ hoc nostrũ auersãtur, & tamẽ, si nõ ita essent formodolosi, & propius accedere nõ vererẽ

& causam

& causam accuratius cognoscere, & quasi ex propinquo intueri vellent, intelligerent profecto ab hoc Legis nomine nihil magnopere timendum, & pulicem hunc esse, non Elephantum Hui (inquiunt) tantum ne prius erum, atque illum iuuenem esse ausum? Senatus sæpe totus in voica ferenda lege diu laborat, & vnus iste homuncio quatuor legũ libros in suo solus cubiculo meditatus repente nobis condiderit? Quasi vero nouas mihi leges cõfixerim, ac nõ veteres potius expeditiore, quadã, & cõpẽdiosiore via, atq; id quidem non sine exemplo probatissimorũ virorum rudioribus tradere conatus fuerim? Quasi eadem nouarum legum ferendarum, quæ veterum sub certum ordinem reponendarum sit ratio? Quasi non in magnam hominum lucem, & in Vrbem ipsam prodierim, diutissime permanserim, opus ipsum passim omnibus legendum: excutiendum, lacerandum non tradiderim. Habet Inuidia inter vitia cetera illud proprium, ac quodammodo peculiare, quod adeo turpis est, vt nulla ratione ipsa se intueri, & agnoscere velit, ideoque liuori suo magnifica semper verba atque illustres sermones prætexit. Vnde qui se iracundũ, intemperantẽ, & ad voluptates proclinem confiteatur, facile inuenias, at quod se quis inuidum esse, ac liuidum concedat, nec tormentis quidem facile extorqueas, quinimmo cum maxime virus euomãt, se veritatis esse ãmatores inuidi prædicant, atque ea de causa nec amicis quidem parcere solere, tanta est enim virtutum, vitiorũmque vicinia, vt maledicus pro libero se quis interdum venditare valeat, ea autem inest vis pestilenti huic morbo, quod si quem gratia, vel auctoritate pollentem occuper, præclaras quasque res euertit, ac destruit, sin vero (quod sæpius accidit) humiliores arripiat, habet illud boni, quod quasi in propria viscera verso gladio maximum malum inuidis ipsis afferre consueuit. Sed vt demus liberum esse cuique, vt suo non alieno arbitratu explicet, quid de quaque re sentiat, aut periculum sibi fingat quantumuis magnum, idque animo fieri non posse, nisi candidissimo, certe vt ipsis pro suo, ita etiam & nobis pro nostro ingenio diuersa sentire, atque opinari sine alicuius temeritatis suspitione integrum esse debet præsertim cum tot summos viros habeamus subscriptores, ac nostræ sententiæ propugnatores, ac propemodom auctores. Et me hercule quanto magis cogito, tanto magis istorum hominum scrupulositatem, & tantam formidinem demiror, præsertim quod sacræ Theologiæ Magistri, quibus etiam librum hunc nostrum opportunis locis excutiendũ tradi necesse fuit, nulla mihi ingentia pericula, quod Iurisperiti aliqui faciunt finxerunt quippe quod, vbi tractantur ardua verbis Canonũ ipsorum quasi cuidam clano tenaciter nos inhęsisse liquido compererint, & tamen nemo nescit facilius, & haud paulo maiore cũ detrimento, quam in pertractando iure, errari in re Theologica: quę non fluxæ alicuius, & cito euanescentis rei sed ipsius sempiternæ salutis solum rationem ducit: præsertim in hac temporum nostrorum calamitate, quibus tam multarum hæresum obortæ sunt in Ecclesia procellæ, vt si quis scrupulosa interpretatione quantumuis diligenter, ac sincere scripta pertinacius inuestigare velit, aliquam hęresim eadem subolere facile (nisi fallor) extorquere poterit, Theologi tamen non modo me ob eam rem ab hac scriptione non sunt cohortati: verum etiam Institutiones hasce nostras locupletissimo testimonio ornarunt. Nam cum castigandi operis certis locis, qui rerum Theologicarum, vt puta sacramentorum, tractationem continent, prouincia Danieli Blanco Cremensi Dominicano regulari viro doctissimo, atque acerrimi iudicij demandata esset. de paucis, quæ vidisset, ita censuit.

Nõ eadem ratio nouarum legũ ferẽdarũ, quæ veterũ ordinãdarũ Inuidiæ nõ põt se ipsam itueri Quæ vis Inuidia.

Theologorũ ſnia.

Facilius, et maiori oĩ periculo erratur in Theologia, quã in iure.

Testimonium magistri Sacri Palatij.

QVæ de Sacramentis in genere, quæ etiam de Baptismo in specie & confirmationis sacramentis legi in libro Institutionum Iuris Canonici, & Catholicæ veritati consentanea, & eleganti serie disposite, & appposite tractata, quantum assequi potui, meo exiguo ingenio videntur.

F. Daniel Blancus.

Is autem omnia peruestigare nõ potuit, quippe qui sub ipso tẽpore, quo nostro operi perlegendo, & diiudicando incumbebat, Sacri Apostolici Magister delectus est, vnde ad cetera multa: quæ sibi antea fidei, ac religionis causa obeunda erant negotia, adeo magnus accessit cumulus, vt nostri inspiciendi libri prouinciã alteri demandare coactus fuerit. Delegat itaque rẽ Matthæo Lachio Sodali suo, viro cum probatissimæ doctrinæ, tum vero etiam spectatæ pietatis. Is autem ita censuit.

Testimonium Inquisitoris.

NOs Frater Matthæus Lachius Ordinis Prædicatorum sacræ Theologiæ Professor, & in Diœcesi Perusina Commissarius S. Inquisitionis, legimus, & considerauimus librum nuper compositum ab Eccell. Doctore V. I. D. Io. Paulo Lancelotto Perusino, & specialiter, quę spectant ad septẽ Sacramenta fidei Christianę, & lætati sumus: quoniam minores & maiores; proficientes, & docti, ne dum incipientes inuenient breuissima hora, quę longo temporis tractu non potuissent, vnde sibi, & aliis ad ædificationem Ecclesiæ proficiant. Et iudicamus, vt non solum excudi turò valeat, verum ẽt quàmprimum edi valde expediat, ad hoc vt præclara sacrorum Canonum statuta concinna structura, atq; ordine elegãti cõnexa, omnibus innotescere valeant. Die VI. Ianuarij. M. D. LIX.

Ita est Fr. Matthæus, qui supra manu propria subscripsi.

Perspicitis igitur præstantissimorum virorũ testimonio tantum abesse, vt in re Theologica lapsus fuerim, vt in ea tractatione etiam à laudatissimis viris laudari meruerim. Cum tamẽ interim Theologiam ipsam non profundius attigerim, quàm quo Canones pertingũt, aut homine Christiano digna Institutio exposcit; vt sicubi, eo certe in loco potissimum lapsus timendus fuerit. Vnde si in lubrico constitimus, & in locis nõ admodum nobis exploratis, & cognitis certam nihilo minus viam tenuimus, quanto tandem est æquius, idem nobis contigisse, & in his credi, quæ ad metam tantum Iuris cognitionem pertinent? quæ quidem, quod eis cognoscendis omnem prope ætatem consumpsimus, si non trita nobis sunt, certe longe magis habemus cognita, quàm ea ipsa, quæ ad Theologiæ facultatẽ spectant, sed permittamus in suo quemque sensu (vt dicebat Apostolus) abundare, & ad institutam totius rei narrationem iam reuertamur.

Petrus Schultingus Colonia Agrippina Nuncius.

Sub hoc ferme tempore, quo mihi cum Censoribus meis negotiũ erat, & de ipsorum Censorum Epistola Pontifici reddenda laboramus (fuit enim & in eo mihi laborandũ) splendidissima Germaniæ Ciuitas Colonia Agrippina Petrum quendam Schultingũ a Stemoich Iuris (vt vocant) Licentiatum Romam misit, vt is nomine Colonienſis Senatus cum Pontifice ageret, de priuilegiis quibuscũq; vniuersitatis, & Gymnasij publici confirmandis, & augendis. Qui cum de Institutionibus nostris audisset, Operis, & argumenti nouitate vehementer, vt mihi visus est, captus, sæpe me obnixe obsecrat, vt libri describendi copiam ei faciam, nihil posse prædicans vniuersitati suæ gratius ex Italia exportare: cui cum re nondum absoluta, non posse me obsequi sæpe respondissem, idẽ rursus à Neapolitano flagitat: sed cũ nec ab ipso voti cõpos fieret, id em tandẽ ab ipso Pontifice per litteras, cũ accessus ægre pateret, petit. Quarum litterarũ, vt & eius rei apud ceteros quoque fides extaret, exemplum mihi curaui, erant autẽ in hæc verba cõceptæ.

Nuntij Coloniæ Agrippinę petitio. Compertũ auctor fuit virũ hunc.

ADcetera S. V. erga Colonienſem Vniuersitatem magna beneficia humilem oro, atque obsecro, patiatur etiam eum cumulũ accedere, vt reuertẽti mihi ad Colonienses studiosos liceat Institutionum

stitutionum Iuris Canonici: quas iussu S. V. felicissime audio absolutas, exemplum deferre, vt iidem ab ea non solum Sacerdotiis, ac prouẽtibus, sed etiam præclaris litterarum monumentis sese adiutos esse perpetuo gloriari possint. E. B. V.

Coloniã exẽplar Institutionũ secum asportasse & publice aliquando interpretatum antea quam ederentur.

Seruus humilissi. Petrus Schultingus Steinuoic Legum licentiatus Reip. Coloniæ Agrippinę Nuntius.

Sed nec a Pontifice, quod nondum esset res absoluta, aliquid impetrare potuit. At plurib⁹ elapsis mensibus Censorum Epistola Pontifici tandem redditur. Is illam diligenter cum perlegisset. Censoribus crastina die ad se, vt veniant, nuntiari iubet: postridie mane me Neapolitanus accersit, edicitq; illa ipsa die, mihi vna cũ Cẽsoribus meis corã Pontifice consistendum, ibiq; de ratione edendi Operis agendum, ad hortam in Vatica num omnes conuenimus, & me non subsequente, ne quid vel auribus meis dare videretur vel liberius loqui impedirentur, astantibus sex Cardinalibus, Censores, atq; vnà sacri Palatij magister ad Põtificẽ intromittũtur, & exhibito libro de toto negotio retulerũt longa corã illo disceptatio ac sermo, cui licet nõ interfuerim, nihil tñ suspicari licet eos retulisse, quod ab eo quod proprio firmassent Chirographo, dissideret. Postremus & ipse admittor. Secundo demũ anno postquã Romã appulissem: qui pedibus de more exosculatis exposui breuibus, qđ cũ sub initiis adepti a se Põtificatus suasu, atq; impulsu suo Institutionũ iuris Canonici, quas antea inchoassem, absoluendarũ prouinciam assumpsissem, ab eo tẽpore per triennium ferme toto pectore operi absoluẽdo in uigilassem, demumq; impellentibus Perusinæ Academiæ Scholaribus Romam me cõtulissem, ibique diu cõmoratus nullis laboribus, aut sumptibus pepercissem, donec erudi tissimi, ac præcellẽtes viri operi limam de mandato suo adhibuissent. Tũ fiquid a me fuisset elaboratũ, quod sublimitate Romani Põtificis non indignũ videri, ac studiosis aliquam vtilitatem parere posset, primum quidem Deo Opt. Max. gratias agendas: qui etiam mutis, & elinguibus loquendi facultatem interdum largiretur, Deinde Censoribus ipsis, qui nihil diligentiæ, aut laboris intermisissent, vt opus ipsum castigarent, & perpolirent: Reliquũ esse vt ille supremã operi manum imponeret, vt tandẽ vndecumque absolutum in manus hominũ deuenire posset. His ille gaudere se mirum in modũ quod de meo ingenio, & eruditione, atq; Institutionum nostrarum elegantia plura ex doctissimis viris audisset, qui quidem tam multa prædicassent, vt nisi illorum iudicium, ac fidem sæpius in rebus arduis probasset, facile in eam suspitionem adduci potuerit, ne scilicet ex nimia quadã in me beneuolentia, atque amoris abundantia, potius quàm ex iudicio ea de me sentire, ac proloqui cogerentur. Sed cum sæpius maximis in rebus illorum a se spectata esset integritas, quæ de me, atque opere retulissent, non tam eorũ in me beneuolentiæ, quàm conscientiæ, ac virtuti tributa esse se se credere, & pro certo habere. Proinde bono esse animo. Statuisse enim mihi obtemperare, & velle librum edi appositio a se Proœmio, desiderare tamẽ non nihil circa operis ordinẽ, & Rubricas, vt essem ex Censoribus intellecturus. Id autem erat huiusmodi, scilicet vt quanto possem minus ab ordine Gregoriani operis discederem, nec mihi nouas titulorum inscriptiones, nisi cogeret necessitas, fingerem. De reliquo se daturum operam, vt meorum laborum me minime pigeret. His verbis acceptis plenius ex ipsis Censoribus Pontificis de tota re sententiam cognoui, quæ ad summã erat huiusmodi, vt decerneret operi Proœmium præfigere declaraturus ibidem, quam statuerit illi auctoritatem impertiendam, idemque ea disputatione adeo delectatus est, vt assereret constituisse se occupationibus suis horas subfurari: quibus librum totum perlegeret, vt is de suo iudicio supremam manum acciperet. Hucusque (studiosi Iuuenes) Institutionum, quas tantopere nunc a nobis flagitatis, edendarum tractatus processit, nec vlterius vllo pacto progredi potuit, si quidem, cum, non nisi a se quoque diligenter recogni-

Auctor ad Põtificẽ ad missus post biennium.

Auctoris ad Pontificẽ oratio.

Quid Pontifex aucto ri responderit.

Hæc nec Paul⁹ nec successor fecit quæ fuit illorũ in studiosos liberalitas.

Põtifex asserebat se vltimã operi manũ velle imponere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pontificis tarditas.

tum, editurum librum Pontifex assereret, atque is esset, qui cum innumerabilibus, ac grauissimis negotiis senio iam confectus premeretur, tum vero etiam qui huiusmodi res cunctorum hominum opinione tardius soleret expedire, qui fieri vmquam potuit, vt me viuo, etiam si nunquam interiturus ille videretur, successiuis tantum horis iustũ opus perlegeret, cuncta minutatim rimaretur, limam ex suo iudicio apponeret, in lucẽ ederet? præsertim quod, vt illi facultatum ceterarum cognitionem vel exactã concedamus, iuris quidem constat non fuisse valde consultũ, sed fuerit consultissimus, certe nõ ego librum meum melioris fore conditionis existimare debui, quàm Breuiariũ ipsum Romanum, quod non modo ab initio initi a se Pontificatus, verum etiam (vt audio) in omni propemodum vita a se castigatum clericis legendum tradere statuerat, & quod quotidie vel inuitus, dum horarias preces perlegeret, præ manibus habebat, & tamẽ nũ quàm absoluturus tunc videretur, & nunc non absoluisse liqueat, forte circa tollendos improbatæ lectionis libros vehementer occupato, edendis bonis eodem tempore vacare non licebat. Vnde tum mea sponte, tũ etiã viris amplissimis, & quibus Pontificis ipsius ingenium longe melius, quàm mihi cognitum erat, ita asseuerantibus per ipsum rẽ confici posse desperaui, itaque nihil non egi, vt mihi priuato nomine librũ edere liceret. Eius rei testes mihi sunt illustrissimi viri Bernardinus Scottus, Ioan. Reumanus, Scipio Rebiba. Testis, si viuat, Hieronymus Dandinus, cuius de omnibus benemerendi studiũ magnã mihi tunc admirationem mouit. Is enim, cum neque ab vniuersitate vestra litteras vllas accepisset, nec a quoquã vel leuiter admonitus esset, neque me de facie quidẽ nosset, simulatque causam aduentus nostri nescio qua ratione cognitã habuit, ita negotium complexus est, vt nullam vmquam occasionem, vel mei ornandi, vel rem summo studio maturandæ interire passus fuerit; ita vt sola viri humanitas non nullorũ erga nos inclemẽtiam lenire, ac redimere potuerit. Testes Pompeus Piccolhomineus, & Andreas Matthæus Aquæuiuius, qui nostræ cãæ ita semper fauerũt, & publicas prope cõtentiones adeo strenue susceperunt, ac sustinuerunt, vt propriam illos egisse causam credere possis. Testes denique Michael Guislerius, & Gulielmus Sirletus, & si viuant, Vergilius Rosarius, & Daniel Blancus: quibus cum, quod specialiter ambobus nouorum omnium operum iudicandorum, & edendorum prouinciam Pontifex delegasset, sæpe ac sæpius tam coram, quàm per litteras egi, vt eius libri, quem ipsi, & docti omnes probassent, edendi licentiam tandem mihi vel concederent, vel impetrarent. Sed nullo pacto id obtineri potuit affirmantibus illis non esse sibi integrũ, vt super his quibus summus ipse Pontifex manũ iã apposuisset, aliquid statuerent, vel permitterent, sed eidem omnia illibata reseruari oporteret. Ergo magnã temporis iacturam, & mille passus incõmoda, & sumptibus pene exhaustus, cũ negotia quædam familiaria causatus a Neapolitano abeundi licentiam vix impetrassem, Elephanti partum non duxi amplius expectandũ.

Breuiariũ Romanũ.

Legẽdi libri licentia non impetrata.

Auctor Roma discedit.

Roma itaque discedo, quibusdam prouinciã, quam Pontifici scirent esse cordi, a nobis deseri vehementer admirantibus, pleriſque tamen turpẽ nos tulisse repulsam, atq; improbatum opus nostrum existimantibus. neq; omnino id temere. Quis enim tã æquus rerum æstimator esse poterit, qui cum me post biennium fere exactum vix summis non dicam precibus, sed laboribus loquendi cum Pontifice copia semel tantum impetrata, re propemodũ infectam patriam rediisse vel videt, vel audit, non pessime etiã de libro Institutionum nostrarum, ac de negotio toto iudicare debeat? En (inquiunt) redit tandem nouus hic noster Tribonianus: at cur interim præclaras illas suas institutiones nobis non exhibet? cur quasi thesaurum in abdito asseruat? nimirũ thesaurus in carbones versus est, nostis cetera. Atque hæc, & in hanc sententiam similia eiusmodi sunt, vt illis nec ego quidem satis commode queam respondere, nisi ab ouo totius facti seriem recẽseam: at quantum quisq; fidei orationi nostræ habiturus sit, alieni prorsus est arbitrij, nec apud multos mendacij suspitione omnino carere, ita fit, vnde me laudis saltem præmium referre oportuit, existimationis detrimentum feram: quod vt quoquo modo minuam saltẽ, quando ab eo me penitus vendicare non possum; non ab re fore existimaui si operis ipsius compendio locupletissima etiam illustrium virorum testimonia adiũgerem, atque in vulgus ederem: quibus mali de nobis rumores paullulum cõprimantur; æque enim ego omnium sermonibus, qui de hac re loquantur interesse, atq; omnibus in angulis ad tutandam causam meam adesse possum. Agendum itaque mihi nũc est, vt milites, vel militum duces interdum solent, hi enim si pugnæ sic euentus ceciderit, vt, quamquam in illis nulla culpa sit, parum tamen probe rem gessisse vulgo existimẽtur, vt se purgent, & ab omni culpæ suspitione vindicẽt, chartulas quasdam in publicũ edũt (Manifesta illi appellant) quibus rei gestæ seriẽ recensentes, ac probatissimorum testiũ dictis confirmantes sese ab omni honoris labe, atque infamia asserere, & eximere conãtur. Et hoc quidem liberius vt facerem, ea etiam ratione sum adductus, quòd ita illorũ qui cœptis nostris fauere conati sunt; collatum in nos beneficium, quod per mea scripta fieri potest, apud omnes testatum faciam; atque ita (vt Comicus inquit)

Manifesta

Vno labore exoluam arumnas duas,

videor enim mihi hoc debere meis fautoribus, vt quando ipsis gratiam referre non valeo, aliquam saltem grati animi significationem ostendere conari debeam, imitandosq; mihi esse statui viatores, qui paulo sint accuratiores. Veluti enim hi, si quid in itinere, ac peregrinatione offenderint, vel vetustate admirandum, vel nouitate gratum, si quos itẽ latronum incursus, vel fluminum impetus incolumes euaserint, sicubi ab amicis splẽdiore conuiuio excepti fuerint, ne quando ea excidant, proprio libello solẽt adnotare, & cum in patriam redierint, omnibus recensere: sic ego, qui vt adhuc portum nõ tenuerim, naufragium certe non feci, quæcunque mihi in huius negotij tractatione obtigerũt, quæ non indigna visa sunt, de quibus meminisse deberem, in hoc nostrum commẽtarium congessi, eaque patronis, atque amicis meis (si vacet) legenda nunc libenter exhibeo. sicque (vt inquit Tragicus)

Viatorũ ac curatiorũ mos.

Quod fuit durum pati, meminisse dulce est.

Quamquam & non sum nescius, sic me rursus exponere morsibus inuidorum, quorum liuori satius forte fuerat silẽtio meo modum ponere, quàm aliquid noui edentẽ, & ad huc eadem in sententia perſistentem, eorundem insaniam prouocare: sed quãdo semel imprudens manum in flammam nisi proprio malo factum audentiorem iuuat idem nunc facere scientem, prudentemque. Liceat tamen mihi ab his illud impetrare, quod a canibus suis Hieronymus precatur, scilicet vt hoc, quidquid est libelli, legant prius, & postea despiciant, ac pro libidine lacerent, ne si aliter faciant, vel inciuiles habeãtur: qui quasi tota lege non perspecta iudicent, vel non tam ex iudicio, quàm ex liuore ignorata damnare videantur. Accesserunt huc præterea frequentes vestræ iuris studioſi, de Institutionibus ipsis edẽdis interpellationes; quos ego assiduũ interpretandi laborem causatus in æstiuos præteritos menses reieceram, atque hucusque tandem detinui, nũc cũ a prælegẽdi munere din, ac sæpius cessatũ sit, dilatoria huiusmodi exceptione destitutus apud vos planè [puto] decoxissem, nisi aliquo saltem commento, atque aliqua ex parte promissa repræsentassem. Egi ergo vobiscum, vt cum suis creditoribus solent tenuiores debitores: quibus satisfaciendi non voluntas, sed facultas deest: qui si ære alieno præmãtur grandiore nec dum omnino sint soluendo, sed interuallo temporis aliquam spem habeant, ne nimium differendo quasi debitum inficiari videantur, vel exiguam summã primum persoluunt, in reliquo mẽses, hebdomadas, dies creditoribus auferendo, fidem tuentur suã. Sic vos hoc nunc a nobis accipietis Commentarium, atque operis totius Epitomen, vbi quam scribendi rationẽ, ac rerum seriem sequuti fuerimus cognoscetis, breui etiam (nisi Deo pœnitus renuente prouinciam hanc aggressi sumus) ipsarum Institutionum iustum opus, quasi integram crediti vestri summam accepturi, & consequuturi.

Inciuile nisi tota lege perspecta iudicare.

FINIS PRIMI LIBRI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

FRANCISCVS CANTVCIVS LECTORI.

SEquentem librũ consueuit Auctor interdum, quasi per arborem repræsentare: nec inconditè, vt vulgo solent: sed incipiẽs ab imis radicibus, atq; inde perpetuo quodam nexu progrediẽs ad stipitem, ad ramos, ad ramusculos, ad frondes vsque ad summa cacumina, ordine tam eleganti, vt artem natura sui æmulam agnoscere facile possit. Sed, quando angustum chartulæ huius spatium eam latissimè ramos explicantẽ, & vno intuitu totum Ius Canonicum sub ipsis oculis ostendentem capere non potest: si hanc operis ac Commentarij huius partem, quasi stantem, ac radicibus nixam plantã contemplari non vales: at saltẽ tamquam concisam in ligna, & erectam in struem intueberis. Ita enim radicum, stipitis, ac ramorum principaliũ effigiem, ob oculos ponimus, vt arborem ipsam totam per te, quasi ex pede staturam Herculis, conijcere possis.

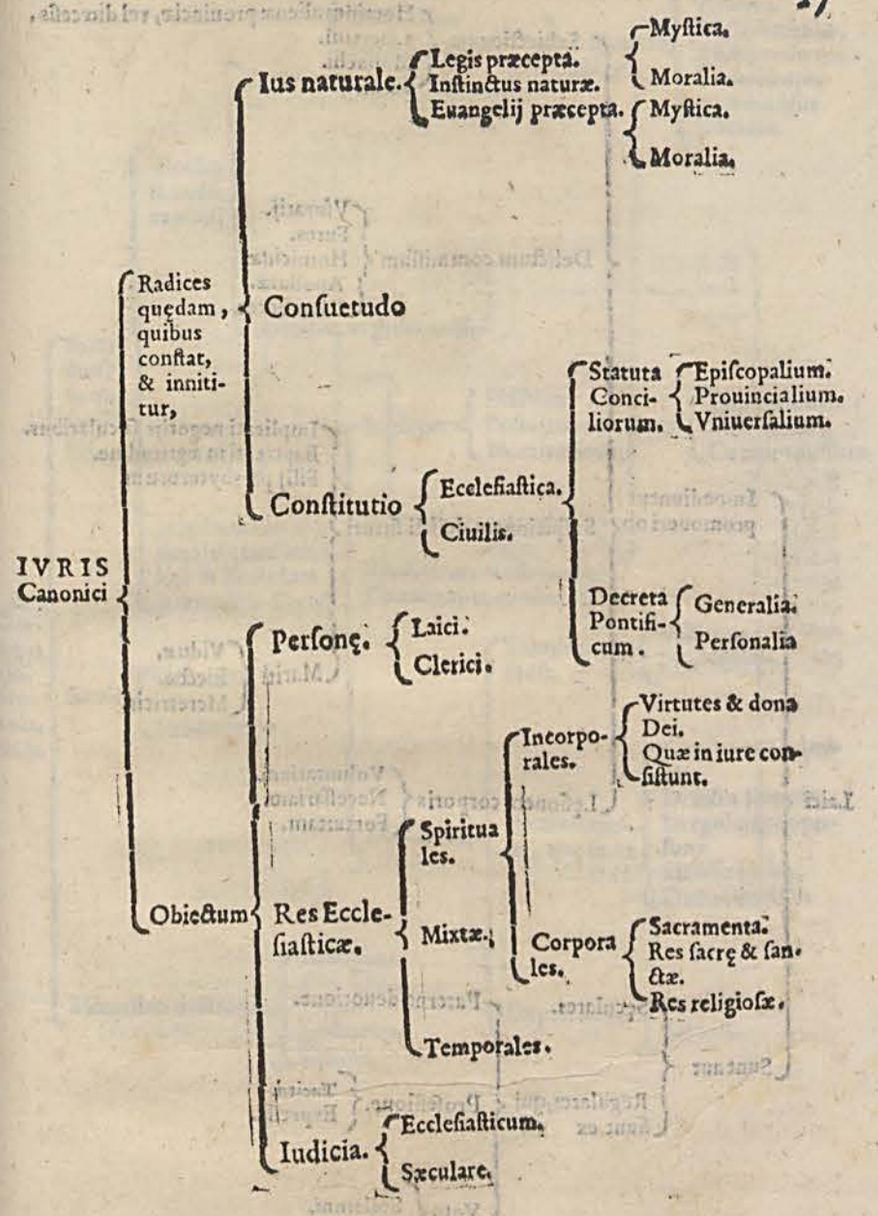

Universidad de Deusto
Biblioteca

- Laici
  - Impediuntur promoueri ob
    - Subiectionem
      - Homines alienæ prouinciæ, vel diœcesis.
      - Libertini.
      - Monachi.
      - Serui.
    - Delictum commissum
      - Vsurarij.
      - Fures.
      - Homicidæ.
      - Apostatæ.
      - Pœnitentes.
    - Suspicionem delicti futuri
      - Implicati negotijs sæcularibus.
      - Baptizati in ægritudine.
      - Filij presbyterorum.
      - Mariti
        - Viduæ.
        - Electæ.
        - Meretricis.
    - Lęsionem corporis
      - Voluntariam.
      - Necessariam.
      - Fortuitam.
  - Sunt aut
    - Sęculares.
      - Paterna deuotione.
    - Regulares, qui fiunt ex
      - Professione.
        - Tacita.
        - Expressa.
      - Voto
        - Sollemni.
        - Simplici.

- Cleri ci qui con-stituti sũt, aut in
  - Excelso, vt
    - Romanus Pontifex
    - Patriarcha.
    - Archiepiscopus.
    - Episcopus simplex.
    - Adiutores horum.
      - Coadiutor.
      - Vicarius.
      - Archidiaconus.
      - Archipresbyter.
      - Corepiscopi, quorum vsus sublatus.
  - Gradus & ordo: nam alij
    - Inferiore, vt presbyteri.
  - Sacerdotio: in quo spectatus
    - Initiatur
      - Electione
      - Postulatione
      - Nominatione
      - per
        - Inspirationem.
        - Scrutinium.
        - Compromissum.
    - Matrimonium spirituale, quod inter hos & Ecclesiam intercedit: Quod
      - Ratificatur, confirmatione.
      - Consũmatur, consecratione.
  - Sacris
    - Diaconus
    - Subdiaconus.
  - Minoribus ordinibus.
    - Acolithus.
    - Exorcista.
    - Lector.
    - Hostiarius.
    - Cantor.
  - Diffoluitur.
    - Translatione, causa.
      - Vtilitatis.
      - Necessitatis.
    - Renunciatione, quę fit ex
      - Conscientia criminis.
      - Defectu scientiæ.
      - Irregularitate personæ
      - Malitia plebis.
      - Graui scandalo.
    - Depositione
      - Verbali.
      - Actuali.

Universidad de Deusto
Biblioteca

- Beneficia, prębendę clericis annexa, conceduntur per
  - Collationem, quæ fit per
    - Ordinarium { Episcopum. Capitulum. Abbatem. }
    - Legatum { Natum. Missum. A Latere. }
    - Rescriptum Apostolicum, Quod
      - Fit { Aut { Pure. In diem. Sub conditione. } / Aut { Motu proprio. Ad postulationem. } }
      - Interpretationem sumit ex { Persona. Loco. Ordine scripturæ. Causa Qualitate beneficij. }
  - Institutionem ex iure patronatus. Quod
    - Constituitur { Fundatione. Dotatione. }
    - Acquiritur { Donatione. Successione. }
    - Tollitur { Cessione. Ecclesiæ destructione. Collegij constitutione. Delicti perpetratione. }

- Spirituales
  - Incorporales { Virtutes, & dona Dei. Quæ in iure consistunt. }
  - Corporales.
    - Sacramenta, De quibus proxima pagella.
    - Res sacræ, & sanctę
      - Eccle siæ. Constitutio, quæ fit Confecratio. Reconciliatio. Reparatio. { Ob incrementum populi. Ob commoditatem plebis. Vniuersitatis intuitu. Priuilegio episcopi pro { Monasterio. Sepultura. } }
      - Vsio { Temporalis. / Perpetualis. } ob { Vtilitatem. / Necessitatem. }
      - Immunitas { Personalis. Realis. Localis. }
      - Subiecti ergà episcopũ { Personalis / Realis / Localis } vel
      - Altaria.
      - Reliquiæ.
      - Deputata diuino cultui.
    - Res religiosę { Xenodochia. Nosocomia. Gerontocomiæ Orphanotrophia. Bethotrophia. Cœmeteria. Sepulturæ. }
  - Mixtæ
    - Canonica portio { Episcopalis. / Parochialis. }
    - Decimæ { Prædiales. / Personales. }
  - Temporales, quę non alienantur, nisi
    - Fructus.
    - Per precarium.
    - Ruinæ.
    - Serui fugitiui.
    - Per præscriptionem.
    - Deuoluta solita concedi.
    - Inculta prædia, & Ecclesię inutilitas.
    - Modicum, ob benemerita in { Prælatum / Ecclesiam. }
    - Ex permutatione cum { Principe. / Alia Ecclesia. }
    - Intuitu rei à sacerdote in Ecclesiam collatę.
    - Modicum pauperibus pro eleemosynas.
    - In præmium arduæ recuperationis.
  - Iure ordinis { Clericorum ordinatio. Virginum benedictio. Ecclesiarum, altariumq; consecratio. }
  - Lege iurisdictionis { Ecclesiasticæ cẽsuræ { Excommunicatio { Maior, aliàs Anathema. Minor. Canonis, aliàs latæ sententiæ. } Interdictio { Canonis / Iudicis { Generale. Spirituale. } } Suspensio { Canonis. / Iudicis. } } Collatio. Institutio. }
  - Lege diœcesana. { Census. Cathedraticum. Ius decimandi. Ius hospitandi. Visitatio. Procuratio. }

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacramenta
- Necessaria, quorum quę dam pertinent ad
  - Progressum in Ecclesia, vt
    - Ingressum in Ecclesiam, vt baptismus
      - Fluminis.
      - Flaminis.
      - Sanguinis.
    - Pœnitentia, cuius
      - Species
        - Solemnis.
        - Publica.
        - Priuata.
      - Partes
        - Contritio.
        - Confessio.
        - Satisfactio.
    - Eucharistia, cuius partes
      - Forma visibilis.
      - Veritas corporis.
      - Virtus spiritualis.
  - Egressum ab Ecclesia, vt Extrema Vnctio.
- Alia
  - Voluntaria
    - Matrimonium, de quo in Tabella proxima.
    - Ordo
      - Maiores
        - Episcopatus.
        - Presbyteratus.
        - Diaconatus.
        - Subdiaconatus.
      - Minores
        - Acolithus.
        - Exorcista.
        - Cantor.
        - Lector.
        - Hostiarius.
  - Alia
    - Iterabilia, quæ characterem non imprimunt.
      - Pœnitentia.
      - Eucharistia.
      - Extrema Vnctio.
      - Matrimonium.
    - Non iterabilia, quæ characterem imprimunt.
      - Baptismus
      - Chrisma.
      - Ordo.

Matrimoniũ
- 1 Initiatur sponsalibus. Quę
  - Contrahuntur
    - Re.
    - Verbis.
    - Litteris.
    - Consensu.
    - vel
      - Puré in diem.
      - Sub Conditione, quę est aut
        - Honesta.
        - Turpis
          - Simplex.
          - Contra substantiam.
        - Impossibilis.
  - Dissoluuntur
    - Ipso Iure
      - Subsequente matrimonio.
      - Sacrorum ordinum susceptione.
      - Religionis ingressu.
      - Interuentu cognationis.
        - Carnalis.
        - Spiritualis.
    - Facto hominis
      - Fornicatione
        - Carnali.
        - Spirituali.
      - Partium consensu.
      - Membrorum amissione.
      - Morbi incurabilis interuentu.
      - Absentia diuturna.
- 2 Ratificatur, Consensu,
- 3 Consummatur, Copula.
- 4 Impeditur
  - Contrahendum
    - Furore.
    - Voto simplici.
    - Cognatione, & affinitate.
  - Contractum
    - Errore
      - Personæ
      - Conditionis.
      - non
        - Fortunę.
        - Qualitatis.
    - Voto sollemni.
    - Cultus disparitate.
    - Sacrorum ordinum susceptione.
    - Crimine.
    - Iusto metu.
    - Impotentia coeundi.
    - Publicæ honestatis iustitiæ.
      - Consanguinitas.
      - Affinitas.
    - Cognatione
      - Naturali
      - Spirituali ex
        - Baptismo.
        - Chrismate.
      - Legitima ex
        - Adoptione.
        - Arrogatione.
    - Adiectione conditionis contra eius substantiam.
- 5 Dissoluitur
  - Morte
  - Diuortio.
    - Separatio thori ob
      - Fornicationem
        - Carnalem.
        - Spiritualem.
      - Viti sæuitiam
    - Dissolutio vera
      - Ante copulam
        - Ingressus religionis
        - Impotentia coeundi ignorata.
      - Post copulam
        - Cultus disparitas.
        - Machinatio in necem defuncti coniugis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

- Iudicium
  - Ecclesiasticum
    - Ciuile
      - Ordinarium
        - plenarium.
          - Exercetur per
            - Procuratores, qui
              - Constituuntur ad
                - Negotia
                  - Patersfamilias.
                - Iudicia
                  - Filius familias.
              - Prohibentur
                - Sacerdos
                - Monachus
                - Excommunicatus.
                - Incrimi-nalibus.
            - Principales.
              - Desinunt
                - Morte
                  - Constituentis.
                  - Constituti.
                - Reuocatione
                  - Tacita,
                  - Expressa.
        - Summarium Quod cõstat
          - Citatione Petitione in Iuramento de Probationibus.
            - Verbo
            - Scriptis.
            - Calumnia.
            - Veritate dicenda.
          - Sententia lata à iudice.
            - Sedente.
            - Stante.
      - Extraordinarium
        - Fit per delegationem Ordinarij qui creatur à Principis
          - Lege.
          - Principe.
          - Vniuersitate.
          - Consuetudine.
        - Dissoluitur.
          - Reuocatione mandati.
            - Delegantis.
          - Morte
            - Delegati.
          - Pronuntiatione incompetentiæ,
          - Impedimento
            - Iuris
            - Facti
          - Lapsu temporis rescripti.
          - Exequutione sententiæ Delegati
            - Per te
            - Per alium
          - Principis.
          - Recusatione.
      - Criminale, de quo sequentibus tabellis
    - Sæculare
- Ordinarium
  - Exercetur per
    - Syndicos
    - Procuratores, qui
      - Constituuntur ad
        - Negotia
          - Paterfamilias.
        - Iudicia
          - Filius familias.
      - Prohibentur
        - Sacerdos
        - Monachus
        - Excommunicatus.
        - Incrimi-nalibus.
    - Principales.
      - Desinunt
        - Morte
          - Constituentis.
          - Constituti.
        - Reuocatione
          - Tacita,
          - Expressa.
  - Cessat
    - Pacta
    - Transactiones,
      - Prohibentur
        - Seruus.
        - Monachus.
        - Fœmina.
        - Laicus super re spirituali.
        - Hæreticus.
        - Apostata.
        - Schismaticus.
        - Infidelis.
        - Excommunicatus.
    - Compromissa in Arbitros qui
      - Non cognoscunt causa
        - Liberales
        - Matrimonium carnalium.
        - Filiationum.
        - Monachationum.
        - Conuersationum.
        - In integrum restitutionum.
        - Criminales.
        - Maiores iudices exquirentes.
      - Desinunt
        - Prolatione sententiæ.
        - Morte
          - Arbitrorum.
          - Litigatorum.
        - Temporis lapsu.
  - Constat. Vt tabella sequenti.

- 1 Citatione
  - Non arctat ad comparendum.
    - Personæ qualitate
      - Ius dicentis.
      - In ius vocati.
      - Incerti.
    - Loci conditione Formæ defectu.
      - Extra citantis iurisdictionem.
      - Pestilentis, aut alias non tuti.
    - Legitima causa impeditum
      - Facto aduersarij.
      - Concursu maioris Iudicis.
      - Vinculis.
  - Neglecta parit contumaciam quæ punitur aut
    - Missione in possessionem.
    - Rei sequestratione.
    - Litis damno.
    - Mulcta.
    - Excommunicatione.
    - Expensarum refectione.
- 2 Libelli conceptione, & oblatione
  - Accusatorij.
  - Conuentionalis.
- 3 Exceptionibus, Quæ sunt aut
  - Dilatoriæ.
  - Declinatoriæ.
  - Peremptoriæ.
- 4 Replicationibus.
- 5 Mutua petitione, Quæ
- 6 Litis contestatione, per
  - Principales.
  - Procuratores.
  - Tutores, & similes.
  - Aduocatum.
- Fit coram
  - Ordinario
  - Delegato
- Litis finitæ, vt
  - Simplices.
    - Transactionis.
    - Iurisiurandi.
    - Rei iudicatæ.
    - Contra testes.
    - Excommunicationis.
    - Præiudiciales.
  - Anormalæ
- Prohibetur
  - Coram
    - Arbitro.
    - Iudice laico super causa spirituali.
  - In causa
    - Criminali.
    - Depositi.
  - Contra spoliatum.
  - Excommunicato.
  - Clericis in causa suæ ecclesiæ.
  - Tacite per partes.
- Remittitur
- Plena iuris iudicium cõstat
- 7 Iuramento calumniæ, Quod
- Permittitur etiam in causa
  - Spirituali.
  - Appellationis.
- Præstatur per
  - Principales.
  - Procuratores.
  - Syndicos.
- 8 Probatione quæ habetur ex
  - Reo per Confessionem.
  - Actore per
    - Testes, qui censentur idonei
      - Natura.
      - Conditione.
      - Vita.
    - Instrumenta, & scripturas.
    - Iuramentum.
      - Necessarium.
      - Voluntarium, siue Decisorium.
  - Iudice, puta per
    - Inspectionem loci.
    - Aspectum corporis.
  - Rebus ipsis, per
    - Notorium.
    - Suspicionem vehementem.
  - Est aut
    - Interlocutoria.
    - Definitiua, Quæ potest esse cõtra ius.
      - Constitutionis.
      - Litigatoris.
- 9 Sententia
  - Mandatur Executioni, quæ
    - Fit per
      - Ordinarium: mandante delegato.
      - Delegatum, non parente ordinario.
    - Retardatur
      - Restitutione in integrum, quæ datur
        - Intra quadriennium
          - Sententia.
          - Contractu.
          - Confessione.
        - Minori Ecclesiæ
          - Læsis ex
            - Probationis omissione
            - Temporis fluxu.
        - Coram
          - Ordinario
          - Delegato specialiter.
  - Suspenditur appellatione, quæ
    - Oppositæ exceptione
      - Fraudis.
      - Nullitatis,
    - Cõmissa causa appellationis per Principẽ.
      - Definitiua.
      - Est aut
        - Iudicalis à
          - Interlocutoria.
          - Electionibus.
          - Postulationibus.
        - Extraiudicalis ab
      - & alijs similibus.
    - Fit
      - Verbis Incerta.
      - Factis.
        - In confessis.
        - Super notorio criminis.
    - Non admittitur
      - In correctione facta à prælato, & alijs similibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

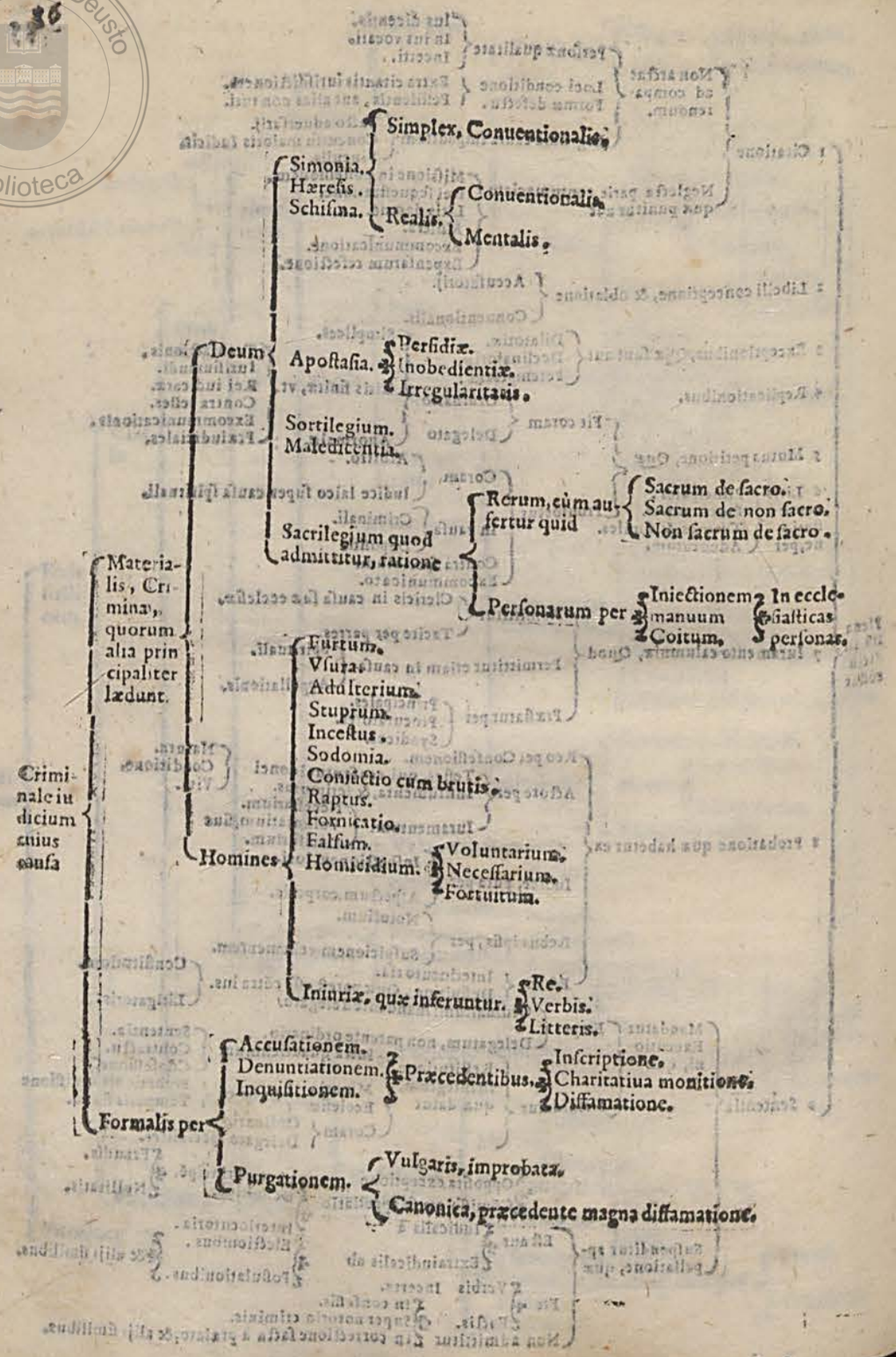

COMMENTARII INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI AD SCHOLARES PERVSINOS

LIBER SECVNDVS.

AGTVRVS initium Institutionum Iuris Canonici, cum sciret auctor quæstionem, Quid nominis præcedere debere quæstionem, Quid rei, in vestibulo ipsius libri inscribit breuem titulum De iure Canonico: in quo primo ponit, vnde, & qua ratione id ius nomen huiusmodi sortitum fuerit. Inde transiens ad rem ipsam describit Ius ipsum Canonicum, demum quibus partibus illud constat explicat, dicens constare Lege diuina, Consuetudine, & Constitutionibus.

Inscribit igitur sequentem Titulum de Lege diuina, Consuetudine, & Constitutionibus, ac primum describit Ius ipsum Diuinum, docens, illud esse immutabile, distinguens tamen inter præcepta moralia, & mystica Diuinæ legis, Consequenter aggreditur materiam Consuetudinis tamquam secundum fontem Iuris Canonici, demonstrans & originem eius, & qualem eandem esse oporteat, vt sit iuris istius portio. Inde ad tertiam partem Iuris istius transitum faciens diuidit Constitutiones in duas species Seculares, scilicet, & Ecclesiasticas, subdens quæ vis, & quis vsus sit sæcularium Constitutionum, apud Ecclesiam, & clericos, breui rem perstringens, quippe quod talium Constitutionum tractatus potius ad Ius Ciuile, quàm ad Canonicum pertineat.

Dirigit igitur pleniorem stylum ad Ecclesiasticas constitutiones, quas partitur in statuta Conciliorum, & Decreta Pontificum, addit his & dicta Sanctorum: subdiuidit inde Concilia in vniuersalia, Prouincialia, & Episcopalia, illorum & originem, & potestatem & differentiam breuiter enarrans: transit inde ad Pontificum Decreta, exponitque qualia illa esse debeant, vt legis obtineant efficaciam, & qualiter differant ab his, quæ ab interpretibus sacræ paginæ, aut ab alijs Sanctis scripta comperiuntur.

His totius operis quasi iactis fundamentis, venit ad subiectum Iuris Canonici, illud circa tria versari principaliter asserens, Personas nempe, Res, & Iudicia, & ad hanc trimembrem distinctionem redigit omnia, quæ in quatuor libros congessit.

Exorditur itaque à tractatu personarum tamquam à nobiliore, ponensque Titulum de Iure personarum, primum facit bimembrem distinctionem, dicés, personarum quoddam esse Laicos, quosdam Clericos, & eorum inter se differentiam planam facit: subindè de accipiens secundum membrum (ex cuius intelligentia oritur cognitio primi) diuidit personas Ecclesiasticas in tres classes, prima est Sacerdotum, secunda Constitutorum tãtum in sacris, tertia eorum, qui neque in Sacerdotio, neque in sacris sunt constituti, quales sunt positi in minoribus ordinibus.

Rursus resumens primum membrum dicit, Sacerdotũ quosdam esse, qui sunt in gradu, & ordine altiore positi, quosdam, qui in inferiore. Et repetens primum membrũ in altiore gradu poni debere affirmat Episcopos, quorẽ triplicem esse ordinẽ demonstrat, scilicet

Hoc secundo libro bone Lãcelot te dum das operam vt nemo tibi Institutione num inuenies poëssi præripere dum cuiusquo modo vtrũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

que posset praripi, vt de quasi so rex iudicio tuo negotiũ tibi fecisti.

scilicet Patriarchas, Archiepiscopos,& simplices Episcopos, & ordinis cuiuslibet ponit originem & potestatem subnectens in fine de primatu Romani Pontificis,ad quem omnes prædictos referri oportere deducit,& subiectos esse demonstrat.

Intendens autem horum plene tractare materiam,exorditur à causa efficienti docẽs prædictos creari duobus modis per electionem,& per postulationem.

Inde rediens ad electionem definit quid ea sit, ponens quæ ad legitimam electionem requirantur,& ibi ponit quid interfit per se.vel procuratorem,vnum,vel plures electioni quis interueniat,distinguens tamen interim inter Romani,& aliorum Pontificum electionem,docetque eam celebrari tribus modis per inspirationem,per scrutinium,& per compromissum,vnumquemque modum dilucide describens,annẽctitque & qui possint eligere,& in quos cadere possit electio, cum multis annexis quæstionibus, & ad rem facientibus.

Quo primo membro causę efficientis expedito,transit ad secundum,scilicet,ad postulationem,illam describens,ponensque qui,& quibus casibus sint postulandi.

Et quia hęc sunt quasi quædam coniugij spiritualis initia,postquam egit de electione, & postulatione, trãsit ad ratificationem talis matrimonij, quæ fit per confirmationem, docetque quid confirmatione quis consequatur, nempe ea, quæ iurisdictionis, non quæ sunt Ordinis:& quomodo confirmans se habere debeat cum confirmando, cum alijs ad materiam facientibus.

Inde transit ad consecrationem,per quam huiusmodi spirituale coniugium cõsummatur,ponitque qualiter illa debeat explicari,cumque expediri non possit nisi consecrãs sit palliatus,cõmode annectit de receptione,& auctoritate Pallij.Electo igitur confirmato,& per consecrationẽ,& consummationem coniugii spiritualis perfecto,& absoluto Episcopo,quædam moralia præcepta ponit, quæ ad vitam, & honestatem Prælatorum spectant;cõgruebat enim,vt posito quomodo instituantur Prælati,diceretur etiam quomodo eos in Ecclesia *Dei* versari oporteret.

Et quia officium pastorale monstratur esse latissimum,& huiusmodi, quod ab vno tantum homine vix recte suscipi, & peragi possit, ostendit Ecclesiam vocasse quosdam in partem curæ pastoralis, vt sunt Archidiaconus, Archipresbyter, Vicarius,& coadiutor, qui vna cum Episcopo comissi sibi gregis sollicitudinem gerunt,de quorũ officiis & iurisdictione,& potestate singulis titulis agit, speciali etiam titulo adposito, quo Corepiscoporum vsum sublatum esse demonstrat.

Descendit tandem ad dissolutionem istius spiritualis coniugii,secutus ordinẽ naturæ, quo inductum est, vt res prius nascantur, inde augeantur,viuant,& intereant, dicitque dissolui huiusmodi matrimoniũ tribus modis translatione, renũciatione & dispositione.

Redienśque ad primum modum, scilicet, translationis,docet, eam fieri vel causa vtilitatis, vel causa necessitatis, subdens, qui possit transferre, & quis possit transferri, quomodo sit facienda translatio, nonnulla ibi & de beneficiorum permutatione,re ipsa suadente, subdens.

Consequenter transit ad secundum modum dissoluendi huiusmodi matrimonij, scilicet ad renunciationem, qua descripta ponit sex principales causas, ob quas licere potest quis renunciare,quas dicit esse conscientiam criminis, debilitatem corporis, defectum scientiæ, malitiam plebis, graue scandalum, personæ irregularitatem, quas singulas declarando prosequitur, subdens inde per quos, quomodo huiusmodi renunciatio fieri valeat.

Subinde transgreditur ad tertium modum,quo tale coniugium dissoluitur,scilicet,ad depositionem, seu degradationem, quam diuidit in realem, verbalem, vtriusque vim, ordinem, & naturam breuiter attingens.

Quibus explicatis redit ad secundum membrum personarũ Ecclesiasticarum primæ classis, hoc est Sacerdotum, quorum dixerat quosdam esse positos in altiore gradu, & ordine, vt sunt omnes ordines Episcoporum, de quibus diffuse supra dixerat, quosdam esse positos in inferiore,vt sunt presbyteri.dicitur igitur de origine presbyterorum,& potestate,docens quædam esse in Ecclesia,quæ presbyter suo iure,quædam,quæ permittente Episcopo,quędam,quæ nec proprio Iure, nec Episcopi permissu potest exequi.

Delabitur

Delabitur postea ad secundam classem,quæ est eorum qui sunt constituti in sacrista tum,non in sacerdotio,vt sunt Diaconi,& Subdiaconi illorumque sigillatim describit,munus,& officium cum origine.

Inde transit ad tertiam classem personarum Ecclesiasticarum, quæ constat iis,qui tantum in minoribus ordinibus sunt cõstituti,vt sunt Acolytus,Exorcista,Lector,Ostiarius, Cantor:eorumque singulariter officia describit,demonstrans,quæ inter hos,& illos superiorum classium sit differentia.

Et quoniam quędam in iure habentur,quæ communia sunt tam maiorum,quàm minorum ordinum,speciali tractatu complectitur ea,quæ sunt omnium ordinum communia,vbi congerit de maioritate,& obedientia,de scrutinio faciẽdo in susceptione ordinis, & de temporibus ordinationum? de eo qui per saltum,vel furtiue promotus fuit, & pleraque,quæ in Decretalibus, plures paginas occupant, quorum auctor singulos titulos singulis paragraphis artificiose concludit.

Demum ponit etiam titulum de iis, qui promoueri non possunt: qui & ipse communis est tam maioribus, quàm minoribus ordinibus,& in eo diffuse tractatur de generibus omnium ferme irregularitatum,redigitque auctor omnẽ tractatum ad quattuor capita, demonstrans,alios prohiberi ordines suscipere ratione subiectionis,vt sunt Serui,Libertini,Monachi alienæ diœcesis viri.Alios ratione delicti,vt qui commiserit homicidium, habita tamen ratione,an sit voluntarium, necessariu m, vel fortuitum; publice pœnitentes,vsurarii,simoniaci,fures,& similes,Alios ratione suspitionis futuri lapsus,vt baptizati in ægritudine, filii presbyterorum, bigami. Alios ratione corporalis impedimenti, vt cæcus,aut aliter notanter corpore mutilatus, & vniuscuiusque capitis tractatum plene prosequitur.

Post hæc transitum facit ad materiam prębendarum,beneficiorumque;& sentiens tractatum hunc extra propositum legentibus videri posse, cum se de Iure personarum ab initio locuturum pollicitus fuerit,docet quemadmodum præbẽdæ sunt dignitatibus annexæ.Et per hoc non inconcinne posse earum tractatum inseri,& annecti tractatui personarum,exorditurque iisdem fere verbis, quibus Iustinianus in suis Institutionibus super titulo de legatis,positaq; ibidem descriptione prębẽnde, & rationes cur illæ iuuentę fuerint,ponit duos modos,per quos conceduntur beneficia,& præbendæ,scilicet, per collationem,& per institutionem, per collationem stricto vocabulo liberam ordinarii concessionem tantum designans,per institutionem ea,quæ fit ad præsentationem patroni.

Amplexusque primo membrum collationis ponit tres fontes, à quibus collationes ipsæ emanant,nempe ab ordinario,a legato sedis Apostolicæ & a Romano Pontifice.

Et prosequens primum caput definit,quis sit ordinarius collator, & quomodo sit agẽdum,si duo sint ordinarii collatores, vel aliter ad collationem concurrere debeant,puta Episcopus,& capitulum, & quomodo de vno ad alium fiat deuolutio,& intra quod temporis spatium.

Transit inde ad secundum caput,cumque tres significet esse legatorum species,missos scilicet, natos a latere,declarat id,quod primo dixerat de legato simpliciter circa collationem beneficiorum, solummodo ad legatum de latere pertinere, atque illam ipsam conferendi potestatem certis limitibus contineri docet,ponitque,quid sit huic legato cũ ordinario commune,& in quo etiam dissideant.

Explicitis duobus capitibus circa collationem descendit ad tertium,scilicet ad rescriptum Ro.Pon. quod quidem dicit concipi posse tribus modis,pure,adicta die,& sub cõditione,ponitque quid interfit,hoc,vel illo modo rescriptum concipiatur.

Addit latenter & aliam distinctionem,quod scilicet,fit talis collatio per rescriptũ Apostolicum,vel motu proprio,vel ad alterius petitionem, demostrans quæ inter vnum, & alium modum sit differentia,subnectitque quantum prouisio facta per Apostolicum cæteris antecedat,quando quis auctoritate Apostolica dicatur receptus, præfatosque Apostolici mandati fines diligenter custodiendos, nec ad alios prętquam expressos casus trahendos adiicit huiusmodi rescriptum,ex persona,ex loco,ex ordine scripturæ, ex causę insertione,& qualitate beneficii recipere interpretationem,singula exemplis clara faciens,aliaque adiiciens, quæ ad rescripti gratiosi interpretationem,pertinent.

Huc titulũ resecuit ante editionẽ Auctor, quẽadmodũ pauca quę alia ratione breui Iuris quidam Institutioni minus conuenire.

Cumque circa prouisionem factam per Apostolicũ multa dixisset, quia specialia quæ dam videntur inducta circa beneficia vacantia in curia, ponit tractatum separatum de beneficiis vacantibus in curia, edisserens, & quando in curia dicantur vacare, & quibus casibus licet in curia, vacent, possint tamen ab aliis, quàm ab Apostolico conferri.

Explicito primo modo, quo beneficia nanciscimur; scilicet, cum per collationem illa consequimur, descendit ad secundum, qui est per viam institutionis, ponens in quibus collationes, & institutiones cõueniãt, & quibus dissideant: & obiter tractat de Iure patronatus, docens quibus modis illud causetur, & quare sit institutum, quis sit illius effectus, quæ differentia sit inter laicos patronos, & Ecclesiasticos, & quomodo tale Ius intereat.

Cumque prouisi, siue per collationem, siue per institutionem residere debeant, subdit breuiter de clericis non residentibus: & quoniam à materia iuris personarum videbatur aliquo pacto digressus, sub epilogo omnia prope, quæ antea dixerat, reuocat ad memoriam, subnectitque materiam regularium, & monachorum, qui licet sint personę Ecclesiasticę, non tamen erant comprehensi sub prima principali distinctione, cum tam Laici quam Clerici possint esse regulares. Dicit igitur monachũ fieri vel paterna deuotione vel propria professione, quam nũc expressam, nunc tacitã esse docet: vel voti emissione, subdens votum esse duplex, simplex, & solemne, prosequiturque hæc tria membra usq; ad finem tituli, & libri, ponens quid valeat patria potestas ad inducendam, vel prohibendam monachationem filiorum, quid intersit inter tacitam, & expressam professionem, inter hunc & illam ordinem, quæ sint subsidiantialia religionis, vel regularitatis, qualiter, & quo ordine monachi viuere debeant, & in quo à ceteris regularibus differant.

LIB. II.

TRactatu Personarum explicito primo libro, aggreditur secũdum principale membrum, videlicet Rerum, factaque generali inscriptione, de rerũ diuisione, distribuit primo res omnes Ecclesiasticas in duo genera; scilicet, in res spirituales, & tẽporales. Rursus spirituales subdiuidit in incorporales, & corporales, rursus distribuit corporales in sacramenta, in res sacras, & sanctas, & in res religiosas, demonstransq; res incorporales particulari, & speciali tractatu minime indigere, aggreditur materiam corporalium, exorditurque a sacramentis tamquam a subiecto nobiliore. facta itaque generali inscriptione, & titulo de sacramentis, definit quid sit Sacramentum, inde ponit primam diuisionem Sacramentorum, quòd aut sunt necessaria, aut voluntaria, subdiuidit inde necessaria dicens, quòd quædam proficiunt ad ingressum in Ecclesiam, quædam ad progressum in Ecclesia quædam ad egressum ab Ecclesia, Ponit item & secundam diuisionem, quòd quædam characterem imprimunt, & non sunt iterabilia, quædam non imprimunt, & sunt iterabilia. Inde quibus partibus constent, a quo, & cur instituta, quales, & cuius propositi, & intentionis oporteat esse ministros, vt Sacramẽta conficiãt, breuiter exponit.

Quibus generaliter cognitis, aggreditur auctor de singulis specialiter dicere, exorditurque a Sacramento baptismi, quod est ceterorum ianua, & fundamentum, illud describit, efficaciam eius, & naturam exponit: qui baptizare, & baptizari, & quot genera sint baptismi, & quæ sint eius solemnia declarat.

Subinde dicit de Sacramento Chrismatis, quod videtur baptismo annexum, ponens, & qui chrismare, & quos, & quando valeant, & quę Chrisma propria, quę cum baptismo habeat communia.

Postea transit ad pœnitentiam, per quam post baptismum, & confirmationẽ lapsis subuenitur, eaque descripta tres ponit Pœnitentiæ species; scilicet, solemnem, publicam, & priuatam, quarum naturam & vim describit, prosequitur inde tres partes ipsius pœnitentiæ: scilicet, contritionem, confessionem, & satisfactionem, annectens quæstiones a materia non abhorrentes.

Transitum inde facit ad Eucharistiæ Sacramentum, præuiaque illius commendatione, & quis illud exhibere, & quibus exhiberi valeat explanat; ponitque quibus partibus

hoc

hoc sacramentum constet, nempe visibili forma, veritate corporis, & virtute spirituali: quarum singularum partium declarationem prosequitur.

Habito itaque tractatu Sacramentorum, quæ ad ingressum in Ecclesiam, & progressum in Ecclesia instituta sunt, transit ad ea, quæ proficiunt ad egressum, & sic ponit de extrema vnctione, duplicem inquiens vnctionis esse speciem, & exteriorem & interiorem.

Explicitis Sacramentis, quæ sunt necessitatis, ponit de iis, quæ voluntatis habentur, quæ sunt ordo, & matrimonium. Et quoniam materia ordinis diffuse tractata fuerit in primo libro, cum de personis ageretur, posita sola ordinis descriptione, transitum facit ad matrimonium; quod quidẽ primo describit, tum eius laudes & bona breuiter perstringens, illud initiari sponsalibus, ratificari consensu, & copula consummari.

Redienſque ad materiam sponsalium, positaque illorum descriptione, docet ea contrahi variis modis, vt puta re, verbis, litteris & consensu, & appositis exẽplis modorũ, inter se varietatem, ac declarationem planam facit, annectitque commodam distinctionẽ quòd aut contrahuntur pure, aut adiecta die, aut sub conditione, exponens quid interſit hoc, vel illo modo contrahantur, & a quibus, & sub quibus conditionibus possit matrimonium, vel sponsalia contrahi, distinguens inter conditionem honestam, turpem, & impossibilem. Item quis sit sponsilium effectus, quibus modis illa dissoluantur, docens ea interdum ipso iure dissolui, interdum facto hominis, & vtrumque per plura exẽpla declarat.

Plene igitur de spõsalibus habito tractatu, trãsit ad ipsas nuptias, hoc est ad matrimonium contractũ per verba de præsenti. Item ad consummatum per copulam, ponens, & qui, & per quæ verba possint matrimonium contrahere, quæ possint matrimonium impedire: & quia inter multa, quæ matrimonium impediunt, est error, ponit quatuor genera errorum, videlicet personæ, cõditionis, qualitatis, & fortunæ; secernitque ea, quæ matrimonium impediunt, ab his, quæ non impediunt: ponit, & quid valeat ad impediendum, vel dissoluendum matrimonium cultus disparitas, eaque occasione triplicem quodammodo matrimoniorum speciem, ac differentiam prosequitur; quippe quód illorũ quædam sint legitima, & non rata, quædã ex cõtrario rata, sed non legitima: quædã vero, & legitima, & rata, & harum specierũ inter se differẽtiam breuiter declarat: ponit, & de voto sollemni, & de susceptione ordinum sacrorum, & de coactione, metu, de furore, frigiditate, de morbo incurabili; de publicæ honestatis iustitia: an, & quando prædicta matrimonium impediant planum faciens.

Et quoniam cognatio contrahendo matrimonio adfert impedimentum, quæ est triplex, ideo annectit tractatum de triplici cognatione; spirituali scilicet, quæ contrahitur non occasione omnium sacramentorum, sed tantum baptismi, chrismatis, & catechismi, licet non omnibus casibus ejusdem sit efficaciæ; legali, vt est ea, quæ contrahitur per adoptionem, vel arrogationem, quam docet modo habere temporalem causam prohibendi matrimonij, modo perpetuam: & naturali, quæ deducitur aut in consanguinitatem, aut in affinitatem: subnectitque quæ ad graduum cognitionem sunt necessaria, & quando, & quatenus, inter quos illa matrimonium contrahi impediat, distinguens inter affinitatem præcedentem ipsum matrimonium, & subsequentem: cũque ad detegenda huiusmodi impedimenta oporteat matrimonia esse non clandestina, ideo commode annectit de clandestina desponsatione: & qui matrimonium possint accusare, vel contra illud testificari.

Demum plene tractat de diuortiis tamquam de quodam interitu matrimonij, monstratque diuortij nomen nunc pro vera dissolutione matrimonij, nunc pro separatione tori duntaxat vsurpari.

Ponit igitur primo casus, in quibus veram contingit matrimonij dissolutionem fieri cum suis rationibus. Inde prosequitur casus, in quibus contingit fieri tori tantum separationem, annectens quæ sint exceptiones, quæ possunt opponi a coniugibus repetentibus coniuges, cui tractatui adiungit verbum de secundis nuptiis, exponens qui spe secundarum nuptiarum destituantur, & qualiter secundas nuptias ecclesia suscipiat? Et completur per supradicta tractatus sacramentorum.

Transit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Transit indè ad alias species rerum Ecclesiasticarum, corporalium scilicet, ad res sacras sanctas, & religiosas, vt sunt Ecclesiæ, altaria, religiosorum domus, sepulturæ. Ponitque primo de constituendis, consecrandis & reparãdis Ecclesiis, & altaribus: docẽs quattuor esse causas Ecclesiarũ ædificandarũ, prosequiturque quæ ad Ecclesiarũ, altarium ve ædificationem, & dedicationem, & ad reconciliationem (si execratæ fuerint) debeant cõcurrere. Transit inde ad vnionem Ecclesiarum, qua descripta, duas ponit vnionum species perpetuam scilicet, & temporalem. Ex quibus causis sit vnio facienda. Quis possit vnire. Quis vnionis effectus, quomodo vnio dissoluatur.

His traditis transit ad Ecclesiarum immunitatem, quam triplicem esse dicit, localem, personalem, & realem, & ibidem quamlibet prosequitur, indicans quæ negotia in materiali Ecclesia sint exercenda, & quæ ab eadem sunt arcenda, & qui per accessum ad Ecclesiam impunitatem, vel remissorem pœnam consequantur: a quibus muneribus clericorum personæ sint immunes Ecclesiæ, quin Episcopo subiiciantur, ponit etiam de Ecclesiarum subiectione, docens qua ratione, & quarum rerum intuitu Ecclesiæ sint Episcopo subiectæ, restringens omnia ad tria capita, scilicet ad ius ordinis, ad legem iurisdictionis, & legem diœcesanam.

Et quia supra dixerat de iis, quæ ad Episcopos pertinent iure ordinis, & lege iurisdictionis, sub cõgruis titulis, prosequitur tertium caput, quod restabat; scilicet ea, quę pertinent ad Episcopum lege diœcesana. Tractat igitur de censibus, de procuratoribus, exactionibus, vbi materiam censuum, iuris visitandi late prosequitur, annectitque, materia suadente, de capellis monachorum, & de religiosis domibus, vbi agit de pluribus inter se diuersis locis, quæ nos vulgo communi vocabulo hospitalia appellare consueuimus, de illorum regimine, qualitate compendiosè differens.

Et cum sepulturę sunt religiosæ, annectit de sepulturis, docens quid conferat sepultura in loco religioso magis, quàm profano, & an vxor, an filius familias, an impubes habeant liberam sepulturæ electionem, an etiam monachi, vbi quis sepeliendus, non electa a se sepultura. Qui Christiana sepultura priuandi. Qua pœna afficiendi vendentes terrã pro sepultura.

Et quoniam si quis posthabita parochiali Ecclesia, vel ea, in qua sacramenta percipit, in alia Ecclesia sepulturam eligat, parochialis Ecclesia de relictis pro anima a defuncto quartam detrahit, ideo subdit de canonica portione, qua descripta, illã in duas species diuidit; scilicet, in parochialem, & Episcopalem, ibique materiam vtriusque diffuse prosequitur.

Cumque hucusque de rebus, quæ quadam spiritualitate continentur pertractasset, antequàm veniat ad tractatum rerum Ecclesiasticarum temporalium, quod erat secundũ caput primæ sectionis positæ in principio libri, prius dicit de decimis, quę mixtam quandam habent naturam inter res spirituales, & temporales, cum ius quidem decimandi spirituale sit, fructus vero decimarum temporales, vnde de his ponit in quodam quasi cõfinio rerum spiritualium, & temporalium, maxime ob magnam similitudinem, quam habent decimæ cum canonica parochiali, & episcopali.

Posita igitur descriptione decimæ, duas eius ponit species, personales, & prædiales, ponitque earum naturam, & differentias, & quid habeant commune, docens qui soluere, & ex quibus rebus solui debeãt, & quæ priuilegia ab illarũ solutione præstent immunitatem.

Demum venit ad tractatum rerum Ecclesiasticarum temporaliũ, differens de administratione, & alienatione ipsarũ, cumque regula posita esset quod res Ecclesiasticę alienari non possunt, excipit quosdam casus, & docens quę sint res Ecclesiasticæ, ponit an, & quando clerici in vltima voluntate possint aliquid relinquere, sicque ponit titulum de peculio clericorum, relictis, & successionibus eorum quo claudit secundum librum, & tractatum ipsarum rerum, quod etat secundum membrum principale totius operis.

LIB. III.

SVpererat tertius principalis totius operis articulus, videlicet, iudiciorum, quẽ auctor partitur in duos libros, quorum altero complectitur materiam iudiciorum ciuilium; altero criminalium.

Tertio igitur libro agit de iudiciis ciuilibus, appositaque iudicij descriptione, diuidit ea in sæcularia; & Ecclesiastica, cuius distinctionis occasione ponit tractatum de foro cõpetenti, docens, an, & quando laicus conueniri possit coram iudice clerico: & contra.

Inde ponit aliam distinctionem, scilicet, quòd iudiciorum alia sint ordinaria, alia extraordinaria. Extraordinarium iudicium appellans (vt & canones ipsi appellant) quod mediante delegatione exercetur: ibique naturam vtriusque describit, & fusius extraordinarij, vel delegati, quippe quod sit magis ordinario varium. ascribit igitur primo quis possit delegare, & cũ inter hos præcipuus sit princeps, indicat in quo delegatus a principe sit magis priuilegiatus aliis delegatis; & quid interfit vni, vel pluribus delegetur, & an vltra ea, quæ sunt rescripto comprehensa, delegatus aliquid possit, docetque demum solui delegationem reuocatione, delegantis morte, impotentia delegati tam iuris, quàm facti, executione sententiæ, temporis fluxu, & iudicis tum pronunciatione, tum recusatione.

Addit, & tertiam iudiciorum diuisionẽ, quod aut sunt summaria, aut plenaria, & sollemnia, vtrorumque natura exposita, annectit per quas personas possumus iudicia exercere, ibique ponit tractatũ de procuratoribus, admonens, qui, & quomodo, & in quibus causis possint procuratores constitui, & quid interfit, vtrum quis ad iudicia, an ad negotia sit procurator, in causa profana, an in Ecclesiastica, vnus, an plures constituantur, & quibus cãsibus procuratorium expiret.

Cumque iam iam ad seriem, & acta ipsorum iudiciorum esset venturus, quia accidit litigatores ad pacta, transactiones, & compromissa interdum venire, ponit tam de pactis, & transactionibus, quàm de arbitris eorum, & naturam, & efficaciam designans.

Deuenit tandem ad telam ipsam iudiciorum, & exorsus a citationibus, docet earum triplicem esse speciem, scilicet conuentionales, monitorias, & peremptorias: cumque firmasset regulariter quemcumque citatum teneri ad comparendum, ascribit etiam, quibus casibus citatio citatum minime arctet ad comparendum, quod dicit accidere ex personæ qualitate, ex loci conditione, ex temporis ratione, & citationis ipsius forma, quæ quidem capita sigillatim declarat, & prosequitur.

Et quia iuri dicit citatus, nisi compareat, efficitur contumax, ponit de dolo, & contumacia, & in possessionem missione, vbi fuse prosequitur, an, & quando, & quibus cautionibus præstitis contumax audiri, & quibus pœnis affici debeat, & quia citatus, si possideat alieno nomine, dominum in iudicio nominare debet, ideo ponit de nominatione facienda. *Et hunc titulum resecuit auctor*

Et cum reo citato comparêre debeat offerri libellus, subdit de libelli conceptione, & oblatione, docens duas esse libellorum species, & qualis esse debeat, ne quis sit effectus porrecti libelli, & quibus casibus non sit necessarius: & quia viso libello potest reus quasdam exceptiones opponere, ideo dicit de exceptionibus, tam iis, quę proponũtur ante libellum, quàm iis, quę proponuntur postea quandocunque, de quibus ideo simul dicit, vt facilior sit huius tractatus traditio.

Posita igitur exceptionis descriptione duas facit species exceptionum, dilatoriarũ scilicet, & peremptoriarum, docet dilatorias dici interdum ex persona actoris, interdũ ex persona rei, interdum ex natura actionis, & qualitate causæ, & ex aliis locis, & harum quasdam etiam appellari declinatorias, vtputa, quæ incompetentiã iudicis astruunt, quę ante omnes alias proponi debent, & cum exceptio excommunicationis ipsa quoque sit dilatoria, habeat tamen naturam anormalam, plurimus de ea tractat.

Descendit inde ad materiam peremptoriũ, quas & ipsas in duo genera subdiuidit, in peremptorias scilicet litis finitę, puta transactionis, iurisiurandi, reiiudicatæ, & peremptorias simplices, puta pacti conuenti, doli mali, solutionis, earumque inter se differentiam explanat, addit, & tertiam speciem, siue qualitatem, scilicet, exceptionum præiudicialium, addit, & de exceptionibus, quæ neque peremptoriæ, vere dici possint, quales sunt exceptiones contra testes, subdens aduersus exceptiones replicationes dari, & alia.

Et quoniam si reus nullam aduersus actorem habeat exceptionem, potest tamen actorem

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem reconuenire, ideo statim post exceptiones, ponit de mutuis petitionibus, illarum naturam, & coram quibus proponi possint explanans.

Sed cum spoliator non possit spoliatum conuenire, eâ occasione ponit materiam restitutionis spoliatorum, & primũ quid interfit spolium per modum actionis, an per modum exceptionis opponatur, & constituto, ac definito quis dicatur spoliasse, firmataq; vulgari regula de restituendo ante omnia spoliato, plures ponit casus, in quibus spoliatus non est ante omnia restituendus.

Explicatis autem his, quæ contingit fieri plerumque ante causarum discussionem, & quæ sunt iudiciorum potius præparatoria, quàm partes substantiales iudicii, venit ad lapidem angularem ipsius iudicii, scilicet, ad litis contestationem, docẽs, quomodo fiat litis contestatio, & quis sit eius effectus, ponitque aliquos casus, in quibus non est necessaria litis contestatio.

Transitum inde facit ad iuramentum calumniæ, quod præstari debet circa litis contestationem, docens in quibus casibus, & per quos iurari de calumnia debeat, cum aliis ad materiam pertinentibus.

Et quia lis tunc pendet, & lite pendente nihil potest innouari, ponit titulum, Vt lite pendente, &c. declarans quando iis dicatur pendere, & quibus casibus litis pendentia non officiat.

Deuenit inde ad ea, quæ merita causæ concernunt, dicit itaq; de probationibus, & posito quid sit probatio, prosequitur primùm materiam positionum, quarum & originem, & vsum explanat, inde aggreditur tractatum testium, admonens quæ seruanda sint in testium receptione. Quomodo sint compellendi ad testificandum. Quomodo se gerere debeat iudex, dum examinat: quòd testes censentur natura, conditione, vita: an, & quãdo clerici, monachi, quando Christiani contra Iudæos, vel contra, quando singularis persona pro sua vniuersitate, quando criminosi, quando domestici, & alii examinari valeant, quot dilationes concedendæ ad examinandum: subdit & de testibus reprobatoriis, & de reprobatoriis reprobatoriorũ. Itẽm de errore, correctione, & publicatione ipsorũ testiũ.

Post hæc aggreditur tractatũ instrumẽtorum, præfatusque, quid instrumentorũ appellatione contineatur, annectit, & quando illa exhiberi, & qualia esse oporteat, vt fidem faciant in iudicio, quomodo de originali sint exempla sumenda, vt fidem faciãt. Prosequitur inde materiam iuramenti. quod in proposito diuidit in necessarium, & voluntariũ, licet ipsum aliàs sit multiplex. ponit itaque quòd sit necessarium, quæve eius iustæ sint recusandi causæ, postmodum attingit materiam iuramenti voluntarii, inde ponit quosdam casus, quibus sola iudicis inspectione probationes continentur, prosequitur demũ & de notorio, de suspicione vehementi, de fama, aliisque huiusmodi ad probandũ admiculis, quæ vel saltẽ large probationis vocabulo contineri possunt, & sic claudit tractatum de probationibus.

Ex probationibus transitum facit ad sententias, quarũ duas facit species, interlocutoriam scilicẽt, & definitiuam, vtriusque naturam breuiter demonstrans, adiiciens quomodo iudex in pronunciando gerere se debeat, tum quoque quid interfit vnus sit iudex, an plures, ordinarius, an delegatus, an vero etiam arbiter, & quid si plures iudices in eadẽ causa diuersas tulerint sententias, quid interfit iudicet quis contra ius constitutionis, an contra ius litigatoris.

Et cum ex sententia nascatur res iudicata, annectit, & de re iudicata, & de executione rei iudicatæ, distinguens inter sententiam latam in actione reali, & latam in personali, inter eam, quæ lata est ab ordinario, & eam quæ a delegato, apponens quosdam casus, in quibus res iudicata non potest executioni mandari.

Sed cum per appellationis remediũ prohibeatur sententia in rem iudicatam transire, subdit de appellationibus. Posita itaque descriptione diuidit eas in iudiciales, & extraiudiciales, rursus iudiciales in appellationes ab interlocutoriis, & in appellationes a definitiuis, docens quæ sit inter eas differentia, & quando liceat appellare, & quibus, & an aliter, quàm verbo, vel scriptura, & quid interfit vnus, vel plures appellare debeãt, ab vno, vel pluribus sit appellandum, & quid si prohibita sit appellatio, an tunc quoq; quibusdam casibus possit appellari, subdit, & de reuocatione attentatorum, & corã quibus sit

sit appellandum, cum pluribus ad materiam appellationum pertinentibus, præcipue de desertione causæ, & temporibus ipsarum appellationum.

Et quia remedio appellationis destituis subuenitur per restitutionem in integrũ ponit de restitutione, in integrũ, qui ristitui debeant, & cõtra quos, & quibus casibus, & intra quæ tempora, & quoties, adijciens verbũ etiam de querela, & de supplicatione, per quas pariter ijs, qui appellare non possunt, succurritur: & hoc titulo claudit tractatum ciuilium Iudiciorum, & sic primam partem tertij articuli principalis totius operis, & per consequens etiam tertium librum.

LIB. IIII.

QVarto libro, qui ceteris breuior est, prosequitur auctor secundum membrum principalis articuli totius libri; scilicet, materiam Iudiciorum criminalium, & ipsorum quoque criminũ, demonstrans ea institui tribus modis. Per accusationem, quam præcedere debet inscriptio. Per denunciationem, præcedente charitatiua monitione. Per inquisitionem, quam præcedit diffamatio: & quid interfit, crimen magis isto, quàm illo modo opponatur, addit & quid Iuris statuendum sit, si crimen nõ his modis, sed per exceptionem opponatur.

Inde transiens ad causam materialem horum iudiciorum: scilicet, ad ipsa crimina, diuidit illa in duas classes: quarũ prima continet ea quæ Deum principaliter lædunt, vt simonia, hæresis, schisma, apostasia, sortilegium, maledicentia, sacrilegium: secunda verò quę principaliter lędunt proximum; vt homicidium, adulterium, stuprum, rapina, furtum, vsura, falsum, iniuriæ; de quibus omnibus postmodum separatim tractat.

De simonia igitur primum exorsus, eam describit, inde diuidit illam in conuentionalem, & realem, ponitque plures casus, & exempla, quibus committi, vel non committi simoniam ostendit, addens pœnas tam ordinantium, quàm ordinatorum per simoniam, ac quid interfit, vtrum quis ordinem per simoniam, an beneficium, cõsecutus fuerit. Quomodo cum simoniaco possit dispensari, quique admittantur ad accusationem tam detestandi sceleris, cum pluribus materiæ connexis.

Transit inde ad alia crimina, quæ Dei læsionem principaliter cõtinent, dicitque de hæreticis, de schismaticis, & de apostatis, docens quæ sit inter hos differentia, de pœnis singulorum tractans: præcipue vero hæreticorum, declarãs quando per abiurationem dicantur reincorporati. Item quãdo relapsi. Itẽ quomodo agendũ cum relapsis, & his, qui semel abiurauerint, quomodo cũ suspectis, & vsque ad quẽ gradum hæreticorũ pœna transeat in descendentes. Demũ de apostatis differens tres in apostasia cõsiderat species scilicet, apostasiam perfidiæ, apostasiam inobedientię, & apostasiam irregularitatis.

Consequenter tractat de sortilegis, maledicis, & sacrilegis, de illorum natura, & pœnis differens, docens sacrilegium committi tribus modis, ratione personarum, ratione rerum, & ratione locorum.

Descendit inde ad crimina, quæ etiã hominum læsionem cõtinent, exorditurque à furtis, his annectit de vsuris, quarum plene tractat materiam, adiungit, de adulterijs, & alijs coniunctionibus illicitis, vbi agit de incestu tã ratione naturalis cognationis, quàm ratione spiritualis, de vitio Sodomitico, de commistione cũ brutis, & de raptu, addit de crimine falsi, distinguens, an quis circa litteras Apostolicas, an circa alia documenta falsum commiserit: falsauerit ipse, an falsis scripturis fuerit vsus. Item subdit de homicidio, vbi agit de assassinio, de interficiente latronem, de homicidio fortuito, de opprimente proprium filium, de exponente filium, de impedientibus conceptionem, vel procurantibus arborum, & de his qui sibi mortem consciscunt.

Tractat demum de iniurijs, & damno dato, dicens, iniuriã inferri re, verbis & litteris.

Et quia interdum, licet quis de crimine non possit conuinci, publica tamen laborat infamia, ob quam indicenda est diffamato purgatio, ideo ponit de purgatione, qua descripta, duas subdit esse purgationum species, vulgarem, & canonicam, & vtriusque naturam, & ordinem demonstrat.

Demum cum sæpissime per totum librũ inueniantur facta mentio ecclesiasticarum

censura-

Universidad de Deusto
Biblioteca

censurarum,quas quis incurrit,non modo ratione contumaciæ,uerum etiam aliorum excessuum,de quibus auctor dixerat immediate supra,ponit quasi in fine operis titulũ de Ecclesiasticis censuris:& cum appellatione Ecclesiasticæ censurę demonstrasset continori excommunicationem,interdictum,& suspensionem,quæ quid sint ibidem sigillatim definit,de uno quoque facit titulum,& tractatum separatum.

Incipiensque ab excõicatione duas ponit excõicationum species,maiorem, & minorem,quõ inuicem differant declarans.Item rursus diuidens,aliam dicit esse excõmunicationẽ canonis,aliam iudicis,declarãs canonis excommunicationem eam esse, quę aliàs appellatur excommunicatio latæ sententiæ,cuius materiam diffuse prosequitur, dando exemplum de his,qui eam incurrunt ob in clericos manuum iniectionem.

Prosequitur inde materiam excommunicationis,quę fertur à iudice, ponens quæ sint partes iudicis in eã ferenda,quid statuendum sit de participantibus excommunicatis,subdens in fine de absolutione ab excommiunicatione quamplura cum ceteris omnibus tractatui annexis.

Transiens inde ad interdictum declarat,illud,quædam habere cum excommunicatione communia,quia & ipsum aliud inducitur à canone,aliud à iudice. Inde addit, quomodo sit interpretandum,quæ sit illius uirtus & efficacia,& quę interdictum violantim pœna. Vltimo agit de suspensione,quã & ipsam docet esse aliam canonis, aliã iudicis,ponitque eius descriptionem,& naturam,& hoc titulo librum quartum claudit,& operi finem imponit.

Operis nexus.

Operis ordo

Hæc sunt totius operis prima quędam lineamẽta:si quis autem uelit colores ipsos, umbras, & totius corporis quasi quandam effigiem intueri, totum percurrat necesse est: in quo præcipue in eo uidetur auctor laborasse, vt. s. ita tractatus tractatui annecteretur,vt unus ex alio sponte sua fluere,non vi quadam trahi videretur:quod, cum ad libri pulchritudinẽ, tũ multo magis ad tyronum,& eorũ,qui lecturi essent, profectum,& memoriam iuuandam pertinere est arbitratus.Vsus est hoc ferme ordine, ut ante omnia rem,qua de ageretur,prius definiret,vel uerius describeret,vel per exẽpla declararet. Inde diuideret in species, vbi diuisio locum habere poterat, vel poneret originem, vel initia ipsius rei; tum effectus, demum & interitum ostenderet. Satis autem habuit, si rem ita definisset, vt si minus tali definitione essentiam,& substantiam complexus esset, saltem rei intelligentiam clauderet; nec enim fuit sibi propositum tales definitiones redigere ad strictam normam Logicorum; cum sciret quam difficile, & periculosum sit definitiones formare, quas auctor plerunque non ex ipsis canonibus, in quibus rarę admodum reperiuntur, sed ex classicis, & probatissimis auctoribus fuit mutuatus, eas etiam interdum vnius rei plures posuit, vt quod vna minus comprehensum videbatur, alia suppleretur,sed hoc non nisi raro, & ex optimis auctoribus: sumpsit enim hoc sibi, vt quę ad materiam conuinne, ac methodice pertractandam pertinere arbitratus est, & si illa minus verbis, ac contextu ipsarum Decretalium expressa inuenirentur, dum tamen ex mente iuris fluerent, libro suo insereret, licet hoc perquam raro. Sed nec fuit auctori propositum omnia, quę ceteris Iuris Canonici libris continerentur, in suum librum congerere, & quasi transcribere sed ea tantum, quę Isagogice tradi potuerunt, quæ varijs locis, ac libris nullo fere ordine dispersa in vnum colligere, & quodammodo in medullis canonum abstrusa, & recondita in lucem elicere fuit longe difficillimum: nec secus, atque siquis vetustam aliquam, & insignem statuam in multas partes confractam, & varijs locis dispersam, & opertam multis ruderibus, effossis, & conquisitis vndique membris glutine aliquo ita composuisset,vt ad pristinã formam,atq; pulchritudinẽ restituta appareat. Satis igitur esse arbitratus est, si ijs,qui lecturi essent, id vtilitatis liber afferret suus, vt quasdã tenebras modico labore discuteret:in quibus positos impossibile est aliquid diligenter inuestigare, & introspicere: tantumque in ea facultate afferret luminis: vt quis sine cuiusquã ductu per se breui temporis spatio expedite per totum Ius Canonicum quasi per immensam sylvã peruagari possit,& certo pede discurrere,quædã etiã consulto ea ratione prætermisisse videtur, quod non satis venuste,vel ob prolixitatẽ, vel ob aliã causam operi suo inseri posse cõsideret:quæ tamẽ omnia breuibus,quibus-

Definitiões quales.

Non nulla sumpsit ex optimis auctoribus.

Quæ contineantur libro institutionum.

Solum quæ Isagogice tradi potuerunt ex canonibus in librum institutionum translata.

Quid præstet institutionũ liber.

Quæ ratio

dam

dam notulis est complexus. Quædam etiam ex professo videtur interdũ dixisse compressius, & perplexius, tum quod aliquo labore agnita, & intellecta solent nobis esse jucundiora: tum, quòd sciret eadem cum multo fœnore esse dictis notulis explicanda. Stilò scriptus est liber exili, & tenui; quali scilicet decet librum scribi, qui solum ad docendum atque adeò ad tyrones prima artis rudimenta docendum compositus sit: interdum tamen pro materiæ qualitate nonnihil assurgit,vt cum agit de primatu Romanæ Ecclesiæ, & Romani Pontificis,cum de vita, & honestate prælatorum disserit, & in alijs quibusdam raris locis. Lingua vsus est auctor neque omnino pura, & cãdida,neque omnino sordida, & impura, sed quantum potuit simili ceteris libris Iuris Canonici.Plura etiam fere ad verbum ex canonibus in opus suum transferens. institutionum iuris ciuilis ductus exemplo: nam cum daret operam, vt iste libellus putari posset iuris ipsius canonici quasi portio. absurdum arbitratus est membrum vnum à reliquis corporis partibus cultu etiam, & vestitu dissidere, ac non proprium, sed ab alio quopiam mutuo sumptum videri. Accedit, quod cum cuiusque artis & scientię sunt propriæ voces,& peculiaria vocabula,ac plerũque barbara, si quis iis alia Latina voluisset reponere, quod ipsum factu fuisset multo difficillimum (vt fieri potuisse demus) longe tamẽ à proposito abarrasset; cum institutũ auctori fuerit ea, quæ difficilia, & inuoluta essent,dilucide explicare,& plana facere,non nouis vocibus,& insolitis vocabulis obscurare, cum (vt ille inquit) ornari res ipsa veret contenta doceri.

ne quædam prætermissa.

Stylus operis.

Lingua.

Mẽbra corpori respondere debẽt. Artis alicuius vocabula,quãquã barbara,minime immutanda.

FINIS LIBRI SECVNDI.

Universidad de Deusto
Biblioteca

COMMENTARII INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI AD Scholares Perusinos.

LIBER TERTIVS.

Bene instituti à contentionibus abhorrent.

VENTVM iam est (Iuris studiosi) ad eam partem instituti operis, quæ nobis una omniũ & difficillima uidetur, & molestiæ plenissima: nempe ad confutationem eorum, quæcunq; aduersus nos, atq; scriptas à nobis Institutiones obiiciuntur. Nam, ut omittã, quod vt quisque optime institutus est, ita ét à contentionibus spõte sua maxime solet abhorrere, natura ita comparatum est, vt, quę in alios uel temere dicuntur, libẽter excipiamus: eos uero, qui se, uel sua ét necessario laudant, non sine stomacho audire possimus. Vnde aduersariis nostris id relictum est, quod uoluptatem lecturis non mediocrem sit allaturum: nobis uero, quod statim nauseam sit facturum. nam si de me, ac mea diligentia libere, atque magnifice interdũ loquar, non dubito, quin statim arrogantiæ nomine suspectus omnibus sim futurus. Sin id frigidus fecero, non satis ualide aduersariorũ obiecta refutare, ac nostra tueri videri potero. Sed ita profecto sermonẽ instituere conabimur, vt nec causæ defuisse, & modestiæ rationẽ habuisse æquis iudicibus videri possimus. Et quamquam ex his, quę initia inchoati huius a nobis cõmentarij perscripta sunt, tam præstantissimorum uirorũ testimoniis, atque auctoritate, quàm etiã validissimis (vt nobis quidem uidetur) rationibus facti, arq; instituti nostri rationem satis, superq; omnibus probare potuisse uideamur; quia tamen eorum, quæ aduersus nos obijcerẽtur, quædã uel parcius attigimus, vel omnino prætermisimus; quippe quod nemini tunc respondere, sed tantũ gesti negotii seriẽ explicare, nobis propositum erat, ne quis ea dissimulasse, & quasi causæ nostræ diffisos, consulto præterire noluisse nos existimet, colligemus in præsenti eorum omnisi, qui contra nos sentiunt argumẽta, quibus in vnũ locũ congestis semel omnibus respõdere conabimur, imitabimurq; Imperatores, qui post cõmilla leuiora prælia, eductis demũ omnibus copiis, de sũma rerũ decernũt. Et qm̃ prę liorum, ac copiarum meminimus, erit operę pretiũ diuerse opinantium numerũ, in suas quasi classes distribuere, vt quibuscũ negotiũ nobis futurũ sit, facilius, atq; explicatius agnoscere ualeamus.

Tria genera diuerse opinatiũ.

Penitus probantes.

Horum omnium tria genera colligere mihi posse uideor. Plerique enim graues, & docti viri nostrarum harum Institutionum editionem ita mihi probasse uisi sunt, vt vehementer etiam admirentur, tot annorum sæculorum decursu, ex tot partibus, qui in vtroque Iure fioruerunt, nemini uenisse in mentem, ut talẽ librũ conscriberet, quo Pontificii iuris elemẽta certa ordinis ratione cõplexus, ad cetera, quæ plus, quàm expediat, inuoluta sunt, & ardua, quasi gradũ faceret. Earumq; promulgationẽ omnino maturanda censeant, ut non solum posteri, sed etiam nostra tẽpestatis homines eius rei uberẽ fructum capere aliquando valeant. Contra uero alii ab his toto cœlo dissidentes in ea re oleũ, & operam perdi affirmare nihil dubitant. Quippe qui consultius esse existiment, sitientibus (vt ipsi dicunt) ex ipsis fontibus, ac ueterum libris, quibus vniuersum Ius Canonicũ (quasi mare quibusdã litoribus) concluditur: quàm ex diductis inde riuulis non tam potum haurire, quàm vix primoribus labris degustare: Institutionesq; ipsius institutum, qui Institutiones in iure ciuili curauerit tyronibus cõcinnãdas, incusare audent, remq; feciss̃e non modo nullius studiosis utilitatis, uerũ etiã noxiam contendunt; satis enim fuerat (inquiunt) iuuenes præclaris illis ueterũ consultorum monumentis insuescere: atq; iis memoriã exercere, quã minutulis illis rebus, quę

Penitus impugnantes. Institutiones parum probatę.

quatuor

quattuor Institutionum iuris ciuilis libris continentur, diutius immorari. Horũ ita inuicem pugnantium sententię nullum nobis in præsentia negotium faciunt: nam cum primis quidẽ mihi per omnia conuenit, habeoque subscriptores grauissimos: ac doctissimos viros: Aliorum vero adeo deliram, & multorum sęculorum consensu confutatam esse opinionem, sic omnes intelligunt: vt non nisi ineptus videri possit is, qui eo laborat, vt eam multis argumentis reijcere, ac confutare conetur. Quemadmodum enim in corpora mollia, cedentiaque non possis egregiam plagam infligere; eo quod obsistere, contraque niti non queant: ita eos, qui palam insanire non verentur, nemo forti redargutione percellere poterit: inania enim ita sua sponte concidunt, & euanescunt, vt expulsoribus nullum omnino locũ relinquãt. Ideoque istorum, nescio quo pacto melior est causa, quàm eorum, qui ratione aliqua aduersantur. Quippe quod ipsis responderi non possit, id vero nõ subticebo, quidquid isti garriant, censere me idq; etiam ex maximis, & in iure ciuili eruditissimis viris sæpius audiuisse ex uniuersa illa enucleati iuris collectione, ac compositione, quã Iustinianus nobis reliquit nihil esse absolutius, & ad comparandum in toto iure ciuili lumen quoddam, cõducibilius, quam illud Institutionum opus, quod isti ex iuuenum manibus excutiendũ, & ab omnibus gymnasiis eliminandum, quasi nullius prorsus vtilitatis, tam stulte cẽsent. Nam quod isti iuris Cæsarei ac Pontificij libros quasi pacatissima maria iunioribus ipsis exhibent, non satis quidem scio, num illorum in eo iudicium desiderẽ, an accusem insciitiam, omnino quam parũ, in vtroque iura versati fuerint, planum faciunt: nam tam multi sunt in vtraque facultate anfractus, & disputationum procellę: tam multa nodosa, ac durissima, vt nullo pacto iuuenum stomacho concoqui possint. Sed vt verissimũ sit, quod isti asserunt, & vtriusq; iuris libri pacatissimi maris speciem nobis referant, illud certe negare nõ poterũt, stulte scilicet facere eos, qui sint penitus natandi rudes si se mari primum, quamquã tranquillo ac nõ placidioribus vndis, nec ita profundis magis credere velint, vt se mari postmodum tutius committere valeant.

Insana loquentium aliquo pacto melior cõditio qd ipsis responderi nõ possit.

Institutionum ciuilium opus pulcherrimũ atque absolutum.

Multi sũt in vtroque iure anfractus, & difficultates.

Plusculum igitur erit nobis negotij cum ijs, qui nostri instituti rationẽ magnopere probantes, rem tamen adeo arduam, & difficilẽ existimant, vt præ difficultate nec tentandam quidẽ, nec si tentetur ipsam feliciter absolui posse iudicent. nam si futurum est vt eum quẽadmodũ iuris ciuilis Institutiones, ita etiã noster hic liber legis vim sit habiturus quãta tandẽ doctrina, prudentia, & vigilantia eos esse oportebit, qui tantã prouinciam aggredi velint, & librum conscribere audent huiusmodi, in quo nihil anceps, nihil obscurum, nihil ceteris canonibus contrariũ esse, nihil deesse, nihil abundare debeat, & in quo pũctus deficiens, vel syllaba temere adiecta, nos in magnã aliquam, vel difficultatẽ, vel errorẽ possit conijcere. Addũt prętera non videri verisimile nihil huiusmodi cogitasse tot Ro. Pontifi. quorum plures fuere, qui maxima cum laude ius ipsum canonicũ professi fuerunt, si quo pacto id e re studiosorũ, vel publica fuisse. Illud virisimilius cogitasse quidẽ illos, sed tamquã id esset plenissimũ periculi, ac difficultatis cuiusdam insuperabilis, huius operis conficiendi, vel tentandi cõsilium abiecisse, aiuntq; huic eorum sententiæ Innocentium IIII. subscripsisse videri posse; qui cum tã feliciter hunc quasi campũ Iuris Canonici excoluisser, quemadmodũ præclara sua scripta facile testãtur ad Põtificatus ipsius apicem tandem euectus, non sibi id sumpsit, vt, quę a se essent conscripta legis auctoritatem habere veller, sed simplicis tantũ cuiusq; intepretis nimirum prudẽtissimus Pontifex, & eruditissimus satis põderauit, quid, ac quanti demũ consilij, & deliberationis esset, leges condere. Demum addunt, vt cõmode fieri id posse detur, nihil tamẽ esse causæ, ob quam quis huiusmodi laborem nullo ferme vsui potetis futurũ sibi sumat: cũ antiquorũ (vt ipsi appellant) summistarũ scripta, & præsertim Ostiensis satis eleganter. & concinne totius Iuris Canonici quasi quoddam corpus contineant, quibus si quis diligenter insistat, breui procul dubio magnũ (vt constanter asserũt) in illo Iure scientiã sibi cõparare poterit. Horũ ego dicta nec aspernari debeo, gratiũ scilicet, & doctorũ virorũ, nec itẽ illis quasi re secundũ eos iudicata, acquiescere, qđ instituti nostri rationẽ non satis adhuc hi mihi perpendisse videãtur, respõdebo autẽ, si primũ illud præfatus fuero ita videlicet, ferre naturam rerũ, vt nihil sit tam rerũ nihil tanta ratione in vitã, vsumque hominum inductũ, cuius nouitas nõ sit aliquibus, ingra-

Probantes sed rẽ cõsici posse diffidentes.

Cur Romani Pontifices non conscripserint institutiones iuris canonici.

Inocentius quid uidetur sensisse hac re.

Ostiensis summa uidetur facere superflua institutiones iuris cãonici

ta, nec

Universidad de Deusto
Biblioteca

quando ingrata.

ta, nec inculcatas vias facile mutari posse: atque hęc æque ardua reputari vetustis gratiã dare, & nobis auctoritatem. Docendum igitur nobis nunc est, eum quidem, quo de agimus, Institutionum librum nullo periculo, non tamen nullo negotio, etiã quasi Pontifice auctore, potuisse cõscribi: quod postquam euicerimus, tum demum etiam debere ob eam, quam inde studiosi consecuturi sunt, vtilitatẽ, ostendemus. Ac primũ quidem nullos præterit esse in vnaquaque facultate certos conscriptos libros, quibus auctores alieni commodi, ac profectus amatores, prima quædam cuiusque scientiæ rudimenta complexi, ad cetera magis ardua gradum fecerunt, & viam a carceribus ad vltimam vsque metam certo ordine strauerunt, cum ad summa peruenirí, nisi ex principiis, nõ possit. Nam vt corporum, ita etiam animorum, atque ingeniorum quædam est infantia: in qua constituti solidiora, & crudiora nec mãdere, nec concoquere possunt. Vnde bonarũ artium doctores qui se ingeniorum altores esse voluerunt, nõnullos libellos quasi lac, & molliores quosdam cibos conscripserunt, quibus cognitis ingenia veluti adulta etiã duriora deuorare, ac digerere valeãt. Eius rei multa quidẽ ad manus nobis sunt exempla, sed vt de aliis taceamus, maiores nostri Institutiones Iuris Ciuilis quasi vix quisquã fine his aliquid in legitima prudentia proficere valeat, magno in honore sẽper habuerunt & varia interpretatione, ac Commentarijs exornatas, & locupletatas ad nos transmiserũt, huiusmodi aliquid & in hac Iuris Canonici facultate, cur excogitari, & cõscribi nõ possit, ac debeat, ego non video: nisi forte quis cũ his sentiat, qui Iustiniani factũ improbare nõ desinunt. Mihi quidem Ius ipsum Pontificium diligenter aliquãdo intuenti præstantissimę materiæ, sed nõ dum ad certam ædificij formam constructę & compositæ, vel (si mauis) ædificio quidem ianuis tamen, atque omni aditu carenti per simile videri solet. Nã si quis, quę sint eius iuris initia, quoq; libro eius prima elementa concludentur, interroget, nemo facile respõdere possit. At (inquis) hoc ideo contigit, quod ea res non facile explicari potuerit, propter immensum quendam, tum laborẽ, & difficultatem, tum vero etiam periculi, metũ das tu quidẽ: ergo fieri hoc potuisse, vel etiam nũc posse: sed, quod id aliquando antea perfectum nõ fuerit, in causa laborem, & immodicam difficultatem, ac periculi formidinẽ fuisse asseris. Quid ergo? si sint, qui cũ laborem vel iussi vel sponte subierunt, & difficultatẽ superarint? erit plane quod illis habeas gratiam. Erit quidem (inquies) sed vix in animum possum inducere eius eruditionis, ac iudicij viros hodie reperiri posse, quibus id oneris satis tuto credi posse existimem. hic tu mihi naturam iniuste nimis accusare videris, quasi non eadẽ, earundemque virium illa nunc sit, quę olim fuerit, aut tempestate hac nostra tamquam effeta, & debilis, vires in angustum contraxerit? Nam si eadem naturæ vis, quæ olim fuerit, idẽ vigor manent plantis, pecoribus, ac ceteris brutis, quæ (malum) iniuria est vnis hominibus eandem mentis vim, easdem iudicij, & ingenij vires, quæ paullo antiquioribus fuerit adimere? nisi forte similes illis simus, quibus superior ãnus semper fertilior videri solet. At si verum amamus, nec ipsi nos, ac bona nostra nimis contemnimus, contrariũ vero propius esse, & ratione, & certis rerum argumentis statuendum erat. Siquidem cũ eadem semper generi humano ingenita sollertia, atque idem insitum sẽper mentis acumen fuisse inficiari nõ possimus, nostrę tempestatis homines, ad naturalem, ac perpetuã illam vim ingenij, multam etiam veterum monumentorũ lectionem, multa præterita rerum rerum experimenta adiunxerunt: ita, vt mirum videri non debeat, si recensiores a veteribus accepta, & excogitata sæpe reddũt meliora, aut imitatione veterũ ipsi quoq; quædam noua inueniant, eum huic nostræ docendæ ętati ceteræ elaborasse videri possint: nec temere a nostris Iurecõsultis illa vsurpari credẽdũ est; omne scilicet artificiũ incrementum recipere, & quanto quique sint iuniores, tanto esse etiam perspicaciores. Quod quidẽ, vt de alijs taceã, nostra sane, & parentũ nostrorũ tempora satis planum faciunt, quibus nõ modo bonæ, ac liberales artes antiquo nitori restitutæ sunt; verũ etiam quædam comperta, vel a veteribus non excogitata, nec cognita, vel etiam antea fabulosa credita. Quis vmquã apud antiquos librorum formis excudendorum rationem nouit? Quis antiquorum æneas fistulas cõflatas ad pilas ferreas iaciendas aspexit? Quis Antipodas adiit? aut quis potius non hæc antequam fierent factu impossibilia credidisset? aut anilibus fabulis non adnumerasset? at cuncta hæc vel nostra, vel Patrum memoria

Cõuenit in omni facultate esse libros continentes principia artis.

Etiam ingeniorum est quædam infantia.

Institutiones iuris ciuilis.

Ius Canonicum comparari potest ædificio, sed ianua atq; aditu carẽti.

Nullus certus liber cõtinet elementa iuris canonici.

Eadẽ nunc est Natura vis quæ olim fuit.

Superiorannus videri quibusdã semper solet fertilior

Quanto iuniores tanto perspicaciores.

Nostra ætatis in quo melior conditio.

moria facta cognouimus: non dabimus ergo recentiorum ingenijs, vt exiguum libellũ atque illum quidem ad alterius veteris imitationẽ, maximo præsertim aspirante Principe, conscribere possint? cuius rei explicatio prę his, quæ nunc attigimus, mea quidẽ sententia ludus extimari poterit. Et sane superuacuus longior in studijs foret labor, si nihil liceret melius inuenire pręteritis, & quę magna nunc sunt, atque admirabilia tẽpus aliquod, quo primum efficerentur, habuerunt. At (inquis) potest quidem id fieri, sed laboriosum est, difficile est, periculosum est: Bene iam nobiscũ agi incipit, fieri enim posse iam confiteris. At id erit magni laboris? noli tu nunc tam vehemẽter de labore alterius laborare, & quasi ante tubam trepidare: nam quę pulchra sint eadẽ & difficilia esse oportet. erit qui laborẽ libenter amplectatur, qui superis bene iuuãtibus, difficultatem superet. quod si vnus non sit par oneri ferendo, illi comes adiungetur: nec vnus tantum, sed, si res exigat, etiam plures: nec enim vsque adeo est hæc ætas effeta, & Princeps præclaris, & eruditis viris sic indiget, vt rem hanc aggredi vereantur, dummodo nos in cassum non laborare, & Trebonianos, Theophilos, & Dorotheos temporibus quoque nostris reperiri posse confitearis. At adhuc vrges, cum periculosum (inquis) id sit, quod vel punctus, vel syllaba, ne dum dictio, vel oratio secus posita, quam deceat, nos ducere posset in graues errores; ea propter abstinere ab hoc incepto satius sit, quàm se temere nullius necessitatis impulsu periculo huic obiicere. Hęc quidẽ satis prudẽter illi nos monent, ne punctus, vel syllaba secus in opere ponatur, quã deceat, ne scilicet, in magnos errores incidamus: propterea quæ ad eã virtãdã adhibebitur vel adhibita est potius, quanto maior potuit diligentia, & ne quid accidat huiusmodi, legetur opus, relegetur opus, expolietur opus, non ab vno tantum, sed pluribus, addetur aliquid, & expungetur, mutabitur, multorumque sententiis iterum, atque iterũ auditis, & collatis, eorum sequemur iudicium, qui prudentissime, & doctissime sentire videbuntur: nec enim sumus nescij nihil vmquam humano ingenio elaboratũ tam exactũ initio fuisse, quin multorũ postea accedẽte iudicio perfectius reddi potuerit. Quid quid enim optimũ reperitur, ante non fuit, & quæ vetera nũc sunt, fuerunt olim noua. At quod feliciter rem posse cedere diffidis, etiamsi opus recoquatur, refingatur, & fæpius incudi reddatur, & propterea abstinendũ ducis, hic ego te ad Iustinianũ reuoco, cui ex immensa illa silua Iuris Ciuilis, & infinita prope veterum librorũ mole suas Institutiones elicere, felicissime cessisse multorũ sęculorũ testimonio cõprobatur: quod si nos ab hac suscipienda prouincia laboris, & periculi metus retrahere debet, iam & nauarũ vsus quasi generi humano pernitiosus improbandus sit: quippe quod nauigaturis ab vndis omnibus horis præsentissimũ mortis periculũ immineat: & quod (quãquã prosperas merces aduecturi, & magnũ quæstum facturi videantur) facile tamen fieri possit, vt transfretantes obrutis, & illisis nauibus medio mari mergantur. Agricolis cãpis semina mandare ne permittamus, quod post totius anni exantlatos labores vredine ena tũ germen ita corripi possit, aut alia calamitate seges ita atteri, & quassari, vt nec ipsũ quidẽ semen ager reddere valeat, quãquã de certo fructu, ac prouentu longe nobis est exploratius quã aut nautis, aut agrorũ cultoribus: nec enim antea liber edendus est, quã bene maturuerit, & rebus ad vngué discussis, illũ edi in rem esse studiosorum luce meridiana clarius appareat. Sed quid si etiã rebus nõ ita ad amussim perpensis nullũ subesse magnũ periculum planum faciamus? aut si subsit, nullo ferme negotio id posse vitari doceamus? Neque ego aliquid nunc cogito, de illa a Censoribus nostris prudẽtissime excogitata cautela, qua putãt ex re esse, si Pontifex ipse deserte testetur, quod harum institutionũ editione iurà noua inducere, aut vetera abrogare nulla ratione intendat. nam istud quidem adeo nobis plana, & expedita reddit omnia, adeo aduersariorũ obiecta contundit, vt nec Momo quidem vllum reprehendendi locum relinquat, verũ etiam si nulla huiusmodi testatio, quã tamen ego obuijs venis amplector, adhibeatur. Principio nihil præcipue timendũ est in eo, quod æque vniuersis accidere solet. Est autem perspicuum, non solũ ea, quę paullo scripta sunt grauius, verum etiam nullũ prorsus esse genus scriptorum ita clarum, & vndequaq; absolutum, quin interdum vel addictum ambiguum illustrandũ, vel ad loca quæ inuicem pugnantia videantur cõciliandа, vel ad fusius quid explicandum, benigna legentis, vel docentis interpretatione indigeat. At-

Quæ parcè tum nostrã memoriæ comperta.

Non est trepidandum ante tubã.

Diligentia.

Nihil perfectum ab initio.

Laboris & periculi metus non debet nos ab honesta prouincia retrahere.

Nullũ sub esse in editione libri periculũ ẽt si diligẽtia fuerit remissior.

Cautela Censorum.

Omnia scriptorum genera benigna legetis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

interpretatione indiget. Sacra scriptura indiget interpretatione.

geat. Atque vt (quemadmodum solent boni Poetæ) a Ioue ipso exordiamur. Quis nescit in ipsis sacrarum litterarũ oraculis diuino numine sanctissimis viris inspiratis nihil esse contrariũ, nihil absurdum, nihil perperam positum? omnia pia omnia veritati consona, omnia denique ab vno, eodemque Spiritu tum inspirata, tum dictata? & tamen si quis Iudaice verbis tantũ modo mordicus inhærere velit, nec vllâ prorsus interpretandi rationem admittat, multis erroribus ansam tribuat necesse est, de quo vtinam non tam multa nobis exempla nostrorũ temporum calamitas suppeditaret. notiora quidẽ sunt hæc, quàm vt exemplis indigeant, nec tamen adeo quis insanus est, & a communi sensu Christianorũ tam abhorrens, qui solem ipsum de mũdo tolli satius esse existimare non debeat, quã illa ipsa alicuius perplexitatis, vel ambiguitatis obtentu ab omnib⁹ non legi, non concoqui, in succum, & sanguinem verti: nimirum quod, quæ quandoque perplexa sunt, vel ambigua ab eruditissimis, ac sanctissimis viris explicentur, ac clara fiant. Iam vero si ad veterum Iurisconsultorum monumẽta, & Imperatorũ rescripta & sanctiones, quibus intelligendis, & enucleãdis dies, ac noctes inuigilamus, animum referamus, & si nihil in his contrariũ deprehendi posse Iustinianus cõstanter ausus fuerit affirmare. tam multa tamen, saltem ad speciem, inuicem pugnantia cõperiuntur, vt in eo potissimum nostrates interpretes insudare videantur. quemadmodũ, scilicet ea, quæ ex diametro videntur aduersa cõciliari valeant, atque adeo interdũ in eo laborãt, vt quasi cum monstro quodam frustra diu luctati demũ dent manus, seque victos confiteri minime pudeat: sed vt saltem quoquo modo sese ab inextricabilibus perplexitatibus eximant, & legislatoribus suis honorem seruent, aut vnũ responsum secundum alterius legis sententiam accipiendũ asserũt aut hoc quidem inspecta dispositione Iuris antiqui, illud vero recentioris, obtinere affirmãt: aut hoc stricte, illud large accipi debere contendunt: nunc etiam facti speciem inter se diuersam, contra verba cõtextus commiscuntur, & vno quidem casu hoc, alio vero illud procedere affirmant. Quid plura? non satis quidem illi acute, sed proculdubio vi quadam, & necessitate cõpulsi & adacti, vel quid minus recte dictũ erudiendorum iuuenum gratia contendunt, quasi vero docendi gratia errare, vel pugnantia loqui liceat; vel difficultatibus succumbentes nos ad Appollineos Tripodas reiiciunt. Cogitatam hic pauca huius rei exẽpla subnectere, sed hæc minus etiam quam mediocriter in Iure Ciuili versatis cognita sunt, & penitus perspecta: obtinuerunt tamen, & obtinẽt Digestorum libri, Imperatorumque Constitutiones & Institutiones Iustiniani nomine conscriptæ vim legum, nec propterea abiiciuntur, quod plurima in his valde ambigua: multa, quæ videntur contraria, non nulla inextricabilia deprehenduntur, nimirum quod velut Vrsę informes, & recẽter natos catelos suos lambendo ad elegãtiorem formam redigunt: ita interpretationis munere id consequimur, vt quæ ab Auctoribus scripta videntur durius, & perplexius, intepretando quasi admota leniter manu ad molliorem tactum, & ad quandam rerum planiciem tra ducamus. Non permittam hic orationem nostram ambitiosius vagari vt idẽ accidere, & in Philosophorum, Medicorum, Poetarum, & omniũ prope Scriptorũ libris planum facere velim: cum & res multis non indigeat, & satis nobis sit, si nos intra propria castra, ac domesticos cancellos contineamus. Illud non dubitanter ausim affirmare, ne quottidianum quidem ac familiarem amicorum inter se sermonẽ posse subsistere, si ita verbis inhæreas, vt nullam prorsus interpretationem admittere velis.

Vix posset ius ciuile subsistere sine interpretatione.

Etiã quottidianus amicorũ sermo sine interpretatione non subsistit.

M. ne tu (inquit Comicus) istic hodie malo tuo compsitis mendacijs
Huc aduenisti audacia columen consutis dolis.
S. Immo equidem tunicis consutis huc aduenio, non dolis.
M. At mentiris etiam certo pedibus non tunicis venis.

His captionibus si nihil interpretationi demus, non modo Comicorum scena verũ etiam grauissimorum quorumuis auctorum scripta sunt obnoxia: sic qui in clericum violẽtas manus intulerat non incidisse in pœnam Canonicis, si quis suadente diabolo cõtendebat, quod sua sponte verberasset, non diabolo suadente: sic qui per annum non communicauerat, pœnis capituli omnis vtriusque sexus, non teneri, quod illud de hermaphrodito tãtum loquantur, sed (vt inquit Paulus) non oportet iuris verba captari, sed qua mente quid dicatur animaduertere.

De hoc in Epist. Ferdinãdi Farnesii ad Flauiũ Vrsinũ in operis limine.

Quid prastet interpretatio.

Cauen-

Cauendum igitur erit summopere, & quantum humana potest prestare industria, & solertia, vitandum, ne quid in ista noua Institutionum Iuris Canonici editione sit ambiguum, perplexum, contrarium: & nos id studiose cauimus. Sed postquam omnis erit diligentia, & cura adhibita, si quid minus perspicue dictum exciderit, aut quod perplexitatem præseferat, nihil adeo peruerse scriptum deprehendetur, quin interpretationis beneficio quasi manu medica adhibita a dissanum intellectum retrahi, ac traduci possit: quod vtiq; futurũ esset, etiam si diligentia adhibita fuisset paullo remissor, quod quidem ex lectione voluminum vtriusque iuris facile intelligere possumus, quibus colligendis, ac disponendis, quàm non magnum adhibitum fuerit studium nostro incõmodo quotidie experimur. Cur tantum formidamus, ne huic nostro, ceterorum etiam librorũ subeũda sis fortuna? scripserunt antiqui Põtifices libros suos, atque legis vim obtinere voluerũt, eosque hodie amplectimur. & exosculamur, in quibus tamen plurima sunt obscura, nõ nulla vero ita inuicem etiam in eodem libro, & sub eodem titulo pugnantia videntur, vt maximum conciliare volentibus negotium faciãt. Possem ego hic excenta huiusmodi afferre exempla, sed profecto clarior est res quã ut exemplis illustrãda sit. Nec hoc a me eo dicitur, quasi imitandum istud putem, quod vtique tamquã scopulum semper magno mihi studio, ac labore vitandũ cẽsui, sed, vt aliquando ipsis rerum experimentis, ac certissimis exemplis isti intelligant, nullum magnum formidandum, & extimescendum esse in hac editione periculum. Alij tamen, nec illi quidem (vt sibi videntur) inepti, ita adhuc argumentatur. Aut quę in Decretalium libris comperiuntur, nullis omnino mutatis verbis in tuum librum transtulisti, & tunc; cũ sint illa ipsa penitus quæ, alibi ab ipsis Pontificibus scripta reperiuntur, etiam nullius nouę approbationis interuentu, vbi legantur, eandem semper retinebunt auctoritatem. Aut non quidem ad verbum transtulisti, sed pro ingenio, & iudicio tuo illa tibi finxisti, & tunc Pontificis interuenire approbationem est valde periculosum. Video, quid isti moliantur, & quàm mecum astute, ac callide agant sentio; nempe, vt nos omni penitus laude spolient: ita enim putant, si fateatur is se in suum librum ad verbum ex aliis Iuris Pontificij libris omnia transtulisse, non tam Auctoris operis noui sibi nomen vendicare poterit, quàm simplicis librarij nobis ministeriũ sese præstitisse confitebitur. Sin se pleraque pro suo ingenio innouasse asseuerit, eum metu imminentis periculi, de suo illum instituto deiiciemus: atque ita nostræ causæ arcem inuasisse existimant: vt se vel suspendio vitam finire velle magno clamore iactent⁹, si quando me voti compotem fieri contingat: quem, qui fim, satis iam (vt isti prædicant) omnes norint. His obiectis facile me posse respõdere non dubito, quod ante quàm faciam, paucis mihi lautus iste vir est admonendus, & compellendus. Si nescis (bonæ vir) cum ita excandescis; cum sic stomacharis, cum me oblique in angulos perstringis, cum laqueum te meditari vociferaris, si Pontifex approbet, atque alia viro graui indigna euomis, auctoritatem tuam, quæ sola tibi supereſt, ad euertenda consilia nostra, apud eos, qui te solum in cute norunt, multum imminuis, atque arma ipsa, quæ aduersus nos non cessas intorquere, ipsemet infringis, oportuit te sedatiore animo hanc causam attingere, nosque, & Institutiones nostras ad speciem interdum ornare tuo testimonio ac laudare, atque ita fouere, vt cum boni viri existimationem, atque intercedentis inter nos amicitiæ opinionem tibi comparasses, tum me facilius quasi per cuniculos oppugnare, & dũ altera manu scaberes altera ferire posses, nec alicui alieni a nobis animi suspitionem ingerere antea oportuit: nullæ enim grauiores sunt insidiæ, quàm, quæ in simulatione necessitudinis, & beneuolentiæ delitescunt: quod, vt facias, ego te aliquãdo conatum intellexi, sed vsque adeo in visceribus tuis venenum ebullit, vt illud intra stomachi claustra continere, & comprimere non semper possis: sed vel te inuito, interdum erumpit ardentius. Quòd vero (vt asseris) qui sim, norint omnes. Non satis mirari possum quomodo id passim prædices, qui me non multis ante mensibus ipse noueris, immo nec nunc quidem forte bene cognitum habeas: sed me quidem huius rei, si ita sit, minime piget; te certe pauci omnino sunt, qui sicut ego, & alij quidam bene norint, & plane non tu talis es, qui aliquid in hac nostra mediocritate dispicere possis. Nũ memini cum primum Romam appulissem, neque me de facie antea nosses, quanto studio mecum inire amicitiam quæsieris, quoties me inuiseris, quoties domum tuã, quo si vete-

In libris iuris canonici nulla sunt quæ videntur pugnare & quę non facile conciliantur.

Quorũdã obiecta.

Insidiæ illæ sũt graues quę i simulatione necessitudinis delitescunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem amicum perduxeris? quantis laudibus ingenium, iudicium, atque opus meum extulerit? quàm sæpe Pontificem ipsum magna mihi eo nomine debiturũ prædicare soleres, quàm sæpe & Pontificis ipsius cunctationem, & vicem meam dolere te diceres? quæ omnia tunc ego non subdolo, sed humanissimo, & candidissimo animo dici & fieri abs te credebam: nec adagij memineram; intempestiuam, scilicet, beneuolentiam si multatis loco habendam. Itaque nihil non egi, vt, quod vnum te spectasse, & ambisse non multo post cõperi inter Censores meos, quos tu illico forte auro onerãdos credideras ab ipso Pontifice legereris. At postquam hi, quibus melius, quàm tunc mihi cognitus esses, optimo iudicio, valde ambientem repulerunt, vix dici potest, quàm mihi repente fueris immutatus, quàm ab illa tua simulata humanitate, atque animi candore recesseris, quàm tibi homo, paulo ante plane cum Tribonianis, ac Dorotheis conferendus, statim nullius eruditionis, ac iudicij visus fuerim, quàm demũ mihi iniquus factus, & omnibus cœptis nostris aduersatus fueris. Demũ quid te cogitari potest leuius, & inconstantius, qui non modo aduersus ea, quæ sæpe dixeris; verum etiam contra illa ipsa, quæ proprio chirographo aliquando confirmasti, tam imprudenter, atque impudenter coram amplissimis iuris de me ac meis scriptis obloquntus fueris? num meministi, cum librum, quem tibi legendum tradideram, reposcerem, & tu me sic extolleres, vt Tribonianis ipsis parem facere non dubitares, petisse me ex te, vt illius tuæ sententiæ scripto fidem faceres? num eorum, quæ scripseris penitus es oblitus? vel me adeo supinum arbitraris, vt ea, quæ ad existimationem meam valde pertinent, tui similis factus prorsus negligam? falleris amice, falleris. Nam veluti eo tempore, quo iam mihi in aliquã tergiuersationis suspitionẽ veneras, proprium a te chirographum extorsi ratus, ita me posse penitus coercere procacitatem istam tuam, quam quasi tempestatem quandam (velut ex longinquo) iam tum mihi videbar intueri, ita illud ipsum, vt impudentissimam garrulitatem tuam, saltẽ quo quo modo reprimam, diligentissime asserò, & cum opus est proferre soleo, vt miretur iam nemo, si mihi tam inique detrahere conaris, qui nec ipsum tibi parcere noueris, & aliud stans, aliud sedens dicere assueueris atque chirographum illum tuum cõmentario huic nostro inseruissem, nisi ab illaudato viro laudari turpissimum duxissem. Qui sim (inquis) omnes iam bene norunt: ac norint quidem omnes, ecquem me tandem norũt? ecqua labe inquinatum? ecquo scelere, vel turpi nota commaculatum? norint omnes (inquam) me, nec enim recuso, nam & in patria nunc celeberrimi nominis viri, & qui aliquando in Aula maiori quã tu, qui in ea consenuisti, in pretio fuerunt, & nunc sunt, me collegã nec dedignantur, neq; aspernantur. & ibidẽ probati quique cõsuetudinẽ nostram appetunt: & Romæ illustrium virorum patrociniis non destituimur: &, quod forte scis, apud Maximum Principem maximis nos laudibus, maximi viri ornarunt. Sed tu nec etiam ipsis parcis, & fœdo isto tuo, atque incondito sermone grauissimorum & doctissimorum virorum laudes ita conspurcas, vt has ego obtrectationes, ac teterrimã, istã tuam verborum colluuiem æquiore animo iam feram, cum mihi socios, tantos scilicet viros adiungis, vnde nihil impedio, quin more ignauorum canum, qui non pro veritate, sed pro consuetudine latrant, quantumuis gartias. Sed reuertor iam ad causam nostrã, & præclaram argumentationem tuam, neque committam, vt diuerticulum, ne respondere quẽsse, & (quod dicitur) nimium altercando veritatem perdere voluisse videri possim. Vnum illud addo, quod te suspendere velle iactas, si quasi Pontifice auctore liber exeat: per me quidem, & si non exeat, id facias, licet: immo te, ac tui similibus aduersantibus non exiturum facile coiicere possum: non quod magnam omnino tibi inesse auctoritatem videam, sed quod in demoliendo plus vnum, quàm in construendo plures valere intelligã: sed tu, si cuius alterius sceleris conscientia, quasi furiis ad laqueum vrgeris, tantisper obsecro subsiste, ac substine, donec ad præclaram illã tuã argumentationem breuissime respõdero. Breuissime (inquã) tum quòd priori parti, cum de imminenti periculocũ populo ipso nos admones, sæpius supra, ac varie à nobis responsum est, tum quòd anterior pars egregiæ istius tuæ complexionis tantum abest, vt contra nos faciat, vt illam ipsam maxime nostrã causam adiuuare contendamus. Quæro (inquis) quomodo egeris, & an ad verbum in librũ tuũ Canones ipsos intexueris? quomodo me gesserim alias supra satis dilucide explicaui, vnde nũc nõ repeto, cũ præsertim tibi satis id exploratũ putem,

Intempestiua beneuolentia.

Dissolutio obiectionis.

Plus vnus potest in destruẽdo q̃ multi in cõstruendo.

tem; nam & pluribus diebus perlegendi operis tibi potestatẽ feci, & ex me ipso de tota ratione instituti nostri sæpius cognouisti: quinimmo quidam nec illi quidem aspernãdi, ex nostro Codice, dum illũ apud te esse paterer, exemplũ clanculum sumpsisse, atque illud asseruare te domi diligenter ausi mihi fuerunt affirmare, Sed fac me ad verbum trã stulisse. Quid præterea? Ergo (inquis) nulla noua necessaria est Principis approbatio. Præclara me hercule illatio, & homine valde dialectico plane digniſſima: sed finge, me cõcedere, nullam necessariam esse Principis comprobationẽ; quod tamẽ falsissimũ esse proxime docebimus, nõ propterea etiam euincis, approbationem Principis nulla ratione interuenire oportere; multa siquidem comperiuntur, quæ quidem, vt necessaria non sint, quia tamen vel decora sunt, vel vtilia non solum recipimus, verum etiam magno studio vndique conquirimus, quod satis liquidò apparet dum vestes nobis curamus, dũ ædificamus, dum agrum colimus. Nec enim omnia ad solam necessitatem referimus, sed multa vtilitatis, non nulla solius etiam decoris, ac pulchritudinis gratia facimus; imitamurque in hoc naturam ipsam, quæ, licet nihil agere frustra credatur, quædam tamen ostentat in herbis, floribus, in plantis, frondibus, atque terrestrium animalium pellibus, in pennis auium solius decoris, ac pulchritudinis causa a se confícta: nec tu (puto) inficiaberis, tum magnum operi decus accesserunt (quamquam hoc minime omnium cupis) tum Pontifici illi glorioſum futurum. quo quasi auctore Iuris Canonici Institutiones in lucem sint prodituræ, cum inter egregia a se gesta maximus Imperator reposuerit, quod se auctore, Iuris Cęsarei Institutiones exissent, nisi forte tu, vt mihi, ita & Pontifici ipsi inuideas, nec quemquam præterquã te aliquam gloriæ particulam assequi, æquo animo pati possis: sed, puto, dabis decorum hoc futurum supremo Pontifici, saltem, vt illius amans, & studioſus videaris: ergo, vt hoc necessarium quidem non sit, gloria tamen Principis, atque operis ipsius decus satis est causæ, vt quasi illo auctore liber in publicum exeat: huc accedat profectus studioſorum, ac vtilitas, qui longe alacrius, & impensius huic operdiscendo, & enucleando operi inuigilabunt, si quasi de manu Pontificis, quàm si ab homine priuato sint recepturi: quippe quod ita natura comparatum est, vt munera ipsa non magis interdum materia quàm auctores ipsi grata nobis, ac pretioſa faciant: vt non immerito Iustinianus ipse non semel iuuentuti a se docendæ gratuletur, quòd tanto honore digni tyrones habiti fuerint, ac tanta felicitate affecti, vt prima legum rudimẽta ab Imperiali (vt ille inquit) splendore, ac voce principali accipere debeant. Accedit quòd cum Iuris Põtificij facultas Ius ipsum Ciuile quasi æmuletur, iniuriam quodãmodo illi facimus, si quemadmodũ Iuri Ciuili contigit Iuri etiam Canonico, quasi Principe auctore sua principia non concedimus: præsertim quòd illo suadẽte in libros collecta, illo iubente recognita, ac reuisa sunt, ac nõ nisi illo permittente sint edenda. Vides ne igitur etiã si ipsorum Canonũ verbis ad amussim vsum esse me tibi concessero, multas tamẽ esse causas, quæ quamquam necessitas (vt vis) non vrgeat, quasi Pontifice auctore liber exire debeat, suadere possint. Sed in præsenti nihil nos adiuuet, quòd Põtificis approbatio operi magnũ decus adderet, nullũ habeat momentũ, quòd eas res futura est approbanti Pontifici glorioſa. Nec attẽdamus, quod sit lecturis vtilitatẽ allatura, nec indecẽs habeatur, quòd Iuris quidem Ciuilis elementa, quasi Imperatore magistro discimus. ac Iuris Canonici a priuato accipiamus: omnia hæc nec assis faciamus, nec aliquo modo ad rẽ pertinere cõfitemur. At quid tandẽ dices, quo tãdẽ confugies, si vt tibi dederim me a Canonũ verbis ne latũ quidẽ vnguẽ recessisse, tunc tamẽ maxime hmõi necessariã esse approbationẽ extorsero? si tu te id spõte tua cõfiteberis? respõde sodes, vir acutissime, & qtã anceps Dilẽma ex quodã profundo Dialecticæ artis expiscatus es, quo quasi cornibus quibusdã ita posse nos impetere tibi persuaseras, vt nusquã posse nos effugiũ aliquod reperire credideris? respõde (inquã) sodes, cuiusnã auctoritate muniuntur Iura ipsa, quæ in gratiã tuã fateor nũc me ad verbũ meo libro intexuisse? Romani (inquis) Pontificis, tũ præterea dicas, obsecro, eadem illa, cuius loquẽtis personã nobis exhibent, atque exprimunt? & pariter non negabis, quod Romani Pontificis. si ergo ad verbum translata sint in nostras Institutiones, nonne, & ibi Pontificem loquentem intueri necesse erit? & hoc quoque negare non poteris. Quid ergo? non putas tunc necessariam Pontificis approbationem? quasi mihi homini priuato in priuato opere liceat sine scelere, ac falsi crimine Pontificis induere personam? Quid tu ad hæc? quo pacto elaberis

Multa, quæ nõ sũt necessaria fiũt causa vtilitatis ac decoris.

Iustinianus de Institutionibus suis gloriatur.

Munera gratiora nobis facit largientiũ dignitas.

Iura Canonica, & ciuilia æmula.

quomodo ab hoc laqueo te expedies? video, quàm subito, quàm nullo negotio non dicam corruerit tota illa tua machina, quam ad quatiendam causam nostram praueneras sed in te ipsum retorta fuerit? viden, vt tuo te gladio confoderim? viden quam parũ sis in disputando acutus? Quid dicam? videre non potuisse te, quod vel pueros latere non potuit? an potius vidisse te quidem, sed facile nostris, atque aliorum oculis tenebras offundi posse existimasse? sed neutrum horum statuam; nam nec tibi mediocris ingenij, ac iudicij laudem inuideo, neque itidem te de nobis tã praue sentire audio; vt huiusmodi nugas facile nos imbibere posse existimet. Sed profecto ita natura comparatum, atque vsu compertum est, vt cum primum mentem liuor occupat, animus quasi cæca caligine inuolutus nihil rectũ cernere valeat, vnde multos alioquin oculatissimos viros impugnãdi studio in fœdissimos errores fuisse delapsos legimus. Sinamus igitur hos pro sua libidine blaterare, prosequamurque illorum obiecta cõsutare, qui, vt multo, quàm hi nobiscum agunt, modestius, ita & a nobis modestius excipientur. Aiunt, si huiusmodi Iuris Canonici Institutiones conscribi, aut necessitas cogeret, aut suaderet vtilitas, vel res alia qua ratione sine maguo periculo transigi potuisset, vtiq; futurum fuisse, vt alij Romani Pontifices eas conscribendas iampridem nobis curare debuerint: neq; existimandũ hanc paratæ sibi laudis materiã posteris illos fuisse relicturos. Ego vero, quid illi curauerint, vel non curauerint, non multũ ad rem pertinere arbitror. Primũ enim nimis iniquos loco recentiores constituimus, si eisdem omnem inueniendi rationẽ præreptã statuimus, quod falsissimum esse supra demonstrauimus, cum rerũ ipsarũ parens & repertor tẽpus non omnia simul perficiat, sed sub variis temporum spatiis, & distinctis annorum intervallis: & ex vnius perfectione alterius quoque rei trahat, & deducat inuentionem. Et (vt prudentissime in Ethicis docet Aristoteles) omnes præclaræ artes ab exiguis principiis profectæ sunt, atq; inde ad magnum decus peruenerint. Sed per me cogitarint quidẽ, & alij Pontifices, non tamen continuo euincis eos difficultate perterritos huic rei manum non admouisse, id enim fieri potuit, quod hi ad alia negotia animum vehementius appulerint. Illi non diu superstites fuerint. Sed demus alios Pontifices omnino vacuos fuisse, diu superuixisse; demus de componendo huiusmodi opere cogitasse; demus difficile id, immo impossibile reputasse, & ideo abstinuisse; & si quid quærunt amplius; num propterea nobis quasi lex quædam dicta est, vt non idem possimus & nos excogitare? & tamen aliter, atque ipsi opinari, & demum rem ab ipsis desperatam aggredi, ac tentare? Nonne sæpe fit, vt quædam nobis non possint, magis ex sententia cadere, quæ tamen non tam conficiendi, & absoluendi spe magna ducti, quàm libidine tentandi aggredimur? Quinimmo inquit Comicus:

Imprudens itidem, & sæpe iam multis locis
Plus insciens quis fecit, quàm prudens boni.

Et idem rursus

Insperata accidunt magis sæpe, quàm quæ speret.

Quis scit igitur quin aliquo amico numine fauente, vel causa possint recentiores feliciter id absoluere, de quo veteres desperarint? Dij enim (vt est in adagio) facientes adiuuant, & omnia vendunt laboribus. Quamquam alia ratio diligentius id cogitanti solet in tertiũ occurrere, quamobrem illi nullas in Iure Cononico Institutiones conscripserint; nempe quod veteres circa quædam Iuris illius quasi cunabula ad Pontificatũ euecti ad firmandum, constituendumque Ius ipsum Cononicum, quod tum uidebatur adolescere animum intenderẽt, nec potuerint Ius ipsum uel nullũ omnino, uel certe rude adhuc, & uix inchoatum ad rectam methodum redigere. quod satis liquido apparere potest, si quis ad tempora Gregorij noni, Bonifacij octaui, & Clementis quinti animum, & memoriam reuocet, qui quidẽ haud ita multis seculis suos libros promulgauerunt, qui nouissime Iuri Cauonico certam quandam formam, & corpus, quod hodie retinemus, constituerunt. Institutiones itaq; tunc temporis quasi deficiente materia conscribere minime potuerũt sacrosancti illi Patres. quod in ipsis fuit satis luculẽter præstiterunt; nempe ut ius ipsum fundarent, & constituerent. Nunc cũ ipsa materia abunde suppeditetur, accipiẽda est, atque ex ea, quasi de rudi prope marmore effigies ducẽda. Nec ego propterea Pontificum illorum libros male digestos esse contendo, sed ad id, quod molimur, nullũ, aut

Iuppugnandi studiũ ansam tribuit erroribus.

Non omnis inueniendi rõ est recentioribus præpta.

Tẽpus omnia inuenit sed non simul.

Licet nobis a veteribꝰ dissentire.

Et desperata cadunt interdũ ex sententia.

Ratio probabilis cur veteres Põtifices in iure canonico Institutiones non conscripserunt.

aut certe per exiguum vsum præbere; nec enim illis fuit propositum, vt nos iura veterũ docerent, aut rudes aliquos instituerent: sed tantum, vt quæ vel in vniuersum statuerunt vel antiquorum Imperatorum instar consulentibus responderent. Iustitiæ, & diuinæ legi consona essent. in eo autem nulla necessaria erat Methodus, aut docendi ratio, sed diuinæ tantum Legis petitia, & eorum, quæ antea constituta essent, scientia. Atque cum inter dum factum illorum cum nostro comparo, illud interesse mihi prope videri solet, quod inter marmorum, ac lignorum maceriem, optimam quidem illam, & ad ædificãdum longe præstantissimam. sed dissolutam, ac male congestam atque ex eadem materia fabrefactam domum, nam marmora, & ligna eadem sunt; illa quidem, sed vsum longe diuersum nobis præbẽt artifici manu certa ratione composita, & tenacissime inter se compacta, quã disiecta, ac in varias partes dissipata, vel ad inhabitandum volentibus non satis omnino illa commode constructa. Veluti ergo commode inhabitare volentibus non satis est faxa, atque materiam, & cætera ædificanti vtilia congerere, nisi disponendis eis, collocandisque artificum manus adhibeantur, sic non satis est facultatem quamlibet abundare rerum copia, cumulum tantum habere, nisi illas certa disponendi ratio in ordinem digestas, atque inter se coniunctas deuinxerit, eodem accedat oportet via, atq; ea cum ad ingrediendum, tum ad demonstrandum incipientibus expedita, neq; propterea ista comparatione antiquis illis Patribus aliquid nos detractum velle quisquam existimet; nihil enim mirum si id illi nõ præstiterunt, quod vel deficiente ipsa materia, vel alia quacunq; causa suadente, ne tentarunt quidem, minimum illud est, quod nobis vendicamus, atq; huiusmodi, vt si eo veteres animum appellere valuissent, vel voluissent, elegantius forte, quàm nos id ipsos præstare potuisse nõ negemus, hoc est, nonnullã forte laudẽ non inepte omnino disponendi, ac rudioribus expeditiore quadam & cõpendiosiore via tradendi ea ipsa, quæ a veteribus non modo præclare cogitata, atq; diuinitus inuenta, verum etiam ad constituendam Christiana Remp. sollemniter sancita, ac salubriter decreta fuerunt, vnde præter facilioré quendam ordinem ad eas res perdiscendas cetera omnia ipsis relinquimus, atq; multo magis illos nobis, quã Cererem ipsam, quam frugũ inuentricem Poetæ fabulantur, molitori cuidam, vel pistori præstare existimamus. Quod autem de Innocẽtio dicitur, qui suis scriptis legis auctoritatem non est impartitus, nihil nos mouere debet, siquidem is nec cũ scripsit Pontifex erat, nec si fuisset quasi Legislator scripsit, sed quasi purus interpres, nec vtique dubium esse debet eundem, si collibitum esset, potuisse libris suis auctoritatem Legis cõcedere, cum illius multas Decretales cæteris Canonibus admixtas habeamus: sed credendum est eundẽ ideo abstinuisse, quod multa noua suis libris inseruit, quæ nõ ea, qua decet legẽ ferri diligentia expẽdisse. Cum multum interfit interpretemne quis se exhibeat, an Legislatorem, & vt cætera desint, certe nõ plus vnius nos mouere debet Innocẽtij auctoritas, qui omnibus à se scriptis vim legis non tribuit, quam Gregorij, Bonifacij, Clemẽtis, atq; adeo ipsius etiam Innocentij, aliorumq; qui Ius ipsum Canonicum, quasi à fundamentis erexerunt. His accedit quod diuersa prorsus est ratio noua scribendi, quod illi cõtingit, alia eorũ, quæ etiam nõ modo scripta, verum etiam ab omnibus recepta sunt, ad certũ ordinem rationemq; redigendi, quod nos molimur. Extorsimus itaque, in harũ Institutionũ editione periculũ aliquod magnopere formidari non oportere: dispiciamus nũc, an eæ necessariæ sint, & quã allaturæ sint legentibus vtilitatem, & an omnino prouinciam istã suscipiẽdo oleum, & operã luserimus. Quamquam, quæ de hoc instituitur disputatio probabilior sane fuisset, si quis opus nondũ aggressus esset, quã nunc, cũ res in eo statu sit, vt summa tantum manu indigere videatur. Quis. n. quærat, an necesse sit, quid tentari, quod prope absolutũ ostendatur? conemur tamen etiã his (si possumus) satisfacere. Ac primũ quidem si librũ hunc nostrũ ita esse necessarium, vt sine eo nemo satis proficere valeat astruere coner, imprudẽtissimus sim: quis enim nõ nouit quotquot vnquã in ista nostra Iuris Cauonici facultate floruerunt, neq; cogitasse quidem, neque librum attigisse similem? Sed quemadmodum ius ipsum Pontificium in omni vita profiteri volentibus, nõ omnino illũ necessarium minime diffitemur, ita cum omnibus conducere, tũ vero quosdam sine eo nihil posse proficere, affirmare audeamus Principio neminem latet, vt proxime diximus, quã deceat vnamquamque facultatẽ certum habere librum, quo ipsius prima elementa concludantur, ac velut in artem redigantur, cuius rei, quamquam per se ipsa satis

Veteribus Pontificibꝰ nõ tam docere propositum fuit quàm statuere.

Nihil detrahitur veteribus Pontificibꝰ

Innocẽtius plures Decretales cõdidit.

Innocẽtius cur omni. se scripti legis auctoritatem nõ dedit.

Diuersa rõ est scribendi noua vel uetera, ordinandi.

Institutiones in iure Canonico, an necessarię.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ciceronis auctori as.

ipsa satis pateat,locupletem tamen testem apud M.Tullium habemus Marcum Crassum. Omnia fere(inquit)quæ sunt conclusa nunc artibus,dispersa, & dissipata quondam fuerunt:vt in Musicis numeri,& voces,& modi,in Geometria lineamenta formæ, interualla, magnitudines, in Astrologia cœli conuersio, ortus,obitus, motusque siderum,in Grammaticis Poetarum pertractatio,historiarum cognitio,verborũ interpretatio;pronuncian di quidam sonus.In hac denique ipsa ratione dicendi excogitare, ornare,disponere, meminisse, agere, ignota quondam omnibus, & diffusa late videbantur. Adhibita est igitur ars quædam, extrinseus ex alio genere quodam, quod sibi totum Philosophi assumunt, Quæ rem dissolutam,diuisamq; conglutinaret, & ratione quadam constringeret. Sit ergo in Iure Ciuili finis hic legitimæ,atque vsitatæ in rebus,causisque Ciuium, æqualitatis conseruatio,tum sunt notanda genera,& ad certum numerum,paucitatemque reuocanda Genus autem,id est,quod sui similes communione quadam, specie autem differentes duas,aut plures complectitur partes,partes vero sunt,quæ generibus iis, ex quibus emanant subiiciuntur: omniaque,quæ sunt vel generum , vel partiũ nomina definitionibus, quam vim habeant,est exprimẽdum.Est enim definitio earum,quæ sunt eius rei propriæ quam definire volumus breuis,& circumscripta quædam explicatio:his ego rebus exempla adiungerem, nisi apud quos hæc haberetur oratio,cernerem.Nunc complectar,quod proposui breui,si enim aut mihi facere licuerit,quod iam diu cogiro,aut alius quispiam, me impedito occuparit,aut mortuo effecerit,vt primum omne Ius Ciuile in genera digerat,quæ perpauca sunt , deinde eorum generum quasi quædam membra dispertiat:tum propriam cuiusq; vim definitione declaret,perfectam artem Iuris Ciuilis habebitis, magis magnam,atque vberem,quàm difficilem,& obscuram,atque interea tamen,dum hęc, quæ dispersa sint coguntur,& vel passim licet carpentem,vel colligentem vndique repleri ista Iuris Ciuilis scientia. Hæc ille.Et hoc quidem,quod in Iure ciuili tantopere se desiderare,atque expectare Crassus aiebat,& se facturũ aliquando credebat, abunde suis Institutionibus Iustinianus videtur præstitisse:quod tamen tunc non erat perinde , ac nunc circa Ius Pontificium necessarium. Si quidem Ius Ciuile maxima sui parte ex veterũ Iurisconsultorum libris, & interpretationibus, constat,dum illi aliquid,vel ad Senatusconsultum,vel ad legem,vel ad prætoris edictum commentabantur,quibus suis lucubrationibus etiam ordinem quendam,vt homines erant magna tum doctrina, tum iudicio,certamque ratione seruasse comperiuntur, dum finiendo,diuidendo generales quasdã positiones formãdo rem tractant,ita vt ipsorum Iurisconsultorum monumentis,idem prope labore haud multo maiore consequemur, cum inde Institutiones illas ferme ad verbum desumptas, & excerptas fuisse videamus, quod de Iure Pontificio nõ itẽ affirmari potest: quippe quod potissimũ ipsorũ Pontificum ex facto consultorum responsis totũ ferme cõstet,vt omittã interea,quantũ putem interesse inter ipsorũ Iurisconsultorum, & Pontificum aut eorũ,quorum opera ipsi vsi sunt in pertractandis,ac subtiliter peruestigandis disciplinis,eruditionẽ & exercitationem.Si quis igitur,quantumuis rudis quinquaginta Digestorum libros perlegat,non modicũ legendo consequetur in iure ciuili,tum doctrinæ, tum iudicij non idem legenti omnes Decretales vsuenient,cum illæ cuncta fere ad solam oblatæ speciei decisionem nullo neque docendi,vel certa ratione interpretandi fine ipsis conditoribus proposito emanarint.Si igitur Iuris Ciuilis Institutiones recipimus,laudamus,& tanquam necessarias exosculamur,cur non multo magis idem existimemus de Institutionibus Iuris Canonici?cuius libris,si diligenter quis inspexerit,aut nulla,aut certe valde tenuis finiendi, diuidendi , certa Methodo rem explicandi ratio continetur , quod de Pandectarum libris vere prædicari non potest.Accedat huc,quòd studiosorum hominum, quibus liber hic noster vsui esse poterit duo genera considerari posse videntur. Alterum eorum, qui huius Iuris peritiam sibi ad quæstum comparare nituntur, vt sunt ij, qui per multos annos Iuri Cæsareo in publicis gymnasijs operam dantes in recessu vix paucis mensibus,aut ad summum anno Iuri Pontificio ita sese dedunt,vt tãquam de Nilo Canes recedentes vix pauca degustent. Alterum est eorum,qui non tam ad quæstum, quàm ad proprium vsum eam sibi facultatem parare cupiunt,vt sunt Theologi,qui, cum ius ipsum canonicum cũ Theologia communionem in plerisque , & affinitatẽ quandam habeat,

Institutiones in iure Canonico magis necessariæ q̃ in iure ciuili & quam obrem.

Duo hominum genera quibus hæ institutiones vsui esse possunt

Cur Theologis ins ca

habeat,non multum se profecisse existimant, nisi ad eam etiam Iuris Canonici cognitionem,si non exactam,at quacunq; saltem adiungant.Et audiui ego sæpe,magnos in Theologia viros ad ius Pontificium,quasi sibi occlusas fores conquerentes. Quippe quibus ad publica gymnasia honeste non detur accessus, neque si detur multum sint profecturi, cũ ibi iudiciorum,vel beneficiorum tractatus,vel si qui sunt alij ad lucrum parandum aptio res interpretari doctores suis auditoribus consuenerint. Quæ vero habent cum Theologis,quædam cõmunia, & ad pœnitentiarium forum spectant, neque digito quidem attingere solent:eodem ferme loco, & Aulici sunt habendi, & præsertim qui ecclesiastica aliqua dignitate sunt insigniti,quibus circa suarum ecclesiarum administrationem,& multi plicia negotia impeditis nõ vacat multos annos in eius iuris sibi paranda cognitione consumere,cum tamen passim ea illis occurrant,quæ non possint sine illius iuris notitia explicari:siue igitur ad quæstum , siue ad proprium vsum huius iuris cognitionem referas, neutris harum Institutionum editio ingrata esse debet.Si quidem ij,qui ad quæstum rem totam referunt,eo ipso anno,quo iuris ciuilis desinunt audire prælectiones,& ad Pontificium se transferunt vix vnius,aut alterius tractatus cognitionem assequi valent.Ea enim his temporibus inualuit interpretandi ratio,vt interdum vix duobus,aut tribus mẽsibus vnius decretalis interpretationem absoluant,ita fit,vt iuuenes perpaucorum solummodo tractatuum notitiam tenentes sese,vel domum recipiant,vel ad ciuilia obeunda munera conferant,& sæpe incidunt quæstiones,quarum prima illa rudimenta ne olfecerunt quidem,adeo,vt sedes ipsas principales incidentis quæstionis misere interdum emẽdicare cogantur.his igitur hoc certe commodum liber hic noster afferet,vt,si vel mensem in eo diligenter per legendo ponant, quocunque sub tractatu emergens quæstio repenatur,ex illius lectione si non decisionem,quam tamen sæpe sunt ibidem inuenturi,at certe loca,vnde quæstionem soluere possint,nota nullo negotio habere valeant. Quod quidem & ad laborem leuandum,& ad vitandam grauem temporis iacturam,quam quis diu quærendo facere cogeretur,valet plurimum : vt omittam interea, quod generalis illa omnium, quæ Pontificio iure continentur,rerum cognitio incredibile est, quantũ mentis tenebras excutiat, & ad vnumquodque quantumuis abstrusum inuestigandum adiuuet. His vero, quibus circa Theologiæ cognitionẽ, vel alia negotia occupatis in iure Pontificio perdiscendo non vacat multos annos collocare,non modo vtiles erunt Institutiones istæ, verum etiam omnino necessariæ.Ac primum quidem quomodo hi nulla iuris ciuilis cognitione imbuti,quæ proculdubio multum adiuuat,audebunt tantam prouinciam aggredi? Quomodo Decretales ipsas incisas,& plerumque longissimam facti speciem continẽtes ferre poterunt?aut si possint, quem inde succũ elicient?cum ex,vti sunt iustitiæ.& æquitatis plenissimæ, ita tanquam ad consultantium vota pro tempore ab auctoribus conscriptæ nullum certe ordinem cõtinere potuerunt,aliquid forte hi ex libro Gratiani(quem Decretum appellãt) consequi poterunt,sed non est incognitum quantum illius libri nutet auctoritas,quàm etiam perplexo ordine conscriptus sit:qui tamen vt sit optime digestus , & totus aureus , certe multa sunt in eo posteriorum Pontificum constitutionibus immutata,& correcta, multa nouiter inducta, de quibus verbum in eo nullum inuenias: & si omnia ibi sint, fusius tamen inueniuntur pertractata , quàm vt his expeditam quandam discendi viam sequi cupiunt,quod quidem libri ipsius magnitudo satis aperte ostendit.Sed neque Hostiensis summa hos meo iudicio multum adiuuare poterit,nec enim liber ille ab auctore ad eum vsum, de quo nobis nunc est institutus sermo, editus fuit, sed scripsit egregius ille vir,non minus consummatis viris,quàm tyronibus, neque vt suo libro elementa Iuris Canonici complecteretur , sed vt omnia, quæ vsque ad tempora sua in iure tam Pontificio, quàm Cæsareo a quibusuis interpretibus,quantumuis ardua, vel ambigua conscripta essent,in librum suum congereret, quod satis perspicue ex operis ipsius proœmio liquere potest,vbi id ipsum auctor clarissime testatur. Et proculdubio , si omnia,quæ in illo libro congessit,numerentur,plura sunt quàm ea,quæ tribus ipsis Iuris Canonici libris continentur. Accedat,quod illius lectio non potest non esse periculi plenissima,si quidem constat Hostiensem antea scripsisse,quàm Bonifacij,Clementis,nõnullorumq; aliorũ Pontificũ cõstitutiones promulgarẽtur, ac velut Citharedus, quantũuis peritissimus, si ea Cithara,i qua plures principaliores fides cõfractæ fuerint,pulsãda sit,nul

Inm sua-

nonicũ discere laboriosum sit, licet necessarium.

Qua Iuris Canonici ĩ publicis gymnasiis ex planetur portio.

Aulici ecclesiastica dignitate insigniti.

Qua hodie interpretãdi ratio in ualuerit.

Generalis terminorũ cognitio multũ confert Iuris Ciuilis cognitio adiuuat volẽtes profiteri Ius Canonicum.

Decretum Gratiani.

Hostiensis summa.

Hostiensis summa nõ est scripta sõlis tyronibus.

Grandior est liber sũma Hostiẽsis quã eõs canonum libri.

Lectio sum ma Hostiẽs.

Universidad de Deusto
Biblioteca

riculosa & quamobrē.

lum suauem concentum reddere poterit,sed obstrepet verius, quàm personet:sic vir ille insignis,cui scribendum fuit multo antea,quàm bona pars librorum illius iuris,quod interpretabitur,esset in lucem edita,non potuit non multa dicere,quæ aliter,atque ipse putauerit,hodie statuta comperiuntur. Potuit quidem ipse,quid maxime iuri, & æquitati pro tempore consentaneum sibi videretur,scriptis suis mandare,quid posteriores Pontifices constituturi essent diuinare non potuit. Quod item & de aliis pluribus dici potest: sed demus,illum scripsisse nudiustertius,quis obsecro omnium rerum rudis ad Ius Canonicum perdiscendum accedens, summamq; Hostiensis legendam assumens primùm quidem tam grandis libri machina non terreatur, atque inde legendò operi incumbens, ob tam multiplices(vt vocant)allegationes,ob tam varias antiquissimorum doctorum,quas recenset,opiniones,ob tam multas quæstiones, non adeo se multiplicium rerū mole grauatum sentiat,vt in ipso statim limine(vt dicebat Imperator)desertor fiat studiorū ? aut aliter,quàm cum labore maximo sero eò perueniat,quò leuiore,& simplici via ductus citius cum maiore etiam profectu peruenire potuisset? Alenda profecto primo tēpore sunt ingenia, atque indulgentia quadam nutrienda, non asperiorum tractatu rerum atterenda,aut difficultate numerosæ,atque perplexæ institutionis deterrenda.Et sane si Hostiensis liber huiusmodi putetur, qui aliquem institutionibus vllis locum non relinquat, iam & Iustiniani institutiones frustra membranas occupabunt,si quidē & Placentinus & Azo, alijque nonnulli in ius ciuile summas (dicam audacter)elegantius, quàm in ius Pontificium Hostiensis,conscripserunt. Quod si neque Placētinus,nec Azo,nec alius quisquam ita scripsit, vt Cæsareæ institutiones hodie superfluæ existimari debeant , neque istorum libris ad ius ciuile paratur ingressus,sed per eas tantum ad illud primus nobis aditus patet,cur item,& de institutionibus Iuris Canonici existimari non debeat,non satis quidem perspicere possum : denique vt ea,quæ Hostiensis, & alij similes scripta reliquerunt per omnes numeros penitus cognoscere ad summam scientiæ necessarium est,ita incipientibus quædam breuius,ac simplicius tradi magis conuenit.Sed puto iis, qui metam contigerint,& in iure isto Pontificio ita progressi sunt,vt vix illis superfit,in quo proficere vlterius valeant in hoc libro nostro iudicando perinde accidere,atque si quis arduum,ac præruptum iter ingressus emenso longo spatio,terminum tamen tandem contigerit.Nam,si ad eundem locum expeditiorem quandam viam ei quis polliceatur,aspernetur, tū quod ei qui ad metam peruenerit,quamquam cum labore,nulla noua,qua illum ingredi oporteat,via necessaria est, tum etiam quod vix æquo animo pati potest,alios breui , ac quasi nullo labore eò peruolare,quo,vt ipse pertingeret,multum insudauit,ac multos menses consumpsit.Cuius rei ex eo coniecturam facio,quod pauci ij,qui institutum nostrum nō perinde mihi probare interdū videntur, hi ferme huiusmodi sunt,quibus libri huius nostri vsus minime videatur necessarius,& qui didicisse malunt,quàm discere. Quamquam non desunt multi seniores,docti etiam,ac graues viri,qui rem hanc mirū in modum collaudent,atque amplectātur.horum ego tam multos in præsentia proferre possem,vt vel nuda illorum nomina vtramque paginam facere possint.Vt tamen vnusquisque de re tota possit exploratiùs iudicare,placuit breuissimum compendium,& prima totius operis lineamenta edere,ac quasi Apellis tabulam in publico proponere:obtestorque eos, qui lecturi sunt(si quis tamen hæc quoque , si quis) vt si qua sunt,quæ aut praue posita iudicet , aut quæ quaque ratione illis non probentur mihi ante editionem nota facere minime grauentur,à quibus tantum abest vt aliquid mihi detractum putem,vt hoc ipsum maximi beneficij loco sim repositutus Neque enim ego is sum,qui ei,qui in scriptis meis aliquid desiderauerit,vel reprehenderit inimicitias denunciare velim: cuius enim esset hoc intemperantiæ, aut qui obtineri id potest,vt homines etiam quæ non probent, laudent? immo hæc reprehensio non solum sine offensione,verum etiam accidit eum gratia;ita enim se res habet,vt qui alterius librum corrigere conatur,si quid affert, quod in rem sit, gratia sit ei habenda:sin autem,vt eius saltem sedulitatem amare debeas.

A principio alenda sunt ingenia non atterenda.

Malunt homines didicisse, quā discere.Nō tamen vt quis furripiat.

Gratię sūt ei agendæ qui alienū librum conatur emēdare.

FINIS LIBRI TERTII.

DE COMPARATIONE IVRIS PONTIFICII ET CAESAREI, ET VTRIVSQVE INTERPRETANDI RATIONE.

Prælectio in Rubricam ext. de Testamentis.

IO. PAVLO LANCELOTTO
I. C. PERVSINO AVCTORE.

ROMAE
Apud Alexandrum Gardanum,& Franciscum Coattinum Socios. 1587.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ILLVSTRISSIMIS
ET ERVDITISSIMIS
HENRICO ET CAMILLO
GAETANIS FRATRIBVS

Ioan. Paulus Lancelottus I. C. Perusinus S. D.

DVM post peractum felicissime cursum studiorum vestrorum reditum in patriam paratis, quam magnum in hac nostra Perusina Academia vestri desiderij sitis relicturi, cum argumentis multis, tum ex eo facile potuimus cõijcere; quod quãprimum est id auditum, bona pars iuris studiosorum, qui non omnino prima in itia vrgebant: sed qualescunque in iure progressus fecerãt, vos quasi duces quosdam secuti in album Iurisconsultorum referri se, atque adscribi curauerunt, vobis hinc discedentibus & ipsi euolaturi. Quis enim non torqueatur, qui diu suauissima vestra, atque omni genere virtutum, ac leporum refertissima consuetudine frui solitus intelligat sibi in posterum tanta vestra humanitate, & tanta comitate, demum tam illustri bonitatis, & prudentię ad imitandum proposito exemplari esse carendum? At illi hinc discedentes quoquo saltem modo desiderium frustrantur suum. Nobis autem interpretibus quid erit agendum, quibus neque hinc commigrare licet, & nihilominus discessus vester est ægerrime ferendus, verendumque est etiam ne magnorum præstantissimorumque virorum (quibus Romana curia abũdat) cõsuetudine implicitis vobis tenuiores, inelegãtioresq; absẽtes amici, vel inuitis, ex animo penitus effluant, quanã ratione iacturę huic nostræ occurramus? Ceteri, quid acturi sint, nescio. Ego quidem (quando aliter conceptam ex discessu vestro animi molestiam excutere non licet) eos nũc mihi imitandos esse statui, qui aliquo sibi necessitudinis vinculo coniunctis longam peregrinationẽ adornantibus imagunculam, vel anulum, vel quid his simile proficiscentibus largiuntur: quo largientium memoriam diutius ab futuri retinere, ac conseruare valeant, sitque inter eos mutui (vt Poeta inquit) amoris monumentum, ac pignus. Id autem erit huiusmodi quod & vobis & mihi maxime congruere existimauit: nempe libellus DE COMPARATIONE VTRIVSQVE IVRIS: quo nos hoc anno nostris interpretationibus præluimus, iusque ipsum Pontificium Cæsareo longe præstare ostendimus. Conuenit autem id (quidquid est munusculi) vobis quam maximè, non modo

quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd eius iuris fueritis ſemper ſtudioſiſſimique peritiſſimi nũc habeamini, verum etiam quod id ipſum per Bonifacium octauum gentilem veſtrum Pontificem Maximum, maximum incremẽtum receperit, cum illud rude, atque inchoatum tantum antea vndique prope abſolutum, Sexti (vt appellamus) editione reddiderit. Mihi vero, & idipsũ congruit, quod in eo iure interpretando ætatem conſumpſi fere omnem, viamq; eius capeſſendi expediriorem poſteris aliquando reddidi. Accipietis igitur lucubrationem noſtrã quaſi exiguam quandam Iuris canonici imaginem, rudi tamen manu dipictam, quam ego ſi proprijs coloribus effingere, & ad viuũ reddere potuiſſem, nihil dubito quin (quod Plato de virtute dicere ſolebat) mirabiles ſui amores apud ſtudioſos omnes excitaret. Sed qualemcunque illam accipietis tamquam noſtrę in vos teſtem obſeruantiæ, non vt eam ab inuidorum obtrectationibus (vt vulgo ſcriptores a ſuis patronis efflagitare conſueuerunt) auctoritate veſtra tuamini: neque enim ita ſcripta eſt, vt inuidiam apud quemquam excitare debeat, & qui aduerſus inuidos, detractoreſque ſe præmuniunt, ij videntur mihi eodem tẽpore de ſe ſentire glorioſe ac ſuperbe, de ceteris prane, ac maligne. Tum is ego ſum ſane, qui illorum ſcriptis ſoleam admodum inuidere, qui plurimos habent inuidos, inuidiamque ipſam illis vehementer inuideo, atque vt in hominibus ſenectutem, ita in ſcriptoribus inuidiam optatiſſimum malum appellare conſueui. Nam, & ſi ea per ſe praua eſt ac deteſtanda, eſt tamen teſtis virtutis, nec niſi ſumma petere conſueuit. à sũmitate aũt noſtra tã procul abeſt lucubratio, quàm ad eam accedit prope veſtra in me bene uolentia, meaque in vos viciſſim obſeruantia: quarum vtraque ita iam peruenit ad ſummum, vt incrementum recipere non poſſit, vtq; vos ego auditores habuiſſe glorior clariſſimos: ita vos contra doctorem audiuiſſe me non omnino obſcurum recordari ne dedignemini. Perusię Id. Maij. 1573.

DE COMPARATIONE
Iuris Pontificij & Cæſarei, & vtriuſque interpretandi ratione.

IOAN. PAVLO LANCELOTTO auctore.

Erga homines qualiter ſe habeat lex.

LEges omnes, ac iura omnia in dirigendis humanis actionibus ad bene, beatęque uiuendum, nõ aliter ſe habẽt, quam habenæ, frena, & calcaria ad incitandos, & moderandos greſſus, & curſus equorum: vnde cum lex iubet alieno abſtinere, ab iniuria temperare, neminem denique hominem lædere, contrafacientibuſque pœnas addit, nobis, ac cupiditatibus noſtris quaſi frena quædam iniicit, & habenas prẽmit, flagelliſque coercet. Cum vero honeſta iubet, atque ad ea præmiis nos allicit, naturæ humanæ ad bonitatem ſtimulos addit, & calcaria ſubdit: demum cum quædam benigne indulget, permittit, vel tolerat, habenas laxat. Sed tamen tã cohibendo, quã incitando, quam etiam indulgendo ad vnicum tantum, ac certum finem genus humanum dirigit, nempe ad bene, beatęque viuendum.

Vna mens humana, vnus intellectus.

Leges diuerſa ac cõtraria præcipientes.

Sed illud mirum accidit hac in re: nam cum humana mens vna ſit, vnus tantum ſit humanus intellectus, vna demum generis humani natura: cui moderantur leges, vniformes & illas eſſe oportuit, & decuit: cum tamen interea illæ multæ ſint, tam varia, tam contraria vni homini præcipientes; vt ſpeciem interdum nobis referant plurium inſeſſorum eundem equum in varia, ac diuerſa eodem tempore agentium, & diſtrahentium: ita vt quo tempore hic calcaria admouet, eodem etiam ille habenas contrahat, alius in gyrum vertat: quo nihil videtur fieri, excogitarive potuiſſe incongruentius, & abſurdius. Nam cum leges nobis dominentur, certe vel Euangelica veritate admonente duobus dominis diuerſa, immo contraria iubentibus obtemperare, non magis poſſumus, quam equus eodem tempore curſum arripere, ſiſtere, ac circumduci. Huius rei exempla ſunt in promptu; nam vt omittamus magnam inter ius naturale, & gentium diuerſitatem, quæ nemini nota nõ eſt quam magna eſt diuerſitas inter ius Põtificium, & Cæſareum: quibus duobus vniuerſa ferme Chriſtiana reſpublica regitur; quã multa vtroque iure ſtatuta municipalibus legib⁹ quotidie immutãtur? Ecce ius ciuile, vt ſit litiũ finis, induxit vucapiones, & præſcriptiones, quas diſpoſuit procedere, & compleri ẽt ſi poſſeſſori mala fides ſuperueniat. l. cum notiſs. C.

Vſucapio quã varie cõſideratur.

de præscrip. 30. vel 40. ann. At ius canonicũ inhibet omnino præscriptiones scientia rei alienæ, & sic mala fide superueniente. c. vigilanti, & c. fin. de præscrip. c. possessor, de re iud. in 6. idq; (vt quidam scrupulosiores volunt) etiam si completa præscriptione mala fides superueniat, Bal. in Authen. Ad hæc C. de vsu. Ius vero gentium hunc per præscriptionẽ dominia quærendi modũ non agnouit, iure vero naturali nec dominia quidẽ ipsa erant cognita, cũ omnia cõmunia tunc essent, l. ex hoc iure. ff. de iust. & iu. Eadem apparet iurium diuersitas in matrimoniis cõtrahendis. Nam iure quidem naturali primæuo vel quælibet maris, & fęminæ coniũctio pro matrimonio haberi poterat, instit. de iu. nat. gent. & ciuil. in prin. Ius gentiũ strictius circa eam rẽ egit, vetuit enim certas personas coniungi, & coniunctas incesti crimine dãnauit, l. quod seruus. ff. de cond. ob caus. Adhuc strictius ius ciuile, quod alias nuptias præter eas, quæ erãt iure gẽtium prohibitæ, illicitas declarauit, Auth. de incest. nupt. per tot. strictissime omniũ ius canonicũ, quod prohibitiones nuptiarum fusius, quam gẽtium, vel ciuile extendit, extr. de consang. & affin. per tot. Sunt & in ea re etiam regionũ consuetudines, quæ ab his, quæ a iure, vel Cæsareo, vel Põtificio traduntur, interdum recedunt, c. 1, de sponsa. & c. 1. vbi Docto. de cogn. spi. Sexcenta adduci possent huiusmodi exẽpla, in quibus iura naturæ cũ iure gentiũ pugnant. Item ciuilia a Pontificis dissident, & a iure gẽtium. Quinimmo sępe ius ipsum ciuile, vel ipsum ius Pontificium sibi minime videntur constare, & in vna eademq; re diuersa statuere deprehẽdũtur. Quod quidem qui iura tenent præscriptionũ, & matrimoniorum inficiari non possunt, cum circa ea idẽ ius diuersa sanciat, fac. c. non debet, de consang. & affi. C. de præscrip. longi temp. per tot. & C. de præscrip. 30. vel 40. ann. per tot. Vnde nihil videri põt homine ipso miserius, qui cum his legibus parere teneatur, eodẽ tempore tã varie distrahitur, & ab explicãdis certa ratione negotiis, ac rebus certa via pertractãdis, ad quas vno iure vrgetur, atq; impellitur, alio iure retrahatur, ac diuellatur, nõ secus atq; si equus eodem tempore calcaribus vrgeatur, frenis cohibeatur, habenis circumuoluatur.

Matrimoniorũ materia quã varie considerata.

Mali nil in rebus, sed in vsu.

Sed hæc omnis admiratio facile cessabit, si scierimus nihil mali positũ in rebus esse: sed tantũ in earum vsu, vnde veluti si insessor recte calcaribus, atque habenis vti sciat, facillime, atq; felicissime, longa, atque aspera itinera conficiet: contraq; si nesciat, nihil vel in patenti planicie progredietur. Sic si horum variorum iurium originem, naturam, tempus, locũ, finem, bene quis habeat cognitum, ita iis vtetur, vt magna ex eis ad bene, beateq; viuendũ sibi prouenire adiumenta sentiat. Quæ res vt clarius appareat, pauca ad rem pertinẽtia de hominis natura, ac variis qualitatibus percurramus. Atq; interim vos auditores optimi, quã mihi hactenus pręstitistis in audiendo attentionẽ, eandem etiam in posterum accõmodate. res enim nec vulgaris est, & a nobis ea diligẽtia tractabitur, vt hic nodus penitus dissoluatur, eloquentiã tamẽ, aut linguæ candorem nemo a nobis

bis expectet hoc tempore, quẽadmodũ enim in sacra Deo virgine fucus, ac cinnini proculdubio vituperãdi essent, ita in Canonista veneres in oratione aucupari, & lauticias vocũ affectare vitio vertendũ esset. permittamus nos hæc leuiorũ quarundã rerũ doctoribus, nam & mollis incessus, & ludibundi oculi histrionẽ quidem, ac saltatorem valde decent, grauem ciuem, ac patritiũ nõ decent. nec idem ornatus esse debet matronę, qui puellæ; nec eadem canonistarũ, quæ oratorum, vel historicorum esse debet oratio, immo magnopere cauendũ est nobis interpretibus, ne dum eloquẽtes, ac Latini haberi uolumus, uel alio interprete indigeamus, uel auditor oratione, quasi calamistrata illectus, ita in ea demoretur, vt ad rẽ grauissimarũ medullã non pertingat, ac peruadat. & cum canones ipsi, quos interpretamur, crassiore quodẽ dicendi genere conscripti sint, inde cens profecto esset interpretẽ ipsorum canonum ob affectatam in dicendo elegantiã magis indigere interpretatione, quam ipsos canones, quos interpreteris, vt omittamus interea, quod & si omnino cessaret obscuritas, minime tñ deceret eum, qui famulatur nitidiore, ac splendidiore pallio indui, quam ipsum dominum. Sed iam ad propositæ quæstionis solutionem accedamus.

Canonista an sit affectare eloquentiam.

Iuris interpretibus cauẽda affectatio linguæ politioris.

Homo, cuius solius cã omnes mundi leges institutæ sunt, ac promulgatæ, considerari põt quinque modis. Primo considerari potest in suo tãtum genere, id est, ut animal, ac creatura sensibilis, non tñ rationalis. Secundo in sua specie, id est, vt homo, & ratione pollens. Tertio tãquã subditus Romano Imperio. Quarto tamquã subditus sedi Apostolicæ. Vltimo considerari põt tamquam ciuis, & municeps cuiusq; ciuitatis, puta Bononiensis, Perusinus. Quemadmodũ autem uariis modis cõsideratur, ita ẽt uariis iurium, uel legum speciebus utitur. Nam si consideretur in suo tm genere, hoc est, non ut homo, & rationalis creatura, sed ut animal: & creatura sensibilis, eo iure utitur; quod naturale appellamus, & quod natura omnia animalia docuit: unde marem fęminæ coniungi, liberos procreare, educare, dicitur homo facere iure naturali dictante, quòd hæc omnia nõ magis homines natura docuerit, q̃ certa animãtia. Videamus etenim (inquit tex.) cetera quoq; animalia istius iuris perita censeri, inst. de iur. na. gent. & ciuili, in princ. Sed cõsideratus homo in sua specie, & tamquã homo utitur iure; quod gentium appellamus, propterea quod est cõe omnium populorum. §. singulorum. insti. de rerum diui. l. omnes populi. ff. de iusti. & iu. quo iure inductum est, ut fidem seruemus, pacta nõ frangamus, ut Deos, Patriã, Parentes obseruemus, & colamus. l. 1. ff. de pact. l. 1. ff. de const. pecu. l. ut uim. ff. de iusti. & iu. quæ gerere nulli animantiũ cæterorũ natura cõcessit, sed soli homini. Si cõsideretur homo, vt subditus Romano Imperio, vtitur iure ciuili Romanorũ; quod hodie cõe appellamus. §. ius aũt. insti. de iu. na. gẽn. & ciuil. l. 1. C. de sum. tri. & fi. cath. Si cõsideretur vt subditus Ecclesiæ Ro. vtit iure Pontificio, siue canonico. Si cõsideretur vt ciuis cuiusuis ciuitatis, puta Bononiẽsis, Perusinus, vtit, p-

Homo quinque modis considerari potest.

Homo varie consideratus, varijs legibus vtitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

priis ſtatutis Bononien. & Peruſinis, vel alterius ciuitatis, vel loci.

Iuriū eorum finis vnus cō ſeruatio.

Porro horum quinque iurium; licet inter ſe diuerſorū, vnus eſt finis, va riari tñ vī propter varias qualitates, re aūt ipſa vnus eſt: eſt aūt is, CONSERVATIO. finis iuris naturalis, quod cōuenit homini in ſuo tantū genere conſiderato, eſt conſeruatio ipſius generis; nam maris & fœminæ coniunctio, filiorū procreatio, educatio, quæ omnia iure naturali ſunt inducta, nullum alium habent finē, niſi generis ipſius conſeruationem, & perpetuationē; quod genus his mediis efficitur immortale, & propterea pulchre tex. in Aut. de nup. in prin. inquit; Ex filiorū ꝓcreatione renouata gña manent, & matrimoniū artificioſe immortalitatem introducit. Iuris gentium, quod homini competit non ſimpliciter tamquā animali, & creaturæ ſenſibili, ſed tamquam homini, & rationali creaturæ, finis eſt eadem conſeruatio, ſed non tam generis, quā quatenus illa eſt rationis particeps, & ab aliis ſpeciebus differt; vnde conuentiones, contractus, & alia iure gentiū inducta, quorum prēter hominē animantia cetera ſunt expertia, ratione ſuadente, & humanis neceſſitatibus cogentibus fuerunt inducta ad conſeruationē ſocietatis humanæ: in quibus, & ſi quędam ſint per quę prima facie potius videatur deſtrui humana ſpecies, quā conſeruari; vt ſunt bella, captiuitates, ſeruitutes: nihilominus ſi cōſideretur homo, vt ratione pollens, & cum ratione viuens, & non tamquam corporaliter, & ſenſibiliter tantum viuens, vt pecora, & bruta, etiam bella, captiuitates, & ſeruitutes tamquam probabili, vel neceſſaria rōne inductæ conſeruant rationalem hanc creaturam: nec enim alia ratione permiſſa ſunt bella, niſi vt quiete viuere poſſimus in pace. Finis vero iuris ciuilis eſt, vt hominem cōſeruet, quatenus eſt animal politicū, dirigitq; eius actiones ad beatę viuendum in rep. in certo numero hominū certę nationis, vel certi loci. Siue hoc ſit ius ciuile Romanorū, ſiue alterius cuiuſcunq; ciuitatis. Itaque ciuilis iuris finis eſt ciuilis quædā amicitia, qđ præclare admodū vt omnia explicat Ariſt. lib. 1. Eth. ſecūdū quem nihil eſt aliud Ius, quā ordinatio ciuilis ſocietatis. Nec enim aliud eſt ciuitas, quā multitudo hominū collecta ad ſtatum rerum ſuarum tuendum per ſe ſufficiens, quæ legū cō ſenſu eſt vitæq; coniuncta, vt diſſerte explicat Agricola de Dialect. inuentione. c. 5. Pontificij vero iuris finis eſt multo, quam aliorum excellētior, conſeruat enim hominē, quatenus eſt Chriſtianus, & quatenus vitā aliā, & æternam ſperat, nec humanam ſpectat ſolum amicitiam, ſed etiam cęleſtē, non Romanæ, Venetę, vel alterius ciuitatis, ſed cæli nos facit ciues. demum non hominum ſolum nos amicos facit, ſed Dei, iuxta id, qđ in ſacris litteris habetur: Non habemus hic ciuitatē permanentem, ſed aliam futuram inquirimus. Ius aūt hoc Pontificium ceterorum omnium iuriū fines, vel qualitates potius amplectitur quidem, ſed ita, vt interim ęternæ ſaluti diſpendiū, afferri non patiatur. Quod ita diſcurrendo facile demōſtratur. Finis iuris naturalis primęui eſt generis ipſius conſeruatio, & ea propter, vel quęlibet maris, & fęminæ coniunctio eſt eo iure permiſſa:

Matrimoniū cōciliat immortalitatē generis.

Bella etiā, & ſeruitutes homine in ſua ſpecie conſeruant & quarōne.

Ius ciuile ſecundum Ariſtote. ordinatio ciuilis ſocietatis.

Iuris Pōtificij finis excellētior cęteris.

Quo nam mō ius canonicū; fines cęterorū iurium amplectatur.

immo

immo inducta, huic quidē fini minime aduerſatur ius Canonicū, immo amplectitur, ut apparet ex his, quæ de matrimoniis dicto iure traduntur. Sed cū æque genus ipſum humanum cōſeruetur, ſi coeāt homines certis legibus, ac ſi nullis, & cōcubitu uago, cū ꝓmiſcuus coitus, & indiſtinctę puta aſcendentium, & deſcendentiū impediat æternæ beatitudinis finē, receſsit ab hac (ut ſic loquar) indiſtinctione ius Pontificiū, adhæſitque legi diuinæ, & certas huic coniunctioni leges poſuit, per quas generis cōſeruatio, & iuris naturalis finis non impeditur, Ius gentiū permiſit bella, & quaſi neceſsitate vrgente ſuo tempore indiſtincte legitima eſſe ſtatuit, ſed quia iniuſtam cauſam belligerando tueri æternæ beatitudini aduerſatur, Ius canonicum nulla bella permiſit, niſi quę iuſta eſſent, puta contra infideles, contra hęreticos, contra quoſcunque contumaciter rebelles, not. in c. ſicut. 3. de iureiu. Ecce, quod Ius Pontificium nō ſimpliciter a iure gentium recedit, ſed ſolum inquantum illud ęternæ beatitudini aduerſatur; nō ergo quærit ius canonicum ſpeciem humanam deſtruere, ſed potius, perpetuo, & immortaliter conſeruare; unde conuentiones honeſtas, & cetera iure gentium inducta amplectitur, niſi ęternę ſaluti ſint aduerſa, c. 1. & per totum de pact. Iuri ciuili cordi eſt, ne lites fiant immortales, quia ſic nimium forenſibus iurgiis uexatur reſp. l. proſperandum. C. de iudi. Sed cum dominum tā breui tęporis fluxū fraudari dominio rerū ſuarū, eſſet non ſolum iniquum, ſed etiam ęternæ ipſius poſſidentis ſaluti contrarium; receſsit in eo ius canonicum. & ut caaſę iuſtitię complementum ſortiantur, noluit inſtantiam certis terminis pręfiniri, ſed tamen interea amplexum eſt breuitatem litium; ideoque gratia citius earum expediendarum expeditiorem, facilioremque procedendi modum adinuenit, quā ipſum ius ciuile præſcribat, cle. diſpendioſam. de iudi. cle. ſæpe. de uerb. ſigni. Ius ciuile, ut ſit litium finis, inuenit uſucapiones, & preſcriptiones; eaſdem approbauit ius canonicum, niſi inquantum ęternę ſaluti ſint contrarię, quod tunc accidit, cum poſſeſsioni mala fides additur ſocia c. fi. de preſcri. c. poſſeſſor. de re. iu. in 6. Iure ciuili ad detegenda crimina regulariter per inquiſitionem procedi non poteſt. l. 2. §. publico. ff. de adul. Ab. & alij in Rub. de iudi. ſed cum hoc nihil aliud ſit, quam criminibus latibula fabricare, & in ęternę ſalutis diſpendium manifeſte uergat, iure canonico indiſtincte permiſſum eſt, ut poſsit per inquiſitionem procedi. gl. & doct. in c. infames. 6. q. 1. retectis enim delictis quaſi ęgritudine patefacta magis in promptu ſunt remedia: quę ad ſanitatem, hoc eſt ęternam beatitudinem perducunt; eodem fonte manat, quod omnia ſtatuta, & cōſuetudines, quę ſunt peccati nutritiuę, improbat ius canonicum, nec eo iure ſubſiſtunt, habetur in c. cum Eccleſia S. Marię. de conſtit. Hinc facile tria colligi poſſunt, quod horum iurium fines non ſunt cōtrarij; ſed unus alium adiuuat potius, & quod ius canonicum omnes amplexum eſt, & re digendo ad normam Chriſtianæ religionis perficit. Secundum quod nō ſatis iuſta eſt querela exiſtimantium, & dolentium eodem tempore ſibi con-

Cōſeruatio generis per ius Canonicū cū iure naturali.

Bella per ius Canonicū cum iure gētiū.

Litiū breuitas per ius canonicū cum iure ciuili.

Vſucapiones per ius canonicū.

Inquiſitio per ius canonicum.

Iuriū fines nō cōtrarij

Finis iuris canonici perficit fines aliorum iurium.

contraria percipi. Tertio claret, quanto ceteris iuribus antecellit ius canonicum, nimirum quantum æternum commodum temporali, infinitũ finito, cælum terris, amicitia cælestis humanæ. vnde non satis interdũ admirari possum quid sit, quod cum nostrum ius istud Pontificium cæteris omnibus longe antecellat, iuuenes tamen non modo in hac nostra Perusina, Academia, sed etiam in ceteris totius Italiæ ei, & rari, & breuissimi temporis spacio dant operam: nam pauci: qui iuri Pontificio dant operam, id etiam ita efficiunt, vt potius tamquam de Nilo canes delibare, quam haurire, & sitim explere velle videantur, at in iure ciuili petdiscendo nihil se consecuturos putant, nisi insenuerint, & totos septem annos, atque interdum plures consumpserint: cum ius Pontificium Cęsareo præstet nõ modo supradictis, verum etiam aliis nominibus multis. Et quoniam res, & locus postulant, & tempus patitur, & vobis quantum ex silentio vestro, & attentione coniicere mihi licet, hæc a nobis instituta oratio, & disputatio non est omnino ingrata, percurramus etiam breuiter originem primum vtriusque iuris, secundo materiam, demũ decidendi prudentiã, & sanctitatẽ; ita. n. adhuc clarius quãtũ alterũ alteri præstet intelligemus.

Ius canonicum raros habet audi tores.

Origo iuris ciuilis est in promptu: sumpsit enim initium a legibus quibusdam curiatis, & legibus duodecim tabularum, edictis Prætorũ, Imperatorumq; constitutionibus, vt late traditur in l. 2. ff. de orig. iu. at ius Pontificium nõ ab homine aliquo, sed a lege ipsa diuina fluxit. c. qualiter. el 2. de accusa. & per Ab. & alios in ca. 1. de translat. Episco. non Senatus Romanus, sed sanctissimi viri ex vniuerso orbe ad celebranda Oecumenica concilia ductu sancti spiritus congregati cõdiderunt. c. canones. D. xv. demum ei Romanus Pontifex, & Vicarius Iesu Christi incrementũ dedit, vt traditur prolixe D. xix. D. xx. D. xxi. qui tãtum dicitur præstare Romano Imperatori quãtum spiritus carni, & Sol ipse Lunę, vt habetur in c. solitę. de maio. & obed. & in c. per venerabilem. qui fil. sint leg.

Origo iuris ciuilis, & iuris canonici.

Materiam, atque rerum quæ tractantur naturam, ac magnitudinem si spectemus vtriusque iuris, non magis ab auro ferrum, & (vt inquit Poeta) a cupressis viburna distant, quam a iure Pontificio Cæsareũ: agit enim ius ciuile fere semper de rebus priuatorum exilibus, ac modicis, vti liceantne religare funes arboribus in ripa natis. §. riparum instit. de re. diui. an liceat piscatori in littore siccare retia. §. littorũ. d. titulo: an ficedula, vel alia auicula capta in alieno fundo sit capientis. §. ferę: quæ sit apium, columbarũ, anserum, pauonum natura. §. pauonum. §. gallinarum: an emplastrũ factũ alienis medicamẽtis sit facientis. §. cũ ex aliena: an is, cui relictus est vsus, possit vti oleribus, pomis, stramẽtis: item an possit vti Pecoribus ad sterco randum agrũ instituri. de vsu & habi. Ne credantur hæc, & his similia institutionibus Iustiniani tantũ contineri, quibus res quædã tenuiores, qua si iuris ipsius prima elementa ad initiandos, & alliciẽdos rudiũ adolescentium animos, & ingenia continentur: nam eius farinæ rebus & digestorũ libri pleni sunt; quibus tamen non proiectiores modo scholares, verũ ẽt nullus

Materia iuris ciuilis.

nullus iuris peritorũ non assidue vtitur. hinc apud Vlpianum, an chartis legatis libri debeãtur, & an libris legatis debeãtur etiã libri non malleati. l. librorum. ff. de leg. 3. an lignis legatis carbones, & nuclei oliuarũ debeantur; item an titiones, & sulsurata cõtineãtur. l. ligni. ff. de leg. 3. Vino legato an veniat acetũ. l. 1. ff. de vin. tri & oleo leg. itẽ an debeantur cũ amphoris l. 4. §. 2. d. titulo: an cui dulcia legata sunt, debeat hẽre ficus. l. fi. ff. de vin. trit. & ol. an scopę, & perticæ, quibus araneæ in domo deterguntur. & vas in quo sapa coquitur sint instrm fundi. l. quæsitum. ff. de fund. instru. An fullo teneatur, si vestimẽta mures roserint. l. itẽ quæritur. §. si fullo. ff. loca. Quis sit optimus coquus. l. si quid. in fi. ff. de ædict. an sit sanus, cui dẽs abest. l. cui dens, an & qui maxillã alteram maiorẽ, aut eminentes oculos, & cui os oleat. l. qui clauũ. an & qui in lecto somno, vinoq; sepultus, aut ẽt pigritia surgẽdi vrinã faciat. l. queritur. §. puerperam omnibus. ff. de ędil. edict. quid iuris sit, si mulio mulũ plus isto onerauerit in l. si seruus. §. sed & mulũ. ff. ad l. Aqui. quid itẽ si mulio impetum mularum retinere nõ potuerit. l. idem iuris. §. 1. d. titu. quid item si boues, aut arietes cornibus se inuicẽ lacessunt. l. 1. §. cũ arietes. ff. si quad. paup. fe. di. qua pęna puniedus qui canẽ irritauit. l. itẽ Mela. §. itẽ & cum eo. ff. ad l. Aquil. At sicubi causa paulo maioris ponderis incurrerit, veluti si sit petenda hæreditas: tũc vero quasi de maximis rebus sit cõtrouersia senatũ, ac fere totum populum cognitorem aduocant, & eas centumuirales causas appellãt. l. itẽ veniunt. §. ait senatus. ff. de peti. hære. l. sed & si lege. §. 1. ff. de peti. hęre. quod a centũuiris huiusmodi causę sint terminandæ, quod satis luculentum argumentum est, quam parum graues causę iure ciuili tractentur. Neq; tamen ego inficior, hęc esse huiusmodi, quę in recte instituta Repub. ignorari non debeant, quemadmodũ & alia multa, quæ longe sunt tenuiora: sed quod cõparatione eorũ, quæ iure canonico comprehenduntur valde sint exilia, & quę magna ingenia diu detinere nõ debeãt; cum iure Pontificio ea potissimum comprehendantur: & tradantur, quæ maiora prope videãtur cogitatione ipsa humana. Primum enim ius canonicũ tractatum complectitur omnium sacramentorũ abstrusum, & longe grauissimũ, Christianis hominibũ cognitu apprime necessariũ, de quibus i vniuerso iure ciuili nec verbũ inuenias, itẽ quanta sit vis atq; efficacia iuramenti, docet ius canonicũ; quis sit Ecclesiasticarum censurarum vsus, docet ius canonicum; quatenus vota nos ligent, docet ius canonicum; denique quęcumque sunt ardua in re canonico explicantur. ibi reperies vtrum imperium sit immediate a Deo, an ab Ecclesia, vt in cap. per venerabilem. qui fil. sint legit. & in cap. solitæ, de maio. & obed. an Imperator possit aduersus Rom. Pontificem bellum indicere in c. sicut, el 3. de iureiur. an Papa possit se subiicere Imperatori in c. cum Ecclesia S. Mariæ. de constit. quando succedat in Iurisdictionem Imperatoris in c. quod super. de voto. quando dispenset circa legem diuinam in d. c. per venerabilem; quando solus dispenset contra cõstitutionẽ cõcilij in c. ex parte. de capel. Monach. an ligetur dictis Sanctorum;

Magnitudo, & grauitas rerũ cõtẽtarum in iure canonico.

rum;an possit in fide nouum articulum inducere,in c.cũ Christus,de hæ ret.deniq; omnia,quæ tam ad perpetuam cuiusq; beatitudinẽ pertinent quam ad felicem militantis Ecclesiæ statũ spectant,ius canonicũ proprio sibi iure vendicat; in quibus & si quædã, vel ẽt multa a sacra Theologia accepit,non propterea illa eadem sunt,iuris canonici minus propria. Nã vt ad Theologos quidem speculari, ac disputare spectat, sic statuere, decernere,& firmare,quæ ab ipsis euentilata sunt, ad Romanos Pontifices, & sacrosancta concilia,id est,ad auctores, & (vt sic loquar)ad parentes iuris canonici pertinet.Posuimus hucusque in tuto(nisi fallimur) ius Pontificium Cæsareo præstare non modo ratione finis,sed etiam ratione originis,& materiæ. Videamus postremo loco, si quando idem casus vtriusq; iuris censura terminetur,quod nam horum ad scopum iustitię bonitatis, &æquitatis propius accedat, & sane ausim affirmare tanto sanctius, & prudentius iure Pontificio,quam Cæsareo res decidi,ac terminari: vt qua parte iuris ciuilis decisiones a iure canonico dissident,nõ tam bonum,& æquum,cuius artem profitetur se tradere,quam scelus quodammodo cõtinere videantur:quod quidem collatis circa easdem facti species iuris vtriusque determinationibus satis liquido apparere potest,quas licet innumeras adducere possemus,paucis tamen, quæ rem ipsam luculentissime demonstrabunt contenti erimus,imitati iurisconsultum,in l.si ita vulneratus.§.fi.ff.ad l.Aquil.

Ius canonicũ a sacra Theologia multa mutuatur.

Collatiõ terminationũ iuris canonici, & ciuilis circa easdem facti spẽs.

Titius humana lapsus fragilitate cum propria consanguinea rẽ habet, ex nefario concubitu contra parentum vota proles nascitur, videamus quomodo circa hoc factũ ius ciule disponit? deinde quomodo ius canonicum.Ius ciuile prolem hanc vehementer infectatur,nam horum filios nec naturales nominari permittit,sed hoc tolerari potest.Iubet hos ab hç reditate paterna esse pęnitus alienos : & hoc ferendũ erit.Iubet alimenta negari:at hoc est immanissimum,quod nec humanus sensus ferre potest.

Aut. ex cõplexu. C. de incest. amp.

[Ex complexu(inquit)nefario aut incesto, seu damnato liberi nec natura les sunt nominandi omnis substantiæ indigni beneficio, vt nec alantur a patre,]Repeto absurdissimum verbum, [vt nec alãtur a patre.]Iubet igitur ius ciule his filiis a parẽtibus contra ius naturale alimenta denegari, iubet necari;nec enim aliud est negare alimenta,vel ipso iure ciuili id testificante,quã interficere.l.vel necare,ff. de lib.agno.& quod grauius est iubet a patre necari,& tamen qui alieno,potius quã proprio laborant vitio pęna digni nõ etãt ipso iure ciuili fatente.l.lege duodecim tab. C. de natur.lib.Quod si quasi Romulum quendam,vel Cyrũ, quos licet expositos ad summam tamen imperij peruenisse testãtur historiæ: & hos diuinus fauor adiuuerit,quos tam acerbe ius Cæsareum infectatur,vt nõ solũ viuant,verũ & diuites fiant,an si pater, hoc est, totius patrator sceleris mutatis fortunæ vicibus egeat alendus sit ab eis, iure ciuili, videamus?& alendũ esse constat.Auth.de incest.nupt.in fi.princi.& hoc non reprehẽderim.Sed quanam ratione filius, qui vt ex dãnato coitu natus sit,nihil

Aut.de incest nup.in princ.

tamen commisit,quam ob rem puniretur fame necandum a patre statuit ius ciule:patri autem qui auctor est totius sceleris parcit?cur insontes pęnis,noxios beneficiis afficit?At quanto mitius,quanto prudẽtius ius canonicum quod(vt habetur,& legitur in ca. cum haberet. de eo qui duxit in vxor.quam per adult.poll. vtrumque viuere patitur? Sed ita viuere,vt in patre delictum impunitũ esse non sinat,& in filio effectum nefariæconiũctionis detestari appareat.Viuit quidem pater, & hoc est humanitatis, & pietatis,& quadam in humanam fragilitatem indulgentia,arctissimæ pœnitentiæ subditur pater, est iustitiæ quæ delicta impunita minime derelinquere debet:est prudentiæ,& charitatis, vt & ipse ad frugem melioris vitæ reuertatur, & exemplo suo arctissimæ pœnitentiæ subditus ceteros abstinere,& innocentes esse doceat: viuit filius,nec a patre necandus,vt statuit ius ciuile,sed alendus, quia nihil peccauit. d. l. lege xij. tab.non numeratur inter liberos,sed paternç substãtiæ alimentis exceptis est penitus expers,vt decus matrimonij seruetur, & vt parentes in huiusmodi filiis seuerius puniantur, dum eos non solum a paterna substantia alienos, verum etiam omnibus honoribus,& priuilegiis exutos intuentur:vnde si hæc diligenter expendantur,quis dubitet iuris canonici prudentiã iuri ciuili longe anteponi oportere?

Ius ciuile pœnis afficit insontes de inquentes subleuat.l. cum haberet de eo qui cog. ẽ. vxo.

Aliud rursus præbet nobis humana fragilitas eiusdem farinç exemplum.Patet filiam domi suæ, vel etiam generi cum adultero cubantem deprehendit, Ius quidem Cæsareum permisit, vt in ipsa deprehensione propriam filiam pater interficiat,propriis visceribus arma inferat.l.quod ait.ff.de adult.etiam si forte sit prægnans.Bart,in l.Imperator. ff. de stat. hom.Felin.in cap.si vero.de senten. excommu. Quid potest inhumanius cogitari?cohibendus fuit pater in illa alienatione mentis ex fędissimo spectaculo exorta, non ad sęuissima proposita impunitate vrgẽdus. peccauit quidam filia,& punienda est:sed vbinam auditum, vt vnum peccatũ alio grauiore peccato tolli possit?adulterium parricido puniatur? Quanto ius canonicum sanctius, quod patris, & mariti manus a proprio sanguine mundus esse iubet,nec tamen impunitam adulteram esse finit:sed ita punit,vt appareat pœnam ad delinquentis salutem tendere, atque ad eos ipsos,quos corrigit iuuandos,non ad sæuitiam. Non enim occiditur adultera, sed thorus separatur, & in arctissimum monasterium ad pœnitentiam agendam fęmina detruditur.cap. de benedicto. 32. quæst. 2. & per totum. At (inquis) ius ciuile studet non commodo cuiusque priuati, sed communi vtilitati.Sed quantum præstat cum communi vtilitate, singulorum etiam vtilitatem coniungere? quod egregie præstat ius canonicum. Quid multa?inducit interdum ius ciuile,quæ communẽ vtilitatẽ potius impugnent,quàm tueantur.Vsuras voraginem esse patrimoniorum,pernicietem rerum publicarum nemo est qui nesciat,nemo est qui non prædicet.cap. 1 de vsu.in 6.c.post miserabilem.de vsu.in antiq.& tamen ius ciuile, non modo eas permittit,sed fouet etiã,atq; ad eas petendas efficacissimas

l.quod ait ff. de adult.

C.de bene dicto. 32. q.2.

simas actiones accomodat. leg. eos. C. de vsu. item quid magis expedit cõ
muni vtilitati, quam pacta, & conuentiones seruari iure ipso ciuili id re-
stante. l. 1. ff. de pact. l. 1. ff. de constitu. pecu. ius ciuile non dat ex pactis
Pactũ, stipulatio. stationem, & sine executione quodammodo esse patitur, & quod maxi-
me mirari possis, actionem ex stipulatione dat efficacissimam. l. iurisgen-
tium. §. igitur nuda. ff. de pact. insti. de verb. oblig. in princip. at quid, quę
so, inter pactum, & stipulationem interest? respondet argutulus legista,
quod in stipulatione procedit interrogatio, subsequitur responsio, quæ
responsio censetur magis deliberata præcedẽte interrogatione; tanti est er
go præcessisse, uel non præcessisse interrogationem, ut uno quidem casu
conuentio executionem promptam habeat, alio non habeat? Quid quod
ratio, quam assignant contrarium suadet potius, maior enim inest animi
deliberatio in pacto nudo, quam in stipulatione: nam cum responsio, ut
ciuiles iuris consulti uolunt, debeat præcedẽtem interrogationem statim
subsequi, al oquin non ualeat. l. 1. de uerb. oblig. quę tam breui temporis
Celeritas inimica cõsilio. spatio animi potest esse deliberatio? quod consilium? nimirum nullũ, cũ
sapiens ipse prædicet celeritatem consilio inimicam. At in pacto nudo,
cum detur etiam longum tempus ad deliberandum, & cum ex diuersis
animi motibus sensim in unam sententiã quasi ex diuersis partibus in eũ-
dem locum paciscentes conueniant. l. 1. ff. de pact utiq; id non nisi magno
consilio, & propensa deliberatione fieri potest, ergo uel maior efficacia
concedenda erat pacto nudo, uel certe non minor, quam stipulationi.
At ius canonicum aspernatum inanes has, ac futiles subtilitates, etiam
ex pacto nudo concedit actionem, ut traditur cap. 1. de pact nam quid
est aliud ex pacto nullam dare actionem, quam tollendę fidei præbe-
re occasionem? quid est aliud dare actionem, quam studere ut promissa
Exceptio nõ numerata pecunia. impleantur?

Simile est: quod de exceptione non numeratę pecunię statuit ius ciui-
le spe futurę numerationis. Confitetur Titius publico documento se re-
cepisse pecuniam mutuam, quã uere non recepit, biennio transacto falsus
creditor repetit pecuniam, quam non mutauit, excipit Titius non fuisse
numeratam pecuniam, non audit hunc ius ciuile, & agentem ad furtum,
ad rapinam adiuuat, dolum fouet, denique egenum fortunis spoliat, est
ergo hoc humanam societatẽ iuuare? uel remp. bonis moribus, ac legibus
informare? At quanto sanctius ius canonicum, quod ad probandum non
Axiomata iuris ciuilis. numeratam pecuniam etiam post biennium facultatẽ tribuit, quod sciat
numquam decere, quemquam cũ aliena iactura locupletem fieri debere,
ac fraudibus semper obuiandum. cap. locupletari. de re. iur. in 6. eodem
fonte manant illæ iuris ciuilis sententię, ac principalia quædã axiomata,
licere contrahentibus sese innicem fallere. l. in causę. §. pomponius. ff. de
mino. durum quid esse, sed ita positam legem. l. prospexit. ff. qui, & a qui.
non omnium, quę a maioribus tradita sint rationem reddi posse. l. non
omnium. ff. de ll. & cetera id genus multa similia. Quanto rectius ius Pon-
tificium

tificium illicite introductum substineri non debere, cap. quod latente. de
re. iu. in antiq. bonam fidem non pati, vt semel exactum iterum exigatur;
cap. bona fides. de re. iu. in 6. in malis promissis non seruandam fidem.
c. in malis. eodem tit. & libro, non esse obligatorium contra bonos mores
præstitum iuramentum, c. non est obligatorium, dicto loco, & huiusmodi
innumera, quibus plena sunt iuris Põtificij volumina, omitto infinita pro
pemodum, quæ ob iuris ciuilis nimium exquisitam subtilitatẽ contra om-
nem ęquitatem pereunt, qualia sunt illa alteri factam stipulationem non
tenere. §. alteri. insti. de inut. stipu. Si concipit stipulatione pater, qua sibi
& filio in potestate sua constituto quid dari stipuletur recte filio solui; qđ
si soli filio stipulatus pater sit, non recte filio solui. l. eum qui. §. qui sibi. ff.
de verb. oblig. stipulante me Sticum, aut Pamphilum si Sticum daturum
te spoponderis ad dandum sticum te non teneri, l. inter stipulãtem. §. si sti-
pulante, ff. de verb. obli. vt tugurium, in tuo mihi, habere liceat seruitutẽ
consistere, l. veluti in fi. ff. de seru. rusti. præd. vt in tuo spaciari liceat, non
cõsistere, l. vt pomum, ff. de seru. legatis ædibus cũ omni instrumento, &
repositis omnibus nullo omnino excepto pecuniã numeratam aut instru
menta debitorum non contineri, l. si mihi męuia. §. fi. ff. de le. 3. Annus ne
dum dies deficeret huiusmodi terminationes enumerare volentẽ, de quo
rum tamen parte visuri sumus hoc anno in Rubrica, & c. cum esses. de te-
stamentis. Quo in genere controuersiarum certum est sub auctoritate iu-
ris scientiæ contra æquitatem perniciose errari, vt recte agnouerũt & Cel
sus adolescens. l. si seruũ. §. sequitur. ff. de ver. obli. & Imperator ipse in l.
lege 12. tab. C. de legi. hær. & in l. ita nobis. C. de adul. & in Auth. de triẽ.
& semis. post prin. & Paulus in l. 1. ff. de excep. dol.

Axiomata iuris canonici.

Ob nimiã subtilitatẽ iuris ciuilis multa pereunt.

At (inquis) apud iuris ciuilis auctores maior quidam Latinæ linguæ cã
dor splendet atque elucet, quam in auctoribus iuris canonici, id vt ita sit,
quorsum tamen ista latinitas, & suauis verborum cortex, vel dulcis perio
dorum sonus? rerum profecto ius ipsum dicitur ars, & scientia, non verbo
rum, l. 1. & l. iustitia. §. fina. de iusti. & iure. §. iuris prudentiam instit. de
iust. & iu. & dum mihi mens barbara non sit, barbaram linguam non hor
reo, legimus, & res sacras vnde fluxit ius canonicum, rustice potius; quam
eleganter scriptas, & tamen ex horrore maiestatem potius, quam negle-
ctum consequuntur. prudentiam in iure dicendo, non politiam desidera-
mus, quin & ipsum ius ciuile candorem hunc linguæ diu conseruare nõ
potuit, cum barbarorum eius iuris interpretum rebus ita exigentibus ita
plena sint omnia, vt ea quæ quinquaginta digestorum libris continentur,
exigua pars iuris ciuilis videtur. quod si quis adhuc orationis flore capia-
tur ad canones nõ accedat quidẽ, sed oratores, poetas, & historicos adeat:
qui luculentius etiam id præstant, quam ipsi Iurisconsulti.

Cãdor linguæ apud Iurisconsultos quantus aciendus.

Iuris ciuilis interpretes tumidi.

Ergo siue originem inspicias, siue materiam, siue finem, siue in consti-
tuendo prudentiam, & sanctitatem spectes, satis liquido apparet ius Pon-
ficium Cæsareo longe antecellere. Vnde non satis interdum admirari pos-
sum,

sum, quid sit quòd moderni quidã iuris ciuilis interpretes adeo intumescant, vt sibi primos honores in Gymnasiis', ac pinguiora stipendia vẽdicare tentent, atq; interpretes iuris canonici quasi decoctos aspernentur. Quę enim inter Pontificium & Cęsareum ius comparatio? forsitan eos inflat, quòd auditores habent numero longe plures, sed quis nesciat veteranos milites quamuis numero pauciores multitudini nouitiorũ præponẽdos? Habent interpretes iuris canonici non solũ quos docere possint, sed etiam qui de eis iudicare valeant, nec eos verborũ, ac fucatæ orationis pręstigiis eludere facile possũt; cũ nec id grauitas Põtificij iuris patiatur, nec auditorum iudiciũ facile admittat. At iuris ciuilis auditores, qui plerunque a ludis Grammaticorũ recedentes ad publica gymnasia transferuntur quasi in infantia quadã ingenij constituti, asperiorum tractatus rerum ferre non possunt. Hinc fit vt nemo fere sit, qui ius canonicum publice profitea tur, qui non idem plures annos antea ius ciuile professus fuerit. Nã & nos ius illud annos plures interpretati fuimus, & in eo obeũdo munere aliqđ nomenq;, decusq; gessimus, vt inquit Poeta. Quod si quis plus laboris in interpretando ciuili iure, quam canonico exhauriri affirmet, necesse est hunc vel neutrum ius, vel certe Cæsareũ tantum, & non Pontificiũ interpretatum. Nam quantũ inter grauitatẽ quęstionum ipsius, atque illius iuris intersit, prolixe supra ostendimus: auget autem & illud Canonistarum laborem, quod nemo satis probe potest iuris canonici interpretationẽ aggredi: qui non sit, & iuris ciuilis scientia apprime imbutus, & multa etiã ex fontibus Theologorum delibauerit. Nam Canonista quasi alter Moses nunc ascẽdit in montẽ cum Theologo, & ibi Domini, ac viuẽtis Dei gloriam contemplatur, nuuc cũ Iutista descẽdit in castra, humana tractans necessitatibus populi prouidet: arg. c. nisi. ante fi. de renunc. At legista solum circa humana, atque illa tenuia, & exilia occupatus numquam caput altius exerit, sed semper humi serpit, omnia enim quę iure ciuili cõprehẽduntur (teste Marco Tullio) sunt posita ante oculos, collocata in vsu quotidiano, in congressione hominum, atque foro, ex quo ẽt fit, vt eius iuris interpretatio tamquam ea, quę tractatum rerum ad manus propositarum cõtinet, sit admodum facilis. Quod si quis subtilitate quadam, ac maiore quodam mentis acumine iuris ciuilis interpretes munus suum absoluere asserat, id quidẽ si verũ sit interpretum laborem minuit, atque illorum cõditionem meliorem facit; dum enim subtiles haberi volunt, verba legũ, quę in quęstionem veniunt quasi lancibus quibusdam appendunt, appẽsa ponderant, ponderata intorquent, intorta retorquent, euentilant, argumẽtantur, diluunt. Quid quæritis? horulę spacium, quę interpretationi dicta est, prius elabitur, quam ipsi aliquid firment, & ita auditoribus plerumq; rudibus illudunt, vel nimia subtilitate, vel affectata argumẽtorũ copia, vt illi domum vacui reuertantur, & plerumque germanis traditionibus propria somnia (nouos illi intellectus appellant) miseris auditoribus reponunt, atque obtrudunt; illud enim apprime palmarium ducũt, si receptissimas

Auditorũ numerus.

Labor in interpretãdo.

Canonista quasi Moses.

Subtilitas legistarũ.

simas sententias disputando conuellere, atq; euertere possint. Vnde plerũque id accidit, quod detestatur Gregorius in c. propterea. de verbo. significati. nempe, vt dum nimis anxie verborum proprietas cõquiritur, sensus veritatis amittatur, neque enim sermonem rebus, sed res sermoni subiiciũt, contra c. intelligentia. de verb. sign.

Nonnullos noua inuadit interdum vanitas; scilicet vt dum iura ipsa ciuilia interpretantur Ciceroniani habeantur, quorũ tamẽ ratio (meo iudicio) stultissima est; non magis enim quis Ciceronẽ effingere potest in eo genere dicendi, quod ipse Cicero numquam attigerit, quam si pictor eius velit ex viuo effigiẽ ducere, quẽ ipse numquã viderit. Quinimmo credendum est, ipsum Marcũ Tulliũ, si hodiernis temporibus iuris ciuilis interpretandi munus subiret, non sic loquuturum, vt orationes suas, atq; alia monumenta litteris mandauit; tum quòd (vt inquit ille) ornari res ipsa vetat, contenta doceri; tũ quod nouis rebus noua nomina inuenit moderno rum vsus, quem penes (inquit Flaccus) arbitriũ est & vis, & norma loquẽdi: interpreti aũt propositum esse debet ea, quæ difficilia sunt, & inuoluta explicare, & plana facere, non aũt nouis vocibus, & insolitis vocabulis obscurare. Hinc ego mihi interdũ valde gratulor, qui hoc vitio necessitate careo, nam si quando studeam, vel laborẽ, ut Ciceronianus habear, quod tamen raro accidit, uel loquendo excultior appareã, statim tamẽ & tertio quoquo uerbo ad nostrates interpretes, id est ad barbaros nostra declinat oratio, meæ tamẽ ruditatis interim me minimẽ pænitet. Qđ si illi de pnitiosa subtilitate, ac morosa cuiuslibet uerbi ponderatione, & orationis fr co aliquid remittere uelint, continuo quasi quidã interlocutores aduocãtur, Caius, Titius, Mæuius & Sẽpronius, & uerbosissime facti speciẽ per dialogum quendam sibi confingentes comicã scenã, aut tragicũ theatrũ nobis exhibent; his omnibus fit, ut anno integro uix interdũ unius, aut alterius legis interpretatio absoluatur.

Ciceroniani interpretes.

At Canonista uaniloquentiam, ac pernicioſam ſubtilitatẽ aſpernatus, nihil loquitur niſi ſolidum, niſi quod ad uſum fori, atq; utilitatem hominum transferri poſsit, cumq: ſibi cum prouectioribus auditoribus ſit negotium, non ſectatur minutias, ac quiſquilias oẽs, ſed grauiora quædã, ac grãdiora deliget, & licet diſputationes, & ſubtilitates interim nõ abiiciat, non tamen diſputat, aut rem euentilat ad moroſitatem, ſed ad plenã, perfectamq; intelligentiã, ueritatẽm potius, & æquitatem præ oculis habet, quam ingenij, aut eloquentiæ oſtentationem: inde fit, ut plura ferme auditores per horulæ ſpacium reportent a Canoniſta, quam per ſeſquioram a Legiſta,

Quo fit ut non dubitem uos ad capeſſendã hanc iuris canonici diſcendi prouinciam ardentius, quã hactenus feceritis cohortari: nihil eſt enim magis neceſſariũ, aut utile, aut quod magis hominẽ delectare poſsit, quæ tria in unaquaq; re ſunt magnopere expetẽda. Quo ad neceſsitatem attinet, quid eſt tã neceſſariũ homini Chriſtiano, quam ea firmiter tenere, quæ

Quid prȝſtet ius canonicum.

quæ sunt Christianæ religionis fundamenta? quo possit quis recte appellari fidelis, nisi quæ sunt fidei nostræ mysteria apprime teneat? at huiusmodi res nullo in loco melius traduntur, quam in libris iuris canonici. Quam multos creditis simpliciorũ hominum perditissimis his tẽporibus apud Germanos, Britannos, & Gallos ignoratione huius iuris ab hæresiarchis in suas hæreses traductos? quam multos sua sponte aberrasse? nõ potest huic pesti obijci murus validior, (Theologiã excipio) quam sacrorum canonũ cognitio, quod animaduertentes hæreticorũ duces, & antesignani, comburendos (vt audio) hos libros curauerunt; quippe qui intelligerẽt nõ posse suas hæreses, & errores locũ obtinere apud eos homines, qui cognitione iuris Pontificij essent imbuti.

Vtilitatẽ grauitas rerum, quæ isto iure tractantur, satis demonstrat, ira enim natura comparatum est, vt leuiũ rerum pertractatio, leuẽ etiam, ac modicam pariat vtilitatẽ, magnarum vero rerum tractatio, etiam magnos in repub. viros faciat. quantum autem inter ius Pontificium, & Cæsareũ interfit, hac in re satis superq; supra demõstrauimus. Sed si vultis huius veritatis adhuc clarius argumentum tenere, dispiciamus quos bonorũ, ac dignitatum gradus consecuti fuerint legũ ipsarum interpretes, & quos item canonum doctores. Ausim affirmare omnes legistas (peruulgata enim appellatione mihi vtendum est) quantumuis excellentes, quantũuis supremi nominis, constitisse tamen intra priuatã fortunam, quòd satis apparet in Bartholo, Baldo, Paulo Castrensi, Alexãdro, Iasone, Philippo, Decio, & ceteris omnibus tam antiquis, quam recentioribus, quos omnes priuato nomine solemus designare, & appellare. Nõ sic accidit Canonistis, si quidem pauci omnino sunt, qui non insignem, & præcellentem aliquam dignitatẽ nacti fuerunt. Innocentius Canonistarũ Pater euectus fuit ad summum Pontificatum, & ex canonum interprete factus est canonũ ipsorum conditor. Ostiensis qualem dignitatis gradum consecutus fuerit ipsa appellatio designat. Panormitanus primũ Abbas, inde Archiepiscopus, demum Cardinalis creatur, & Zabarellam præceptorem honoribus æquat. denique iuris ciuilis interpretes sunt Bartholus, Baldus, Paulus, Iason, Decius, hoc est priuati homines, Iuris vero canonici summi Pontifices, Hostiensis, Abbas, Cardinalis, Archidiacon⁹, Præposit⁹, hoc est vertices Christianæ reip. Neq; hęc exempla antiqua, vel antiquata, quis existimet, nam & memoria nostra viros tres sola iuris Pontificij scientia ad summum Pontificatũ sibi aditum parasse vidimus, primus fuit immensæ bonitatis vir Io. Maria de Monte, Iulius tertius nuncupatus: post hunc sagacissimi & solertissimi ingenij Io. Angelus Medices, Pius quartus appellatus, nouissime maximæ integritatis, & iustitiæ specimen Hugo Boncõpagnus, qui nunc rerum potitur, atque Ecclesiæ Romanæ sub nomine Gregorij decimitertij, magna omnium lętitia, ac commodo pręsidet, & profecto qui melius, aut decentius in Romanos, aut inferiores Pontifices assumi possunt, aut debẽt, quã qui iuris ipsius Pontificij periti habentur? Cardinalium aũt, qui iuris peritia

Meri legista intra priuatã fortunã constiterũt.

Canonistæ dignitatib⁹ insignes. Innocẽtius.

Abbas. Zabarella.

Io. Maria de Mõte Iulius III. Ioan. Angelus Medices Pius IIII. Hugo Boncompagnus Gregorius XIII.

ritia ad eam dignitatem sibi aditum parauerunt infinitus propemodũ est numerus, præsertim hac tempestate nostra, qua pauci omnino in amplissimum purpuratorũ ordinem ascisc̃untur, qui nõ sint Pontificij iuris cognitione imbuti. Possem ego nunc vobis recensere nomina singulorũ, sed nõ puto in re tam manifesta admodum laborandum, & nomenclaturã mihi aut catalogum faciendum, cum hi vel me tacente mentibus, ac vestris cogitationibus facile valeant occurrere, ex tanto tamen numero temperare non possum, quin duos seligam, vobisque imitandos proponã, qui in hac nostra Perusina Academia vtriq; iuri operam nauauerunt, & in album Iurisconsultorum nobis promouentibus, ciuibusque vniuersis acclamãtibus relati fuerũt. Qui enim fieri potest vt in opere suo non glorietur artifex? Quod ego etiam facio libentius, quod illorum illustrissima exempla vos ad hæc studia vehemẽter inflammare poterunt, qui illorum locum in hac nostra ciuitate nunc tenetis, quorum etiam nõnulli vestrum eosdẽ arcta consanguinitate, vel affinitate contingunt. Horũ igitur primus est Flauius Vrsinus vir ad prudentiam, ad integritatẽ, animiq; liberalitatem, & constã tiam natus. is tam assidue, animoque tam obfirmato, deniq; tã nihil aliud agens, aut tractans, quam studia, vtrique iuri operam dedit, vt toto, & integro septẽnio numquam ab hac nostra ciuitate discesserit, neq; celebrioris famæ gymnasij forsan allectus, vt aliò vel per annum migraret aliqua ratione adduci potuerit. Et si enim mediocritatẽ nostram tuemur Perusini, & qui alia doceant gymnasia damus sæpissime, accipimus vero nunquã, si tamen verum amamus, Bononiensi Academiæ, vel Patauinę scholarium frequentia, magnitudine vrbium, atque opulentia, & nominis celebritate cõcedimus. Vrsinus tamen contentus mediocritate nostra, ne abstraheretur ad finem vsque, ac metam vltimam studiorum suorum nobiscũ semper mansit, numquam rusticatus fuit, numquã aut ad coniunctos suos, aut ad populos, quorũ pluriũ apud Vmbros, Sabinos, & Latinos, & apud Tarẽtinos antiquum tenet imperiũ reuersus fuerit, licet a nobis sæpe nõ minus immodicis ęstatis caloribus, quam aliis de causis ab interpretandi munere cessatum fuerit, nunquam domum, numquã cubiculum, & quẽ semel elegit bibliothecę locũ tam longa temporis inrercapedine numquã mutauit, quod ipsum & si per se res videatur non magna, magnũ tamen fuit animi constantis indiciũ, & inde quasi, Leonem ex vngibus eius ingenij, ac naturæ firmitatẽ, soliditatemq; cognoscere potuimus. Huius tanti viri recordatione, atque exemplo soleo ego interdum scholarium quorundã inconstantiam accusare, & instabilitatẽ reprehendere, qui singulis annis, & sæpe etiam breuiori temporis spatio, dum nouam quærunt domum, per totã ciuitatem cum scriniis, libris, cubilibus, lucernis, scamnis, & scabellis, quasi mangones cursitant, & discurrũt, omnes vicos ambiũt, omnes plateas perlustrãt, omnes angulos olfaciunt, nec aliquid se posse perficere putant, nisi nouus annus nouũ afferat cęnaculũ. & qui locus vere placuit, æstate incipit displicere, demũ ac si tota illorum volubilitati ciuitas non sit satis solũ

Flauius Vrsinus.

Scholariũ inconstantia.

ver-

vertentes cuncta gymnasia quasi hyrundines circumuolitãt, quod quidẽ non modo signum est animi inconstantioris, verum etiã nihil excogitari potest iuuenũ studiis perniciosius: sunt enim studia ouis auiũ simillima, quæ nisi foueas sine intermissione, nihil inde nascitur. Nõ sic Vrsinus nr̃, qui tam obstinate, vt sic dixerim studiis operam dedit, vt longissimo tẽporis tractatu vix domo pedẽ extulerit. His moribus quantus factus sit ostẽdit Aula Romana, ac sedes Apostolica, quẽ per omnes honorũ gradus ad Cardinalatum euectum tantum suspicit, tantũ defert, atque eius consilio & opera domi forisq; in publicis priuatisq; negotiis adeo vtitur, vt his tẽporibus eo carere non posse Roma videatur; est. n. sibi inditium natura vt in assiduo de genere humano benemerẽdi studio versetur. Huic dandus a nobis est socius Iulius Aqueuiuius nostri huiꝰ Gymnasij pariter alũnꝰ; qui cãdidissimis, ac suauissimis moribus, & Carpẽsi educatione, & institutione dignissimus nostrorum horum studiorum amorẽ adiunxit feruẽtissimũ, vt nec illũ tenerrimæ olim ætatis imbecillitas, nec incõmoda valetudo præsertim oculorũ, cui assidua lectio solet esse infestissima, nec vlla demũ incõmoda a cursu studiorũ remorata fuerint; tantumq; valuit in adolescente legendi assiduitas, disputãdi exercitatio, acre iudiciũ, & dexteritas ingenij, vt breuissimo tpis spacio eò peruenerit eruditionis, & doctrinæ, quò ceteri vix longissimo tẽporis tractatu pertingere solẽt, quod quidem Iurisconsulti Perusini serio testari possumus; quippe qui de illius peritia cũ aliàs sæpe, tum vero ẽt cum ipsum laurea insigniuimus certissimum periculũ fecimus, quibus factum est, vt in ipsa adolescentia duorũ vere summorũ Pontificum iudicium promeritus fuerit, Pij. 5. Quinti, viri religiosissimi, ac sanctissimi, q eius opera in negotiis supra illius ætatẽ arduis, honorificentissimisq; legationibus vsus fuit, ac demum adolescentẽ adhuc in Cardinalẽ S. R. E. elegit. Et Gregorij tertiidecimi, qui (vt multa interim omittamus, in quibus eius fide, atq; industria vtitur) eundẽ signaturæ (vt appellant) præesse voluit, quod munus non nisi cursu studiorũ & vsu rerũ consummatis viris demandari cõsueuit, quod nulla alia ratione contingere potuit, quã quod oculatissimi Põtifices experti sunt, eũ ante annos animũ, mentemq; gerere virilem. Duorum horum præstantissimorũ Cardinalium exemplum pro multis valiturum apud vos comilitones non dubito, futurumq; spero propediem, vt de grege vestro, & alij prodeant qui illorum doctrinã, ac bonitatem felicissime æmulẽtur, quos ego vobis digito nunc ostenderẽ, nisi tantã de se apud omnes cõcitassent expectationẽ, vt ne dum vobis, qui studiorum estis socij, verum etiã cuncto populo sint notissimi. Ex his igitur omnibus liq;do apparet, quãto sit vtilius Ius ipsum canonicũ tractare, quam ciuile: accedit incredibilis quædam delectatio, quã in iure Pontificio perdiscendo assidue consequimur quod ex eo colligi põt, quod plurimum non de aereis, & ab vsu quotidiano ualde remotis qõnibus; sed de his, quæ quãuis grauissimæ sint, quotidie tamen ante oculos hominũ uersantur, deq; his, quę maximã hñt cum q reli-

Iulius Aqueuiuius.

religione cognationẽ, est disceptatio. Mitto, qđ inumeras Iuris ciuilis cõstitutiones in melius Ius canonicũ reformat, corrigit, & abrogat. & quid attinet in iure ciuili perdiscẽdo multos annos conterere, si cũ plurima eo iure cõprehẽsa didiceris, tantũdẽ tẽporis insumendum sit, vt eadẽ (quia Iure canonico immutata sint) rursus dediscas, ac præterita studia quasi retexas? Quanto satius ita rem temperare, ut cũ scias, quid iure ciuili contineatur, statim ẽt quid iure canonico sit immutatũ, perdiscas. Mitto, quod in Romana curia nemo vel iudicis, vel patroni partes honorifice substinere põt, qui nõ impẽse iuri Põtificio operã dederit. Adde, quod vix potest cõtingere, vt quis recte canonicũ ius teneat, quin idẽ & ius ciuile calleat. At qui ius ciuile teneant, ius vero Pontificiũ ne olfecerint quidẽ, multos inuenias. Vnde cũ vos ad ius Pontificiũ hortor, potius ad vtrumque ius, quàm ad alterum tantũ hortor. Itaq; date operam, vt iuri canonico incũbentes, simul ẽt in vtroque iure ita proficiatis, vt vos quoque inter Præpositos, Abbates, Archidiaconos, Cardinales, Ostienses, demum inter summos Pontifices, & ceteros insignes viros, quibus hæc facultas sola abundat, numerari valeatis.

PRÆLECTIO IN RVB. EXT.

de testamentis, & vltimis voluntatibus.

SED accedamus iã ad interpretationẽ rubricæ nostræ, cuius est inscriptio, DE TESTAMENTIS, ET VLTIMIS VOLVNTATIBVS, & capit. CVM ESSES. sub ea positi, qui tractatus se ipsum commendat, vt apparet ex l. 1. cum congestis ibi per Docto. C. de sacrosanct. eccles. pro cuius intelligentia clariori paulo altius, quàm communiter faciãt docto res exordiendo considero, quod immortalitas, cuius consequendæ studio omnes homines stimulantur (vt mihi quidem vr̃) cõsiderari põr quatuor modis. Quædam enim appellari potest immortalitas perpetuitatis. Quædam immortalitas beatitudinis. Quædam gloriæ. Quædam vero successionis. Perpetuitatis immortalitas est cum quid dr̃ immortale eo tantum respectu, quod perpetuo, & in æternũ durat; vt cum dicimus humanas animas esse immortales, intelligimus enim illas perpetuo perdurare, iuxta illud Poetæ, Morte carẽt animæ, & ita sumitur in l. pperãdũ. C. de iud. dũ dr̃, cauendũ esse ne lites fiant penitus immortales. i. ne perpetuo perdurent, sic ex contrario cum lis amplius non durat, dicimus litem mortuã, vel mori. l. cũ lite mortua, alias. 2. ff. de iud. sol. & in l. 3. §. gesta. ff. q̃ in frau. cre. Immortalitas beatitudinis est, cũ quis dr̃ immortalis non solum quia perpetuo duraturus est, verum etiã futurus est perpetuo beatus, hinc apud sacros scriptores verbo vitæ, beatitudo sæpe designat; vt cũ dicitur

Immortalitas quadruplex.

Immortalitas perpetuitatis.

Immortalitas beatitudinis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur: Hoc fac, & viues, Luc.c. 10. i. beatus eris. & rursus: Qui credit in me vitã habebit æternã, Io.c. 5. id est, beatus erit, fac.c. Christiani de consecr. dist. 2. nec enim is, qui non credit, vel mandata non seruat, sit mortalis respectu perpetuitatis; quia, & eius anima perpetuo perdurat: sed cũ sempiternæ infelicitati sit deputatus, creditur nõ tã perpetuo viuere, quàm perpetuo mori. fac.c. per venerabilem. ante fi. qui fil. sint legi. & c. qui sine. 26. q. 2. & quod ex symbolo Apostolico tenemur credere, scilicet vitã æternã, intelligẽdũ est de æterna beatitudine, & hæc veluti bene gestis adquiriatur: ita prauis moribus amittitur. Hinc est quod delicta quædã graviora solemus mortalia peccata appellare, vt in c. vnũ orariũ. dist. 25. scilicet, qd̃ soleãt animabus mortẽ afferre, & immortalitatẽ adimere: immortalitatem aũt nõ perpetuitatis; nam & animæ damnatorum perpetuo durant, sed beatitudinis: & hoc modo, & secundũ hanc intelligentiam forte profani scriptores appellant Deos immortales. Tertia appellari põt immortalitas famę, siue glorię, & est cũ quis præclare gestis ęternam apud posteros memoriam cõsequitur, de qua loquitur tex. insti. de excu. tut. in prin. vbi qui in acie pro patria ceciderũt, iõ parentibus ad excusationẽ a tutelis proficiunt; quia per gloriam viuere credũ tur: veluti enim per dedecus, & ignominiam vitæ quis dr̃ mori, vel mortuis comparatur, l. 1. §. pen. ff. de bo. poss. contra tab. ita ex cõtrario per glorioſam mortẽ creditur viuis posse cõparari. Quarta, & vltima spẽs est immortalitas successionis, & hanc consequimur mediantibus successionibus nostris, & his qui post mortẽ nostram nos representant. Hęc aũt successionis ĩmortalitas subdiuidi põt in duas spẽs: nam alia est immortalitas successionis naturalis, alia est successionis legitimæ. Immortalitas successionis naturalis est illa, quam cõsequimur per stirpis propagationem, & mediante matrimonio: nam cũ natura nõ posset facere immortalẽ hoiem tamquam indiuiduũ, vel Christiane loquẽdo: homo prim⁹ ob p̃uaricationẽ immortalitate corporis, & se, & posteros exuisset, reparata fuit hęc iactura filiorũ susceptione, & stirpis ꝓpagatione. Vñ bene Imperator in Auth. de nup. in prin. dixit, matrimoniũ humano generi immortalitatem artificioſe introducere, & filiorũ procreatione renouata gña manere, cui cõcor. tex. in l. lege. C. de legi. hęre. vbi Imperator loquens de masculo, & fęmina: ad hoc (inq̃t) natura vtrũq; corpus edidit, vt maneat suis vicibus immortale. Idem & elegãtius exprimit I. C. in l. liberorũ. in fi. ff. de ver. sig. Etenim (ĩquit) idcirco filios, filiasve cõcipimus, atq; edimus, vt ex prole eorũ, earùmve diuturnitatis nobis memoriam in eũ relinquamus. Immortalitas legitimę successionis est illa, quam cõsequimur mediantibus successoribus vr̃ibus; puta hęredibus, vel bonorũ possessoribus. Hinc dicimus, qd̃ testõris, & hęredis est eadem psona, Aut. de iureiu. a mo. pręst. in prin. viuit igitur is q̃ naturaliter est mortuus in hr̃de suo lege vitam dante, vñ posset non incommode appellari hęc legitima immortalitas. & nõ solũ in hærede defunctus viuit, verum

Mortalia peccata cur sic appellata.

Immortalitas gloria.

Immortalitas successionis.

Immortalitas successionis naturalis.

Immortalitas legitima successionis.

verũ ẽt in hęrede hęredis. l. fi. C. de hęre. insti. Et nõ solum in hęrede hęredis, verũ etiã in centesimo, & vlteriori etiã hęrede. Vnde pulchre I. C. in l. qui per successionem. ff. re iud. Qui per successionem (inquit) quãuis longissimã defũcto hęredes extiterint, nõ minus hęredes intelligũtur, quàm qui principaliter hęredes extiterint: & vsq; adeo per legem inter plures eiusdem hois hęredes inducitur idẽtitas personæ, qd̃ licet aliàs condõ de beat impleri in forma specifica. l. Mæuius cũ vulg. ff. de cond. & demon. si tñ relinquatur legatum sub illa conditione, si hęredi dederit, dando hæredi hæredis dicatur grauatus conditionem impleuisse. l. cum ita 2. ff. de cond. & demon.

Studuit aũt, & multum laborauit lex in introducenda hac immortalitate, & propterea admisit, vt possint testõres facere plures gradus hęredũ, vt insti. de vul. & pup. inuitauitq; institutos hęredes ad hr̃ditatem adeundã lucro Trebellianicæ, ac Falcidiæ. ff. & C. ad Sen. con. Treb. & ad l. Fal. permisitq;, vt hæredis hr̃di cã liceat seruũ manumittere, etiã in fraudem creditorũ. §. 1. insti. quib. ex cau. man. non lic. & prætor plures gradus bonorum possessionis fac. dũ hoc agit, ne quis sine successore decedat. §. adhuc autem. insti. de bon. poss.

Quantũ laborauerũt legislatores pro ĩtroducẽda ĩmortalitate legitima successionis.

Hęc aũt inducta sunt a iuris laboribus non solum probabili, verũ etiã necessaria rõne: nisi enim esset, qui defunctũ representaret, & quodammodo viuum redderet, negotia humana sępissime medio in cursu intercederent, res familiaris, & existimatio periclitaretur. d. §. 1. & l. & quia. ff. de interro. act. & l. 1. ff. de succes. edic. in prin. Vendidi tibi domũ meã, deq; pretio ad annũ fidem habui, anno nõ dũ exacto moreris, nisi lex in locum tuũ sufficeret, quem alterũ te esse statueret, & sic te quodammodo immortalem redderet, cõtractus ille emptionis exitũ habere nõ posset; nec enim esset, qui mihi pretiũ solueret, factumq; est non minus publico, quàm priuato beneficio, vt quis hęredẽ haberet, arg. l. vel negare. ff. quemad. testa. aper. idq; vel nobis hominibus interdũ inuitis: nec enim lex vtilitatis tm̃ spe ad hæreditatem adeũdã allicere curauit: sed etiam coegit aliquando, & hinc necessarij hęredes. d. §. 1. insti. quib. ex cau. man. non licet. l. necessariis. ff. de acq. hęre. §. 1. insti. de hęre. qual. & differen. ausimq; affirmare necessitatem hanc, quę interdũ inest ex parte hęredũ, inesse etiam ex parte decedentiũ; ideoq; si homo liber, & solutus aliena potestate forte in extremo vitę cõstitutus diceret corã testib⁹ rogatis, velle se decedere ꝓrsus sine hr̃de non mõ testamentario, sed quocũq;, quod hæc cõtestatio nihil valeret, & quod ea nõ obstante sibi tãquã ab intestato decedenti succederet si a lege vocati successionem agnoscerent. Mouet me primo, qd̃ vt quis habeat hæredem, nõ eorũ solũ cã inductum est, qui decedunt, verũ etiã viuentiũ. d. l. & quia. ff. de interro. actio. & d. l. 1. ff. de succes. edic. quibus moriturus non põt pręiudicare. l. nõ debet. ff. de re iud. cum concor. Secundo quia, vt quis hęredem habeat, inductũ est non solũ fauore

Non esse in potestate decedentis decedere sine hærede.

pri-

priuatorum decedentium, vt in l. 1. C. de sac. sanct. eccle. verum etiam publico. d. l. vel negare: vnde non potest huic dispositioni legis priuatorum pactis, vel contestationibus derogari. l. 3. ff. de testa. Tertio, quia id non possent homines tacite facere, donando omnia sua bona, & nihil pro facultate testandi sibi relinquendo, iuxta late no. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de ver. obli. ergo nec expresse ad no. in l. cū quid. ff. si cer. pet. Hoc autem legis commentum in ducenda hac, vt ita dicamus, legitimæ successionis immortalitate mirabile fuit, certiusque immortalitate naturalis successionis; si quidem multos spe potiundæ prolis frustratur matrimonium, multos etiam in suscipiendorum liberorum desiderium minimè tenet: at nihil æque facile facere possumus, quàm nobis hæredem constituere: quod vel tribus uerbis explicare possumus. l. 1. ff. de hęre. instit. quod si noluerimus, aut non potuerimus id facere excluſi facti difficultate, lex nobis hęredem constituit. Ex quibus colligitur, hanc legitimę successionis immortalitatem ex duplici quasi fonte fluere; scilicet, ex dispositione legis, & hinc omnis successionum ab intestato tractatus; & ex dispositione hominis, & hinc tractatus de testamētis, quē nos iamiam aggredimur. Diuidit igitur rubrica nra in duas partes. In prima agitur de testamentis. In secunda de ultimis uoluntatibus. Circa primam partem, quia quæstio quid nominis præcedere debet quæstionem quid rei. l. 1. ff. si cert. peta. antea quam ueniamus ad definitionem testamenti, quæro quot, & quibus modis accipiatur in iure hæc uox, testamentum? Resp. tribus, &c.

FINIS

INDEX LOCVPLETISSIMVS OMNIVM RERVM, QVAE IN QVATVOR LIBRIS INSTITVTIONVM Iuris Canonici Io. Pauli Lancelotti continentur.

Abbas quomodo, & qualis sit eligendus. §. vt autem pagina 154
Abbas si imperet laico, vt monachū etiā causa disciplinę verberet, vterque incidit in excommunicationē: secus autem, si imperet clerico ex causa necessitatis §. quod autem. 486
Abbas In fine, De comparat. iuris. 78
In abbatem non potest eligi, qui non est professus, sed bene in episcopū § & propterea. 155
Cætera v. de infra in ver. Episcopus.
Abbates debent perquirere fugitiuos. Et monachi non possunt præesse Ecclesij parochialibus, licet secus sit in regularibus. § Fugitiuos vero. 154. Cætera vide infra in versic. Parētes.
Abortum procurans punitur, vt homicida, secus si id casu fieri contingat §. is quoque. 476
Absentes ex necessitate promoueri possunt, secus si ex voluntate. § idem iuris. 105
Absens potest vni de capitulo votum suum demandare § sed etsi. 27
Absentia & mors æquiparantur, re non integra, §. quæsitum est. 316
Cætera vide infra in ver. Probatio spolij.
Absolui quis potest ex causa, ab alio, quàm ab Apostolico § quod autem supra. 489
Absolutio potest delegari ex causa certis casibus § his autem. 490
Absolutio ab excommunicatione ad cautelam peti potest. § si quis tamen. 500
Absolutio non conceditur, vbi manifestum est delictum, nisi pręuia cautione, aliàs secus. §. manifestum. lib 4. tit. 13. pag. 502
Absolutio surreptitia nō tenet, & innodatus pluribus non potest ab vna tantū excōmunicatione absolui. §. quod si quis, lib. 4. tit. 13. p. 503
Absolutus vi, vel metu, duplici excōmunicatione innodatur § illud etiam. lib. 4. tit. 13. pag. 504
Abstrahens mutū à sacris locis excommunicatur: & quasi sacrilegus punitur. §. sacrorum locorum. 256
Abstrahi non potest quis inuitus à domo Episcopi, vel ab Ecclesię circuitu intra triginta passus § nec ab atrijs. 257
Abstrahi non debet liber homo violenter ab Ecclesia, nisi impetrata vita & membrorum incolumitate. §. hæc tamen securitas. 257
Accessorij idem iuris est, quod de principali §. nec obijciat. 452
Accusare matrimonium non permittitur ei, qui tēpore denuntiationis siluit: nisi iuret de calūnia, & quod post denuntiationem nouit, quæ obiecturus est: & negligentia auctoris mei nō intelligitur esse mea §. non tamen. 225
Accusare potest quis matrimonium, etiā post denuntiationem ex causa. § idem iuris erit. 226
Accusare matrimonium non ex causa delicti soli conuiges admittuntur § sed nec omnes 226
Accusare matrimonium ex causa delicti omnes admittuntur: sed potissimū coniunctiores, antiquores & honestiores. §. quod si delictū. 227
Accusator non probans obiectum crimen, tenetur ad pœnam talionis, nisi suam innocentiam purgauerit. interim dum purgat, est suspendēdus §. accusator igitur, 442
Accusatio excipienti de spolio à tertio facto, debet indulgeri tempus intra quod restitutionē petat, & causam si potest, finiat, quo elapso nō obstante tali exceptione accusari poterit. § inter scholares. 360
Acolythatus est de minoribus ordinibus. §. sunt igitur. 87
Acta cum procuratore reuocato, donec ignoratur reuocatio, tenent §. ad hæc etiam. 329
Acta iudicij post reuocationem procuratoris nō ignō-

ignoratam nõ tenet. § quod si scientibus. 329
Actorum omnium intimatio parti appellatæ est facienda, & appellare sufficit coram maiori parte iudicum. §. quòd si à pluribus. 431
Actor sequi debet forum rei §. quod si inter, 309
Actor mittitur in possessionem rerum rei contumacis, & post annum efficitur verus possessor, reseruata quæstione super proprietate. §. illud quoque videtur. 344
Actor, si ob potentiam aduersarij contumacis nõ possit possessionem ingredi, vel illam amiserit, nihilo minus efficitur verus possessor elapso anno. §. si tamen propter. 345
Actor anno elapso nõ reputatur possessor, si per eum steterit quo minus intrauerit possessionem. § idem iuris est, 345
Actor si non venerit in termino, ad quem reum citari fecerit, debet reo reficere expensas, & cauere de in posterum comparendo, aliàs non admittitur ad aliam citationem. § idem quoque actor. 347
Actor reo comparente debet clarũ iudici libellum offerre. & quid sit libellus, §. in primis igitur. 349
Actor recusans subire iuramentum calumniæ, cadit ab actione, & reus habetur pro confesso. §. sed vt veritate. 380
Actoris & rei cõuenientis æqualis debet esse cõditio in iudicio. §. vtriusque autem. 364
Actus præcedens subsequentem limitat, & interpretatur § sed si eundem. 328
Administratores hospitalium æquiparantur tutoribus. §. vt autem hi. 270. Supra dicta non habent locum in hospitalibus militarium ordinum, aut religiosorum. §. prædicta verò ad. 271.
Adulterij appellatio est generalis: proprie tamẽ in nuptam committitur: & quæ sit adulterij pœna §. adulterii generalis est. 472
Aduocatus non potest esse testis in causa, in qua aduocauit. § is quoque qui. 396
Aduocati responso nisi sit statim reuocata, facit litis contestationem. § an aduocati. 379
Aedificans rite, vel dotans acquirit ius patronatus, eumq; debent sequi cõmoda, quem sequũtur incõmoda. §. ædificatione acquiritur. 131
Aegrotantes, muti, & surdi baptizari possunt. §. muti quoque. 166
Aequipollentium non refert quid fiat. §. appellasse autem. 430
Affectus punitur, licet non sequatur effectus. §. sed etsi. 240
Affinitas superueniens dirimit sponsalia de futuro. §. item si inter. 198
Affinitas quid sit § naturalis cognatio. 2
Affinitas & consanguinitas contrahitur etiam ex damnato coitu. § nec intererit. 220
Affinitas subsequẽs non dirimit matrimonium, sed præcedens legitimè probã. §, ergo præcedens. 223
Agenti petitorio ad coniugem obstat consanguinitatis exceptio, secus si possessorio: quia antequàm de exceptione cognoscatur, plenaria restitutio est facienda, nisi conuentus excipiens iuret de malitia, & probationes habeat in prõptu, quo casu fiet restitutio quoad alia, non quoad copulam. § ergo nisi. 236
Alienatio rei Ecclesiasticæ facta sine vtilitate Ecclesiæ, & clericorum consensu, non valet: & quid cõtineat Alienationis verbum. §. ex his consequens. 294
Propter altaris detrimentum, ipsum altare, non Ecclesia, est iterum consecrandum. § de eo dubitari. 248
In altari, qui laborat, de altari debet & viuere. §. præbenda nihil. 107
Amẽs si ante amentiam habuit propositum baptizãdi, baptizari potest. §. de dormientib⁹. 167
Angustia temporis ad comparendum vitiat citationem § sed etsi. 340
Animal tuum si damnũ dabit, potes liberari illud dedendo, nisi sit ferum animal, & nocere solitum, & non fuerit adhibita debita diligentia. §. quod si animalia. lib. 4. tit. 12. pag. 480
Animus & propositum distingunt maleficia. §. diuersa ratio. 240
Apostatæ qui sint, & quotuplex apostasia, & quæ pœna puniatur apostatę. § apostatæ sunt. 461
Appellans ab interlocutoria debet in scriptis appellare, & intra triginta dies apostolos petere, & exhibere cõtinentes causam appellationis; aliàs causa censebitur deserta. § multum autẽ interest. lib 3. tit. 17 pag. 424
Appellans minus rationabiliter condemnatus in expensis ad inferiorem iudicem remittetur, nec potest quis alias causas prosequi, quã expressas. §. quod si iudex lib. 3. tit. 17. pag. 426
Appellans ab ordinario potest coram eodem super alia causa conueniri. § licet autem. 429
Appellans vnus ex pluribus, si obtineat in causa appellationis prodest victoria cõfortibus. si sit idẽ negocium, & causa. §. idẽ ex cõtrario. 432
Appellantem potest ab interlocutoria pœnitere, & facere, vt prior iudex cognoscat, sed appellato sunt reficiendę expensę, quas is fecit ob appellationem. o. ac vetuti. lib. 3. tit. 17. pag. 424
Appellare sufficit coram maiori parte iudicũ. § quod si à pluribus. 431

Appel-

Appellatur à vicario ad Archiepiscopum, & ab Archidiacono ad Episcopum. §. inter vicariũ autem. 64
Appellari nõ potest ad Papam à iudice seculari sedi Apostolicæ nõ subdito. §, Sed nec tũc. 429
Appellari potest, si locus non tutus parti assignatur, vel sententia contineat manifestam iniquitatem, etiam si sit rescriptum appellatione remota. §. interdum etiam. 433
Appellatio quid sit, & quare inuenta. §. appellandi vsus. lib. 3. tit. 17. pag. 422
Appellatio alia extraiudicialis, alia iudicalis, & de iure Canonico etiam extra iudicium appellatur, quæ appellatio Prouocatio dicitur § appelationum duæ. lib. 3. tit. 17. pag. 423
Appellatio Iudicialis diuiditur in duas species. §. rursus in iudicio. lib. 3. tit. 17. pag. 423
Appellatio est deserta, lapso anno, & ex causa biẽnio. § illud tam iudiciali. 433
Appellationis ꝓtextu violatoribus interdicti minimè suffragatur. §. nec aliud violatoribus. lib. 4. tit. 14. pag. 510
Appellationi in quibus casibus non est deferendum. §. non omnis ergo. lib. 3. tit. 17 pag. 428
Appellationi legitimæ qui nõ defert punitur. si. & ideo nec. lib. 3. tit. 17. pag. 428
Ad Appellationem prosequẽdam interdum datur plus, quàm biennium. §. accidit tamen aliquando. 435
In Appellatiõe à definitiua nõ est necesse causã iterere. §. in appellationibus. li. 3. tit. 17. p. 425
In Appellatione ab interlocutoria debet talis causa allegari, quæ si esset vera, reputaretur legitima. § cum autem. lib. 3. tit. 17. pag. 425
Reliqua vide infra in ver. Regulares.
Arbiter super pluribus si super vno tantum pronuntiet, non expirat compromissum, nisi habuerit à partibus facultatem ita pronuntiandi. §. finiuntur. 336
Arbitri qui proprie sint. § arbitri dicuntur. 334
Cetera vide infra in verb. Electio.
Arbitrorum potestas non expirat re non integra etiam non secuta electione. §. quod si intra. 33
Archidiaconus est à iure constitutus vicarius, & quasi oculus Episcopi, & inter clericos cognoscit, visitat, & corrigenda emendat, & ardua ad Episcopum defert; de cuius licentia poterit etiam excommunicare. §. quoniam verò gratuis. 60
Archiepiscopus impeditus, consecrationem sui suffraganei alteri committere potest. §. quòd si Metropolitanus. 50
Archiepiscopus potest visitare prouinciam, etiã quando suffraganei non sunt negligentes. § visitandi vero. lib. 2. tit. 21. pag. 267
Archiepiscopi sunt præsules episcoporum vniusprouinciæ. §. archiepiscopi sunt. 22
Archiepiscoporum auctoritas. §. ad hos igitur. 23.
Archipresbyteri vrbani quod sit officium. §. vrbani sunt. 61
Archipresbyter est vicarius episcopi circa diuina, & archipresbyterorum duę sunt species. §. non absimiles, 61
Archipresbyterorum foraneorum quæ sit potestas. §. exteri sunt qui. 62
Argumentum à regulari ad monachum regulariter valet: & econtra. §. quoniam vero. 144
Argumentum per dationem instãtiæ soluitur. §. nec refert, quod. lib. 2. tit. 12. pag. 211
Articuli plures connexi si per rescriptum plures committantur, & in vno remoueatur appellatio, intelligitur remota etiam in alijs. §. iam dubitari poterit. 432
Assassinium sicuti omnium homicidiorum est atrocissimum, ita etiam atrocissime punitur. §. cum non. 476
Assecutus Episcopatum simonice, sed ignoranter, si fiat postea regularis licet ad primum reuerti non possit, alium tamen Episcopatum consequi potest §. rursus, si quis. 761
Attentata post appellationem ante definitiuam non reuocantur, nisi primo de veritate constiterit, vel nisi post inhibitionem debito modo factam attentata fuerint. §. illa vero quæ. 430
Auditorũ numerus in fine, De comp. iuris &c. 76
Axiomata iuris ciuilis. ibid. 74
Axiomata iuris canonici. ibid. 75

B

BAptismus operatur animæ ablutionem, & in locum circumcisionis est institutus. §. baptismus est ablutio. 162
Baptismus alius fluminis, alius flaminis, alius, sanguinis § quod quidem. 165
Baptismus non debet conferri in priuatis domibus, nisi ex necessitate, vel ob magnam nobilitatem § illud etiam nouissimè. 169
Baptismus, nec chrisma possunt iterari, & vtrumque conferri potest tempore interdicti; §. commune etiam. 172
Baptismum iterantes sunt deponendi ab officio, & beneficijs. §. illi quoque qui. 169
In Baptismo multa fiunt, quæ non sunt de eius substantia. § postremo sciendum est. 169
In Baptismo, cõfirmatione, & catechismo debent patrini interuenire. § illud cõmune est. 171
In baptismo licet plena contingat peccatorũ remissio, non tamen contingit plena nonitas. §.

non tamen ex. 163
Baptizare seipsum nemo potest. §. sed quamquam. 164
Baptizandi cura ad solos sacerdotes spectat, sed ex causa necessitatis quilibet potest baptizare § baptizandi autem curam. 163
Baptizantur parvuli in fide parentum, & Ecclesiæ, & non debet minor esse virtus baptismi, quam circumcisionis. §. non tamen, quia. 165
Baptizari possunt separatim tam mater, quàm filius in ipso articulo parturiédi; nec ob id creditur baptismus iteratus. §. is quoq; cuius. 166
Baptizari possunt muti, surdi, & ægrotantes. §. muti quoque, 166
Baptizari possunt dormiens & amens, si ante sõnum & amentiam habuerunt propositum baptizandi. § de dormientibus, &. 167
Baptizari sine metu iterationis is, de quo nõ est præsumptio, quòd sit baptizatus, potest. § illud in dubium. 168
Baptizatus qui non est, & ordinatus est, debet baptizari, & rursus ordinari, §. de eo. 94
Baptizatus in ægritudine non debet ordinari regulariter, & rebaptizati numquã ordinantur § sed etsi nullum. 103
Baptizari ab hæreticis, schismaticis, paganis, vel alias facinorosis non sunt denuo rebaptizandi. §. sed etsi qui. 164
Baptizatus inuitus characterem suscipit, & cogẽdus est ad obseruantiam fidei, secus si penitus sit coactus. §. sed etsi quis. 167
Baptizatus iterum scienter debet seuerissime puniri, ignoranter verò bis baptizatus nõ potest ordinari, nisi ex necessitate. §. quod si quis sciens. 168
Bella etiã, & seruitutes homiẽ in sua specie cõseruant, & qua ratione. in fine, De comp. iuris. &c. 68
Bella per ius canonicum cum iure gẽtium ibid. 69
Beneficium ex simplici mandato de prouidendo non potest prouideri obtinenti aliud beneficiũ nisi fuerit id expressum, quo casu solum vnicũ & non curatum beneficium obtinenti prouideri poterit: & pluralis locutio restringitur ad duo. § nam & is, cui. 127
Beneficium nemo sibi confert, veluti nemo se præsentat, nec vacaturi beneficij tenet collatio, aut præsentationis promissio. §. sunt autẽ institutiones. 138
Beneficium si conferatur non idoneo ad residendum, & prouisus priuãdus est beneficio, & collator cõferendi potestate, §. debẽt autẽ hi. 141
Beneficium non vacat per religionis ingressum ante professionem, nisi de consensu ingressis. §. etsi contigerit eum. 150
Beneficium restitutionis in integrum non indulgetur, nisi intra quatuor annos, si nõ subsit aliqua rationabilis causa, vt dictum spatiũ prorogetur. § sed siue sententia. 432
Beneficiũ consecutus simoniace per accusationẽ conuictus, priuatur beneficio, & deponitur, per inquisitionem vero priuatur quidem beneficio, sed post peractam pœnitentiam in suo ordine permittitur ministrare. §. quod si non ordinem. 452
Beneficij collati pluribus vbi de prioritate non constat. primò possessor, deinde maior prærogatiua præfertur, §. item si à sede. 122
Beneficij appellatione non venit pensio. §. & si quis litteras. 125
Beneficij spectantis ad prouisionem plurium, cui mandatur prouideri, intelligitur coniunctim. § si vero de beneficio. 127
Beneficia Ecclesiastica debent sine diminutione conferri §. postremo illud sciendum est. 129
Beneficiorum permutatio, si completa est, ex vna parte, & per alterã stat quo minus impleatur, restituitur pars ad suum beneficium. §. subuẽtum tamen est ei. 71
Super beneficiorũ pluralitate rescripto apostolico dispẽsatur, maxime, circa litteratas personas. §. inde etiam licet. 121
Bigamus, & qui vxorem duxit viduam, ejectam, vel meretricem ordinari non possunt, §. etiam repellendi sunt. 103
Bigamus est, qui duas duxit vxores, & qui secundas nuptias tantum de facto contraxit reputatur bigamus: idem si cum vidua de facto contraxit. § est autem bigamus. 104
Blasphemus si iniunctam sibi pœnitentiam peragere recuset, & viuens ab ingressu Ecclesiæ arcebitur, & mortuus Ecclesiastica carebit sepultura. §. diuersa est pœna. 462
Bonum aliquod subsecutum præcedẽs delictum & eius pœnam non abolet. §. vsque adeo autem. 239
Bona quæsita sacerdotib⁹ intuitu Ecclesiæ debẽt remanere apud Ecclesiam, nec de his potest quis testari, & quid contineatur nomine Ecclesiæ. §. generaliter igitur. 306
Bona serui promoti ad sacros ordines ab intestato decedentis diuiduntur in quattuor partes. §. si vero seruus. lib. 2. tit. 28. pag. 304
Bona hæreticorum post latam sententiam confiscantur, §. bona quoque damnatorum. 457
Bona hæreticorum etiam post mortem confiscãtur. §. post mortem quoque. 457

Cada

C

Cadauera punitorũ pœnitẽtiũ sunt tradẽda sepulturæ Ecclesiasticæ §. ex his apparet. 277.
Candor linguæ apud iurisconsultos quanti faciendus in fine de comp. iuris. 75
Canones quibus constẽt, & quotuplica sunt Cõcilia, & quæ Concilia vniuersalia. §. Canonũ quidem alij. 13
Canonica portio quid sit, & quod est duplex, parochialis & Episcopalis, & quod parochialis debetur curato de relictis factis Ecclesiæ, in qua qs posthabita propria Ecclesia elegit sepeliri. §. Canonica portio est. lib. 2. tit. 25. 279
Canonica portio de his quæ quis viuẽs & sanus cõtulit alicui Ecclesiæ, curato nõ debetur, secus si infirmus, & ex eadem infirmitate decedens. §. sed etsi nihil. 280
Canonica portio soluitur Ecclesiæ, in qua qs diuina præcipit, & si duo quis habeat domicilia, diuidetur inter Ecclesias duorum domicilium. §. dubitari tamen potest. 281
Canonica portio de quibus relictis nõ detrahatur. §. sunt tamen quædam. 281
Canonica Episcopalis est quam detrahit Episcopus de relictis pro anima, quã testator prohibere non potest: & vbi eadem ratio, eadẽ debet esse iuris dispositio. §. Canonica portio episcopalis. 282
Canonica portio Ecclesiæ dẽtur de relictis Episcopo, quam tamẽ potest testator prohibere. §. item ex contrario. 283
Canonica portio si qd simpler Episcopo a cõiuncto fuerit relictũ, in dubio nõ debet Ecclesiæ, secus si ab extraneo. §. sed in hac specie. 283
Canonica purgatio quæ sit; & quales esse debẽt compurgatores. §. Canonica purgatio. 446
Canonista quasi Moses in fine, De compa. iuris. 76
Canonistæ an sit affectare eloquentiam. ibid. 67
Canonistæ dignitatibus insignes. ibid. 78
Capitulum sede vacãte potest instituere præsentatos. Idem potest vicarius sine speciali mãdato Episcopi. §. dissimiles sunt. 139
Capitulum sede vacante non fungitur vice Episcopi in conferendo. § licet autem. 113
Casus in quibus solemnis libelli porrectio non est necessaria. §. sunt tamen casus. 350
Casus excepti ab illa regula, spoliatus ante oĩa est restituendus. §. sunt & alij. 372
Casus resignationis non includitur, nec verificatur in casu mortis. §. eodem spectat. 124
Casus futuræ vacationis non verificatur in casu nouæ creationis. §. idem obtinet. 124
Causa quid sit, & quid iudicium. §. restat. lib. 3. tit. 1, pag. 305
Causa suspitionis qualiter cognoscatur & expediatur. §. recusationis autem. 319
Causa deseritur in tribus casibus ob nõ petitos apostolos. §. idem iuris est. lib. 3. tit. 17. p. 424
Causa cessante cessat effectus. §. licet autẽ 92. § sed etsi iudex lib. 3. tit. 17. pag. 427. §. periculo tamen. 489
Causæ iustæ non residendi quæ sint, & qui sine causa non residet, post monitionem priuãdus erit. §. si tamen. 142
Causæ vniẽdi sunt necessitas, & vtilitas. § velut ergo ex. 251
Caulæ quibus factũ est, vt liber non exierit nomine Pontificis § sed vsque adeo. 5
autio, vide infra in ver. Receptio.
Celebrare non licet, nisi in tẽplis consecratis, nisi ex priuilegio, vel ex causa necessitatis §. Ecclesiam. lib. 2. tit. 18. pag. 248
Celebrare licet sub dio, constitutis in itinere: & celebrans in priuatis domibus est deponẽdus § in itinere quoque. 242
Celebrans in Ecclesia polluta, vel simoniace cõsecrata, non incurrit irregularitatem, secus si alia ratione violat interdictum. §. est autẽ inter hæc. lib. 4. tit. 14. pag. 506
Celeritas inimica cõsilio in fine, de cõp. iuris. 74
Cẽsuræ Ecclesiasticæ appellatione quid veniat, quid sit excommunicatio, quid interdictum quid suspensio. §, Ecclesiasticæ censuræ. 481
Cẽs⁹ & tributa de fructib⁹ de qb⁹ decimę soluẽdę sũt, nõ debẽt deduci. §. sed nec cẽsus. 288
Census generaliter sumptus continet omnem pensionem; specialiter vero tantum cathedraticum. §. census appellatio. lib. 2. tit. 21. 262
Cẽsus quibus temporibus, & quibus causis põt constitui in Ecclesiis §. constituitur. 262
Chrisma ieiunis & à ieiuno dari debet; nisi necessitas aliud cogat. §. accedent igitur. 171
Chrisma non potest iterari, & conferri potest tẽpore interdicti. § commune etiam. 172
Chrismatis Sacramentum operatur augmentũ gratiæ, & soli Episcopi chrismãt. §. igitur omnes fideles. 170
Christiani non debent nubere infidelibus, & si illis nubant, sunt excommunicandi. §. cultus quoque disparitas. 208
Cristianorum quidam sunt laici, quidam clerici: & clericorum quidam sunt in sacerdotio constituti, quidam in sacris nõ in sacerdotio, quidam nec in sacerdotio, nec in sacris. §. personarum genera. 20
Christianorũ testimonia aduersus infideles ad

mittuntur, sed non contra. §, Christianorũ quoque. 294
Ciceroniani interpretes in fine, De cõp iuris 77
Citandi sunt in confirmatione faciẽda, quorum interesse potest, & calumniose opponente puniantur, §. illud etiam 47
Citatio est initium iudiciorum, sine qua omnes actus regulariter sunt nulli, §. omnium autẽ iudiciorum. 338
Citatio ex quatuor capitibus elusoria redditur. §. fit tamen interdum. 339
Citatio ex qualitate loci non arctat ad comparẽdum. §. locus quoque. 340 Cetera vide infra in ver. Diebus.
Citatus à non suo iudice non tenetur comparere §. fit tamen interdum. 339
Citatus legitime qui mutauit iudicem, non propterea potest declinare iudicem, cum sit præuentus §. si tamen contigerit. 339
Citatus ad istantiam spoliatoris non tenetur comparere. §. idem iuris est. 339
Citatus potest ex legitimo impedimento non comparere: quo tamen cessante debet se iudici præsentare. §. adhuc, tametsi 342. Reliqua vide infra in ver. Electio.
Ciuilis constitutio non ligat, quamuis Ecclesiæ fauorabilis. §. quod vsque adeo. 13
Clericus, si cum mandatur ei prouideri de beneficio vacaturo, negligat petere prębẽdam, nõ poterit postea aliam petere, nisi fuerit in Canonicum receptus. §. quo tamen casu. 121
Clericus in causa suę Ecclesiæ non cogitur iurare de calumnia, secus in propria, quo casu iutat propositis tantũ scripturis, non tactis. §. in hac tamen parte. 380. & 381
Clerico ingenuo, deficientibus successoribus ab intestato, succedit in totum Ecclesia. §. quod si decesserit. lib. 2. tit. 28. pag. 303
Clerico si modica fit lata iniuria, vel qui intulit, non prouectæ sit ætatis, potest ordinarius absoluere eum, qui incidit in canonem latæ sententiæ. §. item si non enormis. 489
Clerici qui aliquando fuerunt dæmoniaci, non possunt ad vlteriores ordines promoueri. §. is quoque, qui. 106
Clericũ volentẽ percutiens, & clericus consentiens sunt excõmunicati. §. Volentẽ quoque clericum. 486
Clerici facientes querelam de suis malefactoribus non fiunt irregulares, etiam si iudex mortem illis inferat. §. idem & de clericis. 101
Clerici pro sepultura nõ possunt aliquid exigere, nec consuetudo in contrarium valet: possunt tamen spõte oblatũ accipere. §. illud etiam atque etiam. 278
Clerici communiter viuentes soluũt prædiales decimas. §. de monachis & reg 294
Clerici possunt, maxime accedẽte iusta causa de bonis Ecclesiasticis farere eleemosynam. §. licet autem clerici. lib 2. tit. 28. pag. 302
Clerici possunt testari de his, quæ ac quisiuerũt non intuitu Ecclesię. §. de his vero. lib. 2. tit. 28. pag. 303
Clerici habent priuilegiũ, ne coram iudice laico conueniri valeant; cui nõ potest vllo pacto renuntiari: in iudicem tamen Ecclesiasticum non suum possunt consentire accedente consensu diœcesani. §. pari ratione. 307
Clerici & monachi non possunt esse procuratores, nisi proprię Ecclesię, vrgẽte necessitate, & superioris iussu. §. sed nec. & §. idẽ quoq;. 325
Clerici regulariter coram sęcularibus iudicibus postulare non possunt. §. postulandi quoque. 325
Clerici possũt testificari pro Ecclesia, & singulares personę pro vniuersitate sua: nisi tamen aliqua causa probabilis impediat. §. in sũma quicumque. 393
Clerici & monachi deseruientes Ecclesiæ sunt exẽpti à muneribus personalibus. §. petsonalis immunitas. 258
Clerici miserabilium personarum tutelam debent suscipere. §. viduarum autem. 259
Clerici tenentur ad murorum custodiã tempore necessitatis. §. excipitur etiam. 259
Clerici ob magnã necessitatem, vel vtilitatem, cõsulto Pontifice possunt, sine tamen coactione, laicis subuenire. §. si tanta tamen sit. 260
Clericos detinẽs, vel ducens in vincula incurrit excommunicationem latę sententię, nisi facit de voluntate suorum Prelatorum. §. interdum etiam si nullam. 485
Clericos qui ratione officij, vel intuitu disciplinę percutiunt, nõ sunt excõmunicati. §. item si qui ratione 488. Reliqua vide supra in ver. Cristianorum, & infra in ver Laicus.
Coactus omnino excommunicatis cõmunicãs nõ cadit in excõmunitationẽ, secus si quis solo metu communicet. §. sed an inuitus. 499
Coadiutor ex causa datur Episcopo, cuius datio ad sedẽ Apostolicam pertinet. §. accidit etiã 65
Coadiutor qualiter dãdus remotis partibus. §. quod tamen. 65.
Coadiutor etiam inferioribus ab Episcopus dandus est, & vtrisque de facultatibus Ecclesiæ erit subueniendum. §. nec solũ Episcopis. 66
Coeũdi impotentia & frigiditas matrimonium impe

impediunt §. item frigiditas. 213
Cognatio est triplex, spiritualis, legalis & naturalis: & spiritualis cognatio impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit. §. multo magis cognatio. 216
Cognatio impeditiua matrimonii non oritur ex sacramentis, exceptis baptismate & confirmatione. § eisdem modis. 217
Cognatio spiritualis per Catecheismũ cõtracta impedit matrimoniũ contrahendum, sed nõ dirimit cõtractum §. per Catechismum. 217
Cognatio spiritualis nõ dirimit matrimonium antea contractum. §. diximus autem. 217
Cognatio, licet plures nõ debeant esse patrini, si plures tamen fuerint, cũ omnibus spiritualis contrahitur. §. de eo quoque admonendi. 218
Cognatio legalis modo affert temporale impedimentum matrimonii, modo perpetuum. §. legalis cognatio. 219
Cognatio naturalis quid sit. §. naturalis cognatio. 219
Collatio de beneficiis causa permutationis vacantibus, facta aliis quàm permutantibus, nõ tenet. §. & generaliter. 71
Collatio per rescriptum Apostolicũ mandatur fieri, cũ alicui simpliciter de beneficio prouidetur, & pura est. §. per rescriptũ Apost. 117
Collatio Apostolici in diem facta accedente decreto irritante ligat manus ordinarii. §. dies adiicitur. 117
Collatio conditionali, & concurrente decreto non impletis conditionibus non ligat manus ordinarii §. sub conditione mandatur. 117
Collatio determinationum iuris canonici, & ciuilis circa easdẽ facti species in fine, de cõp. 72
Collatio facta motu proprio pluribus beneficiis in eadem Ecclesia simul vacantibus, intelligitur facta de pinguiori, si beneficia sint æqualia, ad eũ spectat electio, cui gratia est cõcessa collatio vero facta ad petitionem alterius, ad minus beneficiũ restringitur, si sint æqualia, eligit qui alias conferebat: & motu proprio tunc cẽsetur gratia fieri, cum id exprimitur. §. item si pluribus. 119
Circa collationem factam post deuolutionem dispensari potest. § is quoque qui. 114
Collatio, licet ante acceptionem beneficii quis nullũ habeat in eo ius, tamen collator de eo alteri primo non consentiente, prouideri non potest, tamen primo prouiso prefigitur terminus ad acceptandum, quo lapso poterit beneficium alteri conferri, nisi primus etiam lapso termino acceptauerit. § illud autem tam. 116
Colatorẽ facit lex, vel cõsuetudo §. cõferũtur. no
Commissum cum quid cõmittitur, censentur omnia commissa, per quę peruenitur ad illud §. sed siue vni. 313
Commoda eũ sequi debent, quẽ sequũtur in cõmoda. §. ædificatione acquiritur. 131
Cõmunicans excommunicatis incidit in excommunicationem, & iudices curare debẽt quod excõmunicati ab actis legitimis & cõmercio aliorũ abstineant §. quorum ille prętereundus. 492
Communicans excommunicato in contemptũ incidit in maiorem excommunicationem. §. hoc tamen tunc. 496
Communicans excommunicato in conuertẽdo non est excommunicatus. §. item cum voluntate 499
Communicantes excommunicatis metu, excommunicationem non euadunt. § aliud. 499
Complices inferentium manus violentas clericis, pari pœna cum inferentibus puniũtur. §. sed etsi manus, 84
Compromissum termini lapsu expirat. §. lapsu temporis. 337
Compromissum morte tam arbitrorum, quam cõpromittentiũ expirat, nisi specialiter sit dictum de heredibus compromittentium. §. mortis quoque interuentu. 337
Compromissum recipere potest qui non prohibetur. §. fœminæ quoque. 335
Cõpromittere qui non possunt, reperiuntur quidam, & qui illi fiunt. §. ficuti autem ij, quos. 335
Compromitti potest tã in iudicem ordinarium quàm delegatum. §. sed etsi qui. 334
Compromitti in quibus personis non possit. §. sed neque serui. 334
Compromitti non potest in laicum de re spirituali, nisi sit clerico adiunctus, vel in eum sit compromissum, auctoritate Apostolica. §. sed nec in eum. 335
Compromitti nõ potest in feminas, nisi id permittat regionis consuetudo & ordinis. §. fœminæ quoque. 336
Cõpromitti in quibus causis non possit, & quod super matrimonio spirituali potest compromitti: secus super carnali. §, pleræque etiam causæ. 336
Concessum inferiori multo magis conceditur superiori. §. quod autem diximus. 24
Concessio generalis non comprehendit ea, quę quis non esset verisimiliter in specie cõcessurus. §. de eo tamen. 177
Concilia quotuplicia sint, & quæ concilia vniuersalia. § canonum quidem alii. 13

Concilia principalia quattuor sunt. Nicænum, Cõstantinopolitanũ Ephesinum, & Calcedonense §.inter cetera autem. 15
Inter Concilia discordantia proponitur sententia eius, qui est maioris auctoritatis. §.alia vero Concilia. 15
Concilia prouincialia, quæ sint, & quã auctoritatem habeant. §. Prouincialia Concilia. 14
Concilia Episcopalia quæ sint, & qui ipsis ligentur. §. Episcopalia Concilia. 16
Conciliorum vniuersalium celebrandorum initium post Apostolos cœpit temporibus Constantini: & ipsorũ celebrandorum est apud sedem Apostolicam auctoritas. §. quorum celebrandorum. 14
Conditiones turpes adiectæ sponsalibus vel matrimonio, non vitiant; sed vitiantur, nisi sint contra substantiam & naturam coniugij. §. hoc tamen de his. 193
Conferre Gradus quidam, circa potestatem cõferendi inter ordinarium, legatum & summũ Pontificem. §. est ergo inter. 120
Conferens se propria auctoritate ad aliã Ecclesiam, & habita carebit & ambita. §. ea propter quicunque. 69
Conficiés famosum libellum, & manifestans pari pœna puniuntur. §. inferuntur autem iniuriæ. 481
Confirmatio non conceditur nisi cum causæ cognitione. §. is autem, ad quem. 45
Confirmatio in forma communi nõ præiudicat appellationi, nec laudũ inualidum roborat, aut processum impedit, sed obtenta super re ab aliquo pacifice possessa, facit vt quis non possit conueniri Sedi Apostolicæ. § postremo sciendum est. 436
In Confirmatione facienda citãdi sunt, quorũ interesse potest. §. illud etiã confirmantẽ. 47
Confirmatus qui nõ est, non potest res Ecclesiæ administrare. §. quandiu autem. 44
Cõfirmatus, & nondũ consecratus, exercet solum quæ sunt iurisdictionis, & non quæ sunt ordinis. & nemo dat, quod non habet. §. Hoc aũt sic. 49. Reliqua habes supra in ver. Citãdi.
Confiteri debet vnusquisque semel in anno, & Eucharistiam sumere, nisi de consilio sacerdotis abstineat. §. priuata, aut secreta. 174
Confiteri non proprio sacerdoti tribus casibus quis potest: si obtineat licentiam ab eodem, vel ab Episcopo, vel si cõfiteatur fratribus habentibus generalem potestatem audiendi cõfessiones. §. quod autem dicitur. 176
Confitendi qui habuit propositum, potest absolui, si sæuitia morbi non posset confiteri. §. si quis autem. 179
Confessio, & contritio sine satisfactione parum proficiunt. §. sed nec contritio. 178
Confessionem qui reuelat, in perpetuum est in monasterium detrudendus. §. sed siue proprius. 177
Cõfessorem eligendi licẽtiam potest Episcopus suo subdito concedere. §. Eps quoq;. 176
Confessus & probationibus cõuictus æquiparãtur: & confessio erronea si statim reuocatur. nõ affert præiudicium. §. redditis igitur. 387
Confessus crimina coram inquisitore, nõ poterit cõfessionem suam eo prætextu reuocare, q; non præcesserit fama inquisitionem. §. si quis tamen. lib. 4. tit. 1. pag. 443
Coniuges facta separatione thori ob fornicationẽ carnalẽ, post emẽdationẽ nõ cõpellũtur se resumere, secus si ob spiritualẽ, nisi alter velit monasteriũ ingredi. §. multũ aũt interest. 233
Coniugũ, altero inuito, potest quis vouere peregrinationem. § licet autem alter. 236
Coniugum infidelium vnus si conuertatur ad fidem, & alter nolit sibi cohabitare, vel nõ sine peccato mortali, soluitur coniugiũ, & conuersus cum alia contrahere poterit, & proles cõmunis conuerso assignabitur. §. item si alter. 209
Coniugum infidelium, si alter cõuertatur, & antequam alij legitime coniunctus fuerit, alius quoque conuertatur, debent se inuicem recipere. §. quod si conuersum. 209
Coniugium spirituale dissoluitur per degradationem. §. per gradationem. 79
Coniugiorum aliud est legitimum, & nõ ratũ, aliud legitimum, & ratum, aliud ratum & nõ legitimum. § ex his apparet. 214
Coniuncti vxoris nõ impediuntur matrimoniũ contrahere cum coniunctis viri. §. quamq uã autem omnes. lib. 2. tit. 13. pag. 222
Connexa & dependentia sunt simul tractãda. §. post hæc videamus. 106. & 107
Consanguineam vxoris suæ qui cognouit, non potest debitũ petere, licet reddere teneatur: & vxori superstes carebit spe coniugij. §. si quis autem. lib. 2. tit. 13. pag. 222
Cõsãguinitas qd sit. §. naturalis cognatio. 219
Consanguinitas contrahitur etiam ex damnato coitu. §. nec intererit quod. 220
Consecratio expediri debet intra tres menses post consecrationem. §. debet igitur. 49
Consecratio quomodo sit explicanda. §. congregatis. 51
Cõsecrationi interesse debẽt ad minus tres Episcopi, alioqui nõ valet. §. ordinationi aũt. 50

Con-

Cõsentiẽtes sacrilegis, & sacerdotes ipsis pœnitentiam dantes, vel sepulturę eorum interuenientes, & ab eis eleemosynas recipientes pari pœna cum eis puniuntur. §. nec solum talibus. 463
Conseruatio generis per ius canonicum cum iure naturali. In fine, De comp. iuris. 69
Consilia publica, nundinæ & negotia sæcularia non debent tractari in Ecclesiis. §. publicæ quoque. 256
Constitutio quid sit, & quotuplex, & ciuiles cõstitutiones, quæ non sunt contra Euangeliũ & Canones, sunt honorandæ, licet ipsis Ecclesia non ligetur. §. constitutio est lex. 12
Constitutũ in Ecclesiis Episcopalibus trahitur etiam ad Ecclesias inferiores. §. non absimilis iuris. 70
Constituturus nõ in sacris præsentari potest in rectorem parochialis Ecclesiæ, licet secus in libera collatione: in qua tñ potest dispensari cum eo, qui est cõstitutus in minoribus ordinibus. §. sunt etiam in eo. 139
Cõstruenti nouam Ecclesiam potest nouum opus nuntiari. §. sed siquis, dum. 246
Consuetudo quid sit. & vnde duxerit originem, & quam vim habeat. §. ius consuetudinis. 11
Consuetudo praua non ligat. §. hæc tamẽ de ea. 12
Contractus matrimonij suspẽditur, donec extat præsumptio quod non possit contrahi. §. cuius si apparuerit. 224
Contrahens sponsalia cum impubere coactẽ nõ tenetur expectare impuberem. §. hæc tamen de his. 190
Contrahentium si alter vtitur verbis dubiis animo decipiendi mulierem, & eam post modũ carnaliter cognoscit, iudicatur pro matrimonio in foro iudiciali, secus in pœnitentiali. §. de eo quæsitum est. 205
Contritio & confessio sine satisfactione parum proficiunt. §. sed nec contritio. 178
Contumax quis dicatur: quid sit contumacia, & quibus pœnis puniatur. §. ergo iuridice vocatus. 343
Contumax nondum iussus a iudice respondere, non habetur pro confesso. §. hoc tamen. 386
Conueniri potest quis vigore litterarum posteriorum, etiam non facientium mentionem anteriorum, quas aduersarius impetrauit, sed per annum non fuit vsus. §. non absimili ratione. 318
Corepiscoporum vsus sublatus est. §. erant olim. 66
Corpore vitiatus, nisi modica sit læsio, ordinari non potest. §. cauenda sunt autem. 105
Conuiuia non debent fieri in Ecclesiis, nisi ex necessitate: & quod dicitur de Ecclesiis, intelligitur etiam de non consecratis, & oratoriis. §. sed & conuiuia. 256
Crimen ob quod renuntiari possit, quale esse debeat. §. propter conscientiam. 73
Crimen si opponatur excipiendo, non est necessaria inscriptio. §. accidit autem. 444
Criminum quædam solum Deũ lædunt, quędã etiam homines. §. criminum autem quędam. 447. Reliqua uide infra in verb. Inscriptio.
Criminalia iudicia non habent aliquid simile cũ ciuilibus, & instituuntur per accusationem, denunciationem, & inquisitionem: & accusationem inscriptio, denunciationem charitatiua monitio, præcedere debet. §. criminalia iudicia. 441
Criminosus perseuerans in crimine non potest testificari, emendatus vero in causa ciuili potest, nisi fuerit reus periurij, vel nisi sit affectus infamia: in causa vero criminali, licet emẽdatus difficilius admittitur. §. plane quod de. 394
Cultus disparitas, & creatoris contumelia sunt iusta causa dirimendi matrimonij: & quod facit Papa, Deus censetur facere. §. sed etsi inter. 231

D

DAtum in dispendium eligendi, vel illo ẽt reclamante non facit electionem simoniacã. §. plane si constet. 450. Cetera vide infra in ver, Oblatum.
Debilitas corporis quæ renunciãdi causam præbeat. §. non absimilis. 73
Decima quid sit §. decima est. 286
Decimæ personales, quæ soluuntur ex rebus vẽditis & paratis pecunia decimata, soluũtur deductis impensis, secus vero prædiales: & fructus non nisi cum onere decimarum alienari possunt. §. item si personales. 287
De quibus decimæ tã personales, quàm reales soluendæ sunt, de iis rebus non deducuntur impensæ factæ pro iis instaurandis, §. illud cõmune tamen est. 288
Decimę de omnibus prouentibus solui debent. §. eadem ratione constitutum. 288
Decimæ & oblationes præscribi non possunt, §. prouentus tamen, 300
Decimarum aliæ personales, aliæ prædiales, §. decimarum duę sunt. 286
Decimas omnes soluere tenẽtur, tam Christiani quàm Iudei: Iudei tamẽ tantum prędiales tenentur

nentur soluere: Christiani & prædiales & personales. §. illud etiam nullam. li. 2. tit. 26. p. 289
De cimas prædiales solunt monachi, regulares, & clerici communiter viuentes: & quod noua le est ager de nouo redactus ad culturam. §. de monachis. lib. 2. tit. 26. pag. 290
Decimas soluere tenẽtur monachi, & alij communiter viuentes, & de prædijs de nouo acquisitis, & propriis manibus excultis, nisi obsteт aliquod priuilegiũ. §. sed etsi iisdem. lib. 2. tit. 26. pag. 290
Declinatorię exceptiones proponi debent ante omnem exceptionem, alioqui amplius opponi non poterunt. §. hæ vero regulariter. 353
Decreta Pontificum Romanorum æquipollent decretis conciliorũ. § decreta quoque Põt. 18
Defectus magnus scientię tribuit legitimã causam renunciandi. §. propter defectum. 74
Defectus qui obuenit mihi ex te, non potes vti contra me ad tuum commodum. §. dubitatũ tamen fuit 493
Deficiens in purgatione, habetur pro cõuicto: & super notorio non est indicenda purgatio, § quicunque vero. 446
Degradatio duplex est, verbalis & actualis. §. est autem degradatio. 79
In degradatione sacerdotum ob causam hæresis potest procedere solus episcopus delinquentium cum suis minoribus prelatis. §. quinimmo interdum. 80
Degradatus traditur curiæ seculari, & pro eo debet ecclesia intercedere: & degradatus se immiscens sacris, excõmunicatur. §. clericus igitur. 80
Delatio habitus tacitam ostendit professionem: & vnusquisque debet se conformare cum habitu, quem gerit. §. tacite profitetur quis. 149
Delegare possunt, non solum princeps, sed etiã alii ordinarii, licet delegatus à principe sit magis priuilegiatus. § possunt autẽ iurisdict. 310
Delegari potest vna causa etiam pluribus, & si in rescripto non fuerit adiecta clausula, Quod si non omnes, valebit processus, secus si talis clausula fuerit adiecta; quo casu procedere poterunt, si constet aliquos non posse, vel nolle interesse. §. item mandari potest. 312
Delegatio soluitur reuocatione iurisdictionis, re integra. § soluitur autem delegatio 315
Delegatio soluitur morte tam delegantium, quã delegatorum: & si vnus ex pluribus delegatis moriatur, adhuc soluitur delegatio, nisi aliud expressum sit in rescripto, vel sub nomine dignitatis facta sit delegatio. §. morte extinguitur. 316
Delegatio perimitur impedimento delegati, tã iuris quàm facti, §. sed etsi delegatus. 316
Delegatio recusatione extinguitur, cũ iudex datus suspectus postulatur, & pronunciatur. §. recusatione quoque. 318
Delegatus à principe regulariter nõ potest quẽ citare, vt compareat personaliter, non tamen in ciuili. §. non tamen in ciuili. 311
Delegatus à Papa non subdelegat nisi personis enumeratis. §. sed nec omnibus. 311
Delegatus vnus ex pluribus, si negotium inchoauerit, alii non possunt se intromittere, nisi ex causa. §. porro vno illorum. 313
Delegatus debet diligenter seruare fines madati & cum quid committitur, censentur omnia commissa, per quæ peruenitur ad illud. §. sed siue vni. 313
Delegatus admittit rationabiles exceptiones, ni si verba rescripti sonent in contratium. § rationabiles quoque. 314
Delegatus habet iurisdicti onem etiam in eum, in quem facta fuit alienatio post impetratum rescriptum, licet rescriptum de eo non faciat mentionem. § sed etsi litteras. 314
Delegatus sedis Apostolicę in causis quæ agitantur coram se pro minori quatuordecim annorum potest eidem curatorem dare, vel auctoritatem constituendi procuratorem: & omnis qui non prohibetur, potest esse procurator. §. quin etiam Apostolicæ. 322
Delegatus debet in citatione inserere tenorem suæ commissionis, & designare suum auditorium: secus est in ordinario. §. iam vero multum. 341
Delegatus à principe potest propriam sententiã intra annum exequi § sed si ordinarius. 419
Delegato quid sit agendum, si iurisdictio eius expiret in peremptorio. § item in delegato. 341
Delicta publica etiam publica pœnitentia lui debent. § publica pœnitentia. 174
Delinquens captus si prætendatur clericus, vtrũ ita sit, debet, cognoscere iudex clericus vocato iudice seculari. § dubitari tamẽ contingit. lib. 3. tit. 1. pag. 308
Delinquẽs captus habitus pro clerico statim debet restitui iudici ecclesiastico. § sed si notorium lib. 3. tit. 1. pag. 308
Delinquentes in sacris locis immunitatis seducti, priuilegiis sacrorum locorum, non gaudent. § hoc autem. 257
Demostrati debet per exteriora, qualis quis sit interius, § oportet item. 59
Dependentia & cõnexa sunt simus tractanda. §. post hæc videamus. 107
Deponere proprius solus episcopus potest cõstitutos in minoribus ordinibus, secus in maioribus

ribus. §. quod autem dictum est. 80
Deprehensi in scelere. & vulnerati, si confessi ex vulneribus mortui fuerint: itẽ improuiso casu oppressi, nõ priuantur ecclesiastica sepultura. § quin etiam. 277
Deputatis vltimo supplicio sacramentum pœnitẽtię & eucharistiæ nõ negatur. §. nec infirmis solum. 179
Descendentes ab hæretico, vsque ad secundum gradum, ab heretica, vsque ad primum, non possunt habere beneficium ecclesiasticum, nisi pater aut mater decesserint emendati. §. sed & eorundem. 458
Detinens, vel ducẽs clericos in stincula, incurrit excommunicationẽ latæ sententię, nisi faciat de voluntare suorum prælatorum. §. interdũ etiamsi. 485
Deuolutio fit ad ordinariũ regularibus prælatis non conferentibus infra sex menses. §. idem statuitur. 112
Deuolutio non habet locum ecclesia non numerata, & quãdo dignitas est suppressa. §. hæc autem ita. 113
Deuolutionis tempus currit tantum non impeditis, & à die notitię. §. tempus autem sex. 113
Deo dicatos homines qui corporaliter offendũt incidunt in excommunicationem latæ sentẽtiæ, à quo nõ possunt absolui, nisi per Papam §. si quis igitur. 484
Diaconi in vigesimo anno ordinari possunt. §. sicut autem subdiacono. 86
Diaconi in sacris constituti sunt, & subdiaconi & diaconi debent episcopũ custodire, sacerdotibus celebrantibus assistere, nouum testamẽtum prædicare: eucharistiam vero præsente episcopo, vel presbytero populo erogare non possunt. §. sicut autem. 85
Dicenti se velle ingredi religionem est certum tempus præfigendum, intra quod vel ingrediatur, vel ad vxorẽ redeat. §. ei autẽ qui. 230
Diebus feriatis in honorem Dei etiam ex cõsensu partium non potest procedi: & angustia tẽporis ad comparendum dati, vitiat citationẽ. §. sed etsi te iudex. 340
Diffamato de excommunicatione nõ possumus communicare, nisi se purget, vel ad cautelam se faciat absolui, & toleratus ab ecclesia nõ debet vitari, nisi in occulto. §. sed etsi, qui 495
Dignum magis trahit ad se minus dignum. §. sanctificatum autem. 185
Dilationes ad testes examinandos tres dari possunt, & ex causa etiam quarta, sub certo tamen iureiurando. §. dabunt autem iudices. 397
Dilatoriæ exceptiones non declinatoriæ regulariter proponuntur ante litem contestatam quandoque tamen etiam post. §. ergo in initio. 354
Dispensari potest cum electo scismatico, si nullum ordinũ à schismaticis suscepit. §. de illo. 48
Dispensari potest cum paruulis, qui cupiditate parentũ ecclesias sunt consecuti, post liberam resignationẽ. §. quinimmo qui paruuli. 452
Dispensari potest circa collationem factam post deuolutionem. §. is quoque, qui. 114
Dispositio regulariter restringitur ad tẽpus præsens, & mentio potentiæ intelligitur de præsenti. §. eodem etiam spectat. 125. Cetera vide infra in ver. interdicto.
Diuersitas dantis non inducit diuersitatem rei datæ. §. accipite 7
Diuortiũ est dissolutio matrimonij, & separatio tori potest appellari diuortium. §. diuortium est. 229
Domestici & similẽ habentes causam, non possunt esse testes. §. domestici quoque. 396
Dominus, præstito iuramento de impunitate, potest seruum suum etiã inuitum ab ecclesia abducere. §. quod si seruus sit. 258
Dormiens, & amens, si ante somnum & amentiam habuerunt propositũ baptizandi, baptizari possunt. §. de dormientibus. 167
Dormientes ex commisso homicidio non incurrunt irregularitatẽ. §. idem constitutũ est. 100
Dotans, vide supra in ver. ædificans.
Dotes vxorum ob hæresim maritorum nõ sunt confiscandæ, nisi scienter contraxerint matrimonium cum hæreticis. §. sed & cum alteri. 457
Ducenti in vxorem sciẽter publicam meretricẽ peccata remittuntur. §. quin potius qui. 206
Reliqua vide supra. in ver. detinens.

E

Ecclesia primitiua nõ habuit subdiaconos, & apud antiquos subdiaconatus nõ reponebatur inter sacros ordines, sed postea is ordo inter sacros ceptus est haberi & subdiaconus potest eligi in episcopũ. §. subdiaconos licet. 85
Ecclesia si steterit vacans per sex menses, beneficium deuoluitur ad capitulum. §. eadẽ ratione, vbi. 112
Ecclesia si ob patronorum discordiam detrimẽtum patiatur, potest episcopus interdicere diuinis. §. quod si ita simultates. 134
Ecclesia noua ob commoditatem plebium ædicari potest, quæ tamen matrici honorem exhibere debet. §. plebium commoditas. 244

Ecclesia nouâ ędificari potest,vtputa pro leprosis vniuersitatis intuitu.§.vniuersitatis intuitu. 244
Ecclesia indotata consecrari non debet: & quæ seruari debent in cõstruenda, vel consecranda ecclesia.§.quacumque tamẽ ex causa. 245
Ecclesia debet quanto potest citius,consecrari. §.basilica igitur. 246
Ecclesia consecranda est ab episcopo, qui prius baptizauit incolas regionis,vbi constructa est §.etsi dubitetur. 247
Ecclesia semel cõsecrata non debet amplius cõsecrari:nec dicitur iteratum, quod ignoratur semel factum.§.ecclesiæ autem. 247
Ecclesia polluta debet reconciliari. §.sed si ecclesia. 248
Ecclesia quibuscũque diebus potest consecrari, sed solum ab episcopis,qui ea,quę sunt iurisdictionis,possunt demandare inferioribus:secus,quę sunt ordinis.§.cõfici autẽ poterit. 248
Ecclesia,vbi sepulta sunt corpora infidelium,nõ debet consecrari,nisi seruata forma,de qua in illo.§.dicitur.§.illud etiam. 249
Ecclesia vacans licet possit vniri;vnio tamen ecclesiarum vacantium disolui non potest.§.illud inter instituendam. 154
Ecclesia & minor restituuntur aduersus sententiam etiam à sede Apostolica latam.§. adhuc autem iis. 437
Ecclesia restituit aduersus quãlibet lęsionẽ etiã aduersus aliam ecclesiam.§.sed etsi nõ. 438
Ecclesiæ Romanæ omnes ecclesię subsunt. §. sicut autem Petrus. 25
Ecclesiæ censetur relictum, relictum sacerdoti pro anima;secus est,si quid ei sit relictum sub onere fidei commissi. §. sed etsi non emerit. lib.2.tit.28.pag. 302
Ecclesiam nouam cõstruenti potest;nouũ opus nunciari.§.sed si quis. 246
Ecclesiam qui cõstruit pręter episcopi consensum,facit iacturam sui patronatus.§. diuersũ statuetur. 246
Ecclesiam suã non potest quis grauare pro alienis debitis:& debita necessaria à prędecessore luenda sunt.Idem,si clericus de mandato fide iusserit,aut in rem ipsius ecclesiæ mutuũ verterit.§.sed nec commissam. 295
Ecclesiæ plures baptismales nõ debent fieri sub vna terminatione, & terminationis controuersia diuimenda est iudicio plebium,vel sorte.§.plures tamen baptismales. 243
Ecclesiæ episcopo omnimodam subiectionẽ debent.§.quemadmodum autem. 261
Ecclesiæ & prouinciæ de nouo conuersę in persoluendis censibus seruabunt consuetudinẽ vicinarum.§.sed quis erit modus. 265
Ecclesiæ omnes positæ in diœcesi subsũt episcopo,etiam monasteria, & monacorũ capellæ, nisi defendantur priuilegio,vel præscriptionę.§.vsque adeo autem. 268
Ecclesiis qui aliud cõtulerunt,vel adquisiuerũt possunt pro modo collati vel acquisiti manu mittere,dum tamen manumissus cũ posteritate & peculio remaneat in parrochio ecclesię,§.illud etiam Toletano. 299
Ecclesiis parochialibus monachi pręesse nõ possunt,licet secus sit in regularibus.§.fugitiuos vero debent. 154
Ecclesiasticę psonę nõ possunt à sęcularibus protestatibus collectari.§.realis immunitas est. 260.
Ecclesiasticę res sunt aut spirituales,aut temporales.§.superiore libro. 157
Ecclesiasticę reputãtur & res illę,quas sacerdos acquisiuit,cum tempore suę promotionis nihil haberet, qui sub pœnis hic contentis curabit,vt de rebus à se emptis ad nomẽ ecclesiæ scripturam conficiat §. ergo res ecclesiasticas.lib.2.tit.28.pag. 301
Ecclesiasticus patronus habet ad prędentãdum menses sex: laicus quattuor:ecclesiasticus nõ põt variare:laicus potest.§. sunt tamen inter 132.Cetera vide supra in littera B,in ver.Bona,& in littera C,in ver.canonica portio.
Electio quid sit,& quòd ad vnũ ius eligẽdi habẽtes citari debẽt,aliàs nõ valet electio,& nõ citatus põt habere ratã electionẽ. §.ceterũ. 26
Electio Papę multa habet specialia. §.sed hęc quidem. 29
Electio celebratur multis modis, & quomodo per ispirationem,& quod laici non per inspirationem,sed per cõspirationem dicuntur eligere.§.celebratur autem electio. 29
Electio quomodo dicatur celebrari p scrutiniũ, & qui sint scrutatores.§.per scrutinium. 30
Electio quomodo per cõpromissum celebretur, & quod arbitri non seruantes formam cõpromissi nulliter eligãt.§.per cõpromissum. 33
Electio deuoluitur ad proximũ superiorem ob nõ seruatam formam, & ob negligentiam eligentium.§.interdum tamen accidit. 37
Electio facta de indigno ius eligendi transfert ad Romanũ Pontificem.§.alia sane causa. 37
Contra electionem factã à duabus patribus nõ potest opponi,nisi de nullitate voti alicuius earum dictarum partium.§.hoc tamen tunc obtinebit. 32
Electus debet intra mensẽ consentire electioni, alioqui

alioqui alius poterit eligi, §.nunc videndum est. 42
Electus post consensum electionis præstitum,vel notitiam habitam,debet intra mensem ad sedem Apostolicam iter arripere, & quanto citius poterit,confirmationem obtinere,§.eadẽ constitutione. 43
Electus schismaticus potest dispensari,si nullum ordinem a schismaticis suscepit,§ de illo dubitari contigit. 48
Electo non est obediendum,nisi litteris cõfirmationis ostensis,§ petet igitur is.45. Cetera require infra in ver.episcopus.
Eligendi ius quibus competat, §.ius igitur prælatum. 35
Eligentes indignum per triennium eligere non possunt §.illi quoque,qui. 39
Eligentium pars minor ad infringendam maioris partis electionem potest opponere de propria auctoritate ac zelo,& de meritis electi,§. quod si eligentium vota. 31
Eligere non possunt impuberes,& non constituti in sacris.§ sed neque in. 35
Eligere a superiore prohibiti,absentes,hæretici, non possunt eligere,§.his quoque. 36.& 37
Eligi non possunt minor xxx.annis excommunicatus,suspensus,& non constitutus in sacris;& schismaticus nõ recõciliatus, §.igitur is q. 39
Eligi qui non potest, non animi vel corporis vitio, sed alias, puta minor xxx.annis,vel spurius,potest postulari,§.sciẽdum est.40 Emphyteutã,vide infra in ver.ruinæ.
Episcopalis & parochialis portio pari passu ambulant §.item de quibus relictis. 285
Episcopatum administrare impeditus,& propterea factus monachus, cessante impedimento potest reuerti ad episcopalem dignitatem,§. cæterum speciales. 76
Episcopatum executus simoniace,sed ignorãter, si fiat postea regularis, licet ad primum reuerti non possit, alium tamen episcopatũ consequi potest,§ rursus si quis inscius. 76
Episcopus,& electus debent postulari, non eligi: secus Abbas & alij inferiores,§.episcopus quoque cum. 41
Episcopus cauere debet ab improborum commercio,& in corrigendo non minus charitatẽ, quàm potestatem exercere debet,§.ab improborum quoque. 55
Episcopus orat oni & prædicationi debet insistere,§.imprimis autem orationi. 56
Episcopus hospitalis esse debet, & liberalis,§. sed nec vtranque. 57
Episcopus non deb et sęcularibus negotiis se implicare,§ sicut autem episcopum. 58
Episcopus pudicitiæ studiosus esse debet,§.pudicus quoque, 59
Episcopus qui semel ad vitam monachalem trãsiuit,nõ potest rursus ad episcopalem dignitatem reuerti,§.accidit autem interdum. 75
Episcopus proprius solum potest deponere cõstitutos in minoribus ordinibus, secus in maioribus,§. quod autem dictum est. 80
Episcopus solus delinquentium cum suis minoribus prælatis procedere potest in degradatione sacerdotum ob causam hæresis,§. quinimmo interdum. 80
Episcopus tantum sacros ordines confert,minores interdũ & alij,& episcopus qui loco, nõ dignitati renunciauit,sacros ordines cõferre potest,secus si etiam dignitati: quia tunc solum minores confert,§.illud postremo omittendũ non est. 94.& 95
Episcopus & capitulũ si habeant potestatem conferendi coniunctim,non potest vnus sine altero,nisi in vno subsit impedimentum,conferre: & si episcopus possit cõferre, tamẽ de consilio capituli:etiam quando sit impeditus.capitulũ non potest se in collatione intromittere nisi episcopus sit negligens in remouendo impedimentum,& mortuo vel absente eo,cuius cõsilio interueniente est conferendum,non est obid differenda collatio,§.quam conferendi potestatem. 111
Episcopus qui instituit secundo loco præsentatũ in pœnam tenetur prouidere etiam primo præsentato.§.sed si laicus. 132
Episcopus potest ex causa ecclesiam patronatã secundum certam formam commendare, §. quòd si necessarium. 135
Episcopus in ecclesia iuris patronatus laicorum ex causa potest ponere Oeconomos,qui colligant fructus erogandos in vtilitatem laicorũ, §.erit etiam episcopo. 135
Episcopus potest interdicere diuinis, si ecclesia ob patronorum discordiam detrimentum patiatur §.quod si ita. 134
Episcopus non potest spernere patroni præsentationem,§.quemadmodum autem. 137
Episcopus potest suo subdito concedere licentiã eligẽdi confessorem,§.episcopus quoque.176
Episcopus excrescẽtibus fidelibus,nouam ecclesiam construere potest,& vnam in plures diuidere,§.Ob incrementum populi. 243
Episcopus fabricans ecclesiam non est periturus, licet iurauerit nõ alienare ecclesiastica,§. nec quidquam. 243
Episcopus.Sicut vnire episcopatus ptinet ad Romanum

Universidad de Deusto
Biblioteca

manum Pontificem, sic minores ecclesias ad episcopum cui subsunt: inferiores vero nō possunt vniri, §. non tamen. 251
Episcopus vnire potest ecclesiam alteri, vel loco religioso donare, etiā non vocato rectore vel defensoribus, sed proprię mensæ non potest. §. vsque adeo. 252
Episcopus nō potest nouum censum imponere, vel veterem augere, præter cathedraticum. §. sed nec episcopus. 264
Episcopus ex causa, & non in propriam vtilitatē potest nouum censum constituere, vel augere veterem, accedente consensu capituli, §. quod autem. 264
Episcopus remittens ecclesiæ seruitia, non censetur remittere procurationem, sed illā dare detrectantes potest excommunicare: & procurationi non præscribitur. §. & adeo. lib. 2. tit. 21. pag. 266
Eps ob vrgentē necessitatē pōt exigere charitatiuum subsidium, §. postremo admonendi. 263
Episcopus cum ecclesiis inferioribus non diuidit sibi relictum, sed bene detrahit quartā de relictis dictis ecclesiis, §. secus autem est. 284
Eps regulariter non potest aliquid agere sine cō sensu, vel consilio capituli, § tractemus. 293
Episcopus feudum a vasallo alienatum, & difficilis recuperationis, potest alteri sub cōditione recuperandi cōcedere, §. sed & in feudum. 298
Episcopus potest feudum deuolutum alteri cōcedere, §. quinimo. 298
Episcopus potest permutare terras duarū ecclesiarum sūæ diœcesis, illarum accedente cōsensu, & de tēporalibus ad spiritualia non potest fieri permutatio, §. episcopus quoque. 300
Episcopus nō potest dispensare cum electo simoniace, licet ignoranter, sed bene super asseruatione beneficii simplicis, pręuia tamē resignatione, §. sed videamus. 450
Episcopus tenetur statuta sua certificare, §. quāobrem. 17
Episcopo ex cā datur coadiutor: cuius datio ad sedem Apostolicam pertinet, §. accidit et. 65
Episcopo cōceditur pro sepultura propria ecclesiam ædificare, aut nouum monasterium construere, §. episcopo quoque. 245
Episcopo quædam pertinent iure ordinationis, quædam lege iurisdictionis, quædā lege diœcesana, §. sed hæc omnis. 261
Episcopo & ecclesiæ si quid coniunctim legetur, fit inter ipsos diuisio, etiam si testator hoc reliquerit episcopo, illud ecclesiæ, nisi stare velint testatoris voluntati, quod ob fauorem vltimæ volūtatis cōceditur, §. quod si cōiunctim. 283
Episcopo si testator aliquid reliquit, & aliquid reliquit ecclesiis, & iussit episcopū esse contentum suo relicto, posthabita detractione quartæ, seruāda est testatoris voluntas, nisi sit facta in fraudem. §. hoc autem. 284
Episcopo debetur a rectoribus quarta decimarū quas exiguunt: nisi præscripta fuerit, §. postremo sciendum. 293
Episcopū qualē esse oporteat, §. oportet aūt. 38
Epi sunt, qui pſunt maioribus populis, & Latine speculatores appellari pñt, & magna est ipsorū in ecclesia auctoritas, §. simpliciter autem. 23
Episcopi duobus modis creantur, §. promouentur autem. 26
Episcopi & presbyteri olim erāt iidem, sed in re medium schismatis de presbyteris vnus electus est qui episcopus dr, §. presbyterum. 82
Episcopi Italici non debēt ordinare Vltramōtanos, nisi de licentia Papæ, vel sui ordinarij, § & hoc quidem. 98
Episcopi soli chrismāt, §. vnde cum ceteras. 170
Episcopi debent propalare nomina excommunicatorum, §. vnde vt excusationis. 496
Episcopi & superiores numquā incurrunt sentētiam interdicti, vel suspēsionis ipso iure, nisi de ipsis expressa mētio habeat. §. ea propter. 513
Episcoporū ordo est tripartitus, & Patriarchę primū post Papā locū tenēt, § in altiori gradu. 21
Episcopis q̄ sint reseruata, §. ecclesias vero. 184
Episcopis visitātibus debetur procuratio, § vlterius. 265
Episcopis prouincialibus deficientibus, aduocandi sunt episcopi vicinæ prouinciæ, §. illud quæritum est si. 51
Episcopis subsunt Xenodochia, Orphanotropia, & loca similia, qui prouidere debent ne illorū res dissipentur, § Xenodochia. 269
Episcopos transferre ad solum Romanum Pōtificem pertinet, § sciendum 69. Cetera vide infra in ver. pleraq;, & in ver. sententia.
Error in persona impedit matrimonium, §. liberi qui sint. 205
Error personę & conditionis impedit matrimonium, non autem qualitatis & fortunæ, §. ergo non omnis. 206
Error personę qualis sit conditionis, fortunæ, & qualitatis, §. solum igitur. 207
Eucharistia. Proprie sacerdotes appellantur, qui Eucharistiā conficiunt, improprie etiā diaconus, & subdiaconus. §. diximus autem. 87
Eucharistia a presbytero tantum exhiberi debet, non ab inferiori, nisi subsit necessitas, § sed nec ab omnibus. 101
Eucharistia Scęnicis & histrionibus nō est dāda, pro

pro ceteris autem, maxime infirmis debet esse parata. § item quamuis. 182
Eucharistiæ sacramentum maximum est, & saltē semel in anno debet assumi. § est autē. 185
Cetera vide in infra in ver. Sacramentum.
Examē debet præcedere collationem beneficiorum. §. quod & in, 91
Exceptio quid sit, & quotuplex ei⁹ est species, dilatoria, & peremptoria, & quod dilatoriarū quędā respiciunt iudicē, quædam actorem, quędā reū & quædam causam. §. exceptio. 351. & 352
Exceptio si opponatur cōtra agentem spolio, per quam concludatur actorem nō possedisse, spoliatus ante omnia non restituitur. §. sed etsi talis. 373
Exceptio excommunicationis licet sit dilatoria, tamen potest opponi & ante & post litem cōtestatam, §. his annumeranda. 354
Exceptio excommunicationis cum opponitur, seruanda est certa forma, §. sed cum. 355
Exceptio excommunicationis potest actori opponi in prima tantum instantia, non in secunda. Idem de cęteris dilatorijs, §. hæc tamen. 355
Exceptio non numeratæ pecuniæ. in fine de cōp. iuris. 74
Exceptiones ducuntur ex loco, & ex tempore, & ex aliis fontibus, §. ducuntur autem. 354
Exceptiones perēptorię sunt quę ius actoris perimunt, & semper agentibus obstant, §. peremptoriæ. 356
Exceptiones perēptorię litis finitæ sunt, quę impediunt litis ingressum. §. harum quædā. 357
Exceptiones peremptoriæ proponuntur post litē contestatā ante sententiam. §. ceterę vero. 357
Exceptiones prędiciales sunt quę alteri causę prędiciū afferūt: puta exceptio cōsanguinitatis, causę restitutionis in, exceptio natalių, petitionis hereditatis, §. sunt etiam quædā. 358
Exceptiones rationabiles admittet delegatus, nisi verba rescripti sonent in contrarium, §. rationabiles. 314
Exceptiones contra testes, peremptoriarum naturam sapiunt, ideo ante sententiam proponendæ, § sunt & aliæ. 360
Excipiens non confitetur agentis intentionē: & potest quis etiā plures contrarias exceptiones opponere, & si iud ex non admittat, potest appellari, & iudex puniri, §. postremo sciēdū. 362
Excōmunicari non potest vnus pro delicto alterius, § Sed & si propter. lib. 4. tit. 14 pag. 508
Excommunicatio quid sit, §. ecclesiasticę cesurę. 481.
Excommunicatio minor à perceptione sacramē torum, maior etiam à fidelium cōmunione separat, §. excommunicationum. 482
Excōmunicatio iudicialis est, quā infert iudex, & cui causa committitur, omnia quæ causam contingunt censentur permissa, §. iudicis. 491
Excommunicatio quando intelligatur de maiori, §. ceterum, quæ. 356
Excōmunicationis sententiam debet prędcedere monitio, & debet fieri in scriptis, ita vt causam contineat, §. quoties. 491
Excommunicationis absolutio ad cautelam peti potest, §. si quis tamen. 499. & 500
Excommunicationis absolutio non debet peti omisso medio, nisi in contrarium sit consuetudo §. sed hoc casu. 500. & 501
Excommunicationū aliæ sunt latę sentētiæ, aliæ ferendæ: & latæ sententię est, cum quis sine facto iudicis à iure excōmunicat, § rursus. 483
Excommunicatus minore excommunicatione egit, secus maiore, § illud quęsitum. 36
Excommunicatus nec proprio nomine, nec alieno potest esse in iudicio, nisi ad defensionem, § hi vero. 326
Excommunicatus à delegato principis, etiā delegato mortuo nō potest ab ordinario absolui, vel alio, præter quam in mortis articulo, vel de mandato Papæ, §. quæri. 345
Excommunicatus non potest reconuenire, §. idē iuris est. 366
Excommunicatus si ante mortē ostenderit signa penitentiæ, etiam mortuus potest absolui, §. plane si. 494
Excōmunicatus minori, si idurescat in ea, poterit excōmunicari maiori, §. qđ si ex locutione. 496
Excommunicatus cui Papa communicat, nō propterea cēsetur absolut⁹, nisi Papa id exprimat, §. nouissime sciendum. lib. 4. tit. 13. pag. 505
Excommunicato cōmunicari nō potest ante absolutionē etiamsi dederit cautionē iuratoriā de parēdo mādatis ecclesiæ, & episcopus ei cōmunionē reddiderit, etiamsi morte pręuentus non potuerit absolui, nec ideo magis. 494
Excommunicato omnes qui ante prolationem sententiæ tenebātur communicare, tenentur etiam post, §. vxores quoque. 497
Excommunicatum iniuste si quis se dicat, prius est absoluendus ante quam sint admittendæ probationes super iustitia excōmunicationis, §. aliud iuris erit. lib. 4. tit. 13. pag. 503
Exempla solenniter sumpta, fidem faciunt, §. idē & de exemplis. 404
Exorcistatus est de minoribus ordinibus, §. sunt igitur in ecclesia. 87
Expectatiuam habens potest acceptare beneficiū vacaturum primum, vel secūdum, vel alterius certum

certum tamen acceptare non potest, §. poterit tamen is. 121
Expensæ, vide supra in ver. appellantem.
Expositus, vide infra in versi. filius.
Expressio eius quod tacite inest, nihil operatur, nisi per alium modum quam quo tacite inest, fuerit facta expressio, §. aliud iuris est. 123
Expressi & tacite quæ est virtus, §. quod si iudex in termino, lib. 3 tit. 17. pag. 425
Extrema vnctio solet exhiberi iis, de quorū mor te dubitatur: & duplex vnctio exterior & interior, & interiorem exterior designat, §. hactenus. 184

F

Facta plus operantur, quàm verba, §. appellasse. 430
Fama præstat adminiculū cęteris probatioinbus: & index ex variis debet animum suum instruere, § fama quoque. 409
Feriis indultis hominum causa renunciari pōt, §. aliud tamen. 241
Festa dedicationum ecclesiarū debent celebrari, §. solemnitates. 249
Feudū a vasallo alienatum, & difficilis recuperationis potest episcopus alteri sub cōditione recuperandi concedere, §. sed & in feudum. 298
Feudum deuolutum potest per episcopum alteri concedi, §. quinimo. 298
Fideles post receptum baptismū debent chrismari, §. quamuis autem. 170
Fides sacramenti supplet sacramentum fidei, §. vnde de Iudæo. 164
Filius familias licet non possit aliquid relinquere pro anima, si careat castrensi peculio, vel quasi, tamen pōt sibi eligere sepulturā, nisi sit impubes, quo casu poterit pater sepelire illū vbi voluerit, nisi sit consuetudo in contrarium. §. de filiofamilias. 273
Filius a patre, vel ab alio, patre scięte, expositus, liberatur a patria potestate: & expositum suscipiēs nullū in eo ius habet § q; si filius. 476
Filij presbyterorum nō possunt ordinari nisi hāt regulares, vel monachi, vel nisi sint nati ex legitimo matrimonio, vel sint valde morati, § presbyterorum. 103
Filij nati ex matrimonio, cui obstitit publicæ honestatis iustitia, non succedūt patri, publicę cōtrahenti, §. filij quoque. 215
Filij, per quorum neutrum ventum est ad compaternitatē, copulari possunt, nisi mos regionis aliud inducat, §. de filiis quoque. 218. Cetera vide infra in ver. pater.
Finis iuris canonici perficit fines aliorum iuriū. in fine comp. iuris. 69
Flauius Vrsinus Cardinalis. ibid. 79
Fœneratores non solum, sed etiam illorū hæredes debent vsuras restituere, nulla obstāte appellatione, §. nec is tantum. 469
Fornicatio carnalis & spiritualis æquiparantur, §. idem erit. 200
Fornicatus compluribus concubinis, nō incurrit irregularitatem bigamiæ, §. aliud iuris est. 104
Frigiditas & coeundi impotentia matrimonium impediunt, §. item frigiditas. 213
Fructus quibus casibus in sortem quis computare non teneatur, §. sunt tamen casus. 471
Fructus ne dilapidēt, sunt sequestrādi, §. sed si. 344
Fur occultus pōt post restitutionē & pœnitētiam ad sacros ordines promoueri, §. de fure. 102
Furiosi ex commisso homicidio non incurrūt irregularitatem, §. idem cōstitutum est. 100. Cetera require infra in versi. ordinari.
Furor impedit matrimonium contrahendū, sed non dirimit contractum. §. furor quoque. 213.
Furtum committentes ob necessitatem mitius puniuntur, & pœna furum puniuntur partientes cum eis, & qui furtorum sunt cōsci, §. sed hæc de illis. 465
Furti nomine omnis illicita vsurpatio cōtinetur: & fures promoueri non possunt, imo promoti deponūtur, & si sint incorrigibiles, debēt excommunicari, & si occisi fuerint in furto, non est pro eis orandum, nisi ante mortem sint cōfessi, §. furti quidem nomine. 464

G

Gratia alicui cōcessa, vt prouidere possit personis idoneis in certa ecclesia, perionis non expressis, non expirat re integra per obitū cedentis, secus si personæ essent expressæ, §. illud quoque. 128
Gregorius XIII. Hugo Boncompagnus, in fine de comp. iuris. 78

H

Hæreticus potest ministrare sacramenta, §. ergo qui baptizat. 161
Hæreticus nō restituit aī omnia. Idē si in restitutione timet de periculo animæ, vel scādalo: quia differt restitutio. §. plures præterea. 374
Hæretici, qui sint, & qui schismatici, & quomodo differant, §. hæretici sunt.
Hæretici nisi hæresim abiurauerint, omni ecclesiastica prærogatiua nudati traduntur seculari curiæ puniendi, § in hæresi autem. 454
Hæretici nō possunt tradi ecclesiasticæ sepulturæ, & tumulantes eos excommunicātur, nec ante absoluuntur, quam propriis manibus exhumauerint, §. ecclesiastica quoque. 457
Hęretici qui receperūt pœnitētiam ecclesię, vel recipere sunt parati, sunt reincorporandi: post abiurationem vero relapsi non sunt amplius reincorporandi, sed traduntur curiæ seculari, eis tamen non negatur sacramentum pœnitentiæ, § sed videamus, qui. 458
Hæreticorum in causa plura cōtra eos sunt inducta, & in processu contra eos, §. plura quoque ad. 460. Reliqua habes supra in ver. bona. & infra in ver. suspecti.
Histrionibus nō est dāda eucharistia, pro infirmis semper debet esse parata. §. item quamuis. 182
Homicidia voluntarius non potest promoueri, & promotus est deponendus: secus de necessario §. patrati delicti. 98
Homicidium fortuitum cōmissum dum dabatur operari rei illicitę, impedit quem promoueri, §. quod si neque voluntarium. 99
Homicidium si dans operam rei licitæ comisit ex negligentia, irregularitatem incurrit, secus si non ex negligentia, sed mero casu, §. sed etsi licitæ. 100
Homicidium fortuitum non punitur, si nulla culpa casum præcessit, §. idem etiam. 475
Homo liber non debet ab ecclesia violenter abstrahi, nisi impetrata vita, & membrorum incolumitate. §. hæc tamen. 257
Homo quinque modis considerari potest. in fin. de comp. iuris. 67
Homo varie consideratus variis legibus vtitur. ibid. 67
in Hospitalibus circa sacramentorum exhibitionem seruanda est antiqua consuetudo, §. sed & si qua. 271. Cetera vide supra in ver. administratores,

I

Ieiunis & à ieiuno debet dari chrismа, nisi necessitas aliud cogat, § accedent. 171
Ignorantia excusat participantem cum excommunicato, §. interdum tamen. 497
Immortalitas quadruplex. in prælection. in principio. ibid 81
Immortalitas perpetuitatis. 81
Immortalitas beatitudinis ibidem.
Immortalitas successionis naturalis. ibidē. 82
Immortalitas legitimę successionis. ibidē. 83
Immunitas in titulo de immunitate ecclesiarum large assumitur, & quid sit immunitas, § immunitas. 254
Immunitatis ecclesiarum triplex est species, localis personalis, & realis, & quod immunitas localis est, per quam profana in ecclesiis & non cōsecratis, vel oratoriis exerceri prohibentur, §. est autem eccles. 254
Impediens conceptionem, vel abortū procurans punitur vt homicida, secus si id casu fieri cōtingat, § is quoque. 476
Impeditus administrare episcopatū, & propterea factus monachus, cessante impedimēto, potest reuerti ad episcopalē dignitatē, §. cæterū. 76
Imperator, vide infra in ver. laici.
Impubes si præter parentum voluntatem, monasterium fuerit ingressus, possunt parētes intra annum reclamare, secus si sit pubes, §. quod si impubes. 148
Impuberes duo quorum malitia nō supplet ætatem, & qui pubertati nō sint proximi, vel etiā alter tantū sit impubes, si per verba de præsenti matrimonium contraxerint, talis contractus resoluitur in sponsalia de futuro, & ex eo inducitur iustitia publicę honestatis, § consensu. 190
Impuberes volentes dissoluere sponsalia nō sunt audiendi, sed expectandum est tempus pubertatis. §. de illis qui. 195
Impuberes & nō constituti in sacris non possunt eligere, § sed neque 35. Cetera vide infra in ver. monachus, & in ver. mulier
Indultis Apostolicis derogari potest per pactū, §. Quod quidem vsque. 332
Infantes, furiosi, dormientes ex commisso homicidio non incurrunt irregularitatem, §. idem constitutum est. 100
Inferens iniuriam & damnum, debet damnum passo satisfacere, nec illum excusat ignorantia, §. mitius cum his. 477
Interiori quod conceditur, multo magis concedi tur & superiori, § quod autem, 24. Cetera vide supra in versi, coadiutor.
Infideles intra quartum gradum coniuncti, si cōuertantur, non sunt separādi, & eorum proles est legitima, §. si tamen. 222
Ingerēs se diuinis incurrit irregularitatē, & quid sit irregularitas, §. cauebūt. lib. 4. tit. 15. p. 512
Ingressus qui inuita vxore est monasterii, ab eadem vxore egredi coactus, ea mortua nō cogitur rursus in monasterium reuerti, sed nō poterit amplius vxorem ducere. Quod si vxore nō contradicente fuerit ingressus, illa mortua nō poterit exire, præsertim si fuerit professus cōsentiente vxore, §. quæsitum tamen est. 234
In tium vniuersalium conciliorum celebrādorū post Apostolos cœpit temporibus Cōstantini: & ipsorum celebrādrorum est apud sedē Apostolicā auctoritas, §. quorum celebrandorū. 14
Iniuriæ inferuntur re, vel verbis & litteris: & pœna est arbitraria, §. inferuntur autem. 481
Iniuriarum vltores ordinari non possunt, § idem statuendum. 102
Innodatus pluribus non potest ab vna tātum ex

cõmunicatione absolui,& absolutio subreptitia non tenet,§.quod si quis.lib.4.tit.13.p.503
Innouata per iudicem post diffinitam sententiã à qua appellatũ fuit,reuocãtur statim per iudicem Apostolicũ etiã si ante appellationẽ fuerint innouata,§.interposita.lib.3.tit.17.p.429
Inquisitio per ius canonicũ,in fine de cõp.iu. 69
Inquisitio.Quando procedendum sit per inquisitionem,§.per inquisitionem. 443
Inquisitor hæreticæ prauitatis nõ potest procedere contra sortilegos,nisi sortilegium expresse contineat hæresim,§.sciendum. 461
Inscriptio non est necessaria,si crimẽ opponatur excipiendo,§.accidit lib.4.tit.1.pag. 444
Inscriptio nõ est necessaria,si crimen obiiciatur, vt quis ab officii, vel beneficii executione excludatur:quo tamen casu si post confirmationẽ opponatur,deficiens in probatione punitur pœna extraordinaria,§.sed an si propterea.445
Reliqua vide supra in versi crimen.
Instrumenta possunt exhiberi vsque ad conclusionem in causa,§.exhiberi autem. 404
Instrumentorum appellatione non large sumpta continetur solum scripturę,quę in iudicio exhibentur,§.at si partes. 403
Instrumentis non viriatis, & de vitio non suspectis creditur,& error vnius litterę, & rasio in loco non suspecto,non vitiat instrumentum, §.exhibebuntur. 405
Intentans spolia non potest reconueniri, nisi super causa spolij,§.is quoque. 367
Interdictum quid sit,§.Ecclesiasticę,censurę.481
Interdictum aliud iuris,aliud iudicis. quæ distinctio exemplis declaratur,§.habent ecclesiastica lib.4.tit.14.pag. 506
Interdictum iudiciale quid sit, §. iudicis sententia.lib.4.tit.14.pag. 507
Interdictum ecclesiasticum respectu personarũ est stricte interpretandum,& vnus non potest pro delicto alterius excommunicari,§.at non ficuti.lib.4.tit.14.pag. 508
Interdicti tẽpore potest quis baptizari,chrismari,& verbum diuinum audire, §. excepti vero casus.lib.4.tit.14.pag. 509
Interdicti tẽpore potest confici sacrũ chrisma:sed vnctio extrema,ecclesiastica sepultura,& diuinorũ celebratio sũt prohibita,nisi cõcessa quibusdã sint ex priuilegio:& violãtes inter dictũ incurrũt excõmunicationẽ nõ obstãtibus priuilegiis,§.velut igitur.lib.4.tit.14.pag. 509
Interdictorũ quędã generalia, quædam specialia, §.rursus interdictum.lib.4.tit.14.pag. 507
Interdicta vniuersitate, & singuli de vniuersitate cẽsentur interdicti,ne interdictũ reddatur elusorum,§.item cum loci.lib.4.tit.14.pag. 508
Interdicto loco principali,cẽsetur interdictus accessorius vicinus & cõtiguus, & dispositio iudicis non debet posse reddi elusoria, §. etsi quidem lib.4.tit.14 pag. 507
Interficiens per industriã similis est assassino, §. non absimilis. 475
Interficiẽs latronẽ nõ ex necessitate punitur, secus si ex necessitate,§.quod si qs latronẽ. 475
Interficientes clericos qui posthabito habitu cõmittunt enormitates,non sunt excommunicati,§.quinimo.l b.4.tit.13.pag. 488
Interius qualis quis sit, debet per exteriora demonstrare,§.oportet item. 59
Inuitus baptizatus characterem suscipit,& cogẽdus est ad obseruantiam fidei, secus si penitus sit coactus.§.sed etsi quis. 167
Ioan Maria de Monte, Iulius III. in fine de cõp. iuris: 78
Ioan Ang Medices Pius IIII. ibid. 78
Irregularitas,vide supra in versi.ingerens.
Iudæi satisfacere debent de immoderato grauamine Christianis,alias excõmunicantur modo quo possunt,§.Iudæi quoque. 470
Iudex delegatus,si pronuntiat se iudicẽ competentem,expirat iurisdictio,§.item si. 317
Iudex delegatus quid sit,§ extraordinariũ. 310
Iudex debet habere notarium,vel duos viros ideoneos,qui scribant acta iudicij.§.ergo. 338
Iudex benefaciet,si rem terminare quęrat sine tela iudiciaria.§.in his quoque. 350
Iudex debet esse contentus vna pœna ex pluribus,quæ aduersus contumacem comperunt, & excrescente contumacia, potest etiam ad alias procedere,§ quod autem. 348
Iudex nõ debet in causa supersedere obtẽtu exceptionis polii nisi dicatur factum ab actore, & hoc in ciuilibus:in criminalibus vero potest etiam obiici de spolio à tertio facto,si quis dicatur vel tota sua substantia, vel maiori parte spoliatus,nec agenti super rebus Ecclesiasticis potest opponi exceptio spoli rerũ priuatarũ, vel contra,§ sed quia. 359
Iudex diligens esse debet examinando super omnibus qualitatibus ipsius causæ, §. interrogabit. 388
Iudex ex causa delegabit examen testiũ,§. si quis tamen eorum. 389
Iudex qualiter pensare debeat dicta testiũ,& qd potest illos repetere, & interrogare vsque ad sententiam,§.publicatis igitur. 402
Iudex potest testem repetere super omissis, §.eũ quoque. 402
Iudex debet aduertere,ne dubium accipiat pro notorio,

notorio,§.sed cum multa. 408
Iudex ex varijs debet animum suum instruere, §.fama quoque. 409
Iudex vnus ex pluribus sufficit quod recitet sententiam vsus plurali numero,secus in actu electionis,§.sed & si. 412
Iudex qui contra leges & conscientiã corruptus iudicat,varie punitur,§.is autem qui. 415
Iudex deputatus super executione sententiæ admitti exceptionem fraudis, seu nullitatis,non vt super ea pronuntiet,sed vt negotium ad superiorem,qui iudicauit,transmittat,§.quod si princeps. 420
Iudex ordinarius quis sit,§.est & alia. 309
Iudex ordinarius tenetur exequi sententiã delegati à Principe etiã iniustam,§.eũ igitur 420
Iudex ad quẽ inhibere nõ potest,si dicitur exiniusta causa appellatũ,nisi prius recepta appellatione vt probabili,incipiat cognoscere de causæ veritate,§.qđ si obiiciatur.l.3.tit.17.p.416
Iudex à quo compellere non potest appellãtem a grauamine ipsius veritatem probare,licet citare possit ad ipsius reuocationem audiendã, qua facta in causa procedere poterit eius contumacia non obstante, ac si numquam appellasset,§.sed videamus lib.3.tit.17.pag. 427
Iudex quando periculum est in mora, debet breuiare terminum prosequendæ appellationis, §.superior quoque. 435
Iudex si processerit nõ excipiẽte inquisito de nõ diffamatione, processus tenebit,§.idem etiam erit.lib.4.tit.1.pag. 444
Iudex fœneratori potest precipere sub pœna excõmunicationis,tã ne vsuras exigat, quã vt exactas restituat,non obstante iuramento præstito de nõ repetendis vsuris,§.sed etsi quis.469
Iudex aliquem excommunicans in dubio censetur infligere maiorem excommunicationem,§. sed quæri poterit. 492
Iudicis dispositio nõ debet posse reddi elusoria, § etsi.lib.4.tit.14.pag. 507
Iudices duo ordinarii si sententias diuersas ferãt tenet sententia lata pro reo,nisi actoris causa sit fauorabilis:si vero delegati,sentẽtia pendet ex voluntate delegantis:si vero arbitri,neutra tenet,si vero vnus tantum ex pluribus pronunciauerit,nulla erit sententia,§.ex facto. 413
Iudicare secundum leges & consuetudinẽ debet quilibet iudex,& summus Pontifex, qui tamẽ ex causa potest ab alijs recedere,§.sed siue ordinarius. 414
Iudiciũ quid sit,& qd causa,§.testar.l.3.tit.1.305
Iudicium extraordinarium quid sit,§.extraordinarium. 310
Iudicium summariũ est,in quo subtili ordinis iudiciarii obseruatione prætermissa proceditur ordinarium & solẽne est,in quo series iudiciariæ telæ obseruatur,§.rursus iudiciorum. 319
Iudicia secularia quæ sint,& quæ ecclesiastica, §. summa diuisio.lib.3.tit.1.pag. 305
Iudicia exercemus per nosmetipsos,& per procuratores,vel syndicos,& quot sint procuratorũ species,§.expositis generibus. 320
Iudiciorum secunda diuisio, quod quædam sunt ordinaria, & quædam extraordinaria, §. est & alia. 309
Iuramentum aliud voluntariũ,aliud necessarium & necessarium,nisi ex causa,recusari potest, §. sed cum sit. 406
Iuramentum recusandi quæ sint iustæ causæ, §. sunt autem iustæ. 496
Iuramentum deferendum est reo, si pro eo sunt præsumptiones,nisi aliter iudex arbitretur,§. sed etsi pro reo. 406
Iuramentum voluntariũ est quod defertur à parte parti,quod deferẽti potest referri,nisi simus in famosis actionibus,§.voluntarium est. 406
Iuramenti de calumnia omissio nõ vitiat processum,§.illud postremo. 382
Iurare de calumnia tenẽtur etiam procuratores, quandocumque iudici videbitur,§.& non tantum. 381
Iuratur de calumnia hodie etiam in causis spiritualibus,§.in causis. 381
Iuratur de calumnia etiam in causa appellationis,§.præterea. 382
Iuris interpretibus cauenda est affectatio linguæ politioris in fine de comp.iuris. 67
Iurium cunctorũ finis vnus conseruatio.ibid. 68
Iuris Pontificii finis excellentior ceteris.ibid.68
Iuris ciuilis interpretes tumidi. ibid. 75
Ius canonicum fines ceterorum iurium amplectitur,& quomodo. ibid. 68
Ius ciuile secundum Arist.ordinatio ciuilis societatis. ibid 68
Ius canonicum raros habet auditores. ibid.70
Ius canonicum à sacra Theologia multa mutuatur. ibid.72
Ius ciuile pœnis affici insontes, deliquentes subleuat. ibid.73
Ius canonicum quid præstet. ibid.77
Iusiurandum deferri potest ad supplendam probationẽ,§.quod si nec testibus. 405
Iurisdicto perpetua per vnum,intelligitur perpetuata quo ad omnes,§.iurisdictione vero. 313
Iurisdictio delegati à Principe expirat per executionem sententiæ.§ idem iuris est. 317
Iurisdictio expirat transacto termino,si in rescripto tem-

pro tempus apponatur.§.sed & si causa. 317
Ius canonicum vnde dicatur: quid sit, & ex quibus constet.§.iuri canonico. 8
Ius canonicum versatur circa personas, res & iudicia,§.versatur autem. 19
Ius diuinũ est,quod cõtinetur in lege, & in Euangelio,& est immutabile,§.ius diuinum. 10
Ius eligendi quibus competat: §. ius igitur prælatum. 35
Ius patronatus quid sit, & quibus modis constitui,§.accidit autem. 130
Ius patronatus acquiritur per rite ædificantem, vel dotantem.§.ædificatione. 131
Ius patronatus transmittitur ad quoscunque heredes,& plures succedentes vnt habent vocem vnius,nec heres patroni institutũ mutare potest,§ successione quoque. 134
Ius patronatus donari potest,sed obdonationem non præiudicatur iuribus Episcopalibus, vẽdi autem non potest,nisi cum vniuersitate. §. donatione quoque. 136
Ius patronatus tollitur cessione collegio, constitutione Ecclesię destructione,delicti perpetratione,§.tollitur ius. 140
Iustus metus,vide infra in ver,Metus.

L

Laber in interpretãdo.in fine de cõp. iu. 76
Laicus etiam de manu clericorum nõ potest decimas recipere sub pœna excõmunicationis, & priuationis sepulturæ,& clericus cõcedens deponetur,§ ex cõtrario.lib.2.tit.26 pag.292
Laicus à laico corã seculari iudice conueniri debet,nisi causa sit spiritualis,vel similis,& litteræ impetratæ ad iudicem Ecclesiasticum non tenent,§.laicus ergo. 306
Laici non possunt eligere,§.laicis quoque. 38
Laici & etiam imperator non possunt concedere priuilegium super decimis non soluendis. §. generaliter autem.lib.3.tit.22.pag.292. Cetera vide supra in ver. Electio.
Latrones vide infra in verſi. Publici latrones.
Lectoratus est de minoribus ordinibus, §. sunt igitur. 87
Legare tantum quis potest de bonis Ecclesiasticis,quantum contulerit Ecclesię,§.item si tantundem. 307
Legat⁹ de latere nõ cõfert cathedrales Ecclesias regulares,nec dignitates post Pontificalẽ maiores,nec potest eodem tẽpore in eadẽ Ecclesia plures reseruationes facere,§.sed tamen. 114
Legatus de latere potest derogare iuri patronat⁹ Ecclesiasticorum,non laicorum, Ecclesiastico patrono reddatur ratio prouentuum patronatus Ecclesiæ,secus laico,§.legatus etiam. 133
Legati missi,vel nati, vigore suæ legationis non conferunt nisi specialiter sibi cõcedatur:secus est in legatis de latere, qui conferunt, & sine mandato speciali,etiam inuito patrono Ecclesiastico,§.ex legationis. 114
Leges qualiter se habeant erga homines. in fine de comp.iuris. 65
Leges diuersæ ac contrarię. ibidem 65
Legistæ meri intra p iuatam fortunam constiterunt. ibid. 78
Lepra,vel similis morbus sponsalia dirimit,licet nõ dirimat matrimoniũ,§ item si sponsus. 200
Leprosi possunt matrimonium contrahere,§.alia est causa. 213
Libellus quid sit.§.in primis igitur. 348
Libellus quæ continere debeat,& quod ineptus & obscurus libellus non obliget ad respondendum: & quod iudex possit illum lacerare,§. exprimet igitur. 350
Libelli solennis porrectio in quibus casibus non est necessaria,§.sunt tamen casus. 350
Libello oblato debẽt reo dari dilationes ad excipiendum,& ad euitandã obscuritatẽ:vna materia est vno loco tractãda,§.oblato tamẽ.351
Libellorum alii sunt accusatorii,alij conuentionales,§.porro libellorum. 349
Liber homo non debet ab Ecclesia violenter abstrahi,nisi impetrata vita & membrorum incolumitate,§.hæc tamen securitas. 257
Libertus non potest ordinari,§ ratione. 96
Licentia concessa à superiore religioso, vt possit consentire promissioni de se factæ,non valet, §.strictius adhuc. 97
Litis contestatio est fundamentum iudicii, quo deficiente frustra superædificabitur:& quando dicatur lis contestata,§.hactenus. 375
Litis contestatio necessaria est,cum officio iudicis pro actione instituitur,§.nec solum. 377
Litis contestatio quando non est necessaria,quo modo cognoscatur,§.sunt & alij casus. 379
Litis contestationem qui effectus sequãtur,§. igitur sequuta. 377
Litis pẽdentia non inualidat matrimonium contractum,§.sic etiam. 384
Lite pendente nihil innouandum,& lis tunc pendere dicitur,cum citatio legitima peruenit ad partem citatam,aut per eam factum est, quominus perueniret,§.instituta ergo lite. 383
Litiũ breuitas p ius canonicũ in fi de cõp.iu. 69
Litteras Papę,qui per se,vel per alios falsant, excõmunicati sunt cum suis fautoribus, & Clerici officiis & beneficiis priuantur, & degradati traduntur curiæ seculari,§,aduersus eos. 475
Litteris falsis qui vtitur,si clericus est,officiis & beneficiis priuatur: si laicus excõmunicatur. § mittus cum illis. 476
Locutio pluralis restringitur ad duo.§.sed si concessum. 127

M

Magis dignum trahit ad se minus dignum. § sanctificatum autem. 185
Magnitudo & grauitas rerum contentarũ in iure canonico. in fine de comp.iuris. 71
Malitia plebis iustam tribuit renuntiandi causã Item vitatio scandali § propter malitiam. 74
Mali nil in rebꝰ,sed in vsu.i fine de cõp.iuris. 66
Malum facere non debemus, vt postea faciamus bonum, & si non sint quibus restitui possint vsurę erogandę sunt in pauperes,& pauperes excusat à restitutione,§ nec quidquam. 468
Mandatarius,cuius non est electa industria, potest alteri mandare,§.illud etiam. 129
Mandatũ suscipiens de ordinibus cõferendis certis personis,nõ tenetur eisdẽ prouidere de beneficio,sed mãdans:secus si sit mandatũ generale,vel ordinãdi licẽtiã cõcedens.§ q si. 103
Mandatum faciens mentionem de collatione,nõ potest trahi ad præsentationem,vel mittitionem.§.idem obseruari. 124
Mandatum Apostolicum restrictionẽ recipit ex persona prouisi §.interdum tamen. 126
Mandatum ab ordine scripturæ declaratur § ex ordine. 127
Mandatum per quod prouideri debet de beneficio spectante ad prouisionem plurium, intelligitur coniunctim §.si verò. 127
Mandatum simplex de prouidendo non extenditur ad beneficium curatum, vel electiuum. §. ex natura. 128
Mandatũ simplex de prouidendo, nõ extenditur ad obtinentẽ aliud beneficiũ,nisi fuerit id expressum:quo casu solũ vnicum & non curatũ beneficiũ obtinenti prouideri poterit:& plura lis locutio restringitur ad duo.§.nã & is. 127
Mandatum Apostolicũ ex causa potest executioni mandari, etiam in alio loco ab expressõ in mandato.§.similiratione. 315
Mandatum non cõprehenditur maiora quam sint in procuratorio expressa § crimina tamen. 323
Mandatum morte constituentis.expirat,interdũ etiam re non integra.§.morte quoque. 331
Mandati Apostolici fines sunt diligenter custodiẽdi,nec extendũtur,nisi ad casus expressos,etiã de consensu,& in præiudicium prouisi. §. sunt autem. 123
Mandatum Pontificis acceptum,& feliciter consummatum.§.sed hoc nos. 4
Manumissus ab Ecclesia,vt eidem seruiat sit diuinis,non potest se transferre ad aliam Ecclesiã:secus si simpliciter fuerit manumissus.§.quod si quis. 96. Cetera vide supra in ver.Ecclesius.
Mater & filius in ipso articulo parturiendi possunt separatim baptizari, nec ob id creditur baptismus iteratus.§.is quoque cuius. 166
Materia,vide supra in ver.Libello oblato.
Materia iuris ciuilis in fin.De comp.iuris. 70
Matrimoniũ spirituale dissoluitur trãslatione,renũtiatione,dispositione.§ vidimꝰ hucusq; 67
Matrimonium nullo pacto contrahi potest a cõstituris in maioribus ordinibus: sed constitui in minoribus possunt:sed si cõtrahant, priuantur beneficijs & dignitatibus Ecclesiasticis. §. horum autem. 88
Matrimonium quid sit.§ matrimonium. 187
Matrimonium præcedit alia sacramenta ratione loci,in quo institutũ est, temporis lat tudinis, & myſterii.§.& merito. 187
Matrimonium cum alia postmodum contrahere poterit,si per contrahẽtem sponsalia in diem, non stetit quo minus matrimonium contraheret.§ dies adiicitur. 192
Matrimonium per verba de præsenti contractum tollit sponsalia præcedentia,& iuramento firmata,sed matrimonium cõtractum per verba de præsenti non irritatur etiam secuta copula. § si quis igitur. 197
Matrimoniũ quantũ ad Ecclesiã,vt cõtra habetur necessario requirit verba, ac muti & surdi signis nuptias possũt cõtrahere.§.licet autẽ.202
Matrimonium quibus verbis aptus contrahatur. §.verba autem. 203
Matrimoniũ dissolui potest,si vnus cõiugũ cõperiatur post contractũ matrimoniũ seruilis conditionis,nisi post talem cognitionẽ fuerit renouatus cõsensus,vel sequuta copula.Et,liberi sunt ex libero vẽtre nati,nisi aliud inducat lex & mos regionis.§.si quis tamen. 204
Matrimonium per errorẽ in persona impeditur. §.Liberi autem sunt. 205
Matrimonium non soluitur altero coniugum fidelium in hæresim la, so.§.alia sane causa est. lib.2.rit 12.pag. 215
Matrimonium contrahendum à furore impeditur, sed non dirimit iam contractum. §. furor quoque. 213
Matrimonium impediunt frigiditas & coeundi impotentia.§.item frigiditas. 213
Matrimonium an possit à leprosis contrahi.§.alia est causa. 213
Matrimonium accusari nõ potest ab eo,qui tempore denuntiationis siluit,nisi iuret de calumnia,& quod post denuntiationem nouit quæ ob.ectu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

obiecturus est,§.non tamen. 225
Matrimonium potest accusari ex causa etiē post denuntiationem.§.idem iuris. 226
Matrimonium accusari potest nō ex causa delicti per solos coniuges,§.sed nec omnes. 226
Matrimoniū ex causa delicti accusari potest per omnes,sed potissimū coniunctiores, antiquiores & honestiores.§.quod si delictum. 227
Matrimonium regulariter dissolui non potest, & nisi sequuta sit copula, soluitur per ingressum monasterij ita vt remanēs in seculo possit alteri libere nubere §.sciendum est. 229
Matrimonium cur non sequuta copula per religionis ingressum dissoluitur § neq; mirū. 231
Matrimonium etiam non consumatum,per sacri ordinis susceptionem non dissoluitur.§.diuersum statuitur. 231
Matrimoniū ob verā coeundi inpotentiā non ob putatiuā dissoluitur § ité si quis ignarus. 232
Matrimonium cum ea,quam quis vxore viuente cognouit nō sub specie matrimonij, defuncta vxore potest quis cōtrahere,si neuter ipsorum quid machinatus est in mortem prædefunctæ vxoris §.cum ea. 239
Matrimonium non soluitur ob fornicationem carnalem,vel spiritualem:sed fit separatio tori,§.sæpius tamen, 233
Matrimonium contractum per procuratorem reuocatum non tenet,licet reuocatio non venerit ad notitiam partium.§.non sic. 329
Matrimonii bona sunt sacramentū, fides, proles & fornicationis remedū.§.consequuntur.188
Matrimonii contractus suspenditur,donec extat præsumptio, quod non possit contrahi. § cuius si. 224
Matrimonia hodie vsq; ad quartū gradū inclusiue iunt prohibita,& de facto cōtracta tēporis cursu non validantur § constitutū igitur. 220
Matrimonia prohibetur contrhi clandestine, ne postea oporteat illa dissoluere. §. ne tamen post. 223.& 224
Matrimonia clandestina si publicentur, recipit Ecclesia §.lane si parochialis.225. Cetera vide supra in ver.Cognatio,& in ver. Error, & infra in ver.Publicę honestatis iustitia,& in ver. Ordo sacer,
Matrimoniorum materia quām varie considerata. in fine de comp.iuris. 66
Matrimonium conciliat immortalitatem generis. ibid 68
Medici qui ęgrotos ad pœnitentiam non inducunt,sunt ab Ecclesiæ ingressu arcendi.§. medicos etiam. 178
Memoria,ad memoriam iuuandam conducit repertio.§ hæc de præbendis. 149
Mendicantes non possunt profiteri ante lapsum anni,& recipientes professionem puniuntur, §.quod tamen. 148
Mendicantes solum in ordinem Carthusiensium migrare possunt.§ mendicantibus. 153
Mens humana vna, & intellectus vnus.in fine de comp.iuris. 65
Metropolitanus solum in sua prouincia,& certis diebus pallio vtitur, & pallium personam sequitur,& ideo commodari nō potest.§.sed eo nec semper. 53
Metus iustus nisi purgatus fuerit,impedit matrimonium.§ coactio quoque. 214
Metus iustus excusat,adeo quòd nō appellans habetur ,appellāte,si fuit protestatus,& causas appellationis expressit.§.is quoq;,quē. 431
Metu iudiciorū interdum deuenitur ad pacta, ad trāsactiones & ad cōpromissa,§.cōsequēs.335
Minor triginta annis,excōmunicatus, suspensus, & conititutus in sacris,& schismaticus reconciliatus,non possunt eligi.§.igitur is,qui. 39
Minor xxx annis poltulari potest.§.sciēdū est 49
Minor xuii.annis si in causis spiritualibus in iudicio esse velit, quomodo sit agendum. §. quod si quartum. 321
Minor & Ecclesia restituuntur aduersus sententiam a sede Apostolica latam,§.adhuc autem, 437.
Minores debent maioribus exhibere reuerentiā maiores vero minoribus amorem & charitatem,§.in primis. 89
Minores septennio non possunt sponsalia contrahere,& contracta lapsu temporis non conualescunt,nisi noua volūtas accesserit,aut nixus copulæ interuenerit.§.non tamen omnibus.194
Minores xiiii annis non possunt contrahere matrimonium,nisi pro bono pacis,& ex necessitate.§.sed qui sint puberes. 102
Minores fratres non possunt profiteri ante lapsū anni,& recipientes professionem puniuntur, §.quod tamen. 148
Minores & predicatores indistincte de omnibus obuentionibus parochialem portionem soluere tenentur,§ sed illud quidem. 281
Mirum esse quod non fuerint hactenus compositæ institutiones iuris canonici. §. non parua. 3
Miserabiliū personarum tutelam debet clerici suscipere § viduarum autem. 259
Missio in possessionem in causis beneficialibus non habet locum, sed in locum eius poterit procedi lite non cotestata.§ sed, illa quidem. 346

Monachus quis sit ex triplici capite,& impubes à patre traditus monasterio post annum pubertatis potest redire ad seculum,si velit,§.monachi fiunt. 145
Monachus semel factus cogitur remanere in monasterio,§.is igitur,qui. 152
Monachus non potest aliquid proprium habere, nec contra hoc potest Papa dispensare, §. sed nec aliquid. 152
Monachus potest transire solum in arctiorem religionem & si dubitetur,an sit arctior,in quam monachus vult migrare,statur iudicio abbatis, §.sed nec temere. 153
Monachi non ordinantur,nisi de licentia abbatis, §.monachi quoque. 97
Monachi non possunt præesse Ecclesiis parochialibus,§.fugitiuos vero. 154
Monachi an possint esse patrini alienorum filiorum,§.parentes quoque. 172
Monachi deseruientes Ecclesiis sunt exempti à muneribus personalibus.§. personalis immunitas 258
monachi,regulares & clerici communiter viuentes soluunt prædiales decimas,§.de monachis. lib.2.tit.26,pag. 290
monachi decimas soluere tenentur, & alij cōmuniter viuentes,etiam de prędis de nouo acquisitis, & propriis manibus excultis, nisi obtlet aliquod priuilegium,§.sed etsi eiusdem. ibidē.
monachi non possunt esse procuratores,nisi propriæ Ecclesię vrgente necessitate,& superiores iussu.§.Idem quoque. 325
monachi de consensu abbatis possunt testimoniū dicere,§.monachi quoque. 393
monachi se ad inuicem,vel conuersos percutientes sunt ab abbate,vel episcopo absoluendi,§. monachi quoque. 490. Cetera vide supra in ver.Clerici,& in ver.Ecclesię.
monasterium, vide supra in ver. Ecclesiæ, & in ver.Ingressus.
moniales se adinuicē,vel cōuersas percutientes, à quo sint obsoluendæ,§.Simile statuitur.490
monitio Canonica quæ sit,§.tunc autem Canonica. 497
mors & absentia æquiparantur re non integra,§. quæsitum est. 316
mortē qui sibi inferūt,habētur similes illis qui impœnitētes moriūtur,§.nouissime sciendū,477
mortuus ruri qui sepulturam nō eligit,si sine periculo possit exportari,vel in parochiali Ecclesia,vel in maiorum sepultura debet sepeliri,§. illud tamen. 274
mortui tumulati contra Canones sunt exhumandi.si illorum corpora possunt discerni à corporibus fidelium,§.& etsi contigerit. 276
mortuis non communicatus,quibus nō cōmunicamus viuis.§.non tamen omnes. 275
mortuos non humandos qui contemptis clauibus in locis sacris humauerint,excommunicationem incurrunt,à qua non sunt absoluendi ante quàm arbitrio Episcopi satisfecerint, §. si quis autem. 276
mulier viri potens contrahens cum impubere,nō potest resilire, sed impubes factus pubes,potest,§.mulier quoque. 196
mulier credens virum esse mortuum,quę religionem est ingressa,à viro educta, si vir moriatur non cogitur reuerti ad monasterium,licet id sibi expediat,§.quid statuemus, 235
mulier restituenda si timeat sæuitiam viri,debet ab eo præstari cautio,& si ea non putetur sufficiens,dum causa plene cognoscitur, vxor est deponenda in loco honesto & tuto,§. præstanda tamen. 237
mulier si matrimonium contraxerit cum eo quē ignorabat coniugatum,vxore prima mortua, erit in eius potestate virum retinere,§. hoc tamen de ea. 238
mulieris ob solam traductionem ad domum nullum ius oritur impeditiuum sequentis matrimonij,§.& hæc quidem. 238
mulierem quam quis duxit vel retinuit:sciens copulæ non idoneam,habebit vt sororem,si non potest habere ūelut vxorem,§ plane si. 232
mulieres non sunt in forum trahendæ gratia testimonii ferendi, sed ad eas est mittendus tabellio,§.cuius tamen. 392
muti baptizari possunt,§.muti quoque. 166
muti & surdi signis nuptias possunt contrahere, §.muti vero. 202

N

NAtus annos xiiii. potest esse in iudicio super causis spiritualibus per se,& per procuratorem non obstante patria potestate,§. aliud tamen. 321
Nati ex clandestinis & interdictis matrimonijs non sunt legitimi,licet nati ex matrimonio cōtracto in faciem Ecclesiæ ante sententiam diuortii sint legitimi,nisi vterque coniugum nouerit impedimentum,§.quicunque vero. 224
Necessitas facit effectum reputari pro effectu, §. sed & si pœnitendi. 177
Necessitas,vel simplicitas, excusat à cōmunione cum hæreticis,§ mercatores. 493
Negligentia auctoris mei non intelligitur esse mea,§.non tamen. 225
Negotia secularia non debent tractari in Ecclesiis,§ publicæ quoque. 256

Nemo dat quod non habet §.igitur. 48
Nemo potest seipsū presentare.§ licet autē. 137
Nemo sibi beneficium confert, veluti nemo se presētat,nec vacaturi beneficij tenet collatio, aut presentat,onus promissio §.sunt autē. 138
Neophyti non possunt eligi §.neophyti quoque. 39
Nomina,vide infra in ver.Præbendæ.
Notorium probatione non indiget. §. sed & si quid. 408
Notum publice presumitur notum etiam priuatim §. interpretamur autem. 117
Nouale est ager de nouo redactus ad culturā. §. Est autem nouale.lib.2.tit.27.pag. 290
Nundinæ non debent tractari in Ecclesijs.§ publicæ quoque. 256
Nuptiæ cōsensu partium contrahuntur,nec sufficit consensus parentū §. nuptias igitur. 201
Cetera vide infra in ver. secundæ nuptiæ.

O

OBlationes & decimæ presctibi non possunt, §. prouentus tamen. 300
Oblatum sponte,[vel datum gratia redimendæ molestię super iure quæsito indebite illatę nō inducit simoniam.§.sciendum. 453
Obtinentes aliquam præposituram,debent etiā habere eius prępositurę ordinē §.admonēdi. 62
Oculo priuatus indistinctē promoueri non potest licet retineat ordines,si postea talis priuatio contingat.§.hæc autem distinctio. 106
Officiū subdiaconatus circa quæ versetur.§. diaconum. 86
Officia sęcularia qui exercuerunt,si honesti sunt post reddita ratiocinia possunt ordinari, secus est de vsurarijs.§.iis illi. 101
Opponens exceptionem quę versus opponentē oppoui potest, nihil agit:hoc,si proprio nomine excipiat,secus si nomine suæ Ecclesię.§. cauebit autem. 361
Opponi non potest contra electionem factam à duabus partibus,nisi de nullitate voti alicuius earum dictarum partium.§.hoc tamen. 32
Ordinans simoniace ac etiam ordinatus sunt puniendi §.ipsi vero. 91
Ordinari ex quibus causis sine respectibus homines prohibeantur.§.quoniam vero. 95
Ordinari nō possunt seruus & libertus, & seruus ordinatus sciente domino fit ex hoc liber & ingenuus.§.pari ratione. 96
Ordinari quis nō potest ab extraneo Episcopo, nisi de licentia sui ordinarij,quam concedere poterit etiam vicarius & capitulū, si sedes vacet,vel qui administrat §.pari ratione. 97
Ordinari non possunt simoniaci,seditiosi, & iniuriarum vltores.§.idem statuendum. 102
Ordinatio non potest bigamus, nec qui vxorem duxit viduam,ejectam,vel meretricem. §. Ité repellendi. 103
Ordinari olim furiosus,vel aliter vexatus, non possunt.§.is quoque. 106
Ordinarius si sciat per surreptionem impetratā ab Apostolica sede absolutionē, debet remittere perperam absolutum ad sedem Apostolicam,si vero hoc sibi non cōster,sed suspicetur, debet absolutum cogere ad purgationem. §. quinimo si,constiterit.lib.4.tit.13.pag. 504
Ordinarij loca pia & religiosa possunt reformare auctoritate Apostolica,si opus sit reformatione §.quinimo. 269
Ordinationem præcedere debet diligens scrutinium.§.præcedet autem. 91
In ordinationibus quæ tempore seruari debeant §.igitur per tres. 92
Ordinatores debent instruere ordinādos in diuinis §.item sub grauis. 90
Ordinatus qui nondum baptizatus est, debet baptizari & rursus ordinari.§.de eo,qui nō. 94
Ordinatus ignorante domino si fiat monachus, sit liber,aliás dominus potest intra annum recipere seruum,§.quinimo si. 248
Ordinatus à simoniaco non simoniace, & simoniace non simoniacus ordinem conferens non sunt deponendi.§.hæc tamen de illis. 451
Ordinatus simoniace & ordinans sunt puniendi. §.ipsi vero,quibus. 91
Ordo scriptutæ declarat mandatum.§.ex ordine quoque. 127
Ordo quid sit.§.voluntatis. 186
Ordo facer,& votum solenne impediunt matrimonium contrahendum, & contractum dirimunt, votum aūt simplex solum impedit cōtrahendum, & pro voto simplici facto imponenda est pœnitentia.§.item voti solēnis. 207
Ordines,duo sacri nec vna,nec duabus diebus cōtinuato ieiunio conferri possunt.§ sed nec. 93
Ordines minores sunt acolytatus, exorcistatus, lectoratus,& ostiariatus §.sunt igitur. 87
Ordines minores omnes simul conferri possunt. §.diuersum statuitur. 93. Cetera vide infra in versi.Psalmistratus.
Origo iuris ciuilis in fine de Comp. iuris. 70
Origo iuris canonici. ibidem. 70
Orphanotrophia, & loca similia Episcopis subsunt,qui prouidere debent ne illorum res dissipentur.§.Xenodochia. 269
Ostiariatus est de minoribus ordinibus. §. Sunt igitur. 87

P

PActum per quod filia dotata renuntiat hæreditati paternæ iuramento vallatum tenet §. eodem etiam. 332
Pactum quod tendit ad periculum animæ, non ligat. §. quod si. 333
Pactum in fine de comp. iuris. 74
Pacto sunt seruanda,& per ea etiam indultis Apostolicis derogari potest. §. & quidem. 332
Paganus si prius plures vxores habebat, post fidem susceptam adhærebit primæ §. quia vero pagani. 214
Pallij receptio non est differenda, & volens aliquid palliando objcere debet iurare de calumnia, & intra duos menses obiecta probare, alioquin tenetur ad pœnam talionis. §. hoc amplius. 52
Papa est ordinarius omnium ordinariorum.§.sicut autem. 26
Papa potest renūtiare Papatui.§ de Romano.77
Papa solus tribuit ius in beneficiis vacaturis. §. sed siue. 120
Papa non onerat aliquem pluribus prouisionibus, nisi id exprimat. §. illud etiam. 123
Papa an dispēsare possit, quod monachus possit aliquid propriū habere.§.sed nec aliquid.158
Papa quod facit censetur facere Deus §. sed etsi inter. 231
Papa si scienter commisit appellationem interpositam à suo delegato dato cum clausula appellatione remota, iurisdictio primi delegati est suspensa quoad executionem. §. sed quid cum.lib.3.tit.16.pag. 421
Papę electio multa habet specialia,in qua multa non habent locum.§.sed hęc quidem. 29
Parentes nō possunt esse patrini proprriorum filiorum,nec abbates,vel monachi alienorum. §.parentes quoque.172.Cetera vide infra in verb.Pœnitentia.
Parochialis portio de quibus rebus non detrahatur.§.sunt tamen. 281
Parochialis & episcopalis portio pari passu ambulant.§.item de quibus. 285
Pars minor eligentium ad infringendam maioris partis electionem potest opponere de propria auctoritate,ac zelo & de meritis.electi.§. quod si eligentium. 31
Pars si se dicat post appellationem,vel alias nulliter fuisse excommunicatum, sunt super hoc partium admittēdæ probationes,vt apparcat, an quis indigeat absolutione.§. multum etiā. lib.4.tit.13.pag. 502
Pars potest sibi terminum prosequendæ appellationis breuiare,non prorogare. §. pars quoque. 436
Participatio criminosa cum excommunicatis implicat participantem eadem excommunicatione.§.sed multum. 495
Participatio cum excommunicato non criminosa illigat participantem minori excommunicatione,à qua per ordinarium absolui potest. §.quod si aliter. 496
Paruuli baptizātur in fide parentum & Ecclesię, & non debet minor esse virtus baptismi quam circumcisionis.§.non tamen quia. 165
Passus missionē si mortuo delegato prestet infra annū cautionem de petendo iuri, etiā post annū recuperabit possessionē.§.sed ne miss⁹.346
Pater admittitur ad testimonium in causa filij,& econtra in causa matrimonij,& est speciale,& testimonium parentum interdum non debet admitti, vbi est disparitas inter coniuges. §. quod autem. 228
Patriarchæ primum post Papam locum tenēt.§. Patriaachæ sunt. 21
Patriarchæ vnde dicti,& quę sit illorum auctoritas.§.appellantur. 22
Patrini interuenire debēt in baptismo,confirmatione & Catechismo.§.illud commune. 171
Patrini nō debent esse plures,vel non baptizati, vel confirmandi. §. admonendi tamen. 172
Cetera vide supra in ver. Cognatio, & in ver. Parentes.
Patronus Ecclesiasticus habet ad presentādū mē ses sex,laicus quatuor:Ecclesiasticus nō potest variare;laicus potest.§.sunt tamen. 132
Patronus laicus potest deferre ad superiores,clericos qui dilapidant bona Ecclesiæ, cuius est patronus.§.licebit tamen. 133
Patronus non potest quem propria auctoritate instituere sub pœna excommunicationis. §. quemadmodum autem. 137
Patronus non potest seipsum præsentare.§. licet autem. 137
Patroni si in præsentatione non sint cōcordes, attenditur maior & melior pars.§.& si forte.134
Patroni possunt conuenire de præsentando alternis vicibus:& plures simul possūt præsentari, vt de ipsis Episcopus eligat instituendum. §. sed vt facilius. 136
Patroni putatiui præsentatio tenet. §. interdum accidit. 137
Patronis defertur circa honorem,& vitæ necessaria subministranda.§.defertur autem. 139
Cetera vide supra in ver. Legatus de latere.
Peccata remittūtur ei,qui scienter duxit in vxorē publicam meretricem.§.quin potius qui. 206
Pecuniæ appellatione cōtinetur quidquid homines ha-

nes habent in terra, §. pecuniam vero. 449
Pensio non venit appellatione beneficij, §. & si quis. 125
Percutiens volẽtem clericum, excommunicatus est, §. volentem. 486
Percutiens clericũ in quibus casibus in Canonẽ latę sententię non incidit, §. ex contrario. 487
Periculum quando est in mora, debet iudex breuiare terminum prosequendæ appellationis, §. superiore quoque. 435
Permutatio beneficiorum si completa est ex vna parte, & per alterã stat, quo minus impleatur, restituitur pars ad suum beneficium, §. subuentum tamen. 71
Permutatio beneficiorum fieri potest non obstãtibus expectationibus, §. quinimo. 72
Perpetuam habens vicariam tenetur accipere ordinem presbyteratus, §. inde & Honoriana. 52
Personales decimæ debẽtur ecclesiæ, in qua quis sacramenta percipit: prædiales vero Ecclesiæ, in cuius finibus sunt cõstituta prędia, nisi aliud inducat consuetudo, §. inter personales. 287
Pleraq; dicta de creatione Episcoporũ habent locum etiã in alijs prelatis, §. hæc de cteandis. 53
Plures non possunt deputari ad eligendum in solidum, §. fin autem. 28
Pœna incestus, sodomiæ, & rei habitæ cum brutis est arbitraria, §. eadem vel etiam. 472
pœna quæ sit stuprantis mulierẽ & honeste viuentẽ, & virginem deflorantis. §. quod si quis. 473
pœna raptorum excommunicatio, depositio, & seruitus, cum facultate tamen seipsum redimẽdi, §. maior legum. 474
pœna simplicis fornicationis est arbitria, §. demũ si quis. 475
pœnitentes publice non possunt promoueri, possunt tamen ex necessitate deputari in aliquo minori ordinum, §. pœnitentes. 101
pœnitentia quid sit, & effectus pœnitentiæ, §. pœnitentia. 173
pœnitentia constat contritione, confessione & satisfactione, §. constat igitur. 175
pœnitentia certorũ annorũ est iniũgenda parentibus opprimentibus filios, §. alia ratio est. 476
pœnitentiæ tres sunt species, & pœnitentia solennis iterari non potest, & pœnitentes ad sacros ordines reddit inhabiles. §. sunt autem. 173
Pontifices veteres & recentiores excusantur à non confectione institutionum, §. sed veteribus. 3
positiones quæ sint, §. partium confessione. 385
postulari potest, qui non animi vel corporis vitio sed alias non potest eligi, puta minor xxx. annis, vel spurius, §. sciendum. 40
Postulatio quid sit, §. postulatio est eius. 40
postulatio restitutionis in integrũ differt executionẽ, §. dantur & casus lib. 3. tit. 16. pag. 421
postulatus si vnus sit, alius electus, proponitur electus æquo idoneus, nisi postulantium sit duplo maior numerus: qui tamen si ignoranter indignum postulauerint, nec postulatio, nec electio valet: sed si scienter, electio tenet, §. & si vacante. 47
præbenda per rescriptum Apostolicum conceditur pure, in diem, & sub conditione, & pura collatio est, cum alicui simpliciter de beneficio prouidetur, § per rescriptum. 117
præbendę conceditur per collationem, & per institutionem, & singulis rebus singula sunt imponenda nomina, §. conceduntur autem. 109
præbendę ex tribus capitibus conferuntur, & ordinarium collatorem facit lex, vel consuetudo § conferuntur autem. 110
præcellens dignitate debet & innocentia præcellere, § debet igitur. 54
prædia inculta. Vide infra in ver. Ruinæ.
prædicatores excusantur ab communione cum hæreticis, §. prædicatores. 498
prædicatores, Minores, & Mendicantes non possunt profiteri ante lapsum anni, & recipientes professionem puniuntur, §. quod tamen. 148
prædicatores & minores indistincte de omnibus obuentionibus parochialem portionem soluere tenentur, §. sed istud quidem. 281
prælatus in corrigendo debet miscere seueritatẽ lenitati, §. cum lenitate. 55
prelatus non debet tolerare peruersos, §. præterea cauendum. 56
prælatus debet sobrius esse, prudens, & peritus, non solum peritia litterarum, verum etiam negotiorum, §. sobrius sit. 58
prælatus potest rem nõ magni valoris in aliquem bene meritũ transferre: & terrã gratia fabricãdæ Ecclesiæ alicui cõcedere, §. excipiũtur. 296
prelatus potest alienate terrulas incommodas & minus vtiles, item seruos fugitiuos, §. terrulas. 298
prælati committentes vices suas sub annuo censu puniuntur, §. demum. 454
prelatis regularibus non conferentibus intra sex menses, fit deuolutio ad ordinarium, §. idem statuitur. 112
præpositus in fine de comp. iuris. 78
præposituram aliquam obtinentes, debent etiam habẽre eius præpositurę ordinem, §. admonẽdi. 62
præsentare seipsum nemo potest, § licet asit. 137
præsentari potest in rectorem parochialis Ecclesiæ

siæ etiã non in sacris constitutus, licet secus in libera collatione, in qua tamẽ potest dispẽsari cum eo, qui est constitutus in minoribus. §. sunt etiam. 139
Pręsumptio orta ex actu habente tractum tẽporis ex actu momentaneo non tollitur. §. aliud obseruandum. 309
Precarium soluitur ad beneplacitum concedentis, secus precaria, nisi sit irrationabilis. §. distat autem. 297
presbyter appellatur potius à prudẽtia quàm ab annis. §. presbyteri. 83
Presbyter episcopo permittente chrismat & velat. §. Episcopo. 84
presbyter in xxv. anno ordinari potest. §. sicut autem. 86
Presbyter negligens in baptizando, quomodo puniendus. §. presbyter. 163
presbyter tantum debet exhibere Eucharistiam, non inferior, nisi subsit necessitas. §. sed nec ab omnibus. 181
presbyteri & Episcopi olim erãt iidem, sed in re medium schismatis de presbyteris, vnus electus est qui Episcopus dicit. §. presbyterũ. 82.
presbyterorum quæ sit potestas, & auctoritas. § Episcopi. 83
princeps potest rem suam æqualem, vel maiorẽ cum ecclesiastica permutare, & serui ecclesiastici si frugi sint, præterquam ad libertatẽ, cõmutari non possunt. §. sed & princeps. 299
priuatio præsupponit habitum. §. est autem suspensio. lib. 4. tit. 15. pag. 511
priuilegiati super decimis, tenentur illas soluere de prædijs conductis, & priuilegiatus super laboribus proprijs soluet decimas, super prædiis locatis §. super. lib. 2. tit. 26. pag. 292
priuilegium quomodo tollatur. §. sed nec. lib. 2. tit. 26. pag. 290
priuilegia sunt interpretãda, vt nemici indebite damnum inferant. §. item si. lib. 2. tit. 26. p. 291
probatio matrimonialis impediméti non potest reprobari §. præstitis. 229
probatio spolij absentia spoliatoris, & lapsus tẽporis nõ operãtur restitutionẽ, si spoliator nõ absit per contumaciã, vel dolũ. §. item si. 372
probatio quid sit, & quibus modis fiat. §. probatio igitur. 385
probatio ex confessione quomodo nascatur. §. partium. 385
probationes ne intereant, multa conceduntur, quæ alias non concederentur, quod probatur tribus exemplis. § si quidem. 398
probationes fiunt non solum testibus, sed & instrumentis, & instrumentorum appellatione non large sumpta continẽtur solum scripturę quæ in iudicio exhibentur § at si partes. 403
probationes i quib⁹ respiciũt personã iudicis. §. iudicis 407. Reliqua vide supra in ver. Pars.
Processus facti, & sententiæ latæ in Ecclesijs, vel cæmiterijs sunt nulli. § seculares igitur. 255
procuratio ob oratoriũ nõ est exigẽda, & ob vrgẽtẽ necessitatẽ potest Episcopus exigere charitatiuũ subsidiũ. §. postremo admonendi. 263
Procurator ad eligendum non potest vnum procuratorio, alium proprio nomine eligere, nisi habeat mãdatum de eligenda certa persona. § etsi tantum. 27
Procurator ad contrahendum matrimonium, non potest substituere, nisi hoc habeat in mandatis. §. procurator. 190
Procurator cõstitui potest paterfamilias, & filiusfamilias, & ad negotia potest procurator constitui. qui natus est annos xiiii. ad iudicia solũ natus xxv. §. potest autem. 320
Procurator cõstitutus etiam ad ea quæ speciale mandatum exigunt, non potest explicare ea, quæ exigunt mandatum speciale, nisi in procuratorio sit facta expresio aliquorum articulorum speciale mandatum exigentium: quo casu etiam nõ expressos articulos poterit exequi procurator. §. sed siue vnus. 323
Procurator regulariter in causis criminalibus nõ potest interuenire. §. non tamen. 324
Procurator vniuersitatis, in qua sunt excommunicati, non potest à iudicio repelli, nisi tribus casibus. §. sed belle. 326
Procurator reuocari potest expressa, & tacita, puta si dominus per se incipiat causam tractare. §. tam diu. 327
Procurator qui substituit, non potest substitutum reuocare, nisi & reuocandi habeat potestatẽ, & procurator qui substituit in vna causa non prohibetur in alijs se intromittere. §. hæc autem. 328
Procurator potest litem cõtestari. §. fit autẽ. 151
Procuratori ad negotia, & procuratori ad iudicia quatenus substitui possit. §. sed & illud. 376
Procuratores duo si dati sint, in solidum, vtrius melior fit futura conditio §. & tam vnus. 322
Procuratores etiã iurare de calumnia tenẽtur, quandocũque iudici videbitur §. & non. 381
Procuratoribus duobus ad eligendum datis in solidum, non possunt ambo eligere, sed erit melior conditio occupantis, & si nõ appareat de prioritate in occupãdo, pręponitur electus à capitulo, vel primo nominatus in procuratorio. §. quòd si pluribus. 28. Cetera habes supra in verb. delegatus. & in verb. iudicia.

Professio est duplex.tacita & expressa,& fieri potest etiã ante annũ,§.propria professione.146
professio ex causa post annum potest differri,vt si ingressus monasterium fit cognitus : & seruus triennio in monasterio commoratus per monachationem fit liber.§.quemadmodum.147
Professio expressa,& professio tacita differunt.§. vtrum autem. 149
Professus qui non est , non potest eligi in Abbatem,sed bene in episcopũ.§.& proptera. 155
Promotus ad sacros ordines.furtiue contra prohibitionem prælati, non potest fieri sacerdos nisi prius fuerit monasterium ingressus, secus si non contra prohibitionem:quia tunc potest episcopus pro arbitrio dispensare,& qui non ordinatus se immiscuit diuinis, numquam poterit ordinari.§.quod si furtiue, 94
Cum promoto per saltum potest prætermisso ordine reperitio dispensari.§.per saltum. 93
Propinquitas viri reputatur vxoris,& econtra §. admonendi.lib.2.tit.14.pag. 223
Prouentus ecclesiastici possunt vendi ad modicum tempus,& ad precariam concedi, quæ renouanda erit de quinquenio in quinquenniũ. §.idem iuris erit. 297
Prouideri per institutionem quando dicatur. §. accidit autem. 130
Prouinciæ & ecclesiæ de nouo conuersæ in persoluendis censibus seruabunt consuetudinem vicinarum.§.sed quis erit. 265
Psalmistatus est minor ordo,& potest conferri à solo presbytero §.est & psalmista. 88
Pubertas extimatur non tam annis, quàm corporis habitu, & minores xiiii.annis non possunt contrahere matrimonium , nisi pro bono pacis,& ex necessitate.§.sed qui sint· 202
Publicæ honestatis iustitia impedit matrimoniũ contrahendum,& contractum dirimit §. publicæ quoque. 214
Publici latrones,& qui in sacris locis immunitatis spe ducti delinquunt , priuilegijs sacrorum locorum non gaudent §.hoc autem. 257
Pudicitiæ studiosus debet esse episcopus §.pudicus quoque. 59
Purgatio quid sit , & quotuplex,quòd vulgaris purgatio est penitus improbata . §. contingit etiam. 445
Purgatio canonica quę fit,& quales esse debeant compurgatores.§.canonica purgatio. 446
Purgatio super notorio non est indicenda, & deficiens in purgatione habetur pro conuicto.§. quicumque vero. 446

Q

Qvæstio spolij per modum reconuentionis proposita nõ impedit processũ super alia causa ciuiliter institutum.§.quod si ciuiliter. 368
Quæstio.in fine de comp.iuris. 71
Qualis quis sit interius, debet per exteriora demonstrare.§.oportet item. 59
Qui alios iuuat,patienter incommoda ferre debet.§.sed hæc omnia. 6

R

Raptorum pœna excommunicatio,dipositio , & seruitus,cum facultate tamen seipsum redimendi.§.maior legum. 474
Raptus in propriã sponsam non cadit , & raptus per cõsensũ purgari potest.§.raptus autẽ.474
Raptus monialis purgari non potest. §. sed hæc de illis. 474
Rebaptizati numquam ordinãtur.§.sed etsi nullum. 102.& 103.
Receptio instrumenti,& cautio domini operantur,quibus procurator nõ possit renũciare mãdato,sed teneatur defẽdere,§.at litteris. 330
Receptus auctoritate Apostolica quis dicatur.§. auctoritate autem. 122
Recipientes aliquid pro concedenda licentia docendi,puniuntur §.pro docendi. 454
Reconciliati licet alioqui ecclesiasticę sepulturę non essent tradendi , post reconciliationem tradi potuerunt.§.sed hæc. 277
Reconuentio non habet locum coram arbitris . § de arbitris. 365
Reconuentio super causa criminali non remittitur.Idem in causa depositi,§.illis quoque.366
Recusans respondere positionibus , habetur pro confesso,§.si quis igitur. 386
Redacta in publicam formam post mortẽ tabellionis faciunt fidem.§.eandem etiam. 405
Reditus decimarum locari possunt,dum modo locatio non sapiat alienationem,§. si quis tamen. 293
Refutatio mandati non impedit refutantẽ acceptare si mandans perduret in voluntate mandandi,§.non idem. 330
Regulares non appellant à correctione sui prælati,§.& ideo nec. 448
Regularibus prælatis non conferentibus intra sex menses, fit deuolutio ac ordinarium, §. idem statuitur.112.Cetera vide supra in ver. monachi.
Relapsus quando quis dicatur, §. relapsi autem, 459
Relapsus dicitur qui abiurauerit in vno articulo, si post sit hæreticus in alio,§.is vero qui. 459.
Relictum ei qui potest proprium possidere non habenti prælationem,vel administrationem à quocumq; præsumitur relictum intuitu propriæ

priæ personæ,non ecclesiæ.§.illud etiam.285
Relictum sacerdoti per omnia censetur relictũ ecclesiæ, secus est si quid ei sit relictũ sub onere fidei commissi,§ sed &si non. 106.
Religionem nouam non debet quis inuenire.vel fundare,§.nouissimę. 156
Religiosi non possunt sibi sepulturam eligere,§. impuberi similes. 274
Renunciare compellitur qui impetrauit cedi diligentiam §.aliud iuris est. 78
Renunciari,potest ob irregularitatem,§.item ob irregulitatem. 74
Renunciari non potest gratia laboris fugiendi,§. cæterum ob alios. 75
Renunciari potest per procuratorẽ & quatenus valet renũciatio facta a procuatore reuocato §.potest autem. 77
Renunciatio quid sit,& quibus ex causis possit renunciari,§ per renunciationem. 72
Renunciatio ad eum fieri debet , ad quẽ spectat confirmatio, §. Abbas quoque. 76
Renunciatio facta post spolium non impedit spoliati restitutionem:secus si ante fuerit renunciatum, & testes super spontanea renunciatione non sunt admittendi ante restitutionem,§. illud quæsitum. 371
Reparatio ecclesiæ pertinet ad possessorẽ beneficij & episcopus debet de sua tertia contribuere,§.hęc de ædificandis. 250
Repetitio ad memoriam iuuandam conducit,§. hæc de prębendis. 143
Replicationes dantur aduersus exceptiones , §. dantur aduersus. 362
Res inter alios acta aliis pręiudicium regulariter non affert,§.de eo quoque. 437
Res ecclesiastica potest propter scriptionem legitimam ab ecclesia abduci, & detrahi,§ prętea rea etsi. 300
Res ecclesiasticæ sunt aut spirituales,aut temporales,§.superiore libro. 157
Res spirituales sunt aut icorporales aut corporales,& corporales diuiduntur in sacramenta,in res sacras,sanctas & religiosas,§ rursus. 158
Rebus singulis singula sunt imponenda nomina, §.conceduntur. 109
Rescripti interpretatio ex loco sumitur,§ ex loci. 126
Rescripti interpretatio ex insertione causæ elicitur,§ item insertio, 127
Rescripto Apostolico dispẽsatur super pluralitate beneficiorum, maxime circa litteratas personas,§ unde etiam. 121
Reseruationes legatorum expirant finita legatione,§.ille quoque quas. 115
Residens. Qui sine causa non residet, post monitionem priuandus erit,& quæ sint iustæ causæ non residendi,§.si tamen. 142
Resignationis casus non includitur nec verificatur in casu mortis.§.eodem spectat. 124
Resilire quis licite potest ob fornicationem post sponsalia etiam iuramento firmata commissa, & id quod coniunctos disiungit,multo magis impedit copiungendos,§.vnius quoque. 199
Restitutio in integrum semel negata non conceditur amplius,etiam in alio iudicio , nisi duobus casibus,§.quod si semel. 439
Restituti in integrum qui, & quando possunt cognoscere,§ huiusmodi. 439
Reuelans confessionem,in perpetuum est in monasterium detrudendus,§.sed siue. 177
Reus contumax si dederit cautionem de stãdo iuri,nec mulctandus est quod aduersarium non fuerit passus esse in possessione & missionem passus restituitur,§ hoc tamen. 345
Reus excommunicatus licet reconuenire non possit,admittitur tamen ad proponendas suas legitimas defensiones,§.reus autem. 355
Reus conuentus si nolit vel nõ possit excipere, si habeat vnde actorem reconueniat,poterit illũ reconuenire,§.igitur oblato. 363
Reus etiam coram iudice delegato potest actorẽ reconuenire,§.nec solum. 364
Reus conuentus coram iudice laico nõ potest reconuenire actorem super causa spirituali,§. interdum etiam, 366
Reus non tenetur edere actori , nisi instrumenta communia,§.non tamen. 387
Reus citandus est ad videndum iurare,& deponere testes,& testi iniurato non creditur, nisi fuerit remissum iuramentum à parte,§ .debet autem. 386
Reo deferendum est iuramentum,si pro eo sunt pręsũptiones,nisi aliter iudex arbitretur,§.sed etsi pro reo.406. Cetera vide ſ. in ver. actor.
Ruinæ,predia inculta,& siluæ extirpatæ,possunt sub annuo censu concedi in emphyteusim,& si per biennium in solutione cẽsus censatũ fuerit potest emphyteuta expelli,§.ruinęquoq;.297

S

Sacerdos qui reuelat cõfessionem,in perpetuũ est in monasteriũ detrudendus,§.sed siue. 177
Sacerdos non debet quẽ absoluere de casibus reseruatis Papę vel episcopo,§.illud etiam. 177
Sacerdos constitutus in peccato mortali, quoad seipsum est suspensus,non quo ad alios,§.immo &, 182
Sacerdos contemnẽs cõstitutiones ecclesiæ punitur pro qualitate culpæ,& clandestina matri, monia

monia,si pnblicentur,recipit ecclesia, §. sane si. 225
Sacerdotes inferioris gradus sũt presbyteri, nec sufficit aliquid obiter tractatum esse,§. nũc de secundamus. 82
Sacerdotes proprie appellantur, qui Eucharistiã conficiunt,improprie etiam diaconus, & subdiaconus,§.diximus autem. 87
Sacerdotes quotidie hodie pro populo sacrificare debent:sed semel tantum,non pluries, nisi ex magna causa,uel in natiuitate Domini, §, inualuit tamen. 181
Sacerdotes simplices non possunt proprias ecclesias facere cẽsuales,& qui de facto id fecerit,ab ecclesia ipsa remouebitur,§.simplices ãt. 267
Sacerdotum in duas classes diuisio sumpsit originem tam à testamẽto ueteri,quam nouo,§. & non ineleganter 82.Cetera habes ſ.in uer. cõsentientes in uer.Eucharistia,in uer. ordo sacer.& in uer.relictum.
Sacramentum quid sit,§ sacramentum. 158
Sacramentum chrismatis operatur augmentũ gratiæ,& soli episcopi chrismant,§,igitur omnes. 170
Sacramentum pœnitentiæ & Eucharistiæ non denegatur deputatis,ultimo supplicio,§.nec infirmis. 179
Sacramentum Eucharistiæ maximum est,& saltẽ semel in anno dẽt assumi,§ est autem. 180
Sacramẽtũ Eucharistiæ constat visibili forma, ueritate corporis,& spitituali uirtute:& in calice poni debet vinũ aqua mixtũ,§. cõstat aũt. 183
In Sacramento altaris panis & uinum fiunt uera caro & sanguis Domini,§.veritas est. 183
Sactamenti uirtus est charitas & unitas,§.virtus est. 184
Sacramenta quomodo & quando sunt illa tria quibus ea constant,§.his igitur. 184
Sacramenta ministrari possunt à malo ministro & hæretico,§.ergo qui 161
Sacramenta non ecclesia, sed Christus instituit quæ tamẽ dicũtur ecclesiæ, quia illa per ea sãctificatur,& illa ministtat,§ illud quoque.160
Sacramenta constãt elemento & uerbo, §.cõstãt autem. 160
Sacramenrorum quędam necessaria sunt,quędã voluntaria,§ sacramentorum. 159
Sacramentorum necessariorum quędam deseruiunt ad ingressum ecclesiæ, qnædam ad progressum in ecclesia, quædam ad egressum ab ecclesia,§.& rursus. 159
Sactamentorum secunda distinctio,quod quædã characterẽ imprimũt, quę iterari nõ possunt. quędam non imprimunt, quæ iteratiõnẽ admittunt, §.rursus sacramentorum. 159
Sacrilegium cõmittitur tam intuitu rerũ, quam personarum,& qualiter intuitu rerum,§.sacrilegium autem. 464
Sacrilegium ratione personarum committitur cum quis clericum percutit,uel cum moniali rem habet,§.personarum ratione. 464
Sacrilegi uariis pœnis puniunt,§.similibus. 463 Cetera uide supra in ver.consentientes
Sanctorum scripta non inserta iuri communi, secundum post decreta Pontificum Romanorũ locum obtinent,§.alia sane. 18
Scenicis & histrionibur non est danda Eucharistia pro cæteris aũt,maxime infirmis, semper debet esse parata,§.item quamuis. 182
Schismatici qui sint,& quomodo differant ab hęreticis,§.hæretici sunt. 454
Schismatici excommunicatione,depositione, bonorum confiscatione,& à se gestorum annullatione puniuntur,§.vtrumque. 465
Scholarium inconstãtia.in fine de comp.iuris 79
Scripta sanctorum,uide supra in ver. sanctorum. scriptura solum publica in iudicio fidem facit & quæ sit scriptura publica,§.nõ tamen. 404
Scrutatores qui sint,§.per scrutinium. 30
Secundæ nuptiæ absque timore infamię intra annum luctus possunt celebrari: sed non debent benedici quocumque tempore contrahũtur. §.illud quoque, 240
Sede uacante is absoluit qui habet episcopalem iurisdictionem,§.episcopali. 501
Seditiosi ordinari nõ possũt,§ idẽ statuendũ. 102
Sentẽtia eius qui est maioris auctoritatis ꝓponitur inter discordantia concilia,§.alia uero: 15
Sententia contra reum contumacem si de causa liqueat,ferri potest,etiam in causa profãna lite contestata,contra actorem uero etiam lite non contestata §.quod interdum. 347
Sententia diffinitiua est,quæ condemnando, uel absoluendo liti finem imponit,nec requiritur de necessitate i ea verbũ,cõdẽno,vel absoluo, sed sufficit æquipollẽs,§.diffiniiiua uero. 411
Sententia debet ferri sedendo,& de scripti recitatione,alias nõ ualet, & episcopus facere põt quod alius pro se recitet.§.uocatis igitur.411
Sententia lata contra ius constitutionis, licet sit nulla:secus tamen est in sententia lata contra ius litigatoris,§.si tamen. 415
Sententia lata postquam per decem dies nõ fuit appellatum,regulariter retractari non potest, § lata tamen. 416
Sentẽtia lata in reali actione mandatur executioni statim,in personali uero post quattuor menses,qui terminus põt breuiari,& prorogari, §. si igi-

si igitur sententiæ. 418
Sententia per querelam & supplicationem retractatur,& sub qua forma supplicatio porrigaẽ, § per supplicarionem.lib,1.tit.18.pag. 440
Sententiam ex pluribus iudicibus sufficit quod vn⁹ recitet.usus pluralr numero, secus in actu electionis,§ sed etsi plures. 412
Sententiarum duæ sunt species, interlocutoria & diffinitiua,& interlocutoria potest reuocari ante diffinitiuam.§.videamus 410.Cetera uide supra in ver.processus.
Separatio thori non habet locum pendente iudicio super adulterio,§.sed & separatio 233. Reliqua habes supra.in uer. diuortium.
Sepulturam eligendi unusquisque habet liberã facultatem,& si quis non eligat in parochiali ecclesia aut maiorum sepulchris est sepeliendus,§.regulariter. 272
Sepulturę cur constituantur in ecclesiis & locis sacris,§.tractemus. 271. Non põt quis etiã iureiurando à seipso abdicare liberam eligendæ sepulturæ potestatem, §. alias autem 274. Cetera inuenies supra in ver.clerici.& in vers. deprehensi.
Sequestratio fit ob dilapidationem etiam lite pẽdente,§.plane. 384
Seruus non potest ordinari. & ordinatus sciente domino fit ex hoc liber & ingenuus, §.ratione subiectionis. 196
Seruus triennio in monasterio commoratus, per monachationẽ fit liber.in,§. quemadmodum. 147
Serui possunt etiam inuitis dominis contrahere matrimonium dũ tamẽ dominos nõ fraudent debitis obsequiis,§. illud quoq;. 204. Cetera require ſ.in versi.princeps,& in ver. professio.
Similitudines,quę sunt inter libros iuris ciuilis, & iuris canonici,§.libros iuris. 2
Simonia quid sit,& unde dicta,§ simonia. 447
Simonia aut est simplex conuentionalis,aut realis & realis subdiuiditur in realem conuentionalem,& realem mentalem,§.simoniæ. 448
Simonia contrahitur cuiuscumque muneris receptione,§.contrahitur. 448
Simoniæ ex quibus capitibus committatur,§ sed & tunc. 449
Simoniace dicitur quis electus,etiã si quid ignorante eo datum fuerit uel promissum, § nec distinguemus. 450
Simoniace ordinans cum suo ordinato, & clerico mediatore est deponendus, laicus uero mediator excommunicatur,§ sed uti. 451
Simoniacus potest à quocumq; accusari:& solus simoniacus inter peccatores missam non celebrat,§.huius autem criminis. 452
Simoniaci ordinari non possunt,§ idem statuendum. 102
Simplicitas excusatã communione cum hęreticis,§.mercatores, 498
Sortilegi qui sint:& quod ab ecclesia sint omnino eiiciendi,§.sunt autem. 462
Spirituale coniugium quomodo dissoluitur, §. per degradationem. 79
Spiritualis potestas exerceri sine fide potest, sed non sine intentione ecclesiæ,§.hoc tamen 161
Spoliasse quis intelligatur prẽter manifestã spoliationis uim,§.is quoque. 370
Spoliatus opponens de spolio in modum exceptionis,non cogitur respondere ante quam sit restitutus,§.sed & si. 358
Spoliatus est ante omnia,& quo ad omnia restituendus,§.sed & si spoliatus. 367
Spoliatur quot casibus dicitur,quis priuatus a re dice,& quibus,§.spoliatus. 369
Spoliatus ante omnia est restituendus, regula,§. sunt & alij. 372
Spoliatus quando non sit ante omnia restituendus,§.quinimo. 373
Spoliatus potest suspenso petitorio ante conclusionem in causa intentare possessorium: secus si sit conclusum,nisi tamen aliter iudici uidetur,§.postremo sciendum. 374.Cetera vide supra in ver.electio.
Spolium cum proponitur in modũ exceptionis, nulla fertur restitutionis sententia: sed quamdiu nõ fuerit reus restitutus,non est cogendus actori respondere,§.sed hęc quidem. 368
Spolii quęstio per modum recognitionis proposita non impedit processum super alia causa ciuiliter institutum,§.quod si ciuiliter. 368
Sponsalia quid sint,& unde dicantur,§. sponsalia sunt. 189
Sponsalia contrahuntur re,verbis,litteris & consensu,§.contrahuntur. 189
Sponsalia contrahuntur triplicíter,pure, in diẽ, & sub condicione, & qui contraxerunt sponsalia pure,compellendi sunt etiam matrimonũ contrahere,& consanguinei contrahentiũ non debent cum ipsis contrahentibus contrahere, §.rursus contrahuntur. 191
Spõsalia contracta sub conditione euanescunt deficiente conditione,nisi ab ea recessum fuerit § sub conditione. 192
Sponsalia qui contraxerunt,debent compelli ad matrimonium, nisi aliquid triste timeatur. §. initiatum igitur. 195
Sponsalia contracta à parentibus nõ tenent, nisi filii assentiãt & ratificẽt,§.nõ abhinc est. 196

Sponsalia dissoluuntur ipso iure, quando non habetur ratio voluntatis contrahentium, §. dissoluuntur sponsalia. 197
Sponsalia dissoluuntur per susceptionem sacrorũ ordinum & ingressum monasterij, §. item ex contrario. 198
Sponsalia quando facto hominis dissoluuntur, § facto hominis. 198. & 199
Sponsalia dissoluuntur contrario consensu, nec pœnæ appositio sponsalibus apposita aliquid operatur, §. si contrahentes. 199
Sponsalia dirimuntur propter lepram, vel similẽ morbum, § item si sponsus. 201
Sponsalia pura, & certa ex consensu valida, licet alias nulla, ne ducũt publicæ honestatis iustitiã quæ sequentia sponsalia dirimit, nõ prætorita, §. usque adeo autem. 214. Cetera require §. in ver. matrimonium in ijsdem, & in ver. resilire.
Sponsi si conferant se ad remotas regiones, sponsę possunt se ad aliorũ nuptias conferre, recepta, si peieraverint pœnitentia §. sed etsi qui. 200
Spuritus. vide supra in ver. postulari.
Stipulatio in fine de comp. iuris. 74
Subdiaconus potest quis ordinari in decimooctauo anno, §. licet autem subdiacono. 86
Subdiaconi officium circa quæ versetur, §. diaconum igitur. 86. Cetera habes supra in ver. diaconi, & in ver. Ecclesia.
Subtilitas legistarum. in fine de comp. iuris. 76
Subtilitate nimia iuris civilis multa pereũt. ib. 75
Superior de excommunicatione cognoscens, videns illam iustam, debet excõmunicatum ad inferiorem remittere, nisi is malitiose differat absolutionem petere. secus autem si comperiat illam iniustam. sed si dubitetur, honeste faciet, si remittet. §. ubi vero. 501
Superiori conceditur multo magis, quod cõceditur inferiori, § quod autem. 24. Reliqua require supra in ver. episcopi, & superiores.
Surdi baptizari possunt, § muti quoque. 166. Cetera vide supra in ver. muti.
Suspecti de hæresi, nisi se purgent, sunt excõmunicandi, & excommunicati si excommunicatione insorduerint, condemnãtur tanquam hæretici. §. qui vero intenti. 460
Suspensio est duplex, vt excõmunicatio & interdictum. § suspensio quoque. lib. 4. tit. 14. p. 510
Suspensio iudicis quę sit, § iudicis suspensio. lib. 4. tit. 15. pag. 511
Suspensio solum ordinem & statum ecclesiasticũ respicit, & priuatio præsupponit habitum. §. est autem suspensio. lib. 4. tit. 15. pag. 511
Suspensus a quo ad seipsum, non quo ad alios quis est ob mortale peccatum, non notorium, §. a. si crimen. lib. 4. tit. 15. pag. 511
Suspensus a canone eligit, secus ab homine. §. in suspenso. 336
Suspicio vehemens interdum habet vim notorij. §. ad notorium. 408
Syluæ, vide supra in ver. ruinæ.

T

Taciti & expressi eadem est virtus, §. quòd si iudex. lib. 3. tit. 17. pag. 426
Taciturnitas habiti beneficij inualidat prouisionem legalem, non ordinariam, §. sed nec aliter. 115
Taciturnitas, obtenti beneficij etiam modici obstat, nisi prouisio sit facta motu proprio, §. sed multum interest. 118
Talis quis præsumitur, in quali habitu reperitur aliquamdiu conuersatus, & captus, §. idem dicendum. 309
Temerarius dici non potest, qui obtemperat principi, & cuius acta approbantur à magnis viris. §. ergo si. 5
Tempus deuolutionis currit solum nõ impeditis & à die notitiæ, §. tempus. 113
Tempus ad prosequendum in quibus casibus nõ currat, §. quandiu. 434
Tempus datum ad iurandum ad prosequẽdam appellationem potest breuiare per iudicem ex causa. §. & licet. 434
Tempus interdicti, vide supra in ver. interdicti tempore.
Tempora quæ seruari debeãt in ordinationibus, § iuratur per tres. 92
Terminus, habes supra in ver. pars.
Terrulas incõmodas, & minus vtiles, itẽ seruos fugitiuos potest prælatus alienare, §. terulas. 298
Testator si aliquid episcopo, aliquid ecclesiis reliquit, & nihil episcopum esse cõtentum suo relicto pro habita detractione quartæ, secunda, est testatoris voluntas, nisi sit facta in fraudem. §. hoc autem. 284
Testis. Differentia, vtrum testi obiiciatur crimen de quo numquam alias fuerit conuictus, vel obiiciatur crimen de quo alias quis conuictus & punitus fuerit, §. multum. 360
Testis malæ vitæ caret fide, § vita censetur. 392
Testis non potest quis esse in causa, in qua fuit aduocatus vel procurator, §. is quoque. 396
Testi statim ipsum corrigenti non admittuntur obiici tes, & potest iudex testem repetere superomissis, circumquoque. 420
Testes quales esse, & qualiter iurare debent, super consanguinitate, §. quoties. 228
Testes possunt examinari etiam lite non cõtestata, cum similiter agitur, & probabiliter de morte eorum, vel diuturna absentia timetur, §. ad monendi. 378
Testes qui examinauit ad perpetuam rei memoriam debet intra annũ, vel conuenire aduersarium, vel examẽ denunciare, § debet tamẽ. 379
Testes recusantes iurare, sunt sub pœna excõmunicationis cogendi, & iuramẽtum de non deponendo non tenet, § quod si testes. 389
Testes considerantur conditione, natura & vita, §. testes vero. 391
Testes non possunt esse domestici, & habẽtes causam similem. §. domestici. 396
Testes publicato processu nõ possunt examinari super eisdem, nec in prima, nec in secunda instantia, secus super emergẽtibus. §. elapsis. 399
Testes qualiter & quando obiici potest, §. sed interdum. 400
Testes probatorios & reprobatorios probatoriorum reprobare licet, sed reprobatorios reprobatoriorũ non licet, §. illud etiam. 401. Cetera inuenies supra in ver. pater. in ver. renunciatio, & in ver. reus.
Titulus de rebus sacris subordinat præcedentia ad sequentia, § sacramentorum. 241
Tituli de nuptijs subordinatio, §. exposuim⁹. 211
Tituli de decimis subordinatio, §. explicito. 285
Tractatus, vide supra in. ver. sacerdotes.
Transactiones quę non sunt iuri contrarię seruari debent, & partium iuribus derogant, §. transactiones. 333
Translatio inducta est ex vtilitate, & ex necessitate, & necessitate cessante trãslatio irritatur, §. translationes. 68
Tributa & census de fructibus quibus decimę soluendæ sunt, non debet deduci, § sed nec. 293
Tumulantes, vide supra in ver. hæretici.
Tumulati cõtra canones sunt exhumandi, si illorum corpora possint discerni à corporibus fidelium §. & si contigerit. 276
Tutor potest litem contestari, §. fit autem litis cõtestatio. 376

V

Vacationis futuræ casus, non verificatur in casu nouæ creationis. §. idem obtinet. 124
Validum ab initio tractatu temporis non infirmatur, etiam noua superueniente causa, §. illud in dubium. 395
Verba etiam quantum ad ecclesiam sunt necessaria ad contrahendum matrimonium, ac muti & surdi signis nuptias possunt contrahere, §. licet autem. 202
Verba apta ad contrahendum matrimonium, §. verba autem. 203
Verba prolata in contrahendo matrimonio sunt accipienda secundum communem intelligentiam, §. inde quæritur. 203
Vicarius episcopi nõ potest inquirere, punire, priuare beneficiis, vel eadem cõferre, nisi hęc specialiter sibi committantur §. per vicarium 63
Vicarius cõstitui nõ potest, habens curã animarũ in diuersis ecclesiis, vel laicus, § debet aũt. 63
Vicarius sine speciali mandato episcopi potest sede vacante instituere præsentatos, §. dissimiles sunt. 139
à Vicario appellatur ad Archiepiscopũ, ab Archidiacono ad Episcopum, §. inter vicarium. 64
Vir qui viuente vxore etiam ab eo separata quoad thorũ, secundam consciã duxit vxorẽ, etiam prima mortua separabitur à secũda, sed cũ alia cõtrahere poterit, §. fornicationis quoq;. 238 Reliqua require infra in ver. vxor.
Vir qui inuita vxore ingressus est monasterium ab eadem vxore redire coactus, ea mortua nõ cogitur rursus in monasterium reuerti. sed nõ poterit amplius vxorẽ ducere. Quod si vxore non cõtradicente fuerit ingressus, illa mortua nõ poterit exire, præsertim si fuerit professus consentiente vxore, §. quæsitum. 234
Visitare qui possint, & quod Archiepiscopus potes visitare prouinciam, etiam quando suffraganei non sunt negligentes, §. visitandi vero. lib. 2. tit. 21. pag. 266
Visitatores creandi, & quid agere debeant, §. visitatores. 155
Vitatio scandali iustam tribuit renunciandi causam, §. propter malitiam. 74
Vitatus corpore, nisi modica sit lęsio, ordinari nõ potest, §. cauenda sunt. 105
Vitam regularem qui vouit, monasterium ingredi debet non obstante quòd fuerit prælaturam consecutus, §. is quoque. 501
Viuo cum nõ communicamus, nec mortuo communicamus, §. quod ipsum. 494
Vnctio, vide supra in ver. extrema vnctio. & in ver. interdicti tempore.
Vniendi causæ sunt necessitas, & vtilitas, §. velut ergo. 251
Vnio quid sit, & quotuplex, §. vnio nihil. 250
Vnio dissoluitur téporis lapsu, & causæ cessatione, & ab his qui habent ius vniendi. §. dissoluetur autem. 253
Vnionis effectus quis sit, § secuta vero. 253
per Vnionem non præiudicatur iuribus episcopalibus, §. sed quæri poterit. 253
in Vnione facienda requiritur consensus non solum capituli, sed etiam eorũ qui lædi possunt §. nec solum. 253
Vniuersitatis ituitu potest noua ecclesia ędificari vtputa

vtputa pro leprosis,§.vniuersitatis. 244
Vniuersitate interdicta & singuli de vniuersitate censentur interdicti,ne interdictum reddatur elusiorum,§.item cũ loci. lib.4.tit.14.pag.508 Cetera vide supra in ver.clerici.
Votum non potest electione reddi per litteras, §.sed cum absens. 28
Votum solenne derogat simplici, §.illud quæri potest. 151
Votum simplex & solenne,quæ,§.est autem.151
Vouere peregrinationem quis potest etiã altero coniugũ inuito,§.licet autem.236. Cetera vide supra in ver,vitam.
Vsucapio quam varie considerata:in fine de cõp iuris. 65
Vsucapiones per ius canonicum. ibid. 65
Vsura quid sit,& vnde dicta,& habẽs possessione in pignus recepta propria pecunia, si recuset fructus in sortem computare,vsuras committit,§.vsura est. 466
Vsurę si non sint quibus restitui possint,errogandæ sunt in pauperes,& paupertas excusat à restitutione,§.nec quidquam. 468
Vsurarius licet de vsuris satisfieri mandet per heredem,non tamen est tradẽdus ecclesiasticę sepulturæ,donec fuerit satisfactum,& contra faciens incurrit pœnas eorundem,& testamenta vsurariorum non valent,§.& id adeo. 467
Vsurarius nõ est rem emens minus iusto pretio, si tunc verisimiliter dubitetur,an tempore solutionis plus vel minus est res valitura,vel aliter dubius euentus vsurarum suspicionem remouet,§.illi quoque. 471
Vsurarius est,qui à debitore recipit aliquid vltra sortem, etiam si suscipiat in se periculum, §. aliud tamen. 472
Vsurarii ordinari nõ possunt,§.Quod si quis.102
Vsurariorum pœnæ sunt,infamia,excommunicatio,beneficiorum & officiorum & ecclesiasticę sepulturæ amissio,§.multiplicibus autem.467 Reliqua vide supra in ver.malũ facere. in ver. officia.
Vxor,cuius consanguinea à proprio viro cognita est,monenda est, non cogenda ad continentiã §.vxor quoque.lib.2.tit.13.pag. 223
Vxor & vir regulariter nõ possunt disiungi, vt alter summat sacros ordines,aut monasteriũ ingrediatur:sallit hoc in casibus præcedentibus & sequentibus,§.his exceptis. 234
Vxor,quæ credens virum esse mortuum,religionem est ingressa, & à viro educta, si vir moriatur non cogitur reuerti ad monasterium,licet id sibi expediat,§.quid statuemus. 235
Vxor nõ plene certificata de morte viri contrahere non potest,quamuis cõtinere nequeat,§. & quamuis. 236
Vxor non tenetur sequi sepulturam viri, si velit aliam eligere,§.nec vlla. 273
Vxor si sepulturam non eligat, tenetur sequi sepulturam vltimi viri,si plures habuerit,§.si tamen ipsa. 273
Vxorem qui duxit viduam, eiectam vel meretricẽ,ordinari non potest,§.item repellendi 103
Vxorem publicam meretricem scienter ducenti peccata remittuntur,§.quin potius. 206
Vxorum dotes ob hæresim maritorum non sunt confiscandæ,nisi scienter contraxerint matrimonium cum hæreticis,§. sed & cũ alteri 457 cetera vide supra in ver. consanguineam, & in ver.vir.

X

Xenodochia,Orphanotrophia, & loca similia episcopis subsunt, qui prouidere debent, ne illorum res dissipentur,§.Xenodochia. 269
Xenodochia & loca similia non possunt in beneficium conferri,nisi in certis casibus, §. eodem cauetur concilio. 270

F I N I S.

Regestum.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii a b c d e f g.

Omnes quaterniones, Ii, e, g, quinterniones.

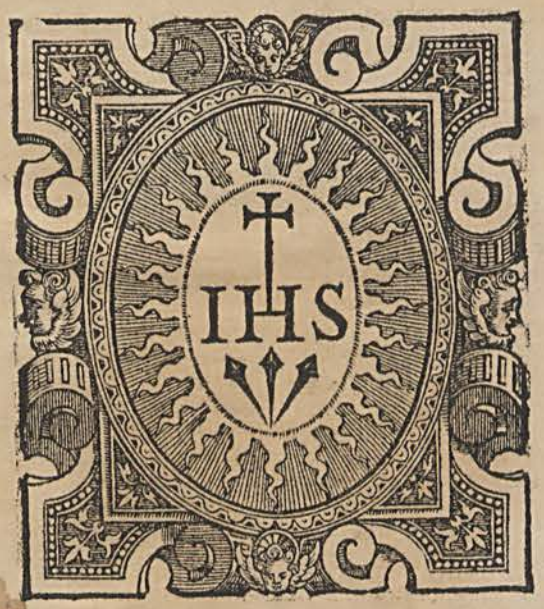

ROMAE
Excudebant Alexander Gardanus, & Franciscus Coattinus Socij. 1587.

Universidad de Deusto
Biblioteca

34
4
3 5
2 4
4 5
3 6
3 7
4 37

ROMAE
Excudebant Alexander Gardanus, & Franciscus
Coattinus Soc. Iesu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Chile
Biblioteca